

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ORHAN PAMUK

Üç İstanbul
Romanı

Kara Kitap
Masumiyet Müzesi
Kafamda Bir Tuhaflık

YAPI KREDİ YAYINLARI

ORHAN PAMUK

Üç İstanbul
Romanı

Kara Kitap
Masumiyet Müzesi
Kalamda Bir Tuhaflik

YAPİ KREDİ YAYINLARI

ÜÇ İSTANBUL ROMANI

Orhan Pamuk 1952'de İstanbul'da doğdu. *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Kara Kitap* romanlarında anlatıldığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı'nda büyüdü. Otobiyografik kitabı *İstanbul'da* anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul'daki Amerikan lisesi Robert Kolej'de okudu. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olmayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesi'nde gazetecilik okudu. Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı. İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Milliyet Yayınları Roman Ödülü'nü kazandı. Kitap 1982'de yayımlandı ve aynı yılın Orhan Kemal Roman Armağanı'nı aldı. Pamuk ertesi yıl *Sessiz Ev* adlı romanını yayımladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991'de Prix de la Découverte Européenne'ni kazandı. Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı *Beyaz Kale* (1985), pek çok dile çevrilerle Pamuk'a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu. Aynı yıl karısıyla Amerika'ya gitti ve 1985-88 arasında New York'ta Columbia Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. İstanbul'un sokaklarını, geçişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan *Kara Kitap*'i 1990'da yayımladı. Fransızca çevirisiyle France Culture Ödülü'nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk'un ününü hem Türkiye'de hem de yurtdışında genişletti. 1991'de, Pamuk'un Rüya adını verdiği bir kızı oldu. 1992'de yayımladığı *Gizli Yüz* adlı senaryosu Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Senaryo Ödülü'ne layık görüldü. 1994'te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâye ettiği *Yeni Hayat* adlı şiirsel romanı yayımladı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği *Benim Adım Kırmızı* adlı romanı 1998'de yayımlandı. Bu kitapla Fransa'da Prix du Meilleur livre étranger (2002), İtalya'da Grinzane Cavour (2002) ve İrlanda'da International Impac-Dublin (2003) ödüllerini kazandı. 1990'ların ortasından itibaren Pamuk, insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularında yazdığı makalelerle Türkiye devletine karşı eleştirel bir tavırtakındı. Yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebi, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında *Öteki Renkler* adıyla yayımladı. "İlk ve son siyasî romanım" dediği *Kar* adlı kitabını 2002'de yayımladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden bu kitap, *New York Times Book Review* tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi. Pamuk'un 2003 yılında yayımladığı *İstanbul*, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir haura kitabı hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafcıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir. Kitapları 63 dile çevrilmiş, bütün dünyada 13 milyon (Türkiye'de 2, yurtdışında 11 milyon) satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktorası aldı. Alman Kitapçılar Birliği tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya'nın kültür alanındaki en seçkin ödülü olarak kabul edilen Barış Ödülü, 2005'te Orhan Pamuk'a verildi. Ayrıca *Kar* Fransa'da her yıl en iyi yabancı romana verilen Le Prix Médicis étranger ödülünü aldı. Aynı yıl *Prospect* dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında *Time* dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi. American Academy of Arts and Letters'in ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Columbia Üniversitesi'nde ders veriyor. Orhan Pamuk 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alarak bu ödülü kazanan ilk Türk oldu. 2007'de, ödül konuşması "Babamın Bavulu" diğer önemli ödül konuşmalarıyla birlikte kitaplaştı. Pamuk 2008'de aşk, evlilik, dostluk, mutluluk gibi konuları bireysel ve toplumsal boyutlarıyla işlediği *Masumiyet Müzesi* adlı romanını; 2010 yılında ise çocukluğundan başlayarak hayatını ve edebiyatla ilişkisini eksen alan yazı ve röportajlarından oluşan *Manzaradan Parçalar*'ı yayımladı. Pamuk, 2009'da Harvard Üniversitesi'nde verdiği Norton derslerini 2011 yılında *Saf ve Düşünceli Romancı* adıyla kitaplaştırdı. 2012'de İstanbul'da Masumiyet Müzesi'ni açtı ve müzenin kataloğu *Şeylerin Masumiyeti*'ni yayımladı. Aynı yıl "Avrupa kültürüne olağanüstü katkılarının" dolayısıyla Danimarka'da Sonning Ödülü'nü aldı. 2013'te ise kitaplarından seçtiği en güzel parçalardan oluşan *Ben Bir Ağacım*'i yayımladı. Masumiyet Müzesi, Avrupa Müzeler Forumu tarafından 2014 yılında Avrupa'nın en iyi müzesi seçildi. Üzerinde altı yıl çalıştığı ve bir sokak sanatçısı ile ailesinin İstanbul'daki kırk yılını hikâye eden romanı *Kafamda Bir Tuhaflık*'i 2014 yılının Aralık ayında yayımladı. Büyük ilgi gören kitap 2015 yılında "Roman" dalında verilen Aydın Doğan Vakfı Ödülü ile Erdal Öz Ödülü'nü kazandı. 2016'da Tolstoy Müzesi Vakfı'nca düzenlenen Yasnaya Polnaya Ödülü'nü ("Yabancı Edebiyat" kategorisinde) aldı. *Kırmızı Saçlı Kadın* adlı romanı 2016 yılının Şubat ayında yayımlandı. Yazarın en çok okunan, tartışılan kitaplarından biri olan roman İtalyanca çevirisiyle 2017 yılında Lampedusa Ödülü'nü kazandı. Pamuk'un 1901 yılında, 3. Veba Pandemisi döneminde, Osmanlı'nın 29. vilayeti Minger adasında geçen son romanı *Veba Geceleri* ise Mart 2021'de okurla buluştu.

**Orhan Pamuk'un
YKY'deki kitapları**

Veba Geceleri (2021)
Hatıraların Masumiyeti (2016)
Kırmızı Saçlı Kadın (2016)
Kafamda Bir Tuhaflık (2014)
Şeylerin Masumiyeti (2012)
Saf ve Düşünceli Romancı (2011)
Manzaradan Parçalar (2010)
Masumiyet Müzesi (2008)
Babamın Bavulu (2007)
İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2003)
Kar (2002)
Öteki Renkler (1999)
Benim Adım Kırmızı (1998)
Yeni Hayat (1994)
Gizli Yüz (1992)
Kara Kitap (1990)
Beyaz Kale (1985)
Sessiz Ev (1983)
Cevdet Bey ve Oğulları (1982)

Turuncu - Önsöz ve Fotoğraflar (2020)
Balkon - Önsöz ve Fotoğraflar (2018)
Kara Kitap-25 Yaşında (2015)
Resimli İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2015)
Kara Kitap'ın Sırları (2013)

DELTA

Babalar, Analar ve Oğullar
(Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Kırmızı Saçlı Kadın) (2018)
Üç İstanbul Romanı
(Kara Kitap, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhaflık) (2021)

DOĞAN KARDEŞ

Ben Bir Ağacım (Seçme Parçalar) (2013)

ORHAN PAMUK

Üç İstanbul Romanı

Kara Kitap
Masumiyet Müzesi
Kafamda Bir Tuhafılık

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5858

Delta - 26

Üç İstanbul Romanı

Kara Kitap - Masumiyet Müzesi - Kafamda Bir Tuhafılık
Orhan Pamuk

Kitap editörü: İshak Reyna

Düzeltili: Erkan Irmak

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Grafik uygulama: Arzu Yaraş - İlknur Efe

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.

Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul

Telefon: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04

www.acarbasim.com

Sertifika No: 44977

1. baskı: İstanbul, Eylül 2021 (2000)

ISBN 978-975-08-5108-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013

Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23

<http://www.ykykultur.com.tr>

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

facebook.com/yapikrediyayinlari

twitter.com/YKYHaber

instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık

PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

KARA KİTAP

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Galip Rüya'yı İlk Gördüğünde. 21

İKİNCİ BÖLÜM

Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman 32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Rüya'ya Selam Söyle. 37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Alâaddin'in Dükânı 54

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çocukluk Bu 60

ALTINCI BÖLÜM

Bedii Usta'nın Evlatları 70

YEDİNCİ BÖLÜM

Kafdağı'nın Harfleri. 76

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Üç Silahşörler 91

DOKUZUNCU BÖLÜM

Birisi Beni Takip Ediyor 99

ONUNCU BÖLÜM

Göz 116

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Hafızamızı Sinemada Kaybettik 125

ON İKİNCİ BÖLÜM

Öpüş 135

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Bak, Kim Geldi	141
ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Hepimiz O'nu Bekliyoruz	151
ON BEŞİNCİ BÖLÜM	
Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri	160
ON ALTINCI BÖLÜM	
Kendim Olmalıyım	177
ON YEDİNCİ BÖLÜM	
Beni Tanıdınız mı?	183
ON SEKİZİNCİ BÖLÜM	
Apartman Karanlığı	203
ON DOKUZUNCU BÖLÜM	
Şehir İşaretleri	207

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM	
Hayalet Ev	231
İKİNCİ BÖLÜM	
Uyuyamıyor musunuz?	241
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Şems-i Tebrizi'yi Kim Öldürdü?	245
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Hikâye Anlatamayanların Hikâyesi	260
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Yüzlerdeki Bilmeceler	263
ALTINCI BÖLÜM	
Cellat ve Ağlayan Yüz	275
YEDİNCİ BÖLÜM	
Harflerin Esrarı ve Esrarın Kaybı	283
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
Uzun Süren Bir Satranç Oyunu	296
DOKUZUNCU BÖLÜM	
Keşfü'l-Esrar	304

ONUNCU BÖLÜM

Kahramanı Benmişim 320

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Kardeşim Benim 323

ON İKİNCİ BÖLÜM

Aynaya Girdi Hikâye 349

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir Akıl Hastası Değil,
Yalnızca Sadık Bir Okurunum. 355

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Esrarlı Resimler 376

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Hikâyeci Değil, Hikâye 381

ON ALTINCI BÖLÜM

Şehzade'nin Hikâyesi. 395

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Ama, Bunları Yazan Ben 414

EPİGRAFLAR 437

SONSÖZ: Romanın Yazılış Hikâyesi 439

Kara Kitap (Söyleşilerden Parçalar) 447

MASUMİYET MÜZESİ

1. Hayatının En Mutlu Anı. 457

2. Şanzelize Butik 458

3. Uzak Akrabalar 461

4. Yazıhanede Sevişmek. 464

5. Fuaye Lokantası 465

6. Füsun'un Gözyaşları 468

7. Merhamet Apartmanı 472

8. İlk Türk Meyveli Gazozu. 478

9. F 479

10. Şehir Işıkları ve Mutluluk	484
11. Kurban Bayramı	486
12. Dudaktan Öpüşmek	494
13. Aşk, Cesaret, Modernlik	501
14. İstanbul'un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Meydanları	506
15. Bazı Nahoş Antropolojik Gerçekler	512
16. Kıskançlık	515
17. Artık Bütün Hayatım Seninkine Bağlı	519
18. Belkıs'ın Hikâyesi	524
19. Cenazede	530
20. Füsun'un İki Şartı	534
21. Babamın Hikâyesi: İnci Küpeler	537
22. Rahmi Efendi'nin Eli	545
23. Sessizlik	548
24. Nişan	552
25. Bekleme Acısı	593
26. Aşk Acısının Anatomik Yerleşimi	596
27. Sarkma, Düşersin	600
28. Eşyaların Tesellisi	603
29. Onu Düşünmediğim Dakika Artık Hiç Yoktu	606
30. Füsun Artık Yok	609
31. Onu Bana Hatırlatan Sokaklar	611
32. Füsun Sandığım Gölge, Hayaletler	613
33. Kaba Oyalanmalar	616
34. Uzaydaki Köpek Gibi	620
35. Koleksiyonumun İlk Çekirdeği	624
36. Aşk Acımı Yatıştıracak Küçük Bir Umut İçin	626
37. Boş Ev	631
38. Yaz Sonu Partisi	632
39. İtiraf	636
40. Yalı Hayatının Tesellileri	640
41. Sırtüstü Yüzmek	642
42. Sonbahar Hüznü	644
43. Soğuk ve Yalnız Kasım Günleri	650
44. Fatih Oteli	654
45. Uludağ Tatili	660

46. İnsanın Nişanlısını Ortada Bırakması	
Normal midir?	663
47. Babamın Ölümü	668
48. Hayatta En Önemli Şey Mutlu Olmaktır	675
49. Ona Evlenme Teklif Edecektim.	679
50. Bu Benim Onu Son Görüşüm	689
51. Mutluluk İnsanın Sevdığı Kişiye	
Yakın Olmasıdır Yalnızca	697
52. Hayat ve Acılar Hakkında Bir Film Samimi Olmalı	704
53. Kırılan Kalbin Acısının ve Küskünlüğün	
Kimseye Yararı Yok	715
54. Zaman	725
55. Yarın Gene Gelin, Gene Otururuz	732
56. Limon Filmcilik T.A.Ş.	743
57. Kalkıp Gidememek	751
58. Tombala	762
59. Sansürden Senaryo Geçirmek	773
60. Huzur Lokantası'nda Boğaz Geceleri	782
61. Bakmak	790
62. Vakit Geçsin Diye	796
63. Dedikodu Sütunu	804
64. Boğaz'da Yangın	813
65. Köpekler	819
66. Nedir Bu?	824
67. Kolonya	828
68. 4213 İzmarit	838
69. Bazan	843
70. Kırık Hayatlar	849
71. Hiç Gelmiyorsunuz Artık Kemal Bey	855
72. Hayat da Tıpkı Aşk Gibi...	863
73. Füsün'un Ehliyeti	868
74. Tarık Bey	882
75. İnci Pastanesi.	893
76. Beyoğlu Sinemaları	900
77. Büyük Semiramis Oteli	910
78. Yaz Yağmuru	918
79. Başka Bir Dünyaya Yolculuk	923

80. Kazadan Sonra	930
81. Masumiyet Müzesi	935
82. Koleksiyoncular	944
83. Mutluluk	951

SONSÖZ: Aşk ve Müze Üzerine	973

<i>Masumiyet Müzesi'nin İlham Kaynakları Arasında</i>	
Bir Gezinti	979
<i>Masumiyet Müzesi İçin Gezdiğim Müzelerde</i>	
Tuttuğum Defterlerden	987
<i>Masumiyet Müzesi İçin Tutulmuş Notlardan</i>	1003
Banu Güven ile <i>Masumiyet Müzesi</i> Röportajı	1007

KAFAMDA BİR TUHAFLIK

I. KISIM (17 Haziran 1982 Perşembe)

MEVLUT İLE RAYİHA

KIZ KAÇIRMAK ZOR İŞ	1031

II. KISIM (30 Mart 1994 Çarşamba)

YİRMİ BEŞ YILDIR MEVLUT HER KIŞ AKŞAMI

RAHAT BIRAKIN BOZACIYI	1043

III. KISIM (Eylül 1968 - Haziran 1982)

1. MEVLUT KÖYDEYKEN

BU DÜNYA KONUŞSAYDI ACABA NE DERDİ?	1061

2. EV

ŞEHRİN BİTTİĞİ YERDEKİ TEPELER	1068

3. BOŞ BİR ARAZİYE EV YAPAN GİRİŞKEN KİŞİ

AH OĞLUM, KORKMUŞSUN SEN İSTANBUL'DAN	1074

4. MEVLUT'UN SATICILIĞA BAŞLAMASI

BÜYÜKLÜK TASLAMAK SENİN İŞİN DEĞİL	1081

5. ATATÜRK ERKEK LİSESİ

İYİ BİR EĞİTİM ZENGİN İLE FAKİRİN

FARKINI ORTADAN KALDIRIR. 1089

6. ORTAOKUL VE SİYASET

YARIN OKUL YOK. 1096

7. ELYAZAR SİNEMASI

BİR HAYAT MEMAT MESELESİ 1107

8. DUTTEPE CAMİİ'NİN YÜKSEKLİĞİ

ORADA İNSANLAR MI YAŞIYOR? 1113

9. NERİMAN

ŞEHİRİ ŞEHİR YAPAN ŞEY. 1118

10. CAMİ DUVARINA KOMÜNİST AFİŞİ

ASMANIN SONUÇLARI

TANRI TÜRK'Ü KORUSUN. 1122

11. DUTTEPE-KÜLTEPE SAVAŞI

BİZ TARAFSIZIZ 1132

12. KÖYDEN KIZ ALMAK

KIZIM SATILIK DEĞİLDİR 1145

13. MEVLUT'UN BİYİĞİ

TAPUSUZ ARSANIN SAHİBİ 1151

14. MEVLUT ÂŞIK OLUYOR

BÖYLE BİR RASTLAŞMA ANCAK ALLAH

İSTERSE OLUR 1158

15. MEVLUT EVDEN AYRILIYOR

YARIN SOKAKTA GÖRSEN ONU TANIYABİLİRMİSİN? . 1165

16. AŞK MEKTUBU NASIL YAZILIR?

GÖZLERİNDEN ÇIKAN EFSUNLU OKLAR 1174

17. MEVLUT'UN ASKERLİK GÜNLERİ

EVİN Mİ BURASI SENİN? 1180

18. ASKERİ DARBE

SANAYİ MAHALLESİ MEZARLIĞI. 1188

19. MEVLUT İLE RAYİHA

KIZ KAÇIRMAK ZOR İŞ 1194

IV. KISIM (Haziran 1982 - Mart 1994)

1. MEVLUT İLE RAYİHA'NIN EVLENMESİ	
BİZİ ANCAK ÖLÜM AYIRABİLİR.	1205
2. MEVLUT'UN DONDURMACILIĞI	
HAYATININ EN MUTLU GÜNLERİ	1212
3. MEVLUT İLE RAYİHA'NIN DÜĞÜNÜ	
YOĞURTÇUNUN GARİBANI BOZACI OLUR	1219
4. NOHUTLU PİLAV	
YEMEĞİN PİSİ DAHA LEZZETLİ OLUR.	1228
5. MEVLUT BABA OLUYOR	
SAKIN KAMYONETTEN İNME.	1232
6. SAMİHA'NIN KAÇMASI	
İNSAN HAYATTA NE İÇİN YAŞAR?	1236
7. İKİNCİ KIZ	
HAYATI SANKİ BİR BAŞKASININ BAŞINA GELEN BİR ŞEYDİ.	1243
8. KAPİTALİZM VE GELENEK	
MEVLUT'UN MUTLU AİLE EVİ.	1246
9. GAZİ MAHALLESİ	
BURADA SAKLANACAĞIZ.	1258
10. ŞEHRİN TOZUNU ALMAK	
NEREDEN GELİYOR YA RABBİM BU PİSLİK?	1266
11. GÖRÜCÜYE ÇIKMAYAN KIZLAR	
GEÇERKEN UĞRADIK.	1277
12. TARLABAŞI'NDA	
DÜNYANIN EN MUTLU ADAMI.	1288
13. SÜLEYMAN ORTALIĞI KARIŞTIRIYOR	
BÖYLE BİR ŞEY OLDU MU OLMADI MI?	1297
14. MEVLUT BİR BAŞKA KÖŞEDE	
YARIN SABAH ERKENDEN ALIRIM GERİ	1309
15. EFENDİ HAZRETLERİ	
BÜYÜK HAKSIZLIK YAPILDI BANA	1316
16. BİNBOM BÜFE	
SAKIN HAKKINI YEDİRME	1326

17. ELEMANLARIN KUMPASI

SEN HİÇBİR ŞEYE KARIŞMA 1132

18. BİNBOM'DA SON GÜNLER

YİRMİ BİN KOYUN 1337

V. KISIM (Mart 1994 - Eylül 2002)**1. BACANAKLARIN BOZASI**

ŞEREFLİ VE MİLLİ BİR İŞ. 1349

2. İKİ KADINLA KÜÇÜK DÜKKÂNDÂ

BAŞKA SAYAÇLAR BAŞKA AİLELER 1360

3. FERHAT'IN ELEKTRİK AŞKI

KAÇALIM GİDELİM BURADAN 1367

4. ÇOCUK KUTSAL BİR ŞEYDİR

BEN ÖLEYİM DE SEN SAMİHA İLE EVLEN. 1375

5. MEVLUT OTOPARK BEKÇİSİ

YARI SUÇLU YARI ŞAŞKIN 1386

6. RAYİHADAN SONRA

AĞLARSAN HİÇ KİMSE KIZAMAZ SANA 1391

7. ELEKTRİK TÜKETİMİNİN HAFIZASI

SÜLEYMAN'IN BAŞI DERTTE 1397

8. MEVLUT EN UZAK MAHALLELERDE

KÖPEKLER BİZDEN OLMAYANA HAVLAR 1405

9. PAVYON ÇÖKERTMEK

DOĞRU MU? 1414

10. MEVLUT POLİSTE

BÜTÜN HAYATIM BU SOKAKLARDA GEÇTİ. 1423

11. KALBİN NİYETİ VE DİLİN NİYETİ

FATMA DAHA OKUYOR. 1433

12. FEVZİYE KAÇIYOR

İKİSİ DE ELİMİ ÖPSÜNLER 1446

13. MEVLUT YALNIZ

İKİ KİŞİ BİRBİRİNE BU KADAR UYGUN OLUR 1454

14. YENİ MAHALLELER, ESKİ TANIDIKLAR

BU AYNI ŞEY Mİ? 1462

15. MEVLUT İLE SAMİHA

MEKTUPLARI SANA YAZDIM. 141

16. EV

ÇOK DİKKATLİ DAVRANIYORDUK 146

VI. KISIM (15 Nisan 2009 Çarşamba)**ON İKİ KATLI APARTMAN**

ŞEHRİN RANTI SENİN HAKKIN. 1483

VII. KISIM (25 Ekim 2012 Perşembe)**BİR ŞEHRİN ŞEKLİ ŞEMAILİ**

BEN YALNIZCA YÜRÜRKEN DÜŞÜNEBİLİRİM 1501

KRONOLOJİ 1521

BİR İSTANBUL ROMANCISIYIM;**SOKAKLARDA YÜRÜMEK, EVLERE GİRMEK,
ŞEHRİN HAYATINI SOLUMAK VE YAZMAK...****BENİM İYİMSERLİĞİM, MUTLULUĞUM BU.. . . 1529****DİZİNLER**

Kara Kitap 1547

Masumiyet Müzesi 1567

Kafamda Bir Tuhafılık 1587

KARA KİTAP

France Culture Ödülü (Fransa)

1. baskı Can Yayınları, 1990

“İbni Arabi'nin gerçek bir vakıa olarak anlattığına göre, abdaldan olup ruhlar tarafından göklerle çıkarılan bir arkadaşı, bir defasında dünyayı çevreleyen Kafdağı'na varmış, dağı da bir yılanın çevrelediğini görmüş. Bugün dünyayı çevreleyen böyle bir dağ ve onun da etrafında böyle bir yılan olmadığı malûmdur.”

İslam Ansiklopedisi

Birinci Kısım

BİRİNCİ BÖLÜM

Galip Rüya'yı İlk Gördüğünde

“Epigraf kullanmayın, çünkü yazının içindeki esrarı öldürür!”

Adli

“Böyle ölecekse, öldür o zaman sen de esrarı, esrar satan yalancı peygamberi öldür!”

Bahti

Yatağın başından ucuna kadar uzanan mavi damalı yorganın engebeleri, gölgeli vadileri ve mavi yumuşak tepeleriyle örtülü tatlı ve ılık karanlıkta Rüya yüzükoyun uzanmış uyuyordu. Dışarıdan kış sabahının ilk sesleri geliyordu: Tek tük geçen arabalar ve eski otobüsler, poğaçasıyla işbirliği eden salepçinin kaldırırma konup kalkan güğümleri ve dolmuş durağının değnekçisinin düdüğü. Odada, lacivert perdelerin soldurduğu kurşuni bir kış ışığı vardı. Uyku mahmurluğuyla Galip, karısının mavi yorgandan dışarı uzanan başına baktı: Rüya'nın çenesi yastığın kuştüyüne gömülmüştü. Alnının eğiminde, o sırada aklının içinde olup biten harika şeyleri insana korkuyla merak ettiren gerçekdışı bir yan vardı. “Hafıza,” diye yazmıştı bir köşe yazısında Celâl, “bir bahçedir.” “Rüya'nın bahçeleri, Rüya'nın bahçeleri...” diye düşünmüştü o zamanlar Galip, “düşünme, düşünme, kıskanır-sın!” Ama Galip karısının alnına bakarak düşündü.

Uykunun huzuruna gömülmüş Rüya'nın kapıları kapalı bahçesinin söğütleri, akasyaları, asmalı gülleri ve güneşi altında gezinmek isterdi şimdi. Orada karşılaşacağı suratlardan utançla korkarak: Sen de mi buradaydın, merhaba! Bilip beklediği tatsız anılar kadar, beklemediği erkek gölgelerini de merak ve acıyla görerek: Affedersiniz kardeşim, siz karımla nerede rastlaşmış ya da tanışmıştınız? Üç yıl önce sizin evinizde, Alâaddin'in dükkânından aldığı yabancı bir moda dergisinin içinde, birlikte gittiğiniz ortaokul binasında, el ele tutuştuğunuz sinemanın girişinde... Hayır, belki de Rüya'nın hafızası bu kadar kalabalık ve

acımasız değildi; belki de hafızanın karanlık bahçesinin, güneş düşen tek köşesinde, şimdi Rüya'yla Galip bir sandal gezintisine çıkmışlardı. Rüya'lar İstanbul'a taşındıktan altı ay sonra, Galip'le Rüya kabakulak olmuşlardı. O zamanlar, bazan Galip'in annesi, bazan Rüya'nın güzel annesi Suzan Yenge, bazan ikisi birden Galip'le Rüya'yı ellerinden tutup, parke yollarda titreyen otobüslerle Bebek'e ya da Tarabya'ya sandal gezintisine çıkarırlardı. O yıllarda mikroplar ünlüydü, ilaçlar değil: Boğaz'ın temiz havasının çocukların kabakulağına iyi geleceğine inanılırdı. Sabahları deniz durgun olurdu, sandal beyaz, aynı kayıkçı hep dostane. Anneler ve yengeler sandalın kışına otururlardı, sırtı inip kalkan sandalcının arkasına gizlenen Rüya'yla Galip sandalın burnuna, yan yana. Sandaldan denize uzanan ve birbirine benzeyen ayaklarının ve ince bileklerinin altından ağır ağır deniz akardı; yosunlar, yedi renkli mazot lekeleri, küçük ve yarı saydam çakıltaşları ve üstünde Celâl'in yazısı var mı diye baktıkları okunaklı gazete parçaları.

Galip, Rüya'yı ilk gördüğünde, kabakulak olmadan altı ay önce, yemek masasının üzerine yerleştirilen tabureye oturmuş, berbere saçlarını kestiriyordu. O zamanlar, uzun boylu, Douglas bıyıklı berber, haftanın beş günü eve gelir, Dede'yi tıraş ederdi. Bu, Arabın ve Alâaddin'in dükkânının önünde kahve kuyruklarının uzadığı, naylon çorapların kaçakçılarca satıldığı, İstanbul'daki 56 model Chevrolet'lerin gittikçe çoğaldığı, Galip'in ilkokula başladığı ve *Milliyet* gazetesinin ikinci sayfasında haftada beş kere Selim Kaçmaz adıyla yazan Celâl'in yazılarını dikkatle okuduğu zamandı, ama okuma yazmayı öğrendiği zaman değil; çünkü okuma yazmayı iki yıl önce Babaanne öğretmişti: Yemek masasının köşesine otururlardı; Babaanne, en büyük sihri, harflerin birbirine nasıl vurulacağını hırıltılı sesiyle duyurduktan sonra, ağzının kenarından eksik etmediği Bafra sigarasının dumanını üfler, dumandan torunun gözleri sulanır, alfabenin içindeki olağanüstü büyüklükteki at da mavileşip canlanırdı. Altında at olduğu yazan iri at, topal sucunun ve hırsız eskicinin arabalarının kemikli atlarından büyüktü. Galip o zamanlar bu sağlıklı alfabe atının üzerine, resmin üzerine döküldüğü zaman onu canlandıran sihirli eczadan dökmeyi düşünüyordu, ama

sonraları, ilkokula ikinci sınıftan başlamasına izin vermedikleri için, bir de okulda, aynı atlı alfabeyle okuma yazma öğrenirken bu isteğini saçma bulacaktı.

O zamanlar Dede, nar rengi şişenin içindeki o sihirli eczayı söz verdiği gibi sokaktan getirebilseydi, Galip sıvıyı Birinci Dünya Savaşı'nın zeplinleri, topları ve çamurlu ölüleriyle dolu eski ve tozlu *Illustration* mecmualarının, Melih Amca'nın Paris'ten ve Fas'tan yolladığı kartpostalların ve Vasıf'ın *Dünya* gazetesinden resmini kestiği yavrusunu emziren orangutanın ve Celâl'in gazetelerden kestiği tuhaf insan yüzlerinin üzerine dökmek isterdi. Ama artık Dede sokağa da çıkmıyordu, berbere gitmek için bile; bütün gün evdeydi. Gene de, sokağa çıkıp dükkâna gittiği günlerdeki gibi giyinirdi: Pazarları uzayan sakalı gibi kurşuni renkli, geniş yakalı, eski bir İngiliz ceket, dökülen pantolon, kol düğmeleri ve Baba'nın dediği gibi, kaytan bir memur gırahatı. Anne "gırahat" demez, "kravat" derdi: Eskiden Anne'nin ailesi daha zengin olduğu için. Sonra, Anne'yle Baba, Dede'den her geçen gün bir tanesi daha yıkılan boyası dökülmüş eski ahşap evlerden söz eder gibi söz ederlerdi; biraz sonra Dede'yi unutup sesleri birbirlerine doğru yükselmeye başlarsa Galip'e dönerlerdi: "Çık yukarı git oyna sen haydi." "Asansörle mi çıkayım?" "Tek başına asansöre binmesin!" "Tek başına asansöre binme!" "Vasıf'la oynayayım mı?" "Hayır, kızıyor!"

Aslında kızmazdı. Vasıf sağır ve dilsizdi, ama benim yerlerde sürünürken "gizli geçit" oynadığımı ve yatakların altından geçerek, mağaranın ucuna, apartman karanlığının dibine ulaşır gibi ve düşman siperlerine kazdığı bir tünelde kedi sessizliğiyle ilerleyen bir asker gibi ulaştığımı ve kendisiyle alay etmediğimi anlardı, ama sonra gelen Rüya hariç, ötekiler bilmezdi bunu. Bazan Vasıf'la birlikte uzun uzun pencerelerden dışarı tramvay yoluna bakardık. Beton apartmanın beton cumbasının bir penceresi dünyanın bir ucu olan camiye, bir penceresi de öteki ucu olan kız lisesine bakıyordu; arada karakol, iri kestane ağacı, köşe ve Alâaddin'in vızır vızır işleyen dükkânı vardı. Dükkâna girip çıkanları seyrederken, gelip geçen arabaları birbirimize gösterirken Vasıf birden heyecanlanıp rüyasında şeytanla boğuşur gibi hırıltılı korkunç bir ses çıkarınca, ben boş bulunur

korkardım. O zaman, az arkamızda, Babaanne'yle karşılıklı iki baca gibi sigara tütürüp radyoyu dinleyerek tek bacağı kısa koltuğunda oturan Dede, "Vasıf gene Galip'i korkuttu," derdi, kendisini dinlemeyen Babaanne'ye ve meraktan çok alışkanlıkla sorardı: "Kaç araba saydınız bakayım?" Ama Dodge, Packard, DeSoto ve yeni Chevrolet'lerin sayısına ilişkin verdiğim bilgileri dinlemezlerdi bile.

Babaanne'yle Dede, sabahtan akşama kadar açık duran ve Türk köpeklerine benzemeyen bol tüylü ve huzurlu bir köpek biblosunun üzerinde uyuduğu radyodaki alaturka ve alafranga müziği, haberleri ve banka, kolonya ve Milli Piyango reklamlarını dinlerlerken sürekli konuşurlardı. Çoğu zaman, hiç dinmediği için alıştıkları bir diş ağrısından söz eder gibi ellerindeki sigaralardan şikâyet ederlerdi, hâlâ bırakamadıkları için suçlu birbirlerine atarak, biri boğulur gibi öksürmeye başlarsa, öteki, önce zafer ve neşeyle, sonra endişe ve öfkeyle haklı olduğunu ilan ederek! Ama birazdan, birinden biri iyice sinirlenirdi: "Bir sigaram var zaten, ilişme allahaşkına!" Sonra, gazeteden okuduğu şeyi eklerdi: "Sinirlere iyi geliyormuş!" Belki o zaman, biraz susarlardı, ama koridordaki duvar saatinin tiktaklarının duyulduğu bu sessizlikler çok sürmezdi. Elllerine yeniden aldıkları gazeteleri hışırdatırlarken ve öğleden sonra bezik oynarlarken konuşurlardı ve apartmandakiler akşam yemeğine ve birlikte radyo dinlemeye geldikleri zamanlar da ve gazetede Celâl'in köşe yazısını okuduktan sonra da: "Yazısının altına kendi imzasını atmasına izin verselerdi," derdi Dede, "belki aklını başına toplardı." "Koca adam," diye iç çekerdi Babaaanne ve her zaman sorduğu şu soruyu ilk defa soruyormuş gibi yüzünde içten bir merak ifadesi, sorardı: "Yazısının altına kendi adını koymasına izin vermedikleri için mi öyle kötü yazıyor, yoksa öyle kötü yazdığı için mi yazısının altına kendi adını koymasına izin vermiyorlar?" "Hiç olmazsa," derdi Dede, ikisinden birinin zaman zaman sarıldığı teselliye sarılarak, "altına imzasını atmasına izin vermedikleri için bizi rezil ettiğini pek az kimse anlıyor." "Kimse anlamıyor," derdi o zaman Babaanne, Galip'in pek de içten olmadığını anlayabileceği bir edayla. "O yazılarında bizden söz ettiğini kim söylüyor ki?" O zaman, sonraları Celâl'in her

hafta okuyucularından yüzlerce mektup aldığı günlerde, bazı iddialara göre hayal gücü kurduğu için, bazı iddialara göre ise kadınlardan ve politika yapmaktan vakit bulamadığı için, bazı iddialara göreyse de, basit bir tembellikten birazcık değiştirip bu sefer kendi tantanalı adıyla yeniden yayımlayacağı o yazılardan birine, daha önceden yüzlerce kere tekrarladığı bir cümleyi bıkkınlık ve belli belirsiz bir sahtelik duygusuyla tekrarlayan ikinci sınıf tiyatro oyuncusu gibi değinerek, "Apartman yazısında bizim apartmandan söz ettiğini kim bilmiyor ki allahaşkına!" derdi Dede ve Babaanne de susardı.

O zamanlar Dede, sonraları daha sık göreceği o rüyadan yeni yeni söz etmeye başlamıştı. Bütün gün birbirlerine tekrarladıkları hikâyeler gibi, Dede'nin zaman zaman gözleri parlayarak anlattığı rüyası maviydi; lacivert bir yağmur rüyada hiç durmadan yağdığı için Dede'nin saçları ve sakalları sürekli uzuyordu. Babaanne, rüyanın hikâyesini sabırla dinledikten sonra, "Berber birazdan gelir," derdi, ama Dede berberden söz edilirken sevinmezdi. "Çok konuşuyor, çok soruyor!" Mavi rüyanın ve berberin sözünden sonra, Galip, Dede'nin bir iki kere, zayıflayan bir nefesle şöyle dediğini de işitmişti: "Başka bir yerde, başka bir tane yaptıracaktık. Uğursuz çıktı bu apartman."

Çok sonraları, kat kat sattıkları Şehrikalp Apartmanı'ndan bir başkasına taşındıktan ve binaya, çevredeki benzeri başka binalara olduğu gibi, küçük konfeksiyoncular, gizli gizli kürtaj yapan kadın doktorları ve sigortacı yazıhaneleri yerleştikten sonra, Alâaddin'in dükkânının önünden her geçişinde Galip, apartmanın çirkin ve karanlık yüzüne bakarak Dede'nin bu sözü neden söylemiş olabileceğini merak etmişti. Önce Avrupa ve Afrika'dan, sonra da İzmir'den İstanbul'a ve apartmana dönmesi yıllar alan Melih Amca'yı berberin her tıraşta, meraktan çok ağız alışkanlığıyla Dede'ye sorduğunu, ("Efendim, büyük oğlan Afrika'dan ne zaman dönüyor?") ve Dede'nin de, bu sorudan ve bu konudan hoşlanmadığını bildiği için Galip, Dede'nin aklındaki uğursuzluğun en büyük ve en tuhaf oğlunun eski karısı ve ilk oğlunu bir gün bırakarak yurtdışına gidişi ve yeni karısı ve yeni kızıyla (Rüya) dönüşü ile ilgili olduğunu daha o zamanlardan sezerdi.

Apartmanı yaptırmaya başladıklarında Melih Amca buradaymış daha, Celâl'in Galip'e yıllar sonra anlattığı gibi, şekerçi Hacı Bekir'in dükkânı ve lokumlarıyla rekabet edemediği için ve Babaanne'nin kaydattığı ayva, incir ve vişne reçellerini raflarına dizdikleri kavanozlarda satabileceklerini bildikleri için, önce pastaneye, daha sonra lokantaya çevirdikleri Sirkeci'deki şekerçi dükkânından ve Karaköy'deki "Beyaz Eczane"den gelen babası ve kardeşleriyle buluşmak için, o zamanlar daha otuzuna basmamış olan Melih Amca da, içinde avukatlıktan çok kavga ettiği ve eski dava dosyalarının sayfalarına kurşun kalemle gemi ve ıssız ada resimleri çizdiği yazıhanesinden akşamüstleri çıkıp, Nişantaşı'ndaki inşaat yerine gelir, ceket ve kravatını çıkarıp, kollarını sıvayıp paydos saatine doğru gevşeyen inşaat işçilerini kızdırmak için işe girişirmiş. Avrupa usulü şekerçiliği öğrenmek, kestaneşekerini paketleyecek yaldızlı kâğıt sipariş etmek, Fransızlarla birlikte renkli ve balonlu bir banyo sabunu imalathanesi açmak ve Avrupa ve Amerika'da, o sıralarda bir salgına yakalanmış gibi art arda iflas eden fabrikaların makinelerini ve Hâle Hala için kuyruklu bir piyanoyu ucuza kapatmak ve sağır Vasıf'ı iyi bir kulak ve beyin doktoruna göstermek için birisinin Fransa ve Almanya'ya gitmesi gerektiğini Melih Amca bu sıralarda söylemeye başlamış. İki yıl sonra, Vasıf ile Melih Amca, daha sonraları Galip'in, Babaanne'nin kutularının birinde gülsuyu kokan fotoğrafını gördüğü ve Celâl'in sekiz yıl sonra Vasıf'ın gazete kesikleri içinde Karadeniz'de bir serseri mayına çarparak battığını okuduğu bir Romen vapuruyla (*Tristana*) Marsilya'ya gittiklerinde, apartman bitmiş, ama içine girilmemişti daha. Bir yıl sonra, Vasıf tek başına trenle Sirkeci'ye döndüğünde hâlâ sağır ve dilsizmiş "tabii" (bu son kelimeyi, bu konu açıldığında, Galip'in yıllarca sırrını ve nedenini çözemediği bir vurguyla Hâle Hala söylerdi,) ama kucığında, elli yıl sonra büyük büyük büyük büyük torunlarıyla hâlâ arkadaşlık edeceği ve ilk zamanlar başından hiç ayrılamadığı, kimi zamanlar heyecandan nefesi tıkanır gibi, kimi zamanlar da hüznle gözlerinden yaşlar akarak seyredeceği Japon balıklarıyla dolu, sıkı sıkıya tuttuğu bir akvaryum varmış. O sıralarda, Celâl ile annesi, sonraları bir Ermeni'ye satılan üçüncü katta oturuyorlarmış, ama Paris sokaklarındaki ticari araştırma gezilerine devam edebilsin diye,

Melih Amca'ya para yollamak gerektiği için, bir ara sandık odası olarak kullanılan ve daha sonraları yarım bir daireye çevrilen o küçük ve içerlek çatı katına çıkıp yerleşmişler ki, kendi daireleri kiraya verilsin. Melih Amca'nın Paris'ten yolladığı şekerleme ve pasta tarifleriyle sabun ve kolonya formülleri ve bunları yiyen ve kullanan artist ve balerinlerin resimleriyle dolu mektuplarla, içinden naneli diş macunu, kestaneşekeri, likörlü çikolata örnekleri ve oyuncak itfaiye ve gemici şapkası çıkan paketler seyrekleşmeye başladığında annesi, Celâl'i alıp babaevine dönmeyi tasarlıyormuş. Bu karara varıp, Celâl'le birlikte apartmandan çıkıp, vakıflarda küçük bir memurluğu olan babasıyla annesinin Aksaray'daki ahşap evine dönmeye karar verebilmesi için, Dünya Savaşı çıkması ve ardından, Melih Amca'nın Bingazi'den onlara üzerinde tuhaf bir cami minaresiyle uçağın görüldüğü bir kartpostal yollaması gerekmiş. Arkasında, memlekete dönüş yollarının mayınlandığını yazan bu kahverengi beyaz kartpostaldan ve savaştan çok sonra gittiği Fas'tan, başka siyah beyaz kartpostallar da yollamış. Böylece, Babaanne'yle Dede, Melih Amca'nın Marakeş'te tanıştığı bir Türk kıızıyla evlendiğini, gelinin Muhammed'in soyundan geldiğini, yani bir seyyide olduğunu, kadının çok güzel olduğunu, sonraları silah tüccarlarının ve casusların aynı bar kadınlarına vurulduğu bir Amerikan filmine de mekân olan kolonyal otelin elle renklendirilmiş resmi üzerinde gözükten bir kartpostaldan öğrenmişler. (Çok sonraları, otelin ikinci kat balkonlarında dalgalanan bayrakların ülkelerini çıkardığı yıllardan da çok sonraları, bu kartpostala bir daha baktığında, Galip, bir an Celâl'in "Beyoğlu Haydutları" hikâyelerinde kullandığı üslupla düşünerek, Rüya'nın "ilk tohumunun atıldığı" mekânın, bu kremalı pasta renkli otelin odalarından biri olduğuna karar vermişti.) Bu kartpostaldan altı ay sonra, İzmir'den gelen kartı ise, Melih Amca'nın yolladığına inanamamışlar bir türlü; çünkü Türkiye'ye dönmez artık, diye düşünüyorlarmış; yeni karısıyla birlikte Hristiyan oldukları, Kenya'ya giden birtakım misyonerlere katılıp, orada, aslanların üç boynuzlu geyikleri avladığı bir vadide Hilal ve Haç'ı birleştiren bir mezhebin kilisesini kurdukları yolunda dedikodular varmış. Gelinin İzmir'deki akrabalarını tanıyan bir meraklının getirdiği haber ise, Melih Amca'nın savaş sırasında

Kuzey Afrika'da çevirdiği karanlık işler (silah ticareti, bir kralla rüşvet, vs.) sonunda milyoner olduğu yolundaymış, güzelliği dillere destan karısının nazına dayanamadığı için, onu meşhur etmeye birlikte Hollywood'a gideceklermiş, gelinin resimleri şimdiden Arap-Fransız dergilerinde yayımlanıyormuş vs. Oysa, Melih Amca, apartmanda haftalarca kat kat dolaşan ve gerçekliğinden emin olmak için kalplığından şüphelenilen paralar gibi orası burası tırnak uçlarıyla kazınarak hırpalanan kartpostalda, vatan hasretine dayanamayıp yataklara düştüğünü, Türkiye'ye dönmeye böylece karar verdiklerini yazıyormuş. "Şimdi" iyilermiş, İzmir'de incir ve tütün tüccarlığı yapan kayınpederinin işlerini yeni ve modern bir mali anlayışla ele alıyormuş. Kısa bir süre sonra, arapsaçından da karışık bir yazıyla yolladığı kart ise, belki de ileride bütün aileyi sessiz bir savaşa sürükleyecek hisse sorunları yüzünden, her katta başka türlü yorumlanmış, ama sonraları Galip'in de okuduğu gibi, çok da fazla dolambaçlı olmayan bir dille, yakında İstanbul'a dönmek istediğini belirtiyormuş Melih Amca, bir de, bir kızı olduğunu, ama adına karar veremediğini.

Rüya'nın adını, Galip, likör takımlarının saklandığı büfenin aynasının kenarına Babaanne'nin iliştiirdiği bu kartpostallardan birinde okumuştı ilk. İri aynayı ikinci bir çerçeve gibi saran ve zaman zaman Dede'yi öfkeliendiren bu kilise, köprü, deniz, kule, gemi, cami, çöl, piramit, otel, park ve hayvan görüntüleri arasına Rüya'nın İzmir'de çekilmiş bebeklik ve çocukluk resimleri de iliştilmişti. O zamanlar Galip, kendi yaşında olduğu söylenen amcasının kızı (yeni kelime ile kuzin) Rüya'dan çok, Rüya'nın içinde yattığı cibinliğin insanı hayale çağırarak korkutucu ve uykulu mağarası ve siyah beyaz mağarayı eliyle aralayarak içindeki kızını gösterirken kameraya hüzünle bakan seyyide Suzan Yenge'siyle ilgilenirdi. Rüya'nın fotoğrafları elden ele dolaşırken, apartmandaki erkekler kadar kadınları da, bir an dalgın bir sessizliğe gömen şeyin bu güzellik olduğunu daha sonraları anlamıştı. O zamanlar, daha çok, Melih Amcaların İstanbul'a ne zaman gelecekleri ve hangi katta kalacakları konuşulurdu. Çünkü bir avukatla yeniden evlenen annesi, her doktorun başka bir adla adlandırdığı bir hastalıktan genç yaşta ölünce, Celâl, Aksaray'daki örümcekli evde barınamaz olmuş,

Babaanne'sinin de ısrarıyla, yeniden apartmana dönmüş, çatı katına yerleşmişti. Daha sonraları takma adla ilk köşe yazılarını yazacağı gazete için futbol maçlarını izleyerek şike kokusu almaya çalışıyor, Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bar, pavyon ve kerhane kabadayılarının esrarengiz ve sanatkârane cinayetlerini ballandırarak anlatıyor, kara karelerin sayısının ak kareleri her seferinde geçtiği bulmacalar hazırlıyor, gerektiğinde, afyonlu şarabın sarhoşluğundan ayılamadığı için tefrikasını aksatan üstadın yerine pehlivan tefrikasını sürdürüyor, zaman zaman da “Elyazısından Kişiliğinizi Okuyoruz”, “Rüyalarınızı Yorumluyoruz”, “Yüzünüz, Kişiliğiniz”, “Bugünkü Burcunuz” (akraba ve tanıdıklarına ve bir iddiaya göre de sevgililerine özel selamlar yollamaya ilk bu burç köşesinde başlamıştı) ve “İster İnan İster İnanma” köşelerine yazıyor ve artan vakitlerde de bedava girdiği sinemalarda gördüğü en son Amerikan filmlerini eleştiriyor ve çatı katında tek başına yaşamaya devam ederse, bu çalışkanlıkla gazetecilikten kazandığı parayla evlenebileceği bile söyleniyordu. Sonraları, bir sabah, tramvay yolunun yıllanmış parke taşlarının anlamsız bir asfaltla örtülüverdiğini gördüğü zaman, Galip, Dede'nin uğursuzluk dediği şeyin, belki de, apartmandaki bu tuhaf sıkışıklıkla, yersizlikle ya da buna yakın belirsiz ve korkutucu bir şeyle ilgili olduğunu da düşünmüştü. Melih Amca, sanki yolladığı kartların ciddiye alınmamasına öfkelenildiğini göstermek için, güzel karısı, güzel kızı ve bavul ve sandıklarıyla bir akşam İstanbul'a dönüp apartmana geliverince, tabii ki, Celâl'in yaşadığı çatı katına yerleşmişti.

Okula geç kaldığı o bahar sabahında Galip, rüyasında okula geç kaldığını gördü. Kim olduğunu çıkaramadığı mavi saçlı güzel bir kızla, alfabenin son sayfalarının okunacağı okuldan uzaklaşan bir belediye otobüsündeydiler. Uyandığında, yalnız kendisinin okula değil, babasının da işe geç kaldığını anladı. Üzerine günün bir saatlik güneşi vuran ve örtüsü mavi beyaz bir satranç tahtasını andıran kahvaltı masasında Anne ile Baba, apartman aralığını ele geçiren farelerden ya da hizmetçi Esma Hanım'ın hortlak ve cillerinden söz eder gibi, dün akşam çatı katına yerleşenlerden söz ediyorlardı. Galip, neden okula geç kaldığını ve geç kaldığı için gitmekten utandığını düşünmek istemediği gibi, çatıdakilerin

kim olduğunu da düşünmek istemiyordu. Her şeyin her zaman tekrarlandığı Babaanne'yle Dede'nin katına çıktı, ama berber, pek de mutlu gözükmeyen Dede'yi tıraş ederken çatıdakileri soruyordu. Büfenin aynasına iliştirilmiş kartpostallar dağılmıştı, orada burada, yabancı ve tuhaf nesneler vardı; sonraları tiryakisi olacağı yeni bir koku da. Birden, içinde bir eziklik, korku ve özlem uyandı: Kartpostallarını gördüğü yarı renkli ülkeler nasıldı acaba? Fotoğraflarını gördüğü güzel yenge nasıldı? Büyüyüp erkek olmak isterdi! Saçlarını kestireceğini söyleyince Babaanne'si pek sevindi, ama berber, gevezelerin çoğu gibi anlayışsızdı; Galip'i Dede'nin koltuğuna değil, yemek masasının üstüne koyduğu tabureye oturttu. Üstelik, Dede'den çözüp bağladığı beyaz örtü çok büyüktü, boynunu boğacak gibi sıktığı yetmiyormuş gibi, bir kız eteği gibi diz kapaklarının altına kadar da uzanıyordu.

Çok sonra, birbirlerini bu ilk görüşlerinden Galip'in hesabıyla 19 yıl, 19 ay, 19 gün sonra evlendikten de çok sonra, bazı sabahlar Galip yanında uyuyan karısının yastığa gömülmüş başını gördüğünde, Rüya'nın üzerindeki yorganın mavisiiyle, berberin Dede'den çıkarıp kendisine taktığı örtünün mavisinin kendisine aynı huzursuzluğu verdiğini düşünmüş, ama bu konuda karısına bir şey söylememişti; belki de Rüya'nın böyle belirsiz bir nedenle yorgan kılıflarını değiştirmeyeceğini bildiği için.

Galip, gazetenin kapının altından atılmış olacağını düşünerek tüy gibi hafif olmaya alışmış dikkatli hareketlerle yataktan kalktı, ama ayakları onu kapıya değil helaya götürdü, sonra da mutfığa. Çaydanlık mutfakta değildi, oturma odasıdaysa demliği bulabildi. Bakır küllük ağzına kadar sigara izmaritleriyle dolu olduğuna göre, Rüya yeni bir polisiye roman okuyarak ya da okumayarak sabaha kadar oturmuştu. Çaydanlığı helada buldu: Yeterli su basıncı olmadığı için sıcak su, "şofben" dedikleri o korkutucu araç yerine, bir ikincisini hâlâ almadıkları çaydanlıkla ısıtılıyordu. Sevişmeden önce, kimi zaman, Babaanne'yle Dede gibi, Baba'yla Anne gibi, uslu uslu ve sabırsız, su ısıtırlardı.

Ama, "Bırak şu sigarayla"yla başlayan kavgalarının birinde nankörlükle suçlanan Babaanne, Dede'ye, bir sabah olsun yataktan ondan sonra çıkmadığını söylemişti. Vasıf seyrediyordu. Galip dinliyor, Babaanne'nin ne demek istediğini dü-

şünüyordu. Sonraları, Celâl bu konuda da bir şeyler yazmıştı, ama Babaanne'nin demek istediği anlamda değil: "Yalnız güneşi üzerine doğurmamak," diye yazmıştı "ve yataktan kör karanlıkta kalkmak değil, kadınların erkeklerden önce yataktan çıkmaları da bir köylü alışkanlığıdır." Babaanne'yle Dede'nin sabah yataktan kalkış alışkanlıklarını da (yorganın üzerindeki sigara külleri, diş fırçasıyla aynı bardakta duran takma dişler, ölüm ilanlarına acele acele göz gezdiren alışkın bakışlar) pek değiştirmeden okuyucularına duyurduğu bu yazının sonuç bölümünü okuduktan sonra, "Demek biz köylüymüşüz!" demişti Babaanne. "Köylü olmanın ne demek olduğunu anlasın diye sabahları ona mercimek çorbası içirmeliymişiz!" demişti Dede.

Galip fincanları çalkalarken, temiz çatal bıçak, tabak ararken ve pastırma kokan buzdolabından plastik yiyeceklere benzeyen beyaz peynir ve zeytini çıkarırken ve çaydanlıkla ısıttığı suyla tıraş olurken, Rüya'yı uyandıracak bir gürültü yapmayı düşünüyordu, ama çıkmadı o gürültü. Demlenmemiş çayını içip bayat ekmek dilimleriyle kekikli zeytinleri masada yerken, kapının altından alıp tabağının yanına uzattığı mürekkep kokulu gazetenin uykulu kelimelerini okuyup başka şeyler düşündü: Akşam Celâl'e ya da Konak Sineması'na gidebilirlerdi. Celâl'in köşe yazısına bir göz attı, akşam sinemadan döndükten sonra okumaya karar verdi, gözü okumakta ısrar ettiği için yazının bir cümlesini okuduktan sonra, gazeteyi masanın üzerinde açık bırakıp kalktı, paltosunu giydi, çıkacaktı, içeri gitti. Elleri paltosunun tütün, bozukluk ve kullanılmış biletlerle dolu ceplerinde, bir süre karısını dikkatle, saygıyla, sessizce seyretti. Dönüp, hafifçe kapısını çekerek evden çıktı.

Yeni paspaslanmış merdivenler ıslak toz ve kir kokuyordu. Dışarıda Nişantaşı bacalarının kömür ve mazot dumanıyla kararttığı soğuk ve çamurlu bir hava vardı. Ağzından çıkan buhar bulutlarını soğuğa üfleye üfleye, yerlere dökülmüş çöp yığınlarının arasından yürüyüp dolmuş durağındaki uzun kuyruğa girdi.

Karşı kaldırımda ceketini, yakalarını kaldırarak palto niyetine giyen bir ihtiyar, peynirliyi kıymalıdan ayırarak satıcıdan poğaçasını seçiyordu. Galip, birden bir koşu kuyruktan fırladı, köşeyi dönüp tezgâhını bir kapı içinde kuran gazeteciye parasını

verdi, aldığı *Milliyet*'i katlayıp koltuğunun altına sıkıştırdı. Bir keresinde, Celâl'in alaycı bir sesle, geçkince bir kadın okuyucusunu taklit ettiğini işitmişti: "Ah Celâl Bey, köşe yazılarınızı o kadar çok seviyoruz ki, bazan ben ve Muharrem sabırsızlıktan günde iki tane *Milliyet* alıyoruz!" Taklitten sonra, hep birlikte Galip, Rüya ve Celâl gülerlerdi. Çok sonra, tıp tıp başlayan pis bir yağmurla iyice ıslandıktan, bir itiş kakışla dolmuşa bindikten ve ıslak kumaş ve sigara kokan dolmuşta bir sohbetin açılmayacağı anladıktan sonra, Galip, gazeteyi gerçek bir tiryaki gibi, yalnızca ikinci sayfadaki köşe yazısının okunacağı küçüklüğe getirinceye kadar özenle ve keyifle katladı, bir an pencereden dışarı dalgınlıkla bakıp Celâl'in bugünkü köşe yazısını okumaya başladı.

İKİNCİ BÖLÜM

Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman

"Hiçbir şey hayat kadar şaşırtıcı olamaz. Yazı hariç."
İbni Zerhani

Boğaz'ın sularının çekilmekte olduğunu fark ettiniz mi? Sanmıyorum. Bayram şenliğine çıkmış çocukların keyfi ve heyecanıyla birbirimizi öldürdüğümüz bugünlerde hangimiz bir şey okuyup dünyadan haberdar oluyor ki? Köşe yazarlarımızı bile, dirsekleştığımız vapur iskelelerinde, kucak kucağa yuvarlandığımız otobüs sahanlıklarında, harflerin tir tir titrediği dolmuş koltuklarında yarım yamalak okuyoruz. Ben haberi bir Fransız jeoloji dergisinde okudum.

Karadeniz ısınıyor, Akdeniz soğuyormuş. Bu yüzden esneyerek yayılan deniz sahanlıklarının dibindeki muazzam mağaralara deniz suları boşalmaya, aynı tektonik kıpırdanmalar sonucu da Cebelitarık, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının tabanı yukarı çıkmaya başlamış. Boğaz kıyısında konuştuğumuz son balıkçı-lardan biri, eskiden demirlemek için bir minare boyu zincir attığı

sularda şimdi teknesinin karaya oturduğunu söyleyerek sordu: Başbakanımız bu konuyla ilgilenmiyor mu hiç?

Bilmiyorum. Bildiğim, giderek artan bir hızla ilerlediği açıklanan bu gelişmenin yakın gelecekteki sonuçlarıdır. Besbelli, kısa bir zaman sonra, bir zamanlar “Boğaz” dediğimiz o cennet yer, kara bir çamurla sıvalı kalyon leşlerinin, parlak dişlerini gösteren hayaletler gibi parladığı bir zifiri bataklığa dönüşecek. Sıcak bir yaz sonunda ise, bu bataklığın, küçük bir kasabayı sulayan alçakgönüllü bir derenin tabanı gibi yer yer kuruyup çamurlaşacağını, hatta binlerce geniş borudan şelaleler gibi gürül gürül akan lağımın suladığı yamaçlarda otların ve papatyaların yeşereceğini tahmin etmek zor değil. Kız Kulesi’nin bir tepenin üstünde korkutucu gerçek bir kule gibi yükseleceği bu derin ve vahşi vadide yeni bir hayat başlayacak.

Ellerinde ceza fişleri oradan oraya koşan belediye memurlarının bakışları arasında, eskiden “Boğaziçi” denen bu boşluğun çamurunda kurulmaya başlayacak yeni mahallelerden söz ediyorum: Gecekondu-lardan, salaş bar, pavyon ve eğlence yerlerinden, atlıkarıncalı lunaparklardan, kumarhanelerden, camilerden, derviş tekkeleri ve Marksist fraksiyon yuvalarından ve kapkaççı plastik atölyeleriyle naylon çorap imalathanelerinden... Bu kıyametimsi kargaşanın içinde Şirket-i Hayriye’den kalma yan yatmış gemi leşleriyle gazoz kapağı ve denizanası tarlaları görülecek. Suların bir anda çekildiği son günde karaya oturmuş Amerikan transatlantikleriyle yosunlu İon sütunları arasında açık ağızlarıyla tarih öncesinden kalma bilinmeyen tanrılara yalvaran Kelt ve Likyalı iskeletleri olacak. Midyeyle kaplı Bizans hazineleri, gümüş ve teneke çatal bıçaklar ve bin yıllık şarap fıçıları ve gazoz şişeleri ve sivri burunlu kadirga leşleri arasında yükselecek bu medeniyetin antik ocak ve lambalarını yakacak enerjiyi uskuru bir bataklığa saplanmış köhne bir Romen petrol tankerinden alacağını da hayal edebiliyorum. Ama asıl hazırlıklı olmamız gereken şey, bütün İstanbul’un koyu yeşil lağım şelaleleriyle sulayacağı bu lanet çukurda, tarih öncesinin, yeraltından fokurdayan zehirli gazlar, kuruyan bataklıklar, yunus, kalkan ve kılıç leşleri ve yeni cennetlerini keşfeden fare orduları içerisinde çıkacak yepyeni bir salgın hastalığıdır. Biliyorum ve uyarıyorum:

O gün, dikenli tellerle karantinaya alınacak bu hastalıklı bölgede olup biten felaketler hepimizin içine işleyecek.

Bir zamanlar, Boğaz'ın ipek sularını gümüş gibi ışıldatan mehtabı seyrettiğimiz balkonlardan, gömülemedikleri için alelacele yakılan ölümlerden çıkan mavimsi dumanın aydınlığını seyredeceğiz artık. Boğaz kıyılarındaki erguvan ve hanımellerinin bayıltıcı serinliğini koklayarak rakı içtiğimiz masalarda, çürüyen ölümlerin genzimizi yakan o küfle karışık kekre kokusunun tadını alacağız. Balıkçıların sıra sıra dizildiği o rıhtımlarda Boğaz akıntılarının ve bahar kuşlarının huzur veren şarkıları değil, bin yıl süren genel aramaların korkusuyla denize dökülmüş çeşit çeşit kılıçları, hançerleri, paslanmış pala ve tabanca tüfekleri ele geçirip ölüm korkusuyla birbirine girenlerin haykırıışları duyulacak. Bir zamanlar deniz kıyısındaki köylerinde yaşayan İstanbullular, akşam evlerine yorgun argın dönerlerken yosun kokusunu duymak için otobüs pencerelerini fayrap açmayacaklar; tam tersi, çürümüş ölü ve çamur kokusu sızmasın diye, alevlerle aydınlanan aşağıdaki o korkunç karanlığı seyrettikleri belediye otobüslerinin pencere kenarlarına gazete ve kumaş parçaları sıkıştıraraklar. Baloncu ve kâğıthelvacılarla birlikte topladığımız kıyı kahvelerinde, bundan sonra, donanma şenliğine değil, meraklı çocukların kurcalayıp kendileriyle birlikte havaya uçurdukları mayınların kan kırmızısı aydınlığına bakacağız. Ekmek paralarını, fırtınalı denizin kumsallara getirip attığı Bizans mangırları ve boş konserve kutularını toplamakla kazanan lodosçular, bir zamanlar sel sularının kıyı köylerindeki ahşap evlerden kopartıp Boğaz'ın derinliklerine yığıldığı kahve değirmenlerinden, kuşları yosun tutmuş guguklu saatlerden ve midyelerin zırhıyla kaplanmış kara piyanolardan çıkaracaklar artık. İşte o günlerin birinde ben, dikenli teller içinden, bu yeni cehennemin içine kara bir Cadillac'ı bulmak için bir gece yarısı süzüleceğim.

Kara Cadillac, bundan otuz yıl önce ben bir acemi muhabir-ken serüvenlerini izlediğim ve patronu olduğu bir batakhane- nin girişindeki iki İstanbul resmine hayran olduğum bir Beyoğlu haydutunun ("gangster" demeye dilim varmıyor) caka arabasıydı. Arabanın İstanbul'da birer eşi o zamanların demiryolu zengini Dağdelen ile tütün kralı Maruf'ta vardı. Son saatlerini bir hafta

tefrika ederek hikâye ettiğimiz ve biz gazetecilerin efsaneleştirdiği haydutumuz bir gece yarısı polis tarafından sıkıştırılınca, sevgiliyle, bir iddiaya göre esrar sarhoşluğundan, bir iddiaya göre de bilerek, atını uçuruma süren eşkiya gibi Akıntı Burnu'ndan Cadillac'ıyla birlikte Boğaz'ın karanlık sularına uçmuştu. Dalgıçların deniz dibi akıntısında günlerce arayıp bulamadıkları, gazetelerin ve okuyucuların da kısa bir süre sonra unuttukları Cadillac'ı nerede bulacağımı ben şimdiden kestirebiliyorum.

Orada, eskiden “Boğaz” denilen yeni vadinin derinliklerinde, içine yengeçlerin yuva yaptıkları yedi yüzyıllık ayakkabı ve çizme tekleri ve deve kemikleri ve bilinmeyen sevgiliye yazılmış aşk mektuplarıyla dolu şişelerin işaret ettiği çamurlu bir uçurumun aşağılarında, elmaslar, küpeler, gazoz kapakları ve altın bileziklerin parladığı sünger ve midye ormanlarıyla kaplı yamaçların gerisinde bir yerde, çürümüş bir mavna leşinin içine alelacele kurulmuş eroin laboratuvarının ve kaçak sucukçuların kestikleri beygir ve eşeklerin kova kova kanıyla suladıkları istiridye ve denizminareli kumluğun az ötesinde olacak.

Eskiden “Sahil Yolu” denilen, şimdiyse daha çok bir dağ yoluna benzeyen asfalttan geçen arabaların kornalarını dinleyerek indiğim leş kokulu bu karanlığın sessizliğinde arabayı ararken, içlerinde boğuldukları çuvalardaki iki büklüm durumlarını hâlâ koruyan saray kumpasçılarının ve haçlarını ve asalarına sarılı Ortodoks papazlarının bileklerine gülle bağlı iskeletlerine rastlayacağım. Tophane rıhtımından Çanakkale'ye asker gönderen Gülcemal vapurunu torpillemek isterken, uskuru balıkçı ağlarına, burnu da yosunlu kayalara çarptıktan sonra deniz dibine çöken İngiliz denizaltısının soba borusu gibi kullanılan periskobundan çıkan mavimsi dumanları görünce, oksijensizlikten ağzı açık kalmış İngiliz iskeletlerinin temizlendiği ve kadifeyle kaplı albay koltuğunda Çin porselenleriyle akşam çayını artık Liverpool tezgâhlarında imal edilmiş yeni yuvalarına huzurla alışan vatandaşlarımızın içtiğini anlayacağım. Karanlığın içinde, daha ötede Kayzer Wilhelm'e bağlı bir zırhlının paslı çıpası olacak; se-defleşmiş bir televizyon ekranı bana göz kırpacak. Yağmalanmış bir Ceneviz hazinesinin artıklarını, ağzı çamurla tıkanmış kısa namlulu bir topu, yıkılıp kaybolmuş bazı devlet ve kavimlerin

midyeyle kaplı tasvir ve putlarıyla burun üstü duran pirinç bir avizenin patlak ampullerini göreceğim. Gittikçe aşağılara inerek çamur ve kayalar içinde yürürken, zincirli küreklerinin başında sabırla oturup yıldızları gözleyen köle iskeletlerini seyredeceğim. Yosun ağaçlarından sarkan gerdanlık, gözlük ve şemsiyelere dikkat etmeyeceğim belki, ama inatla hâlâ ayakta dikilen muhteşem at iskeletlerine bütün silah, zırh ve takım ve taklavatlarıyla binen Haçlı şövalyelerine bir an dikkat ve korkuyla bakacağım. Üzeri midyelerle kaplı sembol ve silahlarıyla Haçlı iskeletlerinin hemen yanı başlarında duran Kara Cadillac'ı beklediklerini o zaman korkuyla anlayacağım.

Nereden geldiği anlaşılamayan fosforlu bir ışıqla arada bir belli belirsiz aydınlanan Kara Cadillac'a ağır ağır, korkuyla, yanibaşındaki Haçlı muhafızlarından izin alır gibi saygıyla yaklaşacağım. Cadillac'ın kapısının kulplarını zorlayacağım ama, baştan aşağı midye ve denizkestaneleriyle kaplı araç bana geçit vermeyecek, sıkışmış ve yeşilimsi pencereleri yerlerinden hiç oynamayacak. O zaman, cebimden tükenmez kalemimi çıkarıp sapıyla camlardan birini kaplayan fıstıki yeşil yosun tabakasını yavaş yavaş kazıyacağım.

Gece yarısı, bu korkunç ve büyümlü karanlıkta kibritimi yakınca arabanın Haçlı zırhları gibi hâlâ parlayan güzelim direksiyonunun, nikelajlı sayaçlarının, ibre ve saatlerinin madeni ışığında haydutla sevgilisinin bilezikli ince kollarıyla ve yüzüklü parmaklarıyla birbirlerine sarılarak ön koltukta öpüşen iskeletlerini göreceğim. Yalnız iç içe geçen çene kemikleri değil, kafatasları da ölümsüz bir öpüşle birbirine kaynaşmış olacak.

O zaman, kibritimi bir daha yakmadan gerisin geriye şehrin ışıklarına dönerken, felaket anlarında ölümü karşılamamın en mutlu yolunun bu olduğunu düşünerek uzak bir sevgiliye acıyla sesleneceğim: Canım, güzelim, kederlim, felaketler zamanı gelip çattı, gel bana, nerede olursan ol gel, ister sigara dumanıyla dolu bir yazıhanede, ister çamaşır kokan bir evin soğanlı mutfağında, ister dağınık mavi bir yatak odasında, nerede olursan ol, vakit tamam, gel bana; yaklaşan korkunç felaketi unutmak için perdeleri çekili yarı karanlık bir odanın sessizliğinde bütün gücümüzle birbirimize sarılarak ölümü beklemenin zamanı geldi artık.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Rüya'ya Selam Söyle

“Dedem bu topluluğa aile adını veriyordu.”

Rilke

Karısının kendisini terk edeceği günün sabahında, koltuğunun altında az önce okuduğu gazete, Galip, Babıâli yokuşundaki yazıhanesine çıkan han merdivenlerini tırmanırken, yıllar önce, Rüya'yla kabakulak oldukları zaman annelerinin onları götürdüğü o sandal gezilerinin birinde, Boğaz'ın derinliklerine düşürdüğü yeşil tükenmez kalem düşünüyordu. Aynı günün gecesinde ise, Rüya'nın kendisini terk ederken bıraktığı mektubu incelerken, mektubun yazıldığı yeşil tükenmezin, suya düşen tükenmezin bir eşi olduğunu hatırlayacaktı. Suyu düşen kalem, Celâl yirmi dört yıl önce Galip'e çok sevdiğini görünce kullansın diye bir haftalığına vermişti. Kaybolduğunu öğrenince de, sandaldan denize düştüğü yeri sorup cevabını dinledikten sonra, “Kayıp sayılmaz!” demişti Celâl. “Boğaz'ın neresine düştüğünü biliyoruz çünkü.” Galip, yazıhanesine girerken ayrıntılarını yeni okuduğu “o felaket günü”nde, Celâl'in Kara Cadillac'ın camındaki fıstığı yosunları kazıyacağı tükenmezin cebinden çıkaracağı bir başka tükenmez olmasına şaşıtı. Çünkü, yılların, yüzyılların ötesinden gelen ayrıntıların buluşması –tıpkı öngördüğü o çamurlu Boğaziçi vadisinde Olempili Bizans paralarıyla, Olimpos Gazozu'nun kapaklarının buluşması gibi– Celâl'in her fırsatta yazılarında keyifle kullandığı bir izlekti. Tabii, son görüşmelerinin birinde ileri sürdüğü gibi, hafızası iyice gerilememişse. “Hafızanın bahçesi çoraklaşmaya başlayınca,” demişti o son akşamların birinde Celâl, “insan elde kalan son ağaçların ve güllerin üzerine şefkatle titrer. Kuruyup gitmesinler diye, sabahtan akşama kadar onları sulayıp okşuyorum: Hatırlıyorum, hatırlıyorum ki unutmayayım!”

Melih Amca Paris'e gittikten ve Vasıf kucağında akvaryumla geri döndükten bir yıl sonra, Baba'yla Dede'nin, Melih Amca'nın Babıâli'deki avukatlık yazıhanesine gidip bir at arabasına yükledikleri eşyaları ve dosyaları Nişantaşı'na çıkarıp apartmanın

çatı katına yerleştirdiklerini Galip, Celâl'den dinlemişti. Daha sonraları, Melih Amca yeni ve güzel karısı ve Rüya'yla Magrip'ten döndükten, İzmir'deki kayınpederiyle giriştiği kuru incir işini batırdıktan ve ailenin işlerini de batırmasın diye şekerçi ve eczacı dükkânlarına sokulmadıktan sonra, yeniden avukatlık yapmaya karar verince, müşterilerini etkiler diye bu eşyaları yeni yazıhanesine taşıtmış. Yıllar sonra, geçmişî alayla ve öfkeyle andığı gecelerin birinde, Celâl'in, Galip ile Rüya'ya anlattığına göre, bu iş için gelen ve buzdolabı ve piyano taşımak gibi ince işlerde uzmanlaşan hamallardan biri, eşyaları yirmi iki yıl önce çatı katına yerleştiren aynı hamalmış; yıllar onun yalnızca kafasını kabaklaştırmış.

Vasıf'ın bir bardak su verip dikkatle seyrettiği bu hamaldan yirmi bir yıl sonra, Melih Amca, Galip'in babasına göre, müvekkillerinin düşmanlarıyla değil, düpedüz müvekkilleriyle boğuştuğu için; Galip'in annesine göre elden ayaktan kesilip, bunayıp kanunları ve dava tutanaklarını ve içtihat ciltlerini lokanta listeleri ve vapur tarifeleriyle karıştırdığı için; Rüya'ya göreysel, kızıyla yeğeni arasında olacakları, sevgili babası daha o zamandan kestirdiği için; avukatlık yazıhanesini o günlerde daha damadı değil de, yalnızca yeğeni olan Galip'e bırakmaya razı olmuş, yazıhaneyle birlikte eski eşyalar da Galip'e böylece geçmişti: Neden ünlü oldukları kadar, adları da unutulmuş bazı Batılı hukukçuların çıplak başlı portreleriyle, yarım yüzyıl öncesinin hukuk mektebinin hocalarının fesli resimleri; davalıları ve davacıları ve hâkimleri çoktan ölmüş dava dosyaları; bir zamanlar, akşamları, üzerinde Celâl'in çalıştığı ve sabahları annesinin elbise patronu kopya ettiği yazıhane ve bu yazıhanenin köşesinde bir iletişim aracından çok, ağır, hantal ve uğursuz bir savaş aracı gibi duran iri kara telefon.

Telefonun arada bir kendi kendine çalan zili, uyarmaktan çok korkuturdu; zift rengindeki ahizesi küçük bir halter gibi ağırdı, numarası çevrilince Karaköy-Kadıköy vapur iskelesinin eski turnikeleri gibi melodiyle gıcırdanarak söylenir, kimi zaman çevirenin istediği değil, kendi istediği yeri bağlardı.

Evin numarasını çevirdikten hemen sonra, Rüya telefonu açınca Galip şaşırdı: "Uyandın mı?" Rüya'nın kendi hafızasının kapıları kapalı bahçesinde değil de, herkesin bildik dünyasında gezinmesinden memnundu. Telefonun durduğu masayı, dağınık

odayı, Rüya'nın duruşunu gözünün önüne getiriyordu: "Masa'nın üzerine bıraktığım gazeteyi okudun mu? Celâl eğlenceli bir şeyler yazmış." "Okumadım," dedi Rüya. "Saat kaç?" "Geç yattın değil mi?" dedi Galip. "Kahvaltını kendin yapmışsın," dedi Rüya. "Seni uyandırmaya kıyamadım," dedi Galip, "Rüyanda ne görüyordun?" "Gece geç saat koridorda bir karafatma gördüm," dedi Rüya. Karadeniz'de görülen serseri bir mayının yerini gemicilere duyuran radyodaki sesin alışkanlığıyla, ama telaşla da ekledi: "Mutfak kapısıyla koridordaki kalorifer arasında... Saat ikide... İri bir şey..." Bir sessizlik oldu. "Bir taksiye atlayıp hemen geliyim mi?" dedi Galip. "Perdeler çekiliyken ev korkunç oluyor," dedi Rüya. "Akşam sinemaya gidelim mi?" dedi Galip, "Konak'a. Dönüşte de Celâl'e uğrarız." Rüya esnedi. "Uykum var." "Uyu," dedi Galip. İkisi de sustular. Galip, telefonu kapamadan önce, Rüya'nın belli belirsiz bir daha esnediğini duydu.

Sonraki günlerde, bu telefon konuşmasını defalarca yeniden, yeniden hatırlamak zorunda kaldığında, Galip, yalnız bu belirsiz esneyişin değil, konuştukları sözlerin de ne kadarını işittiğine karar veremez olacaktı. Rüya'nın söylediklerini, hep değiştirerek ve kuşkuyla hatırladığı için "Sanki konuştuğum Rüya değil de bir başkasıydı," diye düşünüyor ve o başkasının kendisini aldattığını kuruyordu. Başka bir zaman da, Rüya'nın söylediklerini işittiği gibi söylediğini, ama o telefon konuşmasından sonra, Rüya'nın değil, yavaş yavaş kendisinin bir başkası olduğunu düşünecekti. Yanlış işittiğini ya da hatırladığını sandığı şeyi yeni kişiliğiyle yeniden kuruyordu. Kendi sesinin de bir başkasının sesi olarak dinlendiği o günlerde Galip, bir telefon hattının iki ucundaki iki kişinin birbirleriyle konuştukça, kendilerinden bambaşka iki kişiye dönüşebileceklerini çok iyi anlayacaktı çünkü. İlk başlarda ise, daha basit bir akıl yürütmeye, her şeyin eski telefon cihazından kaynaklandığını düşünmüştü: Hantal araç bütün gün çalmış, bütün gün kullanılmıştı çünkü.

Rüya ile konuştuktan sonra, Galip'i ilk, ev sahibesiyle mahkemelik olan bir kiracı aradı. Sonra, yanlış bir numara. İskender telefon edene kadar iki kere daha "yanlış bir numara" aradı. Bir kere de, "Celâl Bey'in akrabası olduğunuzu" bilen, onun telefon numarasını soran biri. Siyasete bulaşmış oğlunu hapisten

kurtarmak isteyen bir baba ile hâkime verilecek rüşvetin neden karardan önce verilmesi gerektiğini soran bir demir tüccarından sonra arayan İskender de Celâl'e ulaşmak istiyordu.

İskender, Galip'in lise arkadaşı olduğu ve o yıllardan beri hiç görüşmedikleri için, önce, geride kalmış on beş yıldan hızla söz etti, Rüya'yla evlendiği için onu kutladı, birçokları gibi, "zaten sonunda böyle olacağını bildiğini" söyledi. Şimdi bir reklam şirketinde yapımcıydı. Celâl'i, Türkiye üzerine program yapan BBC televizyoncularıyla görüştürmek istiyordu: "Türkiye'nin durumu üzerine, Celâl gibi her şeye bulaşmış otuz yıllık bir köşe yazarıyla kameranın karşısında görüşmek istiyorlar!" İskender televizyon takımının politikacılar, işadamları ve sendikacılarla görüştüklerini, ama en ilginç Celâl'i buldukları için, mutlaka görmek istediklerini gereksiz ayrıntılarla anlatıyordu: "Merak etme!" dedi Galip, "ben onu sana hemen bulurum." Celâl'e telefon etmek için bir bahane bulduğu için sevinçliydi. "Gazetedeekiler iki gündür beni ekiyorlar galiba!" dedi İskender. "Seni onun için aradım. İki gündür Celâl bir türlü gazetede olmuyor. Bir şeyler dönüyor galiba." Celâl bazan üç-beş günlük süreler için adresini ve telefonunu herkesten sakladığı, İstanbul'un bilinmeyen bir yerindeki gizli evlerinden birine kendini kapatırdı, ama Galip'in onu bulacağından kuşkusu yoktu hiç. "Merak etme," dedi bir daha. "Ben onu sana hemen bulurum!"

Akşama kadar bulamadı. Gün boyunca evine ve *Milliyet* gazetesine her telefon edişinde Galip, telefonu Celâl açınca sesini değiştirip onunla bir başkasının kimliğiyle konuşmanın hayallerini kurdu. (Hep birlikte, –Rüya, Celâl, Galip– oturup bazı okuyucuları ve hayranları radyo tiyatrosundan çıkma seslerle taklit ettikleri akşamlarda çıkardığı sesle Galip, "Bugünkü yazınızın özel anlamını tabii ki kavradım kardeşim!" diyecekti.) Ama, gazeteye her telefon edişinde aynı sekreter aynı cevabı verdi: "Celâl Bey daha gelmedi." Gün boyunca, telefonla boğuşurken, Galip yalnızca bir kere sesiyle karşısındakini şaşırtabilmenin tadını çıkardı.

Akşamüstü geç saatlerdeydi, Celâl'in yerini bilir diye telefon ettiği Hâle Hala onu akşam yemeğine çağırdı. "Galip'le Rüya da gelecek!" deyince Galip, halasının, seslerini gene karıştırıp, ken-

disini Celâl sandığını anladı. “Ne fark eder,” dedi Hâle Hala, yanlışını anladıktan sonra, “hepiniz benim vefasız evlatlarımsınız, hepiniz aynısınız! Sana da telefon edecektim.” Koltuklara sivri turnaklarını geçiriyor diye kara kedisi Kömür’ü azarladığı sesle Galip’i arayıp sormadığı için azarladıktan sonra, akşam yemeğine gelirken Alâaddin’in dükkânına uğrayıp Vasıf’ın Japon balıkları için yem almasını söyledi: Balıklar, Avrupa yemden başkasını yemiyorlarmış, Alâaddin de, tanıdıktan başkasına vermiyormuş.

“Bugünkü yazısını okudunuz mu?” diye sordu Galip.

“Kimin?” dedi halası alışkanlık olmuş bir inatla, “Alâaddin’in mi? Hayır; *Milliyet*’i, amcan bilmecelerini çözsün, Vasıf da makasıyla kesip oyalansın diye alıyoruz; Celâl’in yazısını okuyup da oğlumuzun ne hallere düştüğünü görüp dertlenelim diye değil.”

“Rüya’yı, o zaman, akşam için siz arayıp çağırın!” dedi Galip. “Benim fazla vaktim olmayacak.”

“Unutma!” dedi Hâle Hala, Galip’e verdiği görevi ve yemek saatini hatırlatarak. Sonra, bu akraba toplantılarının değişmeyen yemek listesi gibi değişmeyen kadrosunu da, günlerdir beklenen bir futbol maçının bilinen oyuncularını dinleyicileri iştahlandırmak için ağır ağır okuyan radyo spikeri gibi saydı: “Annen, Suzan Yengen, Melih Amcan, gelirse Celâl ile tabii Baban; Kömür’le Vasıf ve Hâle Halan.” Takımları noktalamak için attığı öksürüklü kahkahayı atmamıştı ama: “Senin için pufböreği yapacağım,” dedikten sonra telefonu kapatmıştı.

Kapanır kapanmaz yeniden çalan telefona boş boş bakarken Galip, Hâle Hala’nın son anda bozulan evlilik tasarısını hatırladı, ama nedense, damat adayının az önce aklına gelen tuhaf adını hatırlayamadı. Aklını tembelliğe alıştırmamak için, “Dilimin ucundaki ad aklıma gelene kadar telefonu açmayacağım!” diye düşündü. Telefon yedi kere çaldıktan sonra sustu. Az sonra yeniden çalmaya başladığında Galip, Rüya’lar İstanbul’a gelmeden bir yıl önce, tuhaf adlı damat adayının, amcası ve ağbisiyle Hâle Hala’yı istemek için yaptığı o ziyareti düşünüyordu. Telefon bir daha sustu. Bir daha çaldığında hava iyice kararmıştı, yazıhanedeki eşyalar belirsizleşmişti. Galip adı hatırlayamıyordu, ama adamın o gün giydiği tuhaf ayakkabıları korkuyla düşünüyordu. Adamın suratında bir Halep çıbanı vardı. “Arap mı bunlar?”

demişti Dede. “Hâle, bu Arap’la sahiden evlenmek mi istiyorsun? Seni nereden tanımış?” Rastlantıyla! Akşam yediye doğru Galip, boşalan handan çıkmadan önce adını değiştirmek isteyen bir müvekkilinin dosyasına sokak lambalarının ışığında bakarak tuhaf adı buldu. Nişantaşı dolmuşuna yürürken dünyanın hiçbir belleğe sığmayacak kadar geniş olduğunu düşündü, bir saat sonra Nişantaşı’nda apartmana doğru yürürken de, insanın anlamı rastlantılardan çıkardığını...

Bir dairesinde Hâle Hala’yla Vasıf’ın Esma Hanım’la birlikte, bir dairesinde Melih Amca’nın Suzan Yenge’yle (daha önceleri de Rüya’yla) birlikte oturdukları apartman, Nişantaşı’nda bir arka sokaktaydı. Karakolun köşesinden, Alâaddin’in dükkânından ve anacaddeden üç sokak aşağıda, beş dakikalık bir uzaklıkta olduğu için başkaları buraya “arka sokak” demezlerdi belki, ama bu iki dairede üst üste yaşayanlar için, Nişantaşı’nın merkezi, çamurlu tarladan ve kuyulu bostandan Arnavut kaldırımı yola ve daha sonra parke taşlı sokağa dönüşünü uzaktan, fazla ilgi duymadan izledikleri bu sokak, ya da bundan daha ilginç bulmadıkları öteki sokaklar olamazdı hiç. Yalnızca coğrafi dünyalarının değil, ruhsal dünyalarının da simetrisini düzenleyerek akıllarındaki merkezi kuran anacaddedeki Şehrikalp Apartmanı’nın dairelerini tek tek satmak zorunda kaldıkları ve Hâle Hala’nın deyişiyle “bütün Nişantaş’a hâkim” o bina-
dan çıkıp, döküntü kira dairelerine gireceklerini açıkça sezdikleri o günlerde de, akıllarındaki coğrafi simetrinin mutsuz ve ücra bir köşesindeki bu yıkıntı apartmana ilk yerleştikleri günlerde de, belki de, biraz da başlarına gelen felaketi abartarak birbirlerini suçlayabilmek gibi kaçırılmaması gereken bir fırsattan yararlanabilmek için, dillerinden “arka sokak” sözünü eksik etmemişlerdi hiç. Ölümünden üç yıl önce, Şehrikalp Apartmanı’ndan arka sokaktaki dairesine taşındığı gün, Mehmet Sabit Bey (Dede) yeni dairesinde sokağa bakan pencereye göre yeni bir açı, radyoyu taşıyan ağır sehpaye göre ise eski (öbür evdeki gibi) açıyla yerleştirilmiş, tek bacağı kısa koltuğuna oturduktan sonra, biraz da, o gün eşyalarını yükledikleri at arabasının bir deri bir kemik atından aldığı ilhamla şöyle demişti: “Haydi bakalım, attan inip eşeğe biniyoruz, hayırlı

olsun!” Sonra, üzerine elışı örgüsüyle uyuyan biblo köpeğin çoktan yerleştirildiği radyoyu açmıştı.

On sekiz yıl önceydi bu. Ama, çiçekçi, kuruyemişçi ve Alâaddin’in dükkânı dışındaki bütün dükkânların kepenklerini indirdiği akşamın saat sekizinde, araba egzozu, kalorifer kurumu, kükürt ve linyit kokusu ve tozla örülü pis bir havanın içine belli belirsiz bir sulu kar yağarken, Galip apartmanın eski ışıklarını gördüğünde, her zamanki gibi bu binaya ve katlara ilişkin anılarının yalnızca on sekiz yıllık olmadığı duygusuna kapıldı. Sokağın genişliği, apartmanın adı (içinde çok fazla o ve u harfleri bulunan bu adı telaffuz etmekten hiçbiri hoşlanmazdı) ya da yeri değildi önemli olan; sanki, zaman dışı bir geçmişten beri apartman dairelerinde alt alta ust üste oturuyorlardı. Apartmanın hep aynı kokan, (Celâl’in öfkeyle karşılanan bir yazısındaki çözümlemeye göre, kokunun formülü: Apartman aralığı kokusuyla ıslak taş, küf, kızarmış yağ ve soğan kokusunun karışımı) merdivenlerini çıkarken Galip, az sonra, içeride bir bir göreceği küçük sahnelere ve görüntülere, birçok kereler yeniden okuduğu bir kitabın sayfalarını alışkanlık ve sabırsızlıkla çeviren bir okuyucu gibi acele acele göz atıyordu.

Saat sekiz olduğuna göre, Melih Amca’yı üst kattan kendi eliyle indirdiği gazeteleri az önce üst katta okumamış gibi ya da belki “alt katta aynı haber üst kattakinden başka bir anlama gelebilir,” diye ya da “Vasıf şunları makaslayıp parçalamaya başlamadan önce son bir gözetayım,” diye, Dede’nin eski koltuğuna oturmuş yeniden okurken göreceğim. Amcamın hızla kıpırdanan ayağının ucunda bütün gün titreyerek sallanan talihsiz terliğin hiçbir zaman durdurulamayacak bir sinir ve sabırsızlıkla bana çocukluğumdaki gibi “Canım sıkılıyor, bir şey yapmalı, canım sıkılıyor, bir şey yapmalı,” diye acıyla seslendiğini düşüneceğim. Hâle Hala’nın, pufböreklerini kimse karışmadan gönül rahatlığıyla kızartabilmek için mutfaktan kovaladığı Esmâ Hanım’ın, ağzında eski Yeni Harman sigarasının yerini tutamayan filtresiz Bafra’yla, sofrayı kurarken, sanki sorusunun cevabını bilmiyormuş gibi ve kendi bilmediği cevabı ötekiler bilebilirlermiş gibi, “Bu akşam kaç kişiyiz?” diye ortaya sordüğünü işiteceğim. Babaanne’yle Dede gibi aralarına radyoyu ve karşılarına annem-

le babamı alarak oturan Suzan Yenge'yle Melih Amca'nın, bu soru üzerine bir süre sustuklarını, sonra, Suzan Yenge'nin Esma Hanım'a dönüp bir umutla, "Celâl bu akşam geliyor mu, Esma Hanım?" diye sorduğunu ve Melih Amca'nın alışkanlıkla, "Aklını başına toplayamayacak, toplayamayacak," dediğini ve babamın yeğenini Melih Amca'ya karşı savunabilmenin ve ağabeyinden daha sorumlu ve dengeli bir küçük kardeş olabilmenin zevki ve gururu için, Celâl'in gazetede ki son yazılarından birini okuduğunu keyifle ilan ettiğini işiteceğim. Sonra, yeğenini ağabeyine karşı korumanın zevkine, bir de, benim önümde bilgiçlik taslamanın zevkini ekleyebilmek için, babamın, Celâl'in bu okuduğu ve filanca yurt sorunumuzu ya da hayat meselesini konu alan yazısı üzerine, işitseydi herkesten önce Celâl'in alay edeceği birkaç övgü sözü ve yerinde bir de "yapıcı" eleştiri sözü söylediğini ve annemin de (Anne bari sen karışma!) başını sallayarak, (Çünkü o da Melih Amca'nın öfkesine karşı Celâl'i "aslında iyidir ama..." yaklaşımıyla savunmayı kendine görev bilir,) babama katılacağını görünce, ben de kendimi tutamayacak ve Celâl'in yazılarından benim aldığım tatları ve çıkardığım anlamları hiçbir zaman çıkarmadıklarını ve çıkaramayacaklarını bilmeme rağmen, "Bugünkü yazısını okudunuz mu?" diye boş yere soracağım. O zaman, Melih Amca, belki de o sırada, gazetenin Celâl'in yazısı basılı sayfasını elinde açık tutmasına rağmen, "Bugün günlerden nedir?" ya da "Artık ona her gün mü yazdırıyorlar? Okumadım!" dediğini, babamın da "Başbakana karşı o kaba dili kullanmasını ama doğru bulmuyorum!" ve annemin de, "Ama fikirlerine saygı duymasa da, bir yazarın kişiliğine saygı duymalıydı," diyerek başbakana mı, babama mı, Celâl'e mi hak verdiği belli olmayan muğlak bir cümle söylediğini ve o sırada, bu belirsizlikten cesaret alan Suzan Yenge'nin, belki de, "Ölümsüzlük ve dinsizlik ve tütün konusunda düşündükleri Fransızları hatırlatıyor!" diyerek gene sigara ve tütün konusunu açacağını işiteceğim. Böylece, hâlâ sofrayı kaç kişilik kuracağına karar verememiş olmasına rağmen, sofrâ örtüsünü, büyük ve temiz bir çarşafı yatağa serer gibi, önce bir ucundan tutup, öteki ucunu havaya atıp, sonra öteki ucun, ne güzel, yavaş yavaş düşmesini ağzında sigara seyreden Esma Hanım'la Melih Amca arasındaki, "Sigaran bak, astımımı azdırıyor Esma

Hanım!” “Azdırıyorsa, Melih Bey, önce kendin sigarayı bırak!” tartışmasının yeniden alevlendiğini görünce odadan çıkacağım. Mutfakta, hamur, erimiş peynir ve kızarmış yağ kokan bir duman içinde, tek başına sihirli bir iksir üretmek için kazan kaynatan büyücü gibi, (saçları yağlanmasın diye başı örtülüdür) börek kızartan Hâle Hala, karşılığında benden özel bir ilgi, sevgi ve belki bir öpücük alabilmek için, rüşvet verir gibi, “Kimseye gösterme!” diyerek ağzıma cayır cayır yanan böreklerden birini çabucak sıkıştırarak ve “Sıcak mı?” diye soracak, ama ben gözlerimden acı yaşları akarken “Sıcak!” bile diyemeyeceğim. Oradan çıkıp girdiğim ve Dede’yle Babaanne’nin, eteklerinde bizim Rüya ile Babaanne’den resim, aritmetik ve okuma dersleri aldığımız mavi yorgana sarılarak uykusuzluk gecelerini geçirdikleri ve onların ölümünden sonra Vasıf’ın sevgili Japon balıklarıyla birlikte yerleştiği odada Vasıf’la Rüya’yı göreceğim. Birlikte balıklara bakıyor olacaklar ya da Vasıf’ın gazete ve dergi kesikleri koleksiyonuna. O zaman, ben de onlara katılacağım ve her zamanki gibi, sanki Vasıf’ın sağır ve dilsiz olduğu ortaya çıkmasın diye, biz Rüya ile bir süre aramızda hiçbir şey konuşmayacağız ve daha sonra, tıpkı çocukluğumuzda yaptığımız gibi, aramızda geliştirdiğimiz el kol hareketlerinin diliyle, Vasıf’a, televizyonda en son gördüğümüz eski filmlerden birinin bir sahnesini canlandıracağız ve belki ikimiz de bu haftalarda böyle canlandırılacak bir sahne görmediğimiz için Vasıf’ı her seferinde heyecanlandıran *Operadaki Hayalet*’ten bir sahneyi, sanki yeni görmüşüz gibi ayrıntılarıyla oynayacağız. Biraz sonra, herkesten daha anlayışlı olan Vasıf bize yan döndüğü ya da sevgili balıklarına yaklaştığı için Rüya’yla birbirimize bakacağız ve işte o zaman, ben, bu sabahdan beri görmediğim ve dün gecedен beri yüz yüze konuşmadığım sana, “Nasılsın?” diye soracağım, ve sen de, her zamanki gibi, “Hiç, iyiyim!” diyeceksin ve ben, bir an durup, bu sözün kastedilmiş ve kastedilmemiş çağrışımlarını dikkatle düşüneneceğim ve düşüncemin boşluğunu gizlemek için, bu sefer, belki, sanki bir gün yapacağını söylediğin polisiye çevirisine hâlâ başlayamadığını ve benim hiçbirini bir türlü okuyamadığım eski polisiye romanların sayfalarını çevirerek pineklediğini bilmiyormuşum gibi, “Bugün ne yaptın?” diye soracağım sana, “Rüya, bugün ne yaptın?”

Bir başka yazısında ise Celâl, arka sokaklardaki apartmanların merdivenlerinin çoğunun uyku, sarımsak, küf, kireç, kömür ve kızarmış yağ koktuğunu yazarak bu sefer başka bir formül ileri sürmüştü. Kapının zilini çalmadan önce Galip, “Bu akşam üç kere telefon edenin o olup olmadığını Rüya’ya soracağım!” diye düşündü.

Kapıyı Hâle Hala açtı ve sordu. “A, Rüya nerede peki?”

“Gelmedi mi?” dedi Galip. “Siz ona telefon etmemiş miydiniz?”

“Ettim, ama telefonu kimse açmadı,” dedi Hâle Hala. “Ben de sen haber vermişsindir, dedim.”

“Belki de yukarıda babasındadır,” dedi Galip.

“Amcanlar çoktan aşağı indiler,” dedi Hâle Hala.

Bir an sustular.

“Evdedir,” dedi sonra Galip. “Ben bir koşu eve gidip getireyim.”

“Telefonunuz cevap vermiyordu,” dedi Hâle Hala, ama Galip merdivenleri gerisin geri iniyordu.

“Peki, ama çabuk ol!” dedi Hâle Hala. “Esmâ Hanım senin böreklerini kızartıyor.”

Sulu karı savuran soğuk rüzgâr, dokuz yıllık paltosunun (Celâl için bir başka yazı konusu) eteklerini havalandırırken, Galip hızlı hızlı yürüdü. Anacaddeye çıkar çıkmaz da, karanlık arka sokak boyunca, kapalı bakkalların, hâlâ çalışan gözlüklü terzinin, kapıcı dairelerinin ve Coca-Cola ve naylon çorap ilanlarının soluk ışığı altında ilerlerse, amcalarının ve halalarının oturduğu apartmandan kendi apartmanlarına on iki dakikada varılabileceğini eskiden hesaplamıştı. Hesabı pek de yanlış değilmiş. Aynı sokaklardan ve aynı kaldırımlardan (aynı dizinin üzerinde aynı kumaş beklerken terzi iğneye yeni iplik geçiriyordu) yürüyerek geri döndüğünde, aradan yirmi altı dakika geçmişti. Kapıyı açan Suzan Yenge’ye ve sonra hep birlikte sofraya oturlurken, ötekilere de, Galip, Rüya’nın üşütüp hastalandığını, çok fazla antibiyotik aldığı için (çekmecelerde ne bulduysa yutmuş!) sersemleyerek uyuyakaldığını, telefonların bazılarını duymasına rağmen, yorgunluktan kalkıp açamadığını, uykulu ve iştahsız olduğunu ve hasta yatağından herkese selamlarını yolladığını söyledi.

Sözlerinin sofradakilerin çoğunda bir hayal (hasta yatağında yatan zavallı Rüya!) uyandıracağını bilmesine rağmen, hemen şu dilsel konunun açılacağını da tahmin etmişti: Eczanelerimizde satılan antibiyotiklerin, penisilinlerin, öksürük şurupları ve pastillerin, damar açan ya da ağrı kesen grip ilaçlarının ve kadayıfın kaymağı gibi, bunlarla birlikte yutulması gereken vitaminlerin adları, aralarına bol bol sesli harf sokuşturularak Türkçeleştirilmiş telaffuzları ve kullanım usulleriyle birlikte sayılıp döküldü. Başka bir zaman olsaydı, bu yaratıcı telaffuz ve amatör tıp şöleninden Galip, iyi bir şiirin tadını çıkartabilirdi, ama aklında, hasta yatağında yatan Rüya'nın görüntüsü vardı; ne kadar saf, ne kadar yapay olduğuna sonraları da karar veremediği bir görüntü. Hasta Rüya'nın ayağının yorgandan dışarı çıkması ya da firketelerinin çarşafın içine dağılması sanki gerçek görüntülerdi de, sözgelimi saçlarının yastığa yayılması ya da başucundaki ilaç kutuları, bardak, sürahi ve kitaplardan oluşan karışıklık başka bir yerden, –Rüya'nın taklit ettiği bir filmde ya da Alâaddin'den aldığı fıstıkları yer gibi yutarak okuduğu kötü çevrilmiş bir romandan– öğrenilerek taklit edilmiş görüntülerdi. Galip, daha sonra sorulan “şefkat” sorularına kısa cevaplar verirken de, Rüya'nın bu saf görüntüleriyle, öğrenilmiş görüntüleri arasında bir ayrım yapmaya en azından, sonraları taklit etmeyi öğrenmek istediği dedektif romanlarındaki dedektifler gibi özen gösterdi.

Evet, şimdi, (onlar hep birlikte sofraya otururken) Rüya uyuyor olmalıydı; hayır, aç değildi, Suzan Yenge'nin zahmet edip, gidip çorba yapmasına gerek yoktu; ağzı sarımsak, çantası da tabakhane kokan o doktoru da istememişti; evet dişçiye bu ay da gitmemişti; doğru Rüya son zamanlarda çok az sokağa çıkıyor, hep evde dört duvar arasında oturuyordu; hayır, bugün hiç sokağa çıkmamıştı; siz onu sokakta mı gördünüz? Demek ki bir ara çıkmıştı, ama Galip'e söylememişti; hayır söylemişti; siz onu nerede gördünüz? Düğmeciye gitmiş, manifaturacıya, mor düğme almaya, caminin önünden geçerek, tabii söylemişti, bu soğukta, böyle üşütmüş olmalı; öksürüyordu da; sigara da içiyordu; bir paket; evet, suratı bembeyazdı; a, hayır, Galip kendi suratının da ne kadar beyaz olduğunu bilmiyordu; Rüya ile bu sağlıksız hayata ne zaman son vereceklerini de.

Palto. Düğme. Çaydanlık. Sonraları, bu aile soruşturmasından sonra, aklına niye bu üç kelimenin geldiğine Galip fazla kafa yormayacaktı. Celâl barok bir öfkeyle kaleme alınmış bir yazısında, aklın derinliklerindeki karanlık noktaların bizlerde değil, daha çok, taklit etmeyi bir türlü öğrenemediğimiz, anlaşılmasız Batı dünyasının tantanalı roman ve film kahramanlarında görüldüğünü yazmıştı. (O sıralarda, Elizabeth Taylor'un Montgomery Clift'in karanlık noktasına bir türlü ulaşamadığı *Geçen Yaz Birdenbire* filmini görmüştü Celâl.) Daha önceleriye, kısaltılmış çevirilerinden okuduğu ve müstehcen ayrıntılarla bezeli bazı psikoloji kitaplarının etkisiyle, sefil hayatımız dahil her şeyi bu anlaşılmasız ve korkutucu karanlık noktalarla açıklayan yazılar yazdığını, Galip, onun kendi hayatının özel müze ve kütüphanesini kurduğunu öğrendiğinde anlayacaktı.

Galip lafı değiştirmek için, "Celâl'in bugünkü yazısını..." diye söze başlayacaktı; alışkanlığından korkarak, birden aklına gelen öteki şeyi söyledi: "Hâle Hala, ben Alâaddin'in dükkânına gitmeyi unuttum!" Esmâ Hanım'ın beşiği içinde turuncu bir bebek getirir gibi dikkatle getirdiği kabak tatlısının üzerine, şekerci dükkânından yadigâr havanla dövülmüş ceviz içi serpiyorlardı. Çeyrek yüzyıl önce, kaşığının ince sapıyla ağzına vurulduğunda, bu havanın çan gibi çınladığını Galip'le Rüya keşfetmişlerdi: Çın-çın! "Zangoç gibi dın-dın kafa şişirmeyin şununla!" Allah'ım, yutkunmak zor geliyor! Ceviz içi, "herkese yetecek kadar" değildi, Hâle Hala, mor kâse elden ele dolaşırken sırasını ustalıkla sona bırakmıştı (Canım çekmiyor), ama sonra, boş kâsenin dibine de bir göz attı. Birden, yalnız bu eksikliğin değil, bütün parasızlıklarının sorumlusu olarak gördüğü eski bir ticari düşmanlarına verip verişti: Karakola şikâyet edecekmiş onu. Oysa karakoldan hepsi koyu lacivert bir hayaletten korkar gibi korkarlardı. Celâl, bilinçaltımızdaki karanlık noktanın karakol olduğunu yazdığı yazıdan sonra, karakoldan gelen bir polisin getirdiği bir yazıyla savcılığa ifade vermeye çağırılmıştı. Telefon çaldı, Galip'in babası en ciddi tavrıyla açtı. Karakoldan telefon ediyorlar, diye düşündü Galip. Babası telefonla konuşurken eşyalara da (bir teselli olarak duvar kâğıdı Şehrikalp Apartmanı'ndakinin aynısıydı: Sarma-

şıklar arasında yere dökülen yeşil düğmeler) sofrada oturanlara da, (Melih Amca bir öksürük buhranına yakalanmıştı, sağır Vasıf da, sanki telefon konuşmasını dinliyordu, Galip'in annesinin saçları en sonunda boyana boyana güzel Suzan Yenge'nin saçlarıyla aynı renk olmuştu) aynı boş bakışlarla baktığı için, Galip de, herkes gibi telefon konuşmasının duyulan yarısını dinleyerek, duyulmayan yarısında kimin konuştuğunu çıkarmaya çalıştı.

"Burada yok efendim, gelmedi efendim, siz kimsiniz?" diyordu babası. "Teşekkür ederim... Ben amcasıyım, ne yazık ki bu akşam aramızda değil..."

"Rüya'yı arayan biri," diye düşünmüştü Galip.

"Celâl'i arayan biri," dedi babası telefonu kapadıktan sonra. Memnundu: "Yaşlı bir kadın, bir hayranı, bir hanımefendi, gazetede yazısını çok sevmiş, Celâl'le konuşmak istiyormuş, adresini, telefonunu sordu."

"Hangi yazısını?" diye sordu Galip.

"Biliyor musun Hâle," dedi babası, "çok tuhaf; kadıncağızın sesi senin sesine çok benziyordu çok!"

"Sesimin yaşlı bir kadının sesine benzemesinden tabii bir şey olamaz!" dedi Hâle Hala. Akciğer rengindeki boynu kaz boynu gibi uzadı birden: "Ama benim sesim katıyyen öyle değildir!"

"Nasıl değildir?"

"O hanımefendi dediğin sabah da telefon etti," dedi Hâle Hala. "Bir hanımefendiden çok, bir hanımefendi sesi çıkarmaya çalışan bir cadalozun sesiydi onunkisi. Hatta kocamış bir kadının sesini çıkarmaya çalışan bir erkeğin sesi sanki."

Galip'in babası sordu: Yaşlı hanımefendi bu telefonu nereden bulmuştu? Hâle bunu sormuş muydu?..

"Hayır," dedi Hâle Hala, "gerek duymadım. Pehlivan tefrikası yazar gibi kirli çamaşırlarımızı gazetesinde tefrika ettiği günden beri, artık Celâl'in hiçbir şeyine şaşmayacağım için, belki de, diye düşündüm, belki de, bizimle alay ettiği yazılarının birinin sonuna, meraklı okuyucuları daha da eğlenebilsinler diye telefon numaramızı da eklemiştir. Zaten rahmetli annemle babamın onun yüzünden ne kadar üzüldüklerini düşündükçe artık anlıyorum ki, Celâl'de beni şaşırtacak tek şey, telefon numaramızı

eğlensinler diye okuyucularına vermesi değil, onca yıldır bizden neden nefret ettiğini öğrenmek olurdu.”

“Komünist olduğu için nefret ediyor,” dedi Melih Amca, öksürüğünü yendiği için zaferle sigarasını yakarak. “O zamanlar, ne ameleleri ne de bu milleti kandırabilecekleri akıllarına dank edince komünistler askerleri kandırarak Bolşevik İhtilali’ni Yeniçeri usulü bir isyanla sahnelemek istiyorlardı. O da, kan ve kin kokan köşe yazılarıyla bu hayale alet oldu.”

“Hayır,” dedi Hâle Hala. “Bu kadar da değil.”

“Bana Rüya söyledi, biliyorum,” dedi Melih Amca. Bir kahkaha attı, ama öksürmedi. “Bu askeri darbeden sonra kurulacak alaturka Bolşevik yeniçeri nizamında hariciye vekili ya da Paris sefiri olacaksın diye verilen söze kandığı için, evde kendi kendine Fransızca çalışmaya başlamış. Bu hiç tutmayacak ihtilal duası, gençliğinde it kopukla düşüp kalktığı için bir yabancı dil bile öğrenemeyen oğlumun hiç olmazsa Fransızcasına yarayacak diye başta sevinmedim bile değil. Ama işi azıtınca Rüya’nın onu görmesine izin vermedim.”

“Hiçbir zaman böyle bir şey olmadı ki, Melih!” dedi Suzan Yenge. “Rüya ile Celâl hep birbirlerini gördüler, aradılar, değil üvey kardeş, öz kardeş gibi de sevdiler.”

“Oldu oldu, ama ben geç kalmıştım,” dedi Melih Amca. “Türk milletini ve ordusunu kandıramayınca kız kardeşini kandırdı. Rüya böyle anarşist oldu. Galip oğlum onu o çetecilerin arasından, o fare yuvasından çekip çıkarmasaydı Rüya şimdi evinde yatağında değil, kim bilir nerede olurdu?”

Bir an, hep birlikte yatağında yatan zavallı hasta Rüya’yı hayal ettiklerini düşündüğünde Galip, tırnaklarına bakıyordu ve Melih Amca her iki üç ayda bir sayıp döktüğü listeye yeni bir şey ekleyecek mi acaba, diye düşünüyordu.

“Belki de o zaman, Rüya hapiste olurdu, çünkü Celâl kadar ihtiyatlı da değildir,” dedi Melih Amca ve listesinin heyecanına kapılarak ve “Allah korusun”lara aldırmadan saydı: “O zaman, Rüya belki Celâl’le birlikte o haydutların arasına karışırdı. Beyoğlu gangsterlerinin, eroin imalatçılarının, pavyon kabadayılarının, kokain düşkünü Beyaz Rusların, röportaj bahanesiyle aralarına girdiği bütün o sefih takımın arasına karışırdı zavallı

Rüya. Çirkin hazlarının peşinden ta İstanbul'a gelen İngilizlerin, güreş tefrikalarına ve güreşçilere meraklı homoseksüellerin, hamam âlemine katılan Amerikalı karıların, dolandırıcıların, bir Avrupa ülkesinde değil artistlik, orospuluk bile yapamayacak film yıldızlarımızın, itaatsizlik ve zimmetten ordudan kovulmuş subayların, frengiden sesleri çatlamış erkeksi şarkıcıların, kendini sosyete kadını diye yutturan kenar mahalle dilberlerinin arasında aramak zorunda kalırdık kızımızı. Söyle ona İsteropiramisin alsın."

"Efendim?" dedi Galip.

"Gribe karşı en iyi antibiyotiktir. Bekozim Fort ile birlikte. Altı saatte bir. Saat kaç? Uyanmış mıdır?"

Suzan Yenge, Rüya'nın, herhalde, şu anda uyuduğunu söyledi. Galip, hepsinin aynı anda düşündüğü şeyi, yatağında uyuyan Rüya'yı düşündü.

"Yok!" dedi Esma Hanım. Babaaanne'ye rağmen, Dede'den kalma kötü bir alışkanlıkla, yalnız sofrâ örtüsü değil, yemekten sonra kenarlarına ağızlarını sildikleri lekeli bir peçete olarak da kullanılan talihsiz sofrâ örtüsünü dikkatli hareketlerle topluyordu. "Yok, ben Celâl'ime bu evde laf ettirmem. Celâl'im büyük adam oldu."

Melih Amca'ya göre, elli beş yaşındaki oğlu da, işte tam bu düşüncede olduğu için yetmiş beş yaşındaki babasını aramıyor, İstanbul'da hangi apartman dairesinde kaldığını kimseye söylemiyor, yalnız babası değil, aileden kimse, —her zaman onu ilk affeden Hâle Halası bile— kendine ulaşamasın diye, numarasını herkesten sakladığı telefonlarını bir de fişten çekiyordu. Galip, Melih Amca'nın gözlerinde kederden değil, alışkanlıktan da olsa, birkaç sahte gözyaşının belireceğini düşünerek korktu. Ama bu değil, korktuğu başka bir şey geldi başına: Melih Amca, gene eski bir alışkanlıkla, aralarındaki yirmi iki yaş farkını görmezlikten gelerek, Celâl gibi değil, asıl Galip gibi bir oğlu olmasını hep istediğini bir daha tekrarladı; Galip gibi akli başında, olgun, sakın...

Yirmi iki yıl önce, (demek ki Celâl o zaman kendi yaşındayken) boyunun utanç verici bir hızla attığı ve elinin kolunun daha utanç verici sakarlıklar yaptığı yıllarda, bu sözü ilk işitip gerçekleşebileceğini hayal ettiğinde Galip ilk anda, Anne ve

Baba'yla yenen ve herkesin yemek masasını dik açılarla çevreleyen duvarların dışındaki sonsuz bir noktaya baktığı o renksiz ve yavan akşam yemeklerinden (Anne: Öğlenki zeytinyağlıdan kalmış, vereyim mi? Galip: Nnnnh, istemem; Anne: Sen? Baba: Ben ne?) kurtulup Suzan Yenge, Melih Amca ve Rüya'yla birlikte her akşam yemek sofrasına oturabileceğini kurmuştu. Aklına gelen ve başını döndüren başka şeyler de vardı sonra: Pazar sabahları Rüya'yla oynamak (Gizli Geçit, Görmedim) için yukarı kata çıktığında, arada bir de olsa, mavi geceliğiyle gördüğü güzel Suzan Yenge, annesi oluyordu (daha iyi); avukatlık ve Afrika hikâyelerine bayıldığı Melih Amca, baba (daha iyi); aynı yaşta olduklarına göre Rüya da, ikiz kardeş; (burada, aklı korkutucu sonuçları irdelerken kararsızlıkla duralıyordu).

Sofra toplandığında, Galip, BBC'den televizyoncuların Celâl'i aradıklarını, ama bulamadıklarını söyledi; ama bu söz beklediği gibi Celâl'in adreslerini ve telefon numaralarını herkesten sakladığı ve sayıları hakkında çeşitli söylentilerin dolaştığı İstanbul'un dört bir köşesindeki apartman dairelerinin yerleri ve nasıl bulunabileceklerine ilişkin dedikoduları yeniden alevlendirmede. Birisi söylemişti, kar yağıyordu: Böylece, sofradan kalkıp, her zamanki koltuklarına gömülmeden önce, ellerinin tersiyle araladıkları perdelerin soğuk karanlığı arasından, hafif kar tutmuş arka sokağa baktılar. Sessiz, temiz kar. (Celâl'in okuyucularıyla "eski ramazan akşamları" özlemini paylaşmaktan çok, alay etmek için kullandığı bir sahnenin tekrarı!) Galip kendi odasına çekilen Vasıf'ın peşinden gitti.

Vasıf büyük yatağın kenarına oturdu, Galip karşısına. Vasıf beyaz saçlarında gezdirdiği elini omzuna sarkıttı: Rüya? Galip göğsüne bir yumruk attı ve boğulurcasına öksürür gibi yaptı: Öksürüklü hasta! Sonra ellerini birleştirerek yaptığı yastığa başını bükerek yasladı: Yatıyor. Vasıf, yatağın altından, büyük bir karton kutu çıkardı: Elli yılda biriktirdiği gazete ve dergi kesiklerinden bir seçki, belki de en iyileri. Galip onun yanına oturdu. Sanki Vasıf'ın öbür yanında da Rüya oturuyormuş gibi, sanki onun gösterdiklerine birlikte gülüyorlarmış gibi, kutudan gelişigüzel çektikleri resimlere baktılar: Yirmi yıl önce, tıraş kremi reklamı için yüzünü köpüğe bulamış, sonra da, kornerden

gelen topa kafayla vurduktan sonra beyin kanamasından ölmüş ünlü bir futbolcunun sabunlu gülümseyişi; askeri darbeden sonra Irak lideri Kasım'ın kanlı üniforması içinde dinlenen ölüsü; ünlü Şişli Meydanı Cinayeti'nin temsili bir resmi (Aldatıldığını yirmi yıl sonra, emekliliğinde anlayan kıskanç albay, günlerdir izini sürdüğü çapkın gazeteciyi arabadaki genç karısıyla birlikte kurşunlayacaktır, derdi Rüya, radyo tiyatrosu taklidi sesiyle); Başbakan Menderes kurbanlık deveyi bağışlarken, arkada muhabir Celâl, deveyle birlikte başka bir yere bakıyor. Galip eve dönmek için tam kalkacaktı ki, Vasıf'ın kutudan el alışkanlığıyla çektiği Celâl'in iki eski yazısı gözüne çarptı: "Alâaddin'in Dükânı" ve "Cellat ve Ağlayan Yüz". Uykusuz geçecek gece için okuma hazırlığı! Yazıları Vasıf'tan ödünç almak için çok fazla 'mim' yapmasına gerek kalmadı. Esmâ Hanım'ın getirdiği kahveyi de içmemesini anlayışla karşıladılar: Demek ki, "karım evde hasta" ifadesi fazlasıyla yüzüne sinmişti. Açık kapının eşiğindeydi. Melih Amca bile, "Evet gitsin, gitsin!" demişti; Hâle Hala karlı sokaktan dönen kedisi Kömür'e eğilmişti; içeriden bir daha seslendiler: "Geçmiş olsun de, geçmiş olsun de, Rüya'ya selam söyle, Rüya'ya selam söyle!"

Galip, dönüş yolunda, dükkânının kepengini indiren göz-lüklü terziyle karşılaştı. Kenarlarından küçük buz parçaları sarkan sokak lambasının ışığında selamlaştılar ve birlikte yürüdüler. "Geç kaldım," dedi terzi belki de aşırı kar sessizliğini bozmak için, "hanım evde bekliyor." "Soğuk," dedi Galip de ona. Ayaklarının altında ezilen karı dinleyerek, sokağın köşesindeki apartmana ve apartmanın üst köşesindeki yatak odasının soluk başucu lambasının ışığı gözükene kadar birlikte yürüdüler. Kâh kar yağıyordu, kâh karanlık.

Salonun ışıkları da, Galip evden çıkarken bıraktığı gibi kapalıydı, koridordakilerse açık. Galip eve girer girmez, çay için ocağa su koydu, paltosunu, ceketini çıkarıp astı, yatak odasına girip soluk lambanın ışığında ıslak çoraplarını değiştirdi. Sonra, yemek masasına oturup, Rüya'nın kendisini terk ederken yazıp bıraktığı mektubu bir daha okudu. Yeşil tükenmezle yazılmış mektup hatırladığından da kısaymış: On dokuz kelime.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Alâaddin'in Dükkânı

“Bir kusurum varsa, o da konu haricine çıkmaktır.”

Biron Paşa

Ben “pitoresk” bir yazarım. Sözlüklere baktım ama, pek de çöze-medim bu kelimenin anlamını; ben yalnızca havasını seviyorum. Hep başka şeyleri anlatmayı düşledim: Atlı silahşörleri, puslu bir sabah karanlık bir ovanın iki ucunda birbirlerine saldırmak üzere hazırlanan üç yüz yıl öncesinin ordularını, kış geceleri meyhanelerde birbirlerine aşk hikâyeleri anlatan mutsuzları, karanlık şehirlerin içinde bir esrarın peşinde kaybolan âşıkların bitip tükenmeyen maceralarını anlatmayı düşledim hep, ama Allah bana başka türlü hikâyeler anlatmam gereken bu köşeyle siz okurlarımı verdi yalnızca. Karşılıklı idare ediyoruz.

Hafızamın bahçesi kurumaya başlamasaydı belki hiç de şikâyetçi olmayacaktım bu durumdan, ama elime kalemi her alışımda gözlerimin önünde gene benden bir şeyler bekleyen siz okurlarımın yüzleri ve çorak bir bahçede hepsi bir bir benden kaçan anılarımın izleri canlanıyor. Hatıra yerine, onun yalnızca bir iziyle karşılaşmak, sizi bırakıp gitmiş ve hiç dönmeyecek sevgilinin koltuğun üzerinde bıraktığı izine gözyaşlarıyla bak-maya benziyor.

Alâaddin’le konuşmaya böyle karar verdim. Gazetede kendi-sinden söz edeceğimi, ama önce bir görüşme yapmak istediğimi öğrenince kara gözlerini açarak dedi ki:

“Ağbi, şimdi bu benim aleyhime mi olacak?”

Olmayacağını anlattım. Nişantaşı’ndaki dükkânının hayatı-mızda tuttuğu yeri anlattım. Küçük dükkânında sattığı binlerce, on binlerce çeşit malın hepimizin hafızalarında nasıl renk renk, koku koku capcanlı kaldığını anlattım. Evlerinde, yataklarında hasta yatan çocukların kendilerine Alâaddin’in dükkânından he-diye, oyuncak (kurşun asker) ya da kitap (*Kırmızı Saçlı Çocuk*) ya da resimli roman (Kinova’nın dirildiği on yedinci sayısı) almaya giden annelerinin dönüşünü nasıl sabırsızlıkla beklediklerini an-

lattım. Çevredeki okullarda, son zilin çalmasını bekleyen binlerce öğrencinin, hayallerinde çoktan çaldırdıkları o zilden sonra, o dükkâna hayallerinde nasıl girip içinden futbolcu (Galatasaraylı Metin), güreşçi (Hamit Kaplan) ya da film artisti resmi (Jerry Lewis) çıkan gofretlerden aldıklarını anlattım. Akşam Sanat Okulu'na gitmeden önce, tırnaklarındaki soluk ojeyi çıkarmak için küçük bir şişe aseton alan kızların, yıllar sonra, yavan bir evliliğin yavan bir mutfağında çocuklar ve torunlar arasında, mutsuzlukla ilkgençlik aşklarını hatırladıklarında, Alâaddin'in dükkânını nasıl uzak bir masal gibi hayal ettiklerini anlattım.

Çoktan bizim eve gelmiş, karşılıklı oturmuştuk. Alâaddin'e dükkânından yıllar önce aldığım yeşil bir tükenmez kalemle, kötü çevrilmiş bir polisiye romanın hikâyesini anlattım: İkinci hikâyenin sonunda, kitabı hediye ettiğim ve çok sevdiğim kahraman, hayatının sonuna kadar o polisiye romanları okumaktan başka hiçbir şey yapmamaya mahkûm olmuştu. Tarihimizi, bütün Doğu'nun tarihini değiştirecek bir kumpası, bir hükümet darbesini planlayan yurtsever subaylarla gazetecilerin ikisinin, ilk tarihi toplantılarından önce, Alâaddin'in dükkânında nasıl buluştuklarını anlattım. Bir akşam vakti, bu tarihi buluşma gerçekleşirken, tavana doğru yükselen kitap ve kutu kuleleriyle kaplı tezgâhının arkasında Alâaddin'in hiçbir şeyden habersiz, ertesi sabah iade edeceği gazeteleri ve dergileri, parmaklarını tükürükleyerek saydığını anlattım. Vitrinine ve kapısının önündeki kestane ağacının iri gövdesine sararak sergilediği dergilerde poz veren yerli ve yabancı çıplak kadınların, kaldırımlardan dalgın dalgın geçen yalnız erkeklerin o gece görecekleri rüyalarda, tıpkı *Binbir Gece Masalları*'ndaki o hiç doymayan esir kızlar ve padişah karıları gibi fink attıklarını anlattım. Konu *Binbir Gece Masalları*'ndan açıldığı için, adını taşıyan hikâyenin, aslında binbir gecenin hiçbirinde anlatılmadığını ama Antoine Galland tarafından kitap iki yüz elli yıl önce Batı'da ilk yayımlanırken, sayfaların arasına el çabukluğu marifet sıkıştırılıverdiğini anlattım. Aslında, hikâyeyi Galland'a Şehrazat'ın değil, onun Hanna dediği bir Hıristiyan'ın anlattığını anlattım. Ama aslında, Hanna'nın Yohanna Diyab adlı Halepli bir âlim olduğunu ve hikâyesinin bir Türk hikâyesi olduğunu, büyük bir ihtimalle İstanbul'da geçtiğini

ve bunun da içindeki kahve ayrıntısından anlaşıldığını anlattım. Ama aslında, insanın artık hiçbir zaman hikâyesinin aslı hangisidir, hayatın aslı hangisidir anlayamayacağını anlattım. Çünkü, aslında, her şeyi unuttuğumu, her şeyi unuttuğumu, her şeyi unuttuğumu anlattım. Çünkü aslında yaşlı, mutsuz, huysuz ve yalnız olduğumu ve ölmek istediğimi anlattım. Çünkü aslında, Nişantaşı Meydanı'ndan akşam trafiğinin gürültüsü ve radyodan insanı kederle gözyaşlarına boğan bir müzik geliyordu. Çünkü aslında, ben de bütün ömrüm boyunca hikâye anlattıktan sonra, ölmeden önce Alâaddin'den unuttuğum her şeyin, dükkânındaki kolonya şişelerinin, damga pullarının, kibritlerin üzerlerindeki resimlerin, naylon çorapların, kartpostalların, artist resimlerinin, seksoloji yıllıklarının, firketelerin ve namaz kitaplarının hikâyelerini bir bir dinlemek istediğimi anlattım.

Hayali hikâyeler içine düşmüş bütün gerçek kişiler gibi, Alâaddin'de dünyanın sınırlarını zorlayan gerçekdışı bir yan ve kurallarını zorlayan yalın bir mantık vardı. Basının dükkânına gösterdiği ilgiden memnun olduğunu açıkladı. Otuz yıldır, günde on dört saat vızır vızır işleyen köşedeki dükkânında çalışıyor, pazar öğleden sonraları, herkes radyodaki futbol maçını dinlerken, saat iki buçuk ile dört buçuk arasında evinde uyuyordu. Asıl adının başka bir şey olduğunu, ama bunu müşterilerinin bilmediğini anlattı. Yalnızca *Hürriyet* gazetesi okuduğunu anlattı. Dükkânında siyasi buluşma olamayacağını, çünkü tam karşısında Teşvikiye Karakolu'nun bulunduğunu ve siyasetle de ilgilenmediğini anlattı. Dergileri tükürükleyerek saydığı da doğru değildi; dükkânının bir efsane ya da masal köşesi olduğu da. Bu tür yanılgılardan şikâyetçiydi: Bazı yoksul ihtiyarlar vitrinindeki oyuncak plastik saatleri gerçek saat sanıp ucuzluğuna şaşarak heyecanla içeri dahiıyorlardı. Salonda at yarışı alıp oynayan ya da kendi elleriyle seçtikleri Milli Piyango'dan gene bir şey çıkmayınca öfkeye kapılan bazıları, bu oyunları Alâaddin imal ediyor sanıp gürültü çıkarıyorlardı. Naylon çorabı kaçan kadın da, yediği yerli çikolatadan bütün derisi pul pul dökülen çocuğun anası da, okuduğu gazetenin siyasi görüşlerini beğenmeyen okur da, imalatçıyı değil yalnızca bir aracı olan Alâaddin'i suçluyordu. İçinden kahve değil, kahverengi ayakkabı boyası

çıkan paketten Alâaddin sorumlu değildi. Şuh sesli Emel Sayın'ın ilk şarkısından sonra sarsıla sarsıla boşalıp akarak transistörlü radyoyu kapkara bir sıvıyla berbat eden yerli pilden Alâaddin sorumlu değildi. Nereye gidersen git hep kuzeyi göstereceğine, hep Teşvikiye Karakolu'nu gösteren pusuladan Alâaddin sorumlu değildi. İçinden hülyalı işçi kızın aşk ve evlilik mektubu çıkan Bafra paketinden de Alâaddin sorumlu değildi, ama paketi açan badanacı çırağı mutlulukla etekleri zil çalarak koşa koşa gelmiş, elini öperek Alâaddin'den nikâh şahidi olmasını istemiş ve kızın adını ve adresini sormuştu.

Dükkânı bir zamanlar İstanbul'un "en iyi" denilen bir semtindeydi, ama müşterileri her zaman, her zaman şaşırtırdı onu. Sıra diye bir şey olduğunu hâlâ öğrenememiş kravatlı beylere şaşıyordu, öğrendiği halde bekleyemeyenlere dayanamayıp bağırıyordu. Otobüsün köşeden her gözüküşünde üç-beş kişi, yağmacı Moğol askeri heyecanıyla, "bilet, bilet, aman çabuk bilet" diye bağırarak dükkâna daldığı, etrafı dağıttığı için otobüs bileti satmaktan vazgeçmişti. Milli Piyango seçerken kavgaya tutuşan kırk yıllık karı-kocalar, bir paket sabun almak için otuz çeşidini koklayan boyalı kadınlar, düdük almadan önce bütün bir kutuyu tek tek öttüren emekli subaylar görmüştü, ama alışmıştı artık, aldırmiyordu. En son sayısı on bir yıl önce çıkmış bir fotoromanın eski sayılarından biri yok diye söylenen ev kadınına, posta pulu almadan önce arkasını yalayarak zamkının tadına bakan şişman beyefendiye ve krepondan yapma karanfili kokmuyor diye ertesi gün öfkeyle geri getiren kasap karısına aldırmiyordu artık.

Dişleriyle tırnaklarıyla kurmuştu bu dükkânı. Yıllarca eski *Teksas* ve *Tommiks*'leri kendi eliyle ciltlemiş, sabahları bütün şehir uyurken dükkânını açıp süpürmüş, gazete ve dergileri kapağına ve kestane ağacına mandallamış, en son yenilikleri vitrinine yerleştirmiş, istiyorlar diye, en tuhaf malları (mıknatıslı aynası yaklaştırılınca dönen oyuncak balerinleri, üç renkli ayakkabı bağlarını, gözlerinde mavi ampuller yanan alçıdan küçük Atatürk heykellerini, Hollanda değirmeni şeklinde kalemtırışları, Kiralık Ev ve Bismillahirrahmanirrahim levhalarını, içinden birden yüze numaralı kuş resimleri çıkan çam aromalı çikletleri,

yalnızca Kapalıçarşı'da satılan pembe tavla zarlarını, Tarzan ve Barbaros çıkartmalarını, futbol takımlarının rengindeki kukulemaları –kendi de mavi renkte birini on yıl giymişti–, bir ucu ayakkabı çekeceği öbür ucu gazoz açacağı olan demir aletleri) müşterilerine sunabilmek için yıllarca bütün İstanbul'u karış karış, dükkân dükkân gezmiş, en akla hayale sığmaz isteklerde bile, (Gülsuyu kokulu o mavi mürekkeplerden var mı sizde? Acaba şarkı söyleyen yüzüklerden bulunur mu?) “yok” dememiş; sorulduğuna göre bir örneği vardır diye düşündüğü için, “Yarın getiririz!” deyip, defterine not almış, ertesi gün de, şehrin içinde bir esrarı aramaya çıkan yolcu gibi, dükkân dükkân sorup, arayıp bulmuştu. İnanılmayacak ölçülerde satan fotoromanlarla ya da resimli kovboy hikâyeleriyle ya da boş suratlı yerli artist resimleriyle yorulmadan para kazandığı dönemler de olmuştu; kahvenin, sigaranın karaborsaya düşüp rahatının kaçtığı kuyruklu, soğuk, yavan günleri de. Dükkânından baktığında, kaldırımdan akan insanların hiç de “öyle, öyle...” olduğunu anlayamazdın, ama “bir... bir... –ne bileyim–” idi insanlar.

Bir bakıyordun, hepsi ayrı bir havada gözüken o kalabalık, hep birlikte bir müzikli sigara kutusu merakına kapılıyor, derken Japonya'dan gelen, küçük parmağım büyüklüğündeki dolma-kalemleri kapış kapış kapışıyorlar, ertesi ay ise hepsini unutup tabanca biçimindeki çakmaklardan öyle bir almaya başlıyorlardı ki, Alâaddin yetiştiremiyordu. Sonra, bir plastik ağızlık modası başlıyor, bütün millet içtiği sigaranın iğrenç ziftini sapık bir bilim adamı zevkiyle seyrederek altı ay saydam ağızlık kullanıyor, derken; onu bırakıp sağcısı solcusu, dinsizi dindarı Alâaddin'den boy boy, renk renk tespih alıp her yerde çekmeye başlıyor, bu fırtına dinip Alâaddin elinde kalan tespihleri iade edemedi, bir rüya modası çıkıyor, herkes rüyaları yorumlayan küçük kitapçı alabilmek için kapıda kuyruk oluyordu. Bir Amerikan filmi gelir, bütün gençler kara gözlük alırdı, bir gazete haberi çıkar bütün kadınlar dudak kremi, bütün erkekler imamlara yakışır takkelerden isterdi, ama çoğu zaman, istekler hiç anlaşılmayan bir şekilde bir veba gibi yayılırdı. Niye binlerce, on binlerce kişi aynı anda radyolarının, kaloriferlerinin üstüne, arabalarının arka camının önüne, odalarına, iş masalarına, tezgâhlarına o

tahta yelkenlileri yerleştirmeye başlamıştı? Anne çocuk, kadın erkek, ihtiyar genç herkesin hep aynı resmi, gözünden kocaman bir damla yaş akan mahzun ve Avrupalı suratlı çocuk resmini anlaşılmaz bir istekle alıp duvarlara, kapılara asmasını nasıl anlamak gerekiyordu? Bu millet, bu insanlar bir... bir... “tuhaf” diye Alâaddin’in bulamadığı kelimeyi ben yetiştirdim, “anlaşılmaz” diye, “hatta korkutucu” diye, çünkü kelimeleri bulmak Alâaddin’in değil benim işimdi. Bir süre karşılıklı sustuk.

Daha sonra, yıllardır sürekli sattığı, selüloitten yapılmış, başlarını sallayan küçük kazları anlatırken, içinden vişne likörü ve bir vişne çıkan şişe biçimindeki o eski çikolataları anlatırken ya da uçurtma için en iyi ve en ucuz çitayı İstanbul’da nerede bulabileceğini anlatırken, Alâaddin’in müşterileriyle arasında kendisinin de bulamayacağı kelimelerle anlatılabilecek bir bağ olduğunu anladım. Babaannesiyile dükkâna gelip o zilli çemberlerden alan küçük kızı da, Fransız dergisini kapıp, dükkânın bir köşesine çekilip sayfalar içindeki çıplak kadınla kaşla göz arasında sevişmeye teşebbüs eden sivilceli delikanlıyı da seviyordu. Hollywood yıldızlarının inanılmaz hayatlarının hikâye edildiği romanı alıp, gece evde okuyup, ertesi sabah “Bu bende varmış!” diye iade etmek isteyen gözlüklü banka memuresini de seviyordu, *Kuran* okuyan kız posterinin resimsiz bir gazeteye sarılmasını özellikle rica eden ihtiyarı da. Ama gene de ihtiyatlı bir sevgiydi bu: Moda dergilerinin içindeki patronları harita gibi açıp dükkânın ortasında kumaş kesmeye kalkışan ana kızı, oyuncak tanklarını daha dükkândan çıkmadan önce savaşa tutuştururken birbirleriyle döğüşerek kıran çocukları belki biraz anlıyordu da, kalem şeklinde el feneri ya da kurukafalı anahtarlık soran insanların kendisine hiç bilmediği, hiç anlayamadığı bir âlemden sanki işaretler yolladığı duygusuna kapılıyordu. Karlı bir kış günü dükkânına gelip öğrenci ödevleri için kullanılan “Kış Manzarası”nı değil, ısrarla “Yaz Manzarası”nı isteyen esrarengiz adam hangi esrarın belirtisini taşıyordu? Bir gece, tam dükkânı kapamak üzereyken içeri giren iki karanlık kişi, hazır elbiseler giyen, kollarını aşağı yukarı kaldıran boy boy bebekleri, canlı bebekleri tutan doktorlar gibi dikkat, şefkat ve alışkanlıkla ellerine almışlar, pembe yaratıkların gözlerini

açıp kapayışlarını büyülenmiş gibi seyretmişler, bir şişe rakıyla birlikte bir bebeği paketlettirip Alâaddin'in tüylerini ürperten karanlığın içinde kaybolmuşlardı. Buna benzer birçok olaydan sonra başına geldiği gibi, şimdilerde de Alâaddin rüyalarında dükkânında kutular ve plastik torbalar içinde sattığı bebekleri görüyor, geceleri dükkânını kapadıktan sonra, bebeklerin ağır ağır gözlerini açıp kapadıklarını, saçlarının uzadığını hayal ediyordu. Acaba bu neyin işareti diye soracaktı belki de bana, ama fazla konuştuğunu, kendi dertleriyle dünyayı fazla işgal ettiğini birden hissediveren vatandaşlarımızın kapıldığı o çaresiz ve hüznü sessizliğe kaptırmıştı kendini. Bu sefer, sessizliğin uzun bir süre bozulmayacağını bilerek karşılıklı sustuk.

Çok sonra, evden özür diler gibi bir havayla çıkarken Alâaddin, artık benim daha iyi bileceğimi, artık benim istediğim gibi yazacağımı söyledi: Bir gün belki o bebeklerden ve rüyalarımızdan söz açan iyi bir yazı yazabilirim, sevgili okurlarım.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çocukluk Bu

"İnsan terk ederken bir sebep gösterir. Bunu söyler. Karşısındakine cevap verme hakkı tanır. Öyle durup dururken gidilmez. Yok çocukluk bu."

Marcel Proust

On dokuz kelimelik terk mektubunu Rüya, Galip'in her zaman telefonun yanı başında durmasını istediği yeşil tükenmez kalemle yazmıştı. Kalem ortalıkta göremediği, sonraki araştırmalarında evde de bulamadığı için Galip, Rüya'nın, mektubu kapıdan çıkmadan son anda yazdığına karar verdi: Mektubu yazdıktan sonra Rüya, kalem belki lazım olur diye son anda el çantasına atmış olmalıydı; çünkü kırk yılın tekinde, birisine özene bezene mektup yazmaya kalktığında (bu mektubu Rüya

hiçbir zaman bitirmez, bitirse zarfa koymaz, koysa postalamazdı) severek kullandığı şişman dolmakalemi her zamanki yerinde duruyordu: Yatak odasındaki çekmecenin içinde. Mektubun üzerine yazıldığı defter kâğıdının hangi defterden koparıldığını anlamak için Galip, aralıklarla uzun vakitler harcadı. Gecenin geç saatlerinde, Rüya'nın, Celâl'in öğüdü üzerine, kendi geçmişinin küçük bir müzesini kurduğu eski dolabın çekmeceleri içinden çıkardığı defterlerin sayfalarını mektubun kâğıdıyla karşılaştırdı: Yumurtanın düzinesinin altı kuruştan hesaplandığı ilkokul aritmetik defteri; din dersinde zorla tutulmuş ve arka sayfalarına sıkıntıyla gamalı haçlar, şaşı hocanın karikatürü çizilmiş dua defteri; kenarlarına etek modellerinin çizildiği ve bazı uluslararası film yıldızlarının, yakışıklı yerli sporcuların, pop şarkıcılarının adlarının yazıldığı bir edebiyat defteri (*Hüsn ü Aşk* imtihanında gelebilir). Çok sonra, her seferinde aynı kolaylıkla hayal kırıklığı uyandıran çekmece içlerinde, aynı çağrışımlara bomboş el eden kutu diplerinde, yatak altlarında ve hiçbir şeyin değişmediğine Galip'i inandırmak ister gibi aynı kokuyla kokan Rüya'nın elbise ceplerinde yaptığı son bir araştırmadan ve sabah ezanından az sonra, gözü yeniden eski dolaba takılınca Galip gelişigüzel uzattığı elinin altında mektup kâğıdının kopartıldığı defteri buldu. Daha önceden karıştırdığı ve sayfalarındaki resimlere ve yazılara (27 Mayıs Askeri Darbesi'ni ordumuz, iktidar ormanlarımızı tahrip ettiği için yapmıştı; hidranın kesiti Babaanne'nin büfesinde duran mavi vazoya benziyordu) dikkat etmediği defterin ortalarında bir sayfa, acımasız bir telaşla yırtılmıştı. Bu acımasız telaştan ve bütün gece topladığı öteki küçük ayrıntılar gibi, birbirlerinin üzerine domino taşları gibi yığılan çağrışımlardan ve küçük bulgulardan başka hiçbir sonucu olmayan bir ayrıntı...

Çağrışım: Yıllar önce, ortaokuldayken, Rüya'yla aynı sınıfta ayrı sıralarda oturdukları zaman eğlence ve sabırla katlandıkları gudubet tarih hocası, "Kâğıt kalem çıkarın!" diyerek birdenbire hazırlıksız yakaladığı sınıfın imtihan korkusuyla büründüğü sessizlikte, defterlerden telaşla yırtılan sayfaların hisırtısını işitmeye dayanamazdı hiç: "Defterlerinizi yırtmayın!" diye bağırırdı cırlak sesiyle. "Dosya kâğıdı isterim! Bu milletin defterlerini yırtan,

malını tahrip eden Türk değildir, soysuzdur, sıfır vereceğim!” Verirdi de.

Küçük bir bulgu: Anlaşılmaz aralıklarla çalışan buzdolabı motorunun arsızca bozduğu gece yarısı sessizliğinde, kim bilir kaçınıcı kere karıştırdığı elbise dolabının dibinde, Rüya’nın giderken yanına almadığı nefti renkli topuklu ayakkabılarının arasında, Galip, çeviri bir polisiye roman gördü. Evin içinde yüzlercesi olduğu için ilgilenmeyecekti, ama dolap diplerinde, çekmece köşelerinde bulup dokunduğu her şeyi karıştırmaya bir gecede alışan eli, üzerinde iri gözlü, küçük hain bir baykuşun görüldüğü bu kara kitabın sayfalarını kendiliğinden çevirince, içinde iyi kâğıda basılı bir dergiden kesilmiş bir resim buldu: Çıplak ve yakışıklı bir erkek. Galip bir içgüdüyle erkeğin büyüklüğünü kendisinininkiyle karşılaştırdığı sakın “erkeklik organına” bakarken, “Alâaddin’den aldığı bir yabancı dergiden kesmiştir!” diye düşündü.

Çağrışım: Rüya, Galip’in polisiye romanlara katlanamadığı için elini sürmediğini bilirdi. İngilizlerin en İngiliz, şişmanların tam şişman, suçlu ve kurbanlar da dahil olmak üzere geri kalan bütün özne ve nesnelerin de, ya birer ipucuna benzediği ya da yazar onlara zorla ipucu taklidi yaptırdığı için, kendilerine benzeyemedikleri bu yapay dünyada Galip vakit geçiremezdi bir türlü. (“Vakit geçiriyorum işte!” derdi Rüya, polisiye romanla birlikte, Alâaddin’in dükkânından aldığı fındık fıstığı yutarken.) Galip bir keresinde, Rüya’ya, yazarın da katilin kim olduğunu bilmediği bir polisiye romanın yazılırsa okunabileceğini söylemişti. Böylece, nesneler ve kahramanlar her şeyin farkında olan yazarın zoruyla ipuçları ve sahte ipuçları kisvesine bürünmeden, hiç olmazsa, polisiye yazarının hayallerini değil, hayatta oldukları şeyleri taklit ederek kitapta durabilirlerdi. Galip’ten daha iyi bir roman okuyucusu olan Rüya, böyle bir romanda ayrıntı bolluğuna nasıl bir sınır getirileceğini sormuştu. Çünkü ayrıntılar bu romanlarda hep bir amaca işaret ederlermiş.

Ayrıntılar: Rüya evden çıkmadan önce, üzerinde iri bir karafatmayla üç küçük hamamböceği resminin tüketicileri korkuttuğu böcek ilacını, helaya, mutfaga ve koridora bol bol sıkıyordu. (Hâlâ kokuyordu). “Elektrikli şofben” dedikleri şeyi su ısıtmak

için çevirmişti (belki dalgınlıkla, çünkü perşembe apartmanda sıcak su günüdür), *Milliyet* gazetesini biraz okumuş (buruşturmuş), bilmeceğini de, sonra yanına aldığı kurşunkalemle biraz çözmüştü: Türbe, ara, kamer, zor; taksim, ramiz, esrar, dinle. Kahvaltı etmişti (çay, beyaz peynir, ekmek); bulaşıkları yıkamamıştı. Yatak odasında iki, salonda dört sigara içmişti. Yanına yalnızca kışlık elbiselerinin bazılarını, cildini bozduğunu söylediği makyaj malzemesinin bir kısmını, terliklerini, en son okuduğu romanları, uğur getireceğine inandığı ve çekmecesi-nin kulpuna taktığı boş anahtarlığı, tek takısı inci gerdanlığı, arkası aynalı saç fırçasını almış ve saçları rengindeki paltosunu giymişti. Bütün bunları, hiçbir zaman çıkmadıkları bir seyahatte lazım olur diye babasından aldığı orta boy eski bavula (Melih Amca'nın Magrip'ten getirdiği) koymuş olmalıydı. Dolapların çoğunu kapamış (kapaklarını tekmeleyerek), çekmecelerini itmiş, ortalıktaki ıvır zıvır eşyasını yerlerine koymuş, terk mektubunu da, hiçbir kararsızlık geçirmeden bir kerede yazmıştı: Çöp tenekesi ve küllüklerde yırtılıp atılmış bir müsvedde yoktu.

Belki terk mektubu da denemezdi buna. Rüya geri döneceğini belirtmediği gibi, dönmeyeceğini de belirtmemişti. Galip'ten değil de evden ayrılıyordu sanki. Galip'e ise, okur okumaz kabul ettiği üç kelimelik bir suç ortaklığı öneriyordu: "Annemleri idare edersin!" Evden ayrılış nedenini açıkça Galip'in üstüne yıkmadığı için hem sevindiriciydi bu suç ortaklığı, hem de, ne olursa olsun, Rüya ile bir ortaklıktı. Bu ortaklığın karşılığında, Rüya'nın Galip'e verdiği söz de üç kelimelikti: "Sana haber veririm." Ama bütün gece vermedi.

Bütün gece, su ve kalorifer boruları çeşitli inlemeler, gurlamalar ve iç çekmelerle öttüler. Kar aralıklarla yağdı. Bozacı geçti gitti, bir daha gelmedi. Rüya'nın yeşil imzasıyla Galip saatlerce bakıştılar. Evin içindeki nesneler ve gölgeler yeni kişiliklere büründüler; ev başka bir ev oldu. "Demek ki, üç yıldır tavandan sarkan lamba örümceğe benziyormuş!" demek geliyordu Galip'in içinden. Uyumak istedi, belki de iyi bir rüya göreceğine inandığı için, ama uyuyamadı. Bütün gece, düzenli aralıklarla, önceki bütün araştırmaları silbaştan edip (elbise dolabının dibindeki kutuya bakmış mıydı; bakmıştı; galiba bakmıştı; galiba bakma-

mişti; hayır bakmamıştı ve şimdi her şeye yeniden bakmalıydı), yeni araştırmalara girdi. Bu umutsuz araştırmaların ortasında bir yerde, elinde Rûya'nın eski bir kemerinin anılarla kaynaşan tokasını ya da çoktan kaybolmuş bir kara gözlüğün boş kılıfını tutarken birden yaptığı işin umutsuzca amaçsız olduğunu anladığında (ne kadar inanılmazdı o kitaptan çıkma dedektifler, ne kadar iyimserdi o dedektifin kulağına ipuçlarını fısıldayan yazar!) elinde o an her ne tutuyorsa onu, bir müzenin envanterini çıkaran dikkatli araştırmacı gibi, ilk aldığı yere, titizlikle bırakıyor, bir uykudagezerin düşsel adımlarıyla bacakları onu kendiliğinden mutfağa götürüyor, buzdolabını açıp, içinden hiçbir şey almadan bir karıştırdıktan sonra, salondaki sevgili koltuğuna gidip az sonra gene aynı arama törenine başlamak üzere oturuyordu.

Üç yıllık evlilikleri boyunca, karşısında sabırsız ve sinirli oturan Rûya'nın bacaklarını sallayarak, saçlarını çekiştirerek, arada bir derinden derine iç çekerek ve hırsıyla ve zevkle sayfalarını çevirerek polisiye romanlar okuyuşunu seyrettiği bu koltukta, terk edildiği gece tek başına otururken, Galip'in aklında hep aynı görüntü vardı. Lise yıllarında, üst dudağının üstünde Galip'ten önce tüyler çıkan ve Galip'ten önce sigara içmeye başlayan sivilceli oğlanlarla, masalarında pervasız hamamböceklerinin dalgın dalgın gezindiği muhallebicilere ve pastanelere Rûya'nın gidişine tanık olduğunda ya da bundan üç yıl sonra, bir cumartesi öğleden sonra, onların katına çıktığı zaman (Sizde mavi etiket var mı diye gelmişim!) annesinin döküntü tuvalet masasında, aynanın başında boyanırken Rûya'nın sabırsızca bacaklarını salladığını ve saatine baktığını gördüğünde ya da gene bundan üç yıl sonra, bu sefer hiç göremediği solgun ve yorgun Rûya'nın, çevresindekilerce çok mert ve fedakâr bulunan ve daha o zamandan *Emeğin Şafağı* dergisinde kendi imzasıyla ilk siyasi "tahlilleri" yayımlanan genç bir siyasiyle, yalnızca siyasi olmayan bir evlilik yaptığını öğrendiğinde içinde yükselen değersizlik, yenilgi ve yalnızlık duygusunun görüntüleri (Yüzüm asimetrik, elim sakar, aşırı siliğim, sesim güç çıkar!) değildi, hayır, Galip'in aklındaki. Yalnızca, hayatın bir parçasını, bir fırsatı ya da bir eğlenceyi kaçırdığının resmi vardı Galip'in bütün

gece gözlerinin önünde: Kar yağarken Alâaddin'in dükkânının beyaz kaldırıma vuran ışığı.

Rüyalar en üst kata taşındıktan bir buçuk yıl sonra, yani ilkokul üçüncü sınıftayken, bir cuma akşamıydı; hava kararırken Nişantaşı Meydanı'ndan kış akşamının araba ve tramvay gürültüleri gelirken, o günlerde birlikte keşfedip kurallarını saptadıkları "Sessiz Geçit" ve "Ben Görmedim" oyunlarını karıştırarak keşfettikleri yeni bir oyunu oynamaya başlamışlardı: "Yok Oldum!" İkisinden biri, apartmandaki amcaların, babaaanelerin dairelerinden birine girip bir köşeye saklanıp "yok oluyor", öteki de onu bulana kadar arıyordu. Oldukça basit oyun, karanlık odalarda ışık yakmayı yasakladığı ve hiçbir süreyle kısıtlı olmadığı için, tarafların sabrına ve hayal gücüne sesleniyordu. Yok olma sırası kendisine geldiğinde, Galip, iki gün önce bir yaratıcılık ânında, dikkatini çeken Babaanne'nin yatak odasındaki dolabın üstüne (önce koltuğun koluna, sonra dikkatle arkasına basarak) çıkıp gizlenmiş, Rüya'nın kendisini burada hiçbir zaman bulamayacağından emin, karanlıkta onun hayalini kurmuştu. Hayalinde kendisini arayan Rüya'nın yerine kendini koymuştu ki, yokluğunun acılarını Rüya nasıl hissediyor daha iyi bir anlayabilsin! Rüya ağlamaklı olmalıydı; Rüya yalnızlıktan sıkılmış olmalıydı; aşağı katta, karanlık bir arka odada gizlendiği yerden çıkması için Galip'e gözyaşlarıyla Rüya yalvarıyor olmalıydı! Çok sonra, çocukluğun sonsuzluğu kadar uzun süren bir bekleyişten sonra, Galip, sabırsızlıkla ve asıl kendisinin sabırsızlığa yenildiğini düşünmeden birden dolabın üstünden inip gözlerini soluk lambaların ışığına alıştırıp, bu sefer kendisi, apartmanda Rüya'yı aramaya başlamıştı. Bütün katlara inip çıktıktan sonra, tuhaf ve hayaletimsi bir duyguyla ve bir yenilgi havasıyla Babaanne'ye sorduğunda, "Aa üstün başın toz içinde senin!" demişti karşısında oturan Babaanne. "Neredeydin? Seni aradılar!" Dede de: "Celâl geldi," diye eklemişti. "Rüya ile Celâl Alâaddin'in dükkânına gittiler!" Hemen pencereye koşmuştu Galip, soğuk, lacivert, karanlık pencereye: Kar yağıyordu dışarıda; insanı dışarı çağıran ağır ve acıklı bir kar. Uzaktan gözüken Alâaddin'in dükkânının içinden, oyuncaklar, resimli dergiler, toplar, yoyolar, renkli şişeler ve tanklar arasından, dışarıya Rüya'nın teni renginde bir ışık

sızıyor, kaldırımlardaki tutmuş karın beyazlığında belli belirsiz yansıyor.

Uzun süren gece boyunca, Galip, bu yirmi dört yıllık görüntüyü her hatırlayışında, yirmi dört yıl önce kapıldığı sabırsızlığı, kaynarak birdenbire taştan bir tencere sütün tatsızlığıyla içinde hissetti: Kaçırıldığı hayat parçacığı neredeydi? Evliliklerinin ilk günlerinde, yıllar önceki ortak hayatlarının efsanelerini ve çocukluklarının anılarını daha da canlı tutmak heyecanı, Hâle Hala'nın dairesinden alıp kendi yeni mutluluk yuvasının duvarına heves ve gayretkeşlikle astığı sarkaçlı duvar saatinin, yıllarca Babaanne'yle Dede'nin koridorunda sonsuzluk vaktini bekleyen sonsuz ve alaycı tiktaklarını içeriden işitiyordu şimdi. Üç yıllık evlilik hayatları boyunca, belirsiz bir yerdeki bilinmeyen bir hayatın neşe ve eğlencesini kaçırmaktan şikâyetçi gözükken hep Rüya olmuştu, Galip değil.

Galip sabahları işe gider, akşamları dolmuşlarda, otobüslerde karanlık yüzlü, kimliksiz dönüş kalabalığı içerisinde sahipsiz dirsekler ve bacaklarla boğuşarak eve dönerdi. Gün boyunca, her seferinde Rüya'nın dudak büktüğü bahaneler bulup yazıhaneden eve bir iki kere telefon eder, akşam evin sıcaklığına döndüğünde küllüklerdeki sigaraların sayısından ve cinsinden, eşyaların, nesnelerin duruşundan ve eve girmiş bir yenisinden, yüzünün teninden Rüya'nın o gün ne yaptığını pek de fazla yanılmadan, aşağı yukarı çıkarırdı. Ya aşırı bir mutluluk ânında (bir istisna) ya da aşırı bir kuşku ânında, dün akşam yapmayı kurduğu gibi, Batılı filmlerindeki kocaları taklit ederek, karısına o gün evde ne yaptığını, açıkça soracak olsa, Batılı ya da Doğulu hiçbir filmde açıkça anlatılmayan belirsiz ve kaygan bir bölgeye girmenin huzursuzluğunu duyarlardı ikisi de. İstatistiklerin ve bürokratik sınıflamaların "ev kadını" diye adlandırdığı o anonim kişinin (Galip'in Rüya'ya hiçbir zaman benzetemediği o deterjanlı ve çocuklu kadının) hayatında böyle gizli, esrarlı ve kaygan bir bölge olduğunu Galip, evlendikten sonra keşfetmişti.

Tıpkı Rüya'nın hafızasının derinliklerindeki anlaşılmaz bölgeler gibi, bu gizli, kaygan bölgenin esrarlı bitkiler ve korkutucu çiçeklerle kaynaştan bahçesinin kendisine bütünüyle kapalı olduğunu bilirdi Galip. Bütün sabun ve deterjan reklamlarının,

fotoromanların, yabancı dergilerden çevrilmiş en son haberlerin ve çoğu radyo programlarının ve gazetelerin renkli eklerinin ortak konusu ve hedefiydi bu yasak bölge, ama onlardan çok daha ötede, onlardan çok daha esrarengiz ve gizliydi de. Bazan, sözgelışı, koridordaki kaloriferin üzerindeki bakır sahanın yanına kâğıt makasının neden ve nasıl konmuş olabileceğini belirsiz bir ilhamla düşündüğünde ya da Rüya'nın hâlâ sık sık görüştüğünü bildiği, ama yıllardır kendisinin göremediği bir kadına bir pazar gezintisinde birlikte rastgeldiklerinde, Galip, kendisine yasak olan o kaygan ve ipeksi bölgeyle ilgili bir ipucuna, o yasak bölgeden çıkma esrarlı bir belirtiye rastlamış gibi bir an şaşırır ve yeraltına itilmiş yaygın bir tarikatın artık kendini gizleyemeyen esrarıyla yüz yüze gelmiş gibi duraklardı. Korkutucu olan şey, ıpkı yasaklanmış bir tarikatın sırları gibi, esrarın “ev kadını” denen o kimliksiz kişilerin hepsine bulaşması, ama onların böyle bir sırları, gizli törenleri, paylaştıkları bir suçları, sevinçleri ve tarihleri yokmuş gibi davranmaları, üstelik de bunu, bir şey gizleme isteğiyle değil, bütün içtenlikleriyle yapmalarıydı. Hadım edilmiş haremağalarının kilit üstüne kilit vurarak sakladıkları o sır gibi, hem çekici hem de iticiydi bu bölge: Varlığı herkes tarafından bilindiği için, bir kâbus gibi dehşet verici değildi belki, ama hiçbir zaman tarif edilip adlandırılmadığı için esrarlı ve yüzyıllardır kuşaktan kuşağa geçmesine rağmen, hiçbir zaman bir gurur, güven ve zafer kaynağı olamadığı için de bu esrarı acıklıydı. Bir ailenin bütün üyelerini yüzyıllarca izleyen bir uğursuzluk gibi bir tür lanet olduğunu düşünürdü bazan Galip bu bölgenin, ama evlenerek, çocuk sahibi olarak ya da anlaşılmaz nedenle birdenbire çalışmayı bırakarak birçok kadının kendi isteğiyle bu esrarlı lanete döndüğüne tanık olduğu için de, tarikat sırrının bir çekimi olduğunu da anlardı; öyle ki, bu lanetten kurtulmak, başka birisi olmak kararıyla, nice emeklerle bir iş bulup çalışmaya başlayan kadınların bazılarında geride bıraktıkları o gizli törenlere, sihirli anlara hiçbir zaman anlayamayacağı ipeksi ya da karanlık bölgelere dönme isteğinin belirtilerini gördüğünü sanırdı. Bazan, yaptığı saçmasapan bir şakaya ya da kelime oyununa Rüya, kendisini şaşırtacak kadar güldüğünde ya da sincap rengindeki saçlarının karanlık ormanında beceriksiz

ellerinin gezinmesini aynı neşeyle karşıladığında, yani, bütün resimli dergilerle onlardan öğrenilmiş törenlerin, bütün geçmişle geleceğin dışlandığı karı koca arasındaki rüyamsı yakınlık anlarının birinde, birden Galip'in içinden karısına o esrarlı bölgeye ilişkin bir soru sormak gelir, bütün çamaşırların, bulaşıkların, polisiye romanların ve gezintilerin dışında, (çocuklarının olmayacağını doktor söylemiş, bir işte çalışmaya Rüya pek fazla istek göstermemişti) bugün evde, asıl “o” saatte, ne yaptığını sormak isterdi; ama sorudan sonra aralarında açılacak uzaklık o kadar korkutucu ve sorunun hedeflediği bilgi aralarındaki ortak dilin kelimelerine o kadar yabancıydı ki, hiçbir şey soramaz, yalnızca kollarında tuttuğu Rüya'ya, bir an boş, bomboş bakardı. “Gene boş bakıyorsun!” derdi Rüya. “Yüzün kâğıt gibi beyaz!” derdi Rüya, annesinin daha ta çocukluğunda Galip'e söylediği cümleleri neşeyle tekrarlayarak.

Sabah ezanından sonra, salondaki koltuğunda Galip kısa bir süre uyukladı. Rüyasında bir akvaryumun tükenmez kalem yeşili sıvısında Japon balıkları ağır ağır salınırken Rüya, Galip ve Vasıf bir yanlışlıktan söz ediyorlar, daha sonra, sağır ve dilsiz olanın Vasıf değil, Galip olduğu anlaşılıyordu, ama çok da ke-derlenmiyorlardı: Nasıl olsa, yakında her şey yoluna girecekti.

Uyandıktan sonra Galip, masaya oturdu ve aşağı yukarı on dokuz yirmi saat önce, Rüya'nın yaptığını tahmin ettiği gibi, masanın üzerinde boş kâğıt aradı. Elinin altında –tıpkı Rüya gibi– kâğıt bulamayınca, Rüya'nın terk mektubunun arkasına bütün gece tek tek düşündüğü kişilerden ve mekânlardan oluşan bir listeyi yazmaya başladı. Yazdıkça uzayan ve uzadıkça yazdıran ve Galip'te polisiye roman kahramanlarını taklit ettiği duygusu uyandıran sinir bozucu bir listeydi bu. Rüya'nın eski sevgilileri, lisedeki “matrak” kız arkadaşları, arada bir adını andığı dostları, eski “siyasi” yakınları ve Galip'in Rüya'yı buluncaya kadar hiçbir şey fark ettirmemeye karar verdiği ortak arkadaşlarının adları kendilerini oluşturan sesli sessiz harflerin yuvarlakları, inişleri, çıkışları, yüzleri ve gittikçe daha anlamlı, çift anlamlı gözüken biçimleri içinden, acemi dedektif Galip'e neşeyle el sallayıp, haince göz kırpıp, sahte ipuçları yolluyorlardı. İri tenekeleri kamyonun kenarlarına vura vura boşaltan çöpçüler geçtikten

sonra, Galip listeyi daha fazla uzatmamak için, yeşil tükenmez kalemin bir eşiyle birlikte bugün giyeceği ceketinin iç cebine sıkıştırdı.

Ortalık bir kar mavisıyla aydınlanırken, evdeki bütün lambaları söndürdü. Meraklı kapıcı pirenlenmesin diye, çöp tenekesini, içini son bir kere daha gözden geçirdikten sonra, dışarı çıkardı. Çay demledi, makinesine yeni bir jilet takıp tıraş oldu, temiz ama ütülenmemiş çamaşır ve gömlek giydi, bütün gece karıştırdığı eve çekidüzen verdi. Giyinirken, kapıcının kapının altından attığı ve çayını içerken okuduğu *Milliyet*'teki yazısında Celâl, yıllar önce, karanlık kenar mahallelerde, bir gece yarısı karşılaştığı bir "göz"den söz ediyordu. Galip, yıllar önce bir kere daha yayımlanan yazıyı okumuştı, ama gene aynı "göz"ün dehşetini hissetti üzerinde. Telefon aynı anda çalmaya başladı.

"Rüya'dır!" diye düşündü Galip; ahizeye yetişene kadar akşam Rüya'yla birlikte gidecekleri sinemayı bile düşünmüştü: Konak. Ahizedeki umut kırıcı sese, Suzan Yenge'ye cevap verirken, hiç duraklamadı: Evet, Rüya'nın ateşi düşmüştü, bütün gece de çok iyi uyumuş, Galip'e sabah anlattığı bir rüya bile görmüştü. Tabii annesiyle konuşmak isterdi; bir dakika! "Rüya!" diye seslendi Galip koridora doğru, "Rüya, annen telefonda!" Rüya'nın esneyerek yataktan kalktığını, tembel tembel gerinerek terliklerini arandığını gözlerinin önüne getirdi; sonra, hemen aklının sinemasına başka bir bobin taktı: Meraklı koca Galip, karısını telefona çağırmak için koridordan içeri gidiyor ve onu yatakta tekrar mışıl mışıl uyurken buluyor. Bu ikinci filmi daha iyi canlandırabilmek, Suzan Yenge'ye inandırıcı bir atmosfer sunabilmek için, koridorda aşağı yukarı yürüyerek "efekt" bile yaptı. Telefona döndü. "Uyumuş Suzan Yenge, gözleri ateşten çapak içindeydi, suratını yıkayıp yatağına girip gene uyumuş!" "Bol bol portakal suyu içsin!" dedi Suzan Yenge, en iyi ve en ucuz sıkmalık kan portakalının Nişantaşı'nda nerede bulunabileceğini dikkatle anlatarak. "Akşam belki Konak Sineması'na gideceğiz!" dedi Galip güven duygusuyla. "Üşütmesin gene!" dedi Suzan Yenge, sonra belki de her şeye fazla karıştığını düşünerek, konuyu bir an bambaşka yere çevirdi: "Biliyor musun, sesin gerçekten telefonda Celâl'inkine çok benziyor. Yoksa sen

de mi üşüttün? Dikkat et Rüya'dan mikrop kapma!" Telefonları karşılıklı aynı saygı, sevgi ve sessizlikle, sanki Rüya'yı uyandırmak kadar, ahizeleri incitmekten çekinerek yavaşça kapadılar.

Telefonu kapadıktan hemen sonra Celâl'in eski yazısını yeniden okumaya başladığında, az önce büründüğü kişilikle yazıdaki "göz"ün bakışları ve düşüncelerinin dumanları arasında, Galip, birden karar veriverdi: "Rüya, tabii ki, eski kocasına dönmüştür!" Bu apaçık gerçeği, bütün gece başka hayallerle bulandırarak görememesine şaşıtı. Aynı kararlılıkla telefona gidip Celâl'i aradı. Bütün bu akıl karışıklığını ve sonucunu ona anlatıp şöyle demek için: "Şimdi ben onları aramaya çıkıyorum. Eski kocasıyla birlikte Rüya'yı bulduğumda –ki bu çok vakit almaz– onu eve dönmeye ikna edemem diye korkuyorum. Rüya'yı en iyi sen kandırmayı bilirsin. Eve dönmesi, ("bana" diyecekti, ama kelime çıkmamıştı ağzından) eve dönmesi için ona ne diyeyim?" "Sakin ol önce!" diyecekti Celâl içtenlikle. "Rüya ne zaman gitti? Sakin ol! Biraz birlikte düşünelim. Bana, gazeteye gel." Ama Celâl evinde de, gazetede de yoktu henüz.

Evden çıkarken Galip telefonu açık bırakmayı düşledi, ama bırakmadı. "Çaldırdım, çaldırdım meşgul çıktı!" derse Suzan Yenge, "Rüya telefonu iyi kapamamış," derim, "bilirsiniz, dalgındır, her şeyi unuttur."

ALTINCI BÖLÜM

Bedii Usta'nın Evlatları

"...zaman dışı havayı titreten iç çekmeler."

Dante

Sütunlarımızı her kesimden, her sınıftan, her cinsten insanımızın sorunlarına pervasızca açtığımızdan beri okuyucularımızdan ilginç mektuplar alıyoruz. Kendi gerçeklerinin en sonunda dile gelebildiğini gören bazı okuyucularımız, bazan bunları yazacak sabrı bile gösteremiyorlar da, koşarak matbaamıza gelip,

bize kana kana hikâyelerini anlatıyorlar. Bazıları da, anlattıkları inanılmayacak vakalardan, korkunç ayrıntılardan kuşkuya düştüğümüzü gördüklerinde, hikâyelerini ve kendi hayatlarını kanıtlamak için bizi çalışma masamızdan alıp, toplumumuzun şimdiye kadar hiç yazılmamış, ilgilenilmemiş çamurlu ve esrarlı karanlıklarına çekiyorlar. Türkiye’de mankenciliğin yeraltına itilmiş korkunç tarihinden işte böyle haberdar olduk.

Korkuluk gibi gübre ve köy kokan “folklorik” bir ayrıntı bir yana, “mankencilik” denen zanaattan toplumumuz yüzyıllardır haberdar bile değildi. Bu işe ilk girişen usta, mankenciliğimizin piri, Abdülhamit’in emri ve zamanın şehzadesi Osman Celâlettin Efendi’nin ilgisiyle açılan Bahriye Müzesi’ne gereken mankenleri hazırlayan Bedii Usta olmuştur. Mankenciliğimizin gizli tarihini yapan da Bedii Usta’dır. Üç yüz yıl önce Akdeniz’de İtalyan ve İspanyol gemilerine kök söktüren leventlerimizin ve civan yiğitlerimizin palabıyıkları ve bütün haşmetleriyle, bu ilk müzeye yerleştirildiğini ve saltanat kayıkları ve kadırgalar arasında dikildiğini gören müzenin ilk ziyaretçileri, tanıkların anlattığına göre, hayretler içinde kalmışlar. Bedii Usta, bu ilk harikalarında malzeme olarak ağaç, alçı, balmumu, ceylan, deve ve koyun derisi ve insan saç ve sakalı kullanmış. Büyük bir sanatkârane başarıyla gerçekleştirilen bu mucizevi yaratıklarla karşılaştığında zamanın dar görüşlü şeyhülislamı öfkeye kapılmış: Allah’ın yaratıklarını bu kadar mükemmel taklit etmek, Allah’la bir çeşit boy ölçüşmek olarak görüldüğünden mankenler müzeden kaldırılmış, kadırgalar arasına korkuluklar yerleştirilmiş.

Bitmemiş Batılılaşma tarihimizde örneklerini binlerce kere gördüğümüz bu yasakçılık zihniyeti, Bedii Usta’nın içinde bir anda alevlenen “zanaat ateşini” söndürmemiş. Bir yandan evinde yeni mankenler yaparken, bir yandan da “evlatlarım” dediği eserlerini yeniden müzeye sokabilmek ya da ayrı yerde sergileyebilmek için yetkililerle anlaşmaya çalışmış. Başarısızlığa uğrayınca yöneticilere ve devlete küsmüş, ama yeni zanaatına değil. Evinin küçük bir atölye haline getirdiği bodrum katında manken üretimine devam etmiş. Sonraları, hem mahalledeki komşuların “büyücülük, sapıklık ve zındıklık” suçlamalarından sakınmak, hem de gittikçe kalabalıklaşan “evlatlarıyla” alçak-

gönüllü bir Müslüman evine sığmadığı için, eski İstanbul'dan Galata'ya, Frenk yakasında bir eve taşınmış.

Ziyaretçimin beni de götürdüğü Kuledibi'ndeki bu tuhaf evde, titiz çalışmalarına inanç ve tutkuyla devam ederken, oğluna da kendi kendine öğrendiği mesleğini öğretmiş. Yirmi yıl süren bir çalışmadan sonra, Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki o heyecanlı Batıcılık dalgası içinde, beyefendiler başlarındaki fesleri çıkarıp Panama şapkaları giyerlerken ve hanımefendiler çarşaflarını atıp ayaklarına topuklu iskarpinler geçirirlerken, Beyoğlu Caddesi'ndeki o ünlü giyim kuşam dükkânları vitrinlerine manken yerleştirmeye başlamışlar. Yurtdışından getirtilen o ilk mankenleri görünce, Bedii Usta yıllardır beklediği zafer gününün geldiğini düşünerek yeraltındaki atölyesinden caddeye fırlamış. Ama "Beyoğlu" denen bu gösterişli alışveriş ve eğlence caddesinde ölümüne kadar kendisini yeniden yeraltındaki hayatın karanlığına itecek yeni bir hayal kırıklığıyla karşılaşmış.

Götürdüğü örnekleri gören, atölyesine, mahzenine gelen bütün o "bonmarşe" sahipleri, takım elbise, etek, kostüm, çorap, palto, şapka satan bütün hazır giyimciler ve vitrinciler tek tek geri çevirmişler onu. Yaptığı mankenler, elbiselerin modellerinin öğretildiği Batılı ülkelerin insanlarına değil, bizim insanlarımıza benziyorlarmış. "Müşteri," demiş dükkâncılardan biri, "sokakta her gün on binlercesini gördüğü o bıyıklı, çarpık bacaklı, kara kuru vatandaşlardan birinin sırtındaki paltoyu değil, uzak ve bilinmeyen bir diyardan gelen yeni ve 'güzel' bir insanın giydiği ceketini sırtına geçirmek ister ki, bu ceketle birlikte kendi de değiştiğine, başka biri olabildiğine inanabilsin." Bu işlerde pişmiş bir vitrinci, Bedii Usta'nın eserlerini hayranlıkla karşıladıktan sonra, ne yazık ki ekmek parası için vitrinlerine bu "gerçek Türkleri, bu gerçek vatandaşları" koyamayacağını açıklamış: Türkler artık "Türk" değil, başka bir şey olmak istiyorlarmış çünkü. Bu yüzden kılık kıyafet devrimini icat etmişler, sakallarını tıraş etmişler, dillerini ve harflerini değiştirmişler. Daha veciz konuşmayı seven bir dükkân sahibi, müşterilerinin bir elbiseyi değil, aslında bir hayali satın aldıklarını açıklamış. O elbiseyi giyen "ötekiler" gibi olabilme hayaliymiş asıl satın almak istedikleri.

Bedii Usta bu yeni hayale uygun düşecek mankenler yapmayı

denememiş bile. Avrupa'dan ithal edilen ve tuhaf duruşları ve diş macunu gülümseyişleri sürekli değişen o mankenlerle rekabet edemeyeceğinin farkındaymış. Böylece kendi atölyesinin karanlığında bıraktığı kendi gerçek hayallerine dönmüş. Ölümüne kadarki on beş yılda bu yerli ve korkunç hayallerin ete kemiğe büründüğü ve hepsi birer sanat şaheseri olan yüz elliden fazla yeni manken yapmış. Gazetemize kadar gelip beni babasının yeraltındaki atölyesine götüren oğlu, bana bu mankenleri tek tek gösteriyor ve bizleri “bizler” yapan “özümüzün” bu tuhaf ve tozlu eserlerin içine gömüldüğünü söylüyordu.

Kuledibi'ndeki çamurlu bir yokuştan, çarpık merdivenli berbat bir kaldırımdan geçerek indiğimiz soğuk ve karanlık bir evin bodrumundaydık. Dört bir yanımız kıpır kıpır kıpırdanmaya çalışan, sanki bir şeyler yaparak yaşamak isteyen mankenlerin o dondurulmuş yaşamıyla dopdoluydu. Yarı karanlık mahzende, gölgeler içinde birbirlerine ve bize bakan yüzlerce anlamlı göz ve yüz vardı. Bazıları oturmuştu, bazıları bir şeyler anlatıyor, bir kısmı yiyor, bir kısmı gülüyor, bir kısmı dua ediyor, bir kısmı ise bana o anda dayanılmaz gelen bir “varoluşla” dışarıdaki hayata sanki meydan okuyordu. Her şey apaçık ortadaydı: Bu mankenlerde, değil Beyoğlu ve Mahmutpaşa vitrinlerinde, Galata Köprüsü'nün kalabalığında bile hissedemeyeceğimiz bir canlılık vardı. Bu kıpır kıpır, nefes nefese manken kalabalığının teninden ışık gibi hayat fışkırıyordu. Büyülenmişim. Yanı başımdaki mankenlerden birine korkuyla, tutkuyla yaklaştığımı, ondaki canlılıktan yararlanmak, bu gerçekliğin, bu dünyanın sırrını elde etmek için uzanarak, bu nesneye (yaşlı bir amca, kendi vatandaş dertlerine gömülmüştü) ulaşmak istediğimi, ona dokunduğumu hatırlıyorum. Sert ten, oda gibi korkunç ve soğuktu.

“Her şeyden önce, babam bizi biz yapan hareketlere dikkat etmemiz gerektiğini söylerdi!” diye gururla açıkladı mankencinin oğlu. Babasıyla birlikte, uzun ve yorucu çalışma saatlerinden sonra Kuledibi'nin karanlıklarından yeryüzüne çıkarlar, Taksim'deki pezevenkler kahvesinin manzara gören masalarından birine oturup çaylarını ısmarlarlar ve meydandaki kalabalığın “jestlerini” gözlemlerlermiş. Babası o yıllarda, bir milletin “hayat tarzını,” tarihini, teknolojisini, kültürünü, sanat ve edebiyatını

değiştirebileceğini anlarmış, ama jestlerini değiştirebileceğine asla ihtimal vermemiş. Bunları anlatırken, oğlu, bana sigarasını yakan bir şoförün duruşundaki ayrıntıları açıklıyor, bir Beyoğlu kabadayısının kollarının nasıl ve neden yana açık durduğunu ve yengeç gibi yan yan yürüdüğünü belirtiyor, hepimiz gibi ağzını kocaman kocaman açarak gülen bir leblebici çırağının çenesine dikkatimi çekiyordu. Elinde file, caddede tek başına yürüy-en kadının önüne bakışındaki o dehşetin anlamını da anlattı, vatandaşlarımızın şehirlerimizde yürürken neden hep yere ve kırlarda yürürken neden hep göğ-e baktıklarını da... Kendilerini harekete geçirecek sonsuzluk saatinin dolmasını bekleyen bütün o mankenlerin jestlerine, duruşlarına, duruşlarındaki “bizden” olan o şeye kim bilir kaç kere dönüp yeniden, yeniden dikkatimi çekti. Üstelik, bu harika yaratıkların, pekâlâ güzel elbiseler giyip sergileyebilecek yetenekte olduğunu da kavıyordunuz.

Ama gene de, bu mankenlerde, bu zavallı yaratıklarda, insanı dışarıdaki aydınlık hayata iten bir şey vardı. Nasıl söylesem, sanki bir çeşit dehşet, korkunç, acı, karanlık bir yan! “Sonraları, babam artık günlük hareketleri de gözlemez oldu,” deyince oğlu, bu korkunç şeyi sezdiğimi düşünmüştüm. Benim “jest” diye anlatmaya çalıştığım o hareketlerin, burun silmekten kahkaha atmaya, yan bakmaktan yürümeye, el sıkmaktan şişe açmaya kadar uzanan bütün o günlük hareketlerin de değiştiğini, saflığını kaybettiğini baba oğul yavaş yavaş fark etmeye başlamışlar. Pezevenkler kahvesinden kalabalıkları seyrederken, önceleri, kendileri ve benzerlerinden başka taklit edecek bir şey göremeyen sokaktaki insanın kimi taklit ettiğini, kimi örnek alarak değiştiğini çıkaramamışlar bir türlü. “İnsanlarımızın en önemli hazinesi” dedikleri jestleri, günlük hayatta yaptıkları küçük vücut hareketleri, sanki gizli ve görülmez bir “şefin” komutuyla ağır ağır ve tutarlı olarak değişiyor, yok oluyor, yerlerine nereden örnek alındığı bilinmeyen birtakım yeni hareketler geçiyormuş. Sonraları, baba bir dizi çocuk mankeni üzerinde çalışırken anlamışlar her şeyi: “O lanet olası filmler yüzünden!” diye bağırırdı oğlu.

Batı’dan kutu kutu getirilen, sinemalarda saatlerce oynatılan o lanet olası filmler yüzünden sokaktaki insanımızın jestleri saflığını kaybetmeye başlamış. Açık seçik fark edilemeyen bir hızla,

insanlarımız kendi hareketlerini bir yana bırakıp başka insanların hareketlerini benimsemeye, taklit etmeye başlamışlar. Babasının, bu yeni, yapmacıklı hareketlere, bu anlaşılmasız jestlere duyduğu öfkenin haklılığını göstermek için oğulun sayıp döktüğü ayrıntılarla lafı uzatmak istemiyorum: Filmlerden öğrenilmiş bütün o kahkahaların, pencere açmaktan kapı çarpmaya, çay fincanı tutmaktan ceket giymeye kadar varan bütün o öğrenilmiş ve yersiz jestlerin, baş sallayışların, kibar öksürüklerin, öfke anlarının, göz kırpmaların, yumruk atmaların, fıldır fıldır oynayan o kaşların, o gözlerin, bizim kaba çocuksuluğumuzu öldüren o kibarlıkların ya da sertliklerin hepsini bir bir anlattı. Babası, saflığını kaybetmiş bu melez hareketleri görmek bile istemiyormuş artık. Bu yeni ve düzmece hareketlerden etkilenip kendi “evlatlarının” saflığını bozmaktan korktuğu için atölyesinden dışarı çıkmamaya karar vermiş: Evinin mahzenine kapanırken, “bilinmesi gereken anlamın ve esrarın özünü” zaten çoktandır tanıdığını ilan etmiş.

Bedii Usta'nın hayatının son on beş yılında yaptığı eserlere bakarken bu belirsiz özün ne demek olduğunu kendi gerçek kimliğini yıllar sonra öğrenen bir “vahşi çocuğun” dehşetiyle sezdim: Bana bakan, benim hayatıma doğru ilerleyen, beni temsil eden bu amca, teyze, arkadaş, akraba, tanıdık, bakkal, işçi mankenleri arasında benim benzerlerim vardı, hatta kendim de vardım o yenik umutsuz karanlık içinde. Birçoğu kurşunu bir tozla kaplı bu vatandaş mankenleri (aralarında Beyoğlu gangsterleri de vardı, dikiş diken kızlar da, ünlü zengin Cevdet Bey de vardı, ansiklopedist Selahattin Bey de, itfaiyeciler de vardı, benzersiz cüceler de, ihtiyar dilenciler de, gebe kadınlar da) soluk lambaların abarttığı korkunç gölgeleriyle birlikte bana kaybettikleri saflıkları yüzünden acı çeken tanrıları, bir başkasının yerinde olamadıkları için kendilerini yiyip bitiren çilekeşleri, birbirleriyle sevişerek yatamadıkları için birbirlerini öldüren mutsuzları hatırlatıyordu. Onlar da, benim gibi, bizler gibi, içlerine rastlantıyla düştükleri belirsiz bir varoluşun anlamını cennette kalmış kadar uzak bir geçmişte bir gün sanki keşfetmişler, ama sonra unutmuşlardı bu sihirli anlamı. Unuttuğumuz bu hatıra için acı çekiyorduk; belimiz bükülmüştü,

ama gene de kendimiz olmakta direniyorduk. Jestlerimize, bizi biz yapan şeylere, burnumuzu silişimize, başımızı kaşıyışımıza, ayağımızı atışımıza ve bakışlarımıza sinen mutsuzluk ve yenilgi duygusu, aslında, kendimiz olmakta direnmenin bir cezasıydı da. Bedii Usta'yı anlatan oğlu, "Babam vitrinlere bir gün kendi mankenlerini koyacaklarına her zaman inandı!" derken, "Babam insanımızın bir gün başkalarını taklit etmeyecek kadar mutlu olabileceğinden umudu kesmedi hiç!" derken, ben, bu manken kalabalığının da benimle birlikte, bir an önce bu kapalı ve küflü mahzenden yeryüzüne çıkıp güneş altında başkalarına bakarak, başkalarını taklit ederek, bir başkası olmaya çalışarak bizim gibi mutlulukla yaşamaya can attıklarını düşünüyordum.

Bu istek, sonra öğrendim, hiç gerçekleşmemiş de değil! Tuhafliklarla ilgi çekmeye meraklı bir dükkân sahibi, belki de ucuza düşüreceğini bildiğinden, bir iki "mal" almış atölyeden. Ama duruşları ve jestleriyle vitrinlerin öte tarafındaki müşterilere, kaldırımdan akıp geçen kalabalığa o kadar benziyormuş ki alıp sergilediği mankenler, o kadar alelade ve o kadar sahici ve o kadar "bizden"mişler ki, kimse ilgilenmemiş onlarla. Bunun üzerine, pinti dükkâncı testeresiyle parça parça etmiş onları; jestleri anlamlandıran bütünlük kaybolunca, kollar, bacaklar, ayaklar küçük dükkânın küçük vitrininde, Beyoğlu kalabalığına şemsiye, eldiven, çizme, ayakkabı sergilemek için yıllarca kullanılmış.

YEDİNCİ BÖLÜM

Kafdağı'nın Harfleri

"Bir ismin bir anlamı mı olmalı?"

Lewis Carroll

Uykusuz geçen geceden sonra, sokağa adımını attığında Galip, karın sandığından da çok yağdığını, Nişantaşı'nın tekdüze kurşuni rengini örten beyazın yadırgatıcı aydınlığından anladı. Kaldırımlardaki kalabalık, apartman saçaklarından sarkan yarı

saydam sivri buzlardan haberli değil gibiydi. Galip, Nişantaşı Meydanı'ndaki İş Bankası'na girip ("İs Bankası" derdi Rüya mey-dandaki tozu, dumanı, araba egzozlarını ve bacalardan fışkıran kirli mavi sisi her hatırlayışında) Rüya'nın son on günde ortak hesaplarından önemli bir para çekmediğini, banka binasında kaloriferlerin yanmadığını ve yüzlerini korkutucu bir şekilde boyamış memure kızlardan birine Milli Piyango çekilişinde küçük bir ikramiye çıktığı için herkesin sevinçli olduğunu öğ-rendi. Vitrinleri buğulu çiçekçi dükkânlarının, çaycı çıraqları-nın girdiği pasajların, Rüya'yla birlikte gittikleri Şişli Terakki Lisesi'nin önünden ve dallarından buzlar sarkan hayaletimsi kestane ağaçlarının altından yürüyerek Alâaddin'in dükkânına girdi. Başında, dokuz yıl önce bir yazısında Celâl'in sözünü ettiği mavi kukuleta, Alâaddin burnunu siliyordu.

"Alâaddin, geçmiş olsun, hasta mısın?"

"Üşüttüm."

Galip, Rüya'nın eski kocasının bir zamanlar yazdığı, taraftarı ya da düşmanı olduğu sol siyasi dergilerden, adlarını tek tek dikkatle telaffuz ederek, birer tane istedi. Alâaddin yüzünde çocuksu, korkulu, kuşkulu, ama hiçbir zaman da düşmanca olamayacak bir ifade, bu dergileri yalnızca üniversite öğrenci-lerinin okuduğunu söyledi. "Sen ne yapacaksın?"

"Ben bilmecelerini çözeceğim!" dedi Galip.

Şakadan anladığını gösteren bir kahkaha attıktan sonra: "Bunlarda da hiç bilmece olmaz be ağbi!" dedi Alâaddin, bir bilmece tiryakisinin kederiyle. "Şu ikisi yeni çıktı, ister misin?"

"Peki," dedi Galip. Çıplak kadın dergisi alan bir ihtiyar gibi fısıldadı sonra: "Hepsini bir gazeteye sarıversene!"

Eminönü otobüsündeyken kucağındaki paketin tuhaf bir şe-kilde ağırlaştığını hissetti, aynı tuhaflıkla başka bir duyguya, bir gözün kendisini gözetlediği duygusuna da kapıldı. Otobüsün içindeki kalabalıktan birinin gözü değildi ama bu, çünkü dalgalı bir denizde sallanan çatanada sallanır gibi dalgalanan yolcular karlı sokaklara ve kalabalıklara bakıyorlardı, dalgınlıkla. Galip, Alâaddin'in siyasi dergileri eski bir Milliyet gazetesine sardığını, katlanmış gazetenin köşesindeki fotoğrafından Celâl'in kendisine baktığını o zaman fark etti. Yadırgatıcı olan şey, yıllardır her sabah

gördüğü bu fotoğraftan Celâl'in kendisine bugün bambaşka bir bakışla bakmasıydı. "Seni biliyorum ve hep gözetliyorum!" diyen bir bakışla bakıyordu Celâl. Galip, ruhunu okuyan bu "göz"ün üzerine parmağını koydu, ama varlığını, uzun otobüs yolculuğu boyunca sanki parmağının altında da hep hissetti.

Yazıhaneye varır varmaz Celâl'i aradı, ama yoktu. Paket kâğıdını dikkatle bir köşeye kaldırarak sol dergileri çıkarıp dikkatle okumaya başladı. Dergiler, Galip'e, uzun zamandır unuttuğu bir heyecan, gerilim ve beklenti duygusunu ve umudunu kestiği ve ne zaman kestiğini de bilmediği bir kurtuluş, zafer ve kıyamet gününün anılarını hatırlattı önce. Sonra, arada Rüya'nın terk mektubunun arkasına adlarını yazdığı eski arkadaşlarına telefonlar ettiği uzunca bir süreden sonra, kayıp anıları Galip'e, cami duvarları ve kahve bahçeleri arasındaki yazlık sinemalarda çocukluğunda gördüğü filmler kadar çekici ve inanılmaz gözük-tü. O siyah beyaz Yeşilçam filmlerini seyrettiği zaman, hikâyelerin kuruluşundaki isyan ettirici bir nedensellik eksikliği yüzünden Galip, ya olayları büsbütün anlayamadığını sanır ya da zengin ve acımasız babalar, iyiler iyisi yoksullar, ahçılar, uşaklar, dilenciler ve kuyruklu arabalarla kurulmuş ve öyle niyet edilmediği halde masala dönüşmüş bir dünyaya buyur edildiğini şüpheyile düşünür (Aynı plaka numaralı DeSoto'yu önceki filmde de gördüğünü söylerdi Rüya) ve inanılmaz dünyaya dudak bükerken ve gözyaşı döken yan sandalyedeki seyirciye şaşarken, evet evet, işte tam bu sırada –dikkat– birdenbire, hiç anlayamadığı bir hokus pokus sonucu, kendisini de perdedeki acıklı ve solgun iyilerin, acılar içindeki kararlı ve fedakâr kahramanların kederlerini gözyaşlarıyla paylaşıırken bulurdu. Rüya'yı eski kocasıyla birlikte bulduğunda küçük sol fraksiyonların bu masalımsı siyah beyaz siyasi dünyasından biraz daha haberi olmak istediği için Galip, bütün politik dergileri biriktiren eski bir arkadaşına telefon etti.

"Hâlâ dergi biriktiriyorsun, değil mi?" dedi Galip güvenle. "Başı dertte bir müvekkilimi savunabilmek için senin arşivinde biraz çalışabilir miyim?"

"Tabii," dedi Saim her zamanki iyi niyetiyle ve "arşivi" için aranmaktan memnun. Galip'i akşam saat sekiz buçukta bekliyordu.

Galip hava kararana kadar yazıhanede çalıştı. Birkaç kere Celâl'i aradı, bulamadı. Celâl Bey'in ya "henüz" gelmediğini ya da "şimdi" çıktığını söyleyen sekreterle her konuşmasından sonra, Melih Amca'dan kalma rafların üzerine koyduğu gazete parçasından Celâl'in "göz"ünün kendisini gözetlediği duygusuna kapıldı. Kapalıçarşı'daki küçük bir dükkânın hissedarları arasında çıkan kavganın hikâyesini, birbirlerinin sözünü kesen aşırı şişman bir ana oğuldan dinlerken (ananın çantası ilaç kutularıyla doluydu) ve emeklilik yılı yanlış hesaplandığı için devleti dava etmek isteyen kara gözlüklü bir trafik polisine, tımarhanede geçirdiği iki yılın yürürlükteki yasalara göre hizmetten sayılamayacağını anlatmaya çalışırken de Celâl'in varlığını odanın içinde hissetti.

Rüya'nın arkadaşlarını tek tek aradı. Her telefonda yeni ve değişik bahaneler buluyordu. Lise arkadaşı Macide'ye bir dava için arayacağı Gül'ün telefonunu sordu. Macide'nin sevmediği güzel isimli Gül'ün ise, Gülbahçe Hastanesi'nde üçüncü ve dördüncü çocuklarını önceki gün doğurduğunu, Hüsün ve Aşk adı verilen sevimli ikizleri hastaneye koşarsa saat üç ile beş arasında bebek odasının penceresinden görebileceğini zengin evin kibar hizmetçisinden öğrendi. Figen, Rüya'dan ödünç aldığı *Ne Yapmalı'yı* (Çernişevski'ninki) ve Raymond Chandler'ları geri getirecekti ve Rüya'ya geçmiş olsun diyordu. Behiye'nin ise hayır, Galip yanılıyordu, Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube'de çalışan bir amcası ve evet, Galip yanılmıyordu, sesinde de, Rüya'dan haberli olduğuna ilişkin hiçbir belirti yoktu. Semih'in şaşırdığı şey ise, Galip'in yeraltındaki bu tekstil imalathanesinden nasıl haberli olduğuydu: Evet, orada birtakım mühendis ve teknisyenle birlikte, ilk Türk fermuarını gerçekleştirmek için hummalı bir çalışmaya girmişlerdi, ama hayır, gazetelere geçen en son makara kaçakçılığından haberli olmadığı için Galip'e hukuki bilgi veremiyor, yalnızca Rüya'ya en içten (Galip'in inandığı) selamlarını yolluyordu.

Sesini değiştirerek, başka kişiliklere bürünerek aradıklarında da Galip, Rüya'nın izine rastlayamadı. İngiltere'den kırk yıl öncesinin tıp ansiklopedilerini getirerek kapı kapı pazarlayan Süleyman, kendisini acele telefona çağıran okul müdürüne, bir yanlışlık olduğunu, değil ortaokula giden Rüya adında bir kızı, çocuğu bile olmadığını söylerken bütünüyle içtendi. Aynı şekilde,

babasının mavnasıyla Karadeniz'den kömür getiren İlyas, Rüya Sineması'nda, içine rüyalarını yazdığı rüya defterini unutmuş olamayacağını, çünkü aylardır ne sinemaya gittiğini, ne de böyle bir defteri olduğunu söylerken de ve asansör ithalatçısı Asım da, Rüya Apartmanı'ndaki aksaklıktan sorumlu olamayacaklarını, çünkü aynı adlı sokağı ve apartmanı ilk duyduğunu anlatırken de, "rüya" kelimesini hiçbir telaş ve suçluluk duygusuna kapılmadan, içtenliğin bütün saflığıyla kullanmışlardı. Sabahları üvey babasının kimya laboratuvarında fare zehri üreten ve geceleri ölümün simyasından söz eden şiirler yazan Tarık ise, hukuk fakültesi öğrencilerinin şiirlerindeki rüya ve rüyanın esrarı temaları üzerine bir konuşma yapmak istemelerini sevinçle karşıladı ve onları, bu akşam Taksim'deki eski pezevenkler kahvesinin önünde bekleyeceğini söyledi. Kemal ve Bülent ise, Anadolu gezisindeydiler: Biri Singer dikiş makinelerinin çıkaraacağı bir yıllık için, elli yıl önce Atatürk'le gazeteciler ve alkışlar arasında bir vals yaptıktan sonra hemen pedallı makinesine oturup Batı usulü bir pantolonu tıkr tıkr diken İzmirli bir terzi kadının anıları peşinden gitmişti. Öteki, Avrupalıların "Noel Baba" dedikleri bin yıllık amcanın uyluk kemiğinden yontulmuş sihirli tavlâ zarlarını satabilmek için köy köy, kahve kahve bütün Doğu Anadolu'yu katırıyla dolaşıyordu.

Listesindeki öteki adları, telefonun karlı ve yağmurlu günlerde daha da yoğunlaşan yanlışlıklar ve belirsizlikler dumanında kaybettiği gibi, Galip, siyasi dergilerin akşama kadar okuduğu sayfaları içinde, fraksiyon değiştirenlerin, itiraf edenlerin, işkence edilen ve öldürülenlerin, hapse mahkûm olanların, kim vurduya gidenlerin ve cenazesi kalkanların, yazısına cevap verilenlerin, gönderme yapılanların ve mektubu yayınlananların, karikatür çizen ve şiir yazan ve yazı işleri kadrolarında çalışanların adları ve takma adları arasında Rüya'nın eski kocasının adı ya da takma adına rastlayamadı.

Hava kararırken oturduğu koltuğunda kederli, hareketsiz kalakaldı. Pencerenin önünde meraklı bir karga yan yan kendisine bakıyordu; caddeden cuma akşamı kalabalığının gürültüsü geliyordu. Galip ağır ağır mutlu ve çekici bir uykunun içine gömüldü. Çok sonra uyandığında oda karanlıktı ama, pencerenin

önündeki karganın gözünü Celâl'in gazeteden bakan "göz"ü gibi üzerinde hissetti. Karanlıkta ağır ağır çekmeceleri kapadı, el yordamıyla bulduğu paltosunu giydi, yazıhaneden çıktı. Karanlık han koridorlarının bütün lambaları sönmüştü. Çay ocağının çırağı kenefleri yıkıyordu.

Karla kaplı Galata Köprüsü'nden geçerken soğuğu hissetti: Boğaz yönünden sert bir rüzgâr esiyordu. Karaköy'de, mermer masalı bir muhallebicide, birbirlerini yansıtan aynalara yan dönerek şehriyeli tavuk çorbası içti, sahanda yumurta yedi. Muhallebicinin aynasız tek duvarında Pan American takvimlerinden ve kartpostallardan ilhamla yapılmış dağlık bir manzara resmi vardı: Çam ağaçları arasından, aynamsı bir gölün arkasında gözüken ve dorukları beyaza boyanmış dağ, resmin ilhamını veren kartpostal Alpleri'nden çok, Galip'le Rüya'nın çocukluklarında sık sık gittikleri Kafdağı'na benziyordu.

Tünel'den Beyoğlu'na çıkarken Galip, vagonda hiç tanımadığı bir ihtiyarla yirmi yıl önceki ünlü Tünel kazası üzerine tartışmaya tutuştu: Vagonlar onları çeken halat koptuğu için mi raydan fırlayıp duvarları, cam çerçeveyi kırıp geçerek gemi aزیaya almış mutlu aygırların neşesiyle Karaköy Meydanı'na girmişlerdi, yoksa makinist sarhoş olduğu için mi? Sarhoş makinist kimlik-siz ihtiyarın Trabzonlu hemşehrisiymiş. Cihangir sokaklarında kimsecikler yoktu. Bodrum katında bir kahvehanede toplaşan şoförlerin ve kapıcıların seyrettiği televizyon programını Galip'e kapıyı neşe ve aceleyle açan Saim'le karısı da seyrediyorlarmış.

"Geride Bıraktıklarımız" adlı programda, Osmanlıların bir zamanlar Balkanlar'da yaptırdıkları ve şimdi Yugoslavların, Arnavutların, Yunanlıların ellerine düşen eski camilerden, çeşmelerden ve kervansaraylardan ağlamaklı bir dille söz ediliyordu. Galip, futbol maçını seyre gelen komşu çocuğu gibi oturtulduğu, yayları çoktan şaşırmış rokoko taklidi bir koltuktan televizyondaki acıklı cami görüntülerine bakarken, Saim'le karısı onu çoktan unutmuş gibiydiler. Resimleri hâlâ manav dükkânlarına asılan rahmetli ve olimpiyat madalyalı bir güreşçiye benziyordu Saim; karısı da, tombul ve sevimli bir fareye. Odada toz rengi eski bir masa, toz rengi bir lamba vardı; duvarda yaldızlı çerçeve içinde Saim'den çok karısına (adı Remziye miydi diye düşün-

yordu Galip yorgunlukla) benzeyen bir dedenin resmi asılıydı: Sigorta takvimi, banka küllüğü, likör takımları, vazolu, gümüş şekerlik ve kahve fincanlı büfe ve iki duvarı toz ve kâğıt ve dergi, dergi ve dergilerle kaplayan ve Galip'in bu eve geliş nedeni olan "kütüphane-arşiv".

Alaycı üniversite arkadaşları arasında, on yıl önce bile "devrimimizin arşivi" diye bilinen bu kütüphaneyi Saim, kendisinden beklenmeyecek bir itiraf ânında dediği gibi, "kararsızlık" yüzünden kurmuştu. O zamanki deyişle, "iki sınıf arasında" değil, ama siyasi fraksiyonlar arasında seçim yapmaktan korkan birinin kararsızlığıydı bu.

O yıllarda Saim, bütün siyasi toplantılara, "forumlara" katılır, üniversiteler ve kantinler arasında koşturur, herkesi dinler, "her görüşü, her siyaseti" takip eder, çok fazla sormaktan çekindiği için de, teksir edilmiş bildiriler, propaganda broşürleri, el ilanları da dahil olmak üzere her çeşit sol yayını bir yolunu bulup (Affedersin, tasfiyecilerin Teknik Üniversite'de dağıttıkları bildiri var mı sende?) edinir ve deli gibi okurdu. Vakti her şeyi okumaya yetmediği ve hâlâ bir "siyasal çizgi" konusunda karar veremediği bir ara, okuyamadıklarını biriktirmeye başlamış olmalıydı. Daha sonraki yıllarda, okumak ve bir karara varmak önemini yitirmiş, gittikçe dallanıp budaklanarak genişleyen bu "belge" ırmağını boş yere akmadan bir yerde toplayacak bir baraj kurmak (bu benzetme inşaat mühendisi olan Saim'in kendisinini) tek amaç olmuş, Saim de, hayatının geri kalan kısmını bu amaca cömertçe vermişti.

Televizyon programı bittikten, alet kapatıldıktan, hal hatır sorulduktan sonraki sessizlikte, karı koca soran gözlerle baktıkları için Galip hemen hikâyesine girdi: Savunmasını üzerine aldığı bir üniversite öğrencisi, işlemediği bir siyasi cinayetten suçlanıyordu. Hayır, ortada bir ölü yok değildi; beceriksiz üç gencin beceriksizce düzenlediği bir banka soygununun sonunda, bankayla kendilerini bekleyen çalıntı taksi arasında koşan telaşlı gençlerden biri, yoldan geçen alışveriş kalabalığı içindeki küçücük bir nineye çarpmış. Çarpışmanın şiddetiyle yere düşen kadıncağız başını kaldırıma vurunca olay yerinde ölüvermiş. ("Bak işte!" dedi Saim'in karısı.) Olay sırasında, yalnızca, "iyi aileden" gelen sessiz bir çocuk, tabancasıyla yakalanmış. Fazlasıyla hayranlık ve saygı duyduğu öte-

ki arkadaşlarının adlarını polisten tabii ki saklamak istemiş, daha şaşırtıcısı işkenceye rağmen bunu başarmış da; ama daha kötüsü, Galip'in sonradan yaptığı araştırmalara göre, sorumlusu olmadığı ninenin ölümünü sessizliğiyle de üstlenmek durumunda kalmış. Nineye çarparak ölümüne yol açan Mehmet Yılmaz adlı arkeoloji öğrencisi ise, olaydan üç hafta sonra, Ümraniye arkalarındaki yeni bir gecekondu semtinde, bir fabrika duvarına şifreli yazılar yazarken kimliği belirsiz kişilerin yayılım ateşiyle öldürülmüş. İyi aileden gelen çocuğun gerçek suçluyu açıklaması beklenirmiş bu durumda; ama polis, ölen Mehmet Yılmaz'ın gerçek Mehmet Yılmaz olduğuna inanmadığı gibi, soygunu düzenleyen örgütün ileri gelenleri de, hiç beklenmedik bir şekilde, Mehmet Yılmaz'ın aralarında yaşadığını, hatta, yayımladıkları dergide yazılarına eski kararlılığıyla devam ettiğini ileri sürmüşler. "Şimdi" içerideki çocuktan çok, zengin ve iyi üyeli babasının isteğiyle bu davaya bakan Galip, 1) Mehmet Yılmaz'ın eski Mehmet Yılmaz olmadığını kanıtlamak için makalelerine bakmak istiyordu. 2) Ölen Mehmet Yılmaz'ın yerine onun imzasıyla kimin yazdığını takma adlardan çıkarmak istiyordu. 3) Saim'in ve karısının anladıkları gibi, bu tuhaf durum Rüya'nın eski kocasının da bir zamanlar yöneticisi olduğu örgütçe düzenlendiği için, bu siyasi fraksiyonun son altı aylık tarihine bir göz atmak istiyordu. 4) Ölülerin yerine yazı yazan hayalet yazarların ve takma adların ve kayıp kişilerin esrarına iyice girmek niyetindeydi.

Saim'i de heyecanlandıran araştırmaya hemen başladılar. İlk iki saatte, Galip'in adını çıkardığı (Rukiye) kadının getirdiği çayları içer, kek dilimlerini atıştırırken, yalnızca makale yazarlarının adlarına ve takma adlarına baktılar. Daha sonra, bunu itirafçıların, ölülerin, dergi çalışanlarının takma adlarıyla genişlettiler: Kısa bir süre içersinde ölüm ilanları, tehditler, itiraflar, bombalar, dizgi yanlışları, şiirler ve sloganlarla kurulmuş ve daha yaşanırken unutulmaya başlanmış yarı gizli bir dünyanın sihiyle başları dönmüştü.

Takma ad olduğunu gizlemeyen takma adlar buldular, bu takma adlardan üretilmiş başka adlar, bu başka adların bölünmesinden üretilmiş başka adlar buldular. Akrostişleri, kusursuz olmayan harf oyunlarını ve ne kadarına niyet edilmiş, ne kada-

rının rastlantı olduğunu çıkaramadıkları yarı saydam şifreleri çözdüler. Saim'le Galip'in oturduğu masanın bir ucuna da Rukiye oturmuştu. Haksız yere cinayetle suçlanan bir delikanlıyı kurtarmak için ya da kayıp bir kadının izini aramak için yapılan bir araştırmadan çok, odada, yılbaşı akşamı radyo dinlerken tombala ya da "Salonda At Yarışı" oynayanların o biraz sabırsız ve biraz da alışkanlık olmuş hüznü vardı. Açık perdelerin arasından dışarıda atıştırmaya başlayan kar gözüküyordu.

Tıpkı, yeni ve parlak bir öğrenciyi keşfettikten sonra, başarılarla olgunlaşmasına tanık olan sabırlı bir öğretmenin heyecanıyla, takma adların serüvenlerini, dergiler arasındaki zikzaklarını, inişlerini ve çıkışlarını gururla izledikten sonra, birinden birinin tutuklandığını, işkenceye yatırıldığını, mahkûm olduğunu, kaybolduğunu ya da dergilerin birinde ilk fotoğrafını gördüklerinde, kimliği belirsiz kişilerin kurşunlarıyla öldürülmüş olduğunu öğrendikleri zaman, araştırmalarının heyecanından onları uzaklaştıran bir hüznle bir süre susuyorlar, sonra, yeni bir kelime oyunu, yeni bir rastlantı ya da tuhaflıkla karşılaştıklarında yeniden yazıların hayatına dönüyorlardı.

Saim'e göre, dergilerde okudukları adların ve kahramanların birçoğu hayali olduğu gibi, bu adların düzenledikleri kimi gösteriler, toplantılar, gizli genel kurullar, yeraltı parti kongreleri, banka soygunları da hiç gerçekleşmemişti. Aşırı bir örnek olarak Doğu Anadolu'da, Erzincan ile Kemah arasındaki Küçük Çeruh kasabasındaki yirmi yıl önceki bir halk isyanının hikâyesini okudu: Dergilerin birinin ayrıntılı bir şekilde tarihini verdiği bu isyan sırasında geçici bir hükümet kurulmuş, üzerinde güvercin resmi bulunan pembe bir pul basılmış, başına bir vazo düşen kaymakam ölmüş, baştan aşağı şiir yayımlayan bir günlük gazete çıkmış, göz doktorları ve eczaneler şaşılara bedava gözlük dağıtmış, ilkokulun sobası için gerekli odun bulunmuş ve kasabayı uygarlığa bağlayacak bir köprü tam yapılırken, Atatürkçü hükümet kuvvetleri yetişmişler ve kasaba camiinin toprak zeminini örten ayak kokulu kilimleri inekler yiyip bitirmeden önce, olaya el koyup, isyancıları meydandaki çınar ağaçlarında sallandırmışlardı. Oysa Saim'in, harflerin ve haritaların içindeki esrarı işaret ederek gösterdiği gibi, Çeruh diye bir kasaba hiç olmadığı gibi,

bu kasabanın tarihinde bir efsane kuşu gibi yükselen isyanın mirasçısı olduğunu iddia eden adlar da takmaydı. Bu takma adların redifli, kafiyeli şiirine gömüldükleri bir ara, Mehmet Yılmaz'a ilişkin bir ipucuna rastladılarsa da (Galip'in anlattığı tarihte Ümraniye'de işlenen bir siyasi cinayetten söz ediliyordu) kopuk kopuk eski yerli filmleri seyrederek okudukları birçok hikâye ve haberde olduğu gibi, olayların sonucunu derginin ondan sonraki sayılarında hiç bulamadılar.

Bu ara, Galip masadan kalktı, eve, Rüya'ya telefon etti ve belki gece geç saatlere kadar Saim'de çalışacağını, beklememesini, uyumasını söyledi şefkatli bir sesle. Telefon odanın öbür ucundaydı. Saim'le karısı da Rüya'ya selam söylediler: Tabii ki, Rüya da onlara.

Takma adları bulma, deşifre etme ve harflerinden bir yenisini yaratma oyununa iyice daldıkları bir sıra, Saim'in karısı örtülebilecek bütün alanları kâğıt, gazete, dergi ve bildiri yığınlarıyla kaplanmış odada iki erkeği yalnız bırakıp yattı. Saat gece yarısını çoktan geçmişti; İstanbul'un üzerinde büyüğü bir kar sessizliği vardı. Sigara dumanı kokan üniversite kantinlerinde, yağmurlu grev çadırlarında ve ücra tren istasyonlarında dağıtılmış ve hepsi aynı soluk baskılı teksir makinesiyle çoğaltıldığı için yan yana getirilmiş ilgi çekici bir koleksiyonun ("Çok eksik, çok yetersiz!" demişti Saim her zamanki alçakgönüllülüğüyle) dizgi ve imla hatalarından Galip tat alırken, Saim bir koleksiyoncu gururuyla ona "çok nadir" dediği bir parçayı içerdeki bir odadan getirip gösterdi: *Anti-İbni-Zerhani ya da Tasavvuf Yolcusunun Yere Basan Ayakları*.

Galip, ciltli kitabın daktiloda çoğaltılmış sayfalarını dikkatle çeviriyordu. "Orta boy bir Türkiye haritasında adı gözükmeyen bir Kayseri kasabasından bir arkadaşı!" dedi Saim. "Küçük bir tekkenin şeyhi olan babasından çocukluğunda din ve tasavvuf eğitimi almış. Yıllar sonra ise, Lenin'in Hegel okurken yaptığı şeyi taklit ederek on üçüncü yüzyıl Arap mutasavvıfı İbni Zerhani'nin *Kayıp Esrarın Hikmetleri* adlı kitabını okurken, sayfa kenarlarına "materyalist" notlar almış. Bu notları gereksiz ve uzun parantezlerle destekleyerek temize çekmiş. Sonra, kendi notlarına, sanki bir başkasının esrarı anlaşılamayan, anlamı çözülemeyen düşünceleriymiş gibi, uzunca bir açıklama, bir tür

şerh yazmış. Bütün bunları da, gene başka birilerinin yazılarıymış gibi, kendi yazdığı bir “yayınlayanın önsözü”yle bir araya getirerek daktilo etmiş. Başına da, otuz sayfada, kendi dini ve devrimci hayat hikâyesinin efsanelerini eklemiş. Bu efsanelerde ilginç olan şey ise, Batılıların “panteizm” dedikleri tasavvuf felsefesi ile, yazarın şeyh babasına tepkiyle geliştirdiği bir tür “felsefi eşyacılık” arasındaki kuvvetli ilişkiyi, yazarın bir akşamüzeri kasaba mezarlığında gezinirken nasıl keşfettiğini anlatması. Yıllar önce, koyunların otladığı ve hayaletlerin uyukladığı mezarlıkta gördüğü bir kargayı, yirmi yıl sonra –biliyorsun Türk kargaları iki yüz yıldan fazla yaşar– bu sefer biraz daha iri serviler arasında görünce anlamış “yüksek düşünce” denen o uçucu, kanatlı ve arsız hayvanın başı ya da ayakları ne olursa olsun gövdesinin ve kanatlarının hep, hep aynı kaldığını. Ciltli kapakta görülen aynı kargayı kendi resmetmiş. Ölümsüzlük isteyen her Türk’ün, hem kendi kendisinin Johnson’u, hem Boswell’i, hem Goethe’si, hem de Eckermann’ı olmak zorunda kalacağını kanıtıyor bu kitap. Altı kopya daktilo edilmiş. Sanmam ki, Milli İstihbarat Teşkilatı’nın arşivinde bundan bir tane olsun.”

Odada, iki erkeği, kapağı kargalı kitabın yazarına, bir taşra kasabasındaki evi ile babadan kalma küçük bir nalbur dükkânı arasında geçen bir hayata, bu kederli, silik, sessiz hayatın hayal gücüne bağlayan bir üçüncü kişinin hayaleti vardı sanki. “Bütün harflerin, bütün kelimelerin, bütün o kurtuluş hayallerinin ve işkence ve rezalet anılarının ve bu hayallerin ve anıların sevinç ve kederiyle kaleme alınmış, bütün yazıların anlattığı tek bir hikâye var!” demek geliyordu Galip’in içinden. Sanki Saim, bu hikâyeyi yıllardır denizden ağ çeken bir balıkçının sabrıyla topladığı kâğıt, gazete, dergi koleksiyonu içersinde bir yerde yakalamıştı, yakaladığını da biliyordu, ama istifleyip düzenlediği malzeme içerisinde onu bütün çıplaklığıyla ele geçiremediği gibi hikâyeye anahtar olacak kelimeyi de kaybetmişti.

Mehmet Yılmaz’ın adına dört yıl öncesinin bir dergisinde rastgeldiklerinde, Galip bunun bir rastlantı olduğunu söyleyip, evine dönmeyi düşünüyordu, ama Saim, dergilerinde –dergilerim diyordu artık– hiçbir şeyin rastlantı olamayacağını söyleyerek durdurdu onu. Ondan sonraki iki saat içinde, insanüstü

bir çaba harcayarak, bir dergiden öbürüne sıçrayarak, gözlerini projektör gibi açarak, Mehmet Yılmaz'ın önce Ahmet Yılmaz'a evrildiğini keşfetti; kapağında bir kuyunun gözüktüğü ve tavuklar ve köylülerle kaynaşan bir dergide Ahmet Yılmaz, Mete Çakmaz olmuştu. Metin Çakmaz ve Ferit Çakmaz'ın da aynı kişi olduğunu keşfetmekte zorlanmadı Saim; bu arada imza da kuramsal yazılardan vazgeçip düğün salonlarındaki anma törenlerinde saz ve sigara dumanı eşliğinde söylenen türkülerin güftekarı olmuştu. Ama burada da fazla durmamıştı: Bir dönem, kendi dışındaki herkesin polis olduğunu kanıtlayan bir imzaya dönüşmüş, daha sonra da, İngiliz akademisyenlerinin sapıklıklarını deşifre eden hırslı ve asabi matematiksel bir iktisatçıya. Ama bu karanlık ve mutsuz kalıplar da onun fazla sabredebileceği yerler değildi. Saim, parmaklarının ucuna basarak gittiği yatak odasından getirdiği bir başka dergi koleksiyonunun üç yıl iki ay önceki sayısında, eliyle koymuş gibi buluverdi kahramanını: Adı, Ali Harikaülke olmuştu bu sefer ve gelecek güzel günlerde krallara ve kraliçelere hiç gerek kalmayacağı için satranç kurallarının da değişeceğini, Ali adlı çocukların iyi beslendikleri için boy pos atacaklarını ve mutluluğun neşesiyle duvarlara Türk usulü bağdaş kurup oturan ve yüzlerinde adları yazılan yumurtaların bilmeceler çözeceğini anlatıyordu. Öbür sayıda Ali Harikaülke'nin bu yazının çevirmeni olduğunu anladılar. Asıl yazar Arnavut bir matematik profesörüydü. Ama, Galip'i asıl şaşırtan şey, Arnavut profesörün hayat hikâyesinin yanında, Rüya'nın eski kocasının hiçbir takma adın arkasına gizlenmeyen pırıl pırıl imzasına rastgelmek oldu.

“Hiçbir şey hayat kadar şaşırtıcı olamaz!” dedi gururla Saim, bu şaşkınlık ve sessizlik ânında. “Yazı hariç.”

Yeniden parmaklarının ucuna basarak içeri gitti ve tepeleme dergiyle dolu iki büyük Sana kutusu getirdi: “Arnavutluk’la ilişkisi olan bir fraksiyonun dergileri bunlar. Yıllarımı vererek çözdüğüm tuhaf bir esrarı aradığın şeyle ilgili gördüğüm için sana anlatacağım.”

Yeniden çay demledi, hikâyesi için gerekli gördüğü bazı dergileri kutudan, bazı kitapları raflardan indirip masanın üzerine koydu.

“Altı yıl önceydi,” diye anlatmaya başladı, “bir cumartesi öğleden sonra, Arnavutluk Emek Partisi ve önderi Enver Hoca’nın yolundan gidenlerin çıkardığı dergilerden (birbirlerine amansızca düşman olan bu dergiler üç taneydi o zaman) birinin, *Halkın Emeli*’nin en son sayısını ilgimi çekecek bir şey var mı diye karıştırırken bir fotoğraf ve yazı çarptı gözüme: Örgüte en son katılmalar dolayısıyla yapılan bir törenden söz ediliyordu. Hayır, her türlü komünist faaliyetin yasak olduğu ülkemizde Marksist bir örgüte şiirler okuyarak, sazlar çalarak katılanlardan söz edilmesi değildi dikkatimi çeken; ayakta kalmak için büyüdüklerini duyurmak zorunda kalan bütün küçük sol örgütlerin dergileri, tehlikeyi göze alarak, her sayılarında buna benzer yazılar yayımlıyorlardı. Dikkatimi çeken şey, Enver Hoca ve Mao posterlerini, şiir söyleyenleri ve kutsal bir iş yapar gibi tutkuyla sigara içen kalabalığı gösteren siyah beyaz fotoğrafın altında, salondaki “on iki” sütuna dikkat çekilmesi oldu önce. Daha da tuhafı, röportajda yazıldığı gibi, örgüte katılan takma adların hep Hasan, Hüseyin, Ali gibi Alevi adlarından ve daha sonra keşfedeceğim gibi, Bektaşî babalarının adlarından seçilmesi idi. Bektaşîliğin Arnavutluk’ta bir zamanlar ne kadar güçlü olduğunu bilmeseydim, belki bu inanılmaz esrarı ruhum bile duymazdı, ama olayların ve yazıların üzerine gittim; dört yıl hiç durmadan, Bektaşîlik, yeniçeri ordusu, Hurufilik ve Arnavutluk komünizmi üzerine kitaplar okudum ve yüz elli yıllık bir tarihi kumpası çözdüm.”

“Sen de biliyorsun tabii!” diyerek yedi yüz yıllık Bektaşîlik tarihini, ta Hacı Bektaş Veli’den başlayarak anlatmaya koyuldu Saim. Tarikatın Alevi, tasavvufi ve Şamanistik kaynaklarından, Osmanlı devletinin kuruluş ve yükselişiyle olan ilişkisinden ve temelini teşkil ettiği merkezi yeniçeri ordusunun devrim ve isyan geleneklerinden söz etti. Her yeniçeri askerinin bir Bektaşî olduğu düşünülürse, tarikatın hep gizli tutulan esrarının İstanbul tarihine damgasını nasıl vurduğu anlaşılırdı hemen. Bektaşîlerin İstanbul’dan ilk sürülmeleri de yeniçeriler yüzündendi: Batı’nın yeni asker yöntemlerini benimseyemeyen isyancı ordunun kışkırtıcıları, Padişah II. Mahmut emriyle 1826’da topa tutulurken yeniçerilerin ruhsal birliğini sağlayan tekkeler kapatılmış, Bektaşî babaları da İstanbul’dan sürülmüştü.

Yeraltına bu birinci inişten yirmi yıl sonra, Bektaşiler tekrar İstanbul'a dönmüştüler; ama bu sefer Nakşibendi tarikatının kisvesiyle. Atatürk'ün, Cumhuriyet'ten sonra bütün tarikat faaliyetlerini yasaklayacağı zamana kadar, seksen yıl boyunca, Bektaşiler dış dünyaya kendilerini Nakşi olarak göstermişler, ama kendi aralarında sırlarını daha derine gömerek, Bektaşî olarak yaşamışlardı.

Galip, masanın üzerindeki bir İngiliz seyahatnamesinin sayfalarındaki bir Bektaşî ayininin gerçeklikten çok seyyah ressamın hayallerini yansıtan gravürüne bakıyor, on iki sütunu sayıyordu tek tek.

"Bektaşîlerin üçüncü gelişleri," dedi Saim, "Cumhuriyet'ten elli yıl sonra oldu: Bu sefer Nakşibendilik tarikatıyla değil, Marksizm Leninizm'in kisvesiyle..." Bir sessizlikten sonra dergilerden, broşürlerden, kitaplardan, kesip sakladığı yazılardan, fotoğraf ve gravürlerden örnekler vererek heyecanla sayıp döktü; tarikatla da, siyasi örgütte de yapılan, yazılan, yaşanan her şey birbirinin tıpatıp aynıydı: Kabul törenlerinin bütün ayrıntıları; kabulden önceki çile ve nefse eziyet dönemleri; bu dönemde genç heveslinin çektiği acılar; tarikatın ya da örgütün geçmişte kalmış şehit, aziz ve ölülerine gösterilen saygı ve bunun ifade yolları; yol kelimesine verilen kutsal anlam; kelimeleri ve sözleri ne olursa birlik ve beraberlik ruhu için tekrar; zikir; aynı yolu paylaşan ariflerin birbirlerini bıyıklarından, sakallarından, hatta bakışlarından tanımaları; ayinlerde çalınan sazlar ve söylenen şiirlerin vezin ve kafiyeleri vs. vs. "Hepsinden önemlisi, eğer bütün bunlar birer rastlantıysa," dedi Saim, "bütün bunlar Tanrı'nın bana yazıyla yaptığı soğuk bir şakaysa eğer, gene de Bektaşîlerin Hurufilerden devraldıkları harf ve kelime oyunlarının örgüt dergilerinde de hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde tekrarlandığını görmemek için kör olmam gerekirdi." Uzak mahallelerden gelen bekçi düdüklerinden başka hiçbir şeyin duyulmadığı bir sessizlikte, Saim, keşfettiği harf oyunlarını, ikinci anlamları birbirleriyle karşılaştırarak Galip'e dua okur gibi ağır ağır okumaya başladı.

Çok sonra Galip'in, uykuyla uyanıklık arasında, Rüya'nın hayalleriyle geçmiş mutlu günlerin anıları arasında gidip geldiği bir saatte Saim, "konunun özü ve en çarpıcı yanı!" dediği şeye

girdi. Hayır, bu siyasi örgüte katılan gençler Bektaşî olduklarını bilmiyorlardı; hayır, bütün bu işin orta kademe parti yöneticileriyle Arnavutluk'taki bazı Bektaşî şeyhleri arasında yapılmış gizli bir anlaşmayla düzenlendiğinden büyük bir çoğunluğun, belki de üç-beş kişiden başka hiç kimsenin haberi yoktu; hayır, örgüte katılarak günlük alışkanlıklarını, hayatlarını tepeden tırnağa değiştiren bütün o iyi niyetli fedakâr gençlerin, törenler, ayinler, birlikte yenen yemekler, yürüyüşler sırasında çekilen fotoğraflarının Arnavutluk'taki bazı Bektaşî babaları tarafından tarikatlarının bir uzantısı olarak değerlendirildiği akıllarının köşesinden bile geçmiyordu. "Önce bunun korkunç bir kumpas, inanılmaz bir sır olduğunu, bu gençlerin çirkin bir şekilde aldatıldıklarını düşünmüştüm saflıkla," dedi Saim. "Öyle ki, sırf bu heyecanla, on beş yıldır ilk defa bir buluşumu bütün ayrıntılarıyla kanıtlayan bir yazıyı kaleme alıp yayımlatmayı düşündüm, ama hemen de kararımдан caydım." Boğaz'dan geçen karanlık bir tankerin yağın karın içinden gelen iniltisini, şehrin bütün pencerelerini hafif hafif titreterek geçişini dinlerken ekledi: "Çünkü, yaşadığımız hayatın bir başkasının düşü olduğunu kanıtlamanın hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordum artık."

Kuş uçmaz kervan geçmez bir Doğu Anadolu dağına yerleşerek iki yüz yıl kendilerini Kafdağı'na götürecek yolculuğun hazırlığını yapan Zeriban aşiretinin hikâyesini anlattı sonra Saim. Hiçbir zaman çıkmayacakları bu Kafdağı'na yolculuk düşüncesinin, üç yüz yirmi yıl önceki bir rüya kitabından alınmış olması ya da bu gerçeği kuşaktan kuşağa sır gibi taşıyan şeyhlerinin zaten Kafdağı'na hiç gitmemek için Osmanlı'yla anlaşmış olması neyi değiştirirdi ki? Küçük Anadolu kasabalarındaki sinemaları pazar öğleden sonraları dolduran erlere, seyrettikleri tarihi filmdeki yiğit Türk savaşçısına zehirli şarabı içirmeye çalışan perdedeki fitneci ve tarihi papazın, gerçek hayatta İslam'a bağlı alçakgönüllü bir oyuncu olduğunu anlatmak, bu insanların tek eğlenceleri olan öfkelerinin tadını kaçırmaktan başka bir sonuç verir miydi? Sabaha doğru, Galip, oturduğu divanın üzerinde uyuklarken, Saim, büyük bir ihtimalle, Arnavutluk'ta, yüzyıl başından kalma beyaz bir kolonyal otelin rüyaları hatırlatan boş salonunda, bazı parti ileri gelenleriyle buluşan yaşlı Bektaşî şeyhlerinin kendile-

rine gösterilen Türk gençlerinin fotoğraflarına gözyaşlarıyla bakarken, törenlerde tarikat sırlarının değil, coşkulu Marksist Leninist çözümlmelerden söz edildiğini de bilmediklerini söyledi. Yüzyıllardır aradıkları altını hiçbir zaman bulamayacaklarını bilememeleri de simyacıların mutsuzluğu değil, varlık nedeniydi çünkü. Modern illüzyonist, istediği kadar seyircisine yaptığı işin bir hilesi olduğunu söylesin, onu heyecanla izleyen seyirci, bir an olsun, bir hileyle değil, bir büyüyle karşılaştığını sanabildiği için mutlu oluyordu. Birçok genç, hayatlarının bir döneminde işittikleri bir sözün, bir hikâyenin, birlikte okudukları bir kitabın etkisiyle âşık oluyorlar, aynı heyecanla sevgilileriyle evleniyorlar ve hayatlarının geri kalanını da aşklarının arkasında yatan bu yanılsamayı hiçbir zaman anlamadan, mutlulukla yaşıyorlardı. Karısı sabah kahvaltısı için masanın üzerindeki dergileri toplar, sofrayı kurarken, Saim, kapının altından atılmış günlük gazetelerini okurken, yazıların, bütün yazıların hayattan değil, sırf yazı oldukları için, en sonunda, birer düşten söz açtıklarını bilmenin de, hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini söyledi.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Üç Silahşörler

“Ona düşmanlarını sordum. Saydı. Saydı. Saydı.”
Yahya Kemal’le Sohbetler

Cenazesi yirmi yıl önce korktuğu ve otuz iki yıl önce yazdığı gibi oldu tam: Üsküdar’daki küçük ve özel bir düşkünler evinden biri hademe öbürü koğuş arkadaşı iki kişi, köşe yazarlığının en parlak yıllarında elinden tuttuğu şimdi emekli bir gazeteci, ölünün hayatı ve eserinden habersiz iki şaşkın akraba, başında tüllü ve padişah sorgucu benzeri bir iğneli şapka ile tuhaf bir kokona, imam efendi, ben ve tabutun içindeki ceset yazarla birlikte hepimiz dokuz kişiydik. Tabutun mezara indirilişi dünkü kar fırtınasının tam ortasına rast geldiği için imam dua faslını hızlı

hızlı geçti; üzerine çabuk çabuk toprak attık. Sonra, nasıl oldu bilmem, bir anda hepimiz dağıldık. Kısıklı durağında benden başka tramvay bekleyen yoktu. Bu yakaya geçince Beyoğlu'na çıktım, Elhamra'da Edward G. Robinson'un bir filmi, *Penceredeki Kadın* oynuyordu, girdim, bayıla bayıla seyrettim. Edward G. Robinson'u hep severim! Filmde başarısız bir memur, başarısız bir amatör ressamdı, ama aşkını etkileyebilmek için kılık ve kişilik değiştirerek bir milyarder süsü veriyordu kendine. Meğer sevgilisi Joan Bennett de onu aldatıyormuş. Aldatıldı, üzüldü, kahroldu; biz de kederle seyrettik.

Rahmetliyle ilk tanıştığımda (bu ikinci paragrafa da birincisi gibi onun yazılarında sık sık tekrarladığı bu kelimelerle başlayayım) ilk tanıştığımda o yetmişinde bir köşe yazarıydı, ben ise otuzumda. Bir ahbabımı görmeye Bakırköy'e gidecektim, Sirkeci'de banliyö trenine binmek üzereydim ki, bir de ne göreyim! Peron kenarındaki lokantanın masalarının birinde, onunla birlikte çocukluk ve ilkgenceliğimin öbür iki efsane köşe yazarı, önlerinde rakı bardakları, oturuyorlar. Şaşırtıcı olan edebi hayallerimin Kafdağı'nda yaşayan yetmiş küsur yaşındaki bu üç ihtiyara, Sirkeci tren istasyonunun ölümlü kalabalığı ve hırgürü içinde rastgelmek değil, bütün yazı hayatları boyunca birbirlerine nefretle hakaret etmiş bu üç kalemşör, yirmi yıl sonra gene Baba Duma'nın meyhanesinde toplanıp içen üç silahşörler gibi aynı masada rakı içerken görmektir. Üç padişah, bir halife ve üç cumhurbaşkanı eskittikleri yarım yüzyıllık yazı hayatları boyunca, üç kavgacı kalemşör, zaman zaman doğru da olan başka birçok suçlamayla birlikte, birbirlerini dinsizlik, Jöntürklük, Frenklik, milliyetçilik, masonluk, Kemalistlik, cumhuriyetçilik, vatan hainliği, padişahçılık, Batıcılık, tarikatçılık, edebi hırsızlık yapmak, Nazilik, Yahudilik, Araplık, Ermenilik, homoseksüellik, döneklik, şeriatçılık, komünistlik, Amerikancılık ve en son olarak da günün moda konusu egzistansiyalistlikle suçlamışlardı. (O ara biri "en büyük egzistansiyalist" in İbni Arabi olduğunu, Batı'dakilerin yedi yüz yıl sonra, yalnızca ondan çalıp çırpıp taklit ettiklerini yazmıştı.) Bir süre dikkatle üç kalemşörü seyrettikten sonra, içimden gelen dürtüye uyarak masalarına gidip kendimi onlara tanıttım, üçüne de eşit oranda olmasına dikkat ederek hayranlık sözleri söyledim.

Okuyucularım anlasınlar isterim: Heyecanlıydım, tutkuluydum, gençtim, yaratıcıydım, parlaktım, başarılıydım ve kendimi beğenmekle güvenmek, aşırı iyi niyetle kurnazlık arasında gidip gelen bir kararsızlıkla da bocalıyordum. Çiçeği burnunda bir köşe yazarı heyecanı ile yaşamama rağmen, o gün onlardan daha çok okunduğumdan, daha çok okuyucu mektubu aldığımdan, tabii ki daha iyi yazdığımdan ve en azından ilk ikisinin onlar tarafından da acıyla bilindiğinden içtenlikle emin olmasaydım mesleğimin bu üç büyük ustasına yaklaşmaya bile cesaret edemezdim.

Bu yüzden bana burun kıvırdıklarında bunu bir zafer işareti olarak gördüm sevinçle. Genç ve başarılı bir köşe yazarı değil de, hayranlık sözleri söyleyen sıradan bir okur olsaydım, tabii ki bana çok daha iyi davranacaklardı. Önce masalarına oturtmadılar, bekledim; oturtunca garson gibi mutfığa yolladılar, gittim; haftalık bir dergiyi görmek istediler, gazeteciye koştum getirdim; birinin portakalını soydum, öbürünün yere düşürdüğü peçetesini ondan önce davranıp aldım ve soruları üzerine tam istedikleri gibi, ezile büzüle, efendim, ne yazık ki Fransızca bilmediğimi, ama akşamları elimde sözlük, *Fleurs du Mal*'i sökmeye çalıştığımı söyledim. Cehaletim zaferimi daha da çekilmez yapmıştı, ama çok fazla ezilip büzüldüğüm için suçlarım hafifliyordu.

Yıllar sonra, genç gazetecilerin yanında kendim de aynı şeyi yaptığımda, benimle hiç ilgilenmez gözüküp kendi aralarında konuşurken, üç üstadın, aslında, beni etkilemek istediklerini daha iyi anlayacaktım. Sessiz ve saygılı onları dinliyordum: O günlerde gazete manşetlerinden inmeyen bir Alman atom bilimcisi hangi gerekçelerle İslam dinini kabul etmek zorunda kalmıştı? Türk köşe yazarlığının piri Ahmet Mithat Efendi, kalem kavgasında kendisini yenen Lastik Sait Bey'i bir gece karanlık bir sokakta sıkıştırıp dövdüğünde ondan tutuştukları polemigi bırakması için söz almış mıydı? Bergson bir mistik miydi, yoksa bir materyalist mi? Dünyanın içine esrarla gizlenmiş bir "ikinci âlem" olduğunun kanıtı neydi? *Kuran*'ın yirmi altıncı suresinin son ayetlerinde inanmadıkları ve yapmadıkları şeyleri inanıp yaparmış gibi söyledikleri için azarlanan şairler kimlerdi? Aynı bağlamda, André Gide gerçekten bir homoseksüel miydi, yoksa

bu konunun ilgi çekeceğini bildiği için, tıpkı Arap şairi Ebu Novvaz gibi kadınlara düşkün olduğu halde kendini öteki türlü mü gösteriyordu? Jules Verne, *İnatçı Kahraman* adlı romanının açılış paragrafında, Tophane Meydanı ve I. Mahmut Çeşmesi'ni anlatırken Melling'in bir gravüründen yararlandığı için mi yanlış yapmıştı, yoksa tasviri Lamartine'in *Voyage en Orient*'ından olduğu gibi yürüttüğü için mi? Eşekle sevişirken ölen kadının hikâyesini Mevlânâ *Mesnevi*'sinin beşinci cildine kıssası için mi almıştı, hissesi için mi?

Bu soruyu kibarca, dikkatlice tartışırken gözleri bana da kaydığı, beyaz kaşları bana soru işaretleri yolladığı için, ben de düşüncemi söyledim: Hikâye oraya, bütün hikâyeler gibi kendisi için konmuş, ama hissenin tül perdesiyle örtülmek istenmişti. Dün cenazesine gittiğim sordu: "Oğlum siz yazılarınızı ahlaki için mi kaleme alıyorsunuz, eğlencesi için mi?" Her konuda kesin bir düşüncem olduğunu kanıtlamak için, aklıma gelen ilk cevaba sarıldım: "Eğlencesi için, efendim," dedim. Hoşlanmadılar. "Gençsiniz, mesleğinizin başındasınız," dediler. "Size biraz nasihat edelim!" Hemen hevesle yerimden fırladım. "Efendim, öğütlerinizi yazmak isterdim!" dedim ve heyecanla bir koşu kasaya gidip lokanta sahibinden bir deste kâğıt aldım. Bu uzun pazar sohbetinde, bir yüzünde lokantanın adı basılı bu kâğıtların öteki yüzüne onlardan aldığım mineli bir dolmakalemin yeşil mürekkebiyle yazdığım köşe yazarlığı üzerine öğütleri siz okurlarımla paylaşmak istiyorum.

Biliyorum, bugün üçü de çoktan unutulmuş üstatların adlarını sabırsızlıkla merak eden birkaç okurum vardır; yazının burasına kadar adlarını gizlemeyi başardığım bu üç kalemşörün adlarını –en azından– kulaklarına fısıldamamı bekliyorlardır onlar, ama bunu yapmayacağım. Üçü de mezarlarında huzurla uyusunlar diye değil, bu bilgiyi hak eden okurla, hak etmeyi biribirinden ayırmak için. Bu amaçla, ölü köşe yazarlarının her birini bir Osmanlı padişahının şiirlerinde kullandığı mahlasla anacağım. Mahlasların hangi padişahların olduğunu çıkarabilenler, bu şair padişahların adlarıyla ustalarımın adları arasında bir koşutluk olduğunu düşünürlerse, bu hiç de önemli olmayan muammaı çözebilirler belki. Ama asıl muamma, üstatların oy-

nadığı gurur satrancının öğüt hamleleriyle kurulmuş esrarında gizlidir. Bu esrarın güzelliğini hâlâ anlayamadığım için, tıpkı satranç grand masterlerinin anlayamadıkları hamlelerini dergilerin satranç köşelerinde yorumlayan talihsiz yeteneksizler gibi, ben de ustalarımın öğütlerinin arasına naçizane yorumlarımı ve acizane düşüncelerimi parantezler içinde yerleştirdim.

A: Adli. O kış günü üzerinde İngiliz kumaşından (bizde pahalı her kumaşa İngiliz dendiği için böyle yazıyorum,) krem rengi bir kostüm, koyu bir kravat vardı. Uzun boylu, bakımlı ve taralı beyaz bıyıklı. Bastonu var. Parası olmayan bir İngiliz centilmeni görünümünde ama, para olmadan bir centilmen olmak mümkün müdür bilmiyorum.

B: Bahti. Kravatı gevşemiş ve yüzü gibi çarpılmış. Lekeli, ütüsüz eski bir ceket var üzerinde. İçinde yeleği ve yeleğin cebindeki saatinin kösteği gözüküyor. Şişman, pasaklı. Aşkla, “tek dostum!” dediği ve bu tek taraflı dostluğa ihanet edip kalp sektesinden onu öldürecek sigaralardan biri var hep elinde.

C: Cemali. Kısa boylu, asabi. Temiz ve intizamlı olma gayreti emekli öğretmen kıyafetini gizleyemiyor. Posta dağıtıcılarının solmuş ceketleri, pantolonları ve altı kalın lastikli Sümerbank ayakkabıları. Kalın gözlüklü, ileri miyop, “saldırgan” denebilecek bir çirkinliği var.

İşte ustalarımın öğütleri ve benim acıklı yorumlarım: 1.C: Yalnızca okuma keyfi için yazmak köşe yazarını açık denizde pusulasız bırakır. 2.B: Ama köşe yazarı ne Ezop’tur ne de Mevlânâ. Hisse hep kıssadan çıkar, kıssa hisseden değil. 3.C: Okuyucunun zekâsına göre değil, kendi zekâna göre yaz. 4.A: Pusula hikâyedir. (1.C’ye aşikâr gönderme) 5.C: Tarihimizin ve mezarlıklarımızın esrarına girmeden ne bizden söz etmek mümkündür ne de Doğu’dan. 6.B: Doğu-Batı konusunda anahatar Sakallı Arif’in şu sözünde gizlidir: “Doğu’ya giden sessiz gemide Batı’ya bakan ah siz talihsizler!” (Sakallı Arif, gerçek bir kişiyi taklitle B’nin yarattığı bir köşe kahramanıydı.) 7.A-B-C: Kendine atasözü, deyim, fıkra, latife, mısra, özdeyiş güldesteleri edin. 8.C: Konunu seçtikten sonra yazını taçlandıracak uygun özdeyişi aramazsın, özdeyişi seçtikten sonra bu tacın altına gidecek uygun konuyu ararsın. 9.A: İlk cümleli bulmadan yazı

masasına oturma. 10.C: Samimi bir inancın olsun. 11.A: Samimi bir inancın yoksa da, okuyucunun samimi bir inancın olduğuna inancı olsun. 12.B: Okuyucu dediğin panayıra gitmek isteyen bir çocuktur. 13.C: Okuyucu, Muhammed'e küfredeni affetmez, Allah da felç eder. (11.'in, kendisine bir sataşma olduğunu sezdiği için, A'nın Muhammed'in evlilik ve iş hayatına ilişkin bir yazısıyla ağzının kenarındaki belli belirsiz felce telmih yapıyor.) 14.A: Cüceleri sev, okuyucu da sever. (13.C'ye C'nin kısa boyuna imayla cevap.) 15.B: Üsküdar'daki esrarengiz cüceler evi, mesele, iyi bir konudur. 16.C: Güreş de iyi bir konudur, ama sporu için yapıldığında ve yazıldığında. (15.'in kendisine sataşma olduğunu sanıp güreş merakı ve tefrikacılığı yüzünden B'nin oğlancılığı söylentisine gönderme yapıyor.) 17.A: Okuyucu, geçim sıkıntısı içinde, zekâ yaşı on iki olan, evli, dört çocuklu iyi bir aile babasıdır. 18.C: Okuyucu kedi gibi nankördür. 19.B: Akıllı bir hayvan olan kedi nankör değildir; yalnızca köpekleri seven yazarlara güvenilmeyeceğini bilir. 20.A: Kediyle köpeklerle değil, memleket meseleleriyle ilgilen. 21.B: Konsoloslukların adreslerini öğren. (İkinci Dünya Savaşı sırasında C'nin Alman, A'nın da İngiliz Konsolosluğu'nca beslendiğine ilişkin söylentiye telmih.) 22.B: Polemiğe gir, ama karşıdakinin canını yakabileceksen. 23.A: Polemiğe gir, ama patronu yanına çekebileceksen. 24.C: Polemiğe gir, ama paltonu yanına alabileceksen (B'nin Kurtuluş Savaşı'na katılmayıp işgal İstanbul'unda kalmasını açıklayan ünlü "Ankara'nın kışına dayanamam!" sözüne telmih.) 25.B: Okuyucu mektuplarını cevaplandır; mektup yazan yoksa kendi kendine yazıp cevaplandır. 26.C: Pirimiz üstadımız Şehrazat'tır; unutma, onun gibi sen de, "hayat" denen olayların arasına beş on sayfalık hikâyeler sıkıştırıyorsun yalnızca. 27.B: Az oku, ama severek oku, çok ama sıkıntıyla okuyandan daha okumuş gözükürsün. 28.B: Girgin ol, adam tanı ki, hatıran olsun da, adam ölünce arkasından yazı yazarsın. 29.A: Ölüm yazısını rahmetle başlayıp, ölüye hakaretle bitirme. 30.A-B-C: Şu cümlelerden sakınabildiğinince sakın: a) Rahmetli daha önceki gün sağdı. b) Bizim meslek nankördür, yazılarımız ertesi gün unutulur. c) Dün akşam radyoda filanca programı dinlediniz mi? d) Yıllar nasıl da geçiyor! e) Rahmetli sağ olaydı acaba

bu rezalete ne derdi? f) Bunu Avrupa'da böyle yapmıyorlar. g) Ekmek filan sene önce şu kadardı. h) Sonra bu olay bana şunu da hatırlattı. 31.C: "Sonra" kelimesi zaten sanatı bilmeyen acemi yazarlar içindir. 32.B: Bir köşe yazısında sanat olan ne varsa köşe yazısı değildir, köşe yazısı ne varsa sanat değildir. 33.C: Sanat hevesini şiirin ırzına geçmeyle söndürenin aklına iltifat etme. (B'nin şairliğine iğne.) 34.B: Kolay yaz, kolay okunursun. 35.C: Zor yaz, kolay okunursun. 36.B: Zor yazarsan ülser olursun. 37.A: Ülser olursan sanatçı olursun. (Burada, birinin ötekine söylediği ilk tatlı sözden sonra hep birlikte güldüler, gülüştüler.) 38.B: Bir an önce ihtiyarla. 39.C: İhtiyarla ki, iyi bir sonbahar yazısı yazabilesin! (Gene birbirlerine sevgiyle gülümsediler.) 40.A: Üç büyük tema, tabii ki, ölüm, aşk ve müziktir. 41.C: Ama aşk nedir, bu konuda karar vermiş olmak gerekir. 42.B: Aşkı ara. (Okuyucularıma bütün bu öğütler arasına uzun sessizlikler, durgunluklar, suskunluklar girdiğini hatırlatayım.) 43.C: Aşkı sakla, çünkü sen yazarsın! 44.B: Aşk aramaktır. 45.C: Saklan ki bir sırrın olduğuna hükmetisler. 46.A: Bir sırrın olduğunu sezdir ki, kadınlar seni sevsinler. 47.C: Her kadın bir aynadır. (Burada yeni şişe açıldığı için bana da rakı ikram ettiler.) 48.B: Bizleri iyi hatırla. (Hatırlayacağım, tabii, efendim, dedim ve dikkatli okuyucularımın anlayacağı gibi birçok yazımı onları ve hikâyelerini hatırlayarak yazdım.) 49.A: Sokağa çık, yüzlere bak, işte sana bir konu. 50.C: Tarihi sırların olduğunu sezdir; ama ne yazık ki onları yazamıyorsun. (Bu noktada C bir hikâye anlattı; başka bir yazımda nakledeceğim, sevgilisine "ben benim" diyen âşığın hikâyesi, ve ben ilk defa, yarım asırdır birbirlerine hakaret eden bu üç yazarı sevgiyle aynı masaya oturtan sırrın varlığını hissettim.) 51.A: Bütün dünyanın bize düşman olduğunu da unutma. 52.B: Bu millet pašalarını, çocukluğunu, annelerini çok sever, sen de sev. 53.A: Epigraf kullanmayın, çünkü yazının içindeki esrarı öldürür. 54.B: Böyle ölecekse, öldür o zaman sen de esrarı, esrar satan yalancı peygamberi öldür. 55.C: Epigraf kullanacaksan ne yazarlar, ne kahramanları bize benzeyen Batı'nın kitaplarından alma, okumadığın kitaplardan hiç alma, çünkü Deccal'in yaptığı işte tam budur. 56.A: Unutma, sen hem şeytansın hem melek, hem Deccal'sin hem de O. Çünkü okurlar

bütünöyle kötü ve bütünöyle iyi birinden sıkılırlar hep. 57.B: Ama okur, Deccal'in kendisine O gibi gözüktüğünü anladığında, kurtarıcı sandığının Deccal olduğunu, kandırıldığını dehşetle fark ettiğinde, seni bir karanlık sokakta vallahi vuruverir! 58.A: Evet, onun için esrarı sakla; sakın satma meslek sırrını. 59.C: Sırrın aşktır unutma. Aşktır anahtar kelime. 60.B: Hayır, anahtar kelime yüzümüzde yazar. Bak ve dinle. 61.A: Aşktır, aşktır, aşktır, aşk!.. 62.B: İntihalden de korkma; çünkü bizim kıt kanaat okumamızın ve yazmamızın bütün sırrı, bütün sırrımız tasavvufi aynamızda gizlidir. Mevlânâ'nın "Ressamlar Yarışması" hikâyesini bilir misin? O da hikâyeyi başkalarından almıştır, ama kendisi... (Bilirim, efendim, demiştim.) 63.C: Bir gün yaşlandığında, insan kendisi olabilir mi diye sorduğunda, bu esrarı anlayıp anlamadığını da soracaksın kendine, unutma! (Unutmadım.) 64.B: Eski otobüsleri, çalakalem yazılmış kitapları, sabredenleri ve anlayanlar kadar anlamayanları da unutma!

İstasyonun bir yerinden, belki de lokantanın içinden, aşktan, acılardan, hayatın boşluğundan dem vuran bir şarkı duyuluyordu; bu noktada beni unuttular ve kendilerinin birer yaşlı ve bıyıklı Şehrazat olduğunu hatırlayarak birbirlerine dostlukla, kardeşlikle, kederle hikâyeler anlatmaya başladılar. İşte bazıları:

Hayatının tek tutkusu Muhammed'in yedi kat gökte yaptığı gezintiye yazmak olan, ama yıllar sonra, Dante'nin bunun benzerini yaptığını öğrenince kederlenen bahtsız köşe yazarının gülünç ve acıklı hikâyesi; çocukluğunda bostanlarda kız kardeşiyle birlikte karga kovalayan çılgın ve sapık padişahın hikâyesi; karısı kaçınca düşlerini kaybeden yazarın hikâyesi; kendini hem Albertine hem de Proust sanmaya başlayan okurun hikâyesi; kıyafet değiştirerek Fatih Sultan Mehmet olan köşe yazarının hikâyesi, vs. vs.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Birisi Beni Takip Ediyor

“Gâh kar yağıyordu, gâh karanlık.”

Şeyh Galip

Arşivci arkadaşı Saim'in evinden çıktıktan sonra, sabah, Cihangir'in eski sokaklarından, basamaklı dar kaldırımlarından Karaköy'e inerken gördüğü eski bir koltuğu, Galip, uğursuz bir kâbustan geri kalan tek bir ayrıntıyı hatırlar gibi, bütün o gün boyunca yeniden yeniden hatırlayacaktı. Bir zamanlar, Celâl'in İstanbul'daki akyon ve esrar trafiğinin izlerini sürmek için gezindiği Tophane arkalarındaki dik yokuşların birinde, duvar kâğıtçıların, muşamba kaplamacılarının, kartonpiyecilerin ve marangoz dükkânlarının birinin kapalı kepenklerinin önüne bırakılmıştı koltuk. Kollarının ve ayaklarının cilası dökülmüş, oturulacak yerinin derisi yara gibi yırtılmış ve bu derinin içinden, karnı yarılmış bir süvari atının dökülen bağırsakları gibi, paslı yayları umutsuzca dışarı fıskırmıştı.

Galip, Karaköy'e vardığında, koltuğu gördüğü yokuşun tenhalığıyla meydanın boşluğunun (saat sekizi geçmesine rağmen), herkesin işaretlerini okuduğu bir felaketle ilişkili olduğunu düşünmek üzereydi. Sanki yaklaşmakta olan bu felaket yüzünden, sefere çıkması gereken vapurlar birbirlerine bağlanmış, iskeleler tenhalaşmış, Galata Köprüsü üzerindeki seyyar satıcılar, şipşak fotoğrafçılar, yanık suratlı dilenciler de, son günlerini dinlenerek geçirmeye karar vermişlerdi. Köprü'nün korkuluklarına yaslanarak bulanık suya bakarken, bir zamanlar köprü'nün bu köşesinde biriken çocukların Hristiyan turistlerin Haliç'e attığı paraları dalıp çıkardıklarını hatırladı Galip önce, sonra, Boğaz'ın sularının çekileceği günü anlattığı yazısında, yıllar sonra kendilerinden bambaşka şeyleri işaret edecek bu paralardan Celâl'in neden söz etmediğini merak etti.

Handaki yazıhanesine çıkıp, masasında Celâl'in yeni köşe yazısını okumaya başladı. Celâl'in yazısı yeni değildi aslında, yıllarca önce bir kere daha yayımlanmıştı. Bu, Celâl'in uzun

zamandır gazeteye yeni yazı göndermediğinin açık bir işareti olduğu gibi, başka bir şeyin gizli bir işareti de olabilirdi. Yazının ortasındaki, “Kendiniz olmakta güçlük çekiyor musunuz?” sorusu da, Celâl’in yazısının bu soruyu soran berber kahramanı da, belki yazının içindeki niyet edilmiş gibi gözükten anlamlara değil, yazı dışındaki dünyaya yerleşmiş başka gizli anlamlara işaret ediyorlardı.

Bir zamanlar, Celâl’in bu konuda kendisine bir şeyler anlattığını hatırlıyordu Galip: “İnsanların çoğu,” demişti Celâl, “nesnelerin esas özelliklerini, sırf bu özellikler burunlarının dibinde olduğu için fark etmiyorlar da, kenarda köşede kalan, böyle olduğu için dikkatlerini çeken ikincil özellikleri görüp tanıyorlar. Bu yüzden yazılarımda, onlara göstermek istediğimi şeyleri apaçık göstermiyor, yazımın bir köşesine sıkıştırır gibi yapıyorum. Anlamı sakladığım bu köşe çok gizli saklı bir köşe değil tabii, benimkisi çocuk kandırır gibi bir saklamaca, ama orada buldukları şeye çocuk gibi hemen inanıverdikleri için böyle yapıyorum. Ve en kötüsü, yazının geri kalan büyük kısmına yerleşen, burunlarının dibindeki o apaçık anlamla, birazcık sabır ve zekâ isteyen gizli ve rastlantısal anlamlar da fark edilmeden gazete bir kenara atılıyor.”

Galip, gazeteyi bir kenara atıverip içinden gelen bir dürtüye uyarak Celâl’i görmeye *Milliyet* gazetesine gitti. Hafta sonlarında, tenhayken Celâl’in gazeteye daha çok indiğini bildiği için onu odasında tek başına bulacağını kestiriyordu. Yokuşu çıkarırken Celâl’e yalnızca Rüya’nın hafif hasta olduğunu söylemeyi kuruyordu. Karısı kendisini terk ettiği için çaresiz kalan bir müşterisinin hikâyesini anlatacaktı sonra ona. Ne derdi acaba Celâl böyle bir hikâye için? İşleri yolunda, dürüst, çalışkan, akli başında, ölçülü, iyi bir vatandaşımızın çok sevdiği karısı bütün tarihimize ve geleneklerimize aykırı olarak birdenbire kocasını terk ediyordu. Neyin işareti olabilirdi böyle bir şey? Hangi gizli saklı anlamın göstergesi? Hangi kıyametin alameti? Galip’in hikâye edeceği ayrıntıları dikkatle dinledikten sonra Celâl anlatırdı; Celâl anlattıkça dünya anlamları, burnumuzun ta dibindeki “gizli” gerçekler daha önce bildiğimiz, ama bildiğimizi bilmediğimiz zengin bir hikâyenin şaşırtıcı parçaları haline

dönüşür, böylece, hayat da, daha bir katlanılabilir olurdu. İran Konsolosluğu'nun bahçesindeki ıslak ağaçların parlayan dallarına bakarken Galip, kendi dünyasında değil, Celâl'in anlattığı dünyada yaşamak istediğini düşündü.

Celâl'i odasında göremedi. Masasının üzeri derli topluydu, küllük boştu, çay fincanı yoktu. Galip bu odaya her girişinde oturduğu mor koltuğa geçip bekledi. Az sonra içeri odaların birinden Celâl'in kahkahasını duyacakmış gibi bir inanç vardı içinde.

Bu inancını kaybettiğinde çok şey hatırlamıştı: Sonraları Rüya'ya âşık olacak bir sınıf arkadaşıyla birlikte, radyodan naklen yayınlanacak bir bilgi yarışmasının davetiyesini almak bahanesiyle, evden habersiz, gazeteye ilk gidişlerini. (Donuş yolunda, "Matbaayı da gezdirirdi, ama vakti yoktu," demişti Galip utanarak. "Masanın üzerindeki kadın resimlerini gördün mü?" demişti okul arkadaşı.) Rüya'yla birlikte gazeteye ilk gelişlerinde Celâl'in onlara matbaayı gezdirdiğini, ("Siz de mi gazeteci olmak istiyorsunuz küçük hanım?" diye sormuştu yaşlı makinist Rüya'ya ve Rüya aynı soruyu Galip'e sormuştu dönüş yolunda) ve bu odayı kendisinin hayal edemediği harika hikâyelerin ve hayatlarının kurgulandığı kâğıtlar ve düşlerle dolu bir Binbir Gece odası olarak düşlediğini...

Bu kâğıtların ve hikâyelerin yenilerini bulmak, unutmak, unutmak için aceleyle Celâl'in masasını karıştırmaya başladığı zaman, Galip'in buldukları: Açılmamış okuyucu mektupları, kalemler, gazete kesikleri (kıskaç bir kocanın yıllar önce işlediği cinayetin yeşil bir tükenmezle işaretlenmiş haberi), yabancı dergilerden kesilmiş surat resimleri, portreler, Celâl'in elyazısıyla kâğıt parçalarına yazılmış bazı notlar (Unutma: Şehzade'nin Hikâyesi), boş mürekkep şişeleri, kibritler, çirkin bir kravat, Şamanizm, Hurufilik ve hafıza geliştirmek üzerine ilkel halk kitapları, bir şişe uyku hapi, damar açan ilaçlar, düğmeler, durmuş bir kol saati, makas, açılmış bir okuyucu mektubundan çıkan fotoğraflar (birinde Celâl'le saçları dökülmüş bir subay vardı; bir kır kahvesinde iki yağlı güreşçi ve sevimli bir kangal köpekle birlikte kameraya bakıyorlardı), boyalı kalemler, taraklar, sigara ağızlıkları ve renk renk tükenmezler...

Üzerinde, “Kullanılanlar” ve “Yedekler” yazan iki dosyayı, masanın üzerindeki sümenin içinde buldu. “Kullanılanlar” dosyasında Celâl’in son altı günde gazetede yayımlanmış yazılarının daktilolarıyla, yayımlanmamış bir pazar yazısı vardı. Pazar yazısı, yarınki gazetede yayımlanacağı için şimdiden dizilip, resimlenip dosyaya geri dönmüş olmalıydı.

“Yedekler” dosyasında yalnızca üç yazı bulabildi. Yazıların üçü de yıllarca önce yayımlanmıştı. Büyük bir ihtimalle, pazar-tesi yayımlanacak dördüncü bir yazı, şu anda gazetenin alt katla-rında dizgicinin masasında durduğuna göre, dosyadaki yedekler gazeteye perşembeye kadar yetecekti. Celâl’in, hiç kimseye haber vermeden bir yolculuğa ya da tatile çıktığı anlamına gelebilir miydi bu? Ama İstanbul dışına hiç çıkmazdı Celâl.

Galip, Celâl’i sormak için yazı işlerinin geniş odasına gir-di, ayakları onu geçkince iki kişinin sohbet ettiği bir masaya götürdü. Biri, herkesin bildiği takma adıyla “Neşati”, yıllarca önce Celâl’le şiddetli bir kalem kavgasına giren öfkeli bir ih-tiyardı. Şimdi aynı gazetede Celâl’inkinden daha önemsiz ve daha az okunan bir köşede öfkeli bir ahlakçılıkla hatıra yazıları yazıyordu.

“Celâl Bey günlerdir yok!” dedi tıpkı yazısının köşesindeki fotoğrafında görülen buldog köpeği gibi asık bir suratla. “Siz onun nesi oluyorsunuz?”

İkinci gazeteci, Celâl Bey’i neden aradığını sorduğu zaman, Galip, onun kim olduğunu belleğinin karışık dosyaları içinde bulmak üzereydi. Magazin sayfasının kara gözlüklü, kül yutmaz Sherlock Holmes’uydu bu adam: Osmanlı hanımefendisi edasıyla nazlanan nice film yıldızımızın şu kadar yıl önce Beyoğlu’nun hangi arka sokağındaki lüks madamın evinde çalıştığını bilirdi; Fransa’nın taşra kasabalarına cambazlık yaparken İstanbul’a Arjantinli aristokrat diye getirilen “vedet şantöz”ün aslında Ce-zayirli Müslüman olduğunu bilirdi.

“Demek akrabasısınız,” dedi magazin yazarı. “Ben, rahmetli annesinden başka Celâl Bey’in hiçbir yakını yoktur diye bilirim.”

“Oo,” dedi polemikçi yazar. “O akrabaları olmasa Celâl Efendi bugün olduğu yerde olur muydu hiç! Elinden tutan bir eniştesi vardı mesela. Ona yazı yazmayı öğreten, sonra ihanet ettiği bu

dindar adamdır. Kumkapı'daki bir eski sabun fabrikasında gizli ayinlerini sürdüren bir Nakşi tekkesine mensuptu bu enişte. Birtakım zincirlerin, zeytin preslerinin, mumların, kalıpların da kullanıldığı ayinlerden sonra, bu tekkeçiler hakkında Milli İstihbarat Teşkilatı'na her hafta oturup kendisi bir ihbar raporu yazardı. Askerlere ihbar ettiği tarikat müritlerinin, aslında devlete zararlı şeyler yapmadığını kanıtlamak isterdi bu adam. İhbar raporlarını, yazıya meraklı kayınbirader okusun, öğrensin, edebiyat zevki alsın diye, Celâl'e gösterirdi. Celâl'in sonraları esen bir rüzgârla düşüncelerini bu sefer de sola doğru değiştirdiği yıllarda acımasızca kullandığı bu raporların üslubu da Attar'dan, Ebu Horasanî'den, İbni Arabî'den, Bottfolio çevirilerinden doğrudan alınmış teşbihler ve kinayelerle dokunmuştu. Sonraları, Celâl'in teşbihlerinde –hep aynı beylik buluşlara dayanır ya onlar– bizi geçmiş kültürümüze bağlayan yenilik köprüleri bulanlar, bu pastiche'lerin mucidinin bir başkası olduğunu nereden bilecekler? Celâl'in varlığını unutturmak istediği on parmağında on marifet enişte tam bir hezarfendi de: Berberlere kolaylık aynalı bir makas imal etmişti; nice çocuğumuzun geleceğini karartan o vahim hatalara fırsat bırakmayacak bir sünnet aracı geliştirmişti; yağlı ip yerine zincir, sandalye yerine de kaygan bir zemin kullanıldığı için acı çektirmeyen bir darağacı icat etmişti. Sevgili ablasıyla eniştesinin şefkatine ihtiyaç duyduğu yıllarda, Celâl de bu buluşları 'İster İnan İster İnanma' köşesinde coşkuyla tanıtırdı.”

“Kusura bakma, ama tam tersi!” diye karşı çıktı ona magazin yazarı. “İster İnan İster İnanma” köşesini hazırladığı yıllarda tamamen yalnızdı Celâl Bey. Size bir başkasından işittiğim değil, bizzat tanık olduğum bir sahneyi anlatayım.”

Sonraları başarıya ulaşacak iyi huylu gençlerin yoksulluk ve yalnızlık yıllarının anlatıldığı Yeşilçam filmlerinden çıkma bir sahneydi bu. Bir yılbaşı gecesine doğru, yoksul mahallesindeki yoksul evlerinde, çiçeği burnunda gazeteci genç Celâl, annesine ailenin zengin kanadının Nişantaşı'ndaki evine yılbaşı eğlencesi için çağrılı olduğunu söyler. Orada, amcalarının, halalarının neşeli kızları ve azgın oğullarıyla gürültülü ve eğlenceli bir gece geçirecek, sonra kim bilir, şehrin içinde başka hangi eğlencelere

koşacaktır. Oğlunun mutluluğunu hayal etmekten mutlu terzi annenin ise, ona bir müjdesi vardır: Rahmetli babasının eski ceketini bu gece için gizlice küçültüp onarmıştır. Celâl, üzerine tam oturan ceketini giyerken (annenin gözlerinden yaş getiren sahne: “Tam babana benzedin!”) mutlu anne, oğlunun gazeteci arkadaşının da bu eğlencelere çağrılı olduğunu işiterek rahatlar. Hikâyemizin tanığı bu gazeteci, Celâl’le birlikte akşam ahşap evin soğuk ve karanlık merdivenlerinden çamurlu sokağa çıktığında, ne zengin akrabaların, ne başka kimsenin yoksul Celâl’i yılbaşı eğlencesine çağırdığını öğrenir. Üstelik, mum ışığında terzilik ede ede körleşen annenin ameliyat masraflarını karşılamak için Celâl’in gazetede gece nöbetine kalması gerekmektedir.

Hikâyeyi izleyen sessizlikten sonra, Galip’in bazı ayrıntıların Celâl’in hayatına uymadığı yolundaki sözlerine aldırmadılar pek. Evet, tabii, bazı akrabaların ya da bazı tarihlerin uzaklığı konusunda yanılmış olabilirlerdi; Celâl Bey’in babası yaşadığına göre, (Emin misiniz efendim bundan?) babayla dedeyi, ya da ablayla halayı birbirine karıştırmış olabilirlerdi, ama bu yanılırları da öyle pek fazla büyötmeye niyetleri yoktu anlaşılan. Galip’i masalarına oturtuktan, bir sigara ikram ettikten ve cevabını dinlemedikleri bir soru sorduktan sonra (Siz onun tam neyi oluyorum demiştiniz?) hayali bir satranç tahtasına yerleştirdikleri taşları anılarının torbasından bir bir çıkarmaya koyuldular.

Ailesinin bitip tükenmeyen sevgisinin içine o kadar gömülmüştü ki Celâl, belediye dertlerinden başka yazabilecek bütün konuların yasaklandığı o umutsuzluk günlerinde, her penceresinden başka bir ıhlamur ağacının görüldüğü o büyük konaktaki çocukluk günlerini şöyle bir hatırlayıvermesi, ne okuyucuların ne sansürcülerin anlayabildiği bir yazıyı hemen döktürmesine yeterdi.

Hayır, gazetecilik dışında insanlarla ilişkisi o kadar sınırlıydı ki Celâl’in, kalabalık bir toplantıya gitmek zorunda kaldığı zamanlarda yanında jestlerinden sözlerine, kıyafetinden yediklerine kadar her şeyini taklit edebileceği güvenilir bir arkadaş bulunsun isterdi hep.

Hiç de öyle değil; görevi, bulmacalarla kadın köşesinin “Nasihatlar”ını hazırlamak olan genç bir gazetecilik heveslisinin,

üç yılda, yalnız ülkesinin değil, Balkanlar ve Ortadoğu'nun en çok okunan köşesine yerleşip gönül rahatlığıyla sağa sola iftira etmeye başlaması onu hak etmediği bir sevgiyle koruyan güçlü hısımlar ve akrabalarının desteğinden başka ne ile açıklanabilirdi?

Batı uygarlığının temel taşlarından olan “doğum günü” töreni, bu insancıl âdet, bizde de yerleşsin diye, ileri görüşlü bir devlet büyüğümüzün sekiz yaşındaki oğlunun doğum gününde, üzerinde sekiz adet mum yanan kremalı ve çilekli bir pasta yaptırıp, çocuğun arkadaşlarını, piyano tıngırdatan Levanten bir kokonayı ve gazetecileri çağırıp düzenlediği iyi niyetli “doğum günü partisi”ni Celâl'in köşe yazısında acımasız ve anlayışsız bir alaycılıkla yerin dibine batırmasının nedeni, sanıldığı gibi, ideolojik, politik ya da estetik değil, Celâl'in hayatında hiçbir zaman böyle bir baba sevgisini, hatta herhangi bir sevgiyi görmediğini acıyla fark etmesiydi.

Şimdi, hiçbir köşede bulunamaması, bıraktığı adreslerin ve telefon numaralarının yanlış ya da uydurma çıkması, sevgilerine karşılık veremediği yakın akrabalarına, uzak akrabalarına –bütün insanlara– duyduğu tuhaf ve anlaşılmaz bir nefret yüzündendi. (Galip, Celâl'i nerede bulabileceğini sormuştu.)

Hayır, şehrin ulaşılmaz bir köşesine saklanıp kendi kendini bütün insanlıktan sürgün etmesinin nedeni, tabii ki, bambaşka idi: Doğduğundan beri başının çevresini bir uğursuzluk halesi gibi saran o amansız yalnızlık duygusundan, insanlara sokulamama hastalığından kurtulamayacağını anlamıştı artık; hastalığa kendini bırakıveren çaresiz hasta gibi, kim bilir hangi ücra odada, kaçamayacağı umutsuz bir yalnızlığın kollarına kendini tevekkülle bırakmıştı.

Galip, bu ücra odanın semtinden, “Avrupalı” bir televizyon takımının Celâl Bey'i aradığından söz ediyordu...

“Zaten, Celâl Bey'in işine yakında son verilecek!” diye polemikçi köşe yazarı Neşati sözünü kesti. “On gündür yeni yazı yollamıyor. Yedek diye bıraktıklarının daktiloda temize çekilmiş yirmi yıllık yazılar olduğunun herkes farkında!”

Galip'in beklediği ve istediği gibi magazin yazarı bu sözlere karşı çıktı: Yazılar her zamankinden daha büyük bir ilgiyle

okunuyordu, telefonlar sürekli çalıyor, postadan Celâl Bey'e her gün en azından yirmi mektup çıkıyordu.

"Evet," dedi polemikçi yazar, "orospulardan, pezevenklerden, teröristlerden, hedonistlerden, uyuşturucu tüccarlarıyla övdüğü eski gangsterlerden aldığı teklif mektupları onlar."

"Gizli gizli açıp okuyor musun?" dedi magazin yazarı.

"Senin gibi!" dedi polemikçi yazar.

İkisi de, açılış hamlelerinden memnun satranççılar gibi, sandalyelerinde şöyle bir doğruldular. Polemikçi yazar ceketinin derin cebinden küçük bir kutu çıkardı. Az sonra yok edeceği bir nesneyi seyircisine gösteren hokkabaz titizliğiyle, kutuyu Galip'e gösterdi. "Akramam dediğiniz Celâl Bey'le artık bizim tek ortak noktamız bu gördüğünüz mide ilacıdır. Midedeki asit salgılanmasını hemen keser. Bir tane almaz mısınız?"

Galip nereden başlayıp nereye uzandığını kestiremediği, ama katılmak istediği bu oyuna girmek için, beyaz haplardan bir tane alıp yuttu.

"Oyunumuzu sevdiniz mi?" dedi ihtiyar köşe yazarı, gülümseyerek.

"Kurallarını çıkartmaya çalışıyorum," dedi Galip kuşkuyla.

"Yazılarımı okur musunuz benim?"

"Okurum."

"Gazeteyi elinize alınca, önce beni mi, okursunuz Celâl'i mi?"

"Celâl Bey akramam olur."

"Yalnızca bu yüzden mi onu ilk okuyorsunuz?" dedi ihtiyar yazar. "Akramalık güzel bir yazıdan daha kuvvetli bir bağ mıdır?"

"Celâl'in yazıları da güzeldir!" dedi Galip.

"Herkes yazabilir onları, anlamıyor musunuz?" dedi ihtiyar köşe yazarı. "Üstelik köşe yazısı denemeyecek kadar da uzundur birçoğu. Hikâye özentileri. Sanat süslemeleri. Boş laflar. Birkaç beylik hilesi var, o kadar. Hatıralardan, hep baldan tatlı hoş şeyler gibi söz edilecek. İkide bir paradoks yakalanacak. Divan şairlerinin 'tecahül-i arif' dediği bilmezlikten gelme oyununa başvurulacak. Olmamış şeyler olmuş gibi, olmuş şeyler olmamış gibi anlatılacak. Bütün bunlar sökmezse yazının boşluğu hayranlarının güzellik sandığı o tumturaklı cümlelerle gizlenecek. Onun kadar herkesin bir hayatı, anıları, geçmiş

var. Herkes onun kadar oyun oynayabilir. Siz de. Bir hikâye anlatın bana!”

“Nasıl bir hikâye?”

“Aklınıza ne geliyorsa: Bir hikâye.”

“Çok sevdiği güzel karısı kaçmış bir gün bir adamın,” dedi Galip. “O da onu aramaya başlamış. Şehrin neresine gitse karısının izine rastlıyormuş, ama kendisine değil...”

“Evet?”

“Bu kadar.”

“Hayır, hayır, daha devamı olmalı!” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Şehirde bulduğu izlerde ne okuyor bu adam? Karısı gerçekten güzel mi? Kime kaçmış?”

“Şehirde bulduğu izlerde kendi geçmişini okuyormuş bu adam. Güzel karısıyla kendi geçmişinin izlerini. Kime kaçtığını da bilmiyormuş ya da bilmek istemiyormuş, çünkü gittiği her yerde karısıyla kendi geçmişinin izlerine rastladıkça, karısının kaçtığı adamın ya da yerin, kendi geçmişinde bir yerde olması gerektiğini düşünüyormuş.”

“Konu güzel,” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Poe’nun dediği gibi, ölen ya da kaybolan güzel kadın! Ama bir hikâyeci daha kararlı olmalı. Kararsızlıklarını gösteren yazara okuyucu güvenmez çünkü. Celâl’in hileleriyle biz bitirelim hikâyeyi... Hatıralar: Şehir adamın tatlı anılarıyla kaynaşsın. Üslup: Süslü sözlerin içine gömülen bu anılardaki ipuçları boşluğa işaret etsin. Tecahül-i arif: Adam karısının kaçtığı kişiyi bilemiyormuş gibi yapsın. Paradoks: Böylece, adamın karısının kaçtığı kişi adamın kendisiymiş. Nasıl? Görüyorsunuz ya, siz de yazabilirsiniz o yazıları. Herkes yazabilir.”

“Ama yalnızca Celâl yazıyor,” dedi Galip.

“Tamam! Bundan böyle siz de yazarsınız!” dedi ihtiyar yazar, konuyu kapatan bir havayla.

“Onu arıyorsanız yazılarına bakın,” dedi magazin yazarı. “Yazılarının içinde bir yerdedir o. Yazılar sağa sola yollanmış haberlerle doludur, özel küçük haberlerle. Anlıyor musunuz?”

Cevap olarak, Galip, çocukluklarında Celâl’in, kendisine, yazılarındaki paragrafların ilk ve son kelimeleriyle kurduğu cümleleri gösterdiğini söyledi. Sansürü ve basın savcısını atlatmak için

düzenlediği harf oyunlarını, cümlelerin ilk ve son heceleriyle yaptığı zincirleri, bütün büyük harflerin oluşturduğu cümleleri, “halamızı” kızdıracak kelime oyunlarını gösterdiğini söyledi.

Magazin yazarı sordu: “Halanız evde kalmış bir kadın mıydı?”

“Hiç evlenmemiştir,” dedi Galip.

Celâl Bey’in bir kat meselesi yüzünden babasıyla kavgalı olduğu doğru muydu?

Galip, bunun, “çok eski” bir mesele olduğunu söyledi.

Avukat olan bir amcasının dava tutanaklarını, içtihatları ve kanunları, lokanta listeleri ve vapur tarifeleriyle karıştırdığı doğru muydu?

Galip’e göre, ötekiler gibi, her şey gibi, bu da bir hikâye olabiliirdi.

“Anlıyor musun, delikanlı,” dedi yaşlı yazar hoş olmayan bir sesle, “bunları ona Celâl Bey anlatmamıştır. Bu manaları, hafiyeliğe ve Hurufiliğe meraklı arkadaşımız, Celâl Bey’in yazıları içinden, Celâl’in onları gizlediği harflerin içinden iğneyle kuyu kazar gibi, her birini tek tek kendisi bulup çıkarmıştır.”

Magazin yazarı bu oyunların belki bir anlamı olduğunu, belki esrardan sesler getirdiğini, esrarla derin ilişkisi yüzünden, Celâl Bey’i, belki öteki yazarlardan daha yukarı yükselttiğini söyledi; ama şu gerçek de ona hatırlatılmalıydı: “Burnu büyüyen gazetesinin cenazesi ya ianeye kaldırılır, ya belediyeyle...”

“Belki de, Allah korusun, ölmüştür,” dedi ihtiyar gazeteci. “Oyunumuzu sevmiyor musunuz?”

“Hafızasını kaybettiği de, hikâye mi, gerçek mi?” dedi magazin yazarı.

“Hem hikâye, hem gerçek!” dedi Galip.

“Şehrin içindeki adreslerini gizli tuttuğu o evler?”

“Onlar da öyle.”

“Belki de o evlerin birinde tek başına bunalarak can çekiyordur,” dedi köşe yazarı. “Biliyor musunuz, kendisi bu tür tahmin oyunlarına da bayılır.”

“Öyle olsaydı, yanına kendine yakın hissettiği birini çağırırdı,” dedi magazin yazarı.

“Yoktur öyle biri,” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Kimseye yakınlık hissetmemiştir o.”

“Delikanlı bu görüşte değildir herhalde,” dedi magazin yazarı. “Bize daha adınızı bile söylemediniz.”

Galip söyledi.

“Söyleyin, o zaman, Galip Bey,” dedi magazin yazarı, “Celâl Bey’in, kim bilir hangi buhranla kapandığı bir evde, en azından, edebi sırlarını ve vasiyetini verecek kadar kendini yakın hissettiği birileri vardır, değil mi? O kadar yalnız biri değildir çünkü.”

Galip düşündü. “O kadar yalnız biri değildir,” dedi sonra endişeyle.

“Kimi çağırırdı yanına?” diye sordu magazin yazarı. “Sizi mi?”

“Kız kardeşini,” dedi Galip, hiç düşünmeden. “Kendisinden yirmi yaş küçük bir üvey kız kardeşi vardır, onu çağırırdı.” Sonra düşündü. Karnı yırtılarak paslı yayları dışarı fırlamış koltuğu hatırladı sonra. Daha da düşünüyordu.

“Belki de artık, oyunumuzun mantığını anlamaya başlamışsınızdır,” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Sonuçlar çıkarıp tadına da varıyorsunuzdur artık. O yüzden çekinmeden söyleyeceğim: Bütün Hurufilerin sonu kötüdür zaten. Esterabadlı Fazlallah, ki Hurufiliğin kurucusudur, bir köpek gibi öldürülmüş, ayaklarına ip bağlanarak cesedi çarşı pazar süründürülmüştür. Altı yüz yıl önce, onun da, Celâl Bey gibi, işe rüya yorumuyla başladığını biliyor muydunuz? Mesleğini bir gazetede değil, şehir dışındaki mağarasında icra ediyordu...”

“Bu tür benzetmelerle bir insan ne kadar anlaşılabilir, bir hayatın sırlarına ne kadar nüfuz edilebilir ki?” dedi magazin yazarı. “Otuz yılı geçiyor, Amerikalılardan taklit ‘yıldız’ dediğimiz o zavallı artistlerimizin olmayan sırlarına girmeye çalışıyorum. Öğrendim artık: İnsanların çift yaratıldığını söyleyenler yanılıyorlar. Kimse kimseye benzemez. Her fıkara kızımızın fıkarcılığı kendine göredir. Bizim her yıldızımız, gökte bir tane, yapayalnız, benzersiz bir fakir yıldızcıktır.”

“Hollywood’daki aslı hariç,” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Celâl Bey’in taklidi olduğu asıllardan söz etmiş miydiniz size? Az önce saydıklarımın başkası, Dante’den, Dostoyevski’den, Mevlânâ’dan, Şeyh Galip’ten de hep bir şeyler yürütmüştür.”

“Her hayat benzersizdir!” dedi magazin yazarı. “Her hikâye başka bir eşi olmadığı için hikâyedir. Her yazar, tek başına fakir bir yazardır.”

“Katılmıyorum!” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Pek sevildiği söylenen o ‘Boğaz’ın Suları Çekildiği Zaman’ yazısını ele alalım. Kıyamet alametlerinin, Mehdi’nin zuhurundan önceki yıkım günlerinin anlatıldığı binlerce yıllık kitaplardan, *Kuran*’dan, kıyamet surelerinden, İbni Haldun’dan, Ebu Horasani’dan yürütme değil mi o? Üstüne bir de bayağı bir gangster hikâyesi eklemiş. Hiçbir sanat değeri yok. Dar bir kesim tarafından heyecanla karşılanmasının, isterik kadınların o gün yüzlerce kere telefon etmesinin sebebi, yazıda anlatılan saçmalıklar değil tabii. Harflerin içinde sizin bizim değil, ellerinde formülleri olan müritlerin anlayabildiği gizli mesajlar var. Memleketin dört bir yanına dağılmış, yarısı orospu, yarısı oğlancı bu müritler, bu mesajları emir telakki ettikleri için, sabah akşam gazeteye telefon ediyorlar ki, bu saçmalıkları yazıyor diye şeyhleri Celâl Efendi’yi kapı önüne koyuvermeyelim. Zaten gazetenin önünde onu bekleyen bir iki kişi vardır her zaman. Sizin de, Galip Bey, onlardan biri olmadığınızı nasıl anlayacağız?”

“Galip Bey’i sevdik!” dedi magazin yazarı. “Onda kendi gençliğimizden bir şeyler gördük. Ona bu kadar sır verecek kadar kanımız kaynadı. İşte buradan anlayacağız. Bir zamanların ünlü yıldızı Samiye Samim Hanımefendi’nin, huzurevindeki son günlerinde bana dediği gibi: Kıskançlık denen illet... Ne oldu, delikanlı kalkıyor mu?”

“Galip Bey oğlum, madem gidiyorsun, şu soruma cevap ver!” dedi ihtiyar köşe yazarı. “İngiliz televizyoncular niye Celâl’le konuşmak istiyorlar da benimle değil?”

“Sizden daha iyi yazdığın için,” dedi Galip. Masadan kalkmış, merdivenlerin açıldığı sessiz koridora çıkıyordu. İhtiyar yazarın neşesinden hiçbir şey kaybetmeyen güçlü bir sesle arkasından bağırдыğını duydu:

“Yutturduğum hapın mide ilacı olduğuna sahiden inandın mı?”

Galip sokağa inince çevreye dikkatle baktı. Karşı kaldırımında, bir zamanlar imam hatip liseli gençlerin, dine küfrediyor diye, Celâl’in yazısıyla birlikte bütün sayfayı yaktıkları köşede, bir

portakalcıyla kabak kafalı bir adam boş boş dikiliyorlardı. Celâl'i bekleyen kimse yoktu görünürde. Karşıya geçip bir portakal aldı. Portakalı soyup yerken birisi tarafından takip edildiği duygusuna kapıldı. Cağaloğlu Meydanı'ndan yazıhanesine doğru dönüyordu, bu duyguya niye o anda kapıldığını çıkartamadı: Yokuştan ağır ağır inerken, kitapçı dükkânlarının vitrinlerine bakarken, duygunun neden bu kadar gerçek olduğunu da çıkartamadı. Ensesinin arkasında varlığını belli belirsiz sezdirenen bir "göz" vardı sanki, o kadar.

Önünden her geçişinde yavaşladığı kitapçı vitrinlerinin birinde bir başka çift gözle karşılaşınca ne kadar sevindiğini o an anladığı bir yakını görmüş gibi heyecanlandı. Rüya'nın yutar gibi okuduğu polisiye romanların birçoğunu basan yayıneviydi burası. Kitapların üstünde sık sık gördüğü hain baykuş, küçük dükkânın küçük vitrininden gelip geçen cumartesi kalabalığına ve Galip'e sabırla bakıyordu. Galip dükkâna girip Rüya'nın okumadığını sandığı eski ciltlerden üç tane ve bu hafta çıktığı ilan edilen *Kadın, Aşk ve Viski*'yi alıp paketletti. Üst raflara asılmış irice bir kartonun üzerinde şöyle yazıyordu: "Türkiye'de Hiçbir Seri 126'ya Ulaşamadı. Polisiyelerimizin Numarası Kalitelerinin Garantisidir." Dükkânda yayınevinin "Edebi Aşk Romanları" ve "Baykuş Mizah Romanları Serisi"nden başka kitaplar da satıldığı için Hurufilik üzerine bir kitap sordu. Kapının önüne yerleştirdiği koltuktan, hem soluk yüzlü bir delikanlının başında durduğu tezgâhı, hem de çamurlu kaldırımdan geçen kalabalığı seyredebilen irice bir ihtiyar beklediği cevabı verdi:

"Bizde yoktur. Hasis İsmail'in dükkânına sor!" Sonra ekledi: "Kendisi de Hurufi olan Şehzade Osman Celâlettin Efendi'nin Fransızcadan çevirdiği polisiyelerin müsveddeleri geçmişti bir zamanlar elime. Nasıl öldürüldüğünü bilir misiniz?"

Dışarı çıkınca Galip her iki kaldırıma da baktı, ama dikkatini çekecek bir şey göremedi: Paltosu bol küçük çocuğuyla birlikte bir sandviççinin vitrinine bakan başörtülü bir kadın, aynı yeşil çorapları giyen iki öğrenci kız ve karşı kaldırıma geçmek için bekleyen kahverengi paltolu bir ihtiyar. Ama yazıhanesine doğru yürümeye başlar başlamaz, ensesinde aynı "göz"ün bakışını hissetti.

Daha önce hiç takip edilmemiş, daha önce takip edildiği duygusuna da hiç kapılmamış olduğu için, Galip'in bu konudaki bilgisi, gördüğü filmlerle ve Rüya'nın okuduğu polisiye romanların sahneleriyle sınırlıydı. Çok az polisiye roman okumasına rağmen Galip bu romanlar hakkında sık sık atıp tutardı: İlk ve son bölümün birbirinin tıpatıp aynı olduğu bir roman kurulabilirdi; gerçek sonu hikâyenin içine gizlendiği için görünen bir "son"u olmayan bir hikâye yazılmalıydı; körler arasında geçen bir roman düşünmeliydi vs. Rüya'nın dudak büktüğü bu tasarıları kurarken Galip belki bir gün başka bir kişi olabileceğini hayal ederdi.

Han kapısına bitişik bir girintiye yerleşen kesik bacaklı dilencinin iki gözünün de kör olduğunu sanınca Galip, içine iyice girdiği kâbusun Rüya'nın yokluğu kadar, uykusuzlukla da ilgili olduğuna karar verdi. Odasına girince masasına oturacağına pencereyi açıp aşağı baktı: Kaldırımlardaki bütün hareketi kısa bir süre gözetledi. Masasına oturduğunda, telefon yerine eli kendiliğinden kâğıt dosyasına uzandı. Temiz bir kâğıt çıkardı. Çok fazla düşünmeden üzerine yazdı:

"Rüya'nın bulunabileceği yerler. Eski kocasının evi. Amcamların evi. Banu'nun evi. Politik bir ev. Yarı politik bir ev. İçinde şiiirden söz edilen bir ev. İçinde her şeyden söz edilen bir ev. Nişantaşı'nda başka bir ev. Herhangi bir ev. Bir ev." Yazarak iyi düşünemediğine karar vererek kalemi bıraktı. Kalemi yeniden eline alınca "Eski kocasının evi" hariç her şeyi karaladı ve şöyle yazdı: "Rüya ile Celâl'in bulunabileceği yerler. Rüya ile Celâl, Celâl'in bir evinde. Rüya ile Celâl bir otel odasında. Rüya ile Celâl sinemaya gidiyorlar. Rüya ile Celâl? Rüya ile Celâl?"

Kâğıtlara yazdıkça kendini hayalini kurduğu polisiye romanların kahramanlarına benzetiyor, böylece, Rüya'yı, olmak istediği yeni insanı ve yeni bir dünyayı hatırlatan bir kapının eşğine yaklaştığını hissediyordu. Bu kapıdan görülen dünya, takip edilme duygusunun huzurla karşılandığı bir dünyaydı. Takip edildiğine inanıyorsa insan, en azından, masasına oturup, kaybolan başka bir kişiyi bulmasına yarayacak ipuçlarını alt alta yazabilecek biri olabileceğine de inanabilmeliydi. Dedektif romanlarının kahramanlarına benzeyen o kişi olmadığını biliyordu Galip,

ama o kişiye benzediğine, “onun gibi” olabildiğine inanmak, çevresindeki eşyaların ve hikâyelerin baskısını biraz olsun hafifletiyordu. Çok sonra, saçları şaşılacak bir simetriyle ortadan ikiye ayrılarak taranmış garson çocuk lokantadan ısmarladığı yemeği getirdiğinde, Galip, boş kâğıtları ipuçlarıyla doldura doldura kendi dünyasını, polisiye romanların dünyasına o kadar yaklaştırmıştı ki, kirli tepsinin üzerindeki dönerli pilavla havuç salatası ona her zaman yediği şeyler gibi değil, önüne ilk defa konan bambaşka yiyecekler olarak gözüktü.

Yemeğin ortasında çalan telefonu, beklediği bir telefonu cevaplandıracak biri gibi açmıştı: Yanlış numara. Yemeğini bitirdikten, tepsiyi kaldırdıktan sonra aynı rahatlıkla Nişantaşı’ndaki evi aradı. Telefonu uzun uzun çaldırırken yorgun döndüğü evde yatağından kalkan Rüya’yı hayal ediyordu ama telefonu kimse açmayınca şaşırmadı. Hâle Hala’sının numarasını çevirdi.

Rüya’nın hastalığına, günlerdir açılmayan telefonlarına meraktan evlerine kadar gelen yengenin kapıdan dönüşüne ilişkin sorularına halası daha da başkalarını eklemesin diye Galip bir nefeste anlattı: Telefonları bozulduğu için haber verememişlerdi; Rüya’nın hastalığı daha o gecedен geçmişti, turp gibiydi şimdi, hiçbir şeyi yoktu, üzerinde mor paltosu az ilerideki 56 Chevrolet taksinin içinde hayatından memnun Galip’i bekliyordu; birlikte İzmir’e gidiyorlardı, ağır hasta olan eski bir arkadaşlarını görmeye; vapur birazdan kalkacaktı, Galip yol üzerindeki bir bakkaldan telefon ediyordu; bu kalabalıkta telefonunu kullandıran bakkala teşekkür ediyordu; allahaısmarladık! Hâle Hala gene de sordu ama: Kapıyı iyi çekmişler miydi, Rüya yeşil yün kazağını almış mıydı?

Saim telefon ettiğinde Galip, insanın ayak basmadığı bir kentin haritasına baka baka ne kadar değişebileceğini merak ediyordu. Saim, sabah Galip gittikten sonra arşivinde araştırmalarına devam etmiş, yararlı olabilecek bazı ipuçları bulmuştu: Ninenin ölümünden sorumlu Mehmet Yılmaz, evet, hâlâ sağ olabilmış, ama bir ara sandıkları gibi Ahmet Kaçar ya da Haldun Kara adlarıyla değil, takma ad kokmayan Muammer Ergener adıyla şehirde bir hayalet gibi geziniyormuş. Bütünüyle “karşıt görüş”ü savunan bir dergide bu ada rastlayınca şaşırmamış Saim; şaşırdığı

şey aynı dergide Salih Gölbaşı imzasıyla Celâl'in iki köşe yazısını sert biçimde eleştiren kişinin de aynı üslubu kullanması ve aynı imla hatalarını yapmasıymış. Bu adın ve soyadın, Rüya'nın ilk kocasının adı ve soyadıyla kafiyeli olduğu ve aynı sessiz harflerle kurulduğunu düşündükten sonra *Emeğin Saati* adlı küçük bir eğitim dergisinin eski sayılarında, bu defa onu yazı işleri müdürü olarak görünce Saim derginin şehir dışındaki yönetim yerinin adresini Galip için almış: "Güntepe Mahallesi, Refet Bey Sok., No 13. Sinanpaşa, Bakırköy."

Telefonu kapadıktan sonra Güntepe Mahallesi'nin haritasını *Şehir Rehberi*'nde bulunca Galip hayrete düştü, ama kendisini tepeden turnağa değiştirmesini istediği şaşkınlık değildi bu. Mahalle on iki yıl önce ilk evlendiğinde Rüya'nın işçiler arasında "çalışma" yapmak için kocasıyla yerleştiği küçük gecekondunun üzerinde kurulduğu kıraç tepeyi bütünüyle kaplıyordu. Haritadan anlaşıldığına göre, şimdi her biri bir Kurtuluş Savaşı kahramanının adını taşıyan sokaklarla bölünmüştü tepe. Bir kenarda küçük bir parkın yeşiliyle bir caminin minaresi, ortada Atatürk heykelinin küçük dörtgeniyle işaretlenmiş bir alan vardı. Galip'in hayalini en son kuracağı ülkeydi burası.

Yeniden gazeteye telefon edip Celâl Bey'in "henüz" gelmediğini öğrendikten sonra Galip, İskender'i aradı. Ona, Celâl'i bulduğunu, İngiliz televizyoncuların kendisiyle görüşme yapmak istediklerini söylediğini, Celâl'in de bu fikre pek fazla karşı çıkmadığını, ama şu ara meşgul olduğunu anlatırken telefona çok da uzakta olmayan bir kız çocuğunun ağladığını işitiyordu. İskender, İngilizlerin İstanbul'da en azından altı gün daha kalacaklarını söyledi. Celâl hakkında çok övgü işitmişlerdi, bekleyeceklerinden emindi; Galip isterse onları Pera Palas'tan kendi arayabilirdi.

Yemek tepsisini kapısı önüne bırakıp handan çıktıktan sonra, Galip yokuşu inerken göğün renginde şimdiye kadar hiç hissetmediği bir solukluk sezdi. Sanki külrengi bir kar yağacak, bu da cumartesi kalabalığınca olağan karşılanacaktı. Belki de buna alışmak için, herkes çamurlu kaldırımlara, önüne bakarak yürüyordu. Kolunun altındaki polisiye romanların kendisine huzur verdiğini anladı. Sanki, bu tür romanlar uzak ve sihirli ülkelerde

yazıldığı ve yabancı dil öğreten liselerde başladıkları eğitimlerine devam etmedikleri için pişman olan mutsuz ev kadınları tarafından “dilimize” çevrildikleri için herkes her zamanki hayatına devam edebiliyor, han girişlerinde çıkmak dolduran soluk giysili satıcılar, rengi atmış eski elbiseleri hatırlatan kambur adamlar ve dolmuş durağının sessiz yolcuları da her zamanki hayatlarının içinde soluk alıp verebiliyorlardı.

Eminönü’nde bindiği otobüsten Harbiye’de indiğinde Galip, Konak Sineması’nın önündeki kalabalığı gördü. Cumartesi öğleden sonra 2:45 matinesinin kalabalığıydı. Yirmi beş yıl önce, Rüya ve başka bazı okul arkadaşlarıyla birlikte Galip de bu “matine” için aynı pardösülü, sivilceli öğrenci kalabalığı içinde, şimdiki gibi talaşla kaplanmış merdivenleri iner, küçük lambalarla aydınlatılmış “gelecek hafta”nın resimlerine bakar, Rüya’nın kimlerle konuştuğunu sessiz bir sabırla gözlerdi. Bir önceki “seans” bir türlü bitmezdi o zaman, kapılar açılmaz, Rüya’yla yan yana oturacakları ve ışıkların söneceği an bir türlü gelmezdi. 2:45’e bilet olduğunu öğrenince, Galip bir özgürlük duygusuna kapıldı. Sinemanın içi, az önce boşalan kalabalığın nefesiyle sıcak ve havasızdı. Işıklar sönüp reklamlar başlayınca Galip uyuyakalacağını anladı.

Uyanır uyanmaz koltuğunda doğruldu. Güzel, çok güzel bir kadın vardı perdede, güzel olduğu kadar dertliydi de. Sonra geniş ve sakin bir ırmak gördü, sonra bir çiftlik evi, yeşillikler içinde bir Amerikan çiftliği. Sonra, dertli güzel kız Galip’in daha önce hiçbir filmde görmediği orta yaşlı bir adamla konuşmaya başladı. Konuştukları kadar ağır ve sakin hareketlerinden ve yüzlerinden hayatlarının dertlerle dolu olduğunu anlıyordu Galip. Anlamaktan öte, biliyordu. Hayat dertlerle doluydu, acılarla, biri bitince öbürü gelen, öbürüne alışırken bir yenisi bastıran ve yüzlerimizi birbirine benzeten derin acılarla. Birdenbire de gelseler, bu acıların çoktan beri yolda olduğunu biliyorduk biz, onlara kendimizi hazırlamıştık, ama gene de dert, bir kâbus gibi üzerimize çökünce bir tür yalnızlığa kapılıyorduk; başka insanlarla paylaştığımızı sandığımız zaman mutlu olacağımız umutsuz ve vazgeçilmez bir yalnızlık. Galip bir an kendi derdiyle perdedeki kadının derdinin bir olduğunu hissetti; ya da dert

yoktu da ortak bir dünya vardı: Çok fazla bir şeyler beklenmeyen, ama hiçbir zaman da küsölmeyen, anlamı ve anlamsızlığı sınırlı, insanı alçakgönüllülüğe çağıran yerli yerinde bir dünya. Olaylar ilerledikçe, kadın bir kuyudan su çekerken, eski bir Ford kamyonetle yolculuk ederken, kucağına aldığı küçük bir çocuğu konuşa konuşa yatağına yatırırken Galip kendini seyrederek gibi onu yakın hissediyordu kendine. İçinde ona sarılma isteği uyandıran şey, kadının güzelliği, doğallığı ya da o kendiliğinden hali değil, kadınla aynı dünyada yaşadığına duyduğu derin inançtı: Ona sarılabilirse bu inancı ince ve kumral kadın da paylaşacaktı. Galip filmi tek başına seyrediyormuş, gördüklerini kendinden başka kimse görmüyormuş gibi geliyordu. Biraz sonra, ortasından geniş bir asfalt yol geçen sıcak kentte bir kavga çıkınca ve hareketli, hızlı, kuvvetli ve “kişilikli” bir erkek olayları sürüklemeye başlayınca, Galip, kadınla paylaştığı ortaklığın biteceğini hissetti. Altyazılar kelime kelime gözüne giriyordu, ağzına kadar dolu sinemadaki insan kıpırtısını hissediyordu. Yerinden kalktı, erken çöken karanlıkta, ağır ağır yağan karın altında eve döndü.

Çok sonra, damalı mavi yorganın üzerinde yatarken, uykuyla uyanıklık arasında, Rüya'ya aldığı polisiye romanları sinemada unuttuğunu anladı.

ONUNCU BÖLÜM

Göz

“Hayatının o devir faaliyetinde yazdığı yazılarının miktarı yevmiye beş sahifeden aşağı düşmemiştir.”

Abdurrahman Şeref

Bu anlatacağım vaka bir kış gecesi başımdan geçti. Karamsar bir zamanımdı: Gazeteciliğin ilk ve zor yıllarını atlatmıştım, ama biraz olsun tutunabilmek için yaptıklarım mesleğe girişteki o heyecanımı çoktan kurutmuştu. Soğuk kış gecelerinde, “Sonunda

ayakta kalabildim!” derken kendime, içimin boşalmış olduğunu da bilirdim. O kış, bütün hayatım boyunca beni takip edecek bir uykusuzluk hastalığına da yakalandığım için, hafta içlerinde, bazı günler gece sekreteriyle birlikte geç saatlere kadar gazetede kalır, sabahları günlük kargaşa ve kalabalık içinde yazamayacağım bazı yazıları hazırlardım. O zamanlar, Avrupa gazete ve dergilerinde de pek moda olan “İster İnan İster İnanma” köşesi bu gece çalışmaları için biçilmiş kaftandı. Daha önceden orasından burasından kesilerek delik deşik edilmiş Avrupa gazetelerinin birini açar, “İster İnanma” köşesindeki resimleri bir süre dikkatle inceler, (herhangi bir yabancı dili öğrenmeyi gereksiz, hatta hayal gücüm için zararlı bulmuşumdur hep) ve resmin ilham ettiklerini bir tür sanat coşkusuyla hemen kaleme alırdım.

O kış gecesı, bir Fransız gazetesinde (*Illustration*) gördüğüm tuhaf suratlı bir ucubenin (gözünün biri aşağıdaydı, biri yukarıda) resmine bir an baktıktan sonra “tepegöz”ler üzerine bir çırpıda bir şeyler çiziktirmiştim: *Dede Korkut*’ta genç kızları korkutan, Homeros’un destanında Siklop adlı hain yaratıklara dönüşen, Buhari’nin *Peygamberler Tarihi*’nde Deccal’in ta kendisi olan, *Binbir Gece Masalları*’nda vezirlerin haremına giren, Dante’nin *Cennet*’inde bana pek tanıdık gelen sevgili Beatrice’i ile buluşmadan önce, üzerinde mor bir elbiseyle şöyle bir gözüküveren, Mevlânâ Celâlettin’in *Mesnevi*’sinde kervanların yolunu kesen ve pek sevdiğim *Vathek*’te de bir zenci kadın kılığına bürünen bu gözüpek yaratığın geçmişini özetledikten sonra, alnın tam ortasında karanlık bir kuyu gibi duran bu tuhaf ve tek gözün neye benzediğini, neden bizleri irkilttiğini, ondan neden korkmanız ve sakınmanız gerektiğini yazmış, bir heyecan dalgasıyla kalemimin ucuna geliveren iki hikâyeciği de, kısa “monografime” ekleyivermişim: Haliç kıyısındaki yoksul mahallelerden birinde yaşayan ve geceleri çamurlu, mazotlu o bulanık suya girerek kim bilir nereye gittiği söylenen Tepegöz’le onunla buluştuğu ya da onun kendisi olduğu söylenen ve gece yarıları başından kalpağını çıkarınca Pera’nın lüks kerhanelerinde nice kızı korkudan bayılta kibar –“Lord” diyorlarmış ona– Tepegöz.

Bu tür konulara bayılan ressama yazıyı kısa bir notla (Bıyık çizme lütfen!) bıraktıktan sonra, gece yarısını biraz geçe gaze-

teden çıkmış, soğuk ve boş evime hemen dönmek istemediğim için, eski İstanbul sokaklarında yürümeye karar vermiştim. Kendimden, her zamanki gibi, memnun değildim, ama yazımdan ve hikâyemden memnundum. Bu küçük yazı zaferimi uzun bir yürüyüşle hayal edersem, belki hiç geçmeyen bir hastalık gibi üzerime sinen mutsuzluk duygusundan biraz olsun kurtulurum sanıyordum.

Birbirlerini düzensiz eğrilerle kesen ve gittikçe darlaşıp karanlıklaşan ara sokaklarda yürüdüm. Cumbaları eğilerek birbirine yaklaşmış karanlık evlerin kör karanlık pencereleri arasında kendi ayak seslerimi dinleyerek yürüdüm. Köpek çetelerinin, uykulu bekçilerle esrarkeşlerin ve hayaletlerin bile artık adım atmaktan çekindiği o bütünüyle unutulmuş sokaklarda yürüdüm.

Bir yerlerden bir gözün beni seyrettiği duygusuna kapıldığımda önce pek telaşlanmadım. Az önce çizdiğim yazıyla ilgili bir yanılsama duygusu olmalı bu, diyordum, çünkü sandığım gibi ne dar sokağa sarkan çarpık cumbanın yan penceresinde, ne de boş arsadaki karanlığın içinde beni gözetleyen bir göz vardı. Beni gözetlediğini sezdiğim şey, belli belirsiz bir hayaldi, önem vermek istemedim. Ama bekçi düdüklerinden ve uzak mahallelerde uluyarak birbirlerine saldıran köpek sürülerinden başka hiçbir şeyin işitilmediği uzun sessizliklerde bu gözetlenme duygusu ağır ağır yükselerek öyle bir yoğunlaştı ki, bir süre sonra, yokmuş gibi davranarak bu boğucu baskıdan kurtulamayacağımı anladım.

Her şeyi gören ve her yerde beni bulan bir göz, artık hiç saklanmadan gözetliyordu beni! Hayır, uydurduğum hikâyelerin kahramanlarıyla hiçbir ilgisi yoktu; onlar gibi korkutucu, çirkin ya da gülünç değildi; yabancı ve soğuk da değildi; hatta, evet, tanıdık bir şeydi: Göz beni tanıyordu, ben de onu. Uzun zamandır birbirimizden haberliydik, ama birbirimizin bu kadar açıkça farkına varmamız için, o gece yarısı hissettiğim o özel duygu, yürümekte olduğum o özel sokak ve o sokaktaki görüntünün şiddeti gerekmişti.

İstanbul'u iyi tanımayan okuyucularıma bir şey ifade etmeyeceği için, Haliç sırtlarındaki bu sokağın adını vermeyeceğim. Başımdan geçen bu "metafizik deney"den otuz yıl sonra, birço-

ğunun hâlâ yerlerinde durduğunu gördüğüm karanlık ve ahşap evlerden, cumba gölgelerinden, ışığını çarpık dalların kestiği soluk bir sokak lambasından oluşan parke kaplı bir sokak düşünün, yeter! Kaldırımlar kirli ve dardı. Küçük bir mahalle camii-nin duvarı, hiç sonu gelmeyecek bir karanlığa doğru uzanıyordu. Sokağın, duvarın –perspektifin– uzandığı karanlık noktada, bu saçma (başka ne diyebilirdim ki?) göz de beni bekliyordu. Artık anlaşılmıştır sanıyorum: Öyle kötü bir şey için, ne bileyim, beni korkutmak, boğmak, bıçaklamak, öldürmek için değil; sonraları düşündüğüm gibi, daha çok bir rüyayı hatırlatan bu metafizik deneye bir an önce gireyim diye, bana yardım etmek için bekliyordu “göz” beni.

Çıt yoktu. İlk anda, bütün bu deneyin, gazetecilik mesleğinin benden alıp götürdükleriyle, içimin boşluğuyla ilgili bir şey olduğunu hemen sezdim. İnsan en gerçek kâbusları yorgunken görür! Ama kâbus değildi, daha kesin, berrak ve neredeyse matematiksel bir duyguydu. “İçimin bomboş olduğunu biliyorum.” Böyle düşünmüştüm. Durup cami duvarına yaslanınca da şöyle: “İçimin bomboş olduğunu biliyor!” Ne düşündüğümü biliyordu, şimdiye kadar neler yaptığımı biliyordu, ama bunlar bile önemli değildi, çünkü başka bir şeye, hem de çok açık olan başka bir şeye işaret ediyordu “göz”. Ben onu yaratmıştım, o da beni! Bu düşünce, kimi zaman insanın kaleminin ucuna geliveren saçma bir kelime gibi, aklımın ucundan bir an geçip gidecek sandım, ama kaldı orada. Böylece ben de düşüncenin açtığı kapıdan, –tarladaki delikten boşluğa düşen o İngiliz tavşanı gibi– yeni bir âleme girdim.

Başlangıçta, bu “göz”ü ben yaratmıştım. Tabii ki, beni görsün ve gözlesin diye. Onun bakışı içinden çıkmak istemiyordum. Kendimi bu bakışın altında, bu bakıştan oluşturmuştum ve bu bakıştan hoşnuttum. Her an gözlendiğimin bilincinde olduğum için var oluyordum çünkü. Sanki bu göz beni görmese ben de var olmayacaktım. Bu öyle açık bir gerçektir ki, onu kendimin yarattığını da unutup beni var eden bu göze şükran duyuyordum. Onun buyruklarına uymak istiyordum! Böylece daha hoş bir “varoluşun” içine girecektim, ama zordu bunu yapmak, öte yandan acı veren bir şey değildi bu zorluk, hayatın biçimiydi, doğal

karşılanması gereken rahat bir şeydi. Bu yüzden cami duvarına yaslanırken içine düştüğüm düşünce âlemi, bir kâbus gibi değil, “İster İnan İster İnanma” köşesinde tuhaflıklarını özetlediğim o var olmayan ressamların yaptığı resimler gibi anılar ve tanıdık görüntülerle örülmüş bir tür mutluluktur.

Bu mutluluk bahçesinin orta yerinde kendimi gördüm, cami duvarına gece yarısı yaslanmış, kendi düşüncemi seyrediyordum.

Düşüncemin ya da hayalin, yanılısma âleminin –ne dersenez deyin– ortasında gördüğüm şeyin benim bir benzerim değil, kendim olduğunu da hemen anladım. O zaman bakışımın, az önce gördüğüm o “göz”ün bakışı olduğunu hissettim. Demek ki şimdi ben, az önceki “göz” olmuştum ve kendimi dışarıdan seyrediyordum. Ama tuhaf ve yabancı bir duygu değildi bu, korkunç bir şey hiç değildi. Kendimi dışarıdan görür görmez haurlanmış ve anlamıştım zaten kendimi dışarıdan görmeyi alışkanlık edindiğimi. Yıllardır, kendimi dışarıdan görürken kendime çekidüzen veriyordum. Kendimi dışarıdan görürken, “Evet, her şey yerli yerinde,” diyordum; kendimi dışarıdan görürken, “Yeterince benzemiyorum,” diyordum, “benzemek istediğim şeye yeterince benzemiyorum.” Ya da “Benziyorum, ama daha gayret etmeliyim,” diyordum yıllardır ve sonradan yeniden kendimi dışarıdan görerek, “Evet, benzemek istediğim şeye benzedim sonunda!” diyordum mutlulukla, “Evet benzedim ve ben O oldum!”

Kimdi bu “O”? Harikalar âlemindeki gezimin bu noktasında, benzemek istediğim bu “O”nun bana neden görüldüğünü anladım önce. Uzun gece yürüyüşü sırasında O’na benzemek istemediğim, o sıra hiçbir şeyi taklit etmediğim için. Yanlış anlaşılmasın, insanın taklit etmeden, bir başkası olmak istemeden yaşayabileceğini sanmıyorum, ama o akşam yorgunluktan, içimin boşluğundan bendeki istek o kadar düşmüştü ki, yıllardır buyruklarına uyduğum O’nunla ilk defa “eşit” olmuştuk. O’ndan korkmadığıma, O’nun beni çağırdığı hayal âlemine çekinmeden girişime bakarak da anlayabilirdiniz bu “görece” eşitliği. O’nun bakışı altındaydım, ama o güzel kış akşamında özgürdüm de. Kendi iradem ve zaferimle değil de, yorgunluk ve yenilgimle elde ettiğim bir duygu da olsa, bu özgürlük ve eşitlik duygusu, O’nunla aramda senli benli bir yakınlığın kapısını açmıştı. (Bu

samimiyet, üslubumdan da anlaşılıyordur.) Böylece yıllardır ilk olarak, O bana sırlarını açıyor, ben de O'nu anlıyordum. Evet, kendi kendime konuşuyordum tabii, ama bu tür konuşmalar kendi içimize gömdüğümüz ikinci, sonra üçüncü kişiyle fısıldaşarak ahbaplık etmekten başka nedir ki?

Dikkatli okurlarım kelimeler arasındaki yer değiştirmelerden çoktan anlamışlardır zaten, ama ben gene de yazayım: "O", tabii ki, "göz"dü. Olmak istediğim kişiydi göz. Ben önce "göz"ü değil, O'nu yaratmıştım, olmak istediğim kişiyi. Olmak istediğim "O" da kendinden bana uzanan o korkunç, boğucu bakışı salıvermişti üzerime. Özgürlüğümü kısıtlayan "göz", her şeyimi görüp yargılayan o insafsız bakış, üzerimden hiç ayrılmayan lanet olası bir güneş gibi tepemde asılıp kalmıştı. Sözlerime kanıp şikâyet ettiğimi sanmayın sakın. "Göz"ün bana sunduğu pırıl pırıl manzaradan hoşnuttum.

Bu geometrik ve tertemiz manzarada, (hoş yanı da buydu ya zaten) kendimi dışarıdan seyrederken O'nu kendimin yarattığını hemen anlamıştım, ama nasıl yarattığımı ancak belli belirsiz sezinleyebiliyordum. Bazı ipuçları, O'nu kendi hayat malzemesi ve anılarımdan çıkardığımı gösteriyordu. Taklit etmek istediğim O'nda çocukluğumda okuduğum bazı resimli roman kahramanlarına, bazı yabancı dergilerde resimlerini gördüğüm düşünür "yazar"ların, ve bu kasıtlı kişilerin kütüphanelerinin, çalışma masalarının ya da "derin ve anlamlı" düşüncelerini geliştirdikleri kutsal mekânların önünde fotoğrafçılara verdikleri pozların etkisi vardı. Tabii ki onlar gibi olmak istemişim, ama ne kadar? Bu metafizik coğrafyada O'nu kendi geçmişimin hangi ayrıntılarından yaptığımı ilişkin başka bazı umut kırıcı ipuçları da gördüm: Annemin hayranlıkla sözünü ettiği çalışkan ve zengin bir komşu, Batılılaşarak kendini memleketini kurtarmaya adanmış bir paşanın gölgesi, baştan sona beş kere okunmuş bir kitaptaki kahramanın hayali, bizleri sessizliğiyle cezalandıran bir öğretmen, annesine babasına "siz" diyen ve her gün başka bir temiz çorap giyecek kadar zengin bir sınıf arkadaşı, Şehzadebaşı ve Beyoğlu sinemalarında gösterilmiş yabancı filmlerin akıllı, başarılı ve hazırcevap kahramanları, onların içki bardaklarını tutuşları, kadınların, güzel kadınların karşısında öyle rahat,

öyle şakacı, gerektiğinde kararlı olabilmeleri, ünlü yazarlar, filozoflar, âlimler, kâşifler ve mucitlerin ansiklopediler ve kitap önsözlerinde okuduğum hayat hikâyeleri, bazı askerler, gece uyuyamadığı için bütün şehri sel felaketinden koruyan hikâye kahramanları... Bütün bu kişiler gece yarısını çok geçe, cami duvarına yaslanırken içine girdiğim harikalar âleminde, bir haritanın orasından burasından bana el eden tanıdık mekânlar gibi bana bir bir gözüktüler. Yıllardır içinde yaşadığı sokağı, mahalleyi ömründe ilk defa harita üzerinde gören birisi nasıl şaşırsa, aynı çocuksu heyecanla şaşırdım önce. Sonra, haritaya ilk defa bakan aynı kişi, hatırlanması bütün bir ömür alacak binaların, sokakların, parkların, evlerin, kendi anılarıyla yüklü bütün o yerlerin nasıl birer küçük çizgiyle, noktayla işaretlenip geçirtiltiklerini, koca haritayı kaplayan öteki çizgi ve işaretlerin yanında ne kadar küçük, önemsiz ve anlamsız olduğunu görüp nasıl hayal kırıklığına kapılırsa, öyle bir tatsızlığın tadını aldım.

Bütün bu anılar ve anlaşılmış kişilerle kurmuştum ben O'nu. O'nun tepeme salıverdiği ve şimdi benim bakışıma dönüşen "göz"ün bakışında, tek tek görerek hatırladığım bütün bu kalabalıktan yapılmış bir kolajın, bir ucubenin ruhu vardı. Bu bakışın içinden şimdi, kendimi ve bütün hayatımı görüyordum. Bu bakışla gözetlenmekten ve bu sayede kendime çekidüzen vermekten memnun, O'nu taklit ederek, O'na taklitle ulaşmaya çalışarak, bir gün O olacağıma, en azından O'nun gibi olabileceğime inanarak yaşayıp gidiyorum. Hayır, bu umutla birlikte değil, bu umut, bir başkası, O olma umudu için yaşıyordum. Okuyucularım bu "metafizik deney" in bir çeşit uyanış, "gerçeklere gözleri açış" türünden öğretici bir vaka olduğunu da düşünmesinler. Cami duvarına yaslanırken içine girdiğim harikalar âleminde her şey, suç ve günden, haz ve cezadan arınmış pırl pırl bir geometriyle parlıyordu. Bir keresinde, bir rüyamda aynı sokağın ve aynı perspektifin uzandığı ve aynı gece laciverdiyle kaplı gökte asılı parlak dolunayın ağır ağır parlak bir saat kadrana dönüşüğünü görmüştüm. Gördüğüm manzara, işte o rüyadaki gibi açık, berrak ve simetrikti. İnsanın içinden doya doya seyretmek ve apaçık gözükten eğlenceli çeşitlemeleri bir bir işaret edip saymak geliyordu.

Bunu yapmadım da değil: Üzerinde üç taş oynanan laciverdimsi bir mermerin üzerindeki taşların duruşu hakkında yorum yapar gibi, “Cami duvarına yaslanan ben, O olmak istiyor,” diyordum kendi kendime. “Kıskandığı ‘O’na ulaşmak istiyor bu adam. ‘O’ ise kendisini taklit eden ‘ben’in uydurduğu bir şey olduğunu bilmezlikten geliyor. Bunun için zaten ‘göz’ün bakışında o güven var. ‘O’ cami duvarına yaslanan adam kendine ulaşsın diye ‘göz’ü yarattığını da unutmuş gibi, ama bu belli belirsiz gerçeğin farkında duvara yaslanan adam. Bir hamle yapıp eğer, ‘O’na ulaşır da, ‘O’ olursa, o zaman, ‘göz’ hem açmazda ya da tam anlamıyla boşlukta kalacak, hem de...” vs. vs.

Kendimi dışarıdan seyrederken düşünüyordum bunları. Sonra, dışarıdan seyrettiğim “ben”, cami duvarı boyunca, duvar bitince birbirlerini tekrarlayan cumbalı ahşap evler, boş arsalar, çeşmeler, kepenkleri indirilmiş dükkânlar ve mezarlık boyunca kendi evine ve yatağına doğru yürümeye başladı.

Kalabalık bir caddede yüzlere ve insan lekelerine baka baka yürürken bir dükkân vitrininde ya da bir dizi mankenin arkasındaki geniş aynada kendimizi görür de, nasıl bir an şaşırırsak, kendimi dışarıdan seyrederken de sürekli aynı hayrete kapılıyordum. Ama tıpkı bir rüyadaki gibi dışarıdan seyrettiğim bu kişinin “ben, kendim” olmasında pek şaşılacak bir yan olmadığını da biliyordum. Şaşılacak şey, o kişiye duyduğum inanılmayacak kadar yumuşak, tatlı, sevgi dolu o yakınlıktı. Ne kadar kırılgan, ne kadar acıklı, ne kadar zavallı, ne kadar çaresiz ve kederli olduğunu seziyordum: Bir tek o kişinin gözüktüğü gibi olmadığını biliyor, bir baba, hatta bir tanrı gibi bu dokunaklı çocuğu, bu kulu, bu zavallı ve iyi yarattığı korumak, kanatlarımın altına almak istiyordum. O ise uzun uzun yürüdükten sonra (Ne düşünüyordu, niye kederliydi, niye o kadar yorgun ve yılgın?) anacaddeye çıktı. Arada bir lambası yanmayan muhallebicilerin, bakkalların vitrinlerine bakıyordu dalgınlıkla. Ellerini ceplerine sokmuştu. Daha sonra başı da önüne düştü. Şehzadebaşı’ndan Unkapanı’na kadar yanından tek tük geçen araçların, boş tak-silerin hiçbirisiyle ilgilenmeyerek yürüdü. Belki parası da yoktu.

Unkapanı Köprüsü’nden geçerken bir an Haliç’e baktı, köprünün altından geçecek bir römorkörün ince uzun bacası,

karanlıkta zor seçilen bir tayfanın çektiği iple indiriliyordu. Şişhane yokuşunu çıkarken yoldan inen bir sarhoşla bir iki kelime konuştu, İstiklal Caddesi'nin iyi aydınlatılmış vitrinleriyle biri hariç ilgilenmedi: Bir gümüşçü dükkânının vitrinini uzun uzun seyretti. Ne vardı aklında? Endişeyle titreyerek, sevgiyle seyrederek merak ediyordum.

Taksim'de bir büfeden sigara ve kibrit aldı, hüzünlü vatandaşlarımızda sık sık gördüğümüz o ağır hareketlerle paketi açtı, sigarasını yaktı: Ah, ağzından çıkan o ince ve acıklı duman! Her şeyi biliyordum, her şeyi tanıyordum, her şeyi yaşamış görüp geçirmiştim, ama ilk defa bir hayatla bir insanla karşılaşmış gibi korkuyla endişeleniyordum. "Dikkat et, çocuk!" demek geliyordu içimden; her sokağı geçişinde, her adımını atışında izlediğim bu kişinin başına bir kötülük gelmedi diye şükrediyor, olabilecek bir felaketin izlerini sokakta, karanlık apartman cephelerinde, lambaları sönmüş pencerelerde görüyordum.

Şükür, başına bir şey gelmeden Nişantaşı'ndaki bir apartmanın (Şehrikalp'ti adı) kapısından içeri girdi! Çatı katındaki daireesine girdiğinde anlamak ve çare bulmak istediğim dertleriyle birlikte uyur sanıyordum. Hayır, bir koltuğa oturup sigara içerek gazete karıştırdı bir süre. Sonra eski eşyalarının, kırık dökük masasının, soluk perdelerin, kâğıtlarının, kitaplarının arasında aşağı yukarı yürüdü. Birden masasına oturdu, gıcırdayan sandalyesinin üstünde kıpırdandı ve kaptığı bir dolmakalemle boş bir kâğıdın üzerine bir şeyler yazmak için eğildi.

Hemen yanı başındaydım; karmakarışık masasının üzerindedim sanki. Çok yakından seyrediyordum onu: Çocuksu bir dikkatle, sevdiği bir filmi seyreden birinin huzurlu keyfiyle, ama içe dönmüş bakışlarla yazıyordu. Sevgili oğlunun kendisi için yazdığı ilk mektubun kaleme alınışını bir baba gururla nasıl seyrederse, onu öyle seyrediyordum. Cümlelerin sonuna doğru dudaklarının kenarlarını hafifçe büzüyor, kelimelerle birlikte gözü de kâğıdın üzerinde titreyerek ilerliyordu. Bir sayfayı doldurmak üzere olduğunu görünce yazdıklarını okudum ve derin bir acıyla irkildim.

Tanımak için can attığım kendi ruhunun sözlerini değil, benim şu okuduğunuz cümlelerimi yazmıştı yalnızca. Bu onun

dünyası değil, benim dünyam, onun kelimeleri değil, şimdi her birinin acele acele üzerinden geçtiğiniz (biraz yavaş lütfen) benim kelimelerimdi. Karşı koymak, ona, kendi kelimelerini yazmasını söylemek istedim, ama tıpkı bir rüyadaki gibi onu seyretmekten başka bir şey gelmiyordu elimden: Cümleler, kelimeler her biri bana biraz daha acı vererek birbirlerini izlediler.

Yeni bir paragrafın başında bir an durdu bir süre. Bana baktı, sanki beni gördü, sanki göz göze geldik. Hani eski kitaplarda, dergilerde ilham perisiyle yazarın tatlı tatlı sohbet ettikleri sahneler vardır; şakacı ressamın yazının kenarına kalemi boyundaki sevimli küçük ilham periciği ile dalgın yazarın birbirlerine gülümseyen resimlerini çizerler. İşte öyle gülümsedik birbirimize. Bu anlayışlı bakıştan sonra her şeyin aydınlanacağını tabii ki iyimserlikle bekledim. Gerçeği anlayacak ve o, çok merak ettiğim kendi dünyasının hikâyelerini yazacak, ben de keyifle onun kendisi olabilmesinin kanıtlarını okuyacaktım.

Hayır, hiç de olmadı böyle bir şey. Bir an bana yeniden mutlulukla gülümsedikten sonra, sanki aydınlanması gereken şey aydınlanmış, sanki bir dama problemini çözmüş gibi heyecanla durakladı ve benim dünyamda her şeyi anlaşılmaz bir karanlıkta bırakan son kelimeleri de yazdı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Hafızamızı Sinemada Kaybettik

“Sinema çocuğun yalnız gözünü değil, aklını da bozar.”

Ulunay

Galip, uyanır uyanmaz karın yeniden yağdığını anladı. Belki de bunu uykusunda fark etmişti; çünkü şehrin gürültüsünü örtüveren kar sessizliğini, uyanır uyanmaz hatırladığı ama pencereden dışarı bakarken unuttuğu rüyasında da duymuştu. Hava kararalı çok oluyordu. Galip şofbenin bir türlü ısıtamadığı suyla yıkanıldıktan sonra giyindi. Bir kâğıt kalem alıp masaya oturdu, ipuçları

üzerinde bir süre çalıştı. Tıraş olduktan çok sonra, Rüya'nın kendisine yakıştırdığı ve bir eşi de Celâl'de olan balıksırtı ceke-tiyle kalın kaba paltosunu giyip sokağa çıktı.

Kar dinmiş, park edilmiş arabaların üzerinde, kaldırımlarda dört parmak birikmişti. Cumartesi akşamı ellerinde paketlerle alışverişten dönenler, yeni yeni alışmaya başladıkları bir gezege-nin yumuşak yüzeyine basar gibi dikkatle yürüyorlardı.

Nişantaşı Meydanı'na geldiğinde, anacaddenin açık olmasın-a sevindi. Geceleri bir bakkalın girişine yerleşen gazetecinin tezgâhından, çıplak kadın ve rezalet dergileri arasından ertesi günün *Milliyet*'ini aldı. Karşı kaldırımdaki lokantaya girip yoldan geçenlerin göremeyeceği bir köşeye yerleşti, domates çorbasıyla ızgara köfte ısmarladı. Yemeğini beklerken, gazeteyi masanın üzerine yerleştirip Celâl'in pazar yazısını dikkatle okudu.

Yıllarca önce yazılmış yazıyı, bir de bu sabah gazetede oku-duğu için Celâl'in hafıza üzerine kurduğu bazı cümlelerini tek tek hatırlıyordu. Kahvesini içerken, yazıya bazı işaretler koydu. Lokantadan çıktıktan sonra kendisini Bakırköy'e, Sinanpaşa'ya götürecek bir taksi buldu.

Uzun yolculuk sırasında Galip, İstanbul'u değil bambaşka bir şehri gördüğü duygusuna kapıldı. Gümüşsuyu yokuşunun Dolmabahçe'ye ulaştığı yerde, üç belediye otobüsü birbirine bindirmiş, çevrelerini bir kalabalık sarmıştı. Dolmuş ve otobüs durakları bomboştu. Şehrin üzerine kar, bir tür eziklik duygusu gibi inmiş, lambalar daha solmuş, geceleri şehri şehir yapan ha-reket durmuş, kapıları kapalı, kaldırımları boş bir ortaçağ gecesi geri gelmişti. Cami kubbelerinin, ardiyelerin, gecekonduların üzerinde kar, beyaz değil, maviydi. Aksaray civarında mor du-daklı, mavi suratlı orospuları, surların önünde tahta merdivenle kayan gençleri, garajların çıkışında yolcuları korkulu gözlerle bakan otobüsleri denetleyen polis arabalarının mavi lambalarını gördüler. İhtiyar şoför, Haliç'in donduğu uzak ve inanılmaz bir kışa ilişkin uzak ve inanılmaz bir hikâye anlattı. Galip 59 model Plymouth'un iç ışığında Celâl'in pazar yazısını rakamlar, işaretler, harflerle doldurdu, ama hiçbir sonuca ulaşamadı. Şoför daha fazla gidemeyeceğini söylediği için Sinanpaşa'da arabadan inip yürüdü.

Güntepe Mahallesi anacaddeye hatırladığından da yakınmış. İki katlı, gecekondudan bozma, perdeleri çekili beton evler ve vitrin ışıkları söndürülmüş dükkânlar arasındaki yol, hafif bir yokuşu çıktıktan sonra, birdenbire küçük bir alana ulaştı. Sabah *Şehir Rehberi*'nde küçük dikdörtgenini gördüğü Atatürk büstü (heykel değil) ortadaydı. Haritadan hatırladıklarına güvenerek duvarlarına siyasal sloganlar yazılmış büyükçe caminin yanındaki sokaktan girdi.

Kimilerinin soba boruları pencerelerinin ortasından çıkan, kimilerinin balkonları hafifçe öne eğilmiş bu evler içinde Rüya'yı düşünmek bile istemiyordu, ama on yıl önce buraya gene bir gece yarısı geldiğinde, düşünmek bile istemediği şeyi, evin açık pencerelerine sessizce yaklaşıncı görmüş ve hemen geri dönmüştü: O sıcak ağustos akşamında, Rüya, üzerinde basmadan kolsuz bir elbise, üstü kâğıt yığınlarıyla dolu bir masanın başında, arada bir saçının bir lülesiyle döndüre döndüre oynayarak çalışıyor, sırtı Galip'e dönük olan kocası çayını karıştırıyor, başlarının hemen üstündeki çıplak ampulün çevresinde, az sonra ölecek bir pervane, gittikçe düzensizleşen son dairelerini çiziyordu. Karıyla kocanın aralarında bir tabak incir ve sivrisinekler için bir spreyci vardı. Galipçay fincanının içindeki kaşığı şingirtisini, yakınlardaki çalılar içindeki cırcırböceklerinin ötüşünü çok iyi hatırlıyordu, ama yarısı karla kaplı bir elektrik direğine asılmış "Refet Bey Sokağı" levhasını görünce, içinde evin yerleştiği köşeye ilişkin hiçbir şey uyanmadı.

Bir ucunda çocukların kartopu oynadığı, öteki ucunda bir lambanın irice bir sinema afişindeki, gözleri karalanarak kör edilmiş özelliksiz bir kadını aydınlattığı sokağı boydan boya iki kere yürüdü. Bütün evler iki katlı olduğu, ve hiçbirinin kapı numarası olmadığı için, ilk yürüyüşünde gönül rahatlığıyla tanımazlıktan geldiği pencereyi, on yıl önce tutmaktan çekindiği kapı kulpunu, o sıvasız ve yavan duvarları ikinci sefer istemeye istemeye hatırladı. Yukarı bir kat çıkılmıştı. Bahçeye bir duvar yapılmıştı. Toprağın yerini beton almıştı. Alt kat kapkaranlıktı. Ayrı bir girişi olan ikinci katın çekili perdeleri arasından sızan televizyonun mavimsi ışığıyla, duvardan sokağa bir namlu gibi uzanan soba borusunun ucundan tüten kükürt sarısı linyit du-

manları, gece yarısı kapıyı çalacak tanrı misafirine burada sıcak bir aş, sıcak bir ocak ve televizyona alık alık bakan sıcak insanlar bulacağını müjdeliyordu.

Galip, karla kaplı merdivenleri ihtiyatla çıkarken, bitişik evin bahçesinden bir köpek uğursuz uğursuz havladı. "Rüya'yla çok fazla konuşmayacağım!" diyordu kendi kendine Galip, ama bunu kendi kendine mi, hayalindeki eski kocaya mı dediğinden emin değildi pek. Ondan, "terk mektubu"nda açıklamadığı sebepleri açıklamasını rica edecek, sonra, bir an önce eve gelip bütün eşyalarını, kitaplarını, sigaralarını, çorap teklerini, boş ilaç kutularını, firketelerini, miyop gözlüklerinin kılıflarını, yarısı ısırılmış çikolataları, tokalarını, çocukluktan kalma tahta vakvakları alıp gitmesini isteyecekti. "Scni hatırlatan her şey beni dayanamayacağım kadar üzüyor." Tabii bunu, o herifin önünde söylemeyeceği için, en iyisi, hemen Rüya'yı "aklı başında insanlar" gibi oturup konuşacakları bir yere gitmeye ikna etmekte. Bir kere o yere gidilince ve baştaki "akıl" söz konusu olunca, Rüya'yı başka şeylere de ikna etmek pekâlâ mümkündü, ama erkek kahveleri dışında gidilecek o yeri bu mahallede nasıl bulacaktı? Kapının zilini çoktan çalmıştı.

Önce bir çocuğun (Anne kapı!), sonra aynı aşikâr gerçeğe dikkati çeken ve karısı, yirmi beş yıllık sevgilisi, otuz yıllık arkadaşıyla uzaktan yakından hiçbir benzerliği olamayacak bir kadının sesini duyunca Galip, Rüya'yı burada bulacağını düşünmekle ne kadar aptallık ettiğini anladı. Bir an kaçıp sıvışmayı düşündü, ama kapı açıldı. Galip görür görmez "eski koca"yı tanıdı, ama o Galip'i değil. Orta yaşlarda, orta boydaydı; hayalini kurduğu gibiydi ve bir daha kurmayacağı biri gibiydi de.

Galip gözlerini dışarıdaki tehlikeli dünyanın karanlığına alıştırmaya çalışan eski kocaya, kendisini hatırlayabilmesi için yeterli zamanı tanırken, önce yeni karının, sonra bir çocuğun, sonra ikinci çocuğun meraklı bakışları içeriden teker teker uzandı: "Kim baba?" Baba, sorunun beklenmedik yanıtını bulmuş, bir anlık şaşkınlık geçiriyordu; Galip bunun eve girmeden buradan kaçabilmek için tek fırsat olduğuna karar vererek bir solukta anlattı:

Gece yarısı rahatsız ettiği için çok özür diliyordu, çok sıkışık bir durumdaydı; başka bir zaman dostluk için (hatta Rüya'yla)

geleceği bu eve, şimdi çok acil bir sorun için, bir kişi, belki de bir ad hakkında bilgi almak için gelmişti. Savunmasını üstüne aldığı bir üniversite öğrencisi, işlemediği bir cinayetten suçlanıyordu. Hayır, ortada bir ölü yok değildi, ama takma adla bir hayalet gibi şehirde gezdiği söylenen asıl katil, bir zamanlar...

Hikâyesini bitirebildiğinde Galip içeri alınmış, çıkardığı ayakkabıların yerine ayaklarına küçük gelen birer terlik verilmiş, çayın demlendiği söylenerek eline bir fincan kahve tutuşturulmuştu. Galip konuyu toparlamak için, söz konusu kişinin adını (bir rastlantıya yer vermemek için yepyeni bir ad icat etmişti) bir kere daha tekrar ettikten sonra, Rüya'nın eski kocası anlatmaya başladı. O anlattıkça, Galip hikâyelerin üzerine uyku gibi çökeceğini, evden çıkmasının gittikçe zorlaşacağını hissediyordu. Bir ara dinlemekle Rüya'ya ilişkin bir şeyler, hiç olmazsa bazı ipuçları öğrenebileceğini düşünerek kendini avutmaya çalıştığını hatırlayacaktı daha sonra, ama bu, ölümcül bir ameliyat öncesi bayılmakta olan bir hastanın kendini avutmasına benziyordu daha çok. Üç saat sonra, hiçbir zaman açılmayacağını sandığı sokak kapısına yaklaşılabildiğinde, eski kocanın, hiçbir engel tanımadan akan sel suları gibi çağlayan hikâyelerinden şunları öğrenmişti:

Çok şey bildiğimizi sanıyor, ama hiçbir şey bilmiyorduk.

Doğu Avrupa ve Amerika'daki Yahudilerin çoğunun Kafkaslar ve Volga arasında bin yıl önce hüküm süren Yahudi Hazar devleti ahalisinden geldiğini biliyorduk mesela. Hazarların aslında Yahudiliğe geçen Türkler olduğunu da biliyorduk. Ama bilmediğimiz şey, Yahudilerin Türk olması kadar, Türklerin de Yahudi olduğuydu. Kardeş olan bu iki kavmin, yirmi yüzyıl boyunca, göçlerle, birbirlerine kavuşmadan, ama hep birbirlerine teğet geçerek, gizli bir müziğin ritmiyle birbirleriyle dans eder gibi, birbirlerine mahkûm umutsuz ikizler gibi dalgalanmalarını izlemek ne kadar, ne kadar ilginçti.

Harita içeriden gelince Galip bir tür masal gibi içine girdiği o dalgınlıktan birden uyanıp ayağa kalkmış, sıcakta gevşeyen gövdesini hareket ettirmiş ve masanın üzerine yayılan masal gezegeninde yeşil renkli bir tükenmezle işaretlenmiş oklara hayretle bakmıştı. Tarihin simetrilerle konuştuğu tartışmasız

bir gerçek olduğuna göre, şimdi biz mutluluğumuz kadar uzun sürecek bir mutsuzluğa hazırlanmalıydık vs.

Önce Boğazlar'da bir devlet kurulacaktı. Bu sefer bin yıl önce yapıldığı gibi, yeni ülkeye yeni insanlar yerleştirmeyeceklerdi ama; yalnızca eski insanları, kendilerine hizmet edebilecek "yeni insan" yapacaklardı. Bu amaçla, hafızalarımızı çözeceklerini, bizi geçmişsiz, tarihsiz, zaman dışı zavallılara çevireceklerini tahmin etmek için İbni Haldun okumaya bile gerek yoktu. Hafızalarımızı tahrip etmek için, Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki, Boğaz tepelerindeki karanlık misyoner okullarında, Türk çocuklarına eflatun renkli bazı ("Rengin adına dikkat edin" demişti kocasını dikkatle dinleyen anne) sıvılar içirildiği biliniyordu. Sonraları, bu pervasız yöntem Batı'nın "insancıl kanat"ı tarafından kimyasal sakıncalarından dolayı fazla tehlikeli bulunmuş, daha ılımlı ama uzun vadeli çözüm olan "sinema-müzik" yöntemine başvurulmuştu.

İkonlardan çıkmış o güzel kadın yüzleriyle, kilise orglarının güçlü simetrik müziğiyle, ilahileri hatırlatan o görüntü tekrarlarıyla, gözalcı, pırıl pırıl içki, silah, uçak ve giyecek manzaralarıyla, sinema yönteminin misyonerlerin Latin Amerika ve Afrika'da denediği yöntemlerden çok daha köktenci ve sonuç alıcı olduğundan kuşku yoktu. (Galip daha önceden de kurulduğu anlaşılan bu uzun cümlelerin başka kimler tarafından dinlendiğini merak etti: Mahalle komşuları? İş ortakları? Kimliksiz dolmuş yolcuları? Kayınvalide?) İstanbul'da ilk sinemaların Şehzadebaşı'nda, Beyoğlu'nda faaliyete başladığı günlerde yüzlerce kişi düpedüz kör olmuştu. Sinema salonlarında kendilerine yapılan korkunç şeyi sezerek isyan edenlerin umutsuz çığlıkları polisler ve deli doktorları tarafından susturulmuştu. Aynı içten tepkiyi bugün gösteren çocukları, yeni görüntülerle körleşmiş gözlerine yalnızca birer sigorta gözlüğü takmakla yatıştırabiliyorlardı artık. Ama bu kadar kolay avutulmayacak olanlar çıkıyordu her zaman. İki mahalle uzakta, on altı yaşında bir delikanlıyı, bir gece yarısı reklam afişlerine umutsuzca kurşun sıkarken görmüş, hemen anlamıştı. Bir başkası, elinde benzin tenekeleri, sinema girişinde yakalandığında kendisini tartaklayanlardan gözlerini geri istemişti; evet eski görüntüleri görebilen gözlerini... Malatyalı bir çoban çocuğunun, bir haftada sinemalara alıştırıldığını, sonra evine dö-

nüş yolunu, bütün bildiklerini ve bütün hafızasını kaybettiğini gazeteler yazmıştı, acaba Galip okumuş muydu? Beyaz perdenin üstünde gördükleri sokakları, giysileri, kadınları istedikleri için artık eski hayatlarına geri dönemeyip sersefil olanların hikâyelerini anlatmaya günler yetmezdi. Kendilerini sinemada gördükleri o kişilerin yerine koyanlar ise sayılamayacak kadar çok olduğu için onlara “hasta” ya da “suçlu” denmiyordu, hatta yeni efendilerimiz onları işlerine ortak ediyorlardı. Hepimiz kör olmuştuk, hepimiz, hepimiz...

Rüya'nın eski kocası, ev sahibi şimdi soruyordu: İstanbul'un çöküşüyle sinemaların yükselişi arasındaki koşutluğu bu devletin hiçbir görevlisi gerçekten görmemiş miydi? Soruyordu: Ülkemizde sinemalarla kerhanelerin hep aynı sokaklarda açılması bir rastlantı mıydı? Soruyordu: Sinemalar neden o kadar, o kadar karanlık, hep karanlık?

Burada, bu evde, on yıl önce Rüya Hanım ile bütün içtenlikleriyle inandıkları bir dava için takma adlarla, sahte kimliklerle yaşamaya çalışmışlardı (Galip tırnaklarına bakıyordu arada bir). Hiç gitmedikleri bir ülkeden gelen ve hiç gitmedikleri bir ülkenin diliyle yazılmış bildirileri, o uzak ülkelerin diline benzetmeye çalışarak “dilimize” çeviriyorlar, hiç görmedikleri insanlardan öğrendikleri siyasi kehanetleri bu yeni dille yazıp hiç göremeyecekleri insanlara duyurmak için daktilo ve teksir ediyorlardı. Aslında yalnızca bir başkası olmak istiyorlardı tabii. Yeni tanıdıkları birinin, takma adlarını ciddiye aldığını öğrendiklerinde ne kadar da sevinirlerdi! Bazen ikisinden biri, pil fabrikasındaki saatlerin yorgunluğunu, yazılacak yazıları, zarflanacak bildirileri unuttur, elindeki yeni kimliğe dakikalarca bakar, bakardı. Gençlik heyecanı ve iyimserliğiyle “Değiştim!” demekten, “Artık bambaşka biriyim!” demekten öyle hoşlanırlardı ki, birbirlerine bu sözü söyletecek fırsatlar yaratırlardı. Yeni kimlikleri sayesinde dünyada şimdiye kadar okuyamadıkları anlamlar okuyorlardı: Dünya baştan sona okunabilecek yepyeni bir ansiklopediydi; okudukça ansiklopedi de değişirdi, onlar da; öyle ki, baştan sona okuyup bitirdikten sonra, geri dönüp ansiklopedi-dünyayı birinci ciltten yeniden okumaya başlar, sayfaların arasında, kaçınıcı olduğunu unuttukları yeni kimliklerinin sar-

hoşluğuyla kendilerinden geçerlerdi. (Ev sahibi öteki sözleri gibi ilk defa kullanmadığı bu ansiklopedi benzetmesinin sayfaları arasında kaybolmuşken, Galip, büfenin bir gözünde saklanan ve bir gazetenin fasikül fasikül dağıttığı *Bilgi Hazinesi*'nin ciltlerini gördü.) Oysa şimdi, yıllar sonra bu döngünün “onlar” tarafından düzenlenmiş bir tür avuntu olduğunu anlamıştı: Bir başkası olduktan sonra, bir daha bir başkası, bir daha bir daha başkası ola ola, ilk kimliğimizin mutluluğuna geri dönebileceğimizi sanmak boş bir iyimserlikti. Yolun ortasında bir yerde, artık anlamlandıramadıkları işaretler, mektuplar, bildiriler, resimler, suratlar, tabancalar arasında karı-koca yollarını kaybettiklerini anlamışlardı. O zaman, bu ev kıraç bir tepenin üzerinde, tek başınaydı. Bir akşam, Rüya, küçük çantasına birkaç eşya tıktırıp daha güvenli bulduğu eski evine, ailesinin yanına dönmüştü.

Bakışları, Galip'e, bazan eski bir çocuk dergisindeki “Hınzır Tavşan”ı hatırlatan ve kelimelerinin şiddetine kapıldıkça oturduğu koltuktan kalkıp aşağı yukarı yürüyen ve Galip'e uykulu bir baş dönmesi veren ev sahibi, “onların” oyunlarını boşa çıkarmak için her şeyin başına, ta başlangıca dönmemiz gerektiğine böyle karar vermişti işte. Galip Bey görüyordu: Evi tam bir “küçük burjuvanın” ya da “orta sınıftan birinin” ya da “geleneksel vatandaşımızın” eviydi. Üzerine çiçekli basmadan kılıflar geçirilmiş eski koltukları, sentetik kumaştan perdeleri, kenarları kelebekli emaye tabakları, içinde bayram misafirlerine çıkarılan şekerlikli, hiçbir zaman kullanılmayan likör takımlarının saklandığı çirkin bir “büfe”leri ve rengi solmuş, pestil gibi bir halıları vardı. Karısının Rüya gibi okumuş, öyle aman aman bir kadın olmadığını da biliyordu: Annesi gibiydi, sadeydi, basitti, kendi halindeydi (kadın, Galip'in sırrını çözemediği bir anlamla önce ona, sonra kocasına gülümsedi), amcasının kızıydı. Çocukları da kendi gibiydiler. Sağ olsaydı, hiç değişmeseydi, kendi babasının kuracağı hayattı bu. Bu hayatı bilinçle seçip, bilinçle yaşayarak iki bin yıllık bir kumpası boşa çıkarıyor, bir başkası olmayı reddediyor, kendi “öz” kimliğinde direniyordu.

Galip Bey'in odada rastlantısal olarak gördüğü her şey de bu amaca göre düzenlenmişti. Duvar saati, bu tür bir eve böyle tıkrıdayan bir duvar saati gerektiği için özellikle seçilmişti. Böyle

evlerde, bu saatlerde hep açık durduğu için, televizyon bir sokak lambası gibi sürekli açık bırakılmış, üzerindeki elışı örgü, bu tür ailelerin televizyonlarının üzerinde bu tür örtüler durduğu için serilmişti. Masanın üzerindeki dağınıklık, kuponları kesildikten sonra atılı atılıvermiş eski gazeteler, hediyelik çikolata kutusundan bozma dikiş kutusunun kenarındaki reçel damlası, hatta, doğrudan kendisinin yapmadığı şeyler, kulağı andıran kulpunu çocukların kırdığı bir fincan, korkutucu sobanın yanında kurutulan çamaşırlar, her şey, inceden düşünülmüş bir tasarının sonucuydu. Bazan, karısıyla, çocuklarıyla konuştukları şeyleri, masalarda sandalyelerde oturuş şekillerini, bir an durup, film seyrederek gibi seyrederek, sözlerinin, hareketlerinin, tam böyle ailelerdeki gibi olduğunu fark ederek keyiflenirdi. Mutluluk, insanın bilinçle, istediği hayatı yaşamasıysa, mutluydu da. Üstelik, bu mutluluk aracılığıyla, iki bin yıllık bir tarihi kumpası da boşa çıkardığı için daha da mutlu oluyordu.

Bu sözü bir kapanış cümlesi olarak görmek isteyen Galip, onca çay kahveye rağmen üzerinde bir baygınlık hissi, karın yeniden başladığını söyleyerek, kalkıp kapıya doğru sendeleyerek yürüdü. Ev sahibi, Galip’le duvara asılı paltosu arasına girerek devam etti:

Bütün bu çöküşün başladığı İstanbul’a geri dönüyor diye Galip Bey için üzülyordu. İstanbul bir mihenk taşıydı: Değil orada yaşamak, oraya adım atmak bile bir teslimiyet, bir yenilgiydi. Korkunç şehir, ilk başlarda yalnızca karanlık sinemalarda gördüğümüz o çürümüş görüntülerle kaynaşıyordu şimdi. Umutsuz kalabalıklar, eski arabalar, ağır ağır suya gömülen köprüler, teneke yığınları, delik deşik asfalt, anlaşılmasız iri iri harfler, okunmayan afişler, anlamsız yırtık panolar, boyaları akmış duvar yazıları, şişe ve sigara resimleri, ezansız minareler, taş yığınları, toz çamur vs. vs. Bu çöküntüden beklenebilecek hiçbir şey yoktu. Yeni bir diriliş bir gün gerçekleşecekse eğer –ki ev sahibi kendisi gibi bütün hayatlarıyla direnen başkalarının varlığından da emindi– bunun buralarda, kendi öz cevherimizi hâlâ koruduğu için “beton gecekondu” diye küçümsenen bu mahallelerde başlayacağından emindi. Böyle bir mahallenin kurucusu, yol açıcısı olmakla iftihar ediyor, Galip’i buraya, bu

hayata davet ediyordu, hem de şimdi. Bu gece burada kalabilirdi, hiç olmazsa tartışırlardı...

Galip paltosunu giymiş, sessiz anne ve dalgın çocuklarla vedalaşmış, kapıyı açmış çıkıyordu. Ev sahibi, dışardaki kara bir an dikkatle baktıktan sonra, söyleyiş şekli Galip'in de hoşuna giden bir kelimeyi heceledi: "Be-yaz". Yalnızca beyazlar giyen bir şeyh tanımişti, ama onu tanıdıktan sonra bembeyaz bir rüya görmüştü. Bembeyaz rüyada, bembeyaz bir Cadillac'ın arka koltuğunda Muhammed ile birlikteydiler. Önde suratı gözükmeyen şoför ve beyaz elbiseler içinde Muhammed'in iki torunu küçük Hasan ile Hüseyin vardı. Beyaz Cadillac afişler, reklamlar, sine-malar, kerhanelerle dolu Beyoğlu'ndan geçerken torunlar arkaya, dedelerine dönüp, yüzlerini ekşitiyorlardı.

Galip karla kaplı merdivenleri inecekti, ev sahibi devam etti: Hayır rüyalara da, yine de gereğinden fazla önem vermiyordu. Yalnızca bazı kutsal işaretleri okumayı öğrenmişti o kadar. Öğrendiklerinden Galip Bey de, Rüya da yararlansın isterdi. Başkaları yararlanıyordu çünkü:

Üç yıl önce, politik hayatının en hararetli günlerinde, takma adla yayımladığı bazı politik çözümlemelerini, "dünya tahlillerini" şimdi kelimesi kelimesine başbakanın ağzından duymak zevk oluyordu. Tabii, "adamların" ülkede çıkan en küçük dergiyi bile izleyen, gereğinde yukarı ileten geniş bir istihbarat örgütleri vardı. Geçenlerde Celâl Salik'in bir yazısına gözü ilişmiş, onun da aynı kanallardan aynı yazılara ulaştığını anlamıştı, ama umutsuz bir vakaydı o: Bitmiş bir davanın yanlış bir çözümünü, satıldığı köşede boş yere arıyordu.

Bu iki vakada ilginç olan ise, bazılarının bitmiş, tükenmiş diye artık kapısını bile çalmadıkları bir inançlının düşüncelerinin, hangi yollardan geçerek, başbakanlarca ve ünlü köşe yazarlarınca kullanıldığıydı. Kimsenin okumadığı o fraksiyon dergisindeki yazıdan bazı ifadeleri, hatta bazı cümleleri bu iki muhteremin olduğu gibi nasıl aldıklarını tek tek kelimeleriyle kanıtlamayı, bu pervasız fikir hırsızlığını basına açıklamayı düşünmüştü bir ara, ama şartlar henüz böyle bir baskın için elverişli değildi. Daha sabırla beklemek gerektiğini, kapısının bir gün bu insanlarca da çalınacağını da adı gibi biliyordu. Galip

Bey'in, hiç de inandırıcı olmayan bir takma ad bahanesiyle, karlı bir gece bu uzak semte kadar gelmesi de bunun işaretiydi: Bu işaretleri iyi okuduğunu Galip Bey'in bilmesini istiyor ve Galip en sonunda karlı sokağa indiğinde ona son sorularını sessizce soruyordu:

Galip Bey, tarihimizi bu yeni görüşle okuyabilir miydi? Yolları karıştırmadan anacaddeye kadar tek başına yürüyemezse ev sahibi yanında gelebilir miydi? Aynı yoldan Galip yeniden ne zaman ziyarete gelebilirdi? Peki, Rüya'ya çok selam söyleyebilir miydi?

ON İKİNCİ BÖLÜM

Öpüş

“İbni Rüşd’ün anti-mnemonicler ya da hafızayı zayıflatan şeyler sınıflandırmasına gazete dergi okumak da uygun bir şekilde eklenebilirse...”

Coleridge

Tam bir hafta önce, birisi sana selam söyledi. “Tabii ki söylerim selamını,” dedim, ama arabaya binene kadar da unutmuşum. Selamı değil, selam söyleyen adamı. Üzülüyor da değilim hani buna. Bana kalırsa, akıllı bir koca, karısına selam söyleyen bütün erkeklerin selamını unutmalıdır. Çünkü ne olur ne olmaz. Hele karınız ev kadınıysa: Çarşı pazarda gördüğü bakkalla çakkalın ve akraba çevresinin dışında, ev kadını denen talihsiz kişi zaten o biktırıcı kocasından başka erkek de görmez hayatında. O zaman, biri ona selam söylerse düşünür o ince kişiyi, buna vakti de olur. Gerçekten de incedir ya bu kişiler. Eskiden böyle bir gelenek mi vardı allahaşkına? İnce kişiler olsa olsa kimliksiz, belirsiz bir hareme saygı yollardı o güzel eski zamanlarda. Eski tramvaylar daha iyiydi.

Evlenmediğimi, hiç evlenmediğimi, gazeteci olduğum için hiç evlenemeyeceğimi bilen okurlarım ilk cümleden başlayarak

bir şaşırtmaca verdiğimi anlamışlardır. Kimdi bu seslendiğim “sen”? Hokus pokus! Yaşlı köşe yazarınız yavaş yavaş kaybet-tiği hafızasından söz edecek; benimle birlikte bahçemin solan güllerini koklamaya buyurun siz de gelin, anlarsınız. Ama fazla sokulmayın, iki adım ötede durun bakalım da çok da aman aman bir şey olmayan yazı numaramızı, hilelerimiz anlaşılma-dan rahat rahat yapalım.

Şöyle bir otuz yıl önce, gazeteciliğimin ilk yıllarında Beyoğlu muhabiriyken kapı kapı dolaşır, haber yakalamaya çalışırdım. Pavyonlarda, esrar tüccarları, Beyoğlu gangsterleri arasında yeni bir cinayet, intiharla biten bir aşk hikâyesi var mı diye bakar, otel otel gezer, İstanbul’a ünlü bir yabancı geldi mi, ya da ünlü bir yabancı diye okurlarıma sunabileceğim ilgi çekici bir Batılı şehrimize uğradı mı diye, ayda bir, bir iki buçuk-luk toka ettiğim kâtiplerden kayıt defterlerini alır okurdum. O zamanlar dünya şimdiki gibi ünlülerle dolup taşmıyordu; hiçbiri gelmezdi İstanbul’a. Kendi ülkelerinde hiç tanınma-dıkları halde, gazetemde ünlü diye tanıttıklarım da, gazetede ki resimlerini gördüklerinde, sonucu hep vefasızlık olan bir şaş-kınlığa kapılmışlardır. Aralarında biri, onun için gazetemde öngördüğüm şan ve şöhrete yıllar sonra gerçekten ülkesinde ulaştı da: Ünlü kadın modacısı filanca dün şehrimizdeydi, diye ben haberi geçtikten yirmi yıl sonra, gerçekten ünlü bir Fran-sız –ve egzistansiyalist– modacısı oldu, ama bana bir teşekkür yok: Batılı nankördü.

Vasıfsız ünlüler ve yerli gangsterlerle (şimdi bunlara mafya deniyor) uğraştığım o günlerin birinde, ilginç bir haber ola-bilecek ihtiyar bir eczacıyla tanıştım. Bu adam, benim şimdi çektiğim uykusuzluk ve hafıza kaybı hastalıklarının ikisine de yakalanmıştı. Bu iki hastalığın yan yana gelmesindeki korkunç yan, biriyle (uykusuzluk sonucu fazla zaman) ötekini (hafıza eksikleri) kapatacağınızı sanırken, tam tersi olmasıdır bunun: Uykusuzluk gecelerinde, tıpkı benim gibi, anıları ihtiyardan öyle bir kaçıyormuş ki, bir türlü geçmeyen zamanın ve gecenin ortasında, kimliksiz, kişiliksiz, kokusuz, renksiz bir dünyada, o zamanlar yabancı dergilerden çeviri yazılarda sözü çok edilen “Ay’ın öteki yüzünde” yapayalnız olduğunu sanıyormuş adam.

İhtiyar, hastalığını benim gibi yazı yazarak tedavi edeceğine, eczanenin laboratuvarında bir ilaç icat etmişti. Benimle birlikte, bir de bir akşam gazetesinden esrarkeş bir muhabirin katıldığı iki kişilik (eczacıyla birlikte üç ediyorduk) basın toplantısında, kamuoyuna tanıttığı pembe renkli sıvısını şişesinden bir bardağa gösterişle doldurup doldurup içtikten sonra, gerçekten yıllardır aradığı uykusuna kavuşmuştu da. Uykusu kadar hafızasının cennet anılarına da kavuştu mu, ihtiyar eczacı hiç uyanmadığı için, bir Türk en sonunda bir şey icat etti heyecanına kapılan kamuoyu bunu hiç öğrenemedi.

Karanlık bir gün, sanırım iki gün sonra, gittiğimiz cenaze-sinde, hatırlamak istediği şeyin ne olduğunu düşünmüştüm hep. Hâlâ da düşünürüm: Hafızamızın, biz yaşlandıkça fazla yük taşımak istemeyen huysuz bir yük hayvanı gibi attığı ağırlıklar en sevmediği yükler midir, en ağırları mı, yoksa en kolay düşenler mi?

İstanbul'un en güzel köşelerindeki küçük odalarda tül perdeler arasından süzülen güneş ışığının gövdelerimize nasıl vurduğunu ben unuttum. Gişedeki soluk Rum kızına âşık olarak deliren bilet karaborsacısının, hangi sinemanın kapısında çalıştığını unuttum. Gazeteniz için rüyalarınızı yorumlarken, benimle aynı rüyaları gören sevgili okuyucularımın adlarını ve onlara mektupla yolladığım esrarı çoktan unuttum.

Yıllar sonra, köşe yazarımız, o kayıp zamana yeniden bakarken, gece yarısı uykusuzluk içinde tutunacak bir dal ararken, aklına İstanbul sokaklarında geçirdiği korkunç bir gün geliyor: Bir keresinde bütün gövdeyi, bütün ruhumu sonuna kadar kaplayan bir öpüşme isteğine kapılmıştım.

Eski sinemaların birinde, bir cumartesi öğleden sonra, belki sinemadan da eski bir Amerikan dedektif filmini (*Kızıl Fener*) seyrederken pek de uzun olmayan bir öpüşme sahnesi görmüştüm. Siyah beyaz filmlerdeki öteki öpüşme sahnelerinden farkı olmayan ve bizim sansürcüler tarafından dört saniyeden fazlası kesilmiş sıradan bir öpüşme sahnesiydi, ama nasıl oldu bilmiyorum, bir kadınla aynı şekilde, dudaklarını onun dudaklarına bastırarak, evet, bütün gücümle bastırarak öpüşme isteği öyle bir şekilde yükseldi ki içimde, mutsuzluktan tıkanacak gibi oldum.

Yirmi dört yaşındaydım, ama daha kimseyle dudaktan öpüşmemiştim. Hayır, kerhanelerde kadınlarla yatmamış değildim hiç, ama o kadınlar hiç öpüşmedikleri gibi, ben de istemezdim onların dudaklarını öpmeyi.

Caddeye çıktığımda film bitmemişti; şehrin bir yerinde bir yerde, benimle öpüşmek isteyen bir kadın beni bekliyormuş gibi bir sabırsızlık ve telaş vardı üzerimde. Tünel'e kadar koşturur gibi yürüdüğümü, sonra gerisin geri hızla Galatasaray'a döndüğümü ve umutsuzca, karanlıkta bir şey aranır gibi, bir yüzün anısını, bir gülümseyişi, bir kadın hayalini çıkarmaya çalıştığımı hatırlıyorum. Öpüşebileceğim hiçbir tanıdık, hiçbir akraba yoktu; bir sevgili bulabilme umudu hiç yoktu; sevgilim olabilecek bir kimseyi tanıımıyordum ki hiç! Sanki kalabalık şehir bomboş gibiydi.

Ama, gene de, Taksim'e gelir gelmez, bir otobüse binmiş buldum kendimi. Ana tarafımdan uzak bir akraba ailesi, babam bizi terk ettiği yıllarda bize ilgi göstermişti; benden iki yaş küçük ve o zamanlar birkaç kere dokuztaş oynadığım bir kızları vardı. Bir saat sonra, ta Fındıkzade'deki evlerine varıp kapılarını çaldığımda, öpmeyi hayal ettiğim kızın çoktan evlendiğini hatırladım. Bugün ikisi de rahmetli olan anneyle baba beni içeri buyur ettiler. Biraz şaşırmışlar, yıllar sonra neden geldiğimi anlayamamışlardı. Şundan bundan konuşarak (gazeteci olmam bile ilgilerini çekmiyordu: Dedikoduculuk gibi aşağılık bir meslekti bu onlar için), radyodaki futbol maçını dinleyerek çay içtik, simit yedik. Akşam yemeğine de kalmamı bekliyorlardı iyi niyetle, ama birden bir şeyler mırıldanarak kendimi dışarı attım.

Dışarı çıktığımda, soğuk havayı hissettiğimde, öpüşme isteği bütün şiddetiyle içimde alev alev yanıyordu hâlâ: Sanki tenim buz gibi, ama etim ve kanım alevler içinde olduğu için, derin, dayanılmaz bir huzursuzluk duyuyordum. Eminönü'nden vapura binip Kadıköy'e geçtim. Mahallesindeki öpüşken bir kızın (yani evlenmeden önce öpüşen bir kızın) maceralarını anlatan bir lise arkadaşım vardı. Fenerbahçe'ye onun evine yürürken, o kız olmasa bile, arkadaşım onun gibi başkalarını bilir, diye düşünüyordum. Arkadaşımın bir zamanlar oturduğu yerde, karanlık

ahşap konaklar ve servi ağaçlarının çevresinde dört döndüm, ama evini bulamadım. Bugün çoktan hepsi yıkılmış o ahşap yapılar arasında yürürken bazı aydınlık pencerelere bakıyor ve evlenmeden önce öpüşen kızın orada oturduğunu hayal ediyordum. “İşte, benimle öpüşecek kız orada!” diye düşünüyordum bir pencereye bakarak. Aramızda çok bir uzaklık yoktu, bir bahçe duvarı, kapı, ahşap merdivenler, ama ulaşamıyordum ona; öpüşemiyordum; herkesin bildiği o esrarlı, tuhaf, inanılmaz ve rüya kadar yabancı ve sihirli şey, o korkutucu ve çekici şey o an ne kadar yakın ve ne kadar da uzaktı!

Yeniden Avrupa yakasına dönerken, vapurda gördüğüm kadınlardan birini zorla ya da bir an bir yanlışlık olmuş gibi yaparak öpsem ne olur diye düşündüğümü hatırlıyorum, ama ince eleyip sık dokuyacak gibi olmadığım halde, çevremde öyle bir yüz göremiyordum. Hayatının başka dönemlerinde de İstanbul kalabalıkları içerisinde soluk alıp verirken umutsuzluk ve acıyla şehrin boş, bomboş olduğu duygusuna kapıldığım zamanlar olmuştur, ama hiçbir zaman bu duyguyu o günkü gibi şiddetle hissetmemiştim.

Üzeri nemle kaplı kaldırımlarda uzun uzun yürüdüm. Bu boş, bomboş şehre istediğimi elde etmek için, başka bir zaman, şan ve şöhretle gelecektim elbette. O anda ise, köşe yazarınızın annesiyle oturduğu evine gidip, zavallı Rastignac’ı Türkçe çevirisinden anlatan Balzac’tan başka hiçbir tesellisi yoktu. Ama kitapları, o zamanlar, kendi keyfim için değil, tam bir Türk gibi, ileride bana yararı olacak şeyler diye görev duygusuyla okurdum. İleride yararı olacak şey ise şimdiyi hiç mi hiç kurtarmaz! Böylece, odama kapandıktan az sonra, sabırsızlık içinde dışarı çıktım. Banyonun aynasına baktığımı, insanın hiç olmazsa kendisini öpebileceğini düşündüğümü, aynaya bakarken filmdeki oyuncularını gözümün önüne getirdiğimi hatırlıyorum.

Zaten o oyuncuların dudakları hiç gitmiyorlardı gözümün önünden (Joan Bennett, Dan Duryea). Ama kendimi bile değil, en fazla aynayı öpecektim; dışarı çıktım. Annem masaya oturmuş, kim bilir hangi uzak akrabanın zengin akrabasından aldığı patronlar ve şifon kumaş kesikleri arasında, bir düğün için gece elbisesi yetiştiriyordu.

Ona bir şeyler anlatmaya başladım. İleride yapacağım şeyleri, başarılarımı, hayallerimi çağrıştıran hikâyeler ve hayaller olmaydı bunlar, ama annem kendini vererek beni dinlemiyordu. Anladım ki, ne anlatırsam anlatayım, önemli değildi; önemli olan bir cumartesi akşamı evde annemle oturup yarenlik etmemdi. Bir öfke duymaya başladım. Saçları o akşam nedense bakımlı ve taralıydı, dudaklarına belli belirsiz bir boya sürmüştü; kiremit kırmızısı rengini hâlâ hatırladığım bir dudak boyası. Annemin dudaklarına, sık sık benimkine benzetilen ağzına bakarken kalakalmışım.

“Tuhaf tuhaf ne bakıyorsun öyle bana?” dedi korkuyla.

Uzun bir sessizlik oldu. Anneme doğru yürüdüm, ama iki adım sonra da durdum; bacaklarım titriyordu. Daha fazla yaklaşmadan, bütün gücümle bağırmaya başlamışım. Ne söylediğimi açık seçik hatırlayamıyorum şimdi; ama hemen, aramızda sık sık çıkan o korkunç kavgalardan biri başlamıştı. Komşular bizi dinliyor korkusu bir anda ikimizin de yüreğinden çıkmıştı. İnsanın karşısındakine her şeyi söyleyiverdiği o öfke ve özgürlük anlarından biriydi: Böyle durumlarda bir fincan kırılır ya da soba devrilivercekmiş gibi olur.

Zorlukla kendimi evden dışarı attığımda, şifon kumaşların, makaraların ve ithal topluiğnelerin (ilk Türk topluiğnesi 1976'da Atlı firmasınca üretilmiştir) arasında annem ağlıyordu. Gece yarısına kadar şehrin sokaklarında dolaştım durdum. Süleymaniye Camii'nin avlusuna girdim, Atatürk Köprüsü'nden geçtim, Beyoğlu'na çıktım. Sanki ben, ben değildim; sanki bir çeşit öfke ve intikam ruhu beni izliyordu; sanki olmam gereken kişi peşimdeydi.

Beyoğlu'nda bir muhallebiciye oturmuştum; sırf kalabalık içerisinde olmak için; ama cumartesi akşamının o sonsuzluk saatini doldurmaya çalışan benim gibi biriyle göz göze gelirim diye kimseye de bakmıyordum: Benim gibi olanlar, birbirlerini hemen tanır ve küçümserler çünkü. Az sonra, bir karı-koca bana yaklaştılar. Adam bir şeyler anlatmaya başladı. Anılarımın arasındaki bu beyaz saçlı hayalet kimdi?

Evini Fenerbahçe'de bir türlü bulamadığım eski arkadaşmış. Evlenmiş, Devlet Demiryolları'nda çalışıyormuş, saçları

şimdiden beyazlamış, o yılları da çok iyi hatırlıyormuş. Yıllar sonra rastladığınız eski bir arkadaşınız, yanındaki karısı ya da ahabına, kendi geçmişini ilginç gösterebilmek için, sizi çok ilginç buluyormuş, ortak ne anılarınız, ne sırlarınız varmış gibi yaparak sizi şaşırtır ya, o da öyle yaptı bana, ama ben şaşırmadım. Yalnızca hayali anıları daha da ilginç kılan o role, benim onun geçmişte bıraktığı sefil ve acıklı hayata hâlâ devam ettiğim oyununa girmedim.

Şekersiz su muhallebimi kaşıklarken, çoktan evlendiğimi, çok iyi para kazandığımı, senin beni evde beklediğini, Chevrolet arabamı Taksim'e bırakıp, senin nazın üzerine buraya sana tavukgöğsü almaya geldiğimi, Nişantaşı'nda oturduğumuzu, onları arabamla yolum üzerinde bir yere bırakabileceğimi itiraf ettim: Teşekkür etti, hâlâ Fenerbahçe'de oturuyormuş çünkü. Meraklı olduğu için önce çekine çekine, sonra, senin "iyi bir aileden" olduğunu öğrenince de, iyi ailelere olan yakınlığını karısına kanıtlamak için soruşturdu: Fırsatı kaçırmadım ve seni hatırlaması gerektiğini söyledim. Memnuniyetle hatırladı. Sana derin saygılarını yolladı. Elimde tavukgöğsü paketi muhallebiciden çıkarken önce onu, sonra filmlerden öğrenilmiş kibar Batılı havasıyla karısını da öptüm. Ne tuhaf okurlarsınız siz, ne tuhaf ülke burası.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bak, Kim Geldi

"Çok eskiden rastlaşacaktık."

Türkân Şoray

Rüya'nın eski kocasının evinden çıktıktan sonra indiği anacadede, Galip kendini alacak hiçbir araç bulamadı. Arada bir durdurulmaz bir kararlılıkla geçen şehirlerarası otobüsler hızlarını bile kesmiyorlardı. Bakırköy tren istasyonuna kadar yürümeye karar verdi. Bakkalların vitrin niyetine kullandıkları o döküntü buzdolaplarını hatırlatan tren istasyonuna varana kadar, kara bata

çıkı yürürken, sayısız kereler hayalinde Rüya ile buluşmuş, her zamanki günlük hayatlarına dönmüşler, Rüya'nın çok basit ve anlaşılır olduğu anlaşılan "terk" nedeni neredeyse unutulmuş, ama hayallerinde yeniden başlayan günlük hayatta, eski koca-sıyla karşılaşmasını Rüya'ya anlatamamıştı bir türlü.

Yarım saat sonra kalkan trende bir ihtiyar, Galip'e, kırk yıl önce gene aynı soğukluktaki bir kış gecesi yaşadığı bir hikâyeyi anlattı. Savaşın bize de bulaşmasını bekledikleri yokluk yıllarında, Trakya'da bir köyde bölüğüyle zor bir kış geçirmişti ihtiyar. Bir sabah gizli bir emir alınca, bütün bölük atlarına binip köyden ayrılmışlar, bütün bir gün süren uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a yaklaşmışlar, ama şhrc girmemişlerdi: Haliç tepelerinde geceyi beklemişlerdi önce. Şehirde hayat iyice durunca karanlık sokaklara inmişler, karartılmış lambaların soluk ışığı altında, buzlu parke taşlarının üzerinde atlarını sessizce sürüp Sötlüce'deki salhaneye hayvanları teslim etmişlerdi. İhtiyarın anlattığı kanlı kesim sahnelerini, atların bir bir devrilişini, yayları dışarı fırlamış koltuk gibi, iç organları dışarı sarkan, bağırsakları kanlı taşlara yayıliveren hayvanların şaşkınlığını, kasapların öfkesini, sırasını bekleyen atların yüzündeki hüzünlü bakışla, adi adımla şehirden suçlu gibi çıkan askerlerin yüzlerindeki ifadenin nasıl birbirine benzediğini dinlerken Galip, trenin gürültüsü içerisinde kelimeleri, heceleri zorlukla seçiyordu.

Sirkeci'de, istasyonun önünde hiçbir araç yoktu. Galip bir an, hana yürüyüp geceyi yazıhanesinde geçirmeyi düşündü, ama U dönüşü yapan bir taksinin kendisini almak için duracağını sezdi. Ama araba kaldırıma çok daha önce yanaşınca, siyah beyaz filmlerden çıkma, eli çantalı, siyah beyaz bir adam kapısını açıp içeri girdi. Yolcusunu aldıktan sonra, şoför Galip'in önünde de durdu, "beyefendiyle" birlikte onu Galatasaray'a bırakabileceğini söyledi. Galip taksiye bindi.

Galatasaray'da taksiden indiğinde siyah beyaz filmlerden çıkma adamla hiçbir şey konuşmadığı için pişmandı. Karaköy Köprüsü'ne bağlı ve lambaları yanan boş Boğaz vapurlarına bakarken Galip, adama şöyle diyebileceğini düşünmüştü: "Beyefendi, bir keresinde yıllar önce, gene böyle karlı bir gecede..."

Sanki anlatmaya başlasaydı, başladığı rahatlıkla hikâyesinin sonunu getirebilir, adam da onu beklediği ilgiyle dinleyebilirdi.

Atlas Sineması'nın az ilerisindeki bir kadın ayakkabıcısının vitrinine (Rüya'nın ayakları otuz yedi numaradır) bakarken, küçük ince bir adam Galip'e yaklaştı. Elinde kapı kapı dolaşan havagazı tahsildarlarının taşıdığı deri taklidi plastik çantalardan vardı. "Yıldızları sever misin?" diye sordu. Ceketini boynuna kadar düğmeleyerek palto niyetine giymişti. Galip, bulutsuz gecelerde, Taksim Meydanı'na teleskobunu kurup meraklılara yüz liraya yıldızları seyrettiren adamın bir meslektaşına rastladığını düşünüyordu ki, adam çantasından bir "albüm" çıkardı. Galip adamın kendi eliyle çevirdiği sayfalarda bazı ünlü film yıldızlarımızın iyi kâğıda basılmış inanılmaz fotoğraflarını gördü.

Hayır tabii, fotoğraflar ünlü yıldızların değil, onların kıyafetlerini giyen, takılarını takan ve en önemlisi, pozlarını, duruşlarını, sigara içişlerini, dudaklarının yuvarlaklığını ya da öpecek gibi ileri uzanışını taklit eden benzerlerinin fotoğraflarıydı. Her yıldızın sayfasına, gazete manşetlerinden kesilmiş çarpıcı adıyla, magazin dergilerinden alınmış renkli bir fotoğrafı yapıştırılmış, çevresine, yıldızın benzerinin aslına benzemeye çalıştığı çeşitli "çekici" pozları eklenmişti.

Fotoğraflarla ilgilendiğini görünce, çantalı ince adam, Galip'i Yeni Melek Sineması'na çıkan dar ve boş sokağa çekip kendi eliyle karıştırın diye albümü uzattı. Tavanından ince ipliklerle sarkıtılmış kesik kollar, bacaklar, eldivenler, şemsiyeler, çantalar, çoraplar sergilenen tuhaf bir vitrinin ışığında Galip, dans ederken Çingene elbiseleri sonsuza kadar açılan, yorgun yorgun bir sigara yakan Türkân Şoray'ları; muz soyan, çapkınca kameraya bakan, pervasız bir kahkaha atan Müjde Ar'ları; gözünde gözlük, çıkardığı sütyenini diken, bulaşık yıkarken öne eğilen ve sonra dertli mahzun ağlayan Hülya Koçyiğit'leri dikkatle inceledi. Aynı dikkatle kendisini inceleyen albüm sahibi, yasak kitap okuyan öğrencisini yakalayan öğretmenın kararlılığıyla albümü birden Galip'in elinden bir hamlede çekip çantasına tıktırdı.

"Götüreyim mi seni onlara?"

"Neredeler?"

"Sen efendi adama benziyorsun, gel bakalım."

Ara sokaklardan geçerlerken, Galip ısrarlı sorular üzerine bir seçim yapmak için, Türkân Şoray'dan hoşlandığını söyledi.

"Kendisidir!" dedi çantalı adam, sır verir gibi. "O da sevi-necek, senden çok hoşlanacak."

Beyoğlu Karakolu'nun yanında, "Dostlar" yazan eski bir taş evin toz ve kumaş kokan ilk katına girdiler. Yarı karanlık oda-da, dikiş makineleri ya da kumaş yoktu, ama nedense Galip'in içinden "Dostlar Terzihanesi" demek geldi. Yüksek ve beyaz bir kapıdan girdikleri ıslıl ıslıl ikinci oda, Galip'e pezevenge para vermesi gerektiğini hatırlattı.

"Türkân!" dedi adam, parayı cebine koyarken. "Türkân, bak İzzet geldi seni arıyor."

Kâğıt oynayan iki kadın gülüşerek dönüp Galip'e baktılar. Eski ve döküntü bir tiyatro sahnesini hatırlatan odada, boru-su iyi çekmeyen sobalı mekânlara özgü o uykulu havasızlık, uykulu bir parfüm kokusu ve yorucu bir "yerli-pop" müziği-nin gürültüsü vardı. Bir divanda ne bir yıldıza, ne de Rüya'ya benzeyen bir kadın, Rüya'nın polisiye roman okurken aldığı duruşla (bir bacağı divanın arkalığının üstünde) uzanmış bir mizah dergisini karıştırıyordu. Müjde Ar'ın Müjde Ar olduğu, gömleğinin göğsündeki Müjde Ar yazısından anlaşılıyordu. Garson kılığında yaşlı bir adam, televizyonda, İstanbul'un fet-hinin dünya tarihi içindeki önemini tartışan açıkoturumcular karşısında uyuyakalmıştı.

Galip, saçları permalı ve blucinli genç bir kadını, adını unut-tuğu bir Amerikan yıldızına benzetebildi, ama bu benzerliğe niyet edildiğinden emin değildi pek. Öteki kapıdan giren bir adam, Müjde Ar'a yaklaşıp, yaşadıkları şeylere gazete man-şetlerinde okuyunca inananlar gibi, gömleğinin üzerindeki yazılı adını ilk hecesini yutarak sarhoş ciddiyetiyle uzun uzun okudu.

Leopar elbiseli kadının Türkân Şoray olması gerektiğini Ga-lip, kendisine yaklaşmasından ve yürüyüşündeki belli belirsiz bir ahenkten anladı. Belki de en çok o benziyordu aslına: Upu-zun sarı saçlarının hepsini sağ omuzunun üstünde toplamıştı.

"Bir sigara içebilir miyim?" dedi hoşça gülümseyerek. Du-daklarına filtresiz bir sigara yerleştirdi. "Yakar mısınız?"

Galip çakmağıyla sigarayı yakınca, kadının başının çevresinde inanılmaz yoğunlukta bir duman oluştu. Müziğin gürültüsünün işitilmediği o tuhaf sessizlikte, sisler içinden beliren bir azizenin başı gibi, iri kirpikli gözleri ve başı dumanın içinden çıkınca, Galip hayatında ilk defa, Rüya'dan başka bir kadınla yatabileceğini düşündü. Kendisine "İzzet Bey" diyen memur kılıklı bir adama parayı verdi. Yukarı kata, dikkatlice döşenmiş bir odaya çıktıkları zaman, kadın elindeki bitmemiş sigarayı bir Akbank küllüğüne bastırıp paketinden bir yenisini çıkardı.

"Bir sigara içebilir miyim?" dedi sonra aynı ses ve edayla. Sigarayı aynı pozla dudaklarının kenarına yerleştirmiş, aynı mağrur bakışla hoşça gülümsüyordu. "Yakar mısınız?"

Başını gene aynı şekilde, göğüslerini gösterecek bir biçimde, hoş bir hareketle hayali bir çakmağa doğru eğdiğini fark ettiğinde Galip, bu sigara yakma jestinin ve kadının sözlerinin, Türkân Şoray'ın bir filminden çıktığını, kendisinin de aynı filmdeki baş erkek oyuncu İzzet Günay olması gerektiğini anladı. Sigarayı yakınca, kadının başı çevresinde gene aynı inanılmaz yoğunlukta duman birikti ve iri kirpikli iri kara gözler, bu sisin içinde ağır ağır belirdiler. Ancak stüdyoda çıkarılabilecek bu kadar dumanı ağzıyla nasıl çıkarabiliyordu?

"Niye susuyorsun?" dedi kadın gülümseyerek.

"Susmuyorum," dedi Galip.

"Anasının gözü gibi gözüküyorsun, ama saf mısın yoksa?" dedi kadın yapmacıklı bir merak ve öfkeyle. Aynı cümleyi aynı jestlerle bir daha söyledi. Çıplak omuzlarına kadar sarkan iri küpeleri vardı.

Sırtı kalçaya kadar açık leopar elbiseyi, pavyon kadını oynayan Türkân Şoray'ın, yirmi yıl önce İzzet Günay'la başrolü paylaştığı *Vesikalı Yarım* filminde giydiğini yuvarlak komodin aynasının kenarlarına illeştirilmiş "lobi" fotoğraflarından anladığında Galip, kadının ağzından Türkân Şoray'ın aynı filmde söylediği başka sözleri de işitmişti: (Mahzun ve şımarık bir çocuk gibi boynunu bükerek, çenesinin altında birleştirdiği ellerini birden açarak): "Uyunmaz ki şimdi; içince de canım eğlenmek ister." (Komşu çocuğu için meraklanan iyi teyze havasıyla): "İzzet, gel bende kal köprü kapanıncaya kadar!" (Birdenbire

çoşarak): “Kısmet seninleymiş, bugüneymiş!” (Hanımefendi gibi): “Tanıştığımıza memnun oldum, tanıştığımıza memnun oldum, tanıştığımıza memnun oldum...”

Galip kapının yanındaki sandalyeye geçmiş, kadın da filmdeki aslına oldukça benzeyen yuvarlak komodinin taburesine oturmuş, boyalı uzun sarı saçlarını tarıyordu. Aynanın kenarında bu sahnenin de fotoğrafı vardı. Kadının sırtı aslından güzeldi. Bir an aynada gördüğü Galip'e baktı.

“Çok eskiden rastlaşacaktık...”

“Çok eskiden de rastlaştık,” dedi Galip, kadının aynadaki yüzüne bakarak. “Okuldayken aynı sıralarda oturmazdık, ama sıcak bahar günlerinde sınıfta uzun tartışmalardan sonra pencere açıldığında, hemen arkasındaki karatahtanın karasından aynalaşan camın içinde yansıyan yüzünü şimdiki gibi seyrederdim.”

“Hmm... Çok eskiden rastlaşacaktık.”

“Çok eskiden rastlaştık,” dedi Galip. “İlk rastlaştığımızda bacakların o kadar ince, o kadar narin gözük müştü ki bana, onların kırılıvereceğinden korkmuştum. Tenin sanki çocukken daha sertti de, büyüdükçe, ortaokuldan sonra renklenerek inanılmaz bir incelikle yumuşadı. Evin içinde oynamaktan kudurduğumuz sıcak yaz günlerinde, bizi bir plaja götürmüşlerse eğer, dönüş yolunda, ellerimizde Tarabya'dan aldığımız dondurmalarla yürürken, sivri tırnaklarımızla kollarımıza, üzerindeki tuzu kazıyarak harfler yazardık. İnce kollarının üzerindeki küçük tüyleri severdim. Güneş yanığıyla pembeleşen bacaklarını severdim. Başımın üzerindeki raftan bir şey almak için uzandığında yüzüme dökülüveren saçlarını severdim...”

“Çok eskiden rastlaşacaktık.”

“Annenden alıp giydiğin askılı mayonun sırtında bıraktığı askı izlerini, sinirlendiğin zaman saçlarını dalgın dalgın çektiğini, filtresiz sigara içerken ortanca ve başparmaklarıyla dilinin ucundaki tütün parçasını yakalayışını, film seyrederken ağzını açışını, kitap okurken elinin altındaki bir tabakta bulduğun leblebileri ve fındıkları farkında olmadan yiyişini, anahtarlarını kaybedişini, miyopluğunu kabul etmediğin gözlerini kısışını severdim. Gözlerini kısıp uzaktaki bir noktaya bakarken başka bir yere gittiğini, başka bir şey düşündüğünü anlayınca seni

endişeyle severdim. Aklının içindekilerin bildiğim kadarını ve daha çok da bilmediğim kadarını korkuyla korkuyla severdim, Allah'ım!”

Galip, Türkân Şoray'ın aynadaki yüzünde belli belirsiz bir endişe görerek sustu. Kadın komodinin yanı başındaki yatağa uzandı.

“Hadi gel,” dedi. “Hiçbir şey için değmez, hiçbir şey için, anlıyor musun?” Ama Galip kararsızlıkla oturuyordu. “Türkân Şoray'ını sevmiyor musun yoksa?” diye ekledi kadın, Galip'in gerçek mi, oyun mu olduğunu tam çıkaramadığı bir kıskançlıkla.

“Seviyorum.”

“Gözlerimi kırptırtırışımı da severdin değil mi?”

“Severdim.”

“*Fıstık Gibi Maşallah*'ta plaj merdivenlerinden inişimi, *Vesikalı Yarım*'de sigara yakışımı, *Bomba Gibi Kız*'da ağızlıkla sigara içişimi severdin değil mi?”

“Severdim.”

“Hadi canım, gel o zaman.”

“Daha konuşalım.”

“Ne?”

Galip düşünüyordu.

“Adın ne senin, ne iş yaparsın?”

“Avukatım.”

“Bir avukatım vardı,” dedi kadın. “Bütün paramı aldı, ama kocamın elinden üstüme yaptığı arabayı alamadı. Araba benimdi, anladın mı benim, şimdi bir orospunun elinde: İtfaiye kırmızısı renginde 56 Chevrolet. Bana arabamı geri getiremiyorsa ben avukattan ne anladım? Kocamın elinden bana arabamı alabilir misin?”

“Alırım,” dedi Galip.

“Alır mısın?” dedi kadın umutla. “Alırsın. Alırsın, ben de seninle evlenirim. Beni bu hayattan kurtarırsın. Yani film hayatından. Artistlikten bıktım. Bu geri zekâlı millet artiste sanatçı değil, orospu diye bakıyor. Artist değilim ben, sanatçyım, anlıyor musun?”

“Tabii...”

“Evlenir misin benimle?” dedi kadın neşeyle. “Evlenirsen arabamla gezeriz. Evlenir misin? Ama beni sevmen gerek.”

“Evlenirim.”

“Hayır hayır sen sor bana... Evlenir misin diye sor.”

“Türkân, benimle evlenir misin?”

“Öyle değil! İçten, hissederek sor, filmlerdeki gibi! Önce ayağa kalk, bu soruyu hiç kimse otururken sormaz.”

Galip, İstiklal Marşı’nı söyleyecekmiş gibi ayağa kalktı: “Türkân! Benimle, benimle, evlenir misin?”

“Ama ben bakire değilim,” dedi kadın. “Başımdan bir kaza geçti benim.”

“Ata binerken mi, tırabzandan kayarken mi?”

“Hayır, ütü yaparken. Gülüyorsun, ama ben daha dün duydum padişahımızın senin boynunun vurulmasını emrettiğini. Evli misin?”

“Evliyim.”

“Evliler de hep beni bulur zaten!” dedi kadın, *Vesikalı Yarım* filminden çıkma bir havayla. “Ama önemli değil. Önemli olan Devlet Demiryolları. Sence bu yıl hangi takım şampiyon olacak? Sence bu gidişat nereye? Sence askerler ne zaman bu anarşiye dur diyecek? Biliyor musun, saçlarını kestirsen daha iyi olur.”

“Kişiliğimle ilgili şeyler söyleme,” dedi Galip. “Ayıptır.”

“Ama ne dedim şimdi ben?” dedi kadın yapmacık bir şaşkınlıkla, gözlerini kocaman kocaman açıp Türkân Şoray gibi kırıştıtarak. “Benimle evlenirsen arabamı kurtarır mısın, dedim. Hayır, arabamı kurtarırsan benimle evlenir misin, dedim. Plakasını vereyim: 34 CG 19 Mayıs 1919. Samsun’dan yola çıktı bütün Anadolu’yu kurtardı. 56 Chevrolet.”

“Bana Chevrolet’yi anlat!” dedi Galip.

“İyi ama, birazdan kapıya vururlar. Vizite bitiyor.”

“Türkçesi ziyaret.”

“Efendim?”

“Para önemli değil,” dedi Galip.

“Bence de,” dedi kadın. “56 Chevrolet’m tırnaklarımın kırmızısıydı, aynen bu renkte. Biri kırılmış değil mi? Belki Chevrolet’m de bir yere çarpmıştır. Kocam olacak o rezil, o orospuya hediye etmeden önce buraya her gün arabamla geldim. Ama şimdi yalnızca yollarda görüyorum onu, yani arabayı. Bazan Taksim Meydanı’nı dönerken görüyorum, içinde başka

bir şoför oluyor, bazan Karaköy iskelesinde yolcu beklerken, gene başka bir şoför. Karı arabaya düşkün, her gün boyatıyor. Bir gün bakıyorum Chevrolet'm kestane rengi olmuş, ertesi gün bu sefer nikelaajlar, lambalar takılmış ve sütlü kahve renginde. Ertesi gün çiçeklerle bezenmiş, önüne bebek oturtulmuş pembe bir gelin arabası, derken, bir hafta sonra bir bakıyorum, karalara boyanmış, içinde de altı tane kara bıyıklı polis, olmuş mu sana bir polis arabası? Üzerinde 'polis' bile yazıyor, yanılmak mümkün değil. Tabii, her seferinde plaka numaraları da değiştiriliyor ki anlamayayım."

"Tabii."

"Tabii," dedi kadın. "Polisler de, şoförler de karının kırıkları, ama benim boynuzlu kocam dünyayı mı görüyor? Bir gün beni öyle terk etti gitti. Seni hiç öyle bırakıp gittiler mi? Bugün ayın kaçı?"

"On ikisi."

"Vakit nasıl geçiyor. Sen de beni bak hâlâ konuşturuyorsun. Yoksa özel bir şey mi istiyorsun. Söyle, seni sevdim, kibar adam-sın, ne olacak. Çok paran var mı şimdi yanında, gerçekten zengin misin? Yoksa İzzet gibi bir manav mı? Hayır, bir avukat. Bana bir bilmece sor bakalım avukat bey... Peki, ben sana sorayım: Padişahla Boğaz Köprüsü arasında ne fark vardır?"

"Bilmiyorum."

"Atatürk'le Muhammed arasında?"

"Bilmiyorum."

"Çok kolay teslim oluyorsun!" dedi kadın. Kendini seyrettiği komodin aynasından kalkıp, Galip'in kulağına cevapları kıkırdarak fısıldadı. Sonra kollarını Galip'in boynuna doladı. "Evlenelim," diye mırıldandı. "Kafdağı'na gidelim. Birbirimizin olalım. Başka birer insan olalım. Al beni, al beni, al beni."

Aynı oyun havası içinde öpüştiler. Rüya'yı hatırlatan bir şey var mıydı bu kadında? Yoktu, ama Galip hayatından da memnundu. Yatağa devrildiklerinde kadın Rüya'yı hatırlatan bir şey yaptı, ama tam Rüya gibi de yapmamıştı bunu. Rüya dilini ağzının içine sokunca, her seferinde, karısının bir anda, bambaşka biri olduğunu düşünerek kaygılanırdı Galip. Türkân Şoray'ın taklidi ise Rüya'ninkinden daha büyük ve daha ağır dilini, Galip'in ağ-

zının içine bir çeşit zafer duygusuyla, ama tatlılıkla ve şaka yapar gibi sokunca, kollarının arasındaki kadının değil, Galip, kendisinin bambaşka biri olduğunu hissetti ve çok da heyecanlandı. Kadının bir oyun duygusuyla iteklemesiyle, yerli filmlerdeki o hiç gerçekçi olmayan öpüşme sahnelerinde olduğu gibi, alt alta üst üste, önce biri alta, sonra öbürü üstte çıkarak, dönerek, büyük yatağın bir ucundan öbür ucuna yuvarlandılar. “Başımı döndürüyorsun!” dedi kadın orada olmayan bir hayali taklit ederek ve başı gerçekten dönmüş gibi yaparak. Galip yatağın bu ucundan aynada kendilerini görebildiklerini anlayınca, bu tatlı yuvarlanma sahnesine neden gerek duyulduğunu anladı. Kadın kendini ve Galip’i soyarken, aynadaki görüntüyü seyrediyordu zevkle. Daha sonra, ikisi birlikte, sanki bir üçüncü kişiyi seyrederek gibi ve jimnastik yarışmasında zorunlu hareketleri yapan yarışmacıyı değerlendiren jüri üyeleri gibi, belki onlardan biraz daha neşeyle, kadının hünerlerini aynada gözlerini doyura doyura tek tek seyrettiler. Daha sonra, Galip’in aynaya bakmadığı bir an, “İkimiz bir başka biri olduk,” dedi kadın, yatağın sessiz yaylarıyla yaylanırken. “Kimim ben, kimim ben, kimim ben?” diye sordu, ama Galip işitmek isteyeceği cevabı vermedi ona: Kendini ko-yuvermişti. Kadının, “İki kere iki dört,” dediğini, “Dinle, dinle, dinle!” diye mırıldandığını, ve belli belirsiz bir padişahтан, zavallı şehzadesinden, bir masal söyler gibi, bir rüyayı anlatır gibi mişli geçmiş zamanı kullanarak söz ettiğini işitti.

“Ben sensem, sen de ben,” dedi daha sonra giyinirlerken kadın, “ne çıkar bundan, sen ben olmuştun ben de sen!” Kurnaz bir bakışla gülümsüyordu. “Türkân Şoray’ını sevdin mi?”

“Sevdim.”

“Kurtar o zaman beni bu hayattan, kurtar beni, çıkar beni buradan, al beni, başka bir yere gidelim, kaçalım, evlenelim, yeni bir hayata başlayalım.”

Hangi oyunun, hangi filmin parçasıydı bu? Galip kararsız kaldı. Belki de, kadının istediği de buydu. Galip’e evli olduğuna inanmadığını söyledi; evli erkekleri iyi tanırılmış çünkü. Evlenirlerse, 56 Chevrolet’yi Galip kurtarmayı başarırca, birlikte Boğaz gezintisine çıkacaklar, Emirgân’da kâğıthelvası alacaklar, Tarabya’da denize bakacaklar, Büyükdere’de yemek yiyeceklerdi.

“Büyükdere’yi sevmem,” dedi Galip.

“O zaman boşuna bekliyorsun O’nu,” dedi kadın. “Hiçbir zaman gelmeyecek O.”

“Acelem yok!”

“Benim var,” dedi kadın inatçılıkla. “Geline O’nu tanıyamaktan korkuyorum. O’nu herkesten sonra görmekten korkuyorum. Sona kalmaktan korkuyorum.”

“O kim?” diye sordu Galip.

Kadın esrarlı bir şekilde gülümsedi. “Sen hiç film seyretmiyor musun, oyunun kurallarını bilmiyor musun? Böyle şeyleri ağzından kaçırانları bu memlekette sağ koyarlar mı? Ben yaşamak istiyorum.”

Esrarengiz bir şekilde yok olan, büyük bir ihtimalle öldürölüp cesedi Boğaz’a atılan bir arkadaşının hikâyesini anlatırken, birisi kapıyı vurmaya başladı. Kadın sustu. Galip odadan çıkarken kadın arkasından fısıldadı:

“Hepimiz O’nu bekliyoruz, hepimiz, hepimiz O’nu bekliyoruz.”

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hepimiz O’nu Bekliyoruz

“Esrarlı şeyleri dehşetli severim.”

Dostoyevski

Hepimiz O’nu bekliyoruz. Hepimiz yüzyıllardır O’nu bekliyoruz. Bazılarımız, Galata Köprüsü üzerindeki kalabalıktan bunalıp Haliç’in kurşuni mavi sularına kederle bakarken; bazılarımız, Surdibi’ndeki iki göz odayı bir türlü ısıtmayan sobaya odun atarken; bazılarımız, Cihangir’in arka sokağındaki Rum apartmanının o hiç bitmeyen merdivenlerini çıkarken; bazılarımız ücra bir Anadolu kasabasında, meyhanede arkadaşlarla buluşma saati gelsin diye, İstanbul gazetesindeki bulmacayı çözerken; bazılarımız da, o gazetede sözü edilen ve resmi basılan uçak-

lara binmeyi, aydınlık salonlara girmeyi, güzel gövdelere sarılabilmeyi hayal ederken O'nu bekliyoruz. Ellerimizde yüz kere okunmuş gazetelerden katlanmış kesekâğıtları, en ucuz plastikte yapıldığı için içindeki elmaları da sentetik bir kokuyla kokutan plastik torbalar, avuç içlerimizde ve parmaklarımızda morumsu izler bırakan pazar fileleri, çamurlu kaldırımlarda hüznüle yürürken de O'nu bekliyoruz. Cumartesi akşamları şişeleri ve camları kıran erkeklerle dünya güzeli kadınların doyum olmaz maceralarını seyrettiğimiz sinemalardan, yalnızlık duygusunu artıran orospularla yattığımız kerhanelerin sokağından, küçük saplantılarımız var diye acımasız arkadaşlarımızın bizimle alay ettiği meyhanelerden ve gürültücü çocukları bir türlü uyuyamadığı için radyolarındaki tiyatroyu bile tadını çıkararak dinleyemediğimiz komşu evinden dönerken, hepimiz O'nu bekliyoruz. Bazılarımız O'nun arsız çocukların sapanlarıyla sokak lambalarını kırdıkları arka mahallelerin karanlık köşelerinde ilk görüneceğini söylüyor, bazıları da Milli Piyango, Spor Toto, çıplak kadınlı dergi, oyuncak, tütün, prezervatif ve her türlü ıvır zıvır satan günahkârların dükkânlarının önünde. Nerede, ama nerede ilk görünürse görünsün, ister küçük çocukların günde on iki saat kıyma yoğurduğu köfteci dükkânlarında, ister binlerce gözün tek bir isteğin bakışıyla yanarak tek bir göze dönüştüğü sinemalarda, ister melek kadar günahsız çobanların mezarlıklardaki servilerin büyüüne kapıldığı yeşil tepelerde ilk ortaya çıksın, O'nu ilk gören talihlinin hemen tanıyacağını ve sonsuzluk kadar uzun ve bir göz kırpmaya kadar kısa süren bekleyişin sona erip, kurtuluş vaktinin geldiğinin hemen anlaşılacağını söylüyor herkes.

Kuran bu konuda yalnızca harfleri okumasını bilenler için açık ("El İsrâ" suresinin 97. ayeti, "Ez-Zümer" suresinin Allah'ın *Kuran*'ı "birbirine benzer ve çift inzal" ettiğini söyleyen 23. ayeti vs.) *Kuran*'ın inişinden üç yüz elli yıl sonra yazan Kudüslü Mutahhar İbni Tahir'in *Başlangıç ve Tarih* adlı kitabına göreyse, bu konudaki tek kanıt, Muhammed'in "adı, görünüşü ya da işi benimkini tutan birinin yol göstereceği" yolundaki sözleri ya da bu ve benzeri hadislerle kaynaklık eden öbür tanıkların şahitlikleri. Bundan gene üç yüz elli yıl sonra, Şiilerin Samarra'daki Hâkimü'l-Vakt Türbesi'nin yeraltındaki mahzeninde, O'nun

zuhur etmesinin törenlerle beklendiğine İbni Batuta'nın *Seyahatname*'sinde kısaca değindiğini biliyoruz. Otuz yıl sonra ise, Firuz Şah'ın kâtibine yazdırdığına göre, Delhi'nin sarı ve tozlu sokaklarında, O'nu ifşa edeceği harflerin esrarıyla birlikte bekleyen binlerce mutsuz varmış. Yine aynı yıllarda, İbni Haldun'un O'nun ortaya çıkışıyla ilgili hadisleri aşırı Şii kaynaklarından ayıklayarak tek tek ele aldığı *Mukaddime*'sinde, bir başka noktanın yeniden üzerinde durulduğunu biliyoruz: O'nunla birlikte Deccal'in, Şeytan'ın ya da Frenklerin anlayış ve diliyle söylersek Anti-Christ'in görüleceği ve o kıyamet ve kurtuluş gününde O'nun Deccal'i öldüreceği.

Şaşırtıcı olan şey ise, ücra bir Anadolu kasabasındaki evinde kurduğu bir hayali bana yazan değerli okurum Mehmet Yılmaz'dan, ondan yedi yüz yıl önce bu hayali kurup *Anka-yı Mugrib*'inde yazan İbni Arabî'ye, bizden bin yüz on bir yıl önce, O'nun kurtardıklarını peşine takıp İstanbul'u Hristiyanlardan fethedeceğini rüyasında gören filozof El Kındî'den, çok sonraları gerçekleşen bu rüyanın bir arka sokağında, Beyoğlu'ndaki bir manifaturacı dükkânında makaralar, düğmeler ve naylon çoraplar arasında O'nun düşünüyünce kuran tezgâhtar kıza kadar, herkesin büyük kurtarıcıyı düşlerken ve beklerken O'nun yüzünü bir türlü hayal edememesi.

Oysa Deccal'i çok iyi hayal edebiliyoruz: Buhari'nin *Enbiya*'sına göre, Deccal tek gözlü ve kızıl saçlıdır, *Hacc*'ına göre, yüzünün üzerinde kim olduğu yazılıdır; Tayalisi'ye göre kalın boyunlu olan Deccal, ondan bin yıl sonra, İstanbul'da hayal kuran Hoca Nizamettin Efendi'nin *Tevhid*'ine göre ise kırmızı gözlü ve kemiklidir. Benim ilk gazetecilik yıllarımda Anadolu'da çok okunan *Karagöz* gazetesindeyse, bir Türk cengâverinin serüvenlerinin anlatıldığı çizgi romanda, Deccal, yıllık ve çarpık ağızlı çizilirdi. Henüz fethedilmemiş Konstantinopolis'in dilberleriyle sevişen cengâverimizin, inanılmaz hileleriyle boğuştuğu (bazılarını ressama ben önerirdim) Deccal, geniş alınlı, iri burunlu ve bıyıksızdı. Deccal'in hayal gücümüzü bu kadar hareketlendirmesine karşılık, hepimizin beklediği kurtarıcıyı, O'nu bütün renkleriyle canlandırabilen tek yazarımız Doktor Ferit Kemal'in eseri *Le Grand Pacha*'yı Fransızca yazıp, ancak

1870'te Paris'te yayımlatabilmesini bazılarımız edebiyatımız için bir kayıp olarak görüyorlar.

O'nu bütün gerçekliğiyle tasvir eden bu tek eseri, *Le Grand Pacha'yı* Fransızca yazıldığı için Türk edebiyatının bir parçası olarak görmemek ne kadar yanlışsa, *Şadırvan* ya da *Büyük Doğu* gibi Doğucu dergilerde, bazılarının bir eziklik duygusuyla, Rus romancısı Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'indeki Büyük Engizitör parçacığının bu küçük risaleden yürütüldüğünü ileri sürmeleri de o kadar acıklıdır. Doğu'dan Batı'ya, ya da Batı'dan Doğu'ya yürütülmüş eserler efsanesi, bana hep şu düşüncemi hatırlatır: Dünya dediğimiz rüyalar âlemi, bir uykudagezerin şaşkınlığı içinde kapısından giriverdiğimiz bir evse eğer, edebiyatlar da, alışmak istediğimiz bu evin odalarına asılmış duvar saatlerine benzerler. Şimdi:

1. Bu düşler evinin odalarındaki tıkırtılı saatlerin birinin doğru ya da yanlış olduğunu söylemek saçmadır.

2. Odalardaki saatlerden birinin öbüründen beş saat ileri olduğunu söylemek de saçmadır, çünkü aynı saatin yedi saat geri olduğu sonucu da aynı mantıkla çıkarılabilir.

3. Saatlerden biri dokuzu otuz beş geçeyi gösterdikten herhangi bir süre sonra, evdeki başka bir saatin dokuzu otuz beş geçeyi göstermesinden, ikinci saatin birincisini taklit ettiği sonucunu çıkarmak da saçmadır.

Sayısı iki yüzü aşan mutasavvıfane kitap yazan İbni Arabi, İbni Rüşd'ün Kurtuba'daki cenazesinde bulunmadan bir yıl önce Fas'taydı ve *Kuran*'ın yukarıda sözünü ettiğim (dizgici, şimdi sütunun üstündeysek "yukarıda" değil "aşağıda" yaz!) "El İsra" suresinde anlatılan, Muhammed'in bir gece Kudüs'e götürülüp oradan merdivenle (Arapçası Miraç) göğe çıkması, Cennet'i, Cehennem'i iyi bir seyretmesi hikâyesinden (rüyasından) ilhamla bir kitap yazıyordu. Şimdi, İbni Arabi'nin rehberi eşliğinde göğün yedi katını nasıl dolaştığını, oralarda gördüklerini, rastladığı peygamberlerle neler söyleştiklerini anlatışına ya da bu kitabı tam 35 yaşında (1198) yazışına bakıp, Nizam adlı bu rüyalardan çıkma kızın doğru, Beatrice'in yanlış; ya da İbni Arabi'nin doğru, Dante'nin yanlış; ya da *Kitabül-İsra* ile *Makamü'l-Asra*'nın doğru, *Divina Commedia*'nın yanlış olduğu-

na hükmetmek, demin sözünü ettiğim birinci cins saçmalığa örnektir.

Endülüslü filozof İbni Tufeyl'in ıssız adaya düşen bir çocuğun doğayı, nesneleri, kendisini emziren bir geyiği, denizi, ölümü, gökleri ve "ilahi gerçekleri" tanıyarak, orada tek başına yıllarca yaşayışını ta on birinci yüzyılda kaleme almasına bakıp, *Hayy Bin Yakzan*'ın *Robinson Crusoe*'dan altı yüzyıl ileri olduğuna karar vermek; ya da ikincisinin eşyaları ve araçları daha ayrıntıyla anlatmasına bakıp İbni Tufeyl'in Daniel Defoe'dan altı yüzyıl geri olduğunu söylemek de ikinci cins saçmalığa örnektir.

Üçüncü Mustafa devri şeyhülislamlarından Hacı Veliyyüddin Efendi, 1761 Mart ayında, bir cuma akşamı evine gelip yazı odasındaki muhteşem dolabı gören geveze bir dostunun, "Hoca Efendi, dolabın da aklın kadar karışık mış!" yolundaki saygısız ve münasebetsiz sözü üzerine, ani bir ilhama kapılıp, hem aklında, hem de ceviz dolabında her şeyin yerli yerinde olduğunu, ikisini birbirine benzeterek kanıtlayan uzun bir mesnevi yazmaya başlamış. Bu eserde, iki kapaklı, dört gözlü ve on iki çekmeceli Ermeni işi o şahane dolapta olduğu gibi, aklımızın içinde de, saatleri, mekânı, sayıları, kâğıtları ve bugün "nedensellik", "varlık", "zorunluluk" dediğimiz nice ıvır zıvrı saklayan on iki göz olduğunu Alman filozof Kant'ın saf aklın on iki kategorisini sıraladığı o ünlü eserini yayımlayışından yirmi yıl önce göstermesine bakıp, Alman'ın onu taklit ettiği sonucunu çıkarmak da üçüncü cins saçmalığa örnektir.

Doktor Ferit Kemal, hepimizin beklediği büyük kurtarıcıyı, O'nu bütün canlılığıyla resmederken, yüz yıl sonra soydaşlarının kendisine bu türden saçmalıklarla yaklaşıcağını bilseydi, şaşmazdı; çünkü bütün hayatı kendisini bir rüyanın sessizliğine bırakan bir ilgisizlik ve unutulmuş halesiyle çevriliydi zaten. Bugün, onun hiçbir fotoğrafta göremediğim yüzünü, bir rüyadagezerin hayaletimsi yüzü gibi düşleyebiliyorum ancak: Bir esrarkeşti. Kendisi gibi, Paris'teki birçok hastasını afyonkeş ettiğini Abdurrahman Şeref'in *Yeni Osmanlılar ve Hürriyet* adlı küçültücü çalışmasından çıkartıyoruz. 1866'da, –evet, Dostoyevski'nin ikinci Avrupa yolculuğundan bir yıl önce– belli belirsiz bir isyan ve hürriyet duygusu yüzünden Paris'e gitmiş, Avrupa'da

yayımlanan *Hürriyet* ve *Muhbir* gazetelerinde bir iki makalesi çıkmış, ama Jöntürkler sarayla uzlaşıp tek tek İstanbul'a dönerlerken, o Paris'te kalmış. Başka bir iz yok. Kitabının önsözünde Baudelaire'in *Paradis Artificiels*'inden söz ettiğine göre, benim çok sevdiğim De Quincey'den haberliydi belki; belki de, afyonla deneylere de girmişti; ama O'nu anlattığı sayfalarda bu deneylerin değil, tam tersi, bugün bizim ihtiyacımız olan kuvvetli bir mantığın izleri görülüyor. Bu yazıyı, bu mantığı tartışmak, silahlı kuvvetlerimizin yurtsever subaylarına *Le Grand Pacha*'daki karşı durulmaz düşünceleri tanıtmak için yazıyorum.

Ama bu mantığı anlamak için, önce kitabın havasına girmek gerekiyor. Mavi ciltli, 1870'te Paris'te yayımcı Poulet-Malassis tarafından kalınca bir saman kâğıda basılmış bir kitap düşünün. Yalnızca doksan altı sayfa. Bir Fransız ressama (De Tennielle) çizdirilmiş, o zamanın İstanbul'undan çok, bugünün taş binalı, kaldırımlı, parke kaplı İstanbul sokaklarına benzeyen, o zamanki taş hücrelerden ve ilkel işkence aletlerinden çok, bugünkü beton fare deliklerini ve askılı, manyetolu işkence aletlerini hatırlatan çevrelerin, eşyaların ve gölgelerin resimlerini düşünün.

Kitap, bir gece yarısı, İstanbul'un arka sokaklarından birini tasvirle açılıyor. Bekçilerin kaldırımları döven bastonlarından ve uzak mahallelerde birbirleriyle boğuşan köpek çetelerinin ulumalarından başka hiçbir ses yok. Ahşap evlerin kafeslerle kaplı pencerelerinden hiçbir ışık sızılmıyor. Bir soba borusundan çıkan belli belirsiz bir duman, damların, kubbelerin üstüne inmiş incecik sise karışıyor. Bu derin sessizlik içinde, boş kaldırımlarda yürüyen ayak sesleri duyuluyor. Herkes bir müjde gibi duyuyor bu tuhaf, yeni, beklenmedik ayak seslerini; hırka üzerine hırka giyip soğuk yataklara girmeye hazırlananlar da, kat kat yorganlar altında rüya görenler de.

Ertesi gün ise, gecenin kasvetinden uzak güneşli bir şenliktir. Herkes O'nu tanımış, herkes O'nun O olduğunu anlamış, herkes karamsarlık zamanlarında hiç bitmeyeceğini sandığı acılarla yüklü sonsuzluk saatinin dolduğunu kavramıştır. Bu bayram havası içinde dönen atlıkarıncalar, barışan eski düşmanlar, elmaşekeri ve macun yiyen çocuklar, birlikte şakalaşan kadınlar ve erkekler, çalıp oynayanlar arasındadır O. Güzel günlere götüreceği, za-

ferden zafere koşturacağı mutsuzlar arasında yürüyen üstün bir Kurtarıcı'dan çok, kardeşleri arasında yürüyen bir ağabeydir O. Ama, bir kuşkunun gölgesi de vardır yüzünde; bir düşüncenin, bir sezginin. İşte o zaman, sokaklarda böyle düşünceli yürürken O, Grand Pacha'nın adamları O'nu yakalayıp şehrin taş kemerli soğuk zindanlarından birine tıkarlar. Gece yarısı, elinde bir kandil, Grand Pacha O'nu hücrelerinde ziyarete gelir, bütün gece konuşur.

Kimdi Grand Pacha? Bunu yazar gibi, ben de, okuyucunun kendi özgürlüğüyle karar vermesini istediğim için, bu çok kendine özgü kişinin adını bile büsbütün Türkçeye çeviremiyorum. Paşa olmasına bakıp bir büyük devlet adamı, bir büyük asker ya da büyük rütbeli herhangi bir asker olduğunu düşünebiliriz. Sözlerindeki mantığın doğruluğuna bakıp, aynı zamanda bir filozof ya da bizde çok görülen ve kendinden çok devleti, milleti düşünen kişilerde hissettiğimiz bir tür bilgeliğe erişmiş yüce bir kişi olduğunu da düşünebiliriz. Bütün gece o zindan hücrelerinde Grand Pacha anlatacak, O dinleyecektir. İşte Grand Pacha'nın O'nu susturan ve ikna eden mantığı ve sözleri:

1. Herkes gibi ben de hemen senin O olduğunu anladım (diye sözlerine başlar Grand Pacha). Bunu anlamam için yüzlerce, binlerce yıldır yapıldığı gibi, harflerin, rakamların sırlarına, gökteki ya da *Kuran*'daki belirtilere, senin hakkında yazılmış kehanetlere başvurmama gerek kalmadı hiç. Kalabalığın yüzündeki sevinci ve zafer heyecanını görünce anladım senin O olduğunu. Şimdi, acıları ve kederi unutturmanı, kaybettikleri umudu vermeni, onları zaferden zafere koşturmanı bekliyorlar senden, ama sen bunları verebilecek misin onlara? Yüzyıllarca önce Muhammed mutsuzlara umut verebilmişti, çünkü kılıcıyla zaferden zafere koşturmuştu onları. Oysa, bugün imanımız ne olursa olsun, İslam'ın düşmanlarının silahları bizimkilerden çok daha güçlü. Hiçbir askeri başarı imkânı yok! Kendilerini "O" diye tanıtan düzmece Mehdi'lerin Hindistan'da, Afrika'da İngilizlere, Fransızlara bir süre kök söktürmelerinden sonra ezilip yok olmalarından, daha büyük yıkımlara yol açmalarından da belli değil mi bu? (Bu sayfalardan, yalnızca İslam'ın değil, Doğu'nun Batı önünde büyük çaplı bir zafer kazanmasının da artık bir hayal olduğunu gösteren askeri, iktisadi karşılaştırmalar var:

Grand Pacha, Batı'nın zenginlik düzeyiyle Doğu'nun sefaletini gerçekçi bir siyasetçinin yapacağı gibi dürüstçe karşılaştırıyor ve O, bir şarlatan değil, gerçekten O olduğu için, çizilen bu iç karartıcı resmi sessizce ve hüzünle onaylıyor.)

2. Ama bu içler acısı sefalet, mutsuzlara bir zafer umudu verilemeyeceği anlamına gelmez tabii (diye devam ediyor Grand Pacha sözlerine, vakit gece yarısını çok geçmişken). Yalnızca “dış” düşmanlarımıza karşı savaş açamayız. Ama ya içeridekiler? Bütün sefaletin, acılarımızın kaynağı içimizdeki günahkârlar, tefeciler, kan içiciler, zalimler ya da öyle oldukları halde sureti haktan gözükenler olmasın sakın? Mutsuz kardeşlerine bir zaferin ve mutluluğun umudunu yalnızca içimizdeki düşmana karşı açacağın savaşla verebileceğini sen de görüyorsun değil mi? O zaman, bu savaşın kahraman askerlerle, gazilerle değil, muhbirlerle, cellatlarla, polisle, işkencecilerle birlikte verilecek bir savaş olduğunu da görüyorsun demektir. Umutsuzlara sefaletin sorumlusu olan bir suçlu göstermeli ki, onun başının ezilmesiyle cennetin yeryüzüne ineceğine inanabilsinler. Bizim son üç yüz yıldır yaptığımız da yalnızca budur. Kardeşlerimize umut verebilmek için aralarındaki suçluları gösteriyoruz onlara. Onlar da, ekmek kadar umut da istedikleri için inanıyorlar. Suçluların aralarında en zeki ve en dürüst olanları, her şeyin bu mantıkla yapıldığını gördükleri için, cezaları infaz edilmeden önce, varsa eğer, küçük suçlarını bire on katıp anlatıyorlar ki, mutsuz kardeşleri hiç olmazsa biraz daha umutlanabilsinler. Bazılarını af bile ediyoruz, aramıza katılıp suçlu avına çıkıyorlar. *Kuran* gibi, umut da, yalnız vicdani hayatımızı değil, bizim dünyevi hayatımızı da ayakta tutuyor: Umudu ve özgürlüğü, ekmeği beklediğimiz yerden bekleriz çünkü.

3. Senden beklenen bütün bu güç işleri başarabilecek kadar kararlı, kalabalıklar içinden suçluları gözünü kırpmadan çekip çıkarabilecek kadar adil ve pek istemeden de olsa, onları işkenceden geçirebilecek kadar, bütün bu işlerin üstesinden gelebilecek kadar güçlü olduğunu biliyorum: Çünkü O'sun sen. Ama bu umutla ne kadar oyalayabileceksin bu kalabalıkları? Bir süre sonra, işlerin düzelmediğini görecekler. Elleriindeki ekmek büyümediği için senden aldıkları umut da tükenmeye başlayacak.

O zaman, Kitap'a ve her iki dünyaya olan inançlarını kaybetmeye başlayacaklar gene; kendilerini, bir gün önce yaşadıkları derin karamsarlığa, ahlaksızlığa, ruhsal sefalete kaptıracaklar. En kötüsü, senden şüphelenmeye, senden nefret etmeye başlayacaklar. Muhbirler senin cellatlarına ve çalışkan işkencecilerine seve seve teslim ettikleri suçlular için vicdan azabı duymaya başlayacaklar; polisler ve gardiyanlar yaptıkları işkencelerin anlamsızlığından öyle bir yorulacaklar ki, ne en son yöntemler oyalayacak onları, ne de senin onlara vermeye çalıştığın umut; darağaçlarından salkım salkım üzümler gibi sallandırılıveren talihsizlerin boşu-boşuna kurban edildiğine karar verecekler. O kıyamet gününde, artık ne sana, ne senin onlara anlattığın hikâyelere inanacaklarını görüyorsundur. Ama daha kötüsünü de görüyorsundur: Hep birlikte inanacakları bir hikâye kalmayınca, hepsi tek tek kendi hikâyesine inanmaya başlayacak, herkesin kendi hikâyesi olacak, herkes kendi hikâyesini anlatmak isteyecek. Kalabalık şehirlerin kirli sokaklarında, bir türlü çekidüzen verilemeyen çamurlu meydanlarında, milyonlarca sefil, başkalarının çevresinde bir mutsuzluk halesi taşır gibi taşıdıkları kendi hikâyeleriyle uyku-dagezerler gibi hüznle gezinecekler. O zaman onların gözünde sen O değil, Deccal olacaksın artık, Deccal de sen! Bu sefer senin değil Deccal'in, O'nun hikâyelerine inanmak isteyecekler. Zaferle geri dönen ben ya da benim gibi biri olacak Deccal. O da bu mutsuzlara senin yıllardan beri onları kandırdığını, umut değil, onlara yalan aşladığını, aslında O değil Deccal olduğunu söyleyecek. Belki buna da gerek kalmayacak, ya Deccal'in kendisi ya da yıllardır senin kendisini kandırdığına karar vermiş bir mutsuz, bir gece yarısı, karanlık bir sokakta tabancasının kurşunlarını senin bir zamanlar kurşun işlemez sanılan ölümlü gövdene boşaltıverecek. Böylece, yıllarca onlara umut verdiği ve yıllarca onları kandırdığın için, artık alışıp sevmeye başladığın çamurlu sokakların, kirli kaldırımların birinde, bir gece ölümlü bulacaklar.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri

“İşsiz güçsüz adamlarla masal, hikâye arayanlar”

Mevlânâ

Sirkeci'den Galatasaray'a gelirken takside yanına oturduğu, siyah beyaz filmlerden çıkmış adamı yeniden gördüğünde, Galip, Türkân Şoray benzerinin odasından yeni ayrılmıştı. Beyoğlu Karakolu'nun önündeydi, nereye gideceğine karar veremiyordu, mavi ışığı yanıp sönen bir polis arabası köşeyi dönüp kaldırma yanaşınca bir an durakladı. Arabanın aceleyle açılan arka kapısından ite kaka çıkarılan adamı hemen tanıdı: İki polisin arasındaydı, üzerindeki o siyah beyaz filmlere yakışır hava kaybolmuş, gecenin lacivert ve suçlu renklerine uygun bir canlılık gelmişti yüzüne. Dudağının kenarında, karakolun cephesini her türlü baskına karşı ıslık ıslık aydınlatan lambaların parlak ışığının yansıdığı koyu kırmızı bir kan izi vardı, ama silmiyordu. Takside sıkı sıkıya sarıldığı işadamı çantası polislerin birinin elindeydi, suçunu kabul etmişlerin tevekkülüyle önüne bakarak yürüyordu, ama hayatından da fazlasıyla memnun gibiydi. Karakolun dış merdivenlerinin önünde Galip'i görünce, bir an, tuhaf ve korkutucu bir keyifle baktı:

“İyi akşamlar beyefendi!”

“İyi akşamlar!” dedi Galip kararsızlıkla.

“Kim o?” diye sordu polislerden biri Galip'i işaret ederek.

Adamı ite kaka karakoldan içeri soktukları için, Galip konuşmanın devamını işitemedi.

Anacaddeye çıktığında, saat biri geçiyordu; karla kaplı kaldırımlarda hâlâ gelip geçenler vardı. “İngiliz Konsolusluğu'nun bahçesine paralel sokaklardan birinde,” diye düşünüyordu Galip, “yalnız Anadolu'dan para yemeye gelen haciağaların değil, okumuş yazmışların da gittiği, sabaha kadar açık bir yer varmış!” Bu bilgileri, böyle yerlerden alaycı bir dil kullanıyormuş gibi yaparak söz eden sanat dergilerinden Rüya edinirdi.

Tokatlıyan Oteli'nin eski binasının önünde, Galip, İskender'le

karşılaştı. Nefesinden bol bol rakı içtiği anlaşılıyordu: BBC'den gelen televizyoncu takımını Pera Palas'tan almış, "bir binbir gece İstanbul'u yaptırmak" için onları gezdirmiş (çöp tenekelerini karıştıran köpekler, esrar ve halı tüccarları, göbekli göbek dansözleri, pavyon kabadayıları vs.), arka sokakların birinde de bir pavyona götürmüş. Eli çantalı tuhaf bir adam anlaşılmayan bir kelime yüzünden kavga çıkarmış orada, onlarla değil, başkalarıyla, polisler gelip adamı yaka paça götürmüşler, bir başkası da pencereden tırmanıp kaçmış, bu kargaşadan sonra da masalarına çevreden gelen başkaları da oturmuş ve böylece, isterse şimdi Galip'in de katılabileceği eğlenceli bir gece başlamış. Galip filtersiz sigara arayan İskender'le Beyoğlu'nda aşağı yukarı yürüdükten sonra, kapısında "Gece Kulübü" yazan pavyona gitti.

Galip'i neşe, ilgisizlik ve gürültüyle karşıladılar. İngiliz gazeteciler arasındaki güzel bir kadın, hikâyesini anlatıyordu. Fasil heyeti susmuş, numarasına başlayan hokkabaz, kutuların içinden kutular, o kutuların içinden başka kutular çıkarıyordu. Yardımcısı kızın bacakları çarpıktı, göbeğinin biraz altında "sezaryen" ameliyatının dikiş izleri vardı. Galip kadının herhangi bir çocuğu değil, yalnızca elindeki uykulu tavşanı doğurabileceğini düşündü. Zati Sungur'dan yürütme "kaybolan radyo" numarasından sonra, kutulardan gene kutular çıkmaya başlayınca pavyonda ilgi dağıldı.

Masanın öteki ucunda oturan İngiliz kadının anlattıklarını İskender Türkçeye çeviriyordu. Galip başını kaçırdığı hikâyenin anlamını kadının anlamlı yüzünden okuyabileceğine iyimserlikle inanarak dinledi. Hikâyenin geri kalan kısmından, bir kadının (hikâyeyi anlatan kadının kendisi diye düşündü Galip) kendisini dokuz yaşından beri tanıyan ve seven bir erkeği apaçık bir gerçeğe, bir dalgıcın getirdiği bir Bizans parasının üzerindeki belirli bir anlama inandırmak istediği, ama kadına duyduğu sevgiden başka bir şey göremeyen erkeğin gözlerinin, birlikte tanık oldukları bu sihre kapandığı, yalnızca aşkının heyecanıyla şiirler yazabildiği anlaşılıyordu. "Böylece dalgıcın denizin dibinde bulduğu Bizans parası yüzünden, amca çocukları en sonunda evlenebilmişler. Ama paranın üzerinde gördüğü yüzün büyüüne inanan kadının hayatı bütününüyle değişirken,

erkek hiçbir şey anlayamamış,” dedi kadının dediklerini Türkçe söyleyen İskender. Bu yüzden, kadın ömrünün sonuna kadar tek başına kulede yaşamış. (Galip kadının erkeği terk ettiğini düşündü.) Hikâyenin sonunun geldiği anlaşılınca uzun masada oturanların takındıkları o “insani duygular”a saygılı “insancıl” sessizlik Galip’e saçma gözüktü. Güzel bir kadın, budala bir erkeği terk etti diye herkesin kendisi gibi sevinmesini istemiyordu belki, ama “güzel kadının” güzelliği yanında, yarısını dinlediği hikâyenin trajik (böyle gösterişli kelimeleri izleyen o yapmacıklı ve budalaca sessizliğe bürünmüşlerdi çünkü) ve acıklı sonu gülünçtü. Hikâyesini bitirdiğinde Galip anlatıcı kadının güzel değil yalnızca canayakın olduğuna karar vermek istedi.

Bundan sonraki hikâyeye başlayan uzun boylu adamın, adını şurada burada daha önceleri işittiği bir yazar olduğunu Galip, İskender’in sözünden anladı. Gözlüklü adam anlatacaklarının gene bir yazara ilişkin olduğunu söyleyerek dinleyicilerini bu yazarın kimliğini kendisinininkiyle karıştırmamaları için uyardı. Yazar bunu, biraz utanan, biraz da sofradakilerle yakınlık kurmak ister bir tavırla söylerken, tuhaf bir şekilde gülümsediği için, Galip yazarın niyeti konusunda kararsız kalmıştı.

Yazarın anlattığına göre, uzun yıllar, kendi evinde, kendi başına, hiç kimseye göstermediği, gösterse de kimsenin yayımlamayacağı romanlar, hikâyeler yazmış bu adam. Saplantıyla bağlı olduğu işine (o zamanlar iş de değilmiş) kendini o kadar vermiş ki, yalnızlık yazar için bir tür alışkanlık olmuş: İnsanları sevmediği ya da hayatlarına itirazları olduğu için değil, kapalı kapı ardındaki yazı masasından bir türlü ayrılamadığı için insan içine çıkamıyormuş. Masasının başında yapayalnız yaşaya yaşaya, yazarın “toplumsal hayat” alışkanlıkları öyle körelmiş ki, kırk yılın tekinde insan arasına çıktığında, kalabalık içine girdiğinde şaşırıp bir köşeye çekilir, masasının başına döneceği saatleri beklermiş. Masasının başında her gün on dört saatten fazla zaman geçirdikten sonra, sabaha doğru günün ilk ezan sesleri şehrin minarelerinde ve tepelerinde birbiri arkasından duyulurken, yazar yatağına girer, onca yılda bir kere, o da rastlantıyla görebildiği sevgilisini düşlermiş, ama bu kadını, herkesin sözünü ettiği cinsten bir “aşk”la ya da “cinsellik” duygusuyla

değil, yalnızca yalnızlığın tersi olabilecek düşsel bir yoldaşlık özlemiyle hayal edermiş.

“Aşk”ı yalnızca kitaplardan anlayabildiğini, cinsellik konusunda ise fazla heyecanlı olmadığını söyleyen yazar, düşlediği bu olağanüstü güzel kadınla, yıllar sonra evlenmiş de. Tıpkı o sıralarda yayımlanan kitapları gibi, hayatında fazla bir değişiklik yapmamış bu evlilik. Gene günde on dört saati yalnız başına masasında oturarak geçiriyormuş yazar, gene hikâyelerindeki cümleleri sabırla, ağır ağır yeniden kuruyor, yeni hikâyeler için ayrıntılar düşlerken saatlerce masasının üzerindeki boş kâğıtlara bakıyormuş. Hayatındaki tek değişiklik, sabaha doğru girdiği yatağında sessizce uyuyan güzel ve sessiz karısının gördüğü rüyalarla, kendisinin sabah ezanını dinlerken alışkanlıkla kurduğu düşler arasında hissettiği koşutlukmuş. Karısının yanında uzanıp hayal kurarken artık yazara kendi düşleriyle karısının kiler arasında bir ilişki var gibi geliyormuş. Tıpkı nefes alıp verişlerinde farkında olmadan kurulan ve alçakgönüllü bir müziğin iniş çıkışlarını hatırlatan ahenk gibi. Yazar yeni hayatından memnunmuş, uzun yalnızlık yıllarından sonra, başka birisinin yanında uyumak ona zor gelmiyormuş, güzel kadının nefesini dinleyerek hayal kurmaktan, rüyalarının birbirine karıştığına inanmaktan hoşlanıyormuş.

Bir kış günü karısı, üzerinde fazla durulabilecek bir bahane göstermeden kendisini terk edince, yazar için zor günler başlamış. Sabah ezanını dinleyerek yattığı yatağında eskisi gibi düş kuramıyormuş bir türlü. Evliliğinden önce ve evliliği sırasında kolaylıkla kurup huzuruyla uyuduğu hayaller, istediği “inandırıcılık” ya da “parlaklık” düzeyine bir türlü çıkamıyormuş. İsteddiği gibi yazamadığı bir romandaki gibi, sanki düşlerinde sırrı ortaya çıkmayan, yazarı korkulu çıkmaz sokaklara sürükleyen bir yetersizlik, bir kararsızlık varmış. Karısının kendisini terk ettiği ilk günlerde yazarın rüyalarındaki bu düşüklük öyle bir hale gelmiş ki, her zaman sabah ezanlarıyla uyuyabilen yazar, ilk kuşların ağaçlarda ötmesinden, martıların geceleri hep birlikte toplasıkları şehrin damlarını terk etmesinden, çöp kamyonuyla ilk belediye otobüsünün geçmesinden çok sonra bile, uyuyamıyormuş. Daha da kötüsü, düşlerindeki ve uykusundaki bu

eksikliğın yazarın yazdığı sayfalarıda da kendisini göstermesiy-miş. Yirmi kere yeniden yazsa da, en basit cümleye bile istediğı canlılığı veremediğini görüyormuş yazar.

Bütün dünyasını saran bu buhrandan çıkabilmek için yazar çok emek vermiş, kendini yeni bir sıkı düzene sokmuş, eski düşlerinin ahengini bulabilmek için onları tek tek hatırlamaya zorlamış kendini. Haftalar sonra, gene sabah ezanlarıyla huzurla uyuduğı bir uykunun hemen arkasından, uykuda yürür gibi kalkıp başına oturduğu yazı masasında istediğı canlılık ve güzellikte cümleler yazmaya başlayınca buhrandan çıktığını anlamış, bunu başarabilmek için, farkında olmadan keşfettiğı tuhaf bir hileye başvurduğunu da.

Karısının terk ettiğı kişi, istediğı düşleri kuramadığı için yazar, önce kendi eski halini düşlüyormuş, yatağını kimseyle paylaşmayan, hayalleri hiçbir güzel kadının rüyalarıyla karışmayan kendi eski halini. Geçmişte bıraktığı o kişiliğı kararlılıkla ve o kadar yoğunlukla düşlüyormuş ki, sonunda hayalini kurduğu o kişinin yerine geçiyor ve böylece onun hayallerini kurmaya başlayarak huzurla uyuyabiliyormuş. Kısa bir süre sonra da bu ikili hayata alıştırğı için, hayal kurmak ya da yazabilmek amacıyla kendisini zorlamasına bile gerek kalmamış. Aynı sigaralarla küllüğü doldurarak, aynı fincanla kahveler içerek bir başkası olup yazıyor, aynı yatakta, aynı saatlerde, kendi geçmişinin hayaletine bürünerek huzurla uyuyabiliyormuş.

Bir gün karısı, gene üzerinde fazla durulabilecek bir bahane göstermeden kendisine (eve demişmiş kadın) geri döndüğünde yazar için gene alışamadığı zor bir dönem başlamış. İlk terk edildiğı günlerde düşlerinde baş gösteren belirsizlik yeniden bütün hayatına sinmiş çünkü. Uğraşa uğraşa uyuduğı uykularından kâbuslarla uyanıyor, eski kimliğiyle de, yeni kimliğiyle de bir huzur bulamadan, ikisi arasında evinin yolunu şaşırmış bir sarhoş gibi boşu boşuna dolanıyormuş. Bu uykusuzluk sabahlarının birinde, yatağından kalkıp, elinde yastık, yazı masasıyla kağıtlarının durduğu kalorifer ve toz kokan odaya gitmiş yazar, oradaki küçük divana büzüşerek uzanınca, hemen derin bir uykuya dalmış. O sabahtan sonra, sessiz ve esrarlı karısının yanında, onun anlaşılmaz rüyalarıyla değil, hep orada, yazı ma-

sasıyla kâğıtlarının yanı başında uyumuş yazar. Uyanır uyanmaz, uykuyla uyanıklık arasında, yazı masasına oturup düşlerinin devamı gibi gözüken hikâyelerine huzurla devam edebiliyormuş, ama şimdi korktuğu başka bir derdi varmış.

Karısı kendisini terk etmeden önce, birbirlerinin yerine geçen, birbirlerinin benzeri iki adam üzerine, sonraları okuyucularının “tarihi” dediği bir kitap yazmışmış. Huzurla uyuyabilmek, yazabilmek için, eski kişiliğinin hayaletine büründüğünde yazar, bu hikâyeyi yazan kişi oluyor, kendi geleceğini de, bu hayaletin geleceğini de yaşayamadığı için aynı heyecanla eski “benzerler hikâyesi”ni yeniden yazarken buluyormuş kendini! Her şeyin her şeyi taklit ettiği, bütün hikâyelerin ve insanların kendilerinden başka şeylerin taklidi ve aslı olduğu ve bütün hikâyelerin başka hikâyelere açıldığı bu dünya, yazara bir süre sonra o kadar gerçek gözükmeye başlamış ki, bu kadar “aşikâr” bir gerçekle yazılan hikâyelere kimsenin kanmayacağını düşünerek, kendisinin yazmaktan, okuyucularının inanmaktan hoşlanacağı gerçekdışı bir dünyaya girmeye karar vermiş. Bu amaçla, güzel ve esrarlı karısı yatağında sessizce uyurken, yazar, gece yarıları şehrin karanlık sokaklarında, lambaları kırık arka mahallelerinde, Bizans’tan kalma yeraltı dehlizlerinde, esrarkeş ve gariban kahvelerinde, meyhaneye ve pavyonlarında geziniyormuş. Şimdiye kadar gördükleri, ona “şehrimizdeki” hayatın hayal edilmiş bir dünya kadar gerçek olduğunu öğretmiş: Bu, âlemin bir kitap olduğunu, tabii ki, doğruluyormuş. Bu hayatı okumaktan, şehrin ona her an sunduğu yeni sayfalar içinde rastladığı yüzlere, işaretlere, hikâyelere baka baka her gün saatlerce yürüyüp köşe köşe sürtmekten o kadar hoşlanıyormuş ki, yatağında uyuyan güzel karısına ve yarıda bıraktığı hikâyesine hiç geri dönememekten korkuyormuş şimdi.

Aştan çok yalnızlığın, hikâyenin kendisinden çok hikâye anlatmanın üzerinde durduğu için, yazarın hikâyesi sessizlikle karşılandı. Galip, herkesin bir “nedensiz terk edilme” hatırası olduğu için, yazarın karısının onu neden terk ettiğinin özellikle merak edildiğini düşündü.

Bundan sonraki hikâyeye başlayan konsomatris kadın, anlatacaklarının gerçek olduğunu birkaç kere tekrarlayıp “turist arkadaşlarımızın” da bu önemli noktadan haberli kılındıkla-

rından özellikle emin olmak istedi: Çünkü hikâyesinin yalnız Türkiye'ye değil, bütün dünyaya ibret olmasını istiyordu. Yakın tarihte, gene bu pavyonda başlıyordu hikâye. İki amca çocuğu, yıllar sonra, aynı pavyonda karşılaşp çocukluk aşklarını yeniden alevlendirmişler. Kadın konsomatris, erkek de kabadayı (yani pezevenk, dedi kadın "turistlere" dönerek,) olduğu için böyle durumlarda bekleneneği gibi aralarında erkeğin kızı vurmasına yol açacak bir "namus" durumu da yokmuş. O zamanlar pavyon da memleket gibi sülmanmış, gençler birbirlerini sokaklarda kurşunlamaz, öperler, bayramlarda birbirlerine bomba değil şekerli paket yollarlarmış. Kızla oğlan da mutluymuşlar. Kızın babası aniden öldüğü için, aynı evde yaşar, ama ayrı yataklarda yatarlar, dört gözle evlenecekleri günü beklerlermiş.

O gün geldiğinde, kadın yanında bütün Beyoğlu'nun konsomatrisleri, boyanıp süslenir, kokular sürünürken, erkek düğün tıraşı olduktan sonra çıktığı anacaddede güzeller güzeli bir kadının ağına yakalanmış. Bir anda aklını başından alan kadın, onu Pera Palas'taki odasına götürdükten, doya doya da seviştikten sonra sırrını açıklamış: İran Şahı'yla İngiliz Kraliçesi'nin piçiymiş bu bahtsız kadın. Kendisini bir zevk gecesinden sonra yüzüstü bırakan annesiyle babasından intikam alacak bir büyük planın parçası olarak Türkiye'ye gelmiş. Kabadayımızdan, bir yarısı Milli Emniyet'te, bir yarısı Gizli Polis Teşkilatı'nda olan bir haritayı elde etmesini istiyormuş.

Tutkunun alevleriyle yanan delikanlı izin isteyip düğünün yapılacağı pavyona koşmuş; davetliler dağılmışmış, ama kız bir köşede ağlarmış. Önce onu avutmuş, sonra bir "milli dava"nın peşine düştüğünü söylemiş. Nikâhlarını ertelemişler, bütün pavyon kadınlarına, göbek dansözlerine, randevuculara, Sulukule Çingenelerine haber salıp İstanbul batakhanelerine düşen polisleri tek tek elden geçirtmişler. Sonunda, iki parçasını da elde edip haritayı birleştirdiklerinde, kız amcaoğlunun, İstanbul'un bütün çalışan kadınları gibi kendisine de oyun oynadığını, İran Şahı'yla İngiliz Kraliçesi'nin kızına âşık olduğunu anlamış. Sol göğsüne sakladığı haritayla birlikte, en düşük kadınlarla en ahlaksız erkeklerin gittiği Kuledibi'ndeki bir kerhanenin bir odasına kendini kederle sürgün edip gizlenmiş.

Amcaoğlu, cadaloz prensesin emriyle İstanbul'u karış karış aramaya başlamış. Aradıkça ama, aratanı değil, aradığını, herhangi bir kadını değil, aşkı, prensesi değil, çocukluğunun amcakızını sevdiğini anlamış. En sonunda bulduğu Kuledibi'ndeki kerhanede, bir dikiz aynasından seyrettiği çocukluk aşkının, papyon kravat takan bir zengine karşı "saflığını korumak" için ne numaralar yaptığını görünce, kapıyı kırıp kızı kurtarmış. Kabadayının yüreği yanarak (yarı çıplak sevgilisinin kaval çalışımı) seyrettiği deliğe uydurduğu gözünün üstünde acıdan koskoca bir et beni çıkmış, bir daha da kaybolmamış. Aşklarının aynı nişanından kızın da sol memesinin altında varmış. Polisle birlikte Pera Palas'ı basıp cadaloz kadını yakaladıklarında ise, erkek yutan prensesin çekmecelerinden tek tek kandırıp siyasi koleksiyonuna kattığı on binlerce masum delikanlının çeşitli pozlarda çekilmiş cırılçıplak resimleri çıkmış. Ayrıca, bu geniş politik yelpazenin yanında, televizyonda anarşistlerle birlikte sergilenen kitaplardan yüzlercesi, orak çekiçli bildirilerle son ibne padişahın vasiyeti ve üzerine Bizans haçı işlenmiş Türkiye'yi bölme planları da varmış. Polis, memlekete anarşiyi, tıpkı frengi belası gibi, bu kadının soktuğunu çok iyi biliyormuş bilmesine, ama kadının fotoğrafları arasında nice polisimizin de eli coplu, anadan doğma resmi çıktığı için, olay gazetelere geçmeden örtbas edilmiş. Yalnızca, amca çocuklarının düğün haberinin bir fotoğrafla birlikte yayımlanmasına izin verilmiş. Bir köşesinden hikâyecimizin bizzat kendisinin de, üzerinde yakası tilki kürkünden sık paltosu ve şu anda da taktığı inci küpeleriyle gözüktüğü bu fotoğraflı gazete kesliğini konsomatris çantasından çıkardı ve masada elden ele dolaştırılmasını söyledi.

Daha sonra, hikâyesinin bazı şüpheler, hatta yer yer gülümsemelerle karşılandığını gören kadın, öfkelenerek, anlattıklarının gerçek olduğunu söyleyip içeri seslendi: Prensese kurbanlarıyla birlikte nice edepsiz fotoğrafını çeken fotoğrafçı da buradaydı. Pavyon kadını masaya yaklaşan kurşuni saçlı fotoğrafçıya, "mîsafirlerimizin" iyi bir aşk hikâyesi karşılığında hem fotoğraf çektireceklerini, hem de bolca bahşış bırakacaklarını söyleyince yaşlı fotoğrafçı bir hikâyeye başladı:

Bundan en azından otuz yıl önce, küçük stüdyosuna uğrayan bir uşak, fotoğrafçıyı Şişli’de tramvay yolu üzerindeki evlerden birine çağırmış. Zengin eğlenceleri için daha uygun onca meslektaşının varken “pavyon fotoğrafçısı” diye bilinen kendisinin neden arandığını merak ederek gittiği bu evde, fotoğrafçısını karşılayan genç, güzel ve dul bir kadın, ona bir ‘iş’ teklifi yapmış: Yüklüce bir para karşılığında, her gece Beyoğlu pavyonlarında çektiği yüzlerce fotoğrafın birer kopyasını sabah kendisine bırakmasını öneriyormuş fotoğrafçıya.

Fotoğrafçı, biraz da meraktan kabul ettiği bu işin arkasında bir “aşk hikâyesi” olduğunu sezerek, kumral saçlı, şehla gözlü kadını elinden geldiğince yakından izlemeye karar vermiş. İlk iki yılın sonunda, kadının daha önceden tanıdığı ya da resmini gördüğü belirli bir erkeği aramadığını anlamış, çünkü kadının her sabah elden geçirdiği yüzlerce fotoğrafın içinden arada bir seçip başka pozlarını, büyütülmüş fotoğraflarını istediği erkeklerin yüzleri de, yaşları da birbirini hiç tutmuyormuş. Daha sonraki yıllarda, biraz işbirliğinin verdiği yakınlık, biraz da sırdaşlığın verdiği güvenle, kadın, fotoğrafçıya açılmaya başlamış:

“Bu boş suratlıların, bu anlamsız bakışlıların, bu ifadesiz yüzlerin fotoğraflarını boşu boşuna bana getirme!” diyormuş. “Hiçbir anlam, hiçbir harf göremiyorum onlarda!” Belli belirsiz bir anlamı okuyabildiği (bu kelimeyi ısrarla kullanıyormuş kadın) bir suratın öbür fotoğrafları ise, her seferinde kadını hayal kırıklığına sürükler, o zaman hep şunu söylermiş: “Hüzünlülerin, mahzunların gittiği pavyonlar ve meyhanelerde bütün bulacağımız bu kadarsa, o işyerlerinde, o dükkân tezgâhlarında, o memur masalarında ne kadar, ne kadar boş bakıyorlardır Allah’ım?”

İkisini de umutlandıracak bir iki “vaka”ya da hiç rastlamamış değillermiş ama: Bir keresinde, sonradan kuyumcu olduğunu öğrendikleri ihtiyar bir adamın kırış kırış yüzünde, üzerinde uzun uzun durduğu bir anlam okumuş kadın, ama çok eski ve çok durgunmuş bu anlam. Alnının kırışıkları ve göz altlarındaki harf zenginliği, hep kendini tekrar eden ve bugün hiç ışık tutmayan kapalı bir anlamın son nakaratlarıymış yalnızca. Yaşadıkları güne işaret eden, gerilimli harflerle kıpır kıpır bir surata üç yıl sonra rastladıkları sıra, muhasebeci

olduğunu öğrendikleri bu adamın fotoğraflarını büyütüp fırtınalı suratıyla heyecanlandıkları günlerin birinde, karanlık bir sabah, kadın, fotoğrafçıya bu muhasebecinin gazetelerde çıkan koskaca bir fotoğrafını göstermiş: “Zimmetine Yirmi Milyon Geçirdi.” Suçluluğun, kuraldışılığın heyecanı bitince, gevşeyen muhasebecinin, bıyıklı polisler arasından okuyuculara huzurla bakan yüzü, kınalar sürülmüş kurbanlık bir koyununki kadar boşmuş artık.

Tabii ki sofrada oturanlar, asıl aşkın fotoğrafçıyla kadın arasındaki aşk olduğuna, aralarında fısıldaşarak, kaş göz işaretleriyle anlaşılarak çoktan karar vermişlerdi, ama “aşk hikâyesi”nin sonunda, bambaşka bir kahraman vardı: Serin bir yaz sabahı, elindeki kalabalık bir pavyon masasının fotoğrafında, anlamsız suratlar arasında pırıl pırıl parıldaayan o inanılmaz yüzü gördüğü an, kadın, on bir yıldır sürdürdüğü araştırmalarının hiç de boşa gitmediğine hemen karar vermiş. Aynı gece, gene pavyonda görüldüğü için bu harika ve genç yüzün rahatlıkla çekilip büyütülen fotoğraflarında çok yalın, çok sade, çok açık bir anlam okunuyormuş: Aşk imiş bu anlam. Sonraları, Karagümrük’te küçük bir dükkânda saat tamirciliği yaptığını öğrendikleri otuz üç yaşındaki bu adamın temiz ve açık suratında kelimenin üç “yeni” harfi o kadar kolay okunuyormuş ki, kadın bu harflerin hiçbirini göremeyen fotoğrafçıya kör olduğunu söylemiş öfkeyle. Ondan sonraki günleri de, görücüye çıkacak bir gelin gibi titreyerek, yenilgiye mahkûm olduğunu daha baştan bilen bir âşık gibi peşinen acılar çekerek ve küçük bir umut ışığı gördüğü zamanlarda da, gerçekleşebilecek bütün mutluluk ihtimallerini kılı kırk yaran bir titizlikle hayal ederek geçirmiş. Bir haftada, saatçinin çeşitli bahane ve hilelerle çekilmiş yüzlerce fotoğrafı kadının salonunun her köşesine asılmış.

Fotoğrafçının daha yakından, daha ayrıntılı fotoğraflar çektiği bir akşamdan sonra, inanılmaz yüzü saat tamircisinin pavyondan ayağı kesilince, kadın deliler gibi olmuş. Fotoğrafçıyı saatçinin peşinden Karagümrük’e yollamış, ama dükkânında da, mahallelinin gösterdiği evinde de yokmuş adam. Bir hafta sonra, yeniden gittiğinde dükkân “devren satılık”mış, ev de boşaltılmış. Bundan sonra, fotoğrafçının artık yalnızca “aşkı için” getirdiği

fotoğraflarla kadın ilgilenmez olmuş, saatçinin dışında en ilginç yüzlere bile gözünün ucuyla olsun bakmıyormuş. Erken gelen o rüzgârlı sonbahar sabahlarının birinde, elinde kadını ilgilendirecek ilginç bir “parça”, kapısını çaldığı zaman, apartmanın her zaman meraklı kapıcısı, hanımefendinin adresi belli olmayan bir başka yere taşındığını zevkle söylediğinde, fotoğrafçı kederle hikâyesinin bittiğini sanmış: Artık geçmişi düşünerek kuracağı kendi hikâyesi başlıyormuş belki de.

Ama hikâyenin asıl sonunu, yıllar sonra, dalgın dalgın okuduğu bir gazetenin manşetinden çıkarmış: “Suratına Kezzap Attı!” Kezzap atan kıskanç karının ne adı, ne suratı, ne de yaşı Şişli’deki hanımefendinkini tutuyormuş; suratına kezzap atılan koca da saat tamircisi değil, haberin çıkış yeri olan bir Orta Anadolu kasabasında Cumhuriyet savcısıymış. Dahası, gazete-deki ayrıntıların hiçbirisi yıllardır hayalini kurduğu kadınla güzel saatçinin özelliklerini tutmuyormuş, ama daha “kezzap” kelimesini görür görmez fotoğrafçımız bu çiftin “onlar” olduğunu sezmiş; onların yıllardır birlikte olduğunu, kendisini kullanarak birlikte kaçtıklarını, kendisi gibi kim bilir hangi mutsuz erkeği aradan çıkarmak için bu oyuna başvurdıklarını anlamış. O gün aldığı başka bir rezalet gazetesinde saatçinin tamamen eriyerek anlamdan ve harflerden bütün bütün kurtulan mutlu yüzünü görünce ne kadar haklı olduğunu da anlamış.

Fotoğrafçı özellikle yabancı gazetecilere bakarak anlattığı hikâyesinin takdir ve ilgiyle karşılandığını görünce zaferini taçlandırarak son bir ayrıntıyı askeri bir sır verir gibi açıkladı: Aynı rezalet gazetesi, ayrıntıları erimiş aynı yüzü, Ortadoğu’da yıllardır sürüp giden bir savaşın son kurbanının resmi olarak (yıllar sonra bir kere daha) bastıktan sonra, altına şu anlamlı cümleyi yazmış: “Aşk için imiş diyorlar öyleyse her şey.”

Masadakiler neşeyle, hep birlikte fotoğrafçıya poz verdiler. Aralarında Galip’in uzaktan tanıdığı bir iki gazeteci ve reklamcı, gözünün ısırdığı kabak kafalı bir adam, sofraya ucundan katılmış birkaç yabancı da vardı. Sofrada, bir geceliğine bir hanı ya da fazla önemli olmayan bir kazayı paylaşan insanlar arasındaki o rastlantısal dostluk ve merak duygusu oluşmuştu. Pavyon iyice boşalıp sessizleşmiş, sahne ışıkları da çoktan sönmüştü.

Galip pavyonu Türkân Şoray'ın pavyon kadını oynadığı *Vesikalı Yarım*'in çekildiği yere benzetince, bunu yanına çağırdığı yaşlı garsona sordu. Belki, o sırada herkesin kendisine dönmelerinden, belki de, kulak misafiri olduğu öteki hikâyelerin heyecanı ile yaşlı garson da kısa bir hikâye anlattı:

Hayır, o filme değil, ama burada bu pavyonda çekilen ve Rüya Sineması'nda gösterildiği hafta, kendisinin de on dört kere kendisini seyrettiği eski bir filme ilişkili hikâyesi. Prodüksiyonla birlikte, filmde oynayan güzel kadın da ondan bir iki sahnede gözükmesini isteyince garson memnuniyetle kabul etmiş. İki ay sonra seyrettiği filmde gözükken suratı ve elleri garsonun kendi suratı ve elleriymiş, ama başka bir sahnedeki sırtı, omuzları ve ensesi kendisinin değilmiş ve filmi her seyredişinde bu garsonu hem korkutuyor, hem de tuhaf bir zevkle ürpertiymiş. Dahası ağzından bir başkasının, üstelik başka filmlerde de sık sık işiteceği bir başkasının sesinin çıkmasına alışamıyormuş bir türlü. Film seyreden yakınlarıysa bu tüyler ürpertici, akıl karıştırıcı rüyamsı yer değiştirmelerle onun kadar ilgilenmemişler, ne film hilesi denen şeyi, ne de asıl önemli gerçeği, bir küçük hileyle insanın bir başkasını kendisi, kendisini de bir başkası olarak gösterebileceğini anlamışlar.

Garson, çift film gösterdikleri yaz haftalarında Beyoğlu sinemaları kendisinin bir an gözüktüğü o filmi oynatırlar diye yıllarca boşu boşuna beklemiş. Film bir kere daha görebilseymiş, kendi gençliğiyle karşılaştığı için değil, yakınlarının anlamadığı, ama bu seçkin sofradakilerin anlayacağı öteki "malum" nedenden yepyeni bir hayata başlayabileceğine inanıyormuş.

Yaşlı garsonun arkasından öteki "malum neden" in ne olduğu konusunda sofrada uzun uzun konuşuldu. Çoğuna göre tabii ki, aşk idi bu neden; garson kendine ya da kendinde gördüğü dünyaya, ya da "sinema sanatı"na âşıktı. Pavyon kadını ise, garsonun, bütün eski güreşçiler gibi "ibne" olduğunu söyleyerek konuyu bağladı: Çırlıçıplak soyunup aynada kendine kötülük yaparken, mutfakta genç komileri sıkıştırırken yakalanmıştı.

Galip'in gözünün ısırdığı kabak kafalı ihtiyar, pavyon kadının ata sporumuzu yapan güreşçiler hakkındaki bu "temelsiz önyargı"sına karşı çıkıp bir zamanlar özellikle Trakya'da çok

yakından takip ettiği bu müstesna insanların örnek aile hayatlarına ilişkin gözlemlerini saymaya başladı. İskender de aynı sırada ihtiyarın kim olduğunu Galip'e anlattı: İngiliz gazetecilerin günlük programlarını yapıp iki ayağını bir pabuca sokmaya çalıştığı o telaşlı günlerde İskender, Celâl'i ararken –evet, belki de Galip'e telefon ettiği o günün akşamında– Pera Palas'ın lobisinde karşılaşmış bu kabak ihtiyarla. Adam ona Celâl Bey'le tanıştığını, kendisinin de kişisel bir iş için onu aradığını söyleyerek araştırmalarına katılmış. Sonraki günlerde şurada burada karşısına çıkarak, yalnızca Celâl'i bulmak için değil, başka bazı ufak tefek işlerde de geniş çevresi sayesinde –emekli askerdi– ona ve İngiliz gazetecilere yardım etmiş. Çat pat İngilizcesiyle bir iki kelime söylemekten pek hoşlanıyormuş. Besbelli, boş vakitlerinde yararlı şeyler yapmak isteyen, dostluğa meraklı ve İstanbul'u da iyi tanıyan bir emekliymiş. İhtiyar Trakyalı güreşçilerden sonra, asıl hikâyenin sırası geldiğini söyleyerek kendi hikâyesini anlattı:

Hikâyeden çok bir soruydu aslında bu: Gün ortasında güneş tutulduğu için kendiliğinden köye dönen koyun sürüsünü ağıla kapatıp evine dönen ihtiyar bir çoban, çok sevdiği karısını yatağında âşığıyla yakalıyor, bir an kararsızlık geçirdikten sonra, eline geçirdiği bıçakla ikisini de öldürüyordu. Teslim olduktan sonra, kadı önünde kendisini savunurken karısını ve sevgilisini değil, kendi yatağında gördüğü, hiç tanımadığı bir kadınla âşığını öldürdüğünü söylerken, çobanın ileri sürdüğü mantık çok yalındı: Yıllardır aşkla birlikte yaşadığı, inandığı, tanıdığı “kadının” bunu ‘kendisi’ne yapmasına imkân olmadığına göre, “kendisi” de yataktaki “kadın” da aslında başka biriydiler. Çoban bu şaşırtıcı değişime, güneşin de verdiği olağanüstü işarete güvenerek hemen inanmıştı. Bir anda büründüğü ve hatırladığı o başka kişiliğin suçunun cezasını çekmeye elbette hazırды çoban, ama yatağında öldürdüğü kadınla erkeğin de, evine girip yatağının nimetlerinden hayasızca istifade etmiş iki hırsız olarak görülmesini istiyordu. Cezasını, ne olursa olsun, çektikten sonra, güneşin tutulduğu günden beri göremediği karısını aramaya yollara düşecek, onu bulduktan sonra da, kaybettiği kendi kişiliğini, belki de karısının yardımıyla aramaya başlayacaktı. Kadı, çobana ne ceza vermişti acaba?

Emekli albayın sorusuna masadakilerin verdiği cevapları dinlerken Galip, bu hikâyeyi ve soruyu bir başka yerde okuduğunu, ya da dinlediğini düşünüyordu, ama o yerin neresi olduğunu hatırlayamıyordu bir türlü. Fotoğrafçının banyodan getirip masadakilere dağıttığı fotoğraflardan birine bakınca, hikâyeyi ve kabak kafalı adamı nereden hatırladığını çıkaracağını sandı bir an; o an sanki kendisi de adama aslında kim olduğunu söyleyiverecek ve bir anda tıpkı fotoğrafçının hikâyesindeki suratlar gibi, anlamı zor okunan yüzlerden birinin de esrarı çözülecekti. Galip, sırası gelince, kadının çobanı affetmesi gerektiğini söylerken, emekli askerin yüzündeki anlamın sırrını çözdüğünü hissetti: Sanki hikâyesini anlatmaya başladığında bir kişiydi emekli asker, hikâyesini bitirdiğinde bir başka kişi. Hikâyeyi anlatırken ona ne olmuştu, hikâyesini anlatırken onu değiştiren şey neydi?

Anlatma sırası kendisine gelince, Galip, yıllar önce bir başka köşe yazarından dinlediğini söyleyerek yaşlı ve yalnız bir gazetecinin aşk hikâyesini anlatmaya başladı. Bütün hayatını Babîâli gazetelerine, dergilere çeviriler yaparak, en son filmler ve oyunlar üzerine yazılar yazarak geçirmişmiş bu adam. Kadınlardan çok kadınların elbiselerine ve takılarına ilgi duyduğu için hiç evlenmemiş, Beyoğlu'nun bir arka sokağındaki iki odalı küçük dairesinde, kendinden de yaşlı ve yalnız gözüken tekir kedisıyla birlikte yapayalnız yaşarmış. Olaysız geçen hayatında tek sarsıntı, Marcel Proust'un geçmiş zamanın peşine düştüğü o okumakla bitmeyecek kitabını ömrünün sonuna doğru okumaya başlamasıymış.

Yaşlı gazeteci, kitabı o kadar çok sevmiş ki, bir süre önüne gelen herkese ondan söz etmiş, ama değil kendisi gibi ne emekler vererek o ciltleri Fransızca okuyup sevecek birini bulmak, heyecanını bile paylaşacak kimseye bile rastlayamamış. Bunun üzerine içine kapanmış ve kim bilir kaç kere okuduğu ciltlerdeki hikâyeleri, sahneleri bir bir kendine anlatmaya başlamış. Gün boyunca ne zaman bir sıkıntıyla karşılaşırsa, duygusuz, incelikten yoksun, hırslı ve böylelerinin hep olduğu gibi "kültürsüz" kişilerin kabalıklarına ve acımasızlıklarına ne zaman katlanmak zorunda kalsa, "Zaten, şimdi burada değilim ben!"

diye düşünüyormuş. “Şimdi ben, evimde, yatak odamdayım ve içerideki odada uyuyan ya da uyanmakta olan Albertine’imin ne yaptığını düşünüyorum ya da uyandıktan sonra Albertine’in evin içinde gezinirken çıkardığı o yumuşak, o tatlı ayak seslerini dinliyorum keyifle, sevinçle!” Sokaklarda, mutsuzlukla yürürken, tıpkı Proust’un romanındaki anlatıcının yaptığı gibi, evinde kendisini bekleyen genç ve güzel bir kadın olduğunu, bir zamanlar tanışmayı bile mutluluk sayacağı Albertine adlı bu kadının kendisini beklediğini ve beklerken de Albertine’in neler yaptığını hayal ediyormuş. Sobası bir türlü iyi yanmayan iki odalı kendi evine döndüğündeyse, ihtiyar gazeteci, Albertine’in Proust’u terk ettiği öteki ciltteki sayfaları kederle hatırlar, boş evin hüznünü içinde hisseder, bir zamanlar burada Albertine ile gülüşerek konuştukları şeyleri, onun kendisini ancak zili çaldıktan sonra ziyaret etmesini, sabah kahvaltılarını, kendi bitip tükenmeyen kıskançlık nöbetlerini, birlikte çıkacakları Venedik yolculuğunun hayallerini tek tek, sanki kendisi hem Proust hem de kapatması Albertine imiş gibi, gözlerinden hüznün ve mutluluk yaşları akana kadar hatırlarmış.

Tekir kedisiyle evinde geçirdiği pazar sabahları, kaba saba hikâyeler yayımlayan gazeteye öfkelenildiğinde, meraklı komşularını, anlayışsız uzak akrabaların ve sivri dilli terbiyesiz çocukların söyledikleri o alaycı sözleri hatırladığında, kendi eski çekmecesinin gözünde bir yüzük bulmuş gibi yapar, bunun hizmetçisi Françoise’ın gül ağacından masanın çekmecesinde bulduğu ve Albertine’in unuttuğu yüzük olduğunu düşünür, sonra hayali hizmetçiye dönerek: “Hayır, Françoise,” dermiş tekir kedinin işitebileceği kadar yüksek sesle konuşarak, “Albertine bunu unutmadı, yüzüğü ona geri yollamamız da boşuna olur, çünkü nasıl olsa pek yakın zamanda eve dönecek Albertine.”

Kimse Albertine’i tanımadığı, kimse Proust’u bilmediği için bu kadar sefil ve acıklı bizim ülkemiz, diye düşünürdü ihtiyar gazeteci. Bir gün Proust’u ve Albertine’i anlayacak birileri bu ülkede çıktığında, evet belki o zaman sokaklardaki bıyıklı ve yoksul insanlar daha iyi bir hayat yaşamaya başlayacaklar, belki o zaman, ilk kıskançlık ânında birbirlerini bıçaklayacaklarına, Proust gibi sevgililerinin hayalini gözlerinin önünde nasıl can-

landırdıkları üzerine hayallere dalacaklardı. Okumuş yazmış kabul edildikleri için gazetelerde çalıştırılan bütün o yazarlar, çevirmenler de Proust okumadıkları, Albertine'i tanımadıkları, ihtiyar gazetecinin Proust'u okuduğunu bilmedikleri, onun Proust ve Albertine'in bizzat kendisi olduğunu anlamadıkları için bu kadar kötü ve anlayışsızdılar.

Ama hikâyede şaşılacak yan, yaşlı ve yalnız gazetecinin kendini bir roman kahramanı ya da yazarı sanması değilmiş; çünkü kimsenin okumadığı bir Batı eserini aşkla seven her Türk, bir süre sonra, kitabı yalnızca çok severek okuduğuna değil, onu yazdığına da içtenlikle inanmaya başlarmış. Daha sonra bu kişi, çevresindeki insanları, yalnız bu kitabı okumadıkları için değil, kendisinin yazdığı gibi bir kitap yazamadıkları için de küçümsermiş. İşte bu yüzden, şaşırtıcı olan şey ihtiyar gazetecinin yıllarca kendini Proust ya da Albertine sanması değil, yıllarca herkesten sakladığı bu sırrını bir gün genç bir köşe yazarına açmasıymış.

Belki de ihtiyar gazeteci, bu genç köşe yazarına çok özel bir sevgi duyduğu için ona açılabilmiş, çünkü Proust ve Albertine'i andıran bir güzellik varmış bu delikanlı köşe yazarında: Badem bıyıklı, sağlam ve klasik yapılı, güzel kalçalı, uzun kirpikli ve Proust ve Albertine gibi de esmer ve kısaca boyluymuş; teninin bir Pakistanlıyı hatırlatan yumuşacık ipeksi derisi pırıl pırıl parlarmış. Ama benzerlik de bu kadarmış işte: Avrupa edebiyatı zevki Paul de Kock ve Pitigrilli'den öteye geçmeyen genç ve güzel köşe yazarı, ihtiyar gazetecinin sırlarının ve aşkının hikâyesini dinleyince, önce kahkahalarla gülmüş, sonra da bu ilginç hikâyeyi bir köşe yazısında yazacağını söylemiş.

Yaptığı hatayı anlayan ihtiyar gazeteci, her şeyi unutması için genç ve güzel meslektaşına yalvarmış, ama hâlâ gülen öteki, oralı olmamış bile. İhtiyar gazeteci evine döndüğünde, bir anda, bütün dünyasının yıkıldığını anlamış: Boş evinde artık ne Proust'un kıskançlıklarını düşünebiliyormuş, ne de Albertine ile geçirdikleri güzel zamanları, ne de Albertine'in nereye gittiğini. İstanbul'da yalnızca ve yalnızca kendisinin bildiği, yaşadığı o olağanüstü ve büyüü aşk, hayatının tek gurur kaynağı olan ve kimsenin kirletemediği o yüce aşk, pek yakında yüz binlerce anlayışsız okura kabaca anlatılacak, yıllardır tapındığı

Albertine'in sanki ırzına geçilecekmiş. İhtiyar gazeteci, en son başbakanın hırsızlıklarıyla en son radyo programlarının kusurlarından başka hiçbir şey okuyamayan budala okurların, daha sonra çöp tenekesinin altına koyacakları ya da üzerinde balık ayıklayacakları kâğıt parçaları üzerinde, Albertine'in adını, o çok sevdiği, ölürcesine kıskandığı, kendisini terk edince mutsuzluktan yıkıldığı ve Balbec'te ilk gördüğü zaman bisiklete binişini hiç mi hiç unutamadığı sevgili Albertine'in güzel adını göreceğini düşündükçe yalnızca ölmek istiyormuş.

Bu yüzden, son bir cesaret ve kararlılıkla, badem bıyıklı, ipek tenli genç köşe yazarına telefon etmiş ve ona bu şifa bulmaz ve özel aşkı, bu insanlık durumunu, çaresiz ve sınırsız kıskançlığını "yalnızca ve yalnızca" kendisinin anlayacağını söyleyerek, Proust'tan ve Albertine'den hiçbir köşe yazısında, hiçbir zaman söz etmemesini yalvararak istemiş. Bir cesaretle de eklemiş: "Hem siz zaten Marcel Proust'un o eserini okumadınız bile!" "Kimin, hangi eserini?" diye sormuş, "Niye?" diye sormuş konuyu ve ihtiyar gazetecinin aşkını çoktan unutmuş olan genç köşe yazarı. İhtiyar, her şeyi gene anlatmış ve genç ve acımasız köşe yazarı gene aynı kahkahayla gülüp, evet, evet, işte bu hikâyeyi yazması gerektiğini söylemiş sevinçle. Hatta belki de ihtiyarın konunun yazılmasını istediğini düşündüğü için de.

Yazmış da. Bir hikâyeye benzeyen o köşe yazısında ihtiyar gazeteci şu dinlediğiniz hikâyedeki gibi anlatılıyormuş: Tuhaf bir Batı romanının kahramanına âşık olan ve kendisini hem yazarı hem kahramanı sanan İstanbullu, yalnız ve acıklı bir ihtiyar olarak. Hikâyedeki ihtiyar gazetecinin de, gerçek ihtiyar gazeteci gibi bir tekir kedisi varmış. Köşe yazısındaki ihtiyar gazeteci de, bir köşe yazısında anlatılan hikâyede kendisiyle alay edildiğini görünce sarsılıyormuş. O anlatılan hikâyenin içindeki hikâyede de ihtiyar gazeteci, Proust'un ve Albertine'in adlarını gazetede görünce ölmek istiyormuş. Hikâyenin içindeki hikâyenin içindeki hikâyenin içindeki yalnız gazeteciler, Proust'lar ve Albertine'ler ihtiyar yazarın hayatının son mutsuz gecelerinin kâbuslarında dipsizlik ve sonsuzluk kuyularından birer birer ortaya çıkmışlar. Gece yarılarında kâbuslarla uyan-
dığında, ihtiyar gazetecinin, kimse bilmediği için hayalleriyle

mutlu olabileceği bir aşkı da yokmuş artık. Acımasız köşe yazısının yayımlanmasından üç gün sonra, bir sabah kapısı kırılarak açıldığında, bir türlü yanmayan sobanın borusundan sızan dumanla ihtiyar gazetecinin uykusunda sessizce öldüğü anlaşılmış. Tekir kedisi iki gündür açmış, ama gene de efendisini yemeye cesaret edememiş.

Bütün öteki hikâyeler gibi, Galip'in anlattığı hikâye de, onca hüznüne rağmen dinleyicileri birbirlerine bağlayarak neşelen-dirmişti. Aralarında yabancı gazetecilerin de olduğu birkaç kişi masalardan kalkıp gözükmeyen bir radyonun müziğiyle konso-matrislerle birlikte pavyon boşalana kadar oynadılar, eğlendiler, güldüler.

ON ALTINCI BÖLÜM

Kendim Olmalıyım

“Neşeli ya da hüzünlü ya da dalgın ya da düşün-celi ya da kibar olmak istiyorsan, bu durumları tek tek bütün ayrıntılarıyla oynaman gereki-yordu yalnızca.”

Patricia Highsmith

Yirmi altı yıl önce, bir kış gecesi başımdan geçen bir metafizik deneyi, yıllar sonra hatırlayarak bir köşe yazımda, bu sütunlarda kısaca anlatmıştım. Bundan on bir ya da on iki yıl önce, iyi çıkar-tamıyorum (Ne yazık ki hafızamın iyice zayıfladığı bugünlerde bu gibi durumlarda başvurduğum “gizli arşivim” elimin altında değil!), yazdığım bu uzunca yazıdan sonra, okuyucularımdan bir yığın mektup aldım. Her zaman olduğu gibi, bekledikleri, alışıkları türden bir yazı yazmadığım için öfkelenen (Niye her zamanki gibi yurt sorunlarından söz etmiyordum, niye her za-manki gibi yağmurlu İstanbul sokaklarının hüznünü anlatmıyor-dum?) okuyucularım arasında, başka “çok önemli bir konuda” benimle aynı görüşte olduğunu “sezen” bir okuyucumun mek-

tubu da vardı. Kısa bir süre sonra beni ziyaret edecek ve ortak anlaşma noktalarımız olarak gördüğü bazı “özel” ve “derin” konularda bana sorular soracaktı.

Berber olduğunu yazan (bu da tuhaftı) bu okuyucumun mektubunu unutmak üzereydim ki, bir öğleden sonra kendisi gerçekten çıkageldi. Sayfaların bağlanma vaktiydi, yarı kalmış yazıları bitirip aşağıya yollamak üzereydik, hiç vaktim yoktu. Üstelik, berberin, dertlerini uzun uzun anlatacağını, bu bitip tükenmez dertlere sütunlarımda niye yeterince yer veremeyeceğimi sorarak beni sıkıştıracağını da düşünüyordum. Başımdan savmak için başka bir zaman gelmesini söyledim. Geleceğini önceden yazdığını hatırlattı bana, zaten “başka bir zamana” da vakti olmadığını söyledi; hemen cevaplandırabileceğim iki soru soracakmış, ayaküstü bile cevap verebilirmişim. Berberin konuya doğrudan doğruya girmesinden hoşlandığım için soruları hemen sormasını söyledim.

“Kendiniz olmakta güçlük çekiyor musunuz?”

Tuhaf bir şeyin, bir eğlencenin, sonradan hep birlikte gülünecek bir şakanın yaklaştığını sezdikleri için masanın başına küçük bir kalabalık toplanmıştı: Ağabeylik ettiğim genç gazeteciler, şakalarıyla herkesi güldüren şişman ve gürültücü bir futbol yazarı... Böylece, soruya cevap olarak, böyle durumlarda benden beklenen o “zeki” şakalardan birini yaptım. Berber bu şakayı istediği bir cevap gibi dikkatle dinledikten sonra ikinci sorusunu sordu.

“İnsanın yalnızca kendisi olabilmesinin bir yolu var mıdır acaba?”

Kendi merakını doyumak için değil de, sözcülüğünü ettiği bir başkasının isteği üzerine aracılık eder gibi sormuştu bu sefer. Besbelli, soruyu daha önceden hazırlayıp ezberlemişti. İlk şakamın etkisi hâlâ havadaydı, gülüşmeleri işiten başkaları da gelmişti, böyle bir durumda “insanın kendisi olabilmesi” üzerine ontolojik bir nutuk atmak yerine, heyecanla beklenen ve taşı ge-diğe oturtacak ikinci şakayı patlatmaktan daha doğal ne olabilir? Üstelik, bu ikinci şakayla, birinci şakanın etkisi de artıyor, her şey yokluğumda da anlatılacak şık bir hikâye haline dönüşüyordu. Bugün de hatırlamadığım bu ikinci şakadan sonra, berber:

“Zaten anlamıştım!” deyip gitti.

Milletimiz çift anlamlı sözlerle ancak ikinci anlamda bir tür hakaret ya da aşağılama olduğu sürece ilgi gösterdiği için berberin alinganlığıyla ilgilenmedim bile. Hatta diyebilirim ki, bir genel helada köşe yazarınızı tanıyıp, pantolonunu ilikleyen adama, hayatın anlamını ya da Allah’a inanıp inanmadığını soran heyecanlı okuyucuları küçümser gibi küçümsedim de onu.

Fakat aradan zaman geçtikçe... Bu yarım kalmış cümleden sonra, küstahlığımdan pişman olduğumu, berberin sorusunun ne kadar yerinde olduğunu hep düşündüğümü, hatta bir gece rüyamda onu görüp suçluluk duyguları ve kâbuslarla uyandığımı yazacağımı sanan okuyucularım, anlaşılan beni hâlâ tanımamışlar. Berberi, bir kere hariç, hiç düşünmedim bile. O düşündüğüm “bir kerede” de, düşüncem berberin kendisinden yola çıkmıyordu. Onu tanımadan, yıllar önce düşündüğüm bir düşüncenin devamıydı aklıma gelen. Hatta ilk başta buna düşünce bile denemezdi; çocukluğumdan beri zaman zaman aklıma takılan bir nakarat, birden kulaklarımın dibinde, hayır, aklımın, ruhumun derinliklerinde bir yerde yeniden tekrara başlamıştı “Kendim olmalıyım, kendim olmalıyım, kendim olmalıyım...”

Kalabalık içinde, akrabalar ve iş “arkadaşları” arasında geçirdiğim bir günden sonra, gece yarısı yatağıma girmeden önce evimin öbür odasındaki eski koltuğa oturmuş, ayaklarımı sehpaye uzatmış, sigara içerek tavana bakıyordum. Bütün gün gördüğüm insanların bitip tükenmeyen sözleri, gürültüleri, istekleri sanki birleşip bir tek ses olmuş da kulağımın dibinde tatsız ve yorucu bir baş ağrısı gibi, dahası sinsi bir diş ağrısı gibi çınlıyordu. “Düşünce” demekten çekindiğim bu eski “nakarat” da bu çınlamaya karşı, –nasıl desem– sanki bir tür “karşı ses” olarak başladı önce. Kalabalığın bitip tükenmeyen gürültüsünden beni kurtarmak için, kendi iç sesime, kendi mutluluk ve huzuruma, hatta kokuma gömüleyim diye bana çıkış yolunu hatırlatıyordu. “Kendin olmalısın, kendin olmalısın, kendin olmalısın!”

Gece yarısı bütün kalabalıktan ve onların (cuma vaazını veren imamın, öğretmenlerin, halamın, babamın, amcamın, politikacıların, hepsinin) “hayat” diyerek içine iyice gömülmemi, gömülmemizi istedikleri o iğrenç kargaşanın çamurundan uzakta

oturmaktan ne kadar memnun olduğumu o zaman sezdim! Onların tatsız ve yavan masallarının değil de, kendi hayallerimin bahçesinde gezinmekten öyle memnundum ki, koltuktan sehpaye doğru uzanan ince bacaklarıma, zavallı ayaklarıma bile sevgiyle bakıyor, dumanını tavana üflediğim sigarayı ağzıma götürüp getiren beceriksiz ve çirkin elimi bile hoşgörüyü süzüyordum. Kırk yılın tekinde kendim olabilmiştim! Kırk yılın tekinde kendim olabildiğim için, sonunda kendimi sevebilmiştim! İşte, bu mutluluk ânında “nakarat” da renk değiştirdi. Cami duvarı boyunca yürürken her taşa aynı kelimeyi tekrarlayan mahallenin budalası gibi ya da trenin penceresinden bir bir bir telgraf direklerini sayan ihtiyar yolcu gibi, nakarat aynı kelimeleri tekrarlayacağına, yalnız beni değil, hiddeti ve sabırsızlığıyla içinde oturduğum o benim eski ve zavallı odayı da kaplayarak bütün “gerçekliği” saran bir tür şiddet haline dönüştü. İçine düştüğüm bu şiddetle artık bu sefer “nakarat” değil, mutlu bir öfkeyle ben kendim tekrarlıyordum:

Kendim olmalıyım, diye tekrarlıyordum, onlara hiç aldırmadan, onların seslerine, kokularına, isteklerine, sevgilerine ve nefretlerine aldırmadan kendim olmalıyım ben, kendim olmalıyım, diye tekrarlıyordum, sehpanın üzerinde memnun duran ayaklarıma ve tavana üflediğim sigara dumanına bakarak; çünkü kendim olamazsam onların olmamı istedikleri biri oluyorum ve onların olmamı istedikleri o insana hiç katlanamıyorum ve onların olmamı istedikleri o dayanılmaz kişi olacağıma hiçbir şey olmayayım ya da hiç olmayayım daha iyi, diye düşünüyordum, çünkü gençliğimde amcamların ve halamların evine gidince “Ne yazık ki gazetecilik yapıyor, ama çok çalışıyor ve böyle çalışırsa inşallah bir gün başarılı olacak,” diye baktıkları kişi oluyordum ve o kişi olmaktan kurtulmak için yıllarca çalıştıktan sonra bu sefer, bir katında yeni karısıyla babamın da oturduğu o apartmana ben, koca adam, gidince, “Çok çalıştı ve yıllar sonra biraz olsun başarılı oldu,” diye gördükleri kişi oluyordum ve daha kötüsü, ben de kendimi başka türlü göremediğim için, bu hiç sevmeyemediğim kişilik etimin üzerine çirkin bir deri gibi yapıyor ve biraz sonra, onlarla birlikteyken ben kendimin değil bu kişinin sözlerini söylerken yakalıyordum kendimi ve akşam

eve döndüğümde olmak istemediğim bu kişinin sözlerini nasıl söylediğimi kendime işkence etmek için bir bir hatırlıyor ve “Bu haftaki uzun yazımda bu konuya değindim”, “En son pazar yazımda bu meseleyi ele aldım”, “Yarınki yazımda şunu da söylüyorum”, “Bu salı, uzun yazıda şunu da deşiyorum” gibi bayağı sözleri, mutsuzluktan boğulacak gibi oluncaya kadar tekrarlıyordum ki, en sonunda biraz kendim olabileyim.

Bütün hayatım bu tür kötü hatıralarla doluydu. Ayaklarımı uzatarak oturduğum koltukta kendim olabilmenin tadını daha da çıkarabilmek için kendim olamadığım zamanları bir bir hatırladım.

Askerliğimin ilk gününde silah “arkadaşlarım” benim öyle biri olduğuma karar verdiler diye, bütün askerliğimi “en zor durumda şaka yapmaktan vazgeçmeyen biri” olarak geçirdiğimi hatırladım. Vakit geçirmekten çok serin bir karanlıkta yalnız başıma oturmak için gittiğim kötü filmlerin “beş dakika ara”larında sigara içen işsiz güçsüz kalabalığın bakışlarından beni “çok anlamlı işler yapmaya aday değerli bir genç” olarak gördüklerine karar verdiğim için “çok anlamlı, hatta ulvi düşüncelere boğulmuş bir dalgın” gibi davrandığımı hatırladım. Bir askeri darbenin hazırlık planlarına ve iktidarı ele geçireceğimiz günlerin hayallerine gömüldüğümüz sıralarda, askeri darbe bir gecikir de, milletimin çektiği sıkıntılar daha da uzar korkusuyla, geceleri uyuyamayacak kadar milletini seven biriymişim gibi davrandığımı hatırladım. Kimselere gözükmeden gizlice gittiğim randevuevlerinde, orospular öylelerine daha iyi davranıyorlar diye, yakın geçmişte başımdan korkunç ve umutsuz bir aşk macerası geçmiş bir umutsuz gibi yaptığımı hatırladım. Kaldırım değiştirecek vaktim yoksa, polis karakollarının önünden iyi, uslu bir vatandaş gibi gözükmeye çalışarak geçtiğimi hatırladım. Sırf, yılbaşı gecesı denilen o korkunç geceyi tek başıma geçirecek cesaretim olmadığı için gittiğim babaannemlerin evinde, herkese katılmak için tombala oynarken çok eğleniyormuşum gibi yaptığımı hatırladım. Hoşuma giden kadınların yanında kendim gibi olmayıp da onların hoşuna böylesi gider diye, kimine evlilikten, hayat mücadelesinden başka bir şey düşünmeyen biri gibi, kimine memleketin kurtuluşundan başka hiçbir şeye

vakit ayırmamaya kararlı biri gibi, kimine de ülkemizdeki yaygın duyarsızlıktan ve anlayışsızlıktan bıkmış duygulu biri gibi, hatta bayağı bir deyişle “gizli şair” gibi gözükmeye çalıştığımı hatırladım. Sonra, (evet, en sonunda) iki ayda bir gittiğim berberimde asıl kendim olmadığımı, taklit ettiğim bütün bu kişilerin toplamı olan kendimi taklit ettiğimi hatırladım.

Oysa kendimi koyvermeye giderdim ben bu berbere. (Yazımın başındakinden başka bir berber tabii!) Ama berberle birlikte, kesilecek saçlara, bu saçları taşıyan kafaya, omuzlara, gövdeye, aynanın içine bakmaya başladığımız zaman, hemen anlardım bu koltukta oturan ve aynanın içinde seyrettiğimiz kişinin “ben” değil de bir başkası olduğunu. Berberin “Önden ne kadar alacağız?” derken elinde tuttuğu bu kafa, bu kafayı taşıyan boyun, omuzlar ve gövde benim değil de, köşe yazarı Celâl Bey’indi.

Benimse hiç ilgim bile yoktu bu adamla. O kadar açık seçik bir gerçektir ki bu, berber de fark edecek sanırdım, ama o hiç oralı olmazdı. Üstelik, “ben” değil de, “köşe yazarı” olduğumu daha fazla hissettirmek ister gibi, bir köşe yazarına sorulacak soruları sorardı bana: “Harp çıksa şimdi biz Yunanlıları yener miyiz?”, “Başbakanın karısının orospu olduğu doğru mu?”, “Pahalılığı manavlar mı çıkarıyor?” gibi. Nereden geldiğini bir türlü çıkaramadığım anlaşılmasın bir güç, bu sorulara benim kendimin cevap vermeme izin vermez, benim yerime, aynada benim de tuhaf bir şaşkınlıkla seyrettiğim köşe yazarı, her zamanki ukala havasıyla bir şeyler mırıldanırdı: “Barış iyi şeydir!”, “Adam asmakla fiyatların düşmeyeceğini bilmek lazım!” gibi.

Her şeyi bildiğini sanan, bilmediği zaman da bilmediğini bilen, kendi eksiklik ve fazlalıklarına hoşgörüyü bakmayı da ukalaca öğrenmiş bu köşe yazarından nefret ediyordum! Her sorusuyla beni daha çok “köşe yazarı Celâl Bey” yapan berberden de nefret ederdim! Bana tuhaf sorular sormaya gazeteye gelen berberi de işte kötü anılarının bu noktasında hatırladım.

O noktada, gecenin geç saatlerinde, beni ben yapan kendi koltuğumda, ayaklarımı sehpa uzatarak oturmuş, kulaklarımın dibinde bana kötü anılarımı hatırlatan o eski nakaratın yeni öfkesini dinlerken, “Evet, berber efendi!” diyordum kendi kendime, “İnsanın kendisi olmasına bir türlü izin vermezler,

insanı bırakmazlar kendisi olsun diye, hiçbir zaman bırakmazlar.” Ama nakaratın vezni ve öfkesiyle söylediğim bu sözler, beni yalnızca içine girmek istediğim huzura daha da fazla gömüyordu. O zaman bütün bu hikâyede, berberin ziyaretinde ve başka bir berber aracılığıyla tazelenen anısında, başka yazılarımda da anlattığım ve ancak pek sadık okurlarımla fark edeceği bir düzen, bir anlam, hatta nasıl desem, “esrarlı bir simetri” olduğuna hükmettim. Geleceğime dönük bir işaretti bu: Uzun bir günün, hatta akşamın ardından insanın yalnız başına kalıp, kendi koltuğuna oturup kendisi olabilmesi, yıllar süren uzun ve maceralı bir yolculuktan sonra yolcunun kendi evine dönmesine benziyor.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Beni Tanıdınız mı?

“Yine şimdi o zamanlara doğru irca-i nazar ettikçe karanlıkta yürüyen bir izdiham sezinler gibi oluyorum.”

Ahmet Rasim

Hikâye anlatanlar pavyondan çıkınca hemen dağılmamış, hafif hafif atıştıran karın altında ne olduğunu kestiremedikleri yeni bir eğlenceyi bekliyor, bir yangına ya da bir cinayete tanık olduktan sonra, bir ikincisi de patlak verir diye olay yerinde çakılanlar gibi, birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Kafasına kocaman bir fötr şapkayı çoktan geçirmiş kabak adam, “Öyle herkese açık bir yer değil, İskender Bey,” dedi. “Bu kalabalığı kaldıramazlar. Yalnızca İngilizleri götürmek istiyorum. Memleketimizin bu yanından da ibret alsınlar.” Galip’e döndü. “Siz de gelebilirsiniz tabii...” Ötekiler gibi atlatamadıkları için, son anda onlara katılan iki kişiyi, antikacılık yapan bir kadınla fırça bıyıklı, orta yaşlı bir mimarı da aralarına alarak Tepebaşı’na doğru yürüdüler.

Amerikan Konsolosluğu’nun önünden geçerlerken, “Celâl Bey’in Nişantaşı ve Şişli’deki evlerine gittiniz mi?” diye sordu

fötr şapkalı adam. “Ne için?” dedi Galip, adamın pek de anlamlı bulmadığı yüzüne yakından bakarak. “İskender Bey, sizin Celâl Salik’in yeğeni olduğunuzu söyledi. Onu aramıyor musunuz? İngilizlere memleketimizin meselelerini anlatması iyi olmaz mıydı? Bakın, dünya da artık bize ilgi gösteriyor,” “Tabii,” dedi Galip. “Sizde adresleri var mıydı?” diye sordu fötr şapkalı adam. “Yok,” dedi Galip, “kimseye vermez.” “O evlere kadınlarla kapandığı doğru mu?” “Hayır,” dedi Galip. “Kusura bakmayın,” dedi adam. “Dedikodu işte. Neler söylemiyorlar ki! İnsanların ağzı torba değil ki büzesiniz. Hele Celâl Bey gibi gerçekten bir efsaneyseniz! Kendisini tanırım.” “Öyle mi?” “Öyle. Bir keresinde beni Nişantaşı’ndaki evlerinden birine çağırmıştı.” “Neredeydi?” diye sordu Galip. “Çoktan yıkıldı şimdi orası. O iki katlı, taş evde bana, bir akşamüstü yalnızlıktan şikâyet ettiydi. İstedğim zaman kendisini aramamı söylemişti.” “Ama kendisi istiyor yalnız olmayı,” dedi Galip. “Onu iyi tanıyorsunuz belki,” dedi adam. “İçimden gelen bir ses benden yardım beklediğini söylüyor bana. Adresini hiç mi bilmiyorsunuz?” “Hiç,” dedi Galip. “Ama herkesin onda kendinden bir parça bulması boşuna değildir.” “Müstesna bir kişilik!” dedi fötr şapkalı adam durumu özetleyerek. Böylece Celâl’in son yazılarından söz etmeye başladılar.

Tünel’e çıkan sokakların birinde, kenar mahallelerde işitilecek cinsten bir bekçi düdüğü duyunca hepsi dönüp dar sokağın mor bir neon lambanın aydınlatığı karlı kaldırımlarına baktılar: Galata Kulesi’ne açılan sokaklardan birine girdiklerinde, Galip’e, yolun iki tarafındaki yapıların üst katları, ağır ağır kapanan bir sinema perdesi gibi, birbirlerine yaklaşıyorlarmış gibi geldi. Kule’nin tepesinde, ertesi gün yağacak karı işaret eden kırmızı lambalar yanıyordu. Saat gecenin ikisiydi, yakınlarda bir yerde bir dükkânın kepengi gürültüyle indirildi.

Kulenin çevresinde dolandıktan sonra, Galip’in daha önce hiç görmediği ara sokaklardan birine girip, buz tutmuş karanlık kaldırımlarda yürüdüler. Fötr şapkalı adam, iki katlı küçük bir evin eski kapısını vurdu. Çok sonra, ikinci katta bir lamba yandı, açılan bir pencereden mavimsi bir baş uzandı. “Kapıyı aç, benim,” dedi fötr şapkalı adam. “İngiliz misafirlerimiz var.” Dönüp mahcup, utangaç, İngilizlere gülümsedi sonra.

Üzerinde “Merih Manken Atölyesi” yazan kapıyı, soluk yüzlü, otuz yaşlarında, tıraşsız biri açtı. Yüzü uykuluydu. Bacaklarında kara bir pantolon, üzerinde mavi çubuklu bir pijama gömleği vardı. Misafirlerinin her birinin elini gizli bir davanın kardeşleriymiş gibi esrarengiz bir bakışla tek tek sıktıktan sonra, kutular, kalıplar, tenekeler ve çeşitli vücut parçalarıyla dolu ve boya kokan ıslıl ıslıl bir odaya aldı onları. Bir köşeden çıkardığı broşürleri dağıtırken, tekdüze bir sesle anlatmaya başladı.

“Müessesemiz, Balkanlar ve Ortadoğu’nun en eski mankencilik kuruluşudur. Yüz yıllık tarihimizden sonra, bugün vardığımız aşama, aynı zamanda, sanayileşme ve modernleşme konusunda Türkiye’nin de nerelere ulaştığının bir göstergesidir. Bugün artık, yalnız kolların, bacakların, kalçaların, yüzde yüz kendi ülkemizde yapılması değil...”

“Cebbar Bey,” dedi kabak kafalı adam sıkıntıyla, “arkadaşlarımız burayı değil, sizin rehberliğinizde aşağı katları, yeraltını, mutsuzları, tarihimizi, bizi biz yapan şeyi görmeye geldiler.”

Rehber, öfkeli bir hareketle düğmeyi çevirince geniş odadaki yüzlerce kol, bacak, kafa, gövde, bir anda sessiz bir karanlığın içinde kalırken, bir merdivene açılan küçük bir sahanlığı aydınlatan çıplak bir ampul yandı. Hep birlikte demir merdivenleri iniyorlardı, aşağıdan bir nem kokusu gelince, Galip bir an durakladı. Cebbar Bey, şaşırtıcı bir rahatlıkla Galip’e yaklaştı.

“Aradığını burada bulacaksın, korkma!” dedi çok bilmiş bir havayla. “Beni O yolladı, yanlış yollarda dolanmanı, kaybolmanı hiç istemiyor.”

Başkalarına da söylüyor muydu bu anlamı belirsiz sözleri? Merdivenlerden ilk odaya indiklerinde gördükleri mankenleri, “Babamın ilk eserleri,” diye tanıttı rehber. Ondan sonraki odada bazı Osmanlı denizcilerinin, korsanların, kâtiplerin, bir yer sofrasının çevresinde bağdaş kurarak oturan köylülerin çıplak bir ampulün ışığında gördükleri mankenlerine bakarken, rehber gene belirsiz bir şeyler mırıldandı. Bir başka odadaki çamaşırcı bir kadının, kafası koparılmış zındığın, elinde iş aletleriyle bir celladın mankenlerini gördükleri nde, Galip ilk defa rehberin sözlerini anlayabildi.

“Yüz yıl önce, bu ilk odalarda gördüğünüz ilk eserlerini yarattığında, dedemin aklında herkesin aklında olması gereken şu

basit düşünceden fazlası yoktu: Dükkân vitrinlerinde sergilenen mankenler bizim insanlarımız örnek alınarak yapılmalı, diye düşünmüştü dedem. Ama iki yüz yıldır tezgâhlanan uluslararası ve tarihi bir kumpasın mutsuz kurbanları onu engellediler.”

Merdivenlerden indikçe, birbirlerine basamaklarla açılan kapılardan geçtikçe, tavanından sular damlayan ve içinde bir elektrik kordonuyla ona bağlı çıplak ampullerin bir çamaşır ipi gibi dolandığı odalarda yüzlerce manken gördüler.

Otuz yıllık genelkurmay başkanlığı sırasında milletin hep düşmanlarla işbirliği etmesinden korktuğu için, ülkenin bütün köprülerini havaya uçırmayı, Ruslara işaret olmasın diye minarelerini yıkmayı ve düşmanın eline geçerse yolunu kaybedeceği bir labirente dönüşsün diye İstanbul’u boşaltıp bir hayalet şehir ilan etmeyi düşünen Mareşal Fevzi Çakmak’ın, birbirleriyle evlene evlene, ana, baba, kız, dede, amca hepsi birbirlerinin tıpatıp aynısı olan Konyalı köylülerin, kapı kapı dolaşarak, farkında olmadan, bizi biz yapan bütün o eski eşyaları toplayan eskicilerin mankenlerini gördüler. Ne kendileri, ne başka biri olabildikleri için oynadıkları filmlerde kendileri olamayan film kahramanlarını ya da düpedüz kendilerini en iyi canlandırabilen ünlü Türk artistlerinin ve oyuncularının ve Batı’nın bilim ve sanatını Doğu’ya taşımak için bütün ömürlerini çeviri ve “adaptasyona” veren acıklı şaşkınlığın ve İstanbul’un kargacık burgacık sokaklarından, Berlin’deki gibi ıhlamurlu, Paris’teki gibi yıldız biçiminde ve Petersburg’daki gibi köprülülük bulvarlar açabilmek için, bütün ömrünce haritalar üzerinde elde büyüteç çalışan ve bütün ömrünce akşamları emekli paşalarımızın Batılılar gibi tasmalarla gezdireceği köpeklerini sıçtıracakları modern kaldırımlar düşledikten sonra, hayallerinin hiçbirini gerçekleştiremeden ölüp mezarı kaybolan hayalperestlerin ve işkencede yeni uluslararası değerlere değil, milli ve geleneksel yöntemlere bağlı kalmak istedikleri için erken emekli edilen istihbarat görevlilerinin ve omuzlarında sırık, mahalle aralarında boza, palamut balığı ve yoğurt satan seyyar satıcıların mankenlerini gördüler. Rehberin, “Dedemin başladığı, babamın geliştirdiği ve benim de devraldığım bir dizi,” diyerek tanıttığı “Kahve Manzaraları” arasında, başları omuzlarının arasında

kaybolan işsizleri, dama ya da tavla oynarken yaşadıkları yüzyılı ve kendi kimliklerini mutlulukla unutabilen talihlileri, ellerinde çay bardaklarını tutarken ve ucuz sigaraları içerken kaybettikleri varoluş nedenini hatırlamaya çalışır gibi sonsuzdaki bir noktaya bakan, kendi iç düşüncelerine çekilen ya da oraya da çekilemedikleri için oyun kâğıtlarını, zarları ya da birbirlerini hırpalayan vatandaşları gördüler.

“Dedem ölüm döşeğindeyken karşısındaki uluslararası güçlerin ne kadar büyük olduğunu sezmişti artık,” diye anlatıyordu rehber. “Milletimizin kendisi olabilmesini istemeyen tarihi güçler, bizi en kıymetli hazinemiz olan günlük hayatımızın hareketlerinden, jestlerimizden mahrum bırakmak istedikleri için, dedemi Beyoğlu’ndan, dükkânlardan, İstiklal Caddesi’nden, vitrinlerden kovdular. Babam, ölüm döşeğindeki dedemle birlikte gelecek olarak bir tek yeraltının, evet, yeraltının, kendisine bırakıldığını anladığında, İstanbul’un bütün tarihi boyunca, her zaman bir yeraltı şehri olduğunu daha bilmiyordu. Bunu önce hayattan, sonra da mankenlerini yerleştirecek yeni odalar açtıkça çamurun içinde karşılaştığı dehlizlerden öğrendi.”

Yeraltındaki bu dehlizlere ulaşan merdivenleri inerlerken, artık oda bile denemeyecek çamurlu mağaralardan, sahanlıklardan geçerlerken, yüzlerce umutsuzun mankenini gördüler. Çıplak ampullerin ışığı altındaki mankenler, kimi zaman Galip’e, unutulmuş bir otobüs durağında hiçbir zaman gelmeyecek bir otobüsü beklerken üzerleri yüzyılların toz ve çamuruyla kaplanan sabırlı vatandaşları, kimi zaman, İstanbul sokaklarında yürürken duyduğu bir yanılsamayı, bütün mutsuzların birbirleriyle kardeş olduğu duygusunu hatırlatıyordu. Elllerinde torbaları, tombalacıları gördü. Alaycı ve asabi üniversite öğrencilerini gördü. Fıstıkçı dükkânlarının çıraklarını, kuşseverleri ve define arayanları gördü. Batı bilim ve sanatının Doğu’dan yürütüldüğünü kanıtlamak için Dante okuyanları ve minare denen şeylerin bir başka dünyaya verilmiş işaret olduğunu kanıtlamak için harita çizenlerin ve yüksek gerilim hattına çarparak, hep birlikte mavi elektrikli bir şaşkınlığa kapılıp, iki yüzyıl öncesinin günlük olaylarını hatırlamaya başlayan imam hatip liseli öğrencilerin mankenlerini gördü. Çamurla kaplı odalarda sıralanan

mankenlerin sahtekârlar, kendileri olamayanlar, günahkârlar, başkalarının yerine geçenler gibi takımlara ayrıldığını gördü. Mutsuz evlileri, huzursuz ölüleri, mezarından çıkan şehitleri gördü. Yüzlerine, alınlarına harfler yazılmış esrarengiz kişileri, bu harflerin sırlarını ortaya atmış bilgeleri ve bu bilgelerin halifeliliğini yapan günümüz ünlülerini bile gördü.

Bir köşede, çağımızın ünlü Türk yazar-çizer, sanatçıları arasında, Celâl'i üzerinde yirmi yıl önce giydiği yağmurlukla gösteren bir manken de vardı. Rehber, bir zamanlar babasının çok umutlar beslediği bu yazarın ondan aldığı harflerin esrarını kötü amaçlarla kullandığını, kendini ucuz zaferler için sattığını söyledi geçerken. Yirmi yıl önce, Celâl'in rehberin babası ve dedesi üzerine yazdığı bir yazı çerçevelettirilmiş ve idam hükmü gibi mankeninin boynuna asılmıştı. Birçok dükkâncının yaptığı gibi, belediyeden izin alınmadığı için kaçak kazılan çamurlu odaların duvarlarından sızan nemi ve geniz yakan küf kokusunu ciğerlerinde hissederken Galip, rehberin babasının karşılaştığı sayısız ihanetlerden sonra, nasıl bütün umutlarını Anadolu yolculuklarında topladığı harflerin esrarına verdiğini ve nasıl bu esrarı mankenlerinin, mutsuzlarının yüzlerine kazırken, aynı günlerde, İstanbul'u İstanbul yapan yeraltı dehlizlerinin bir bir kendisine açıldığını anlatıyordu. Galip, Celâl'in şişman, kocaman gövdeli, yumuşak bakışlı, küçük elli mankeninin karşısında uzunca bir süre hiç kıpırdamadan kaldı. "Senin yüzünden kendim olamadım hiç!" demek geldi içinden, "Senin yüzünden beni sen yapan bütün o hikâyelere inandım." Celâl'in mankenini, babasının iyi çekilmiş bir fotoğrafını yıllar sonra ilgiyle inceleyen oğul gibi, dikkatle uzun uzun seyretti. Üzerindeki pantolon kumaşının uzak bir akrabasının Sirkeci'deki dükkânından indirimle alındığını, yağmurluğu kendisini İngiliz polisiye romanlarının kahramanlarına benzettiği için Celâl'in çok sevdiğini, ceket ceplerinin kenarlarındaki söküklere ellerini bastırarak sık sık ceplerin içine soktuğu için açıldığını, alt dudak ve âdemelmasının üzerindeki jilet kesiklerini son yıllarda göremediğini, ceketinin cebindeki dolmakalemi Celâl'in bugün hâlâ kullandığını hatırladı. Onu seviyordu ve ondan korkuyordu: Celâl'in yerinde olmak istiyordu ve Celâl'den kaçıyordu: Onu

arıyordu ve unutmak istiyordu. Sanki hayatının deşifre edemediği anlamını, Celâl'in bildiği, ama kendisinde gizlediği bir sırrı, dünyanın içindeki ikinci âlemin esrarını, şakayla başlayarak bir kâbusa dönüşmüş bir oyunun çıkış kapısını ondan öğrenebilmek için, Celâl'in ceketini, yakasına yapışır gibi tuttu. Uzaktan, rehberin artık alışkanlık kadar heyecan da taşıyan sesi duyuluyordu.

“Babam, harfler aracılığıyla yüzlerine, artık sokaklarımızda, evlerimizde, toplumumuzun hiçbir yerinde görülemeyecek anlamlar yerleştirdiği mankenlerini öyle bir hızla yaratıyordu ki, onlar için yeraltında açtığımız odalarda yeterince yer bulamıyorduk. Bu yüzden, bizi tarihin yeraltına bağlayan dehlizleri tam aynı sıralarda bulmamız bir rastlantıyla açıklanamaz. Artık tarihimizin yeraltında hüküm süreceğini, yeraltındaki hayatın yerüstündeki çöküntünün sonuna bir işaret olduğunu, uçları birer birer evimize açılan dehlizlerin, iskeletlerle kaynaşan yeraltı yollarının, ancak bizim yarattığımız gerçek vatandaş yüzleriyle hayat ve anlam bulacak tarihi fırsatlar olduğunu babam çok iyi görüyordu.”

Galip yakasını bırakınca, Celâl'in mankeni, kurşun bir asker gibi ayaklarının üstünde sağa sola ağır ağır sallandı. Galip bu tuhaf, dehşet verici ve gülünç görüntüyü bir daha hiç unutmayaacağını düşünerek bir iki adım geriledi, bir sigara yaktı. Öteki ziyaretçilerle birlikte “bir gün iskeletler kadar mankenlerle de kıpır kıpır kaynaşacak” yeraltı şehrinin ağzına inmek gelmiyordu hiç içinden.

Böylece, rehber, “misafirlerine”, Haliç'in öte yakasında, bundan bin üç yüz altı yıl önce, Attilâ'nın saldırısından korkan Bizanslılarca açılıp, bir ucu ta bu yakaya ulaşmış dehlizin ağzını gösterirken ve bu ağızdan elde bir lamba içeri girerseniz, göreceğiniz iskeletlerin ve bu iskeletlerin bekçilik ettiği ve bundan altı yüz yetmiş beş yıl önce, Latin istilacılarından saklanmış hazinelerin ve örümcek ağlarından gözükmeyen masalarla sandalyelerin hikâyesini öfkeyle anlatırken rehber, Galip bu görüntülerin ve hikâyelerin işaret ettiği bir bilmeceyi çok eskiden Celâl'in yazılarının birinde okuduğunu düşünüyordu. Rehber, babasının, yeraltı dünyasına inışı mutlak bir çöküşün zorunlu bir alameti olarak gördüğünü anlatırken, Bizantion'da, Buzos'ta, Nova Roma'da, Romani'de, Tsargrad'da, Miklagard'da, Konstantinopolis'te,

Cospoli'de, İstin-Polin'de yeraltına doğru kaçınılmaz bir zorunluluk sonucu kazılan her dehlizden, her derin tünelden sonra yerüstünde inanılmaz altüst oluşların gerçekleştiğini, yeraltı uygarlığının kendisini oraya iten yeryüzünden intikamını her seferinde aldığını öfkeyle anlatırken rehber, Galip, bir yazısında Celâl'in apartman katlarından yeraltı uygarlıklarının bir uzantısı gibi söz ettiğini hatırlıyordu. Rehber, hikâyesinin öfkesiyle, yeraltının alameti olduğu o muazzam yıkıma, karşı konulamayacak o kıyamete katılmak için, babasının bütün dehlizleri, sıçanlar, iskeletler ve örümceklerle kaplı hazinelerle kaynaşan bütün yeraltı yollarını mankenleriyle doldurmak istediğini anlatırken, bu muazzam yıkım şöleninin hayalleriyle babasının hayatına yeni bir anlam verdiğini anlatırken ve kendisinin de, yüzlerini harflerin esrarıyla doldurduğu eserleriyle bu yolda ilerlediğini heyecanla anlatırken rehber, Galip rehberin her sabah herkesten önce bir *Milliyet* alıp, Celâl'in yazısını hırsla, kıskançlıkla, nefretle ve aynı öfkeyle okuduğuna inanmak üzereydi. Rehber, Abbasi kuşatmasından korkuya kapılıp yeraltına inen Bizanslılarla Haçlı istilasından kaçan Yahudilerin birbirlerine sarılarak ölümsüzleşen iskeletlerini seyretmeye tahammülü olanların, tavanlarından altın gerdanlıklarla bileziklerin sarktığı bu inanılmaz dehlize girebileceklerini söylerken, Galip, rehberin Celâl'in en son yazılarını dikkatle okuduğunu anlamıştı. Rehber, Bizanslılar, bundan yedi yüz yıl önce şehirdeki altı bini aşkın İtalyan'ı katlederken kaçan Cenevizlilerin, Amalfililerin, Pisalıların iskeletleriyle, bir Azak gemisiyle şehre giren vebadan kurtulanların altı yüz yıllık iskeletlerinin, ta Avarların muhasarası sırasında yeraltına indirilmiş masalarda, birbirlerine yaslanarak, oturup kıyamet saatini sabırla beklediklerini anlatırken, Galip, Celâl'deki sabrın kendisinde de olduğunu düşünüyordu. Rehber, Bizans'ı yağmalayan Osmanlılardan kaçmak için, Ayasofya'dan Aya İrini'ye uzanan, oradan Pantokrator'a açılan ve daha sonra içine sığışılamadığı için, bir ucu ta bu yakaya varan dehlizlere, iki yüz yıl sonra IV. Murat'ın kahve ve tütün ve afyon yasağından kaçmak için kendilerini atanların, üzerlerine kar gibi inmiş ipeksi bir toz tabakası içinde, ellerinde kahve değirmenleri, cezveleri, nargileleri, çubukları, tütün ve afyon keseleri ve fincanlarıyla, bir

gün kendilerine kurtuluş yolunu gösterecek mankenleri bekle-diklerini anlatırken, Galip, aynı ipeksi toz tabakasının bir gün Celâl'in iskeletini de örteceğini düşünüyordu. Rehber, Bizans'tan kovulan Yahudilerin sığındığı dehlizlere, yedi yüz yıl sonra, saray kumpasında başarısızlığa uğradıktan sonra, yeraltına in-mek zorunda kalan III. Ahmet'in şehzadesinin ve ondan yüz yıl sonra, sevgilisiyle haremde kaçan Gürcü kızının iskeletlerin-den başka, bugün sahte para basan matbaacıları ellerinde ıslak banknotlar, renk kontrolü yaparken ya da bodrum katındaki küçük tiyatrodaki soyunma odası olmadığı için, bir kat aşağı inen Müslüman Lady Macbeth'i aynalı masasında, kaçak kasaplardan aldığı bir fıçı dolusu manda kanıyla ellerini, dünyada hiçbir sahnede görülmemiş, özgün bir kırmızıya boyarken ya da ih-racat heyecanına kapılmış genç kimyagerlerimizi paslı Bulgar gemileriyle Amerika'ya sevkedecekleri nefis eroini damıttıkları camdan fanusların başında görebileceğimizi söylerken rehber, Galip bütün bunları Celâl'in yazıları kadar yüzünden de oku-yabileceğini düşünüyordu.

Çok sonra, rehber "misafirlerine" bütün dehlizleri ve bütün mankenleri gösterdikten ve babasının ve kendisinin en büyük düşü olduğunu söylediği şeyi, sıcak bir yaz günü, yukarıda bü-tün İstanbul ağır bir öğle sıcağının içinde sinekler, çöpler ve toz bulutları içerisinde uyuklarken, aşağıda, yeraltının soğuk, nemli ve karanlık dehlizlerinde sabırlı iskeletlerle, bizim insanlarımızın hayatiyetiyle kıpır kıpır yaşayan mankenlerin, hep birlikte bir şölen, büyük bir eğlence, yaşamı ve ölümü kutsayan ve zamanın ve tarihin ve yasaların ve yasakların ötesine geçen bir şenlik dü-zenleyeceklerini anlattıktan ve bu şenlikte mutlulukla dans eden iskeletlerle mankenlerin, kırılan şarap kâseleriyle fincanların, müziğin ve sessizliğin ve çiftleşme takırtılarının dehşetini ve coş-kusunu misafirler korkuyla düşledikten ve rehberin hikâyelerini bile anlatma gereğini duymadığı yüzlerce "vatandaş" mankeninin yüzündeki acıyı gördükten sonra, dönüş yolunda, Galip dinlediği bütün hikâyelerin, gördüğü bütün yüzlerin ağırlığını üzerinde hissediyordu. Bacaklarındaki halsizlik, ne çıktıkları yokuşun dikliğindendi, ne de uzun günün yorgunluğundan. Önünden hiç durmadan geçtikleri nemli odalarda çıplak ampullerin aydınlat-

tığı kaygan basamaklarda karşısına çıkan kardeşlerinin yüzlerindeki yorgunluğu kendi gövdesinde hissediyordu. Bükük boyunlar, eğrilmiş beller, kamburlaşmış sırtlar, çarpılmış bacaklar, bütün o vatandaş dertleri ve hikâyeleri kendi gövdesinin uzantılarıydı. Bütün yüzlerin kendi yüzü, bütün umutsuzlukların kendi umutsuzluğu olduğunu hissettiği için, kendisine kıpır kıpır yaklaşan o mankenlere hiç bakmamak, onlarla göz göze gelmemek istiyordu, ama kendi ikizinden uzaklaşamayan biri gibi, gözlerini alamıyordu da onlardan. Bir ara Galip, tıpkı ilköğretiminde Celâl'in yazılarını okurken yaptığı gibi, gördüğü dünyanın arkasında, çözerse etkisinden sıyrılabileceği basit bir sır olduğuna kendini inandırmak istedi; reçetesi bulunursa insanı özgürleştirecek bir esrar; ama tıpkı Celâl'in yazılarını okurken hissettiği gibi, bu dünyanın içine o kadar fazla gömülmüş buldu ki kendini, esrarı çözmek için kendini her zorlayışında, hafızasını kaybetmiş biri gibi, çaresizleşip çocuklaştığını hissetti: Mankenlerin işaret ettiği dünyanın ne anlama geldiğini bilmiyordu, burada bu yabancı insanlarla ne işi olduğunu bilmiyordu, harflerin ve suratların anlamını ve kendi varoluşunun sırrını da bilmiyordu. Üstelik, yeryüzüne yaklaştıkça, yukarılara çıktıkça, derindeki sırlardan daha da uzaklaştığı için, burada görüp öğrendiklerini de unutmaya başladığını seziyordu. Yukarı odaların birinde, rehberin üzerinde durmadığı bir dizi "sıradan vatandaş" mankeni görünce, onlarla aynı yazgıyı paylaştığını, aynı şeyleri düşündüğünü hissetti: Bir zamanlar, hep birlikte, anlamlı bir hayat yaşamışlardı, ama bilinmeyen bir nedenden, bu anlamı, tıpkı hafızaları gibi kaybetmişlerdi şimdi. Bu anlamı yeniden bulmaya her kalkışlarında, hafızalarının örümcekli dehlizlerine her girişlerinde kayboldukları için, akıllarının kör karanlık sokaklarında dönüş yolunu bulamadıkları için, hafızalarının dipsiz kuyusuna düşmüş yeni hayatın anahtarını hiçbir zaman bulamadıkları için evlerini, yurtlarını, geçmişlerini, tarihlerini kaybedenlerin o çaresiz acılarına kapılıyorlardı. Bu evden uzakta kalma, yolunu kaybetme acısı öyle şiddetli, öyle dayanılmazdı ki, artık kayıp anlamı, ya da esrarı, hatırlamaya bile kalkmadan yalnızca sabretmek, sessizce, sonsuzluk zamanının dolmasını tevekkülle beklemek en iyisiydi. Ama Galip, yeryüzüne yaklaştıkça, bu boğucu bekleyişe katlanamaya-

cağını, aradığını bulamadan huzur bulamayacağını da seziyordu. Geçmişini, belleğini, hayallerini kaybetmiş biri olmaktansa, bir başkasının kötü bir taklidi olmak daha iyi değil miydi? Demir merdivenlerin eşğine geldiğinde, kendini Celâl'in yerine koyarak bütün mankenleri, onları yaratan düşünceyi küçümsemek istedi: Saçma bir düşüncenin saplantıyla tekrarından ibaretti her şey; kötü bir karikatürdü; soğuk bir şakaydı; hiçbir bütünlüğü olmayan sefil bir budalalıktı! İşte, kendi kendisinin karikatürü olan rehber sanki bu düşünceyi kanıtlamak için, babasının "İslam'da resim yasağı" denen şeye inanmadığını, "düşünce" denen şeyin kendisinin zaten suretten başka bir şey olmadığını, burada da bir suretler dizisi gördüklerini anlatıyordu. İşte, ilk girdikleri odaya vardıklarında, rehber bu "muazzam tasavvurun" ayakta kalabilmesi için manken piyasasına da iş yapmaları gerektiğini açıklıyor, misafirlerinden yeşil yardım sandığına gönüllerinden kopan bir şeyi atmalarını rica ediyordu.

Galip, yeşil sandığa bin lira attıktan sonra, antikacı kadınla göz göze geldi.

"Beni tanıdınız mı?" dedi kadın. Yüzünde rüyalarından çıkma bir bakış ve çocuksu ve oyuncu bir ifade vardı. "Anneannemin hikâyelerinin hepsi doğruymuş." Gözleri yarı karanlıkta kedi gözü gibi parlıyordu.

"Efendim?" dedi Galip utançla.

"Hatırlayamadın," dedi kadın. "Ortaokuldayken aynı sınıftaydık. Belkıs."

"Belkıs," dedi Galip, bir an bütün sınıfta Rüya'dan başka hiçbir kızı gözünün önüne getiremediğini fark ederek.

"Arabam var," dedi kadın. "Ben de Nişantaşı'nda oturuyorum. Seni bırakabilirim."

Temiz havaya çıkan kalabalık ağır ağır dağıldı. İngiliz gazeteciler Pera Palas'a gittiler, fötr şapkalı adam kartvizitini Galip'e verdi, Celâl'e selam söyledi ve Cihangir'in arka sokaklarına daldı. İskender bir taksiye bindi, fırça bıyıklı mimar da Belkıs ve Galip'le yürüyordu. Atlas Sineması'nı geçtiklerinde, bir ara, sokağın girişindeki satıcıdan tabakta pilav alıp yediler. Taksim'e doğru bir saatçinin buz tutmuş vitrininde gözüken saatlere, sihirli oyuncaklara bakar gibi baktılar. Galip gecenin bulanık

laciverdiyle aynı renkteki yırtık bir film afişine ve çoktan öldürülmüş eski bir başbakanın bir fotoğrafçı dükkânının vitrinindeki resmine bakarken, mimar onları Süleymaniye Camii'ne götürmeyi önerdi: "Manken Cehennemî" dediği yerdekinden daha da ilginç bir şey gösterecekti onlara; dört yüz yıllık cami ağır ağır yerinden oynuyormuş! Belkıs'ın Talimhane'de bir arka sokakta bıraktığı arabasına binip sessizce yola koyuldular. İki katlı, karanlık korkunç evlerin arasından geçerlerken "Korkunç, korkunç!" demek geldi Galip'in içinden. Hafif hafif kar yağıyor, bütün şehir uyuyordu.

Uzun bir yolculuktan sonra, camiye girdiklerinde mimar hikâyesini anlatmıştı: Restorasyon ve tamiratında çalıştığı için caminin yeraltı dehlizlerini biliyor, birkaç kuruş karşılığında bütün kapıları açmaya hazır imamı tanıyordu. Arabanın motoru susunca Galip dışarı çıkmayacağını, onları bekleyeceğini söyledi.

"Arabada donarsın!" dedi Belkıs.

Galip, kadının kendisiyle sizli bizli konuşmadığına dikkat etti önce, sonra güzelliğine rağmen üzerindeki ağır paltosu ve o anda başına sardığı başörtüsüyle, uzak bir teyzeye benzediğine. Bayram ziyaretlerine gittikleri o uzak teyzenin çıkardığı bademzemleri o kadar şekerli olurdu ki, ısrarla tutulan bir ikincisini yemeden önce su içmesi gerekirdi Galip'in. Rüya niye gelmezdi bu bayram ziyaretlerine?

"Gelmek istemiyorum!" dedi Galip kararlı bir sesle.

"Niye ama?" dedi kadın. "Sonra minareye de çıkarız." Mimara döndü. "Minareye çıkabilir miyiz?"

Bir an bir sessizlik oldu. Çok da uzak olmayan bir yerde bir köpek havladı, Galip kar altındaki şehrin uğultusunu duydu. "Benim kalbim merdivenlere dayanmaz," dedi mimar, "siz çıkarsınız."

Minareye çıkma düşüncesi hoşuna gittiği için Galip arabadan indi. Çıplak ampullerin karla kaplı ağaçları aydınlattığı birinci avluyu geçip caminin iç avlusuna girdiler. Taş kütlesi burada birden, olduğundan küçük gözükünce, cami, sırlarını gizleyemeyen tanıdık bir yapıya dönüştü. Mermeri kaplayan buzlaşmış kar tabakası, yabancı saat reklamlarındaki ay yüzeyi gibi karanlık ve çukur çukurdu.

Revakın bir köşe yaptığı yerde mimar, madeni bir kapiya takılı asma kilidi işgüzarlıkla kurcalamaya başladı. Bir yandan da, üzerinde kurulduğu tepe ve kendi ağırlığıyla birlikte caminin yüzyıllardır, her yıl beş on santim Haliç'e kaydığını, aslında, şimdiye kadar çok daha hızla su kıyısına inmesi gerektiğini, ama temeller arasında dolaşan ve sırrı hâlâ anlaşılamayan "bu taş duvarların", bugün hâlâ tekniğini aşamadığımız "bu lağım tertibatının", bu kadar ince düşünülüp dengelenmiş "su terazisinin", bundan dört yüz yıl önce hesaplanmış "dehlizler manzumesinin" caminin hareketini yavaşlattığını anlatıyordu. Kilitte birlikte kapı karanlık bir dehlize açıldığında Galip kadının parlayan gözlerinde hayata bağlı bir merak gördü. Öyle olağanüstü bir güzelliği yoktu belki Belkıs'ın, ama insan onun ne yapacağını merak ediyordu. "Batılılar bu sırrı çözemediler!" dedi mimar bir sarhoş gibi ve bir sarhoş gibi dehlize girdi. Galip dışarıda kaldı.

Kenarları buz tutmuş sütunların gölgeleri içinden imam çıkageldiğinde Galip dehlizden gelen sesleri dinliyordu. İmam sabahın bu saatinde uyandırılmaktan şikâyetçi görünmüyordu hiç. Dehlizden gelen seslere o da kulak verdikten sonra, sordu: "Kadın turist midir?" "Hayır," dedi Galip, sakalın imamı olduğundan yaşlı gösterdiğini fark ederek. "Sen de hoca mısın?" dedi imam. "Hocayım." "Fikret Bey gibi profösörsün!" "Evet." "Caminin yerinden oynadığı doğru mu?" "Doğru, onun için geldik." "Allah sizden razı olsun!" dedi imam. Kuşkulu bir hali vardı. "Kadının yanında çocuğu var mıydı?" "Yok," dedi Galip. "İçeride, derinde saklanan bir çocuk var." "Yüzyıllardır kayıyormuş cami," dedi Galip güvensizlikle. "Onu biliyorum," dedi imam, "oraya girmek de yasaktır, ama bir turist karı çocuğuyla girdi içeri, gördüm. Sonra tek başına çıktı. Çocuk içeride kaldı." "Polise söyleseydin," dedi Galip. "Gerek yok," dedi imam, "çünkü sonra çocuğun da, karının da resmi gazetelerde çıktı: Habeş kralının torunuymuş çocuk. Onu oradan çıkarsınlar artık." "Çocuğun suratında ne vardı?" dedi Galip. "Bak, görüyor musun," dedi imam kuşkuyla, "sen de biliyorsun. Çocuğun gözünün içine bakamıyordun." "Ne yazıyordu suratında?" diye sordu Galip ısrarla. "Suratında çok şey yazıyordu," dedi imam kendine olan güvenini yitirerek. "Sen surat okumayı bilir misin?" dedi Ga-

lip. İmam sustu. “Kaybettiği bir yüzü yeniden bulabilmek için insanın yüzün anlamı peşinden koşması yeterli midir?” dedi Galip. “Artık orasını sen daha iyi bilirsin,” dedi imam kaygıyla. “Cami açık mı?” dedi Galip. “Kapısını yeni açtım,” dedi imam. “Birazdan sabah namazı için gelirler. Git.”

Caminin içi boştu. Neon lambaları, bir denizin yüzeyi gibi uzanan mor halılardan çok, çıplak duvarları aydınlatıyordu. Galip’in çoraplı ayakları buz kesti. Kubbeye, sütunlara, başının üstündeki muazzam taş kütesine etkilenmek isteyerek baktı; ama içinde kendi etkilenme isteğinden başka bir şey uyanmadı: Bir bekleyiş duygusu, belli belirsiz bir ne olacak merakı... Tıpkı örüldüğü taşlar gibi, caminin kendi varlığı kendine yeten, kapalı, koskocaman bir nesne olduğunu hissetti. Mekân ne bir yere çağırıyordu insanı, ne de başka bir yere gönderiyordu. Hiçbir şey, hiçbir şeyin işareti olmadığı gibi, her şey her şeyin işareti de olabilirdi. Bir an mavi bir ışık görür gibi oldu, sonra güvercin kanadına benzeyen bir şeyin acele vuruşlarını duydu, ama hemen sonra her şey yeni bir anlam bekleyen o eski sessiz durgunluğuna döndü. O zaman eşyanın, taşların olması gerekenden “çıplak” olduğunu düşündü: Eşyalar kendisini “bize bir anlam ver!” diyerek çağırıyorlardı sanki. Az sonra, fısıldaşarak yürüyen iki ihtiyar ağır ağır yaklaşıp mihrabın hemen önüne çökünce Galip nesnelerin çağrısını da duymaz oldu.

Belki de bu yüzden, minareye çıkarken Galip’in içinde, başına yeni bir şey geleceğine ilişkin bir beklenti yoktu hiç. Mimar, Belkıs Hanım’ın beklemeden yukarı çıktığını söyleyince, Galip hızla merdivenleri çıkmaya başlamıştı, ama çok geçmeden, yüreğinin vuruşlarını şakaklarında hissedince durakladı. Bacakları ve kalçalarında bir ağrı başlayınca oturdu. Basamakları aydınlatan çıplak ampullerden her birini geçince oturuyor, sonra gene çıkıyordu. Yukarlarda bir yerde, kadının ayak seslerini duyunca hızlandı, ama çok sonra, ancak şerefeye çıktığı vakit yetişebildi ona. Kadınla birlikte, sessizce, hiçbir şey konuşmadan uzun uzun karanlık içindeki İstanbul’u, şehrin belli belirsiz ışıklarını, atıştıran karı seyrettiler.

Galip karanlığın yavaş yavaş aralandığını fark ettiğinde, şehrin kendisi, uzak bir yıldızın ışık almayan yüzü gibi daha uzun

bir süre gecenin içinde kalacakmış gibi görünüyordu. Daha sonra, soğuktan titrerken, baca dumanlarına, cami duvarlarına, beton yığınlarına vuran ışığın şehrin dışından değil, içinden sızdığını düşündü. Tıpkı, daha oluşumunu tamamlamakta olan bir gezegenin yüzeyi gibi, üzeri beton, taş, kiremit, ahşap ve pleksiglas ve kubbeyle kaplı inişli çıkışlı şehir parçacıkları, sanki ağır ağır aralanacaklar ve karanlığın içinden esrarlı yeraltının alev rengi aydınlığı sızacaktı, ama bu belirsizlik saati de çok sürmedi. Tek tek duvarlar, bacalar, damlar arasından sigara ve banka reklamlarının iri harfleri gözükmeye başlayınca hemen yanı başlarındaki hoparlörden sabah ezanını okuyan imamın madeni sesini duydular.

Merdivenleri inerken Belkis, Rüya'yı sordu. Galip karısının evde kendisini beklediğini söyledi; ona bugün üç tane polisiye roman almıştı; Rüya geceleri polisiye roman okumayı severdi.

Belkis yeniden Rüya'yı sorduğunda kadının kişiliksiz Murat'ına binmişler, fırça bıyıklı mimarı her zaman geniş, her zaman تنها Cihangir Caddesi'ne bırakmışlar, Taksim'e çıkıyorlardı. Galip Rüya'nın bir işte çalışmadığını, polisiye romanlar okuduğunu, arada bir okuduğu romanlardan birini de ağır ağır çevirdiğini söyledi. Taksim Meydanı'nda dönerken kadın, Galip'e Rüya'nın bu çevirileri nasıl yaptığını sordu, Galip "yavaş yavaş" yaptığını söyledi: Galip sabahları yazıhanesine gidiyor, Rüya da kahvaltı ettikleri masayı toplayıp oraya yerleşiyordu, ama Rüya'yı o masada çalışırken bir kere görmediği gibi hayal de edemiyordu. Başka bir soru üzerine Galip, bir uykudagezerin dalgınlığıyla, bazı sabahlar, Rüya yatağından kalkmadan önce evden çıktığını söyledi. Haftada bir kere ortak teyzelerine, halalarına akşam yemeğine gittiklerini söyledi, bazan, akşamları Konak Sineması'na gittiklerini söyledi.

"Biliyorum," dedi Belkis. "Sizi sinemada görürdüm. Sen hayatından memnun, lobideki resimlere bakarken, kolundan şefkatle tuttuğun karını balkona çıkan kapıya kalabalıkla birlikte götürürken o, duvarlardaki afişlerde ve kalabalığın içinde kendisine başka bir dünyanın kapılarını açacak bir yüzü arardı. Senden çok uzakta bir yerde, yüzlerin gizli anlamını okuduğunu anlardım."

Galip sustu.

“Beş dakikalık arada, sen hayatından memnun iyi uslu bir koca gibi karını sevindirecek hindistancevizli çikolatayı ya da buzlu pengueni almak için tahta kutusunun altına parayla vuran satıcıya el ederken ve ceplerinde bozuk para ararken, ben, sinemanın soluk ışıkları altında perdedeki halı süpürgesi ya da portakal sıkacağı reklamına mutsuzlukla bakan karının o reklamlarda bile kendisini başka bir ülkeye götürecektir sihirli bir bildirinin izlerini aradığını sezerdim.”

Galip susuyordu.

“Gece yarısına doğru insanlar, birbirlerinden çok, birbirlerinin pardösü ve paltolarına yaslanarak Konak Sineması’ndan çıkarlarken, ben, sizin de kol kola girip önünüze baka baka evinize yürüdüğünüzü görürdüm.”

“En sonunda,” dedi Galip, belli belirsiz bir öfkeyle, “bir kere sinemada görmüşsün bizi.”

“Bir değil, on iki kere sinemada, altmış kereden fazla sokakta, üç kere lokantada, altı kere dükkânlarda gördüm sizi. Eve döndüğümde, tıpkı çocukluğumda yaptığım gibi, yanındaki kızın Rüya değil, ben olduğumu düşünürdüm.”

Bir sessizlik oldu.

“Ortaokuldayken,” diye devam etti kadın, az önce sözünü ettiği Konak Sineması’nın önünden arabasını sürerken. “Teneffüslerde, saçlarını ıslatarak arka ceplerinden çıkardıkları tarakla tarayan ve anahtarlıklarını pantolonlarındaki kemer halkalarına asan oğlanların hikâyelerine o gülerken, ben, senin sıranın üzerindeki kitaptan başını kaldırmadan, göz ucuyla seyrettiğinin Rüya değil ben olduğumu düşünürdüm. Kış sabahları, yanında sen olduğun için yolun açık olup olmadığına bakmadan karşıdan karşıya geçerken gördüğüm o neşeli kızın Rüya değil, kendim olduğunu düşünürdüm. Bazı cumartesi öğleden sonraları, yanınızda sizleri gülümseten bir amca, Taksim dolmuşlarına doğru yürüdüğünüzü gördüğümde, seninle birlikte Beyoğlu’na benim de götürüldüğümü hayal ederdim ben.”

“Ne kadar sürdü bu oyun?” dedi Galip, arabanın radyosunu açarken.

“Oyun değildi,” dedi kadın, sokağın önünden hiç yavaşlamadan geçerken ekledi. “Sizin sokağa sapmıyorum.”

“Müziği hatırladım,” dedi Galip, kendi evinin sokağına uzak bir kentin kartpostalına bakar gibi bakarken. “Bunu Trini Lopez söylerdi.”

Sokakta ve apartmanda Rüya’nın eve döndüğüne ilişkin hiçbir belirti yoktu. Galip elleriyle bir şey yapmak isteyince radyonun istasyon düğmesini çevirdi. Terbiyeli ve şefkatli bir erkek sesi ahırlarımızdaki tarlafarelerinden korunmak için alınacak önlemlerden söz ediyordu. “Hiç evlenmedin mi?” diye sordu Galip, araba Nişantaşı’nın arka sokaklarına girerken.

“Dulum,” dedi Belkis. “Kocam öldü.”

“Seni okuldan hiç hatırlamıyorum,” dedi Galip, nedensiz bir acımasızlıkla. “Sana benzeyen başka bir yüz geliyor aklıma. Çok sevimli, utangaç bir Yahudi kıızıydı, Meri Tavaşi; babası Vog çoraplarının sahibiydi, yılbaşlarında bazı oğlanlar hatta hocalar, ondan, üzerinde çorap giyen kızların görüldüğü Vog takvimlerinden isterler, o da utana sıkıla getirirdi.”

“Nihat’la evliliğimizin ilk yıllarında mutluyduk,” diye anlattı kadın bir sessizlikten sonra. “İnceydi, sessizdi, çok da sigara içerdi. Pazarları gazeteleri karıştırır, radyodan futbol maçını dinler, o sıralarda eline geçirdiği bir flütü çalmaya çalışırdı. Çok az içerdi, ama çoğu zaman en acıklı sarhoşlardan hüzünlüydü yüzü. Bir ara utana sıkıla başındaki ağrılarından söz etti. Meğer yıllardır beyninin bir köşesinde kocaman bir uru sabırla büyütüyormuş. İnatçı ve sessiz çocuklar vardır hani, avuçlarını sıkıp içine bir şey saklarlar da, ne kadar uğraşsan açıp vermezler: Onlar gibi beynindeki uru inatla korudu, en sonunda avucunu açıp içindeki boncuğu size verirken nasıl bir an gülümser o veletler, beyin ameliyatına girerken öyle memnun gülümsedi bana, orada sessizce öldü.”

Hâle Hala’ların evinden pek de uzak olmayan bir yerde, Galip’in çok fazla geçmediği, ama varlığını kendi sokağı gibi bildiği bir köşede, dış görünüşü ve kapısı Şehrikalp Apartmanı’na şaşırtıcı derecede benzeyen bir apartmana girdiler.

“Ölümüyle benden bir tür intikam aldığını biliyordum,” diye devam etti kadın eski asansördeyken. “Benim Rüya’nın bir taklidi olduğum kadar, kendisinin de, senin bir taklidin olması gerektiğini anlamıştı. Çünkü konyağı fazla kaçırdığım

bazı akşamlar, kendimi tutamayıp ona Rüya'dan ve senden uzun uzun söz de ederdim.”

Bir sessizlikten sonra eve girip, kendi evindeki benzer eşyalar arasına oturunca Galip, özür diler gibi, “Nihat'ı bizim sınıftan hatırlıyorum,” dedi kaygıyla.

“Sana benzer miydi sence?”

Galip hafızasının derinliklerinden bir iki sahneyi zorlanarak bulup çıkardı: Galip'le Nihat derse katılamayacaklarını bildiren veli imzalı “mazeret kâğıtlarını” ellerinde tutarken jimnastik hocası tarafından lapacılıkla suçlanıyorlar; Galip'le Nihat, sıcak bir bahar günü leş kokulu öğrenci kenefinin musluklarına ağızlarını dayayarak su içiyorlar: Şişmandı, beceriksizdi, ağırdı, yavaştı, pek parlak da değildi. Galip bütün iyi niyetine rağmen, iyi hatırlayamadığı benzerine yakınlık duymadı.

“Evet,” dedi Galip. “Nihat bana benzerdi biraz.”

“Hiç benzemezdi,” dedi Belkıs. Gözleri, Galip'in ona ilk dikkat ettiği zamanki gibi tehlikeli bir ışıkla parladı bir an. “Hiç benzemediğini biliyorum. Ama aynı sınıftaydık. Bana senin Rüya'ya baktığın gibi baktırabilmişim onu. Öğle teneffüslerinde, ben Rüya ve öteki oğlanlarla birlikte Sütüş Muhallebici'si'nde sigara içerken, onun kaldırımdan, aralarında benim de olduğumu bildiği içerideki neşeli kalabalığa kaygıyla bir göz attığını görürdüm. Akşamın erken bastırıldığı acıklı sonbahar akşamlarında, üzerine apartmanların soluk ışıkları vuran çıplak ağaçlara baktığımda, onun da bu ağaçlara bakarak, senin Rüya'yı düşündüğün gibi beni düşüneceğini bilirdim.”

Kahvaltı sofrasına oturduklarında açık perdeler arasından odaya parlak bir güneş ışığı vuruyordu.

“İnsanın kendisi olmasının ne kadar zor olduğunu bilirim,” dedi Belkıs, uzun zamandır hep aynı hikâyeyi düşünenler gibi birdenbire konuya girerek. “Ama, bunu otuz yaşımdan sonra anladım. Ondan önce, sorun bana yalnızca bir başkası gibi olabilmek ya da basit bir kıskançlık gibi gözüküyordu. Gece yarıları sırtüstü uzandığım yatağında uyuyamadan tavandaki gölgeleri seyrederken o başkasının yerinde o kadar çok olmak isterdim ki, derimin içinden, eldiveninden çıkan bir el gibi sıyrılıp çıkabileceğime, sonra sırf bu isteğimin şiddetiyle o başkasının derisine

bürünerek yeni bir hayata başlayabileceğime inanırdım. Bazan, bu öteki insanı düşünmekten, kendi hayatımı onun hayatı gibi yaşayamamaktan o kadar acı çekerdim ki, bir sinema koltuğunda otururken ya da kalabalık bir pazaryerinde kendi dünyalarına gömülmüş insanları seyrederken gözlerimden yaşlar fışkırırdı.”

Kadın, kızarmaktan sertleşmiş ince ekmek diliminin üzerinde yağsız bıçağını yağ sürermiş gibi dalgın dalgın gezdiriyordu.

“İnsanın niye kendi hayatını değil de, başka birinin hayatını yaşamak istediğini onca yıldan sonra da çıkaramıyorum,” diye devam etti. “Hatta, niye şu ya da bu insanın değil de, Rüya’nın yerinde olmak istediğimi de çok açıkça söyleyemem. Söyleyebileceğim şey, uzun yıllar boyunca bunun gizli tutulması gereken bir hastalık olduğuna inandığımdır. Hastalığımдан, bu hastalığa yakalanan ruhumdan, bu hastalığı taşımaya mahkûm gövdemden utanıyordum. Hayatımın, olması gereken ‘asıl hayat’ın bir taklidi olduğunu, bütün taklitler gibi utanılması gereken, acıklı, zavallı bir şey olduğunu düşünüyordum. O zamanlar, bu umutsuzluktan kurtulabilmek için elimden yalnızca ‘aslımı’ daha çok taklit etmekten başka bir şey gelmezdi. Bir ara, okul, mahalle, ya da çevre değiştirmeyi kurdum, ama sizlerden uzaklaşmanın, yalnızca sizleri daha çok düşünmekten başka sonuç vermeyeceğini de biliyordum. Yağmurlu bir sonbahar günü, öğleden sonra, hiçbir şey yapmak gelmeyince içimden, camlara vuran damlacıklara bakarak saatlerce bir koltukta otururdum: Sizleri düşünürdüm, Rüya ile Galip’i. Elimdeki ipuçlarına bakarak Rüya ile Galip’in o anda ne yaptığını düşünürdüm, öyle ki, bir iki saat sonra karanlık odadaki koltukta oturan kişinin ben değil Rüya olduğuna inanasım gelir, bu korkunç düşünceden müthiş zevk de alırdım.”

Kadın arada bir mutfaktan çay ya da kızarmış ekmek getirirken uzak bir tanıdık hakkında hoş bir hikâye anlatır gibi rahatça gülümseyebildiği için, Galip anlatılanları huzursuzluk duymadan dinliyordu.

“Kocam ölünceye kadar sürdü bu hastalık. Hâlâ da sürüyor belki, ama artık bir hastalık gibi yaşamıyorum onu: İnsanın kendisi olabilmesinin bir yolu olmadığına kocamın ölümünden sonraki yalnızlık ve pişmanlık günlerinden sonra karar verdim.

O günlerde aynı hastalığın bir başka çeşidi olan yoğun bir pişmanlık duygusuyla, yıllardır Nihat'la yaşadığım şeyleri, gene aynı şekilde, ama bu sefer yalnızca kendim olarak yaşayabilmek isteğiyle yanıp tutuşuyordum. Pişmanlığın da, hayatımın geri kalanını berbat edeceğini fark ettiğim bir gece yarısı, şu garip düşünce geçti aklımdan: Böylece hayatımın ilk yarısını bir başkası olmak istediğim için kendim olamadan, ikinci yarısını da kendim olamadığım yıllar için pişman olduğum için bir başkası olarak geçirecektim. O kadar gülünç geldi ki bu düşünce bana, geçmişim ve geleceğim olarak gördüğüm dehşet ve mutsuzluk bir anda herkesle paylaştığım ve üzerinde pek fazla durmak istemediğim bir yazgıya dönüşüverdi. Hiç kimsenin kendisi olamayacağını bir daha hiç unutulmayacak kesin bir bilgi gibi öğrenmişim artık: Bir otobüs durağında kuyruk olmuş kalabalık içinde kendi dertlerine gömülmüş olarak gördüğüm ihtiyarın, hâlâ yıllar önce yerinde olmak istediği bazı 'gerçek' kişilerin hayaletlerini içinde canlı tuttuğunu bilirdim. Bir kış sabahı parka çocuğunu güneşlendirmeye çıkarmış o güçlü sağlıklı ananın, çocuğunu parka çıkaran bir başka ananın suretinin kurbanı olduğunu bilirdim. Sinemalardan dalgın dalgın çıkan kederlilerin, kalabalık caddelerde, gürültülü kahvehanelerde kıpır kıpır kıpırdanan mutsuzların, yerine geçmek istedikleri asıllarının hayaletleriyle sabah akşam huzursuz edildiklerini bilirdim."

Kahvaltı sofrasında sigaralarını içiyorlardı. Kadın anlattıkça, Galip odanın gittikçe artan sıcaklığıyla birlikte, karşı konulmaz bir uykunun, insanın ancak bir rüyada farkına varabileceği bir suçsuzluk duygusu gibi ağır ağır bütün gövdesini sardığını hissetti. Kaloriferin yanı başındaki bir divanda "biraz kestirmek" için izin istediğinde Belkis ona "bütün bunlarla ilişkili" gördüğü "Şehzade'nin Hikâyesi"ni anlatmaya başladı.

Evet, bir zamanlar, hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfetmiş bir şehzade yaşamıştı, ama Galip hikâyesinin renklerini gözünün önünde canlandırmaya başlayınca önce bir başka kişiye, sonra uyuyakalan bir kişiye dönüştüğünü hissederek uyudu.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Apartman Karanlığı

“... bu eski konağın manzarası, bende bir insan yüzü etkisi bırakırdı.”

Nathaniel Hawthorne

Yıllar sonra, bir akşamüstü o binayı görmeye gittim. Öğle saatlerinde ellerinde çantaları, pasaklı ve kravatlı lise öğrencilerinin ittiği ve akşamları işlerinden dönen kocaların ve bir eğlenceden çıkan ev kadınlarının yürüdüğü kaldırımlardan, o her zaman kalabalık sokaktan daha önceleri sık, pek sık geçmişim, ama hiçbir zaman o binayı, bir zamanlar benim için çok şey ifade etmiş o apartmanı yıllar sonra yeniden görmek için değil.

Bir kış akşamıydı. Hava erkenden kararmış, bacalardan çıkan duman dar caddeye sisli bir gece gibi inmişti. Binanın yalnızca iki katında ışık yanıyordu: Geç saatlere kadar çalışan iki işyerinde yanan soluk, ruhsuz lambalar. Apartman cephesinin geri kalanı kapkaranlıktı. Karanlık dairelerin karanlık perdeleri çekilmişti; pencereler bir körün gözleri gibi boş ve korkutucuydu. Geçmişle kıyaslandığında, gördüğüm soğuk, tatsız ve sevimsiz bir görüntüydü. Bir zamanlar burada kalabalık bir ailenin, iç içe, kucak kucağa, gürültü patırtı içinde yaşadığını bile düşünemiyordu insan.

Binaya gençlik günahlarının bir cezası gibi sinen bu yıkım ve çöküntüden zevk aldım. Bu günahlardan hiçbir zaman payıma düşen mutluluğu alamadığım için bu duyguya kapıldığımı, yıkımdan bir intikam tadı aldığımı biliyordum, ama aklımda başka bir şey vardı o sırada: “Sonraları apartman aralığına dönüşen o kuyunun sakladığı esrar ne oldu acaba, içindekilerle birlikte kuyu ne oldu?”

Apartmanın hemen yanı başındaki kuyuyu düşündüm, bir zamanlar yalnızca bende değil, apartman katlarını dolduran güzel çocuklarda, kızlarda, yetişkinlerde geceleri korkulu bir ürperti uyandıran o dipsiz kuyuyu. Bir masal kuyusu gibi içinde yarasalar, zehirli yılanlar, akrepler, fareler kaynaşırdı. Şeyh

Galip'in *Hüsn ü Aşk*'ında anlattığı ve Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde hikâye ettiği kuyunun orası olduğunu bilirdim. Bazan içine sarkıtılan kovaların ipi kesilirdi, bazan dipsizliğin dibinde bir zebella olduğunu söylerlerdi, apartman iriliğinde bir zenci! Çocuklar siz yaklaşmayın, derlerdi. Bir keresinde kemerinden bağlanarak kuyudan içeri sarkıtılan kapıcı, karanlık bir zamanın sonsuzluğunda yaptığı yerçekimsiz yolculuktan ciğerlerini sonsuza kadar karartan bir sigara ziftiyle ve gözlerinde yaşlarla geri dönmüştü. Kuyu başında bekçilik eden zehirli çöl cadısının, kapıcının ay yüzlü karısı kılığına girdiğini de bilirdim; kuyunun apartmanda yaşayanların hafızalarının derinliklerinde yatan bir sırda yakından ilgili olduğunu da. İçlerindeki sırdan, sonsuza kadar geçmişte kalamayacak bir günahın korkar gibi korkarlardı. Sonunda, utançlarının üstünü toprakla örten çaresiz hayvanlar gibi, içindeki yaratıklar, anılar ve esrarla birlikte kuyuyu unuttular. Bir sabah, anlamsız insan yüzleriyle kaynaşan gece rengi bir kâbustan uyandığımda, kuyunun üstünün örtüldüğünü gördüm. O zaman, aynı kâbusumsu duyguyla, kuyu denen yerde, şimdi tersine çevrilmiş bir kuyunun yükseldiğini korkuyla anladım. Esrarı ve ölümü pencerelerimize getiren bu yeni yerden yeni kelimelerle söz ediyorlardı artık: Apartman aralığı, apartman karanlığı...

Aslında, apartmanda yaşayanların tiksinti ve mutsuzlukla "aralık" ya da "karanlık" (diğer İstanbulluların dediği gibi aydınlık değil) demeye başladıkları yeni yer, kuyudan önce apartman aralığı da değildi, karanlık da, çünkü apartman ilk yapıldığında iki yanında boş arsalar vardı, sonraları bütün sokağı kirli bir duvar gibi kaplayan çirkin apartmanlardan biri değil. Yandaki boş arsa, bir gün bir inşaatçıya satılınca, apartmanın camiye ve tramvay yoluna, kız lisesine, Alâaddin'in dükkânına ve bitişikteki kuyuya bakan mutfak pencereleri, ince uzun ve içerlek koridorun pencereleri ve her katta başka amaçlarla kullanılan küçük odanın (sandık odası, hizmetçi odası, çocuğun odası, fakir misafirin odası, ütü odası, uzak akraba teyzenin odası) pencereleri yanda bitişik nizam yapılan yüksek apartmanın üç metre uzaktaki yeni pencerelerine bakmaya başladı. Böylece, pislikten renksizleşmiş beton duvarlar ve birbirlerine kendilerini ve alt

katları yansıtan pencereler arasında kuyu içinin sonsuzluğunu hatırlatan ışıksız, kıpırtısız ağır bir hava oluştu.

Kendi neşesiz, ağır eski kokusunu kısa zamanda oluşturan bu boşluğu güvercinler hemen keşfettiler. İnsan elinin erişmediği ve zamanla erişmekten çekindiği pencere önlerine, kendiliğinden kırılan denizliklere, beton çıkıntılarına, yağmur oluklarının dirseklerine bitip tükenmeyen pisliklerini yığarak kokularına, huzurlarına ve sürekli artan nüfuslarına uygun köşeler yaptılar. Yalnızca meteorolojik felaketlerin değil, başka bazı belirsiz kötülüklerin de habercisi sayılan küstah martılar da ara sıra katılırdı onlara, gece yarılarında yolunu şaşırarak dipsiz karanlık kuyunun kör pencerelerine çarpan kara kargalar da... Basık tavanlı ve havasız kapıcı dairesinin dar bir hücre girişini andıran küçük demir kapısından (bir zindan kapısı gibi de gıcırdadı) eğilerek geçilen karanlığın zemininde, bazan bu kanatlı yaratıkların fareler tarafından didik didik edilmiş leşleri bulunurdu. Gübre bile denilemeyecek bir pislikle kaplı bu iğrenç zeminde başka şeyler de bulunurdu: Yağmur oluklarından üst katlara çıkan farelerin çalıp aşağı attıkları güvercin yumurtalarının kabukları, çiçekli masa örtülerinin ve uykulu yatak çarşaflarının içinden nefti boşluğa düşmüş talihsiz çatallar ve bıçaklar, çorap tekleri, toz bezleri, sigara izmaritleri, cam, ampul ve ayna kırıkları, paslı somya yayları, plastik kirpikli gözlerini umutsuzluk ve inatla hâlâ açıp kapayan kolsuz pembe bebekler, küçük parçalara ayrılarak dikkatle yırtılmış bazı şüpheli dergi ve gazete sayfaları, patlak toplar, kirli çocuk donları, parçalanmış korkutucu fotoğraflar...

Arada bir, kapıcı, bir ucundan tiksintiyle tuttuğu bu nesnelerden birini kimliği teşhis edilecek bir suçlu gibi kat kat dolaştırırdı, ama apartmanda yaşayanlar öteki dünyanın çamurundan beklenmedik bir günde kapılarına geri dönen bu şüpheli nesneleri sahiplenmezlerdi: “Bizim değil,” derlerdi. “Oraya mı düşmüş?”

Orası, kaçmak isteyip de kaçamadıkları, unutmak isteyip de unutamadıkları bir korku gibiydi; bulaşıcı ve çirkin bir hastalıktan söz eder gibi söz ederlerdi oradan: Apartman aralığı, dikkat edilmezse boşluğun yuttuğu bu zavallı eşyaların talihsizliğiyle

kazayla içine kendilerinin de düşebileceği bir çirkefti; içlerine sinsice sokulmuş bir kötülük yuvasıydı. Besbelli, durup durup hastalanan çocuklar gazetelerde hakkında çok yazılan o mikropları buradan alıyorlardı; erken yaşta sözünü ettikleri hortlak ve ölüm korkusunu da. Evi kimi zaman bu korkular gibi saran tuhaf kokular da pencere aralıklarından içeri buradan giriyordu; talihsizlik ve uğursuzluğun da buradan sızdığı hayal edilebilirdi. Üstlerine boşluğun lacivert ve ağır dumanı gibi çöken felaket bulutları da (iflaslar, borçlanmalar, evden kaçan babalar, aile içi aşklar, boşanmalar, ihanetler, kıskançlıklar, ölümler) apartmandakilerin aklında karanlığın tarihiyle yakından ilişkiliydi: Unutmak istedikleri için hafızalarında sayfaları birbirine karışan kitaplar gibi.

Ama şükür ki, böyle kitapların yasak sayfalarını karıştırıp hazineler bulan birileri çıkar her zaman: Elektrik masrafı olmasın diye lambası yakılmayan koridorun karanlığında ürperen çocuklar (Ah çocuklar!) sıkı sıkıya çekilmiş perdelerin arasına girip alınlarını apartman aralığının karanlık pencerelerine merakla dayarlardı; Dede'nin katında herkes için yemek pişirdiği zamanlar, hizmetçi kız, yemeği sofraya koyduğunu alt kattakilere (yan apartmandakilere de) bağıra bağıra duyurmak için aralığı kullanır, en üst kata sürgün edilmiş anayla oğul bu yemeklere çağrılmadıkları zamanlar, alt katlarda dönen dolapları, pişen yemekleri izlemek için açık tuttukları mutfak pencerelerinden arada bir göz atarlardı; bir sağır ve dilsiz, kimi geceler yaşlı anesine yakalanana kadar karanlığın pencerelerinden bakardı; yağmurlu günlerde küçük odasında su oluklarıyla birlikte dertlenen hizmetçi kız da oraya bakarak hayal kurardı, daha sonraki yıllarda çöken bir ailenin tutunamayacağı katlara zaferle geri dönecek olan bir delikanlı da.

Gördükleri hazinelere biz de gelişigüzel bir göz atalım: Sesleri işitilmeyen kızların ve kadınların buğulanmış mutfak camlarında soluklaşan görüntüleri; loş bir odada namaz kılan hayaletimsi bir gölgenin ağır ağır doğrulup kalkan sırtı; yorganı açılmamış bir yatağın üzerinde, resimli bir derginin yanında dinlenen yaşlı bir kadın bacağı (çok beklerseniz, bir elin derginin sayfalarını çevireceğini, bacağı tembel tembel kaşıyacağını da görürsünüz); bir

gün apartmandakilerin üstünü örttükleri o esrarı keşfetmek için dipsiz kuyunun yanı başına zaferle geri dönmeye karar vermiş bir delikanlının soğuk pencere camlarına dayanmış alnı. (Aynı delikanlı karşı camda yansıyan kendi görüntüsünü seyrederken bazan alt karşı katın penceresinde kendi gibi hayale dalan sihirli güzellikteki üvey annesini görürdü.) Bu görüntülerin karanlıkta sinmiş güvercin başları ve gövdeleriyle çerçevelendiğini, çevrenin koyu lacivert olduğunu, kıpırdanan perdelerin, bir an yanıp sönen lambaların ve aydınlık odaların daha sonra aynı görüntülere ve pencerelere dönecek mutsuz ve suçlu hafızalarda parlak turuncu bir iz bıraktığını ekleyelim: Az yaşıyoruz, az görüyoruz, az biliyoruz; bari hayal edelim. İyi pazarlar, sevgili okuyucular.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Şehir İşaretleri

*“Bu sabah uyandığımda aynı kişi miydim ben?
Aynı kişi değilsem sorayım o zaman: Kimim al-
lahaşkına ben?”*

Lewis Carroll

Galip uyandığında karşısında bambaşka bir kadın buldu. Belkıs elbisesini değiştirmiş, üzerine Galip'e yabancı bir yerde yabancı bir kadınla olduğunu hatırlatan nefli bir etek giymişti. Yüzü ve saçları da bambaşkaydı. Saçlarını *Pekin'de 55 Gün* filminde Ava Gardner'in yaptığı gibi arkada toplamış, dudaklarını da filmin Supertechirama kırmızısıyla boyamıştı. Galip kadının bu yeni yüzüne bakarken, birden, insanların uzun zamandır kendisini aldattıklarını düşündü.

Az sonra, Galip kadının titizlikle bir askıya asıp dolaba kaldırdığı paltosunun cebinden gazeteyi çıkarmış, aynı titizlikle toplanmış kahvaltılık masasına yaymıştı. Celâl'in köşe yazısını yeniden okurken, yazının kenarına daha önceden aldığı notlar, altını çizdiği kelime ve heceler Galip'e saçma gözükte. Yazının

içindeki sırrı çözecek harflerin, işaretledikleri olmadığı o kadar açık bir gerçektir ki, bir an Galip'e bu sır yokmuş gibi geldi: Sanki okuduğu cümleler, aynı anda, hem kendilerini hem de başka şeyleri gösteriyordu. Öyle ki, belleğini kaybettiği için inanılmaz keşfini insanlığa duyuramayan kahramana ilişkin Celâl'in pazar yazısındaki her cümle, Galip'e herkesin anladığı ve bildiği başka bir insanlık durumuna ilişkin başka bir hikâyenin cümleleri gibi gözüktü. Bu o kadar açık, gerçektir ki, bazı harfleri, heceleri, kelimeleri seçip yazıp yeniden düzenlemeye gerek bile yoktu hiç. Yazının içindeki o "gözükmeyen", "gizli" anlamı çıkarmak için yapılması gereken şey, yazıyı yalnızca bu inançla okumaktır. Gözü bir kelimedenden ötekine sıçrarken, Rüya'yla Celâl'in gizlendiği köşenin yeri ve anlamı kadar, Galip, hayatın ve şehrin bütün sırlarını okuyacağına inanıyordu, ama başını yazıdan her kaldırışında, karşısında Belkıs'ın yeni yüzünü her görüşünde bu iyimserliğini kaybediyordu. İyimserliğini kaybetmemek için bir süre yalnızca yazıyı yeniden yeniden okumayı denedi, ama kolaylıkla okuyup bulacağına inandığı o gizli anlamı açık seçik çıkaramadı. Hayatın ve dünyanın esrarına ilişkin bir bilgiye yaklaştığını mutlulukla hissediyor, ama bu sırrı, aradığı yeri açık seçik düşünüp heceleme istediği zaman, gözünün önünde odanın bir köşesinden kendisini seyreden kadının yüzü belirliyordu. Bir süre sonra, sırta sezgi ve inançla değil, akılla yaklaşılabileceğine karar vererek, kalemle yazının kenarına yeni notlar almaya, bambaşka hece ve kelimeleri işaretlemeye başladı. Kendini işine vermişti ki Belkıs masaya yaklaştı.

"Celâl Salik'in yazısı" dedi. "Amcam olduğunu biliyordum. Yeraltındaki mankeni biliyor musun dün akşam bana neden o kadar korkunç gözüktü?"

"Biliyorum," dedi Galip. "Ama amcam değil, amcamın oğlu."

"Manken ona o kadar benzediği için," dedi Belkıs. "Size rastlarım diye Nişantaşı'na çıktığım zamanlarda size değil, aynı kıyafetle ona rastlardım."

"Yıllar önceki yağmurluğu o onun," dedi Galip. "Eskiden çok giyerdi."

"Hâlâ giyip Nişantaşı'nda hayalet gibi geziniyor" dedi Belkıs. "Kenarına aldığın notlar nedir öyle?"

“Yazıyla ilgili değil,” dedi Galip gazeteyi katlarken. “Kaybolan bir kutup kâşifine ilişkin. Kaybolduğu için onun yerine bir başkası daha kayboluyor. İkinci kaybolan kişinin esrarını derinleştirdiği birinci kaybolan ise, başka bir adla unutulmuş bir şehirde yaşamaya devam ediyormuş, ama öldürülmüş bir gün. Öldürülen takma adlı bu kişinin...”

Galip hikâyesini bitirdiğinde yeniden anlatmak zorunda kalacağını anladı. Yeniden anlatırken, kendisini bu hikâyeyi yeniden anlatmak zorunda bırakan bütün insanlara derin bir öfke duyuyordu. “Herkes artık kendisi gibi olsun ve kimsenin de hikâye anlatmasına gerek kalmasın!” demek geliyordu içinden. Hikâyeyi ikinci defa anlatırken masadan kalkmış, katladığı gazeteyi tekrar eski paltosunun cebine koyuyordu.

“Gidiyor musun?” dedi Belkis çekine çekine.

“Hikâyemi bitirmedim” dedi Galip öfkeyle.

Hikâyesini bitirirken Galip’e kadının suratında bir maske varmış gibi geliyordu. Supertechirama kırmızısıyla ağzı boyanmış o maskeyi kadının suratından çekerse altından çıkacak yüzün üstünde bütün anlam açık seçik okunacaktı, ama bu anlamın ne olması gerektiğini kestiremiyordu. Sanki çocukluğunda can sıkıntısına gırtlığına kadar gömüldüğü zamanlarda yaptığı gibi, kendi kendine “Ne İçin Varız?” oyunu oynuyordu. Oyunu oynarken de, çocukluğunda yaptığı gibi başka bir şeyle meşgul olup hikâyesini anlatabiliyordu. Bir ara, Celâl’in de hem hikâye anlattığı, hem de aynı anda başka şeyler düşünebildiği için kadınların ilgisini o kadar çok çektiğini düşündü, ama Belkis kendisine Celâl’den bir hikâye dinleyen bir kadın gibi değil, yüzündeki anlamı saklayamayan biri gibi bakıyordu şimdi.

“Rüya hiç merak etmez mi seni?” dedi Belkis.

“Etmez,” dedi Galip. “Kaç gece gece yarıları eve döndüm. Kayıp siyasiler, takma adla borç senedi düzenleyen sahtekârlar yüzünden; kirayı ödemediye yok olan esrarengiz kiracılar, sahte kimlikle ikinci evliliğini yapan mutsuzlar yüzünden kaç kere sabahlara kadar ben de kayboldum.”

“Ama vakit öğleyi geçti,” dedi Belkis. “Seni evde bekleyen Rüya ben olsam, bir an önce telefon etmeni isterdim.”

“Telefon etmek istemiyorum.”

“Seni bekleyen ben olsaydım meraktan yatağa düşerdim,” diye devam ediyordu Belkıs. “Gözüm pencerede, kulağım telefonda olurdu. Benim mutsuzluğumu ve merakımı bile bile aramadığını düşünerek daha da mutsuz olurdum. Hadi, telefon et ona. Burada olduğunu söyle, benim yanımda olduğunu söyle.”

Kadın ahizeyi bir oyuncak gibi yanına getirince, Galip eve telefon etti. Kimse cevap vermedi.

“Kimse yok.”

“Nerededir?” dedi kadın meraktan çok bir oyun duygusuyla.

“Bilmiyorum,” dedi Galip.

Paltosunun cebinden gazeteyi çıkardı, yeniden masaya dönüp Celâl’in yazısını okumaya başladı. Yazıyı yeniden yeniden o kadar uzun bir süre okudu ki, kelimeler anlamlarını kaybedip yalnızca harflerden yapılmış bazı şekillere dönüştüler. Daha sonra, Galip, bu yazıyı kendisinin de yazabileceğini, Celâl gibi yazı yazabileceğini düşündü. Çok geçmeden, dolaptan paltosunu çıkarıp giydi, gazeteyi dikkatle katlayıp, köşe yazısını yırtıp cebine koydu.

“Gidiyor musun?” dedi Belkıs. “Gitme.”

Çok sonra bulabildiği bir taksinin pencerelerinden bu tanıdık arka sokağa son defa bakarken Galip, gitmemesi için ısrar eden Belkıs’ın suratını unutamamaktan korkuyordu, kadın aklında başka bir yüzle, başka bir hikâyeyle yer etsin istiyordu. Rüya’nın okuduğu polisiye romanlardaki gibi şoföre, “Filanca caddeye çek!” demek gelmişti içinden, ama yalnızca Galata Köprüsü’ne gideceğini söyledi.

Yürüyerek köprüyü geçerken pazar kalabalığının içinde yıllardır aradığı ve aradığının şimdi farkına vardığı bir sırrı hemen çözüverecekmiş duygusuna kapıldı. Bir rüyada olduğu gibi derinden derine bu beklentinin bir yanılsama olduğunu seziyor, ama gene de birbirleriyle çelişen bu iki gerçek Galip’i hiç de rahatsız etmeden kafasının içinde kıpırdanıyordu. Çarşı iznine çıkmış erler, balık avlayanlar, vapura yetişmek için acele acele yürüyen çocuklu aileler görüyordu. Hepsi Galip’in çözmekte olduğu bu sırrın içinde yaşıyorlardı, ama farkında değillerdi. Az sonra, Galip bu sırrı çözünce, kucağında çocuğuyla bir pazar ziyaretine giden şu babayla lastik ayakkabılı oğlu, otobüsün

içindeki başörtülü ana kız hayatlarını yıllardır derinden derine belirleyen bu gerçeğin farkına varacaklardı.

Köprünün üzerinde, Marmara tarafındaki kaldırımdaydı, insanların üzerine üzerine yürümeye başladı: Suratlarındaki o kaybolup gitmiş, yıllanmış, tükenmiş ifade, sanki böylece, bir an aydınlanıyordu. Üzerlerine üzerlerine gelen kişinin kim olduğuna şöyle bir bakarlar, Galip de onların gözlerinin, yüzlerinin içine bakıyor ve sırrı orada okuyordu sanki.

Çoğunun paltoları ceketleri eskidi, eski ve soluk. Yürürlerken bastıkları kaldırım kadar bütün dünyayı da olağan karşıyorlardı, ama iyice yerleşmiş değildiler bu dünyaya. Dalgındılar, ama biraz kışkırtılınca belleklerinin derinliklerinden kendilerini geçmişte kalan derin bir anlama bağlayan bir merak, bir an suratlarının maskeleyiş ifadeyi içinde beliriyordu. “Onları huzursuz etmek isterdim!” diye düşündü Galip. “Onlara ‘Şehzade’nin Hikâyesi’ni anlatabilmek isterdim!” Aklına gelen bu hikâyeye yepyeniymiş şimdi, hikâyeyi yaşadığını, hatırladığını hissediyordu.

Köprüden geçenlerin çoğunun ellerinde plastik torbalar vardı. İçlerinden kesekâğıtları, maden ya da plastik parçacıkları, gazeteler, paketler fışkıran torbalara ilk defa görüyormuş gibi bakarken üzerlerindeki yazıları dikkatle okudu: Bir anda torbaların üzerindeki kelimelerin, harflerin “öteki gerçeği”, “asıl gerçeği” gösterecek işaretler olduğunu hissettiği için umutlandı. Ama yanından geçen her yüzün anlamının da bir anlık bir parlaklıktan sonra sönüvermesi gibi, plastik torbaların üzerindeki kelimeler ve heceler de bir an yeni bir anlamla ışıdıktan sonra teker teker kayboluyorlardı. Galip gene de uzun bir süre onları okudu: “Muhallebicisi... Ataköy... Türksan... Yemişleri... saati-dir... Sarayları...”

Balık tutan bir ihtiyarın torbasında harf değil, yalnızca bir leylek resmi görünce kelimeler kadar torbaların üzerindeki resimlerin de okunabileceğini düşündü. Bir torbada dünyaya umutla bakan neşeli bir anne babayla biri kız biri erkek iki çocuğun yüzlerini gördü, bir başka torbada iki balık vardı; ayakkabı resimleri, Türkiye haritaları, bina silüetleri, sigara paketleri, kara kediler, horozlar, at nalları, minareler, baklavalara, ağaçlar gördü torbaların üzerinde. Besbelli, hepsi bir esrarın işaretleriy-

diler, ama hangi esrarın? Yeni Cami'nin önünde güvercinler için kuşyemi satan yaşlı kadının yanındaki torbada bir baykuş resmi gördü. Bu baykuşun Rüya'nın okuduğu polisiye romanların üzerindeki baykuşun kendisi ya da kurnazca gizlenen bir kardeşi olduğunu anladığında, Galip, her şeyi gizli gizli düzenleyen bir "el" in varlığını açık seçik hissetti. İşte, ortaya çıkarılması, deşifre edilmesi gereken bu "el" in oyunlarıydı, o gizli anlamdı, ama kendisi hariç kimse metelik vermiyordu bu anlama. Üstelik gırtlaklarına kadar bu anlama, kaybettikleri bu sırra gömülmüş olmalarına rağmen!

Galip, baykuşu yakından inceleyebilmek için cadıya benzeyen kadından bir tabak dolusu darı alıp güvercinlere attı. Bir anda yemini çevresinde güleyerek kapıyı bir şemsiye gibi kara ve çirkin bir güvercin yığını topladı. Plastik torbanın üzerindeki baykuş, Rüya'nın okuduğu polisiye kitaplardaki baykuşun ta kendisiydi! Galip küçük kızlarının kuşlara yem atmasını gurur ve mutlulukla seyreden bir anneyle babaya, bu baykuşun, bu açık gerçeğin, diğer işaretlerin, herhangi bir işaretin, hiçbir şeyin farkına varamadıkları için öfke duydu. İçlerinde bir kuşku kırıntısı, belli belirsiz bir sezgi bile yoktu. Unutmuşlardı. Kendisini evde beklerken Rüya'nın okuduğunu kurduğu polisiye romanın kahramanının kendisi olduğunu düşledi. Çözülmesi gereken düğüm, kendisiyle, her şeyi o çok gizli anlama işaret edecek bir şekilde ustalıkla düzenleyip gene de kendisi saklı kalmayı başaran o gizli el arasındaydı.

Plastik torbaların üzerlerindeki kelimeler, harfler, resimler kadar, onların anlattıkları, resmettikleri şeylerin de birer işaret olduğuna karar vermesi için, Süleymaniye Camii'nin yakınındayken, bu caminin küçük boncuklarla yapılmış çerçeveli bir resmini taşıyan bir çırak görmesi yetti. Resmin cırtlak renkleri camiden daha gerçekti. Yalnız yazılar, suratlar, resimler değil bütün nesneler gizli "el" in oynadığı oyunun taşlarıydılar. Bunu anlar anlamaz, karmakarışık sokaklarında yürüdüğü Zından Kapı Mahallesi'nin adının da kimsenin fark edemediği özel bir anlamı olduğuna karar verdi: Bir bulmacanın sonuna varan sabırlı oyuncu gibi her şeyin artık kolayca yerli yerine yerleşmek üzere olduğunu hissediyordu.

Mahallenin derme çatma dükkânlarında, eğri büğrü kaldırımlarında gördüğü bahçe makaslarının, yıldızlı tornavidaların, park edilmez işaretlerinin, salça tenekelerinin, ucuz lokanta duvarındaki takvimlerin, üzerine pleksiglas harfler asılmış bir Bizans kemerinin, kapalı kepenklere takılı ağır kilitlerin de bu gizli anlamın işaretleri olduğunu seziyordu. İsterse, tıpkı insan yüzlerini okur gibi bu nesneleri, işaretleri okuyabileceğini hissediyordu. Böylece kerpetenin “dikkatin”, bir kavanozdaki zeytinlerin “sabrın”, bir araba lastiği ilanındaki mutlu şoförün de “hedefe yaklaşmanın” işaretleri olduğunu anlayarak sabır ve dikkatle hedefine yaklaştığına karar verdi. Ama çevresi, sökülmesi çok daha çetin işaretlerle doluydu: Telefon kabloları, bir sunnetçi ilanı, trafik işaretleri, çamaşır sabunu paketleri, kulpsuz kürekler, okunamayan siyasal sloganlar, buz parçaları, elektrik numaraları, işaret okları, yazısız kâğıt parçaları... Belki az sonra anlaşılacak gibiydi, ama karmakarışık, yorucuydu, gürültülüydü her şey. Oysa Rüya'nın okuduğu polisiye romanların kahramanları, yazarlarının onlara sunduğu sınırlı sayıdaki ipucuyla çevrilmiş rahat ve huzurlu bir dünyada yaşıyorlardı.

Gene de ama Ahi Çelebi Camii anlaşılabilir bir hikâyenin işareti, bir teselli oldu: Yıllar önce Celâl bir rüyada kendisini bu küçük camide Muhammed ve bazı evliyalarla birlikte gördüğünü yazmıştı. Rüyasını yordurmak için gittiği Kasımpaşa'daki bir yorumcu, ona, hayatının sonuna kadar yazı yazacağını söylemişti. O kadar çok yazıp hayal kuracaktı ki, hiç evinden çıkmasa bile ömrünün sonunda bütün hayatını uzun bir yolculuk olarak hatırlayacaktı. Galip, bu yazının ünlü bir Evliya Çelebi parçasının uyarlaması olduğunu çok sonra anlamıştı.

Halin önünden geçerken, “Böylece,” diye düşündü Galip, “birinci okuyuşumda bir anlama, ikinci okuyuşumda bambaşka bir anlama geliyordu hikâye.” Üçüncü dördüncü okuyuşlarda da Celâl'in köşe yazısının daha başka anlamları olacağından kuşkusuz yoktu hiç: Celâl'in bu hikâyeleri her seferinde başka bir şeye işaret de etseler tıpkı çocuk dergilerindeki bulmacalar gibi, Galip'e birbirine açılan kapılardan geçe geçe bir hedefe yaklaştığı duygusunu veriyorlardı. Böylece, Galip, meyve sebze halinin karmakarışık sokaklarında dalgın dalgın yürürken bir an

önce Celâl'in bütün yazılarını yeniden okuyabileceği bir yerde olmak istedi.

Halden çıktığında bir eskici gördü: Boş bir kaldırıma geniş bir çarşaf sermiş, üzerine, sebze halinin inanılmaz uğultusu ve kokusundan hiçbir sonuca ulaşmadan şaşkınlığa çıkan Galip'i büyüleyen bir dizi nesne sermişti: İki tane boru dirseği, eski plaklar, bir çift kara ayakkabı, bir lamba altlığı, kırık bir kerpeten, kara bir telefon, iki tane somya yayı, sedef bir sigara ağızlığı, durmuş bir duvar saati, Beyaz Rus banknotları, pirinç bir musluk, sırtı oklu bir Roma tanrıçasını –Diana?– canlandıran bir biblo, boş bir çerçeve, eski bir radyo, iki kapı tokmağı, bir şekerlik.

Hepsini tek tek kelimeleri telaffuz ederek adlandırdı, hepsini dikkatle seyretti Galip. Nesneleri büyüleyici kılan şeyin aslında kendileri değil sergileniş şekilleri olduğunu hissetti. Her sokak eskicisinin sergisinde görülebilecek bu eşyaları ihtiyar eskici çarşafın üzerine büyük bir dama tahtasına yerleştirir gibi dörderden dört sıraya dizmişti. Sınırlı sayıdaki kareli bir dama tahtasındaki taşlar gibi, eşyaların aralarında ölçülü bir uzaklık vardı, birbirlerine değmiyorlardı ama duruşlarındaki bu kesinlik ve basitlik rastlantısal değil, sanki niyet edilmiş bir şeydi. Öyle ki, Galip'in aklına hemen yabancı dil öğreten kitapların kelime testi sayfası geldi: O sayfalarda da böyle yan yana dizilmiş on altı eşyanın resmini görür, sonra öğrendiği yeni dilin kelimeleriyle bu eşyaları adlandırırdı. Aynı heyecanla: "Boru, plak, telefon, ayakkabı, kerpeten..." demek geliyordu Galip'in içinden.

Ama korkutucu olan şey, nesnelerin bir de başka bir anlama işaret ettiklerini Galip'in açık seçik hissetmesiydi. Pirinç musluğa bakarken bunun "sözlük egzersizi"nde olduğu gibi, bir pirinç musluğu gösterdiğini sanıyor, ama sonra, musluğun başka bir şeye daha da işaret ettiğini heyecanla seziyordu. Çarşafın üzerindeki kara telefon, yabancı dil kitabının sayfasındaki telefon resmi gibi telefon kavramına, fişe takılıp kadranı çevrilirse bizi başka kişilerin sesine ulaştıracak o malum araca işaret ettiği kadar, Galip'in heyecanla tüylerini ürperten bir başka anlamı da gösteriyordu.

İkinci anlamların esrarlı dünyasına nasıl girebilir, esrarı nasıl keşfedebilirdi? Bu âlemin eşğinde olduğunu mutlulukla his-

sediyor, ama içeri giren adımı atamıyordu bir türlü. Rüya'nın okuduğu polisiye romanların sonunda düğüm çözüldüğü zaman, örtülerin altındaki ikinci âlem aydınlanır, ama aynı anda bu sefer birinci dünya ilgisizliğin karanlığına bürünürdü. Gece yarısı ağzı Alâaddin'in dükkânından aldığı leblebilerle doluyken Rüya, "Katil, hakarete uğradığı için intikam alan emekli albaymış!" dediğinde, Galip, İngiliz uşaklar, çakmaklar, yemek masaları, porselen fincanlar ve tabancalarla kaynaşan kitabın bütün ayrıntılarını karısının unuttuğunu, yalnızca bu eşyaların ve kişilerin işaret ettiği yeni ve gizli bir anlamın dünyasını aklında tutacağını anlardı. Ama, kötü çevrilmiş o kitapların sonunda, dedektifle birlikte Rüya'yı da yeni bir dünyaya sokan eşyalar, şimdi Galip'e yalnızca bu yeni dünyanın umudunu vermekle yetiniyorlardı. Galip bu sırra ulaşabilmek için, esrarlı nesneleri çarşafın üzerine dizen eskicinin suratına dikkatle baktı, sanki anlamı ihtiyarın yüzünde okuyacaktı.

"Telefon kaç para?"

"Alıcı mısın?" dedi eskici, bir pazarlığın kapısını açmak için dikkatle.

Bu beklenmedik kimlik sorusu Galip'e şaşırtıcı geldi. "İşte onlar da beni başka şeylerin işareti olarak görüyorlar!" diye düşündü bir an. Ama içine girmek istediği dünya bu dünya değil, Celâl'in yıllarını vererek kurduğu başka bir dünyaydı. Yıllarca köşe yazılarında nesneleri bir bir adlandırarak, hikâyeler anlatarak Celâl'in, içine gizlendiği bu dünyanın duvarlarını ördüğünü ve anahtarını gizlediğini hissetti. Eskicinin pazarlık heyecanıyla bir an parlayan yüzü gene eski durgunluğuna dönmüştü.

"Bu neye yarar?" dedi Galip küçük ve basit lamba altlığını göstererek.

"Masa ayağı," dedi eskici, "ama perde kornişlerinin ucuna da kakıyorlar. Kapı kulpu da olur."

Atatürk Köprüsü'ne çıkılığında, "Artık yalnızca yüzlere bakacağım," diye düşündü Galip. Köprüden gelip geçen her yüzün bir an parlayan ifadesi çeviri resimli romanların büyüyen soru işaretleri gibi bir an aklının içinde genişliyor, sonra, kaybolan yüzle birlikte soru da arkasında küçük bir iz bırakarak yok oluyordu. Bir ara köprüden gözükken şehir manzarasıyla yüzlerin

aklında biriktirdiği anlam arasında bir ilişki kurar gibi olduysa da yanıltıcıydı bu. Şehrin eskiliğini, talihsizliğini, yitip gitmiş ihtişamını, hüznünü ve acıklılığını vatandaşlarının yüzünde de görmek mümkündü belki, ama bu özel olarak düzenlenmiş bir sırrın değil, paylaşılan bir yenilginin, bir tarihin ve suç ortaklığının belirtisiydi. Römorkörlerin arkalarında bıraktıkları köpüklü suda Haliç'in soğuk ve kurşuni mavisi korkutucu bir kahverengiye dönüşüyordu.

Tünel arkalarındaki bir ara sokaktaki bir kahveye girdiğinde Galip yetmiş üç yeni surat görmüştü. Bir masaya oturdu, gördüklerinden memnundu. Çıraftan çayını istedikten sonra alışkanlıkla paltosunun cebinden gazeteyi çıkarıp Celâl'in yazısını yeniden yeniden okumaya başladı. Kelimeler, cümleler ve harfler hiç de yeni değillerdi artık, ama Galip onları okurken daha önce aklına hiç gelmemiş bazı düşüncelerinin doğrulandığını hissediyordu: Bu düşünceler Celâl'in yazısından çıkmıyordu, kendi düşünceleriydiler, ama Celâl'in yazısı tuhaf bir şekilde onları içeriyordu. Kendi düşünceleriyle Celâl'in düşünceleri arasındaki bu koşutluğu hissettiği zaman, Galip, çocukluğunda yerinde olmak istediği bir kişiyi iyice taklit edebildiğine karar verdiği zamanlardaki gibi, bir iç huzuru duydu.

Masanın üzerinde, koni şeklinde kıvrılmış bir kâğıt parçası vardı. Yanındaki ayçekirdeği kabuklarından, bir seyyar satıcının Galip'ten önce masada oturanlara bu koninin içinde ayçekirdeği sattığı anlaşıyordu. Galip kâğıdın bir okul defterinden kopartılmış olduğunu kenarlarından anladı. Öteki tarafındaki özenli bir çocuk yazısını okudu: "6 Kasım 1972. Ünite 12. Ödev: Evimiz, bahçemiz. Evimizin bahçesinde dört tane ağaç var. Bunlar 2 tane kavak ağacı, bir tane büyük söğüt bir tane küçük söğüt ağacı. Bahçemizin duvarlarını babam taşlardan ve telle ördü. Ev insanları kışın soğuktan, yazın sıcaktan koruyan barınaktır. Ev bizi kötülüklerden korur. Evimizin 1 kapısı, 6 penceresi, 2 bacası var." Yazının altında kurukalemle boyalı resimde Galip bahçe içindeki evi, ağaçları gördü. Kiremitler önce tek tek çizilmiş, sonra sabırsızlıkla kırmızıya karalanmıştı. Galip resimdeki kapı, pencere, ağaç ve baca sayısının yazıdakileri doğruladığını görünce içindeki huzurun büyüdüğünü hissetti.

Bu huzurla, kâğıdın boş yüzünü çevirip hızlı hızlı yazmaya başladı. Çizgiler arasına yazdığı kelimelerin, tıpkı çocuğun yazdığı kelimeler gibi gerçekten var olan bazı olgulara işaret ettiğinden bir kuşkusu yoktu hiç. Sanki, uzun yıllardır dilini ve kelimelerini kaybetmişti de, bu ödev sayfası yüzünden onları yeniden buluyordu. Küçük harflerle yazdığı ipuçlarını alt alta dizerek sayfanın dibine geldiğinde, “Her şey bu kadar basitmiş!” diye düşündü Galip. “Celâl’in benim gibi düşündüğünden emin olmam için, daha çok yüz görmem gerek!” diye düşündü.

Kahvedekilerin yüzlerini seyrederek çayını içtikten sonra soğuk sokağa yeniden çıktı. Galatasaray Lisesi’nin arkasındaki sokakların birinde, kendi kendine konuşarak yürüyen başörtülü yaşlı bir kadın gördü. Bir bakkalın yarı açık kepenginin altından eğilerek çıkan kız çocuğunun yüzünden, bütün hayatların birbirine benzediğini okudu. Buzda kayan lastik ayakkabılara baka baka yürüyen soluk elbiseli genç kızın yüzünde telaşın ne olduğunu bildiği yazılıydı.

Galip yeniden bir kahveye girip oturduktan sonra, cebinden ev ödevini çıkarıp, Celâl’in köşe yazısını okur gibi hızlı hızlı okumaya başladı. Yazılarını okuya okuya Celâl’in hafızasını edinirse Celâl’in nerede olduğunu bulabileceğini çok iyi biliyordu artık. Demek ki, bu hafızayı edinmek için önce Celâl’in bütün yazılarının saklandığı yeri bulması gerekiyordu. Yeniden yeniden okuduğu ev ödevinden Galip bu müzenin bir “ev” olması gerektiğini çoktan anlamıştı: “Bizi kötülüklerden koruyacak bir yer.” Ev ödevini okudukça nesneleri pervasızca adlandırabilen bir çocuğun saflığını öyle duydu ki içinde, Rüya ile Celâl’in kendisini bekledikleri bu yerin neresi olduğunu hemen söyleyivereceğini sandı. Kahve masasında otururken bu heyecana her kapılışında, ev ödevinin arkasına yeni ipuçları yazmaktan fazlası da elinden gelmiyordu.

Yeniden sokağa çıktığında Galip bu ipuçlarının bazılarını elemiş, bazılarını öne çıkarmıştı: Şehir dışında olamazlardı, çünkü Celâl İstanbul’dan başka bir yerde yaşayamazdı. Anadolu yakasında olamazdı, çünkü orasının yeterince “tarihi” olmadığını söylerdi. Rüya ile Celâl birlikte bir arkadaşlarının evine de sığınamazlardı, çünkü yoktu böyle arkadaşları. Rüya da bir arka-

daşının evinde olamazdı, çünkü öyle bir yere Celâl'le gidemezdi. Otel odalarında, anılardan yoksun oldukları ve kardeş de olsalar biri kadın biri erkek iki kişi şüphe çekeceği için kalamazlardı.

Bundan sonraki kahveye oturduğunda, en azından yönünün doğru olduğundan emindi. Beyoğlu'nun arkalarından Taksim'e doğru yürüyordu. Nişantaşı'na, Şişli'ye, kendi geçmişinin ta kalbine doğru. Celâl'in, bir yazısında İstanbul sokaklarındaki atlardan uzun uzun söz ettiğini hatırladı. Duvara asılmış bir resimde Celâl'in hakkında uzun uzun konuştuğu rahmetli bir güreşçiyi gördü. Resim siyah beyazdı, eski *Hayat* dergilerinin birçok manavın, berberin ve terzinin duvarlarını renklendiren orta sayfasından çıkartılıp çerçevelenmişti. Ellerini beline koyarak alçakgönüllülükle gülümseyen olimpiyat madalyalı güreşçinin fotoğraftaki ifadesine bakarken Galip, adamın bir trafik kazasında öldüğünü hatırladı. Böylece, on yedi yıl önceki bu trafik kazasıyla güreşçinin yüzündeki alçakgönüllü anlatım, daha önceleri sık sık olduğu gibi aklında üst üste oturup birleşti ve Galip ister istemez bu trafik kazasının bir işaret olduğunu düşündü.

Olguları ve hayalleri birbirleriyle birleştirip bambaşka hikâyelerin işaretleri yapacak bu türden rastlantı anlarına gerek vardı demek ki. Kahveden çıkıp arka sokakların birinden Taksim'e doğru yürürken "Sözgelimi," diye düşündü Galip, "Hasnun Galip Sokağı'nın dar kaldırımına yanaşmış şu arabanın ihtiyar ve yorgun atına bakarken, babaannemin bana okuma yazma öğrettiği günlerde alfabede gördüğüm o iri atın anısına başvurmak gereğini duyuyorum. Altında 'At' olduğu yazılı o iri alfabe atı ise, bana o yıllarda Teşvikiye Caddesi'ndeki apartmanın en üst katında tek başına oturan Celâl ve Celâl'in kendine anılarına uygun olarak döşediği o apartman katını hatırlatıyor. Daha sonra ise bu katın, Celâl'in benim hayatımda tuttuğu yerin bir işareti olabileceğini de düşünüyorum."

Ama Celâl o katı boşaltalı yıllar olmuştu. Galip işaretleri yanlış da yorumlayabileceğini düşünerek durakladı. Sezgilerinin kendisini yanıltabileceğine inanmaya başlarsa şehirde kaybolacağından kuşkusu yoktu hiç. Hikâyelerdi kendisini ayakta tutan, bir körün el yordamıyla bulup tanıdığı nesneler gibi sezgileriyle bulup çıkardığı hikâyeler. Üç gündür şehirde yüzeylere burnunu

sürte sürte dolaşırken işaretlerden bir hikâye kurabildiği için ayakta kalabilmişti. Çevresindeki dünyanın ve insanların da hikâyeler yüzünden ayakta durabildiğinden hiç kuşkusuz yoktu.

Yeni bir kahveye girip oturduğunda Galip aynı iyimserlikle “kendi durumunu” gözden geçirebildi. İpuçlarını sıralayan kelimeler, kâğıdın arkasındaki ev ödevinin kelimeleri gibi basit ve anlaşılır gözüksü. Kahvenin uzak bir köşesindeki siyah beyaz televizyon, karlı bir sahada futbol oynayanları gösteriyordu. Oyun sahasının kömürle çizilmiş çizgileriyle, çamura bulanmış futbol topu siyahtı. Çıplak masaların üzerinde kâğıt oynayanlar dışında herkes bu kara futbol topuna bakıyordu.

Galip kahveden çıktığında aradığı sırrın bu siyah beyaz futbol maçı gibi yalın olduğunu düşündü. Yapılması gereken şey görüntülere ve yüzlere baka baka adımlarının kendisini götürceğı yere yürümektir. İstanhul kahveyle doluydu; her iki yüz metrede bir kahveye girerek insan bütün şehri baştan aşağı yürüyebilirdi.

Taksim yakınlarında birdenbire kendini boşalan bir sinemanın kalabalığı içinde buldu. Dalgın dalgın önlerine bakarak, elleri ceplerinde ya da kol kola yürüyerek merdivenlerden sokağı çıkan insanların yüzleri öyle bir anlamla yüklüydü ki, Galip içinde yaşadığı kendi kâbusumsu hikâyesinin bile önemli olmadığını düşündü. Sinemadan çıkan kalabalığın yüzünde bir hikâyeye gırtlaklarına kadar gömülebildikleri için kendi mutsuzluklarını unutan insanların huzuru vardı. Hem burada, bu sefil sokaktaydılar, hem de orada, içinde olmayı hemen isteyiverdikleri o hikâyenin içinde. Çok daha önceden yenilgi ve acılarla boşaltılmış bellekleri, şimdi, bütün hüznü ve hatırayı yatıştıran derin bir hikâyeyle doldurulmuştu: “Başka biri olduklarına inanabiliyorlar!” diye düşündü Galip özlemle. Kalabalığın az önce seyrettiğı o filmi görüp, o hikâyenin içinde kaybolup bir başkası olabilmek istedi bir an. Sokaklara dağılan insanların sıradan dükkân vitrinlerine baka baka bildik tanıdık eşyaların o bezdirici dünyasına geri döndüklerini görüyordu. “Kendilerini koyuveriyorlar!” diye düşündü Galip.

Oysa, bir başkası olabilmek için, insan bütün gücünü kullanmalıydı. Taksim Meydanı’na çıktığında Galip, içinde bu amaçla bütün iradesini harekete geçirebilecek bir kararlılık hissetti.

“Ben bir başkasıyım!” dedi kendi kendine. Hoş bir duyguydu bu, yalnız ayaklarının altındaki buzlu kaldırımların, Coca-Cola ve konserve ilanlarıyla çevrili bütün meydanın değil, kendi kişiliğinin de tepeden tırnağa değiştiğini hissettiriyordu. Kararlılıkla bu cümleyi tekrarlaya tekrarlaya bütün dünyanın değiştiğine de inanabilirdi insan, ama o kadar ileri gitmeye gerek de yoktu: “Ben bir başkasıyım,” dedi Galip kendi kendine. Adlandırmak istemediği bu başka kişinin anıları ve kederiyle yüklü bir müziğin, içinde yeni bir hayat gibi yükseldiğini keyifle hissetti. Bütün hayatının coğrafyasını belirleyen temel merkezlerden biri, Taksim Meydanı, iri hindiler gibi dolanan otobüsleri ve dalgın ıstakozlar gibi ağır ağır hareket eden trolleybüsleri ve her zaman karanlıkta kalmaya kararlı belirsiz köşeleriyle bu müziğin içinde ağır ağır değişti ve Galip’in ilk defa adım attığı fakir düşmüş umutsuz bir ülkenin allanıp pullanmış “modern” bir meydanına dönüştü. Karlarla kaplı Cumhuriyet heykeli de, hiçbir yere çıkmayan o geniş Yunan merdivenleri ve Galip’in on yıl önce cayır cayır yanışını zevkle seyrettiği “Opera” binası da, böylece, işareti olmak istedikleri hayali ülkenin gerçek parçaları haline dönüştüler. Galip, otobüs duraklarının önündeki telaşlı kalabalığın içinde, itişerek araçlara binen insanların arasında ne esrarlı bir yüz görebildi, ne de örtüler arasındaki ikinci dünyanın işareti olabilecek plastik bir torba.

Böylece, insanların yüzlerini okumak için kahvelere girme gereği de duymadan, doğrudan Harbiye üzerinden Nişantaşı’na yürüdü. Çok sonra, aradığı yeri bulduğuna inandığında, o yol boyunca büründüğü kişiliği hatırlamaya çalıştığında kararsız kalacaktı. “Daha o sırada kendimi Celâl olduğuma bütünüyle inandıramamıştım!” diye düşünecekti o zaman, Celâl’in bütün geçmişini aydınlatan eski yazılar, defterler ve gazete kesikleri arasındayken. “Daha o sırada, kendimi büsbütün arkada bırakmamıştım.” Uçağı geciktiği için, görmeyi hayalinden bile geçirmedeği bir şehirde yarım bir gün geçiren bir yolcu gibi bakmıştı gördüklerine: Atatürk heykeli ülkenin geçmişinde önemli bir asker olduğuna, çamurlu ve ısıltılı sinema önlerindeki kalabalıklar pazar öğleden sonraları canı sıkılan insanların başka ülkelerin düşleriyle oyalandığına, ellerinde bıçaklar dükkân vitrinlerin-

den kaldırımlara bakan sandviççi ve börekçi tezgâhtarları acıklı hayal ve hatıraların küllenmekte olduğuna, bulvarın ortasındaki çıplak ve karanlık ağaçlar da akşamüstü daha da koyulaşarak çöken milli bir hüzne işaret ediyordu. “Ne yapılır bu şehirde, bu caddede, bu saatte Allah’ım?” diye mırıldanmıştı Galip, ama bu sesleniş, Celâl’in kesip sakladığı eski bir yazısından aldığını da biliyordu.

Nişantaşı’na geldiğinde hava kararmıştı. Kış akşamları trafik tıkanığında araçların egzozlarıyla apartman bacalarından çıkan dumanların biriktirdiği koku dar kaldırımlara sinmişti. Galip tuhaf bir şekilde bu mahalleye özgü bulduğu bu geniz yakan kokuyu huzurla içine çekti. Nişantaşı’nın köşesindeyken, bir başka kişi olma isteği öyle bir kuvvetle içinde yükseldi ki, on binlerce defa gördüğü apartman cephelerini, dükkân vitrinlerini, banka panolarını ve neondan harfleri bambaşka ve yepyeni şeyler olarak görebildiğini sandı. Yıllardır yaşadığı mahalleyi bambaşka bir yer yapan hafiflik ve serüven duygusu, sanki bir daha hiç terk etmeyecekmiş gibi Galip’in içine işledi.

Karşıya geçip evine doğru yürüyeceğine sağa Teşvikiye Caddesi’ne saptı. Bütün gövdesini kaplayan bu duygudan o kadar hoşnuttu ve büründüğü kişiliğin kendine sunduğu imkânlar o kadar çekiciydi ki, Galip uzun yıllar aynı dört duvar arasında yaşadıktan sonra hastaneden taburcu edilen bir hasta gibi gözlerini yeni görüntülerle doyuruyordu. “Yıllarca önünden geçtiğim muhallebicinin vitrini iyi aydınlatılmış bir kuyumcu vitrinine benziyormuş meğer!” demek geliyordu içinden. “Cadde daracık, kaldırımlar da eğri büğrümüş meğer!”

Çocukluğunda, kendi gövdesini ve ruhunu arkada bırakarak yepyeni birisi olan bu ikinci kişiyi dışarıdan gözlerdi de; “Şimdi Osmanlı Bankası’nın önünden geçiyor,” diye düşündü Galip, çocukluğunda büründüğü yeni bir kişiliği izler gibi, “şimdi yıllarca annesi, babası, dedesiyle oturduğu Şehrikalp Apartmanı’nın önünden başını bile çevirmeden geçiyor. Şimdi iğneci kadının oğlunun kasada oturduğu eczanenin önünde duraklayıp vitrinine bakıyor. Şimdi, karakolun önünden hiç korkmadan geçiyor, şimdi Singer dikiş makinelerinin arasındaki mankenlere eski dostlara bakar gibi sevgiyle bakıyor. Şimdi, kesin amaçlı,

kararlı kişiler gibi bir esrarın, yıllarca inceden inceye uğraşarak hazırlanmış bir kumpasın kalbine doğru yürüyor...”

Karşı kaldırıma geçip aynı yolu bir kere daha gerisin geri yürüdü. Sonra, gene karşıya geçip tek tük ihlamur ağaçlarının ve reklam panolarıyla balkonların altından camiye kadar yürüdü. Sonra, aynı kaldırımlarda bir de öteki yöne doğru yürüdü. Her seferinde caddenin biraz daha aşağısından ve yukarısından dönerek, “araştırma alanını” genişletiyor, her seferinde, eski mutsuz kişiliği yüzünden fark edemediği bazı ayrıntıları dikkatle gözleyip belleginin bir köşesine yazıyordu: Alâaddin’in dükkânının vitrinine yığılmış eski gazeteler, oyuncak tabancalar ve naylon çorap paketleri arasında sustalı bir çakı vardı, Teşvikiye Caddesi’ni göstermesi gereken “mecburi istikamet!” işareti Şehrikalp Apartmanı’nı gösteriyordu, alçak cami duvarının üstüne bırakılmış kuru ekmekler soğuğa rağmen küflenmişti, kız lisesinin kapısının kenarına yazılmış siyasal sloganların bazı kelimeleri çift anlamlıydı, ışığı açık kalmış bir dershanesinin duvarındaki fotoğraftan Atatürk, tozlu pencere camlarının arasından gene aynı yere, Şehrikalp Apartmanı’na bakıyordu, tuhaf bir el çiçekçinin vitrinindeki güllerin goncalarına çengelliğneler geçirmişti. Yeni açılmış bir deri elbisecisinin vitrinindeki gösterişli mankenler de Şehrikalp Apartmanı’na, bir zamanlar Celâl’in, daha sonraki zamanlar annesi ve babasıyla Rüya’nın yaşadığı o en üst kata doğru bakıyorlardı.

Galip de mankenlerle birlikte apartmanın en üst katına uzun uzun baktı. Kendini, tıpkı o mankenler gibi, başka ülkelerde düşünmüş hayallerin ve hiç okumadığı ama Rüya’dan dinlediği çeviri polisiye romanların külyutmaz kahramanlarının bir taklidi gibi hissettiği zaman Celâl ile Rüya’nın orada, mankenlerin bakışlarıyla işaret ettikleri en üst katta olabilecekleri düşüncesi Galip’e mantıklı gözüktü. Apartmanın önünden kaçır gibi çekilip camiye doğru yürüdü.

Ama bunu yapmak için bütün gücünü kullanması gerekmişti. Bacakları sanki Şehrikalp Apartmanı’ndan uzaklaşmak istemiyor, bir an önce binadan içeri girip, bildik tanıdık merdivenlerden koşa koşa en üst kata çıkıp içerideki o yere, o karanlık ve korkulu noktaya yetiştirip ona bir şey göstermek istiyorlardı. Bu görüntüyü düşünmek istemedi Galip. Bütün gücünü kullanarak

evden uzaklaştıkça kaldırımların, dükkânların, reklam panolarındaki harflerin, trafik levhalarının, yıllardır işaret ettikleri o eski anlamlarına geri döndüklerini hissetti. Orada olduklarını anlar anlamaz felaket duygusuna ve korkuya sonuna kadar gömülmüştü. Alâaddin'in dükkânının köşesine geldiğinde karakola yaklaştığı için mi, yoksa köşedeki "mecburi istikamet" işaretinin artık Şehrikalp Apartmanı'nı göstermediğini fark ettiği için mi içindeki korkunun daha da yükseldiğini çıkartamadı. Öyle bir yorgunluk ve akıl karışıklığı hissediyordu ki, birazcık olsun düşünebilmek için bir yere oturması gerekiyordu.

Teşvikiye-Eminönü dolmuş durağının köşesindeki eski büfeye oturdu, börek ve çay istedi. Kendi geçmişine, kaybetmekte olduğu hafızasına bu kadar bağlı olan Celâl'in çocukluk ve gençlik yıllarında oturduğu apartman dairesini ycniden kiralamasından ya da satın almasından doğal ne olabilirdi? Böylece bir zamanlar kendisini oradan uzaklaştıranlar, şimdi parasızlık yüzünden arka sokakların birindeki tozlu bir apartmanda çürürken, kendisi kovulduğu yere zaferle geri dönmüş oluyordu. Bu zaferi, Rüya dışında bütün aileden saklamasını ve anacaddede yaşamasına rağmen izini kimseye belli etmemesini de Galip tam Celâl'e göre buldu.

Ondan sonraki dakikalarda Galip dikkatini büfeye yeni giren bir aileye verdi: Pazar akşamüstü sinemadan çıktıktan sonra akşam yemeğini bir büfede geçştiren anne, baba, kız ve erkek çocuk. Anneyle baba Galip'in yaşıdaydılar. Baba paltosunun cebinden çıkardığı gazetesine dalıyordu arada bir; anne çocukların alevlenen kavgalarını kaş göz işaretleriyle denetliyor, sonra küçük çantasıyla masa arasında sürekli gidip gelen eli, şapkasından tuhaf nesneler çıkaran bir sihirbazın hızı ve becerikliliğiyle öbür üçüne çeşitli eşyalar yetiştiriyordu: Oğlanın akan burnuna bir mendil, babanın açık avcuna kırmızı bir hap, kızın saçlarına toka, Celâl'in yazısını okuyan babanın sigarasına çakmak, oğlanın burnuna gene aynı mendil vs.

Galip böreğini yiyip çayını bitirdiğinde babanın da ortaokul ve liseden sınıf arkadaşı olduğunu hatırlamıştı. Kapıdan çıkarırken içinden gelen bir dürtüye uyarak bunu babaya söylerken adamın boynunda ve sağ yanağında korkutucu bir yanık izi

gördü ve annenin de Rüya'yla hep birlikte gittikleri Şişli Terakki Lisesi'nin aynı sınıfının çaçaron ve becerikli öğrencisi olduğunu hatırladı. Büyükler konuşurken çocukların fırsat bilip kozlarını paylaştıkları hatırlama ve hatır sorma süreci boyunca tabii ki, benzer öteki evliliğin simetrisini tamamlayan Rüya da sevgiyle anıldı. Galip çocukları olmadığını, Rüya'nın şimdi evde polisiye roman okuyarak kendisini beklediğini, akşam birlikte Konak Sineması'na gideceklerini, kendisinin bilet almaktan döndüğünü ve bugün yolda bir başka sınıf arkadaşıyla, Belkıs'la da karşılaştığını söyledi: Belkıs, hani şu kumral, orta boylu Belkıs.

Yavan karı koca, hiç şüpheye yer bırakmayan yavan bir kesinlikle belirttiler: "Bizim sınıfta Belkıs diye biri yoktu!" Arada bir eski okul yıllıklarının ciltli kapaklarını açıyorlar, özel hatıra ve hikâyeleriyle birlikte herkesi tek tek anıyorlarmış; bu yüzden çok eminlermiş.

Galip büfeden soğuğa çıkar çıkmaz hızlı hızlı Nişantaşı Meydanı'na doğru yürüdü. Rüya ile Celâl'in pazar akşamı 7.15'te Konak Sineması'na gideceklerine karar verdiği için koşa koşa sinemaya gitti; ama kaldırımlarda da sinemanın girişinde de yoktular. Onları beklerken dün öğleden sonra sinemada seyrettiği kadının fotoğrafını gördü ve içinde yeniden o kadının yerinde olma isteği yükseldi.

Dükkanlara baka baka, kaldırımlardan geçen insanların yüzlerini okuya okuya, dönüp dolaşıp tekrar Şehrikalp Apartmanı'nın karşısına geldiğinde çok vakit geçmişti. Her akşam saat sekizde, bütün pencerelere vuran o mavimsi televizyon ışığı Şehrikalp Apartmanı dışında caddenin bütün yapılarında pırıldıyordu. Galip apartmanın karanlık dairelerine dikkatle bakarken, en üst katın balkon demirlerine bağlanmış koyu lacivert bir bez parçası gördü. Otuz yıl önce, burada bütün aile hep birlikte otururlarken, aynı balkona asılan aynı renkteki lacivert bir bez, sakaya verilmiş bir işaret anlamına gelirdi. At arabasına yüklediği çinko tenekelerde su dağıtan adam bu mavi bezden hangi katlarda içme suyunun bittiğini anlar, ona göre yukarı su çıkarırdı.

Galip de bezin bir işaret olduğuna karar verdi, nasıl okunacağı konusunda aklında değişik düşünceler belirdi: Kendisine Celâl ile Rüya'nın burada olduğunu gösteren bir işaret olabilirdi. Celâl'in

kendi geçmişinin bazı ayrıntılarına özlemle geri döndüğünün bir başka belirtisi de. Sekiz buçuğa doğru kaldırımında dikildiği yerden kendi evine döndü.

Bir zamanlar, hem de çok eski zamanlarda da değildi o zamanlar, Rüya ile birlikte ellerinde gazete ve kitaplarla oturup sigara içtikleri o eski salonun lambaları ve ışıkları, kaybolmuş bir cennetin gazetelere düşmüş fotoğrafları gibi dayanılmayacak kadar anılarla dolu ve dayanılmayacak kadar acıklydı. Rüya'nın eve döndüğüne ya da uğradığına ilişkin hiçbir iz ve belirtili yoktu ortalıkta: Yuvaya dönen yorgun kocayı hüznüle selamlayan aynı kokular ve gölgeler. Galip, sessiz eşyaları lambaların hüznünlü ışıkları altında bırakıp karanlık koridordan karanlık yatak odasına gitti. Paltosunu çıkarıp el yordamıyla bulduğu yatağa kendini sırtüstü attı. Salon lambalarının, koridordan süzölen sokak lambalarının ışıkları odanın tavanında ince yüzlü şeytani gölgelere dönüşmüştü.

Galip yataktan kalktıktan çok sonra ne yapacağını kesinlikle biliyordu. Gazeteden televizyon programını okudu, çevredeki sinemaların hiç değışmeyen saatlerini ve filmlerin adlarını öğrendi; Celâl'in yazısına son bir kere daha göz attı; buzdolabını açıp çürümenin ilk belirtileri arasından birkaç zeytinle beyaz peynir çıkarıp kuruekmekle karnını doyurdu. Rüya'nın dolabından bulduğu irice bir zarfa gelişigüzel gazete parçaları sıkıştırdı, üzerine Celâl'in adını yazıp yanına aldı. Onu çeyrek geçe evden çıkmış, Şehrikalp Apartmanı'nın karşısında, bu sefer biraz daha ötede, beklemeye başlamıştı.

Çok geçmeden apartmanın merdiven ışıkları yandı ve binanın kırk yıllık kapıcısı İsmail, ağzının kenarında sigara, içeriden çıkardığı çöp tenekelerini iri kestane ağacının yanındaki büyük bidona boşaltmaya başladı. Galip karşıya geçti.

"İsmail efendi, merhaba. Bu zarfı Celâl'e bırakmaya geldim."

"Aa, Galip!" dedi adam eski öğrencisini yıllar sonra tanıyan lise müdürü gibi, sevinçle ve kuşkuyla. "Ama Celâl burada yok."

"Biliyorum, biliyorum burada ama, ben de kimseye söylemiyorum," dedi Galip kararlı adımlarla apartmandan içeri girerken. "Sakın başka kimseye de söyleme. Bu zarfı, aşağıya İsmail Efendi'ye bırak, dedi bana!"

Galip, kırk yıldır aynı havagazı ve kızarmış yağ kokusuyla kokan merdivenlerden inip kapıcı dairesine girdi. İsmail'in karısı Kamer, gene aynı koltukta oturmuş, üzerinde bir zamanlar radyo duran sehpanın üzerindeki televizyona bakıyordu.

"Kamer, bak kim geldi?" dedi Galip.

"Aa," dedi kadın. Ayağa kalktı, öpüştüler. "Bizi unuttunuz."

"Unutur muyuz?"

"Hepiniz kapının önünden geçiyorsunuz, ama bir uğramıyorsunuz!"

"Bunu Celâl'e getirdim!" dedi Galip zarfı göstererek.

"İsmail mi söyledi?"

"Hayır, Celâl kendi söyledi," dedi Galip. "Ben biliyorum burada olduğunu, ama sakın kimseye söylemeyin."

"Biz ne yapalım, söylemiyoruz," dedi kadın. "Bizi öyle bir tembihledi ki."

"Biliyorum," dedi Galip. "Yukarıdalar mı şimdi?"

"Hiç bilmiyoruz. Gece yarıları biz uyurken giriyor, uyurken çıkıyor. Kendini değil sesini duyuyoruz. Çöpünü alıyoruz, gazetesini bırakıyoruz. Bazan o gazeteler orada, kapının altında günlerce birikiyor."

"Ben yukarı çıkmayacağım," dedi Galip. Zarfı bırakacak bir yer arar gibi kapıcı dairesini inceledi: Üzeri aynı damalı mavi muşamba kaplı yemek masası, kaldırımdan geçenlerin bacaklarını ve çamurlu araba tekerleklerini örten aynı soluk perdeler, dikiş kutusu, ütü, şekerlik, havagazı ocağı, isli kalorifer... Kaloriferin üzerindeki rafın kenarına çakılı çivide, her zamanki yerinde, Galip anahtarı gördü. Kadın, koltuğuna oturmuştu.

"Sana çay yapayım," dedi. "Otur şu yatağın kenarına." Bir gözü televizyondaydı. "Rüya Hanım ne yapıyor? Çocuğunuz niye yok hâlâ?"

Kadının artık büsbütün baktığı televizyon ekranında, uzaktan da olsa Rüya'yı andıran genç bir kız beliriverdi: Rengi anlaşılma-
mayan saçları dağınıktı, teni beyaz; bakışları takınılmış bir çocuksulukla durgunlaşmıştı. Dudaklarını mutlulukla boyuyordu.

"Güzel kadın," dedi Galip, sessizce.

"Rüya Hanım daha güzeldir," dedi Kamer Hanım, aynı sessizlikle.

Saygıyla, bir çeşit korkulu hayranlıkla birlikte baktılar. Galip anahtarı çividen becerikli bir hareketle çıkardı, cebine, ipuçlarıyla dolu ev ödevinin yanına bıraktı. Kadın görmemişti.

“Zarfı nereye koyayım?”

“Ver bana!” dedi kadın.

Galip, İsmail Efendi'nin boş çöp tenekelerini bırakmak için apartmana girdiğini, sokak kapısına bakan küçük pencereden gördü. Asansör lambaları soluklaştırarak, televizyondaki görüntüyü bir an bozarak çalışınca kadınla vedalaştı. Merdivenleri çıkıp sokak kapısına sesli sesli yürüdü. Kapıyı açtı ve içeride kalıp gürültüyle kapadı. Sessizce, geriye merdivene doğru yürüyüp, denetleyemediği bir heyecanla parmaklarının ucuna basa basa iki katı çıktı. İkinci kat ile üçüncü katın arasında basamaklara oturup, boş tenekeleri üst katlara bırakan İsmail Efendi'nin aşağı inmesini bekledi. Merdivenleri aydınlatan lambalar bir anda söndü. “Otomatik!” diye mırıldandı Galip çocukluğunun bu sihirli ve uzak ülkeleri çağrıştıran kelimesini düşünerek. Lambalar yeniden yandı. Kapıcının bindiği asansör aşağıya inerken Galip merdivenleri ağır ağır çıkmaya başladı. Bir zamanlar babası ve annesiyle oturduğu katın kapısında bir avukatın pirinç levhası vardı. Babaanne'yle Dede'nin katının kapısında bir jinekologun levhasıyla boş bir çöp tenekesi gördü.

Celâl'in kapısının üzerinde ne bir işaret, ne de ad vardı. Galip havagazı makbuzunu getiren çalışkan bir tahsildarın el alışkanlığıyla kapının zilini çaldı. Zili ikinci kere çalarken merdivenlerin ışığı söndü. Kapının altından ışık sızılmıyordu hiç. Zili üçüncü ve dördüncü kere çalarken eli cebinin dipsiz kuyusunda anahtarı arıyor, anahtarı bulduğu zaman da eli zili sürekli çalıyordu: “İçeride bir odada gizleniyorlar!” diye düşündü. “Salonda karşılıklı iki koltuğa oturmuş sessizce bekliyorlar!” Anahtarı önce kilidin deliğine uyduramadı, yanlış anahtar, diyecekti, ama tıpkı her şeyi birbirine karıştıran bir belleğin, bir parlaklık ânında, kendi budalalığını ve dünyanın karmakarışık düzenini keşfedivermesi gibi, anahtar kilidin içine insanı şaşırtan tuhaf bir simetri ve mutluluk duygusuyla oturdu. Önce, kapının karanlık bir daireye açıldığını fark etti Galip, hemen sonra da, karanlık dairenin içinde bir telefonun çalmaya başladığını.

İkinci Kısım

BİRİNCİ BÖLÜM

Hayalet Ev

“Boş bir ev kadar hüzünlü hissetti kendini.”

Flaubert

Telefon kapı açıldıktan üç dört saniye sonra çalmaya başlamıştı, ama Galip tıpkı gangster filmlerindeki o acımasız alarm zilleri gibi, zille kapı arasında mekanik bir ilişki olduğunu düşünerek telaşlandı. Zil üçüncü kere çalarken, telefona yetişmeye çalışan telaşlı Celâl'in evin karanlığı içinde kendisine çarpacağını hayal ediyordu; dördüncü kere çalarken evde kimse olmadığına karar verdi, beşinci çalışta da olduğuna; çünkü telefonu ancak evin boş olmadığına inanan biri bu kadar uzun çaldırır diye düşünmüştü. Altıncı çalışta, Galip, en son on beş yıl önce girdiği hayaletimsi dairenin topoğrafyasını hayal ederek, el yordamıyla elektrik düğmelerini arıyordu, bir eşyaya çarpınca şaşırdı: Kör karanlıkta başka eşyalara da çarpa devire telefona doğru koştu. Bir türlü eline geçmeyen ahizeyi en sonunda bulduğunda, gövdesi de kendiliğinden bir koltuk bulmuş, oturmuştu.

“Alo?”

“Demek sonunda geldiniz!” dedi hiç tanımadığı bir ses.

“Evet.”

“Celâl Bey, kaç gündür sizi arıyorum. Gecenin bu saatinde rahatsız ettiğim için özür dilerim. Sizi bir an önce görmem gerek.”

“Sesinizi çıkaramadım.”

“Yıllar önce, bir kere Cumhuriyet Bayramı balosunda karşılaştığımız. Ben size kendimi tanıtmıştım Celâl Bey, ama büyük bir ihtimalle bunu hatırlayamayacaksınız şimdi. Daha sonraki yıllarda, şimdi unuttuğum takma adlarla size iki mektup yazmıştım: Biri Sultan Abdülhamit'in ölümü arkasındaki sırrı aydınlayabilecek bir iddiaydı. Öbürüyse üniversite öğrencilerinin sandık cinayeti diye bilinen bir kumpasıyla ilgiliydi. İşin içinde, sonradan yoklara karışan bir ajan olduğunu ben size sezdirmiş, siz de derin zekânızla meseleyi araştırıp anlamış, köşe yazılarınızla üstüne gitmişsiniz.”

“Evet.”

“Şimdi önümde bir başka dosya var.”

“Gazeteye bırakın.”

“Uzun zamandır gazeteye gitmediğinizi biliyorum. Üstelik bu acil konuda gazetedeakilere ne kadar güvenebilirim bilmiyorum.”

“İyi o zaman, kapıcıya bırakın.”

“Adresinizi bilmiyorum. PTT’nin istihbarat servisi numarayı verince adresi vermiyor. Bu telefonu başka bir adla kaydettirmiş olmalısınız. Rehberde Celâl Salik adına hiçbir numara yok. Celâlettin Rumi var, takma ad olmalı.”

“Telefonumu veren adresimi vermedi mi size?”

“Vermedi.”

“Kimden aldınız telefonumu?”

“Ortak bir dostumuzdan. Bunu da sizi görünce anlatmak isterim. Günlerdir sizi arıyorum. Akla gelebilecek bütün yolları denedim. Ailenizi aradım. Sizi çok seven halanızla görüştüm. Eski yazılarınızdan sevdiğinizi bildiğim İstanbul’un bazı köşelerine, Kurtuluş sokaklarına, Cihangir’e, Konak Sineması’na, size rastlarım diye gittim. Bu arada Pera Palas’taki bir İngiliz televizyon takımının sizinle görüşmek istediğini, onların da benim gibi sizi aradıklarını öğrendim. Biliyor muydunuz?”

“Dosyanın konusu nedir?”

“Telefonda açıklamak istemiyorum. Adresinizi verin, saat geç değil, hemen gelirim. Nişantaşı’nda değil mi?”

“Evet,” dedi Galip soğukkanlılıkla, “ama bu konular beni ilgilendirmiyor artık.”

“Nasıl?”

“Yazılarımı dikkatle okusaydın bu çeşit konularla artık ilgilenmediğimi anlardın.”

“Hayır, hayır, tam sizin ilgilenip yazacağınız bir konu bu. İngiliz televizyonculara da açıklarsınız. Adresini söyle.”

“Kusura bakma,” dedi Galip kendisini de şaşırtan bir neşeyle. “Edebiyat heveslileriyle görüşmüyorum artık.”

Telefonu huzurla kapadı. Karanlığın içinde kendiliğinden uza-nıverince eli yanı başındaki masa lambasının anahtarını bulup çevirdi. Turuncumsu soluk bir ışıkla oda aydınlanınca kapıldığı şaşkınlık ve korkuyu Galip daha sonraları “serap” diye anacaktı.

Oda, tıpatıp, yirmi beş yıl önce Celâl bekâr bir gazeteciyken burada oturduğu zamanki gibiydi. Bütün eşyaların, perdelerin, lambaların yeri, renkleri, gölgeleri ve kokuları yirmi beş yıl önce olduğunun tıpkısıydı. Sanki bazı yeni eşyalar, Galip'e oyun etmek, yaşadığı çeyrek yüzyılı yaşamadığına onu inandırmak için bazı eski eşyaların taklidini yapıyorlardı. Ama Galip biraz daha dikkatle bakınca eşyanın bir oyun oynamadığına, çocukluğundan bugüne yaşadığı zamanın bir anda bir sihirle eriyip yok olduğuna karar verecek gibi hissediyordu kendini. Tehlikeli karanlığın içinden birdenbire çıkıveren eşyalar yeni değildi. Onlara yenilik duygusunu veren büyü, Galip'in kendi anılarıyla birlikte eskidiklerini, parçalandıklarını, belki de yok olduklarını sandığı bu nesnelerin, en son gördüğü ve unuttuğu halleriyle yıllar sonra yeniden karşısına çıkıvermeleri idi. Sanki eski masalar, soluk perdeler, kirli küllükler, yorgun koltuklar Galip'in hayat ve anılarının onlara buyurduğu hikâyelere ve talihe boyun eğmemişler, bir günden sonra (Melih Amca'ların İzmir'den gelip apartmana yerleştikleri gün) kendileri için düşünmüş kadere başkaldırıp, kendi özel dünyalarını gerçekleştirmenin yolunu aramışlardı. Galip, her şeyin kırk yıl önce Celâl burada annesiyle otururken, yirmi beş yıl önce yeni bir gazeteci olarak bu evde yaşarken düzenlendiği gibi düzenlendiğini bir kere daha korkuyla anladı.

Ayakları aslan ayağına benzeyen aynı ceviz masanın, aynı fıstıklı perdeyle kaplı pencereden uzaklığı, aynı Sümerbank kumaşından örtüyle kaplı (aynı azgın tazılar, mor bir yaprak ormanında, zavallı ceylanları yirmi beş yıl sonra, hâlâ aynı heyecanla kovalıyorlardı) koltuğun arkalığındaki aynı yağ-biryantin-saç lekesinin insan gölgesine benzeyen biçimi, tozlu vitrindeki bakır tabağın içinden hep aynı dünyayı seyreden, İngiliz filmlerinden çıkma seter köpeğin sabrı, kalorifer üzerindeki bozuk saatlerin, fincanların ve tırnak makasının duruşu, Galip'in onları bu tıvruncu ışık içinde bir daha hatırlamamak üzere bıraktığı gibiydi. "Bazı şeyleri yalnızca hatırlamayız, bazı şeyleri ise hatırlamadığımızı bile hatırlamayız, onları yeniden bulmalı!" diye yazmıştı Celâl son yazılarının birinde. Galip, Rüya buraya taşındıktan ve Celâl bu apartman dairesinden uzaklaştırıldıktan sonra, bu

eşyaların yavaş yavaş yer değiştirdiğini, eskidiğini, yenilendiğini ve sonra hafızalarda hiçbir iz bırakmayacak bir bilinmezliğe doğru çekip gittiklerini de hatırlıyordu. Telefon yeniden çalınca, üstünde hâlâ paltoyla oturduğu “eski” koltuktan uzanıp hiç de yabancı olmayan ahizeyi açarken, bunu yaptığını bile hiç düşünmeden Celâl’in sesini taklit edebileceğinden emindi.

Telefondaki gene aynı sesti. Galip’in ricası üzerine, kendini Celâl Bey’e bu sefer anılarıyla değil adıyla tanıttı: Mahir İkinci. Kelimeler Galip’te hiçbir kişiliğin ve yüzün çağrışımını yapmadı.

“Askeri darbe yapacaklar. Ordu içinde küçük bir örgüt. Dinci bir örgüt, bir yeni tarikat. Mehdi’ye inanıyorlar. Vaktin geldiğine inanıyorlar. Hem de senin yazılarından yola çıkarak.”

“Benim böyle saçmalıklarla hiç alışverişim olmadı.”

“Oldu Celâl Bey, oldu. Şimdi yazdığın gibi, hafızanı kaybettiğin ya da reddettiğin için hatırlamıyor, hatırlamak da istemiyorsun. Eski yazılarına göz at, bir oku onları, hatırlayacaksın.”

“Hatırlamayacağım.”

“Hatırlayacaksın. Çünkü tanıdığım kadarıyla sen böyle bir askeri darbenin haberini alınca koltuğunda rahat oturabilecek biri de değilsin.”

“Evet değilim. Hatta, ben bende değilim artık.”

“Hemen yanına geleceğim. Sana geçmişini, kaybettiğin anılarını hatırlatacağım. Sonunda sen de bana hak verip meseleye dört elle sarılacaksın.”

“Sarılmak da isterdim, ama göremeyeceğim seni.”

“Ben göreceğim.”

“Adresimi bulabilirsen. Hiç çıkmıyorum sokağa.”

“Bak: İstanbul telefon rehberinde üç yüz on bin abonenin numarası var. İlk rakamı tahmin ettiğim için, hızla, saatte beş bin numarayı gözden geçirebileceğimi biliyorum. En geç beş günde adresini ve pek merak ettiğim takma adını bulacağım demektir bu.”

“Boşuna zahmet!” dedi Galip kendinden emin gözükmeye çalışarak. “Bu numara rehberde yoktur!”

“Takma adlara bayılırsın. Yıllardır seni okuyorum, takma adlara, küçük sahtekârlıklara, bir başkasının yerine geçme numaralarına bayılırsın. Numaranı rehberden çıkarmak için dilekçe

vereceğine bir takma adı keyifle uydurmuşsundur sen. Sevdiğin bazı takma adları, bazı tahminlerimi şimdiden yokladım bile.”

“Nedir onlar?”

Adam sayıp döktü. Galip telefonu kapayıp fişten çektikten sonra, bir bir tekrarladığı bu adların belleğinde hiçbir iz ve çağrışım bırakmadan silineceğini anladı. Paltosunun cebinden çıkardığı kâğıda adları alt alta yazdı. Celâl’in yazılarını kendisinden daha yakından izleyip daha iyi hatırlayan bir başka okuyucunun varlığı Galip’e bir an o kadar tuhaf ve şaşırtıcı geldi ki, gövdesi sanki gerçekliğini yitirdi. Bu dikkatli okuyucuya, itici de olsa, bir kardeşlik duygusuyla bağlanabileceğini de sezdi. Onunla karşılıklı oturup Celâl’in eski yazılarından söz edebileseydi, şimdi oturduğu koltuk ve gerçekdışı oda daha derin bir anlam kazanacaktı.

Daha Rüyalar buraya gelmeden önce, altı yaşındayken, Babaanne’nin katından bir kaçamak –Anne’yle Baba pek istemezlerdi– bekâr Celâl’in katına çıktığı zamanlar, pazar öğleden sonraları radyodaki maçı hep birlikte dinlerlerken, (Vasıf da iştir gibi başını sallardı) nazlı üstadın yarıda bıraktığı pehlivan tefrikasının devamını yazan Celâl’in, ağzında sigara, daktiloyu hızla nasıl kullandığını hayranlıkla seyrederken, Galip bu koltukta otururdu. Daha Celâl bu daireden uzaklaştırılmadan önce, Melih Amcalarla birlikte hep birlikte aynı katta oturlurken, soğuk kış akşamları, Melih Amca’nın Afrika hikâyelerini dinlemekten çok Suzan Yenge’yi ve onun kadar inanılmaz olduğunu yeni yeni keşfettiği güzel Rüya’yı seyretmek için Anne ve Baba’nın izniyle yukarı kata çıktığında, Melih Amca’nın hikâyeleriyle kaş göz işaretleriyle dalga geçen Celâl’in karşısında, Galip, bu koltukta otururdu. Daha sonraki aylarda, Celâl birdenbire ortalıktan yok olduğu ve Melih Amca’yla Baba’nın ağız kavgaları Babaanne’yi hep ağlattığı günlerde, onlar Babaanne’nin katında mal, mülk, hisse ve kat kavgaları yaparlarken, birisi, “Çocukları yukarı yollayın,” dediği için burada, bu sessiz eşyalar arasında yalnız kaldıklarında, Rüya bacaklarını bu koltuğun kenarından sarkıtarak oturur, Galip onu saygıyla seyrederdi. Yirmi beş yıl önceydi.

Galip uzun bir süre koltukta sessizce oturdu. Celâl’in kendi çocukluk ve gençliğinin anıları için yeniden yarattığı bu hayalet

dairenin öteki odalarında, Rüya ile Celâl'in şimdi nerede gizlendiğine ilişkin bilgi edinmek için dikkatli bir araştırmaya girişti. İki saat sonra, kayıp karısının izini arayan zoraki dedektiften çok, tiryakisi olduğu bir konuda açılan ilk müzeyi heyecan, sevgi, hayranlık ve saygıyla gezen bir meraklı gibi hayalet evin oda ve koridorlarında gezindikten, merakla dolaplarını karıştırdıktan sonra ilk araştırmalarından çıkardığı sonuçlar:

Karanlıkta telefona koşarken devirdiği sehpanın üzerinde duran iki fincana bakılırsa, Celâl eve başkalarını da getiriyordu. Ama narin fincanlar kırıldıkları için diplerindeki incecik telve tabakasını tadarak (Rüya kahvesini her zaman çok şekerli içerdi) bir sonuç çıkarmak mümkün olmamıştı. Kapının altından atıla atıla biriken *Milliyet* gazetelerinin en eskisinin tarihine göre, Celâl, Rüya'nın kaybolduğu gün bu daireye gelmişti. Aynı günkü gazetenin "Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman" başlıklı yazısındaki dizgi yanlışları yeşil bir tükenmez kalemle ve Celâl'in her zamanki öfkeli yazısıyla düzeltilmiş olarak eski Remington daktilonun yanına konmuştu. Yatak odasındaki, sokak kapısının yanı başındaki dolapların içinde Celâl'in bir yolculuğa çıktığını, evden uzun bir süre için ayrıldığını ya da ayrılmadığını gösteren bir iz yoktu hiç. Mavi çubuklu asker pijamasından çamuru taze ayakkabısına, bu mevsim sık sık giydiği koyu lacivert paltosundan kışlık yelek ve sayısız iç çamaşırına (eski yazılarının birinde Celâl, çocukluk ve gençliğini sıkıntıyla geçirdikten sonra, orta yaşta zengin olan erkeklerin birçoğunun kullanamayacakları kadar don ve atlet satın alma hastalığına yakalandıklarını yazmıştı) ve çamaşır torbasındaki kirli çoraplara kadar, ev, işten her an dönüp her zamanki günlük hayatına hemen başlayabilecek birinin evi gibiydi.

Eski evin dekorunun ne ölçüde taklit edildiğini, yatak çarşafı ya da havlu gibi ayrıntılardan çıkarmak gücü belki, ama içeri odaların düzeninde de, besbelli, oturma odasında uygulanan "hayalet ev" ilkesine bağlı kalınmıştı. Böylece, Rüya'nın çocukluğunun odasından geriye aynı çocuksu mavi duvarlarla, bir zamanlar Celâl'in annesinin üzerini dikiş malzemeleriyle, Nişantaşı ve Şişlili hanımefendilerin bir model ya da fotoğrafla birlikte bıraktıkları Avrupa kumaşlarla ve elbise patronlarıyla

doldurduğu yatağın taklidinin iskeleti kalmıştı. Kokular, bu kolayca anlaşılıyordu, geçmiş i tekrar etmek için bazı köşelerde eski çağrışım yükleriyle birlikte birikmişlerse eğer, çevrede her seferinde onları tamamlayan görsel bir malzeme olduğu için böyleydi. Galip, kokuların ancak onları çevreleyen nesnelerle var olabildiğini, bir zamanlar Rüya'nın yatağı olan o güzelim divana yaklaştığı zaman kokladığı eski Puro sabunlarının kokusuyla, Melih Amca'nın kullandığı, artık hiç satılmayan Yorgi Tomatis marka kolonya kokusunun karışımından anlamıştı. Aslında oda-da, ne bir zamanlar Rüya'ya İzmir'den yollanan ve Beyoğlu'ndan ve Alâaddin'in dükkânından alınan renkli kitapların, bebekle-rin, firketelerin, şekerlerin, kalemlerin ve boyama kitaplarının yerleştirildiği çekmece, ne de Rüya'nın yatağının çevresinde aynı kokuları çıkartacak sabunlar, Pe-Re-Ja markasının taklidi kolonya şişeleri ve naneli çikletler vardı.

Celâl'in bu eve ne kadar girip çıktığını ya da burada ne kadar yaşadığını da hayalet dekordan çıkarmak güçtü. Oraya buraya gelişigüzel konmuş gibi gözüken eski küllüklerdeki Yeni Harman ve Gelincik izmaritlerinin sayısının, mutfak dolapla-rındaki tabakların temizliğinin ya da yıllar önce bu markanın aleyhine yazdığı bir yazıdaki öfkeyle boynundan insafsızca sıkılıp kapağı açık bırakılmış İpana tüpünün ağzındaki diş macununun tazeliğinin de, hastalıklı bir titizlikle düzenlenmiş bu müzenin sürekli denetlenen demirbaş bir parçası olduğunu insan düşünebilirdi. İnsan, daha da ileri giderek, lamba karpuzlarının diplerindeki tozların, bu tozlardan süzülerek soluk duvarlara vuran gölgelerin ve bu gölgelerin yirmi beş yıl önce iki İstanbullu çocuğun hayallerinde Afrika ormanlarını, Orta Asya çöllerini ve halalarından ve babaannelerinden din-leyecekleri cadı ve şeytan hikâyelerindeki sansarlarla kurtların hayaletlerini ve soluk lekelerini hatırlatacak biçimlerinin bile bu müzedeki eşsiz yeniden yaratımların bir parçası olduğunu da düşünebilirdi. (Galip yutkunmakta zorluk çekerken dü-şünmüştü.) Bu yüzden, iyice kapanmamış balkon kapılarının kenarında kuruyan su birikintilerinden, duvar kenarlarında ipek gibi kıvrılan kurşuni toz topaklarından, eski kaloriferin sıcağından iyice gevşemiş parke parçalarının üzerlerine basan

ilk ayağın ağırlığıyla çıkardıkları gevrek gıcırtıdan bu evde ne kadar yaşandığını çıkarmak da mümkün değildi. Mutfak kapısının karşısında asılı duran ve bir eşinin eski zenginlerden Cevdet Bey'in evinde tıkırdayıp saat başlarını aynı neşeli gonguyla duyurduğunu Hâle Hala'nın sık sık gururla tekrarladığı gösterişli duvar saati de, tıpkı ülkenin çeşitli yerlerindeki aynı hastalıklı bağıllıkla düzenlenmiş Atatürk müzelerinde olduğu gibi, ölüm saatini göstereceğini diye durdurulmuştu sanki, ama gösterdiği dokuz buçuğu beş gece'nin hangi dokuz otuz beş'in ve ölümün işareti ve saati olabileceği Galip'in aklına gelmedi.

Geçmişin hortlaksı yükü, evde yer kalmadığı için bir eskiye satılan ve adamın at arabasıyla birlikte sallana sallana kim bilir hangi uzak diyarlara unutulmaya giden zavallı eşyaların hüznü ve intikam duygusuyla üzerine binip onu iyice sersemlettikten çok sonra, Galip evde "yeni" olarak gördüğü tek eşyayı, helayla mutfak arasındaki uzun duvarı boydan boya kaplayan, karaağaçtan yapılma o camlı dolabı ve içindeki kâğıtları karıştırmak için koridora döndü. Çok da uzun sürmeyen bir araştırmadan sonra, gene aynı hastalıklı titizlikle düzenlenmiş raflarda şunları buldu:

Genç muhabir Celâl zamanından kalma gazete haberlerinin ve röportajlarının kesikleri; Celâl aleyhine ve lehine yazılmış bütün yazıların kesikleri; Celâl'in takma adlarla yayımladığı bütün köşe yazıları ve fıkralar; Celâl'in kendi adıyla yayımladığı bütün köşe yazıları; Celâl'in kaleme alıp hazırladığı bütün "İster İnan İster İnanma", "Rüyalarınızı Yorumluyoruz", "Tarihte Bugün", "İnanılmaz Vakalar", "İmzanızı Okuyoruz", "Yüzünüz, Kişiliğiniz", "Bilmece Bulmaca" ve benzeri köşelerin kesikleri; Celâl'le yapılmış bütün röportajların kesikleri; çeşitli nedenlerle yayımlanmamış köşe yazılarının müsveddeleri; özel notları; yıllar boyunca gazetelerden ayırıp sakladığı on binlerce gazete kesiği ve fotoğraf; rüyalarını, hayallerini, unutulmaması gereken ayrıntıları not ettiği defterler; kuruyemiş, keşaneşekeri ve ayakkabı kutuları içinde saklanmış binlerce okuyucu mektubu; Celâl'in takma adla tamamını ya da yarısını yazdığı tefrika romanların kesikleri; Celâl'in yazdığı yüzlerce mektubun kopyaları; yüzlerce tuhaf dergi, risale, kitap, broşür ve okul ve askerlik yıllığı; gazete

ve dergilerden kesilmiş kutular dolusu insan resmi; pornografik resimler; tuhaf hayvan ve böcek resimleri; Hurufilik ve harf ilmi üzerine iki büyük kutu dolusu yazı ve yayın; üzerlerine işaretler, harfler, simgeler çizilmiş eski otobüs, futbol maçı, sinema bileti koçanları; albüme yapıştırılmış ve yapıştırılmamış fotoğraflar; gazetecilik derneklerinden alınmış başarı ödülleri; dolaşımdan kalkmış Türk ve Çarlık Rusya'sı paraları; telefon ve adres defterleri.

Üç adres defterini bulur bulmaz Galip oturma odasındaki koltuğa dönüp sayfalarını tek tek okudu. Kırk dakika süren bir araştırmadan sonra defterdeki kişilerin Celâl'in hayatında bin dokuz yüz elliler ile altmışların sonunda yer aldıklarına, çoğu büyük bir ihtimalle yıkılmış evlerinin adresleriyle değiştirilmiş telefon numaralarında Rüya ile Celâl'i bulamayacağına karar verdi. Camlı dolabın raflarındaki ıvır zıvırın içinde yaptığı kısa bir incelemeden sonra Mahir İkinci'nin yolladığını söylediği sandık cinayetine ilişkin mektubu ve bu konudaki köşe yazılarını bulmak için yetmişli yılların başında Celâl'in aldığı mektupları ve yazdığı köşe yazılarını okumaya başladı.

Gazetelere "sandık cinayeti" diye geçen politik cinayetle, Galip, olaylara karışanların bazılarını lise yıllarından tanıdığı için ilgilenmişti. Celâl ise, her şeyin bir başka şeyin taklidi olduğunu söylediği ülkemizde, aynı fraksiyon çevresinde toplanmış yaratıcı gençlerin farkına varmadan bir Dostoyevski romanını (*Ecinniler*) bütün ayrıntılarına titizlikle bağlı kalarak taklit ettikleri için. Galip o dönemde yazılmış okuyucu mektuplarını karıştırırken Celâl'in bu konudan söz ettiği bir iki akşamı hatırlıyordu. Unutulması gereken ve unutilan güneşsiz, soğuk, tatsız günlerdi onlar: Rüya, Galip'in saygı duymakla küçümsemek arasında bocaladıkça adını unuttuğu o "iyi çocuk"la evliydi; Galip sonraları her seferinde kendisini pişman ettiren merakına yenilip dedikodulara kulak kabarttığı, araştırmalar yaptığı zamanlarda, genç evlilerin aile mutluluğu ya da mutsuzluğuna ilişkin ayrıntılardan çok, son siyasi haberleri öğrenebiliyordu... Bir kış gecesi Vasıf huzurla Japon balıklarını (kırmızı wakin'ler, aile içi evliliklerle saçak kuyrukları bozulmuş watonai'ler) yemlerken ve Hâle Hala arada bir televizyona bir bakış atarak *Milliyet*'teki bulmacayı çözerken,

Babaanne içerideki soğuk odasının soğuk tavanına bakarak ölüvermişti. Cenazeye soluk bir palto ve daha soluk bir başörtüsüyle tek başına gelen Rüya (Böylesi daha iyi, demişti kasaba kökenli damadından açıkça nefret eden Melih Amca, böylece, Galip'in gizli düşüncelerini de seslendirerek) hemen ortadan kaybolmuştu. Cenazeden sonra, apartman katlarında buluştukları gecelerin birinde Celâl, bu sandık cinayeti konusunda bir bilgisi olup olmadığını Galip'e sormuş, asıl merak ettiği şeyi öğrenememişti: Galip'in tanıdığını söylediği bu siyasi gençlerden herhangi biri Rus yazarının o kitabını okumuş muydu acaba?

"Çünkü bütün cinayetler," demişti aynı gece Celâl, "bütün kitaplar gibi birer taklittir. Bu yüzden kendi adımla kitap yayımlamam." Ertesi gece, gene ölü evinde toplandıklarında, geç bir saatte, ikisi baş başayken, "Ama gene de en kötü cinayetlerde bile, en kötü kitaplarda bulunmayan özgün bir yan vardır!" diye devam etmişti Celâl. Galip'in dahasonraki yıllarda tanık oldukça bir yolculuk tadı alacağı bir akıl yürütmeye Celâl düşüncelerini derinleştiren basamakları tek tek iniyordu. "Bütünüyle taklit olan, demek ki, cinayetler değil kitaplardır. En bayıldığımız şey olan taklidin taklidiyle ilgili oldukları için, kitapları anlatan cinayetlerle cinayetleri anlatan kitaplar hepimizdeki ortak bir noktaya seslenir; çünkü insan, lobutu, kurbanının kafasına ancak kendisini bir başkasının yerine koyabilirse indirebilir. (Kimse kendini katil olarak görmeye dayanamaz çünkü.) Yaratıcılık, çoğunlukla öfkenin, her şeyi unutturan o öfkenin içindedir, ama öfke bizi ancak daha önce başkalarından öğrendiğimiz yöntemler aracılığıyla harekete geçirebilir: Bıçaklar, tabancalar, zehirler, edebiyat teknikleri, roman biçimleri, şiir vezinleri vs. 'Kendimde değildim hâkim bey!' diyen 'halk katili', bilinen şu gerçeği ifade eder: Cinayet bütün ayrıntıları ve törenleriyle, başkalarından, yani efsanelerden, hikâyelerden, anılardan, gazetelerden, kısaca, edebiyattan öğrenilen bir iştir. En saf cinayet bile, mesela kıskançlık yüzünden yanlışlıkla işlenmiş bir cinayet bile, farkına varılmadan yapılmış bir taklittir, edebiyatı taklit. Bu konuda bir yazı yazayım mı, ne dersin?" Yazmamıştı.

Gece yarısından çok sonra, Galip dolaptan çıkardığı eski köşe yazılarını okurken, salon lambaları bir tiyatro perdesini aydın-

latan lambalar gibi ağır ağır soldular önce, sonra buzdolabının motoru dik ve çamurlu yokuşta vites değiştiren eski ve yüklü bir kamyonun hüzünlü yorgunluğuyla inledi ve her yer kapkaranlık oldu. Elektrik kesilmelerine alışık bütün İstanbullular gibi Galip “şimdi gelir” umuduyla kucağında gazete kesikleriyle dolu dosyalar, koltukta uzun bir süre kıpırdamadan oturdu. Apartmanın yıllardır unuttuğu kendi iç seslerini, kaloriferlerdeki tıkırtıyı, duvarların sessizliğini, parkelerin gerinişini, musluklardaki ve su borularındaki iniltiyi, yerini unuttuğu bir saatin boğuk tiktaklarını, apartman aralığından gelen ürpertici uğultuyu dinledi. Karanlıkta el yordamıyla Celâl’in odasına girdiğinde çok vakit geçmişti. Elbiselerini çıkarırken, Celâl’in pijamalarını giyerken, dün gece pavyonda rastladığı acıklı yazarın tarihi hikâyesinde bir kahramanın ötekinin karanlık, sessiz ve boş yatağına uzanıverdiği geldi aklına. Yatağa girdi, ama hemen uyuyamadı.

İKİNCİ BÖLÜM

Uyuyamıyor musunuz?

“Rüyalarımız bir ikinci hayattır.”

Gérard de Nerval

Yatağınıza girdiniz. Tanıdığınız eşyalar arasında kendi kokunuz ve anılarınızla dolu çarşaf, battaniyeler arasına yerleştiniz, başınız yastığınızın tanıdık yumuşaklığını buldu, yana döndünüz, bacaklarınızı karnınıza çekerken boynunuzu öne eğdiniz, yastığın serin yüzü yanağınızı serinletti: Birazdan, birazdan uyuyacak, karanlığın içinde hepsini, hepsini unutacaksınız.

Hepsini unutacaksınız: Sizden üstün olanların acımasız gücünü, söylenmiş o düşüncesizce sözleri, budalalıkları, yetiştiremediğiniz işleri, anlayışsızlığı, ihaneti, haksızlığı, aldırışsızlığı, sizi suçlayanları ve suçlayacak olanları, parasızlığınızı, hızla geçen zamanı, hiç geçmeyen zamanı, kavuşamadıklarınızı, yalnızlığınızı, utancınızı, yenilgilerinizi, zavallılığınızı, acıklı halinizi,

felaketleri, felaketlerin hepsini, hepsini birazdan unutacaksınız. Unutacağınız için memnunsunuz. Bekliyorsunuz.

Sizinle birlikte çevrenizdeki eşyalar, karanlığın ya da yarı karanlığın içindeki o alelade ve tanıdık dolaplar, çekmeceler, kaloriferler, masalar, sehpa, sandalyeler, kapalı perdeler, çıkarıp attığınız elbiseler, sigara paketiniz, ceketinizin cebindeki kibritle el çantanız, saatiniz; onlar da bekliyorlar.

Beklerken tanıdık sesler duyuyorsunuz; mahalleden geçen bir otomobilin bildik parke taşlarının ve yol kenarındaki su birikintilerinin üzerinden geçişini, yakınlarda bir yerde kapanan bir sokak kapısını, eski buzdolabının motorunu, çok uzakta havlayan köpekleri, taa deniz kıyısından gelen sis düdüğünü, muhallebicinin ansızın kapanan kepengini. Uyku ve rüya çağrışımlarıyla, mutlu unutuşun yeni dünyasına açılan anılarla dolu bu sesler, her şeyin yolunda gittiğini, birazdan onları da çevrenizdeki eşyalar ve sevgili yatağınızla birlikte unutup başka bir âleme gideceğinizi size hatırlatıyor. Hazırsınız.

Hazırsınız; sanki vücudunuzdan, sevgili bacaklarınız ve kollarınızdan, hatta daha yakındaki kollarınız ve ellerinizden de uzaklaştınız. Hazırsınız ve hazır olduğunuz için o kadar memnunsunuz ki, gövdenizin bu yakın uzantılarının bile artık yardımına gerek duymuyor, gözleriniz kapanırken yakında onları da unutacağınızı biliyorsunuz.

Kapanmış gözlerinizin altında, yumuşacık bir kas hareketiyle gözbebeklerinizin ışıktan iyice uzaklaştığını biliyorsunuz. Sanki tanıdık kokular ve seslerin çağrışımlarıyla her şeyin yolunda gittiğini bilen gözbebekleriniz, şimdi odadaki belli belirsiz ışığı değil, gittikçe gevşeyerek huzura giren aklınızın içindeki bir ışığın havai fişekler gibi açan renklerini gösteriyor size: Mavi lekeler, mavi yıldırımlar, mor dumanlar, mor kubbeler görüyorsunuz; titreyen lacivert renk dalgalarını, eflatun renkli çağlayanların gölgelerini, yanardağ ağzından akan erguvani lavların salınışını, sessizce parlayan yıldızların Prusya mavisini görüyorsunuz. Renkler ve biçimler birbirlerini sessizce tekrarlayarak, bir kaybolup yine ortaya çıkarak, yavaş yavaş değişerek, unutulmuş ve hiç olmamış bazı sahneleri, bazı anıları gösteriyorlar size; aklınızın içindeki renkleri seyrediyorsunuz.

Ama uyuyamıyorsunuz da.

Bu gerçeği itiraf etmek için çok erken değil mi daha? Huzurla uyuduğunuz zamanlarda düşündüğünüz şeyleri aklınıza getirin: Hayır, bugün ne yaptığınızı ve yarın ne yapacağınızı değil, içinden geçerek sizi uykunun unutuşuna kavuşturan o tatlı anları düşünün: İşte herkes sizin dönüşünüzü beklerken en sonunda geri geliyorsunuz ve çok seviniyorlar; hayır hiç gelmiyorsunuz geri, çantanızda en sevdiğiniz şeyler, karlı telgraf direkleri arasından giden bir trendesiniz; aklınıza gelen o güzel sözleri, zeki cevapları verince hepsi hatalarını anlıyor, susuyor ve size gizli de olsa bir hayranlık duyuyorlar; sevdiğiniz güzel gövdeye sarılıyorsunuz, o gövde de size; unutamadığınız bahçeye dönüp dallardan olgun kirazlar topluyorsunuz; yaz geliyor, kış geliyor, bahar geliyor; sabah geliyor, mavi bir sabah, güzel bir sabah, güneşli bir sabah, yolunda, mutlu bir sabah... Ama hayır, uyuyamıyorsunuz.

O zaman benim gibi yapın: Kolunuzu bacağınızı onları hiç huzursuz etmeden usulca kıpırdatarak yatağınızda hafifçe dönün, başınız yastığın öteki ucunu bulsun, yanağınız yastığın serin bir köşesini. Sonra, yedi yüzyıl önce Bizans'tan Moğol Hakanı Hülâgü'ye gelin olarak yollanan Prenses Mariya Palaeologina'yı düşünün. Sizin yaşadığınız bu şehirden, Konstantinopolis'ten de İran'a Hülâgü'yle evlenmeye yollanmış, daha oraya varmadan Hülâgü ölünce, yerine tahta geçen oğlu Abaka ile evlenmiş, İran'daki Moğol sarayında on beş yıl yaşamış, kocası öldürülünce sizin de üstünde huzurla uyumak istediğiniz bu tepelere geri dönmüştü. Prenses Mariya'yı içinizde iyice hissedene kadar onun yola çıkışındaki hüznü düşünün, geri dönüşündeki, dönüşte yaptırıp içine kapandığı Haliç kıyısındaki kilisede geçen günlerini düşünün. Handan Sultan'ın cücelerini düşünün. I. Sultan Ahmet'in annesi çok sevdiği bu dostlarını mutlu edebilmek için onlara Üsküdar'da bir cüceler evi yaptırmış, yıllarca burada yaşayan bu dostları daha sonra gene sultandan aldıkları bir destekle kendilerini bilinmeyen bir ülkeye, haritada bile yerini bulamadıkları bir cennete götürecek bir kalyon yapıp, suya indirip İstanbul'dan uzaklaşmışlardı. Yolculuk sabahı dostlarından ayrılan Handan Sultan'ın kederiyle, ona kalyondan mendil sallayan cücelelerin

hüznünü, sanki siz de birazdan İstanbul'dan, çok sevdiklerinizden ayrılmıştınız gibi düşünün.

Bunlar da uyutmazsa beni, sevgili okurlarım, ben ıssız bir gece yarısı, ıssız bir istasyonun peronunda aşağı yukarı yürüyerek bir türlü gelmeyen bir treni bekleyen tedirgin adamı düşünürüm; adamın nereye gideceğine karar verdiğimde ben o adam olmuşumdur. Yedi yüzyıl önce, İstanbul'u işgal eden Greklerin şehre girmelerini sağlayacak Silivrikapı'daki geçitte yeraltında çalışanları düşünürüm. Nesnelerin ikinci anlamlarını keşfeden adamın şaşkınlığını hayal ederim. Dünyanın içinde açılan ikinci dünyayı düşler, her şeyin ikinci anlamı bana ağır ağır açılırken bu yeni dünyada yeni anlamlar arasında nasıl sarhoş olacağımı kurarım. Hafızasını kaybeden adamın mutlu şaşkınlığını düşünürüm. Hiç tanımadığım bir hayalet şehre bırakıldığımı düşünürüm; bir zamanlar milyonlarca insanın yaşadığı mahalleler, caddeler, camiler, köprüler, gemiler, her şey, her şey bomboştur ve ben o hayaletimsi boş alanlarda yürüdükçe gözyaşlarıyla kendi geçmişimi ve kendi şehrimi hatırlıyor, ağır ağır kendi mahalleme, kendi evime, içinde uyumaya çalıştığım yatağıma doğru yürüyorumdur. Rosetta taşı üzerindeki hiyeroglifi çözmek için gece yatağından kalkıp, uykudagezenlerin dalgınlığıyla kendi belleğinin karanlık dehlizlerinde dolaşan, çıkmaz sokaklara girip tükenmiş anılarla karşılaşan François Champollion olduğumu düşünürüm. İçki yasağını denetlemek için bir gece sarayında kıyafet değiştiren IV. Murat olduğumu düşünür, kılık değiştirmiş muhafızlarımla birlikteyken kimse-nin bana zarar veremeyeceğinin gizli güveniyle camilerde, hâlâ açık tek tük dükkânlarda, gizli geçitlerdeki miskinhanelerde pinekleyen kullarımın hayatını sevgiyle seyretmeye koyulurum.

Sonra, gece yarısı, kapı kapı dolaşarak on dokuzuncu yüzyılda en son yeniçeri isyanlarından birine hazırlık olsun diye, esnafa gizli bir şifrenin ilk ve son hecelerini fısıldayan bir yorgancı çırağı olmuşumdur. Ya da yasaklanmış bir tarikatın uykuya dalmış meczuplarını yıllar süren suskunluk ve uykudan uyandıran medreseli bir haberciyimdir.

Hâlâ uyuyamamışsam sevgili okurlarım, anılarının izini sürerek kaybettiği sevgilisinin suretini arayan mutsuz âşık olur,

şehrin her kapısını açar, afyon içilen her odada, hikâye anlatılan her mecliste, şarkı söylenen her evde kendi geçmişimin ve sevgilimin izlerini ararım. Bu uzun yolculuklarım sırasında hafızam ve hayal gücüm ve oradan oraya sürüklenen benim hayallerim yorgun düşüp pes etmemişse hâlâ, en sonunda, uykuyla uyanıklık arasındaki o mutlu belirsizlik anlarının birinde önüme çıkan ilk tanıdık mekâna, uzak bir dostun evine ya da yakın bir akrabanın boş kalmış konağına girer, belleğimin unutulmuş köşelerini yoklar gibi kapıları açar açar bulduğum odaların sonuncusuna girer, mumu söndürür, yatağa yatıp, uzak, yabancı ve tuhaf nesneler arasında uyurum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şems-i Tebrizi'yi Kim Öldürdü?

*“Ne kadar zaman arayacağım seni ev ev, kapı kapı?
Ne kadar zaman köşeden köşeye, sokak sokak?”*

Mevlânâ

Galip uzun süren bir uykudan sabah huzurla uyandığında, tavandan sarkan altmış yıllık lamba, sararmış bir kâğıt rengiyle yanıyordu. Üzerinde Celâl'in pijaması, Galip evdeki açık lambaları söndürdü, kapının altından atılmış *Milliyet*'i alıp Celâl'in çalışma masasına oturup okudu: Bugünkü köşe yazısında cumartesi öğleden sonra gazeteye gittiğinde okuduğu yanlışı görünce (“kendiniz olmakta”yı, “kendimiz olmakta” olarak yazmışlardı), eli kendiliğinden çekmeceye uzanıp yeşil bir tükenmez kalem buldu ve yazıyı düzeltmeye başladı. Yazıyı bitirdiğinde Celâl'in de her sabah üzerinde bu mavi çubuklu pijamayla bu masaya oturup aynı kalemle düzeltmeler yaparken sigara içtiği aklına geldi.

İçinde her şeyin yolunda gittiğine ilişkin bir inanç vardı. Uykusunu aldıktan sonra zorlu bir güne güvenle başlayacak biri gibi iyimserlikle kahvaltısını yaparken kendisiyle dopdoluydu ve sanki başka biri olmasına gerek de yoktu.

Kahvesini hazırladıktan sonra, koridordaki dolaptan çıkardığı köşe yazıları, mektuplar ve gazete kesikleri ile dolu bazı kutuları çalışma masasının üzerine yerleştirdi. Bütün dikkatini vererek inançla önündeki kâğıtları okursa aradığı şeyi en sonunda bulacağından kuşkusu yoktu hiç.

Celâl'in Galata Köprüsü'nün dubaları içinde yaşayan kimsesiz çocukların vahşi hayatına, yetimhanelerdeki kekeme ve canavar müdürlere, Galata Kulesi'nden suya atlar gibi göğe atlayan kanatlı hezarfenlerin uçuş yarışmasına, oğlancılığın tarihine ve günümüzde bu işin ticaretini yapanlara ilişkin köşe yazılarını okurken Galip, yazılara gösterilmesi gereken sabır ve dikkati kendinde buldu. İstanbul'a ilk gelen T modeli Ford'un şoförlüğünü yapan Beşiktaşlı makineci çırağının anılarını, İstanbul'da neden her mahallede müzikli saat kuleleri dikilmesi gerektiğini, *Binbir Gece Masalları*'ndaki harem kadınlarıyla köle zencilerin bulunduğu sahnelerin Mısır'da yasaklanmasının tarihi anlamını, eski atlı tramvaylara hareket halinde binebilmenin yararlarını ve papağanların neden İstanbul'dan kaçıp kargaların geldiğini ve bu yüzden kar yağışlarının başladığını açıklayan hikâyeyi de Galip aynı iyi niyet ve güvenle okudu.

Okudukça, bu yazıları ilk okuduğu günleri hatırlıyor, arada bir kâğıt parçasına notlar alıyor, bazan bir cümleyi, bir paragrafı ya da bazı kelimeleri yeniden okuyor, bitirdiği köşe yazısını kutuya geri koyarken sevgiyle bir yenisini çekip çıkartıyordu.

Güneş odanın içine değil, yalnız pencerelerin kenarlarına vuruyordu. Perdeler açılmıştı. Karşı apartmanın çatısından sarkan buzların ucundan, pislik ve karla dolmuş olukların kenarından sular damlıyordu. Kiremit kırmızısı ve kirli kar rengi bir damın üçgeniyle, karanlık dişleri arasından linyit dumanları çıkan uzun bir bacanın dikdörtgeni arasından mavi ve parlak bir gök gözüküyordu. Galip okumaktan yorulan gözlerini bu üçgenle dörtgen arasına diktiğinde, maviliği hızlı uçuşlarıyla kesen kargaları görüyor, başını önündeki kâğıda çevirdiğinde Celâl'in de yazılarını kaleme alırken yorulduğunda aynı yere bakıp aynı kargaların uçuşunu seyrettiğini anlıyordu.

Çok sonra, güneş artık karşı apartmanın perdeleri çekili karanlık pencerelerine vururken Galip'in iyimserliği dağılmaya

başladı. Eşyalar, kelimeler, anlam, her şey hâlâ yerli yerindeydi belki, ama onları birlikte tutan daha derin bir gerçekliğin çekip gittiğini Galip okudukça acıyla hissediyordu. Celâl'in Mehdiler, sahte peygamberler, düzmece padişahlar üzerine yazdıklarını okuyordu, Mevlânâ ve Şems-i Tebrizi ilişkisi üzerine, Şems-i Tebrizi'den sonra 'bu büyük şairin' yakınlaştığı kuyumcu Selâhaddin ve onun ölümünden sonra da yerini tutan Çelebi Hüsametdin üzerine Celâl'in yazdıklarını okuyordu. İçinde biriken tatsızlık duygusundan çıkmak için "İster İnan İster İnanma" köşesine yazdıklarını okuyor, Sultan İbrahim'in başvezirine bir beyit yazarak hakaret ettiği için bir eşeğe bağlanarak bütün İstanbul'da dolaştırılan şair Figani'nin ve kız kardeşlerinin her biriyle evlenerek istemeden her birinin ölümünü hazırlayan Şeyh Eflaki'nin hikâyesiyle oyalanamıyordu. Öteki kutudan çıkardığı mektupları okurken, Celâl'le ne kadar çok ve ne kadar değişik insanların ilgilendiğini, tıpkı çocukluğundaki gibi hayretle görüyor, ama para isteyenlerin, birbirlerini suçlayanların, polemiğe girdiği öteki köşe yazarlarının karılarının orospu olduğunu açıklayanların, gizli tarikatların kumpaslarıyla, bölge Tekel alım müdürlerinin yediği rüşvetleri ihbar edenlerin, aşklarını ve nefretlerini ilan edenlerin mektupları Galip'in içinde biriken güvensizlik duygusunu beslemekten başka bir işe yaramıyordu.

Her şeyin, masaya otururken aklındaki Celâl imgesinin yavaş yavaş değişmesiyle ilgili olduğunu biliyordu. Sabah eşyalar ve nesneler anlaşılır bir dünyanın uzantılarıyken, Celâl de, yıllardır yazılarını okuduğu, bilinmeyen yanlarını "bilinmeyen yan" olarak uzaktan anlayıp benimsediği biriydi. Öğleden sonra, alt kattaki jinekologun muayenehanesine asansörün durmadan hasta ve gebe kadın taşımaya başladığı saatlerde Galip aklındaki bu Celâl imgesinin tuhaf bir şekilde daha "eksik" bir imgeye dönüştüğünü anladığında, oturduğu masanın, çevresindeki eşyaların ve odanın bütününüyle değiştiğini hissetti. Eşyalar artık sırları kolay kolay çözülemezcek bir dünyanın hiç de dost gözükmeyen tehlikeli işaretleriydiler.

Bu değişimin Celâl'in Mevlânâ üzerine yazdıklarıyla yakından bağlantılı olduğunu anladığı için, Galip konunun üzerine

gitmeye karar verdi. Kısa sürede Celâl'in Mevlânâ üzerine yazdığı köşe yazılarının hepsini ortaya çıkardı ve hızla okumaya başladı.

Celâl'i gelmiş geçmiş en etkili mutasavvıf şaire bağlayan şey, ne on üçüncü yüzyılda Konya'da Farsça yazılmış şiirlerdi, ne de ortaokul ahlak derslerinde öğretilen erdemlere örnek olsun diye bu şiirlerden seçilen beylik mısralar. Bir yığın sıradan yazarın kitabının ilk sayfasını süsleyen "seçme" inciler kadar, turistlerin ve kartpostal şirketlerinin vazgeçemedikleri çıplak ayaklı ve eteklikli Mevlevi ayinleri de Celâl'in ilgisini çekmemişti hiç. Yedi yüzyıl boyunca, hakkında on binlerce cilt şerh yazılan Mevlânâ ve ölümünden sonra yayılan tarikatı, Celâl'i, bir köşe yazarının kullanıp yararlanması gereken bir ilgi odağı olarak heyecanlandırmıştı yalnızca. Mevlânâ'da Celâl'i en çok ilgilendiren şey, hayatının bazı dönemlerinde bazı erkeklerle kurduğu "cinsel ve mistik" yakınlıklarla bunların hikâyelerine da yansıyan esrarı ve sonuçlarıydı.

Konya'da babasından devraldığı şeyhlik makamında otururken yalnız müritlerinin değil, bütün şehrin hayranlıkla sevdiği Mevlânâ, kırk beş yaşlarındayken ne bilgisi, ne değerleri, ne de hayata bakışı kendisinininkine benzeyen, Şems-i Tebrizi adlı şehir şehir gezen bir dervişin etkisi altına girmişti. Celâl'e göre hiç de anlaşılamayacak bir davranıştı bu. Yedi yüzyıl boyunca yorumcuların bu ilişkiyi "anlaşılır" hale sokmak için yazdıkları "açıklamalar" da bunun bir kanıtıydı. Şems'in kaybolmasından ya da öldürülmesinden sonra Mevlânâ öbür müritlerinin isyanına rağmen, bu sefer iyice bilgisiz, özelliksiz bir kuyumcuyu kendine halife tayin etmişti. Celâl'e göre, herkesin kanıtlamaya çalıştığı gibi Tebrizli Şems'in "çok kuvvetli bir sufiyane cezbe"ye" sahip olmasının değil, Mevlânâ'nın kendi ruhsal ve cinsel durumunun belirtilerini gösteren bir başka işaretti bu seçim. Nitekim, bu ikinci halifenin ölümünden sonra Mevlânâ'nın, kendine "hemdem" olarak seçtiği üçüncü halife, ikincisini aratmayacak kadar özelliksiz ve parlaklıktan yoksundu.

Celâl'e göre, yüzyıllardır yapıldığı gibi, "anlaşılmaz" gözüken bu üç ilişkiyi "anlaşılır" kılmak için çeşitli kulplar takmak, "halifelerin" her birine taşıyamayacakları gerçekdışı erdemler yakış-

tırmak, hele bazılarının yaptıkları gibi, onların Muhammed'in, Ali'nin soyundan geldiklerini kanıtlayacak sahte şecereler düzmek, Mevlânâ ile ilgili çok önemli bir özelliği gözden kaçırmaktı. Celâl, Mevlânâ'nın eserine de yansıdığını söylediği bu özelliği Konya'da her yıl düzenlenen anma gününe rastlayan bir pazar yazısında anlatmıştı. Çocukluğunda, dinle ilgili bütün yazılar gibi sıkıcı bulduğu ve yayımlanışını yalnızca o yıl çıkarılan Mevlânâ pulları dizisi (on beş kuruşlukları pembeydi, otuzluklar mavi ve az bulunan altmış kuruşluklar yeşil) yüzünden hatırladığı bu yazıyı yirmi iki yıl sonra yeniden okurken Galip çevresindeki eşyaların değiştiğini bir daha hissetti.

Celâl'e göre, yorumcuların kitaplarının baş köşelerine oturttukları ve binlerce kere anlattıkları gibi Mevlânâ'nın gezgin derviş Şems-i Tebrizi'yi Konya'da görür görmez onu etkilediği ve ondan etkilendiği bir gerçektir. Ama, sanıldığı gibi, Şems-i Tebrizi'nin ortaya bir soru atmasıyla başlayan o ünlü "diyalog"dan sonra Mevlânâ bu adamın bir bilge olduğunu hemen anladığı için değildi bu. Aralarında geçen konuşma, en yavan tasavvuf kitaplarında bile binlerce örneği görülen sıradan bir "alçakgönüllülük meseli"ne dayanıyordu. Denildiği kadar bir bilge kişiye eğer Mevlânâ, bu kadar sıradan bir "mesel"den etkilenmez, olsa olsa etkilenmiş gibi yapardı.

O da öyle yapmış, Şems'te derin bir kişilikle, etkileyici bir ruhla karşılaşmış gibi davranmıştı. Celâl'e göre kırk beş yaşlarındaki Mevlânâ'nın o yağmurlu gün gerçekten böyle bir "ruh" ile karşılaşmaya, kendi suretini yüzünde göreceği birisine ihtiyacı vardı çünkü. Böylece, Şems'le karşılaşır karşılaşmaz, kendisini aradığı kişinin bu olduğuna inandırmış, Şems'i de gerçek yüce kişiliğin kendisi olduğuna inandırması da, tabii, hiç de zor olmamıştı. 23 Ekim 1244'teki bu karşılaşmadan hemen sonra, bir medrese hücrelerine kapanmışlar, altı ay oradan hiç çıkmamışlardı. Bir medrese hücrelerinde altı ay ne yaptıkları, ne konuştukları sorusunu, Mevlevilerin çok az değindikleri bu "laik" soruyu, Celâl dindar okurlarını daha fazla öfkelenmemek için yazısında dikkatle bir kurcaladıktan sonra, asıl konusuna geçiyordu.

Mevlânâ bütün hayatı boyunca kendisini harekete geçirecek, kendisini alevlendirecek bir "öteki"ni, kendi yüzünü ve ruhunu

yansıtacak bir aynayı aramıştı. Hücrede yaptıkları ve konuştukları şeyler, bu yüzden, tıpkı Mevlânâ'nın eserleri gibi, birden fazla kişinin kılığına bürünmüş tek bir kişinin ya da tek kişi kılığına girmiş birden fazla kişinin işleri, sözleri ve sesleriydi. Çevresindeki budala (ve vazgeçemediği) müritlerinin hayranlığına ve on üçüncü yüzyılda bir Anadolu kentindeki boğucu havaya dayanabilmesi için çünkü, şairin her zaman dolabında sakladığı tebdil-i kıyafet araçları gibi, yanında tuttuğu, sırasında kişiliğine bürünerek ferahlayabileceği başka kimliklere ihtiyacı vardı. Celâl, bu derin isteği kendi başka yazılarından ödünç aldığı bir imgeyle pekiştirmişti: "Tıpkı, budala bir ülkede, dalkavuklar, zalimler ve fakirler arasında hüküm sürmeye dayanamayan bir padişahın geceleri giyip sokaklarda gezerek rahatlayabilmek için dolabında sakladığı köylü elbiseleri gibi."

Galip'in beklediği gibi, dinine bağlı okurların ölüm tehditleriyle ve Cumhuriyetçi laik okurların da tebrik mektuplarıyla karşılanan bu köşe yazısından bir ay sonra, Celâl, gazete patronunun bir daha dönmemesini rica ettiği bu konuyu bir daha açmıştı.

Yeni yazıda Celâl bütün Mevlevilerin bildiği bazı temel olguların üzerinden geçiyordu önce: Mevlânâ'nın ne idüğü belirsiz bir dervişe bu kadar yakınlık göstermesini kıskanan öbür müritler, Şems'i sıkıştırıp ölümle tehdit etmişler. Bunun üzerine karlı bir kış günü, 15 Şubat 1246'da (Dizgi hatalarıyla dolu lise kitaplarını hatırlatan Celâl'in bu kesin tarih tutkusunu Galip çok seviyordu) Şems Konya'da kaybolmuştu. Sevgilisinin ve bürünebileceği ikinci kişiliğin yok olmasına dayanamayan Mevlânâ, bir mektuptan Şems'in Şam'da olduğunu anlayınca "aşkını" (Celâl bu kelimeyi okuyucularını daha da şüphelendirmek için, tırnak içinde kullanıyordu hep) geri getirtmiş, onu evlatlık kızlarından biriyle de hemen evlendirtmişti. Ancak, bundan sonra Şems'in çevresindeki kıskançlık çemberi yeniden daralmaya başlayacak, çok geçmeden 1247 yılı Aralık ayının beşinci perşembe günü, aralarında Mevlânâ'nın oğlu Alâaddin'in de olduğu bir kalabalık tarafından Şems pusuya düşürülüp bıçaklanarak öldürülecek, aynı gece pis ve soğuk bir yağmur yağarken cesedi Mevlânâ'nın evinin bitişiğindeki bir kuyuya atılacaktı.

Yazının Şems'in cesedinin atıldığı bu kuyuyu anlatan bundan sonraki satırlarında Galip kendisine hiç de yabancı gelmeyen bir şeyler buldu. Celâl'in kuyu, kuyuya atılan ceset, cesedin yalnızlığı ve hüznü üzerine yazdıkları Galip'e yalnızca korkutucu ve tuhaf gelmekle kalmadı, cesedin atıldığı yedi yüzyıllık kuyuyu bizzat kendi gözüyle gördüğü, taşları, Horasani sıvayı seçtiği duygusuna kapıldı. Yazıyı birkaç kere okuduktan sonra, bir içgüdüyle seçtiği başka yazılara göz gezdirirken, aynı tarihlerde Celâl'in bir apartman aralığını anlattığı köşe yazısında kuyuyu tasvir ederken kullandığı bazı cümleleri olduğu gibi kullandığını ve iki yazıda da aynı üslubu başarıyla koruduğunu keşfetti.

Daha sonra, Celâl'in Hurufilik üzerine yazdıklarının içine girdikten sonra okusaydı hiç aldırmayacağı bu küçük oyuna önem vererek Galip masasının üzerine yığıldığı yazıları bir de bu gözle okumaya başladı. İşte o zaman Galip, Celâl'in yazılarını okudukça çevresindeki eşyaların neden değiştiğini, neden bütün masaları, perdeleri, lambaları, küllükleri, sandalyeleri, kaloriferin üzerindeki makası, ıvır zıvırı birbirine bağlayan o derin anlamın ve iyimserliğin çekip gittiğini anladı.

Celâl, Mevlânâ'dan kendinden söz eder gibisöz ediyor, kelimeler, cümleler arasında ilk bakışta göze çarpmayan sihirli bir yer değiştirmeden yararlanarak, kendini Mevlânâ'nın yerine koyuyordu. Galip, Celâl'in kendinden söz ettiği bazı yazılarda ve Mevlânâ'dan söz ettiği "tarihi" yazılarında aynı cümleleri, paragrafları, bunlardan öte, kederle ördüğü aynı üslubu kullandığını bir kere daha görünce, bu yer değiştirmeden emin oldu. Bu tuhaf oyunu korkutucu yapan şey, Celâl'in özel defterlerinde, yayımlanmamış yazı müsveddelerinde, tarih sohbetlerinde, Şeyh Galip üzerine yazdığı denemelerinde, rüya yorumlarında, İstanbul hatıralarında ve birçok köşe yazısında kaleme aldıklarıyla desteklenmesiydi.

Kendisini hep bir başka kişi olarak gören kralların, bir başka birisi olabilmek için saraylarını yakan Çin imparatorlarının, geceleri kıyafet değiştirip halk arasına karışmayı artık bir hastalık haline getirip, günlerce saraydan ve devlet işlerinden uzak kalan padişahların hikâyelerini "İster İnan İster İnanma"

köşesinde Celâl yüzlerce kere anlatmıştı. Yarı kalmış anı benzeri hikâyecikleri yazdığı bir defterde Celâl'in kendini sıradan ve sade bir yaz günü içinde sırasıyla Leibniz, ünlü zengin Cevdet Bey, Muhammed, gazete patronu, Anatole France, başarılı bir ahçı, vaaz veren ünlü bir imam, Robinson Crusoe, Balzac ve üzerleri utançla çizilmiş altı kişi daha olarak gördüğünü okudu Galip. Mevlânâ'nın pullar ve afişlerde görülen resimlerinin karikatürlerine baktı; üzerinde Mevlânâ Celâl yazan bir sandukanın beceriksizce çizilmiş resmine rastladı. Yayımlanmamış bir köşe yazısı ise şu cümleyle başlıyordu: "Mevlânâ'nın en büyük eseri denen *Mesnevi* baştan sona bir çalıntıdır!"

Bu cümlelerin arkasından akademik yorumcuların saygısızlık korkusu ve gerçek kaygısı arasında gidip gelen bir üslupla gösterdikleri benzerliklere abartılarak işaret edilmişti. *Mesnevi*'deki falanca hikâye *Kelile ve Dimne*'den alınmış, filanca hikâye Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'ından yürütülmüş, beriki anekdot olduğu gibi *Leylâ ve Mecnun*'dan kaldırılmış, ötekisi *Menakıb-ı Evliya*'dan aşırılmıştı. Galip hikâyeleri yürütülen bu kaynakların uzayan listesi içinde *Kıyas-ı Enbiya*'yı, *Binbir Gece Masalları*'nı ve İbni Zerhani'yi de gördü. Bu listenin sonuna Celâl başkalarından hikâye yürütmek üzerine Mevlânâ'nın düşüncelerini eklemişti. Galip hava kararırken içinde daha da koyulaşan karamsarlıkla birlikte bu düşünceleri yalnızca Mevlânâ'nın düşünceleri gibi değil aynı zamanda kendisini Mevlânâ'nın yerine koyan Celâl'in düşünceleri gibi okudu.

Celâl'e göre kendileri olmaya uzun süre katlanamayan, ancak bir başkasının kişiliğine büründükleri zaman huzur bulan bütün insanlar gibi Mevlânâ da, bir hikâyeye başladığında ancak bir başkasının anlattıklarını söyleyebiliyordu. Zaten bir başkası olmak için yanıp tutuşan bütün mutsuzlar için, hikâye anlatmak, kendi sıkıcı gövdeleri ve ruhlarından kurtulabilmeleri için keşfedilen bir hileydi. Bir hikâye anlatabilmek için bir hikâye anlatmak istiyordu. Tıpkı *Binbir Gece Masalları* gibi, bir hikâye bitmeden bir ikincisi başlayan, o ikincisi bitmeden üçüncüsüne geçilen, bitmeyen hikâyelerin, tıpkı tüketilemeyen, ama kısa bir sürede bıkılan insan kişilikleri gibi hep arkada bırakıldığı, tuhaf ve düzensiz bir "kompozisyon"du *Mesnevi*. Galip, *Mesnevi*

ciltlerini karıştırırken müstehcen hikâyelerin yanlarının çizildiğini, bazı sayfaların öfkeli bir yeşil kalemle soru işaretlerine, ünlemlere, karalamaya varan düzeltmelere boğulduğunu gördü. Mürekkep ve pislik içindeki bu sayfalarda anlatılan hikâyeleri aceleyle okuduktan sonra, çocukluğunda, gençliğinde özgün köşe yazısı diye okuduğu birçok hikâyeyi Celâl'in *Mesnevi*'den alarak çağımız İstanbul'una uyarladığını anladı.

Galip, Celâl'in nazire sanatı üzerine, tek gerçek hünerin bu olduğunu söyleyerek saatlerce konuştuğu geceleri hatırladı: Rüya, yolda aldıkları pastaları atıştırırken, Celâl birçok köşe yazısını, belki de hepsini başkalarının yardımıyla yazdığını söyler, önemli olanın yeni bir şey "yaratmak" değil, daha önceden, binlerce zekâ tarafından binlerce yılda yaratılmış olan harikaları bir köşesinden, bir ucundan değiştirerek yepyeni bir şey söyleyebilmek olduğunu ekler, bütün köşe yazılarını başkalarından aldığını ileri sürerdi. Galip'in sinirlerini bozarak odadaki eşyaların, masanın üzerindeki kâğıtların gerçekliğine olan iyimser inancını iyice kaybettiren şey, yıllarca Celâl'indir diye bellediği bazı hikâyelerin bir başkasının olduğunu öğrenmesi değil, ama bu gerçeğin işaret ettiği başka bazı ihtimaller oldu.

Tıpkı yirmi beş yıl önceki halini taklit eden bu ev ve bu oda gibi, İstanbul'un bir başka yerinde, gene aynı şekilde döşenmiş başka bir ev ve oda olabileceği geldi aklına. O odada, aynı masada oturup hikâye anlatan Celâl'le onu neşeyle dinleyen Rüya yoksa eğer, aynı masada oturan ve eski köşe yazıları koleksiyonunu okuya okuya kaybettiği karısının izini bulabileceğini sanan Galip benzeri bir bahtsız vardı. Tıpkı nesnelerin, resimlerin, plastik torbaların üzerlerindeki simgelerin kendilerinden başka şeylerin işaretleri olması ve tıpkı Celâl'in her yazısının her okunuşta başka anlama işaret etmesi gibi, kendi hayatının da her düşündüğünde başka bir anlamı olduğu ve birbirini tren vagonları gibi amansızca izleyen bu anlamlar arasında kaybolabileceği de geldi aklına. Dışarıda hava kararmış, odanın içinde örümceklerle kaplı, ışısız mahzenlerdeki küf ve ölüm kokusunu hatırlatan o elle dokunulabilir loş ışık birikmişti. Galip, istemeden içine düşürüldüğü bu öteki dünya kâbusundan, bu hayaletimsi âlemden dışarı çıkabilmek için yorgun gözlerle oku-

maya devam etmekten başka yolu olmadığını anlayıp masanın üzerindeki lambayı yaktı.

Yarıda bıraktığı yerden, Şems'in cesedinin içine atıldığı örümcekli kuyuya döndü böylece. Hikâyenin devamında şair, "dostunun, sevgilisinin" kaybindan kendinden geçmiş bir haldeydi. Şems'in öldürüldüğüne, cesedinin kuyuya atıldığına bir türlü inanmıyor, dahası, kendisine burnu dibindeki kuyuyu göstermek isteyenlere öfkeleniyor, "sevgilisini" başka yerlerde aramak için bahaneler uyduruyordu: Bundan önceki kayboluşunda yaptığı gibi Şems, Şam'a gitmiş olamaz mıydı?

Mevlânâ işte böyle Şam'a gitmiş, şehrin sokaklarında sevgilisini böyle aramaya başlamıştı. Şehirdeki her sokağa, her odaya girmiş, her meyhaneye, her köşeye, her taşın altına bakmış, sevgilisinin eski dostlarını, ortak tanıdıklarını, sevdiği mekânları, camileri, tekkeleri, her yeri bir bir yoklamış, öyle ki, bir süre sonra aramak bulmaktan daha önemli bir iş olup çıkmıştı. Köşe yazısının bu noktasında, okuyucu, arananla arayanın birbirleriyle yer değiştirdiği, bulmanın değil hedefe doğru yürümenin, kayıp sevgilinin değil bahanesi olduğu aşkın öne çıktığı mistik ve panteist bir âlemin afyon dumanları, gül suları ve yarasaları arasında buluyordu kendini. Şairin büyük şehrin sokaklarında başından geçen çeşitli maceraların, tarikat yolcusunun gerçekliğe kavuşmak, kemale ermek için aşması gereken mertebelere denk düştüğü kısaca gösteriliyordu: Sevgilinin kaçtığının anlaşıldığı şaşkınlık sahnesiyle onun peşine düşme, "nef-i isbat" aşamasına uygun düşüyorsa, sevgilinin eski dostlarının ve düşmanlarının görüldüğü ve ayak bastığı köşelerin ve can yakan anılarla kaynaşan eski eşyalarının incelendiği sahneler "çile"nin çeşitli aşamalarına denk düşüyordu. Kerhane sahnesi, sevgi içinde erimekse, Hallac-ı Mansur'un ölümünden sonra evinde bulunan şifreli mektuplar misali takma adlar, edebi tuzaklar ve kelime oyunları ile bezeli yazıların cennet ve cehenneminde kaybolmak Attar'ın da işaret ettiği esrar vadisinde kaybolmak demek oluyordu. Gece yarısı meyhanede her biri bir başka "aşk hikâyesi" anlatan hikâyeciler, Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'ından çıkmaysa, şehrin esrarla kaynaşan sokakları, dükkânları, pencereleri arasında yürüye yürüye sarhoş olan şairin Kafdağı'nda aradığı şeyin ken-

disi olduğunu anlaması da gene aynı kitaptan alınmış bir fena-i mutlak (mutlak içinde erime) örneği oluyordu vs.

Celâl'in uzun köşe yazısı öbür mutasavvıfların arayanla aranının birliği üzerine gösterişli ve aruzlu mısralarıyla süslenmiş, Şam'da aylar süren araştırmalarından yorgun düşen Mevlânâ'nın şu ünlü mısraı da şiir çevirisinden nefret eden Celâl'in düzyazısıyla eklenmişti: "Mademki ben O'yum!" demiş şehrin esrarında kaybolduğu günlerin birinde şair, "Niye artık arıyorum ki öyleyse?" Köşe yazısının bu doruk noktasını Celâl bütün Mevlevilerin gururla tekrarladığı şu edebi gerçekle bitiriyordu: Bu aşamadan sonra, Mevlânâ, o ara döktürdüğü şiirlerini, kendi adını değil, *Divan-ı Şems-i Tebrizi* adını vererek toplamıştı.

Tıpkı çocukluğundaki gibi, bu köşe yazısının Galip'i daha çok ilgilendiren yanı arama ve araştırmaların polisiye kurgu kısmı oldu. Celâl burada, tasavvuf hikâyeleriyle gönlünü aldığı dindar okuyucularını yeniden öfkeliendiren, laik ve Cumhuriyetçi okuyucularını ise keyiflendiren şu sonuca ulaşıyordu: "Şems'i öldürten ve kuyuya atılmasını isteyen tabii ki Mevlânâ'nın kendisidir!" Celâl savını Beyoğlu ve adliye muhabirliği yaptığı bin dokuz yüz ellilerde yakından tanıdığı Türk polis ve savcısının sık sık kullandığı bir yöntemle kanıtlamıştı. Sevgilinin öldürülmesiyle bundan en çok yarar sağlayan kimsenin Mevlânâ olduğunu, bu sayede sıradan bir hoca olmaktan en büyük tasavvuf şairi mertebesine çıktığını, suçlamaya alışmış bir kasaba savcısının üslubuyla hatırlattıktan sonra, o zaman bu cinayeti herkesten çok onun istemiş olacağını belirtiyordu. İstemekle yaptırtmak arasındaki, Hristiyan romanlarına özgü ince hukuki köprüyü de, suçluluk duygusunun belirtileri ve acemi katillerin bilinen numaraları olan ölüme inanmamak, deli divane olmak, gidip de kuyudaki cesede bakmamak gibi tuhaflıklarla geçiyor, hemen sonra Galip'i derin umutsuzluğun içine iyice gömen öteki konuyu açıyordu: Cinayetten sonra suçlunun Şam sokaklarında aylar süren araştırmaları, bütün şehri baştan aşağı defalarca taraması, o zaman, neyin işareti olabilirdi acaba?

Galip, Celâl'in bu konuya köşe yazısında gözükütüğünden çok daha fazla bir zaman verdiğini defterlerin içindeki bazı notlardan ve eski futbol maçı (Türkiye: 3 - Macaristan: 1) ve sinema

biletlerini (*Penceredeki Kadın*, *Eve Dönüş*) sakladığı bir kutuda bulduğu Şam haritasından anladı. Haritada Mevlânâ'nın Şam'da yaptığı araştırmalar yeşil bir tükenmez kalemle işaretlenmişti. Öldürüldüğünü çok iyi bildiği Şems'i aramadığına göre, Mevlânâ şehirde başka bir şey yapıyor olmalıydı, ama neydi o şey? Şairin şehirde uğradığı her köşe işaretlenmiş, ayak bastığı mahallelerin, hanların, kervansarayların, meyhanelerin adları haritanın arka tarafına yazılmıştı. Alt alta sıralanan bu adların uzayıp giden listedeki harflerinden, hecelerinden Celâl bir anlam çıkarmaya çalışmış, gizli bir simetriyi aramıştı.

Hava karardıktan çok sonra Galip, *Binbir Gece Masalları*'ndaki polisiye hikâyelere ("Civa Ali", "Akıllı Hırsız" vs.) ilişkin bir köşe yazısını yayımladığı tarihlerde, Celâl'in eline geçen ıvır zıvırı sakladığı bir kutuda bir Kahire haritasıyla, İstanbul Belediyesi'nin 1934 tarihli *Şehir Rehberi*'ni de buldu. Beklediği gibi, *Binbir Gece Masalları*'ndaki hikâyeler Kahire haritasına yeşil bir tükenmez kalemin çizdiği oklarla işaretlenmişti. *Şehir Rehberi*'nin bazı sayfalarındaki haritalarda ise aynı kalemle olmasa bile, aynı yeşille çizilmiş bazı oklar gördü. Karmakarışık haritalar içerisinde, yeşil okların serüvenlerini izlerken İstanbul'da bir hafta süren kendi gezintilerinin haritasını da görür gibi oldu. Bunun bir yanılsama olduğuna kendini inandırmak için, yeşil okun kendisinin ayak basmadığı hanlara, girmediği camilere, çıkmadığı yokuşlara uğradığını hatırlattı kendine, ama kendisi de bitişikteki hanlara uğramış, yakındaki camilere gitmiş, aynı tepelere çıkan yokuşları tırmanmıştı: Bütün İstanbul, haritadan nasıl gösterilirse gösterilsin, aynı yolculuğa çıkmış insanlarla kaynaşıyordu demek ki!

Böylece Şam, Kahire ve İstanbul haritalarını yıllar önce Celâl'in Edgar Allan Poe'dan esinlenerek yazdığı bir köşe yazısında öngördüğü gibi yan yana getirdi. Bunu yapabilmek için belediye *Şehir Rehberi*'nin ciltli sayfalarını, banyodan aldığı ve Celâl'in sakalları üzerinde gezindiği tel tel kanıtlarıyla belli olan bir jiletle yırtması gerekmişti. Üç haritayı yan yana getirince büyüklükleri de birbirini tutmayan bu çizgi ve işaret parçacıklarıyla ne yapacağını kestiremedi önce. Sonra, tıpkı çocukluklarında Rüya ile bir dergiden bir resim kopya ederken yaptıkları gibi,

onları oturma odasının camlı kapısına üst üste bastırıp arkalarından vuran lambanın ışığında seyretti. Daha sonra Celâl'in annesinin, bir zamanlar aynı masanın üzerine yaydığı elbise patronlarına bakar gibi, haritaları masaya yayıp bir bilmeceyi tamamlayacak parçalar olarak görmeye çalıştı: Üst üste oturan haritalar içinde belli belirsiz seçebildiği tek şey iyice yaşlanmış bir ihtiyarın kırış kırış ve rastlantısal yüzü oldu.

Bu yüze o kadar uzun bir süre baktı ki, onu uzun bir zamandır tanıdığı duygusuna kapıldı. Tanışıklık duygusu ve gecenin sessizliği Galip'e huzur verdi. Bu huzur sanki daha önceden yaşanmış, tasarlanmış, bir başkası için de öngörölmüş güven verici bir duyguydu. Galip içtenlikle Celâl'in kendisini yönlendirdiğini düşündü. Yüzlerin anlamından söz ettiği bir yığın yazısı vardı Celâl'in, ama Galip'in aklına, Celâl'in yabancı kadın artistlerin yüzlerine bakarken duyduğu bir "iç huzuruna" ilişkin bazı cümleleri geliyordu. Celâl'in gençliğinde kaleme aldığı sinema yazılarını kutudan çıkarmaya böyle karar verdi.

Eski sinema yazılarında Celâl, bazı Amerikan yıldızlarının yüzlerinden, mermer ve saydam heykellerden, bir gezegenin görünmeyen ipeksi tarafının yüzeyinden, uzak ülkelerin rüyaları hatırlatan hafif masallarından söz eder gibi acı ve özlemle söz ediyordu. Galip bu satırları okurken, Celâl'le aralarındaki ortak sevgi noktasının Rüya'dan ve hikâyelerden çok, belli belirsiz duyulan hoş bir müziği hatırlatan bu özlemin ahengi olduğunu hissetti: Haritada, yüzlerde, kelimelerde Celâl'le birlikte bulunduğu şeyi seviyor ve ondan korkuyordu da. Sinema yazılarının içine bu müziği bulmak için daha fazla girmek isterdi, ama çekindi, durakladı: Celâl ünlü Türk oyuncularının yüzlerinden hiç de aynı üslupla söz etmiyordu: Türk oyuncularının yüzleri Celâl'e şifresiyle birlikte anlamları da unutulup kaybolmuş yarım asırlık savaş telgraflarını hatırlatıyordu.

Sabah kahvaltısını ederken, yazı masasına yerleşirken bütün gövdesini saran iyimserliğin şimdi neden çekip gittiğini de artık çok iyi biliyordu: Sekiz saatlik bir okuma sonunda kafasındaki Celâl imgesi bütününüyle değişmiş, böylece sanki kendisi de başka birisi olmuştu. Sabah iyimserlikle dünyaya inanırken, sabırla çalışarak bu dünyanın kendisinden sakladığı temel bir sırrı çö-

züvereceğini saflıkla düşünürken, içinde başka biri olma özlemi yoktu hiç. Ama şimdi, dünyanın sırları kendinden uzaklaştıkça ve tanıdığını sandığı bu odadaki eşyalarla yazılar bilinmedik bir dünyanın anlaşılmasız nesnelere ve kimliğini çıkaramadığı yüzlerin haritalarına dönüştükçe Galip bütün dünyayı bu umutsuz ve sıkıcı bakışla gören kişiden kurtulmak, bir başkası olmak istiyordu. Celâl'in Mevlânâ ve Mevlevilikle ilişkisini açıklayabilecek son ipucunun peşinden gitmek için bazı anılarından söz ettiği köşe yazılarını okumaya başladığında, şehirde akşam yemeği vakti gelmiş, pencerelerden Teşvikiye Caddesi'ne televizyonların mavi ışıkları vurmaya başlamıştı.

Celâl Mevleviliğe, yalnızca okuyucularının anlaşılmasız bir bağıllık duygusuyla bu konuya daleceklerini bildiği için değil, üvey babası bir Mevlevi olduğu için de ilgi duymuştu. Annesinin Avrupa'dan ve Kuzey Afrika'dan bir türlü dönmeyen Melih Amca'dan ayrılmak zorunda kaldıktan sonra, dikiş dikerek oğlunu ve kendisini geçindiremediği için evlendiği bu adamın Yavuz Sultan'ın arka sokaklarında, Bizans'tan kalma bir sarnıcın yanı başındaki bir Mevlevihane'ye devam ettiğini Galip, Celâl'in laik bir öfke ve Voltaire'ce bir mizahla tasvir ettiği gizli bir ayine giden "hım hım kambur bir avukat"ın varlığından anladı. Bu üvey babayla aynı çatı altında yaşadığı günlerde para kazanmak için Celâl'in sinemalarda yer göstericiliği yaptığını, karanlık ve kalabalık salonlarda çıkan kavgalarda sık sık dayak atıp dayak yediğini, film aralarında gazoz sattığını, gazoz satışını artırmak için çörekçiyle anlaşıp çöreklerle tuz ve biber koydurduğunu okurken Galip, kendini yer göstericinin, kavgacı seyircilerin, çörekçinin ve en sonunda, iyi bir okur gibi Celâl'in yerine koydu.

Böylece Celâl'in Şehzadebaşı'ndaki sinemadaki işinden ayrıldıktan sonra yanına girdiği ciltçinin tutkal ve kâğıt kokan dükkânında geçen günlerini anlatan anı yazısını okurken gözüne çarpan bir cümle, Galip'e bir an kendi durumuna ilişkin çok önceden düşünülmüş bir öngörü olarak gözüktü. Anılarında kendilerine acıklı ve övünülecek bir geçmiş icat eden bütün yazarların kullandığı sıradan cümlelerden biriydi bu: "Elime ne geçerse okurdum," diye yazmıştı Celâl ve Celâl hakkında

eline ne geçerse okuyan Galip, Celâl'in ciltçi dükkânındaki günlerinden değil, kendisinden söz ettiğini anlamıştı.

Gece yarısı sokağa çıkana kadar Galip bu cümleyi her aklına getirişinde onu Celâl'in o anda kendisinin ne yaptığını bildiğinin bir kanıtı olarak gördü. Böylece bir haftalık çabasını kendisinin Celâl ve Rüya'nın izleri peşinden gittiği bir araştırma olarak değil, Celâl'in (ve belki de Rüya'nın) kendisi için kurdukları bir oyunun parçası olarak gördü. Bu düşünce Celâl'in insanları küçük tuzaklar, belirsizlikler ve yazılarla, uzaktan usulca yönetme isteğine de denk düştüğü için, Galip, bu yaşayan müzedeki araştırmalarının artık kendisinin değil, Celâl'in özgürlüğünün belirtileri olduğunu düşünüyordu.

Yalnızca bu boğucu duyguya ve okumaktan ağrıyan gözlerinin acısına dayanamadığı için değil, mutfakta yiyecek bir şey bulamadığı için de bir an önce evden çıkmak istiyordu. Kapının yanındaki dolaptan Celâl'in koyu lacivert paltosunu çıkarıp giydi ki, kapıcı İsmail ile karısı Kamer hâlâ uyumamışlarsa uykulu gözlerle kapıdan çıkışını görecekleri bacakları ve paltoyu Celâl'in sansınlar. Lambaları yakmadan merdivenleri indi, kapıcı dairesinin sokak kapısına bakan alçak penceresinden hiçbir ışık sızmadığını gördü. Anahtarı olmadığı için sokak kapısını bütünüyle çekmedi. Kaldırırma adımını atarken ürperdi bir an: Uzun zamandır düşünmemeye çalıştığı telefon-daki kişinin karanlığın bir köşesinden çıkıp geleceğini düşledi. Hiç de yabancı olmayacağını sezdiği bu adamın elinde yeni bir askeri darbenin hazırlıklarını kanıtlayacak dosyanın değil, daha korkunç ve daha ölümcül bir şeyin olabileceğini de hayal etti, ama sokakta kimsecikler yoktu. Sokaklarda yürürken telefon-daki bu sesin kendisini izlediğini kurdu. Hayır, kendisini kendinden başka kimsenin yerine koymuyordu. "Her şeyi olduğu gibi görüyorum," diye düşündü karakolun önünden geçerken. Elllerinde makineli tüfekler, karakolun önünde nöbet tutan polisler ona uykulu ve şüpheli baktılar. Galip duvarlarda gördüğü afişlerin, neon lambaları cızırdayan reklam panolarının ve siyasal sloganların üzerlerindeki harfleri okumamak için önüne baka baka yürüdü. Nişantaşı'ndaki bütün lokantalar ve büfeler kapalıydı.

Çok sonra, hâlâ eriyen kar sularının yağmur oluklarında kederli sesler çıkararak aktığı kaldırımlardan, atkestanesi, servi ve çınar ağaçlarının altından kendi ayak seslerini ve mahalle kahvelerinden gelen gürültüyü dinleyerek uzun uzun yürüdükten ve Karaköy'deki bir muhallebicide de karnını tıkabasa tavuk, çorba ve ekmek kadayıfıyla doyurduktan sonra, bir manavdan meyve, bir büfeden ekmek peynir alıp Şehrikalp Apartmanı'na döndü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hikâye Anlatamayanların Hikâyesi

“Evet! (dedi keyiflenen okuyucu) işte bu zekice, işte bu deha; işte bunu anlıyor ve hayran oluyorum buna. Tam aynı şeyi ben de yüzlerce kere düşünmüştüm!’ Başka deyişle, bu adam bana kendi zekâmı hatırlattı ve bu yüzden ona hayranlık duyuyorum.”

Coleridge

Hayır, biz farkına bile varmadan bütün hayatımızın içine gömüldüğü esrarı deşifre eden en önemli yazım Şam, Kahire ve İstanbul haritaları arasındaki inanılmaz benzerlikleri ortaya koyduğum, on altı yıl dört ay önceki incelemem değildir. (İsteyenler Darbû'l-Müstakim, bizim Kapalıçarşı ve Halili Hanı'nın şehrin içinde birer mim gibi duruşu ve bu mimlerin hangi yüzü hatırlattığını o yazımdan öğrenebilirler.)

Hayır, bir zamanlar gene aynı cinsten bir heyecanla kaleme sarılarak anlattığım, zavallı Şeyh Mahmut'un, tarikatının sırlarını bir Frenk casusuna ölümsüzlük karşılığında satıp, sonra pişman olmasının iki yüz yirmi yıllık hikâyesi de değildir en “en anlamlı” hikâyem. (Şeyhin, kendi yerine geçerek, kendi ölümsüzlüğünü yüklenecek bir fedai bulabilmek için, savaş meydanlarında kanlar içinde can çekişen cengâverleri nasıl kandırmaya çalıştığını öğrenmek isteyenler, o yazımdan okuyabilirler.)

Bir zamanlar sözünü ettiğim Beyoğlu haydutlarının, hafızasını kaybeden şairlerin, sihirbazların, çift kimlikli şarkıcı kadın-

ların, iflah olmaz âşıkların hikâyelerini hatırladıkça, bugün en önemli gördüğüm konuyu hep atladığımı, ıska geçtiğimi ya da tuhaf bir tutuklukla konunun çevresinde dolaştığımı anlıyorum. Ama yalnız ben değilim ki bunu yapan! Otuz yıldır yazıyorum, yazdığım kadar olmasa bile, ona yakın zamanı okumaya verdim; ne Doğu'dan ne Batı'dan bir yazarın şimdi anlatacağım gerçeğe dikkat çektiğini gördüm hiç.

Şimdi, şu yazacaklarımı okudukça, anlattığım yüzleri bir bir gözünüzün önüne getirin lütfen. (Zaten okumak yazarın harflerle anlattığı şeyleri aklın sessiz sinemasında bir bir resimlendirmekten başka nedir ki?) Aklınızın beyaz perdesinde Doğu Anadolu şehirlerinin birinde bir attar dükkânı canlandırın. Havanın erkenden karardığı soğuk kış öğleden sonrasında, çarşıda pek bir hareket olmadığı için, dükkanını çırağa bırakan karşı berber, emekli bir ihtiyar, berberin küçük kardeşi ve oraya alışverişten çok ahbaplık için gelen mahalleden bir müşteri, attarın dükkânında sobanın çevresinde toplanmışlar, gevezelik ediyorlar. Askerlik anılarını anlatıyorlar, gazeteler karıştırılıyor, dedikodu ediliyor, arada bir gülüşülüyor da; ama en az anlattığı, kendini en az dinletebildiği için, huzursuz olan biri var aralarında: Berberin kardeşi. Onun da ötekiler gibi anlatacak hikâyeleri, şakaları var aklında; ama o kadar istemesine rağmen, anlatmayı, hikâye etmeyi, parlak olabilmeyi bilmiyor. Bütün öğleden sonra, bir kere olsun bir hikâye anlatmaya kalktığında öbürleri, farkına bile varmadan, onun sözünü kesiyorlar. Şimdi, sözü kesildiği, hikâyesi yarıda kaldığı zaman berberin kardeşinin yüzünün aldığı ifadeyi gözünüzün önüne getirin lütfen.

Batılılaşmış, ama pek de öyle zenginleşememiş İstanbullu bir doktor ailesinin evinde yapılan bir nişan törenini düşünün lütfen: Evi bütünüyle işgal eden konuklardan bir kısmı, nişanlanan kızın odasında, üzerinde paltolar yığılmış yatağın çevresinde bir ara gelişigüzel toplanıyorlar. Güzel ve sevimli bir genç kızla ona ilgi duyan iki erkek de var aralarında: Biri öyle pek yakışıklı ya da fazla akıllı da değil, ama girgin ve geveze. Bu yüzden, odadaki amcalarla birlikte güzel kız da onun hikâyelerini dinliyor, ona dikkat ediyor. Geveze delikanlıdan daha akıllı ve duyarlı, ama

kendisini dinletebilmeyi bilmeyen öteki delikanlının yüzünü düşünün şimdi lütfen.

Şimdi de, ikişer yıl arayla, üçü de evlenmiş ve en küçüklerinin evliliğinden iki ay sonra, annelerinin evinde toplanmış üç kız kardeş düşünün lütfen. İçinde kocaman bir duvar saatinin tiktaklarının işitildiği ve kafesinde sabırsız bir kanaryanın tıkırdadığı orta halli bir tüccar ailesinin evinde, kış öğleden sonrasının kurşuni ışığında çay içerlerken, her zaman neşeli her zaman konuşkan en küçük kız kardeş, iki aylık evlilik deneyimini öyle bir anlatıyor, kimi durumları, gülünç olayları öyle bir hikâye ediyor ki, bu durumları yıllardır yaşamasına rağmen, en büyük ve en güzel abla, belki kendi hayatında, belki kendi kocasında bir eksiklik olduğunu düşünüyor hüzünle. Şimdi de, bu hüzünlü yüzü gözlerinizin önüne getirin lütfen!

Düşündünüz mü? Hepsi tuhaf bir şekilde birbirlerine benzemiyor mu bu yüzlerin? Bu kişileri tıpkı derinden derine birbirlerine bağlayan o görünmez bağ gibi, yüzlerini de birbirine benzeten bir şey yok mu sizce? Sessizlerin, anlatmayı bilmeyenlerin, kendini dinletemeyenlerin, önemli gözükmeyenlerin, dilsizlerin, o iyi cevabı hep olaydan sonra evde düşünenlerin, insanların hikâyelerini merak etmediği o kişilerin yüzleri diğerlerinden daha anlamlı, daha dolu değil mi? Sanki anlatamadıkları hikâyelerin harfleriyle kaynaşıyor bu yüzler, sanki sessizliğin, ezikliğin, hatta yenilginin işaretleri var onlarda. Kendi yüzünüzü de düşünmüştünüz değil mi bu yüzlerin içinde? Ne kadar kalabalığız hepimiz, ne kadar acıklıyız hepimiz; ne kadar çaresiziz çoğumuz!

Ama sizleri gene kandırmak istemem: Ben sizlerden biri değilim. Eline kâğıt kalem alıp bir şeyler döktürebilen, bu döktürdüklerini de başkalarına iyi kötü okutabilen kişi, biraz olsun kurtulmuş sayılır bu hastalıktan. İşte bunun için, belki de bu en önemli insanlık durumundan hakkıyla söz edebilen bir yazara rastgelmedim hiç. Artık elime kalemi her alışımda yalnızca bir tek konu olduğunu anlıyorum: Yüzlerimizin gizli şiirine, bakışlarımızın korkunç esrarına girmeye çalışacağım artık, hazırlanın.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yüzlerdeki Bilmeceler

“Genellikle yüzlerdir fark etmeden geçtiğimiz.”

Lewis Carroll

Salı sabahı Galip üzeri köşe yazılarıyla kaplı masaya oturduğunda bir önceki sabahki kadar iyimser değildi. Bir günlük çalışmadan sonra aklındaki Celâl imgesi hiç istemediği bir şekilde değişmiş, sanki bu yüzden de araştırmalarının hedefi belirsizleşmişti. Köşe yazılarını, koridordaki dolaptan çıkardığı notlarını okuyarak Celâl ile Rüya'nın gizlendiği yere ilişkin bazı varsayımlar kurmaktan başka bir çaresi olmadığı için masada oturup okurken, bir felaket karşısında yapılabilecek tek şeyi yapabilmenin gönül rahatlığını hissediyordu. Üstelik, çocukluğundan beri anılarıyla mutlu olduğu bu odada oturup Celâl'in yazılarını okumak, Sirkeci'deki tozlu yazıhanede, ev sahibinin saldırılarından korunmak isteyen kiracıların sözleşmeleriyle birbirlerini kazıklayan demir ve halı tüccarlarının dosyalarını okumaktan iyiydi. Bir felaket sonucu da olsa, daha ilgi çekici bir görevle daha iyi bir çalışma masasına verilmiş bir memurun heyecanı vardı içinde.

Sabahın ikinci kahvesini içerken bu heyecanla elindeki bütün ipuçlarını yeniden gözden geçirdi. Kapının altından atılan Milliyet gazetesindeki “Özürler ve Alaylar” başlıklı köşe yazısının yıllarca önce bir kere daha yayımlandığını hatırladığına göre, Celâl pazar günü gazeteye yeni yazı vermemişti. Bu, gazetede yayımlanan eski yazıların altıncısıydı. Yedekler dosyasında da yalnızca bir günlük yazı kalmıştı. Otuz altı saat içinde Celâl gazeteye yeni yazı yetiştirmese perşembeden başlayarak köşesi boş kalacak anlamına geliyordu bu. Otuz beş yıldır her sabah güne Celâl'in yazısıyla başladığı, Celâl öbür köşe yazarları gibi hastalık ya da izin bahanesiyle köşesini bir kere olsun terk etmediği için Galip gazetenin ikinci sayfasında açılacak bu boşluğu her düşüncesinde yaklaşımakta olan bir felaketin dehşetini hissediyordu. Boğaz'ın sularının çekileceği günü hatırlatıyordu bu felaket.

Ulaşabileceği bütün ipuçlarına açık olmak için, apartman dairesine girdiği akşam fişten çektiği telefonu gene fişine taktı. Telefonda kendini Mahir İkinci olarak tanıtan o sesle konuştuklarını gözden geçirdi. Adamın “sandık cinayeti” ve askeri darbe üzerine söyledikleri Galip’e, Celâl’in bazı eski köşe yazılarını hatırlattı. Onları kutulardan çıkardı, dikkatle okudu ve Celâl’in Mehdiler üzerine bazı yazı ve paragraflarını hatırladı. Çeşitli yazılarının içine serpiştirilen bu parçacıkların tarihlerini ve izlerini bulmak o kadar çok vaktini aldı ki, masaya oturduğunda bütün bir gün çalışmış kadar yorgundu.

Altmışlı yılların başında Celâl köşe yazılarında bir askeri darbenin kışkırtıcılığını yaparken, Mevlânâ yazılarının gerekçelerinden birini hatırlamış olmalıydı: Bir düşünceyi geniş bir okur yığınının kabul ettirmek isteyen bir köşe yazarı, okuyucularının belleklerinde, her biri Karadeniz’in dibinde yüzyıllardır yatan kayıp kalyon leşleri gibi uyuyan o çürük düşünce ve anı tortularını canlandırıp yüzdürmeyi bilmelidir! Bu amaçla Celâl’in tarihi kaynaklardan derlediği hikâyeleri okurken, Galip kendi belleğinin tortularının da harekete geçmesini iyi bir okur gibi bekledi, ama yalnızca hayal gücü canlandı.

On ikinci imamın bir gün Kapalıçarşı sokaklarında hileli terazi kullanan kuyumculara dehşet saçacağını okurken, *Silahtar Tarihi*’nde hikâye edilen ve babası tarafından Mehdi ilan edilen şeyh oğlunun nasıl Kürt çobanlarıyla demirci ustalarını peşinden sürükleyip kalelere saldırdığını okurken ve rüyasında Muhammed’i Beyoğlu’nun çirkefle kaplı parke taşlarının üzerinden geçen üstü açık beyaz bir Cadillac’ın arka koltuğunda gördükten sonra, orospuları, Çingeneleri, yankesicileri, garibanları, yurtsuzları, sigaracı çocukları, ayakkabı boyacılarını büyük gangsterlerle pezevenklere karşı ayaklandırmak üzere kendini Mehdi ilan eden bulaşıkçı çırağının hikâyesini okurken Galip okuduklarının renklerini kendi hayatının ve hayallerinin kiremit kırmızısı ve şafak turuncusu renkleri olarak gözünün önünde gördü. Hayal gücü kadar belleğini harekete geçiren hikâyelere de rastladı: Şehzadeliğinden ve padişahlığından sonra kendini peygamber de ilan eden düzmece Avcı Mehmet’in hikâyesini okurken Celâl’in kendi yerine köşe yazılarını yazabilecek bir

“Sahte Celâl” yetiştirebilmek için yapılması gerekenleri tartıştığı (Benim hafızamı edinebilecek biri, demişti merakla) bir akşam Rüya’nın her zamanki uykulu ve iyimser bakışıyla gülümsediğini hatırladı. Aynı anda Galip ölümcül bir tuzağa açılan tehlikeli bir oyuna sürüklendiğini hissederek korkmuştu.

Telefon defterinin içindeki ad ve adresleri tek tek telefon rehberindeki ad ve adreslerle karşılaştırarak yeniden okudu. Şüphesini çeken birkaç numarayı aradı: Biri Laleli’deki bir plastik atölyesiydi; bulaşık leğenleri, kovalar, çamaşır sepetleri yapıyorlardı; kalıp örneği verilirse her renkte, her nesneden yüzlercesini bir hafta içinde teslim edebilirlerdi. İkinci telefonu bir çocuk açtı, evde babası, annesi ve ninesiyle oturduklarını söyledi, baba evde yoktu, anne telefonu kuşkuyla eline almadan önce adı anılmayan büyük ağabey söze karışıp tanımadıkları kimselere adlarını vermediklerini söyledi. “Kimsiniz, kimsiniz?” dedi dikkatli ve korkulu anne. “Yanlış numara.”

Galip, Celâl’in otobüs ve sinema biletlerinin üzerine yazdıklarını okumaya başladığında vakit öğleyi bulmuştu. Dikkatli bir el yazısıyla Celâl, bazı filmler hakkında düşüncelerini, bazılarının da oyuncularının adlarını yazmıştı. Galip bu oyuncu adlarının altları çizili olanlarından bir anlam çıkarmaya çalıştı. Otobüs biletlerinin üzerinde de bazı adlar ve kelimeler vardı: Bir biletin üzerine Latin harflerinden oluşan bir yüz resmi çizilmişti. (On beş kuruşluk bir bilet olduğuna göre altmışlı yılların başında kesilmiş olmalıydı.) Biletin üzerindeki harfleri, bazı eski sinema eleştirilerini, ilk röportajlardan bazılarını (Ünlü Amerikan artisti Mary Marlove dün şehrimizdeydi!), bitirilmemiş bulmaca taslaklarını, gelişigüzel seçtiği bazı okuyucu mektuplarını ve Celâl’in üzerine yazı yazmayı planladığı bazı Beyoğlu cinayetlerine ilişkin gazete kesiklerini okudu. Yalnızca kesici mutfak aletlerinin kullanılması, işlenme saatlerinin gece yarısı olması ve katilin, maktulün ya da ikisinin de aşırı sarhoş olması bakımından değil, sert erkek duyarlılığına ve “Karanlık işlere girenlerin sonu budur!” ahlakçılığına yaslanan bir üslupla anlatıldıkları için de cinayetlerin çoğu birbirlerini taklit eder gibiydiler. “İstanbul’un Müstesna Köşeleri”ni (Cihangir, Taksim, Laleli, Kurtuluş) anlatan bazı gazete kesiklerinden Celâl, bu cinayetleri

yeniden anlattığı bazı köşe yazılarında yararlanmıştı. Aynı kuttan çıkan “Tarihimizde İlkler” diye başlayan bir dizi yazıdan Galip, Latin harfleriyle Türkiye’de ilk kitabı Maarif Kütüphanesi sahibi Kasım Bey’in 1928 yılında yayımladığını hatırladı. Aynı adamın çıkardığı Saatli Maarif Takvimleri’nin her gün kopartılan yapraklarının üzerinde, Rüya’nın sevdiği yemek listelerinden, Atatürk’ün, İslam büyüklerinin ve Benjamin Franklin ve Bottfolio gibi yabancı ünlülerin özdeyişlerinden ve hoş şakalardan başka namaz saatlerini gösteren kadran resimleri olurdu. Galip saklanmış bazı takvim yapraklarının üzerinde bu akrepli yelkovanlı kadransları uzun bıyıklı ya da uzun burunlu yuvarlak insan yüzlerine çeviren Celâl’in kalem rötüşlerini görünce yeni bir ipucu bulduğuna kendini inandırarak temiz bir kâğıda not aldı. Öğle yemeği olarak ekmek, beyaz peynir ve elma yerken, aldığı notun kâğıdın üzerinde duruşuna tuhaf bir ilgiyle baktı.

Altın Böcek, Yedinci Harf adlı çeviri polisiye romanların özetlerinin yazıldığı ve Majino Hattı ve Alman casuslarına ilişkin kitaplardan derlenmiş şifrelerin ve anahtarların kaydedildiği bir defterin son sayfaları üzerinde titreye titreye ilerleyen bir tükenmez kalemin yeşil izini gördü. Kahire, Şam ve İstanbul haritalarının üzerinde ilerleyen yeşil kalemli izine benziyordu belki bu izler, belki bir yüze, bazan da çiçeklere, bazan ovada kıvrılan incecik bir nehrin kıvrımlarına. İlk dört sayfanın asimetric ve anlamsız eğrilerinden sonra, Galip çizgilerin sırrını beşinci sayfada çözdü. Boş sayfanın orta yerine bir karınca bırakılmış, telaşlı hayvanın beyaz sayfada izlediği kararsız yol hemen arkasından gelen tükenmez kalemle işaretlenmişti. Beşinci sayfanın orta yerinde, yorgun karıncanın kararsız daireler çizdiği noktada defterin üzerine kapanmasıyla sabitleşen kurumuş ölüsü vardı. Galip, hiçbir sonuca ulaşamadığı için cezalandırılan mutsuz karıncanın ölüsünün kaç yıllık olduğunu, bu tuhaf deneyin Celâl’in Mevlânâ yazılarıyla bir ilişkisi olup olmadığını anlamak için araştırdı. *Mesnevi*’nin dördüncü cildinde Mevlânâ, müsveddelerin üzerinde yürüyen karıncanın hikâyesini anlatmıştı: Hayvan önce Arap harfleriyle nergisler ve zambaklar görüyor, sonra kelime bahçesini kalemin yarattığını, sonra kalemi elin hareket ettirdiğini, sonra eli aklın hareket ettirdiğini, “Ve sonra”

diye de eklemişti bir yazısında Celâl, “o akli da başka bir aklın hareket ettirdiğini,” fark ediyordu. Mutasavvıf şairin hayalleriyle Celâl’in rüyaları böylece bir kere daha birbirine karışmıştı. Galip, defterin tutulduğu tarihle yazılar arasında anlamlı bir ilişki kuracaktı belki, ama defterin son sayfalarında yalnızca bazı eski İstanbul yangınlarının yerleri, tarihleri ve yaktıkları ahşap konak sayısı yazılmıştı.

Celâl’in yüzyıl başında kapı kapı dolaşıp kitap satan bir sahaf çırağının çevirdiği dolaplara ilişkin bir yazısını okudu: Her gün vapurla İstanbul’un bir başka semtindeki zengin konaklarına giden sahaf çırağı, bohçasındaki kitapları harem kadınlarına, evden çıkamayan ihtiyarlara, işi başından aşkın memurlara, hülyalı çocuklara pazarlıkla satıyordu. Asıl müşterileri ise, Abdülhamit’in hafiyeleri aracılığıyla denetlediği yasağı yüzünden, bakanlık binasından ve konaklarından başka hiçbir yere çıkamayan nazır paşalardı. Sahaf çırağının, nazır paşalara sattığı kitapların kelimeleri içine sıkıştırdığı mesajları, bu mesajları çözmek için gerekli Hurufi sırlarını paşalara (“okuyucularına” diye yazmıştı Celâl) sezdire sezdire nasıl öğrettiğini okurken Galip, yavaş yavaş ve istediği gibi bir başka birisi olduğunu düşündü. Bu Hurufi sırlarının çocukken Celâl’in bir cumartesi öğleyin Rüya’ya hediye getirdiği ve uzak denizlerde geçen basitleştirilmiş bir Amerikan romanının sonundaki işaretler ve harflerin sırrı gibi çocuksu bir sır olduğunu anladığında insanın okuya okuya başka biri olabileceğini iyice biliyordu. Telefon bu sırada çaldı, çaldıran tabii ki gene aynı kişiydi.

“Telefonunu fişe takmana sevindim Celâl Bey!” diye başladı, Galip’e orta yaşın üzerinde birini hatırlatan sesiyle. “Her an en korkunç gelişmelerin beklendiği bugünlerde senin gibi birinin bütün şehirden, bütün ülkeden kopabileceğini düşünmek bile istemiyordum.”

“Rehberin kaçınıcı sayfasına geldin?”

“Çok çalışıyorum ama sandığımdan yavaş gidiyor. Saatlerce rakam okuyunca insan hiç düşünmediği şeyleri düşünüyor. Rakamların içinde sihirli formüller, simetrik düzenler, tekrarlar, kalıplar, şekiller görmeye başladım. Hızımı düşürüyorlar bunlar.”

“Yüzler de mi?”

“Evet, ama senin o yüzlerin bazı rakam düzenlemelerinden sonra çıkıyor. Her zaman da konuşmuyor rakamlar, bazan susuyorlar. Bazan dörtlerin bana bir şeyler fısıldadığını hissediyorum, art arda gelmeye başlıyorlar. İkişer ikişer derken, simetrik bir şekilde hane değiştiriyorlar; bir bakıyorsun on altı olmuşlar. Derken onların boşalttıkları yere yediler giriyor, onlar da aynı düzenin melodilerini fısıldıyorlar. Bütün bunların saçma rastlantılar olduğunu düşünmek istiyorum, ama 140 22 40'ta oturan Timur Yıldırımoğlu sana da 1402'deki Ankara Savaşı'nı, barbar Timur'un zaferden sonra Yıldırım'ın karısını kendi haremine kattığını hatırlatmaz mıydı? Bizim bütün tarihimize, bütün İstanbul'la kıpır kıpır kaynaşıyor rehber! Bunları göreceğim diye rehberin sayfalarını çeviremiyor, sana yetişemiyorum, oysa en büyük kumpası ancak senin durdurabileceğini de biliyorum. Onu harekete geçiren oku senin yayın gerdiği için bu askeri darbeyi ancak sen durdurabilirsin Celâl Bey!”

“Neden?”

“Geçen konuşmamızda boş yere Mehdi'ye inandıklarını, O'nu beklediklerini söylemedim. Bir avuç askerler, ama yıllar önceki bazı yazılarını okumuşlar. İnanarak okumuşlar hem de, benim gibi. 1961'in ilk aylarında yazdığın bazı yazıları hatırla, 'Büyük Engizitör'e yazdığın nazireye, Milli Piyango biletlerinin üzerinde gördüğün aile resimlerindeki mutluluğa (Anne örgü örüyor, baba gazete okuyor –belki de senin yazını–, oğul yerde ders çalışıyor, kediyle nine sobanın başında uyukluyor. Herkes bu kadar mutluysa, benim ailem gibiyse bütün aileler, neden piyango biletleri o kadar satılıyor?) bu mutluluğa neden inanamadığını anlattığın o ukala yazının sonuç bölümüne ve bazı sinema yazılarına yeniden bak! Yerli filmlerle o sıralarda neden o kadar alay ettin? O kadar insanın iyi kötü zevkle seyrettiği ve bizim 'duygularımızı' dile getiren o filmleri seyrederken sen neden yalnızca çevre düzenlemesini, yatak başlarındaki komodinlerin üzerinde duran kolonya şişelerini, çalınmayan örümcekli piyanoların üzerine dizilmiş fotoğrafları, aynaların kenarına iliştirilmiş kartpostalları, aile radyolarının üzerinde uyuyan köpek biblolarını gördün?”

“Bilmiyorum.”

“Ah, biliyorsun! Bunları sefaletimizin ve yıkılışımızın işaretleri olarak göstermek için. Apartman aralıklarına atılan sefil nesnelerden, hep birlikte aynı apartmanın ayrı dairelerinde oturan ailelerden ve böyle yaptıkları için evlenen amca çocuklarından, yıpranmasın diye kaplanan koltukların kılıflarından da aynı şekilde söz ettin: Durdurulmaz bir yıkımın, içine gömüldüğümüz sıradanlığın acıklı işaretleri olarak gösterdin bunları. Sonra ama, sözümona tarihi yazılarda, kurtuluşun her zaman mümkün olabileceğini sezdiriyordun; en kötü günde bile, sefaletin içinden bizi çıkartacak birisi belirebilirdi. Daha önce, belki de yüzyıllarca önce yaşamış olan bir kurtarıcının yeniden dönüşü, bir başka biri olarak dirilişi olacaktı o kişi, Mevlânâ Celâleddin ya da Şeyh Galip ya da bir köşe yazarı olarak beş yüzyıl sonra bu sefer İstanbul’a geri geliyor! Sen bunlardan söz ederken, kenar mahallelerde çeşme başlarında su bekleyen kadınların hüznünden ve eski tramvayların koltuk arkalarındaki ahşaba kazınmış acıklı aşk çığlıklarından söz ederken sen, yazdıklarına inanan genç subaylar vardı. İmandıkları bir Mehdi’nin yeniden gelişiyle bütün bu hüznün ve sefaletin biteceğini ve bir anda her şeyin düzene konacağını düşünüyorlardı. Onları inandırdın! Onları tanıdın! Onlar için yazdın!”

“Ne istiyorsun peki şimdi sen?”

“Seni bir göreyim, yeter.”

“Sebebi ne? Dosya mosya yok aslında, değil mi?”

“Seni bir göreyim, hepsini anlatacağım.”

“Adın da takma!” dedi Galip.

“Seni görmek istiyorum!” dedi ses, “Seni seviyorum!” diyen bir seslendirme sanatçısının hem yapmacıklı, hem de tuhaf bir şekilde acıklı ve inandırıcı olan sesiyle. “Seni görmek istiyorum. Görünce anlayacaksın neden görmek istediğimi. Kimse benim kadar tanıyamaz seni, kimse. Geceleri kendi elinle pişirdiğin çayları, kahveleri, kaloriferin üzerinde kuruttuğun Maltepe sigaralarını içerek sabahlara kadar hayal kurduğunu biliyorum. Yazılarını daktiloyla yazıp yeşil tükenmez kalemle düzelttiğini ve kendinden ve hayatından memnun olmadığını biliyorum. Sabahlara kadar odalarda aşağı yukarı yürüdüğün gecelerde hep bir başkasının yerinde olmak istediğini, ama yerinde ol-

mak istediğini bu başkasının kimliği konusunda bir türlü karar veremediğini de biliyorum.”

“Çok yazdım bunları” dedi Galip.

“Babanı sevmediğini ve yeni karısıyla Afrika’dan döndükten sonra sığıştığın çatı katından seni attığını da biliyorum. Annenin yanına döndüğün yıllarda çektiğin sıkıntıları da biliyorum, ah kardeşim benim! Yoksul bir Beyoğlu muhabiriyken ilgi çekmek için olmamış cinayetler icat ettin! Hiç çekilmemiş Amerikan filmlerinin var olmayan yıldızlarıyla Pera Palas’ta görüşmeler yaptın! Bir Türk afyonkeşinin itiraflarını yazabilmek için afyon çektin! Takma adla yayımladığın bir güreş tefrikasını bitirebilmek için çıktığın Anadolu yolculuğunda dayak yedin! Kendi hayatını ‘İster İnan, İster İnanma’ köşesinde gözyaşlarıyla anlattın, kimse anlamadı bile! Ellerin terlediğini, iki kere trafik kazası geçirdiğini, hayatında daha su geçirmeyen ayakkabı bulup giyemediğini, yalnızlıktan korktuğun halde hep yalnız kaldığını da biliyorum. Minarelere çıkmaktan, pornografik yayınlardan, Alâaddin’in dükkânında eşelenmekten, üvey kız kardeşinle ahabalık etmekten hoşlanırsın. Benden başka kim bilebilir bunları?”

“Pek çok kişi,” dedi Galip. “Hepsi yazılarımdan öğrenilebilir çünkü. Beni gerçekten neden görmek istediğini söyleyecek misin?”

“Askeri darbe!”

“Telefonu kapıyorum...”

“Yemin ediyorum!” dedi ses telaş ve umutsuzlukla. “Bir görsen seni her şeyi anlatacağım.”

Galip telefonu fişten çekti. Dün ilk gördüğünde aklına takılan bir yıllığı koridordaki dolaptan alıp, akşamları yorgun argın buraya döndüğü zaman Celâl’in oturduğu koltuğa oturdu. 1947 yılının iyi ciltlenmiş Harp Okulu Yıllığıydı bu: Atatürk’ün, cumhurbaşkanının, genelkurmay başkanının, bütün ordu kumandanlarının, Harbiye kumandanı ve hocalarının resimleri ve vecizeleri dışında cildin geri kalan bütünü öğrencilerin özenle çekilmiş fotoğraflarıyla doluydu. Aralarına pelür kâğıdı konmuş sayfaları çevirirken Galip telefon konuşmasından sonra neden bu yıllığa bakmak istediğini tam bilmiyor, bütün yüzlerin, bütün

bakışların, tıpkı kafalarındaki şapkalar ve yakalarındaki demirler gibi birbirine şaşılacak kadar benzediğini düşünüyordu. Bir an, sahafların, dükkân önlerinde döküntü ve ucuz kitapları sergiledikleri tozlu kutulardan bulduğu ve sayfalarındaki gümüş mangır örneklerini ve üzerlerindeki figürleri ancak uzmanların birbirinden ayırabileceği eski bir nümizmatik dergisini karıştırıyormuş gibi hissetti kendini. Sokaklarda yürürken, vapur salonlarında otururken duyduğu bir müziğin içinde yükseldiğini fark etti: Yüzlere bakmaktan hoşlanıyordu.

Sayfaları çevirirken çıkmasını haftalarca beklediği bir resimli çocuk dergisinin matbaa mürekkebi ve kâğıt kokan yeni sayısını karıştırırken duyduğu şeyi hatırlıyordu. Tabii, her şey kitaplarda yazdığı gibi birbiriyle ilgiliydi. Fotoğraflarda sokaklarda yürürken gördüğü yüzlerin o bir an parlayan ifadelerini görmeye başladı: Gözlerini yüzler kadar anlamla da doyuruyordu sanki.

Altmışlı yılların başında tezgâhlanan ve başarısızlıkla sonuçlanan askeri darbeleri tasarlayanların çoğu –kendilerini tehlikeye atmayıp genç darbecilere uzaktan göz kırpan paşaların dışında– bu yıllıkta resimleri yayımlanan genç subaylar arasından çıkmış olmalıydı. Yıllığın sayfalarına, bazan da bu sayfaların üzerine kapanan pelür kâğıtların üzerine Celâl'in yazıp çizistirdiklerinde askeri darbelerle ilgili bir şey yoktu ama. Bazı yüzlerin üzerine tıpkı bir çocuğun yapacağı gibi bıyıklar ve sakallar çizilmişti, bazı yüzlerin elmacık kemikleri ya da bıyıkları hafifçe karalanarak gölgelendirilmişti. Bazılarının alın çizgileri, üzerinde anlamsız Latin harflerin okunduğu alinyazılarına dönüştürülmüş, bazılarının gözaltı torbaları O ve C harflerini tamamlayan düzgün yuvarlaklara çevrilmiş, başlarına yıldızlar, boynuzlar, gözlükler takılmıştı. Genç subayların çene kemikleri, alın kemikleri, burun kemikleri işaretlenmiş, kimi yüzlerin üzerine genişlik ve uzunluk, burun ve dudak, alın ve çene oranlarını araştıran çizgiler çizilmişti. Bazı fotoğrafların altında ise, başka sayfalardaki fotoğraflara göndermeler vardı. Birçok subay adayının yüzüne sivilceler, et benleri, lekeler, Halep çıbanları, morluklar ve yanık izleri eklenmişti. Üzerine hiçbir çizgi ve harf ilâştirilemeyecek kadar parlak ve temiz olan bir yüzün yanına şu cümle yazılmıştı: “Rötuşlanmış fotoğraflar ruhları öldürüyor!”

Galip dolabın aynı köşesinden çıkardığı başka bazı yıllıkları da karıştırırken aynı cümleyle karşılaştı: Mühendislik Mektebi öğrencilerinin, Tıp Fakültesi profesörlerinin, elli yılında meclise giren milletvekillerinin, Sivas-Kayseri tren hattında görev alan mühendis ve yöneticilerin, Bursa'yı Güzelleştirme Derneği'nin ve Kore Savaşı'na İzmir Alsancak'tan gönüllü yazılanların fotoğraflarında da Celâl'in aynı çizgilerini ve karalamalarını gördü. Yüzlerin çoğu ortadan çizilen dik bir çizgiyle ikiye bölünmüş, böylece iki yarım yüzdeki harfler daha belirgin kılınmak istenmişti. Galip bazan sayfaları hızlı hızlı çeviriyor, bazan bir fotoğrafa uzun uzun bakıyordu: Sanki güçlkle hatırladığı bir anıyı unutuşun sonsuz uçurumuna düşmeden önce son anda kurtarır gibi, sanki karanlıkta götürüldüğü karanlık bir evin adresini sonradan çıkarmaya çalışır gibi. Bazı suratlar ilk anda gösterdikleri şeylerden fazlasını daha sonra vermiyorlardı; bazılarıysa durgun ve sakin yüzeyleri içinden hiç beklenmedik bir anda bir hikâyeye başlıyorlardı. Bazı renkleri hatırlıyordu Galip o zaman, yıllar önce seyrettiği bir yabancı filmde şöyle bir gözükken garson kızın hüznü bakışını; dinlemek istediği, ama her seferinde kaçırdığı bir müziğin radyodan son kere çalınışını hatırlıyordu.

Hava kararırken Galip koridordaki dolaptan bulabildiği bütün yıllıkları, bütün albümleri, gazete ve dergilerden kesilmiş resimleri, şuradan buradan toplanmış fotoğraflarla dolu bütün kutuları çalışma odasına getirmiş, sarhoş gibi karıştırıyordu. Fotoğraflarının nerede, nasıl, ne zaman çekildiği hiç belli olmayan yüzler görüyordu; genç kızlar, fôtr şapkalı beyefendiler, başörtülü hanımlar, temiz suratlı delikanlılar, yitip gitmiş umutsuzlar. Fotoğrafları nerede, nasıl çekildiği anlaşılan mutsuz suratlar görüyordu: Bakanların ve koruma polislerinin hoşgörölü bakışları arasında başbakana dilekçe veren muhtarlarını endişeyle seyreden iki vatandaşımız; Beşiktaş'ta Dereboyu'nda çıkan yangından dengini ve çocuğunu kurtarabilen anne; Mısırlı Abdülvahap'ın Elhamra'da oynayan filmine bilet almak için kuyrukta bekleyen kadınlar; üzerinde esrarla yakalanan ünlü göbek dansözü ve film yıldızı Beyoğlu Karakolu'nda polisler arasında; zimmetine para geçirdiği anlaşıldıktan sonra yüzündeki ifade birdenbire

boşalan muhasebeci. Kutulardan gelişigüzel çektiği bu resimler kendi varoluş ve saklanması nedenlerini kendileri açıklıyordular sanki: “Bir fotoğraftan, bir insanın yüz ifadesinin saklandığı bir belgeden daha anlamlı, daha doyurucu, daha meraklı ne olabilir ki?” diye düşündü Galip.

Rötuşlarla, beylik fotoğraf hileleriyle anlamı ve ifadesinin derinliği sakatlanmış en “boş” yüzlerin bile arkasında anılar ve korkularla yüklü bir hikâye, gizlenmiş bir sır, kelimelerle anlatılamayacağı için gözlere, kaşlara, bakışlara vurmuş bir keder olduğunu tuhaf bir hüzünle hissediyordu. Milli Piyango’dan en büyük ikramiyeyi kazanan bir yorgancı çırağının mutlu ve şaşkın yüzüne bakarken, karısını bıçaklayan sigorta memurunun ve üçüncü seçilerek bizi Avrupa’da “en iyi şekilde temsil eden” güzellik kraliçemizin fotoğraflarına bakarken Galip’in gözlerinden yaşlar akacaktı.

Bazı yüzlerde Celâl’in yazılarında okuduğu bir kederin izlerini görerek o yazıların bu fotoğraflara bakılarak yazıldığına karar verdi: Fabrika ardiyelerine bakan yoksul evlerinin bahçelerine asılı çamaşırların anlatıldığı bir yazı 57 kg amatör boks şampiyonumuzun yüzüne bakarak yazılmış olmalıydı; eğri büğrü Galata sokaklarının aslında yalnız yabancılar için eğri büğrü olduğunu anlatan yazı, Atatürk’le yattığını gururla ima eden yüz on bir yaşındaki ses sanatçımızın mor beyaz yüzünden yola çıkılarak kaleme alınmıştı; Mekke’den dönerken trafik kazasına uğrayan hacı otobüsündeki takkeli ve ölü hacı yüzleri, Galip’e eski İstanbul harita ve gravürleri üzerine bir yazıyı hatırlattı. Bu yazıda Celâl bazı haritaların üzerine hazinelerin, bazı Frenk gravürlerinde ise padişahımıza suikast yapmak üzere İstanbul’a gelmiş bazı çılgın düşmanlarımızın işaretlendiğini yazmıştı. Galip, Celâl’in İstanbul’un bir köşesindeki gizli apartman katında haftalarca kimseyi görmeden oturduğu günlerin birinde kaleme aldığı bu yazıyla, üzerleri yeşil kalemin çizgileriyle işaretlenmiş haritalar arasında bir ilişki olduğunu düşündü.

İstanbul haritası üzerindeki semtleri hecelemeye başladı. Her kelime günlük hayat içinde yıllar boyunca binlerce defa kullanıldığı için o kadar anıyla yüklüydü ki tıpkı “su” ya da “şey” kelimeleri gibi Galip’e artık hiçbir şey hatırlatmıyordu.

Hayatında daha az yer tutan semt adları ise, yüksek sesle tekrarlandıklarında hemen bir şey çağrıştırıyordu. Galip, Celâl'in İstanbul'un bazı semtlerini anlattığı bir dizi yazısını hatırladı. Dolaptan çıkardığı bu yazılar "İstanbul'un Gizli Kalmış Köşeleri" ortak başlığını taşıyordu, ama Galip onları okudukça İstanbul'un gizli köşelerinden çok Celâl'in küçük hikâyecikleriyle dolu olduklarını gördü. Başka zaman gülümseyerek karşılaşacağı bu hayal kırıklığı birden o kadar canını sıktı ki, öfkeyle Celâl'in bütün yazı hayatı boyunca yalnız okuyucularını değil bilinçle kendisini de aldatıldığını düşündü. Fatih-Harbiye tramvayındaki küçük kavganın, Feriköy'deki evinden hakkala yollanıp bir daha hiç geri dönmeyen bir çocuğun ve Tophane'deki bir saatçi dükkânındaki tıkırtılı müziğin anlatıldığı bu yazıları okurken Galip kendi kendine, "Artık aldanmayacağım," diye mırıldandı. Az sonra Celâl'in, Harbiye'de, Feriköy'de ya da Tophane'deki bir evde saklanabileceği aklına ister istemez gelince, bir anda öfkesini, kendisini bir tuzağa çeken Celâl'e değil, Celâl'in yazılarında ipuçları gören aklına yöneltti. Böylece sürekli eğlence arayan bir çocuktan nefret eder gibi, hikâyesiz yaşayamayan aklından nefret etti. Bir anda, dünyada işaretlerin, ipuçlarının, ikinci ve üçüncü anlamların, gizlerin, sırların yeri olmadığına karar verdi: Bütün işaretler anlamak ve bulmak isteyen kendi aklının ve hayallerinin kuruntularıydı. Her eşyanın yalnızca o eşya olarak var olduğu bir dünyada huzurla yaşayabilme isteği yükseldi içinde; o zaman ne yazılar, ne harfler, ne yüzler, ne sokak lambaları, ne Celâl'in masası, ne Melih Amca'dan kalma şu dolap, ne de Rüya'nın parmak izlerini taşıyan bu makasla tükenmez kalem kendi dışındaki bir sırrın şüpheli bir işareti olacaktı. Yeşil tükenmez kalemin yalnızca bir yeşil tükenmez kalem olacağı ve kendisinin de başka birisi olmak istemeyeceği bu âleme nasıl girebilirdi acaba? Seyrettiği filmdeki uzak ve yabancı ülkede yaşadığını hayal eden çocuk gibi Galip, bu âlemde yaşadığına kendini inandırmak isteyerek masanın üzerindeki haritalara baktı: Bir an bir ihtiyar adamın alnı kırışıklıklarla dolu yüzünü görür gibi oldu, sonra hepsi birbirine karışan padişah yüzleri gözünün önünde belirdi, bu görüntüyü tanıdık birinin yüzü, belki de bir şehzadenin yüzü izledi, ama seçene kadar o da kayboldu.

Daha sonra Celâl'in otuz yılda biriktirdiği yüz fotoğraflarına, içinde yaşamak istediği o yeni âlemin görüntüleriymiş gibi bakabileceğini düşünerek koltuğa oturdu. Kutulardan gelişigüzel çektiği fotoğraflardaki yüzlere üzerlerinde bir sır ya da işaret görmemeye çalışarak bakmaya çalıştı. Böylece her surat tıpkı nüfus ya da ikametgâh kâğıtlarındaki fotoğraflar gibi, yalnızca burun, gözler, ağız ile kaplı fiziksel bir nesnenin tarifi olarak gözükmeye başladı. Arada bir, elindeki sigorta karnesinde gördüğü derin anlamlı ve güzel bir kadın yüzündeki acıya dalan biri gibi, bir an kederlendiğinde kendini toplayarak hemen başka bir resme, kendinden haşka hiçbir acıyı ve hikâyeyi göstermeyen başka bir yüze bakıyordu. Yüzlerin hikâyelerine de kendini kaptırmamak için fotoğrafların altındaki yazıları ve Celâl'in resimlerin kenarlarına ve üzerlerine yazdığı harfleri okumuyordu hiç. Uzun bir süre fotoğraflara baktıktan, onları yalnızca insan yüzlerinin haritaları olarak görebilmek için kendini zorladıktan sonra, Nişantaşı Meydanı'nda akşam trafiği birikirken gözlerinden yeniden, yeniden yaşlar akmaya başladığında Celâl'in otuz yılda biriktirdiği fotoğrafların yalnızca küçük bir kısmını elden geçirebilmişti.

ALTINCI BÖLÜM

Cellat ve Ağlayan Yüz

“Ağlama, ağlama, ah lütfen ağlama.”

Halit Ziya

Gözyaşları içindeki bir erkek niye telaşlandırır bizi? Ağlayan bir kadını, günlük hayatımızın sıradışı, ama duygulu ve acıklı bir parçası olarak görebilir, içtenlik ve sevgiyle benimseriz onu. Ağlayan bir erkek ise bir çaresizlik duygusuyla doldurur içimizi. Tıpkı dünyanın sonuna gelir gibi ya yapılabilecek şeylerin sonuna gelmiştir bu adam—bir sevdiğinin ölümünde olduğu gibi—ya da dünyasında bizimkiyle uyuşmayan bir yan vardır; huzursuz edici, hatta dehşet verici bir yan. Yüz dediğimiz ve tanıdığımızı sandığımız haritada

hiç tanımadığımız bir ülkeye rastgelmenin şaşkınlığını ve dehşetini hepimiz biliriz. Bu konuda, Naima'nın *Tarih*'inin VI. cildinde ve Mehmet Halife'nin *Tarih-i Gılmani*'sinde anlatılan bir hikâyeye, Edirneli Kadri'nin *Cellatlar Tarihi*'nde de rastgeldim.

Çok değil, üç yüzyıl önce bir bahar gecesi, dönemin en namlı celladı Kara Ömer, atıyla Erzurum Kalesi'ne yaklaşıyordu. On iki gün önce padişah kararı ve bostancıbaşının görevlendirmesiyle eline tutuşturulan bir fermanla Erzurum Kalesi'ne hükmeden Abdi Paşa'yı idam etmeye yollanmıştı. O mevsimde sıradan bir yolcunun bir ayda alacağı İstanbul-Erzurum yolunu on iki günde aldığı için memnundu; bahar gecesinin serinliği içinde yorgunluğunu unutmuştu, ama gene de görev öncesi hissetmediği bir durgunluk vardı üzerinde: Sanki işini hakkıyla ve yüz akıyla yapmasını engelleyecek bir lanetin gölgesini ya da bir kararsızlığın kuşkusunu hissediyordu.

İşi zordu zor olmasına: Hiç tanımadığı ve görmediği bir paşanın adamlarıyla dolu konağına tek başına girecek, fermanı verecek, kendi sarsılmaz varlığı ve güveniyle paşaya ve çevresine padişahın kararına karşı çıkmanın boşluğunu hissettirecek, küçük bir ihtimal ama, paşa bu boşluğu hissetmekte gecikirse, hiç vakit geçirmeden ve çevresindekiler suça niyet etmeden onu hemen öldürecekti. Bu işte öylesine deneyimliydi ki, hissettiği kararsızlık bu yüzden olamazdı hiç: Otuz yıllık meslek hayatında yirmiye yakın şehzade, iki sadrazam, altı vezir, yirmi üç paşa, hırslı hırsız, suçlu suçsuz, kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, Hristiyan, Müslüman altı yüzün üzerinde kişiyi idam etmiş, çıraklığından başlayarak bugüne kadar binlerce kişiyi işkenceden geçirmişti.

Bahar sabahı, cellat şehre girmeden önce bir su kıyısında atından indi ve kuşların neşeli cıvıltıları arasında abdest aldı, namaz kıldı. İşlerinin yolunda gitmesini Allah'tan dilemek, dua etmek pek seyrek yaptığı bir işti. Ama her seferinde olduğu gibi Tanrı bu çalışkan kulunun duasını kabul etti.

Böylece her şey yolunda gitti. Kuşağında yağlı kemendiyle ve usturayla kazılı kafasında kızıl keçeden külahıyla celladı görür görmez tanıyan paşa, başına gelecekleri hemen anladı, ama kuraldışı denebilecek hiçbir zorluk çıkarmadı. Belki de suçunu bildiği için kaderine kendini çoktan hazırlamıştı.

Önce, fermanı, en azından on kere ve her seferinde aynı dikkatle okudu. (Kurallara bağlı olanlarda görülen bir özellik.) Okuduğu fermanı gösterişli bir edayla öpüp başına koydu. (Hâlâ çevresinde etki bırakmayı düşünebilenlerde görülen ve Kara Ömer'in budalaca bulduğu bir tepki.) *Kuran* okumak, namaz kılmak istediğini söyledi. (Vakit kazanmak isteyenlerde ve gerçekten inananlarda görülen bir istek.) Namazını kıldıktan sonra, üzerindeki kıymetli taşları, takıları, yüzükleri celladına kalmasın diye, "Beni hatırlarsınız," diyerek çevresindeki adamlarına dağıttı. (Dünyaya sıkı sıkı bağlı olanlar ve celladına kin duyabilecek kadar yüzeysel olanlarda görülen bir tepki.) Ve bu tepkilerin bir ya da birkaçını değil, ama hepsini gösterenlerin çoğu gibi, boynuna kement geçirilmeden önce, küfürler ederek boğuşmaya da kalktı. Ama çenesinin kenarına sıkı bir yumruk yedikten sonra çöktü ve ölümü beklemeye başladı. Ağlıyordu.

Ağlamak da böyle durumlarda kurbanların gösterdiği sıradan tepkilerden biriydi, ama paşanın ağlayan yüzünde öyle bir şey gördü ki cellat, otuz yıllık meslek hayatında ilk defa bir kararsızlık geçirdi. Böylece, hiç yapmadığı bir şeyi yaptı: Boğmadan önce kurbanının yüzüne bir kumaş örttü. Başka meslektaşlarında gördüğü zaman eleştirdiği bir davranıştı bu; çünkü işini duraksamadan ve kusursuz yapabilmek için bir celladın kurbanının gözlerine sonuna kadar bakabilmesi gerektiğine inanırdı.

Öldüğüne emin olduktan sonra, hiç vakit kaybetmeden ölünün başını gövdesinden "şifre" denilen özel usturayla ayırdı ve yanında getirdiği içi balla dolu kıldan bir torbanın içine sığağı sığağına daldırdı. Görevini başarıyla yaptığını kanıtlayabilmesi için, İstanbul'da onu teşhis edeceklerle kurbanının kellesini hiç bozulmadan götürmeliydi çünkü. İçi balla dolu kıldan torbaya dikkatlice yerleştirirken, paşanın yüzündeki o ağlayan bakışı, o anlaşılmas ve dehşet verici ifadeyi bir daha, hayretle gördü ve ömrünün pek de uzak olmayan sonuna kadar hiç unutamadı.

Hemen atına binip şehirden çıktı. Kurbanının gövdesi gözyaşlarıyla ve iç bayıltacak kadar acıklı bir cenaze töreniyle gömülürken, cellat atının terkisindeki kelleyle, olay yerinden en azından iki günlük uzaklıkta olmayı isterdi hep. Böylece, bir buçuk gün süren sürekli bir yolculuktan sonra, Kemah Kalesi'ne vardı.

Kervansarayda karnını doyurdu, torbasıyla hücreğine çekildi ve uzun bir uykuya yattı.

Yarım gün süren deliksiz bir uykudan uyanırken, rüyasında çocukluğunun Edirne'sinde görüyordu kendini: Annesinin, kaynata kaynata yalnız bütün evi ve bahçeyi değil, bütün mahalleyi mayhoş bir incir kokusuyla kokutarak yaptığı incir reçeliyle dolu koskoca bir kavanoza yaklaştığı zaman, incir diye gördüğü o küçük yeşil yuvarlakların ağlayan bir kellenin gözleri olduğunu anlıyordu önce; sonra yasak bir şey yapmaktan çok ağlayan yüzdeki o anlaşılmaz dehşete tanık olmanın suçluluk duygusuyla kavanozun kapağını açıyor ve içinden ağlayan yetişkin bir erkeğin hıçkırıkları gelmeye başlayınca, elini kolunu bağlayan bir çaresizlikle donuyordu.

Ertesi gece, bir başka kervansarayda bir başka yataktaki uykusunun orta yerinde kendini ilkençliğinin akşamüstlerinden birinde buldu: Hava kararmadan az önce, Edirne'nin içinde, ara sokakların birindeydi. Kim olduğunu çıkaramadığı bir arkadaşının uyarısı üzerine, göğün bir ucunda batan güneşi, öbür ucunda yükselen soluk dolunayın beyaz yüzünü görüyordu. Daha sonra, güneş battıkça ve hava karardıkça ayın yusuvarlak yüzü aydınlanarak belirginleşiyor ve çok da geçmeden ıslıl ıslıl parlayan bu yüzün bir insan yüzü, ağlayan bir yüz olduğu anlaşılıyordu. Hayır, Edirne sokaklarını başka bir kentin huzursuzluk verici, anlaşılmaz sokaklarına dönüştüren şey, ayın yüzünün ağlayan bir yüze dönüşmesindeki acıklı yan değil, anlaşılmaz yandı.

Ertesi sabah cellat, uykusunun orta yerinde keşfettiği bu gerçeğin kendi anılarıyla uyuştüğünü düşündü. Meslek hayatı boyunca, binlerce erkeğin ağlayan yüzünü görmüştü, ama o yüzlerin hiçbirisi bir acımasızlık, korku ya da suçluluk duygusuna sürüklememişti onu. Sanılanın tersine, kurbanları için üzülr kederlenirdi, ama bu duygu bir adalet, bir zorunluluk, bir geri dönölmezlik mantığıyla dengelenirdi hemen. Kafalarını kestiği, boğduğu, boyunlarını kırdığı kurbanlarının kendilerini ölümeye götüren nedenler zinciri konusunda cellatlarından her zaman daha bilgili olduklarını bilirdi çünkü. Gözyaşlarıyla çırpınarak, sümükler içinde yalvararak, hıçkırarak, katılarak ölümeye giden bir erkeğin görüntüsünde dayanılmayacak, katlanılamayacak

hiçbir şey yoktu. İdamlıklardan tarihe, efsanelere geçecek gösterişli tavırlar, cesur sözler bekleyen bazı budalalar gibi, cellat ne küçümserdi ağlayan erkekleri, ne de hayatın rastlantısal ve geri dönülmez acımasızlığını hiç mi hiç anlayamamış başka çeşit budalaların yaptıkları gibi, elini kolunu bağlayan bir acıma duygusuna kapılırdı onlar karşısında.

Rüyalarında elini kolunu bağlayan şey neydi peki? Güneşli ve pırl pırl bir sabah, atının terkisinde kıldan torba, kayalarla kaplı derin uçurumlar arasından geçerken, cellat, elini kolunu bağlayan tutukluğun Erzurum'a girmeden önce duyduğu kararsızlıkla, ruhunda gölgesini hissettiği belli belirsiz o lanet duygusuyla ilgili olduğunu düşündü: Boğmadan önce bir aba parçasını kurbanının yüzüne örtmeye kendini zorlayan bir esrarı görmüştü kurbanının unutulması gereken yüzünde. Uzun gün boyunca cellat, şaşırtıcı biçimleri olan sarp kayalıklar (tencere gövdeli bir yelkenli, başı yerine bir incir yerleşmiş bir aslan), her zamankinden daha yabancı ve daha şaşırtıcı çam ve kayın ağaçları ve buz gibi derelerin kıyılarındaki tuhaf, ne tuhaf, çakıltaşları arasından atını sürerken, terkisinde taşıdığı yüzün ifadesini bir daha hiç düşünmedi. Daha şaşırtıcı olan dünyaydı artık; yeniden keşfettiği, ilk defa fark ettiği yeni bir dünya.

Bütün ağaçların uykusuz gecelerde hatıralarının arasında kıpırdanan karanlık gölgelere benzediğini yeni fark ediyordu. Yeşeren yamaçlarda koyun sürülerini otlatan günahsız çobanların omuzlarının üstünde başlarını, bir başkasının eşyasını taşır gibi taşıdıklarını ilk defa seziyordu. Dağ eteklerinde kurulmuş on evlik küçük köylerin, cami kapılarında sıra sıra dizilen boş ayakkabıları hatırlattığını ilk defa anlıyordu. Yarım gün sonra aralarından geçeceği batıdaki mor dağların ve onların tam üstündeki, minyatürlerden çıkma bulutların, dünyanın çıplak, çıtırçıplak bir yer olduğuna işaret ettiğini yeni görüyordu. Bütün bitkilerin, nesnelerin, ürkek hayvanların hatıralar kadar eski, çaresizlik kadar yalın ve kâbuslar kadar korkutucu bir âlemin işaretleri olduğunu şimdi kavıyordu. Batıya doğru ilerledikçe ve uzayan gölgeler anlam değiştirdikçe, cellat, çatlayan bir çömlekten sızan kan gibi, çevresine esrarını çözemediği işaretlerin, belirtilerin sızdığını hissetti.

Karanlık çökerken girdiği kervansarayda karnını doyurdu, ama torbayla bir hücreye kapanıp uyuyamayacağını anladı. Uykusunun orta yerinde, patlayan bir yaradan akacak irin gibi, ağır ağır yayılacak korkulu rüyaya, bu rüyada her gece bir başka anının kıyafetlerine bürünerek ağlayacak o çaresiz yüze katlanamayacağını biliyordu. Kervansaray kalabalığı içindeki insan yüzlerine hayretle bakarak bir süre dinlendi ve yoluna devam etti.

Gece soğuk ve sessizdi; rüzgâr yoktu, tek dal kıpırdamıyordu ve yorgun atı da kendi yolunu kendi buluyordu. Uzun bir süre hiçbir şey görmeden ve eski mutlu günlerinde olduğu gibi, kafasını tedirgin edici hiçbir soruyla kurcalamadan yoluna devam etti: Daha sonraları, karanlık yüzünden diye düşünecekti. Çünkü bulutlar arasından ay belirince ağaçlar, gölgeler, kayalar ağır ağır çözülmez bir esrarın işaretlerine dönüştüler. Korkutucu olan ne mezarlıklardaki acıklı taşlardı, ne yapayalnız serviler, ne de ıssız gecedeki kurt ulumaları. Dünyayı korkulacak kadar şaşırtıcı yapan şey, sanki bir hikâye anlatmaya kalkmasıydı onun. Dünya, cellada sanki bir şey söylemek istiyor, bir anlamı işaret ediyor, ama bir rüyadaki gibi bu söz dumanlı bir belirsizlik içinde kayboluyordu. Sabaha doğru cellat kulaklarının dibinde hıçkırık seslerini işitmeye başladı.

Gün ağarırken, hıçkırık seslerinin, yeni çıkan rüzgârın dallarda oynadığı bir oyun olduğunu düşündü; daha sonra, yorgunluk ve uykusuzluğun sonucu olduğuna hükmetti. Öğleye doğru terkisindeki torbadan gelen hıçkırık sesleri öyle belirginleşti ki, tıpkı, bir gece yarısı iyi kapanmamış bir pencerenin sinir bozucu gıcirtısını kesmek için sıcak yatağından çıkan biri gibi, atından indi, torbayı terkiye bağlayan ipleri gere gere iyice sıkıştırdı. Ama daha sonra, acımasızca yağın yağmurun altında yalnızca hıçkırıkları duymak değil, ağlayan yüzün gözyaşlarını da hissedecekti teninin üzerinde.

Güneş yeniden açtığında dünyanın esrarının ağlayan yüzün ifadesindeki bir sırla ilişkili olduğunu anladı. Sanki eskiden, o pek bildik ve tanıdık gelen anlaşılabilir dünyayı, yüzlerin üzerindeki sıradan bir anlam, sıradan bir ifade ayakta tutuyordu da, tıpkı tılsımlı bir kâsenin şangırdayarak kırılmasından, sihirli ve billur bir sürahinin çatlamasından sonra her şeyin altüst olması

gibi, ağlayan yüzün üzerinde o tuhaf ifadenin belirmesinden sonra, âlemin anlamı da, celladı korkulu bir yalnızlığa bırakarak kaybolmuştu. Üzerindeki ıslak elbiseleri güneşte kuruturken, her şeyin eski düzenine dönebilmesi için, torbadaki başın yüzünde bir maske gibi taşıdığı ifadeyi değiştirmesi gerektiğini anladı. Öte yandan, meslek ahlakı, kestikten sonra sıcağı sıcağına bal dolu torbaya bastırıldığı başı İstanbul'a hiç bozmadan, olduğu gibi getirmesini de ona buyuruyordu.

At üstünde uykusuz geçen ve torbadan gelen bitip tükenmeyen hıçkırıkların sinir bozucu bir müziğe dönüştüğü çıldırtıcı bir gecenin sabahında, cellat dünyayı o kadar değişmiş buldu ki, kendisinin kendisi olduğuna inanmakta zorluk çekti. Çınar ve çam ağaçları, çamurlu yollar, kendisini görenlerin dehşetle kaçıştıkları köy çeşmeleri, hiç tanımadığı, bilmediği bir dünyadan çıkmaydılar. Öğle vakti varlığını daha önce bilmediği bir kasabada hayvani bir içgüdüyle atıştırdığı yiyecekleri de tanımakta güçlük çekti. Kasaba dışında, atını dinlendirmek için bir ağacın altına uzandığında, bir zamanlar gökyüzü sandığı şeyin hiç bilmediği, hiç görmediği tuhaf ve mavi bir kubbe olduğunu anladı. Güneş batarken atına binip yoluna devam etti, ama daha altı günlük yol vardı önünde. Torbadaki hıçkırıkları dindirmezse, ağlayan yüzün ifadesini değiştirmezse, dünyasını o eski bildik dünyaya dönüştürecek o sihirli işlemi yapmazsa İstanbul'a hiç varamayacağını anlamıştı artık.

Hava karardıktan sonra, havlayan köpeklerini ısıttığı bir köyün kıyısında bir kuyuya rastlayınca, atından indi. Atının terkisinden kıl torbayı indirdi, ağzını çözdü ve saçlarından dikkatle tuttuğu kelleyi balın içinden çıkardı. Kuyudan çektiği kova kova sularla, yeni doğmuş bir bebeği yıkar gibi, kafayı özenle yıkadı. Bir kumaş parçasıyla saçlarının içinden kulaklarının deliklerine varıncaya kadar kuruladıktan sonra, dolunayın ışığında yüzüne baktı: Ağlıyordu; hiç bozulmamıştı; aynı dayanılmaz, unutulmaz çaresizlik ifadesi vardı üzerinde.

Kafayı kuyunun kenarına bıraktı, atının terkisinden meslek aletlerini, iki özel bıçağı, kenarları küt demir işkence çubuklarını alıp döndü. Önce, bıçaklarla ağzının kenarlarını, deriyi ve kemiği kanırtarak ağır ağır düzeltmeye girişti. Uzun bir çabadan sonra

dudakları iyice parçalamış, ama ağzı belli belirsiz ve yılık da olsa gülümsetmeyi başarmıştı. Sonra, daha ince bir işe girişip acıyla kasılmış gözleri açmaya başladı. Çok uzun ve yorucu bir çabadan sonra gülümseyişi bütün yüze yayabildiğinde yorulmuş, gevşemişti artık. Gene de, boğmadan önce Abdi Paşa'nın çenesinin kenarına indirdiği yumruğun mor izini derinin üstünde görünce sevindi. Her şeyi yoluna koyabilmenin çocuksu sevinçile koşarak aletlerini atının terkisine yerleştirdi.

Geri döndüğünde bıraktığı yerde baş yoktu. İlk anda, gülümseyen başın bir oyunu olarak gördü bunu. Kafanın kuyuya düştüğünü anlayınca, hiç kararsızlık geçirmeden, en yakın eve koştu, kapıyı vurarak içerdekileri uyandırdı. İhtiyar bir babayla genç bir oğulun, emirlerine korkuyla uymaları için, karşılarında celladı görmeleri yetti. Sabaha kadar, üçü birlikte, pek de derin olmayan kuyunun dibinden kelleyle çıkarmaya çalıştılar. Gün ışıırken, boğma ipiyle belinden kuyuya sarkıttıkları oğul, saçlarından tuttuğu kelleyle ve dehşetle bağıra bağıra yeryüzüne döndü. Kafa parça parça olmuştu, ama ağılamıyordu artık. Cellat huzurla kafayı kuruladı, bal dolu torbaya bastırdı ve ellerine birkaç kuruş tutuşturduğu babayla oğlunun köyünden mutlulukla batıya uzaklaştı.

Güneş doğarken, kuşlar açan bahar ağaçları arasında cıvıldaşırken, cellat dünyanın yeniden o eski ve bildik dünya olduğunu, gökyüzü kadar geniş bir sevinç ve yaşama heyecanıyla anladı. Torbanın içinden hıçkırık sesleri duyulmuyordu artık. Öğle olmadan, çamla kaplı tepelerin arasındaki bir gölün kıyısında atından indi ve günlerdir beklediği derin ve deliksiz uykuya mutlulukla yattı. Uyumadan önce, uzandığı yerden sevinçle kalkmış, göl kıyısına yürümüş ve suyun aynasında kendi yüzünü seyredip dünyanın yerli yerinde olduğunu bir kere daha anlamıştı.

Beş gün sonra, İstanbul'da, Abdi Paşa'yı iyi tanıyan tanıklar, kıl torbadan çıkarılan kellenin onun kellesi olmadığını söylerlerken ve yüzün gülümseyen ifadesinin hiç de paşayı hatırlatmadığını anlatırlarken, cellat gölün aynasında huzurla seyrettiği kendi mutlu yüzünü hatırlayacaktı. Abdi Paşa'dan aldığı bir rüşvet karşılığında bir başka birinin, sözgelimi, katlettiği günahsız bir çobanın kellesini torbaya koyup getirdiği, sahtekarlığı anlaşıl-

masın diye de yüzü hırpalayarak bozduğu yolundaki suçlamaları da hiçbir işe yaramayacağını bildiği için cevaplamadı. Çünkü kendi kellesini gövdesinden ayıracak celladın kapıdan girdiğini görmüştü bile.

Abdi Paşa yerine günahsız bir çobanın kafasının kesildiği söylentisi ise çok çabuk yayıldı; öyle çabuk ki, Erzurum'a yollanan ikinci celladı, konağına kurulan Abdi Paşa karşıladı ve hemen idam ettirdi onu. Böylece bazılarının, yüzündeki harflere bakarak düzmece olduğunu söylediği Abdi Paşa'nın yirmi yıl süren ve altı bin beş yüz kelleye mal olan isyan hareketi başlamış oldu.

YEDİNCİ BÖLÜM

Harflerin Esrarı ve Esrarın Kaybı

*“Binlerce, binlerce sır bilinecek
O gizli yüz gösterince kendini.”*

Attar

Şehirde akşam yemeği vakti geldiğinde, Nişantaşı Meydanı'nda trafik açılıp köşedeki polisin öfkeli düdüğü dindiğinde, Galip o kadar uzun bir süredir fotoğraflara bakıyordu ki, vatandaş yüzlerinin içinde uyandırabileceği bütün hüznün, keder ve acı tükenmişti artık; gözlerinden yaş akmıyordu. Yüzlerin içinde uyandırabileceği neşe, sevinç ve heyecan da tükenmişti; sanki hayattan bir şey de beklemiyordu. Fotoğraflara bakarken bütün belleğini, umutlarını ve geleceğini yitirmiş birinin kayıtsızlığını duyuyordu: Aklının bir köşesinde kıpırdanarak, yavaş yavaş büyüyerek bütün gövdesini saracağa benzeyen bir sessizlik vardı. Mutfaktan getirdiği peynirle ekmeği yerken, bayat çayını içerken bile, üzerleri ekmek kırıntılarıyla kaplanan resimlere baktı. Şehirdeki kararlı ve inanılmaz hareket dinmiş, gecenin sesleri başlamıştı. Buzdolabının motorunu, sokağın ta öbür ucunda indirilen bir dükkân kepengini, Alâaddin'in oradan gelen bir kahkahayı duyabiliyordu artık. Bazan, kaldırımlarda hızlı hızlı

ilerleyen bir topuklu ayakkabının sesine dikkat ediyor, bazan bir fotoğraftaki surata bir dehşet ve korku ifadesiyle, kendisini de yoran bir hayretle bakarken sessizliği de unutuyordu.

Harflerin sırları ile yüzlerin anlamı arasındaki ilişkiyi işte bu sırada düşünmeye başladı: Celâl'in yüz fotoğrafları üzerine çizistirdiklerinin anlamını çözmekten çok, Rüya'nın okuduğu polisiye romanların kahramanlarını taklit etme isteğiyle. "Polis romanlarının, eşyalar içinde sürekli ipuçları görebilen kahramanları gibi olabilmek için," diye düşünüyordu Galip yorgunlukla, "insanın çevresindeki nesnelerin kendisinden bir sır sakladıklarına inanıvermesi yeter." Celâl'in Hurufilikle ilgili kitapları, risaleleri, gazete ve dergi kesiklerini ve binlerce resimle fotoğrafı sakladığı kutuyu koridordaki dolaptan çıkarıp çalışmaya başladı.

Arap harflerinden yapılmış yüzler gördü, gözler vav'lar ve ayın'lardan, kaşlar ze'lerden ve rı'lardan, burunlar elif'lerden yapılmış, Celâl de eski alfabeyi öğrenen iyi niyetli bir öğrencinin titizliğiyle harfleri teker teker işaretlemişti. Taşbaskısı bir kitabın sayfalarında vav'lardan ve cim'lerden yapılmış ağlayan gözler gördü, cim'in noktası sayfanın dibine damlayan gözyaşıydı. Eski ve rötüşsüz bir siyah beyaz fotoğrafta kaşlardan, gözlerden, burun ve dudaklardan aynı harflerin kolaylıkla okunabildiğini gördü; fotoğrafın altına bir Bektaşî şeyhinin adını Celâl okunaklı harflerle yazmıştı. Harflerden yapılmış "Ah minel aşk!" levhaları gördü, fırtınalarda çalkalanan kadırgalar, gökten göz, bakış ve dehşet olarak inen yıldırımlar, ağaçların dallarına karışmış çehreler, her biri ayrı bir harf olan sakallar gördü. Gözleri oyularak fotoğraftan çıkarılmış soluk yüzler gördü, dudaklarının kenarına bulaşmış günah izleri harflerle işaretlenmiş masumlar gördü, korkunç geleceklerinin hikâyesi alınlarındaki kırışıklar arasına sıkıştırılmış günahkârlar gördü. Beyaz idam gömleklerinin ve boyunlarına asılı hüküm zabıtlarının üzerinden ayaklarının ulaşmadığı toprağa bakan asılmış haydutların ve başbakanların dalgın ifadesini gördü; ünlü bir sinema artistinin boyalı gözlerinden orospuluğunu okuyanların yolladığı soluk renkli resimleri ve kendilerini padişahlara, paşalara, Rudolph Valentino ile Mussolini'ye benzetenlerin benzerlerinin ve kendi

fotoğraflarının üzerine işaretledikleri harfleri gördü. Celâl'in yazdığı bir yazıda, Allah'ın son işareti olan "h" harfinin özel yer ve anlamlarını göstererek okuyucularına yolladığı tebliği deşifre edenlerin, "sabah", "yüz", "güneş" kelimeleriyle bir ay, bir hafta, bir yıl boyunca çizdiği simetrileri açıklayanların, harflerle uğraşmanın puta tapmaktan farkı olmadığını kanıtlamak için yazılmış uzun okuyucu mektuplarında, Celâl'in keşfettiği gizli harf oyunlarının işaretlerini gördü. Hurufiliğin kurucusu Esterabadlı Fazlallah'ın minyatürlerden kopya edilerek üzerine Arap ve Latin harfleri eklenmiş resimlerini, Alâaddin'in dükkânında satılan gofretlerden ve ayakkabı lastiği sertliğindeki boyalı çiklet paketlerinden çıkan futbolcuların ve sinema oyuncularının resimlerinin üzerine yazılmış kelimeleri ve harfleri, okuyucularının Celâl'e yolladıkları katil, günahkâr ve şeyh fotoğraflarını gördü. Üzerleri harflerle kaynaşan yüzlerce, binlerce, on binlerce "vatandaş" resmi gördü: Son altmış yılda Anadolu'nun her yerinden, tozla kaplı küçük kentlerden, yazları güneşten toprağın çatladığı, kışları kar yüzünden dört ay boyunca aç kurtlardan başka kimsenin uğrayamadığı ücra kasabalardan, mayına basan erkeklerin yarısının total gezdiği Suriye sınırındaki kaçakçı köylerinden ve kırk yıldır yollarının yapılmasını bekleyen dağ köylerinden, büyük şehirlerdeki bar ve pavyonlardan, mağaralara yerleşmiş salhanelerden, sigara ve esrar kaçakçılarının kahveleriyle ıssız demiryolu istasyonlarının "müdüriyet" odalarından, sığır celeplerinin geceledikleri otel salonlarıyla Soğukoluk'taki kerhanelerden Celâl'e yollanmış binlerce vatandaş resmi gördü. Devlet dairelerinin, vilayet binalarının, arzuhalci masalarının yanı başında kurulmuş üçayaklı ve nazar boncuklu şipşakçı makineleriyle kara bir çarşafın altına giren fotoğrafçının bir simyacı ya da falcı gibi eczalı camlar, kara kapaklar, pompalar ve körüklerle uğraşarak çalıştırdığı eski Leica'larla çekilmiş binlerce fotoğraf gördü. Objektife bakarken vatandaşların belli belirsiz bir ölüm korkusu ve ölümsüzlük isteğiyle ürpertici bir zaman duygusuna kapıldığını hissetmek güç değildi. Galip, bu derin isteğin yüzlerde ve haritalarda işaretlerini tanıdığı yıkım ve ölüm ve yenilgi ve mutsuzlukla ilgili olduğunu hemen görüyordu. Sanki mutluluk yıllarını izleyen büyük yenilgiden sonra,

patlayan bir yanardağın saçtığı küller ve toz, geçmişin üzerini olanca kalınlığıyla örtmüştü de, anıların bu gizli ve kaybolmuş esrarlı anlamını ortaya çıkarabilmek için onların yüzlere bulaşmış işaretlerini Galip'in okuyup çözmesi gerekiyordu.

Bazı fotoğrafların Celâl'in ellili yılların başında bilmeceler, film eleştirileri ve "İster İnan İster İnanma" köşesiyle birlikte sorumluluğunu üzerine aldığı "Yüzünüz, Kişiliğiniz" köşesine yollandığı, arkalarına yazılmış bilgilerden anlaşılıyordu; bazı-
larının daha sonraki yıllarda Celâl'in köşe yazılarında yaptığı bir çağrıya uymak için (Okurlarımızın fotoğraflarını görmek ve bazılarını da bu köşede yayımlamak istiyoruz!) ve bazılarının da, kutulardan çıkardığı kâğıtlar, mektuplar ve fotoğraf arkalarındaki yazılardan, Galip'in okudukça içeriğini tam olarak sökemediği bazı mektuplara cevap olarak yollandığı anlaşılıyordu. Uzak bir geçmişteki bir anıyı hatırlar ya da ufukta belli belirsiz gözüken uzak bir kara parçası üzerinde bir an çakıp parlayan bir yıldırımın yeşilimsi ışığına bakar gibi, kameraya bakmışlardı; karanlık bir bataklıkta ağır ağır batmakta olan kendi geleceklerini alışkın gözlerle seyreder gibi, kaybettikleri belleklerinin bir daha hiç geri gelmeyeceğinden kuşkusu olmayan unutkanlar gibi: Galip, bu yüz ifadelerindeki sessizliğin aklının bir köşesinde büyüdüğünü hissederken, Celâl'in yıllardır bütün bu resimleri, kesikleri, yüzleri, bakışları neden harflerle doldurmuş olabileceğini apaçık seziyor, ama bu nedeni kendi hayatını Celâl'in ve Rüya'nın hayatına bağlayan bağın, bu hayalet evden çıkışın ve kendi geleceğinin hikâyesinin bir anahtarı olarak kullanmak istediği zaman, tıpkı fotoğraflarda gördüğü suratlar gibi, bir an durgunlaşıyor, olayları birbirine bağlaması gereken aklı, yalnızca harflerle yüzler arasına sıkışmış bir anlamın sisleri içinde kayboluyordu. Yüzlerde okuyacağı ve yavaş yavaş içine gireceği dehşete işte böyle böyle yaklaşımaya başladı.

Taşbaskısı kitaplardan, imla hatalarıyla dolu risalelerden Hurufiliğin kurucusu ve peygamberi Fazlallah'ın hayatını okudu. Horasan'da, Hazer Denizi yakınlarındaki Esterabad'da 1339'da doğmuştu. On sekiz yaşındayken kendini tasavvufa vermiş, hacca gitmiş, Şeyh Hasan adlı birinin müridi olmuştu. Azerbaycan'da, İran'da şehir şehir gezerek görgüsünü nasıl

artırdığını, Tebriz'deki, Şirvan'daki, Bakû'deki şeyhlerle neler konuştuklarını okurken Galip, kendi hayatına da, bu tür taşbaskısı kitapların dediği gibi “yeniden başlamak” için içinde karşı konulmaz bir istek duydu. Fazlallah'ın kendi geleceğine ve ölümüne ilişkin sonradan gerçekleşen öngörüler, Galip'e başlamak istediği yeni hayatı yaşayacak herhangi birinin başından geçecek sıradan olaylar gibi gözüküyordu. Fazlallah ilk rüya yorumlarıyla ünlenmişti. Bir keresinde, rüyasında iki hüthüt kuşunu, kendisini ve Süleyman Peygamber'i görmüş, kuşlar ağaçtan bakarken ağacın altında uyuyan Fazlallah ile Süleyman Peygamber'in rüyaları birbirine karışmış, böylece, ağaçtaki iki kuş da tek bir hüthüt kuşu olmuştu. Bir başka seferinde, rüyasında çekildiği mağarada kendisini ziyarete gelecek bir derviş görüyor, sonradan, gerçekten kendisini ziyaret eden o derviş de, Fazlallah'a rüyasında onu gördüğünü söylüyordu: Mağarada bir kitabın sayfalarını birlikte çevirdiklerinde harflerin içinde kendi yüzlerini, birbirlerine dönüp baktıklarında ise yüzlerinin içinde kitaptaki harfleri görüyorlardı.

Fazlallah'a göre ses, varlık ile yokluk arasındaki ayrım çizgisiydi. Gayb âleminde maddi âleme geçip elle dokunulabilir olan her şeyin çıkartacağı bir ses vardı çünkü: “En sessiz” nesneleri bile birbirine çarpmak bunu anlamaya yeterdi. Sesin en gelişmiş şekli ise tabii ki “söz”dü, “kelâm” denen yüce şeydi, “kelime” denen sihirdi ve o da harflerden oluşuyordu. Varlığın özü, anlamı ve Allah'ın yeryüzünde görünüşü demek olan harfleri ise insan yüzünde apaçık seçmek mümkündü. Yüzlerimizde doğuştan gelen iki kaş, dört kirpik ve bir de saç çizgisinden oluşan yedi hat vardı. Bu işaretlere, sonradan, ergenlikle birlikte, “geç açan” burun çizgisi de eklendiğinde, harfler on dört ediyor, bu hatların hayali varlığı ile ondan daha şiirsel olan gerçek görüntüsü de iki olarak hesaba katılınca, Muhammed'in konuştuğu, Kuran'ın dile geldiği yirmi sekiz harfin hiç de rastlantı olmadığı anlaşıyordu. Fazlallah'ın konuştuğu ve ünlü kitabı *Cavidanname*'yi yazdığı Farsçadaki otuz iki harfe varmak için saçları ve çene altındaki hattı daha bir dikkatle inceleyip, ikiye ayırıp, iki ayrı harf olarak görmek gerektiğini okuduğunda Galip kutulardan bulup çıkardığı bazı fotoğraflardaki yüzlerin ve saçların niye bin dokuz yüz otuzların

Amerikan filmlerinde briyantınli oyuncuların yaptığı gibi ortadan ikiye ayrıldığını anladı. Her şey çok basit gözüküyordu ve Galip bir anda bu çocuksu yalınlıktan hoşlanarak bir kere daha Celâl'i harf oyunlarına çeken şeyin ne olduğunu anladığını hissetti.

Tıpkı Celâl'in hikâyesini yazdığı "O" gibi, Fazlallah kendini bir kurtarıcı, bir peygamber, Musevilerin beklediği ve Hristiyanların gökten inişine hazırlandıkları Mesih, Muhammed'in müjdelediği Mehdi olarak ilan etmiş, İsfahan'da kendisine inanan yedi kişiyi çevresine topladıktan sonra, dinini yaymaya başlamıştı. Galip, Fazlallah'ın şehir şehir gezerek, dünyanın anlamını ilk bakışta teslim eden bir yer olmadığını, sırlarla kaynaştığını, bu sırlara ulaşabilmek için harflerin esrarını bilmek gerektiğini vaaz ettiğini okurken bir iç huzuru duydu: Beklediği ve hep istediği gibi, kendi dünyasının da sırlarla kaynaştığı kolaylıkla kanıtlanmıştı sanki. Galip duyduğu iç huzurunun, bu kanıtın basitliğiyle ilgili olduğunu da seziyordu: Dünyanın sırlarla kaynaşan bir yer olduğu doğruysa, masanın üzerinde gördüğü kahve fincanının, küllüğün, kitap açacağıının ve hatta açacağın yanında dalgın bir yengeç gibi dinlenen kendi elinin de işaret ettiği ve bir parçası olduğu gizli dünyanın varlığı gerçektir. Rüya bu dünyadaydı. Galip bu dünyanın eşiğindeydi. Az sonra, harflerin sırrıyla içeri girecekti.

Bunun için dikkatle biraz daha okuması gerekiyordu. Fazlallah'ın hayatını ve ölümünü yeniden okudu. Kendi ölümünü rüyasında gördüğünü ve ölümüne bir rüya görür gibi gittiğini anladı. Allah'a değil harflere, insanlara ve putlara tapıyor, kendini Mehdi ilan ediyor ve *Kuran*'ın gerçek ve görünen anlamına değil gizli ve görünmez anlamı dediği kendi hayallerine iman ediyor diye zındıklıkla suçlanmış, yakalanmış, yargılanmış ve asılmıştı.

Fazlallah'ın ve yakınlarının öldürülmesinden sonra İran'da tutunmakta zorlanan Hurufilerin Anadolu'ya geçişi, Fazlallah'ın halifelerinden şair Nesimi sayesinde olmuştu. Fazlallah'ın kitaplarıyla Hurufiliğe ilişkin elyazmalarını sonraları Hurufiler arasında efsanevi bir nitelik kazanacak yeşil bir sandığa yükleyen şair, Anadolu'yu şehir şehir gezerek, örümceklerin uyukladığı ücra medreselerde, kertenkelelerin kaynaştığı miskin tekke-

lerinde yeni yandaşlar bulmuş, yetiştirdiği halifelerine yalnız *Kuran*'ın değil, dünyanın da sırlarla kaynaştığını göstermek için, çok sevdiği satranç oyunundan çıkarılmış kelime ve harf oyunlarına başvurmuştu. İki mısırda, sevgilisinin yüzündeki hattı ve beni harfle noktaya, bu harfle noktasını deniz dibindeki süngerle inciye, kendisini bu inci peşinde ölen dalgıca, ölüme istekle dalan bu dalgıcı Tanrı'ya koşan âşığa ve böylece, daireyi tamamlayarak, Tanrı'yı da sevgilisine benzeten şair Nesimi, Halep'te tutuklanmış, uzun uzun yargılanmış, derisi yüzülerek öldürülmüş, ölüsü asılarak şehirde teşhir edildikten sonra, yedi parçaya ayrılan cesedi ibret olsun diye kendine taraftar bulduğu ve şiirlerinin ezberlendiği yedi ayrı şehre gömülmüştü.

Nesimi'nin etkisiyle Bektaşiler arasında Osmanoğlu ülkesinde hızla yayılan Hurufilik, İstanbul'un İethinden on beş yıl sonra, Fatih Sultan Mehmet'i de heyecanlandırmıştı. Padişahın elinde Fazlallah'ın risaleleri, dünyanın esrarından, harflerin sorduğu sorulardan ve yeni yerleştiği sarayından seyrettiği Bizans'ın sırlarından söz ettiğini, elleriyle bir bir işaret ettiği her bacanın, her kubbenin, her ağacın yeraltındaki başka bir âlemin esrarına nasıl anahtar olabileceğini araştırdığını çevresindeki ulema öğrenince, bir kumpas düzenleyip Sultana yakınlaşabilen Hurufileri diri diri yaktırmışlardı.

II. Dünya Savaşı'nın başında, Erzurum yakınlarında, Horasan'daki bir matbaada gizlice basıldığı elyazısıyla son sayfasına eklenmiş bir nottan anlaşılan (ya da öyle anlaşılсын istenen) bir küçük kitapta, Galip, Fatih'in oğlu II. Beyazıt'a yapılan başarısız suikasttan sonra, boynu vurulan ve yakılan Hurufileri yanarken gösteren bir resim gördü. Başka bir sayfada, Kanuni Süleyman'ın sürgün emrine boyun eğmediği için yakılan Hurufiler de aynı çocuksu çizgilerle ve aynı dehşet ifadesiyle resmedilmişlerdi. Dalgalanarak gövdeleri saran alevlerin içinde aynı "Allah" kelimelerinin aynı elif'leri ve lam'ları gözüküyor, daha da tuhafı, Arap harfleriyle cayır cayır yanan gövdelerin gözlerinden Latin alfabesinin O'lar, U'lar ve C'lerle bezenmiş gözyaşları fışkırıyordu. Galip, 1928'deki "Alfabe Devrimi", Arap harflerinden Latin harflerine geçiş üzerine ilk Hurufi yorumuna bu resimde rastladı, ama akli daha o sıralarda çözülmesi gereken sırrın for-

mülünde olduğu için gördüğünü anlamlandıramadan kutudan bulduklarını okumaya devam etti.

Allah'ın asıl niteliğinin bir "gizli hazine", bir "kenz-i mahfi", bir esrar olduğuna ilişkin sayfalarca yazı okudu. Bütün sorun bu esrara ulaşabilmenin yolunu bulmaktı. Bütün sorun bu esrarın dünyada yansıdığını anlamaktı. Bütün sorun esrarın her yerde, her şeyde, her nesnede, her insanda görüldüğünü kavramaktı. Dünya bir ipuçları deniziydi; her damlasında arkasındaki esrara varacak bir tuz tadı vardı. Galip yorgun ve kızarmış gözlerle okudukça bu denizin sırlarına gireceğini biliyordu.

Belirtileri her yerde ve her şeyde olduğu için, esrar da her yerde ve her şeydeydi. Tıpkı şiirlerdeki sevgilinin yüzü, inciler, güller, şarap kadehleri, bülbüller, sırma saçlar, geceler ve alevler gibi, Galip okudukça, çevresindeki nesnelerin de hem kendilerinin, hem de yavaş yavaş yaklaştığı bu esrarın birer işareti olduklarını çok iyi görüyordu. Üzerine lambanın soluk ışığı vuran perdenin, Rüya'nın anılarıyla kaynaşan eski koltukların, duvarlardaki gölgelerin, korkutucu telefon ahizesinin bu kadar anlam ve hikâyeyle yüklü olması Galip'e çocukluğunda bazan hissettiği gibi, farkına varmadan bir oyuna girdiği duygusunu verdi: Herkesin bir başka kişiyi, her şeyin bir başka şeyi taklit ettiği bu korkutucu oyundan, tıpkı çocukluğundaki gibi bir başkası olabilirse çıkabileceğine inandığı için belli belirsiz bir güvensizlik duyarak ilerlemeye devam etti. "Korkuyorsan, lambayı yakayım," derdi Galip birlikte karanlıkta oynadıkları zamanlar Rüya'nın da aynı korkuya kapıldığını anladığında. "Yakma," derdi oyunu ve korkuyu seven cesur Rüya. Galip okudu.

17. yüzyılın başında bazı Hurufiler, Anadolu'yu allak bullak eden Celâli isyanları sırasında paşalardan, kadılardan, haydutlardan, imamlardan kaçan köylülerin boşalttıkları ücra köylere yerleşmişlerdi. Galip bu Hurufi köylerindeki mutlu ve anlamlı hayatı anlatan uzunca bir şiirin dizelerini sökmeye çalışırken, Rüya'yla geçirdiği kendi çocukluk günlerinin mutluluk anılarını yeniden hatırladı.

O eski ve uzak ve mutlu zamanlarda anlamla hareket bir-di. O cennet çağlarda evlerimize doldurduğumuz eşyalarla o eşyalara ilişkin hayallerimiz hep birdi. O mutluluk yıllarında

elimize aldığımız aletlerin ve eşyaların, hançerlerin ve kalemlerin yalnızca gövdelerimizin değil, ruhlarımızın da bir uzantısı olduğunu herkes bilirdi. O zamanlar şairler ağaç deyince herkes tastamam bir ağacı hayalinde canlandırabilir, şiirin içindeki kelimenin ve ağacın, hayatın ve bahçenin içindeki şeyi ve ağacı işaret edebilmesi için uzun uzun hüner gösterip yaprakları ve dalları saymaya gerek olmadığını herkes bilirdi. Kelimelerle anlattıkları şeylerin birbirine çok yakın olduğunu o zamanlar herkes o kadar bilirdi ki, dağlar arasındaki o hayalet köye sis indiği sabahlarda, kelimelerle anlattıkları şeyler birbirine karışırdı. O sisli sabahlarda uykularından uyananlar rüyalarla gerçekliği, şiirlerle ılayatı ve adlarla insanları da birbirlerinden ayıramazlardı. O zamanlar hikâyelerle hayatlar o kadar gerçektir ki, kimsenin aklına, hangisi hayatın aslı, hangisi hikâyenin aslı diye sormak gelmezdi. Rüyalar yaşanır, hayatlar yorumlanırdı. O zamanlar, her şey gibi insanların yüzleri de o kadar anlamlıydı ki, okuma yazma bilmeyenler ve alfayı meyve, a'yı şapka ve elif'i mertek sananlar bile, yüzlerimizin üzerlerindeki apaçık anlamın harflerini kendiliğinden okumaya başlardı.

Galip, o uzak ve mutlu zamanlardaki insanların daha zamanı bile tanımadıkları günleri anlatmak için, şairin tasvir ettiği akşamüstlerinde ufuktaki portakal renkli güneşin nasıl hiç kıpırdamadığını ve cam ve kül rengindeki hareketsiz denizin üzerinde esmeyen bir rüzgârla yelkenlerini şişiren kalyonların, yol almalarına rağmen nasıl hiç yer değiştirmediklerini okurken, bu denizin kıyısında hiçbir zaman kaybolmayacak birer serap gibi yükselen bembeyaz camilerle onlardan da beyaz minarelerle karşılaştığında, 17. yüzyıldan da günümüze kadar gizli kalmış Hurufi hayal ve hayatının İstanbul'u da kucakladığını anladı. Üç şerefeli beyaz minareler arasında ufka doğru kanat çırpıp leyleklerin, ankaların, albatrosların ve simurgların gökte asılı kalmış gibi yüzyıllarca İstanbul'un kubbeleri üstünde nasıl salındıklarını ve hiçbiri birbirini dik kesmeyen ve nasıl keseceği de hiç belli olmayan İstanbul sokaklarındaki her gezintinin sonsuzluğa yapılmış bir bayram yolculuğu gibi eğlenceli ve baş döndürücü olduğunu ve bu gezintilerden sonra, yolcunun

sokaklarda çizdiği eğrileri haritanın üzerinde parmağı ile izlediğinde gördüğü resimlerden kendi yüzünün üzerindeki harflerin ve hayatının esrarını nasıl hemen kavrayıverdiğini ve sıcak ve mehtaplı yaz gecelerinde kuyulara sarkıtılan kovalar, buz gibi su kadar esrarın ve yıldızların işaretleriyle de geri döndüğünde, herkesin nasıl sabahlara kadar işaretlerin anlamından ve anlamın işaretlerinden dem vuran şiirler söylediğini Galip okurken, hem su katılmamış Hurufiliğin altın çağının bir zamanlar İstanbul'da da yaşandığını, hem de Rüya'yla kendi mutluluk yıllarının çoktan geride kaldığını anlamıştı. Ama kısa sürmüş olmalıydı bu mutlu ve altın çağ. Çünkü esrarın apaçık olduğu altın çağdan hemen sonra sırların daha da karıştığını, tıpkı hayalet köylerdeki Hurufiler gibi, bazılarının anlamı iyice gizlemek için kandan, yumurtadan, boktan ve kıldan yaptıkları iksirlerden medet umduklarını, bazılarının ise İstanbul'un gizli köşelerindeki evlerinde gizlerini gömmek için dehlizler kazdığını okudu Galip. Dehlizciler kadar talihli olamayan bazılarının, yeniçeri isyanına katıldıkları için yakalanıp asıldıkları ağaçlarda, boyunlarındaki yağlı ilmiğin kravat gibi sıkıştırmasıyla büzülen yüzlerinde harflerin biçimsizleştiğini ve gece yarıları kenar mahallelerdeki tekkelere ellerinde sazları Hurufi sırlarını fısıldamaya giden âşıkların tam bir anlayışsızlık duvarı ile karşılaştıklarını da okudu. Bütün bu belirtiler, ücra ve hayalet köyler kadar, İstanbul'un da gizli köşelerinde, esrarlı sokaklarında yaşanan o altın çağın büyük bir mutsuzlukla kesintiye uğradığını doğruluyordu.

Kenarlarını farelerin kemirdiği ve bazı köşelerinde camgöbeği ve göztaşı rengindeki küfçiçeklerinin hoş bir kâğıt ve nem kokusuyla açtığı eski şiir kitabının son sayfasına gelince, Galip, bu konudaki daha geniş bilginin başka bir risalede ele alındığını belirten bir nota rastladı. Risalenin son sayfalarına eklenmiş yayınevi ve basımevi adresleri ve dizgi ve baskı tarihleri ile yekahenk şiirin son mısraları arasına Horasanlı dizgicinin küçük puntolarla sığıştırdığı uzunca ve düşük bir cümleye göre, gene Erzurum yakınlarındaki Horasan'da aynı dizinin yedinci kitabı olarak yayımlanan *Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı* adlı bu eser, F.M. Üçüncü tarafından kaleme alınmış ve İstanbullu gazeteci Selim Kaçmaz'ın övgülerine de mazhar olmuştu.

Galip, kelime ve harf hayalleri ve Rüya'nın düşleriyle dumanlanan bir uykusuzluk ve yorgunlukla Celâl'in gazeteciliğe ilk başladığı yılları hatırladı. O günlerde, Celâl'in harf ve kelime oyunları ile ilişkisi "Bugünkü Falınız" ve "İster İnan İster İnanma" köşelerinde eş-dost-akrabaya ve sevgililerine özel selamlar yollamaktan ileri gitmiyordu. Kâğıt, dergi ve gazete tomarları içerisinde risaleyi hırsla aradı. Ortalığı iyice altüst ettikten sonra, biraz da umutsuzlukla baktığı kutulardan birinde, altmışlı yılların başında Celâl'in kesip sakladığı çeşitli gazete kesikleri, yayımlanmamış polemik yazıları ve bazı tuhaf fotoğraflar arasında kitabı bulduğunda, saat gece yarısını çoktan geçmiş, şehrin sokaklarında, sıkıyönetim dönemlerinde gece sokağa çıkma yasağı ilan edildiği zaman duyulan o umut kırıcı ve ürpertici sessizlik başlamıştı.

Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı, yayımlandığı ya da yayımlanmak üzere olduğu ilan edilen bu çeşit birçok "eser" gibi, yıllar sonra ve başka bir şehirde yayımlanabilmişti ancak: 1962'de, Galip'in o zamanlar bir matbaası olduğuna şaşıttığı Gördes'te, iki yüz yirmi sayfalık bir kitap olarak. Sararmış kapakta kötü klişe ve mürekkeple basılmış karanlık bir resim vardı: İki yanına kestane ağaçları dizili bir yol, sonsuzluğun kaybolan perspektifine gidiyordu. Kestane ağaçlarının her birinin arkasında ise harfler vardı, tüyler ürpertici korkunç harfler.

İlk bakışta kitap, o yıllarda "idealist" subaylarca sık sık yazılan "İki Yüz Yıldır Batı'ya Neden Yetişemiyoruz?", "Acaba Nasıl Kalkınırız" türünden kitaplardan birine benziyordu. Yazarın kendi parasıyla ücra bir Anadolu kasabasında bastırılan o kitaplardaki ithaflardan biri de vardı başında: "Harp okulu öğrencisi! Bu ülkeyi kurtaracak olan sensin!" Ama, sayfaları çevirmeye başlayınca Galip, bambaşka bir "eser" karşısında olduğunu anladı. Koltuktan kalktı, Celâl'in masasına geçti ve dirseklerini kitabın iki yanına koyup dikkatle okumaya başladı.

Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı ilk ikisinin başlığı kitabın adında buluşan üç ana kısımdan oluşuyordu. Birinci bölüm, "Esrar-ı Huruf", Hurufiliğin kurucusu Fazlallah'ın hayat hikâyesiyle açılıyordu. Hikâyeye F.M. Üçüncü laik bir boyut eklemiş, Fazlallah'ın mutasavvıf ya da mistik yönünden çok,

akılcı, felsefeci, matematikçi ve dilbilimci kişiliğini öne çıkar-mıştı. Fazlallah bir peygamber, bir Mehdi, bir şehit, bir aziz, bir evliya olduğu kadar ve belki de bunlardan daha çok, ince düşünen bir filozof, bir dehaydı; ama “bize özgü” bir kişiydi. Bu yüzden Batılı Oryantalistlerin yaptığı gibi, Fazlallah’ın düşüncelerini panteizm, Plotinusçuluk, Pitagoras ya da kabala etkisiyle açıklamaya kalkmak, bütün ömrü boyunca karşı olduğu Batı düşüncesiyle Fazlallah’ı vurmaktan başka bir şey değildi. Fazlallah su katılmamış bir Doğuluydu.

FM. Üçüncü’ye göre, Doğu ve Batı, dünyanın iki yarısını paylaşıyorlardı: İyi ile kötü, ak ile kara, şeytan ile melek gibi bütünyle birbirinin tersi, reddi, karşıtıydılar. Bu iki âlemin, hayalperestlerin sandığı gibi, birbirleriyle uzlaşıp barış içinde yaşamalarına imkân yoktu hiç. İki âlemden biri her zaman üstün gelmiş, her zaman iki dünyadan biri efendi, öteki köle olmak zorunda kalmıştı. Bu bitip tükenmeyen ikizler savaşına örnek olsun diye, İskender’in bir kılıç darbesiyle düğümü (yani “şifreyi” diyordu yazar) çözdüğü Gordium’dan (Kördüğüm’den) Haçlı Seferleri’ne, Harun Reşit’in Charlmagne’a yolladığı sihirli saatin üzerindeki çift anlamlı harf ve rakamlardan Annibal’in Alpler’i geçişine, Endülüs’teki İslam zaferinden (Kurtuba Camii’nin sütun sayısı üzerine bütün bir sayfa ayrılmıştı), kendisi de bir Hurufi olan Fatih Mehmet’in Bizans’ı ve İstanbul’u ele geçirişine, Hazar devletinin çöküşünden Osmanlıların önce Doppio (Beyaz Kale), sonra Venedik önünde yenilgiye uğramasına kadar özel bir anlamla yüklü bir dizi tarihsel olay gözden geçirilmişti.

FM. Üçüncü’ye göre bütün bu tarihsel gerçekler, daha önceden Fazlallah’ın eserlerinde üstü örtülü olarak ifade ettiği önemli bir noktaya işaret ediyordu. Doğu’nun ve Batı’nın birbirlerine üstün geldikleri dönemler rastlantısal değil, mantıksaldı. Bu âlemlerden hangisi “o tarihsel dönemde” dünyayı içinde sırlar kaynaşan, çift anlamlı, esrarlı bir yer olarak görmeyi başarırsa o âlem ötekini yenip eziyordu. Dünyayı basit, tek anlamlı, esrarı olmayan bir yer olarak görenler ise yenilgiye, bunun kaçınılmaz sonucu olan köleliğe mahkûmdular.

İkinci bölümü, FM. Üçüncü, esrarın kaybının ayrıntılı bir tartışmasına ayırmıştı. İster antik Yunan felsefesindeki “İdea”yı, is-

ter Neo Platoncu Hristiyanlığın Tanrı'sını, ister Hint Nirvana'sını, ister Attar'ın Simurg kuşunu, ister Mevlânâ'nın "sevgili"sini, ister Hurufilerin "Gizli Hazine"sini, ister Kant'ın "noumena"sını, ister bir dedektif romanındaki suçlu kişiyi anlatsın, esrar her seferinde dünyanın içine gizlenmiş bir "merkez" anlamına geliyordu. Demek ki, diyordu F.M. Üçüncü, bir uygarlığın "esrar" düşüncesini kaybetmesinden, düşüncesinin "merkez"den yoksunlaşarak düzenini kaybetmesini anlamak gerekiyor.

Galip, sonraki sayfalarda Mevlânâ'nın, "sevgilisi" Şems-i Tebrizi'yi neden öldürmek zorunda kaldığına, bu ölümle "tesis ettiği" esrarı korumak için neden Şam'a gittiğine, bu şehirdeki gezintilerinin ve araştırmalarının "esrar" düşüncesini ayakta tutmaya neden yetmediğine ve Mevlânâ'nın Şam'daki yürüyüşleri sırasında düşüncesinin kaybolmakta olan "merkezini" bulmak için uğradığı köşelere ilişkin, anlamını çözemediği satırlar okudu. Suçlusu bulunamayarak bir cinayet işlemenin ya da ortalıktan sırra kadem basar gibi kaybolmanın kayıp esrarı yeniden kurmak için iyi bir yöntem olduğunu söylüyordu yazar.

Daha sonra F.M. Üçüncü, Hurufilerin en önemli konusu olan "harflerle yüzler" ilişkisine girmişti. Fazlallah'ın *Cavidan-name*'sinde yaptığı gibi, gizlenen Tanrı'nın insan suratında görüldüğünü belirtmiş, uzun uzun insan yüzündeki hatları incelemiş, bu hatların Arap harfleriyle ilişkisini kurmuştu. Nesimi, Rafii, Misali, Bağdatlı Ruhi ve Gül Baba gibi Hurufi şairlerinin dizelerinin uzun uzun tartışıldığı çocuksu sayfalardan sonra, bir mantık kuruluyordu: Mutluluk ve zafer çağlarında, tıpkı içinde yaşanılan dünya gibi, hepimizin yüzü de anlamlıydı. Bu anlamı dünyanın içinde esrar ve yüzlerimizde harfler gören Hurufilere borçluyduk. Hurufiliğin kayboluşuyla, demek ki, dünyamızdaki esrar kadar, yüzlerimizdeki harfler de kaybolmuştu. Boştu artık yüzlerimiz, üzerlerinden eskisi gibi bir şey okumaya olanak yoktu onların; kaşlarımız, gözlerimiz, burunlarımız, bakışlarımız, ifadelerimiz, boş yüzlerimiz anlamsızdı. Masadan kalkıp aynada kendi yüzüne bakmak geliyordu Galip'in içinden, ama dikkatle okudu.

Türk, Arap ve Hint film yıldızlarının yüzlerinde görülen ve Ay'ın görünmeyen yüzünü düşündürten tuhaf topografya kadar, fotoğraf sanatının insanlara yöneldikçe korkutucu ve

karanlık sonuçlar vermesi de yüzlerimizdeki bu boşlukla ilgiliydi. İstanbul'un, Şam'ın ya da Kahire'nin sokaklarını dolduran insanların, gece yarıları mutsuzluktan inleyen hayaletler gibi birbirlerine benzemesi ve çatık kaşlı erkeklerin hep aynı bıyıkları bırakması ve hep aynı başörtüsünü takan kadınların çamurlu kaldırımlarda yürürlerken hep aynı şekilde önlerine bakmaları bu boşluk yüzündendi. Demek ki, yapılması gereken şey yüzlerimizin üzerindeki bu boşluğu yeniden anlamlandırarak, yüzlerimizin üzerinde Latin harflerini görecek yeni bir dizge kurmaktır. Kitabın ikinci bölümü, bu işin "Keşfü'l-Esrar" adlı üçüncü bölümde yapılacağını müjdeleyerek bitiyordu.

Galip kelimeleri iki anlamda kullanan ve onlarla çocuksu bir saflıkla oynayan F.M. Üçüncü'yü sevmişti. Celâl'i hatırlatan bir yan vardı onda.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Uzun Süren Bir Satranç Oyunu

"Harun Reşit, zaman zaman tebdil ederek Bağdat'ı gezer ve halkının kendisi ve idaresi hakkında ne düşündüğünü öğrenmek istermiş. İşte bu akşam da yine..."

Binbir Gece Masalları

Yakın tarihimizde "Demokrasiye Geçiş" diye bilinen dönemlerden birinin karanlık noktalarına ışık tutan bir mektup, adının açıklanmasını istemeyen bir okurumun, haklı olarak açıklanmasını istemediği rastlantılar, zorunluluklar ve ihanetlerle döşeli bir yoldan eline geçmiş. O zamanki diktatörümüzün yurtdışındaki oğullarından ya da kızlarından birine yazdığı anlaşılan mektubu, üslubuna –paşa üslubuna– hiç dokunmadan köşemde yayımlıyorum:

Cumhuriyetimizin kurucusunun öldüğü oda bile o kadar sıcak ve boğucuydu ki, altı hafta önce o ağustos gecesinde, yalnız Atatürk'ün öldüğü dokuzu beş geçeyi gösteren ve rahmetli

anneni şaşırttığı için sizleri hep güldüren ayaklı altın saatin değil, Dolmabahçe Sarayı'ndaki bütün saatlerin, İstanbul'daki bütün saatlerin durduğunu, korkunç sıcaktan hareketin, düşüncenin, zamanın kaskatı kesildiğini sanıyordu insan. Boğaz'a bakan ve her zaman perdeleri dalgalanan pencerelerde tek bir kıpırtı yoktu; yarı karanlıkta rıhtım boyunca dizilen nöbetçiler, sanki benim emrim yüzünden değil, zaman durduğu için mankenler gibi hareketsiz kesilmişlerdi. Yıllardır yapmak isteyip de kararını veremediğim şeye girişmenin zamanı olduğunu hissederek dolabımdaki köylü elbiselerini giydim. Sarayın artık hiç kullanılmayan Harem Kapısı'ndan dışarı süzülürken kendimi cesaretlendirmek için, benden önce, son beş yüz yılda, bu yan kapıdan, İstanbul'un öteki saraylarının, Topkapı'nın, Beylerbeyi'nin, Yıldız'ın arka kapılarından çıkarak özledikleri şehir hayatının karanlıkları içinde kaybolan nice padişahın sağ salim geri döndüklerini hatırlattım kendime.

İstanbul ne kadar değişmiş! Zırlı Chevrolet'nin pencereleri yalnız kurşun değil, şehrimin, sevgili şehrimin gerçek hayatını da geçirmezlermiş meğer. Saray duvarından ayrıldıktan sonra, Karaköy'e doğru yürürken bir satıcıdan helva aldım kendime, şekeri fazlaca yakılmıştı. Açık kahvelerde tavla, kâğıt oynayan, radyo dinleyen erkeklerle konuştum. Muhallebici dükkânlarında müşteri bekleyen orospuları, lokanta vitrinlerindeki kebabları işaret ederek dilenen çocukları gördüm. Yatsı namazından çıkan kalabalıklara karışmak için cami avlularına girdim, arka mahallelerdeki bahçeli aile çayhanelerinde oturup herkesle birlikte çay içtim, çekirdek yedim. İri parke taşlarıyla kaplı ara sokakların birinde, komşu misafirliğinden dönen bir genç anayla baba gördüm: Başörtülü kadın, uyuklayan oğlunu omzunda taşıyan kocasının koluna nasıl bir bağlılıkla yaslanmıştı bir bilsen. Gözlerim yaşlandı.

Hayır, vatandaşlarımın mutluluğu ya da mutsuzluğu için kederlenmiyordum: Bu özgürlük ve hayal gecemde bile, vatandaşlarımın kırık dökük ama gerçek hayatlarına tanık olmak, bende gerçeğin dışına düştüğüm duygusunu, rüyalardan çıkma kederi ve korkuyu yeniden alevlendirmişti. İstanbul'a bakarak bu hayal ve korkudan kurtulmaya çalıştım. Pastane vitrinleri-

ne bakarken, gece son seferlerinden dönen güzel bacalı Şehir Hatları vapurlarından inen kalabalıkları seyrederken gözlerim gene, gene sulanıyordu.

Sokağa çıkma yasağının başlayacağı saat yaklaşıyordu. Dönüş yolumda suyun serinliğini hissederim diye, Eminönü'nde bir kayıkçıya yanaştım, elli kuruş verip beni gezdire gezdire, karşı kıyıya bir yere, Karaköy'e ya da Kabataş'a bırakmasını söyledim. "Sen aklını ekmek peynirle mi yedin be adam!" dedi bana. "Başkan Paşamız'ın her gece bu saatlerde motoruyla gezdiğini, denizde kimi görürse yakalayıp zindana attırdığını bilmiyor musun?" Üzerine benim resimlerimi bastıkları için düşmanlarımın ne dedikodular çıkardıklarını çok iyi bildiğim o pembe banknotlardan bir deste çıkarıp karanlıkta uzattım. "Sandalınla açılırsak bana bu Başkan Paşa'nın motorunu gösterir misin?" "Şu çaputun altına gir ve sakın kıpırdama!" dedi parayı kaptığı eliyle sandalının başaltındaki bir köşeyi işaret ederken. "Allah bizi korusun!" Küreklerini çekti.

Ne yöne gittik karanlık denizde, Boğaz'a mı, Haliç'e mi, yoksa Marmara'ya mı, bilemiyordum. Durgun deniz, karanlık şehir kadar sessizdi. Yattığım yerden suyun üzerindeki belli belirsiz, ipince bir sisin kokusunu duyuyordum. Uzaktan yaklaşan motorun gürültüsünü işitince, "Geliyor işte!" diye fısıldadı kayıkçı. "Her gece gelir!" Sandalımız midyeyle kaplı liman dubalarının arkasına saklandığında, bir projektörün çevresini sorgular gibi sağa sola dönen, şehrin, sahilin, denizin, camilerin üzerinde acımasızca gezinen ışık hüzmelerinden gözlerimi alamadım. Ağır ağır yaklaşan iri beyaz teknenin kendisini gördüm sonra; küpeştesinde, sırtlarında cankurtaran yelekleri ve silahları, bir dizi nöbetçi vardı; daha yukarıda kaptan köşkü ve bir kalabalık ve onların üzerindeki bir yükseltide sahte Başkan Paşa tek başına! Yarı karanlıkta, gölgenin içinde olduğu için ilerleyen teknede onu zar zor seçiyordum, ama karanlığın ve incecik sisin içinden, benim gibi giyindiğini görebilmiştım. Sandalcıdan onu takip etmesini istedim, ama boşuna: Sokağa çıkma yasağının başlamak üzere olduğunu, canını sokakta bulmadığını söyleyip beni Kabataş'a bıraktı. Tenha sokaklardan sessizce sarayımıza döndüm.

Gece onu düşündüm, benzerimi, sahte paşayı, ama kim ol-

duğunu ya da denizin ortasında ne yaptığını değil; onun aracılığıyla kendimi düşünebildiğim için onu düşündüm. Onu daha iyi izleyebilmek için, sabah, sıkıyönetim komutanlarından, gece sokağa çıkma yasağının bir saat ileriye atılmasını istedim: Radyolardan benim bir konuşmamla birlikte hemen duyurdular. İşe bir yumuşama havası vermek için tutukluların bir kısmının salıverilmesini de emrettim, bıraktılar.

İstanbul ertesi gece daha neşeli miydi? Hayır! Bu, halkımın bitip tükenmez hüznünün yüzeysel muhaliflerimin iddia ettikleri gibi, siyasi baskıdan değil, daha derin, daha vazgeçilmez bir kaynaktan beslendiğini kanıtlar. Ertesi gece, sigara ve kahve içiyorlar, çekirdek ve dondurma yiyorlar ve gene aynı dalgınlık ve hüznle kahve radyolarından benim yasak saatlerini azaltan konuşmamı dinliyorlardı; ama ne kadar da gerçektiler! Onlar arasındayken, bir türlü uyanamadığı için gerçek insanlar arasına dönemeyen bir uykudagezerin acılarını hissediyordum. Eminönü'nde kayıkçıyı, nedense, beni bekler buldum. Hemen denize açıldık.

Rüzgârlı, dalgalı bir geceydi bu sefer: Sanki Başkan Paşa, bir işareten tedirgin olmuş gibi gecikerek bizi bekletti. Kabataş açıklarında, bu sefer başka bir dubanın ardından önce gemisini ve sonra Başkan Paşa'nın kendisini seyrederken, onun güzel olduğunu düşündüm; –eğer bu kelimeler yan yana gelirse– güzel ve gerçek: Mümkün müdür bu? Kaptan kulesinde toplanmış kalabalığın üzerinden İstanbul'a, insanlara ve sanki tarihe çevirmişti gözlerinin projektörlerini. Ne görüyordu?

Sandalcının cebine bir deste pembe banknot sıkıştırdım, küreklere asıldı. Dalgalarla çalkalana sallana Kasımpaşa'da, tersane yakınlarında onlara yetiştik ve ancak uzaktan seyredebildik: Aralarında benim Chevrolet'nin de olduğu siyah ve lacivert arabalara binip bir anda Galata'nın karanlıklarına doğru kayboldular. Kayıkçı geç kaldığımızdan, yaklaşan yasak saatinden söz ediyordu.

Dalgalı denizde uzun uzun sallandıktan sonra, karaya ayak bastığımda hissettiğim “gerçekdışılık” duygusunun bir denge sorunu olduğunu sandım önce; ama değildi. Çünkü iyice geç kaldığımız için boşalan sokaklarda, kendi yasağımla tenhalaşan caddelerde yürürken aynı gerçekdışına düşme duygusuna öyle

bir kapıldım ki, gözlerimin önünde ancak rüyalarımda görebileceğimi sandığım bir görüntü belirdi. Fındıklı'dan Dolmabahçe'ye doğru uzanan yolda, köpek sürülerinden başka kimsecikler yoktu: Yirmi adım ötemde, arabasını acele acele iterken dönüp dönüp bana bakan bir mısırcı hariç. Bakışlarından benden korktuğunu, benden kaçtığını anlıyordum ve hemen korkması gereken şeyin yol boyunca sıra sıra dizili iri kestane ağaçlarının arkasında gizli olduğunu söylemek istiyordum ona; ama bir rüyadaki gibi söyleyemiyordum bunu; ve bir rüyadaki gibi, söylemek istediğim şeyi söyleyemediğim için korkuyor ya da korktuğum için söyleyemiyordum. Korktuğum şey de, ben hızlandıkça ve ben hızlandım diye mısırcı hızlandıkça, yanımızdan ağır ağır akan ağaçların arkasındaydı; ama bunun ne olduğunu bilmiyordum ve daha kötüsü bu korkunç görüntünün bir rüya olmadığını da biliyordum.

Ertesi sabah, aynı korkuların bir daha tekrarlanmasını istemediğim için, gece sokağa çıkma saatinin iyice ileriye alınmasını ve tutukluların bir kısmının daha saliverilmesini istedim. Bu konuda bir açıklama bile yapmadım; radyodan eski konuşmalarımın birini yayınladılar.

Bu sefer de şehrin sokaklarında aynı görüntüleri göreceğimi, hiçbir şeyin hiçbir zaman değişmeyeceğini hayattan öğrenmiş ihtiyarların deneyimiyle biliyordum ve yanılmadım: Bazı bahçeli yaz sinemaları gösteri saatlerini ileriye almışlardı, o kadar. Pamuk helva yapan satıcıların boyadan pembeleşmiş elleri de aynı renkti, rehberleriyle de olsa gece sokağa çıkmaya cesaret edebilen Batılı turistlerin beyaz yüzleri de.

Eski yerinde kayıkçımlı beni bekler buldum. Hatta aynı şeyi sahte paşa için de söyleyebilirim. Suya açıldıktan az sonra onunla karşılaştık. Hava ilk geceki gibi durgundu, ama o belli belirsiz sis yoktu. Denizin karanlık aynasında minareleri, şehrin ışıklarını görebildiğim kadar, gene aynı yerde, kaptan köşkünün üstündeki yükseltide, Paşa'yı da görebiliyordum: Gerçektir. Üstelik o aydınlık gecede her gerçek kişinin yapacağı gibi o da bizi görmüştü.

Kayıgımız, onun peşinden Kasımpaşa iskelesine sokuldu. Usulca karaya atlamıştım ki, askerden çok pavyon kabadayısına benzeyen adamları üzerime atılıp kollarımdan yakaladılar: Ne işim vardı burada, bu saatte? Sokağa çıkma yasağının başlamasına

daha vakit olduğunu söylüyordum telaşla; Sirkeci’de otelde kalan zavallı bir köylüydüm ben, köyüme dönmeden önce son gece bir sandal gezintisine çıkmıştım. Paşa’nın yasağından haberim yoktu... Ama korkan sandalcı her şeyi anlattı, adamları da bize yaklaşan Başkan Paşa’larına. “Sivil” kıyafetler içinde de olsa, Paşa daha çok bana benziyordu, ben de daha çok bir köylüye. Bizleri bir daha dinledikten sonra emretti: Sandalcı gidebilirdi, ben onunla gelecektim.

Limandan çıkarken zırhlı Chevrolet’nin arka koltuğunda ben ve Başkan Paşa yalnızdık. Ses geçirmez bir camla –benim Chevrolet’nde olmayan bir ayrıntı– ayrılmış ön koltukta oturan ve araba kadar sessiz ve fark edilmez şoförün varlığı yalnızlığı-mızı azaltmıyor, artırıyor.

“İkimiz de yıllardır bugünü bekliyorduk!” dedi Paşa benimkine hiç benzemediğini sandığım bir sesle. “Ben, beklediğimi bilerek, sen beklediğini bilmeden bekliyorduk. Ama ikimiz de biliyorduk böyle karşılaşacağımızı.”

Yarı tutkulu, yarı yorgun bir sesle, en sonunda hikâyesini anlatabilmenin heyecanından çok, onu en sonunda bitirebilmenin huzuruyla anlatıyordu. Harbiye’de aynı sınıftaymışız. Aynı hocalardan birlikte aynı dersleri almışız. Aynı soğuk kış gecelerinde birlikte gece eğitimine çıkar, aynı sıcak yaz günlerinde taşkışlamanın musluklarına suyun gelmesini birlikte bekler, izin günlerinde, çok sevdiğimiz İstanbul’a birlikte gezmeye çıkarmışız. O zaman anlamış her şeyin şimdi olduğu gibi gelişeceğini; tam şimdi olduğu gibi olmasa da.

O zaman, matematik dersinden en iyi notu almak, atış taliminde hedefi on ikiden vurmak, arkadaşlarımıza kendimizi daha çok sevdirmek ve en iyi sicille sınıf birincisi olmak için biz ikimiz gizli bir mücadele verirken anlamış benim ondan daha başarılı olacağımı ve rahmetli annenin durmuş saatlerine bakarken şaşıracağı sarayda benim oturacağımı. Bunun gerçekten bir “gizli” mücadele olması gerektiğini hatırlattım ona; çünkü Harbiye yıllarında ne herhangi bir sınıf arkadaşım la bir yarışma içinde olduğumu –sizlere de sık sık öğütlediğim gibi– ne de kendisini bir arkadaş olarak hatırlayabildiğimi söyledim. Hiç şaşırmadı. “Gizli” mücadelemizi de fark etmeyecek kadar benim kendime

güvendiğimi, kendi sınıfımdaki ya da öteki sınıflardaki öğrencilerden, teğmenlerden, hatta yüzbaşılardan daha o zamandan çok çok ileride olduğumu bildiği için, o bu mücadeleden çekilmiş zaten; benim arkamda silik bir taklit, başarının ikinci sınıf bir gölgesi olmak istemiyormuş çünkü: “Gerçek” olmak istiyormuş; bir gölge değil. O bunları anlatırken, ben benimkine pek de benzemediğini yavaş yavaş anladığım Chevrolet’nin pencerelelerinden İstanbul’un tenhalaşan sokaklarını seyrediyor ve arada bir gözlerimi iki koltuk arasında aynı durumda kıpırdamadan duran bacaklarımıza ve dizlerimize çeviriyordum.

Rastlantının hesaplarında hiçbir yeri olmadığını söyledi, daha sonra. Yoksul milletimizin, kırk yıl sonra bir diktatöre daha boyun eğeceğini ve İstanbul’u ona teslim edeceğini ve bu diktatörün bizim yaşlarımızda bir asker olacağını o zaman tahmin etmek için kâhin olmaya gerek yokmuş: Bu askerin “ben” olacağım sonucunu çıkarmak için de. Böylece, daha Harbiye’deyken, basit bir akıl yürütmeye bütün geleceği gözlerinin önünde belirmiş: Ya benim Başkan Paşa olacağım, geleceğin hayaletimsi İstanbul’unda herkes gibi gerçeklikle siliklik arasında, şimdiki zamanın kahrediciliğiyle geçmiş ve geleceğin hayalleri arasında gidip gelen yarı hayaletimsi bir gölge olacakmış ya da hiç olmazsa gerçek olabilmenin yeni bir yolunu aramaya verecekmiş bütün hayatını. Bu yolu bulmak için, ordudan atılacak kadar büyük, ama hapse düşmeyecek kadar küçük bir suç işlediğini, Harbiye komutanının kıyafetine girerek gece nöbetçileri teftiş ederken yakalanmayı başardığını anlattığında, bu silik öğrenciyi ilk defa hatırladım. Okuldan atıldıktan sonra, hemen ticarete girmiş. “Bizim ülkede zengin olmanın en kolay şey olduğunu herkes bilir!” dedi gururla. Buna karşın bu kadar çok yoksulumuzun olmasının nedeni ise, insanlarımıza bütün hayatları boyunca zengin olmanın değil, yoksul olmanın öğretilmesiymiş. Bir sessizlikten sonra ekledi: Gerçek olmayı, ona böylece, ben öğretmişim! “Sen!” dedi kelimenin üzerinde durarak. “Yıllarca bekledikten sonra, benden daha az gerçek olduğunu bu akşam şaşkınlıkla gördüğüm sen! Zavallı köylü!”

Uzun, çok uzun bir sessizlik oldu. Yaverimin gerçek bir Kayseri köylüsü kıyafeti diye övünerek düzdüğü elbiseler içinde,

gölünç olmaktan çok gerçekdışı olduğumu, hiç de istemediğim bir biçimde, bir rüyanın parçası haline getirildiğimi hissediyordum. Aynı sessizlikte, bu rüyanın arabanın pencerelerinden ağır çekilmiş bir film gibi akan karanlık İstanbul görüntüleriyle kurulduğunu da anladım: Boş sokaklar, kaldırımlar, kimsesiz alanlar: Yasak saatim gene gelmiş, şehir sanki boşalmıştı.

Mağrur sınıf arkadaşımın bana gösterdiği şeyin, benim yarattığım bu rüya şehirden başka bir şey olmadığını da biliyordum artık: İri servi ağaçlarının altında küçülerek büsbütün kaybolmuş ahşap evlerin arasından, mezarlıklarla iç içe geçerek rüyalar ülkesinin eşiğine gelmiş kenar mahallelerden geçtik. Birbirleriyle boğuşan köpek sürülerine terk edilmiş parke kaplı yokuşlardan indik, sokak lambalarının aydınlatmaktan çok kararttığı sert yokuşlardan çıktık. Rüyalardan başka bir yerde göremeyeceğimi sandığım kör çeşmeli, yıkık duvarlı, kırık bacalı hayalet sokaklardan geçerken, karanlığın içinde masal devleri gibi uyuklayan camileri tuhaf bir korkuyla seyrederken, yalnız sarayımda değil, bütün İstanbul'da zamanın durduğuna beni inandıran, havuzları kurumuş, heykelleri unutulmuş ve saatleri durmuş meydanlardan geçerken, taklidimin öğünerek anlattığı ticari başarılarını da, içinde bulunduğumuz duruma uygun diye anlattığı hikâyeleri de (Karısını âşığıyla yakalayan ihtiyar çobanın hikâyesiyle Harun Reşit'in Binbir Gece'nin birinde kaybolduğu hikâye) dinlemiyordum. Benim ve senin soyadını taşıyan cadde, sabaha doğru, öbür bütün caddeler, sokaklar ve alanlar gibi, gerçeklikten çok bir rüyanın uzantısıydı.

Mevlânâ'nın "resim yarışması hikâyesi" dediği bir rüyayı anlatıyordu ki, sabaha doğru bu kendini beğenmiş adamın bırakıldığını açıklayan bildiriye, gece sokağa çıkma yasağının kaldırıldığını, sana orada, Batılı dostlarımızın perde arkasını sordukları o bildiriye kaleme alıp radyolardan yayınlattım. Uykusuz geceden sonra, yatağımda uyumaya çalışırken gece boş alanların dolacağını, durmuş saatlerin kıpırdayacağını, çekirdek yenen kahvelerde, köprülerde, sinema kapılarında hayaletlerden ve rüyalarından daha gerçek bir hayat başlayacağını hayal ettim. Hayallerim ne kadar gerçekleşti de İstanbul benim gerçek olabileceğim bir haritaya dönüştü, bilemem, ama özgürlüğün, her

zamanki gibi, rüyalardan çok düşmanlarıma ilham verdiğini yaverlerimden anlıyorum. Gene çayhanelerde, otel odalarında, köprü altlarında toplanıp aleyhimize dümenler çevirmeye başlamışlar; şimdiden fırsatçılar gece yarıları saray duvarlarını anlamı çözölemeyen şifreli yazılarla dolduruyorlarmış; ama önemli değil bunlar: Artık padişahların kıyafet değıştirip halk arasına karıştığı dönemler çok geride, yalnızca kitaplarda kaldı.

Geçenlerde bu kitapların birinde, Hammer'ın *Osmanlı Tarihi*'nde, Yavuz Sultan Selim'in şehzadelğinde Tebriz'e gidip kıyafet değıştirdiğini okudum. Gayet güzel satranç oynadığı için şöhreti yayılmış, satranç meraklısı Şah İsmail tarafından derviş kıyafetindeki bu genç saraya oyuna çağırılmış. Uzun süren bir oyundan sonra Yavuz onu yenmiş. Kendisini yenen adamın bir derviş değil, Çaldıran Seferi'nde Tebriz'i elinden alacak Osmanlı İmparatoru Yavuz Sultan Selim olduğunu Şah İsmail yıllar sonra anladığında, oynadıkları oyunun hamlelerini hatırlamış mıdır, diye düşündüm. Mağrur taklidim, oyunumuzun bütün hamlelerini hatırlıyordur. Ayrıca, *King and Pawn* adlı satranç dergisinin abonesi bitmiş olmalı, yollamıyorlar artık; sefarete senin hesabına para yolluyorum ki yenile.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Keşfü'l-Esrar

“Yüzünün metnini şerhider okunan fasl-u bâb”

Niyazi-i Mısri

Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı'nın üçüncü bölümünü okumaya başlamadan önce Galip kendine koyu bir kahve hazırladı. Uykusunu açar diye helaya gidip soğuk suyla yüzünü yıkadı, ama kendini tuttu ve aynada yüzüne bakmadı hiç. Kahve fincanıyla Celâl'in çalışma masasına otururken, uzun zamandır çözüm bekleyen bir matematik problemini çözmeye hazırlanan bir lise öğrencisi gibi hevesliydi.

F.M. Üçüncü'ye göre, bütün Doğu'yu kurtaracak bir Mehdi'nin zuhurunun Anadolu'dan, Türk toprağından beklendiği günlerde, Türkçenin 1928'den sonra dile geldiği yirmi dokuz Latin harfinin insan yüzündeki hatlarla temellendirilmesi, kaybolan esrarın yeniden keşfi için atılacak ilk adımdı. Böylece, unutulmuş Hurufi risalelerinden, Bektaşî nefeslerinden, Anadolu halk resimlerinden, su katılmamış Hurufî köylerindeki hayaletimsi kalıntılardan, tekke duvarlarına, paşa konaklarına çizilmiş figürlerden, binlerce hat levhasından yola çıkarak Arapça ve Farsçadan Türkçeye geçişleri sırasında bazı seslerin hangi “değerlere” uğradığını örnekleriyle göstermiş, sonra bu harfleri tek tek bazı kişilerin fotoğraflarında insanı korkutan bir kesinlikle bulup işaretlemişti. Yazarın, yüzlerindeki kesin ve apaçık anlamı okuyabilmek için üzerlerinde Latin harflerini görmeye bile gerek olmadığını belirttiği bu kişilerin resimlerine bakarken Galip, Celâl'in dolabından çıkardığı fotoğraflara bakarken hissettiği ürpertiye duydu. Altlarında Fazlallah, iki halifesi, “minyatürden kopya edilmiş Mevlânâ portresi”, “Olimpiyat madalyalı güreşçimiz Hamit Kaplan” olduğu yazılı kötü klişeli fotoğraflarla kaplı sayfaları çevirdikten sonra Celâl'in 1950'lerin sonunda çekilmiş bir fotoğrafıyla yüz yüze gelince korktu. Öbürlerine yapıldığı gibi, bu fotoğrafın üzerine de, nasıl yerleştirilip çizildikleri oklarla gösterilen bazı harfler işaretlenmişti. Celâl'in otuz beş yaşlarında çekilmiş bu fotoğrafında, F.M. Üçüncü, burunda U harfini, gözlerin kenarında Z harflerini ve yüzün bütününde yan yatmış bir H harfini görmüştü. Galip hızla çevirdiği birkaç sayfadan sonra bu diziye Hurufî şeyhlerinin, ünlü imamların, ölüp öteki dünyada bir gezindikten sonra geri dönenlerin, Greta Garbo, Humphrey Bogart, Edward G. Robinson ve Bette Davis gibi “yüzleri derin anlamlı” Amerikan yıldızlarının, ünlü cellatların ve Celâl'in gençliğinde maceralarını anlattığı bazı Beyoğlu haydutlarının resim ve fotoğraflarının eklendiğini gördü. Yüzlerin üzerinde işaretleyerek temellendirdiği her harfin iki anlamı olduğunu söylüyordu yazar daha sonra: Yazıdaki düz anlamla, yüzden öğretilen gizli anlam.

Her harfin bir kavrama işaret eden gizli bir anlamı olduğunu kabul ettiğimize göre, diye akıl yürütüyordu daha sonra F.M.

Üçüncü, bu harflerden yapılmış her kelimenin bir ikinci ve gizli anlamı olması da şarttır. Aynı şekilde cümlelerin, paragrafların, kısaca bütün yazıların ikinci ve gizli anlamları vardı. Ama bu anlamların da en sonunda gene başka cümlelerle, kelimelerle, yani harflerle yazıldığı düşünülürse, ikinci anlamdan üçüncünün, bir sonrakinden daha sonrakinin “yorumla” keşfedileceği sınırsız bir gizli anlamlar dizisi ortaya çıkıyordu. Biri ötekine, öteki öbürüne açılarak bir şehri saran sayısız sokakların ağına benzetilebilirdi bu: Her biri başka bir yüze benzeyen haritalara. Demek ki esrarı kendi bildiğince ve elindeki cetvelle çözmeye girişen okurun, haritanın sokaklarında yürüdükçe esrarı keşfeden, ama esrarı keşfettikçe daha da yayılan ve yayıldıkça da esrarı kendi yürüdüğü sokaklarda, seçtiği yollarda, çıktığı yokuşlarda, kendi yolculuk ve hayatında bulan yolcudan hiçbir farkı yoktu. İşte, beklenen Kurtarıcı, “O” ya da Mehdi, okuyucuların, mutsuzların, hikâye meraklılarının esrarın derinliklerine gömüldükçe kayboldukları bu noktada “zuhur” edecekti. Hayatın ve yazının ortasında, haritalarla yüzlerin kesiştiği noktada, şehrin ve işaretlerin içinde Mehdi’den gereken işareti alan yolcu (tıpkı tasavvuf yolcusu gibi) elindeki harf anahtarları ve şifrelerle yolunu bulmaya başlayacaktı. Tıpkı sokaklardaki, caddelerdeki işaret levhalarıyla yolunu bulan yolcu gibi, diyordu FM. Üçüncü, çocuksu bir sevinçle. Demek ki, sorun Mehdi’nin koyacağı işaretleri hayatın ve yazının içinde görebilme sorunuydu.

FM. Üçüncü’ye göre bu sorunu çözmek için bizim bugünden kendimizi onun yerine koymamız, onun nasıl hareket edeceğini öngörmemiz gerekiyordu: Yani, bir satranç oyuncusu gibi gelecek hamleleri tahmin etmeliydik. Bu tahmini birlikte yapmak istediğini söylediği okuyucusundan, her zaman her durumda geniş bir okuyucu kitlesine seslenebilecek bir kişiyi gözlerinin önünde canlandırmalarını rica ediyordu. “Sözgelimi,” diyordu hemen arkasından, “bir köşe yazarını düşünelim.” Her gün vapurlarda, otobüslerde, dolmuşlarda, kahve köşelerinde ve berber dükkânlarında, yurdun dört bir yanında yüz binlerce kişi tarafından okunan bir köşe yazarı, Mehdi’nin yol gösterici gizli işaretlerini yayabilecek kişiye iyi bir örnekti. Esrarı bilmeyenler için bu köşe yazarının yazılarının yalnızca tek bir anlamı ola-

caktı. Görünen düz anlamı. Mehdi'yi bekleyenler, şifrelerden, formüllerden haberli olanlar ise, harflerin ikinci anlamlarından yola çıkarak gizli anlamı da okuyabileceklerdi. Sözgelimi, Mehdi, "Kendimi dışarıdan seyrederken düşünüyordum bunları..." diye bir cümle koyarsa yazısının içine, sıradan okurlar bunun görünen anlamının tuhaflığını düşünürken, harflerin esrarından haberli olanlar, bu cümlelerin bekledikleri özel tebliğ olduğunu hemen anlayacaklar ve ellerindeki şifrelerle kendilerini yeni, yepyeni bir hayata ve yolculuğa çıkaracak serüvene atılacaklardı.

Üçüncü bölüm başlığı, "Keşfü'l-Esrar"la, demek ki, yalnızca, kaybolarak Doğu'yu Batı önünde köleliğe iten esrar düşüncesinin yeniden keşfedilmesi değil, Mehdi'nin yazıları içine gizlediği bu cümlelerin bulunması da anlatılıyordu.

F.M. Üçüncü, daha sonra Edgar Allan Poe'nun "Gizli Yazılar Üzerine Bir İki Söz" adlı makalesinde önerilen şifre formüllerini tartışarak gözden geçirmiş, bunlardan sırası değiştirilmiş alfabe yönteminin, Hallac-ı Mansur'un şifreli mektuplarında kullandığı ve Mehdi'nin yazılarında kullanacağı yöntemle en yakın düştüğünü belirtmiş ve birdenbire kitabın son satırlarında şu önemli sonucu ilan etmişti: Bütün şifrelerin, bütün formüllerin başlangıç noktası, her yolcunun kendi yüzünde okuyacağı harflerdi. Yola çıkmak isteyen, yeni âlemi kurmak isteyen herkes, yüzündeki harfleri görmeliydi önce. Okuyucunun elinde tuttuğu bu alçakgönüllü kitap, harflerin her kişinin yüzünde nasıl bulunacağına bir rehberdi. Esrara ulaşacak şifrelere ve formüllere ise yalnızca bir giriş yapılmıştı. Bunları yazıların içine yerleştirmek, tabii ki yakında bir güneş gibi yükselecek Mehdi'nin işi olacaktı.

Galip, "güneş" kelimesiyle Mevlânâ'nın öldürülen sevgilisi Şems'in adının da işaret edildiğini anladığı zaman, bitirdiği kitabı elinden atmış, aynaya bakmak için helaya yürüyordu. Belli belirsiz aklında ışıldayan düşünce şimdi açık seçik bir korkuya dönüşmüştü: "Yüzümdeki anlamı Celâl çoktan okumuştur!" Çocukluğunda, ilkençliğinde bir suç işlediği, bir başka birisi olduğu, bir esrara bulaştığına inandığı zaman hissettiği ve her şeyin olup bittiğine ve olup bitenlerin artık düzeltilemeyeceğine ilişkin bir felaket duygusu vardı içinde. "Artık başka birisi oldum ben!" diye düşündü Galip, hem oyun oynayan bir çocuk gibi,

hem de geri dönüşü olmayan bir yola çıkmış biri gibi düşünmüştü bunu.

Saat üçü on iki geçiyordu; apartmanda, şehirde ancak bu saatlerde duyulabilen o büyüleyici sessizlik vardı; sessizlikten çok bir sessizlik duygusu, çünkü belki yakınlardaki bir kazan dairesinden, belki de ta uzaktaki büyük bir geminin jeneratöründen gelen belli belirsiz bir vınlamayı kulaklarının içinde bir sızı gibi işitebiliyordu. Vaktin çoktan geldiğine karar vermişti, ama gene de harekete geçmeden önce kendini biraz daha tuttu.

Üç gündür unutmaya çalıştığı düşünce geldi aklına: Yeni bir yazısını yollamamışsa eğer, yarından başlayarak Celâl'in gazetesindeki köşesi boş kalacaktı. Yıllardır bir kere olsun yazısız kalmamış o köşeyi boş olarak düşünmek istemedi: Sanki yeni bir yazı çıkmazsa, Rüya ile Celâl, şehrin içinde gizli bir yerde aralarında gülüşüp konuşarak Galip'i artık beklemeyeceklerdi. Dolabın içinden gelişigüzel çektiği eski köşe yazılarından birini okurken "Ben de yazabilirim bunu!" diye düşündü. Elinde bir reçete vardı artık: Hayır, üç gün önce, gazetede, yaşlı köşe yazarının verdiği reçete değildi bu, başka bir şeydi: "Bütün yazılarını, her şeyini biliyorum, okudum, okudum." Son kelimeyi neredeyse yüksek sesle mırıldanmıştı. Dolaptan gelişigüzel çektiği başka bir köşe yazısını okuyordu. Ama okumak da denemezdi buna; kelimeleri içinden seslendirerek yazının üzerinden geçiyordu, ama akli bazan kelimelerin, harflerin çıkarmaya çalıştığı ikinci anlamlarına takılıyor, çoğunlukla da okudukça Celâl'e daha çok yaklaştığını hissediyordu. Çünkü bir başkasının belleğini ağır ağır edinmekten başka neydi ki okumak?

Aynanın karşısına geçip yüzünün üzerindeki harfleri okumak için hazırdı artık. Helaya girip aynada yüzüne baktı. Ondan sonra her şey çok çabuk oldu.

Çok sonra, aylar sonra gene bu evde, otuz yıl öncesini karşı koyulmaz bir tutarlılık ve sessizlikle taklit eden eşyalar arasında masaya yazı yazmak için her oturuşunda Galip, aynaya baktığı o ânı sık sık hatırlayacak ve aklına hep aynı kelime gelecekti: Dehşet. Oysa bir oyun heyecanıyla aynaya baktığı ilk anda bu kelimenin çağrıştırabileceği korkuyu hissetmemişti. Bir boşluk duygusu vardı içinde ilk anda, bir unutkanlık, bir tepkisizlik.

Çünkü, ilk anda, çıplak ampulün ışığında aynada gördüğü yüzüne gazetelerde göre göre alıştığı başbakanların ve sinema oyuncularının yüzlerine bakar gibi bakmıştı. Bir sırrı, günlerdir peşinden koştuğu gizli bir oyunu çözer gibi değil, giye giye alıştığı eski bir paltoyu ya da sıradan bir kış sabahını benimser gibi bakmıştı kendi yüzüne; bir kader duygusuyla sahiplendiği eski bir şemsiyeye görmeden bakar gibi. “O zamanlar kendimle birlikte yaşamaya o kadar alıştım ki yüzümü fark etmiyordum,” diye düşünecekti çok daha sonra. Ama çok sürmemiştir bu kayıtsızlık. Aynada gördüğü yüzüne, günlerdir baktığı fotoğraf ve resimlerdeki yüzlere bakar gibi bakabildiği zaman, hemen harflerin gölgelerini seçmeye başlamıştı çünkü.

Tuhafliğini hissettiği ilk şey, kendi yüzüne üstü yazılı bir kâğıt parçasına bakar gibi bakabilmesiydi, yüzünü başka yüzlere ve gözlerle işaretler sunan bir levha gibi görebilmesiydi, ama ilk anda bunun üzerinde de fazla durmamıştı, çünkü gözlerinin kaşlarının arasında bir kesinlikle beliren harfleri iyice seçebiliyordu artık. Çok geçmeden harfler, Galip’e onları daha önceden neden fark edemediğini düşündürtecek kadar belirginleşmiştiler. Gördüğünün, fotoğraflardaki yüzlere işaretlenmiş harflere fazlaca bakmaktan kaynaklanan bir yanılama, bir göz alışkanlığı, inançla oynanan yanılama oyununun bir parçası olduğunu da düşünmemiş değildi, ama gözünü aynadan kaçırdıktan sonra, aynaya yeniden her bakışında, bıraktığı yerde harfleri görüyordu: Çocuk dergilerindeki, bir bakışta ağacın dalları, bir bakışta dalların arasına gizlenmiş hırsız olan o bilmece figürleri gibi bir gözüküp bir kaybolmuyordu harfler; orada Galip’in her sabah dalgın dalgın tıraş ettiği yüzün topografyası içinde, gözlerin, kaşların, bütün Hurufilerin üzerine ısrarla “elif”i yerleştirdikleri burnun ve “yüz çemberi” denilen yuvarlak yüzeyin içindeydiler. Sanki artık zor olan, harfleri okuyabilmek değil de okuyamamaktı. Bunu yapmaya da çalışmıştı Galip, yüzünün üzerindeki bu sinir bozucu maskeden kurtulabilmek için, Hurufi resim ve edebiyatını günlerdir elden geçirirken ve dikkatle okurken, aklının bir köşesinde her zaman ihtiyatla hazır ettiği o küçümseyici düşünceyi yardıma çağırmış, harfler ve yüzlerle ilgili her şeyi gülünç, zorlama ve çocuksu bulan şüpheliğini harekete

geçirmek istemişti, ama yüzünün hatları ve kıvrımları artık o kadar açık seçik bir şekilde bazı harflere işaret ediyordu ki, aynanın karşısından çekilememişti.

Sonraları “dehşet” diyeceği duyguya bu sırada kapıldı. Ama her şey o kadar çabuk olmuş, yüzünün üzerindeki harfleri ve harflerin işaret ettiği kelimeyi o kadar çabuk görmüştü ki, sonraları, yüzü üzerinde işaretler duran bir maskeye dönüştüğü için mi, yoksa bu harflerin işaret ettiği anlamın korkunçluğundan mı dehşete kapıldığını açık seçik çıkaramayacaktı. Harfler Galip’in yıllardır bilip de unutmak istediği, hatırlayıp da hatırlamadığını sandığı, öğrenip de bilmediği bir gerçeği, sonraları kaleme almak istediği zaman bambaşka kelimelerle hatırlayabileceği bir esrarı gösteriyordu. Ama onları hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir kesinlikte yüzünde okur okumaz, her şeyin basit ve anlaşılır olduğunu da düşünmüştü; gördüğü şeyi bildiğini, şaşırması gerektiğini düşündüğü gibi. Belki de, sonraları “dehşet” diyeceği şey bu basit ve açık gerçeğin şaşırtıcılığıydı; aklın olağanüstü bir ısıldamayla masanın üzerindeki ince belli bir çay fincanını inanılmayacak bir nesne gibi algılayabildiği zamanlarda gözün aynı fincanı eskiden olduğu gibi görebilmesindeki ürkütücü yan gibi.

Yüzünün üzerindeki harflerin işaret ettiği şeyin bir yanılsama değil, gerçek olduğuna karar verince Galip, aynanın karşısından çekilip koridora çıktı. Sonraları “dehşet” diyeceği şeyin suratının bir maskeye, bir başkasının yüzüne, bir işaret levhasına dönüşmesinden çok, bu levhanın gösterdiği şeyle ilgili olduğunu sezmişti artık. Çünkü en sonunda güzel oyunun kurallarına göre herkesin yüzünde vardı bu harfler. O kadar emindi ki bundan, bir avuntu olarak bile görebilirdi bunu, ama koridordaki dolabın raflarına bakarken, içinde öyle derin bir acı yükseldi, Rüya’yı ve Celâl’i öyle bir özledi ki, ayakta durmakta güçlük çekti. Sanki gövdesi ve ruhu kendisini işlemediği günahlarıyla bırakıp gidiyordu, sanki bütün belleğinde yalnızca yenilgi ve yıkımın sırrı vardı, sanki herkesin unutmak isteyip mutlulukla unuttuğu bir tarihin ve esrarın bütün keder ve anısı kendi belleğine ve omuzlarına kalmıştı.

Daha sonraları, aynaya baktıktan sonra üç beş dakika içinde –çünkü çok çabuk olmuştu her şey– neler yaptığını her hatırla-

mak isteyişinde, koridordaki dolapla apartman aralığına bakan pencereler arasında geçirdiği o dakikayı hatırlayacaktı: “Dehşet”in içine girdikten sonra, nefes almakta güçlük çekerken, karanlıkta bıraktığı aynadan uzaklaşmak isterken, alnında soğuk ter damlacıkları birikirken. Bir an yeniden aynanın karşısına geçip bir yaranın üzerini kaplayan kabuğu kazır gibi yüzünün üzerindeki o ince maskeyi çekip çıkarabileceğini hayal etti, altından çıkacak yüzün üzerindeki harfleri, tıpkı o alelade sokaklarda, sıradan duvar ilanlarında, plastik torbalarda görüp de okumadığı harfler ve işaretler gibi okumayacağını sanıyordu. Acıyı unutmak için, dolaptan çekip çıkardığı bir yazıyı okumayı denedi, ama artık biliyordu her şeyi, Celâl’in yazdığı her şeyi kendi yazmış gibi biliyordu. Sonraları sık sık yapacağı gibi, kör olduğunu ya da gözbebeklerinin yerini mermerden deliklerin, ağzının yerini bir fırın ağzının, burnunun yerini paslanmış civata deliklerinin aldığını hayal etti. Yüzünü her düşünüşünde gözlerinin önünde beliren harfleri Celâl’in gördüğünü, bir gün kendisinin de göreceğini bildiğini bütün bu oyuna birlikte girdiklerini anlıyordu, ama bunları o ilk dakikada açık seçik düşünüp düşünmediğinden sonraları o kadar emin de olamayacaktı. Ağlamak isteyip ağlayamıyormuş, nefes almakta güçlük çekiyormuş gibiydi; boğazından denetleyemediği bir acı inleyişi çıktı; eli kendiliğinden pencerenin kulbuna uzandı; oraya bakmak istiyordu, apartman aralığına, “karanlık” denen o yere, bir zamanlar kuyunun olduğu yere. Kim olduğunu bilemediği birisini taklit ettiğini hissetti, bir çocuk gibi.

Pencereyi açmış, gövdesini karanlığa uzatmış, dirsekleriyle pervaza yaslanırken yüzünü apartman aralığının o dipsiz kuyusuna uzatmıştı: Pis bir koku geliyordu oradan, yarım yüzyılı geçkin bir zamandan beri biriken güvercin pisliklerinin, atılmış öteberinin, apartman kirinin, şehir dumanlarının, çamurun, ziftin, umutsuzluğun kokusu. Unutmak istedikleri şeyleri buraya atarlardı. Boşluğun geri dönülmez karanlığına, apartmanda bir zamanlar yaşayanların hafızalarında artık tortusu bile kalmamış o anıların içine, Celâl’in yıllarca sabırla ördüğü ve eski şiirin kuyu ve esrar ve korku motifleriyle bezediği bu karanlığın içine atlamak geliyordu içinden, ama bir sarhoş gibi hatırlamaya çalışarak yalnızca karanlığa baktı. Rüya’yla bu apartmanda geçirdikleri

çocukluk yıllarının anıları bu kokuyla yakından ilgiliydi, bir zamanlar kendisi olan o saf çocuk da, iyi niyetli delikanlı, karısıyla mutlu olan koca, esrarın kenarında yaşayan sade vatandaş da bu kokudan yapılmıştı. Celâl ve Rüya ile birlikte olma isteği, içinde öyle bir yükseldi ki, bağırarak geçti içinden; sanki gövdesinin yarısı bir rüyada olacağı gibi gösterile gösterile kendisinden koparılıp uzak ve karanlık bir yere götürülüyordu da, ancak sesini soluğunu yükseltip bağırırsa bu tuzaktan çıkabilirdi. Ama yalnızca soğuk kış gecesinin ve karın nemli soğuğunu yüzünde hissederek dipsiz karanlığa baktı. Yüzünü karanlığın kör kuyusuna doğru tuttukça içinde günlerdir tek başına gezdirdiği acının paylaşıldığını, korkutucu olanın anlaşıldığını, daha sonraları yenilginin, sefaletin ve yıkımın sırrı diyeceği şeyin çok önceden, tıpkı Celâl'in bütün ayrıntılarıyla hazırlayıp bu tuzığa çektiği kendi hayatı gibi açığa çıktığını hissediyordu. Orada, karanlığa bakan pencereden yarı beline kadar sarkıp aşağıya, bir zamanlar dipsiz kuyunun olduğu yere uzun uzun baktı. Yüzünde, boynunda, alnında sert soğuğu iyice hissettikten çok sonra içeri çekildi, pencereyi kapattı.

Ondan sonrası açık, anlaşılır ve aydınlıktı. Ondan sonra, gün ışıyana kadar yaptıklarını çok daha sonra hatırladığında, yaptığı her şeyi mantıklı, gerekli ve yerinde bulacak ve onları yaparken duyduğu açıklık ve kesinlikle de hatırlayacaktı. Oturma odasına geçip koltuklardan birine kendini bırakıp dinlendi. Celâl'in masasının üzerine çekidüzen verdi, kâğıtları, gazete kesiklerini, fotoğrafları bir bir kutularına, kutuları da dolaptaki yerlerine geri koydu. Yalnız iki gündür bu evde kendi dağıttıklarını değil, daha önceden Celâl'in de pasaklılıkla oraya buraya attığı öteberiyi topladı, dolu küllükleri boşalttı, bardakları fincanları yıkadı, pencereleri hafifçe açıp evi havalandırdı. Yüzünü yıkadı, kendine bir koyu kahve daha hazırladı ve boşaltıp temizlediği çalışma masasının üzerine Celâl'in eski ve ağır Remington daktilosunu yerleştirip oturdu. Celâl'in yıllardır kullandığı dosya kâğıtları çekmecedeydi, çıkarıp makineye bir tane taktı ve hemen yazmaya başladı.

İki saate yakın bir süre masadan hiç kalkmadan yazdı. Her şeyin yerli yerine oturduğunu hissederek, temiz ve boş kâğıdın

verdiği bir heyecanla yazıyordu. Daktilonun eski ve tanıdık bir müziği hatırlatarak hareket eden tuşlarını vurdukça, yazdıklarını çok daha önceden bildiğini ve düşündüğünü anlıyordu. Arada bir yavaşlaması, gerekli bir kelimeyi yerleştirebilmek için bir an düşünmesi gerekiyordu belki, ama Celâl'in dediği gibi, "zorlanmadan" ve cümlelerin ve düşüncelerin akışına kendini bırakarak yazıyordu.

İlk yazıya, "Aynaya baktım ve yüzümü okudum," sözleriyle başladı. İkinciye "Rüyamda en sonunda yıllardır olmak istediğim kişi olduğumu gördüm," diyerek; üçüncüye eski Beyoğlu hikâyelerinden söz açarak. Bu yazıları ilkinden de kolayca ve daha da derin bir acı ve umutla yazdı. Yazıların Celâl'in köşesine tam istediği ve beklediği gibi yerleşeceğinden emindi. Ortaokul ve lise yıllarında okul defterlerinin son sayfalarında binlerce kere taklit ettiği Celâl'in imzasıyla üç yazıyı imzaladı.

Gün ışıdıktan sonra, kenarlarına vurulan tenekelerin gürültüsüyle çöp kamyonu geçerken Galip FM. Üçüncü'nün kitabındaki Celâl'in resmini inceledi. Öteki sayfalardaki silik ve soluk fotoğraflardan birinin altında kim olduğu yazılmamıştı, kitabın yazarının o olduğunu düşündü. FM. Üçüncü'nün, eserinin başına koyduğu hayat hikâyesini dikkatle okudu; 1962'deki başarısız askeri darbe girişimine bulaştığında kaç yaşında olabileceğini hesapladı. Görevle Anadolu'ya ilk gittiği zaman, demek ki teğmen rütbesindeyken, Hamit Kaplan'ın gençlik güreşlerini izleyebildiğine göre, Celâl'in yaşlarında olmalıydı. Galip, Harp Okulu yıllıklarından 1944, 45 ve 46 yılları mezunlarını tekrar taradı. "Keşfü'l-Esrar"daki kimliği belirsiz yüzün gençliği olabilecek birkaç yüzle karşılaştı, ama kitaptaki fotoğrafta en belirgin özellik, kabak kafa, gençlerin fotoğraflarında subay kasketiyle örtülmüştü.

Saat sekiz buçukta Galip, üzerinde paltosu, ceketinin iç cebinde katlanmış üç yazı, işe giden aceleci bir aile babası gibi hızla Şehrikalp Apartmanı'nın kapısından çıkıp karşı kaldırıma geçti. Kimse görmemişti ya da gören arkasından seslenmemişti. Hava açık, gök kış mavisiydi; kaldırımlar kar, buz ve çamurla kaplıydı. Çocukluğunda her sabah Dede'yi tıraş etmeye gelen ve daha sonraki yıllarda da Celâl'le birlikte gittikleri Venüs ber-

berinin pasajına girip en uçtaki dükkâna, anahtarcıya, Celâl'in dairesinin anahtarını bıraktı. Köşedeki gazeteciden *Milliyet* aldı. Bazı sabahlar Celâl'in kahvaltı ettiği Sütüş Muhallebicisi'ne girip kendine sahanda yumurta, kaymak, bal ve çay ısmarladı. Kahvaltısını ederken, Celâl'in köşe yazısını okurken, Rüya'nın okuduğu dedektif romanlarının kahramanlarının da, birçok ipucu içine anlamlı bir hikâye yerleştirebildikleri zaman, kendilerini şimdi kendisinin hissettiği gibi hissetmeleri gerektiğini düşündü. Şimdi esrarı çözecek anlamlı bir anahtar bulduktan sonra, bu anahtarla yeni kapılar açacak dedektif gibi hissediyordu kendini.

Celâl'in gazetedeki yazısı cumartesi günü Galip'in yedekler dosyasında gördüğü son yazıydı ve bütün o yazılar gibi eskiden de yayımlanmıştı, ama Galip harflerin ikinci anlamını çözmeye girişmedi bile. Kahvaltısını ettikten sonra, dolmuş kuyruğunda beklerken, bir zamanlar olduğu kişi ve o kişinin yakın zamana kadar yaşadığı hayat geldi aklına: Sabahları dolmuşta gazete okurdu, akşam eve döneceği saati düşünürdü, evde, yatakta uyuyan karısını hayal ederdi. Gözlerinin kenarlarında yaşlar birikti.

Dolmuş Dolınabahçe Sarayı'nın önünden geçerken, "Dünyanın tepeden tırnağa değiştiğine inanıvermesi için insanın," diye düşündü Galip, "kendisinin bir başka biri olduğunu anlayıvermesi demek ki, yetiyormuş." Dolmuşun pencerelerinden seyrettiği, eskiden bildiği İstanbul değil, esrarını yeni anladığı ve sonraları üzerine yazacağı başka bir İstanbul'du.

Gazetede, yazı işleri müdürü, "servis şefleri" ile toplantıdaydı. Galip, kapısını tıklatıp biraz bekledikten sonra Celâl'in odasına girdi. İçeride, masanın üzerinde, eşyalarda Galip'in son gelişinden beri hiçbir değişiklik olmamıştı. Celâl'in masasına oturup acele acele çekmecelerini karıştırdı. Eski açılış kokteyli davetiyeleri, sol ve sağ çeşitli siyasal fraksiyonlardan yollanmış bildiriler, geçen gelişinde gördüğü gazete kesikleri, düğmeler, kravat, kol saati, boş mürekkep şişeleri, ilaçlar ve geçen gelişinde dikkat etmediği kara gözlükler... Kara gözlükleri gözüne takıp Celâl'in odasından çıktı. Yazı işlerinin geniş odasına girdiğinde polemikçi ihtiyar yazar Neşati'yi masasında

çalışırken gördü. Hemen yanı başında, geçen gelişinde magazin yazarının oturduğu sandalye boştu. Galip oraya geçip oturdu. Bir süre sonra, "Hatırladınız mı beni?" diye sordu ihtiyar adama.

"Hatırladım! Siz de benim hafıza bahçemde bir çiçeksiniz," dedi Neşati başını okuduğundan kaldırmadan. "Hafıza bir bahçedir, kimin sözüdür bu?"

"Celâl Salik'in."

"Hayır Bottfolio'nun," dedi ihtiyar köşe yazarı başını kaldırırken, "İbni Zerhani'nin o klasik çevirisinden. Celâl Salik ondan her zamanki gibi yürütmüştür. Sizin onun kara gözlüklerini yürüttüğünüz gibi."

"Gözlükler benim," dedi Galip.

"Demek ki insanlar gibi gözlükler de çift yaratılıyor. Verin bakayım şunu bana."

Galip gözlükleri çıkarıp verdi. İhtiyar bir an inceledikten sonra kara gözlükleri dikkatle gözüne takınca Celâl'in yazılarında sözünü ettiği 1950'lerin efsane haydutlarından birine, Cadillac'ı ile kaybolan gazino, kerhane ve pavyon patronuna benzedi. Esrarengiz bir gülüşle Galip'e döndü.

"Tevekkeli, arada bir dünyaya bir başkasının gözlerinden bakabilmeyi bilmek gerek, demişler. Asıl o zaman dünyanın ve insanların esrarını kavramaya başlarmış insan. Anladınız mı, kimin sözü bu?"

"F.M. Üçüncü'nün," dedi Galip.

"Hiç ilgisi yok. O yalnızca budalanın tekidir," dedi ihtiyar. "Bir zavallı, gariban takımından... Kimden işittin sen onun adını?"

"Celâl bana bu adın uzun yıllar kullandığı takma adlardan biri olduğunu söylemişti."

"Demek insan iyice bunayınca, yalnızca kendi geçmişini ve yazılarını inkâr etmekle kalmıyor, başkalarını da kendisiymiş gibi hatırlıyor. Ama sanmam ki bizim açığöz Celâl Efendimiz bu kadar bunasın. Bir hesabı vardır, bile bile yalan söylemiştir. F.M. Üçüncü, kanıyla canıyla gerçekten yaşamış biridir. Yirmi beş yıl önce gazetemize bir sağnak halinde okuyucu mektubu yollayan bir subaydı. Mektupların bir ikisi ayıp olmasın diye okuyucu sütununda yayımlanınca, sanki kadrolu yazar gibi

her gün fiyakayla gazeteye gelip gitmeye başladı. Derken, ayağı birden kesildi, yirmi yıl ortalıkta gözükmedi. Bir hafta önce gene pırıl pırıl kabak kafasıyla sükün etti, gazeteye kadar beni görmeye gelmiş, yazılarıma hayranmış. Acıklıydı, alametlerin belirdiğini anlatıyordu.”

“Hangi alametler?”

“Haydi, bilirsın bilirsın. Celâl yoksa anlatmıyor mu hiç? Hani vakit tamam, alametler belirdi, haydi sokağa numaraları: Kıyamet, ihtilal, Doğu’nun kurtuluşu filan?”

“Önceki gün Celâl’le bu konuda sizin kulağınızı çınılattık.”

“Gizlendiği yer neresiymiş?”

“Unuttum.”

“İçeride yazı işlerinde toplandılar,” dedi ihtiyar köşe yazarı. “Yeni yazı vermiyor diye artık kapı önüne koyacaklar senin Celâl amcanı. Söyle ona, onun köşesinde, ikinci sayfada yazmayı bana önerecekler, ama reddedeceğim.”

“Önceki gün, 1960’lı yılların başında birlikte bulaştığınız o askeri darbeyi anlatırken, Celâl de sizden hep sevgiyle söz etti.”

“Yalan. Darbeye ihanet ettiği için benden de, hepimizden de nefret eder o,” dedi ihtiyar köşe yazarı. Hiç yadırgamadığı kara gözlükleriyle artık eski Beyoğlu gangsterlerinden çok bir “üstat”a benzemişti. “Darbeyi sattı. Tabii sana bunları böyle anlatmamış, her şeyi kendisinin düzenlediğini söylemiştir, ama her zamanki gibi senin Celâl amcan, olaylara yalnızca başarıya herkes inanmaya başlayınca katıldı. Ondan önce, Anadolu’nun dört bir yanına dağılan o okuyucu ağları kurulurken, piramitler, minareler, mason sembolleri, tepegözler, esrarengiz pergeller, kertenkele resimleri, Selçuklu kubbeleri, işaretli Beyaz Rus banknotları, kurt kafaları elden ele dolaşırken, Celâl yalnızca artist resmi biriktiren çocuklar gibi okuyucularının resimlerini biriktiriyordu. Bir gün mankenler evi hikâyesini icat etti, başka bir gün karanlık gecelerde kendisini dar sokaklarda izleyen bir ‘göz’den söz etmeye başladı. Anladık ki o da aramıza katılmak istiyor, razı olduk. Sütunlarını davaya açar diyorduk, askerlerin bazılarını da belki o sürükler diyorduk. Ama ne sürüklemek! O sıralarda etrafta bir sürü meczup, anaforcı, senin F.M. Üçüncü cinsinden adam vardı; ilk iş, hemen onları kafakola aldı. Sonra

şifrelerinden, formüllerinden, harf oyunlarından yararlandığı karanlık bir başka takımla ilişki kurdu. Her birini yeni bir zafer olarak gördüğü bu ilişkilerinden sonra, bizlere gelir, ihtilal gününden sonra oturacağı koltuk konusunda pazarlık ederdi. Pazarlık gücünü artırmak için, o sıralar bazı tarikat kalıntılarıyla, Mehdi'yi bekleyenlerle ya da Fransa'da, Portekiz'de pinekleyen Osmanlı şehzadelerinden haber aldıklarını söyleyenlerle görüştüğünü ileri sürdü; hayali kişilerden sonraları bize göstereceği mektuplar aldığını, evinde kendisini ziyarete gelen paşa ya da şeyh torunlarının kendisine sırlarla dolu elyazmaları ve vasiyetler bıraktıklarını, gece yarıları tuhaf kişilerin gazeteye kendisini görmeye geldiklerini iddia etti. Hepsini kendi uydurmuştu bu kişilerin. Aynı günlerde, daha doğru dürüst bir Fransızcası olmayan bu adam, ihtilalden sonra dışişleri bakanı olacağı söylentisini de yaydığı için, bu balonlardan birini söndüreyim dedim. O sıralarda yazılarında efsanevi bir karanlık adamın vasiyeti dediği birtakım hikâyelerden söz ediyor, tarihimizle ilgili bilinmeyen bir gerçeği açığa vuracak bir kumpasın peygamberler, Mehdi'ler ve kıyamet lakırdılarıyla dolu zırvalarını kaleme alıyordu. Oturdum İbni Zerhani'yi ve Bottfolio'yu da işin içine katarak köşemde gerçekleri gösteren bir yazı yazdım. Korkakmış! Hemen bizden koptu ve öteki gruplara katıldı. Genç subaylarla daha sıkı ilişkisi olan yeni dostlarına, benim hayali dediğim kişilerin yaşadıklarını kanıtlamak için, geceleri kıyafet değiştirip kahramanlarının kılığına girdiğini anlatırlar. Beyoğlu'nda bir gece bir sinemanın kapısında Mehdi ya da Fatih Sultan Mehmet olarak gözükmüş, filmin başlamasını bekleyen şaşkın kalabalığa, bütün milletin kılık değiştirerek başka hayatların içine girmesi gerektiğini vaaz ediyormuş. Amerikan filmleri de yerli filmler kadar umutsuzmuş; onları artık taklit etme şansımız bile yokmuş. Sinemadaki kalabalığı Yeşilçam Sokağı'ndaki yapımcılar aleyhine kışkırtmak, peşinden sürüklemek istemiş. Yalnız yazılarında sık sık sözünü ettiği kenar mahallelerdeki döküntü ahşap evlerde, İstanbul'un çamurlu sokaklarında oturan 'sefil küçük burjuvalar' değil, bütün Türk milleti, şimdi olduğu gibi o sıralarda da bir 'Kurtarıcı' bekliyordu. Askeri darbe olursa ekmeğin ucuzlayacağına, günahkârlar işkenceden geçirilirse cennetin kapılarının açıla-

çağına her zamanki içtenlik ve umutla inanıyorlardı. Ama onun herkesi kendine bağlama merakı yüzünden, açgözlülüğünden, darbeci takımlar birbirine düştü, askeri darbe yattı, yola çıkan tanklar gece radyoevine değil, gerisin geri kışlarına gittiler. Sonuç: Gördüğün gibi hâlâ sürünüyoruz, Avrupalılardan utandığımız için de, arada bir oy veriyoruz ki, yabancı gazeteciler gelince artık onlara benzediğimizi gönül rahatlığıyla söyleyebilelim. Bu demek değildir ki umutsuzuz ve hiçbir kurtuluş yolu yok. Var bir kurtuluş yolu. İngiliz televizyoncular Celâl Efendi'yle değil benimle konuşmak isteselerdi, onlara Doğu'nun daha on binlerce yıl mutlulukla nasıl Doğu kalabileceğinin sırrını anlatırdım. Galip Bey oğlum, amcanın oğlu Celâl Bey sakat ve acıklı bir insandır: Bizim kendimiz olabilmemiz için onun yaptığı gibi gardroplarımızda peruklar, takma sakallar ve tarihi giysiler, tuhaf kıyafetler saklamamıza gerek yoktur hiç. I. Mahmut her akşam tebdil-i kıyafet ederdi, ama ne giyerdi bilir misin? Padişah sarığının yerine bir fes, bir de baston; o kadar! Öyle Celâl gibi her gece saatlerce makyaj yapmaya, farfaralı tuhaf elbiselerya da yırtık pırtık dilenci esvapları edinmeye gerek yok hiç. Bizim dünyamız bir bütün dünyadır, parçalanmış bir dünya değil. Bu âlemin içinde başka bir âlem daha vardır, ama Batılıların dünyasında olduğu gibi görüntülerin, dekorların arkasındaki gizli saklı bir dünya değildir ki bu, örtüleri kaldırınca arkasındaki gerçeği zaferle görelim. Bizim alçakgönüllü âlemimiz her yerdedir, bir merkezi yoktur, haritalarda bulunmaz. Ama esrarımız da budur işte bizim; çünkü bunu kavramak çok, ama çok zordur. Çile gerektirir. Kendisinin esrarını aradığı bütün âlem ve bütün âlemin de esrarı arayan kendisi olduğunu bilen kaç babayiğidimiz var ki, soruyorum? Bu kemale erdiği zaman ancak insan bir başkasının yerine geçmeyi, tebdil-i kıyafeti hak eder. Celâl amcanla paylaştığım tek bir duygu vardır: Ben de onun gibi, ne kendileri ne bir başka biri olabilen bizim o zavallı film yıldızlarımıza acırım. Üstelik bu yıldızlarda kendilerini gören milletimize daha da çok acırım. Kurtulabilirdi bu millet, hatta bütün Doğu, ama senin Celâl amcan, amcanın oğlu, onu kendi hırsları için sattı. Şimdi kendi eserinden korkarak, dolaplarda gizlediği tuhaf kıyafetleriyle birlikte bütün bir millettten kaçıyor. Niye saklanıyormuş? ..”

“Biliyorsunuz,” dedi Galip, “her gün sokaklarda on-on beş siyasi cinayet işleniyor.”

“Siyasi değil, ruhani cinayet onlar. Üstelik sahte tarikatçılar, sahte Marksistler ve sahte faşistler birbirine girdiyse Celâl'e ne bunlardan. Kimse ilgilenmiyor bile artık onunla. Saklanarak ölümü kendi çağırıyor ki, biz de onun vurulacak kadar önemli biri olduğuna inanalım. Demokrat Parti döneminde, şimdi rahmetli olan iyi, uslu ve korkak bir yazarımız vardı; ilgi çekebilmek için takma adla her gün basın savcısına kendini ihbar eden mektup yazardı ki hakkında bir dava açılsın da dikkatleri çeksin. Bu yetmiyormuş gibi ihbar mektuplarını da bizlerin yazdığını iddia ederdi. Anlıyor musun? Celâl Efendi de ülkesiyle tek bağı olan geçmişini de hafızasıyla birlikte kaybetti artık. Yeni yazı yazamaması bir rastlantı değildir.”

“Beni buraya o yolladı,” dedi Galip. Ceketinin cebinden yazıları çıkardı. “Yeni köşe yazılarını gazeteye bırakmamı istedi benden.”

“Ver bakayım.”

İhtiyar köşe yazarı gözünden kara gözlüklerini çıkarmadan üç yazıyı okurken Galip masanın üzerinde açık duran cildin Chateaubriand'ın *Mezar Ötesinden Anılar*'ının eski yazı bir çevirisi olduğunu gördü. Yazı işlerinin açılan kapısından çıkan uzun boylu birini, ihtiyar yazar işaret edip çağırdı.

“Celâl Efendi'nin yeni yazıları,” dedi ona. “Gene aynı hüner merakı, gene aynı...”

“Aşağıya yollayalım, hemen dizdiresinler,” dedi uzun boylu adam. “Biz de eski yazılarından birini koyalım diyorduk.”

“Yeni yazılarını bir süre ben getireceğim,” dedi Galip.

“Niye ortalıkta yok?” dedi uzun boylu adam. “Bugünlerde arayan çok çünkü.”

“Geceleri ikisi birlikte tebdil-i kıyafet ediyormuş,” dedi ihtiyar yazar, Galip'i burnuyla göstererek. Uzun boylu adam gülümseyerek uzaklaşınca Galip'e döndü. “Hayaletli arka sokaklara gidiyorsunuz değil mi, kirli işlere, tuhaf gizlerin, hortlakların, yüz yirmi yıllık ölülerin peşinden yıkık minareli camilere, viranelere, boş evlere, terk edilmiş tekkelere, kalpazanlarla eroincilerin arasına, tuhaf kıyafetlerle, maskelerle, bu gözlüklerle? Görmeyeli

sen de çok değişmişsin çünkü Galip Bey oğlum. Yüzün solmuş, gözlerin çukura kaçmış, başka biri olmuşsun. İstanbul geceleri bitmez... Günahlarının vicdan azabından uyku uyuyamayan bir hayalet... Efendim?”

“Gözlüğü alayım, gideyim efendim ben.”

ONUNCU BÖLÜM

Kahramanı Benmişim

“Üslûpda şahsiyyet: Yazı yazmak, mutlaka yazılmış yazıları taklid etmekle başlar. Bu tabii bir hâldir. Çocuklar da başkalarını taklid ile söze başlamazlar mı?”

Tahirü'l-Mevlevî

Aynaya baktım ve yüzümü okudum. Ayna sessiz bir denizdi, yüzüm de denizin yeşil mürekkebiyle yazılı soluk bir kâğıt. “Canım, yüzün kâğıt gibi beyaz!” derdi annen, senin güzel annen, yani benim yengem, ben eskiden o kadar boş baktığımda. Boş bakardım, çünkü yüzümde yazılı olandan bilmeden korkardım; boş bakardım, çünkü seni bıraktığım yerde bulamamaktan korkardım. Seni bıraktığım yerde, eski masalar, yorgun sandalyeler, soluk lambalar, gazeteler, perdeler, sigaralar arasında. Kışları akşam karanlık gibi erken gelirdi. Hava karardı mı, kapılar kapandı mı, lambalar yandı mı ben senin bizim kapının arkasında oturduğün köşeyi düşünürdüm: Küçükken ayrı katlarda, büyükken aynı kapının arkasında.

Okuyucu, ey okuyucu, aynı damın ve bacanın altındaki akra-ba kızıdan bahsettiğimi anlayan okuyucu: Bunu okurken kendini benim yerime koy da işaretlerime dikkat et; çünkü kendimden bahsettiğimde biliyorum senden söz ettiğimi ve senin hikâyeni anlattığımda sen de biliyorsun kendi anılarımı dile getirdiğimi.

Aynaya baktım ve yüzümü okudum. Yüzüm rüyamda şifrelerini çözdüğüm Rosetta taşıydı. Yüzüm kavuğu düşmüş bir mezar taşıydı. Yüzüm okuyucunun kendine baktığı deriden bir

aynaydı; gözeneklerinden birlikte nefes alırdık: İkimiz, sen ve ben; sigaralarımızın dumanı, senin yutar gibi okuduğun romanlarla dolu oturma odasını doldururken; ışığı söndürülmüş mutfakta buzdolabının motoru hüznle çalışırken; masanın üzerindeki lambanın bir kitap kapağı rengindeki kartonundan tenin renginde bir ışık benim suçlu parmaklarıma ve senin uzun bacaklarına düşerken.

Okuduğun kitaptaki becerikli ve kederli kahraman bendim; mermer taşlar, iri sütunlar ve karanlık kayalar arasından rehberimle birlikte yeraltındaki kıpır kıpır hayatın mahkûmlarına koşan ve yıldızlarla kaplı yedi kat göğün merdivenlerinden çıkan yolcu bendim; uçurumu aşan köprü'nün öteki ucundaki sevgilisine, "Ben senim!" diye seslenen ve yazarı onu kayırdığı için sigara külündeki zehir izlerini çözen külyutmaz dedektif bendim... Sen sabırsız, sessizce sayfayı çevirirdin. Aşk için cinayetler işledim, atımla Fırat Nehri'ni geçtim, piramitlere gömüldüm, kardinalleri öldürdüm: "Canım, ne anlatıyor o kitap öyle?" Sen evli barklı ev kadını, ben akşam o eve dönmüş kocaydım: "Hiç." En son otobüs, en boş otobüs bütün boşluğuyla evin önünden geçerken koltuklarımız karşılıklı titrerdi. Sen elinde kapağı kartondan kitap, ben elimde okuyamadığım gazete, sorardım: "Kahramanı ben olsam beni sever miydin?" "Saçmalama!" Gecenin acımasız sessizliği diye yazardı okuduğun kitaplar, sessizliğin acımasızlığı nedir bilirdim.

Annesi haklıymış diye düşündüm; çünkü yüzüm hep beyaz kaldı: Üzerinde beş harf. İri alfabe atının üzerinde at yazardı, dalın üzerinde De. İki D bir dede. İki B bir baba. Fransızca papa. Anne, amca, yenge akraba. Ne çevresinde bir yılan varmış, ne de Kaf adında bir dağ. Virgüllerle koşardım, noktalarla duraklar, ünlemlerde şaşardım! Ne kadar şaşırtıcıydı kitaplarda, haritalarda dünya! Tommiks adlı ranger Nevada'da yaşırdı. *Teksas*'ın kahramanı Çelik Bilek işte burada, Boston'da, Karaoğlan kılıcıyla Orta Asya'da. Binbirsurat, Konyakçı, Rodi, Yarasa. Alâaddin, ah Alâaddin, *Teksas*'ın yüz yirmi beşincisi çıktı mı? Durun, derdi elimizden dergileri kapıp okuyan Babaanne, durun! O pis derginin sayısı çıkmamışsa, ben size bir hikâye anlatayım. Ağzında sigara anlatırdı. Biz ikimiz, senle ben, Kafdağı'na çıkar, ağaçtan

elmayı koparır, fasulye sırtığından aşağıya iner, bacalardan girer, iz sürerdik. Bizden sonra en iyi izi Sherlock Holmes sürerdi, sonra Pekos Bill'in arkadaşı Beyaz Tüy, sonra da İnce Memed'in düşmanı Topal Ali. Okuyucu, ey okuyucu, sen de izliyor musun harflerimi? Çünkü bilmiyormuşum, hiç haberim yokmuş, ama yüzüm bir haritaymış. Sonra, diye sorardın sen, Babaanne'nin karşısındaki sandalyeden, sonra Babaanne, yere değmeyen bacaklarını sallarken, sonra?

Sonra, çok sonra, yıllar sonra, ben senin akşam işten dönen yorgun kocan olduğumda, çantamdan Alâaddin'den yeni aldığım dergiyi çıkardığımda, sen o dergiyi kapıp aynı sandalyeye oturduğunda, bacaklarını –Allah'ım!– gene aynı kararlılıkla sallardın: Ben aynı boş bakışla bakar, kendi kendime korkuyla sorardım: Ne var aklında? Aklın bana yasak o gizli bahçesindeki gizli esrar ne? Senin omzunun üzerinden, uzun saçlarının döküldüğü yerden, renkli resimli dergiden, bacaklarını sallatan sırrı, aklının bahçesindeki o esrarı çözmeye çalışırdım: New York'ta gökdenler, Paris'te atılan fişekler, yakışıklı devrimciler, kararlı milyonierler. (Sayfayı çevir.) Yüzme havuzlu uçaklar, pambe kravatlı süper-starlar, evrensel dehalar ve en yeni bildiriler. (Sayfayı çevir.) Hollywood'da genç yıldızlar, başkaldıran şarkıcılar, uluslararası prensler ve prensesler. (Sayfayı çevir.) Yerli bir haber: İki şairle üç eleştirmen, okumanın faydaları üzerine söylediler.

Ben esrarı hâlâ çözememiş olurdum, ama sen, daha birçok sayfadan ve saatten ve gece geç vakit aç köpek sürüleri kapının önünden geçtikten sonra, bilmeceyi bitirmiş olurdun. Sümerler'de sağlık tanrıçası: Bo; İtalya'da bir ova: Po; bir cetvel türü: Te; bir nota: Re; aşağıdan yukarıya akan ırmak: Alfabe; harflerin ovasında olmayan dağ: Kaf; sihirli kelime: Dinle; aklın tiyatrosu: Rüya; yanda resmi görülen yakışıklı kahraman: Sen hep bilirsin, ben hiç çıkaramam. Gecenin sessizliğinde, başını dergiden kaldırdığında, yüzünün yarısı aydınlıkta, yarısı karanlık ayna, sorardın, ama anlayamazdım, bana mı, bilmecenin ortasındaki yakışıklı ve ünlü kahramana mı: “Acaba saçlarımı mı kessem?” Bir an, ben, gene boş, bomboş bakardım ey okuyucu!

Hiçbir zaman inandıramadım seni kahramansız bir dünyaya neden inandığıma. Hiçbir zaman inandıramadım seni o kahra-

manları uyduran zavallı yazarların neden kahraman olmadıklarına. Hiçbir zaman inandıramadım seni o dergilerde resimleri çıkanların bizden başka bir soydan olduğuna. Hiçbir zaman inandıramadım seni sıradan bir hayata razı olman gerektiğine. Hiçbir zaman inandıramadım seni, o sıradan hayatta benim de bir yerim olması gerektiğine.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Kardeşim Benim

“Duyduğum bütün hükümdarlar içinde, bana göre, Tanrı’nın gerçek ruhuna en çok yaklaşılmış olanı, –bildiğiniz gibi– tebdil gezme zevki olan Bağdatlı Harun Reşit’tir.”

Isak Dinesen

Gözünde kara gözlüklerle Milliyet binasından çıktıktan sonra Galip yazıhanesine doğru değil, Kapalıçarşı’ya doğru yürüdü. Turistik eşya satan dükkânlar arasından ilerlerken, Nuruosmaniye Camii’nin avlusundan geçerken uykusuzluğunu birdenbire öyle hissetti ki, bütün İstanbul ona bambaşka bir şehir olarak gözük-tü. Kapalıçarşı’da yürürken gördüğü deri çantalar, lületaşından pipolar ve kahve değirmenleri, insanların içinde binlerce yıldır yaşaya yaşaya kendilerine benzettikleri bir şehrin nesnelerini değil, milyonlarca kişinin geçici olarak sürgün edildiği anlaşılmaz bir ülkenin korkutucu işaretlerini çağırıyordu. “Tuhaf olan şey,” diye düşündü Galip, Kapalıçarşı’nın darmadağın sokaklarında kaybolurken, “yüzümdeki harfleri okuduktan sonra artık büsbütün kendim olacağıma iyimserlikle inanabilmem.”

Terlikçiler Sokağı’na girdiğinde değişen şeyin şehir değil, kendisi olduğuna inanmak üzereydi, ama yüzündeki harfleri okuduktan sonra şehrin esrarını anladığına öyle karar vermişti ki, bu doğru olamazdı. Bir halıcı dükkânının vitrinine bakarken, içinden gelen bir dürtüyle, sergilenen halıları daha önceden

gördüğünü, kendi çamurlu ayakkabıları ve eski terlikleriyle yıllarca onlara bastığını, kapı önünde kahvesini içerek şüpheyile kendisine bakan dikkatli dükkâncıyı iyi tanıdığını, dükkânın küçük üçkâğıtçılıklar ve küçük kazıklanmalarla dolu tarihini ve toz kokan hikâyesini, kendi hayatı gibi bildiğini düşündü. Aynı şeyi, kuyumcu, antikacı ve ayakkabıcı vitrinlerine bakarken de düşündü. Aceleyle iki sokak daha değiştirdikten sonra, bakır ibriklerden kefeli terazilere kadar Kapalıçarşı'da satılan bütün eşyayı bildiğini, müşteri bekleyen bütün tezgâhtarları, sokaklarda yürüyen bütün insanları tanıdığını da düşündü. Bütün İstanbul tanıdıktı; şehrin Galip'ten gizli hiçbir esrarı yoktu.

Bu duygunun verdiği huzurla sokaklarda rüyada gezinir gibi yürüdü. Vitrinlerde gördüğü ıvır zıvır, sokaklarda karşılaştığı yüzler ömründe ilk defa Galip'e hem rüyalarındaki gibi şaşırtıcı, hem de hep birlikte gürültüyle yenen bir aile yemeğindeki gibi tanıdık ve huzur verici geldi. Işıl ışıl kuyumcu vitrinlerinin önünden geçerken, bu huzurun, yüzünün üzerinde dehşetle okuduğu harflerin işaret ettiği sırıla ilgili olduğu aklına geliyordu, ama harfleri okuduktan sonra, geçmişinde bıraktığı o acıklı ve talihsiz kişiyi düşünmek istemiyordu hiç. Dünyayı esrarlı yapan bir şey varsa, o da, insanın kendi içinde barındırdığı, ikiz kardeşi gibi birlikte yaşadığı bir ikinci kişinin varlığıydı. İşsiz tezgâhtarların kapı önünde pineklediği Kavaflar Sokağı'nı geçtikten sonra küçük bir dükkânın girişinde sergilenen parlak renkli İstanbul kartpostallarında Galip şehir manzaralarını görünce içindeki o kişiyi çoktan arkada bıraktığına karar verdi: Kartpostallar o kadar tanıdık, o kadar bayat ve basmakalıp İstanbul görüntüleriyle doluydu ki, Galata Köprüsü'ne yanaşan Şehir Hatları vapurlarının, Topkapı Sarayı'nın bacalarının, Kız Kulesi'nin, Boğaz Köprüsü'nün tanıdık ve bayağı görüntülerine bakarken şehrin kendinden gizli hiçbir esrarı olamazmış gibi geldi Galip'e. Ama, cam yeşili vitrinleri birbirini yansıtan Bedesten'in dar sokaklarına girer girmez bu duygu kayboldu. "Birisi beni takip ediyor," diye düşündü korkuyla.

Çevrede dikkatini çekebilecek şüpheli birisi yoktu, ama ağır ağır yaklaşan durdurulmaz bir felaket gibi duygu Galip'i hemen sardı. Hızla yürüdü. Kalpakçılar Caddesi'ne varınca sağa saptı,

cadde boyunca yürüyüp çarşıdan çıktı. Sahaflar Çarşısı'ndan hızını hiç kesmeden geçecekti, ama Elif Kitabevi'nin önündeyken dükkânın yıllardır olağan karşıladığı adı Galip'e birden bir işaret olarak gözüktü. Şaşırtıcı olan şey, Hurufilere göre bütün harflerin ve böylece bütün âlemin içinden çıktığı Arap alfabesinin ve Allah'ın adının ilk harfi "elif" in dükkânın adı olması değil, kitapçı dükkânının üstüne elif'in, tıpkı FM. Üçüncü'nün öngördüğü gibi, Latin harfleriyle yazılmasıydı. Bunu bir işaret değil, sıradan bir olgu gibi görmek isterken, Galip'in gözü Şeyh Muammer Efendi'nin dükkânına takıldı. Bir zamanlar kenar mahallelerdeki acıklı ve yoksul dullarla acıklı ve milyarder Amerikalıların dadandığı Zamani şeyhinin kitapçı dükkânının kapalı olması, şeyh efendinin soğukta evden çıkmak istemediği ya da öldüğü gibi sıradan bir gerçeğin değil, Galip'e şehrin içinde hâlâ gizlenen bir esrarın işareti olarak gözüktü. "Hâlâ görüyorsam şehrin içinde bu işaretleri," diye düşündü, eski kitapçıların kapı önlerine bıraktıkları yığın yığın çeviri polisiye romanlar ve *Kuran* şerhleri arasından yürürken, "yüzümdeki harflerin bana öğrettiği şeyi öğrenememişim demektir." Ama bu değildi neden: İzlendiğini aklına her getirişinde, adımları kendiliğinden hızlanıyor, şehir bildik tanıdık işaretler ve nesnelerle kaynaşan huzurlu bir köşeden, bilinmeyen tehlikeler ve gizlerle kaynaşan korkulu bir âleme dönüşüyordu. Galip, hızlı, daha hızlı yürürse ancak peşindeki gölgeyi arkada bırakabileceğini, huzursuzluk veren esrar duygusunu unutabileceğini anladı.

Beyazıt Meydanı'ndan hızla Çadırcılar Caddesi'ne girdi, oradan, adını sevdiği için Semaver Sokak'a saptı, ona paralel Nargileci Sokak'tan aşağı Haliç'e doğru indi ve Havancı Sokak'tan dönüp yeniden yokuş yukarı çıktı. Plastik atölyeleri, aşevleri, bakırcı dükkânları, anahtarcılar gördü. "Demek ki yeni hayatıma başlarken ilk önce bu dükkânlarla karşılaşacakmışım," diye düşündü bir çocuk saflığıyla. Kovalar, leğenler, boncuklar, parlak elbise pulları, polis ve asker kıyafetleri satan dükkânlar gördü. Bir hedef olarak aldığı Beyazıt Kulesi'ne doğru yürüdü bir ara, gerisin geri döndü, kamyonlar, portakal satıcıları, at arabaları, eski buzdolapları, hamal arabaları, çöp yığınları ve üniversitenin duvarlarına yazılmış siyasal sloganlar arasından

Süleymaniye Camii'ne kadar çıktı. Caminin avlusuna girdi, servi ağaçlarının altından yürüyüp ayakkabıları çamur içinde kalınca medrese tarafından sokağa çıktı, birbirlerine yaslanan boyasız ahşap evler arasından yürüdü. Yıkıntı halindeki evlerin birinci kat pencerelerinden dışarı çıkan soba borularının kör namlular gibi ya da paslanmış periskoplar gibi ya da korkunç top ağızları gibi sokağa uzandığı geliyordu aklına, ama hiçbir şeyi başka bir şey ile ilişkilendirmemek için "gibi" kelimesini aklına bile getirmek istemiyordu.

Delikanlı Sokak'tan çıkmak için saptığı Cüce Çeşmesi Sokağı'nın da adının aklına takıldığını, bir işaret olabileceğini düşünmeye başlayınca, parke kaplı sokakların, işaretlerin tuzaklarıyla kaynaştığına karar vererek asfalta, Şehzadebaşı Caddesi'ne çıktı. Simitçiler, çay içen minibüs şoförleri ve ellerinde lahmacunlar, sinema kapısında afişlere bakan üniversite öğrencileri gördü: Üç film birden. Filmlerin ikisi Bruce Lee'nin oynadığı karate filmiydi, üçüncüsünün yırtık afişlerinde ve soluk resimlerinde Selçuklu uçbeyi Cüneyt Arkin, Bizanslı erkekleri dövüyor, kadınlarla yatıyordu. Film oyuncularının lobi fotoğraflarındaki turuncu yüzlerine daha fazla bakarsa sanki kör olacakmış gibi korkup uzaklaştı. Şehzade Camii'nin yanından geçerken aklına takılan Şehzade'nin hikâyesini düşünmemeye çalıştı. Ama hâlâ esrarlı işaretlerle kaynaşıyordu çevresi: Kenarları paslanmış trafik işaretleriyle, çarpık çurpuk duvar yazılarıyla, kirli lokantaların ve otellerin pleksiglas panolarıyla, "arabesk" denen şarkıcıların ve deterjan şirketlerinin afişleriyle. Büyük bir güç harcayıp işaretlere aklını takmamayı başarsa bile, Bozdoğan Kemerı boyunca yürürken, küçüklüğünde gördüğü tarihi filmlerden çıkma kızıl sakallı Bizans papazlarını hayal ediyor ya da Vefa Bozacısı'nın yanından geçerken, yıllar önce bir bayram akşamı, içtiği likörlerle sarhoş olan Melih Amca'nın tuttuğu taksilerle bütün aileyi buraya boza içmeye getirdiğini hatırlıyor ve bu hayaller de hemen geçmişinde kalmış bir esrarın işaretleri oluyordu.

Atatürk Bulvarı'nı koşarak geçerken, hızlı, daha da hızlı yürürse şehrin kendisine sunduğu işaretleri, resimleri ve harfleri görmek istediği gibi, bir esrarın parçası olarak değil, oldukça

rı gibi göreceğine bir kere daha karar verdi. Hızla Tezgâhçılar Sokağı'na girdi, Keserciler Sokağı'na geçti ve uzun bir süre sokak adlarına bakmadan yürüdü. Ahşap evler arasına bitişik nizam yapılmış, balkon demirleri paslanmış döküntü apartmanlar, uzun burunlu 1950 model kamyonlar, çocukların oynadığı araba tekerlekleri, eğrilmiş elektrik direkleri, kazılıp bırakılmış kaldırımlar, çöp tenekelerini karıştıran kediler, pencerelerde sigara içen başörtülü ihtiyar kadınlar, seyyar yoğurtçular, lağımcılar, yorgancılar gördü.

Halıcılar Caddesi'nden Vatan Caddesi'ne doğru inerken birden sola döndü, iki kere kaldırım değiştirdi ve bir bakkalda ayran içerken "takip edilme" düşüncesini Rüya'nın okuduğu polisiye romanlardan öğrendiğini düşündü, ama aklından şehrin içindeki anlaşılmaz esrarı çıkaramadığı gibi bu düşünceyi de kolayca çıkaramayacağını biliyordu. Çifte Kumrular Sokağı'na saptı, ilk sapakta yeniden sola döndü, Okumuş Adam Sokağı'ndayken koşar adım yürümeye başladı. Kırmızı trafik ışıkları yanarken, minibüsler arasından koşar adım Fevzi Paşa Caddesi'ni geçti. Sonra girdiği sokağın Aslanhane Sokağı olduğunu levhadan anlayınca, bir an dehşete kapıldı: Dört gün önce Galata Köprüsü çevresinde yürürken varlığını hissettiği o gizli el, kendisi için İstanbul'un içine işaretler yerleştiriyorsa hâlâ, varlığını bildiği esrar daha çok uzakta olmalıydı.

Kalabalık çarşıdan, istavritler, vanoslar, kalkanlar satan balıkçı dükkânlarının önünden geçerek bütün sokakların açıldığı Fatih Camii avlusuna girdi. Geniş avluda kimsecikler yoktu: Tek başına karda bir karga gibi yürüyen kara sakallı, kara paltolu bir adamdan başka. Küçük mezarlık da boştu. Fatih Türbesi'nin kapısı kilitliydi; pencerelerden içeriye bakarken Galip, şehrin uğultusunu dinledi. Çarşıdan gelen satıcıların gürültüsü, araba kornaları, uzak bir ilkokulun bahçesinden gelen çocuk sesleri, çekiç sesleri, motor sesleri, avludaki ağaçlara doluşmuş serçelerin, kargaların bağırışları, geçen minibüslerin, motosikletlerin gürültüsü, yakınlarda açılan ve kapanan pencerelerin, kapıların, inşaatların, evlerin, sokakların, ağaçların, parkların, denizin, vapurların, mahallelerin, bütün şehrin uğultusu. Galip'in tozlu camlar arasından sandukasını seyrederken yerinde olmak istedi-

ği adam, Fatih Mehmet, Galip'in doğumundan beş yüz yıl önce fethettiği bu şehrin esrarını, eline geçen Hurufi risalelerinin yardımıyla sezmiş, her kapının, her bacanın, her sokağın, her köprünün, her kemerin, her çınar ağacının kendisinden başka bir şeyin işareti olduğu bir âlemi ağır ağır çözmeye girişmişti.

"Hurufi risaleleri ve Hurufiler bir kumpas sonucu yakılmasalardı eğer," diye düşündü Galip, Hattat İzzet Sokağı'ndan Zeyrek'e doğru yürürken, "ve şehrin esrarına erişebilseydi padişah, fethettiği Bizans sokaklarında yürürken, yıkık duvarlara, yüz yıllık çınar ağaçlarına, tozlu sokaklara, boş arsalara benim gibi bakarken acaba neyi anlardı?" Cibali tütün depolarının eski ve korkutucu binalarına vardığında Galip, yüzündeki harfleri okuduğundan beri bildiği cevabı kendi kendine verdi: "İlk defa gördüğü şehri daha önceden binlerce kere gezmiş gibi bilip tanıdığını." Ama şaşırtıcı olan şey de buydu işte: Hâlâ yeni fet-hedilmiş bir şehir gibiydi İstanbul. Çamurlu sokakların, kırık dökük kaldırımların, yıkık duvarların, kurşuni ve acıklı ağaçların, köhne arabaların, onlardan daha köhne otobüslerin, birbirlerine benzeyen bütün o hüzünlü yüzlerin, bir deri bir kemik köpeklerin hiçbirini daha önceden gördüğü, bildiği duygusuna kapılamıyordu Galip.

Varlığından emin olamadığı peşindeki o kişiden kurtulamayacağını anladıktan sonra, Haliç kıyısında imalathaneler, boş sanayi tenekeleri, öğle tatilinde köfte ekmek yiyen, çamurda futbol oynayan tulumlu işçiler ve harap Bizans kemerleri arasından yürürken, şehri bildik tanıdık görüntülerle kaynaşan huzurlu bir yer olarak görme isteği o kadar içinde yükseldi ki, tıpkı çocukluğunda yaptığı gibi, kendini bir başkası olarak, Fatih Sultan Mehmet olarak görmeye çalıştı. Uzun bir süre, kendisine ne çılgınca ne de gülünç gelen bu çocuksu hayalle yürüdükten sonra, Celâl'in yıllarca önce fethin yıldönümü yüzünden kaleme aldığı köşe yazısında Konstantin'den günümüze bin altı yüz elli yılda İstanbul'da hüküm süren yüz yirmi dört hükümdar içinde, Fatih'in gece yarıları tebdil-i kıyafet etme gereği duymayan tek padişah olduğunu yazdığını hatırladı. "Okuyucularımızın bazı-
larının çok iyi bildiği nedenlerden," diye yazmıştı Celâl, Galip'in parke yollarda titreyen Sirkeci-Eyüp otobüsünde kalabalıkla

birlikte sallanırken hatırladığı makalede. Unkapanı'nda bindiği Taksim otobüsünde ise Galip peşindeki kişinin kendisiyle birlikte, bu kadar kısa bir sürede otobüs değiştirebilmesine şaşı: Bakışı daha da yakınında, ensesinde hissediyordu. Taksim'de bir kere daha otobüs değiştirdikten sonra yanında oturan ihtiyar ile konuşursa bir başka kişiye dönüşebileceği, belki de böylece peşindeki gölgeden kurtulabileceği aklına geldi.

“Bu kar daha yağacak mı acaba?” dedi Galip pencereden dışarı bakarak.

“Kim bilir?” dedi ihtiyar, belki daha da diyecekti, ama Galip onun sözünü kesti.

“Bu kar neyin işareti?” dedi Galip. “Bu kar neyin habercisi? Ulu Mevlânâ'nın anahtar hikâyesini bilir misiniz? Dün gece rüyamda aynısını görmek nasip oldu. Her yer bembeyazdı, kar beyazı, bu karın beyazı. Birden göğsümün üzerinde soğuk, buz gibi soğuk, keskin bir ağrıyla uyandım. Kalbimin üzerinde bir kartopu var sandım, buztopu sandım, billur bir top sandım, değilmiş: Kalbimin üzerinde şair Mevlânâ'nın elmas anahtarı varmış. Elime aldım, yatağımdan kalktım, odamın kapısını onunla açayım dedim, açtı; ama başka bir odadaydım ve içeride yatağında uyuyan, bana benzeyen, ama ben olmayan biri vardı. O odanın kapısını uyuyan adamın kalbinin üzerindeki anahtarla açıp, yerine elimdekini bırakıp başka bir odaya girdim: O oda da öyle; bana benzeyen, ama benden güzel suretler, yürekleri yerinde anahtarlar... Öteki oda da, öteki odaya açılan beriki oda da öyle. Üstelik baktım, odalarda benden başkaları da var; benim gibi gölgeler, benim gibi uykudagezer hayaletler, ellerinde anahtarlar. Her odada bir yatak, her yatakta benim gibi rüya gören bir adam! Anladım ki cennetteki çarşıdayım. Burada ne alış var ne de satış, ne para var ne de pul; yalnızca suretler ve suratlar var. Hangisini beğenirsen o surete giriyor, o suratı yüzüne maske gibi geçiriyor, yeni hayatına başlıyorsun, ama benim aradığım suret, biliyorum, binbir odanın en sonuncusunda, ki elime geçirdiğim en son anahtar kapısını açmıyor. O zaman anlıyorum ki göğsümün üzerinde kar soğukluğuyla gördüğüm o ilk anahtarla açabilirmişim o kapıyı, ama o anahtar artık nerededir, kimin elindedir, terk ettiğim yatak ve oda binbir odadan hangisidir

bilemiyorum ve böylece kahredici bir pişmanlıkla, gözyaşlarıyla, öteki umutsuzlarla birlikte kapıdan kapıya, odadan odaya, anahtarın birini bırakıp birini alarak, uyuyan suretlerin her birine şaşarak anlıyorum ki ben, sonsuza kadar..”

“Bak,” dedi ihtiyar, “bak!”

Galip, kara gözlüklerinin arkasından ihtiyarın parmağının işaret ettiği yere bakarak sustu. Radyoevi’nin hemen önünde bir ölü vardı kaldırımda, çevresinde bağırıp çağıran bir iki kişi ve aceleyle toplanan meraklılar. Trafik sıkışınca kalabalık otobüsün koltuklarında oturanlar ve tutunma demirlerine asılanlar pencerelere doğru uzanarak kanlar içindeki ölüyü korkuyla, dehşetle, sessizce seyrettiler.

Trafik açılınca sessizlik uzun süre bozulmadı. Galip, Konak Sineması’nın karşısında otobüsten indi, Nişantaşı’nın köşesindeki Ankara Pazarı’ndan lakerda, tarama, dil, muz ve elma aldı ve hızla Şehrikalp Apartmanı’na doğru yürüdü. Bir başkası olmak istemeyecek kadar bir başkası gibi hissediyordu kendini. Önce kapıcı dairesine indi: Kamer Hanım’la kapıcı İsmail küçük torunlarıyla birlikte mavi muşambayla örtülü yemek masasında Galip’e yüzyıllar öncesi gibi gelecek kadar uzak bir aile mutluluğu havası içinde, kıymalı patates yiyorlardı.

“Afiyet olsun,” dedi Galip. Bir sessizlikten sonra ekledi: “Celâl’e zarfı bırakmamışsınız.”

“Kapısını çaldık çaldık, evde yoktu,” dedi kapıcının karısı.

“Yukarıda şimdi,” dedi Galip. “Nerede zarf?”

“Celâl yukarıda mı?” dedi İsmail Efendi. “Çıkıyorsan şu elektrik faturasını da bırakiver.”

Sofradan kalkmış, televizyonun üzerindeki faturaları miyop gözlerine bir bir yaklaşıtıyordu. Galip, cebinden çıkardığı anahtarı bir anda kaloriferin üzerindeki rafın kenarına çakılı boş çiviye astı. Görmemişlerdi. Zarfla faturayı aldıktan sonra çıktı.

“Celâl merak etmesin, kimseye söylemiyorum!” diye seslendi Kamer Hanım, şüpheli bir neşeyle.

Galip, yıllardır ilk defa Şehrikalp Apartmanı’nın eski asansörüne binmenin tadını çıkardı, makine yağı ve ahşap cilası kokuyordu hâlâ ve hâlâ harekete geçerken lumbagolu bir ihtiyar gibi inliyordu. Rüya ile bakıp boy ölçüştükleri ayna yerli yerindeydi,

ama Galip harflerin dehşetine yeniden kapılmaktan korktuğu için kendi yüzüne bakmadı.

Apartman dairesine girdikten sonra paltosunu ve ceketini çıkarıp asabilmişti ki, telefon çaldı. Telefonu açmadan önce, her şeye hazır olmak için koşa koşa helaya gitti ve aynaya üç beş saniye istekle, cesaretle, kararlılıkla baktı: Hayır, rastlantı değildi, harfler yerli yerindeydi, her şey, bütün âlem ve esrarı. “Biliyorum,” diye düşündü Galip telefonu açarken, “biliyorum.” Telefon edenin askeri darbenin müjdesini veren o ses olduğunu da telefonu açmadan biliyordu.

“Alo.”

“Bu sefer adın ne olsun?” dedi Galip. “Takma adlar o kadar çoğaldı ki, karıştırıyorum artık.”

“Akıllıca bir başlangıç,” dedi ses. Galip’in ondan beklemediği bir güven vardı üzerinde. “Sen koy Celâl Bey adımı.”

“Mehmet.”

“Fatih Mehmet gibi mi?”

“Evet.”

“İyi. Ben Mehmet. Telefon defterinde adını bulamadım. Adresini ver de geleyim.”

“Niye vereyim sana herkesten gizli tuttuğum adresimi?”

“Yaklaşan kanlı bir askeri darbenin kanıtlarını ünlü gazeteciye yetiştirmek isteyen iyi niyetli ve sıradan bir vatandaşım ben de ondan.”

“Sıradan vatandaş olamayacak kadar çok şey biliyorsun hakkımda,” dedi Galip.

“Altı yıl önce Kars tren istasyonunda bir vatandaşa rastladım,” dedi Mehmet adlı ses, “sıradan bir vatandaşa. Alışveriş için Erzurum’a giden bir attardı. Yolculuk boyunca hep senden söz ettik. Kendi adınla yayımladığın ilk yazına Mevlânâ’nın *Mesnevi*’sine başladığı Farsça kelimenin, ‘bişnov’un Türkçesiyle, ‘dinle’ kelimesiyle başlamadaki anlamı biliyordu. Bin dokuz yüz elli altı Temmuz’unda yazdığın bir yazıda, hayatı tefrika romanlara, tam bir yıl sonra ise bu sefer tefrika romanları hayata benzetmende gizli simetriyi ve yararcılığı da biliyordu, çünkü o bir yılda, üstat bir yazarın patrona kızıp yarıda bıraktığı güreş tefrikasını takma adla bitirdiğini de üslubundan anlamıştı. Aynı

yıllarda, sokakta gördüğünüz güzel kadınlara Avrupalılar gibi sevgiyle, gülümseyerek bakın, nefretle, kaşlarınızı çatarak değil, diye başladığın bir yazıda, bu erkek bakışlarından mutsuz olan kadına örnek diye, sevgi, hayranlık ve şefkatle anlattığın o güzel hanımın üvey annen olduğunu da biliyordu, bundan altı yıl sonra, tozlu İstanbul'da bir apartmanda yaşayan büyük ailelerle bir akvaryumda yaşayan talihsiz Japon balıklarını alayla karşılaştırdığın yazıda söz konusu balıkların sağır ve dilsiz amcanın balıkları, ailenin de kendi ailen olduğunu da. Hayatında değil İstanbul'a gitmek, Erzurum'un hatısına ayak hasmamış bu adam, senin adını vermediğin bütün akrabalarını, Nişantaşı'nda oturduğun evleri, sokakları, köşedeki karakolu, karşısındaki Alâaddin'in dükkânını, Teşvikiye Camii'nin havuzlu avlusunu, son bahçeleri, Sütüş Muhallebici'si'ni, kaldırımlardaki kestane ve ıhlamur ağaçlarını, Kars Kalesi eteklerindeki, içinde tıpkı Alâaddin'in dükkânı gibi kokudan ayakkabı bağına, tütünden iğne ipliğe her türlü ıvır zıvırı sattığı kendi küçük dükkânının içini bilir gibi biliyordu. Bir milli radyo ağımızın bile daha kurulmadığı yıllarda, İstanbul Radyosu'ndaki 'İpana Dışmacunu On Bir Soru Bilgi Yarışması'yla alay ettiğin bir yazıdan yalnızca üç hafta sonra, seni susturmak için, yarışmada bin iki yüz liralık soruda seni sorduklarını da biliyordu, senden beklediği gibi bu küçük rüşveti kabul etmeyip, ilk yazında, okuyucularına Amerikan dışmacunlarını kullanmamalarını, evde kendi temiz elleriyle yapacakları naneli sabunla dişlerini ovmalarını öğütlediğini de. O yazıda verdiği uydurma formülle, iyi niyetli attarımızın, sonraları bir bir dökülecek dişlerini yıllarca parmaklarıyla ovduğunu tabii sen bilmezsin. Biz ise tren yolculuğumuzun geri kalan kısmında attar ile, 'Konu: Köşe Yazarımız Celâl Salik!' başlıklı bir bilgi yarışması bile düzenledik. En büyük korkusu Erzurum İstasyonu'nu kaçırmak olan bu adamı yenerken zorlandım. Ağzındaki eksik dişleri yaptıracak parası olmayan, senin yazılarından başka hayatta tek eğlencesi bahçesindeki kafeslerde beslediği çeşit çeşit kuşları sevmek ve kuş hikâyeleri anlatmak olan, erkenden çökmüş, evet sıradan bir vatandaştı. Anladın mı Celâl Bey, sıradan vatandaş da –sakın gene küçümsemeye kalkma onları– sıradan vatandaş da biliyor seni. Ama ben sı-

radan vatandaştan da daha iyi biliyorum. Bu yüzden akşama kadar konuşacağız!”

“İkinci dişmacunu yazımdan dört ay sonra, bir yazımda,” diye başladı Galip, “konuya bir kere daha değindim. Nasıl?”

“Akşam uykudan önce, güzel küçük kızların ve oğlanların evdeki babalara, dayılara, halalara, teyzelere, amcalara, üvey ağabeylere bir bir ‘Allah rahatlık versin öpücüğü’ verirken, güzel ağızlarından çıkan naneli dişmacunu kokusundan söz etmiştin. En hafif deyişle güzel bir yazı değildi.”

“Japon balıklarından söz ettiğim başka örnekler?”

“Altı yıl önce ölümü ve sessizliği istediğin bir yazında, ondan bir ay sonra bu sefer düzeni ve uyumu aradığını söylediğin bir yazında balıkları hatırladın. Akvaryumla evlerimizdeki televizyonları sık sık karşılaştırdın. Aile içinde evlene evlene wakin’lerin başına gelen felaketler hakkında *Ansiklopedi Britannica*’dan yürütülmüş bilgiler verdin. Kim çevirdi senin için, kız kardeşin mi, yeğenin mi?”

“Karakol?”

“Laciverdi, dayağı, karanlığı, nüfus kâğıdını, vatandaş olma şaşkınlığını, paslı su borularını, kara ayakkabıları, yıldızsız geceleri, asık suratları, metafizik bir hareketsizlik duygusunu, talihsizliği, Türk olduğunu, damların aktığını ve tabii ölümü hatırlatıyordu sana.”

“Bütün bunları attar da biliyor muydu?”

“Fazlasını.”

“Attarın sana sordukları?”

“Hayatında hiç tramvay görmemiş ve büyük bir ihtimalle görmeyecek olan bu adam, bana ilk olarak, İstanbul’daki atlı tramvaylarla atsızlar arasındaki koku farkını sordu. Ona at ve ter kokusu dışında asıl değişikliğin başka yerde bulunduğunu söyledim: Motor, yağ ve elektrik kokusu. Bana elektriğin İstanbul’da kokup kokmadığını sordu. Bunu yazmamıştın, ama o yazından bu sonucu çıkarmıştı. Bana matbaadan çıkmış gazete kokusunun tarifini sordu. Bin dokuz yüz elli sekiz kışındaki yazına göre cevap: Kinin, mahzen, kükürt ve şarap kokusunun karışımı: Yani baş döndürücü bir şey. Kars’a üç günde gelen gazete yolda bu kokuyu kaybediyormuş. Attarın en zor sorusu

ise leylak kokusuydu. Bu çiçeğe herhangi bir dikkat gösterdiğini hatırlayamıyordum. Ballanmış anıları hatırlayan bir ihtiyar gibi gözleri gülümseyerek anlatan attara göre, yirmi beş yılda üç kere söz etmişsin bu çiçeğin kokusundan: Bir kere, tek başına yaşayan ve tahta çıkmayı beklerken çevresini dehşete boğan tuhaf Şehzade'nin Hikâyesi'ni anlatırken sevgilisinin leylak koktuğunu yazmışsın. İki kere de, bunda bir tekrar var, büyük bir ihtimalle yakın akrabalarının birinin kız çocuğundan ilhamla, sonbaharın o güneşli ve hüzünlü ilk günlerinden birinde, yaz tatilinden sonra ütülü temiz bir önlükle ve saçlarında pırıl pırıl bir kurdelayla ilkokuluna yeniden başlayan küçük bir kızın, bir yıl saçlarının, öteki yıl ise başının leylak koktuğunu yazmışsın. Bu gerçek hayatın tekrarı mıydı, yoksa kendi kendinden çalan bir yazarın tekrarı mı?”

Galip bir süre sessiz kaldı. “Hatırlamıyorum,” dedi, sonra bir rüyadan uyanır gibi, “şehzade yazısını da düşündüğümü biliyorum, ama yazdığımı hatırlamıyorum.”

“Attar hatırlıyordu. Koku duygusundan başka mekân duygusu da iyiydi. Senin yazılarından yola çıkarak İstanbul'u bir kokular mahşeri olarak hayal etmekten başka, şehrin gezindiğin, sevdiğin, herkesten gizlice sevdiğin, esrarlı bulduğun bütün semtlerini de biliyordu, ama tıpkı bazı kokuları hayal edemediği gibi, bu semtlerin birbirlerine ne kadar yakın ya da uzak olduğu konusunda hiçbir fikri yoktu. Senin yüzünden benim de çok iyi bildiğim bu köşelere zaman zaman seni bulmak için bakmışımdır, ama telefon numarandan Nişantaşı-Şişli civarında gizlendiğin anlaşıldığı için bu sefer zahmet etmedim. Bunu merak edeceğin için söylüyorum: Attara sana mektup yazmasını söyledim. Yazılarını ona okuyan yeğeninin okuması varmış, ama yazması yokmuş. Attarın tabii ne okuması ne yazması varmış. Harfleri tanımanın hafızayı gerilettiğini sen de yazmıştın bir kere. Yazılarını yalnızca dinleyerek tanıyan bu adamı buharlı çuf çuf trenimiz Erzurum'a yaklaşırken nasıl yenebildiğimi sana söyleyeyim mi?”

“Söyleme.”

“Yazılarındaki soyut kavramları tek tek hatırlamasına rağmen anlamlarını sanki gözünün önüne getiremiyordu hiç. Sözgelimi,

intihal ya da edebi hırsızlık kavramı hakkında hiçbir fikri yoktu. Yeğeni gazeteden de ona senin yazılarından başka hiçbir şey okumuyor, o da merak etmiyordu hiç. Dünyadaki bütün yazıların aynı kişi tarafından ya da aynı anda yazıldığını düşünüyor sanırdın. Ona neden senin dönüp dönüp şair Mevlânâ'dan söz ettiğini sordum. Sustu. Attara 'Gizli Yazıların Esrarı' başlıklı 1961 tarihli yazının ne kadarının senin, ne kadarının Poe'nun olduğunu sordum. Susmadı; hepsinin senin olduğunu söyledi. Ona Neşati ile Bottfolio ve İbni Zerhani polemiğinin –attar kavga diyordu– püf noktası olan 'hikâyenin aslı ve aslının hikâyesi' ikilemini sordum. Her şeyin aslının harf olduğunu söyledi inançla. Hiçbir şey anlamamıştı, onu yendim.”

“O polemikte,” dedi Galip, “o polemikte, Neşati'ye karşı ileri sürdüğüm düşüncelerim her şeyin aslının harf olduğuna dayanıyordu.”

“Ama İbni Zerhani'nin değil, Fazlallah'ın düşüncesi idi bu. Sen Büyük Engizitör'e nazireden sonra, zor durumda kalmamak için İbni Zerhani'ye sarılmak zorunda kaldın. O yazıları yazarken aklında Neşati'yi patronun gözünden düşürüp gazetesinden attırmaktan başka bir şey olmadığını biliyorum. Önce, 'tercüme mi, intihal mi?' tartışmasında ona bir tuzak kurarak kıskançlıktan gözü dönmüş Neşati'yi hırsla 'intihal' dedirtecek görüşe getirdin. Sonra bu iddia ile, senin İbni Zerhani'den, İbni Zerhani'nin de Bottfolio'dan yürüttüğü iddiası ile, Doğu'nun yaratıcı olamayacağını ima ettiğini ve böylece Türkleri aşağı gördüğü havasını verdin ve birdenbire okuyucularını da gazete patronuna mektup yazmaya kışkırtarak, şanlı tarihimizi ve 'bizim kültürümüzü' savunmaya başladın. Yeni Haçlı Seferleri'ne, 'büyük Türk mimarı' Mimar Sinan'ın aslında bir Kayseri Ermeni'si olduğunu iddia eden sapıklara karşı her zaman uyanık olan sefil Türk okuru, her zamanki gibi, bu fırsatı kaçırmayıp patronu bu soysuza karşı mektup yağmuruna tutunca, senin edebi hırsızlığını yakalamanın keyfinden sarhoş zavallı Neşati, işinden ve köşesinden oldu. Bugün seninle düşük bir yazar olarak da olsa buluştuğu aynı gazetede, bunu kuşlar söylüyorlar, arkandan dedikodular yaparak kuyunu kazdığını biliyor musun?”

“Kuyu hakkında yazdıklarım?”

“Benim gibi sadık bir okura sorulması ayıp olacak kadar açık ve hiç bitmeyecek kadar da geniş bir konu. Divan şiirinin edebi kuyularından, Mevlânâ’nın sevgilisi Şems’in cesedinin atıldığı kuyudan, her zaman pervasızca yararlandığın *Binbir Gece*’nin cinli, cadılı ve devli kuyularından, apartman aralığından ya da ruhlarımızın içine düşürüldüğünü yazdığın dipsiz karanlıklardan söz etmeyeceğim, çok yazdın bunları. Şunlara ne dersin? 1957 sonbaharında şehirlerimizi, şehirlerimizin kıyılarında kurulan yeni şehirciklerimizi saldırgan bir mızrak ormanı gibi kuşatan o acıklı beton minare (taşla örülmüş minarelere itirazın yoktu çok) ormanları üzerine dikkatli, öfkeli ve hüzünlü bir yazı yazdın. Günlük bir politikanın ve günlük rezaletlerin dışına çıkan bütün eserlerinin başına geldiği gibi, hiç fark edilmeyen bu yazının daha da az fark edilen son satırlarında güdük minareli bir kenar mahalle camiinin asimetrik dikenler ve simetrik eğreltiotlarıyla kaplı arka bahçesini anlatırken sessiz, karanlık ve kör bir kuyudan söz etmiştin. Üç sıfatla çizdiğin o gerçek kuyuyla gözlerimizi beton minarelerin yüksekliklerine değil, geçmişimizin bilinçaltında kalan kurumuş karanlık kuyuların yılanlarına ve ruhlarına çevirmemiz gerektiğini ustalıklı ima ettiğini anlamıştım. Bundan on yıl sonra, bu sefer vicdan azaplarının hayaletleriyle yapayalnız, yapayalnız boğuşmak zorunda kaldığın uykusuzluk ve mutsuzluk gecelerinin birinde, kendi acıklı geçmişinden ve tepegözlerden ilhamla kaleme aldığın bir makalede suçluluk duygusunun seni yıllardır acımasızca izleyen ‘göz’ünü anlatırken bu görme organının ‘alnın tam ortasında karanlık bir kuyu gibi’ durduğunu yazman bir rastlantı değil, bir zorunluluktur.”

Galip’in beyaz bir yakayla, yıpranmış bir ceketle ve hayaletimsi bir yüzle hayal ettiği bu ses, bütün bu cümleleri bir bellek coşkusuyla akıldan mı kuruyordu, yoksa bir yerden mi okuyordu? Galip düşündü. Ses de, Galip’in sessizliğini bir işaret gibi görüp bir zafer kahkahası attı. Sonra şehrin kim bilir hangi tepelerinin altından ve Bizans paraları ve Osmanlı kafataslarıyla kaynaşan hangi yeraltı yollarından geçen ve paslı direkler ve çınar ve kestane ağaçları arasına çamaşır ipleri gibi gerilmiş ve sıvası dökülmüş eski apartmanların yan duvarlarına kara sarmaşıklar gibi sarılmış bir telefon telinin iki ucunu, tıpkı aynı

anneninin göbek bağıını paylaşır gibi paylaşmanın verdiği kardeşlik duygusuyla sır verir gibi fısıldadı: Celâl'i çok seviyordu, Celâl'i çok sayıyordu, Celâl'i çok tanıyordu; Celâl'in de kuşkusu yoktu artık değil mi bunlardan?

"Bilmem," dedi Galip.

"O zaman bu kara telefonları çıkaralım aradan," dedi ses. Çünkü bu telefonların arada bir kendi kendine çalan zili, uyar-maktan çok korkuturdu, çünkü zift rengindeki ahizeleri küçük bir halter gibi ağırdı, çünkü numaraları çevrilince Karaköy-Kadıköy vapur iskelesinin eski turnikeleri gibi melodiyle gıcır-danarak söylenirdi, çünkü kimi zaman çevirenin istediği değil, kendi istediği yeri bağlardı. "Anladın mı Celâl Bey? Ver adresini hemen geleyim."

Galip harika öğrencisinin harikalarından kararsız kalan öğ-retmen gibi, önce durakladı, sonra, her cevapta kendi belleği-nin bahçesinde açan çiçeklere, her soruda bellek bahçesinin sınırsızlığına ve yavaş yavaş içine girdiği tuzağa şaşarak sordu:

"Naylon çoraplar?"

"1958'de yazdığın bir yazıda, iki yıl önce, yani köşe yazılarını kendi adınla değil, uydurduğun bazı talihsiz adlarla yayımlamak zorunda olduğun günlerde, çalışmaktan ve yalnızlıktan bunal-dığın sıcak bir yaz gününde, mutsuzluğunu unutmak ve öğle güneşinden kaçmak için girdiğin bir Beyoğlu sinemasındaki (Rüya) iki film den birincisini ortasından başlayarak seyrederken, Chicago gangsterlerinin acıklı Beyoğlu dublajcılarınca Türkçeleş-tirilmiş kahkahaları ve makineli tüfek takırtıları ve şişe ve cam şangırtıları arasında, yakından gelen bir sesin seni irkilttiğini yazmıştın: Az ötede bir kadın uzun tırnaklarıyla naylon çora-bının üstünden bacaklarını kaşıyordu. Birinci film bitip ışıklar yanınca, iki sıra önünde birbirleriyle arkadaşça konuşan güzel ve şık bir anneyle on bir yaşındaki akıllı uslu oğlunu gördün. Uzun uzun onların dostluklarını, birbirlerini nasıl dikkatle dinleyip konuştuklarını seyrettin. İki yıl sonra yazacağın köşe yazısında, ikinci filmi seyrederken kulağının hoparlörden fışkıran kılıç şakırtıları ve deniz fırtınalarında değil, yaz geceleri İstanbul'un sivrisineklerine yem olan bacakların üzerinde gezinen uzun tırnaklı ve huzursuz elin çıkardığı viziltide, aklının da perdedeki

korsanların kumpaslarında değil, anne oğul arasındaki dostlukta olduğunu anlatacaktın. Bu yazıdan on iki yıl sonra yazdığın bir yazıda anlattığın gibi, naylon çoraplı yazının yayımlanışından hemen sonra, gazetenin patronu seni azarlamıştı: Evli ve çocuklu kadınlarda cinsellik bulmanın tehlikeli, çok tehlikeli bir davranış olduğunu, Türk okurunun bunu kaldıramayacağını, yaşayan bir köşe yazarı olmak istiyorsan evli kadınlara ve üslubuna dikkat etmen gerektiğini bilmiyor muydun?”

“Üslup? Kısa cevap lütfen.”

“Üslup senin için hayattı. Üslup senin için sesti. Üslup senin düşüncelerindi. Üslup içinde yaşattığın asıl kişiliğindi, ama bir değil, iki değil, üçtü bu kişilikler...”

“Bunlar?”

“Benim basit kişiliğim dediğin birinci sesin: Herkese gösterdiğin, herkesle birlikte aile yemeklerinde sofraya oturduğün ve herkesle birlikte yemekten sonra sigara dumanları arasında dedikodu yaptırttığın ses. Günlük hayata ilişkin ayrıntıları bu kişiye borçlusun. İkincisi, olmak istediğin kişiydi: Bu dünyada huzur bulamayan, bir başka dünyada yaşayan ve bir başka dünyanın sihrine bulanmış hayranlık verici kişilerden yürüttüğün bir maske. Önce bir taklidi, sonra kendisi olmak istediğin bu ‘kahraman’la fısıldayarak söyleşme alışkanlığın olmasaydı, bu kahramanın kulağına fısıldadığı kelime oyunlarını, bilmeceleri, alayları, iğnelemeleri, kendi aklına takılan nakaratları söyleyen bunaklar gibi tekrarlama alışkanlığın olmasaydı, günlük hayata dayanamayıp birçok mutsuz gibi bir köşeye çekilerek ölümü bekleyeceğini yazmıştın bir kere ve gözyaşlarıyla okumuştum. Üçüncüsü ise ‘objektif üslup, subjektif üslup’ dediğin bu iki kişiliğin ulaşamayacağı âlemlere götürürdü seni ve tabii ki beni: Karanlık kişilik; kara üslup! Taklitle, maskeyle yetinemeyecek kadar mutsuz olduğün gecelerde yazdıklarını ben daha iyi bilirim, ama yaptıklarını sen daha iyi bilirsin, kardeşim benim. Birbirimizi anlayacağız, birbirimizi bulacağız, birlikte tebdil-i kıyafet edeceğiz, bana adresini ver.”

“Adres?”

“Şehirler adreslerden, adresler harflerden, harfler yüzlerden oluşur. 12 Ekim 1963 Pazartesi, İstanbul’un en sevdiğim köşe-

lerinden biri diye Kurtuluş'u anlatıyordun; eski adıyla Tatavla; Ermeni mahallesi. Severek okumuştum."

"Okumak?"

"Bir keresinde, tarih vermek gerekirse Şubat 1962'de memleketi sefaletten kurtaracak bir askeri darbe için hazırlık yaptığın o asabi günlerinin birinde, bir kış akşamı, Beyoğlu'nun karanlık sokaklarının birinde, göbek dansözleriyle hokkabazların iş tuttuğu bir pavyondan bir başkasına kim bilir hangi tuhaf amaç için taşınan yaldızlı çerçeveli büyük bir aynanın soğuktan ya da başka bir nedenden önce çatlayıp, sonra gözlerinin önünde tuzla buz olduğunu görmüş ve camı aynaya çeviren eczaya Türkçede 'sır' denmesinin bir rastlantı olamayacağını o an anlamıştın. Bu ilham ânını bir köşe yazısında anlattıktan sonra demiştin ki: Okumak aynanın içine bakmaktır; aynanın arkasındaki 'sırrı' bilenler öteki tarafa geçerler, harflerin sırrından haberdar olmayanlar ise bu dünya içinde kendi yüzlerinin yavanlığından başka bir şey bulamazlar."

"Neydi bu sır?"

"Bu sırrın ne olduğunu senden başka bir tek ben biliyorum. Telefonda anlatılamayacak bir şey olduğunu sen de biliyorsun. Adresini ver."

"Neydi bu sır?"

"Bu sırrı elde etmek için bir okurun sana bütün ömrünü vermesini gerektiğini düşünüyor musun? Ben bunu sana verdim. Bu sırrı sezinleyebilmek için kendi adınla yazmadığın yıllarda döktürdüklerini, başkalarının yerine kaleme aldığın tefrikaları, bilmeceleri, portreleri, politik ve duygusal röportajlarını, sobaları yanmayan devlet kütüphanelerinde üzerimde palto, kafamda şapka ve elimde yün eldivenlerle titreyerek otururken senin yazdığından şüphelendiğim her şeyi okudum. Otuz küsur yıl boyunca, hiç sektirmeden günde ortalama sekiz küsur sayfa çıkardığına göre, yüz bin sayfa ya da üç yüz otuz üç sayfalık üç yüz cilt kitap eder. Yalnız bunun için bu millet senin heykelini dikmelidir."

"Senin de; okuduğun için," dedi Galip. "Heykel?"

"Anadolu yolculuklarımdan birinde, adını unuttuğum küçük bir kasabada, şehir meydanındaki parkta otobüsümün kalkış

saatini beklerken yanıma gençten biri oturdu, konuşmaya başladık. Önce Atatürk'ün bu acıklı kasabada yapılacak tek şeyin orayı terk etmek olduğunu işaret eder gibi parmağıyla otobüs garajını gösteren heykelinden söz ettik. Sonra, benim sözü oraya getirmemle, senin ülkemizdeki sayıları on bini aşan Atatürk heykelleri üzerine yazdığın bir yazıdan söz ettik. Bir mahşer gecesinde, gökyüzünün karanlığı şimşekler ve yıldırımlarla yırtılırken ve yer yerinden oynarken bütün o korkunç Atatürk heykellerinin canlanacaklarını yazmıştın. Yazdığına göre, heykellerin kimileri güvercin pislikleriyle kaplı Batılı kıyafetleriyle, kimileri mareşal üniformaları ve madalyonlarıyla, kimileri şaha kalkmış iri organlı korkunç aygırlarıyla, kimileri de silindir şapkaları ve hayaletimsi pelerinleriyle ağır ağır yerlerinden kıpırdanacaklar, yıllardır çevrelerinde tozlu eski otobüslerin, at arabalarının ve sineklerin dört döndüğü ve clbiseleri ter kokan askerlerle naftalin kokan kız lisesi öğrencilerinin toplanıp İstiklal Marşı okuduğu, kurumuş çiçekler ve çelenklerle kaplı kaidelerinden inip karanlığa karışacaklardı. Mahşer gecesinde, yer sarsılır, gök yarılrken, evlerinin kapalı pencereleri arkasından dışarıdaki uğultuyu dinleyecek zavallı vatandaşlarımızın, kenar mahallelerin kaldırımlarındaki bu tunçtan, bronzdan ve mermerden çizme ve nal seslerine nasıl bir korkuyla kulak kesileceklerini anlattığın yazıyı, yanımda oturan bu tutkulu delikanlı da zamanında okumuş ve o kadar coşmuştu ki, hemen sana sabırsızlıkla o mahşer gününün ne zaman geleceğini soran bir mektup yazmıştı. Böylece söylediği doğruysa, ona kısa bir cevap yollayıp vesikalık bir fotoğrafını istemiş, fotoğrafı aldıktan sonra da ona 'o günün geldiğinin alameti olacak' bir sırrı vermiştin. Hayır, delikanlıya verdiğin sır, 'o sır' değildi; çünkü havuzu kurumuş, çimleri yolunmuş parkta yıllar süren bir bekleyişten sonra hayal kırıklığına uğrayan delikanlı, kişisel olması gereken senin sırrını bana açıklamıştı. Ona bazı harflerin ikinci anlamlarını yazmış ve yazılarının birinde bir gün karşılaşacağı bir cümleyi de işaret olarak görmesini istemişsin. O cümleyi okuyunca şifreli köşe yazısını çözecek ve delikanlımız harekete geçecekti."

"Cümle neydi?"

“Bütün hayatım bu tür kötü hatıralarla doluydu.’ Cümle buydu işte. Bunu o mu icat etmişti, sen mi ona yazmıştın çıkarıyorum, ama rastlantı şu ki, hafızanın gerilediğinden hatta tamamen silindiğinden söz ettiğin şu günlerde o cümleyi, tıpkı başka cümleler gibi, bugünlerde yeniden yayımlanan eski bir yazında okudum. Adresini ver, bunun ne anlama geldiğini sana hemen anlatayim.”

“Başka cümleler?”

“Adresini ver! Adresini ver, çünkü başka cümleleri de, başka hikâyeleri de merak etmediğini biliyorum artık. Hiçbir şeyi merak etmeyecek kadar bu ülkeden umudu kestir. Nefretle saklandığın o fare yuvasında arkadaşsızlıktan, yoldaşsızlıktan, yalnızlıktan vidaların gevşemek üzere. Adresini ver, sana senden aldıkları imzalı fotoğrafları değiş tokuş eden imam hatip lisesi öğrencileriyle, genç oğlanlara meraklı güreş hakemlerini sahafların hangi köşesinde bulabileceğini söyleyeyim. Adresini ver, sana haremindeki karıları Batılı orospu kılığına sokturup İstanbul’un gizli bir köşesinde onlarla buluşan son sekiz Osmanlı padişahının bu işin üzerindeyken yapılmış gravürlerini göstereyim. Bolca elbise ve takı gerektiren bu hastalığa Paris’in lüks terzihanelerinde ve kerhanelerinde ‘Türk illeti’ dendiğini biliyor muydun? Tebdil-i kıyafet ederek İstanbul’un karanlık bir sokağında çiftleşen II. Mahmut’u gösteren bir gravürde padişahımızın çıplak bacakları üzerinde Napoléon’un Mısır Seferi’nde giydiği çizmelerle ve en sevdiği karısı Bezmiâlem Valide Sultan’ın –ki hikâyesini çok sevdiğin şehzademizin babaannesi ve bir Osmanlı gemisinin isim anası olur– pervasızca taktığı yakut ve elmaştan bir haçla resmedildiğini biliyor muydun?”

“Haç?” dedi Galip bir çeşit neşeyle ve karısı kendisini terk edeliberi, altı gün dört saattir ilk defa hayattan tat aldığını hissederek.

“Haçın bir biçim olarak ‘hilal’in tersi, reddi ve ‘negatifi’ olduğunu kanıtlamak için erken Mısır geometrisinden, Arap cebirinden ve Süryani Neo Platonculuğundan dem vurduğun satırlarının yer aldığı 18 Ocak 1958 tarihli yazının hemen altında, ‘sinema ve sahnenin puro çiğneyen sert adamı’ olarak çok sevdiğim Edward G. Robinson’un New York’lu elbise desinatörle-

rinden Jane Adler ile evlendiği ve yeni evlileri bir haçın gölgesinde gösteren bir fotoğrafın yayımlanması, biliyorum, bir rastlantı değildi. Adresini ver. Bu yazıdan hemen bir hafta sonra ise, çocuklarımızın haç korkusu ve hilal heyecanıyla eğitilmelerinin yetişkinlik yıllarında onları Hollywood'un büyüğü yüzlerini deşifre edememek gibi bir tutukluğa ve ay yüzlü bütün kadınları da anne ya da teyze sanmak gibi bir cinsel kararsızlığa sürüklediğini ileri sürmüş ve düşünceni kanıtlamak için parasız yatılı okullarında tarih derslerinde Haçlı Seferleri'nin okutulduğu günlerin gecelerinde yatakhanelere yapılacak baskınlarda yataklarını ıslatan yüzlerce öğrenci bulunacağını yazmıştım. Bunlar bir şey değil, adresini ver, sana kütüphanelerde yazılarını okumak için eşelenirken karşılaştığım taşra gazetelerinde gördüğüm haç hikâyelerinin hepsini getireyim. Boynundaki yağlı ip kopunca ölüm ülkesinden geri dönen idamlık mahkûm Cehennem'e yaptığı kısa yolculuk sırasında karşılaştığı haçları anlatıyor, *Erciyes Postası, Kayseri 1962*; haç biçimindeki o malum harf yerine (.)'yı kullanmamızın milli .ürk .erbiyesine daha uygun olacağını başyazarımız cumhurbaşkanımıza bugün, .elgraf-la bildirmiştir, *Yeşil Konya, Konya 1951*; ve adresini verirsen sana hemen yetiştireceğim daha niceleri... Yazılarında malzeme olarak kullanırsın demiyorum, çünkü hayata malzeme olarak bakan köşe yazarlarından nefret ettiğini biliyorum. Şimdi kutular içinde önümde duran malzemeyi hemen getiririm; birlikte okur, birlikte güler, birlikte ağlarız. Hadi adresini ver bana, sana babalarından ne kadar nefret ettiklerini konsomatrislerden başka kimseye anlatamadıkları için kekemelikleri bir tek pavyonlarda açılan İskenderunlu erkeklerin şehir gazetelerinde tefrika edilen hikâyelerini getireyim; adresini ver, okuması yazması olmadığı ve değil Farsça, doğru dürüst Türkçe konuşmadığı halde ruhları ikiz kardeş olduğu için Ömer Hayyam'ın bilinmeyen şiirlerini okuyan garsonun aşk ve ölüm kehanetlerini getireyim sana, adresini ver; belleğini kaybedeceğini anlayınca bütün bildiklerini, bütün hayat ve hatıratını sahibi olduğu gazetenin son sayfasında ölüm gecesine kadar tefrika eden Bayburtlu gazeteci ve mürettibin rüyalarını getireyim: Son rüyada anlatılan geniş bahçenin solan gülleri, dökülen yaprakları ve kuruyan kuyusu

arasında kendi hikâyeni bulacağını da biliyorum, kardeşim benim. Hafızanı kurumaktan kurtarmak için kanı sulandıran ilaçlar aldığını, beynine kan gitsin diye her gün saatlerce yatıp ayaklarını duvara dayayarak o kör ve nankör kuyudan anılarını bir bir nasıl çektiğini de biliyorum. Divanının veya yatağının kenarından sarkan kafan kıpkırmızı kesilmişken, '16 Mart 1957'de' diye kendini zorlayarak hatırlıyorsun, '16 Mart 1957'de gazetedeki arkadaşlarla hep birlikte Vilayet köftecisinde karnımızı doyururken onlara kıskançlığın insana taktırabileceği maskelerden söz etmiştim!' Ve sonra biliyorum yeniden zorlanarak 'Evet, evet' diyorsun, '1962 yılının Mayıs'ında Kurtuluş'un arka sokaklarındaki bir evde inanılmaz bir öğle sevişmesinin ardından uyandığımda, yanımda çıplak yatan kadına derisinin üzerindeki iri benlerin üvey annemin benlerine benzediğini söylemiştim,' diyorsun, ama hemen sonra da 'insafsız' diye yazacağın o şüpheye kapılıyorsun, bunu ona mı söylemiştin, yoksa bir türlü tam kapanmayan pencerelerinin arasından Beşiktaş Çarşısı'nın o bitip tükenmeyen uğultusu duyulan o taş evdeki beyaz tenli kadına mı, yoksa sırf seni o kadar çok sevdiği için kocasının ve çocuklarının yanına geç dönmeyi göze alarak Cihangir Parkı'nın çıplak ağaçlarına bakan tek odalı evden çıkıp taa Beyoğlu'ndan, daha sonraları bir yazında yazacağın gibi, o sırada neden şımarıkça bir ısrarla tutturduğunu bile hatırlamadığın bir çakmağı sana almaya giden buğulu gözlü kadına mı? Adresini ver, sana nikotin ve kötü anılarla tıkanmış beyin damarlarını şıpınışı açarak bizi kaybettiğimiz cennetin günlük hayatına bir anda geri götüren en son Avrupa ilacı Mnemonics'i getireyim. Eflatun renkli sıvıdan her sabah çayına tarifesinde yazdığı gibi iki değil, yirmi damla damlatmaya başladıktan sonra sonsuzluğa kadar unuttuğun ve unuttuğunu da unuttuğun birçok anını tıpkı eski dolapların ardından birdenbire çıkıveren çocukluğunun boyalı kalemelerini, taraklarını ve eflatun renkli bilyalarını bulur gibi hatırlayacaksın. Adresini verirsen, hepimizin yüzünde bir harita gözüktüğünü ve bu haritaların içinde yaşadığımız şehrin vazgeçemediğimiz köşelerinin işaretleriyle kaynaştığını anlatan yazını ve bu yazıyı neden yazdığını hatırlayacaksın. Adresini verirsen, Mevlânâ'nın ünlü ressamlar ya-

rışması hikâyesini neden köşende anlatmak zorunda kaldığını hatırlayacaksın. Adresini verirsen, hiçbir zaman umutsuz bir yalnızlık olamayacağını, çünkü en yalnız zamanlarımızda bile bizlere hayallerimizdeki kadınların eşlik ettiğini, üstelik bu hayalleri kurduğumuzu her zaman içgüdüyle sezen o kadınların da bizi bekleyeceklerini, arayacaklarını ve hatta kimilerinin bulacaklarını yazdığın o anlaşılmaz köşe yazısını da neden yazdığını hatırlayacaksın. Adresini ver, sana hatırlayamayacaklarını da hatırlatayım; kardeşim benim; yaşadığın ve düşlediğin bütün cennet ve cehennemi şimdi ağır ağır kaybediyorsun. Adresini ver, hemen yetişip hafızan unutuşun dipsiz kuyusuna büsbütün gömülmeden seni kurtarayım. Her şeyini biliyorum, bütün yazılarını okudum: O âlemi yeniden kurmak ve bütün ülkenin üzerinde gündüzleri yırtıcı kartallar gibi, geceleri kurnaz hayaletler gibi gezinen o sihirli yazılarını yeniden yazabilmen için benden başka kimseyi bulamazsın. Yanına gelince Anadolu'nun en ücra köylerinin kahvehanelerinde genç çocukların yüreklerine ateşler düşüren, dağbaşlarındaki ilkokul öğretmenleriyle öğrencilerinin gözlerinden sicim sicim yaşlar akıtan, küçük kasabaların arka sokaklarındaki evlerinde foto-roman okuyarak ölümü bekleyen genç annelerde yaşama heyecanı uyandıran o büyümlü yazılarına yeniden başlayacaksın. Adresini ver: Birlikte sabahlara kadar konuşacağız ve kaybettiğin geçmişin gibi, bu ülkeye, bu insanlara sevgini de yeniden bulacaksın. Posta arabasının ancak on beş günde bir uğradığı karlı dağ kasabalarından sana mektuplar yazan umutsuzları düşün, nişanlısından ayrılmadan, hacca gitmeden, seçimlerde oyunu kullanmadan önce sana mektup yazıp akıl soran şaşkınları düşün, coğrafya dersinde sınıfın en arkasındaki sırada seni okuyan mutsuz öğrencileri, bir köşeye atılmış masalarında emeklilik gününü beklerken yazına göz atan acıklı tahrirat memurlarını, senin yazıların da olmasa akşamları kahvede radyo programlarından başka konuşacak hiçbir konu bulamayacak talihsizleri düşün. Gölgeleksiz otobüs duraklarında, kirli ve hüzünlü sinemaların bekleme salonlarında, ücra tren istasyonlarında seni okuyanları düşün. Hepsi bir mucize bekliyorlar senden, hepsi! Onlara istedikleri mucizeleri vermek zorundasın. Adresini ver,

iki kişi daha iyi yaparız bunu. Onlara kurtuluş gününün yaklaştığını yaz, onlara ellerinde plastik bidonlar mahalle çeşmele-
 rinin önünde kuyruk olup suyun akmasını bekledikleri gnle-
 rin yakında sona ereceğini yaz; evlerinden kaçan liseli kızların
 Galata kerhanelerine düşmeyip film yıldıızı olabileceklerini yaz,
 pek yakında geręekleřen bir mucizeden sonra Milli Piyango
 biletlerinde boş olmayacağını yaz, sarhoş kocaların akşam eve
 döndüklerinde karılarını dvmeyeceklerini, o mucize gününden
 sonra banliyö trenlerine boş vagonlar ekleneceğini, bir gün b-
 tn şehir meydanlarında Avrupa'dakiler gibi bandoların ęalaca-
 ęını yaz; bir gün herkesin meşhur ve kahraman olacağını ve bir
 gün, yakınlarda bir gün, herkesin anası dahil istediği her kadın-
 la yatmaktan başka, yatığı kadını –sihirli bir şekilde– meleksi
 bir bakire ve kız kardeş olarak görmeye devam edebileceğini
 yaz. Onlara yüzyıllardır bizi sefalete sürükleyen tarihi bir esra-
 rı ęzen gizli belgelerin en sonunda ele geğirildiğini yaz; bütün
 Anadolu'yu ağ gibi saran bir inananlar örgütünün harekete ge-
 cmeک üzere olduğunu, bizi bu sefil hayata mahkûm eden ulus-
 lararası bir kumpası düzenleyen ibnelerin, papazların, banka-
 cıların ve orospuların ve onların yerli iřbirlikęilerinin kimler
 olduğunun anlaşıldığını yaz. Onlara düşmanlarını göster ki,
 mutsuzluk ve sefaletleri için sulayabilecek birilerini bulmanın
 rahatlığını hissedebilsinler; onlara bu düşmanlardan kurtulmak
 için neler yapabileceklerini sezdir ki, mutsuzluk ve öfkeden
 tirtir titredikleri saatlerde, bir gün büyük bir iş, bir büyük iş
 yapabileceklerini dşleyebilsinler; onlara hayatlarındaki bütün
 sefaletin sorumlusunun bu iğrenç düşmanlar olduğunu iyice
 anlat ki, kendi günahlarını başkalarına ykleyebilmenin i hu-
 zurunu duyabilsinler. Kardeşim benim, bütün hayalleri, çok
 daha zor hikâyeleri, en inanılmaz mucizeleri gerçekleştirebilecek
 bir kalemin olduğunu biliyorum. Bütün bu rüyaları belleğinin
 o dipsiz kuyusundan çekip ıkaracağın harika kelimelerle ve
 inanılmaz anılarınla kuracaksın. Karşlı attarımız yıllarca inanç-
 la senin çocukluğunun geçtiği sokakların hikâyelerini okuya-
 bilmişse eğer, satır aralarındaki bu rüyaları sezebildiği içindir
 bu; ona rüyalarını geri ver. Bir zamanlar bu ülkedeki talihsiz
 insanların sırtlarında rpermeler uyandıran, tüylerini diken

diken eden, hafızalarını allak bullak karıştıran ve onlara atlıkarıncalı, salıncaklı eski bayram günlerini hatırlatır gibi gelecek güzel günleri sezdiren yazılar yazmıştın. Bana adresini ver, yeniden yazacaksın onları. Bu lanet ülkede senin gibilerinin elinden yazmaktan başka ne gelir ki? Yapabileceğin başka bir şey olmadığı için, yalnızca çaresizlikten yazdığını biliyorum. Ah, yıllardır senin o çaresizlik anlarını az mı düşündüm: Manav dükkânlarına asılan paşa ve meyve resimlerine bakar içlenirdin; arka mahallelerdeki kirli kahvelerde nemden hamurlaşmış iskambillerle altmışaltı oynayan sert bakışlı ve acıklı erkek kardeşlerini görür dertlenirdin. Sabahın kör karanlığında ucuz alışveriş etmek için Et ve Balık Kurumu'nun önündeki kuyruğa yürüyen anayla oğlu gördüğümde, Anadolu yolculuklarımda trenim sabahları amele pazarlarının kurulduğu küçük alanların yanından geçtiğinde, pazar öğleden sonraları, ağaçsız ve yeşilliksiz çamurlu parklarda karıları ve çocuklarıyla oturup sigara içerek sonsuz sıkıntı vaktinin dolmasını bekleyen babalara gözüm takıldığında, onlar hakkında senin ne düşüneceğini düşünürdüm. Bu gördüğüm manzaraları sen görseydin, akşam küçük odana döndüğünde, bu acıklı ve unutulmuş ülkeye tam denk düşen eski çalışma masana oturduğunda, mürekkebi dağıtan beyaz kâğıtlarına onların masallarını yazacağını bilirdim. Başının kâğıtların üzerine eğildiğini düşünürdüm, gece yarısı umutsuzluk ve kederle yazı masasından kalkıp buzdolabını açtığını ve bir kere yazdığın gibi, açık buzdolabının içine doğru hiçbir şey seçmeden, hiçbir şey görmeden, hiçbir şey almadan yalnızca dalgınlıkla baktığını, sonra bir uykudagezer gibi evinin odalarında, masanın çevresinde dalgın dalgın gezindiğini düşünürdüm. Ah kardeşim, yalnızdın, acıklıydın, hüznülydün. Seni ne çok severdim! Yazılarını okurken yıllarca seni, hep seni düşündüm. Ne olur, adresini ver bana, hiç olmazsa bir cevap ver. Sana Yalova vapurunda karşılaştığım Harbiye öğrencilerinin yüzlerine yapışmış, iri ve ölü örümceklere benzeyen harfleri nasıl gördüğümü ve vapurun kirli helasında sağlam yapılı öğrencilerle yalnız kalınca onların nasıl da güzel ve çocuksu bir telaşa kapıldığını anlatırım. Ceplerinde senden aldığı cevap mektuplarını taşıyan kör piyangocunun, bir kadeh rakıdan sonra onları

meyhane masalarında başkalarına nasıl okuttuğunu ve kelimeler arasından senin ona öğrettiğin esrarı her seferinde sofradakilere nasıl bir gururla işaret ettiğini ve her sabah *Milliyet* gazetesini bu esrarı tamamlayacak cümleyi bulmak için oğluna nasıl okuttuğunu anlatırım sana. Mektupların üzerinde Teşvikiye Postanesi'nin damgası vardı. Alo, dinliyor musun? Hiç olmazsa bir cevap ver, orada olduğunu söyle. Allah'ım! Nefes alışı duyum, senin nefes alışı. Dinle: Daha önceden özene bezene hazırladığım cümlelerdir, bunları dikkatle dinle: Eski Boğaz vapurlarının hüznü dumanlar salıveren ince bacalarının sana neden o kadar narin ve kırılgan gözüktüğünü anlatırken sen, ben seni anladım. Kadınların kadınlarla, erkeklerin erkeklerle dans ettiği taşra düğünlerinde birdenbire neden nefes alamaz olduğunu yazdığında, seni anladım. Kenar mahallelerde, mezarlıklarla iç içe geçmiş döküntü ahşap evlerin arasından yürürken içini saran sıkıntının, gece yarısı odana döndüğünde neden gözyaşlarına dönüştüğünü yazarken seni anladım. Küçük çocukların, kapılarında okunmuş *Teksas-Tommiks* sattığı eski sinemalarda oynayan Herkül'lü, Samson'lu, Roma tarihli filmlerin bir yerinde, köle güzeli rolündeki üçüncü sınıf bir Amerikan artistinin ince ve uzun bacaklarıyla kederli yüzü perdede belirince, bizim erkeklerimizle kıpır kıpır kaynaşan salondaki sessizliğin seni kahrettiğini, ölmek istediğini yazdığında da seni anladım. Nasıl? Sen beni anlıyor musun? Cevap ver namussuz! Her yazarın bütün ömrü boyunca bir kere olsun karşılaşırsa kendisini mutlu hissedeceği o inanılmaz okuyucuyum ben! Adresini ver, sana hayranın olan kız lisesi öğrencilerinin fotoğraflarını getireyim. Yüz yirmi yedi tane: Bazılarının adresleri var, bazılarının ise anket defterlerine yazılmış hayranlık sözleri. Otuz üç tanesi gözlüklü, on biri diş teli takıyor, altısının boynu kuğu gibi uzun, yirmi dört tanesi de sevdiğin gibi at kuyruğu saçlı. Hepsi seni seviyorlar, bayılıyorlar sana. Yemin ediyorum. Adresini ver, altmışlı yılların başında bir köşe yazında konuşur gibi yazarken 'Dün akşam radyoyu dinlediniz mi? Ben 'Sevenler ve Sevilenler' saatini dinlerken hep bir şey düşündüm,' dediğinde düşünülen o şeyin kendilerinin olduğuna bütün kalpleriyle inanan kadınların listesini getireyim sana. Taşra şehirleri, memur

evleri, subay karıları ve tutkulu ve asabi öğrenciler kadar, sosyete çevrelerinde de hayranlarının olduğunu biliyor muydun? Adresini verirsen yalnız o acıklı sosyete balolarında değil, kendi gerçek özel hayatlarında tebdil-i kıyafet eden kadınlarımızın o kıyafetlerle fotoğraflarını da getirebilirim. Bizde özel hayat olmadığını, hatta çeviri romanlarda ve yabancı dergilerden yürütülmüş magazin haberlerinde rastladığımız 'özel hayat' sözünün anlamını bile kavrayamadığımızı yazmıştın bir kere haklı olarak, ama yüksek topuklu çizmelerle ve şeytan maskeleriyle çekilmiş bu fotoğrafları görünce... Ah haydi, adresini ver bana, yalvarıyorum: Sana yirmi yıl boyunca biriktirdiğim o inanılmaz vatandaş yüzleri koleksiyonumu da getiririm hemen: Birbirlerinin yüzlerine kezzap atan kıskanç sevgililerin olaydan hemen sonra çekilmiş fotoğrafları var, suratlarında Arap harflerini boyayarak gizli ayin yaparken yakalanan şaşkın mürtecilerin sakallı ve sakalsız fotoğrafları, yüzleri napalmle yanınca harflerden boşalan Kürt isyancılarının ve taşra kasabalarında sessizce asılan ırz düşmanlarının infaz dosyalarından ne rüşvetler vererek çıkartabildiğim idam fotoğrafları var. Yağlı ip boynu kırarken, karikatürlerdekinin tersine, dil dışarı çıkmıyor hiç. Yalnızca yüzde harfler daha açık seçik okunuyor. Eski yazılarının birinde eski infazları ve cellatları neden tercih ettiğini yazarken hangi gizli isteğini dile getirdiğini de biliyorum şimdi. Şifrelere, kelime oyunlarına, gizli yazılara ne kadar meraklı olduğunu bildiğim kadar, kayıp esrarı yeniden kurmak için gece yarıları hangi kıyafetlere bürünerek aramıza karıştığını da biliyorum. Üvey kız kardeşinle buluşup onunla sabahlara kadar her şeyle alay edebilmek için, en saf, bizi biz yapacak en katıksız hikâyeyi söyleyivermek için, avukat kocasına ne oyunlar ettiğinizi de biliyorum. Avukatlarla alay eden yazılarına cevap veren öfkeli kadın okurlarına aslında onlardan söz etmediğini söylerken ne kadar haklı olduğunu da. Adresini ver artık. Rüyalarında fink atan köpeklerin, kafataslarının, atların ve cadıların neleri işaret ettiklerini de bir bir biliyorum; taksi şoförlerinin dikiz aynalarının köşesine yapıştırdıkları küçük kadın, tabanca, kurukafa, futbolcu, bayrak, çiçek resimlerinin sana hangi aşk yazılarını yazdırdığını da. Onları başından savmak için acıklı hayranları-

nın ellerine tutuşturduğun anahtar cümlelerin bir kısmını da biliyorum, bu cümlelerin yazıldığı defterlerle, tarihi kıyafetlerini neden hiç yanından ayırmadığını da...”

Çok sonra, telefonu sessizce kapayıp fişten çektikten sonra Celâl'in defterleri, eski kıyafetleri, dolapları ve yazıları arasında kendi anılarını arayan bir uykudagezer gibi bir araştırma yaptıktan sonra, pijamalarını giyip yattığı Celâl'in yatağında, Nişantaşı Meydanı'ndan gelen akşam gürültülerini dinleyerek uzun ve derin bir uykuya dalarken Galip, uykunun en güzel yanının insanın olduğu kişiyle bir gün yerine geçeceğine inanmak istediği kişi arasındaki göz yaşartıcı uzaklığın unutulması kadar, duyduklarıyla hiç duymadıklarını, gördükleriyle hiç görmediklerini ve bildikleriyle hiç bilmediklerini huzurla birbirine karıştırabilmesi olduğunu bir kere daha anladı.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Aynaya Girdi Hikâye

“Bir yerde olup ikisi câlis
Âyineye girdi aks-ü âkis”

Şeyh Galip

Rüyamda, en sonunda yıllardır olmak istediğim kişi olduğumu gördüm. “Rüya” denen hayatın tam orta yerinde, çamurlu şehrin apartman ormanı içinde, karanlık sokaklarla daha karanlık suratlar arasında bir yerde. Mutsuzluğun yorgunluğuyla uyurken seninle karşılaştım. Bir başka kişinin yerine geçemesem bile, senin beni sevebileceğini anlıyordum; kendi vesikalık fotoğrafıma bakarken duyduğum tevekkülle kendimi olduğum gibi kabullenmem gerektiğini anlıyordum; bir başka kişinin yerinde olmak için çırpınmanın boşluğunu anlıyordum: Belki bir rüyada, belki bir hikâyede. Biz yürüdükçe karanlık sokaklar ve üzerimize üzerimize sarkan korkunç evler açılıyor; biz yürüdükçe kaldırımlar ve dükkânlar anlamlanıyordu.

Kaç yıl önceydi, seninle ben, hayatta sık sık karşılaşacağımız şu sihirli oyunu şaşkınlıkla ilk keşfettiğimizde? Bir bayram arefesinde, annelerimiz bizi bir elbisecinin çocuk bölümüne götürdüğünde (o mutlu, güzel zamanlarda “reyon”larımız kadın ve erkek diye birbirlerinden ayrılmamıştı daha), en sıkıcı din dersinden de daha sıkıcı dükkânın yarı karanlık bir köşesinde karşı karşıya duran iki boy aynasının arasına rastlantıyla girdiğimizde, görüntülerimizin küçülerek, küçülerek birbirlerinin içine girerek nasıl çoğaldıklarını görmüştük.

Bundan iki yıl sonra, Hayvan Dostları Kulübü’ne resimlerini yollayan tanıdıklarla alay ederek ve “Büyük Mucitler” köşesini de sessizlikle okuduğumuz *Çocuk Haftası*’nın son sayısının kapağında, elimizde tuttuğumuz dergiyi okuyan bir kızın resmedildiğini fark edince, o kızın elinde tuttuğu dergiye dikkatle bakmış ve resimlerin iç içe geçerek çoğaldığını anlamıştık: Bizim tuttuğumuz derginin kapağındaki kızın tuttuğu derginin kapağındaki kızın tuttuğu derginin kapağındaki kızın tuttuğu derginin kapağındaki kız da giderek küçülen aynı kırmızı saçlı kızla aynı *Çocuk Haftası*’ymış.

Tıpkı, daha da boy attığımız ve birbirimizden uzaklaştığımız yıllarda piyasaya çıkan ve bizim katta yenmediği için yalnızca pazar sabahları sizin kahvaltı masanızda gördüğüm zeytin ezmesi kavanozunda olduğu gibi. Radyoda: “Oo, bakıyorum havyar yiyorsun!” “Hayır, Ender Zeytin Ezmesi!” diye reklamı yapılan kavanozun üzerindeki kâğıtta, anneli babalı, erkek ve kız çocuklu kusursuz ve mutlu bir ailenin kahvaltı sofrası resmedilmişti. Benim sana göstermemle, resmedilen o kahvaltı masasının üzerinde de aynı kavanozun durduğunu ve ikinci bir kavanoz olduğunu ve zeytin ezmesi kavanozlarının ve mutlu ailelerin göz onları fark edemeyene kadar küçüldüklerini gördüğünde, şu anlatacağım masalın başını biliyorduk ikimiz, ama sonunu değil.

Kızla oğlan akrabaymışlar. Aynı apartmanda büyümüşler, aynı merdivenleri çıkarlar, aynı aslan şekerleriyle lokumları atıştırırlarmış. Derslerini birlikte çalışır, aynı hastalıklara birlikte yakalanır, birbirlerini korkutmak için birlikte saklanırlarmış. Aynı yaştaymışlar. Birlikte gittikleri okul da aynıymış, sinemalar da,

dinledikleri radyo programları da birmiş, plaklar da, okudukları *Çocuk Haftası* dergileri de, kitaplar da, karıştırdıkları dolaplarla içinden fesler, ipek örtüler ve çizmeler çıkan sandıklar da. Bir gün, hikâyelerine bayıldıkları yetişkin amcaoğlunun apartmana yaptığı ziyaretlerin birinde, elinde gördükleri bir kitabı kapıp okumaya başlamışlar.

Kızla oğlanın eski kelimelerine, tumturaklı deyişlerine, Farsça deyişlerine önce alayla güldükleri, sıkılıp kenara atıp sonra belki içinde bir işkence sahnesi, çıplak bir vücut ya da bir denizaltı resmi vardır diye merakla sayfalarını çevirip en sonunda okumaya başladıkları kitap pek de uzunmuş. Ama başlarında bir yerde, kitabın kahramanları arasında geçen öyle bir aşk sahnesi varmış ki oğlan, kahramanın yerinde olmak istemiş. Aşk o kadar güzel anlatılmış ki, oğlan kitaptaki gibi âşık olabilmek istemiş. Böylece, daha sonra kitapta anlatılacağını hayal edeceği aşk belirtilerini (yemek yerken sabırsızlık, kızın yanına gitmek için bahaneler icat etmek, susamış olmaya rağmen bir bardak suyu içememek) kendisinin de göstermeye başladığını fark ettiğinde, oğlan birer ucundan tutarak kitabın sayfalarına birlikte baktıkları o sihirli anda kıza âşık olduğunu anlamış.

Birer ucundan tutarak okudukları kitapta anlatılan hikâyeye neymiş peki? Çok eski zamanlarda geçen hikâyede aynı aşırette doğmuş bir kızla oğlanın hikâyesi anlatılıyormuş. Bir çöl kıyısında yaşayan kızla oğlan, Hüsn ile Aşk, aynı gece doğmuşlar, aynı hocadan ders almışlar, aynı havuzun kenarında gezinmişler ve birbirlerine âşık olmuşlar. Yıllar sonra, oğlan kıızı istettiğinde kabile büyükleri oğlandan Kalpler Ülkesi'ne gidip oradaki kimya'yı getirmesini şart koşmuşlar. Yola çıkan oğlan, ne dertlerle karşılaşmış: Bir kuyuya düşüp boyalı cadının esiri olmuş, bir başka kuyuda gördüğü binlerce suretten ve surattan sarhoş olmuş, sevgilisine benziyor diye Çin padişahının kızına kapılmış, kuyulardan çıkmış, kalelere hapsolmuş, takip edilmiş, takip etmiş, kışla boğuşmuş, yollar almış, izler, işaretler peşinden gitmiş, harflerin sırrına gömülmüş ve hikâyeler anlatmış, hikâyeler dinlemiş. Sonunda, kılık değiştirip hep onun peşinden gelen ve dertlerden kurtaran Sühan ona demiş ki: "Sen sevgilisin, sevgilin de sen; hâlâ anlamadın mı?" O zaman hatırlamış

oğlan aynı hocadan ders aldıkları günlerde birlikte bir kitabı okurlarken kıza nasıl âşık olduğunu.

Birlikte okudukları o kitapta ise Hürrem Şah adlı bir padişah ile âşık olduğu Cavid adlı güzel bir delikanlının hikâyesi anlatılıyormuş, ama zavallı şaşkın padişahı önce tabii ki, sen anladın o hikâyede de âşıkların birbirlerine başka bir aşk hikâyesini, üçüncü aşk hikâyesini okurlarken âşık olacağını. O aşk hikâyesindeki âşıklar da bir kitabın içinde bir aşk hikâyesini okuduklarında birbirlerine âşık oluyorlar, o kitaptaki âşıklar da başka bir aşk hikâyesi okurlarken birbirlerine vuruluyorlarmış.

Belleklerimizin bahçeleri gibi bu aşk hikâyelerinin birbirlerine nasıl açıldığını ve bütün kapıları birbirine açılarak bağlanan sonsuz bir hikâyeler dizisi oluşturduğunu, ben elbiseci dükkânına gitmemizden, *Çocuk Hafısları* okumamızdan ve zeytin ezmesi kavanozuna bakmamızdan yıllar sonra keşfettiğimde, sen evimizden kaçmış, ben de kendimi hikâyelere ve kendi hikâyeme vermiştim. Kimi Arabistan çöllerinde Şam'da, kimi Asya steplerinde Horasan'da, kimi Alpler'in eteklerinde Verona'da, kimi de Dicle kıyısında Bağdat'ta geçen bu aşk hikâyelerinin hepsi acıklıydı, hepsi hüznüldü, hepsi dokunaklıydı. Daha da dokunaklısı, bütün hikâyelerin kolayca akılda kalması ve insanın kendisini en saf, en çilekeş, en mutsuz kahraman yerine aynı kolaylıkla koyabilmesiydi.

Nasıl sonuçlanacağını hâlâ çıkaramadığım bizim hikâyemizi de bir gün birisi, belki de ben, kaleme alırsam, benim o aşk hikâyelerini okurken yaptığım gibi, okuyucu kendini hemen kahramanlardan birinin yerine koyabilir mi, ya da hikâyemiz akıllarda kalabilir mi, bilmiyorum, ama böyle kitaplarda kahramanları ve hikâyeleri birbirinden ayıran ve benzersiz kılan şu türden parçalar hep olduğu için ben de bir hazırlık yapmış olayım dedim:

Birlikte gittiğimiz bir misafirlikte, ağır havası sigara dumanlarıyla mavileşmiş bir odada, senden üç adım ötede oturan bir anlatıcının hikâyesini dikkatle dinlerken, gece yarısı o "ben burada değilim" ifadesi ağır ağır yüzünde belirdiğinde seni severdim; tembellikle geçen bir haftadan sonra, gömleklerinin, yeşil kazaklarının ve bir türlü atmaya kıyamadığın eski geceliklerinin arasında bir kemeri istemeye istemeye ararken, açık kapısından

içerisi gözükten dolaptaki inanılmaz karışıklığı fark ettiğinde yüzünde beliren yılgınlık ifadesini severdim; bir heves ressam olmaya karar verdiğin çocukluk günlerinde, Dede'yle birlikte masaya oturup ağaç çizmeyi öğrenmeye koyulduğunda, Dede'nin konu dışına çıkan takımlarına öfkelenmeden güldüğünde seni severdim; dolmuşun kapısını ucu dışarıda kalan mor paltonun üzerine kapadığında ve şimdi elinde tuttuğun beş liranın, şimdi yere düşüp kaldırım kenarındaki ızgaraya doğru kusursuz bir yay çizerek ne güzel yuvarlandığını gördüğünde yüzünde beliren oyuncu şaşkınlığı severdim; severdim seni, pırıl pırıl bir nisan günü küçük balkonumuza çıkıp sabah astığın mendilin hâlâ kurumadığını, demek ki güneşin seni aldattığını anladığında ve hemen sonra, arka arsadan gelen çocuk cıvıltılarına hüzünle kulak kabarttığında seni severdim; birlikte gittiğimiz bir filmi bir üçüncü kişiye hikâye ederken belleğinin ve hatırladıklarının benimkinden ne kadar farklı olduğunu korkuyla anladığımda seni severdim; severdim seni; aile içi izdivaçlar ve akrabalar arasındaki evlilikler üzerine bol resimli bir gazetede makale döktüren profesörün incilerini bir köşeye çekilip bana sezdirmeden okuduğunu gördüğümde ve ne okuduğunu değil, ama okurken yalnızca üst dudağının Tolstoy kahramanları gibi hafifçe öne çıktığını gördüğümde seni severdim; asansör aynasında kendine bir başkasına bakar gibi bakışını ve nedense bu bakıştan sonra hatırladığın şeyi telaşla çantanın içinde arayışını severdim; biri yan yatmış ince bir yelkenli, öteki kambur bir kedi gibi yan yana durarak saatlerce seni bekleyen topuklu ayakkabılarının içine aceleyle girişini ve saatler sonra, eve döndüğünde ayakkabıları gene aynı çamurlu ve asimetric yalnızlığa terk etmeden önce kalçalarının, bacaklarının ve ayaklarının kendi kendilerine yaptıkları hünerli hareketleri seyretmeyi severdim; sigara küllüğünü tepeleme dolduran izmaritlere ve kara başlarını umutsuzca bükmüş yanık kibritlere bakarken kederli düşüncelerin kim bilir nereye gittiğinde seni severdim; severdim seni her zaman yürüdüğümüz sokaklarda, bir an, sanki güneş o sabah batıdan doğmuş gibi yepyeni bir ışık ve yepyeni bir köşeyle karşılaştığımızda, sokakları değil, seni severdim; birden çıkan lodosla karların eridiği ve İstanbul'un üzerindeki kir bulutlarının temizlendiği kış gününde, antenlerin,

minarelerin ve adaların arkasından bana gösterdiğin Uludağ'ı değil, başını omuzlarının içine çekerek ürperen seni severdim; çinko tenekelerle yüklü ağır arabayı çeken sucunun yorgun ve yaşlı atına kederle baktığında severdim seni; dilencilere para vermeyin, onlar aslında çok zengin diyenlerle alay ettiğinde ve herkes labirentimsi merdivenlerden kıvrılarak sinemadan yeryüzüne ağır ağır çıkarken, bir kestirme bulup bizi bütün kalabalıktan önce kaldırıma çıkardığın zamandaki mutlu gülüşünü gördüğümde seni severdim; Saatli Maarif Takvimi'nden bizi birlikte ölüme yaklaştıran bir yaprağı daha kopardıktan sonra, en altta günün yemeği olarak önerilen etli nohut, pilav, turşu ve karışık kompostoyu, yaklaştığımız ölümün bir işaretini okur gibi ağırbaşlı ve hüznünlü bir sesle okumanı ve Kartal marka ançuvez tüpünün önce rondelayı çıkartıp, sonra kapağı sonuna kadar çevirip açılacağını bana sabırla öğrettikten sonra, üretici Mösyö Trellidis'in saygılarıyla, demeni severdim; kış sabahları yüzünün renginin şehrin üzerindeki soluk beyaz göğün renginde olduğunu gördüğümde, çocukluğumuzda, caddenin ırmağından akan arabalar arasından, bir kaldırımdan öteki kaldırıma bir koşu çılgın ve neşeli geçişini seyrettiğim zamanki gibi, seni endişeyle severdim; severdim seni, cami avlusunda, musalla taşında yatan tabuta konan kargaya dikkatle ve gülümseyerek baktığında, radyo tiyatrosu taklidi sesinle annenle babanın kavgalarını oynadığında seni severdim; ellerimin arasına dikkatle başını alıp gözlerinde hayatımızın gittiği yeri korkuyla gördüğümde seni severdim; vazoun yanında, neden orada bıraktığını anlayamadığım yüzüğünü günler sonra gene orada gördüğümde seni severdim; efsane kuşlarının ağır ağır uçup havalanışını andıran uzun bir sevişmenin sonunda, ağırbaşlı şenliğe kendi şakaların ve yaratıcılığınla en sonunda senin de katıldığını anladığımda seni severdim; dikine değil yanlamasına kestiğin elmanın içindeki kusursuz yıldızı bana gösterdiğinde seni severdim; öğle vakti, yazı masamın üzerinde oraya kadar nasıl geldiğini anlayamadığım bir tel saçını gördüğümde ve birlikte çıktığımız bir yolculukta, tıkiş tıkiş belediye otobüsünün tutunma demirlerine sarılan öbür eller arasında yan yana duran ellerimizin birbirine ne kadar az benzediğini kederle gördüğümde, seni kendi gövdemi tanır gibi, beni terk eden ruhumu arar gibi, bir başka

kişi olduğumu acı ve sevinçle anlar gibi severdim, severdim seni; nereye gittiğini bilmediğimiz bir trene bakarken yüzünde beliren esrarlı ifadeyi ve bu kederli bakışının tıpatıp aynısını, bir akşamüstü sürülerle kargaların çığlıklar atarak çılgın gibi uçtuğu bir saatte, elektrikler birden kesildiğinde, evimizin karanlığı ile dışarısının aydınlığı yavaş yavaş yer değiştirirken gene esrarlı ve hüzünlü yüzünde ben gördüğümde kapıldığım o çaresizlik, acı ve kıskançlıkla severdim seni.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir Akıl Hastası Değil, Yalnızca Sadık Bir Okurum

“Zatıma mirat edindim zatını”
Süleyman Çelebi

Çarşamba akşamı iki günlük bir uykusuzluktan sonra yattığı uykudan Galip perşembe sabahına doğru uyandı, ama tam uyanmak da denemezdi buna. Olup bitenleri ve aklından geçenleri, çok sonraları, yeniden bir anlamaya çalıştığı günlerde hatırlayacağı gibi, yataktan kalktığı sabahın dördü ile sabah ezanını dinleyip yeniden uykuya yattığı yedisi arasındaki sürede, Celâl'in yazılarında sık sık sözünü ettiği “uykuyla uyanıklık arasındaki efsane ülkenin harikaları” arasındaydı.

Uzun bir uykusuzluk ve bitkinlikten sonra, yattıkları derin uykunun orta yerinde uyananların, kendi yataklarından başka yataklarda kalkan talihsiz ve yorgunların çoğu gibi, içinde uyandığı yatağın, odanın, evin nerede olduğunu, buraya nasıl geldiğini hatırlamakta güçlük çekmiş ama hafızasının bu büyüleyici şaşkınlığından dışarı çıkmak için de kendini çok da fazla zorlamamıştı.

Böylece Galip, uykuya yatmadan önce onu bıraktığı yerde, çalışma masasının hemen yanında, Celâl'in tebdil-i kıyafet araçlarını koyduğu kutuyu görünce hiçbir şaşkınlık geçirmeden içindeki

tanıdık nesneleri bir bir dışarı çıkardı: Melon bir şapka, padişah kavukları, kaftanlar, bastonlar, çizmeler, lekeli ipek gömlekler, boy boy, renk renk takma sakallar, peruklar, cep saatleri, boş gözlük çerçeveleri, serpuşlar, fesler, ipek kuşaklar, kamalar, Yeniçeri takıları, bileklikler ve tarihi film çeken Türk sinemacılarına kıyafet ve teçhizat sağlayan Beyoğlu'ndaki ünlü Erol Bey'in dükkânından alınabilecek başka bir yığın ıvır zıvır. Hafızasının kuytu bir köşesine itilmiş uzak bir anıyı hatırlar gibi Celâl'in bu kıyafetleri giyerek geceleri Beyoğlu'nda gezisini gözlerinin önünde canlandırmaya çalıştı sonra. Ama tıpkı, az önce gördüğü rüyanın hâlâ aklının içinde kıpırdanan mavimsi damları, alçakgönüllü sokakları ve hayaletimsi kişileri gibi, tebdil sahneleri de, Galip'e "uykuyla uyanıklık arasındaki ülkenin" efsanelerinden biri olarak gözüktü; ne esrarlı, ne gerçek, ne anlaşılabilir, ne de büsbütün anlaşılmaz harikalar olarak. Rüyasında, hem Şam, hem İstanbul, hem de Kars Kalesi'nin eteklerinde yer alan bir mahallede bir adres arıyor, aradığını da, magazin gazetelerinin bilmecelerindeki kolay kelimeler gibi hiç zorlanmadan buluveriyordu.

Aklında hâlâ bu rüya olduğu için Galip çalışma masasının üzerinde içi adreslerle dolu defteri görünce bir rastlantı duygusuna kapılarak, becerikli ve gizli bir elin işaretleriyle ya da kendini çocuk gibi gizleyen oyuncu bir Tanrı'nın izleriyle karşılaşmış gibi sevindi. Bu dünyada yaşamaktan memnun, gülümseyerek defterdeki adresleri ve karşısındaki cümleleri okudu. Kim bilir kaç tane hevesli ve hayran, Anadolu'nun ve İstanbul'un dört bir yanında Celâl'in yazılarında bu cümlelerle karşılaşacakları günü bekliyorlardı; belki de bazıları karşılaşmışlardı bile. Uykunun ve rüyaların dumanları arasından Galip hatırlamaya çalıştı: Daha önce, Celâl'in yazılarında rastgelmiş miydi bu cümlelere, onları yıllarca önce okumuş muydu? Bazı cümleleri okuduğunu hatırlaması bile, Celâl'in ağzından defalarca işittiğini biliyordu: "Harika olanı harika yapan şey, onun sıradanlığı ve sıradan olanı sıradan yapan şey, onun harikalığıdır" gibi.

Bazı cümleleri Celâl'den okuduğunu ve işittiğini çıkaramasa bile, başka bir yerde dikkat ettiğini hatırlıyordu: İki çocuğun, Hüsn ile Aşk'ın okul yıllarını anlatan Şeyh Galip'in iki yüzyıl önce yazılmış şu dizesi gibi:

“Sır şahtır, ona ihtimam et.”

Bazılarını ise, ne Celâl'den ne de başka bir yerden işitip okuduğunu hatırlıyordu, ama hem Celâl'in yazılarında hem de başka bir yerde okumuş gibi de bir yakınlık hissediyordu onlara. Beşiktaş Serencebey'de oturan Fahrettin Dalkıran'a bir gün işaret olacak şu cümle gibi: “Birçoklarının öğretmenlerini kan içinde kalıncaya kadar dövmeyi ya da daha basiti, babalarını keyifle öldürmeyi düşledikleri o özgürlük ve kıyamet gününde, yıllarca merakla buluşmayı beklediği kayıp ikiz kardeşinin kendisine yalnızca ölüm olarak gözükeceğini hayal edebilecek kadar sağduyu sahibi biri olduğu için, beyefendi, uzun zamandır ortalıktan çekilmiş, yerini kimselerin bilmediği evinden başını dışarı çıkarmaz olmuştu hiç.” Beyefendi kimdi?

Gün ışımak üzereyken Galip, bir içgüdüyle telefonu yeniden fişe taktı, yıkandı, buzdolabında bulabildikleriyle karnını doyurdu ve sabah ezanından az sonra Celâl'in yatağına girip yattı. Uyumadan az önce, uykuyla uyanıklık arasındaki ülkede, hayallerden çok düşlere daha yakın bir bölgede Rüya ile birlikte çocukluklarında Boğaz'da bir sandal gezintisine çıkmışlardı. Sandalda ne teyzeler vardı, ne anneler, ne de kayıkçı: Rüya'yla yapayalnız olmak Galip'e bir güvensizlik veriyordu.

Uyandığında telefon çalıyordu. Galip telefona yetişene kadar arayanın Rüya değil, her zaman arayan ses olacağına karar vermişti. Bir kadın sesi duyunca durakladı.

“Celâl? Celâl sen misin?”

Pek de genç olmayan, tanıdık hiç olmayan bir kadın sesiydi. “Evet.”

“Canım, canım, neredesin, nerelerdesin, günlerdir seni, seni arıyorum, arıyorum, ah.”

Son hece uzayarak hıçkırığa, hıçkırıklara ve bir ağlamaya dönüştü.

“Sesinizi çıkaramadım,” dedi Galip.

“Sesinizi,” dedi kadın, Galip'in sesini taklit ederek. “Sesinizi. Bana, sesinizi, diyor. Ben sesiniz olmuşum.” Bir sessizlikten sonra, kartlarına güvenen bir oyuncunun güveniyle ve yarı sırdaş, yarı mağrur bir havayla açıkladı: “Ben Emine'yim.”

Kelime Galip'te hiçbir çağrışım yapmadı.

“Evet.”

“Evet? Başka bir diyeceğin yok mu?”

“Yıllar sonra...” diye mırıldandı Galip.

“Canım, yıllar sonra, yıllar sonra nihayet. Gazetede yazını okurken bana seslendiğini görünce nasıl oldum biliyor musun? Yirmi yıldır bugünü bekliyordum. Yirmi yıldır beklediğim o cümleyi okuyunca ne oldum biliyor musun? Bütün dünyaya bağırarak, seslenmek istedim bütün dünyaya. Çılgın gibi oldum, kendimi zor tuttum, ağladım. Biliyorsun, ihtilal işine karıştı diye Mehmet’i emekli ettiler. Ama her sabah sokağa çıkıyor, bir işleri vardır hep. Hemen arkasından sokağa fırladım. Koşarak Kurtuluş’a gittim, bizim ara sokağımıza, ama hiçbir şey yoktu, hiçbir şey yoktu. Her şey değişmiş, her şey yıkılmış, hiçbir şey yerinde kalmamış. Evimiz yerinde yoktu. Sokağın ortasında ağlamaya başladım. Acıyıp bir bardak su verdiler. Hemen eve döndüm, bavulumu yaptım, Mehmet eve dönmeden kaçtım. Canım, Celâl’ciğim, söyle şimdi seni nasıl bulacağımı. Yedi gündür yollarda, otel odalarında, utancımı gizleyemediğim uzak akrabaların evlerinde sığıntı gibi kalıyorum. Kaç kere gazeteye telefon ettim, ‘Bilmiyoruz,’ dediler. Akrabalarını aradım, onlar da öyle. Bu telefona ettim, cevap veren yok. Birkaç küçük eşyadan başka hiçbir şey almadım yanıma, almak da istemiyorum. Mehmet deli gibi beni arıyormuş. Ona hiçbir şeyi açıklamadığım kısa bir mektup bıraktım. Evi neden terk ettiğimi bilmiyor. Kimse bilmiyor, kimseye söylemedim; hayatımın tek gururu olan sırrımı, aşkı mı, aşkımızı kimseye açmadım canım benim. Şimdi ne olacak? Korkuyorum. Artık yalnızım! Sorumluluklarım kalmadı artık. Tömbül tavşanın akşam yemeğine gitmek için, evine kocasına yetişmek için dönüyor diye üzölmeyeceksin artık. Çocuklarım büyüdüler, biri Almanya’da, öbürü asker. Bütün hayatımı, bütün vaktimi, her şeyimi sana vereceğim. Ütülerini yapacağım, yazı masanı, ah o yazılarını toplayacağım; yastık kılıflarını değiştireceğim; o eşyasız, dolapsız buluşma yerinden başka hiçbir yerde göremedim seni; asıl evini, eşyalarını, kitaplarını o kadar merak ediyorum ki. Neredesin canım? Nasıl bulacağım seni? Yazında adresini neden şifrelemedin? Adresini ver. Sen de düşündün, yıllarca hepsen de düşündün değil mi? Yeniden, o tek odalı taş

evimizde, öğleden sonra, güneş ıhlamur yapraklarının arasından yüzlerimize, çay bardaklarımıza, birbirlerini tanıyan ellerimize vururken biz yapayalnız olacağız. Ama Celâl, o ev yok artık; yıkılmış, yok olmuş, ne o Ermeniler, ne o eski dükkânlar... Bunu bilmiyor muydun? Oraya gidip ağlamamı, ağlamamı mı istedin? Niye yazına bunu koymadın? Her şeyi yazabilen sen, bunu da yazabilirdin. Konuş artık benimle, yirmi yıl sonra, konuş! Utandığın zaman gene ellerin terliyor mu, uyurken yüzünde o çocuksu bakış belirliyor mu gene? Söyle... ‘Canım’ de bana... Nasıl göreceğim seni?”

“Hanımefendi,” dedi Galip dikkatle, “hanımefendi, her şeyi unuttum. Bir yanlışlık olmuş, günlerdir gazeteye yazı vermiyorum. Onlar da otuz yıl önceki yazılarımı yeniden basıyorlar. Anladınız mı?”

“Hayır.”

“Yazılarımda size, kimseye bir işaret ya da cümle filan yollamak istemedim ben. Yazı yazmıyorum artık. Gazeteciler de eski yazılarımı yeniden yayımlıyorlar. Otuz yıl önceki bir yazımda varmış demek ki o cümle.”

“Yalan!” diye bağırды kadın. “Yalan! Beni seviyorsun. Beni çok sevdin. Yazılarında hep beni anlattın. İstanbul’un en güzel köşelerini anlatırken benimle seviştiğin evin sokağını anlattın, bizim Kurtuluş’umuzu, bizim küçük köşemizi anlattın, sıradan bir garsoniyeri değil. Bahçeden gördüklerin bizim ıhlamur ağaçlarımızdı. Mevlânâ’nın ay yüzlü güzeli derken, edebiyat yapmıyor, senin ay yüzlünü anlatıyordun, beni... Kiraz dudaklarımdan da söz ettin, hilal kaşlarımdan da, bunları sana ben ilham ettim. Amerikalılar Ay’a gittiklerinde Ay yüzeyindeki karaltılar diye yazdığın şeyin benim yanağımdaki benler olduğunu biliyordum. Canım, bir daha sakın inkâr etme. ‘Karanlık kuyuların korkutucu dipsizliği’ de benim kara gözlerimdi, teşekkür ederim, ağlamıştım. ‘O apartmana geri döndüm!’ dediğin yer de tabii ki bizim iki katlı evimizdi, ama yasak ve gizli aşkımızı kimse anlamasın diye, orayı Nişantaşı’nda altı katlı, asansörlü bir apartman gibi anlatmak zorunda kaldın; biliyorum. Çünkü biz, orada, Kurtuluş’ta, o evde seninle on sekiz yıl önce buluştuk. Tam beş kere. Ne olur inkâr etme, beni sevdiğini biliyorum.”

“Hanımefendi, sizin de dediğiniz gibi, her şey çok eskiden-di...” dedi Galip. “Artık hiçbir şey hatırlamıyorum, her şeyi bir bir unutuyorum.”

“Canım, Celâl, Celâl’ciğim, bu sen olamazsın. İnanamıyorum. Seni orada zorla tutanlar, zorla konuşturana lar mı var? Yalnız mısın? Bir tek doğruyu söyle, beni yıllardır sevdiğini söyle, yeter. On sekiz yıl bekledim, bir o kadar daha beklerim. Bana bir kerecik, bir kerecik beni sevdiğini söyle. Peki, hiç olmazsa beni o zaman sevdiğini söyle, o zaman sevmiştim de, telefonu sonsuza kadar kapayacağım.”

“Sevmiştim.”

“Canım de bana...”

“Canım...”

“Ah hayır, öyle değil, içten söyle!”

“Hanımefendi, lütfen! Geçmiş geçmişte kalsın. Ben de yaşlandım, belki siz de genç değilsiniz artık. Ben hayallerinizdeki insan hiç değilim. Rica ediyorum, bu yayımcılık hatasını, dikkatsizliğin bize yaptığı bu soğuk şakayı bir an önce unutalım.”

“Allah’ım! Ben ne olacağım peki?”

“Evinize, kocanıza dönersiniz. Sizi seviyorsa affeder. Bir hikâye uydurursunuz, sizi seviyorsa hemen inanır. Kocanızı, sizi seven sadık kocanızı kırmadan bir an önce evinize dönün.”

“On sekiz yıl sonra seni bir kere daha göreyim.”

“Ben on sekiz yıl önceki o adam değilim hanımefendi.”

“Hayır, o adamsın. Yazılarını okuyorum. Her şeyini biliyorum. Seni ne çok, ne çok düşündüm. Söyle bana: O kurtuluş günü uzak değil, değil mi? O kurtarıcı kim? Ben de onu bekliyorum. ‘O’ sensin. Biliyorum. Daha pek çok kişi biliyor. Bütün esrar sende. Beyaz atın üzerinde değil, beyaz Cadillac’la geleceksin. Herkes bu rüyayı görüyor. Celâl’ciğim, seni ne çok sevdim. Bir kere olsun, hiç olmazsa, uzaktan göreyim: Bir parkta, Maçka Parkı’nda sana uzaktan bir kere olsun bakabileyim. Saat beşte Maçka Parkı’na gel.”

“Hanımefendi, telefonu özür dileyerek kapatacağım. Ondan önce, dünyadan elini eteğini çekmiş yaşlı bir adam olarak ve hiçbir zaman layık olmadığım sevginize sığınarak sizden bir şey rica edeceğim. Lütfen bana söyleyin, telefonumu nereden

buldunuz? Benim adreslerimden hiçbiri var mı sizde? Benim için çok önemli bunlar.”

“Söylersem seni bir kere olsun görmeme izin verecek misin?”

Bir sessizlik oldu.

“Vereceğim,” dedi Galip.

Bir sessizlik daha oldu.

“Önce adresini sen ver ama,” dedi kadın kurnazca. “Bunca yıldan sonra güvenmiyorum sana açıkçası.”

Galip düşündü. Telefonun öbür ucundan bir kadının –hatta iki kadının diye düşünmüştü– yorgun bir buharlı lokomotif gibi sinirli sinirli nefes alışı duyuluyor, daha arkadaki bir radyodan belli belirsiz bir müzik geliyordu; radyo programlarında “Türk halk müziği” diye ilan edilen ve Galip’e aşktan, terk edilişten ve acıdan çok, Babaanne’yle Dede’nin son yıllarını ve son sigaralarını hatırlatan bir müzik. Galip, uzak bir köşesinde iri ve eski bir radyo duran odayı, o odanın öteki ucunda elinde telefon, yıpranmış bir koltukta oturan gözü yaşlı tıknafes bir kadını hayal etmeye çalıştı, ama gözlerinin önünde Babaanne’yle Dede’nin bir zamanlar oturup sigara içtikleri, iki kat aşağıdaki o oda canlandı: Rüya ile orada “Ben Görmedim” oynuyorlardı. Bir sessizlikten sonra,

“Adreslerin...” diye söze başlamıştı ki Galip, kadın bütün gücüyle bağırdı:

“Hayır, hayır söyleme! O da dinliyor. O da burada. Zorla konuşturuyor beni. Celâl, canım söyleme adresini, seni bulup öldürecek. Ah, oh, ah!”

Son inlemelerle birlikte kulağına iyice bastırıldığı ahizeden Galip, tuhaf, korkunç, madeni gürültüler işitti, anlaşılmaz tıkırtılar; bir itiş kakış hayal etti. Derken, büyük bir patırtı duyuldu: Ya bir tabanca patlamış ya da çekiştirilen ahize yere düşmüştü. Hemen sonra bir sessizlik başladı, ama tam bir sessizlik de değildi; Galip uzakta hâlâ çalan radyoda Behiye Aksoy’un “çapkın, çapkın, seni çapkın”larını ve radyo kadar uzak bir köşede ağlayan kadının hıçkırıklarını işitti. Şimdi kimin eline geçmişse ahize, yakından onun soluk alışverişleri duyuluyordu, ama bir şey söylemiyordu o kişi. Bu ses düzeni çok uzun sürdü. Radyoda yeni bir şarkı başladı, nefes alışverişler, kadının tekdüzeleşen hıçkırıkları hiç değişmiyordu.

“Alo!” dedi Galip sinirleri iyice bozulunca. “Alo! Alo?”

“Benim, ben,” dedi en sonunda bir erkek sesi; günlerdir dinlediği sesti, her zamanki ses. Olgunlukla, soğukkanlılıkla, neredeyse Galip’i yatıştırır, tatsız bir konuyu kapatır gibi konuşmuştu. “Emine dün bana her şeyi itiraf etti. Onu bulup eve getirdim. Celâl Efendi, iğreniyorum senden, senin canına okuyacağım!” Uzun, çok uzun zamandır süren bir oyunun hiç kimseyi hoşnut etmeyen tatsız sonucunu açıklayan bir hakem gibi, tarafsız bir sesle ekledi: “Seni öldüreceğim!”

Bir sessizlik oldu.

“Bir de beni dinlesen,” dedi Galip meslek alışkanlığıyla. “Yazı yanlışlıkla yayımlandı. Eski bir yazımdı.”

“Bırak bunları, bırak,” dedi Mehmet. Soyadı neydi? “Demin de dinledim, çok da dinledim bu hikâyeleri. Bunun için öldürmeyeceğim seni; bunun için ayrıca ölümü hak etsen de. Seni ne için öldüreceğim biliyor musun?” Ama Celâl’den –ya da Galip’ten– bir cevap almak için sormuyordu, cevabı çoktan hazırlamış olmalıydı. Galip alışkanlıkla dinledi: “Bu miskin ülkeyi adam edecek askeri harekâta ihanet ettiğin için değil, senin yüzünden rezil olan o yurtseverlik işine girişen o gözüpek subaylarla, sürüm sürüm süründürülen o mert insanlarla sonraları alay ettiğin, üstelik yazılarında kışkırttığın bu maceraya onlar kelle koltukta girerken ve saygı ve hayranlıkla sana kapılarını ve darbe planlarını açarlarken sen oturduğun koltukta rezil ve sinsi hayallere daldığın için, hatta güvenlerini kazanarak evlerine girdiğin bu alçakgönüllü yurtsever insanların arasında hayallerini sinsice uygulayabildiğin için de değil, –kısa keseceğim– hepimizin bir ihtilal heyecanına kapıldığı o günlerde bir bunalım geçiren zavallı karımı kandırdığın için de değil, hayır hepimizi, bütün bir ülkeyi kandırdığın için, rezil hayallerini, saçmasapan kuruntularını, pervasız yalanlarını sevimli şaklabanlıklar, dokunaklı incelikler ve oturaklı sözler kılığına sokup hepimize, bütün bir millete ve en başta da yıllarca ve yıllarca bana yutturabildiğin için öldüreceğim seni. Benim gözlerim açıldı artık. Başkalarının da gözleri açılsın artık. Hikâyesini alayla dinlediğin o attar var ya, senin bir gülüşle unutacağın bu adamın da intikamını alacağım. Senin izine rastlamak için bütün şehri karış karış gezdiğim bu

bir haftada yapılması gereken tek şeyin bu olduğunu anladım. Bu milletin de, benim de bütün öğrendiklerimizi unutmamız gerekiyor çünkü. Bütün yazarlarımızı cenazelerini izleyen ilk sonbahardan sonra unutuşun dipsiz kuyusundaki sonsuz uy-kularına terk ettiğimizi de sen yazmıştın.”

“Hepsine bütün kalbimle katılıyorum,” dedi Galip. “İyice boşalan hafızamda kalmış son kırıntılardan da kurtulmak için yazdığım şu son birkaç yazıdan sonra bu yazı işinden elimi eteğimi bütün bütün çekeceğimi de sana söylemiş miydim? Bu vesileyle, bugünkü yazımı nasıl bulduğunu sorsam?”

“Namussuz herif, sorumluluk nedir bilir misin sen, bağlılık nedir, dürüstlük nedir, fedakârlık nedir bilir misin? Okuyucularınla alay etmek ya da kandırılmış bir zavallıya eğlenceli bir işaret vermekten başka bir şey hatırlatıyor mu bu kelimeler sana? Kardeşlik nedir bilir misin sen?”

Celâl'i savunmaktan çok, bu son soruyu sevdiği için “Bilirim!” diyecekti Galip, ama telefonun ucundaki Mehmet –hangi Mehmet'ti bu Muhammed– kendini gayretkeşlikle yoğun ve içler acısı bir sövgü sağanağına vermişti şimdi.

“Sus, yeter artık!” dedi daha sonra, küfürleri tükendiğinde. Bunu, odanın bir köşesinde hâlâ ağlayan karısına söylediğini Galip sonraki sessizlikte anladı. Kadının bir şey açıklayan sesini ve radyonun kapatıldığını işitti.

“Onun amcamın kızı olduğunu bildiğin için aile içi aşkları küçümseyen ukala yazılar yazdın,” diye devam etti Mehmet olduğunu söyleyen ses. “Bu ülkenin evlatlarının yarısının teyzelerinin oğullarıyla, öbür yarısının da amcalarının kızlarıyla evlendiklerini bildiğin halde, akraba evlilikleriyle pervasızca alay eden rezil yazılar kaleme aldın. Hayır, Celâl Efendi, ben hayatta başka bir kız tanıma fırsatı bulamadığım için değil, akrabalarım dışında bütün kadınlardan korktuğum için değil, annemin, teyzelerim ve halalarımın ve onların kızları dışında başka herhangi bir kadının beni içtenlikle sevebileceğine, hatta bana sabırla tahammül edebileceğine inanmadığım için değil, onu sevdiğim için evlendim bu kadınla. Sen çocukluğundan beri birlikte oynadığın bir kızı sevmek nedir, hiç düşünebilir misin? Sen, yalnızca bir kadını, hayatın boyunca tek bir kadını

sevmek nedir, düşünebilir misin? Şimdi senin için ağlayan bu kadını ben elli yıl sevdim. Onu çocukluğumdan beri seviyorum, anlıyor musun, hâlâ seviyorum. Sen hiç sevmek nedir bilir misin? Kendi gövdeni rüyada görür gibi, seni tamamlayan birine özlemle bakmak nedir, bilir misin? Aşk nedir, bilir misin sen? Bu kelimeler, masallarına kanmaya çoktan hazır o geri zekâlı okuyucuların için yapılacak el çabukluğu marifet rezil bir yazı numarası için malzeme olmaktan başka bir şey olabildi mi senin için hiç? Sana acıyorum, seni küçümsüyorum, senin için üzülyorum. Bütün hayatın boyunca laflarla oynamaktan, kelimeleri evirip çevirmekten başka bir şey yapabildin mi? Cevap ver!”

“Sevgili dostum,” dedi Galip, “bu benim mesleğimdi.”

“Mesleğiymiş!” diye bağırdı telefonun öbür ucundaki ses. “Aldattın, kandırdın, alçalttın hepimizi! O kadar inanırdım ki sana, bütün hayatımın bir sefaletler resmi geçidi, bir budalalıklar ve aldanışlar dizisi, bir kâbuslar cehennemi ve zavallılıklar, küçüklükler ve bayağılıklarla kurulmuş bir sıradanlıklar şahseri olduğunu bana acımasızca kanıtlayan tantanalı bir yazını okuduktan sonra da hak verirdim sana. Üstelik alçaldığımı, küçümsendiğimi düşüneneğime, böyle yüce düşüncelere ve keskin kaleme sahip birisiyle tanışmış, görüşmüş, hatta bir zamanlar aynı askeri darbenin denize indirildiği anda batan gemisinde birlikte bulunmuş olmaktan gurur da duyardım. Namussuz herif, o kadar hayrandım ki sana, hayatımdaki bütün sefaletin sorumlusu olarak korkaklığımı, yalnız benim değil, bütün milletin korkaklığını gösterdiğinde, neden korkak olduğumu, ne için, hangi yanlışımın dolaylı korkaklığa alıştığımı acıyla düşünür, bugün benden çok daha korkak olduğunu bildiğim seni ise, bir cesaret anıtı olarak görürdüm. Öyle tapardım ki sana, artık bizlerle hiç mi hiç ilgilenmediğin için herkesinkinden hiçbir farkı olmayan sıradan gençlik anılarını ya da çocukluğunun bir kısmını geçirdiğin eski bir apartmanın kavrulmuş soğan kokan karanlık merdivenlerini, hatta hayaletli ve cadılı rüyalarını ve saçmasapan metafizik tecrübelerini anlattığın yazılarını, içindeki gizli saklı kerametleri keşfetmek için yüzlerce kere okur, karıma okutur, akşam onunla bu yazı üzerinde saatlerce konuştuktan sonra, inanılacak tek şeyin, orada işaret edilen gizli anlam ol-

duğunu düşünür ve hiçbir anlamı olmayan o gizli anlamı da anladığıma inandırırđım kendimi.”

“Hiçbir zaman bu tür hayranlıklara fırsat vermek istemedim,” diye söze girmişti Galip.

“Yalan! Bütün yazı hayatın boyunca benim gibilerini avlamaya çalıştın. Onlara cevaplar yazdın, fotoğraflarını istedin, el yazılarını inceledin, sırlar, cümleler, sihirli kelimeler verir gibi yaptın...”

“Hepsi ihtilal işi içindi. Kıyamet günü için, Mehdi’nin gelişi, kurtuluş saati için hepsi...”

“Ya sonra? Ya bu işten vazgeçtikten sonra?”

“Eh bu sayede o okurlar da bir şeye inanabiliyorlardı en sonunda.”

“Sana inanıyorlardı ve sen de buna pek bayılıyordun... Dinle, o kadar hayrandım ki ben de sana, parlak bir yazını okuduğumda, oturduğum koltukta tepinirdim, gözlerimden yaşlar fışkırırdı, yerimde duramaz, odada, sokaklarda aşağı yukarı yürür, seni düşlerdim. Bu da bir şey değil, o kadar çok hayalini kurar, o kadar çok düşünürdüm ki seni, bir noktadan sonra, sanki ikimiz arasındaki kişilik çizgisi hayallerimin sisleri ve dumanları arasında kaybolurdu. Hayır, hiçbir zaman o yazıları kendimin yazdığını sanacak kadar kendimden geçmezdim. Unutma ki bir akıl hastası değil, yalnızca sadık bir okurum ben. Ama, senin yazdığın o parlak cümlelerin, o ince buluşların ve düşüncelerin yaratılmasında, tuhaf bir şekilde, ilk anda kanıtlanamayacak kadar karmaşık bir yolla, sanki benim de bir payım varmış gibi gelirdi bana. Sanki ben olmasaydım sen o harikaları yumurtlayamayacaktın. Hayır, yanlış anlama; yıllarca benden yürüttüğün, bir kere olsun iznimi alma gereğini bile duymadan aşırđığın o düşüncelerimden söz etmiyorum. Hurufiliğın bana ilham ettiklerinden de, yayımlayabilmek için ne sıkıntılar çektiğim kitabımın son kısmındaki keşiflerimden de söz etmiyorum hiç. Onlar zaten senindi. Anlatmak istediğim, yalnızca aynı şeyi birlikte düşünmüş olmak duygusudur; senin başarında sanki benim bir payım olduğu duygusu. Anlıyor musun?”

“Anlıyorum,” dedi Galip, “buna benzer bir şey yazmıştım da...”

“Evet, hem de aksi bir rastlantıyla yeniden yayımlanan o malum yazında, ama anlamıyorsun; anlasaydın çünkü hemen bana katılırdın. Bunun için öldüreceğim seni, işte bunun için! Hiçbir zaman anlamadığın halde, anlamış gibi gözükteğün için, hiçbir zaman hiçbirimizin yanında olmadığın halde, gece rüyalarımıza girecek kadar ruhlarınıza küstahça sokulmayı başardığın için. O parlak yazılarda bir payım olduğunu kendime inandırabilmek için, yıllar boyunca her yazını yutar gibi okuduktan sonra, anlattığına benzer bir düşünceyi seninle dostluk ettiğimiz o mutlu yıllarda birlikte düşünmüş ya da konuşmuş olduğumuzu, olabileceğimizi hatırlamaya çalışırdım. O kadar çok düşünürdüm ki bunu, o kadar çok hayal ederdim ki seni, bir hayranınla tanıştığımda senin hakkında söylenen inanılmaz övgüler sanki benim için söyleniyormuş gibi gelirdi bana; sanki ben de senin kadar ünlüydim. Senin esrarengiz ve gizli hayatın hakkında çıkarılan dedikodular, sanki benim de sıradan biri olmadığımı, en azından sendeki o tanrısal sihrin bir kısmının bana da bulaştığını kanıtlardı; sanki ben de senin kadar bir efsane idim. Heyecana kapılırdım; başka biri olurdum senin yüzünden. İlk yıllarda, Şehir Hatları vapurunda, ellerinde gazete iki vatandaşın senden söz ettiklerini işittiğimde, ‘Ben Celâl Salik’i tanıyorum, hatta çok yakından!’ diye bütün gücümle bağırarak, onların şaşkınlık ve hayranlıklarından zevk almak, seninle ortak sırlarımızdan söz etmek gelirdi içimden. Daha sonraki yıllarda, bu istek daha da şiddetlendi, iki kişinin bir yerde senden söz ettiklerini, seni okuduklarını görmeyeyim, hemen, ‘Beyler, Celâl Salik’e çok yakınsınız, hatta hatta ben Celâl Salik’im!’ demek isterdim. Bu düşünce bana o kadar baş döndürücü, o kadar sarsıcı gelirdi ki, söyleyeceğimi her düşüncümde kalbim küt küt atmaya başlar, alnımda ter damlacıkları birikir, o şaşkınlığın yüzünde göreceğim hayranlığı düşündükçe zevkten bayılır gibi olurdum. Bu cümleyi bağıra bağıra, zafer ve mutlulukla hiçbir zaman söylemememin nedeni, onu saçma ya da abartılı bulmam değil, aklımdan geçirmememin bana yetmesiydi. Anlıyor musun?”

“Anlıyorum.”

“Yazılarını, kendimi senin gibi zeki hissederek, zaferle okurdum. Yalnızca seni değil, beni de alkışlıyorlardı, emindim

bundan. Biz ikimiz birlikteydik çünkü, biz o kalabalıklardan çok daha başka bir yerdeydik. Seni çok iyi anlıyordum. Ben de senin gibi sinemalara, futbol maçlarına, fuarlara, panayırlara giden o kalabalıklardan artık nefret ediyordum. Hiçbir zaman adam olmayacaklarını, her zaman aynı budalalıkları edeceklerini, aynı masallara kanacaklarını, en masum gözüktükleri o içler acısı, göz yaşartıcı fukaralık ve zavallılık anlarında bile yalnızca kurban değil, aynı zamanda suçlu ya da en azından suç ortağı olduklarını düşünüyordum. Kurtarıcı diye bekledikleri sahtekârlarından da, en son başbakanlarının en son budalalıklarından da, askeri darbelerinden de, demokrasilerinden de, işkencelerinden de, sinemalarından da bıkmıştın artık. Bunun için seviyordum seni. Yıllarca, her yazından sonra heyecanla düşündüğüm gibi, 'İşte bunun için Celâl Salik'i seviyorum,' di-yordum ve her seferinde yepyeni bir heyecana kapılarak, göz-lerimden yaşlar akararak seviyordum. Dün bülbül gibi şakıyarak eski yazılarını nasıl bir bir hatırladığımı sana kanıtladığımda, böyle bir okurun olabileceğini tahmin edebiliyor muydun?"

"Belki, biraz..."

"Dinle o zaman... Kendi acıklı hayatının ücra bir noktasında, bu rezil dünyamızın yavan ve sıradan anlarının birinde, parmağım yontulmamış bir hayvanın kapadığı dolmuş kapısına sıkıştığı zaman, emekli maaşıma küçük bir ek sağlamak için gerekli kâğıtları hazırlarken beş para etmez bir herifin ukalalıklarına sabretmek zorunda kaldığımda, yani sefaletimin tam orta yerinde, birden, bir cankurtaran simidine sarılır gibi şu düşünceye sarılırdım hemen: 'Celâl Salik ne yapardı bu durumda? O ne derdi? Onun gibi davranıyor muyum acaba?' Son yirmi yılda bu son soru bende bir hastalık oldu. Bir akraba düğününde, havayı bozmamak için herkesle birlikte halay çekerken ya da vakit öldürmek için gittiğim mahalle kahvesinde kâğıt oyununda altmışaltıda kazanıp neşeli kahkahalar atarken, birden gene düşünürdüm: 'Hiç Celâl Salik böyle yapar mıydı?' Bütün akşamımı rezil etmeye yeterdi bu, bütün hayatımı. Bütün hayatımı, Celâl Salik şimdi ne yapardı, Celâl Salik şimdi ne yapıyordur, Celâl Salik şimdi ne düşünüyordur, diye sormakla geçirdim. Ama yalnızca böyle olmakla kalsaydı gene iyiydi. Fazladan, kafama bir de

şu soru takılırdı: ‘Celâl Salik benim hakkımda ne düşünüyordur acaba?’ Yıllar yılı, senin bir kere olsun beni hatırlamayacağına, düşünmeyeceğine, aklından bile geçirmeyeceğine karar verecek kadar mantığımı işlettiğimde soru şu şekle dönerdi: ‘Celâl Salik beni bu halimde görse benim hakkımda ne düşünürdü acaba?’ Sabah kahvaltısından sonra, üzerimde hâlâ pijamalar, sigara içişime tanık olsaydı Celâl Salik ne derdi? Vapurda yanındaki kısa etekli ve evli bayanı rahatsız eden serseriye nasıl çıktığımı işitseydi Celâl Salik ne düşünürdü? Bütün yazılarını kesip ONKA marka klasörlerde sakladığımı bilseydi acaba Celâl Salik ne hissederdi? Onun hakkındaki düşüncelerimi, hayat hakkındaki bütün düşüncelerimi öğrenseydi acaba Celâl Salik ne derdi?”

“Aziz okuyucum ve dostum,” dedi Galip, “söyle bana, niye yıllar yılı bir kere olsun beni aramadın?”

“Hiç düşünmedim mi sanıyorsun? Korkuyordum. Yanlış anlama, yanında küçülmekten, böyle durumlarda olacağı gibi kendimi tutamayıp dalkavukluk etmekten, en sıradan sözlerini bile büyük kerametler gibi hayranlıkla karşılamaktan ya da öyle yapmamı isteyeceğini sanarak, senin hiç de istemediğin yanlış bir yerde kahkahalar atmaktan korkmuyorum. Tek tek binlerce defa hayal ettiğim bu sahnelerin ötesindeydim ben.”

“O sahnelerin akla getireceğinden de zekisin,” dedi Galip, şefkatle.

“Seninle karşılaştıktan, şimdi söylediğim cinsten hayranlık ve dalkavukluk sözlerini bütün içtenliğimle söyledikten sonra, senin de benim de başka söyleyecek, anlatacak hiçbir şey bula-mayacağımızdan korkuyordum.”

“Ama gördüğün gibi, hiç de öyle olmadı,” dedi Galip. “Tatlı tatlı ne güzel kaynatıyoruz, bak.”

Bir sessizlik oldu.

“Seni öldüreceğim,” dedi ses. “Seni öldüreceğim! Senin yüzünden hiçbir zaman kendim olamadım.”

“Hiçbir zaman kendisi olamaz insan.”

“Çok yazmıştın bunu, ama benim gibi hissedemezsin sen bunu, bu gerçeği benim kadar anlamış olamazsın... ‘Esrar’ dediğin şey, bunu anlamadan anlamandı, anlamadan bu gerçeği yazman. Çünkü insan bu gerçeği kendi olamadan keşfedemez.

Keşfederse de kendisi olamamış demektir. İkisi aynı anda doğru olamaz. Paradoksu anlıyor musun?”

“Ben hem kendimim, hem de bir başkası,” dedi Galip.

“Hayır, bütün yüreğinle inanarak söylemiyorsun,” dedi telefonun öbür ucundaki adam. “Bu yüzden öleceksin işte. Yazılarında yaptığın gibi, inandırıyorsun, ama kendin inanmıyorsun ve kendin inanmadığın için inandırmayı başarıyorsun. Ama inandırabildiklerin, senin inanmadan inandırabildiğini anlayınca korkuya kapılıyorlar.”

“Korku?”

“Esrar dediğin o şeyden, anlamıyor musun, o belirsizlikten, yazı denen sahtekarlığın oyunundan, harflerin karanlık yüzlelerinden korkuyorum. Yıllarca, yazılarını okurken, hem orada, okuduğum yerde, koltuğumda ya da masamın başında, hem de bambaşka bir yerde, hikâyeleri anlatan yazarın yanında bir yerde olduğumu duyardım. İnanmayanlarca inandırıldığını sezmek nedir biliyor musun sen? Seni inandıranların aslında inanamadıklarını bilmek? Senin yüzünden kendim olamadığım için şikâyet etmiyorum. Fakir ve acıklı hayatım zenginleşti, kendi bıkırtıcı yavanlığımın karanlığından çıkıp sen oldum böylece, ama ‘sen’ dediğim sihirli şeyden de emin değildim hiç. Bilmiyorum, ama bilmeden biliyordum. Bilmek denebilir mi buna? Otuz yıllık karım yemek masasına kısacık bir mektup bırakıp hiçbir şey açıklamadan kayıplara karıştığında nereye gittiğini biliyormuşum; ama bunu bildiğimi bilmiyormuşum. Bilmediğim için, şehir kazan ben kepçe gezerken, seni değil onu arıyordum. Ama onu ararken, gene farkında olmadan seni de arıyordum, çünkü sokak sokak İstanbul’un esrarını çözmeye çalışırken, daha ilk günden aklımda şu korkunç düşünce de vardı: ‘Acaba durup dururken karımın beni terk ettiğini öğrenseydi Celâl Salik ne derdi bu işe?’ Bu durumun ‘tam Celâl Salik’lik bir durum’ olduğuna karar vermiştim. Her şeyi sana anlatmak istiyordum. Bu konunun yıllardır arayıp da bulamadığım, tam seninle konuşulacak konu olduğunu düşünüyordum. Bu heyecana o kadar kapıldım ki, yıllardır ilk defa seni aramaya cesaret ettim, ama bulamıyordum, yoktun, hiçbir yerde yoktun. Biliyordum, ama bilmiyordum. Yıllar boyunca, belki bir gün ararım diye edindiğim telefon numaraların vardı. Onları

aradım, yoktun. Akrabalarını aradım, seni pek seven halanı, sana tutkuyla bağlı üvey anneni, sana olan ilgisini gemleyemeyen babanı, amcanı, hepsi pek ilgililer seninle, ama sen yoktun. *Milliyet* gazetesine gittim, orada da yoktun. Gazetede seni arayan başkaları da vardı, seni İngiliz televizyoncularla görüştürmek isteyen amcanın oğlu, kız kardeşinin kocası Galip. Bir içgüdüyle onun peşine takıldım. Bu hülyalı çocuk, bu uykudagezer Celâl'in yerini bilir diye düşünüyordum. O biliyordur, üstelik bildiğini de biliyordur diyordum kendime. İstanbul'un içinde bir gölge gibi onu takip ettim. O önde, ben biraz uzakta, arkasında, sokaklardan geçtik, taş hanlara, eski dükkânlara, camdan pasajlara, kirli sinemalara girdik, Kapalıçarşı'yı karış karış gezdik, kaldırımsız kenar mahallelere gittik, köprülerden geçtik, karanlık köşelere, İstanbul'un bilinmeyen mahallelerine daldık, tozun, çamurun, pisliğin içine girdik. Hiçbir yere varmıyorduk ve gene gidiyorduk. Bütün İstanbul'u tanıyormuş gibi yürüyorduk ve hiçbir yeri tanı-mıyorduk. Onu kaybettim, yeniden buldum, gene kaybettim; gene buldum, sonra gene kaybettim, sonunda o beni salaş bir pavyonda buldu. Orada, bir masanın çevresinde oturan kalabalık, hepimiz bir hikâye anlattık. Hikâye anlatmayı severim ben, ama dinleyici bulamam. Bu sefer dinliyorlardı. Anlattığım hikâyenin ortasında, dinleyicilerimin meraklı, sabırsız bakışları yüzümden hikâyenin sonunu okumaya çalışırken, böyle durumlarda hep olduğu gibi, hikâyemin sonunun yüzümden anlaşılmasından ben korkarken ve hikâye ile bu düşüncelerimin arasında gidip gelirken karımın sana kaçtığını anladım. 'Celâl'e kaçtığını biliyormuşum,' diye düşündüm. Biliyormuşum, ama bildiğimi bilmiyormuşum. Aradığım şey bu ruh durumu olmalıydı. Kendi ruhuma açılan bir kapıdan içeri, yeni bir âleme en sonunda girmeyi başarmıştım. Yıllar sonra, ilk defa, istediğim gibi hem bir başkası hem de kendim olmayı başarabilmişim. Bir yandan, 'Bu hikâyeyi bir köşe yazarında okumuştum,' diye bir yalan atmak geliyordu içimden, bir yandan da, yıllardır peşinden koştuğum bir huzura en sonunda gömülebildiğimi hissediyordum. İstanbul'u sokak sokak gezerken, karmakarışık kaldırımlarda, çamurlu dükkân önlerinde yürürken, vatandaş yüzlerindeki kederi seyrederken, seni nerede bulabilirim diye eski yazılarını okurken dehşetle sezdiğim bir duyguya benziyordu

bu lanet olası huzur. Ama hikâyemi bitirmiş ve karımın nereye gittiğini anlamıştım artık. Daha önce, hikâye anlatan garsonun, fotoğrafçının, uzun boylu yazarın hikâyesini dinlerken de az önce anladığım şeyin korkunç sonucunu görmüştüm. Bütün hayatım boyunca aldatılmıştım, bütün hayatım boyunca kandırılmıştım! Allah'ım, Allah'ım! Bu kelimeler sana bir şey ifade ediyor mu?"

"Ediyor."

"Dinle o zaman. Yıllardır 'esrar' diye bizleri peşinden koşturduğun gerçeğin şu olduğuna karar verdim; senin de bilmeden bildiğin, anlamadan yazdığın gibi: Kimse kendisi olamaz bu ülkede! Yenikler ve ezikler ülkesinde var olmak bir başkası olmaktır. Bir başkasıyım, o halde varım! Peki, yerinde olmak için can attığım o bir başkası da sakın bir başkası olmasın? Aldatıldım, kandırıldım dediğim şey budur. Çünkü kendisine körü körüne tapan birinin karısını elinden almazdı benim inandığım ve okuduğum kişi. O gece yarısı, o pavyonda, masanın çevresinde oturup hikâye anlatan orospulara, garsonlara, fotoğrafçılara, aldatılmış kocalara bağırarak demek isterdim ki: 'Ey yenikler! Ey ezikler! Ey lanetliler! Ey unutulmuşlar! Ey önemsizler! Korkmayın, kimse kendisi değildir, kimse! Yerinde olmak istediğiniz krallar, mutlular, padişahlar, ünlüler, yıldızlar, zenginler de öyle. Onlardan kurtulun! O zaman size sır diye verdikleri hikâyeyi onların yokluğuyla siz bulmuş olacaksınız. Öldürün onları! Kendi sırrınızı kendiniz kurun, kendi esrarınızı kendiniz bulun!' Anlıyor musun? Hayvani bir öfke ve intikam duygusuyla değil, aldatılan kocaların çoğu gibi, beni içine çektiğin yeni dünyaya girmek istemediğim için öldüreceğim seni ben. Bütün İstanbul, bütün harfler, yazılarına yerleştirdiğin o işaretler ve yüzler de gerçek esrarına kavuşacak o zaman. 'Celâl Salık Vuruldu!' diye yazacak gazeteler: 'Esrarengiz Cinayet'. Hiçbir zaman çözülemeyecek 'Anlaşılmaz Cinayet.' Belki dünyamızın hiç olmayan anlamı iyice kaybolacak, sözünü ettiğin kıyamet gününe, Mehdi'nin gelişine yakın bir kargaşa olacak İstanbul'da, ama benim için, birçokları için kaybolan esrarın keşfi de bu olacak. Çünkü bu işin arkasındaki sırrı kimse çözemeyecek. Senin yardımınla bastırabildiğim alçakgönüllü kitabımda sözünü ettiğim ve senin de pek iyi anladığın esrarın keşfinden, yeniden keşfinden başka ne olabilirdi ki bu?"

“Hiç de öyle olmaz,” dedi Galip. “Sen istediğin kadar esrarlı bir cinayet işle, onlar, o mutlular ve ezikler, budalalar ve unutulmuşlar hemen el ele verip bu işte bir esrar olmadığını kanıtlayan bir hikâye uydururlar. Uydurdukları hızla inanacakları bu hikâye benim ölümümü sıradan bir kumpasın renksiz bir parçası şekline sokar hemen. Daha cenazem kaldırılmadan, herkes bunun milli bütünlüğümüzü tehlikeye sokan bir kumpasın ya da yıllardır süren bir aşk ve kıskançlık macerasının sonucu olduğuna karar verir hemen. Meğer katil esrar kaçakçılarıyla askeri darbecilerin bir aletiymiş der herkes; meğer cinayet Nakşibendi tarikatıyla, örgütlenmiş aşk tellallarınca işletirilmiş, meğer son padişahın torunlarıyla bayrağımızı yakanlar düzenlemiş bu kirli işi, meğer demokrasimize ve Cumhuriyetimize kastedenlerle en son Haçlı Seferi’ni hazırlayanlar da bu numaranın içindeymişler!”

“İstanbul’un ortasında, çöp yığınlarının, zerzevat artıklarının, köpek leşleriyle Milli Piyango biletleri arasında, çamurlu bir kaldırımda, esrareniz bir şekilde bulunan ünlü bir köşe yazarının cesedi... Derinlerde bir yerde, geçmişimizde, hatıralarımızın tortusu içinde, kelimelerin ve cümlelerin arasında, unutulmuşun kıyısındaki bir esrarın hâlâ aramızda tebdil gezdiği, bu esrarı bulmamız gerektiği, bu miskinlere bundan başka nasıl anlatılabilir?”

“Otuz yıllık yazı deneyimimle söylüyorum,” dedi Galip, “hiçbir şey hatırlamazlar, hiçbir şey. Üstelik beni bulup bu işi yağdan kıl çeker gibi becerebildiğin de kesin değil pek. Olsa olsa, pisi pisine yanlış bir yerimden yaralarsın beni. Sonra, sen karakolda sıkı bir dayak yerken –ışkenceden hiç söz etmeyeyim– ben, senin hiç de istemediğin bir biçimde, bir kahraman olur, geçmiş olsun ziyaretine gelen başbakanın budalalıklarına sabretmek zorunda kalırım. Emin ol, hiç değmez! Dünyanın arkasında erişemeyecekleri bir sır olduğuna inanmak istemiyorlar artık.”

“Bütün hayatımın bir aldanış, soğuk bir şaka olmadığını kim kanıtlayacak bana?”

“Ben!” dedi Galip. “Dinle...”

“Bişnov? Hayır, istemiyorum...”

“İnan bana, ben de senin kadar inanmıştım.”

“İnanayım!” diye istekle bağırdı Mehmet. “Kendi hayatımın anlamını kurtarmak için inanayım, ama hayatlarının kayıp anlamını

ellerine tutuşturduğun şifrelerle hecelelemeye çalışan yorgancı çırakları ne olacak? Almanya'dan hiç dönmeyecek ve onları da hiçbir zaman oraya ağırmayacak nişanlılarını beklerken, senin onlara vaat ettiğin cennet günlerinde kullanacakları mobilyaları, portakal sıkma makinelerini, balık başlı lambaları ve dantelli çarşafları ancak yazıların sayesinde hayal edebilen hülyalı bakireler ne olacak? Cennet'te yerleşecekleri tapulu apartman dairelerinin planlarını senin yazılarında öğrendikleri bir yöntemle kendi yüzlerinde görmeyi başaran emekli otobüs biletileri ve bu sefil ülkeyi, hepimizi kurtaracak Mehdi'nin arnavutkaldırımli sokaklarda görüneceği günün ebced yöntemiyle hesabını senin yazılarından aldıkları ilhamla yapabilen kadastro memurlarıyla havagazı tahsildarları ve simitilerle eskiciler ve dilenciler –görüyorsun senin kelimelerinden kurtulamıyorum hiç– ve bizim Karşlı attarımızla, aradıkları efsanevi kuşun kendileri olduğunu senin sayende anlayacak okurların, acıklı okurların ne olacak?”

“Unut” dedi Galip, telefondaki sesin alışkanlıkla listeyi uzatmasından korkarak. “Unut onları, unut hepsini, düşünme onları. Tebdil gezen son Osmanlı padişahlarını düşün. Trelerine bağlı oldukları için belki hâlâ sakladığı bir parası, altını ya da bir sırrı vardır diye öldürmeden önce kurbanlarına işkence eden Beyoğlu haydutlarının geleneksel yöntemlerini düşün, iki bin beş yüz berber dükkânının duvarlarına *Hayat, Ses, Pazar, Posta, 7 Gün, Yelpaze, Peri, Rev, Hafta* gibi dergilerden kesilerek asılmış cami, dansöz, köprü, Türkiye güzeli ve futbolcu resimlerinin siyah beyaz orijinallerinin üzerine fırçayla renk süren gazetedeki rtuşuların göğü neden hep Prusya mavisine ve çamurlu topraklarımızı niye hep İngiliz imeni yeşiline boyadıklarını düşün. Dar, karanlık ve korkutucu apartman merdivenlerimizdeki binbir çeşit koku kaynağını ve kokulardan oluşan on binlerce çeşit karışımı tasvir edebilecek yüz binlerce kelimeyi bulabilmek için karıştırılması gerekecek Türkçe sözlükleri düşün.”

“Ah, namussuz yazar seni!”

“İngiltere'den Türklerin ilk satın aldığı buharlı geminin adının Swift olmasındaki esrarı düşün. Kahve falına meraklı olduğu için ömrü boyunca içtiği binlerce fincan kahvenin telvesini ve telvenin üzerine açıldığı fincanların resimlerini yapan ve falın

söylediklerini de resimlerin kenarlarına güzel yazısıyla yazarak üç yüz sayfalık elyazması bir eser bırakan solak hattatın simetri ve düzen tutkusunu düşün.”

“Ama bu sefer kandıramayacaksın beni.”

“İki bin beş yüz yılda şehrimizin bahçelerine kazılmış yüz binlerce kuyu, apartman temeli yapılmak üzere taş ve betonla doldurulunca, içlerindeki akreplerin, kurbağaların, çekirgelerin boy boy, çil çil Likya, Frigya, Roma, Bizans, Osmanlı altınlarının, yakutların, elmasların, haçların, tasvirlerin, yasak ikonların ve kitap ve risalelerin, define planlarının ve faili meçhul cinayetlere kurban gidenlerin talihsiz kafataslarının...”

“Gene Şems-i Tebrizi’nin kuyuya atılan cesedi ha?”

“...üzerlerinde taşıyacakları betonu, demirleri, apartman dairelerini, kapıları, yaşlı kapıcıları, araları kirli tırnak gibi kararmış parkeleri, derli anıları, öfkeli babaları, kapısı kapanmaz dolapları, kız kardeşleri, üvey kız kardeşleri...”

“Şems-i Tebrizi sen mi oluyorsun? Deccal sen misin? Mehdi?”

“...üvey kız kardeşle evli amcaoğlunu, hidrolik asansörü, asansördeki aynayı...”

“Evet, evet yazmıştın bütün bunları.”

“...çocukların keşfedip oynadığı gizli köşeleri, çeyizlik yatak örtülerini, dedenin dedesinin Şam valisiyken Çinli bir tacirden aldığı ve hâlâ kimsenin kıyamadığı ipek kumaşı...”

“Bana olta atıyorsun değil mi?”

“...hayatımızın bütün esrarını düşün. Eski cellatların idamdan sonra, kurbanlarının ibret taşında sergilenecek kellelerini gövdeden ayırdıkları keskin usturaya ‘şifre’ demelerinin sırrını düşün. Satranç taşlarını bir büyük Türk ailesine göre yeniden adlandıran emekli albayın şahı ‘ana’, veziri ‘baba’, fili ‘amca’, atı ‘teyze’ ve piyonları ‘çocuklar’ diye değil, ‘çakallar’ diye adlandırmasındaki bilgeliği düşün.”

“Biliyor musun, bizlere ihanet ettikten sonra, onca yılda bir kere gördüm seni, galiba, tuhaf bir Hurufi Fatih Sultan Mehmet kıyafeti içinde...”

“Alelade bir akşam, evinde masaya oturup saatlerce Divan şiirinden muammalar, gazeteden bilmeceler çözen adamın sonsuz huzurunu düşün. Masanın üzerindeki lambanın aydınlatığı

kâğıtların ve harflerin dışında odadaki her şeyin, küllüklerin, perdelerin, saatlerin, zamanın, hatıraların, acıların, kederin, aldatılmanın, öfkenin, yenilginin, ah yenilgilerimizin karanlıkta kalacağını düşün. Harflerin soldan sağa ve yukarıdan aşağıya işaret ettikleri esrarlı boşlukta duyacağın yerçekimsizlik tadının ancak kıyafet değiştirmenin o doyum olmaz tuzaklarıyla karşılaştırılabileceğini düşün.”

“Bak dostum,” dedi telefonun öbür ucundaki ses, Galip’i şaşırtan işbilir bir havayla, “bütün tuzakları, bütün oyunları, bütün harfleri ve ikizlerini unutalım şimdi; hepsini geçtik, hepsini aştık. Evet, sana tuzak kurmuştum, ama sökmedi. Biliyorsun ya, açıkça gene söyleyeyim. Telefon defterinde adın olmadığı gibi, ne bir askeri darbe vardı, ne de bir dosya! Seni seviyoruz, hep seni düşünüyoruz, ikimiz de hayranız, sahiden hayranız sana. Bütün hayatımız seninle geçti, daha da geçecek. Şimdi, unutulması gereken her şeyi unutalım. Akşam Emine’yle sana gelelim. Hiçbir şey olmamış gibi yaparız, hiçbir şey olmamış gibi konuşuruz. Şimdi anlattığın gibi, gene saatlerce anlatırsın. Ne olur, evet de! İnan bize, ne istersen yaparım, ne istersen getiririm!”

Galip, uzun bir süre düşündü.

“Benim sendeki telefonlarımı, adreslerimi ver!” dedi sonra.

“Vereyim hemen, ama unutamam onları.”

“Ver sen.”

Adam defteri getirmeye gittiğinde telefonu karısı aldı.

“İnan ona,” dedi fısıldayan bir sesle. “Bu sefer gerçekten pişman, samimi. Seni çok seviyor. Bir delilik yapacaktı, çoktan caydı. Ne yaparsa bana yapar artık; sana bir şey yapmaz, korkaktır, ben kefilim. Her şeyi yoluna koyduğu için Allah’ıma şükrediyorum. Akşam senin o çok sevdiğin mavi damalı etekliğini giyeceğim. Canım sen ne istiyorsan, o da, ben de, ikimiz de yapacağız; ne istiyorsan! Sana şunu da söyleyeyim: Senin gibi olabilmek için o, hem senin gibi Hurufi Fatih Sultan Mehmet kıyafetlerini, hem de sizin bütün ailenizin yüzünde gördüğün harflerden...” Kocasının ayak sesleri yaklaşınca sustu.

Telefonu koca alınca, Galip, Celâl’in öbür telefonlarını ve adreslerini, her birini defalarca tekrar ettirerek, yanı başındaki raftan çıkardığı bir kitabın (*Kişilikler*, La Bruyère) en son sayfa-

sına dikkatle yazdı. Daha önce tasarladığı gibi, fikrini değiştirdiğini, onlarla görüşmek istemediğini, ısrarcı hayranlarının hiçbirini ile kaybedecek daha fazla vakti olmadığını söyleyecekti sonra onlara. Ama son anda caydı. Aklında başka bir düşünce vardı. Çok sonraları, o gece olup bitenleri doğru-yanlış yeniden hatırladığında, “Galiba bir meraka kapılmıştım,” diye düşünecekti. “Karı kocayı uzaktan da olsa bir kere olsun görmek merakına. Celâl’le Rüya’yı bu telefon numaraları ve adreslerle bulduğumda, onlara yalnızca bu inanılmaz hikâyeyi, telefon konuşmalarını değil, karı kocanın nasıl gözüktüklerini, nasıl yürüdüklerini, ne giydiklerini de anlatabilmek istiyordum belki de.”

“Evimin adresini vermeyeceğim,” dedi. “Ama başka bir yerde buluşabiliriz. Akşam saat dokuzda, Nişantaşı’nda, Alâaddin’in dükkânının önünde mesela.”

Bu kadarı bile karı kocayı o kadar mutlu etti ki, Galip telefonun öbür ucundaki teşekkür havasından huzursuz oldu. Akşam gelirlerken yanlarında bademli bir kek mi getirsinler isterdi Celâl Bey, yoksa Ömür Pastanesi’nden *petit four*’lar mı, yoksa uzun uzun oturup konuşacaklarına göre, fındık, fıstık ve büyük bir şişe konyak mı? Yorgun koca:

“Fotoğraf koleksiyonumu da getireceğim, yüz resimlerimi de, liseli kızların fotoğraflarını da!” diye bağırıp tuhaf ve korkutucu bir kahkaha atınca, Galip, açık bir konyak şişesinin karı koca arasında uzun bir süredir durduğunu anladı. Buluşma yer ve saatini istekle tekrarlayarak telefonları kapadılar.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Esrarlı Resimler

“*Esrarını Mesnevi’den aldım*”

Şeyh Galip

1952 yazının başında, tam bir tarih vermek gerekirse, haziranın ilk cumartesisinde, yalnız İstanbul’un ya da Türkiye’nin değil, Balkanlar ve Ortadoğu’nun en büyük batakhanesi, Beyoğlu’nda,

kerhaneler sokağından İngiliz Konsolosluğu'na çıkan dar sokakların birinde açıldı. Bu mutlu tarih, aynı zamanda altı aydır süren iddialı bir resim yarışmasının da sonuçlanmasına denk düşüyordu. Daha sonraki yıllarda, Cadillac'ı ile Boğaz'ın sularında kaybolarak iyice efsaneleşecek olan zamanın en ünlü Beyoğlu haydutu, işletmesinin girişindeki geniş hole İstanbul resimleri yaptırmak istemişti çünkü.

Hayır, ünlü haydut bu resimleri İslam'ın yasaklamaları yüzünden pek geri kaldığımız bu sanatı (resmi diyorum, orospuluğu değil) desteklemek için değil, zevk sarayına İstanbul'un ve Anadolu'nun dört bir yanından gelecek seçkin müşterilerine müzik, esrar, içki ve kızlar kadar İstanbul'un güzelliklerini sunabilmek için yaptırmıştı. Ellerinde açölçer ve gönyeler, Batılı kübist ressamı taklit edip köylü kızlarımızı baklava şekline sokan akademili ressamlar yalnızca bankalardan sipariş kabul ettikleri için haydutumuzu geri çevirince, o da taşra konaklarının tavanlarını, yazlık sinemaların duvarlarını, panayırarda yılan yutanların çadırlarını ve at arabalarıyla kamyonları şenlendiren ressamlara, tabelacılara, boyacılara haber salmıştı. Aylar sonra ortaya çıkan iki zanaatkârın ikisi de, gerçek sanatçılar gibi, birbirlerinden daha iyi olduklarını iddia edince, haydutumuz bankalardan aldığı bir ilhamla ortaya yüklüce bir para koyarak iki iddiacı ressam arasında "En Güzel İstanbul Resim Yarışması"nı açmış, sarayının girişindeki karşılıklı iki duvarı hırslı zanaatkârlara vermişti.

Birbirlerini kuşkuyla karşılayan ressamlar, daha ilk günden duvarlarının arasına kalın bir perde gerdirmişlerdi. Yüz seksen gün sonra, zevk sarayının açılış gecesinde, fitilli kızıl kadifeyle kaplı yaldızlı koltuklar, Gördes halıları, gümüş şamdanlar, kristal vazolar, Atatürk fotoğrafları, porselen takımları, sedef kakmalı sehpaarla dolu giriş holünde aynı yamalı perde hâlâ duruyordu. Batakhane'nin adı, resmi kayıtlarda Klasik Türk Sanatlarını Yaşatma Kulübü olarak geçtiği için, aralarında valinin de resmen bulunduğu seçkin kalabalığın içindeki patron, çuval bezinden perdeyi çekince, konuklar bir duvarda "şahane" bir İstanbul resmi, öteki duvarda, o resmi, gümüş şamdanların ışığında, olduğundan daha da parlak, daha da güzel, daha da çekici gösteren bir ayna gördüler.

Tabii ki ödöl aynayı koyan ressama gitti. Ama yıllar boyunca batakhaneye düşen müşterilerin çoğu duvarlardaki inanılmaz görüntülerle öyle bir büyüleniyorlardı ki, her iki eserden de ayrı ayrı tatlar alarak, bu aldıkları tatların esrarını anlamak için duvarlar arasında aşağı yukarı gidip gelerek eserleri saatlerce seyreliyorlardı da.

Birinci duvardaki sefil ve hüzünlü sokak köpeği, karşısındaki aynada, hem hüzünlü hem kurnaz bir köpeğe dönüşüyor, tekrar birinci duvardaki resme döndüğünde, bu sefer, aslında, orada da kurnazlığın resmedildiği, üstelik köpekte insanı kuşkulandıran bir hareket de olduğu seziliyor, derken aynaya dönüp yeniden bakıldığında, hareketin anlamını sezdirecek başka bazı tuhaf kıpırtılar ve belirtiler görülüyor, ama bu sefer de iyice akli karışan seyirci, bir koşu yeniden birinci duvara dönüp asıl resme hakmamak için kendini güç tutuyordu.

Bir seferinde, hüzünlü köpeğin gezindiği sokağın açıldığı meydandaki kör çeşmenin, aynada şakır şakır aktığını görmüştü yaşlı ve evhamlı bir müşteri. Evde muslukları açık bıraktığını hatırlayan unutkan bir ihtiyarın telaşıyla tekrar resme döndüğünde, çeşmenin kuru olduğunu anlamış, yeniden aynaya dönüp suların daha da gür aktığına tanık olduktan sonra, buluşunu “zevk kadınlarıyla” paylaşmak istemiş, ama resmin ve aynanın bitip tükenmeyen oyunlarını çoktan kanıksamış konsomatrislerin ilgisizliğiyle karşılaşınca, kendi kapalı hayatına, anlaşılamamakla geçmiş ömrünün yalnızlığına çekilmişti çaresizlikle.

Oysa sarayda çalışan kadınlar, konuya büsbütün ilgisiz olmadıkları gibi, iç sıkıntısıyla birbirlerine aynı masalları anlatacak pinekledikleri karlı kış gecelerinde, resmin ve karşısındaki aynanın sihirli oyunlarını misafirlerinin kişiliği konusunda eğlenceli bir mihenk taşı olarak kullanırlardı: Resimle aynadaki görüntü arasındaki esrarlı uyuşmazlıkları hiç fark edemeyen aceleci, duyarsız, telaşlı müşterileri vardı: Bunlar ya sürekli kendi dertlerini anlatırlar ya da birini diğerinden ayıramadıkları konsomatrislerden tek bir şeyi, bütün erkeklerin istediği o şeyi bir an önce elde etmeyi beklerlerdi yalnızca. Aynayla resmin oynaşmasını iyice fark edip, bunu önemsemeyenler vardı; feleğin çemberinden geçmiş, hiçbir şeyi umursamayan ve korkulması

gereken pervasızlardı bunlar. Ya da çaresiz bir simetri hastalığına yakalanmış gibi, aynayla resim arasındaki tutarsızlığın bir an önce düzeltilmesini çocuk gibi tutturarak, huzursuzluklarıyla konsomatrislerin, garsonların, kabadayılının ensesinde boza pişirenler vardı. Bunlar, eli sıkı, hesaplı kişilerdi; ne içerken dünyayı unutabilirlerdi, ne de sevişirken; her şeyi bir düzene sokma saplantıları onları başarısız bir dost ve başarısız bir âşık yapardı yalnızca.

Saray sakinlerinin aynanın ve resimlerin cilvelerine alıştıkları bir zamanda, parasının gücünden çok koruyucu kanatlarının şefkatiyle pavyonu sık sık şereflendiren Beyoğlu komiseri, birinci duvarda karanlık bir sokakta eli tabancayla resmedilmiş kabak kafalı karanlık kişiyle aynada göz göze geldiğinde onun yıllardır çözömlenememiş ünlü “Şişli Meydanı Cinayeti”nin katilinin ta kendisi olduğunu anlamış, duvara aynayı yerleştiren sanatçının esrarı bildiğini ileri sürüp, kimliği konusunda soruşturmaya girişmişti.

Kaldırımlardan akan kirli suların köşebaşlarındaki ızgaralara bile ulaşmadan buharlaştığı sıcak bir yaz gününün yapış yapış gecesinde, babasının Mercedes’ini “park edilmez” levhasının önüne bırakan bir ağaoğlu, aynada gördüğü İstanbul’un bir kenar mahallesindeki halı dokuyan iyi ev kızının, yıllardır arayıp da bulamadığı gizli sevgilisi olduğuna hükmetmiş, ama resmin kendisine döndüğünde, orada babasının köylerinin birinde yaşayan mutsuz ve renksiz kızlardan biriyle karşılaşmıştı yalnızca.

Daha sonraki yıllarda, Cadillac’ını atını sürer gibi Boğaz’ın akıntısına sürerek dünyanın içindeki diğer dünyayı keşfedecek patron için ise, bütün bu tatlı şakalar, hoş rastlantılar ve dünyanın içindeki esrar, ne resmin ne de aynanın birer oyunuydu; esrardan ve rakıdan kafaları bulan müşteriler mutsuzluğun ve hüznün bulutlarına çıktıkları bir ara, kafalarının içindeki eski ve mutlu bir dünyayı keşfediyorlar, bu kayıp cennetin esrarını bulmanın çocuksu sevinci içinde, hayallerindeki muammaları gözlerinin önündeki suretlerle karıştırıyorlardı. Bu sağlam gerçekçiliğine rağmen, ünlü haydutun, pazar sabahları, yorgun anneleri kendilerini sinemaya götürsün diye bekleyen pavyon kadınlarının çocuklarıyla birlikte, tıpkı gazetelerin pazar ekin-

deki bilmeceyi çözer gibi, “İki Resim Arasındaki Yedi Farkı Bulalım” oyununa neşeyle katıldığı da görülmüştü.

Ama farklar, anlamlar, şaşırtıcı değişiklikler yedi değil, sonsuzdu. Çünkü birinci duvardaki İstanbul resmi, her ne kadar teknik açıdan at arabası ya da panayır resimlerini hatırlatıyorsa da, ruh açısından gölgeli, karanlık ve ürpertici gravürleri, konunun ele alınışı bakımından da zengin bir freski çağırıyordu. Bu freskin üzerindeki iri bir kuş, aynada efsanevi bir kuş gibi ağır ağır kanat çırpıyor, eski ahşap konakların boyasız cepheleri, aynada korkunç yüzlere dönüşüyor, bayram yerleri, atlıkarıncalar aynada kıpırdanıp renkleniyor, bütün o eski tramvaylar, at arabaları, minareler, köprüler, katiller, muhallebiciler, parklar, kıyı kahveleri, Şehir Hatları vapurları, yazılar, sandıklar bambaşka bir âlemin işaretleri olup çıkıyorlardı. Ressamın tatlı bir şakayla, kör bir dilencinin eline tutuşturduğu bir kara kitap, aynada ikiye ayrılmış, iki anlamlı, iki hikâyeli bir kitaba dönüşüyor, birinci duvara döndüğünde kitabın baştan sona tek bir kitap olduğu, esrarının da içinde kaybolduğu anlaşıyordu. Panayırlardaki eski eserlerinin anılarıyla ressamın, birinci duvara kırmızı dudaklı, baygın bakışlı, iri kirpikli resmini çizdiği sinema yıldızımız, aynada bütün bir milletin yoksul düşmüş iri göğüslü anasına dönüşüyor, ilk duvara dönen bulutlu bakışlar, ananın ana değil, yıllardır yatılan evli karı olduğunu dehşet ve zevkle fark ediyordu.

Ama sarayın ziyaretçilerini asıl dehşete düşüren şey, ressamın eserinin her yerine kıpır kıpır yerleştirdiği o bitip tükenmeyecek gibi çoğalan insanların, köprüleri dolduran korkunç kalabalıkların aynadaki yüzlerinde beliren yeni anlamlar, tuhaf işaretler, bilinmeyen dünyalardı. Resme bakıldığında, dertli, kederli, sade bir vatandaş olarak ya da hayatından memnun çalışkan ve fötr şapkalı bir kişi olarak görülen birinin yüzünün, aslında aynada gözüktüğü gibi, bir haritanın, bir esrarın ya da kaybolmuş bir hikâyenin izleriyle kaynaştığını sezmek, kadife koltuklar arasında gidip gelen ve bir ileri bir geri yürürken kendi görüntüsünün de aynanın içine yerleştiğini anlayan kafası bulutlu saray ziyaretçisinde, kendisinin de pek az seçkin kişinin bildiği bir sırrın farkına varmış biri olduğu hayalini uyandırır. Konsomatrislerin paşa gibi davrandıkları bu kişilerin, resmin ve aynanın arkasındaki

sırrı çözene kadar rahat durmadıkları, esrara, muammaya bir çözüm yakıştıranı kadar nice yolculukları, serüvenleri, kavgaları göze aldıkları herkesçe bilinirdi.

Yıllar sonra, pavyon patronunun Boğaz sularının bilinmezliği içinde kaybolmasından da yıllar sonra, gözden düşen pavyona gelen Beyoğlu komiserinin de, bu huzursuz kişilerden biri olduğunu, yaşlı konsomatrisler kederli yüzünden hemen anladılar.

Eski ve ünlü “Şişli Meydanı Cinayeti”nin sırrını çözmek için yeniden aynaya bakmak istiyormuş bu adam. Ama bir hafta önce, kadın ya da para meselesinden çok işsizlik ve iç sıkıntısından çıkan bir kabadayı kavgasında iri aynanın kavgacıların üzerine şangırdarak, parça parça inip kırıldığını söylemişler ona. Böylece, emekliliğin eşiğindeki komiser, cam kırıkları arasında, ne faili bilinmeyen cinayeti, ne de aynanın arkasındaki sırrı anlayabilmiş.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Hikâyecî Değil, Hikâye

“Benim yazı yöntemim, beni kim dinliyor diye meraklanmaktan çok, yüksek sesle düşünmeye ve kendi keyiflerimi izlemeye dayanır.”

De Quincey

Telefondaki ses Alâaddin’in dükkânının önündeki buluşmanın kararlaştırılmasından az önce Galip’e Celâl’in yedi telefon numarasını yazdırmıştı. Galip, Celâl ile Rüya’yı bu telefonlardan birinde bulacağından o kadar emindi ki, gözlerinin önünde, Rüya ve Celâl’i yeniden görebileceği sokaklar, apartman daireleri ve kapı eşikleri canlanıyordu. Onları görür görmez, Celâl ile Rüya’nın anlatacakları gizlenme nedenlerini ilk cümlesinden başlayarak bütünüyle mantıklı ve haklı bulacağını biliyordu. Celâl ve Rüya’nın şöyle diyeceklerinden de emindi: “Galip, biz de seni çok aradık, ama evde de, yazıhanede de yoktun. Nereledeydin?”

Galip saatlerdir oturduğu koltuktan kalktı, Celâl'in pijamalarını çıkardı, yıkandı, tıraş oldu, giyindi. Aynada yüzüne bakarken üzerinde açıkça seçebildiği harfler ne esrarengiz bir kumpasın ya da delice bir oyunun uzantısı, ne de kendi kimliği konusunda kuşku uyandırabilecek bir görsel yanılsama olarak gözüksü. Bir eşini Silvana Mangano'nun kullandığı pembe Lux sabunu ya da aynanın önündeki eski tıraş bıçağı gibi, harfler de gerçek bir dünyanın parçasıydılar.

Kapının altından atılmış *Milliyet* gazetesinde, Celâl'in köşesinde yayımlanan kendi cümlelerini, bir başkasının cümleleriymiş gibi okudu. Celâl'in resminin altında yayımlandığına göre Celâl'in cümleleri olmalıydı bunlar. Öte yandan, Galip bu kelimeleri kendisinin yazdığını da biliyordu. Bu durum ona çelişkili değil, tam tersine, anlaşılabilir dünyanın bir uzantısı olarak gözüksü. Elindeki adreslerin birindeki bir evde Celâl'in kendi köşesinde yayımlanan bir başkasının yazısını okuyuşunu hayal etti, ama Celâl'in bu durumu bir saldırı ya da sahtekârlık olarak görmeyeceğini tahmin edebiliyordu. Büyük bir ihtimalle, yazının kendi eski bir yazısı olmadığını bile çıkaramayacaktı.

Ekme, tarama, dil ve muzla karnını doyurduktan sonra, gerçek dünya ile olan bağlarını daha da sağlamlaştırmak için yarıda bıraktığı işlerini yoluna koymak istedi. Birlikte bazı siyasi davalara baktıkları bir avukat arkadaşını aradı, acil bir yolculuk yüzünden günlerdir İstanbul dışında olduğunu söyledikten sonra, bir davada işlerin her zamanki gibi ağır gittiğini, bir başka siyasi davada ise kararın açıklandığını ve müvekkillerinin gizli komünist örgüt kuranlara yataklık etmekten altışar yıla mahkûm olduklarını öğrendi. Az önce okuduğu gazetede, bu habere, kendisiyle hiçbir ilişkisini kuramadan bir göz attığını hatırlayınca öfkeleni. Kime, hangi gerekçeyle duyduğunu açık seçik çıkaramadığı bir öfkeydi bu. Yapılacak en doğal şey buymuş gibi kendi evine telefon etti. "Rüya çıkarsa," diye düşündü, "ona da ben bir oyun oynayayım." Sesini değiştirip Galip'i arayan biri olduğunu söyleyecekti, ama telefon açılmadı.

İskender'i aradı. Ona Celâl'i bulmak üzere olduğunu anlatacak, İngiliz televizyoncularının daha ne kadar İstanbul'da olacaklarını soracaktı. "Bu son geceleri," dedi İskender. "Yarın

sabah erkenden Londra'ya gidiyorlar.” Galip, Celâl'i bulmak üzere olduğunu anlattı. Celâl de, önemli bazı konularda açıklama yapmak için İngiliz televizyoncularla görüşmek istediğini söylemişti; bu görüşmeye o da çok önem veriyordu. “O zaman, ben bu akşam için onları kesin ayarlayayım,” dedi İskender. “Onlar da çok istiyorlar çünkü.” Galip, “Şimdilik burada,” olduğunu söyleyerek ahizenin üzerinden okuduğu telefon numarasını İskender'e verdi.

Hâle Hala'nın numarasını çevirdi, sesini değiştirip kalınlaştırarak, Celâl Bey'i bugünkü yazısından dolayı kutlamak isteyen sadık bir okuru ve hayranı olduğunu açıkladı. Düşünüyordu: Rüya'dan ve kendisinden haber alamadıkları için karakola gitmişler miydi? Yoksa hâlâ İzmir'den dönmelerini mi bekliyorlardı? Ya da Rüya onlara uğrayıp her şeyi anlatmış mıydı? Bütün bu arada, Celâl'den hiç ses çıkmış mıydı? Hâle Hala'nın, Celâl Bey'in burada olmadığını, gazeteden aramasını söyleyen ağırbaşlı sözleri, bu sorulara bir açıklık getirecek gibi değildi hiç. Saat ikiyi yirmi geçe, Galip, *Kişilikler*'in son sayfasındaki yedi telefon numarasını bir bir aramaya başladı.

Bu yedi numarada hiç tanımadığı ailelerin ve herkesin tanıdığı geveze çocukların, kaba ve cırlak sesli amcaların, kebabçı dükkânlarının, telefonlarının eski sahiplerini hiç mi hiç merak etmemiş ukala emlakçıların, kırk yıldır aynı telefonun sahibi olduğunu söyleyen hanımefendi bir terzinin ve akşam eve geç dönen yeni evlilerin oturduğunu anladığında saat yedi olmuştu. Telefonlarla boğuşurken bir ara karaağaçtan dolabın alt raflarında, daha önceden karıştırıp ilgilenmediği eski kartpostallarla dolu bir kutunun dibinde on tane fotoğraf bulmuştu.

Bir Boğaz gezintisinde, Emirgân'daki ünlü çınar ağacının altındaki kahvede, kravatlı ceketli Melih Amca, gençliğinde Rüya'ya benzeyen güzel Suzan Yenge ve Celâl'in peşine taktığı tuhaf bir arkadaşı değilse, Emirgân Camii'nin imamı olabilecek biriyle birlikte, on bir yaşındaki Rüya, Celâl'in elinde olduğu anlaşılan fotoğraf makinesine merakla bakıyor... Üzerinde ilkokul ikiden üçe geçtiği yaz giydiği askılı elbise, Rüya, Vasıf ile birlikte, Hâle Hala'nın iki aylık kedisi Kömür'e akvaryumdaki balıkları gösterirken, Esma Hanım, bir yandan ağzında sigara olduğu için

gözlerini kısarak onlara gülüyor, öte yandan da, görüş açısına girip girmediğinden emin olamadığı fotoğraf makinesinden korunmak için eliyle başörtüsünü düzeltiyor... İlk evliliğin birinci yılında, annesini, amcalarını, halalarını pek arayıp sormayan devrimci ve bakımsız Rüya, bir kış günü, Şeker Bayramı'nda hep birlikte yenen öğle yemeğine tek başına da olsa ansızın yetişip karnını iyice doyurduktan sonra, üzerine çöken yorgunlukla uzandığı Babaaanne'nin yatağında, tıpkı yedi gün on bir saat önce Galip'in onu en son gördüğü durumda, bacaklarını karnına çekmiş ve başını diklemesine yastığa gömmüş olarak mışıl mışıl uyuyor... Şehrikalp Apartmanı'nın kapısının önünde poz vermek için dizilmiş bütün aile ve kapıcı İsmail'le Kamer Hanım, fotoğraf makinesine bakarlar, saçları kurdela Rüya, Celâl'in kucağından, bugün çoktan ölmüş olması gereken kaldırımdaki bir sokak köpeğini seyrediyor... Suzan Yenge, Esmâ Hanım ve Rüya, kız lisesinden ta Alâaddin'in dükkânına kadar Teşvikiye Caddesi'nin iki kaldırımı boyunca dizilmiş kalabalıkla birlikte, fotoğrafta arabasının burnu kadar kendisi de gözükmeyen De Gaulle'ün geçişini seyrediyorlar... Annesinin, üzeri pudralıklar, Krem Pertev tüpleri, gülsuyu ve kolonya şişeleri, pompalı parfümler, törpüler ve saç tokalarıyla kaplı tuvalet masasına oturan Rüya, aynanın kanatlarını açıp kısa saçlı başını arasına sokunca üç, beş, dokuz, on yedi ve otuz üç tane Rüya oluyor... Fotoğrafının çekildiğini bilmeyen on beş yaşındaki Rüya, yanında bir kâse leblebi, üzerinde basmadan kolsuz bir elbise, açık pencereden üzerine güneş vuran bir gazeteye eğilmiş, yüzünde Galip'e her zaman dışarıda bırakıldığını korkuyla sezdirenen bir ifadeyle, bir yandan saçlarını çekiştiriyor, bir yandan da silgisini ısırdığı kalemle bilmece çözüyor... Galip'in ona son doğum gününde aldığı Hitit Güneşi'ni boynuna taktığına göre, en çok beş ay önce, Galip'in saatlerdir içinde gezindiği odada, Galip'in az önce konuştuğu telefonun yanı başında, Galip'in şimdi oturduğu koltukta oturan Rüya, mutlu bir kahkaha atıyor... Yolculuklarda iyice alevlenen anne-baba kavgaları yüzünden kederlenen Rüya, Galip'in nerede olduğunu çıkaramadığı bir kır lokantasında, surat asıyor... Liseyi bitirdiği yıl gittiği Kilyos Plajı'nda, arkasında köpüklü deniz, yanında, kendisinin olmayan, ama

kendisininmiş gibi güzel kolunu selesine dayadığı bir bisiklet, üzerinde, apandisit ameliyatının dikiş izlerini, bu izlerle göbek çukuru arasındaki mercimek büyüklüğündeki iki ikiz beni ve ipek teni üzerinde kaburgalarının belli belirsiz gölgesini açıkta bırakan bir bikini, elinde, fotoğraf bulanık çıktığı için değil, Galip'in gözyaşlarından başlığını okuyamadığı bir dergi, Rüya, neşeli olmak istiyor, ama esrarını fotoğraflara bakan kocasının hiçbir zaman anlayamadığı bir keder ve hüznle gülümsüyor.

Galip, gözyaşlarıyla esrarın içindeydi şimdi. Sanki bildiği, ama bildiğini bilmediği bir yerdeydi; daha önceden okuduğu, ama okuduğunu unuttuğu için heyecanını hissettiği bir kitabın sayfaları arasında gibi. Hem duyduğu felaket ve yokluk duygusunu daha önceden hissetmiş olduğunu, hem de bu acının insanın hayatta bir kere hissedebileceği kadar güçlü olduğunu biliyordu. Hem içinde hissettiği aldatılışın, yanılsamanın ve kaybın acısını başka kimsenin başına gelmeyecek kadar kendine özgü buluyor, hem de bunun bir başkasının bir satranç oyununu tasarlar gibi önceden hazırladığı bir tuzağın sonucu olduğunu seziyordu.

Rüya'nın fotoğraflarına damlayan gözyaşlarını silmiyor, burundan nefes almakta zorlanıyor, yerinden hiç kıpırdamadan koltukta oturuyordu. Dışarıdan Nişantaşı Meydanı'ndan cuma akşamının sesleri geliyordu: Dolu otobüslerin yorgun motorlarından, trafik sıkıştığında kornaları körlemesine çalınan arabalardan, köşedeki sinirli polisin düdüğünden, pasaj girişlerinde plak ve kaset satan dükkânların hoparlörlerinden ve kaldırımları dolduran kalabalıktan gelen sesler, yalnız pencereleri değil, odadaki eşyaları da arada bir belli belirsiz cıvırtıyordu. Odanın içindeki bu cıvırtılara dikkat kesildiğinde Galip, mobilyaların ve eşyaların, herkesin paylaştığı günün ve çevrenin dışında kendi özel bir dünyaları ve zamanları olduğunu hatırladı. "Aldatılmak, aldatılmaktır," dedi kendi kendine. Bu sözü o kadar çok tekrarlardı ki, kelimeler anlamdan ve acıdan arındılar da hiçbir şeyi işaret etmeyen seslere ve harflere dönüştüler.

Hayal kurdu: Burada, bu odada değil de, cuma akşamı kendi evlerinde Rüya ile birlikteymişler, bir yerde karın doyurduktan sonra Konak Sineması'na gideceklermiş. Dönüşte gazetelerin meyhane baskılarını alırlar, evde gazetelere ve ellerindeki ki-

taplara gömülürlerdi. Düşlediği başka bir hikâyede ise birisi, hayalet yüzlü birisi, şöyle diyordu: “Ben yıllardır senin kim olduğunu biliyorum, ama sen beni tanımıyorsun bile.” Bunu söyleyen hayaletimsi adamın kim olduğunu hatırladığında, onun yıllarca kendisini gözetlediğini anlıyordu. Sonra adamın Galip’i değil, Rüya’yı gözetlediği anlaşıyordu. Bir zamanlar bir iki kere Rüya ile Celâl’i gizlice gözetlemiş ve hiç beklemediği bir şekilde korkmuştu. “Sanki ölmüşüm de, benden sonra hayatın nasıl sürdüğünü uzaktan acıyla gözetliyormuşum.” Celâl’in masasına oturup bu cümleyle başlayan bir köşe yazısını hemen yazdı ve Celâl’in imzasıyla imzaladı. Birisinin kendisini gözetlediğinden emindi; birisi değilse bile, en azından bir gözün.

Nişantaşı Meydanı’nda duyulan gürültünün yerini yavaş yavaş bitişikteki yapılardan gelen bir televizyon uğultusu alıyordu. İki yanındaki duvarlar arasından sekiz haberlerinin sinyal müziğini işitince Galip bütün İstanbul’un yemek masaları çevresinde toplandığını ve altı milyon kişinin televizyona bakmakta olduğunu anladı. İçinden otuzbir çekmek geldi. Daha sonra, hayal ettiği o gözün sürekli varlığından huzursuzluk duydu. Kendisi, yalnızca kendisi olabilmek için öyle şiddetli bir istek duydu ki, odadaki eşyayı kırıp dökmek, kendini bu duruma düşürenleri öldürmek geldi içinden. Telefonu fişinden çekip pencereden atmayı düşünüyordu ki, araç çaldı.

İskender’di, İngiliz televizyoncularla görüşmüştü, çok heyecanlanmışlardı, bu akşam Pera Palas’ta, otel odasında çekim yapmak için Celâl’i bekliyorlardı. Galip, Celâl’i bulmuş muydu?

“Evet, evet, evet!” dedi Galip, kendi öfkesine kendi de şaşarak. “Celâl hazır. Çok önemli bazı açıklamalar yapacak. Saat onda Pera Palas’ta olacağız.”

Telefonu kapadıktan sonra, korkuyla mutluluk, huzurla telaş, intikam duygusuyla kardeşlik sevinci arasında gidip gelen bir heyecana kaptırdı kendini. Defterler, kâğıtlar, eski yazılar, gazete kesikleri arasında acele acele bir şeyler aradı, ama ne aradığını kendi de bilmiyordu. Yüzündeki harflerin varlığını kanıtlayacak bir belirti? Ama harfler de, anlamları da başka bir kanıt gerektirmeyecek kadar açıktılar. Anlatacağı hikâyeleri seçmesine yarayacak bir mantık? Ama kendi öfkesinden ve heyecanından başka

hiçbir şeye inanacak gibi değildi. Esrarın güzelliğini gösterecek bir örnek? Bunun için anlatması, yalnızca hikâyelerine inanarak anlatması gerektiğini biliyordu. Dolapları karıştırdı, adres defterlerini hızla okudu, “anahtar cümleler”i heceledi, haritalara baktı, aceleyle birini bırakıp öbürünü alarak yüz fotoğraflarını seyretti. Kıyafet değiştirme kutusunu karıştırıyordu ki, dokuza üç kala, bile bile geç kalmanın kahredici pişmanlık duygusuyla koşarak evden çıktı.

Saat dokuzu iki geçse, Alâaddin’in dükkânının karşısında, öteki kaldırımda, bir apartmanın giriş kapısının karanlığına girmişti, ama karşı kaldırımda kabak kafalı hikâyeci ya da onun karısı olabilecek kimse yoktu. Verdikleri telefon numaraları yanlış çıktığı için bir öfke duyuyordu onlara: Kim kimi aldatıyordu, kim kime oyun ediyordu?

Tıkış tıkış dolu vitrinden Alâaddin’in iyi aydınlatılmış dükkânının ancak bir kısmı görülebiliyordu. Tavandan iplerle sarkan oyuncak tüfekler, file içinde lastik toplar, orangutan ve Frankeştayn maskeleri, salon oyunu kutuları, rakı ve likör şişeleri, vitrine mandallanmış renkli magazin ve spor dergileri, kutular içindeki bebekler arasından Galip, arada bir Alâaddin’in eğilip kalkan gövdesini ve başını fark ediyordu: İade için sardığı gazeteleri sayıyordu. Dükkânda başka kimse yoktu. Gün boyu tezgâhta çalışan Alâaddin’in karısı, evde, mutfakta kocasının dönüşünü bekliyor olmalıydı şimdi. Dükkâna biri girdi, Alâaddin de tezgâhın arkasına geçti, hemen arkasından Galip’in yüreğini oynatan yaşlı bir karı koca girdi içeri. İlk giren tuhaf kıyafetli adamın ardından yaşlı karı koca, ellerinde iri bir şişe, dışarı çıkıp kol kola girdiler, ama Galip hemen anladı onlar olamayacağını; kendi dünyalarına fazlasıyla gömülmüşlerdi çünkü. Daha sonra içeri giren yakası kürklü paltolu beyefendi ile Alâaddin konuşmaya başladılar. Galip elinde olmadan ne konuştuklarını hayal etti.

Kaldırımın ne Nişantaşı Meydanı tarafında, ne cami yönünde, ne de İhlamur’dan gelen sokakta dikkati çeken biri vardı şimdi: Dalgın insanlar, hızlı hızlı yürüyen paltosuz tezgâhtarlar, gecenin kurşuni laciverdinde fazlasıyla kaybolmuş yalnızlar. Bir an bütün sokak ve kaldırımlar tenhalaştı, karşı kaldırımda, vitrininde dikiş makinesi sergilenen dükkânın reklam panosunun cızırdayan

neon lambasını işittiğini sandı Galip. Karakolun önünde elinde makineli tüfekle nöbet tutan polisten başka kimsecikler yoktu. Alâaddin'in, gövdesine don lastikleri ve mandallarla renkli dergiler astığı kestane ağacının karanlık ve çıplak dallarına bakarken bir korku duydu. Gözetlendiği, orada olduğunun bilindiği, tehlikede olduğu duygusu. Bir gürültü oldu; İhlamur yönünden gelen 54 model bir Dodge araba ile Nişantaşı'na doğru çıkan Skoda marka eski bir belediye otobüsü köşede az daha çarpışacaklardı. Galip sıkı bir fren yapıp duran otobüsün içindeki yolcuların toparlandıklarını, doğrulup yolun öte tarafına baktıklarını gördü. Aracın soluk iç ışıkları altında, kendinden en fazla bir metre ötede, olayla ilgilenmeyen yorgun bir yüzle göz göze geldi: Altmış yaşlarında, bitkin bir adam; gözleri bir tuhaftı, acıyla, kederle yüklü. Daha önce bir yerde rastlamış mıydı ona? Emekli bir avukat ya da ölümü bekleyen bir öğretmen? İkisi de belki benzeri şeyler düşünerek, şehir hayatının kendilerine tanıdığı bu rastlantı ânından yararlanarak pervasızca birbirlerini seyretiler. Otobüs birden gazlayınca, belki de birbirlerini bir daha hiç görmemek üzere kaybettiler. Mor egzoz dumanının içinde Galip, bu arada karşı kaldırımda bir hareket başlamış olduğunu fark etti: Alâaddin'in dükkânının önünde birbirlerinin sigaralarını yakarak dikilen iki genç gördü; cuma akşamı sinemaya gitmeden önce, üçüncü arkadaşlarını bekleyen iki üniversite öğrencisi. Alâaddin'in dükkânında bir kalabalık vardı, dergilere bakan üç kişiyle bir bekçi. Köşeye kaşla göz arasında iteklediği arabasıyla koskoca bıyıklı bir portakalçı gelmişti, ama uzun bir süredir oradaydı da Galip mi fark etmemişti? Aşağı kaldırımdan, cami tarafından elinde paketleriyle bir çift yaklaşıyordu, ama genç babanın kucağında bir de çocuk gördü Galip. Aynı anda, hemen bitişiğindeki küçük pastanenin yaşlı sahibesi Rum madam, dükkânın iç ışıklarını söndürdü, eski paltosuna sarınarak sokağa çıktı. Galip'e kibarca gülümseyip kepengi bir kancayla tutup gürültüyle indirdi. Bir anda, kaldırımlar da, Alâaddin'in dükkânı da boşalmıştı. Kız lisesi yönünden, yukarı mahallenin kendini ünlü bir futbolcu sanan delisi, üzerinde sarı lacivert üniforması, bir bebek arabasını ağır ağır iterek geldi geçti; Pangaltı'daki İnci Sineması'nın girişinde, tekerlekleri Galip'in

hoşuna giden bir müzikle dönen bu bebek arabasının içinde gazete satardı. Çok da kuvvetli olmayan bir rüzgâr esti. Galip üşüdü. Saat dokuzu yirmi geçiyordu. “Üç kişinin daha geçmesini bekleyeceğim,” diye düşündü. Dükkânının içindeki Alâaddin’i de, karakolun önünde olması gereken polisi de göremiyordu şimdi. Karşı apartmanların birinin daracık balkonunun kapısı açıldı, Galip yanan bir sigaranın kızıl ışığını gördü, sonra adam sigarayı atıp içeri girdi. Kaldırımlarda, reklam panolarının, neon lambalarının madenimsi ışığını yansıtan belli belirsiz bir ıslaklık vardı; kâğıt parçaları, çöpler, sigara izmaritleri, plastik torbalar... Galip bir an bütün çocukluğundan beri yaşadığı ve değişimini bütün ayrıntılarıyla gözlediği sokağı, mahalleyi, tatsız gecenin karanlık laciverdi içinde bacaları gözükken uzaktaki apartmanları bir çocuk kitabında resimleri yayımlanan dinazorlar kadar kendine yabancı ve uzak buldu. Daha sonra, çocukluğunda olmak istediği, gözünden “x” ışınları fışkıran adam gibi hissetti kendini: Dünyanın içindeki gizli anlamı görüyordu. Halıcının, lokantanın, pastanenin reklam panolarındaki harfler, vitrinlerdeki pastalar, ayçörekleri, dikiş makineleri ve gazeteler, aslında hep bu ikinci anlama işaret ediyorlardı da, uykudagezerler gibi kaldırımlarda gezinen talihsizler bir zamanlar esrarını bildikleri bu âlemin anılarını unuttukları için ellerinde kalan birinci anlamla kıt kanaat yaşıyorlardı; aşkı, kardeşliği, kahramanlığı unutup filmlerde bu konulara ilişkin gördükleriyle idare edenler gibi. Teşvikiye Meydanı’na yürüyüp taksiye bindi.

Taksi, Alâaddin’in dükkânının önünden geçerken Galip, kabak kafalı adamın da, tıpkı kendisinin yaptığı gibi, bir köşede gizlendiğini, Celâl’i beklediğini hayal etti. Bunu hayal mi ediyordu, yoksa dikiş makinelerinin sergilendiği vitrinin yanında, makinelerle dikiş diken donuk mankenlerin, neon lambalarıyla aydınlanan büyü ve korkutucu gövdelerin arasında tuhaf kıyafetli, korkutucu bir gölge mi görmüştü; sanki bir an çıkaramadı. Nişantaşı Meydanı’na geldiğinde taksiyi durdurup *Milliyet* gazetesinin akşam çıkan meyhane baskısını aldı. Kendi yazısını, Celâl’in yazısını okur gibi, bir şaşkınlık, oyun ve merak duygusuyla okurken, bir yandan da kendi köşesinde kendi resminin ve adının altında bir başkasının yazısını okuyan

Celâl'i hayal ediyordu, ama onun tepkisinin ne olacağını tam kestiremiyordu bir türlü. İçinde, ona da, Rüya'ya da bir öfke yükseldi; "Daha da göreceksiniz!" demek istedi, ama aklındaki şey tam bir intikam mıydı, ödül müydü, çıkaramıyordu. Üstelik, aklının bir köşesinde onlarla Pera Palas'ta karşılaşmak gibi bir hayal de vardı. Taksi, Tarlabası'nın çarpık çurpuk sokaklarından, karanlık otellerin ve ağzına kadar erkeklerle dolu çıplak duvarlı sefil kahvelerin önünden geçerken bütün İstanbul'un bir şey beklediğini hissetti Galip. Daha sonra, yolda gördüğü arabaların, otobüslerin, kamyonların eskiliğine, bunu ilk defa fark ediyormuş gibi şaşıtı.

Pera Palas'ın girişi sıcak ve aydınlıktı. Sağdaki geniş salonda İskender, eski divanların birine oturmuş, bazı turistlerle birlikte bir kalabalığı seyrediyordu: Otelin 19. yüzyıl sonu atmosferinden yararlanarak tarihi bir film çeken yerli filmcileri. İyi aydınlatılmış salonda bir eğlence, dostluk ve neşe duygusu vardı.

"Celâl yok, gelememi," diye anlatmaya başladı Galip İskender'e. "Çok önemli bir işi çıktı. Bu esrarlı iş yüzünden de gizleniyor. Gene aynı esrar yüzünden, kendi yerine benim konuşmamı istedi. Anlatmam gereken hikâyeyi bütün ayrıntılarıyla biliyorum. Onun yerine ben konuşacağım."

"Adamlar razı olur mu buna, bilmem!"

"Onlara benim Celâl Salik olduğumu söylersin," dedi Galip, kendisini de şaşırtan bir öfkeyle.

"Neden?"

"Çünkü önemli olan hikâyedir, hikâyeci değil. Anlatacak bir hikâyemiz var şimdi."

"Seni tanıyor onlar," dedi İskender. "O gece pavyonda sen bir hikâyeye bile anlattın."

"Tanıyorlar?" dedi Galip, otururken. "Kelimeyi yanlış kullanıyorsun. Beni gördüler, o kadar. Üstelik, bugün bir başka biriyim. O gün gördükleri o kişiyi de tanımıyorlar, bugün görecekləri beni de. Bütün Türklerin birbirlerine benzediklerini de mutlaka düşünüyorlardır."

"O gün gördükleri adamın sen değil, başka biri olduğunu söylesek de," dedi İskender, "hiç olmazsa, Celâl Salik diye daha yaşlı birini bekledikleri kesindir."

“Ne biliyorlar Celâl hakkında?” dedi Galip. “Biri onlara, şu ünlü köşe yazarıyla da konuşun, Türkiye programınız için iyi olur, demiştir. Onlar da adını bir kâğıda yazmışlardır. Ama yaşını ya da suratının nasıl olduğunu sormamışlardır herhalde.”

Aynı anda, tarihi film çevrilen köşeden bir kahkaha geldi. Oturdıkları divandan dönüp baktılar.

“Neye gülüyorlar?” dedi Galip.

“Anlamadım,” dedi İskender, ama anlamış gibi gülümsüyordu.

“Hiçbirimiz kendimiz değiliz,” dedi Galip, bir sır verir gibi fısıldayarak. “Hiçbirimiz kendimiz olamayız. Herkesin seni bir başkası olarak görebileceğinden hiç kuşkun yok mu senin? Kendin olduğundan o kadar emin misin sen? Eminsen, kendin olduğuna emin olduğun o kişinin kim olduğundan emin misin? Ne istiyor bu adamlar? Aradıkları kişi, akşam yemeğinden sonra televizyona bakan İngiliz seyircilerin, dertleriyle dertlenecekleri, hüznüyle hüznülenecekleri ve hikâyelerinden etkilenecekleri bir yabancı değil mi? Tam bu duruma uygun bir hikâyem var benim! Kimsenin yüzümü görmesine de gerek yok. Çekimi, yüzümü karanlıkta bırakarak yapsınlar. Baskıcı hükümetten, siyasal cinayetlerden ve askeri darbecilerden korkan esrarengiz ve ünlü Türk gazeteci –en ilginç konu, Müslüman olduğumu da unutma– kimliğinin saklanması isteyerek BBC’nin sorularını cevapladı. Bu daha da iyi değil mi?”

“İyi,” dedi İskender. “Ben yukarı telefon edeyim, bekliyoruz.”

Galip, geniş salonun öbür ucundaki film çalışmasını izledi. Üzerinde madalyaları, kuşakları ve nişanlarıyla pırıl pırıl yeni bir üniforma, fesli ve sakallı bir Osmanlı paşası, sevgili babasını dinleyen itaatkâr kıızıyla konuşuyordu, ama yüzü ona değil, garsonların ve bellboy’ların saygılı bir sessizlikle izledikleri çalışan kameraya dönüktü.

“Hiçbir yardım yok, hiçbir gücümüz yok, hiçbir umut yok, hiçbir şey yok ve herkes, herkes, bütün dünya Türk’e düşman!” diyordu paşa. “Allah bilir devlet bu kaleyi de gözden çıkarmak zorunda kaldı...”

“Ama babacığım, bakın, bizim daha hâlâ...” diye kızı söze başlayarak elindeki bir kitabı babasından çok seyirciye gösteriyordu,

ama bunun ne olduğunu Galip sözlerden çıkaramadı. *Kuran* olmadığını anladığı için daha da merak ettiği kitabın adını aynı sahnenin yeni bir tekrarında da anlayamadı.

Daha sonra, eski asansörle yukarı çıkıp İskender'in kendisini götürdüğü 212 numaralı odaya girdiğinde, çok iyi bildiği bir adı unuttuğu zaman hissettiği bir eksiklik duygusu vardı içinde.

Beyoğlu'ndaki pavyonda gördüğü üç İngiliz gazeteci de odaydılar. Erkekler, ellerinde rakı bardakları, kamerayı ve ışıklandırma araçlarını hazırlıyorlardı. Kadın, okuduğu bir dergiden başını kaldırdı.

"Ünlü gazetecimiz, köşe yazarımız Celâl Salik, bizzat karşınızda!" dedi İskender, Galip'in iyi bir öğrenci gibi ânında Türkçesini düşündüğü ve yadırgadığı bir İngilizceyle.

"Çok memnun oldum!" dedi kadınla öteki iki erkek, bir resimli romanın ikizleri gibi aynı anda. "Fakat biz daha önce karşılaşmamış mıydık?" dedi kadın sonra.

"Fakat biz daha önce karşılaşmamış mıydık, diyor," dedi İskender, Galip'e.

"Nerede?" dedi Galip, İskender'e.

İskender de kadına, Galip'in "Nerede?" diye sorduğunu söyledi.

"O kulüpte," dedi kadın.

"Yıllardır hiç kulüplere gitmedim, gitmem de," dedi Galip inançla. "Hatta hayatımda hiç kulübe gittiğimi de sanmıyorum. Bu tür sosyal faaliyetleri, o çeşitten kalabalık yerleri, eserlerimi kaleme almam için gereken yalnızlığımı ve ruh sağlığıma aykırı bulurum. Yazı hayatımın korkunç boyutlara varan şiddeti, düşünsel hayatımın inanılmaz yoğunluğu ve daha da inanılmaz boyutlara varan siyasi cinayetler ve baskılar, beni zaten bu tür hayattan alıkor her zaman. Öte yandan, yalnız İstanbul'un dört bir yanında değil, bütün ülkemde kendilerini Celâl Salik olarak gören, kendilerini Celâl Salik olarak tanıtan ve bunu çok haklı ve yerinde bir istekle yapan vatandaşlarım olduğunu da bilmiyor değilim. Hatta, kıyafet değiştirerek şehirde gezindiğim geceler, kenar mahallelerdeki sefalet yuvalarında, karanlık, anlaşılmaz hayatımızın içinde, esrarın merkezinde bunların bazılarıyla ben de korkuyla karşılaşmış, bana dehşet verecek kadar 'ben' olabilen

bu mutsuzlarla dostluk bile kurmuşumdur. Çok büyük ülkedir İstanbul, anlaşılmaz bir ülke.”

İskender çevirmeye başlayınca Galip, açık pencereden Haliç’i ve eski İstanbul’un soluk ışıklarını seyretti: Yavuz Sultan Selim Camii’ni de turistik bir şekilde aydınlatmak istemişlerdi galiba, ama böyle durumlarda olduğu gibi, lambaların bir kısmı çalındığı için, cami korku verici ve tuhaf bir taş kütlesine, tek dışlı bir ihtiyarın karanlık ağzına dönüşmüştü. İskender’in çevirisi bitince, kadın, mizah ve oyun duygusu eksik olmayan bir kibarcılıkla, yanıldığı için özür diledi, Bay Salik’i o gece orada hikâye anlatan uzun boylu, gözlüklü romancıyla karıştırdığını söyledi, ama ne ikna olmuşa benziyordu, ne de söylediğine inandığına. Bu tuhaf durumu ve Galip’i, ilginç bir Türk özelliği gibi benimsemeye karar vermişti galiba; başka kültürle karşılaşan hoşgörölü okumuşların takındığı o “Anlamıyorum ama saygı duyuyorum,” havasına bürünmüştü. Kâğıtların hileli olduğunu görmesine rağmen oyunu bozmayan bu anlayışlı ve oyuncu kadına sevgi duydu Galip. Rüya’ya benzemiyor muydu biraz?

Arkasına konan lambalar, hemen yanına yerleştirilen kamera ve mikrofon ve kara elektrik kordonları ile modern bir infaz sandalyesine benzeyen koltuğa oturduğunda Galip’in huzursuz olduğunu gördüler. Adamlardan biri, Galip’in eline bir bardak tutuşturup rakıyı ve suyu isteğine göre kibarca ve gülümseyerek doldurdu. Kadın, aynı oyun duygusuyla –hep gülümsüyorlardı zaten– kayıt aletine aceleyle bir kaset taktı ve göstericiye kaşla göz arasında pornografik bir kaset takan biri gibi çapkınca düğmeye basınca, küçük ve taşınabilir bir ekranda bu sekiz gün içinde kaydettikleri Türkiye görüntüleri belirdi. Pornografik bir film seyrederek gibi, belli belirsiz bir mizah duygusuyla, ama büsbütün de ilgisiz kalamadan, sessizce seyrediyorlardı: Kırık kollarını ve ters dönmüş bacaklarını sergileyen neşeli ve akrobatik bir dilenci; ateşli bir siyasal miting ve mitingden sonra demeç veren ateşli bir önder; tavla oynayan iki yaşlı vatandaş; meyhane ve pavyon görüntüleri; vitriniyle gururlanan bir halıcı; develeriyle yokuş çıkan bir aşiret; puf puf duman salarak ilerleyen buharlı tren; gecekondu mahallelerinde kameraya el sallayan çocuklar; manavın portakallarına bakan çarşafli kadınlar; siyasal

bir cinayetin gazete kâğıtlarıyla örtülmüş kurbanı ve artıkları; at arabasıyla kuyruklu bir piyano taşıyan ihtiyar bir hamal.

“Tanıyorum ben bu hamalı,” dedi Galip birden. “Bizi yirmi üç yıl önce Şehrikalp Apartmanı’ndan arka sokağa taşıyan hamal bu!”

Hepsi, bir oyun ve eğlence duygusuyla ve bir ciddiyetle, piyanoyla yüklü arabasını eski bir apartmanın ön bahçesine sokarken kameraya aynı oyun ve eğlence duygusuyla ve ciddiyetle gülümseyen ihtiyar hamala bakıyordu.

“Şehzadenin piyanosu geri geldi,” dedi Galip. Bunu söylerken, kimin sesini yakaladığını, kim olduğunu çıkaramıyordu sanki, ama her şeyin yolunda gittiğinden emindi. “Bir zamanlar o apartmanın olduğu yerdeki av kasrında bir şehzade yaşardı. O şehzadenin hikâyesini anlatacağım!”

Çok kısa bir zaman içinde her şeyi hazırladılar. İskender, ünlü köşe yazarının önemli, çok önemli tarihi bir demec vermek üzere burada bulunduğunu tekrarladı. Kadın bunu, son Osmanlı padişahlarını, gizli Türkiye Komünist Partisi’ni, Atatürk’ün bilinmeyen ve esrarengiz mirasını, Türkiye’deki İslamcı hareketi ve siyasal cinayetlerle bir askeri darbe ihtimalini kapsayan geniş bir çerçeveye içine işbirlikle yerleştirip dinleyicilerine heyecanla sundu.

“Bir zamanlar, içinde bulunduğumuz şehirde, hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfetmiş bir şehzade yaşamıştı,” diye başladı Galip, hikâyesine. Hikâyeyi anlatırken şehzadenin öfkesini öyle bir hissediyordu ki içinde, kendisini başka biri gibi görüyordu. Kimdi bu kişi? Şehzadenin çocukluğunu anlatırken, büründüğü bu yeni kişiliğin, bir zamanlar olduğu Galip adlı çocuk olduğunu hissetti. Şehzadenin kitaplarla nasıl boğuştuğunu anlatırken, kendini şehzadenin boğuştuğu bu kitapların yazarları gibi gördü. Şehzadenin kasrında geçirdiği yalnızlık günlerini anlatırken, kendini şehzadenin hikâyelerinin kahramanları gibi gördü. Şehzadenin kâtibine düşüncelerini nasıl yazdırdığını anlatırken, bu düşüncelerin içindeki kişiydi sanki. Şehzadenin hikâyelerini Celâl’in hikâyelerini anlatır gibi anlatırken, kendini Celâl’in anlattığı bir hikâyenin kahramanı gibi hissetti. Şehzadenin son aylarını anlatırken, “Celâl de bunu böyle anlatırdı,” diye düşünüyor, bunu anlayamadıkları için

otel odasındakilere öfke duyuyordu. Öyle bir öfkeyle anlatıyordu ki, İngilizler Türkçe anlar gibi dinliyorlardı onu. Şehzadenin son günlerini anlatıp bitirdiğinde hiç duraklamadan aynı hikâyeye yeniden başladı: “Bir zamanlar, içinde bulunduğumuz şehirde, hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfetmiş bir şehzade yaşamıştı,” dedi gene aynı inançla. Dört saat sonra, Şehrikalp Apartmanı’na döndüğünde, bu cümleyi ilk söyleyişiyle ikinci söyleyişi arasındaki farkı düşündüğünde, Celâl’in ilk söyleyişte sağ olduğunu, ikinci söyleyişte ise Teşvikiye Karakolu’nun hemen karşısında Alâaddin’in dükkânının az ötesinde ölü olarak yattığını ve cesedinin üzerine gazetelerin örtülmekte olduğunu düşünecekti. Hikâyeyi ikinci kere anlatırken, birincisinde dikkat etmediği yerleri vurgulamış, üçüncü kere anlatırken ise, hikâyeyi her yeni anlatışında yeni bir insan olabileceğini açıkça anlamıştı. “Şehzade gibi, ben de kendim olabilmek için anlatıyorum,” demek gelmişti içinden. Kendisini kendisi olarak hissetmesine izin vermeyenlere öfke duyarak, şehrin ve hayatın içine girdiği esrarın ancak böyle, hikâye anlatarak çözüleceğine inanarak, hikâyenin sonundaki ölüm ve beyazlık duygusunu içinde hissederek üçüncü anlatışını bitirdiğinde bir sessizlik oldu. İngiliz gazeteciler ve İskender, sıkı bir gösteriden sonra usta bir oyuncuyu alkışlayan seyircilerin içtenliğiyle çabuk çabuk Galip’i alkışladılar.

ON ALTINCI BÖLÜM

Şehzade’nin Hikâyesi

“Bundan evvelki tramvaylar ne kadar iyiydi!”

Ahmet Rasim

Bir zamanlar, içinde bulunduğumuz şehirde, hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfetmiş bir Şehzade yaşamıştı. Kendi keşfi bütün hayatıydı, bütün hayatı da kendi keşfi. Kısa hayatının bu kısa ifadesini Şehzade’nin kendisi yazdırmıştı; hayatının sonuna doğru, keş-

finin hikâyesini kaleme aldirmek için bir kâtip tuttuğu zaman. Şehzade söylüyor, Kâtip yazıyordu.

O zamanlar, –yüz yıl önce– şehrimiz, sokaklarında milyonlarca işsizin şaşkın tavuklar gibi gezindiği, yokuşlarından çöplerin, köprü altlarından lağımaların aktığı, bacalarından zift renginde kara dumanların fışkırdığı ve otobüs duraklarında bekleyenlerin acımasızca dirsekleştiği bir yer değildi daha. O zamanlar, atlı tramvaylar o kadar yavaş giderdi ki, hareket ederken inip binebilirdiniz; Boğaz vapurları o kadar ağır yol alırdı ki, bazı yolcular bir iskelede iner, ıhlamur, kestane ve çınar ağaçlarının altından güle konuşa öteki iskeleye kadar yürür, iskele kahvesinde bir çay içtikten sonra, ancak yetişen aynı vapura binip yollarına devam ederlerdi. O zamanlar, ceviz ve kestane ağaçları kesilip üzerlerine sünnetçilerin ve terzilerin el ilanları yapıştıracağı elektrik direklerine dönüştürülmemişti daha. Şehrin bittiği yerde, çöplükler ve üzerleri elektrik ve telgraf direkleriyle kaplı kel tepeler değil, kederli ve acımasız padişahların avlandığı ağaçlıklar, yeşillikler ve korular başlardı. Daha sonra şehri saran lağım borularının, parke taşlı yolların ve apartman binalarının yok edeceği bu yeşil tepelerin birindeki av kasrında, Şehzade, yirmi iki yıl üç ay yaşamıştı.

Yazdırmak, Şehzade için, kendisi olabilmenin bir yoluydu. Maun bir masada oturan Kâtip'ine yazdırırken ancak kendisi olabildiğine inanırdı Şehzade. Gün boyunca kulaklarının içinde işittiği başkalarının seslerinin, kasrının odalarında aşağı yukarı yürürken aklına takılan başkalarının hikâyelerinin, yüksek duvarlarla çevrili bahçesinde gezinirken bir türlü etkisinden kurtulamadığı başkalarının düşüncelerinin hakkından ancak Kâtip'ine yazdırırken gelebilirdi. “İnsanın kendisi olabilmesi için, içinde yalnızca kendi sesini, kendi hikâyelerini, kendi düşüncesini bulabilmesi gerekir!” derdi Şehzade ve Kâtip yazardı.

Ama, yazdırırken Şehzade'nin içinde yalnızca kendi sesini duyduğu anlamına da gelmezdi bu. Tam tersi, bir hikâye anlatmaya başladığı zaman, bir başkasının hikâyesini düşündüğünü; tam kendi düşüncesini geliştireceği sırada, bir başkasının söylediği başka bir düşünceye takıldığını; tam kendi öfkesine kapılmışken, bir başkasının öfkesini de içinde duyduğunu bilirdi

Şehzade. Ama insanın, içinde duyduğu bu seslere karşı sesler çıkararak, hikâyelere karşı başka hikâyeler uydurarak, Şehzade'nin deyişiyle, "başkalarının hırıltılarıyla boğuşa boğuşa" ancak kendi sesini yakalayabileceğini de bilirdi. Yazdırmanın, bu kavganın kendi lehine sonuçlanacağı bir savaş alanı olduğunu düşünürdü.

Şehzade, bu savaş alanında, düşüncelerle, hikâyelerle, kelimelerle boğuşurken, kasrının odalarında aşağı yukarı dolaşır, bir merdivenden yukarı çıkarken söylediği cümleyi, çıkan merdivenin başladığı yere inen öteki merdivenden inerken değiştirir, sonra yeniden, ilk merdivenden yukarı çıkarken ya da Kâtip'in masasının tam karşısındaki divanına oturmuşken ya da uzanmışken yazdırdığı cümleyi Kâtip'ine tekrarlattırırdı. "Oku bakalım," derdi Şehzade ve Kâtip, efendisinin yazdırdığı son cümleleri tekdüze bir sesle okurdu:

"Şehzade Osman Celâlettin Efendi, bu topraklarda, bu lanetlenmiş topraklarda, insanın kendisinin olabilmesinin en önemli sorun olduğunu, bu sorun gereğince çözülmedikçe, hepimizin yıkıntıya, yenilgiye, köleliğe mahkûm olduğumuzu bilirdi. Kendisi olabilmenin bir yolunu bulamamış bütün kavimler köleliğe, bütün soylar soysuzluğa, bütün milletler yokluğa, hiçliğe, hiçliğe mahkûmdur, derdi Osman Celâlettin Efendi."

"Hiçliğe, iki değil üç kere yazılacak!" derdi Şehzade, merdivenlerden aşağı inerken ya da yukarı çıkarken ya da Kâtip'in masasının çevresinde dönerken. Bunu öyle bir sesle ve tavırla söylerdi ki, daha söyler söylemez çocukluğunda, ilkençliğinde kendisine Fransızca öğreten Fransız Fransuva Efendi'nin "dikte" dersinde takındığı tavırları, attığı öfkeli adımları, hatta çıkardığı öğretici sesi taklit ettiğine inanır ve bir anda bütün "zihinsel faaliyetini durduran", "hayal gücünün bütün renklerini solduran" bir buhrana kapılırdı. Bu buhranlara alışık olan Kâtip, yılların verdiği deneyle kalemini elinden bırakır, yüzüne bir maske taktar gibi geçirdiği donuk, anlamsız ve boş bir ifadeyle "kendim olamıyorum" nöbetinin ve öfkesinin bitmesini beklerdi.

Şehzade Osman Celâlettin Efendi'nin çocukluk ve gençlik yıllarının anıları çelişkiliydi. Kâtip, Osmanlı Hanedanı'nın İstanbul'daki saraylarında, kasırlarında ve konaklarında geçen eğlenceli, neşeli ve hareketli bir çocukluğun ve gençliğin mutlu-

luk sahnelerini bir zamanlar çok sık yazdığını hatırlıyordu, ama onlar eski defterlerde kalmıştı artık. “Annem Nurucihan Kadın Efendi, en sevdiği karısı ve gözdesi olduğu için, babam Sultan Abdülmecit Han, otuz çocuğu içinde en çok beni severdi,” diye açıklamıştı yıllar önce bir seferinde Şehzade ve: “Otuz çocuğu içinde babam Sultan Abdülmecit Han en çok beni sevdiği için, ikinci karısı annem Nurucihan Kadın Efendi, hareminin gözdesiydi,” demişti bir başka seferinde gene yıllar önce bu mutluluk sahnelerini yazdırırken.

Dolmabahçe Sarayı’nın harem dairesinin kapılarını aç a kapa-ya, merdivenlerinden ikişer ikişer atlaya atlaya kendisini kovalayan ağabeyi Reşat’tan kaçarken küçük Şehzade’nin kapıyı surlatına kapadığı zenci haremağasının bayıldığını yazmıştı Kâtip. On dört yaşındaki ablası Münire Sultan’ın kırk beş yaşındaki dangalak bir paşaya verildiği günün gecesinde, sevimli küçük kardeşini kucağına alıp ağlayarak, yalnızca ondan, ondan uzak düşeceği için üzüldüğünü söylediğini ve Şehzade’nin beyaz yakasının ablanın gözyaşlarıyla sıırıslam olduğunu yazmıştı Kâtip. Kırım Harbi yüzünden İstanbul’a gelen İngiliz ve Fransızlar şerefine verilen bir eğlencede annesinin izniyle on bir yaşındaki bir İngiliz kıızıyla dans etmekten başka, içinde şimendiferlerin, penguenlerin ve korsanların resmedildiği bir kitabın sayfalarına Şehzade’nin gene aynı kızla birlikte uzun uzun baktığını yazmıştı Kâtip. Babaannesi Bezmiâlem Sultan’ın adının bir gemiye verilmesi yüzünden yapılan törende, Şehzade’nin tam iki okka güllü ve fıstıklı lokumu yiyerek kazandığı iddiadan sonra, aptal ağabeyinin ensesine şaplak vurduğunu yazmıştı Kâtip. Ağabeyleri ve ablalarıyla hep birlikte saray arabasıyla gittikleri bir Beyoğlu mağazasında onca mendil, kolonya şişesi, yelpaze, eldiven, şemsiye ve şapka dururken, tiyatro oyunlarında kullanılır, diye ala ala, tezgâhtar çocuğun üzerindeki önlüğü çıkartıp satın aldıkları sarayda işitilince cezalandırıldıklarını yazmıştı Kâtip. Şehzade’nin çocukluk ve ilkençliğinde, her şeyi, doktorları, İngiliz sefirini, pencerenin önünden geçen gemileri, sadrazamları, gıcırdayan kapıların ve haremağalarının cırlak seslerini, babasını, at arabalarını, yağmurun pencerelere vuruşunu, kitaplarda okuduklarını, babasının cenazesi arkasından ağlayanları,

dalgaları ve piyano hocası İtalyan Guateli Paşa'yı taklit ettiğini yazmıştı Kâtip ve Şehzade daha sonraki yıllarda her anlatışında aynı ayrıntılarla, ama öfke ve nefret sözleriyle hatırlayacağı bu anıların hep, pastalar, şekerler, aynalar, müzik kutuları ve bol bol oyuncak ve bol bol kitap ve yediden yetmişe düzinelerle kadın ve kız tarafından kendisine verilen öpücüklerle, öpücüklerle birlikte düşünülmesi gerektiğini söylemişti.

Daha sonra, bir kâtip tutup kendi geçmişi ve düşüncelerini yazdırdığı zamanlarda, bu mutluluk yılları için, “Çocukluğumun mutluluk yılları çok uzun sürdü,” diyecekti Şehzade. “Çocukluğumun budala mutluluğu o kadar uzun sürdü ki, tam yirmi dokuz yaşına kadar budala ve mutlu bir çocuk olarak yaşadım. Tahta oturtacağı bir şehzadeye yirmi dokuz yaşına kadar budala ve mutlu bir çocuk hayatı sürdürtebilen bir imparatorluk, tabii ki yıkılmaya dağılmaya, yok olmaya mahkûmdur.” Yirmi dokuz yaşına kadar Şehzade taht nöbetinde beşinci olan her Şehzade'nin yapacağı kadar eğlenmiş, kadınlarla sevişmiş, kitaplar okumuş, mülk ve eşya edinmiş, müzik ve resimle yüzeysel olarak ilgilenip daha da yüzeysel olarak askerliğe merak sarmış, evlenmiş, ikisi erkek üç çocuk sahibi olmuş ve herkes gibi dostlar ve düşmanlar edinmişti. Daha sonra, “Bütün bu yükten, bu eşyalardan ve kadınlardan, dostlardan ve budala düşüncelerimden kurtulmak için yirmi dokuz yaşına gelmem gerekiyormuş demek,” diye yazdıracaktı Şehzade. Yirmi dokuz yaşındayken hiç beklenmedik bazı tarihi gelişmeler sonucu bir anda taht nöbetinde sırası beşincilikten üçüncülüğe çıkıvermişti. Ama, Şehzade'ye göre, olayların “hiç beklenmedik” olduğunu budalalar söylerdi hep; çünkü düşünceleri ve iradesi kadar ruhu da çürümüş olan amcası Sultan Abdülaziz'in hasta olup ölmesinden ve onun yerine geçen büyük ağabeyinin de kısa bir süre sonra delirmesi üzerine tahttan indirilmesinden doğal bir gelişme düşünülemezdi. Bunu yazdırdıktan sonra, kasrının merdivenlerini çıkarken, tahta oturan ağabeyi Abdülhamit'in de, en büyük ağabeyi kadar deli olduğunu söylerdi Şehzade ve öteki kanattan merdivenleri inerken de taht sırası kendisinden önce olan ve bir başka konakta kendisi gibi tahta oturmayı bekleyen öteki şehzadenin de, öbür ağabeylerinden daha da deli oldu-

ğunu, belki de bininci kere yazdırır ve Kâtip bu tehlikeli sözleri bininci kere yazdıktan sonra, Şehzade'nin ağabeylerinin neden delirdiklerine, neden delirmek zorunda olduklarına, Osmanlı şehzadelerinin neden delirmekten başka bir şey yapamayacaklarına ilişkin açıklamaları yazardı sabırla.

Çünkü bütün hayatı boyunca bir imparatorluğun tahtına oturmayı bekleyerek yaşayan herhangi biri delirmeye mahkûmdu zaten; çünkü aynı düşlerle bekleyen ağabeylerinin delirdiğini gören herhangi biri, zaten delirmek-delirmemek açmazına sıkışacağı için delirmek zorundaydı; çünkü insan delirmek istediği için değil, delirmek istemediği ve bunu sorun ettiği için delirirdi; çünkü atalarının, büyük büyükbabalarının tahta oturur oturmaz öbür kardeşlerini nasıl boğdurarak öldürdüğünü, bütün o bekleyiş yıllarında bir kerecik olsun düşünen her şehzade, delirmeden yaşayamazdı artık; çünkü dedelerinden Üçüncü Mehmet'in, padişah olur olmaz, aralarında meme çocukları da olan on dokuz kardeşini tek tek nasıl idam ettirdiğini herhangi bir tarih kitabından okuyan ve tahtına oturacağı devletin tarihini bilmek zorunda olduğu için, kardeşlerini bir bir öldüren padişahların hikâyelerini okumak zorunda olan her şehzade delirmeye mahkûmdu; çünkü sonu zehirlenmek, boğulmak, intihar kisvesi verilerek öldürülmek olan dayanılmaz bekleyişin bir yerinde, delirmek "Ben yarıştan çekiliyorum," anlamına geleceği için, ölümü bekler gibi tahtı bekleyen bütün şehzadelerin en kolay kaçış yolu ve en derin ve en gizli istekleriydi de; çünkü kendisini denetleyen padişahın muhbirlerinden ve bu muhbir ağını delerek şehzadeye ulaşan aşağılık politikacıların kumpaslarından ve tuzaklarından ve bütün o dayanılmaz taht hayallerinden kurtulabilmek için iyi bir fırsattı delirmek; çünkü tahtına oturmayı düşlediği imparatorluğun haritasına bir göz atan her şehzade, yakın bir zamanda sorumluluğunu üzerine alacağı ve kendi, evet, yalnızca kendi buyruklarıyla yöneteceği memleketlerin ne kadar geniş, ne kadar sınırsız, ne kadar uçsuz bucaksız olduğunu her kavrayışında deliliğin eşiğine gelmek zorundaydı ve bu sınırsızlık duygusunu hissetmeyen her şehzade de bir gün bütün sorumluluğunu yükleneceği imparatorluğun büyüklüğünü kavrayamadığı için zaten deli sayılmalıydı. Sayıp döktüğü bu delirme nedenlerinin

tam bu noktasında “Ben,” derdi Şehzade Osman Celâlettin Efendi, “Osmanlı İmparatorluğu’nu yöneten bütün o budalalardan, çılgınlardan, ahmaklardan daha akıllı başında biriysen bugün, bunun nedeni de işte bu çılgınca sınırsızlık duygusudur! Bir gün omuzlarıma alacağım sorumluluğun sınırsızlığını düşünmek, öteki iradesizler, güçsüzler, zavallılar gibi beni delirtmedi, hayır; tam tersine, bu duyguyu dikkatle düşünmek beni kendime getirdi; bu duyguyu dikkatle, bütün iradem ve kararlılığım ile denetimim altına aldığım için ben hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfettim.”

Taht nöbetinde beşincilikten üçüncülüğe çıkar çıkmaz kendini okumaya vermişti. Bir gün tahta geçmeyi bir mucize olarak görmeyen her şehzadenin kendisini yetiştirmesi gerektiğini düşünüyor, bunun da okumakla başarılabacağına iyimserlikle inanıyordu. Hırsla okuduğu, sayfalarını yutar gibi çevirdiği her kitaptan ileriye dönük “yararlı düşünceler” çıkardığı, bu düşünceleri kısa bir zaman içinde geleceğin mutlu Osmanlı devletinde gerçekleştirmenin hayallerini tutkuyla kurduğu ve delirmemek için sarıldığı bu hayallere inanabilmek, eski budala ve çocuksu hayatını hatırlatan her şeyden bir an önce kurtulmak istediği için, karısını, çocuklarını, eski eşyalarını ve alışkanlıklarını Boğaz kıyısındaki yalısında bırakarak, içinde yirmi iki yıl üç ay yaşayacağı küçük bir av kasrına taşınmıştı. Yüz yıl sonra, parkeyle kaplı tramvay yollarıyla, çeşitli Batı üsluplarının taklidiyle yapılmış korkutucu ve karanlık apartmanlarla, kız ve erkek liseleri, bir karakol ve bir cami ve elbiseci, çiçekçi, halıcı ve kurutemizlemeci dükkânlarıyla dolacak bir tepedeydi av kasrı. Şehzade’nin kendini dışardaki hayatın budalalıklarından korumak için ve Padişah’ın da bu tehlikeli kardeşi daha sıkı gözetim altında tutabilmek için ördürdüğü duvarların arkasından bir yüz yıl sonra, dallarına kara telefon kabloları sarılacak ve gövdesine çıplak kadın resimli dergiler mandallanacak iri kestane ve çınar ağaçları gözükürdü. Yüz yıl sonra bile, tepeyi terk etmeyecek çılgın karga sürülerinin çığlıklarından başka kasırdaki duyulan tek ses, rüzgârın denize doğru estiği günlerde, karşı tepelerdeki kışlalardan gelen talim ve müzik gürültüsüydü. Şehzade, kasırdaki geçirdiği ilk altı yılın, hayatının en mutlu dönemi olduğunu defalarca yazdırmıştı.

“Çünkü o dönem yalnızca okumuştum,” derdi Şehzade. “Çünkü yalnızca okuduklarımin hayalini kurmuştum. Çünkü o altı yılda yalnızca okuduğum yazarların düşünceleri ve sesleriyle yaşamıştım.” Ve eklerdi: “Ama kendim de hiç olamamıştım, o altı yıl boyunca.” Şehzade, bu altı mutlu yılı acı ve özlemle her hatırlayışında, “Ben, ben değildim ve belki bu yüzden de mutluydum, ama bir padişahın görevi mutlu olmak değil, kendisi olabilmektir!” diye yazdırır, sonra Kâtip’inin defterlere belki binlerce kere yazdığı öteki cümleyi de söylerdi. “Yalnızca padişahların değil, herkesin görevidir kendisi olmak, herkesin.”

“Hayatımın en büyük keşfi ve amacı,” dediği bu gerçeği, Şehzade, o altı yılın sonuna doğru bir gece açık seçik hissettiğini yazdırmıştı: “O mutlu gecelerimde sık sık yaptığım gibi, gene hayalimde Osmanlı tahtına oturmuş, bir devlet sorununu çözmek için hayalimdeki bir budalayı öfkeyle azarlıyordum. Voltaire’in de dediği gibi, diye azarlamıştım ki hayalimdeki bu budalayı, birden içine düştüğüm durumu hissederek dondum. Hayalimde otuz beşinci padişah olarak Osmanlı tahtına oturur olarak gördüğüm kişi, ben değildim de, sanki Voltaire idi, ben değildim de, sanki Voltaire’i taklit eden biriydi bu kişi. Milyonlarca ve milyonlarca kulun hayatına hükmedecek, haritada uçsuz bucaksız ve sınırsız gözüken memleketleri yönetecek padişahın kendisi değil de bir başkası olmasının dehşetini ilk o anda fark ettim.”

Daha sonraki öfke buhranlarında, Şehzade, bu gerçeği ilk fark ettiği âna ilişkin başka bazı hikâyeler de anlatmıştı, ama Kâtip, keşif ânının hep aynı sezgi çevresinde toplandığını biliyordu. Milyonlarca kişinin hayatına hükmedecek bir padişahın aklında başkalarının cümlelerinin gezinmesi doğru muydu? Bir gün dünyanın en büyük imparatorluklarından birini yönetecek bir şehzadenin yalnızca, yalnızca kendi iradesiyle hareket etmesi gerekmez miydi? Kafasında başkalarının düşüncelerini hiç bitmeyen karabasanlar gibi gezdiren kişi bir padişah mı sayılmalıydı yoksa bir gölge mi?

“Bir gölge değil, gerçek bir padişah, bir başkası değil, kendim olmam gerektiğini anladıktan sonra; yalnız o altı yıl boyunca değil, bütün hayatım boyunca okuduğum kitaplardan kurtulmam

gerektiğine karar verdim,” derdi Şehzade, hayatının bundan sonraki on yılını hikâye etmeye başladığında. “Bir başkası değil, yalnızca kendim olabilmek için, bütün o kitaplardan, bütün o yazarlardan, bütün o hikâyelerden, bütün o seslerden kurtulmak zorundaydım. Bu on yılımı aldı.”

Böylece, Şehzade, Kâtip'ine, kendisini etkileyen kitaplardan nasıl kurtulduğunu tek tek yazdırmaya başladı. Şehzade'nin, kasrındaki bütün Voltaire ciltlerini yaktığını, çünkü bu yazarı okudukça, bu yazarı hatırladıkça kendisinden daha zeki, hazırcı, dinsiz ve şakacı bir Fransız olduğunu, ama kendisi olamadığını yazardı Kâtip. Schopenhauer ciltlerinin kasırdan uzaklaştırıldıklarını, çünkü bu ciltler yüzünden Şehzade'nin kendini iradesi üzerine saatlerce, günlerce düşünen biriyle özdeşleştirdiğini ve en sonunda özdeşleştiği bu kötümser kişinin bir gün Osmanlı tahtına oturacak Şehzade değil, Alman filozofun ta kendisi olduğunu yazardı Kâtip. Her biri ne masraflar edilerek getirilen Rousseau ciltleri de, Şehzade'yi, kendini suçüstü yakalamaya çalışan bir vahşi kişiye dönüştürdüğü için parçalanarak kasırdan uzaklaştırılmıştı. “Bütün o Fransız düşünürlerini, Deltour'u, De Passet'yi, dünyanın akılla anlaşılabilir bir yer olduğunu hikâye eden Morelli'yi ve bunun tam tersini yazan Brichot'yu da yaktırdım, çünkü onları okudukça kendimi olmam gerektiği gibi, geleceğin bir padişahı olarak değil, kendinden önceki düşüncülerin saçma gözlemlerini çürütmeye çalışan alaycı, polemikçi bir profesör olarak görüyordum,” derdi Şehzade. *Binbir Gece Masalları*'nı yaktırmıştı, çünkü bu kitap yüzünden kendini özdeşleştirdiği tebdil gezen padişahlar, Şehzade'nin olması gereken padişahlar değildi artık. *Macbeth*'i yaktırmıştı, çünkü onu her okuyuşunda taht için elini kana bulamaya hazır bir korkak ve iradesiz olarak görüyordu kendini ve daha kötüsü o kişi olmaktan utanacağına, şiirsel bir gurur da duyuyordu bundan. Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sini kasırdan uzaklaştırmıştı, çünkü bu darmadağınık kitabın hikâyeleri arasında her dağılışında, dağınık hikâyelerin hayatın özü olduğuna iyimserlikle inanan bir abdalla özdeşleştiriyordu kendini. “Şeyh Galip'i, onu okudukça kendimi hüznünlü bir âşık olarak gördüğüm için yaktım,” diye açıklardı Şehzade. “Bottfolio'yu ise onu okudukça

kendimi Doğulu olmak isteyen bir Batılı olarak gördüğüm için ve İbni Zerhani'yi ise, onu okudukça kendimi Batılı olmak isteyen bir Doğulu olarak gördüğüm için yaktırdım, çünkü ne Doğulu, ne Batılı, ne tutkulu, ne deli, ne maceracı, ne de kitaplardan çıkmış herhangi biri olarak görmek istiyordum kendimi.” Bu sözlerden sonra, Kâtip'in altı yıl boyunca, nice deftere sayısız kereler tekrarlaya tekrarlaya yazdığı o nakaratı tutkuyla tekrarlardı Şehzade: “Yalnızca kendim olmak istiyordum, yalnızca kendim olmak istiyordum, kendim olmak istiyordum yalnızca.”

Ama kolay bir iş olmadığını biliyordu bunun. Bir dizi kitaptan kurtulduktan ve bu kitapların yıllarca anlatmaya devam ettiği hikâyelerin sesini en sonunda işitmez olduktan sonra, aklının içindeki sessizlik o kadar dayanılmaz gelirdi ki Şehzade'ye, istemeye istemeye adamlarından birini yeni kitaplar almaya şehre yollardı. Paketlerinden çıkarır çıkarmaz yutar gibi okuduğu bu kitapların yazarlarıyla alay ederdi önce; sonra kitapları öfkeyle ve törenle yakar, ama seslerini içinde hâlâ duymaya devam ettiği ve yazarlarını ister istemez taklit ettiği için, onlardan ancak başka kitaplar okursa kurtulacağına karar vererek, çiviye ancak çivinin sökeceğini acıyla hissederek, adamını gene onu dört gözle bekleyen Beyoğlu'ndaki yabancı kitapçılara, Babiâli'ye yollardı. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, kendisi olabilmeye karar verdikten sonra, kitaplarla tam on yıl savaşmıştır,” diye yazmıştı bir gün Kâtip ve Şehzade, “‘Savaşmıştır’ değil, ‘boğuşmuştur’ yaz!” diye düzeltmişti. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, on yıl kitaplarla, kitapların içinde duyurduğu seslerle boğuştuktan sonra, ancak kendi hikâyelerini, kendi sesini o kitapların sesine karşı yükselterek kendisi olabileceğini anlamış ve kendine bir kâtip tutmuştu.”

“Bu on yıl içinde, yalnız kitaplarla, hikâyelerle değil, kendisini kendisi olmaktan alıkoyduğunu anladığı her şeyle boğuşmuştur Şehzade Osman Celâlettin Efendi,” diye merdivenlerin tepesinden bağırarak eklerdi Şehzade ve Kâtip binlerce kere tekrarlanmasına rağmen, bin birinci kere de, tıpkı birinci kere söylendiği inanç ve heyecanla dile getirilen bu cümleyi ve aynı kararlılıkla onu izleyen öteki cümleleri dikkatle yazardı. Şehzade'nin bu on yıl boyunca yalnız kitaplarla değil, kitaplar

kadar kendisini etkileyen çevresindeki eşyalarla da boğuştuğunu yazmıştı Kâtip. Çünkü bütün o mobilyalar, masalar, koltuklar, sehpalar, insana gerekli gereksiz huzursuzluk ya da huzur vererek onu konu dışına çıkarıyordu; çünkü bütün o küllükler ve şamdanlara bakışları takıldığı için kendisini kendisi yapacak düşünceyi yoğunlaştıramıyordu Şehzade; çünkü duvarlardaki yağlıboyalar, sehpalardaki vazolar ve divanların üzerindeki puf puf yastıklar Şehzade'yi hiç istemediği ruh hallerine çekiyordu; çünkü bütün o saatler, kâseler, kalemler ve eski sandalyeler Şehzade'yi kendisi olmaktan alıkoyan çağırışimler ve anılarla yüklüydü.

Kâtip, Şehzade'nin kimini kırarak, kimini yakarak, kimini de atarak gözünün önünden uzaklaştırdığı eşyalardan başka, bu on yıl boyunca, kendisini hep bir başka biri yapan anılarla da boğuştuğunu yazmıştı. "Geçmişimde kalmış, küçük, önemsiz, basit bir ayrıntıyı, yıllar sonra, beni öldürmek isteyen acımasız bir katil gibi, anlaşılmaz bir intikamı yıllarca kovalamış bir çılgın gibi, birden düşüncelerimin ve hayallerimin orta yerinde bulmak aklımı başımdan alıyor," derdi Şehzade. Çünkü Osmanlı tahtına oturduktan sonra milyonlarca, milyonlarca zavallının hayatını düşünmesi gereken bir kişinin, düşüncesinin orta yerinde birdenbire çocukluğunda yediği bir kâse çileği ya da beş para etmez bir haremağasının saçmasapan bir sözünü bulması dehşet verici bir şeydi. Kendisi olması, yalnızca kendi düşünceleriyle, kendi iradesi ve kararlılığının sonuçlarıyla dopdolu olması gereken bir padişah, hayır, yalnızca padişah değil, herkes, kendisini kendisi olmaktan alıkoyan anıların gelişigüzel ve keyfi müziğine karşı koymalıydı. "Şehzade Osman Celâlettin Efendi, düşüncelerinin ve kendi iradesinin saflığını bozan anılarıyla boğuşmak için kasrındaki bütün koku kaynaklarını kurutmuş, tanıdığı bütün eşyaları ve elbiseleri yok etmiş, müzik denen uyuşturucu sanatla ve hiç çalmadığı beyaz piyanosuyla ilişkisini kesmiş ve kasrının bütün odalarını beyaza boyatmıştı," diye yazmıştı bir keresinde Kâtip.

"Ama hepsinden beteri, bütün anılardan, eşyalardan ve kitaplardan daha çekilmez olanı insanlardır," diye eklerdi Şehzade, hâlâ atmadığı bir divanın üzerine uzanıp Kâtip'ine yazdırdıklarını okuttuktan sonra. Çeşit çeşitler: Olmadık vakitlerde, en

istenmedik zamanlarda kapılardan bacalardan girerler, iğrenç dedikodular, beş para etmez söylentiler taşırlardı. İyilik etmek isterlerken yalnızca insanın huzurunu kaçırdırlardı. Sevgileri, rahatlatıcı olmaktan çok boğucuydu. Bir düşünceleri olduğunu kanıtlamak için konuşurlardı. İlginç bir kişi olduklarına sizi inandırabilmek için hikâyeler anlatırlardı. Sizi sevdiklerini göstermek için huzurunuzu kaçırdırlardı. Bunlar da önemli değildi belki, ama kendisi olmak için can atan, yalnızca kendi düşünceleriyle baş başa kalmak isteyen Şehzade, bu budalaların, bu gereksiz, tutkusuz, sıradan dedikoducuların her ziyaretinden sonra, uzun bir süre kendisi olamadığını hissederdi. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, bir insanın kendisi olmasına en büyük engelin çevresindeki öteki insanlar olduğunu düşünürdü,” diye yazmıştı bir seferinde Kâtip. “İnsanların en büyük zevkinin, öteki insanları kendilerine benzetmek,” olduğunu yazmıştı bir başka seferinde Kâtip. Şehzade’nin en büyük korkusunun, ileride, tahta oturduğu gün, bu insanlarla ilişki kurma zorunluluğu olduğunu da yazmıştı. “Acıklı ve sefil ve zavallı olanlara acıdığı için etkilenir insan,” derdi Şehzade. “Sıradan ve özelliksiz olanlardan, biz de sonunda onlarla birlikte sıradan ve özelliksiz olmaya başladığımız için etkileniriz,” derdi Şehzade. “Bir kişilikleri olanlardan, saygıyı hak edenlerden de, farkında olmadan onları taklit etmeye başladığımız için etkileniriz ve en tehlikelileri de aslında bu sonunculardır,” derdi Şehzade. “Ama hepsini, hepsini çevremden uzaklaştırdığımı yaz! Bütün bu mücadeleyi, yalnız kendim için değil, yalnız kendim olabilmek için değil, milyonlarca insanın kurtuluşu için verdiğimi de yaz!”

Çünkü, hiç kimseden etkilenmemek için verdiği o “inanılmaz varlık yokluk savaşı”nın on altıncı yılında, alıştığı eşyalarla, sevdiği kokularla, etkilendiği kitaplarla boğuştuğu gecelerin birinde, pencerelerinin “Batılılaşmış” panjurları arasından geniş bahçeyi kaplayan karı ve ayışığını seyrettiği bir akşam, Şehzade, vermekte olduğu savaşın aslında kendi savaşı değil, yıkılmakta olan Osmanlı devletine kaderleri bağlanmış milyonlarca talihsiz savaş olduğunu anlamıştı. Kâtip’inin, Şehzade’nin hayatının son altı yılında, belki de on binlerce defa defterlere yazdığı gibi, “kendileri olamayan bütün kavimler, bir ötekini taklit eden bü-

tün uygarlıklar, başkalarının hikâyeleriyle mutlu olabilen bütün milletler” yıkılmaya, yok olmaya, unutulmaya mahkûmdular çünkü. Böylece, kasrına çekilip tahta oturmayı beklediği yılların on altıncısında, içinde duyduğu hikâyelere karşı ancak ve ancak kendi hikâyelerinin sesini yükselterek savaşağını anladığı günlerde, kendine bir kâtip tutmak üzere olduğu sıralarda Şehzade, on altı yıldır kişisel ve ruhsal bir deney olarak yaşadığı mücadelenin, aslında “tarihsel bir ölüm kalım mücadelesi”, “ancak binlerce yılda bir görülen bir kabuk değiştirme-değiştirmeme kavgasının son aşaması”, “yüzyıllar sonra, tarihçilerin haklı olarak bir dönüm noktası olarak değerlendirecekleri bir gelişimin en önemli tarihsel durağı” olduğunu anladı.

Karla kaplı bahçenin üzerinde, sonsuzluk zamanının genişliğini ve korkutuculuğunu hatırlatarak ayın parladığı geceden bir süre sonra, kendine tuttuğu yaşlı, sadık ve sabırlı bir kâtibi her sabah divanının karşısında maun bir masaya oturtup ona kendi hikâyesini, kendi keşfini anlatmaya başladığı günlerde Şehzade, hikâyesindeki bu “son derece önemli tarihsel boyutu” aslında yıllar yıllar önce de keşfetmiş olduğunu da hatırlayacaktı: İstanbul sokaklarının, her geçen gün, var olmayan bir yabancı ülkenin hayali şehrini taklit ederek değiştiğini, kasrına kapanmadan önce kendi gözleriyle görmemiş miydi? Bu sokakları dolduran talihsizlerin ve mutsuzların kendi kılık ve kıyafetlerini Batılı gezginlerden gördüklerine bakarak, ellerine geçirdikleri yabancı fotoğrafları inceleyerek değiştirdiklerini bilmiyor muydu? Geceleri, kenar mahallelerdeki kahvelerinde sobanın çevresinde toplanan hüznülülerin, birbirlerine babadan kalma kendi masallarını anlatacaklarına, ikinci sınıf köşe yazarlarının kahramanlarının adlarını Müslümanlaştırarak *Üç Silahşörler*’den ve *Monte Kristo*’dan apartıp yazdıkları süprüntüleri gazetelerden birbirlerine okuduklarını kendisi de işitmemiş miydi? Dahası, kendisi de, bir zamanlar, vakti daha kolay geçiriyor diye, bu rezillikleri kitap halinde yayımlayan Ermeni kitapçılara ayağını alıştırmanın mıydı? Kasrına kapanacak kararlılık ve iradeyi göstermeden önce, bütün bu mutsuzlar, acıklılar ve talihsizlerle birlikte sürüklendiği sıradanlığın içinde, Şehzade de, kendi yüzünün eski esrarlı anlamının, tıpkı bu mutsuzların başına geldiği

gibi, yavaş yavaş kaybolduğunu aynaya her bakışında hissetmez miydi? “Evet, hissederdi,” diye yazardı Kâtip, bu soruların her birinden sonra, Şehzade’nin böyle yazılmasını istediğini bildiği için. “Evet, Şehzade yüzünün de değiştiğini hissederdi.”

Kâtip’le çalışmaya başladıklarının –yaptıkları işe “çalışmak” derdi Şehzade– ikinci yılı dolmadan, Şehzade, çocukluğunda taklit ettiği cins cins vapurların çıkardığı seslerden yediği lokumlara, kırk yedi yıllık hayatında gördüğü bütün kâbuslardan okuduğu bütün kitaplara, en sevdiği elbiselerinden en sevmediklerine, geçirdiği hastalıklardan bildiği hayvan türlerine ilişkin her şeyi Kâtip’ine yazdırmış ve sık sık tekrarladığı deyişle: “Her cümlesini, her kelimesini, keşfettiği büyük gerçeğin ışığında değerlendirecek” yapmıştı bunu. Her sabah Kâtip maun masasında, Şehzade de bu masanın karşısındaki divanda ya da çevresindeki yürüyüş alanında ya da bu yürüyüş alanından yukarı kata yükselen ya da yukarı kattan aşağıya inen merdivenlerde yerini aldığı anda, ikisi de Şehzade’nin yazdıracak yeni bir hikâyesi olmadığını bilirlerdi belki. Ama ikisinin de aradıkları bu sessizlikti. Çünkü, “Ancak, anlatacak hiçbir şeyi kalmadığında insan kendisi olmaya iyice yaklaşmış demektir,” derdi Şehzade. “Ancak, insan anlattığı şeylerin tükendiğine, bütün hatıraların, kitapların, hikâyelerin ve hafızanın sustuğuna ilişkin o derin sessizliği içinde duyduktan sonradır ki, kendi ruhunun derinliklerinden, kendi benliğinin sonsuz ve karanlık labirentlerinden kendisini kendisi yapacak kendi gerçek sesinin yükselişine tanık olabilir.”

Dipsiz bir masal kuyusunun içinden, derinden bir yerden bu sesin ağır ağır yükselişini bekledikleri günlerin birinde, Şehzade o zamana kadar “en tehlikeli konu” diyerek pek az değindiği kadınlar ve aşk konusuna girdi. Altı aya yakın bir süre eski aşklarını, aşk sayılamayacak ilişkilerini, bir ikisi hariç hepsini acıyarak ve hüznle hatırladığı harem kadınlarıyla olan “yakınlaşmalarını” ve karısını anlattı.

Bu tür yakınlaşmalarda korkunç olan yan, Şehzade’ye göre, siz farkına bile varmadan, pek de fazla özelliği olmayan sıradan bir kadının bile, insanın düşüncelerinin büyük bir kısmını işgal edebilmesiydi. İlk gençlik yıllarında, evliliği sırasında, karısını ve çocuklarını Boğaz kıyısındaki yalıda bırakıp kasrına yerleştiği

ilk zamanlarda, yani ta otuz beş yaşına kadar, “yalnız kendisi olmak”, “hiçbir şeyden etkilenmemek” gibi bir keşfi ve amacı olmadığı için, Şehzade bu duruma pek de aldırılmazdı. Hatta, “bu taklitçi ve sefil toplum”, bir kadının, bir oğlanın ya da bir Tanrı’nın aşkıyla her şeyi unutabilmenin, “aşkın içinde yok olup gitmenin” övünülecek, gurur duyulacak bir şey olduğunu herkes gibi kendisine de öğrettiği için, o zamanlar sokaklardaki kalabalıkların yaptığı gibi, “âşık olmak”tan gurur da duyardı Şehzade.

Kasra kapandıktan ve altı yıl hiç durmadan okuduktan sonra, hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olması ya da olmaması olduğunu keşfedince, Şehzade kadınlar karşısında ihtiyatlı olması gerektiğine karar vermişti hemen. Kadınlar olmadan kendinde bir eksiklik duyduğu doğrudu. Ama yaklaşıcağı her kadının, düşüncelerinin saflığını bozacağı, kaynağını yalnızca kendisinden almak istediği hayallerinin orta yerine ağır ağır yerleşeceği de doğrudu. Bir ara, mümkün olduğu kadar çok kadınla yakınlaşarak, aşk denen zehrin panzehirini kanına yerleştirebileceğini düşünmüş, ama sırf aşka alışmak, aşkın sarhoşluğunu kanıksamak gibi faydacı bir anlayışla yaklaştığı için, bu kadınlara pek ilgi duyamamıştı. Daha sonra, tanıdığı kadınlar içinde “en özelliksiz, en renksiz, en suçsuz ve en zararsız” olduğunu yazdırdığı Leyla Hanım’ı, bu özellikleri yüzünden ona âşık olamayacağına inandığı için, görmeye başlamıştı en çok. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, ona âşık olamayacağına inandığı için korkusuzca Leyla Hanım’a yüreğini açabilmişti,” diye yazmıştı Kâtip bir gece; çünkü geceleri de çalışıyorlardı artık. “Ama korkusuzca yüreğimi açabildiğim tek kadın olduğu için de hemen ona âşık oldum,” diye eklemişti Şehzade. “Hayatımın en korkunç dönemlerinden biriydi.”

Şehzade ile Leyla Hanım’ın kasırda buluşup kavga ettikleri günleri yazmıştı Kâtip: Paşa babasının konağından at arabası ve adamlarıyla, yarım günlük bir yolculuktan sonra Leyla Hanım kasra gelir, kendileri için kurulmuş ve benzerlerini Fransız romanlarında okudukları bir sofrada, romanlardaki ince roman kahramanları gibi şiirden ve müzikten söz ederek yemek yerler ve yemekten hemen sonra, dönüş vakti geldiği için, yarı açık kapıların arkasından kendilerini dinleyen ahçıları, uşakları, ara-

bacıları kaygılandıran bir kavgaya tutuşurlardı. “Kavgalarımızın belirli bir nedeni yoktu,” diye bir keresinde açıklamıştı Şehzade. “Yalnızca, onun yüzünden kendim olamadığım için, onun yüzünden düşüncelerim saflığını kaybettiği için, onun yüzünden benliğimin derinliklerinden gelen o sesi artık işitemez olduğum için ona öfke duyuyordum. Benim suçum olup olmadığını hiçbir zaman anlayamadığım ve anlayamayacağım bir yanlışlık sonucu ölmesine kadar bu böyle sürüp gitti.”

Leyla Hanım’ın ölümünden sonra, üzüldüğünü ve özgürleştiğini yazdırmıştı Şehzade. Her zaman sessiz, her zaman saygılı, her zaman söz dinler Kâtip, altı yıllık yazı hayatı boyunca hiç yapmadığı bir şeyi yaparak bu ölümü ve aşk konusunu birkaç kere daha açıp kurcalamayı denemişe de, Şehzade konuya yalnız kendi istediği biçimde, kendi istediği zamanlarda geri dönmüştü.

Sözgelimi, ölümünden on altı ay kadar önce bir gece, Şehzade eğer kendisi olmayı başaramazsa, kasırdaki on beş yıldır verdiği mücadelenin sonunda başarısızlığa uğrarsa eğer, İstanbul’un sokaklarının da artık “kendisi olamayan” talihsiz bir şehrin sokaklarına dönüşeceğini anlatırken ve başka şehirlerin alanlarını, parklarını, kaldırımlarını taklit eden bu alanlarda, parklarda, sokaklarda yürüyen talihsizlerin de, hiçbir zaman kendileri olamayacaklarını anlatırken ve yıllarca ve yıllarca, kasrının bahçesinden dışarı bir kere olsun adım atmamasına rağmen, sevgili İstanbul’unun sokaklarını nasıl bir bir tanıdığını, her kaldırımını, her sokak lambasını, her dükkânı sanki her gün onların önünden geçiyormuş gibi nasıl hayallerinde capcanlı yaşattığını anlatırken, bir gece yarısı, her zamanki öfkeli sesini bırakıp kısık ve hüzünlü bir havayla, Leyla Hanım’ın her gün arabasıyla kasra geldiği günlerde, vaktinin çoğunu at arabasının şehrin sokaklarında ilerleyişini hayal ederek geçirdiğini yazdırmıştı. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, kendisi olmak için savaştığı bu günlerde günün yarısını biri al, öbürü kara, iki atlı arabanın Kuruçeşme’den kasrımıza gelirken hangi sokaklardan geçtiğini, hangi yokuşlardan çıktığını hayal ederek geçirir, her zamanki yemeklerinden ve kavgalarından sonra da, gözü yaşlı Leyla Hanım’ı Paşa babasının konağına geri götüren arabanın, çoğu zaman aynı yollardan ve yokuşlardan geçerek yaptığı dö-

nüş yolculuğunu da günün öbür yarısında hayal ederdi,” diye yazmıştı Kâtip, her zamanki dikkatli ve titiz elyazısıyla.

Bir başka seferinde, ölümünden yalnızca yüz gün önce, içinde o günlerde yeniden duymaya başladığı başkalarının seslerini, başkalarının hikâyelerini bastırabilmek için, bütün hayatı boyunca farkında olarak ya da olmadan içinde ikinci bir ruhu taşıyıcı gibi taşıdığı kişilikleri tek tek öfkeyle sayarken, Şehzade, her akşam başka bir kıyafete bürünmek zorunda kalan mutsuz bir padişahın, elbise giyer gibi büründüğü bu kişiliklerden en çok, saçları leylak kokan kadına âşık olan kişiliği sevdiğini yazdırmıştı sessizce. Şehzade'nin kendisine yazdırdığı her satırı, her cümleyi sonradan yeniden ve yeniden titizlikle okuduğu için ve altı yıl boyunca yavaş yavaş Şehzade'nin bütün hafızasını ve bütün geçmişini bütün ayrıntılarıyla bildiği, sahiplendiği ve edindiği için, Kâtip, başı leylak kokan kadının Leyla Hanım olduğunu, çünkü Şehzade'nin bir başka seferinde, başı leylak kokulu bir kadın yüzünden kendisi olamayan ve hiçbir zaman kendi suçluluğunu anlayamayacağı bir kazadan ya da yanlışlıktan sonra kadın ölünce de bu sefer leylak kokusunu hiç unutamadığı için kendisi olamayan bir âşığın hikâyesini yazdırdığını hatırlamıştı.

Kâtip'le Şehzade'nin birlikte son ayları, Şehzade'nin hastalık öncesi bir coşkuyla dediği gibi, “yoğun bir çalışma, yoğun bir umut ve yoğun bir inançla” geçmişti. Şehzade'nin bütün gün yazdırdığı, yazdırdıkça ve kendi hikâyelerini anlattıkça kendisini kendisi yapan o sesi içinde daha da güçle duyduğu günlerdi bunlar. Gece geç saatlere kadar çalışırlar, ne kadar geç olursa olsun Kâtip bahçede bağlı duran arabasına binerek evine döner, sabah erkenden geri gelip maun masasında yerini alırdı.

Kendileri olamadıkları için yıkılıp giden krallıkların, başka kavimleri taklit ettikleri için yok olan kavimlerin, kendi hayatlarını yaşayamadıkları için uzak ve bilinmeyen diyarlarda unutilan halkların hikâyelerini anlatırdı Şehzade. İlliryahılar, güçlü kişiliğiyle yalnızca kendileri olmayı kendilerine öğretecek bir kralı iki yüzyıl bulamadıkları için tarih sahnesinden çekilmişlerdi. Babil'in çöküşü, sanıldığı gibi Kral Nemrut'un Tanrı'ya meydan okuması yüzünden değil, kule yaptırmaya bütün gücünü verirken, kendisini kendisi yapacak kaynakları kurutmasındandı. Gö-

çebe Lapitya kavmi, yerleşik bir düzene geçip tam bir devlet kurmak üzereyken, ticaret yaptığı Aytıpalıların büyüüne kapılarak kendini bütününüyle taklide vermiş ve yok olmuştu. Sasanilerin yıkılışı Bizanslıların, Arapların ve Yahudilerin büyüüne kapılan son üç hükümdar Kavaz, Ardaşir ve Yazdigird'in, Taberi'nin de *Tarih*'inde yazdığı gibi, bütün ömürleri boyunca tek bir gün kendileri olamamaları yüzündendi. Başkenti Sardes'te, Susa etkisiyle yapılan ilk tapınaktan yalnızca elli yıl sonra, koca Lidya yıkılmış ve tarihin tiyatrosundan çekilip gitmişti. Büyük bir Asya imparatorluğu kurmak üzereyken, bütün halkı salgın bir hastalığa yakalanmış gibi, Sarmatyalıların kıyafetlerini giymeye, takılarını takmaya, şiirlerini söylemeye başlayınca, yalnız hatıralarını kaybettikleri için değil, kendilerini kendileri yapan esrarı da unuttukları için, Seberler bugün tarihçilerin bile hatırlayamadığı bir soydu. "Medesliler, Pafkiyonyalılar, Keltler," diye yazdırırdı Şehzade, ve Kâtip, "kendileri olamadıkları için yıkılıp gittiler," diye eklerdi efendisinden önce. "Skintiyalılar, Kalmuklar, Misyalılar," derdi Şehzade, ve "kendileri olamadıkları için yıkılıp gittiler," diye eklerdi Kâtip. Gece geç vakit, kan ter içinde, çalışmalarını ve ölüm ve yıkılış hikâyelerini bitirdiklerinde, dışarıda, yaz gecesinin sessizliği içinde bir cırcırböceğinin kararlı sesini duyarlardı.

Şehzade, bahçedeki nilüferli ve kurbağalı havuza kızıl kestane yapraklarının döküldüğü rüzgârlı bir sonbahar günü üşütüp yatağa düştüğünde, bunu ikisi de fazla önemsememişti. O sıralarda Şehzade, eğer bir gün kendisi olamazsa, eğer bir gün kendisi olabilmenin gücüyle Osmanlı tahtına oturamazsa, İstanbul'un soysuzlaşacak sokaklarında yaşayacak şaşkınların başından geçecekleri hikâye ediyor, "kendi hayatlarına başkalarının gözleriyle bakacaklarını, kendi hikâyeleri yerine başkalarının masallarını dinleyeceklerini, kendi yüzleri yerine başkalarının yüzleriyle büyüleneceklerini" anlatıyordu. Bahçedeki ağaçlardan toplanmış ıhlamurları kaynatarak içtiler ve gece geç saate kadar çalıştılar.

Ertesi gün Kâtip divanda ateşler içinde uzanan efendisinin üzerine örtmek için yukarı kata bir yorgan daha almaya çıktığında, yıllar boyunca bütün masaları, sandalyeleri parçalanmış, bütün kapıları sökülmüş, bütün eşyaları yok edilmiş kasrın

boş, bomboş olduğunu tuhaf bir büyülenmeyle fark etti. Kasrın boş odalarında, duvarlarında, merdivenlerde rüyalarından çıkma bir beyazlık vardı. Boş bir odada, Şehzade'nin çocukluğundan kalma, yıllardır hiç çalınmamış, bütünüyle unutulduğu için atılmamış ve İstanbul'da başka bir eşi bulunmayan Steinway beyaz bir piyano vardı. Bütün anıların solduğunu, belleğin donduğunu ve bütün seslerin, kokuların, eşyaların çekilerek zamanın durduğunu insana hissettiren beyazlığı, kasrın pencerelerinden içeri, başka bir gezegene dökülür gibi dökülen bembeyaz ışıktaki da gördü Kâtip. Kucağında beyaz ve kokusuz bir yorgan, merdivenlerden inerken, Şehzade'nin üzerinde uzandığı divanın, yıllardır üzerinde çalıştığı kendi maun masasının, beyaz kâğıtlarının, pencerelerin, küçük çocukların oynadığı oyuncak evlerdeki gibi kırılgan, narin ve gerçekdışı olduğunu hissetti. Yorganı üzerine örterken, iki gündür tıraş olmayan efendisinin sakallarının beyazladığını gördü. Başucunda yarım bardak suyla beyaz haplar vardı.

“Dün gece rüyamda, uzak bir ülkedeki gür ve karanlık ormanın içinde beni bekleyen annemi gördüm,” diye yazdı Şehzade, uzandığı divandan. “İri ve kızıl bir sürahidenden su dökülüyordu, ama boza gibi ağır ağır,” diye yazdı Şehzade. “O zaman, bütün hayatım boyunca kendim olmakta ısrar ettiğim için dayandığımı anlıyordum,” diye yazdı Şehzade. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi bütün hayatını, kendi sesini ve hikâyelerini duyabilmek için içindeki sessizliği beklemekle geçirmiştir,” diye yazdı Kâtip. “Sessizliği beklemek için,” diye tekrarladı Şehzade. “İstanbul'da saatler durmasın,” diye yazdı Şehzade. “Rüyamda gördüğüm saatlere baktığımda,” dedi Şehzade, “hep başkalarının hikâyelerini anlattığını sanıyordu,” diye devam etti Kâtip. Bir sessizlik oldu. “Yalnızca kendileri olabildikleri için ıssız çöllerdeki taşları, insan ayağı değmemiş dağların arasındaki kayalıkları, hiç kimsenin görmediği vadilerdeki ağaçları kısıkanıyorum,” diye güç ve istekle yazdı Şehzade. “Rüyamda, hatıralarımın bahçesinde gezinirken,” diye başladı bir an. “Hiçbir şey,” diye ekledi sonra. “Hiçbir şey,” diye dikkatle yazdı Kâtip. Uzun, çok uzun bir sessizlik oldu. Daha sonra, Kâtip masasından kalktı, Şehzade'nin uzandığı divana

yaklaştı, dikkatle efendisine bakıp masasına sessizce geri döndü. “Şehzade Osman Celâlettin Efendi, bu cümlesini yazdırdıktan sonra 7 Şaban 1321 Perşembe günü, saat sabah üçü çeyrek geçe, Teşvikiye sırtlarındaki av kasrında vefat etmiştir,” diye yazdı sonra. Aynı elyazısıyla Kâtip, yirmi yıl sonra ise şöyle yazdı: “Şehzade Osman Celâlettin Efendi’nin ömrünün yetmediği tahta, yedi yıl sonra, küçüklüğünde ensesine şaplak vurduğu ağabeyi Mehmet Reşat Efendi geçmiş ve onun zamanında Büyük Harp’e giren Osmanlı devleti yıkılmıştır.”

Defteri Celâl Salik’e Kâtip’in bir akrabası getirmiş, bu yazı, köşe yazarımızın ölümünden sonra kâğıtları arasında bulunmuştur.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Ama, Bunları Yazan Ben

*“Siz okuyanlar, hâlâ yaşayanlar arasındasınız
Ama bunları yazan ben
Çoktan yolumu almış olacağım
Gölgeler ülkesinin içlerinde.”*

E.A. Poe

“Evet, evet, ben benim!” diye düşündü Galip, Şehzade’nin hikâyesini bitirdiğinde. “Evet, benim ben!” Hikâyeyi anlattığı için kendisi olabildiğinden o kadar emindi ve en sonunda kendi olabilmekten de o kadar hoşnuttu ki, bir an önce Şehrikalp Apartmanı’na gidip Celâl’in masasına oturup yeni köşe yazılarını yazmak istiyordu.

Otelden çıkıp bindiği takside şoför bir hikâye anlatmaya başladı. İnsanın ancak hikâye anlatarak kendisi olabileceğini anladığı için Galip şoförün anlattıklarını hoşgörüle dinliyordu.

Yüz yıl önce, sıcak bir yaz günü, Haydarpaşa İstasyonu’nu yapan Alman ve Türk mühendisler hesaplarını serdikleri masalarının başında çalışırken, az ötede avlanan bir dalgıç, denizin

dibinde bir para bulmuş. Paranın üzerine bir kadın yüzü nakşedilmişmiş. Tuhaf bir yüzmüş bu, büyüleyici bir yüz. Dalgıç, yüzün çözemediği esrarını, belki harflerden çıkarırlar diye, bulduğu şeyi kara şemsiyeler altında çalışan Türk mühendislerden birine göstermiş. Genç mühendis, Bizans parasının üzerindeki yazıdan değil, ama Bizans imparatoriçesinin yüzündeki büyüleyici anlatımdan öyle bir etkilenmiş ki, dalgıç da şaşkırtan bir hayrete, hatta bir korkuya kapılmış. İmparatoriçenin yüzünde, yalnızca, mühendisin kâğıtlarına yazdığı Arap ve Latin harfleriyle ilişkili bir şey değil, aynı zamanda, yıllardır evlenmeyi kurduğu kendi amca kızının sevgili yüzünü hatırlatan bir yan da varmış çünkü. Bu kız, tam bu ara bir başkasıyla da evlendirilmek üzereymiş.

“Evet, Teşvikiye Karakolu tarafında yol kapalı,” dedi şoför, Galip’in sorusu üzerine. “Gene birisini vurmuşlar.”

Galip taksiden inip Emlak Caddesi’ni Teşvikiye Caddesi’ne bağlayan dar ve kısa sokağa girdi. Sokağın caddeyle birleştiği yerde park etmiş polis araçlarının yanıp sönen mavi ışıkları soluk ve acıklı bir neon rengiyle ıslak asfaltta yansıyor. Alâaddin’in ışıkları hâlâ yanan dükkânının önündeki küçük meydanda, Galip’in ömrü boyunca hiç tanık olmadığı ve ancak rüyalarında yadırgamayacağı sihirli bir sessizlik vardı.

Trafik kesilmişti. Ağaçlar kıpırdamıyordu. Hiç rüzgâr yoktu. Küçük alanda yapay renkler ve seslerle kurulu bir tiyatro sahnesinin havası vardı. Vitrindeki Singer dikiş makineleri arasındaki mankenler, polislerin ve görevlilerin arasına girecek gibiydiler. “Evet, ben de benim!” demek geldi Galip’in içinden. Meraklılar ve polisler arasında bir fotoğrafçının flaşı gümüş mavisıyla parlayınca, rüyalarından çıkma bir anıyı hatırlar gibi, kaybettiği yirmi yıllık bir anahtarı bulur gibi, görmek istemediği bir yüzü tanıyormuş gibi Galip fark etti: Singer makineleri sergilenen vitrinin iki adım ötesinde, kaldırımında, beyaz bir leke yatıyordu. Tek bir kişi: Celâl. Üzeri gazetelerle örtülmüştü. Rüya nerede? Galip yaklaştı.

Bütün gövdeyi basılı kâğıttan bir yorgan gibi saran gazetelerin açıkta bıraktığı baş, çamurlu kirli kaldırıma bir yastığa yaslanır gibi yaslanmıştı. Gözleri açıktı, ama bir düş görüyormuş gibi dalgın, kendi düşüncelerinde kaybolmuş gibi yorgun bir ifa-

de vardı yüzde; yıldızları seyrediyormuş gibi huzurlu da; hem dinleniyorum, hem hatırlıyorum der gibi. Rüya neredeydi? Bir oyun duygusuna kapıldı Galip, bir şaka duygusuna, bir pişmanlık duygusuna. Kan izi yok. Cesedin Celâl'in cesedi olduğunu daha görmeden nasıl anlamıştı? Biliyor musunuz, demek istedi, ben her şeyi bildiğimi bilmiyormuşum. Bir kuyu vardı aklında, aklımda, aklımızda; bir düğme, mor bir düğme: Dolabın arkasından çıkan paralar, gazoz kapakları, düğmeler. Yıldızları seyrediyoruz, dalların arasındaki yıldızları. Yorganımı iyi örtün de üşümeyeyim, havasındaydı ceset. Yorganını iyi örtün de üşümesin. Galip üşüdü. "Ben, benim!" Ortalarından ikiye açılarak serilmiş gazete sayfalarının *Milliyet* ve *Tercüman*'dan olduğunu anladı. Yedi renkli mazot lekeleri. Celâl'in yazısı var mı diye baktıkları gazete parçaları: Üşüme. Soğuktur.

Kapısı açık bir polis minibüsündeki bir telsizden madeni bir sesin, başkomiseri aradığını işitti. Efendim, Rüya nerede, nerede, nerede? Köşedeki trafik lambalarının boşu boşuna yanıp sönen ışıkları: Yeşil. Kırmızı. Daha sonra, bir daha: Yeşil. Kırmızı. Pastaneci madamın vitrininde de. Yeşil, kırmızı. Hatırlıyorum, hatırlıyorum, hatırlıyorum, diyordu Celâl. Alâaddin'in dükkânının kepenkleri inmişti, ama iç ışıkları açıktı. Bu bir ipucu olabilir mi? Komiser bey, demek istedi Galip, ilk Türk polisiye romanını yazıyorum, bakınız bu da ilk ipucu: Işıklar açık kalmış. Yerde sigara izmaritleri, kâğıt parçaları, çöpler. Galip genç bir polisi gözüne kestirdi, yaklaşip sormaya başladı.

Olay dokuz buçukla on arasında olmuştu. Katilin kim olduğu bilinmiyordu. Adamcağız hemen vurulup düşmüştü. Evet, ünlü bir gazeteciydi. Hayır, yanında kimse yoktu. Ölünün neden burada tutulduğunu bu polis de bilmiyordu. Hayır, sigara içmiyordu. Evet, polislik zor meslekti. Hayır, vurulan adamın yanında başka kimse yoktu, memur emindi bundan; beyefendi bunu niye soruyordu? Beyefendi ne iş yapıyordu? Beyefendi gece bu saatte burada ne arıyordu? Beyefendi kimliğini gösterebilir miydi?

Kimliği incelenirken Galip, altında Celâl'in cesedi yatan gazeteden yorgana baktı. Mankenli vitrinin neon lambalarının gazetelerin üzerine hafif pembe bir ışıkla vurduğu uzaktan daha iyi fark ediliyordu. Düşündü: Memur bey, rahmetli bu tür kü-

çok ayrıntılara dikkat ederdi. Fotoğraftaki de ben'im, benim yüzümdeki yüz de. Al bakalım. Rica ederim. Ben gideyim. Karım evde beni bekliyor da. Her şeyi tereyağından kıl çeker gibi hallettim galiba.

Şehrikalp Apartmanı'nın önünde hiç durmadan ve Nişantaşı Meydanı'ndan da koşar adım geçtikten sonra, evinin sokağına girmişti ki, yıllardır ilk defa, bir sokak köpeği, çamur renkli soysuz bir hayvan, saldıracakmış gibi havlayarak Galip'e hırladı. Neyin işareti? Kaldırım değiştirdi. Salonun ışıkları yanıyor muydu? Nasıl dikkat etmemişti buna? Asansörde düşünüyordu.

Evde kimse yoktu. Rüya'nın eve bir an gelip gittiğine ilişkin bir iz de yoktu hiçbir yerde. Dokunduğu eşyalar, kapı kulpları, şuraya buraya atılivermiş makaslar, kaşıklar, bir zamanlar Rüya'nın sigarasını bastırıldığı küllükler, bir zamanlar birlikte oturup yemek yedikleri yemek masası, bir zamanlar karşılıklı oturdukları boş ve acıklı koltuklar, evdeki her şey dayanılmaz kadar üzücü, dayanılmayacak kadar hüzünlüydü. Koşar adım kendini dışarı attı.

Sokaklarda uzun uzun yürüdü. Nişantaşı'nı Şişli'ye bağlayan ve çocukluklarında Site Sineması'na giderken Rüya ile birlikte hızlı hızlı heyecanla yürüdükleri kaldırımlarda çöp tenekelerini karıştıran köpeklerden başka hiçbir hareket yoktu. Bu köpekler üzerine kaç yazı yazmıştın? Ben kaç yazı yazacağım? Uzun bir yürüyüşten sonra caminin arkasokağından dolanarak Teşvikiye Meydanı'ndan döndü ve beklediği gibi adımları kendisini kırk beş dakika önce Celâl'in cesedinin yattığı köşeye doğru götürdü. Ama köşede kimsecikler yoktu. Cesetle birlikte polis arabaları, gazeteciler, kalabalık, hepsi çekip gitmişlerdi. Galip, dikiş makineleri sergilenen vitrinin önünde, mankenlerin arasından dışarı vuran neon lambasının ışığında, Celâl'in cesedinin uzandığı kaldırımda da hiçbir iz görmedi. Ölüyü örten gazeteler titizlikle toplanmış olmalıydı. Karakolun önünde bir polis, her zamanki gece nöbetini tutuyordu.

Şehrikalp Apartmanı'na girdiğinde, hiç alışık olmadığı bir yorgunluk hissetti. Geçmiş kararlılıkla taklit eden Celâl'in daire, Galip'e, yıllar süren serüvenlerden ve savaşlardan sonra bir askerin döndüğü evi kadar gözyaşartıcı, şaşırtıcı ve tanıdık

gözüktü. Ne kadar da uzak kalmıştı bu geçmişten! Oysa buradan çıkmalı altı saat bile olmamıştı. Geçmiş zaman uyku kadar çekiciydi. Suçsuz bir çocuk gibi, suçlu bir çocuk gibi, lambaların aydınlattığı köşe yazılarını, fotoğrafları, esrarı, Rüya'yı, aradığı şeyleri rüyalarında göreceğini düşünerek, rüyalarında suç işlemeyeceğini, suç işleyeceğini düşünerek Celâl'in yatağına yatıp uyudu.

Uyandığında şöyle düşündü: "Cumartesi sabahı." Oysa cumartesi öğlesiydi. Yazıhaneye, mahkemeye gidilmeyecek bir gün. Ayaklarına terliklerini geçirmeden yürüyüp kapının altından atılan *Milliyet*'i aldı: "Celâl Salık Öldürüldü." Haberi manşet üstünden vermişlerdi. Cescidin, üzerinc gazeteler örtülmeden önce çekilmiş bir fotoğrafını yayımlamışlardı. Bütün sayfayı olaya ayırmışlardı. Başbakan ve öteki ilgililer ve ünlülerden hemen demeçler almışlardı. Galip'in "Eve Dön" şifreli yazısını "son yazısı" diyerek bir çerçeve içine koymuşlardı. Celâl'in son zamanlarda çekilmiş hoş bir fotoğrafını basmışlardı. Ünlülere göre kurşunlar demokrasiye, düşünce özgürlüğüne, barışa ve bunun gibi her fırsatta hatırlanan birçok iyi şeye sıkılmıştı. Katili yakalamak için önlemler alınmıştı.

Kâğıt ve gazete kesikleriyle kaynaşan masaya oturmuş sigara içiyordu. Uzun süre pijamalarla masada oturup sigara içti. Kapının zili çaldığında bir saattir hep aynı sigarayı içtiği duygusuna kapıldı. Kamer Hanım'mış. Elinde anahtar, ansızın açılan kapıda gördüğü Galip'e bir hortlağa bakar gibi baktı önce, sonra içeri girip telefonun yanındaki koltuğa kendini zorlukla atıp ağlamaya başladı. Herkes, Galip de öldü sanmış. Herkes onları günlerdir merak ediyormuş. Sabah gazetelerde haberi okur okumaz Hâle Halalara gitmek için koşma evden çıkmış. Alâaddin'in dükkânının önünden geçerken içeride bir kalabalık görmüş. O zaman anlamış sabah dükkânda Rüya Hanım'ın ölüsünün bulunduğunu. Alâaddin sabah dükkânını açınca Rüya'nın bebekler arasında uyuyan cesediyle karşılaşmış.

Okuyucu, ey okuyucu, baştan beri anlatıcıyla kahramanları, köşe yazılarıyla olayların anlatıldığı sayfaları pek de başarılı olamadan da olsa, titizlikle birbirinden ayırmaya çalıştığım kitabının bu noktasında, yani senin de belki fark ettiğin onca iyi ni-

yetli çabadan sonra, izin ver de şu satırları dizgiciye yollamadan önce bir kere olsun araya gireyim. Hani kimi kitaplarda sayfalar vardır, yazarın hüneri yüzünden değil de, “sanki kendiliğinden” kurulmuş hikâyenin “sanki kendiliğinden” akışı yüzünden içimize öyle bir işlerler ki, bir türlü unutamayız onları. O sayfalar, aklımızda, kalbimizde –ne derseniz deyin işte– meslek erbabı yazarın kalemiyle harikalar yarattığı sayfalar olarak değil, kendi hayatımızdaki kimi cennet saatleri gibi, kimi cehennem saatleri gibi, her ikisi gibi ve daha çok her ikisi dışında, yıllarca hatırlayacağımız dokunaklı, içler acısı ve gözyaşartıcı bir anı gibi içimizde kalır. İşte, sonradan görme bir köşe yazarı değil de, meslek erbabı, hüner sahibi bir yazar olsaydım, şimdi “Rüya ile Galip” adlı eserimin akıllı ve duyarlı okuyucularına yıllarca eşlik edecek o sayfalarından birinde olduğumuzu güvenle düşünürdüm. Ama yeteneklerim ve yazdıklarım konusunda gerçekçi olduğum için, bu güven yok bende. Bu yüzden, hikâyemin bu sayfalarında okuyucuyu kendi anılarıyla baş başa bırakabilmek isterdim. Bunun için de yapılacak en iyi şey, dizgiciye bu sayfaları kara bir mürekkeple boyamasını önermek olacaktır. Hakkıyla yazamayacağım şeyleri siz hayal gücünüzle kurun diye. Hikâyemin kaldığım yerinde içine girdiğim kara düşün rengini vermek, ondan sonraki günlerde bir uykudagezer gibi olayların içinde gezinirken aklımın içindeki sessizliği size hep hatırlatmak için. Bundan sonraki sayfaları, kara sayfaları, bir uykudagezerin hatırladıkları olarak görün artık.

Kamer Hanım, Alâaddin’in dükkânından koşa koşa Hâle Halalara gitmiş. Orada herkes ağlıyor, Galip’i de ölü sanıyorlarmış. Kamer Hanım, onlara en sonunda Celâl’in sırrını vermiş: Celâl’in yıllardır, Galip’le Rüya’nın ise bir haftadır burada, Şehrikalp Apartmanı’nın en üst katındaki dairede saklandıklarını söylemiş. Herkes Rüya ile Galip’i de öldü sanmış gene. Daha sonra, Kamer Hanım buraya, Şehrikalp Apartmanı’na döndüğünde, İsmail Efendi, ona, “Çık git, yukarı bir bak!” demiş. Anahtarı alıp yukarı çıktığı zaman, kapıyı açmadan hemen önce tuhaf bir korkuya kapılmış Kamer Hanım, sonra bir inanca, Galip’in yaşadığı inancına. Galip’in sık sık gördüğü fıstıki yeşilden bir etek ve kirli bir önlük vardı üzerinde.

Daha sonra, üzerinde mor çiçeklerin açtığı aynı fıstıki yeşil kumaştan bir elbiseyi Hâle Hala'nın da giydiğini, evine gittiğinde Galip gördü. Bu bir rastlantı mıydı, yoksa dünyanın da hafıza bahçeleri gibi sihirli olduğunu hatırlatan otuz beş yıl önceden kalma bir zorunluluk mu? Annesine, babasına, Melih Amca'ya, Suzan Yenge'ye, kendisini gözyaşlarıyla dinleyen herkese, beş gün önce Rüya ile İzmir'den döndüklerini, bu beş gün boyunca kimi zaman geceleri de olmak üzere, vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu Celâl'le birlikte Şehrikalp Apartmanı'nda geçirdiklerini anlattı Galip: Celâl en üst katı yıllar önce satın almış, bunu herkesten saklamıştı. Kendisini tehdit eden birilerinden saklanıyordu.

Öğleden sonra, geç saatlerde Galip, aynı açıklamayı, ifadesini almak isteyen MİT görevlilerine ve savcıya da verirken, telefonda ki sesten de uzun uzun söz etti. Ama, "her şeyi biliriz biz" havasıyla kendisini dinleyen bu iki kişiyi kendi hikâyesine çekemedi. Rüyalarından çıkamayan ve o rüyalara kimseyi çekemeyen birinin çaresizliğini hissetti. Aklında uzun, derin bir sessizlik vardı.

Akşama doğru bir ara kendini Vasıf'ın odasında buldu. Belki de, evin, içinde ağılanılmayan tek odası olduğu için orada geçmiş zamanda kalmış mutlu bir aile hayatının bozulmamış izlerini gördü: Aile içinde "evlene evlene" soysuzlaşmış Japon balıkları, akvaryum içinde huzurla salınıyorlardı. Hâle Hala'nın kedisi Kömür, halının kenarına uzanmış, dalgın dalgın Vasıf'ı süzüyordu. Vasıf yatağının kenarına oturmuş, elindeki koca bir kâğıt yığınıncı inceliyordu. Kâğıtlar, başbakanın sade okuyucuya, yüzlerce kişinin gönderdiği başsağlığı telgraflarıydı. Vasıf'ın yüzünde, yatağın gene aynı köşesine Rüya ile Galip'in arasına oturup, birlikte eski gazete kesiklerine baktıkları zaman beliren o hayret ve oyun ifadesini gördü Galip. Hâle Hala'nın ve daha eskiden Babaanne'nin onlar için hazırladığı akşam yemeğinden önce, burada buluştukları zamanlarda gördüğü o soluk, güçsüz ışık vardı odada: Düşük voltajlı elektrikli çıplak ampulün, soluk ve eski eşyalarla duvar kâğıtlarının şaşmaz ve kesin bir bileşimle oluşturdukları bu uykulu ışık Galip'e, Rüya ile birlikte oldukları zamanlara ilişkin o hüznü, hiç geçmeyecek bir hastalık gibi üzerine sinen kederi hatırlattı. Bu hüznün ve kederi iyi bir hatıraydı şimdi. Galip, Vasıf'ı oturduğu yerden kaldırdı. Elektrikleri sön-

dürdü. Uyumadan önce ağlamak isteyen bir çocuk gibi, boşalan yatağa elbiseleriyle uzandı ve on iki saat uyudu.

Ertesi gün Teşvikiye Camii'nden kaldırılan cenazede, yazı işleri müdürüyle baş başa kaldığında Galip, Celâl'in daha yayımlanmamış kutular dolusu yazısı olduğunu, son haftalarda gazeteye pek az yeni yazı yollamasına rağmen durmadan çalıştığını, eski tasarılarını gerçekleştirdiğini, yarım kalmış bazı yazılarını tamamladığını, daha önceden hiç ele almadığı konularda bir oyun havasıyla çok yeni şeyler kaleme aldığını anlattı. Yazı işleri müdürü, tabii ki bu yazıları Celâl'in köşesinde yayımlamak istediğini söyledi. Galip'in, Celâl'in köşesinde yıllarca sürecektir yazarlık hayatı için yol böylece açılmış oldu. Kalabalık, Teşvikiye Camii'nden çıkıp cenaze arabasının beklediği Nişantaşı Meydanı'na doğru ilerlerken, Galip, dükkânının kapısından dalgın dalgın bakan Alâaddin'i gördü. Elinde bir gazete parçasına sarmak üzere olduğu küçük bir bebek vardı.

Galip, *Milliyet* gazetesine Celâl'in yeni yazılarını götürdüğü günün gecesinde, Rüya'yı ilk kez düşlerinde bu bebekle birlikte görmeye başladı. Celâl'in yazılarını bıraktıktan, aralarında yaşlı köşe yazarı Neşati de olmak üzere, dostlarının ve düşmanlarının üzüntü sözlerini ve cinayet üzerine düşüncelerini dinledikten sonra Celâl'in odasına çekilmiş, masanın üzerinde duran son beş günün gazetelerini okumaya başlamıştı. Eğilimlerine göre, köşe yazarlarının, cinayetin sorumluluğunu Ermenilerin, Türk mafyasının (Beyoğlu haydutları diye düzeltmek isterdi Galip, yeşil bir tükenmezle), komünistlerin, sigara kaçakçılarının, Rumların, İslamcılarının, ülkücülerin, Rusların, Nakşibendilerin üzerine attığı yazıların ve gözüyaşlı, aşırı övgülü anı parçacıklarının ve tarihimizdeki benzeri cinayetlerin anlatıldığı sütunların arasında genç bir gazetecinin, cinayetin nasıl işlendiğine ilişkin araştırma yazısı dikkatini çekti. Cenazeyle aynı günde *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmış yazı, kısıydı, açıktı, ama belagattan çok da uzak bir üslupla yazılmamış olduğu için, kahramanları adlarıyla değil, büyük harfle başlayan sıfatlarıyla anılmıştı:

Ünlü Köşe Yazarıyla kız kardeşi, cuma akşamı saat yedide, Köşe Yazarı'nın Nişantaşı'ndaki evinden çıkmışlar, Konak Sineması'na gitmişlerdi. *Eve Dönüş* adlı film saat dokuzu yirmi

beş geçe bitmiş, Köşe Yazarı'yla, genç bir avukatla evli kız kardeşi (burada Galip, hayatında ilk defa, bir parantezin içinde de olsa, bir gazetede kendi adına rastgeldi), sinemadan kalabalıkla birlikte çıkmışlardı. On gündür İstanbul'u etkisi altına alan kar dinmişti, ama hava soğuktu. Valikonağı Caddesi'ni geçtikten sonra, Emlak Caddesi'ne girmişler, oradan Teşvikiye Caddesi'ne çıkmışlardı. Tam karakolun önündelerken, saat dokuz otuz beşte, ölüm onları bulmuştu. Emekli ordu mensuplarında bulunan eski bir Kırıkkale tabancası bulunan katil, kurşunları büyük bir ihtimalle Köşe Yazarı'na nişanlamış, ama iki kardeşin üzerine sıkılmıştı. Belki silah tutukluk yaptığı için, sıkılan yalnızca beş kurşundan üçü Köşe Yazarı'na, biri kız kardeşine, biri de Teşvikiye Camii duvarına isabet etmişti. Kurşunlardan biri kalbine girdiği için, Köşe Yazarı hemen olay yerinde düşüp ölmüştü. Bir başka kurşun, ceketinin sol cebindeki mürekkepli kalemi parçalamış (bu rastlantısal simgeye bütün gazeteler heyecanla sarılmışlardı) böylece Köşe Yazarı'nın beyaz gömleği kandan çok yeşil mürekkebe bulanmıştı. Kız kardeşi ise sol ciğerinden ağır yaralı olarak yürümüş ve olay yerine karşı karakol kadar yakın olan bir tütüncü-gazeteci dükkânına girmişti. Çevrede "Alâaddin'in dükkânı" olarak bilinen bu dükkâna kız kardeşin ağır ağır yürüyerek yaklaşıp nasıl girdiğini, ağacın kökünü kendine siper eden Alâaddin'in onu nasıl göremediğini, gazeteci, önemli bir sahnenin filmini geri sardırıp yeniden yeniden seyreden bir dedektif gibi yeniden yeniden yazmıştı. Bu ağır gösterimde lacivert ışıklar altında oynanan bir bale sahnesinin havası vardı. Kız kardeş dükkâna ağır ağır giriyor, köşeye, oyuncak bebekler arasına devrilip düşüyordu. Sonra birden film hızlanıyor, saçmalaşıyordu: Kapamakta olduğu dükkânının önündeki kestane ağacına astığı gazeteleri indiren dükkâncı, silah seslerinden telaşa kapılmış, dükkânına giren kız kardeşi fark etmediği için de, kepengi hemen indirerek olay yerinden apar topar kaçarak evine koşmuştu.

Çevrede "Alâaddin'in dükkânı" diye bilinen tütüncünün lambalarının sabaha kadar yanmasına rağmen, içeride can çekişen genç kızı, çevrede incelemeler yapan polis de, başka herhangi bir kimse de fark etmemişti: Aynı şekilde, karşı kaldırımdaki

nöbetçi polisin değil müdahale etmek, vurulan bir ikinci kişi olduğunu fark bile edememesi ilgililerce tuhaf karşılanmıştı.

Katil bilinmeyen bir yöne kaçmıştı. Sabah ilgililere başvuran bir vatandaş, gece, olaydan az önce, Alâaddin'in dükkânından bir Milli Piyango bileti aldıktan sonra, olay yerine yakın bir yerde üzerinde tuhaf bir pelerin ve tarihi filmlere yakışır tuhaf bir kıyafetle ("Sanki Fatih Sultan Mehmet," demişti), korkunç görünüşlü karanlık bir gölgeyi gördüğünü, hatta gazetelerden olayı öğrenmeden önce, bunu karısına ve karısının kız kardeşine heyecanla anlattığını bildirmişti. Genç gazeteci, sabah, ölüsü bebekler arasında bulunan genç kız gibi bu ipucunun da ilgisizliğin ya da beceriksizliğin kurbanı olmamasını dileyerek yazısını hitirmişti.

O gece, Galip, rüyasında Rüya'yı, Alâaddin'in dükkânında satılan bebekler arasında gördü. Ölmemişti. Karanlığın içinde öbür bebeklerle birlikte hafif hafif nefes alıp vererek Galip'i bekliyor, ona göz kırpyordu, ama Galip dükkâna geç kalmıştı, gidemiyordu bir türlü oraya; yalnızca, uzaktan, Şehrikalp Apartmanı'nın penceresinden, Alâaddin'in dükkânından karlı kaldırıma vuran vitrin ışıklarını gözyaşlarıyla seyredebiliyordu.

Şubat başında güneşli bir sabah, babası Galip'e Şişli Tapu Dairesi'ne miras işleri yüzünden Melih Amca'nın yaptığı başvuruya cevap geldiğini, Celâl'in Nişantaşı'nın arka sokaklarında bir yerde, bir başka dairesi olduğunun anlaşıldığını söyledi.

Melih Amca'yla Galip'in yanlarına kambur bir çilingiri alarak gittikleri apartman dairesi, Nişantaşı'nın arkalarında, Galip'in her girişinde bir zamanlar zenginlerin niye bu kadar sefil yerlerde oturduğunu ya da bu kadar sefil yerlerde oturan kişilere o zamanlar neden zengin dendiğini düşündüğü parke taşı kaplı, çukur çukur kaldırımlı dar sokakların birinde, isten ve duman-dan cepheleri kararmış, boyları onulmaz bir hastanın derisi gibi yer yer dökülmüş o üç dört katlı binaların birinde, en üst kattaydı. Üzerinde hiçbir şey yazmayan kapının yorgun kilidini çilingir hiç zorlanmadan açıp gitti.

Arkada, içinde birer yatak olan daracık iki yatak odası vardı. Önde, sokağa bakan pencereden güneş alan ve ortasında kocaman bir yemek masası olan küçük bir salon gördüler; iki

yanında birer koltuk duran masanın üzerinde en son cinayetleri anlatan gazete kesikleri, fotoğraflar, sinema ve spor dergileri, Galip'in çocukluğundan kalma *Teksas*, *Tommiks* gibi resimli romanların yeni basımları, polisiye romanlar, kâğıt ve gazete yığınları duruyordu. Geniş bir bakır küllüğü tepeleme dolduran fıstık kabukları Rüya'nın bu masada oturduğunu hiç kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde Galip'e kanıtlıyordu.

Celâl'in odası olması gereken yerde hafıza ilacı Mnemonics paketleri, damar açan ilaçlar ve aspirin ve kibrit kutuları gördü Galip. Rüya'nın odasında, bir sandalyenin üzerinde gördükleriyse karısının evden giderken yanına pek de fazla bir şey almadığını hatırlattı: Makyaj malzemesinin bir kısmı, terlikleri, uğur getireceğine inandığı boş anahtarlığı ve arkası aynalı saç fırçası. Boş ve duvarları çıplak odadaki Thonet sandalyenin üzerinde duran bu nesnelere öyle bir baktı ki Galip, bir anda bir yanılısamanın büyüsünden sıyrılıp eşyaların kendisine işaret ettiği öbür anlamı, dünyanın içine gizlendiği o unutulmuş esrari kavrayıverdiğini hissetti. "Buraya birbirlerine hikâye anlatmaya gelmişlerdi," diye düşündü, merdivenleri çıktığı için hâlâ nefes nefese olan Melih Amca'nın yanına döndüğünde. Masanın ucundaki dosya kâğıtlarının duruş şekli, Celâl'in anlattığı hikâyeleri Rüya'nın yazmaya başladığını ve bu bir hafta boyunca, Celâl'in hep, şimdi Melih Amca'nın oturduğu soldaki koltukta, onu dinleyen Rüya'nın da boş olanında oturduğunu gösteriyordu. Daha sonra *Milliyet*'teki yazılarında yararlanacağı Celâl'in hikâyelerini Galip ceketinin cebine sokup, Melih Amca'nın pek de ısrar etmeden beklediği açıklamayı yaptı.

Celâl, uzun bir zaman önce ünlü İngiliz hekim Dr. Cole Ridge'in varlığını keşfettiği, ama ilacını bulamadığı korkunç bir hafıza hastalığına yakalanmıştı. Hastalığını herkesten gizlemek için bu dairelere saklanıyor, Rüya ile Galip'ten sürekli yardım istiyordu. Bu yüzden, bazı geceler Galip, bazı geceler Rüya burada kalır, geçmişini bulsun ve yeniden kursun diye Celâl'in hikâyelerini dinler, hatta yazarlardı da. Dışarıda kar yağarken Celâl onlara saatlerce bitip tükenmeyen hikâyelerini anlatırdı.

Melih Amca her şeyi çok iyi anlamış gibi, uzun bir süre sustu. Sonra ağladı. Bir sigara yaktı. Hafif bir nefes darlığı sıkıntısı

çekti. Celâl'in hep yanlış fikirlere kapıldığını söyledi. Şehrikalp Apartmanı'ndan atıldı, babası yeniden evlenince annesiyle kendisine kötü davranıldı diye bütün aileden intikam almak gibi tuhaf bir tutkuya kaptırmıştı kendini. Oysa babası, onu da en azından Rüya kadar sevmişti. Şimdi hiçbir evladı yoktu artık. Hayır; tek evladı Galip'ti şimdi.

Gözyaşları. Sessizlik. Yabancı bir evin iç sesleri. Galip, Melih Amca'ya, bir an önce köşedeki bakkaldan rakısını alıp eve dönmelerini söylemek istedi. Onun yerine, bir daha düşünmeyeceği ve soruları kendileri sormak isteyen okurların atarlarsa (bir paragraf) iyi edecekleri şu soruları sordu kendine:

Hangi hikâyeler, hangi anılar, hangi masallar, hafıza bahçesinde açan hangi çiçeklerdi ki onlar, tadına, kokusuna, keyfine iyice varabilmek için Celâl'le Rüya, Galip'i dışarda bırakma zorunluluğunu duymuşlardı? Galip hikâye anlatmayı bilmediği için mi? Onlar kadar renkli ve neşeli olmadığı için mi? Bazı hikâyeleri hiç anlayamadığı için mi? Aşırı hayranlığıyla neşelerini kaçırdığı için mi? Bulaşıcı bir hastalık gibi çevresine yaydığı iflah olmaz hüzünden kaçtıkları için mi?

Rüya'nın eski ve tozlu kaloriferin damlayan musluğu altına, evde yaptığı gibi plastik bir yoğurt kâsesi koyduğunu gördü Galip.

Rüya'nın dayanılmaz anılarına katlanamadığı, bütün eşyalar korkunç bir hüznün acılarıyla neredeyse yerlerinde kıpırdadığı için, Galip, yaz sonuna doğru, bir zamanlar Rüya'yla oturdukları kira dairesini boşaltıp Şehrikalp Apartmanı'ndaki Celâl'in dairesine yerleşti. Tıpkı, Rüya'nın cesedine hiç bakamadığı gibi, babasının tek tek sağa sola dağıttığı, kimilerini sattığı eşyaları da görmek istememişti hiç. Rüyalarında iyimserlikle inandığı gibi, Rüya'nın ilk evliliğinden çıkıp geldiği gibi bir gün bir yerlerden gene çıkıp geleceğine ve birlikte okurlarken yarıda kalmış bir kitaba devam eder gibi hayatlarına devam edebileceklerine ilişkin hiçbir hayal de göremiyordu artık. Sıcak yaz günleri hiç bitmeyecekmiş gibi uzamıştı.

Yaz sonunda bir askeri darbe oldu. Politika denen çirkefin çamuruna batmamış ihtiyatlı yurtseverlerden kurulu yeni hükümet geçmişte kalmış siyasal cinayetlerin suçlularını tek tek

bulacağını açıkladı. Bunun üzerine, sansür yüzünden yazacak siyasi haber bulamayan gazeteler, ölümünün birinci yıldönümünde, daha “Celâl Salik Cinayeti”nin bile çözülemediğini kibar ve uslu bir dilde hatırlattılar. Bir gazete, nedense Celâl’in yazdığı *Milliyet* değil de bir başkası, katilin bulunmasına yardımcı olacak ihbarcıya yüklüce bir para ödülü vereceğini açıkladı. Bu parayla bir kamyon, küçük bir un değirmeni ya da ömür boyu sağlam bir aylık gelir getirecek bir bakkal dükkânı satın alınabilirdi. “Celâl Salik Cinayeti”nin arkasındaki esrarı aydınlatacak hareket ve heyecan işte böyle başladı. Taşra şehirlerindeki sıkıyönetim komutanları da ölümsüzlük konusunda ellerine geçen bu son fırsatı kaçırmamak için kollarını sıvayıp işe dört elle sarılmışlardı.

Üslubumdan, olup bitenleri gene benim anlatmaya başladığımı anlamışsınızdır. O günlerde yeniden yapraklanan kestane ağaçlarıyla birlikte ben de kederli bir kişiden yavaş yavaş öfkeli bir kişiye doğru evriliyordum. Dönüşmekte olduğum o öfkeli kişinin ise, taşra muhabirlerinin “soruşturma gizli tutuluyor” kaydıyla İstanbul’a geçtikleri haberlere fazla kulak astığı yoktu. Bir hafta, daha önceden bütün bir otobüs dolusu futbolcu ve taraftar, girişindeki uçurumun diplerinde ezilip öldüğü için adını işittiği dağlık bir kasabada katilin yakalandığını okuyor, öbür hafta ise suçlu, kendisine bu işi yapması için çuval dolusu para veren komşu bir memleketin ufuklarına bir kıyı kasabasından özlem ve görev duygusuyla bakarken yakalanıyordu. Bu ilk haberler, ihbarcılığa bile cesaret edemeyen vatandaşları yüreklendirdiği, öbür meslektaşlarının başarılarına imrenen sıkıyönetim komutanlarını da çalışkanlığa teşvik ettiği için yaz başlarında bir “katil yakalandı” furyasıdır başladı. Emniyet görevlileri, “bilgime başvurmak”, “suçluyu teşhis ettirmek” için beni, işte o sıralarda, gece yarıları alıp şehrin içindeki merkeze götürmeye başladılar.

Gece sokağa çıkma yasağıyla birlikte, saat on ikiden sabaha kadar elektrik jeneratörü belediyenin parası yetmediği için durdurulan ve böylece kaçak kasapların ihtiyar atları hışımla katlettiği bir infaz havasının ve sessiz ve korkutucu bir karanlığın hüküm sürdüğü, dinine ve mezarlıklarına bağlı o küçük ve ücra kasabalarda olduğu gibi, bütün ülkenin hayatı da bıçakla

ortadan kesilivermiş gibi ak ve kara olarak ikiye bölünmüştü. Gece yarısından biraz sonra, en son köşe yazısını Celâl'e yaraşır bir ilham ve yaratıcılıkla kaleme aldığım çalışma masasının dumanları içinden ağır ağır kalkıp Şehrikalp Apartmanı'nın kapısına, bomboş kaldırıma iner, beni alıp yüksek duvarlarla çevrili bir şatoya benzeyen, Beşiktaş sırtlarındaki MİT binasına götürecek polis arabasını beklerdim. Şehir ne kadar boş, hareketsiz ve karanlıksa, şato da o kadar civcivli, hareketli ve şıkır şıkır aydınlık olurdu.

Bakışları hülyalı, gözlerinin altı mosmor, saç baş darmadağın, uykusuz kalmış delikanlıların fotoğraflarını gösterirlerdi. Kiminin gözleri, yıllarca önce babasıyla birlikte eve gelip küpe su doldururken içerideki eşyaları bakışlarının projektörleriyle hafızasına hemen kaydeden sakanın kara gözlü oğlunu hatırlatırdı; kimi birlikte gittiğimiz sinemalardan birinin “beş dakika ara”sında, Rüya buzlu penguenini tadını çıkara çıkara yerken, yanındaki amcasının oğluna hiç mi hiç aldırış etmeden ona yaklaşan sivilceli, pervasız “bir arkadaşın ağabeyinin arkadaşı”nı; kimi evle okul arasındaki çok iyi bilinen coğrafyanın tarihinde kalmış eski bir manifaturacı dükkânının yarı açık kapısından dağılan okul kalabalığına uykulu gözlerle bakan yaşıtımız bir tezgâhtarı hatırlatırdı; kimi de –en korkunçları da bunlardı işte– hiç kimseyi hatırlatmaz, hiçbir şeyi çağrıştırmazdı. Emniyet müdürlüklerinin boyasız, kirli ve kim bilir nelerle lekelenmiş duvarları önünde fotoğrafçıya poz vermek zorunda bırakılan bu boş ve boş olduğu kadar korkutucu yüzlere bakarken anılarımın sisleri içinde, belli belirsiz bir gölgeyi, kendini ne bütünüyle ele veren, ne de büsbütün belirsiz kalan bir ifadeyi tam seçer ya da tam seçemez gibi olduğumda, yani durakladığımda, başıma dikilen külyutmaz hafiyeler beni cesaretlendirir, fotoğraftaki hayaletimsi ifadenin kişiliği konusunda kışkırtıcı bilgiler verirlerdi: Sivas'ta, bir ülkücü kahvesinde ihbar üzerine yakalanmıştı bu delikanlı, daha önceden dört cinayeti vardı; bıyıkları daha tam kararmamış ötekisinin Enver Hoca'cı bir dergide Celâl'i boy hedefi gösteren uzun bir yazısı tefrika edilmişti; ceketinin düğmeleri kopuk olan Malatya'dan İstanbul'a yollanıyordu, bir öğretmendi, ama on beş yıl önce Celâl'in Mevlânâ üzerine yaz-

dığı bir yazısı üzerine, bu ulu din büyüğüne küfür etti diye, Celâl'in katledilmesi gerektiğini dokuz yaşındaki öğrencilerine ısrarla anlatmıştı; orta yaşlı, aile babası görünümlü ürkek kişi bir sarhoştu, Beyoğlu meyhanelerinin birinde ülkemizdeki bütün mikropların temizlenmesi gerektiği üzerine uzun bir nutuk atmış, yan masada oturan ve gazetenin vereceği ödüle akli takılmış bir başka vatandaş da bu mikroplar arasında Celâl'in adının da anıldığını söyleyerek Beyoğlu Komiserliği'ne ihbar etmişti onu. Galip Bey tanıyor muydu bu mahmur suratlı sarhoşu, rüyalarda kaybolup gitmiş bu bezginleri, öfkelileri, mutsuzları tanıyor muydu; resimleri bir bir önüne konan şu hülyalı ve suçlu yüzlerden herhangi birini son zamanlarda ya da son yıllarda Celâl'in yanında görmüş müydü Galip Bey?

Yaz ortalarında, yeni çıkan beş bin liralıkların üzerinde Mevlânâ'nın resmedildiğini gördüğüm günlerde gazetelerde "Fatih Mehmet Üçüncü" adlı emekli bir albayın ölüm ilanını da okudum. Aynı sıcak temmuz günlerinde zorunlu gece ziyaretleri daha sıklaşmaya, önüme konan fotoğraflar daha çoğalmaya başladı. Bana gösterilen fotoğraflarda, Celâl'in alçakgönüllü koleksiyonunda gördüklerimden daha hüznü, daha kederli, daha korkunç ve daha inanılmaz yüzler gördüm: Bisiklet tamircileri, arkeoloji öğrencileri, overlokçular, benzinci pompacıları, bakkal çıraqları, Yeşilçam figüranları, kahvehane sahipleri, dini risale yazarları, otobüs biletçileri, park bekçileri, pavyon kabadayıları, genç muhasebeciler, ansiklopedi satıcıları... Hepsi işkenceden geçirilmiş, az ya da çok dövülüp hırpalanmıştı, hepsi belleklerinin derinliklerinde yatan ama yattığını unuttukları, unuttukları için de hiç aramadıkları o kaybolmuş esrarı, o gizli bilgiyi unutmak, dipsiz bir kuyudan bir daha hiç geri dönmeyecek şekilde unutarak kaybetmek ister gibi, yüzlerindeki kederi ve korkuyu örten bir "ben burada değilim" ifadesiyle, bir "zaten ben bir başka kişiyim" ifadesiyle fotoğraf makinesine bakmışlardı.

Artık bana (ve okuyucularıma) çoktan sonuçlanmış gözüken eski bir oyunda hangi taşın yerine konmuş olduğuna, hiç de farkına varmadan, çok önceden öngörülmüş hangi hamleleri yaptığımı yeniden dönmek istemediğim için, fotoğraflardaki yüzlerde gördüğüm harflerden söz etmeyecektim hiç. Ama şa-

todaki (“kale” demem daha mı yerinde olurdu acaba?) bitip tükenmeyen gecelerin birinde, bana gösterilen bütün yüzleri aynı kararlılıkla geri çevirdiğimde, sonraları kurmay albay olduğunu öğreneceğim bir MİT görevlisi, “Harfleri,” diye sordu bana, “harfleri de göremiyor musunuz hiç?” Profesyonel bir olgunlukla ekledi: “İnsanın bu ülkede kendisi olmasının ne kadar zor olduğunu biz de biliyoruz. Ama siz de bize biraz yardım etseniz.”

Bir gece, Anadolu’daki tarikat kalıntılarında Mehdi inancının nasıl hâlâ sürdüğünü, istihbarat çalışmalarının sonuçlarını değil de kendi karanlık ve tatsız çocukluk anılarını anlatır gibi dillendiren tumbul bir yarbayın çıkarsamalarını dinlemiştim: Gizli Anadolu yolculuklarında Celâl, bu “irticai kalıntılar”la ilişki kurmaya çalışmış, Konya’nın kenar mahallelerindeki bir araba tamircisinde ya da Sivas’ta bir yorgancının evinde birtakım uykudagezerlerle buluşmayı başarmış, kıyamet gününün işaretlerini yazılarına koyacağını, ama beklemeleri gerektiğini söylemişti onlara. Tepegözlerden, suları çekilmiş Boğaz’dan, kılık değiştiren paşalardan, padişahlardan söz ettiği yazılar işte bu işaretlerle kaynaşıyordu.

Bu işaretleri en sonunda çözebildiğini açıklayan çalışkan memurlardan biri, Celâl’in “Öpüş” başlıklı yazısının paragraf başlarındaki harflerle kurulacak akrostişlerin muammayı çözeceğini bütün ciddiyetiyle söylediğinde, “Biliyordum,” demek gelirdi içimden. Humeyni’nin kendi mücadele ve hayatını anlattığı kitabının adının *Keşfü’l-Esrar* olmasındaki anlamı ve adamın Bursa’da sürgün yıllarında şehrin karanlık sokaklarında çekilmiş fotoğraflarını bana gösterdiklerinde de neyi işaret etmek istediklerini gayet iyi anlayarak, “Biliyorum,” demek isterdim. Ben de, onlar gibi, Celâl’in Mevlânâ yazılarının arkasındaki kayıp kişiyi ve kayıp esrarı biliyordum. Celâl’in kayıp bir esrarı “tesis etmek” için, onların deyişiyle “vidaları gevşediği” ya da hafızasını kaybettiği için kendini öldürtecek birini aradığını güle eğlene söylediklerinde ya da Celâl’in karaağaçtan dolabının derinliklerinde bulduğum fotoğraflardaki o kayıp ifadeli, hüzünlü, kederli kişilerden birine çok benzeyen bir yüzle önüme konmuş fotoğraflardan birinde karşılaştığımda da gene, “Biliyordum,”

demek gelirdi içimden. Boğaz sularının çekilmesi üzerine yazdığı yazıda çağırdığı sevgililerinin, bir öpüşme hayaliyle yazdığı yazıda seslendiği hayali karısının, uyku öncesi düşleri içerisinde karşılaştığı kahramanların da kim olduklarını bildiğimi söylemek isterdim. Celâl'in, yazılarının birinde sözünü ettiği, sinema gişesindeki soluk yüzlü Rum kızına vurularak deliren bilet karaborsacısının, aslında kendilerine bağlı bir sivil polis olduğunu alayla hatırlattıklarında ve gecenin geç saatlerinde, aramızdaki sihirli ayna yüzünden, biz onu görebildiğimiz, ama o bizi göremediği için daha da huzursuzlaşan sanığın dayaktan, işkenceden ve uykusuzluktan bütünlüğünü, sırlarını ve anlamını kaybetmiş yüzüne uzun uzun baktıktan sonra, onu da tanıyamadığımı söyleyince ben, aslında, Celâl'in yüzler ve haritalar üzerine yazdıklarının "sıradan bir numara" olduğunu, bu ucuz yöntemle kendisinden bir sır, bir emanet, bir ortaklık işareti bekleyen okurlarını aldatıp mutlu ettiğini bana açıkladıklarında, söylediklerine inanmamama rağmen gene "Biliyordum," demek gelirdi içimden.

Belki de, bildiğimi ya da bilmediğimi onlar da biliyorlardı da, bir an önce işlerini bitirmek istedikleri, yalnız benim değil, bütün gazete okurlarının, bütün vatandaşların akıllarının bir köşesinde kıpırdanan kuşkuyu büyüüp filizlenmeden kurutmak istedikleri için, hayatlarımızın kara zifti ve boz tortusuyla örtülmüş esrarı, Celâl'in kayıp ve kara esrarını bizler keşfetmeden önce öldürmek istiyorlardı.

Bazan, hikâyenin yeterince uzadığına inanan külyutmaz hafiyelerden biri, ilk defa karşılaştığım kararlı bir paşa ya da aylar önce tanıştığım sıska bir savcı, bütün ipuçlarının, ayrıntıların bilinmeyen anlamını bir sihirbaz kolaylığıyla roman okurları için tek tek çözen o hiç de inandırıcı olmayan dedektif gibi, dört başı mamur bir hikâye anlatmaya girişirdi. Rüya'nın okuduğu romanların son sayfalarını hatırlatan bu sahne gelişirken, tıpkı bir okul "tartışması"nda jüri üyeliği yapan öğretmenler gibi, parlak öğrencinin incilerini sabır ve gururla dinleyen öteki görevliler, önlerindeki Devlet Malzeme Ofisi başlıklı kâğıtlara notlar alırlardı: Katil, toplumumuzu "destabilize" etmek isteyen dış güçlerin yolladığı bir piyundu; sırlarının alay konusu edildiğini

gören Bektaşî-Nakşibendiler ve aruz vezniyle akrostişli şiirler yazan bazı şairlerle modern ozanlar, yani gönüllü Hurufiler, bizi kargaşaya, bir çeşit kıyamete doğru iten bu kumpasta farkında olmadan dış güçlerin temsilciliğini üstlenmişlerdi. Hayır, hiçbir politik yanı yoktu bu cinayetin: Öldürülen gazetecinin, yıllardır, modası geçmiş bir havayla, kimsenin okuyamayacağı bir uzunluk ve üslupla kendi kafasına takılan politika dışı saçmalıkları kaleme aldığını hatırlamak yeterdi bunu anlamak için. Katil, kendisi hakkında Celâl'in yazdığı abartılı efsaneleri alay sanan ünlü bir Beyoğlu haydutunun ya kendisi ya da onun tuttuğu kiralık bir silahşördü. Sırf şan olsun diye cinayeti üstlenerek kendi kendilerini ihbar eden üniversite öğrencilerinin itiraflarının işkenceyle geri aldırıldığı ya da camiden getirilen günahsızların itirafa zorlandığı gecelerin birinde, çocukluğunu bir Mîlî paşasıyla eski İstanbul'un aynı arka bahçelerinde ve cumbalı sokaklarında geçirmiş takma dişli bir Divan Edebiyatı profesörü, Hurufilik ve eski kelime oyun ve sanatları üzerine yaptığı ve şakalarla kesilen sıkıcı bir açıklamadan sonra, benim gönülsüzce anlattığım hikâyemi de dinlemiş ve kenar mahalle falcıları gibi kurum kurum kurumlularak olayların Şeyh Galip'in *Hüs'n ü Aşk*'ına da pek zorlanmadan pekâlâ oturtulabileceğini bile söylemişti. Ödül heyecanıyla gazetelere ve emniyet teşkilatına yazılan ihbar mektupları o sırada şatodaki iki kişilik bir kurul tarafından inceleniyordu: Profesörün, iki yüz yıl önceki şiir sorunlarına dikkat çeken edebi buluşunu dikkate almadılar.

Katilin ihbar edilen bir berber olduğuna o sıralarda karar verdiler. Altmış yaşlarında, ince ve küçücük adamı bana gösterdikten ve gene teşhis edemediğimi anladıktan sonra şatodaki çılgın ölüm, hayat, esrar ve iktidar şenliklerine beni bir daha çağırmadılar hiç. Suçunu önce inkâr eden, sonra itiraf eden, sonra gene inkâr ve gene itiraf eden berberin hikâyesini gazeteler bir hafta sonra ayrıntılarıyla yayımladılar. Celâl Salik, yıllar önce ilk olarak "Kendim Olmalıyım" başlıklı bir yazısında söz etmişti bu adamdan: O yazıda, ve sonraki başka yazılarında, berberin gazeteye gelip kendisine Doğu ile ilgili, bizimle ve varoluşumuzla ilgili derin bir esrarı aydınlatacak sorular sorduğunu, kendisinin de bu sorulara birer şakayla karşılık verdiğini yazmıştı. Berber,

birer hakaret olarak kabul ettiği ve başkalarının da tanık olduğu bu şakaların önce bir yazıda hatırlatıldığını, birkaç kere yeniden ele alındığını öfkeyle görmüştü. Yirmi üç yıl sonra ise ilk yazının gene aynı başlıkla yeniden yayımlanarak, kendisine aynı hakaretin yeniden edildiğini gören berber, çevresindeki bazı odakların kışkırtmasıyla köşe yazarından intikam almaya karar vermişti. Polislerden ve gazetelerden öğrendiği dille, işini “bireysel terörizm” olarak niteleyen berberin, varlığını inkâr ettiği kışkırtıcı odakların kimler olduğu ise hiç anlaşılamadı. Gazetelerde adamın anlamdan ve üzerindeki harflerden arınmış yorgun ve hırpalanmış yüzünün fotoğraflarının yayımlanmasının üzerinden çok geçmeden, ibret olsun diye hızlandırılmış bir davanın ibret olsun diye hemen onaylanan kararı gereği, bir sabah, İstanbul’un sokaklarında yalnızca sıkıyönetim yasağına aldırmayan kederli köpek sürülerinin gezindiği bir saatte, berberi astılar.

O günlerde bir yandan Kafdağı hakkında hatırlayabildiğim ve bulabildiğim hikâyeler üzerinde çalışıyor, bir yandan da “olayları” aydınlatmak için avukatlık yazıhanemde beni ziyaret edenlerin kuramlarını bir uyku sonrası mahmurluğuyla dinliyor, kimseye de pek yardım edemiyordum. Yazılarından Celâl’in Deccal olduğunu çıkaran ve kendisi bu sonucu çıkarıyorsa katilin de çıkardığını ve böylece Celâl’i öldürerek kendisini Mehdi’nin, yani O’nun yerine koyduğunu uzun uzun anlatıp, cellat hikâyeleriyle kaynaşan gazete kesiklerindeki harfleri gösteren tutkulu imam hatip lisesi öğrencisini de böyle dinledim, Celâl’e tarihi kıyafetler dikip sattığını anlatan Nişantaşı’ndaki terziyi de. Terzinin, Rüya’nın kayıplara karıştığı karlı gece, dükkânında çalışırken gördüğüm terzi olduğunu bile yıllar önce gördüğü bir filmi hayal meyal hatırlayan biri gibi zorlukla hatırladım. Aynı tepkiyi, MİT arşivinin zenginlikleri hakkında bilgilenmek ve gerçek Mehmet Yılmaz’ın en sonunda yakalanıp suçsuz öğrencinin salıverildiğini bana müjdelemek isteyen Saim’e de gösterdim. Saim, cinayet nedeni olarak gösterilen yazının başlığına dikkati çekerek “Kendim Olmalıyım” sözü üzerine akıl yürütürken, ben kendim olmaktan o kadar uzaklaşmışım ki, bu kara kitaptan da, Galip’ten de uzaklaşıyordum sanki.

Bir dönem kendimi yalnızca avukatlığa ve davalarıma verdim. Bir dönem ise, işlerimi gevşettim, eski arkadaşlarımı aradım, yeni tanıştığım kişilerle lokantalara, meyhanelere gittim. Bazan İstanbul'un üzerindeki bulutların inanılmayacak bir sarıya ya da külrengine döndüğünü fark ediyor, bazan da şehrin üzerindeki göğün o her zamanki bildik tanıdık gök olduğuna inandırmaya çalışıyordum kendimi. Gece yaraları, Celâl'in o haftaki yazılarından ikisini üçünü, tıpkı verimli dönemlerinde Celâl'in yaptığı gibi bir çırpıda rahat rahat yazdıktan sonra, masadan kalkar, telefonun yanındaki koltuğa oturup bacaklarımı sehpaye uzatır ve çevremdeki eşyaların ağır ağır başka bir dünyanın, başka bir âlemin eşyalarına ve işaretlerine dönüşmesini beklerdim. O zaman hafızamın derinliklerindeki bir yerden, bir anının bir gölge gibi kıpırdandığını, hafıza bahçesinin bir başka bahçeye açılan, oradan bir ikinci, üçüncü bahçelere açılan kapılarından geçerek gölgenin ilerlediğini ve bu tanıdık bildik süreç boyunca sanki kendi kişiliğimin kapılarının da açılıp kapanarak, kendimin de o gölgeyle buluşacak, o gölgeyle mutlu olabilecek bir başka kişiye doğru değiştiğini hissedeyim, sonra o başka kişinin sesiyle konuşmak üzereyken yakalardım kendimi.

Rüya'nın anılarıyla hazırlıksız bir zamanda karşılaşmamak için hayatımı, pek de sıkı olmasa da, bir denetim altında tutuyor, beklenmedik bir zaman ya da yerde üzerime çökmesinden korktuğum hüzünden dikkatle kaçınıyordum. Haftada iki üç kere akşamları Hâle Halalara gittiğimde, yemekten sonra, Vasıf ile birlikte Japon balıklarına yem verir, ama onunla birlikte yatağının kenarına oturup göstereceği gazete kesiklerine bakmazdım hiç. (Gene de, Celâl'in resmi yerine Edward G. Robinson'un-kinin basıldığı gazetenin kesiğiyle böyle karşılaştım ve ikisinin çok uzak akrabalar gibi az da olsa birbirlerine benzediklerini böyle keşfettim.) Vakit geç olduğunda sanki hasta yatağında yatan Rüya beni evde bekliyormuş gibi daha da gecikmeden eve dönmemi babam ya da Suzan Yenge bana söylediğinde, "Evet," derdim onlara, "sokağa çıkma saati başlamadan bir an önce ben gideyim."

Ama Alâaddin'in dükkânının önünden geçen ve bizim Rüya ile her zaman yürüdüğümüz sokaklardan değil, eski evimize de,

Şehrikalp Apartmanı'na da yolu büsbütün uzatan arka sokaklardan yürür, Celâl ile Rüya'nın Konak Sineması'ndan çıktuktan sonra yürüdükleri sokaklara girmemek için yolumu gene değiştirir, böylece, İstanbul'un tuhaf ve karanlık ara sokakları, lambaları, harfleri, bilmediğim duvarları, kör gözlü korkunç yüzlü apartmanları, çekilmiş karanlık perdeleri, cami avluları arasında bulurdum kendimi. Bütün bu karanlık ve ölü işaretler arasında yürümek beni öylesine başka biri yapardı ki, sokağa çıkma yaşağının başlamasından az sonra Şehrikalp Apartmanı'nın kaldırımına vardığımda, en üst katın balkon demirlerine hâlâ asılı duran bez parçasını gördüğümde, bunu Rüya'nın beni evde beklediğinin bir işareti olarak okurdum kolaylıkla.

Boş ve karanlık sokaklarda yürüdükten sonra, Rüya'nın benim için astığı işareti balkon demirinde görünce, evliliğimizin üçüncü yılında, karlı bir gece yarısı, yıllardır ahbablık eden anlayışlı iki dost gibi, birbirimizi iğnelemeden ve sohbeti Rüya'nın ilgisizliğinin dipsiz kuyusuna hiç düşürmeden ve birden aramızda bir ruh gibi beliriveren o derin sessizliğin yaklaştığını da hiç hissetmeden uzun uzun konuştuklarımızı hatırlardım. Benim konuyu açmamla, Rüya'nın da kendi hayal gücünden aldığı bir tatla yetmiş üç yaşında birlikte geçireceğimiz bir günü hayal etmiştik.

Yetmiş üç yaşındayken, bir kış günü, birlikte Beyoğlu'na çıkacaktık. Biriktirdiğimiz paralarla kendimize karşılıklı birer hediye alacaktık: Bir kazak ya da bir çift eldiven. Üzerimizde, sevip alıştığımız ve bizim kokumuzla kokan eski ve ağır paltolarımız olacaktı. Bir şey aramadan, konuşa konuşa ve boş boş vitrinlere bakacaktık. Nefretle küfür ederek, her şeyin değişmesinden yakınacak, eski elbiselerin, eski vitrinlerin ve eski insanların daha iyi ve güzel olduğundan dem vuracaktık. Bunları yaparken, gelecekte bir şey bekleyemeyecek kadar ihtiyar olduğumuz için böyle davrandığımızı bilecektik; ama gene de böyle davranacaktık. Nasıl tartıldığına, nasıl paketlenmesine dikkatle bakarak bir kilo kestaneşekeri alacaktık. Sonra Beyoğlu'nun arka sokaklarında bir yerde, daha önceden hiç görmediğimiz bir eski kitapçı bulacak ve şaşkınlık ve sevinçle birbirimizi kutlayacaktık. İçeride, Rüya'nın hiç okumadığı ya da okuduğunu unuttuğu ucuz

polisiye romanlar olacaktı. Biz romanları seçip eşelenirken, kitap yığınları arasında gezen yaşlı bir kedi hırıldayacak, anlayışlı kitapçı kadın da bize gülümseyecekti. Ellerimizde ucuza aldığımız için bizi sevindiren kitap paketleri, Rüya'nın en azından iki aylık polisiye roman ihtiyacını karşılamanın sevinciyle oradan çıkıp girdiğimiz muhallebicide çaylarımızı içerken, aramızda küçük bir kavga çıkacaktı. Yetmiş üç yaşına geldiğimiz için, bizim gibi bütün insanların başına geldiği gibi, yetmiş üç yaşına gelip bütün hayatımızı boşa geçirdiğimizi bildiğimiz için kavga edecektik. Eve dönünce paketleri açacak, elbiselerimizi hiç çekinmeden çıkaracak ve kasları zayıflamış beyaz ve yaşlı gövdelerimizle bol kestaneşekerli ve şuruplu uzun bir sevişmeye verecektik kendimizi. Yaşlı ve yorgun gövdelerimizin soluk rengi, altmış yedi yıl önce ilk tanıştığımız zamanlardaki çocuk tenlerimizin yarı saydam krem aklığında olacaktı. Hayal gücü her zaman benimkinden parlak olan Rüya, çılgın sevişmenin ortasında durup sigara içip ağlayacağımızı da söylemişti. Konuyu ben açmıştım, çünkü yetmiş üç yaşında artık başka hayatları özlemeyecek bir hale geldiğinde Rüya'nın beni seveceğini biliyordum. İstanbul ise, okuyucularımın fark ettiği gibi, aynı sefaletiyle yaşayacaktı.

Bazan Celâl'in eski kutuları içinde ya da yazıhanemdeki eşyaların arasında ya da Hâle Hala'nın evinde, bir odada, tuhaf bir şekilde gözümden kaçtığı için atılmamış eski bir eşyasına rastlıyorum hâlâ. İlk tanıştığımızda üzerinde gördüğüm çiçekli elbisenin mor düğmesi; bin dokuz yüz altmışlı yıllarda Avrupa dergilerindeki becerikli ve sağlıklı kadınların yüzlerinde görünmeye başlayan ve aynı yıllarda Rüya'nın altı ay takip sonra attığı üst kenarları çekik "modern" gözlükler; birini saçlarına iki eliyle yerleştirirken öbürünü dudaklarının kenarında tuttuğu küçük, kara firketeler; yıllarca kayıp diye hüzünlendiği ve içine dikiş iğneleriyle ipliklerini koyduğu tahta vakvağın kuyruktan kapağı; Melih Amca'nın avukatlık dosyaları arasında kalmış ve bir ansiklopediden kopya edilerek hazırlanmış, Kafdağı'nda yaşayan efsanevi Simurg kuşuna ve onu arayanların serüvenlerine ilişkin edebiyat ödevi; Suzan Yenge'nin saç fırçasına takılı kalmış saç telleri; bana yazılıp verilmiş bir sipariş listesi (lakerda, Beyaz Perde dergisi, çakmak için gaz, fındıklı Bonibon çikolatası);

Dede'yle birlikte yapılmış bir ağaç resmi; alfabedeki at; on dokuz yıl önce kiralık bir bisiklete binerken ayaklarında gördüğüm yeşil çorapların teki.

Bu nesnelerden birini Nişantaşı sokaklarındaki, apartman önlerindeki çöp tenekelerinden birine usulca, saygıyla, titizlikle bırakıp kaçmadan önce, onları birkaç gün, bazan birkaç hafta, hatta –peki peki– bir iki ay kirli ceplerimde taşır, onlardan acıyla uzaklaştıktan sonra bile, tıpkı apartman karanlığından geri dönen eşyalar gibi, bir gün anılarımla birlikte bu hüznün eşyalarının da bana tek tek geri geleceklerini düşlerdim.

Bugün Rüya'dan bana kalanlar ise yalnızca yazılar; bu kara, kapkara, karanlık sayfalar. Bazan bu sayfalardaki hikâyelerden birini, sözelimi celladın hikâyesini ya da Rüya ile Galip adlı masalı Celâl'in ağzından ilk duyduğumuz karlı kış gecesini hatırladığımda, insanın kendisi olabilmesinin tek yolunun bir başkası olması ya da bir başkasının hikâyelerinde kaybolması yolundaki bir başka hikâyeyi hatırlıyor, kara bir kitapta yan yana getirmek istediğim bu hikâyeler de bana, tıpkı bizim birbirlerine açılan aşk hikâyelerimiz ve belleklerimiz gibi, bir üçüncü, bir dördüncü masalı, İstanbul'un sokaklarında kaybolunca başka biri olan âşığın hikâyesiyle, yüzündeki kayıp anlamı ve esrarı arayan adamın hikâyesini heyecanla hatırlatıyor ve böylece eski, çok eski, çok çok eski hikâyeleri yeniden kaleme almaktan ibaret yeni işime daha bir şevkle sarılıp kara kitabımın sonuna geliyorum. O sonda, Galip gazeteye yetiştirmesi gereken ve aslında kimse-nin de artık pek aldırış etmediği Celâl'in son yazısını yazıyor. Sonra, sabaha doğru acıyla Rüya'yı hatırlıyor ve masadan kalkıp uyanmakta olan şehrin karanlığına bakıyor. Rüya'yı hatırlıyor ve masamdan kalkıp şehrin karanlığına bakıyorum. Rüya'yı hatırlıyor ve İstanbul'un karanlığına bakıyoruz ve gece yarıl-arı, uykuyla uyanıklık arasında mavi damalı yorganın üzerinde Rüya'nın izine rastladığımı sandığım zaman kapıldığım keder ve heyecana kapılıyoruz. Çünkü hiçbir şey hayat kadar şaşırtıcı olamaz. Yazı hariç. Yazı hariç. Evet tabii, tek teselli yazı hariç.

EPIGRAFLAR

Sayfa 5 “Muhyiddin Arabi” maddesi: *İslam Ansiklopedisi*, Ahmet Ateş.

Birinci Kısım

1. Bölüm: *Genç Gazeteciye Nasihatlar*, M. Balamir.
2. Bölüm: *Kitap-al Zulmet, Obscuri Libri*'den (Bottfolio)
Arapçaya çeviren: İbni Zerhâni.
3. Bölüm: *Malte Laurids Brigge'nin Notları*, R.M. Rilke,
çeviren: Behçet Necatigil.
4. Bölüm: *Mazeret ve İstihza*, Biron Paşa.
5. Bölüm: *Albertine Disparue*, Marcel Proust. *Kara Kitap* için çev.

Hür Yümer.

6. Bölüm: *Divina Commedia*, Dante.
7. Bölüm: *Through the Looking-Glass*, Lewis Carroll.
8. Bölüm: *Yahya Kemal'le Sohbetler*, Sermet Sami Uysal.
9. Bölüm: *Hüsn ü Aşk*, Şeyh Galip.
10. Bölüm: *Ahmet Mithat Efendi maddesi*, *İstanbul Ansiklopedisi*.
Vakanüvis Abdurrahman Şeref.
11. Bölüm: *Milliyet gazetesi*, 7 Haziran 1952, R.C. Ulunay.
12. Bölüm: *Biographia Literaria*, S.T. Coleridge.
13. Bölüm: *Vesikalı Yarım*, Lütü Akad.
14. Bölüm: *Mektuplar*, Dostoyevski.
15. Bölüm: *Mesnevi*, Mevlânâ.
16. Bölüm: *Talented Mr. Ripley*, Patricia Highsmith.
17. Bölüm: *Muharrir, Şair, Edip*, Ahmet Rasim.
18. Bölüm: *The House of the Seven Gables*, Nathaniel Hawthorne.
19. Bölüm: *Alice in Wonderland*, Lewis Carroll.

İkinci Kısım

1. Bölüm: *Madame Bovary*, G. Flaubert.
2. Bölüm: *Aurélia*, Gérard de Nerval.
3. Bölüm: *Divan-ı Şems-i Tebrizi*, Mevlânâ.
4. Bölüm: *Essays On His Own Times*, S.T. Coleridge.
5. Bölüm: *Through the Looking-Glass*, Lewis Carroll.
6. Bölüm: *Nemide*, Halit Ziya Uşaklıgil.
7. Bölüm: *Mantıku't-Tayr*, Feridüddin Attar.
8. Bölüm: *Binbir Gece Masalları*.

9. Bölüm: *Divan*, Niyazi-i Mısri.
10. Bölüm: “Üslub” maddesi, *Edebiyat Lügatı*, Tahirü'l-Mevlevi.
11. Bölüm: *The Deluge At Norderney*, Isak Dinesen.
12. Bölüm: *Hüsn ü Aşk*, Şeyh Galip.
13. Bölüm: *Vesiletün Necat*, Süleyman Çelebi.
14. Bölüm: *Hüsn ü Aşk*, Şeyh Galip.
15. Bölüm: *Confessions of an English Opium-Eater*, De Quincey.
16. Bölüm: *Eşkâl-i Zaman*, Ahmet Rasim.
17. Bölüm: *Shadow-A Parable*, E.A. Poe.

SONSÖZ

Romanın Yazılış Hikâyesi

Kara Kitap'ı 1990 Mart'ında otuz sekiz yaşımdayken yayımladım. Bu kitap, edebiyattan başka hiçbir şey ile meşgul olmadığım yoğun bir çalışma ve hayal kurma döneminin ürünüdür. Kitabı bitirirken pek çok bakımdan kahramanım Galip gibi hissediyordum kendimi. Yorgundum ama romanımın tuhaf, acayip, değişik olduğundan emindim.

Üç yıllık bir çalışmadan sonra, 1988 Kasım'ında kitabı kısa bir süre içerisinde bitirmek üzere Erenköy'de yeni yapılan on yedi katlı bir apartmanın tepesinde boş bir daireye kapanmış, hiç durmadan yazıyordum. Karım Amerika'daydı; telefonumu bilen, arayan yoktu. İyice yalnızdım ve bundan çoğu zaman şikâyetçi değildim. Zaten az olan arkadaşlarım; dergi, gazete yazısı ya da benzeri şeyler isteyecek editörler; yani kitabımdan ve Galip'in maceralarından beni alıkoyacak her şey uzaklardaydı. Aynı büyük apartmanda oturan ve bana bazan şefkatle akşam yemeği veren iki uzak hısım-arkadaş (Ömer ve Sibel) dışında kimseyi görmüyordum ve bir kitabın içine saplantıyla girip bütün dünyayı mutlulukla unuttuğum zamanlarda olduğu gibi, kimseyi görmemekten de çok memnundum.

Ama kapandığım köşede de kitabı bitiremiyordum bir türlü. *Kara Kitap*'ı beş yıla yakın bir zamanda, çok uğraşarak, iyi yazmak için kendimi her zamanki gibi zorlayarak yazdım.

Erenköy'deki boş ve ücra bir binanın bir köşesinde romanı yazdıkça kitabın sonunun hiç gelmemesi, yazma ve yalnızlık zevkinin yanında beni, tuhaf bir mutsuzluk ve korku duygusuyla, yavaş yavaş kahramanım Galip'e benzetmeye başladı. İstanbul'da karısını aradıkça bulamayan, bu arada da hiç hesapta olmayan başka şeylerle karşılaşan, bu harikalardan, yeraltı tünellerinden, Türkân Şoray ve benzerlerinden ya da okuduğu bütün o köşe yazılarından içindeki kayıp ve mutsuzluk duygusu yüzünden bütünüyle zevk alamayan Galip gibi ben de, yazdıkça ve genişledikçe beni mutlu eden kitabın zevklerini içimde derinlemesine hissediyordum. Ama romanımı bir zafer duygusuyla sonuçlandıramıyordum bir türlü.

Bir süre sonra yazı yazdığım yerde tıpkı Galip gibi yapayalnız bulmuştum kendimi. Günlük tıraş olmayı bırakmış, üstüme çekidüzen vermez olmuştum. Bir akşam ayağымda eskimiş, delinmiş lastik ayakkabılar, kafamda bir kasket, üzerimde düğmeleri kopmuş bir yağmurluk, elimde berbat bir plastik torba, Erenköy'ün arka sokaklarında hayalet gibi yürüdüğümü hatırlıyorum. Evlerin birinci kat pencerelerine, dükkânların, lokantaların vitrinlerine başka hayatları düşleyerek bakardım. Gelişigüzel bir lokantaya, büfeye girer, içeriye düşmanca bir göz atıp karnımı doyururdum. İki haftada bir beni ziyarete gelip yemeğe çıkaran babamın, benim roman ile savaşı gibi uğraşmamdan, içinde yaşadığım dairenin pisliği ve bakımsızlığından, benim o hayatı kaymış halimden, kitabımın bir türlü bitmeyesinden endişelenerek bana öğüt verdiğini “Kendine dikkat et, bu âlemden çık biraz” dediğini hatırlıyorum.

Galip gibi, kendimi yapayalnız hissediyordum (belki de bu yıkım duygusunu kitaba taşıyabilmek için). Ama onun hissettiği keder yerine daha çok öfke vardı içimde: Gittikçe tuhaflaşan kitabımı anlamayacakları, onu eski tarz romanlarla karıştıracakları, kolay anlaşılmaz ya da karanlık köşelerini kitabın başarısızlığının bir kanıtı olarak görecekle için; belki de onu hiçbir zaman bitiremeyeceğim için; yanlış bir kitap yazdığım için...

Kara Kitap bana bir romanın başarı kıstasının kendi koyduğu edebi, biçimsel sorunları çözebilmesi değil, bu sorunların büyüklüğü, iddiası ve onları çözebilmek için yazarın harcadığı umutsuz çabanın ölçüsü olduğunu göstermiştir. İyi kitaplar yazmak kadar zor bir şey de yazardan sürekli her şeyi, bütün gücünü, yaratıcılığını, bütün hayatını talep eden konular bulmaktır.

1985 yılında *Kara Kitap*'ı yazarken tuttuğum not defterlerine “Hayatının kitabını yazacaksın!” diye bir cümle yazmışım bir keresinde. Bir başka endişem, bütün Türkiye'yi, Türk olma sorunlarını irdelemek, bir çeşit modern –milli– günlük hayat destanı yazmaktı. Bu defterlerin ilginç sayfaları, yakında çıkacak *Kara Kitap*'ın *Sırları* adlı küçük bir kitapta yayımlanacak.

Bütün hayatınızı koyacağınız bu tür kitaplar, sonunda o kitaba bağlanmış hayatınız gibi, yavaş yavaş sizi istedikleri yere götürürler. Bu yeni yer, bu tuhaf ülke, elbette geçmişimiz, hatı-

ralarımız ve hayallerimizden yapılmıştır ve *Kara Kitap*'ı yazdığım günlerde, gece yarıları, sabahlara kadar durmadan sigara içerek yazdığım saatlerde hissettiğim gibi korkular, belirsizlikler, yenilgi ve yalnızlık işaretleriyle kaynaşır. Oraya ilk siz varmışsınızdır; ilk makul teselliniz de bu olur. Gene de inatçılığınız ve çaresizliğiniz kurtarmıştır sizi, akılcı sanatçılığınız değil. Yetenek denen şeyden daha çok güvendiğim inatçılık ve sabrımın rağmen bazan kitabın hiçbir yere gitmediğini, yazdığım bütün o sayfaların ne beni ne okuyucuyu kitabın kendi karmaşıklığından başka hiçbir yere götürmediğini korkuyla hisseder, derin bir maneviyat bozukluğuna kapılırdım. Yazdıkça *Kara Kitap* bana derin bir kişisel amaç ve anlam arayışıyla yüzeysel bir amaçsızlık, büyük bir şey yazma isteğiyle muğlaklık ve belirsizlik arasında gidip geliyormuşum gibi gözükürdü. Yalnızlık zamanlarımda beni en çok bu gerilimin kötü sonuçları, hayatımın beş yılını değersiz bir kitaba vermek, sonunda başarısızlığa uğramak korkuturdu. Şimdi bu tür korkuların, benim gibi ancak huzursuzluk ve gerilimle kıvrınarak yazabilenler için ilaç olduğunu düşünüyorum.

Kara Kitap'ın ilk düşüncesi, İstanbul'da geçen ve şehrin bütün tarih ve anarşisini ve çocukluğumun sokaklarının şiirselliğini kucaklayacak bir kitap yazma fikri, ta 1970'lerin sonunda aklımda vardı. 1979'da tutmaya başladığım bir defterde, otuz beş yaşlarında evden kaçan bir aydından, onun geçirdiği uzun bir hafta sonundan, aynı anda İstanbul'da oynanan ve milli bir felakete dönüşen bir milli futbol maçından, elektrik kesilmelerinden ve İstanbul sokaklarından, hem Bruegel'in (kar) hem de Bosch'un (şeytanlar) resimlerinin havasından, *Mesnevi*, *Şehname* ve *Binbir Gece Masalları*'ndan söz etmişim.

Bu ilk düşünceler kafamda geliştiği sıralarda daha ilk kitabımı, *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı bile yayımlayamamıştım; ama kahraman olarak bir ressamı düşünüyor, "Parçalanmış Minyatür" adıyla bir kitap tasarlıyordum. İstanbul'un bitip tükenmez gürültüsü ve karmaşasını, aydınlarını, aydınların katıldığı eğlenceli partileri, aile toplantılarını, cenazeleri, futbol maçını anlatan spikeri, bir güzellik yarışmasını, pek çok şeyi aynı anda kuruyor, her zaman olduğu gibi o sırada yazmakta olduğum romanlardan çok (yarım kalan bir siyasi roman, *Sessiz Ev*, *Beyaz*

Kale) ileride *Kara Kitap* adını alacak bu romanın hayalleri ve tasarılarıyla mutlu oluyordum.

Bu sıralarda kitabın yapısını, fikrini etkileyen bir gün yaşadım: Kenan Evren'in 1980'deki askeri darbesinden iki yıl sonra yapılan yeni ve baskıcı anayasa, 1982 yılında özgürlükleri iyice kısıtlayan ağır siyasi yasaklar altında halkoyuna sunulmadan kısa bir süre önce, teyzemin oğlu beni aradı ve İsviçre'den gelen bir televizyon kanalının önerilen anayasayı televizyon kameraları önünde eleştirecek aydınlar aradığını, bu işe cesaret edebilecek kimseyi tanımadığını söyledi. Ben ona yardım edebilir miydim?

Böylece iki gün boyunca, İstanbul kazan ben kepçe, üniversite odalarından ansiklopedi bürolarına, reklam ofislerinden gazete yazıhanelerine, evlere, pek çok yere bu işi yapmayı kabul edebilecek aydınlarla konuşmaya gittim. O sırada telefonlar – bugün de olduğu gibi– devlet tarafından pervasızca dinlendiği için konuyu açabilmek için daha sonra hepsi tek tek beni reddedecek olan adaylarıma kendim gitmem gerekiyordu. O dönem aydınlar üzerinde asker ve devlet baskısı Sovyetler Birliği'ni aratmayacak düzeyde olduğu için beni reddeden gazetecilere, yazarlara, o iyi insanlara hak verir, onları zor bir ahlaki seçim karşısında bıraktığım için de suçluluk duyardım. Pera Palas'ta bir odada beklemekte olan yabancı televizyon kanalı çekim sırasında demeç verecek kişinin arkadan aydınlatılarak yüzünün karartılabileceğini de söylemişti bana. Tıpkı *Kara Kitap*'ın sonunda, otel odasında kameraya konuşan Galip gibi (o da Celâl'i bulamamıştı) hiçbir aydını ikna edemeyen benim de istersem demeç verebileceğim de sonunda bana söylendi, ama kendime güvenim ve cesaretim yoktu benim.

Bunun gibi hayattan ve hatıralarımdan birazcık değişerek *Kara Kitap*'a giren o kadar çok şey var ki, bunların hepsini saymaya kalkmak çılgınlık olur. Gene de o yılların Nişantaşı'nın benim Nişantaşı'm olduğu, dükkânların adlarına, caddenin, sokakların havasına birebir dikkat ettiğim bilinsin isterim. Alâaddin'in gerçek bir kişi, dükkânının da karakolun karşısında gerçek bir dükkân olduğunu pek çok kişi, daha sonra onunla röportaj yapan gazetelerden öğrendi. Alâaddin'in kesip vitrinine ve dükkânının köşelerine astığı bu kesiklere bakmaktan, onu

arada bir kitabı yeni bir dile daha çeviren çevirmenlerle tek tek tanıştırmaktan (“Alâaddin, bu Vera, seni Rusya’da meşhur edecek!”) ellerinde kitap, dünyanın her bir köşesinden gelip Alâaddin’i bulan meraklı okurların varlığından sevinç duydum hep. Kitaptaki akrostişi okuyup Şehrikalp Apartmanı’nın yerinde bir Pamuk Apartmanı olduğunu keşfedenler, asansörün inlemesinden merdivenlerin kokusuna, o “aydınlık”tan aile içi kavgalara pek çok şeyi buradaki hayattan çekip çıkardığını tahmin etmişlerdir. Kitabın son cümlesine meydan okuyan bir tavırla akrabalarım, kitabın yayımlanmasından sonra da aile içi kavgalarını postmodern bir şaka anlayışıyla sürdürüp önce mal mülk meselelerinden birbirlerini dava edip, sonra bayramlarda hep birlikte buluşup yemekler yediler.

Kara Kitap’ın temel kaynağı benim ailem, hayatım, yaşadıklarım ise, diğer kaynak daha sonra pek çok eleştirmenin de işaret ettiği gibi, Türk ve dünya edebiyatının bazı temel kitaplarıdır. On ikinci yüzyılda yaşamış İranlı şair Feridüddin-i Attar’ın Türkçeye de çevrilmiş *Mantıku’t-Tayr* adlı uzun şiirinin konusu, kayıp padişahları Simurg’u arayan bir kuş sürüsünün yaptığı yolculuktur. Kuşlar en sonunda aradıkları şeyin kendi içlerinde olduğunu keşfederler. Tünel’deki Galata Mevlevihanesi’nin şeyhi olan büyük şair Şeyh Galip’in *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisi bu kitaptan ve Mevlânâ’dan etkilenerek yazılmıştır ve kahramanları birbirlerine çocuk yaşta âşık olurlar. Romanda açıkça belirtilenlerden başka Mevlânâ’dan, *Binbir Gece Masalları*’ndan etkiler taşıyan pek çok hikâye vardır. Büyük Paşa, Dostoyevski’nin *Karamazov Kardeşleri*’ndeki Büyük Engizitör’e bir naziredir. Sonu gelmeyen bu tür etkilerin ve kaynakların eğlenceli bir dökümü *Kara Kitap*’ın *Sırları* adlı küçük kitapta yayımlanacak. Bazı yerlerde de romanı yazarken uydurduğum tuhaf ve eğlenceli hikâyeleri hayali eski ve tasavvufi yazarlara atfettim.

Batı’da, Amerika’da edebiyatta ne olup bittiğini şöyle uzaktan bir işitmiş olan eleştirmenlerimiz ve onlardan öğrendiklerini yaygınlaştıran basın, postmodernizm kavramını yerli yersiz, ama hep benim düşündüğümünden fazla önemseyerek ve az bilerek o kadar çok kullandılar ki, okurlar bu kelimeyi kitabın zorlukları, uzun cümleleri ve karmaşıklığı için bir çeşit özür

sandı. Bütün bu yersizliklerden sonra, bunun haklı bir tepki olduğunu düşünüyorum.

Kara Kitap çocukluğumdan başlayarak hayatımın çoğunu yaşadığım yerlerde geçtiği ve benimle yaşıt bir kahramanın maceralarını anlattığı için, tabii ki bana, “ne kadar Galip olduğum” hep sorulmuştur. Hayatımın küçük ayrıntıları, alışveriş eder, pencereden Alâaddin’in dükkânına bakar, gerçek bir kişi olan Kamer Hanım ile konuşur, cumartesi akşamı yalnızlığı çeker, gece boş sokaklarda yürürken Galip’inkine benzer belki. Ama Galip’in asıl yalnızlığı, bir hastalık gibi içine girdiği hüznün, hayatındaki o kederli karanlık, şükür ki bende o kadar derin bir yara değildir. Galip’teki tevekkülü, ağırbaşlılığı ve acısını taşıma gücünü kıskanıyorum; başına bütün gelenlere rağmen hayatı sessizce olumlayan yanına da bir hayranlık besliyorum. Ben bunları onunki gibi bir güçle yapamadığım için yazar oldum.

Yazıp arkada bıraktığım romanlar, benim için her biri kendi özerk hayatlarını sürdüren birer hatıradır. Onların arada bir korka korka sayfalarını karıştırırsam, hikâyenin kendisi ve onu yazabilmek için gösterdiğim gayret kadar, oturup yazdığım odaları, masaları da hatırlarım. *Kara Kitap*’a, 1985 yılında Amerika’da Iowa Üniversitesi’ndeki bir yatakhane binasındaki küçük odamda başladım. Masam, yaprakları dökülmeden önce kıpkızıl bir renk alan bir kayın ormanına bakıyordu. Sonra, New York’ta Columbia Üniversitesi yakınlarında karımla oturduğumuz bir öğrenci evinde, Harlem’den alıp getirdiğim ve Morning-side Parkı’na bakan bir masada devam ettim. Arada bir başımı kaldırıp baktığımda, karşıda park kenarındaki geniş kaldırımında koşuşturan sincapları, gelip geçenleri soyan (beni de) ve birbirlerini benim gözümün önünde öldüren küçük uyuşturucu tacirlerini ve bir dönem de daha sonra büyük bir başarısızlıkla sonuçlanacak *Isthar* adlı bir filmin çekimleri için sırasını bekleyen Dustin Hoffman’ı görürdüm. Ondan sonraki iki yıl, dört milyon kitabı olan Columbia Üniversite Kütüphanesi’ndeki 1,5 metreye 2 metrelik bir hücrede çalıştım. Sigara dumanlarından masmavi kesilen küçük odam binanın en tepesindeydi ve yüzlerce öğrencinin cıvı cıvı gezindiği orta bahçeye, meydana bakardı. Kitaba İstanbul’da, Celâl’in gizli yazıhanesi olarak

canlandırdığım Teşvikiye Caddesi'ndeki Pamuk Apartmanı'nın çatı katı dairesinde (kaloriferler ve parkeler aynı şekilde inler ve gıcırdardı) ve Heybeliada'da daha sonra satılan yazlık aile evinde (penceremden ormanın ve ilerideki denizin karanlığı görünürdü) devam ettim. Romanı bitirdiğim Erenköy'deki yüksek apartman dairesinden on binlerce pencere gözükür, büyük bir zevkle paket paket sigara içerek yazı yazdığım gecelerde, vakit ilerledikçe bu pencerelerin her birinde yanan televizyonun mavi ışığı kaybolurdu.

Yoğun bir çabadan sonra, ruhsal bir bunalımına eşliğine gelerek bitirdiğim romanın popüler olmasını ya da çok satmasını hiç beklemiyordum. Üstelik ilk yayımcısı Can Yayınları da özel hiçbir tanıtım yapmamıştı. Ama kitap bana kalırsa hem değişikliği ve yeniliği hem de çok tanındık bir hayattan söz açmasıyla okurların hoşuna gitti. İlan kampanyalarının ve medyanın desteğini almadan *Kara Kitap* kendi yolunu kendi çizdi ve benim Türkiye'deki okur sayımı kendiliğinden üçe katladı. Romanın dilinin, konusunun tuhaflığını, anlaşılma zorluğunu tartışma konusu yapan polemikler açıldı. Bunları, roman hakkında uluslararası edebi çevrelerden gelen ilginç yazıları arkadaşım Prof. Nüket Esen *Kara Kitap Üzerine Yazılar* adlı bir kitapta topladı. Bunlardan birinde sivri dilli bir İngiliz eleştirmen böyle sıkıcı bir kitabı yalnızca Fransızların sevip okuyabileceğini ve İsveçlilerin de ünlü ödüllerini vereceklerini yazmıştı, alaycılıkla. Bu kehanet de on iki yıl sonra kitabın ruhuna uygun bir şekilde doğru çıktı. Kırka yakın dile çevrilen *Kara Kitap* en çok Fransa'da sevildi ve Nobel jürisi başkanı da en çok bu romanımdan etkilendiklerini 2006 yılında ödülü duyurduktan hemen sonra açıkladı.

Romanı bitirmekte olduğum gecelerde, sabahın dördüne kadar İstanbul'un sessizliğine kulak kabartıp (uzakta havlayan köpek çeteleri, hışırdayan ağaçlar, polis arabaları, çöp kamyonları, sarhoşlar) istediğim kadar, istediğim gibi sigara içerek roman yazabildiğim için ne kadar mutlu olduğumu şimdi çok iyi anlıyorum. O gece yarıları, sabaha doğru bu mutluluğu baş döndürücü bir manevi yorgunluk ve romanın zaman zaman bana da kapalı olan esrarı içerisinde kaybolma zevki ve korkusu olarak yaşıyordum.

Bu esrarın kıvamı, korkusu, anlamı konusuna; pek çoklarının yarı şüphe, yarı merakla bana sorduğu o tehlikeli bölgeye; onu çözümleyip anlayamayacağımı çok iyi bildiğim için uzun bir süre hiç girmek istemedim. Şimdilerdeyse *Kara Kitap'ın Sırları* adlı küçük bir kitapçığın hazırlıklarını yapıyoruz.

O. Pamuk

Ağustos 2013, Büyükada

Kara Kitap

Benim bütün kitaplarım, bir önceki kitabın içinden doğar. Oradaki bir ayrıntıdan, bir cümleden. *Cevdet Bey*'deki gençlerden bir anlamda *Sessiz Ev* doğdu. *Sessiz Ev*'deki tarihçi Faruk'tan *Beyaz Kale* çıktı. *Beyaz Kale*'nin düşsel ortamından, oradaki kimi tarihi sahnelerden, esrarlı mavi gece diyebileceğim karanlık sahnelerden *Kara Kitap* çıktı. (M. Ç.-NOKTA)

• • •

Romanın içinde bir köşe yazarı var. Bu köşe yazarının hayatının sonuna doğru bir anlamda vidaları gevşiyor. Onun bu gevşeklik içerisinde yazdığı bazı parçaları romanıma koymam lazım. Ben de vidaları gevşemiş bir köşe yazarının yazabileceği şeyleri yazmaya çalışıyorum. Bu da çok hoşuma gidiyor, çünkü genel olarak bir romancı bir sayfayı ondan önceki olaylarla ondan sonraki olaylar arasında bağlayan cümleler yazar. Elbette roman bir başı ve sonu olan bir şey. Bu son romanda içine dikkatle yerleştireceğim o köşe yazıları olayları bir ölçüde iletilecek. Ama öte yandan bana bir rahatlık ve özgürlük veriyor, vidalarım biraz gevşeseydi acaba nasıl yazardım, şeklinde bir hayal kurma özgürlüğü... (S.E.-TÜR.POS.)

• • •

Yazı bir yanılsama ama köşe yazarları olmadan da yaşayamıyoruz işte. En sonunda, günlük hayat çok sıkıcı. Romancılık aslında köşe yazarlarının yaptığıнын biraz daha incelmış şekli. Onlar her gün, ben dört yılda bir yazıyorum. Hayat hakkındaki düşünceleri geliştirerek, cümlelerle oynayarak, düşsel kılarak, başka başka anlam vermeye çalışıyorum. En sonunda, ben de şapkadan tavşan çıkarıyorum ama başka türlü tavşanlar. (M. Ç.-NOKTA)

• • •

Köşe yazarları hayatımda önemli bir yer tutar. On iki yaşından itibaren köşe yazarlarını okumaya başladım. Onları çok önemsedim. Politik ve güncel dünyanın koordinatlarını oluşturdular. Türkiye’de köşe yazarlarının, dünyanın pek az ülkesinde nasip olabilecek bir yerleri olduğunu düşünüyorum. Onlar her şeyin profesörüdür. Okuyucunun dünyaya bakışını anlamlandırır; onu esir alırlar. İnsanların derinde yatan bazı ihtiyaçlarına cevap veren bir alışkanlıktır, köşe yazarı okumak. Bizim dünyamızı belli ölçülerde kuran bu insanlar, sonradan bir çeşit Tanrı’ya dönüşürler. (M. Ç.-NOKTA)

• • •

Köşe yazarı Celâl’i kitabın önemli kahramanlarından biri olarak seçerken, yaşayan, belirgin, kesin bir örneğim yoktu. Okuyucu da Celâl’in *Kara Kitap* içinde verdiğim kimi köşe yazılarından yola çıkarak gerçek herhangi bir köşe yazarını gösterebilsin istemedim. Yani köşe yazarımı, bizdeki zengin köşe yazarları yelpazesinden herhangi bir yazara benzetmemek için çok uğraştım. Öte yandan *Kara Kitap*’taki köşe yazarı Celâl’de bizim köşe yazarlığı tarihimizin birçok renkleri vardır. Çok politik ve güncel olanı ayıkladım, günlük hayatın ayrıntılarına, romandaki esrarlı atmosfere, bizim tuhaflıklarımıza, yazı hayatımızın gülünçlüklerine uygun düşen ayrıntıları, şakaları seçtim. Celâl’in köşe yazıları sayesinde yalnız okumanın zevklerine değil, popüler kültürümüzün, popüler kültürle üst kültür arasında yer alan yaygın yazılı kültürümüzün renklerine girmeye çalıştım. Okumak benim için zevktir, ama bu her zaman “en edebi” yazıları okumak anlamına gelmez. Döküntü yazı parçacıklarını, unutulmuş köşe yazılarını, kimsenin ilgilenmediği eski kitapları, kötü çevrilmiş üçüncü sınıf polisiye romanları, amatörlerin yazdığı dizgi hatalarıyla dolu dini risaleleri de severim.

Türk edebiyatında dedektif romanı yok, olması gerekli diye bir zorunluluk da yok. Benim için bu kitapta önemli olan arayanın, âşığın, yani Galip’in karısının peşinden, izlerin arkasın-

dan gitmesiydi. Klasik dedektif romanlarında bu izler, bu hayat ayrıntıları hüznün işaretlerine dönüşmezler hiç. *Kara Kitap*'ta ise Galip karısını gözyaşlarıyla arıyor. (ATİK-MİLLİYET 2)

• • •

Kara Kitap ile yaptığımı İstanbul'da hayatın şiddetine, renklerine, karmaşasına uygun bir hikâye dokusu bulmaktır da diyebilirim. Romanın uzun cümleleri, kendi etraflarında dönen baş döndürücü barok cümleler bana şehrin karmaşasından, tarihinden ve bugünkü zenginliğinden, kararsızlığından ve enerjisinden çıkmış gibi gelir. *Kara Kitap* İstanbul ile ilgili her şeyi bir anda söyleyebilme heyecanıyla yazıldı ve kitap bir anda pek çok şeyi söylemeye çalışır. *Binbir Gece Masalları*'nı İstanbul'da yaşatmaya çalışmak da kitabın bir iddiasıdır. İstanbul'u kendi gördüğüm ve yaşadığım gibi anlatmak istedim: Bir türlü esrarını tüketemeyen bir yer olarak. Kitabı yazarken Batılı eleştirmenlerin, "James Joyce'un Dublin'e yaptığı şeyi, Pamuk İstanbul'a yapmış" diyeceklerini biliyordum. Öyle dediler. Ama ben Joyce'un dil iddialarını taşımıyorum: Bu benzetme şehrin topoğrafyasına, ayrıntılarına, dükkânlarına, tarihine selam çakmak ve sevgi duymak anlamında doğrudur. Benimkisi kişisel bir İstanbul ansiklopedisi... Kalbinde ise gene Nişantaşı, apartman hayatı, Alaaddin'in dükkânı gibi gerçek yerler yer alıyor. Bu noktadan Beyoğlu'na ve bütün İstanbul'a açılıyor kitap. Oradan da Doğu'nun hikâye geleneğine, tasavvufi hikâyelere, mesellere, Mevlânâ'ya ve Şeyh Galip'e. Rüya ile Galip'in aşkı, Galip'in İstanbul'da gezinmelerini anlatırken Şeyh Galip'in *Hüs'n ü Aşk*'ını da akılda tutuyordum. Ama bütün bunların dışında *Kara Kitap*'ın asıl yaptığı şey, İstanbul'da yaşamının, sokaklarda yürümenin, çocukluğumun ve 1970'lerin Nişantaşı'nda yaşamının nasıl bir şey olduğunu ortaya koymak. *Kara Kitap* hem benim kendi hayatımın, sevdiğim dükkânların, şeylerin, hâlâ açık olan Alaaddin'in dükkânının, Nişantaşı Karakolu'nun, Taksim Meydanı ve Beyoğlu'nun ve buralardaki pek çok kişisel anının bir tarihidir hem de bu noktalardan çıkarak bütün İstanbul'u tarihiyle kucaklama çabasıdır. Bu ikisinin birleştiği yer benim korkularım, hayat sevgim ve kimi zaman

esrar, kimi zaman da kişisel paranoyalarımıdır diye düşündüğüm yarı karanlık bölgedir.

• • •

Kara Kitap'ta, yıllardır hep yapmak istediğim şeyi en sonunda yaptım. Bir tür kolaj diyebilirim buna. Tarih parçacıkları, gelecek parçacıkları, şimdiki zaman, değişik, birbirlerine yabancı gibi görünen hikâyeler... Yan yana getirmek, sezdirilmesi, belli belirsiz gösterilmesi gereken bir anlamı işaret etmek için iyi bir yöntem. Resim sanatında, kolajin zorluğu, perspektif sorunu yüzünden üçüncü boyutun kaybolmamasındandır. Romanda kolaj ise, dümdüz giden herhangi bir hikâyenin tekdüzeliğinden kitabı korumakla kalmaz, ona üçüncü bir boyut verir diye düşündüm. Tarih, gelecek ya da şimdiki zaman boyutu... (HAMİ-GÖSTERİ)

• • •

Kara Kitap'ta “olup bitenler” hafızanın karanlık köşelerinden bir bir çıkartılıp yan yana getiriliyor. Eski ve kırık bir oyuncak bebeğin kolu, kendi başına hiçbir şey değildir; onun hafızamızda tutmuş olduğu yerdir ilgi çekici olan. O noktadan bir bahçeye girebilir ve okuyucuya göstermek istediğim şeyleri keyifle işaret edebilirim. Tıpkı bir eskici dükkânında olduğu gibi, bütün zamanları çağrıştıran eşyalarla kıpır kıpır dolu olduğu için hafıza “dümdüz” bir hikâyeden kaçınmak isteyen her yazar için vazgeçilmez bir hazinedir. Ayrıca yazarın kendi gücünü dayandıracağı iyi bir korugan, vazgeçilmez bir kaledir de. (HAMİ-GÖSTERİ)

• • •

Çağrıştırmak istediğim bir şey her zaman vardır. Bir değil, birkaç şeydir bu çoğunlukla. Marksist fraksiyonlardan, Bektaşilerden ya da Hurufilerden söz açarken hep böyle bu: Ama bu öğeler romanın temel taşları da değildir. Bu konulardan, başka konulardan söz eder gibi, sözgelimi, araba markalarından ya da film yıldızlarından söz eder gibi yazabilmekti önemli olan. Bugün, İstanbul'da sabah

kızarmış ekmek kokusu içinde gazetesini açan bir vatandaş, altı yedi dakika içinde terörist İslamcılardan çeviri yapan bilgisyarlara, cinsel öğütlerden iş ilanlarına uzanan bir yığın imgeyle, kelimeyle karşılaşır. Bir yandan kendi günlük hayatının dertleriyle dumanlı aklından bu imgeleri çabuk çabuk geçirirken, bir yandan da olup bitenleri anlamlandıracak bir hikâyeyi el yordamıyla arar durur. Bu belirsizlik, bu karışıklık, bu tıkkış tıkkış imgeler çevresi benim ilgimi çeker. Saf bir hikâye, iyi bir hikâye arıyorum elbette, ama bu hikâyeyi günümüzün kargaşasının, karışık dünyasının içine yerleştirmek istiyorum. (HAMİ-GÖSTERİ)

• • •

• Kara Kitap'ta, bizzat sizin, daha en başta mutluluk imkânını Galip'in elinden aldığınız söylenebilir mi?

– Doğru, bu benim kafamdaki kadınlarla da ilişkilidir aslında. Edgar Allan Poe'nun "Kuzgun" şiirini nasıl yazdığını açıklarken, "En şiirsel, en çarpıcı konu nedir, diye düşündüm ve buldum" benzeri bir sözü vardır: "18 yaşında genç, güzel bir kadının ölümü." En çok istenen edebi imgeyse genç ve güzel bir kadın, en acıklı imge de onun yok olmasıdır. *Kara Kitap'ta*, ben de böyle bir şey yaptım. Mutfakta, elbise dolabının başında, komodinin yakınında ya da burada gövdesiyle gezinen ve bize gövdesini duyumsatan, akıllıca konuşarak bizi şaşırtan bir kadının duyumsal çekiciliğini Galip yaşamış ve Rüya için bu yüzden bu kadar yoğun acı çekiyor. Rüya'yı kitapta yeterince anlatmadığımı bazen düşünürüm. (ALİ-DEMOKRASİ)

• • •

• *Çocukluk aşkı kitapta önemli bir yer tutuyor.*

– Rüya-Galip aşkında ya da Galip'in Rüya'ya tek taraflı aşkında bana heyecan veren şey, bize özgü oluşu bu aşkın. Bizim aşk hayatımızda sayısal bir fakirlik, ruhsal bir zenginlik görüyorum. Bütün hayatı boyunca tek bir kişiyi, tek bir kadını seven bir erkeğin hikâyesi Rüya ile Galip'inki. Böyle bir aşk mükemmel olmak için çocuklukla başlar diye düşündüm.

• *Bize özgü dediğiniz şeye, romanınızda sıkça sözünü ettiğiniz “esrar”la ilişkisi açısından bir açıklama getirebilir misiniz?*

– Roman, hayatımızın içindeki esrarı göstermelidir. Nedir bu esrar dediğim şey? İçinde yaşadığımız, ama yaşadığımızın farkında olmadığımız bir ilişkinin bilinci, kuşkusu, sezgisi... Bunu ancak edebiyat, hatta ancak roman gösterebilir! Derinlerde bir yerde bütün hayatımızı daha anlamlı, anlaşılabilir kılan bu bilginin, bir sihirli anahtarın varlığı... İnsan şu duyguya kapılıyor: Ancak bu bilgiyle sanki kendimiz olabiliriz, ancak bu bilgiye kavuştuğumuz zaman sanki huzur bulabiliriz.

• *Evet, Galip İstanbul’da yalnızca karısını değil bu bilgiyi de arıyor.*

– Evet, kitabıma bir ara bu yüzden “Kayıp Esrar” demeyi düşünmüştüm ama çok fazla dedektif romanını çağrıştırıyordu.

(MÜRŞİT-CUMHURİYET)

(Öteki Renkler’den)

MASUMİYET MÜZESİ

1. baskı İletişim Yayınları, 2008

Onlar yoksulluğun, para kazanmakla unutulacak bir suç olduğunu sanacak kadar masum insanlardı.

Celâl Salik, Defterlerden

Bir adam rüyasında Cennet'e gitse ve ruhunun gerçekten Cennet'e gittiğinin işareti olsun diye ona bir çiçek verseler ve sonra adam uyandığında bir de baksa ki çiçek elinde – Ee? Peki ya sonra?

Samuel Taylor Coleridge, Defterlerden

Evvelâ masa üzerindeki küçük süslerini, kullandığı losyonları, tuvalet eşyasını seyrettim. Aldım, baktım. Küçük saatini elimde evirdim, çevirdim. Sonra elbise dolabına baktım. Bütün o kat kat elbiseler, süsler. Her kadını tamamlayan şeyler bana korkunç bir yalnızlık, acıma ve onun olma his ve arzusunu verdiler.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Defterlerden

Hayatımın En Mutlu Ânı

Hayatımın en mutlu ânıymış, bilmiyordum. Bilseydim, bu mutluluğu koruyabilir, her şey de bambaşka gelişebilir miydi? Evet, bunun hayatımın en mutlu ânı olduğunu anlayabilseydim, asla kaçırmazdım o mutluluğu. Derin bir huzurla her yerimi saran o harika altın an belki birkaç saniye sürmüştü, ama mutluluk bana saatlerce, yıllarca gibi gelmişti. 26 Mayıs 1975 Pazartesi günü, saat üçe çeyrek kala civarında bir an, sanki bizim suçtan, günahtan, cezadan ve pişmanlıktan kurtulduğumuz gibi, dünyaya da yerçekimi ve zamanın kurallarından kurtulmuş gibiydi. Füsun'un sıcaktan ve sevişmekten ter içinde kalmış omzunu öpmüş, onu arkadan yavaşça sarmış, içine girmiş ve sol kulağını hafifçe ısırılmışım ki, kulağına takılı küpe uzunca bir an sanki havada durdu ve sonra da kendiliğinden düştü. O kadar mutluyduk ki, o gün şekline hiç dikkat etmediğim bu küpeyi sanki hiç fark etmedik ve öpüşmeye devam ettik.

Dışarıda, İstanbul'da bahar günlerine özgü o pırıl pırıl gök vardı. Sıcak, kış alışkanlıklarından kurtulamamış İstanbulluları sokaklarda terletiyordu, ama binaların içleri, dükkânlar, ıhlamur ve kestane ağaçlarının altları hâlâ serindi. Benzer bir serinliğin, üzerinde mutlu çocuklar gibi her şeyi unutarak seviştığımız küf kokulu şiltenin içinden de geldiğini hissediyorduk. Açık balkon penceresinden deniz ve ıhlamur kokan bir bahar rüzgârı esti, tül perdeleri kaldırıp ağır çekimle sırtlarımıza bıraktı ve çıplak vücutlarımızı ürpertti. İkinci kattaki dairenin arka odasından, yattığımız yataktan arka bahçede mayıs sıcağında hırsla küfürleşerek futbol oynayan çocukları gördük ve birbirlerine söyledikleri edepsiz şeyleri, bizim kelimesi kelimesine yapmakta olduğumuzu fark edip sevişmemizin ortasında bir an durarak, birbirimizin gözlerinin içine bakıp gülümsedik. Ama mutluluğumuz o kadar derin ve büyüktü ki, hayatın arka bahçeden bize sunduğu şakayı, bu küpeyi unuttuğumuz gibi unuttuk hemen.

Ertesi günkü buluşmamızda, Füsun bana küpesinin tekinin kayıp olduğunu söyledi. Aslında, o gittikten sonra ucunda

adının baş harfi olan küpeyi mavi çarşafaların arasında görmüş, kenara kaldıracağıma, tuhaf bir içgüdüyle, kaybolmasın diye ceketimin cebine koymuştum. “Burada canım,” dedim. Sandalyenin arkalığine asılı ceketimin sağ cebine elimi attım. “Aaa, yok,” dedim. Bir an bir felaketin, bir uğursuzluğun belirtisini hissederek gibi oldum, ama sabah sıcağı fark edince, başka bir ceket giydiğimi hemen hatırladım. “Öteki ceketimin cebinde kalmış.”

“Lütfen yarın getir, unutma,” dedi Füsün gözlerini kocaman açarak. “Benim için çok önemi var.”

“Peki.”

Füsün, bir ay önceye kadar varlığını bile neredeyse unuttuğum on sekiz yaşındaki uzak ve yoksul akrabamdı. Ben ise otuz yaşındaydım ve bana herkesin çok yakıştırdığı Sibel ile nişanlanıp evlenmek üzereydim.

2

Şanzelize Butik

Bütün hayatımı değiştirecek olaylar ve rastlantılar, bir ay önce, yani 27 Nisan 1975’te ünlü Jenny Colon marka bir çantayı Sibel ile bir vitrinde görmemizle başladı. Yakında nişanlanacağım Sibel ile Valikonağı Caddesi’nde serin bahar akşamının tadını çıkararak yürürken, hafifçe sarhoştuk ve çok mutluyduk. Nişantaşı’nda yeni açılan şık lokanta Fuaye’de yediğimiz akşam yemeğinde, annem ve babama nişan törenimizin hazırlıklarından uzun uzun bahsetmiştik: Sibel’in Dame de Sion Lisesi’nden ve Paris yıllarından arkadaşı Nurcihan törene Paris’ten gelebilsin diye nişan haziranın ortasında yapılacaktı. Sibel, o günlerde İstanbul’un en gözde ve pahalı terzi olan İpek İsmet’e nişan elbisesini uzun zaman önce sipariş etmişti. Annemin elbiseye vereceği incilerin nasıl işleneceğini, Sibel ile ilk defa o akşam tartışmışlardı. Müstakbel kayınpederim, tek çocuğu olan kızı için nikâh kadar şatafatlı bir nişan yaptırmak istiyor, bu da annemin hoşuna gidiyordu. Sorbonne’da okumuş –o zamanlar

İstanbul burjuvaları Paris'te bir şeyler okuyan bütün kızlara "Sorbonne'da okudu," derlerdi- Sibel gibi bir gelini olacağı için babam da mutluydu.

Yemekten sonra Sibel'i evine götürürken, elimi onun sağlam omzuna aşkla atıp sarılmış, ne kadar mutlu ve talihli olduğumu gururla düşünmüştüm ki, "A, o ne güzel çanta öyle!" demişti Sibel. Şarapla başım iyice dumanlı olmasına rağmen vitrindeki çantayı ve dükkânı hemen mimlemiş, ertesi öğle hemen çantayı almaya gitmiştim. Aslında kadınlarasürekli hediyeler alan, çiçek yollamak için uygun bahaneler bulan, doğuştan ince, nazik, çapkın erkeklerden değildim; belki öyle birisi olmak istiyordum. O zamanlar Şişli, Nişantaşı, Bebek gibi semtlerdeki evlerinde canları sıkılan Batılılaşmış İstanbullu zengin ev kadınları "sanat galerisi" değil, "butik" açar, *Elle*, *Vogue* gibi ithal dergilerden kopya edip diktirdikleri "moda" elbiselerle, Paris ve Milano'dan bavullar içinde getirdikleri kıyafetleri, kaçak ıvır zıvır ve takıları, kendileri gibi canı sıkılan diğer zengin ev kadınlarına saçma denilecek kadar yüksek fiyatlarla satmaya çalışırlardı. Şanzelize Butik'in sahibi Şenay Hanım, yıllar sonra onu bulduğum zaman, kendisinin de tıpkı Füsün gibi, anne tarafından çok uzak bir hismımız olduğunu hatırlattı bana. Yıllar sonra Şenay Hanım'ın, kapının üzerine asılı levha dahil Şanzelize Butik ve Füsün ile ilgili her türlü eski eşyaya gösterdiğim aşırı ilginin nedenlerini hiç sormadan bana elindekileri vermesi, yaşadığımız hikâyenin bazı tuhaf anlarının bile yalnız onun tarafından değil, sandığımdan da geniş bir kalabalık tarafından bilindiğini hissettirmişti bana.

Ertesi gün saat yarım doğru kapıya bağlı içi çift tokmaklı, küçük bronz deve çan, ben Şanzelize Butik'e girince, şimdi hâlâ kalbimi hızlandıran bir sesle çınladı. Bahar vakti, öğle sıcağında dükkânın içi loş ve serindi. İlk anda içeride kimse yok sandım. Füsün'u sonra gördüm. Öğle güneşinden sonra gözlerim hâlâ dükkânın karanlığına alışmaya çalışıyordu; ama yüreğim, nendense, sahile vurmak üzere olan koskocaman bir dalga gibi ağzımın içinde kabarmıştı.

"Vitrindeki mankenin üzerindeki çantayı almak istiyorum," dedim.

Çok güzel, diye düşündüm, çok çekici.

“Krem rengi, Jenny Colon çanta mı?”

Göz göze gelince, onun kim olduğunu hatırladım hemen.

“Vitrindeki mankenin üzerinde,” diye fısıldadım bir rüya-daki gibi.

“Anladım,” dedi, vitrine yürüdü. Bir hamlede sol ayağındaki yüksek topuklu sarı ayakkabıyı çıkardı ve tırnakları özenle kırmızıya boyanmış çıplak ayağıyla, vitrinin zeminine basıp mankene doğru uzandı. Önce boş ayakkabıya baktım, sonra uzun, çok güzel bacaklarına. Mayıs gelmeden, şimdiden güneşten yanmışlardı.

Dantelli ve çiçekli sarı eteği, bacaklarının uzunluğu yüzünden daha da kısa duruyordu. Çantayı aldı, tezgâhın arkasına geçti ve çantanın fermuarlı gozunu (içinden krem rengi pelur kâğıt topakları çıktı), iki küçük bölmesini (boştu bunlar) ve içinden üzerinde Jenny Colon yazan bir kâğıt ve bakım kılavuzu çıkan gizli bölmeyi becerikli ve uzun parmaklarıyla açıp bana çok mahrem bir şey gösteriyormuş gibi esrarlı ve aşırı ciddi bir havayla gösterdi. Bir an göz göze geldik.

“Merhaba Füsün. Ne kadar büyümüşsün. Beni tanımadın galiba.”

“Yok Kemal Ağabey, hemen tanıdım ama siz tanımayınca, ben de rahatsız etmeyeyim dedim.”

Bir sessizlik oldu. Az önce çantada işaret ettiği yere baktım. Güzelliği, o zamana göre aşırı kısa eteği ya da başka bir şey huzursuz etmişti beni, tabii davranamıyordum.

“Ee, neler yapıyorsun?”

“Üniversite sınavına hazırlanıyorum. Buraya da her gün geliyorum. Yeni insanlar tanıyorum dükkânda.”

“Çok güzel. Ne kadar şimdi bu çanta?”

Kaşlarını çatarak “Bin beş yüz lira,” diye çantanın altındaki üzeri elle yazılmış küçük etiketi okudu. (Bu para, o zamanlar genç bir memurun altı aylık maaşına denkti.) “Ama Şenay Hanım eminim sizin için bir şey yapar. Öğle yemeği için eve gitti. Uyu-yordur, telefon edip soramam. Ama akşamüstü bir uğrarsanız...”

“Önemli değil,” dedim ve daha sonra gizli buluşma yerimizde Füsün’un pek çok kereler abartılı bir şekilde taklidini yapacağı bir hareketle, arka cebimden cüzdanımı çıkarıp nemli kâğıt para-

ları saydım. Füsün çantayı bir kâğıda dikkatle ama acemice sardı, bir plastik torbaya koydu. Bütün bu sessizlikte bal renkli uzun kollarını, çabuk ve zarif hareketlerini seyrettiğimi biliyordu. Çantayı kibarca bana uzatınca teşekkür ettim. “Nesibe Hala’ya, babana (Tarık Bey’in adı bir an aklıma gelmemişti) hürmetler,” dedim. Bir an durakladım: İçimden hayaletim çıkmış, bir cennet köşede Füsün’u kucaklamış öpüyordu. Hızla kapıya yürüdüm. Bu saçma bir hayaldi, üstelik Füsün aslında öyle çok güzel değildi. Kapının çanı şingirdadı, bir kanaryanın şakımaya başladığını işittim. Sokağa çıktım, sıcak hoşuma gitti. Hediye­m­den memnundum, Sibel’i çok seviyordum. Dükkânı, Füsün’u unutmaya karar verdim.

3

Uzak Akrabalar

Gene de, akşam yemeğinde anneme konuyu açtım ve Sibel’e bir çanta alırken, uzak akrabamız Füsün ile karşılaştığımı söyleyiverdim.

“Aa evet, şurada Şenay’ın dükkânında çalışıyor Nesibe’nin kızı, yazık!” dedi annem. “Artık bayramlarda da uğramıyorlar. O güzellik yarışması kötü oldu. Dükkânın önünden her gün geçiyorum da, zavallı kıza bir merhaba demek ne içimden geliyor ne aklıma geliyor. Halbuki çocukken ben o kızı çok severdim. Nesibe dikişe geldiğinde bazan o da gelirdi. Dolaptan oyuncaklarınızı çıkarır verirdim, annesi dikiş dikerken o sessizce oynardı. Nesibe’nin annesi rahmetli Mıhriver Hala’nız da hoş bir insandı.”

“Tam nemiz oluyordlardı?”

Televizyon seyreden babam bizi dinlemediği için annem, Atatürk’le aynı yıl doğan ve yıllar sonra bulduğum buradaki fotoğrafların ilkinde görüldüğü gibi Cumhuriyet’in kurucusuyla aynı ilkokula, Şemsi Efendi Mektebi’ne giden babasının (yani dedem Ethem Kemal’in) anneannemle evlenmeden yıllar önce, daha yirmi üç yaşına bile varmadan, alelacele evlendiği

bir ilk karısı olduğunu ballandırarak anlattı. Boşnak kökenli bu zavallı kızcağızın (yani Füsün'un anneannesinin annesinin) Balkan Harbi sırasında, Edirne boşaltılırken öldüğünü söyledi. Bu zavallı kadın, dedem Ethem Kemal'den çocuk doğurmamıştı; ama ondan önce, annemin deyişiyle "çocuk yaşta" evlendiği fakir bir şeyhten Mihriver adlı bir kızı olmuştu. Birtakım tuhaf insanların yetiştirdiği Mihriver Hala'nın (Füsün'un anneanesi) ve onun kızı Nesibe'nin (Füsün'un annesi) akraba değil, hısımlı sayılması gerektiğini eskiden beri söylerdi annem ve ailenin bu çok uzak kanadının kadınlarına nedense "hala" dememizi isterdi. Annem (adı Vecihe'dir) son yıllardaki bayram ziyaretlerinde, Teşvikiye'de bir arka sokakta oturan bu fakir düşmüş "hısımlara" aşırı mesafeli ve soğuk davranarak onları kırmıştı. Çünkü Nesibe Hala'nın iki sene önce, Füsün'un on altı yaşındayken ve Nişantaşı Kız Lisesi'nde okurken bir güzellik yarışmasına katılmasına ses çıkarmamasına, hatta sonradan öğrendiğimize göre kızını bu işe teşvik etmesine çok kızmış; daha sonra duyduğu dedikodulardan, bir zamanlar sevip koruduğu Nesibe Hala'nın utanç duyulacak bu işten gururlandığı sonucunu çıkararak onlara sırt çevirmişti.

Oysa Nesibe Hala da kendisinden yirmi yaş büyük olan annemi çok sever ve sayardı. Bunda, Nesibe Hala'nın gençliğinde, kibar semtlerinde ev ev dolaşarak dikiş dikerken annemin onu çok desteklemesinin de payı vardı şüphesiz.

"Çok, çok yoksullardı," dedi annem. Abartmış olmaktan korkarak ekledi: "Ama yalnız onlar mı oğlum, bütün Türkiye fakirdi o zamanlar." Annem o zamanlar Nesibe Hala'nın "çok iyi bir insan, çok iyi bir terzi" olduğunu söyleyerek onu arkadaşlarına tavsiye eder, yılda bir kere de (bazan iki de olurdu) onu bizim eve bir davet, bir düğün için elbise dikmeye çağırırdı.

Çoğunlukla okulda olduğum için, dikişe geldiğinde onu görmezdim. 1956 yazı sonunda bir düğün için acele elbise gerektiğinde, annem Nesibe'yi Suadiye'deki yazlığa çağırmıştı. Palmiye ağacının yaprakları arasından sandallara, motorlara, iskeleden denize atlayıp eğlenen çocuklara bakan ikinci kattaki küçük arka odada, ikisi, Nesibe'nin İstanbul manzaralı dikiş kutusundan çıkan makaslar, toplu iğneler, mezuralar, yüksükler, kesilmiş

kumaş parçaları ve danteller arasında, hem sıcaktan, sivrisineklerden ve dikiş yetiştirmekten şikâyet ederek hem de birbirlerini çok seven abla kardeş gibi şakalaşıp gülüşerek gece yarlarına kadar annemin Singer makinesiyle dikiş dikmişlerdi. Sıcak ve kadife kokan o küçük odaya ahçı Bekri'nin bardak bardak limonata taşıdığını, çünkü gebe olan yirmi yaşındaki Nesibe'nin sürekli aşerdiğini, annemin hep birlikte öğle yemeği yerken, yarı şaka yarı ciddi, ahçıya "Hamile kadına canı neyi yemek istiyorsa hemen vereceksiniz, yoksa çocuk çirkin olur!" dediğini, benim de Nesibe Hala'nın hafif şiş karnına ilgiyle baktığımı hatırlıyorum. Sanırım bu, Füsün'un varlığının farkına ilk varışımdı, ama kız mı erkek mi olacağını bile kimse bilmiyordu daha.

"Nesibe, kocasına da haber vermeden kızın yaşını büyük gösterip bu yarışmaya sokmuş," dedi annem olayı hatırladıkça daha da öfkelenerek. "Allah'tan kazanamadı da rezil olmaktan kurtuldular. Fark etselerdi kızı liseden atarlardı... Şimdi liseyi bitirmiştir, ama sanmam ki doğru dürüst bir şey okusun. Artık bayram ziyaretlerine de gelmiyorlar ki ne yaptıklarını bilelim... Bu ülkede güzellik yarışmalarına katılanlar, nasıl kızlardır, nasıl kadınlardır herkes bilir. Sana nasıl davrandı?"

Annem, Füsün'un erkeklerle yatmaya başladığını ima ediyordu. Benzer bir dedikoduyu, Füsün'un ön elemeyi kazananlarla birlikte fotoğrafı *Milliyet*'te yayımlanınca, Nişantaşı çapkın arkadaşlarımdan da işitmiş, utanç verici konuyla ilgilenir gözükmek hiç istememiştim. Aramızda bir sessizlik olunca "Dikkat et!" dedi annem esrarengiz bir havayla parmağını sallayarak. "Çok özel, çok hoş, çok güzel bir kızla nişanlanmak üzeresin! Bana ona aldığın çantayı gösterebilir. Mümtaz! (babamın adı). Bak, Kemal, Sibel'e çanta almış!"

"Sahi mi?" dedi babam. Yüzünde çantayı görmüş, çok beğenmiş ve oğlunun ve sevgilisinin mutluluğuyla mutlu olmuş gibi içten bir sevinç ifadesi belirdi, ama gözünü televizyondan ayırmamıştı bile.

4

Yazıhanede Sevişmek

Babamın baktığı ekranda, arkadaşım Zaim'in bütün Türkiye'de piyasaya çıkardığı "ilk Türk meyveli gazozu Meltem" in iddialı reklamı vardı. Bir an dikkatle baktım ve reklamı sevdim. Fabrikatör babası son on yılda benimki gibi çok kazanınca, Zaim babasının sermayesiyle yeni, cesur işlere girişmişti. Arkadaşımla, akıl da verdiğim bu işlerde başarılı olmasını istiyordum.

Amerika'da iş idaresi okuyup dönmüş, askerliğimi bitirmiştim; babam gittikçe büyüyen fabrikanın, kurulan yeni şirketlerin yönetiminde, ağabeyim gibi benim de etkili olmamı istemiş, bu yüzden genç yaşta beni Harbiye'deki dağıtım ve ihracat şirketi Satsat'ın genel müdürü yapmıştı. Satsat büyük bütçeliydi, çok kâr ediyordu, ama bu benim sayemde değil, fabrikaların ve öteki şirketlerin kârları muhasebe oyunları ile Satsat'a aktarıldığı için oluyordu. Günlerim, patronun oğlu olduğum için başlarına müdür kesildiğim benden yirmi otuz yaş büyük emektar memurlara, annemle yaşıt iri göğüslü ve tecrübeli memure teyzelere alçakgönüllülük etmeye çalışarak ve onlardan işin inceliklerini öğrenerek geçerci.

Yaşlı memurlar gibi yorgun ve yıpranmış belediye otobüsleri ve trolleybüsleri önünden her geçtiğinde –çok geçerlerdi– zangır zangır titreyen Harbiye'deki eski Satsat binasında, herkes gittikten sonra, akşamüstleri beni ziyarete gelen, kısa zaman sonra nişanlanmayı planladığımız Sibel ile genel müdür odasında sevişirdik. Bütün modernlik ve Avrupa'dan öğrenilmiş kadın hakları ve feministlik sözlerine rağmen sekreterler hakkındaki fikri aslında anneminkinden farklı olmayan Sibel, "Burada sevişmeyelim, kendimi sekreter gibi hissediyorum!" derdi bazan. Ama yazıhanedeki deri divanın üzerinde sevişirken onda hissettiğim tutukluğun asıl nedeni, tabii ki o yıllarda Türk kızlarının evlenmeden önce cinsel hayata başlama korkularıydı.

Batılılaşmış zengin ailelerin, Avrupa görmüş seçkin kızları o yıllarda ilk defa tek tük bu "bekâret" tabusunu kırmaya, evlenmeden önce sevgilileriyle yatmaya başlamışlardı. Sibel de

bazan bu “cesur” kızlardan biri olmakla övünürdü, benimle on bir ay önce yatmıştı. (Uzun bir süreydi bu, artık evlenmeliydik!)

Ama yıllar sonra hikâyemi bütün içtenliğimle şimdi anlatmaya çalışırken, sevgilimin cesaretini abartmak ve kadınlar üzerindeki cinsel baskıyı hafife almak da istemiyorum. Çünkü Sibel bana kendini ancak benim “niyetimin ciddi” olduğunu görünce; yani benim “güvenilir biri” olduğuma inanınca, yani benim sonunda onunla evleneceğimi kesinlikle anlayınca vermişti. Ben de sorumlu, doğru dürüst biri olduğum için, Sibel’le elbette evlenecektim, bunu zaten çok istiyordum; ama istemesem de “bekâretini bana verdiği” için artık onu bırakmama imkân yoktu. Bu sorumluluk duygusu, bizi birbirimize gururla bağlayan başka bir duyguya, evlenmeden önce seviştiğimiz için hissettiğimiz “özgür ve modern” (elbette bu kelimeleri kendimiz için kullanamazdık) olduğumuz yanılsamasına gölge düşürüyordu, ama bizi yakınlaştırıyordu da.

Benzer bir gölgeyi, Sibel’in artık bir an önce evlenmemiz gerektiği konusundaki telaşlı imalarını fark edince de hissedirdim. Ama Sibel ile yazıhanede sevişirken çok mutlu olduğumuz zamanlar da vardı. Dışarıdan Halaskârgazi Caddesi’nin otobüs ve trafik gürültüsü gelirken, içeride, karanlıkta ona sarılıp hayatımın sonuna kadar mutlu olacağımı, çok talihli olduğumu düşündüğümü hatırlıyorum. Bir keresinde, seviştikten sonra ben sigaramın külünü üzerinde Satsat yazan bu küllüğe silkelerken; Sibel sekreterim Zeynep Hanım’ın koltuğuna yarı çıplak oturmuş, daktiloyu tıngırdattırken, o zamanın mizah dergilerinin, karikatürlerinin, şakalarının vazgeçilmez konusu olan “budala ve sarışın sekreter” taklidi yapmıştı kıkırdayarak.

5

Fuaye Lokantası

Yıllar sonra resimli yemek listesini, bir ilanını, özel kibritini ve peçetesini arayıp bulduğum ve burada sergilediğim Fuaye, kısa zamanda Beyoğlu, Şişli, Nişantaşı gibi semtlerde yaşayan sınırlı

sayıda zenginin (gazetelerin dedikodu sütunlarının alaycı diliyle söylersek "sosyetenin") en çok sevdiği Avrupa tarzı (Fransız taklidi) lokantalardan biri oldu. Müşterilerine bir Avrupa şehrinde oldukları izlenimini altını çok çizmeden vermek isteyen bu lokantalara Ambassador, Majestik, Royal gibi Batılı ve iddialı adlar yerine, Batı'nın kenarında, İstanbul'da olduğumuzu hatırlatan Kulis, Merdiven ve Fuaye gibi adlar verilirdi. Daha sonraki kuşak yeni zenginlerin gösterişli mekânlarda anneannelerinin pişirdiği yemekleri tercih etmeleriyle, gelenek ve gösterişi birleştiren Hanedan, Sultan, Hünkâr, Paşa ve Vezir gibi pek çok yer açıldı ve Fuaye unutulup gitti.

Çantayı aldığım günün gecesi Fuaye'de akşam yemeği yerken, "Annemin Merhamet Apartmanı'ndaki dairesinde buluşsak artık, daha iyi olmaz mı?" dedim Sibel'e. "Güzel bir arka bahçeye bakar orası."

"Nişandan sonra evlenip kendi evimize taşınmamız gecikir diye mi düşünüyorsun?" dedi Sibel.

"Hayır canım, öyle bir şey yok."

"Seninle metresler gibi, gizli saklı dairelerde, suçlu gibi buluşmak istemiyorum artık."

"Haklısın."

"Nereden geldi şimdi aklına o dairede buluşmak?"

"Boş ver," dedim. Fuaye'nin mutlu kalabalığına bir göz attım ve plastik torba içinde sakladığım çantayı çıkardım.

"Bu ne?" dedi Sibel bir hediye aldığını hissederek.

"Sürpriz! Aç, bak."

"Sahi mi?" Plastik torbayı açarken yüzünde beliren çocuksu neşe, çantayı çıkarınca yerini soru soran bir ifadeye, sonra da gizlemeye çalıştığı bir hayal kırıklığına bıraktı.

"Hatırladın mı," diye yetiştim, "önceki gün akşam seni evine bırakırken vitrinde görüp beğenmiştin."

"Evet. Çok incessin."

"Sevdiğine sevindim. Nişanda da bu çanta sana çok yakışacak."

"Maalesef nişanda hangi çantayı takacağım çoktan belli," dedi Sibel. "Aaa, mahzun olma! Çok güzel bir hediyeyi büyük bir incelikle almışsın bana... Peki, o zaman, kederlenme diye

söyleyeceğim. Zaten bu çantayı nişanda koluma takamam, çünkü bu çanta sahte!”

“Nasıl?”

“Gerçek Jenny Colon çanta değil bu Kemalciğim. Bu taklit.”

“Nereden anladın?”

“Her şeyinden, canım. Bak markayı deriye bağlayan bu dikişlere. Bir de benim Paris’ten aldığım bu hakiki Jenny Colon’a bak bakalım, markanın dikişleri nasıl? Jenny Colon boşuna Fransa’nın, dünyanın en pahalı markası değil. Bu ucuz ipliği asla kullanmaz...”

Hakiki çantanın dikişlerine bakarken, müstakbel nişanlımda hissettiğim zafer duygusunun nedenini bir an sordum kendime. Paşa dedesinden kalan son arsaları satmış ve sıfırı tüketmiş emekli bir elçinin kızı, bir anlamda bir “memur kızı” olması, Sibel’e zaman zaman huzursuzluk ve güvensizlik verirdi. Bu huzursuzluğa kapıldığı zamanlarda babaannesinin piyano çalışını ya da Kurtuluş Savaşı’na hizmetleri geçmiş dedesini ya da anne tarafından dedesinin Abdülhamit’e olan yakınlığını anlatır, ben de Sibel’in bu konudaki mahcubiyetinden etkilenir, onu daha da çok severdim. 1970’li yılların başındaki tekstil ve ihracat büyümesiyle İstanbul’un nüfusunun üç misli artması sayesinde şehirde, özellikle bizim semtlerde arsa fiyatları da katlanmış, son on yılda babamın şirketleri çok büyümüş, aile serveti beş kat artmıştı, ama aslında Basmacı soyadından anlaşılacağı gibi üç kuşaktan beri tekstil işinden zengindi bizimkiler. Ama bu üç kuşağın gayretlerine rağmen, Avrupa malı çantanın “sahte” çıkması beni huzursuz ediyordu.

Keyfimin kaçtığını görünce Sibel elimi okşadı. “Ne kadar verdin çantaya?” diye sordu.

“Bin beş yüz lira,” dedim. “İstemiyorsan yarın değiştiririm.”

“Değiştirme canım, paranı geri iste. Çünkü seni fena kazıklamışlar.”

“Dükkân sahibi Şenay Hanım, bizim uzak hısmımız oluyor!” dedim çok hayret etmiş gibi kaşlarını iyice havaya kaldırarak.

Sibel, içindekileri dalgın dalgın karıştırmakta olduğum çantasını geri aldı. “Canım bu kadar bilgili, akıllı ve kültürlüsün, ama kadınların seni nasıl kandırabileceklerini hiç mi hiç anlamıyorsun,” dedi şefkatle gülümseyerek.

6

Fusun'un Gözyaşları

Ertesi öğle, elimde aynı plastik torba, içinde çanta Şanzelize Butik'e gittim. Çan çaldıktan sonra bana yine aşırı loş ve serin gelen dükkânda kimse yok sandım önce. Yarı karanlık dükkân sihirli bir sessizlik içindeydi ki, kanarya cik civ cik dedi. Bir paravanın ve iri bir tavşankulağı saksısının yaprakları arasından Fusun'un gölgesini gördüm. Soyunma kabininde kıyafet deneyen şişman bir kadın müşterinin yanındaydı. Üzerinde; sümbüller, kır çiçekleri ve yapraklarla kaplı, ona çok yakışan cici bir gömlek vardı bu sefer. Beni görünce tatlılıkla gülümsedi...

"Meşgulsün galiba," dedim gözümle soyunma kabinini işaret ederek.

"Şimdi biter işimiz," dedi çok eski bir müşteriyle dükkânın mahremiyetini paylaşır gibi.

Kanarya kafesinde bir aşağı bir yukarı yer değiştiriyordu, gözümle Avrupa'dan ithal bazı ıvır zıvır eşya ile bir köşedeki moda dergileri takıldı, ama aklım hiçbir şeye yeterince yoğunlaşabilecek gibi değildi. Unutmak, olağan karşılamak istediğim çarpıcı gerçek gene içime işlemiştii. Ona bakarken, çok tanıdık birini görüyormuşum, onu biliyormuşum duygusuydu bu. Bana benziyordu. Benim saçlarım da çocukluğumda dalgalıydı ve onun çocukluğunda olduğu gibi esmerdi, yaşıml ilerleyince Fusun'ununki gibi düzleşmişti. Sanki kendimi onun yerine çok kolay koyabilir, sanki onu derinden anlayabilirdim. Üzerindeki basma gömlek, teninin doğallığını, saçlarının şimdiki boya sarısını daha da ortaya çıkartmıştı. Arkadaşlarımın "Playboy'dan çıkma" diyerek ondan söz edişlerini acıyla hatırladım. Onlarla yatmış olabilir miydi? "Çantayı geri ver, paranı al, git. Harika bir kızla nişanlanmak üzeresin," dedim kendime. Dışarıya, Nişantaşı Meydanı'na doğru bakıyordum, ama az sonra Fusun'un rüya gibi görüntüsü dumanlı vitrinde hayalet gibi yansıdı.

Elbise deneyen kadın hiçbir şey almadan oflaya puflaya çıkınca, Fusun etekleri katlayıp yerleştirmeye başladı. "Dün akşam sizi kaldırımda gördüm," dedi çekici ağzını bütün yüzüne

yayarak. Tatlılıkla gülümseyince, dudaklarını hafif pembe bir rujla boyadığını fark ettim. Misslyn marka, basit, yerli malı ruj o zamanlar çok popülerdi, ama onda tuhaf bir etki yapmıştı.

“Bizi ne zaman gördün?” diye sordum.

“Akşamüstü. Siz Sibel Hanım’laydınız. Ben karşı kaldırımdaydım. Yemeğe mi gidiyordunuz?”

“Evet.”

“Birbirinize çok yakışıyorsunuz!” dedi gençlerin mutluluğunu görmekten zevk alan kimi mutlu ihtiyarlar gibi.

Sibel’i nereden tanıdığını sormadım. “Bizim sizden küçük bir ricamız var,” dedim. Çantayı çıkarınca bir utanç ve telaş duydum. “Bunu geri vermek istiyorum.”

“Tabii, değiştirelim. Size bu şık eldiveni vereyim ya da Paris’ten yeni gelmiş bu şapkayı. Sibel Hanım çantayı beğenmedi mi?”

“Değiştirmeyelim,” dedim utançla. “Parayı geri almak istiyoruz.”

Yüzünde bir şaşkınlık gördüm, neredeyse bir korku. “Neden?” diye sordu.

“Bu çanta gerçek bir Jenny Colon değilmiş, sahteymiş,” diye fısıldadım.

“Nasıl!”

“Ben anlamam böyle şeylerden,” dedim çaresizlikle.

“Burada böyle bir şey olmaz!” dedi sertçe. “Paranızı hemen mi istiyorsunuz?”

“Evet!”

Yüzünde yoğun bir acı ifadesi belirdi. Allah’ım, diye düşündüm, niye şu çantayı çöpe atıp Sibel’e parasını geri aldığımı söylemeyi akıl edemedim! “Bakın bunun sizinle ya da Şenay Hanım’la hiç ilgisi yok. Avrupa’da moda olan her şeyin sahtesini, taklidini biz Türkler maşallah hemen yapıveriyoruz,” deyip gülümsemeye çalıştım. “Benim için –bizler için mi demeliydim– bir çantanın insanın işini görmesi, bir kadının eline yakışması yeterlidir. Markası, kimin yaptığı, orijinal olması filan değil.” Ama o da benim gibi sözlerime inanmıyordu.

“Hayır, size parasını iade edeceğim,” dedi sertçe. Kaderime razı, kabalığımdan utanır bir havayla önüme bakıp sustum.

Gene de bu utanç ânının yoğunluğuna rağmen Füsun'un yapması gereken şeyi yapamadığını, bir tuhafılık olduğunu hissettim. Füsun, kasaya içinde cinler olan büyülü bir eşyaymış gibi bakıyor, yaklaşamıyordu bir türlü. Kıpırmızı olan yüzünün buruştuğunu, gözlerinde yaşlar biriktiğini görünce telaşa kapıldım, ona doğru iki adım attım.

Hafif hafif ağlamaya başlamıştı. Nasıl oldu hiçbir zaman tam hatırlayamadım, ona sarıldım. O da başını göğsüme yaslayıp ağladı. "Affedersin Füsun," diye fısıldadım. Yumuşak saçlarını, alnını okşadım. "Unut lütfen bunu. Sahte çıkmış bir çanta sonunda."

Bir çocuk gibi iç çekti, bir iki hıçkırdı, gene ağladı. Uzun güzel kollarına, gövdesine dokunmak, göğüslerini hissetmek, onu öylece bir an tutmak başımı döndürmüştü: Belki de ona her dokunuşumda içimde yükselen isteği kendimden gizlemek için, onu yıllardan beri tanıyormuşum, birbirimize aslında çok yakınmışız yanılması uyanıverdi içimde. Gönlü alınması zor, tatlı, kederli ve güzel kız kardeşimdi o benim! Bir an, belki de uzaktan akraba olduğumuzu bildiğim için kolunun bacağının uzunluğu, ince kemik yapısı ve omuzlarının kırılğanlığı yüzünden gövdesinin benimkine benzediğini hissettim. Kız olsaydım, on iki yaş küçük olsaydım, benim vücudum da böyle bir şey olurdu işte. "Üzülecek hiçbir şey yok," dedim uzun sarı saçlarını okşarken.

"Kasayı açıp size paranızı geri veremem," diye açıkladı. "Çünkü Şenay Hanım öğle tatilinde evine giderken, kasayı kilitleyip anahtarı da yanına alıyor. Bu gücüme gidiyor." Başını göğsüme dayayarak yeniden ağladı. Güzelim saçlarını özenle, şefkatle okşuyordum. "Ben burada insan tanımak, vakit geçirmek için çalışıyorum, para için değil," dedi hıçkırıklar arasında.

"Para için de çalışabilir insan," dedim aptalca, duygusuzca.

"Evet," dedi mahzun bir çocuk gibi. "Babam emekli öğretmen... İki hafta önce on sekiz yaşımı bitirdim, onlara yük olmak da istemedim."

İçimde kıvranarak başkaldıran cinsel hayvandan korktum ve elimi saçlarından çektim. Hemen o da anladı bunu, toparlandı, birbirimizden uzaklaştık.

"Lütfen ağladığımı kimseye söylemeyin," dedi gözlerini ovuşturduktan sonra.

“Söz,” dedim. “Yemin ediyorum, biz sırdaşız Füsün...”

Gülümsemiğini gördüm. “Çantayı bırakayım şimdi,” dedim. “Parasını almaya sonra gelirim.”

“Çanta kalsın isterseniz, ama parası için siz gelmeyin,” dedi. “Şenay Hanım, ‘bu taklit değil’ diye tutturur, üzer sizi.”

“O zaman başka bir şeyle değiştirelim.”

“Ona da artık ben razı olamam,” dedi gururlu ve alıngan bir kız havasıyla.

“Hayır, hiç önemli değil,” diye araya girdim.

“Ama benim için önemli,” dedi kararlılıkla. “Dükkâna geldiğinde, ben Şenay Hanım’dan çantanın parasını alırım.”

“O kadının seni daha fazla üzmesini hiç istemem,” diye cevap verdim.

“Hayır, ben şimdiden bir yolunu buldum,” dedi belli belirsiz gülümseyerek. “Ona çantanın aynısının Sibel Hanım’da olduğunu, bu yüzden iade ettiğinizi söyleyeceğim. Olur mu?”

“İyi fikir,” dedim. “Ben de Şenay Hanım’a böyle derim.”

“Hayır, siz hiçbir şey söylemeyin ona,” dedi Füsün kararlılıkla. “Çünkü hemen ağzınızdan laf almaya girişir. Dükkâna da gelmeyin artık. Ben parayı Vecihe Teyze’ye bırakırım.”

“Aman annemi hiç karıştırmayalım bu işlere, pek meraklıdır.”

“Paranızı nereye bırakayım o zaman?” dedi Füsün kaşlarını kaldırarak.

“Teşvikiye Caddesi 131 numarada Merhamet Apartmanı’nda annemin bir dairesi vardır,” dedim. “Amerika’ya gitmeden önce orada kapanıp ders çalışır, müzik dinlerdim. Arka bahçeye bakan çok güzel bir yer... Şimdi de her öğleden sonra işten çıkıp iki ile dört arasında orada kapanıp kendi kendime çalışıyorum.”

“Tabii. Oraya getireyim paranızı. İçeride kaç numara?”

“Dört,” dedim fısıldar gibi. Giderek solan üç kelime daha ağzımdan zorlukla çıktı. “İkinci kat. Allahaismarladık.”

Çünkü kalbim durumu hemen kavramış, deli gibi hareketlenmişti. Kendimi dışarı atmadan önce bütün gücümü toplayıp her şey olağanmış gibi son bir bakış attım ona. Sokağa çıkar çıkmaz içimi saran utanç ve pişmanlık duygusu mutluluk hayalleriyle karışınca, öğle vakti aşırı bahar sıcaklığında Nişantaşı’nın kaldırımları bana sihirli bir şekilde sapsarı gözükmeye başladı. Ayaklarım

beni gölgelerden, vitrinleri korumak için açılmış mavili beyazlı kalın şeritli tentelerin ve saçakların altından yürütüyordu ki, bir vitrinde sapsarı bir sürahi gördüm ve bir içgüdüyle içeri girip satın aldım. Gelişigüzel satın alınmış eşyaların başına gelenin tersine, sarı sürahi önce annemle babamın, sonra annemle benim soframızda, yirmiye yakın yıl hakkında hiç konuşulmadan durdu. Akşam yemeklerinde hayatın beni içine ittiği ve annemin sessizlikle yarı azarlayıcı yarı kederli bakışlarıyla yüzüme vurduğu mutsuzluğumun başlangıç günlerini, sarı sürahinin kulpunu her tutuşumda hatırlardım.

Öğleüstü beni karşısında görünce hem sevinen hem de “hayrola?” der gibi bakan annemi öptüm. Sürahiyi aklıma esiverdiği için aldığımı söyledim ve “Bana Merhamet Apartmanı’ndaki dairenin anahtarını versene,” diye ekledim. “Bazan yazıhane o kadar kalabalık oluyor ki, çalışamıyorum. Bir bakayım orası uygun mu? Gençliğimde orada kapanıp iyi çalışırdım.”

Annem “Toz içindedir orası,” dedi, ama kırmızı kurdeleyle bağlanmış sokak kapısı anahtarıyla, daire anahtarını odasından hemen getirdi. “Kırmızı çiçekli Kütahya vazoyu hatırlıyor musun?” dedi anahtarı verirken. “Evde bulamıyorum, bak bakalım oraya mı götürmüşüm? O kadar da çok çalışma... Babanız bütün hayatınca çalıştı, siz çocuklar keyfinize bakın, mutlu olun diye. Sibel’le gez, baharın tadını çıkarın, eğlenin.” Anahtarı elime koyarken “Dikkat et,” dedi esrarengiz bir bakışla. Çocukluğumuzda da, annem bu bakışla baktığında, hayatın içinden gelecek ve anahtar emanet etmekten daha derin ve belirsiz bir tehlikeyi ima ederdi.

7

Merhamet Apartmanı

Annem Merhamet Apartmanı’ndaki daireyi bundan yirmi yıl önce, biraz yatırım yapmak, biraz da arada bir gidip kafasını dinleyip oyalanacağı bir yer olsun diye almış; ama kısa sürede, burasını modasının geçtiğine karar verdiği eski eşyaları ve yeni

satın alıp hemen bıktığı şeyleri attığı bir yer olarak kullanmaya başlamıştı. Çocukluğumda, iri servi ve kestane ağaçlarının gölgelediği, çocukların futbol oynadığı arka bahçesini sevdiğim apartmanın adını eğlenceli bulur, bu adın annemin anlatmaktan hoşlandığı hikâyesini severdim.

1934'te Atatürk'ün bütün Türk milletine soyadı almasını şart koşmasından sonra, İstanbul'da yeni yapılan pek çok binaya aile adları verilmeye başlanmıştı. O zamanlar İstanbul'da sokak adları ve numaraları tutarlı olmadığı ve tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi, büyük ve zengin aileler, içinde hep birlikte oturdukları büyük konaklarla, binalarla özdeşleştirildikleri için bu yerindeydi. (Hikâyemde sözünü edeceğim pek çok zengin ailenin kendi adını taşıyan bir apartmanı vardır.) Aynı yılların bir başka eğilimi, binalara yüce ilkelerin, değerlerin adlarını vermektir; ama annem yaptırdıkları apartmana "Hürriyet", "İnayet", "Fazilet" gibi adlar verenlerin, aslında bütün hayatlarını bu değerleri çiğneyerek geçirmiş kişiler arasından çıktığını söylerdi. Merhamet Apartmanı'nı, Birinci Dünya Savaşı sırasında şeker ticareti yapan karaborsacı yaşlı bir zengin, vicdan azabıyla yaptırmaya başlamıştı. Adamın apartmanını vakfedip gelirini fakirlere dağıtacağını anlayan iki oğlu (birinin kızı ilkokulda sınıf arkadaşımı), babalarının bunadığını doktor raporuyla kanıtlayıp onu düşkünler, evine atmışlar, binaya el koymuşlar, ama çocukluğumda benim tuhaf bulduğum adını değiştirmemişlerdi.

Ertesi gün, 30 Nisan 1975 Çarşamba saat iki ile dört arasında Merhamet Apartmanı'ndaki dairede Füsun'u bekledim, ama gelmedi. Kalbim hafifçe kırılmış, kafam karışmıştı; yazıhaneye dönerken derin bir huzursuzluk hissediyordum. Ertesi gün daireye sanki huzursuzluğumu yatıştırmak için yeniden gittim. Ama Füsun gene gelmedi. Havasız odalarda annemin oraya bırakıp unuttuğu eski vazolar, elbiseler, tozlar içindeki eski eşyalar arasında çocukluğumun ve gençliğimin unuttuğumu bile bilmediğim pek çok hatırasını, babamın acemice çektiği eski fotoğrafları tek tek görüp hatırlıyor, eşyaların bu gücü sanki huzursuzluğumu yatıştırıyordu.

Ertesi gün Satsat'ın Kayseri bayii (ve askerlik arkadaşım) Abdülkerim ile Beyoğlu'ndaki Hacı Arif'in lokantasında öğle

yemeği yerken, iki gün üst üste boş daireye gidip Füsun'u beklememi utanç içinde hatırladım. Füsun'u, sahte çantayı, her şeyi utançla unutmaya karar verdim. Ama yirmi dakika sonra saatime bir daha baktım, Füsun'un belki de o anda çantanın parasını iade etmek için Merhamet Apartmanı'na doğru yürüdüğünü hayal ettim ve Abdülkerim'e bir yalan atıp yemeği hızla bitirerek Merhamet Apartmanı'na koştum.

Apartmana girdikten yirmi dakika sonra, Füsun kapıyı çaldı. Yani kapıyı çalan Füsun olmalıydı. Kapıya yürürken, dün gece rüyamda ona kapıyı açtığımı gördüğümü hatırladım.

Elinde bir şemsiye vardı. Saçları ıslaktı. Üzerinde sarı puan-tiyeli bir elbise.

"Aa, artık beni unuttun zannediyordum. Gir içeri."

"Rahatsız etmeyeyim," dedi. "Parayı vereyim, gideyim." Üzerinde Üstün Başarı Dershanesi yazan, kullanılmış bir zarf vardı elinde, ama almadım. Omzundan tutup onu içeri çektim ve kapıyı kapadım.

"Çok yağıyor," diye attım kafadan, aslında yağmuru fark etmemiştim. "Otur biraz, boşuna ıslanma. Çay yapıyorum, ısınır-sın." Mutfğa gittim.

Geri döndüğümde, Füsun annemin eski eşyalarına, antikalara, biblolara, toz içindeki saatlere, şapka kutularına, ıvır zıvıra bakıyordu. Onu rahatlatmak için, araya şakalar sıkıştırarak annemin bu eşyaları Nişantaşı'nın, Beyoğlu'nun son moda dükkânlarından, dağılan paşa konaklarından, yarısı yanmış ya-lılardan, antikacılardan, hatta boşaltılmış tekkelerden ve Avrupa seyahatlerinde gittiği çeşit çeşit dükkândan bir hevesle alıp biraz kullandıktan sonra, buraya yollayıp tamamen unuttuğunu anlattım. Bir yandan da naftalin ve toz kokan dolapları açıp içindeki top top kumaşları, çocukluğumuzda ikimizin de bin-diği üç tekerlekli bir bisikleti, (bizim eskilerimizi annem yoksul akrabalara dağıtırdı) bir lazımlığı, annemin "Bak bakayım, orada mıymış?" dediği kırmızı çiçekli Kütahya vazoyu, sonra onun kutu kutu şapkalarını gösteriyordum.

Kristal bir şekerlik, bize eski bayram yemeklerini hatırlattı. Çocukluğunda bayram sabahları Füsun anne-babasıyla bize ziyarete geldiğinde akide, bademşekeri, bademzmesi, hindis-

tancevizli aslan şekeri ve lokumdan bir karışım bu şekerlik içinde ikram edilirdi.

“Bir Kurban Bayramı’nda sizinle sokağa çıkmış, sonra arabayla gezmiştik,” dedi Füsün gözleri parlayarak.

Gezimizi hatırladım: “O zamanlar çocuktun,” dedim. “Şimdi çok güzel, çok çekici bir genç kız olmuşsun.”

“Teşekkür ederim. Artık gideyim.”

“Daha çayını içmedin. Yağmur da dinmedi.” Onu balkon kapısının önüne çektim, tülü hafifçe araladım.

Yeni bir mekâna, bir eve ilk defa gelmiş çocukların, hayatın sillesini daha yemediği için hâlâ her şeye karşı meraklı ve açık kalabilen genç insanların yapabildiği gibi pencereden dışarıya ilgiyle baktı. Ensesine, boynuna, yanaklarını o kadar çekici yapan tenine, teninin üzerindeki uzaktan fark edilmeyen sayısız küçük bene (anneannemin de tam burasında kocaman bir et beni yok muydu?) bir an istekle baktım. Elim sanki bir başkasının eliymiş gibi kendiliğinden uzanıp saçlarına takılı tokayı tuttu. Dört tane mineçiçeği vardı tokenin üzerinde.

“Saçların çok ıslanmış.”

“Dükkânda ağladığımı kimseye söylediniz mi?”

“Hayır. Ama neden ağladığını da çok merak ettim.”

“Niye?”

“Seni çok düşündüm,” dedim. “Çok güzelsin, çok başkasın. Küçük, şeker, esmer bir kız çocuğu olarak seni çok iyi hatırlıyorum. Ama bu kadar güzelleşeceğin benim de aklıma gelmezdi.”

İltifata alışmış güzel ve terbiyeli kızların yaptığı gibi ölçülü bir şekilde gülümserken, kaşlarını da kuşkuyla kaldırdı. Bir sessizlik oldu. Benden bir adım uzaklaştı.

“Şenay Hanım ne dedi?” diyerek konuyu değiştirdim. “Çantanın sahte olduğunu kabul etti mi?”

“Sinirlendi. Ama çantayı bıraktığınızı, parayı istediğinizi anlayınca, işi büyötmek istemedi. Benim de konuyu unutmamı istedi. Çantanın sahte olduğunu biliyordu sanırım. Buraya geldiğimi bilmiyor. Öğle vakti gelip paranızı aldığınızı söyledim ona. Şimdi gitmeliyim.”

“Çay içmeden olmaz!”

Mutfaktan çayını getirdim. Çayı hafifçe üfleyerek soğutuşunu, sonra yudum yudum dikkatle ve aceleyle içişini seyrettim. Hayranlık ile utanç, şefkat ile sevinç arasında bir duyguyla... Elim kendiliğinden uzandı ve saçlarını okşadı. Başımı yüzüne yaklaştırdım, gerilemediğini görünce dudağının kenarından bir an öptüm. Kıpırmızı oldu. İki eli sıcak çay fincanıyla meşgul olduğu için kendini benden koruyamamıştı. Bana hem kızmıştı hem de aklı karışmıştı, bunu da hissettim.

“Öpüşmeyi çok severim,” dedi gururla. “Ama şimdi, sizinle tabii hiç olmaz.”

“Çok öpüştün mü?” dedim beceriksizce çocuksu olmaya çalışarak.

“Öpüştüm tabii. Ama o kadar.”

Erkeklerin aslında ne yazık ki hep aynı olduğunu bana hissettiren bir bakışla odaya, eşyalara, kötü niyetle yarım yapılmış gözükmesini istediğim kenardaki mavi çarşafli yatağa son bir bakış attı. Kafasında durumu özetlediğini gördüm; ama aklıma, belki de utançtan, oyunu sürdürecekt hiçbir şey gelmedi.

Bir dolapta gözüme çarpan turistler için üretilmiş bu fesi şirinlik olsun diye sehpanın üzerine koymuştum. Para dolu zarfı ona yasladığını odada gözlerimi gezdirirken fark ettiğimi gördü, ama gene de “Zarfı oraya bıraktım,” dedi.

“Çayını içmeden gidemezsin.”

“Geç kalıyorum,” dedi, ama gitmedi.

Çayımızı içerken, akrabalarından, çocukluğumuzdan, ortak hatıralarımızdan kimseyi iğnelemeden, kötülemeden söz ettik. Annesinin çok saygısı olduğunu söylediği annemden hep korkarlardı, ama çocukluğunda ona en çok da annem ilgi göstermiş, dikişe geldiklerinde oynasın diye bizim oyuncaklarımızı, Füsün’un sevdiği ve bozmaktan korktuğu kurmalı köpekle tavuğu vermiş, güzellik yarışmasına kadar her yıl doğum günlerinde şoför Çetin Efendi’yle ona hediyeler yollamıştı: Bir kaleydoskop vardı mesela hâlâ sakladığı... Annem ona bir elbise yollarsa hemen küçülmesin diye birkaç beden büyüğünü alırdı. Bu yüzden ancak bir yıl sonra giyebildiği iri çengelliğneli bir İskoç eteği vardı; onu o kadar sevmişti ki, daha sonra moda olmadığı halde mini etek olarak giymişti. O

etekle onu bir keresinde Nişantaşı'nda gördüğümü söyledim. İnce beline, güzel bacaklarına gelen konuyu hemen değiştirdik. Kafadan çatlak bir Süreyya Dayı vardı. Almanya'dan her gelişinde artık birbirinden kopmakta olan ailenin bütün kanatlarını tek tek törenle ziyaret eder, herkes onun sayesinde birbirinden haberdar olurdu.

“Birlikte araba gezintisine çıktığımız o Kurban Bayramı sabahında, evde Süreyya Dayı da vardı,” dedi Füsün heyecana kapılarak. Hızla yağmurluğunu giydi. Şemsiyesini aramaya başladı. Bulamıyordu, çünkü mutfağa gidiş gelişlerimde, kaşla göz arasında şemsiyeyi girişteki aynalı dolabın arkasına atmıştım.

“Nereye koyduğunu hatırlamıyor musun?” dedim onunla birlikte ve daha sıkı bir şekilde şemsiyeyi ararken.

“Buraya bırakmıştım,” dedi masumca, aynalı dolabı gösterdi.

Birlikte bütün daireyi ararken, saçma denecek yerlere bile bakkarken, ona magazin basınının gözde deyimiyle “boş vakitlerinde” ne yaptığını sordum. Geçen sene puanı istediği bölümü tutmadığı için üniversiteye girememişti. Şimdi Şanzelize Butik'ten geri kalan vakitlerinde, üniversite sınavına hazırlanmak için Üstün Başarı Dershanesi'ne gidiyordu. Üniversite sınavına bir buçuk ay kaldığı için çok çalışıyordu.

“Hangi bölümü istiyorsun?”

“Bilmiyorum,” dedi biraz utanarak. “Aslında konservatuvara girip oyuncu olmak isterdim.”

“O dershanelerde boşu boşuna geçer vakit, hepsi birer ticarethane,” dedim. “Zorlandığın konular varsa, özellikle matematik, buraya gel, ben her öğleden sonra burada kapanıp bir süre çalışıyorum. Sana çabucak gösteririm.”

“Başka kızlara da matematik gösteriyor musun?” dedi. Aynı alaycı ifadeyle kaşları yukarı kalktı.

“Başka kızlar yok.”

“Sibel Hanım bizim dükkâna geliyor. Çok güzel, çok hoş bir kadın. Ne zaman evleneceksiniz?”

“Bir buçuk ay sonra nişanlanıyoruz. Bu şemsiye olur mu peki?”

Annemin Nice'ten aldığı yazlık şemsiyeyi gösterdim. Elinde o şemsiyeyle dükkâna tabii ki dönemeyeceğini söyledi. Üstelik

artık buradan çıkmak istiyordu ve şemsiyesini bulup bulmamak da o kadar önemli değildi. “Yağmur dinmiş,” dedi sevinçle. Kapıdayken onu bir daha hiç göremeyeceğimi telaşla hissettim.

“Lütfen, bir daha gel ve yalnızca çay içelim,” dedim.

“Kızmayın Kemal Ağabey, ama bir daha gelmek istemiyorum. Gelmeyeceğimi de biliyorsunuz. Merak etmeyin, beni öptüğünüzü kimseye söylemem.”

“Şemsiye ne olacak?”

“Şemsiye Şenay Hanım’ın ama kalsın,” dedi ve duygusallığı eksik olmayan, acele bir hareketle beni yanağımdan öpüp gitti.

8

İlk Türk Meyveli Gazozu

O günlerin mutlu, neşeli ve rahat havasını ve iyimserliğimizi hatırlatan ilk Türk meyveli gazozu Meltem’in gazete ilanlarını, reklam filmlerini ve çilekli, şeftalili, portakallı ve vişneli ürünlerini sergiliyorum burada. Zaim o akşam Ayaspaşa’daki manzaralı dairesinde, Meltem gazozunun çıkışını kutlamak için büyük bir davet veriyordu. Bütün bir arkadaş grubu gene buluşacaktık. Sibel benim genç zengin arkadaşlarımın arasına girmekten memnundu, Boğaz’da kotra gezintilerinden, sürpriz doğum günü partilerinden, kulüplerdeki eğlencelerden gece yarısı hep birlikte arabalara binip sokak sokak İstanbul’u gezmelerimizden çok mutluydu, arkadaşlarımın çoğunu seviyordu, ama Zaim’den hoşlanmıyordu. Zaim’in fazla gösteriş meraklısı, fazla çapkın ve “bayağı” olduğunu söylüyor, verdiği davetlerin sonunda “sürpriz” diye dansöz çağırıp göbek attırmasını, Playboy amblemlili çakmağıyla kızların sigaralarını yakmasını çok “banal” buluyordu. Sibel, Zaim’in asla evlenmeyeceği küçük artistlerle, mankenlerle (Türkiye’de o günlerde yeni ortaya çıkan şüpheli bir meslek) sırf evlenmeden yattıkları için maceralar yaşamasından da hiç hoşlanmıyor, doğru düzgün kızlarla hiç sonuçlanmayacak ilişkiler kurmasını da sorumsuzca buluyordu.

Bu yüzden telefonda akşam davete gidemeyeceğimi, kırıklığım olduğunu, çıkamayacağımı söyleyince, Sibel'in hayal kırıklığına uğramasına şaşıtm.

“Meltem gazozu reklamında oynayan, gazetelere çıkan Alman manken de gelecekmiş!” dedi Sibel.

“Hep Zaim'in bana kötü örnek olacağını söylersin...”

“Zaim'in davetine gitmiyorsan, gerçekten hasta olmalısın, merak ettim şimdi. Gelip seni göreyim mi?”

“Boş ver. Annemle Fatma Hanım bakıyorlar. Yarına geçer.”

Elbiselerimle uzandığım yatakta Füsün'u düşündüm ve onu unutmaya, hayatının sonuna kadar bir daha hiç görmemeye karar verdim.

9

F

Ertesi gün, 3 Mayıs 1975 günü saat iki buçukta, Füsün Merhamet Apartmanı'na geldi ve hayatında ilk defa “sonuna kadar giderek” benimle sevişti. Ben o gün daireye onunla buluşma hayaliyle gitmemiştim. Yıllar sonra başımdan geçenleri hikâye ederken, bu son sözümün doğru olamayacağını ben de düşünüyorum, ama o gün gerçekten Füsün'un geleceği aklımda hiç yoktu... Aklımda Füsün'un önceki günkü sözleri, çocukluk eşyaları, annemin antikalara, eski saatler, üç tekerlekli bisiklet, loş dairenin tuhaf ışığı, toz ve eskimişlik kokusu, yalnız kalma ve arka bahçeye bakma isteği vardı... Bunlar beni yeniden oraya çekmiş olmalı. Önceki günkü buluşmamızı bir daha düşünmek, yeniden yaşamak, Füsün'un kullandığı çay bardaklarını temizleyip kaldırmak, annemin eşyalarını toplayıp ayıbımı unutmak da vardı aklımda... Eşyaları toplarken, babamın çektiği ve arka odanın içinden yatağı, pencereyi ve bahçeyi gösteren bir fotoğraf buldum, odanın yıllardır hiç değişmediğini hatırladım... Kapı çalınca “annem” diye düşündüğümü hatırlıyorum.

“Şemsiyeyi almaya geldim,” dedi Füsün.

İçeri girmiyordu. “Girsene,” dedim. Bir an durdu. Kapıda dikilmenin nezaketsiz olacağını hissederek içeri girdi. Arkasından kapıyı kapadım. Belini daha da ince gösteren kalın tokalı bu beyaz kemeri takmış ve ona çok yakışan koyu pembe ve beyaz düğmeli bu elbiseyi giymişti. İlk gençlik yıllarımda güzel ve esrarlı bulduğum kızların yanında, ancak samimi olursam huzur bulabilmek gibi bir zayıflığım vardı. Otuz yaşında bu içtenlik ve saflıktan kurtuldum zannediyordum, yanıliyorum:

“Şemsiyen burada,” deyiverdim. Ve aynalı dolabın arkasına uzanıp, oradan şemsiyeyi çıkardım. Daha önce onu oradan neden almadığımı kendime sordamım bile.

“Buraya nasıl düşmüş?”

“Düşmedi aslında. Sen hemen gitme diye dün saklamıştım.”

Bir an gülümsemekle kaşlarını çatmak arasında kararsız kaldı. Elinden tutup çay yapma bahanesiyle onu mutfığa çektim. Mutfak toz ve nem kokuyordu, loştu. Orada, her şey hızla ilerledi ve kendimizi tutamayıp öpüşmeye başladık. Az sonra ise, uzun uzun ve hırsla öpüşüyorduk. Öpüşmeye kendini o kadar vermiş, kollarını boynuma öyle bir sarıp gözlerini öylesine sıkı kapamıştı ki, “sonuna kadar” sevişebileceğimizi hissettim.

Ama bakire olduğuna göre bu imkânsızdı. Öpüşürken, bir ara Füsün’un hayatının bu önemli kararını verdiğini, benimle buraya “sonuna kadar gitmek” için geldiğini hissettim. Ama bu yalnız yabancı filmlerde olurdu. Burada bir kızın durup dururken bunu yapması tuhaf geliyordu bana. Belki de zaten bakire değildi...

Öpüşe öpüşe mutfaktan çıktık, yatağın kenarına oturduk ve çok fazla nazlanmadan, ama hiç göz göze de gelmeden elbiselelimizin çoğunu çıkarıp battaniyenin içine girdik. Battaniye fazla kalındı, üstelik çocukluğumdaki gibi tenime batıyordu, bir süre sonra onu attım ve yarı çıplak halimiz ortaya çıktı. İkimiz de ter içindeydik, ama bu nedense bizi rahatlatmıştı. Çekili perdelerin arasından içeriye sarımsı, turuncumsu bir güneş ışığı vuruyor, terli gövdesini daha da bronz rengi gösteriyordu. Benim ona baktığım gibi, şimdi Füsün’un da benim gövdeme bakabilmesi, vücudumun irileşip iyice belirginleşmiş olan edepsiz kısmına gözlerini yakından dikip telaşa kapılmadan, fazla garipsemeden ve hatta istek kadar belli belirsiz bir şefkat de duyarak sükûnetle

seyretmesi, daha önce başka erkekleri de başka yataklarda, divanlarda, araba koltuklarında çıplak gördüğü kanısını bende kıskançlıkla uyandırdı.

İkimiz de, her makul aşk hikâyesinde bence yaşanması gereken bu zevk ve istek oyununun kendiliğinden gelişen müziğine kendimizi bıraktık. Ama bir süre sonra birbirimizin gözlerinin içine dikilen endişeli bakışlarımızdan, önümüzde yapmamız gereken zor bir iş olduğunu düşündüğümüz ortaya çıktı. Füsün müzemizin ilk eşyası olarak tekini sergilediğim küpelerini çıkarıp kenardaki sehpa dikkatle koydu. Bunu tıpkı denize girmeden önce gözlüklerini çıkaran aşırı miyop bir kızın görev duygusuyla yapması, gerçekten ilk defa sonuna kadar gidebileceğimizi düşündürdü bana. O yıllarda gençler üzerlerinde adlarının baş harfleri olan künyeler, kolyeler, bilezikler takarlardı; küpelere hiç dikkat etmedim. Füsün'un tek tek elbiselerinden sonra, aynı kararlılıkla küçük külodunu çıkarması da bana aynı şeyi, benimle sonuna kadar sevişeceğini düşündürdü. O yıllarda sonuna kadar gitmek istemeyen kızlar, külotlarını mayonun altı gibi üzerlerinde bırakırlardı, hatırlıyorum.

Badem kokulu omuzlarını öptüm, kadife kıvamındaki terli boynuna dilimle dokundum ve göğüslerinin, daha güneşlenme mevsimi başlamamasına rağmen, sağlıklı Akdeniz teninden bir derece daha açık renk olduğunu görünce ürperdim. Romanımızın bu kısmını okutan lise öğretmenleri endişeye kapıldıysa, öğrencilerine şu bir sayfayı atlamalarını önerebilirler. Müze gezen meraklı ise, eşyaları seyretsin lütfen ve benim yapmam gereken şeyi, öncelikle hüznü ve korkulu gözleriyle bana bakan Füsün için; sonra ikimiz için; çok az da kendi zevkim için yaptığımı düşünsün yeter. Sanki ikimiz birlikte hayatın bizi mecbur kıldığı bir zorluğu iyimserlikle aşmaya çalışıyorduk. Bu yüzden ona yüklenirken, onu zorlarken söylediğim tatlı sözler arasında, "Canın yanıyor mu canım?" diye sordukça, gözlerini gözlerime dikmiş olduğu halde bana hiç cevap vermemesini yadırgamadım ve sustum. Çünkü çok derinlerden bütün gövdesinin ince ince ve kırılganlıkla titrediğini (ayçiçeklerinin belli belirsiz bir rüzgârda hafifçe titrediğini düşünün), ona en çok yaklaştığım noktadan kendi acım gibi hissediyordum.

Benden kaçırdığı ve kimi zaman bir doktor dikkatiyle gövdesinin alt taraflarına yönelttiği gözlerinden kendini dinlediğini ve hayatta ilk defa yaşamakta olduğu ve bir kere yaşayacağı şeyi de tek başına yaşamak istediğini anlamıştım. Benim de yapmakta olduğum şeyi bitirmem, bu zor yolculuktan rahatlamış olarak çıkabilmem için bencilce kendi zevkimi düşünmem gerekiyordu. Böylece bizi birbirimize bağlayacak zevkleri daha derinden hissetmek için onları kendi kendimize yaşamamız gerektiğini ikimiz de içgüdülerimizle keşfettik; bir yandan birbirimize güçle, acımasızca, hatta hırsla sarılırken, diğer yandan da birbirimizi sırf kendi zevkimiz için kullanmaya başladık. Füsun'un sırtıma geçen parmaklarında, denize giren o miyop ve masum kızın yüzme öğrenirken bir anda boğulacağını sandığı zaman yardımına yetişen babasına bütün gücüyle sarılırken hissettiği ölüm korkusuna benzer bir şeyler vardı. On gün sonra gözlerini kapayıp bana sarılırken, aklının ona hangi filmi gösterdiğini sorduğumda, "Ayçiçekleriyle kaplı bir tarla görüyordum," dedi bana.

Sonraki günlerde, sevişmelerimize neşeli cıvıltıları, bağrıışmaları ve küfürleşmeleriyle hep eşlik edecek futbol oynayan çocuklar, o gün, ilk defa seviştığımız saatlerde Hayrettin Paşa'nın yıkıntı konağının eski bahçesinde gene bağırıp küfürleşerek top oynuyorlardı. Çocukların bağrıışmaları bir ara kesilince Füsun'un birkaç utangaç cığlığı, benim de kendimi koyuverme isteğiyle çıkardığım bir iki mutlu inlemem dışında, oda olağanüstü bir sessizliğe büründü. Uzaktan Nişantaşı Meydanı'ndaki trafik polisinin düdüğü, araba kornaları, çiviye vuran bir çekicinin sesi duyuluyordu: Bir çocuk bir konserve kutusuna tekme attı, bir martı cıgılık attı, bir fincan kırıldı, çınar ağaçlarının yaprakları belli belirsiz bir rüzgârla hışırdadı.

İşte bu sessizlik içinde birbirimize sarılmış yatıyorduk ve ikimiz de kanlanmış çarşaf, çıkarılmış elbiseler, çıplak gövdelerimize alışmak gibi ilkel toplum ritüellerini, antropologların anlayıp sınıflamak istedikleri utanç verici ayrıntıları aklımızdan çıkarmak istiyorduk. Füsun bir süre sessizce ağlamıştı. Benim teselli sözlerime pek kulak vermemişti. Bunu hayatının sonuna kadar hiç unutamayacağını söylemiş, gene biraz ağlamış, sonra susmuştu.

Yıllar sonra hayat beni kendi yaşadıklarımın antropoloğu durumuna düşüreceği için, uzak ülkelerden getirdikleri kap kacağı, eşya ve aletleri sergileyerek hayatlarına ve hayatlarınıza bir anlam vermeye çalışan bu tutkulu kişileri küçümsemek istemem hiç. Ama “ilk sevişme”nin izlerine ve eşyalarına gösterilecek aşırı bir dikkat, Füsün ile benim aramda gelişen yoğun şefkat ve şükran duygularını anlamaya engel olabilir. Bu yüzden yatakta birbirimize sessizce sarılmış yatarken, on sekiz yaşındaki sevgilimin benim otuz yaşındaki tenimi aşkla okşayışındaki özeni göstermek için, Füsün’un o gün çantasından hiç çıkmayan, ama özenle katlanmış çiçek desenli bu pamuklu mendili sergiliyorum burada. Daha sonra Füsün’un sigara içerken masanın üzerinde bulup oynadığı annemin bu kristal hokka ve yazı takımı, aramızdaki şefkatin incelik ve kırılganlığına işaret olsun. Giyinirken iri kalın tokasını tutup erkekçe bir gurura kapıldığım için bir suçluluk duymama yol açan o zamanların modası kalın erkek kemeri de, cennetten çıkma o çıplak halimizden sıyrılıp giyinmenin, kirli ve eski dünyada göz gezdirmenin bile ikimize de çok zor geldiğini anlatsın!

Çıkmadan önce, Füsün’a üniversiteye girmek istiyorsa, şu son bir buçuk ayda çok çalışması gerektiğini söyledim.

“Hayatım boyunca tezgâhtar kalırım diye mi korkuyorsun?” diye sordu gülümseyerek.

“Tabii ki hayır... Ama seni imtihanından önce çalıştırmak isterim. Burada çalışırız. Hangi kitapları okuyorsunuz? Klasik mi, modern matematik mi?”

“Lisede klasik okuduk. Ama dershanede ikisini de okutuyorlar. Çünkü cevap anahtarında ikisinin yeri aynı. Hepsi de kafamı karıştırıyor.”

Füsün ile ertesi gün aynı yerde matematik çalışmak için anlaştık. O gider gitmez Nişantaşı’ndaki bir kitapçıdan lisede ve dershanede okuduğu matematik kitaplarını bulup aldım ve yazıhanede sigara içerek biraz karıştırdım, ona gerçekten yardım edebileceğimi anladım. Füsün’a matematik öğretebileceğimi hayal etmek, o gün hissettiğim manevi yükü hemen hafifletti ve geriye aşırı bir mutluluk ve tuhaf bir gurur kaldı. Mutluluğu boynumda, burnumda, tenimde bir sızı gibi hissediyor, ken-

dimden saklayamadığım gururu bir çeşit sevinç gibi yaşıyordum. Aklımın bir yanıyla, Füsün ile Merhamet Apartmanı'nda daha pek çok kereler buluşup sevişeceğimizi sürekli düşünüyordum. Bunu ancak hayatımda olağanüstü bir şey yokmuş gibi yaparsam başarabileceğimi anlamıştım.

10

Şehir Işıkları ve Mutluluk

Akşam Sibel'in lise arkadaşı Yeşim, Pera Palas'ta nişanlanıyordu; herkes orada olacaktı, gittim. Sibel çok mutluydu, gümüş rengi parlak bir elbise ile üzerine örgü bir etol giymişti, bu nişanın bizimkine örnek olacağını düşündüğü için her şeyle ilgileniyor, herkese sokuluyor, sürekli gülümsüyordu.

Süreyya Dayı'nın adını hep unuttuğum oğlu, beni Meltem gazozu reklamlarında oynayan Alman manken Inge ile tanıştırdığında, iki kadeh rakı içmiş, rahatlamıştım.

"Nasıl buldunuz Türkiye'yi?" diye sordum İngilizce.

"İstanbul'u gördüm yalnızca," dedi Inge. "Çok şaşırdım, böyle bir şey hayal etmiyordum."

"Nasıl bir şey hayal ediyordunuz?"

Bir süre sessizce bakiştık. Akıllı kadındı. Yanlış bir şey söyleyip Türklerin kalbini kolayca kırabileceğini hemen öğrenmişti, gülümseyiverdi. "Siz her şeye layıksınız!" dedi kötü bir Türkçeyle.

"Bütün Türkiye bir haftada tanıdı sizi, bu nasıl bir duygu?"

"Polisler, taksi şoförleri, sokaktaki herkes tanıyor," dedi çocuk gibi sevinçle. "Baloncu bile durdurup bir balon hediye etti ve 'Siz her şeye layıksınız,' dedi. Ülkede tek bir televizyon kanalı olunca tanınmak kolay."

Alçakgönüllülük etmek isterken küçümseyici olduğunun farkında mıydı acaba? "Almanya'da kaç kanal var?" diye sordum. Yanlış bir şey söylediğini anladı, utandı. Benim sözüm de gereksizdi. "Her gün işe giderken, bir duvarda apartman boyutunda resminizi görüyorum, çok hoş," dedim.

“Aaa, evet, siz Türkler reklamcılıkta Avrupa’dan çok daha ilerisiniz.”

Bir an bu sözden o kadar mutlu oldum ki, nezaketen söylen-
diğini unuttum. İleride, cıvıltılı, mutlu kalabalığın içerisinde
bakışlarımla Zaim’i aradım. Oradaydı, Sibel ile konuşuyorlardı.
Onların arkadaş olabileceğini hayal etmek hoşuma gitti. Yoğun
bir mutluluk duyduğumu şimdi yıllar sonra bile hatırlıyorum:
Sibel aramızda Zaim’e bir ad takmış, ona “Siz her şeye layıksınız
Zaim” diyor; Meltem gazozlarının reklam kampanyasındaki bu
sloganı çok duyarsız ve bencil buluyordu. Pek çok gencin solcu-
luk, sağcılık diye birbirini öldürdüğü Türkiye gibi fakir ve dertli
bir ülkede, bu laf Sibel’e göre çirkindi.

Büyük balkon kapılarından içeriye ıhlamur kokulu hoş bir
bahar havası geliyordu. Aşağıda şehrin ışıkları Haliç’in üzerinde
yansıyor; Kasımpaşa, gecekondu, yoksul mahalleleri bile güzel
gözüküyordu. Çok mutlu bir hayatım olduğunu, üstelik bunun
ileride yaşayacağım daha büyük bir mutluluğa hazırlık olduğunu
içimde hissediyordum. Bugün Füsün ile yaşadığım şeyin ağırlığı
aklımı karıştırıyordu, ama herkesin sırları, huzursuzlukları, kor-
kuları var, diye düşündüm. Şu şık davetliler arasında kim bilir
kaç kişinin tuhaf huzursuzlukları, ruhsal yaraları vardı, ama ka-
labalıkta, dostlar arasında iki kadeh içince, dert ettiğimiz şeylerin
aslında ne kadar önemsiz ve geçici oldukları da ortaya çıkıyordu.

“Şu baktığın asabi adam var ya,” dedi Sibel. “Meşhur Soğuk
Suphi’dir o. Gördüğü bütün kibrit kutularını alır, biriktirir. Oda-
lar dolusu kibrit kutusu varmış. Karısı onu bırakınca böyle olmuş
diyorlar. Bizim nişanda garsonlar böyle tuhaf kıyafetler giyme-
sinler değil mi? Niye o kadar çok içiyorsun bu akşam? Bak sana
ne anlatacağım.”

“Ne?”

“Mehmet, Alman manken kızı çok beğendi, yanından ay-
rılamıyor, Zaim de onu kıskanıyor. Aaa, şu adam var ya, senin
Süreyya Dayı’nın oğluymuş... Yeşim’in de bir akrabası oluyor...
Keyfini kaçırın, benim bilmediğim bir şey mi var?”

“Hayır, hiçbir şey yok. Hatta çok mutluyum.”

Sibel’in tatlı sözler söylediğini, bugün yıllar sonra bile hatırlıyorum. Sibel eğlenceli, akıllı ve şefkatliydi ve onun yanında

yalnız o günlerde değil, hayatım boyunca kendimi çok iyi hissedeceğimi biliyordum. Onu geç saatte evine bıraktıktan sonra, boş ve karanlık sokaklarda Füsun'u düşünerek uzun uzun yürüdüm. Aklımdan hiç çıkaramadığım, beni aşırı derecede huzursuz eden şey, Füsun'un ilk defa benimle yatması kadar, kararlılığıydı. Hiç naz yapmamıştı, elbiselerini çıkarırken bile kararsızlık geçirmemişti...

Bizim evde salon boştu, bazı geceler babamı uykusu kaçmış, pijamalarla salonda otururken görür, uyumadan önce onunla sohbet etmekten hoşlanırdım; ama şimdi annem de, o da uyuyordu, yatak odasından annemin horultusu, babamın iç çekmeleri geliyordu. Yatmadan önce bir kadeh daha rakı yuvarladım, bir sigara daha içtim. Ama yatınca da hemen uyuyamadım. Füsun ile sevişmemizin görüntüleri gözümün önünden geçiyor, bu görüntülere nişan töreninin ayrıntıları karışıyordu...

11

Kurban Bayramı

Uykuyla uyanıklık arasında, uzak akraba Süreyya Dayı'yı ve Yeşim'in nişanında gördüğüm ve adını hep unuttuğum oğlunu düşündüm. Füsun ile eski bayram ziyaretlerinin birinde, birlikte araba gezintisine çıktığımız gün, Süreyya Dayı da bizim evdeydi. O soğuk ve kurşuni Kurban Bayramı sabahının bazı görüntüleri, yatağımda uyumaya çalışırken, zaman zaman görülen rüyalarda olduğu gibi, hem çok tanıdık hem de tuhaf bir hatıra gibi gözümün önünden geçti: Üç tekerlekli bisikleti, Füsun ile birlikte sokağa çıktığımızı, kesilen bir kurbanı sessizce baktığımızı, sonra bir araba gezintisine çıktığımızı hatırladım. Bunları ertesi gün, Merhamet Apartmanı'nda buluştuğumuzda ona sordum.

"Bisikleti annemle biz evden geri getirmiştik," dedi her şeyi benden çok daha iyi hatırlayan Füsun. "Ağabeyin ve sen kullandıktan sonra, annen bisikleti yıllar önce bana vermişti. Artık

ben de binmiyordum, büyümüştüm. Benim annem, o bayram günü bisikleti geri getirdi işte.”

“Sonra annem de buraya getirmiş olmalı,” dedim ben. “Süreyya Dayı’nın o gün orada olduğunu ben de hatırladım şimdi...”

“Çünkü likörü o istemişti,” dedi Füsün.

Beklenmedik bir anda çıktığımız o araba gezintisini, Füsün benden çok daha iyi hatırlıyordu. Ondan dinleyip hatırladığım bu gezintiyi, burada anlatma isteği duyuyorum. Füsün on iki, ben yirmi dört yaşındaydım. 27 Şubat 1969, Kurban Bayramı’nın ilk günüydü. Bizim Nişantaşı’ndaki evde bayram sabahlarında hep olduğu gibi, yakın ve uzak akrabalarından sık giyimli, kravatlı, ceketli, neşeli bir kalabalık öğle yemeğini bekliyordu. Kapı sık sık çalıyor, yeni misafirler, mesela küçük teyzemle kabak kafalı eniştem, şık ve meraklı çocuklarıyla geliyor, herkes ayağa kalkıyor, yeni gelenlerle herkes tek tek el sıkışıp öpüşüyor, sandalyeler çekiliyor, Fatma Hanım ile ben de misafirlere şeker tutuyorduk ki, babam bir ara beni ve ağabeyimi bir kenara çekti.

“Süreyya Dayı’nız gene ‘Niye likör yok?’ diye tutturdu çocuklar,” dedi. “Biriniz Alâaddin’in dükkânından nane ve çilek likörü alsın.”

O yıllarda bile, babam bazan içkiyi fazla kaçırdığı için, annem bayramlarda kristal bardaklar ve gümüş tepside nane ve çilek likörü sunma âdetini yasaklamıştı. Bu kararı babamın sağlığı için almıştı. Ama iki yıl önce gene böyle bir bayram sabahı, Süreyya Dayı likör diye tutturunca, annem konuyu kestirip atmak için “Dini günde alkol mü olurmuş!” demiş, bu da bitip tükenmez din, medeniyet, Avrupa, Cumhuriyet tartışmasının, aşırı Atatürkçü laik dayımız ile annem arasında da başlamasına yol açmıştı.

“Hanginiz gidiyor?” dedi babam. Her bayramda elini öpen çocuklara, kapıcılara, bekçilere vermek için bankadan özel getirdiği on liralıklar destesinden gıcır gıcır bir tane çıkarıp bize gösterdi.

“Kemal gitsin!” dedi ağabeyim.

“Osman gitsin!” dedim ben.

“Hadi sen git canım,” dedi babam bana. “Annene de söyleme şimdi nereye gittiğini...”

Kapıdan çıkarken Füsün’u gördüm.

“Gel hadi, bakkala gidelim seninle.”

On iki yaşında, çöp bacaklı, zayıf, uzak bir akraba kızıydı işte. Örgülü, parlak siyah saçlarına bağladığı bembeyaz fiyongun kelebek biçimi ve temiz kıyafeti dışında, dikkat çeken bir yanı da yoktu. O küçük kıza asansörde sorduğum sıradan şeyleri, yıllar sonra bana Füsun hatırlattı: Kaçınıcı sınıftasın? (orta bir), hangi okula gidiyorsun? (Nişantaşı Kız Lisesi), ileride ne olacaksın? (sessizlik!).

Kapıdan çıkmış, soğukta birkaç adım atmıştık ki, yandaki boş ve çamurlu arsada, ilerideki küçük ıhlamur ağacının altında bir kalabalığın toplandığını, kurbanlık bir koyunun kesilmek üzere olduğunu gördüm. Şimdiki anlayışımda olsaydım, koyun kesilecek, küçük kız kötü etkilenir diye düşünür, Füsun’u oraya hiç yaklaştırmazdım.

Ama merakla ve düşüncesizlikle yürüdüm. Bizim ahçı Bekri Efendi ile kapıcımız Saim Efendi kolları sıvamış ve ayakları bağlı kınalı bir koyunu yere yıkmışlardı. Koyunun yanında elinde iri bir kasap bıçağıyla önlüklü bir adam vardı, ama hayvan sürekli çırpındığı için işini göremiyordu. Uğraştıkça ağızlarından buhar çıkan ahçıyla kapıcı, hayvanı hareketsiz hale getirmeyi başardılar. Kasap koyunun sevimli burnundan ve ağzından tutup başını hoyratça çevirdi ve uzun bıçağı gırtlığına dayadı. Bir sessizlik oldu. “Allahüekber, allahüekber,” dedi kasap. Bıçağı ileri geri oynatarak koyunun beyaz gırtlığına hızla daldırdı. Kasap bıçağı çekince gırtlaktan kalın, kıpkırmızı bir kan fışkırdı. Koyun çırpınıyordu, can verdiğini anlıyordu insan. Hiçbir hareket yoktu. Birden bir rüzgâr ıhlamur ağacının çıplak dallarında uğuldadı. Kasap koyunun başını kenara çekip, fışkıran kanı önceden kazılmış bir çukura boşalttı.

Kenarda yüzlerini ekşiten meraklı çocukları, şoför Çetin Efendi’yi, dua eden bir ihtiyarı gördüm. Füsun ceketimin kolunu sessizce tutmuştu. Koyun arada bir hâlâ kıpırdıyordu, ama bunlar son çırpınışlardı. Bıçağını önlüğüne silip temizleyen kasap, karakolun yanında dükkânı olan Kâzım’mış, ilk anda tanıyamamıştım. Ahçı Bekri ile göz göze gelince de, bunun o günlerde bayram için alınan ve bir haftadır arka bahçede bağlı duran bizim koyun olduğunu anladım.

“Hadi gidelim,” dedim Füsün’a.

Hiç konuşmadan yürüdük, sokağa çıktık. Küçük kızın böyle bir şeye tanık olmasına seyirci kaldığım için mi huzursuzdum? Bir suçluluk duyuyordum, ama nedenini tam olarak bilemiyordum.

Ne annem ne de babam dindardı. İkisinin de namaz kılıp oruç tuttuklarını hiç görmemiştim. Cumhuriyet’in ilk yıllarında yetişmiş pek çok evli çift gibi, dine saygısız değil ilgisizdiler yalnızca ve bu ilgisizliği de pek çok tanıdıkları, dostları gibi Atatürk sevgisi ve laik bir cumhuriyetçilikle açıklarlardı. Buna rağmen Nişantaşlı, laik pek çok burjuva aile gibi bizimkiler de, her Kurban Bayramı’nda bir koyun kestirir ve kurban etini gerektiği gibi yoksullara dağıtırlardı. Ama ne babam ne de aileden herhangi biri koyunla, kurbanın kesilişiyle haşır neşir olur, etinin ve derisinin yoksullara dağıtılmasını da ahçı ile kapıcıya bırakırlardı. Onlar gibi ben de bayram sabahları yandaki boş arsada yıllardır yapılan bu kesim töreninden uzak durmuştum.

Füsün ile konuşmadan Alâaddin’in dükkânına doğru yürürken, Teşvikiye Camii’nin önünden serin bir rüzgâr esti, huzursuzluğum sanki beni ürpertti.

“Demin korktun mu?” diye sordum. “Keşke bakmasaydık...”

“Zavallı koyun...” dedi.

“Kurbanın neden kesildiğini biliyorsun, değil mi?”

“Bir gün biz cennete giderken o koyun, sırat köprüsünden bizi geçirecek...”

Bu, çocukların ve okumamışların kurban yorumuydu.

“Hikâyenin bir de başı var...” dedim bir öğretmen havasıyla.

“Onu biliyor musun?”

“Hayır.”

“Hazreti İbrahim’in çocuğu olmuyormuş. ‘Allah’ım, bir çocuğum olsun, her istediğini yapayım,’ diye çok dua etmiş. Sonunda duaları kabul olmuş, bir gün oğlu İsmail doğmuş. Dünyalar Hazreti İbrahim’in olmuş. Oğlunu çok seviyor, onu her gün öpüp okşuyor, sevinçten uçuyor, her gün de Allah’a şükrediyormuş. Bir gece rüyasında Allah ona görünmüş ve demiş ki, ‘Oğlunu şimdi benim için boğazla, kurban et onu,’ demiş.”

“Niye demiş?”

“Dinle şimdi... Hazreti İbrahim de, Allah’ın sözüne uymuş. Bıçağını çıkarmış, tam oğlunu kesecek... Derken orada bir koyun belirmiş.”

“Niye?”

“Allah Hazreti İbrahim’e acımış, çok sevdiği oğlu yerine kes-sin diye koyunu yollamış ona. Çünkü Allah, Hazreti İbrahim’in kendisine itaat ettiğini görmüş.”

“Allah koyunu yollamasaymış, Hazreti İbrahim gerçekten de oğlunu kesecek miymiş?” dedi Füsün.

“Kesecekmiş,” dedim huzursuzlukla. “Keseceğinden emin olduğu için Allah onu çok sevmiş ve üzülmesin diye koyunu yollamış.”

Ama çok sevdiği oğlunu kesip öldürmeye çalışan bir babayı, on iki yaşındaki bir kıza anlatamadığımı görüyordum. İçimdeki endişe, şimdi küçük kıza kurbanı anlatamama sıkıntısına dönüşüyordu.

“Aa, Alâaddin’in dükkânı kapalı!” dedim. “Meydandaki dükkâna bakalım.”

Nişantaşı Meydanı’na kadar yürüdük. Dört yol ağzındaki tütüncü, gazeteci Nurettin’in Yeri de kapalıydı. Geri döndük. Sessizce sokaklarda yürürken, Füsün’un sevebileceği bir Hazreti İbrahim yorumu düşündüm:

“Hazreti İbrahim, koyunun oğlunun yerini alacağını başta tabii bilmiyor,” dedim. “Ama Allah’a o kadar inanıyor ve onu o kadar çok seviyor ki, sonunda kendisine Allah’tan hiçbir kötülük gelmeyeceğini hissediyor... Birisini çok çok seversek, onun için en kıymetli şeyimizi verirsek, ondan bize bir kötülük gelmeyeceğini biliriz. Kurban budur. Sen hayatta en çok kimi seviyorsun?”

“Annemi, babamı...”

Kaldırımında şoför Çetin ile karşılaştık.

“Çetin Efendi, babam likör istedi,” dedim. “Nişantaşı’nda dükkânlar kapalı, sen bizi bir Taksim’e götürsene. Belki sonra biraz da gezeriz.”

“Ben de geliyorum, değil mi?” dedi Füsün.

Babamın vişneçürüğü rengi 56 Chevrolet’sinin arka koltuğuna Füsün ile oturduk. Çetin Efendi arabayı parke taşı kaplı çukur çukur sokaklarda sürdü. Füsün pencereden dışarı bakıyordu.

Maçka'dan geçerek Dolmabahçe'ye indik. Sokaklar bayramlıklarını giymiş üç beş kişi dışında boştu. Ama Dolmabahçe Stadi'nı geçince, kenarda küçük bir kalabalığın kurban kestiğini gördük.

"Çetin Efendi, Allah aşkına çocuğa anlatsana niye kurban kesiyoruz. Ben iyi anlatamadım."

"Aman estağfurullah Kemal Bey," dedi şoför. Ama dinine bizlerden daha çok sahip çıktığını göstermenin zevkinden de vazgeçemedi. "Allah'a, bizler de çok şükür Hazreti İbrahim kadar bağlıyız demek için kurban kesiyoruz... Kurban, Allah için en kıymetli şeyimizi bile feda ederiz, demektir. Allah'ı o kadar seviyoruz ki, küçükhanım, onun için en sevdiğimiz şeyi bile veriyoruz. Hem de hiçbir karşılık beklemeden."

"Sonunda cennete gitmek yok mu?" dedim kurnazca.

"Allah yazdıysa... O kıyamet günü belli olacak. Ama biz bu kurbanı, cennete gitmek için kesmiyoruz. Bir karşılık beklemeden, Allah'ı sevdiğimiz için kesiyoruz."

"Sen dini konulara çok meraklıymışsın be Çetin Efendi."

"Estağfurullah Kemal Bey, siz o kadar okumuşsunuz, daha iyi bilirsiniz. Hem zaten bunları bilmek için dine de, camiye de gerek yok. Çok değer verdiğimiz, üzerine titredığımız en kıymetli bir şeyi, birisine sırf onu çok sevdiğimiz için karşılıksız olarak veririz."

"Ama o zaman da bu fedakârlığı yaptığımız kişi huzursuz olur," dedim, "bir şey istediğimizi sanır."

"Allah büyüktür," dedi Çetin Efendi. "Allah her şeyi görür ve bilir... Bizim de onu karşılıksız sevdiğimizi anlar. Kimse Allah'ı kandıramaz."

"Şurada açık bir dükkân var," dedim. "Çetin Efendi dursana, biliyorum, bu büfede likör satıyorlar."

Fusun ile, bir dakikada Tekel'in ünlü nane ve çilek likörlerinden birer şişe alıp arabaya döndük.

"Çetin Efendi, vakit var, sen bizi biraz gezdir," dedim.

Uzun süren araba gezintimiz sırasında konuştuğumuz şeylerin çoğunu, yıllar sonra Fusun hatırlattı bana. Benim ise, o soğuk ve kurşuni bayram sabahından aklımda kalan çok belirgin bir şey vardı: Bayram sabahı İstanbul'un hali bir salhaneye benziyordu. Yalnız şehrin kenar mahallelerindeki, dar ara sokaklarındaki

boş arsalarda ve yangın yerlerinde, yıkıntılar arasında değil, ana-caddelerde en zengin semtlerde de, sabahın erken saatlerinden başlayarak on binlerce kurban kesilmişti. Bazı yerlerde kaldırım kenarları, parke taşları kan içindeydi. Arabamız yokuşları iner, köprülerden geçer, kıvrım kıvrım ara sokaklarda ilerlerken, derileri yüzülen, kimisi daha yeni kesilen, kimisi parçalanmış kurbanlık koyunları görüyorduk. Atatürk Köprüsü'nden Haliç'i geçtik. Şehir bayrama, bayraklara, şık giyinmiş kalabalıklara rağmen yorgun ve kederliydi. Bozdoğan Kemer'i'nden Fatih'e doğru kıvrıldık. Orada boş bir arsada, kurbanlık kınalı koyunlar satılıyordu.

"Bunlar da kesilecek mi?" diye sordu Füsün.

"Belki de hepsi kesilmez, küçükhanım," dedi Çetin Efendi. "Vakit öğleye geliyor, bunlara hâlâ alıcı çıkmamış... Belki bayram sonuna kadar alıcı çıkmaz, bu hayvancağızlar da kurtulur... Ama o zaman da celepler onları kasaplara satar küçükhanım."

"Kasaplardan önce biz gider onları satın alır, kurtarız," dedi Füsün. Şık, kırmızı bir palto vardı Füsün'un üzerinde. Bana gülümseyip cesaretle göz kırptı. "Çocuğunu kesmek isteyen adamdan koyunları kaçırmaz değil mi?"

"Kaçırmaz," dedim ben.

"Küçükhanım çok akıllısınız," dedi Çetin Efendi. "Aslında Hazreti İbrahim oğlunu kesmeyi hiç istemiyordu. Ama emir, Allah'ın emriydi. Allah'ın her dediğine itaat etmezsek dünya altüst olur, kıyamet kopar... Dünyanın temeli sevgidir. Sevginin temeli de Allah sevgisidir."

"Ama bunu babasının kesmek istediği çocuk nasıl anlasın?" dedim ben.

Çetin Efendi'yle gözlerimiz bir an dikiz aynasında buluştu.

"Kemal Bey, biliyorum siz de babanız gibi bana takılmak, şakalaşmak için söylüyorsunuz bunları," dedi. "Babanız bizi çok sever. Biz de ona çok hürmet ederiz, şakalarına hiç kırılmayız. Sizinkilere de kırılmam. Cevabımı bir misal ile vereceğim. *Hazreti İbrahim* adlı filmi gördünüz mü?"

"Hayır."

"Siz tabii öyle filmlere gitmezsiniz. Ama küçükhanımı da alın, bu filmi mutlaka görün. Hiç sıkılmayacaksınız... Ekrem Güçlü, *Hazreti İbrahim*'i oynuyor. Biz hanım, kayınvalide, çoluk çocuk,

ailecek gittik, hep birlikte doya doya ağladık. Hazreti İbrahim eline bıçağı alıp da oğluna baktığı vakit de ağladık... Oğlu İsmail *Kuran-ı Kerim*'de yazdığı gibi 'Babacığım, Allah'ın emri ne ise yap!' dediği zaman da ağladık. .. Oğul yerine kesilecek kurbanlık koyun gelince ise, hep birlikte bütün sinemayla birlikte sevinçten ağladık. Çok sevdiğimiz bir varlığa, hiçbir karşılık beklemeden en değerli şeyimizi verirse, işte dünya o zaman güzel olur, onun için ağlıyorduk küçükhanım."

Fatih'ten Edirnekapı'ya, oradan sağa sapıp surlar boyunca aşağıya Haliç'e inişimizi çok iyi hatırlıyorum. Kenar mahallelerden geçerken, yıkıntılar halindeki şhir surları boyunca ilerlerken, arabaya yerleşen sessizlik uzun bir süre bozulmadı. Sur aralarındaki bostanlarda, imalathaneler ve derme çatma atölyelerin çöpleri, boş variller ve atıklar içindeki arsalarda, tek tük kesilmiş kurbanları, bir kenarda yüzülmüş kurban derilerini, iç organları, boynuzları görüyorduk, ama yoksul mahallelerde, boyası dökülmüş ahşap evler arasında bayramın kurbanı değil, neşesi nedense daha çok hissediliyordu. Füsün ile birlikte atlıkarınca- lı, salıncaklı bir bayramyerine, bayram paralarıyla macun alan çocuklara ve otobüslerin alınlarına boynuz gibi takılmış küçük Türk bayraklarına, yıllar sonra kartpostallarını, fotoğraflarını tutkuyla biriktireceğim bütün bu manzaralara iyimserlikle baktığımızı hatırlıyorum.

Şişhane Yokuşu'nu çıkarken, yolun ortasında bir kalabalık gördük; trafik tıkanmıştı. Bir an başka bir bayram eğlencesi sanmıştım ki, arabamız açılan kalabalığın içinden geçti ve kendimizi az önce çarpışmış araçların, trafik kazasının can çekişen kurbanlarının hemen yanında bulduk. Yokuşta freni patlayan bir kamyon şerit değiştirmiş ve bir iki dakika önce, özel bir arabayı acımasızca altına almıştı.

"Allah'ım sen büyüksün!" dedi Çetin Efendi. "Küçükhanım sakın bakmayın siz."

Ön kısmı tamamen ezilmiş arabanın içinde can çekişirken başını hafifçe oynatan birilerini hayal meyal gördük. Arabamızın üstünden geçtiği cam kırıklarının şıkırtısını ve sonraki sessizliğimizi hiç unutmadım. Yokuşu çıkıp boş sokaklardan geçerek, Taksim'den Nişantaşı'na ölümden kaçır gibi alelacele vardık.

“Nerede kaldınız yahu?” dedi babam. “Merak ettik. Buldunuz mu likör?”

“Mutfakta!” dedim. Salon parfüm, kolonya ve halı kokuyordu. Akraba kalabalığına karışıp küçük Füsun’u unuttum.

12

Dudaktan Öpüşmek

Altı yıl önceki bu bayram gezintisini, ertesi gün öğleden sonra Füsun ile yeniden buluştuğumuzda bir kere daha hatırladık. Sonra her şeyi unutup uzun uzun öpüştük ve seviştik. Tüllerin ve perdelerin arasından esen ıhlamur kokulu bahar rüzgârı balrengi tenini ürpertirken, gözlerini kapayışı ve bana denizde bütün gücüyle can yeleğine sarılan biri gibi sarılışı beni serseme çeviriyor, yaşadığım şeyin daha derin anlamını görüp düşünemiyordum. Suçluluk duygularına, şüpheyeye, bir aşkı besleyip büyütecek o tehlikeli bölgelere daha fazla batmamak için erkeklerin arasına girmem gerektiğini anladım.

Füsun ile üç kere daha buluştuktan sonra, cumartesi sabahı ağabeyim telefon edip, büyük ihtimalle Fenerbahçe’nin öğleden sonra şampiyonluğunu ilan edeceğini söylediği Giresunspor maçına beni çağırınca gittim. Çocukluğumun Dolmabahçe Stadyumu’nda yirmi yılda adının İnönü’ye çevrilmesinden başka pek bir değişiklik olmadığını görmek hoşuma gitti. Diğer tek değişiklik, Avrupa’daki gibi oyun alanını çimlendirmeyi denemeleriydi. Ama çim ancak köşelerde tuttuğu için futbol sahası, şakaklarında ve ensesinde azıcık saç kalmış olan kel bir adama benzemişti. Numaralı tribünün paralı seyircileri, yirmi yıl önce 1950’lerin ortasında yaptıkları gibi, kan ter içindeki futbolcular, özellikle ünsüz savunma oyuncularını kenar çizgilerine yaklaştığı zaman, onları gladyatörleri tribünlerden azarlayan Romalı efendiler gibi aşağılayıp küfür ediyor (Koşun lan kansız ibneler), açık tribünlerin işsizler, yoksullar ve öğrencilerden oluşan azgın seyircileri ise, benzer küfürleri öfkelerini ve seslerini

duyurabilmenin zevki ve umuduyla hep birlikte ve makamla söylüyorlardı. Ertesi günkü gazetelerin spor sayfalarından da anlaşılacağı gibi, maç kolay bir maçı ve Fenerbahçe gol attıkça ben de herkesle birlikte ayağa kalkıp bağırırken buluyordum kendimi. Bu bayram ve birlik beraberlik havasında, hem sahada hem de tribünlerde durmadan birbirlerini öperek tebrik eden erkek kalabalığında, içimdeki suçluluk duygusunu gizleyen, korkularımı gurura çeviren bir şey vardı. Ama oyunun sessizlik anlarında, futbolcuların topa vuruşunu otuz bin kişi aynı anda işitirken, ben başımı eski açık tribünlerin arkasından gözüken Boğaz'a, Dolmabahçe Sarayı'nın önünden geçen bir Sovyet gemisine çeviriyor ve Füsün'u düşünüyordum. Öyle çok fazla tanımadığı halde beni seçip, bana kendini kararlılıkla vermesi içime işlemişti. Boyunun uzunluğu, göbeğinin kendine özgü çukuru, gözlerinde kimi zaman aynı anda beliren şüphe ve içtenlik, yatakta yatarken bana bakışındaki hüzünlü dürüstlük ve öpüşmelerimiz gözümün önünden gitmiyordu hiç.

"Nişanlanmak seni düşündürüyor galiba," dedi ağabeyim.

"Evet."

"Çok âşık mısın ona?"

"Tabii."

Yarı şefkatli, yarı çokbilmiş bir gülümsemeyle, ağabeyim bakışlarını orta sahada dönüp duran topa çevirdi. İki yıl önce içmeyialışkanlık edindiği ve orijinallik sandığı Marmara marka yerli purolardan biri vardı elinde ve maç boyunca Kız Kulesi tarafından esen ve takımların iri bayraklarıyla kırmızı korner bayrakçıklarını tatlı tatlı dalgalandıran hafif bir rüzgâr, puronun dumanını, tıpkı bir zamanlar babamın sigarasına yaptığı gibi gözlerimin içine öyle bir ısrarla sokuyordu ki, çocukluğumdaki gibi acıdan gözlerim yaşıyordu.

"Evlilik sana iyi gelecek," dedi ağabeyim gözlerini toptan ayırmadan. "Hemen çocuk yaparsınız. Arayı açma, bizimkilerle arkadaş olurlar. Sibel esaslı kadın, ayağı yere basıyor. Senin aklın bir karış havada, uçarı yanını dengeler. Umarım Sibel'i de öbür kızlar gibi bezdirmezsin. Ulan hakem, bu faul be!"

Fenerbahçe ikinci golü de atınca, hep birlikte ayağa kalkıp "Gool," diye bağırдық ve birbirimize sarılıp öpüştük. Maç bit-

tikten sonra, babamın askerlik arkadaşı Kova Kadri ve birkaç futbol meraklısı işadamaı, avukat da bize katıldı. Bağıra çağıra yokuşu çıkan futbol kalabalığıyla yürüyerek Divan Oteli'ne gittik ve futboldan, siyasetten konuşarak rakı içtik. Ben, Füsun'u düşünüyordum.

"Daldın gittin Kemal," dedi Kadri Bey bana. "Sen ağabeyin gibi futbolu sevmiyorsun galiba."

"Seviyorum aslında, ama son yıllarda..."

"Kemal futbolu çok sever Kadri Bey, ama iyi pas atmazlar," dedi ağabeyim alaycılıkla.

"Aslında 1959'un Fenerbahçe kadrosunu ezbere sayabilirim," dedim. "Özcan, Nedim, Basri, Akgün, Naci, Avni, Mikro Mustafa, Can, Yüksel, Lefter, Ergun."

"Seracettin de oynardı o takımda..." dedi Kova Kadri. "Onu unuttun."

"Hayır, o takımda oynamazdı."

Konu uzadı ve böyle durumlarda hep olduğu gibi iddiaya bindi. Seracettin 1959'un Fenerbahçe kadrosunda var mıydı yok muydu diye, Kova Kadri ile iddiaya girdik. Kaybeden Divan'da rakı içen kalabalığa yemek ısmarlayacaktı.

Dönüşte Nişantaşı'nda yürürken, diğer erkeklerden ayrıldım. Merhamet Apartmanı'ndaki dairede, bir zamanlar çikletlerden çıkan futbolcu resimlerini biriktirip sakladığım bir kutu vardı. Annem, eski oyuncaklarımızla birlikte her şeyi oraya yollardı. O kutuyu, çocukluğumda ağabeyimle biriktirdiğimiz futbolcu ve artist resimlerini bulursam, iddiayı kazanacağımı biliyordum.

Ama daireye girer girmez, aslında oraya Füsun ile geçirdiğim saatleri hatırlamak için geldiğimi anladım. Füsun ile seviştigimiz dağınık yatağa, yatağın başucundaki dolu küllüğe, çay bardaklarına bir an baktım. Annemin odaya yığıldığı eski eşyalar, kutular, durmuş saatler, kapacak, yeri kaplayan muşamba, toz pas kokusu, odadaki gölgelerle hayalimde şimdiden birleşmiş, ruhumun bir yerinde cennetten çıkma mutlu bir köşe yapmıştı. Hava artık iyice kararıyordu, ama hâlâ dışarıdan futbol oynayan çocukların bağırışıp küfürleşmeleri geliyordu.

Zambo çikletlerinden çıkan artist resimlerini sakladığım tenekte kutuyu, o gün 1975'in Mayıs ayının onuncu günü Merha-

met Apartmanı'ndaki dairede bulmuştum, ama boştu. Müzegezerin göreceği artist resimlerini yıllar sonra, İstanbul'un tıksık tıksık odalarda üşüyen mutsuz koleksiyoncularıyla ahbablık ettiğim günlerde, Hıfzı Bey'den aldım. Dahası, yıllar sonra, koleksiyona bir bakınca, dizideki Ekrem Güçlü (Hazreti İbrahim'i oynayan) gibi bazı erkek oyuncularla sonraki yıllarda sinemacıların gittiği barlarda arkadaşlık ettiğimizi de çıkardım. Hikâyem, tıpkı sergilediğim bu eşyalar gibi bütün bu noktalardan geçecek. Daha o günden ben, eski eşyaların ve Füsun ile öpüşmelerimizin mutluluğuyla kıpır kıpır varlığını hissettiğim o sihirli odanın, hayatımda çok önemli bir yer tutacağını anlamıştım.

Hikâyemin geçtiği yıllarda, dünyanın çoğunluğu gibi ben de, dudaktan öpüşen iki kişiyi hayatımda ilk defa sinemada görmüş ve sarsılmıştım. Bu, bütün hayatım boyunca güzel bir kızla hep yapmak isteyeceğim ve çok da merak ettiğim bir şeydi. Amerika'daki bir iki rastlantı dışında, aslında otuz yıllık hayatımda dudaktan öpüşen bir çifti sinemadan başka bir yerde de hiç görmemiştim. Sinemalar yalnız çocukluğumda değil, o yıllarda bile bana öpüşen başkalarını seyretmek için gittiğimiz yerlermiş gibi gelirdi. Hikâye, öpüşmek için bahaneydi. Füsun'un da, benimle öpüşürken filmlerde gördüğü öpüşmeleri taklit ettiğini hissederdim.

Şimdi Füsun ile öpüşmelerimiz hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Hem hikâyemin cinsellik ve arzu ile ilgili ciddi yanını olduğu gibi hissettirmek, hem de onu hafiflik ve bayağılıktan korumak gibi bir endişem var: Füsun'un ağzının pudraşekeri tadının, çiğnediği Zambo marka çikletten geldiğini zannediyordum. Artık Füsun ile öpüşmek, ilk buluşmalarımızdaki gibi yalnızca birbirimizi sınamak, karşılıklı duyduğumuz çekimi ifade etmek için yaptığımız kışkırtıcı bir hareket değil, kendi zevkimiz için yaptığımız ve yaptıkça da, ne olduğunu ikimizin de hayretle keşfettiği bir şeydi. Islak ağızlarımız, birbirini cesaretlendiren dillerimiz kadar her uzun öpüşte hatıraların da işe karıştığını, tadını çıkara çıkara uzun uzun öpüştükçe, ikimiz de ilk defa fark ediyorduk. Böylece öpüşürken önce onu öpüyordum, sonra hatıralarımdaki onu öpüyordum, sonra bir an gözümü açıyor ve gözümü kapayıp az önce gördüğüm onu ve hatıralarımdaki

onu öpüyordum, ama bir süre sonra bu hatıralara ona benzeyen birileri de karışıyor ve onları da öpüyordum ve sonra da bütün bu kalabalıkla aynı anda öpüştüğüm için kendimi daha erkek buluyordum ve bu sefer onu öperken başka biri olarak öpüyordum ve çocuksu ağzının, geniş dudaklarının ve istekli, oyuncu dilinin ağzımın içindeki hareketlerinden aldığım haz, akıl karışıklığı ve pek çok yeni fikir ("Bu bir çocuk," dedi bir fikir, "Evet çok kadın bir çocuk," dedi başka bir fikir), onu öperken olduğum bütün kişilerle ve o beni öperken hatıralarımda canlanan bütün Füsunlarla karışarak gitgide büyüyordu. Bu ilk ve uzun öpüşmelerden, aramızda yavaş yavaş gelişecek olan sevişme tören ve ayrıntılarından, yeni bir bilginin ve benim için de yeni olan bir mutluluk çeşidinin ilk ipuçlarını ve bu dünyada pek seyrek kavuşulan bir cennetin kapısının aralanışını seziyordum. Öpüşmemizle birlikte, sanki önümüzde yalnızca tensel bir zevkin ve gittikçe artan cinsel bir arzunun kapıları değil, bizi yaşamakta olduğumuz bahar öğleden sonrasının dışına çeken büyük, geniş, kocaman bir Zaman da açılıyordu.

Ona âşık olabilir miydim? Derin bir mutluluk hissediyor ve endişeleniyordum. Bu mutluluğu ciddiye almanın tehlikeleriyle hafife almanın bayağılığı arasında ruhumun sıkışabileceğini, kafamın karışıklığından çıkarıyordum. O akşam, Osman, karısı Berrin ve çocukları, annemle babamı görmeye, bize akşam yemeğine geldi. Yemekte Füsun'u, öpüşmelerimizi aklımdan geçirdiğimi hatırlıyorum.

Ertesi gün, öğle vakti tek başıma sinemaya gittim. Aklımda film seyretmek hiç yoktu, ama öğle tatilinde her zamanki gibi Satsat'ın yaşlı muhasebecileri ve çocukluğumda ne şeker olduğumu bana hatırlatmaktan hoşlanan şefkatli ve şişman sekreterleriyle birlikte Pangaltı'daki esnaf lokantasında yemek yiyemeyeceğimi hissediyor, yalnız kalmak istiyordum. Aralarında hem arkadaş hem de "alçakgönüllü müdür" rolünü oynamaya çalıştığım memurlarımla gürültüyle şakalaşarak yemek yerken, Füsun'u, öpüşmelerimizi düşünmek, saatin bir an önce iki olmasını beklemek bana ağır gelecekti.

Osmanbey'de Cumhuriyet Caddesi'nde vitrinlere bakarak dalgın dalgın yürürken Hitchcock haftası ilanına kanıp girdiğim

filmde de, Grace Kelly'nin bir öpüşme sahnesi vardı. Beş dakika arada içtiğim sigara, öğle matinesine gelen ev kadınlarıyla okulu asan tembel öğrencileri hatırlatsın diye yıllar sonra bulup müzeme koyduğum buzlu "Alaska Frigo", yer göstericinin el feneri, bütün bunlar ergenlik yıllarımdaki yalnızlık ihtiyacımı ve öpüşme isteğini sinemada hatırladığıma işaret olsun. Bahar sıcağında sinemanın serinliğinden, küf kokan ağır havasından, hevesli bir iki sinemaseverin fısıltısından, kalın kadife perdelerin kenarlarındaki gölgelere ve karanlık köşelere bakıp hayallere dalmaktan hoşlanıyor, az sonra Füsun'u göreceğimin bilinci, kafamın bir köşesinden bütün ruhuma bir mutluluk olarak yayılıyordu. Sinemadan çıktıktan sonra Osmanbey'in çarpık çurpuk ara sokaklarından, manifaturacılar, kahvehaneler, nalbururlar, gömlek ütöleyen kolacılar arasından Teşvikiye Caddesi'ne, buluşma yerimize doğru yürürken, bunun son buluşmamız olması gerektiğini düşündüğümü hatırlıyorum.

Önce ona ciddiyetle matematik öğretmeye çalışıyordum. Saçlarının kâğıda dökülüşü, elinin masanın üzerinde kıpır kıpır gezinişi, uzun uzun dişlediği kurşunkaleminin ucundaki silginin bir meme ucu gibi dudaklarının pembesi arasına girişi, arada bir çıplak kolunun benim çıplak koluma değişti aklımı başımdan alıyor, ama kendimi tutuyordum. Bir denklemi çözmeye başlayınca, Füsun'un yüzüne mağrur bir ifade geliyor; aceleyle ağzındaki dumanı dümdüz önüne doğru (bazan benim yüzüme) üflüyor ve zaferi ne kadar çabuk elde ettiğinin farkında mıyım diye bana göz ucuyla bakışlar atarken, bir toplama hatası yapıp bir çuval inciri berbat ediyordu. Bulduğu cevabın a, b, c, d ve e şıklarından hiçbirine uymadığını görünce önce kederleniyor, sonra telaşlanıyor, "Akılsızlıktan değil, dikkatsizlikten!" diyerek mazeretler buluyordu. Bir daha yapmasın diye, dikkatin de zekânın bir parçası olduğunu ona ukalaca söylüyor; yeni bir problemin üzerinden aç bir serçenin aceleci gagası gibi sıçraya sıçraya ilerleyen kurşunkaleminin akıllı ucunu seyrediyor; bir eşitliği, saçlarını çekiştirerek sessizce ve hünlerle basitleştirmesinden etkileniyor; içimde aynı sabırsızlığın ve huzursuzluğun yükselişini endişeyle izliyordum. Derken öpüşmeye başlıyor, uzun uzun öpüşüyor, sonra da sevişiyorduk. Sevişirken bekâret, utanç, suçluluk gibi

şeylerin ağırlığını hissediyor, bunu birbirimizin hareketlerinde fark ediyorduk. Ama, Füsun'un cinsellikten zevk aldığını ve yıllardır merak ettiği zevkleri sonunda keşfetmenin heyecanıyla büyülendiğini de gözlerinde görüyordum. Yıllardır efsanelerini dinleyip düşlerini kurduğu bir uzak kıtaya, dalgalı okyanusları aşarak, acılar çekip kan kaybederek en sonunda ulaşan mace-raperest bir yolcu, bu yeni âleme varır varmaz nasıl her ağacı, her taşı, her pınarı bir hayranlık ve büyülenmeyle karşılar, her çiçeği, her meyveyi ilk heyecanla ama gene de dikkatle tutup nasıl ağzına alıp tadarsa, Füsun da her şeyi aynı merak ve baş dönmesiyle ağır ağır keşfediyordu.

Bir erkeğin en belirgin cinsel haz aletini bir yana bırakırsak, Füsun'un aslında en çok ilgi duyduğu şey, ne benim gövdem ne de genel olarak "erkek vücudu"ydü. Asıl merak ve heyecanı kendisine, kendi gövdesine ve hazlarına yönelikti. Benim gövdem, kollarım, parmaklarım, ağzım, onun kadife teninin üzerindeki ve içindeki zevk noktalarını ve imkânlarını ortaya çıkarmak için gerekliydi. Kimisini hiç tanımadığı için zaman zaman benim yol göstermem gereken bu yeni tadın imkânları gövdesinin içinde ortaya çıktıkça, Füsun bir şaşkınlık geçiriyor; gözleri hoş bir dalgınlıkla içe dönerken; kendi içinden çıkan yeni hazzın dalgalanışını, zevkin damarlarında, ensesinde, kafasının içinde gittikçe büyüyen bir ürperme gibi kendi kendine ilerleyişini hayretle ve bazan da bir çığlık atarak mutlulukla izliyor, sonra benden yeniden yardım bekliyordu. "Bunu bir daha yap lütfen, bir daha öyle yap!" diye fısıldadı birkaç kere.

Çok mutluydum. Ama bu, aklımın ölçerek anladığı bir mutluluk değil, tenimin yaşayarak tanıdığı ve daha sonra sıradan hayatın içinde, bir telefon açarken ensemde, acele acele merdivenleri çıkarken kuyruk sokumumda ya da dört hafta sonra nişanlanmayı kurduğum Sibel ile Taksim'de bir lokantada yemek seçerken göğsümün ucunda hissederek hatırladığım bir şeydi. Bütün gün tenimde bir koku gibi taşıdığım bu duyguyu, bana Füsun'un verdiğini de bazan unuttur; –birkaç kere olduğu gibi– yazıhanede kimseciklerin olmadığı bir saatte, Sibel'le alelacele sevişirken de, sanki aynı büyük, tek, yekpare mutluluğu yaşıyor gibi hissederdim kendimi.

13

Aşk, Cesaret, Modernlik

Fuaye'ye gittiğimiz bir akşam, Sibel Paris'ten aldığı ve burada sergilediğim Spleen marka bu kokuyu bana hediye etti. Aslında koku sürmeyi hiç sevmememe rağmen, sırf meraktan bir sabah boynuma sürdüğüm kokuyu, Füsün seviştikten sonra fark etti.

"Sibel Hanım mı aldı bu kokuyu sana?"

"Hayır. Ben kendim aldım."

"Sibel Hanım'ın hoşuna gider diye mi?"

"Hayır canım, senin hoşuna gider diye."

"Sibel Hanım'la da tabii sevişiyorsunuz, değil mi?"

"Hayır."

"Lütfen yalan söyleme," dedi Füsün. Ter içindeki yüzünde kaygılı bir ifade belirdi. "Bunu normal karşılayacağım. Onunla da tabii ki sevişiyorsun?" Yalan söyleyen bir çocuğa, doğruyu şefkatle söyleten bir anne gibi gözlerini gözlerimin içine dikti.

"Hayır."

"İnan, kalbim yalana daha çok kırılır. Lütfen doğru söyle. Niye sevişmiyorsunuz peki?"

"Sibel ile önceki yaz Suadiye'de tanıştık," diye anlattım Füsün'a sarılırken. "Yazın kışlık ev boş olduğu için Nişantaşı'na geliyorduk. Sonbaharda o zaten Paris'e gitti. Kışın ben onu görmeye gittim birkaç kere."

"Uçakla mı?"

"Evet. Bu aralık ayında Sibel üniversiteyi bitirip benimle evlenmek için Fransa'dan dönünce, bu sefer kışın Suadiye'deki yazlık evde buluşmaya başladık. Ama Suadiye'deki ev o kadar soğuk oluyordu ki, sevişmenin zevki bir süre sonra kaçtı," diye devam ettim.

"Sıcak bir ev bulana kadar sevişmeye ara mı verdiniz?"

"Mart başında, iki ay önce gene bir gece Suadiye'deki eve gittik. Çok soğuktu. Şömineyi yakarken bir anda ev duman içinde kaldı, bir de kavgaya ettik. Sonra Sibel ağır bir grip geçirdi. Ateşi çıktı, bir hafta yattı. Bir daha oraya gidip sevişmek de istemedik."

“Hanginiz istemedi?” dedi Füsün. “O mu, sen mi?” Meraktan acı çeker gibi gözüken yüzündeki “lütfen doğru söyle” diyen şefkatli ifadenin yerinde, “lütfen yalan söyle ve beni üzme!” diye yalvaran bir bakış belirdi.

“Sanırım evlenmeden önce benimle daha az sevişirse, ben nişana, evliliğe, hatta ona daha çok değer veririm, diye düşünüyor Sibel,” dedim.

“Ama daha önceden seviştiğinizi söylüyorsun.”

“Anlamıyorsun. Mesele ilk sevişme değil.”

“Değil, evet,” dedi Füsün sesini alçaltarak.

“Sibel beni ne kadar sevdiğini ve bana ne kadar güvendiğini gösterdi,” dedim. “Ama evlenmeden önce sevişmek fikri, hâlâ onu huzursuz ediyor... Bunu anlıyorum. Avrupa’da o kadar okumuş, ama senin kadar cesur ve modern değil...”

Çok uzun bir sessizlik oldu. Yıllarca bu sessizliğin anlamını düşündüğüm için, konuyu şimdi dengeli bir şekilde özetleyebilirim sanırım: Füsün’a söylediğim son cümlelerin bir anlamı daha vardı. Sibel’in evlenmeden önce benimle yatmasını aşk ve güven ile, Füsün’un aynı şeyi yapmasını ise cesaret ve modernlik ile açıklamış oluyordum. Bundan da, ağzımdan çıktığı için yıllarca pişmanlık duyacağım “cesur ve modern” iltifatı yüzünden benimle yattığı için Füsün’a özel bir sorumluluk ve bağlılık duymayacağım sonucu çıkıyordu. Çünkü “modern” olduğuna göre, evlenmeden önce bir erkekle yatmak ya da evlendiği gece bakire olmamak onun için yük olamazdı... Tıpkı hayallerdeki Avrupalı kadınlar ya da İstanbul sokaklarında dolaştığı söylenen kimi efsane kadınlar gibi... Oysa ben, o sözleri Füsün’un hoşuna gideceğini sanarak söylemişim.

Bütün bunları o sessizlikte bu açıklıkta olmasa da, aklımdan geçirirken, gözüm arka bahçedeki ağaçların rüzgârda ağır ağır dalgalanışına takılmıştı. Seviştikten sonra yatakta yatar, konuşurken, pencereden dışarı, arka bahçedeki ağaçlara, ağaçların arkasındaki apartmanlara, onların arasında gelişigüzel uçan kargalara bakardık.

“Ben aslında cesur ve modern değilim!” dedi Füsün çok sonra.

Bu sözünü, ağır konunun ona o sırada verdiği huzursuzlukla, hatta alçakgönüllülük ile açıkladım ve üzerinde durmadım.

“Bir kadın bir erkeği deli gibi aşkla yıllarca sevebilir, ama onunla hiç sevişmeyebilir de...” diye ekledi sonra Füsün dik-katle.

“Tabii,” dedim. Bir sessizlik daha oldu.

“Yani şu ara artık hiç sevişmiyor musunuz? Buraya niye Sibel Hanım’ı getirmiyordun?”

“Aklımıza hiç gelmemişti,” dedim kendim de neden çok daha önceden aklımıza gelmediğine hayret ederek. “Eskiden kapanıp ders çalıştığım, arkadaşlarla müzik dinlediğim bu yer, nedense senin yüzünden aklıma geldi.”

“Aklına gelmediğine gerçekten inandım,” dedi Füsün cingöz dikkatiyle. “Ama öteki söylediklerinde bir yalan var. Var mı? Bana hiçbir yalan söylememeni istiyorum. Hâlâ onunla şu ara sevişmediğine inanamıyorum. Yemin et lütfen.”

“Onunla şu ara sevişmediğime yemin ederim,” diyerek Füsün’a sarıldım.

“Yeniden sevişmeye ne zaman başlayacaktınız peki? Yazın annenler Suadiye’ye gidince mi? Ne zaman gidecekler? Buna doğru cevap ver, başka soru sormayacağım.”

“Nişandan sonra Suadiye’ye taşınacaklar,” diye mırıldandım utançla.

“Bana şimdi hiç yalan söyledin mi?”

“Hayır.”

“İstersen biraz düşün.”

Düşünüyor gibi yaparak biraz düşündüm. O sırada Füsün, ceketimin cebimden ehliyetimi almış oynuyordu.

“Ethem Bey, benim de bir göbekadım var,” dedi. “Neyse. Düşündün mü?”

“Evet, düşündüm,” dedim. “Ben sana hiç yalan söylemedim.”

“Şimdi mi, yoksa bugünlerde mi?”

“Hiçbir zaman...” dedim. “Birbirimize yalan söylemeyi hiç gerektirmeyecek bir yerdeyiz biz.”

“Nasıl?”

Bizim aramızda bir çıkar ya da iş ilişkisi olmadığını, herkesten gizli de olsa insanoğlunun en saf, en temel duygularını yalan dolana gerek bırakmayan bir içtenlik ile yaşadığımızı anlattım.

“Bana yalan söylediğinden eminim,” dedi Füsün.

“Bana olan saygın çabuk tükendi.”

“Bana yalan söylemeni isterdim aslında... Çünkü insan ancak kaybetmekten çok korktuğu bir şey için yalan söyler.”

“Senin için yalan söylüyorum elbette... Ama sana yalan söylemiyorum. Ama istiyorsan, bundan sonra onu da yaparım. Yarın gene buluşalım. Olur mu?”

“Tamam!” dedi Füsün.

Bütün gücümle ona sarıldım ve boynunun kokusunu içime çektim. Yosunlu deniz, yanık karamela ve çocuk bisküvisi karışımı bu kokuyu her koklayışında içime bir iyimserlik ve mutluluk yayılıyordu, ama Füsün ile geçirdiğim saatler hayatımın akmakta olduğu yolu hiç değiştirmiyordu. İçimdeki bu mutluluk ve neşe, bana doğal geldiği içindi belki bu. Ama tüm Türk erkekleri gibi kendimi sürekli haklı gördüğüm, hatta kendimi sürekli haksızlığa uğramış biri olarak hayal ettiğim için de değildi. Yaşadığım şeyin sanki daha tam farkında değildim.

Gene de, kimi erkekleri hayatlarının sonuna kadar umarsız, derin ve kapkara bir yalnızlık içinde bırakan birtakım çatlakların, yaraların ruhumda yavaş yavaş açılmaya başladığını o günlerde sezmeye başlamıştım. Her akşam uyumadan önce buzdolabından şişeyi çıkarıp bir kadeh rakı alıp pencereden dışarı bakarak, kendi kendime sessizce içiyordum artık. Teşvikiye’de caminin karşısındaki yüksek bir binanın tepesindeki bizim dairenin yatak odası pencereleri, bizimkine benzeyen pek çok ailenin yatak odası pencerelerine bakardı ve çocukluğumdan beri karanlıkta odama girip başka dairelerin içlerini seyredince bir iç huzuru duyardım.

Güzel ve mutlu hayatıma bütün alışkanlıklarım ile devam edebilmek için Füsün’a aşık olmamam gerektiğini, o gecelerde Nişantaşı’nın ışıklarını seyredirken arada bir aklımdan geçiriyordum. Bunun için Füsün ile arkadaşlığa, onun dertlerine, şakalarına ve insanlığına kapılmamam gerektiğini seziyordum. Matematik derslerinden ve sevişmekten geriye zaten çok az vakit kaldığı için bu çok zor değildi. Mutlu sevişme saatlerinden sonra, alelacele giyinip daireden çıkarken, bazan Füsün’un da bana “kapılmamak” için aynı dikkati gösterdiğini düşünmeye başlamıştım. Bu aşırı mutlu, olağanüstü tatlı dakikalarda aldığı-

mız zevklerin, yaşadığımız mutluluğun bilinmesinin, hikâyemin anlaşılması için şart olduğunu düşünüyorum.

O sevişme anlarını yeniden yeniden yaşama isteği ve o zevklerle bağlılık, hikâyemi sürükleyen temel atıştır elbette. Yıllar boyu ona duyduğum bağlılığı anlamak için o eşsiz sevişme anlarını her hatırlayışımda, mantıklı düşünceler yerine, gözümün önünde sevişme saatlerimizden güzel görüntüler canlandı: Mesela kucağıma oturmuş olan güzel Füsün'un büyük sol göğsünü ağzımın içine almışım... Ya da alnımdan, çenemin ucundan ter damlaları Füsün'un güzel boynuna damlarken, onun güzel sırtını ve arkasını hayranlıkla seyredişim... Ya da bir zevk çılgılığı attıktan sonra bir an gözlerini açışı... Ya da sevişmemizin en zevkli yerinde, Füsün'un yüzünde beliren ifade...

Ama daha sonra fark ettiğim gibi bu görüntüler, aldığım hazzın ve mutluluğun nedeni değil, kışkırtıcı birer resmiydi yalnızca... Yıllar sonra, ona neden bu kadar çok âşık olduğumu anlamaya çalışırken, yalnız sevişmelerimizi değil, seviştiğimiz odayı, çevreyi, sıradan şeyleri de hatırlamaya çalışırdım. Bazan arka bahçedeki iri kargalardan biri balkonun demirlerine konar, sessizce bizi seyrederdi. Çocukluğumda bizim evin balkonuna da konan kargaların aynısıydı. Çocukluğumda annem "Hadi uyu, bak karga seni seyrediyor," der, bu da beni korkuturdu. Füsün'un da böyle korktuğu bir karga varmış.

Bazı günlerde odanın soğukluğu ve tozu, bazı günlerde çarşafların ve gövdelerimizin solgun hali, kiri, gölgeleri, dışarıdaki hayattan, trafikten, bitip tükenmez inşaat gürültüsünden ve satıcı çılgınlıklarından gelip aramıza giren pek çok şey, sevişmemizin rüya âleminin değil, gerçek dünyanın bir parçası olduğunu hissettirirdi bize. Bazan ta Dolmabahçe, Beşiktaş tarafından bir geminin düdüğünü işitir, beraber bunun nasıl bir gemi olduğunu düşünürdük. Her buluşmamızda daha da içten ve özgür bir şekilde seviştikçe, yalnız bu gerçek dünyayı ve aşırı derecede çekici cinsel ayrıntıları değil, Füsün'un gövdesindeki yadırgatıcı uzantıları, çibanları, sivilceleri, tüyleri, karanlık ve ürkütücü lekeleri de bir mutluluk kaynağı olarak gördüğümü anlıyordum.

Sınırsız ve çocuksu sevişme zevkimizin dışında, beni ona bağlayan şey neydi? Ya da niye onunla bu kadar içten bir şekilde

sevişebiliyordum? Aşkı doğuran şey, sevişme zevkimiz ve sürekli tekrarlanan bu istek miydi, yoksa bu isteği karşılıklı doğuran ve besleyen başka şeyler mi? Füsün ile her gün gizlice buluşup seviştiğimiz o mutlu günlerde bu soruları kendime hiç sormaz, şekerci dükkânına girmiş mutlu bir çocuk gibi şekerleri hiç durmadan ve hırsla atıştırırdım yalnızca.

14

İstanbul'un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Meydanları

Sohbetlerimiz sırasında Füsün beğendiği bir lise öğretmeni için “Öteki erkekler gibi değildi!” dediği için, ona bu söz ile ne kastettiğini sormuş, cevap alamamıştım. İki gün sonra, ona “öteki erkekler gibi olmak” ile neyi kastettiğini bir kere daha sordum.

“Bunu ciddi sorduğunu biliyorum,” dedi Füsün. “Sana ciddi bir cevap vermek de istiyorum. Vereyim mi?”

“Tabii... Niye kalkıyorsun?”

“Çünkü anlatacaklarımı anlatırken, çıplak olmak istemiyorum.”

“Ben de giyineyim mi?” dedim, cevap vermeyince ben de giyindim.

Bu sigara paketlerini, içeriden bir dolaptan alıp yatak odasına getirdiğim Kütahya işi küllüğü, çay fincanıyla (Füsün'un ki) cam bardağı ve Füsün'un hikâyelerini tek tek anlatırken ikide bir eline alıp sinirli sinirli oynadığı deniz kabuğunu, o sırada odadaki ağır, yorucu ve ezici havayı yansıtır diye ve Füsün'un çocuksu saç tokalarını da bu hikâyelerin bir çocuğun başından geçtiği unutulmasın diye sergiliyorum.

Füsün, Kuyulu Bostan Sokak'taki tütüncü-oyuncakçı-kırtasiyecisi arası küçük bir dükkânın sahibinden başladı anlatmaya. Bu Sefil Amca babasının arkadaşıydı; arada bir birlikte tavla oynarlardı. Sekiz ile on iki yaş arasında özellikle yazları gazoz, sigara veya bira aldirmek için babası Füsün'u dükkâna her yollayışında,

Sefil Amca “Bozuk çıkmadı, dur biraz, sana bir gazoz vereyim,” gibi bahanelerle onu dükkânda tutar, kimseciklerin olmadığı bir sırada bir bahane bulup (“Sen terlemişsin, dur”) ellerdi.

On on iki yaşlarındayken, haftada bir iki kere şişko karısıyla akşam oturmaya gelen Bıyıklı Bok Komşu vardı sonra. Babasının çok sevdiği bu uzun adam, hep birlikte radyo dinlenir, sohbet edilir, çay içilir, kurabiye yenilirken, hiç kimsenin fark etmeyeceği ve Füsun’un da tam ne olduğunu anlayamayacağı bir şekilde elini Füsun’un beline ya da omzuna ya da kalçasının kenarına ya da bacağına üst kısmına atar ve orada ıııııııııı gibi hırakırdı. Bazan da adamın eli ağaçtan sepete ustaca düşen bir meyve gibi pat diye Füsun’un kucağının tam kenarına “yanlışıklıkla” düşüverir, orada hafif titreyerek, nemlenip ısınarak yolunu arayıp kıpırdanırken, Füsun bacaklarıyla kalçası arasında bir yengeç varmış gibi kıpırtısız kalır, adam da o sırada öbür eliyle çay içip odadaki sohbete katılırdı.

On yaşındaki Füsun arkadaşlarıyla kâğıt oynayan babasının kucağına oturmak isteyip reddedildiğinde (Dur kızım, görüyorsun meşgulüm işte), babasının oyun arkadaşı Sakil Bey “Gel sen bana şans getir,” deyip onu kucağına alır, daha sonra pek de masum olmadığını anlayacağı bir şekilde onu okşayıp severdi.

İstanbul’un sokakları, köprüleri, yokuşları, sinemaları, otobüsleri, kalabalık meydanları ve تنها köşeleri, hayalinde karanlık hayaletler gibi canlanan, ama hiçbirinden özel olarak nefret edemediği (“Belki de hiçbirini beni gerçekten sarsamadığı için”) bu Sefil Amcalar, Sakil Beyler ve Bıyıklı Bok Komşuların karanlık gölgeleriyle doluydu. Füsun’un şaştığı bir şey, babasının, eve gelen her iki misafirden birinin kısa zamanda Sefil Amca’ya ya da Bıyıklı Bok Komşu’ya dönüşüp, koridorda, mutfakta onu sıkıştırdığını, ellediğini hiç fark etmemesiydi. On üç yaşlarındayken iyi bir kız olmanın, bu sinsî, sefil ve sakiller kalabalığının ellemelerinden şikâyet etmemekle mümkün olacağını düşünmeye başlamıştı. O yıllarda, kendisine âşık (Füsun’un şikâyetçi olmadığı bir âşkı bu) liseli “çocuk”, tam pencerelerinin önünde sokağa “Seni seviyorum” diye yazınca, babası kulağından çeke çeke Füsun’u pencereye götürmüş, ona yazıyı gösterip bir tokat atmıştı. Çeşitli Rezil Amcalar özellikle parklarda, boş arsalarda,

arka sokaklarda birden ona çüklerini gösterdikleri için öyle yerlerden geçmemeyi, kendisi gibi eli yüzü düzgün her İstanbullu kız gibi öğrenmişti.

Bu tacizlerin hayat konusundaki iyimserliğini lekeleyememiş olmasının bir nedeni de, erkeklerin aynı karanlık müziğin gizli kurallarınca ona kırılanlıklarını da hevesle teşhir etmeleri idi. Sokakta görüp; okul kapısında, sinema girişinde, otobüste rastlayıp peşine takılanlardan bir ordu vardı; bazıları bazan aylarca peşinden ayrılmaz, o da onları fark etmemiş gibi yapar, ama onların hiçbirine asla acımazdı (acıma sorusunu ben sormuştum). Peşine takılanların bazıları o kadar sabırlı, âşık ya da kibar da değildi: Bir süre sonra laf atmaya (Çok güzelsiniz, birlikte yürüyebilir miyiz, bir şey sormak istiyorum, affedersiniz sağır mısınız? vs.), daha sonra da öfkelenmeye, edepsiz laflar ve küfürler etmeye başlardı. Bazıları çift gezer, bazıları günlerdir takip ettiği kıızı göstermek, fikir almak için yeni arkadaşlar getirir, bazıları takip ederken aralarında pis pis gülüşür, bazıları mektuplar, hediyeler vermeye çalışır, bazıları da ağlardı. Takipçilerinden bir tanesi onu itip kakıp zorla öpmeye kalktığından beri, bir dönem yaptığı gibi onların üzerine de yürümüyordu artık. “Öteki erkeklerin” bütün hile ve niyetlerini anladığı on dört yaşından beri farkında olmadan ellenmiyor, tuzağa da kolay düşmüyordu belki, ama şehrin sokakları her gün yaratıcılıkla yeni bir elleme, mıncıklama, sıkıştırma, arkadan dayanma vs. yolu bulanlarla doluydu. Arabanın penceresinden kolunu uzatıp kaldırımda yürüyen elleyenlere, merdivenlerde ayağı takılmış gibi yapıp dayananlara, asansörde zorla öpmeye başlayanlara ya da paranın üstünü verirken parmağına bilerek dokunup okşamaya çalışanlara şaşmıyordu artık.

Güzel bir kadınla gizli bir ilişkisi olan her erkek, sevgilisine tutulan, asılan, yakınlaşmaya çalışan çeşit çeşit adamın, çeşit çeşit hikâyesini bazan kıskançlıkla, çoğu zaman da gülümseyerek, sık sık da acıyıp küçümseyerek dinlemek zorunda kalır: Üstün Başarı Dershanesi’nde kendi yaşında, tatlı, yumuşak ve yakışıklı bir çocuk vardı. Sürekli ona birlikte sinemaya gitmeyi, köşedeki çay bahçesinde oturmayı teklif ediyor, Füsun’u görünce heyecana kapıldığı ilk dakikalarda tutuklaşıp sessizleşiyordu.

Yanında kalemi olmadığını gördüğü bir gün ona bir tükenmez kalem hediye etmiş, Füsun'un derslerde onunla not aldığını görünce de mutlu olmuştu.

Aynı dershanede otuz yaşlarında, saçları sürekli bilyantınli, sessiz, sinirli ve sinir bir “yönetici” vardı. “Kimlik belgelerin eksik”, “senin cevap kâğıtlarından biri kayıp” gibi bahanelerle Füsun'u odasına çağırır, hayatın anlamı, İstanbul'un güzelliği, yayımlanmış şiirleri gibi konulardan söz açar, Füsun'dan cesaretlendirici herhangi bir tepki alamayınca da, ona sırtını dönüp pencereden dışarı bakarak kısık bir sesle, küfrederek gibi “Çıkabilirsin,” diye tıslardı.

Şanzelize Butik'e alışverişe gelip onu görür görmez abayı yakan ve Şenay Hanım'ın bol bol elbise, takı, lüdiyelik eşya sattığı kalabalıktan ise –aralarında bir kadın da vardı– bahsetmek istemiyordu. Peki, benim ısrarım üzerine, aralarında en “komik” olanını anlatacaktı: Elli yaşlarında, kısa boylu, küp gibi şişko, fırça bıyıklı, şık ve zengin bir adamdı bu. Küçücük ağzıyla, Şenay Hanım'la, araya uzun Fransızca cümleler sıkıştırarak konuşur, dükkânda bıraktığı parfümün kokusu ise Füsun'un kanaryası Limon'u huzursuz ederdi!

Annesinin sözümona Füsun'a çaktırmadan onu görücüye çıkardığı pek çok damat adayı arasında birkaç kere buluştuğu ve aklı evlilikten çok onunla meşgul olan değişik bir adamdan hoşlanmış ve onunla öpüşmüştü. Geçen sene liselerarası müzik yarışmasını Spor Sergi Salonu'nda izlerken tanıştığı Robert Kolejli bir çocuk ona fena âşık olmuştu. Okulun kapısına gelir, her gün birlikte çıkarlardı, iki üç kere de öpüşmüşlerdi. Evet, Piç Hilmi'yle bir ara çıkmıştı, ama onunla öpüşmemişti bile. Çünkü onun aklında kızları hemen yatağa atmaktan başka bir şey yoktu. Güzellik yarışmasının sunucusu şarkıcı Hakan Serinkan'a meşhur olduğu için değil, içeride kuliste herkes entrikalar çevirir, kendi hakkı göz göre göre yenirken, kendisine yakınlık ve şefkat gösterdiği, hatta sahnede soracağı ve diğer kızları tir tir titreten kültür ve zekâ sorularını (ve cevaplarını) ona kuliste önceden fısıldadığı için yakınlık hissetmiş, daha sonra bu eski tarz şarkıcının ısrarlı telefonlarına –zaten annesi de istemiyordu– karşılık vermemişti. Yüzümdeki ifadeyi haklı olarak kıskançlığa yorduğu

ve hâlâ şaşıtığım bir mantıkla bu kıskançlığın nedeninin yalnızca ünlü sunucu olduğunu sandığı için, şefkatle ama keyfinden de bir şey kaybetmeden on altı yaşından sonra kimseye âşık olmadığını açıkladı. Dergilerde, televizyonda, şarkılarda durmadan aşktan söz edilmesinden hoşlanmasına rağmen bu duygudan her an bahsedilmesini dürüst bulmuyor, âşık olmayan pek çok insanın ilgi çekmek için duygularını abarttığını düşünüyordu. Onun için aşk, bir insanın uğruna bütün hayatını verebileceği, her şeyi göze alabileceği bir şeydi, evet. Ama hayatta da bir kere olurdu ancak.

“Bu duyguya yakın bir şeyi hiç hissettin mi?” diye sordum yatakta yanında uzanırken.

“Çok değil,” dedikten sonra gene de biraz düşündü ve dürüst olmaya çalışan birinin ihtiyatıyla bir kişiden söz etti.

Saplantıya yakın bir tutkuyla kendisine âşık olduğu için Füsun’un da sevebileceğini hissettiği bu adam, yakışıklı, zengin ve “tabii evli” bir işadamıydı. Akşamüstleri butikten çıktıktan sonra Füsun’u Akkavak Sokak’ın köşesinden Mustang’iyle alırdı. Dolmabahçe’de Saat Kulesi’nin yanında arabalarda çay içilip Boğaz’ın seyredildiği park yerinde ya da Spor Sergi Sarayı’nın önündeki boş alanda arabanın içinde, karanlıkta, bazan yağmur altında uzun uzun öpüşürler, otuz beş yaşındaki tutkulu adam da evli olduğunu unutup Füsun’a evlilik teklif ederdi. Bu adamın haline Füsun’un istediği gibi anlayışla gülümseyecek, içimdeki kıskançlığı da bastırabilecektim belki, ama arabasının markasından, yaptığı işten, iri yeşil gözlerinden sonra, Füsun adını da söyleyiverince, bir an beni sersemleten bir kıskançlık her yerimi sardı. Füsun’un Turgay dediği kişi, hem babam hem de ağabeyimle benim sık sık görüştüğümüz “iş ve aile dostu” bir tekstil zenginiydi. Bu uzun boylu, yakışıklı, aşırı sağlıklı adamı, Nişantaşı sokaklarında karısı ve çocuklarıyla birlikte aile mutluluğu içerisinde çok görmüştüm. Turgay Bey’in ailesine olan bağlılığına, çalışkanlığına, doğru dürüst biri olmasına saygı duyduğum için mi böyle güçlü bir kıskançlığa kapılmışımdı? Bu adamın onu ilk başlarda “elde etmek” için Şanzelize Butik’e aylarca neredeyse her gün geldiğini ve durumun farkına varan Şenay Hanım’a rüşvet olarak bol bol alışveriş ettiğini anlattı Füsun.

Şenay Hanım “Kibar müşterimi kırma,” diye onu zorladığı için hediyeleri kabul etmiş, daha sonra adamın aşkından emin olunca “meraktan” onunla buluşmaya başlamış, hatta ona “tuhaf bir yakınlık” da hissetmişti. Karlı bir gün gene Şenay Hanım’ın ısrarlı zorlamasıyla kadının bir arkadaşının Bebek’te açtığı bir butiğe “yardım etmek için” adamın arabasıyla birlikte gitmişler, dönüşte Ortaköy’de yemek yedikten sonra, rakıyı biraz fazla kaçırın “çapkın fabrikatör Turgay Bey”, “kahve içeriz,” diye onu Şişli’nin bir arka sokağındaki garsoniyerine ısrarla davet etmiş, Füsun onu reddedince de, “o duygusal, ince adam” ölçüyü kaçırıp “Sana her şeyi alırım,” demeye başlamış, Mustang’i boş arsalara, kenar mahallelere sürüp onunla her zamanki gibi öpüşmeye, Füsun karşı çıkınca ona zorla “sahip olmaya” çalışmıştı. “Bir yandan da bana para vereceğini söylüyordu,” dedi Füsun. “Ertesi akşam dükkân kapanınca buluşmadım onunla. Ondan sonraki gün bu sefer o dükkâna geldi, yaptıklarını ya unutmuştu ya da hatırlamak istemiyordu. Çok yalvardı, güzel günlerimizi hatırlatmak için bana bir de oyuncak Mustang alıp Şenay Hanım’a bırakmış. Ama bir daha Mustang’ine binmedim. Aslında ‘Bir daha gelme,’ demeliydim. Ama çocuk gibi her şeyi unutacak kadar bana âşık olmasından etkilendiğim için diyemedim. Belki de ona acıdığım için, bilmiyorum. Her gün geliyor, Şenay Hanım’ı çok memnun eden büyük alışverişler yapıyor, karısı için bir şeyler sipariş ediyor, bir an beni bir köşede yakalarsa yeşil gözleri buğulu ‘Eskisi gibi olalım, gene her akşam seni alayım, arabayla gezelim, başka bir şey istemiyorum,’ diye yalvarıyordu. Seni tanıdıktan sonra, dükkâna o gelince içeri odaya kaçmaya başladım. Artık daha seyrek geliyor.”

“Kışın arabasında onunla öpüştüğün günlerde niye sonuna kadar gitmedin?”

“On sekiz yaşına daha basmamıştım o zaman,” dedi Füsun kaşlarını ciddiyetle çatarak. “On sekiz yaşına seninle dükkânda karşılaşmamdan iki hafta önce 12 Nisan’da bastım.”

İnsanın aklının sevgili ya da sevgili adayıyla sürekli meşgul olması aşkın en önemli belirtisiyse, Füsun’a âşık olmak üzereydim. Ama içimdeki akılcı, soğukkanlı adam, kafamın sürekli Füsun’la uğraşmasının, öteki erkeklerden kaynaklan-

dığını söylüyordu. Kıskançlığın da çok önemli bir aşk belirtisi olduğu yolundaki itiraza ise, mantığımın telaşlı cevabı, bunun geçici bir kıskançlık olduğu yolundaydı: Füsün'un öpüştüğü "öteki erkekler" in listesine bir iki günde alışır, öpüşmeden öteye geçemeyen bu adamları küçümserdim belki. Ama o gün onunla sevişirken her zamanki oyunculuk, merak ve taşkınlık karışımı çocuksu cinsel mutluluktan çok, gazeteci deyişiyle ona "sahip olmak" dürtüsüyle hareket ettiğimi, isteklerimi sert hareketlerle ve buyurgan bir şekilde ona hissettirdiğimi görmek şaşırttı beni.

15

Bazı Nahoş Antropolojik Gerçekler

"Sahip olmak" ifadesinden söz ettiğime göre, hikâyeme bir alt zemin oluşturan ve bazı okurlarımız ve bazı ziyaretçilerimiz tarafından da zaten çok iyi bilinen bir konuya yeniden döneyim. Özellikle çok sonraki kuşakların, mesela 2100 yılından sonra müzemize gelen misafirlerin bu konuyu anlamakta güçlük çekebileceğini tahmin ederek "antropolojik" denen türden bazı tatsız–eskiler nahoş derdi– bilgileri, tekrardan korkmadan şimdi verinem gerekiyor.

İsa'dan 1975 güneş yılı sonra, İstanbul'un merkezi olduğu Balkanlar, Ortadoğu ve Güney ve Batı Akdeniz topraklarında, genç kızların "bekâreti", evliliğe kadar korunması gereken kıymetli bir hazine olmaya devam ediyordu. Batılılaşma, modernleşme denen süreçler ve daha çok da şehirleşme sonucu genç kızların gittikçe daha ileri yaşta evleniyor olmaları, bu hazinenin pratik değerini İstanbul'un bazı semtlerinde hafifçe düşürmeye başlamıştı. Batılılaşma yanlıları, uygarlaşma ile eş tuttukları modernleşme sonucunda, bu ahlakın ve hatta konunun unutulacağına iyimserlikle inanıyorlardı. Ama o yıllarda İstanbul'un en Batılılaşmış ve zengin çevrelerinde bile, bir genç kızın evlenmeden önce bir başka erkekle "sonuna kadar" giderek sevişmesinin bazı ciddi anlam ve sonuçları vardı:

a) Çıkarılabilecek en hafif sonuç, hikâye ettiğim gibi, gençlerin zaten evlenmeye karar vermiş olmalarıydı. Batılılaşmış, zengince çevrelerde nişanlanmış ya da “evliliğe varacak bir birlikteliği” çevrelerine toplumsal olarak kabul ettirmiş “ciddi” gençlerin evlenmeden sevişmeleri, Sibel ile benim durumumuzda olduğu gibi tek tük de olsa hoşgörülle karşılanıyordu. Gelecekteki koca adaylarıyla evlenmeden önce yatan, üst sınıfa mensup, iyi eğitilmiş genç kadınlar, bu hareketlerini onlara duydukları güvenden çok, töreye aldırış etmeyecek kadar modernleşmiş ve özgür olmakla açıklamaktan hoşlanırlardı.

b) Bu güvenin kurulmadığı ve “birlikteliğin” henüz toplumsal kabul görmediği durumlarda erkeğin zorlamaları, aşkın şiddeti, alkol, aptallık ve aşırı cesaret gibi yaygın nedenlerle bir genç kız kendisini “tutamayıp” bekâretini verirse, onur kavramına geleneksel anlamıyla bağlı olması gereken erkeğin kızın şerefini korumak için onunla evlenmesi gerekirdi. Gençlik arkadaşım Mehmet’in kardeşi Ahmet, şimdi çok mutlu olduğu karısı Sevda ile böyle bir kaza sonucu ve pişmanlık korkularıyla evlenmişti.

c) Erkek yan çizip kızla evlenmezse ve kız on sekiz yaşından küçük ise, öfkeli babası bazan kızını çapkın erkekle evlendirebilmek için mahkemeye gidip dava açardı. Bazan bu davalar basın tarafından izlenir, o zaman gazetelerin “iğfal edilmiş” dediği genç kızın yayımlanan fotoğraflarında gözleri –bu şerefsiz durumda tanınmasın diye– kalın siyah çizgilerle kapatılırdı. Aynı kara bantlar polis baskınında yakalanan fahişelerin, zina yapan ya da ırzına geçilen kadınların gazetelere çıkan fotoğraflarında da kullanıldığı için, o yıllarda Türkiye’de gazete okumak gözlerinin üstü bantlarla kapatılmış kadın fotoğraflarından yapılmış bir maskeli baloda gezinmeye benzerdi. Zaten “hafif” kabul edilen şarkıcı, artist ve güzellik yarışması katılımcıları dışında, gazetelerde gözleri bantlanmamış Türk kadını resmi çok seyrek yayımlanır, reklamlarda da Müslüman olmayan yabancı kadınlar ve yüzler tercih edilirdi.

d) Akli başında ve bakire genç bir kızın böyle durumlara düşmesi, kendisiyle evlenme niyetinde olmayan bir erkeğe kendini “teslim etmesi” düşünülemediği için, böyle bir şeyi yapan, yani evlenme sözü ve umudu olmadan bir erkekle yatan kızın

aklının başında olmadığı inancı da çok yaygındı. O yıllarda çok sevilen Türk filmlerinde “masum” bir dans partisi sırasında içtiği limonataya uyku ilacı atılarak önce akli uyuşturulan, sonra da “kirletilip” “en kıymetli hazinesi” elinden alınan genç kızların acıklı hikâyeleri melodramatik bir havayla ibret olsun diye sık sık işlenir ve bu filmlerde iyi kalpliler sonunda ölür, kötüler de hep orospu olurdu.

e) Kızın aklını başından alan şeyin cinsel istek olabileceği de kabul edilirdi şüphesiz. Ama cinsel zevklerine, insanların uğruna birbirini öldürdüğü töreleri bir kenara atabilecek kadar içtenlikle, çocukça ve tutkuyla bağlı bir kız, hem gerçekdışı bir yaratık olduğu hem de sırf zevki için ileride kocasını da aldatabileceği için koca adaylarını korkuturdu. Aşırı muhafazakâr bir askerlik arkadaşı, bir keresinde bana, sevgilisinden “evlenmeden önce çok seviştikleri için” (yalnızca birbirleriyle) ayrıldığını biraz utanarak ve daha çok da pişmanlıkla anlatmıştı.

f) Bütün bu katı kurallara, onları çiğneyen kızlara verilen ve toplum dışına itilmekten öldürülmeye kadar varan cezalara rağmen, şehrin genç erkekleri arasında evlenmeden önce erkeklerle keyfi için yatan sayısız genç kadın olduğu inancı da şaşılacak kadar yaygındı. Sosyalbilimcilerin “şehir efsanesi” diyeceği bu inanç, özellikle taşradan İstanbul’a göçmüşler, yoksullar ve küçük burjuvalar arasında –tıpkı Batılı çocukların Noel Baba’ya inanması gibi– o kadar yaygındı ve tartışılmadan o kadar kabul görmüştü ki, Taksim, Beyoğlu, Şişli, Nişantaşı, Bebek gibi görece zengin semtlerde yaşayan Batılılaşmış modern genç erkekler de, özellikle cinsel açlık buhranları çekerken, bu şehir efsanesine kendilerini kaptırırlardı. Evlenmeden önce, “tıpkı Avrupa’daki kadınlar gibi” sırf zevki için erkeklerle sevişebilen bu kadınların hikâyemizin geçtiği Nişantaşı gibi yerlerde yaşadıkları, başlarını örtmeyip mini etek giydikleri de herkes tarafından kabul edilmiş gözükten bir efsaneydi. Piç Hilmi gibi fabrikatör çocuğu olan arkadaşlarım ise, bu efsane kızları, kendileri gibi zengin çocuklarına yaklaşabilmek, onların Mercedes’lerine binebilmek için her şeyi yapabilecek hırslı yaratıklar olarak hayal eder; cumartesi akşamları biraz bira içip kafayı bulup iyice kızıştıkları zamanlarda, arabalarıyla bu kızlardan birine rastlayabilmek için sokak

sokak, cadde cadde, kaldırım kaldırım, bütün İstanbul'u hırsla tararlardı. On yıl önce yirmi yaşındayken, bir kış akşamını Piç Hilmi'nin babasının Mercedes'iyle İstanbul sokaklarında saatlerce böyle bir kızı arayarak geçirmiş, kısa ya da uzun etekli hiçbir kadına rastlayamamış, sonra Bebek'te lüks bir otelde turistlere ve kalantorlara göbek dansı yapan iki eğlenceli kızla, pezevenklerine çok büyük paralar verip yukarıdaki odaların birinde yatmıştık. Gelecek mutlu yüzyılların okurunun beni ayıplamasına aldırmiyorum şimdi. Ama arkadaşım Hilmi'yi savunmak isterim: Bütün kaba erkekliğine rağmen, Hilmi her mini etekli kızı, keyfi için yatan bu efsane kızlardan biri sanmaz, tam tersine mini etekli, saçları sarıya boyalı, makyajlı diye sokaklarda takip edilen kızları tacizcilerden korur, yoksul, hırpani, işsiz güçsüz ve bıyıklı gençlerle gerektiğinde "kadınlara nasıl davranılır, medeniyet nedir öğretmek için" tekme tokat kavgalara girişirdi.

Bu antropolojik bilgiyi buraya, Füsün'un aşk hikâyelerinin içimde uyandırdığı kıskançlıkla aramda bir uzaklık olsun diye koyduğumu dikkatli okurlar hissetmişlerdir. En çok Turgay Bey'i kıskanmıştım. O da benim gibi Nişantaşı'nda yaşayan tanıdık bir fabrikatör olduğu için, diye düşünüyor, kıskançlığımı doğal karşılıyor, geçici olduğuna inanıyordum.

16

Kıskançlık

Füsün'un Turgay Bey'in tutkusundan ballandırarak söz ettiği akşam, Sibel'in anne ve babasıyla yazları oturduğu Anadoluhisarı'ndaki eski yalıda, akşam yemeğinden sonra bir ara Sibel'in yanına oturdum.

"Canım çok fazla içtin bu akşam," dedi Sibel. "Hazırlıklarda hoşuna gitmeyen bir yan mı var?"

"Nişan Hilton'da yapılacağı için aslında çok memnunum," dedim. "Bu kadar kalabalık bir nişan olmasını da en çok annem istiyordu, biliyorsun. O da memnun..."

“Nedir derdin o zaman?”

“Hiç... Şu davetliler listesini versene...”

“Annen, anneme verdi,” dedi Sibel.

Yerimden kalktım, her adımda, her tahtası başka bir gıcırtyla inleyen köhne binayı titreten üç adım atıp, müstakbel kayıinvalidemin yanına oturdum. “Efendim, şu davetliler listesine lütfen bir de ben bakabilir miyim?”

“Tabii çocuğum...”

Rakıdan şesi beş görmeme rağmen, Turgay Bey’in adını hemen bulup annemin bıraktığı tükenmez kalemle üzerini çizip karaladım ve aynı anda içimden gelen tatlı bir dürtüye uyarak, yerine Füsün ile anne-babasının adlarını ve Kuyulu Bostan Sokak’taki adreslerini yazıp listeyi geri verdim ve alçak sesle dedim ki:

“Efendim, annem bunu bilmez, adını çizdiğim beyefendi değer verdiğimiz bir aile dostumuz olmasına rağmen, çok kısa bir süre önce ne yazık ki büyük bir iplik işinde hırsa kapıldı, bile bile bizlere çok büyük bir kötülük etti.”

“Artık o eski dostluklar, o eski insanlık kalmadı Kemal Bey,” dedi müstakbel kayıinvalidem gözlerini bilgece kırıştırtarak. “Umarım yerine yazdığınız insanlar da onlar gibi üzmezler sizi. Kaç kişiler?”

“Anne tarafından uzak akraba bir tarih öğretmeni, yıllarca terzilik yapmış hanımı ve on sekiz yaşındaki güzel kızları.”

“Aman iyi,” dedi müstakbel kayıinvalidem. “Davetliler arasında o kadar genç erkek var ki, onlarla dans edecek güzel genç kızlar yok diye dertleniyorduk biz de.”

Dönüşte, Çetin Efendi’nin kullandığı babamın 56 model Chevrolet’inde uyuklarken, şehrin geceleri her zaman karanlık anacaddelerinin karışıklığına, siyasal sloganlar, çatlaklar, küf ve yosun kaplı eski duvarların güzelliğine ve Şehir Hatları vapurlarının projektörlerinin iskelelere, sokak aralarına, yüz yıllık çınarların yüksek dallarına ve arabanın dikiz aynasına vuran ışıklarına dikkat ediyor, bir yandan da arka koltukta parke taşlarının sarsıntısıyla uyuyakalan babamın hafif bir horultuyla soluk alıp verişini dinliyordum.

Annem ise istediklerinin olmasından memnundu. Hep bir-

likte gittiğimiz bir misafirlikten sonra, arabaya geri dönerken hep yaptığı gibi, o ziyaretin anlamını ve gördüğümüz insanlar hakkındaki fikrini özetledi hemen.

“Evet, çok iyi, çok düzgün insanlar, çok doğru dürüstler, alçakgönüllülüklerine, kibarlıklarına da diyecek yok. Ama nedir o güzelim yalının içler acısı hali! Yazık. Hiç mi imkânları yok, inanmıyorum. Aman yanlış anlama oğlum, İstanbul’da Sibel’den daha hoş, daha zarif ve akli başında bir kız bulabileceğine de inanmıyorum.”

Annemle babamı apartmanın önünde bıraktıktan sonra biraz yürümek istedim. Çocukluğumda ağabeyim ve annemle ucuz yerli oyuncaklar, çikolatalar, toplar, tabancalar, bilyeler, oyun kâğıtları, içinden resim çıkan çikletler, resimli romanlar ve haşka pek çok şey aldığımız Alâaddin’in dükkânının önünden geçeyim dedim. Dükkân açıldı. Alâaddin hemen önündeki kestane ağacının gövdesine dolayarak sergilediği gazeteleri indirmiş, iç ışıklarını söndürüyordu ki, beklemediğim bir hoşgörülle beni içeri buyur etti ve sabah beşte yenileri gelince iade edilecek gazete paketleri arasında eşelenip bu ucuz oyuncak bebeği almama müsaade edecek kadar vakit tanıdı bana. Bu hediyeyi Füsun’a vereceğim ve ona sarılıp bütün kıskançlığımı unutacağım zamana daha on beş saat olduğunu hesaplayıp, ona telefon edemediğim için ilk defa bir acı hissettim.

Hissettiğim, tıpkı pişmanlık gibi içeriden gelen yakıcı bir şeydi. Şu anda ne yapıyordu acaba? Ayaklarım beni eve değil, tam aksi yöne götürüyordu. Kuyulu Bostan Sokak’a girince, bir zamanlar gençlik arkadaşlarımdan radyo dinleyip kâğıt oynadıkları kahvenin önünden, futbol oynadığımız okul bahçesinin hemen yanından yürüdüm. İçimdeki mantıklı kişi, bütün sarhoşluğuma rağmen ölmemişti, kapıyı Füsun’un babasının açacağını ve bir rezalet çıkacağını söylüyordu. Uzaktan evlerini ve aydınlık pencerelerini görene kadar yürüdüm. İkinci katın kestane ağacına yakın pencerelerine baktıkça yüreğim hızlanıyordu.

Yıllar sonra müzemizin bu noktasında sergilensin diye sanatçıya bütün ayrıntılarıyla sipariş ettiğim bu resim, Füsunların evinde içeride yanan lambalardan turuncumsu bir renk almış pencereleri, arkadaki ayın ışığıyla dalları parıldayan kestane

ağacını, bacalarla ve damlarla çizilmiş Nişantaşı göğünün arkasındaki lacivert gecenin derinliğini bir hayli iyi yansıtıyor da, benim o manzaraya bakarken hissettiğim kıskançlığı bilmem müze ziyaretçisine verebiliyor mu?

Bu manzaraya bakarken, buraya aslında Füsun'u bu mehtaplı gecede bir kere görebilmek, öpebilmek, onunla konuşabilmek kadar bu akşam bir başkasıyla beraber olmadığından emin olmak için de geldiğimi, sarhoş aklım şimdi bana dürüstçe söylüyordu. Çünkü artık bir kere "sonuna kadar" gittiğine göre, o gün bana tek tek saydığı hayranlarından biriyle sevişmenin nasıl olacağını da merak edebilirdi. Füsun'un, sevişmenin zevklerine, yeni ve harikulade bir oyuncak edinmiş bir çocuk gibi içten bir heyecanla bağlı olması, sevişirken pek az kadında rastladığım, kendini yaptığı şeye bütünüyle verebilme yeteneği, içimde git-tikçe büyüyen bir kıskançlık nedeni olmuştu. Pencerelerine ne kadar baktım hatırlamıyorum. Çok sonra elimde hediye bebek eve dönüp yattım.

Gece yaptıklarımı, yüreğimden atamadığım kıskançlığın boyutlarını, sabah işe giderken tek tek düşündüm. Yoğun bir aşka kapılmam, o sıralar korkunç olurdu. Meltem gazozu içen manken Inge, bir apartmanın yan cephesinden bana çapkınca bakıp dikkat etmemi söyledi. Tutkum ciddi boyutlara varmasını diye sırrımı Zaim, Mehmet, Hilmi gibi arkadaşlara alaycılıkla açmayı düşündüm. Ama zaten Sibel'i çok beğendiklerini, benim çok talihli olduğumu düşündüklerini hissettiğim bu en yakın arkadaşlarımın, bir de çekici bulduklarını bildiğim Füsun'la yaşadıklarımı kıskanmadan dinleyip bana yardım edebileceklerini hiç sanmıyordum. Üstelik konuyu açar açmaz duyduklarımın şiddetini gizleyemeyeceğimi seziyordum. Bir süre sonra alaycılığı bırakıp Füsun'un içtenlik ve sahiciliğine yakışır bir dürüstlikle konuşmak isteyecek, arkadaşlarım da Füsun'a fena halde abayı yakmış olduğumu anlayacaklardı. Böylece, küçüklüğümde annem ve ağabeyimle Tünel'den eve dönerken bindiğimiz tangır tungur Maçka ve Levent otobüsleri yazıhane penceresinin önünden geçerken, ben Füsun'a duyduğum heyecanın, yapmak istediğim mutlu evliliği zedelememesi için şu anda yapabilecek çok fazla bir şeyim olmadığını anladım. Her şeyi kendi haline

birakmanın, hayatın bana cömertçe sunduğu zevk ve mutlulukların tadını telaşlanmadan çıkarmanın en iyi şey olduğu sonucuna vardım.

17

Artık Bütün Hayatım Seninkine Bağlı

Ama Füsun Merhamet Apartmanı'ndaki randevuya on dakika gecikince, çıkardığım bu sonuçları unutuverdim hemen. Sibel'in hediyesi saatime ve Füsun'un sallayıp cınlatmaktan hoşlandığı Nacar marka çalar saate sürekli göz atarken, perdeler arasından dışarıya, Teşvikiye Caddesi'ne bakmaya, parkeleri gıcırdata gıcırdata aşağı yukarı yürümeye, Turgay Bey'e kafayı takmaya başladım. Az sonra kendimi daireden dışarı attım.

Bana doğru geliyorsa Füsun'u kaçırmayayım diye her iki kaldırımını dikkatle gözden geçirerek Teşvikiye Caddesi'nden Şanzelize Butik'e yürüdüm. Ama Füsun dükkânda da yoktu.

"Kemal Bey, buyurun," dedi Şenay Hanım.

"Sonunda Sibel Hanım'la şu Jenny Colon çantayı alalım dedik," dedim.

"Kararınızı değiştirdiniz demek," dedi Şenay Hanım. Dudağının kenarında alaycı bir gülümseme vardı, ama fazla sürmedi. Benim Füsun yüzünden bir mahcubiyetim varsa, onun da bile bile sahte mal satmak gibi bir utancı vardı çünkü. İkimiz de sustuk. Bana eziyet gibi gelen bir yavaşlıkla vitrindeki mankenin üzerinden sahte çantayı indirdi, vitrindeki malı üfleyip temizlemeden satmayan tecrübeli dükkâncıların keyfiyle tozunu aldı. Neşesiz bir gününde olan kanarya Limon ile ilgileniyordum.

Parayı verip paketi almış çıkarken, "Madem artık bize güveniyorsunuz, bundan sonra daha sık şerefendirirsiniz dükkânımızı," dedi Şenay Hanım çift anlamlı konuşmanın zevkiyle.

"Tabii."

Yeterince alışveriş yapmazsam dükkâna arada bir uğrayan Sibel'e bir şeyler sezdirir miydi? Yavaş yavaş bu kadının ağı-

na düşmek değil, bu küçük hesapları yapmak üzüyordu beni. Dükkândayken Füsun'un Merhamet Apartmanı'na gelip beni bulamayınca gittiğini hayal ettim. Pırıl pırıl bahar gününde kaldırımlar, alışveriş eden ev hanımları, kısa eteklerini ve yeni moda yüksek tabanlı, "apartman topuk"lu ayakkabılarını ace-mice giyen genç kızlar ve okullarının son günlerinde sokaklara çıkan öğrencilerle kaynıyordu. Gözlerimle Füsun'u arayarak çiçekçi Çingene kadınlara, kaçak Amerikan sigarası satan ve sivil polis olduğu söylenen adama, bildik Nişantaşı kalabalığına bakıyordum.

Derken üzerinde "Hayat-Temiz Su" yazan bir su tankeri hızla geçti ve arkasından Füsun belirdi.

"Neredesin?" dedik aynı anda ve birbirimizle mutlulukla gülümsedik.

"Cadı öğle tatilinde dükkânda kaldı, beni de bir arkadaşının dükkânına yolladı. Geç geldim, sen yoktun."

"Meraklandım, dükkâna gittim, çantayı aldım hatıra olsun diye."

Füsun müzemizin girişinde tekini sergilediğim küpeleri takmıştı. Birlikte yürüdük. Valikonağı Caddesi'nden daha تنها olan Emlak Caddesi'ne saptık. Çocukluğumda annemin beni getirdiği bir diş hekimiyle, ağzıma kabaca soktuğu soğuk kaşığın sertliğini hiç unutamadığım bir çocuk doktorunun muayenehanelerinin bulunduğu apartmanların önünden tam geçmiştik ki, yokuşun aşağılarında bir kalabalık biriktiğini, birtakım insanların oraya doğru koşuşturduklarını, bazılarının da gördükleri şeylerden etkilenmiş, yüzleri allak bullak, bize doğru geldiklerini gördük.

Bir kaza olmuş, yol kapanmıştı. Az önce geçen Hayat-Temiz Su tankerinin, yokuşu inerken sol şeride girip bir dolmuşu ezdiğini gördüm. Freni patlayan su kamyonunun şoförü bir kenarda elleri titreyerek sigara içiyordu. 1940'lardan kalma uzun burunlu Plymouth marka Teşvikiye-Taksim dolmuşunun önü, kamyonun ağırlığıyla yok olmuştu. Bir tek taksimetre sağlamdı. Gittikçe artan meraklılar arasından ön koltukta kırık cam ve ezilmiş araba parçaları içerisinde kanlı bir kadın gövdesinin sıkıştığını, bunun az önce Şanzelize Butik'ten çıkarken gördüğüm

esmer kadın olduğunu anladım. Yerler cam kırıklarıyla kaplıydı. Füsün'un kolundan tuttum, "Gidelim," dedim. Ama aldırmadı. Arabanın içinde sıkışıp ezilen kadına gözlerini doyurana kadar sessizce baktı.

Kalabalık iyice artınca, sıkışıp ölen kadından (evet ölmüş olmalıydı artık) çok bir tanıdığa rastlama ihtimali beni huzursuz ettiği için –bir polis aracı en sonunda geliyordu– kaza yerinden uzaklaştık. Hiç konuşmadan karakolun sokağından yukarı Merhamet Apartmanı'na doğru yürürken, kitabımın başında "hayatımın en mutlu ânı" diye sözünü ettiğim şeye hızla yaklaşıyorduk.

Merhamet Apartmanı'nın merdivenlerinin serinliğinde, Füsün'a sarılarak onu dudaklarından öptüm. Daireye girince de öptüm, ama oyuncu dudaklarında çekingenlik, halinde tutukluk vardı.

"Sana bir şey söyleyeceğim," dedi.

"Söyle."

"Söylediğim şeyi yeterince ciddiye almazsın ya da tamamen yanlış davranırsın diye korkuyorum."

"Bana güven."

"İşte ondan emin değilim, ama gene de söyleyeceğim," dedi. Artık okun yaydan çıktığını, içindeki şeyi bundan sonra saklayamayacağını bilen birinin kararlılığı geldi yüzüne. "Bana yanlış davranırsan ölürüm," dedi.

"Kazayı unut canım ve lütfen söyle artık."

Tıpkı Şanzelize Butik'te çantanın parasını bana geri veremediği öğle vakti yaptığı gibi sessizce ağlamaya başladı. Hıçkırıkları uğradığı haksızlığa öfkelenen bir çocuğun hırçın sesine dönüştü.

"Sana âşık oldum. Sana çok fena âşık oldum!"

Sesi hem suçlayıcıydı, hem de beklenmedik ölçüde şefkatli. "Bütün gün seni düşünüyorum. Sabahtan akşama kadar seni düşünüyorum."

Ellerini yüzüne kapayıp ağladı.

İçimden gelen ilk tepkinin salakça gülümsemek olduğunu itiraf edeyim. Ama bunu yapmadım. Hatta aşırı sevincimi gizleyip, duygulu bir ifade takınarak kaşlarımı çattım. Hayatımın en içten ve yoğun anlarından biriydi, ama halime bir yapmacıklık sinmisti.

“Ben de seni çok seviyorum.”

Ama bütün içtenliğime rağmen, benim sözlerim onunkiler kadar güçlü ve sahici değildi. İlk o söylemişti. Füsun’dan sonra söylediğim için benim hakiki aşk sözlerime bir teselli, neza-ket ve taklit tınısı sinmişti. Dahası, o anda ben gerçekten ona, onun bana âşık olduğundan daha da çok âşık olsaydım bile (bir ihtimal bu doğrudu da), aşkının aldığı korkutucu boyutu ilk Füsun itiraf ettiği için, oyunu o kaybetmişti. Nereden, hangi rezil tecrübelerden edinmiş olduğumu bilmek bile istemediğim içimdeki “aşk bilgesi”, tecrübesiz Füsun’un, benden daha içten davrandığı için “oyunu” kaybettiğini sinsice müjdeliyordu bana. Bundan, artık kıskançlık derdimin ve takıntılarımın sona ereceği sonucunu çıkarabilirdim.

Yeniden ağlamaya başlayınca, cebinden buruş buruş ve çocuksu bir mendil çıkardı. Ona sokuldum, boynunun, omuzla-rının inanılmayacak kadar güzel, kadifemsi tenini okşarken, onun gibi herkesin âşık olduğu güzel bir kızın âşık oldum diye ağlaması kadar saçma bir şey olamayacağını söyledim.

Gözyaşları içerisinde “Yani güzel kızlar hiç âşık olmaz mı?” dedi. “Madem her şeyi o kadar iyi biliyorsun, o zaman şunu söyle...”

“Neyi?”

“Bundan sonra ne olacak?”

Asıl konunun bu olduğunu, benim aşk ve güzellik laflarımın kendisini oyalamayacağını, şimdi vereceğim cevabın çok önemli olduğunu gösteren bir bakışla bakıyordu.

Verecek bir cevabım yoktu. Ama bunu şimdi, yıllar sonra o ânı hatırlarken düşünüyorum. O sırada bu tür soruların aramıza gireceğini hissederek bir huzursuzluğa kapıldım, için için bundan dolayı Füsun’u suçladım ve onu öpmeye başladım.

Öpüşüme istekle ve çaresizlikle katıldı. Sorusunun cevabının bu mu olduğunu sordu. “Evet, öyle,” dedim. “Önce matematik çalışmayacak mıydık?” diye sordu. Cevap olarak onu öptükçe, o da beni öpüyordu. İçine düştüğümüz durumun açmazına kıyasla sarılmak, öpüşmek çok daha hakikiydi ve “şimdi”nin dayanılmaz gücüyle dopdoluydu. Elbisesini ve diğer şeylerini çıkardıkça, Füsun’un içinden âşık olduğu için dertlenen karam-

sar bir kız değil, aşk ve cinsel mutluluk içinde erimeye hazır, sağlıklı, hayat dolu bir kadın çıkıyordu. Böylece hayatımın en mutlu ânı dediğim şeyi yaşamaya başladık.

Aslında kimse, onu yaşarken hayatının en mutlu ânını yaşadığını bilmez. Bazı insanlar kimi coşkulu anlarında hayatlarının o altın ânını “şimdi” yaşadıklarını içtenlikle (ve sık sık) düşünebilir ya da söyleyebilirler belki, ama gene de ruhlarının bir yanıyla bu andan da güzelini, daha da mutlu olanını ileride yaşayacaklarına inanırlar. Çünkü özellikle gençliğinde, hiç kimse bundan sonra her şeyin daha kötü olacağını düşünerek hayatını sürdüremeyeceği gibi, insan eğer hayatının en mutlu ânını yaşadığını hayal edebilecek kadar mutluysa, geleceğin de güzel olacağını düşünecek kadar iyimser olur.

Ama hayatımızın, tıpkı bir roman gibi artık son şeklini aldığını hissettiğimiz günlerde, en mutlu ânımızın hangisi olduğunu benim şimdi yaptığım gibi hissedip seçebiliriz. Yaşadığımız bütün anlar içerisinde neden bu ânı seçtiğimizi açıklamak da, kendi hikâyemizi bir roman gibi yeniden anlatmayı gerektirir elbette. Ama en mutlu ânı işaret ettiğimizde, onun çoktan geçmişte kaldığını, bir daha gelmeyeceğini, bu yüzden bize acı verdiğini de biliriz. Bu acıyı dayanılabilir kılan tek şey, o altın andan kalma bir eşyaya sahip olmaktır. Mutlu anlardan geriye kalan eşyalar, o anların hatıralarını, renklerini, dokunma ve görme zevklerini bize o mutluluğu yaşatan kişilerden çok daha sadakatle saklarlar.

Uzun sevişmemizin ortalarında bir yerde, ikimiz de kendimizden geçmiş soluk soluğayken, ter içindeki omuzlarını öpüp onu arkadan hafifçe sarıp içine girdikten sonra boynunu ve sol kulağını ısırdığım sırada, yani hayatımın en mutlu ânında şekline hiç dikkat etmediğim küpe, Füsun’un güzel kulağından mavi çarşafa düştü.

Medeniyetler ve müzeler konusundan biraz haberdar olan herkes, dünyaya hükmeden Batı medeniyetinin bütün bilgisinin arkasında müzelerin yattığını ve bu müzeleri yapan hakiki koleksiyoncuların ilk parçalarını toplarken, çoğu zaman yaptıkları şeyin nereye varacağını hiç düşünmediklerini bilir. Bu hakiki ilk koleksiyoncular daha sonra sergilenip, sınıflanıp katalogları

yapılacak (ilk kataloglar, ilk ansiklopedilerdir) büyük koleksiyonlarının ilk parçaları ellerine geçtiği zaman onları çoğunlukla hiç fark etmemişlerdir bile.

Hayatımın en mutlu ânı dediğim şey bitip ayrılma vakti geldiğinde, küpenin teki ikimizin arasında, çarşafın kıvrımları içerisinde gizlenirken, Füsun gözlerini gözlerimin içine dikti.

“Artık bütün hayatım seninkine bağlı,” dedi alçak sesle.

Bu hem hoşuma gitti, hem de beni korkuttu.

Ertesi gün gene hava çok ısınmıştı. Merhamet Apartmanı’nda buluştuğumuzda, Füsun’un gözlerinde umut kadar korku da gördüm.

“Dün taktığım küpenin teki kayıp,” dedi beni öptükten sonra.

“Burada canım,” dedim. Sandalyenin arkılığına asılı ceketimin sağ cebine elimi attım. “Aaa, yok,” dedim. Bir an bir felaketin, bir uğursuzluğun belirtisini hisseder gibi oldum, ama sabah sıcağı fark edince, başka bir ceket giydiğimi hemen hatırladım. “Öteki ceketimin cebinde kalmış.”

“Lütfen yarın getir, unutma,” dedi Füsun gözlerini kocaman açarak. “Benim için çok önemli.”

18

Belkıs’ın Hikâyesi

Gazetelerin hepsinde kaza önemli bir yer tutuyordu. Füsun onları okumamıştı, ama Şenay Hanım bütün sabah ölen kadından o kadar çok söz etmişti ki, bazı Nişantaşı kadınları sırf ölen kadından söz edebilmek için dükkâna uğruyorlarmış gibi gelmişti ona... “Şenay Hanım yarın benim de cenazeye gelebilmem için öğleyin dükkânı kapayacak,” dedi Füsun. “Hepimiz o kadını severmişiz gibi davranıyor. Ama öyle değildi...”

“Nasıldı?”

“Evet, kadın butiğe çok gelirdi. Ama İtalya’dan, Paris’ten yeni gelmiş en pahalı elbiseleri ‘Bir deneyeyim bakayım,’ deyip alır, büyük bir davette giydikten sonra ‘olmuyor’ diye geri getirirdi.

Herkesin o davette onun üzerinde gördüğü elbise artık kolay satılamayacağı için de Şenay Hanım ona kızardı. Ayrıca hepimize kötü davranıyor ve çok da pazarlık ediyor diye onu sevmez, arkasından çekiştirirdi. Ama çok çevresi var diye tersleyemezdi de. Sen onu tanıyor muydun?”

“Hayır. Ama bir zamanlar bir arkadaşımın sevgilisiydi,” dedim ve bu ölümün arkasında yatan hikâyeden söz etme zevkini –bu zevki onunla daha çok çıkaracağımı düşünüyordum– Sibel’e sakladığım için ikiyüzlü hissettim kendimi. Oysa bir hafta önceye kadar değil Füsun’dan bir konuyu saklamak, ona yalan söylemek bile beni çok üzmez; yalan, bu çeşit çapkınlığın eğlenceli ve kaçınılmaz bir yan sonucuymuş gibi gelirdi bana. Hikâyeyi şurasını burasını kısaltıp değiştirerek Füsun’a anlatabilir miyim diye düşününce, bunun imkânsız olduğunu bir kere daha anladım. Bir şey sakladığımı sezdiği için şöyle dedim:

“Çok üzücü bir hikâyedir o. Pek çok erkekle yattığı için o zavallı kadın çok aşağılanmıştı.”

Gerçek düşüncem bile değildi bu. Öyle sorumsuzca söyleyivermiştim. Bir sessizlik oldu.

“Merak etme,” dedi Füsun fısıldar gibi. “Hayatımın sonuna kadar senden başka kimseyle yatmayacağım.”

Satsat’a dönünce içimde bir huzur hissettim ve istekle, inançla uzun zamandır ilk defa para kazanma zevkiyle hiç durmadan çalıştım. Benden biraz genç ve iddialı yeni memur Kenan ile arada bir gülüşüp şakalaşarak borçlular listesindeki yüze yakın adın üzerinden tek tek geçtik.

“Cömert Eliaçık’ı ne yapacağız Kemal Bey?” diye kaşlarını neşeyle kaldırıp gülümseyerek soruyordu Kenan.

“Elini daha da açacağız. Ne yapalım, adından kaybediyor.”

Akşamüstü, eve dönüş yolunda hâlâ yanmamış eski paşa konaklarının bahçelerinden gelen ıhlamur kokusunu içime çekerek Nişantaşı’nın iyice yeşillenen çınar ağaçlarının gölgelerinin altından yürüdüm. Tıkanmış trafikte arabalarının kornalarına öfkeli öfkeli basan erkeklere bakarak hayatımdan memnun olduğumu, önceki günkü aşk ve kıskançlık buhranımın sona erdiğini, her şeyin yoluna girdiğini hissettim. Evde duş aldım. Dolaptan ütülü ve tertemiz bir gömlek çıkarırken aklıma gelen küpeyi dün

bıraktığımı sandığım ceketin cebinde bulamayınca çekmecele-ri, dolapları karıştırdım, Fatma Hanım'ın kopmuş düğmeleri, yakadan çıkmış balinaları, cebimden düşmüş bozuk paraları, çakmakları bulunca içine koyduğu çanağa baktım, yoktu.

“Fatma Hanım,” diye seslendim alçak sesle. “Bir küpe teki gördün mü buralarda?”

Evlenene kadar ağabeyimin odası olan aydınlık ve geniş yan oda, mis gibi ütü buharı ve lavanta kokuyordu. Fatma Hanım öğleden sonra ütülediği benim ve babamın temiz mendillerimizi, gömlekleri, havluları tek tek dolaplara yerleştirirken, “küpe müpe” görmediğini söyledi. Sepetteki eşleştirilmemiş çorap yığınlarının içinden suçlu bir kedi yavrusunu çıkarır gibi bir çorap teki çıkarıp gösterdi.

“Bana bak, Kazmatırnak!” dedi küçükken bana taktığı adlardan biriyle, “tırnaklarını kesmezsen burnu delinmemiş çorabın kalmayacak. Artık çoraplarını ben dikmeyeceğim, ona göre.”

“Peki.”

Salonun Teşvikiye Camii'ne bakan köşesinde babam üzerinde aşırı beyaz bir önlük, sandalyeye oturmuş, Berber Basri'ye saçlarını kestiriyor, annem de her zamanki gibi çaprazına oturmuş bir şeyler anlatıyordu.

“Gel bak, son dedikoduları anlatıyorum,” dedi beni görünce.

Annemin şimdiye kadar anlattıklarını hiç işitmiyormuş gibi suratını asan Basri, “dedikodu” sözü üzerine bir an makasını durdurdu ve kocaman dişlerini göstererek dinlediği bütün hikâyeler için uzun uzun sırttı.

“Konu ne?”

“Lerzanların küçük oğlu rallici olmak istiyormuş, babası izin vermediği için de...”

“Biliyorum. Babasının Mercedes'ini paramparça etmiş. Sonra araba çalındı diye polisi aramış.”

“Peki Şaziment'in kızını Karahanların oğluyla evlendirebilmek için ne yaptığını duydun mu? Dur nereye?”

“Yemeğe yokum, Sibel'i alacağım, bir davete gideceğiz.”

“Git Bekri'ye söyle de, o zaman barbunyaları boşuna bu akşam kızartmasın. Senin için ta Beyoğlu Balıkpazarı'na gitti bugün. Yarın öğlen yemeye söz ver bari.”

“Söz!”

Kirlenmesin diye kenarı kıvrılan halının altındaki parkeye babamın beyaz ve zayıf saçları tel tel dökülüyordu.

Garajdan arabayı aldım, parke yollarda ilerlerken radyoyu açtım ve çalan şarkılara direksiyonun kenarında, parmaklarımla tempo tutarak bir saatte Boğaz Köprüsü’nden geçip Anadoluhisarı’na vardım. Sibel, arabanın kornasını işitince yalıdan koşup geldi. Yolda önceki gün Emlak Caddesi’ndeki kazada ölen kadının Zaim’in eski sevgilisi olduğunu söyleyerek (“Siz Her Şeye Layıksınız Zaim mi?” dedi Sibel gülümseyerek) hikâyeyi anlatmaya başladım.

“Kadının adı Belkıs’tı, benden birkaç yaş büyük, otuz iki otuz üç yaşlarında olmalıydı,” diye devam ettim. “Yoksul bir ailedendi. Sosyeteye girdikten sonra annesinin başörtüsü taktığı, düşmanlarınca onu aşağılamak için anlatılırdı. Bu kız 1950’lerin sonunda, lisedeyken 19 Mayıs törenlerinde yaşıtı bir gençle tanışmış ve birbirlerine âşık olmuşlar. Çocuk o zamanlar İstanbul’un en zengin ailelerinden armatör Kaptanoğullarının en küçük oğlu Faris. Türk filmlerinden çıkma bu fakir kızla zengin oğlan aşkı yıllarca sürmüş. Aşkları o kadar şiddetliymiş ya da o kadar kafasızlarmış ki, bu liseli çift evlenmeden önce hem sevişmişler, hem de çevrelerine bunu belli etmişler. Uygunu evlenmeleriymiş elbette, ama çocuğun ailesi, fakir kızın oğullarını elde etmek için ‘sonuna kadar gittiğine’, bunun da herkes tarafından bilindiğine kafayı takıp karşı çıkmış. Çocuğun da ailesine meydan okuyup kızı koluna takıp evlenecek gücü, kafası ve şahsi parası yokmuş anlaşılan. Böylece, bir çözüm olarak kızla oğlanı evlendirmeden, ailenin parasıyla Avrupa’ya yollamışlar. Üç yıl sonra Paris’te çocuk, uyuşturucudan mı, umutsuzluktan mı, bir şekilde ölmüş. Belkıs, böyle durumlarda olduğu gibi bir Fransız ile kaçıp Türkiye’yi unutacağına, İstanbul’a dönmüş ve zengin diğer erkeklerle ilişkiler kurarak sosyete de bütün kadınları imrendiren çok zengin bir aşk hayatı yaşamaya başlamış. İkinci sevgilisi Ayı Sabih’ti... Ondan ayrılıp, Demirbağların bir aşk acısıyla yaralı en büyük oğullarıyla bir macera yaşadı. Ondan sonraki sevgilisi Rıfkı da başka bir aşk yarasıyla acılar içinde yanan biri olduğu için, bir dönem sosyete de erkekler ona gülümseyerek ‘Teselli

Meleği' derler ve hepsi onunla bir macera yaşamayı hayal ederlerdi. Hayatlarında kocalarından başka bir erkekle yatmamış, en fazlası gizlilik ve utanç içinde geçici bir ikinci sevgili bulabilmiş ve korkudan onun da tadına varamamış bütün o evli ve zengin kadınlar ise, bir dönemin bütün gözde bekârlarıyla herkesin önünde aşk yaşamış ve sanırım pek çok evli ve gizli sevgilisi de olmuş bu Belkıs'ı, kıskançlıktan bir kaşık suda boğmak isterlerdi. Kadının güzelliği artık solduğu, yokluktan üstüne başına yeterince para harcayamadığı için o gün de yaklaşıyordu denebilir. Trafik kazası bu kadın için kurtuluş oldu."

"Onca erkekten birinin bile onunla evlenmemesine şaşıyorum," dedi Sibel. "Demek ki hiç kimse, koluna takıp evlenecek kadar da âşık olmamış bu kadına."

"Aslında erkekler onun gibi kadınlara çok fena âşık olurlar. Ama evlenmek başka bir şey. Kaptanoğullarının oğlu Faris'le hiç yatmadan hemen evlenebilseydi, ailesinin yoksulluğu çabuk unutulurdu. Ya da Belkıs çok zengin bir aileden olsaydı, evlendiğinde bakire olmaması mesele edilmeden unutulurdu. Herkesin becerdiği bu şeyleri yapamadığı ve çok zengin bir aşk hayatı yaşadığı için, bütün o sosyete kadınları ona yıllarca 'Teselli Orosputu' dediler. Gençliğinde karşısına çıkan ilk aşka balıklama daldığı, sakınmadan sevgilisine kendini teslim ettiği için Belkıs'a belki de saygı duymalıyız."

"Sen duyuyor musun?" dedi Sibel.

"Hayır, rahmetliyi itici bulurdum."

Hangi bahaneyle verildiğini şimdi unuttuğum davet, Suadiye'de deniz kenarındaki bir evin uzun beton rıhtımındaydı. Orada altmış yetmiş kişi, ellerinde içki bardakları fısıldar gibi konuşuyor, kim geldi, kim var diye birbirlerini süzüyorlardı. Kadınların çoğunun giydikleri eteğin boyundan memnun olmadığını, kısa etek giyen kadınların büyük kısmının bacaklarının alt kısmı kısa ya da kalın olduğu için huzursuz olduklarını hissettim. Bu yüzden ilk bakışta hepsi sinirli ve acemi konsomatrilere benziyorlardı. Rıhtımın hemen yanındaki sandal çekme yerinin oradan yoğun bir lağım denize akıyor, kokusu aralarında beyaz eldivenli garsonların dolaştığı kalabalık içinde daha yoğun hissediliyordu.

Kalabalığa karıştıktan sonra tanışır tanışmaz bana yeni bastır-
dığı kartvizitini veren Amerika'dan yeni dönmüş ve muayeneha-
nesini yeni açmış bir "ruh doktoru", orta yaşlı ama fıkır fıkır bir
kadının ısrarlı soruları üzerine, çevresinde toplanan kalabalığa
aşkın tarifini yaptı: Bir insanın, başka fırsatları olmasına rağmen
onları reddedip sürekli aynı kişiyle sevişmek istemesine, bu
mutluluk verici duyguya "aşk" denirdi. Aşk sohbetinden sonra
on sekiz yaşındaki güzel kızını bana tanıştıran bir anneyle, kızını
sürekli siyaset yüzünden "boykot" yapılan Türk üniversiteleri ye-
rine nerede okutabileceğini konuştuk. Konu, üniversitelere giriş
için yapılan merkezi imtihanın soru kitapçığı çalınmasın diye,
onu basacak matbaa işçilerinin uzun sürecek bir hapis hayatına
başlamalarının hıgüünkü gazetelerde yazılmasıyla açılmıştı.

Çok sonra uzun boylu, uzun çeneli, güzel gözlü, yakışıklı
Zaim ile en az onun kadar uzun ve ince Alman manken Inge
rıhtımda belirdiler. Kalplere bir mutsuzluk sızısı veren şey, çif-
tin güzelliğine duyulan hasetten çok, mavi gözlü, uzun ince
bacaklı, bembeyaz tenli, hakiki sarışın Inge'nin, kendilerini ol-
duklarından daha Avrupalı hissetmek için çırpınarak saçlarını
sarıya boyayan, kaşlarını yolan ve butik butik gezip kıyafet seçen
İstanbul sosyete kadınlarına, ten renginin ve ırk yapısının da
ne yazık ki kolay telafi edilemeyecek önemli bir eksik olduğunu
görünüşüyle acımasızca hatırlatmasıydı. Bense kendimi kadının
kuzeyliliğinden çok, eski bir dost gibi yüzüne, gülüşüne ve
dudaklarına aşına hissettim. Her sabah gazetede ki reklamda,
sonra işe yürürken, Harbiye'de bir apartmanın yan cephesinde
Inge'yle karşılaşmayı seviyordum. Inge'nin çevresinde gene kısa
sürede bir kalabalık oluştu.

Dönüş yolunda arabadaki sessizlikte Sibel "Siz Her Şeye La-
yıksınız Zaim evet, iyi bir insan besbelli," dedi. "Ama arkadaşın
Arap şeyhleriyle yatacak düzeydeki o dördüncü sınıf Alman
mankenini reklamlarda kullandığı yetmiyormuş gibi, sevgilisi
olduğunu herkese göstererek iyi bir şey mi yapıyor sence?"

"Büyük ihtimal manken kadın da aynı dostane duygularla,
bizlerin Arap şeyhlerinden farksız olduğumuzu düşünüyordur.
Gazozun satışları şimdilik iyiymiş. Zaim bir ara Türklerin mo-
dern bir Türk ürününden, eğer Batılıların da o ürününden hoşlan-

dığını öğrenirlerse, daha büyük bir mutluluk ve tat aldıklarını söyledi.”

“Berberde gördüm, kadının Zaim’le *Hafta Sonu*’nun hem ortadaki fotoğraflı sayfasında resmi vardı, hem de röportaj sayfasında röportaj yapmışlar, çok bayağı, yarı çıplak bir de resmini basmışlar.”

Uzun bir süre sustuk. Çok sonra gülümseyerek şöyle dedim:

“Çat pat Almanca paralayarak kadına reklamlarda çok zarif gözüktüğünü anlatırken, açık göğüslerine gözü takılmasın diye sürekli saçlarına bakan iriyarı mahcup bir adam vardı ya hani... Ölen Belkıs’ın ikinci sevgilisi Ayı Sabih işte oydu.”

Ama Sibel, araba pus içindeki Boğaz Köprüsü’nün altından hızla geçerken uyuyordu.

19

Cenazede

Ertesi gün söz verdiğim gibi öğle vakti Satsat’tan çıkıp yürüyerek eve gittim ve annemle barbunya tava yedim. Annemle bir yandan tabaklarımızdaki balıkların pembemsi bir zar inceliğindeki nefis derilerini ve yarı saydam ve narin kılçıklarını çalışkan bir cerrah dikkatiyle ayıklıyor, bir yandan da nişan hazırlıklarını ve “en son havadisleri” (onun deyişi) gözden geçiriyorduk. Nişana kendilerini davet ettirmek için imalarda bulunan ve “kalpleri asla kıramayacak” bazı hevesli tanıdıklarla birlikte, davetliler listesi şimdiden 230 kişiye çıkmış; bu yüzden Hilton’un metrdoteli, o gün “yabancı içkilerde” (fetiş bir kavram) zor durumda kalmayalım diye, başka büyük otellerdeki meslektaşları ve tanıdık içki ithalatçılarıyla görüşmeye başlamıştı. İpek İsmet, Şaziye, Solak Şermin ve Madam Mualla gibi bir zamanlar Füsun’un annesinin arkadaşı ve rakibesi olan ünlü sosyete terzileri, nişan için ısmarlanan iddialı elbiseler yüzünden şimdiden tamamen dolmuşlardı ve çıraklar sabahlara kadar çalışıyorlardı. Annem, içeri odada halsizlikten uyuklayan babamın şu sıralardaki der-

dinin sağlık değil, keyifsizlik olduğunu düşünüyordu, ama tam oğlunun nişanlanmak üzere olduğu günlerde babamın keyfini bu kadar kaçırın şeyin ne olduğunu bilmiyor ve galiba ben biliyor muyum diye de ağzımı arıyordu. Ahçı Bekri çocukluğumuzdan beri balığın üstüne, bastırır diye yenmesi gereken şehriyeli pilavı –hiç değişmeyen bir kuraldı bu– sofraya getirince, neşesinin nedeni balıkmış gibi, annem birden yaşlı bir havaya büründü.

“Çok üzüldüm o kadıncağıza,” dedi içten bir kederle. “Çok çekti. Çok yaşadı, çok da kışkandılar. Aslında çok iyi bir insandı, çok.”

Annem kimden söz ettiğini bile açıklamadan, yıllar önce “o” ve o zamanki sevgilisi Demirbağların büyük oğlu Demir’in bir ara Uludağ’da ahabplık ettiklerini, babamla ölen Belkis’in sevgilisi Demir kumar oynarken, Belkis ile kendisinin gece yarılarında çok sonraya kadar “otelin rustik barında” çay içip örgü örerek ahabplık ettiklerini anlattı.

“Çok çekmiş zavallı kadın, önce yoksulluktan, sonra erkeklerden, çok, çok,” dedi annem. Fatma Hanım’a döndü ve “Kahvemi balkona getirin,” dedi. “Cenazeyi seyredeceğiz.”

Amerika yıllarımın dışında, içinde bütün hayatımı geçirdiğim büyük apartman dairesinin salonu ve geniş balkonu her gün bir iki cenazenin kalktığı Teşvikiye Camii’nin avlusuna baktığı için, çocukluğumda cenaze seyretmek, ölümün korkutucu esrarıyla tanıştığımız tatlı ve vazgeçilmez bir eğlenceydi. Cami yalnız İstanbul’un zengin ailelerinin değil, ünlü siyasetçilerin, paşaların, gazetecilerin, şarkıcı ve sanatçıların da cenaze namazlarının kılındığı ve ölünün mertebesine göre askeri bando ya da belediye bandosunun çaldığı Mozart’ın cenaze marşı eşliğinde, tabutlarının cemaatin omuzlarında Nişantaşı Meydanı’na kadar ağır ağır taşındığı “son yolculuklarının” itibarlı bir başlangıç noktasıydı. Ağabeyimle ben çocukluğumuzda omuzlarımıza uzun ve ağır bir yastık alır, ahçı Bekri Efendi’yi, Fatma Hanım’ı, şoför Çetin’i ve başkalarını da peşimize takar, cenaze marşını söyleyerek ve tıpkı cemaat gibi hafifçe sallanarak koridorlardan yürürdük. Ölümleri bütün ülkeyi meşgul eden başbakanların, ünlü zenginlerin ve şarkıcıların cenazelerinden hemen önce, kapıyı çalıp “Geçiyordum, bir uğradım,” diyen davetsiz misafirlere annem

hiç nezaketsizlik etmez, ama arkalarından “Bizi görmeye değil, cenaze seyretmeye gelmiş,” diyerek, törenin ölümden ibret alınsın ya da ölen kişiye son bir saygı gösterilsin diye değil, seyir zevki ve merasim keyfi için yapıldığını bize hissettirirdi.

Balkondaki küçük masanın iki yanına oturur oturmaz annem “İstiyorsan buraya geç, daha iyi görürsün!” dedi bana. Ama benim yüzümün bir anda solduğunu ve cenaze kalabalığını seyretmenin keyfine tamamen aykırı bir ifadeye büründüğünü görünce, bunu yanlış yorumladı: “O kadar acıdığım bu kadının cenazesine baban içeride yatıyor diye gitmiyor değilim canım, biliyorsun. Ama orada şimdi Rıfkı gibi, Samim gibi heriflerin gözlerinin nemlendiğini değil, hiç nemlenmediğini gizlemek için kara gözlükler takıp poz kesmelerine tahammül edemem diye düşündüm. Hem buradan daha iyi gözüküyor. Senin nen var?”

“Hiç. İyiyim.”

Caminin Teşvikiye Caddesi’ne açılan büyük avlu kapısından aşağıya, tabuta doğru inen basamaklarda, cenazelerde kadınların kendiliğinden toplandığı gölgeli yerde, başörtülü kadınlarla, başlarına şık ve moda rengârenk eşarplar takmış sosyete kadınları arasında Füsun’u görür görmez, kalbim saçma bir hızla atmaya başlamıştı. Turuncumsu bir eşarp takmıştı. Kuş uçuşuyla aramızda yetmiş seksen metre vardı herhalde. Ama onun soluk alıp verişini, kaşlarını çatışını, öğle sıcağında yumuşak teninin hafif hafif terleyişini, kalabalıkta başörtülü kadınlar arasında sıkıştıkça, canı sıkıldıkça alt dudağının sol yanını ön dişleriyle hafifçe ısırışını ve incecik gövdesinin yükünü bir bacağından ötekine verişini olduğum yerden yalnızca görmüyor, içimde hissediyordum da. Tıpkı bir rüyadaki gibi çaresizlikle balkondan aşağı bağırp onla el sallamak geliyordu içimden, ama ağzımdan bir ses çıkmıyor, kalbim bütün gücüyle atmaya devam ediyordu.

“Anne, ben kalkıyorum.”

“Aa ne oldu sana? Yüzün bembeyaz.”

Aşağı inip uzaktan Füsun’u seyrettim. Şenay Hanım’ın yanındaydı. Bir yandan onun şık ama bodur bir hanımla ettiği sohbeti dinliyor, bir yandan da çenesinin altında acemice bağladığı eşarbının aşağı sarkan bir ucunu dalgın dalgın parmağına doluyordu. Başörtüsü ona mağrur ve kutsal bir güzellik vermişti.

Hoparlörle dışarıya avluya da verilen cuma vaazı, ses düzeninin kötülüğü yüzünden vaizin ölümün son durak olduğuna ilişkin birkaç sözü ve herkesi korkutmak ister gibi sık sık ve şiirsiz bir vurguyla Allah deyişi dışında hiç anlaşılmıyordu. Arada bir kalabalığın içine bir davete geç kalmış gibi telaşla birileri giriyor, bütün başlar hemen onlara dönerken, bu kişilerin yakalarına da hemen ölmüş Belkıs'ın küçük siyah-beyaz bir resmi iğneleniyordu. Füsün bütün bu selamlaşmaları, el sallamaları, öpüşmeleri, teselli kucaklamalarını ve hal hatır sormaları dikkatle izliyordu.

Herkes gibi Füsün'un da yakasında, ölen Belkıs'ın iğnelenmiş bir resmi vardı. Cemaatin yakasına ölünün resmini iğnelemek o günlerde sık sık işlenen siyasi cinayetlerden sonraki cenazelerde gelişen bir alışkanlıktı, ama kısa zamanda İstanbul burjuvazisi tarafından da benimsenmişti. Kara gözlüklü, acılı ve aslında mutlu sosyete kalabalığının tıpkı sağcı ve solcu militanlar gibi yakalarına taktıkları (ve burada yıllar sonra bulduğum bir küçük koleksiyonunu sergilediğim) bu resimler, eğlenceli bir davet havasındaki sıradan bir sosyete cenazesine, uğruna ölünecek yüksek bir amaçın, bir idealin havasını ve itibarını verirdi. Batı taklidi matem rengi ve kalın bir siyah çerçeveye kuşatılan fotoğrafı, Belkıs'ın gazetelerdeki ölüm ilanlarına da bir siyasi cinayet duyurusunun vakarını vermişti.

Kimseyle göz göze gelmeden oradan ayrıldım ve Merhamet Apartmanı'na gidip Füsün'u sabırsızlıkla beklemeye başladım. Arada bir saatime bakıyordum. Çok sonra bir ara Teşvikiye Caddesi'ne bakan pencerenin her zaman kapalı duran tozlu perdelerini hiçbir şey düşünmeden bir içgüdüyle hafifçe aralayınca, ölen Belkıs'ın tabutu, cenaze arabasının içinde, yavaşça önümden geçip gitti.

Bazı insanların yoksulluk, kafasızlık ve aşağılanma gibi talihsizlikler yüzünden bütün hayatlarını acılar çekerek yaşadıkları düşüncesi, tıpkı cenaze arabası gibi aklımın içinden ağır ağır geçerek kaybolup gitti. Yirmi yaşımdan beri üzerimde beni her türlü beladan ve mutsuzluktan koruyan görünmez bir zırh olduğu duygusu vardı içimde. Bu duygunun bir yanı, bana başkalarının mutsuzluğuyla fazla meşgul olmanın beni de mutsuz edebileceğini ve zırhımın delinmesine yol açabileceğini sezdirirdi.

20

Fusun'un İki Şartı

Fusun geç geldi. Bu beni huzursuz etmişti, ama o çok daha huzursuzdu. Özür diler gibi değil, suçlar gibi arkadaşı Ceyda'ya rastladığını söyledi. Üzerine onun parfümü sinmişti. Ceyda ile güzellik yarışmasında tanışmışlardı. Onun da hakkı yenmiş, üçüncü olmuştu. Ama şimdi Ceyda çok mutluydu, çünkü Sedircilerin oğluyla çıkıyordu ve çocuk ciddiydi, evlenmeyi düşünüyorlardı. "Ne güzel değil mi?" dedi Fusun, gözlerimin içine sarsıcı bir içtenlikle bakarak.

Başımla onaylıyordum ki, bir sorun olduğunu söyledi. Sedircilerin oğlu, çok "ciddi" olduğu için Ceyda'nın modellik yapmasını istemiyordu.

"Mesela, şimdi yaz için salıncak reklamları yapıyor. Sevgilisi çok sert ve muhafazakâr. Tenteli iki kişilik yazlık salıncakların reklamına değil mini etekle, kapalı elbiselerle bile çıkmasına izin vermiyor. Oysa Ceyda mankenlik kursuna gitti. Gazetelerde fotoğrafları da çıkıyor. Tente şirketi Türk mankene razı, ama çocuk istemiyor."

"Söyle ona, bu herif yakında onu iyice kapatır."

"Ceyda evlenip evinin kadını olmaya çoktan hazır," dedi Fusun, konuyu hiç anlamayışıma şaşıp sinirlenerek. "Adam ya ciddi değilse diye huzursuz oluyor. Buluşup bunları konuşacağız. Bir erkeğin ciddi olduğu sence nereden anlaşılır?"

"Bilmiyorum."

"Sen böyle erkeklerin nasıl olduğunu bilirsin..."

"Ben taşralı muhafazakâr zenginleri tanımam," dedim. "Hadi ödevine bakalım."

"Ödevlerin hiçbirini yapmadım, tamam mı?" dedi. "Sen benim küpemi buldun mu?"

İlk tepkim, ehliyeti olmadığını çok iyi bildiği halde, polis çevirmesinde ceplerini, torpido gözünü, çantasını aramaya başlayan kurnaz sarhoşları gibi olacaktı az daha. Ama kendimi toparladım.

"Hayır canım, küpeni bulamadım evde," dedim. "Ama çıkar bir yerden, merak etme."

“Yeter, ben gidiyorum ve bir daha gelmiyorum!”

Çantasını, eşyalarını ararken yüzünde beliren kederden, elini kolunu nereye koyacağını bilememesinden kararlı olduğunu anladım. Kapının önünde dikildim ve gitmemesi için yalvardım. Bir bar fedaisi gibi kapıyı tutmuş, durmadan konuşuyor ve ona ne kadar âşık olduğumu anlatan (ve hepsi doğru olan) sözlerimin onu yavaş yavaş yumuşattığını, dudağının kenarındaki memnuniyet gülümsemesinin derinleşmesinden ve saklamaya çalıştığı bir şefkatle kaşlarını hafifçe yukarıya kaldırmasından anlıyordum.

“Peki, gitmem,” dedi. “Ama iki şartım var. Önce bana hayatta en çok sevdiğin kişi kim, onu söyle...”

Bir an kafamın karıştığını, ne Sibel ne de Füsün diyebileceğimi hemen anladı. “Bir erkek söyle...” dedi.

“Babam.”

“Güzel. Birinci şartım şu. Bir daha bana asla yalan söylemeyeceğine babanın başı üzerine yemin et.”

“Ediyorum.”

“Öyle değil. Cümleyi tam söyle.”

“Bir daha sana yalan söylemeyeceğim, babamın başı üzerine yemin ederim.”

“Gözünü bile kırpmadan söyledin.”

“İkinci şartın ne?”

Ama bu şartı söylemeden önce öpüştük ve mutlulukla sevişmeye başladık. Bütün gücümüzle sevişirken, aşk sarhoşluğuyla sanki hayali bir ülkeye vardığımızı ikimiz de karşılıklı hissediyorduk. Bize sanki yeni bir gezegene vardığımız duygusu veren bu yerin benim hayalimdeki görünüşü, tuhaf gezegen yüzeylerine, kayalık, ıssız, romantik ada manzaralarına, Ay'ın yüzeyinden çekilmiş fotoğraflara benziyordu. Tuhaf ve başka bir ülkeye gitmiş gibi hissettiğimizi bir kere daha konuşurken, Füsün, gözlerinin önünde ağaçları sık, yarı karanlık bir bahçenin, o bahçeye ve arkadaki denize bakan bir pencerenin ve rüzgârda ayçiçeklerinin dalgalandığı sapsarı bir yamacın canlandığını söyledi. Bu manzaralar, sevişme sırasında (yani tam o sırada yaptığımız gibi) birbirimize en yakın olduğumuz anlarda, mesela Füsün'un göğsünün büyük bir kısmı ve dipdiri ucu ağzımın içini

doldururken ya da Füsün burnunu boynumla omzumun birleştiği yere gömüp bütün gücüyle bana sarılırken, gözlerimizin önünde canlanıyordu. Aramızdaki sarsıcı yakınlığın bize şimdiye kadar hiç tanımadığımız bir şey hissettirdiğini, birbirimizin gözlerinin içinden de okuyorduk.

“Peki şimdi ikinci şartımı söylüyorum,” dedi Füsün mutlu sevişmeden sonra neşeyle. “Küpeyle birlikte, bir gün bu çocukluk bisikletimi alıp annemle babama, bize akşam yemeğine geleceksin.”

“Tabii gelirim,” deyiverdim ben de sevişme sonrası hafifliğiyle. “Yalnız onlara ne diyeceğiz?”

“Sokakta bir akrabanla karşılaşp annesini babasını sormuş olamaz mısın? O da seni davet etmiş olamaz mı? Ya da bir gün dükkâna gelip beni görünce, annemi ve babamı da görmek istemiş olamaz mısın? Üniversite giriş sınavından önce bir akrabana her gün biraz matematik çalıştırıyor olamaz mısın?”

“Bir akşam küpeyle mutlaka geleceğim yemeğe. Söz veriyorum. Ama bu matematik derslerinden kimseye söz etmeyelim hiç.”

“Niye?”

“Çok güzelsin. Sevgili olduğumuzu anlarlar hemen.”

“Yani bir erkekle bir kız, kapalı bir odada Avrupalılar gibi uzun bir süre sevişmeden duramazlar mı?”

“Durabilirler tabii... Ama burası Türkiye olduğu için herkes onların matematik değil, başka bir şey becerdiklerini düşünür. Herkesin böyle düşündüğünü bildikleri için, onlar da o işi düşünmeye başlarlar. Kız namusu lekelenmesin diye ‘Kapıyı açık bırakalım,’ filan demeye başlar. Erkek kendisiyle uzun bir süre aynı odada kalmaya razı olan kızın pas verdiğini düşünür ve ona hâlâ bir şey yapmamışsa, erkekliğine laf geleceği için kıza asılır. Bir süre sonra kafalarının içi herkesin yaptıklarını düşündüğü şeylerle kirlenir ve o şeyi yapmak gelir içlerinden. Sevişmeseler bile suçluluk duymaya başlarlar ve odada sevişmeden fazla kalamayacaklarını hissederler.”

Bir sessizlik oldu. Başlarımız yastıktaydı ve gözlerimiz, kalorifer borusu, soba borusu için açılmış delik ve kapağı, perde kornişi, perde, duvarların ve tavanın köşe çizgisi, çatlak, boya

döküntüsü ve tozdan oluşan manzaraya takılmıştı. Yıllar sonra o sessizliği müzesever de hissetsin diye bu görüntüyü bütün gerçek ayrıntılarıyla müzem için yeniden kurduk.

21

Babamın Hikâyesi: İnci Küpeler

Haziran başında, nişana dokuz gün kala, güneşli bir perşembe günü babamla Emirgân'daki Abdullah Efendi Lokantası'nda bir daha hiç unutmayacağımı daha o gün anladığım uzun bir öğle yemeği yedik. O günlerde keyifsizliği yüzünden annemi dertlendiren babam, "Nişandan önce seninle baş başa bir yemek yiyelim de, sana biraz nasihat edeyim," demişti. Çocukluğumdan beri babamın şoförlüğünü yapan Çetin Efendi'nin sürdüğü 56 Chevrolet arabada babamın bana hayat hakkında ettiği nasihatları (iş arkadaşlarımı, hayattaki arkadaşım sanmamalıydım, vs.) iyi niyetle ve nişana bir çeşit hazırlık töreni olarak dinlerken, aklımın bir yanı da, arabanın pencerelerinden akan Boğaz manzaralarına, akıntıyla yan yan sürüklenen eski Şehir Hatları gemilerinin güzelliğine ve öğle vakti bile yarı karanlık gözüken yalı korularının gölgelerine açıktı. Üstelik babam, çocukluğumda yaptığı gibi, tembelliğe, uçarlığa, hayalperestliğe karşı beni uyarıp görev ve sorumluluklarımı hatırlatmak yerine, şimdi arabanın açık pencerelerinden içeriye deniz ve çam kokusu gelirken, bana hayatın tadı çıkarılması gereken, Allah'ın lütfu, kısacık bir zaman parçası olduğunu hatırlatıyordu. Burada, on yıl önce, birdenbire tekstil ihracatıyla çok zenginleştığımız yıllarda, babamın, bir arkadaşının etkisiyle davet edip karşısında poz verdiği Akademi'de hoca olan heykeltıraş Somtaş Yontunc'un (soyadını Atatürk vermişti) yaptığı alçı büstünü sergiliyorum. Babamı olduğundan daha Batılı göstermek için bıyığını ufaltan akademik heykeltıraşımıza duyduğum öfkeyle, büste bu plastik bıyıkları ben ekledim. Küçükken dalgacılığım yüzünden beni azarlarken, babamın konuştukça titreyen bıyıklarını seyreder-

dim. Babamın bana hayatın güzelliklerini aşırı çalışkanlığımla kaçırma ihtimalimden söz etmesini, Satsat'ta ve diğ r şirketlerde yaptığım yeniliklerden memnun olmasına yoruyordum. Babam, ağabeyimin de yıllardır göz diktiğı bazı işlerle asıl benim ilgilenmem gerektiğini söyleyince, ben de ona artık bütün bu işlere hevesli olduğumu, ağabeyimin pek çok konuda çekingen ve muhafazakâr davranarak hepimizi pek çok zarara uğrattığını söyledim ve yalnız babamın değil, şoför Çetin'in de memnuniyetle gülümsediğini gördüm.

Abdullah Efendi'nin lokantası, eskiden Beyoğlu'nda, anacade üzerinde Ağa Camii'nin yanındaydı. Bir zamanlar Beyoğlu'na çıkan, sinemaya giden bütün ünlülerin ve zenginlerin öğle yemeğı için gittiğı lokanta, birkaç yıl önce müşterilerinin çoğunun birer araba edindiğı günlerde, Emirgân sırtlarında uzaktan Boğaz'a bakan küçük bir çiftliğı taşınmıştı. Babam lokantaya girer girmez neşeli bir ifade takındı ve diğ r lokantalardan ya da eski Abdullah'tan yıllardır tanıdığı garsonlarla tek tek selamlaştı. Büyük salonda oturan müşterileri arasında bir tanıdık var mı diye de baktı. Başgarson bizi masamıza götürürken, babam diğ r masaların birine uğradı, bir diğ rine uzaktan selam verdi ve üçüncü bir masada güzel kıızıyla oturan ve benim ne kadar çabuk b y d ğ m , ne kadar çok babama benzediğimi ve ne yakışıklı olduğumu söyleyen yaşlıca bir hanımefendiyle hafifçe kırıştırdı. Bütün  ocukluğ m boyunca bana "Küçük Bey" dedikten sonra, hiç belli etmeden "Kemal Bey'e" geçen başgarsondan, babam sub reğı, lakerda gibi mezelerle ikimiz için de hemen rakı istedi.

"Sen de istiyorsun değil mi?" diye sordu bana. "Sigara da i , istiyorsan," diye ekledi. Sanki yanında sigara içmem konusu, ben Amerika'dan döndüğümde ikimizi de rahatlatarak çözülmemiş gibi.

"Kemal Bey'e de küllük getirin," dedi garsonlardan birine.

Lokantanın kendi serasında yetiştirilen küçük domatesleri eline alıp koklayarak rakısından hızlı hızlı içerken, aklında bir konu olduğunu ama nasıl açması gerektiğine karar veremediğini hissettim. Bir an ikimiz de pencereden dışarı baktık ve Çetin Efendi'yi, uzakta kapıda beklemekte olan diğ r arabaların şof rleriyle sohbet ederken gördük.

“Çetin’in de kıymetini bil,” dedi babam vasiyet eder bir havayla.

“Biliyorum.”

“Bilmiyorum biliyor musun... İki de bir anlattığı dini hikâyelere de gülme hiç. Çok doğru düzgün bir adamdır Çetin; efendidir, insandır. Yirmi yıldır öyle. Bir gün bana bir şey olursa, sakın onu uzaklaştırma. Sonradan görme zenginler gibi iki de bir araba değiştirme. Chevrolet de iyidir... Burası Türkiye, devlet yeni yabancı araba getirmeyi yasaklayınca, bütün İstanbul, on yıl önce eski Amerikan arabası müzesine dönüştü, ama boş ver, bak en iyi tamirciler de bizde.”

“O arabanın içinde büyüdüm babacığım, sen hiç merak etme,” dedim.

“Aferin,” dedi babam. Vasiyet eder bir havaya girdiği için şimdi asıl konuyu açabilirdi. “Sibel çok özel, çok hoş bir kız,” dedi. Ama hayır, bu da asıl konu değildi. “Onun kolay bulunmayacak bir insan olduğunun farkındasın değil mi? Bir kadını, hele onun gibi nadir bir çiçeği hiçbir zaman kırmaman, her zaman el üstünde tutman lazım.” Birden yüzüne tuhaf ve utangaç bir ifade geldi. Bir şeye sinirlenir gibi sabırsızlıkla konuştu: “O güzel kızı hatırlıyor musun?.. Hani bizi birlikte Beşiktaş’ta bir kere görmüştün... Onu görünce ilk ne düşündün?”

“Hangi kızı?”

Babam sinirlendi. “Canım, hani on yıl önce bir gün Beşiktaş’ta Barbaros Parkı’nda beni çok güzel genç bir kızla otururken görmüştün ya.”

“Hayır, hatırlamıyorum babacığım.”

“Nasıl hatırlamazsın oğlum. Göz göze geldik ya. Benim yanımda çok güzel bir kız vardı.”

“Sonra ne oldu?”

“Sonra sen babanı utandırmamak için kibarca bakışlarını kaçırdın. Hatırladın mı?”

“Hatırlamıyorum.”

“Hayır, bizi gördün!”

Böyle bir rastlaşma hatırlamıyor, bunu da babama kanıtlamakta zorlanıyordum. Beni huzursuz eden uzun bir tartışmadan sonra, belki de benim onları görüp unutmak istediğimi ve bunu

başardığımı düşündük. Belki de onlar telaşla benim onları gördüğümü sanmışlardı. Asıl konuya böyle girdik.

“On bir yıl benim sevgilim oldu o kız, çok güzeldi,” dedi babam, konunun en önemli iki unsurunu gururla tek cümlede toplayarak.

Bana sözünü etmeyi uzun zamandır düşlediğini anladığım bu kadının güzelliğine benim kendi gözlerimle tanık olmamam ya da daha kötüsü, tanık olduğum güzelliği unutmuş olmam babamın keyfini biraz kaçırmıştı. Bir hamlede cebinden küçük, siyah-beyaz bir fotoğraf çıkardı. Karaköy’de bir Şehir Hatları vapurunun arka güvertesinde çekilmiş hüznü, esmer çok genç bir kadının resmiydi bu.

“Bu o,” dedi. “Biz tanıştığımız yıl çekilmiş. Yazık ki çok kederli, güzelliği belli olmuyor. Şimdi hatırladın mı?”

Sustum. Babamın istediği kadar “eski” olsun, herhangi bir sevgilisinden bana söz etmesi de sinirime dokunuyordu. Ama bunun neresinin sinir bozucu olduğunu o anda bir türlü çıkarıyordum.

“Bana bak, bu anlatacaklarımı sakın ağabeyine söyleme,” dedi babam fotoğrafı cebine sokarken. “O katıdır, anlamaz. Sen Amerika görmüşsün, seni huzursuz edecek bir şey de anlatmıyorum. Anlaşıldı mı?”

“Tabii babacığım.”

“Dinle o zaman,” dedi babam ve rakısından küçük yudumlar alarak anlattı.

O güzel kızı ilk olarak bundan “on yedi buçuk yıl önce 1958 Ocak’ında, karlı bir gün” tanımıştı ve saf ve masum güzelliğinden çok etkilenmişti. Kız, babamın yeni kurduğu Satsat’ta çalışıyordu. Önce iş arkadaşlığı etmişler, ama aralarındaki yirmi yedi yıllık yaş farkına rağmen, ilişkileri daha “ciddi ve duygusal” bir şeye dönüşmüştü. Kız yakışıklı patronla (babamın o sırada kırk yedi yaşında olduğunu hemen hesapladım) ilişki kurduktan bir yıl sonra, babamın zorlamasıyla işi bırakmış, Satsat’tan ayrılmıştı. Gene babamın zorlamasıyla başka bir yerde iş aramamış ve babamın kendisine Beşiktaş’ta aldığı bir apartman dairesinde, “bir gün evleneceğiz” hayaliyle sessizce yaşamaya başlamıştı.

“Çok iyi kalpli, çok şefkatli, çok zeki, çok özel bir insandı.” dedi babam. “Başka kadınlara hiç benzemezdi. Benim birkaç kaçamağım olmuştur, ama onun gibi kimseye âşık olmadım. Onunla evlenmeyi de çok düşündüm, oğlum... Ama annen ne olacaktı, sizler ne olacaktınız...”

Biraz sustuk.

“Yanlış anlama evladım, siz mutlu olun diye ben kendimi feda ettim filan demiyorum. Aslında tabii ki, benden çok evlenmeyi isteyen oydu. Ben onu yıllarca oyaladım. Ondan ayrı bir hayat düşünemiyor, onu görmeyince çok acı çekiyordum. Bu acıları sana, kimseye anlatamadım. Sonra bir gün bana ‘Tercihini yap!’ dedi. Ya annenden ayrılıp onunla evlenecekmişim ya da beni terk edecekmiş. Kendine rakı al.”

“Sonra ne oldu?”

Bir sessizlikten sonra, “Annenden, sizlerden ayrılmayınca beni terk etti,” dedi babam. Bunu söylemek onu yormuş, ama rahatlatmıştı. Yüzüme bakıp konuya devam edebileceğini anla-yınca, daha da rahatladı.

“Çok, çok acı çekiyordum. Ağabeyin evlenmişti, sen Amerika’daydın. Ama tabii acımı annenden saklamaya çalışıyordum. Hırsız gibi bir köşede gizli gizli acı çekmek de bir başka acıydı. Tabii, annen öteki metresler gibi bunu da hissetmiş, ciddi bir şey olduğunu anlamış, sesini çıkarmıyordu. Evde annen, Bekri ve Fatma ile birlikte, bir otelde aile ıaklidi yapar gibi yaşıyorduk. Acımın hiç dinmek bilmediğini, böyle giderse delireceğimi görüyor, ama yapmam gereken şeyi bir türlü yapamıyordum. Aynı günlerde, o da (babam kadının adını benden saklıyordu) çok kederliydi; bana, kendisine evlilik teklif eden bir mühendis olduğunu, ben kararımı vermezsem bir başkasıyla evleneceğini söyledi. Ama ciddiye almadım... Hayatta ilk defa benimle birlikte olmuştu. Başkasını istemez, ‘blöf yapıyor’ diye düşündüm. Başka türlü düşünüp telaşa kapılınca da, bir şey yapamıyordum zaten. Bu yüzden bu konuyu artık hiç düşünmemeye çalışıyordum. Hep birlikte bir yaz, İzmir’e, fuara gittik ya, arabayı Çetin kullanmıştı... Dönüşte, bir başkasıyla evlendiğini işittim, inanamadım. Beni etkilemek, bana acı vermek için bu haberi çıkardığını düşündüm. Bütün buluşma, konuşma tekliflerimi reddediyor,

telefonlara çıkmıyordu. Benim ona aldığım evi de sattı, hiç bilmediğim bir yere taşındı. Gerçekten evlendi mi, kocası mühendis kim, çocukları oldu mu, ne yapıyor, dört yıl bunları kimseye soramadım. Öğrenirsem acımın artmasından korkuyordum, ama hiçbir şey öğrenememek de korkunçtu. Onun İstanbul'da bir yerde yaşadığını, gazeteleri açıp benim okuduğum haberleri okuyup benim seyrettiğim televizyon programını seyrettiğini hayal edip onu hiç görememek beni çok üzüyordu. Bütün hayatın nafile olduğu duygusu üzerime geliyordu. Sakın yanlış anlama oğlum, elbette sizlerle, fabrikalarla, annenle gurur duyuyorum. Ama bu başka bir acıydı.”

Di’li geçmiş zamanla anlattığı için hikâyenin bir şekilde sonuçlandığını, babamın da rahatlamış olduğunu hissediyordum, ama nedense hoşuma gitmiyordu bu.

“En sonunda bir öğleüstü gene meraka kapıldım ve annesine telefon ettim. Annesi benim kim olduğumu elbette biliyordu, ama sesimi tanı mıyordu. Onun liseden bir sınıf arkadaşının kocası olduğum yalanını attım. ‘Hasta karım onu hastaneye çağırıyor,’ diye kızını telefona isteyecektim. Annesi ‘Kızım öldü,’ deyip ağlamaya başladı. Kanserden ölmüş! Ağlamayayım diye ben de hemen telefonu kapadım. Hiç bekle miyordum bunu, ama hemen anladım doğru olduğunu. Bir mühendisle filan da evlenmemiş... Hayat ne korkunç, her şey ne kadar boş!”

Babamın gözlerinden akan yaşları görünce, bir an çok çaresiz hissettim kendimi. Onu hem anlıyor hem de ona öfke duyuyordum ve bana anlattığı hikâyeyi düşünmeye çalıştıkça, tıpkı eski antropologların anlattığı “tabuları düşünemeyen ilkeller” gibi kafam karışıyor, acı çekiyordum.

“Neyse,” dedi babam, kısa bir sessizlikten sonra toparlandı. “Seni bugün acılarımı anlatıp üzme için çağırmadım oğlum. Nişanlanıp evlenmek üzeresin, bu acı hikâyeyi bilmeni, babanı da daha iyi tanımanı istedim elbette, ama başka bir şeyi de anlatmak istedim. Anladın mı?”

“Nedir o?”

“Şimdi çok pişmanım,” dedi babam. “Ona yeterince iltifat etmediğim, ne kadar tatlı, ne kadar hoş ve değerli biri olduğunu binlerce kere söylemediğim için çok pişmanım. Altın kalpli,

alçakgönüllü, zeki ve çok da güzel bir kızdı... Bizdeki güzel kadınların hepsinde gördüğüm, güzelliğini sanki kendi yaptığı bir şeymiş gibi mağrurca ileri sürmek de hiç yoktu onda, şımartılma, sürekli övülme isteği de... Bugün onu kaybettiğim için olduğu kadar, ona hak ettiği kadar iyi davranmadığım için de, bak yıllar sonra hâlâ acı çekiyorum. Oğlum, bir kadına, zamanında, iş işten geçmeden iyi davranmayı bilmek lazım.”

Son sözlerini bir merasim havasıyla söylerken, babam cebinden, kadife kaplı eskimiş bir mücevher kutusunu çıkardı. “Bunu hep birlikte, arabayla İzmir Fuarı’na gittiğimiz günlerde, dönüşte bana kızmasın, beni affetsin diye ona almıştım, ama vermek kısmet olmadı.” Babam kutuyu açtı. “Küpe ona çok yakışırdı. Bu inci küpeler çok kıymetlidir. Yıllarca gizli bir köşede sakladım. Benden sonra annenin sakladığım yerde bulmasını da istemem. Al şunları. Ben çok düşündüm, bu küpeler Sibel’e çok yakışır.”

“Babacığım, Sibel benim gizli sevgilim değil, karım olacak,” dedim, ama bana uzattığı kutunun içine de baktım.

“Bırak bu lafları,” dedi babam. “Sibel’e küpelerin hikâyesini söylemezsin, olur biter. Taktığını gördükçe de beni hatırlarsın. Bugün sana verdiğim öğütleri unutmazsın. O güzel kıza çok iyi davranırsın... Bazı erkekler kadınlara hep kötü davranır, sonra da zeytinyağı gibi üste çıkarlar. Sakın onlar gibi olma. Bu sözler de kulağına küpe olsun.”

Kutuyu kapattı ve Osmanlı paşalarından kalma bir hareketle avcumun içine koyup, elimin içine bahşiş verir gibi sıkıştırdı. Sonra “Oğlum, bize biraz daha rakı ve buz getir bakalım,” dedi garsona. Bana döndü. “Ne kadar güzel bir gün değil mi? Ne kadar da güzel bir bahçe burası. Bahar ve ıhlamur kokuyor.”

Ondan sonraki bir saati, babama iptal edemeyeceğim bir randevum olduğunu ve babamın da Satsat’a telefon edip büyük patron olarak benim randevumu iptal etmesinin çok yanlış olacağını anlatmakla geçirdim.

“Demek Amerika’da bunları öğrendin,” diyordu. “Aferin.”

Bir yandan babamın ricasını kıramayıp bir kadeh daha içiyor, diğer yandan da saatime bakıyor ve Füsün ile randevuma geç kalmak –hele o gün– istemiyordum.

“Dur oğlum, biraz daha oturalım, bak ne güzel baba-oğul

samimiyetle konuşuyoruz. Şimdi evlenip gideceksin, bizi unutacaksın!” dedi babam.

“Babacığım,” dedim, “çektiklerini de anlıyorum, bana verdiğin çok değerli öğütleri de hiç unutmayacağım,” dedim kalkarken.

Yaşı ilerledikçe, aşırı duygusal anlarında, babamın dudaklarının kenarında titremeler belirliyordu. Uzanıp elimi tuttu ve bütün gücüyle sıktı. Ben de onun elini aynı kuvvetle sıkınca, sanki yanaklarının altına gizlenmiş bir sünger sıkışmış gibi, bir anda gözlerinden yaşlar fışkırdı.

Ama hemen sonra da toparlandı babam, bağırarak hesabı istedi ve dönüş yolunda Çetin’in hiç sarsmadan dikkatle sürdürdüğü arabada uyuyakaldı.

Merhamet Apartmanı’nda çok fazla bir kararsızlık geçirmedim. Füsun geldikten, onunla uzun uzun öpüştükten, babamla öğle yemeği yediğim için ağzımın içki koktuğunu anlattıktan sonra, cebimden kadife kutuyu çıkardım.

“Aç bak.”

Füsun dikkatle kutuyu açtı.

“Bu benim küpem değil,” dedi. “İnci bu, pahalı bir şey.”

“Beğendin mi?”

“Benim küpe nerede?”

“Senin küpe önce sırta kadem bastı, sonra bir sabah bir baktım, başucuma gelmiş, bir de yanında öteki tekini getirmiş. Onları bu kadife kutuya koydum, asıl sahibine getirdim.”

“Ben çocuk değilim,” dedi Füsun. “Bu benim küpem değil.”

“Ruh olarak, bence senin küpen canım.”

“Ben kendi küpemi istiyorum.”

“Sana bir hediye bu...” dedim.

“Bunu takamam bile... Herkes nereden geldiğini sorar...”

“Takma o zaman. Ama hediyemi geri çevirme.”

“Ama bu benim küpemin yerine verdiğin bir şey... Öteki küpemi kaybetmeseydin, bunu getirmezdin. Gerçekten kaybettin mi, ne yaptın, onu da çok merak ediyorum.”

“Bir gün evde bir dolaptan çıkacak mutlaka.”

“Bir gün...” dedi Füsun. “Bunu ne kadar rahat söyleyebiliyorsun... Ne sorumsuzsun. Ne zaman? Ne kadar bekleyeceğim?”

“Çok değil,” dedim âni kurtarma telaşıyla. “O gün bu bisikleti de alacağım ve akşam anneni babanı ziyarete gideceğim.”

“Bekliyorum,” dedi Füsün. Sonra öpüştük. “Ağzın çok fena içki kokuyor.”

Ama onu öpmeye devam ettim ve sevişmeye başlayınca bütün bu dertler unutuldu gitti. Babamın sevgilisine aldığı küpeleri orada bıraktım.

22

Rahmi Efendi'nin Eli

Nişan günü yaklaşıpça halledilmesi gereken pek çok iş beni oyalıyor, aşk derdiyle endişelenmeye vakit bile bırakmıyordu. Kulüpte, babaları babamın arkadaşı olan çocukluk arkadaşlarıma, Hilton'daki davette verilecek şampanyayı ve diğer “Avrupa” içkilerini nasıl bulabileceğimiz konusunda akıl danıştığımı, uzun uzun konuştuğumuzu hatırlıyorum. Müzemi yıllar sonra gezenlere, o yıllarda yabancı içki ithalatının devletin sıkı ve kıskanç denetiminde olduğunu ve devletin ithalatçıya zaten “tahsis” edeceği dövizini olmadığı için, ülkeye yasal yolla çok az şampanya, viski ve yabancı içki girdiğini hatırlatmalıyım. Ama zengin mahallelerindeki mezecilerde, kaçak eşya satan dükkânlarda, lüks otellerin barlarında ve şehrin kaldırımlarında, ellerinde fiş dolu torbalarıyla gezinen binlerce tombalacıda, şampanya, viski ve kaçak Amerikan sigarası hiç eksik olmazdı. Benimki gibi biraz iddialı bir davet veren herkes, konuklara sunmak zorunda olduğu “Avrupa” içkiyi kendi bulup otele teslim etmek zorundaydı. Otellerin çoğu birbirleriyle arkadaş olan başbarmenleri de böyle durumlarda yardımlaşır, birbirlerine şişeler yollayarak olağanüstü büyük davetlerin sıkıntısız geçmesini sağlardı. Davetten sonra, gazetelerin magazin-sosyete yazarları bu konuyu da işler, içkilerin ne kadar “hakiki yabancı”, ne kadar yerli Ankara viskisi yazarlardı, dikkat etmeliydim.

Bu işlerden yorulduğum zamanlarda ise, Sibel'in bir telefonuyla Bebek'e ya da Arnavutköy sırtlarına ya da o zamanlar yeni yeni gelişmeye başlayan Etiler'de bir yerde, yeni yapılmakta olan manzaralı evlerden birine bakmaya giderdik. Daha inşaatları bitmemiş olan bu kireç ve çimento kokulu dairelerin içinde nasıl yaşayacağımızı, neresinin yatak odası, neresinin yemek odası olacağını hayal etmekten, Nişantaşı'nda bir mobilyacıda gördüğümüz uzun divanı nereye koyarsak Boğaz manzarasını en iyi göreceğimiz gibi konularda akıl yürütmekten, ben de Sibel gibi hoşlanmaya başlamıştım. Akşamları gittiğimiz davetlerde, Sibel bu evleri gördüğümüz yeni köşeleri ve manzaraları, iyi ve kötü yanlarıyla arkadaşlarımıza anlatıp hayat planlarımızı başkalarıyla tartışmaktan çok hoşlanır, bense tuhaf bir utanç ile konuyu değiştirir, Zaim ile Meltem gazozunun başarısından, futbol maçlarından, yaz için yeni açılan yerlerden söz ederdim. Füsün ile yaşadığım gizli mutluluk beni arkadaş toplantılarında daha sessiz yapmıştı, kenardan olup bitenleri seyretmekten git-gide daha çok hoşlanır olmuştum. İçime yavaş yavaş bir keder çöküyordu, ama o günlerde açık seçik hissetmiyordum bunu, hikâyemin üzerinden yıllar geçtikten sonra, şimdi görebiliyorum. O günlerde en fazla "sessizleştiğimi" fark etmiştim.

"Az konuşuyorsun son günlerde," demişti bir gece yarısı Sibel, arabayla onu evine götürürken.

"Öyle mi?"

"Yarım saattir susuyoruz."

"Babamla geçenlerde öğle yemeği yemiştım ya... İçime oturdu. Artık her şeyden ölüme hazırlanan biri gibi söz ediyor."

6 Haziran Cuma günü, yani nişandan sekiz, üniversite giriş sınavından dokuz gün önce, babam, ağabeyim, ben, Çetin'in kullandığı Chevrolet ile Beyoğlu ile Tophane arasında bir yere, Çukurcuma Hamamı'ndan biraz daha aşağıda bir eve başsağlığı ziyaretine gittik. Ölen, babamın iş hayatının ta ilk yıllarından beri yanında çalışan, Malatyalı yaşlı bir işçiydi. Şirket tarihinin bir parçası olan bu iriyarı sevimli adamı, babamın yazıhanesinde ayak işlerine baktığı yıllardan hatırlıyordum. Bir eli fabrikada bir makineye sıkışıp parçalandığı için takmaydı. Babam çok sevdiği bu çalışkan işçiyi, kazadan sonra fabrikadan yazıhaneye aldığı

için tanımiştık onu. İlk yıllarda ağabeyimle beni çok korkutan takma elini, Rahmi Efendi çok güleryüzlü ve sevimli olduğu için, daha sonraki yıllarda biz çocuklar için oyuncak etmişti. Çocukluğumuzda bir dönem, babamın yazıhanesine her gidişimizde onun takma eline bir kere bakıp oynardık. Bir kere yazıhanenin boş bir odasında, Rahmi Efendi'nin seccadesini yayıp, takma elini bir kenara koyarak namaz kılışını ağabeyimle seyretmiştik.

Rahmi Efendi'nin kendi gibi sevimli, iriyarı iki oğlu vardı. İkisi de babamın elini öptüler. Pembe derili, balık etinde, yorgun ve yıpranmış karısı, babamı görür görmez gözyaşlarını başşörtüsünün kenarıyla silerek ağlamaya başlamıştı. Babam, ne benim ne ağabeyimin gösterebileceği bir içtenlikle kadını teselli etti, çocuklara sarılıp ikisini de öptü ve evdeki diğer konuklarla, beklenmedik bir hızla bir ruh ve kalp birliği kurdu. Biz ise ağabeyimle kendi çapımızda bir suçluluk buhranına kaptırdık kendimizi. Ağabeyim, ders verir havada bir şeyler söylerken, ben de hatıralardan söz açtım.

Böyle durumlarda sözler değil, tavırlar, acımızın hakikiliği hatta gücü değil, çevredeki havaya uyum yeteneğimiz önemlidir. Sigaranın o kadar sevilmesi, nikotinin gücünden değil, bu boş ve anlamsız âlemde, insana anlamlı bir şey yaptığı duygusunu kolaylıkla vermesindendir, diye düşünürüm bazan. Babam, ağabeyim ve ben, rahmetlinin büyük oğlunun tuttuğu Maltepe paketinden birer tane alıp aynı delikanlının beceriyle tuttuğu kibrit aleviyle yaktık ve dünyanın en önemli işini yapar gibi, tuhaf bir şekilde üçümüz de aynı anda bacak bacak üstüne atarak içmeye başladık.

Duvara, Avrupalıların duvara resim asmaı gibi bir kilim "asılmıştı". Maltepe'nin değişik tadından olsa gerek, hayat hakkında "derin" bir şeyler düşündüğüm yanılsamasına –sanırım– kapıldım. Hayatta, esas mesele mutluluktur. Bazıları mutludur, bazıları mutlu olamaz. Tabii çoğunluk ikisi arasında bir yerdedir. Çok mutluydum o günlerde, ama fark etmek istemiyordum. Şimdi yıllar sonra, fark etmemenin belki de mutluluğu korumanın en iyi yolu olduğunu düşünüyorum. Ama ben mutluluğumu, onu korumak için değil, derinden derine yaklaşmakta olan bir mutsuzluktan, Füsun'u kaybetmekten korktuğum için fark etmiyordum. Beni o günlerde hem sessizleştiren hem de hassaslaştıran bu muydu?

Küçük, yoksul ama tertemiz odadaki eşyalara bakarken (1950'lerin moda ev eşyalarından güzel bir barometre ve "Bismillah" levhası vardı duvarda) bir an Rahmi Efendi'nin karısıyla birlikte ben de ağlayacağım sandım. Televizyonun üzerinde elişi bir örtü, örtünün üzerinde de uyumakta olan bir köpek biblosu vardı. Köpek de ağlayacaktı sanki. Nedense o köpeğe bakarken kendimi iyi hissettiğimi, önce bunu sonra Füsun'u düşündüğümü hatırlıyorum.

23

Sessizlik

Nişan günü yaklaştıkça Füsun ile aramızdaki sessizlikler uzuyor, büyüyor, her gün en azından iki saat süren buluşmalarımız ve şiddeti her gün artan sevişmelerimiz bu sessizlikle zehirleniyordu.

"Nişan için davetiye gelmiş anneme," dedi bir keresinde. "Annem çok sevindi, babam da gitmemiz gerektiğini söylüyor, benim de gelmemi istiyorlar. Allah'tan ertesi gün üniversite sınavı var da, evde hasta numarası yapmak zorunda kalmayacağım."

"Annem yolladı davetiyeysi," dedim. "Sakın gelme. Ben de hiç gitmek istemiyorum aslında."

Füsun'un bu sözüme ters bir cevap vermesini, "Gitme o zaman," demesini istedim, ama hiçbir şey söylemedi. Nişan günü yaklaştıkça, daha çok terleyerek sevişiyor, yıllardır birlikte yaşayan âşıklar gibi alıştığımız el-kol-vücut hareketleriyle birbirimize sarılıyor, bazan hiç kıpırdamadan ve başka hiçbir şey de konuşmadan, açık kapıdan esen rüzgârla hafif hafif kıpırdanan tül perdeye bakıyorduk.

Nişana kadar her gün aynı saatte, Merhamet Apartmanı'nda buluştuk ve yoğun bir şekilde seviştik. Durumumuzdan, benim nişanlanıyor olmamdan, bundan sonra ne olacağından hiç konuşmadığımız gibi, bu konuları akla getirecek şeylerden de uzak duruyorduk. Bu bizi bir sessizliğe sürüklemişti. Dışarıdan, futbol oynayan çocukların çığlıkları ve küfürleşmeleri gelirdi. İlk seviş-

tiğimiz günlerde de durumumuzun ne olacağından söz etmemiş, ama havadan sudan, ortak akrabalarımızdan, sıradan Nişantaşı dedikodularıyla kötü erkeklerden söz edip gülüp eğlenmiştik. Şimdi, bu gülüşüp eğlenmeler hızla sona erdiği için de kederliydik. Bunun bir çeşit kayıp, bir mutsuzluk olduğunu biliyorduk. Ama bu kötü duygu bizi birbirimizden uzaklaştırmıyor, tuhaf bir şekilde birbirimize bağlıyordu.

Arada bir nişandan sonra Füsun'u görmeye devam edeceğimi hayal ederken yakalıyordum kendimi. Her şeyin olduğu gibi sürüp gittiği bu cennet, yavaş yavaş bir fanteziden (hayal mi deseydim) makul bir tahmine doğru evrildi. Bu kadar yoğun lukla ve içtenlikle sevişirken, Füsun'un beni bırakamayacağı mantığını yürütüyordum. Bu aslında bir duyguydu, mantık değil. Bunları kendimden de gizleyerek düşünüyordum. Ama aklımın bir yanıyla da, Füsun'un sözlerinden, hareketlerinden onun ne düşündüğünü çıkarmaya çalışıyordum. Füsun bunun çok iyi farkında olduğu için hiçbir ipucu vermiyor, sessizlikler daha da uzuyordu. Füsun da aynı zamanda benim hareketlerime bakıp umutsuzca bazı tahminler yapıyordu. Daha fazla bilgi elde etmek için gözlerini dört açan casuslar gibi bazan birbirimizi karşılıklı uzun uzun süzerdik. Füsun'un giydiği beyaz külodu, beyaz çocuk çoraplarını ve bu kirli beyaz lastik ayakkabıları, hiçbir yorum yapmadan o kederli, sessiz anlarımıza işaret olsun diye sergiliyorum.

Nişan günü çabuk geliverdi, bütün tahminleri de boşa çıkardı. O gün, önce viskiler ve şampanyalar konusunda çıkan bir aksiliği (bir satıcı, parası peşin ödenmedikçe şişeleri bırakmıyordu) hallettim, sonra Taksim'e çıktım, çocukluğumun büfesi Atlantik'te hamburger ile ayran içtim ve çocukluğumun berberi Geveze Cevat'a gittim. Cevat 1960'ların sonuna doğru dükkânını Nişantaşı'ndan Beyoğlu'na taşımış; babam ve bizler de Nişantaşı'nda kendimize başka bir berberi, Basri'yi bulmuştuk; ama yakın düştüğümde, şakalarıyla neşelenmek istediğimde, Ağa Camii'nin sokağındaki yerine gider, tıraş olurdum. Cevat o gün nişanlanacağımı öğrenince çok mutlu oldu, bana damatlık tıraş yaptı, aşırıya kaçmadan ithal tıraş köpüğünü ve kokusuz olduğunu söylediği bir nemlendirici sürdü, yüzümdeki kıllar ve

sakallarla tek tek ilgilendi. Yürüye yürüye Nişantaşı'na, Merhamet Apartmanı'na gittim.

Fusun her zamanki vaktinde geldi. Birkaç gün önce ben yarım ağızla cumartesi günü buluşmamamız gerektiğini, çünkü ertesi gün sınavı olduğunu söylemiştim; Fusun ise son gün, o kadar çok çalıştıktan sonra biraz kafasını dinlendirmek istediğini söylemişti. Sınav hazırlıkları bahanesiyle zaten iki gündür Şanzelize Butik'e gitmiyordu. İçeri girer girmez masaya oturup bir sigara yaktı.

"Seni düşünmekten artık kafama matematik filan girmiyor," dedi alaycılıkla. Bu hiç olmayacak bir şeymiş, filmlerden çıkma basmakalıp bir lafmış gibi bır kahkaha attı, sonra da kıpkırmızı oldu.

Bu kadar kızarıp bu kadar kederlenmeseydi, ben de işi şakaya vurmaya çalışırdım. Bugün nişanlanıyor olduğumu sanki aklımızdan bile geçirmiyor gibi yapardık. Öyle olmadı. Yoğun, güçlü, dayanılmaz bir keder hissettik ikimiz de. Şakayla geçiştirilemeyecek, konuşmakla azaltılamayacak, paylaşmakla hafifletilemeyecek bu kederden, ancak sevişerek kaçabileceğimizi anladık. Ama keder, sevişmemizi de yavaşlatıp zehirledi. Fusun bir ara gövdesini dinleyen bir hasta gibi yatağa uzanmıştı, sanki başının üzerindeki hüznün bulutlarını seyrediyordu, yanına uzandım, ben de onunla tavana baktım. Futbol oynayan çocuklar sessizdiler, yalnızca topun hareketlerini işitiyorduk. Sonra kuşlar da sustu, derin bir sessizlik başladı. Çok uzaktan bir geminin, sonra bir başkasının düdüğünü işittik.

Daha sonra, benim dedem onun da anneannesinin annesinin ikinci kocası olan Ethem Kemal'den kalma bir bardaktan bir kadeh viskiyi paylaşarak içtik ve öpüşmeye başladık. Bunları yazarken, hikâyeme ilgi gösteren meraklıları daha fazla üzmem gerektiğini hissediyorum: Kahramanları kederli diye, bir roman da kederli olmak zorunda değildir. Odadaki eşyalarla, annemden kalan elbise, şapka ve biblolarla da her zamanki gibi oyalandık. Her zamanki gibi çok güzel de öpüşüyorduk. Çünkü artık öpüşmekte ikimiz de ilerlemiştik. Kederimizle sizleri üzeceğime, Fusun'un ağzının benim ağzımın içinde sanki eridiğini söyleyeyim. Gittikçe uzayan öpüşlerimiz sırasında, birleşen ağızlarımızın kocaman mağarasında bal gibi tatlı ılık bir sıvı

birikiyordu, bazan dudaklarımızın kenarından çenemizin ucuna akıyor, gözlerimizin önünde de, ancak çocuksu bir iyimserlikle hayal edilebilecek, rüyalardan çıkma cennet bir ülke belirmeye başlıyor ve sanki kafamızın içindeki bir kaleydoskoptan gördüğümüz bu rengârenk ülkeyi, cenneti seyreder gibi seyrediyorduk. Bazan birimiz, bir inciri, dikkatle gagasının arasına alan keyfine düşkün bir kuş gibi, öbürünün alt ya da üst dudağını hafifçe emerek kendi ağzının içine çekiyor, hapsettiği bu dudak parçasını kendi dişleri arasına sıkıştırıp ötekine “artık insafıma kalmışsın!” demeye getiriyor, öteki de dudağının maceralarını zevk ve sabırla hissettikten, sevgilisinin insafına kalmanın ürperici tatlarını kenarından yaşadıktan ve aynı anda yalnız dudağını değil, bütün gövdesini sevgilisinin merhametine cesaretle teslim etmenin ne kadar çekici olabileceğini, şefkat ve teslimiyet arasındaki bu bölgenin aşkın en karanlık, en derin yeri olduğunu hayatta ilk defa sezmeye başladıktan sonra ötekine aynı şeyi yapıyor, tam bu arada ağızlarımızın içinde sabırsızlıkla kıvranan dillerimiz, dişlerimiz arasından hızla birbirini bularak sevginin şiddetle değil, yumuşaklık, kucaklama ve dokunmakla ilgili o tatlı yanını hatırlatıyordu.

Uzun sevişmemizden sonra ikimiz de uyuyakaldık. Açık balkon kapısından esen tatlı ve ıhlamur kokulu bir rüzgâr tül perdeyi bir an kaldırıp yüzümüze ipek gibi bırakınca, ikimiz de aynı anda irkilerek uyandık.

“Rüyamda bir ayçiçeği tarlasındaydım,” dedi Füsün. “Ve ayçiçekleri hafif rüzgârda tuhaf bir şekilde dalgalanıyordu. Nedense çok korkutucuydu, bağışlamak istedim, ama bağışamadım.”

“Korkma,” dedim. “Ben buradayım.”

Yataktan nasıl çıktığımızı, nasıl giyinip kapıya geldiğimizi anlatmayayım. Ona sınavında sakın olmasını, sınava giriş kartını unutmamasını, her şeyin iyi gideceğini, başarılı olacağını söyledikten sonra, günlerdir söylemeyi binlerce kere aklımdan geçirdiğim şeyi de tabii olmaya çalışarak söyledim.

“Yarın gene aynı saatte buluşalım, tamam mı?”

“Tamam!” dedi Füsün gözlerini kaçırarak.

Arkasından aşkla baktım ve nişanın çok güzel geçeceğini hemen anladım.

24

Nişan

İstanbul Hilton Oteli'ni gösterir bu kartpostalları, hikâye etmekte olduğum günlerden yirmi küsur yıl sonra, Masumiyet Müzesi için İstanbul'un önde gelen koleksiyoncularıyla dostluk ederken ve şehrin ve Avrupa'nın bitpazarlarında (ve küçük müzelerinde) gezinirken elde ettim. Uzun süren pazarlıklardan sonra, ünlü koleksiyoncu Hasta Halit Bey, bu kartpostallardan birine dokunmama, yakından bakmama izin verince, otelin modernist ve uluslararası üsluplu tanındık cephesi bana yalnız nişan gecesini değil, bütün çocukluğumu hatırlatıverdi. Ben on yaşımdayken, annemle babam bugün çoktan unutulmuş Amerikan yıldızı Terry Moore ile birlikte bütün İstanbul sosyetesinin katıldığı otelin açılış gecesine heyecanla gitmişler, ondan sonraki yıllarda penceremizden de görülen ve İstanbul'un eski ve yorgun silüetine iyice yabancı bu yere kısa zamanda alışıp her fırsatta uğramayı alışkanlık edinmişlerdi. Babamın mal sattığı yabancı şirketlerin oryantal dansa meraklı temsilcileri Hilton'da kalırlardı. Pazar akşamları, daha Türkiye'de başka hiçbir lokantaya ulaşmamış "hamburger" denen harika şeyden yemek için bütün aile otele geldiğimizde, palabıyıklı kapıcının altın rengi kordonlu, cıvı cıvı düğmeli apoletleri, nar kırmızısı üniforması ağabeyimle beni büyülerdi. O yıllarda pek çok "Batılı" yenilik önce Hilton'da denenir, büyük gazeteler otelde bir muhabir tutarlardı. Annem çok sevdiği bir tayyörü lekelenirse, Hilton'un kuru temizlemesine yollatır ve lobideki pastanede arkadaşları ile çay içmeyi severdi. Pek çok akrabamın, arkadaşımın düğünü de alt kattaki büyük balo salonunda yapılmıştı. Nişan için müstakbel kayınvalidemin Anadoluhisarı'ndaki yarı harap yalısının pek uygun olmayacağı anlaşıldığında, Hilton'a hep birlikte karar vermiştik. Ayrıca ta açılışından beri Hilton, hali vakti yerinde kibar beyefendilerle, cesur hanımlara evlilik cüzdanı sormadan oda veren İstanbul'daki bir avuç uygar kuruluştan biri olmuştur.

Gölgeği uçan haliya benzeyen büyük döner kapıya Çetin Efendi bizi (annem, babam, ben) erken bıraktı.

“Daha yarım saat var,” dedi, otele her girişinde neşelenen babam. “Gelin şurada oturup bir şey içelim.”

Lobiye hâkim bir köşeye oturduk, babamın tanıyıp hatrını sorduğu yaşlı garsondan kendimize acele birer “rakı”, anneme de çay ısmarladık. Otelin akşamüstü kalabalığını, vakit yaklaştıkça sıklaşarak geçen davetlileri, eski yılları da hatırlayarak seyretmek hoşumuza gidiyordu. Nişan davetlileri, tanıdıklar ve meraklı akrabalar, neşeli kabilelerle az ötemizden şık kıyafetler içinde tek tek geçerlerken, tavşankulağı saksısının geniş yapraklarının arkasında oturduğumuz için bizi görmüyorlardı.

“Aaa Rezzan’ın kızı ne kadar büyümüş, çok tatlı olmuş,” diyordu annem. “Bacakları uygun olmayana mini eteği yasaklamak lazım,” diyordu başka bir konuğa kaşlarını çatarak bakarken. “Pamuk ailesini biz değil, onlar arkaya oturttu, yazık!” diye babamın bir sorusuna cevap veriyor, sonra başka davetlileri işaret ediyordu: “Yazık, Fazıla Hanım ne hale gelmiş, o şahane güzellik gitmiş, geriye hiçbir şey kalmamış... Keşke evinde oturtsalardı da, zavallıyı bu halde görmeseydim... O başörtülüler de Sibel’in anne tarafından akrabaları oluyor... Gül gibi karısını, çocuklarını bırakıp şu bayağı kadınla evlendi ya, Hicabi Bey benim için bitti... Bak şimdi berber Nevzat, sanki bana inat, benim saçın aynısını Zümrüt’e de yapmış. Bunlar kim, karı-koca burunları, duruşları, hatta kıyafetleri tilkiye benzemiyor mu Allah aşkına?... Paran var mı oğlum?”

“Ne alakası var şimdi?” dedi babam.

“Eve koş a koş geldi, nişana değil kulübe gider gibi elbiselerini değiştirip çıktı. Cebine para aldın mı Kemalciğim?”

“Aldım.”

“İyi. Dik yürü, olur mu, herkesin gözü üzerinde olacak... Hadi kalkalım artık.”

Babam, garsona “tek” işareti yapıp önce kendine, sonra gözlerimin içine bakıp bana –gene eliyle ölçüyü göstererek– birer rakı daha istedi.

“Hani senin kasvetlerin, sıkıntıların geçmişti,” dedi annem babama. “Ne oldu gene?”

“Oğlumun nişanında içip eğlenmeyecek miyim?” dedi babam.

“Ah canım, o ne güzellik!” dedi annem Sibel’i görünce. “Elbise de şahane olmuş, inciler de yerine oturmuş. Ama kız o kadar

harika bir şey ki, ne giyse şahane gözüküyor... Ne hoş, ne zarif taşıyor değil mi elbiseyi? Ne tatlı, ne hanımefendi kız! Oğlum sen de ne kadar talihlisin biliyor musun?”

Sibel az önce önümüzden geçen iki güzel arkadaşıyla kucaklaştı. Kızlar az önce yaktıkları uzun filtreli ince sigaralarını dikkatle tutarak ve birbirlerinin makyajını, saçlarını ve elbiselelerini bozmamaya abartılı bir gayret göstererek rujdan kıpkırmızı ve pırl pırl dudaklarını hiçbir yere değdirmeden öpüştüler ve birbirlerinin kıyafetlerine bakıp gerdanlık ve bileziklerini birbirlerine göstererek gülüştüler.

“Her akıllı insan hayatın güzel bir şey olduğunu, amacının da mutlu olmak olduğunu bilir,” dedi babam üç güzel kızı seyrederken. “Ama sonra yalnızca aptallar mutlu olur. Nasıl izah edeceğiz bunu?”

“Çocuğun hayatının en mutlu günlerinden biri bu; ona niye bu lafları ediyorsun Mümtaz?” dedi annem. Bana döndü. “Hadi oğlum, ne duruyorsun gitsene Sibel’in yanına... Her an yanında ol onun, her mutluluğunu paylaş!..”

Kadehimi bıraktım, saksının arkasından çıkıp kızlara doğru yürürken, Sibel’in yüzünün mutlu bir gülümsemeyle ışıldadığını gördüm. “Nerede kaldın,” dedim onu öperken.

Sibel beni arkadaşlarıyla tanıştırdıktan sonra, beraber dönüp otelin büyük, döner kapısına bakmaya başladık.

“Çok güzelsin canım,” diye fısıldadım kulağına. “Bir tanesin.”

“Sen de çok yakışıklısın... Ama burada durmalıyım.”

Gene de durduk orada, ben tuttuğum için değil. Sibel ikimizin de sık sık dönüp baktığı, büyük yuvarlak kapıdan dönerek içeri giren tanıdıklar, tanımadıklar, davetliler ve lobideki bir iki iyi giyimli turistten oluşan kalabalığın hayranlık dolu bakışları altında olmaktan çok memnun olduğum için.

O yıllarda İstanbul’un “Batılılaşmış” zenginlerinin aslında çok küçük bir çevre oluşturduğunu, herkesin birbirini tanıdığını, herkesin birbirinin dedikodusunu bildiğini, şimdi olaylardan yıllar sonra, döner kapıdan girenleri tek tek hatırlarken çıkarıyorum: Çocukluğumuzda, bizleri Maçka Parkı’na kova kürekle oynayalım diye götürdüğü zamanlarda, annemin arkadaşlık ettiği Ayvalıklı zeytinyağı ve sabun zengini Halis Ailesi’nin tıpkı kendileri gibi

olağanüstü uzun çeneli gelini (aile içi evlilik!) ve daha da uzun çeneli oğulları... Babamın askerlik, benim ise futbol maçı arkadaşım, eski kaleci ve araba ithalatçısı Kova Kadri ve küpeler, bilezikler, kolyeler ve yüzüklerle pırıl pırıl parıldayan kızları... Eski cumhurbaşkanının ticarete girerek adı yolsuzluklara karışan kalın enseli oğlu ve zarif karısı... Çocukluğumda çok moda olan ameliyatlarıyla bütün sosyetenin bademciklerini alan ve yalnız benim değil, yüzlerce çocuğun çantasını ve devetüyü rengi paltosunu her görüşlerinde dehşete kapıldığı Doktor Barbut...

"Sibel'in bademcikleri yerinde," dedim bana şefkatle sarılan doktora.

"Artık güzel kızları korkutup yola getirmek için, tıbbın çok daha modern metotları var!" dedi doktor, başkalarına da sık sık yaptığı bir şakayı tekrarlayarak.

Siemens'in Türkiye temsilcisi yakışıklı Harun Bey geçerken, annem fark edip sinirlenmesin istedim. Annemin "ayı, rezil" gibi kelimelerle andığı bu çok sakin ve olgun görünümlü adam, ikinci karısının kızıyla (yani üvey kızıyla) bütün sosyetenin "rezalet, skandal!" çığlıklarına aldırmandan üçüncü evliliğini yapmış; güvenli, soğukkanlı haliyle ve tatlı gülüşüyle, kısa zamanda durumunu bütün sosyeteye kabul ettirmişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında devletin azınlıklara uyguladığı vergileri ödeyemeyerek çalışma kamplarına yollanan Yahudilerin ve Rumların fabrikalarını ve mallarını ucuza kapatarak bir anda tefecilikten sanayiciliğe geçen ve babamın ahlakçı bir öfkeden çok kıskançlıkla andığı, ama dostluğunu da çok sevdiği Cüneyt Bey ve karısı Feyzan'ın büyük oğulları Alptekin ile ben, küçük kızları Asena ile de Sibel ilkokuldan sınıf arkadaşımızmışız. Bunu ilk defa o sırada fark etmek o kadar hoşumuza gitti ki, hep birlikte yakında buluşmaya karar verdik.

"İnelim mi aşağı artık?" dedim.

"Çok yakışıklısın, ama dik dur," dedi Sibel, annemin sözlerini bilmeden tekrarlayarak.

Aşçı Bekri Efendi, Fatma Hanım, kapıcı Saim Efendi, karısı, çocukları, hepsi şık kıyafetler içinde, utana sıkıla kısa aralıklarla kapıdan girip Sibel'in elini sıktılar. Fatma Hanım ile kapıcı Saim Efendi'nin karısı Macide, annemin Paris'ten alıp getirdiği şık

eşarpları, kendilerine yakıştırarak başörtüsü gibi takmışlardı. Ceketli, kravatlı, sivilceli oğulları, Sibel'e gözlerinin ucuyla ama hayranlıkla baktılar. Sonra babamın mason arkadaşı Fasih Fahir ve karısı Zarife'yi gördük. Babam bu çok sevdiği arkadaşının mason olmasından hoşlanmaz, masonlar hakkında evde atıp tutar, onların iş âleminde gizli bir "torpil ve imtiyaz şirketi" olduğunu söyler, antisemitik yayınevlerinin yayımladığı Türk masonlarının listelerini dikkatle ve "Vay, vay, vay!" diyerek okur, Fasih eve gelmeden önce de *Masonların İç Yüzü*, *Ben Bir Masondum* gibi adları olan bu kitapları raftan indirip saklardı.

Hemen arkasından, bütün sosyetenin tanıdığı ve aşına yüzünü görünce bir an nişanımızın davetlilerinden sandığımı, İstanbul'un (belki de İslam âleminin) tek kadın pezevengi ünlü Lüks Şermin boynunda ticari sembolü mor fuları (bir bıçak yarasını sakladığı için hiç çıkarmazdı), yanında da aşırı yüksek topuklu ayakkabı giyen güzel "kızlarından" biriyle, nişan davetlisi gibi içeri girip pastaneye gitti. Annesi annemle arkadaş olduğu için çocukluğumuzun ilk yıllarında birbirimizle "doğum günü" arkadaşlığı ettiğimiz tuhaf gözlüklü Fare Faruk'u ve bir dönem dadılarımız arkadaş diye parklarda görüştüğümüz tütün zengini Maruf'un oğullarını, Sibel Büyük Kulüp'ten çok iyi tanıyordu.

Yüzüklerimizi takacak eski dışişleri bakanı yaşlı ve şişman Melikhan, müstakbel kayınpederim ile birlikte döner kapıdan girdi, çocukluğundan beri tanıdığı Sibel'i görünce sarılıp öptü. Beni şöyle bir süzüp Sibel'e döndü.

"Maşallah, pek yakışıklı," dedi. "Çok memnun oldum delikanlı," deyip elimi sıktı.

Sibel'in kız arkadaşları gülümseyerek yaklaşıyorlardı. Eski bakan, çapkın süsü takınan ve bu hep hoş görülen ihtiyaçlara özgü rahatlıkla kızların elbiselerini, eteklerini, takılarını, saçlarını, yarı şaka yarı ciddi bir abartıyla övdü, hepsini teker teker yanaklarından öptü ve her zamanki kendinden memnun havasıyla aşağıya indi.

"Hiç sevmem bu pis herifi," dedi babam merdivenlerden inerken.

"Boş ver Allah aşkına!" dedi annem. "Basamaklara dikkat et."

"Görüyorum, kör olmadım şükür," dedi babam. Bahçenin, Dolmabahçe Sarayı'nın üzerinden Boğaz'a, Üsküdar'a, Kız Kulesi'ne

bakan manzarasıyla karşılaşınca ve cıvıl cıvıl kalabalığı görünce neşelendi. Babamın koluna girdim, tepsilerde renkli kanepeler sunan garsonlar arasında, davetlilerle öpüşe öpüşe, uzun uzun hal hatır sorarak selamlaşmaya başladı.

“Mümtaz Bey, maşallah oğlunuz aynen sizin gençliğiniz... Gençlik halinizi görmüş gibi oldum.”

“Ben hâlâ gencim hanımefendi,” dedi babam. “Ama sizi hatırlayamadım...” Sonra bana döndü. “Bırak, sakatmışım gibi koluma o kadar girme,” diye fısıldadı tatlılıkla.

Yanımdan usulca ayrıldım. Bahçe ıslıl ıslıldı ve güzel kızlarla doluydu. Çoğunun burnu açık, şık ve yüksek topuklu ayakkabılar giyip ayak tırnaklarını istekle, özenle ve keyifle itfaiye kırmızısına boyadıklarını; bazılarının kollarını, omuzlarını, göğüslerinin üst kısmını iyice açıkta bırakan elbiseler ve uzun etekler giydiklerini; bacakları görülmediği için kendilerini rahat hissettiklerini görmek hoşuma gidiyordu. Tıpkı Sibel gibi, pek çok genç kadın da metal klipsli küçük, parlak el çantalarından almışlardı yanlarına.

Daha sonra Sibel elimi tuttu ve beni pek çok akrabası, çocukluk ve okul arkadaşı ve hiç bilmediğim dostlarıyla tanıştırdı.

“Kemal, seni çok seveceğin bir arkadaşımınla tanıştıracacağım şimdi,” diyordu her seferinde ve bütün içtenliği ve coşkusuna rağmen bana resmi gelen bir havayla o kişiyi överken, yüzüne bir sevinç heyecanı yayılıyordu. Ona içten bir sevinç veren şey, hayatının tam istediği, planladığı gibi gitmesiydi elbette. Tıpkı üzerindeki elbisenin her incisinin, her kıvrımının, her fiyongunun güzel, tanıdık vücudunun her kıvrımına onca çabadan sonra kusursuz bir şekilde yerleşmesi gibi, kendisi için öngördüğü mutlu hayatın bütün ayrıntılarıyla gerçekleşeceğini, bu gecenin aylardır düşündüğü, planladığı gibi gitmesinden çıkarıyordu. Bu yüzden, Sibel gecenin her yeni ânını, her yeni yüzü, sarılıp kendisini öpen herkesi, yeni bir mutluluk nedeniymiş gibi sevinçle karşılıyordu. Bazen bana iyice sokuluyor ve parmaklarını cımbız gibi yaparak omuzlarıma düşmüş, hayali bir saçı ya da toz parçacığını, koruyucu bir tavırla dikkatle kovalıyordu.

El sıkışıp öpüştüğümüz, şakalaştığımız kişilerden başımı kaldırdığımda, aralarında tepsiler içinde kanepeler sunan gar-

sonların gezindiği davetlilerin rahatladığını, içkinin yavaş yavaş onları gevşettiğini, kahkahaların, kıkırdamaların yükselmeye başladığını görüyordum. Kadınların hepsi, aşırı boyalı ve çok şıktı. Pek çoğu bele oturan, üst kısmı iyice açık, ince elbise-ler giydiği için üşüyorlarmış gibi gözüküyorlardı. Erkeklerin çoğu, bayramlıklarını giyen çocuklar gibi düğmelerini sıkı sıkıya ilikledikleri şık beyaz takımlarını giymişler, üç dört yıl önce-nin modası kalın, iri desenli rengârenk “hippi” kravatlarının hatırasıyla, Türkiye ortalamasına göre çok renkli sayılabilecek kravatlar takmışlardı. Birkaç yıl önce dünyada yaygın olan uzun favori, yüksek topuk ve uzun saç modalarının bittiğini, belli ki Türkiye’de pek çok zengin ve orta yaşlı erkek işitmemiş ya da buna inanmamıştı. “Moda” diye gereğinden fazla uzatılan, uçları iyice geniş tutulan kara favoriler ve geleneksel kara bıyıklar, uzun kara saçlarla birlikte özellikle genç erkeklerin yüzlerini oldukça kara gösteriyordu. Belki de bu yüzden, kırk yaşın üstündeki erkeklerin neredeyse hepsi, seyrek saçlarına biryantin sürmüştü. Biryantin ve çeşitli erkek parfümlerinin kokusu, kadınların sürdüğü diğer ağır kokular, herkesin hep birlikte fazla da keyif almadan tüttürdüğü sigara dumanları ve mutfaktan gelen kızarmış yağ kokusu belli belirsiz esen bahar rüzgârıyla birleşince, bana annemle babamın ben çocukken verdiği davet-leri hatırlatıyor, orkestranın (Gümüş Yapraklar) geceye hazırlık olarak yarı şaka yarı ciddi çaldığı asansör müziği de, bana mutlu olduğumu fısıldıyordu.

Davetliler ayakta dikilip beklemekten sıkılmış, yaşlılar yorulmuş, acıkanlar şimdiden masalar arasında koşturup oynayan çocukların da yardımıyla (“Babaanne, bizim masayı buldum”/“Nerede? Dur koşma, düşersin!”) yerlerine oturmaya başlamışlardı ki, eski dışişleri bakanı arkadan koluma girip bir diplomat-siyasetçinin hüneriyle beni bir kenara çekti ve çocuk-luğunu bildiği Sibel’in ne kadar ince, ne kadar zarif, ailesinin ne kadar kültürlü ve hoş olduğunu, kendi hatıralarını da katarak uzun uzun anlattı.

“Böyle görmüş geçirmiş eski aileler hiç kalmadı Kemal Bey,” dedi. “Siz iş âlemindesiniz, benden daha iyi bilirsiniz, her yeri yeni para kazanmış görgüsüzler; karıları, kızları başı örtülü

kasabalılar sardı. Geçende gördüm, adam Araplar gibi, kara çarşafli iki karısını arkasına takmış Beyoğlu'na çıkarmış, dondurma yediriyor... Bu kızla evlenip, onunla hayatının sonuna kadar mutlu olmaya kesin kararlı mısın bakalım?"

"Kararlıyım efendim," dedim. Cevabımı bir şakayla süsleyememem, eski bakanda gözümünden kaçmayan bir hayal kırıklığı yaratmıştı.

"Nişan hiç bozulmaz. Demek ki, bu kızın adı hayatının sonuna kadar seninle anılacak. İyi düşündün mü?"

Kalabalık, şimdiden bir daire çizerek etrafımızda toplanıyordu.

"Düşündüm."

"Sizi hemen nişanlayayım da, yemeğimizi yiyelim. Geç bakalım şöyle..."

Benden hoşlanmadığını hissetmek keyfimi kaçırmamıştı hiç. Bakan, çevremizde toplanan davetliler kalabalığına önce bir askerlik hatırasını anlattı. Bundan, Türkiye'nin ve kendisinin kırk yıl önce çok yoksul olduğu sonucu çıkıyordu, sonra aynı günlerde kendisinin rahmetli eşiyle nasıl törensiz ve gürültüsüz patırtısız nişanlandıklarını içtenlikle hikâye ediverdi. Sibel'i ve ailesini herkese övdü. Anlattıklarında fazla bir mizah yoktu; ama ellerinde tepsi, uzaktan bakan garsonlar dahil, herkes onu son derece eğlenceli bir hikâye anlatıyormuş gibi gülümseyerek, hatta mutlulukla dinliyordu. Sibel'in çok sevdiği ve kendisine aşırı derecede hayran olan on yaşındaki tavşan dişli sevimli Hülya, burada sergilediğim yüzükleri gümüş bir tepsi içinde getirince, bir an sessizlik oldu. Sibel ile ben heyecandan, bakan da şaşkınlıktan yüzük takılacak elleri ve parmakları birbirine karıştırdık ve işin içinden çıkamadık. Gülmeye zaten hazır davetlilerden bazıları "O parmak değil, öteki el," diye bağırırken bir öğrenci kalabalığının mutluluk uğultusu yükselmeye başlamıştı ki, yüzükler sonunda yerlerini buldu; bakan da onları bağlayan kurdeleyi kesti ve bir anda havalanıveren bir güvercin sürüsünün çıkaracağı gürültüye benzer bir alkış koptu. Hayatım boyunca tanıdığım onca kişinin sevinçle gülümseyerek bizleri alkışlaması, buna kendimi hazırlamış olmama rağmen beni çocukça heyecanlandırdı. Ama kalbimi hızla attıran bu değildi.

Kalabalık içinde, arkalarda bir yerde, annesiyle babasının arasında Füsun'u görmüştüm. Yoğun bir sevinç içime yayıldı. Sibel'i yanaklarından öperken, hemen iki yanımıza gelip bizi öpen annemle, babamla, ağabeyimle kucaklaşırken, coşkumun nedenini biliyor, ama onu yalnız kalabalıktan değil, kendimden de gizleyebileceğimi zannediyordum. Masamız dans pistinin hemen yanındaydı. Yemeğe oturmadan önce, Füsun'un en arkada, Satsatçılarının yanındaki masada anne babasıyla oturduğunu gördüm.

"İkiniz de çok mutlusunuz," dedi ağabeyimin karısı Berrin.

"Ama çok yorulduk..." dedi Sibel. "Nişan böyleyse, kim bilir düğün nasıl yorucu olacak..."

"O gün de çok mutlu olacaksınız," dedi Berrin.

"Mutluluk nedir sence Berrin?" diye sordum.

"Ooo, ne konular açıyorsun," dedi Berrin ve bir an kendi mutluluğunu düşünüyormuş gibi yaptı, ama o ânın şakası bile kendisini huzursuz ettiği için mahcubiyetle gülümsedi. Yemeğe kavuşmuş cıvılcıvılcı kalabalığın neşeli sesleri, bağrıışmaları, çatal bıçak gürültüleri ve orkestranın nağmeleri arasında, ikimiz de aynı anda ağabeyimin güçlü ve cırlak sesiyle birisine bir şey anlattığını işitmiştik.

"Aile, çocuklar, kalabalık," dedi Berrin. "Mutlu olmasan bile, hatta en kötü gününde bile (bir an ağabeyimi işaret etti gözleriyle) mutluymuş gibi yaşıyorsun. Bütün sıkıntılar bu aile havası içerisinde eriyip, dağılıp gidiyor. Siz de çocuk yapın hemen. Çok çocuk yapın, köylüler gibi."

"Nedir o?" dedi ağabeyim. "Ne dedikodu yapıyorsunuz bakalım?"

"Çocuk yapın, diyorum onlara," dedi Berrin. "Kaç tane yap-sınlar?"

Kimse bakmıyordu, yarım kadeh rakıyı bir anda diktim.

Az sonra, Berrin kulağıma eğildi: "Masanın ucunda oturan o adam ile hoş kız kim?"

"Sibel'in liseden ve Fransa'dan en iyi arkadaşı Nurcihan. Sibel onu benim arkadaşım Mehmet ile mahsus yan yana oturttu. Aralarını yapmak istiyor."

"Şu ana kadar fazla bir ilerleme yok!" dedi Berrin.

Sibel'in hayranlık ile şefkat arası bir duyguyla Nurcihan'a bağlı olduğunu, birlikte Paris'te okurlarken Nurcihan'ın Fransız erkekleriyle aşklar yaşadığını, bu erkeklerle cesaretle seviştiğini (Sibel'in bana imrenerek anlattığı hikâyelerdi bunlar), İstanbul'daki zengin ailesinden gizlice de olsa onlarla aynı evlere taşındığını, ama bu maceraların sonuncusunda fazla üzülüp yorulunca ve Sibel'den de etkilendiği için İstanbul'a dönmek istediğini anlattım Berrin'e. "Ama bunun için tabii değer vereceği, kendi düzeyinde, Fransa'daki geçmişini, eski sevgililerini dert etmeyecek birisiyle tanışıp ona âşık olması gerekiyor," diye ekledim.

"Vallahi henüz böyle bir aşk başlangıcı hiç gözükmüyor," diye fısıldadı Berrin gülümseyerek. "Mehmet'in ailesi ne iş yapıyor?"

"Zenginler. Babası meşhur apartman müteahhiti."

Berrin'in sol kaşı züppece bir şüpheyle yukarı kalkınca, Robert Kolej'den Mehmet'in çok güvenilir bir arkadaşım ve doğru dürüst bir insan olduğunu, evet, ailesinin çok dindar ve muhafazakâr olmasına rağmen görücü usulüyle evlenmeye, hatta başörtülü annesinin kendisine İstanbullu ve okumuş da olsa, bir kız bulmasına yıllarca karşı çıktığını ve kendi tanışıp arkadaşlık edeceği kızlardan biriyle evlenmek istediğini anlattım. "Ama şimdilik, kendi bulduğu modern kızların hiçbirisiyle olmadı bir türlü."

"Olmaz tabii," dedi Berrin çokbilmiş bir havayla.

"Niye olmaz?"

"Baksana haline, tipine..." dedi Berrin. "Onun gibi Anadolu'nun bağrından gelmiş biriyle... kızlar görücü usulüyle evlenmek ister. Fazla gezer tozar, ileri giderlerse, adamın gizli gizli kendilerini 'orospu' bulmasından korkarlar."

"Mehmet o kafada biri değil."

"Ama geldiği yer, ailesi, tipi öyle. Akıllı kızlar adamın düşüncelerine değil, ailesine, haline bakarlar, öyle değil mi?"

"Evet, haklısın," dedim. "Mehmet'ten ürken, onun bütün ciddiyetine rağmen onunla yakınlaşmak istemeyen aynı akıllı kızlar, adlarını vermeyeyim şimdi, başka erkeklerle, adamın evlenme niyetinden o kadar emin olmasalar bile, çok daha rahat davranıp işleri ileri götürebiliyorlar."

“Ben demedim mi sana!” dedi Berrin gururla. “Evlenmeden önce fazla yakınlaştılar diye, yıllar sonra karılarını aşığılayan ne erkekler var bu ülkede. Sana bir şey daha söyleyeyim: Arkadaşın Mehmet, bir türlü yaklaşımadığı o kızlardan hiçbirine de âşık olmamış aslında. Olsaydı, kızlar da bunu anlar, ona başka türlü davranırlardı. Tabii yatarlardı demiyorum, ama evlenebilecek kadar yaklaşırlardı ona.”

“Ama Mehmet de o kızlar kendisine yaklaşımadıkları, muhafazakâr ve korkak oldukları için onlara âşık olamıyordu bir türlü. Yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan gibi...”

“Bu doğru değil,” dedi Berrin. “Âşık olmak için yatmak, cinsellik, bunlar gerekmiyor. Aşk, Leyla ile Mecnun’dur.”

“Hmmmm...” gibi bir ses çıkardım.

“Ne oluyor, bize de anlatın lütfen,” dedi masanın öbür ucundan ağabeyim. “Kim kiminle yatıyormuş?”

Berrin, kocasına “çocuklar var!” anlamında bir bakış atıp kulağıma fısıldadı: “O yüzden asıl, senin bu kuzu görünüşlü Mehmet’in niye ciddi niyetlerle tanışıp yakınlaşmak istediği kızların hiçbirine âşık olamadığını anlamak lazım,” dedi.

Zekâsına saygı duyduğum Berrin’e, bir an Mehmet’in iflah olmaz bir randevuevi kuşu olduğunu söylemek istedim. Mehmet’in Sıraselviler’de, Cihangir, Bebek ve Nişantaşı’ndaki dört beş özel evde, sürekli ziyaret ettiği “kızları” vardı. Bir yandan işyerinde tanıştığı, yirmi küsur yaşlarındaki lise mezunu bakire kızlarla hiçbir zaman gerçekleşmeyen yoğun duygusal ilişkiler kurmaya çalışırken, bir yandan da her gece, bu lüks evlerde, Batılı film artistlerini taklit eden kızlarla sabahlara kadar vahşi geceler geçirir, çok içtiği zamanlarda kızlara para yetiştiremediğini ya da yorgunluktan kafasını toparlayamadığını ağzından geçirir, ama gece yarısı bir davetten çıktığımızda, eli tespihli babası, başörtülü annesi ve kız kardeşleriyle oturup ramazanda herkesle birlikte oruç tuttuğu evine gideceğine, bizlerden ayrılıp Cihangir’e ya da Bebek’e lüks randevuevlerinden birine giderdi.

“Çok içiyorsun bu akşam,” dedi Berrin. “İçme o kadar. Çok kalabalık var, bütün gözler üzerinizde...”

“Peki,” dedim ve ona gülümseyerek kadehimi kaldırdım.

“Bir Osman’ın şu sorumlu haline bak,” dedi Berrin, “bir de

şu senin yaramaz haline... İki kardeş nasıl da bu kadar farklı olabildiniz?”

“Hiç de öyle değil,” dedim. “Çok benzeşiriz. Ayrıca bundan sonra, ben Osman’dan da daha sorumlu ve ciddi olacağım.”

“Aslında ciddiyeti ben de hiç sevmem,” diye başlamıştı Berrin... “Dinlemiyorsun sen beni,” dedi çok sonra.

“Ne? Dinliyorum.”

“Ne dedim, söyle bakalım o zaman!”

“Dedin ki, ‘Aşk eski masallardaki gibi olmalı. Leyla ile Mecnun gibi,’ dedin.”

“Yok, dinlememişsin,” dedi Berrin gülümseyerek. Ama yüzünde, halimden endişelenen bir ifade de vardı. Benim durumumu fark etti mi diye Sibel’e döndü. Ama Sibel, Mehmet ile Nurcihan’a bir şeyler anlatıyordu.

Kafamın bir kısmının sürekli olarak Füsün’a takılmış olduğunu, Berrin ile konuşurken sırtım yönünde, arkalarda bir yerde Füsün’un oturduğunu içimde hep hissettiğimi, hep onu düşündüğümü, yalnız okurlardan değil, kendimden de utançla saklamaya çalıştım, ama yeter! Zaten görüyorsunuz, başaramadım. Bari bundan sonra okura dürüst olayım.

Bir bahaneyle masadan kalktım. Füsün’u şöyle bir görmek istiyordum. Bahaneyi hatırlamıyorum. Arkalara doğru bir baktım, ama Füsün’u göremedim. Çok kalabalıktı, herkes her zaman olduğu gibi, aynı anda bağıra bağıra konuşuyordu. Masalar arasında saklambaç oynayan çocuklar da çığlıklar atıyordu. Müzik, çatal-bıçak-tabak gürültüsü de bunlara eklenmiş, bir büyük uğultu olmuştu. Bu mahşeri uğultunun içinde, Füsün’u görme umuduyla arkalara doğru yürüyordum.

“Kemalciğim, çok tebrik ediyorum,” dedi bir ses. “Göbek dansı da olacak, değil mi?”

Zaimlerin masasında oturan Snob Selim’di bu, çok eğlenceli bir şaka yapmış gibi güldüm.

“Çok güzel bir seçim yaptınız Kemal Bey,” dedi iyimser bir teyze. “Siz beni hatırlamazsınız. Ben annenizin...”

Ama annemle nereden tanıştıklarını söyleyemeden, eli tepsili bir garson beni iterek aramıza girdi. Doğruduğumda kadın uzakta kalmıştı.

“Bakayım nişan yüzüğüne!” dedi bir çocuk, elime sertçe sarıldı.

“Bırak, ne ayıp!” dedi çocuğun şişman annesi kolunu sertçe çekerek. Çocuğa tokat atacakmış gibi bir hamle etti, ama velet tecrübeliydi, gülümseyerek bir hamlede annesinin tokadından uzaklaştı. “Gel otur buraya!” diye bağırdı annesi. “Kusura bakmayın... Tebrik ediyoruz.”

Hiç tanımadığım orta yaşlı bir kadın kıpkırmızı olmuş bir yüzle kahkahalar atarken, benimle göz göze gelince ciddileşti. Kocasını kendisini tanıttı: Sibel’in akrabasıydı, ama askerliğimizi Amasya’da birlikte yapmıştık. Masalarına oturur muydum? Füsun’u görürüm diye arka masalara doğru bütün dikkatimle baktım, ama onu göremiyordum. Sırta kadem basmıştı. Bir acı hissettim. Daha önceden hiç tanımadığım bir mutsuzluk bütün gövdeme yayılıyordu.

“Birini mi arıyorsunuz?”

“Nişanlım bekliyor, ama sizinle bir kadeh içeyim...”

Çok sevindiler, hemen sandalyeler sıkıştırıldı, çekildi. Yok tabak çatal istemiyordum, biraz daha rakı.

“Kemalciğim, Erçetin Paşa ile tanışmış mıydın?”

“Aaa, evet,” dedim. Aslında hatırlayamamıştım.

“Ben Sibel’in babasının teyze kızının kocasıyım, delikanlı!” dedi paşa alçakgönüllülükle. “Tebrik ederim.”

“Kusura bakmayın paşam, sivil giyinmişsiniz, çıkaramadım. Sibel sizden çok saygıyla söz eder.”

Aslında Sibel, yıllar önce uzak bir kuzininin, Heybeliada’da yazlığa gittiğinde, yakışıklı bir deniz subayına kapıldığını anlatmış; ben de amiralin, her zengin ailede devletle ilişkiler, askerlik tecilleri ve diğer torpil ilişkileri için gerekli olduğu için iyi davranılan önemli askerlerden biri olduğunu düşünerek, hikâyeyi dikkatle dinlememiştim. Şimdi tuhaf bir alttan alma, hoşla gitme içgüdüleriyle ona, “Paşam, ordu yönetime ne zaman el koyacak, komünistlerle irtica, iki yandan ülkeyi felakete sürüklüyor...” gibi bir şeyler demek istiyordum, ama bütün sarhoşluğuma rağmen böyle dersem, beni saygısız ve sarhoş bulacaklarını hissediyordum. Bir an içgüdüyle, bir rüyadaymışım gibi ayağa kalktım ve uzakta Füsun’u gördüm.

“Efendim, ben kalkayım!” dedim masadakilere.

Çok içtiğim zamanlarda olduğu gibi, kendimi kendi hayaletim gibi hissederek yürüdüm.

Fusun arkadaki masasına geçip oturmuştu. Askılı bir elbise giymişti. Omuzları çıplak ve sağlıklıydı. Saçlarını yaptırmıştı. Çok güzeldi. Sırf onu uzaktan olsun biraz görmek bile, içimi mutluluk ve heyecanla dolduruyordu.

Beni görmemiş gibi yapıyordu. Aramızdaki yedi masanın dördüncüsüne, huzursuz Pamuk ailesi yerleşmişti. O tarafa sokuldum ve bir ara babamla da iş yapmış Aydın ve Gündüz Pamuk kardeşlerle bir iki laf ettik. Aklım Fusun’un masasındaydı, yanlarındaki masada Satsatçıların oturduğunu, genç ve iddialı memur Kenan’ın herkes gibi gözlerini Fusun’dan alamadığını ve onunla ahbablık ettiğini fark etmiştim hemen.

Bir zamanlar zengin olup da servetlerini beceriksizce kaybeden pek çok aile gibi Pamuklar da içlerine çekilmişlerdi, yeni zenginler karşısında huzursuzluğa kapılıyorlardı. Güzel annesi, babası, ağabeyi, amcası ve kuzenleriyle oturan, durmadan sigara içen yirmi üç yaşındaki Orhan’da, sinirli ve sabırsız olmasından ve alaycılıkla gülümsemeye çalışmasından başka kayda değer bir şey göremedim.

Pamukların sıkıcı masasından kalkıp doğrudan Fusun’a yürüdüm. Beni görmezlikten gelemeyeceğini, aşkla kendisine yaklaştığımı, pervasızlığımı fark edince yüzünde beliren mutluluğu nasıl anlatmalı? Bir anda kıpkırmızı kesildi ve koyu pembe renk tenine harika bir canlılık geldi. Nesibe Hala’nın bakışlarından Fusun’un ona her şeyi anlattığını hissettim. Önce annesinin kuru elini, sonra her şeyden habersiz gözükken babasının kızı gibi uzun parmaklı, ince bilekli güzel elini sıktım. Sıra güzelime gelince, elini tuttuktan sonra eğilip iki yanağından öptüm ve boynunun, kulaklarının altındaki duyarlı noktaların mutluluk ve haz anılarını, içimde istekle hissettim. İçimde tekrarlanan “niye geldin?” sorusu, “iyi ki geldin!” şeklini almıştı hemen. Gözlerinin çevresine çok ince bir sürme çekmiş, pembemsi bir dudak boyası sürmüştü. Bunlar da onu tıpkı sürdüğü koku gibi hoş bir şekilde yabancılaştırmış ve daha da kadınsılaştırmıştı. Gözlerinin içindeki kırmızılıktan, göz altlarındaki çocuksu

şıklıkten, benden ayrıldıktan sonra akşamüstü evinde ağladığı sonucunu çıkarıyordum ki, yüzüne kendine güvenen kararlı bir hanımefendi ifadesi geldi.

“Kemal Bey, Sibel Hanım’ı tanırım, çok yerinde bir karar...” dedi cesaretle. “Çok tebrik ediyorum sizi.”

“Aah, teşekkür ederim.”

“Kemal Bey,” dedi aynı anda annesi. “Kim bilir ne kadar çok işiniz arasında her şeyi bırakıp kızıma matematik çalıştırdınız ya, Allah razı olsun sizden!”

“Sınavı yarın değil mi?” dedim. “Bu gece erkenden evine dönse daha iyi olur.”

“Tabii ki artık onun üzerinde çok hakkınız var,” dedi annesi. “Ama sizinle çalışırken çok üzüntüler çekti. İzin verin de bir akşam eğlensin.”

Bir öğretmen şefkatiyle Füsun’a gülümsedim. Kalabalığın ve müziğin uğultusundan –bir rüyadaki gibi– sanki kimse bizi duymuyordu. Füsun’un annesine yönelik bakışlarında, bazan Merhamet Apartmanı’nda beraberken beliren öfkeyi gördüm ve yarısı gözüken güzelim göğüslerine, harika omuzlarına, çocuksu kollarına son bir bakış attım. Geri dönerken mutluluğun sahile vuran dev bir dalga gibi ağır çekimle içimde büyüdüğünü, bütün geleceğime bir zafer duygusuyla vurmak üzere olduğunu derinden hissettim.

Gümüş Yapraklar, “It’s Now or Never”ın uyarlaması olan “Boğaz’da Bir Akşam”ı çalışıyordu. Katıksız mutluluğun bu dünyada ancak bir başkasına sarılarak ve “şimdi” elde edileceğine kesinlikle inanmasaydım, “hayatımın en mutlu ânı” olarak işte bu ânı göstermek isterdim. Çünkü annesinin sözlerinden ve Füsun’un öfkeli ve kırık bakışlarından ilişkimizi bitiremeyeceği, annesinin bile, bazı beklentilerle şimdiden buna razı olduğu sonucunu çıkarmıştım. Büyük dikkat ve ihtimamla davranır ve onu ne kadar çok sevdiğimi ona hissettirebilirim, hayatım boyunca Füsun’un benden kopamayacağını anlamıştım! Allah’ın, bazı özel kullarına, babamlara, amcamlara ancak elli yaşlarında ve büyük eziyetlerden sonra birazcık bağışladığı ahlakdışı erkek mutluluğunu; yani bir yandan eğitimi, kültürü uygun, akli başında ve güzel bir kadınla mutlu bir aile hayatını bütün zevkleriyle

paylaşırken, diğer yandan güzel, çekici ve vahşi bir kızla gizli ve derin bir aşk ilişkisini yaşayabilme talihini, bana daha otuz yaşındayken ve çok da bir acı çekmeden neredeyse karşılıksız olarak bağışladığı anlamına geliyordu bu. Hiç de dindar olmama rağmen, o an Hilton'un bahçesine yerleşmiş neşeli nişan kalabalığı, renkli lambalar ve çınar ağaçları arasından gözüken Boğaz'ın ışıkları ve arkadaki lacivert gök, Allah'tan gelen bir mutluluk kartpostalı olarak hafızama hiç çıkmamacasına kazındı.

"Neredeydin?" dedi Sibel. Beni aramaya çıkmıştı. "Merak ettim. Berrin içkiyi biraz kaçırdığını söyledi, iyi misin canım?"

"Evet, biraz çok kaçtı, ama şimdi çok iyiyim canım. Tek derdim aşırı mutluluk."

"Ben de çok mutluyum, ama bir derdimiz var."

"Ne?"

"Nurcihan ile Mehmet olmuyor."

"Olmuyorsa olmuyor. Biz çok mutluyuz."

"Hayır, hayır, ikisi de istiyor bunu. Birbirlerine biraz ısınsalar, hemen evleneceklerine bile eminim. Ama tutulup kaldılar... Ve fırsat kaçacak diye korkuyorum."

Uzaktan Mehmet'e baktım. Nurcihan'a bir türlü sokulamıyor ve beceriksizliğinin farkına vardıkça kendine kızıp, kahrolup daha da tutuklaşıyordu. Bir kenarda üzeri boş tabak kuleleriyle dolu küçük bir servis masası vardı.

"Şuraya biraz oturup baş başa konuşalım," dedim. "Belki de Mehmet için artık çok geç kaldık... Belki de artık onun doğru dürüst güzel bir kızla evlenmesine imkân yok!"

"Niye?"

Masaya oturduk. Gözlerini merak ve korkuyla kocaman açan Sibel'e, Mehmet'in mutluluğu parfüm kokulu, kırmızı lambalı odalardan başka bir yerde bulamayacağını söyledim. Hemen gelen garsondan rakı istedim.

"Sen çok iyi biliyorsun o evleri!" dedi Sibel. "Beni tanımadan önce gider miydin sen de onunla?"

"Ben seni çok seviyorum," dedim, elimi elinin üzerine koyarak ve bir an bakışı nişan yüzüklü ellerimize takılan garsona aldırmadan. "Ama Mehmet, iyi herhangi bir kızla artık derin bir aşk yaşayamayacağını hissediyor olmalı. Bundan telaşlı."

“Ah çok yazık!” dedi Sibel. “Ondan korkan kızlar yüzünden...”

“O da korkutmasaydı kızları... Kızlar haklı... Yattığı adam kızla evlenmezse? Adı çıkar, ortada kalırsa kız ne yapacak?”

“İnsan bunu anlar,” dedi Sibel dikkatle.

“Neyi anlar?”

“Bir erkeğe güvenilip güvenilmeyeceğini.”

“O kadar kolay değildir anlamak. Pek çok kız bu konuda karar veremediği için kahroluyor. Ya da sevişiyor, ama korkudan zevk bile alamadan... Hiçbir şeyi kafaya takmayan gözüpekler var mı, bilmiyorum. Mehmet de Avrupa’daki cinsel özgürlük hikâyelerini ağzı sulanarak dinlemiş olmasaydı, modernlik, uygarlık diye evlenmeden önce kızla sevişmeyi büyük ihtimal kafasına hiç takmayacaktı. O zaman da, kendisine âşık olan doğru düzgün bir kızla çok mutlu bir evliliği olurdu herhalde. Şimdiyse bak, Nurcihan’ın yanında kıvranıp duruyor...”

“Nurcihan’ın Avrupa’da erkeklerle yattığını biliyor... Bu onu hem çekiyor hem de korkutuyor...” dedi Sibel. “Yardım edelim ona.”

Gümüş Yapraklar, kendi besteleri olan “Mutluluk”u çalışıyordu. Müziğin duygusalılığı içime işledi. Fusun’a olan aşkıma kanımda acıyla ve mutlulukla hissettim ve Sibel’e, yüz yıl sonra Türkiye’nin de herhalde modern olacağını, o zaman bekâret endişelerinden ve ne derler korkularından kurtulup herkesin cennette vaat edildiği gibi sevişip mutlu olacağını, ama o güne kadar daha çok insanın nice aşk ve cinsellik acıları çekerek kıvranacağını, babacan bir tavırla anlattım.

“Hayır, hayır,” dedi iyi yürekli, güzel nişanlım elimi tutarak. “Tıpkı bizim *bugün* mutlu olduğumuz gibi, onlar da yakında çok mutlu olacaklar. Çünkü biz Mehmet ile Nurcihan’ı mutlaka evlendireceğiz.”

“Tamam da ne yapmamız gerekiyor?”

“Yeni nişanlılar şimdiden bir köşeye çekilip dedikoduya mı başladılar?” Hiç tanımadığımız şişman bir beydi bu. “Ben de oturabilir miyim Kemal Bey?” Cevabımızı beklemeden kenardan sandalyeyi kapıp yanımıza yerleşiverdi. Kırk yaşlarındaydı, yakasına beyaz bir karanfil takmış, şekerli, baygınlık verici ağır bir kadın parfümü sürmüştü. “Gelin ile damat böyle bir kenara çekilip fısıldaşırsa, bütün düğünün keyfi kaçır.”

“Biz daha gelin ile damat değiliz,” dedim. “Yalnızca nişanlandık.”

“Ama herkes bu harika nişanın en gösterişli düğünden bile şatafatlı olduğunu söylüyor Kemal Bey. Düğün için Hilton’dan başka nereyi düşünüyorsunuz?”

“Affedersiniz, kiminle tanışıyorum?”

“Asıl siz beni affedin Kemal Bey, haklısınız. Biz yazarlar herkes bizi tanır zannederiz. Adım Süreyya Sabir. Siz beni *Akşam* gazetesine ‘Beyaz Karanfil’ adıyla yazdığım haberlerden tanıyor olabilirsiniz.”

“Aa, sizin sosyete dedikoduları haberlerinizi bütün İstanbul okur,” dedi Sibel. “Ben sizi kadın zannediyordum, modadan, kıyafetten çok iyi anlıyorsunuz.”

“Kim davet etti sizi?” diye aynı anda gafletle sordum ben.

“Çok teşekkür ederim Sibel Hanım. Ama ince ruhlu erkeklerin de modadan anlayacağı Avrupa’da bilinir. Kemal Bey, Türk Basın Kanunu’na göre, bu gördüğünüz basın kartını yetkiliye gösterme şartıyla, biz gazetecilerin umuma açık toplantılara katılma hakkımız vardır. Davetiye basılan her toplantı da, yönetmeliklere göre, ‘kamuya açık’ addedilir. Ama buna rağmen yıllardır bir kere bile davet edilmediğim bir geceye gitmedim ben. Beni bu güzel geceye çağıran ise, anneniz hanımefendiden başkası değildir. Sosyete dedikodusu dediğiniz şeyi, yani cemiyet haberlerini, modern bir insan olarak anneniz önemser ve beni davetlerine sık sık çağırır. Aramızda öylesine bir güven vardır ki, gitme fırsatını bulamadığım bazı davetlerdeki haberleri annenizden telefonla dinler, olduğu gibi yazarım. Çünkü hanımefendi, tıpkı sizin gibi her şeye dikkat eder ve asla yanlış bilgi vermez. Benim yazdığım cemiyet haberlerinde tek bir yanlış yoktur ve olamaz Kemal Bey.”

“Siz Kemal’i yanlış anladınız...” gibi bir şeyler mırıldanıyordu Sibel.

“Daha demin, bazı kötü niyetli kişiler, ‘İstanbul’daki bütün kaçak viskiler ve şampanyalar burada,’ diyorlardı... Ülkemiz döviz sıkıntısı içinde, fabrikalarımızı çalıştıracak, mazot alacak dövizimiz yok! Bazıları, kıskançlık ve servet düşmanlığıyla ‘kaçak içkiler nereden’ diye bunu gazetelerine yazıp bu güzel geceye

leke sürmek isteyebilirler, Kemal Bey. Onlara da bana yaptığınız gibi kötü davranırsanız, inanın daha da kötü yazarlar... Hayır, ben sizi asla üzmem. Ben bu tatsız sözünüzü hemen sonsuza kadar unutacağım. Çünkü Türk basını hürdür. Ama siz de bir soruma lütfen samimiyetle cevap vereceksiniz.”

“Tabii Süreyya Bey, buyurun.”

“Az önce ikiniz, iki yeni nişanlı çok tatlı, çok ciddi bir konuya öyle bir kaptırmıştınız ki kendinizi... Çok merak ettim. Ne konuşuyordunuz?”

“Konuklar acaba yemeklerden memnunlar mı diye dertleniyorduk,” dedim.

“Sibel Hanım, size iyi bir haberim var,” dedi Beyaz Karanfil neşeyle. “Müstakbel kocanız yalan kıvırmayı hiç beceremiyor!”

“Kemal çok iyi kalplidir,” dedi Sibel. “Bahsettiğimiz konuyu: Şu kalabalık içerisinde kim bilir kaç kişinin, kim bilir hangi aşk ve evlilik, hatta seks derdinden mustarip olduğunu konuşuyorduk.”

“Aaa, evet,” dedi dedikodu yazarı. Yeni yeni yayılan ve bir fetiş niteliği edinen “seks” kelimesi kullanılmıştı, skandal sayılabilecek bir büyük itirafla karşılaşmış pozu mu takınsın, yoksa insani acıların derinliğinden anladığını mı gösterecek, karar veremediği için bir an sustu. “Sizler tabii, bu acıların ötesine geçmiş modern, mutlu ve yeni insanlarsınız,” dedi sonra. Bunu alaycılıkla değil, zor durumlarda, karşısındakini yağlamanın en iyi çare olduğunu tecrübeyle bilen birinin rahatlığıyla söylemişti. Geri kalan kalabalık için dertleniyormuş havasıyla, düğün kalabalığı içerisinde kimin kızının kimin oğluna umutsuzca âşık olduğunu, hangi kızın “fazla serbest” olduğu için iyi aileler tarafından dışlanırken bütün erkeklerin ağzını sulandırıldığını, hangi annenin kızını hangi zenginin çapkın oğluna vermeyi umduğunu, hangi ailenin sünepe oğlunun bir başkasıyla sözlü olmasına rağmen kime âşık olduğunu anlatmaya başladı. Sibel gibi ben de eğlenerek dinliyordum, bunu gören Beyaz Karanfil de coşarak anlatıyordu. Dans başladığı sırada bütün bu “rezaletlerin” bir bir ortaya çıkacağını söylüyordu ki, annem geldi ve çok ayıp ettiğimizi, bütün misafirler bize bakarken, ayrı bir masada, baş başa dedikodu etmemizin çok yanlış olduğunu söyleyip bizi masamıza yolladı.

Masaya, Berrin'in yanına oturur oturmaz, tıpkı fişe takılmış elektrikli bir alet gibi, Füsün'un hayali içimde gene bütün gücüyle ışımaya başladı. Ama bu sefer hayalin ışınları huzursuzluk değil, mutluluk saçıyor ve yalnız geceyi değil, bütün geleceğimi de aydınlatıyordu. Mutluluklarının asıl kaynağı gizli sevgilileri olan, ama karıları ve aileleri sayesinde mutluymuşlar gibi davranan erkekler gibi yapmaya başladığımı, Sibel sayesinde çok mutluymuşum gibi davrandığımı kısa bir an açıkça hissettim.

Dedikodu yazarıyla biraz konuştuktan sonra, annem masamıza uğradı. "Aman, bu gazetecilere dikkat edin," dedi. "Her türlü yalanı yazar, kötülük ederler. Sonra da tehditle babandan daha fazla reklam isterler. Şimdi de kalkın dansı açın bakalım. Herkes sizi bekliyor." Sibel'e döndü. "Orkestra dans için başlıyor. Ah ne kadar tatlısın, ne güzelsin sen."

Gümüş Yapraklar'ın çaldığı tango eşliğinde Sibel ile dans ettik. Bütün davetlilerin tek bir göz olup sessizce bizi seyretmesi, mutluluğumuza yapay bir derinlik veriyordu. Sibel kolunu omzuma sarılır gibi koymuş, başını göğsüme sanki bir diskoteğin kuytu bir yerinde yalnızmışız gibi iyice yakınlaştırmış, arada bir gülümseyerek bana bir şey söylüyor, biraz döndükten sonra ben onun omzunun üzerinden işaret ettiği şeye, mesela elinde dolu tepsiyle durup gülümseyerek mutluluğumuzu seyreden bir garsonun bakışına, annesinin birkaç damla gözyaşı döküşüne, saçlarını kuş yuvası şeklinde yaptırmış bir kadının görünüşüne, bizim yokluğumuzda Nurcihan ile Mehmet'in birbirlerine sırtlarını iyice dönüşüne ve eski savaş zenginlerinden (Birinci Dünya Savaşı) doksanlık bir beyefendinin beraberinde getirdiği kaytan kravatlı uşağının yardımıyla yemeğini yiyişine bir göz atıyor, ama arkalara, Füsün'un oturduğu yere doğru hiç bakmıyordum. Sibel omzunun üzerinden gördüklerini, "Şuna bak, filancanın hali nasıl," diye bana neşeyle hiç durmadan anlatırken, Füsün bizi görmese daha iyi olurdu.

Derken bir alkış koptu, çok sürmedi, hiçbir şey olmamış gibi dansa devam ettik. Daha sonra başka çiftler de dansa kalkmaya başlayınca masamıza döndük.

"Çok iyiydiniz, çok yakışıyordunuz birbirinize," dedi Berrin. O sırada dans edenler arasında Füsün daha yoktu sanırım. Nur-

cihan ile Mehmet arasında hiçbir gelişme olmaması Sibel'i o kadar dertlendiriyordu ki, benim Mehmet ile konuşmamı istedi. "Söyle ona Nurcihan'a asılsın biraz," dedi, ama ben bir şey yapmadım. Berrin de konuya fısıldayarak karıştı ve zorla güzellik olamayacağına, oturduğu yerden dikkatle izlediğini, yalnız Mehmet'in değil, ikisinin de pek mağrur, pek çıtkırıldım gözüksüklerini, birbirlerinden hoşlanmamışlarsa ısrar edilemeyeceğini söyledi. "Hayır, düğünlerin bir sihri vardır," dedi Sibel. "Pek çok kişi evleneceği kişiyle düğünde tanışır. Yalnız kızlar değil, oğlanlar da düğünlerde havaya girer. Ama yardım etmek gerekir..." "Ne konuşuyorsunuz? Bana da söyleyin," diyen ağabeyim de tartışmaya katıldı ve görücü usulünün bittiğini, ama Avrupa'da olduğu gibi çiftlerin birbirleriyle tanışacağı ortamlar Türkiye'de yeterince olmadığı için, iyi niyetli çöpçatanlara bugün daha da çok iş düştüğünü ders verir gibi anlattı ve bir an sanki konunun onlar yüzünden açıldığını unutup Nurcihan'a döndü. "Siz görücü usulüyle evlenmezsiniz mesela, değil mi?" diye sordu ona.

"Erkek hoş ise, nasıl bulduğunuz hiç önemli değildir Osman Bey," dedi Nurcihan kıkırdarak.

Hepimiz çok pervasız bir söz duymuş ve bu ancak şaka olabilir gibi kahkahalar attık. Ama Mehmet kıpkırmızı kesildi ve gözlerini kaçırdı.

"Görüyor musun?" dedi Sibel daha sonra kulağıma. "Çocuğu ürküttü. Alay etti sanmıştır."

Ben dans edenlere hiç bakmıyordum. Ama müzemizin kuruluşu sırasında, yıllar sonra görüştüğüm Orhan Pamuk Bey, aşağı yukarı o dakikalarda Füsün'un iki kişiyle dans ettiğini söyledi bana. Füsün'un ilk dans ettiği kişiyi o tanımıyor, hatırlamıyordu; ama ben onun Satsat'tan Kenan olduğunu anladım. Füsün'u dansa kaldıran ikinci kişi ise, gururla söylediğine göre, Pamukların masasında az önce göz göze geldiğim Orhan Bey'in kendisiymiş. Kitabımızın yazarı, yirmi beş yıl sonra o danstan bana gözleri parlayarak söz etti. Orhan Bey'in, Füsün ile dans ederken hissettiği şeyleri kendi ağzından okumak isteyenler, lütfen "Mutluluk" başlıklı son bölüme baksınlar.

Orhan Bey yıllar sonra içtenlikle anlattığına emin olduğum o dansı ederken, bizim masadaki aşk, evlilik, görücü usulü ve "mo-

dern hayat” hakkındaki çift anlamlı konuşmalara ve Nurcihan’ın kıkırdamalarına dayanamayan Mehmet, kalkıp bizi terk etti. Bir anda herkesin neşesi kaçtı.

“Ayıp ettik hepimiz,” dedi Sibel. “Kalbini kırdık çocuğun.”

“Bana bakarak söyleme,” dedi Nurcihan. “Ben sizden fazla bir şey yapmadım. Hepiniz içtiniz ve sürekli gülüşüyorsunuz. Mutlu olmayan Mehmet.”

“Kemal onu masaya geri getirirse iyi davranacak mısın Nurcihan?” dedi Sibel. “Onu çok mutlu edebileceğini biliyorum. Mehmet de seni eder. Ama ona iyi davranman lazım.”

Sibel’in, Mehmet ile kendisinin arasını yapmak istediğini herkesin önünde tutkuyla söylemesi, Nurcihan’ın hoşuna gitmişti. “Hemen evlenmemize gerek yok,” dedi. “Beni tanıdı. bir çift hoş laf edebilirdi.”

“Ediyor, ama senin gibi kişilik sahibi bir kızla zorlanıyor,” dedi Sibel ve sözünün devamını Nurcihan’ın kulağına gülerek fısıldadı.

“Bizde kızlarla oğlanlar niye flört etmeyi öğrenemez, biliyor musunuz çocuklar?” dedi ağabeyim. İctiği zamanlarda yüzüne gelen sevimli ifadeyi takındı. “Çünkü flört edecek bir yer bile yok. Flörtün kelimesi de tabii yok.”

“Senin lügatında flört,” dedi Berrin, “nişanlanmamızdan önce cumartesi öğleden sonraları beni sinemaya götürmek anlamına gelir... Beş dakika arada Fener’in maçının sonucunu öğrenmek için de portatif radyo getirirdin yanında.”

“Radyoyu aslında maçı dinlemek için değil, seni etkilemek için alırdım yanıma,” dedi ağabeyim. “İstanbul’a ilk transistörlü portatif radyoyu getirmiş olmakla övünürüm.”

Nurcihan da annesinin Türkiye’de ilk mikser kullanan kişi olmakla övündüğünü itiraf etti. Bakkallarda konserve kutularında domates suyunun satılmaya başlamasından yıllar önce, yani 1950’lerin sonunda, annesinin briç oynamaya gelen arkadaşlarına domates, kereviz, pancar, turp suları ikram ettiğini, ellerinde kristal bardaklar sebze suyu içen sosyete hanımlarını mutfğa buyur edip Türkiye’ye gelmiş ilk mikser makinesini göstermeyi alışkanlık edindiğini anlattı. Böylece o yıllardan kalma hoş bir müziğin eşliğinde, İstanbul burjuvazisinin önde gelenlerinin

tıraş makinelerini, et kesme bıçaklarını, elektrikli konserve açacaklarını ve daha birçok tuhaf ve korkutucu aleti Türkiye’de ilk defa kullanma hevesiyle, nasıl ellerini yüzlerini kanlar içinde bıraktıkları hatırlandı. Avrupa’dan heyecanla getirildikten ve çoğu bir kere kullanıldıktan sonra bozulan bütün o ses alma cihazlarının, sigortaları attıran saç kurutma makinelerinin, hizmetçi kızları korkutan elektrikli kahve değirmenlerinin, Türkiye’de yedek parçaları olmayan mayonez yapma makinelerinin, bir türlü kıyılıp atılamadıkları için evlerimizin tozlu köşelerinde yıllarca unutulup saklandıklarından söz ettik. Bu arada gülüşmeler arasında, hepimiz Siz Her Şeye Layıksınız Zaim’in, Nurcihan’ın yanımdaki Mehmet’in boş bıraktığı sandalyeye oturuverdiğini, vakit kaybetmeden sohbele candan bir neşeyle katıldığını, üç beş dakika sonra da Nurcihan’ın kulağına bir şeyler söyleyip onu kıkır kıkır güldürdüğünü gördük.

“Ne oldu senin Alman manken?” diye sordu Sibel Zaim’e. “Onu da mı hemen terk ettin?”

“Inge benim sevgilim değildi, Almanya’ya döndü,” dedi Zaim neşesini hiç kaybetmeden. “İş arkadaşıldık yalnızca, ona İstanbul gecelerini göstereyim diye bir ara akşamları çıkarıyordum.”

“Yalnızca arkadaşıldınız yani!” dedi Sibel. O yıllarda yeni yeni çiçeklenen magazin basınının çok tekrarlanan kalıp laflarından birini kullanarak.

“Bugün ben de sinemada gördüm kızı,” dedi Berrin. “Reklamlarda çıktı, gene çok tatlı gülüp içti gazozu.” Kocasına döndü. “Berberde elektrikler kesilince öğle vakti çıktım, Site’ye gittim, Sophia Loren’le Jean Gabin’i gördüm.” Zaim’e döndü. “Reklamları her yerde bütün büfelerde görüyorum, gazozu da yalnız çocuklar değil, herkes içiyor artık. Tebrikler...”

“İyi zamanladık,” dedi Zaim. “Talihliyiz de.”

Nurcihan’ın soru soran gözlerle baktığını gördüğüm ve Zaim’in bunu benden beklediğini hissettiğim için, arkadaşımın yeni çıkan Meltem gazozlarını üreten Şektaş şirketinin sahibi olduğunu, şehrin her yerinde görülen reklamlardaki sevimli Alman kızı Inge’yi de bize onun tanıştırdığını Nurcihan’a kısaca anlattım.

“Siz bizim meyveli gazozları deneme fırsatı bulabildiniz mi?” diye sordu Zaim ona.

“Tabii. Özellikle çileklisini çok beğendim,” dedi Nurcihan. “Bu kadar güzel bir şeyi yıllardır Fransızlar bile yapamıyor.”

“Siz Fransa’da mı yaşıyorsunuz?” diye sordu Zaim. Daha sonra hepimizi hafta sonu fabrikayı gezmeye, Boğaz gezisine ve Belgrad Ormanı’na pikniğe çağırdı. Bütün masa onunla Nurcihan’ı seyreliyordu. Kısa bir süre sonra da dansa kalktılar.

“Git Mehmet’i bul, Nurcihan’ı Zaim’in elinden kurtarsın,” dedi Sibel.

“Bakalım Nurcihan kurtarılmak istiyor mu?”

“Arkadaşımın, kızları yatağa atmaktan başka bir düşüncesi olmayan bu Kazanova bozuntusuna yem olmasını istemem.”

“Zaim çok iyi kalplidir, dürüsttür, kadınlara zaafı var yalnızca. Hem Nurcihan Fransa’da yaşadığı gibi burada da bir macera yaşayamaz mı? Evlenmek şart mı?”

“Fransız erkekleri evlenmeden yattı diye bir kadını aşılamazlar,” dedi Sibel. “Burada ise adı çıkar. Daha önemlisi, Mehmet’in kalbinin kırılmasını hiç istemiyorum.”

“Onu ben de istemiyorum. Ama bu dertlerle nişanımıza gölge düşsün de istemiyorum.”

“Çöpçatanlığın eğlenceli yanından zevk alamıyorsun,” dedi Sibel, “evlenirlerse Nurcihan ile Mehmet’in yıllarca bizim en iyi arkadaşlarımız olacağını düşün.”

“Mehmet’in, Nurcihan’ı bu gece Zaim’in elinden alabileceğini sanmıyorum. Partilerde, davetlerde öteki erkeklerle rekabet etmekten korkar o.”

“Sen onunla bir konuş, korkmasın. Ben, söz veriyorum, Nurcihan’ı ayarlayacağım. Git onu hemen getir ama.” Ayağa kalktığımı görünce, tatlılıkla gülümsedi. “Çok yakışıklısın,” dedi. “Başkalarına sakın takılma, çabuk gel ve beni dansa kaldır.”

Arada Füsün’u da görürüm diye düşünmüştüm. Yarı sarhoş ve tıkiş tikiş kalabalığın bağırırları ve kahkahaları arasında masa masa Mehmet’i ararken, pek çok kişinin elini sıkıyordum. Annemin, çocukluğum boyunca her çarşamba öğleden sonra bize gelen bezik arkadaşları, nasıl aralarında sözleşmiş gibi hep birlikte saçlarını aynı açık kumral rengine boyamışlarsa, üçü gene aralarında sözleşmiş gibi aynı anda kocalarıyla birlikte oturdukları masadan bana el sallayıp, bir çocuğu çağırır gibi

“Ke-maal,” diye seslendiler. On yıl sonra kendisinden ölçsüz bir rüşvet isteyen gümrük bakanına, üzerinde bir Antep manzarası olan koskocaman bir baklava kutusu içinde deste deste dolar ikram eden ve aralarındaki samimi konuşmayı, koltuk altına Gazo marka sargı beziyle tutturduğu ses kayıt aracına kaydedip kamuoyuna açıklayarak, gazetelere “bakan düşüren tüccar” sıfatıyla geçen babamın ithalatçı arkadaşı, beyaz smokini, altın kol düğmeleri, manikürlü tırnakları ve sıktığı elimden hiç çıkmayan parfüm kokusu ile hemen hatıralarıma karıştı. Bazı yüzleri tıpkı annemin özenle kesip yapıştırdığı fotoğraf albümlerindeki kimi yüzler gibi, hem fazla tanıdık ve yakın buluyordum hem de kimin nesi, hangisinin kocası ya da kız kardeşi olduğunu her zamanki gibi tuhaf bir huzursuzluk duygusuyla çıkaramıyordum.

“Kemalciğim,” dedi tam o sırada, orta yaşlı hoş bir kadın. “Altı yaşındayken bana evlenme teklif ettiğini hatırlıyor musun canım?” Ancak on sekiz yaşındaki harika kızını görünce kim olduğunu hatırladım. “Aa Meral Teyze kızınız aynen siz olmuş!” dedim annemin büyük teyzesinin bu en küçük kızına. Annesi, yarın güzel kızının üniversite giriş imtihanı olduğu için erken kalkacaklarını özür dileyerek söyleyince, bu hoş kadın ile benim ve benim ile güzel kızının arasındaki yaş farkının da tam on iki yıl olduğunu düşündüm ve kendiliğinden o yana doğru bir an boş bulunup baktım, ama dans pistinde ve arkadaki masalarda Füsun’u göremedim; çok kalabalıktı. O sırada benim yüzümü değil de, yalnızca elimi ve babamın gençlik arkadaşı sigortacı “Gemi Batıran Güven”i gösteren bir fotoğrafı, yıllar sonra Hilton’un düğün-davet fotoğraflarını eline geçiren ve çöp evine yığan bir koleksiyoncudan aldım. Üç saniye sonra çekilen fotoğrafta arkada gözüken bankacı beyefendinin de elini sıkacak ve onun Sibel’in babasının bir tanıdığı olduğunu öğrenirken, Londra’daki Harrods mağazasına her gidişimde (iki kere) bu bankacı beyefendiyi düşünceler içinde kendine koyu renk takım elbise seçerken gördüğümü şaşırarak hatırlayacaktım.

Yürüdükçe masalara oturup davetlilerle hatıra fotoğrafları çektiriyor; etrafta ne kadar çok saçlarını sarıya boyamış esmer kadın, ne kadar çok iddialı ve zengin erkek, birbirine benzeyen ne kadar çok kravat, saat, topuklu ayakkabı, bilezik olduğunu,

erkeklerin favorilerinin ve bıyıklarının neredeyse bir örnek olduğunu görüyor; bir yandan da bütün bu insanlarla bir tanışıklığım ve pek çok ortak hatıralarım olduğunu fark ediyor; önümdeki harika hayatı ve mimoza kokulu yaz gecesinin eşsiz güzelliğini mutlulukla hissediyordum. İki başarısız evlilikten ve kırk yaşından sonra kendini fakirlere, sakatlara, öksüz çocuklara, yardım derneklerinin baloları için bağış toplamaya veren (“Ne idealizmi canım, yüzde alıyormuş,” derdi annem) ve bu yüzden iki ayda bir babamı yazıhanesinde ziyaret eden Türkiye’nin çıkardığı ilk Avrupa güzeliyle yanaktan öpüştük. Aile içi bir iş tartışmasında armatör kocası gözünden vurulup öldürüldükten sonra, aile toplantılarına hep gözü yaşlı katılan dul hanımefendiyle akşamın güzelliğinden söz ettik. O günlerde Türkiye’nin en sevilen, en tuhaf ve en cesur köşe yazarı Celâl Salik’in (burada bir köşe yazısını sergiliyorum) yumuşacık elini içten bir saygıyla sıktım. Bir masada İstanbul’un ilk Müslüman zengin tüccarlarından merhum Cevdet Bey’in oğulları, kızı ve torunlarıyla oturup fotoğraf çektirdim. Sibel’in davetlilerinin oturduğu bir başka masada, o günlerde bütün Türkiye’nin izlediği ve çarşamba günü bitecek olan *Kaçak* dizisinin (Dr. Richard Kimble, işlemediği bir suçtan aranmakta, masumiyetini kanıtlayamadığı için hep kaçmakta, kaçmakta, kaçmaktadır!) sonucu üzerine herkesle birlikte ben de bahse girdim.

Sonunda Mehmet’i Robert Kolej’den bir başka sınıf arkadaşımız olan Tayfun ile birlikte kenardaki barın sandalyelerine keyifle tünemiş rakı içerken buldum.

“Ooo bütün damatlar burada...” dedi Tayfun benim de oturduğumu görünce. Yalnız birbirimizi görmenin sevinciyle değil, bu “damatlar” sözünün mutlu hatıraları sayesinde de üçümüzün de yüzünden özlem dolu birer gülümseme geçti. Lisenin son sınıfındayken, bir dönem öğle teneffüslerinde üçümüz, zengin babasının Tayfun’a okula gitsin diye verdiği Mercedes’iyle, Emirgân sırtlarındaki eski bir paşa konağına yerleşmiş aşırı lüks bir randevuevine gider, her seferinde aynı güzel ve tatlı kızlarla yataydık. Birkaç kere arabaya bindirip gezdirdiğimiz ve saklamak istediğimiz yoğun bir duygusallıkla bağlandığımız kızlar da, bizden akşamları yattıkları yaşlı tefecilerden ve sarhoş tüccarlardan

çok daha az para isterlerdi. Randevuevinin eski ve lüks bir fahişe olan sahibesi, bize her zaman Büyükada Büyük Kulüp'teki sosyete balosunda karşılaşmışız gibi çok kibar davranırdı. Ama akşamları, mini etekli kızlarının sigara içip *Fotoroman* okuyarak müşteri beklediği sofada, bizleri öğle teneffüsünden çıkmış ceketli, kravatlı okul kıyafetlerimiz içinde karşısında her görüşünde, içten bir kahkaha atar ve “Kızlaar, mektepli damatlar geldii!” diye bağırırdı. Mehmet’i neşelendireceğini hissettiğim için, sözü bu tatlı hatıralara getirdim. Böylece, panjurlar arasından içeri vuran bahar güneşinden ısınmış odada, sevişme sonrası öğle uykusuna fazla daldığımız bir gün nasıl öğleden sonraki ilk dersi kaçırdığımızı, yarısında girdiğimiz sonraki dersin “Mazeretiniz nedir?” diye soran yaşlı ve hanımefendi coğrafya hocasına “Biyoloji çalıştık hocam,” dediğimizi ve ondan sonra “biyoloji çalışmak” sözünün aramızda randevuevine gitmek anlamına geldiğini hatırlattım. Ön yüzünde “Hilal Otel-Restoran” yazan eski konaktaki kızların da Çiçek, Yaprak, Defne, Gül gibi botanik tınlı takma adları olduğunu hatırladık. Bunun nedeni üzerine tatlı ve boş bir gevezeliğe daldık. Bir keresinde köşke gece ziyaretine gitmiştik; tam kızlarla odalara çekilmişken, ünlü bir zengin ile Alman iş ortakları gelmiş, kızlar yabancı konuklara göbek dansı yapsınlar diye de kapılarımız vurularak odalardan çıkarılmış ve alelacele aşağıya indirilmiştik. Sonra da teselli olarak, lokantanın kuytu bir masasına oturup kızların göbek dansını sessizce seyretmemize izin vermişlerdi. Üzerlerinde ışıltılı, pul pul dansöz kıyafetleri, bizim kızların kalantorlardan çok bizleri büyülemek için yaptıkları göbek danslarını, hem onlara âşık olduğumuzu artık bilerek hem de yaşadığımız şeyi hayatımız boyunca hiç unutmayacağımızı hissederek ne büyük bir mutlulukla seyrettiğimizi özlemle konuştuk. Mehmet ile Tayfun, yaz tatillerinde ben Amerika’dan İstanbul’a döndüğümde, şehrin her yeni emniyet müdürüyle başka bir şekle giren bu pahalı randevuevlerinde gördükleri tuhaflıkları bana göstermek isterlerdi. Sıraselviler Caddesi’nde polis her gün baskın yapıp bir katını mühürlediği için kızların her gün aynı mobilyalar ve aynalarla dolu başka bir katta hayranlarını kabul ettiği yedi katlı eski bir Rum apartmanı vardı mesela... Nişantaşı’nın arka sokaklarından birinde, kapısındaki fedailerin yeterince zengin

olmadığına karar verdikleri misafirleri ve meraklıları kovaladığı bir köşk vardı. Az önce otele girdiğini gördüğüm Lüks Şermin, on iki yıl önce 62 model kuyruklu bir Plymouth araba kullanır, akşamları Park Oteli, Taksim Meydanı ve Divan Oteli civarında biraz tur atar, biraz da park edip arabadaki çok bakımlı ve temiz iki üç kızına müşteri çıkmasını bekler, daha önce telefon edilmişse “evlere servis” bile yapardı. Arkadaşlarımla özlem dolu sözlerinden, bu yerlerde bu kızlarla, bekâret ve “namus” endişeleriyle tir tir titreyen “düzgün” kızların verebileceğinden çok daha büyük mutluluklar yaşadıkları anlaşılıyordu.

Füsun’u masasında göremedim, ama daha gitmemişlerdi, annesi-babası oturuyordu. Bir rakı daha istedim ve Mehmet’e en yeni evleri ve son yenilikleri sordum. Tayfun bana pek çok yeni ve lüks randevuevinin adresini verebileceğini aynı alaycılıkla söyleyip, ardından bir öfkeye kapılarak ahlak polisinin baskınında yakalanan ünlü milletvekillерinden, bekleme odasında kendisiyle göz göze gelmemek için birden pencereden dışarıya bakmaya başlayan evli tanıdıklardan ve lüks evin Boğaz’a bakan yatağında yirmi yaşındaki Çerkez kızın koynunda kalpten öldüğü halde, evinde karısının kolları arasında öldüğü ilan edilen yetmişlik başbakan adayı paşa siyasetçilerden oluşan eğlenceli bir liste sundu. Hatıralarla dolu tatlı ve yumuşak bir müzik çalıyordu; Mehmet’in, Tayfun’un acımasız ve öfkeli dilini kullanmak istemediğini gördüm. Ona Nurcihan’ın evlenmek için Türkiye’ye döndüğünü hatırlattım ve ayrıca kendisinden hoşlandığını da Sibel’e söylediğini ekledim.

“Gazozcu Zaim ile dans ediyor o,” dedi Mehmet.

“Seni kıskandırmak için,” dedim hiç o tarafa bakmadan.

Biraz nazlandıktan sonra Mehmet, aslında Nurcihan’ı çok hoş bulduğunu, o da “gerçekten ciddiye” tabii ki yanına oturup ona tatlı sözler söyleyebileceğini ve bu iş olursa bana hayatının sonuna kadar müteşekkir kalacağını dürüstçe söyledi.

“O zaman niye kıza baştan iyi davranmadın?”

“Bilmiyorum, yapamadım işte.”

“Gel dönelim masaya, senin sandalyene başkası oturmasın.”

Pek çok kişiyle öpüşerek, sarılarak masaya dönerken, bir ara Nurcihan ile Zaim’in dansın hangi aşamasında olduğunu gör-

mek için piste bir göz attım ve Füsun'un dans ettiğini gördüm... Satsat'ın genç ve yakışıklı yeni memuru Kenan ile... Vücutları birbirlerine fazla yakındı... Karnıma bir ağrı yayıldı. Masaya oturdum.

"Ne oldu," dedi Sibel, "olmadı mı? Nurcihan da olmaz artık. Çünkü Zaim'e bayıldı. Baksana nasıl dans ediyorlar. Üzülme artık."

"Yok. Hayır. Mehmet razı."

"Niye suratını asıyorsun o zaman?"

"Suratımı asmıyorum."

"Canım, keyfinin kaçtığı o kadar belli ki," dedi Sibel gülümseyerek. "Nedir? Peki, daha da içme artık."

Çalan parça bitince hemen yenisi başladı. Bu daha da yavaş ve duygulu bir parçaydı. Sofrada uzun, çok uzun bir sessizlik oldu ve acı veren kıskançlık sıvısının kanıma karışmakta olduğunu hissettim. Ama bunu hissettiğimi kabul etmek de istemiyordum. Dans edenlerin birbirlerine daha da sokulduklarını, dans pistini seyredenlerin yüzlerinde beliren o ciddi ve hafif kıskanç bakışlardan da çıkarabiliyordum. Ne ben ne de Mehmet dans edenlere bakmıyorduk hiç. Ağabeyim bir şeyler söyledi, yıllar sonra hiç hatırlamıyorum dediklerini, ama çok önemli bir şeymiş gibi konuya girmeye çalıştığımı hatırlıyorum. Derken daha da ağdalı ve "romantik" bir müzik parçası başlayınca, yalnız ağabeyim değil Berrin, Sibel, herkes dans edenleri, birbirlerine sarılmalarını göz ucuyla seyretmeye başladı. Kafamın içinde hiçbir şeyi toparlayamıyordum.

"Ne diyorsun?" dedim Sibel'e.

"Efendim? Bir şey demiyordum. İyi misin sen?"

"Gümüş Yapraklar'a bir not yollayalım da biraz müziğe ara versinler mi?"

"Niye? A bırak artık, dans etsin misafirler," dedi Sibel. "En çekingenler bile göz koydukları kızları dansa kaldırmışlar bak. İnan sonunda yarısı evlenir o kızlarla."

Bakmadım. Mehmet ile göz göze de gelmedim.

"Bak geliyorlar," dedi Sibel.

Bir an Füsun ile Kenan'ın geldiğini zannettiğim için kalbim hızlanmıştı. Nurcihan ile Zaim'miş, dansı bırakmışlar masaya

dönüyorlardı. Kalbim hâlâ hızla atıyordu. Yerimden fırladım ve Zaim'in koluna girdim.

"Gel, sana barda özel bir şey içireyim," deyip onu bara götürdüm. Kalabalık içerisinde ben gene pek çok kişiyle sarılıp öpüşürken, Zaim kendisine ilgi gösteren iki kızla şakalaştı. Uzun, siyah saçlı, kemerli Osmanlı burunlu ikinci kızın umutsuz bakışlarından, birkaç yaz önce Zaim'e fena âşık olduğu, hatta intihara teşebbüs ettiği yolundaki dedikoduları hatırladım.

"Bütün kızlar bayılıyor sana," dedim bara oturur oturmaz. "Nedir bunun sırrı?"

"İnan ben özel bir şey yapmıyorum."

"Alman mankenle de özel bir şey olmadı mı?"

Zaim gerçeği saklayan bir havayla, soğukkanlılıkla gülümsedi. "Adımın çapkına çıkmasından hiç hoşlanmıyorum," dedi sonra. "Sibel gibi harika birini bulsam, aslında ben de artık evlenmeyi çok isterim. Seni de çok tebrik ediyorum. Sibel gerçekten mükemmel bir kız. Senin mutluluğun da gözlerinden okunuyor."

"O kadar da mutlu değilim şu an. Sana bunu açmak istedim. Bana yardım edersin, değil mi?"

"Senin için her şeyi yaparım, biliyorsun," dedi gözlerimin içine bakarak. "Bana güven ve hemen anlat."

Barmen rakılarımızı hazırlarken, dans pistine baktım: Duygulu müziğin havasıyla Füsün başını Kenan'ın omzuna yaslamış mıydı? Pistin o köşesi karanlıktı ve kendimi ne kadar zorlasam da, acı çekmeden bakamıyordum.

"Anne tarafımdan uzak akrabam bir kız var," dedim piste bakarken. "Füsün adı."

"Güzellik yarışmasına katılan mı? Şimdi dans ediyor."

"Nereden biliyorsun?"

"Aşırı güzel," dedi Zaim. "Nişantaşı'ndaki o butiğin önünden geçerken görüyorum hep. Herkes gibi geçerken yavaşlayıp içeri bakıyorum. Akıldan hiç çıkmayan bir güzelliği var. Herkes bilir onu."

Zaim'in yanlış bir şey eklemesinden endişelenerek, "O benim sevgilim," dedim. Arkadaşımdan yüzünde hafif bir kıskançlık gördüm. "Şimdi başkasıyla dans ediyor olması bile bana acı

veriyor. Herhalde fena âşığım ona. Bu kötü durumun içinden çıkarım diye düşünüyorum, böyle bir şeyin uzun sürmesini de istemem aslında.”

“Evet, kız harika ama durum kötü,” dedi Zaim. “Böyle bir şey de çok uzun sürdürülemez zaten.”

Niye sürdürülemezmiş, demedim. Zaim’in yüzünde bir küçümseme, bir kıskançlık gölgesi var mıydı, durmadım üzerinde. Ama ondan ne istediğimi hemen söyleyemeyeceğimi de anladım. Önce Füsün ile yaşadığım şeyin derinliğini ve içtenliğini bilsin ve saygı duysun istedim. Ama sarhoştum ve Füsün’a hissettiklerimi anlatmaya başladıktan az sonra, yaşadıklarımın ancak sıradan yanını anlatabileceğimi, duygusal yanını anlatmaya başlarsam Zaim’in beni zayıf ya da gülünç bulabileceğini, hatta kendi onca macerasına rağmen beni ayıplayabileceğini sezdim. Arkadaşımdan asıl beklediğimi şey, duygularının içtenliğini bilmesi değil, benim ne kadar talihli ve ne kadar mutlu olduğumu anlamasıydı aslında. Yıllar sonra bu hikâyeyi anlatırken, daha açık görebildiğim bu beklentimin o sırada farkına varmak istemiyor, böylece ikimiz dans eden Füsün’u seyrederken, ben onunla yaşadıklarımı dumanlı kafayla Zaim’e anlatıyordum. Arada bir Zaim’in yüzüne bir an dikkatle bakıp kıskançlık izleri görerek ve kendimi ondan kıskançlık değil anlayış beklediğime inandırmaya çalışarak, Füsün’un hayatta yattığı ilk erkek olduğumu, sevişme mutluluğumuzu, aşk kavgalarımızı ve o an aklıma geliveren bazı tuhafliklerimi ona anlattım. “Kısacası,” dedim bir ilhamla, “şimdi hayatta en çok istediğim şey, ölene kadar bu kızı hiç kaybetmemek.”

“Anlıyorum.”

Bencilliğimin yüzüme vurulmadan ve aşk mutluluğumun yargılanmadan erkekçe bir anlayışla kabul edilmesi, beni rahatlatmıştı.

“Şimdi beni dertlendiren şey, kızın dans ettiği adamın Satsat’ta yanımda çalışan çalışkan genç Kenan olması. Beni kıskandırmak için çocuğun işiyle oynuyor... Tabii, onu ciddiye almasından da korkuyorum. Kenan aslında onun için ideal bir koca da olabilir.”

“Anlıyorum,” dedi Zaim.

“Birazdan Kenan’ı babamın masasına davet edeceğim. Senden istediğim, o zaman hemen gidip Füsün ile meşgul olman,

iyi bir futbolcu gibi, onu yakından 'takip etmen' ki, bu akşam kıskançlıktan ölmeyeyim ve Kenan'ı işten atmak gibi hayallere kapılmadan kazasız belasız bu mutlu geceyi bitireyim. Yarın üniversite giriş imtihanı olduğu için, Füsunlar birazdan kalkarlar. Bu olmayacak aşk da yakında biter zaten."

"Senin kız bu akşam benimle ilgilenir mi bilmiyorum," dedi Zaim. "Ayrıca bir mesele daha var."

"Ne?"

"Görüyorum ki Sibel, Nurcihan'ı benden uzak tutmak istiyor," dedi Zaim. "Mehmet'e yakıştırmış onu. Ama Nurcihan galiba benden hoşlandı. Ben de ondan çok hoşlandım. Ben de senin bana bu konuda yardım etmeni istiyorum. Mehmet arkadaşımız, eşit bir rekabet olsun."

"Ne yapabilirim?"

"Bu akşam Sibel ve Mehmet varken işleri fazla ileri götüremezdim zaten, ama şimdi senin kız yüzünden Nurcihan ile hiç ilgilenemeyeceğim. Sen de bunu telafi edeceksin. Haftaya pazar günü bizim fabrikadaki pikniğe Nurcihan'ı da getireceğinize şimdiden söz ver."

"Peki, söz veriyorum."

"Sibel beni niye Nurcihan'dan uzak tutmak istiyor?"

"Bu senin çapkınlıkların, Alman mankenler, dansözler... Sibel hoşlanmıyor öyle şeylerden. Arkadaşını güvendiği biriyle evlendirecek."

"Lütfen kötü biri olmadığımı anlat Sibel'e."

"Anlatıyorum zaten," dedim kalkarken. Bir sessizlik oldu. "Fedakârlığın için çok teşekkür ediyorum," dedim. "Ama Füsun ile ilgilenirken dikkat et, sakın kaptırma kendini ona. Çok tatlıdır çünkü."

Zaim'in yüzünde öyle anlayışlı bir ifade gördüm ki, kıskançlığımdan hiç utanmadım ve kısa bir süre için de olsa içim rahat etti.

Dönüşte annemlerin masasına oturdum. Rakıdan iyice çakırkeyif olmuş babama, Satsatçıların masasındaki çok akıllı, çok çalışkan genç bir memuru, Kenan'ı kendisine tanıştırmak istediğimi söyledim. O uzak masadan diğer Satsat çalışanları kıskanmasın diye babamın ağzından bir not yazıp bizi ta otelin

açılış yıllarından beri tanıyan garson Mehmet Ali'ye verdim ve dansa ara verilince Kenan'a iletmesini tembihledim. Babamın kravatının üzerine, o sırada "Daha içme yeter," diyerek kadehine uzanıp tutmaya çalışan annem yüzünden rakı döküldü. Dans müziğine ara verildiği sırada, kadehler içerisinde dondurmalar önümüze konuyordu. Ekmek kırıntılarını, kenarları rujlu bardakları, lekeli peçeteleri, dolu küllükleri, çakmakları, boş ve kirli tabakları, buruşturulmuş sigara paketlerini aklımin karışıklığının görüntüleri gibi algılıyor, gecenin sonuna geldiğimizi acıyla hissediyordum. O zamanlar, her yeni tabak yemekten önce, hepimiz mutlulukla sigaralar içerdik. Bir ara kucağıma altı yedi yaşlarında küçük bir oğlan çocuğu çıkmış, çocuğu bahane edip bizim masaya koşan Sibel de yanıma oturup onunla oynamaya başlamıştı. Annem, Sibel'in kucağına aldığı çocuğa bakıp "Çok yakıştı," dediğinde dans sürüyordu. Az sonra genç ve yakışıklı Kenan iki dirhem bir çekirdek masamıza oturdu ve kalkmakta olan eski dışışleri bakanıyla ve babamla tanışmaktan ne büyük şeref duyduğunu anlattı. Bakan sallana sallana gittikten sonra, Kenan Bey'in Satsat'ın taşraya açılması, özellikle İzmir konusunu çok iyi bildiğini söyledim, babamların, herkesin işiteceği bir şekilde onu uzun uzun övdüm. Babam şirketlerine aldığı yeni "memurlara" her zaman sorduğu soruları ona da sormaya başladı. "Evladım, hangi yabancı dilleri biliyorsunuz; kitap okur musunuz; hobileriniz var mıdır; evli misiniz?" "Evli değil," dedi annem. "Demin de Nesibe'nin kızı Füsün ile çok güzel dans ediyordu." "Maşallah, o kız çok güzel olmuş," dedi babam. "Baba-oğul işten bahsedip sizi sıkmasınlar Kenan Bey," dedi annem. "Aklınız şimdi genç arkadaşlarınızla eğlenmektedir." "Yok efendim, sizlerle, Mümtaz Bey'le tanışma şerefi her şeyden önemli." "Çok kibar, çok nazik bir delikanlı," diye fısıldadı annem. "Bir akşam çağırayım mı?"

Ama annem bu fısıldamayı Kenan'ın işiteceği bir sesle yapmıştı. Annem birisini beğendiğini, takdir ettiğini yalnızca bize söylüyormuş gibi yaparken, söz konusu kişinin de bu övgüleri işitmesini ister, o sırada o kişinin utanmasını da kendi gücünün kanıtı olarak görür, gülümserdi. Annem aynı şekilde gülümserken, Gümüş Yapraklar çok ağır ve duygulu bir parça çalmaya

başlamıştı. Zaim'in Füsün'u dansa kaldırdığını gördüm. "Satsat ve taşra konusunu, şimdi babam da buradayken konuşalım," dedim. "Şimdi, kendi nişanında iş mi konuşacaksın oğlum?" dedi annem. "Efendim," dedi Kenan anneme, "belki bilmiyorsunuzdur, ama oğlunuz haftada üç dört gün, paydostan ve herkes evine döndükten sonra yazıhanede geç saatlere kadar kalır ve çalışmaya devam eder." "Bazan Kenan ile birlikte devam ederiz," diye ekledim. "Evet. Bazan çok keyifli oluruz Kemal Bey ile," dedi Kenan, "sabahlara kadar hem çalışır hem de borçluların adlarına kafiyeli cümleler uydururuz." "Ödenmeyen çeklere ne yapıyorsunuz?" dedi babam. "Ben bu konuyu Satsat ve bayileriyle birlikte konuşalım istiyordum babacığım," dedim ben.

Orkestra duygu ağırlı parçalar çalarken çeklerden, Satsat'ta yapılacak yeniliklerden, babam Kenan'ın yaşındayken Beyoğlu'ndaki eğlence yerlerinden, babamın yanına aldığı ilk muhasebeci olan ve şimdi hep birlikte oturduğu masaya dönüp kahkahalarımızı kaldırarak selamladığımız İzak Bey'in usullerinden, babamın deyişiyle gecenin ve gençliğin güzelliğinden ve yine babamın şaka yollu lafı getirdiği "aşk"tan söz ettik. Babamın ısrarlı sorularına rağmen, Kenan âşık olup olmadığını açıklamadı. Annem, ailesi hakkında Kenan'ın ağzını aradı; babasının belediyede memur olduğunu, yıllarca tramvay vatmanlığı yaptığını öğrenince, "Ah ne güzeldi eski tramvaylar, değil mi çocuklar!" dedi.

Misafirlerin yarıdan fazlası çoktan kalkmıştı. Babamın gözleri arada kapanıveriyordu.

Annem ile babam bizleri tek tek öpüp kalkıp giderlerken, "Siz de çok geç kalmayın olur mu oğlum," dedi annem, bana değil Sibel'in gözlerinin içine bakarak.

Kenan, Satsatçı arkadaşlarının masasına dönmek istedi ama onu bırakmadım. "Şu İzmir'e dükkân açma meselesini bir de ağabeyimle konuşalım," dedim. "Üçümüz kolay bir araya gelemiyoruz."

Bizim masada ağabeyimle Kenan'ı tanıştırmak isteyince, (onunla çoktandır tanışan) ağabeyim sol kaşını alaycılıkla yukarı kaldırdı ve benim kafamın fazla dumanlı olduğunu söyledi. Daha sonra da Berrin ile Sibel'e, kaş göz hareketleriyle elimdeki

kadehi işaret etti. Evet, o sırada iki kadeh rakıyı hızla içmiştim. Çünkü Zaim ile Füsün'un dans edişine gözümün her takılışında saçma bir kıskançlığa kapılıyordum ve rakı iyi geliyordu. Çok saçmaydı onları kıskanmam. Ama ağabeyim Kenan'a çek tahsilatlarının zorluğunu anlatırken, Kenan dahil bizim sofradaki herkes de Zaim ile Füsün'un dansını seyrediyordu. Onlara sırtı dönük oturan Nurcihan bile Zaim'in bir başkasıyla ilgilendiğini hissetmiş, huzursuz olmuştu. Bir ara "Mutluyum," dedim kendi kendime. Her şeyin istediğim gibi olup bittiğini bütün sarhoşluğuma rağmen seziyordum. Kenan'ın yüzünde de, benimkine benzer bir huzursuzluk gördüm ve patronlarının ilgisine kapılıp az önce kollarında tuttuğu harika kızı kaçıran hırslı ve acemi arkadaşşıma, bu ince uzun bardakta –tıpkı benimki gibi– bir teselli rakısı hazırlayıp önüne koydum. Aynı anda Mehmet en sonunda Nurcihan'ı dansa kaldırdı ve Sibel bana dönüp neşeyle göz kırptı. "Yeter canım, içme artık," dedi sonra tatlılıkla.

Bu tatlılığına kapılıp Sibel'i dansa kaldırdım. Dans eden kalabalığın arasına çıkar çıkmaz da, bunun ne yanlış bir şey olduğunu anladım hemen. Gümüş Yapraklar'ın çaldığı "O Yazdan Bir Hatıra", Sibel ile önceki yaza aşırı mutlu olduğumuz günlerin tatlı hatıralarını, tıpkı müzemdeki eşyaların yapmasını hep istediğim gibi, olanca hatırlatma gücüyle canlandırmış, Sibel de bana aşkla sarılmıştı. Bütün hayatımı birlikte geçireceğimi o gece artık iyice anladığım nişanlıma aynı içtenlikle sarılabilmeyi ne de isterdim! Oysa aklım Füsün'a takılmıştı. Dans edenler kalabalığı içerisinde hem onu görmeye çalışıyor hem de Sibel ile mutluluğumuza tanık olmasını istemediğim için kendimi tutuyordum. Çözüm olarak dans eden çiftlere laf atıp şakalar yaptım. Onlar da kendi nişanının sonunda sarhoş olan damada yapılacağı gibi, bana hoşgörüyü gülümsüyorlardı.

Bir ara günün sevilen köşe yazarıyla omuz omuza geldik, hoş ve esmer bir kadınla dans ediyordu: "Celâl Bey, aşk gazete yazısına benzemez değil mi?" dedim ona. Nurcihan ve Mehmet'le yan yana gelince de, ikisi çoktandır sevgiliymiş gibi davrandım. Anneme misafirliğe her gelişinde, hizmetçiler sözlerini anlamasınlar bahanesiyle, gerekli gereksiz Fransızca konuşan Zümrüt Hanım'a da Fransızca bir şeyler söyledim, ama laf attı-

ğım insanları güldüren şey şakalarımın parlaklığı değil, onları sarhoşlukla yapmamdı yalnızca. Sibel benimle unutulmaz bir dansetmekten vazgeçmiş, kulağıma beni ne kadar çok sevdiğini, sarhoşluğun beni çok sevimli yaptığını, çöpçatanlık merakıyla keyfimi kaçırıdıysa özür dilediğini, ama her şeyi arkadaşlarımızın mutluluğu için yaptığını ve güvenilir Zaim'in, Nurcihan'dan sonra şimdi de benim uzak akrabam o kıza asıldığını fısıldıyordu. Ona Zaim'in aslında çok iyi bir insan, çok güvenilir bir arkadaş olduğunu kaşlarını çatarak söyledim. Ona niye kötü davrandığını Zaim'in merak ettiğini de ekledim.

"Zaim ile benden mi bahsettiniz? Ne dedi?" dedi Sibel. Az önce şakalaştığım gazeteci Celâl Salik ile iki şarkı arasındaki sessizlikte gene yan yana geldik. "İyi bir köşe yazısı ile aşkı birleştiren şeyi buldum Kemal Bey," dedi bana. "Nedir?" "Aşk da köşe yazısı da, tabii ki bizi şimdi mutlu etmelidir. Ama ikisinin de güzelliği ve gücü, akıldan hiç çıkmamasıyla ölçülür." "Üstat, bunu bir gün lütfen yazın," dedim ben, ama o beni değil, dans ettiği esmer hanımı dinliyordu. Aynı anda Füsun ile Zaim'i yanımızda gördüm. Füsun başını onun boynuna doğru iyice yaklaştırmış bir şeyler fısıldıyor, Zaim de mutlulukla gülümsüyordu. Yalnız Füsun'un değil, Zaim'in de bizi yakından çok iyi gördüğünü, ama müzikle dönerek görmezlikten geldiğini hissettim.

Dansımızın ahengini fazla bozmadan Sibel'i onlara doğru sürükledim ve takip ettiği tüccar gemisine arkadan yetişip bodoslama çarpan bir korsan kalyonu gibi Füsun ile Zaim'e yandan hızla çarptık.

"Aaa affedersiniz," dedim ben. "Hah ha. Nasılsınız?" Füsun'un yüzündeki mutlu ve karmakarışık ifade, aklımı başıma getirdi ve hemen sarhoşluğun iyi bir mazeret olacağını sezdim. Sibel'in elini bırakırken, onunla Zaim'e döndüm. "Siz ikiniz biraz dans etsenize," dedim. Zaim elini Füsun'un belinden çekti. "Sen Sibel'in seni yanlış tanıdığını düşünüyorsun," dedim. "Senin de Zaim'e soracakların olmalı." Dost olmaları için fedakârlık yapar gibi bir tavırla onları sırtlarından birbirlerine doğru ittim. Sibel ile Zaim surat asarak dansa başlayınca, Füsun ile bir an bakiştık. Sonra elimi beline koydum ve dans ederek hafifçe döndürüp onu oradan kız kaçırın bir âşığın heyecanı ile uzaklaştırdım.

Onu kollarımın arasına alır almaz hissettiğim huzuru nasıl anlatmalı? Kalabalığın kafamın içinde dur durak bilmeden dolanan uğultusu, orkestranın tangirtısı ve şehrin iniltisi sandığım amansız gürültü, ondan uzak olmanın huzursuzluğuymuş yalnızca. Gözyaşları ancak tek bir kişinin kucağında dinen bebeklere olduğu gibi, içimi derin, yumuşacık ve kadifemsi bir mutluluk sessizliği sarmıştı. Bakışlarından Füsun'un da aynı mutluluğu hissettiğini anlıyor; sessizliğimizin, karşılıklı olarak birbirimize verdiğimiz mutluluğun farkında olduğumuz anlamına geldiğini hissediyor; dansın hiç bitmemesini istiyordum. Ama az sonra aramızdaki sessizliğin onun açısından bambaşka bir anlamı olduğunu da telaşla fark ettim. Füsun'un sessizliği, benim şakaya getirerek geçiştirdiğim asıl soruya ("Biz ne olacağız?") şimdi bir cevap vermem gerektiği anlamına geliyordu. Buraya bunun için geldiğine karar verdim. Nişanda, erkeklerin ona gösterdiği ilgi, çocukların bile bakışlarında gördüğüm hayranlık ona güven vermiş, acısını hafifletmişti. O da bana "geçici bir eğlence" gibi bakıyor olabilirdi. Gecenin bitmekte olduğu duygusu, şimdi çok iyi çalışan dumanlı kafamda, telaşla Füsun'u kaybetme korkusuyla birleşiyordu.

"İki insan birbirini bizim gibi severse, kimse giremez onların arasına, kimse," dedim hiç hazırlamadan ağzımdan çıkıveren sözlere kendim de hayret ederek. "Bizim gibi sevgililer, hiçbir şeyin aşklarını bitiremeyeceğini bildikleri için en kötü günlerinde bile, hatta birbirlerine en acımasız ve yanlış şeyleri istemeden yaparlarken bile, içlerinde hiç bitmeyen bir teselli duygusu taşırlar. Ama bundan sonrasını durduracağımdan, düzeltereğimden emin ol. Beni dinliyor musun?"

"Dinliyorum."

Çevremizde dans eden kalabalıktan kimsenin bize bakmadığından emin olunca, "Çok talihsiz bir zamanda karşılaştık," dedim. "Ne kadar hakiki bir aşk yaşayacağımızdan hemen ilk günlerde emin olamazdık. Ama bundan sonra her şeyi yoluna koyacağım. Şimdi ilk derdimiz, senin yarınki sınavın. Bu akşam kafanı artık bu işlerle meşgul etmemelisin."

"Bundan sonra ne olacak, onu söyle."

"Yarın, her zamanki gibi (sesim bir an titredi) saat ikide, sen sınavdan çıktıktan sonra, gene Merhamet Apartmanı'nda bu-

luşalım mı? Bundan sonra ne yapacağımı sana o zaman rahat rahat anlatayım. Bana güvenmezsen, beni ömrünün sonuna kadar görmezsin.”

“Hayır, şimdi söylersen gelirim.”

Yarın ikide bana geleceğini, her zamanki gibi sevişeceğimizi ve hayatımın sonuna kadar ondan hiç ayrılmayacağımı, harika omuzlarına, balrengi kollarına dokunurken, dumanlı kafayla düşünmek o kadar güzeldi ki, o anda onun için her şeyi yapmam gerektiğini anladım.

“Aramızda artık başka biri olmayacak,” dedim.

“Peki, yarın sınavdan sonra gelirim, sen de inşallah sözünden dönmez, nasıl yapacağını anlattırısın.”

Dimdik duruşumuzu hiç bozmadan kalçasının üzerindeki elimi aşkla bastırıp onu müziğin ahengiyle kendime çekmeye çalıştım. Direnip bana yaslanmaması, beni daha da kıskırttı. Ama herkesin önünde ona sarılmaya çalışmamı aşktan çok sarhoşluğumun işareti olarak gördüğünü hissedince kendimi toparladım.

“Oturmamız lazım,” dedi aynı anda. “Baktıklarını hissediyorum.” Kollarımdan çıkıyordu. “Hemen git uyu,” diye fısıldadım. “Sınavda da seni çok sevdiğimi düşün.”

Döndüğümde, bizim masada suratları asık didişerek birbirleriyle konuşan Berrin ile Osman’dan başka kimse yoktu. “İyi misin?” dedi Berrin.

“Çok iyiyim,” dedim, karmakarışık masaya ve boş sandalyelere baktım.

“Sibel dansı bıraktı, Kenan Bey de onu Satsat masasına götürdü, bir şey oynuyorlarmış orada.”

“Fusun ile dans ettiğin iyi oldu,” dedi Osman. “Annemin soğuk davranması yanlış artık. Ailenin Fusun’la ilgilendiğini, güzellik yarışması saçmalığını unuttuğumuzu, ama gözümüzün üzerinde olduğunu, hem onun hem herkesin bilmesi lazım. Kız için endişeleniyorum. She thinks she is too beautiful. Kıyafeti fazla açık. Altı ayda çocukluktan kadınlığa geçti, kabak çiçeği gibi açıldı. Kısa zamanda doğru dürüst bir adamla düzgün bir evlilik yapmazsa önce dile düşer, sonra mutsuz olur. Ne diyor?”

“Yarın üniversite giriş imtihanı varmış.”

“Ve hâlâ da dans ediyor, öyle mi? Saat on ikiyi geçiyor.” O tarafa doğru yürüdüğünü gördü. “Senin şu Kenan’ı beğendim hakikaten. Onunla evlensin işte.”

“Bunu onlara söyleyeyim mi?” diye bağırdım uzaktan. Çünkü çocukluğumuzdan beri, ağabeyimin hep benden istediğinin tersine, o konuşmaya başlayınca dikkatle dinlemek için durmamış, bahçenin öteki ucuna doğru yavaş yavaş ilerlemiştim.

Gecenin o saatinde, bizim masadan Satsatçıların ve Füsunların oturduğu arka masalara yürürken, ne kadar mutlu ve keyifli olduğumu yıllarca hep hatırladım. Her şeyi şimdiden yoluna koymuştum ve on üç saat kırk beş dakika sonra Merhamet Apartmanı’nda Füsun’la buluşacaktım. Önümde tıpkı karşımdaki pırl pırl Boğaz gecesi gibi mutluluk vaadiyle uzanan harika bir hayat vardı. Danslardan yorgun düşmüş, kıyafetleri hoş bir şekilde açılmış güzel kızlarla, gecenin sonuna kalmış olan konuklarla, çocukluk arkadaşlarımla ve otuz yıldır tanıdığım şefkatli teyzelerle gülüşüp şakalaşıyor; aklımin bir yanıyla da, tedbir olarak, iş oraya gelirse sonunda Sibel ile değil, Füsun ile evleneceğimi düşünüyordum.

Sibel Satsatçıların dağınık masasında, gerçek bir spiritüalizm bilgisinden çok sarhoşlukla “oylanan” bir ruh çağırma “seansına” katılmıştı. Çok da fazla ciddiye alınmadan “çağrılan ruhlar” gelmeyince, masa dağıldı. Sibel de yandaki boş masaya geçip Füsun ile Kenan’ın yanına oturdu. Hemen aralarında bir sohbet başlayınca oraya gittim. Ama Kenan benim yaklaştığımı görür görmez Füsun’u dansa kaldırmak istedi. Beni görmüş olan Füsun ayakkabısının vurduğunu söyleyerek onu reddetti. Kenan, konu Füsun değil de sanki dansmış gibi, günün hızlı danslarından birini bir başkasıyla yapmak için kalkıp gitti. Böylece artık iyice tenhalaşmış olan Satsat masasının kenarında, Füsun ile Sibel arasındaki sandalye bana kaldı. Oraya Füsun ile Sibel’in arasına oturdum. O sırada bir fotoğrafımızın çekilmesini ve yıllar sonra sergilemeyi ne çok isterdim!

İkisinin arasına oturur oturmaz da, Füsun ile Sibel’in tıpkı uzun yıllardır tanışan ve birbirlerine uzaktan değer veren iki Nişantaşlı hanımefendi gibi, son derece saygılı ve yarı resmi bir dille ruh çağırma konusunu tartıştıklarını hoşnutlukla fark ettim. Dini eğitiminin zayıf olduğunu sandığım Füsun, ruhların “dinimizin

buyurduğu gibi” elbette var olduklarını, ama bu dünyada yaşayan bizlerin, onlarla konuşmaya çalışmamızın dinimize aykırı ve günah olduğunu söyledi. Bir göz attığı ve yan masada oturan babasının fikriydi bu.

“Üç yıl önce bir kere babamı dinlemedim, meraktan lise arkadaşlarımla bir ruh çağırma seansına katıldım,” dedi Füsun. “Çok sevdiğim ve izini kaybettiğim bir çocukluk arkadaşımın adını, kâğıda hiç düşünmeden, öylesine yazdım... Ama inanmadan, hatta laf olsun diye alaycılıkla adını yazdığım kişinin ruhu geldi ve çok pişman oldum.”

“Neden?”

“Kayıp arkadaşım Necdet’in çok acı çektiğini fincanın titreşmesinden hemen anladım. Fincan kendi kendine çırpınır gibi titredikçe, Necdet’in bana bir şey söylemek istediğini hissediyordum. Sonra bir anda fincan sessizliğe büründü... Herkes o kişinin o anda öldüğünü söyledi... Nereden biliyorlardı?”

“Nereden biliyorlarmış?” dedi Sibel.

“Aynı akşam, evde bir eldivenimin kayıp tekini dolaplarda ararken, Necdet’in bana yıllar önce hediye ettiği mendili çekmecebin dibinde buldum. Belki de tesadüftü... Ama ben öyle düşünmedim. Bundan bir ders çıkardım. Sevdiklerimizi kaybedince, onların adlarını ruh çağırma oyunlarında taciz etmeyelim... Onun yerine, onları hatırlatacak bir eşya, ne bileyim, mesela bir küpe bile, bizi yıllarca çok daha iyi teselli edebilir.”

“Füsuncuğum, canım, hadi gidelim evimize,” diye seslendi Nesibe Hala. “Yarın sabah imtihanın var, babanın da gözleri kapanıyor, bak.”

“Bir dakika anne!” dedi Füsun kararlılıkla.

“Ben de hiç inanmam ruh çağırmaya,” dedi Sibel. “Ama insanların oynadıkları oyunları, korktukları şeyleri görmek için, –çağırırsam– hiç kaçırmam.”

“Sevdiğiniz bir insanı çok özlerseniz, hangisini tercih edersiniz?” diye sordu Füsun. “Arkadaşlarınızı toplayıp onun ruhunu çağırmayı mı, yoksa onun eski bir eşyasını, mesela bir sigara kutusunu bulmayı mı?”

Sibel kibar bir cevap ararken Füsun bir hamlede kalktı, yan masaya uzandı ve bir çantayı alıp önümüne koydu. “Bu çanta

da mahcubiyetimi, size sahte bir şey satmış olmanın utancını hatırlatıyor bana,” dedi.

Bunun “o” çanta olduğunu bile, Füsün’un kolunda ilk başta gördüğümde anlayamamıştım. Ama “o” çantayı ben, hayatımın en mutlu ânından az önce, Şanzelize Butik’te Şenay Hanım’dan satın alıp, sonra sokakta Füsün ile rastlaşıp Merhamet Apartmanı’na geri getirmemiş miydim? Jenny Colon çanta dün de oradaydı. Nasıl oluyordu da şimdi buradaydı? Bir hokkabazın karşısında şaşırmış gibi kafam karışmıştı.

“Çok da yakıştı size o çanta,” dedi Sibel. “Turuncularınızla, şapkanızla öyle güzel gitmiş ki, kiskandım görür görmez. Geri yolladığım için pişman oldum. Çok güzelsiniz.”

Sahte Jenny Colon çantalardan, Şenay Hanım’da daha pek çok olduğunu anladım. Bana sattıktan sonra Şanzelize Butik’in vitrinine yenisini de koymuş olabilirdi, Füsün’a bu akşam kullansın diye bir tane vermiş de olabilirdi.

“Çantanın sahte olduğunu anladıktan sonra Şanzelize’ye hiç gelmediniz,” dedi Füsün, Sibel’e tatlılıkla gülümseyerek. “Bu beni üzdü, ama tabii ki çok haklıydınız.” Çantayı açıp içini gösterdi. “Bizim ustalar Avrupa mallarını çok güzel taklit ediyorlar evelallah, ama tabii sizinki gibi bilen göz anlıyor hakiki olmadığını. Ama bir şey söyleyeceğim şimdi.” Bir an yutkundu, sustu, ağlayacak sandım. Ama kendini topladı ve evde dikkatle hazırladığını sandığım sözlerine kaşlarını çatarak başladı. “Benim için bir şeyin Avrupa malı olup olmamasının hiç önemi yoktur... Hakiki miymiş, sahte miymiş, bu da önemli değil... Bence insanlar, taklit bir ürünü sahte olduğu için değil, ‘ucuza alındığı anlaşılabılır’ korkusuyla kullanmak istemezler. Benim için kötü olan şey ise, tabii eşyanın kendisine değil, markasına önem vermektir. Kendi duygularına değil de, başkalarının ne diyeceğine önem veren insanlar vardır ya hani... (Bir an bana baktı.) Bu akşamı yıllarca bu çanta ile hatırlayacağım. Çok tebrik ediyorum, unutulmaz bir geceydi.” Ayağa kalktı, ikimizin de elini sıkarken bizi yanaklarımızdan öptü güzelim. Tam giderken gözü yan masaya yaklaşan Zaim’e ilişti ve Sibel’e döndü. “Zaim Bey ile nişanlınız çok iyi arkadaşlar, değil mi?” diye sordu.

“Evet, öyleler,” dedi Sibel. Füsün babasının koluna girip giderken, Sibel “Niye sordu bana bunu?” dedi, ama Füsün’u küçümser bir hali yoktu, ona karşı aşırı bir sevgi hatta heyecan duyuyordu bile denebilirdi.

Annesi ve babası arasında ağır ağır yürüyüp giderken, Füsün’un arkasından aşkla ve hayranlıkla baktım.

Zaim bizim masaya, benim yanıma oturdu: “Arkadaki senin şirket masasında, bütün gece Sibel’le senin şakanız yapılmış,” dedi. “Arkadaşın olarak uyarıyorum.”

“Yapma yahu, ne şakasıymış bu?”

“Kenan, Füsün’a anlatmış. O da bana anlattı... Kalbi kırıklı Füsün’un. Çünkü Satsat’ta herkes, her akşam orada Sibel’le buluşup herkes gittikten sonra patron odasındaki divanın üzerinde seviştiğinizi biliyormuş... Şakalar da bunun üzerineymiş.”

“Ne oldu gene?” dedi bize dönen Sibel. “Keyfini gene kaçırın ne?”

25

Bekleme Acısı

Bütün gece uyuyamadım. Füsün’u kaybetmekten korkuyordum. Aslında son haftalarda Sibel’le Satsat’ta iyice seyrek buluşuyorduk, ama bu ayrıntının hiçbir kıymeti yoktu artık. Sabaha doğru biraz uyuyakalmışım. Uyanır uyanmaz tıraş olup sokaklara çıktım ve uzun uzun yürüdüm. Dönüşte yolu uzattım ve Füsün’un sınava girdiği Teknik Üniversite’nin yüz on beş yıllık Taşkışla binasının önünden geçtim. Bir zamanlar talime giden fesli, sivri bıyıklı Osmanlı askerlerinin çıktığı büyük kapının çevresinde, şimdi sınava giren çocuklarını bekleyen başörtülü anneler, sigara içen babalar sıralar halinde oturmuş bekliyorlardı. Gazete okuyan, sohbet eden, boş boş gökyüzüne bakan bu anne-babalar arasında, gözlerim Nesibe Hala’yı boşuna aradı. Taş yapının yüksek pencerelerinin arasında, altmış altı yıl önce Abdülhamit’i tahttan indiren Hareket Ordusu askerlerinin attığı

kurşunların delikleri hâlâ gözüküyordu. Gözlerimi o yüksek pencerelerden birine dikerek içeride soruları cevaplayan Füsun'a yardım etmesi ve sınavdan sonra onu bana cıvı cıvı bir neşeyle yollaması için Allah'a yalvardım.

Ama Füsun o gün Merhamet Apartmanı'na gelmedi. Bana geçici bir öfke duyduğunu düşünüyordum. Güçlü haziran güneşi perdelerin arasından odayı iyice ısıttığında, her zamanki buluşma vaktimizin üzerinden iki saat geçmişti. Boş yatağa bakmak acı veriyordu, gene sokaklara çıkıp yürüdüm, pazar öğleden sonra parklarda vakit öldüren askerlere, güvercinlere yem atan çocuklu ailelerin mutluluğuna ve deniz kıyısında banklara oturup gemileri seyredenlere ve gazete okuyanlara bakarak, ertesi gün her zamanki buluşma saatimizde Füsun'un geleceğine kendimi inandırmaya çalıştım. Ama ertesi gün de, sonraki dört gün de gelmedi.

Her gün Merhamet Apartmanı'na, her zamanki buluşma vaktinde gidiyor, beklemeye başlıyordum. Oraya erken gidip beklemenin acımı daha da artırdığını anlayınca, ikiye beş kaledan önce gitmemeye karar verdim. Sabırsızlıktan titreyerek içeri girerdim; ilk on on beş dakikada aşk acıyla umut birbirine karışır, karnımla yüreğim arasındaki ağrıyla, burnumun ve alnımın içinde hissettiğim heyecan çatışırdı. Durup durup perdelerin arasından sokağa bakar, gözüm kapının önündeki sokak lambasının paslı haline takılır, biraz odayı toplar, bir kat aşağıdaki sokaktan geçenlerin ayak seslerini dikkatle dinler, bazan bir kadın ayakkabısının ökçelerinin kararlı tıkırtısını onunkine benzetirdim. Ama ayak sesleri hiç yavaşlamadan geçer, giriş kapısını onun gibi hafif bir gürültüyle kapatan kişinin de apartmandan çıkan başka biri olduğunu acıyla anlardım.

Füsun'un artık o gün gelmeyeceğini yavaş yavaş kabul ettiğim o on on beş dakikayı nasıl geçirdiğimi, en iyi burada sergilediğim saat, kibrit çöpleri ve desteleriyle anlatabilirim. Odalarda gezinerek, pencereden bakarak, bazan da bir köşede hiç kıpırdamadan öylece dikilip içimdeki acının dalgalanışını dinlerdim. Apartman dairesindeki saatler tıkırdarken, aklım saniyeler ve dakikalarla oynayarak acımı azaltmaya çalışırdı. Her zamanki buluşma saatimize doğru akan dakikalarda, içimde "bugün, evet, şimdi

geliyor” duygusu bir bahar çiçeği gibi kendiliğinden açıverirdi. O anlarda, vaktin daha çabuk geçmesini bir an önce güzelime kavuşabilmek için isterdim. Ama o beş dakika hiç geçmezdi. Aslında kendimi kandırdığımı, vaktin geçmesini aslında hiç istemediğimi, çünkü Füsun’un belki gelmeyeceğini de bir an açıklıkla düşünürdüm. Saat tam iki olunca, kavuşma saatimiz geldi diye sevinmem mi gerekir, yoksa bundan sonra geçen her an Füsun’un gelme ihtimalini azaltıyor diye üzülmem mi gerekir çıkaramazdım. İskeleyden uzaklaşan bir gemideki yolcu gibi, geçen her saniyenin beni arkada bıraktığım sevgilimden aslında uzaklaştırdığını bildiğim için, geçen dakikaların o kadar çok olmadığına kendimi inandırmaya çalışır, bu amaçla anlardan ve dakikalardan aklımda küçük desteler yapardım. Her saniyede her dakikada değil, ancak beş dakikada bir üzülmeliydim! Bu yöntemle beş tek dakikanın acısını son dakikaya kadar ertelemiş olurum. İlk beş dakikanın geçtiğini inkâr etmek artık imkânsız olunca, yani geç kalma gerçek olunca, acı çivi gibi içime batır; can havliyle, Füsun’un buluşmalarımıza hep beş on dakika geç geldiğini düşünür (bunun ne kadar doğru olduğunu o sırada çıkaramazdım artık) ondan sonraki beşlik dakika destesinin ilk dakikalarında daha az acı çeker, az sonra kapıyı çalacağını, az sonra tıpkı ikinci buluşmamızda olduğu gibi, onu birden karşımda buluverceğimi umutla düşlerdim. Kapıyı çalınca önceki günlerde gelmediği için ona kızacağımı ya da onu görür görmez affedeceğimi kurardım. Çok kısa süren bu hayallere hatıralar da eşlik eder, o sırada gözüme takılan Füsun’un ilk buluşmamızda çay içtiği bu fincan ya da dairede sabırsızlıkla yürürken amaçsızca eline aldığı bu küçük eski vazo, bana onu hatırlatırdı. Beşer dakikalık destelerin dördüncüsünün ve beşincisinin de geçtiğini de kabul etmek için umutsuzlukla biraz direndikten sonra, mantığım en sonunda Füsun’un o gün de gelmeyeceğini kabul etmek zorunda kalır, o zaman içimdeki acı bir anda öyle artardı ki, dayanabilmek için kendimi bir hasta gibi yatağa atardım.

26

Aşk Acısının Anatomik Yerleşimi

O günlerde İstanbul eczanelerinin vitrinlerinde dikkatimi çeken ağrı kesici Paradison'un reklam afişindeki iç organlarımızı gösterir resmi, aşk acısının o günlerde belirdiği, keskinleştiği ve yayıldığı yerleri müze ziyaretçisine gösterebilmek için işaretledim. Müzemizi göremeyen okur için acının en yoğun olduğu başlangıç noktasının, midemin sol yanının yukarı kısmında olduğunu belirteyim. Acı güçlendiği vakit, şekilde görüldüğü gibi, göğsümle midem arasındaki boşluğa hemen yayılırdı. O zaman gövdenin yalnız sol kısmında kalmaz, sağa da geçerdi. Sanki içime bir tornavida ya da kızgın bir demir sokulmuş içeriden kanırtılıyormuş hissine kapılırdım. Sanki midemden başlayarak bütün karnımda keskin asitli sıvılar birikiyordu, sanki yakıcı ve yapışkan küçük denizyıldızları iç organlarıma yapışıyordu. Şiddetlendikçe hacmi genişleyerek artan acı, alnıma, enseme, sırtıma, hayallerime, her yerime vurur, beni boğar gibi sıkıştırırdı. Bazen göbeğimde, tam göbek çukurunun etrafında, resimde gösterdiğim gibi, sanki bir yıldız şeklinde birikir ve asitli sert bir sıvı gibi boğazıma, ağzıma dolup sanki beni boğup öldürecekmiş gibi korkutur, oradan bütün gövdeyi zonklatır, beni inletirdi. Elimi duvara vurmamak, jimnastik hareketleri yapmak, gövdeyi bir sporcu gibi zorlamak, bir an için acıyı unuttururdu; ama en zayıfladığı zamanlarda bile, bir türlü tam kapanamayan bir musluktan damlayan damlalar gibi, acının kanıma karıştığını hep hissedirdim. Acı bazan boğazıma kadar çıkar, yutkunmamı zorlaştırır, bazan sırtıma, omuzlarıma, kollarıma yayılırdı. Ama her zaman asıl midemdeydi, merkezi orasıydı.

Bütün bu elle tutulur niteliklerine rağmen, acının aklım ve ruhum ile ilgili bir şey olduğunu da bilirdim, ama ondan kurtulmak için kafamda yapmam gereken temizliği yapmaya da girişemezdim. Daha önce böyle bir şeyi hiç yaşamadığım için, ilk defa baskına uğrayan mağrur bir komutan gibi, tam bir akıl karışıklığına sürüklenmişim. Üstelik içimdeki acıyı dayanılır kılan ve bu yüzden de uzatan bir umudum ve Füsün'un her

yeni gün Merhamet Apartmanı'na gelebileceğine ilişkin pek çok neden ve hayal vardı kafamda.

Nişanlanmaktan başka, Sibel ile yazıhanede buluşmalarımızı ondan saklamak, nişanda kıskançlıkla dolaplar çevirip onu Kenan'dan uzak tutmak ve tabii küpe sorununu bir türlü çözmemek gibi suçlarım yüzünden bana küstüğünü, beni cezalandırdığını düşünürdüm soğukkanlılık anlarında. Ama benzersiz sevişme mutluluğumuzun yokluğunun, Füsun'un benim kadar kendisine de verdiği bir ceza olduğunu, buna onun da benim gibi dayanamayacağını kuvvetle hissederdim. Şimdi acıya katlanmalı, onun gövdeme yayılışını sabırla karşılamalı, dişimi sıkmalıydım ki, buluştuğumuz zaman o da benim durumumu kabullensin. Bunu düşünür düşünmez de pişmanlığa kapılır, kıskançlık yüzünden onlara nişan davetiyesi yollattığım için ya da kayıp küpesini bulup geri getirmediğim için ya da ona daha çok vakit ayırıp çok ciddi bir şekilde matematik öğretmediğim için ya da çocukluk bisikletini bir akşam yemeğinde ona ve ailesine geri götürmediğim için acı çekerdim. Pişmanlık acısı, daha içe dönük ve kısa bir acıydı ve bacaklarımın arka kısmına ve ciğerlerime vurur, tuhaf bir şekilde gücümü tüketirdi. O zaman ayakta duramaz, kendimi "pişmanlıkla" bir yatağa atmak isterdim.

Bazan da sorunun kötü geçen giriş sınavı olduğunu düşünürdüm. Daha sonra pişmanlıkla onunla uzun uzun matematik çalıştığımı hayal ederdim ve o zaman bu hayaller acımı azaltır, bu matematik derslerinin sonunda sevişeceğimizi düşlerdim. Kafamdaki bu resimlere onunla geçirdiğimiz mutlu saatlerden harika anlar eşlik eder, tam bu sırada nişanda dans ederken bana verdiği sözü, yani imtihandan hemen sonra bana gelme sözünü tutmadığı, bunun için bir gerekçe bile göstermediği için ona kızmaya başlardım. Nişanda beni kışkırtmaya çalışması, Satsat çalışanlarının benim hakkımdaki alaycı sözlerini dinlemesi gibi başka küçük suçlarına duyduğum öfkeyi de bu kızgınlığıma ekler ve bu duyguları ondan uzak durmak ve onun beni cezalandırma isteğini sessizce karşılayabilmek için kullanmaya çalışırdım.

Bütün bu küçük öfkeler, umutlanmalar ve kendimi kandırmak için yaptığım diğer hilelere rağmen, cuma günü saat

iki buçuğa doğru gene gelmeyeceğini anlayınca yenik düştüm. Şimdi acı, öldürücü ve zalimdi ve beni, kurbanının canına hiç değer vermeyen vahşi bir hayvan gibi tüketiyordu. Ölü gibi yatağa uzanmış, çarşafı sinmiş kokusunu kokluyor, altı gün önce bu yatakta nasıl da mutlulukla seviştiğimizi hatırlıyor ve onsuz nasıl yaşayabileceğimi düşünüyordum ki, direnemediğim bir kıskançlık duygusu, içimdeki öfkeye karışarak yükselmeye başladı. Füsün'un kendine hemen yeni bir sevgili bulduğunu düşünüyordum. Kıskançlık acısı zihnimde başlıyor, kısa zamanda midemdeki aşk acısını tetikleyerek beni bir çeşit yıkma sürüklüyordu. Beni zayıf düşüren bu utanç verici hayal, başka zamanlar da gelmişti aklıma, ama şimdi onları bir türlü durduramıyor, rakibimin Kenan, Turgay Bey, hatta Zaim ya da pek çok hayranı arasında hemen buluverdiği birisi olduğunu düşünüyordum. Sevişmekten bu kadar hoşlanan birisi, şimdi tabii ki bunu başkalarıyla yapmak isteyecekti. Üstelik bana olan kızgınlığı, onu intikam almaya yöneltecekti. Kıskançlığımın kıskançlık olduğunu, aklımın hâlâ mantıklı kalabilen küçük bir köşesiyle düşünebilmeme rağmen, her yerimi şiddete varan bir güçle saran bu aşağılayıcı duyguya bile bile teslim olmuşum. Hemen gidip Şanzelize Butik'te onu görmezsem hırstan, öfkeden delireceğimi hissederek koş koş evden çıktım.

Kalbimi hızla attıran bir umutla Teşvikiye Caddesi'nde koşturur gibi yürüdüğümü hatırlıyorum. Az sonra onu göreceğim düşüncesi kafamı öylesine teslim almıştı ki, ona ne diyeceğimi bile düşünmüyordum. Onu görür görmez, bütün acımın en azından bir süre için dineceğini biliyordum. Beni dinlemeliydi, söyleyeceklerim vardı, birlikte dans ederken böyle mi konuşmuştuk, bir pastaneye gidip konuşmalıydık.

Şanzelize Butik'in kapı çanı tıngırdarken, kalbim burkuluverdi. Kanarya yerinde değildi. Füsün'un orada olmadığını çoktan anlamıştım, ama korku ve çaresizlikten arka odada saklandığına kendimi inandırmaya çalıştım.

"Buyurun Kemal Bey," dedi Şenay Hanım şeytanca bir gülümsemeyle.

"Vitrindeki beyaz işlemeli gece çantasını bir görmek istiyorum," diye fısıldadım.

“Aaa, iyi bir parça,” dedi. “Çok dikkatlisiniz. Dükkâna ne zaman güzel bir şey gelse, hep ilk siz görür, siz alırsınız. Paris’ten daha yeni geldi. Klipsi taşlıdır. İçinde portmonesi, aynası var. El yapımıdır.” Ağır ağır yürüyüp vitrinden çıkardığı çantayı bir yandan da ballandıra ballandıra övüyordu.

Perdeleri kapalı arka odaya bir göz attım, Füsün yoktu. Kadının getirdiği bu çiçekli zarif çantayı sabırla inceler gibi yaptım, fiyat olarak söylediği sarsıcı rakamı hiç tartışmadım. Cadı paketi yaparken, herkesin nişanın ne kadar harika geçtiğini uzun uzun anlattığını söyledi. Sırf pahalı bir şey daha almış olmak için, gözüme ilişen bir çift kol düğmesini de sarmasını söyledim. Kadının yüzündeki sevinci görünce cesaretlenerek “Ne oldu bizim akraba kızı, bugün yok mu?” dedim.

“Aa bilmiyor musunuz? Füsün işi birden bıraktı.”

“Öyle mi?”

Füsün’u aradığımı hemen sezmiş, bundan da artık görüşmediğimizi çıkarmış, ne olduğunu anlamaya çalışarak bana dikkatle bakıyordu.

Kendimi tuttum, hiçbir şey sormadım. Acıma rağmen soğukkanlılıkla sağ elimi cebime soktum ki, nişan yüzüğümü takmadığımı görmesin. Parayı öderken kadının bakışlarında bir şefkat gördüm: Şimdi ikimiz de Füsün’u kaybettiğimiz için sanki birbirimize yakınlaşmıştık. Ben gene de yokluğuna inanamadan küçük arka odaya bir bakış daha attım.

“İşte böyle,” dedi kadın. “Bugünün gençleri parayı çalışarak değil, kolaydan kazanmayı seviyorlar.” Özellikle cümlelerin son kısmı, hem aşk acımı hem de kıskançlığımı dayanılmayacak kadar artırdı.

Ama bunu Sibel’den saklamayı başardım. Yüzümün her ifadesini, her yeni hareketimi duyarlıkla fark eden nişanlım, ilk günlerde bana hiçbir şey sormamış, ama nişandan üç gün sonra, akşam yemeğinde ben acıdan kıvrım kıvrım kıvrılırken, bana çok hızlı içtiğimi yumuşacık bir edayla hatırlatmış ve “Neler oluyor canım?” diye soruvermiş, ben de ağabeyimle iş çatışmalarının beni gene yıprattığını söylemiştim. Cuma akşamı bir yandan Füsün’un ne yaptığını karnımdan yukarıya doğru ve ensemden bacaklarıma doğru çift yönde hareket eden bir

acıyla merak ederken, gene Sibel'in sorusu üzerine ağabeyimle sözde çatışmamız hakkında bir anda bir sürü ayrıntı uydurdum. (Allah'ın hikmeti bir simetriyle, bu uydurduklarımın hepsi yıllar sonra gerçekleşti.) "Boş ver," dedi Sibel gülümseyerek. "Zaim ile Mehmet'in pazar günkü piknikte Nurcihan'a yakın olmak için çevirdikleri dolapları sana anlatayım mı?"

27

Sarkma, Düşersin

Sibel ile Nurcihan'ın okudukları Fransız bahçe ve ev dergilerinden ilhamla geleneksel keyiflerin bir sentezini yansıtan bu piknik sepetini, içi çay dolu termosu, plastik kutu içindeki yalancı dolmaları, yumurtaları, Meltem gazozu şişelerini ve Zaim'in anneannesinden kalan şık örtüyü, o pazar gezintisini temsil etsinler ve ziyaretçiyi ev içlerinin ve benim acılarımın boğucu havasından çıkarsınlar diye sergiliyorum. Ama okur da ziyaretçi de, acımı bir an olsun unutabildiğimi sanmasın sakın.

Pazar sabahı önce Meltem gazozunun Boğaz'da, Büyükdere'deki fabrikasına gittik. Inge'nin koskocaman resimleri ve üstü karalanmış solcu duvar yazılarıyla çevrili binalarda, Zaim bizi mavi önlüklü, başörtülü, sessiz işçi kadınlarla, gürültülü, neşeli şeflerin çalıştırdığı yıkama, şişeleme bölümlerinde gezdirirken (bütün İstanbul'u reklamlarla donatan Meltem gazozu fabrikasında altmış iki kişi çalışıyordu yalnızca), ben Nurcihan ve Sibel'in deri çizmeli, şık kemerli ve blucinli fazla alafranga kıyafetlerinden ve serbest havalardan yüzeysel bir şekilde sıkılıyor ve "Fusun, Fusun, Fusun" diye sessizce atan yüreğimi yatıştırmaya çalışıyordum.

Oradan iki arabaya doluştuk ve Belgrad Ormanlarına ve Bentler'e giderek, yüz yetmiş yıl önce Avrupalı ressam Melling'in yaptığı bu manzaraya ve Bentler'e bakan bir yeşillığe, piknik yapan kimi hayali Avrupalıları taklit ederek yerleştik. Öğleye doğru toprağa uzanıp pırıl pırıl mavi gökyüzüne baktığımı; bir

kenarda Zaim ile, uğraşarak yeni alınmış gıcır gıcır iplerle, eski Acem bahçelerinden kalma bir salıncağı kurmaya çalışan Sibel'in güzelliğine ve zerafetine şaştığımı hatırlıyorum. Bir ara Nurcihan, Mehmet, ben dokuztaş oynadık. Toprağın hoş kokusunu, Bentler'in arkasındaki gölden gelen serin havanın taşıdığı çam ve gül rayahasını içime çekiyor, önümdeki harika hayatın Allah'ın bana bir lütfu olduğunu ve bana karşılıksız verilen bütün bu güzelliklerin karnımdan gövdeme ölüm gibi yayılan aşk acısıyla zehirlenmesinin ne büyük bir aptallık, hatta günah olduğunu düşünüyordum. Füsun'u görememenin verdiği acının altında bu kadar ezilmek, bana utanç veriyordu; bu utanç kendime olan güvenimi zayıflatıyor, bu zayıflık yüzünden de kıskançlığa kapılıyordum. Bir ara Mehmet, üzerinde hâlâ beyaz gömleği, askılı pantolonu ve kravatı sofrayı kurarken, böğürtlen toplama bahanesiyle Nurcihan ile uzaklaşan Zaim'in burada olmasından memnun olduğumu, çünkü bunu, onun Füsun ile buluşmadığının bir kanıtı olarak gördüğümü anladım. Ama bu, Füsun'un Kenan ya da başka birisiyle buluşmadığı anlamına gelmiyordu tabii. Dostlarla konuşmanın, top oynamanın, Sibel'i bir çocuk gibi salıncakta sallamanın ya da yeni model bir konserve açacağını denerken, nişan yüzüklü parmağımı derinden kesip kanlar içinde kalmanın beni oyaladığını, bu yoğun anlarda onu düşünmemeyi başarabildiğimi keşfediyordum. Kesik parmağımın kanı bir türlü dinmiyordu. Kanımdaki aşk zehrinden olabilir miydi bu? Bir ara aşktan sersemlemiş bir kafayla salıncağa bindim ve bütün gücümle sallanmaya başladım. Salıncak hızla düşer gibi aşağı inerken, karnımdaki acı biraz azalıyordu. Salıncağın uzun ipleri gıcırdar, ben havada koskocaman bir yay çizerken, kafamı geriye ve yere doğru sarkıtırsam, aşk acım biraz azalıyor, erteleniyordu.

"Ne yapıyorsun Kemal, dur, sarkma, düşersin!" diye bağırdı Sibel.

Öğle güneşi gölgelik ağaç altlarını bile ısıtırken, Sibel'e kanın dinmediğini, kendimi iyi hissetmediğimi, Amerikan Hastanesi'ne gidip parmağıma dikiş attırmak istediğimi söyledim. Şaşırdı. Gözlerini kocaman açtı. Akşama kadar bekleyemez miydim? Kanımı durdurmaya çalıştı. Siz okurlara itiraf ediyorum: Kan din-

mesin diye yarayı ona göstermeden gizlice açıyordum. “Hayır,” dedim, “lütfen bu güzel pikniğin keyfini bozmuş olmayayım, sen de benimle gelersen çok ayıp olacak, canım. Onlar seni akşam şehre geri getirirler.” Ben arabaya doğru yürürken, canım nişanlının anlayışlı ve buğulu gözlerinde, o soru soran bakışı utançla gene gördüm. “Nen var?” dedi sorunun akan kanlardan daha vahim olduğunu sezerek. O anda ona sarılıp acımı ve tutkumu unutabilmeyi, hiç olmazsa ona hissettiklerimi anlatabilmeyi ne çok isterdim! Ama Sibel’e tatlı bir iki söz söyleyemeden, bir kalp çarpıntısının telaşıyla, sersem gibi sallanarak arabaya bindim. Nurcihan ile böğürtlen toplayan Zaim, bir şey olduğunu sezmiş bize yaklaşıyordu. Zaim’le göz göze gelirim, nereye gittiğimi hemen anlayacağından emindim. Arabayı çalıştırırken yan gözle baktığımı nişanlının yüzündeki içten endişeyi ve kederi ise anlatmayayım da, okur beni kalpsiz sanmasın.

O pırıl pırıl ve sıcacık yaz öğleüstü, arabayı deli gibi sürerek Bentler’den Nişantaşı’na tam kırk yedi dakikada geldim. Çünkü ayağım gaza bastıkça, kalbim Füsün’un en sonunda bugün Merhamet Apartmanı’na geleceğine daha çok inanıyordu. İlk buluşmamıza da birkaç gün sonra gelmemiş miydi? Arabayı park edip vaktinden on dört dakika önce (parmağımı tam vaktinde kesmiştim) Merhamet Apartmanı’na koşarken, orta yaşlı bir kadın, arkamdan neredeyse bağırarak durdurdu beni:

“Kemal Bey, Kemal Bey, çok talihlisiniz.”

Dönüp “Nasıl?” dedim, kadının kim olduğunu hatırlamaya çalışarak.

“Nişanda bizim masaya gelmiştiniz de *Kaçak* dizisinin sonunda ne olacak diye bahse girmiştik ya... Siz kazandınız Kemal Bey! Dr. Kimble en sonunda suçsuzluğunu kanıtladı!”

“Ah, sahi mi?”

“Hediyenizi ne zaman alacaksınız?”

“Sonra,” diyerek koştum.

Kadının anlattığı mutlu sonu, tabii ki Füsün’un bugün geleceğinin bir işareti, bir uğur olarak görmüştüm. On on beş dakika sonra sevişmeye başlayacağımıza coşkuyla inanarak ve ellerim titreyerek anahtarı çıkardım, daireye girdim.

Eşyaların Tesellisi

Kırk beş dakika sonra Füsun hâlâ gelmemiş, ben de ölü gibi yatağa uzanmış, karnımdan bütün gövdeme yayılan acıyı, ölmekte olan bir hayvanın kendi gövdesini dinlediği dikkat ve çaresizlikle dinliyordum. Acı o güne kadar hiç hissetmediğim bir derinliğe ve sertliğe ulaşmış, bütün gövdeyi ele geçirmişti. Yataktan kalkmam, başka şeylerle oyalanmam, bu durumdan, en azından bu odadan ve Füsun'un kokusuyla dolu bu çarşaf-lardan ve yastıktan kaçmam gerektiğini hissediyordum, ama hiç halim yoktu.

Piknik kalabalığı arasında olmadığım için şimdi çok pişman-dım. Bir haftadır sevişmediğimiz için Sibel bendeki tuhaflığın farkındaydı biraz, ama derdimin nedenini çıkaramıyor, tam so-ramıyordu da. Oysa Sibel'in anlayış ve şefkatine ihtiyacım vardı, nişanlımın beni oyalayabileceğini hayal ediyordum. Ama değil arabaya binip geri dönmek, yerimden kıpırdayacak gücüm bile yoktu. Midemden, sırtımdan, ta bacaklarımdan çeşitli yönlerde nefesimi kesen bir güçle hareket eden acımdan kaçacak, onu hafifletecek bir şey yapacak gücüm kalmamıştı. Bunu fark etmek içimdeki yenilgi duygusunu da artırıyor, bu da aşk acısı kadar sert ve içe dönük bir pişmanlık acısını harekete geçiriyordu. Tuhaf bir içgüdüyle, ancak bu acının içine (tıpkı kendi içine dönen bir çiçek gibi) döner, kalbimi yırtar gibi beni zorlayan acımı bütün yoğunluğuyla yaşarsam, Füsun'a yaklaşabileceği-mi hissediyordum. Bunun bir yanılısama olabileceğini aklımın bir yanıyla düşünebiliyor, ama ona inanmaktan da kendimi alıkoyamıyordum. (Zaten şimdi evden ayrılırsam, gelip beni bulamayabilirdi.)

Acımın içine iyice girdiğimde, yani küçük asit bombaları kanımın ve kemiklerimin içinde sanki havai fişekler gibi pat-larken, bir yığın hatıranın her biri, önce beni kısa bir süreliğine, bazan on on beş, bazan bir iki saniye oyalıyor; sonra da arka-sında daha yoğun bir acı bırakarak şimdiki zamanın boşluğuna bırakıyor; bu boşluğu da, şaşırtıcı derecede güçlü yeni bir acı

dalgası sırtımı, göğsümü acıtarak, bacaklarımın gücünü keserek dolduruyordu. Bu yeni dalganın acısından kurtulmak için ortak hatıralarımızla, onların havasıyla dolu bir eşyayı içgüdüyle elime alıyor ya da ağzıma sokup tadıyor ve bunun acıma iyi geldiğini keşfediyordum. Mesela o zamanlar Nişantaşı pastanelerinde çok yapılan ve Füsün çok sevdiği için buluşmalarımıza getirip ona ikram ettiğim cevizli, kuşüzümlü ayçöreğini ağzıma almak, aklıma çöreği birlikte yerken gülüşerek konuştuğumuz şeyleri (Merhamet Apartmanı'nın kapıcısının karısı Hanife Hanım'ın Füsün'u hâlâ üst kattaki dişçiye gelen hasta sanışını) getiriyor, bu da beni neşelendiriyordu. Annemin dolaplarından birinde bulduğu eski bir el aynasını mikrofon gibi eline alıp ünlü şarkıcı (ve sunucu) Hakan Serinkan'ın pozlarını taklit ederek oynayıp; çocukluğunda, terzi annesiyle bize geldiğinde, annemin oynasın diye verdiği benim oyuncağım Ankara Ekspresi treniyle çocuk gibi oynayıp; çocukluğumun bir başka oyuncağı uzay tabancasıyla birlikte oynarken her tetiklemeden sonra tabancanın dağınık odanın bir köşesinde kaybolan pervanesini gülüşerek arayışımızı, bu eşyalar tek tek elime gelince hatırlıyor ve teselli oluyordum. Bütün mutluluğumuza rağmen arada bir içimizi kasvetle karartan hüzün bulutlarının getirdiği sessizliklerin birinde, Füsün'un eline burada sergilediğim şekerliği alıp birden bana dönerek "Sibel Hanım'dan önce beni tanımış olmak ister miydin?" diye soruşunu hatırlıyordum. Bu hatıraların her birinin tesellisi geçince, arkalarından gelen sarsıcı acıya ayakta dayanamayacağımı artık bildiğim için, hayal kurdukça yataktan çıkamıyor; yatakta yattıkça da, çevremdeki her şey bana hayal kurduruyor ve hatıralarımızı bir bir geri getiriyordu.

İlk sevişmelerimiz sırasında saatini dikkatle üzerine koyduğu sehpa yanı başımdaydı. Üzerindeki küllükte Füsün'un bastırıp söndürdüğü bir sigara izmariti olduğunun bir haftadır farkındaydım. Bir ara onu elime aldım, küflü yanık kokusunu kokladım, dudaklarımın arasına koydum, yakıp içecektim (ve belki bir an aşkla o olduğumu düşünecektim), ama sigaranın biteceğini düşünerek vazgeçtim. İzmaritin onun dudaklarına değmiş ucunu, tıpkı bir yaraya dikkatle pansuman yapan şefkatli bir hemşire gibi, yanaklarıma, gözlerimin altına, alnıma, boynuma hafif

hafif dokundurdum. Gözümün önünde mutluluk vaat eden uzak kıtalar, cennetten çıkma sahneler, annemin çocukken bana gösterdiği şefkatten kalma hatıralar, Teşvikiye Camii'ne Fatma Hanım'ın kucağında gidişim canlandı. Ama hemen sonra, acı kabaran fırtınalı bir deniz gibi beni yeniden içine aldı.

Saat beşe doğru yatakta hâlâ yatarken, babaannemin, dedemin ölümünden sonra, acıya dayanabilmek için yalnız yatağını değil, odasını da değiştirdiğini hatırladım. Bu yataktan, odadan ve çok özel bir eskimişlik ve mutlu aşk kokusuyla kokan ve her biri kendi kendine çitirdayan eşyalardan kurtulmam gerektiğini bütün irademi kullanarak düşündüm. Ama tam tersini yapmak, eşyalara sarılmak geliyordu içimden. Ya eşyaların teselli edici gücünü keşfediyordum ya da babaannemden çok daha zayıftım. Arka bahçede futbol oynayan çocukların neşeli bağırışları ve küfürleri, beni hava kararana kadar yatağa bağladı. Ancak akşam eve dönüp üç kadeh rakı içtikten sonra Sibel telefon edip sorunca, parmağımdaki yaranın çoktan kapandığını fark ettim.

Böylece temmuz ortasına kadar her gün saat ikide Merhamet Apartmanı'ndaki daireye gittim. Füsün'un gelmeyeceğine ikna olduktan sonra çektiğim acının gün geçtikçe azalmasına bakarak, bazan onun yokluğuna kendimi yavaş yavaş alıştırdığımı zannederdim, ama hiç mi hiç doğru değildi bu. Yalnızca eşyaların verdiği mutlulukla oyalanıyordum. Nişandan sonraki ilk haftanın sonunda aklımın kimi zıncı bükülen, kimi zaman küçülen önemli bir parçası, sürekli olarak ona takılmıştı ve bir matematikçi gibi söylersem, toplam acı zaten hiç azalmıyor, umutlarımın tam tersine, hâlâ artıyordu. Daireye sanki alışkanlığımı ve onu görme umudumu kaybetmemek için gidiyordum.

Dairede geçirdiğim iki saatin çoğunda, yatağımızda yatıp hayaller kurar, elime geçirdiğim ve mutluluk anılarımızla pırıl pırıl ışıldayan hayaletimsi bir eşyayı, mesela bu ceviz kıracağı, Füsün'un pek çok kere çalıştırıp harekete geçirmek için uğraştığı, elinin kokusunu taşıyan balerinli bu eski saati yüzüme, alnıma, boynuma dayayıp acımı dindirmeye çalışır, iki saat sonra –yani bir zamanlar kadife yumuşaklığındaki sevişme sonrası uykudan uyandığımız saatte– hüzünden ve acıdan yorgun, her zamanki hayatıma dönmeye çalışırdım.

Hayatımdaki ısıltı kaçmıştı artık. Hâlâ sevişemediğim Sibel, (Satsat'takiler yazıhanede seviştığımızı biliyormuş gibi bir bahane bulmuştum) adsız hastalığımı, bir çeşit evlilik öncesi erkek telaşı, daha doktorlarca teşhisi konulamamış özel bir hüznün cinsi gibi görüyor, bu hastalığı bende hayranlık uyandıran bir ağırbaşlılıkla kabul ediyor, hatta beni bu deritten çekip çıkaramadığı için kendini gizli gizli suçlayarak bana çok iyi davranıyordu. Ben de ona çok iyi davranıyor, onunla şimdiye kadar hiç gitmediğimiz lokantalara, girinlikle tanıştığım yeni arkadaşlarla gidiyor, 1975 yazında İstanbul burjuvalarının mutlu ve zengin olduklarını birbirlerine gösterebilmek için gittikleri Boğaz lokantalarına, kulüplere devam ediyor, davetlerde geziyor, Mehmet ile Zaim arasında bir türlü karar veremeyen Nurcihan'ın mutluluğuna Sibel ile birlikte, ama saygıyla gülüyordum. Mutluluk, benim için artık doğuştan Allah'ın bana bağışladığı ve bir hak gibi, mesele etmeden benimsediğim bir şey olmaktan çıkmış; talihli, akıllı ve dikkatli insanların çalışarak elde edip koruyabildikleri bir nimete dönüşmüştü. Bir gece kapısında korumaların beklediği yeni açılan Mehtap'ın Boğaz'a uzanan küçük iskelesinin yanındaki barda, tek başıma (Sibel ve ötekiler masada gülüşüyorlardı) Gazel'in kırmızı şarabını içerken Turgay Bey ile göz göze gelince, yüreğim Füsun'u görmüş gibi hızlandı, içim sersemletici bir kıskançlık öfkesiyle doldu.

29

Onu Düşünmediğim Dakika Artık Hiç Yoktu

Turgay Bey'in nazik, çelebi haliyle gülümsemek yerine bana başını çevirmesi, beni hiç beklemediğim kadar yaraladı. Bir yandan adamın onu nişana çağırmadığımız için alınmakta haklı olduğu mantığını yürütüyor, bir yandan da daha kuvvetli bir düşünce, Füsun'un benden intikam almak için ona döndüğü düşüncesi, beni öfkeden serseme çeviriyordu. İçimden neden başını çevirdiğini koşup ona sormak geldi. Belki de, bu öğleden

sonra Şişli'deki garsoniyerinde Füsün ile sevişmişti. Füsün'ü görmüş, onunla konuşmuş olmasının beni çileden çıkarmaya yeteceğini hissettim. Benden önce Füsün'a âşık olması, Füsün yüzünden bir zamanlar onun da şimdi benim çektiğim cinsten acılar çekmiş olması, ona duyduğum öfkeyi, içimde hissettiğim aşağılanma duygusunu hafifletmek bir yana, daha da artırıyor-du. Barda iyice içtim. Gün geçtikçe daha sabırlı ve şefkatli olan Sibel'e sarılarak Peppino di Capri'nin "Melankoli" adlı parçası eşliğinde dans ettim.

Ancak içkiyle yatıştırabildiğim kıskançlığımın ertesi sabah baş ağrısıyla birlikte tekrar başladığını görünce, acımın azal-madığını, çaresizliğimin de gitgide arttığını telaşla anladım. O sabah Satsat'a yürürken (Inge, hâlâ Meltem gazozu reklamından bana çapkınca bakıyordu), yazıhanede dosyalar arasında oya-lanmaya çalışırken, gün geçtikçe acımın biraz daha arttığını, zamanla Füsün'ü unutmak yerine daha saplantılı bir şekilde onu düşündüğümü kabul etmek zorunda kaldım.

Geçen zaman, Allah'tan yalvararak dilediğim gibi, hatırala-rımı zayıflatmıyor, çektiğim acıyı daha dayanılır kılmıyordu. Her güne ertesi günün daha iyi olacağını, onu birazcık olsun unutmuş olacağımı umarak başlıyor, ama ertesi gün karnımdaki ağrının hiç değişmediğini, acının sürekli yanan kuvvetli bir kara lamba gibi içimi karartmaya devam ettiğini hissediyordum. Onu birazcık daha az düşünebilmeyi, zamanla onu unutabilmeyi ba-şardığıma inanabilmeyi ne de çok isterdim! Onu düşünmediğim dakika artık çok azdı, daha doğrusu hiç yoktu. Belki bazı geçici anlar vardı, o kadar. Bu "mutlu" anlar da çok kısa sürüyor, bir iki saniyelik bir unutma süresinden sonra, kara lamba tıpkı bir apartmanın kendiliğinden sönen otomatığı gibi kendiliğinden yanıp karnımı, genzimi, ciğerlerimi zehirliyor, nefes alış veriş-lerimi bozuyor, var olmayı sürekli gayret gerektiren bir zorluğa çeviriyordu.

En kötü zamanlarda acımı dindirecek bir çıkış yapmak, bi-risiyle dertleşmek, Füsün'ü bulup konuşmak ya da kahredici bir öfkeyle kıskanmaya başladığım bir kişiyle kavga etmek is-tiyordum. Yazıhanede Kenan'ı her görüşümde bütün gücüm-le kendimi tutmaya çalışmama rağmen, beni sersemleten bir

kıskançlık buhranına kapılıyordum. Füsün'un Kenan ile bir ilişkisi olmadığına karar vermiş olsam da, Kenan'ın ona nişanda asılmış olması, Füsün'un da beni kıskandırmak için bu ilginin tadını çıkarmış olma ihtimali, ondan nefret etmem için yeterliydi. Öğleye doğru, Kenan'ı işten atmak için bahaneler ararken yakaladım kendimi. Evet, sinsi biriydi, çok belliydi bu artık. Öğle paydosunda, Merhamet Apartmanı'na gideceğimi, küçük de olsa bir umutla Füsün'u bekleyeceğimi düşünerek rahatladım. Ama o öğleden sonra da gelmeyince, artık beklemekle acıya dayanamayacağımı, ertesi gün de gelmeyeceğini, her şeyin daha da kötü olacağını korkuyla anladım.

O sıralarda kafamı kurcalayan bir başka yıkıcı düşünce de, benim çektiğim bütün bu acılara, peki, biraz daha azına Füsün'un nasıl dayandığıydı. Mutlaka hemen bir başkasını bulmuş olmalıydı, yoksa dayanamazdı. Yetmiş dört gün önce öğrendiği sevişme mutluluğunu, Füsün şimdi bir başkasıyla paylaşıyor olmalıydı... Ben ise her gün acılar içinde, yatağa ölü gibi ve aptalca uzanıp onu bekliyordum. Hayır, aptal değildim: Çünkü o beni kandırmıştı. Aramızda o kadar mutlu bir ilişki varken, nişanda durumun bütün gerilim ve korkunçluğuna rağmen ikimiz aşkla dans ederken, bana ertesi gün üniversite sınavından sonra geleceğini söylemişti. Nişanlandığım için bana kırılmışsa, benden ayrılmaya karar vermişse –ki bunlarda pekâlâ haklı olabilirdi– o zaman niye bana yalan söylemişti? İçimdeki acı, bir tartışma öfkesine, ona yanıldığını söyleme hırsına dönüştü. Pek çok kereler saplantıyla yaptığım gibi, gene onunla hayalimde bir tartışmaya gireceğimi, bu tartışmanın arasına onunla geçirdiğim mutlu saatlerden unutulmaz sahnelerin birer cennet tasviri gibi girip beni yumuşatacağını, sonra gene onunla tartışacağım iddialarımı tek tek hatırlayarak düşündüm. Beni terk ettiğini yüzüme söylemeliydi. Üniversite sınavı kötü geçtiyse bunun sorumlusu ben değildim, beni terk edecekse bunu bilmeliydim, beni ömrünün sonuna kadar hep göreceğini söylememiş miydi, bana son bir fırsat tanımalıydı, küpesini bulup hemen getirecektim, diğer erkeklerin onu benim sevdiğim kadar sevebileceğini mi zannediordu? Yataktan kalktım, her şeyi onunla konuşma hırsıyla bir anda sokağa fırladım.

30

Fusun Artık Yok

Koşar adımlarla evlerine gidiyordum. Daha Alâaddin'in dükkânının köşesine gelmeden, az sonra onu görünce hisse-deceğim şeyler içimde şimdiden aşırı bir mutluluk olarak hızla yükselmeye başlamıştı. Temmuz sıcağında gölgelik bir köşede uyuklayan bir kediye gülümserken, doğrudan evlerine gitmeyi daha önce neden düşünmediğimi sordum kendime. Karnımın sol üst yanındaki ağrı şimdiden yumuşamış, bacaklarımdaki isteksizlik, sırtımdaki yorgunluk hissi kaybolmuştu. Eve yaklaştıkça içimde onu orada bulamama korkusu yükseliyor, kalbim bu yüzden hızlanıyordu: Ne diyecektim ona, karşıma annesi çıkarsa ne diyecektim? Bir ara eve dönüp çocukluk bisikletimizi almayı düşündüm. Ama birbirimizi görür görmez bir bahane bulmaya gerek olmadığını ikimiz de anlayacaktık. Kuyulu Bostan Sokak'taki küçük apartmanın serinliğine bir hayalet gibi girdim ve uykudagezer gibi ikinci kata çıkıp zile bastım. Meraklı müzegezer de önündeki düğmeye lütfen basın ve o yıllarda Türkiye'de çok moda olan, kuş cıvıltısı sesi çıkaran bu kapı zilini benim de işittiğimi ve aynı anda yüreğimin de gırtlığımla ağzım arasına sıkışmış bir kuş gibi çırpındığını düşünsün.

Kapıyı annesi açtı ve apartman karanlığındaki yorgun yabancıya, davetsiz bir satıcıya bakar gibi bir an burun kıvrıldı. Sonra beni tanıdı, yüzü aydınlandı. Bundan umutlanınca, karnımdaki ağrı hafifçe azaldı.

"Ah Kemal Bey, buyurun!"

"Geçiyordum, bir uğradım Nesibe Hala," dedim radyo tiyatrolarındaki mahalleden harbi ve mert delikanlı gibi. "Geçen gün fark ettim. Fusun dükkândaki işi bırakmış. Merak ettim, hiç aramadı beni, nasıl geçti kızımızın üniversite imtihanı?"

"Ah Kemal Bey, yavrucuğum, gel içeri de dertleşelim."

Bu dertleşme sözündeki imayı bile kavrayamadan, annemin o kadar terzilik ahbablığı ve akrabalık hukukuna rağmen bir kere olsun ziyaret etmediği arka sokaktaki o loş eve adım adım girdim: Kılıflı koltuklar, masa, büfe, içinde bir şekerlik, kristal

bir fincan takımı, televizyon üzerinde uyuyan bir köpek biblosu... Bütün bu eşyalar güzeldiler, çünkü en sonunda Füsün denilen harika şeyin oluşmasına katkıda bulunmuşlardı. Bir köşede bir terzi makası, kumaş kesikleri, renk renk iplikler, topluiğneler ve dikilmekte olan bir elbiseden parçalar gördüm. Nesibe Hala dikiş dikiyordu anlaşılan. Füsün evde miydi? Yoktu galiba, ama kadının bir şey bekleyen pazarlıkçı ve hesapçı hali, bana umut veriyordu.

“Otur lütfen Kemal Bey,” dedi. “Bir kahve yapayım sana. Yüzün beyaz. Dinlen biraz. Buzdolabından su da ister misin?”

“Füsün yok mu?” dedi ağzımın içindeki sabırsız kuş; boğazım kurumuş.

“Yook, yok,” dedi kadın, ah bir bilsen ne oldu diyen birinin havasıyla. “Kahvenizi nasıl yapayım?” dedi “sen”den “siz”e geçerek.

“Orta!”

Şimdi, yıllar sonra kadının mutfğa bana kahveden çok ve-receği cevabı pişirmek için gittiğini anlıyorum. Ama o sırada bütün algı merkezlerim sonuna kadar açılmış da olsa, aklım Füsün’un evin içine sinmiş kokusu ve onu görme umuduyla iyice dumanlandığı için, bu sonucu çıkaramıyordum. Şanzelize Butik’ten bildiğim dost kanarya Limon’un kafesindeki sabırsız tıkrıtları aşk acıma merhem gibi geliyor, aklımı daha da dağıtı-yordu. Önümdeki sehpa da geometri derslerinde kullansın diye (sonraki hesaplarıma göre yedinci buluşmamızda) ona hediye ettiğim yerli malı, kenarı ince ve beyaz, otuz santimlik tahta cetvel vardı. Belli ki Füsün’un geometri aletini, annesi dikiş dikerken kullanıyordu. Cetveli elime aldım, burnuma götürüp Füsün’un elinin kokusunu hatırladım ve gözlerimin önünde o canlandı. Gözlerim sulanacak mıydı? Nesibe Hala mutfaktan gelirken, cetveli ceketimin iç cebine soktum.

Kahveyi önüme koydu, karşıma oturdu. Kızının annesi olduğunu hatırlatan bir hareketle sigarasını yaktı ve “Füsün’un imti-hanı iyi geçmedi Kemal Bey,” dedi. Bana nasıl hitap edeceğine de karar vermişti. “Çok üzüldü. Yarısında ağlayarak çıktı, sonuçları bile merak etmiyoruz. Çok sarsıldı. Artık üniversitede okuyamaz zavallı kızım. Üzüntüsünden işi de bıraktı. Sizinle matematik dersleri de onu çok hırpalamış. Çok üzümüştünüz onu. Nişan

gecesi de çok üzüldü. Biliyor olmalısınız bunları... Her şey çok üst üste geldi. Yalnız sizin sorumluluğunuz değil tabii... Ama o daha küçük, narin bir çocuk. On sekizine yeni girdi. Çok kırıldı. Babası da onu aldı, çok uzaklara götürdü. Çok, çok uzaklara. Siz artık onu unutun. O da sizi unutacak.”

Yirmi dakika sonra Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımızda, arada bir gözlerimden tek tek ve ağır ağır fışkıran yaşların yanagımda çizdiği eğriyi hissederek tavana bakarken, aklıma cetvel geldi. Evet, bir benzerini benim de çocukluğumda kullandığım, Füsun'a da belki bu yüzden hediye ettiğim ortaokul-lise cetveli, aslında müzemizin ilk hakiki parçalarından biridir. Bana onu hatırlatan, onun hayatından acıyla edinilmiş bir eşya. Cetvelin 30 cm'yi gösterir ucunu yavaşça ağzımın içine soktum; acımsı bir tadı vardı ama orada uzun uzun tuttum. Cetveli kullandığı saatleri hatırlamak için, orada onunla oynayarak yatakta iki saat yatmışım. Bu o kadar iyi geldi ki, sanki Füsun'u görmüşüm gibi mutlu hissettim kendimi.

31

Onu Bana Hatırlatan Sokaklar

Onu unutmak için bir plan program yapmazsam, eski günlük hayatımı da sürdüremeyeceğimi artık anlıyordum. Satsat çalışanlarının en dikkatsizleri bile, patronlarına sinen kara hüznü fark etmişlerdi. Annem ikide bir Sibel ile aramda bir mesele çıktığını sanıyor, ağzımı arıyor, seyrek olarak hep birlikte yediğimiz akşam yemeklerinde, artık babam gibi beni de daha fazla içmemem için uyarıyordu. Sibel'in merakı ve kederi de benim acımla birlikte artıyor, korktuğum bir patlama noktasına yaklaşıyordu. İçine düştüğüm buhrandan çıkmak için çok gerekli olan Sibel'in desteğini kaybetmekten, bütünüyle bir bozguna uğramaktan da korkuyordum.

Merhamet Apartmanı'na gitmeyi, Füsun'u beklemeyi, oradaki eşyaları elime alıp onu hatırlamayı kendime bütün irademle

yasakladım. Daha önceleri de uygulamaya çalıştığım bu yasakları, çeşitli bahanelerle kendimi kandırarak (şuradan Sibel'e çiçek alayım derken, aslında Şanzelize Butik'in vitrininden içeri bakmak gibi) çiğnediğim için, şimdi daha sert bir dizi önlem almaya ve o güne kadar hayatımın büyük bir kısmını geçirdiğim bazı sokakları ve yerleri kafamın içindeki haritadan çıkarmaya karar verdim.

O günlerde bütün gücümle kafamda canlandırmaya ve benimsemeye çalıştığım yeni Nişantaşı haritasını sergiliyorum burada. Kırmızıyla boyalı yerlere ve sokaklara girmeyi kendime kesinlikle yasaklamıştım. Valikonağı ile Teşvikiye Caddesi'nin keştiği yere yakın olan Şanzelize Butik, Merhamet Apartmanı'nın üzerinde yer aldığı Teşvikiye Caddesi, karakol ve Alâaddin'in dükkânının köşesi, kafamda bu haritadaki gibi kırmızıydı. O zamanlar adı Abdi İpekçi Caddesi değil, Emlak Caddesi olan sokak ve daha sonra adı "Celâl Salik Sokak" olarak değiştirilen ve Nişantaşlıların "karakolun sokağı" dediği sokak, Füsunların oturduğu Kuyulu Bostan Sokak ve bütün bu kırmızı sokaklara açılan yan sokakları da kendime yasakladım. Turuncuyla işaretli yerlere çok gerekliyse, içki içmemişsem ve bir dakikayı asla geçmeyecek kestirmeler için neredeyse koşarak ve hemen terk etmek üzere girebilirdim. Bizim ev ve Teşvikiye Camii, pek çok yan sokak gibi, dikkatli olmazsam aşk acısına kapılacağım turuncu renkli sokaklardaydı. Sarı sokaklarda da dikkatli olmam gerekiyordu. Onunla buluşmak için Satsat'tan çıkıp her gün Merhamet Apartmanı'na yürüdüğüm yol, Füsun'un Şanzelize Butik'ten eve giderken izlediği yol (bu yolu hep hayal ediyordum) gibi acılarımı artıracak tehlikeli hatıralarla, tuzaklarla doluydu. O yollara girebilirdim, ama dikkat etmeliydim. Füsun ile olan kısacık ilişkimin başka mekânlarını da, mesela çocukluğumuzda kurban kesilen boş arsadan, cami avlusundayken uzaktan onu seyrettiğim köşeye kadar pek çok yeri de haritada işaretledim. Bu haritayı aklımda hep hazır tutuyor, kırmızı sokaklara gerçekten hiç girmiyor, hastalığımın yavaş yavaş ancak böyle bir dikkatle geçeceğine inanıyordum.

Fusun Sandığım Gölgeler, Hayaletler

Bütün hayatımı geçirdiğim sokakları yasaklarla daraltmam ve onu hatırlatan eşyalardan uzaklaşmam, ne yazık ki Fusun'u bana hiç unutturmadı. Sokaklarda kalabalık içinde, davetlerde hayalet görür gibi Fusun'u görmeye başlamıştım çünkü.

En sarsıcı ilk karşılaşma, Suadiye'ye taşınmış olan annelere temmuz sonuna doğru bir akşamüstü arabalı vapurla giderken gerçekleşti. Kabataş'tan Üsküdar'a yanaşmakta olan vapurun içindeki diğer sabırsız şoförler gibi, arabamın motorunu çalıştırmıştım ki, yanda yaya yolculara ayrılmış kapıdan çıkarken Fusun'u gördüm. Arabaların inişine ayrılan kapı henüz açılmamıştı, ancak arabadan fırlayıp arkasından koşarsam ona yetişebilirdim, ama o zaman da vapurun çıkışını tıkayacaktım. Yüreğim hırsla çarparken, kendimi dışarı attım. Bütün gücümle ona tam seslenecektim ki, görüş açımı giren belden aşağısının sevgilimin güzelim gövdesinden çok daha kalın ve kaba olduğunu, yüzünün de bambaşka birinin yüzü şekline girdiğini acıyla fark ettim. Acımın bir mutluluk heyecanına dönüştüğü o sekiz on saniyeyi, ertesi günlerde ağır çekimle hep yeniden yaşadım ve onunla böyle karşılaşacağımıza içtenlikle inanmaya başladım.

Birkaç gün sonra öğle vakti biraz oyalanırım diye gittiğim Konak Sineması'nın uzun ve geniş çıkış merdivenlerinden sokak seviyesine ağır ağır tırmanırken, onu sekiz on basamak önümde gördüm. Sarıya boyalı uzun saçları, ince gövdesi önce yüreğimi, sonra bacaklarımı harekete geçirdi. Koşa koşa yaklaşırken bir rüyadaki gibi seslenmek istedim, ama o olmadığını son anda anladığım için sesim çıkmadı.

Onu bana hatırlatma ihtimali düşük olduğu için artık daha çok çıktığım Beyoğlu'nda, bir kere bir vitrine yansıyan gölgesi yüzünden heyecana kapıldım. Bir başka seferinde, onu gene Beyoğlu'nda alışverişe çıkmış, sinemalara giren kalabalık arasında kendine özgü yürüyüşüyle, sekerek ilerlerken gördüm. Arkasından koştum, ama yetişemedim kaybettim onu. O kişinin acımın bana sunduğu bir serap mı, yoksa gerçek mi olduğuna

karar veremediğim için, sonraki birkaç gün aynı saatlerde Ağa Camii ile Saray Sineması arasında boşu boşuna aşağı yukarı yürüdüm; daha sonra da bir birahanenin vitrinine oturup sokağı, manzarayı, kalabalığı seyrederek içtim.

Cennetten çıkma bu karşılaşma anları, bazan çok kısa sürüyordu. Mesela Taksim Meydanı'nda Füsun'un beyaz gölgesini gösterir bu fotoğraf, benim yalnızca bir iki saniye süren yanılısamamın belgesidir.

Aynı günlerde Füsun'un saçlarını, boyunu posunu ne kadar çok genç kızımızın, kadınınımızın taklit ettiğini, ne çok esmer Türk kızının saçlarını sarıya boyattığını fark ediyordum. İstanbul sokakları Füsun'un birer ikişer saniye belirip kaybolan hayaletleriyle doluydu. Ama bu hayaletleri biraz yakından incelediğimde, benim Füsun'uma aslında hiç mi hiç benzemediklerini de görüyordum. Bir keresinde Dağcılık Kulübü'nde Zaim ile tenis oynarken, kenardaki masaların birinde gülüşerek Meltem gazozu içen üç genç kız arasında gördüm onu; ama ilk anda onu orada gördüğüme değil, kulübe gelmesine şaşıtm. Başka bir sefer, hayaleti Kadıköy vapurundan inen kalabalıkla birlikte Galata Köprüsü'ne çıkmış, geçen dolmuşlara el sallıyordu. Bir süre sonra bu seraplara yüreğim de, aklım da alıştı. Onu Saray Sineması'nda iki film arasında balkonda, benden dört sıra ötede, iki kız kardeşiyle Buz Serap marka buzlu çikolatalardan birini zevkle yalarken gördüğümde, Füsun'un hiç kız kardeşi olmadığı mantığını hemen yürütmemiş, yanılısamanın acımı dindiren yanının sonuna kadar tadını çıkarmış, bu kızın aslında Füsun olmadığını, hatta ona benzemediğini hiç düşünmemeye çalışmıştım.

Dolmabahçe Sarayı'nın yanındaki Saat Kulesi'nin önünde; Beşiktaş'ta çarşı içinde elinde filelerle bir ev hanımı olarak ve en şaşırtıcı ve sarsıcı olanı, Gümüşsuyu'ndaki bir apartmanın üçüncü kat penceresinden sokağa bakarken gördüm onu. Kaldırımında durmuş ona baktığımı görünce, penceredeki hayalet Füsun da bana bakmaya başladı. O zaman ona el salladım, o da karşılık verdi. Ama el sallayışından, onun Füsun olmadığını hemen anlayıp utançla oradan uzaklaştım. Buna rağmen, daha sonra, belki de beni unutmak için kısa zamanda babasının onu

birisiyle evlendirdiğini, orada yeni bir hayata başladığını, ama beni de görmek istediğini hayal ettim.

İlk karşılaşma ânının gerçek bir teselli hissi veren bir iki saniyesi dışında, bu hayaletlerin Füsun değil, mutsuz ruhumun çeşitli kurguları olduğunu aklımın bir yanıyla hep fark ediyordum. Ama onu karşımda görüvermek içimde öyle tatlı bir duygu uyandırır ki, onun hayaletiyle karşılaşacağım kalabalık yerlere gitmeyi alışkanlık edinmişim; bu yerleri, sanki kafamın içindeki bir İstanbul haritasına da işaretlemişim. Füsun sandığım gölgelerin daha çok görüldüğü yerlere gitmek geliyordu hep içimden. Şehir benim için onu hatırlatan bir işaretler âlemi olup çıkmıştı.

Onun hayaletiyle, dalgın dalgın yû üyüp uzaklara bakarken karşılaştığım için, uzaklara bakarak dalgın dalgın yürürdüm. Yanımda Sibel varken gece kulüplerinde, davetlerde rakıyı fazla kaçırdığım zamanlarda da, çeşitli kıyafetlerdeki Füsun hayalleriyle karşılaşır, ama nişanlı olduğum, aşırı bir tepki gösterirsem her şeyin anlaşılabacağı gibi düşüncelerle hemen aklımı başıma toplar, o kadının zaten Füsun olmadığını hemen anlardım. Kilyos, Şile Plajlarının bu manzaralarını, onu en çok yaz öğleüzerleri, sıcağın ve yorgunluktan kafamın ve dikkatimin iyice gevşediği zamanlarda, mayolu, bikinili utangaç genç kızlar, kadınlar arasında gördüğüm için sergiliyorum. Cumhuriyet'in kurulmasının ve Atatürk devrimlerinin üzerinden kırk elli yıl geçmesine rağmen, mayo-bikini giyip plajlarda birbirlerinin karşısına utanmadan çıkmayı hâlâ tam anlamıyla öğrenememiş Türk insanının mahcubiyeti ile Füsun'un kırılğanlığı arasında, içime işleyen bir benzerlik olduğunu hissederdim o zaman.

Bu dayanılmaz özlem anlarında, Zaim ile deniz topu oynayan Sibel'in yanından ayrılır, uzakta bir yerde kuma uzanır, aşksızlıktan sertleşmiş hamhalat gövdeyi kavrulsun diye güneşe bırakırken, yan gözle kumsallara, rıhtımlara bakıp koşa koşa bana yaklaşan kızın o olduğunu zannederdim. O kadar istediği şeyi yapıp niye onunla bir kerecik bile Kilyos Plajı'na gitmemiştim! Niye Allah'ın bana verdiği bu büyük hediyenin kıymetini bilememiştim! Onu ne zaman görebilecektim? Kumsalda güneş altında uzandığım yerde ağlamak ister, ama suçlu olduğumu bildiğim için onu da yapamaz, başımı kuma gömüp kahrolurdum.

Kaba Oyalanmalar

Hayat sanki benden uzaklaşmış, o güne kadar hissettiğim gücünü ve rengini kaybetmiş, eşyalar bir zamanlar hissettiğim (ve hissettiğimin de ne yazık ki farkına varmadığım) güçlerini ve hakikiliklerini yitirmişlerdi. Yıllar sonra kendimi kitaplara verdiğim zaman, o günlerde hissettiğim sıradanlığı ve bayağılığı en iyi ifade eden satırları Fransız şair Gérard de Nerval'in bir kitabında okudum. En sonunda aşk acısından kendini asan şair, hayatının aşkını sonuna kadar kaybettiğini anladıktan sonra, *Aurélia* adlı kitabının bir sayfasında, bundan sonra hayatın kendisine yalnızca "kaba oyalanmalar" bıraktığını söyler. Ben de öyle hissediyor, Füsun'suz geçirdiğim günlerde yaptığım her şeyin kaba, sıradan ve anlamsız olduğu duygusundan kurtulamıyor ve bütün bu bayağılıklara yol açan şeylere, kişilere öfke duyuyordum. Ama en sonunda Füsun'u bulup onunla konuşacağıma, hatta ona sarılacağıma olan inancımı kaybetmemiştim hiç ve bu beni hem iyi-kötü hayata bağlıyor hem de daha sonra pişmanlıkla düşüneceğim gibi acımı uzatıyordu.

O en kötü günlerden birinde, aşırı sıcak bir temmuz sabahı, ağabeyim telefon edip birlikte pek çok başarılı iş yaptığımız Turgay Bey'in nişana çağırılmadığı için bize kırgın olduğunu, hatta ihalesini birlikte kazandığımız bir büyük çarşaf ihracatı işinden ayrılmak istediğini haklı bir öfkeyle (Osman ortağımızın adını davetliler listesinden benim sildirdiğimi annemden öğrenmişti) anlattığında, bu işi hemen tatlıya bağlayacağımı, Turgay Bey'in gönlünü alacağımı söyleyerek onu yatıştırdım.

Hemen telefon edip Turgay Bey'den bir randevu aldım. Ertesi gün öğleye doğru, kavurucu sıcakta, Turgay Bey'in Bahçelievler'deki dev fabrikasına giden arabanın içinde şehrin gitgide çirkinleşen yeni apartmanlar, depolar, fabrikacıklar ve mezbeleyle kaplanan bu itici semtlerine bakarken, aşk acım dayanılmaz gelmiyordu bana. Bunun nedeni, Füsun'dan haber alabileceğimi ya da ondan söz açabileceğini sandığım birini görmeye gitmemdi elbette. Ama buna benzer başka durumlarda olduğu gibi (Kenan ile konuşur-

ken ya da Şenay Hanım'a Taksim'de rastladığımda) içimdeki hoş heyecanın nedenini kendimden saklıyor, oraya yalnızca "iş" için gittiğime inanmaya çalışıyordum. Kendimi bu kadar kandırmasaydım, Turgay Bey'le "iş" görüşmemiz belki daha başarılı olurdu.

Özür dilemek için ta İstanbul'dan gelmem zaten Turgay Bey'in gururunu okşamış, ona yetmişti; bana iyi davrandı. İçinde yüzlerce kızın çalıştığı dokuma atölyelerini, tekstil makinelerinin başında çalışan genç kızları (bir tekstil makinesinin arkasında, bana sırtını dönmüş olan bir Füsun hayaleti, bir an kalbimi hızlandırarak beni asıl konuya hazırladı), yeni ve "modern" yönetim binasıyla "sıhhi" kafeteryaları mağrur bir üsluptan çok, kendisiyle iş yapmamızın bizim için de iyi olacağını sezdiririr, arkadaşça bir havayla gösterdi. Turgay Bey öğle yemeğini de, kendisinin hep yaptığı gibi işçilerle birlikte kafeteryada yememizi istiyordu, ama ben bunun ondan özür dilemek için yeterli olmadığına kendimi inandırdım ve aramızdaki "derin konuları" açmak için belki biraz içmemiz gerektiğini söyledim. Bıyıklı, sıradan yüzünde Füsun'u ima ettiğimi anladığını gösteren hiçbir ifade belirmedi, nişan daveti konusunu da hâlâ açmadığım için, "Dikkatsizlikler hep olur, unutalım," dedi mağrurca. Ama anlamazlıktan geldim ve aklı işinde olan bu çalışkan ve dürüst adamı, beni Bakırköy'deki balık lokantalarından birine öğle yemeğine davet etmek zorunda bıraktım. Mustang marka arabasının içine girer girmez de bu koltuklarda Füsun ile defalarca öpüştüğü, sevişmelerinin ibrelerde, aynada yansıdığı, daha on sekiz yaşında bile değilken onu sıkıştırdığı, ellediği aklıma geldi. Füsun'un ona dönmüş olabileceğini düşünüyor; bütün bu hayallerden utanmama, adamın büyük ihtimal hiçbir şeyden haberi bile olmadığını irademle aklımdan geçirmeme rağmen, kendimi hiç toparlayamıyordum.

Lokantada iki berbat erkek gibi Turgay Bey ile karşı karşıya oturduğumuz zaman, üzeri kıllı elleriyle peçetesini kucağına yerleştirdiğini görünce, koca delikli burnuna, arsız ağzına yakından bakınca, her şeyin kötüye gideceğini, ruhumun acı ve kıskançlıkla daraldığını, toparlayamayacağımı hissettim. Garsona "Bana bak," diyor, peçetesini Hollywood filmlerinden çıkma hareketlerle, dudaklarına pansuman yapar gibi kibar kibar dokunduruyordu. Gene de kendimi tuttum ve durumu yemeğin

yarısına kadar idare ettim. Ama içimdeki kötülükten kurtulmak için içtiğim rakı, içimdeki kötülüğü dışarı çıkardı. Turgay Bey, son derece kibar bir dille bu çarşaf işindeki pürüzlerin halledildiğini, artık ortaklar arasında bir mesele kalmadığını, işlerimizin iyi gideceğini anlatıyordu ki, “İşlerimizin iyi gitmesi değil, bizim iyi insan olmamız önemli,” dedim.

“Kemal Bey,” dedi elimdeki rakı bardağına göz atarak. “Size, babanıza, ailenize büyük saygım var. Hepimizin sıkıntılı günleri olmuştur. Bizlerin bu güzel ve yoksul ülkede, zengin olmak gibi, Allah’ın ancak çok sevgili kullarına bağışlayabileceği bir talihimiz var, şükrederim. Mağrur olmayalım, dua edelim, öyle iyi olabiliriz ancak.”

“Ben sizin bu kadar sofu olduğunuzu bilmiyordum,” dedim alaycılıkla.

“Kuzum Kemal Bey, benim kabahatim nedir?”

“Turgay Bey, benim ailemden gencecik bir kızın kalbini yakıtınız, ona kötü davrandınız, hatta parayla elde etmeye kalktınız. Şanzelize Butik’te çalışan Füsün, anne tarafından çok çok yakın akrabamızdır.”

Suratı kül gibi oldu, önüne baktı. O zaman, Füsün’un benden önceki sevgilisi olduğu için değil, bu aşktan sonra acılarını küllendirip normal burjuva hayatına başarıyla dönebildiği için Turgay Bey’i kıskandığımı anladım.

“Sizin akrabanız olduğunu bilmiyordum,” dedi şaşırtıcı bir iradeyle. “Şimdi çok utanıyorum. Beni ailecek görmeye tahammül edemiyorsanız, nişanınıza bu yüzden davet edilmediysem, size hak veriyorum. Babanız, ağabeyiniz de böyle mi düşünüyorlar? Ne yapalım, ortaklığı bırakalım mı?”

“Bırakalım,” dedim, daha bu sözü söylerken pişman olarak.

“O halde kontratı fesheden siz oluyorsunuz,” dedi ve bir kırmızı Marlboro yaktı.

Aşk acısına, yaptığım yanlışın utancı da eklenmişti. Dönüş yolunda iyice sarhoş olmama rağmen, arabayı kendim kullandım. İstanbul’da, hele sahil yolunda, surlar boyunca araba kullanmak, ta on sekiz yaşımdan beri benim için büyük bir mutluluk olan bu zevk, içimdeki felaket duygusu yüzünden şimdi bir işkenceye dönüşmüştü. Şehir de güzelliğini kaybetmişti sanki

ve ondan kaçmak için gaza basıyordum. Eminönü'nde, Yeni Cami'nin önündeki yaya köprülerinin altından geçerken, az daha caddede yürüyen birini ezecektim.

Yazıhaneye gelince, yapabileceğim en iyi şeyin, Turgay Bey ile ortaklığın sona ermesinin o kadar da kötü bir şey olmayacağına kendimi ve Osman'ı inandırmak olduğuna karar verdim. Bu ihale konusunu iyi bilen Kenan'ı çağırdım, anlattıklarımı aşırı bir merakla dinliyordu. Olup bitenleri "Turgay Bey kişisel nedenlerle bize kabalık ediyor," diye özetledim ve bu çarşaf ihalesini tek başımıza yetiştirebilir miyiz diye sordum. Buna imkân olmadığını söyledi, asıl sorunun ne olduğunu sordu. Turgay Bey ile yollarımızı ayırmak zorunda olduğumuzu tekrarladım.

"Kemal Bey, mümkünse bunu yapmayalım," dedi Kenan. "Ağabeyinizle görüştünüz mü?" Bunun yalnız Satsat değil, öteki şirketler için de bir darbe olacağını, sözleşmede çarşaf lar vak-tinde yetiştirilemezse, New York mahkemelerinde aleyhimize işleyecek çok ağır maddeler olduğunu söyledi. "Ağabeyiniz durumdan haberdar mı?" diye yeniden sordu. Sanırım ağzımdan baca gibi tüten rakı kokusunu aldığı için de yalnız şirket için değil, benim için de dertleniyormuş pozunu yapma hakkı görüyordu kendinde. "Artık ok yaydan çıktı," dedim. "Turgay Bey olmadan götüreceğiz işi. Ne yapalım." Bunun imkânsız olduğunu, Kenan söylemese de biliyordum. Ama aklımın o makul yanı tamamen durmuş, bir olay çıkarmak, kavga etmek isteyen bir şeytana teslim olmuştu. Kenan, ağabeyimle görüşmem gerektiğini tekrarlayıp duruyordu.

Burada sergilediğim bu Satsat logolu küllüğü ve zımbayı o sırada Kenan'ın kafasına atmadım tabii, ama atmak istedim. Gü-lünç bulduğum kravatının üzerinde, küllükteki renk ve biçimlerin aynılarının olduğunu hayretle fark ettiğimi de hatırlıyorum. "Kenan Bey, siz ağabeyimin şirketinde değil, benim yanımda çalışıyorsunuz!" diye bağırdım ona.

"Kemal Bey, rica ederim, bunun tabii ki farkındayım," dedi ukalaca. "Ama nişanda beni ağabeyinizle siz tanıştırdınız ve ondan beri de onunla görüşüyoruz. Bu önemli konuda onu hemen aramazsanız çok üzülecek. Son günlerdeki sıkıntılarınızdan ağabeyiniz haberdar ve size destek olmak istiyor herkes gibi."

Bu “herkes gibi” kelimeleri beni öfkeden çıldırtacaktı. Bir an onu hemen kovmayı düşündüm, ama pervasızlığından korktum. Kafamın bir yanının bütünüyle köreldiğini, aşktan, kıskançlıktan, her nedense artık olup bitenleri doğru değerlendiremediğimi hissediyordum. Kapana kısılmış bir hayvan gibi derin bir acı çekerken, bana bir tek Füsun’u görmenin iyi geleceğinin fazlasıyla farkındaydım. Dünya umurumda değildi, çünkü her şey zaten fazlasıyla lüzumsuz ve kabaydı.

34

Uzaydaki Köpek Gibi

Ama Füsun yerine Sibel’i gördüm. Acım o kadar artmış, beni öylesine teslim almıştı ki, şirket boşaldıktan sonra orada tek başına oturmanın beni, küçük gemisiyle uzayın karanlık sonsuzluğuna yollanan bu köpek gibi yalnız hissettireceğini anladım hemen. Herkes gittikten sonra Sibel’i yazıhaneye çağırmam, onda “nişan öncesi cinsel alışkanlıklarımıza” geri döndüğümüz izlenimini uyandırmıştı. İyi niyetli nişanlım, her zaman hoş bulduğum Sylvie marka kokusunu sürmüş, beni tahrik ettiğini çok iyi bildiği bu file taklidi çorapları ve yüksek topuklu ayakkabıları giymişti. Buhranımın bittiğini sanarak aşırı bir mutlulukla geldiği için, durumun aslında tam tersi olduğunu, onu içimdeki felaket duygusundan biraz olsun çıkabilmek, çocukken anneme sarıldığım gibi ona sarılabilmek için çağırdığımı söyleyemedim. Böylece Sibel, bir zamanlar keyifle yaptığı gibi, önce beni divana oturttu, sonra hayali bir budala sekreteri zevkle taklit ederek yavaş yavaş soyundu ve tatlı tatlı gülümseyerek kucağıma oturdu. Saçlarının, boynunun, bana kendimi bütünüyle evde hissettiren kokusunun, o bildik güven verici yakınlığının beni ne kadar rahatlattığını anlatmayayım, çünkü makul okur ve meraklı müzegezer, ondan sonra mutlulukla seviştığımızı zannedip hayal kırıklığına uğrayabilir. Sibel de hayal kırıklığına uğradı. Ben ise, ona sarılınca kendimi o kadar iyi hissettim ki, bir

süre sonra rahatlatıcı ve mutlu bir uykuya daldım ve rüyamda Füsun'u gördüm.

Ter içinde uyandığımda, hâlâ birbirimize sarılmış yatıyorduk. İkimiz de hiç konuşmadan, o düşünceli düşünceli, ben suçlu suçlu, yarı karanlıkta giyindik. Caddeden geçen arabaların lambaları ve trolleybüslerin boynuzlarının arada bir çıktığı mor şimşekleri, mutlu günlerimizde olduğu gibi yazıhaneyi aydınlatıyordu.

Nereye gidelim tartışmasına hiç girmeden, Fuaye'ye gittik ve mutlu kalabalık içerisindeki ışıltılı masamızda otururken, Sibel'in ne kadar hoş, ne kadar güzel ve ne kadar anlayışlı olduğunu bir kez daha düşündüm. Bir saat, şundan bundan konuştuğumuzu, masamıza oturup kalkan sarhoş dostlarla gülüş-tüğümüzü, garsondan Nurcihan'ın Mehmet ile gelip erkenden ayrıldıklarını öğrendiğimizi hatırlıyorum. Ama ikimizin de akli artık kaçamayacağımız asıl konudaydı, sessizliklerden anlaşılıyordu bu. İkinci bir şişe Çankaya şarabı açtırdım. Artık Sibel de çok içiyordu.

"Artık söyle," dedi sonunda. "Nedir mesele? Hadi..."

"Bir bilsem," dedim. "Kafamın bir yanı, bu meseleyi sanki bilmek, anlamak istemiyor."

"Yani sen de bilmiyorsun, öyle mi?"

"Evet."

"Bence, benden çok biliyorsun," dedi Sibel gülümseyerek.

"Nasıl bir şey bu bildiğim sence?"

"Benim senin derdin hakkında ne düşündüğüm seni endişelendiriyor mu?" diye sordu.

"Bu meseleyi çözemeyip seni kaybetmekten korkuyorum."

"Korkma," dedi, "sabırlıyım ve seni çok seviyorum. Söylemek istemiyorsan da söyleme. Olay hakkında yanlış fikirlerim de yok, huzursuz olma. Vaktimiz var."

"Ne gibi yanlış fikirler?"

"Mesela homoseksüel filan olduğunu düşünmüyorum," dedi hem gülümseyerek hem de beni rahatlatma isteğiyle.

"Sağ ol. Başka?"

"Cinsel bir hastalık ya da derin bir çocukluk acısı falan gibi şeylere de inanmıyorum. Ama sana bir psikoloğun iyi geleceğini

de düşünüyorum. Ayıp bir şey değil psikoloğa gitmek, Avrupa'da Amerika'da herkes gidiyor... Tabii bana anlatamadığını, ona anlatman lazım... Hadi canım, anlat bana, korkma, affedeceğim."

"Korkuyorum," dedim gülümseyerek. "Dans edelim mi?"

"O zaman senin bildiğin ve benim bilmediğim bir şey olduğunu kabul ediyorsun."

"Matmazel, lütfen dans isteğimi geri çevirmeyin."

"Ah mösyö, dertli bir adamla nişanlıyım ben," dedi ve dansa kalktık.

Bu ayrıntıları, o sıcak temmuz gecelerinde burada menülerini ve bardaklarını sergilediğim gece kulüplerine, davetlere ve lokantalara gidip bol bol içerek aramızda geliştirdiğimiz tuhaf yakınlığa, özel dile ve -kelimeyi doğru kullanıyor muyum bilmiyorum ama- yoğun sevgiye örnek olsun diye kaydediyorum. Cinsel aşkla değil, çok güçlü bir şefkatle beslenen bu sevgi, gece yarıları artık ikimiz de iyice sarhoşken dans edişimizi kıskançlıkla seyredenlerin de tanık oldukları gibi, tenin ve gövdenin çekiminden de bütünüyle uzak değildi. Uzaktaki orkestranın çaldığı "Güller ve Dudaklar" ya da diskjokeyin (o zamanlar Türkiye'de yeni bir işti) çaldığı parçalar nemli yaz gecesinde sessiz ve kıpırtısız ağaçların yaprakları arasında gezinirken, kollarımın arasındaki sevgili nişanlıma, tıpkı yazıhanedeki divanda yatarken sarıldığım gibi, içten gelen bir korunma duygusu, bir paylaşma zevki ve yoldaşlık gücüyle sarılır, boynunun, saçlarının bana huzur veren kokusunu içime çeker, kendimi uzaya yollanmış astronot köpek gibi yalnız hissetmemin yanlış olduğunu, Sibel'in her zaman yanımda olacağını anlayarak ona sarhoşlukla sokulurdum. Bizim gibi romantik başka çiftlerin bakışları arasında bazan dans pistinde sendeler, hatta sarhoşluktan yere yuvarlanacak gibi olurduk. Alelade dünyadan bizi uzaklaştıran bu yarı tuhaf, yarı sarhoş halimiz, Sibel'in hoşuna giderdi. İstanbul'un sokaklarında komünistler ile milliyetçiler birbirlerini kurşunlar, bankalar soyulur, bombalanır, kahveler makineli tüfeklerle taranırken, bizim esrarengiz bir acı yüzünden bütün dünyayı unutuşumuz, Sibel'e bir derinlik duygusu verirdi.

Daha sonra masaya oturunca, Sibel zilzurna sarhoş halde esrarengiz konuyu yeniden kurcalar, ama konuşa konuşa onu

anlamak yerine, kabul edilebilir bir şey haline getirirdi. Böylece Sibel'in gayretleriyle benim tuhaflığım, hüznüm ve onunla sevişememem, nişanlımın evlilik öncesi bana bağlılık ve şefkatini sınavdan geçirdiği hafif bir acıya, bir süre sonra unutulacak sınırlı bir trajediye indirgeniyordu. Sürat motorlarına binip birlikte gezdiğimiz kaba ve yüzeysel zengin dostlarımızdan, kendimizi sanki benim acım sayesinde ayırabiliyorduk. Verilen bir davetin sonunda yalının iskelesinden Boğaz'a atlayan sarhoşlara katılmamız gerekmiyordu, çünkü biz zaten benim acım ve tuhaflığım sayesinde "farklı" olmuştuk. Acımı Sibel'in bu kadar içten bir vakarla sahiplendiğini görmek bana mutluluk veriyor, bu bizi birbirimize bağlıyordu. Ama bütün bu sarhoş vakar içinde, ben gecenin bir ânında, uzakta eski Şehir Hatları vapurlarından birinin kederli düdüğünü işitince ya da kalabalık içerisinde en beklenmedik yerde, birisini Füsün sanınca yüzümde beliren tuhaf ifadeyi, Sibel acıyla fark eder ve karanlık tehlikenin sandığından çok daha korkutucu olduğunu sezerdi.

Bu sezgileri yüzünden Sibel, önce arkadaşça bir şefkatle tavsiye ettiği psikanalizi temmuzun sonuna doğru olmazsa olmaz bir şarta çevirdi ve ben de onun harika yoldaşlığını ve şefkatini kaybetmemek için kabul ettim. Dikkatli okurun aşk hakkındaki incilerini hatırlayacağı psikanalizci ünlü Türk ruh doktoru o sırada Amerika'dan yeni dönmüş, İstanbul'da dar bir sosyete çevresine mesleğinin ciddiyetini papyonu ve piposuyla kabul ettirmeye çalışıyordu. Yıllar sonra müzemizi kurarken, o günden aklında ne kaldığını sormak ve bu papyonu ve pipoyu bulup müzemize bağışlamasını rica etmek için ona gittiğimde, benim o günkü dertlerimden hiçbir şey hatırlamadığını, dahası, İstanbul sosyetesince artık çok iyi bilinen acıklı hikâyemden bile haberdar olmadığını anladım. Beni o günlerde gelen pek çok müşteri gibi, sırf meraktan kapısını çalan sağlıklı biri olarak hatırlıyordu. Ben ise, hasta oğlunu doktora götüren anne gibi, Sibel'in ısrarla benimle birlikte gelmek isteyişini ve "Ben bekleme odasında otururum canım," deyişini unutamam hiç. Ama onun gelmesini istememiştım. Sibel, Batı dışı ülkelerin, özellikle İslam ülkelerinin burjuvalarının yerinde sezgisiyle, psikanalizi aile içi dayanışma ve sır paylaşma yoluyla tedavi alışkanlığı olmayan

Batılılar için icat edilmiş “bilimsel bir sır verme” ritüeli olarak görürdü. Havadan sudan söz ettikten ve gerekli bilgi formlarını titizlikle doldurduktan sonra, “sorunumu” sorunca, doktora, bir an, sevgilimi kaybettiğim için kendimi uzaya yollanmış bir köpek gibi yalnız hissettiğimi söylemek geldi içimden. Ama derdimin sevdiğim, güzel ve çok çekici nişanlımla nişanlandıktan sonra sevişmemek olduğunu söyledim. O da bana isteksizliğimin nede-nini sordu. (Halbuki bu nedeni o bana söyleyecek sanıyordum.) Allah’ın yardımıyla aklıma geliveren cevabı bugün, olaylardan yıllar sonra hatırladıkça hâlâ gülümser, biraz doğru da bulurum: “Hayattan korkuyorum galiba doktor bey.”

Bir daha ziyaretine gitmediğim ruh doktorum, son söz olarak “Hayattan korkmayın Kemal Bey!” diyerek uğurladı beni.

35

Koleksiyonumun İlk Çekirdeği

Ruh doktorunun verdiği cesaretle kendimi kandırdım, budalaca hastalığımın hafiflediğine hükmettim ve uzun zamandır kendime yasakladığım hayatımın kırmızıyla işaretli sokaklarında biraz yürüme hevesine kapıldım. Alâaddin’in dükkânının önünden geçmek, küçükken annemle alışverişe çıktığımız sokakların, dükkânların havasını koklamak, ilk birkaç dakika bana o kadar iyi geldi ki, hayattan gerçekten korkmadığımı ve hastalığımın gerilediğini sandım. Bu iyimserlikle, Şanzelize Butik’in önünden de hiçbir aşk acısı hissetmeden geçerek her şeyin normale döndüğüne kendimi inandırma hatasına düştüm. Ama dükkânı uzaktan görmek bile aklıma başımdan almaya yetti.

Zaten tetiklenmeyi bekleyen acı, bir anda ruhumu kararttı. Hemen bir çare bulma umuduyla Füsün’un dükkânda olabileceğini düşündüm; kalbim hızlandı. Kafam karışıp kendime güvenim azalınca, karşı kaldırıma geçtim ve vitrinden içeri baktım: Füsün oradaydı! Bir an bayılacak gibi oldum, kapıya koştum. Tam içeri girmek üzereyken gördüğümün o değil, bir hayaleti olduğu-

nu anladım. Onun yerine işe bir başkası alınmıştı! Bir an ayakta duramayacağımı hissettim. Gece kulüplerinde, davetlerde dans ederek yaşadığım hayat, şimdi bana inanılmayacak kadar sahte ve bayağı gözüküyordu. Dünyada birlikte olmam, sarılmam gereken tek kişi vardı, hayatımın tek merkezi başka bir yerdeydi ve kaba oyalanmalarla boşu boşuna kendimi kandırmam hem kendime, hem ona saygısızlıktı. Nişandan sonra hissettiğim pişmanlık ile karışık suçluluk duygusu, şimdi dayanılmaz bir boyuta ulaşmıştı. Ben Füsun'a ihanet etmişim! Yalnızca onu düşünmeliydim. Bir an önce, ona en yakın olabileceğim yere varmalıyım.

Sekiz on dakika sonra Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımızda yatıyor, Füsun'un çarşafı kokusu bulmaya çalışıyor, onu gövdemin içinde hissetmek, sanki o olmak istiyordum. Yataktaki kokusu azalmış, hafiflemişti. Çarşafa bütün gücümle sarıldım. Acı dayanılmaz olunca, uzanıp sehpanın üzerindeki camdan kâğıt ağırlığını elime aldım. Camın üzerine Füsun'un elinin, teninin ve boynunun o özel kokusu hafifçe sinmişti ve kokladıkça ağzıma, burnuma ve ciğerlerime hoş bir şekilde vuruyordu. Bu kokuyu koklayarak, cam ağırlıkla oynayarak yataktaki çok uzun bir süre öyle kalmışım. Sonradan hatırlayıp hesapladığıma göre cam kâğıt ağırlığını ona 2 Haziran tarihli buluşmamızda hediye olarak getirmiş, o da annesini şüphelendirmemek için, aldığı pek çok hediye gibi, ağırlığı da evine götürememişti.

Sibel'e doktora yaptığım ziyaretin uzun sürdüğünü, herhangi bir itirafta bulunmadığımı, adamın bana verecek bir şeyi olmadığını, ona bir daha gitmeyeceğimi, ama kendimi biraz daha iyi hissettiğimi söyledim.

Merhamet Apartmanı'na gidip yatağa yatmak, bir eşya ile oyalanmak bana iyi gelmişti. Ama bir buçuk gün sonra, acım yeniden eski haline döndü. Üç gün sonra gene oraya gidip yatağa uzanıp Füsun'un dokunduğu bir başka eşyayı, rengârenk boyları kurumuş bir yağlıboya fırçasını, tıpkı yeni bir eşyayı ağzına sokan çocuk gibi ağzıma, tenime değdirdim. Acım gene bir süreliğine yatıştı. Bir yandan da artık bu işe alıştığımı, tıpkı bir uyuşturucu gibi, bana teselli veren eşyalara bağımlı olduğumu ve bu bağımlılığın da Füsun'u unutmama hiç yaramayacağını düşünüyordum.

Ama Merhamet Apartmanı'na gidişlerimi yalnız Sibel'den değil, sanki kendimden de sakladığım, iki üç günde bir ikişer saat süren bu ziyaretleri sanki hiç yapmamışım gibi davrandığım için, hastalığımın yavaş yavaş dayanılabilir bir ölçüye indiğini de hissediyordum. İlk başlarda bu eşyalara, dededen kalma kavukluklara, Füsun'un kafasına koyup maskaralık ettiği bu fese ya da giydiği annemin bu eski ayakkabılarına (annemle ayakları aynı numaraydı: 38) bakışım bir koleksiyoncu gibi değil, ilaçlarına bakan bir hasta gibiydi. Füsun'u hatırlatan eşyalara acımı dindirmek için hem ihtiyacım vardı hem de acım dinince hastalığımı hatırlattıkları için bu eşyalardan ve o evden kaçmak istiyor, iyimserlikle hastalığımın hafiflediğini düşünüyordum. Bu iyimserliğim bana cesaret veriyor, eski hayatıma yeniden döneceğimi, yakında Sibel ile sevişmeye başlayabileceğimi, sonra onunla evleneceğimizi ve normal ve mutlu bir evlilik hayatına başlayacağımı, hem sevinç hem de acıyla hayal ediyordum.

Ama bu ilk iyimserlik anları kısa sürer, bir gün geçmeden özlem ağır bir acıya, iki günde de dayanılmaz bir ıstıraba dönüşür, o zaman gene Merhamet Apartmanı'na gitmem gerekirdi. Apartmana girince ya çay fincanı, unutulmuş bir toka, cetvel, tarak, silgi, tükenmez kalem gibi bana onunla yan yana oturma- nın zevklerini hatırlatan eşyalara yönelir ya da annemin eski ve işe yaramaz diye buraya attığı eşyalar arasından Füsun'un elle- diği, oynadığı, elinin kokusunun sindiği bir şeyleri arayıp bulur ve onlarla ilgili hatıraları tek tek gözümün önünden geçirerek koleksiyonumu genişletirdim.

36

Aşk Acımı Yatıştıracak Küçük Bir Umut İçin

Burada sergilediğim mektubu, koleksiyonumun ilk eşyalarını ortaya çıkardığım bu önemli günlerde yazdım. Mektubu zarfının içinde bırakmamın nedeni, hikâyemi uzatmamak ve yirmi yıl

sonra Masumiyet Müzesi'ni kurarken bile hâlâ duyduğum utançtır. Bu kitabın okuru ya da müzegezer mektubu okuyabilseydi, Füsün'a düpedüz yalvardığımı görecekti. Ona yanlış davrandığımı, çok pişman olduğumu, çok acı çektiğimi, aşkın çok kutsal bir duygu olduğunu, bana geri dönerse Sibel'den ayrılacağımı yazmıştım. Sonuncusunu yazdıktan sonra da pişman olmuştum: Sibel'den şartsız şurtsuz ayrıldığımı yazmalıydım; ama o akşam da küp gibi içip Sibel'e sığınmaktan başka bir çarem yoktu ve elim o kadarını yazmaya varmıyordu. Metninden çok varlığı önemli olan mektubu on yıl sonra Füsün'un dolabında bulunca, onu yazdığım günlerde kendimi ne kadar çok kandırdığımı şaşarak gördüm. Bir yandan Füsün'a olan aşkımın şiddetini, çaresizliğimi kendimden saklamaya çalışıyor, yakında ona kavuşacağıma ilişkin saçma sapan ipuçları icat edip kendimi kandırıyor, diğer yandan da Sibel ile ileride kuracağım mutlu aile hayatının hayallerinden vazgeçmiyordum. Bu sonuncusunu yapıp, yani Sibel ile nişanı bozup, bu mektubu götüren Ceyda'nın aracılığıyla Füsün'a evlenme mi teklif etseydim? Aklımın köşesinden bile geçirmediğimi sandığım bu fikir, Füsün'un güzellik yarışmasından sevgili arkadaşı Ceyda ile buluştuğumuzda birden bütün ayrıntılarıyla gözümde canlandı.

Aşk acılarımın kasvetinden bıkmış olan müzegezere güzel bir gazete kesigi sergiliyorum burada. Füsün'un güzellik yarışmasından arkadaşı Ceyda'nın yarışma için çekilmiş resmi ve hayatının amacının hayallerindeki "ideal erkekle" mutlu bir evlilik olduğunu söylediği bir röportajı... Acıklı hikâyemin bütün ayrıntılarını ta başından beri bilen ve aşkımı saygıyla karşılayan ve bu güzel gençlik fotoğrafını cömertçe müzeme bağışlayan Ceyda Hanım'a teşekkürlerimi sunuyorum. Acıyla yazdığım mektubu, annesinin eline geçmesin diye Füsün'a postayla değil, Ceyda ile yollamaya karar verince, sekreterim Zeynep Hanım'ın yardımıyla onu arayıp buldum. Füsün'un benimle olan ilişkisini baştan beri bütün ayrıntılarıyla açtığı bu arkadaşı, onunla önemli bir konuda görüşmek istediğimi söyleyince hiç nazlanmadı. Maçka'da buluştuğumuzda, aşk acımı Ceyda'ya açmaktan utanmadığımı hemen fark ettim. Belki her şeyi olgunlukla anladığını hissettiğim için, belki de o sıra Ceyda'nın çok ama çok mutlu olduğunu gördüğüm için. Gebe kalmış, bu yüzden de Sedircilerin oğlu, zengin ve

muhafazakâr sevgilisi onunla evlenmeye karar vermişti. Bunları benden saklamadığı gibi, yakında düğünün yapılacağını da söyledi. Orada Füsün ile karşılaşabilir miydim, Füsün neredeydi? Ceyda bu sorulara, geçştiren cevaplar verdi. Füsün onun kulağını bükmüş olmalıydı. Taşlık Parkı'na doğru yürürken, aşkın derinliği ve ciddiyeti üzerine derin ve ciddi sözler söyledi. Onu dinlerken gözüm uzaktaki Dolmabahçe Camii'ne, çocukluğumdan kalma ve rüyalardan çıkma bir görüntüye takılmıştı.

Çok fazla ısrar edip Füsün'un nasıl olduğunu bile soramadım. Ceyda'nın benim en sonunda Sibel'den ayrılıp Füsün ile evleneceğimi, böylece ailecek görüşeceğimizi umutla hayal ettiğini hissettiğim gibi, bu hayallere kendimin de katıldığını fark ettim. Temmuz öğleden sonrasında girip oturduğumuz Taşlık Parkı'nın manzarası, Boğaz'ın girişinin güzelliği, önümüzdeki dut ağaçları, kır kahvesinin masalarında oturup Meltem gazozu içen âşıklar, bebek arabalarıyla gelmiş anneler, ileride kumda oynayan çocuklar, çekirdek ve leblebi yiyip gülüşen üniversite öğrencileri, çekirdek kabuklarını galeleyen bir güvercinle iki serçe, bütün bu kalabalık, unutmakta olduğum bir şeyi, hayatın sıradan güzelliğini hatırlatıyordu bana. Bu yüzden, Ceyda gözlerini kocaman kocaman açıp mektubu Füsün'a vereceğini, onun da bana mutlaka bir cevap vereceğine iyi niyetlerle inandığını söyleyince büyük bir umuda kapıldım.

Ama hiçbir cevap gelmedi.

Ağustos ayının başında, bir sabah, aldığım bütün önlemlere, teselli usullerine rağmen, acımın hiç hafiflemediğini, tam tersi hâlâ düzenli bir şekilde arttığını kabul etmek zorunda kaldım. Yazıhanede çalışırken ya da telefonda birisiyle tartışırken, aklım Füsün hakkında bir düşünce üretmiyordu, ama karnımdaki ağır bir çeşit düşünce şeklini almış, aklımın içinde elektrik akımı gibi sessizce ve hızla dolaşıyordu. Aşk acımı yatıştıracak küçük bir umut için yaptığım çeşitli şeyler de ilk başta belli bir rahatlık veriyor ya da beni oyalıyordu, ama uzun vadede hiçbir işe yaramıyordu.

Uğura, esrarengiz işaretlere ve gazetelerdeki yıldız falı köşelerine merak salmıştım. En çok *Son Posta*'daki "Burcunuz, Gününüz" köşesine ve *Hayat* dergisindeki gözlemlere inanı-

yordum. Uzmanın akıllısı, biz okurlara, özellikle de bana hep “Bugün sevdiğiniz birinden bir işaret alacaksınız!” derdi. Başka burçlarda doğanlar için de sık sık böyle yazıyorlardı, ama çok da haklı ve inandırıcıydılar. Burç, yıldız falı köşelerini dikkatle okurdum, ama yıldızlara, astrolojiye hiç inanmaz, içi sıkılan ev kadınları gibi saatlerce burçlarla oyalanamazdım. Derdim acildi. Kapı açılıyorsa, “İçeri giren kadın olursa, Füsun’a en sonunda kavuşacağım, erkek olursa, kötü olacak,” derdim kendi kendime.

Dünya, hayat, her şey, insanın her an falına bakabilmesi için Allah’ın bize yolladığı işaretlerle kaynaşıyordu. “Caddeden geçen ilk kırmızı araba soldan gelirse Füsun’dan bir haber alacağım, sağdan gelirse daha bekleyeceğim,” der, Satsat’ın penceresinden yoldan geçen arabaları sayardım. “Vapurdan iskeleye ilk atlayan ben olursam, Füsun’u yakında göreceğim,” derdim ve daha halat atılmadan iskeleye atlardım. “İlk atlayan eşektir!” diye arkamdan bağırırdı halatçılar. Sonra bir vapurun düdüğünü işitir, bunu bir uğur olarak görür, gemiyi hayal ederdim. “Üst geçitteki merdivenin basamakları tek sayıysa, Füsun’u yakında göreceğim,” derdim. Basamakların çift çıkması acımı artırır, uğurumun tutması ise beni bir an rahatlatırdı.

En kötüsü gecenin ortasında acıdan uyanmak ve uykuya devam edememektir. O zaman rakı içer, çaresizlikten üstüne birkaç kadeh viski ya da şarap yuvarlar; bilincimi, bana huzursuzluk veren ve bir türlü de susmayan bir radyoyu kapatır gibi kapatmak isterdim. Birkaç kere, gece yarısı elimde rakı kadehi, annemin eskimiş destesiyle falıma baktım, “pasyans” açtım. Birkaç gece de babamın çok az kullandığı zarlarını –her seferinde bunun son olduğunu düşünerek– binlerce kere attım. İyice sarhoş olunca acımdan tuhaf bir zevk aldığımı, durumumu aptalca bir gururla kitaplara, filmlere, operalara layık bulduğumu hissederdim.

Suadiye’deki yazlık evde kaldığım bir gece, sabaha birkaç saat kala, gene uyuyamayacağımı anlayınca, deniz tarafındaki terasa karanlıkta sessizce çıktım, bir şezlonga uzandım ve çam kokuları içerisinde, Adalar’ın titreyen ışıklarını seyrederek uyumaya çalıştım.

“Sen de mi uyuyamıyorsun?” diye fısıldadı babam. Karanlıkta, yanımdaki şezlongda uzandığını fark etmemiştim.

“Bu ara uyuyamıyorum bazı geceler,” diye fısıldadım suçlulukla.

“Merak etme, geçer,” dedi şefkatle. “Daha gençsin. Acılar yüzünden uykusuz kalmak için daha çok erken, korkma. Ama benim yaşıma gelince hayatta pişman olduğun şeyler varsa, sabahlara kadar yıldızları sayarak bekliyorsun. Sakın pişman olacağın bir şey yapma.”

“Peki baba,” diye fısıldadım. Az sonra biraz olsun acımı unutup uyuyakalacağımı anladım. Babamın o gece giydiği pijamanın yakasını ve bende hep hüznü uyandıran tek terliğini burada sergiliyorum.

Belki önemsiz bulduğum için, belki de okurların ve müze-gezerlerin beni daha fazla küçümsemesini istemediğim için, o sıralarda alışkanlık edindiğim bir iki şeyi sizlerden saklamıştım, ama hikâyemizin anlaşılabilmesi için şimdi onlardan birini kısaca itiraf edeceğim. Öğle tatillerinde sekreterim Zeynep Hanım, kalabalıkla birlikte yemeğe çıkınca, bazan Füsunlara telefon ediyordum. Telefona Füsun hiç çıkmıyordu, demek ki gittiği yerden hâlâ dönmemişti, babası da yoktu ortalıkta. Telefonu hep Nesibe Hala açıyordu, demek ki dikişlerini evde dikiyordu, ama bir gün Füsun’un açacağını umuyordum. Nesibe Hala’nın ağzından Füsun hakkında bir şey kaçırmasını umutla beklerdim. Ya da Füsun’un arkadan bir şey söyleyeceğini zanneder, hiç konuşmadan sabırla beklerdim. Telefon açılınca başta hiçbir şey dememek daha kolaydı da, sessizlik uzayıp Nesibe Hala konuştuğu kendimi tutmam güçleşirdi. Çünkü Nesibe Hala, çok fazla telaşlanır, korkusunu, öfkesini, telaşını hemen belli eder, bir telefon sapığının çok hoşuna gidecek şekilde kıvranırdı: “Alo, alo, kimsiniz, kim o, kimi aradınız, konuşsana Allah aşkına, alo, alo, kimsin sen, niye arıyorsun?” gibi kelimelerden sınırsız sayıda düzenleme yapar, korku, telaş, öfke belirtileri gösterir, açar açmaz telefonu kapamak ya da benden önce telefonu kapamak aklına hiç gelmezdi. Zaman geçtikçe bu uzak hissimimin telefonlarım karşısında, gözü arabanın lambasına takılmış tavşan gibi davranması, bende bir keder ve çaresizlik duygusu uyandırmaya başladı ve bu alışkanlığımı bırakmayı başardım.

Füsun’dan hiçbir iz yoktu.

37

Boş Ev

Ağustosun sonunda, yani leyleklerin kabileler halinde Boğaz'ın, Suadiye'deki evin ve Adalar'ın üzerinden Avrupa'dan güneydoğuya, Afrika'ya geri döndüğü günlerde, her yıl bu vakit arkadaşlarımla da yoğun isteği üzerine yaptığım gibi, annemle babam yazlıktan dönmeden önce, bizim Teşvikiye Caddesi'ndeki boş dairede, bir yaz sonu partisi düzenlemeye karar verdik. Sibel'in hevesle alışverişi ettiği, masaların yerini değiştirip yaz için naltalınlenip rulo yapıp kaldırılmış halıları parkelerin üzerine serdirdiği saatlerde, ben eve gidip ona yardım edeceğime, gene Füsunlara telefon ettim. Birkaç gündür telefonu uzun uzun çaldırmama rağmen kimse açmadığı için huzursuzdum. Bu sefer kesilmiş hatlara özgü kesintili sesi işitince, karnımdaki ağrı bütün gövdemi ve aklımı ele geçirdi.

On iki dakika sonra bir süredir uzak durmayı başardığım hayatımın turuncuyla işaretli yasak sokaklarına çıkmış, öğle güneşinde gölge gibi Füsunların Kuyulu Bostan Sokak'taki evine yaklaşıyordum. Uzaktan pencerelerine bakınca, perdelerin yerinde olmadığını gördüm. Kapıyı çaldım, kimse açmadı. Kapıyı vurdum, yumrukladım, gene kimse açmayınca öleceğim sandım. "Kim o?" diye seslendi yaşlı kapıcı kadın yeraltındaki karanlık dairesinden. "Haa, onlar, üç numaralar, taşındılar, gittiler onlar."

"Yeni kiracı adayı olduğum" yalanını attım. Eline yirmi lira sıkıştırdığım kadına yedek anahtarıyla kapıyı açtırıp içeri girdim. Allah'ım! O boş odaların acıklı yalnızlığından, yıpranmış, ezilmiş mutfak fayanslarının döküntü halinden, kayıp sevgilimin bütün hayatı boyunca yıkandığı kırık dökük küvetle, onu korkutan şofbenin büyüünden, duvarlara çakılı çivilerle, onlara asılı aynaların ve çerçevelerin yirmi yıllık gölgelerinden nasıl söz edeyim? Füsun'un odalardaki kokusunu, bir köşeye sinmiş gölgesini, onu Füsun yapan ve bütün hayatını geçirdiği bu evin planını, duvarlarını ve pul pul dökülen derisini aşkla hafızama kazıyordum. Bir duvar kâğıdı vardı, kenardan kocaman bir parçayı yırtarak kopardım ve yanıma aldım. Füsun'un olduğunu

sandığım küçük odanın kapısının kulpunu da, onun bu kulpu on sekiz yıl ellediğini düşünerek cebime indirdim. Banyodaki rezervuarın zincirinin ucundaki porselen çekecek, ben dokununca elimde kaldı.

Bir köşeye atılmış kâğıtlar, çerçöp içinden, Füsun'un kırık bir bebeğinin kol parçasını, iri bir mika bilyeyi ve onun olduğundan şüphem olmayan firketeleri cebime attım ve yalnız kalınca onlarla biraz teselli bulacağımı düşünüp rahatlayarak kapıcı kadına kiracıların onca yıldan sonra niye çıktığını sordum. Ev sahibiyle kira yüzünden yıllardır çekiştiklerini söyledi. "Sanki başka mahallelerde kiralar daha mı düşük!" dedim, paranın pul olduğunu, pahalılığın alıp yürüdüğünü söyledim. "Eski kiracılar nereye taşındılar?" "Bilmiyoruz," dedi kapıcı kadın. "Bizlere, ev sahibine küskün gittiler. Yirmi yıl sonra araları bozuldu." İçimdeki çaresizlik duygusu beni boğacak gibiydi.

Bir gün buraya gelip, kapılarını çalıp, yalvararak içeri girip Füsun'u görme umudunu içimde hep taşıdığımı anladım. Şimdi bu son teselli imkânı ve onu görebilme hayali de elimden alınmıştı ve buna dayanmam çok zor olacaktı.

On sekiz dakika sonra, Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımıza uzanmış, boş evden aldığım eşyalarla acımı hafifletmeye çalışıyordum. Füsun'un dokunduğu ve onu Füsun yapan bu şeyleri elimde tuttukça, onları okşayıp, seyredip boynuma, omuzlarıma, çıplak göğsüme, karnıma değdirdikçe, eşyalar içlerinde birikmiş hatıraları, bir teselli gücüyle ruhuma salıveriyorlardı.

38

Yaz Sonu Partisi

Çok sonra yazıhaneye hiç uğramadan, doğrudan Teşvikiye'ye eve, parti hazırlıklarına gittim. "Şampanyalar için bir şey soracaktım," dedi evde Sibel. "Yazıhaneye birkaç kere telefon ettim, her seferinde olmadığını söylediler."

Ona hiçbir cevap veremeden odama sıvıştım. Yatağıma uzan-

dığımı, çok mu çok mutsuz olduğumu ve bu gecenin çok kötü geçeceğini umutsuzlukla düşündüğümü hatırlıyorum. Füsun'u acıyla hayal ederek, eşyalarıyla oynayarak teselli bulmam, kendimi kendi gözümünden düşürmüştü, ama içine daha fazla girmek istediğim bir başka dünyanın kapılarını da açmıştı bana. Sibel'in gayretle hazırlık yaptığı parti için gereken zengin, akıllı, neşeli ve hayattan zevk almayı bilen sağlıklı erkek rolünü oynayamayacağımı hissediyordum şimdi. Üstelik kendi evimde verdiğim partide, surat asan ve her şeyi küçümseyen yirmi yaşındaki öfkeli bir genç gibi davranamayacağımı da biliyordum. Adlandırmadığımız gizli hastalığımı bilen Sibel, beni hoş görebilirdi, ama yaz sonu partisinin eğlenceye hevesli davetlileri aynı şeyi yapmayacaklardı.

Akşam saat yedide ilk konuklar geldiğinde, onlara İstanbul'da barlarda, mezecilerde el altından satılan bütün kaçak yabancı içki markalarından oluşan barı iyi bir ev sahibi gibi gösterip içki ikram ettim. Bir ara plaklarla uğraştığımı, kapağını sevdiğim Sergeant Pepper'i, Simon and Garfunkel'i çaldığımı hatırlıyorum. Sibel ile, Nurcihan ile gülüşerek dans ettim. Nurcihan'ın sonunda Zaim'i değil, Mehmet'i tercih ettiği ortaya çıkmıştı, ama Zaim buna alınmış gibi görünmüyordu. Sibel bana, Nurcihan'ın Zaim'le yattığını sandığını kaşlarını çatarak söyleyince, nişanlığımın bundan neden kederlendiğini çıkaramadığım gibi, onu anlamaya çalışmadım bile. Dünya işte böyle güzel bir yerdi, yaz akşamında Boğaz yönünden esen poyraz, Teşvikiye Camii'nin avlusundaki çınar ağaçlarını ta çocukluğumdan beri hatırladığım hoş ve yumuşacık sesle hışırdatıyor; hava kararırken kırlangıçlar 1930'lardan kalma apartmanların damlarının ve caminin üzerinden çığlıklar atarak uçuyor; sayfiye evine gitmeyen Nişantaşlıların televizyonlarının ışığı hava karardıkça belirginleşiyor; bir balkonda canı sıkılan bir genç kız, daha sonra başka bir balkonda mutsuz bir baba, anacaddedeki trafiğe bir süre dalgın dalgın bakıyor; bense bütün bu manzarayı, kendi duygularımı seyreder gibi seyrediyor, Füsun'u hiç unutamamaktan korkuyordum. Orada kendi evimin balkonunun serinliğinde otura otura ve arada bana katılıp gevezelik edenleri tatlı tatlı dinleyerek, küp gibi içtim.

Zaim üniversite giriş imtihanında çok yüksek bir puan tutturduğu için çok mutlu gözüken tatlı bir kızla gelmişti, Ayşe'di adı, onunla konuştum. Sibel'in bir arkadaşının deri ithalatçılığı yapan ve çok iyi rakı içen çekingen bir erkek arkadaşıyla içtim. Hava kadifemsi bir karanlığa gömüldükten çok sonra Sibel "Ayıp ediyorsun," dedi, "içeri gel biraz." Onunla gene birbirimize bütün gücümüzle sarılarak, o umutsuz ama çok romantik gözüken dansımızı ettik. Bazı lambalar söndürüldüğü için yarı karanlık hale gelmiş salonda, bütün çocukluğumu ve hayatımı geçirdiğim bu dairede, bambaşka bir yerin havası ve renkleri vardı ve bu bütün dünyanın elimden alındığı duygusuyla bir şekilde örtüşüyor, Sibel'le dans ederken ona bütün gücümle sarılıyordum. Bütün yaz süren mutsuzluğumun ve ilerleyen içki alışkanlıklarımın önemli bir kısmı yaz sonunda ona da geçtiği için, canım nişanlım da benim gibi sallanıyordu.

Dönemin dedikodu sütunu yazarlarının diliyle söylersek, "gecenin ilerleyen saatlerinde alkolün etkisiyle" parti iyice çığırından çıktı. Bardakların, şişelerin kırıldığı, 45'lik, 33'lük plakların tahrip olduğu, bazı çiftlerin daha çok teşhir zevkiyle ve Avrupa dergilerinin sanat ve skandal sayfalarının etkisiyle, öpüşmeye başladığı, bazılarının da benim, ağabeyimin odasına sözümona sevişme niyetiyle girip sızdığı partinin havasında, bütün bu zengin çocuğu arkadaş takımının, gençliklerinin ve modernlik heveslerinin bitmekte olduğuna ilişkin telaşı da vardı. Sekiz on yıl önce, yaz sonlarında, annemle babam yazlık evden dönmeden önce bu partileri vermeye başladığımda, eğlencenin havası anne-babaya dönük anarşizan bir öfke taşır; arkadaşlarım mutfaktaki pahalı aletleri kabaca kurcalayıp kırarken, annemin babamın dolaplarındaki eski şapkaları, parfüm pompalarını, elektrikli ayakkabı çekeceklerini, papyon kravatları ve elbiseleri birbirlerine gösterip sarhoş sarhoş gülerlerken, kendilerini siyasi bir öfke taşıdıklarına inandırarak rahatlardı.

Sonraki yıllarda bu kalabalık takımdan yalnızca iki kişi siyaseti ciddiye almış, bunlardan biri 1971'deki askeri darbeden sonra polisin elinde işkence görüp 1974'teki affa kadar hapis yatmış ve herhalde ikisi de "sorumsuz, şımarık ve burjuva" buldukları bizlerden suçladıkları için takımdan uzaklaşmışlardı.

Şimdi ise, sabaha doğru bir saatte, annemin dolaplarını karıştıran Nurcihan, bunu anarşizan bir öfkeden değil, kadınca bir merakla ve çok da saygıyla ve titizlikle yapıyordu. “Kilyos’a denize gidiyoruz,” dedi çok ciddi bir havayla. “Annenin mayosu var mı diye bakıyorum.” Füsün’u, o kadar istediği halde Kilyos’a denize götürememenin acısı ve pişmanlığı beni bir anda şiddetle kavradı, dayanabilmek için kendimi annemle babamın yatağının üzerine atmak zorunda kaldım. Yattığım yerden de sarhoş Nurcihan’ın mayo bahanesiyle annemin ta 1950’lerden kalma işlemeli çoraplarını, toprak rengindeki ipli ve zarif korselerini, Merhamet Apartmanı’na sürgüne yollamadığı şapkalarını, eşarp- larını karıştırdığını görebiliyordum. Nurcihan, annemin banka- daki kasasına güvenmediği için naylon çoraplarının durduğu çekmecenin arkasındaki bir çantada sakladığı ev, arsa, apartman dairesi tapularını, kimileri satılmış, kimileri kiraya verilmiş dai- relerin artık işe yaramayan deste deste anahtarlarını, otuz altı yıl önce bir gazetenin dedikodu sütunundan kesilmiş babamla dü- ğününün haberini, bundan on iki yıl sonrasının tarihini taşıyan *Hayat* dergisinin “Cemiyet” sütunundan kesilmiş ve annemi bir kalabalık içinde çok şık ve havalı gösteren bir fotoğrafı da sabırla elden geçirdi. “Annen çok hoş, çok ilginç bir kadınmış,” dedi. “Yaşıyor,” dedim ölü gibi yattığım yerden. Füsün ile bu odada bütün hayatımı geçirmemin ne harika olacağını düşünürken, Nurcihan tatlı, mutlu bir kahkaha attı ve sanırım bu sihirli sar- hoş kahkahasının çekimine kapıldıkları için önce Sibel, sonra da Mehmet odaya geldiler. Sibel de Nurcihan ile birlikte anne- min dolabını bir sarhoş ciddiyetiyle elden geçirirken, Mehmet yatağın ucuna, babamın sabahları terliklerini giymeden önce, oturup ayak parmaklarını dalgın dalgın seyrettiği köşeye oturdu ve Nurcihan’ı aşkla, hayranlıkla uzun uzun seyretti. Yıllardır ilk defa hızla ve çok fena âşık olduğu ve evlenebileceği bir sevgili bulabildiği için o kadar mutluydu ki, mutluluğuna şaşıtığını, hatta bu kadar mutlu olmaktan utandığını hissediyordum. Ama onu kıskanmıyordum, çünkü aldatılmaktan, aşağılayıcı kötü bir sondan ve pişmanlıktan had safhada korktuğunu hissediyordum.

Sibel ile Nurcihan, annemin dolabından çıkardıkları ve burada sergilediğim şeyleri birbirlerine dikkatle gösteriyor,

gölüşüyor, sonra da birbirlerine deniz için mayo aradıklarını hatırlatıyorlardı.

Mayo aramak ve “denize gidiyoruz” konuşmaları, günün ilk ışıklarına kadar sürdü. Hiç kimse araba kullanabilecek kadar ayık değildi aslında. İçki ve uykusuzlukla birleşen Fusun acısının Kilyos Plajı’nda bana dayanılmayacak kadar ağır geleceğini biliyordum, ben gitmeyecektim. Sibel ile bizim arkadan geleceğimizi söyledim ve işi ağırdan aldım. Gün ağarırken, annemin kahve içip cenaze seyrettiği balkona çıktım ve aşağıdaki arkadaşlara el sallayıp bağırdım. Caddede Zaim ile yeni sevgilisi Ayşe, Nurcihan ile Mehmet ve birkaç kişi daha, sarhoşça bağırma çağıra konuşuyor, parlak kırmızı bir plastik topu birbirlerine atıyor, ellerinden düşürüp peşinden koşuyor ve bütün Teşvikiye’yi uyandıracak kadar gürültü yapıyorlardı. Mehmet’in arabasının kapıları sonunda kapanınca, Teşvikiye Camii’nin avlusunda sabah namazına yetişen ihtiyarların ağır ağır yürüdüklerini gördüm. Aralarında karşı apartmanın, yılbaşlarında Noel Baba kıyafetine girip Milli Piyango satan kapıcısı da vardı. Derken Mehmet’in arabası patinaj çekerek gidip sert bir frenle durdu, geri geri geldi, durdu, kapısı açıldı ve Nurcihan çıkıp bütün gücüyle altıncı kata, bize bağırarak ipek fularını unuttuğunu söyledi. Sibel içeri koştu, fuları getirip balkondan caddeye attı. Mor fuların, ağır ağır aşağı inerken, belli belirsiz rüzgârda bir uçurtma gibi nazlanarak açılıp kapanışını, şişip kıvrılışını Sibel ile annemin balkonundan seyredişimizi unutamam hiç. Nişanlımla son mutlu hatıramız budur.

39

İtiraf

İtiraf sahnesine geldik. Müzemizin bu noktasında çerçevelerin, fonun, her şeyin soğuk bir sarı renkte olmasını bir içgüdüyle istedim. Oysa arkadaşlarımız denize gittikten az sonra ben gene annemle babamın yatağına uzandığımda, Üsküdar sırtlarından

doğan koskocaman güneş, büyük yatak odasını derin bir tuncuya boyamıştı. Uzaklardan Boğaz'ı geçen büyük bir yolcu gemisinin düdüğü yankılanarak geldi. "Hadi," dedi Sibel, benim istekli olmadığımı sezerek, "geç kalmayalım, yetişelim onlara." Ama yatışıma bakınca benim denize gitmeyeceğimi, (bu sarhoşlukla arabayı kullanamayacağımı hiç düşünmüyordu) anlamakla kalmadı, gizli hastalığım ile ilgili geri dönülmez bir noktaya geldiğimizi de hissetti. Konudan uzak durmak istediğini, gözlerini benden kaçırmamasından anlıyordum. Ama korkularının üzerine, düşüncesizlikle gidenlerin (bazılarının cesaret dediği şey budur) yapacağı gibi, konuyu da ilk o açtı.

"Neredeydin öğleden sonra sahi?" diye soruverdi. Ama hemen de pişman oldu. "Daha sonra utanacağını düşünüyorsan, söylemek istemiyorsan söyleme," diye ekledi tatlılıkla.

Yatağa yanıma uzandı. Sokulgan bir kedi gibi, bana öyle içten bir şefkatle ve korkuyla sarıldı ki, onun canını yakacak bir şey yapmak üzere olduğumu hissettim ve utandım. Ama aşk cini, Alâaddin'in lambasından çıkmış; artık yalnızca benim sırrım olarak kalamayacağını, gövdemi sarsa sarsa bana hissettiriyordu.

"Bahar başında Fuaye'ye gittiğimiz geceyi hatırlıyor musun, canım?" diye dikkatle başladım hikâyeme. "Sen bir vitrinde Jenny Colon bir çanta görmüş, beğenmiştin de, geçerken bir an dönüp bakmıştık."

Canım nişanlım, konunun sahte çanta değil, hakiki ve dolaşısıyla daha vahim bir şey olduğunu hemen anlayarak korkuyla gözlerini açınca, ona okurların ve müze ziyaretçilerinin ta ilk eşyadan beri bildiği hikâyeyi anlatmaya başladım. Müzegezelerin hikâyemi hatırlamasına yardım etmek amacıyla, en seçkin ve önemli eşyaların küçük birer resmini sırayla sergiliyorum burada.

Sibel'e de her şeyi çok dikkatle ve sırayla anlatmaya çalıştım. Füsün ile karşılaşmamın ve sonra olup bitenlerin acıklı hikâyesinde, yıllar önce başımızdan geçmiş ve bizim kabahatimiz olan trafik kazalarının ya da işlenmiş büyük günahların yükünün kaçınılmaz ağırlığına benzeyen bir kefaret ve pişmanlık duygusu olduğunu hemen hissettim. Ama bu duyguyu sıradan suçumu hafifletmek, geçmişin çok gerilerde kaldığını hissettir-

mek için hikâyeye ben koymuş da olabilirim. Çünkü yaşadıklarımın vazgeçilmez bir yanı olan cinsel mutluluk ayrıntılarını tabii ki hiç anlatamıyor ve bütün bu serüveni, bir Türk erkeğinin evlilik öncesi yaptığı bir şımarıklık olarak göstermeye çalışıyordum. Sibel'in gözyaşlarını görünce hikâyemi olduğu gibi ona anlatma niyetimden caydığım gibi, konuyu açmış olduğum için de pişmanlık duydum.

"Çok iğrençmişsin," dedi Sibel. Annemin içi eski bozuk paralarla dolu, güllü çiçekli eski çantasını, arkasından da babamın siyah-beyaz yazlık eski ayakkabılarından birini bana fırlattı. İkisi de isabet etmedi. Eski bozuk paralar, kırık cam parçaları gibi etrafa saçıldı. Sibel'in gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Çoktan bitirdim bu ilişkiyi," dedim. "Ama yaptığım şey çok yıprattı beni... Mesele ne o kız ne herhangi biri..."

"Nişanda masamıza oturan kız değil mi o?" dedi Sibel, adını söylemeye cesaret edemeden.

"Evet."

"Çok bayağı, çok iğrenç bir tezgâhtar! Onu hâlâ görüyor musun?"

"Tabii ki hayır... Seninle nişanlanınca terk ettim onu. O da kayıplara karıştı. Bir başkasıyla evlenmiş. (Bu yalanı nasıl attığıma şimdi bile şaşıyorum.) Nişandan sonra bende gördüğün tutukluk bu yüzdendi, ama geçti artık."

Sibel biraz ağlıyor, sonra yüzünü yıkıyor, kendini toparlıyor, sonra gene sorular soruyordu.

"Onu içinden çıkaramıyor musun yani?" diye gerçeği kendi kelimeleriyle veciz bir şekilde dile getirdi bir kerede akıllı nişanlım.

Bir kalbi olan hangi erkek bu soruya "evet" diyebilirdi ki? "Hayır," dedim istemeye istemeye. "Yanlış anladın. Bütün bu işin yükü, bir kızı böyle hırpalamış olmak, seni aldatarak ilişkimizi lekelemenin sorumluluğu beni yordu, hayat neşemi kaçırdı."

İkimiz de artık inanmıyorduk bu dediklerime.

"Öğleden sonra neredeydin?"

Onu hatırlatan eşyaları ağzıma aldığımı, tenime dokundurduğumu, bunları yaparken onu hayal ederek gözyaşlarıyla boşalığımı, Sibel'e değil ama anlayışlı herhangi birine anlatabilmeyi

çok isterdim. Öte yandan Sibel beni terk edip giderse, hayata devam edemeyeceğimi, aklımı kaçıracığımı hissediyordum. Aslında “hemen evlenelim” demeliydim ona. Toplumumuzu ayakta tutan pek çok sağlam evlilik bu tür fırtınalı ve mutsuz aşkları unutmak için yapılmıştır.

“Nikâhtan önce çocukluk oyuncaklarımla oyalanmak istedim. Bir uzay tabancam vardı mesela... Hâlâ çalışıyormuş... Tuhaf bir nostalji duygusu işte. Onun için oraya gitmiştim.”

“O daireye hiç gitmemen lazım!” dedi Sibel. “Orada onunla çok mu buluştunuz?”

Cevabımı beklemeden ağlamaya başladı. Ona sarılıp okşamam, gözyaşlarını hızlandırdı. Derin bir şükran duyduğum nişanlıma, aşktan da derin bir yoldaşlık duygusuyla sarıldım. Sibel uzun uzun ağladıktan sonra, kollarımın arasında uyuyakalınca, ben de uyuyakalmışım.

Öğleye doğru uyandığımda, Sibel çoktan kalkmış, yıkanmış, makyaj yapmış ve mutfakta bana kahvaltı bile hazırlamıştı.

“Git istiyorsan, karşı dükkândan taze bir ekmek al!” dedi soğukkanlılıkla. “Ama üşeniyorsan, halin yoksa, bayat ekmeklerden keser kızartırım.”

“Yok, giderim,” dedim.

Partiden sonra savaş alanına dönmüş salonda, annemle babamın otuz altı yıldır karşılıklı yemek yedikleri masanın üzerinde kahvaltı ettik. Karşı bakkaldan aldığım ekmeğin tıpatıp aynısını, belgeselci bir anlayışla ve teselli olsun diye sergiliyorum burada. İstanbul’da, ağırlığı biraz değişse de, milyonlarca kişinin yarım yüzyıldır katık olarak yalnızca bu ekmeği yediğini hatırlatmak ve hayatın bir tekrar olduğuna, ama sonra her şeyin acımasızlıkla unutulduğuna işaret etmek de istiyorum. Ama Sibel’in bugün bile beni şaşırtan çok kararlı, güçlü bir hali vardı.

“Senin aşk zannettiğin şey geçici bir takıntı,” dedi. “Yakında geçer. Sana sahip çıkacağım. Kapıldığın saçmalıktan seni çekip çıkaracağım...”

Ağlamaktan göz altlarının şiştiğini gizlemek için bolca pudra sürmüştü. Bütün acısına rağmen beni kıracak sözlerden incelikle kaçındığını görmek, şefkatini hissetmek, ona olan güvenimi öyle artırdı ki, beni acımdan kurtaracak tek şeyin Sibel’in kararlılığı

olacağını hissedip onun her dediğini uysalca yapmaya karar verdim. Böylece taze ekmekli, beyaz peynirli, zeytinli ve çilek reçelli kahvaltımızı ederken, bu evden çıkmam, Nişantaşı'na, bu çevreye ve sokaklara uzun bir süreliğine hiç gelmemem gerektiğinde hemen anlaştık. Kırmızı ve turuncu sokakları iyice yasak ilan ettik...

Sibel'in annesiyle babası, kışları geçirdikleri Ankara'daki asıl evlerine dönmüşlerdi. Anadoluhisarı'ndaki yalı boştu. Sibel, artık nişanlandığımız için annesinin babasının bizim boş yalıda birlikte kalmamızı görmezlikten geleceklerini söyledi. Hemen oraya, onun yanına taşınacak ve beni sürekli takıntımın içine döndüren alışkanlıklardan vazgeçecektim. Aşk acısından kurtulsun diye Avrupa'ya yollanan hülyalı genç kızlar gibi, ben hem kederle hem de iyileşme umuduyla bavullarımı yaparken, Sibel'in "Bunları da al," diyerek bavulumu koyduğu kışlık çorapların, tedavimin çok uzun sürebileceğini bana acıyla düşündürdüğünü hatırlıyorum.

40

Yalı Hayatının Tesellileri

Yeni bir hayata başlamanın coşkusuyla hemen benimsediğim yalı hayatının tesellileri, ilk günlerde beni hastalığımдан hızla kurtulmakta olduğuma inandırdı. Gece hangi eğlenceden, hangi saatte ve ne kadar sarhoş dönmüş olursak olalım, sabah Boğaz'ın dalgalarında yansıyan tuhaf bir ışık panjurların arasından sızıp odamızın tavanında oynaşmaya başlar başlamaz yataktan kalkar, panjurları parmaklarımın ucuyla itip açar ve içeriye patlar gibi dolan manzaranın güzelliğine her seferinde hayret ederdim. Hayretimde, hayatın unutmakta olduğumu sandığım güzelliğini yeniden keşfetmenin heyecanı da vardı ya da ben öyle inanmak istiyordum. Bazan benim hissettiklerimi Sibel de incelikle sezer, üzerinde ipek geceliği, çıplak ayaklarıyla ahşap döşemeleri hafifçe gıcırdatarak yanıma gelir, Boğaz'ın güzelliğini, kırmızı

bir balıkçı sandalının dalgalar arasından sallanarak geçişini, güneş altındaki karşı kıyıların karanlık korularının üzerindeki buğuyu ve sabah hayalet sessizliğiyle suları fışkırtarak şehre giden ilk yolcu gemisinin akıntıda yan yatarak sürüklenişini birlikte iyimserlikle seyrederdik.

Tıpkı benim gibi Sibel de yalı hayatının zevklerini benim hastalığımı iyileştirecek bir ilaç gibi abartılı bir heyecanla karşılıyordu: Aşkları kendilerine yeten mutlu çiftler gibi, akşam yemeğini Boğaz'a uzanan cumbada baş başa yerken, Anadolu-hisarı İskeleyi'nden kalkan Şehir Hatları vapuru *Kalender*, tam önümüzden yalıya sürünür gibi geçer; dümeni tutan bıyıklı, kas-ketli süvari, yemek masamızın üzerindeki çıtır çıtır istavritleri, patlıcan salatasını ve kızartmasını, beyaz peynir, kavun ve rakıyı görehildiği kaptan köşkünden, bize "Afiyet olsun" diye seslenir ve Sibel bunu beni iyileştirip mutlu edecek yeni bir hoşluk olarak görürdü. Nişanlımla sabah uyanır uyanmaz serin Boğaz sularına atlamanın, İskeleye Kahvesi'ne gidip simitle çay içip gazete okumanın, bahçedeki domates ve biberlerle uğraşmanın, öğleye doğru taze balıkla gelen balıkçı sandalına koşup kefal ya da karagöz seçmenin ve tek yaprağın kıpırdamadığı ve pervanelerin tek tek lambalara yakalandığı aşırı sıcak eylül gecelerinde yakamozlu denize şıpırtılarla girmenin zevklerinin de beni iyileştireceğine iyimserlikle inandığını, gece yatakta mis kokulu harika gövdesiyle bana yavaş yavaş sarıldığında anlardım. Ama karnımın sol yanında bitip tükenmeyen bir telaş gibi hâlâ ağrıyan aşk acım yüzünden Sibel ile sevişemeyince, "Daha evli değiliz canım," diyerek işi sarhoşlukla şakaya vururdum. Canım nişanlım da işi alttan alarak, konuyu şakayla geçiştiriyormuşuz gibi yapardı.

Kimi zamanlar, ben rıhtımdaki şezlongun üzerinde gece tek başıma sızmak üzereyken ya da satıcı sandallarının birinden aldığım haşlanmış mısırı oburca atıştırırken ya da işe gitmek için sabah arabaya binmeden önce onu genç ve mutlu bir koca gibi yanaklarından öptüğümde, Sibel'in ruhunda bana karşı bir küçümsemenin ve nefretin filizlenmekte olduğunu gözle-rinden çıkarırdım. Elbette hiç sevişemediğimiz içindi bu: Ama daha korkutucu neden, Sibel'in olağanüstü bir irade ve aşkla sürdürdüğü "beni iyileştirme" çabasının bir işe yaramadığını

ya da daha kötüsü, “iyileşsem bile” gelecekte hem onu hem Füsun’u idare edeceğimi düşünmesiydi. Bu son ihtimale en kötü zamanlarımda ben de inanmak ister, bir gün Füsun’dan haber alacağımı, bir anda eski mutlu günlerimize dönüp gene her gün Merhamet Apartmanı’nda buluşacağımızı, aşk acımdan böylece kurtulduktan sonra da, tabii ki Sibel’le de sevişebileceğimi ve onunla evlenip çocuklu, mutlu normal bir aile hayatı yaşayacağımızı hayal ederdim.

Ama bu hayallere, ancak aşırı içkinin neşesi ya da güzel bir sabahın verdiği iyimserlikle pek seyrek olarak içtenlikle inanabilirdim. Vaktin çoğunda onu bir türlü unutamıyordum ve artık aşk acımı biçimlendiren şey, Füsun’un yokluğu değil, acının sonunun bir türlü gözükmemesiydi.

41

Sırtüstü Yüzmek

Karanlık bir güzelliği olan o acıklı eylül günlerini dayanılır kılan önemli bir şey keşfetmiştim: Sırtüstü yüzmek karnımdaki ağrıyı hafifletiyordu. Bunun için, sırtüstü ve geri geri yüzerken başımı Boğaz sularının içine iyice sokmam, denizin dibini başaşağı görmem, bir süreliğine nefes almadan kulaçlar atmam gerekiyordu. Akıntının ve dalgaların içinde geri geri ilerlerken gözlerimi açınca, tersinden gördüğüm Boğaz’ın renk değiştirerek koyulaşan karanlığı, aşk acıma hiç benzemeyen bambaşka bir sınırsızlık duygusu uyandırırdu içimde.

Sular kıyıda birden derinleşiverdiği için Boğaz’ın dibini bazan görür bazan göremezdim ama, tersinden baktığım bu renk renk âlemin büyük, esrarengiz bir bütün oluşu, içimi hem yaşama sevinci hem de büyük bir şeye ait olmanın alçakgönüllülüğüyle doldururdu. Bazan paslanmış konserveler, gazoz kapakları, ağzı açık kara midyeler, hatta çok eski zamanlardan kalma gemi hayaletleri görür, tarihin ve zamanın genişliğini, kendi önemsizliğimi hatırlardım. Böyle zamanlarda aşkımı yaşıyışimdaki gösterişe

meraklı, kendini önemseyen yanı fark eder, bu zaafımın da aşk dediğim acıyı derinleştirdiğini anlar, arınırdım. Altımda kıpırdanan sınırsız, esrarengiz âlemin parçası olmaktı önemli olan, çektiğim acı değil. Ağzımı, genzimi, burun ve kulak deliklerimi sonuna kadar dolduran Boğaz sularının, içimdeki denge ve mutluluk cinlerinin hoşuna gittiğini de hissederdim. Bir çeşit deniz sarhoşluğuyla tersinden kulaç üstüne kulaç atarken, karnımdaki ağrı neredeyse yok olurdu ve o zaman Füsün'a derin bir şefkat duyduğumu da fark eder ve aşk acımda ona karşı pek çok öfke ve kırgınlık olduğunu hatırlardım.

Bu sırada, düdüğünü telaşla öttüren bir Sovyet petrol tankerinin ya da Şehir Hatları vapurlarından birinin altına doğru tersinden son hızla yaklaştığını gören Sibel, rıhtımda bütün gücüyle zıplayıp çılgınlık atıyor olurdu, ama çoğu zaman bu haykırışları işitmezdim. Boğaz'dan geçen pek çok Şehir Hatları gemisine, uluslararası petrol tankerine, kömür yüklü şileplere, Boğaz lokantalarına bira ve Meltem gazozu dağıtan mavnalara, yolcu motorlarına doğru aşırı tehlikeli ve neredeyse meydan okur gibi yaklaştığım için, Sibel başımı suya sokup yalının önünde sırtüstü yüzmemi yasaklamak isterdi, ama acıma çok iyi geldiğini bildiği için de ısrar edemezdi. Sibel'in önerisiyle bazı günler tek başıma sakın plajlara, dalgasız rüzgârsız günlerde Karadeniz kıyısına Şile'ye, bazan da onunla birlikte Beykoz'dan sonraki boş koylardan birine gider, kafamı sudan hiç çıkarmadan düşüncelerimin beni götürdüğü yere, sonuna kadar yüzerdim. Daha sonra sahile çıkıp güneşin altına uzanıp gözlerimi kapadığımda da, yaşadıklarımın aslında tutkuyla âşık olan her ciddi, onurlu erkeğin başına gelen şeyler olduğunu iyimserlikle düşünürdüm.

Tek tuhaflık, geçen zamanın herkeste olduğu gibi aşk acımı dindirmemesiydi. Sibel'in sessiz gece yarılarında (yalnızca uzaktan geçen bir mavnanın tatlı pata pataları duyulurdu) beni teselli etmek için söylediğinin tersine, acımın bir türlü "yavaş yavaş" geçmemesi ikimizi de yıldırıyordu. Bazan bu durumu kendi kafa yapımın ya da ruhsal eksikliğimin bir ürünü olarak görürsem acımdan kurtulurum zannederdim, ama kendimi kurtarıcı bir anne-melek-sevgilinin şefkatine aşırı bağımlı zayıf biri gibi gösterdiği için, bu tür düşünceleri de sonuna kadar

götüremez, çoğu zaman çaresizliğe kapılmamak için sırtüstü yüze yüze acımı yendiğime inanmaya çalışırdım. Ama kendimi kandırdığımı da çok iyi bilirdim.

Eylül ayında sadece Sibel'den değil, kendimden de gizleyerek Merhamet Apartmanı'na üç kere daha gitmiş, yatağa yatıp Füsün'un dokunduğu eşyaları elime alıp okuyucunun bildiği şekilde kendimi teselliye çalışmıştım. Onu unutamıyordum.

42

Sonbahar Hüzünü

Ekim başında çıkan bir poyraz fırtınasından sonra Boğaz'ın akıntılı suları girilemeyecek kadar soğuyunca, kısa sürede hüznüm saklanamayacak kadar koyulaştı. Akşamın erkenden inmesi, arka bahçeye ve rıhtıma erkenden dökülen sonbahar yaprakları, yazlık olarak kullanılan yalı dairelerinin boşalması, iskelelere, rıhtımlara çekilen sandallar ve yağmurlu ilk günlerden sonra bir anda boşalan sokaklara devrilmiş bisikletler, ikimize de kaldırmakta zorlandığımız ağır bir sonbahar hüznü vermişti zaten. Benim hareketsizliğimi, saklayamadığım kederimi, her gece küp gibi içmemi Sibel'in artık kaldıramadığını telaşla hissediyordum.

Ekim sonunda Sibel paslı, eski musluklardan akan paslı sudan, mutfağın yıkıntı, izbe ve o soğuk halinden, yalının delik ve çatlaklarından, içimize buz gibi esen poyrazdan bezmişti artık. Sıcak eylül gecelerinde çatkapı yalıya gelen, sarhoş olup karanlıkta rıhtımdan kahkahalarla denize atlayan arkadaşlarımız da artık uğramıyor, bize şehirde daha eğlenceli bir sonbahar hayatının başladığını hissettiriyorlardı. Arka bahçedeki nemli ve çatlak taşları ve üzerlerindeki sümüklüböcekleri, yağmurlar sırasında ortadan kaybolan telaşlı dostumuz yalnız kertenkeleyi, yeni zenginlerin kışları yalı hayatından kaçtıklarına işaret olsun ve müzemin ziyaretçileri sonbahar hüznünü hissetsin diye sergiliyorum.

Sibel ile yalıda kışı yalnız geçirebilmek için Füsün'u unutmuş olduğumu ona cinsel olarak kanıtlamam gerektiğini o günlerde iyice hissediyor; bu da havalar soğudukça elektrikli sobalarla ısıtmaya çalıştığımız yüksek tavanlı yatak odasındaki hayatımızı daha da tutuk ve umutsuz kılıyor; birbirimize eskisi gibi yoldaşlıkla, şefkatle sarılarak uyuyabildiğimiz geceler seyrekleşiyordu. Bir yandan ahşap yalılarda elektrikli soba kullananları, tarihi yapıları tehlikeye atan cahil sorumsuzları Sibel ile birlikte küçümser, diğer yandan da her gece üşüyünce elektrikli sobayı ölümcül fişe takardık. Kasım başında kaloriferlerin yandığı günlerde kaçırmakta olduğumuzu hissettiğimiz şehirdeki sonbahar davetlerine, yeni gece kulüplerinin açılışlarına, kışa yeniliklerle giren eski yerlere, sinema girişlerindeki kalabalıklara yakın olabilmek için çeşitli bahanelerle Beyoğlu'na çıkmaya, hatta Nişantaşı'na, bana yasak sokaklara gitmeye başladık.

Sudan bir bahaneyle Nişantaşı'nda buluştüğümüz bir akşam Fuaye'ye bir uğrayalım dedik. Aç karna birer kadeh buzlu rakı yuvarlarken, tanıdık garsonlara, Başgarson Sadi ile Haydar'a hal hatır sorduk ve sokaklarda birbirlerini vuran, sağa sola bomba atan aşırı milliyetçi çeteler ile solcu militanların ülkeyi felakete sürüklediğinden herkes gibi şikâyet ettik. Siyasi konularda atıp tutmak konusunda yaşlı garsonlar her zaman olduğu gibi bizden çok daha ihtiyatlıydılar. Lokantaya giren tanıdık yüzlere çok davetkâr bakmamıza rağmen kimse bize yanaşmadığı için, Sibel keyfimin gene neden kaçık olduğunu sordu alaycılıkla. Ben de fazla ballandırmadan ağabeyim ile Turgay Bey'in anlaş-tıklarını, benim işten atmaya bir türlü karar veremediğim için şimdi pişman olduğum Kenan'ı da aralarına alarak yeni bir şirket kuracaklarını, böylece çok kazançlı bir çarşaf ihalesi bahanesiyle beni dışladıklarını anlattım.

“Kenan, o nişanda çok güzel danseden Kenan değil mi?” dedi Sibel. Elbette “güzel dans eden” sözünü, Sibel Füsün'dan adını anmadan bahsedebilmek için kullanmıştı. İkimiz de nişanın ayrıntılarını hâlâ acıyla hatırlıyorduk ve konuyu değiştirecek bir bahane bulamadığımız için bir süre sustuk. Oysa “hastalığımın” ilk ortaya çıktığı günlerde, en kötü anlarda bile Sibel hayat dolu bir güçle yepyeni konular açabiliyordu.

“Şimdi bu Kenan yeni şirketin başarılı müdürü mü olacak?” dedi Sibel son günlerde gitgide benimsediği alaycılıkla. Sibel’in, Fransa’da okuyan aydın ve mutlu bir Türk kızından, sorunlu bir zenginle nişanlanıp içkiye alışan dertli ve alaycı bir Türk ev kadınına dönüştüğünü, hafifçe titreyen ellerine ve bol makyajlı yüzüne kederle bakarken düşündüm.

Fusun’u Kenan’dan da kıskandığımı bildiği için beni iğneliyor olabilir miydi? Bir ay önce aklımdan bile geçmezdi böyle bir şüphe.

“Üç beş kuruş fazla kazanmak için dümenler çeviriyorlar işte,” dedim. “Boş ver.”

“Buradaki kazanç üç beş kuruş değil, çok büyük biliyorsun. Seni dışarıda bırakarak hakkını yemelerine, önünden lokmanı almalarına göz yummamalısın. Dik durmalısın, mücadele etmelisin onlarla.”

“Umurumda değil.”

“Bu halini sevmiyorum,” diye devam etti Sibel. “Her şeyini bırakıyorsun, hayattan çekiliyorsun, yenilgiyi seviyorsun sanki. Daha kuvvetli olman lazım.”

“Birer tane daha isteyelim mi?” dedim rakı kadehimi kaldırıp gülümseyerek.

Birer tane daha istedik ve içkilerimizi beklerken sustuk. Öfkelendiği, kızdığı zamanlarda, Sibel’in kaşları arasında sıkışan, soru işaretine benzer kırışık, gene ortaya çıkmıştı.

“Nurcihanları arasana,” dedim. “Gelirler belki.”

“Demin baktım, içerideki telefon hat vermiyor, bozukmuş,” dedi Sibel öfkeli sesiyle.

“Eee, sen neler yaptın, neler aldın bakalım?” dedim. “Aç da paketleri, biraz eğlenelim.”

Ama, Sibel paket açma zevklerine kapılmadı hiç.

“Ona hâlâ o kadar âşık olamayacağından eminim artık,” dedi daha sonra hiç beklemediğim bir havayla. “Derdin başka bir kadına âşık olman değil, bana âşık olamaman.”

“O zaman sana niye bu kadar yapışıyorum?” dedim elini tutarak. “Neden elini tutmadan sensiz bir gün geçirmek istemiyorum?”

Bu sözleri karşılıklı ilk edişimiz değildi. Ama bu sefer Sibel’in gözlerinde tuhaf bir ışıık gördüm ve şöyle demesinden korktum:

“Çünkü tek başına kalırsan Füsün’un acısına dayanamayacağını, belki de acıdan öleceğini biliyorsun!” Ama Sibel, durumunun bu kadar kötü olduğunu şükür hâlâ görmüyordu.

“Aşkından değil, başına bir felaket geldiğine inanmak için sarılıyorsun bana.”

“Felakete niye ihtiyacım olsun ki?”

“Her şeye burun kıvıran acılı adam olmak hoşuna gidiyor. Ama artık aklını başına toplamam lazım canım.”

Bu kötü günlerin geçeceğini, iki oğlan çocuğun dışında ona benzeyen üç tane de kızım olmasını istediğimi söyledim. Mutlu, kalabalık, neşeli bir ailemiz olacak, yıllarca gülüşerek ve hayatı severek yaşayacaktık. Onun aydınlık yüzünü görmenin, akıllı sözlerini dinlemenin, mutfakta bir şeyler yaptığını işitmenin, bana sınırsız bir yaşama sevinci verdiğini anlattım. “Ağlama lütfen,” dedim.

“Artık bunların hiçbirinin olamayacağını hissediyorum,” dedi Sibel ve gözlerinden daha da hızla yaşlar akmaya başladı. Elimi bıraktı, mendilini çıkarıp burnunu, yüzünü sildi; sonra pudralığını çıkardı ve yüzünü ve göz altlarını bol bol pudraladı.

“Niye bana güvenini kaybediyorsun?” diye sordum.

“Belki de kendime güvenimi kaybettiğim için,” dedi. “Artık güzel değilim, diye düşünüyorum bazan.”

Elini sıkıca tutup ne kadar güzel olduğunu söylüyordum ki, “Heey romantik âşıklar,” dedi Tayfun. “Herkes sizden bahsediyor biliyor musunuz? Aaa ne oldu?”

“Ne diyor herkes bizim için?”

Tayfun, eylülde çok gelmişti yalıya. Sibel’in ağladığını görünce keyfi hemen kaçtı. Masadan da kaçmak istiyordu, ama Sibel’in yüzündeki ifadeyi görünce durdu.

“Bir yakınımızın kızı trafik kazasında öldü,” dedi Sibel.

“Herkes ne diyormuş bizim için?” diye alaycılıkla sordum ben.

“Başınız sağ olsun,” dedikten sonra kaçıp kurtulmak için sağa sola bakan Tayfun, kapıdan giren birisine abartılı bir şekilde seslendi. Uzaklaşmadan önce de, “Birbirinize o kadar âşıkmişsiniz ki, bazı Avrupalılar gibi, evliliğin aşkı öldürmesinden korktuğunuz için evlenmiyormuşsunuz,” dedi. “Evlenin bence, çünkü herkes çok kıskanıyor sizi. O yalı uğursuz diyenler de var.”

O gider gitmez, genç ve sevimli garsondan birer rakı daha istedik. Sibel, yaz boyunca dostlarımızın dikkatini çeken benim mutsuzluk buhranlarımı çeşitli bahaneler icat ederek çok iyi maskeleymişti; ama evlenmeden birlikte yaşamamız başta olmak üzere hakkımızda pek çok dedikodu döndüğünü, Sibel'in benim hakkımda yaptığı alaycı şakaların, iğnelerinin akıllarda kaldığını, uzun uzun sırtüstü yüzme alışkanlığımın, keyifsizlik buhranlarımın alay konusu olduğunu biliyorduk.

“Yemek için Nurcihanları arayacak mıyız, yoksa biz yiyelim mi?”

“Daha burada kalalım,” dedi Sibel neredeyse telaşla. “Sen dışarıdan telefon et, bul onları. Jetonun var mı?”

Hikâyemle olaylardan elli yıl sonra ilgilenen yeni dünyanın mutlu insanların, suları akmayan (bu yüzden zengin mahallelerine özel kamyonlarla su taşınan), telefonları çalışmayan 1975 İstanbul’una dudak bükmelerini istemediğim için, o yıllarda tütüncü dükkânlarında satılan kenarları tırtıllı bu jetonu sergiliyorum burada. Hikâyemin başladığı yıllarda, İstanbul sokaklarındaki sayıları sınırlı telefon kulübelerinin çoğunun içindeki telefon, ya vandalca kırılmış ya da bozuk olurdu. PTT’ye ait herhangi bir telefon kabininden, o yıllarda bir kere bile telefon edebildiğimi hatırlamıyorum. (Bu işi, Batılı filmlerin etkisiyle, yerli film kahramanları başarıyla yaparlardı yalnızca.) Ama dükkânlara, bakkallara, kahvehanelere, becerikli bir girişimcinin sattığı jetonlu kumbaralarla işimizi görebilirdik. Bu ayrıntıları, dükkân dükkân Nişantaşı sokaklarında neden gezindiğimi açıklamak için anlatıyorum. Bir Spor Toto bayiinde boş bir telefon buldum. Nurcihan’ın telefonu meşguldü, adam ikinci telefona izin vermedi, çok sonra bir çiçekçi dükkânından Mehmet’i aradım. Nurcihan ile evde olduklarını, yarım saatte Fuaye’ye geleceklerini söyledi.

Dükkân dükkân telefon sorarak, Nişantaşı’nın kalbine gelmiştim. Merhamet Apartmanı’ndaki daireyi, oradaki eşyaları bu kadar yakındayken bir görsem belki iyi olur, dedim kendime. Anahtar yanımdaydı.

Daireye girer girmez üstümü başımı yıkadım, ceketimi gömleğimi ameliyata hazırlanan bir doktor gibi dikkatle çıkarıp Fû-

sun ile kırk dört kere seviştiğimiz yatağın kenarına oturdum ve çevremdeki hatıralarla dolu bütün o eşyalar arasından, burada sergilediğim üçünü sevip okşayarak bir buçuk saat mutlu oldum.

Geri döndüğümde Mehmet ile Nurcihan'dan başka Zaim de Fuaye'ye gelmişti. Şişelerle, küllüklerle, tabaklarla, bardaklarla tıkiş tıkiş masaya, İstanbul sosyetesinin gürültüsüne bakıp mutlu olduğumu, hayatı sevdiğimi düşündüğümü hatırlıyorum.

"Kusura bakmayın arkadaşlar, geciktim, ama başıma neler geldi bir bilseniz," dedim bir yalan hazırlamaya çalışarak.

"Boş ver," dedi Zaim tatlılıkla. "Otur. Unut hepsini. Bizimle mutlu ol."

"Mutluyum zaten."

Sibel ile göz göze gelince, iyice sarhoş olan nişanlının kaybolduğum sürede ne yaptığımı anladığını ve benim hiçbir zaman iyileşemeyeceğime karar verdiğini gördüm hemen. Bana çok kızırıyordu, ama Sibel şimdi olay çıkarmayacak kadar sarhoştı. Ayılınca da beni çok sevdiği için ya da beni kaybetmenin ve nişanı bozmanın korkunç bir yenilgi olacağını düşündüğü için olay çıkarmayacaktı. Ben de bu nedenlerden ya da hâlâ hiç anlayamadığım başka nedenlerden, ona çok güçlü bir bağlılık hissedecektim. Benim bu bağlılığım Sibel'e belki gene umut verecek, bir gün hastalığının geçeceğine gene iyimserlikle inanmaya başlayacaktı. Ama o gece bu iyimserliğin artık sonuna geldiğimizi hissediyordum.

Bir ara Nurcihan ile dans ediyorduk.

"Sibel'i kırdın, kızdırdın," dedi. "Bekletme onu lokantalarda tek başına. Çok âşık sana. Çok da hassas oluyor."

"Biraz diken olmazsa, aşk gülünün kokusunu alamazsın. Siz ne zaman evleniyorsunuz?"

"Mehmet hemen istiyor," dedi Nurcihan. "Ama ben yalnızca nişanlanalım istiyorum ve sonra sizin gibi yapalım, evlenmeden önce bütün gücümüzle aşkımızı yaşayalım diyorum."

"Bizi örnek almayın o kadar çok..."

"Bilmediğimiz bir şeyler mi var?" dedi Nurcihan, merakını yapay bir gülümsemeyle gizlemek istedi.

Ama beni endişelendirmedi bile bu söz. Rakı, takıntımı sürekli ve kuvvetli bir acıdan, bir belirip bir kaybolan bir seraba

dönüştürüyordu. Gecenin bir saatinde Sibel ile dans ederken, liseli aşıklar gibi ona beni asla terk etmeyeceğine dair yeminler ettirdiğimi, onun da ısrarlarından etkilenip benim içten endişemi yatıştırmaya çalıştığını hatırlıyorum. Masamıza pek çok tanıdık gelip oturuyor, buradan çıkınca başka bir yere gidelim diyorlardı: Boğaz'a gidip arabalarda oturup çay içelim diyen ihtiyatlılar da vardı, Kasımpaşa'daki işkembeciye gidelim diyenler de, gazinolara gidip fasıl dinleyelim diyenler de. Bir ara Mehmet ile Nurcihan birbirlerine gülünç bir şekilde sarılıp sallanarak, bizim Sibel ile romantik havalarda dans edişimizi taklit edip herkesi güldürdüler. Ortalık aydınlanırken Fuaye'den çıkan arkadaşların itirazlarına rağmen arabayı ben kullandım. Yolda yalpaladığımı fark eden Sibel'in çığlıkları üzerine, karşıya araba vapuruyla geçtik. Vapur gün ışıırken Üsküdar'a yanaşırken arabada ikimiz de uyuyakalmışız. Yiyecek kamyonlarının, otobüslerin çıkışını tıkadığımız için telaşla arabamızın camına vuran miço uyandırdı bizi. Boğaz yolunun hayalet çınarlarının dökülen kızıl yapraklarının altından yalpalaya yalpalaya, kazasız belasız yalıya döndük ve böyle maceralı gecelerin sonunda olduğu gibi birbirimize sıkıca sarılarak uyuduk.

43

Soğuk ve Yalnız Kasım Günleri

Ertesi günlerde Sibel benim Nişantaşı'nda kaybolduğum o bir buçuk saatte ne yaptığımı hiç sormadı bile: Artık takıntımdan hiç kurtulamayacağım duygusu, o gece şüpheye hiç yer bırakmayacak bir şekilde içimize yerleşmişti. Perhizlerin, yasakların hiçbir işe yaramadığı ortaya çıkmıştı. Öte yandan ikimiz de ihtişamını kaybeden bu eski yalıda birlikte yaşamaktan memnunduk. Durumumuz ne kadar umutsuz olursa olsun, köhne binada bizi birbirimize bağlayan ve acımızı güzelleştirerek dayanılır kılan bir şey vardı. Yalı hayatı artık canlanmayacağı anlaşılan aşkımızı bir çeşit yenilgi, kader ve yoldaşlık duygularıyla derinleştiriyor,

yok olan Osmanlı kültürünün son kalıntıları biz eski âşık, yeni nişanlıların hayatlarındaki “eksikliğe” bir derinlik katıyor, hatta bizi sevişememenin acılarından koruyordu.

Akşamları denize karşı masamızı kurup kollarımızı, dirseklerimizi balkon demirine dayayarak karşılıklı Yeni Rakı içmeye başlayıp keyiflenmişsek, Sibel’in bakışlarından bizi cinsellik olmadan birbirimize bağlayacak tek şeyin evlenmek olduğunu hissederdim. Pek çok evli çift –yalnız babalarımızın annelerimizin kuşağındakiler değil, bizim yaşlılarımız da– aralarında hiçbir cinsellik olmamasına rağmen her şey çok “normalmiş” gibi yaparak çok mutlu bir birliktelik yaşamıyorlar mıydı? Üçüncü dördüncü kadehten sonra uzak-yakın, genç-yaşlı demeden, birbirimize bazı tanıdık çiftler için “Sence onlar hâlâ sevişiyorlar mıdır?” diye sorar, yarı şaka yarı ciddi akıl yürütürdük. Şimdi bana çok acıklı gelen bu alaycılığımızı, elbette yakın zamana kadar çok mutlu bir cinsel hayatımız olduğuna inanmamıza borçluyduk. Tuhaf bir suç ortaklığı ve mahremiyetle bizi birbirimize daha da bağlayan bu konuşmaların gizli amacı ise, bu halimizle de evlenebileceğimizi hissetmek ve gururlandığımız cinsel hayatımızın bir gün geri döneceğine üstü örtülü bir şekilde bir süreliğine inanmamızdı. En azından Sibel, en kötümser olduğu günde bile, benim alaycılığım, şakalarım ve ona duyduğum şefkatin etkisiyle buna inanır, bir umuda kapılır, mutlu olur, hatta bazan hemen harekete geçmek isteyerek kucağıma otururdu. İyimserlik anlarımda, Sibel’in hissettiğini sandığım şeyi ben de hisseder, artık evlenmemiz gerektiğini ona söylemeyi düşünür, ama Sibel’in ani bir kararla teklifimi reddedip beni terk etmesinden de çekinirdim. Çünkü Sibel’in, kendisine olan saygısını geri kazanacağı bir intikam hamlesiyle ilişkimizi bitirmek için fırsat kolladığını da hissediyordum. Dört ay önce önümüzde uzanan mutlu evliliğe, çocuklu, arkadaşlı, eğlenceli, herkesin kıskanacağı kusursuz hayata bu kadar yakinken onu kaybettiğini bir türlü kabul edemediği için, bir türlü harekete geçemiyordu. Durumumuzun ağırlığını ikimiz de birbirimize duyduğumuz tuhaf sevgi ve bağlılıkla geçiştirmeye çalışıyor; gece yarıları ancak içkinin yardımıyla dalabildiğimiz uykunun ortasında mutsuzluktan uyanınca, acımızı birbirimize sarılarak unutmaya çalışıyorduk.

Kasım ayının ortasından başlayarak, rüzgârsız günlerde bu çeşit mutsuzluk irkilmeleriyle ya da alkolün verdiği susuzlukla gecenin ortasında uyandığımızda, bir balıkçı sandalının, bizim kapalı panjurların hemen dışında, durgun Boğaz sularında ağ attığını, hareket ettiğini işittmeye başladık. Yatak odamızın hemen dibine sokulan sandalda, tecrübeli bir balıkçı ile babasının bir dediğini iki etmeyen, incecik ama tatlı sesli oğlu vardı. Sandalda yaktıkları lambadan panjurların arasından odamızın tavanına güzel bir ışık vururken, iyice sessiz gecelerde küreklerin sudaki şıptısını, çekilen ağdan damlayan su damlacıklarını, hiç konuşmadan işlerini gören babayla oğlun öksürmelerini işitirdik. Onların geldiğini fark edip uyanınca Sibel ile birbirimize sarılır, yatağımızdan beş altı metre ötede, bizim hiç farkımıza varmadan kürek çeken, balıklar hareketlensin ve ağa yakalansın diye denize taş atan, ağ çeken babayla oğul balıkçının soluk alıp verişlerini ve çok nadir konuşmalarını dinlerdik. “Sıkı tut oğlum,” derdi bazan balıkçı. Ya da “Sepeti kaldır,” derdi. Ya da “Şimdi siya yap,” derdi. Çok sonra, en derin sessizlikte, oğul tatlı sesiyle “Şurada bir tane daha var!” der; Sibel ile ben birbirimize sarılmış yatarken, çocuğun neyi gösterdiğini merak ederdik. Bir balık, tehlikeli bir iğne ya da ne olduğunu yatağımızda hayal etmeye çalıştığımız bir yaratık? Uykuyla uyanıklık arasında balıkçı ile oğul hakkında hayaller kurarken, ya tekrar uyuyakalırdık ya da balıkçı sandalının sessizce uzaklaşmış olduğunu fark ederdik. Gün içinde Sibel ile balıkçı ile oğlundan söz ettiğimizi hiç hatırlamıyorum. Ama gece sandal gelince Sibel’in bana sarılışından, onun da benim gibi uykuyla uyanıklık arasında balıkçıyla oğlunun seslerini işitmekten derin bir huzur duyduğunu anlar, hatta uyurken bile, onun da benim gibi onları beklediğini hissederdim. Sanki balıkçı ile oğlunu işittiğimiz sürece birbirimizden ayrılmayacaktık.

Oysa her geçen gün Sibel’in bana daha derinden içerlediğini, kendi güzelliğinden daha içten bir acıyla şüphelendiğini, gözlerinin daha sık sulandığını ve daha tatsız ağız dalaşlarına, küçük kavgalara, küskünlüklere sürüklendiğimizi hatırlıyorum. En çok rastlanan durum, Sibel’in bizi mutlu edecek bir gayretine, mesela pişirdiği bir pastaya ya da zahmetlerle eve aldığı bir sehpaye, elinde rakı kadehi Füsün’u düşleyen benim yeterince içten bir

tepki verememem, Sibel'in kapıyı çarpıp çıkması, içerideki odada kahrolmama rağmen, bir çeşit utanç ve tutukluktan dolayı özür dilemek için onun yanına bir türlü gidememem, gittiğimde de onun acıdan içine kapandığını görmemdi.

Nişan bozulursa, sosyete artık uzun zaman "evlenmeden birlikte yaşadığımızı" söyleyerek Sibel'i küçümseyecekti. Başını ne kadar dik tutarsa tutsun, arkadaşları ne kadar "Avrupalı" olurlarsa olsun, evlenmezsek bunu bir aşk hikâyesi olarak değil, şerefi lekelenen bir kadının hikâyesi olarak anlatacaklarını Sibel iyi biliyordu. Tabii ki bunları hiç konuşmuyorduk, ama geçen her gün Sibel'in aleyhine işliyordu.

Ben arada bir Merhamet Apartmanı'ndaki daireye gidip yatağa yatıp Füsün'un eşyalarıyla oynadığım için kendimi bazan daha iyi hisseder, acımın geçmekte olduğu yanılışına kapılır, bunun da Sibel'e umut verdiğini zannederdim. Akşamları şehir eğlencelerine, arkadaş toplantılarına, davetlere katılmamızın da Sibel'i biraz rahatlatıldığını hissediyordum, ama bütün bunlar durumumuzun berbatlığını, iyice sarhoş olduğumuz saatlerin ve balıkçıyla oğlunu dinlediğimiz dakikaların dışında, Sibel ile çok mutsuz olduğumuzu gizleyemiyordu. O günlerde Füsün'un nerede ve nasıl olduğunu öğrenebilmek için çocuğunu doğurmak üzere olan Ceyda'ya yalvardım, rüşvet teklif ettim, ama en fazla İstanbul'da bir yerde olduğunu öğrenebildim. Sokak sokak bütün şehri baştan aşağı yürüse miydim?

Kış başında, yalıdaki soğuk ve kasvetli günlerden birinde, Sibel, Nurcihan ile Paris'e gitmeyi düşündüğünü söyledi. Mehmet ile nişanlanıp evlenmeden önce, Nurcihan alışveriş etmek ve yarım kalmış işlerini bitirmek için Noel'de Paris'e gidecekti. Sibel ona katılmak istediğini söyleyince, onu cesaretlendirdim. Sibel Paris'teyken Füsün'u bütün gücümle arar, İstanbul'un altını üstüne getirir, bir sonuç alamazsam da, irademi kıran bu pişmanlıktan ve acımdan kurtularak Sibel ile dönüşünde evlenirim diye düşünüyordum. Onu cesaretlendirmemi kuşkuyla karşılayan Sibel'e bir hava ve yer değişikliğinin ikimize de iyi geleceğini; dönüşünde kaldığımız yerden yola devam edeceğimizi; evlilik sözünü de, altını çok da fazla çizmeden, bir iki kere kullanarak anlattım.

Umutlarını benden biraz uzaklaşmaya ve Paris dönüşünde önce kendisini, sonra da beni sağlıklı bulmaya bağlayan Sibel’le evleneceğimi içtenlikle düşünmüştüm de. Havaalanına Mehmet ve Nurcihan’la birlikte gitmiş, erken geldiğimiz için yeni terminalde küçük bir masaya oturmuş, duvardaki bir posterden Inge’nin bize tavsiye ettiği Meltem gazozundan içmiştik. Son kez Sibel’e sarılırken gözlerinde yaşlar görünce, bundan sonra eski hayatımıza hiç dönemeyeceğimizden, onu uzun zaman hiç görememekten korkmuş, sonra da bunun fazla kötümser bir hayal olduğunu düşünmüştüm. Dönüş yolculuğunda, Nurcihan’dan aylardır ilk defa uzak kalacak olan Mehmet, “Abi, artık kızsız hiç olmuyor,” demişti arabadaki uzun sessizlikte.

Gece yalı bana dayanılmayacak kadar boş ve hüzünlü geldi. Gıcır gıcır gıcırdayan tahtaların gürültüsünden başka, eski yapının içinde denizin sürekli bambaşka makamlarla inleyen bir uğultu halinde gezindiğini şimdi tek başımayken fark ediyordum. Dalgalar rıhtımdaki betonda kayaların üzerindeki bambaşka bir sesle pathyor, akıntının uğultusu kayıkthane önünde bambaşka bir fısırtı halini alıyordu. Poyraz fırtınası yalının her köşesinden gıcırtilar çıkarırken, gece zilzurna sarhoş girdiğim yatağımda, sabaha doğru, balıkçıyla oğlunun sandalının uzun zamandır gelmediğini fark ettim. Hayatımın bir döneminin sona erdiğini, aklımın her zaman gerçekçi ve dürüst kalabilen sağlıklı yanıyla seziyordum artık; ama yalnızlıktan korkan telaşlı yanı, bu gerçeği bütünyle kabul etmeme engeldi.

44

Fatih Otel

Ertesi gün Ceyda ile buluştum. Mektuplarımı taşıyordu; ben de bir akrabasını Satsat’ın muhasebe bölümünde işe almıştım. Füsun’un adresini isteyip biraz da sert çıkarsam, artık direnemez zannediyordum. Ceyda ısrarlarım üzerine çok esrarengiz bir havaya büründü. Füsun’u görmekten mutlu olmayacağımı ima etti; hayat,

aşk, mutluluk, bunlar çok zor şeylerdi; herkes kendini korumak, bu ölümlü dünyada mutlu olmak için elinden geleni yapıyordu! Artık iyice kocamanlaşmış karnını arada bir mutlulukla tutarak konuşuyordu, bir dediğini iki etmeyen bir kocası vardı.

Ceyda'yı daha fazla korkutup sıkıştıramadım. Amerikan filmlerindeki gibi özel dedektiflik büroları İstanbul'da henüz açılmadığı için (otuz yıl sonra açılacaktı) peşine kimseyi de takamadım. Bir hırsızlık olayını gizlice soruşturuyoruz yalanıyla, daha önce Füsun'u, babasını ve Nesibe Hala'yı bulsun diye sağa sola gizlice yolladığım babamın karanlık işlerini gören ve bir süre de korumalığını yapan (eski adı fedai) Ramiz de araştırmalarından eli boş dönüyordu. Satsat'ın gümrüklerde, maliyede karşılaştığı zorluklarda bize yardım eden ve yıllarını suçlu peşinde geçirmiş olan emekli komiser amcamız Selami Bey de, nüfus dairelerinde, emniyet şubelerinde ve muhtarlıklarda biraz araştırma yaptıktan sonra, aradığım kişinin –Füsun'un babasının– bir sabıkası olmadığı için onu bulmamın en zor iş olduğunu söyledi. Füsun'un babasının emekli olmadan önce tarih öğretmenliği yaptığı iki liseye, Vefa Lisesi'ne ve Haydarpaşa Lisesi'ne, eski öğretmenlerinin elini öpmek için gelen vefalı öğrenci pozu takınarak yaptığım ziyaretler ise başarısızlıkla sonuçlandı. Annesine ulaşmanın yollarından biri, Nişantaşlı, Şişlili hangi hanımların evine dikişe gittiğini öğrenmekti. Tabii ki bunu anneme soramazdım. Zaim ise, annesinden artık çok az kişinin o tür terzilik yaptığını öğrendi. Terzi Nesibe'ye ulaşmak için araçlar koymuş, ama bulamamıştı. Bu hayal kırıklıkları acımı artırıyordu. Bütün gün yazıhanede çalışıyor, öğle tatilinde Merhamet Apartmanı'na gidip Füsun ile yatağıma uzanıp eski eşyalarına sarılarak mutlu olmaya çalışıyor, oradan bazan yazıhaneye dönüyor, bazan da hemen arabama binip belki Füsun'a rastlarım diye İstanbul sokaklarında gelişigüzel geziniyordum.

Bütün İstanbul'u mahalle mahalle, sokak sokak gözden geçirdiğim o gezintileri, yıllar sonra çok mutlu saatler olarak hatırlayacağım hiç gelmezdi aklıma. Füsun'un hayaleti, Vefa, Zeyrek, Fatih, Kocamustafapaşa gibi ücra ve yoksul mahallelerde karşıma çıkmaya başladığı için Haliç'in öte yakasına geçiyor, şehrin eski mahallelerine gidiyordum. Parke taşı kaplı çukurlu dar sokaklar-

da tatlı tatlı sallanan arabayı elimde sigara sürerken, bir köşeden Füsün'un hayaleti bir anda karşıma çıkınca, hemen durup park eder ve onun yaşamakta olduğu bu güzel ve yoksul semte derin bir sevgi duyardım. Başörtülü yorgun teyzelerin, mahallenin hayaletlerinin peşine düşmüş yabancıları dikkatle süzen bıçkın delikanlıların ve kahvehanelerde gazete okuyarak pinekleleyen işsizlerle ihtiyarların soluk alıp verdiği kömür dumanı kokan bu sokakları, bütün aşkımla kutsardım. İyice uzaktan takip ettiğim herhangi bir gölgenin Füsün'a benzemediğini görünce, mahalleyi hemen terk etmez; hayaleti burada belirmediğine göre, Füsün'un kendisinin de buralarda bir yerde olması gerektiğine kanaat getirerek, sokaklarda aylak aylak sallanırdım. Kedilerin yalandığı meydandaki kör çeşmenin iki yüz yirmi yıllık mermerleriyle birlikte gözün görebildiği bütün düz yüzeylelerinin ve duvarlarının, çeşitli sağ ve sol siyasal partilerin, o zamanlar "fraksiyon" denen grupların sloganları ve ölüm tehditleriyle kaplı olmasından hiç huzursuz olmazdım. Az önce Füsün'un buralarda bir yerde olduğuna bütün kalbimle inanmış olmam, bu sokaklara bir masal ve mutluluk halesi verirdi. Onun hayaletinin gezindiği bu sokaklarda daha çok yürümem, mahalle kahvelerinde çay içip pencereden dışarı bakmam ve onun bu sokaktan geçişini beklemem gerektiğini düşünür; ona ve ailesine yakın olabilmek için onun ve ailesinin yaşadığı gibi yaşamam gerektiğini aklımdan geçirirdim.

Her akşam gittiğimiz sosyete eğlencelerinden, Nişantaşı ve Bebek'teki yeni lokantalardan, kısa sürede ayağımı kestim. Her gece benimle buluşmayı bir tür kader birliği alışkanlığı haline getiren Mehmet'in, "bizim kızların" Paris'te yaptıkları alışverişlerden saatlerce konuşmasından iyice bezmişim zaten. Onu atlatsam da gittiğim kulüpte beni bulan Mehmet, Nurcihan ile o gün yaptığı telefon konuşmasını gözleri parlayarak uzun uzun anlatır; ben ise Sibel'i her arayışında konuşacak bir şey bulamadığım için telaşlanırdım. Sibel'e sarılıp bir teselli bulmayı bazan ben de istiyordum, ama ona karşı hissettiğim suçluluk duygusundan, ikiyüzlülüğün verdiği kötülük hissinden o kadar yorulmuştum ki, yokluğu bana huzur veriyordu. Durumumuzun gerektirdiği yapaylıktan kurtulduğum için, eski doğal halime

döndüğüme inanıyordum. Bu doğallık, uzak ve ücra mahallelerde Füsun'u ararken bana umut verir, daha önce bu cânım sokaklara, bu eski mahallelere gelmediğim için kendime kızardım. Sokaklarda yürürken, sık sık nişandan son anda caymadığım, nişanı bozmaya bir türlü karar veremediğim, hep geç kaldığım için çok pişman olduğumu hatırlıyorum.

Sibel'in Paris'ten dönmesine iki hafta kala, ocak ortasında bavullarımı yapıp yalıdan çıktım ve Fatih ile Karagümrük arasında bir otelde yaşamaya başladım. Burada amblemlili anahtarını ve antetli kâğıdını ve yıllar sonra edindiğim bir küçük levhasını sergilediğim otele, bir gün önce Fatih'ten aşağılarda, Haliç tarafındaki mahallelerde sokak sokak, dükkân dükkân Füsun'u aradıktan sonra, akşam bastıran yağmur yüzünden girmiştim. O ocak günü bütün öğleden sonra, şehri terk eden Rumlardan kalma bakımsız taş binalarda, yıkılacakmış gibi duran boyasız ahşap konaklarda yaşayan aileleri pencere pencere dikizlemiş, onların yoksulluğundan, kalabalığından, gürültüsünden, mutluluk ve mutsuzluklarından iyice yorgun düşmüştüm. Akşam erken gelmişti, öte yakaya dönmeden içmeye hemen başlayabilmek için yokuşu çıktım ve anacadde yakınlarındaki yeni bir birahaneye girdim. Votka ile birayı karıştırıp erkenden –saat dokuz olmadan– televizyona bakarak içen erkek kalabalığı arasında zilzurna sarhoş oldum. Dışarı çıktığımda, arabamı nereye bıraktığımı hatırlayamadım. Yağmurda, sokaklarda arabamdan çok Füsun'u ve hayatımı düşünerek uzun uzun yürüdüğümü, bu karanlık ve çamurlu sokaklarda, onu acıyla da olsa düşlemekten mutlu olduğumu hatırlıyorum. Gece yarısına doğru önüme çıkan Fatih Oteli'ne girip, bir oda isteyip uyudum.

Aylardır ilk defa deliksiz uyumuşum. Ondan sonraki geceler de aynı otelde huzurla uyudum. Buna şaşıyordum. Bazan, sabaha doğru rüyamda çocukluğumdan ve ilk gençlik yıllarımdan kalma mutlu bir hatırayı görür, tıpkı balıkçıyla oğlunu işittiğim zamanlardaki gibi bir ürpertiyle uyanır ve aynı mutlu rüyaya geri döneyim diye otel yatağımda hemen yeniden uyumak isterdim.

Yalıya gidip eşyalarımı, kışlık yün çoraplarımı, elbiselerimi aldım; annemin, babamın meraklı bakışlarından ve sorularından uzak olmak için bavullarımı eve değil, otele getirdim. Her

zamanki gibi her sabah erkenden Satsat'a gidiyor, yazıhaneden erkenden çıkıp İstanbul sokaklarına koşuyordum. Sevgilimi bitmez tükenmez bir coşkuyla arıyor; akşamları birahanelerde içerken, bacaklarımın yorgunluğunu unutmaya çalışıyordum. Hayatımın pek çok dönemi gibi, yaşarken bana acı verdiğine inandığım Fatih Oteli günlerinin, aslında çok mutlu bir zaman parçası olduğuna yıllar sonra karar verecektim. Her gün öğle tatilinde yazıhaneden çıkıp Merhamet Apartmanı'na gidiyor ve gün geçtikçe daha bir özenle koruduğum ve bulup hatırladığım yeni parçalarla her geçen gün çoğalan eşyalarımınla oynayarak aşk acımı yatıştırıyor, akşamları da içip uzun uzun yürüyordum. Dumanlı kafayla, Fatih'in, Karagümrük'ün, Balat'ın arka sokaklarında saatlerce yürür, açık perdeler arasından ev içlerini, akşam yemeğini yiyen ailelerin mutluluğunu seyrederek, sık sık "Füsün şuralarda bir yerde" duygusuna kapılır, kendimi iyi hissederdim.

Bazan bu sokaklarda kendimi bu kadar iyi hissetmemin nedeninin, Füsün'a yakınlık değil, başka bir şey olduğunu sezerdim. Bu kenar mahallelerde, arsalarda, parke taşı kaplı çamurlu sokaklarda, arabalar, çöp tenekeleri ve kaldırımlar arasında, sokak lambalarının ışığında, yarı patlak bir topla futbol oynayan çocuklarda hayatın özünü görebildiğimi hissederdim. Babamın büyüyen işleri, fabrikaları, zenginleşme ve bu zenginliğe uygun itibarlı bir "Avrupalı" hayat yaşama zorunluluğu, sanki beni hayatın basit ve temel yanlarından uzaklaştırınıştı da, şimdi bu arka sokaklarda hayatımın kayıp merkezini arıyordum. Rakıyla iyice dumanlanmış kafayla, dar sokaklarda, çamurlu yokuşlarda, merdivenlerle kesilen kıvrımlı yollarda gelişigüzel ilerlerken, birden sokaklarda köpeklerden başka kimseciklerin kalmadığını ürpererek hisseder, çekili perdeler arkasında yanan lambaların sarısını, bacalardan tüten mavi ince dumanları, televizyonların vitrinlerde, pencerelerde yansıyan ışıklarını hayranlıkla seyrederdim. Bu karanlık arka sokak manzaralarından biri, ertesi akşam Zaim'le Beşiktaş'ta çarşı içi meyhanelerinin birinde balıkla rakı içerken arada bir gözümün önünde canlanır, sanki beni Zaim'in hikâyelerini anlattığı dünyanın çekiminden korurdu.

Zaim en son davetlerden, danslardan, kulüp dedikodularından, Meltem gazozunun başarısından benim sorum üzerine söz eder, kayda değer bütün sosyete havadislerini hatırlar, ama üzerinde fazla durmadan geçerdi. Benim yalıdan çıktığımı, gecelerimi Nişantaşı'nda annemle babamın yanında da geçirmediğimi biliyor, ama belki de beni üzmemek için ne Füsün'u ne de aşk acımı soruyordu. Bazan onun ağzını arar, Füsün'un geçmiş hakkında bir şey bilip bilmediğini çıkarmaya çalışırdım. Bazan da kendine güvenen, ne yaptığını bilen bir adam pozu takınır, yazıhaneye her gün gidip çok çalıştığımı ona hissettirirdim.

Ocak sonunda karlı bir gün, Sibel Paris'ten yazıhaneye telefon etti ve komşulardan ve bahçivandan yalıdan çıktığımı öğrendiğini söyledi telaşla. Uzun zamandır telefonla da görüşmemiştik, bu aramızdaki soğukluğun ve uzaklığın bir işaretiydi elbette, ama o zamanlar yurtdışı telefon görüşmesi yapabilmek kolay bir şey değildi. İnsanın telefonu eline alıp tuhaf uğultular arasında, bütün gücüyle bağırması gerekirdi. Sibel'e bağıra bağıra (ve galiba inanmadan) söylemem gereken aşk sözlerinin bütün Satsat çalışanlarınca dinleneceğini düşündükçe, ona telefon etmeyi ertelerdim.

"Yalıdan çıkmışsın, ama annenle babanın evine de gitmiyor-muşsun akşamları!" dedi.

"Evet."

Eve gitmemem, Nişantaşı'na çıkıp hatıralarla "hastalığımı azdırmamam" ortak kararımızdı, demedim. Akşamları eve gitmediğimi nereden öğrendiğini de sormadım. Sekreterim Zeynep Hanım, nişanlımla rahat konuşayım diye yerinden fırlayıp aramızdaki kapıyı kapamıştı, ama Sibel'in beni anlayabilmesi için bağıra bağıra konuşmam gerekiyordu.

"Ne yapıyorsun? Nerede kalıyorsun?" diye sordu.

Fatih'te bir otelde kaldığımı, Zaim dışında kimsenin bilmediğini o zaman hatırladım. Ama bütün şirket konuştuklarımı dinlerken de, bunu bağırarak söylemek istemedim.

"Ona geri mi döndün?" dedi Sibel. "Dürüstçe söyle bunu bana, Kemal."

"Hayır!" dedim, ama gerektiği gibi bağıramamıştım.

"İşitmedim Kemal, bir daha söyle," dedi Sibel.

“Hayır,” dedim yine. Ama yine bağıraramamıştım. Uluslararası telefon hattından, o yıllarda hep olduğu gibi, kulağınızı bir deniz kabuğuna dayarsanız duyacağınız çok kuvvetli bir uğultu geliyordu.

“Kemal, Kemal... İşitmiyorum, lütfen...” diyordu Sibel.

“Buradayım!” diye bütün gücümle bağırdım.

“Bana dürüstçe söyle,” dedi.

“Söylenecek yeni bir şey yok,” dedim sesimi biraz yükselterek.

“Anlıyorum!” dedi Sibel.

Hat tuhaf bir deniz uğultusuna boğuldu, çıtırtılar çıktı ve kesildi. Derken telefon şirketindeki santral görevlisi kızın sesi duyuldu:

“Paris hattı kesildi efendim, yeniden bağlayayım ister misiniz?”

“Hayır kızım, teşekkür ederim,” dedim. Yaşları ne olursa olsun kadın memurlara “kızım” demek, babamın alışkanlığıydı. Babamın alışkanlıklarını bu kadar hızla benimsememe şaşıtm. Sibel’in kararlılığına da şaşıtm... Ama artık yalan söylemek istemiyordum. Sibel beni Paris’ten bir daha aramadı.

45

Uludağ Tatili

Sibel’in İstanbul’a döndüğünü şubatta ailelerin kayak yapmak için Uludağ’a çıktığı on beş günlük okul tatilinin başında öğrendim. Zaim de yeğenleriyle dağa gidecekti, gitmeden önce yazıhaneyi aradı, Fuaye’de öğle yemeğinde buluştuk. Mercimek çorbalarımızı karşılıklı içerken, Zaim sevgi dolu bir bakışla gözlerini gözlerimin içine dikti.

“Hayattan kaçtığını, her geçen gün kederli, dertli bir adam olduğunu görüyorum, üzülüyorum.”

“Üzülme...” dedim. “Her şey iyi...”

“Mutlu görünmüyorsun,” dedi. “Mutlu olmaya çalış.”

“Benim için hayatın amacı mutluluk değil,” dedim. “O yüzden benim mutlu olmadığımı, hayattan kaçtığımı zannediyor-sun... Bana huzur veren başka bir hayatın eşigindeyim...”

“İyi... Bize de anlat o hayatı... Gerçekten merak ediyoruz.”

“Siz kimsiniz?”

“Yapma Kemal,” dedi. “Benim ne kabahatim var? Senin en iyi arkadaşın değil miyim?”

“Öylesin.”

“Biz... ben, Mehmet, Nurcihan ve Sibel... Uludağ’a gidiyoruz üç gün sonra... Sen de gel... Nurcihan yeğenine göz kulak olmak için gidiyormuş, biz de katılmaya karar verdik.”

“Sibel geldi demek.”

“On gün oluyor, geçen pazartesi geldi. O da istiyor senin Uludağ’a gelmeni.” Zaim iyilik dolu bakışlarla gülümsedi. “Ama bunu senin bilmeni istemiyor... Ben bunları sana, onun haberi olmadan söylüyorum, sakın Uludağ’da bir yanlış yapma.”

“Yok, zaten gelmeyeceğim.”

“Gel, iyi edersin... Bu iş unutulur, gider.”

“Kim biliyor?.. Nurcihan ile Mehmet biliyorlar mı?”

“Sibel biliyor, tabii,” dedi Zaim. “Onunla bu konuda konuştuk. Sibel seni çok seviyor, Kemal. Seni bu duruma sürükleyen insancılığını çok iyi görüyor, anlıyor ve seni bu durumdan kurtarmak istiyor.”

“Öyle mi?”

“Yanlış bir yere gidiyorsun, Kemal... Hepimiz en olmadık kişiye tutuluyoruz... Herkes âşık oluyor. Ama herkes sonunda düştüğü durumdan hayatını berbat etmeden çıkıyor.”

“Bütün o aşk romanları, filmler ne o zaman?”

“Aşk filmlerini çok severim,” dedi Zaim. “Ama hiçbirinde senin gibi birine hak verildiğini görmedim... Altı ay önce herkesin önünde, göstere göstere Sibel ile nişanlandın... Ne güzel geceydi! Evlenmeden önce yalıda birlikte yaşamaya, evinizde davetler de vermeye başladınız. Herkes çok uyar buldu bunları, evleneceksiniz diye çok iyi karşıladı, kimse ayıplamadı. Hatta örnek alacaklarını söyleyenleri bile işittim. Ama şimdi kendi kendine yalıdan çıkıyorsun. Sibel’i terk mi ediyorsun? Ondan neden kaçırıyorsun? Çocuk gibi hiçbir şey açıklamıyorsun.”

“Sibel biliyor...”

“Bilmiyor,” dedi Zaim. “Durumu başkalarına nasıl açıklayacak, ne diyecek insanlara, hiç bilemiyor. Başkalarının yüzüne nasıl bakacak? ‘Nişanlım bir tezgâhtar kıza âşık oldu, ayrıldık’ mı diyecek? Sana çok kırgın, kızgın... Konuşmanız lazım. Uludağ’da her şeyi unutursunuz. Ben kefilim, Sibel hiçbir şey olmamış gibi yapmaya hazır. Büyük Otel’de Nurcihan ile Sibel bir odada kalacaklar. Biz de Mehmet ile ikinci kattaki köşe odayı ayırttık. Sisli zirveye bakan bir üçüncü yatak daha vardır o odada, bilirsin. Gelirsen, gençliğimizdeki gibi sabahlara kadar şamata yaparız... Mehmet, Nurcihan için alev alev yanıp tutuşuyor... Onunla da dalgamızı geçeriz.”

“Asıl dalga geçilecek olan benim,” dedim. “Hiç olmazsa Mehmet ile Nurcihan birlikteler.”

“İnan ben tek bir şaka yapmam, kimseye de yaptırmam,” dedi Zaim safça.

Bu sözünden de takıntımın sosyete de ya da en azından bizimkiler arasında, şimdiden şaka konusu olduğunu anladım. Ama bunu zaten tahmin ediyordum.

Bana yardım etmek için Uludağ tatilini akıl eden Zaim’in inceliğine hayran oldum. Çocukluk ve gençlik yıllarımda, babamın çoğu iş ve kulüp arkadaşı ve pek çok Nişantaşlı zengin gibi, biz de Uludağ’a kayak tatiline çıkardık. Herkesin herkesi tanıdığı, yeni arkadaşlıkların kurulduğu, evliliklerin ayarlandığı ve gece geç saatlerde en utangaç kızların bile güle oynaya dans ettiği o tatil günlerini o kadar severdim ki, yıllar sonra bile babamın eski bir kayak eldiveniyle ya da ağabeyimden sonra benim kullandığım kar gözlüğüyle bir dolabın dibinde karşılaşınca ürperir, annemin bana Amerika’ya yolladığı Büyük Otel’i gösterir kartpostallara her bakışimde, içimde bir mutluluk ve özlem dalgasının yükseldiğini hissederdim. Zaim’e teşekkür ettim. “Ama gelemeyeceğim,” dedim. “Benim için çok acı olabilir... Fakat haklısın, Sibel ile konuşmam lazım.”

“Yalıda değil, Nurcihanlarda kalıyor,” dedi Zaim. Fuaye’nin her geçen gün daha zenginleşen cıvı cıvı kalabalığına dönüp benim dertlerimi unutup gülümsedi.

İnsanın Nişanlısını Ortada Bırakması Normal midir?

Sibel'i ancak şubat sonunda, Uludağ'dan döndükten sonra arayabildim. Sonunun tatsızlıkla, öfkeyle, gözyaşları ve pişmanlıkla bitmesinden çok korktuğum için onunla konuşmayı hiç istemiyor, onun bir bahaneyle nişan yüzüğünü geri yollamasını bekliyordum. Bu gerilime dayanamadığım bir gün, telefon edip onu Nurcihan'ın evinde buldum ve Fuaye'de akşam yemeğine sözleştik.

Tanıdıklarla dolu Fuaye gibi bir yerde ikimiz de duygusallığa, aşırılığa, öfkeye kapılmayız diye düşünmüştüm. Nitekim başlarda öyle de oldu. Diğer masalarda Piç Hilmi ve yeni evlendiği karısı Neslihan, Gemi Batıran Güven ve ailesi, Tayfun ve kalabalık bir masada da Yeşimler vardı. Hilmi ile karısı, ta masamıza kadar gelip bizi görmekten ne kadar mutlu olduklarını söylediler.

Mezelerimizi yer, Yakut ~~marka~~ şarabımızı içerken, Sibel Paris'te geçen günleri, Nurcihan'ın Fransız arkadaşlarını, şehrin Noel'de çok güzelleştiğini anlattı.

"Annen baban nasıllar?" diye sordum ona.

"İyiler," dedi Sibel. "Bizim durumumuzdan haberleri yok henüz."

"Boş ver," dedim. "Kimseye bir şey söylemeyelim."

"Söylemiyorum..." dedi Sibel ve "peki bundan sonra ne olacak?" diyen bakışlarla bana sessizce baktı.

Konuyu değiştirmek için, babamın her geçen gün hayattan el etek çektiğini anlattım. Sibel, annesinin yeni geliştirdiği eski elbiseleri, eşyaları saklama takıntısını anlattı. Ben de annemin tam tersi davrandığını, bütün eski eşyaları başka bir eve sürdüğünü anlattım. Ama bu tehlikeli bir konuydu, sustuk. Zaten Sibel'in bakışları bu konuları laf olsun diye açtığımı hissettiriyordu. Dahası benim asıl konudan kaçmamdan, Sibel, aslında benim ona söyleyecek yeni bir şeyim olmadığını da anlamıştı.

"Senin hastalığına alıştığımı da görüyorum," diyerek konuyu o açtı.

“Nasıl?”

“Aylardır hastalığın geçecek diye bekliyoruz. Bu kadar sabrettikten sonra, senin hiç iyileşmediğini, hatta hastalığını benimsediğini görmek çok üzücü Kemal. Paris’te hastalığın geçsin diye dualar ettim.”

“Ben hasta değilim,” dedim. Fuaye’nin neşeli, gürültücü kalabalığını bakışlarımla işaret ettim. “Bu insanlar durumumu hastalık olarak görebilirler... Ama senin beni böyle görmeni istemiyorum.”

“Bunun bir hastalık olduğuna yalıda birlikte karar vermemiş miydik?” dedi Sibel.

“Vermiştik.”

“Ne oldu şimdi? İnsanın nişanlısını ortada bırakması normal mi?”

“Nasıl?”

“Bir tezgâhtar kızla...”

“Ne karıştırıyorsun bunları...” dedim. “Bunun tezgâhtarlıkla, zenginlik ve fakirlikle ilişkisi yok.”

“Konu tamamen bu,” dedi Sibel, bu sonuca çok düşünüp acıyla ulaşmış birinin kararlılığıyla. “Yoksul ve hırslı bir kız olduğu için onunla böyle kolay bir ilişki kurabildin... Tezgâhtar olmasaydı, belki de kimselerden utanmaz, onunla evlenirdin... Seni hasta eden şeyler bunlar işte... Onunla evlenememek, o kadar cesur olamamak.”

Bunları beni kızdırmak için söylediğine inandığım için Sibel’e kızmıştım. Söylediklerinin doğru olduğunu aklımın bir yanıyla hissettiğim için de kızıyordum ona.

“Senin gibi birinin, bir tezgâhtar kız için bu tuhaflıkları yapması, Fatih’te otellerde yaşaması normal değil, canım... İyileşmek istiyorsan önce bunları kabul et.”

“Sandığın gibi o kıza âşık değilim tabii...” dedim. “Ama tartışmak için söylüyorum, insan kendinden yoksul birine hiç âşık olamaz mı? Zengin-fakir aşkı olmaz mı hiç?”

“Bizim ilişkimizde olduğu gibi aşk, dengi dengine sanatıdır. Sen hiç zengin bir genç kızın, yakışıklı diye kapıcı Ahmet Efendi’ye, inşaat işçisi Hasan Usta’ya âşık olup evlendiğini Türk filmleri dışında bir yerde gördün mü?”

Fuaye'nin başgarsonu Sadi, yüzünde bizi görmüş olmanın kendisine ne kadar büyük bir mutluluk verdiğini gösterir bir ifadeyle sokuluyordu ki, bizim konuştuğumuz şeye kendimizi fazla kaptırdığımızı görüp durdu. Sadi'ye, az sonra anlamında bir el işareti yaptım ve Sibel'e döndüm:

"Ben Türk filmlerine inanıyorum," deyiverdim.

"Kemal, şu kadar yılda ben senin bir kerecik olsun Türk filmine gittiğini görmedim. Gırgır olsun diye arkadaşlarla yaz sinemasına bile gitmezsin sen."

"Fatih Oteli'nde hayat Türk filmlerine benziyor, inan," dedim. "Geceleri uyumadan önce o تنها ve ücra sokaklarda yürüyorum. Bana iyi geliyor."

"İlk başta bütün bu tezgâhtar kız hikâyesi, Zaim yüzünden sanmıştım," dedi Sibel kararlılıkla. "Evlenmeden önce onun dansözlü, konsomatrisli, Alman mankenli, *dolce vita* taklidi hayatına özendiğini düşünüyordum. Zaim'le de konuştuk. Şimdi artık derdinin, fakir ülkede zengin olmakla ilgili bir kompleks (o zamanların moda kelimesiydi bu) olduğuna karar verdim. Bu da bir tezgâhtar kıza geçici bir hevesten daha derin bir derttir tabii."

"Belki öyledir..." dedim.

"Avrupa'da zenginler, kibarca zengin değil gibi yaparlar... Uygarlık budur. Bence kültürlü ve uygar olmak da herkesin birbiriyle eşit ve özgür olması değil, herkesin kibarca diğerleriyle eşit ve özgürmüş gibi davranmasıdır. O zaman kimsenin suçluluk duymasına gerek kalmaz."

"Hmnnnnnn... Sorbonne'da boş durmamışsın," dedim. "Artık balıkları da isteyelim mi?"

Masamıza yaklaşınca Sadi'nin hal hatırını (Hamdolsun!), işleri (Biz bir aileyiz Kemal Bey, her akşam aynı kişiler...), piyasa (Sağ-sol teröründen vatandaş sokağa çıkamıyor!) ve kimlerin gelip gittiğini (Uludağ'dan herkes döndü) sorduk. Sadi'yi Fuaye açılmadan önce babamın sık gittiği Abdullah Efendi'nin Beyoğlu'ndaki yerinden, ta çocukluğumdan beri tanıyordum. Hayatında denizi ilk defa on dokuz yaşında geldiği İstanbul'da otuz yıl önce görmüş, eski Rum meyhanecilerinden ve ünlü Rum garsonlardan kısa zamanda İstanbul'da balık seçip hazırlamanın inceliklerini öğrenmişti. Bize de sabah balıkhanede kendi eliyle

seçtiği barbunyaları, iri ve yağlı bir lüferi ve levreği bir tepsiye koyup gösterdi. Balıkları kokladık, gözlerinin parlaklığına, solungaçlarının kırmızılığına bakıp tazeliklerini onayladık. Sonra Marmara'nın kirlendiğinden bir şikâyet havasıyla söz ettik. Fuaye'ye su kesilmelerine karşı özel bir şirketten her gün bir tanker su geldiğini anlattı Sadi. Elektrik kesilmelerine karşı daha bir jeneratör alınamamıştı, ama kimi geceler karanlıkta mumlarla, gaz lambalarıyla oluşan hava da müşterilerin hoşuna gidiyordu. Sadi kadehlerimizdeki şarabı tazeleyip gitti.

“Yalıda geceleri seslerini dinlediğimiz o balıkçı babayla çocuk var ya...” dedim, “sen Paris’e gittikten kısa bir süre sonra onlar da yok oldular. O zaman yalı daha da soğudu ve yalnız bir yer oldu, dayanamadım.”

Sibel bu sözlerimin özür dileyen yanıyla ilgilenmişti. Sözün başka yere çekmek için, balıkçı baba-oğlu sık sık düşündüğümü anlattım. (Aklımdan babamın verdiği inci küpeler geçti.) “Baba-oğul balıkçılar belki de palamut ve lüfer sürülerinin peşinden gitmişlerdir,” dedim. Bu sene hem palamudun hem lüferin iyi çıktığını, Fatih’in arka sokaklarında bile seyyar satıcıların, peşlerinde kediler, at arabasında palamut sattıklarını gördüğümü anlattım. Balıklarımızı yerken, Sadi kalkan fiyatlarının çok çıktığını, çünkü Rusların ve Bulgarların kalkan sürüsü peşinde karasularına giren Türk balıkçılarını tutukladıklarını söyledi. Bunları konuştukça, Sibel’in neşesinin daha da fazla kaçtığını görüyordum. Ona söyleyecek yeni bir şeyim, verecek bir umudum olmadığını Sibel de görüyor, durumumuzdan söz etmemek için bu konuları açtığımı anlıyordu. Durumumuz konusunda da rahat bir havayla bir şeyler söylemek istiyordum, ama aklıma hiçbir şey gelmiyordu. Artık Sibel’e yalan söyleyemeyeceğimi, onun kederli yüzüne baktıkça anlıyor ve telaşlanıyordum.

“Bak Hilmler gidiyor,” dedim. “Çağırılım mı onları biraz masamıza? Demin çok içten davrandılar.” Sibel bir şey diyemeden, Hilmi ile karısına el salladım, ama görmediler.

“Çağırma onları...” dedi Sibel.

“Niye? Hilmi çok iyi çocuktur. Ayrıca sen karısını, neydi adı, seviyorsun, değil mi?”

“Biz ne olacağız?”

“Bilmiyorum.”

“Paris'teyken Leclercq (Sibel'in hayran olduğu ekonomi profesörü) ile konuştum,” dedi Sibel. “Benim tez yazmamı destekliyor.”

“Paris'e mi gidiyorsun?”

“Burada mutlu değilim.”

“Ben de mi geleyim?” dedim. “Ama çok işim var burada.”

Sibel cevap vermedi. Yalnız bu buluşmamız değil, geleceğimiz konusunda da kararını verdiğini, ama aklında son bir şey olduğunu hissettim.

“Sen git Paris'e...” dedim konudan sıkılarak. “Ben durumu toparlayıp arkandan gelirim gene.”

“Son bir şey var aklımda... Bu konuyu açtığım için özür dilerim... Ama Kemal, hekâret... senin bu davranışlarını haklı çıkaracak kadar önemli bir konu değildir.”

“Nasıl?”

“Eğer modernsek, Avrupalıysak bu önemli bir şey değildir... Yok geleneğe bağlıysak ve bir kızın bakire olması senin de önem verdiğin ve herkesin de saygı göstermesini istediği değerli bir şeyse... O zaman bu konuda herkese eşit davranmalısın!”

İlk anda Sibel'in ne demek istediğini anlayamadığım için kaşlarımı çattım. Sonra onun da hayatta benden başka kimseyle “sonuna kadar” gitmediğini hatırladım. “Bunun yükü seninle onun için aynı şey değil, sen zengin ve modernsin!” demek geldi içimden, ama utançla önüme bakıp sustum.

“Kemal, hiç affedemeyeceğim bir başka şey de şudur... Madem ondan kopamayacaktın, niye nişanlandık ve sonra nişanı niye hemen bozmadın?..” Sesinde öyle bir hınç vardı ki, neredeyse titriyordu. “Sonuç bu olacaksa niye yalıya taşındık, niye davetler verip herkesin önünde, bu ülkede, evlenmeden önce evli çiftler gibi yaşadık?”

“Yalıda seninle paylaştığım mahremiyeti, içtenliği, arkadaşlığı hayatta kimseyle yaşamadım.”

Sibel'in bu sözlerime çok sinirlendiğini gördüm. Öfkeden ve mutsuzluktan, gözlerinden yaşlar akmak üzereydi.

“Özür dilerim,” dedim. “Çok özür dilerim...”

Korkunç bir sessizlik oldu. Sibel ağlamasın, bu böyle sürmesin diye hâlâ masalarına oturamayan Tayfun ile karısına ısrarla

el salladım. Bizi görünce sevinerek geldiler ve benim ısrarım üzerine masamıza oturdular.

“Biliyor musunuz, yalısı şimdiden özledim!” dedi Tayfun.

Yazın yalıya çok gelmişlerdi. Tayfun rıhtımda ve yalıda kendi evindeymiş gibi gezinir, buzdolabını açıp kendisine, başkalarına içki ve yemek hazırlar, bazan coşar, mutfakta uzun uzun yemek pişirir ve geçen Sovyet ve Rumen tankerlerinin özellikleri hakkında uzun uzun konuşurdu.

“Bahçede sızıp herkesi meraklandırıdığım gece vardı ya...” diye geçen yazdan kalma bir hikâyeye başladı. Sibel’in hiç açık vermeden Tayfun’u dinlemesine, şakalar yapıp tatlı sözler söylemesine, hayranlığa yakın bir saygı duydum.

“Eee, ne zaman evleniyorsunuz?” dedi Tayfun’un karısı Figen.

Hakkımızdaki dedikoduları duymamış olabilir miydi?

“Mayısta,” dedi Sibel. “Gene Hilton’da... Hepiniz *Muhteşem Gatsby* filmindeki gibi beyazlar giymeye söz vereceksiniz. Filmi gördünüz mü?” Birden saatine baktı. “Aa, annemle beş dakika sonra Nişantaşı’nın köşesinde buluşacağız,” dedi. Oysa annesi babasıyla birlikte Ankara’daydı.

Önce Tayfun ile Figen’i, sonra da beni alelacele yanaklarımdan öpüp çıktı. Tayfun ve Figen ile oturduktan sonra, ben de Fuaye’den çıkıp Merhamet Apartmanı’na gittim ve Fusun’dan kalma eşyalarla teselli bulmaya çalıştım. Sibel, bir hafta sonra Zaim ile nişan yüzüğünü geri yolladı. Sağdan soldan haberlerini almama rağmen, ondan sonra onu otuz bir yıl hiç görmedim.

Babamın Ölümü

Nişanın bozulduğu haberinin hızla yayılması, Osman’ın bir gün yazıhaneye gelip beni azarlaması, araya girip Sibel’in gönlünü almaya hazır olduğunu söylemesi, sağdan soldan duyduğum dedikodular, kafayı üşüttüğüm, kendimi gece hayatına verdiğim,

Fatih'te gizli bir tarikata mensup olduğum ve hatta komünist olduğum ve militanlar gibi gecekonduda yaşadığım yolundaki söylentiler kulağıma geliyor, ama bunlara fazla aldırmıyordum. Bilakis, nişanın bozulduğu haberini işitince Füsun'un etkileneceğini, saklandığı yerden bana haber yollayacağını kuruyordum. Hastalığımı iyileştirmekten de umudu kesmiştim artık; iyileşmektense acımın tadını çıkarıyor, Nişantaşı'nın turuncu renkli yasak sokaklarında da artık hiçbir şeye aldırmandan geziniyor, haftada dört beş kere Merhamet Apartmanı'na gidip eşyalarla, Füsun'un hatıralarıyla huzur buluyordum. Artık Sibel'den önceki bekâr hayatıma dönmüş olduğum için Nişantaşı'ndaki eve, annemle babamla kendi odamda da kalabilirdim, ama annem nişanı bozmamı bir türlü kabul edemediği, kötü haberi "çok halsiz ve zayıf" dediği babamdan sakladığı ve benimle de neredeyse bir tabu haline getirdiği bu konuyu hiç konuşmadığı için, onları görmeye sık sık öğle yemeklerine gidiyor, sessizce sofrada oturuyordum; ama akşamları orada kalmıyordum. Nişantaşı'ndaki evde karın ağrılarımı kuvvetlendiren bir yan olduğu için, geceleri orada kalmak istemiyordum.

Ama Mart başında babam ölünce eve döndüm. Kötü haberi bana, ta Fatih Otel'i'ne babamın Chevrolet'siyle gelen Osman verdi. Osman'ın otel odama çıkmasını, kenar mahallelerdeki yürüyüşlerim sırasında eskicilerden, bakkal ve kırtasiyecilerden alıp sakladığım tuhaf eşyaları, küçük odamın dağınık halini görmesini istemezdim. Ama bana kederle baktı ve bu sefer beni küçümsemedi. Tam tersi içten bir sevgiyle sarıldı bana, yarım saatte toparlandım, hesabı ödeyip Fatih Otel'i'nden çıktım. Arabada şoför Çetin Efendi'nin yaşlı gözlerini, perişan halini görünce, babamın hem onu hem de arabayı bana vasiyet ettiğini hatırladım. Kapkaranlık, kurşuni bir kış günüydü; Çetin'in kullandığı araba Atatürk Köprüsü'nden geçerken Haliç'e baktığımı, camgöbeği buz rengiyle madeni yağlı çamur rengi arasındaki suların soğukluğunu içimde bir çeşit yalnızlık olarak hissettiğimi hatırlıyorum.

Babam sabah ezanı okunurken, yediyi biraz geç, uykuyla uyanıklık arasında kalp yetmezliğinden ölmüş, annem sabah uyanınca yanında kocasının hâlâ uyuduğunu sanmış, durumu

anlayınca delirmiş, ona sakinleştirici olarak Paradison verilmişti. Şimdi annem salonda her zamanki yerinde babamın koltuğunun karşısındaki kendi koltuğunda oturuyor, arada bir ağlayarak babamın boş koltuğunu gösteriyordu. Beni görünce canlandı. Birbirimize güçle sarıldık, hiç konuşmadık.

İçeriye babamı görmeye gittim. Annemle kırka yakın yıldır paylaştığı büyük ceviz yatakta, pijamalarıyla, uyur gibi yatıyordu, ama kaskatı duruşunda, teninin aşırı soluk renginde ve yüzündeki ifadede uyuyan birinin değil, aşırı huzursuz birinin hali vardı. Uyanırken ölümü görmüş, telaşla gözlerini açmış, hızla yaklaşan bir trafik kazasından korunmak isteyen biri gibi bir hayret ve korku ifadesi takınmış, o da suratında donup kalmıştı. Yorganı sıkı sıkıya tutan buruş buruş ellerinin kolonya kokusunu, kıvrımlarını, üzerlerindeki benleri, tüyleri çok iyi tanıyordum; çocukluğumda saçlarımı, sırtımı, kollarımı binlerce kere okşayarak beni mutlu etmiş, tanıdığım ellerdi bunlar. Ama derilerinin rengi o kadar beyazlaşmıştı ki korktum, onları öpemedim. Yorganı üzerinden çekip her zamanki mavi çubuklu ipek pijama içindeki gövdesini görmek istedim, ama bir yere sıkışmıştı, yapamadım.

O çekiştirme sırasında sol ayağı yorganın dışına çıktı. Bir dürtüyle ayak başparmağına dikkatle baktım. Babamın ayak başparmağı benimkisinin tıpatıp aynısıydı ve eski bir siyah-beyaz fotoğraftan büyüterek elde ettiğim bu fotoğraf ayrıntısında görüleceği gibi hiç kimselerde olmayan tuhaf bir biçimi vardı. Babamın eski arkadaşı Cüneyt, on iki yıl önce Suadiye’de rıhtımda mayolarımızla otururken keşfettiği bu tuhaf baba-oğul benzerliğini, bizi birlikte her görüşünde aynı kahkahayla hatırlar, “Başparmaklar nasıl?” diye sorardı.

Bir ara oda kapısını kilitleyip babamı düşünerek, Füsün için uzun uzun ağlamaya hazırlandım, ama ağlayamadım. Annemle babamın yıllarını geçirdiği odaya; hâlâ kolonya, tozlu halı, parke cilası, ahşap ve annemin parfümü kokan çocukluğumun mahrem merkezine; babamın beni kucağına alıp gösterdiği barometreye; perdelere bir an bambaşka gözlerle baktım. Sanki hayatımın merkezi dağılmış, geçmişim dünyaya gömülmüştü. Dolabını açıp babamın modası geçmiş kravatlarını, kemerlerini,

yıllardır giymediği halde arada bir hâlâ boyanıp cilalanan eski ayakkabılarından birini elime aldım. Koridorda ayak sesleri duyunca, çocukluğumda bu dolabı karıştırırken de hissettiğim suçluluk duygusunun aynısını hissettim ve kapısını gıcırdatacak dolabı hızla kapadım. Babamın başucundaki komodinin üzerinde ilaç kutuları, bilmece köşeleri, katlanmış gazeteler, subaylarla rakı içerken çekilmiş, çok sevdiği eski bir askerlik fotoğrafı, okuma gözlükleri ve bardağın içinde de takma dişleri vardı. Dişleri alıp mendilime sararak cebime koydum, salonda annemin karşısına, babamın koltuğuna oturdum.

“Anneciğim, babamın takma dişlerini ben aldım, merak etme,” dedim.

“Peki, sen bilirsin,” anlamında başını salladı. Öğle vakti ev akrabaları, tanıdıkları, dostları, komşuları büyük bir kalabalıkla dolmuştu. Herkes annemin elini öpüyor, ona sarılıyordu. Kapı açıktı ve asansör sürekli işliyordu. Bir süre sonra eski Kurban Bayramlarını, bayram yemeklerini hatırlatan bir kalabalık toplandı. Bu kalabalığı, ailenin gürültüsü ve sıcaklığını sevdiğimi, patates burunları ve geniş alınları hep birbirine benzeyen amca çocukları ve akrabaları kalabalığıyla mutlu olduğumu hissettim. Bir ara Berrin ile divana oturduk ve tek tek bütün kuzenlerimin dedikodusunu yaptık. Berrin’in herkesi bu kadar yakından izlemesi, aileyi benden iyi tanıması hoşuma gidiyordu. Ben de herkesle birlikte arada bir fısıldayarak küçük şakalar yaptım, Fatih Otel’in lobisindeki televizyonda seyrettiğim son futbol maçından (Fenerbahçe: 2 - Boluspor: 0) söz ettim; acısına rağmen mutfakta sigaraböreği kızartan Bekri’nin kurduğu sofraya oturdum ve sık sık arka odaya gidip babamın hep aynı şekilde yatan pijamalı bedenine dikkatle baktım. Evet, hiç kıpırdamıyordu. Arada bir odadaki dolapları, çekmeceleri açıyor, her biri çocukluğumun pek çok hatırasını canlandıran eşyalara dokunuyordum. Babamın ölümü, çoğunu çocukluğumdan beri çok iyi tanıdığım bu eşyaları, kayıp bir geçmişi taşıyan değerli şeylere dönüştürmüştü. Komodinin çekmecesini açtım ve şekerli öksürük şurubu ve ahşap karışımı kokusunu koklarken, içindeki eski telefon faturalarına, telgraflara, babamın aspirin ve ilaç kutularına bir resme bakar gibi uzun uzun baktım. Defin işlemleri için Çetin ile yollara düşmeden

önce, balkondan Teşvikiye Caddesi'ne çocukluğumu hatırlayarak uzun uzun baktığımı da hatırlıyorum. Babamın ölümüyle birlikte yalnız hayatımın bu günlük eşyaları değil, en sıradan sokak manzaraları da anlamlı bir bütün oluşturan geçmiş bir dünyanın vazgeçilmez hatıralarına dönüşmüştü. Eve dönmek, o dünyanın merkezine dönmek demek olduğu için kendimden saklayamadığım bir mutluluğum vardı ve babası ölen herhangi bir erkeğin duyduğundan daha yoğun bir suçluluk duyuyordum. Buzdolabında, ölmeden önceki gece babamın yarılacağı bir küçük Yeni Rakı şişesi buldum, bütün konuklar gittikten sonra, annem ve ağabeyimle otururken dibine kadar içtim.

“Görüyor musunuz babanızın bana yaptığını,” dedi annem. “Ölürken bile bana haber vermedi.”

Babamın cesedi, öğleden sonra Beşiktaş'taki Sınan Paşa Camii'nin morguna götürülmüştü. Annem, babamın kokusunu koklayarak uyumak istediği için çarşafların, yastık yüzlerinin değiştirilmemesini istemişti. Ağabeyimle, geç vakit uyku hapı verip annemizi yatağa yatırdık. Annem, babamın kokusunu yastıklarda, çarşaflarda koklayıp, biraz ağlayıp uyuyakaldı. Osman da gittikten sonra, yatağıma yattım ve çocukluğumda hep istediğim ve sık sık düşlediğim gibi, en sonunda annemle bu evde yalnız kaldığımı düşündüm.

Ama kalbime kendimden saklayamadığım bir heyecan veren şey bu değil, cenazeye Füsun'un da gelme ihtimaliydi. Sırf bu yüzden gazetelerdeki vefat duyurularına, ailenin o uzak kandaşının adlarını da yazdırmıştım. İstanbul'da bir yerde, Füsun'un annesiyle babasının gazetelerdeki ilanlardan birini okuyup cenazeye geleceğini hiç durmadan düşünüyordum. Acaba hangi gazeteyi okuyorlardı? Tabii haberi, adlarını vefat duyurularına koyduğum diğer akrabalarından da alabilirlerdi. Annem de sabah kahvaltısında gazetelerdeki ilanları tek tek okudu. Arada söyleniyordu:

“Sıdika ile Saffet hem rahmetli babanız hem benim tarafımdan akrabadırlar, onun için onları Perran ile kocasından sonra sıralamak lazımdı. Şükrü Paşa'nın kızları Nigân, Türkân ve Şükran'ın sırası da yanlış yazılmış... Zekeriya Enişte'nizin ilk karısı Arap Melike'den bahsetmeye hiç gerek yoktu. Zaten

o kadın ile enişteniz üç ay evli kaldı kalmadı. Büyük halanız Nesime'nin iki aylıkken ölen o zavallı bebeğinin adı da Gül değil, Ayşegül idi... Kimlere sordunuz da yazdırdınız bunları?"

"Anneciğim dizgi hatası, bilirsin bizim gazeteleri..." dedi Osman. Sabah ikide bir pencereden Teşvikiye Camii'nin avlusuna bakıp ne giyeceğini düşünen anneme, bu karlı, buz gibi havada evden çıkmaması gerektiğini anlatıyorduk. "Ama Hilton'da davete gider gibi kürkünüzü giyerseniz de iyi olmaz."

"Ölsem de babanızın cenazesinde evde duramam," dedi annem.

Ama cenaze arabasının caminin morgundan getirdiği babamın tabutunun musalla taşına taşınıp konuluşunu seyreden annem öyle bir ağlamaya başladı ki, merdivenleri inip caddeyi geçerek cenazeye katılamayacağı hemen anlaşıldı. Daha sonra aldığı bütün sakinleştirici ilaçlara rağmen, kalabalık avluda cenaze namazı kılınırken, annem üzerinde astragan kürkü, Fatma Hanım'la Bekri Efendi'nin kolları arasında balkona çıktı ve kalabalığın sırtladığı tabut, cenaze arabasına konurken bayıldı. Sert bir poyraz vardı, insanın gözünün içine giren küçük tanelerle kar atıstırıyordu. Avludaki kalabalıktan çok az kişi annemi fark etmişti. Bekri ile Fatma annemi balkondan içeri soktuktan sonra, ben de dikkatimi kalabalığa verdim. Sibel ile Hilton'daki nişanımıza gelen aynı insanlardı bunlar. Kışları İstanbul sokaklarında hep hissettiğim gibi, yazın fark ettiğim güzel kızlar ortalıktan kaybolmuş, kadınlar çirkinleşmiş, erkekler de daha karanlık ve daha tehditkâr bir havaya bürünmüşlerdi. Tıpkı nişandaki gibi yüzlerce kişinin elini sıktım, pek çok kişiyle kucaklaştım ve kalabalık içinde yeni bir gölgeyle her karşılaşmamda, babamı gömdüğümüz için olduğu kadar o kişi Füsün olmadığı için de acı çektim. Ne Füsün'un ne annesiyle babasının cenazeye ve mezarlığa gelmediğini, gelmeyeceğini iyice anlayınca, babamın tabutuyla birlikte soğuk toprağa kendim veriliyormuşum gibi hissettim.

Soğuşun da etkisiyle cenazede birbiriyle iyice yakınlaşan aile kalabalığı, törenden sonra birbirinden hiç ayrılmak istemiyordu, ama ben onlardan kaçtım, taksiyle Merhamet Apartmanı'na gittim. Dairenin kokusu bile bana huzur veren havasını içime çe-

kerken, teselli gücünün en yüksek olduğunu tecrübeyle bildiğim eşyalar arasından Füsün'un kurşun kalemini ve o kaybolduktan sonra hiç yıkamadığım çay fincanını yanıma alıp yatağıma uzandım. Bu eşyalara dokunmak, onları tenimin üzerinde gezdirmek kısa sürede acımı azalttı, beni rahatlatı.

O gün babam için mi yoksa Füsün cenazeye gelmediği için mi acı çektiğimi soran okurlara ve müzegezerlere, aşk acısının bir bütün olduğunu söylemek isterim. Gerçek aşk acısı, varlığımızın en temel noktasına yerleşir, bizi en zayıf noktamızdan sımsıkı yakalar ve diğer bütün acılara derinden bağlanarak bütün gövdemize ve hayatımıza hiç durdurulamayacak bir şekilde yayılır. Eğer umutsuzca âşiksak, baba kaybindan en sıradan talihsizliğe, mesela anahtarımızı kaybetmeye kadar her şey, diğer bütün acılar, dertler ve huzursuzluklar, her an yeniden kabarmaya hazır olan bu asıl ıstırabımızın tetikleyicisi olur. Benim gibi aşk yüzünden bütün hayatı altüst olmuş biri, diğer bütün dertlerinin çözümünün de aşk acısının sona ermesiyle mümkün olacağını sandığı için, içindeki yarayı istemeden daha da derinleştirir.

Babamı gömdüğüm gün takside giderken açıklıkla kavradığım bu fikirlere uygun bir şekilde de, ne yazık ki hiç davranmadım. Çünkü aşk verdiği ıstırap ile ruhumu bir yandan terbiye ediyor ve beni daha olgun bir adam yapıyordu, ama diğer yandan da aklıma bütünüyle el koyarak, olgunluğun verdiği mantığı kullanmama çok az izin veriyordu. Benim gibi uzun bir süre ve yıkıcı bir şekilde âşık olmuş birisi, yanlış olduğunu bildiği bir mantığı, bir hareketi, sonunun hüsrana olacağını bile bile sürdürmeye devam eder, zaman geçtikçe yaptıklarının yanlış olduğunu daha da açık görür. Bu durumda, insanoğlunun üzerinde durmadığı ilginç şey, mantığımızın en kötü günde bile hiç susmaması, tutkunun gücüne karşı çıkamasa da, yaptıklarımızın çoğunun aslında aşkımızı ve acımızı artırmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini dürüstlikle ve acımasızlıkla bize fısıldamasıdır. Füsün'u kaybettikten sonra geçen dokuz ayda mantığımın bu fısıltısı gittikçe güçlenerek artmış, bir gün aklımın bütününe hâkim olarak beni bu acıdan kurtaracağı umudunu da vermişti. Ama aşk ile birlikte umut (bu bir gün hastalığımızdan kurtulacağımızın umudu bile olsa) bana acıyla birlikte yaşama gücü

verdiği için, çektiğim ıstırabın süresini uzatmaktan başka bir sonuç da vermiyordu.

Merhamet Apartmanı'ndaki yatakta Füsün'un eşyalarıyla acılarımı (baba kaybıyla sevgilinin kaybı, şimdi tek bir yalnızlık ve sevilmememe acısı olmuştu) hafifletirken, bir yandan da Füsün ve ailesinin cenazeye neden gelmediklerini kavırıyordum. Ama annemle ve aileyle olan ilişkisine her zaman dikkat eden Nesibe Hala'nın ve kocasının babamın cenazesine gelmemelerini, bunun da benim yüzümden olduğunu kabul edemiyordum bir türlü. Bu, Füsün'un ve ailesinin benden sürekli kaçacağı anlamına geliyordu. Öyleyse hayatının sonuna kadar Füsün'u göremeyecektim. Bu düşünce öylesine dayanılmazdı ki, onu fazla düşünemiyor ve yakında Füsün'u görebileceğime ilişkin bir umut aramaya başlıyordum.

48

Hayatta En Önemli Şey Mutlu Olmaktır

“Satsat'taki hesapsızlıklar için Kenan'ı suçluyormuşsun!” dedi Osman kulağıma bir akşam. Bazan Berrin ve çocuklarıyla, sık sık da tek başına akşamları annemi ziyarete geliyor, üçümüz birlikte yemek yiyorduk.

“Nereden duydun?”

“Ben duyarım,” dedi Osman. Annem içerideydi, o tarafa doğru bir bakış attı. “Kendini sosyeteye rezil ettin, bari şirket-tekilere mahcup olma,” dedi acımasızlıkla. (Oysa o da sosyete kelimesinden hiç hoşlanmazdı.) “Çarşaf işini kaybetmen senin kabahatin,” diye ekledi.

“Ne oluyor, ne konuşuyorsunuz!” dedi annem. “Gene kavga etmeyin!”

“Etmiyoruz,” dedi Osman. “Kemal'in eve gelmesi iyi oldu diyordum, değil mi anne?”

“Ah oğlum, çok iyi oldu. Kim ne derse desin, hayatta en önemli şey mutlu olmaktır. Rahmetli babanız da öyle derdi. Bu

şehir güzel kızlarla dolu, daha güzelini, daha şefkatlisini, daha anlayışlısını buluruz. Kedi sevmeyen bir kadın zaten erkeğini mutlu edemez. Artık kimse bu iş için üzülmesin. Otel odalarına da bir daha gitmeyeceğine söz ver bakayım.”

“Bir şartla!” dedim Füsun’un dokuz ay önce söylediği bir cümleyi çocuk gibi tekrarlayarak. “Babamın arabası ve Çetin bende kalacak...”

“Peki,” dedi Osman. “Çetin razıysa, ben de razıyım. Ama sen de Kenan’a ve yeni işe hiç karışma, kimseye çamur atma.”

“Aranızda, herkesin önünde sakın kavga etmeyin!” dedi annem.

Sibel’den ayrılmam Nurcihan’dan uzaklaşmama, Nurcihan’dan uzaklaşmam da ona deli gibi âşık olan Mehmet’i çok daha az görmeme yol açmıştı. Zaim de her geçen gün onlarla daha sık çıktığı için onu ayrı görüyor, bu arkadaş takımından yavaş yavaş uzaklaşıyordum. Bir ara Piç Hilmi, Tayfun gibi evli, nişanlı, sözlü olmalarına aldırmadan gece hayatının karanlık yanına ihtiyaç duyan, İstanbul’un en pahalı randevuevlerini, alaycılıkla “üniversiteli” denen biraz bilgili, görgülü kızların takıldığı otel lobilerini bilen arkadaşlarla, eğlencesinden çok, hastalığını iyileştirir umuduyla birkaç gece çıktım; ama Füsun’a duyduğum aşk, ruhumun karanlık bir köşesinden bütün kişiliğime yayılmıştı. Arkadaş sohbetiyle biraz eğlendimse de, dertlerimi untabilecek kadar ileri gidemedim. Akşamları çoğu zaman evden hiç çıkmıyor, annemin yanına oturup, elimde rakı, tek kanallı devlet televizyonunda ne varsa onu seyrediyordum.

Annem, tıpkı babam sağken yaptığı gibi ekranda gördüğü her şeyi acımasızca eleştirir, o kadar çok içmememi, tıpkı babama yaptığı gibi bana her gece bir kere söyler, az sonra da koltuğunda uyuyakalırdı. O zaman Fatma Hanım’la televizyon hakkında fısıltıyla konuşurduk. Fatma Hanım’ın Batı filmlerinde gördüğümüz zengin ailelerin hizmetçileri gibi odasında ayrı bir televizyonu yoktu. Dört yıl önce ülkede yayın başlayıp bizim eve bir televizyon alındığından beri, Fatma Hanım her gece salonun en uzak noktasındaki bar sandalyesinde –artık “onun sandalyesiydi”– iğreti bir şekilde oturur, duygulu sahnelerde heyecanlanıp başörtüsünün düğümüyle oynayarak uzaktan

televizyona bakar, bazan sohbete de katılırdı. Annemin bitip tükenmez monologlarına karşılık verme işi babamın ölümünden sonra ona düştüğü için, sesi artık daha çok çıkıyordu.

Bir gece, annem koltuğunda uyuyakaldıktan sonra, Fatma Hanım'la televizyonda naklen yayımlanan buz pateni yarışmasındaki uzun bacaklı Norveçli ve Sovyet güzellerine bütün Türkiye gibi paten kurallarını hiç bilmeden bakarken, onunla annemin durumundan, havaların ısındığından, sokaklardaki siyasi cinayetlerden, her türlü siyasetin kötülüğünden, babamın yanında çalıştıktan sonra, Almanya'ya Duisburg'a göç edip dönerci dükkânı açan oğlundan, aslında hayatın güzel olduğundan tatlı tatlı söz ediyorduk ki, lafı bana getirdi.

“Kazmatırnak, artık çorapların hiç delinmiyor, aferin... Kemalciğim geçen gün baktım, ayak tırnaklarını da artık güzelce kesiyorsun. Ben de sana bir hediye vereceğim o zaman.”

“Tırnak makası mı?”

“Yok, tırnak makasın maşallah iki tane var. Bir de babandan kaldı, üç etti. Bu başka.”

“Ne?”

“Gel içeri,” dedi Fatma Hanım.

Havasından, konunun özel olduğunu sezerek peşinden gittim. Küçük odasına girip bir şey aldı, benim odama girdi, ışığı yaktı, avcunu bir çocuğu eğlendirir gibi açıp bana gülümsedi.

“Bu ne?” dedim önce. Sonra kalbim gümbür gümbür atmaya başladı.

“Bir küpe teki, senin değil mi?” dedi. “Kelebek ile bir harf mi bu? Ne tuhaf.”

“Benim...”

“Aylar evveldi, ceketinin cebinde buldum bunu. Sana vermek için bir kenara koydum. Ama annen görüp almış. Belli ki rahmetli babanın, bir başkasına vereceği öyle bir şey sandı, hoşuna gitmedi. Rahmetli babandan sakladığı –gülümsedi–, çalıp sakladığı şeylerini koyduğu gizli bir kadife kesesi var, oraya koymuş. Babanın ölümünden sonra içindekileri babanın çalışma masasına dizmiş de, o zaman gördüm ve senin olduğunu bildiğim için hemen aldım. Bir de babanın ceketinden çıkan bu fotoğraf var, onu da annen görmeden al bakalım. İyi etmiş miyim?”

“Çok çok iyi etmişsin Fatma Hanım,” dedim. “Çok akıllısın, çok incessin, çok harikasin sen.”

Küpeyi ve fotoğrafı mutlu bir gülümsemeyle verdi. Fotoğraf, babamın Abdullah’ta yemek yerken gösterdiği ölmüş sevgilisinin fotoğrafıydı. Bir an bu kederli kızda, arkadaki gemilerde ve denizde, Füsun’u hatırlatan bir şeyler gördüm.

Ertesi gün Ceyda’yı aradım. İki gün sonra gene Maçka’da buluşup Taşlık Parkı’na yürüdük. Saçlarını topuz yapmıştı, şıktı, halinde yeni anne olmuş kadınlara özgü ıslıl ıslıl bir mutluluk ve kısacık bir sürede olgunlaşmanın verdiği bir güven gördüm. İki gün boyunca çok da zorlanmadan Füsun’a dört beş tane mektup yazmış, bunlardan en makul ve soğukkanlı olanını sarı bir Satsat zarfına koymuştum. Önceden planladığım gibi kaşlarımı çatıp çok önemli bir gelişme olduğunu, bu mektubun mutlaka Füsun’a ulaştırılması gerektiğini söyleyerek Ceyda’ya verdim. Niyetim mektupta yazdıklarımın Ceyda’ya hiç söz etmemek ve esrarengiz bir havaya bürünerek onun olayın ciddiyetini kavramasını, mektubu da Füsun’a ulaştırmasını sağlamaktı. Ama Ceyda’nın yüzünde her şeyi doğal karşılayan o kadar makul ve olgun bir ifade vardı ki, kendimi tutamadım ve Füsun’un bana küsmesine yol açan meselenin halloldüğünü, ona yolladığım bu haberi işitince Füsun’un da benim gibi çok sevineceğini ve kaybettiğimiz zamanlar için üzölmekten başka artık hiçbir derdinizin kalmayacağını, bir müjde vermenin heyecanıyla Ceyda’ya anlattım. Çocuğunu emzirmeye koşan Ceyda ile vedalaşırken, Füsun ile bizim de evlenir evlenmez bir çocuk yapacağımızı, çocuklarımızın arkadaş olacağını, bu sıkıntılı günlerimizi de baldan tatlı aşk hatıraları olarak hep birlikte gülüşerek hatırlayacağımızı söyledim. Çocuğunun adını sordum.

“Ömer,” dedi Ceyda. Bebeğine gururla baktı. “Ama hayat hiç istediğimiz gibi olmuyor Kemal Bey.”

Haftalarca Füsun’dan bir cevap çıkmayınca, sık sık Ceyda’nın bu sözünü hatırladım. Ama Füsun’un bu defa mektubuma mutlaka cevap vereceğinden emindim. Ceyda nişanın bozulduğunu Füsun’un bildiğini doğrulamıştı. Füsun’a mektupta, düşen küpesinin rahmetli babamın kutusundan çıktığını, babamın diğer küpeleri ve üç tekerlekli bisikletle birlikte ona küpesini getirmek

istediğimi yazmıştım. Daha önceden de planladığımız gibi o, annesi-babası ve ben, hep birlikte bir akşam yemeği yememiz için artık vakit gelmişti.

Mayıs ortasında, yoğun bir gün, yazıhanede taşra bayilerinden gelen ve pek çoğu elle yazılmış dostluk, teşekkür, şikâyet, gönül alma ve tehdit mektuplarını –harfleri sökemediğim için bazılarını zorlanarak– okurken, kısacık bir mektubu, bir hamlede ve hızlanan kalp atışlarıyla okudum:

Kemal Ağabey,

Biz de görüşmeyi çok isteriz. Seni 19 Mayıs akşamı yemeğe mutlaka bekliyoruz.

Telefonumuz daha takılmadı. Gelemezsen Çetin Efendi'yle haber yolla.

Sevgiler, saygılar.

Füsun.

Adres: Dalgıç Çıkmazı, No: 24, Çukurcuma.

Mektupta tarih yoktu ama, Galatasaray Postanesi'nden 10 Mayıs'ta postalandığını üzerindeki damgadan çıkardım. Davete iki günden fazla vardı, Çukurcuma'daki adrese hemen gitmek geldi içimden, ama kendimi tuttum. Sonunda Füsun ile evlenmek, onu kendime geri dönüşsüz şekilde bağlamak istiyorsam, aşırı heyecan göstermemem lazım, diye düşündüm.

49

Ona Evlenme Teklif Edecektim

19 Mayıs 1976 Çarşamba günü akşam yedi buçukta, Çetin Efendi ile Füsunların Çukurcuma'daki evine gitmek için yola çıktık. Çetin Efendi'ye Nesibe Halaların Çukurcuma'daki evlerine bir çocuk bisikletini geri vermeye gideceğimizi söyledim, adresi verdim ve koltuğuma yaslanıp bardaktan boşanır gibi yağan yağmurun altında sokakları seyrettim. Bir yıl boyunca gözümün önünde canlandırıdığım binlerce kavuşma sahnesinde

ne böyle yoğun bir sağanağı ne de çiseleyen hafif bir yağmuru hayal etmiştim.

Merhamet Apartmanı'nın önünde durup bisikleti, babamın bana kutu içinde verdiği inci küpeleri alırken, sıırıslıklam oldum. Beklentilerimin tam tersi olan asıl şey ise, yüreğimin içinde hissettiğim derin huzurdu. Hilton Otel'i'nde, onu son görüşümden o güne kadar geçen 339 gün boyunca çektiğim acıları bütünıyla unutmuşum sanki. Hatta beni bu mutlu sona ulaştırdığı için saniye saniye kıvranarak yaşadığım acıya şükran duyduğumu, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi de suçlamadığımı hatırlıyorum.

Hikâyemin başında olduğu gibi, şimdi gene önümde mükemmel bir hayat olduğunu düşünüyordum. Sıraselviler Caddesi'nde arabayı durdurup, bir çiçekçide kırmızı güllerden önümdeki hayat kadar güzel kocaman bir buket yaptırdım. Sakinleşmek için evde yarım kadeh rakıyı ilaç gibi içmiştim. Beyoğlu'na çıkan ara sokaklardaki meyhanelerde bir kadeh daha içse miydim? Ama sabırsızlık, aşk acısı gibi beni içine çekip kavramıştı. "Dikkat et," dedi aynı anda içimden ihtiyatlı bir ses. "Bu sefer bir yanlış yapma!" Çukurcuma Hamamı yoğun yağmur içinde hayal meyal gözlerimin önünden geçerken, 339 gün boyunca çektiğelerimin Füsun'un bana verdiği iyi bir ders olduğunu bir anda açıklıkla kavradım: O kazanmıştı. Bir daha onu görememe cezasına çarptırılmamak için, onun istediği her şeyi yapmaya hazırdım artık. Onu görüp rahatladıktan ve Füsun'un karşımda olduğuna inandıktan az sonra da, ona evlenme teklif edecektim.

Çetin Efendi yağmurun altında kapı numaralarını okumaya çalışırken, daha önceden kafamın bir köşesiyle kurduğum ve kendimden de saklamaya çalıştığım evlilik teklifi sahnesi gözümün önünde canlandı: İçeri girdikten, bisikleti şakalarla verdikten, oturduktan, sakinleştikten –bunları yapabilecek miydim?– az sonra, Füsun'un getirdiği kahvelerimizi içerken, babasının gözlerinin içine gözlerimi cesaretle dikip buraya Füsun ile evlenmek için izin almaya geldiğimi hemen söyleyecektim. Çocukluk bisikleti bahaneydi. Buna gülüşecek, şakalar yapacak, çekilen acılardan söz etmemize, üzüntülerimizi gözden geçirmemize fırsat vermeyecektik. Sofraya oturduğumuzda babasının vereceği Yeni Rakı'yı içerken, Füsun'un gözlerinin içine bu

kararı vermiş olmanın mutluluğuyla bakacak, onu doya doya seyredecektim. Nişan ve evlilik ayrıntılarını diğer ziyaretimde konuşabilirdik.

Araba, yağmurdan mimarisine dikkat edemediğim eski bir evin önünde durdu. Kalbim hızlanarak kapıyı çaldım. Az sonra Nesibe Hala kapıyı açtı; bisikleti getirirken, arkamdan bana şemsiye tutan Çetin Efendi'den ve elimdeki güllerden etkilendiğini hatırlıyorum. Kadının yüzünde bir huzursuzluk vardı, ama üzerinde durmadım; çünkü merdivenlerden, basamak basamak Füsun'a yaklaşıyordum.

Babası "Hoş geldin Kemal Bey," diye karşıladı beni sahanlıkta. Tarık Bey'i en son bir yıl önce nişanda gördüğümü unutmuştum da, eski Kurban Bayramı yemeklerinden sonra onu hiç görmediğimi sanıyordum. Yaşlılığın onu çirkinleştirmekten çok, bazı ihtiyarlara yaptığı gibi silikleştirdiğini hissettim.

Sonra Füsun'un ablası varmış diye düşündüm, çünkü kapının eşiğinde, babanın arkasında Füsun'a benzeyen, ama esmer bir başka güzel kız görmüştüm. Ama daha bunu düşünürken de, o esmerin Füsun olduğunu anladım. Çok sarsıcıydı. Füsun'un saçları simsiyahtı: "Tabii, asıl rengi!" dedim kendime sakın olmaya çalışarak. İçeri girdim. Daha önceden planladığım gibi annesiyle babasına aldırmadan gülleri verip ona sarılacaktım ki, bakışlarından, telaşından, gövdesinin yaklaşımından, Füsun'un benimle kucaklaşmayı istemediğini anladım.

El sıkıştık.

"Ah ne güzel güller bunlar!" dedi, ama elimden almadı onları.

Evet, tabii, çok güzeldi, olgunlaşmıştı. Hayalimdeki karşılaşma sahnesine aykırı bir şeyler yaşadığım için huzursuz olduğumu anladı.

"Öyle değil mi?" dedi gözleriyle kucağımdaki gülleri odadaki bir başka kişiye işaret ederek.

İşaret ettiği kişiyle göz göze geldim. Bu şişko ve sevimli komşu delikanlıyı da yemeğe çağırmak için başka gece bulamamışlar mı diye hızla düşündüm! Ama daha kafamdan geçirirken yanlıs olduğunu anladığım bir başka düşünce de buydu.

"Kemal Abi, tanıştırayım, kocam Feridun," dedi önemsiz bir ayrıntıyı hatırlar gibi yapmaya çalışarak.

Gerçek birine değil de, tam çıkaramadığım bir hatıraya bakar gibi baktım Feridun dediği adama.

“Biz beş ay önce evlendik,” dedi Füsün, kaşlarını anlayış bekleyen bir bakışla kaldırarak.

Elimi sıkın aşırı şişman damadın bakışlarından, hiçbir şeyden haberdar olmadığını anladım. “Oo, çok çok memnun oldum!” dedim ona ve kocasının arkasına saklanan Füsün’a bakıp gülümseyerek. “Çok da talihlisiniz Feridun Bey. Hem harika bir kızla evlenmişsiniz hem de kızın harika bir çocukluk bisikleti var.”

“Kemal Bey, sizleri düğüne çağırmayı çok istedik,” dedi annesi. “Ama babanızın hastalığını işittik. Kızım, kocanın arkasına gizleneceğine o güzel gülleri alsana Kemal Bey’in elinden.”

Bir yıl boyunca rüyalarımın hiç çıkmayan cananım, gül buketini elimden zarif bir hareketle alırken, gül yanaklarını, iştahlı dudaklarını, kadife tenini ve bütün ömrüm boyunca yakın olmak için her şeyi göze alacağımı acıyla bildiğim boynunun ve göğüslerinin güzel kokulu üst kısmını bana bir yaklaştırdı, bir uzaklaştırdı. Onun gerçek olmasına, dünyanın var olmasına şaşan biri gibi hayretle baktım.

“Gülleri vazoya koy, canım,” dedi annesi.

“Kemal Bey, rakı içersiniz, değil mi?” dedi babası.

“Civ-civ-civ,” dedi kanaryası.

“A, tabii tabii, rakı, içerim, içerim rakı...”

Rakıdan iki buzlu kadehi hemen çarpsın diye aç karna içtim. Sofraya oturmadan önce getirdiğim bisikletten ve çocukluk hatıralarımızdan bir süre söz ettiğimizi hatırlıyorum. Ama o evlendiği için bisikletin temsil ettiği o çekici kardeşlik duygusunun yok olduğunu anlayacak kadar açıktı zihnim daha.

Bunun bir rastlantı olduğu hissini vererek (nereye oturacağını annesine sormuştu) Füsün sofrada karşıma oturdu; ama gözlerini benden kaçırıyordu. Bu ilk dakikalarda, benimle ilgilenmediğini düşünecek kadar şaşkındım. Ben de onunla ilgilenmez gözükmeye çalışıyor, fakir akrabasına evlilik hediyesi veren ve kafası çok daha önemli şeylerle meşgul, iyi niyetli bir zengin gibi davranmak istiyordum.

“Eee, çocuk ne zaman?” dedim böyle bir havayla, önce damadın gözlerinin içine baktım, ama aynı bakışı Füsün’a çeviremedim.

“Şimdilik düşünmüyoruz,” dedi Feridun Bey. “Belki ayrı bir eve taşındıktan sonra...”

“Feridun çok genç, ama bugün İstanbul’da en çok aranan senaryo yazarıdır,” dedi Nesibe Hala. “*Simitçi Teyze*’yi o yazdı.”

Kafam halk dilinde “gerçeği kabullenmek” denen şeyi yapmakta bütün gece zorlandım. Bu evlilik hikâyesinin şaka olduğunu, beni şaşırtıp eğlenmek için şişko komşu çocuğunu Füsun’un çocukluk aşkı ve kocası kılığına soktuklarını, az sonra kötü bir şaka yaptıklarını itiraf edeceklerini, gece boyunca zaman zaman umutla hayal ettim. Karı-koca hakkında bir şeyler öğrendikçe evliliği kabul ediyor, ama bu sefer öğrendiklerimi kabul edilmez ve sarsıcı buluyordum: İçgüveyisi damat Feridun Bey yirmi iki yaşındaydı, sinemaya ve edebiyata meraklıydı, henüz çok para kazanmıyordu ama Yeşilçam için senaryolar kaleme almaktan başka şiir de yazıyordu. Baba tarafından akrabası olduğu için çocukken Füsun ile oynadıklarını, hatta geri getirdiğim bisiklete Füsun ile birlikte çocukken onun da bindiğini öğrendim. Bunları öğrendikçe, Tarık Bey’in içten bir ilgiyle doldurduğu rakının da yardımıyla, ruhum sanki kendi içine çekiliyordu. Yeni bir eve her girişinde daha kaç oda var, arka balkon hangi sokağa bakıyor, masa niye buraya konmuş gibi sorulara cevaplar bulup mekânı anlayana kadar huzursuz olan aklım, şimdi bu sorularla hiç ilgilenmediği için de huzursuzdu sanki.

Tek teselli onun karşısında oturabilmek, bir resmi seyrederek onu şimdi doya doya seyredebilmektir. Elleri eskisi gibi kıpır kıpırdı. Evlenmiş olmasına rağmen, babasının yanında hâlâ sigara içmediği için, sigara yakarken yaptığı o çok sevdiğim el hareketlerini ne yazık ki hiç göremedim. Ama iki kere, eskiden de yaptığı gibi saçlarını çekiştirdi, üç kere lafa karışmak için fırsat kollarken –tartışmalarımızda hep yaptığı gibi– nefesini içine çekip omuzlarını hafifçe yükselterek bekledi. Gülüşünü her görüşümde karşı konulmaz bir mutluluk ve iyimserlik hâlâ aynı güçle içimde ayçiçeği gibi açıveriyordu. Güzelliğinden ya da kendimi çok yakın hissettiğim hareketlerinden ve teninden sızan bir ışık, bana dünyanın gitmem gereken merkezinin onun yanı olduğunu hatırlatıyordu. Geri kalan yerler, kişiler, meşgaleler “kaba oyalanmalar”dan başka bir şey değildi. Yalnız aklım değil, gövdem de bunu bildiği

için burada onun karşısındaydım ve bu yüzden yerimden kalkıp kollarını tutmak, ona sarılmak istiyordum. Ama içine düştüğüm durumu, bundan sonra ne olacağını düşünmeye çalıştığım zaman yüreğimde öyle bir acı hissediyordum ki, düşünmeye devam edemiyor, yalnız sofradakilere değil, kendi kendime de buraya genç evlileri tebrike gelmiş bir akrabayım pozu yapmaya başlıyordum. Yemek boyunca çok az göz göze gelmemize rağmen Füsün bu züppece pozumu hemen hissediyor, o da bana özel şoförüyle bir gece uğrayan uzak ve zengin bir akrabaya yeni evli ve çok mutlu bir genç kadın nasıl davranırsa öyle davranıyor, kocasıyla şakalaşıyor, bakladan ona bir kaşık daha veriyordu. Bütün bunlar da kafamın içindeki tuhaf sessizliği derinleştiriyordu.

Eve gelirken iyice hızlanan yağmur hiç dinmedi. Tarık Bey, Çukurcuma'nın -adı üstünde- alçak bir semt olduğunu, geçen yaz satın aldıkları bu binayı eskiden çok sık sel bastığını öğrendiklerini daha yemeğin başında bana anlatmış, ben de onunla birlikte sofradan kalkıp cumbanın penceresinden, yokuştan aşağı inen suları seyretmiştim. Sokakta paçaları sıvamış, çıplak ayaklı mahalleliler, ellerinde çinko kovalar ve plastik çamaşır leğenleriyle, kaldırımların kenarından, evlerinin içine içine giren suları boşaltmaya ve taş yığınları ve bezlerle sel sularının yönünü değiştirmeye çalışıyordu. Çıplak ayaklı iki adam ellerindeki demirle tıkanmış bir ızgarayı açmak için uğraşırken, biri mor biri yeşil başörtülü iki kadın sulardaki bir şeyi ısrarla işaret edip bağıırıyorlardı. Masada Tarık Bey, lağımların ta Osmanlı'dan kalma ve yetersiz olduğunu söylemişti esrarengiz bir havayla. Yağmurun şakırtısının her artışında birisi "Gök delindi", "Nuh tufanı!", "Allah korusun" gibi bir şey söyleyip sofradan kalkıyor, cumbanın yokuşa bakan penceresinden soluk sokak lambasının ışığında tuhaf gözüken mahalleyi ve sel sularını endişeyle seyreliyordu. Ben de kalkıp yanlarına gitmeli, sel korkusunu onlarla paylaşmalıydım; ama sarhoşluktan ayakta duramayıp koltukları, sehpaları devirmekten korkuyordum.

"Acaba şoför ne yapıyor bu yağmurda?" dedi Nesibe Hala pencereden bakarken.

"Ona yiyecek bir şeyler versek mi?" dedi damat bey.

"Ben aşağı indiririm," dedi Füsün.

Ama Nesibe Hala benim bundan hoşlanmayabileceğimi sezip konuyu değiştirdi. Bir an bütün ailenin cumbadan şüpheyile süzdüğü sarhoş ve yalnız bir adam olduğumu hissettim. Ben de dönüp onlara gülümsedim. Tam o sırada sokaktan devrilen bir varilin tangirtısı ve bir ah sesi geldi. Füsün ile göz göze geldik. Ama bakışlarını hemen kaçırdı.

Nasıl bu kadar ilgisiz davranmayı başarabiliyordu? Bunu ona sormak istiyordum. Ama sevgililerini ararken, “Ona bir şey soracağım da ondan!” diyen terk edilmiş ve aptallaşmış âşıklar gibi sormuyordum bu soruyu. Peki, öyle soruyordum.

Burada tek başıma oturduğumu görmesine rağmen niye yanıma gelmiyor, her şeyi bana açıklamak için bu özel fırsatı niye kullanmıyordu? Yeniden bakiştık ve yeniden gözlerini kaçırdı.

“Şimdi Füsün masaya yanına gelecek,” dedi içimden iyimser bir ses. Ve gelirse bu, bir gün bu yanlış evlilikten cayacağının ve kocasından ayrılıp benim olacağının işareti olacak.

Gök gürlledi. Füsün pencerenin önünden çekildi ve tüy gibi hafif beş adım atarak sessizce karşıma oturdu.

“Beni affetmeni rica ediyorum,” dedi yüreğime işleyen, fısıldar bir sesle. “Babanın cenazesine geledim.”

Bir şimşegin mavi ışığı, rüzgârda ipekten kumaş gibi aramızda ürperdi.

“Seni çok bekledim,” dedim ben.

“Tahmin ettim, ama geledim,” dedi.

“Bakkalın kaçak tentesi devrildi, gördünüz mü?” dedi kocası Feridun masaya dönerken.

“Gördük ve üzüldük,” dedim.

“O kadar üzülecek birşey yok,” dedi pencereden dönen babası.

Kızının ağlayan biri gibi iki elini yüzüne kapadığını gördü ve endişeyle önce damadına, sonra bana bir göz attı.

“Mümtaz Enişte’nin cenazesine gidemediğim için hep üzülüyordum,” dedi Füsün titreyen sesini bastırarak. “Onu çok severdim, çok fena oldum.”

“Füsün’u çok severdi babanız,” dedi Tarık Bey. Geçerken kızının saçını öptü ve sofraya oturup tek kaşını kaldırıp gülümseyerek bana bir kadeh rakı daha koydu ve eliyle kiraz ikram etti.

Babamın verdiği kadife kutu içindeki inci küpeleri ve Füsün’un

küpesinin tekini cebimden çıkarıp vermeyi sarhoş kafayla hayal ediyor, ama bunu bir türlü gerçekleştiremiyordum. Bu içimde öyle bir baskı yaptı ki, ayağa kalktım. Ama küpeleri vermek için ayağa kalkmam değil, tam tersi kalkmamam gerekiyordu. Babakızın bakışlarından, onların da bir şey beklediklerini anladım. Belki de çıkıp gitmemi istiyorlardı, ama hayır, derin bir bekleyiş vardı odada. Ama küpeleri, o kadar hayalini kurmama rağmen ortaya çıkaramıyordum bir türlü. Bu hayallerde Füsün evli değil bekardı, ben de hediyelerimi vermeden az önce, annesiyle babasından onu istiyordum... Şimdi yeni durumda küpeleri ne yapmam gerektiğine sarhoş kafayla hiç karar veremiyordum.

Elim kirazdan kirlendiği için kutuları çıkaramıyorum diye düşündüm. “Ellerimi yıkayabilir miyim?” dedim. Füsün, içimde kopan fırtınaları artık anlamazlıktan gelemiyordu. Babasının, “kızım misafire yolu göster” diyen bakışlarını da üzerinde hissettiği için telaşla ayağa kalktı. Onu karşımda ayakta görünce, bir yıl önceki buluşmalarımızın hatıraları bütün güçleriyle canlandı. Ona sarılmak istedim.

Hepimiz sarhoşluk anlarında kafamızın iki hat üzerinde çalıştığını biliriz: Birinci hatta, hayallerimde zaman ve mekândışı bir yerde karşılaşmışız gibi Füsün’a sarılıyordum. İkinci hatta ise, Çukurcuma’daki bu evde masanın çevresindeydik ve içimden bir ses ona sarılmamam gerektiğini, bunun rezillik olacağını söylüyordu. Ama rakı yüzünden bu ikinci ses yavaştı ve ona sarılma hayaliyle aynı anda değil, beş altı saniye sonra ortaya çıkıyordu. O beş altı saniyede özgürdüm, ama özgür olduğum için de telaş etmemiş, onunla yan yana yürümüş, arkasından merdivenlerden yukarı çıkmıştım.

Gövdesinin yakınlığı, merdivenleri çıkışımız, bunlar zamandışı bir hayalden çıkma gibiydi ve hafızamda da uzun yıllar öyle kaldı. Bana bakışındaki anlayış ve endişeyi görüyor ve duygularını bakışlarıyla ifade ettiği için ona şükran duyuyordum: İşte, Füsün ile benim, ikimizin birbirimiz için yaratıldığı bir kere daha ortaya çıkmıştı; ben bunu bildiğim için bütün o çileyi çekmişim, evli olması hiç önemli değildi, şimdi olduğu gibi onunla birlikte merdiven çıkma mutluluğu için çok daha fazla çile çekmeye hazırdım. Çukurcuma’daki o evin küçüklüğünü

görüp yemek masasıyla üst kattaki banyo arasındaki mesafenin dört buçuk adım ve on yedi merdiven basacağı olduğunu fark ederek bana gülümseyen sözümona “gerçekçi” müze ziyaretçisine, o kısa sürede duyduğum mutluluk için bütün hayatımı vermeye hazır olduğumu hemen söyleyeyim.

Evin yukarı kattaki küçük tuvaletine girdim, kapıyı kapadım ve hayatımın benim elimden çıktığına, Füsun’a olan bağlılığım yüzünden benim iradem dışında şekillenen bir şeye dönüştüğüne karar verdim. Ancak buna inanırsam mutlu olabilecek, hayata dayanabilecektim. Aynanın önündeki küçük tezgâhta Füsun’un, Tarık Bey’in, Nesibe Hala’nın diş fırçaları, tıraş sabunları, tıraş makineleri arasında Füsun’un rujunu gördüm. Elime alıp kokladım onu, sonra cebime koydum. Asılı havluların her birini, onun kokusunu hatırlamaya çalışarak aceleyle kokladım, ama bir şey hissetmedim: Hepsi ben geldiğim için yenilenmişti, temizdi. Buradan ayrıldıktan sonraki zor günlerde bana teselli verecek başka bir eşya daha arayarak bakışlarımı küçük helada gezdirirken, aynada kendimi gördüm ve gövdem ile ruhum arasındaki sarsıcı kopukluğu yüzümün ifadesinden çıkardım. Yüzüm yenilgi ve şaşkınlıktan yorgun gözükürken, kafamın içinde bambaşka bir âlem vardı: Burada olduğumu, gövdemın içinde bir kalp, bir mana olduğunu, her şeyin istek, dokunma ve aşktan yapıldığını, bunun için acı çektiğimi hayatın temel gerçeği olarak artık anlıyordum. Yağmurun uğultusu ve su borularının gurultusu arasında, çocukluğumda babaannemin dinlerken mutlu olduğu eski alaturka şarkılardan birini duyuyordum. Yakınlarda bir yerde açık bir radyo olmalıydı. Udun baygın iniltisi ve kanunun neşeli tımbırtısı arasından yorgun ama umutlu bir kadın sesi, banyonun yarı açık küçük penceresinden bana ulaşıyor ve “Aşktır, aşktır âlemde her şeyin sebebi,” diyordu. Bu kederli şarkının da yardımıyla, banyodaki aynanın karşısında hayatımın en derin ruhsal anlarından birini yaşadım ve âlemin, bütün eşyanın bir bütün olduğunu anladım. Yalnız önümdeki diş fırçalarından sofradaki kiraz tabağına, Füsun’un o an fark edip cebime indirdiğim firketesinden banyo kapısının burada sergilediğim sürgülü kilidine kadar bütün eşyalar değil, bütün insanlar da birlik içindeydi. Yaşadığımız hayatın anlamı, aşkın gücüyle bu birliği hissetmekten ibaretti.

Bu iyimserlikle cebimden önce Füsun'un küpesinin tekini çıkardım, rujun yerine koydum. Babamın inci küpelerini çıkarmadan önce, aynı müzik, eski İstanbul sokaklarını, ahşap evlerde radyo dinleyerek ihtiyarlayan karı-kocaların anlattığı sevdâ fırtınalarını ve aşk yüzünden bütün hayatlarını berbat eden pervasız âşıkları bana hatırlatıyordu. Radyodaki kadının hüznü sesinin de verdiği ilhamla, Füsun'un haklı olduğunu, ben bir başkasıyla evlenmeye giriştiğime göre, onun da kendini korumak için evlenmekten başka bir çaresi olmadığını anlıyordum. Bunları düşünürken, aynadaki görüntüme bakarak bu sözleri kendi kendime söylerken buldum kendimi. Küçükken aynadaki görüntümle deneylere giriştiğim zamanların oyunculuğu ve saflığı vardı üzerimde ve şimdi Füsun'u taklit ederken kendimden kopabileceğimi, ona duyduğum aşkın gücüyle, onun kalbinden ve aklından geçen her şeyi hissedip düşünebileceğimi, onun ağzından konuşabileceğimi, onun ne hissettiğini daha o hissederken anlayabileceğimi, "o" olabileceğimi de şaşkınlıkla seziyordum.

Keşfimin şaşkınlığıyla banyoda çok kalmış olmalıyım. Kapının önünde biri özellikle öksürdü galiba. Ya da kapıya vurdu; tam hatırlamıyorum, çünkü bende "film kopmuştu". Gençliğimizde bu sözü, çok içtiğimiz ve sonrasını hatırlamadığımız zamanlar için kullanırdık. Ondan sonra heladan nasıl çıktım, sofraya nasıl oturdum, Çetin Efendi hangi bir bahaneyle yukarı geldi de beni kapıdan aldı –çünkü merdivenleri asla tek başıma inemezdim– ve arabaya bindirdi, eve getirdi bunları hatırlamıyorum. Sofrada da bir sessizlik vardı artık; onu hatırlıyorum; yağmur yavaşladığı için mi, artık saklayamadığım utancımı, beni iyice yıpratın yenilgi duygusunu, neredeyse elle tutulur hale gelmiş olan acımı görmezlikten geledikleri için mi susmuşlardı, bilmiyorum.

Damat bey, bu sessizlikten şüpheleneceğine "film koptu" lafına uygun bir sinema heyecanına kapılmış, hem aşk ve hem nefretle Türk sinemasını, Yeşilçam'da yapılan filmlerin ne kadar berbat olduğunu, ama Türk halkının sinemaya bayıldığını –o zamanların sıradan sözleriydi bunlar– anlatıyordu. Açgözlü olmayan, ciddi ve kararlı bir sermaye bulunursa, çok harika filmler yapılabileceğini, Füsun'un başrolünü oynayacağı bir senaryo

yazdığını, ama ne yazık ki hiçbir para desteği bulamadığını da, Feridun Bey o sırada söylemiş olmalı. Bütün bu sözlerden, Füsun'un kocasının paraya ihtiyacı olduğu ve bunu bana açıkça söylediği değil, Füsun'un ileride ünlü bir "Türk film yıldızı" olacağı, sarhoş kafamı meşgul etmişti.

Dönüş yolunda Çetin'in kullandığı arabanın arka koltuğunda yarı baygın bir halde otururken, Füsun'u ünlü bir artist olarak düşlediğimi hatırlıyorum. Ne kadar sarhoş olursak olalım, acımızın ve akıl karışıklığımızın kurşuni bulutları bir ara dağılır da, herkesin bildiğini hissettiğimiz –sandığımız– gerçeği bir an görürüz ya: İşte Çetin Efendi'nin sürdüğü arabanın arka koltuğundan şehrin sular seller altındaki caddelerini karanlıkta seyrederken, bir an zihnim aydınlandı ve Füsun'un ve kocasının beni film yapma hayallerine destek olacak zengin akraba olarak gördükleri için yemeğe çağırdıkları sonucuna vardım. Ama rakının iyimserliği içinde, bu bende öfke uyandırmıyordu, tam tersi Füsun'un bütün Türkiye'nin taptığı çok ünlü bir kadın oyuncu olacağı hayallerine kapılıyor, gözümün önünde onu çekici bir Türk film yıldızı olarak canlandırıyordum: İlk filminin Saray Sineması'nda yapılacak galasında, Füsun sahneye alkışlar arasında benim kolumda çıkacaktı. Araba da zaten Beyoğlu'ndan, Saray Sineması'nın tam önünden geçiyordu işte!

50

Bu Benim Onu Son Görüşüm

Sabah gerçeği gördüm. Gece gururum kırılmış, alay edilmiş, hatta küçümsenmişim. Ayakta duramayacak kadar sarhoş olmakla, benim de ev sahiplerine katılarak, kendi kendimi aşağıladığım sonucunu da çıkardım. Kızlarına ne kadar âşık olduğumu bilmelerine rağmen, damatlarının çocuksu ve aptalca film hayallerini tatmin etmek için evlerine davet edilmeme göz yummalarından, Füsun'un annesi ve babasının da bu aşağılayıcı tutumu benimsedikleri sonucunu da çıkardım. Bu insanları

artık görmeyecektim. Ceketimin cebinde babamın bana verdiği inci küpeleri görünce sevindim. Füsun'un küpesinin tekini geri vermiş, ama beni para için arayan bu insanlara babamın değerli küpelerini kaptırmamıştım. Bütün bir yıl acı çektikten sonra, Füsun'u son kere görmem de iyi olmuştu: Ona duyduğum aşk, Füsun'un güzelliğinden ya da kişiliğinden değil, Sibel ile evliliğe bilinçaltımda duymuş olduğum tepkiden kaynaklanıyordu yalnızca. O güne kadar hiç Freud okumamış olmama rağmen, gazetelerde okuyup sağda solda işittiğim "bilinçaltı" kavramını, hayatımın o döneminde başıma gelenleri açıklayabilmek için pek çok kereler kullandığımı hatırlıyorum. Atalarımızın içlerine girerek istemedikleri şeyleri onlara yaptıran cinleri vardı. Benim de, Füsun için bütün bu acıları bana çektirmekten başka, kendime yakıştırmadığım utanç verici şeyleri de bana yaptıran "bilinçaltım" vardı. Ona kanmamalı, hayatımda yeni bir sayfa açmalı, Füsun ile ilgili her şeyi unutmalıydım.

Bu amaçla ilk olarak, bana yolladığı davet mektubunu ceketimin göğüs cebinden çıkarıp zarfıyla birlikte küçük parçalara ayırarak yırttım. Ertesi sabah öğleye kadar yatakta yattım ve bilinçaltımın beni sürüklediği bu saplantıdan "artık" uzak durmaya karar verdim. Acımı ve aşağılanmamı yeni bir kelimeyle açıklamak, onunla savaşmak için bana yeni bir güç veriyordu. Akşamdan kalma olduğumu, yataktan bile çıkmak istemediğimi gören annem, öğle yemeği için Fatma Hanım'ı Pangaltı'ya yollayıp karides aldırması ve benim sevdiğim gibi güveçte sarımsaklı karides ile bol limonlu zeytinyağlı enginar yaptırmıştı. Artık Füsunları bir daha görmeme kararının rahatlığıyla, tadını çıkararak, ağır ağır öğle yemeğimi yerken, annemle birer kadeh beyaz şarap içtik ve annem ünlü demiryolu zengini Dağdelenlerin küçük kızı Billur'un İsviçre'de liseyi bitirdiğini, geçen ay on sekiz yaşına bastığını anlattı. Müteahhitliğe devam eden aile kim bilir ne ahbaplıklar ve rüşvetlerle bankalardan aldığı borçları ödeyemediği için zor durumdaydı; bu zorluklar –iflasları bekleniyormuş– ortaya çıkmadan kızı evlendirmek istediklerini işittiğini ekledi. "Kız çok güzelmiş!" dedi sonra esrarlı bir tavırla. "Senin için gider bir görürüm istiyorsan. Böyle taşrada subaylar gibi her akşam erkek arkadaşlarla içmene gönlüm razı değil."

“Git sen kızı bir gör bakalım anneciğim,” dedim hiç gülümsemeden. “Kendim bulup, görüşüp tanıştığım modern kızla olmadı. Bir de görücü usulünü deneyelim bakalım.”

“Ah oğulcuğum, bu kararına ne kadar sevindim bir bilsen,” dedi annem. “Tabii önce biraz tanışır, birlikte gezersiniz... Önünüzde güzel bir yaz var, ne güzel, gençsiniz. Bak buna iyi davran... Sibel ile niye olmadı söyleyeyim mi?”

O an annemin Füsün hikâyesini çok iyi bildiğini, ama tıpkı atalarımızın cinleri gibi, acı verici bir olayı açıklayacak bambaşka bir neden bulmak istediğini anladım ve ona derin bir şükran duydum.

“Çok hırslı, çok mağrur, çok gururlu bir kızdı o,” dedi annem gözlerimin içine bakarak. Sır verir bir havada ekledi: “Zaten kedi sevmediğini öğrendiğimde şüphelenmiştim.”

Sibel’in kedi düşmanlığını hiç hatırlamıyordum, ama annem ikinci defa bunu Sibel’i kötülemez bir giriş olarak söylüyordu; konuyu değiştirdim. Birlikte kahvemizi balkonda, küçük bir cenaze kalabalığını seyrederek içtik. Arada bir “Ah zavallı babacığın,” diyerek birkaç gözyaşı döktüyse de, annemin sağlığı, maneviyatı, dikkatleri yerindeydi. Musalla taşının üzerinde yatmakta olan tabutun içinde, Beyoğlu’ndaki ünlü Bereket Apartmanı’nın sahiplerinden birinin yattığını söyledi. Bu binanın yerini tarif etmek için de iki bitişiğinde Atlas Sineması olduğunu söyleyince, kendimi Atlas Sineması’nda Füsün’un başrol oynadığı bir filmin galasında hayal eder buldum. Yemekten sonra evden çıkıp Satsat’a gittim ve Füsün’dan ve Sibel’den önceki “normal” hayatıma döndüğüme kendimi inandırarak işlere sarıldım.

Füsün’u görmüş olmak, aylar süren acının büyük bir kısmını alıp götürmüştü. Yazıhanede çalışırken, aşk hastalığından kurtulduğumu aklımın bir yanıyla ve sık sık içtenlikle düşünüyor, rahatlıyordum. İşler arasında kendimi yokladığımda, içimde onu görmek için hiçbir istek kalmadığını sevinçle fark ediyordum. Çukurcuma’daki o berbat eve, seller, çamurlar içindeki o fare yuvasına bir daha gitmem söz konusu olamazdı artık. Konuya ilgim, Füsün’a duyduğum aşktan çok, bütün aileye ve damat denen çocuğa duyduğum öfkeden alıyordu gücünü. Çocuk yaştaki damada da fazla öfkelenmeyi saçma bulduğum için kendime

kızıyor, hayatımın bütün bir yılını, bu aşk yüzünden ıstırap içinde geçirmiş olmamdaki akılsızlığa öfkeleniyordum. Ama kendime duyduğum bu şey, hakiki bir öfke de değildi: Yeni bir hayata başladığıma, aşk acımın bittiğine kendimi inandırmak istiyor, bu yeni ve güçlü duygularımı da hayatımın değiştiğinin kanıtı olarak görüyordum. Bu yüzden ihmal ettiğim eski arkadaşlarımı görmeye, onlarla eğlenmeye, davetlere gitmeye de karar verdim. (Ama Füsün ve Sibel ile ilgili unutmak istediğim hatıraları alevlendirirler diye, Zaim'den ve Mehmet'ten bir süreliğine uzak durdum.) Gece eğlencelerinde, davetlerde iyice içtikten ve gece yarısından sonra, içimdeki öfkenin aslında ne sosyetenin sersemliklerine ve sıkıcılığına, ne takıntım yüzünden kendime ne de herhangi başka bir kimseye değil, Füsün'a yönelik olduğunu anlar; aklımın iyice bastırılmış bir köşesinde, onunla sürekli kavga ettiğimi korkuyla sezer ve bu yaşadığım eğlenceli hayata katılamayıp Çukurcuma'da seller içindeki bir fare yuvasında yaşamamanın onun kendi seçimi ve kabahati olduğunu, o saçma evliliği yaparak intihar eden birini ciddiye alamayacağımı gizlice düşünürken yakalardım kendimi.

Babası zengin bir toprak ağası olan Kayserili askerlik arkadaşım Abdülkerim, terhisten sonra memleketinden bana süslü imzasını özenle attığı yılbaşı ve bayram tebrik kartları yollamış, ben de onu Satsat'ın Kayseri bayii yapmıştım. Sibel'in onu "fazla alaturka" bulacağını sezdiğim için son yıllarda İstanbul'a gelişlerinde çok ilgilenemediğim Abdülkerim'i, Füsünlara gidişimden dört gün sonra, sosyete tarafından hemen benimsenen yeni lokantalardan Gara'ya götürdüm ve yaşadığım hayatı sanki onun gözlerinden görerek, kendimi iyi hissetmek için masalarda oturan, lokantaya girip çıkan ve bazıları ta masamıza kadar gelip kibarca, dostça elimizi sıkkan zenginler hakkında ona hikâyeler anlattım. Ama kısa sürede Abdülkerim'in bu hikâyelerdeki zaafının, acının ve kimi kabalıkların insani yanlarından çok, az tanıdığı İstanbullu zenginlerin seks hayatları, rezaletleri ve ev içleriyle ilgilenmesinden ve evlenmeden –hatta nişanlanmadan– yatan kızların tek tek üzerinde durmasından hoşlanmadığımı anladım. Belki de bu yüzden gecenin sonuna doğru tam tersi tuhaf bir dürtüye kapıldım ve kendi hikâyemi, Füsün'a duyduğum aşkı, sanki bir başka sersem zenginin hikâyesiymiş gibi

Abdülkerim'e anlattım. Sosyete de tanınan, sevilen genç zengin sonunda başkısıyla evlenen "tezgâhtar kıza" duyduğu aşkı anlatırken, Abdülkerim benim "o" olduğumdan şüphelenmesin diye de, uzak masalardan birinde oturan genç bir adamın "o" olduğunu söyleyip işaret ettim.

"Neyse, malın gözü kız evlenmiş de zavallı herif kurtulmuş," dedi Abdülkerim.

"Aslında adamın aşk için göze aldığı şeye saygı duyuyorum," dedim. "Kız için nişanı da bozmuş..."

Abdülkerim'in yüzünde bir an yumuşak bir anlayış ifadesi belirdi; ama hemen sonra, tütün tüccarı Hicri Bey, karısı ve iki güzel kızının çıkış kapısına doğru ağır ağır yürüyüşlerini zevkle seyretmeye başladı. "Kim bunlar?" diye sordu bana bakmadan. Hicri Bey'in, uzun boylu esmer kızlarından küçüğü -Neslişah'tı adı galiba- saçlarını boyamış, sarışın olmuştı. Abdülkerim'in onlara dönük yarı alaycı ve yarı hayran bakışından hoşlanmamıştım.

"Geç oldu, gidelim mi?" dedim.

Hesabı istedim. Sokağa çıkıp birbirimizden ayrılanı kadar bir şey konuşmadık.

Nişantaşı'na, eve doğru değil, Taksim'e doğru yürüdüm. Füsun'a küpesini geri vermiştim, ama bunu açıkça değil, küpe-nin tekini banyoda sarhoşlukla unutarak yapmıştım. Bu, hem onlar hem benim için gurur kırıcıydı. Onurumu korumak için bunun bir yanlışlık değil, niyet edilmiş bir şey olduğunu onlara hissettirmeliydim. Sonra ondan özür dileyecek ve hayatımın sonuna kadar artık onu bir daha görmeyeceğimden emin olmanın rahatlığıyla, Füsun'a gülümseyerek son bir "Allahaismarladık!" diyecektim. Füsun, ben kapıdan tam çıkarken bunun beni son görüşü olduğunu anlayacağı için telaşlanacaktı belki; ama ben ımpkı onun bana bir yıldır hissettirdiği cinsten, derin bir sessizliğe bürünecektim. Ya da bir daha görüşmeyeceğimizden hiç söz etmeyecektim, ama ona hayatının geri kalan kısmı için öyle bir şekilde mutluluklar dileyecektim ki, bunun beni son görüşü olduğunu anlayıp telaşa kapılacaktı.

Beyoğlu'nun arka sokaklarından ağır ağır Çukurcuma'ya doğru inerken, Füsun'un belki de telaşlanmayacağı da geçti aklımdan; çünkü belki de o evde kocasıyla mutluydu. Öyleyse, yani o

sıradan kocasını, o döküntü evde zor şartlar altında yaşamayı seçecek kadar sevebiliyorsa, ben zaten o akşamdan sonra onu bir daha görmek de istemezdim. Dar sokaklarda, çarpık çurpuk kaldırımlar ve basamaklar üzerinden yürürken, pencerelerin iyi çekilmemiş perdeleri arasından televizyonlarını kapatıp yatmaya hazırlanan aileleri, uyumadan önce karşılıklı son bir sigara içen yoksul ve yaşlı karı-kocaları görüyor ve bahar akşamında soluk sokak lambalarının ışığında, bu sessiz ve ücra mahallelerde yaşayan insanların mutlu olduğuna inanıyordum.

Kapının zilini çaldım. İkinci katın cumbasının penceresi açıldı. Füsun'un babası "Kim o?" diye seslendi karanlığa.

"Benim."

"Kim?"

Kaçınayı aklımdan geçirip orada dikiliyordum ki, annesi kapıyı açtı.

"Nesibe Hala, akşamın bu saatinde rahatsız etmek hiç istemezdim."

"Hayırdır Kemal Bey, buyurun içeri."

İlk gelişimde de olduğu gibi, o önde ben arkada merdivenleri çıkarken, "Utanıp sıkılma!" dedim kendi kendime, "bu, Füsun'u son görüşün!" Bundan sonra bir daha aşağılanmayacağıma karar vermenin rahatlığıyla içeri girdim, ama onu görür görmez kalbim beni utandıracak kadar hızlı atmaya başladı. Babasıyla televizyonun karşısına oturmuşlardı. Beni görünce ikisi de şaşkınlık ve mahcubiyetle ayağa kalktılar, ama dertli halimi, ağzımdan gelen içki kokusunu fark edip özür dilermiş gibi davrandılar. Şimdi hatırlamaktan hiç hoşlanmadığım ilk üç beş dakikada, geçerken uğradığımı, rahatsız ettiğim için çok özür dilediğimi, aklıma bir şeyin takıldığını, onu konuşmak istediğimi zorlanarak söyledim. Kocasının evde olmadığını ("Feridun filmci arkadaşlarına gitti") öğrendim. Ama konuyu açamadım bir türlü. Annesi çay hazırlamak için mutfığa gitti. Babası bir bahane söylemeden kalkınca yalnız kaldık.

"Çok özür dilerim," dedim ikimiz de televizyona bakarken. "Kötü niyetten değil, o gün sarhoşluktan küpeni dış fırçalarının durduğu yere bırakmışım. Oysa sana doğru dürüst verebilmek isterdim."

“Diş fırçalarının orada benim küpem yoktu,” dedi kaşlarını çatarak.

Durumu anlamaya çalışan bakışlarla birbirimize bakarken, babası içeriden benim için özel olduğunu söyleyerek, kâse içinde meyveli irmik helvası getirdi. İlk lokmayı yutup helvayı uzun uzun övdüm. Bir an gece yarısı, sanki buraya bu helva için gelmişim gibi hepimiz sustuk. O zaman küpelerin bahane olduğunu, oraya tabii ki Füsun’u görmeye geldiğimi sarhoş halimle bile anladım. Şimdi de Füsun küpeleri görmediğini söyleyerek bana eziyet ediyordu. O sessizlik sırasında Füsun’u görememe acısının, onu görmek için katlandığım bu utançtan çok daha kahredici olduğunu hemen hatırlattım kendime. Onu görememe acısını bir daha çekmemek için çok daha utanç verici durumlara katlanmaya razı olduğumu da artık biliyordum. Ama utanca karşı daha savunmasızdım. Aşağılanma korkusuyla, Füsun’u görememe acısı arasında ne yapacağımı bilemedim ve ayağa kalktım.

Karşımda, eski dost kanaryayı gördüm. Kafese doğru bir adım attım. Kuşla göz göze geldik. Benimle birlikte Füsun ve annesi babası da –galiba gittiğim için rahatlayarak– ayağa kalkmışlardı. Buraya bir daha gelsem de, artık evlenmiş olan ve benimle param için ilgilenen Füsun’u ikna edemeyeceğimi açıklıkla kavradım: “Bu benim onu son görüşüm!” dedim kendi kendime. Bir daha oraya adım atmayacaktım.

Tam o sıra kapının zili çaldı. O sahneyi, yani ben kanarya ile bakışırken ve Füsun, annesi ve babası arkadan bize bakarken, zil çalınca hep birlikte kapıya döndüğümüz ânı gösterir bu yağlıboya resmi, olaylardan yıllar sonra ben sipariş ettim. Resim, o anda tuhaf bir şekilde özdeşleştiğim kanarya Limon’un bakış açısından yapıldığı için hiçbirimizin yüzü gözüküyor. Hayatımın aşkının sırttan görünüşünü tam hatırladığım gibi nakşederek, her görüşümde gözlerimi nemlendiren bu resmi yapan ressamın, yarı açık perdeler arasından gözükken geceyi, karanlık Çukurcu-ma Mahallesi’ni ve odanın içini, kelimesi kelimesine benim ona anlattığım gibi resmettiğini gururla söyleyeyim.

Tam o sırada, Füsun’un babası cumbanın penceresinden cep-hedeki aynaya bir bakış atmış ve kapıyı çalanın komşu çocuklar-

dan biri olduğunu ilan edip sokak kapısını açmaya aşağı inmişti. Bir sessizlik başladı. Kapıya yürüdüm. Pardösümü giyerken sessizce önüme bakıyordum. Kapıyı açtım ve o anda bunun bir yıldır kendimden de gizli düşünüp hazırlandığım “intikam” sahnesi olabileceği hayaline kapıldım. “Allahaismarladık,” dedim.

“Kemal Bey,” dedi Nesibe Hala. “Geçerken kapımızı çaldığınız için ne kadar sevindik anlatamayız.” Füsun’a bir göz attı. “Bakmayın siz onun surat asmasına, babasından korkuyor, yoksa sizi gördüğü için o da en az bizim kadar sevindi.”

“Aman anne, lütfen...” dedi güzelim.

“Esmer olmasına zaten daha fazla dayanamazdım,” gibi bir sözle ayrılık törenine başlamak geçtiyse de aklımdan, bu lafın doğru olmadığını, onun için dünyanın bütün acılarına katlanabileceğimi, bunun da beni bitireceğini biliyordum.

“Hayır, hayır, ben Füsun’u çok iyi gördüm,” dedim ve dikkatle gözlerinin içine baktım. “Senin ne kadar mutlu olduğunu görmek, bana istediğim mutluluğu verdi zaten.”

“Sizi görmek de bizi mutlu etti,” dedi Nesibe Hala. “Artık ayağınız da alıştı, hep bekleriz.”

“Nesibe Hala, bu benim buraya son gelişim,” dedim.

“Neden? Yeni mahallemizi sevmediniz mi?”

“Artık sıra sizde,” dedim şakacı, yapmacıklı bir havayla. “Anneme söyleyeyim de sizi davet etsin.” Onlara son bir kere dönüp bakmadan merdivenden inişimde umursamaz bir hava vardı.

“İyi akşamlar evladım,” dedi kapıda karşılaştığım Tarık Bey usulca. Komşu çocuk “Annem yolladı!” diye ona bir paket veriyordu.

Dışarıdaki temiz hava yüzüme hoş bir serinlik verirken, Füsun’u hayatımın sonuna kadar artık bir daha görmeyeceğimi geçirdim aklımdan ve bir an önümde dertsiz, tasasız, mutlu bir hayat olduğuna inandım. Annemin benim için görmeye gideceği Dağdelenlerin kızı Billur’un hoş olduğunu hayal ettim. Ama attığım her adımda Füsun’dan uzaklaştığımı, kalbimden bir parçanın koptuğunu hissediyordum. Çukurcuma Yokuşu’ndan yukarı çıkarken, ruhumun arkada bıraktığı yere geri dönmek için kemiklerimin içinde çırpındığını hissediyor, ama bu acıyı çekip bu işi bitireceğimi düşünüyordum.

Çok yol almıştım. Şimdi yapmam gereken, oyalanacak şeyler bulmak, güçlü olmaktı. Kapanmakta olan meyhanelerden birine girdim ve masmavi ve ağır sigara dumanı içinde, bir dilim kavunla birlikte iki kadeh rakı içtim. Dışarı çıktığımda ruhum, gövdem hâlâ Füsunların evinden uzaklaşmadığını bana hissettiriyordu. Bu arada yolumu kaybetmiştim galiba. Dar bir sokakta tanıdık bir gölgeyle karşılaştım ve bir an bir elektrik geçti içimden:

“Ooo merhaba!” dedi, Füsun’un kocası Feridun Bey’di.

“Ne tesadüf,” dedim. “Ben de sizden dönüyordum.”

“Öyle mi?”

Genç kocanın gençliğine –çocukluğuna mı demeliydim– şaştım gene.

“Geçen gelişimden bu yana bu film işini düşünüyorum,” dedim. “Haklısınız. Türkiye’de de, Avrupa’daki gibi sanat filmleri yapılmalı... Siz yoksunuz diye bu akşam konuyu Füsun’a açmadım. Bir akşam bunu konuşalım mı?”

Onun da en az benim kadar sarhoş olan kafasının bu öneriyle bir anda karıştığını gördüm.

“Salı akşamı yedide gelip sizi kapıdan alayım mı?” dedim.

“Füsun da gelsin değil mi?”

“Tabii, niyetimiz hem Avrupa’daki gibi sanat filmi çekmek hem de başrolde Füsun’u oynatmak.”

Uzun yıllar okul arkadaşlığı, asker arkadaşlığı edip sıkıntılar çektikten sonra, önlerinde zengin olma hayali beliren iki eski dost gibi bir an karşılıklı gülümsedik birbirimize. Feridun Bey’in sokak lambasının ışığı altında görebildiğim çocuksu gözlerinin içine dikkatle baktım ve sessizce ayrıldık.

51

Mutluluk İnsanın Sevdiği Kişiye Yakın Olmasıdır Yalnızca

Beyoğlu’na çıkınca vitrinleri ıslıl ıslıl bulduğumu, sinemalardan boşalan kalabalık arasında yürümekten hoşlandığımı hatırlıyo-

rum. İçimi kendimden gizleyemediğim bir yaşama sevinci, bir mutluluk sarmıştı. Füsün ile kocasının beni evlerine, saçma-sapan film hayallerine para yatırayım diye çağırdıklarını hayal ettikten sonra, şimdi durumumu küçültücü bulmam, utanmam gerekiyordu belki, ama kalbimdeki mutluluk öylesine güçlüydü ki, utancımı dert etmiyordum hiç. Kafam o gece bir görüntüye takılmıştı: Filmimizin gala gecesi, Füsün elinde mikrofon, Saray Sineması'nın –yoksa Yeni Melek daha mı iyiydi?– sahnesinden hayran kalabalığına seslenirken, herkesten çok bana teşekkür edecekti. Sanat filminin zengin yapımcısı olarak ben sahneye çıktığımda, etraftaki dedikodulardan haberdar olanlar, genç yıldızın, bu filmin çekimi sırasında prodüktöre âşık olup kocasından ayrıldığını fısıldayacaklar, sahnede Füsün beni yanaklarımdan öperken çekilmiş fotoğrafımız da bütün gazetelerde yayımlanacaktı.

O günlerde tıpkı kendi kendine afyonlu bir iksir salgılayarak uykuya dalan nadir safsa çiçekleri gibi kafamın kendi kendine sürekli salgıladığı bu hayalleri daha fazla anlatmamın gereği yok aslında. Çünkü benim dünyamda yaşayan ve benim durumuma düşen Türk erkeklerinin çoğu gibi ben de, delice âşık olduğum kadının aklından neler geçirdiğini, onun hayallerinin ne olduğunu anlamak yerine, onun hakkında hayaller kuruyordum yalnızca. İki gün sonra Çetin Efendi'nin kullandığı Chevrolet ile onları kapıdan alırken, Füsün ile göz göze gelir gelmez, hiçbir şeyin kafamın dur durak bilmeden salgıladığı bu hayallere benzemeyeceğini hemen hissettim, ama onu görmek beni öylesine mutlu ediyordu ki, neşem kaçmadı.

Genç evlileri arabanın arka koltuğuna buyur ettim, ben Çetin'in yanına öne oturdum ve şehrin gölgeler içindeki sokaklarından, tozlu ve dağınık meydanlarından geçerken, ikide bir arkaya dönüpşakalar yaparak havayı ısıtmaya çalıştım. Füsün kan portakalı ve alev rengi bir elbise giymişti. Tenini Boğaz'dan gelen harika kokulu esintiye açmak için üst üç düğmesini ilikle-memişti. Araba, parke taşı kaplı Boğaz yollarında sıçraya sıçraya ilerlerken, bir şey söylemek için arkaya her dönüşümde, içimde bir mutluluğun alevlendiğini hatırlıyorum. Büyükdere'deki Andon Lokantası'na gittiğimiz o ilk gece, –film projemizi tartışmak

için buluştuğumuz diğer gecelerde de olacağı gibi– aramızda en heyecanlı olanın aslında kendim olduğumu çok geçmeden anladım.

Yaşlı Rum garsonların getirdiği tepsi içindeki mezeleri seçer seçmez, “Benim için sinema hayatta her şeydir Kemal Bey,” diye anlatmaya başladı kendine güvenine biraz gıpta ettiği damat Feridun Bey. “Yaşıma bakıp bana güvensizlik göstermeyin diye söylüyorum. Üç yıldır Yeşilçam’ın tam içindeyim, çok talihliyim. Herkesi tanıdım. Lambaları, dekorları taşıyarak set işçiliği de yaptım, yönetmen yardımcılığı da. On bir tane de senaryo yazdım.”

“Hepsi de çekildi ve çok da iyi iş yaptılar,” dedi Füsün.

“O filmleri görmeyi çok isterim Feridun Bey.”

“Tabii gideriz Kemal Bey. Çoğu yazlık sinemalarda, bazıları da Beyoğlu’nda hâlâ oynuyor. Ama o filmlerden memnun değilim. Onlar gibi şeyler çekmeye razı olsaydım, Konak Film’dekiler benim artık yönetmenliğe başlayabileceğimi söylüyorlardı. Ama ben öyle filmler çekmek istemiyorum.”

“Nasıl filmlerdi onlar?”

“Ticari, melodramatik, piyasa işi şeyler. Hiç Türk filmine gider misiniz?”

“Çok az.”

“Avrupa görmüş zenginlerimiz Türk filmlerine alay etmek için giderler. Ben de yirmi yaşındayken öyle düşünürdüm. Ama artık Türk filmlerini eskisi gibi küçümsemiyorum. Füsün da şimdi Türk filmlerini çok seviyor.”

“Allah aşkına bana da öğretin, ben de seveyim,” dedim.

“Öğretirim,” dedi damat bey içtenlikle gülümseyerek. “Ama sayenizde çekeceğimiz film onlar gibi olmayacak, merak etmeyin. Füsün’un köyden şehre indikten sonra, Fransız dadı sayesinde üç günde hanımefendi olacağı bir film yapmayacağız mesela.”

“Zaten ben de dadıyla kavga ederdim hemen,” dedi Füsün.

“Ya da zengin akrabaları tarafından fakir olduğu için küçüm-senen Sindirella da olmayacak bizim filmimizde,” diye devam etti Feridun.

“Küçüm-senen fakir akrabayı oynamak isterdim aslında,” dedi Füsün.

Sözlerinde bana dönük bir alaycılık değil, bana acı veren bir hafiflik ve mutluluk hissediyordum. Bu hafif hava içerisinde ortak aile hatıralarından, Çetin'in kullandığı Chevrolet'yle yıllar önce Füsün ile bir İstanbul gezintisine çıktığımızdan, uzak mahallelerde, dar sokaklarda oturan ve kimi ölmüş, kimi ölmekte olan uzak akrabalarından ve başka pek çok şeyden söz ettik. Midye dolması nasıl yapılır tartışması, aşırı beyaz tenli bir Rum ahçının ta mutfaktan gülümseyerek gelip tarçın da konulacağını söylemesiyle sonuçlandı. Sağlığını ve iyimser heyecanını sevmeye başladığım damat bey de, senaryo ve film hayallerini ısrarla anlatmaya kalkışmadı. Onları evlerine bırakırken, dört gün sonra yeniden buluşmaya karar verdik.

1976 yazı boyunca, film konuşmak için birlikte pek çok Boğaz lokantasına akşam yemeğine gittik. Yıllar sonra bile bu lokantaların deniz üzerindeki pencerelerinden Boğaz'a her bakışında, o yemeklerde Füsün'un karşısında oturmanın aşırı mutluluğu ile onu tekrar elde etmem için gerekli soğukkanlılık arasında kalır, gene aklım karışırdı. Yemeklerde kocasının film konularını ve hayallerini, Yeşilçam'ın ve Türk seyircisinin yapısı üzerine çözümlemelerini, bir süre saygıyla ve şüphelerimi kendime saklayarak dinler; derdim aslında Türk seyircisine "Batılı anlamda bir sanat filmi hediye etmek" olmadığı için, işi ihtiyatla yokuşa sürer; mesela yazılmış senaryoyu görmek ister, ama senaryo önüme gelmeden önce de başka bir konuya ilgi gösterirdim.

Pek çok Satsat çalışanından daha zeki ve becerikli olduğunu keşfettiğim Feridun ile bir keresinde, "doğru dürüst" bir Türk filminin maliyeti üzerine konuştuktan sonra, Füsün'un yıldız olması için Nişantaşı'nın arka sokaklarında küçük bir apartman dairesinin fiyatının yarısı kadar bir para gerektiği sonucunu çıkarmıştım, ama işlere bir türlü girişemememizin nedeni bu miktarın azlığı ya da çokluğu değil, haftada iki kere film yapmak bahanesiyle Füsün'u görmenin acılarımı şimdilik yatıştırdığını anlamamdı. Onca acıdan sonra, o günlerde bunun bana yetmesi gerektiğine karar vermiştim. Daha fazlasını istemek gözümü korkutuyordu. Şimdi bütün bu aşk işkencesinden sonra sanki biraz dinlenmeliydim.

Yemeklerden sonra Çetin'in kullandığı arabayla İstinye'ye gi-

dip bol tarçınlı tavukgöğsü yemek ya da Emirgân'da kâğıthelvalı dondurmalarımızı gülüşe konuşa yerken Boğaz'ın karanlık sularına birlikte bakarak yürümek, bana insanın bu dünyada bulabileceği mutluluğun en deriniymiş gibi geliyordu. Bir akşam Yani'nin Yeri'nde Füsün'un karşısında oturmanın verdiği huzur içimdeki aşk cinlerini yatıştırdınca, mutluluğun çok basit ve herkesin bilmesi gereken reçetesini keşfedip kendi kendime mırıldandığımı da hatırlıyorum: Mutluluk, insanın sevdiği kişiye yakın olmasıdır yalnızca. (Ona hemen sahip olmamız gerekmez.) Bu sihirli reçete aklıma gelmeden az önce, lokantanın penceresinden, Boğaz'ın karşı yakasına bir bakmış ve Sibel ile geçen sonbaharı birlikte geçirdiğimiz yalının titreyen ışıklarını görünce, karnımdaki korkunç aşk ağrılarının geçtiğini fark etmiştim.

Füsün ile aynı masaya oturunca o dayanılmaz aşk acısı yalnızca bir anda çekip gitmiyor, çok yakın zaman önceye kadar bu ağrılar yüzünden kendimi öldürmeyi aklımdan geçirdiğimi de unutuveriyordum. Böylece, Füsün'un yanında acı dinince acıların beni ne kadar yıprattığını unutup eski "normal" zamanlarıma döndüğümü sanıyor; kendimi güçlü, kararlı, hatta özgür hissetme yanılgısına kapılıyordum. Bu iniş çıkışların tutarlılıkla birbirini izlediğini gördüğüm ilk üç buluşmamızdan sonra, Boğaz lokantalarında onun karşısında otururken, daha sonraki günlerde onu özleyince çekeceğim acıları düşünüp masadaki bazı eşyaları onun karşısında oturma mutluluğumu bana hatırlatsınlar ve yalnızlık anlarımda bana güç versinler diye yanıma aldım ve sakladım. Mesela bu küçük teneke kaşığı, Yeniköy'deki Aleko'nun Yeri'nde kocasıyla küçük bir futbol sohbetine daldığımız sırada –ikimizin de Fenerbahçeli olması, yüzeysel bir çatışmaya fırsat vermediği için iyiydi– sıkıldığı için Füsün ağzına sokup uzun uzun oynamıştı. Bu tuzluğu, tam kullanırken pencerenin önünden çok yakınımdan geçen, pervanesinin dönüşü masamızın üzerindeki şişeleri ve bardakları titreten paslı bir Sovyet gemisine bakarken uzun bir süre elinde tutmuştu. Dördüncü buluşmamızda, İstinye'deki Zeynel'den aldığımız dondurmayı yedikten sonra, kenarı ısırlmış bu külahı Füsün yere atıvermiş, arkadan gelen ben külahı kaşla göz arasında cebime indirivermiştim. Eve dönünce odamda bu eşyalara sarhoş kafayla bakar, bir iki gün sonra annemin dikka-

tini çekmesinler diye onları Merhamet Apartmanı'ndaki benzeri diğer kıymetli eşyaların yanına götürür ve ağır ağır yükselmeye başlayan acını onlarla yatıştırmaya çalışırdım.

O bahar ve yaz günlerinde, annemle, eskiden karşılıklı hiç hissetmediğimiz bir yoldaşlık duygusuyla yakınlaştık. Bunun nedeni elbette onun babamı, benim de Füsün'u kaybetmemdi. Bu kayıp ikimizi de olgunlaştırmış ve daha hoşgörölü yapmıştı. Ama annem benim kaybımdan ne kadar haberdardı? Eve getirdiğim dondurma külahları ya da kaşıkları bulsa ne düşünürdü? Çetin'in ağzını arayıp nerelere gittiğimi ne kadar öğrenirdi? Bazan mutsuzluk anlarımda bunları merak eder, annemin benim için üzülmelerini, benim kabul edilmez bir takıntı yüzünden onun deyişleriyle "hayatın boyunca pişman olacağın yanlış işler" yaptığımı düşünmesini hiç istemezdim.

Bazan kendimi ona olduğumdan daha mutlu ve neşeli gösterir, görücü usulü kız bakmanın saçma olduğunu –şakayla bile olsa– hiç söylemeden, annemin benim için baktığı kızların hepsinin özelliklerini, hikâyelerini ciddiye alarak dikkatle dinlerdim. Dağdelenlerin küçük kızı Billur'u annem benim için görmeye gitmiş, iflas ettikleri halde aşçılar, uşaklar ile "büyük bir israf hayatı" yaşamaya devam ettiklerini görmüş, kızın yüzünün evet güzel olduğunu kabul etmiş, ama boyunun çok kısa olduğunu, benim bir cüce ile evlenmeyeceğimi söyleyerek konuyu kapatmıştı ("1.65'ten kısa kız istemem, cücelerle sakın evlenmeyin," derdi annem ilkgençlik yıllarımızdan beri). Geçen yazın başında, benim de Büyükkada'da, Sibel ve Zaim ile birlikte Büyük Kulüp'te tanıştığım Mengerlilerin ortanca kızının uygun olmayacağına da karar vermişti annem: Çünkü kızın çok yakın zaman önceye kadar delice bir aşkla sevdiği ve evleneceğini sandığı Avundukların büyük oğlu tarafından çok fena terk edildiğini, bunun da bütün sosyete tarafından çok fazla konuşulduğunu yeni öğrenmişti. Yaz boyunca annemin araştırmalarını, gerçekten beni mutlu edebilecek bir sonuç alabileceğine zaman zaman inandığım için ve babamın ölümünden sonra çekildiği inzivadan onu çıkaracağını düşündüğüm için de destekledim. Bazan annem Suadiye'deki evden öğleüstü yazıhaneye bana telefon eder, benim görmemi çok istediği bir kızın, Işıkçıların motoruyla son günlerde komşu

Esat Bey'in rıhtımına akşamüstleri geldiğini, benim de o akşam hava kararmadan karşıya geçip rıhtıma inersem bu kızı görebileceğimi, onunla istersem tanışabileceğimi, kekliklerin nereye indiğini avcılara tarif eden bir köylünün dikkatiyle anlatırdı.

Annem her gün yazıhaneye çeşitli bahanelerle en azından iki kere telefon ediyor, o gün Suadiye'deki evde gene babamın eski bir eşyasını, mesela burada saygıyla tekini sergilediğim yazlık siyah-beyaz ayakkabılarını bir dolabın dibinde bulup uzun uzun ağladığını anlattıktan sonra, "Beni yalnız bırakma lütfen!" diyerek Nişantaşı'nda kalmamamı, yalnızlığın bana da iyi gelmeyeceğini, beni akşam yemeğine Suadiye'ye mutlaka beklediğini söylüyordu.

Bazan o yemeklere karısı ve çocuklarıyla ağabeyim de gelirdi. Yemekten sonra, annemle Berrin çocuklar, akrabalar, eski alışkanlıklar, hiç durmadan yükselen fiyatlar, yeni dükkânlar, kıyafetler ve en son dedikodulardan söz ederlerken, Osman ile ben palmiye ağacının altında, bir zamanlar babamın tek başına şezlonga uzanıp karşıdaki Adalar'a ve yıldızlara bakarak gizli sevgililerini hayal ettiği yerde oturup şirketler ve babamdan kalan işler hakkında konuşurduk. Ağabeyim, Turgay Bey ile kurdukları yeni şirkete, o günlerde hep yaptığı gibi benim de ortak olmam gerektiğini çok da fazla ısrar etmeden söyler, şirketin başına Kenan'ı getirmekle çok iyi yaptığını, benim Kenan'la iyi geçinmemekle hata ettiğimi, bu işe girmemekle de şimdi gene hata ettiğimi tekrarlar, vazgeçmek için bunun son şans olduğunu, sonra pişman olmamam gerektiğini yarım ağızla ekler ve benim yalnız iş hayatında değil, toplum hayatında da kendisinden, ortak dostlarımızdan, başarıdan, mutluluktan sanki kaçtığımı söyleyip "Nen var?" diye sorardı kaşlarını kaldırarak.

Ben de ona babamın ölümünün, Sibel ile nişanın bozulmasının beni yorduğunu, biraz içime kapandığımı söylerdim. İçimde yoğun bir sıkıntı ve yalnız kalma isteği olduğunu da çok sıcak bir temmuz akşamı söylemiş ve bunun Osman'ın kafasında bir çeşit delilik olarak resmedildiğini yüzünde beliren ifadeden anlamıştım. Ağabeyimin kafamdaki çatlağın derinliğini şimdilik kabul edilebilir bulduğunu, ama tuhaflığım daha derinleşirse, herkes bize ne der utancı ile deliliğimi işlerde bana karşı kullanmanın

zevkleri arasında kararsız kalacağını da hissediyordum. Ama bu endişeli mantığı, Füsün’u gördükten sonraki günlerde kendimi iyi hissederken yürütür; birkaç gün sonra Füsün’u acıyla özlediğim zaman ise, gözüm ondan başka bir şey görmezdi. Annem ise, takıntını ya da içimdeki karanlığı hem hisseder ve merak eder hem de bilmek istemezdi. Ben de tıpkı onun gibi, onun ne bildiğini merak eder, ama Füsün’a olan aşkımı benim sandığımdan daha fazla bildiğini de –eğer öyleyse– öğrenmek istemezdim. Tıpkı, Füsün’u her görüşümden sonra ona duyduğum aşkın artık öyle fazla önemli olmadığına kendimi safça inandırmak istemem gibi, annemi de içimdeki takıntının önemsizliğine bu konuda hiç konuşmadan ikna etmeye çalışırdım. Bu amaçla, bu konuda “kompleksiz” olduğumu anneme kanıtlamak için, terzi Nesibe Hala’nın kızı Füsün ile kocasını bir kere Boğaz’a yemeğe götürdüğümü, bir kere de genç damadın ısrarıyla onun senaryosunu yazdığı filmlerden birini seyre gittiğimizi –laf arasında– anlatıverdim.

“Aman aman iyi olsunlar,” dedi annem. “Çocuk filmcilerle, Yeşilçamcılarla düşüp kalkıyormuş diye duymuş, üzülmüştüm. Güzellik yarışmalarına giren kızdan ne beklersin! Ama sen iyiler diyorsan...”

“Akli başında bir çocuğa benziyor...”

“Onlarla sinemalara mı gidiyorsun? Gene de dikkat et, Nesibe çok iyi kalplidir, eğlencelidir ama çok da entrikacıdır. Bak ne diyeceğim. Esat Bey’in rıhtımında bu akşam davet var, adam yol-layıp bizi de çağırdılar. Sen git, ben de koltuğumu incir ağacının altına koydurtur, uzaktan sizi seyrederim.”

52

Hayat ve Acılar Hakkında Bir Film Samimi Olmalı

1976 yılının Haziran ortasından Ekim başına kadar, giriş biletlerini ve bazılarını yıllar sonra İstanbul’un koleksiyoncularından arayıp bulduğum lobi fotoğraflarını ve el ilanlarını sergilediğim yazlık sinemalarda elliden fazla film gördük. Tıpkı Boğaz meyha-

nelerine gittiğimiz akşamlarda olduğu gibi, havanın kararmakta olduğu bir saatte Füsün ile kocasını Çukurcuma'daki evin kapısından Çetin'in kullandığı arabayla alır, göreceğimiz filmin oynadığı semti, mahalleyi, tanıdık işletmeci ve dağıtımcılardan öğrenip bir kâğıda yazmış olan Feridun'un tarifıyla, yolumuzu bulmaya çalışırdık. İstanbul son on yıl içinde öylesine büyümüş, yangınlar ve yeni inşaatlarla öylesine değişmiş ve göçlerle dar sokaklar öylesine kalabalıklaşmıştı ki, sık sık yolumuzu kaybeder, sora sora ancak bulur, filmlere koşarak son anda yetişir, bazan bahçeye karanlıkta girer, nasıl bir yerde olduğumuzu ancak beş dakika arada lambalar yanınca fark ederdik.

Yıllar sonra dut ve çınar ağaçları kesilerek üzerlerine apartmanlar dikilen, araba park yerine ya da yeşil plastik halılarla kaplı mini futbol sahalarına dönüştürülen bu büyük sinema bahçelerinin, kireçle badanalanmış duvarlar, imalathaneler, çökmekte olan ahşap konaklar ve iki üç katlı apartmanlarla ve sayısız balkon ve pencereyle çevrilmiş bu hüzünlü mekânların kalabalığı, her seferinde beni şaşırtırdı. Çoğu zaman seyretmekte olduğumuz melodramatik filmin kederiyle sandalyelerde çekirdek yiyerek oturan binlerce kişinin kıpır kıpır hayatıyeti, bütün o kalabalık ailelerin, başörtülü annelerin, sürekli sigara tütüren babaların, gazoz içen çocukların ve bekâr erkeklerin insanlığı, filmin anlattığı şeyle kafamda birbirine karışırdı.

Şarkıları ve filmleri, plakları ve afişleriyle o günlerde bütün Türk milletinin hayatına girmekte olan yerli filmlerin ve müziğin kralı Orhan Gencebay ile ilk defa işte böyle koskocaman bir açık hava sinemasının perdesinde karşılaştım. Pendik ile Kartal arasındaki yeni gecekondu mahallelerinin arkasında, Marmara'ya, ıslıl ıslıl Adalar'a ve duvarlarına çeşitli sol sloganlar yazılmış imalathanelere, fabrikalara bakan bir tepedeydik. Bütün çevremizi bembeyaz bir kireç rengine boyayan Kartal'daki Yunus Çimento Fabrikası'nın yüksek bacalarından çıkan pamuk gibi dumanlar, gecenin içinde daha da beyaz gözüküyor ve kireç parçaları film seyredenlerin üzerine masaldan çıkma bir kar gibi yağıyordu.

Filmde Orhan Gencebay, Orhan adlı fakir bir genç balıkçıyı canlandırıyor. Ona hamilik eden ve vefa duygusuyla bağlı

olduğu zengin bir kötü adam vardı. Onun daha da rezil ve şımarık oğlu ve arkadaşları, daha ilk filmini çeviren Müjde Ar'a, biz de iyice görelim diye üstünü başını açarak, acımasızca ve uzun uzun tecavüz ederlerken, sinema sessizleşti. Hamisi bunu emrettiği ve o da vefalı olduğu için, Orhan olayı örtbas etmek zorunda kalıyor ve Müjde'yle evleniyordu. Bu sırada Gencebay "Batsın bu dünya!" diyerek, onu bütün Türkiye'de meşhur eden şarkıyı acı ve öfkeyle bir kere daha söylüyordu.

Filmin aşırı duygulu anlarında, sandalyelerde oturan yüzlerce kişinin çekirdek çıtlatarak oluşturduğu hışırtıyı (ilk anda yakınlardaki bir fabrikadan gelen makine uğultusu sanmıştım) dinliyor ve hepimiz sanki uzun zamandan beri birikmiş acılarımızla baş başa kalıyorduk. Ama filmin havası, eğlenmeye gelmiş kalabalığın kıpırtısı, erkekler kısmının ön sıralarında oturan neşeli gençlerin hazırcevap şakaları ve tabii hikâyedeki inanılmazlıklar, beni kendimi koyvermekten ve bastırılmış korkularımın tadını çıkarmaktan alıkoyuyordu. Ama Orhan Gencebay "Her şey karanlık, nerede insanlık!" diye öfkelenirken, ben ağaçlar ve yıldızlar arasındaki o sinemada Füsun'un yanında oturmaktan çok memnundum. Bir gözümle perdeyi seyrederken, bir gözümle de sahneden sahneye Füsun'un gövdesinin dar tahta sandalyede kıpırdanışını, soluk alış verişlerini, Orhan Gencebay "Kaderin böylesine yazıklar olsun," derken blucinli bacaklarını üst üste atışını ve sigara içişini izliyor, onun perdedeki duygusallığı ne kadar paylaştığını tahmin etmeye çalışarak zevk alıyordum. Müjde ile evlenmek zorunda kalan Orhan'ın öfkeli şarkısı isyankâr bir havaya bürününce, bir an yarı duygusal, yarı alaycı bir bakışla Füsun'a dönüp gülümsedim. Filme öylesine kapılmıştı ki, dönüp bana bakmadı bile.

Balıkçı Orhan, karısı ırzına geçilmiş biri olduğu için onunla sevişmiyor, ona uzak duruyordu. Orhan ile evliliğinin acılarını dindirmediğini anlayınca, Müjde intihara teşebbüs ediyor; Orhan onu hastaneye yetiştirip kurtarıyordu. Hastaneden dönüşte karısına koluna girmesini söyleyince, Müjde filmin bu en doku-naklı yerinde "Benden utanıyor musun?" diye soruyordu ona. O zaman içimde saklı kalmış acının en sonunda kıpırdandığını hissettim. Sinemadaki kalabalık da tamamen sessizleşmiş, bu-

nun ırzına geçilmiş, bekâretini kaybetmiş bir kızla evlenmenin, onunla kol kola yürümenin utancı olduğunu hemen anlamıştı.

Ben de içimde bir utanç, hatta bir kızgınlık hissettim. Bekâret ve namus konusunun bu kadar açık bir şekilde konuşulmasının utancı mıydı bu, yoksa bunu Füsün ile birlikte izliyor olmanın utancı mı? Bir yandan bunu düşünüyor, bir yandan yanımda oturan Füsün'un sandalyesinde kıpırdandığını hissediyordum. Daha sonra annelerinin kucaklarında film seyreden çocuklar uyuyakalınca ve ön sıradan perdedeki kahramanlara sürekli laf yetiştiren öfkeli sessizliğe bürününce, Füsün'un hemen yanı başımda duran ve sandalyenin arkasına attığı kolunu tutmayı çok istedim.

İkinci film, içimdeki utancı bütün ülkenin ve gökteki yıldızların asıl derdine, aşk acısına dönüştürdü. Bu sefer Orhan Gencebay'ın karşısında esmer ve tatlı Perihan Savaş vardı. Gencebay inanılmaz acılar karşısında öfkelenmiyor, hepimizin içine işleyen daha güçlü bir silaha, alçakgönüllülüğe ve çilekeşliğe gururla sarılıyor ve müzegezerlerin severek dinleyecekleri bir şarkıyla tutumunu ve filmi özetliyordu:

“Bir zamanlar benim sevgilimdin/ Yanımdayken bile hasretimdin/ Şimdi başka bir aşk buldun/ Mutluluk senin olsun/ Dertler benim, çile benim/Hayat senin, senin olsun.”

Seyirciler vakit ilerlediği, kucaklardaki çocuklar uyuyakaldığı, gazoz içip leblebi savaşı yapanlar yorulduğu, ön sıralardaki şamatacılar da suskunlaştığı için mi acaba filmi daha büyük bir sessizlikle izliyorlardı? Yoksa Orhan Gencebay'ın aşk acısını fedakârlığa çevirmesini saygıyla karşıladıkları için mi? Ben de aynı şeyi yapabilir, kendimi daha fazla rezil ve mutsuz etmeden yalnızca Füsün'un mutluluğunu isteyerek yaşayabilir miydim? Onun bir Türk filminde oynaması için gerekenleri yapıp rahatlayabilir miydim?

Füsün'un kolu bana yakın değildi artık. Orhan Gencebay'ın sevgilisine “Mutluluk senin, hatıralar benim olsun!” demesine, ön sıralardan biri “Enayi!” diye bağırdı, ama pek az kişi gülüp onay verdi ona. Hepimiz sessizdik. Yenilgiyi efendice kabul etmenin bütün milletin en iyi öğrendiği, öğrenmek istediği bilgelik ve hüner olduğunu o sırada düşündüm. Belki de film

bir Boğaz yalısında çekildiği ve bende geçen yazın ve sonbaharın hatıralarını uyandırdığı için, bir ara boğazım düğümlendi. Dragos açıklarında ısıltılı bir beyaz gemi Adalar'da yazı geçiren mutlu insanların pırıl pırıl ışıklarına doğru ağır ağır ilerliyordu. Bir sigara yakıp bacak bacak üstüne attım, âlemin güzelliğine şaşarak yıldızları seyrettim. Bütün kabalığına rağmen bu filmde duygulanmamı sağlayan şeyin, gecenin ilerleyen saatlerinde sessizliğe bürünen seyircilerin varlığı olduğunu hissettim. Evde, tek başına televizyon karşısında bu film içime bu kadar işlemez, annemle oturup sonuna kadar izleyemezdim. Füsün'un yanında otururken, seyircilerle aramda bir kardeşlik duygusu olduğunu anlıyordum.

Film bitip ışıklar yanınca, kucaklarda uyuyan çocuklarını taşıyan annelerin, babaların sessizliğine katıldık, dönüş yolunda bile hiç bozmadık onu. Füsün arka koltukta başını kocasının göğsüne dayayıp uyuyakalınca, pencerelerden akan karanlık sokakları, imalathaneleri, gecekonduları, duvarlara sol sloganlar yazan gençleri, karanlıkta daha da ihtiyar gözüken ağaçları, başıboş köpek çetelerini ve kapanmakta olan çay bahçelerini seyrederek sigara içtim ve gördüğümüz filmlerin bilinmesi gereken püf noktalarını, tam bir iyimserlikle fısıldar gibi anlatan Feridun'a dönüp hiç bakmadım.

Sıcak bir gece, Nişantaşı'nın arka sokaklarıyla İhlamur Kasrı'nın yakınlarındaki gecekonduar arasında sıkışmış dar ve uzun bir bahçedeki Yeni İpek Sineması'nda dut ağaçlarının altında *Aşkın Çilesi Ölünce Biter* ile çocuk yıldız Papatya'nın oynadığı *Duyun Kalbimin Feryadını* adlı melodramları seyrettik. İki film arasında ellerimizde şişeler gazozlarımızı içerken, Feridun birinci filmde namussuz muhasebeci rolünü oynayan kaytan bıyıklı bıçkının arkadaşı olduğunu, bizim çekeceğimiz filmde de benzer bir rolü oynamaya hazır olduğunu söyleyince, Yeşilçam filmleri âlemine sırf Füsün'a yakın olmak için girmenin, benim için çok zor olacağını anladım.

Aynı anda sinema bahçesine bakan balkonlardan birinin kara perdeyle örtülü kapısından, o eski ahşap evin Nişantaşı'nın arka sokaklarındaki iki gizli lüks randevuevinden biri olduğunu fark ettim. Yaz geceleri içeride kızlarla sevişen zengin beyefendile-

rin aşk haykırılarına, film müziklerinin, kılıç şakırtılarının ve melodramlarda kör gözleri açılınca, “Görüyorum... görüyorum,” diye bağırان oyuncularıñ haykırışlarının karışması, kızlar arasında şaka konusu olurdu. Bir zamanlar ünlü bir Yahudi tüccarın evinin salonu olan müşteri bekleme odasındaki mini etekli şakacı kızlar, canları sıkılınca yukarı çıkıp arkadaki boş odalardan birinin balkonundan film seyredерlerdi.

Şehzadebaşı’ndaki küçük Yıldız Bahçesi Sineması’nın üç yanını tıpkı La Scala’daki localar gibi çevreleyen ve tıklım tıklım dolu olan balkonları biz seyircilere o kadar yakındı ki, *Aşkım ve Gururum* adlı aile filminde, zengin baba oğlunu azarladıktan (“O tezgâhtar parçasıyla evlenirsen seni mirasımdan mahrum bırakır ve evlatlıktan reddederim!”) az sonra, balkonlardan birinde çıkan kavganın gürültüsünü bazılarımız filmdeki kavgayla karıştırmıştı. Karagümrük’teki kışlık Çiçek Sineması’nın hemen bitişiğindeki yazlık Yaz Çiçek Sinema Bahçesi’nde ise, senaryosunu damat Feridun Bey’in kaleme aldığı ve bize Xavier de Montepin’in *Ekmekçi Kadın* adlı romanının yeni bir uyarlaması olduğunu söylediği *Simitçi Teyze* adlı filmi seyrettik. Bu sefer başrolde Türkân Şoray değil, Fatma Girik oynuyordu ve hemen yukarımızdaki balkona bir rakı sofrası kurup ailesiyle demlenen atletli ve şişman bir balkon babası, bu durumdan memnun olmadığını, ikide bir “Türkân hiç böyle mi oynardı, geç kardeşim geç, hiç olmamış!” diyerek ifade ediyordu. Balkon babası filmi dün akşam da seyrettiği için, olacakları önceden bağıra bağıra bütün sinemaya aşağılayıcı bir dille ilan etti; “Şşşt, sus da seyredelim,” diyen seyircilerle balkonundan ağız dalaşına girip filmi daha da aşağıladı. Füsün, bütün bunların kocasını üzdüğünü düşünerek Feridun’a sokulunca içim yandı.

Dönüş yolunda, Füsün’un arka koltukta uyuklarken ya da arabadaki sohbete laf yetiştirirken başını kocasının omzuna ya da göbeğine koyuşuna, onun eline sarılışına gözüm takılsın istemezdim. Çetin’in hep dikkatle ve yavaş sürdüğü araba, cırcır-böceklerinin iştirildiği, nemli ve sıcak yaz gecesinde ilerlerken, yarı açık pencerelerden giren arka sokakların hanımeli, pas ve toz kokusunu içime çekip karanlığı seyrededim. Ama film seyredirken karı-kocanın birbirlerine sokulduklarını hissettiğimde,

mesela Bakırköy'deki İncirli Sineması'nda Amerikan filmlerinden ve İstanbul sokaklarından mülhem iki polisiyeyi seyrederken olduğu gibi, içim birden karariverirdi. Bazan da *İki Ateş Arasında* adlı filmin, acısını içine atan sert erkek kahramanı gibi, ağzımı bıçak açmazdı. Bazan Füsun'un kocasının omzuna beni kıskandırmak için yaslandığını düşünür, hayalimde onunla bir kıskançlık düellosuna tutuşurdum. O zaman genç evlilerin arada fısıldaşıp gülüşmelerini hiç fark etmiyormuş ve kendi kafama göre takılıp filmde çok hoşlanıyormuş gibi yapar, bunu kanıtlamak için ancak en mankafa seyircinin güldüğü bir şeye kahkahalar atardım. Ya da hem Türk filmine gidip hem de orada olmaktan huzursuzluk duyan entelektüeller gibi, kimsenin fark etmediği tuhaf bir ayrıntıyı fark etmiş ve bu saçmalığı küçümseyerek gülmekten kendimi alamıyormuş gibi kıs kıs gülerdim. Ama bu alaycı halimi sevmezdim. Kocasının, bir duygusallık ânında kolunu Füsun'un omzuna atması –ki zaten az yapardı– beni huzursuz etmezdi de, bu vesileyle Füsun başını Feridun'un omzuna hafifçe yaslayınca içim ezilir, Füsun'un bunu beni üzme için yaptığını, çok kalpsiz olduğunu kendime rağmen düşünür, öfkelenirdim.

Ağustosun sonunda Balkanlar'dan güneye Afrika'ya giden leylek sürülerinden ilk kafilenin (geçen yıl bu vakitte Sibel'le bir yaz sonu partisi verdiğimiz aklıma bile gelmemişti) İstanbul'un üzerinden geçişinden sonraki serin ve yağmurlu günlerin birinde, Beşiktaş'ta çarşı içinde Kambur'un Yeri olarak bilinen büyük bahçede (Yumurcak Sineması yazlığı) *Fakir Bir Kız Sevdim*'i seyrederken, hemen yanı başımdaki Füsun'un kucağında duran kazağın altında, karı kocanın el ele tutuştuklarını hissettim. Başka zamanlarda da, başka sinemalarda da böyle bir kıskançlığa kapıldığım zamanlarda yaptığım gibi, konuyu unuttuğumu sandıktan hemen sonra, bacak bacak üstüne atma ve sigara yakma bahaneleriyle onlara doğru bir bakış atıp Füsun'un kucagında duran kazağın altında mutlulukla el ele tutuşup tutuşmadıklarını görmeye çalışırdım. Evli oldukları, bir yatağı paylaştıkları, birbirlerine dokunmak için başka çok fırsatları olduğu halde, bunu niye şimdi benim yanımda yapıyorlardı?

Kıskançlıktan keyfim kaçınca yalnız perdedeki film değil, haftalardır gördüğümüz bütün o filmler ahlaksızca kötü, buda-

laca sığ ve gerçek dünyadan acınacak kadar da uzak gözükürdü bana. İkide bir şarkı söyleyen bütün o salak âşıklardan, hizmetçi kızken bir günde şarkıcı olabilen başörtülü ama dudakları boyalı köylü kızlarından bıkmıştım. Feridun'un gülümseyerek hepsinin Dumas'nın *Üç Silahşörleri*'nin "bir Fransız uyarlamasından çalıntı" olduğunu söylediği ahabap çavuş filmlerinden ve sokakta kızlara arsızca laf atan çeşit çeşit kan kardeşlerinden de hiç hoşlanmıyordum. *Kasımpaşalı Üçler* ile siyah gömlekler giyen *Üç Korkusuz Fedai* filmlerini, rekabet yüzünden her gece kesile kesile kuşa dönmüş ve anlaşılmaz üç film göstermek zorunda kalan Feriköy'deki Arzu Sineması'nda seyretmiştik. Bütün o fedakâr âşıkların ("Durun durun Tanju suçsuzdur, aradığınız suçlu benim!" demişti Hülya Koçyiğit yağmur altında yarıda kalan *Akasyalar Altında* filminde); her şeyi kör çocuğunun ameliyat parası için yapan annelerin (iki film arasında sahnede cambaz gösterisi yapılan Üsküdar Halk Bahçesi Sineması'nda seyrettiğimiz *Kırık Kalp*); "Sen kaç yiğidim, ben onları oyalarım!" diyen arkadaşların (Feridun'un bizim filmimizde de oynamaya söz verdiğini iddia ettiği Erol Taş); "Ama sen arkadaşımın aşkısın," diyerek mutluluğa sırt çeviren mahalleli erkeklerin fedakârlığından da yorulmuştum. Bu keder ve umutsuzluk anlarımda "Ben bir fakir tezgâhtar kızım, siz ise çok zengin bir fabrikatörün oğlusunuz," diyen kızlar, hatta aşk acılarını içlerine atıp sevgililerini uzak akrabayı görme bahanesiyle şoförlü arabalarıyla ziyaret eden kederli erkekler bile etkilemezdi beni.

Fusun ile yan yana oturmanın zevkiyle halka halka perde-deki filme, sinemadaki kalabalığa yayılan geçici mutluluğum, bir kıskançlık rüzgârıyla bütün âlemi lanetleyen kapkara bir kasvete hemen dönüşebilirdi. Ama bazan da, sihirli bir anda bütün dünyam ıslıl ıslıl aydınlanırdı. İkide bir kör olan kahramanların sefil dünyasının karanlığı ruhuma iyice sinmişken, bir an kolum kolunun kadife tenine değer, bu çarpışmanın verdiği harika tadı kaybetmemek için, kolumu hiç kıpırdatmaz, filmi anlamadan seyrederken onun da kolunu hiç kıpırdatmadan tenini benim tenimin dokunuşuna bıraktığını hissederek, mutluluktan bayılacağımı sanırdım. Yaz sonunda Arnavutköy Çampark Sineması'nda şımarık bir zengin kıızıyla, onu yola getiren

şoförünün maceralarını *Küçük Hanımefendi* filminde izlerken, kollarımız gene birbirine böyle değip yapıştı ve teninin alevi benim tenimi alevlendirince, gövdem hiç beklenmedik bir tepki verdi. Bir süre vücudumun edepsizliğine hiç aldırmadan onun tenine değmenin baş döndürücü tatlarına kendimi bırakmışım ki, birden ışıklar yandı ve beş dakikalık ara başladı. Utanç verici heyecanımı gizlemek için, lacivert kazağımı kucağıma koydum.

“Gazoz alalım mı?” dedi Füsün. Film aralarında gazoz, çekirdek almaya çoğu zaman kocasıyla giderdi.

“Olur ama bir dakikacık bekle,” dedim. “Bir şey düşünüyorum.”

Vücudumun bu edepsizliğini lise yıllarında sınıf arkadaşlarımdan gizlemek için yaptığım gibi, anneannemin ölümünü düşündüm, çocukluğumun gerçek ve hayali cenaze törenlerini, babamın beni azarlamasını, kendi cenazemi, mezarımın karanlık olacağını ve gözümün toprakla dolacağını hızla gözlerimin önünden geçirdim.

Yarım dakika sonra, ayağa kalkabilecek gibi olunca “Tamam,” dedim, “gidelim.”

Birlikte yürürken boyunun uzunluğunu, gövdesinin dikliğini sanki ilk defa fark ettim. Aileler, sandalyeler, koşuşturan çocuklar arasında başkalarının bakışlarından utanmadan onunla yürümek ne güzeldi... Sinemadaki kalabalığın ona bakması hoşuma gidiyor, bizi bir çift, bir karı-koca sandıklarını hayal etmekten mutluluk duyuyordum. Onun için çektiğim bütün acıların o kısacık yürüyüşe değdiğine, o yürüyüşün hayatımın olağanüstü mutlu, özel anlarından biri olduğuna, o sırada, o mutlu ânı yaşarken hemen karar vermişim.

Gazoz satıcısının önünde her zamanki gibi bir kuyruk değil, hepsi aynı anda bağırarak gazoz isteyen yetişkinlerden ve çocuklardan bir kalabalık birikmişti. Biz de arkalarında beklemeye başladık.

“Neydi demin o çok ciddi düşündüğün?” diye sonra sordu Füsün.

“Filmi sevdim,” dedim. “Eskiden gülüp geçtiğim, ilgilenmediğim bütün bu filmleri neden o kadar severek seyrediyorum, diye düşünüyordum. Sanki o an kafamı toparlasaydım bunun cevabını verebilecektim.”

“Gerçekten beğeniyor musun bu filmleri? Yoksa bizimle sinemalara gelmek için mi öyle diyorsun?”

“Katiyen öyle değil. Çok mutlu oluyorum. Bu yaz gördüğümüz filmlerin çoğunda içime işleyen, acılarıma uygun çok da teselli edici bir yan vardı.”

“Hayat bu filmler kadar basit değil aslında,” dedi Füsün hayalperestliğime üzüldü gibi. “Ama ben eğleniyorum. Bizimle geldiğin için memnunum.”

Bir an sustuk. “Senin yanında oturmak bana yetiyor,” demek isterdim. Kollarımızın uzun zaman birbirine yaslanması tesadüf müydü? İçimde saklı kalmış sözlerin dışarı çıkmak istediğini, ama sinemanın kalabalığının ve yaşadığımız dünyanın buna izin vermediğini acıyla hissettim. Ağaçlara asılı hoparlörlerden iki ay önce Pendik sırtlarındaki manzaralı sinemada seyrettiğimiz filmdeki Orhan Gencebay’ın şarkısı duyuldu. “Bir zamanlar benim sevgilimdin...” diye başlayan güfte ve müzik bütün yazın hatıralarını toplamış, resimler halinde gözümün önünden bir bir geçiriyordu. Boğaz meyhanelerinde, dumanlı kafayla Füsün’a ve mehtaplı denize hayranlıkla baktığım bütün o eşsiz anlar içimde canlandı.

“Çok mutluydum bu yaz,” dedim. “Bu filmler beni terbiye etti. Hayatta önemli olan zengin olmak değil aslında... Ne yazık ki, acılar... çile... Değil mi?”

“Hayat ve acılar hakkında bir film,” dedi yüzünde bir gölge gördüğüm güzelim, “samimi olmalı.”

İtişerek birbirlerine gazoz fışkırtan çocuklardan biri ona doğru sert bir hamle yapınca Füsün’u belinden tuttum, kendime çektim. Üzerine biraz gazoz fışkırmıştı.

“Eşşoğlueşşekler sizi,” dedi bir amca ve çocuklardan birinin ensesine bir şaplak indirdi. Onay bekleyen bir bakışla bize döndü ve gözü Füsün’un belinin üzerinde duran elime takıldı.

Sinema bahçesinde birbirimize yalnızca fiziksel olarak değil, ruhen de ne kadar yakındık! Füsün benim bakışlarımdan korkarak uzaklaşmış, çocukların arasına girip çamaşır leğeninin içine yatırılmış gazoz şişelerine uzanmış, kalbimi kırmıştı bile.

“Bir gazoz da Çetin Efendi’ye alalım,” dedi Füsün, iki gazoz açtırdı.

Parayı ödedim, filmlerde bizimle birlikte “aile” kısmında değil, tek başına bekâr erkekler kısmında oturan Çetin Efendi’ye gazozunu götürdüm.

“Zahmet ettiniz, Kemal Bey,” dedi gülümseyerek.

Geri döndüğümde bir çocuğun, şişeden gazoz içen Füsun’a hayranlıkla baktığını gördüm. Çocuk bir cesaret yanımıza geldi.

“Abla siz artist misiniz?”

“Hayır.”

Bu sorunun o yıllarda makyajlı, bakımlı ve biraz açık giyimli ama çok da yukarı sınıftan olmayan bir kıza yaklaşmanın, ona “Çok güzelsiniz,” demenin çapkınlar arasında artık bugün unutulmuş bir yolu olduğunu hatırlatayım. Ama on yaşlarındaki çocuk bu ikinci anlamla ilgili değildi hiç. Israr etti:

“Ama ben sizi bir filmde gördüm.”

“Hangisinde?” dedi Füsun.

“*Sonbahar Kelebekleri*’nde bu elbiseyi giymiştiniz ya...”

“Ne rolündeydim?” dedi Füsun hayalden hoşlanıp gülümseyerek.

Ama çocuk yanıldığını anlayıp susmuştu.

“Kocama sorayım şimdi, bütün filmleri bilir o.”

“Kocam,” deyişi, sandalyelerde oturan kalabalık içerisinde bakışlarıyla onu arayıp bulması, çocuğun benim Füsun’un kocası olmadığını anlaması üzdü beni, anlamışsınızdır. Ama gene de üzüntümü bastırdım, ona bu kadar yakın olmanın ve birlikte gazoz içmenin mutluluğuyla şöyle dedim:

“Yakında bizim filmin çekileceğini ve senin yıldız olacağını çocuk anladı galiba...”

“Yani sonunda hakikaten parayı vereceksin de, bu film çekilecek mi? Kusura bakma Kemal Ağabey, Feridun utanıyor artık, konuyu bile açmıyor, ama bu senin oyalamalarından biz yorulduk artık.”

“Sahi mi?” dedim ve kalakaldım.

Kırılan Kalbin Acısının ve Küskünlüğün Kimseye Yararı Yok

Gecenin sonuna kadar ağzımı bıçak açmadı. O sırada yaşadığım şeye başka pek çok dilde de “kalp kırıklığı” denildiği için, burada sergilediğim porselenden kırık kalbin müzemize gelen herkese acını iyi anlatacağını düşünüyorum. Geçen yaz olduğu gibi, artık aşk acımı bir telaş, bir umutsuzluk, bir öfke şeklinde yaşamıyordum. Artık acı, kanımda daha ağır bir kıvamda akıyordu, çünkü Füsun’u her gün ya da iki günde bir görüyor olmam, ıstırabımın gücünü azaltmıştı ve bu yeni acıyla yaşayabilmek için yeni alışkanlıklar edinmiş, bu alışkanlıklar da bütün yaz boyunca ruhuma yerleşerek beni başka bir insana çevirmişti. Günlerimin çoğunu acıyla savaşıyor değil, acıyı bastırarak, üstünü örterek ya da böyle bir şey hiç yokmuş gibi yaparak geçiriyordum.

Aşk acım biraz hafiflerken yerini bir başka şey, aşağılanma acısı almıştı. Füsun da, bu acıyı çekmeyeyim diye dikkat ediyor, benim gururumu kırarak tehlikeli konulardan, durumlardan uzak duruyor sanıyordum. Ama onun son kaba sözlerinden sonra, hiçbir şey olmamış gibi yapamayacağımı artık anlamıştım.

Aklımda durmadan tekrarlanan o sözleri (“Hakikaten parayı vereceksin de... Biz yorulduk artık”) Füsun hiç söylememiş (sanki sağırmışım gibi) gibi yapmayı önce başarmıştım. Ama mırıldandığım sözler (“Sahi mi?”) bu lafı işitmiş olduğumu da kanıtlamıştı. Bu yüzden üzerime alınacak hiçbir şey yokmuş gibi de davranamazdım. Zaten keyfimin kaçtığı –demek ki aşağılandığının farkında olduğum–, asılan suratımdan hemen anlaşılabilirdi. Aşağılayıcı cümleler kafamda tekrarlanırken, hiçbir şey olmamış gibi elimde gazoz şişesi, döndüm sandalyeme oturdum. Acıdan zorlukla hareket ediyordum. Şimdi, aşağılayıcı sözleri fark etmek değil, onların aşağılayıcı olduğunu fark ettiğimi, buna üzülüğümü Füsun’un fark etmesi daha aşağılayıcı olmuştu.

Hiçbir şey olmamış gibi yapabilmek için, sıradan şeyler düşünmeye bütün gücümle kendimi zorladım. Tıpkı çocukluğumda ve ilkençliğimde sıkıntıdan patlayarak metafizik

düşüncelere kapıldığım zamanlarda olduğu gibi, kendime şu soruyu sorduğumu hatırlıyorum: “Ne düşünüyorum şimdi ben? Ne düşündüğümü düşünüyorum!” Bu kelimeleri kafamda uzun uzun tekrarladıktan sonra kararlı bir şekilde Füsun’a döndüm, “Boşları geri istiyorlarmış,” dedim ve elindeki boş gazoz şişesini alıp kalkıp götürdüm. Öbür elimde kendi şişem vardı. İçindeki gazoz bitmemişti. Kimse bakmıyordu, benim şişemdeki gazozu Füsun’un boş şişesine doldurdum, kendi boş şişemi gazoz satan çocuklara geri verdim. Elimde burada sergilediğim Füsun’un şişesi, geri dönüp oturdum.

Füsun kocasıyla konuşuyordu, fark etmemişlerdi. Ben de sonuna kadar perdedeki filmi hiç fark etmedim. Çünkü az önce Füsun’un dudaklarına değen şişe, şimdi benim titreyen ellerimdeydi. Başka bir şey düşünmek istemiyor, kendi dünyama, kendi eşyalarımaya dönmek istiyordum. Bu şişe yıllarca, Merhamet Apartmanı’ndaki yatağın başucunda dikkatle korunmuştur. Şişenin biçimine dikkat eden müzegezerler, bunun hikâyemizin başladığı günlerde piyasaya sürülen Meltem gazozu şişesi olduğunu hatırlayacaklardır, ama içindeki Zaim’in tadıyla övündüğü Meltem gazozu değildi. Artık Türkiye’nin yarısında dağıtılan bu ilk büyük milli gazoz markamızın kötü taklitleri çıkmıştı. Yeraltındaki bu küçük ve yerel korsan gazoz üreticileri, boş Meltem şişelerini bakkallardan topluyor, kendi imalathanelerinde ürettikleri ucuz boyalı gazozla doldurup piyasaya sürüyorlardı. Dönüş yolunda arabada şişeyi arada bir dudaklarıma değdirdiğimi gören ve Füsun ile aramdaki tatsızlıktan habersiz olan damat Feridun Bey, “Abi, çok iyi değil mi bu Meltem gazozu?” dedi. Ona gazozun “hakiki” olmadığını anlattım. Hemen durumu anladı.

“Bakırköy’ün arkalarında gizli bir dolumevi var. Boş Aygaz tüplerini ucuz gazla dolduruyorlar. Biz de aldık bir kere. Kemal Abi inanın hakikisinden daha iyi yanıyor.”

Dikkatle şişeyi dudaklarıma değdirdim. “Bunun da daha iyi bir tadı var,” dedim.

Araba solgun sokak lambalarının aydınlattığı parke taşı kaplı sessiz arka sokaklarda sallana sallana ilerlerken, ön camda ağaçların ve yaprakların gölgeleri rüyalarındaki gibi ağır ağır kıpırdayıyordu. Ön koltukta şoför Çetin’in yanında oturuyor, kırılan

kalbimin acısının içime işlediğini artık fark ediyor, arkaya dönüp bakmıyordum hiç. Her zamanki gibi, filmlerden konuşmaya başladık. Dönüş yolunda bu sohbetlere çok az katılan Çetin Efendi, belki de sessizlikten hoşlanmadığı için konuyu açtı ve filmin bazı yerlerinin hiç inandırıcı olmadığını söyledi. Bir İstanbul şoförü, hiçbir zaman bu filmdeki gibi patron hanımefendiyi kibarca da olsa azarlamazdı.

“Ama o şoför değil, ünlü aktör Ayhan Işık,” dedi damat Feridun.

“Tamam efendim,” dedi Çetin, “ben de bu yüzden çok beğendim. Çünkü öğretici bir yanı da vardı.. Ben bu yaz bu filmleri eğlendirdiği gibi, hayat dersi verdiği için de çok sevdim.”

Füsün da, ben de susuyorduk. Acımı daha da artıran şey, Çetin Efendi’nin “bu yaz” deyişiydi. Güzelim yaz gecelerinin bittiğini, Füsün ile artık bahçe sincemalarında film seyretmeyeceğimizi, yıldızların altında onunla yan yana oturmanın verdiği mutluluğun artık sona erdiğini hatırlatıyordu bu söz. Acımı Füsün’a göstermemek için gelişigüzel konuşmak istiyordum, ama ağzımı bıçak açmıyor ve çok uzun sürecek bir küskünlüğün içine girdiğimi hissediyordum.

Artık Füsün’u görmek istemiyordum. Benimle kocasının çekeceği filmi destekleyeceğim diye, yani para için arkadaşlık eden birisini görmek içimden de hiç gelmiyordu zaten. Üstelik beni para için gördüğünü, artık benden saklamaya bile çalışmıyordu. Böyle biri benim için artık çekici de olmadığı için ondan kolaylıkla kopacağımı hissediyordum.

O gece arabayla onları evlerine bıraktıktan sonra, bir sonraki gece sineması için randevulaşmaya hiç uğraşmadım. Üç gün boyunca ben de onları hiç aramadım. Bu sırada, önce aklımın bir yanıyla, daha sonragittikçe artan bir şekilde, başka türlü bir küskünlük de göstermeye başlamıştım. “Diplomatik küskünlük” dediğim bu küskünlüğüm, kalp kırıklığının acısından çok, bir mecburiyete dayanıyordu: Bize kötü davranan kişiye, aynı şeyi bir daha yapmasın diye bizim de bir ceza vermemiz ve gururumuzu korumamız gerekir. Füsün’a verdiğim “ceza”, kocasının filmine para vermemek ve onun da böylece film yıldızı olma hayallerini suya düşürmektir elbette. “Film çekilmezse ne olur bir

düşünsün!” diyordum kendi kendime... Böylece küskünlüğümü başta içten bir şekilde yaşarken, ikinci günden itibaren cezanın Füsun’un canını nasıl yaktığını ayrıntılarıyla hayal etmeye başladım. Ama beni görememelerinin onlar için sonucunun maddi olduğunu çok iyi hayal etmeme rağmen, film yapılamayacağı için değil, Füsun’un beni göremeyeceği için üzüldüğünü hayal ediyordum. Belki bu bir yanılısama değildi, doğruydu.

Füsun’un pişman olduğunu hayal etmenin zevki, ikinci günden başlayarak gerçek küskünlüğümün önüne geçmeye başladı. İkinci günün akşamı, annemle Suadiye’deki evde sessizce yemek yerken, Füsun’u artık özlediğimi, içten küskünlüğümün çoktan sona erdiğini hissetmiş; küskünlüğümü, ancak bunun Füsun’u üzeceğini, ona ceza olacağını düşünerek sürdürebileceğimi anlamıştım. Annemle yemek yerken, kendimi Füsun’un yerine koymaya çalışınca, onun namına çok gerçekçi ve acımasız bir mantık yürütmeye başlıyordum. Ben onun gibi genç ve güzel bir kadın olsaydım, kocamın çekeceği bir filmde oynayıp tam yıldız olacakken, aptalca bir sözle zengin prodüktörün kalbini kırıp yıldız olma hayallerini kaybetmenin bana ne büyük pişmanlık acıları vereceğini çıkarmaya çalışıyordum. Ama annemin soruları (“Etini niye bitirmeden bıraktın? Akşam çıkacak mısın? Yazın keyfi kaçtı, istersen ay sonunu beklemeden yarın dönelim Nişantaşı’na, bu kaçınıcı kadeh oldu?”), kendimi Füsun’un yerine koymama engeldi.

Füsun’un ne düşündüğünü içkili kafayla çıkarmaya çalışırken, bir başka şeyi keşfettim: Aslında o çirkin sözü (“Hakikaten parayı vereceksin de...”) işittiğim andan beri, küskünlüğüm intikam almaya yönelik “diplomatik” bir küskünlüktü. Bana yaptıkları için Füsun’dan intikam almak istiyordum, ama bu istekten korktuğum, utandığım için, “artık onu görmek istemediğime” kendimi inandırmıştım. Bu bahane daha şerefliydi ve bana, intikam alırken kendimi temize çıkarma fırsatı veriyordu. İçten küskünlüğüm aslında içten ve hakiki değildi, intikam alma isteğime masum bir derinlik vermek için kalp kırıklığını abartıyordum. Bunu anlayınca, Füsun’u affedip görmeye karar verdim; onu görmeye karar verince de, her şeyi daha olumlu düşünmeye başladım. Ama onlara yeniden gitmem için çok düşünüp kendimi kandırmam gerekti.

Akşam yemeğinden sonra, on yıl önce gençlik yıllarımda arkadaşlarımla yukarı aşağı “piyasa” yaptığımız Bağdat Caddesi’ne çıktım ve geniş caddenin kaldırımlarında yürürken, verdiğim cezadan vazgeçersem bunun Füsun için ne anlama geleceğini tam olarak kavramak için, bütün gücümle kendimi Füsun’un yerine koymaya çalıştım. Az sonra kafamda bir şimşek çaktı: Onun gibi akıllı, güzel, ne istediğini bilen genç bir kadın, kocasına destek olacak bir başka film yapımcısını biraz uğraşsa hemen bulabilirdi. İçimden yakıcı bir kıskançlık ve pişmanlık acısı geçti. Ertesi gün öğleden sonra Çetin’i Beşiktaş’a bahçe sinemalarında ne olduğunu öğrenmeye yolladım ve “görmemiz gereken önemli bir film” olduğuna karar verince, onlara telefon ettim. Satsat’taki odamda kulağıma dayadığım telefon ahizesinden, Füsunların evinde telefonun çalmakta olduğunu işitince kalbim hızlandı ve kim açarsa açsın, doğal bir şekilde konuşamayacağımı anladım.

Bu yapaylık, hâlâ ruhumun bir yerinde saklamaya devam ettiğim içe dönük küskünlüğüm ile Füsun özür dilemedikçe mecbur olduğumu hissettiğim “diplomatik” küskünlüğüm arasında sıkıştığım için çıkmıştı ortaya. Böylece son yaz akşamlarını, bahçe sinemalarında Füsun ve kocasıyla çok da eğlenemeden, fazla konuşmadan, küskünlük taklidi yaparak geçirdik. Benim asık suratım, tabii Füsun’a da bulaşmıştı. İçimden gelmediği zamanlarda bile küskünlük taklidi yapmaya beni mecbur bıraktığı için Füsun’a kızar, bu sefer içten bir şekilde küskün dururdum. Bir süre sonra Füsun’un yanında kendiliğimden benimsediğim bu ikinci kişiliğim, giderek asıl kişiliğim halini almaya başladı. Hayatın, insanlığın çoğunluğu için, içtenlikle yaşanması gereken bir mutluluk değil, baskılar ve cezalarla ve inanılması gereken yalanlarla yapılmış dar bir alanda, sürekli bir rol yapma hali olduğunu, ilk bu sıralarda sezmeye başlamış olmalıyım.

Oysa gittiğimiz bütün Türk filmleri bu “yalan dünya”dan çıkışın “hakikilik” ile mümkün olduğunu ima ediyordu. Ama tenhalaşan bahçelerde seyrettiğimiz filmlere artık inanamıyor, kendimi o duygusal âleme veremiyordum. Beşiktaş’taki Yıldız Sineması yaz sonunda o kadar boştu ki, Füsun’un yanına sokularak oturmak tuhaf gözükeceği için, arada boş bir sandalye bıraktım ve numaradan yaptığım küskünlük, serin rüzgârla birlikte, içimi

üşüten buz gibi bir pişmanlığa dönüştü. Dört gün sonra gittiği-miz Feriköy'deki Kulüp Sineması'nda film yerine, belediyenin yoksul çocuklar için düzenlediği cambazlı, hokkabazlı, dansözlü bir sünnet düğünü olduğunu, yataklara yatmış sünnet kıyafetli, asık suratlı çocukları ve başörtülü teyzeleri görünce sevinerek anladık. Ama sevincimizi hissedenden fırça bıyıklı tonton belediye başkanının davetine, sırf Füsun ile ben küskünlük taklidinden çıkamadığımız için gitmedik. Benim küskünlüğüme onun da küskünlük taklidiyle cevap vermesi, ama bunu kocasının fark edemeyeceği bir ölçüyle yapması da çileden çıkarıyordu beni.

Altı gün onları aramamayı başardım. Füsun değilse bile, kocasının bir kere olsun telefon etmemesine de içerliyordum. Film de yapılmayacaksa, hangi bahaneyle arayacaktım onları? Artık onları görmek istiyorsam, ona ve kocasına para vermem gerektiğini, bu dayanılmaz gerçeği görüyor, kabul ediyordum.

Son olarak, ekim başında, Pangaltı'daki Majestik Bahçe Sineması'na gittik. Hava sıcaktı, sinema da تنها değildi. Yazın belki de bu son akşamının güzel geçeceği, küskünlüğümüzün sona ereceği umudu vardı içimde. Ama sandalyelerimize oturmadan önce bir şey oldu: Bir çocukluk arkadaşının annesiyle, Cemile Hanım'la karşılaştım. Aynı zamanda annemin bezik arkadaşısıydı, yaşlanırken sanki yoksullaşmıştı. Fakirleştikleri için utanç ve suçluluk duyan eski zenginler gibi, "senin burada ne işin var!" diyen bakışlarla baktık birbirimize.

"Mükerrem Hanımların evini merak ettim de geldim," dedi Cemile Hanım bir itiraf havasıyla.

Pek bir şey anlamadım. Sinema bahçesinin içlerine baktığı aşığıdaki eski konakların birinde, Mükerrem Hanım diye ilginç birilerinin yaşadığını düşündüm, bu evin içini birlikte seyretmek için Cemile Hanım'ın yanına oturdum. Füsun ile kocası, altı yedi sıra önümüze geçip oturdular. Film başlayınca, Mükerrem Hanımların evinin filmdeki ev olduğunu anladım. Erenköy'deki paşazade bir ailenin ünlü köşküydü burası, çocukluğumda önünden bisikletle geçerdim. Yoksul düştükleri için eski ahşap yapının sahipleri, annemin de tanıdığı başka eski paşazadelerin yaptığı gibi, evlerini Yeşilçam filmlerine set olarak kiraya veriyorlardı. Cemile Hanım'ın niyeti *Aştan da Acı* adlı filmi izleyip ağlamak değil, filmde kötü

ruhlu, sonradan görme zenginlerin evi rolünü üstlenmiş eski paşa konağının ahşap kakmalı odalarını görmektir. Artık Cemile Hanım'ın yanından kalkıp gidip Füsün'un yanına oturmalıydım. Ama bunu yapmıyordum, tuhaf bir utanç içindeydim. Sinemada annesiyle babasıyla değil, onlardan ayrı bir köşede oturmak isteyen bir delikanlı gibi, utancımın nedenini de bilmek istemiyordum hiç.

Nedenini yıllar sonra bile bilmek istemediğim bu utanç, küskünlüğümle iç içe geçmişti. Film bittikten sonra, Cemile Hanım'ın dikkatle bir bakış attığı Füsün ile kocasına sokuldum. Füsün her zamankinden daha da çok surat asıyordu, benim de küskünlük taklidinden başka yapacak hiçbir şeyim yoktu artık. Dönüş yolunda, arabadaki dayanılmaz sessizlikte, kendimi mecbur hissettiğim bu küskün rolünden çıkabilmek için saçma bir şaka yapmayı, delice bir kahkaha atmayı, sarhoş olmayı hayal ettim, ama hiçbirini yapmadım.

Beş gün aramadım onları. Füsün'un çok pişman olduğunu, bana yalvarmak üzere olduğunu zevkle uzun uzun hayal ederek kendimi tuttum. Hayalimde Füsün'un pişmanlık sözlerine, yalvarmalarına, her şeyin onun kabahati olduğunu söyleyerek cevap veriyordum ve tek tek saydığım bu kabahatlerin hepsine öyle bir içtenlikle inanıyordum ki, sık sık haksızlığa uğramış birinin öfkesine kapılıyordum.

Onu görmeden geçen günler, bana gittikçe daha zor geliyordu. Geçen bir buçuk yıl boyunca dayanmak zorunda kaldığım derin ve yakıcı ıstırabın karanlık rengini, koyu kıvamını, yavaş yavaş yeniden ruhumda hissetmeye başlamıştım. Yanlış bir şey yapıp yeniden Füsün'u hiç görememe cezasına çarptırılma ihtimali çok korkutucuydu. Sırf bu yüzden küskünlüğümü Füsün'dan saklamalıydım. Bu da, küskünlüğümü yalnızca beni hırpalayan, içedönük bir şeye, kendi kendime verdiğim bir cezaya çeviriyordu. Küskünlüğümün ve kırık kalbimin kimseye faydası yoktu. Böyle böyle düşünerek, Nişantaşı'nda düşen sonbahar yapraklarının altından tek başıma yürüdüğüm bir gece, benim için en mutlu ve bu yüzden en umut veren çözümün, Füsün'u haftada üç dört kere (en azından iki kere) görmek olduğunu anladım. İçimdeki kara sevdanın yakıcı ıstırabını çok fazla alevlendirmeden, sıradan günlük hayatıma ancak böyle dönebilirdim. İster onun bana ver-

diği bir ceza sonucu olsun, ister benim ona küskünlük sonucu vermeye çalıştığım bir ceza yüzünden, Füsun'u görememe acısının bir süre sonra hayatımı dayanılmayacak kadar zorlaştıracaklarını artık biliyordum. Geçen yıl yaşadıklarımı bir daha asla yaşamak istemiyorsam, zaten Füsun'a Ceyda ile yolladığım mektupta söz vermiş olduğum babamın inci küpelerini de ona götürmeliydim.

Ertesi gün öğle yemeğine Beyoğlu'na çıktığımda, inci küpeler babamın verdiği kutuda, cebimdeydiler. 12 Ekim 1976 Salı İstanbul'da yazdan kalma, güneşli, tatlı, pırlıl pırlıl bir gündü. Rengârenk vitrinler ışık içindeydi. Öğle yemeğimi Hacı Salih'te yerken, kendime karşı dürüsttüm: Buraya, "aklıma eserse" hemen Çukurcuma'ya inip Nesibe Hala'yla yarım saat görüşebileyim diye geldiğimi kendimden saklamıyordum. Oturduğum lokanta masasından, Çukurcuma altı yedi dakikalık bir yürüyüş uzaklığındaydı. Geçerken göz atmıştım, Saray'da saat 13:45'te yeni bir seans vardı. Sinemaya girip oturursam, içerisinin küf ve nem kokan serin karanlığında her şeyi unuttur, en azından bir süre bambaşka bir âleme gidebilir, rahatlardım. Ama saat 13:40'ta hesabı ödeyip kalkmış, Çukurcuma Yokuşu'nu iniyordum. Midede öğle yemeği, ensemde güneş, aklımda aşk, ruhumda telaş ve kalbimde de bir sızı vardı.

Kapıyı aşağıya inip Nesibe Hala açtı.

"Hayır, yukarı çıkmayayım Nesibe Hala," dedim. Cebimden inci küpelerin kutusunu çıkardım. "Bu Füsun'un... Babamdan ona bir hediye... Geçerken bırakayım dedim."

"Hemen bir kahve yapayım sana Kemal, Füsun gelmeden anlatacaklarım var."

Bunu öyle esrarlı bir havada söylemişti ki, nazlanmadan hemen peşinden yukarı çıktım. Ev ısıllı, kanarya Limon da güneş ışığında memnun mesut kafesinde tıkırdıyordu. Nesibe Hala'nın terzi eşyaları, makasları, kumaş kesikleriyle bütün salona yayıldığını gördüm.

"Bu ara evlere dikişe hiç gitmiyorum ama çok ısrar ettiler, bir gece elbisesi yetiştiriyoruz. Füsun da bana yardım ediyor, birazdan gelir."

Kahveni verirken de hemen konuya girdi. "Lüzumsuz küskünlükler, kalp kırıklıkları oluyormuş, anlıyorum," dedi. "Kemal

Bey, çok acı çekti, kalbi de çok kırıldı kızımın, onun huysuzluklarına sabredecek, gönlünü alacaksınız...”

“Tabii, tabii...” dedim çokbilmiş bir havayla.

“Siz bunun nasıl yapılacağını benden daha iyi bilirsiniz... Onun gönlünü alın, istediğini yapın da girdiği bu yanlış yoldan bir an önce çıksın.”

Fusun’un girdiği yanlış yolun ne olduğunu sorar bir bakış attım, kaşlarımı kaldırdım.

“Sizin nişanınızdan önce, nişan günü, hele nişandan sonra aylarca çok çekti, çok ağladı,” dedi. “Yiyip içmekten, yürümekten, her şeyden kesildi. Bu çocuk da her gün gelip onu teselli ediyordu.”

“Feridun mu?”

“Evet, ama merak etme, seni bilmiyor.”

Kızının acıdan, üzüntüden ne yaptığını bilmediğini, Fusun’u evlendirme fikrini Tarık Bey’in ortaya attığını, “bu çocuk”la en sonunda Fusun’un evlenmeyi kabul ettiğini söyledi. Feridun, Fusun’u ta on dört yaşından beri tanırdı. O zamanlar ona çok âşıktı, ama Fusun ona hiç yüz vermemiş, hatta ilgisizliğiyle yıllarca eziyet de etmişti. Şimdi Feridun, Fusun’a o kadar âşık değildi. (“Bu senin için iyi haber,” der gibi kaşlarını hafifçe kaldırıp gülümsedi.) Feridun akşamları evde de durmuyordu, akli fikri sinemada, filmci arkadaşlarındaydı. Kadırga’daki öğrenci yurdunu sanki Fusun ile evlenmek için değil, Beyoğlu’ndaki filmci kahvelerine yakın olmak için bırakmıştı. Tabii şimdi tıpkı görücü usulü evlenen sağlıklı gençler gibi ikisinin kanı birbirine kaynamıştı, ama ben bunları çok ciddiye almamalıydım. Başına gelenlerden sonra, Fusun’un hemen evlenmesinin iyi olacağını düşünmüşlerdi ve pişman da değillerdi...

Burada “başına gelenler” ile kastedilenin Fusun’un bana duyduğu aşktan, üniversite sınavının kötü geçmesinden çok, evlenmeden önce benimle yatması olduğunu, bakışlarıyla bana şüpheye yer bırakmayacak şekilde ve biraz da cezalandırma zevkiyle hissettirdi. Fusun, birisiyle evlenirse bu lekeden kurtulacaktı ve ben de bu durumdan tabii sorumluydum!

“Feridun’un bir işe yaramadığını, Fusun’a iyi bir hayat veremeyeceğini o da, hepimiz de biliyoruz. Ama Fusun’un kocası o!”

dedi Nesibe Hala. “Karisını film yıldızı yapmak istiyor, dürüst, iyi niyetli çocuk! Kızımı seviyorsanız onlara destek olursunuz. Füsun’u, onu lekeli diye küçümseyecek yaşlı bir zengin adam yerine Feridun’la evlendirmek daha iyi diye düşündük. Onu filmciler arasına sokacak. Sen de koru onu Kemal.”

“Tabii Nesibe Hala.”

Aile sırlarını bana anlattığını öğrenirse, Füsun’un ikimize de “çok büyük cezalar” (belli belirsiz gülümsedi) vereceğini söyledi. “Sibel Hanım ile nişanı bozmandan, onun için o kadar üzülmenden Füsun tabii çok etkilendi, Kemal. Bu filmci çocuk altın kalpli, ama onun ne beceriksiz olduğunu Füsun yakında anlar, bırakır onu... Tabii sen de hep yanında olursan, ona güven verirsen...”

“İsteğim, verdiğim zararı, kırdığım kalbi tamir etmektir Nesibe Hala. Lütfen Füsun’un sevgisini yeniden kazanmam için bana yardım edin,” dedim ve babamın küpe kutusunu çıkarıp verdim. “Bu Füsun’un,” dedim.

“Teşekkür ederim...” deyip kutuyu aldı.

“Nesibe Hala... Bir de buraya ilk akşam geldiğimde, ona küpesinin tekini geri getirmiştım... Ama eline geçmemiş... Sizin haberiniz var mı?”

“Hiç haberim yok. Hediyesini de ona sen ver istiyorsan.”

“Yok, yok... Zaten o küpe hediye değil, onundu.”

“Hangi küpe?” dedi Nesibe Hala. Bir kararsızlık geçirdiğimi görünce, “Keşke bir çift küpeyle hallolsa her şey...” dedi. “Füsun’un hastalığında Feridun da bize geldi. Üzüntüden yürüyecek mecali bile kalmayan kızımın koluna girip onu Beyoğlu’na sinemaya bile götürdü. Her akşam filmci arkadaşlarına, kahvelere gitmeden önce bizimle oturup yemek yedi, televizyon seyretti, Füsun ile ilgilendi...”

“Ben çok daha fazlasını yapabilirim bütün bunların Nesibe Hala.”

“İnşallah, Kemal Bey. Akşamları bekliyoruz. Annene de selam söyle, ama üzme onu.”

Kapıya bir bakış atıp Füsun’a yakalanmadan gitmem gerektiğini ima edince, hemen huzurla evden çıktım ve Çukurcuma Yokuşu’ndan Beyoğlu’na yürürken, küskünlüğümün tamamen bittiğini mutlulukla anladım.

Zaman

Tam yedi yıl on ay, Çukurcuma'ya, Füsun'u görmeye akşam yemeğine gittim. İlk gidişim Nesibe Hala'nın "Akşamları bekliyoruz!" demesinden on bir gün sonra, 23 Ekim 1976 Cumartesi olduğuna ve Çukurcuma'daki son akşam yemeğimizi Füsun, ben ve Nesibe Hala 26 Ağustos 1984 Pazar günü yediğimize göre, aradan 2864 gün geçmiş. Hikâyesini anlatacağım bu 409 haftada, notlarıma göre onlara 1593 kere akşam yemeğine gitmişim. Ortalama haftada dört kere demektir bu, ama haftada dört gün hiç şaşmadan Çukurcuma'ya akşam yemeğine gittiğim de sanılmasın.

Bazı dönemlerde haftanın her günü onları görürdüm, bazı dönemlerde ise bir küskünlüğe, alınganlığa kapılır ya da Füsun'u unutabileceğimi sanır, onlara çok daha seyrek giderdim. Ama Füsun'suz geçirdiğim (Füsun'u görmeden demek istiyorum) hiçbir zaman parçası on günü aşmadığı, on günden sonra acım 1975 sonbaharındaki dayanılmaz ağır ıstırap düzeyine çıktığı için, bu yedi küsur yılda Füsunları (soyadlarıyla Keskinler diye anmak isterim onları) düzenli olarak gördüğüm söylenebilir. Onlar da beni düzenli olarak yemeğe beklerler, geleceğim geceyi de hep doğru tahmin ederlerdi. Kısa sürede onlar benim akşam yemeği vakti yaptığım ziyaretlere, ben de onların beni bekliyor olmalarına iyi-kötü alışmıştık.

Keskinler beni akşam yemeğine çağırmaslardı, çünkü masada benim yerim sürekli olarak hazır tutulurdu. Bu da beni, her akşam onları görüp görmemek konusunda uzun iç hesaplaşmalara sürüklerdi. Onlara gene gidersem, acaba fazla mı rahatsız ediyor olacağım diye bazan düşünür; gitmezsem de, Füsun'u o akşam görmekten mahrum kalma açısından başka, bir de "nezaketsizlik" etmiş olacağım ya da yokluğum olumsuz bir şekilde yorumlanacak diye dertlenirdim.

Çukurcuma'daki eve ilk ziyaretlerim bu dertlenmelerle, eve alışma, Füsun ile göz göze gelme, evin içindeki havaya uyum sağlama gayretleriyle geçti. Bakışlarımla "İşte geldim, buradayım," demek isterdim Füsun'a. İlk ziyaretimdeki hâkim duygu

buydu. İlk birkaç dakika en sonunda kafamdaki huzursuzlukları, utancı yenip geldiğim için kendi kendimi tebrik ederdim. Füsün'un yanında olmak beni bu kadar mutlu ediyorsa, kendi kendime niye bu kadar dert çıkarıyordum? İşte Füsün da her şey olağanmış, benim gelmemden çok memnunmuş gibi tatlı tatlı gülümseyerek bakıyordu.

İlk ziyaretlerde, ne yazık ki çok az baş başa kaldık. Gene de her seferinde bir fırsatını bulup "Seni çok özledim!", "Seni çok özlemişim!" gibi bir şeyi fısıldayarak söyler, Füsün da bu sözünden hoşlandığını gösterecek şekilde gözleriyle karşılık verirdi. Bundan ileri bir yakınlık kuracak ortam yoktu.

Sekiz yıl Füsünlara (Keskinlere diyemiyorum bir türlü) akşam ziyaretine gitmeme hayret eden, bu büyük zaman parçasından, binlerce günden rahatlıkla söz etmeme şaşan okurlar için, zamanın ne kadar yanıltıcı bir şey olduğunu biraz anlatabilmek, bir kendi zamanımız, bir de herkesle paylaştığımız "resmi" zaman olduğunu gösterebilmek isterim. Bu, hem Füsünların kapısını sekiz yıl Füsün'un aşkı için aşındırmış olduğum için bana tuhaf, takıntılı, korkulacak bir kişi gibi bakan okurların saygısını kazanmam için önemli, hem de Füsünların evindeki hayatı anlamak için.

Alman yapımı, zarif ahşap kutulu, sarkaçlı, cam kapaklı, gonglu büyük duvar saatinden başlayayım. Füsünların evinde kapının hemen yanında asılı duran bu saatin görevi zamanı ölçmek değil, evin ve hayatın sürekliliğini bütün aileye hissettirmek ve dışarıdaki "resmi" dünyayı hatırlatmaktır. Zamanı gösterme görevini son yıllarda televizyon, radyodan da çok daha eğlenceli bir şekilde yaptığı için, saat tıpkı şehirdeki yüz binlerce diğer duvar saati gibi önemini kaybediyordu.

Bu saatten daha gösterişli, kurgulu, ağırlıklı ve sarkaçlı büyük duvar saatleri, İstanbul'da önce 19. yüzyılın sonunda Batılılaşmış paşaların ve zengin gayrimüslimlerin konaklarında moda olmuş, 20. yüzyılın başında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Batılılaşma gayreti ve özentisiyle şehrin orta sınıf evlerine hızla yayılmıştı. Çocukluğumda, bizim evde ve başka pek çok tanıdığın evinde benzeri ya da daha ağır, ahşap işlemeli bir duvar saati, ya giriş kapısının açıldığı sofanın, holün ya da koridorun duvarlarında

asılı dururdu, ama çok az bakılırdı artık onlara; unutulmak üzereydiler. 1950'lerde artık "herkesin", çocukların bile bir kol saati ve evlerde sürekli açık birer radyo vardı çünkü. Televizyon ekranları evlerin iç seslerini ve yeme-içme-oturma alışkanlıklarını değiştirene kadar, yani hikâyemizin başladığı 1970'lerin ortalarında, artık çok az bakılmalarına rağmen bu duvar saatleri evlerde alışkanlıktan tıkırdamaya devam ediyordu. Bizim evdeki saatin tıkırtısı ve saat başlarını ve buçukları gösteren gongu, yatak odalarından ve salondan hiç duyulmadığı için kimseyi rahatsız etmezdi. Bu yüzden saati durdurmak yıllarca kimsenin aklına gelmedi ve yıllarca bir sandalyeye çıkıp kurularak çalıştırıldı! Füsün'un aşkıyla çok içtiğim bazı geceler mutsuzluktan uyanıp bir sigara yakmak için odamdan salona geçerken, koridorda saat başını vuran gongu işitince mutlu olurum.

Füsünların evinde, bu büyük saatin bazan çalışıp bazan sustuğunu daha ilk ay fark etmiş, duruma hemen alışmıştım. Gecenin ilerlemiş bir saatinde, hepimiz televizyondaki bir Türk filmine ya da eski şarkıları fıkırdayarak söyleyen şuh bir hanım şarkıcıya bakarken, ya da çevirinin ve dublajın bozukluğundan ve zaten aramızda konuşup gülüşerek ortasından seyretmeye başladığımız için çok az anladığımız gladyatörlü, aslanlı tarihi Roma filmini seyredip kendi hayallerimize dalmışken, bir an ekranda da sihirli bir sessizlik olur ve birden hiç aklımızda yokken, kapının hemen yanına asılı saatin gongu çalmaya başladılar. İçimizden biri, çoğu zaman Nesibe Hala, bazan da Füsün saate dönüp manalı bir bakışla bakar, Tarık Bey de "Kim kurdu acaba gene?" derdi.

Saat bazan kurulur, bazan da unutulurdu. Kurulup düzenli çalıştığı zamanlarda bile, gongu bazan aylarca sessiz kalır, bazan yalnızca buçuklarda tek bir vuruş yapar, bazan da evdeki sessizliğe katılarak haftalarca susardı. O zaman evde kimse olmadığı zaman her şeyin ne kadar korkunç olduğunu hisseder, ürperirdim. İster yalnızca tıkırdasın, ister gongu çeyrekleri göstereyim, kimse saate vaktin ne olduğunu anlamak için bakmazdı, ama kurulup kurulmaması ya da sarkacının bir dokunuşla harekete geçmesi, sık sık tartışma konusu olurdu. "Bırak tıkırdasın işte, kimseye zararı yok," derdi bazan Tarık Bey karısına, "evin ev

olduğunu hatırlatıyor.” Bu düşünceye ben, Füsün, Feridun, hatta arada bir gelen misafirler de katılırdı sanırım. Bu bakımdan, bu duvar saati zamanı hatırlamaya, yani şeylerin değiştiğini arada bir düşünmeye değil, tam tersi, hiçbir şeyin değişmediğini hissetmeye ve inanmaya yarardı.

İlk aylarda hiçbir şeyin değişmediğini, değişmeyeceğini, Çukurcuma'daki evde yemek sofrasında oturup televizyona bakıp sohbet ederek sekiz yıl geçireceğimi hayal bile edemezdim. İlk ziyaretlerimde, Füsün'un her sözü, yüzünde beliren her değişiklik, evin içinde gidiş gelişleri, her şey bana yeni ve değişik gelir, saat tıkırdasa da tıkırdamasa da önem vermezdim. Önemli olan onunla aynı sofrada oturmak, onu görmek, içimden hayaletim çıkmış onu öperken hiç kıpırdamadan durup mutlu olmaktı.

Hep aynı şekilde tıkırdayan saat, bu tıkırtıyı her an fark etmesek de evin, eşyaların, masada oturup yemek yiyen bizlerin değişmediğimizi, hep aynı kaldığımızı hissettirerek bizlere huzur verirdi. Saatin zamanı unutturan bu işleviyle, şimdiyi ve başkalarıyla ilişkimizi hatırlatan diğer işlevi, Tarık Bey ile Nesibe Hala arasında sekiz yıl boyunca zaman zaman alevlenen bir soğuk savaşın da konusu oldu. “Kim kurdu gene şimdi bunu, gecenin ortasında uykumuzu kaçırmak için!” derdi Nesibe Hala, bir sessizlikte saatin yeniden çalışmaya başladığını fark ettiğinde. “Tıkırdamazsa sanki evde bir eksiklik, bir boşluk oluyor...” demişti 1979 Aralık'ında rüzgârlı bir akşam Tarık Bey. Eklemişti: “Öbür evde de çalardı.” “Aa hâlâ alışamadın mı sen Çukurcuma'ya Tarık Bey,” demişti Nesibe Hala, bu sözlerin gerektirdiğinden çok daha şefkatli bir gülümsemeyle (kocasına bazan “Tarık Bey” derdi).

Karı-koca arasında yıllarca sürüp giden ölçülü iğnelemeler, laf sokuşturmalar, taşı gedigine koymalar, duvardaki saatin hiç beklenmedik bir anda fark ettiğimiz tıkırtısı ya da çalmaya başlayan gongunun vuruşlarıyla şiddetlenirdi. “Sen geceleri ben de uykusuz kalayım diye gene kurmuşsun bunu Tarık Bey,” derdi Nesibe Hala. “Füsün, canım durdursana şunu lütfen.” Sarkacı parmakla ortada durdurulursa, saat ne kadar kurulu olursa olsun hareketsiz kalırdı, ama Füsün önce gülümseyerek babasına bakar, Tarık Bey bazan “peki, durdur!” anlamına gelen bir bakış atar, bazan da inat ederdi. “Ben elimi sürmedim. Saat

kendi kendine çalıştı, bırak kendi kendine dursun!” derdi. Bazı komşular ya da seyrek uğrayan misafir çocukları arasında bu esrarlı sözlerden etkilenenler olduğunu görünce, Tarık Bey ile Nesibe Hala çift anlamlı sözlerle tartışmaya girerlerdi. “İyi saatte olsunlar, saatimizi gene çalıştırmışlar,” derdi Nesibe Hala. “Hiç dokunmayın, çarpılırsınız,” derdi Tarık Bey kaşlarını çatarak, tehditkâr bir havayla. “İçinde cin var.” “Cinin tıkırtısına diyeceğimiz yok da, gece yarısı sarhoş zangocun kilise çanı gibi kafa şişirmesin.” “Şişirmez, şişirmez, sen zaten zamanı unutsan daha rahat edeceksin,” derdi Tarık Bey. Burada “zaman” kelimesini, “modern dünya”, “yaşadığımız çağ” anlamında kullanırdı. Bu “zaman” sürekli değişen bir şeydi ve biz duvar saatinin sürekli tıkırtısıyla bu değişiklikten uzak kalmaya çalışıyorduk.

Keskinlerin günlük hayatları içerisinde vakti öğrenmek için başvurdukları temel araç, tıpkı 1950’lerde, 60’larda bizim evdeki radyo gibi sürekli açık duran televizyondur. O yıllarda radyo programlarının ortasında, yayında müzik, tartışma, matematik dersi, ne olursa olsun, saati öğrenmek isteyenler için, saat başlarında ve buçuklarda hafif bir “dıt” sesi duyulurdu. Akşam seyrettiğimiz televizyonda böyle bir işarete gerek duyulmazdı, çünkü zaten saatin kaç olduğunu, çoğunlukla televizyonda ne olduğunu öğrenmek için merak ederdi insan.

Füsün, burada sergilediğim kol saatine, Tarık Bey de sekiz yıl boyunca onda pek çok çeşidini gördüğüm cep saatine günde bir kere, onları ayarlamak için ya da mevcut ayarın doğru olduğunu bir kere daha görmek için bakarlardı. Bu ayar her akşam saat yedide, haberlerden bir dakika önce ülkenin tek televizyon kanalı olan TRT’nin yayınında, ekranda beliren kocaman bir saate bakarak yapılırdı. Füsün’un akşam yemeğine otururken ekranda beliren kocaman saate bakarak, kaşlarını çatarak, dilini hafifçe yanağının kenarına değdirerek ve çocuk gibi ciddiyetle babasını taklit ederek kendi saatini ayarlayışını seyretmekten derin bir zevk alırdım. Bu zevkimi, Füsün daha ilk ziyaretlerimde fark etmişti. Saatini ayarlarken onu aşkla seyrettiğimi bilir, ayarı tam yapınca bana bakarak gülümserdi. “Tamı tamına yaptın mı?” derdim o zaman ben ona. “Evet, tam oldu!” derdi o da bana, daha sıcak bir gülümsemeyle.

Bu sekiz yılda yavaş yavaş anlayacağım gibi, ben her akşam Keskinlerin evine yalnızca Füsun'u görmeye değil, onun içinde yaşayıp havasını soluduğu âlemde bir süre yaşamak için de gidiyordum. Bu âlemin temel özelliği de "zamandışı" olmasıydı. Tarık Bey, karısına "Zamanı unut," derken, işte bunu kastediyordu. Müzemizi ziyarete gelen meraklının, Keskinlerin bütün eski eşyalarına, bozulmuş, paslanmış, yıllardır çalışmayan çalar saatlerine, kol saatlerine bakarken, bu "zamandışı" tuhaflığı ya da bu şeylerin kendi aralarında oluşturdukları özel zamanı fark etmesini isterim. Bu özel zaman, Füsunların evinde yıllarca soluduğum ruhtur.

Bu özel ruhun dışında, radyoyla, televizyonla, ezanlarla haberdar olduğumuz dışarıdaki "zaman" vardı ve vakti öğrenmek demek, dışarıdaki dünya ile ilişkimizi düzenlemek demekti, öyle hissederdim.

Füsun saatini saniyesine kadar dakik bir saat gerektirecek bir hayat sürdüğü, işlere, randevulara yetişmek zorunda olduğu için değil, tıpkı emekli memur babası gibi, Ankara'dan, devletten kendisine özel olarak gelen bir işarete duyduğu saygı yüzünden ayarlıyormuş gibi gelirdi bana. Ekranda beliren saate bakışımız, televizyonun kapanış saatinde ekranda İstiklal Marşı'yla beliren bayrağa bakışımıza benzerdi: Kendi köşemizde, tam akşam yemeğine başlamışken ya da tam televizyonu kapatıp akşamı sona erdirmek üzereyken, bizimle aynı şeyi yapmakta olan milyonlarca ailenin varlığını, millet denilen kalabalığı, devlet denilen kuvvetin gücünü ve kendi küçüklüğümüzü hissederdik. Ev içinde yaşadığımız dağınık, kurlsız hayatın devletin resmiyeti dışında olduğunu, bu milli saatleri ("Memleket saat ayarı derdi," arada bir radyo), bayrakları ve Atatürk ile ilgili programları seyrederken de hissederdik.

Aristo, *Fizik*'inde "şimdi" dediği tek tek anlar ile Zaman arasında ayırım yapar. Tek tek anlar, tıpkı Aristo'nun atomları gibi bölünmez, parçalanmaz şeylerdir. Zaman ise, bu bölünmez anları birleştiren çizgidir. Zaman'ı, şimdileri birleştiren çizgiyi, Tarık Bey'in "unut" öğüdüne rağmen ne kadar gayret etsek de, aptallar ve hafızasızlar hariç kimse bütünüyle unutamaz. Hepimizin yaptığı gibi mutlu olmaya ve Zaman'ı unutmaya ça-

lışabilir ancak insan. Füsün'a aşkımın bana öğrettiklerine ve Çukurcuma'daki evde sekiz yılda yaşadıklarına dayanan bu gözlemlerime dudak bükten okurlar, Zaman'ı unutmak ile saati ya da takvimi unutmayı birbirlerine karıştırmassınlar, lütfen. Saatler ve takvimler, bize unuttuğumuz Zaman'ı hatırlatmak için değil, başkalarıyla olan ilişkimizi ve aslında bütün toplumu düzenlemek için yapılmışlardır, böyle de kullanılırlar. Her akşam haberlerden önce ekranda görülen siyah-beyaz saate bakarken, başka aileleri, başka kişileri, onlarla buluşmalarımızı ve bu işi düzenleyen saatleri hatırlarız, Zaman'ı değil. Füsün televizyonda beliren saate bakarken, kendi kol saati saniyesi saniyesine doğru olduğu için ya da saati ayarladığı ve "tam doğru" yaptığı için ve belki de benim kendisini aşkla seyrettiğimi bildiği için mutlulukla gülümserdi, Zaman'ı hatırladığı için değil.

Yaşadığım hayat, Zaman'ı, yani Aristo'nun şimdi dediği anları birleştiren çizgiyi hatırlamanın çoğumuz için pek acı verici olduğunu bana öğretmiştir. Anları birleştiren ya da müzemizde olduğu gibi, anları içlerinde taşıyan eşyaları birleştiren çizgiyi gözümüzün önüne getirmeye çalışmak, hem çizginin kaçınılmaz sonucunu, ölümü hatırlattığı için hem de çizginin kendisinin –çoğu zaman hissettiğimiz gibi– pek bir anlamı olmadığını yaşıyoruz ilerledikçe acıyla kavradığımız için üzer bizi. Oysa "şimdi" dediğimiz anlar, Çukurcuma'ya akşam yemeklerine gitmeye başladığım günlerde olduğu gibi, Füsün'un bir gülümseyişiyle, bazan bir yüzyıl yetecek kadar mutluluk verebilir bize. Keskinlerin evine hayatımın geri kalanında bana yetecek mutluluğu almaya gittiğimi daha baştan anlamıştım ve evlerinden Füsün'un dokunduğu irili ufaklı küçük eşyaları, bu mutlu anları saklamak için alıp götürüyordum.

Bu sekiz yılın ikincisinde, bir akşam geç saatlere kadar oturmuş, televizyon programı bittikten sonra, Tarık Bey'in Kars Lisesi'ndeki gençlik ve öğretmenlik anılarını dinlemiştim. Sınırlı öğretmen maaşı, yalnızlık ve pek çok kötülükle boğuşarak geçen bu mutsuz yılların hatıralarının Tarık Bey'e tatlı gelmesinin nedeni, pek çoklarının sandığı gibi, yıllar geçtikçe kötü hatıraların bile bize iyi gözükmesi değil, yaşadığı kötü dönemden (kötü bir çizgi: Zaman) yalnızca iyi anları (şimdi noktaları) hatırlayıp

anlatmaktan hoşlanmıyordu. Bu ikiliğe dikkat çektikten sonra, Kars'tan aldığı çift kadranlı bir saati, bir yüzü Arap, bir yüzü Latin harfli Doğu-Batı saatini nedense hatırlayıp bana göstermişti.

Ben de kendimden bir örnek vereyim: Füsun'un 1982 Nisan'ında takmaya başladığı bu Buren marka incecik kol saatini görür görmez, bunu yirmi beşinci doğum gününde Füsun'a benim hediye edişim, bugün kayıp olan kutusundan saati çıkardıktan sonra Füsun'un annesi ve babasının görmeyeceği (kocası Feridun evde değildi) bir ara, açık mutfak kapısının arkasında beni yanaklarımdan öpüşü ve sofrada hep birlikte otururken saati annesine ve babasına mutlulukla gösterişi ve beni çoktan beri ailenin tuhaf bir üyesi gibi kabul eden annesiyle babasının bana tek tek teşekkür edişleri canlanır gözlerimin önünde. Benim için mutluluk, bunun gibi unutulmaz bir ânı tekrar yaşayabilmektir. Hayatımızı Aristo'nun Zaman'ı gibi bir çizgi olarak değil de, böyle yoğun anların tek tek her biri olarak düşünmeyi öğrenirsek, sevgilimizin sofrasında sekiz yıl beklemek bize alay edilebilecek bir tuhafılık, bir saplantı gibi değil, şimdi yıllar sonra düşündüğüm gibi Füsunların sofrasında geçirilmiş 1593 mutlu gece gibi gözükür. Çukurcuma'daki eve yemeğe gittiğim akşamların her birini –en zorunu, en umutsuzunu ve en gurur kırıcı olanını bile– bugün büyük bir mutluluk olarak hatırlıyorum.

55

Yarın Gene Gelin, Gene Otururuz

Füsunların evine beni akşamları Çetin Efendi, babamın Chevrolet'siyle götürürdü. Sekiz yıl boyunca kardan yolların tıkanması, sel baskını, Çetin Efendi'nin hastalıkları, tatilleri, arabanın bozulması gibi geçici nedenler dışında, bu kuralı bozmamaya dikkat ettim. Çetin Efendi ilk birkaç aydan sonra, çevredeki kahvelerde, çayhanelerde kendine dostlar edinmişti. Arabayı evin tam önüne değil, Karadeniz Kahvehanesi ve Akşam Çayevi gibi adları olan bu yerlere yakın park eder, çayhanelerin birinde bir

yandan bizim Füsunların evinde seyrettiğimiz televizyon programını seyrederken, bir yandan da gazete okur, sohbete katılır, bazan tavla oynar ya da konken oynayanlara bakardı. İlk birkaç aydan sonra mahalledekiler onun ve benim kim olduğumuzu öğrenmiş ve Çetin Efendi bana abartarak anlatmıyorsa, uzak ve yoksul akrabalarını dostane duygularla sürekli ziyaret eden beni, vefalı ve alçakgönüllü bulup sevmişlerdi.

Elbette bu sekiz yılda karanlık, kötü niyetlerim olduğunu söyleyenler de çıkmıştı. Mahalledeki eski yıkıntı evleri ucuza alıp yerlerine apartmanlar yaptıracağım, fabrikalarımda ucuza çalıştırmak için vasıfsız işçi aradığımı, asker kaçağı olduğum ya da Tarık Bey'in gayrimeşru çocuğu (yani Füsun'un ağabeyi) olduğum yolunda ciddiye alınmayacak dedikodulardı bunlar. Mahallenin makul çoğunluğu ise, Füsun'un uzak akrabası olduğumu, "sinemacı" kocasıyla birlikte onu film yıldızı yapacak bir film işini konuştuğumuzu, Nesibe Hala'nın sağa sola dikkatle sızdırdığı doğru yanlış bilgilerden öğrenmişti. Bu konumumun makul karşılandığını, özel olarak sevilmesem de Çukurcuma Mahallesi'nde bana beslenen duyguların olumlu olduğunu yıllar boyunca Çetin'in bana söylediklerinden anladım. Zaten ziyaretlerimin ikinci yılından sonra yarı mahalleli sayılmaya başlamıştım.

Mahalle kalabalığı çeşitliydi: Galata'da limanda işçilik yapanlar, Beyoğlu'nda ara sokaklarda küçük dükkânları, lokantaları işletenler ve garsonlar, Tophane tarafından yayılarak gelen Çingene aileleri, Tuncelili Alevi Kürt aileleri, bir zamanlar Beyoğlu'nda, Bankalar Caddesi'nde kâtiplik yapan Rum, İtalyan, Levanten ailelerinin fakir düşmüş çocukları ve torunları, tıpkı onlar gibi İstanbul'u hâlâ bir türlü terk etmeyen son Rum aileleri, depolarda, fırınlarda çalışanlar, taksi şoförleri, postacılar, bakkallar ve üniversitelerin yoksul öğrencileri... Bütün bu kalabalık, Fatih, Vefa, Kocamustafapaşa gibi geleneksel Müslüman mahallelerinde olduğu gibi kuvvetli bir cemaat duygusuyla hareket etmezdi. Ama bana gösterilen koruyucu, kollayıcı hareketlerden, gelip geçen özel, pahalı arabalara gençlerin gösterdiği ilgiden ve haberlerin hızla yayılışından, dedikodulardan, mahallenin bir dayanışması, birliği, en azından kendi içinde bir hareketliliği olduğunu anladım.

Füsunların (Keskinlerin) evi, Çukurcuma Caddesi (halk arasında “Yokuşu”) ile daracık Dalgıç Sokak’ın kesiştiği köşeydi. Haritadan da anlaşılabilceği gibi, buradan kıvrıla kıvrıla ilerleyen dik yokuşlardan on dakikada Beyoğlu’na, İstiklal Caddesi’ne çıkılırdı. Bazı akşamlar dönüş yolunda Çetin ara sokaklardan ağır ağır kıvrılarak Beyoğlu’na çıkar, ben de arka koltukta sigara içerek ev içlerini, dükkânları, sokaklardaki insanları seyrederdim. Parke taşla kaplı bu dar sokaklarda, kaldırımlara yıkılacakmış gibi eğilen yıkıntı halindeki ahşap evler, Yunanistan’a göçen son Rumların bıraktığı boş binalar ve o boş yapılara kaçak yerleşen yoksul Kürtlerin pencerelerden dışarıya uzattıkları soba boruları, geceye korkutucu bir görüntü verirdi. Gece yarıları Beyoğlu yakınlarındaki küçük karanlık eğlence yerleri, meyhaneler, kendilerine “içkili gazino” diyen pavyonlar, büfeler, sandviç satan bakkallar, Spor Toto bayileri, uyuşturucu, kaçak Amerikan sigarası ya da viski bulabileceğin tütüncü dükkânları, hatta plak-kaset bayileri bile geç saatlere kadar açık olur, bütün bu yerler kederli hallerine rağmen, bana hayat dolu ve çok da canlı gelirdi. Tabii ancak Füsunların evinden huzurlu bir şekilde çıkmışsam böyle hissederdim. Pek çok gece, Keskinlerin evinden, artık oraya bir daha gelmeyeceğimi, bunun son olması gerektiğini düşünerek çıkar, Çetin’in kullandığı arabanın arka koltuğunda mutsuzluktan baygın gibi yatardım. Bu mutsuz geceler daha çok ilk yıllarda olurdu.

Çetin beni akşamları Nişantaşı’ndan yedi civarında alırdı; Harbiye, Taksim ve Sıraselviler’de biraz trafiğe takılır, Cihangir ve Firuzağa’nın ara sokaklarından kıvrılır, tarihi Çukurcuma Hamamı’nın önünden aşağıya inerdik. Yolda arabayı bir dükkânın önünde durdurur, bir paket yiyecek ya da bir demet çiçek alırdım. Her seferinde değil ama ortalama her iki gidişimden birinde Füsun’a da küçük bir hediye, şakası için bir çiklet ya da Kapalıçarşı veya Beyoğlu’nda bulduğum kelekli bir broşu ya da takıyı götürür, hiç tören yapmadan verirdim.

Trafiğin çok tıkalı olduğu bazı akşamlar Dolmabahçe üzerinden Tophane’den sağa sapıp Boğazkesen Caddesi’nden geldiğimiz de olurdu. Bu sekiz yıl boyunca Keskinlerin sokağına arabanın her sapışında, tıpkı ilkokul yıllarında, sabahları okulun

sokağına girdiğim zamanki gibi kalbim hızlanır, mutluluk ile telaş arası bir huzursuzluk duyardım.

Tarık Bey Çukurcuma'daki binayı, Nişantaşı'ndaki daireye kira yetiştirmekten bıktığı için bankadaki parasıyla almıştı. Keskinlerin dairesinin girişi ikinci kattaydı. Onların mülkü olan küçük alt kattan bu sekiz yılda hikâyemize hiç karışmayan ve hayalet gibi bir görünüp bir kaybolan kiracı aileler geçti. Daha sonra Masumiyet Müzesi'nin bir parçası olacak bu küçük dairenin girişi yanda, Dalgıç Sokak'ta olduğu için orada yaşayanlarla fazla karşılaşmazdım. Füsun'un bir dönem alt katta dul anne-siyle yaşayan ve nişanlısı askerde olan Ayla adlı kızla arkadaşlık ettiğini, birlikte Beyoğlu'na sinemaya gittiklerini işitmiştim, ama Füsun mahalle arkadaşlarını benden saklardı.

Ben Çukurcuma Yokuşu'na açılan sokak kapısının zilini çalınca, ilk aylarda kapıyı bana hep Nesibe Hala açardı. Bunun için yukarıdan aşağı bir merdiven inmesi gerekirdi. Oysa benzeri başka durumlarda, kapı zili akşam vakti de çalınsa, sokak kapısını açmak için aşağıya Füsun yollanıyordu hep. Bu kadarı bile, daha ilk günden, benim oraya niye gittiğimi herkesin bildiğini bana hissettirmişti. Ama bazan Füsun'un kocası Feridun'un gerçekten hiçbir şeyden şüphelenmediğini de hissederdim. Tarık Bey bambaşka bir âlemde yaşadığı için, bana zaten çok az huzursuzluk verirdi.

Her şeyden her zaman haberdar olduğunu hissettiğim Nesibe Hala, kapıyı bana açtıktan sonraki tuhaf sessizliği kırmak için bir şeyler söylemeye hep dikkat ederdi. Bu açılış cümleleri, "Bir uçak kaçırılmış duydunuz mu?", "Otobüs kazasını olduğu gibi gösteriyorlar...", "Başbakanın Mısır'ı ziyaretini takip ediyoruz," gibi televizyondaki haberlerle ilgili bir şey olurdu çoğunlukla. Eğer haberlerin başlamasından önce gelmişsem, Nesibe Hala'nın her seferinde aynı inançla tekrarladığı bir cümlesi vardı: "Aman, tam zamanında geldiniz, haberler şimdi başlıyor!" Bazan da, "Sizin sevdiğiniz sigara böreğinden var," ya da "Bu sabah Füsun ile çok güzelyaprak dolması sardık, bayılacaksınız," gibi bir şey söylerdi. Bunun durumumun tuhaflığını gizlemek için söylenmiş bir cümle olduğunu düşünürsem, utançla susardım. Çoğu zaman da ona "Sahi mi?" ya da "Aman vaktinde gelmişim," gibi

bir cevap verir, yukarı kata çıkıp eve girer, Füsun'u görünce de, o anki mutluluğumu ve utancımı gizlemek için sözümü abartılı bir heyecanla tekrarlardım.

"Aman uçak kazasını ben de bir göreyim," demiştim bir keresinde.

"Uçak kazası dün oldu Kemal Ağabey," diye cevap vermişti Füsun.

Kışları paltomu çıkarırken, "Off, ne soğuk hava!" ya da "Mercimek çorbası mı var, çok iyi..." gibi bir şey de diyebilirdim. 1977 Şubat'ından sonra, yukarıya sokak kapısını açan bir "otomatik" bağlandığı için, açılış cümlesini merdivenleri çıkıp daireye girerken söylemem gerekiyordu, bu daha zordu. Her zaman görüldüğünden daha ince, daha şefkatli olan Nesibe Hala, benim bu açılış cümlesini söyleyip evin sıradan günlük hayatına katılamadığımı hissederse, bana hemen yardım ederdi: "Aman hemen oturun Kemal Bey, böreğiniz soğumadan," ya da "Adam kahveyi makineli tüfekle taramış, bir de utanmadan anlatıyor," gibi bir şey söylerdi.

Kaşlarımı çatarak hemen sofraya otururdum. Yanımda getirdiğim hediye paketleri, eve girişteki bu sıkıntılı anları atlatmama yardım ederdi. İlk yıllarda bunlar, Füsun'un sevdiği fıstıklı baklava, Nişantaşı'nın ünlü börekçisi Latif'ten alınmış suboreği, lakerda tarama gibi şeyler olurdu. Paketimi önemsemeden, ama hakkında bir şeyler söyleyerek Nesibe Hala'ya verirdim. "Ah, niye zahmet ettiniz!" derdi Nesibe Hala. O sırada hiç önemsemeden Füsun'un hediyesini verir ya da onunla göz göze gelince göreceği bir kenara bırakır, aynı anda Nesibe Hala'ya da cevap yetiştirir, "Dükkânın önünden geçerken, mis gibi börek koktu, dayanamadım!" der, Nişantaşı'ndaki bu börekçi hakkında bir iki cümle daha ederdim. Bu sırada sınıfa geç giren bir öğrenci gibi görünmez olmaya çalışarak hemen yerime oturur ve bir anda kendimi çok iyi hissederdim. Masaya oturduktan bir süre sonra, bir an Füsun ile göz göze gelirdim. Bunlar olağanüstü mutlu anlardı.

Eve girdikten sonraki değil, masaya oturduktan sonraki ilk göz göze gelme ânı, benim için hem çok mutlu bir andı hem de önümüzdeki gecenin nasıl geçeceğini hemen anladığım, hissettiğim özel bir an. Füsun'un bakışlarında –kaşlarını çatıyor bile olsa– bir mutluluk, rahatlık görürsem gece de öyle geçerdi. Mut-

suz ve huzursuz ise, gülmüyorsa ben de çok gülmez, ilk aylarda onu güldürmeye de çalışmaz, kendimi fazla fark ettirmeden orada yalnızca dururdum.

Yerim sofrada Tanık Bey ile Füsün'un arasında, yemek masasının televizyona bakan uzun kenarında, Nesibe Hala'nın karşısındaydı. Eğer evdeyse benim yanıma Feridun, o yoksa seyrek gelen misafirlerden biri otururdu. Nesibe Hala yemeğin başında, mutfığa yakın olmak için, televizyona sırtını dönerek otururdu; yemeğin ortasında, mutfak ile işi azaldığında kalkar, benim soluma, Füsün ile arama oturur, böylece televizyonu rahat rahat seyredebilirdi. Sekiz yıl burada, Nesibe Hala ile dirsek dirseğe oturdum. Nesibe Hala yanıma geçtikten sonra, masanın diğer uzun yanı boş kalırdı. Bu boş yere, akşam eve döndüğünde, bazan Feridun otururdu. O zaman Füsün da kocasının yanına geçer, Nesibe Hala da Füsün'un yerine otururdu. O durumda televizyonu seyretmek zor olurdu, ama o saatlerde zaten yayın bitmiş, televizyon kapanmış olurdu.

Önemli bir televizyon programı sırasında ocakta hâlâ pişen bir şey varsa, mutfığa gidip gelmek gerekiyorsa, Nesibe Hala bu işi bazan Füsün'a bırakırdı. Füsün hemen yanındaki mutfığa elinde tabaklar, tencereler gidip gelirken, benimle televizyon arasına sürekli girip çıkardı. Babası, annesi ekrandaki filme, bilgi yarışmasına, hava raporuna, askeri darbe yapan paşamızın öfkeli bir nutkuna, Balkan Güreş Şampiyonası'na, Manisa Mesir Macunu Şenliği'ne ve Akşehir'in düşman işgalinden kurtuluşunun altmışıncı yılı törenlerine dalmışken, ben güzelimin önümde bir sağa bir sola gidip gelişlerini, annesinin babasının yaptığı gibi asıl konuyla arama girmiş bir şey gibi değil, asıl konunun bu olduğunu bilerek zevkle seyrederdim.

Keskinlerin evine gittiğim 1593 gecede, vaktin büyük bir kısmını sofrada masanın uzun kısmında televizyona bakıp oturarak geçirdim. Ama oraya sekiz yılda kaç gün gittiğimi söylediğim rahatlıkla, her seferinde orada ne kadar oturduğumu, evde ne kadar kaldığımı söyleyemem. Çünkü bu konu bana utanç verdiği için, dönüş saatimin aslında evden çıkış saatinden çok daha erken olduğuna hep inandırırdım kendimi. Vakti bizlere hatırlatan şey, televizyonun kapanış saatiydi elbette. TRT'nin, Türkiye'nin bütün kahvehanelerinde, kumarhanelerinde seyretilen ve dört dakika

süren kapanış töreninde, uygun adımlarla yürüyen askerler göndererek bayrak çekip onu selamlarken, arkada bir de İstiklal Marşı duyulurdu. Her ziyaretimde ortalama saat yedide gelip televizyon yayını bittiği, bayrak çekildiği sırada, saat on iki civarında döndüğüm düşünülürse, her gece Füsunlarda beş saat kaldığım çıkar ortaya, ama daha da uzun kalırdım.

Ziyaretlerimin başlamasından dört yıl sonra, 1980 Eylül'ünde yeni bir askeri darbe daha yapıldı, sıkıyönetim ilan edildi, gece sokağa çıkma yasağı kondu. Akşam saat onda başlayan bu yasaklar yüzünden, uzun bir dönem Keskinlerin evinden saat ona çeyrek kala, Füsun'u görmeye doyamadan çıkmak zorunda kaldım. O gecelerde dönüş yolunda sokağa çıkma yasağının başlamasından önceki dakikalarda şehrin hızla boşalan karanlık sokaklarında, Çetin'in kullandığı arabada süratle ilerlerken, akşam Füsun'u yeterince görememenin acısını hissederdim. Şimdi, yıllar sonra, gazetelerde askerlerin ülkenin halinden hoşnut olmadıklarını, yeni bir askeri darbe daha olabileceğini her okuyuşumda, askeri darbenin kötülüğü olarak aklıma ilk Füsun'a doyamadan eve alelacele dönmelerim gelir.

Keskinlerle aramızdaki ilişki, yıllar boyunca tabii ki çeşit çeşit aşamadan geçti; sohbetlerimizin, beklentilerin, sessizliklerin anlamı, orada ne yaptığımız, sanki aklımızda sürekli değişti. Benim için değişmeden kalan tek şey, oraya gidiş nedenimdi: Ben oraya elbette Füsun'u görmeye gidiyordum. Onların ve Füsun'un da, bundan hoşlandığını varsayıyordum. Füsun ve ailesi benim oraya Füsun'u görmeye geldiğimi açıkça kabul edemeyeceği için, hepimizce kabul edilen ortak bir başka nedenimiz vardı. Ben oraya, Füsunların evine "misafirliğe" gidiyordum. Ama bu muğlak kelime bile inandırıcı olmadığı için, bize daha az huzursuzluk verecek başka bir kelimeyi içgüdüyle tercih ederdik. Ben Keskinlerin evine haftada dört akşam "oturmaya" gidiyordum.

"Oturma" tabirinin, Türk okurlarımın çok iyi bildiği, ama müzemin yabancı ziyaretçilerinin hemen anlayamayacağı "misafirliğe gelmek", "geçerken uğramak", "birlikte vakit geçirmek" gibi, sözlüklerde vurgulanmayan ama çok yaygın anlamını, özellikle Nesibe Hala sık sık kullanırdı. Akşam evden ayrılırken, bana nezaketle hep şöyle derdi Nesibe Hala:

“Kemal Bey yarın gene gelin, gene otururuz.”

Bu sözler, orada akşamları sofrada oturmaktan başka bir şey yapmadığımız anlamına gelmezdi. Televizyon seyrediyor, bazan uzun uzun susuyor, bazan çok tatlı sohbet ediyor ve tabii yemek yiyip rakı içiyorduk. Nesibe Hala, beni akşamları beklediklerini söylemek için ilk yıllarda, seyrek de olsa bu faaliyetleri de hatırlatırdı. “Kemal Bey, yarın gene bekleriz, sevdiğiniz kabak dolmasından yeriz,” ya da “Yarın televizyonda buz pateni yarışmasını seyrederez, naklen veriyorlar,” derdi. O bunu söylerken ben Füsün’a bir bakış atar, yüzünde onaylayıcı bir ifade, bir gülümseme görmek isterdim. Nesibe Hala “Gelin otururuz,” derse ve Füsün bunu onaylarsa, kelimelerin bizi aldatmadığını, yaptığımız asıl şeyin birlikte aynı mekânda bulunmak, evet, birlikte oturmak olduğunu düşünürdüm. Oraya asıl geliş nedenim olan Füsün ile aynı mekânda bulunma isteğime en saf biçimiyle dokunduğu için, “oturmak” kelimesi çok yerindeydi. Halkı küçümsemeyi iş edinmiş bazı aydınlar gibi, Türkiye’de her gece “birlikte oturan” milyonlarca kişinin bu kelimelerle aslında hiçbir şey yapmadıklarını ortaya koyduklarını asla düşünmez, tam tersi, birbirlerine sevgiyle, dostlukla, hatta tam ne olduklarını bilmedikleri, daha derin içgüdülerle bağlı insanlar arasında “birlikte oturmanın” bir ihtiyaç olduğunu geçirirdim aklımdan.

Müzemizin bu noktasında olaylara, o sekiz yıla bir giriş ve saygı işareti olarak, Füsünların Çukurcuma’da oturdukları binanın ikinci, onların evinin ilk katının maketini sergiliyorum. Üst katta Nesibe Hala’yla Tarık Bey’in ve Füsün ile kocasının odaları, arada da bir banyo vardı.

Müze ziyaretçisi makete dikkatle bakınca, yemek masasının uzun köşesinde, benim yerimi görür hemen. Müzemizi ziyaret edemeyen meraklılar için anlatayım: Televizyon hafifçe solda karşımdaydı; mutfak ise, karşımda sağdaydı. Arkamda içi dolu bir büfe vardı, bazan sandalyemin arka ayakları üzerinde yayanınca büfeye çarpardım. O zaman içindeki kristal bardaklar, gümüş ve porselen şekerlikler, likör takımları, hiç kullanılmayan kahve fincanları, her orta sınıf İstanbul evinde büfede sergilenen çeşmibülbül küçük vazo, eski saat, çalışmayan gümüş bir çakmak ve diğer ıvır zıvır, büfenin cam rafıyla birlikte bir an titrerdi.

Sofradaki herkes gibi, yıllarca akşamları televizyona bakarak oturdum, ama bakışlarımı hafifçe soluma çevirince Füsun'u rahatlıkla görebilirdim. Bunun için başımı ona doğru çevirmeme ya da kıpırdatmama gerek yoktu hiç. Bu da televizyon seyretirken yalnızca gözlerimi oynatarak kimseye fark ettirmeden uzun uzun Füsun'u seyretme imkânını veriyordu bana. Bunu çok yaptım, bu konuda uzmanlaştım.

İzlediğimiz filmin duygulu, yoğun anlarında ya da ekranda hepimizi heyecanlandıran bir haber başladığında, Füsun'un yüzünde beliren ifadeyi seyretmekten büyük bir zevk alır; daha sonraki günlerde, aylarda o filmin o en dokunaklı sahnesini, Füsun'un yüzündeki ifadeyle birlikte hatırlardım. Bazan filmdeki dokunaklı sahneden önce Füsun'un yüzündeki ifade gözümün önünde canlanır (bu Füsun'u özlediğim, akşam yemeğine gitmem gerektiği anlamına gelirdi), sonra da filmin o sahnesi gelirdi aklıma. Sekiz yıl boyunca Keskinlerin sofrasında seyrettiğimiz filmlerin en yoğun, en çok içe işleyen ve en tuhaf anları, bu anlara eşlik eden Füsun'un yüz ifadesiyle birlikte hafızama kazınmıştır. Füsun'un bakışının anlamını, hangi yüz ifadesinin filmlerdeki hangi duygulara denk düştüğünü sekiz yılda öylesine iyi öğrenmişim ki, filmi dikkatle izlemesem bile, Füsun'un yandan göz ucuyla gördüğüm yüz ifadesinden, seyretmekte olduğumuz sahnede ne olup bittiğini çıkarabilirdim. Bazan da aşırı içkiden, yorgunluktan, Füsun ile birbirimize gene küstüğümüz için dikkatle izleyemediğim televizyonda önemli bir şeyler olduğunu, Füsun'un bakışlarından anlardım yalnızca.

Masada, Nesibe Hala'nın daha sonra oturacağı yerin yanında, üzerindeki başlığı her zaman yamuk duran ayaklı bir lamba, onun yanında da L biçimi bir divan vardı. Yemekten, içmekten, gülüşüp konuşmaktan çok yorulduğumuz bazı geceler, Nesibe Hala "Hadi biraz da divanda oturalım," ya da "Kahvelerinizi masadan kalkınca vereceğim!" der, o zaman ben, divanın büfe kenarındaki ucuna, Nesibe Hala öbür ucuna, Tarık Bey de cumbanın kenarındaki iki koltuktan yokuş tarafındakine otururdu. Yeni oturduğumuz bu yerlerden ekranı iyi görebilmek için televizyonun duruş açısını değiştirmek gerekir, bunu masanın kenarındaki yerini değiştirmeyen Füsun yapardı. Bazan da Füsun

televizyonun açısını ayarladıktan sonra, divanın öbür ucuna, annesinin yanına oturur, anne-kız televizyonu birbirlerine yaslanarak seyrederdiler. Bazan Nesibe Hala televizyon seyredirken kızının saçlarını, sırtını okşar; ben anne-kız arasındaki bu mutlu yakınlığı tıpkı kafesinden ilgiyle bizi izleyen Limon gibi göz ucuyla seyretmekten özel bir haz alırdım.

L biçimindeki divanın üzerindeki yastıklara iyice yaslanınca, gecenin ilerleyen saatlerinde, Tarık Bey ile birlikte içtiğimiz rakının da etkisiyle bazan uykum gelir; bir gözümle televizyondaki programı izlerken, bir gözümle de sanki ruhumun derinliklerini seyreder; hayatın beni getirdiği tuhaf yerden utanarak, öfkeyle yerimden kalkıp evden çıkmak isterdim. Bunları Füsün'un bakışlarından memnun olmadığım, bana az gülümsediği, umut vermediği, elimin, kolumun, gövdemın rastlantıyla, yanlışlıkla ona değmesini soğuk karşıladığı kötü, karanlık gecelerde hissederdim.

Bu anlarda yerimden kalkar, cumbanın ortadaki ya da sağ yandaki penceresinin perdesini hafifçe aralayarak, Çukurcuma Yokuşu'nu seyredirdim. Nemli, yağışlı günlerde, sokağın parke taşları üzerinde sokak lambasının ışığı parıldardı. Bazan cumbanın ortasındaki kafesinde ağır ağır yaşlanmakta olan kanarya Limon'la ilgilenirdim. Tarık Bey ve Nesibe Hala, gözlerini televizyondaki hareketten ayırmadan, Limon hakkında "Yemini yemiş mi?", "Suyunu değiştirelim mi?", "Bugün keyifsiz galiba," gibi bir şey söylerlerdi.

Birinci katta, arkada dar bir balkonlu olan bir oda daha vardı. Burası gün boyunca daha çok kullanılır, Nesibe Hala dikişlerini burada diker, evdeyse Tarık Bey gazetesini burada okurdu. İlk altı aydan sonra, sofrada huzursuzluğa kapıldığım, bir aşağı bir yukarı yürüme isteği duyduğum zamanlarda, eğer lambası da yanıyorsa, sık sık bu odaya girip balkon penceresinden baktığımı, dikiş makinesi, terzi eşyaları, eski gazete ve dergiler, açık dolaplar ve ıvır zıvır kalabalığı arasında durmaktan ve bir süre Füsün özlemimi dindirecek bir eşyayı kaşla göz arasında cebime indirmekten hoşlandığımı hatırlıyorum.

Bu odanın balkon penceresinden bakarken, hem pencereden yansıyan içerideki yemek yediğimiz odayı görebilir, hem de

arkadaki dar sokağa sıralanmış, yoksul evlerinin içlerini seyredebilirdim. Bu evlerden birinde, üzerinde bir yün gecelik, her akşam uyumadan önce, bir ilaç kutusunu açıp içinden bir hap çıkarıp kutunun içindeki kâğıdı dikkatle okuyan şişmanca bir kadını birkaç defa uzun uzun seyretmiştim. Kadının yıllarca babamın fabrikasında çalışan takma elli rahmetli Rahmi Efendi'nin karısı olduğunu, bir akşam arka odaya yanıma gelen Füsun'un sözlerinden anladım.

Füsun arka odaya, orada ne yaptığımı merak ettiği için geldiğini fısıldayarak söylemişti. Onunla karanlıkta, pencerenin önünde yan yana durup bir süre manzaraya baktık. O sırada Keskinlere sekiz yıl süren akşam ziyaretlerimin kalbinde yatan ve bana kalırsa dünyanın bu köşesinde erkek ve kadın olmanın da kalbinde yatan sorunu içimde derinden hissettiğim için ayrıntıları anlatayım:

Bana kalırsa, o gece Füsun, masadan kalkıp yanıma bana yakınlık göstermek için gelmişti. Yanımda sessizce durup, bu sıradan manzaraya bakması da bunu gösteriyordu. Sırf Füsun yanımda olduğu için bana olağanüstü şiirsel gözükken kiremitlerle çinko damlara, dumanı hafifçe tüten bacalara, aydınlık pencerelerdeki ailelerin ev içlerinde hareket edişine bakarken, içimden elimi Füsun'un omzuna koymak, ona sarılmak, ona dokunmak geliyordu.

Ama Çukurcuma'daki evdeki ilk haftalardaki sınırlı tecrübem, bunu yaparsam Füsun'un bana çok soğuk ve sert davranacağını, (neredeyse taciz edilmiş gibi) beni iteceğini ya da bir anda sırtını dönüp gideceğini, onun bu hareketinin bana olağanüstü acı vereceğini ve bir süre karşılıklı küskünlük oynayacağımızı (yavaş yavaş uzmanlaştığımız bir oyun), belki bir süre Keskinlere akşam yemeğine bile gitmeyeceğimi söylüyordu bana. Bunu bilmeme rağmen ruhumun derinliklerinden gelen bir şey beni kuvvetle ona dokunmaya, onu öpmeye, en azından ona yandan yaslanmaya itiyordu. İktiğim rakının da bunda etkisi vardı. Ama içmeseydim de, bu ikilemi içimde acıyla ve kuvvetle hissedecektim.

Kendimi tutup ona dokunmamayı başarırsam –ki hızla bunu öğreniyordum– Füsun bana daha da yaklaşıacak, belki hafifçe ve “yanlışlıkla” o bana dokunacak, belki tatlı bir iki söz daha

söyleyecekti. Ya da birkaç gün önce söylediği gibi “Canını sıkın bir şey mi oldu?” diyecekti. O sırada “Gecenin bu sessizliğini, damlarda gezen kedileri çok seviyorum,” dedi Füsün ve ben gene aynı ikilemi içimde neredeyse acıyla hissettim. Şimdi ona dokunabilir, onu tutabilir, öpebilir miydim? Bunu çok istiyordum. Belki ilk haftalarda, ilk aylarda –daha sonra yıllarca düşündüğüm gibi– bana herhangi bir davette bulunmuyor; liseyi bitirmiş, görgülü, zeki bir kızın, zengin ve âşık uzak bir hısmına uygarca ve nezaketle söylemesi gereken şeyleri söylüyordu yalnızca.

Şu anlattığım ikilemle sekiz yıl çok düşünmüş, çok kahrolmuşumdur. Pencereden dışarıya, burada bir resmini sergilediğim gece manzarasına en fazla iki iki buçuk dakika baktık. Müzegezer bu manzaraya bakarken benim ikilemimi içinde hissetsin lütfen ve Füsün’un bu konuda çok ince ve zarif davrandığını unutmasın.

“Bu manzarayı yanımda sen olduğun için bu kadar güzel buluyorum,” dedim en sonunda.

“Hadi, babamlar merak ediyordur,” dedi Füsün.

“Sen yanımda oldukça, böyle bir manzaraya yıllarca mutlulukla bakabilirim,” dedim ben.

“Yemeğin soğuyor,” dedi Füsün ve masaya döndü.

Söylediği sözün soğukluğunun farkındaydı. Ben de masaya dönüp yerime oturduktan az sonra, Füsün kaşlarını çatmayı bıraktı. Tam tersi iki kere tatlılıkla, içtenlikle güldü ve daha sonra koleksiyonuma katacağım tuzluğu bana verirken parmaklarının benim elime iyice değmesine izin verdi, her şey de tatlıya bağlandı.

Üç yıl önce Tarık Bey, kızının annesinin destek ve onayıyla güzellik yarışmasına katıldığını öğrenince kıyametleri koparmış, ama Füsün’u çok sevdiği için ağlayıp yalvarmalarına dayanama-

miş, daha sonraki tepkileri işitince de, rezaleti hoş gördüğü için pişman olmuştu. Ona göre Atatürk zamanında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan ve kızların siyah mayolar giyip, podyuma çıkıp hem Türk tarihine ve kültürüne olan ilgilerini kanıtladıkları hem de ne kadar modernleştiklerini bütün dünyaya kanıtladıkları güzellik yarışmaları iyi şeylerdi. Ama 1970'lerde hiçbir kültürü ve terbiyesi olmayan şarkıcı ve manken adayı bayağı kızların katıldığı yarışmalar artık başkaydı. Eski yarışmalarda sunucular, efendi bir edayla, yarışmacı kıza ileride nasıl biriyle evlenmeyi düşlediğini sorarlarken, onun bakire olduğunu kibarca ifade etmiş olurlardı. Şimdi ise "erkeklerde ne aradıklarını" (doğru cevap: karakter) sorarlarken, Hakan Serinkan gibi yılışık bir şekilde sırtıtlardı. Tarık Bey, kızının böyle serüvenlere bir daha girmesini hiç istemediğini, evinde yaşayan filmci damadına da birkaç kere açıkça söylemişti.

Fusun, babasının kendisinin film yıldızı olmasına da karşı çıkmasından, önüne gizli-açık engeller koymasından korktuğu için, kocasının çekeceği "sanat filmi" konusunu Tarık Bey'in duymayacağı bir şekilde konuşuyor, en azından öyle yapıyormuş gibi fısıldaşıyorduk. Bana kalırsa Tarık Bey, ailesine gösterdiğim ilgiden ve akşamları benimle içmekten ve sohbetten hoşlandığı için konuyu duymazlıktan geliyordu. Çünkü "sanat filmi" konusu ilk yıllarda Keskinlere haftada dört akşam niye geldiğimi, Nesibe Hala'nın da çok iyi bildiği asıl nedeni perdelemek için inandırıcı bir bahaneydi. İlk aylarda damat Feridun'un iyi niyetli ve sevimli yüzüne her bakışımda, onun hiçbir şeyden haberi olmadığını sanmama rağmen, daha sonra onun da her şeyden haberdar olduğunu, ama karısına güvendiğini, beni ciddiye bile almayıp arkamdan alay ettiğini ve tabii filminin çekilebilmesi için benim desteğime çok ihtiyacı olduğunu düşünmeye başlamıştım.

Kasımın sonuna doğru, Fusun'un da yönlendirmesiyle Feridun senaryosuna son şeklini verdi ve yazılı metin, prodüktör adayı bana, son kararımı bildirmem için çatık kaşlı Fusun'un bakışları altında resmi bir havayla bir akşam yemeğinden sonra, merdivenlere açılan sahanlıkta teslim edildi.

"Kemal, bunu anlayışla ve dikkatle okumanı istiyorum," dedi Fusun. "Ben bu senaryoya inanıyor, sana da güveniyorum. Beni kırma."

“Hiç kırmam, canım. Bu (elimdeki dosyayı işaret ettim) sen oyuncu olacağın için mi, yoksa film ‘sanat filmi’ (1970’lerde Türkiye’de üretilmiş özel bir kavram) olacağı için mi bu kadar önemli?”

“İkisi de.”

“O zaman sen filmi çekilmiş bil.”

Mavi Yağmur adlı senaryoda Füsün’a, bana ya da aşkımıza ve hikâyemize yeni bir ışık düşürecek hiçbir şey yoktu: Bu yaz zekâsına ve akıllı çözümlemelerine saygı duyduğum Feridun, belirli bir kültür ve eğitim düzeyine erişmiş ve Batılılar gibi “sanat filmi” yapmayı gerçekten çok özleyen, ama bını bir türlü yapamayan Türk filmcilerinin yanlışları diye bana tek tek anlattığı şeyleri (taklit, yapmacıklık, ahlakçılık, kabalık, melodram, ticari popülizm vs.) şimdi kendisi niye yapmıştı? Sıkıcı senaryoyu okurken, sanat hevesinin, tıpkı aşk gibi, aklımızı körleştiren, bildiğimiz şeyleri bize unutturan ve gerçekleri bizden saklayan bir hastalık olduğunu düşündüm. Feridun’un ticari kaygılarla senaryoya koyduğu Füsün’un soyunacağı (bir kere sevişirken, bir kere Fransız “Yeni Dalga” tarzı köpüklü küvette düşünceli bir şekilde sigara içerken, bir kere de rüyasında bir cennet bahçede gezinirken) üç sahne de zevksiz ve gereksizdi!

Zaten hiç güvenemediğim bu film tasarısına, bu sahneler yüzünden iyice karşı olmuştum. Bu konudaki öfkeli kararlılığım, Tarık Bey’inkinin olabileceğinden de sertti. Film işini bir süre yokuşa sürmem gerektiği kararına böylece kesinlikle vardıktan sonra da, Füsün’la kocasına hemen senaryonun çok iyi olduğunu söyledim, Feridun’u tebrik ettim ve artık harekete geçmeye karar verdiğimi, bunun için bir “prodüktör olarak” (kendimi ciddiye almamla alay ederek bir prodüktör pozu yaptım burada) –Feridun’un önerdiği gibi– teknik adam ve oyuncu adaylarıyla görüşmelere hazır olduğumu bildirdim.

Böylece kış başında Füsün’un da katılmasıyla üçümüz Beyoğlu’nun arka sokaklarındaki “lokallere”, yapımcı yazıhanelerine, ikinci sınıf oyuncuların, hevesli yıldız adaylarının, figüranların, set işçilerinin gittiği, okey oynanan kahvelere ve en çok da akşamüstlerinden geç saatlere kadar yapımcı, rejisör ve yarı ünlü oyuncuların içki içip yemek yedikleri barlara

gitmeye başladık. Aralıklarla ziyaret ettiğimiz bütün bu yerler, Keskinlerin evinden on dakikalık bir yokuş uzaklığındaydı ve bu yol bazan bana Nesibe Hala'nın, Feridun'un Füsün ile bu yerlere yürüyüş mesafesinde oturmak için evlendiğini söylediğini hatırlatırdı. Bazı akşamlar onları kapıdan alırdım, bazı akşamlar da anne ve babasıyla birlikte yemek yedikten sonra üçümüz, ben, Feridun ve onun koluna giren Füsün, birlikte Beyoğlu'na çıkardık.

En çok gittiğimiz Pelür Bar'a, film yıldızlarıyla yıldız olmak isteyen kızlarla karşılaşmak isteyen yeni zenginler, İstanbul'da iş hayatına atılan ve eğlenmek isteyen taşralı ağa çocukları, yarı ünlü gazeteciler, film eleştirmenleri ve dedikodu yazarları geliyordu. Kış boyunca, yazın da gördüğümüz filmlerde yardımcı rollerde oynamış pek çok kişiyle (bu arada namussuz muhasebeci rolünde yazın seyrettiğimiz Feridun'un kaytan bıyıklı arkadaşıyla da) tanıştık ve birbirleri hakkında acımasızca dedikodu yapan, herkese hayat hikâyesini ve film tasarısını anlatan ve birbirlerini her gün görmeden yapamayan bu sevimli, öfkeli ve umudunu henüz tüketmemiş insanlardan yapılmış cemaatin parçası olduk.

Çok sevilen Feridun, kimisine hayran olduğu, kimisine yardımcılık ettiği ve hep iyi geçinmek istediği bu sinema insanların masalarına gidip saatlerce oturduğu için, biz Füsün'la masamızda sık sık baş başa kalırdık, ama bunlar beni mutlu eden özel zamanlar olmazdı. Füsün, Feridun yanıımızdayken takındığı "Kemal Ağabey"li yarı masum yarı sahte dili ve kişiliği çok seyrek olarak bırakır, benimle içtenlikle konuşursa, söyledikleri, masamıza oturup kalkan adamlarla ve gelecekteki film hayatıyla ilgili benim de dikkat etmem gereken bir uyarı olurdu.

Rakıyı fazla kaçırdığım ve gene baş başa kaldığımız bir akşam, Füsün'un film hayalleriyle küçük hesaplarından sıkılmış, bir an onu da etkileyecek bir gerçeği gördüğümü sanmış, söyleyeceklerime onun da ikna olacağını içtenlikle hissetmiştim. "Canım, gir koluma, bu berbat yerden hemen şimdi birlikte çıkalım," demiştim. "Paris'e ya da dünyanın öbür ucuna, Patagonya'ya gidelim. Bütün bu insanları unutalım ve ikimiz sonsuza kadar mutlu olalım."

“Kemal Abi, hiç olur mu? Artık hayatlarımız ayrı yollara girdi,” demişti Füsün.

Bara her gün gidip gelen ve kendilerine “Biz burada kadroluyuz,” diyen sarhoş kalabalık, birkaç ay sonra Füsün’u genç ve güzel gelin olarak benimsemiş, beni de sanat filmi çektirmek isteyen “iyi niyetli salak milyoner” olarak şüphe ve alaycılıkla kabul etmişti. Ama bizleri tanımayanlar, tanıyıp da gene de bir kere Füsün’a asılıp şansını denemek isteyen sarhoşlar, bar bar gezerken uzaktan onu görenler ve hayat hikâyelerini başkalarının öğrenmesini saplantılı bir şekilde arzulayanlar (çok büyük bir kalabalıktı bu takım) bizi çok az yalnız bırakırlardı. Elllerinde rakı bardağı masamıza oturup hemen konuşmaya başlayan yabancıların beni Füsün’un kocası sanmaları hoşuma gider; Füsün ise, her seferinde kalbimi kıran bir özenle, kocasının “oradaki masada oturan şişman” olduğunu gülümseyerek söyler; bu da yeni misafirinin de beni adamdan saymayıp ona umutsuzca asılması sonucunu verirdi.

Herkesin asılması başka türlüydü. Kimisi fotoromanlar için onun gibi “masumyüzlü Türk tipi güzel esmer” aradığını söyler; kimisi çekimine az sonra başlanacak yeni bir Hazreti İbrahim filminde baş kadın oyuncu rolünü hemen teklif eder; bazıları hiç konuşmadan saatlerce gözlerinin içine bakar; bazıları her şeyin maddileştiği bu para dünyasında, hiç kimsenin durup fark etmediği küçük inceliklerden ve güzelliklerden söz açar; bazıları hapishaneye düşmüş çilekeş şairlerden aşk, özlem ve vatan şiirleri okurken, uzak masalarda oturanlar ya hesabımızı öder ya da bir tabak meyve yollarlardı. Benim yokuşa sürmem ve isteksizliğim yüzünden kış sonunda artık daha seyrek gittiğimiz Beyoğlu mekânlarında her seferinde karşılaştığımız, filmlerde gaddar gardiyan, kötü kadının nedimesi rollerini oynayan iriyarı bir kadın vardı. Evinde verdiği ve “Füsün gibi pek çok okullu, kültürlü genç kızın” katıldığı dans partilerine onu çağırır; pantolon askılı, papyonlu, koskocaman göbekli kısacık bir ihtiyar eleştirmen de akrep misali çirkin elini Füsün’un omzuna koyup onu “çok çok büyük bir şöhretin” beklediğini, belki de uluslararası üne ulaşan ilk Türk film yıldızı olacağını söyleyerek adımlarını dikkatli atması öğüdünü verirdi.

Fusun doğru-yanlış, ciddi-saçma bütün film ve fotoroman ve modellik tekliflerini ciddiyetle dinler, herkesin adını aklında tutar, tanıdığı ünlü-ünsüz bütün film oyuncularını, tezgâhtarlık yaparken öğrendiğini sandığım bir ölçüsüzlükle abartılı ve hatta bayağı övgülere boğar, bir yandan herkesi memnun etmeye çalışırken, bir yandan da tam tersi bir şeyi yapmaya, herkese ilginç gözükmeye çalışır ve bu yerlere hep birlikte daha çok gitmemizi isterdi. Ona her iş teklifi yapana telefonunu vermemesini, babasının iştirse çok huzursuz olacağını söylediğimde, önce ne yaptığını bildiğini, Feridun'un filmi bir zorluk çıkar da çekilmezse, artık başka bir filmde oynamayı düşündüğünü öfkeyle söylemişti bir kere. Benim çok kederlenerek başka bir masaya gitmemden az sonra, Feridun'ı alıp yanıma gelmiş, "Geçen yazki gibi üçümüz yemeğe gidelim," demişti.

Yavaş yavaş, ama biraz da utançla bir parçası olmaya alıştığım bu film ve bar cemaatinden iki yeni arkadaş edinmiştim, dedikoduları onlardan alıyordum. Biri, Sühendan Yıldız, ilk Türk estetik cerrahi denemelerinden birisiyle burnu parçalanarak tuhaf ve itici bir biçime sokulmuş, ama bu burnun verdiği "kötü kadın" kimliğiyle tanınan orta yaşlı bir kadın oyuncuydu. Diğeri, Salih Sarılı, yıllarca otoriter subay ve polis rollerinde oynadıktan sonra, şimdi ekmek parası için yarı meşru yerli porno filmlere dublaj yapan ve bu sırada başından geçen gülünç şeyleri hırıltılı sesiyle güle öksüre anlatan bir "karakter oyuncusu"ydı.

Birkaç yıl içinde yalnız Salih Sarılı'nın değil, Pelür Bar'da tanışıp ahbaplık ettiğimiz oyuncuların büyük çoğunluğunun yerli porno film sanayiinde çalıştığını, tıpkı insanın arkadaşlarının çoğunun gizli örgüt üyesi olduğunu öğrenmesi gibi şaşıracak öğrenmiştim. Hanımefendi tavırlı orta yaşlı kadın yıldızlar, Salih Bey gibi karakter sahibi oyuncular yurtdışından gelen çok da edepsiz olmayan filmlere ekmek parası için dublaj yapar, sevişme sahnelerinde filmin tam gösteremediği ayrıntıları akla getiren abartılı sevişme sesleri çıkarır, çığlıklar atarlardı. Çoğu evli, çocuklu ve ciddiyetleriyle tanınan bu oyuncular, bu işi ekonomik bunalım sırasında "sinema dünyasından kopmamak" için yaptıklarını arkadaşlarına söylerler, ama başta aileleri herkesten de gizlerlerdi. Yine de özellikle taşrada, tutkulu hayranları onları

seslerinden tanır ve ya nefret ya da iltifat mektupları yollarlardı. Daha gözükara ve para hırslısı oyuncular ve çoğu Pelür müdavimi olan başka bazı prodüktörler ise, tarihe “ilk Müslüman porno filmleri” olarak geçmesi gereken yerli filmleri o günlerde çekmişlerdi. Çoğu seks ile mizahı karıştıran bu filmlerin sevişme sahnelerinde kalıplaşmış aynı abartılı çığlıklar gene atılır, Avrupa’dan kaçak gelmiş kitaplardan öğrenilmiş bütün sevişme pozisyonları bir bir taklit edilir, ama kadın-erkek bütün oyuncular, tıpkı dikkatli, ihtiyatlı bakire kızlar gibi donlarını asla çıkarmazlardı.

Hep birlikte Beyoğlu’na, sinemacıların takıldığı mekânlardan birine çıktığımızda, en çok da Pelür’de Füsün ile Feridun yeni insanlarla tanışmak, piyasayı öğrenmek için masa masa gezerlerken, ben orta yaşlı bu iki yeni arkadaşımın özellikle kibar Sühendan Hanım’ın “dikkatli olmam” için yaptığı bütün uyarıları dinlerdim. Mesela, şuradaki sarı kravatlı, tiril tiril ütülü gömlekli, badem bıyıklı, beyefendi görünüşlü prodüktör ile Füsün’un konuşmasını bile yasaklamalıydım, çünkü bu ünlü prodüktör Atlas Sineması’nın üst katındaki ünlü yazıhanesinde otuz yaşından genç herhangi bir kadınla yalnız kaldığında, hemen kapıyı kilitleyip kadının ırzına geçer, daha sonra ağlayan kadına filmlerinde başrol teklif eder, filmin çekimine başlandığında ise, başrol diye sözü edilen şeyin üçüncü sınıf bir rol –iyi kalpli Türk zengininin evinde dolaplar çevirerek herkesi birbirine düşüren Alman dadı rolü– olduğu çıkardı ortaya. Ya da Feridun’un sürekli yanına sokulup şakalaştığı, sanat filmine teknik destek verecek diye her şakasına güldüğü eski patronu prodüktör Muzaffer’e dikkat etmeli, en azından Feridun’u uyarmalıydım. Çünkü bu arsız adam, çok değil, iki hafta önce, gene Pelür Bar’da, gene aynı masada, bu sefer Füsün ve kocasıyla değil, sürekli ticari rekabet halinde olduğu orta boy iki film şirketinin patronuyla, önümüzdeki bir ay içinde Füsün’u elde edeceği konusunda bir şişe kaçak Fransız şampanyasına bahse girmişti. (Batılı ve Hristiyan bir lüks maddesi olarak şampanya fetişizmi dönemin filmlerinde çok vardı.) Yıllarca filmlerde sıradan kötü kadını (şeytani değil) oynayan ve magazin basınının Türk milletine Hain Sühendan diye tanıttığı ünlü yıldız bana bu

hikâyeleri anlatırken, bir yandan da elindeki uzun örgü şişleriyle üç yaşındaki sevimli torunu için, örneğini bana gösterdiği *Burda* dergisinden aldığı, üç renkli kışlık bir yün kazak örüyordu. Kucağında kırmızı, yeşil ve lacivert yün çileleriyle bar köşelerinde oturmasıyla alay edenlere, “Ben yeni iş beklerken siz sarhoşlar gibi boş oturmuyorum,” der ve hanımefendiliği bir an rahatlıkla bırakıp bir de sunturlu küfür savururdu.

Pelür gibi yerlerde, akşam saat sekizden sonra bütün aydınlar, filmciler ve küskün yıldızlar iyice sarhoş olunca kaçınılması imkânsız olan bu tür kabalıklardan huzursuz olduğumu gören olgun dostum Salih Sarılı, yıllarca oynadığı adil ve idealist polis rollerini hatırlatan romantik bir havayla gözlerini benden kaçırarak uzaklara, uzak masalardan birinde gülüşerek oturan Füsun’a dikmiş ve kendisi benim gibi çok zengin bir işadamı olsaydı, artist olsun diye güzel akrabasını bu tür yerlere –oturup içtiğimiz Pelür Bar’ı kastediyordu– asla götürmeyeceğini söylemişti. Bu elbette kalbimi kırmıştı. Bunun üzerine ben de, aklımdaki “Füsun’a kötü gözlerle bakan erkekler” listesine oyuncu dublajcı dostumun adını da eklemiştim. Hain Sühendan da, bir daha hiç unutamadığım bir laf etmişti bir keresinde: Kırmızı, yeşilli ve lacivertli bir kazak ördüğü torununu doğuran kendi kızı gibi iyi, çok iyi bir anne olabilecek yaşıydı ve çok tatlı, cici ve iyi bir insandı akrabam güzel Füsun. Bizim burada ne işimiz vardı?

Bu endişelere gün geçtikçe ben de kapıldığım için, 1977 başında, Feridun’a artık film için teknik ekip konusunda bir karara varması gerektiğini hissettirdim. Her geçen hafta Füsun Beyoğlu barlarında, sinemacı mekânlarında yeni arkadaşlar ediniyor; bu arkadaşların hayranlığı, yeni iş teklifleri, fotoroman ve reklam çekimi önerileri getiriyordu. Oysa ben hemen her gün, kısa bir süre içerisinde Füsun’un Feridun’dan ayrılacağını gerçekçi bir havayla düşünüyor; Füsun’un tatlı, arkadaşça gülümsemelerinden, bana dokunup kulağıma eğlenceli hikâyeler fısıldamalarından bu günün çok yakın olduğunu hissediyordum. Feridun’dan ayrıldıktan hemen sonra evlenmeyi düşündüğüm Füsun’un bu dünyaya çok fazla girmemesi, onun için de iyi olacak, diyordum kendi kendime. Füsun’u bu insanlarla düşüp kalkmadan da oyuncu yapardık. Feridun’un Füsun ile birlikte

artık bu işleri Pelür Bar'dan değil, bir yazıhaneden yönetmesinin daha iyi olacağına o günlerde karar verdik. Artık ön görüşmeler yeterince ilerlemişti, Feridun'un yapacağı filmler için bir de şirket kuracaktık.

Fusun'un önerisiyle, şirkete gülüşerek kanaryamız Limon'un adını verdik. Sevimli kuşun resmini de koyduğumuz bu küçük kartvizitten anlaşılacağı gibi, Limon Film'in yazıhanesi Yeni Melek Sineması'nın hemen bitişiğindeydi.

Özel bir hesabım olan Ziraat Bankası'nın Beyoğlu şubesine, her ay başı Limon Film'e 1200 lira yatırılmasını emrettim. Sat-sat'taki en yüksek maaşlı iki müdürümün aldığı toplam paradan biraz yüksekti bu miktar ve yarısını Feridun şirket müdürü olarak alacak, geri kalanla da kirayı ödeyecek ve filmin masraflarını karşılayacaktı.

57

Kalkıp Gidememek

Hiç acelesi olmadığına her geçen gün daha da çok inandığım filmin çekimine başlamadan önce, Feridun'a Limon Film üzerinden para vermeye başlamak içimi rahatlatmıştı. Artık Fusunlara giderken biraz daha az utanıyordum. Ya da daha doğrusu bazı akşamlar Fusun'u görmek için karşı koyulamayacak güçte bir istek duyarken, aynı anda ruhumda aynı güçte bir utanç uyanınca, artık onlara para verdiğimi, bu yüzden onlardan utanmamam gerektiğini söyledim kendime. Fusun'u görme isteği aklımı öylesine köreltmmişti ki, verdiğim paranın duyduğum utancı hangi mantıkla hafiflettiğini kendime sormazdım bile. 1977 baharında Nişantaşı'nda, bir akşam yemek vaktine doğru, annemle televizyona bakarken, gene aynı istekle aynı utanç arasında ikiye bölünüp koltukta (babamın yeri) taş kesilip, hiç kıpırdamadan yarım saat oturduğumu hatırlıyorum.

Annem, akşamüstleri beni evde gördüğü zamanlarda hep söylediği şeyi söylemişti:

“Bir akşam otur da, karşılıklı şöyle bir yemek yiyelim.”

“Hayır, çıkacağım anneciğim...”

“Aman ne kadar çok eğlence varmış bu şehirde. Her akşam yetişiyorsun.”

“Arkadaşlar çok rica ettiler, anneciğim.”

“Senin annen değil, arkadaşın olmalıymışım. Yapayalnız kaldım hayatta... Bak ne diyeceğim... Bekri hemen gidip aşağıdan Kâzım’dan pırzola alsın, sana ızgara yapsın. Benimle yemeğe otur. Pırzolanı ye, sonra gidersin arkadaşlarına...”

“Hemen şimdi inirim kasaba,” dedi mutfaktan annemi işiten Bekri Efendi.

“Yok anneciğim, bu Karahanların oğlunun önemli daveti,” diye uydurdum.

“Benim niye hiç haberim yok?” dedi annem haklı bir şüpheyle. Sık sık Füsunlara gittiğimi annem, Osman, kim ne kadar biliyordu? Bunları düşünmek istemezdim. Füsunlara gittiğim akşamlar, sırf şüphelenmesin diye bazan önce evde annemle oturup akşam yemeği yer, sonra bir de Füsunlarda yerdim. Böyle gecelerde, Nesibe Hala karnımın tok olduğunu hemen anlar, “Kemal, bu akşam hiç iştahın yok, türlü-yü sevmedin mi?” derdi.

Bazan da evde akşam yemeğini annemle yer, Füsun’a duyduğum özlemin en şiddetli olduğu saatleri atlatırsam, o akşam kendimi tutup evde oturabileceğimi zannederdim, ama yemekten bir saat ve iki kadeh rakı sonra özlemim öyle artardı ki, annem bile durumu fark ederdi.

“Gene başladın bacaklarını sallamaya, çık sokağa biraz yürü gel istiyorsan,” derdi. “Aman uzaklara gitme, sokaklar da tehlikeli oldu artık.”

Soğuk Savaş’ın bir uzantısı olarak İstanbul sokaklarında birbirlerini vuran inançlı milliyetçilerle inançlı komünistlerin çatışmasıyla hikâyemi uzatmak istemem. O yıllarda sokaklarda sürekli cinayetler işlenir, gece yarıları kahvehaneler taranır, üniversitelerde her iki günde bir işgal-boykot gibi şeyler yaşanır, bombalar patlar, bankalar militanlarca soyulurdu. Şehrin bütün duvarları üst üste yazılmış sloganlarla rengârenkti. İstanbul’un büyük çoğunluğu gibi ben de siyaset ile hiç ilgilenmez, sokaklarda birbirlerini öldürenlerin savaşının kimseye yararı olmayacağını

düşünür, siyasetin takımlar halinde hareket eden ve bizlere hiç benzemeyen acımasız bazı özel insanların meşgalesi olduğunu hissederdim. Dışarıda beni beklemekte olan Çetin'e arabayı dik-katli sürmesini söylerken siyasetten, deprem ya da sel benzeri bir doğal afetmiş ve biz sıradan vatandaşların kendimizi ondan uzak tutmaktan başka yapacak bir şeyimiz yokmuş gibi söz ederdim.

Evde duramadığım her akşam –ki akşamların çoğu böyleydi– Keskinlere gitmem gerekmezdi. Bazan gerçekten davetlere gider, bazan Füsun'u bana unutturabilecek hoş bir kızla tanışırım diye umutlanır, bazan da arkadaşlar arasında içip gevezelik ederek mutlu olurdum. Zaim'in beni götürdüğü bir davette ya da sosyeteye yeni girmiş uzak bir akrabamın evinde Nurcihan ile Mehmet'e rastladığım zaman, ya da 'Tayfun'un beni sürüklediği bir gece kulübünde gece yarısı eski arkadaşlarla karşılaşp çoğu İtalyan ve Fransız şarkılarından çalıntı Türkçe pop parçalarını dinlerken yeni bir şişe viski açtığımızda, eski sağlıklı hayatıma yavaş yavaş geri dönmekte olduğum gibi yanlışı bir düşünceye kaptırıyordum kendimi.

Derdimin ciddiyetini ve derinliğini Füsunlara gitmeden önce hissettiğim kararsızlık ve utançtan değil, onlarla uzun uzun masada oturup akşam yemeği yiyip televizyon seyrettikten sonra, gece eve dönüş vakti gelince kapıldığım hareketsizlik ve kararsızlıktan anlardım en çok. Bu sekiz yılda durumuma uygun olarak hissetmem gereken ve doya doya hissettiğim genel utanç duygusundan başka, bir de özel bir başka utançla uğraştım: Kimi akşamlar kalkıp Çukurcuma'daki evden bir türlü çıkamamamın utancıydı bu.

Televizyon yayını, her akşam on bir buçuk-on iki civarında bayrak, Anıtkabir ve "Mehmetçiklerin" görüntüleriyle bitip, arkasından beliren bulanık görüntü de –sanki yeni bir program orada yanlışıyla belirebilirmiş gibi– bir süre seyredildikten sonra, Tarık Bey "Füsun, kızım, kapa artık şunu," der ya da Füsun kendiliğinden televizyonu bir dokunuşta kapatırdı. Şimdi çözümlemek istediğim özel ıstırabım, işte o zaman başlardı. Bu, hemen kalkıp gitmezsem onları da çok rahatsız edeceğim duygusuydu. Bunun ne kadar haklı ya da haksız bir duygu olduğunu düşünemezdim. Hemen "Birazdan kalkarım," derdim kendi kendime. Çünkü televizyon kapanır kapanmaz "iyi akşamlar" bile demeden giden

misafirlerin, televizyonları olmadığı için gelip son program bitince hemen çıkıp giden komşuların arkasından iğneli sözlerle konuştuklarını çok duymuştum. Onlar gibi olmak istemiyordum.

Elbette benim akşamları televizyon seyretmek için değil, Füsun'a yakın olmak için geldiğimi biliyorlardı, ama gelişime resmi bir hava vermek için bazan telefon edip Nesibe Hala'ya "Geleyim de televizyon seyredelim bu akşam, *Tarihten Sayfalar* var!" dediğime göre, televizyon programı bitince kalkıp gitmem gerekirdi. Bu yüzden televizyon kapatıldıktan sonra biraz daha oturur, sonra kalkmam gerektiğini gittikçe artan bir yoğunlukla aklımdan geçirmeye başladım, ama bir türlü yapamazdım bunu. Masadaki yerime ya da daha sonra geçtiğim L biçimindeki divandaki koşeme yapıştırılmış gibi hiç kıpırdamadan oturur, utançla hafifçe terlerken *anlar* birbirini izler, duvar saatinin tıkırtısı huzursuzluk veren bir gürültüye dönüşür, "Şimdi kalkıyorum!" diye kendi kendime kırk kere tekrarlar, ama gene harekete geçemez, yerimde hiç kıpırdamadan otururdum.

Yıllar sonra bile bu tutukluğumun gerçek nedenini –tıpkı yaşadığım aşk gibi– doyurucu bir şekilde açıklayamıyorum da, o sırada irademi kıran aşağıda numaraladığım başka nedenler geliyor aklıma:

1. Benim her "Artık kalkayım efendim ben," deyişimden sonra, ya Tarık Bey ya da Nesibe Hala, mutlaka "Aa, durun daha Kemal Bey, ne güzel oturuyorduk!" der, beni tutarlardı.

2. Onlar bunu söylemezse, Füsun tatlı tatlı gülümseyerek ve esrarengiz bir şekilde bakarak aklıma daha da karıştırdı.

3. Derken biri mutlaka yeni bir hikâyeye başlar ya da yeni bir konu açardı. O zaman bu yeni hikâyeye bitmeden kalkarsam ayıp olacağı için, yirmi dakika daha huzursuzluk içinde otururdum.

4. Bu arada Füsun ile göz göze gelince vakti unuttur, sonra saatime çaktırmadan bir bakış atınca yirmi dakika değil, kırk dakika geçmiş olduğunu telaşla görür, gene "Kalkıyorum efendim ben," der, ama gene kalkamazdım. Yerimden kalkamayınca zayıflığıma, hareketsizliğime öfkelenir, öyle derin bir utanç duyardım ki, yaşadığım an dayanılmayacak kadar ağırlaşır.

5. O zaman aklım orada biraz daha oturmak için yeni bir bahane arar, kendime biraz daha süre tanırırdım.

6. Tarık Bey kendine bir kadeh rakı daha almış olur, belki benim de ona katılmam gerekirdi.

7. Saatin tam on iki olmasını bekleyip “Saat on iki olmuş, artık kalkayım,” dersem, çıkışımı da kolaylaştırmış olurum.

8. Belki kahvede Çetin şimdi tam sohbetin ortasındaydı, biraz bekleyebilirdim.

9. Zaten aşağıda sokakta, kapının önünde mahalleli gençler oturmuş sigara içiyor, sohbet ediyorlardı, tam o sırada çıkarsam hakkımda dedikodu ederlerdi. (Keskinlere gidip gelirken karşılaştığım mahalleli gençlerin büründüğü sessizlik beni yıllarca huzursuz etti, ama Feridun ile aramın iyi olduğunu gördükleri için onların da “mahallenin namusu” diyecek halleri yoktu.)

Feridun’un varlığı da yokluğu da huzursuzluğumu artırırdı. Füsün’un bakışlarından durumumun zorluğunu zaten anlıyordum. Daha zoru Füsün’un bakışlarıyla bana umut vermesi, acımın uzamasıydı. Feridun’un karısına çok güvendiğini aklımdan geçirince, çok mutlu bir evlilikleri olduğu sonucunu çıkarır, daha çok acı çekerdim.

En iyisi Feridun’un ilgisizliğini tabularla ve gelenekle açıklamaktı. Annesinin ve babasının önünde evli bir kadına değil asılmanın, yan bakmanın bile özellikle yoksullar ve taşralılar arasında ölüm nedeni olduğu bir ülkede, benim bir aile mutluluğu havası içerisinde televizyon seyredirken her akşam Füsün ile kırıltırmayı aklımdan bile geçirmeyeceğimi Feridun’un düşünmesini ben de aslında makul buluyordum. Duyduğum aşk ve oturduğumuz aile sofrası o kadar çok incelikle ve yasakla çevrilmişti ki, her şeyimden Füsün’a sıırılsıklam âşık olduğum anlaşılabilir, hepimiz böyle bir aşkın olamayacağını kesinlikle biliyormuş “gibi yapmak”la yükümlüydük. Bu yükümlülüğümüzü asla bozamayacağımızdan da emindik. Bunu fark ettiğim zamanlarda Füsün’u hassas yasaklar ve törelere rağmen değil, onlar sayesinde bu kadar çok görebildiğimi anlardım.

Hikâyemin bu çok önemli noktasına dikkat çekmek için, aynı şeyi başka bir örnekle anlatayım: Kadın-erkek ilişkilerinin daha açık olduğu, kaçgöç, mahrem gibi şeylerin olmadığı modern bir Batı toplumunda, ben haftada dört beş kere Keskinlerin evine gitsem, tabii ki herkes en sonunda benim oraya Füsün’u görmek

için geldiğimi kabul etmek zorunda kalırdı. O zaman da kıskanç koca beni durdurmak zorunda kalırdı. Bu yüzden de öyle bir ülkede, ne ben onları görebilirdim ne de Füsun'a olan aşkım yaşadığım biçimi alabilirdi.

Feridun o gece evde kalmışsa, vakti gelince kalkıp gitmem çok zor olmazdı. Feridun, filmci arkadaşlarıyla çıkmışsa, geç saatte, televizyon kapandıktan sonra "Bir çay daha için," ya da "Oturun lütfen Kemal Bey biraz daha!" gibi sözlerin her gece nezaketen söylendiğini düşünmeden otururken, kendimi Feridun'un gelişine göre ayarlayacağım derdim kendime. Ama Feridun'un gelişinden önce mi sonra mı kalkmam gerektiğine bile, bu sekiz yıl boyunca tam karar veremedim.

İlk aylarda, ilk yıllarda gece Feridun gelmeden önce kalkmamın çok daha iyi olacağını hissederdim. Çünkü Feridun içeri girip de göz göze geldiğimiz o ilk anlarda, kendimi çok ama çok kötü hissederdim. O gecelerde Nişantaşı'na, eve döndükten sonra uyuyabilmek için en az üç kadeh rakı daha içmem gerekirdi. Üstelik Feridun gelir gelmez kalkmak, ondan hoşlanmıyorum, oraya Füsun'u görmeye geliyorum demek olacaktı. Bu yüzden Feridun geldikten sonra, en azından bir yarım saat daha oturmam gerekir, bu da elimi kolumu iyice bağlar, içimdeki utancı daha da artırırdı. Feridun gelmeden önce gitmek ise, suçumu, utancımı kabul etmek, düpedüz ondan kaçmak demektir. Bunu yakışıksız bulurdum. Avrupa romanlarında kontese açıkça kur yaparken kont gelmeden az önce şatodan sıvışan şerefsiz çapkınlar gibi davranamazdım ben! Demek ki Feridun gelmeden önce kalkabilmem için benim gidiş saatimle onun gelişi arasında uzunca bir süre olmalıydı. Bu da, iyice erken bir vakit Keskinlerin evinden çıkmam demektir. Bunu yapamıyordum. Geç saatte kalkamıyordum. Erken saatte hiç kalkamıyordum.

Koltuğumdan hiç kalkmadan oturur, karaya oturmuş bir gemi, bir beceriksizlik ve utanç yığını olarak dururdum. Füsun ile göz göze gelmeye, kendimi biraz daha iyi hissetmeye çalışırdım. Kalkıp gidemediğimi ve sandığım gibi kısa bir süre sonra da gidemeyeceğimi zihnimin berrak bir ânında iyice kavrayınca, hareketsizliğim için yeni bir bahane daha bulurdum.

10. Feridun'u bekleyeyim, onunla senaryo işindeki filanca

sorunu konuşurum, derdim kendi kendime. Feridun eve döndükten sonra, bunu birkaç kere denedim ve onunla konuşmaya çalıştım.

“Sansür Kurulu’ndan daha çabuk haber almanın bir yolu varmış Feridun. Duydun mu?” demiştim bir kere. Tam bu cümle olmasa da, ona benzer bir şey söylemişim ve aynı masada hemen buz gibi bir sessizlik olmuştu.

“Panayot’un kahvesinde Erler Filmcilerin toplantısı vardı,” demişti Feridun.

Sonra Amerikan filmlerinde işten eve dönünce karısını yarı içten, yarı ezberlenmiş bir hareketle öpen kocalar gibi Füsun’u öpmüştü. Bazan bu öpüşlerin hakiki olduğunu, Füsun’un da ona sarılmasından anlar; maneviyatım fena bozulurdu.

Feridun çoğu akşam film dünyasından yazarlar, çizerler, set işçileri, kameramanlarla kahvelere takılıyor, evlerdeki buluşmalara gidiyor, çeşit çeşit nedenden çoğu birbirleriyle kavgalı bu dedikodulu, gürültülü ve dertli insanlarla yoğun bir cemaat hayatı paylaşıyordu. Sürekli yiyip içip birlikte eğlendiği bu insanların kavgalarını ve hayallerini Feridun fazla önemser, filmci arkadaşlarının geçici sevinçleriyle kolayca mutlu olduğu gibi umutsuzluklarıyla da bir anda kahrolurdu. Bunları gördüğüm zamanlar, benim geldiğim geceler, Füsun kocasıyla çıkamadı, eğlenceye gidemedi diye boşu boşuna dertlendiğime karar verirdim. Zaten benim gelmediğim geceler, haftada bir iki kere Füsun şık gömleklerinden birini giyiyor, benim aldığım kelekli broşlardan birini takıyor, kocasıyla Beyoğlu’na çıkıp Pelür, Perde gibi yerlerden birinde saatlerce oturuyordu. Daha sonra ben o gece ne yaptıklarını Feridun’dan ayrıntılarıyla öğreniyordum.

Feridun da, ben de, Nesibe Hala’nın da Füsun’un bir an önce iyi-kötü film işine girmesini çok istediğini biliyorduk. Öte yandan, bu konuları Tarık Bey’in önünde tartışmanın uygun olmayacağını da farkındaydık. Tarık Bey sessizce “bizim” tarafımızdaydı, ama onu bu işlerle yüzleştirmemeliydik. Buna rağmen ben, Tarık Bey’in benim Feridun’un işlerini desteklediğini bilmesini de istiyordum. Limon’un kurulmasından ancak bir yıl sonra, Feridun’dan, kayınpederinin benim damadına verdiğim desteğin farkında olduğunu öğrenebildim.

Aradaki bir yılda, Feridun ile Keskinlerin evinin dışında bir iş arkadaşlığı, hatta kişisel bir dostluk kurdum. Arkadaş canlısı, makul ve çok da içten biriydi Feridun. Arada bir Limon Film yazıhanesinde buluşur, senaryodan, Sansür Kurulu'nun çıkardığı dertlerden, Füsun'un karşısında oynayabilecek erkek baş oyuncu adaylarının kim olabileceğinden de söz ederdik.

Şimdiden iki çok ünlü ve yakışıklı erkek oyuncu Feridun'un sanat filminde oynamak için hazır olduklarını söylemişlerdi, ama Feridun ile ben onlara şüpheyile bakıyorduk. Tarihi filmlerde Bizanslı papazları öldüren, bir şamarla kırk haydutu deviren bu palavracı zamparalara insan olarak hiç güvenmiyor, Füsun'a hemen asılacaklarını hiliyorduk. Kara bıyıklı bu şımarık oyuncuların önemli bir meslek hünéri de, birlikte film çevirdikleri kadın oyuncularla, daha on sekiz yaşına basmamış yıldızlarla bile hemen yattıklarını ima eden çift anlamlı açıklamalar yapmalarıydı. "Filmdeki öpüşmeler gerçek oldu" ya da "Sette gelişen yasak aşk" gibi gazete başlıkları, hem filmin yıldızlarını meşhur ettiği hem de kalabalıkları sinemalara çektiği için, film işinin önemli bir parçasıydı; ama Feridun ile ben Füsun'u böyle çirkinliklerden uzak tutmak niyetindeydik. Füsun'u koruyan bu cinsten ortak bir karara vardığımızda, Feridun'un kaybedeceği paraları da göz önünde tutarak, Limon Film'in bütçesine Satsat'tan biraz daha para yollattım.

O günlerde Füsun'un bir davranışı da beni çok endişelendirmişti. Bir akşam Çukurcuma'daki eve gittiğimde Nesibe Hala, Feridun ile birlikte Füsun'un da Beyoğlu'na çıktığını özür diler gibi söyledi bana. Hiç renk vermeden, kederimi içime atıp Tarık Bey ve Nesibe Hala ile oturup televizyon seyrettim. İki hafta sonra, benim geldiğim bir gece bir kere daha Füsun'un kocasıyla çıktığını görünce Feridun'u öğle yemeğine davet ettim, Füsun'un bu sarhoş filmci kalabalığıyla fazla düşüp kalkmasının bizim sanat filmi için iyi olmayacağını anlattım. Feridun benim gelmemi bahane ederek Füsun'dan geceleri evde oturmasını istemeliydi. Bunun hem aile hem de yapacağımız film için daha iyi olacağını da, Feridun'a uzun uzun anlattım.

Uyarılarımın yeterince dinlenmemesi de beni çok endişelendirirdi. Feridun ile Füsun'un eskisi kadar sık olmasa da,

akşamları birlikte gene Pelür'e ve benzeri yerlere gitmeye devam ettiklerini, bir akşam gene onları evde bulamayınca anladım. O akşam da Nesibe Hala ve Tarık Bey ile oturup sessizce televizyon seyrettim. Gece saat ikiden sonra Füsün ile Feridun eve dönene kadar, saatin kaç olduğunu sanki unutmuş gibi Tarık Bey ve Nesibe Hala ile oturdum ve onlara üniversitelerinde yıllarca okuduğum Amerika'nın nasıl bir yer olduğunu anlattım: Amerikalılar çok çalışkan ve aynı zamanda çok saf ve iyi niyetli insanlardı; akşamları erken uyurlardı; en zenginin çocuğu da baba baskısıyla sabahları bisikletle kapı kapı dolaşıp gazete veya süt dağıtırdı. Beni şaka yapıyormuşum gibi gülümseyerek ama merakla dinlediler. Sonra Tarık Bey, çok merak ettiği şeyi sordu: Amerikan filmlerinde telefonların zili bizdekinden bambaşkaydı. Amerika'daki bütün telefonlar da o zil sesiyle mi çalışıyordu, yoksa bu yalnızca filmlerde çalan telefonun sesi miydi? Bir an kafam karıştı ve Amerika'da telefonların ne tür bir sesle çaldığını unuttuğumu fark ettim. Bu da, gece yarısından çok sonra bana gençliğimi, Amerika'da yaşadığım bir özgürlük duygusunu arkadaşlarımdan izlenimi verdi. Tarık Bey Amerikan filmlerindeki telefonların taklidini yaptı. Hatta film polisiye ise, telefon sesi daha da sert oluyordu. Bunu da taklit etti. Saat ikiyi geçiyordu ve hep birlikte çay ve sigara içip gülüşüyorduk.

O saate kadar Füsün benim geldiğim akşamlar çıkmasın diye mi, yoksa o gece onu görmezsem çok mutsuz olacağım için mi kalmıştım, bugün bile söyleyemem. Ama bu konuyu Feridun'a bir kere daha ciddiyetle açtıktan, sarhoş filmci kalabalığından Füsün'u birlikte korumamız gerektiğini ısrarla söyledikten sonra, benim geldiğim akşamlar Füsün ile Feridun bir daha birlikte çıkmadılar.

Füsün'un oynayacağı sanat filmine destek olarak Feridun ile ticari bir film de yapabileceğimizi de, ilk o günlerde düşünmeye başladık. Füsün'un oynamayacağı bu film tasarısı da, akşamları Füsün'u evde oturmaya ikna etmiş olabilir. İntikam olarak Füsün, bazı geceler, daha ben gitmeden önce yukarı çıkıp yatardı. Bundan, bana küskün olduğunu çıkarırdım. Ama film yıldızı olma umudunu da hiç kaybetmez, ertesi gidişimde bana her zamankinden sıcak davranır, durup dururken annemi sorar ya

da kendiliğinden tabağıma bir kaşık pilav daha koyar, böylece ben de bir türlü kalkıp gidemezdim.

Feridun ile gittikçe ilerleyen arkadaşlığımız, akşamları o gelmeden önce yerinden kalkamama buhranlarına kapılmama engel değildi hiç. Feridun içeri girer girmez, kendimi orada bir “fazlalık” olarak hissederdim. Tıpkı bir rüyadaki gibi gördüğüm âleme ait değildim, ama inatla sanki oraya ait olmak istiyordum. 1977 Mart’ında televizyonun kapanış haberlerinde bombalanan siyasi toplantıların, kahvehanelerin, kurşunlanan muhalif siyasetçilerin sürekli gösterildiği gecelerden birinde, çok geç bir saatte (utancımдан saate bakamıyordum artık) eve gelen Feridun’un benim hâlâ oturduğumu görünce yüzünde beliren ifadeyi unutamam hiç. Benim için içtenlikle dertlenen iyi bir insanın kederli bakışıydı bu –ama bir yandan da– yüzünde, benim için Feridun’u bir muamma yapan o her şeyi olağan karşılayan hafif, iyimser ve iyilik dolu saf ifade de vardı.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nden sonra, gece saat ondan sonra sokağa çıkma yasağı konduğu için, benim uzayıp giden yerimden kalkamama derdimin süresine bir sınır konmuş oldu. Ama sıkıyönetimle derdim bitmedi. Sanki çok kısa bir zaman parçasına sıkıştırılarak yoğunlaştı yalnızca. Sıkıyönetimli gecelerde yerimden kalkamama buhranım saat dokuz buçuktan sonra giderek ağırlaşır, her an kendi kendime hırslı ve öfkeli bir şekilde “Şimdi kalkıyorum!” dememe rağmen gene yerimden kalkamazdım. Gittikçe daralan zaman bana bir dinlenme ânı bile bırakmadığı için, saat ona yirmi kala civarında telaşım dayanılmaz olurdu.

En sonunda kendimi sokağa ve Chevrolet’ye attığımda, Çetin ile birlikte yasak saatinden önce eve yetişecek miyiz telaşına kapılır; her seferinde üç beş dakika gecikirdik. Askerler saat ondan (daha sonra bu on bire ertelenmişti) sonraki ilk dakikalarda, caddelerde son hızla giden arabaları hiç durdurmazlardı. Dönüş yolunda, Taksim Meydanı’nda, Harbiye’de, Dolmabahçe’de yasak saatinden önce deli gibi hızlanan arabaların yaptıkları kazaları görür, arabalardan çıkıp hemen tekme tokat dövüşen şoförleri seyrederdik. Bir keresinde Dolmabahçe Sarayı’nın arkasında mavi dumanlar içerisinde Plymouth marka özel bir arabadan

çıkan köpekli bir sarhoş beyefendiyi gördüğümüzü hatırlıyorum. Taksim'de bodoslama kazadan sonra radyatörü patlayan bir taksi, Cağaloğlu Hamamı gibi buhar dumanları içinde kalmıştı. Dönüşte sokakların ürpertici karanlığı, yarı aydınlık caddelerin boşluğu bizi korkuturdu. En sonunda eve dönüp uyumadan önce son bir kadeh içerken, normal hayata dönebileyim diye bir gece Allah'a yalvardığımı hatırlıyorum. Ama gerçekten bu aşktan, Füsun'a olan takıntımdan kurtulmak istiyor muydum, şimdi yıllar sonra bile bunu tam anlayamıyorum.

Çıkıp gitmeden önce işiteceğim herhangi bir iyi söz, Füsun'un ya da evdekilerin benim hakkımda söyleyecekleri muğlak da olsa tatlı, iyimser birkaç kelime bana umut verir, Füsun'u yeniden kazanabileceğimi, bütün bu ziyaretlerin boşuna olmadığını bir anlığına bana hissettirir, böylece fazla zorlanmadan kalkıp evime dönebilirdim.

Sofrada otururken en beklenmedik anda Füsun'un bana söylediği hoş bir söz, mesela "Berbere gitmişsin, çok kesmiş, ama yakışmış," demesi (16 Mayıs 1977) ya da annesine benim hakkımda şefkatle "Oğlan çocuğu gibi köfte seviyor, değil mi?" deyişi (17 Şubat 1980) ya da bir sene sonra karlı bir akşam ben içeri girer girmez "Seni beklediğimiz için sofraya oturmadık Kemal, bu akşam gelir inşallah diyorduk," deyişi beni öylesine mutlu ederdi ki, o akşam eve hangi karanlık duygularla gelmiş olursam olayım, televizyon seyredirken ne türden uğursuz işaretler hissedersen hissedeyim, vakti gelince kararlı bir şekilde yerimden kalkar, bir hamlede kapının yanındaki küçük askıda duran paltomu kapar ve hiç gecikmeden dışarı çıkardım. Baştan kapıya yürüyüp paltomu giymek, ondan sonra "İzninizle, gidiyorum efendim ben!" demek, dışarı çıkmayı çok kolaylaştırırdı. Evden erken çıkmışsam, dönüş yolunda Çetin Efendi'nin sürdüğü arabada kendimi iyi hisseder, Füsun'u değil, ertesi günkü işlerimi düşünürdüm.

Bütün bu gürültü patırtıdan bir iki gün sonra, gene akşam yemeğine onlara gittiğim zaman, kapıdan içeri girip Füsun'u görür görmez beni oraya çeken iki şeyi hemen anlardım.

1. Füsun'dan uzaksam, dünya, tıpkı parçaları karmakarışık olmuş bir bilmece gibi beni huzursuz ederdi. Füsun'u görünce,

bilmecenin, her şeyin bir anda yerli yerine oturduğunu hissederek, dünyanın anlamlı ve güzel bir yer olduğunu hatırlayarak rahatlardım.

2. Akşam evlerine girip onunla göz göze geldiğimde, her seferinde içimde bir zafer duygusu yükselirdi. Bütün umut ve gurur kırıcı belirtilere, her şeye rağmen o akşam da oraya gelebilmiş olmamın zaferiydi bu ve çoğu zaman bu mutluluğun ışığını, Füsun'un gözlerinde de görürdüm. Ya da öyle sanır, inadımın ve kararlılığımın onu etkilediğini hisseder, yaşadığım hayatın güzelliğine inanırdım.

58

Tombala

1976'yı 1977'ye bağlayan yılbaşı gecesini, Keskinlerin evinde tombala oynayarak geçirdim. Bunu az önce “yaşadığım hayatın güzelliği”nden söz ettiğim için hatırlamış olabilirim. Ama yılbaşı gecesi eğlencesi olarak Keskinlerin evine gitmem, hayatımdaki inkâr edilmez değişimi gösterdiği için de önemliydi. Sibel'den ayrılmış, arkadaş çevremden uzaklaşmak zorunda kalmış, Keskinlere haftada dört beş kere giderek pek çok alışkanlığımdan da vazgeçmişim, ama o yılbaşına kadar, hâlâ eski hayatıma devam ettiğime ya da o hayata her an geri dönebileceğime kendimi ve yakınlarımı inandırmaya çalışıyordum.

Sibel'den uzak durmak, kötü hatıralarla kimsenin kalbini kırmamak ve neden etrafta görünmediğimi açıklamak derdinden kurtulmak için görüşmediğim tanıdıkların haberlerini Zaim'den alıyordum. Zaim ile Fuaye'de, Gara'da ya da yeni açılan sosyete lokantalarının birinde buluşur, hırsla iş konuşan iki ciddi arkadaş gibi, uzun uzun kimin ne yaptığından ve hayattan zevkle söz ederdik.

Zaim, Füsun yaşındaki genç sevgilisi Ayşe'den memnun değildi artık. Onun fazla çocuk olduğunu, dertlerini, endişelerini onunla paylaşmadığı gibi, bizim takım ile de bir türlü uyuş-

madığını söylüyor, benim sorularım üzerine de yeni bir sevgilişi ya da sevgili adayı olmadığında ısrar ediyordu. Anlattıklarından Zaim ile Ayşe'nin öpüşmekten ileri gitmediklerini, kızın dikkatli ve ihtiyatlı olduğunu ve Zaim'den iyice emin olmadıkça, kendisini koruyacağını anlıyordum.

“Niye gülüyorsun?” dedi Zaim bunları konuşurken.

“Gülmüyorum.”

“Hayır, gülüyorsun,” dedi Zaim. “Ama aldırıyorum. Daha da güleceğin bir şey söyleyeyim. Nurcihan ile Mehmet haftanın neredeyse yedi günü buluşuyorlar, lokanta lokanta, kulüp kulüp geziyorlar. Mehmet, Nurcihan'ı gazinolara götürüp ona eski şarkıları, fasıl heyetlerini dinletiyor. Bir zamanlar radyoda okumuş yetmişlik, seksenlik şarkıcıları buluyorlar. Onlarla arkadaşlık ediyorlar.”

“Yapma yahu... Nurcihan'ın bu kadar meraklı olduğunu biliyordum...”

“Mehmet'in aşkıyla o da merak sardı. Mehmet de aslında çok bilmez eski şarkıları. Şimdi Nurcihan'ı etkileme heyecanıyla o da öğreniyor. Birlikte sahalara gidip kitaplar alıyorlar, bitpazarına gidip eski plakları buluyorlar... Akşamları Maksim'e, Bebek Gazinosu'na gidip Müzeyyen Senar'ı dinliyorlar... Ama plakları gidip birlikte dinlemiyorlar.”

“Nasıl?”

“Her akşam çıkıp gazinolara gidiyorlar,” dedi Zaim dikkatle. “Ama bir kere bir yerde yalnız kalıp sevişmiyorlar.”

“Nereden biliyorsun?”

“Nerede buluşacaklar?” dedi Zaim. “Mehmet hâlâ annesiyle babasıyla oturuyor.”

“Maçka'nın arkalarında kadınları götürdüğü bir yeri vardı...”

“Beni de götürdü oraya viski içmeye,” dedi Zaim. “Tam bir garsoniyer orası. Nurcihan akıllıysa katiyen o berbat yere adımını atmaz, atarsa da Mehmet'in kendisiyle bu yüzden evlenmeyeceğini anlar. Ben bile tuhaf hissettim kendimi: Kapı deliklerinden komşular, bu adam bu gece gene orospu mu getirdi diye bakıyorlar.”

“Ne yapsın peki Mehmet? Bekâr adamın bu şehirde kiralayacak daire bulması kolay mı?”

“Hilton’a gitsinler,” dedi Zaim. “Ya da iyi bir mahallede daire alsın kendine.”

“Annesi babasıyla aile hayatına bayılır Mehmet.”

“Sen de bayılıyorsun,” dedi Zaim. “Sana arkadaşça bir şey söyleyeyim mi, ama kızmayacaksın.”

“Kızmayacağım.”

“Sen de Sibel ile gizli gizli yasak bir şey yapar gibi yazıhanede buluşacağına, onu Füsun’u götürdüğü Merhamet Apartmanı’na götürseydin, inan bugün birlikteydiniz.”

“Sibel mi söyledi sana bunu?”

“Yok canım, Sibel kimseyle böyle şeyleri konuşmuyor,” dedi Zaim. “Merak etme.”

Biraz sustuk. Tatlı dedikodunun birden benim dertlerime gelmesi, yaşadıklarımın başıma bir felaket gelmiş gibi söz edilmesi keyfimi kaçırmıştı. Zaim bunu fark ettiği için Mehmet, Nurcihan, Tayfun ve Fare Faruk hep birlikte bir akşam geç saatte Beyoğlu’nda işkembecide karşılaştıklarını anlattı. Sonra hep birlikte iki araba Boğaz’a gezmeye gitmişlerdi. Bir başka gece de, Emirgân’da Ayşe ile arabada çay içip müzik dinlerken Piç Hilmi’ye ve başkalarına rastlamışlar, onlara takılmışlar ve dört araba, önce Bebek’teki yeni açılan Parizyen’e, oradan da Gümüş Yapraklar’ın çaldığı Lalezar gece kulübüne gitmişlerdi.

Zaim’in biraz beni özendirmek ve eski hayatıma çekmek için ve biraz da gecelerin zevklerine kapılıp ballandırarak anlattığı bu eğlencelerin ayrıntılarını ondan dinlerken fazla düşünmez, ama daha sonra akşam Keskinlerin evindeyken, bu eğlenceleri hayal ederken yakalardım kendimi. Ama eski arkadaşlarımla, eski mutlu eğlencelerime devam edemediğim için kahrolduğum sanılmasın. Yalnızca, bazan, Keskinlerin masasında, dünyada hiçbir şey olmadığı, olsa da bizim bu olup bitenden çok uzakta bir yerde olduğumuz duygusuna kapılırdım, o kadar.

1977’yi başlatan gece de böyle bir duyguya kapılmış olmalıyım ki, eğlencenin tam ortasında Zaim’in, Sibel’in, Mehmet’in, Tayfun’un, Fare Faruk’un, diğer arkadaşların ne yaptıklarını bir an durup hayal ettiğimi hatırlıyorum. (Zaim yazlık evine elektrikli sobalar kurdurmuş, kapıcıyı yollayıp şömineyi yaktırmış, “herkese” kalabalık bir davet veriyordu.)

“Kemal, bak yirmi yedi çıktı, sende var!” demişti Füsün. Benim oyuna dikkat etmediğimi görünce, tombala kartımın üzerine kendi eliyle bir kuru fasulye koyup 27’yi örtmüş, gülümsemiş, “Dalga geçme!” demiş, dikkatle, endişeyle, hatta şefkatle bir an gözlerimin içine bakmıştı.

Keskinlerin evine, elbette Füsün’dan bu ilgiyi görmek için gidiyordum. Olağanüstü mutlu olmuştum. Ama bu mutluluğu da kolay elde etmemiştim. Üzülmesin diye annemden, ağabeyimden, yılbaşı akşamını Keskinlerde geçireceğimi saklamak için, önce bizim evde onlarla yemeğe oturmuştum. Daha sonra Osman’ın oğulları, yeğenlerim “Hadi babaanne tombalaya başlayalım!” deyince, onlarla bir tur tombala da oynamıştım. Ailecek hep birlikte oynadığımız “tombala” sırasında, Berrin ilc göz gözc geldiğimizi ve onun bu mutlu aile tablosunun yapaylığından şüphelenerek “Hayrola!” der gibi anlayışla kaşlarını kaldırdığını hatırlıyorum.

“Hiiç, eğleniyoruz işte!” diye fısıldamıştım Berrin’e.

Daha sonra Zaim’in verdiği davete gitmem gerektiğini söyleyerek koşa koşa evden çıkmadan önce Berrin’in külyutmaz bakışlarıyla karşılaşmış, ama hiç renk vermemiştim.

Çetin’in kullandığı arabayla hızla Keskinlere giderken, telaşlı ama mutluydum. Beni akşam yemeğine mutlaka bekliyorlardı. Yılbaşı gecesini onlarla geçirmek istediğimi Nesibe Hala’ya ilk ben açmış, kapı aralığında bir kere yalnızken mutlaka geleceğimi söylemiştim. “O gece Füsün, kocasıyla çıkıp arkadaşlarıyla bir eğlenceye gitmesin, lütfen,” demekti bu. Çünkü ben bütün bu film hayallerini böylesine bir iyi kalplilikle destekler, aileye kendimi bu kadar yakın hissederken, benim geldiğim akşamlar Füsün’un evden çıkıp gitmesi, Nesibe Hala’ya göre çok ayıp bir şey, çocukça bir hareketti. Feridun’un benim geldiğim gecelerde çıkıp gitmesini de, Nesibe Hala “çocukça” bulduğunu söylemişti. Ama kimsenin şikâyeti olmadığı için, hepimizin sessizce geçirtirdiği bir çocukluktu bu: Zaten o evde yokken, bazan Nesibe Hala Feridun’dan “çocuk” diye söz etmiyor muydu?

Bizim evden çıkmadan önce, annemin tombalayla kazananlar için hazırladığı hediyelerden bir takım da yanıma almıştım. Keskinlere girip koşa koşa merdivenleri çıkıp içeri girer gir-

mez, –tabii ki önce her zamanki gibi bir an Füsün ile göz göze gelmenin mutluluğunu yaşadktan sonra– annemin hediyelerini plastik torbadan çıkardım ve yemek masasının kenarına, neşeyle “Tombalayı kazananlar için!” diyerek dizdim. Tıpkı annemin çocukluğumuzdan beri her yılbaşında yaptığı gibi, Nesibe Hala da tombala için çeşit çeşit küçük hediye hazırlamıştı. Onun hazırladığı hediyelerle anneminkileri karıştırdık. O gece hep birlikte tombala oynarken o kadar mutlu olduk ki, yılbaşı geceleri, benim getirdiğim hediyelerle Nesibe Hala’nın hazırladıklarını karıştırıp tombala oynamak bizler için ondan sonraki yıllar boyunca vazgeçilmez bir alışkanlık oldu.

Füsünların evinde sekiz yılbaşı akşamı oynadığımız tombala takımını sergiliyorum... Bizim evde de 1950’lerin sonundan 1990’ların sonuna kadar kırk yıl, annem yılbaşı akşamları önce ben, ağabeyim ve kuzenlerimi, daha sonraki yıllarda da torunlarını, aynı cins bir tombala takımıyla eğlendirmişti. Nesibe Hala da annem gibi, yılbaşı gecesinin sonunda, oyun bitip, hediyeler dağıtılıp, çocuklar, komşular esnemeye, uyuklamaya başlayınca, tombala takımını dikkatle toplar, kadife torbadan tek tek çekilen tahta rakamları (90 tane) sayar, numaralı oyun kartlarını deste yapıp kurdeleyle bağlar, torbadan çıkan rakamları kartların üzerinde işaretlemek için kullandığımız kuru fasulyeleri torbasına koyup bir köşede, gelecek yılbaşı akşamına kadar saklardı.

Şimdi yıllar sonra, yaşadığım aşkı başkalarına bütün içtenliğimle, her şeyi tek tek göstererek anlatmak için uğraşırken, yılbaşları tombala oynamamızın o sihirli ve tuhaf yılların ruhuna derinden işaret ettiğini seziyorum. İtalyan ailelerinin Noel akşamları hep birlikte toplanıp oynadıkları bir Napoli oyunu olan tombala, pek çok yılbaşı töreni ve alışkanlığı gibi, Atatürk’ün takvim reformundan sonra Levanten ve İtalyan ailelerden İstanbul’a yayılmış, kısa sürede evlerde yılbaşı gecesi eğlencelerinin vazgeçilmez bir parçası olmuştu. 1980’lerde gazeteler, yılbaşından önce okurlarına ucuz kartondan yapılmış, plastik rakamlı tombala takımlarını hediye ederlerdi. O yıllarda şehir sokaklarında kazanana kaçak Amerikan sigarası ya da viski veren, elleri kara torbalı binlerce tombalacı türemişti. Bu sokak tombalacıları, talihini denemeye her zaman hazır olan sokaktaki

vatandaşların parasını, “mini tombala” denebilecek bir oyunla ve hileli bir torbayla elinden alırlardı. Tombala kelimesi, Türkçeye “kura çekmek ve talih işi” anlamıyla işte o günlerde, ben haftada dört beş kere Füsunlara giderken girmişti.

Annemin ve Nesibe Hala’nın yılbaşı akşamları tombalayla kazananlar için hazırladığı çeşit çeşit hediyeden özenle seçtiğim örnekleri, gerçek bir müzeci heyecanı ve hikâyemi eşyaların hikâyesi gibi anlatabilme coşkusuyla gözden geçiriyordum.

Nesibe Hala her yıl tombala hediyeleri arasına mutlaka bir küçük kız ya da çocuk mendili koyar, annem de aynı şeyi yapardı. “Yılbaşında tombala oynamak, küçük kızlara özgü bir mutluluktur, ama biz yetişkinler de o gece çocuk gibi mutlu oluyoruz,” anlamı var mıydı bunun? Bizim evde çocukluğumda yılbaşında tombala oynanırken, çocuklar için alınmış hediyelerden birini yaşlı misafirlerden biri kazanırsa, mutlaka “Aa, tam da böyle bir mendile ihtiyacım vardı!” derdi. Babam ve arkadaşları bu sözden sonra çocukların yanında çift anlamlı bir söz söylediklerinde yaptıkları gibi belli belirsiz kaş-göz hareketleriyle işaretlerlerdi. Ben bu işaretleşmeleri görünce, büyüklerin tombalayla, eskilerin “istihza” dedikleri bir alaycılıkla oynadıklarını hissedip huzursuz olurdum. Yıllar sonra, 1982 yılının yağmurlu yılbaşı gecesi, Keskinlerin evinde tombala kartımın ilk sırasını herkesten önce tamamlayıp bir çocuk gibi “Çinko!” diye ben bağırınca, Nesibe Hala da “Tebrikler Kemal Bey,” deyip bana bu mendili vermişti. İşte o zaman “Tam da böyle bir mendile ihtiyacım vardı!” demiştim ben.

“Füsun’un çocukluk mendili,” demişti Nesibe Hala bütün ciddiyetiyle.

O zaman, o akşam, Keskinlerin evinde tombalayla hiçbir “istihza” ve alaycılığa kapılmadan, tıpkı oyuna katılan komşu çocukları gibi bütün masumiyetimle oynadığımı anlamıştım. Füsun’da, Nesibe Hala’da, hatta Tarık Bey’de bile az da olsa bir alaycılık, belli belirsiz bir “gibi yapma” hali vardı, ama ben sonuna kadar samimiydim. Füsun’a duyduğum aşkın bana yaptırdıklarını şimdi zaman zaman alaycılığa yaklaşan bir istihza ile anlattığıma bakan okurlarım ve müzemin ziyaretçileri, o anları, o durumları yaşarken bütünüyle içten ve her zaman masum olduğumu hatırlasınlar lütfen.

Annemin tombala hediyelerinin arasına her yıl birkaç tane çocuk çorabı koyması, hediyelerin eve zaten alınması gereken şeyler olduğu duygusunu verirdi bizlere. Bu duygu hediye'nin hediye'liğini azaltır, ama çoraplarımıza, mendillerimize, mutfakta ceviz dövdüğümüz havana ya da Alâaddin'in dükkânında satılan ucuz bir tarağa, kısa bir süre de olsa, daha değerli şeylermiş gibi bakmamıza yol açardı. Keskinlerin evinde ise, herkes, çocuklar bile, tombalanın sonunda çorabı değil, oyunu kazandığı için sevinirdi. Şimdi yıllar sonra, bunun nedeninin, Keskinlerde eşyaların tek tek aile üyelerine değil, bu çorap gibi sanki bütün eve ve aileye ait olmasıydı diye düşünüyorum, ama bu tam doğru değildi: Sürekli, üst katta Füsun'un kocasıyla paylaştığı bir odası, bir dolabı, kendi özel eşyaları olduğunu hisseder; sık sık bu odayı ve içindeki eşyayı, Füsun'un elbiselerini hayal ve acıyla düşünürdüm. Ama yılbaşı gecelerinde zaten ben bunu düşünmeyeyim diye tombala oynuyorduk. Bazan akşamları Keskinlerin masasında otururken, iki kadeh rakıdan sonra, televizyonu da (tombala oynarken hissettiğimiz) masumiyet duygusunu yaşamak için seyrettiğimizi hissederdim.

Tombala oynarken ya da sıradan bir akşam, huzur içinde televizyon seyredirken Keskinlerin bir eşyasını (mesela yıllar sonra büyük bir sayıya ulaşan ve Füsun'un elinin kokusunu taşıyan kaşıklardan birini) cebime indirdiğimde, içimdeki çocuksa saflık duygusu bir süreliğine kaybolur, o zaman bir özgürlük hisseder, istediğim zaman oradan kalkıp gidebileceğimi anlardım.

Nişanlandığım günkü son buluşmamızda Füsun ile viski içtiğimiz antika bardağı (dedem Ethem Kemal'den yadigâr), sürpriz bir tombala hediyesi olarak 1980'in yılbaşı gecesine onlara getirdim. 1979'dan sonra, Keskinlerin evinden ıvr zıvr eşyaları cebime indirip götürmem ve onların yerine çok daha değerli, pahalı hediyeler getirmem de, tıpkı Füsun'a duyduğum aşk gibi yıllarca anlaşıp hiç konuşulmadan kabul edilen bir şey olduğu için, kalem, çorap, sabun gibi küçük hediyelerin arasına Rafi Portakal'ın antikacı dükkânında satılacak cinsten bu pahalı bardağın da girmesi hiç yadırganmadı. Kalbimi kıran şey, tombalayla Tarık Bey kazanıp Nesibe Hala hediye'yi ortaya çıkarınca, Füsun'un aşkımızın en kederli gününün izlerini ta-

şıyan bu bardağı hiç fark etmemesi oldu. Yoksa hatırlamıştı da, benim pervasızlığıma (o yılbaşını Feridun da bizimle geçirmişti) sinirlendiği için bilmezlikten mi geliyordu?

Ondan sonraki üç buçuk yılda Tarık Bey rakısını içmek için bardağı ne zaman eline alsa, ben Füsün ile son sevişmemizin mutluluğunu hatırlamak ister, ama tıpkı yasak bir konuyu düşünemeyen çocuk gibi, bütün gayretime rağmen Keskinlerin masasında Tarık Bey’le otururken bunu hakkıyla yapamazdım.

Eşyaların gücü, içlerinde birikmiş hatıralar kadar, bizim hayal ve hatırlama gücümüzün cilvelerine de bağlıdır elbette. Başka bir zaman hiç ilgilenmeyeceğim, hatta bayağı bulacağım sepet içindeki bu Edirne sabunları, sabundan yapılmış bu üzüm, ayvalar, kayısı ve çilekler, tombala hediyesi olduğu için yılbaşı gecelerinde derinden hissettiğim huzur ve mutluluk duygusunu, Keskinlerin sofrasında geçirdiğim sihirli saatlerin hayatımın en güzel saatleri olduğunu ve hayatlarımızın ağır akan alçakgönüllü müziğini hatırlatır bana. Ama bu duyguların yalnız bana ait olmadığına, bu eşyalarla yıllar sonra karşılaşan müze ziyaretçilerinin de, aynı şeyleri hissedeceğine de içtenlikle ve saflıkla inanırım.

Bu inancıma bir örnek daha olsun diye, Milli Piyango’nun o yıllardaki yılbaşı biletlerini sergiliyorum. Nesibe Hala da tıpkı annem gibi 31 Aralık gecesi yapılan büyük çekiliş biletlerinden bir tane alır, her yıl tombala hediyeleri arasına koyardı. Tombaladan bileti kazanana masadakiler, hem bizim evde hem de Keskinlerde, neredeyse hep bir ağızdan aynı şeyi söylerdi:

“Oo maşallah, bu gece talihlisin... Bak gör, piyango çekilişinde de kazanacaksın.”

1977 ile 1984 arasındaki yılbaşı gecelerinde Keskinlerde oynadığımız tombalalarda, Milli Piyango biletini tuhaf bir rastlantıyla Füsün altı kere kazandı. Ama sonuçları o gece az sonra radyodan ve televizyondan açıklanan Milli Piyango çekilişlerinin hiçbirinde, gene aynı tuhaf rastlantıyla, ona ne bir ikramiye ne de bilet parasını geri alabileceği bir “amorti” çıktı.

Hem bizim evde hem de Keskinlerin masasında, kumar, talih ve hayat konusunda (özellikle Tarık Bey misafirleriyle kâğıt oynarken) her fırsatta tekrarlanan bir vecize vardı. Oyunda

kaybedenlere hem takılmanın hem de onları teselli etmenin bir yolu bu.

“Kumarda kaybediyorsunuz, demek ki aşkta kazanacaksınız.”

Herkesin her uygun fırsatta söylediği bu sözü, 1982 yılbaşında, televizyondan naklen verilen ve Ankara’nın 1. noterinin de katıldığı çekilişten sonra, gene Füsün’a bir ikramiye çıkmayınca, sarhoşluk ve düşüncesizlikle söylemiştim.

“Kumarda kaybettiğinize göre, Füsün Hanım,” demiştim, televizyonda seyrettiğimiz filmlerin kibar İngiliz kahramanlarının taklidini yaparak, “aşkta kazanacaksınız!”

“Bundan hiç şüphem yok Kemal Bey!” demişti Füsün o filmlere uygun zeki ve kibar bir kahraman gibi, hiç duraksamadan.

1981 sonunda, artık aşkımızın önündeki engelleri neredeyse yarı yarıya aştığıma inandığım için, önce bunun hoş bir şaka olduğunu düşünmüş, ama ertesi sabah, 1982’nin ilk günü sarhoşluktan iyice ayılınca, annemle kahvaltı ederken, aslında Füsün’un belki de çift anlamlı konuştuğunu düşünerek korkuya kapılmışım: “Aşkta kazanmak!” sözüyle ima edilen mutluluk, besbelli, Füsün’un ileride kocasından ayrılıp benimle yaşayacağı mutluluk değil, başka bir şeydi; bunu alaycılığından anlamıştım.

Daha sonra, aşırı evhamla yanlış şeyler düşündüğüme de karar vermiştim. Füsün’u (ve beni) bu düzeysiz çift anlamlı konuşmaya sürükleyen şey, aşk ile kumarı ilişkilendiren ve sürekli tekrarlanan o sözdü elbette. Kâğıt oyunları, Milli Piyango çekilişi, tombala ve lokantaların ve eğlence yerlerinin verdiği büyük ilanlar, yılbaşı gecesini gün geçtikçe yalnızca içki içilip kumar oynanan bir sefahat gecesine çeviriyor, *Milli Gazete*, *Tercüman* ve *Hergün* gibi muhafazakâr gazetelerde bu konularda öfkeli yazılar çıkıyordu. Şişli’de, Nişantaşı’nda, Bebek’te bazı zengin Müslüman ailelerin yılbaşına doğru filmlerdeki Hristiyanların Noel’de yaptığı gibi bir çam dalı alıp süslemelerinden, bu çamların caddelerde sergilenmesinden annemin de rahatsız olduğunu, çam süsleyen bazı tanıdıklar için, dinci basın gibi “soysuz” ya da “kâfir” demese de, “kafasız” dediğini hatırlıyorum. Annem yılbaşında çam süslemeye özenen Osman’ın küçük oğluna “Zaten fazla bir ormanımız, yeşilliğimiz yok... Çam ormanlarımızı tahrip etmeyelim!” demişti bir keresinde sofrada.

Yılbaşlarına doğru Milli Piyango biletlerini satmak için İstanbul sokaklarına dağılan on binlerce satıcıdan bazıları, Noel Baba kılığına girip zengin mahallelerine giderlerdi. 1980 Aralık'ında bir akşamüstü Füsunlara götüreceğim tombala hediyelerini seçerken, okuldan dönen kızlı-erkekli üç beş liseli öğrencinin, bizim evin karşısında piyango satan Noel Baba'yla alay ettiklerini, pamuktan sakallarını çekiştirip gülüşüklerini gördüm. Yaklaşınca Noel Baba kılığındaki satıcının bizim karşı apartmanın kapıcısı olduğunu anladım: Pamuktan bıyıkları çekiştirilip aşağılanırken, Haydar Efendi, elinde biletler sessizce önüne bakıyordu. Birkaç yıl sonra Taksim'deki Marmara Oteli'nin yılbaşı için büyük bir çam ağacıyla süslenmiş pastanesinde, İslamcıların koyduğu bir bomba patlayınca, kumarlı içkili yılbaşı eğlencelerine karşı duyulan muhafazakâr öfke iyice ortaya çıktı. Keskinlerin sofrasında da bu bomba konusunun, yılbaşı gecesi devlet televizyonuna çıkacak dansöz kadar önemsendiğini hatırlıyorum. Muhafazakâr gazetelerin öfkeli eleştirilerine rağmen 1981 yılında günün ünlü dansözü Sertap televizyona çıkınca, onu Keskinlerin masasında merakla bekleyen bizler, bütün ülkeyle birlikte çok şaşırmiştık. Çünkü TRT yöneticileri, kıvrak ve güzel vücutlu Sertap'ı ağır ve kapalı kat kat elbiselerle öyle bir giydirmişlerdi ki, değil "dünyaca ünlü" göbeği ve göğüsleri, bacakları bile gözüküyordu.

"Bari kızı çarşafı çıkarırsaydınız, rezil maskaralar sizi!" demişti Tarık Bey. Aslında televizyona bakarken nadiren öfkelenir, ne kadar içse de bizler gibi sinirlenip ekrandakilere laf yetiştirmeye çalışmazdı.

Nesibe Halalara, bazı yıllar tombala için Alâaddin'in dükkânından aldığım Saatli Maarif Takvimi'ni götürürdüm. Füsun 1981'in yılbaşı gecesi takvimi kazanmış, o yıl benim ısrarımla, mutfak ile televizyon arasındaki duvara takvim çiviyle asılmıştı; ama benim olmadığım günlerde kimse takvimin yapraklarıyla ilgilenmezdi. Oysa her yaprağın üzerinde günün şiiri, günün tarihteki önemi, namaz saatlerini gösterir ve okumayazma bilmeyenlerin de anlayacağı saat kadranı resimler, o gün için önerilen çeşit çeşit yemekler ve tarifleri, tarihi hikâyeler ve fıkralar ve bir de hayat hakkında veciz bir söz olurdu.

“Nesibe Hala, takvimin yapraklarını koparmayı gene unutmuşsunuz,” derdim ben akşamın sonunda. Televizyondaki son program bitmiş, askerler kaz adımlarla geçip bayrağı göndere çekmiş ve epeyce rakı içilmiş olurdu.

“Bir gün daha geçti,” derdi Tarık Bey. “Allah’a şükürler olsun ki aç değiliz, açıkta değiliz, karnımız tok, sıcak bir evimiz var... Başka ne ister ki insan hayatta!”

Gecenin sonunda Tarık Bey’in bu sözleri söylemesi nedense o kadar hoşuma giderdi ki, takvimin yaprağının koparılmamış olduğunu akşam gelir gelmez fark etmeme rağmen, bunu söylemeyi akşamın sonuna ertelerdim.

“Üstelik de biz bize, sevdiklerimizle birlikteyiz,” diye eklerdi Nesibe Hala. Bunu söyler söylemez uzanıp Füsun’u öper, Füsun yanında değilse ona seslenir, “Gel bakayım buraya benim huysuz kızım, gel annen seni biraz öpsün, sevsin,” derdi.

Füsun bazan küçük bir kız ifadesi takınır, annesinin kucağına oturur, Nesibe Hala onu uzun uzun okşar, kollarını, boynunu, yanaklarını sevip öperdi. Anne-kızın araları iyi ya da kötü, nasıl olursa olsun, sekiz yıl boyunca, beni çok etkileyen bu sevgi törenlerinden hiç vazgeçemediler. Gülüşerek koklaşıp öpüşürlerken, Füsun gözlerimin onlara takıldığını çok iyi bilir, ama bana doğru hiç bakmazdı. Onların o mutlu halini seyrederken, özellikle kendimi iyi hisseder, fazla zorluk çekmeden hemen kalkıp giderdim.

Bazan da “sevdiklerimiz” sözü üzerine, Füsun annesinin kucağına değil, gittikçe büyüyen komşu çocuğu Ali, Füsun’un kucağına oturur, Füsun da onu öpüp okşadıktan sonra “Hadi git artık, annen-baban seni bırakmıyoruz diye sonra bize kızıyorlar,” derdi. Bazan Füsun sabah annesiyle kavga ettiği için sinirli olur, Nesibe Hala’nın “Gel kızım yanıma,” demesine “Aman anneee!” sözleriyle karşılık verirdi. O zaman Nesibe Hala, “Hadi bari, takvimin yaprağını kopar da günümüzü şaşırmayalım,” derdi.

O zaman Füsun bir anda neşelenir, kalkıp Saatli Maarif Takvimi’nin yaprağını kopardıktan sonra üzerindeki şiiri, günün yemeğini yüksek sesle ve gülümseyerek okur, Nesibe Hala da “Yaa, doğru, kuru üzümlü, ayvalı bir hoşaf yapalım, kaç zamandır yapmadık,” ya da “Evet, enginar çıkmış, ama o avuç

kadar küçük enginarlarla yemek olmaz ki,” gibi bir şey söylerdi. Bazan da beni tedirgin eden bir soru atardı ortaya:

“İspanaklı börek yapsam yer misiniz?”

Tarık Bey soruyu işitmemişse ya da efkârlı bir gecesindeyse cevap vermez, o zaman Füsun da hiçbir şey söylemeden, bana dikkatle bakmaya başlardı. Füsun’un bunu acımasızlık ve merakla yaptığını, çünkü benim Keskin ailesinin ayrılmaz bir parçasıymışım gibi Nesibe Hala’ya ne pişirmesi gerektiğini söyleyemeyeceğimi düşündüğünü bilirdim.

“Füsun çok sever böreği Nesibe Hala, siz mutlaka yapın!” diyerek zor durumdan kurtarırdım kendimi.

Bazan Tarık Bey, kızından takvim yaprağını koparıp o gün tarihte yaşanmış önemli olayları okumasını ister, Füsun da okurdu:

“3 Eylül 1658, bugün Osmanlı ordusunun Doppio Kalesi kuşatması başladı,” diye okurdu Füsun. Ya da “26 Ağustos 1071, bugün Malazgirt Meydan Muharebesi’nden sonra Türklere Anadolu’nun kapıları açıldı.”

“Hmmm. Ver bakayım şunu...” derdi Tarık Bey. “Doppio’yu yanlış yazmışlar. Al, şimdi bize günün sözünü oku bakalım...”

“İnsanın evi karnının doyduğu, kalbinin olduğu yerededir,” diye okudu Füsun. Neşe ve alaycılıkla okurken birden benimle göz göze geldi ve ciddileşti.

Hepimiz bu sözün derin anlamını düşünüyormuş gibi bir an sessizliğe büründük. Keskinlerin sofrasında pek çok sihirli sessizlik yaşamış, hayatın anlamı, bu dünyadaki varlığımızın boyutları, ne için yaşadığımız gibi temel konularda başka yerde aklıma gelmeyen pek çok düşünce, onların masasında dalgın dalgın televizyon izlerken, Füsun’u göz ucuyla seyrederken, Tarık Bey ile havadan sudan konuşurken aklıma gelmişti. Bu sihirli sessizlikleri seviyor, aylar, yıllar geçtikçe, yaşadığımız hayatın esrarını bizlere hissettiren bu anların, Füsun’a olan aşkım yüzünden o kadar derin ve özel olduğunu anlıyor ve onları bana hatırlatacak şeyleri dikkatle saklıyordum. O gün Füsun’un okuduktan sonra bir kenara bıraktığı takvim yaprağını, bir kere daha okuma bahanesiyle böyle elime almış, kimse bakmazken cebime indirip saklayabilmişim.

Tabii her seferinde bu kadar rahat değildim. Keskinlerin evinden ve sofralarından irili ufaklı, önemli önemsiz pek çok eşyayı alıp yanımda götürürken karşılaştığım zorluklarla hikâyemi gü-lünçleştirmek ve uzatmak istemem, ama 1982 yılbaşı gecesinin sonundaki küçük bir şeyi anlatacağım: Tombaladan kazandığım mendille evden çıkmadan az önce, her geçen gün Füsün'a hayranlığı artan komşu çocuğu Ali bana yaklaşmış, her zamanki yaramaz halinden çok daha başka bir poz takınmıştı:

"Kemal Bey, tombaladan size demin çıkan mendil var ya..."

"Evet."

"Füsün'un çocukluk mendili o. Ona bir daha bakabilir miyim?"

"Aliciğim, bilmiyorum nereye koyduğumu."

"Ben biliyorum," dedi velet. "Bu cebinize koydunuz, orada olmalı."

Elini neredeyse cebime sokacaktı. Geriye bir adım attım. Dışarıda şakır şakır bir sağanak vardı, herkes pencereye birikmişti, çocuğun sorusunu fark etmemişlerdi.

"Aliciğim çok geç oldu, ama sen hâlâ buradasın," dedim. "Sonra annen baban bize kızıyor."

"Gidiyorum Kemal Bey. Füsün'un mendilini verecek misiniz?"

"Hayır," diye fısıldadım kaşlarımı çatarak. "Bana lazım."

59

Sansürden Senaryo Geçirmek

Feridun'un filmini çekebilmek için Sansür Kurulu'nun onayını almak, bizi çok uğraştırıyordu. İster yerli ister yabancı, sinemalarda gösterilen bütün filmlerin sansürden geçtiğini, gazetelerdeki haberlerden ve anlatılan hikâyelerden yıllar önceden biliyordum. Ama sansürün film işinin ne kadar büyük bir parçası olduğunu, ancak Limon Film'i kurduktan sonra fark ettim. Gazeteler Sansür Kurulu'nun kararlarından, Batı'da çok önemsenen ve Türkiye'de

de haber olan bir film tamamen yasaklanırsa bahsediyorlardı yalnızca. Mesela *Arabistanlı Lawrence* filmi Türklüğe hakaret içerdiği için tamamen yasaklanmış, *Paris'te Son Tango* bütün seks sahneleri çıkarılarak hakikisinden de “sanatlı ve sıkıcı” bir hale getirilmişti.

Sansür Kurulu'nda yıllarca çalışmış, Pelür Bar'ın ortaklarından ve masamızın sürekli misafirlerinden Hayal Hayati Bey, bir gece bize düşünce özgürlüğüne ve demokrasiye aslında Avrupalılardan da çok inandığını, ama bizim saf ve iyi niyetli milletimizi kandırmak isteyenlerin Türk sinema sanatını kullanmasına asla izin vermediğini (ve vermeyeceğini) söylemişti. Hayal Hayati aynı zamanda rejisör ve prodüktördü ve Sansür Kurulu üyeliğini, Pelür'e devam eden başka pek çokları gibi, “ötekileri deli etmek!” için kabul ettiğini söyler, sonra şaka yaptığı zamanlarda hep yaptığı gibi Füsun'a bir göz kırpar. Bu göz kırpmalarda bir amcanın, küçük, yeğen kıza “şaka yaptım canım” demesi de vardı, hafif bir kışkırtma da. Hayal Hayati benim Füsun'un “uzak bir akrabası” olduğumu bilir, bu konumdaki birinin hoş görebileceği ölçüde Füsun'a hafifçe asılırdı. Lakabı, ileride çekeceği filmleri anlatırken (masa masa dolaşarak ya hep bunu yapar ya da dedikodu toplardı) sürekli bu kelimeyi kullandığı için Pelür ahali tarafından takılmıştı. Her gelişinde Füsun'un masasına oturur, gözlerinin içine bakarak uzun uzun bu film hayallerinden birini anlatır, her seferinde “asla ticari düşünmeden” konuyu beğenip beğenmediğini “derhal ve kalpten” söylemesini isterdi.

“Çok güzel bir konu,” derdi Füsun her seferinde.

“Çekerken mutlaka oynamayı kabul edeceksiniz,” derdi Hayal Hayati de her seferinde. Her zaman her şeyi içgüdüyle ve kalpten gelen bir sese uyarak yapan bir adam edası takınırdı. “Aslında çok gerçekçi bir adamımdır,” diye de eklerdi daha sonra. Masada otururken, arada bir benim gözümün içine de bakarsa, bunu sürekli Füsun'a bakarak konuşmasının ayıp kaçacağını bildiği için yaptığını hissederdim ve dost olmaya çalışarak ona gülümserdim. Füsun ile birlikte ilk filmimize başlamanın vakit alacağını keşfediyorduk.

Hayal Hayati'ye göre İslamiyet, Atatürk, Türk Ordusu, din adamları, cumhurbaşkanı, Kürtler, Ermeniler, Yahudiler ve

Rumlar hakkında hoşla gitmeyecek yorumların ve edepsiz aşk sahnelerinin dışında, Türkiye'deki sinema aslında özgürdü. Ama bunun doğru olmadığını kendi de bilir, bazan gülererek söylerdi. Çünkü yarım yüzyıldır Sansür Kurulu üyeleri, yalnız devletin yasaklamak istediği, güç sahiplerini huzursuz eden konuları değil, kafalarına takılan ve sivri buldukları her filmi, her türlü gerekçeyle yasaklama alışkanlığı edinmişlerdi ve bu gücü Hayal Hayati gibi içlerinden gelen bir zevk ve mizahla gelişigüzel kullanmayı da çok seviyorlardı.

Şakacı bir adam da olan Hayati Bey, bazı avcılarının kapana kısırdıkları aylardan söz ettikleri zevkle, sansürcülük yıllarında filmleri nasıl yasakladıklarının hikâyelerini bizleri de güldürerek anlatırdı. Mesela bir fabrika bekçisinin serüvenlerinin alaycılıkla ele alındığı bir film "Türk bekçilerini küçük düşürüyor" bahanesiyle; evli ve çocuklu bir kadının başka bir adama aşkını anlatan film "annelik müessesesine saygısız yaklaştığı için", okuldan kaçan çocuğun mutlu serüvenlerini anlatan film "çocukları okuldan soğutuyor" gerekçesiyle yasaklamıştı. Bizler de film işini seviyor, masum Türk seyircisine ulaşmayı önemsiyorsak, bazıları arada bir Pelür'e gelen ve hepsi Hayati Bey'in yakın dostu olan Sansür Kurulu üyeleriyle iyi geçinmeyi öğrenmeliydik. Bu sözü sürekli bana bakarak söylemesinden Füsun'u etkilemek istediğini anlardım.

Ama sansürden onay almak için Hayati Bey'e ne kadar güveneceğimizi de çıkartamazdık. Çünkü Hayal Hayati'nin, süresi dolup kuruldan ayrıldıktan sonra çektiği ilk film de "ne yazık ki kişisel bir kaprisle" yasaklanmıştı. Hayati Bey bu konu açılınca sinirlenirdi. O kadar masrafla çektiği filmde öfkeli bir babanın biraz kafayı çekip salatanın sirkesi yok diye karısına, çocuklarına bağırıp çağırdığı bir akşam yemeği sahnesi, "toplumun temeli olan aile müessesesini korumak" amacıyla bütün filmin yasaklanmasına yol açmıştı.

Pelür Bar'da bize bu sahneyi ve sansürü kızdıran başka iki aile kavgasını kendi hayatından içtenlikle aldığını haksızlığa uğramış birinin havasıyla anlatan Hayal Hayati, aslında Sansür Kurulu'ndaki eski arkadaşlarının filmi yasaklamalarına kızmıştı en çok. Bir gece, onlarla zilzurna sarhoş olana kadar içmiş, saba-

ha doğru da anlatılanlar doğruysa, bir kız meselesi bahanesiyle Sansür Kurulu'ndaki en eski arkadaşıyla arka sokakların birinde tekme tokat kavgaya girişmişti. Onları düştükleri çamurlu sokaktan Beyoğlu Karakolu'nun polisleri kaldırmış, iki eski arkadaş birbirlerinden şikâyetçi olmamış, polisin de teşvikiyle öpüşüp barışmışlardı. Hayal Hayati, filmini sinemalarda gösterebilmek ve iflastan kurtulabilmek için aile müessesesini zedeleyen, bütün aile içi kavgaları filminden dikkatle kesip çıkarmış; bir tek, iriyarı ağabeyin, dindar annesinin teşvikiyle küçük kardeşe dayak attığı sahneler, Sansür Kurulu'nun izniyle filmde kalmıştı.

Hayal Hayati devletçe sakıncalı bulunan sahnelerin sansürlenerek makaslanmasının, "aslında gene iyi" olduğunu da bize böyle açıklamıştı. Çünkü makaslanan film sinemalarda gösterilebilir ve hâlâ anlaşılıyorsa parasını çıkarabilirdi. Felaketlerin en beteri, çekilmiş bir filmin tamamen yasaklanmasıydı. Buna karşı, aralarına yavaş yavaş karışmaktan gurur duyduğum akıllı Türk yapımcılarının da önerisiyle, devlet iyi niyetlerle sansür işini iki aşamaya bölmüştü.

Önce filmin senaryosu Sansür Kurulu'na yollanıyor, konunun ve sahnelerin uygunluğu için onay alınıyordu. Türkiye'de herhangi bir iş yapacak vatandaşın devletten "izin" aldığı bütün durumlarda olduğu gibi, burada da ayrıntılı bir izin ve rüşvet bürokrasisi gelişmiş, bu zorluklara karşı, vatandaşın müracaatını bu bürokrasiden geçirerek "izin" alacak aracı kişiler ve şirketler de türemişti. 1977 baharında Limon Film'in yazıhanesinde Feridun ile karşılıklı sigara içerek oturup *Mavi Yağmur*'u hangi aracı kişi ile sansürden geçirmemizin doğru olacağını pek çok kereler uzun uzun tartıştığımızı hatırlıyorum.

Daktilo Demir takma adlı, çok sevilen, çalışkan bir Rum vardı. Onun sansüre takılmayacak senaryo hazırlama yöntemi, yazılmış her senaryoyu kendi ünlü daktilosuyla ve kendi üslubuyla yeniden yazmaktı. Bu iriyarı, eski amatör boksör (Kurtuluş forması giymişti), zarif ruhlu ince bir adamdı. Kabul ettiği senaryonun sivri köşelerini yuvarlar, zengin ile fakir, işçi ile patron, ırza geçen ile kurbanı, iyiyle kötü arasındaki sertlikleri masumiyetle yumuşatır, esas kahramanın filmin sonunda sansürcülerin takılacağı, ama seyircinin seveceği öfkeli, sert, eleştirel sözlerini

dengeleyecek bayraklı, vatanlı, Atatürk'lü, Allah'lı birkaç tatlı söz eklemeyi herkesten iyi becerirdi. Asıl hüneri, senaryodaki kaba ve aşırı her noktayı mizahla, hafiflikle ve tatlılıkla masalımsı bir hayat ayrıntısı haline getirmesiydi. Sansür Kurulu üyelerine düzenli rüşvet veren büyük film şirketleri, hiçbir sakıncası olmayan senaryolarını bile, sırf onun şekerli, büyülü, çocuksu havası sinsin diye Daktilo Demir'e teslim ederlerdi.

Yaz gecelerinde içimize işleyen masalımsı Türk filmlerinin o benzersiz şiirini Daktilo Demir'e borçlu olduğumuzu öğrenince, Feridun'un da önerisiyle Füsun'u da aldık ve üçümüz "Senaryo Doktoru"nun Kurtuluş'taki evine gittik. Koskoca bir duvar saatinin tıkırdadığı bu yerde, ona efsane adını veren eski Remington daktiloyu görmüş ve filmlerdeki o özel ve büyülü havayı hissetmiştik. Demir Bey bize çok kibar davranmış, senaryoyu bırakmamızı, severse sansürden geçecek bir hale koymak için yeniden daktiloya çekeceğini, ama bunun vakit alacağını, çünkü çok işi olduğunu kebab ve meyve tabakları arasındaki dosya yığınlarını göstererek anlatmış, koskocaman bir yemek masasının kenarında babalarının yetiştiremediği senaryoları kabul edilebilir hale getiren yirmi yaşlarındaki baykuş gözlüklü, miyop ve ikiz kızlarıyla "İşi benden iyi yapıyorlar," diyerek övünmüştü. Kızlardan biraz daha balık etli olanı, Füsun'un dört sene önceki Milliyet Türkiye Güzellik Yarışması'nın finalistlerinden olduğunu hatırlayarak onu çok mutlu etmişti. Ne yazık ki, çok az kimse hatırlıyordu bunu.

Ama yeniden yazılmış ve Füsun için de özel olarak cilalanmış senaryoyu, aynı kız özel övgü ve hayranlık sözleriyle ("Babam tam Avrupalı bir sanat filmi," dedi) geriye ancak üç ay sonra getirmişti. Bu yavaşlığın Füsun'un hoşuna hiç gitmediğini surat asmalarından, arada bir ettiği öfkeli sözlerden anlıyor, kocasının da yavaş olduğunu ona anlatmaya çalışıyordum.

Çukurcuma'daki eve akşam ziyaretlerine gittiğim zamanlarda, Füsun ile masadan kalkıp aramızda konuşabilmek için fırsatlarımız sınırlıydı. Her akşam, yemeğin sonuna doğru Limon'un yemine, suyuna ve gagalamayı sevdiği mürekkepbalığı kemiğine (Mısır Çarşısı'ndan ben alırdım) bakmak için kafesinin başına giderdik. Ama burası sofraya çok yakındı ve aramızda mahre-

miyet kurmak çok zordu. Bunun için ya fısıldaşmak ya da fazla gözükara olmak gerekirdi.

Daha uygun bir yol ise, zamanla kendiliğinden açıldı: Füsun benden sakladığı mahalle arkadaşlarıyla (çoğu bekâr kız ya da yeni evli kadın) oyalanmak, onlarla bazan sinemaya gitmek, Feridun ile sinemacı mekânlarına takılmak, ev işlerine bakmak ve annesinin hâlâ kabul ettiği terzilik işlerine yardım etmekten kalan zamanlarında, “kendi kendine” kuş resimleri yapıyordu. “Kendi kendine” onun ifadesiydi. Ama ben bu amatör oyalanmanın arkasındaki tutkuyu hisseder, bu resimler yüzünden onu daha da çok severdim.

Bu merak ilk katın arka odasının balkon demirine tıpkı Merhamet Apartmanı’nda olduğu gibi, bir karganın konması ve Füsun yaklaşmasına rağmen uçup kaçmamasıyla başlamıştı. Karga başka kereler de gelmiş ve parlak ve korkutucu gözüyle yan yan Füsun’u seyrederken ondan kaçmamış, hatta Füsun ondan ürkmüştü. Bir gün Feridun karganın resmini çekmiş, Füsun da burada sergilediğim küçük siyah-beyaz fotoğrafı kareleyerek büyütmüş ve suluboya ile ağır ağır benim çok sevdiğim bir resim yapmıştı. Daha sonra aynı balkon demirine konan bir güvercin ve sonra serçeyle de resimlere devam etmişti.

Feridun’un evde olmadığı geceler, yemekten önce ya da televizyondaki uzun reklam aralarında, Füsun’a “Resim nasıl?” diye sorardım.

Bazan neşeli olur, “Gel birlikte bakalım,” der, içeriye arka odaya gider, Nesibe Hala’nın terzi aletleri, makasları ve kumaşlarla dağınık gözüken odadaki küçük avizenin solgun ışığında resme birlikte bakardık.

“Çok güzel, gerçekten çok güzel Füsun,” derdim içtenlikle. Aynı anda ona, sırtına, eline dokunmak için dayanılmaz bir istek duyardım. Sirkeci’deki ithalatçı kırtasiye dükkânlarından, ona güzel, “Avrupa malı” resim kâğıtları, defterler ve suluboya takımları alıyordum.

“İstanbul’un bütün kuşlarını yapacağım,” derdi Füsun. “Feridun bir serçe fotoğrafı çekti. Sırada o var. Kendi kendime eğleniyorum işte. Balkona baykuş konar mı sence?”

“Bir gün mutlaka sergi açmalısın,” dedim bir kere.

“Aslında Paris’e gidip müzelerdeki resimlere bakmak isterim,” dedi Füsün.

Bazan da sinirli, keyifsiz olur, “Son günlerde resim yapamadım Kemal,” derdi.

Keyifsizlik nedeninin oynayacağı filmine değil başlamak, senaryoyu bile çekilebilir bir senaryo haline getiremememizle ilgili olduğunu elbette anlardım. Bazan da resme fazla bir şey eklememiş olmasına rağmen, Füsün sırf bana film konusunu açabilmek için arka odaya giderdi:

“Feridun, Daktilo Demir’in düzeltmelerini sevmemiş, yenisinden yazıyor...” demişti bir kere. “Ben söyledim, lütfen sen de söyle ona, uzatmasın. Artık benim filme başlayalım.”

“Söylerim.”

Üç hafta sonra bir gece gene arka odaya geçmiştik. Füsün karga resmini bitirmiş, şimdi ağır ağır bir serçe resmi yapıyordu.

“Gerçekten çok güzel oluyor,” demiştim resme uzun uzun baktıktan sonra.

“Kemal, ben anladım artık. Feridun’un sanat filmine başlamamız aylar alacak,” dedi Füsün. “Öyle şeylere sansür kolay izin vermiyor. Şüpheleniyorlar. Ama önceki gün Pelür’de Muzaffer Bey masamıza geldi ve bana bir rol teklif etti. Feridun sana söyledi mi?”

“Hayır. Pelür’e mi çıktınız? Dikkat et Füsün, o adamların hepsi birer kurt.”

“Merak etme, Feridun da, ikimiz de çok dikkat ediyoruz. Haklısın, ama bu çok çok ciddi bir teklif.”

“Senaryoyu okudun mu? Sen istiyor musun?”

“Senaryoyu tabii okumadım. Kabul edersem onlar bir senaryo yazdıracakmış. Görüşmek istiyorlar benimle.”

“Konu ne?”

“Konunun ne önemi var Kemal? Muzaffer Bey tarzı aşklı, melodramlı bir film işte. Ben kabul etmeyi düşünüyorum.”

“Acele etme. Onlar kötü insanlar. Senin yerine Feridun konuşsun onlarla. Niyetleri kötü olabilir.”

“Nasıl kötü?” dedi Füsün.

Ama konuyu uzatmadan, canım sıkılmış olarak masaya döndüm hemen.

Muzaffer Bey gibi becerikli bir rejisörün Füsun'u öne çıkartarak çekeceği ticari bir melodramın, onu Edirne'den Diyarbakır'a bütün Türkiye'de hemen meşhur edeceğini çok kolay hayal edebiliyordum. Kömür sobalarıyla ısıtılan pis kokulu, havasız sinemalarda tikiş tikiş kalabalıklar, okul kaçakları, işsizler, hül-yalı ev kadınları ve kadınsız kızgın erkekler, Füsun'un güzelliği ve insanlığıyla elbette ki büyüleneceklerdi. Sonra, istediği gibi yıldız olur olmaz Füsun'un yalnız bana değil, Feridun'a bile kötü davranacağını, hatta belki bizi bırakacağını düşünürken yakalıyordum kendimi. Füsun'u ün ve para için her şeyi yapan, magazin yazarlarıyla al takke ver külah ilişkiler sürdüren biri olarak düşünemiyordum elbette; ama Pelür Bar'a gelenlerin bakışlarından, pek çok kişinin onu benden ayırmak için –dilimin ucuna geliveren ilk şey olduğu için kullanıyordum bu sözü– ellerinden gelen her şeyi yapacaklarını anlıyordum. Meşhur bir yıldız olursa, Füsun'a ne yazık ki daha da fazla âşık olacaktım ve onu kaybetme korkum çok daha büyük olacaktı.

O akşam yemeğinin sonuna kadar Füsun'un öfkeli bakışlarını gördükçe, aslında güzelimin aklının bende ya da kocasında değil, film yıldızı olma hayallerinde olduğunu bir daha görüp endişeye, hatta telaşa kapıldığımı hatırlıyorum. Füsun'un bu meyhanelerde düşüp kalkan bir yapımcı ya da ünlü bir oyuncuyla kaçıp beni –ve kocasını– göz göre göre terk etmesinin bana vereceği acının, 1975 yazında çektiklerimden de kat kat ağır olacağını artık çoktan beri biliyordum.

Feridun önümüzdeki bu tehlikeden ne kadar haberdardı? Ticari yapımcıların karısını kendinden iyice uzak ve berbat bir âleme sürüklemek isteyeceklerinin farkındaydı biraz, ama ben her fırsatta onu bu tehlikeye karşı –üstü örtülü bir dille– uyarır, Füsun o berbat melodramlarda oynamaya başlarsa, artık benim için Feridun'un yapacağı sanat filminin hiçbir anlamının kalmayacağını ima eder, sonra evde gece yarısı babamın koltuğuna oturup tek başıma rakı içerken, acaba Feridun'a çok fazla mı açıldım diye dertlenirdim.

Mayıs başında, film çekimi mevsimi yaklaşırken Limon Film'e gelen Hayal Hayati, yarı ünlü bir genç kadın oyuncunun kıskanç sevgilisinden yediği dayak yüzünden hastanelik olduğunu, onun

rolünü Füsün'un almasının çok iyi olacağını, bunun Füsün gibi güzel ve kültürlü bir kız için büyük bir fırsat olduğunu anlatmış, benim endişelerimi çok iyi bilen Feridun da teklifi kibarca reddetmiş ve konuyu sanırım Füsün'a hiç açmamıştı bile...

60

Huzur Lokantası'nda Boğaz Geceleri

Füsün'u, Pelür Bar'a her gidişinde başına üşüşen aç erkek kurtlardan ve çakallardan uzak tutmak için yaptıklarımız bazan da bizi dertlendireceğine güldürür, hatta mutlu ederdi. Okurlarımın Hilton'daki nişandan hatırlayacakları dedikodu yazarı Beyaz Karanfil'in Füsün hakkında "bir yıldız doğuyor" konulu bir yazı yazmak istediğini öğrenmiş, bu adamın güvenilirmez olduğunu Füsün'a anlatmıştım. Sonra köşe kapmaca oynar gibi ondan hep birlikte kaçmıştık. Füsün'un masasına oturup bir anda içine doğan aşk şiirini bir peçeteye yazıp ona duygulu sözlerle ithaf eden gazeteci şairin eseri, hiçbir okura ulaşamadan, benim de gayretimle Pelür'ün yaşlı garsonu Tayyar tarafından çöpe atılmıştı. Ben, Feridun, Füsün, uçümüz daha sonra yalnız kaldığımızda, bu hikâyelerin bazılarını (hepsini değil) birbirimize anlatır gülüşürdük.

Pelür Bar'da ve benzeri bar ve meyhanelerde karşılaştığımız filmci, gazeteci ve sanatçıların çoğunun içki içtikten sonra kendilerine acımaya başlayarak ağlamalarının tersine, Füsün iki kadehten sonra meyhane masalarında neşelenip çocuksulaşır, uçarı bir kız gibi cıvıltılı olurdu. Yaz sinemalarına, Boğaz lokantalarına gittiğimiz zamanlardaki gibi, o, ben, kocası uçümüz birlikteyiz diye Füsün'un neşelendiğini de hissederdim bazan. İğnelemelerden, dedikodulardan yorulduğum için ben Pelür'e artık çok az gidiyor, oradayken Füsün'un etrafındakileri kolluyor ve çoğunlukla gecenin sonunu getirmeden Füsün ile kocasını ikna edip onları Çetin ile Boğaz'a yemeğe götürüyordum. Füsün, Pelür'den erken kalktığımız için başta surat asardı, ama yolda arabada Çetin ile hep birlikte sohbet ederken öylesine mutlu olurdu ki, ben onlarla –tıpkı 1976 yazında yaptığımız gibi– birlikte lokantalara daha

çok gitmemizin hepimiz için iyi olacağını düşünürdüm. Bunun için, önce Feridun'u ikna etmem gerekirdi. Çünkü Füsün ile ben, ikimiz, iki sevgili gibi birlikte herhangi bir lokantaya gidemezdik elbette. Feridun'u filmci arkadaşlarından koparmak zor olduğu için, bir keresinde Nesibe Hala'yı ikna etmiştim, sonra Füsün ve kocasıyla Sarıyer'deki Urcan'a lüfer yemeğe gitmiştik.

1977 yazında, Tarık Bey'in de fazla zorluk çıkarmadan, hatta istekle bize katılmasıyla, Keskinlerde televizyonun karşısında oturan bizim takım –Çetin'in kullandığı arabayla hep birlikte– Boğaz lokantalarına gitmeye başladık. Bu gezintilerimizi, yemekleri, müzemize gelen herkesin benim hatırladığım mutlulukla hatırlamasını istediğim için ayrıntılara gireceğim. Zaten romanın ve müzenin amacı, hatıralarımızı içtenlikle anlatıp mutluluğumuzu başkalarının mutluluğu haline getirmek değil midir? O yaz, kısa bir zamanda, hep birlikte Boğaz'da bir meyhaneye akşam yemeğine gitmek bizler için hoş bir alışkanlık oldu. Daha sonraki yıllarda yaz-kış demeden, sık sık –ayda bir– arabaya biner, düğüne gider gibi güle oynaya yola çıkar, ya bir Boğaz lokantasına ya da Tarık Bey'in sevdiği eski şarkıları ve şarkıcıları dinlemek için büyük, ünlü gazinolardan birine giderdik. Başka bazı zamanlarda ise Füsün ile aramızdaki gerginlikler, belirsizlikler, filmimizin bir türlü çekilememesi gibi dertler bize bu zevki unuttururdu; ancak uzun süren neşesiz aylardan sonra hep birlikte arabaya doluşunca, aslında birlikte ne kadar gülüp eğlenebildiğimizi, aslında birbirimize ne kadar alıştığımızı ve birbirimizi sevdiğimizi fark ederdim.

O zamanlar yan yana dizili meyhanelerinin kaldırımlara taşan kalabalığı, kaldırımlardaki masalar arasında yukarı aşağı gezen tombalacıları, midye ve badem satıcıları, resmini çekip bir saatte basıp getiren fotoğrafçıları, dondurmacıları ve lokantaların çoğundaki küçük fasıl heyetleri ve alaturka şarkıcılarıyla Tarabya, Boğaz'a eğlenceye çıkan İstanbulluların en gözde mekânıydı. (O yıllarda tek bir turist yoktu daha ortalıkta.) Masalar ile lokanta arasındaki dar yolda ilerleyen arabalar arasında, ellerinde meze tabaklarıyla tıktış tıktış dolu tepsiler, koşturarak hizmet veren garsonların hızına ve cesaretine, Nesibe Hala'nın her gidişimizde hayretle güldüğünü hatırlıyorum.

“Huzur” adlı görece gösterişsiz bir lokantaya gidiyorduk.

Boğaz'a gittiğimiz ilk gece boş yer var diye girip oturduğumuz bu lokantayı, Tarık Bey yandaki iddialı Mücevher Gazinosu'ndan gelen alaturka müziği ve eski şarkıları "bedavadan ve uzaktan" dinleyebildiği için de sevmiştir. Öteki gidişimizde ben Mücevher'de oturursak eski şarkıcıları aslında daha iyi dinleyebileceğimizi söyleyince, Tarık Bey "Aman o berbat heyete, karga sesli kadınlara para vermeyelim Kemal Bey!" demiş, ama yemek boyunca yandan gelen müziği daha da dikkatle, keyifle ve öfkeyle dinlemiştir. "Sesi bozuk, kulağı bozuk" şarkıcıların hatalarını yüksek sesle düzeltir, bütün güfteleri bildiğini, şarkının sonunu şarkıcıdan önce getirerek gösterir, üçüncü kadeh rakıdan sonra ruhsal bir derinlik duygusu ve efkârla gözlerini kapatıp başını sallayarak müziğe tempo tutardı.

Çukurcuma'daki evden arabayla Boğaz gezintisine çıkarken, hepimiz evin içinde takındığımız rolleri de sanki biraz olsun geride bırakıyorduk. Ben Boğaz lokantalarını ve gezintilerini, evdekinin tersine, Füsün tam yanıma oturduğu için de çok severdim. Kalabalık masalar arasında kolunun koluma iyice yaslandığını kimse görmez, babası müzik dinlerken ve annesi Boğaz'ın titrek ışıklarını, buğulu karanlığını seyrederken, ikimiz gürültünün içinde fısıldaşarak, havadan sudan, yediklerimizden ve gecenin güzelliğinden, babasının ne kadar sevimli olduğundan, tıpkı yeni tanışan ve Avrupalı kız-erkek arkadaşlığını yeni öğrenen mahcup gençler gibi dikkatle söz ederdik. Babasının yanında sigara içmesi her zaman bir başka dert olan Füsün, Boğaz meyhanelerinde, kendi ekmeğini kendi kazanan dişli bir Avrupalı kadın havasına bürünüp göstere göstere fosur fosur sigara içerdi. Kara gözlüklü bıçkın tombalacıdan fiş alıp talihimizi denediğimizi, hiçbir şey çıkmayınca karşılıklı bakışıp "Kumarda kaybettik," dediğimizi, sonra utandığımızı, sonra mutlu olduğumuzu hatırlıyorum.

Bu, evden çıkmanın, Divan şiirindeki şarabın, sevgiliyle yana oturmanın mutluluğu kadar, sokaktaki kalabalıkla birlikte olmanın da mutluluğuydu. Masalarla lokantalar arasına iyice sıkışan Boğaz yolu tıkanınca, pencereleri açılan arabaların içindekilerle masadakiler arasında "Kıza yan baktın", "Sigaranı niye üzerime attın" kavgaları çıkıp bir anda alevlenirdi. Gece ilerledikçe sarhoşlar şarkıya başlar, masadan masaya alkışlar ve laf atmalar

ortalığı canlandırır. Derken bir meyhaneden ötekine gösteri için koşturan “oryantal” dansözün pullu yaldızlı elbisesiyle güneşte yanmış teni araba lambalarında yansınca, araba kornaları 10 Kasım’daki Boğaz vapurlarının düdüklere gibi içtenlikle çalmaya başlardı. Sonra sıcak gecenin ortasında, aniden rüzgâr yön değiştirir, parke taşı kaplı rıhtımın üzerine ve yerlere atılmış fındık, çekirdek, mısır ve karpuz kabuklarının, kâğıt ve gazete parçalarının, gazoz kapakları, martı ve güvercin pislikleri ve plastik torbaların üzerindeki ince kumu, tozu ve kiri bir anda havalandırır, bir an yolun öte tarafındaki ağaçların hışırtısı duyulur ve Nesibe Hala, “Aman çocuklar, toz kalktı, yemeklere dikkat!” diyerek, tabakların üzerini elleriyle örterdi. Sonra rüzgâr bir anda gene yön değiştirir ve poyraz, Karadeniz’den iyot kokan bir serinlik getirirdi.

Gecenin sonuna doğru “Bu hesap niye bu kadar yüksek” kavgaları çıkarken, masalardan şarkılar yükselir, Füsün ile ellerimiz, kollarımız, bacaklarımız birbirine daha da çok değer, hatta birbirine o kadar karışırdı ki, bazan mutluluktan bayılacağım sanırdım. Bazan o kadar mutlu olurdum ki, geçen fotoğrafçıyı durdurur, fotoğraf çektirir, Çingene kadını durdurup hepimizin el falına baktırırdım. Bazan sanki onunla ilk defa tanışmışız gibi hissederdim kendimi. Orada Füsün’un yanında, kolum koluna, eline değerken, onunla evleneceğimizi düşünür, mehtaba bakarken mutluluk hayallerine dalıp gider, derken, bir kadeh buzlu rakı daha içer, sonra tıpkı bir rüyadaki gibi önümün kaskatı kalktığını ürpertici bir hazla fark eder, ama telaşa kapılmaz, cennetteki ecdadımız gibi suç ve günahattan iyice arınmış bir ruh haline girdiğimi, girdiğimizi hisseder, kendimi hayalin, hazzın ve Füsün’un yanında oturmanın mutluluğuna bırakırdım.

Evin dışında, o kalabalığın içinde, annesinin babasının burnunun dibinde, birbirimize Çukurcuma’daki evde hiç olmadığımız kadar neden bu kadar yakınlaşabiliyorduk, bilmiyorum. Ama o gecelerde ileride birlikte uyum içinde mutlu bir çift olabileceğimizi, magazin sayfalarının sevdiği ifadeyle “birbirimize yakıştığımızı” anlardım. Hatta bunu ikimiz de içimizde hissederdik. Sundan bundan tatlı tatlı konuşurken onun “Bir tatmak ister misin?” demesi üzerine, tabağındaki küçük esmer köftelerden, bir başka seferinde, gene onun cesaretlendirmesiyle tabağının

kenarında duran ve burada çekirdeklerini sergilediğim zeytinleri kendi çatalımla alıp ağzıma attığımı da büyük bir mutlulukla hatırlıyorum. Bir başka gece de yan masada oturan bize benzer bir çiftle (adam otuz küsur yaşlarında kumral, kız yirmi yaşında beyaz tenli, esmer) sandalyelerimizde yan dönüp uzun uzun arkadaşça sohbet etmiştik.

Aynı gecenin sonunda Mücevher Gazinosu'ndan çıkan Nurcihan ve Mehmet ile karşılaşmış, ayaküstü ortak arkadaşlarımızdan hiç söz etmeden, "Gecenin bu saatinde açık olan en iyi Boğaz dondurmacısı hangisidir?" diye ciddi bir tartışmaya girmiştik. Onlardan ayrılırken, Çetin'in kapısını açtığı Chevrolet'e annesiyle babasıyla giren Füsun'u uzaktan göstererek akrabalarımı Boğaz gezintisine çıkardığımı söylemiştim. Müzemi yıllar sonra gezecek meraklılara 1950'lerde, 60'larda, İstanbul'da çok az özel araba olduğunu, Amerika'dan ya da Avrupa'dan özel otomobil getiren zenginlerin, tanıdık ve akrabalarını şehir gezintilerine çıkardıklarını hatırlatmak isterim. (Çocukluğumda annemin bazan babama "Saadet Hanım, kocası, çocuklarıyla bir araba gezintisi istiyor, sen de gelir misin, yoksa ben onları Çetin ile – annem bazan yalnızca 'şoför ile' de derdi– gezdireyim mi?" diye sorduğunu, babamın da "Aman sen onları gezdir, ben meşgulüm," dediğini sık sık işitmiştim.)

Boğaz gezintilerinden dönüşte, arabada hep birlikte şarkı söyledik. Şarkıya önce hep Tarık Bey başlardı. Önce eski bir besteyi, güfteyi hatırlamaya çalışarak mırıldanır, sonra bize radyoyu açtırır, eski bir şarkı aratır ya da biz radyoyu karıştırırken, o gece Mücevher'den işittiğimiz eski bir melodiyi söylemeye başlardı. Bazan radyoyu karıştırırken, uzak, yabancı ülkelerin tuhaf dilleriyle karşılaşır, bir an susardık. "Moskova Radyosu," derdi o zaman Tarık Bey esrarengiz bir havayla. Sonra yavaş yavaş ısınır, mesela bir şarkının ilk sözlerini söyler, Nesibe Hala ile Füsun az sonra ona katılırdı. Arabanın içinde eski şarkılardan bir konser dinleyerek, Boğaz yolunun yüksek çınarlarının ve karanlık gölgelerinin altından eve dönerken, ön koltuktan onlara doğru döner, bütün güftesini bilmediğim için utandığım Gültekin Çeki'nin "Eski Dostlar"ını onlara uyarak söylemeye çalışırdım.

Arabada hep birlikte şarkı söylerken, Boğaz lokantasında ko-

nuşa gülüşe yemek yerken, aslında aramızda en mutlu olan kişi Füsun'du. Buna rağmen evden çıkabildiği gecelerde Füsun, Pelür Bar'daki filmcilerle birlikte olmaktan hoşlanırdı. Bu yüzden, hep birlikte Boğaz gezintisine çıkmak için önce Nesibe Hala'yı ikna ederdim. Nesibe Hala, Füsun ile beni yan yana getirecek fırsatları hiç kaçırmak istemezdi. Bir başka yol, önce Feridun'un aklını çelmektir. Bunun için bir gece, Feridun'un ayırlamadığı kamera-man arkadaşı Yani'yi de Boğaz'a götürmüştük. Feridun, Limon Film'in imkânlarıyla Yani'yle birlikte reklam filmleri çekiyor, ben de onlara karışmıyor, biraz para kazanmalarını iyi karşılıyordum. Feridun bir gün çok para kazanır da, kayınvalidesi ve kayınpe-derinin yanından ayrılıp karısıyla ayrı bir eve taşınırsa, Füsun'u nasıl görebilirim diye hazan sorardım kendime. Feridun ile bazan bu yüzden de iyi geçinmek istediğimi utanarak hissederdim.

Tarık Bey ile Nesibe Hala gelmediği için, o gece Tarabya'da ne yandaki meyhaneden gelen şarkıları dinledik ne de dönüş yolunda hep birlikte şarkı söyleyebildik. Füsun benim değil kocasının yanına oturmuş, sinema dedikodularına dalmıştı.

O gece mutsuz olduğum için bir başka gece, Feridun ve Füsun'la gene Pelür'den çıkarken, Feridun'un bizimle gelmek isteyen başka bir arkadaşına, arabada yer olmadığını, çünkü az sonra Füsun'un annesiyle babasını alıp Boğaz'a gideceğimizi söyledim. Galiba biraz kabaca söylemiştim bunu. Geniş, güzel bir alını olan adamın koyu yeşil gözlerinin şaşkınlıkla, hatta öf-keyle büyüdüğünü gördüm, ama çıkardım onu aklımdan. Daha sonra Çukurcuma'ya gidip Nesibe Hala ile Tarık Bey'i tatlılıkla ve Füsun'un da yardımıyla kandırıp hep birlikte gene Tarabya'ya Huzur Lokantası'na gittik.

Oturup içmeye başladıktan bir süre sonra, masada huzursuz olduğumu, Füsun'un tutuk, gergin halinden, gecenin akışın-dan zevk alamadığımı bir an düşündüğümü hatırlıyorum. Bizi eğlendirebilecek tombalacıları, soyulmuş taze ceviz satıcılarını bulabilmek için arkaya dönmüştüm ki, hemen iki masa ötemizde aynı koyu yeşil gözlü adamı gördüm. Az ötede bir masada bir arkadaşıyla oturmuş bizi seyrederek içiyordu. Feridun benim onları gördüğümü fark etti.

"Senin arkadaşın arabaya binmiş, bizi takip etmiş," dedim.

“Tahir Tan benim arkadaşım değil,” dedi Feridun.

“Pelür’den çıkarken kapıda bizimle gelmek isteyen adam değil mi bu?”

“Evet, ama arkadaşım değil. Yerli fotoromanlarda, vurdulu-kırdılı filmlerde oynuyor. Sevmiyorum onu.”

“Niye peşimize düştüler?”

Bir an sustuk. Feridun’un yanında oturan Füsün da konuşmayı duymuş, gerilmişti. Tarık Bey müzik dinliyordu, ama Nesibe Hala da bize kulak kesilmişti. Hemen sonra Füsün’un ve Feridun’un bakışlarından, adamın bize yaklaştığını anlayıp arkama döndüm.

“Kusura bakmayın Kemal Bey,” dedi bana Tahir Tan. “Sizi rahatsız etmek değil amacım. Ben Füsün’un annesi ve babasıyla konuşmak istiyorum.”

Bir subay düğününde, görüp beğendiği kızı dansa kaldırmadan önce, gazetelerdeki adap ve görgü sütunlarında yazıldığı gibi kızın annesi ve babasından izin alan kibar ve yakışıklı delikanlının ifadesi geldi yüzüne.

“Affedersiniz efendim, bir konuyu açmak istiyorum,” dedi Tarık Bey’e yaklaşarak. “Füsün’un film...”

“Bak Tarık, adam sana bir şey diyor,” dedi Nesibe Hala.

“Size de diyorum efendim. Füsün’un annesisiniz, değil mi? Siz de babasisiniz, efendim. Şundan haberiniz var mı? Efendim, Türk sinemasının önde gelen iki önemli yapımcısı Muzaffer Bey ve Hayal Hayati, kızınıza önemli roller teklif ettiler. Fakat filmlerde öpüşme sahnesi var diye sizler teklifleri kabul etmemişsiniz.”

“Yok öyle bir şey,” dedi Feridun soğukkanlılıkla.

Her zamanki gibi Tarabya’da yoğun bir gürültü vardı. Tarık Bey ya duymamıştı ya da böyle durumlardaki pek çok Türk babası gibi duymamış gibi yapıyordu.

“Yok ne?” dedi Tahir Tan kabadayı havasıyla.

Çok içtiğini, kavga çıkarmak istediğini hepimiz anladık.

“Tahir Bey,” dedi Feridun dikkatle. “Biz bu akşam ailecek oturuyoruz ve film işlerinden hiç bahsetmek istemiyoruz.”

“Ben istiyorum ama... Füsün Hanım, niye korkuyorsunuz, filmde oynamak istediğinizi söylesenize.”

Füsün gözlerini kaçırdı. Telaşsız ve ağır hareketlerle sigara

içiyordu. Ayağa kalktım. Feridun da aynı anda ayağa kalktı. Adamla masa arasına girdik. Başka masalardan kafalar bize doğru çevrildi. Kavgadan önce Türk erkeklerinin takındığı dövüşçü horozları andıran hareketleri, kabadayı pozlarını takınmış olmalıyız. Çünkü kavgayı kaçırmak istemeyen meraklı seyirciler, eğlenmek isteyen sarhoşlar bize yaklaşıyorlar, seyre hazırlanıyorlardı. Tahir'in arkadaşı da masadan kalkıp yaklaştı.

Meyhane kavgalarını bilen yaşlı, tecrübeli bir garson hemen araya girdi. "Haydi beyler, birikmeyelim, dağılalım," dedi. "Hepimiz içkiliyiz, olur böyle anlaşmazlıklar. Kemal Bey, sizin masaya bir midye tava, bir de çiroz bırakıyoruz."

Müzemizi yüzyıllar sonra ziyaret eden, gelecek kuşağın mutlu insanlarına, o zamanlar Türk erkeklerinin en küçük bahaneyle her yerde, kahvehanelerde, hastane kuyruğunda beklerken, trafik tıkağında, futbol maçlarında, her durumda tekme tokat kavgaya girdiğini, kavgadan korkup pusmanın en büyük şeref-sizlik kabul edildiğini söyleyeyim ki, bizleri yanlış anlamasınlar.

Arkadan gelen arkadaşı, elini Tahir'in omzuna attı, "efendilik sende kalsın" pozlarıyla onu uzaklaştırdı. Feridun da omzundan tutup "hiç değer mi!" ifadesiyle beni masaya oturttu. Bunu yaptığı için ona şükran duydum.

Gecenin içinde bir geminin projektörü poyrazla çalkalanan dalgaların üzerinde gezinirken, Füsün hiçbir şey olmamış gibi sigara içiyordu. Uzun uzun gözlerinin içine baktım, o da bakışlarını benden hiç kaçırmadı. Neredeyse mağrur, meydan okuyan bir havayla bakarken, son iki yılda yaşadıklarının, hayattan belediklerinin bu sarhoş oyuncunun çıkardığı şu küçük meseleden çok daha büyük ve tehlikeli olduğunu bir an hissettirdi bana.

Sonra Tarık Bey, Mücevher Gazinosu'ndan gelen şarkıya, Selahattin Pınar'ın "Nereden Sevdim O Zalim Kadını"na elindeki rakı bardağını ve başını çok ağır bir havada sallayarak eşlik etti. Bizler de şarkının kederini paylaşmanın çok iyi olacağını anlayıp ona katıldık. Çok sonra, gece yarısı, dönüş yolunda, arabada hep birlikte şarkı söylerken, gecenin başındaki olayı bütünüyle unutmış gibiydik.

61

Bakmak

Oysa Füsün'un ihanetini ben hiç unutmamıştım. Besbelli Tahir Tan, Pelür'de göre göre Füsün'a abayı yakmış, Hayal Hayati'nin ve Muzaffer Bey'in ona filmlerde roller teklif etmesini sağlamıştı. Ya da daha akla yatkın olanı, Hayal Hayati'nin ve Muzaffer Bey'in, Tahir Tan'ın Füsün'a olan ilgisini görüp ona rol teklif etmeleliydi. Füsün'un, Tahir Tan gittikten sonra süt dökmüş kedi gibi olmasından, onları en azından cesaretlendirdiğini de anlamıştım.

1977 yazında Tarabya'daki Huzur Lokantası'ndaki o geceden sonra, Füsün'un Beyoğlu'na sinemacıların yerlerine, özellikle de Pelür'e gitmesinin yasaklandığını, ondan sonra Keskinlere ilk girişimde Füsün'un küskün ve öfkeli bakışlarından sezdim. Daha sonra Limon'da bulduğumuzda Feridun, Nesibe Hala ile Tarık Bey'in o olaydan telaşa kapıldıklarını söyledi. Füsün'un şu ara Pelür'e gitmesi çok zordu. Mahalle arkadaşlarıyla görüşmesine bile sınır getirilmişti. Sokağa çıkmadan önce, evlenmemiş bir kız gibi annesinden izin alması gerekiyordu. Çok uzun sürmeyen bu sert önlemlerin Füsün'u çok mutsuz ettiğini hatırlıyorum. Feridun artık kendisinin de Pelür'e gitmeyeceğini süslü sözlerle söyleyerek Füsün'u teselli ediyordu. Feridun'un sanat filminin çekimine başlamamız gerektiğini, Füsün'u ancak böyle mutlu edebileceğimizi ikimiz de çok iyi biliyorduk.

Ama ne filmin senaryosu Sansür Kurulu'ndan geçebilecek haldeydi ne de Feridun'un bunu yakın zamanda gerçekleştirebileceğini hissediyordum. Füsün'un da bunu bütün açıklığıyla ve acıyla hissettiğini, arka odada yeni yapmaya başladığı martı resmine bakarken konuştuklarımızdan anlar, üzüldüm. Füsün'un öfkeli sorularına, isyanına tanık olmaktan hoşlanmadığım için artık ona daha az "Yeni resim nasıl?" diyor, bunu ancak Füsün'un o gün neşeli olduğunu, arka odada gerçekten martı resminden söz edeceğimizi anladığım zaman soruyordum.

Çoğu zaman Füsün'u neşesiz görür, "Martı resmi ilerliyor mu?" diye hiç sormaz, bakışlarından öfkesini hissederek oturdum. Benimle bakışlarıyla iletişim kurduğunu derinden his-

sedince, Füsün da bana daha özel bir şekilde bakardı. İçeriye resme bakmak için üç beş dakika gitsek bile, gecenin büyük çoğunluğu bu bakışlarla, onlara bir anlam vermekle geçirdi. Çukurcuma'daki akşam yemeklerinde çoğu zaman Füsün'un benim için, kendi hayatı için ne düşündüğünü, duygularının ne olduğunu bakışlarından okumaya çalışırdım. Bir zamanlar burun kıvırdığım bakışlarla iletişim kurma töresine kısa sürede kendimi iyice vermiş, süratle bu işte hüner kazanmıştım.

Gençlik yıllarımda arkadaşlarla bir sinemaya gittiğimizde, bir lokantada hep birlikte otururken ya da adaya bahar gezintisine giderken, vapurun üst salonunda aramızdan biri, "Beyler, şuradaki kızlar bize bakıyor!" dediğinde, bazılarımız heyecanlanırken ben bu sözü hep şüpheyile karşılardım. Çünkü aslında kalabalıkların olduğu yerlerde kızlar çok seyrek olarak etraftaki erkeklere bakar, bakarken göz göze gelirlerse de, ateşle karşılaşmış gibi bakışlarını hemen korkuyla kaçırır, bir daha da o yöne hiç dönmezlerdi. Keskinlerin evine akşam yemeklerine gitmeye başladığım ilk aylarda, hep birlikte televizyon seyrederek yemek masasında otururken hiç beklenmedik bir anda göz göze geldiklerimizde, Füsün da bakışlarını işte böyle, ateşle karşılaşmış gibi kaçırırdı benden. Bunun, bir Türk kızının sokakta bir yabancıyla karşılaşınca yaptığı hareket olduğunu hisseder, hoşlanmazdım. Ama daha sonra Füsün'un bu hareketi, masada otururken beni kışkırtmak için yaptığını düşünmeye başladım. Bakışma sanatını öğrenmeye yeni başlıyordum.

Eskiden İstanbul sokaklarında yürürken, çarşı pazar gezinirken, başı ister açık olsun ister örtülü, kadınların başka erkeklerle değil göz göze gelmeye çalışmak, onlara baktıklarına –Beyoğlu'nda bile– bile çok az tanık olmuştum. Öte yandan, görücü usulüyle evlenen çoğunluğun dışında, birbirlerini görüp, tanıyıp seçerek evlenen pek çok kişiden "Biz önce bakışarak anlaştık," sözünü de işitmişim. Görücü usulüyle evlenmelerine rağmen, annem bile babamla Atatürk'ün de katıldığı bir baloda uzaktan birbirlerini görerek beğenip, hiç konuşmadan, yalnızca bakışarak anlaştıklarını iddia ederdi. Babam ise annemi hiç bozmamasına rağmen, bana bir kere Atatürk ile birlikte aynı baloda bulunduklarını, ama ne yazık ki o gece şık kıyafeti, beyaz

eldivenleri ile on altı yaşındaki annemi hiç göremediğini, hiç hatırlamadığını söylemişti.

Bizimkisi gibi kadın ile erkeğin aile dışında tanışıp, görüşüp hiç buluşmadığı bir âlemde, göz göze gelmenin anlamını –belki de gençliğimin bir kısmını Amerika’da geçirdiğim için– zaten geç anladım, otuz yaşımdan sonra ve Füsun sayesinde... Ama anladığım şeyin değerini çok iyi bildim ve derinliğini hep içimde hissettim. Füsun, tıpkı eski İran minyatürlerindeki kadınlar gibi ya da o zamanların fotoroman ve film sahnelerindeki kadınlar gibi bakardı bana. Sofrada onun çaprazında otururken, bana düşen boş boş televizyona bakmak değil, güzelimin bakışlarını okumaktı. Ama bir süre sonra, belki de bu zevkimi keşfettiği ve beni cezalandırmak istediği için bakışlarımız kesişince, Füsun utangaç kızlar gibi bir anda gözlerini kaçırmaya başladı.

Birlikte yaşadıklarımızı aile sofrasında ne hatırlamak ne de hatırlatmak istiyor, üstelik onu film yıldızı yapamadık diye öfkeleniyor, diye düşünür; önceleri ona hak verirdim. Ama bir süre sonra, benimle bakışlarla bile temastan bu kadar kaçınması, o mutlu sevişmelerimizden sonra utangaç bir bakire, hiç tanışmadığı yabancı bir erkekle göz göze gelmiş gibi davranması, beni öfkeliendirmeye başladı. Kimse bizimle ilgilenmez, yani akşam yemeğini yer, dalgın dalgın televizyona bakarken ya da tam tersi ekrandaki duygusal dizideki dokunaklı ayrılma sahnesi tam gözlerimizi sulandırmışken, bir an rastlantıyla göz göze gelmek beni çok mutlu eder, o gece oraya o göz buluşması için geldiğimi sevinçle anlardım. Ama Füsun o anın mutluluğunu hiç hissetmemiş gibi davranır, bakışlarını kaçırır, bu da kalbimi kırardı.

Bir zamanlar birlikte ne kadar mutlu olduğumuzu unutamadığım için orada olduğumu bilmiyor muydu? Bu düşüncelere kapılıp ona içerlediğimi daha sonra bakışlarımdan anladığını hissederdim. Ya da galiba yalnızca hayal ederdim.

Hissetmek ile hayal etmenin açtığı bu muğlak âlem, bakışma sanatının inceliklerini yavaş yavaş Füsun sayesinde öğrenirken fark ettiğim ikinci büyük keşif oldu. Bakışmak, hiçbir kelime kullanmadan bakışlarımızla karşımızdakine kendimizi anlatma yoluydu elbette. Ama anlatılan şey de, anlaşılan şey de, aslında hoşumuza giden derin bir muğlaklık taşıyordu. Füsun’un ba-

kışlarıyla ifade ettiği şeyin ne olduğunu tam anlayamaz ve bir süre sonra ifade edilen şeyin bakışın kendisi olduğunu anlardım. Füsun'un başlarda çok seyrek de olsa, bir an yoğunlaşan ifade dolu güçlü bakışlarından öfkesini, kararlılığını, ruhunda esen fırtınaları hisseder, bir an aklım karışır, onun karşısında sanki gerilerdim. Daha sonra televizyonda ortak mutlu hatıralarımıza işaret eden bir şey, mesela bizim gibi öpüşen bir çift belirlediğinde onunla göz göze gelmek isteyince, hiçbir taviz vermeden bakışlarını kaçırmaması, hatta bana yan dönmesi beni isyan ettirirdi. Ona ısrarla, inatla, gözlerimi hiç kaçırmadan bakma alışkanlığımı bu sıralarda geliştirdim.

Bakışlarımı onun gözlerinin içine diker, ona uzun uzun dikkatle bakardım. Tabii, aile sofrasında bakışım çoğunlukla on on iki saniyeyi geçmez, en uzununu, en pervasızı yarım dakikaya varırdı. Bu sürede yaptığım şeyin bir çeşit "taciz" olduğunu, gelecekteki modern çağın özgür insanları haklı olarak düşünebilirler. Çünkü o ısrarcı bakışlarımla, Füsun'un saklamak, hatta belki de unutmak istediği geçmişteki ortak mahremiyetimizi, aşkımızı aile sofrasına taşımış oluyordum. Aile sofrasının içkili olması ya da benim sarhoş olmam tabii bir mazeret olamaz. Ama bu kadarını bile yapmasaydım, herhalde delirir, Keskinlere gidecek gücü kendimde bulamazdım diye savunabilirim şimdi kendimi.

Çoğu geceler Füsun böyle öfkeli ve takıntılı bir akşamımda olduğumu, bakışlarımla ona sık sık yoğunlaşacağımı ilk göz göze gelmelerden, arsızca ısrarımdan anlayınca, hiç telaşa kapılmaz; erkeklerin tacizci, huzursuzluk verici bakışlarını görmezlikten gelip idare etmeyi bir hüner haline getirmiş bütün Türk kadınları gibi, bana bir daha hiç bakmadan karşımda otururdu. O zaman deli gibi olur, ona daha da öfkelenir, bakışlarımı daha da dikerdim gözlerinin içine. Ünlü köşe yazarı Celâl Salik, *Milliyet* gazetesindeki köşesinde şehir sokaklarında yürüyen öfkeli erkeklerimizi uyarmış, pek çok kereler "Güzel bir kadın görünce dik dik gözlerinin içine onu öldürecekmiş gibi bakmayın," diye yazmıştı. Füsun'un benim yoğun bakışlarımı, ben Celâl Salik'in anlattığı o erkeklerden biriymişim gibi yorumlaması beni çileden çıkarırdı.

Taşradan İstanbul'a gelip de başı açık, makyajlı, rujlu güzel bir kadına hiç durmadan sert sert ve hayranlıkla bakan erkeklerin

kadınları ne kadar taciz ettiklerini, Sibel bana sık sık anlatmıştı. Şehirde sık sık olduğu gibi, bu erkeklerin bazıları daha sonra uzun uzun seyrettikleri kadınların peşlerine düşer, bazıları varlıklarını tacizkâr bir şekilde belli ederek, bazıları da ruh gibi sessizce saatlerce, bazan günlerce uzaktan kadını izleyerek ona bakarlardı.

1977'nin Ekim ayında bir gece, Tarık Bey "üzerinde bir kırıklık olduğu için" hepimizden önce yukarı çıkıp yatmıştı. Füsün ile Nesibe Hala tatlı tatlı konuşuyorlardı, onlara dalgın dalgın –öyle sanıyordum– bakıyordum ki, birden Füsün benimle göz göze geldi. O günlerde sık sık yaptığım gibi ona dikkatle baktım.

"Yapma öyle!" dedi Füsün.

Bir an sarsıldım. Füsün benim bakışımı çok iyi taklit etmişti. İlk anda utançtan durumu kabul edemedim.

"Ne demek istiyorsun?" diye mırıldandım.

"Böyle yapma demek istiyorum," dedi Füsün ve benim bakışımı daha da abartılı bir şekilde taklit etti. Bu taklitle, kendimin de fotoroman kahramanları gibi baktığımı anladım.

Nesibe Hala bile gülümsedi buna. Sonra benden korktu. "Herkesi, her şeyi çocuk gibi taklit etme kızım!" dedi. "Artık çocuk değilsin."

"Yok, Nesibe Hala," dedim bütün gücümü toparlayarak. "Ben Füsün'u çok iyi anlıyorum."

Gerçekten Füsün'u anlıyor muydum? Önemli olan âşık olduğumuz kişiyi anlamaktır elbette. Bunu yapamıyorsa, hiç olmazsa anladığımızı sanmak da iyi bir şeydir. Bu ikincisinin vereceği tatmin duygusunu bile sekiz yılda seyrek tattım, itiraf edeyim.

Koltuğumdan kalkamama buhranına yakalanmak üzere olduğumu sezdim. Bütün gücümü kullanarak ayağa kalktım, saatin geç olduğunu mırıldanarak çıktım oradan. Evde, bir daha Keskinlere hiç gitmeyeceğimi düşünerek sızana kadar içtim. Yan odada annem acıyla inler gibi, ama çok sağlıklı bir şekilde horluyordu.

Okurun tahmin edeceği gibi bir küskünlüğe kapıldım. Ama çok fazla sürmedi. On gün sonra gene bir akşam hiçbir şey olmamış gibi Keskinlerin kapısını çaldım. İçeri girip Füsün ile göz göze gelir gelmez, beni görmenin onu mutlu ettiğini

gözlerinin içindeki pırıltıdan anladım. Aynı anda ben de dünyanın en mutlu insanı oldum. Sonra gene masaya oturduk ve bakışmaya devam ettik.

Zaman geçtikçe, aylar yıllar aktıkça, Keskinlerin masasında sohbet edip oturmak, televizyonu bayrak törenine kadar seyredip Tarık Bey ve Nesibe Hala ile sohbet etmekten –çoğu zaman kenarından Füsun da katılırdı– hiç tatmadığım zevkler alıyordum. Kendime yeni bir aile ediniyordum da diyebilirim buna. O gecelerde yalnız Füsun ile karşı karşıya oturduğum için değil, Keskinlerin sohbetine katıldığım için de bir hafiflik, hayat hakkında bir iyimserlik duygusuna kapılır, sanki oraya neden geldiğimi unutturdum.

İşte ben bu duygular içindeyken, gecenin ortasında sıradan bir anda, rastlantıyla Füsun ile göz göze geldiğimde, beni oraya o akşam getiren asıl nedeni, Füsun’a duyduğum bitip tükenmez aşkı bir anda sanki yeniden hatırlar, bir an uykudan uyanır gibi doğrulur, heyecanlanır, canlanırdım. O anlarda Füsun’un aynı heyecanı duymasını isterdim. Bir an, o da benim gibi bu masum rüyadan uyanırsa, bir zamanlar birlikte yaşadığımız daha derin ve hakiki âlemi hatırlayacak ve kısa sürede kocasını bırakıp benimle evlenecekti. Ama Füsun’un bakışlarında böyle bir “hatırlama”, bir “uyanış” göremez, sonu yerinden kalkamama buhranına varacak bir kalp kırıklığı hissederdim.

Füsun film işlerinin bir türlü sonuçlanmadığı o dönemde, bir zamanlar birlikte ne kadar mutlu olduğumuzu hatırladığını gösterir bir şekilde, bana neredeyse hiç bakmazdı. Tam tersi, bakışları yoğunluk ve derinlikten yoksun bir hal alır, o an televizyonda seyrettiğimiz şeyler ile ya da mahalledeki bir komşuyla ilgili dedikoduyla çok ilgileniyormuş gibi bakmaya devam eder, hayatın gerçek anlam ve amacı annesi ve babasının sofrasında oturup sohbet edip gülüşmekmiş gibi davranırdı. O zaman, bir an sanki Füsun ile hiçbir geleceğimiz olamazmış, ileride kocasından ayrılıp benimle birlikte olmasına hiç ihtimal yokmuş gibi bir boşluk ve anlamsızlık duygusuna kapılırdım.

Olaylardan yıllar sonra, Füsun’un o aylardaki küskün bakışlarını, diğer anlamlı bakışlarını Türk filmlerindeki kadın oyuncuların bakışlarına benzettim. Ama burada bir taklit yoktu, Türk

filmlerindeki kadın kahramanlar gibi Füsün da, annesinin, babasının ve erkeklerin yanında derdini tam anlatamıyor; öfkesini, isteğini, duygularını, bakışlarıyla ifade ediyordu.

62

Vakit Geçsin Diye

Füsün'u düzenli bir şekilde görüyor olmam, iş hayatımı da düzene sokmuştu. Uykumu aldığım için her sabah erkenden yazıhaneye gidiyordum. (Harbiye'deki apartmanın yan duvarında tatlı gülüşlü Inge hâlâ Meltem gazozu içiyor, ama Zaim'den duyduğuma göre artık bu satışlara pek yardımcı olmuyordu.) Kafam Füsün'a takılmadığı için hem çok iyi çalışıyor, hem de çevrilen dolapları görüp karar alabiliyordum.

Osman'ın, yönetimini Kenan'a emanet ettiği Tekyay, bekleildiği gibi kısa sürede Satsat'ın rakibi olmuştu. Ama Kenan ve ağabeyimin başarılı yönetimi yüzünden değildi bu. Mustang'i, fabrikası ve Füsün'a olan aşkı yüzünden aklıma her gelişinde beni kederlendiren tekstilci Turgay Bey –nedense onu artık kıskanmıyordum hiç– kendi ürünlerinin bir kısmının dağıtımını Tekyay'a bırakmıştı da ondan. Turgay Bey, her zamanki inceliği ile nişana çağrılmamasını unuttuğu gibi, şimdi Osman ile ailecek ahbaplığa da başlamıştı. Kışları birlikte Uludağ'a kayak yapmaya gidiyor; Paris'e, Londra'ya alışveriş yolculuklarına çıkıyor ve aynı seyahat dergilerine abone oluyorlardı.

Gittikçe büyüyen Tekyay'ın saldırganlığına şaşıyor, ama pek fazla bir şey de yapamıyordum. Benim şirkete aldığım genç ve hırslı yeni yöneticileri, çalışkanlıkları ve dürüstlükleri ile yıllar boyunca Satsat'ın temel direği olmuş orta yaşlı iki yöneticiyi, Kenan, pervasızca yüksek maaşlar vererek kendi şirketine transfer etmişti.

Ağabeyimin bana kazık atma zevki ve para hırsıyla babamın kurduğu Satsat'a karşı işler yapmasını, anneme akşam yemeklerinde birkaç kere açıp şikâyet ettim. Ama annem "Artık ben

aranıza girmeyeyim oğlum” bahanesiyle bana yardım etmedi. Sanırım Osman’ın telkinleriyle annem, Sibel’den ayrılmamdan, özel hayatımdaki esrarengiz tuhaflıktan ve artık biraz farkında olduğunu sandığım Keskinlere gitmelerimden bir sonuç çıkarmış, benim babamın bıraktığı işleri iyi idare edemeyeceğime karar vermişti.

Bu iki buçuk yılda Keskinlere ziyaretlerim, Füsün ile göz göze gelmelerimiz, akşam yemeklerimiz, sohbetlerimiz, artık kış akşamları da çıktığımız arabalı Boğaz gezilerimiz, her şey sanki zamandışı bir sıradanlığa (ve güzelliğe), birbirini hep tekrar eden bir kıvama kavuştu. Feridun’un sanat filmine bir türlü başlayamıyorduk, ama önümüzdeki birkaç ay içerisinde başlayacakmışız gibi hazırlık yapıyorduk hep.

Füsün sanat filminin biraz daha vakit alacağına, ticari filmle rin de kendisini tehlikeli sokaklarda tek başına bırakacağına ya karar vermişti ya da karar vermiş gibi davranıyordu. Bakışlarıyla dışavurduğu öfkesi bütünüyle yok olmamıştı. Bazı akşamlar Çukurcuma’daki evde sofrada otururken bakışlarımız kesişince, ilk başlardaki mahcup genç kız edasıyla gözlerini kaçırmaz, gözlerimin içine benim bütün kusurlarımı hatırlatacak bir hiddetle bakardı. O zaman içine attığı öfkesini dışavurduğu için kederlenir, ama bana da kendini daha yakın hissettiğini anladığım için mutlu olurum.

Artık akşam yemeklerinin sonuna doğru, ona yeniden “Füsün resim nasıl gidiyor?” diye sormaya başlamıştım. Feridun evde, sofradaysa da soruyordum bunu. (Huzur Lokantası’ndaki geceden sonra Feridun geceleri daha az çıkıyor, bizimle yiyordu. Zaten film sanayii zordaydı.) Bir kere üçümüzün sofradan kalkıp, Füsün’un o sırada yapmakta olduğu bir güvercin resmine uzun uzun baktığımızı, konuştuğumuzu hatırlıyorum:

“Bu kadar yavaş yavaş, sabırla çalışmanı çok seviyorum Füsün,” demiştim fısıldar gibi.

“Ben de söylüyorum, bir sergi açsın!” demişti Feridun aynı fısıltılı havayla. “Ama utanıyor...”

“Ben bunları vakit geçsin diye yapıyorum,” derdi Füsün. “En zoru, güvercinin başındaki tüylerin parlaması. Görüyor musunuz?”

“Evet, görüyoruz,” dedim.

Uzun bir sessizlik oldu. Feridun o akşam sanırım *Spor Saati*’ni seyretmek için de evde kalmıştı. Televizyondan bir gol sesi gelince koşarak gitti. Füsün ile hiç konuşmadık. Onunla yaptığı resme sessizce bakmak, Allah’ım, bu beni çok mutlu ediyordu.

“Füsün, bir gün Paris’e gidelim ve birlikte oradaki resimleri, bütün müzeleri görelim, çok isterim.”

Bu pervasızlık; birkaç ziyaret surat asma, kaş çatma, hatta hiç konuşmama ve küskünlük cezasına çarptırılacak bir suçtu, ama Füsün sözümü çok doğal karşıladı.

“Ben de gitmek isterim Kemal.”

Pek çok çocuk gibi ben de okul yıllarındayken resme heves etmiş, ortaokul ve lisede bir dönem Merhamet Apartmanı’ndaki dairede “kendi kendime” hevesle resim yapmış, ileride ressam olacağım hayallerini kurmuştum. O zamanlar, bir gün Paris’e gidip bütün resimleri görmek gibi çocuksu hayallerim vardı. 1950’lerde, 1960’ların başında, Türkiye’de resim seyredilecek hiçbir müze, sayfaları çocuksu bir zevkle çevrilebilecek resim ve reproduksiyon kitapları yoktu. Ama biz Füsün ile resim sanatında neler olduğu gibi konularda değildik hiç. Fotoğraftaki siyah-be-yaz kuşu büyütüp renklendirmenin zevkleri bizi mutlu ediyordu.

Keskinlerin evinde gittikçe daha fazla tat aldığım bu çocuksu mutluluğun tuhaf zevkleri arttıkça, evin dışındaki dünya, İstanbul sokakları bana daha tekinsiz gelirdi. Füsün ile yaptığı kuş resimlerine bakmak, resimlerin ağır ağır gelişimini izlemek, Feridun’un onun için fotoğrafını çektiği İstanbul kuşlarından bundan sonra hangisini, kumruyu mu, çaylağı mı, yoksa kırlangıcı mı resmedeceği gibi konuları haftada bir, hatta iki kere arkadaki odada alçak sesle üç beş dakika konuşmak, beni olağanüstü mutlu ederdi.

Ama “mutluluk” burada yeterli bir kelime değil. O arka odada yaşadığım şiiri, o üç beş dakikanın bana verdiği derin tatmini başka türlü anlatmaya çalışacağım: Zamanın durduğu, her şeyin sonsuza kadar aynı kalacağı duygusuydu bu. Bu duygunun hemen yanında korunma, süreklilik ve evde olma hazzı vardı. Bir başka yanında, dünyanın ve âlemin basit ve iyi olduğuna dair yüreğimi hafifleten bir inanç, daha süslü kelimelerle söylersem,

bir dünya görüşü vardı. Bu huzur duygusu, elbette Füsun'un yüzü, zarif güzelliği, ona duyduğum aşktan besleniyordu. Arka odada onunla üç beş dakika konuşabilmek, zaten kendi başına bir mutluluktu. Ama bu mutluluk, biraz da içinde bulunduğumuz mekânın, odanın sonucuydu. (Fuaye'de onunla yemek yiyebilseydim gene çok mutlu olurum, ama bu başka türlü bir mutluluk olurdu.) Yere, mekâna, ruh haline bağlı bu derin huzur, çevrede gördüklerimle, Füsun'un ağır ağır ilerleyen kuş resimleriyle, yerdeki Uşak halısının kiremit rengiyle, kumaş parçaları, düğmeler, eski gazeteler, Tarık Bey'in okuma gözlüğü, küllükler ve Nesibe Hala'nın örgü takımlarıyla karışıyordu aklımda. Odanın kokusunu da içime çeker, çıkmadan önce cebime atıverdiğim bir yüksük, bir düğme, bir makara, daha sonra bana bütün bunları Merhamet Apartmanı'ndaki odada hatırlatır, mutluluğumu uzatırdı.

Nesibe Hala, her yemeğin sonunda tencereleri kaldırdıktan, büyük servis tabaklarını, bitmemiş yemekleri buzdolabına (Keskinlerin bana her zaman büyümlü gelen buzdolabına müzegezer özel bir dikkat göstermeli) koyduktan sonra, eski ve büyük bir plastik torba içinde duran "örgü takımı"nı alır ya da Füsun'dan getirmesini isterdi. Bu aynı zamanda bizlerin arka odaya gitme vaktimize denk düştüğü için "Kızım gelirken benim örgümü de getir!" derdi Füsun'a. Çünkü televizyon seyredirken örgü örmekten, sohbete katılmaktan zevk alıyordu. Arkaodada baş başa kalmamıza itirazı olmayan Nesibe Hala, sanırım Tarık Bey'den korktuğu için bizi fazla yalnız bırakmamak için içeriye gelir, "Örgümü alayım, *Sonbahar Rüzgârları* başlıyor," derdi. "Seyretmeyecek misiniz?"

Seyrederdik. Sekiz yılda Füsunlarda yüzlerce film ve dizi seyretmiş olmalıyım; ama Füsun'la, Keskinlerin eviyle ilgili her türlü küçük ayrıntıyı, en saçma şeyi bile çok iyi hatırlayan ben, bu filmler, diziler, milli bayramlarda yapılan tartışma programları ("İstanbul'un fethinin dünya tarihindeki yeri"; "Türklük nedir ve nasıl olmalıdır?"; "Atatürk'ü nasıl daha iyi anlarız?" gibi şeyler) ve televizyonda seyrettiğimiz başka yüzlerce, binlerce programı kısa bir süre sonra tamamen unutturdum.

Televizyonda seyrettiğimiz şeylerden bir süre sonra çoğunlukla yalnızca bazı anları (Zaman kuramcısı Aristo'nun hoşuna gidecek

bir şey) hatırlardım. Bu “an” bir resimle birleşir ve hafızamda hiç silinmemecesine kalırdı. Kafamdaki unutulmaz resmin yarısı televizyondaki görüntü ya da hatta onun bir parçası olurdu. Mesela filmde merdivenleri koşarak çıkan bir Amerikan dedektifinin ayakkabısının ve paçasının hareketleri; kameramanın aslında ilgilenmediği ama nasılsa çerçeveye girmiş bir eski binanın bacası; bir öpüşme sahnesinde (sofrada bir sessizlik olurdu) kadının saçları ve kulağı; futbol maçını seyreden binlerce bıyıklı erkek arasında babasına sokulmuş ürkek bir kız (herhalde evde kimseye bırakılamamış); kandil gecesi camide hep birlikte secdeye varanlardan en yakınının çoraplı ayağı; Türk filminde arkadaki Boğaz vapuru; kötü adamın yediği dolmanın konserve kutusu ve başka pek çok şey kafamda o sahneye bakan Füsun’un yandan gördüğüm yüzünün bir ayrıntısı, mesela dudağının kenarı, kalkan kaşları, elini tutuşu, elindeki çatalı farkında olmadan tabağın kenarına bırakışı ya da birden kaşlarını çatışı ve sigarasını sabırsızca ezip söndürüşüyle birleşir, kimi zamanlar bu görüntüler tıpkı sonradan hatırladığımız rüyalar gibi sık sık aklıma takılırdı. Sorular ve resimler halini alan bu hayalleri, Masumiyet Müzesi’nde sergileyebilmek için ressamlara çok anlattım, ama sorularıma hiçbir zaman tam bir cevap bulamadım. Füsun şu sahnede niye o kadar duygulanmıştı? Ekrandaki filmi izlerken kendini hikâyeye bu kadar vermesine yol açan şey neydi? Bütün bunları ona sorabilmek isterdim, ama Keskinlerin filmlerden sonra yaptıkları sohbet, filmin kendileri üzerindeki etkisinden çok, onun ahlaki sonuçlarıyla ilgili olurdu.

“Alçak herif cezasını çekti, ama ben çocuğa acıdım,” derdi mesela Nesibe Hala.

“Bırak, zaten çocuğu hatırladıkları bile yok,” derdi Tarık Bey. “Bu heriflerin dini imanı para. Kapa şunu Füsun.”

Bu herifler –filmdeki Avrupalı tuhaf adamlar, Amerikalı gangsterler, o tuhaf ve edepsiz aile, hatta bu filmi düşünen rezil senarist ve rejisör–, Füsun’un düğmeye basmasıyla bir anda karanlık bir sonsuzluğa doğru –tıpkı banyo küvetinin deliğinden bir hortuma kapılarak emilip yok olan pislikler gibi– yok olup gider, ekranın içinde kaybolurlardı.

Televizyon kapatılır kapatılmaz, “Oh, iyi oldu, kurtulduk şunlardan!” derdi Tarık Bey.

Şunlar, televizyondaki yerli ya da yabancı film, açıkoturum, bilgi yarışmasının ukala sunucusu ve aptal yarışmacılar da olabilirdi! Bu söz içimdeki huzuru artırır, sanki burada Füsün ve ailesi ile baş başa kalmanın en önemli şey olduğunu onlar da fark ediyorlarmış gibi hissederdim. O zaman orada daha da fazla kalmak ister ve bunu yalnız Füsün ile aynı odada, aynı masada oturmanın zevkleri için değil, bütün Keskin ailesiyle birlikte bu evde, bu binada bulunmanın verdiği derin duygu için de istediğimi anlardım. (Orası, müzegezerin içinde Zaman'ın içinde gezinir gibi gezindiği o sihirli yerdir.) Füsün'a olan aşkımin, yavaş yavaş onun bütün dünyasına, onunla ilgili her şeye, onun bütün anlarına ve eşyalarına yayıldığını, müzegezerler özellikle akıllarında tutsun isterim.

Televizyon seyrederken hissettiğim Zaman'ın dışında olma duygusu, sekiz sene Keskinlere ziyaretlerimi ve Füsün'a aşkımlı mümkün kılan bu derin huzur, bir tek haberleri seyrederken bozulurdu. Ülke bir iç savaşa doğru sürükleniyordu.

1978'de artık bizim mahallede de geceleri bombalar patlıyordu. Tophane'ye ve Karaköy tarafına uzanan sokaklar milliyetçilerin, ülkücülerin denetimindeydi ve gazeteler buralardaki kahvelerde pek çok cinayetin planlarının yapıldığını yazardı. Çukurcuma Yokuşu'ndan yukarıya, Cihangir'e doğru çıkan parke taşlı çarpık çurpuk sokaklarda ise Kürtler, Aleviler, çeşit çeşit sol fraksiyona yakınlık duyan küçük memurlar, işçiler ve öğrenciler yuvalanmıştı. Onlar da silah kullanmayı severdi. Bu iki takımın kabadayıları bir sokağın, bir kahvenin, bir küçük meydanın hâkimiyeti için bazan silahlı çatışmaya girer; bazan da gizli servislerin ve devletin uzaktan denetlediği haydutların yerleştiği bir bombanın patlamasıyla, iki taraf meydan savaşına tutuşurdu. Çoğu zaman iki ateş arasında kalan, Chevrolet'yi nereye park edeceğini, hangi kahvehanede beni bekleyeceğini bilemeyen Çetin Efendi, bu dönemde çok sıkıntı çekmişti; ama birkaç kere ona akşamları Keskinlere yalnız başıma gidebileceğimi söylediğimde, buna asla izin vermeyeceği cevabını vermişti bana. Keskinlerden çıktığım saatlerde Çukurcuma, Tophane, Cihangir sokakları hiç tekin olmazdı. Arabayla evimize dönerken bile afiş asan, bildiri yapıştıran ya da duvarlara slogan yazan birilerini hep görür, korku içinde bakışırdık.

Akşam haberlerinde hep bu çeşitten bombalama, öldürme ve katliam ayrıntıları anlatıldığı için Keskinler hem “çok şükür” evlerinde oldukları için huzur duyarlar, hem de gelecek konusunda huzursuzluğa kapılırlardı. Haberler dayanılmayacak kadar kötü olduğu için, hepimiz, o dönem haberlerin kendisinden çok, onları okuyan güzel spiker Aytaç Kardüz’ün jestlerinden, mimiklerinden söz etmeyi severdik. Batı’daki özgür ve rahat görünümlü kadın spikerlerin aksine, Aytaç Kardüz yerinden hiç kıpırdamaz, bir kere olsun gülümsemez, haberleri elindeki kâğıttan mum gibi hareketsiz ve hızlı hızlı okurdu.

“Dur kızım, bir nefes al, boğulacaksın,” derdi Tarık Bey arada bir.

Bu şakayı belki yüzlerce kere yapmış olmasına rağmen ilk defa yapılmış gibi gülerdik, çünkü çok disiplinli, işini çok sevdiği, bir yanlış yapmaktan çok korktuğu her şeyinden belli olan hanım spiker, bazan bir cümleyi bitirene kadar nefes almak için hiç durmaz; cümle uzayınca da boğulmamak için gitgide hızlanır; o zaman da yüzü kızarmaya başlardı.

“Eyvah, gene kızarmaya başladı,” derdi Tarık Bey.

“Yavrum dur biraz, bir yutkun bari...” derdi Nesibe Hala.

Aytaç Kardüz, Nesibe Hala’nın sözlerini işitmiş gibi, bir an gözlerini elindeki haber kâğıdından kaldırır, masada yarı telaş yarı neşeyle ona bakan bizlere bir göz atar ve o anda daha yeni bademcik ameliyatı olmuş bir çocuk gibi büyük bir gayretle ve zorlanarak yutkunurdu.

“Aferin kızım!” derdi Nesibe Hala.

Elvis Presley’in Memphis’teki evinde öldüğü; Kızıl Tugaylar’ın eski İtalya Başbakanı Aldo Moro’yu kaçırıp öldürdüğü; gazeteci Celâl Salik’in Nişantaşı’nda Alâaddin’in dükkânının hemen önünde kız kardeşiyle birlikte vurularak öldürüldüğü gibi haberleri hep bu kadın spikerin ağzından işittik.

Keskinlerin televizyon seyrederken dünya ile aralarına bana çok huzur veren bir mesafe koymalarının bir başka yolu da, ekranda beliren kişileri yakın çevremizdeki insanlara benzetmeleri ve yemeğimizi yerken, bu benzetmenin ne kadar yerinde olduğunu uzun uzun tartışmalarıydı. Bu tartışmalara Füsün da, ben de içtenlikle katılırdık.

1979 sonunda Sovyetler'in Afganistan'ı işgal ettiğini gösteren görüntülere bakarken, yeni Afganistan Devlet Başkanı Babrak Karmal'ın bizim mahalle fırınında çalışan birine kardeşi kadar benzediğini uzun uzun tartıştığımızı hatırlıyorum. Konuyu, bu benzetmeleri yapmaktan en az Tarık Bey kadar hoşlanan Nesibe Hala açmıştı. İlk başta fırından kimi kastettiğini hiçbirimiz anlamadık. Bazı akşamlar Çetin'e arabayı fırının önünde durdurtup akşam yemeği için bir koşu taptaze ve sıcacık ekmekler aldığım için, fırında çalışan Kürtlerin yüzlerine benim de bir aşinalığım vardı. Bu yüzden Nesibe Hala'ya tamamen hak verdim. Füsün ile Tarık Bey ise, kasaya bakan adamın yeni Afgan devlet başkanına benzemediğinde inatla ısrar ettiler.

Bazan, Füsün sırf bana inat olsun diye karşı görüşü savunuyor gibi gelirdi bana. Mesela –tıpkı bizdeki paşalar gibi–, stadyumun şeref tribününden askeri geçit seyrederken İslamcıların öldürdüğü Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın Çukurcuma Yokuşu ile Boğazkesen Caddesi'nin köşesindeki gazetecinin tıpatıp aynı olduğuna, bana kalırsa sırf ben öyle söyledim diye Füsün karşı çıkmıştı. Sedat'ın öldürülmesi televizyon ekranlarını, haberleri birkaç gün meşgul ettiği için de, bu tartışma Füsün ile aramda, benim hiç hoşuma gitmeyen bir çeşit sinir harbi şeklinde sürmüştü.

Eğer bir benzetme Keskinlerin sofrasında yeterince kabul görürse, ekrandaki önemli kişiden Enver Sedat diye değil, bakkal Bahri Efendi diye bahsedilirdi. Keskinlerin evindeki akşam yemeklerimin beşinci yılına girdiğimizde, yorgancı Nazif Efendi'nin ünlü Fransız karakter oyuncusu Jean Gabin (pek çok filmini görmüştük); Füsün'un benden sakladığı arkadaşlarından alt katta annesiyle oturan Ayla'nın bazı akşamlar televizyonda hava bülteni sunan ürkek sunucu; rahmetli Rahmi Efendi'nin her akşam televizyona sert bir demeç veren İslamcı partinin yaşlı başkanı; elektrikçi Efe'nin pazar akşamları haftanın gollerini sunan ünlü spor yazarı; Çetin Efendi'nin de (özellikle kaşları yüzünden) yeni Amerikan Başkanı Reagan olduğunu, ben de benimsemiştim.

Bu ünlü kişiler ekranda belirince, hepimizin içinde bir şaka yapma isteği doğardı: "Koşun çocuklar, Bahri Efendi'nin Amerikalı karısına bakın, ne güzel!" derdi Nesibe Hala.

Bazan da ekrandaki bir ünlünün kime benzediğini çıkarmaya çalışırdık. Mesela Filistin'deki çatışmalara bir çözüm bulmaya çalışan ve sık sık ekranda gördüğümüz Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim için Nesibe Hala, "Bilin bakalım bu adam kime benziyor?" diye ortaya bir soru atar, hepimiz bu soruya cevap ararken sofrada çok uzun süren sessizlikler olurdu. Ekrandaki ünlü kaybolduktan, yeni haberler, reklamlar, bambaşka görüntüler belirdikten sonra da sürerdi bu sessizlikler.

Derken Tophane, Karaköy yönünden gelen gemi düdükle-rini işitir, şehrin gürültüsünü, kalabalığını hatırlar, iskelelere yanaşmakta olan vapurları gözümün önünde canlandırmaya çalışırken, Keskinlerin hayatına ne kadar çok karışmış olduğumu, bu sofrada ne kadar çok vakit geçirdiğimi ve vapur düdükları arasında ayların, yılların akışını hiç fark etmediğimi istemeden fark ederdim.

63

Dedikodu Sütunu

Ülkenin bir iç savaşa doğru sürüklenmesi, patlayan bombalar, sokaklardaki çatışmalar, akşamları sinemaya gidenleri çok azaltmış, "sinema sanayii"ni sarsmıştı. Pelür Bar, diğer sinemacı meyhaneleri, gene her zamanki gibi kalabalıktılar, ama artık aileler akşamları sokağa çıkmadığı için herkes ya reklam filmlerinde ya da her gün bir yenisi çekilen seks ve dövüş filmlerinde iş bulabilmek için çırpınıyordu. Büyük yapımcılar iki yıl önce yaz sinemalarında mutlulukla seyrettiğimiz cinsten filmlere artık para koymadıkları için, Pelür Bar'daki sinemacı takımı arasında filmlere para yatıran, Limon Film'i destekleyen sinemasever zengin olarak önemimin arttığını hissederdim. O günlerde iyice uzak kaldığım Pelür Bar'a bir akşamüstü Feridun'un ısrarıyla gidince, içeride her zamankinden daha büyük bir kalabalık görmüş, daha sonra sarhoşlardan, işsizliğin sinemacı barlarına yaradığını, "bütün Yeşilçam'ın içtiğini" öğrenmiştim.

O gece ben de mutsuz filmcilerle sabaha kadar rakı içtim. Tarabya'da, Huzur Lokantası'nda, Füsün'a olan ilgisini gösteren Tahir Tan ile o gecenin sonunda tatlı tatlı sohbet ettiğimizi hatırlıyorum. Genç ve yeni oyunculardan sevimli Papatya ile de o gecenin sonunda, onun deyişiyle "arkadaş olduk." Birkaç yıl önce aile filmlerinde simit satarak kör annesine bakan ya da Hain Sühendan'ın oynadığı üvey annenin eziyetlerine gözyaşlarıyla katlanan masum kız çocuklarını canlandıran Papatya, şimdi herkes gibi hayallerini gerçekleştirememekten, işsizlikten, yerli porno filmlere dublaj yapmaktan şikâyetçiydi ve Feridun'un da ilgi duyduğu bir senaryonun filme çekilebilmesi için benim desteğime ihtiyacı vardı. Feridun'un da onunla ilgilendiğini, aralarında sinema magazincilerinin deyişiyle bir "duygusal yakınlaşma" olduğunu, sarhoş kafam hayal meyal fark etmiş; dahası, Feridun'un Papatya'yı benden kıskandığını hayretle görmüştüm. Sabaha doğru üçümüz Pelür'den birlikte çıkmış, Papatya'nın ucuz pavyonlarda şarkı söyleyen annesiyle yaşadığı Cihangir'deki evine doğru karanlık arka sokaklarda, üzerine sarhoşların işediği, gençlerin radikal sloganlar yazdığı karanlık duvarlar arasında yürümüştük. Soğuk sokaklarda tehditkâr köpekler bizi izlerken, Papatya'yı evine götürme işini Feridun'a bırakıp annemle huzur içinde yaşadığım Nişantaşı'ndaki evimize dönmüştüm.

O sarhoş gecelerimde, uykuyla uyanıklık arasında artık gençliğimin çoktan sona erdiğini, bütün Türk erkeklerine olduğu gibi daha otuz beşime basmadan hayatımın artık şekillendiğini, bundan sonra hayatımda büyük bir mutluluk olmayacağını, olamayacağını acıyla düşünürdüm. İçimdeki onca aşka ve sevmeye isteğine rağmen, geleceğimin her geçen gün bana daha dar ve karanlık gözükmesinin nedeninin, siyasi cinayetlerden, bitip tükenmez çatışma, pahalılık ve iflas haberlerinden gelen bir yanılsama olduğunu sezer, bazan kendimi teselli ederdim.

Bazan da akşamları Çukurcuma'ya gidip Füsün'u gördükçe, onunla göz göze gelip konuştukça, Keskinlerin yemek masasından, evlerinden bana daha sonra onu hatırlatacak eşyaları çalıp Nişantaşı'na götürdükçe ve o eşyalarla oynayıp oyalandıkça, artık hiç mutsuz olamazmışım gibi gelirdi bana. Keskinlerin

sofrasından aldığım ve Füsün'un kullandığı kaşıkları, çatalları bazan bir resme ve bir hatırıya bakar gibi seyrederdim.

Bazan da başka bir yerde daha iyi bir hayat olduğu duygusuna öyle bir güçle kapılırdım ki, acı çekmemek için başka bir şey düşünmeye, bahaneler bulmaya çalışırdım. Zaim'i görüp en son sosyete dedikodularını öğrendikten sonra, zengin arkadaşlarımla sıkıcı hayatlarından uzak kalmamın, o kadar da büyük bir kayıp olmadığına karar veriyordum.

Nurcihan ile Mehmet, üç yılın sonunda Zaim'e kalırsa hâlâ hiç sevişmemişlerdi. Ama evlenmeye karar verdiklerini söylüyorlardı. En büyük haber buydu. Zaim'e göre Nurcihan, Fransız erkekleriyle Paris'te aşklar yaşayıp onlarla seviştiğini Mehmet dahil herkesin bilmesine rağmen, evlenene kadar onunla yatmamaya kararlıydı. Nurcihan bunun şakasını yapıyor, Müslüman bir ülkede yıllar sürecektir hakiki, mutlu ve huzurlu bir evliliğin ilk şartının zenginlik değil, evlilikten önce sevişmemek olduğunu söylüyordu. Mehmet'in de hoşuna giden bu şakalar, ikisinin birlikte anlattıkları ecdadımızın bilgeliği, eski müziğin güzelliği, derviş tabiatlı eski üstatların kanaatkârlığı hikâyeleriyle birlikte yapılıyordu. Zaim'e göre Nurcihan ile Mehmet'in Osmanlı'ya ve atalarımıza olan merakı ve şakaları, sosyetenin gözünde onları sofı ya da mürteci gösterecek boyutlara hiç varmıyordu. Bunun bir nedeni, Zaim'e göre, ikisinin de davetlerde fazla içmeleri idi. Zilzurna sarhoş olmalarına rağmen kibarlıklarından, zarafetlerinden hiçbir şey kaybetmediklerini de Zaim saygıyla anlatmıştı. Şarap içtikçe Mehmet, Divan şiirindeki mey'in, bade'nin mecazi değil, hakiki şarap olduğunu heyecanla savunur, Nedim'den, Fuzuli'den kimsenin doğru mu yanlış mı söylendiğini bilmediği mısralar okur ve Nurcihan'ın gözlerinin içine dikkatle bakarken, elindeki kadehi Allah aşkı için kaldırır. Zaim'e göre bu şakaların sosyete de hiç sorgulanmadan, hatta bazan saygıyla kabul edilmesinin bir nedeni de, Sibel ile nişanımızın bozulmasından sonra sosyete de genç kızlar arasında kuvvetli bir telaş rüzgârının esmesiydi. Bizim vakamız, 1970'li yıllarda İstanbul sosyetesinde genç kızların evlenmeden erkeklere çok fazla güvendikleri yolunda güçlü bir uyarı olmuştu anlaşılan. Evlendirecek kızları olan anneler, anlatılanlar doğruysa, kızlarına çok

dikkatli olmalarını, o günlerde bir de bizim yüzümüzden telaşla öğütlemişlerdi. Ama kendimi fazla önemsemeyeyim. İstanbul sosyetesı o kadar küçük ve kırılgan bir dünyaydı ki, insan başına gelenlerden, küçük bir aile arasında olduğu gibi çok da derin bir utanç duyamazdı.

Üstelik 1979'dan sonra ev, yazıhane, Füsunların evi ve Merhamet Apartmanı arasında kurduğum yeni hayatımın rahatlıklarına ve maneviyatına iyice alışmışım artık. Merhamet Apartmanı'ndaki daireye gider, orada Füsun ile yaşadığımız mutlu saatleri düşünerek hayallere dalarken, gittikçe büyüyen "koleksiyonuma" hayret ile şaşkınlık arası bir duyguyla bakardım. Hiç durmadan biriken bu eşyalar, yavaş yavaş aşkımin yoğunluğunu gösteren işaretlere dönüşüyordu. Onlara Füsun ile yaşadığım mutlu saatleri hatırlatan teselli edici şeyler gibi değil, ruhumda esmekte olan bir fırtınanın elle tutulur uzantılarıymış gibi bakardım bazan. Bazan da biriktirdiğim şeylerin varlığından utanır, başkalarının onları görmesini hiç istemez, gittikçe artan eşyaların bu gidişle birkaç yılda Merhamet Apartmanı'ndaki dairenin odalarını baştan aşağı kaplayabileceğini aklıma getirir, korkardım. Keskinlerin evlerinden bu eşyaları ileride ne olacaklarını hesaplayarak değil, bana geçmişı hatırlatacakları için getiriyordum. Onların çoğalıp odaları, evleri doldurabileceğı de aklıma gelmezdi. Çünkü bu sekiz yılın büyük bir kısmını, birkaç ay içinde, en fazla altı ayda Füsun'u ikna edip onunla evleneceğimizi hayal ederek geçirdim.

8 Kasım 1979 günü *Akşam* gazetesinin "Cemiyet" başlıklı dedikodu sütununda, burada bir kesiğini sunduğum bir haber yayımlandı:

SİNEMA VE SOSYETE: NAÇİZANE BİR NASİHAT

Hollywood ve Hindistan'dan sonra Türkiye'nin dünyada en çok film çeken üçüncü memleket olduğunu söylemek hepimizin hoşuna gider. Ama durum ne yazık ki değişiyor: Vatandaşı akşamları sokağı çıkmaktan korkutan sağ-sol terörü ve seks filmleri, ailelerimizi sinema salonlarından uzaklaştırdı. Değerli Türk sinemacıları da

film çekecek seyirciyi ve sermayeyi bulamaz oldu. Bu yüzden Yeşilçam'a gelip "sanat filmi" çekmek isteyen zengin işadamlarımıza, Türk sinemasının bugünlerde her zamankinden daha da çok ihtiyacı var. Eskiden bu sanatsever sinema meraklıları, güzel artist kızlarla tanışmak isteyen taşralı yeni zenginler arasından çıkardı. Eleştirmenlerimizce övgülere boğulan nice "sanat filmi", iddia edildiğinin tersine, aslında ne Batı sinemalarında aydınlara gösterilebilmiş ne de Avrupa'nın fakir kasaba festivallerinden bir teselli ödülü alabilmiştir; ama pek çok yeni zenginimiz ile "sanatçı" kızımızın tanışıp hoş aşklar yaşamasına vesile olmuştur. Ama bu eskidendi. Şimdiyse yeni bir moda başlıyor... Artık zengin sanatseverlerimiz Yeşilçam'a güzel artist kızlarla aşk yaşamak için değil, zaten âşık oldukları kızları artist yapmak için geliyorlar. Bunlardan sonuncusu, çok zengin bir ailenin oğlu, İstanbul sosyetesinin gözde bekâr gençlerinden Bay K. (adı bizde saklı) "uzak akrabam" dediği evli bir genç kadına öylesine âşık olmuş ve onu öylesine kısıkanıyormuş ki, senaryosunu yazdırdığı "sanat filmi"nin çekilmesine şimdi kendi bir türlü razı olamıyormuş. İddialara göre, hem "Onun başkasıyla öpüşmesine dayanamam!" diyormuş, hem de genç kadının ve rejisör kocasının peşlerinden gölge gibi ayrılmıyor, Yeşilçam barlarında, Boğaz meyhanelerinde elinde rakı kadehi sürünüyormuş, hem de güzel ve evli artist adayının evinden çıkmasını bile kısıkanıyormuş. Birkaç yıl önce Hilton'da bütün sosyetenin katıldığı ve sütunlarımızda anlattığımız şahane bir törenle emekli bir diplomatımızın çok cici kızıyla nişanlanan bu sosyetik zenginimiz, iddialara göre o nişanı da şimdi "Seni artist yapacağım!" dediği güzel akrabası için sorumsuzca bozmuş. Biz bu sorumsuz zengin çocuğunun Sorbonne'da okumuş, hanımefendi diplomat kızından sonra, şimdi de özellikle çapkın beyefendilerin ağzını sulandıran güzel artist adayı F'nin geleceğini karartmasına razı değiliz. Onun için, eğitici nutuklardan bıkmış okurlarımızdan özür

dileyerek sosyeteden Bay K.'ya nasihat edeceğiz: Beyefendi, Amerikalıların Ay'a gittiği bu modern dünyada, öpüşmesiz bir "sanat filmi" artık mümkün değildir! Siz önce bir karar verin ve ya başörtülü bir köylü kıızıyla evlenin ve Batılı filmi ve sanatı unutun; ya da başkalarının bakışından bile kıskandığınız güzel kızları artist yapma sevdasından vazgeçin. Tabii niyetiniz yalnızca "artist yapmak" ise...

BK

Haberi, *Akşam*'da yayımlandığı sabah, annemle kahvaltı ederken masada okudum. Annem eve her gün gelen iki gazeteyi baştan sona okur, hele sosyete dedikodularını hiç kaçırmazdı. O mutfığa gidince haberin çıktığı sayfayı koparıp katlayıp cebime sıkıştırdım. "Gene nen var!" dedi evden çıkarken annem bana. "Çok keyifsizsin!" Yazıhanede de, her zamankinden daha keyifli davranmaya çalıştım, Zeynep Hanım'a eğlenceli bir fıkra anlattım, ıslık çalarak koridorlarda yürüdüm, Satsat'ın gittikçe keyifsizleşen ve işsizlikten *Akşam*'ın bulmacasını çözen ihtiyar memurlarıyla şakalaştım.

Ama öğle tatilinden sonra, yüzlerdeki ifadelerden, sekreterim Zeynep Hanım'ın aşırı şefkatli –biraz da korkulu– bakışlarından, haberin bütün Satsat çalışanlarınca okunduğunu anladım. Belki de yanılıyorumdur, dedim sonra kendime. Öğle yemeğinden sonra annem telefon etti, beni yemeğe beklediğini, gelmedim diye üzüldüğünü söyledi. "Nasılsın canım?" diyesordu her zamanki sesiyle, ama her zamankinden daha şefkatli bir havayla. Haberin kulağına gittiğini, gazeteyi bulup okuduğunu, ağladığını (sesinde ağlama sonrası derinlik vardı), yırtılmış sayfadan benim de okumuş olduğumu da bildiğini anladım hemen. "Dünya canavar ruhlu insanlarla dolu evladım," dedi annem. "Hiçbir şeye aldırmayacaksın."

"Neden bahsediyorsunuz anneciğim, hiç anlamadım," dedim.

"Hiç yavrum," dedi annem.

O an içimden geldiği gibi davranıp onunla dertleşmeye kalksaydım, ilk sevgi ve anlayıştan sonra benim de kabahatli olduğumu anlatmaya kalkacağından ve Füsün hikâyesinin ay-

rıntılarına girmek isteyeceğinden emindim. Belki de, bana büyü yapıldığını söyleyerek ağlayacaktı. “Evin bir köşesine, pirinç ya da un kavanozlarının içine, yazıhanede çekmecelerin dibine okuyup üflenmiş ve seni âşık eden bir muska saklanmıştı, ara bul ve yak hemen!” de diyebilirdi. Ama üzüntümü paylaşmadığı, daha önemlisi konuyu açmadığı için keyfinin kaçtığını hissettim. Ama durumuma saygı da gösteriyordu. Bu, durumumun ne kadar vahim olduğunun bir belirtisi miydi acaba?

Şu anda, *Akşam* gazetesini okuyanlar beni ne kadar aşağılıyorlardı, budala ve hırslı âşık halime ne kadar gülüyor, haberin ayrıntılarına ne kadar inanıyorlardı? Sürekli bunu aklımdan geçiriyor, bir yandan da Füsun’un haberi okuyunca ne kadar üzüleceğini düşünüyordum. Annemin telefonundan sonra, Feridun’a telefon edip Füsun’u ve bizimkileri bugünkü *Akşam*’dan uzak tutmasını öğütlemek geçti aklımdan. Ama yapmadım. Birinci neden, Feridun’u ikna edememe korkusuydu. İkinci ve daha derin neden ise, aslında bütün aşağılayıcı havasına, beni budala yerine koymasına rağmen, haberden memnun olmamdı. Bu memnuniyetimi kendimden saklıyordum, ama şimdi yıllar sonra çok iyi görüyorum: Füsun ile ilişkim, ona yakınlığım –her neyse– en sonunda gazetelere geçmiş, bir anlamda toplum tarafından kabul edilmişti! Bütün İstanbul sosyetesinin takip ettiği “Cemiyet” sütununda yazılan her şeyi –hele bunun gibi alaycı, sivri dilli bir rezalet haberini– herkes aylarca konuşurdu. Bu dedikoduların yakın zamanda bir gün, Füsun’u koluma takıp, onunla evlenip sosyete hayatına dönüşümün başlangıcı olduğuna inanmaya, en azından böyle bir mutlu çözümü hayal edebilmeye çalıştım.

Ama bunlar umutsuzlukla kurulmuş teselli düşleriydi. Sosyete dedikodularıyla, yalan yanlış haberlerle yavaş yavaş başka bir adama dönüştüğümü hissediyordum. Sanki kendi tutkum, kendi kararlarım yüzünden hayatı tuhaflaştırmış biri değilmişim de, bu haber yüzünden toplum dışına itilmekte olan biriymişim gibi hissettiğimi de hatırlıyorum.

Elbette haberin altındaki baş harfler, BK, Beyaz Karanfil’indi. Nişana onu çağıran anneme kızıyordum, habere dedikodu taşıdığını (“Öpüşmesine dayanamam!”) sandığımı Tahir Tan’a da öfke doluydum. Bütün bunları baş başa konuşmak, düşmanlarımıza

birlikte lanetler yağdırmak için Füsün ile oturup konuşmayı, onu teselli etmeyi, onun beni teselli etmesini ne kadar da çok isterdim. Yapmamız gereken hemen Füsün ile Pelür Bar'a gidip meydan okur gibi boy göstermekti. Feridun da bizimle gelmeliydi! Dedikodu haberinin ne kadar aşağılık bir yalan olduğunu ancak böyle kanıtlar, yalnız sarhoş filmcileri değil, şimdi büyük bir zevkle haberi okumakta olan sosyetedeki dostlarımızın çenesini de böylece kapatırdık.

Ama haberin çıktığı akşam, bütün irademi kullanmama rağmen Keskinlere gidemedim. Nesibe Hala'nın beni rahatlatır bir şekilde davranacağından, Tarık Bey'in hiçbir şeyden habersiz görüneceğinden emindim, ama Füsün ile göz gözc gelince, ne olacağını hiç kestiremiyordum. Bakışlarımız kesişir kesişmez, haberin hem onun hem benim ruhumda fırtınalar yarattığını karşılıklı elbette hissedecektik. Bu, nedense korkutucuydu. Hemen şunu da anlamıştım: Aslında göz göze gelir gelmez anlayacağımız şey, ruhumuzdaki fırtınalar değil, yalan haberin aslında "doğru" olduğu idi!

Evet, haberdeki pek çok ayrıntı okurun bildiği gibi yanlıştı, ben Sibel ile nişanı Füsün'u ünlü bir sinema oyuncusu yapmak için bozmamıştım... Feridun'a senaryoyu ben yazdırmamıştım. Ama bunlar ayrıntılardı. Gazete okurlarının ve dedikodu yapan herkesin anlayacağı şey, şu basit gerçektir: Ben aşkım ve Füsün için yaptıklarım yüzünden rezil olmuştum! Herkes benimle alay ediyor, halime gülüyor, en iyi niyetlisi bana acıyordu. İstanbul sosyetesinin küçük olması, herkesin birbirini tanması ve bu insanların çok büyük servetleri ve şirketleri olmadığı gibi vazgeçilmez ilkeleri ve ideallerinin de hiç olmaması, utancımı azaltmıyor; tam tersi, beceriksizliğimi, kafasızlığımı gözümde büyütüyordu. Yoksul bir ülkede zengin bir aileye doğmak gibi bir talihi, Allah'ın dünyanın bu köşesinde yaşayanlara çok seyrek bağışladığı, doğru dürüst, efendice ve mutlu bir hayat yaşama fırsatını, kafasızlığım yüzünden kaçırmıştım! Bu durumdan çıkabilmek için tek yolun Füsün ile evlenip, iş hayatımı düzene koyup, çok para kazanıp sosyeteye zaferle geri dönmek olduğunu anlıyor, ama hem bu mutlu planı gerçekleştirebilecek gücü kendimde bulamıyor hem de "sosyete" dediğim o çevreden

artık nefret ediyordum. Üstelik Keskinlerin evindeki havanın da gazetede ki haberden sonra hayallerime hiç uygun olmadığını da biliyordum.

Aşkımın ve utancımın beni getirdiği yerde, daha da çok içime çekilmekten ve sessiz kalmaktan başka hiçbir çarem yoktu. Bir hafta boyunca her akşam tek başıma sinemaya gittim ve Konak, Site ve Kent Sinemalarında Amerikan filmleri seyrettim. Sinema, hele bizimkisi gibi mutsuzlar âleminde, gerçekliğin ve mutsuzluğumuzun doğru bir resmini vermek yerine, bizleri oyalayacak, mutlu edecek yeni bir âlem yaratmalıdır. Film seyrederken, hele kahramanların birinin yerine kendimi koyabilmişsem, dertlerimi abarttığımı düşünürdüm. Gazetede ki sefil haberi abarttığımı, pek az kimsenin yazıda alay edilenin ben olduğumu anlayacağını, olayın unutulacağını da aklımdan geçirerek rahatlardım. Haberde ki pek çok yalanı düzeltme saplantımdan kurtulmam ise daha zordu, çünkü onlara aklımı takınca “zayıf” düşüyor, bütün sosyetenin eğlenerek şimdi bu olayı konuştuğunu, bazılarının üzüldüğünü pozlarında olayı bilmeyenlere, haberde ki yalanları kendi abartmaları ve yalanlarıyla da süsleyerek anlattıklarını hayal edip dertleniyordum. Herkesin istekle ve gülümseyerek bu yalanlara kanacağını, mesela benim Füsün’a “Seni artist yapacağım,” diyerek Sibel ile nişanı bozduğuma herkesin inandığını gerçekçilikle tahmin ediyordum. O anlarda dedikodu köşelerinde alay konusu olabilecek kadar beceriksiz olduğum için kendimi suçluyor ve dedikodu haberindeki bazı yalanlara kendim de inanmaya başlıyordum.

Haberdeki yalanlar içinde kafamı en çok Füsün’a “Filmde bir başkasıyla öpüşmene dayanmam!” demiş olmama takmıştım. Maneviyatım bozulduğunda herkesin en çok buna güldüğünü düşünür, en çok bunun düzeltilmesini isterdim. Sorumsuzca nişan bozan şımarık bir zengin çocuğu olduğum iddiası da sinirimi bozuyordu, ama beni tanıyanların buna inanmayacaklarını düşünüyordum. Oysa “Öpüşmene razı olamam” a inanabilirlerdi, çünkü bütün Avrupalı olma havalarıma rağmen aslında bende böyle bir lafı edebilecek bir yan vardı, hatta bazan böyle bir lafı sarhoşlukla ya da şakayla Füsün’a ettim mi diye düşündüğüm de oluyordu. Çünkü sanat veya iş için bile olsa, Füsün’un bir başkasıyla öpüşmesini hiç istemiyordum.

Boğaz'da Yangın

15 Kasım 1979 gecesi sabaha karşı, annemle Nişantaşı'ndaki evde büyük bir patlama sesiyle uyandık ve yataklarımızdan korkuyla fırlayıp koridorda birbirimize sarıldık. Bütün apartman da, sanki çok şiddetli bir depreme yakalanmış gibi bir an sağa sola sallanmıştı. O günlerde kahvehanelere, kitabevlerine, meydanlara pek çok yere atılan bombalardan birinin Teşvikiye Caddesi'nde yakınlara bir yere atıldığını sanıyorduk ki, Boğaz'ın ta öteki yanından, Üsküdar tarafından yükselen alevleri gördük. Bir süre çok uzaktaki yangını, kızışlaşan göğü seyrettikten sonra, siyasal şiddete, bombalara da alıştığımız için yeniden yatıp uyuduk.

Haydarpaşa açıklarında petrol yüklü bir Romen tankeri, küçük bir Yunan gemisi ile çarpışmış, tanker ve Boğaz'a dökülen petrol patlamalarla yanmaya başlamıştı. Ertesi gün aceleyle yeni baskı yapan bütün gazeteler ve bütün şehir bundan söz ediyor, herkes Boğaz'ın yanmakta olduğunu söyleyip İstanbul'un üzerinde kara bir şemsiye gibi asılı duran duman bulutlarını gösteriyordu. Satsat'ta bütün gün yaşlı memureler ve bıkkın yöneticilerle birlikte, yangının varlığını içimde hissettim ve bunun Keskinlere akşam yemeğine gitmek için iyi bir bahane olduğuna kendimi inandırmaya çalıştım. Dedikodu haberinden hiç söz etmeden, durmadan yangından konuşarak Keskinlerin sofrasında oturdum. Ama tıpkı bütün İstanbullulara olduğu gibi, Boğaz'ın yanı, kafamda siyasi cinayetler, aşırı enflasyon, kuyruklar, ülkenin sefil ve fakir hali gibi herkesi mutsuz eden felaketlerle birleşmiş, onların bir çeşit işareti ve resmi olmuştu. Yeni baskı yapan gazetelerdeki yangın haberlerini okurken, aslında kendi hayatımın felaketini aklımdan geçirdiğimi, hatta yangınla bu yüzden içtenlikle ilgilendiğimi de hissediyordum.

Akşam Beyoğlu'na çıktım, İstiklal Caddesi'nin boşluğuna şaşarak uzun uzun yürüdüm. Ucuz seks filmleri gösteren Saray, Fitaş gibi büyük sinemaların önünde bir iki huzursuz erkekten başka kimse yoktu. Galatasaray Meydanı'ndayken, Füsunlara ne

kadar yakın olduğumu geçirdim aklımdan. Bazı yaz gecelerinde dondurma yemek için ailecek yaptıkları gibi akşam Beyoğlu gezintisine çıkmış olabilirlerdi. Onlarla karşılaşabilirdim. Ama ne bir kadın gördüm sokaklarda ne de bir aile. Tünel'e gelince de, yeniden Füsünların evine yaklaşmaktan, onun çekimine kapılmaktan korktuğum için aksi yönde yürüdüm. Galata Kulesi'nin yanından geçerek Yüksekaldırım'dan ta aşağıya indim. Kerhanelerin sokağının Yüksekaldırım'la birleştiği yerde, her zamanki mutsuz erkek kalabalığı vardı. Onlar da şehirdeki herkes gibi yukarıdaki kara bulutlara ve bu bulutlara vuran turuncumsu ışığa bakıyordu.

Uzaktan yangını seyreden kalabalıkla birlikte Karaköy Köprüsü'nü geçtim. Köprüden çapariyle istavrit tutanlar da alevlere dikmişti gözlerini. Herkesle birlikte, ayaklarım beni kendiliğinden Gülhane Parkı'na götürdü. Parkın lambaları, İstanbul'un çoğu sokak lambası gibi ya atılan taşlarla kırılmıştı ya da elektrik kesintisinden yanmıyordu, ama yalnız büyük park değil, bir zamanlar bahçesi olduğu Topkapı Sarayı, Boğaz'ın girişi, Üsküdar, Salacak, Kız Kulesi, her yer tankerin alevleriyle gün gibi aydınlıktı. Yangını seyreden büyük kıpır kıpır bir kalabalık vardı, parkta ışık hem doğrudan alevlerden geliyordu, hem de yukarıdaki bulutlara vuruyor ve tıpkı Avrupalı bir oturma salonunu aydınlatan abajurun hoş ışığına benzer tatlı bir aydınlık yayıyor, bu da kalabalığı olduğundan daha mutlu ve huzurlu gösteriyordu. Ya da seyretme zevki herkesi mutlu etmişti. Şehrin her yerinden arabalarıyla, otobüslerle, yürüyerek gelmiş, zengin, fakir, meraklı, takıntılı insanların kalabalığıydı bu. Başörtülü babaannelerle, kucaklarındaki çocuğu uyutan kocalarına sarılan genç annelerle, büyülenmiş gibi alevleri seyreden yoksul işsizlerle, koşturup duran çocuklarla, arabalarının, kamyonlarının içinden alevleri seyrederken müzik dinleyenlerle, şehrin her köşesinden gelmiş simit, helva, midye dolma, arnavutciğeri, lahmacun ve tepsileriyle koşturan çay satıcılarıyla karşılaştım. Atatürk heykelinin çevresinde köfte, sucuk ekmek satıcıları, tekerlekli, camekânlı arabalarının kömür ocaklarını yakmışlar, etrafa hoş kokulu ızgarada et dumanları saçıyorlardı. Bağırarak ayran, gazoz (Meltem yoktu) satan çocuklar, parkı bir pazar-

yerine çevirmişti. Bir satıcıdan bir bardak çay aldım, bankların birinde, bir an boş bir yer açılınca oturdum ve yanımdaki dişsiz ihtiyar yoksulla birlikte alevleri seyrederek mutlu oldum.

Yangın şiddetini kaybedene kadar, bir hafta boyunca her akşam parka geldim. Alevler bazan iyice soluklaşmışken birdenbire yeni bir dalgayla ilk günkü gibi yükseliyor, o zaman yangını seyredenlerin hayret ve korkuyla bakan yüzlerinde turuncumsu gölgeler dolaşıyor, yalnız Boğaz'ın girişi değil, Haydarpaşa Tren İstasyonu, Selimiye Kışlası, Kadıköy koyu bazan portakal, bazan yıldız rengi bir ışıkla aydınlanıyordu. O zaman kalabalıkla birlikte büyülenerek hiç kıpırdamadan manzarayı seyreliyordum. Az sonra bir patlama işitiliyor, korlar düşüyor ya da alevler sessizce gücünü kaybediyordu. O zaman seyirciler de gevşeyerek yiyip içmeye, konuşmaya başlıyorlardı.

Bir gece Gülhane Parkı'ndaki bu kalabalığın içinde Nurcihan ile Mehmet'e rastladım, ama görünmeden kaçtım onlardan. Füsun'u, annesini, babasını orada görmek istediğimi, belki de her akşam bu kalabalığa bu yüzden karıştığımı, bir akşam gölgeleri onlara benzeyen üç kişilik bir aileyi onlar sanınca anladım. 1975 yazında –dört yıl geçmişti aradan– olduğu gibi, birini Füsun'a benzetince kalbim gene aşkla hızlanmıştı. Keskinlerin, faciaların bizi birbirimize bağladığını derinden kalplerinde hisseden bir aile olduğunu düşünüyordum. Romen tanker *Independenta*'nın yangını sönmeden önce evlerine gitmeli, onlarla bu felaket ve cemaat ruhunu paylaşarak geçmişteki kötülükleri unutmalıydım. Bu yangın benim için yeni bir hayatın başlangıcı olabilir miydi?

Bir akşam da, parktaki kalabalıkta hayaller içinde oturacak yer ararken, Tayfun ve Figen ile karşılaştım. Bir anda burun buruna geldiğim için onlardan kaçamamıştım. Ne Akşam'daki haberden ne de sosyete de olup bitenden söz etmeleri, daha önemlisi aslında dedikodunun farkında bile olmamaları beni o kadar mutlu etti ki, parktan onlarla çıktım, –artık alevler sönüyordu– arabalarına bindim ve onlarla Taksim arkalarında yeni açılan barlardan birine gidip sabaha kadar içtim.

Ertesi gün pazar akşamı Keskinlere gittim. Bütün gün yatmış, öğle yemeğini annemle evde yemiştim. Akşam iyimserdim, neşeliydim, umutlu, hatta mutluydum. Ama eve girip Füsun ile göç

göze gelir gelmez, bütün hayallerim yıkıldı: Neşesiz, umutsuz, kırgındı.

“Ne haberler Kemal?” dedi hayalindeki başarılı, mutlu bir hanımefendiyi taklit ederek. Ama daha bu taklidi yaparken ona inanamamıştı güzelim.

“Hiç valla,” dedim pişkinlikle. “Fabrika, şirket, işler o kadar çok ki, geledim.”

Türk filmlerinde esas oğlanla esas kız arasında bir yakınlaşma olunca, en dikkatsiz seyirci bile durumu kavrasın ve duygulansın diye, anlayışlı bir teyze mutlu bir bakış atar ya... İşte öyle baktı Nesibe Hala bana ve Füsun’a. Ama hemen sonra da bakışlarını kaçırınca, dedikodu haberinden sonra evde pek çok acı yaşandığını, tıpkı nişandan sonra olduğu gibi, Füsun’un günlerce ağladığını anladım.

“Kızım, rakısını ver bakalım misafirin,” dedi Tarık Bey.

Uç yıldır olup bitenlerden habersizmiş gibi yaptığı, beni yalnızca akşam ziyaretine gelen akraba gibi içtenlikle ve sevgiyle karşıladığı için Tarık Bey’e hep saygı duymuştum. Ama şimdi kızının da derinden hissettiği acıya, benim çaresizliğime, hayatın bizi getirdiği yere bu kadar ilgisiz kalabilmesine içerliyordum. Kendimden bile saklayarak gizli gizli düşündüğüm acımasız gözlemimi dile getireyim şimdi: Tarık Bey, büyük ihtimalle benim oraya neden geldiğimi seziyordu, ama karısının da baskısı sonucunda, bilmemezlikten gelmenin “aile için” daha uygun olacağına karar vermişti.

“Evet, Füsun Hanım,” dedim, ben de babası gibi yarı yapay bir havayla. “Her zamanki gibi rakımı verin de, en sonunda eve dönmenin mutluluğunu yaşayayım.”

Bugün bile bu sözü niye söylediğimi, ne kastettiğimi, maksadımın ne olduğunu söyleyemem. Mutsuzluğum dilime vurmuştu diyeyim. Ama Füsun sözlerimin arkasındaki duyguyu anlamıştı, bir an gözlerinden yaşlar akacak sandım. Kafesteki kanaryamızı fark ettim. Geçmiş, kendi hayatımı, zamanın akışını, geçen yılları hatırladım.

Yaşadığımız anların en kötülerini o aylar, o yıllardı. Füsun film yıldızı olamıyor, ben ona daha fazla yaklaşamıyordum. Bu açmazda bir de rezil olmuş, aşağılanmıştık. Tıpkı akşamları bir türlü “kalkamamam” gibi, bu durumdan da kalkıp çıkamayacağımızı

da anlıyordum. Haftada dört beş kere Füsün'u gördüğüm müddetçe, onun da benim de bir başka hayat kurmamız imkânsızdı, bunu ikimiz de hissediyorduk.

O akşam yemeğin sonuna doğru, her zamanki alışkanlığımla ama çok da içtenlikle "Füsün," dedim. "Çok zaman oldu, kumru resmi ne halde, çok merak ediyorum."

"Kumru biteli çok oldu," dedi. "Feridun güzel bir kırlangıç fotoğrafı bulmuş. Şimdi ona başladım."

"En güzeli bu kırlangıç oluyor," dedi Nesibe Hala.

İçeri gittik. Zarif bir kırlangıç, tıpkı evin balkon demirlerine, denizliklerine, bacalarına oturtulan öteki İstanbul kuşları gibi evin bir başka köşesine, bizim yemek odasının yokuşa bakan cumba penceresinin hemen önüne başarıyla oturtulmuştu. Arkada tuhaf ve çocuksu bir perspektifle, parke taşı kaplı Çukurcuma Yokuşu gözüküyordu.

"Seninle iftihar ediyorum," dedim. Ama bütün içtenliğime rağmen sesimde derin bir yenilgi duygusu vardı. "Bunları bir gün bütün Paris görmeli!" dedim. Aslında her zaman demek istediğim gibi, "Canım, seni çok seviyorum, çok özledim, senden uzak kalmak ne büyük bir acıymış, seni görmek de ne mutluluk!" gibi bir şey demek isterdim. Ama sanki resmin dünyasındaki eksiklik, bizim dünyamızdaki eksiklik olmuştu ve bunu kırlangıç resminin hafifliği, basitliği, saflığını kederle izlerken görüyordum.

"Çok güzel olmuş Füsün," dedim dikkatle, içimde derin bir acı duyarken.

Resimde, İngiliz resmi etkisiyle yapılmış Hint minyatürlerini, Japon ve Çin kuş resimlerini, Audubon'un dikkatlerini ve hatta İstanbul'da dükkânlarda satılan bir çikolatalı gofretin içinden çıkan kuş dizisini hatırlatan bir şeyler vardı dersem, âşık olduğum da akılda tutulsun, lütfen.

Füsün'un İstanbul'un kuşlarını yaparken resmettiği arkadaki şehir manzaralarına baktık. İçimde sevinç değil, keder uyanıyordu. Bu âlemi çok seviyorduk, ona aittik ve bu yüzden de sanki bu resimlerin saflığı içinde kalmıştık.

"Şehri, arkadaki evleri daha canlı renklerle yapsana bir kere..."

"Neyse canım," dedi Füsün. "Vakit geçiriyorum işte."

Kaldırıp bize gösterdiği resmi bir kenara koydu. Bana çok çekici gelen boya takımlarına, fırçalara, şişelere, rengârenk lekeli bezlere baktım. Kuş resimleri gibi her şey derli topluydu. Daha ötede Nesibe Hala'nın kumaşları, yüksükleri vardı. Renkli porselen bir yüksük ile Füsun'un az önce elinde sinirle oynadığı turuncu bir pastel kalemciği cebime attım. 1979'un sonlarında en kötülerini yaşadığımız bu karanlık aylar, Keskinlerden en çok eşya çaldığım dönemdir. Artık bu eşyalar yaşadığım ânın yalnızca bir işareti, o güzel ânı hatırlatan bir şeyden çok, benim için o ânın bir parçasıydılar da. Masumiyet Müzesi'nde sergilediğim kibrit kutuları mesela... Bu kibrit kutularının her birine Füsun'un eli değmiş, elinin kokusu ve belli belirsiz gül-suyu kokusu sinmiştir. Kibrit kutularından her birini, tıpkı müzemde sergilediğim diğer eşyalar gibi daha sonra Merhamet Apartmanı'ndaki dairede elime aldığımda, Füsun ile aynı masada oturmanın, onunla göz göze gelmenin zevklerini yaşıyordum elbette. Ama kibriti masadan alıp farkında değilmiş gibi cebime indirirken kalbimde hissettiğim mutluluğun bir başka yanı daha vardı: Takıntıyla sevdiğim, ama “elde edemediğim” birisinden, küçük de olsa bir parça koparmanın mutluluğuydu bu.

Koparma kelimesinin ima ettiği şey, tabii ki sevdiğimizizin tapılası gövdesinden bir parçadır. Ama benim için üç yılda an-nesi, babası, akşam yemek yediğimiz sofraya, soba, kömür kovası, televizyon üzerinde uyuyan köpek bibloları, kolonya şişeleri, sigaralar, rakı bardakları, şekerlikler, Çukurcuma'daki evdeki her şey, yavaş yavaş kafamdaki Füsun fikrinin bir parçası haline geliyordu. Haftada üç dört kere Füsun'u gördüğüm, görebildiğim için mutlu olduğum kadar, Keskinlerin evinden –yani Füsun'un hayatından– üç dört, bazan daha da çok altı yedi, hatta en mutsuz zamanlarımda olduğu gibi on on beş tane eşyayı alıp (çalmak yanlış kelime) Merhamet Apartmanı'na götürdüğüm için de bir zafer duyusuna kapılırdım. Füsun'un bir eşyasını, mesela televizyona dalgın dalgın bakarken elinde zarafetle tuttuğu bir tuzluğu kaşla göz arasında cebime indirmiş olmak, sohbet ederken, ağır ağır rakımı içerken tuzluğun cebimde olduğunu, “artık ona sahip olduğumu” bilmek bana öyle bir mutluluk verirdi ki, akşamın sonunda koltuğumdan çok fazla

zorlanmadan kalkabilirdim. Yanıma aldığım eşyaların varlığı, koltuğumdan kalkamama buhranlarımı 1979 yazından sonra bir ölçüde hafifletmiştir.

Onlar yalnız Füsün'un değil, benim de en mutsuz yıllarımdı. Yıllar sonra, hayat beni İstanbul'un takıntılı, tuhaf mutsuz koleksiyoncularıyla karşılaştırdığında; kâğıt, çöp, kutu, fotoğrafla tıkiş tıkiş dolu evlerinde onları ziyaret ettiğimde; bu kardeşlerimin gazoz kapakları veya artist resimleri biriktirirken neler hissettiklerini, her yeni parçanın onlar için ne anlama geldiğini kavramaya çalıştıkça, Keskinlerin evinden eşya alırken hissettiklerimi hatırladım.

65

Köpekler

Anlatmakta olduğum olaylardan yıllar sonra, dünyanın bütün müzelerini görmek için çıktığım yolculuklarda, Peru'da, Hindistan'da, Almanya'da, Mısır'da ve başka pek çok ülkede müzelerde sergilenen koleksiyonları, on binlerce küçük tuhaf eşyayı gün boyunca seyrettikten sonra akşamları bir iki kadeh içer, sokaklarda kendi kendime saatlerce yürürdüm. Lima'da, Kalküta'da, Hamburg'da, Kahire'de ve başka pek çok şehirde ailelerin hep birlikte akşam yemeği yerken nasıl televizyon seyrettiklerini, nasıl gülüşerek konuştuklarını açık pencereler ve perdeler arasından seyreder, çeşit çeşit bahaneyle de evlerin içlerine girer, hatta ev sahipleriyle fotoğraf bile çektirirdim. Dünyanın büyük çoğunluğunun evlerinde, akşam karşısına geçip seyrettikleri televizyonun üzerine bir köpek biblosu yerleştirildiğini böyle fark ettim. Milyonlarca aile, dünyanın neredeyse her köşesinde, televizyonlarının üzerine niye bir köpek biblosu koyma gereği duyuyordu?

Bu soruyu, daha küçük bir ölçekte Keskinlerin evinde kendime sormuştum ilk. Füsün'un Nişantaşı Kuyulu Bostan Sokak'taki evine ilk girişimde hemen fark ettiğim porselen köpek,

daha sonra öğreneceğim gibi, televizyondan önce, akşamları Keskinlerin gene hep birlikte dinledikleri radyonun üzerinde duruyordu. Tebriz’de, Tahran’da, Balkan şehirlerinde, Doğu’da, Lahore’da ve hatta Bombay’da da pek çok evde gördüğüm gibi, Keskinlerin evinde de köpek ile üzerine oturduğu televizyon arasına elişi bir örtü serilmişti. Bazen köpeğin yanına küçük bir vazo, bir deniz kabuğu (Fusun bir keresinde gülümseyerek kulağıma dayayıp bana okyanusların kabuğun içine sıkışmış uğultusunu dinletmişti) konur ya da köpek bir sigaralığa yaslanır, ona bekçilik ederdi. Masanın üzerindeki köpeğin ya da köpeklerin duruşu, bazan bu küllüklerin, sigaralığın yerine göre ayarlanırdı. Bende köpeğin başını sallayacağı, hatta küllüğe doğru bir hamle yapacağı duygusunu uyandıran bu esrarengiz düzenlemeleri Nesibe Hala’nın yaptığını zannediyordum, ama 1979 Aralık’ında bir akşam Fusun’un ben ona hayranlıkla bakarken köpeğin televizyonun üzerindeki duruşunu değiştirmesine tanık olmuştum. Ortalıkta köpeğe, hatta televizyona dikkat çekecek hiçbir şey yokken, annesinin hazırladığı yemeği hepimiz sofrada beklerken, bir çeşit sabırsızlık hareketi gibi yapmıştı bunu. Ama bu, köpeklerin oraya neden konduğunu açıklamıyordu. Daha sonraki yıllarda televizyonun üzerine bir sigaralığa destek olan bir başka köpek de yerleşti. Bir dönem başlarını gerçekten sallayan ve o yıllarda taksilerin, dolmuşların arka camı içinde çok sık görülen iki plastik köpek bir belirip bir yok oldular. Haklarında çok az konuşulan köpeklerin bu hareketliliği, benim Keskinlerin eşyalarına olan ilgimin artık açıkça ortaya çıkması yüzündendi. Televizyonun üzerindeki köpeklerin hızla değiştiği bu dönemde, benim tıpkı başka eşyalar gibi onları “aldığımı” Nesibe Hala ile Fusun artık seziyorlar ya da biliyorlardı.

Aslında ne “koleksiyonumu” ne de alıp biriktirme huyumu başkalarıyla paylaşmayı hiç istemiyor, yaptığımdan utanç duyuyordum. Kibrit kutuları, Fusun’un sigara izmaritleri, tuzluklar, kahve fincanları, firketeler, saç tokaları gibi toplaması zor olmayan ve dikkat çekmeyen bu ilk şeylerden sonra daha dikkat çeken küllük, fincan, terlik gibi şeyleri almaya başlayınca, yavaş yavaş yerlerine yenilerini alıp getirmeye başladım.

“Geçen gün televizyonun üzerindeki kuçudan bahsediyorduk

ya! Bende kalmış. Bizim Fatma Hanım kenara kaldırayım derken düşürüp kırmış. Onun yerine bunu getirdim, Nesibe Hala. Mısır Çarşısı'nda Limon'a kuşyemi, şalgam tohumu alırken, oradaki bir dükkânda gördüm..."

"Aa, bu kara kulaklı çok güzel," dedi Nesibe Hala. "Tam bir sokak köpeği... Seni kara kulak seni! Otur bakalım. İnsana huzur veriyor, zavallı evladım..."

Köpeği elimden alıp televizyonun üzerine koydu. Bazı köpekler televizyonun üzerindeki duruşlarıyla, tıpkı duvar saatinin tıkırtısı gibi, bizlere huzur verirlerdi. Bazıları tehditkâr, bazıları düpedüz çirkindi, sevimsizdi, ama köpeklerin bekçilik ettiği bir mekânda oturduğumuzu, belki de bu yüzden korunduğumuzu hissettiriyorlardı bizlere. Artık geceleri mahallenin sokaklarında siyasi grupların silah sesleri yankılanıyordu ve evin dışındaki âlem bize gittikçe tekinsiz geliyordu. Kara kulaklı sokak köpeği, Keskinlerin televizyonunun üzerinden sekiz yılda geçen onlarca köpeğin en sevimlisidir.

12 Eylül 1980'de yeni bir askeri darbe oldu. Sabah bir içgüdüyle herkesten önce kalkmış ve Teşvikiye Caddesi'nin diğer sokaklarının bomboş olduğunu görüp, çocukluğundan beri her on yılda bir askeri darbe yaşayan biri olarak durumu hemen anlamıştım. Caddeden arada bir içi marşlar söyleyen askerle dolu askeri kamyonlar geçiyordu. Hemen televizyonu açtım, bayrak ve resmi geçit görüntülerine, iktidara el koyan paşaların konuşmasına biraz baktım ve balkona çıktım. Teşvikiye Caddesi'nin boşluğu, şehrin sessizliği, cami avlusundaki kestane ağaçlarının yapraklarının hafif rüzgârda hışırdaması hoşuma gitti. Tam beş yıl önce, Sibel ile yaz sonu partisinden sonra, bu balkondan sabah gene aynı saatte, aynı manzaraya bakmıştım.

"Aman, iyi oldu, memleket felaketin eşiğindeydi," dedi anem, televizyondaki palabıyıklı serhat türkücüsünün savaş ve kahramanlık türkülerini dinlerken. "Ama niye bu kaba saba, çirkin adamı televizyona çıkarıyorlar! Bekri de bugün gelemiz artık, Fatma yemeği sen yap, buzdolabında ne var?"

Sokağa çıkma yasağı, bütün gün sürdü. Arada bir caddeden hızla geçen askeri kamyonlara bakıp, siyasilerin, gazetecilerin, pek çok kişinin evlerinden alınıp götürüldüğünü anlıyor, böyle

şeylere hiç karışmadığımız için şükrediyorduk. Gazetelerin hepsi yeni baskılar yapmış, darbeyi sevinçle karşılamışlardı. Akşama kadar, televizyonda durmadan tekrarlanan paşaların askeri darbe açıklamasını, Atatürk'ün eski görüntülerini seyrederek, gazeteleri okuyarak, pencerelerden boş sokakların güzelliğine bakarak evde annemle oturdum. Füsun'u, evlerindeki, Çukurcuma'daki havayı merak ediyordum. Bazı mahallelerde, 1971 Askeri Darbesi'ndeki gibi ev ev arama yapıldığı söylentileri vardı.

"Artık rahat rahat sokağa çıkabileceğiz!" dedi annem.

Ama akşamları saat ondan sonra sokağa çıkmak yasaklandığı için, askeri darbe Füsunlardaki akşam yemeklerinin tadını kaçırdı. Bütün ülkenin seyrettiği tek televizyon kanalında haber saatinde paşalar yalnız siyasetçileri değil, bütün milleti, geçmiş alışkanlıklarından dolayı her akşam azarlıyorlardı. Teröre bulaşmış pek çok kişi, ibret olsun diye alelacele idam edilmişti. Keskinlerin masasında, bu idam haberlerini seyrederken hepimiz susardık. O zaman Füsun'a daha da yaklaştığımı, ailenin bir parçası olduğumu hissederdim. Yalnız siyasetçiler, muhalif aydınlar değil, dolandırıcılar, trafik kurallarını çiğneyenler, duvarlara siyasi slogan yazanlar, randevuevi işletenler, seks filmleri çekenler, gösterenler ve kaçak sigara satan tombalacılar da hapse atılıyordu. Bundan önceki askeri darbe günlerinde olduğu gibi, askerler sokaklarda uzun saçlı, "hippi tipli" sakallı gençleri toplayıp tıraş etmiyorlardı, ama pek çok üniversite hocasını hemen kovmuşlardı. Pelür Bar da boşalmıştı. Ben de askeri darbeden sonra hayatıma çekidüzen vermeye, daha az içmeye, aşk için kendimi daha az rezil etmeye, eşya toplama alışkanlığıma hiç olmazsa bir ölçü getirmeye karar vermiştim.

Askeri darbenin üzerinden iki ay geçmemişti ki, bir akşam yemeğinden önce kendimi mutfakta Nesibe Hala ile baş başa buldum. Füsun'u daha çok görebilmek için akşamları erken gidiyordum onlara.

"Kuzum Kemal Bey, televizyonun üzerindeki hani sizin getirdiğiniz, kara kulaklı sokak köpeğimiz kaybolmuş... Gözümüz alışmış, yokluğunu hemen fark ediyor insan. Ne olmuşsa olmuş, hiç merak etmiyorum, belki de hayvan kendi çıkıp gitmek istemiştir," dedi. Küçük sevimli bir kahkaha attı, ama benim

yüzümdeki sert ifadeyi görünce ciddileşti. “Ne yapalım?” diye sordu. “Tarık Bey ‘Köpeğe ne oldu?’ diye tutturdu.”

“Ben bir çaresine bakarım.”

Akşam ağzımı bıçak açmadı. Ama suskunluğuma rağmen –ya da o yüzden– kalkıp gidemiyordum da. Sokağa çıkma yasağının başladığı saate doğru çok şiddetli bir “yerinden kalkamama buhranı” yaşadım. Sanırım Füsün ile Nesibe Hala buhranın şiddetinin farkındaydılar. Nesibe Hala, birkaç kere “Aman geç kalmayın, ne olur!” demek zorunda kaldı. Saat onu beş geçe çıkabildim evden.

Dönüş yolunda, yasak saatinden sonra sokakta olduğumuz için kimse durdurmadı bizi. Evde köpeklerin anlamı ve benim onları önce getirip sonra da almam hakkında uzun uzun düşündüm, köpeğin yokluğunu ancak on bir ay sonra ve bence askeri darbenin yaydığı kendimize çekidüzen verelim havasıyla fark etmişlerdi, ama Nesibe Hala “hemen” fark ettiklerini zannediyordu. Büyük ihtimal, televizyonların üzerindeki elışı örtüde uyuyan, oturan bütün o köpekler aslında radyo döneminden kalmaydı. Hep birlikte radyo dinlenirken, başlar kendiliğinden radyoya doğru dönüyor, o zaman göz orada oyalayıcı, yatıştırıcı bir şey arıyordu. Radyolar bir kenara konup televizyon aile sofrasının mihrabı olunca, köpekler de televizyonun üzerine terfi etmişlerdi, ama şimdi gözler ekrana dönük olduğu için kimse fark etmiyordu bu hayvancıkları. Onları istediğim gibi alıp götürebilirdim.

O geceden iki gün sonra, Keskinlere porselen iki köpek götürdüm.

“Beyoğlu’nda bugün yürürken Japon Pazarı’nın vitrininde gördüm onları,” dedim. “Sanki tam bizim televizyonumuzun üzerine konsun diye yapılmışlar.”

“Aa, çok şeker şeyler bunlar,” dedi Nesibe Hala. “Neden zahmet ettiniz Kemal Bey.”

“Kara kulaklının kaybolması üzdü beni,” dedim. “Aslında onun televizyonun üzerindeki yalnızlığına üzüliyordum. Bu ikisinin bu keyifli, arkadaş halini görünce, bu sefer televizyonun üzerine neşeli, mutlu iki köpek iyi olur dedim.”

“Köpeğin yalnızlığı sizi hakikaten üzüyor muydu Kemal

Bey?" dedi Nesibe Hala. "Âlem adamsınız doğrusu. Ama sizi böyle biri olduğunuz için seviyoruz biz."

Fusun tatlılıkla gülümsüyordu bana.

"Bir kenara atılıp unutulmuş eşyalar çok üzer beni," dedim. "Çinliler eşyaların ruhu olduğuna inanırlarmış."

"Biz Türkler zaten Orta Asya'dan gelmeden önce Çinlilerle çok fazla düşüp kalkmışız, televizyonda vardı geçende," dedi Nesibe Hala. "Siz yoktunuz o akşam, neydi o programın adı Fusun? Aa, çok güzel koydunuz köpekleri oraya. Ama öyle birbirlerine dönük mü dursunlar, yoksa bize dönük mü, ben de şimdi karar veremiyorum."

"Soldaki hize doğru dursun da, ötekisi ona dönük otursun," dedi birdenbire Tarık Bey.

Bazan sohbetin en tuhaf yerinde, bizi hiç dinlemediğini sandığımız bir anda, Tarık Bey birden konuya girer, ayrıntıları bizden de iyi kavradığını gösteren bilgece bir şey söylerdi:

"O zaman hem aralarında arkadaşlık olur, köpekler sıkılmaz, hem de bize dönük durur, ailenin bir parçası olurlar," diye devam etti.

Çok arzuladımsa da, bir yıldan fazla bir süre o iki köpeğe dokunamadım. Onları alıp götürdüğüm 1982 yılında ise, artık Keskinlerin evinden alıp götürdüğüm eşyaların karşılığında, bir kenara para bırakıyor ya da aldığım eşyanın yerine çok pahalı bir yenisini hemen ertesi gün getiriyordum. Hem iğnedenlik hem köpek ya da hem köpek hem dikiş "mezura"sı gibi tuhaflıklar da, bu son dönemde televizyonun üzerinden geçtiler.

Askeri darbenin üzerinden dört ay geçtikten sonra, bir gece yasak saatinden on beş dakika önce Keskinlerin evinden dönerken, Çetin ile Sıraselviler Caddesi'nde kimlik kontrolü yapan askerlerce durdurulduk. Arka koltukta huzurlu bir şekilde oturarak

oturmuştum, korkacağım bir eksiğim yoktu. Ama kimliğimi alırken bana bir bakış atan erin gözleri yanımda duran ayva rendesine bir an takılınca huzursuz oldum.

Rendeyi eski alışkanlıkla az önce Keskinlerde kimse bakmadığı bir anda içgüdüyle alıvermiştim. Bu beni öylesine mutlu etmişti ki, evden fazla zorlanmadan erkenden çıkmış, az önce yakaladığı bir çulluğa arada bir gururla göz atabilmek isteyen bir avcının dürtüsüyle, rendeyi paltomdan çıkarıp arka koltukta yanıma koymuştum.

Akşam Keskinlerin evine geldiğimde, evdeki hoş ayva reçeli kokusunu içime çekip hemen tanımıştım. Şundan bundan konuşurken, Nesibe Hala öğleden sonra kısık ateşin üzerinde Füsün'la birlikte reçel kaynattıklarını anlatmıştı. Ana-kız tatlı tatlı sohbet etmişlerdi. Annesi başka şeyle meşgulken Füsün'un tahta kaşıkla reçeli ağır ağır karıştırışını da, onun sözlerinden çıkarıp mutlulukla hayal etmiştim.

Askerler bazı arabaları, yolcuların kimliklerine baktıktan sonra bırakıyorlardı. Bazan da herkesi araçtan indiriyor, arabayı, yolcuları dikkatle baştan aşağı arıyorlardı. Bize de inmemizi söylediler.

Çetin ile arabadan indik. Kimliklerimize dikkatle baktılar. Emre uyararak filmlerdeki suçlular gibi kollarımızı iki yana açıp Chevrolet'nin üstüne koyduk. İki asker de arabanın torpido gözünü, koltukların altını, her köşesini arıyordu. Yüksekçe apartmanlar arasına sıkışmış Sıraselviler Caddesi'nde kaldırımlar ıslaktı, birkaç kişinin geçerken çevirme yapan askerlere ve biz aranan yolculara göz attığını hatırlıyorum. Yasak saati yaklaşıyordu, kimseler yoktu kaldırımlarda. İleride bir zamanlar neredeyse, bizim bütün lise üç sınıfının ziyaret ettiği ve Mehmet'in pek çok kızı tanıdığı ünlü randevuevi Altmış Altı'nın (yapının sokak numarası buydu) bütün pencereleri karanlıktı.

"Kimin bu alet?" dedi askerlerden biri.

"Benim..."

"Nedir bu?"

Bir an onun ayva rendesi olduğunu söyleyemeyeceğimi hissettim. Söylersem sanki Füsün'a olan takıntımı, yıllardır evli bir kadını görmek için haftada dört beş kere ailesiyle yaşadığı eve gidişimi, durumun rezaletini ve umutsuzluğunu, aslında tuhaf

ve kötü bir insan olduğumu hemen anlayacaklar zannediyordum. Kafam Tarık Bey ile kadehlerimizi tokuşturarak içtiğimiz rakıyla dumanlıydı; ama bu yüzden yanlış değerlendirme yaptığımı, şimdi yıllar sonra hiç düşünmüyorum. Ayva rendesinin, az önce Füsunların mutfağında duran bir eşyanın şimdi Trabzonlu—olduğunu sandığım— ve iyi niyetli bir aystubayın elinde oluşunu yadırgıyordum, ama daha derindeydi mesele, bu dünyada yaşamak ve insan olmakla ilgiliydi.

“Beyefendi, bu eşya sizin mi?”

“Evet.”

“Nedir bu kardeşim?”

Gene bir sessizliğe gömüldüm. Yerinden kalkamamak benzeri bir teslimiyet ve çaresizlik duygusu şimdi yavaş yavaş her yerimi sarıyor, ben suçumu söylemeden, asker kardeşim beni anlasın istiyordum, ama olmuyordu.

İlkokulda çok tuhaf ve biraz da akılsız bir sınıf arkadaşımız vardı. Öğretmen onu tahtaya kaldırıp matematik ödevini yapıp yapmadığını sorduğunda, o da benim büründüğüm sessizliğe bürünür, ne evet ne hayır der, öylece bir suçluluk ve yetersizlik duygusuyla, ağırlığını bir sağ bacağına, bir sol bacağına verip duruşunu değiştirerek karşımızda öğretmeni öfkeden çıldırtana kadar dikilirdi. Bir kere sessizliğe büründükten sonra insanın ağzını açmasına imkân olmadığını, hatta insanın yıllarca, yüz-yıllarca susacağını, onu sınıfta şaşkınlıkla seyrederken anlayamazdım. Çocukluğumda mutlu ve hürdüm. Ama yıllar sonra o gece, Sıraselviler Caddesi'nde, konuşamamak neymiş anladım. Füsun'a olan aşkımın da en sonunda bu çeşitten bir inat ve içe kapanma hikâyesi olduğunu da hayal meyal hissettim. Ona olan aşkım, takıntım, her neyse, başka biriyle özgürce bu dünyayı paylaşmak yolunu tutamıyordu bir türlü. Bunun şu anlattığım âlemde olmayacağını ruhumun derinliklerinde daha başta anlamış, içime dönmüş, Füsun'u kendi içimde arama yolunu tutmuştum. Onu kendi içimde bulacağımı da Füsun bence anlamıştı. Sonunda her şey iyi olacaktı.

“Komutanım, o bir rende...” dedi Çetin Efendi. “Bildığınız ayva rendesi.”

Çetin hemen nasıl tanıdıydı rendeyi?

“Ee niye söylemiyor o zaman?” Bana döndü. “Bak sıkıyönetim var... Sağır mısın sen?”

“Komutanım, Kemal Bey şu ara çok üzgün.”

“Niye o?” dedi komutan, ama işi bu türden bir şefkate imkân vermiyordu. “Geçin, bekleyin arabanın içinde!” dedi sertçe. Elinde ayva rendesi ve kimliklerimiz, uzaklaştı.

Arkamızda sırada bekleyen bir arabanın parlak ışıklarında rendenin bir an ışıldadığını, sonra ilerideki askeri aracın –küçük bir kamyon– içine atıldığını gördüm.

Chevrolet’nin içinde Çetin ile beklemeye başladık. Yasak saatine doğru sokaktaki arabalar hızlandı. Uzakta, Taksim Meydanı’ndan hızla dönen arabaları görüyorduk. Aramalarda, kimlik kontrollerinde, polis karşısındayken, vatandaşlar arasında hep hissettiğim korku ve suçluluk duygularıyla yüklü bir sessizlik vardı aramızda. Arabanın saatinin tıkırtısını işitiyor, ses çıkarmamak için yerimizden kıpırdamıyorduk.

Askeri aracın içinde ayva rendesinin bir yüzbaşının parmakları arasında olduğunu düşünüyorum, huzursuz oluyordum. Sessizce beklerken, askerler ayva rendesine el koyarlarsa çok acı çekeceğimi gittikçe artan bir endişeyle hissediyordum, endişemin şiddetiyle birlikte yıllar sonra hatırladım. Çetin radyoyu açtı. Çeşitli sıkıyönetim komutanlıklarının bildirileri okunuyordu. Aranılanların listesi, yasaklar, yakalananlar... Çetin’den başka bir istasyona geçmesini istedim. Biraz cızırtıdan sonra, çok uzak bir ülkeden ruh halime uygun bir şeyler işittik. Tadını çıkararak dinlerken, hafif bir yağmur ön camı damla damla ıslatıyordu.

Sokağa çıkma yasağının başlamasından yirmi dakika sonra, erlerden biri geldi. Kimliklerimizi geri verdi.

“Tamam, artık gidebilirsiniz,” dedi.

“Yasakta sokaklarda geziyoruz diye gene bizi durdurmasınlar?” dedi Çetin.

“Bizim durdurduğumuzu söylersiniz,” dedi asker.

Çetin motoru çalıştırdı. Er bize yolu açmıştı. Ama ben arabadan indim ve askeri kamyonu sokuldum.

“Komutanım, annemin ayva rendesi kaldı galiba...”

“Bak gördün mü, sağır dilsiz değilmişsin, konuşmayı ne güzel biliyorsun.”

“Beyefendi, bu kesici delici bir alet, yanınızda bulundurmanız yasak!” dedi öteki asker. Bunun rütbesi daha yüksekti. “Ama al bakalım, bir daha da yanında taşıma. Ne iş yapıyorsun bakayım sen?”

“İşadamıyım.”

“Vergini iyi veriyor musun?”

“Veriyorum.”

Başka bir şey söylemediler. Biraz kalbim kırılmıştı, ama ren-deye kavuştuğum için mutluydum. Dönüşte Çetin’in ağır ağır ve dikkatle sürdüğü araba caddelerde ilerlerken, mutlu olduğumu kavradım. İstanbul’un köpek çetelerine teslim olmuş boş ve karanlık sokakları, gündüzleri çirkinliği ve kırık dökük halleriyle maneviyatımı bozan beton apartmanlarla çevrili caddeleri, şimdi bana şiirsel ve esrarlı gözüküyordu.

67

Kolonya

1981 Ocak’ında bir öğle Feridun ile Rejans Lokantası’nda rakı, lüferli uzun bir yemek yedik, film işlerini görüştük. Feridun, Pelür’den tanıdığı kameraman Yani ile reklam filmleri çekiyordu. Benim hiçbir itirazım yoktu buna, ama o “Para için yapıyoruz!” diyerek bu işten huzursuz olduğunu söylüyordu. Her zaman rahat gözüken ve hayatın zevklerini en kolay yerinden zahmetsizce elde etmenin genç yaşta ustası olan Feridun’un, bu türden ahlaki sorunlarla acı çekmesini hiç anlayamayabilirdim, ama başımdan geçenler beni genç yaşta olgunlaştırmış, insanların çoğunun aslında göründüklerinden farklı olduğunu öğrenmiştim.

“Hazır bir senaryo var,” dedi sonra Feridun. “Parası için bir şey yapacaksam onu çekeyim, daha iyi. Biraz bayağı ama iyi bir fırsat.”

“Hazır” ya da “her şeyiyle hazır senaryo”, Pelür Bar’da arada bir işittiğim bir kavramdı, bir senaryonun sansürden geçtiği, çekilebilmesi için devletten bütün izinlerin alındığı anlamına

gelirdi. Seyircinin sevebileceği çok az senaryonun sansürden geçtiği dönemlerde, her yıl bir iki film yaptırması gereken yapımcılar, yönetmenler, aslında hiç düşünmedikleri hazır bir senaryoyu boş durmamak için çekerlerdi. Sansür Kurulu yıllar boyunca ilginç ve değişik her fikrin köşelerini ve sivri yerlerini budayarak bütün filmleri birbirine benzettği için, konuyu hiç bilmemeleri, çoğu yönetmenler için sorun olmazdı.

“Fusun için uygun mu konu?” diye sormuştum Feridun’a.

“Hiç değil. Papatya için uygun, çok hafif bir rol. Kadın oyuncunun biraz açılıp soyunması gerekiyor. Baş erkek de Tahir Tan olmalı.”

“Tahir Tan olmaz.”

Böylece, esas konu birlikte ilk filmimizi Fusun yerine Papatya ile yapmak değilmiş gibi, uzun uzun Tahir Tan’dan söz ettik. Feridun, Tahir Tan’ın Huzur Lokantası’nda çıkardığı olayı unutmamız gerektiğini, “Duygusal olmayalım!” diyerek ifade etti. Bir an göz göze geldik. Fusun’u ne kadar düşünüyordu? Filmin konusunu sordum.

“Zengin adam, uzak akraba güzel kızı iğfal eder ve terk eder. Bekâretini kaybeden kız intikam için şarkıcı olur... Şarkılar zaten Papatya için yazılmış... Filmi Hayal Hayati çekecekti, ama Papatya onun kölesi olmayı reddediyor diye kızıp bıraktı. Senaryo da ortada kaldı. Bizim için de çok iyi bir fırsat.”

Senaryo, şarkılar, bütün film, değil Fusun’a, Feridun’a da yakışmayacak kadar kötüydü. Güzelim akşam yemeklerinde gözlerinde şimşekler çakarak bana bakar, surat asarken hiç olmazsa Feridun’u memnun etmenin iyi olacağını düşündüğüm için, filme yatırım yapmayı öğle yemeğinde rakının da cesaretlendirmesiyle kabul ettim.

1981 Mayıs’ında Feridun “hazır senaryo”yu filme çekmeye başladı. Halit Ziya’nın seksen yıllık aşk ve aile romanı *Kırık Hayatlar*’ın adı verilmişti filme, ama son dönem Osmanlı konaklarında, Batılılaşmış zengin Osmanlı seçkinleri ve burjuvaları arasında geçen o romanla, 1970’lerin çamurlu arka sokaklarda ve şarkılı türkölü gazinolarda geçen senaryo arasında hiçbir benzerlik yoktu. Aşk şarkıları söyleyip, ünlü olup, kaybettiği bekâretinin intikamını almak için büyük bir kin ve iradeyle

yıllarca sabırla hazırlanan ve Papatya'nın istekle oynadığı şarkıcı kızımız, romandakinin tersine evli olduğu için değil, olamadığı için o kadar mutsuzdu.

Filmin çekimine, bir zamanlar bütün şarkılı-türkülü filmlerin gazino sahnelerinin çekildiği eski Peri Sineması'nda başlan-mıştı. Sinemanın koltukları çıkarılmış, yerlerine masalar kona-rak gazinoya çevrilmişti. Sinemanın geniş ve büyük sahnesi, o zamanların en büyük gazinoları Maksim ve Yenikapı'daki dev bir çadıra kurulmuş Çakıl Gazinosu kadar olmasa bile iyice büyüktü. Müşterilerin bir yandan yiyip içerken, bir yandan da sahnedeki şarkıcıları, şakacı sunucuları, cambazlar, hokkabazlar, gözbağcılar gibi başka "atraksiyonları" izledikleri Fransız kabare örneğinden İstanbul'a uyarlanmış müzikli gazinolarda, 1950'ler-den 1970'lerin sonuna kadar hem alaturka hem alafranga yerli müzik yapılır ve şarkılı filmler çekilirdi. Türk filmlerinde gazino sahnelerinde kahramanlar önce kendilerini ve acılarını süslü bir dille ifade ederler, yıllar sonra seyircileri n, müşterilerin çılgınca alkışlarından ve gözyaşlarından da anlaşıldığı gibi hayatta zafere gene gazinoda kavuşurlardı.

Fakir gençlerin acılarını içtenlikle ifade edişlerini alkışlayan zengin pozundaki figüranları ucuza mal etmek için Yeşilçam yapımcılarının başvurduğu çeşitli usulleri bana Feridun an-latmıştı: Eskiden müzikli filmlerde Zeki Müren, Emel Sayın gibi gerçek şarkıcılar çoğu zaman kendilerini oynadıklarında, seyirci olarak kravat takıp ceket giyen ve masada usulüyle ve edeple oturan herkes içeri alınırdı. Gazino masaları bedavadan yıldızları seyretmek isteyenlerle tıkiş tıkiş dolar, böylece hiç para vermeden figüran sorunu çözülürdü. Son yıllarda şarkıcıların yerine müzikli fimlerde Papatya gibi adı az duyulmuş oyuncular oynatılıyordu. (Filmlerde kendi hayatlarındakinden çok daha ünlü olan şarkıcı rolünü oynayan bu yıldızcıklar, hayat ile film arasındaki ün farklarını bir iki film sonra kapatırlar, bu sefer hayatta olduklarından daha az ünlü fakir şarkıcı filmlerinde oynamaya başarlardı. Türk seyircisinin hem hayatta hem de filmde ünlü ve zengin olan birinden sıkılacağını söylemişti bana bir kere Muzaffer Bey. Bir filmin gizli gücü, yıldızının hayattaki konumu ile filmdeki konumu arasındaki farka dayanırmış. Zaten

filmin hikâyesi de bu farkın kapatılmasıymış.) Kimse ünsüz, önemsiz bir şarkıcıyı dinlemek için şık kıyafetlerle tozlu Peri Sineması'na gelmediği için, gazino masalarında, kravatla ceketle gelen erkeklere ve başörtüsüz kadınlara bedava kebab veriliyordu. Eskiden yaz sinemalarında gördüğü Türk filmlerini arkadaş toplantılarında, akşam eğlencelerimizde alaycılıkla anlatmaktan hoşlanan Tayfun, karın tokluğuna zengin pozu yapan kravatlı yoksulların yapmacıklı hallerini ve özentili tavırlarını taklit ettikten sonra, haksızlığa uğramış birinin içten alinganlığıyla Türk zenginlerinin hiç de böyle olmadıklarını öfkeyle tekrarlardı.

Ucuz figüranların, zenginleri yanlış tanıtmaktan daha büyük dertler çıkarabildiğini, Feridun'un çekime başlamadan önce, asistanlık günlerinden örnekler vererek bana anlattıklarından çıkarmıştım. Figüranların bazıları kebabını yedikten sonra film çekiminin sonunu beklemeden setten çekip gitmek istiyor, bazıları masalarda gazete okuyor, bazıları yıldız şarkıcı en dokunaklı sözleri söylerken diğer figüranlarla gülüp şakalaşıyor (aslında bu hayata uygundu), bazıları da beklemekten bezip masada uyu-yakalıyordu.

Kırık Hayatlar'ın çekimine ilk gittiğimde, "set amiri"nin öfkeden kıpkırmızı olmuş bir yüzle, kameraya bakan figüranları azarladığını gördüm. Gerçek bir film prodüktörü, bir patron gibi sessizce uzaktan biraz seyrettim. Derken Feridun'un sesi duyuldu, her şey bir anda Türk filmlerinin o yarı masal, yarı bayağı büyüüne kavuştu ve Papatya, seyircilerin arasında uzanan köprüde elinde mikrofon yürümeye başladı.

Beş yıl önce Füsün ve Feridun ile İhlamur Kasrı'nın yakınındaki bir bahçe sinemasında, bir yanlış anlamayla birbirlerinden ayrılan annesiyle babasını barıştıran becerikli, cingöz ve altın kalpli küçük kızı oynayan Papatya, şimdi (bütün Türk çocuklarının kaderine işaret eden bir hızla) hayat yorgunu, öfkeli ve acılar içindeki bir kurbanı dönüşmüştü. Türk filmlerinin trajik ve masumiyetini kaybetmiş ve bu yüzden de alnına ölüm yazılmış bahtsız kadın havası, Papatya'ya mükemmel oturan bir elbise gibi uymuştu. Ben Papatya'nın çocukluğunu, eski masum halini hatırlarken, şimdiki halini anlıyor; sahnedeki yorgun ve kızgın halinde ise, saf çocukluğunu görüyordum. Var olmayan

bir orkestranın eşliğinde –Feridun bu eksiği başka filmcilerden alacağı parçalarla kapatacaktı– podyumda manken gibi yürüyor, umutsuz bir isyan ile Allah’a başkaldırmanın eşiğine yaklaşıyor ve intikam isteği, çektiği acının şiddetini hatırlattığı için bizleri kederlendiriyordu. Oradaki herkesle birlikte bu sahne çekilirken, Papatya’da bayağı da olsa bir cevher olduğunu hissettik. Uyuklamakta olan figüranlar canlanmış, çekim başlayınca masalara kebab dağıtan garsonlar onu seyretmeye başlamıştı.

Papatya, elindeki mikrofonu parmaklarını cımbız gibi yaparak tutuyordu. O yıllarda büyük yıldızların her birinin özel şahsiyetini yansıtan bu mikrofon tutma jestine Papatya’nın tamamen yeni ve orijinal bir usul getirmesi, Pelür’den tanıdığım bir gazetecinin yorumuna göre, onun çok kısa zamanda büyük bir yıldız olacağının kanıtıydı. O yıllarda gazinolarda üç ayaklı yüksek bir kaidenin üzerine yerleştirilen sabit mikrofondan, uzun kordonlu hareketli mikrofona geçilmiş, bu da yıldız şarkıcılara sahneden halkın arasına karışma fırsatı vermişti. Bu yeni durumda çıkan sorun, yıldız şarkıcının bir yandan duygulu şarkısını pişmanlık ve öfke jestleriyle, bazan gözyaşlarıyla vurgularken, bir yandan da mikrofonun upuzun kordonunu, tıpkı elektrikli süpürge-nin uzun kordonunu köşelere, masa ayaklarına takılmasın diye hamleler yapan ev kadını gibi idare etmek zorunda kalmasıydı. Papatya, aslında şarkı söylemeyip “playback” yaptığı ve mikrofonun kordonu hiçbir yere bağlı olmadığı ve takılmadığı halde takılıyormuş gibi yapıyor ve bu zorluğu çok zarif ve yumuşak bir hareketle hallediyordu. Bu hareketlerin, ip atlayan arkadaşları için ip çeviren küçük bir kızın hareketlerine benzediğini daha sonra gene aynı gazeteci hayranlıkla söyledi bana.

Hızla ilerleyen çekime ara verilince, Papatya’yı ve Feridun’u tebrik ettim ve her şeyin çok iyi gitmekte olduğunu söyledim. Bu sözler daha ağzımdan çıkarken gazetelerdeki, magazin sayfalarındaki prodüktörlere benzettim kendimi. Belki de gazeteciler not aldığı için! Ama Feridun’a da tıpkı gazetelerdeki rejisörlerin havası gelmişti: Çekimlerin hızı, kargaşası çocuksu halini alıp götürmüş, sanki iki ayda on yıl yaşlanmıştı. Başladığı işi bitiren, kararlı, güçlü ve biraz da acımasız bir erkek havası gelmişti üzerine.

Papatya ile Feridun arasında bir aşk, en azından ciddi bir ilişki olduğunu o gün hissettim. Ama tam da emin olamadım. Yanlarında gazeteciler varken, bütün yıldızlar ve yıldızcıklar birileriyle gizli aşk ilişkisi yaşadıkları havasına giriyorlardı. Ya da magazin ve film sayfası hazırlayan gazetecilerin bakışında yasak, günah ve suç kokan öyle bir şey vardı ki, oyuncular ve filmciler de bu günahları işliyorlardı. Fotoğraflar çekilirken, kameralardan uzak durdum. Füsün Ses, *Hafta Sonu* gibi bol bol sinema haberi veren dergileri her hafta bir yerde görüp okuyordu. Feridun ile Papatya arasında olup bitenleri bu dergilerde okuyacağını seziyordum. Papatya baş oyuncu Tahir Tan ile, hatta benimle –“prodüktör ile!”– bir aşk yaşadığını da ima edebilirdi. Ama kimsenin herhangi bir şey ima etmesine de gerek yoktu aslında. Magazin ve sinema sayfalarını hazırlayanlar, en çok hangi haberin satacağına karar verdikten sonra bu haberi uydurur, süsler, özenip eğlenerek yazarlardı. Bazan yalan haberi dürüstçe oyunculara baştan açarlar, onlar da yardımcı olup gerekli “samimi pozları” verirlerdi.

Füsün’un bu hayattan ve insanlardan uzak kalmasına hem seviniyor hem de buradaki gürültüyü, eğlenceyi yaşayamadığı için onun adına üzülyordum. Aslında her türlü düşük kadın rolünü filmlerde ve hayatta –bu ikisi seyircinin gözünde aynıydı zaten– oynayıp feleğin çemberinden geçtikten sonra, çok ünlü bir kadın yıldızın, birden ahlaklı aile kadını pozlarına bürünüp bir hanımefendi olarak film hayatına devam etmesi de mümkündü. Bunu Füsün da hayal ediyor olabilir miydi? Bunun için kendine yeraltı dünyasından bir “baba” ya da o türden ilişkileri olan gözüpek ve kabadayı bir zengin bulması gerekirdi. Bu kabadayılar yıldızlarla ilişki kurar kurmaz, onlara filmlerde öpüşmeyi ve açılıp saçılmayı yasaklardı. Açılıp saçılmadan kastedilen –gelecek yüzyılların okurları ve müzeseverler yanılmasın– bacakların alt kısmıyla omuzların çıplak gözükmesinden fazlası değildi. Bir babanın kanatları altına aldığı ünlü yıldız hakkında aşağılayıcı, alaycı, edepsiz haberler yayımlanması da hemen yasaklanırdı. Yasaktan haberi olmayan genç bir muhabir, ünlü bir babanın koruması altındaki iri göğüslü bir yıldızın lise çağında dansözken, aynı zamanda ünlü bir fabrikatörün kapatması olduğunu yazdığı için bacağından kurşunlanmıştı.

Film çekimini seyrederken, hem eğleniyor hem de Peri Sineması'ndan on dakikalık bir yürüyüş mesafesinde, Füsun'un Çukurcuma'da evde boş boş oturduğunu acıyla düşünüyordum. Film çekimleri gecenin geç saatlerine, sokağa çıkma yasağına kadar sürüyordu. Akşam yemeğinde, Keskinlerin sofrasındaki yerim boş kalırsa, Füsun'un benim film çekimlerini ona tercih ettiğimi düşünceğini aklımdan geçirir, telaşlanırdım. Peri Sineması'ndan Keskinlere, akşamları parke taşı kaplı yokuşlardan suçluluk duygusu ve bir mutluluk vaadi hissederek inerdim. Füsun en sonunda benim olacaktı. Onu filmlerden uzak tutmakla iyi etmiştim.

Artık ona yoldaşlık ve yenilgi duygusuyla da bağlandığımı anlıyordum ve bu beni bazan aşktan daha çok mutlu ediyordu. Bunu hissedince şehrin sokaklarına vuran akşam güneşi, eski Rum apartmanlarının içinden gelen tozlu nem ve eskimişlik kokusu, nohutlu pilav ve arnavutciğeri satıcıları, sokaklarda futbol oynayan çocukların parke taşlarında sekerek gelen futbol topu ve Keskinlerin evine inerken o topa ben sert bir vole vurunca kopan alaycı alkış, her şey beni mutlu ederdi.

O günlerde film setinden Satsat koridorlarına, kahvehanelerden Keskinlerin evine herkesin konuştuğu şey, gecekonduların bankerlerin verdiği çok yüksek faizdi. Enflasyon yüzde yüzlere yaklaştığı için, herkes parasını bir yerlere yatırmak istiyordu. Keskinler akşamları sofraya oturmadan önce bu konu açılırdı. Tarık Bey mahallede arada bir gittiği kahvede, bazılarının kazandığı parasını korumak için Kapalıçarşı'dan altın aldığını, bazılarının da paralarını yüzde yüz elliye yakın faiz veren çeşit çeşit bankere yatırdığını, ama herkesin birikmiş altınını bozduğunu, banka hesabını bitirdiğini söyleyerek benden bir işadamı olarak akıl ister, sıkılarak ağzımı arardı.

Film çekimi ve sokağa çıkma yasağı bahanesiyle Feridun zaten artık eve az uğruyor, benim Limon Film'e verdiğim paradan Füsun'a hiçbir şey vermiyordu. Alıp götürdüğüm eşyaların yerine, bir süre sonra bir yenisini getirmek yerine eşyayı aldığım yere para bırakmaya o günlerde başladım. Bu, bir ay önce Tarık Bey'in eski bir oyun kâğıdı destesini çok fazla saklamadan alıp götürmemden sonra olmuştu.

Fusun'un oyun kâğıdı destesiyle vakit öldürmek için fal açtığını biliyordum. Tarık Bey, Nesibe Hala ile bezik oynarken başka bir kâğıt destesi kullanırdı. Kırk yılın başında, Nesibe Hala misafir ile bir kâğıt oyunu (fasulyesine poker, hatta yedi vale) oynayacak olsa, bu desteyi çıkarmazdı. Benim "çaldığım" destenin bazı kâğıtlarının köşeleri hırpalanmış, arkaları lekelenmişti; kâğıtların birkaç tanesi bükülüp kırılmıştı. Fusun, bu işaret ve lekelerden bazı kâğıtları tanıdığını ve bu yüzden bu desteyle açtığı falların çıktığını gülerek söylemişti. Desteyi dikkatle koklamış, eski oyun kâğıtlarına özgü o parfüm, nem ve toz kokusundan başka Fusun'un elinin kokusunu içime çekmiştim. Deste ve kokusu başımı döndürüyordu ve Nesibe Hala ilgimi fark ettiği için de, onu göstere göstere cebime atmıştım.

"Annem de fal bakıyor, ama hiç çıkmıyor," demiştim. "Bu kâğıtlarla fal bakanın talihi açılıyormuş. Lekeleri, kırıkları tanıdıktan sonra annemin de biraz talihi açılır artık. Şu aralar çok sıkılıyor."

"Vecihe Abla'ya selam söyle," demişti Nesibe Hala.

Nişantaşı'ndan Alâaddin'in dükkânından yeni bir deste alacağımı söyleyince, Nesibe Hala bana uzun uzun "Hiç zahmet etmememi," söyledi önce. Israr ettim. O zaman Beyoğlu'nda gördüğü yeni bir takımdan söz etti.

Fusun arka odadaydı. Cebimden çıkardığım bir tomar kâğıt parayı bir kenara utanarak bıraktım.

"Nesibe Hala, o yeni oyun kâğıtlarından bir deste size, bir deste de anneme alır mısınız lütfen? Bu evden gelen oyun kâğıdı annemi sevindirir."

"Tabii," demişti Nesibe Hala.

On gün sonra, yanıma aldığım yeni bir şişe Pe-Re-Ja kolonyasının durduğu yere, gene tuhaf bir utanç hissederek bir deste kâğıt para bıraktım. İlk aylarda bu eşya-para alışverişlerinden Fusun'un hiç haberi olmadığından emindim.

Keskinlerin evinden kolonya şişelerini aslında yıllardır alıp götürüyor, Merhamet Apartmanı'nda biriktiriyordum. Ama onlar ya tamamen boş ya da boşalmak üzere olan ve yakında atılacak şişelerdi. Boş şişelerle, oyun oynayan mahalle çocukları hariç kimse ilgilenmezdi.

Akşam yemeklerinden çok sonra ikram edilen kolonyayı ellerime, alnıma, yanaklarıma kutsal bir sıvı gibi istekle, hatta umutla sürerdim. Annesinin, babasının ve Füsun'un kolonya ikram edilirken yaptıkları hareketleri de hep büyülenerek seyrederdim... Tarık Bey, Pe-Re-Ja kolonyasının ağır şişesinin büyük kapağını televizyona bakarken bir tıkırtıyla ağır ağır çevirir, bizler de az sonra ilk reklam arasında şişeyi Füsun'a verip "Sor bakalım kolonya isteyen var mı?" diyeceğini bilirdik. Füsun şişeyi önce babasının eline döker, Tarık Bey tıbbi bir yardım alıyormuş gibi kolonyayı bileklerine sürer ve koklarken nefes darlığını yenen biri gibi nefesini derin derin içine çeker, sonra arada bir uzun uzun parmaklarının ucunu koklardı. Nesibe Hala kolonyayı çok az alırdı, annemde benzerini gördüğüm zarif hareketlerle, sanki avcunun içinde hayali bir sabun varmış da ellerini içinde yuvarlaya yuvarlaya sabunu köpürtüyormuş gibi yapardı. Evdeyse, karısının sunduğu kolonyadan en çok Feridun alırdı, iki avcunu susuzluktan ölen biri gibi açar, kolonyayı kana kana su içen biri gibi neredeyse hırsıyla yüzüne sürerdi. Bütün bu hareketlerden, kolonyanın verdiği hoş kokudan ve serinlik hissinden (çünkü soğuk kış akşamları da aynı küçük kolonya törenleri yapılırdı) bambaşka bir anlamı olduğunu hissederdim.

Otobüs yolculuklarının başında, muavinin tek tek bütün yolculara sunduğu kolonya gibi, bizim kolonya da her akşam televizyon etrafında toplanan bizlere bir cemaat olduğumuzu, aynı kaderi paylaştığımızı (televizyondaki haberlerin de vurguladığı bir duygu), her akşam aynı evde buluşup televizyon seyretmemize rağmen hayatın bir serüven olduğunu ve hep birlikte bir şey yapmanın güzelliğini hissettirirdi.

Benim sıram gelip de avuçlarımı sabırsızlıkla açıp Füsun'un kolonya dökmesini beklerken, bir an göz göze gelirdik. O zaman ilk bakışta birbirlerine âşık olan bir çift gibi derin derin bakardık birbirimize. Elime dökülen kolonyayı koklarken avuçlarıma hiç bakmaz, gözlerini Füsun'un gözlerinin içinden hiç uzaklaştırmazdım. Bazan benim bakışımdaki yoğunluk, kararlılık, aşk onu gülümsetiverirdi. Dudaklarının kenarlarında o gülümsemenin belli belirsiz izi uzun süre kaybolmazdı. O gülümseyişte benim âşık halime, her akşam oraya gelmeme ve hayata yönelik bir

şefkat ve alaycılık görürdüm, ama kalbim kırılmazdı. Tam tersi, bir an ona daha da âşık olur, kolonya şişesini, Altın Damla'yı alıp evime götürmek ister, sonraki gelişlerimin birinde şişe zaten iyice boşalmaktayken kaşla göz arasında onu askıdaki paltomun cebine sıkıştırırdım.

Kırık Hayatlar'ın çekildiği günlerde akşam saat yedi civarında, hava kararmadan az önce, Peri Sineması'ndan Çukurcuma'ya doğru yürürken, bazan o anda yaşamakta olduğum hayat parçacığını aslında daha önce yaşamış olduğum duygusuna kapılırdım. Tamı tamına aynısını bir kere daha yaşayacağım o ilk hayatta çok büyük mutsuzluklar da yoktu, çok büyük mutluluklar da. Ama bu birinci hayatın bana ağır gelen, içimi karartan bir kederi vardı... Galiba hikâyenin sonunu gördüğüm ve beni büyük zaferlerin de, büyük mutlulukların da beklemediğini bildiğim için. Füsün'a âşık olduğum altı yılın sonunda hayatın bir ucu açık, eğlenceli bir serüven olduğunu düşünen birinden, hayata küskün, içine kapanık, kederli bir adama dönüşmek üzereydim. Hayatta artık bir şey olmayacak duygusu üzerime yavaş yavaş çöküyordu.

"Füsün, leyleğe bakalım mı?" derdim o bahar akşamlarında.

"Hayır, yeni bir şey yapmadım," derdi Füsün keyifsizlikle.

Bir keresinde Nesibe Hala söze karışmıştı: "Aa, niye öyle diyorsun... Leylek bizim bacadan kalkıp öyle bir uçu ki Kemal Bey, çıktığı yerden bütün İstanbul gözüküyor."

"Çok merak ediyorum."

"Bu akşam keyfim yok..." derdi Füsün bazan dürüstçe.

O zaman Tarık Bey'in kalbinin titrediğini, şefkatle kızını korumak istediğini, kederlendiğini görürdüm. Füsün'un bu sözünün yalnız bu akşamın değil, hayattaki açmazının da bir ifadesi olduğunu hissetmek beni üzer ve bundan sonra *Kırık Hayatlar*'ın çekimlerine gitmemeye karar verirdim. (Bu kararı kısa sürede uyguladım.) Aklımın bir yanı ise; Füsün'un bu cevabının, bana karşı yıllardır sürdürmekte olduğu bir savaşın parçası olduğunu hatırlatırdı bana. Nesibe Hala'nın bakışlarından, onun hem benim hem Füsün'un tutumuna dertlendiğini de hissederdim. Hayatın zorluklarının, sıkıntılarının, Tophane'nin üstünde biriken kara yağmur bulutlarının göğü karartması gibi,

bizim içimizin de kararmakta olduğunu hisseder hissetmez bir süre sessizliğe bürünür ve her zamanki gibi üç şey yapardık:

1. Televizyona bakardık.
2. Kadehlerimize birer rakı daha koyardık.
3. Birer sigara daha yakardık.

68

4213 İzmarit

Keskinlere gidip sofralarına oturduğum sekiz yılda, Füsün'un 4213 adet sigara izmaritini saklayıp biriktirdim. Bir ucu Füsün'un gül dudaklarına değen, ağzının içine giren, kimi zaman filtresine dokunarak anladığım gibi diline değen, ıslanan ve çoğu zaman da dudaklarına sürdüğü ruj ile hoş bir kırmızıya boyanan bu izmaritlerin her biri; derin acıların, mutlu anların hatıralarını taşıyan çok özel, mahrem eşyalardır. Dokuz yıl boyunca Füsün hep Samsun sigarası içti. Keskinlere akşam yemeğine gitmeye başlamamdan hemen sonra, ben de Marlboro'yu bıraktım ve Füsün'un etkisiyle Samsun'a geçtim. Marlboro Lights'ı sokak aralarındaki kaçak sigara satıcılarından, tombalacıardan alırdım. Bir gece, Marlboro Lights ile Samsun'un, tok içimli benzer tatta sigaralar olduğundan konuştuğumuzu hatırlıyorum. Füsün Samsun'un daha çok öksürttüğünü söylemiş, ben de Amerikalıların tütünün içine kim bilir hangi zehirleri ve kimyasal maddeleri koyarak Marlboro'yu çok zararlı bir şey haline getirdiklerini anlatmıştım. Tarık Bey daha sofraya oturmamıştı ve birbirimizin gözlerinin içine bakarken, paketlerimizden birbirimize sigara ikram ediyorduk. Bu sekiz yıl boyunca Füsün gibi ben de baca gibi Samsun tüttürdüm, ama gelecekteki kuşaklara kötü örnek olmasın diye, eski filmlerde ve romanlarda çok sevilen sigara içme ayrıntılarından hikâyemde az söz edeceğim.

Bulgaristan Sosyalist Cumhuriyeti'nde üretilen ve Türkiye'ye kaçakçı gemileri ve balıkçı tekneleriyle sokulan sahte Marlborolar da Amerika'daki hakiki Marlborolar gibi, bir kere yakıldıktan

sonra sonuna kadar yanardı. Samsun ise kendi kendine yanıp bitmezdi. Tütünü nemli ve kabaydı. İçinden kimi zaman yeterince öğütülmemiş tahtamsı parçalar, tütün yaprağının kalın damarları ve nemli tütün toprakları çıktığı için, Füsün sigarasını yakmadan önce parmaklarının arasında ezerek sigarayı yumuşatırdı. Bu jesti ondan ben de öğrenmiştim, sigarayı yakmadan önce tıpkı Füsün gibi, parmaklarımla kendiliğinden sigarayı yuvarlayarak ezerdim. Bu sırada o da aynı şeyi yapıyorsa, Füsün'la göz göze gelmek çok hoşuma giderdi.

Keskinlere gittiğim ilk yıllarda, Füsün babasının yanında sigara içemiyormuş pozu yaparak sigara içerdi. Elindeki sigarayı saklıyormuş gibi avcunun içine doğru kıvrarak tutar, külünü babasının ve benim kullandığım Kütahya işi küllüğe değil, bir kahve fincanının küçük altlığına "kimseye göstermeden" silkerdi. Babası, ben ve Nesibe Hala sigaramızın dumanını hiçbir şeye aldırmadan gelişi güzel üfleyerek bırakırdık, Füsün ise derste yanında oturan bir sınıf arkadaşının kulağına aceleyle ve gizlice bir şey söylüyormuş gibi, başını bir anda sağa, masadan uzak bir noktaya doğru çevirip ciğerlerindeki masmavi dumanı ağzından uzaklara doğru aceleyle üflerdi. Bana matematik derslerimizi hatırlatan bu hareketi, o sırada yüzünde beliren utanma taklidini ve telaşlı ve suçlu ifadeyi çok sever, ona hayatımın sonuna kadar âşık kalacağımı düşünürdüm.

Babanın yanında içki sigara içmemek, yayılarak oturup bacak bacak üstüne atmamak gibi geleneksel aile kurallarına uyma endişesiyle yapılan bütün bu "saygı" hareketleri, yıllar içinde yavaş yavaş kayboldular. Tarık Bey elbette kızının sigara içtiğini görüyordu, ama geleneksel bir baba olarak, göstermesi gereken tepkiyi göstermiyor, Füsün'un saygı jestleriyle tatmin oluyordu. Bu "gibi yapma" ritüellerini, antropologların çoğu zaman hiç anlayamadıkları bütün bu karmaşık incelikleri izlemekten olağanüstü mutlu olurdum. "Gibi yapma" kültürünü asla ikiyüzlü bulmaz; Füsün'un sevimli, çekici jestlerini seyrederken, Keskinleri her akşam hepimiz "gibi yaptığımız" için görebildiğimi hatırlatırdım kendime. Orada gerçekten olduğum gibi, bir âşık olarak oturmuyordum. Ziyarete gelen uzak akraba gibi yaparak Füsün'u görebiliyordum.

Ben evde yokken, Füsün sigaralarını neredeyse dibine kadar içerdi. Bunu, evin içindeki küllüklere ben gelmeden önce bastırılmış izmaritlerden anlardım. Füsün'un içtiği ve küllüğe bastırdığı bir sigarayı diğerlerinden hemen ayırabilirdim. Bu, sigaranın markasından çok, Füsün'un sigarayı küllüğe bastırış şekliyle, onun duygularıyla ilgiliydi. Benim geldiğim akşamlar ise, Füsün tıpkı ince uzun "ultra light" kibar Amerikan sigaralarını içen Sibel ve arkadaşları gibi, Samsun sigarasını filtresine yakın bir yere kadar değil, neredeyse yarısına kadar içerdi.

Bazan sinirli bir hareketle sigarasını küllüğe bastırırdı. Bazan bu bir sinirlenme hareketi değil, bir sabırsızlık jesti olurdu. Sigarayı küllüğe bir çeşit öfkeyle bastırdığını da çok görmüştüm ve bundan huzursuz olurdum. Kimi günler, çok küçük ısrarlı hareketlerle, sigarayı küllüğün tabanına vura vura söndürürdü. Bazan da kimse bakmazken bir yılanın başını usulca eziyormuş gibi sigarayı küllüğe büyük bir güçle ve ağır ağır bastırırdı. O zaman hayattaki bütün öfkesini izmaritten çıkardığını düşünürdüm. Televizyonu seyrederken, sofradaki sohbeti dinlerken, sigarayı küllüğe, o yöne hiç bakmadan dalgın dalgın bastırdığı da olurdu. Eline kaşığı ya da büyük bir sürahiyi almadan önce, elini boşaltmak için aceleyle bir hamlede söndürdüğünü de çok gördüm. Bazan neşeli, mutlu olduğu zamanlarda, canını acıtmadan bir hayvanı öldürür gibi, sigarayı bir hamlede işaretparmağının ucuyla küllüğe hafifçe bastırarak söndürürdü. Mutfakta iş görürken, tıpkı Nesibe Hala gibi ağzındaki sigarayı musluktan akan suya bir an değdirip sonra çöpe atardı.

Bütün bu değişik yöntemler ve daha niceleri, Füsün'un elinden çıkan izmaritlerin her birine özel bir biçim, bir ruh verirdi. Onları Merhamet Apartmanı'nda cebimden çıkarır, dikkatle inceler, her birini ayrı bir şeye; mesela boynu, başı ezilmiş, kamburu çıkmış, haksızlığa uğramış kara yüzlü küçük insan-cıklara ya da tuhaf korkutucu soru işaretlerine benzetirdim. Bazan izmaritleri Şehir Hatları gemilerinin bacalarına, deniz böceklerine benzetirdim. Bazan da onları beni uyaran ünlem işaretleri, gelecekteki bir tehlikenin ilk belirtileri, pis kokulu çöpler ya da Füsün'un ruhunu ifade eden bir şeyler, hatta bu ruhun parçası olarak görür, filtrelerinin ucundaki ruj izini de

hafifçe tadarak hayat hakkında, Füsün hakkında derin düşüncelere daldım.

Müzemi gezen okurlar, bu sekiz yılda biriktirdiğim 4213 izmaritin her birinin altında onu hangi tarihte aldığıma ilişkin nota bakıp vitrinleri lüzumsuz bilgilerle donattığını düşünmesin: Her sigara izmaritinin biçimi, Füsün'un onu söndürürken hissettiği yoğun bir duygunun dışavurumudur. Mesela, Peri Sineması'nda *Kırık Hayatlar*'ın çekimine başlanan 17 Mayıs 1981 günü Füsün'un küllüğünden aldığım bu üç izmarit de, içe doğru sertçe kıvrılmış içine kapanık halleriyle yalnız o berbat ayların değil, Füsün'un o günkü sessizliğini, konudan uzak duruşunu, hiçbir şey yokmuş gibi davranışını hatırlatır bana.

İyice ezilmiş bu iki izmaritten biri, televizyonda o günlerde seyrettiğimiz *Yalan Mutluluk* adlı filmin baş oyuncusu ve Pelür'den dostumuz Ekrem'in (bir zamanlar Hazreti İbrahim rolünü de oynamış olan ünlü Ekrem Güçlü) "Hayatta en büyük yanlış, daha fazlasını isteyip mutlu olmaya çalışmakmış, Nurten!" deyişi üzerine, fakir sevgilisi Nurten'in önüne bakıp susuşu üzerine söndürülmüştür. Diğeri de o sahneden tam on iki dakika sonra küllüğe bastırılmıştı. (Füsün bir Samsun'u ortalama dokuz dakikada içerdi.)

Düzgün görünüşlü başka bazı izmaritlerin üzerindeki lekelelerin sıcak bir yaz akşamı Füsün'un yediği vişneli dondurmadan bulaştığını hatırlıyorum. Yaz akşamları üç tekerlekli el arabasıyla Tophane ve Çukurcuma'nın parke taşı kaplı sokaklarında "Gayymak!" diye bağırarak ve elindeki çanı sallayarak ağır ağır dolaşan dondurmacı Kâmil Efendi, kışları da gene aynı arabayla helva satardı. Bir keresinde Füsün bana Kâmil Efendi'nin bu el arabasını, çocukluğunda kendi bisikletini götürdüğü bisikletçi Beşir'e tamir ettirdiğini anlatmıştı.

Sıcak yaz akşamlarında, patlıcan kızartma ve yoğurt yediğimizi, Füsün ile birlikte açık pencereden dışarıya bakışımızı başka bir iki sigaraya ve altlarındaki tarihe bakarken hatırlıyorum. Böyle zamanlarda Füsün eline küçük bir küllük alır ve diğer elindeki Samsun sigarasının külünü sık sık o küllüğe silkerdi. O zaman onun şık bir partiye gitmiş bir kadın olduğunu hayal ederdim. Ya da Füsün benimle pencerenin önünde sohbet ederken böyle

birini taklit ederdi. İstese benim gibi, bütün Türk erkekleri gibi, sigaranın külünü pencereden aşağıya silkebilir, sigarayı pencerenin kenarına bastırıp aşağı atabilir, dahası yanan sigarayı fiske vurur gibi bir parmak hareketiyle fırlatıp uçurur, karanlığın içinde döne döne düşüşünü seyredebilirdi. Ama hayır, Füsün herkesin yaptığı bu sigara jestlerinin hiçbirini yapmaz, inceliği ve kibarlığı ile bana da örnek olurdu. Uzaktan bakan biri, bizi kaçgöçün olmadığı bir Batı ülkesinde, bir partide, birbirlerini tanımak için sakın bir köşeye çekilmiş, kibar kibar konuşan bir çift sanabilirdi. Açık pencereden dışarı bakarken, hiç göz göze gelmeden, az önce televizyonda seyrettiğimiz filmin sonundan, yaz sıcaklığının ağırlığından, sokakta saklambaç oynayan çocuklardan gülüşerek bahsederdik. Derken Boğaz yönünden hafif bir rüzgâr eser ve denizin yosun kokusu ve hanımellerinin bayıltıcı kokusuyla birlikte, bana Füsün'un saçlarının ve teninin kokusunu, sonra da bu sigaranın dumanının hoş kokusunu taşırdı.

Bazan Füsün tam sigarasını söndürürken, beklenmedik bir şekilde göz göze gelirdik. Acıklı bir aşk filmi seyrederken ya da İkinci Dünya Savaşı tarihi üzerine bir belgeselin yoğun ve sarsıcı olaylarının ağır müzikle birlikte etkisi altına girmişken, Füsün üzerinde durmadan ilgisizce sigarasını söndürürdü. Bu örnekte olduğu gibi, o anda raslantıyla göz göze gelirsek, bir an aramızda bir elektriklenme olur, benim orada masada niye oturduğumu ikimiz de hatırlar, böylece sigara da çok özel bir akıl karışıklığını yansıtacak bir şekilde söndürülünce tuhaf bir biçim alırdı. Sonra büyük bir geminin çok uzaktan ve derinden gelen düdüğünü duyar; âlemi, hayatımı, o gemidekilerin gözünden düşünürdüm.

Bazı geceler yalnız birini, bazı geceler birkaç tanesini alıp Merhamet Apartmanı'na götürdüğüm ezik sigara izmaritlerini daha sonra tek tek elime alınca, geçmişte kalmış bazı "an"ları hatırlardım. Sigaralar aslında biriktirdiğim bütün eşyaların, Aristo'nun anlarına tek tek denk düştüğünü açıklıkla kavramamı sağlamıştı.

Merhamet Apartmanı'nda biriktirdiğim eşyaları elime almadan, yalnızca onları bir kere görmekle bile Füsün ile geçmişimizi, akşamları sofrada oturuşumuzu artık hatırlayabiliyordum. Eşyalarla, porselen bir tuzluk ya da köpek biçiminde bir terzi

mezurası ya da korkutucu bir konserve açacağı ya da Füsunların mutfağından hiç eksik olmayan Batanay marka ayçiçeğiyağı şişesi ile birleştirdiğim tek tek anlar, yıllar geçtikçe hafızamda sanki geniş bir zamana yayılıyordu. Merhamet Apartmanı'nda biriken eşyalara, tıpkı izmaritler gibi baktıkça Füsunların evinde sofrada otururken yaptıklarımızı tek tek hatırlardım.

69

Bazan

Bazan hiçbir şey yapmaz, sessizce otururduk. Bazan Tarık Bey, televizyondaki programdan hepimiz gibi sıkılır ve göz ucuyla gazetesini okurdu. Bazan yokuştan aşağı bir araba, kornasını çalarak gürültüyle iner, o zaman hepimiz susar, arabanın geçişine kulak kabartırdık. Bazan yağmur yağar, camlardaki tıptırtıyı dinlerdik. Bazan “Hava ne sıcak,” derdik. Bazan Nesibe Hala küllükte bir sigarası olduğunu unuttur, mutfakta bir tane daha yakardı. Bazan Füsun’un eline hiç kimseye fark ettirmeden on beş yirmi saniye bakar, ona daha da hayran olurdum. Bazan televizyondaki bir reklamda sofrada o sırada yediğimiz bir şeyi tanıtan bir kadın belirirdi. Bazan uzaklardan bir patlama sesi gelirdi. Bazan Nesibe Hala, bazan da Füsun sofradan kalkar, sobaya bir iki parça kömür atardı. Bazan gelecek gelişimde Füsun’a toka değil, bilezik getireyim diye düşünürdüm. Bazan hep birlikte seyrettiğimiz filmin konusunu daha onu seyrederken bile unuttur, hem televizyona bakar hem de Nişantaşı’nda ilkokula gittiğim günleri hatırlardım. Bazan “Hadi size bir ıhlamur kaynatayım!” derdi Nesibe Hala. Bazan Füsun öyle güzel esnerdi ki, bütün dünyayı unuttuğunu ve kendi ruhunun derinliklerinden daha huzurlu bir hayatı, tıpkı sıcak yaz günü soğuk bir kuyudan kovayla su çeker gibi çektiğini düşünürdüm. Bazan artık daha oturmayayım, kalkayım, derdim kendime. Bazan karşıda alt katta geç saatlere kadar çalışan berberin son müşterisini yolladıktan sonra kepengi hızla indirışı, gecenin sessizliğinde

bütün mahallede yankılanırdı. Bazan sular kesilir, iki gün gelmezdi. Bazan kömür sobasının içinde, alevlerden başka bir hareket olduğunu işitirdik. Bazan sırf Nesibe Hala “Zeytinyağlı fasulyemi sevdiniz, bitmeden yarın akşam gene gelin!” dediği için ertesi gün de onlara giderdim. Bazan Amerika-Rusya kavgası, Soğuk Savaş, Boğaz’dan geceleri geçen Sovyet harp gemileri, Marmara’daki Amerikan denizaltıları gibi konulardan konuşurduk. Bazan “Çok sıcak oldu bu akşam!” derdi Nesibe Hala. Bazan Füsün’un hayallere daldığını yüzünden anlar, onun hayal ettiği ülkeye gitmek ister, ama kendimi, hayatımı, ağırlığımı, masada oturuşumu çok umutsuz bulurdum. Bazan sofradaki eşyalar gözüme dağlar, vadiler, tepeler, platolar ve çukurlar gibi gözükürdü. Bazan televizyondaki gülünç bir şeye bir an hep birlikte gülerdik. Bazan hepimizin aynı anda televizyondaki şeye yoğunlaşmamız, bana, bizim için küçültücü bir şeymiş gibi gözükürdü. Bazan komşu çocuğu Ali’nin Füsün’un kucasına tırmanması, ona sokulması sinirimi bozardı. Bazan Tarık Bey ile erkek erkeğe ve alçak sesle, ekonomik durumun püf noktalarını bir kumpas, hile ve kurnazlık havasıyla konuşurduk. Bazan Füsün üst kata çıkar ve bir süre aşağı inmez, bu da beni mutsuz ederdi. Bazan telefon çalar, yanlış numara çıkardı. Bazan “Gelecek salıya size kabak tatlısı yapacağım,” derdi Nesibe Hala. Bazan futbol şarkıları söyleyen üçlü-dörtlü bir genç kalabalığı bağırıp çağırarak yokuştan aşağı iner, Tophane tarafına giderdi. Bazan Füsün’un sobaya kömür atmasına yardım ederdim. Bazan mutfağın zemininde bir hamamböceğinin telaşla koştuğunu görürdüm. Bazan Füsün’un masanın altında ayağını terliğinden çıkardığını hissederdim. Bazan bekçi, düdüğünü tam bizim kapının önünde çalardı. Bazan Füsün, bazan ben yerimizden kalkar, Saatli Maarif Takvimi’ndeki unutulmuş yaprakları tek tek yırtardık. Bazan kimse bakmazken, sofradaki irmik helvasından bir kaşık daha alırdım. Bazan televizyondaki görüntü netliğini kaybeder, Tarık Bey “Kızım şuna bir bak,” der, Füsün televizyonun arkasındaki bir düğmeyi kurcalar, ben de arkadan seyrederdim. Bazan “Bir sigara daha içeyim, gideyim,” derdim. Bazan Zaman’ı bütünüyle unuttur, “şimdi”nin içine yumuşacık bir yatağa yatar gibi yayılırdım. Bazan halının içindeki mikropları, böcekleri,

parazitleri fark ettiğimi sanırdım. Bazan televizyondaki iki program arasında Füsün buzdolabından soğuk su çıkarır, Tarık Bey yukarıya tuvalete giderdi. Bazan tencerede sade yağlı kabak, domates, patlıcan, biber dolması yapılır, iki akşam yenilirdi. Bazan yemekten sonra Füsün masadan kalkar, Limon'un kafesine gider, onunla arkadaşça konuşur ve ben, benimle konuştuğunu sanırdım. Bazan yaz akşamları, cumbanın penceresinden giren bir pervane, lambanın çevresinde hızlanarak deli gibi dönmeye başlardı. Bazan Nesibe Hala yeni öğrendiği eski bir mahalle dedikodusu açar, mesela elektrikçi Efe'nin babasının ünlü bir haydut olduğunu anlatırdı. Bazan orada olduğumu unuttur, sanki baş başaymışız gibi kendimden geçer, Füsün'a bütün aşkımı göstererek, uzun uzun, aşkla bakardım. Bazan sokaktan bir araba o kadar sessiz geçerdi ki, ancak camların titremesinden fark ederdik. Bazan Furuzağa Camii'nden ezan sesi gelirdi. Bazan Füsün durup dururken sofradan kalkar, cumbanın yokuşa doğru bakan penceresinden, sanki derin bir özlemle birini bekliyormuş gibi uzun uzun bakar, bu benim kalbimi kırardı. Bazan televizyon seyrederken bambaşka şeyler düşünür, mesela gemi lokantasında karşılaşmış yolcular olduğumuzu hayal ederdim. Bazan yaz akşamları Nesibe Hala yukarı odalara Temiz İş marka pompayla sıkıldığı sinek ilacını aşağıda, yemek odasında da "şöyle bir gezdirir", sinekler ölürdü. Bazan Nesibe Hala, eski İran Kraliçesi Süreyya'dan söz eder, Şah'tan çocuk doğuramadığı için boşanan bu kadının acıları ve Avrupa sosyetesindeki hayatını bize anlatırdı. Bazan "Gene çıkardılar bu rezil herifi yahu!" derdi Tarık Bey televizyona bakarak. Bazan Füsün üst üste iki gün aynı kıyafeti giyer, ama bana gene de değişik görünürdü. Bazan "Dondurma isteyen var mı?" derdi Nesibe Hala. Bazan karşı apartmandan birinin pencereye çıkıp sigara içtiğini görürdüm. Bazan hamsi tava yerdik. Bazan Keskinlerin âlemde bir adalet olduğuna, suçluların bu veya öteki dünyada mutlaka cezalandırılacaklarına içtenlikle inandıklarını görürdüm. Bazan çok uzun bir süre susardık. Bazan yalnız biz değil, sanki bütün şehir sessizliğe bürünürdü. Bazan "Baba lütfen ortadan atıştırma!" derdi Füsün ve o zaman benim yüzümden sofrada bile rahat edemediklerini hissederdim. Bazan da tam tersini düşünür, herkesin çok

rahat olduğunu fark ederdim. Bazan sigarasını yaktıktan sonra gözü ekrana takılan Nesibe Hala, elindeki kibriti söndürmeyi eli yanana kadar unutturdu. Bazan fırında makarna yerdik. Bazan Yeşilköy'e, havaalanına doğru alçalan bir uçak gecenin karanlığında üzerimizden gürültüyle geçirdi. Bazan Füsun uzun boyununu, göğüslerinin üst kısmını açıkta bırakan bir gömlek giyer ve ben televizyonu seyrederken gözümün güzel gerdanının beyazlığına takılmamasına dikkat ederdim. Bazan "Resim nasıl gidiyor?" derdim Füsun'a. Bazan "Kar yağacak," derdi televizyon, ama yağmazdı. Bazan büyük bir petrol tankerinin düdüğünün telaşlı sesi acı acı duyulurdu. Bazan uzaklardan silah sesleri gelirdi. Bazan yan komşunun sokak kapısı öyle sert bir şekilde vurulurdu ki, arkamda duran büfedeki fincanlar titrerdi. Bazan telefon çalar ve Limon onu dişi bir kanarya sanıp coşkuyla ötmeye başlar, hepimiz gülerdik. Bazan misafir bir karı-koca gelir, ben biraz mahcup olurum. Bazan Tarık Bey televizyondaki Üsküdar Musiki Cemiyeti Kadınlar Korosu'nun söylediği eski şarkıya oturduğu yerden katılırdı. Bazan dar sokakta iki araba burun buruna gelir, iki şoför inatla birbirine yol vermez, ağız dalaşına girer, küfürleşir, arabalarından çıkıp dövüşmeye başlarlardı. Bazan evde, sokakta, bütün mahallede sihirli bir sessizlik olurdu. Bazan akşamları onlara börek ve lakerdadan başka çiroz da götürürdüm. Bazan "Hava bugün ne soğuk değil mi," derdik. Bazan Tarık Bey yemeğin sonunda gülümseyerek cebinden çıkardığı Ferah marka naneşekerinden hepimize birer tane ikram ederdi. Bazan kapının önünde iki kedi önce kabadayıcı miyavlar, sonra çığlık çığlığa kavgaya tutuşurdu. Bazan Füsun o gün getirdiğim küpeyi ya da broşu hemen takar, yemekte çok yakıştığını sessizce ona söylerdim. Bazan televizyondaki aşk filmindeki kavuşma ve öpüşme sahnesi bizi öyle etkilerdi ki, sanki nerede olduğumuzu unuttuk. Bazan "Yemeğe az tuz koydum, isteyen istediği kadar koysun," derdi Nesibe Hala. Bazan uzaklarda şimşekler çakar, gök gürülürdü. Bazan eski bir Boğaz vapurunun tiz düdüğü, kederiyle kalbimize işlerdi. Bazan Pelür'den tanıdığımız ve biraz dalga geçtiğimiz bir oyuncu, televizyonda bir filmde, bir dizide ya da bir reklamda belirir, o zaman Füsun ile göz göze gelmek isterdim, ama o gözlerini kaçırdı.

Bazan elektrikler kesilir, karanlıkta sigaralarımızın kıvılcık uçlarını görürdük. Bazan kapının önünden birisi tek başına ısıklıkla eski bir şarkıyı çalarak geçerdi. Bazan “Ay bu akşam çok sigara içtim,” derdi Nesibe Hala. Bazan gözüm Füsun’un boynuna takılır, bütün gece oraya daha fazla bakmamak için kendimi çok da fazla zorlamadan tutardım. Bazan bir an derin bir sessizlik olur, “Bir yerde birisi öldü,” derdi Nesibe Hala. Bazan Tarık Bey’in yeni çakmaklarından biri ateş almaz, ona yeni bir çakmak hediye etmenin vaktidir diye düşünürdüm. Bazan Nesibe Hala buzdolabından bir şey getirir, geçen vakitte filmde ne olduğunu bize sorardı. Bazan Dalgıç Sokak’ta tam karşımızdaki dairede gene bir karı-koca kavgası çıkar, koca karısını dövdüğü için içimize işleyen çığlıklar duyulurdu. Bazan kış geceleri bozacı çingırağını çalar, “Vefa’nın, boo-zaaa,” diye bağırarak kapının önünden geçerdi. Bazan “Bugün çok neşelisiniz!” derdi bana Nesibe Hala. Bazan uzanıp Füsun’a dokunmamak için kendimi zor tutardım. Bazan, özellikle yaz akşamları bir rüzgâr çıkar, kapılar çarpardı. Bazan Zaim’i, Sibel’i, eski arkadaşlarımı düşünürdüm. Bazan sofradaki yemeğimize sinekler konmaya başlar, Nesibe Hala sinirlenirdi. Bazan Nesibe Hala, Tarık Bey için buzdolabından madensuyu çıkarır, bana “Siz de ister misiniz?” diye sorardı. Bazan daha saat on bir bile olmadan, bekçi, düdüğünü öttürerek kapının önünden geçerdi. Bazan ona “Seni seviyorum!” demek için dayanılmaz bir istek duyar, ama yalnızca çakmağımla sigarasını yakabilirdim. Bazan bir önceki gelişimde getirdiğim ley-lakların hâlâ vazoda durduğunu fark ederdim. Bazan bir sessizlik daha olur ve komşu evlerden birinin penceresi açılır ve birisi aşağıya bir çöp atardı. Bazan “Bu son köfteyi kim yiyecek bakalım?” derdi Nesibe Hala. Bazan televizyondaki paşaları seyredirken, askerlik günlerimi hatırlardım. Bazan yalnız kendimin değil, hepimizin çok önemsiz olduğunu derinden hissederdim. Bazan “Bilin bakalım tatlı ne var bu akşam?” derdi Nesibe Hala. Bazan Tarık Bey bir öksürük nöbetine yakalanır, Füsun yerinden kalkıp babasına bir bardak su verirdi. Bazan Füsun ona yıllar önce getirdiğim bir iğneyi takardı. Bazan televizyonun gösterdiği şeyden bambaşka bir şey anlattığını sanmaya başlardım. Bazan Füsun televizyondaki bir tiyatrocu, bir edebiyatçı ya da profesör

hakkında bana bir soru sorardı. Bazan sofradaki kirli tabakları mutfağa ben de taşırdım. Bazan hepimizin ağzı yemekle dolu olduğu için sofrada bir sessizlik olurdu. Bazan önce birimiz esner, onu görür ve diğerleri de esnemeye başlar ve bunu fark edince bu konuyu konuşur, gülüşürdük. Bazan Füsun televizyondaki filme kendini öyle verir, öyle kaptırırdı ki, o filmdeki kahraman olmak isterdim. Bazan ızgara etin kokusu gecenin sonuna kadar evde kalırdı. Bazan sırf Füsun'un yanında oturduğum için çok mutlu olduğumu düşünürdüm. Bazan "Bir gece akşam Boğaz'a yemeğe gidelim artık," diye konuyu açardım. Bazan hayatın başka bir yerde değil, tamı tamına orada, o masada olduğu duygusuna kapılırdım. Bazan sırf televizyonda o konu biraz açıldığı için hiç bilmediğimiz konularda, Arjantin'deki kayıp kral mezarları, Mars'taki yerçekimi, insanın nefes almadan suyun dibinde ne kadar kalabileceği, motosikletin neden İstanbul'da tehlikeli olduğu, Ürgüp'teki peribacalarının oluşumu konusunda tartışmalara girişirdik. Bazan sert bir rüzgâr eser, pencerelerde uğuldar, soba borusunda da tuhaf bir ses çıkarırdı. Bazan Tarık Bey elli metre ötedeki Boğazkesen Caddesi'nden, beş yüz yıl önce Fatih'in kadirgalarını geçirerek Haliç'e indirdiğini hatırlatarak, "Adam bunu yaptığında on dokuz yaşındaymış!" derdi. Bazan Füsun yemeğin sonunda sofradan kalkar, Limon'un kafesine gider, az sonra ben de onun yanına giderdim. Bazan "İyi ki bu akşam da gelmişim!" derdim kendi kendime. Bazan Tarık Bey unuttuğu gözlüğünü, gazetesini ya da bir piyango biletini getirsin diye Füsun'u yukarıya odasına yollar, o zaman Nesibe Hala masadan "Elektriği söndürmeyi unutma!" diye yukarıya ona seslenirdi. Bazan Nesibe Hala, Paris'teki uzak akrabanın düğününe yetiştirebileceğimizi söylerdi. Bazan Tarık Bey, şiddetle "Susun!" der ve evin içindeki bir tıkırtıyı işitebilmemiz için gözleriyle tavanı işaret eder, o zaman hepimiz üst kattaki bir farenin mi, hırsızın mı çıkardığını ilk anda anlayamadığımız tıkırtılar dinlerdik. Bazan "Televizyonun sesi iyi mi canım?" derdi Nesibe Hala kocasına, çünkü yaşı ilerledikçe Tarık Bey daha az işitir olmuştu. Bazan aramızda çok uzun süren sessizlikler olurdu. Bazan kar yağar, pencerelerin kenarlarında, kaldırımlarda tutardı. Bazan havai fişekler atılır, hepimiz sofradan kalkar, görebildiğimiz kadar gök-

yüzündeki renkleri seyreder, daha sonra açık pencerelerden içeri giren barut kokusunu koklardık. Bazan “Bardağınızı doldurayım mı Kemal Bey?” derdi Nesibe Hala. Bazan “Resmine bakalım mı Füsün?” derdim ben ve bazan bakardık ve o zaman Füsün’la yaptığı resme bakarken, her zaman mutlu olduğumu anlardım.

70

Kırık Hayatlar

Sokağa çıkma yaşağının saat on bire alınmasından bir hafta sonra, bir akşam yasak saatine yarım saat kala Feridun eve geldi. Uzun bir süredir film bahanesiyle, akşamları sette uyuduğunu söyleyerek eve gelmiyordu. İçeri girdiğinde zilzurna sarhoştı, besbelli mutsuzdu ve acı içindeydi. Masada oturan bizleri görünce kendini zorlayarak kibar sözler söyledi, ama fazla sürdüremedi. Füsün ile göz göze gelince, uzun sürmüş yıpratıcı bir seferden yenilgiyle dönen asker gibi, çok fazla bir şey konuşmadan yukarıya odasına çıktı. Füsün’un da hemen masadan kalkıp kocasının peşinden yukarıya çıkması gerekirdi, ama yapmadı.

Gözlerinin içine gözlerini dikmiş, her şeyini dikkatle göz-lüyordum. O da onu gözlediğimin farkındaydı. Bir sigara yaktı, hiçbir şey olmamış gibi ağır ağır içti. (Tarık Bey’den utanır gibi dumanını kenara doğru üfleliyordu artık.) Sigarayı üzerinde durmadan söndürdü. Ben de yerimden kalkamama buhranına yakalanmıştım. Artık arkada bıraktığımı sandığım bu hastalığım çok sert bir şekilde nüksetmişti.

Saat on bire dokuz kala, Füsün yeni bir Samsun’u –hafifçe ağırlaştırılmış hareketlerle– dudaklarının üzerine koyarken, benim gözlerimin içine dikkatle baktı. Bakışlarımızla bir anda birbirimize o kadar çok şey söyledik ki, onunla bütün bir gece saatlerce konuşmuşuz duygusuna kapıldım. Böylece elim kendiliğinden uzandı, çakmağımla Füsün’un dudağındaki sigarayı yaktım. Füsün Türk erkeklerinin ancak yabancı filmlerde gördüğü bir hareketle, çakmağı tutan elimi bir an tuttu.

Ben de bir sigara yaktım. Ve olağanüstü hiçbir şey yokmuş gibi ağır ağır içtim. Vaktin yavaş yavaş sokağa çıkma yasağına yaklaştığını her an hissediyordum. Nesibe Hala durumun farkındaydı, ama olayın ciddiyetinden korkmuştu, sesini hiç çıkarmıyordu. Tarık Bey ise tuhaf bir durum olduğunu elbette kavramıştı da, neyi görmezlikten gelmesi gerektiğini çıkarıyordu. On biri on gece çıktım evden. Sanırım Füsün ile evleneceğimizi o gece kavradım. Füsün'un en sonunda beni tercih edeceğini anladığım için o kadar mutluydum ki, yasak saatinden sonra sokaklara çıkarak yalnız kendimi değil, şoför Çetin Efendi'yi de tehlikeye attığımı unuttum. Çetin Efendi beni Teşvikiye'de evin önünde indirdikten sonra, bir dakika uzaklıktaki Şair Nigâr Sokak'taki bir garaja arabayı bırakır, yakındaki eski gecekondulu mahallesindeki evine arka sokaklardan yürüyerek kimseciklere görünmeden giderdi. O gece çocuk gibi mutluluktan uyuyamadım.

Yedi hafta sonra, Beyoğlu'nda Saray Sineması'nda *Kırık Hayatlar*'ın gala gecesinin yapıldığı akşam, Çukurcuma'daki evde Keskinlerle birlikteydim. Aslında Füsün'un yönetmenin karısı olarak, benim de filmin yapımcısı (Limon Film'in yarıdan fazlasının sahibi bendim) galaya katılmamız gerekirdi, ama ikimiz de gitmemiştik. Füsün'un zaten mazerete ihtiyacı yoktu, Feridun ile kavgalıydılar. Kocasının yazın eve çok az uğramıştı. Büyük ihtimal Papatya ile yaşıyordu. Çukurcuma'daki eve iki haftada bir yukarıdaki odasından bir iki eşyasını, gömleğini ve kitabını almak için uğruyordu. Bu ziyaretlerden ancak dolaylı bir şekilde, Nesibe Hala'nın laf dokundurmaları, ağzından laf kaçırmış gibi yapmalarıyla haberdar olur, çok merak etmeme rağmen bu "yasak" konulara hiç giremezdim. Füsün'un bu konuların benim yanımda konuşulmasını yasakladığını bakışlarından, halinden anlardım. Ama Feridun'un ziyaretlerinden birinde, Füsün ile arasında bir kavga çıktığını Nesibe Hala'dan öğrendim.

Gala gecesine gidersem, Füsün'un gazetelerden bunu öğreneceğini ve buna çok üzüleceğini, beni mutlaka cezalandıracağını tahmin ediyordum. Öte yandan filmin yapımcısı olarak galaya elbette ki gitmem gerekirdi. O gün öğle yemeğinden sonra, sekreterim Zeynep Hanım, Limon Film'e benim isteğim üzerine

telefon etti ve annemin çok hasta olduğunu, o gün evden çıkmayacağını söyledi.

Akşam *Kırık Hayatlar*'ın İstanbullu sinameseverlere, gazetecilere ilk defa gösterileceği saatlerde, yağmur yağıyordu. Çetin'e beni Teşvikiye'deki evden alıp Keskinlere Tophane yoluyla değil, Taksim ve Galatasaray'dan geçerek götürmesini söyledim. Beyoğlu'nda Saray Sineması'nın önünden geçerken, arabanın ıslak camları arasından gala gecesi için gelen şık ve şemsiyeli birkaç insan, Limon Film'in parasıyla yapılmış bir iki süslü afiş ve duyurugördüm, ama bunlar yıllar önce Füsun'un oynayacağı bir filmin Saray Sineması'nda yapılacağını hayal ettiğim açılış gecesine hiç benzemiyordu.

Akşam yemeğinde Keskinlerin sofrasında bu konudan hiç söz edilmedi. Hepimiz, Tarık Bey, Nesibe Hala, Füsun ve ben fosur fosur sigara içerek, kıymalı makarna, cacık, domates salatası, beyaz peynir ve benim Nişantaşı'ndan getirip içeri girer girmez buzdolabının buzluğuna koyduğum Ömür'ün dondurmasından yedik ve sık sık yerimizden kalkıp pencereden dışarıya, yağın yağmura, Çukurcuma Yokuşu'ndan aşağı akan sulara baktık. Gece boyunca Füsun'a kuş resminin nasıl gittiğini sormayı birkaç kere aklımdan geçirdim, ama yüzündeki sert ifadeden, çatık kaşlarından bunun zamanı olmadığını hissettim.

Kırık Hayatlar, eleştirmenlerin alaycı, küçümseyici sözlerine rağmen, hem İstanbul'da hem de taşrada sinema seyircileri tarafından heyecanla karşılanarak gişe rekorları kırdı. Papatya'nın kara bahtından öfkeli ve kederli iki şarkıyla yakındığı son sahneler, özellikle taşrada kadınları ağlatıyor, genci yaşlısı pek çok insan nemli ve havasız sinemalardan ağlamaktan şişmiş gözlerle çıkıyordu. Son sahneden önce, Papatya'nın, neredeyse çocuk yaştayken kendisini kandırarak namusunu lekeleyen kötü kalpli zengini yalvarta yalvarta öldürmesi de coşkuyla karşılanıyordu. Bu sahne o kadar etkileyiciydi ve kısa zamanda öyle ünlenmişti ki, Papatya'yı kandırarak bekâretini alan kötü zengini oynayan –Bizanslı papazları ve Ermeni komitacıları da oynardı– Pelür'den dostumuz Ekrem Bey, sokaklarda yüzüne tükürmeye, tokat atmaya kalkışan vatandaşlardan bıktığı için bir süre evinden çıkmamıştı. Film, artık “terör yılları” diye anılan askeri darbe

öncesi dönemde, sinemalardan uzaklaşmış kitleleri en sonunda salonlara çektiği için de takdir ediliyordu. Yalnız sinemalar değil, Pelür Bar da canlanmıştı; film işinin hareketleneceğini gören sinemacılar, piyasanın bulunduğu bir çeşit pazar olan Pelür'e uğrayıp kendilerini her gün göstermek istiyorlardı artık. Ekim sonunda, rüzgârlı, yağmurlu bir gece, sokağa çıkma yasağından iki saat önce, Feridun'un ısrarıyla Pelür'e gidince, oradaki itibarının çok yükseldiğini; o günlerin deyişiyle, havanın yerinde olduğunu da gördüm. *Kırık Hayatlar*'ın ticari başarısı şimdi beni başarılı –hatta akıllı ve kurnaz– bir prodüktör yapmış, bu da kameramanlardan ünlü oyunculara kadar masama oturup benimle arkadaşlık etmek isteyenlerin sayısını hatırı sayılır ölçüde artırmıştı.

O gecenin sonunda iltifatlardan, ilgiden ve rakıdan kafamın iyice dumanlandığını, bir ara Hayal Hayati, Feridun, ben, Papatya ve Tahir Tan, aynı masada oturduğumuzu hatırlıyorum. En az benim kadar sarhoş olan Ekrem Bey, gazetelerde fotoğrafları tekrar tekrar yayımlanan ırza geçme sahnesini hatırlatarak Papatya'ya edepsiz şakalar yapıyordu. Papatya da “iş bitmiş” ve “fakir” erkekleri hiç ciddiye almadığını söyleyip gülüyordu. Papatya, yan masada oturan ve *Kırık Hayatlar* için “Pespaye bir melodram,” deyip kendisiyle alay eden “züppe” bir eleştirmene haddini bildirmesi, sıkı bir dayak atması için Feridun'u bir ara kışkırttı, ama bu da bir süre sonra unutuldu.

Ekrem Bey, filmden sonra banker reklamlarında oynaması için daha da çok teklif aldığını, oysa kötü adamların reklamlarda rol bulamadığını, bu işi hiç anlamadığını anlattı. Günün vazgeçilmez konusu, yüzde iki yüz faiz veren bankerlerdi. Bankerler, gazetelere ve televizyona Yeşilçam'ın ünlü yüzlerini kullanarak büyük reklamlar verdikleri için, film camiasında sevgiyle karşılanıyorlardı. Pelür Bar'ın kafaları dumanlı müdavimleri beni başarılı ve modern (“Kültürsever bir işadamı moderndir,” demişti Hayal Hayati) bir işadamı olarak gördükleri için bu tür konular açılınca saygılı bir sessizliğe bürünür, çoğu zaman da fikrimi sorarlardı. *Kırık Hayatlar*'ın gişe başarısından sonra, çok uzak görüşlü ve “acımasız bir kapitalist” olduğuma karar verilmiş ve Pelür'e yıllar önce Füsun'u ünlü bir artist yapmak için

geldiğim onunla birlikte unutulmuştu. Füsün'u ne kadar çabuk unutabildikleri aklıma gelince, ona olan aşkıma içimi yakarak alevlenir, bir an önce onu görmek ister, bu sefil ve rezil dünyaya fazla bulaşmadan, hiç lekelenmeden kalabildiği için ona daha da âşık olduğumu hisseder, onu bu kötü niyetli insanlardan uzak tutmakla çok iyi yaptığımı bir kere daha düşünürdüm.

Papatya'nın filmde söylediği şarkıları, annesinin arkadaşı olan, tanınmamış yaşlı bir şarkıcı kadın seslendirmişti. Filmin başarısı üzerine, şimdi Papatya aynı şarkıları bir de kendisi söyleyip plak yapacaktı. Limon Film olarak bu girişimi desteklemeye ve *Kırık Hayatlar*'ın devamını çekmeye o akşam karar verdik. İkinci film bizim kararımız değil, Anadolu'daki sinema salonlarının ve dağıtımcıların kararıydı daha çok. Devam filmini çekmemiz için o kadar çok ısrar vardı ki, Feridun hayır demenin "eşyanın tabiatına aykırı" (o zamanın bir başka basmakalıp sözü) olduğunu söyledi. Papatya da, ister iyi ruhlu ister kötü niyetli olsun, bakire olmayan bütün kızlar gibi filmin sonunda, mutlu bir aile hayatına kavuşmadan ölmüştü. Buna çözüm olarak da, Papatya'nın aslında ölmediğini, kurşunlarla yaralandığını, ama kötü adamlardan gizlenmek için ölü numarası yapmış olabileceğine karar verdik. İkinci film hastanede açılacaktı.

İkinci filmin çekimine başlanacağını, Papatya üç gün sonra *Milliyet*'te çıkan bir röportajda kamuoyuna duyurdu. Artık her gün bir gazetede röportajı çıkıyordu. Gazeteler filmin gösterilmeye başladığı ilk günlerde, Papatya ile Tahir Tan arasında hakiki ve gizli bir aşk yaşandığını ima etmişlerdi, ama bu konu artık tükenmişti ve şimdi Papatya bu aşkı inkâr ediyordu. Feridun o günlerde bana telefonda artık en ünlü erkek oyuncuların Papatya ile oynamak istediğini, Tahir Tan'ın onun karşısında zaten zayıf kaldığını söyledi. Zaten Papatya, yeni röportajlarında, erkeklerle öpüşmekten öte ciddi bir yakınlaşma deneyimi olmadığını anlatmaya başlamıştı. Unutamadığı en büyük hatırası, ilk defa başka bir erkekle, bir gençlik aşkıyla bir yaz günü arıların vızıldadığı bir bağda öpüşmesiydi. Bu delikanlı, ne yazık ki Kıbrıs'ta Yunanlılara karşı savaşırken şehit olmuştu. Papatya ondan sonra hiçbir erkekle yakınlaşmamıştı; evet, aşk acısını ona ancak gene bir teğmen unutturabilirdi. Feridun aslında bu

çeşit röportaj yalanlarından hoşlanmadığını söyleyince, Papatya bütün bunları yeni filmin sansürden geçebilmesi için yaptığını söylemişti. Feridun, Papatya ile ilişkisini benden saklamaya da çalışmıyordu. Hayatla, kimseyle kavga etmeyen, olaylara takılıp mutsuz olmayan, her zaman saf kalabilen ve içten gözüken haline içten içe gıpta ediyordum.

Papatya'nın *Kırık Hayatlar* adlı 45'lik ilk plağı, 1982 Ocak ayının ilk haftasında çıktı ve film kadar olmasa da, gene çok sevildi. Şehrin askeri darbeden sonra kireçle boyanan duvarlarına el ilanları yapıştırılmıştı, gazetelere küçük de olsa reklamlar verilmişti. Türkiye'nin tek televizyon kanalı, devlet denetimindeki TRT'nin sansür heyeti (aslında adı daha kibardı: müzik denetim kurulu) plağı hafif bulduğu için Papatya'nın sesi ne radyodan ne de televizyondan duyuluyordu. Plak, Papatya'nın gene bir dizi yeni röportaj yapmasına yol açmış, bu röportajlarda çıkan yarı hakiki yarı danışıklı dövüşler ve polemikler de onu daha da meşhur etmişti. Papatya "Atatürkçü modern Türk kızı önce kocasını mı, yoksa işini mi düşünmeli?" gibi tartışmalara giriyor; rüyalarının erkeği ile hâlâ ne yazık ki tanışmadığını, yatak odasındaki aynanın önünde (yarı pop, yarı alaturka bir hazır mobilya takımı almıştı) oyuncak ayısıyla oynarken açıklıyor; mazbut bir ev hanımı pozuna bürünen annesiyle mutfakta ıspanaklı börek yaparken –aynı emaye tencereden Füsunların mutfağında da vardı– *Kırık Hayatlar*'ın yaralı ve öfkeli kahramanı Lerzan'dan çok daha mazbut, lekesiz ve mutlu olduğunun altını çiziyordu. ("Elbette hepimiz birer Lerzan'ız," da demişti!) Papatya'nın aslında çok profesyonel olduğunu, gazetelerde, dergilerde çıkan bu röportajların, haberlerde yazılanların hiçbirini ciddiye almadığını, Feridun bana bir kere gururla söylemişti. Papatya, Pelür'den tanıdığımız ve amatörükten çıkamamış kimi kafasız yıldızlar ve yıldızcıklar gibi, yalan yanlış bir magazin haberi kendisini halka yanlış tanıtıyor diye dertlenmiyor, baştan kendi yalanını söyleyerek konuya hâkim oluyordu.

Hiç Gelmiyorsunuz Artık Kemal Bey

O günlerde Coca-Cola ve benzeri yabancı büyük şirketlerle rekabette zorlanan milli gazozumuz Meltem, yaz başındaki reklam kampanyasında Papatya'yı kullanmaya karar verince –reklam filmini de Feridun çekecekti–, uzaklaştığım ama hiçbir küskünlük duymadığım eski arkadaş çevremle kalbimi kıran son bir çatışmaya girdim.

Zaim, Papatya'nın Limon Film'e bağlı olduğundan elbette haberdardı. Bu konuları arkadaşça konuşmak için onunla Fuaye'de uzun bir öğle yemeği yedik.

"Coca-Cola bayilere kredili satış yapıyor, bedava pleksiglas pano veriyor, takvimler, hediyeler dağıtıyor, baş edemiyoruz," dedi Zaim. "Gençler de zaten maymun gibi, Maradona'nın (dönemin futbol yıldızı) elinde Coca-Cola görünce, Meltem daha ucuz, daha sağlıklı, yerli malı filan dinlemiyorlar, illa ki onu içecekler."

"Kızma ama, kırk yılın tekinde gazoz içeceksem, ben de Coca-Cola içiyorum."

"Ben de..." dedi Zaim. "Boş ver bizim ne içtiğimizi... Papatya bizi taşrada daha da kuvvetlendirecek. Ama nasıl bir kadın?.. Ona güvenebilir miyiz?"

"Bilmem. Hırslı, yoksul bir kız. Annesi, emekli pavyon şarkıcısı... Baba ortalıkta yok. Sen neyi merak ediyorsun?"

"O kadar yatırım yapıyoruz. Sonra gidip bir porno filmde göbek atarak oynarsa ya da ne bileyim evli biriyle yakalanırsa... taşra bunu kaldıramaz. Senin Füsün'un kocasıyla birlikteymiş."

Füsün'dan "senin" diye bahsedişi, o sırada yüzünde beliren "sen artık o insanları yakından tanıyorsun" ifadesi, hoşuma gitmemiştir. "Meltem taşrada daha mı çok seviliyor?" diye sordum. Modernlik, Avrupailik özentileri olan Zaim'in Inge'yle, Batılı reklam kampanyalarıyla piyasaya sürdüğü Meltem gazozunun, onun istediği gibi İstanbullu zenginler arasında ve büyük şehirlerde artık tutulmaması onda bir huzursuzluk yaratıyordu.

"Evet, taşrada daha çok seviliyoruz," dedi Zaim. "Çünkü taşralı insan damak zevki henüz bozulmamış, daha halis Türk de

ondan! Ama sen de alınganlık edip laf sokuşturma... Ben senin Füsun'a duyduğun şeyi çok iyi anlıyorum. Bu çağda yıllardır yaşadığın bu aşk çok saygıdeğer bir şey, kim ne derse desin."

"Kim ne diyor?"

"Kimse bir şey demiyor," dedi Zaim dikkatle.

Bu söz de "sosyete seni unuttu" anlamına geliyordu. İkimiz de bundan rahatsız olduk. Zaim'i, hem bana gerçekleri söylediği hem de hiç kırılmamı istemediği için de seviyordum.

Zaim de bakışlarımdaki sevgiyi gördü. Çok arkadaşça ve güven veren bir havayla gülümsedi, kaşlarını kaldırarak "Ne oluyor?" diye sordu.

Konuyu geçiştirebilirdim, Zaim de beni çok iyi anlardı. Ama eski çevremde, arkadaşlar arasında unutulmak, nedense hâlâ canımı yakıyordu.

"İşler iyi gidiyor," dedim. "Füsun ile evleneceğim. Onunla sosyeteye geri döneceğim... Tabii bu berbat dedikoducuları affedebilirsem."

"Bırak canım onları," dedi Zaim. "Her şey üç günde unutulur. Senin iyi olduğun yüzünden, keyfinden belli. Feridun hikâyesini duyunca, ben de artık Füsun'un da aklını başına toplayacağını anladım."

"Feridun'u nereden duydun?"

"Onu da boş ver," dedi Zaim.

"Eee, ufukta evlilik var mı?" diye konu değiştirdim. "Yeni birisi var mı?"

"Piç Hilmi'yle karısı Neslihan..." dedi Zaim kapıdan içeri girenlere bakarak.

"Oooo, kimler buradaymış yahu!" diyerek Hilmi masamıza sokuldu. Neslihan da çok şıktı. Piç Hilmi Beyoğlu terzilerine güvenmez, hep İtalya'dan giyinir, kıyafetine özen gösterirdi. Hallerindeki şıklık, zenginlik hoşuma gitti. Ama onlara istedikleri gibi, her şeyi şakaya, alaya alarak gülümseyemeyeceğimi de anladım. Neslihan bana biraz korkulu bakıyormuş gibi geldi bir an. Ellerini sıktım, ama soğuk durdum onlara karşı, dahası bunu kafama taktım, bir süre dert ettim. Annemin okuduğu dergilerin, magazin sayfalarının etkisiyle "sosyete" gibi tuhaf bir sözü kullanarak iddialı bir şekilde oraya döneceğimi az önce Zaim'e

söylemem hiç güzel olmamıştı, şimdi utanıyordum. Füsün ile yaşadığım dünyaya, Çukurcuma'ya gitmek istedim. Fuaye gene kalabalıktı, devekulağı saksılarına, boş duvarlara, şık lambalara, hoş bir hatıraya bakar gibi zevkle baktım. Ama Fuaye gözümde yaşlanmış, nedense hemen eskimişti. Füsün ile bir gün hiçbir şeyi dert etmeden, sırf yaşama ve birlikte olma mutluluğuyla bu masalarda oturacak mıydık? "Büyük bir ihtimal," diye düşündüm.

"Daldın gittin tatlı hayallere," dedi Zaim.

"Yok, senin için Papatya'yı düşünüyorum."

"Meltem reklamlarında oynayacağına, bu yaz Meltem'in yüzü olacağına göre, bu kadının bizim toplantılarımıza, davetlere falan gelmesi gerekir. Ne diyorsun?"

"Neyi soruyorsun?"

"İyi, hoş olur mu, uygun davranır mı?"

"Niye uygun davranmasın, o bir oyuncu. Hem de yıldız."

"Ben de onu diyorum... Türk filmlerinde zenginleri oynayan yapmacıklı tipler var ya hani... Onlar gibi olmayalım."

Zaim annesinden aldığı terbiyeyle "olmayalım!" diyordu ama kastettiği "olmasın" idi elbette. Yalnız Papatya'ya değil, alt sınıftan olduğuna karar verdiği herkese böyle bakardı. Ama Fuaye'de otururken, Zaim'in dar görüşlülüğüne kızıp neşemi kaçırmanın çok akılsızca bir iş olacağını düşünebilecek kadar aklım başımdaydı.

Lokantanın yıllardır tanıdığım başgarsonu Sadi'ye bize hangi balığı tavsiye ettiğini sordum.

"Hiç gelmiyorsunuz artık Kemal Bey," dedi. "Anneniz hanımefendi de hiç gelmiyorlar."

"Annem, babamdan sonra evden çıkıp lokantada yemek yeme zevkini kaybetti."

"Getirin hanımefendiyi, lütfen Kemal Bey. Biz onu neşelendiririz. Karahanlar babaları ölünce, annelerini haftada üç kere öğle yemeğine getirip pencerenin yanındaki masaya oturttular. Hanımefendi, hem bifeğini yiyor hem de kaldırımdan gelip geçenleri seyrederek oyalanıyordu."

"Haremden çıkmadır o kadın..." dedi Zaim. "Çerkezdir, yeşil gözlüdür, yetmişinde olmasına rağmen hâlâ güzeldir. Ne balık vereceksin bize?"

Sadi bazan bir kararsızlık ifadesi takınır; “Mezgit, çipura, barbunya, kılıç, dil,” diyerek balıkları tek tek sayarken, inip kalkan kaşları ve yukarı aşağı oynayan bıyıklarıyla her balığın tazeliği, lezzeti hakkında bilgi verirdi. Bazan da konuyu kesip atardı:

“Size levrek tava vereceğim bugün Zaim Bey. Bugün başka bir şey tavsiye etmiyorum.”

“Yanına ne koyuyorsun?”

“Haşlanmış patates, roka, ne isterseniz.”

“Önden ne vereceksin?”

“Bu yılın lakerdası var.”

“Kırmızı soğan da getir,” dedi Zaim başını menüden kaldırmadan. “İçecekler” yazan son sayfayı açtı. “E maşallah, Pepsi, Ankara gazozu, Elvan bile var da Meltem gene yok!” diye çıktı.

“Zaim Bey, sizinkiler bir kere getiriyorlar, sonra bir daha uğramıyorlar. Boş şişeler arkada kasalarda haftalarca bekliyor.”

“Haklısın, bizim İstanbul dağıtımı kötü,” dedi Zaim. Bana döndü. “Sen bilirsin bu işleri, Satsat nasıl gidiyor, dağıtımı nasıl adam ederiz?”

“Satsat’ı boş ver,” dedim. “Osman, Turgay ile yeni bir şirket kurdu, bizi mahvetti. Babam öldükten sonra, Osman hırsa kapıldı.”

Zaim, Sadi’nin özel başarısızlıklarımızı iştmesinden hoşlanmamıştı. “Sen bize birer duble Kulüp Rakısı ve buz getir bakalım en iyisi,” dedi. Sadi gidince, kaşlarını bir cevap bekleyerek çatı. “Sevgili ağabeyin Osman bizimle de iş yapmak istiyor.”

“Ben hiç karışmam,” dedim. “Osman’la iş yaptın diye sana kızacak değilim. Bildiğin gibi yap. Başka ne haberler var?”

Zaim “haber” ile sosyetei kastettiğimi hemen anladı ve beni neşelendirmek isteyerek pek çok eğlenceli hikâye anlattı. Gemi Batıran Güven, bu sefer de Tuzla ile Bayramoğlu arasındaki sahilde, paslı bir şilebi karaya oturtmuştu. Güven yurtdışından çürümüş, paslanmış, seferden alıkonmuş ve çevreyi zehirleyen gemileri hurda demir fiyatına satın alır; kâğıt oyunları ile bürokrasiye bu gemileri gerçek ve pahalı gemiler gibi gösterip hükümet ve devletteki tanıdıkları sayesinde, rüşvetle “Türk Denizciliğini Geliştirme Fonu”ndan faizsiz kredi alır; sonra gemileri batırıp devletin Başak Sigorta’sından büyük bir paraya konar; karaya oturan paslı gemiyi de demir tüccarı dostlarına satıp masasın-

dan hiç kalkmadan büyük paralar kazanırdı. Güven, iki kadeh içkiden sonra “Ben hayatında hiç gemiye binmemiş en büyük armatörüm,” diye kulüplerde övünürdü.

“Rezalet tabii, bu üçkâğıtlardan değil, gemiyi uzak olmasın diye metresine aldığı yazlık evin az ötesinde batırmasıyla çıktı. Güven gemiyi yazlık evlerin bahçeleri, plajları arasında batırınca, bu sefer herkes deniz kirlendi diye şikâyetçi oldu. Metresinin de iki gözü iki çeşmeymiş.”

“Başka?”

“Avunduklar ve Mengerliler paralarını Banker Deniz’e verip batırmışlar. Avunduklar kızlarını bu yüzden alelacele Dame De Sion’dan alıp evlendiriyorlar, deniliyor.”

“O kız çirkindir, para etmez,” dedim. “Üstelik Banker Deniz’e de güvenilir mi? Bütün bu bankerlerin en sefili olmalı... Adını bile duymadım.”

“Bankerde paran var mı?” dedi Zaim. “Adını duyduğun ünlü bir bankere güveniyor musun?”

Bazıları bu işe kebabçılıktan, kamyon lastiği, hatta Milli Pi-yango bayiliğinden geçen yeni bankerlerin bu kadar yüksek faiz vererek dayanamayacağını biliyorduk. Ama çok reklam veren ve hızla büyüyen bazı bankerler, batmadan yola bir süredir devam ediyordu. Gazetelerde onları alaycılıkla eleştiren, bu sahtekârlara burun kıvrıran iktisat profesörlerinin bile aşırı yüksek faizin cazibesine kapılarak “Hiç olmazsa bir iki aylığına,” diyerek, onlara para yatırdığı söyleniyordu.

“Hiçbir bankerde param yok,” dedim. “Bizim şirketlerin de bankerde parası yok.”

“O kadar yüksek faiz veriyorlar ki, doğru dürüst iş yapmak enayilik oldu. Meltem gazozuna yatırdığım parayı Kastelli’ye yatırırsaydım, bugün iki misli olmuştu.”

Şimdi yıllarsonra o konuşmalarımızı Fuaye’deki kalabalıkla birlikte hatırlarken hissettiğim hayatın boşluğu ve anlamsızlığı duygusunu, o zaman da hissettiğimi hatırlıyorum. Ama o zaman bunu şimdiki gibi, hikâye ettiğim bütün bir âlemin kafasızlığı ya da daha kibar bir ifadeyle mantıksızlığıyla değil, bir çeşit üzücü ciddiyetsizliğiyle açıklar, bunu çok fazla dert etmez, hatta gülerek gururla benimserdim.

“Meltem hiç mi kâr etmiyor gerçekten?”

Düşüncesizlikle söylemiştim bunu, ama Zaim alındı.

“Papatya’ya güveniyoruz, ne yapalım,” dedi. “Umarım bizi mahcup etmez. Mehmet ile Nurcihan’ın düğününde Gümüş Yapraklar ile Papatya, Meltem’in reklam şarkısını söylesin istiyorum. Bütün basın orada, Hilton’da olacak.”

Biraz sustum. Mehmet ile Nurcihan’ın Hilton’da evleneceklerinden haberim hiç yoktu. Bozulmuşum.

“Biliyorum, seni çağırmadılar,” dedi Zaim. “Duymuşsundur artık sanıyordum.”

“Niye çağırılmıyorum?”

“Bu konu çok konuşuldu, çok tartışılar. Tahmin edeceğin gibi Sibel seni görmek istemiyor, ‘O gelirse ben yokum,’ diyor. Sibel, Nurcihan’ın en iyi arkadaşı. Ayrıca Nurcihan’ı Mehmet’e tanıştıran da o.”

“Ben de Mehmet’in iyi arkadaşayım,” dedim. “O ikisini ben de tanıştırdım sayılır.”

“Bunu mesele edip kendini üzme.”

“Niye Sibel’in dediği oluyor?” dedim. Ama bunu söylerken de çok haklı hissetmedim kendimi.

“Herkesin gözünde Sibel haksızlığa uğramış durumda,” dedi Zaim. “Nişanlandıktan, onunla Boğaz’daki yalıda aynı evde, aynı yatakta yaşadıktan sonra onu bıraktın. Herkes uzun uzun bunu konuştu. Anneler kızlarına öcü gösterir gibi sizin olayı gösterdiler. O hiç aldırıyor, ama Sibel için herkes üzüldü. Sana da çok kızdılar tabii. Şimdi Sibel’in yanında olmalarına o kadar da takılma.”

“Takılmıyorum,” dedim, ama takılmışımdı.

Rakılarımızı içerek, balıklarımızı sessizce yemeğe başladık. Zaim ile ilk defa, Fuaye’de yemek yerken karşılıklı susuyorduk. Koşuşturan garsonların ayak seslerine dikkat ettim. Kahkahaların, konuşmaların ve çatal-bıçakların çıkardığı sürekli bir uğultu vardı. Öfkeyle, bir daha Fuaye’ye hiç gelmemeye karar verdim. Ama bunu düşünürken bile burasını sevdiğimi, başka bir dünyam olmadığını biliyordum.

Zaim bu yaz bir sürat teknesi almak istediğini, ama tekneden önce kıçtan takma güçlü bir motor aradığını, Karaköy’deki dükkânlarda hiçbir şey bulamadığını anlatıyordu.

“Yeter artık, surat asma,” dedi birden. “Hilton’da bir düğüne gidemiyorum diye insan bu kadar bozulmaz. Hiç mi gitmedin?”

“Arkadaşlarımın beni Sibel yüzünden dışlaması hoşuma gitmiyor.”

“Kimse seni dışlamıyor.”

“Peki, karar sana kalsa ne yapardın?”

“Hangi karar?” dedi Zaim yapmacıklı bir şekilde. “Aa, anladım. Ben tabii ki senin gelmeni çok isterdim. Düğünlerde çok eğleniriz biz seninle.”

“Mesele eğlence değil, daha derin.”

“Sibel çok hoş, özel bir kız,” dedi Zaim. “Onun kalbini kırdın. Dahası herkesin önünde zor duruma düşürdün onu. Surat asıp bana kötü kötü bakacağına, yaptığın şeyi kabul et Kemal. İnan o zaman eski hayatına dönmen, bütün bu olayın unutulması da çok daha kolay olur senin için.”

“Yani sana göre de suçluyum, öyle mi?” dedim. Konuyu uzattığım için kısa sürede pişman olacağımı bile bile devam ettim. “Bekâret hâlâ bu kadar önemliyse, niye o kadar Avrupailik ve modernlik pozu yapıyoruz? Bari dürüst olalım,” dedim.

“Herkes dürüst... Senin yanıldığın şey, bekâreti kendi meselelen sanman. Senin için, benim için önemli değil belki... Ama ne kadar Avrupalı ve modern olursa olsun, bu konu bu ülkede, tabii ki bir kız için çok önemli.”

“Sibel aldırıyor demiştin...”

“Sibel aldırmasa da, cemaat aldırıyor,” dedi Zaim. “Senin de aldırmadığına eminim, ama Beyaz Karanfil senin hakkında yalan yanlış bir dedikodu haberi yazınca, herkes konuşuyor bunu. Sen de aslında hiç aldırmamana rağmen buna üzüldüyorsun, öyle değil mi?”

Zaim’in beni öfkeliendirecek ayrıntıları, “eski hayatın” gibi ifadeleri özellikle seçtiğine karar verdim. O beni üzmemi istiyorsa, ben de onu pekâlâ üzebilirdim. Aklımın bir yanı kendimi tutmamı, iki kadeh rakının etkisiyle konuştuğumu, pişman olabileceğimi söyledi bana, ama kızmıştım.

“Aslında Zaimciğim,” dedim. “Ben Papatya’nın Hilton’da Gümüş Yapraklar’la reklam şarkısı söylemesini çok ticari ve yanlış buluyorum.”

“Yahu kadın, bizimle reklam kampanyası için anlaşma yapıyor. Hadi hadi, kızma bana...”

“Çok bayağı olacak...”

“Ee, biz Papatya’yı zaten bayağı diye seçtik,” dedi Zaim güvenle. Bu bayağılığı, benim yaptırdığım filmin piyasaya çıkardığını söyleyecek sandım; ama Zaim iyi bir insandı, öyle bir şeyi aklından bile geçirmedi. Papatya’yı idare edeceklerini söyledi. “Ama sana arkadaşça şunu söyleyeyim...” dedi ciddiyetle. “Kemalciğim, o insanlar seni dışlamadı, sen onları dışladın.”

“Ne yaptım yani?”

“İçine çekildin. Bizim âlemimizi yeterince ilginç, eğlenceli bulmadın. Kendine göre derin, manalı bir şey yaptın. Bu aşk senin iddian oldu. Bize kızına...”

“Daha basit bir şey olamaz mı? Çok güzel sevişiyorduk, sonra ona takıldım... Aşk böyle bir şey. Bir de derin anlam hissediyorsun, bu dünyaya, bu âleme ait. Sizinle ilgili bir şey değil!”

“Sizinle” kelimesi, ağızından kendiliğinden çıkmıştı. Bir an Zaim’in bana çok uzaklardan baktığını, benden çoktan vazgeçtiğini hissettim. Benimle artık yalnız kalamıyordu. Beni dinlerken bana değil, arkadaşlara ne diyeceğine dikkat ediyordu. Bunu yüzünden okuyordum artık. Oysa Zaim akıllı adamdı, böyle şeylere dikkat ederdi, demek ki bir de bana kızgınlığı vardı. Bunu da hissettim. Onun benden uzaklaşan bakışıyla birlikte, ben de bir anda kendi gözümde, kendi geçmişimden ve Zaim’den uzaklaştım.

“Çok duygusalsın,” dedi Zaim. “Seni bunun için çok seviyorum.”

“Mehmet ne diyor bütün bunlara?”

“Seni çok sever biliyorsun. Ama Nurcihan ile, senin benim anlayamayacağımız kadar mutlu. Mutluluktan uçuyor ve herhangi bir şey, hiçbir dert bu mutluluğu lekelemesin istiyor.”

“Anladım,” dedim ve konuyu kapatmaya karar verdim.

Zaim bunu hemen anladı. “Duygusal olma, makul ol!” dedi.

“Tamam, makulüm,” dedim ve yemeğin sonuna kadar da başka dişe dokunur hiçbir şeyden söz etmedik.

Zaim bir iki kere beni neşelendirmek için sosyete dedikodusu anlatmayı denedi, kalkıp çıkarlarken masamıza sokulan Piç

Hilmi ve Neslihan'la şakalaşarak havayı yumuşatmaya çalıştı, ama olmadı. Hilmi'nin ve karısının şıklıkları şimdi çok özenti, hatta sahte gözüküyordu bana. Bütün çevreden, arkadaşlardan kopmuştum. Buna üzüliyordum belki, ama içimde daha derin bir hınç ve öfke vardı.

Hesabı ben ödedim. Fuaye'nin kapısında Zaim ile tam ayrı-lyorduk ki, uzun bir seyahat yüzünden yıllarca birbiriyle görüşmeyeceklerini bilen iki eski iyi dost gibi sarılıp içtenlikle öpüştük. Sonra ayrı yönlele yürüdük.

İki hafta sonra Mehmet Satsat'a telefon etti, Hilton'a düğüne beni çağırmadığı için çok özür diledi ve bana Zaim ile Sibel'in uzun zamandır birlikte olduklarını söyledi. Herkesin bildiği bu şeyi, benim de hildiğimi sanıyormuş.

72

Hayat da Tıpkı Aşk Gibi...

1983 başında bir akşam Keskinlerin evinde sofraya tam oturmak üzereyken yemek odasında bir yabancılık, bir eksiklik hissederek çevreye dikkatle baktım. Ne koltukların yeri değıştirilmişti ne de televizyonun üzerine yeni bir köpek konmuştu, ama odanın duvarları siyaha boyanmış gibi bir yabancılık duygusu uyanmıştı içimde. O günlerde, yaşadığım hayatın bilerek ve kararlılıkla yaşadığım bir şey değil de, –tıpkı aşk gibi– başıma gelen ve rüyalarından çıkma bir şey olduğu duygusu içimde gitgide yükseliyor, bu karamsar hayat görüşüyle ne savaşmak ne de ona tamamen teslim olmak için kafamda böyle bir düşünce yokmuş gibi davranıyordum. Her şeyi kendi halinde bırakmaya karar vermiştim de denebilir buna. Yemek odasının bende uyandırdığı huzursuzluğu da aynı mantıkla, üzerinde durmadan geçiştirmeye karar verdim.

O günlerde kültür sanat kanalı TRT 2, ölümü üzerine Grace Kelly filmleri gösteriyordu. Her perşembe akşamı "Sanat Filmi" saatini dostumuz ünlü oyuncu Ekrem, elindeki kâğıttan okuyarak sunardı. Alkolik Ekrem Bey'in titreyen ellerini gizlemek için

güllerle dolu bir vazonun arkasına sakladığı kâğıttaki metinleri, Feridun'un bir zamanlar yakın arkadaşı olan (*Kırık Hayatlar* ile alay eden bir yazıdan sonra bozuşmuşlardı) genç bir sinema eleştirmeni yazıyordu. Bu süslü entelektüel metinleri çok fazla anlamadan okuyan Ekrem Bey, yazıdan kafasını kaldırıp filmin "şimdi" başlayacağını söylemeden önce, yıllar evvel bir film festivalinde "Amerikalı zarif yıldız prenses" ile tanıştığını, kendisinin Türkleri çok sevdiğini sır verir gibi söyler, güzel yıldızla aslında çok büyük bir aşk yaşayabileceklerini ima eden romantik bir ifade takınırdı. Evliliğinin ilk yıllarında Feridun'dan ve genç eleştirmen arkadaşından Grace Kelly hakkında çok şey işitmiş olan Füsun bu filmleri hiç kaçırmazdı. Ben de Füsun'un Grace Kelly'nin kırılğan, çaresiz ama sağlıklı halini seyretmesini hiç kaçırmak istemediğim için her perşembe akşamı Keskinlerin sofrasında yerimi alırdım.

O perşembe Hitchcock'un *Arka Pencere'sini* seyrettik. Film içimdeki huzursuzluk duygusunu bana unutturacağına, tam tersi bir etki yaptı. Sekiz yıl önce, Satsat çalışanlarıyla öğle yemeği yemeyip gittiğim sinemada, Füsun'un öpüşlerini düşünerek seyrettiğim filmdi bu. Füsun'un filme kendini bütünüyle verişini göz ucuyla seyretmek, onda Grace Kelly zarafetinden, sağlığından bir şeyler bulmak da teselli etmiyordu beni. Çukur-cuma'daki evde yediğimiz akşam yemeklerinde, çok sık olmasa da düzenli aralıklarla kapıldığım bir duyguya, filme rağmen ya da film yüzünden kapılmışım. Tıpkı gittikçe daralan bir odadan çıkamamak gibi boğucu bir rüyadan çıkamamak duygusuydu bu. Zaman sanki gittikçe daralan bir şey olmuştu.

Masumiyet Müzesi'nde bu rüyalardan çıkamama duygusunu gösterebilmek için çok uğraştım. Bu duygunun iki yanı vardır: a) Yaşanan bir ruh durumu olarak, b) Ve dünyayı bize bir yanılsamayla göstermesi bakımından.

a) Yaşanan bir ruh durumu olarak bir rüyada olduğumuz duygusu, içki ya da esrar içince hissedilenlere benzer biraz. Ama farklıdır da. Sanki şu ânı, şimdiyi tam olarak yaşayamamak gibi bir şeydir bu duygu. Füsunların evinde, akşam yemeklerinde pek çok kereler o ânı sanki geçmişte yaşıyormuş gibi hissederdim kendimi... O anda televizyonda seyrettiğimiz Grace

Kelly'nin filmini ya da bir benzerini daha önce de seyretmiş olurduk; sofra sohbetlerimiz hep birbirine benzerdi, ama bu yüzden değildi bu duygu. Yaşadığım anları o an yaşıyormuş gibi hissetmezdim kendimi. Sanki uzaktan o ânı seyrediyormuş gibi hissederdim. Gövdem tıpkı bir başkasının gövdesi gibi bir tiyatro sahnesinde şimdiyi yaşarken, ben biraz uzaktan kendimi ve Füsun'u seyrederdim. Gövdem sanki bugündeydi, ruhum ise ona uzaklardan bakıyordu. Yaşadığım şu an, hatırladığım bir şeydi. Masumiyet Müzemi gezenler orada sergilediğim eşyalara, düğmelere, bardaklara, Füsun'un taraklarına ve eski fotoğraflara şimdi karşılarında var olan şeyler gibi değil, benim hatıralarım gibi bakmalıdırlar.

b) Şu ânı bir hatıra gibi yaşamak, zamanla ilgili bir yanılsamadır. Bir de mekânla ilgili yanılsama hissediyordum. Buna en yakın duygu, küçükken çocuk dergilerinin burada bir iki örneğini sergilediğim göz yanılsamalarının, aralarındaki yedi farkı ya da en küçüğü bulunuz, gibi oyunların bana verdikleri huzursuzluktu. Çocukluğumda "Kralın saklandığı dehlizden çıkış yolunu bulunuz!", "Tavşan ormandan çıkmak için hangi çukurdan gitmelidir?" gibi oyunlar, beni huzursuz ettiği kadar eğlendirirdi de. Oysa Keskinlere akşam yemeklerine gidişlerimin yedinci yılında Füsunların sofrası benim için gitgide daha az eğlenceli ve boğucu bir yer olmaya başladı. O akşam Füsun bunu hissetti.

"Ne oldu Kemal, beğenmedin mi filmi?"

"Yok, beğendim."

"Belki senin hoşlandığın bir konu değil..." dedi dikkatle.

"Tam tersi," dedim ve sustum.

Füsun'un benim neşem, keyfim ve huzursuzluklarımla ilgilenmesi, hele bunu sofrada annesi babası bizi dinlerken yapması o kadar özel bir şeydi ki, film ve Grace Kelly hakkında tatlı bir iki söz söyledim.

"Ama bu akşam çok keyifsizsin, saklama Kemal," dedi Füsun.

"Peki, söyleyeceğim... Sanki bu evde bir şey değişmiş, ama nedir, bir türlü çıkaramıyorum."

Bir an hepsi gülüştüler.

“Limon içeri odaya taşındı Kemal Bey,” dedi Nesibe Hala. “Biz de hâlâ nasıl fark etmediniz diyorduk.”

“Sahi!” dedim. “Nasıl da fark etmedim. Oysa ben Limon’u ne kadar çok severim...”

“Biz de çok severiz,” dedi Füsün gururla. “Resmini yapmaya karar verdim, kafesi oraya aldım.”

“Resme başladın mı?... Lütfen görebilir miyim?”

“Tabii.”

Uzun zamandır keyifsizlikten, isteksizlikten Füsün İstanbul’un kuşları dizisini bırakmıştı. İçeri odaya geçince Limon’un kendisinden önce, Füsün’un kuşun daha yeni başladığı resmine baktım.

“Feridun artık kuş resmi de getirmiyor,” dedi Füsün. “Ben de fotoğraftan yapacağıma hayattan yapmaya karar verdim.”

Füsün’un havası, rahatlığı, Feridun’dan geçmişte kalmış biri gibi söz edişi başımı hemen döndürdü. Ama kendimi tuttum. “Çok iyi başlamışsın bu resme Füsün,” dedim. “Limon senin en iyi resmin olacak. Çünkü konuyu da çok iyi biliyorsun. İnsan en çok sevdiği şeyleri konu ederse sanatta başarılı olurmuş.”

“Ama gerçekçi olmayacağım.”

“Ne gibi?”

“Kafesi yapmayacağım. Limon pencerenin önüne hür bir kuş gibi kendisi gelip konmuş olacak.”

O hafta üç kere daha Keskinlere akşam yemeğine gittim. Yemekten sonra, her seferinde arka odaya geçiyor, resmi ayırtılılarıyla tartışıyorduk. Limon resimde, kafesin dışında daha mutlu, daha canlı gözüküyordu. Arka odaya geçtiğimizde, artık kanaryanın kendisinden çok resmiyle ilgileniyorduk. Resmin sorunlarını yarı resmi ama içten bir havayla konuştuktan sonra, her seferinde Paris’e müzelere gitmekten söz ederdik.

Salı akşamı, daha önceden hazırladığım sözleri, bir lise öğrencisi gibi heyecanlanarak da olsa, Limon’un resmine bakarken söyledim:

“Canım artık bizim bu evden, bu hayattan birlikte çıkmamız lazım,” diye fısıldadım. “Hayat kısa, günler yıllar inatlaşarak geçiyor. Artık bizim birlikte başka bir yere gidip mutlu olmamız lazım.” Füsün sözlerimi hiç duymamış gibi yapıyordu, ama Li-

mon kısacık bir cik cik cik ile bana cevap verdi. “Artık korkacak, çekinecek bir şey de yok. Sen ve ben, ikimiz, bu evden birlikte çıkıp başka bir yerde, başka bir evde, bizim evimizde hayatımızın sonuna kadar mutlu olalım. Yirmi beş yaşındasın, önümüzde daha yarım asırlık hayat var Füsün. O elli yıllık mutluluğu hak etmek için son altı yılda yeterince çile çektik! Artık ikimiz birlikte gidelim. Yeterince inatlaştık artık.”

“Biz inatlaşıyor muyuz Kemal, hiç haberim yok. Elini oraya koyma, kuş ürküyor.”

“Ürkmüyor, bak elimden yiyor. Onu evimizde baş köşeye yerleştireceğiz.”

“Babam merak eder şimdi,” dedi, sırdaşça bir edayla, dostça.

Ertesi perşembe gene Hitchcock’un çektiği *Hırsız Yakalamak*’ı seyrettik. Film boyunca Grace Kelly’i değil, Füsün’un ona bakışını izledim. Güzelimin boynundaki mavi damarın atışından elinin sofrada kıpırdanışına, saçlarını düzeltişinden Samsun sigarasını tutuşuna kadar her şeyinde, yıldız prensese ilgisini görüyordum.

İçeriye, Limon’un resmine bakmaya gittiğimizde “Biliyor musun Kemal, Grace Kelly’nin de matematiği kötüymüş,” dedi Füsün. “Oyunculuğa da mankenlikle başlamış. Ama ben yalnızca araba kullanmasını kışkandım.”

Filmi tanıtırken Ekrem Bey, geçen sene yıldız prensesin tam bu filmde araba kullandığı yolda, hatta aynı köşede araba kazası yapıp öldüğünü, çok özel bir yakını hakkında bilgi verir gibi Türk sanat filmi seyircisine söylemişti.

“Niye kışkandın?”

“Bilmiyorum. Araba kullanmak onu çok güçlü, özgür gösteriyor. Belki ondan.”

“Ben sana hemen öğretirim istersen.”

“Yok yok, olmaz.”

“Füsün, çok yeteneklisin, biliyorum, ben sana iki haftada ehliyet alacak, İstanbul’da rahat rahat araba kullanacak kadar öğretebilirim. Utanacak bir şey yok. Bana da senin yaşındayken (bu doğru değildi) araba kullanmayı Çetin öğretmişti. Yalnızca biraz sabırlı ve sakın olacaksın, o kadar.”

“Ben sabırlıyım,” dedi Füsün güvenle.

73

Fusun'un Ehliyeti

1983 Nisan ayında Fusun ile ehliyet sınavı için çalışmaya başladık. Konuyu yarı şaka yarı ciddi ilk açıp tartışmamızdan sonra kararsızlıklar, nazlanmalar, sessizlikle beş hafta geçmişti. İkimiz de bunun ehliyet sınavını geçmenin ötesinde, aramızdaki yakınlığın da bir sınavdan geçmesi demek olduğunu biliyorduk. Üstelik bu ikinci sınavımız olacaktı ve Allah'ın bize bir üçüncü fırsatı vermeyeceğini tahmin ettiğim için gergindim.

Öte yandan bunun Fusun'a iyice yaklaşmak için büyük bir fırsat olduğunu anlıyordum ve bu fırsatı Fusun bana verdiği için çok sevinçliydim. Dikkat çekmek istediğim nokta, bütün bu süreçte benim gitgide daha rahat, neşeli ve iyimser olmamdır. Güneş, uzun ve karanlık bir kıştan sonra, yavaş yavaş bulutlar arasından çıkıyordu.

Böyle pırıl pırıl güneşli bir bahar günü (Divan'dan aldığım çikolatalı bir pastayla kutladığımız yirmi altıncı doğum gününden üç gün sonra 15 Nisan 1983 Cuma) ilk dersimize gitmek için Fusun'u Chevrolet ile Firuzağa Camii'nin önünden bir öğleüstü aldım. Arabayı ben kullanıyordum, Fusun yanıma oturmuştu. Onu Çukurcuma'dan evlerinin önünden değil, mahallelinin meraklı bakışlarından beş dakikalık bir uzaklıkta, yokuşun üstünde bir köşeden almamı istemişti.

Tam sekiz yıl sonra, ilk defa ikimiz baş başa bir yere gidiyorduk. Elbette çok mutluydum, ama mutluluğumu fark edemeyecek kadar heyecanlı ve gergindim. Sekiz yıldır uğruna çile çektiğim bir kızla, ortak bunca deneyimden ve acıdan sonra bir kere daha buluşuyormuş gibi değil, bana başkalarının bulup ayarladığı ve her şeyiyle çok uygun olduğu söylenen harika bir gelin adayıyla ilk buluşmamızdaymış gibi hissediyordum kendimi.

Fusun, ona çok yakışan beyaz üzerine turuncu güllü ve yeşil yapraklı bir elbise giymişti. Etekleri dizinin altına gelen V yakalı bu zarif elbiseyi, tıpkı antrenmanlarda hep aynı eşofmanı giyen bir sporcu gibi sürücülük derslerine her gidişimizde giyer, derslerin sonunda bir eşofman gibi, elbise terden sıırılsıklam kesilir-

di. Derslere başlamamızdan üç yıl sonra bu elbiseyi Füsün'un dolabında asılı görür görmez, o gerilimli ve baş döndürücü ders saatlerimizi, Yıldız Parkı'nda, Abdülhamit'in sarayından az ötede yaşadığımız mutluluğu istekle hatırlayacak, o anları yeniden yaşayabilmek için hemen içgüdüyle elbisenin kollarını, göğsünü, Füsün'un benzersiz kokusunu arayarak koklayacaktım.

Füsün'un elbisesinin önce koltuk altları ıslanır, ıslaklık yavaş yavaş göğüslere, kollara, karnına hoş bir şekilde yayılırdı. Bazan arabanın motoru parkın güneşli bir yerinde stop eder, üzerimize, tıpkı sekiz yıl önce Merhamet Apartmanı'nda sevişirken olduğu gibi tatlı bir bahar güneşi vurur, hafifçe terlerdik. Ama Füsün'u ve sonra beni terleten asıl şey, arabanın içindeki kendi havamız, utancımız, gerginliğimiz, telaşımızdı. Füsün bir hata yapınca, mesela arabanın sağ tekerleğini kaldırımın kenarına sürtünce, dişlilerin varlığını bize bir metal sesiyle hatırlatarak vitesi gıcırdatınca ya da motoru stop ettirince öfkelenir, kızarır, terlemeye başlardı. Ama asıl ter, debriyaja yanlış basınca fışkırırdı.

Füsün trafik kurallarını evde kitaplardan okumuş, neredeyse ezberlemişti, direksiyonu kötü değildi, ama debriyaji kullanmayı –pek çok şoför adayı gibi– öğrenemiyordu bir türlü. Dikkatle sürdürdüğü araba öğrenme parkurunda ağır ağır yol alırken kavşakta yavaşlar, kaldırıma dikkatli bir kaptanın ada iskelesine yanaştırdığı gemi gibi ihtiyatla yanaşır, ben tam “Aferin güzelim, çok yeteneklisin,” derken, ayağını debriyajdan fazla hızla çeker ve araba boğularak öksüren bir ihtiyar gibi hamleler yaparak titremeye başlardı. Hıçkırıklı, öksürüklü bir hasta gibi kesik kesik sallanan arabanın içinde “Debriyaj, debriyaj, debriyaj!” diye bağıırırdım. Ama Füsün debriyaj yerine telaşla ya gaza ya da frene basardı. Gaza basınca, arabanın öksürüklü hamleleri daha da büyüyerek tehlikeli bir hal alır, sonra da bir anda dururdu. Füsün'un kıpkırmızı suratından, alnından, burnunun ucundan, şakaklarından su gibi ter aktığını görürdüm.

“Tamam artık yeter,” derdi Füsün utançla, terini silerken, “Ben bunu öğrenemeyeceğim, vazgeçiyorum! Ben zaten şoför olmak için yaratılmamışım.” Hızla arabadan iner, uzaklaşırdı. Bazan da hiçbir şey demeden arabadan iner, bir mendille terini silerek uzaklaşır, kırk elli adım ötede tek başına hırsla sigara içer-

di. (Bir keresinde onu parkta tek başına sanan iki erkek hemen başına üşüşmüştü.) Ya da arabadan inmeden hemen bir Samsun yakar, terle ıslanan izmaritini öfkeyle küllüğe bastırır, ehliyet almayacağını, zaten böyle bir isteğinin de olmadığını söylerdi.

O zaman yalnız onun ehliyeti değil, gelecekteki mutluluğumuz da suya düşüyormuş gibi telaşlanır, Füsun'a sabretmesi, sakın olması için neredeyse yalvarırdım.

Ter içindeki elbisesi omuzlarına yapışmış olurdu. Güzel kollarını, yüzündeki telaşlı ifadeyi, çatılan kaşlarını, telaşla gerilişini, seviştığımız bahar günlerindeki gibi ter içinde kalmış güzel vücudunu uzun uzun seyrederdim. Sürücü koltuğuna oturduktan az sonra telaştan, sinirden Füsun'un yüzü kızarır, ter artınca elbisesinin üst düğmelerini açar, ama daha da çok terlerdi. Terle nemlenmiş boynuna, şakaklarına, kulağının arkasına bakarken, sekiz yıl önce ağzıma aldığım harika göğüslerinin sarı bir armudu hatırlatan zarif biçimini çıkarmaya, görmeye, hatırlamaya çalışırdım. (Aynı gece evde, odamda birkaç kadeh rakıdan sonra güzel göğüslerinin çilek rengindeki uçlarını da gördüğümü hayal ederdim.) Bazan Füsun'un arabayı kullanırken, benim onu seyretme zevkiyle kendimden geçtiğimi fark ettiğini, ama aldırmadığını, hatta bundan hoşlandığını hissederek iyice kızışırdım. Vitesi zorlamadan yumuşak bir hareketle nasıl değiştireceğini göstermek için uzanınca, elim eline, güzel koluna, kalçasına değer; arabanın içinde gövdelerimizden önce ruhlarımızın birleştiğini düşünürdüm. Sonra Füsun ayağını debriyajdan gene erken çeker, 56 Chevrolet ateşler içindeki zavallı bir at gibi titreye titreye kendinden geçene kadar sarsılırdı. Derken arabanın motoru susar, bir an parkın, ilerideki köşkün, dünyanın derin sessizliğini fark ederdik. Bahardan önce erkenden uçmaya başlayan bir böceğin vızıltısını büyülenerek dinler; bahar günü parkta, İstanbul'da hayatta olmak ne kadar harikulade bir şey, farkına varırdık.

Bir zamanlar Abdülhamit'in bütün dünyadan saklanarak Osmanlı devletini yönettiği ve büyük havuzundaki minyatür gemiyle çocuk gibi oynadığı (Jöntürkler onu bu gemiyle birlikte havaya uçurmayı da planlamışlardı) büyük bahçe ve içindeki köşkler, Cumhuriyet'ten sonra zengin ailelerin arabayla gezdiği ve acemilerin araba kullanmayı öğrendiği bir parka çevrilmişti.

Yer sıkıntısı içerisindeki cesur ve istekli çiftlerin, öpüşmek için parkın yüz yıllık çınar ve kestane ağaçlarının arkasındaki kuytu köşelere geldiğini, Piç Hilmi, Tayfun, hatta Zaim gibi dostlardan işitmişim. Ağaçların arkasında birbirlerine sarılan bu cesur çiftleri görünce, Füsün ile uzun bir sessizliğe gömülüydük.

En fazla iki saat süren ve tıpkı Merhamet Apartmanı'ndaki sevişmelerimiz gibi bana saatler sürmüş gibi gelen dersimiz bitince, aramıza bir fırtınadan sonraki sessizlik çökerdi.

“Emirgân'a gidip bir çay içelim mi?” derdim parkın kapısından çıkarken.

“Olur, peki,” diye utangaç bir genç kız gibi fısıldardı Füsün.

Başkalarının ayarladığı gelin adayıyla ilk buluşması çok başarılı geçen bir delikanlı gibi heyecanlanırdım. Arabayı Boğaz yollarında sürerken ve Emirgân'da beton rıhtıma park edip arabanın içinde çay içerken o kadar mutlu olurdum ki, konuşamazdım. Yaşadığımız şeyin yoğun maneviyatından yorgun olan Füsün da, ya susardı ya da araba kullanmaktan, derslerimizden söz ederdi.

Çay içerken, Chevrolet'nin buğulanan camlarının arkasında bir iki kere ona dokunmaya, onu öpmeye kalkışmış, ama Füsün evlenmeden önce herhangi bir cinsel yakınlaşmayı hiç istemeyen ilkeli ve namuslu bir kız gibi beni kibarca itmişti. Bunu yaptıktan sonra Füsün'un neşesinden bir şey kaybetmediğini ve bana hiç kızmadığını görmek beni mutlu etmişti. Sevincimde, evlenmeyi düşündüğü genç kızın “ilkeli” olduğunu öğrenen taşralı damat adayının sevincinden bir şeyler de vardı sanırım.

1983 Haziran'ında ehliyet sınavına girebilmek için gerekli evrakları tamamlarken, Füsün ile İstanbul'u neredeyse baştan aşağı dolaştık. Bir gün, sürücü adaylarının o ara olağanüstü nedenlerle sevk edildiği Kasımpaşa Askeri Hastanesi'nin kaleminde evrak kuyruğunda ve asabi bir doktorun kapısında yarım gün sırada bekledikten sonra, Füsün'un sinir sisteminin sağlam ve reflekslerinin yerinde olduğunu gösteren bir raporu alıp arka mahallelerde gezmeye çıktık ve ta Piyalepaşa Camii'ne kadar yürüdük. Bir başka gün Taksim'deki İlkyardımlı Hastanesi'nde kuyrukta dört saat bekledikten sonra, doktor evine gidince, biz de öfkemizi yatıştırmak için Gümüşsuyu'ndaki küçük Rus lokantasında erken bir akşam yemeği yedik. Bir başka sefer, kulak-burun-boğaz

doktoru tatilde olduğu için bizi sevk ettikleri Haydarpaşa'daki hastaneye giderken, Kadıköy vapurunun arka güvertesinden mar- tılara simit attık. Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde, evraklarımızı işleme konması için kaleme bıraktıktan sonra beklerken, sokak- lara çıkıp uzun uzun yürüdüğümüzü, parke taşı kaplı yokuşlarda, dar sokaklarda ilerlerken Fatih Otel'i'nin önünden geçtiğimizi hatırlıyorum. Yedi yıl önce bir odasında Füsün için o kadar acı çektiğim ve babamın ölüm haberini aldığım otel, o gün bana başka bir şehirdeymiş gibi gözüktü.

Yeni bir evrakı tamamlayıp yanımızda taşıdığımız üzeri çay, kahve, mürekkep ve yağ lekeleriyle kaplı dosyaya koyunca sevinç- le hastaneden çıkar, başarımızı kutlama heyecanıyla bir mahalle lokantasına girer, gülüşüp konuşarak yemek yerdik. Füsün siga- rasını hiç gerilmeden, kimseden saklamaya çalışmadan özgürce içer, bazan elini teklifsizce küllüğe uzatıp benim sigaramı alıp onunla –tıpkı bir askerlik arkadaşı gibi– kendi sigarasını yakar ve eğlenmek isteyen birinin iyimser bakışlarıyla dünyayı gözden geçirirdi. Evli ve kederli sevgilimin aslında gezip tozmaya, başka- larının hayatlarını ve mahallelerini seyretmeye, şehir hayatının ciltvelerine şaşmaya, yeni insanlar tanıyıp özgürce dostluklar kurmaya ne kadar açık olduğunu görüp, ona daha da derinden âşık oluyordum.

“Adamı gördün mü, boyundan uzun bir ayna taşıyor,” derdi Füsün. Mahalle arasındaki parke taşı kaplı sokakta futbol oynayan çocukları benimle birlikte ve benden daha içten bir neşeyle seyrettikten sonra, arkadaki Karadeniz Bakkaliyesi'nden iki şişe gazoz alırdı (Meltem gene yoktu!). Elinde iri demirler, pompalar- la “Lağımıcı!” diye bağırarak eski ahşap evlerin kafesli pencere- lerine, beton balkonlara, yukarı katlara doğru seslenen satıcıyla, Füsün çocuk merakıyla ilgilenir; Kadıköy vapurunda hem kabak soyacağı, hem limon sıkacağı, hem de et bıçağı işi gören yeni bir mutfak aletini tanıtan diğer satıcının elindeki teneke şeyi gözden geçirirdi. “Çocuğu gördün mü?” derdi sonra sokakta yürürken. “Küçük kardeşini düpedüz boğazlıyor!” Bir dörtyol ağzında, ça- murlu çocuk parkının hemen önündeki meydanda bir kalabalık biriktiğinde, “Ne oluyor, ne satıyorlar?” diyerek hemen koşar, ayı oynatan Çingenelere, sokağın ortasında alt alta üst üste yuvar-

lanarak dövüşen siyah önlüklü okul çocuklarının kavgasına ve çiftleşirken birbirlerine kilitlenen köpeklerin (mahalleli alaycı çığlıklar ve mahcup bakışlar atarken) kederli gözlerine birlikte bakardık. İki arabanın tamponları çarpışıp şoförler araçlarından kavgaya hazır bir havada kızgınlıkla çıktıklarında; cami avlusundan kaçan portakal rengi plastik top yokuştan aşağı seke seke ne güzel inerken; anacaddede bir apartmanın temelini kazan gürültülü bir arabanın hareketlerine ve bir vitrinde açık duran televizyona herkesle birlikte biz de durup bakardık.

Birbirimizi yeniden tanır gibi, birlikte İstanbul'u keşfetmekten, şehrin ve Füsun'un her gün yeni bir halini görmekten derin hazlar alıyordum. Hastanelerin yoksulluğuna ve düzensizliğine tanık olduğumuzda, doktora bir görünebilmek için sabahın erken saatinde üniversite hastanelerinin kapılarında kuyruk olan ihtiyarların sefaletini gördüğümüzde, arka sokaklardaki boş arsalarda belediyeden gizli kaçak kesim yapan telaşlı kasaplarla karşılaştığımızda, hayatın karanlık yanlarının bizi birbirimize yaklaştırdığını hissederdim. Bizim hikâyemizin tuhaf, hatta itici yanı; şehrin ve insanların, sokaklarda yürüdükçe sezdiğimiz karanlık ve korkutucu yanlarıyla karşılaştırıldığında, o kadar da önemli değildi belki. Şehir bize hayatlarımızın sıradan yanını hissettiriyor ve herhangi bir suçluluk duygusuna kapılmadan alçakgönüllü olmayı öğretiyordu. Sokaklarda yürürken, dolmuşta, otobüste, şehrin kalabalığına karışmanın teselli edici gücünü içimde hissederek, vapurda yan koltukta kucağında uyuklayan torunuyla yolculuk eden başörtülü teyzeyle ahbaplığı ilerleten Füsun'a hayranlıkla bakardım.

Onun sayesinde, o günlerde İstanbul'da, başı açık güzel bir kadınla gezinmenin bütün zevklerini ve gerilimlerini harikulade bir eğlenceymiş gibi yaşadım. Bir hastanenin kalemine girdiğimizde, bir devlet dairesine adımımızı attığımızda, bütün başlar ona çevrilirdi. Yaşlı memurlar yoksul hastalara, yaşlı kadınlara layık gördükleri yukarıdan bakan küçümseyici tavır yerine, görevine ve kurallara bağlı, çalışkan memur havasına bürünür, yaşına hiç bakmadan ona "Hanımefendi!" diye hitap ederlerdi. Başka hastalara "Sen" derken, Füsun'a altını çizerek "Siz" diye hitap edenler olduğu gibi, yüzüne hiç bakamayanlar da çoktu.

Avrupa filmlerinden çıkma kibar centilmen havasıyla yaklaşır “Bir yardımım dokunabilir mi?” diyen genç doktorlar da vardı, beni fark etmediği için şakalar, kibarlıklar yaparak Füsun’a hafifçe asılan kaşarlanmış profesörler de... Bütün bunlar, örtülü olmayan güzel bir kadınla karşılaşınca devlet dairelerinde memurlar arasında yaşanan bir anlık telaş, hatta panik duygusu yüzündendi. Bazı memurlar Füsun’un karşısında asıl konuya hiç giremez, bazısı kekeler, bazısı onunla hiç konuşamaz, onun yerine iletişim kuracakları bir erkek ararlardı yanında. Beni görüp de onun kocası olduğuma karar verdiklerinde hissedilen rahatlığı, ben de onlarla çaresizlikle paylaşırdım.

“Füsun Hanım amatör sürücü ehliyeti müracaatı için kulak-burun-boğaz doktorundan rapor almak istiyor,” derdim. “Beşiktaş’tan sevk edildik.”

“Doktor bey daha gelmedi,” derdi koridordaki kalabalığı denetleyen hademe. Elimizdeki dosyanın kapağını şöyle bir açar, sayfalarına bir bakış atardı. “Sevkinizi kaleme kaydettirin, bir de sıra numarası alın, bekleyin.” Gözüyle işaret ettiği hasta kuyruğunun ne kadar uzun olduğunu fark ettiğimiz zaman da eklerdi: “Herkes sırada bekliyor. Beklemeden olmaz.”

Bir gün, bir bahaneyle hademenin eline üç beş kuruş tutuşturmayı denemiştım, ama Füsun “Olmaz, herkes gibi yapalım,” diyerek karşı çıkmıştı.

Sırada beklerken, memurlarla ve hastalarla sohbet ederken, herkesin beni onun kocası sanması hoşuma giderdi. Bunu, bir kadının evli olmadığı bir erkekle hastaneye asla gitmeyeceğiyle değil, bizi birbirimize yakıştırmalarıyla açıklardım. Tıp Fakültesi Hastanesi’nde sıra beklerken gezindiğimiz Cerrahpaşa’nın arka sokaklarında bir an Füsun’u kaybedince, yıkıntı halindeki bir ahşap evin penceresi açılmış, başörtülü bir teyze “karımın” yan sokaktaki bakkala girdiğini söylemişti. Bu ücra mahallelerde ilgi çeksek bile kimseyi telaşlandırmazdık. Bazan çocuklar peşimize takılır, bazan da yolunu kaybetmiş birileri, hatta turist olduğumuz sanılırdı. Bazan Füsun’dan etkilenen bir delikanlı, onu uzaktan da olsadaha çok seyredebilmek için peşimize düşer, birkaç sokak sonra benimle göz göze gelince efendice uzaklaşır, peşimizi bırakırdı. Bir kapıdan, bir pencereden başlarını uzatan

kadınlar Füsün'a, erkekler de bana, burada kimi aradığımızı, hangi adrese gitmek istediğimizi sık sık sorarlardı. Bir keresinde Füsün'un bir satıcıdan aldığı eriği yemek üzere olduğunu gören iyi niyetli bir teyze, "Dur kızım, yıkayayım da öyle ye!" deyip evinden fırlayıp elimizdeki kesekâğıdını almış, evinin alt katındaki taşlık mutfakta erikleri yıkamış, bize kahve pişirip kim olduğumuzu, burada ne aradığımızı sormuş, ben karı-koca olduğumuzu, bu mahallelerde oturacak güzel bir ahşap ev aradığımızı söyleyince, bütün komşulara haber salmıştı.

Arada Yıldız Parkı'ndaki yorucu ve yıldırıcı direksiyon derslerine kan ter içinde devam ediyor, yazılı imtihana da hazırlanıyorduk. Füsün *Kolay Şoför Kitabı* ve *Şoför Ehliyet İmtihanında Sorulan Sorular ve Cevapları* gibi yayınları bir çay bahçesinde vakit öldürürken çantasından bazan çıkarır, bana bir iki soruyu ve cevabını gülerek okurdu.

"Karayolu nedir?"

"Neydi?"

"Trafik için umumun faydalanmasına açık olan arazi şeridi ve sahalarıdır," derdi Füsün cevabın yarısını ezberden, yarısını da soru-cevaplı kitaptan okuyarak. "Peki, trafik nedir?"

Daha önceden sık sık işittiğim cevabı ezberden kekelerdim: "Trafik, yayaların ve hayvanların..."

"Arada 've' yok," derdi Füsün. "Trafik, yayaların, hayvanların, taşıtlarla müteharrik makinelerin ve lastik tekerlekli traktörlerin karayolu üzerindeki hal ve hareketleridir."

Bu soru-cevap usulünü sever, ortaokul yıllarını, hepsi ezbere dayanan dersleri, üzerinde "hal ve gidiş" notu olan karnelerimizi hatırlamak hoşuma gider ve neşelenerek Füsün'a bir soru da ben sorardım.

"Aşk nedir?"

"Neymiş?"

"Aşk, Füsün karayolları, kaldırımlar, evler, bahçeler ve odalarda gezinirken ve çay bahçelerinde, lokantalarda ve akşam yemeği sofrasında otururken, ona bakan Kemal'in duyduğu bağlılık duygusuna verilen addır."

"Hmmm... güzel cevap," derdi Füsün. "Beni görmediğin zaman aşk olmuyor mu?"

“O zaman fena bir takıntı, bir hastalık oluyor.”

“Bu da ehliyet sınavında ne kadar işe yarar, hiç bilemem!” derdi Füsun. Evlenmeden önce bu çeşit şakayı ve cilveleşmeyi daha fazla sürdüremeyeceğini hissettiren bir havaya bürünür, ben de bu türden bir şakayı o gün artık bir daha yapmazdım.

Yazılı sınav Beşiktaş'ta, bir zamanlar Abdülhamit'in deli şehzadelerinden Numan Efendi'nin ud çalan harem kızlarını dinleyip, empresyonist Boğaz manzaraları resmederek vakit öldürdüğü küçük bir sarayda yapıldı. Cumhuriyet'ten sonra bir türlü iyi ısıtılamayan bir devlet dairesine çevrilen binanın kapısında Füsun'u beklerken, sekiz yıl önce o üniversite giriş sınavında terlerken, Taşkıışla'nın kapısında da beklemem gerektiğini bir kere daha pişmanlıkla düşündüm. Sibel ile Hilton'daki nişanı iptal edip, annemi yollayıp Füsun'u isteseydim, bu sekiz yılda üç tane çocuğumuz olurdu. Ama yakında evlendikten sonra da üç tane, hatta daha fazla çocuk yapacak kadar vaktimiz olacaktı. Bundan da o kadar emindim ki, Füsun “Hepsini yaptım!” diyerek sınavdan neşeyle çıkınca, ileride kaç çocuğumuz olacağını ona az daha söylüyordum, ama tuttum kendimi. Akşamları hâlâ çok fazla gülüp eğlenmeden hep birlikte aile sofrasında yemek yiyor, televizyona bakarak oturuyorduk.

Füsun yazılı sınavdan tam not alarak geçti, ama ilk direksiyon sınavında hiçbir varlık gösteremeden kaldı. Direksiyon imtihanına giren herkes, durumun ciddiyeti anlaşılсын diye ilk sınavda çaktırılıyordu, ama biz buna kendimizi yeterince hazırlamamıştık. Sınav çok çabuk bitmişti. Füsun sınav heyetinin üç erkek üyesiyle Chevrolet'e binmiş, arabayı başarıyla çalıştırıp hareket ettirmiş, biraz ilerledikten sonra arkada oturan tok sesli jüri üyesi “Aynaya bakmadınız!” demiş, Füsun da ona dönüp “Efendim?” deyince, arabayı hemen durdurup inmesini söylemişlerdi. Sürücü, araba kullanırken arkasına dönüp bakmazdı. Heyet üyeleri, bu kadar kötü bir sürücünün aracında kendilerini tehlikeye atmak istemeyen kişilerin telaşıyla arabadan inmişler, Füsun da bu aşağılayıcı tavırdan huzursuz olmuştu.

Gelecek direksiyon sınavı için Füsun'a dört hafta sonrasına, temmuz sonuna tarih vermişlerdi. Ehliyet bürokrasisini, rüşvet-sürücü kursu işlerini bilenler kederli ve aşağılanmış halimize

bakıp gülmüşler, İstanbul'da sürücü sınavıyla ilgili herkesin doluşup çay içtiği gecekondundan bozma çayhanede (duvarlarında dört tane Atatürk resmi ve kocaman bir saat vardı) bize ehliyet almak için gerekli yolları arkadaşça bir havayla öğretmişlerdi. Emekli trafik polislerinin ders verdiği özel ve pahalı bir sürücü kursuna yazılırsak (derslere gitmemiz şart değildi) ehliyet sınavından geçerdik, çünkü sınav heyeti ve pek çok polis o şirkete ortaktı. Polislerin ortak olduğu bu kursa para verenler, direksiyon sınavına özel hazırlanmış eski bir Ford ile katılabiliyorlardı. Bu aracın şoför koltuğunun hemen yanında, yolu gösteren koskocaman bir delik açılmıştı. Arabayı dar bir yere park etmesi istenen sürücü adayı, bu delikten yola çizilmiş renkli işaretleri görüyor; aynanın arkasına asılmış ayrıntılı kılavuzu aynı anda okursa, hangi renkli işarete direksiyonu sonuna kadar sola çevirmesi, hangisinde vitesi geriye takması gerektiğini anlayarak aracı hatasızca dar yere park edebiliyordu. Herhangi bir kursa yazılmadan doğrudan yüklü bir para da verebilirdik. Bir işadımı olarak rüşvetin bazan ne kadar kaçınılmaz olduğunu biliyordum. Ama Füsün, kendisini çaktıran polisler zırnık koklatmayacağını iddialı bir şekilde söylediği için, Yıldız Parkı'nda derslere devam ettik.

İmtihan kitabı, araba sürerken yerine getirilmesi gereken yüzlerce küçük kural saptamıştı. Heyet önünde ehliyet adayının yalnızca arabayı düzgün bir şekilde kullanması yetmez, aynı zamanda bu kuralları uyguladığını abartılı hareketlerle kanıtlanması, mesela arka aynaya bakarken bir de aynayı tutup baktığını göstermesi gerekirdi. Bu durumu ehliyet kurslarında ve sınavlarında saçlarını ağartmış olan yaşlı ve babacan bir polis, son derece dostane bir havayla Füsün'a açıklamış, "Kızım, imtihanda hem araba süreceksin hem de araba sürüyormuş gibi yapacaksın," demişti. "Birincisi kendin için, ikincisi de devlet içindir."

Parktaki direksiyon dersimizden sonra, güneşin gücünü kaybetmeye başladığı saatlerde, onunla Emirgân'a gidip, kıyıya arabayı park edip kahve ve gazoz içmenin ya da Rumelihisarı'nda bir kahvede oturup semaver ile çay ısmaralamanın zevklerinin yanında, sınav sıkıntısı hiçbir şey diye düşünürdüm. Ama okurlar bizim cıvı cıvı mutlu âşıklar olduğumuzu da sanmamalı.

“Bu derslerde matematikten daha başarılıyız!” demiştim bir kere.

“Göreceğiz...” demişti Füsün ihtiyatla.

Bazan çay içerken yıllardır evli olan ve konuşulacak bütün konuları çoktan tüketmiş çiftler gibi masada sessizce oturur, önümüzden geçmekte olan Rus tankerlerine, Şehir Hatları gemilerinden *Heybeliada*'ya, hatta bir kere olduğu gibi Karadeniz turuna çıkan *Samsun* gemisine, başka hayatları, başka âlemleri düşleyen mutsuzlar gibi hayranlıkla bakardık.

Füsün ikinci sınavı da geçemedi. Bu sefer ondan çok zor bir şey istemişler, arabayı yokuş yukarı ve geri geri giderek hayali bir park yerine yanaştırmasını beklemişlerdi. Füsün Chevrolet'i titreterek sarsınca, aynı aşağılayıcı havayla onu hemen sürücü koltuğundan indirmişlerdi.

Arzuhalcisinden çaycısına, emekli polisinden ehliyet adayına, Füsün'un imtihanını benimle birlikte uzaktan merakla seyreden erkek kalabalığından biri, dönüşte şoför koltuğunda gene gözlüklü jüri üyesinin oturduğunu görünce, “Karıyı çaktırdılar,” demiş, bir iki kişi de gülmüştü.

Eve dönerken, Füsün'un ağzını bıçak açmadı. Ona sormadan arabayı Ortaköy'de park ettim. Çarşı içinde küçük bir meyhaneye oturduk ve birer kadeh buzlu rakı istedim.

“Hayat kısa ve çok güzel aslında Füsün,” dedim birkaç yudum rakıdan sonra. “Kendini artık bu zalimlere hırpalatma.”

“Niye bu kadar iğrençler?”

“Para istiyorlar. Paralarını verelim.”

“Sence kadınlar iyi araba kullanamaz mı?”

“Bu benim değil, onların fikri...”

“Herkesin fikri...”

“Canım, sakın bunu da inada bindirme.”

Bu son sözümü, Füsün hiç fark etmesin isterdim.

“Benim hayatta inada bindirdiğim hiçbir şey yok Kemal,” dedi. “Yalnızca onuru, gururu ayaklar altına alınırken, insanın başını eğmemesi lazım. Şimdi senden bir şey isteyeceğim, lütfen beni ciddiyetle dinle. Çünkü çok kararlıyım. Ben ehliyetimi rüşvet vermeden alacağım Kemal, sakın buna karışma. Arkamdan gizlice rüşvet de verme, torpil de yaptırma, anlarım, çok kırılırım.”

“Peki,” dedim önüne bakarak.

Çok konuşmadan birer kadeh rakı daha içtik. Akşamüstü çarşı içindeki meyhane boştu. Midye tavaların, kekikli kimyonlu küçük köftelerin üzerine, sabırsız ve kararsız sinekler konuyordu. Benim için hatırası çok değerli olan o salaş meyhaneyi yeniden görebilmek için yıllar sonra Ortaköy’e gittim; ama bütün bina yıkılmış, yerine ve çevresine hediyelik turistik eşyalar ve incik-boncuk satan dükkânlar açılmıştı...

O akşamüstü, lokantadan çıkıp arabaya binerken Füsun’un kolunu tuttum.

“Biliyor musun güzelim, sekiz yıldır ilk defa bir meyhanede baş başa yemek yedik.”

“Evet,” dedi. Bir an gözlerinde beliren ışık, beni inanılma yacak kadar mutlu etti. “Sana bir şey daha diyeceğim. Anahtarı ver, arabayı ben süreceğim.”

“Tabii.”

Beşiktaş ve Dolmabahçe kavşaklarında, yokuşlarda biraz terledi, ama içkili olmasına rağmen çok da fazla zorlanmadan Chevrolet’yi Firuzağa Camii’nin önüne kadar başarıyla getirdi. Üç gün sonra sınava hazırlanmak için aynı yerden onu alırken arabayı gene kullanmak istedi, ama şehir polis kaynıyordu, onu caydırdım. Dersimiz ise sıcak havaya rağmen harika geçti.

Dönüş yolunda ise rüzgârlı, çırpıntılı Boğaz sularına bakıp “Keşke mayolarımızı alsaydık!” dedik.

Ondan sonraki sefer, Füsun evden çıkarken çiçekli elbisesinin içine burada sergilediğim mavi bikiniyi giymişti. Dersten sonra gittiğimiz Tarabya Plajı’nda, elbisesini ancak rıhtımdan denize atlamadan hemen önce çıkardı. Sekiz yıl sonra güzelim gövdesine bir an çok utangaç bir bakış atabildim. Aynı anda Füsun benden kaçır gibi koşarak denize atladı. Denize dalarken arkasından çıkan su, köpükler, hoş bir ışık, Boğaz’ın laciverdi, bikinisini, bütün bunlar kafamda unutulmaz bir resim, bir duygu oluşturmuştu. Yıllar sonra bu harika duyguyu, mutlu rengi; eski fotoğraflarda, kartpostallarda, İstanbul’un dertli koleksiyoncuları arasında yıllarca aradım.

Füsun’un hemen arkasından ben de kendimi denize attım. Aklımın tuhaf bir yanı denizde ona canavarların, kötü yaratıkla-

rın saldırdığını söylüyordu. Ona yetişmeli, denizin karanlığında onu korumalıyım. Çırpıntılı sularda onu arayarak aşırı bir mutluluk çılgınlığıyla ve o mutluluğu kaybetme telaşıyla bütün gücümle yüzdüğümü, bir an telaştan boğulacak gibi olduğumu hatırlıyorum. Füsün, Boğaz akıntısına kapılıp gitmişti! O an ben de onunla ölmek, hemen ölmek istedim. Derken Boğaz'ın şakacı çırpıntıları bir anda açıldı ve Füsün'u karşımda gördüm. Nefes nefeseydik. Birbirimize mutlu âşıklar gibi gülümsedik. Ama ona dokunmak, onu öpmek için yaklaşıp çalıştıkça ilkeli, namuslu kızlar gibi suratını asıyor, hiç cilve yapmadan soğuk bir havayla kurbağalama yüzerek uzaklaşıyordu. Ben de aynı hareketlerle yüzerek arkasından gidiyordum. Yüzerken suyun içinde güzel bacaklarının yaptığı hamleleri, kalçalarının tatlı yuvarlaklarını seyrediyordum. Çok sonra, iyice açıldığımızı hissettim.

"Yeter!" dedim. "Kaçma benden, buralarda akıntı başlar, bizi alır götürür, ikimiz de ölürüz."

Arkamı dönünce, ne kadar açıldığımızı görerek korktum. Şehrin ortasındaydık. Tarabya koyu, bir zamanlar hep birlikte gittiğimiz Huzur Lokantası, diğer lokantalar, Tarabya Oteli, kıvrıla kıvrıla sahil yolunda ilerleyen arabalar, minibüsler, kırmızı otobüsler, arkalardaki tepeler, Büyükdere sırtlarındaki gecekondu mahalleleri, bütün şehir bizden uzaklaşmıştı.

Sanki yalnızca Boğaz'ı ve şehri değil, arkada bıraktığım hayatımı da, büyük bir minyatüre bakar gibi seyrediyordum. Şehirden ve kendi geçmişimden bu uzaklığında rüyalardan çıkma bir yan vardı. Şehrin ortasında ve Boğaz'ın içinde, ama Füsün'la herkesten de bu kadar uzakta olmak, ölüm gibi ürpertici bir duyguydu. Çırpıntılı denizin içinden büyükçe bir dalga Füsün'u sallayarak şaşırtınca küçük bir çığlık attı, sonra bana tutunmak için kolunu boynuma, omzuma sardı. Ölene kadar ondan ayrılmayacağımı çok iyi biliyordum artık.

Bu ateş gibi dokunmadan –kucaklaşma da denebilir– hemen sonra, Füsün yaklaşmakta olan bir kömür şilebini bahane ederek uzaklaştı. Çok güzel ve hızlı yüzüyordu, ona yetişmekte zorlandım. Sahile çıkınca Füsün benden uzaklaşıp soyunma kabinine gitti. Birbirlerinin vücutlarından utanmayan sevgililer gibi değildik hiç. Tam tersi, ailelerinin evlensinler diye tanıştı-

dığı bir çift gibi utangaç, sessiz ve çekingendik ve birbirimizin vücutlarına bakamıyorduk.

Derslere gide gele ve bazan da şehir içinde kullanarak, Füsun araba kullanmayı iyice öğrendi. Ama ağustos başındaki sınavı gene geçemedi.

“Çaktım, ama boş ver, unutalım bu kötü insanları,” dedi Füsun. “Denize gidelim mi?”

“Gidelim.”

Sınava, askere gider gibi arkadaşlarıyla gelen, fotoğraflar çek-tiren ve başarısızlığa uğrayan pek çok şoför adayı gibi, sınav yerinden Füsun’un sigara içerek ve kornasını kabadayıcı kul-landığı arabayla uzaklaştık. (Yıllar sonra gittiğimde, o kel, çöplü, berbat tepelerin, yüzme havuzlu lüks sitelerle kaplandığını gör-düm.) Yaz sonuna kadar Yıldız Parkı’nda derslere devam ettik, ama sürücü ehliyeti, buluşup birlikte denize ya da bir meyhaneye gitmek için bir bahaneydi artık. Birkaç kere de Bebek İskeleyi’nin yanından sandal kiralayıp, birlikte kürek çekip, denizanalarından ve mazot lekelerinden uzak bir yerde, akıntıyla boğuşarak denize girdik. Akıntıya kapılmamak için birimiz sandalı tutar, öbürü de onun elini tutardı. Bebek’ten sandal kiralamayı, Füsun’un elini tutma zevki için de çok severdim.

Sekiz yıl sonra çiçeklenen aşkımızı coşkulu bir şekilde değil, yorgun bir arkadaşlık gibi ihtiyatla yaşıyorduk. Bu sekiz yılda yaşadıklarımız, içimizdeki aşkı derinlere bir yere itmişti. Aşkın varlığını, onunla en az ilgilendiğimiz zamanlarda bile hissediyorduk, ama evlenmeden daha fazla yakınlaşmanın tehlikelerine Füsun’un hiç girmek istemediğini görüyor, içimden hiç eksik olmayan ona sarılma, onu öpme isteğine ben de direniyordum. Evlenmeden önce çiftlerin kendilerini kaybedip düşüncesizce sevişmelerinin daha sonra evliliğe mutluluk getirmeyeceğini, tam tersi bir hayal kırıklığı ve iç sıkıntısı yaratacağını düşün-meye başlamıştım. Hâlâ arada bir orada burada gördüğüm Piç Hilmi, Tayfun, Mehmet gibi randevuevlerine giden, zampara-lıklarıyla övünen arkadaşlarımın da biraz ruhsuz olduklarını düşünüyordum artık. Füsun ile evlendikten sonra takıntılarımı unutacağımı, bütün arkadaşlarımı ve eski çevremi mutlulukla ve olgunlukla kucaklayacağımı da hayal ediyordum.

Yaz sonunda Füsün direksiyon imtihanına gene aynı heyetle girdi ve bir kere daha kaldı. Her zamanki gibi erkeklerin, İstanbul'da araba kullanan kadınlar hakkındaki bildik önyargılarına bir süre takıldı. Bu konu açıldığında, yüzünde çocukluğunda kendisini taciz eden, elleyen rezil amcalardan ta yıllar önce bana söz ederken beliren ifade belirirdi.

Bir akşamüstü direksiyon dersinden sonra gittiğimiz Sarıyer Plajı'nda bir kenarda oturmuş Meltem gazozu içerken (demek ki Papatya'lı reklam kampanyası biraz başarılı olmuştu), Mehmet'in arkadaşı Faruk ve nişanlısı ile karşılaşınca, bir an tuhaf bir utanç duydum. 1975 Eylül'ünde Faruk, Anadoluhisarı'ndaki yalıya çok geldiği, Sibel ile oradaki hayatımıza yakından tanık olduğu için değildi bu; Füsün ile hiç konuşmadan Meltem içerken, pek de fazla neşeli ve mutlu gözükmediğimiz için utanmıştım. O gün Füsün ile birlikte denize son kez gittiğimizi hissettiğimiz için de sessizdik. Nitekim o akşamüstü ilk leylek sürüsü üzerimizden geçip bize güzel yazın bitmekte olduğunu hatırlattı. Bir hafta sonra ilk yağmurlarla birlikte plajlar kapanınca, Yıldız Parkı'na gidip araba kullanmak ne Füsün'un ne de benim içimizden hiç gelmedi.

Üç kere daha çaktırıldıktan sonra, Füsün direksiyon sınavını 1984'ün başında geçti. Ondan bıkmışlar, rüşvet vermeyeceğini de anlamışlardı. Ehliyetini kutlamak için o gece onu, Nesibe Hala'yı ve Tarık Bey'i Bebek Maksim Gazinosu'na Müzeyyen Senar'ın eski şarkılarını dinlemeye götürdüm.

74

Tarık Bey

Hep birlikte Bebek Maksim'e gittiğimiz o akşam, hepimiz sarhoş olduk. Müzeyyen Senar'ın sahneye çıkmasından sonra, bütün masa hep birlikte bazı şarkılara katıldık. Nakaratlarda hep bir ağızdan şarkıları söylerken, herkes birbirinin gözünün içine bakıyor, gülümsüyordu. Bütün gecede bir veda töreni havası olduğunu da, şimdi yıllar sonra hayal ediyorum. Aslında Müzey-

yen Senar'ı dinlemekten, Füsün'dan çok Tarık Bey hoşlanırdı. Ama Füsün'un da babasının içip şarkı söylemesini görmekten, "Benzemez Kimse Sana" gibi şarkıları Müzeyyen Senar'dan dinlemekten mutlu olacağını düşünmüştüm. O gecenin benim için unutulmaz bir başka yanı ise, artık Feridun'un yokluğunun yadigarı olmamasıydı. O gece Füsün, annesi ve babasıyla birlikte ne kadar çok zaman geçirdiğimizi mutlulukla düşündüm.

Bazan zamanın ne kadar çok akmış olduğunu yıkılan bir binadan, küçük bir kızın çocuklu, neşeli, iri göğüslü koca bir kadın olmasından ya da gözümün çoktan alıştığı bir dükkânın kapanmasından anlar, telaşlanırdım. O günlerde Şanzelize Butik'in kapandığını görmek, bana yalnızca hatıralarımı kaybettiğim için değil, bir an hayatı kaçırdığımı hissettiğim için de acı verdi. Dokuz yıl önce Jenny Colon çantayı gördüğüm vitrinde, şimdi İtalyan salamı kangalları, kaşar peyniri tekerlekleri, memlekete yıllardır ilk defa giren Avrupa markalarının salata sosları, markaları ve gazozlu içecekleri sergileniyordu.

Akşam yemeklerinde annemden dinlediğim en son evlilik, çocuk ve aile haberleri ve dedikoduları da, aslında bu tür hikâyelerden her zaman çok hoşlanmama rağmen, o günlerde beni huzursuz ederdi. Annem, çocukluk arkadaşım Fare Faruk'un kısa süre önce (üç yıl!) yaptığı evlilikten ikinci çocuğunun da olduğunu –hem de erkek– ballandırarak anlatırken, hayatı Füsün ile yaşayamadığımız düşüncesi neşemi kaçıır, ama annem beni hiç fark etmeden anlatır da anlatırdı.

Şaziment büyük kızını Karahanların oğluyla en sonunda evlendirdiğinden beri, kayak için artık her şubat Uludağ'a değil, küçük kızını da alarak Karahanlarla birlikte bir aylığına İsviçre'ye gidiyordu. Küçük kızı orada otelde kendine çok zengin bir Arap prensi bulmuş, Şaziment onu da başarıyla tam evlendirecekken, Arap'ın ülkesinde bir karısı, hatta bir haremi olduğu ortaya çıkmıştı. Ayvalıklı Halislerin en büyük oğlunun –"Hani o en uzun çeneli olanı," derken, annem küçük bir kahkaha atmış, ben de ona katılmışım– Alman dadıyla kış günü, Erenköy'deki yazlıkta yakalandığını, annem Suadiye'deki evin komşusu Esat Bey'den duymuştu. Bir zamanlar parklarda kova-küreklerle birlikte oynadığımız tütün tüccarı Maruf'un oğullarından küçüğünün

teröristlerce kaçırıldığını, aile fidye verince de bırakıldığını hiç işitmememe ise annem şaşmıştı. Evet, olay gazetelere geçmeden örtbas edilmişti, ama aile ilk başta pintilik edip parayı vermek istemediği için, “herkes” bu olayı aylarca konuşmuştu, nasıl bilmezdim?

Annemin bu sorusunun arkasında Füsunlara ziyaretlerime bir iğneleme var mı diye dertlenir, yaz akşamları eve getirdiğim ıslak mayoları nerede, kiminle giydiğimi soruşunu, sonra aynı soruyu Fatma Hanım’a sorduruşunu hatırlar, “Çok çalışıyorum anne-ciğim,” diye konuyu geçiştirmeye çalışır (oysa annem Satsat’ın perişan halini biliyor olmalıydı), dokuz yıl sonra Füsun’a olan takıntımı annemle değil paylaşabilmek, üstü örtülü olarak bile hâlâ konuşamadığım için mutsuz olur, dertlerimi unutmak için annemin daha eğlenceli yeni bir hikâye daha anlatmasını isterdim. Bir zamanlar Füsun ve Feridun ile yazlık Majestik Bahçe Sineması’nda karşılaştığımız Cemile Hanım’ın, tıpkı annemin bir diğer arkadaşı Mükerrerem Hanım gibi, ailesinin bakımı her geçen gün zorlaşan seksen yıllık ahşap konağını tarihi film çekenlere kiraya verdiğini, ama film çekilirken bir elektrik arızası sonucu “o koskoca cânım konağın” yandığını, herkesin yerine apartman binası dikebilmek için aslında ailenin konağı bilerek yaktırdığını söylediğini, bir akşam annem uzun uzun ayrıntılara girerek öyle bir anlatmıştı ki, benim sinemacı çevrelerle ne kadar içli dışlı olduğumu annemin çok iyi bildiğini anlamıştım. Bu ayrıntıları, anneme Osman yetiştiriyor olmalıydı.

Gazetelerde okuduğum eski Dışişleri Bakanı Melikhan’ın bir baloda haliya takılıp düştükten iki gün sonra beyin kanamasından ölmesi gibi eğlenceli haberlerden, Sibel’i ve nişanı hatırlattığı için annem hiç söz etmezdi. Annemin duymamı istemediği haberlerin bazılarını da, Nişantaşı’ndaki Berber Basri’den alırdım. Basri, babamın arkadaşı Fasih Fahir’in karısı Zarife ile Bodrum’da ev aldığını, Ayı Sabih’in aslında çok iyi kalpli bir çocuk olduğunu, şu ara altına yatırımın yanlış olduğunu, fiyatların düşeceğini, bu bahar at yarışlarında çok şike yapılacağını, ünlü zengin Turgay Bey’in kafasında tek tel saç kalmamasına rağmen bir beyefendi alışkanlığıyla kendisine hâlâ düzenli olarak geldiğini, iki yıl önce kendisine Hilton’un berberi olması için teklif yapıldığını

ama “prensip sahibi” (bu prensibin ne olduğunu söylememiştii) bir insan olduğu için bu teklifi reddettiğini anlatır, sonra beni sorar, ağzımdan laf almaya çalışırdı. Basri’nin ve onun Nişantaşlı zengin müşterilerinin Füsün’a olan takıntımından haberdar olduklarını sinirlenerek hisseder, onlara dedikodu malzemesi vermemek için bazan Beyoğlu’na, babamın eski berberi Cevat’ın dükkânına gider, ondan da Beyoğlu’ndaki haydutların (artık onlara mafya denmeye başlamıştı) ve sinemacıların hikâyelerini dinlerdim. Papatya’nın ünlü prodüktör Muzaffer ile birlikte olduğu dedikodusunu mesela, bir de ondan işitmiştim. Bütün bu dedikodu ve haber kaynakları, bana Sibel’den, Zaim’den, Mehmet ve Nurcihan’ın düğünlerinden hiç söz etmezlerdi. Bundan, herkesin üzüntülerini, acılarını iyi bildiği sonucunu çıkarmanı gerektirdi; ama çıkarmaz, dedikoducuların bu dikkatini, tıpkı sevdiğim banker iflasları konusunu beni sevindirmek için sık sık yeniden açmaları gibi doğal karşılardım.

İki yıl önce sağda solda, yazıhanede, arkadaşlardan işittiğim iflas eden bankerler ve onlara para kaptıranlar konusunu, İstanbul zenginlerinin ve onların köle gibi bağılı oldukları Ankara’nın ne kadar budala olduğunu gösterdiği için seviyordum. Annem de, “Rahmetli babanız ‘Bu uydurma bankerlere güvenilmez,’ diye hep söylerdi!” der, konuyu biz öteki budala zenginler gibi bankerlere para kaptırmadığımız için severdi. (Ben bazan Osman’ın yeni şirketlerden kazandığı paranın bir kısmını kaptırdığını, ama bunu herkesten sakladığını hissederdim.) Annem sevdiği ve arkadaşlığını sürdürdüğü bazı ailelerin –mesela güzel kızlarıyla bir zamanlar evlenmemi istediği Kova Kadri’nin ailesinin, Cüneyt Bey ile Feyzan Hanımların, Cevdet Beylerin ve Pamukların– bankerlere para kaptırmalarına üzüldü, ama Lerzanların neredeyse bütün servetlerini emanet ettikleri “sözümüne bankerin” kendi fabrikalarında muhasebecilik eden (eskiden de bekçiymiş) birinin oğlu olmasına, ailenin sırf “derme-çatma bir yazıhanesi var, televizyona reklam veriyor ve güvenilir bir banka’nın çek defterini kullanıyor” diye çok kısa zaman önceye kadar gecekonduda yaşayan böyle birisine neredeyse bütün parasını emanet edebilmesine çok hayret etmiş gibi yapar (hayretten bayılacakmış gibi gözlerini kapayarak yarı şaka yarı ciddi başını

sallar), sonra “Hiç olmazsa senin artistlerle arkadaşlık eden Kastelli gibi birisini seçselerdi,” diyerek bir kahkaha atardı. “Senin artistler” sözünün üzerinde hiç durmaz; aralarında –okurun da bildiği gibi– Zaim’in de bulunduğu bu kadar “aklı başında, doğru dürüst” insanın, nasıl bu kadar “budala” olabildiğine annemle birlikte her seferinde aynı merak ve neşeyle şaşmaktan hoşlanırdım.

Annemin “budala” dediği bu insanlardan biri de Tarık Bey’di. Tarık Bey, reklam filmlerinde Pelür’den dostumuz olan ünlü oyuncularını oynatan Banker Kastelli’ye parasını yatırmıştı. İki yıl önce batan parasının çok az olduğunu zannediyordum, çünkü Tarık Bey kederini, acısını bana hiç yansıtmamıştı.

Fusun’un ehliyetini almasından iki ay sonra, 9 Mart 1984 Cuma günü Çetin beni Çukurcuma’daki eve akşam yemeği için bıraktığında, bütün pencerelerin ve perdelerin açık olduğunu gördüm. İki katta da lambalar yanıyordu. (Oysa Nesibe Hala yemek vakti yukarıdaki odalarda herhangi bir lambanın yanmasına israf diye çok sinirlenir, bir ışık görürse “Fusun, kızım, yatak odanızın lambası açık kalmış,” der, Fusun hemen çıkar, lambayı söndürürdü.)

Kendimi Feridun ile Fusun arasında bir aile kavgasına hazırlayarak yukarı çıktım. Yıllardır oturup yemek yediğimiz masa boştu, sofraya kurulmamıştı. Açık televizyonda, oyuncu dostumuz Ekrem Bey, Osmanlı veziriazamı kıyafeti içinde, kâfirler hakkında nutuk atıyor, komşu bir teyze ile kocası ne yapacağını bilmeden filmi göz ucuyla seyrediyorlardı.

“Kemal Bey,” dedi komşu elektrikçi Efe. “Tarık Bey vefat etti. Başınız sağ olsun.”

Koşa koşa yukarıya çıktım, içgüdüyle Tarık Bey ile Nesibe Hala’nın odasına değil, Fusun’un odasına, yıllardır hep düşlediğim bu küçük odaya girdim.

Güzelim yatağına uzanmış, iki büküm olmuş, ağlıyordu. Beni görünce toparlandı, doğruldu. Yanına oturdum. Bir anda bütün gücümüzle birbirimize sarıldık. Başını, göğsüm ile boynumun arasına dayadı ve sarsılarak ağlamaya başladı.

Onu kollarımda tutmak ne büyük mutluluktan Allah’ım! Dünyanın derinliğini, güzelliğini, sınırsızlığını hissettim. Göğsü

göğsüme, başı omzuma dayanmıştı; onu değil, bütün dünyayı kucaklamışım gibi geldi bana. Sarsılmaları beni üzüyor, derinden kederlendiriyordu, ama ne kadar da mutlu ediyordu! Saçlarını şefkatle, özenle, neredeyse tarar gibi okşadım. Elimin alnına, saçlarının başladığı yere yeniden her dokunuşunda, Füsün yeni bir gözyaşı sağanağı ile titreyerek ağlıyordu.

Acısını paylaşabilmek için, kendi babamın ölümünü düşündüm. Ama onu o kadar sevmeme rağmen, benimle babam arasında bir gerginlik, bir rekabet vardı. Füsün ise babasını hiç zorlanmadan, yorulmadan, çok derinden, insanın dünyayı, güneşi, sokakları, evini sevmesi gibi rahatça seviyordu. Gözyaşları da babası kadar sanki bütün dünyanın haline, hayatın biçimine akıtlıyormuş gibi geldi bana.

“Merak etme canım,” diye kulağına fısıldadım. “Bundan sonra her şey çok iyi olacak. Bundan sonra her şey düzelecek. Çok mutlu olacağız.”

“İstemiyorum hiçbir şey artık!” deyip daha da şiddetle ağlamaya başladı. Titreyişlerini kollarının içinde hissederken, odanın içindeki eşyalara, dolabına, çekmeceye, küçük komodine, Feridun’un sinema kitaplarına, her şeye uzun uzun, dikkatle baktım. Füsün’un bütün eşyasının, elbiselerinin olduğu bu odaya girebilmeyi sekiz yıl boyunca ne kadar çok istemiştim.

Füsün’un hıçkırıkları daha da şiddetlenince, Nesibe Hala geldi: “Ah Kemal,” dedi. “Ne yapacağız şimdi? Ben onsuz nasıl yaşarım?” Yatağın kenarına oturup ağlamaya başladı.

Bütün geceyi Çukurcuma’daki evde geçirdim. Bazan aşağı iniyor, başsağlığına gelen komşularla, tanıdıklarla oturuyordum. Bazan yukarı çıkıyor, odasında ağlayan Füsün’u teselli ediyor, saçını okşuyor, eline temiz bir mendil veriyordum. Yan odada babasının ölüsü yatarken ve aşağıda bir komşu ve tanıdık kalabalığı çay, sigara içip sessizce televizyon seyredirken, dokuz yıl sonra ilk defa Füsün ile bir yatakta uzanıp birbirimize bütün gücümüzle sarıldık. Boynunun, saçlarının, ağlamaktan terlemiş teninin kokusunu içime çektim. Daha sonra aşağı inip misafirlere çay verdim.

Durumdan habersiz olan Feridun, o akşam eve gelmedi. Komşuların benim varlığımı doğal karşılamaktan başka, Füsün’un

kocası benmişim gibi davranmalarının da nasıl bir incelik olduğunu, şimdi yıllar sonra kavıyorum. Her birini Çukurcuma'ya gide gele, yolda, bazan eve girip çıkarken tanıdığım bu insanlara çay-kahve hazırlayıp sunmak, küllükleri boşaltıp köşedeki börekçiden aceleyle getirtilen börekleri ikram etmek, beni, Füsun'u ve Nesibe Hala'yı oyalıyordu. Bir ara üç kişi, yokuşta bir dükkânı olan Laz marangoz, müzegezerlerin takma elinden hatırlayacakları Rahmi Efendi'nin büyük oğlu ve Tarık Bey'in öğleden sonraları buluşup kâğıt oynadığı eski bir dostu, arka odada bana tek tek sarılıp ölenle ölmeyeceği sözünü tekrarladılar. Tarık Bey'e kederlenmeme rağmen, içimde sınırsız bir yaşama isteği olduğunu, yeni bir hayata yaklaştığım için aslında o gece çok mutlu olduğumu derinden derine sezip utandım.

Paralarını yatırdığı banker 1982 Haziran'ında iflas edip yurtdışına kaçınca, Tarık Bey kendi gibi diğer "bankerzedeler" in (gazetelerin sevdiği bir kelimeydi bu) kurduğu bir derneğe gidip gelmeye başlamıştı. Bu derneğin amacı, batan bankerlere para kaptırmış emeklilerin, küçük memurların paralarını hukuk yoluyla geri almaktı, ama başarılı olamıyorlardı. Tarık Bey'in kimi akşamlar gülerek, neredeyse hiç önemsemeyen bir havayla anlattığı gibi, –dernekte toplanan "enayi kalabalığı" da derdi– bazan ortak bir karar alınamadığı gibi, bankerzedeler bir süre sonra kendi aralarında tartışmaya başlardı. İtiş kakışlara, yumruklaşmalara, kavgalara varırdı bu tartışmalar... Bazan da bağıra çağıra zorlukla kaleme aldıkları bir dilekçeyi, bakanlığa ya da olayları önemsemeyen bir gazeteye ya da bir bankanın kapısına bırakırlardı. O sırada bazıları bankayı taşlar, bağırır çağırır, dertlerini duyurmaya çalışır, bazan bir banka memuru tartaklanırdı. Kapıların kırılıp bankerlerin yazıhanelerinin, evlerinin yağmalandığı bu olaylardan sonra, Tarık Bey galiba bir kavgada da taraf olup dernekten uzaklaşmıştı; ama geçen yaz biz Füsun ile ehliyet için terleyip denize girerken, derneğe yeniden gitmeye başlamıştı. Bu öğleden sonra dernekte bir şeye sinirlenmiş, göğüs ağrılarıyla eve dönmüş, daha sonra gelen doktorun bir saniyede isabetle teşhis ettiği gibi kalp krizinden ölmüştü.

Füsun, babası ölürken evde olmadığı için de acı çekiyordu. Tarık Bey yatağa uzanıp kızını ve karısını uzun bir süre bekle-

miş olmalıydı. Nesibe Hala ile Füsün, o gün Moda'da bir eve, acele bir elbise yetiştirmeye gitmişlerdi. Benim aileye yaptığım bütün yardımlara rağmen, Nesibe Hala'nın arada bir resimli dikiş kutusunu alıp bazı evlere gündelikçi olarak dikişe gittiğini biliyordum. Başka bazı erkekler gibi Nesibe Hala'nın çalışmasını kendim için bir hakaret saymaz, hiç de ihtiyacı olmadığı halde, hâlâ terzilik etmesini takdir ederdim. Ama Füsün'un da onunla arada bir gittiğini her işittiğimde, huzursuzluk duyuyordum. Güzelim, birtanem, o yabancı evlerde ne yapıyor diye dertlenirdim bazan, ama Füsün nadiren gittiği ve daha da seyrek olarak anlattığı bu günlerden –tıpkı annesinin yıllar önce anneme Suadiye'ye gelmesi gibi– bir gezinti, bir eğlence gibi söz eder, Kadıköy vapurunda ayran içtiklerini, martılara simit attıklarını, havanın, Boğaz'ın çok güzel olduğunu öyle bir neşeyle anlatırdı ki, ona ileride evlenip zenginler arasında yaşayacağımızı, o zaman dikişe gittiği bu insanlardan biriyle karşılaşmaktan ikimizin de hoşlanmayacağını söyleyemezdim.

Herkes gittikten ve gece yarısından çok sonra, aşağıdaki arka odada divana kıvrılıp uyuyakaldım. Hayatımda ilk defa onunla aynı evde uyumak... Bu büyük bir mutluluktu. Uyuyakalmadan önce içeriden Limon'un kafesinde çıkardığı tıkırtıyı işittim, sonra vapur düdüklarını duydum.

Sabah ezanı okunurken Boğaz'dan gelen vapur düdükları iyice yoğunlaşınca uyandım. Rüyamda Füsün'un dün Karaköy'den vapurla Kadıköy'e geçişi Tarık Bey'in vefatıyla birleşmişti.

Arada sis düdüklarını de işitiyordum. Sisli günlere özgü sedef rengi tuhaf ışık, bütün evi kaplamıştı. Beyaz bir rüyada hareket eder gibi merdivenlerden sessizce yukarı çıktım. Füsün ile Nesibe Hala, Füsün ile Feridun'un evliliklerinin ilk mutlu gecelerini geçirdikleri yatakta birbirlerine sarılmış, uyuyorlardı. Nesibe Hala'nın beni işittiğini hissettim. Kapıdan içeriye bir daha dikkatle baktım: Füsün gerçekten uyuyor, Nesibe Hala ise uyuyormuş gibi yapıyordu.

Öteki odaya girdim ve üzerindeki çarşafı hafifçe kaldırıp Tarık Bey'in yatakta uzanan ölüsüne ilk defa baktım. Bankerzede derneğine giderken giydiği ceket vardı üzerinde. Yüzü bembeyaz olmuş, kan ensesinde birikmişti. Yüzündeki lekeler, benler,

kırıksıklıklar, ölümle birlikte sanki bir anda artmış, büyümüştü. Ruhu çekip gittiği için miydi bu, yoksa gövdesi şimdiden çürümeye, değişmeye başladığı için mi? Ölünün varlığı, korkutuculuğu, Tarık Bey'e duyduğum sevgiden çok daha kuvvetliydi. Şimdi Tarık Bey'i anlamak, kendimi onun yerine koymak değil, ölümden kaçmak istiyordum. Gene de odadan çıkmadım.

Tarık Bey'i, Füsün'un babası olduğu ve birlikte yıllarca aynı masada oturup rakı içip televizyon seyrettiğimiz için sevmiştim. Ama bana karşı hiçbir zaman tamamen içten olmadığı için, onu tam da benimseyememiştim. İkimiz de birbirimizden tam anlamıyla hoşnut değildik, ama gene de iyi idare etmiştik.

Bunu düşünür düşünmez, aslında Tarık Bey'in ta baştan beri, tıpkı Nesibe Hala gibi benim Füsün'a olan aşkımı bildiğini anladım. Anladım değil, kendime itiraf ettim demeliyim. Kızıyla, daha on sekiz yaşındayken sorumsuzca yattığımı büyük ihtimal ta ilk aylardan beri biliyor, benim kalpsiz bir zengin, yoz bir çapkın olduğumu düşünüyordu. Kızını benim yüzümden parasız, değersiz bir damatla evlendirmiş, elbette benden nefret etmişti! Gene de benden nefret ettiğini hiç göstermemişti. Ya da ben görmek istememiştim. Hem nefret etmiş hem affetmişti. Tıpkı dostluklarını, karşılıklı kusurlarının, rezilliklerinin görülmemesine dayandıran haydutlar, hırsızlar gibi davranmıştık biz. Bu, Tarık Bey ile beni, ilk birkaç yıldan sonra ev sahibiyle misafirden çok, suç ortağı haline getirmişti.

Tarık Bey'in donmuş yüzüne bakarken, ruhumun derinliklerinden gelen bir şey, bana ölümün yaklaşması karşısında babamın yüzünde donup kalan hayret ve korku ifadesini hatırlattı. Tarık Bey ise kalp krizini uzunca bir süre yaşamış, ölümle karşılaşmış, onunla biraz boğuşmuş olmalıydı, yüzünde hiç hayret yoktu. Dudağının bir kenarı acıyla aşağı kıvrılmış, bir kenarı da hafifçe sırtır gibi açılmıştı. Sofrada ağzının o sırtan kenarında bir sigara, önünde de bir kadeh rakı olurdu. Ama odada, birlikte yaşanmış şeylerin gücü değil, ölümün ve boşluğun sisi vardı.

Odaya beyaz ışık, cumbanın sol yanındaki pencereden geliyordu en çok. Dışarı bakınca daracık sokağı gördüm, bomboştu. Cumba sokağın ortasına kadar çıktığı için havada, sokağın ortasında gibi hissettim kendimi. Sokağın ileride Boğazkesen

Caddesi'yle kesiştiği köşe, siste ancak seçiliyordu. Bütün mahalle sisin içinde uyuyor, bir kedi sokakta güvenle ağır ağır yürüyordu.

Tarık Bey başucuna, Kars Lisesi'nde öğretmenken şehrin Ruslardan kalma ünlü tiyatro salonunda oyun sergileyen öğrencileriyle çekilmiş bir resmini çerçeveletip asmıştı. Komodinin üstü ve yarı açık çekmecesini de tuhaf bir biçimde bana babamı hatırlattı. Çekmecenin içinden toz, ilaç, öksürük şurubu ve sararmış gazete kokusu karışımı tatlı bir koku geliyordu. Çekmecenin üzerinde bir bardak içinde takma dişler, Tarık Bey'in sevdiği Reşat Ekrem Koçu'nun bir kitabını gördüm. Çekmecenin içinde eski ilaç şişeleri, ağızlıklar, telgraflar, katlanmış doktor raporları, banker haberleri, havagazı ve elektrik faturaları, eski ilaç kutuları, tedavülden kalkmış eski bozuk paralar ve başka pek çok ıvır zıvır vardı.

Sabah Keskinlerde kalabalık birikmeden önce Nişantaşı'na gittim. Annem uyanmış; Fatma Hanım'ın yatağına, kucağındaki yastığın üzerine tepsi içinde getirip koyduğu kızarmış ekmekli, yumurtalı, reçelli, siyah zeytinli kahvaltıyı ediyordu. Beni görünce çok keyiflendi, mutlu oldu. Tarık Bey'in öldüğünü öğrenince, keyfinin kaçmasından başka, üzüldü. Nesibe'nin acısını içinde hissettiğini yüzünden, halinden anladım. Ama üzölmekten de öte, daha derin bir duygu hissettim. Bir öfkesi vardı.

"Ben oraya gidiyorum gene," dedim. "Cenazeye seni Çetin getirsin."

"Ben cenazeye gelmeyeceğim oğlum."

"Niye?"

Önce saçmasapan iki bahane söyledi. "Gazetede niye ölüm ilanı yok, niye acele ediyorlar?" ve "Cenazeyi niye Teşvikiye Camii'nden kaldırmıyorlar, bu yanlış," dedi. Herkes cenazesini Teşvikiye Camii'nden kaldırırdı. Öte yandan bir zamanlar gülerrek, şakalaşarak, arkadaşlık ederek elbise diktikleri Nesibe için de kederlendiğini, onu sevdiğini de görüyordum. Ama daha derinden kararlı olduğu başka bir şey vardı. Benim ısrarımı ve huzursuzluğumu görünce öfkelen-di.

"Cenazeye niye gelmeyeceğim, biliyor musun?" dedi. "Çünkü gelirsem, sen o kızla evleneceksin."

"Nereden çıkarıyorsun? O evli."

“Biliyorum. Nesibe’nin kalbini kıracağım. Ama oğlum, ben yıllardır her şeyin farkındayım. Onunla evleneyim diye tutturusan, etrafa karşı hiç güzel olmayacak.”

“Anneciğim, etrafın ne dediğinin ne önemi var?”

“Aman sakın beni yanlış anlama,” dedi annem. Elindeki kızarmış ekmekle tereyağlı bıçağı ciddiyetle tepsinin kenarına bırakıp gözlerimin içine dikkatle baktı. “Başkalarının ne dediği elbette en sonunda önemli değildir. Önemli olan hissettiklerimizin hakikiliği, sahiciliğidir. Bunlara itirazım hiç yok, oğlum. Bir kadını sevmişsin... O da güzel. Ama o seni sevdi mi? Sekiz yılda ne oldu, niye hâlâ kocasını bırakmadı?”

“Bırakacak artık, biliyorum,” diye attım utançla.

“Bak, rahmetli baban da kızı yaşında zavallı bir kadına heves etti, ona kapıldı... Hatta ona evler almış. Ama her şeyi gizli saklı tuttu, senin gibi kendini rezil etmedi. En yakın arkadaşı bile bilmezdi.” Kapıdan giren Fatma Hanım’a döndü: “Fatma, biz biraz konuşuyoruz.” Fatma Hanım hemen çıktı, kapıyı da arkasından örttü. “Rahmetli babanız kuvvetli, akıllı, çok beyefendi bir adamdı, ama onun bile hevesleri, zayıflıkları vardı,” dedi annem. “Yıllar önce Merhamet Apartmanı’ndaki dairenin anahtarını isteyince sana anahtarı verdim, ama babanın zayıflığı sende de vardır diye seni uyardım, ‘Aman dikkat et,’ dedim. Demedim mi? Oğlum beni hiç dinlemedin. Peki, bu senin kabahatin, Nesibe’nin ne günahı var diyeceksin. On yıl oldu, sana bu işkenceyi kızıyla birlikte yaptığı için Nesibe’yi hiç affedemem.”

On değil, sekiz yıl, diye düzeltmedim. “Peki anne,” dedim. “Ben onlara bir şey söylerim.”

“Oğlum, o kızla mutlu olamazsın. Olabilseydin, şimdiye kadar olurdun. Ben senin bu cenazeye gitmene de karşıyım.”

Annemin sözleri, hayatımı berbat ettiğimi kafama vurmuyor; tam tersi, bugünlerde hep hissettiğim gibi, yakında Füsün ile mutlu olacağımın müjdesini veriyordu bana. Bu yüzden ona hiç kızmıyor, hatta gülümseyerek dinliyor, bir an önce Füsün’un yanına dönmek istiyordum.

Annem ondan etkilenmediğimi görünce öfkelenildi. “Kadınla erkeğin yan yana gelemediği, birbirleriyle görüşüp konuşmadığı memlekette aşk olmaz,” dedi iddialı bir havayla. “Neden biliyor

musun? Çünkü erkekler uygun bir kadın görür görmez, iyi-kötü, güzel-çirkin, hiç bakmaz, haftalardır aç kalmış hayvanlar gibi üzerine atlarlar. Hepsinin alışkanlığı budur. Sonra da bunu aşk zannederler. Böyle bir yerde aşk olur mu? Sakın kendini kandırma.”

En sonunda annem beni kızdırmayı başarmıştı. “Peki anne,” dedim. “Ben gidiyorum.”

“Mahalle camiinde kılınan cenaze namazına kadınlar gitmezler,” dedi asıl bahane buymuş gibi.

İki saat sonra Firuzağa Camii’nde kılınan namazın ardından cemaat dağılırken, cami önünde Nesibe Hala’ya sarılıp kucaklayanlar arasında kadınlar vardı, ama kalabalık değildiler. Kapanan Şanzelize Butik’in sahibesi Şenay Hanım’ı ve Ceyda’yı gördüğümü hatırlıyorum. Onları gördüğümde Feridun vardı yanımda, gösterişli kara gözlükler takmıştı.

Ondan sonraki günlerde, her akşam erkenden Çukurcuma’ya gittim. Ama evde, sofrada derin bir huzursuzluk hissediyordum. Sanki Füsün ile durumumuzun ciddiyeti ve yapaylığı ortaya çıkmıştı. Olup bitenleri, her şeyi aramızda en iyi Tarık Bey görmezlikten geliyor, en iyi o “gibi yapıyor”du. Şimdi onun yokluğunda, bizler ne doğal olabiliyorduk ne de sekiz yıl boyunca akşam yemeklerinde takındığımız yarı samimi yarı sahte rahatlığımıza dönebiliyorduk.

75

İnci Pastanesi

Nisan başında yağmurlu bir gün sabah evde annemle gevezelik ettikten sonra, öğleye doğru Satsat’a gittim. Kahvemi içip gazetem okurken, Nesibe Hala telefon etti. Bir süre onlara gelmememi, mahallede tatsız dedikoduların çıktığını, şimdi telefonda her şeyi anlatamayacağını, ama benim için iyi haberleri olduğunu söyledi. Sekreterim Zeynep Hanım yan odadan bizi dinliyordu, Nesibe Hala’ya merakımı göstermek istemedim ve ne olduğunu sormadım.

Meraktan içim içimi yiyerek beklediğim iki günün sonunda, gene aynı sabah saatinde Nesibe Hala Satsat'a geldi. Sekiz yılda onunla o kadar çok vakit geçirmeme rağmen, onu yazıhanede görmeyi o kadar yadırgamıştım ki, İstanbul'un uzak mahallelerinden ya da taşradan kusurlu bir Satsat ürününü değiştirmek, bedava bir Satsat takvimi ya da küllüğü almak için gelmiş de yanlışlıkla yukarı çıkmış bir müşteriye bakar gibi bir an boş boş baktım ona.

Zeynep Hanım, gelenin benim için çok önemli biri olduğunu –belki benim halimden, belki zaten bir şeyler bildiği için– çoktan kavramıştı. Bize Nescafemizi nasıl içmek istediğimizi sorunca, Nesibe Hala “Türk kahvesi varsa alayım kızım,” dedi ona.

Aradaki kapıyı kapadım. Nesibe Hala masamın karşısına oturup gözlerimin içine dimdik baktı.

“Her şey halloldu,” dedi, bir müjde vermekten çok, hayatın aslında ne kadar basit olduğunu ima eder bir havayla. “Fusun ile Feridun ayrılıyorlar. Limon Film'i ona, Feridun'a bırakırsan iş tatlıya bağlanacak. Bunu Fusun da istiyor. Ama önce ikiniz konuşacaksınız.”

“Feridun ile ben mi?”

“Hayır, Fusun ile sen.”

Benim ilk sevincimi yüzümde izledikten sonra sigarasını yaktı, koltuğunda bacak bacak üstüne attı ve hikâyeyi tadını çıkararak, ama uzatmadan anlattı. İki gün önce, akşam Feridun eve gelmiş, biraz sarhoşmuş, Papatya'dan ayrılmış, Fusun'a eve dönmek istiyormuş, ama tabii ki Fusun onu istememiş. Bir kavga çıkmış, ne yazık ki komşuların, mahallenin işittiği bağırışmalar olmuş, çok utanmışlar. Nesibe Hala benim akşamları gelmememi bu yüzden istemiş... Daha sonra Feridun telefon etmiş, Nesibe Hala ile Beyoğlu'nda buluşup görüşmüşler. Karı-koca ayrılmaya karar vermişler.

Bir sessizlik oldu. “Aşağı kapının kilidini değiştirdim,” dedi Nesibe Hala. “Artık evimiz Feridun'un evi değil.”

Yalnız Satsat'ın önünden geçen gürültücü otobüsler değil, bir an bütün dünya sessizliğe büründü sandım. Elimde sigara onu büyülenmiş gibi dinlediğimi görünce, Nesibe Hala bütün hikâyeyi biraz daha ayrıntıya girerek yeniden anlattı. “O oğlana zaten hiçbir

gün kızmadım,” dedi, bu sonucu zaten baştan tahmin etmiş iddialı birinin edasıyla. “Evet, çok iyi kalplidir, ama çok da zayıftır.. Hangi anne kızını öyle bir damada vermek ister...” deyip bir an sustu. Ondan sonraki cümlelerin, “Tabii mecbur kaldık” gibi bir şey olmasını bekliyordum, ama bambaşka bir şey dedi.

“Kendim de birazını yaşadım. Bu memlekette güzel kadın olmak çok zordur, güzel kız olmaktan da zor... Erkekler, sen de bilirsin Kemal, elde edemedikleri güzel kadınlara kötülük ederler, Feridun Füsün’u bütün bu kötülüklerden korudu...”

Bu kötülüklerden birinin de kendim olup olmadığımı düşündüm bir an.

“Tabii bütün bu iş bu kadar sürmemeliydi,” deyiverdi sonra.

Hayatımın aldığı tuhaf şekli ilk defa fark ediyormuş gibi yarı hayret yarı sükûnetle susuyordum.

“Tabii ki Limon Film Feridun’un hakkı!” dedim sonra. “Ben onunla konuşurum. O bana hiç kızıyor mu?”

“Hayır,” dedi Nesibe Hala. Kaşlarını çatı. “Ama Füsün seninle ciddi konuşmak istiyor. Tabii ki içinde kalan çok şey var. Konuşacaksınız.”

Hemen orada Füsün ile benim üç gün sonra, öğleden sonra ikide Beyoğlu’nda İnci Pastanesi’nde buluşmamıza karar verdik. Nesibe Hala lafı daha fazla uzatmadan, bu yabancı ortamda huzursuz oluyormuş havasıyla, ama mutluluğunu da iyi bir insan gibi hiç gizlemeden gitti.

9 Nisan 1984 Pazartesi günü öğle üzeri Füsün ile buluşmak için Beyoğlu’na çıktığımda, aylardır hayallerini kurduğu liseli bir kızla buluşacak bir delikanlı gibi mutlu ve heyecanlıydım. Gece sabırsızlıktan iyi uyuyamamış, Satsat’ta öğleyi zor getirmiş, Çetin’e beni Taksim’e bırakmasını erkenden istemiştim. Taksim Meydanı güneşliydi, ama her zaman gölgeler içinde olan İstiklal Caddesi’nin serinliği, vitrinler, sinema girişleri, çocukluğumda annemle girdiğimiz pasajların nem ve toz kokusu bana iyi geldi. Hatıralar ve mutlu bir gelecek vaadi başımı döndürüyor; iyi bir şeyler, yemek, bir film seyretmek ve alışveriş etmek isteyen kalabalığın iyimserliğini paylaşıyordum.

Füsün’a bir hediye almak için Vakko’ya, Beymen’e, başka bir iki dükkâna girip baktım, ama ne alacağıma karar veremedim.

Heyecanımı yatıştırmak için Tünel'e doğru yürüyordum ki, buluşma saatinden yarım saat önce Mısırlı Apartmanı'nın önünde Füsun'u gördüm. Üzerinde neşeli iri puanlar olan, baharlık, beyaz hoş bir elbise giymiş; kışkırtıcı bir kara gözlükle babamın küpelerini takmıştı. Bir vitrine baktığı için o beni fark etmemişti.

"Ne tesadüf değil mi?" diye girdim söze.

"Aaa... Merhaba Kemal! Nasılsın?"

"Çok güzel bir gün, işten kaçtım," dedim, sanki yarım saat sonra randevumuz yokmuş da, tam bir rastlantıyla karşılaşmışız gibi. "Birlikte yürüyelim mi?"

"Önce anneme düğme bulmam lazım," dedi Füsun. "Israr ettiler, çok acele bir elbise yetiştiriyor, senden sonra eve gidip ona yardım edeceğim. Aynalı Pasağ'da ona tahta düğme bakalım mı?"

Yalnız Aynalı Pasağ'da değil, diğer pasajlarda da pek çok dükkâna uğradık. Füsun tezgâhtarlarla konuşurken, renk renk düğme örneklerine bakarken, sorular sorup eski düğmeler arasında bir takım yapmaya çalışırken onu seyretmek ne güzeldi.

Eski bir takım tahta düğmede karar kıldı, bana gösterdi. "Ne diyorsun bunlara?"

"Güzeller."

"Peki."

Dokuz ay sonra, evdeki dolabında kâğıdından hiç çıkmamış olarak bulacağım düğmelerin parasını verdi.

"Hadi gel biraz yürüyelim," dedim. "Bir kere Beyoğlu'nda karşılaşır da birlikte yürürüz diye sekiz yıldır hayal kuruyorum."

"Gerçekten mi?"

"Sahiden..."

Hiç konuşmadan biraz yürüdük. Arada bir ben de onun gibi vitrinlere bakıyordum, ama gözüm sergilenen şeylerde değil, onun camekânlarda yansıyan güzelliğindeydi. Beyoğlu kalabalığında yalnız erkekler değil, kadınlar da ona dikkatle bakıyor, Füsun da bundan hoşlanıyordu.

"Bir yerde oturup pasta yiyelim istersen," dedim.

Füsun cevap vermeden, kalabalığın içinden çıkan bir kadın bir sevinç çığlığı atıp ona sarıldı. Ceyda'ydı, yanında biri sekiz dokuz yaşlarında, biri daha küçük iki oğlu vardı. Onlar konu-

şurken, kısa pantolonlu, beyaz çoraplı ve Ceyda gibi kocaman gözlü, sağlıklı, hayat dolu iki çocuk beni süzdü.

“Ne güzel sizi birlikte görmek!” dedi Ceyda.

“Şimdi karşılaştık...” dedi Füsün.

“Çok yakışmışsınız birbirinize,” dedi Ceyda. Aralarında alçak sesle konuştular.

“Anne sıkıldım, hadi gidelim artık, ne olur,” dedi çocuklardan büyüğü.

Sekiz yıl önce bu çocuk karnındayken, Ceyda ile Taşlık Parkı'ndan Dolmabahçe'ye bakarak oturup aşk acılarımı konuştuğumuzu hatırladım. Ama bu beni ne duygulandırdı, ne de kederlendirdi.

Ceyda gittikten sonra, Saray Sineması'nın önünde yavaşladık. İçeride Papatya'nın başrolde olduğu *Belalı Beste* filmi oynuyordu. Papatya son on iki ayda, gazetelerin yazdığı doğruysa, tam on yedi filmde ve fotoromanda başrol oynayarak bir dünya rekoru kırmıştı. Magazin sayfaları ona Hollywood'dan başrol teklifleri geldiği yalanını atıyor, Papatya da elinde *Longman's* giriş kitabı İngilizce dersleri aldığını, Türkiye'yi temsil etmek için elinden gelen her şeyi yapacağı yalanıyla bu konuyu daha da köpürtüyordu. Füsün lobi fotoğraflarını incelerken, benim de yüzündeki ifadeye dikkatle baktığımı gördü.

“Hadi gidelim canım,” dedim.

“Merak etme, Papatya'yı kıskanmıyorum,” dedi bilgece.

Vitrinlere bakarak hiç konuşmadan yürüdük.

“Kara gözlük sana çok yakışıyor,” dedim. “İçeri girip profiterol yiyelim mi?”

Annesiyle belirlediğimiz randevunun tam vaktinde İnci Pastanesi'nin önündeydik. Hiç duraklamadan içeri girdik, arkada üç gündür hayal ettiğim gibi boş bir masa vardı, oturduk ve pastanenin ünlü profiterolünden ısmarladık.

“Gözlükleri, yakışsın diye takmıyorum,” dedi Füsün. “Ara da bir babamı hatırlayınca gözlerim sulanıyor. Kimse görsün istemiyorum. Papatya'yı da kıskanmadığımı anladın değil mi?”

“Anladım.”

“Ama onu takdir ediyorum,” diye devam etti. “Kafasına bir şey koydu, filmlerdeki Amerikalılar gibi ısrar etti, başardı. Ben,

Papatya gibi sinema oyuncusu olamadığım için değil, onun gibi hayatta ısrar etmediğim için üzülüyor, kendimi suçluyorum.”

“Ben dokuz yıldır ısrar ediyorum, ama ısrar ile her şey olmuyor.”

“Olabilir,” diye soğukkanlılıkla cevap verdi. “Annemle konuşmuşsun. Şimdi biz konuşalım.”

Sigarasını kararlı bir hareketle çıkardı. Çakmağımla sigarasını yakarken gözlerinin içine baktım ve onu ne kadar çok sevdiğimi, artık kötü günlerin bittiğini, kaybedilen bütün vakitlere rağmen önümüzde büyük bir mutluluk olduğunu, küçük pastanede kimse duymasın diye fısıldayarak bir kere daha söyledim.

“Ben de öyle düşünüyorum,” dedi dikkatli, ölçülü bir havayla. Gergin hareketlerinden, yüzünün hiç de doğal olmayan ifadesinden içinde fırtınaların koptuğunu, ama bütün gücünü kullanarak onları bastırdığını sezdim. Her şey düzgün olsun diye iradesini kararlılıkla kullandığı için onu daha da çok seviyor, içindeki fırtınaların şiddetinden de korkuyordum.

“Feridun’dan resmen boşandıktan sonra bütün arkadaşlarıyla, ailenle, herkesle görüşmek, ahabap olmak isterim,” dedi, ileride ne yapacağını kararlılıkla anlatan sınıf birincisi bir öğrenci edasıyla. “Acelem yok. Yavaş yavaş... Feridun’dan boşandıktan sonra, tabii önce annenin bize gelip beni istemesi lazım. Annenle annem güzel anlaşırlar. Ama önce annenin anneme telefon edip babamın cenazesine gelemediği için bir gönlünü alması lazım.”

“Çok rahatsızdı.”

“Tabii, biliyorum.”

Bir an susup profiterollerimizi kaşıkladık. İçi tatlı çikolata ve krema dolu güzel ağzına şehvetten çok, sevgiyle baktım.

“Şuna inanmanı ve ona göre de davranmanı beklerim. Evliliğim boyunca Feridun ile aramızda karı-koca ilişkisi olmadı. Buna inanman şart! Bu anlamda bakireyim. Hayatta da bir tek seninle birlikte olacağım. Dokuz sene önce geçirdiğimiz o iki aydan (aslı bir buçuk aydan iki gün azdı, sayın okurlar) kimseye söz etmemize gerek yok. Sanki seninle yeni tanışıyoruz. Yani filmlerde olduğu gibi birisiyle evlendim, ama hâlâ bakireyim.”

Son iki cümleyi hafifçe gülümseyerek söylemişti, ama talep

ettiği şeyin ciddiyetini gördüğüm için kaşlarımı çatarak “Anlıyorum,” dedim.

“Böylesi bizi daha mutlu edecek,” dedi makul bir ifadeyle. “Bir başka isteğim daha var. Bu zaten benim değil, senin fikrindi. Hep birlikte arabayla Avrupa yolculuğuna çıkmamızı istiyorum. Annem de Paris’e benimle gelecek. Müzelere gider, resimlere bakarız. Evlenmeden önce evimizin çeyizini de oradan almak istiyorum.”

“Evimizin” kelimesine hafifçe gülümsedim. Füsün, sözlerinin buyurgan havasının tam tersi bir edayla, tıpkı zaferle biten uzun bir savaştan sonra haklı isteklerini şakaya getirerek dile getiren nazik bir komutan gibi hafifçe gülümseyerek konuşuyordu. Daha sonra “Hilton’da, herkesinki gibi güzel büyük bir düğün olsun!” derken kaşlarını ciddiyetle çattı. “Her şey doğru dürüst, düğün ve özenli olacak,” dedi. Dokuz yıl önce benim Hilton’daki nişandan iyi-kötü hiçbir hatırası yokmuş da, yalnızca düğünün iyisini istiyormuş gibi duygusuz bir havayla söylemişti bunu.

“Ben de öyle istiyorum,” dedim.

Biraz sustuk.

Çocukluğumda annemle çıktığımız Beyoğlu gezilerimizin önemli noktası olan küçük İnci Pastanesi otuz yılda hiç değişmemişti. Ama daha kalabalıktı ve konuşmakta da zorlanıyorduk.

Bir an küçük dükkânda sihirli bir sessizlik olunca fısıldayarak Füsün’a onu çok sevdiğimi, her istediğini yapacağımı, hayatımın geri kalanını onunla geçirmekten başka bu dünyada hiçbir isteğim olmadığını söyledim.

“Gerçekten mi?” dedi matematik çalışırkenki çocuksu havasıyla.

Bu sözüne kendi de gülecek kadar kararlı, güvenliydi. Özenli bir hareketle bir sigara yaktı ve diğer isteklerini de saydı. Ondan gizli hiçbir şeyim olmayacaktı, bütün sırlarımı onunla paylaşacaktım, geçmişimle ilgili sorduğu her soruya dürüstçe cevap verecektim.

Bütün bu sözlerle birlikte gördüğüm her şey, Füsün’un kararlı, sert yüz ifadesi, pastanenin eski dondurma makinesi, Atatürk’ün çerçeveli fotoğrafındaki tıpkı Füsün’unkiler gibi ça-

tık kaşları hafızama kazınıyordu. Nişanı Paris'e gitmeden önce, aile içinde yapmaya karar verdik. Feridun'dan saygıyla söz ettik.

Evlenmeden önce aramızda cinsel bir yakınlaşma olmayacağı gerçeğinin de üzerinden bir kere daha şöyle geçtik:

"Beni zorlama olur mu? Zaten bir sonuç alamazsın."

"Biliyorum," dedim. "Ben de aslında seninle görücü usulüyle evlenmek isterdim."

"Zaten öyle sayılır!" dedi kendine güvenen bir havayla.

Artık evde bir erkek olmadığı için her akşam (her akşam!) onlara gelmemin de mahallede yanlış anlaşılacağını söyledi. "Tabii mahalle bahane..." dedi sonra. "Babam olmayınca eskisi gibi tatlı sohbet de olmuyor. Çok da üzülüyorum."

Bir an ağlayacak sandım, ama kendini tuttu. Pastanenin bir itişte açılan yaylı kapıları, içerideki kalabalıktan kapanmıyordu. Lacivert ceketli, çarpık ince kravatlı ve çok gürültülü bir liseli öğrenci kalabalığı, içerisini tıksık tıksık doldurmuştu. Aralarında gülüşüyor, itişiyorlardı. Fazla uzatmadan kalktık. Füsün'un yanında Beyoğlu kalabalığında yürümenin zevklerini çıkararak, ta Çukurcuma Yokuşu'nun başına kadar hiç konuşmadan ona eşlik ettim.

76

Beyoğlu Sinemaları

Füsün ile İnci Pastanesi'nde konuştuğumuz şeylerin ruhuna sadık kalmayı başardık. Nişantaşlı çevremden bambaşka bir dünyada, Fatih'te yaşayan bir askerlik arkadaşım hemen Füsün'un avukatı oldu. Karı-koca anlaşarak ayrılmaya karar verdikleri için iş zaten kolaydı. Füsün gülerek Feridun'un avukat bulmak için bir ara benden akıl almayı bile düşündüğünü söylemişti. Artık akşamları Çukurcuma'ya gidip onu göremiyordum, ama iki günde bir öğleden sonra Beyoğlu'nda buluşup sinemaya gidiyorduk.

Bahar aylarında cadde ısınınca, Beyoğlu sinemalarının serinliğini çocukluğumda da çok severdim. Füsün ile önce

Galatasaray'da buluşup afişlere baka baka bir sinemayı seçer, bilet alıp karanlık, serin ve تنها sinemaya girer, perdeden yansıyan ışıktaki arkalarda gözlerden uzak bir yere oturur, el ele tutuşur, perdedeki filmi sonsuz zamanı olan insanların rahatlığıyla seyrederdik.

Yaz başında sinemaların bir bilete iki, hatta üç film göstermeye başladığı günlerde, bir keresinde pantolonumu çekerek oturur, elimdeki gazeteyle dergiyi karanlıkta yandaki boş koltuğa yerleştirirken elim Füsun'un elini bulup tutmakta gecikince, Füsun'un güzel eli sabırsız bir serçe gibi kucağıma çıkmış, karnımın üzerinde, neredesin der gibi bir an açılmış, aynı anda elim ruhumdan da hızlı davranarak ona hasretle sarılmıştı.

Beyoğlu'nun yazları iki film (Emek, Fitaş, Atlas), hatta üç film (Rüya, Alkazar, Lale) gösteren sinemalarında, kışları olduğu gibi filmin ortasında ara verilmediğinden, nasıl bir kalabalıkla birlikte film seyrettiğimizi iki film arasında ışıklar yanınca görürdük. Bu aralarda, soluk ışıklarla aydınlatılan küf kokulu büyük salonların koltuklarında kaykılarak, katlanarak, iyice arkaya yaslanarak oturan, ellerinde buruş buruş gazeteleri, buruş buruş elbiseli yalnız erkekleri, bir köşede uyuyakalmış ihtiyarları, filmin hayal dünyasından toz kokulu loş ışıklı sinemanın alelade dünyasına geçmekte zorlanan hülyalı seyircileri seyrederek, Füsun ile en son gelişmelerden, şundan bundan fısıldaşarak konuşurduk. (Aralarda el ele tutuşmazdık.) Sekiz yıldır olmasını istediğim şeyin resmen olduğunu, Feridun'dan resmen boşandığını Füsun bana Saray Sineması'nın locasında böyle bir film arasında fısıldayarak söyledi.

"Avukat karar kâğıdını almış," dedi. "Artık resmen dulum."

Tavanları yaldızlı, boyaları dökülmüş, eski şaşaağını kaybetmiş Saray Sineması'nın loş salonunun sahnesi, perdeleri, koltuklara dağılmış uykulu seyircileri, hayatımın sonuna kadar unutamayacağım bir görüntü olarak o anda hafızama kazındı. Atlas'ın, Saray gibi sinemaların locaları on yıl önceye kadar, tıpkı Yıldız Parkı gibi el ele tutuşup öpüşecek özel bir köşeyi bulamayan çiftlerin gittiği yerlerdi, ama Füsun locada kendini öptürmez, yalnızca elimi bacağının, dizinin üstüne koymama karşı çıkmazdı.

Feridun ile son görüşmemiz iyi geçti, ama umduğumun ve sandığımın aksine, benim için kötü bir hatıra oldu. Füsun'un, İnci Pastanesi'nde bu sekiz yılda onunla sevişmediğini iddia etmesi ve benim buna inanmamı istemesi beni sarsmıştı. Çünkü ben zaten bu fikre, evli bir kadına âşık olan pek çok erkek gibi kafamın bir köşesinde sekiz yıldır gizlice inanıyordum. Hikâyemin gizli bir püf noktası olan bu inanç sayesinde, Füsun'a olan aşkım o kadar uzun sürebilmişti.

Füsun ile Feridun'un mutlu bir cinsel hayatları olan bir karı-koca olduklarını açıkça ve kuvvetli bir şekilde uzun bir süre düşünebilseydim (bunu bir iki kere acıyla denemiştım ve bir daha da denemek istememiştım) zaten Füsun'a olan aşkım o kadar uzun sürmezdi. Yıllardır kendimi kandırarak inandığım şeyi, Füsun bana bir iddia havasıyla ve buna kesinlikle inanmamı emrederek söyleyince, hemen bunun doğru olmadığını açıkça düşünmüş, hatta kendimi aldatılmış hissetmişim. Ama evliliklerinin altıncı yılında Feridun onu zaten bıraktığı için artık gerçeği kabul edebilirdim. Ama bunu düşünür düşünmez de, Feridun'a karşı dayanılmaz bir kıskançlık, bir öfke duyuyor, onu aşağılamak istiyordum. Sekiz yıl ona karşı bu öfkeyi hiç duymamış olmam da, Feridun ile bu süreyi neredeyse hiçbir çatışma olmadan geçirmemizi sağlamıştı. Feridun'un, özellikle ilk yıllarda bana tahammül edebilmesinin nedeninin de, karısıyla arasındaki bu mutlu cinsel yaşam olduğunu, sekiz yıl sonra şimdi çok iyi anlıyordum. Karısıyla mutlu bir hayatı olan, ama cemaat hayatını ve kahveye gidip arkadaşlarla iş konuşup gevezelik etmeyi de seven her erkek gibi, Feridun akşamları çıkmak istemişti. Füsun'un evliliğinin ilk yıllarında kocasıyla yaşadığı mutluluğu sınırladığını –kendimden sakladığım bir başka bilgiyi– Feridun'un gözlerinin içine bakarken aklımdan açıklıkla geçirdim, ama suçluluk duymadım.

İçimde okyanusun en derin ve sınırsız yeri gibi sekiz yıldır sessizce duran kıskançlık, Feridun ile bu son görüşmemizde kıpırdamaya başlamıştı; bazı eski arkadaşlarıma yaptığım gibi, Feridun'u da artık hayatımın sonuna kadar hiç görmemem gerektiğini anladım. Benden önce Füsun'a duyduğu aşk yüzünden yıllarca acı çekmiş Feridun'a karşı yıllarca bir kardeşlik, bir yol-

daşlık hissettiğimi bilenler, şimdi tam işleri hallederken ona karşı duyduğum öfkeyi anlamayabilirler. Bana her zaman bir muamma olarak gözükten Feridun'u şimdi anlamaya başlıyordum, diyerek bu konuyu kapayayım.

Feridun'un gözlerinden ise, benim Füsün ile gelecekteki mutluluğumu biraz kıskandığını hissettim. Ama Divan Oteli'nde yediğimiz o uzun son öğle yemeğinde ikimiz de bol bol rakı içerek rahatlamış; Limon Film'in Feridun'a devir ayrıntılarından sonra bizi rahatlatan, sevindiren, gülümseten yeni bir konuya geçmiştik. Feridun, sanat filmi *Mavi Yağmur*'u en sonunda yakında çekmeye başlayacaktı.

Feridun ile o gün o kadar çok içmiştim ki, Satsat'a hiç uğramadan, ağır ağır yürüyerek eve dönüp sızdım. Merak edip yatağıma kadar gelen anneme, sızmadan önce, "Hayat çok güzel!" dediğimi hatırlıyorum. İki gün sonra, şimşeklerin çıktığı gök gürültülü bir akşamüstü, Çetin'in kullandığı arabayla annemi Çukurcuma'ya götürdük. Annem, Tarık Bey'in cenazesine gitmek istemediğini unutmuş gibi davranıyordu. Ama sakın değildi, gergin olduğu zamanlarda hep yaptığı gibi yol boyunca hiç susmadı. "Aa ne kadar güzel yapmışlar kaldırımları buralarda," dedi Füsünlara yaklaşırken. "Bu mahalleleri hep görmek isterdim, ne güzel bir yokuşmuş bu, ne güzel yerlermiş." Eve girerken, yağmur öncesi esen serin bir rüzgâr, parke taşlarının üzerindeki tozu bir an havalandırdı.

Annem daha önceden telefon edip Nesibe Hala'ya başsağlığı dilemiş, birkaç kere görüşmüşlerdi. Gene de bizim "kız isteme" ziyareti, ilk başta Tarık Bey için bir başsağlığı ziyaretine dönuştü. Ama başsağlığından daha derinlere giden bir şeyi hepimiz hissettik. İlk baştaki tatlı sözlerden, kibar ifadelerden, "Burası ne güzelmiş, ne kadar da özlemiştim, ne kadar üzüldük," laflarından sonra, Nesibe Hala ile annem birbirlerine sarılıp ağlamaya başladılar. Füsün odadan çıkıp yukarı kaçtı.

Yakınlara bir yere bir yıldırım düşünce, birbirlerine sarılmış duran iki kadın doğrudular. "Hayırdır!" dedi annem. Daha sonra başlayan sağanak yağmur sırasında gök hâlâ gürülderken, yirmi yedi yaşındaki dul Füsün, on sekiz yaşında görücüye çıkmış bir kız gibi kibar hareketlerle taşıdığı bir tepsinin içinde bize kahve getirdi.

“Nesibe, Füsün aynen sen olmuş!” dedi annem. “Senin gibi... Ne kadar da akıllı gülüyor, ne kadar da güzel olmuş!”

“Yok, o benden çok daha akıllıdır,” dedi Nesibe Hala.

“Rahmetli Mümtaz da Osman ile Kemal’in kendisinden daha akıllı olduğunu hep söylerdi, ama bilmem dediğine inanır mıydı. Yeni kuşaklar sanki bizden daha mı akıllılar,” dedi annem.

“Kızlar kesin daha akıllı,” dedi Nesibe Hala. “Biliyor musun Vecihe –nedense bu sefer abla dememişti–, hayatta en pişman olduğum şey nedir...” Kendi diktiklerini satacağı, kendi adını duyuracağı bir dükkân açmayı bir dönem çok istediğini, ama cesaret edemediğini anlatırken, “Eli doğru dürüst makas bile tutamayan, bir teyel atamayanlar şimdi meşhur modaevi sahibi oldular,” diye şikâyet etti sonra.

Hep birlikte pencereye gidip yağmuru, yokuştan akan suları seyrettik.

“Rahmetli Tarık Bey, Kemal’i çok severdi,” dedi Nesibe Hala sofraya otururken. “Her akşam ‘Biraz daha bekleyelim, belki Kemal Bey gelir,’ derdi.”

Annemin bu sözden hiç hoşlanmadığını hissettim.

“Kemal ne istediğini bilir,” dedi annem.

“Füsün da çok kararlıdır,” dedi Nesibe Hala.

“Onlar zaten karar vermişler,” dedi annem.

Ama “kız isteme” sözleri bundan daha ileriye gitmedi.

Ben, Nesibe Hala, Füsün birer kadeh rakı almıştık; annem nadiren içerdi, ama o da istedi ve iki yudumdan sonra da babamın deyişiyle rakının kendinden çok kokusundan hemen neşelendi. Bir zamanlar Nesibe ile birlikte nasıl sabahlara kadar çalışıp kendisine gece elbisesi diktiklerini hatırladı. Bu konu ikisinin de hoşuna gitti, o zamanların düğünlerini, elbiselerini hatırladılar.

“Vecihe’nin pilili elbisesi o kadar meşhur oldu ki, aynısını dikmemi sonra Nişantaşı başka kadınlar da istedi, hatta Paris’ten aynı kumaşı bulmuşlar, getirip önüme koydular, ama ben dikmedim,” dedi Nesibe Hala.

Füsün bir tören havasıyla sofradan kalkıp Limon’un kafesine gidince, ben de kalktım.

“Yemeğin ortasında kuş ile meşgul olmayın Allah aşkına!” diye sofradan seslendi annem. “Merak etmeyin, birbirinizi gör-

mek için daha çok vaktiniz olacak... Durun, durun bakalım, ellerinizi yıkamadan katiyen sizi sofraya oturtmam.”

Ellerimi yıkamak için yukarı çıktım. Füsün ellerini aşağıda, mutfakta da yıkayabilirdi, ama peşimden geliyordu. Yukarıda, merdivenlerin başında Füsün’u kollarından tuttum, gözlerinin içine baktım ve onu dudaklarından ihtirasla öptüm. On on iki saniye süren derin, olgun, sarsıcı bir öpüştü. Dokuz yıl önce çocuk gibi öpüşürdük. Bu öpüş ise, bütün bu dokuz yılın ağırlığıyla, gücüyle, maneviyatıyla, çocukluktan çok uzaktı. Önce Füsün koşarak aşağı indi.

Daha fazla neşelenmeden, ağızımızdan çıkan her söze dikkat ederek yemeği bitirdik, yağmur dinince hiç gecikmeden kalktık.

“Anneciğim, kızı istemeyi unuttun,” dedim dönüş yolunda, arabada.

“Sen bu yıllarda onlara ne kadar gittin?” diye sordu annem. Benim bir an suskun kaldığımı görünce kestirip attı. “Ne kadar gittiysen gittin... Nesibe bir şey dedi, içime oturdu. Yıllardır oturup annenle çok az akşam yemeği yediğin için belki biraz kalbim kırıldı –kolumu okşadı–, ama merak etme oğlum, aldırmadım. Ama liseli kız istiyormuşmuş gibi de yapamadım artık. O evlenmiş, boşanmış, koskocaman bir kadın. Akli başında, ne yaptığını da çok iyi biliyor. Siz ikiniz aranızda her şeyi konuşmuş, her şeye karar vermişsiniz. Yapmacıklı sözlere, numara yapmaya ne gerek var. Bana kalırsa nişana da gerek yok... Bu işi uzatmadan, elâleme laf ettirmeden hemen evlenin... Avrupa’ya da gitmeyin. Nişantaşı’ndaki dükkânlarda her şey var artık, Paris’e neden gideceksiniz ki...”

Benim sustuğumu görünce konuyu kapadı.

Evde, odasına girip yatmadan önce, annem “Haklıymışsın,” dedi bana. “Güzel, akıllı kadınmış. Sana iyi karı olur. Ama dikkat et, çok çekmiş gibi duruyor. Tabii ben bilmem, ama içindeki öfke, kin, neyse artık, hayatınızı zehirlemesin.”

“Zehirlemez!”

Tam tersi, bizi hayata, İstanbul’a, sokaklara, insanlara, her şeye bağlayan bir duyguyla yavaş yavaş birbirimize derinden yaklaşıyorduk. Sinemada elini tutarken, bazan Füsün’un hafifçe ürperdiğini hissedirdim. Bazan omzunu hatta başını hafifçe be-

nim omzuma dayıyordu artık. Bana daha çok yaslanabilsin diye koltuklara iyice gömülerek oturur, elini iki elimle tutar, bazan da belli belirsiz bacağını okşardım. İlk haftalarda pek istemediği locada oturmaya da Füsün artık karşı çıkmıyordu. Elini elimin içinde tutarken, seyrettiğimiz filme Füsün'un gösterdiği çeşit çeşit duygusal tepkiyi de, tıpkı nabız tutan bir doktorun parmaklarının ucunda hastasının en mahrem iç sızılarını hissetmesi gibi hisseder, böylece filmi bir de onun duygusal yorumuyla izlemekten çok büyük hazlar alırdım.

Film aralarında, Avrupa yolculuğu hazırlıklarından, yavaş yavaş birlikte insanlar arasına çıkmaktan dikkatle söz ediyorduk, ama annemin nişan konusundaki sözlerini hiç açmadım. Nişanın güzel olmayacağını, çok dedikodu edileceğini, aile arasında bile huzursuzluk olacağını, kalabalık çağırırsak kalabalık yüzünden, çağırmazsak da kimseyi çağırmadığımız için dedikodu edileceğini anlıyor, yavaş yavaş Füsün'un da aynı görüşe geldiğini hissediyordum. O da sanırım aynı endişelerle nişan konusundan uzak duruyordu. Hiç nişanlanmamaya, Avrupa'dan dönünce doğrudan evlenmeye, böyle neredeyse hiç konuşmadan karar verdik. Film aralarında, daha sonra gitmeye başladığımız Beyoğlu pastanelerinde karşılıklı sigaralarımızı içerken, Avrupa yolculuğu hayallerinden söz etmekten ikimiz de daha çok hoşlanırdık. Füsün *Otomobile Avrupa* adlı Türkler için yazılmış bir kitap almıştı, sinemalara elinde onunla gelirdi. Sayfalarını çevirirken, güzergâhı konuştuğumuzu hatırlıyorum. İlk gece Edirne'de kaldıktan sonra, Yugoslavya ve Avusturya üzerinden gitmeye karar vermiştik. Füsün benim rehber kitaplarındaki Paris manzaralarına bakmaktan da hoşlanır, "Viyanaya da gidelim," derdi. Bazan da kitaptaki Avrupa manzaralarına bakarken, tuhaf ve kederli bir sessizliğe bürünüp hayallere dalarlardı.

"Ne oldu canım, ne düşünüyorsun?" diye sorardım ben.

"Bilmiyorum," derdi Füsün.

Nesibe Hala, Füsün ve Çetin, hayatlarında ilk defa Türkiye dışına çıkacakları için ilk pasaportlarını alıyorlardı. Onları devlet dairelerinin işkencesinden ve kuyruklarda beklemenin eziyetinden koruyabilmek için Satsat'ta bu işlere bakan komiser Selami'yi devreye sokmuştum. (Dikkatli okurlar, sekiz yıl önce

emekli komiseri kayıp Füsun'un ve Keskin ailesinin izini bulsun diye görevlendirdiğimi hatırlayacaklardır.) Aşk yüzünden dokuz yıldır Türkiye'den dışarı hiç çıkmadığımı, böyle bir ihtiyacımın kalmadığını da böyle fark ettim. Oysa bir zamanlar, üç dört ayda bir, bir bahaneyle yurtdışına çıkmazsam mutsuz olurum.

Böylece pasaport işleri için imza vermeye sıcak bir yaz günü Babiâli'deki Vilayet'e, Emniyet Pasaport Şubesi'ne gittik. Osmanlı devletinin son yıllarında sadrazamların, vezir paşaların oturduğu, baskınlara, siyasi cinayetlere, lise tarih kitaplarında anlatılan nice dehşete sahne olmuş eski bina, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kalan pek çok büyük yapı gibi yaldızını ve tantanasını kaybetmiş, koridorlarında, merdivenlerinde evrak, damga ve imza kuyruğunda binlerce kişinin bezginlikle beklediği, birbiriyle kavga edip bağırıştığı bir mahşer yerine dönüşmüştü. Aşırı sıcak ve nemden ellerimizdeki evraklar hemen hamurlaşmıştı.

Akşama doğru bir başka evrak için Sirkeci'deki Sansaryan Hanı'na sevk edildik. Babiâli Yokuşu'ndan aşağı inerken, eski Meserret Kahvehanesi'nin biraz yukarısında, Füsun hiçbirimizden izin almadan küçük bir çayhaneye girdi, bir masaya oturdu.

"Ne oluyor gene buna..." dedi Nesibe Hala.

Çetin Efendi'yle ikisi dışarıda beklerken, ben içeri girdim.

"Ne oldu canım, yoruldu mu?" diye sordum.

"Ben vazgeçtim, Avrupa'ya filan gitmek istemiyorum," dedi Füsun. Bir sigara yakmıştı, dumanını iyice içine çekti. "Siz gidin, alın pasaportunuzu, benim halim kalmadı."

"Canım, sık dişini, yüzdük yüzdük sonuna geldik."

Biraz direndi, huysuzluk etti, ama sonra ister istemez bizimle geldi güzelim. Benzeri bir küçük buhranı, Avusturya Başkonsolosluğu'nda vize almak isterken yaşadık. Vize kuyruklarında zorlanmasınlar, görüşmelerde aşağılanmasınlar diye Nesibe Hala ile Füsun'u, tıpkı Çetin Efendi gibi yüksek maaşlı, uzman Satsat çalışanı olarak gösteren belgeler düzenletmiştim. Hepimize vize verdiler, ama Füsun'un gençliğinden şüphelendiler ve vize için onu görüşmeye çağırdılar. Ben de onunla gittim.

Altı ay önce, vize başvuruları yıllardır geri çevrilen öfkeli biri, İsviçre Konsolosluğu'nda çalışan bir memuru kafasından dört kurşunla vurup öldürdüğü için, İstanbul'daki konsolos-

lukların vize kısımları aşırı sıkı önlemler almıştı. Artık vize adayları Avrupalı vize memurlarıyla yüz yüze değil, Amerikan filmlerindeki idamlıklar gibi kurşun geçirmez camlar ve teller arasından telefon ile görüşebiliyordu. Konsoloslukların önleri vize kısmına yaklaşabilmek, bahçeye, avluya girebilmek için birbirleriyle dirsekleşen kalabalıklarla kaynaşıyordu. Türk memurlar (özellikle Alman Konsolosluğu'nda bu memurlar için "İki günde Alman'dan daha çok Alman olmuş!" denirdi) bu kalabalıkları sıraya girmedikleri için azarlar, itip kakar, bazılarının kılık kıyafetine bakıp "Sen boşuna gelme!" diye tersleyerek ilk elemeyi yaparlardı. Görüşme için randevu alabilmek vize adaylarını çok mutlu eder, içeride kurşun ve ses geçirmez camlar arasında hepsi zor bir sınava giren öğrenciler gibi titrer ve kuzu gibi sessiz ve itaatkâr olurdu.

Torpilli olduğumuz için Füsün bu kuyruklarda hiç beklemeden ve gülümseyerek görüşmeye girdi, çok geçmeden de alı al moru mor içeriden çıktı ve bana bakmadan dosdoğru sokağa yürüdü. Dışarıda sigara yakmak için yavaşlayınca yetiştim ona. Ne olduğunu sordum, ama cevap vermedi. Vatan Meşrubat ve Sandviç Sarayı'na girip oturunca "Avrupa'ya filan gitmek istemiyorum, vazgeçtim," dedi.

"Ne oldu? Vermiyorlar mı?"

"Bütün hayatımı sordu. Neden boşandığımı bile sordu. İşsizsem ve dulsam ne ile geçiniyormuşum, onu bile sordu. Avrupa'ya da gitmiyorum. İstemiyorum kimsenin vizesini."

"Ben başka türlü hallederim," dedim. "Ya da gemiyle, İtalya üzerinden gideriz."

"Kemal, inan ben Avrupa yolculuğundan da vazgeçtim. Dil de bilmiyorum, utandım."

"Canım, biraz dünya görürüz... Dünyanın başka yerlerinde, başka türlü yaşayan, daha mutlu insanlar da var. El ele tutuşur, onların sokaklarında yürürüz. Dünya, yalnızca Türkiye değil."

"Biraz Avrupa görüpsana layık olmam lazım, değil mi? Ama ben seninle evlenmekten de vazgeçtim."

"Paris'te çok mutlu olacağız Füsün."

"Bilirsin ne kadar inatçı olduğumu. Israr etme Kemal. O zaman daha da inat ediyorum."

Gene de ısrar ettim ve yıllar sonra ısrarlarımdan acıyla pişmanlık duyduğumda, yolculukta bir otel odasında Füsün ile sevişmeyi gizliden gizliye sık sık hayal ettiğimi hatırladım. Avusturya'dan kâğıt ithal eden Snob Selim'in yardımıyla, Füsün'un vizesini bir hafta sonra aldık. Aynı günlerde arabanın "triptik" işlemleri de tamamlandı. Sayfaları Paris yolunda uğrayacağımız ülkelerin vizeleriyle rengârenk olmuş pasaportunu Saray Sineması'nda, locada Füsün'a verirken, tuhaf bir gurur, bir çeşit koca olma gururu duydum. Yıllar önce İstanbul'un çeşit çeşit köşelerinde Füsün'un hayaletlerini gördüğüm günlerde, bir hayalete de Saray Sineması'nda rastlamıştım. Füsün pasaportunu alınca, önce gülüverdi, sonra kaşlarını çatıp sayfaları çevirip bir bir vizeleri inceledi.

Bir seyahat şirketi üzerinden, Paris'teki IIôtel du Nord'da üç büyük oda ayırttım. Bana, Çetin Efendi'ye ve bir de Füsün ile annesine. Sorbonne'da –yani üniversitede demek istemiştim– okuduğu yıllarda Sibel'i görmeye Paris'e gittiğimde başka otellerde kalmıştım, ama tıpkı ileride zengin olunca gideceği yerleri düşleyen öğrenciler gibi, filmlerden ve hatıralardan çıkma bu eski otelde bir gün kalıp mutlu saatler geçireceğimi düşlerdim.

"Hiç gerek yok, evlenin öyle gidin," diyordu annem. Hadi sen sevdiğin kızla seyahat etmenin keyfini çıkaracaksın... Ama Nesibe ile Çetin Efendi ne olacak?.. Onların ne işi var sizin yanınızda? Önce evlenin, sonra ikiniz yalnız başınıza balayına Paris'e uçakla gidersiniz. Beyaz Karanfil'e ben söylerim, iki sosyete sütunu bunu romantik bir hikâye gibi, herkesin seveceği bir dedikodu gibi yazar, her şey de iki günde unutulur. Zaten o eski dünya değişti artık. Taşralı zenginler doldurdu her yeri. Sonra ben Çetin'siz ne yaparım. Beni sağa sola kim götürecektir?"

"Anneciğim, bütün yaz Suadiye'deki evden ve bahçeden dışarı iki kere çıktınız zaten. Merak etmeyin, eylülü geçirmeden döneceğiz. Sizi ekim başında Nişantaşı'na geriye, ben söz veriyorum, Çetin getirecek... Size de düğün için Nesibe Hala elbise seçecek."

Büyük Semiramis Otel

27 Ağustos 1984 günü saat on ikiyi çeyrek geçe, Çetin'in kullandığı arabayla Avrupa yolculuğuna çıkmak için Çukurcuma'daki eve geldik. Füsün ile Şanzelize Butik'te karşılaşmamızın üzerinden tam dokuz yıl dört ay geçmişti, ama ne bunun ne de bu sürede hayatımın ve kişiliğimin nasıl değiştiğinin üzerinde durup düşünmedim bile. Annemin bitmeyen öğütleri ve gözyaşlarından ve trafik yüzünden geç kalmıştık. Hayatımın bu dönemini artık kapatmak ve bir an önce yola çıkmak istiyordum. Uzun bir bekleyişten sonra Çetin Efendi, Füsün'un ve Nesibe Hala'nın bavullarını bagaja yerleştirirken, arabamızın etrafını saran çocuklardan, gülümseyerek selamladığım mahallelinin bakışlarından hem sıkılıyordum hem de kendimden bile sakladığım bir gurur duyuyordum. Araba Tophane'ye inerken futboldan dönen Ali'yi görünce, Füsün ona el salladı. Yakında Füsün'dan Ali benzeri bir çocuğum olacağını aklımdan geçirdim.

Galata Köprüsü'nde arabanın pencerelerini açtık ve yosun, deniz, güvercin pisliği, kömür dumanı, araba egzosu ve ıhlamur çiçeklerinin kokusunun karışımı bir İstanbul kokusunu mutlulukla içimize çektik. Füsün ile Nesibe Hala arkaya oturmuşlardı. Ben günlerdir hayal ettiğim gibi önde Çetin'in yanındaydım ve araba Aksaray'dan, surların arasından, kenar mahallelerden çukurlara gire çıka, parke taşı kaplı caddelerde titreye titreye ilerlerken, kolumu arka koltuğa atıp arada bir mutlulukla Füsün'a bakıyordum.

Şehir dışında, Bakırköy'ün arkalarında bir yerde imalathaneler, depolar, yeni mahalleler ve moteller arasında yol alırken, dokuz yıl önce ziyaret ettiğim Turgay Bey'in tekstil fabrikası ilmişti gözüme, ama o gün çektiğim kıskançlık acısını bile doğru dürüst hatırlayamadım. Araba İstanbul dışına çıkar çıkmaz, Füsün için yıllardır çektiğim bütün çile, bir solukta özetlenebilecek tatlı bir aşk hikâyesine dönüşmüştü. Sonu mutlu biten bütün aşk hikâyeleri, birkaç cümleden fazlasını hak etmez zaten! İstanbul'dan uzaklaştıkça sessizlik arabaya yavaş yavaş, belki de

bu yüzden çöküyordu. İlk dakikalarda cıvıl cıvıl şakalar yapan, “Aman şunu unutmadık değil mi!” diye sorular soran ve pence-reden gördüğü her şey hakkında –boş arsalarda otlamakta olan bir deri bir kemik ihtiyar atlar hakkında bile– hayranlıkla birkaç söz söyleyen Nesibe Hala, Büyükçekmece Köprüsü’ne gelmeden önce uyuyakalmıştı.

Çatalca çıkışında bir benzincide Çetin Efendi depoyu doldururken, Füsün ile annesi arabadan çıktılar. Kenardaki satıcı teyzeden yörenin fol peynirinden bir paket alıp yandaki çay bahçesinin masasına oturdular ve çay ve simitle keyfini çıkararak peynir yediler. Bu hızla Avrupa yolculuğumuzun haftalar değil, belki de aylar süreceğini düşünerek ben de onlarla oturdum. Bundan şikâyetçi miydim? Hayır! Füsün’un karşısında otururken, hiç konuşmadan ona bakıyordum ve ilkgençlik yıllarımdan danslı partilerinde ya da yaz başlarında çok güzel bir kızla karşılaştığım zaman hissettiğim cinsten tatlı bir ağrı, hafif hafif karnıma, göğsüme yayılıyordu. Derin, yıkıcı aşk acısı değildi bu, tatlı bir aşk sabırsızlığıydı.

Saat yedi kırkta, güneş gözümüzün içine baka baka ayçiçeği tarlaları arasından battı. Çetin Efendi arabanın lambalarını yaktıktan az sonra, “Çocuklar, bu karanlıkta gitmeyelim Allah aşkına!” dedi Nesibe Hala.

Çift şeritli yolda, kamyon şoförleri uzak lambalarını hiç söndürmeden üzerimize üzerimize geliyorlardı. Babaeski’yi geçtikten az sonra, mor neon lambaları karanlığa göz kırpan Büyük Semiramis Oteli bana gece kalmak için uygun bir yermiş gibi gözüktü. Çetin’e yavaşlamasını söyledim, araba yandaki Türk Petrol’ün önünden kıvrılıp (bir köpek “Hav hav hav,” dedi) otelin önünde durunca, sekiz yıldır hayalini kurduğum şeyin burada gerçekleşeceğine karar veren kalbim aşkla ve hızla atmaya başladı.

Üç katlı, adı hariç özentiden uzak temiz otelin resepsiyonuna bakan emekli astsubaydan (duvarda üniformalı, silahlı ve mutlu bir resmi asılıydı) Füsün ile Nesibe Hala’ya bir, Çetin Efendi’yle bana da birer oda istedik. Odamda yatağa uzanıp tavana bakarken, bu uzun yolculuk boyunca her gece yanımdaki odada Füsün uyurken tek başıma uyumanın, bana onu dokuz yıl beklemekten bile zor gelebileceğini sezdim.

Aşağıda, küçük yemek odasına girince, Füsün'un onun için hazırladığım sürprize uygun bir havaya büründüğünü gördüm. Otel sanki Avrupa'da zengin bir sahil kasabasındaki 19. yüzyıl sonundan kalma lüks bir yermiş ve oradaki kadife perdeli şık salona akşam yemeğine inermiş gibi, Füsün özenle makyajını tazelemiş, yıllar önce ona aldığım ve burada şişesini sergilediğim Le soleil noir kokusundan sürmüş ve dudaklarının boyasıyla aynı renk, kıpkırmızı bu elbiseyi giymişti. Elbisenin ışıltısı, güzelliğini, esmer saçlarının parlaklığını iyice ortaya çıkarmıştı. Almanya'dan dönen yorgun işçi ailelerinin oturduğu yan masalardan meraklı çocuklar ve şehvetli babalar arada bir dönüp ona bakıyorlardı.

"Çok yakıştı bu akşam sana bu kırmızı..." dedi Nesibe Hala. "Paris'te otelde, sokaklarda giyince, daha da iyi gözükür. Ama yolda, her akşam giyme canım."

Aynı fikirde olduğumu söylemem için Nesibe Hala bana bir bakış attı, ama hiçbir şey çıkmadı ağzımdan. Füsün'un, onu aşırı güzel gösteren elbiseyi aslında her akşam giymesini istediğim için değil yalnızca... Mutluluğun çok yakında olduğunu, ama onu elde etmenin de zor olacağını hisseden genç âşıklar gibi gerilmiştim; ağzımı açmak gelmiyordu içimden. Tam karşımda oturan Füsün'un da aynı durumda olduğunu hissediyordum. Bakışlarını benden kaçırıyor, sigarayı yeni başlamış liseli kız gibi acemice içiyor ve sigarasının dumanını kenara üflüyordu.

Otelin Babaeski Belediyesi'nden onaylı sade menüsüne bakarken, sanki geride bıraktığımız dokuz yılı gözden geçiriyormuşuz gibi uzun, tuhaf bir sessizlik oldu.

Çok sonra garson gelince, bir büyük şişe Yeni Rakı istedim.

"Bu akşam sen de iç de, kadeh tokuşturalım Çetin Efendi," dedim. "Nasıl olsa yemekten sonra beni eve götürmeyeceksin."

"Maşallah, çok beklediniz Çetin Bey," dedi Nesibe Hala içten bir takdir duygusuyla. Bana bir an göz attı. "Sabırla, tevekkülle insanın kazanamayacağı kalp, fethedemeyeceği kale yoktur, değil mi?"

Rakı gelince, herkes gibi Füsün'un kadehine de bolca koydum ve bunu yaparken gözlerinin içine baktım. Sinirli ve gergin olduğu zamanlarda yaptığı gibi sigarasını, ucuna bakarak

içtiğini görmek hoşuma gidiyordu. Nesibe Hala dahil hepimiz buzlu rakıyı, istekle iksir içer gibi içmeye başladık. Biraz sonra rahatladım.

Dünya aslında güzeldi, sanki bunu yeni fark ediyordum. Füsün'un narin gövdesini, uzun kollarını, güzel göğüslerini hayatının sonuna kadar okşayacağımı, başımı onun boynuna gömüp kokusunu içime çekerek yıllarca uyuyacağımı artık çok iyi biliyordum.

Çocukluğumda, mutluluk anlarımda yaptığım gibi, beni mutlu eden şeyi "mahsusçuktan" unutup, çevremdeki her şeyi güzel bularak dünyaya yeni bir gözle baktım: Duvarda Atatürk'ün fraklı, şık ve hoş bir fotoğrafı vardı. Onun yanına bir İsviçre manzarası, Boğaz Köprüsü'nü gösterir bir manzara resmi, ta dokuz yıl öncesinden hatıra, Meltem gazozu içen Inge'nin tatlı bir pozu asılmıştı. Saat dokuzu yirmi geçeyi gösterir bir saati ve resepsiyon duvarında da "çiftlere evlilik cüzdanı sorulur" levhasını gördüm.

"Bugün *Rüzgârlı Yokuşlar* var," dedi Nesibe Hala. "Söyleyelim mi televizyonu ayarlasınlar..."

"Daha vakit var anne," dedi Füsün.

Yemek salonuna, otuzlarında yabancı bir çift girdi. Herkes dönüp baktı onlara; onlar da bizi kibarca selamladılar. Fransızdılar. O yıllarda Türkiye'ye Batı'dan çok turist gelmezdi, ama gelenlerin pek çoğu arabalarıyla gelirdi.

Vakti gelince otel sahibi, başörtülü karısı, başörtüsüz yetişkin iki kızı –birinin mutfakta çalıştığını görmüştüm– televizyonu ayarladılar ve müşterilere sırtlarını dönüp diziyi sessizce seyre koyuldular.

"Kemal Bey, oradan göremeyeceksiniz," dedi Nesibe Hala. "Yanımıza gelin."

Nesibe Hala ile Füsün'un arasındaki daracık yere sandalyemi çekip oturarak, İstanbul tepelerinde geçen *Rüzgârlı Yokuşlar*'ı seyretmeye başladım. Ama gördüğümü anladığımı söyleyemem. Füsün'un çıplak kolu benim çıplak koluma kuvvetlice yaslanmıştı! Onun koluna yapışmış olan benim sol kolumun özellikle sol üst yanı, alevler içinde yanıyordu. Gözüm ekrandaydı, ama ruhum sanki Füsün'un ruhunun içine girmişti.

İçimdeki bir başka göz Füsun'un boynunu, güzel göğüslerini, göğüslerinin ucundaki çilek memeleri, karnının beyazlığını görüyordu. Füsun da yavaş yavaş kolunu benimkine daha fazla güçle yaslıyordu. Ne Füsun'un sigarasını üzerinde "Batanay Ayçiçek Yağı" yazan bir küllükte ezip söndürmesiyle ne de uçları kıpkırmızı dudak boyalı sigara izmaritleriyle ilgilendim.

Dizi bitince televizyon kapatıldı. Otel sahibinin büyük kızı radyoyu açtı, Fransızların hoşuna giden tatlı, hafif bir müzik bulundu. Sandalyemi eski yerine çekerken, az daha düşünüyordum. Çok içmiştim. Füsun da üç kadeh rakı içmişti, göz ucuyla saymıştım.

"Kadeh tokuşturmayı unuttuk," dedi Çetin Efendi.

"Evet, tokuşturalım," dedim. "Aslında küçük bir tören yapma zamanı geldi artık. Çetin Efendi, şimdi bizim nişan yüzüklerimizi de sen takacaksın."

Kapalıçarşı'dan bir hafta önce aldığım yüzüklerin kutusunu bir sürpriz havasıyla çıkardım, kapağını açtım.

"Doğrusu budur efendim," dedi Çetin Efendi hemen duruma uyum göstererek. "Nişanlanmadan evlenilmez. Uzatın parmaklarınızı bakayım."

Füsun gülümseyerek, ama heyecanla parmağını uzatmıştı bile.

"Bundan dönüş yoktur," dedi Çetin Efendi. "Çok mutlu olacaksınız, biliyorum... Sen öbür elini uzatacaksın Kemal Bey."

Nişan yüzüklerimizi, hiç duraksamadan bir anda taktı. Bir alkış koptu. Yan masadan Fransızlar bizi seyrediyormuş, bir iki başka uykulu müşteri de katıldı onlara. Füsun çok tatlı gülümüyor, kuyumcуда yüzük seçen biri gibi parmağındaki yüzüğe bakıyordu.

"Parmağına uydu mu canım?" dedim.

"Uydu," dedi gülümsemesini hiç gizlemeden.

"Çok da yakıştı."

"Evet."

"Dans, dans," dedi Fransızlar.

"Ya, hadi bakalım!" dedi Nesibe Hala.

Radyodaki tatlı müzik dansa uygundu. Ayakta durabilecek miydim?

İkimiz de aynı anda sandalyeden kalktık. Belinden tutup

Füsün'a sarıldım. Çok güzel kokuyordu; belini, kalçasını, belkemiğini parmaklarımın altında hissettim.

Füsün benden daha ayıktı. Dansı da, ciddiye alıp bana duyulmuş bir şekilde sarılarak etti. Kulağına onu ne kadar sevdiğimi söylemek istedim, ama bir tutukluğa kapıldım.

İkimiz de çok sarhoştuk, ama gene de aklımızın bir yanı bizi kendimizi koyuvermekten alıkoymuyordu. Biraz sonra yerimize oturduk. Fransızlar bizi gene alkışladılar.

"Ben kalkayım," dedi Çetin Efendi. "Sabah motora bakacağım. Yola erken çıkıyoruz, değil mi?"

Çetin rap diye ayağa kalkmasaydı, belki Nesibe Hala daha da oturacaktı.

"Çetin Efendi, arabanın anahtarını versene," dedim.

"Kemal Bey, bu akşam hepimiz çok içtik, aman sakın direksiyona el sürmeyin."

"El çantam bagajda kalmış, kitabımı alacağım."

Uzattığı anahtarı aldım. Çetin Efendi bir an toparlandı, babama gösterdiği aşırı saygılı hareketlerden birini yapıp eğildi.

"Anne, sen odanın anahtarını bana nasıl vereceksin?" dedi Füsün.

"Kapıyı kilitlemem," dedi Nesibe Hala. "Açar, girersin."

"Şimdi ben arkandan gelir alırım."

"Acele etme. İçeride anahtar kapının üzerinde olacak," dedi Nesibe Hala. "Kilidin içine sokar, kilitlemem. İstedğin zaman gelirsin."

Nesibe Hala ile Çetin Efendi gidince, hem rahatladık hem de gerildik. Füsün bütün hayatını birlikte geçireceği damat ile ilk defa yalnız kalan gelin gibi, gözlerini benden kaçırıyordu. Ama bunun bilinen utangaçlıktan başka bir duygu olduğunu da seziyordum. Ona dokunmak istedim. Sigarasını yakmak için uzandım.

"Odana çıkıp kitap mı okuyacaktın?" dedi Füsün. Kalkmaya hazırlanıyormuş gibiydi.

"Yok canım, belki arabayla bir tur atarız diye düşünmüştüm."

"Çok içtik Kemal, olmaz."

"Birlikte gezeriz."

"Artık yukarı çık ve yat."

"Kaza yaparım diye mi korkuyorsun?"

“Korkmuyorum.”

“O zaman arabayı alayım, yan yollara sapıp tepeler, ormanlar içinde kaybolalım.”

“Olmaz, yukarı çık, yat. Ben kalkıyorum.”

“Nişanlandığımız akşam beni masada yalnız bırakıp gidiyor musun?”

“Yok, daha oturuyorum,” dedi. “Burada oturmak aslında çok hoşuma gidiyor.”

Fransızlar masalarından bize bakıyorlardı. Orada hiç konuşmadan yarım saate yakın oturmuş olmalıyız. Arada bir göz göze geliyorduk, ama bakışlarımız içe dönmüştü. Aklımın sinemasında hatıralardan, korkulardan, istekten ve anlamını hiç çıkaramadığım başka pek çok resimden yapılmış eklemeli tuhaf bir film oynuyordu. Daha sonra masada bardaklarımız arasında hızlı hızlı yürüyen iri bir karasinek filme girdi. Kendi elim, Füsun’un sigaralı eli, bardaklar ve Fransızlar da filme girip çıkıyorlardı. Duyduğum yoğun sarhoşluk ve aşka rağmen, aklımın bir yanıyla kafamdaki filmin çok mantıklı olduğunu sanıyor ve bütün dünyanın Füsun ile aramızda aşk ve mutluluktan başka hiçbir şey olmadığını bilmesinin şu anda çok önemli olduğunu düşünüyordum. Bu sorunu sineğin tabaklar arasında yürüdüğü hızla çözmeliydim. Fransızlara mutlu olduğumuzu gösterir bir şekilde gülümsedim, onlar da aynı şekilde bize gülümsediler.

“Sen de gülsene onlara.”

“Güldüm, tamam,” dedi Füsun. “Ne yapayım başka, göbek mi atayım?”

Füsun’un çok sarhoş olduğunu unutuyor, her söylediğini ciddiye alarak bazan kederleniyordum. Ama mutluluğum kolay bozulacak gibi değildi. İçe içe insanın bütün dünyanın birliğini ve tekliğini hissettiği o derin ruh haline girmiştim. Kafamdaki sinekli, hatıralı filmin verdiği fikir de buydu işte. Füsun için yıllardır hissettiğim her şey, onun için çektiğim bütün acılar, dünyanın karmaşıklığı ve güzelliğiyle aklımda bir bütün olmuştu ve bu bütünlük ve tamamlanmışlık duygusu bana olağanüstü güzel geliyor ve derin bir huzur veriyordu. Derken kafam bir süre sineğin ayakları birbirine dolanmadan nasıl bu kadar hızla yürüyebildiğine takıldı. Sonra sinek yok oldu.

Füsun'un elini masanın üzerinde kendi elimin içinde tutuyordum ve hissettiğim huzur ve güzelliğin benim elimden ona, ondan bana geçtiğini anlıyordum. Füsun'un güzel sol eli, yorgun bir hayvan gibi alttaydı, benim sağ elim onu tersinden yakalamış, kabaca üstüne çıkmış, bastırmıştı sanki. Bütün dünya kafamın, kafalarımızın içinde dönüyordu.

"Dans edelim mi?" dedim.

"Hayır..."

"Niye?"

"Şimdi istemiyorum!" dedi Füsun. "Böyle oturmak bana yetiyor."

Ellerimizi kastettiğini anlayarak gülümsedim. Zaman durmuş gibiydi, hem orada saatlerdir el ele oturuyormuş gibi hissediyor hem de şimdi geldiğimizi zannedyordum. Bir an orada ne yaptığımızı unuttum. Sonra baktığımda lokantada bizden başka kimse olmadığını gördüm.

"Fransızlar gitmiş."

"Onlar Fransız değildi," dedi Füsun.

"Nereden anladın?"

"Arabalarının plakalarını gördüm. Atina'dan geliyorlar."

"Arabalarını nereden gördün?"

"Lokantayı kapatacaklar, biz de gidelim."

"Oturuyoruz işte!"

"Haklısın," dedi olgunlukla.

Bir süre daha el ele oturduk.

Sağ eliyle paketinden dikkatle bir sigara çıkarıp, tek eliyle hünlerle yakıp, bana gülümseyerek ağır ağır içti. Bu, saatler sürmüş gibi geldi bana. Kafamda yeni bir film başlamıştı ki, Füsun elini elimden çekip ayağa kalktı. Ben de peşinden yürüyordum. Kırmızı elbisesinin arkasına bakarak merdivenleri çok dikkatle, hiç sendelemeden çıktım.

"Senin odan bu yanda," dedi Füsun.

"Önce seni odana, annene bırakayım."

"Hayır, sen git kendi odana," diye fısıldadı.

"Çok üzülüyorum, bana güvenmiyorsun. Bütün hayatını benle nasıl geçireceksin?"

"Bilmiyorum," dedi. "Git hadi odana."

“Çok güzel bir akşam,” dedim. “Çok mutluyum. Hayatımızın sonuna kadar her an böyle mutlulukla geçecek, inan bana.”

Öpmek için ona yaklaştığımı gördü ve benden önce ilk o sarıldı bana. Bütün gücümle, neredeyse zorla onu öptüm. Uzun uzun öpüştük. Bir ara gözümü açtım ve dar ve basık koridorda Atatürk’ün resmini gördüm. Odama gelmesi için öpüşler arasında Füsun’a yalvardığımı hatırlıyorum.

Odaların birinden bizi uyaran yapay bir öksürük sesi geldi. Bir kapı kilidi kurcalandı.

Füsun kollarımdan çıktı, koridoru dönüp kayboldu.

Arkasından umutsuzlukla baktım. Odama girdim, elbisele-rimle kendimi yatağa atıverdim.

78

Yaz Yağmuru

Oda kör karanlık değildi, Edirne yolunun ve benzincinin lambaları içeri vuruyordu. Uzakta bir orman mı vardı? Çok uzaktan bir şimşegın çaktığını belli belirsiz fark ettim. Aklım bütün âleme, her şeye açılmıştı.

Çok vakit geçti. Kapı vuruldu, kalkıp açtım.

“Annem kapıyı kilitlemiş,” dedi Füsun.

Karanlıkta beni görmeye çalışıyordu. Elinden tutup onu içeri çektim. Yatağa elbiselerimle uzandım, onu da yanıma yatırdım ve sarılarak kendime yasladım. Korunmak isteyen bir kedi gibi sokuldu bana. Başını göğsümle boynum arasında bir yere gömdü. Bana ne kadar sokulursa o kadar mutlu olacakmışız gibi beni kuvvetle kendine çekiyor, titriyordu. Masallardaki gibi sanki onu bir an önce öpmezsem ölecektik. Öpüştüğümüzü, iyice buruşan kırmızı elbisesini çekiştire çekiştire çıkardığımızı, uzun uzun ve kuvvetle öpüştüğümüzü, somya gıcırdadığı için ikide bir utanıp yavaşladığımızı, saçlarının göğsüme ve yüzüme dökülüşünün beni çok tahrik ettiğini hatırlıyorum; ama “yaptım-ettim” gibi kararlılık ifade eden bir dille konuşmam,

yaşadığımız şeyi bilinçle yaşadığımızı, her ânı tek tek hatırladığımı düşündürmesin.

Aşırı içkiden, heyecan ve gerginlikten tek tek saniyeleri, anları, onları yaşadktan çok sonra belli belirsiz ancak fark ediyordum. Yıllardır beklediğim şeyi, artık hiç vakit geçirmeden yaşama telaşı, bu dünyada mutluluğu bulmanın inanılmazlığı, sevişmekten almam gereken zevki, bir parlayıp bir anda yok olan tatlı anların hepsini birbirinin içine geçirip genel bir izlenime indirmişti. Sanki benim denetimim dışında başımdan bir şeyler geçiyor, ama bir rüyada olacağı gibi ben bunları kendi isteğimle yaşayıp yönlendirdiğimi zannediyordum.

Çarşafaların arasına girdiğimizi ve tenimin, onun tenine değdikçe alev gibi yandığını hatırlıyorum. Dokuz yıl önceki sevişmelerimizin unuttuğum ve unuttuğumu bile bilmediğim pek çok hatırasını, o mutlu günlerin diğer hayat ayrıntılarıyla birlikte yeniden yaşadığımı da büyülenerek hissettim. İçimde yıllardır bastırılmış mutluluk isteği, istediğimizi elde etmiş olmanın (memelerini ağzıma sonuna kadar almıştım bile) zafer ve sevinç duygusuyla birleşerek yaşadığım şeyi belirsizleştirmiş, anları, duyguları, hazzı birbirine karıştırmıştı. En sonunda onu elde ettiğimi aklımın bir yanından geçirirken, Füsün'un her şeyine, çıkardığı aşk inlemelerine, bana çocuk gibi sarılışına, kadife teninin bir an parlamasına hayranlık ve şefkat duyuyordum. Bir ara Füsün kucağıma oturmuştu, yoldan geçen gürültülü bir kamyonun (yorgun motorunun derin ve yoğun uğultusu bizi taklit ediyordu) lambalarının büyüyerek yaklaşan ışığında, birbirimizin gözlerinin içine neşeyle, mutlulukla baktığımız eşsiz bir ânı çok iyi hatırlıyorum. Sonra beklenmedik kuvvetli bir rüzgâr esti, her şey bir an titredi, yakında bir yerde bir kapı çarptı, ağaçların yaprakları bizimle bir sırrı paylaşır gibi hışırdadı. Çok uzaklardan bir şimşegin mor ışığı odayı bir an aydınlattı.

Gittikçe artan bir istekle sevişirken geçmişimiz, geleceğimiz, hatıralarımız ve o ânın hızla yükselen mutlu zevki birbirine karışıyordu. Bağırışlarımızı kesmeye çalışarak ter içinde "sonuna kadar" gittik. Dünyadan, hayatımdan, her şeyden çok memnundum. Her şey güzel ve anlamlıydı. Füsün bana iyice

sokulmuştu, başımı boynuna yaslayıp o güzel kokuyu koklayarak uyuyakaldım.

Çok sonra, rüyamda bazı mutluluk görüntüleri gördüm. Burada müzegezerlere bu rüyaların görüntülerini sunuyorum. Rüyamda gördüğüm deniz, çocukluğumdaki gibi çivit mavi-siydi. Yaz başlarında Suadiye'deki eve giderken, sandal gezintilerinin, sukayağı yaptığım mutlu zamanların, keyif için balığa çıktığımız akşamüstlerinin hatıraları, içimi hoş bir sabırsızlıkla doldururdu. Rüyamdaki fırtınalı deniz, içimde sanki yaz başlarındaki o hoş mutluluğu uyandırıyor. Derken üzerimden ağır ağır geçip giden yumuşacık bulutları gördüm, biri babama benziyordu; okyanusta, fırtınada, ağır ağır batıp kaybolan bir gemiyi, çocukluğumun resimli romanlarını hatırlatan bazı siyah-beyaz hayalleri, karanlık, belirsiz, ama korkutucu bazı resimleri ve hatıraları gördüm. Bunlarda unutulmuş ve yeniden bulunmuş hatıraların tadı vardı. Eski filmlerdeki İstanbul görüntüleri, şehrin karlı sokakları, siyah-beyaz kartpostalları geçti gözlerimin önünden.

Rüyamdaki bu görüntüler bana yaşama mutluluğunun, bu dünyayı görme zevkinden asla ayrılamayacağını öğretiyordu.

Sonra şiddetli bir rüzgâr, bütün bu görüntüleri canlandırarak üzerimden geçti ve terli sırtımı ürpertti. Akasya ağaçlarının yaprakları sağa sola ışıklar saçar gibi dönüyor, rüzgârda hoş bir hışırtı çıkarıyordu. Rüzgâr şiddetlenince, bu yaprak ve ağaç hışırtısı tehditkâr bir uğultuya dönüştü. Gök uzun uzun gürledi. O kadar şiddetli bir gürültüydü ki, uyandım.

“Ne güzel uyuyordun,” dedi Füsun ve beni öptü.

“Ne kadar uyudum?”

“Bilmiyorum, ben de az önce gök gürültüsüyle uyandım.”

“Korktun mu?” dedim, ona sarıldım, kendime çektim.

“Hayır, korkmadım.”

“Birazdan yağmur başlar...”

Başını, göğsümle omzumun arasına bir yere yasladı. Karanlıkta yattığımız yerden, uzun bir süre hiç konuşmadan pencereden dışarısını seyrettik. Çok uzaklarda bir yerde, bulutlu gök, arada bir mor ve pembemsi bir ışıkla aydınlanıyordu. İstanbul-Edirne yolunun gürültülü kamyonları ve otobüsleriyle yolculuk edenler,

uzaklardaki bu fırtınalı yeri sanki görmüyorlardı da, dünyanın o tuhaf köşesinin bir biz farkındaydık.

Yoldan geçen araçların gürültüsünden önce uzak lambalarının ışığı odaya giriyor, sağımızdaki duvarda sessizce büyüyerek odayı iyice aydınlatıyor ve aracın gürültüsünü işittiğimiz anda ışığı şekil değiştirip kayboluyordu.

Arada öpüşüyorduk. Sonra kaleydoskopla oyalanan çocuklar gibi, odaya vuran ışıkların duvarlarda oynadığı oyunlara gene bakıyorduk. Çarşafların içinde bacaklarımız, tıpkı karı-kocalar gibi yan yana uzanıyordu.

Önce birbirimizi hafifçe, dikkatle, yeniden keşfederek okşadık. İlk sarhoşluktan uzaklaştığımız için şimdi sevişmek çok daha güzel ve anlamlıydı. Göğüslerini, mis kokulu boynunu uzun uzun öptüm. Cinsel istegin karşı durulması zor gücünü fark ettiğim ilkgençlik yıllarında, bir çeşit hayret ve büyülenmeyle şöyle düşündüğümü hatırlıyordum: İnsan güzel bir kadınla evliyse, onunla sabahdan akşama kadar sevişir, başka bir şey yapmaya vakit kalmaz. Aynı çocuksu düşüncüyü geçirdim aklımdan. Önümüzde sınırsız bir zaman vardı. Dünya cennete yakın, ama yarı karanlık bir yerdi.

Bir otobüsün güçlü uzak ışıklarında, Füsun'un çekici ve tatlı dudaklarını, yüzündeki bu dünyadan çok uzaklara gittiğini gösteren ifadeyi gördüm. Otobüsün ışıkları kaybolduktan sonra, uzun bir süre bu duyguyu yaşadım. Sonra Füsun'un karnını öptüm. Arada bir yol sessizliğe bürünüyordu. O zaman çok yakında bir yerden bir ağustosböceğinin cırcırlarını duyuyorduk. Daha uzaktan kurbağa vraklamaları mı geliyordu, yoksa Füsun'a dokundukça dünyanın narin iç seslerini, otların ortasındaki hışırtıyı, toprağın içinden gelen derin ve sessiz uğultuyu, hayatın içinde hiç fark edemediğim doğanın belli belirsiz soluk alış verişlerinin sesini mi keşfediyordum, bilmiyorum. Karnını uzun uzun öptüm, kadifemsi teninin üzerinde aylakça dudaklarımı gezdirdim. Arada bir daldığı sudan keyifle başını çıkaran bir karabatak gibi başımı kaldırıyor ve sürekli değişen ışıktaki, Füsun ile göz göze gelmeye çalışıyordum. Sırtıma konup beni ısırın ve arada vızılıtısını işittiğimiz bir de sivrisinek vardı.

Birbirimizi yeniden keşfetmenin zevklerini tadarak uzun uzun seviştik. Sevişirken aynı hareketleri yaptıkça, onunla bu yeniden tanışmamızın heyecanları, kafamın bir köşesine gene hiç silinmemecesine kaydoluyor ve aynı zamanda da sınıflanıyordu:

1. İlk mutlu deneyim, dokuz yıl önce 1975'te Füsün ile kırk dört gün boyunca sevişirken keşfettiğim ona özgü belirgin bazı davranışlarını yeniden sevinçle yaşamaktı. Sevişirkenki inlemelerini, yüzünde beliren masum ve şefkatli bakışı –kaşları ilgiyle çatılırdı– ve beliyle kalçası arasından iki yandan onu kuvvetle tutarken, vücutlarımızın alt-üst yerleşmesi sırasında –tıpkı tek bir aletin birleştirilen parçaları gibi– gövdelerimizin çeşitli yanları arasında oluşan özel uyumu, öpüşürken dudaklarının dudaklarıma doğru çiçek gibi açılışını, bu dokuz yıl boyunca pek çok kere hayal etmiş, hatırlamış ve yeniden yaşamayı çok istemiştim.

2. Unuttuğum için hayal etmediğim ve bu yüzden de Füsün'da yeniden görüp yaşayınca hatırlayıp şaşırdığım pek çok küçük şey vardı: Parmaklarını bir an cımbız gibi yapıp benim bileklerimi tutuşunu; omzunun hemen arkasındaki beni (diğer pek çok ben zaten hatırladığım yerdeydiler), sevişmenin en zevkli yerinde bir an gözlerinin bulutlanışını ve bakışlarının çevredeki küçük şeylerden (masanın üzerine yerleştirilmiş saati ya da elektrik borusunun tavanda kıvrılışı) birine odaklanışı, bana sımsıkı sarılırken kollarının yavaş yavaş gevşemesi üzerine benden uzaklaştığını sanmamı, sonra da birden daha da kuvvetle beni kavramasını unutmış, bir gecede hatırlamıştım. Unuttuğum bu küçük huylar ve hareketler, dokuz yıl boyunca kura kura hayallerimde gerçektir dışı bir fantezi haline getirdiğim sevişmemizi, bu dünyaya ait gerçek bir faaliyete dönüştürmüştü hemen.

3. Füsün'un hiçbir şekilde hatırlamadığım bazı yeni hareketleri ise beni şaşırtıyor, endişelendiriyor, kışkandırıyor. Tırnaklarını sırtıma sertçe geçirmesi, sevişmenin en şiddetli yerinde bir an durup aldığı hazzın, yaşadığı şeyin anlamını tartar gibi düşüncelere dalması ya da birden uyuyakalmış gibi hareketsiz kalıp öylece durması ya da canımı acıtmak ister gibi, kararlılıkla kolumu, omzumu ısırması, bana Füsün'un eski Füsün olmadığını hissettiriyordu. Dokuz yıl önceki o kırk dört günde, gece bende kalıp sevişmemiştii; yaşadığımız şey yeni, belki de ondan

diye düşündüm bir ara. Ama sert hareketlerinde, düşünceler içinde birden kendini geri çekivermesinde, beni tedirgin eden bir hırçınlık vardı.

4. Şimdi o artık başka biriydi. O yeni kişinin içinde on sekiz yaşındayken tanıyıp seviştiğim Füsün vardı, ama aradan geçen yıllar, tıpkı bir ağacın dış kabukları gibi, içerideki fidanı arkalara bir yere itmişti sanki. Yıllar önce tanıdığım o genç kızdan çok, şimdi yanımda uzanan Füsün'u seviyordum. O yılların geçmesinden, ikimizin de daha akıllı, daha derin ve daha tecrübeli olmamızdan memnundum.

İri taneli yağmur damlaları pencerelerde, denizliklerde tıpırdadı. Gök gürlerken sağanak başladı. Güçlü yaz sağanağının uğultusunu dinlerken birbirimize sarıldık. Uyuyakalmışım.

Uyandığımda yağmur dinmişti, Füsün yanımda değildi. Ayaktaydı, kırmızı elbisesini giyyordu.

“Odana mı gidiyorsun?” dedim. “Gitme lütfen.”

“Şişe suyu arayacağım,” dedi. “Çok içmişiz. Fena susadım.”

“Ben de susadım,” dedim. “Sen otur, ben aşağıda lokantanın dolabında gördüm.”

Ama ben yataktan kalkana kadar, kapıyı açıp sessizce çıkıp gitti. Biraz sonra Füsün'un geleceğini düşünerek mutlulukla yatarken uyuyakalmışım.

79

Başka Bir Dünyaya Yolculuk

Uzun bir süre sonra uyandığımda, Füsün hâlâ odaya gelmemişti. Annesinin yanına döndüğünü düşünerek yataktan çıktım, pencereden dışarıya bakarak bir sigara yaktım. Daha güneş doğmamış, ortalık aydınlanmamıştı, belli belirsiz bir ışık vardı yalnızca. Açık pencereden içeri ıslak toprak kokusu geliyordu. İlerideki benzincinin neon lambaları, Büyük Semiramis Oteli'nin tabelasının ışığı, asfalt yolda betonun kenarlarındaki ıslak yerlerde ve ileride park edilmiş Chevrolet'mizin tamponunda yansyordu.

Akşam yemeği yiyip nişanlandığımız lokantanın anayola bakan küçük bir bahçesi olduğunu gördüm. Oradaki sandalyeler, yastıklar ıslanmıştı. Az ötedeki incir ağacına sarılmış çıplak bir ampulün yapraklar arasından sızan ışığında bir bankta Füsün oturuyordu. Bana hafifçe yan dönmüş, sigara içerek güneşin doğmasını bekliyordu.

Hemen giyinip aşağı indim. “Günaydın güzelim,” diye fısıldadım.

Hiçbir şey söylemedi, düşüncelere dalmış, aşırı dertli biri gibi başını salladı yalnızca. Bankın hemen yanındaki sandalyede bir bardak rakı gördüm.

“Su alırken baktım, bir de açık şişe vardı!” dedi. Yüzünde bir an rahmetli Tarık Bey’in kızı olduğunu hatırlatan bir ifade belirdi.

“Dünyanın en güzel sabahında içmeyeceğiz de ne yapacağız,” dedim. “Yol sıcak olur, arabada bütün gün uyuruz. Şimdi yanınıza oturabilir miyim küçükhanım?”

“Küçükhanım değilim artık ben.”

Cevap vermedim, yanına sessizce oturdum, karşımızdaki manzarayı seyrederken Saray Sineması’ndaymışız gibi elini tuttum.

Uzun bir süre hiç konuşmadan dünyanın yavaş yavaş aydınlanışını seyrettik. Uzakta hâlâ mor şimşekler çakıyor; turuncu bulutlar, Balkanlar’da bir yere yağmur yağdırıyordu. Şehirlerarası bir otobüs gürültüyle geçip gitti. Kaybolana kadar kırmızı arka ışıklarına uzun bir süre baktık.

Kara kulaklı bir köpek kuyruğunu dostça sallayarak benzinci yönünden ağır ağır bize doğru yaklaştı. Hiçbir özelliği, cinsi olmayan, sıradan bir sokak köpeğiydi. Önce beni, sonra Füsün’u kokladı, burnunu Füsün’un kucağına dayadı.

“Seni sevdi,” dedim.

Ama Füsün cevap vermedi.

“Dün de biz buraya girerken üç kere havladı,” dedim. “Farında mısın... Bir zamanlar sizin televizyonun üzerinde aynen böyle bir köpek biblosu vardı.”

“Onu da çalıp götürdün.”

“Çalmak sayılmaz. Annen de, baban da, hepiniz, ilk yıldan sonra biliyordunuz.”

“Evet.”

“Ne diyorlardı?”

“Hiç. Babam üzülyordu. Annem önemsizmiş gibi davranıyordu. Ben de film yıldızı olmak istiyordum.”

“Olursun.”

“Kemal, bu son sözün yalan, sen de inanmıyorsun,” dedi ciddiyetle. “Buna gerçekten kızıyorum. Çok kolay yalan söylebiliyorsun.”

“Niye?”

“Artık beni hiçbir zaman film yıldızı yapmayacağını biliyorsun. Buna gerek yok artık.”

“Niye gerek yok? Sen gerçekten istiyorsan olur.”

“Ben gerçekten, yıllarca istedim Kemal. Çok iyi biliyorsun.”

Köpek, Füsün’a bir sevgi hamlesi yaptı.

“Aynen o biblo köpek gibi. Üstelik tıpkı onun gibi hafif sarı ve kara kulaklı,” dedim.

“Ne yapıyordun bütün o köpekleri, tarakları, saatleri, sigaraları, her şeyi?..”

“Onlar bana iyi geliyordu,” dedim biraz öfkelenerek. “Şimdi hepsi Merhamet Apartmanı’nda bir büyük koleksiyon olarak duruyor. Senden hiç utanmam güzelim. İstanbul’a dönünce sana göstermek isterim.”

Bana bakarak gülümsedi. Hem şefkatle hem de bana kalırsa, hikâyemin ve takıntımın hak ettiği alaycılıkla.

“Beni gene garsoniyerine mi atmak istiyorsun?” dedi sonra.

“Buna gerek yok artık,” dedim kızgınlıkla, onun sözünü tekrarlayarak.

“Haklısın. Dün gece kandırdın beni. Evlenmeden önce en kıymetli hazinemi aldın, sahip oldun bana. Artık evlenmez senin gibiler. Öyle birisin sen.”

“Doğru,” dedim yarı kızgınlık, yarı oyunculukla. “Dokuz yıl bunu bekledim, acısını çektim. Artık niye evleneyim ki!”

Ama hâlâ e l eleydik. Oyunu daha fazla ciddileşmeden tatlıya bağlamak için uzandım, bütün gücümle dudaklarından öptüm. Füsün önce öpüştü, sonra dudaklarını kaçırdı.

“Seni öldürmek isterdim aslında,” deyip kalktı.

“Çünkü seni ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun.”

Bunu duyup duymadığını anlayamadım. Kızmış, küsmüş,

topuklu ayakkabılarının üzerine sert sert basarak gidiyordu sarhoş güzelim.

Otele girmedi. Köpek de peşindeydi. Anayola çıktılar ve Edirne yönüne doğru Füsün önde, köpek arkada yürümeye başladılar. Füsün'un kadehinin dibinde kalan rakıyı içtim (kimse bakmazken Çukurcuma'daki evde bazan bunu yapardım). Arkalarından uzun uzun baktım. Yol Edirne yönünde dümdüz, neredeyse sonsuza kadar uzadığı, gün ısıdıkça da Füsün'un üzerindeki kırmızı elbise daha görünür hale geldiği için, onu gözden kaybetmeme imkân yokmuş gibi geldi bana.

Ama bir süre sonra düz oavadan gelen ayak seslerini işitmez oldum. Yolda sonsuzluğa doğru, tıpkı Yeşilçam filmlerinin sonundaki gibi yürüyen Füsün'un kırmızı lekesi bir süre sonra görünmez olunca huzursuz oldum.

Az sonra kırmızı lekeyi yeniden gördüm. Hâlâ yürüyordu öfkeli güzelim. İçimde olağanüstü bir şefkat uyandı. Hayatımın geri kalanını onunla dün geceki gibi sevişerek ve az önceki gibi didişerek geçirecektik. Gene de onunla daha az kavga etmeyi, onun gönlünü almayı, onu mutlu etmeyi çok istiyordum.

Edirne-İstanbul yolunda trafik artıyordu. Yol kenarında tek başına yürüyen kırmızı elbiseli, güzel bacaklı güzel bir kadını rahat bırakmazlardı. Şakanın tadı kaçmadan 56 Chevrolet'mize bindim, peşinden yola çıktım.

Bir buçuk kilometre sonra, bir çınar ağacının altında köpeği gördüm. Oturmuş Füsün'u bekliyordu. İçim cız, kalbim küt küt etti. Yavaşlayarak hız kestim.

Bahçeler, ayçiçeği tarlaları, küçük çiftlik evleri gördüm. "Altat Domates" dedi bana koskocaman bir reklam panosu. "O" harfinin ortası nişangâh olmuş, arabalardan sıkılan tabanca kurşunlarıyla delik deşik edilmişti. Delikler de paslanmıştı.

Bir dakika sonra kırmızı lekeyi ufukta görünce, mutluluktan bir kahrkaha attım. Yaklaşırken hız kestim. Hâlâ kızgın ve küskün bir ifadeyle yolun sağından yürüyordu. Beni görünce durmadı. Uzanıp arabanın sağ penceresini açtım.

"Hadi canım, bin de dönelim, geç kalıyoruz."

Ama cevap vermedi.

“Füsün, inan bugün yolumuz çok uzun.”

“Ben gelmiyorum, siz gidin,” dedi çocuk gibi, yürüyüş hızını da hiç kesmeden.

Arabayı onun yürüyüş hızıyla sürüyor, sürücü koltuğundan ona sesleniyordum.

“Füsün, canım şu dünyanın, şu harikulade âlemin güzelliğine bak,” dedim. “Öfkelerle, kavgalarla hayatı zehirlemenin hiçbir anlamı yok.”

“Sen hiç anlamıyorsun.”

“Neyi?”

“Senin yüzünden hayatımı yaşayamadım Kemal,” dedi. “Gerçekten artist olmak istiyordum ben.”

“Özür dilerim.”

“Ne demek özür dilerim?” dedi aşırı bir öfkeyle.

Bazan arabanın ve onun hızı birbirini tutmuyor, birbirimizi anlayamıyorduk.

“Özür dilerim,” diye yeniden bağırdım bu sefer, beni anlamadığını sanarak.

“Feridun ile sen benim filmlerde oynamama bile bile mani oldunuz. Bunun için mi özür diliyorsunuz?”

“Papatya gibi, Pelür'deki sarhoş kadınlar gibi olmak istiyor muydun gerçekten?”

“Zaten artık hep sarhoşuz,” dedi. “Üstelik ben onlar gibi olmazdım hiç. Ama siz, meşhur olur, sizi bırakır giderim diye kıskançlıkla hep evde tuttunuz beni.”

“Sen de yanında güçlü bir erkek olmadan o yollara tek başına çıkmaktan hep korktun, Füsün...”

“Ne?” dedi. Gerçekten çok kızmıştı, hissettim bunu.

“Hadi canım, atla arabaya, akşam içer, gene tartışırız,” dedim. “Seni çok, çok seviyorum. Önümüzde harika bir hayat var. Atla arabaya.”

“Bir şartım var,” dedi, ta yıllar önce çocukluk bisikletini eve geri getirmemi istediği zamanki çocuksu edayla.

“Evet?”

“Arabayı ben kullanacağım.”

“Bulgaristan'da trafikçiler bizimkilerden de rüşvetçi. Çok çevirme varmış.”

“Yok, yok...” dedi. “Şimdi, otele dönerken kullanmak istiyorum.”

Arabayı hemen stop ettirdim, kapıyı açıp çıktım. Yer değiştirirken, arabanın burnunda Füsun’u tuttum ve bütün gücümle öptüm onu. O da bütün gücüyle iki kolunu boynuma dolayarak, güzel göğüslerini göğsüme bastırarak sarıldı bana, serseme döndüm.

Şoför koltuğuna geçti. Yıldız Parkı’ndaki ilk derslerimizi hatırlatır bir dikkatle motoru çalıştırdı ve güzelce el frenini indirip yola çıktı. Sol kolunun dirseğini, tıpkı Grace Kelly’nin *Hırsız Yakalamak* filminde yaptığı gibi, açık pencereye yaslamıştı.

U dönüşü yapacak bir yer arayarak yavaş yavaş ilerledik. Çamurlu bir köy yolunun anacaddeyle kesiştiği yerde bir hamlede dönmek istedi, ama yapamadı, araba sarsılarak stop etti.

“Debriyaja dikkat et!” dedim.

“Küpemi bile fark etmedin,” dedi.

“Hangi küpeni?”

Arabayı çalıştırmıştı, geri dönüyorduk.

“O kadar hızlanma!” dedim. “Hangi küpe?”

“Kulağımda...” diye inledi narkozdan çıkan birinin yarı baygın sesiyle.

Sağ kulağında kayıp küpesinin teki vardı. Sevişirken de kulağında mıydı? Bunu niye fark etmemiştim?

Araba çok hızlanmıştı.

“Biraz yavaşla!” diye bağırdım, ama gaza sonuna kadar basıyordu.

Çok uzakta, dost köpek sanki arabayı ve Füsun’u tanıyarak yolun ortasına çıkıyordu. Füsun’un vitesi büyüttüğünü, gaza sonuna kadar bastığını, kuçu fark etsin de kenara çekilsin istedim, ama çekilmedi.

Çok hızlanmıştık, daha da hızlanıyorduk. Köpeği uyarmak için Füsun arabanın kornasını çalmaya başladı.

Bir an sağa gittik, bir an sola gittik, ama köpek hâlâ uzaktaydı. Derken araba, tıpkı rüzgâr kesilince dalgalar arasında bir anda doğrulan bir yelkenli gibi hiç yalpalamadan dümdüz bir çizgi izlemeye başladı. Ama bu hafifçe yolun dışına çıkan bir çizgiydi. İlerideki otele doğru değil, az ötede yolun kenarındaki çınar

ağacına doğru bütün hızımızla yaklaştığımızı, kazanın kaçınılmaz olduğunu anladım.

O zaman yaşadığım mutluluğun sonuna geldiğimizi, bunun bu güzel âlemden ayrılış zamanı olduğunu ruhumda derinden hissettim. Son hızla çınar ağacına doğru gidiyorduk. Bizi o hedefe Füsün kilitlemişti. Böyle hissettim, kendime onunkinden başka bir gelecek de görmüyordum artık. Nereye gidiyorsak onunla birlikte gidiyorduk ve bu dünyadaki mutluluğu kaçırmıştık. Çok yazık olmuştu, ama bu sanki kaçınılmaz bir şeydi.

Gene de bir içgüdüyle “Dikkaat,” diye bağırdım, sanki olup bitene Füsün hiç dikkat etmiyormuş gibi. Aslında bir kâbustan, sıradan güzel bir hayata geçmek, uyanabilmek için bağırان biri gibi içgüdüyle bağıırıyordum. Bana kalırsa Füsün biraz sarhoştı, ama benim dikkat uyarımına ihtiyacı yoktu hiç. Arabayı saatte yüz beş kilometre hızla, sanki ne yaptığını çok iyi bilerek yüz beş yıllık bir çınar ağacına teslim ediyordu. Bunun hayatımızın sonu olduğunu anladım.

Babamın çeyrek yüzyıllık 56 Chevrolet’si bütün hızıyla ve gücüyle yolun sol tarafındaki çınar ağacına çarptı.

Çınar ağacının gerisindeki ayçiçeği tarlası ve ortasındaki ev, Keskinlerin sofrasında yıllarca kullanılan Batanay marka ayçiçeğiyağının üretildiği küçük fabrikacıktı. Kazadan az önce araba hızla yol alırken, bunu Füsün da ben de fark etmiştik.

Bir hurda halinde aylar sonra bulduğum Chevrolet’nin parçalarına tek tek dokunmak ve yıllar sonra gördüğüm bazı rüyalar da, bana kazadan hemen sonra Füsün ile göz göze geldiğimizi hatırlattı.

Ölmekte olduğunu anlayan Füsün, iki üç saniye süren bu son bakışmamızda, bana asla ölmek istemediğini, hayata her saniyesine kadar bağlı olduğunu, onu kurtarmamı yalvaran gözlerle ifade ediyordu. Ben ise, kendimin de ölmekte olduğunu sandığım için, hayat dolu güzelim nişanlıma, hayatımın aşkına, birlikte başka bir dünyaya yolculuğa çıkmanın sevinciyle gülümsedim yalnızca.

Bundan sonra ne olduğunu, aslında ne aylarca hastanede yatarken ne de yıllar sonra hiç hatırlamadım da, başkalarının sözlerinden, raporlarından, aylar sonra kaza yerine gidip bulduğum tanıklardan topladım.

Fusun, arpışmadan altı yedi saniye sonra, göğsüne giren direksiyon ile bir konserve kutusu gibi katlanan arabanın içine sıkışarak öldü. Başını ön cama bütün gücüyle vurmuştu. (Türkiye’de araçlarda kemer kullanma mecburiyetine daha on beş yıl vardı.) Burada sergilediğim kazadan sonraki rapora göre kafa kemikleri çökmüş, harikalarına hep şaşıtım beyninin zarı yırtılmış, ağır bir boyun travması geçirmişti. Göğüs kemiklerindeki kırıklardan ve alnındaki cam kesiklerinden başka; güzel vücudunda, hüznölü gözlerinde, harika dudaklarında, pembe büyük dilinde, kadife yanaklarında, sağlıklı omuzlarında, boyununun, göğsünün, ensesinin, karnının ipek teninde, uzun bacaklarında, her görüşümde bir an beni gülümseten ayaklarında, uzun, incecik, balrengi kollarında, ipek teninin üzerindeki benlerde ve kumral küçük tüylerde, kalçalarının yuvarlaklığında ve her zaman yanında olmak istediğim ruhunda hiçbir hasar yoktu.

80

Kazadan Sonra

Ondan sonra geçen yirmi küsur yılı, hiç uzatmadan anlatıp hikâyemi bitirmek isterim. Kazadan, Chevrolet’yi sürerken Fusun ile rahat konuşabilmek için pencereyi açtım ve çarpışmadan önce kolumu içgüdüyle dışarı çıkardığım için kurtulmuşum. Çarpmanın etkisiyle beynimin içinde küçük kanamalar, dokusunda yırtılmalar olmuş, komaya girmişim. Bir ambulans beni İstanbul’a apa Tıp Fakóltesi’nin solunum cihazına yetiştirmiş.

Hastanenin yoğun bakım kısmında, ilk ay hiç konuşamadan yattım. Kelimeler aklıma gelmiyordu, dünya donmuştu. Ağzımda boru yatarken, Berrin ile annemin yaşlı gözlerle beni ziyaret ettiklerini hiç unutamam. Osman bile şefkatliydi, ama gene de yüzünde, arada bir “ben dememiş miydim” anlamında bir ifade belirliyordu.

Zaim, Tayfun, Mehmet gibi diğerk arkadaşlarımla da beni, tıpkı Osman gibi biraz ayıplayan, biraz da kederlenen ifadelerle

süzmelerini, trafik polisinin tuttuğu raporda kaza nedeninin sürücünün alkollü olmasına bağlanmasına (köpeğin rolü fark edilmemişti), gazetelerin de bu habere biraz rezalet ekleyip süslemelerine borçluydum. Satsat çalışanları gene de çok saygılı, hatta duyguluydular.

Altı hafta sonra bana yürüyüş terapisi yaptırdılar. Yürümeyi yeniden öğrenmek, hayata yeniden başlamak gibi bir duyguydu. Bu yeni hayatımda Füsun'u her zaman düşünüyordum. Ama Füsun'u düşünmek, gelecekle, eskiden olduğu içimdeki istekle ilgili bir şey değildi; Füsun yavaş yavaş artık geçmişle ve hatıralarla ilgili bir hayal oluyordu. Bu çok üzücüydü ve artık onun için acı çekmek, onu istemek anlamına değil, kendime acımak anlamına geliyordu. Müze fikrine de; düşünmek ile hatırlamak, kaybetme acısı ile kaybetmenin anlamı arasındaki bu noktalarda vardım.

Teselli eder diye Proust, Montaigne gibi yazarlar okudum. Annemle aramızda sarı sürahi karşılıklı akşam yemeklerimizi yerken dalgın dalgın televizyona bakıyordum. Anneme göre Füsun'un ölümü, babamın ölümü gibi bir şeydi. İkimiz de sevdiklerimizi kaybettiğimize göre gönül rahatlığıyla surat asabilir, insanları cezalandırabilirdik. Üstelik her iki ölümün ardında da, dumanlı rakı bardakları ve insanın içinde gizli bir başka dünya taşıması, bunu da içinde tutamayıp dışavurması vardı. Annem bu ikincisinden hoşlanmıyordu, ben ise her şeyi anlatmak istiyordum.

Hastaneden çıktıktan sonraki ilk aylarda, bu duygu Merhamet Apartmanı'na gidip Füsun ile seviştiğimiz yatağa oturup sigara içerek karşımdaki eşyalara baktığım zaman uyanıyordu içimde. Hikâyemi anlatabilirim, acımı hafifletebileceğimi seziyordum. Bunun için koleksiyonumu ortaya çıkarmalıydım.

Zaim ile arkadaşlık edip konuşmayı çok isterdim. Ama Sibel ile çok mutlu olduklarını, bir çocuklarının doğmak üzere olduğunu, 1985'in Ocak ayında Piç Hilmi'den duymuştum. Piç Hilmi, sudan bir nedenden Nurcihan ile Sibel'in arasının bozulduğunu da anlatmıştı bana. Fuaye'ye, Garaj'a giden insanların devam ettiği yeni lokantalara ve kulüplere, hikâyemi önemsemediğim, herkesin bakışlarında onu gördüğüm, kırık ve ezik bir

insan olarak anılmayı hiç istemediğim için gitmiyordum. Yeni açılan ve herkesin gittiği Şamdan'a ilk ve son gidişimde, neşeli görünmek için işi abartmış, kahkahalar atmış, şakalar yapmış, Pelür'den oraya geçmiş olan yıllanmış garson Tayyar'a takılmış ve hakkımda "kızdan sonunda kurtuldu" gibi dedikoduların edilmesine yol açmıştım.

Bir gün Nişantaşı'nın köşesinde Mehmet ile karşılaşınca, onunla Boğaz'da bir akşam "erkek erkeğe" yemek yemek için anlaştık. Boğaz meyhaneleri artık törenle gidilen yerler olmaktan çıkmış, her akşam gidilebilecek yerlere dönüşmüştü. Mehmet merakımı sezerek, önce eski arkadaşların ne yaptıklarını anlattı. Nurcihan ile birlikte, Tayfun ve karısı Figen'le Uludağ'a gittiklerini, dolarla borçlanan Faruk'un (Fusun ile Sarıyer Plajı'nda karşılaştığımız Faruk) enflasyondan sonra aslında iflas ettiğini, ama bankalardan borç alarak iflası ertelediğini, aslında kendisinin Zaim'le hiçbir sorunu olmamasına rağmen Nurcihan ile Sibel'in arası bozulduğu için onları görmediğini anlattı. Ben sormadan, Sibel'in artık Nurcihan'ı fazla alaturka bulduğunu, gazinolarda alaturka şarkıcıları, Müzeyyen Senar'ları, Zeki Müren'leri dinliyor, oruç tutuyor ("Nurcihan oruç mu tutuyor?" diye sordum gülümseyerek) diye iğnelediğini söyledi. İki eski kız arkadaşın aralarındaki soğukluğun asıl nedeninin bu olmadığını hissettim hemen. Mehmet, benim eski dünyama geri dönmek isteyeceğime karar vermiş, beni kendi yanına çekmek istiyordu, ama bu yanlış bir gözlemdi. O dünyaya geri gidemeyeceğimi, Fusun'un ölümünden altı ay sonra kesin olarak kavramıştım.

Biraz rakıdan sonra Mehmet, onu o kadar çok sevmesine, saymasına (şimdi bu ikinci duygu daha önemli olmuştu) rağmen, çocuk doğurduktan sonra Nurcihan'ı eskisi gibi çekici bulamadığını itiraf etti. Onunla yoğun bir aşk yaşamış, evlenmiş, çocuk olunca da kısa sürede her şey eski haline, Mehmet de eski alışkanlıklarına dönmüştü. Bazan yeni eğlence yerlerine tek başına gidiyordu. Bazan da çocuğu babaannesine bırakıp Nurcihan ile birlikte çıkıyorlardı. Mehmet beni neşelendirmek, eğlendirmek için zenginlerin, reklamcıların gittiği yeni lokantaları, kulüpleri, barları bana göstermeye karar vererek, şehrin yeni mahallelerine götürdü beni.

Bir başka gece Nurcihan da bize katıldı, Etiler'in arkalarında bir yılda ortaya çıkan yeni ve büyük bir mahallede Amerikan yemeği diye sunulan karmakarışık bir şeyler yedik. Nurcihan ne Sibel'den söz etti ne de Füsün'dan sonra hissettiklerimi sordu. Kalbime işleyen bir tek şey yaptı; yemeğin ortasında durup dururken bir gün çok mutlu olacağımı, bunu sezdiğini söyledi. Bu söz de, hayatın mutluluk ihtimalinin bana kapandığını daha çok hissettirdi. Mehmet eski Mehmet'ti, ama Nurcihan sanki yeni tanıdığım biri gibiydi; sanki ortak onca hatıramız yok olmuştı. Bunun gittiğimiz lokantanın havasıyla, şehrin hiç sevmediğim bu yeni sokaklarıyla da ilgili olduğunu aklımın bir yanıyla algılıyordum.

Bu yeni sokaklar, İstanbul'a her gün bir yenisi eklenen beton-dan tuhaf mahalleler, hastaneden çıktıktan sonra hemen hissettiğim şeyi, Füsün'un ölümünden sonra İstanbul'un bambaşka bir yere dönüştüğü duygusunu kuvvetlendiriyordu. Yıllar sürecek uzun yolculuklara beni hazırlayan en kuvvetli duygunun bu olduğunu şimdi söyleyebilirim.

Bir tek, Nesibe Hala'yı ziyaret ettiğim zamanlar, İstanbul'un eski, sevdiğim İstanbul olduğu duygusuna kapılıyordum. Birlikte gözyaşı döktüğümüz ilk ziyaretlerimden sonra, bir akşam Nesibe Hala lafı hiç uzatmadan yukarıya çıkıp Füsün'un odasına bakabileceğimi, istediğim her yeri istediğim gibi karıştırıp her istediğimi alabileceğimi söyledi bana.

Yukarıya çıkmadan önce, Füsün ile uzun bir süre tören haline getirdiğim şeyi yaptım: Kafesin başına gidip Limon'un suyuna ve yemine baktım. Akşam yemeklerinde yaptığımız şeyleri, televizyon seyrederken konuştuklarımızı, hep birlikte sekiz yıl sofrada paylaştıklarımızı, yaşadıklarımızı hatırlamak, Nesibe Hala'nın gözlerini sulandırıyor.

Gözyaşları... Sessizlikler... Füsün'u hatırlamak ikimize de çok ağır geldiği için, yukarıya Füsün'un odasına çıkmadan önceki işleri elden geldiğince kısa kesmeye çalışıyordum. İki haftada bir Çukurcuma'daki eve Beyoğlu'ndan yürüyerek gider; akşam yemeğini, Füsün'dan hiç söz etmemeye çalışarak Nesibe Hala ile sessizce televizyona bakarak yer, gittikçe yaşlanıp sessizleşen Limon ile ilgilenir, her seferinde Füsün'un kuş resimlerine tek tek bakar; ellerimi yıkamak bahanesiyle yukarı çıkar; sonra kalbim

hızlanarak Füsun'un odasına girer, dolapları, çekmeceleri açar, karıştırırdım.

Yıllar boyunca akşamları ona hediye getirdiğim bütün tarakları, saç fırçalarını, küçük aynaları, kelebek biçimindeki broşları, küpeleri, her şeyi, Füsun, küçük odasındaki küçük dolapların gözlerinde saklamıştı. Ona hediye ettiğimi bile unuttuğum mendilleri, tombalalık çorapları, annesine aldığımızı sandığım tahta düğmeleri, saç tokalarını (ve Turgay Bey'in hediye ettiği oyuncak Mustang'i), ona yazıp Ceyda ile yolladığım aşk mektuplarını çekmecelerde bulmak beni manevi bir yorgunluğa sürükler, orada Füsun'un yoğun kokusunu taşıyan dolapların, çekmecelerin önünde yarım saatten fazla kalamazdım. Bazan yatağın kenarına oturur, sigara içerek dinlenir, bazan da gözyaşı dökmek için pencereden dışarı, kuşları resmettiği balkonlardan birinden dışarı bakar, bazan da çoraplardan, taraklardan birini-ikisini yanıma alıp götürürdüm.

Füsun ile ilgili bütün eşyaları, hem dokuz yılda, ta başta biriktirdiğimi bilmeden topladıklarımı hem de Füsun'un odasındakileri, hatta evdeki her şeyi bir yerde toplamam gerektiğini artık anlıyordum da, burasının neresi olacağını bilmiyordum. Sorunun cevabını, ancak seyahatlerde, dünyanın küçük müzelerini tek tek ziyaret etmeye başlayınca bütün derinliğiyle kavradım.

1986 kışında, karlı bir gece, akşam yemeğinden sonra, yıllar boyunca Füsun'a boş yere aldığım kelebekli broşları, küpeleri, takıları bir kere daha elden geçirirken; kaza sırasında Füsun'un taktığı ve yıllardır tekinin kayıp olduğunu söylediği, kelebekli F harfli iki küpeyi de kutunun içinde bir kenarda gördüm. Küpeleri aldım, aшаğı indim.

"Nesibe Hala, bu küpeler Füsun'un mücevher kutusuna yeni konmuş," dedim.

"Kemalciğim, o gün Füsun'un üzerinde ne varsa, kırmızı elbisesi, ayakkabıları, her şeyi, üzölme diye sakladım onları senden. Artık yerlerine koyayım dedim, hemen de fark ettin."

"Küpelerin ikisi de mi üzerindeydi?"

"O akşam o otelde senin odana gitmeden önce bizim odada belki de yatıp uyuyacaktı evladım. Ama birden çantasından bunları çıkarıp taktı. Ben uyur gibi yaparak bakıyordum. Odadan çıkarken sesimi hiç çıkarmadım. Artık mutlu olun istedim."

Füsun'un, bana, annesinin kapıyı kilitlediğini söylediğini Nesibe Hala'ya hiç açmadım bile.

Sevişirken küpeleri nasıl fark etmemiştim? Bunun yerine başka bir şey sordum:

“Nesibe Hala, yıllar önce bu küpenin tekini, bu eve ilk gelişimde yukarıda banyoda, aynanın önünde unuttuğumu anlatmıştım. ‘Sizin haberiniz var mı?’ diye de sormuştum.”

“Hiç bilmiyorum, oğlum. Bunları kurcalayıp beni gene ağlatma. Yalnız, Paris'te bir çift küpeyi takıp sana sürpriz yapmak istiyordu, böyle bir şey söylemişti, ama hangi küpe hiç bilmiyorum. Paris'e de gitmeyi çok istiyordu Füsuncuğum.”

Nesibe Hala ağlamaya başladı. Sonra da ağladığı için özür diledi.

Ertesi gün Hôtel du Nord'da yer ayırttım. Akşam da anneme Paris'e gittiğimi, yolculuğun bana iyi geleceğini söyledim.

“Aman iyi,” dedi annem. “Biraz da işlerle, Satsat ile uğraşırsın. Osman her şeye de sahip olmasın.”

81

Masumiyet Müzesi

Anneme “Paris'e iş için gitmiyorum,” dememişim. Çünkü ne için gittiğimi sorarsa, tam bir cevap veremeyecektim. Neden gittiğimi kendim de bilmek istemiyordum. Havaalanına giderken yolculuğumun Füsun'un küpesini ihmal etmemle, günahlarımın kefaretiyle ilgili bir takıntı olduğuna inanıyordum.

Ama uçağa biner binmez, hem unutmak hem de hayal etmek için yola çıktığımı anladım. İstanbul'un her köşesi bana onu hatırlatan işaretlerle kaynaşıyordu. Daha uçak havadayken bile, Füsun'u ve hikâyemi İstanbul'un dışında daha derin ve bir bütün olarak düşünebildiğimi fark ettim. İstanbul'dayken onu takıntımın içinden görürdüm; uçakta ise, takıntımı ve Füsun'u dışarıdan görüyordum.

Aynı derin anlayış ve teselli, müzelerde aylak aylak gezinirken de hissettim. Louvre, Beauborg gibi kalabalık, gösterişli

yerlerden değil, Paris'te çok sık karşıma çıkan boş müzelerden, kimseciklerin gidip bakmadığı koleksiyonlardan söz ediyorum. Bir hayranının kurduğu ve randevuyla girebildiğim Edith Piaf Müzesi (saç fırçaları, taraklar, oyuncak ayıcıklar gördüm), bütün bir gün geçirdiğim Polis Müzesi ya da resimlerle eşyaların çok özel bir şekilde yan yana geldiği Jacquemart André Müzesi (boş sandalyeler, avizeler, ürpertici bomboş mekânlar gördüm) gibi yerlere gidip odalarda tek başıma gezinirken, kendimi çok iyi hissederdim. En arkadaki bir odada, beni ve ayak seslerimizi izleyen müze bekçilerinin bakışlarından kurtulur; dışarıdan büyük şehrin uğultusu, trafik ve inşaat gürültüleri gelirken, şehrin ve kalabalıkların hemen yanı başında ama bambaşka bir âlemde olduğumu hisseder; bu yeni âlemin tuhaflığı, zamandışı havasıyla acımın hafiflediğini anlar, teselli olurdum.

Bazan bu teselli duygusuyla kendi koleksiyonumu da bir hikâye çevresinde toplayıp anlatabileceğimi sezer, başta annem, ağabeyim, herkesin boşa harcadığını düşündüğü hayatımı, Füsün'dan kalanlarla ve hikâyemle herkese ders olacak bir müzede sergileyip anlatabileceğimi mutlulukla hayal ederdim.

İstanbul kökenli bir Levanten olduğunu bildiğim için gittiğim Nesim de Camondo Müzesi, benim de Keskinlerin tabak takımlarını, çatal bıçaklarını ya da yedi yılda yaptığım tuzluk koleksiyonumu gururla sergileyebileceğimi bana hatırlatarak beni özgürleştirdi. Posta Müzesi'ndeyken, Füsün'un bana, benim ona yazdığım mektupları, Küçük Kayıp Eşyalar Müzesi'ndeyken de, aslında biriktirdiğim ve bana Füsün'u hatırlatan her şeyi, mesela Tarık Bey'in takma dişlerini, boş ilaç kutularını, faturalarını sergileyebileceğimi hissettim. Taksiyle bir saatte gittiğim şehir dışındaki Maurice Ravel'in ev müzesinde ise, ünlü bestecinin diş fırçasını, kahve fincanlarını, biblolarını, bebeklerini, oyuncaklarını ve bana bir anda Limon'u hatırlatan demirden bir kafesi ve içinde şarkı söyleyen demirden bir bülbülü görmek neredeyse gözlerimi nemlendiriyordu. Paris'te bu müzelerde gezerken, Merhamet Apartmanı'ndaki koleksiyonumdan utanmıyordum. Biriktirdiği eşyalardan utanan bir toplayıcıdan, yavaş yavaş mağrur bir koleksiyoncuya dönüşüyordum.

Ruhumdaki bu değişimleri bu kavramlarla düşünmez, yalnızca müzelere girince mutlu olduğumu hisseder ve hikâyemi eşyalar aracılığıyla anlatabileceğimi hayal ederdim. Bir akşam Hôtel du Nord'un barında kendi kendime içerek çevremdeki yabancılara bakarken, yurtdışına çıkmış (ve biraz eğitim almış ve biraz varlıklı) her Türk gibi bu Avrupalıların benim hakkımda, hatta bizler hakkında ne düşündüklerini, düşünebileceklerini hayal ederken yakaladım kendimi.

Daha sonra İstanbul'u, Nişantaşı'nı ve Çukurcuma'yı bilmeyen birisine Füsün'a duyduğum şeyleri nasıl anlatabilirim diye düşündüm. Uzak ülkelere gitmiş, orada yıllar geçirmiş biri gibi görüyordum kendimi: Sanki Yeni Zelanda'da yerliler arasında yaşamış, onların çalışma, dinlenme, eğlenme (ve televizyon seyrederken konuşma) alışkanlıklarını, törelerini gözlerken bir kıza âşık olmuştum. Gözlemlerim ile yaşadığım aşk iç içe geçmişti.

Şimdi tıpkı bir antropolog gibi, topladığım eşyaları, kap kacağı, incik boncuk ile elbiseleri ve resimleri sergilersem, yaşadığım yıllara bir anlam verebilirdim ancak.

Proust, bu ressamdan severek bahsettiği için Paris'teki son günlerimde Gustave Moreau Müzesi'ne gittim. Aklımda Füsün'un yaptığı kuş resimleri de vardı, vakit geçirmek de. Moreau'nun klasik usüllü, yapmacıklı tarihi resimlerini seve-medim, ama müze hoşuma gitti. Ressam Moreau, hayatının büyük kısmını geçirdiği aile evini, son yıllarında, ölümünden sonra binlerce resminin sergileneceği bir müzeye çevirmeye adanmış, kendi büyük iki katlı atölyesiyle hemen bitişiğindeki evi müzeleştirilmişti. Ev müzeye dönüştürülünce, içindeki eşyaların her birinin anlamla ışıldadığı bir çeşit hatıralar evine, "duygusal müze"ye dönüşmüştü. Bütün bekçilerin uyukladığı müze-evin boş odalarında parkeleri gıcırdatarak yürürken, neredeyse dini diyebileceğim bir duyguya kapıldım. (Sonraki yirmi yılda bu müzeyi yedi kere daha gezdim ve her seferinde odalarda ağır ağır yürürken, aynı huşu duygusunu hissettim.)

İstanbul'a dönünce, hemen Nesibe Hala'ya gittim. Ona Paris'i, müzeleri kısaca anlattıktan ve akşam yemeğine oturduktan az sonra, aklımdaki konuyu hemen açtım.

"Yıllardır bu evden eşyalar alıp götürdüğümü biliyorsunuz

Nesibe Hala,” dedim, kurtulduğu eski hastalığına artık gülümseyebilen bir hastanın rahatlığıyla. “Şimdi artık evin kendisini, bütün binayı almak istiyorum.”

“Yani nasıl?”

“Bütün bu evi, binayı eşyalarıyla birlikte bana satın.”

“Ben ne olacağım?”

Yarı şaka yarı ciddi konuyu tartıştık. “Bu evde Füsun’un hatırası için bir şeyler yapacağım,” gibi süslü sözler söyledim. Nesibe Hala’nın artık bu evde tek başına sobayı yakarak mutsuz olacağı konusunu da işliyordum. İstiyorsa, Nesibe Hala’nın bu evden hiç çıkmayabileceğini de söyledim. “Tek başına” geçen hayatı için Nesibe Hala biraz ağladı. Ona Nişantaşı’nda, eskiden oturdukları Kuyulu Bostan Sokak’ta çok iyi bir apartman dairesi bulunduğumu söyledim.

“Hangi binada?” dedi.

Bir ay sonra Kuyulu Bostan Sokak’ın en güzel yerinde, Füsunların eski evinin az ötesinde (tütüncü, gazeteci ve tacizci Sefil Amca’nın dükkânının tam karşısında) Nesibe Hala’ya büyük bir daire aldık. Nesibe Hala da, Çukurcuma’daki binayı alt katıyla ve evin içindeki bütün eşyalarıyla bana verdi. Füsun’un boşanma davasını alan avukat arkadaşım eşyalar için noterden bir kâğıt almamı da tavsiye etmişti, onu da yaptık.

Nesibe Hala, Nişantaşı’ndaki yeni evine taşınmak için hiç acele etmedi. Benim desteğimle, yavaş yavaş çeyizini düzen bir genç kız gibi yeni evine eşyalar alıyor, lambalar takıyor, ama Çukurcuma’daki evinden asla çıkamayacağını da, beni her görüşünde gülümseyerek söylüyordu.

“Kemal oğlum, ben bu evi, hatıralarımı bırakamam, ne yapacağız?” diyordu.

“O zaman evi hatıralarımızı sergilediğimiz bir yere çevireceğiz Nesibe Hala,” diyordum ben de ona.

Gittikçe daha uzun süren yolculuklara çıktığım için onu daha az görüyordum. Ev ve eşyalarla ve Füsun’un bakmaya bile kıyamadığım bütün her şeyiyle ne yapacağımı daha tam da bilmiyordum çünkü.

Paris’e ilk ziyaretim, diğer yolculuklarım için örnek oldu. Yeni bir şehre gidince, önce ta İstanbul’dan yer ayırttığım merkezdeki

eski ama rahat bir otele yerleşir, daha önce kitaplardan, rehberlerden edindiğim bilgiyle şehrin önde gelen bütün müzelerini hiç aceleye getirmeden, hiçbirini atlamadan, ev ödevini eksiksiz yapan çalışkan bir öğrenci gibi gezer, bitpazarlarını, ıvır zıvır ve biblo satan dükkânları, kimi antikacıları gözden geçirir ve Keskinlerin evinde tıpkısını gördüğüm tuzluğu, küllüğü, şişe açacağına ya da hoşuma giden bir şeyi satın alırdım. İster Rio de Janeiro'da, ister Hamburg, Bakü, Kyoto ya da Lizbon'da, dünyanın neresinde olursam olayım, akşam yemeği vakti uzak mahallelerde, arka sokaklarda uzun uzun yürür; açık pencerelerden ev içlerini, televizyonun karşısındaki sofalarında oturan aileleri, tıpkı Füsunlarda olduğu gibi, yemek odasının bir parçası olan mutfaklarda anneler yemek pişirirken, çocukları, babaları, evli genç kadınları ve umut kırıcı kocalarını, hatta evin kızına aşık zengin uzak akrabaları görebilmeyi isterdim.

Sabahları, acele etmeden otelde kahvaltı eder, küçük müzelerin açılma saatine kadar caddelerde, kahvelerde vakit öldürür, anne ve Nesibe Hala'ya birer kartpostal atar, yerel gazetelerden dünyada ve İstanbul'da neler olduğunu çıkarmaya çalışır, saat on bir olunca elimde defter, müze ziyaretlerine iyimserlikle başlardım.

Yağmurlu, soğuk bir sabah girdiğim Helsinki Şehir Müzesi'nin odalarında, Tarık Bey'in çekmecelerinde bulduğum eski ilaç şişeleriyle karşılaştım. Fransa'da Lyon yakınlarındaki küçük Cazelles şehrinde müzeye çevrilmiş eski bir şapka fabrikasının küf kokulu odalarında yürürken (içeride benden başka hiçbir ziyaretçi yoktu), annemin ve babamın şapkalarının aynısını gördüm. Stuttgart'ta, eski kalenin kulesine yerleşmiş Württemberg Eyalet Müzesi'ndeki iskambil kâğıtlarına, yüzüklere, gerdanlıklara, satranç takımlarına, yağlıboya resimlere bakarken, Keskinlerin eşyalarının ve Füsun'a duyduğum aşkın da bu tür şaşaalı, gösterişli bir sergilemeyi hak ettiğini ilhamla düşündüm. Güney Fransa'da, Akdeniz'in biraz uzağında, "dünya parfüm merkezi" Grasse şehrindeki Parfüm Müzesi'nde Füsun'un kokusunu hatırlamaya çalışarak tam bir gün geçirdim. Merdivenlerinin yükselişini daha sonra kendi müzeme örnek aldığım Münih'teki Alte Pinakhotek'te gördüğüm Rembrandt'ın *Hazreti İbrahim'in Kurbanı* adlı tablosu, bana bu hikâyenin özünün çok değerli bir

şeyimizi hiçbir karşılık beklemeden vermek olduğunu ve Füsun'a bu hikâyeyi yıllar önce anlatışımı hatırlattı. Paris'teki Romantik Hayat Müzesi'nde George Sand'ın çakmağına, mücevherlerine, küpelerine ve bir kâğıda zimbalanmış saçlarına uzun uzun baktım ve ürperdim. Göteborg şehrinin hikâyesini anlatan Tarih Müzesi'nde, Doğu Hindistan Şirketi'nin getirdiği çiniler ve tabaklar karşısında sabırla oturdum. 1987 Mart'ında Oslo'daki Türk elçiliğinde çalışan bir okul arkadaşımın tavsiyesiyle gittiğim küçük Brevik Şehir Müzesi'nin kapalı olduğunu öğrenince, içerideki üç yüz yıllık postaneyi, fotoğraf stüdyosunu ve eski eczaneyi görebilmek için Oslo'ya dönüp geceledim ve ertesi gün şehre yeniden geldim. Trieste'deki bir zamanlar hapishane olarak kullanılan bir binaya yerleşmiş Deniz Müzesi, başka pek çok müzeden önce, bana Füsun'un hatıralarıyla kaynaşan Boğaz gemilerinden birinin modelini de (mesela *Kalender*), takıntımın diğer ürünleriyle birlikte sergileyebileceğimi hatırlattı. Vize alıp girebilmek için çok uğraştığım Honduras'ta, Karayip kıyısındaki La Ceiba şehrindeki Kelebek-Böcek Müzesi'nde şortlu turistler arasında yürürken, yıllarca Füsun'a aldığım takıları tıpkı gerçek bir kelebek koleksiyonu gibi sergileyebileceğimi, hatta aynı şeyi Keskinlerin evindeki sivrisineklere, karasineklere, atsineklerine ve diğer böceklerle de uygulayabileceğimi düşledim. Çin'de, Hangzhou şehrinde, Çin Tıbbi Müzesi'nde, Tarık Bey'in ilaç kutularıyla karşılaşmış gibi hissettim kendimi. Paris'te yeni açılmış Tütün Müzesi'nin koleksiyonunun benim sekiz yılda yaptığım koleksiyondan çok daha zayıf olduğunu gururla gördüm. Aix-en-Provence'ta hoş bir bahar sabahı, Paul Cézanne'ın Atölyesi Müzesi'nin aydınlık odalarındaki raflara, kap kacağa, eşyalara, her şeye sınırsız bir mutluluk ve hayranlıkla baktığımı hatırlıyorum. Geçmişin eşyaların içine ruh gibi sıkıştığı, sessiz ve küçük müze-evlerde beni hayata bağlayan bir güzellik, bir teselli bulduğumu Antwerp'teki bakımlı, pırıl pırıl Rockox Ev Müzesi'nde bir kere daha anladım. Ama Merhamet Apartmanı'ndaki kendi koleksiyonumu kabul edip sevebilmek için, hatta başkalarına gururla gösterebilmek için Viyana'daki Freud Müzesi'ne gidip ünlü doktorun tıksık tıksık heykel, eski eşya koleksiyonunu görmem mi gerekiyordu? Londra Şehir Müzesi'ndeki eski berber dükkânını, bu ilk yolculuklarım

sırasında Londra'ya her gidişimde ziyaret etmemin nedeni, İstanbul'daki Berber Basri'yi ya da Geveze Cevat'ı özlemem miydi? Ünlü hemşirenin Kırım Savaşı'nda geldiği İstanbul'dan kalma bir resim, bir eşya görürüm diye gittiğim Londra'daki bir hastanenin içindeki Florence Nightingale Müzesi'nde, İstanbul'u hatırlatan herhangi bir şey değil, Füsun'da da aynısı olan bir saç tokası gördüm. Fransa'da Besançon şehrindeki eski bir saraya yerleşmiş Zaman Müzesi'nde, saatler arasında müzenin derin sessizliğini dinleyerek müzeler ve zaman hakkında düşündüm. Hollanda'da Haarlem şehrindeki Teyler Müzesi'nde eskimiş ahşaptan büyük vitrinler içindeki minerallere, fosillere, madalyalara, paralara, eski aletlere bakarak yürürken, müzelerin sessizliği içinde, yaşadığım hayatı anlamlı kılan ve bana derin bir teselli duygusu veren şeyin ne olduğunu bir an ilhamla söyleyivereceğimi sandım, ama beni bu mekânlara bağlayan şeyi, tıpkı aşk gibi ilk anda ifade edemedim. Aynı mutluluğu Madras'ta, İngilizlerin Hindistan'daki ilk kalesi olan Fort St. George Müzesi'nde, sıcak ve aşırı nemli bir havada tepemde kocaman bir pervane dönerken mektuplar, yağlıboya resimler, paralar ve günlük eşyalar arasında da hissettim. Verona'daki Castelvechio Müzesi'nde gezinmek, merdivenleri çıkmak, mimar Carlo Scarpa'nın heykeller üzerine ipek gibi düşürdüğü ışığı görmek, bana müzelerin verdiği mutluluğun yalnız koleksiyonla değil, resimlerin, eşyaların yerleştirilmesindeki dengeyle de mümkün olduğunu aklıma ilk defa açıkça getirdi. Ama Berlin'de Martin Gropius binasında bir dönem ağırlanan ve sonra evsiz kalan Şeyler Müzesi bana tam tersinin de doğru olabileceğini, zekâyla ve mizahla her şeyin toplanabileceğini, sevdiğimiz her şeyi ve sevdiğimizle ilgili her şeyi toplamamız gerektiğini, bir evimiz ve müzemiz olmasa da, topladığımız koleksiyonun şiirinin eşyaların evi olacağını öğretti. Floransa'da, Uffizi Müzesi'nde gördüğüm Caravaggio'nun *İsmail'in Kurban Edilişi* adlı tablosu ise, önce bu resme Füsun'la bakmadığım için gözlerimi sulandırdı, sonra Hazreti İbrahim'in kurban hikâyesinden alınacak ibretin, sevdiğimiz şeyin yerine bir başkasını koyabilmek olduğunu, Füsun'un yıllarca topladığım şeylerine bu yüzden o kadar bağlı olduğumu bana gösterdi. Londra'ya her gidişimde karmakarışık ve tıkkış tıkkış haline bayıldığım ve resim sergileme yöntemlerine

hayran olduğum Sir John Soane'in Evi Müzesi'nde, bir kenarda tek başıma şehrin uğultusunu dinleyerek saatlerce oturur, bir gün Füsun'un eşyalarını da böyle sergileyeceğimi, canım sevgilimin o zaman meleklerin katından bana gülümseyeceğini düşünerek mutlu olurdum. Ama Füsun'dan geri kalan eşyaları ne yapabileceğimi, bana en iyi Barcelona'daki Frederic Marès Müzesi'nin en üst katındaki tokalar, küpeler, oyun kâğıtları, anahtarlar, yelpazeler, parfüm şişeleri, mendiller, broşlar, gerdanlıklar, çantalar, bileziklerle dolu duygusal müze öğretmiştir. Beş aydan fazla süren ve iki yüz yetmiş üç müze gezdiğim birinci Amerika turumda, Manhattan'daki Eldiven Müzesi'nde de bu duygusal müzeyi hatırladım. Los Angeles'taki Jura Çağı Teknolojisi Müzesi'ndeyken, bazı özel müzelerde hissettiğim ürpertici duyguyu, bütün insanlığın bir başka zamanda yaşarken benim bir başka mekânda takılıp kaldığım duygusunu hatırladım. Ünlü yıldızı bir porselen yemek takımı reklamında gösteren sevimli bir sergi levhasını çaldığım North Carolina'nın Smithfield şehrindeki Ava Gardner Müzesi'nde, küçük Ava'nın okul yıllığındaki resmini, gece elbiselerini, eldiven ve çizmelerini görünce Füsun'u öyle acıyla özledim ki, yolculuğumu kısa kesip İstanbul'a dönmek istedim. Nashville yakınlarında, o günlerde yeni açılmış ama daha sonra kapanan İçecek Kutuları ve Reklamlar Müzesi'ndeki gazoz ve bira tenekeleri koleksiyonunu görebilmek için iki günümü verdikten sonra gene eve dönmek istediğimi hatırlıyorum, ama devam ettim. Beş hafta sonra, daha sonra kapanacak olan bir başka müzede, Florida'daki St. Augustine kentindeki Amerikan Tarihinde Trajedi Müzesi'nde 1960'ların ünlü film yıldızı Jayne Mansfield'in bir trafik kazasında içinde sıkışarak öldüğü 1966 model Buick'in nikelaajlı sayaçlarını ve paramparça olmuş ve paslanmaya başlamış enkazını görünce, İstanbul'a eve dönmeye sonunda karar verebildim. Hakiki bir koleksiyoncunun evinin, kendi müzesi olması gerektiğini kavırıyordum.

İstanbul'da çok kalmadım. Maslak yolunun arkalarında, Çetin Efendi'nin yol göstermesiyle bulduğum Chevrolet tamircisi Şevket Usta'nın atölyesinin arkasındaki boş bir arsada, bir incir ağacının altında bizim 1956 Chevrolet'i görünce, bir an duygusallıktan serseme döndüm. Bagaj kapağı açıktı, paslı hurdanın içinde yan-

daki telli kümeden çıkan tavuklar geziniyor, etrafında çocuklar oynuyordu. Arabanın bazı yerleri, Şevket Usta'nın dediğine göre olduğu gibi kalmış, kazadan sağlam çıkan benzin deposu kapağı, vites kutusu, arka camın çevirme çubuğu gibi birkaç parça da sökülüp İstanbul'da çoğu taksi dolmuş olarak hâlâ çalışan başka 56'lara takılmıştı. Kafamı arabanın içine, ön koltuğun hurda olmuş ibreleri, düğmeleri ve direksiyonunun bir zamanlar sapasağlam durduğu yeresokup, güneşte hafifçe ısınmış koltuk kaplamalarının kokusunu duyunca, bir an sarsıldım. Bir içgüdüyle, çocukluğum kadar eski direksiyona dokundum. Eşyanın içine sıkışmış hatıraların yoğunluğundan sersemlemiş, yorgun düşmüştüm.

"Kemal Bey, ne oldu, oturur şuraya isterseniz," dedi Çetin Efendi anlayışla. "Bir bardak su getirebilir misiniz çocuklar?"

Fusun'un ölümünden sonra, başkalarının önünde ilk defa az daha gözlerimden yaşlar akacaktı. Hemen toparlandım. Üstü başı kömürcü gibi simsiyah ve yağ içinde, ama elleri tertemiz bir çocuk çırağın, üzerinde Kıbrıs Türk yazan bir tepside (alışkanlıktan yazıyorum, müzegezer Masumiyet Müzesi'nde boşuna aramasın) getirdiği çaylarımızı içerek kısa süren bir pazarlık yaptık ve babamın arabasını geri aldık.

"Nereye koyacağız Kemal Bey şimdi bunu?" diye sordu Çetin Efendi.

"Hayatımın sonuna kadar bu arabayla aynı çatı altında yaşamak isterim," dedim.

Bunu gülümseyerek söylemiştim, ama Çetin Efendi isteğimin içtenliğini anladı, başkaları gibi "Aman Kemal Bey, ölenle ölünmez," demedi. Deseydi, ona Masumiyet Müzesi'nin ölenle yaşamak için yapılmış bir yer olduğunu söyleyecektim. Hazırladığım bu cevap içimde kaldığı için, gururla bambaşka bir şey söyledim.

"Merhamet Apartmanı'nda da pek çok eşya var. Hepsini aynı çatı altında toplayıp onlarla yaşamak istiyorum."

Gustave Moreau gibi, hayatlarının son yıllarında, içinde koleksiyonlarıyla birlikte yaşadıkları evleri ölümlemlerinden sonra açılacak bir müzeye çeviren pek çok müze kahramanının vardı. Onların kurduğu müzeleri seviyordum. Sevdiğim yüzlerce ve hiç görmediğim ve merak ettiğim binlerce müzeyi ziyaret etmek için yolculuklarıma devam ettim.

Koleksiyoncular

Dünya seyahatlerinde ve İstanbul'daki deneyimlerimde yıllar boyunca şunu gördüm. İki türlü koleksiyoncu vardır:

1. Koleksiyonuyla gururlanıp onu teşhir etmek isteyen Mağrurlar (genellikle Batı medeniyetinden çıkar).
2. Toplayıp biriktirdiklerini bir kenarda gizleyen Utangaçlar (modernlik dışı bir durum).

Mağrurlara göre, müzeler kendi koleksiyonlarının doğal bir sonucudur. Onlara göre bir koleksiyon, başlangıç nedeni ne olursa olsun, en sonunda bir müzede gururla teşhir edilmek için yapılır. Küçük ve özel Amerikan müzelerinin resmi hikâyelerinde bunu çok gördüm: Mesela, İçecek Kutuları ve Reklamlar Müzesi'nin tanıtımında, çocukluğunda bir gün Tom'un okuldan eve dönerken, yerden ilk gazoz tenekesini aldığı yazılıydı. Sonra bir diğerini, bir üçüncüsünü almış ve biriktirmiş ve bir süre sonra amacı gazoz tenekelerinin "hepsini toplamak" ve bir müzede sergilemek olmuş.

Utangaçlar ise, toplamak için toplarlar. Mağrur toplayıcılar gibi, başlangıçta onlar için de eşyaları biriktirme, –okurun benim durumumdan da çıkaracağı gibi– hayattaki bir acıya, bir derde, karanlık bir dürtüye bir cevap, bir tesellidir, hatta bir ilaçtır. Ama Utangaç koleksiyoncuların yaşadıkları toplum, koleksiyonları ve müzeleri önemsemediği için, toplamak bilgiye, öğrenmeye katkısı olan itibarlı bir şey olarak değil, saklanması gereken bir utanç olarak yaşanır. Çünkü koleksiyonlar utangaçların ülkesinde faydalı bir bilgiye değil, yalnızca utangaç koleksiyoncunun yarasına işaret eder.

Masumiyet Müzesi'nde sergilemek için 1976 yazında gördüğümüz filmlerin afişlerini, lobi fotoğraflarını, biletlerini ararken, 1992'nin ilk aylarında ilişki kurduğum İstanbul'un sinema eşyası koleksiyoncuları, bana toplayıcı utancını, daha sonra şehirde başka pek çok yerde göreceğim o karanlık duyguyu hemen öğrettiler.

Aşkın Çilesi Ölünce Biter ve *İki Ateş Arasında* gibi filmlerin lobi fotoğraflarını, sıkı bir pazarlıktan sonra bana satan Hıfzı

Bey, koleksiyonuna gösterdiğim ilgiden çok memnun olduğunu defalarca ifade ettikten sonra, özür diler bir havaya girmişti.

“Bu çok sevdiğim şeyleri size satıp onlardan ayrılırken çok üzülüyorum Kemal Bey,” demişti. “Ama merakıma gülen, benimle alay eden, ‘Bu pisliklerle evi niye dolduruyorsun,’ diyenler, sizin gibi iyi bir aileden gelen kültürlü birinin benim topladıklarımaya değer verdiğini görsünler. Benim ne içkim var, ne sigaram var, ne kumarım, ne de zamparalığım. Tek alışkanlığım artist ve film fotoğrafı toplamak... Papatya’nın çocukluğunda oynadığı *Duyun Annemin Feryadını* filminde *Kalender* gemisinde çekilmiş fotoğraflarını ister misiniz? Elbisesi askılı, omuzları da çıplaktır... Baş oyuncusu Tahir Tan intihar ettiği için yarıda kalan *Siyah Saray* filminde çekilmiş ve şimdiye kadar benden başka kimsenin görmediği fotoğraflara da bir bakınmak için bu akşam fakirhaneye gelir misiniz? Ayrıca ilk meyveli, milli Türk gazozunun tanıtım kampanyasında oynayan Alman manken Inge’nin, ilk kuşak Türk-Alman filmlerinden *Merkez İstasyon*’da iyi kalpli, Türksever Alman teyzeyi oynadığı filmde rol gereği âşık olduğu Ekrem Güçlü ile dudak dudağa lobi fotoğrafları da var.”

Aradığım film afişlerinin başka kimde olabileceğini sorunca, Hıfzı Bey pek çok koleksiyoncunun evinin tıkiş tıkiş kâğıt fotoğraf, film ve afişle dolu olduğunu anlattı bana. Odalara dolan film parçaları, foto ve kâğıt yığınlarından ve gazete ve dergilerden kendilerine yer kalmayınca, bu toplayıcıların yakınları (zaten çoğu hiç evlenmezmiş) evi terk eder, onlar da o zaman her şeyi toplamaya başlar, evlerini kısa zamanda içine girilmez bir çöp eve çevirirlermiş. Bazı ünlü koleksiyoncularda benim aradıklarım mutlaka varmış, ama insan bu çöp evlerin içinde aradığını hiç bulamaz, zaten içeri bile zor girermiş.

Gene de Hıfzı Bey benim ısrarlarıma dayanamadı ve beni 1990’ların İstanbul’unun, meraklılarca efsane gibi söz edilen bazı çöp evlerine sokmayı başardı.

Müzemde sergilediğim pek çok film lobisi fotoğrafını, İstanbul görüntülerini, pek çok kartpostalı, sinema biletini, zamanında saklamayı aklımdan geçirmedığım lokanta menülerini, paslı eski konserve kutularını, eski gazete sayfalarını, üzeri şirket amblemlili kâğıt torbaları, ilaç kutularını, şişeleri, artist ve ünlü

resimlerini ve Füsun ile yaşadığımız İstanbul'u her şeyden daha çok anlatan şehrin sıradan günlük hayat fotoğraflarını, çöp evlerden kendim buldum. Tarlabası'ndaki iki katlı eski bir evde, eşya ve kâğıt yığınları arasında bir plastik sandalyede oturan, görece normal görünümlü ev sahibi, bana gururla kırk iki bin yedi yüz kırk iki parçası olduğunu söylemişti.

O evde hissettiğim utancı, daha sonra Üsküdar'da zorlukla girebildiğim bir evin bir odasında yatalak annesiyle ve gaz sobasıyla yaşayan emekli bir havagazı tahsildarının "koleksiyonuna" bakarken de hissetmiştim. (Evin buz gibi soğuk diğer odalarına, tıkiş tıkiş eşya ile dolu olduğu için hiç girilemiyordu: Uzaktan eski lambalar, Vim kutuları ve çocukluğumun bazı oyuncaklarını görmüştüm.) Beni utandıran emekli havagazı tahsildarının annesinin yattığı yerden oğlunu sürekli aşağılayarak azarlaması değil, bir zamanlar İstanbul'un sokaklarında dolaşmış, evlerinde yaşamış ve şimdi çoğu ölmüş insanların hatıralarıyla kaynaşan bütün bu eşyaların hiçbir müzeye ulaşmadan, hiçbir sınıflamadan geçmeden bir vitrin, çerçeve içine hiç konmadan yok olacağını bilmemdi. O günlerde Beyoğlu'nda kırk yıl düğün, nişan, doğum günü, iş toplantısı, meyhane fotoğrafı çektikten sonra, yersizlikten ve talep olmadığı için bütün negatif koleksiyonunu bir apartman binasının kalorifer kazanında yakan Rum bir fotoğrafçının on yıllık dramını dinlemiştim. Bütün bir şehrin merkezinin düğünleri, eğlenceleri ve toplantılarının negatiflerini, fotoğraflarını kimse bedavaya bile istememişti. Çöp ev sahipleri apartman binasında, mahallede alay konusu olur, aksilikleri, yalnızlıkları ve çöp tenekelerini, eskici arabalarını karıştırmaları yüzünden onlardan korkulurdu. Bu yalnız adamların ölümlerinden sonra, evdeki eşya yığınının dini bir havası da olan bir öfkeyle mahalledeki boş bir arsada (bayramda kurban kesilen arsa) ya yakıldığını, ya çöpçüye, eskiciye verildiğini Hıfzı Bey çok da fazla kederlenmeden, hayatın bir gerçeğini bildirir bir edayla bana anlatmıştı.

1996 Aralık'ında Necdet Adsız adlı kimsesiz bir biriktirici (koleksiyoncu yanlış kelime) Tophane'de, Keskinlerin evinden yedi dakikalık bir yürüyüş mesafesindeki küçük evinde tikiş tikiş yığıldığı kâğıt ve eski eşya kulelerinin altında ezilip ölmüş

ve bu, ancak dört ay sonra yazın evden gelen dayanılmaz koku üzerine fark edilmişti. Eşyalar giriş kapısını da tıkayınca, itfaiye eve ancak pencereden girebilmişti. Olay gazetelere yarı alaycı, yarı korkutucu bir dille geçince de, İstanbullular bu her şey toplayıcılarından daha da korkar olmuştı. Okurun gereksiz bulmayacağını umduğum bir tuhaf ayrıntıyı da, o günlerde kafamda Füsün ile ilgili her şeyi aynı anda düşünebilmeye borçluyum. Eşyaları, kâğıtları arasında ezilerek ölen, cesedi de orada çürüyen Necdet Adsız, Hilton'daki nişanda gecenin sonuna doğru ruh çağırma konusu açılınca Füsün'un sözünü ettiği ve daha o zamanlar öldü sandığı Necdet'ti.

Saklanması gereken, gizli ve yüz kızartıcı bir iş yaptıkları duygusunu ve ondan daha derin bir utancı, müzeme ve Füsün'un hatırasına katkılarından dolayı burada şükranla adlarını anmak istediğim diğer koleksiyoncuların gözlerinde de görürdüm. 1995-1999 arasında bir dönem, Füsün ile İstanbul'da gittiğimiz her mahallenin, her sokağın bir kartpostalını edinmek gibi bir hırsa kapıldığım günlerde tanıştığım İstanbul'un en ünlü kartpostal koleksiyoncusu Hasta Halit Bey'den daha önce söz etmiştim. Kapı kulpları ve anahtar koleksiyonunu sevinçle sergilediğim ve kitabımızda adının anılmasını hiç istemeyen bir koleksiyoncu, her İstanbullunun (erkeğin demek istiyordu) hayatı boyunca aşağı yukarı yirmi bine yakın değişik kapı kulpu tuttuğunu söyleyerek "sevdiğim kişinin elinin" bu kulplardan pek çoğuna kesinlikle değdiğine beni inandırmıştı. Fotoğrafın icadından sonra İstanbul Boğazı'ndan geçmiş olan her geminin orada çekilmiş bir fotoğrafını elde etmeye hayatının son otuz yılını vermiş toplayıcı Siyami Bey'e, kendisinde çift olan resimleri benimle paylaştığı, Füsün'u düşünürken, onunla yürürken düdüklerini işittiğim gemilerin resimlerini müzeseverlere sergileme fırsatını bana verdiği ve topladıklarının halka teşhirinden bir Batılı gibi hiç utanmadığı için burada teşekkür ediyorum.

1975 ile 1980 arasında cenazelerde yakalara takılan resimli küçük kâğıt koleksiyonu için teşekkür borçlu olduğum ve adının açıklanmasını istemeyen bir başka koleksiyoncu, benimle her resim için pintice pazarlık ettikten sonra, pek çok kere bu insanlardan duyduğum ve küçümseyici bir edası olan asıl so-

ruyu sormuş, ben de herkese verdiğim cevabı ona ezberden söylemişim.

“Bir müze yapıyorum da...”

“Onu sormuyorum. Bunları niye istiyorsun, onu soruyorum.”

Kendi kendine eşya toplayan, bunları bir köşede biriktiren her takıntılı kişinin arkasında bir kalp kırıklığı, derin bir dert, açıklanması zor bir ruhsal yara olduğu anlamına geliyordu bu soru. Benim derdim neydi? Sevdiğim biri ölmüştü de, cenazesinde yakama resmini takamadığım için mi dertliydim? Yoksa, tıpkı bu soruyu soraninki gibi derin derdim hiç ifade edilemeyecek, utanç verici bir şey miydi?

Kişisel müzelerin hiç gelişmediği, 1990’ların İstanbul’unda takıntılılarından dolayı biriktiriciler kendilerini gizlice aşağıladıkları gibi, birbirlerini de açıkça ve her fırsatta küçümserlerdi. Bu aşağılamalar koleksiyoncu kıskançlığıyla da karışır, daha da kötü olurdu. Nesibe Hala’nın Nişantaşı’na taşınması, mimar İhsan’ın gayretleriyle Keskinlerin evini gerçek bir müze binasına çevirme çabam, yani “tıpkı Avrupa’daki gibi özel bir müze!” yaptığım ve zengin olduğum sağda solda duyulmuştu. Sırf bu yüzden İstanbullu biriktiriciler aşağılayıcı tavırlarını belki yumuşatırlar diye ummuştum. Çünkü gizli, derin bir ruhsal yaram olduğu, yani onlar gibi kafadan çatlak olduğum için değil, Batı’da olduğu gibi, sırf zengin olduğum ve şan olsun diye müze yaptığım için eşya biriktirdiğimi düşünebilirlerdi.

O günlerde yeni kurulan, Türkiye’nin türünde ilk “Biriktirilebilir Eşyaları Sevenler Derneği”nin toplantılarından birine, Hıfzı Bey’in ısrarlarıyla ve belki Füsun’u hatırlatan ve hikâyemde yeri olan bir iki eşya ile karşılaşırım diye gittim. Orada, derneğin bir sabahlığına kiraladığı bir küçük düğün salonunda, toplum dışına itilmiş cüzamlılar arasındaymışım gibi hissettim kendimi. Koleksiyoncu olarak bazılarının adlarını önceden işittiğim dernek üyeleri (aralarında kibrit kutucusu Soğuk Suphi de olan ve okurun çoğunun tanıdığı yedi kişi) bana İstanbullu bir toplayıcıya ve birbirlerine yaptıklarından daha da aşağılayıcı davranmışlardı. Benimle çok az konuşmuşlar, bana şüpheli biri, bir casus, bir yabancı gibi davranarak

o gün kalbimi kırmışlardı. Hıfzı Bey'in de sonra özür diler bir havayla açıkladığı gibi, zengin olmama rağmen derdime çareyi hâlâ eşyalarda aramam onlarda öfke, tiksinti ve hayata karşı umutsuzluk uyandıran bir şeydi. Çünkü onlar toplayıcılık hastalığının bir gün zengin olurlarsa biteceğini sanan masum insanlardı. Füsun'a olan aşkım, dedikodularla yavaş yavaş yayılınca, İstanbul'un bu ilk ciddi toplayıcıları daha sonra hem bana yardım ettiler, hem de yeraltından yerüstüne çıkma mücadelelerini benimle paylaştılar.

Merhamet Apartmanı'ndaki eşyaları Çukurcuma'daki müze eve tek tek taşımadan önce, Füsun ile yirmi yıl önce seviştiğimiz odada biriken tıksık tıksık koleksiyonumun genel bir fotoğrafını çektim. (Artık arka bahçeden futbol oynayan çocukların bağrıışmaları ve küfürleri yerine bir havalandırma aletinin gürültüsü geliyordu.) Bu eşyaları Çukurcuma'daki müze-evde, diğerleriyle, yolculuklarda bulduklarım, Keskinlerin evindekiler, çöp evler, dernek üyeleri ve hikâyeme karışmış tanıdıklardan aldıklarımla birleştirence, yurtdışı yolculuklarında, özellikle bitpazarında aklıma gelen bir düşünceyi, sanki bir resim gibi karşımda gördüm:

Eşyalar, bütün o tuzluklar, biblo köpekler, yüksükler, kalemeler, tokalar, küllükler, tıpkı her yıl İstanbul'un üzerinden iki kere geçen leylek sürüleri gibi sessizce göç ederek dünyaya dağılıyorlardı. Füsun'a aldığım bu çakmağın bir eşini Atina ve Roma'daki bitpazarlarında, çok benzerlerini Paris'te ve Beyrut'ta dükkânlarda görmüştüm. Keskinlerin masasında iki yıl duran bu tuzluk İstanbul imalathanelerinde üretilmişti, onu ücra İstanbul lokantalarında da görmüştüm, ama Yeni Delhi'de, bir Müslüman lokantasında, Kahire'nin eski mahallelerindeki bir aşevinde, Barcelona'da pazar günleri eskicilerin kaldırımlara serdikleri branda bezleri üzerinde ve Roma'da mutfak eşyaları satan sıradan bir dükkânda da görmüştüm. Belli ki, bu tuzluğu birisi bir yerde üretmiş; başka ülkelerde kalıbı çıkarılarak, benzer malzemeden başka pek çokları piyasaya sürülmüş; Güney Akdeniz, Balkanlar merkez olmak üzere, tuzluğun milyonlarca kopyası uzun yıllar milyonlarca ailenin günlük hayatına katılmıştı. Tuzluğun dünyanın bu kadar uzak köşelerine nasıl dağıldığı, tıpkı göç-

men kuşların aralarında nasıl iletişim kurdukları, her seferinde aynı yolu nasıl izledikleri gibi bir muammaydı. Sonra bir başka tuzluk dalgası geliyor, eski tuzlukların yerine, tıpkı sahile pek çok eşyayı vuran lodosun getirip bıraktığı eşyalar gibi yenilerini bırakıyor, insanların çoğu hayatlarının önemli bir zamanını birlikte geçirdikleri bu eşyalarla kurdukları duygusal ilişkileri bile fark edemededen onları unutuyorlardı.

Koleksiyonumu, Merhamet Apartmanı'nda, üzerinde Füsün ile seviştiğimiz somyayı, küf kokulu şilteyi ve mavi çarşafı da bir müze olarak yeniden düzenlediğimiz binanın çatı arasına götürmüştüm. Keskinler bu evde yaşarken farelerin, örümceklerin, hamamböceklerinin dolaştığı ve su deposunun durduğu karanlık, küflü çatı arası şimdi temiz, aydınlık ve yıldızlara bakan bir oda olmuştu. Oraya yatağı yerleştirdikten sonra üç kadeh rakı içtiğim gece bana Füsün'u hatırlatan bütün eşyalarla, onların duygusal havasıyla sarıp sarmalanarak uyumak istedim ve bir bahar akşamı artık iç düzeni değişecek bir müzeye dönüşen eve, Dalgıç Sokak'taki yeni kapıdan anahtarım ile girdim, uzun ve dümdüz merdivenleri bir hayalet gibi ağır ağır çıktım ve çatı arasındaki yatağa kendimi atıp uyudum.

Bazıları yaşadıkları yeri eşyalarla doldurur, hayatlarının sonuna doğru da bu evlerini müzeye dönüştürürler. Ben ise, müzeye dönüştürülmüş bir evi yatağım, odam ve varlığımla şimdi tekrar eve dönüştürmeye çalışıyordum. İnsanın geceleri, derin, duygusal ilişkilerle ve hatıralarla bağlı olduğu eşyalarla aynı mekânda uyumasından güzel ne olabilir!

Özellikle bahar ve yaz günleri çatı arasındaki dairede daha çok gecelemeğe başladım. Mimar İhsan'ın binanın ortasında açtığı büyük boşluk sayesinde yalnız koleksiyonumdaki tek tek eşyaları değil, bütün mekânın derinliğini geceleri içimde hissediyordum. Gerçek müzeler, Zaman'ın Mekân'a dönüştüğü yerlerdir.

Müzemin çatı arasında yaşamaya başlamam annemi huzursuz etmişti; ama öğle yemeklerini sık sık onunla yediğim, Sibel ve Zaim dışında eski arkadaşlarımdan bazılarıyla yeniden ahbaplığa başladığım, yazları Suadiye'ye, Adalar'a yat gezintilerine gittiğim ve Füsün'u kaybetme acısına ancak

böyle dayandığımı düşündüğü için ses çıkarmıyor; Keskinlerin evinde, Füsün'a olan aşkımı anlatan ve bizim hayatımızın eşyalarıyla yapılmış bir müze kurmamı da bütün tanıdıkların aksine olağan karşılıyordu.

“Aman, tabii dolabımdaki eski eşyaları al, çekmecelerdekileri de... O şapkaları da hiç giyeceğim yok, çantaları, babanın eskilerini... Örgü takımımı, düğmeleri de al, yetmişimden sonra dikiş dikeceğim yok, masraf etmezsin,” diyordu.

Yeni evinden ve çevresinden memnun gözüken Nesibe Hala'yı da, İstanbul'da olduğum zamanlarda ayda bir görüyordum. Berlin'de yeni ziyaret ettiğim Berggruen Müzesi'nde, bütün hayatı boyunca biriktirdiği koleksiyonu sergilenen Heinz Berggruen'ün Berlin şehriyle yaptığı anlaşma sonucunda, ölene kadar koleksiyonu için verilen müze binasının çatı katında yaşayacağını ona heyecanla anlatmıştım.

“İnsan, koleksiyonu yapan kişiyle, müzede gezerken, odaların birinde ya da merdivenlerde o ölmeden önce karşılaşabilir. Tuhaf değil mi Nesibe Hala?”

“Allah size en gecinden versin, Kemal Bey,” demişti Nesibe Hala bir sigara daha yakarken. Sonra Füsün için biraz gözyaşı dökmüş, yanaklarından akan damlaları hiç silmeden, ağzında sigara, bana gülümsemişti.

83

Mutluluk

Mehtaplı bir gece yarısı Çukurcuma'daki evde, çatı arasındaki küçük perdesiz odamda hoş bir ışığın içinde uyandım ve altımdaki büyük delikten müze boşluğuna, aşağıya baktım. Bazan hiç tamamlanmayacakmış gibi gelen küçük müzemin pencerelerinden, gümüş bir ayışığı içeri vuruyor; boşluğu ve yapıyı, sanki sınırsız bir mekânmış gibi korkutucu gösteriyordu. Her biri birer balkon gibi boşluğa uzanan alt katlarda, otuz yıldır biriktirdiğim bütün koleksiyonum gölgeler içinde duruyordu. Füsün'un ve Keskin ailesinin bu evde kullandığı eşyaları, Chevrolet'nin paslı

enkazını, sobadan buzdolabına, üzerinde sekiz yıl akşam yemeği yediğimiz masadan seyrettiğimiz televizyona, her şeyi görüyor ve eşyaların ruhlarını fark eden bir Şaman üstadı gibi, onların hikâyelerinin içimde kıpırdandıklarını hissediyordum.

Müzemin, içindeki bütün eşyaların hikâyelerinin tek tek ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı bir kataloğu olması gerektiğini o gece anladım. Bu da, elbette benim Füsün'a olan aşkımın ve ona hayranlığımın hikâyesi olacaktı.

Ayıışığında gölgeler içinde ve sanki boşluktaymış gibi gözükken eşyaların her biri, tıpkı Aristo'nun bölünemez atomları gibi, bölünemez bir âna işaret ediyordu. Aristo'ya göre anları birleştiren çizginin Zaman olması gibi, eşyaları birleştiren çizginin de bir hikâye olacağını anlıyordum. Demek ki bir yazar, müzemin kataloğunu tıpkı bir roman yazar gibi kaleme alabilirdi. Böyle bir kitabı kendim yazmayı denemek bile istemiyordum. Bunu benim için kim yapabilirdi?

Bu kitabı, benim ağızımdan ve benim onayım ile anlatan Orhan Pamuk Beyefendi'yi böyle aradım. Babası ve amcası, babamla, bizimkilerle bir zamanlar iş yapmışlardı. Servetlerini kaybetmiş eski Nişantaşlı bir ailedendi ve hikâyemin arka planını da iyi kavrar diye düşünmüştüm. Hikâye anlatmayı ciddi bir şekilde seven, işine bağlı bir adammış diye de duymuştum.

Orhan Bey'le ilk görüşmemize hazırlıklı gittim. Füsün'dan söz etmeden önce, ona son on beş yılda dünyada bin yedi yüz kırk üç müze gezdiğimi, biletlerini de biriktirdiğimi, ilgisini çeker diye sevdiği yazarların müzelerini anlattım: St. Petersburg'daki Dostoyevski Müzesi'ndeki tek hakiki parçanın, fanus içerisinde saklanan ve kenardaki notta "Gerçekten Dostoyevski'nindir," diye yazan bir şapka olduğunu öğrenince gülümserdi belki. Aynı şehirdeki Nabokov Müzesi'nin Stalin yıllarında yerel sansür kurulunun yazıhanesi olarak kullanılmasına ne diyordu? Illiers-Combray'deki Marcel Proust Müzesi'nde yazarın romanında kahramanlarına örnek aldığı kişiler diye sergilenen portreleri görmemin bana roman hakkında değil, yazarın yaşadığı dünya hakkında bir fikir verdiğini anlattım. Hayır, yazar müzelerini saçma bulmuyordum. Mesela Hollanda'nın küçük Rijnsburg kentindeki Spinoza'nın Evi'nde,

yazarın ölümünden sonra tutulan tutanakta adı geçen bütün kitapların bir araya getirilip eksiksiz olarak ve 17. yüzyılda yapıldığı gibi büyüklükleri esas alınarak sergilenmesini çok yerinde bulmuştum. Tagore Müzesi'nde, yazarın yaptığı sulubova resimlere bakarak ve bizim erken dönem Atatürk müzelerinin toz ve nem kokusunu hatırlayarak, labirent benzeri odalarda yürürken, Kalküta'nın bitip tükenmez uğultusunu dinleyerek, bütün bir gün ne kadar da mutlu olmuştum! Sicilya'nın Agrigento şehrindeki Pirandello'nun Evi'nde gördüğüm ve bana kendi aileme aitmiş gibi gelen fotoğraflardan, Stockholm'deki Strindberg Müzesi'nin pencerelerinden görülen şehir manzarasından ve Baltimore'da Edgar Allan Poe'nun teyzesi ve daha sonra evleneceği on yaşındaki kuzeni Virginia ile paylaştığı dört katlı ve küçücük, kederli evin bana çok tanıdık geldiğinden söz ettim. (Baltimore'da bugün artık ücra ve yoksul bir mahallenin orta yerine düşen dört katlı bu Poe Evi Müzesi; küçüklüğü, kederli hali, odaları ve biçimiyle gördüğüm bütün müzeler içerisinde, Keskinlerin evine en çok benzeyen yerdı aslında.) Orhan Bey'e, hayatta gördüğüm en mükemmel yazar müzesinin Roma'da Giulia Sokağı'ndaki Mario Praz Müzesi olduğunu da anlattım. Resimden ve edebiyattan aynı tutkuyla zevk alan romantizmin büyük tarihçisi Mario Praz'ın evine benim gibi randevu alıp girerse, büyük yazarın harika koleksiyonunun hikâyesini, oda oda, eşya eşya roman gibi anlattığı kitabı da mutlaka okumalıydı... Rouen'de Flaubert'in doğduğu ev babasının tıp kitaplarıyla doluydu ve Flaubert ve Tıp Tarihi Müzesi'ne gitmeye hiç gerek yoktu. Sonra yazarımızın gözlerinin içine dikkatle baktım:

"Flaubert'in *Madame Bovary*'yi yazarken kendisine ilham veren ve tıpkı romandaki gibi kasaba otellerinde, at arabalarında seviştiği sevgilisi Louise Colet'nin saçlarından bir tutamı, mendilini, terliğini bir çekmecede sakladığını, arada onları çıkarıp sevip okşadığını, terliklere bakıp nasıl yürüdüğünü düşlediğini mektuplarından mutlaka biliyorsunuzdur, Orhan Bey."

"Hayır, bilmiyordum," dedi. "Ama çok hoşuma gitti."

"Ben de bir kadını saçlarını, mendillerini, tokalarını, bütün eşyalarını saklayacak, onlarla yıllarca teselli arayacak kadar çok

sevdim Orhan Bey. Hikâyemi size bütün içtenliğimle anlatabilir miyim?”

“Tabii, buyrun.”

Kapanan Fuaye'nin yerine açılan Hünkâr'daki o ilk buluşmamızda, içimden geldiği gibi, ama düzensiz bir şekilde, daldan dala atlayarak bütün hikâyemi üç saatte ona anlattım. Aşırı bir heyecana kapılmış, üç duble rakı içmiş, sanırım başımdan geçenleri de coşkuyla sıradanlaştırmıştım.

“Ben Füsun'u tanıyordum,” dedi Orhan Bey. “Hilton'daki nişandan da hatırlıyorum. Ölümüne çok üzüldüm. Şuradaki butikte çalışıyordu. Nişanınızda da onunla dans etmiştik.”

“Hakikaten mi? Ne kadar olağanüstü bir insandı, değil mi... Güzelliğinden değil, ruhundan bahsediyorum Orhan Bey, dans ederken ne konuşmuştunuz?”

“Sizde gerçekten Füsun'un bütün eşyaları varsa, onları görmek isterim.”

Önce Çukurcuma'ya geldi ve artık eski bir evden bir müzeye çevrilen binadaki koleksiyonuma, etkilendiğini hiç saklamadan içten bir ilgi gösterdi. Bazen bir eşyayı, mesela Şanzelize Butik'te onu ilk gördüğümde Füsun'un giydiği sarı ayakkabıyı eline alıyor, hikâyesini soruyor, ben de anlatıyordum.

Daha sonra düzenli bir şekilde çalışmaya başladık. İstanbul'da olduğum zamanlarda haftada bir çatı arasına gelir, benim hatırlayarak sıraya dizdiğim eşyaların ve fotoğrafların müzede neden aynı kutular ya da vitrinler ve romanda neden aynı bölümlerde yer alması gerektiğini sorar, ben de zevkle anlatırdım. Her sözümü dikkatle dinlediğini, notlar aldığını görmek hoşuma gider, beni gururlandırır.

“Bitirin artık şu romanı da, meraklılar ellerinde kitap müzeme gelsinler. Onlar Füsun'a olan aşkıyı yakından hissetmek için vitrin vitrin müzeyi gezerlerken, ben çatıdaki odamdan pijamalarımı çıkıp aralarına karışacağım.”

“Ama siz de bitiremiyorsunuz müzenizi Kemal Bey,” diye cevap verirdi bana Orhan Bey.

“Dünyada daha görmediğim çok müze var,” derdim gülümseyerek. Ve ona, kim bilir kaçınıcı kere müzelerin sessizliğinin üzerimdeki ruhsal etkisini anlatmaya gayret eder,

dünyanın uzak bir kentinde herhangi bir salı günü, ücra bir mahalledeki unutulmuş bir müzede, bekçilerin bakışlarından kaçarak gezinmenin beni neden mutlu ettiğini ifade etmeye çalışırdım. Seyahatlerimden döner dönmez Orhan Bey'i artık hemen arıyor, ona gördüğüm müzeleri anlatıyor, biletlerini, tanıtma broşürlerini ve çok sevdiğim bazı müzelerden cebime indirdiğim ucuz bir eşyayı, müze içindeki yol levhalarını gösteriyordum.

Gene böyle bir seyahatten sonra, önce kendi hikâyem, sonra gördüğüm müzeleri anlatmış ve ona romanın ne aşamada olduğunu sormuştum.

"Kitabı birinci tekil şahısla yazıyorum," dedi Orhan Bey.

"Nasıl yani?"

"Hikâyenizi kitapta siz 'ben' diyerek anlatıyorsunuz, Kemal Bey. Ben sizin ağzınızdan konuşuyorum. Şu günlerde kendimi sizin yerinize koymak, siz olmak için çok uğraşıyorum."

"Anlıyorum," dedim. "Peki siz hiç böyle bir aşk yaşadınız mı Orhan Bey?"

"Hmmmmm... Konumuz ben değilim," dedi, sustu.

Uzun bir süre çalıştıktan sonra, müzenin çatı arasında rakı içtik. Ona Füsün'u ve yaşadıklarımı anlatmaktan yorgundum. O gittikten sonra bir zamanlar (çeyrek yüzyıldan çok) Füsün ile seviştiğimiz yatağa uzandım ve hikâyeyi benim ağzımdan anlatmasında, bana tuhaf gelen yanı düşündüm.

Hikâyemin benim hikâyem olacağından, ona saygı duyacağından şüphem yoktu da, benim sesimi onun çıkarmasını yadırgıyordum. Bir çeşit güçsüzlük, zayıflıktı bu. Kendi hikâyemi ziyaretçilere eşyaları göstere göstere kendim anlatmak artık bana olağan geliyordu, hatta sık sık müzemin bitip açılacağını ve bunu yaptığımı hayal ediyordum. Ama Orhan Bey'in kendini benim yerime koymasına, benim sesim yerine onun sesinin işitilmesine sinirleniyordum.

Bu duyguyla, iki gün sonra ona Füsün'u sordum. Gece gene müzemizin çatı arasında buluşmuş, birer kadeh rakıyı çoktan yuvarlamıştık.

"Orhan Bey, o gece benim nişanımda Füsün ile dans etmenizi bana anlatabilir misiniz lütfen."

Bir süre direndi, sanırım utanmıştı. Ama birer kadeh daha içince, Orhan Bey çeyrek yüzyıl önce Füsün ile nasıl dans ettiklerini öyle bir içtenlikle anlattı ki, ona hemen güvendim, hikâyemi benim ağzımdan müzeseverlere en iyi onun anlatabileceğini anladım.

Kendi sesimin çok çıktığını, hikâyemi bitirme işini artık ona bırakmamın daha yerinde olacağına da hemen o sırada karar verdim. Bundan sonraki paragraftan kitabın sonuna kadar, hikâyemi anlatan artık Orhan Bey'dir. Füsün'a o dans sırasında gösterdiği içten dikkati, bu son sayfalara da göstereceğinden eminim. Allahaismarladık!

Merhaba, ben Orhan Pamuk! Kemal Bey'in izniyle Füsün ile dansımızla başlıyorum: Gecenin en güzel kızıydı ve pek çok erkek onunla dans etmek için sıradaydı. Onun ilgisini çekebilecek kadar yakışıklı, gösterişli, hatta ne bileyim –ondan beş yaş büyük olmama rağmen– yeterince olgun ya da kendine güvenen biri değildim o zamanlar. Aklımda o geceden zevk almama engel ahlakçı düşünceler, kitaplar, romanlar vardı. Onun ise kafasının bambaşka şeylerle meşgul olduğunu, siz zaten biliyorsunuz.

Gene de dans teklifimi kabul ettikten sonra, o önde ben arkada dans pistine yürürken, boyunun uzunluğuna, çıplak omuzlarına, harika sırtına ve bir an gülümsemesine bakıp hayallere kapıldım. Eli hafif ama sıcacıktı. Diğer elini omzuma koyunca sanki dans etmek için değil, bana özel samimiyetinden yapmış gibi bir an gurur duydum. Hafifçe sallanarak, yavaş yavaş dönerken teninin yakınlığı, dimdik gövdesinin, omuzlarının ve göğüslerinin canlılığı aklıma karıştırıyor, bu çekime direndikçe bastırmaya çalıştığım hayaller dur durak bilmeden gözümün önünden hızla geçiyordu. Danstan el ele ayrılıp yukarıya bara çıkıyormuşuz; birbirimize korkunç âşık oluyormuşuz; ilerideki ağaçların altında öpüşüyormuşuz; evleniyormuşuz!

Sırt bir şey söylemiş olmak için söylediğim ilk laf ("Nişantaşı'nda kaldırımdan geçerken bazan sizi dükkânda görüyorum,") sıradandı ve ona çok güzel bir tezgâhtar kız olduğunu hatırlatıyordu yalnızca, ilgilenmedi bile. Zaten ilk parçanın

yarısına gelmeden benden bir iş çıkmayacağını çoktan anlamış, omzumun üzerinden davetlileri izliyor, masalarda oturanlara, kimin kiminle dans ettiğine, kendisiyle ilgilenen pek çok erkeğin kimlerle konuşup g $\ddot{u}$ l $\ddot{u}$ şt $\ddot{u}$ ğ $\ddot{u}$ ne, g $\ddot{u}$ zel ve hoş kadınlara dikkat ediyor, bundan sonra ne yapacağını çıkarmaya çalışıyordu.

Güzel kalçasının biraz yukarisına, saygıyla ve zevkle koyduğum sağ elimin orta ve işaretparmağının ucunda belkemiğinin hareketlerini, en küçük kıpırtıya kadar bir nabız gibi hissediyordum. Tuhaf, baş döndürücü, dimdik bir duruşu vardı. Yıllarca unutmadım. Bazı anlar kemiklerini, gövdesinde güçle gezen kanı, canlılığını, bir an yeni bir şeyle ilgilenişini, iç organlarının kıpırtılarını, bütün iskeletinin zarafetini parmaklarımin ucunda hissediyor ve ona bütün gücümle sarılmamak için kendimi zor tutuyordum.

Dans pisti kalabalıklaştınca, arkadan bir çift bize çarptığı için bir an gövdelerimiz birbirlerine yapıştı. O sarsıcı temastan sonra uzun bir süre sustum. Boynuna, saçlarına bakarken onun bana verebileceği mutluluğa kapılıp kitapları, romancı olma isteğimi unutabileceğimi seziyordum. Yirmi üç yaşındaydım ve romancı olmaya karar verdiğimi öğrenen Nişantaşlı burjuvalar ve arkadaşlarım gülümseyerek bu yaşta bir kimsenin hayatı daha tanıyamayacağını bana söylediklerinde çok öfkelenirdim. Tam otuz yıl sonra, bu satırları düzeltirken, bu kişilerin çok haklı olduklarını düşündüğümü şimdi eklemek isterim. Hayatı tanısaydım, o dans sırasında onun ilgisini çekmek için çırpınır, benimle ilgilenebileceğine inanır, kollarımdan kayıp gitmesine bu kadar çaresizce bakmazdım. “Yorulдум,” dedi. “İkinci parçadan sonra oturabilir miyim?” Filmlerden öğrenilmiş bir kibarlıkla masasına kadar yürüyüp ona eşlik ediyordum ki, bir an kendimi tutamadım.

“Ne sıkıcı bir kalabalık,” dedim ukalaca. “Yukarı çıkıp bir yerde rahat rahat konuşalım mı?” Gürültüden beni tam işitmemişti, ama ne istediğimi yüzümden anladı hemen. “Annemlerle oturmam lazım,” dedi ve benden kibarca uzaklaştı.

Hikâyemi burada kestiğimi görünce, Kemal Bey beni hemen tebrik etti. “Evet, aynen Füsun’un davranışları, onu çok iyi anlamışsınız!” dedi. “Gurur kırıcı ayrıntıları da çekinmeden

anlattığınız için çok teşekkür ederim. Evet, konu gururdur Orhan Bey. Müzemle yalnız Türk milletine değil, dünyanın bütün milletlerine yaşadığımız hayat ile gururlanmayı öğretmek istiyorum. Gezdim, gördüm: Batılılar gururlanırken, dünyanın büyük çoğunluğu utanç içerisinde yaşıyor. Oysa hayatımızdaki utanç verici şeyler bir müzede sergilenirlerse, hemen gururlanılacak şeylere dönüşürler.”

Gece yarıları, müzesinin çatı arasındaki küçük odasında, birkaç kadehten sonra Kemal Bey’in bana ders verir bir havada attığı nutukların ilkiydi bu. İstanbul’da karşısında bir romancı gören herkes ortak bir içgüdüyle eğitici nutuklar attığı için çok yadırgamadım, ama kitaba neyi nasıl koymam gerektiği konusunda benim de (Kemal Bey’in çok sık kullandığı deyişle) kafam karışıyordu.

“Müzelerin asıl konusunun gurur olduğunu bana en iyi kim öğretmiştir biliyor musunuz Orhan Bey?” dedi Kemal Bey gene bir başka gece yarısı, çatı arasındaki odasında buluştuğumuzda. “Müze bekçileri tabii... Dünyanın neresinde olursa olsun, müze bekçileri, her sorumu her zaman gururla ve tutkuyla cevaplamışlardır. Gürcistan’da Gori şehrindeki Stalin Müzesi’nde, yaşlı bir kadın bekçi, bana Stalin’in ne büyük adam olduğunu bir saate yakın anlatmıştı. Portekiz’de, Oporta şehrindeki Romantik Çağ Müzesi’nde, sürgündeki eski Sardunya Kralı Carlo Alberto’nun, 1849’da bu evde hayatının son üç ayını geçirmesinin Portekiz romantizmini ne kadar derinden etkilediğini de, sevimli bir müze bekçisinin bana gururla uzun uzun anlattıklarından öğrenmiştim. Orhan Bey, bizim müzemizde de bir soru soran olursa, bekçiler Kemal Basmacı koleksiyonunun tarihini, Füsun’a duyduğum aşkın ve onun eşyalarının anlamını, ziyaretçilere içten bir gururla anlatmalıdırlar. Bunu da koyun lütfen kitaba. Müze bekçilerinin görevi sanıldığı gibi eşyaları korumak (tabii ki Füsun ile ilgili her şey sonsuza kadar korunmalıdır!), gürültü edenleri susturmak, çiklet çiğneyenleri ve öpüşenleri uyarmak değil, müzegezere cami gibi alçakgönüllülük, saygı ve huşu duyması gereken bir tapınakta bulunduğunu hissettirmektir. Masumiyet Müzesi’nde bekçiler, koleksiyonun havasına ve Füsun’un

zevkine uygun olarak koyu ahşap rengi kadife takım elbiseler, içine açık pembe renkli gömlekler giymeli, müzemize özel –Fusun’un küpeleri işlenmiş– kravatlar takmalı ve tabii çiklet çiğneyen ya da öpüşen ziyaretçilere de asla karışmamalı. Masumiyet Müzesi, İstanbul’da öpüşecek bir yer bulamayan âşıklara sonsuza kadar açık kalacaktır.”

Kemal Bey’in iki kadehten sonra kullandığı ve 1970’lerin iddialı siyasi yazarlarını hatırlatan bu buyurgan üsluptan bazan sıkılır, not almayı bırakır, sonraki günlerde de onu hemen görmek istemezdim. Ama Fusun’un hikâyesinin kıvrımları, müzede eşyaların oluşturduğu o özel hava beni çeker, bir süre sonra çatı arasına gidip Fusun’u hatırladıkça içen, içtikçe daha çok coşup anlatan bu yorgun adamın attığı nutukları gene dinlemek isterdim.

“Müzemin mantığının, sergi alanının her noktasından bütün koleksiyonun, diğer vitrinlerin, her şeyin gözükmesi olduğunu sakın unutmayın, Orhan Bey,” derdi Kemal Bey. “Her yerden aynı anda bütün eşyalar, yani bütün hikâyem görülebildiği için, müzegezer Zaman duygusunu unutacaktır. Hayatta en büyük teselli budur. Kalpten gelen dürtülerle yapılmış ve iyi kurulmuş şiirsel müzelerde, sevdiğimiz eski eşyalarla karşılaştığımız için değil, Zaman kaybolduğu için teselli oluruz. Bunu da kitabınıza yazın lütfen. Bu kitabı size nasıl yazdırdığımı, sizin de onu nasıl yazdığınızı da saklamayalım... Kitabımızın müsveddelerini, defterlerinizi de lütfen işleri bitince verin, sergileyelim. Daha ne kadar sürer? Kitabı okuyanlar elbette Fusun’un saçlarını, elbiselerini, her şeyi görebilmek için buraya –sizin gibi– gelmek isteyeceklerdir. Romanın sonuna lütfen bir harita koyun ki, meraklılar müzemizin yolunu İstanbul sokaklarında yürüye yürüye kendileri bulabilsinler. Fusun ile hikâyemizi bilenler, sokaklarda yürürken, İstanbul’un manzaralarına baktıkça, benim her zaman yaptığım gibi elbette onu hatırlayacaklardır. Kitabımızı okuyanlara müzemize giriş bir seferlik bedava olsun. Bunun için kitaba bir de bilet koymak en iyisi. Kapıdaki görevli, elinde kitapla gelen meraklının biletini Masumiyet Müzesi’nin özel damgasıyla damgalayarak ziyaretçiyi içeri alsın.”

“Bileti nereye koyalım?”

“Buraya koysunlar işte!”

MASUMİYET MÜZESİ

YALNIZ BİR GİRİŞ İÇİN GEÇERLİDİR

“Teşekkürler. Son sayfalara bir de kişi indeksi koyalım Orhan Bey. Hikâyemizi ne kadar çok kişinin bildiğini, ne kadar çok insanın bizlere tanık olduğunu da sizin sayenizde hatırladım. Ben bile adlarını zor tutuyorum aklımda.”

Aslında hikâyede sözü geçen kişileri arayıp bulmam Kemal Bey’in hoşuna gitmiyordu, ama romancılığını hoş görüyordu. Bazan bulduğum kişilerin ne dediklerini, bugün ne yaptıklarını merak eder, bazan da onlarla hiç ilgilenmez, benim de neden ilgilendiğimi anlamazdı.

Mesela Satsat’ın Kayseri bayii Abdülkerim Bey’e bir mektup yazıp, İstanbul’a gelişlerinden birinde onunla neden buluştuğumu hiç anlamadı. Satsat’ı bırakıp Osman’ın Turgay Bey ile kurduğu Tekyay’ın Kayseri bayiliğine geçen Abdülkerim Bey ise, Kemal Bey’in hikâyesinden Satsat’ın batmasına neden olan bir aşk ve rezalet hikâyesi gibi söz etti bana.

Pelür’deki ilk aylara tanıklık etmiş olan bir zamanların kötü kadın oyuncusu Sühendan Yıldız’ı (Hain Sühendan) bulup onunla konuştum. Kemal Bey’in çaresiz bir yalnız olduğunu, herkes gibi kendisinin de onun Füsun’a ne kadar âşık olduğunu bildiğini, ama ona çok da acımadığını, çünkü güzel kızlarla birlikte olmak için sinemacılar arasına karışan zenginlere ısınamadığını söyledi. Hain Sühendan asıl, “filmlerde oynamak, yıldız olmak için telaşa yakın bir sabırsızlığı” olan Füsun’a acı-mıştı. Film yıldızı olsaydı da, o kurtlar arasında sonu gene kötü

olacaktı. Füsün'un "o şişkoyla" (Feridun) niye evlendiğini de hiç anlayamamıştı. O günlerde Pelür'de otururken üç renkli bir kazak ördüğü torunu ise, şimdi tam otuz yaşındaydı ve anneannesinin bir zamanlar oynadığı filmleri televizyonda görünce çok gülüyor, ama İstanbul'un o zamanlar ne kadar yoksul olduğuna da şaşıyordu.

Berber Basri Nişantaşı'nda bir zamanlar benim de berberim-di. Berberliğe devam ediyor ve Kemal'den çok babası Mümtaz Bey'den sevgi ve saygıyla söz ediyordu. Şakacı, eğlenceli, eli açık, iyi kalpli biriymiş rahmetli Mümtaz Bey. Tıpkı Piç Hilmi ve karısı Neslihan, İlayal İlayati, bir diğer Pelür sakini Salih Sarılı ve Kenan gibi, Berber Basri'den kayda değer yeni bir şey öğrenemedim. Füsün'un, Kemal'den sakladığı alt kat komşusu Ayla, şimdi mühendis kocası ve en büyüğü üniversiteye giden dört çocuğuyla Beşiktaş'ta bir ara sokakta oturuyordu. Füsün ile arkadaşlıktan çok hoşlandığını, onun hayatiyetini, şakacılığını, konuşmasının her şeyini çok sevdiğini, hatta taklit ettiğini, ama Füsün'un kendisiyle ne yazık ki istediği kadar arkadaşlık etmediğini anlattı bana. İki kız iyi kıyafetlerini giyer, birlikte Beyoğlu'na çıkar, sinemaya giderlermiş. Mahalleden bir arkadaşları orada yer göstericilik yaptığı için, Dormen Tiyatrosu'ndaki provalara onları sokarmış. Sonra bir yerde sandviç yer, ayran içer, sataşan erkeklere karşı birbirlerini korurlarmış. Bazan gerçekten bir şey alacakmış gibi Vakkö'ya ya da başka bir şık dükkâna girerek elbiseler dener, aynaya bakar, eğlenirlermiş. Tam gülüşür, konuşurlarken ya da filmin ortasında, Füsün kafasını bir şeye takar, keyfi bir anda kaçır, ama içindeki şeyi de Ayla'ya asla açmazmış. Kemal Bey'in gidip geldiğini, çok zengin ve biraz da çatlak olduğunu bütün mahalle bilirmiş, ama kimse bir aşktan da söz etmezmiş. Ayla, Füsün ile Kemal arasında yıllar önce geçenlerden o yıllarda bütün Çukurcuma Mahallesi gibi habersizdi ve artık o mahalleden "zaten" de kopmuştu.

Beyaz Karanfil, yirmi yılda dedikodu muhabirliğinden en büyük gazetelerimizden birinin günlük magazin ekinin başına yükselmişti. Ayrıca yerli film ve dizi artistlerinin skandalları ve aşk hayatlarına odaklanmış aylık bir magazin-dedikodu dergisinin editörüydü. Yalan yanlış haberleriyle insanları üzen, hatta

hayatlarını karartan gazetecilerin çoğu gibi, Kemal hakkında yazdığı şeyleri içtenlikle unutmuştu ve ona selam söylüyor, yakın zamana kadar arada bir arayıp haber aldığı muhterem annesi Vecihe Hanım'a en derin hürmetlerini yolluyordu. Benim, artistler arasında geçecek ve bu yüzden çok satacak bir kitap için kendisini aradığımı zannetmiş, her türlü yardıma hazır olduğunu dostane bir havayla belirtmişti: Bir zamanların ünlü yıldızı Papatya'nın prodüktör Muzaffer ile başarısız evliliğinden olan çocuğunun, genç yaşta Almanya'daki en büyük turizm şirketlerinden birinin sahibi olduğunu biliyor muydum?

Feridun sinema çevresinden tamamen kopmuş, çok başarılı bir reklam şirketi kurmuştu. Bu yeni şirkete "Mavi Yağmur" adını verdiğini öğrenmek, gençlik hayallerinden vazgeçemediğini hatırlattı bana, ama çekilmeyen filmi hiç sormadım. Feridun bütün dünyanın; Türk bisküvilerinin, blucinlerinin, jiletlerinin ve kabadayılarının başarısından çok korktuğunu anlatan bayraklı, futbolu reklam filmleri çekiyordu. Kemal Bey'in müze tasarısını duymuştu, ama "Fusun'u anlatan" bir kitap yazdığımı benden öğrendi: Hayatta bir kere âşık olduğunu, o zaman da Fusun'un kendisine yüz vermediğini olağanüstü bir açıklıkla bana anlattı. Evlilikleri sırasında aynı acıyı yeniden yaşamamak için ona yeniden âşık olmamaya çok dikkat ettiğini de dikkatle söyledi. Çünkü zaten Fusun'un "mecbur kaldığı" için kendisiyle evlendiğini biliyordu. Dürüstlüğünü sevdim. Şık yazıhanesinden çıkarken, aynı dikkatli ve nazik bir edayla "Kemal Bey'e" selam söyledi ve kaşlarını çatarak beni uyardı: "Fusun hakkında kötü herhangi bir şey yazarsanız iki elim yakanızda olur Orhan Bey, bilersiniz," dedi bana. Sonra kendisine çok yakışan rahat, hafif bir hava takındı. Çok büyük bir gazoz şirketinin, yıllardır çalıştığı Meltemcilerin yeni ürünü Bora'nın kampanyasını almışlardı; benim *Yeni Hayat* kitabının ilk cümlesini reklamlarda kullanabilir miydi?

Çetin Efendi emeklilik ikramiyesiyle bir taksi almıştı, bir başka şoföre kiraya veriyor, bazan da ileri yaşına rağmen İstanbul sokaklarına kendisi çıkıyor, taksi şoförlüğü yapıyordu. Beşiktaş'taki bir taksi durağında buluştuğumuzda, bana Kemal'in çocukluğundan, gençliğinden bu yana aynı kaldığını söyledi: Aslında o, hayatın her ânını seven, dünyaya ve insanlara açık,

çocuk gibi iyimser biriydi. Bu bakımdan bütün hayatının bir karasevdayla geçmesi tuhaftı belki. Ama Füsun'u tanısaydım, Kemal Bey'in hayatı çok sevdiği için bu kadına o kadar âşık olduğunu da anlardım. Onlar, Füsun ile Kemal, aslında ikisi de çok iyi, çok saf insanlardı ve birbirlerine çok uygunlardı, ama Allah onları birleştirmemişti ve bizler de bunu çok fazla sorgulayacak durumda değildik.

Uzun bir yolculuktan dönen Kemal Bey ile ilk buluşmamızda, gördüğü yeni müzelerin hikâyesini dinledikten sonra ona Çetin Efendi'nin sözlerini aktardım, Füsun hakkındaki sözlerini de kelime kelime tekrarladım.

“Müzemizi gezenler, bir gün bizim hikâyemizi öğrenecek ve Füsun'un nasıl biri olduğunu zaten hissedecekler Orhan Bey,” dedi. Hemen içmeye başlamıştık ve onunla içmek artık çok hoşuma gidiyordu. “Vitrin vitrin, kutu kutu, bütün bu eşyalara bakarken, ziyaretçiler sekiz yıl boyunca akşam yemeklerinde Füsun'u nasıl seyrettiğimi, onun elini, kolunu, gülümseyişini, saçlarının kıvrımını, içtiği sigaranın izmaritini ezişine, kaşlarını çatışına, gülümseyişine, mendillerine, tokalarına, ayakkabılarına, elinde tuttuğu kaşığa, her şeyine ne kadar dikkat ettiğimi (‘Ama küpelere dikkat etmemişsiniz, Kemal Bey,’ demedim) görünce, aşkın büyük bir dikkat, büyük bir şefkat olduğunu hissedecekler... Artık lütfen kitabı bitirin ve müzede tek tek bütün eşyaların benim onlara duyduğum dikkate uygun bir şekilde vitrinin içinden gelen yumuşacık bir ışıkla aydınlatılması gerektiğini de yazın. Müzemizi gezenler eşyalara baktıkça, Füsun ile benim aşkıma saygı duyacaklar ve kendi hatıralarıyla bizim aşkımızı karşılaştıracaklar. İçerisi hiçbir zaman kalabalık olmasın ki, ziyaretçi Füsun'un tek tek eşyalarını, birlikte el ele gezdiğimiz İstanbul köşelerinin resimlerini, bütün koleksiyonu hissederek yaşasın. Masumiyet Müzesi'nde, aynı anda elli ziyaretçiden fazlasının bulunmasını yasaklıyorum. Gruplar, okullar, zaten müzeyi ziyaret etmeden önce randevu almalı. Batı'da müzeler gittikçe kalabalıklaşıyor, Orhan Bey. Bir zamanlar bizlerin pazar günleri arabalara binip Boğaz gezintisine gitmemiz gibi, Avrupalı aileler pazarları hep birlikte büyük müzelere gidiyorlar. Bizim pazar günleri Boğaz

meyhanesinde öğle yemeği yediğimiz gibi, onlar da müzenin lokantasında oturup gülüşüyorlar. Proust kitabında, ölümünden sonra teyzesinin evindeki eşyaların bir kerhaneye satıldığını, teyzesinin koltuklarını, masalarını bu kerhanede her görüşünde, eşyaların ağladığını hissettiğini yazmıştır. Pazar kalabalıkları müzelerde gezinirken, eşyalar ağlıyor Orhan Bey. Benim müzemde, eşyalar zaten hep kendi evlerinde kalacak. Batı'daki müze modasını gören bizim kültürsüz, güvensiz zenginlerimiz, korkarım onları taklitle, lokantalı modern sanat müzeleri açmaya heves ediyorlar. Oysa resim sanatında milletçe bir bilgimiz, zevkimiz ve hiçbir yeteneğimiz yoktur. Türk milleti kendi müzelerinde Batı resminin kötü taklitlerini değil, kendi hayatını seyretmeli. Bizim müzelerimiz zenginlerimizin kendilerini Batılı hissetme hayallerini değil, bizim hayatımızı göstermeli. Müzem, Füsun ile benim bütün hayatımız, yaşadığımız her şeydir ve size anlattıklarımın hepsi gerçektir Orhan Bey. Belki bazı şeyler, okurlara, müzegezerlere yeterince açık gelmeyebilir, çünkü hikâyemi ve hayatımı size bütün içtenliğimle anlattım, ama onu bütünüyle ne kadar anladım, ben kendim bile bilmiyorum. Onu da geleceğin bilim adamları, müzemizin dergisi *Masumiyet*'e yazacakları makalelerle açıklasınlar. Füsun'un saç tokaları ve fırçaları ile merhum kanarya Limon arasında ne gibi yapısal ilişkiler olduğunu onlardan öğrenelim. Yaşadıklarımı, çektiğim aşk acılarını, Füsun'un çilesini, akşam yemeklerinde göz göze gelip bununla oyalanmamızı, plajlarda, sinemalarda el ele tutuşup mutlu olabilmemizi abartılı bulan gelecek kuşakların müze ziyaretçilerine, bekçiler yaşadığımız her şeyin hakiki olduğunu anlatmalı. Ama merak etmeyin, aşkımızın gelecek kuşaklarca anlaşılabacağından hiç şüphem yok. Bundan elli yıl sonra Kayseri'den otobüsle ziyarete gelen neşeli üniversite öğrencileri, kapıda kuyruk olan eli fotoğraf makineli Japon turistleri, yolunu şaşırdığı için, içeri giren yalnız kadınlar ve o zamanın mutlu İstanbul'unun mutlu âşıkları, Füsun'un elbiselerine, tuzluklara, saatlere, lokanta menülerine, eski İstanbul'un fotoğraflarına ve ortak çocukluk oyuncaklarımıza ve diğer eşyalara bakıp bakıp aşkımızı ve yaşadıklarımızı derinden hissedecekler, eminim. *Masumiyet*

Müzesi'ne gelecek kalabalıklar, inşallah geçici sergilerimizi de gezecekler ve o zaman çöp evlerde, dernek toplantılarında tanıştığım İstanbullu gariban kardeşlerimin, gemi fotoğrafı, gazoz kapağı, kibrit kutusu, mandal, kartpostal, artist ve ünlü resmi ve küpe toplayan takıntılı koleksiyoncularımızın biriktirdiklerini görecekler. Bu sergilerin, koleksiyonların hikâyeleri de kataloglarda, romanlarda anlatılsın. O günlerde eşyaları seyrederek Füsün ile Kemal'in aşkını huşu ve saygı ile anan ziyaretçiler hikâyesinin Leyla ile Mecnun gibi, Hüsn ile Aşk gibi, yalnızca âşıkların değil, bütün bir âlemin, yani İstanbul'un hikâyesi olduğunu da anlayacaklardır. Bir rakı daha ister misiniz Orhan Bey?"

Romanımızın kahramanı, müzemizin kurucusu Kemal Basmacı, 12 Nisan 2007 tarihinde, yani Füsün'un ellinci doğum gününde, kendisi altmış iki yaşındayken, Milano'da her zaman kaldığı Grand Hotel de Milan'ın Via Manzoni'ye bakan büyük bir odasında, sabaha doğru uykusunda geçirdiği kalp krizinden öldü. Kemal Bey, "Hayatımdaki en önemli beş müzeden biridir!" (ölene kadar tam 5723 müze gezmişti) dediği Bagatti Valsecchi Müzesi'ni kendi deyişiyle "yaşamak" için her fırsatta Milano'ya giderdi. ("Müzeler: 1. gezmek için değil, hissetmek ve yaşamak içindir, 2. hissedilecek şeyin ruhunu koleksiyon oluşturur, 3. koleksiyonsuz müze değil, sergievi olur," not ettiğim son önemli görüşleridir.) 19. yüzyılda iki kardeş tarafından bir 16. yüzyıl Rönesans evi olarak düzenlenen ve 20. yüzyılda müzeye çevrilen ev ve tarihi, harika koleksiyonun Kemal Bey'i büyüleyen yanı, koleksiyonun (yani eski yatakların, lambaların, Rönesans aynalarının ve kapkacağın), kardeşlerin içinde yaşadıkları evin bütün sıradan günlük eşyalarını oluşturmaya idi.

Teşvikiye Camii'ndeki cenazeye, kitabımızın dizininde tek tek adlarıyla sıraladığım kalabalığın çoğu katıldı. Kemal'in annesi Vecihe Hanım ise, her zaman cenaze seyrettiği balkondaydı; bir başörtüsü takmıştı. Oğlunu hüngür hüngür ağlayarak uğurlayışını, biz avludakiler de yaşlı gözlerle seyrettik...

Kemal Bey'in daha önceden beni görmek istemeyen yakınları, cenazeden sonraki aylarda tuhaf ama mantıklı bir sırayla

benimle bir bir görüşmek istediler. Bunu, Nişantaşı çevresinde geçen kitaplarımda herkesi acımasızca kötilediğim yolundaki yanlış inanca borçluyum. Yalnız annemi, ağabeyimi, amcamı ve bütün ailesini değil, başka pek çok saygın Nişantaşlıyı, mesela ünlü Cevdet Bey'i, oğullarını ve ailesini, şair dostum Ka'ı, hatta hayranı olduğum öldürülen ünlü köşe yazarımız Celâl Salik'i, ünlü dükkâncı Alâaddin'i ve pek çok devlet ve din büyüğünü, paşayı kötü gösterdiğim yolundaki dedikodular, suçlamalar, ne yazık ki çok yaygındı. Zaim ile Sibel, kitaplarımı okumadan benden korkmuşlardı. Gençlik günlerine göre Zaim çok daha zengindi. Meltem gazoz olarak piyasadan silinmişti, ama büyük bir şirket olarak ayakta idi. Bebek sırtlarındaki Boğaz manzaralı şahane evlerinde, beni çok iyi ağırladılar. Kemal Bey'in hayat hikâyesini kaleme almamdan (Fusun'un yakınları da Fusun'un hikâyesini yazdığını söylüyorlardı) gurur duyduklarını söylediler. Ama kitabımı tek taraflı değil, bir de onları dinleyerek yazmalıydım.

Ama önce şu büyük rastlantıyı, ölümünden yarım gün önce, 11 Nisan günü öğleden sonra Kemal Bey ile Milano'da sokakta karşılaşmalarını anlatacaklardı. (Beni bunun için çağırdıklarını hissettim hemen.) Zaim, Sibel ve akşam yemeğine bizimle sofraya oturan biri yirmi (Gül), bir diğeri on sekiz (Ebru) yaşındaki güzel ve akıllı kızları tatilde gezip eğlenmek için, üç günlüğüne Milano'ya gitmişlerdi. Ellerindeki külahlardan portakallı, çilekli, kavunlu, rengârenk dondurmaları yalayarak, vitrinlere bakarak, şakalaşıp gülüşerek yürüyen bu mutlu aileden, ilk olarak Kemal, önce yalnız Gül'ü görmüş ve annesine gerçekten çok benzeyen kıza şaşkınlıkla yaklaşmış, "Sibel! Sibel! Merhaba, ben Kemal," demişti.

"Gül, benim yirmilerimdeki halime çok benzer, o gün bir de o yıllarda giydiğim örgü etolü giymişti," dedi Sibel Hanım gururla gülümseyerek. "Kemal ise çok yorgundu, bakımsız, bitkin ve aşırı mutsuz gözüküyordu. Orhan Bey, onun haline çok çok üzüldüm. Yalnız ben değil, Zaim de çok üzüldü. Bir zamanlar Hilton'da nişanlandığım, hayatı o kadar seven, her zaman hoş, neşeli, şakacı insan gitmiş, onun yerine dünyadan, hayattan kopmuş, asık suratlı, ağzı sigaralı bir ihtiyar gelmiş. O Gül'ü

tanımasa, biz de onu tanıyamazdık. Yaşlanmamış, ihtiyarlayıp çökmüş. Çok üzuldüm. Üstelik bu onu kim bilir kaç yıl sonra ilk görüşümdü.”

“Fuaye lokantasındaki son yemeğinizden ta otuz bir yıl sonra,” dedim.

Ürpertici bir sessizlik oldu.

“Size her şeyi anlatmış!” dedi Sibel az sonra acıyla.

Sessizlik sürerken, bana anlatmak istedikleri asıl şeyin ne olduğunu anlamıştım: Zaim ile Sibel kendi hayatlarının çok daha mutlu olduğunu, güzel ve normal bir hayat yaşadıklarını okurun bilmesini istiyorlardı.

Ama kızlar odalarına çekildikten sonra konyak içerken, karı-kocanın ifade etmekte zorlandığı bir başka konu daha olduğunu anladım. İkinci kadeh konyağı içerken Sibel, Zaim gibi lafı gevelemeden takdir ettiğim bir açıklıkla derdini anlattı:

“1975 yazı sonunda; Kemal, hastalığını, yani merhum Füsün Hanım’a çok kötü âşık olduğunu bana itiraf ettikten sonra, nişanlıma acıdım ve ona yardım etmek istedim. Bizim Anadoluhisarı’ndaki yalıda en iyi niyetlerle onu tedavi etmek için birlikte bir ay (doğrusu üç ay) geçirdik Orhan Bey. Aslında bu artık önemli değil... Günümüz gençleri artık bekâret gibi konulara hiç aldırıyorlar (bu da doğru değildi), ama gene de kitabınızda benim için küçültücü olan o günlerden hiç bahsetmemenizi sizden bilhassa rica edeceğim... Bu konu önemsiz görülebilir, ama sırf bu konuda dedikodu yaptığı için en iyi arkadaşım Nurcihan ile bozuştum. Çocuklar da öğrendiklerinde önemsemezler, ama arkadaşları, dedikoducular... Lütfen siz bizi kırmayın...”

Zaim, her zaman Kemal’i çok sevdiğini, çok içten bir insan olduğunu, onun arkadaşlığını her zaman aradığını, özlediğini anlattı. “Gerçekten Kemal bu Füsün Hanım’ın her şeyini toplamış mı, gerçekten bir müze kuruluyor mu?” diye yarı hayret, yarı korkuyla sordu sonra.

“Evet,” dedim. “Ben de kitabımla bu müzenin reklamcısı olacağım.”

Çok geç bir saatte onlarla gülüşüp konuşarak evden ayrılırken, bir an kendimi Kemal’in yerine koydum. Sağ olsaydı ve

Sibel ve Zaim ile arkadaşlığa devam etseydi (pekâlâ mümkündü bu), Kemal de gece oradan benim gibi yalnız bir hayat sürdüğü için hem mutluluk hem de suçluluk duyarak ayrılırdı.

“Orhan Bey,” dedi kapıda Zaim. “Sibel’in ricasını dinleyin lütfen. Biz de Meltem Şirketi olarak müzeyi desteklemek istiyoruz.”

O gece, başka tanıklarla konuşmanın boşluğunu da anladım: Ben Kemal Bey’in hikâyesini başkalarının gördüğü gibi değil, onun bana anlattığı gibi yazmak istiyordum.

Sırf bu inadımdan dolayı Milano’ya gittim ve Sibel, Zaim ve çocuklarla karşılaştığı gün Kemal’i o kadar üzmüş olan şeyin az önce gidip yeniden gördüğü Bagatti Valsecchi Müzesi’nin harap hali ve mekânın bir kısmının müzeye gelir getirmek için ünlü marka Jenny Colon’a kiralanması olduğunu öğrendim. Müzenin, hep kara elbiseler giyen hepsi kadın bekçilerinin gözleri yaşlıymış ve yöneticilere göre, birkaç yılda bir müzeye mutlaka gelen Türk beyefendiyi bu çok üzmüş.

Bu bilgi bile, kitabımı tamamlamak için artık kimsenin dedikodusunu dinlememem gerektiğini bana hatırlattı. Bir tek Füsun’u görmeyi, onu dinlemeyi çok isterdim. Ama onun yakınlarından önce, beni evlerine ısrarla davet eden ve kitabımdan korkan başka kişilerin davetlerini, sırf onlarla oturup yemek yeme zevki için kabul ettim.

Böylece kısa süren bir akşam yemeğinde, Osman’dan bu hikâyeyi hiç yazmamam öğüdünü aldım. Evet, Satsat rahmetli kardeşinin ihmali yüzünden batmıştı belki, ama rahmetli babası Mümtaz Bey’in kurucusu olduğu bütün şirketler, şimdi Türkiye’nin ihracat patlamasının yıldızlarıydılar. Çok düşmanları vardı ve pek çok dedikoduya yol açacak ve kalp kıracak böyle bir kitap, Basmacı Holding’in alay konusu olmasına ve tabii ki Avrupalıların bize gene gülüp kötölemelerine yol açacaktı. Gene de o geceden hoş bir hatırayla, Berrin Hanım’ın bana mutfakta, kocasına göstermeden verdiği Kemal’in bir çocukluk bilyesiyle ayrıldım.

Kemal’in zaten önceden beni tanıttığı Nesibe Hala ise, Kuyulu Bostan Sokak’taki dairesinde yeni hiçbir şey söylemedi. Şimdi yalnız Füsun için değil, “Tek damadım odur,” dediği

Kemal için de sürekli ağlıyordu. Müzeden ise, yalnızca bir kere söz etti. Eski bir ayva rendesi vardı, canı reçel yapmak istemişti, ama bir türlü bulamıyordu. Acaba müzede mi kalmıştı? Ben bilirdim, gelecek gelişimde getirebilir miydim? Beni kapıdan uğurlarken, “Orhan Bey, Kemal’i hatırlatıyorsunuz bana,” diyerek ağladı.

Füsun’a en yakın olan, bütün sırlarını bilen ve bence Kemal’i de en iyi anlayan kişi olan Ceyda ile, beni ölümünden altı ay önce zaten Kemal tanıştırmıştı. Roman okumaktan hoşlanan Ceyda Hanım’ın beni tanıma isteğinin de etkisi vardı bunda. Otuz yaşlarındaki iki oğlu da evli ve mühendisti ve bize fotoğraflarını gösterdiği çok sevdiği gelinleri, şimdiden yedi torun vermişlerdi ona. Bana hafif sarhoş ve hafif bunak gibi gözükten ve Ceyda’dan çok yaşlı olan zengin kocası (Sedircilerin oğlu!) bizimle, hikâyelerimizle, hatta Kemal ile benim çok rakı içmemizle bile ilgili değildi.

Kemal’in Çukurcuma’ya ilk gelişinde akşam banyoda unuttuğu küpe tekini Füsun’un aynı akşam bulduğunu, o günlerde hemen bunu Ceyda’ya anlattığını ve Kemal’e ceza olsun diye Füsun’un “Küpe müpe yoktu,” demesine birlikte karar verdiklerini, Ceyda gülererek anlattı. Füsun’un başka pek çok sırrı gibi, Kemal Bey bu hikâyeyi de yıllar önce Ceyda’dan zaten öğrenmişti. Ben dinlerken yalnızca acıyla gülümsedi ve birer kadeh daha rakı doldurdu bizlere.

“Ceyda,” dedi sonra Kemal, “Füsun’dan haber almak için sizinle hep Maçka’da, Taşlık’ta buluşup konuştuk. Siz bana Füsun’u anlatırken ben hep Maçka’dan Dolmabahçe’nin görünüşünü seyrederdim. Geçende baktım da koleksiyonumda bu manzaranın pek çok resmi birikmiş bende.”

Konu fotoğraftan açıldığı için ve sanırım biraz da benim şerefime, Ceyda Hanım, Füsun’un, Kemal Bey’in hiç görmediği bir fotoğrafını geçen gün bulduğunu söyledi. Bu hepimizi heyecanlandırdı. Fotoğraf 1973 Milliyet Güzellik Yarışması’nın final gecesinde, kuliste Hakan Serinkan, sahnede soracağı kültür sorularını Füsun’a fısıldarken çekilmişti. Şimdilerde İslamcı bir partiden milletvekili olan ünlü şarkıcı, Füsun’dan çok hoşlanmıştı.

“Ne yazık ki ikimiz de dereceye giremedik Orhan Bey, ama hakiki liseli kızlar gibi o gece Füsün ile gözlerimizden yaşlar akıncaya kadar güldük,” dedi Ceyda. “Füsün’un bu fotoğrafı işte tam o sırada çekildi.” Bir hamlede çıkarıp ahşap sehpanın üzerine koyduğu solgun fotoğrafa bakar bakmaz, Kemal Bey’in suratı kül gibi beyaz oldu ve uzun bir sessizliğe gömüldü.

Ceyda’nın kocası güzellik yarışması hikâyesinden hiç hoşlanmadığı için, Füsün’un eski fotoğrafına orada daha fazla bakamadık. Ama her zamanki gibi çok anlayışlı olan Ceyda, gecenin sonunda fotoğrafı Kemal Bey’e hediye etti.

Ceyda’nın Maçka’daki evinden çıkınca, Kemal Bey’le Nişantaşı’na doğru gecenin sessizliğinde yürüdük. “Sizi Pamuk Apartmanı’na kadar geçireyim,” demişti bana. “Ben bu akşam müzede değil, annemle Teşvikiye’de kalacağım.”

Ama Pamuk Apartmanı’ndan beş bina önce, Merhamet Apartmanı’nın önüne gelince durdu ve gülümsedi.

“Orhan Bey, *Kar* romanınızı sonuna kadar okudum,” dedi. “Ben siyaseti sevmem. Bu yüzden, kusura bakmayın ama biraz zorlandım. Ama sonunu sevdim. Ben de oradaki kahraman gibi, romanın sonunda okuyucuyla doğrudan konuşmak isterim. Böyle bir hakkım var mı? Kitabınız ne zaman bitiyor?”

“Sizin müzeden sonra,” dedim. Bu artık aramızda ortak bir şaka olmuştu. “Okura son sözünüz nedir?”

“Ben, o kahraman gibi, okurların bizleri uzaktan anlayamayacağını söylemeyeceğim. Tam tersi müzemizi gezenler, kitabınızı okuyanlar bizi anlayacaklardır. Ama başka bir sözüm var.”

Bunu der demez, cebinden Füsün’un fotoğrafını çıkardı ve Merhamet Apartmanı’nın önündeki sokak lambasından gelen solgun ışığın altında, Füsün’a aşkla baktı. Ben de yanına geçtim.

“Güzel değil mi?” dedi tıpkı otuz küsur yıl önce babasının kendisine dediği gibi.

İki erkek, Füsün’un üzerine 9 numara işlenmiş siyah mayolu fotoğrafına, balrengi kollarına, hiç de neşeli olmayan, tam tersi hüzünlü yüzüne, harika vücuduna ve fotoğrafın çekilişinden tam otuz dört yıl sonra bile bizi çarpan yüz ifadesindeki insani yoğunluğa, ruhsallığa hayretle, aşkla, saygıyla baktık.

“Bu fotoğrafı müzeye koyun Kemal Bey, lütfen,” dedim.

“Kitaptaki son sözüm şudur Orhan Bey, lütfen unutmayın...”

“Unutmam.”

Füsun’un fotoğrafını aşkla öptü ve ceketinin göğüs cebine dikkatle yerleştirdi. Sonra bana zaferle gülümsedi.

“Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım.”

2001-02, 2003-08

SONSÖZ

Aşk ve Müze Üzerine

Masumiyet Müzesi romanını 2008 yılının Ağustos ayının son haftasında yayımladıktan dört yıl sonra, Füsun'un ailesiyle yaşadığı Çukurcuma'daki binada Masumiyet Müzesi'ni –müzenin kendisini– açtım. Bu müzeyi gidip görmek isteyenler, romanı yanlarına alıp ilgili sayfasındaki bileti kapıda damgalatırlarsa içeriye bedava girip Füsun'un küpelerini, tokalarını, elbiselerini, ayakkabılarını, ehliyetini ve başka pek çok eşyasını görebilirler. Çukurcuma'da 2012'de açılan müzede yalnız Füsun'un değil annesi Nesibe Hanım'ın, babası Tarık Bey'in, Kemal'in, babasının ve romandaki pek çok kahramanın günlük eşyaları, kıyafetleri, birbirlerine verdikleri hediyeler, sigara izmaritleri, çakmakları ve dönemin İstanbul'unun romanda sözü edilen görüntüleri, fotoğrafları, filmleri, kartpostalları ve başka pek çok şey sergileniyor.

Masumiyet Müzesi romanımı ve müzenin kendisini 1990'ların ortalarından itibaren birlikte düşündüm. Yani, hem bir aşk romanı yazmayı planlıyordum hem de o romanda sözü edilen eşyaları sergilediğim bir müze açmayı kuruyordum. Müze fikrinin nasıl geliştiğini, eşyaların ve müzedeki vitrin kutuların üzerinden tek tek geçerek *Şeylerin Masumiyeti* adlı resimli kitabımda anlattım. Şimdi romanın gelişimi, eşyalar ve romandaki aşk üzerine bir iki şey söylemeye çalışacağım.

Önce müze binasının, Füsun'un evinin yerinden başlayayım. 1996-2000 arasında, sabahları kızım Rüya'yı okuluna götürürdüm. Kızımı Tophane'nin arkalarındaki (Keskinlerin evinden 300 metre uzakta) okulun kapısına bıraktıktan sonra, Beyoğlu, Çukurcuma, Firuzağa ve Cihangir'in arka sokaklarında, o gün yazacağım şeyleri (*Benim Adım Kırmızı*, *Kar*) düşünür düşünür yürüyerek yazıhaneme giderdim. Sabahın serinliğinde dükkânlar daha yeni yeni açılır, fırınlardan ekmek ve simit kokuları gelir, hızlı hızlı yürüyen öğrenciler okullarına yetişirken sokaklarda yürümekten çok zevk alırdım. Önümde güzel bir gün, yazılacak bir iki roman sayfası olduğu için belki... O sokaklarda

çocukluğumdan, ilkgençlik yıllarımdan kalma pek çok şeyin tam eskiyip çürümeden ve tam da cilalanıp yapay bir parlaklığa kavuşmadan yaşadığını gördüğüm için de... Sokakların ve insanların bu zamandışı havasını hiç kaybetmeyeceğini düşünürdüm bazan. O sokaklarda gördüğüm şeyler, fırın vitrinindeki taze ekmek ve simitler, eczanenin vitrininde gördüğüm, insanın iç organlarını gösteren yılanmış bir ağrıkesici posterisi ya da turşucu dükkânının vitrinine özenle dizilmiş iri kavanozların renkleri, bende yoğun bir görme, seyretme zevki uyandırır; bu görüntülere sahip olmak, onları bir çerçeve içerisine koyup seyretmek, onları hiç kaybetmeyeceğimden emin olmak isterdim.

Çukurcuma sokaklarındaki alçakgönüllü bitpazarı, ben romanı yazıp müzeyi açana kadar çok gelişti. Bu bitpazarında eski masalardan küllüklere, çatal-bıçaktan çocukluğumun yerli malı oyuncaklarına, ayva rendelerine, tuzluklarına kadar pek çok ıvır zıvırı satan dükkânlar vardı. Eski dergi, kitap, harita ve fotoğraf satan yerler de bendeki gördüklerini bir çerçeve içine koyup sonsuza kadar saklama isteğini körüklüyordu. Bu dükkânlardan eşyalar almayı, kendi ailem ve hayatımdan biriktirdiklerimle bir ev-müze yapmayı bu sıralarda düşündüm.

Müzeye çevrilecek eski ve satılık bir ev bulmak için, bu sokaklarda bir dönem uzun uzun gezindim. 1999 yılında müzeye dönüştürebileceğim bir evi (bugünkü müze binası) satın alınca, içimdeki küçük koleksiyoncu cesaretlendi. Ama bende koleksiyoncu ruhu olmadığını biliyordum. Bir vitrinde gördüğüm eski bir tuzluğu, bir sigara ağızlığını, eski bir taksiden çıkmış bir taksimetreyi ya da bir kolonya şişesini bu eşyalardan bir koleksiyon yapmak için değil, bu eşyaları okuduğunuz romanın bir parçası yapacağım için satın alırdım. Romana koyacağım, romanda tasvir edeceğim bir eşyayı almak, masamın üzerine koymak beni mutlu ederdi. Bazan hiç aklımda olmayan bir eşyayı, sırf onu bir vitrinde görüp heyecanlandığım için satın alıp eve götürürdüm.

Dünya, romanıma ve müzeme konacak eşyayla kaynıyordu. Ama heyecanım bir koleksiyoncunun, dizi yapan bir biriktiricinin heyecanı değil, bu eşyayı bir romanın ve bir müzenin parçası yapmayı tasarlayan, bu hayalle başı dönen bir roman-

cı-sanatçının heyecanıydı. Bu eşyaları, hayatımdaki pek çok şey gibi, bir hikâyenin, bir kitabın parçası olabilecekleri için severdim. Bazan bunu başarır, yani eşyayı önüme koyar, tıpkı “gerçekçi” bir romancı gibi baka baka hikâyemin bir parçası olarak anlatırdım. Çoğu zaman bu eşyalardan şöyle bir söz açar, romanımı gerçekliğin yanıltıcı çekiminden, aşırı tasvirden korumak için kendimi tutardım. Bazan da tanıdık eski eşyaları sokardım hikâyeye: Babamın eski kravatlarını Kemal’in babasına ve annemin örgü şişlerini Füsün’un annesine vermek gibi işleri böyle gerçekleştirdim, çünkü kahramanlarımin benim hayatımdan ve ailemden gelen eşyaları kullanmaları hoşuma gidiyordu. Tıpkı romanda, ailenin zengin kanadının kullanılmış eşyalarını, eski elbiselerini ailenin yoksul kanadındaki uzak akrabalara vermesi gibi, ben de kendi hayatımdan bilip tanıdığım, bende iz bırakmış eski eşyaları bulup romanımın kahramanlarına veriyordum. Bazan da çocukluğumda bende iz bırakmış bir eşyayı, mesela teyzemin yemek sofrasında yıllarca kullanılmış sarı bir sürahiyi hatırlıyor, onu alıp müzemin koleksiyonuna katmadan romanda kahramanlarımin sofrasına koyuyordum. Romanı yazıp 2008’de yayımladıktan sonra, yazıhanemi toplarken bir kutu buldum; içinden romana koymak için zamanında eskici dükkânlarından aldığım ama sonra unuttuğum pek çok eşya çıktı: Güngörmüş bir zengin evinin kapı çanına, Adalar’da hâlâ çalışan eski bir at arabasının paslı gece lambasına bakarken, içinde bu eşyalardan da söz edilen bambaşka bir roman yazmak geldi içimden.

Sırf bir dizi eşyaya bakarak bir hikâye, bir roman düşleyebileceğimi, bunun bende bir alışkanlık olabileceğini *Masumiyet Müzesi* romanı çıkmadan önce de keşfetmiştim. Rus formalist edebiyat kuramcısı Viktor Şklovski, olay örgüsü denen şeyin, bir romanda anlatmak, araştırmak istediğimiz noktalardan, temalardan geçen bir çizgi olduğunu söyler. Bir dizi eşyayı içgüdüyle seçtikten sonra önümüze koyup, onları bir hikâyeye birleştirip, kahramanların hayatlarına nasıl katabileceğimizi düşünüyorsak, bir roman çatismaya başlamışız demektir. Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza*’sından ve Edgar Allan Poe’nun hikâyelerinden sonra, modern romanın biçimlenmesinde kalıcı bir etkisi olan polisiye

roman da, kahramanı Bay Dedektif'in, bir dizi ipucunu birleştiren bir hikâye hayal etmesiyle kurulur.

Ama bizi bir olay örgüsüne ve oradan da bir romanın tutarlı, zengin ve insani âlemine götürebilmesi için alıp biriktirdiğimiz eşyalarla duygusal ilişkiler kurabilmemiz gerekir. Bizde duygusal, şiirsel bir etki uyandıran eşyaları ancak bir sıraya dizerek bir romanı düşleyebiliriz. Eşyaların bizde duygusal bir etki yaratması, hatıralarımızı canlandırma gücü taşıması için en uygun durum tabii ki aşktır. Ben romanımı yalnızca bir müze kurmak için değil, aşk dediğimiz duyguyu kendimce çözümleyebilmek için de kuruyordum.

Romandaki ilk hedefim müze değil, aşk dediğimiz karmaşık, psikolojik, kültürel, antropolojik şeyi soğukkanlılıkla anlatmaktı. Aşkı yüksek bir yere koyup, sevilen şarkılarda yapıldığı gibi, "Aman ne güzel bir duygu!" demek istemiyordum. Bu duyguyu –tıpkı bir trafik kazası gibi– hayatta başımıza gelen ve çoğu zaman bize istemediğimiz kadar acı veren bir şey olarak anlatmak istiyordum. *Masumiyet Müzesi* her şeyden önce aşk hakkında bir düşünmedir.

Aşkı hepimiz kendi sınıfımız, cinsimiz, kültürümüz, ülkemiz, hatta dinimize göre yaşarız. Romandaki aşk, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, İstanbullu yukarı sınıf bir beyefendinin aşkıdır. Okurun aşk hakkındaki düşüncesinin de Kemal'inkinden daha zengin ve derin olacağını da romanı yazarken tahmin ediyordum. Roman yayımlandıktan sonra bazı okurlar Kemal'in bencilliğinden şikâyet ettiler, onun hiç de "romantik" ya da "duygusal" olmadığını dile getirdiler. Başka okurlar ise hikâye ilerledikçe çektiği acılar sayesinde Kemal'i affettiler, hatta onu "romantik" buldular. Ben bu iki duyguyu da yerinde buluyorum.

Bu da bizi romanı yayımladıktan sonra en çok karşılaştığım soruya getiriyor: "Orhan Bey siz Kemal misiniz?" "Hayır, ben Kemal değilim! O benim uydurduğum bir kahraman," demek kolay. Ama Kemal'in mahrem duygularının ayrıntılarına giren, inanan okuru bu duyguları benim hayatta hiç yaşamadığıma inandırmak daha zor. Zaten romancı olmak kendi duygularınızdan bir başkasının duyguları gibi ve başkalarının duygularından da kendi duygularınız gibi söz edebilme hünleridir. Ben Kemal'in

ne kadar hayali bir kahraman olduğunu söylersem söyleyeyim, okurlarımın yazdığım aşk hikâyesini benim yaşadığıma inanmalarını da isterim, her romancı gibi.

“Orhan Bey, peki, siz kitabınızın kahramanı gibi âşık olup sevdiğinizin eşyalarını hiç biriktirdiniz mi?” diye soran okurlara en iyi cevap, kitabımın hayattan ne kadar çok beslendiğini göstermek: Teyzemlerin bir ’56 Chevrolet’si vardı, şoförünün adı da Çetin’di. Harbiye’de, askeriye’nin girişindeki Atatürk heykelinin tam karşısında, yani tam Satsat’ın olduğu yerde, babamın Aygaz’ın genel müdürlüğünü yaptığı yıllarda yazıhanesi vardı. Yılbaşı akşamları babaannem, bütün çocuklarını, gelin ve damatlarını Pamuk Apartmanı’nda vereceği yemekte toplayıp biz torunları için tombala oynatır, kazananların hediyelerini de aylar önce seçer, hazırlardı. 1950-70 arasında İstanbul’da pek çok evde ve dükkânda bir kanarya kafesi ya da akvaryum vardı ama televizyon yayınının başlaması ve yaygınlaşmasıyla bunlar ortadan kalkmış, dahası bu yeni durum bize bu hayvanlarla ilişkimizin gözlerimizi oyalama isteğinden daha derin olmadığını öğretmişti. 1983 yılında, evlendiğim ve biraz paraya ihtiyaç duyduğum günlerde, ilk romanım *Cevdet Bey ve Oğulları*’nı beğenen bir film yönetmenimizin teşvikiyle bir senaryo yazmaya başladım ama film çekilemedi, senaryo da yarıda kaldı. Bu dönemde bir rejisör arkadaşım beni Beyoğlu’ndaki sinemacı barlarına götürür, artist kızların gürültüsünden işittiğim dedikoduların gücünden ve içtiğim iki bardak biradan hemen sarhoş olduğum görünce bana güler, sevgiyle alay ederdi. Mimarlık okumayı ve resim yapmayı bıraktığım 1974’ten 1995’e kadar günde ortalama otuz sigara içtim ve 1995’te sigarayı ilk defa bıraktım. Batılıların “Türk gibi sigara içer” sözünün benim için anlamı fazla tütün tüketmek ya da duman altı olmak değil; sigara paketini açmaktan yeni tanıştığımız birine bir dostluk ve barış hareketi olarak paketiyle uzatmaya, yakmadan önce sigarayı parmakların arasında yuvarlayıp içilecek kıvama getirmekten parmaklar arasında tutmanın ve dumanını üflemenin yüzlerce özel yoluna varana dek bazı toplumsal jestler ve onların bireysel yorumları (ve bu yorumları da bilmek, tanımak) demektir. Bir benzerini *Sessiz Ev*’de anlattığım Marmara kıyısındaki küçük bir kasaba ve tatil köyünde,

1960'ların sonunda açık hava sinemasına gider, yandaki ahırdan yoğun bir tezek kokusuyla ineklerin böğürtüsü gelirken, Türk filmleri seyrederdik. 1970'lerin başında Beşiktaş'taki ünlü Kam-burun Bahçesi'nde üniversite arkadaşlarım ve çekirdek çıtlatan binlerce kişiyle birlikte film seyrettiğimizi de çok iyi hatırlıyorum. 1960'ların başında, annem ehliyet almaya karar verince, aldığı derslere, sıcak yaz günlerinde evde canı sıkılan benle ağabeyimi de götürür; araba titreye titreye stop ederken, arkada oturan ağabeyimle ben ya gülüşür ya da korkardık. On yıl sonra, on sekiz yaşında, ben de ehliyet almaya karar verip direksiyon sınavından sayısız kere kalınca, annemin sıkıntılarını ancak anlayabildim. Romanımda anlattığım zenginlerin bir kısmını babamın, amcamların arkadaşlarından, bir kısmını kuzenlerim ve onların arkadaşlarından, bir kısmını da kendi lise arkadaşlarımdan ilhamla yazdım. Kitabımdaki "lüks" lokantaların, Boğaz meyhanelerinin, İstanbul sokaklarının, pek çok dükkânın da kendi özel deneyimlerimden ne kadar beslendiğini anlatmak, kitaplarımın İstanbul'dan ne kadar beslendiğini anlatmaya çalışmak gibi bitmez tükenmez bir iş olacak.

Müze 2012 yılında açıldıktan sonra da çok sık karşılaştığım "Orhan, sen Kemal misin?" sorusuna olumlu bir cevap verebilmeyi çok istedim. Belki de bu yüzden şu cevabı geliştirdim: "Evet ben de çocukluğumu ve ilkgençliğimi 1950-90 arasında romanda anlattığım Nişantaşlı burjuvalar arasında geçirdim. Kemal'in ailesi, dostları benim aileme, yakın çevreme; gittiği, yaşadığı yerler de benim gittiğim, bulunduğum yerlere çok benzer. Sonra ama hem ben hem Kemal yaşadığımız sınıftan, çevrelerden dışarı itildik: Bir anlamda sınıfımızın dışına düştük. Kemal, Füsün'a olan aşkı yüzünden; ben, edebiyat sevgim ve siyasi durumlar yüzünden. İkimiz de pişman değiliz."

O. Pamuk

Ağustos 2013, Büyükkada

Masumiyet Müzesi'nin İlham Kaynakları Arasında Bir Gezinti*

Paris Review dergisiyle yaptığı ünlü röportajında, Hemingway kendisini etkileyen edebiyatçıların kimler olduğunu, en çok kimlerden bir şeyler öğrendiğini bir listeyle sıralar. Yirmi üç yaşındayken resmi bırakıp yazar olmaya karar verdiğim günlerde, Hemingway'in listesini okurken Flaubert, Stendhal, Tolstoy ve Dostoyevski gibi yazarlar arasında Bach ve Mozart gibi müzisyenlerin, Brueghel ve Cézanne gibi ressamların adlarını görmek beni büyülemişti. İleride bir gün ben de aynı şeyi yapacaktım.

Otuz beş yıl sonra, *Masumiyet Müzesi*'ni yazıp bitirince, o günün geldiğini anladım. Çünkü yazdığım bütün kitaplar içinde en çok bu roman, bana şu türden soruların sorulmasına yol açtı: “Bu fikir aklınıza ilk ne zaman geldi?”, “Romanınızın ilham kaynakları nelerdir, bunları nasıl düşündünüz?” vs.

Masumiyet Müzesi yalnızca bir roman değil, aynı zamanda İstanbul'da yıllardır kurmaya çalıştığım bir müze olduğu için de bu sorular bu kadar çok soruluyor. İşte hayattan, edebiyattan ve sanattan yapılmış bir etkiler listesi:

1. 1982 yılında bir aile toplantısında, Şehzade Ali Vâsib Efendi ile tanıştım. Padişah V. Murat'ın küçük torunu olan şehzadenin, saltanat sürseydi ve Osmanlı Hanedanı Türkiye'de ve iktidarda olsaydı, o yıllarda tahtta olması gerekiyordu. Ama Türkiye'ye dönmeye ancak yeni izin alabilmiş olan bu seksenlik yaşlı adamın derdi, ne taht ne de siyasi iktidardı. Yabancı bir pasaportla girebildiği Türkiye'de sürekli kalabilmek istiyordu yalnızca. İskenderiye'de yaşıyor, yazlarını Portekiz'de, Avrupa'nın ve Ortadoğu'nun tahtını ve iktidarını kaybetmiş emekli kral ve prensleriyle ahabplık edip vakit öldürerek geçiriyordu. (Bana İran Şahı Rıza Pehlevi'nin ilk karısı Feride'den neden ayrıldığını anlatmıştı.) Ölümünden sonra oğlu Osman Osmanoğlu tarafın-

* Orhan Pamuk, 2008'de romanın yayımlanmasının ardından *Milliyet Sanat*'ta çıkan bu yazısının bir bölümünü 2013 Ağustos'unda yazdığı *Sonsöz*'de kullanmıştır.

dan düzenlenip *Bir Şehzadenin Hatıratı, Vatan ve Menfâda Gördüklerim ve İşittiklerim* adıyla 2004'te yayımlanan hatıralarından da anlaşılabilceği gibi, şehzadenin hayatta sürekli derdi parasızlık olmuştı. Geçinebilmek için uzun yıllar İskenderiye'deki Antoniadis Saray ve Müzesi'nin önce bilet kontrolörlüğünü, sonra da müdürlüğünü yapmıştı. "Sarayın idaresi, temizliği ve eşyalarının muhafazasına memur idim," diye yazar hatıralarında. "Gümüşler, kristaller, mobilyalar vesaire uhdemde idi." Aile sofrasında meraklı sorularım üzerine, şehzade, Kral Faruk'un kleptoman olduğunu da anlatmıştı: Kral müzeyi ziyaretinde, çok beğendiği antik bir tabağı kimseye sormadan camekânı açıp yanına alarak saraya götürmüştü. Başka sorularım üzerine şehzade, Osmanlı devleti yıkılıp hanedan İstanbul'u terk etmeden önce İhlamur Kasrı'nda yaşadığını, Galatasaray Lisesi'nden sonra -Atatürk'ün de gittiği- Harbiye'deki Harp Okulu'na devam ettiğini anlatmıştı. (Bütün bu yerlerde, ondan kırk-elli yıl sonra, ben çocukluğumu geçirmeye başlayacaktım.) Şehzade, elli yıllık bir sürgünden sonra Türkiye'ye temelli geri dönme ve para kazanma dertlerine çözüm olacak bir iş aradığını, ama ne yazık ki kimseden yardım görmediğini şikâyetle anlattığı için, aile sofrasındakilerden biri, şehzadenin çocukluğunda çok vakit geçirdiği İhlamur Kasrı'nda müze rehberi olarak belki iş bulabileceğini söyledi. Hem bir müzeye çevrilmiş İhlamur Kasrı'ndaki hayatı hem de müze-saray yöneticiliğini çok iyi bildiği için, bu iş onun dertlerine mükemmel bir çözüm olmaz mıydı?

Bu öneriyle birlikte, şehzade dahil sofrada oturan hepimiz bir an Ali Vâsıb Efendi'nin çocukluğunda dinlendiği, ders çalıştığı odaları ziyaretçilere nasıl gezdirebileceğini, hiçbir mizah duygusuna kapılmadan, ciddiyetle hayal ettik. Daha sonra bu hayalleri kendi başıma geliştirdiğimi de hatırlıyorum: "İşte, efendim," diyecekti şehzade, her zamanki aşırı nazik üslubuyla, "burası yetmiş yıl önce benim yaverimle birlikte oturup matematik çalıştığımız odadır!" ve rehberlik ettiği eli biletli müze kalabalığından ayrılacak, müze ziyaretçisinin basabileceği yer ile sergilenen eşyalar arasındaki kadife kordonlu sınır çizgisini geçerek çocukluk ve gençliğinde oturduğu masaya oturacak, o zaman aynı kalemler, cetvel, silgi ve kitaplarla nasıl çalışıyorsa

taklit edecek ve oturduğu yerden müzeseverlere “İşte burada böyle matematik çalışırdım, efendim,” diye seslenecekti. İnsanın rehberi olduğu bir müzenin aynı zamanda bir eşyası olmasının zevklerini ya da insanın yaşamış olduğu bir hayatı yıllar sonra, bütün eşyalarıyla, bir müzede başkalarına anlatmasının heyecanını ilk böyle hissettim.

2. Krallardan ve saraylardan söz etmeye devam edelim: Vladimir Nabokov’un ünlü romanı *Solgun Ateş*, adını, yazarının da bir yerde belirttiği gibi, Shakespeare’in *Atinalı Timon*’undaki iki mısradan alır:

Ay berbat bir hırsızdır
Solgun ateşini güneşten çalan*

Bu mısralar, kaynağını ve ilhamını başka bir yerden alan yaratıcı yazarın durumunu anlatan bir benzetmedir de... Nabokov’un romanı iki parçalıdır. Başta Robert Frost benzeri bir şairin, John Shade’in hayat ve dünya hakkında uzun bir şiirini okuruz. Romanın asıl gövdesi, kafadan biraz çatlak olduğunu okudukça anladığımız bir komşunun bu şiiri yayımlarken mısra mısra tuttuğu notlardan, yaptığı tuhaf yorumlardan oluşur. Kinbote adlı tuhaf komşu, kimi yerde bir kelimedenden, kimi yerde bir mısradan, ortak bir hatıradan yola çıkarak aslında krallar, saraylar, darbeler ve cinayetlerden oluşan kendi hayatını anlatmaya başlamıştır. Bir şiire mısra mısra yazılmış notlardan oluşan bir roman gibi, eşya eşya bir müzeye yazılmış notlar şeklinde bir roman yazabileceğim aklıma böyle gelmiş olmalı. Romanım, ilk yıllarda notlandırılmış bir müze kataloğu şeklindeydi. Tıpkı notlandırılmış bir müze kataloğunda olduğu gibi, önce bir eşyayı, mesela bir küpeyi ya da ünlü Jenny Colon marka bir çantayı bir müzegezere tanıtır gibi okura tanıtıyor, sonra bu eşyanın kahramanımızda uyardığı hatıralara geçiyordum. Romanı yıllarca böyle yazdıktan sonra, aşk hikâyesinin fırtınası güçle esti; notları, hatıraları ve müzedeki eşyaları bir düzene koyma telaşımı üfürdü ve her şeyi önüne katıp sürüklemeye başladı. Romanımı aşk hikâyesi için

* The moon’s an arrant thief
And her pale fire she snatches from the sun.

okuyan okurlara göz kırparak ekleyeyim: Aşkın beklenmedik gücünün henüz farkında değilmişim!

3. Aşkın gücünü başta fark etmemek, Rus edebiyatının kalbinde yatan Puşkin'in şiir-romanı *Yevgeni Onegin*'in aynı adlı baş erkek kahramanı için de kahredici bir sorundur. Balolardan, zengin evlerinden, sosyete eğlencelerinden bıkmış olan kahramanımız, aşk kapısını çaldığı zaman önce aldırış etmeyecek, hatta kendisine âşık olan Tatyana'yı küçümseyecektir. Ama sonra... Fakat ben Puşkin'in baştan aşağı edebi göndermelerle dolu bu roman-şiirinden aşk yüzünden değil, Nabokov bütün bu göndermeleri mısra mısra açıklayan notlandırılmış bir çevirisini hazırladığı için söz edecektim. *Solgun Ateş*'in arkasında, elbette Nabokov'un Puşkin çevirisine ayrıntılı, yorumlu notlar yazmaya yıllarını vermiş olması yatar. Ben bu notların kalın cildini gelişi güzel bir yerinden açıp okumayı, şiirin kendisini okumaktan daha çok severim.

4. Romanda, bir konudan bahsederken, fark ettirmeden bir başkasına geçme, önemli ayrıntıyla önemsiz ayrıntı farkını ortadan kaldırma, kenarda köşede kalmış ayrıntılardan çok önemli şeylermiş gibi söz etme sanatına fark ettirmeden gelmiş olduk. Sterne, Flaubert, Nabokov, Alain Robbe-Grillet'nin yanı sıra George Perec de özellikle arada bir karıştırmaktan çok zevk aldığım romanı *Yaşam Kullanma Kılavuzu*'nda, bence konu dışına çıkma ve konunun hemen kenarındaki eşyaları görme sanatının, yeni sorular sormak isteyen ciddi romanın asıl konusu olduğunu hissettirir. Perec'in liste yapma zevki, Balzac tarzı romanın eşya dökümlerinden sonra, eşyaların, hayatımızın, daha önemlisi manevi dünyamızın merkezinde olduğunu bize şiirsellik içerisinde duyurur. İncelmiş Marksist kuramın bize "yabancılaştığımızı" hatırlattığı eşyalarla, hayatımız boyunca tek tek ne kadar yoğun, kişisel ve duygusal ilişkiler kurduğumuzu hatırlamamız için, romanımın kahramanı Kemal gibi âşık olmamız mı gerekir?

5. Eşyalarla şiirsel ilişki: Hollandalı ressamların natürmortlarını, hayatın geçiciliğini kurukafalarla, saatlerle, eriyen mumlarla şiirselleştirerek ve sembol haline gelmiş eşyalarla hissettiren vanitas tarzı resimleri, 18. yüzyıl Fransız ressamlarının en parlakları Chardin'i, Cézanne'ın "natürmort" resimlerini, Balthus, Duchamp ve otel adlarının gizli şiirini ortaya çıkarmayı bilen Joseph Cornell'i çok severim.

6. “Orhan Bey, bırakın bunları, siz de kitabınızın kahramanı gibi âşık olup sevdiğinizin eşyalarını biriktirdiniz mi?” diyen okurlara, kitabımın hayattan ne kadar çok beslendiğini göstermek istiyorum: Teyzemlerin bir ’56 Chevrolet’si vardı, şoförünün adı da Çetin’di; Harbiye’de, askeriye’nin girişindeki Atatürk heykelinin tam karşısında, yani tam Satsat’ın olduğu yerde, babamın Aygaz’ın genel müdürlüğünü yaptığı yıllarda yazıhanesi vardı; yılbaşı akşamları babaannem, bütün çocuklarını, gelin ve damatlarını Pamuk Apartmanı’nda vereceği yemekte toplayıp biz torunları için tombala oynatır, kazananların hediyelerini de aylar önce seçer, hazırlardı. 1950-70 arasında İstanbul’da pek çok evde ve dükkânda bir kanarya kafesi ya da akvaryum vardı, ama televizyon yayınının başlaması ve yaygınlaşmasıyla bunlar ortadan kalkmış, dahası bu yeni durum bize bu hayvanlarla ilişkimizin gözlerimizi oyalama isteğinden daha derin olmadığını öğretmişti; 1983 yılında, evlendiğim ve biraz paraya ihtiyaç duyduğum günlerde, ilk romanım *Cevdet Bey ve Oğulları*’nı beğenen bir film yönetmenimizin teşvikiyle bir senaryo yazmaya başladım, ama film çekilemeden yarıda kaldı; bu dönemde rejisör arkadaşım beni Beyoğlu’ndaki sinemacı barlarına götürür, artist kızların gürültüsünde işittiğim dedikoduların gücünden ve içtiğim iki bardak biradan hemen sarhoş olduğumu görünce bana güler, sevgiyle alay ederdi; mimarlık okumayı ve resim yapmayı bıraktığım 1974’ten 1995’e kadar günde ortalama otuz sigara içtim ve 1995’te sigarayı ilk defa bıraktım. Batılıların “Türk gibi sigara içiyor” sözünün benim için anlamı, fazla tütün tüketmek ya da duman altı olmak değil, sigara paketini açmaktan, sigarayı yeni tanıştığımız, hiç tanışmadığımız birine bir dostluk ve barış hareketi olarak paketiyle uzatmaya, yakmadan önce sigarayı parmakların arasında yuvarlayıp içilecek kıvama getirmekten, parmaklar arasında tutmanın ve dumanını üflemenin yüzlerce özel yoluna varan toplumsal jestler ve onların bireysel yorumları (ve bu yorumları da bilmek, tanımak) demektir. Bir benzerini *Sessiz Ev*’de anlattığım Marmara kıyısındaki küçük bir kasaba ve tatil köyünde, 1960’ların sonunda açık hava sinemasına gider, yandaki ahırdan yoğun bir tezek kokusuyla ineklerin böğürtüsü gelirken, Türk filmleri seyrederdik. 1970’lerin başında Beşik-

taş'taki ünlü Kamburun Bahçesi'nde, üniversite arkadaşlarım ve çekirdek çıtlatan binlerce kişiyle birlikte film seyrettiğimizi de çok iyi hatırlıyorum. 1960'ların başında, annem ehliyet almaya karar verince, aldığı derslere, sıcak yaz günlerinde evde canı sıkılan benle ağabeyimi de götürür; araba titreye titreye stop ederken, arkada oturan ağabeyimle ben ya gülüşür ya da korkardık. On yıl sonra, on sekiz yaşında, ben de ehliyet almaya karar verip direksiyon sınavında sayısız kere kalınca, annemin sıkıntılarını ancak anlayabildim. Romanımda anlattığım zenginlerin bir kısmını babamın, amcamların arkadaşlarından, bir kısmını kuzenlerim ve onların arkadaşlarından, bir kısmını da kendi lise arkadaşlarımdan ilhamla yazdım. Kitabımdaki "lüks" lokantaların, Boğaz meyhanelerinin, İstanbul sokaklarının, pek çok dükkânın da kendi özel deneyimlerimden ne kadar beslendiğini anlatmak, kitaplarımın İstanbul'dan ne kadar beslendiğini anlatmaya çalışmak gibi bitmez tükenmez bir iş olacak. Oysa ben bu yazıyı, on yıl düşlediğim, altı yılımı verdiğim bir kitabı yazarken yaşadığım hoş şeyleri hatırlama zevkiyle de yazıyorum.

7. 1996 ile 2000 yılları arasında, sabahları kızımı okuluna götürürdüm. Onu Tophane'nin arkalarındaki (Keskinlerin evinden 300 metre uzakta) okulun kapısına bıraktıktan sonra, Beyoğlu Çukurcuma, Firuzağa ve Cihangir'in arka sokaklarında, o gün yazacağım şeyleri (*Benim Adım Kırmızı*, *Kar*) düşünme düşünme yürüyerek yazıhaneme giderdim. Sabahın serinliğinde, dükkânlar daha yeni yeni açılır, fırınlardan ekmek ve simit kokuları gelir, hızlı hızlı yürüyen öğrenciler okullarına yetişirken, bu sokaklarda yürümekten çok zevk alırdım. Önümde güzel bir gün, yazılacak bir-iki roman sayfası olduğu için belki... O sokaklarda çocukluğumdan, ilk gençlik yıllarımdan kalma pek çok şeyin tam eskiyip çürümeden ve tam da cilalanıp yapay bir parlaklığa kavuşmadan yaşadığını gördüğüm için de... Sokakların ve insanların bu zamandışı havasını hiç kaybetmeyeceğini düşünürdüm bazan. O sokaklarda gördüğüm şeyler, mesela fırıncı vitrinindeki taze ekmek ve simitler, eczanenin vitrininde gördüğüm insanın iç organlarını gösteren yıllanmış bir ağır kesici posteriy ya da turşucu dükkânının vitrinine özenle dizilmiş iri kavanozlar içerisinde gördüğüm çeşit çeşit turşunun renkleri, bende yoğun bir görme, seyretme zevki uyandırır; bu görüntülere

sahip olmak, onları bir çerçeve içerisine koyup seyretmek, onları hiç kaybetmeyeceğimden emin olmak isterdim. Çukurcuma sokaklarındaki alçakgönüllü bitpazarı, eski masalardan küllüklere, çatal-bıçaktan çocukluğumun yerli malı oyuncaklarına kadar pek çok ıvır zıvır satan dükkânlar, eski dergi, kitap, harita ve fotoğraf satan yerler de bende gördüklerimi bir çerçeve içine koyup bu eşyaları sonsuza kadar saklama isteğini körüklüyordu. Bu dükkânlardan küçük eşyalar almayı, onlarla bir ev-müze yapmayı bu sıralarda düşündüm. Müzeye çevrilecek eski ve satılık bir ev almak için, bu sokaklarda bir dönem uzun uzun gezindim.

8. Daha sonra müzeye dönüştürebileceğim bir ev satın alınca, içimdeki küçük koleksiyoncu cesaretlendi. Ama bende koleksiyoncu ruhu olmadığını biliyordum. Bir vitrinde gördüğüm eski bir tuzluğu, bir sigara ağızlığını, eski bir taksiden çıkmış bir taksimetreyi ya da bir kolonya şişesini bu eşyalardan bir koleksiyon yapmak için değil, bu eşyaları yazacağım romanın bir parçası yapacağım için satın alırdım. Bazan hiç aklımda olmayan bir eşyayı, sırf onu bir vitrinde görüp heyecanlandığım için satın alır, eve götürürdüm. Dünya, romanıma ve müzeme konacak eşyalarla kaynaşıyordu. Ama heyecanım bir koleksiyoncunun, bir dizi yapan bir biriktiricinin heyecanı değil, bu eşyayı bir romanın ve bir müzenin parçası yapmayı tasarlayan, bu hayalle başı dönen birinin heyecanıydı. Bu eşyaları, hayatımdaki pek çok şey gibi, bir hikâyenin, bir kitabın parçası olabilecekleri için severdim. Bazan bunu başarır, yani eşyayı önüme koyar, tıpkı “gerçekçi usta” pozu yapan Flaubert gibi hikâyemin bir parçası olarak anlatırdım. Çoğu zaman bu eşyalardan şöyle bir söz açar, romanımı gerçekliğin yanıltıcı çekiminden korumak için kendimi tutardım. Bazan da tanıdık eski eşyaları sokardım hikâyeye. Babamın eski kravatlarını Kemal’in babasına ve annemin örgü şişlerini Füsün’un annesine vermek gibi işleri böyle gerçekleştirdim, çünkü kahramanlarımla benim hayatımdan ve ailemden gelen eşyaları kullanmaları hoşuma gidiyordu. Tıpkı romanda, ailenin zengin kanadının kullanılmış eşyalarını, eski elbiselerini ailenin yoksul kanadındaki uzak akrabalara vermesi gibi, ben de kendi hayatımdan bilip tanıdığım, bende iz bırakmış eski eşyaları bulup romanımın kahramanlarına veriyordum. Bazan da çocukluğumda bende iz bırakmış bir eşyayı, mesela teyzemin

yemek sofrasında yıllarca kullanılmış sarı bir sūrahiyi hatırlıyor, eşyayı alıp müzemin koleksiyonuna katmadan romanda kahramanlarımın sofrasına koyuyordum. (Daha sonra, çok sevdiğim Türkân Teyzem vefat edince sarı sūrahiyi alamadım, kuzenim Mehmet bunu okur da verir inşallah.) Romanım bitip yayınlandıktan sonra, yazıhanemi toplarken bir kutu buldum; içinden romana koymak için zamanında eskici dükkânlarından aldığım, ama sonra unuttuğum pek çok eşya çıktı: Güngörmüş bir zengin evinin kapısının çanına, Adalar'da hâlâ çalışan eski bir at arabasının paslı gece lambasına bakarken, içinde bu eşyalardan da söz edilen bambaşka bir roman yazmak geldi içimden.

9. Sırf bir dizi eşyaya bakarak bir hikâye, bir roman düşleyebileceğimi, bunun bende bir alışkanlık olabileceğini *Masumiyet Müzesi* romanı çıkmadan önce de keşfetmiştim. Rus formalist edebiyat kuramcısı Viktor Şklovski, olay örgüsü denen şeyin, bir romanda anlatmak, araştırmak istediğimiz noktalardan, temalardan geçen bir çizgi olduğunu söyler. Bir dizi eşyayı içgüdüyle seçtikten sonra önümüze koyup, onları bir hikâyeyle birleştirip, kahramanların hayatlarına nasıl katabileceğimizi düşlüyorsak, bir roman kurmaya başlamışız demektir. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'sından ve Edgar Allan Poe'nun hikâyelerinden sonra, modern romanın biçimlenmesinde kalıcı bir etkisi olan polisiye roman da, kahramanı Bay Dedektif'in, bir dizi ipucunu birleştiren bir hikâye hayal etmesiyle kurulur.

10. Ama bizi bir olay örgüsüne ve oradan da bir romanın tutarlı, zengin ve insani âlemine götürebilmesi için alıp biriktirdiğimiz eşyalarla duygusal ilişkiler kurabilmemiz gerekir. Bizde duygusal, şiirsel bir etki uyandıran eşyaları ancak bir sıraya dizerek bir romanı düşleyebiliriz. Şehzade Ali Vâsıf Efendi, İhlamur Kasrı'na gerçekten müze bekçisi ya da müze rehberi olabilseydi, çocukluk ve gençliğini geçirdiği odalardan, eşyalardan son derece duygusal bir dil ile söz edecekti. Çocukluğunu geçirdiği sarayın odalarına, yarım yüzyıl sonra ölmek üzereyken ve hayatının bütünü ve anlamını artık kavramışken geri döndüğünde, şehzadenin tek tek eşyalara, aynalara, lambalara bakarken nasıl bir dille konuşacağını hayal etmek demek, geçmişten Proust gibi hem duygusal hem de akılcı ve çözümleyici bir şekilde söz eden bir kahramanı ve onun dünyasını düşünmek demektir.

11. Eşyalarla duygusal ilişki fikrini duygusal müze düşüncesine dönüştüren ilk kişi, 1930 doğumlu Romen kökenli İsviçreli sanatçı Daniel Spoerri'dir. Gelişigüzel yenmiş bir yemekten kalan tabakları, bardakları, darmadağınık bir sofrayı masaya yapıştırarak bir sanat eseri yaratmasıyla, yemek sofrasının rastlantısal güzelliğini güzel bir resim düzeyine çıkarmasıyla ünlü olur Spoerri. 1979 yılında, Almanya'nın Köln şehrinde, sıradan günlük hayat eşyalarını öne çıkaran bir sergi açmış, ona "Duygusal Müze" demiştir. Bu geçici sergi, Perec'in de yakın olduğu günlük hayat eşyalarında şiir bulma heyecanının, sıradan eşyalarla edebiyat, müzik ve sanatı birleştirmek isteyen dadacı Fluxus hareketinin ruhunu da taşıyordu.

12. Spoerri, Köln'deki Duygusal Müze'nin etki kaynaklarından birinin, Barselona'daki Frederic Marès Müzesi olduğunu söylemiştir. Bu müzenin "üst katındaki tokalar, küpeler, oyun kâğıtları, anahtarlar, yelpazeler, parfüm şişeleri, mendiller, broşlar, gerdanlıklar, çantalar, bilezikler" romanımın kahramanı Kemal Basmacı ve daha sonra benim tarafımdan defalarca ziyaret edilerek incelenmiştir. Hem romanımı hem de müzemi tıpkı Proust, Joseph Cornell, Tolstoy, Nabokov, Borges, Milano'daki Bagatti Valsecchi Müzesi gibi derinden etkileyen Frederic Marès'e de bu vesileyle teşekkür ediyor, onu saygıyla anıyorum.

13. Flaubert, *Madame Bovary*'deki buluşma ve aşk sahnelerine (pencereleri kapalı at arabasında sevişme) örnek olan gençlik sevgilisi Louise Colet'ye 1846 yılının 6 Ağustos'unda yazdığı bir mektuba, gece saat on birde şu notu eklemiş: "Her şeyin uykuya daldığı gecenin bu saati gelince, içinde hazinelerim olan çekmeceyi açıyorum. Terliklerine, mendiline, saçlarına, resmine bakıyor, mektuplarını yeniden okuyor ve mis gibi kokusunu kokluyorum." Bir gece önce ise, benzeri bir duyguyu şöyle dile getirmiş: "Bunları yazarken terliklerin tam önümde... Kahverengi küçük terliklerinin görüntüsü, ayaklarının onların içinde sıcacıkken yaptığı hareketleri bana hayal ettiriyor..."

Hâlâ "Orhan Bey, siz de sevgilinizin eşyalarını seyredip hiç onlarla teselli oldunuz mu? Siz Kemal misiniz?" diye soran meraklı okura artık itiraf etmem lazım: Ben Kemal değilim, ben Mösyö Flaubert'im.

Masumiyet Müzesi İçin Gezdiğim Müzelerde Tuttuğum Defterlerden

11 Mayıs 2000 Perşembe

Milano'da Bagatti Valsecchi Müzesi

Daha içeri girmeden bile bir müzenin beni böylesine mutlu edebileceğini hayal edemezdim... İç avluyu geçip, bilet alıp rehber kitapta ve bir köşedeki (saydam plastik içindeki) açıklayıcı kılavuzda müze hakkında yazılanları okurken eridim.

Yıllardır hayalini kurduğum şeyi 19. yüzyıl ortalarında, Milano yüksek burjuvazisi-aristokrasisinden iki genç çoktan gerçekleştirmişler... Fausto ve Giuseppe, İtalyan üstat minyatürcü Pietro Bagatti'nin oğulları... Üstat baba bir baron (Valsecchi) tarafından evlat edinilmiş. Üstat minyatürcünün aristokrasinin zenginliğiyle karşılaşan evlatları hukuk okuyor, Milano'nun yüksek ve zengin aristokrasisiyle düşüp kalkıyor ve zamanın milliyetçi-tarih meraklısı fikirlerine uygun olarak şu fikri geliştiriyorlar: 16. yüzyıl İtalyan "palazzo"larından ilhamla saray gibi bir ev inşa etmek ve içini Rönesans eşyaları, havası ve odalarıyla doldurmak. Yani onlar da bir müze-ev yapmayı kurmuşlardı, tam benim K gibi. Benim K yaşadığı aşkına, kendi hayatına ve sevgilisine (K'nın aşkı bütün hayatından başka nedir ki) bir ev-müze kurarken, minyatürcünün oğulları Rönesans aşkı için bu müzeyi eşya ile dolduruyorlardı; ama mantık, öyle hissediyorum, gene de aynı: Bir evin içini bir dönemden, bir hayat tarzından (mutfak, banyo, kütüphane vs.) eşyalarla doldurmak, sonra bu eşyaları başkalarına teşhir ederken... evet... dertlenmek, ağlamak, övünmek... Teşhirciliğin acı çekme isteği.

Alt başlığı da bu harika müzemizin: "Casa Artistico".

Müzedeki pek çok eşya yeni değil, banyolar, şömineler vs. Rönesans'taki örnekleri düşünülerek 19. yüzyıl ustalarına yeniden yaptırılmış.

Belki de bu çeşit ev-koleksiyon-yaşanan ev müzelerinin en

Bagatti Valsecchi Müzesi giriş bileti.

mükemmeli olan bu müzeyi gezerken, boş olmasından da ayrıca etkileniyorum. Evi Çukurcuma'da ayak altında değil, müze boş olur diye seçtim demeli K. Ücra müzelerin güzelliği...

Masumiyet Müzesi için gerekenler.

- Anahtar/kilit - yemek takımları - yataklar.
- Duvarlara - tavana - yere yazı.
- Duvarlardaki video - güvenlik kameraları ve bekçilerin

ilişkisi/rekabeti.

– Ne kadar mutlu oldum burada!

– Kapıdan çıkarken, müzede benden başka kimse olmadığı için odalarından çıkıp merdivenlerin sahanlığında buluşan beş bekçi hanım hep birlikte gülümseyerek yolcu ediyorlar beni...

Müzeyi gezerken duyduğum huşu duygusunu nasıl ifade etmeli? Büyüklük hayalleri, büyük tasarılar (Masumiyet'ten sonra çok daha büyük bir müze: Kendisi sanat eseri olacak ve her biri yaratılacak eserlerle dolu olacak vs.)... Şimdi alt katta, çalışma odasıydım... Bomboş müze... Bomboş müzenin mutluluğu... Peşimden gelen bekçi hanımlar alt katta oturduğum sandalyeden beni kaldırıyorlar, çünkü kapıya dokunuyor ve "thiz iz alarm" diyor ve gülüyor. Buranın bütün bekçileri kırk beş yaşın üzerinde kadınlar. Bazıları salon boşken kitap okuyor. Bu inanılmayacak kadar harika, mucize müzede, benden başka kimse olmaması ne mutluluk verici!

25 Haziran 2001, Berlin

Museum der Dinge

– Adında altın kelimesi geçen çeşit çeşit ürünler: 416 parça! Goldbrend ve Goldstyle vs. vs.

– Üzerinde hayvan resmi olan ürünler

– İçinde ideal kelimesi olan ürünler

Burası Masumiyet Müzesi’nin ruhuna, fikrine en yakın müze. Olağanüstü mutlu oldum burada... Martin-Gropius binasında... Gropius’un yaptığı bir sergileme evinin üst katında yirminci yüzyılın başında ortaya çıkmış Werk Bund Archiv diye bir akım, bir grup var. Bunların bugünkü hayranları bitpazarlarından, terekelerden, ailelerden, “eşya”lar topluyorlar... Büyük bir depoları, arşivleri olmalı... Sonra bu arşivin deposundan sergiler açıyorlar... Bugün gezdiğim sergide yukarıda saydığım mantıkla dizilmiş koleksiyonlar var. Başkaları da şunlar:

– Ütüler

– Kıyma makineleri

– Fındık kıracakları

– Sarı, siyah nesneler

– Üzerinde meyve resmi olan kesekâğıtları vs.

Burası “Eşya”lar müzesi... Sergileme yöntemlerine, koleksiyonların genişliğine, işin basitliğine ve çocuksuluğuna, çocuksu bir heyecan duyarak coşuyorum. Burada alelade nesnelere tapınma... Sıradan eşyaları bir “sanat eseri”, hatta bir “fetiş” olarak görme iradesinin, kararlılığının mutluluğu var, bu sevindiriyor beni. Kâğıtlara yazılı, basılı rakam koleksiyonu yapanlar, beyazımsı alüminyum eşya toplayanlar vs... Bu nesneler, eşyalar kendi iç mantıklarınca diziliyorlar. Bunları biriktirme sabrına, eşyaların rastlantısallığına saygı duyuyoruz... Benim müzemde ise, eşyaların arkasındaki hikâyeye saygı duyacağız: Pathos’u bu hikâye yaratacak...

Bu heyecan içinde, müzede gezinirken ve içinde “altın” kelimesi ve “ideal” kelimesi geçen ürünler koleksiyonuna çocuksu bir sevinçle bakarken, aklıma *Masumiyet Müzesi* için bir fikir geliyor... Kahramanımızın âşık olduğu kadın F’nin adı konusun-

da... K'nın, F'nin adı geçen bir nesneler koleksiyonu olmalı... Tabii ki şimdi hemen aklıma geliyor: F'nin, kadın kahramanımın adı YILDIZ olmalı... Türkiye'de YILDIZ adlı pek çok ürün olduğu için değil yalnızca, YILDIZ adı kadın kahramana çok uyduğu için de...

27 Haziran 2001

Berlin'de Gründerzeit Müzesi

Charlotte von Mahlsdorf adlı bir travestinin, Doğu Almanya'da zor şartlar altında yaşarken biriktirdiği 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı sanayi ürünü mobilyalar, eşyalar, müzik aletlerinden yapılmış bir müze... Adam devletten hiçbir yardım görmeden kendi başına 1970'ten beri burayı müze olarak sürdürmüş... Devlet "İçindeki eşyaları devlete sat," demiş (Doğu Alman devleti), satmayınca da büyük bir vergi çıkarmış, ödeyememiş... Vergiyi ödeyemedim, devlete de satmam, dağıtıyorum burayı derken, araya giren bir ünlü oyuncu ve avukat onu kurtarmış. Geçim kaynağı: Müzik otomatları tamir ediyor ve müzeyi film seti olarak kiralyor. Berlin Duvarı çökünce ona bir liyakat nişanı veriyorlar, ama az para veriyorlar. Hep gay ve lezbiyen çevrelerde dolaşıyor ve hayatı oralarda geçiyor. Bir keresinde bu çevrelere bir ilkbahar partisi verirken aşırı sağcılar basıyor... Bunun üzerine Almanlar hoşgörülü değil diyerek İsveç'e göç ediyor... Son zamanlarda bu evde iki lezbiyen kadınla oturuyormuş... Bu iki kadının etkisiyle İsveç'e gidiyor. Müze rehberimiz bu iki kadının aleyhine konuşuyor... Ama bizi oradan getiren şoföre göre, kahramanımız Charlotte'a kızgın bu kadınlar. Kadınlar kahramanımızın paralarına el koyuyor: Kahramanımız ise onlardan birini evlat edinmiş. İsveç'e giderken evi belediyeye satmış... Yıllarca biriktirdiği eşyaların bir oda dolusunu İsveç'e götürmüş, evinde kullanıyormuş... Şimdi bu müze binayı sevenler-koruyanlar derneği var. Ve burada fahri olarak çalışılıyor. Rehberimiz de öyle, fahri olarak çalışıyor. Kışları öğle sonları 50-60 kişi gelir, yazları azalmış... Bu öteki eşyaların hepsi Charlotte'un değil. Bu odayı kiralyorlar: Nikâhlar, okumalar, açıkartırmalar. Bir

avize... Yıkılan bir evden gelen gazlı avize, kötü bir Titian kopyası dönem (yüzyıl başı) rokoko bir ayna... Yeni Rönesans üslubunda bir yatak odasına girdik... Rehber kadın mutlulukla çan çan çan anlatıyor. 19. yüzyıl sonundan kalma anneannemin eşyalarını hatırlatan tuvaletler, su kapları, bebek yatakları, oyuncak çocuk dolapları, kumaştan çiçekler, aynalar, perdeler, sehpa, saç kıvrırma maşası, seramik soba, işlemeli kaloriferler, frak altı için işlemeli gömlek, demir işlemeli bir soba, yatakta kahvaltı etmek için kullanılan hoş bir sehpa (babaannemin ne yazık ki yoktu öyle sehpa).

Yıkılan evlerden toplanmış eşyalar, hepsi sanayi ürünü ilk mobilyalar ve eşyalar... Müzik aletleriyle dolu bir odada bir Edison fonografı, iki piyano gördük. Bize müzeyi gezdiren aşırı hevesli teyze, işlemeli perdeleri gösterip gösterip "Yeni ütüledim bunları!" diyordu.

Masumiyet Müzesi'ne ilham olarak... pek parlak bir müze değil... Normal bir ev, içinde eşya koleksiyonu olan... Ev mimar tarafından iyi bir sergileme yerine dönüştürülüp müzeleştiril-memiş... Bende hüzün uyandıran şey, gönüllü teyzenin hevesli olması, bizi görünce (İstanbul'dan gelmiş meraklılar) heyecana kapılarak her şeyi, her şeyi, bütün eşyaları anlatmaya kalkması...

Müze beni etkiledi! İçindeki eşyalar anneannemin evini çok fazla hatırlattığı için yordu beni. Anneannemin masasında da aynı örtüler vardı... Ve anneannemin evinde canım çok sıkıldığı, evden ve anneannemden korktuğum için bu müze de beni neşelendirmedi...

Roma'da Palazzo Venezia

Müzenin sergileme salonunda Caravaggio'nun resimlerini seyrederiyorum. Caravaggio ve Roma: 16. yüzyıl başlarında yapılmış pek çok resim. Venedik Sarayı'nın yüksek pencereleri biri siyah biri esmer iki kat tül ile kapatılmış... Böylece pencerelerin biçimi, odaya verdiği hava bozulmuyor hiç. Mimar İhsan'ın bütün cepheleri duvar-pencere ayrımı yapmadan ışık dağıtan saydam bir maddeyle kaplama tasarımına karşı çıkmalıyım. Venedik

Sarayı'nda pencere içlerini misafirin oturup dinleneceği küçük köşelere çevirmişler. Pencereilerin fazlaca örtülmüş olması, yerlerin koyu kurşuni renkte bir yapay halı ile örtülmesi bütün salonu fazla karanlık yapmış. Harika resimler spotlarla aydınlatılıyor... Böylece sergiyi gezenlerin dikkati, tavanlardaki ve duvarlardaki resimlerden uzaklaştırılmış. Oysa tavanlardaki resimler, taşıyıcı kirişlerin arasına giren geometrik hareketler tavana öyle hoş bir derinlik veriyor ki, Masumiyet Müzesi'nde de benzerini acaba yapabilir miyim diye düşünüyorum.

Caravaggio –ve Roma'nın dehası– sergisini gezerken, Orhan ve K buradaki resimler kadar, resimlerden daha çok müzeyi-sergiyi gezen insanları gözlüyor, Avrupa müzelerinin ima ettiği, çağırdığı ve yarattığı bu insan tarzını hem kabul ediyor hem de onu anlamaya çalışıyorlar! Sonra insan resimle tutkulu bir şekilde ilgili değilse (bu insanların çoğunun böyle olmadığını hissediyorum), niye buraya gelir de bu müzede de gezinir? Her yer sessiz. Ağır ağır yürüyorlar, hafif hafif sallanarak, elleri arkalarında, kimilerinin kulaklarında, rehber teybi dinledikleri bir kulaklık, resimlere düşünceli, yorgun bir şekilde bakıyorlar. Resimlerin anlattığı şeyden, ressamın hünerinden ve resmettiği hikâyeden ne kadar haberdarlar çıkaramıyorum bunu. Belki de çok değil. Ama gene de bir görev duygusuyla burada olmaktan memnunlar. Müzelerde evrensel bir bilgi, insan bilimleri ya da insanlık konularında, sıradan günlük hayatın dertlerinden daha derin bir anlam olması gerektiğini hissediyorlar ve bu anlam için buraya gelmiş olmaktan memnunlar. Bu yüzden kendi kendilerini tebrik ediyor, yarı dini derin bir şey yaptıklarını hissediyor, sıradan günlerle, zevklerin ve dertlerin ötesine geçtikleri için ruhlarının arındığını hissediyorlar... Müzelere bu arınma duygusu için gelinir. Ama karşımızdaki nesnelerin, şeylerin bize bu arınma duygusunu verecek kadar kutsal, güçlü, anlam dolu ve güzel olması da gerekir. Caravaggio'nun resimlerinde bu güç elbette ki var: Ama F'nin küpelerinde ya da sofraya eşyalarında nasıl olacak, bunu sormalıyım...

29 Eylül 2001

Antwerp'te Rockox evi

Ünlü zengin ve koleksiyoncu Rockox'un evindeki resim koleksiyonu, panolar ve dolaplar arasındayız... Kapıda dağıtılan küçük, on sayfalık broşürler var. K bunlardan etkilenmiş, hatta kendi müzesinde de böyle küçük bir broşürcüğün yapılmış olabileceğini düşünmüş olmalı... Broşür Türkçeye şöyle çevrilebilir: Rockox kimdir? Nicolaas Rockox (1560-1640) büyük bir burjuva ailesindendir. Dedesi büyük bir hukukçu idi ve şehrin hayatında çok önemli bir yeri vardı. Baba Rockox oğlunu hukuk okusun diye Fransa'ya yolladı, Louvain'e... Daha sonra Rubens'in patronu oldu vs. vs. K ise kendi hayat hikâyesine şöyle bir geçiş veya değiştirme yapıyor: Daha sonra F'ye âşık oldu. K'nın ailesinin işi: Halat fabrikası... Demiryolculuk vs. gibi şeyler... K'nın fabrikası vs... Bunlar iyice geliştirilsin.

Rockox müzesinde ise bir Protestan basitliği ve sükûneti var. Oysa müzeler, ev-müzeler, Katolik aşırılığın, günahın ve gizliliğin, yasağın ve cezanın yani aşkın ve hayatın merkezi olması... Burada ise harika tablolar görüyorum. Bir Bruegel gördüm, balıklı Flemenk natürmortları ve durgunluk var... Müze boş... İçeride, avluda bir müzik var, birisi "arp" çalıyor. Geniş odalar, ahşap dolaplar ve kabinetler, yağlıboya resimler ve avizeler, müze bekçileri ve sessizlik.

Sonra Antwerp'te, Hondelsbeurs adlı tuhaf, etkileyici art-deco binaya yerleşmiş geçici bitpazarını geziyorum. Aslında dünyanın bütün bitpazarları birbirine benziyor. Pop ve kitsch'in şeker boyası ve plastik renkleri... Soluk maden rengi eskimiş kâğıt ve kumaş rengi... Eski kitaplar, küllükler ve tabii ki köpek bibloları... Köpek biblosu olmayan bitpazarı var mı dünyada?.. National Geographic dergisinin eski sayıları, eski 45'likler, eski radyolar ve Singer dikiş makineleri... Bitpazarlarının, mesela, Columbus Ohio'da 1997'de gördüğüm bir bitpazarının ya da bütün Batı bitpazarlarının havası var burada... Garibanların, yoksulların, kaybetmişlerin eşyaları ve kendileri... Bitişikteki kafeteryaya gidiyorum... İğrenç bir domuz yağı kokusu... Yoksullar, ihtiyarlar,

Kunstkabinett des Bürgermeisters Rockox, Frans Francken.

erkekler ve inanılmayacak kadar şişman kadınlar... Aşevlerini, fakirler için verilen bedava yemekleri hatırlatan bu atmosfer... Bitpazarı kaybedenlerin, garibanların, yeniklerin, Batı'da da, toplumun kenara ittiği garibanların toplantı merkezi... Burada birkaç nostalji düşkünü ve koleksiyoncu var belki ama daha çarpıcı olanı, satılan mallarla satıcıların ve alıcıların yoksulluğu ve bunun şehrin merkezinde yaşanıyor olması... Satılan malların sefaletiyle alay eden harika bir binada... Şehrin merkezindeyiz. Ama haftada iki gün izin var yalnızca. Buradan Masumiyet Müzesi için köpek bibloları alıyorum.

Çok sonra Münih'te Pinakothek'te Rockoxların Kunstkabinett'lerinin bir resmini gördüm. Bir çeşit rehber resim.

Frans Francken'in resmi: Kunstkabinett des Bürgermeister Rockox.

Resimde Rockox ailesinin evindeki sanat odasının (Kunstkabinett) genel bir resmi var. Duvarlarda resimler, heykeller, sandıklar, bir şömine, üstünde heykel ve resimler vs. Resmedilen oda evin içinde bir müzecik. O zaman baktığımız resim de bir katalog... Yani benim romanımın işlevini gören bir şey olduğunu fark ettim.

30 Eylül 2001

Antwerp'te Mayer van den Bergh Müzesi

Burada çok mutluyum. K da bu müzede çok mutlu olurdu. Bu müze Avrupa'daki en güzel müzelerden biri. Bir zenginin kişisel resim koleksiyonu için, erken ölümünden sonra, müze olsun diye yakınlarınca yapılmış harika bir binada... Zengin koleksiyonun yanı sıra Mayer van den Bergh'in, annesinin resimleri de var duvarlarda. Ve K böylece Masumiyet Müzesi'nde kendi resminin de anılabileceğini ve katalogda ya da rehberde bir yer tutabileceğini düşünüyor. Müzenin küçük İngilizce kataloğundan K'nın da benzerini kendine yakıştırdığı hayat hikâyesinden: "Museum Mayer van der Bergh, Fritz Mayer van den Bergh'in anısına kurulmuştur. Sergilenen sanat harikaları, hayatını tutkusuna adayan bu önemli şahsiyetin bir zamanlar kişisel koleksiyonunu oluşturuyordu. Müze sayesinde şimdi koleksiyon ve onunla birlikte koleksiyoncu da ünlü oldu... Fritz Mayer von der Bergh Antwerp'te 22 Nisan 1858'de doğmuştu..." K buna benzer bir hikâyeyle kendi hayat hikâyesini de düşünüyor... Küçük İngilizce katalogdaki bu hayat hikâyesi böylece masal gibi devam ediyor.

K'nın, karlılarıyla mutluluk pozu veren koleksiyoncular hakkında haklı sorusu: Bu kadar mutluysalar niye koleksiyoncu oldular? Rockox'un mesela karısıyla Rubens'e yaptırdığı resim hakkında bu haklı soru sorulabilir. Rockox müzesinin yerlerindeki siyah-beyaz satrançlı mermerler bizim girişimizde de yer almalı...

Paris'te Balzac Müzesi

Alt katta bir yerde duvarlarına düzeltilmiş prova sayfaları, roman illüstrasyonları asılmış ve ilk baskılarla gazete sayfalarının açılmış olarak sergilendiği masa-vitrinler arasında bir sandalyeye oturdum, yazıyorum. Balzac *bric-à-brac*, ıvır zıvır eşya meraklısıydı, bir koleksiyoncuydu ve K gibi biriktirdiği şeylerin piyasa

değeri düşüktü. K'nın aksine Balzac bu eşyaları evlenmeyi düşlediği kontes sevgilisini etkilemek, kendisini olduğundan daha zengin göstermek için biriktiriyordu. K da *Le Cousin Pons*'u okuduğu için bu müzeye benim gibi büyük umutlarla gelmişti, ama onun da benim gibi bir hayal kırıklığına kapıldığını tahmin edebiliyorum. Yazıya, manüskriye fazla dönük bir müze burası: Balzac'ın hayatının müzesinden çok, yazılarının müzesi sanki. Balzac'ın *Le Cabinet des Antiques* adlı 1830 tarihli bir romanı olduğunu K burada öğreniyor. K, tıpkı benim gibi, bu müzede, hiç beklemediği bir şekilde sıkılıyor. Çünkü burada eşyalar, küçük tuhaflıklar, *bric-à-brac* yok, süs eşyaları ve Balzac'ın "lüks" eşyalarından da hiçbir şey yok. Kitaplar, manüskri sayfaları ve düzeltilmiş dizgi provaları ve romanları süsleyen resimlerin klişeleri. Bütün Balzac kahramanlarının bir aile ağacı var bir arada; bir odada Balzac heykelleri, bir başkasında da portreler... Balzac'ın hayatının ve eserlerinin karmaşıklığı ve zenginliği bu müzede yok.

12 Aralık 2001

Lübeck'te Buddenbrook evi

Hamburg'da sabah erkenden trene bindim. Sırf Buddenbrook evini görmek için Lübeck'e gidiyorum. Hamburg sabahı: Sisli boş sokaklar. Kendimi *Masumiyet Müzesi*'nin kahramanı gibi hissediyorum. Uzun, tuhaf bir adı olmalı. Yalnız... Tren sis içerisindeki patates tarlalarının arasından geçiyor. Ağaçlar, boş alanlar, korular, tarlalar her şey çok hüzünlü. Vagonda, hemen yanı başımda iki sağır dilsiz karşılıklı oturuyorlar. El kol hareketleriyle yoğun ve hızlı bir sohbe kaptırmışlar kendilerini. Altmış yaşlarında iki erkek: Çok da memnun görünüyorlar birbirlerinin arkadaşlığından... Ben kendi kahramanıma dönüştüğümü hissediyorum. Elli yaşlarında, yalnız, yenilmiş... Avrupa'nın müzelerini tek tek geziyor: Yapayalnız, orta yaşı geçiyor: Hüzünlü... Tren Bad Oldesloe istasyonunda durdu. Sağır ile dilsiz indiler, aynı yere iki Rus kadın geldi oturdu... Sigara içiyor, konuşuyorlar.

Kahramanım, N demek istiyorum artık ona, Avrupa'yı, böyle adım adım gezecek...

Şimdi Lübeck'te, Buddenbrook evi denen evdeyim ve şaşkınlık içindeyim... Savaşın ve bombalamalardan yalnızca cephesi kalmış olan evi yeniden, eski haliyle değil, bir müze olarak yapmışlar. İlk katta büyükçe bir müze dükkânı... Bir müze alanı ve Thomas Mann ailesinin kitaplarına, fotoğraflarına, elyazılarına ayrılmış bir camekânlı aile tarihi sergisi!

Şimdi benim bulunduğum ikinci katta ise, bir konferans salonu var. Arkamda, yanımda gene bir sergi alanı var. Burada yeni yapılmış sıradan Mann portreleri, aile ile ilgili yeni üretilmiş sanat eserleri sergileniyor. Bence müzenin bu en geniş ve büyük hacmi yüzeysel şeylerle harcanmış...

Üçüncü katı ise beğeniyorum. Bu geniş alanın bir kısmı cam ile ayrılmış. Camın ortasında evin eski halinden kalma orijinal bir kapı yerleştirilmiş; orada bir salon, bir oturma odası, bir yemek masası, bir Noel ağacı ve duvarlardaki resimlerinden küçük sandalyelerine, lambalarına kadar her şey bire bir yapılmış. Camın içine bir kapı yerleştirilmesi, odanın dışarıdan da görülmesi bence iyi. Ben de Masumiyet Müzesi'nde kullanmalıyım. Tavandan sarkan tantanalı bir avize de önemli...

Ben de Masumiyet Müzesi'nin akşam yemek yenen ve televizyon seyredilen odasını böyle olduğu gibi, bütün ayrıntılarıyla taklit ederek yapmalıyım. Cama dayanacak bazı koltuklar, masalar, hatta orada oturan biri de kesilebilir ve içi gözükebilir. Çünkü kahramanım K (N mi demeliyim ona) da bazan aşkla inim inim inlerken insanların, eşyaların içini hayal ediyordu. Bu camlı bölüme, 10-15 kişilik lise öğrencisi gruplar, başlarında rehber öğretmenleri içeri giriyorlar; öğretmenleri anlatırken onlar saygılı bir sessizlikle çevreye, eşyalara bakıyorlar. O zaman ben de K gibi, bir kere daha Avrupa'yı Avrupa yapan şeyin bu müze merakı, müzelerde saygılı bir sessizlik, bir çeşit huşu ile nesnelere bakarken birisinin anlattığı hikâyeyi dinlemek olduğunu anlıyorum... Öğretmen rehber hiç durmamacasına Thomas ve Heinrich diye anlatıyor da anlatıyor.

İkinci katta bir Filmkabinett Buddenbrook yapılmış... iki koltuk var. Dirsek koyma yerindeki düğmelere basarsan, yıllar

önce çekilmiş Buddenbrook filmleri karşıdaki dijital ekranda gösterilmeye başlıyor. Bir film de, az önce yürüdüğüm Lübeck sokaklarında çekilmiş...

Yalnızca lise öğrencilerinin öğretmenleriyle geldiği, onlar gidince derin, tuhaf, ürpertici bir sessizliğe bürünen müzede dikkat çekiyorum... Üst katta, üçüncü katta bürolar var, oraya çıkan merdivenlere bir adım atınca müze bekçisi kadın hemen bağırıp durduruyor beni... O zaman şunu düşünüyorum:

K'nın yıllarca Avrupa müzelerini dolaştıktan sonra yavaş yavaş "girilmez" denen yerlere girmeye, "dokunulmaz" denen müze eşyalarına "bakalım ne olacak!" diyerek dokunmaya başlaması...

K'nın müzede yemek odasını canlandırması şart... Masanın üzerindeki şeyler, sofradaki şeyler, sofralar sonra sergilenebilir...

İkinci katın ortasında dışarıya penceresi olmayan ve tahtalarla bölünmüş bir kısımda, Fischer Yayınevi'nin bir çeşit Buddenbrook ile ilgili yayın kataloğu kısmı, bir çeşit arşivi var...

Bodrum katında tuvaletler, bir gardirop ve şimdi oturduğum bu bank var. Tuvalet çok temiz; kullanıyorum.

Şimdi de tabii müze dükkânındayım.

Thomas Mann ve ailesinin yazdığı bütün romanlar, onlar ile ilgili bütün kitaplar, dergiler, süslü kitaplar... Mann ailesi hakkında kitaplaştırılmış her şey var burada. Kitaplar, masaların üzerinde... Yüzleri bize dönük duruyor... *Buddenbrooklar*'ın İngilizcesi, başka dillerde çevirileri de satılıyor, ama etrafımız hep Alman. Benim dışımda Alman olmayan biri yok.

Hediyelik eşyalar... Üzerinde Katia Mann'ın resmi olan kahve "mug"ları, Buddenbrook ailesi ve Mann ailesi ile ilgili takvimler, özel kibritler, kurşun ve dolmakalemler, kartpostallar, posterler, Buddenbrook evi marka şarap, Lübeck şarapları, Buddenbrook evi bisküvileri. Buddenbrook filmlerinin kasetleri!..

Berggruen Koleksiyonu Picasso ve Çağı Müzesi

Müzenin en üst katındayım. Bay Berggruen'e hayranlığım sonsuz. Paris'te yıllarca Rue de l'Université 70'te Diusso ve çevresinin eserlerini sattığı bir galeri işlettikten sonra, bu üstat galerici,

elindeki, Picasso, Matisse, Braque koleksiyonunu Charlottenburg'daki bu güzel binanın müzeye çevrilmesi karşılığında bağışlamış. Karşılığında koleksiyonu bir müzeye kavuşmuş. Ayrıca kendisi de bu müzenin en üst katında bir dairede yaşıyor. Bu yazıyı yazdığım galeri, bir odacık, dairenin kapısına ve Bay Berggruen'in özel asansörüne açılıyor. K tabii ki kendi özel koleksiyonunu bir müzeye çevirten, sonra da kendi müzesinin en üst katında yaşayan bu adama hayranlık duyacak.

ÖNEMLİ: Berggruen'den ilhamla K da hayatının son yıllarında Masumiyet Müzesi'nin en üst katında yaşamayı planlayacak! Oradaki küçük tavan arası odasını bu niyetle planlayacak, eşyalarını, kendi yatağını / ya da F'nin yatağını buraya yukarı almayı planlayacak. Başucundaki küçük eşyalar da F'nin eşyaları... Yatak. Komodin... K, F'nin eşyaları, kokusu, çorapları, kolonya şişeleri arasında ölmeyi tasarlarlarken Avrupa'da kalp krizinden ölecek...

Berggruen Müzesi'ndeki kimi Picasso'ları, son yıllarda Picasso'yu hiç sevmememe rağmen hayranlıkla seyrettim. Ama beni tabii daha çok ilgilendiren şey müzenin fikri... Hantal, yusuvarlak merdivenleri... İçerisi müze bekçileriyle kaynaşiyor... Neredeyse her odada iki bekçi var... Oturmuş bunları yazıyorum.

1 Mart 2002

Duke Homestead Tütün Müzesi

Çok eğleniyorum burada. Pek çok sigara aleti. İlk sigara makinelerinden biri! Bir televizyon Marlboro ya da benzeri sigara reklamlarını gösteriyor. İlk sigara reklamları... Sigara doldurma makinesi icat eden adamların hayatları... Klasik Marlboro, Lark vs. paketleri. Bir Amerikan koltuk. Bir sehpa. Bir küllük ve içinde sigara izmaritleri...

"Bir izmariti bir tek Duke'taki Homestead tütün müzesinde gördüm," diyor K. Geçmişten günümüze sigara reklamlarından seçmeler, sinemalarda, barlarda gördüğümüz sigara satan makineler..

Müze dükkânında yüzükler, bilyeler (neden sattıklarını sorunca çocuklar için dedi dükkâna bakan kadın), gerdanlıklar, ev sabunları ve benzeri yerel el yapımı şeyler var.

Müze dükkânında... bilyeler satılıyor. Bir paket içinde ve bilgi var pakette. "1884'te Samuel Dyke, Birleşik Devletler'de ilk bilyeyi üretti. Bugün dünyada üretilen bilyelerin büyük çoğunluğu ABD'de üretilmektedir." Ayrıca domino oyunu da satıyorlar ama sigara satmıyorlar.

New York'ta Frick Müzesi

Elbetteki K'nın hayran olduğu dünyadaki en iyi on-on beş müze arasındadır burası... "180'den fazla kışının aynı anda içeride bulunması tehlikeli ve yasaktır," diyor duvardaki bir levha. Ve K kalabalık müzelerden nefret ettiği için bu levhayı çok sevecek. Öyle ki Masumiyet Müzesi'ne benzer bir levha konulmasını şart koşacak. K ayrıca Frick'in resim koleksiyonunun zenginliğini, müzenin popüler sanata ve popüler ziyaretçiye hiç taviz vermeyen havasını sevecek.

K'nın dinlediği ses rehberi 275 no'lu, T. B. Greuze'ye ait *The Wool Winder* adlı resim hakkında bilgi veriyor. K bu resmi yün bir yumak saran genç kızın yüzündeki ifade nedeniyle sevecek. Genç kız resimden dışarı dolgun dolgun bakıyor... F bazan bütün aile televizyon seyredirken televizyona değil, pencereden dışarıya, başka bir noktaya bakardı. K, aklından geçen şey nedir, onu o kadar kederli yapan nedir diye çok merak ederdi.

K, bahçeli avludaki mermer banklardan birine oturup havuzun fıskiyesini ve birisinin çok fazla açtığı bir org müziğini dinleyerek burada kendine hayatın anlamını, müzeleri gezmenin ve resimlere bakmanın anlamını sorabilir. Constable, Whistler, Rembrandt, Goya, Turner, Millet, Van Dyck, Piero della Francesca, Vermeer, Frans Hols, Corot... Bütün bunlara bakmak zevk. K müzelerin arkasında bakma zevkini düşünüyor hep. Müzeler resim sanatı içindir. Göz zevki içindir. K ile F müzeler hakkında hiç konuşmuşlar mıydı?

K'nın, Frick koleksiyonu hakkında tek itirazı, sanat tarihçi-

lerinin Frick'in topladığı resimler hakkındaki yorumu. Kızına göre (283 no'lu Corot'nun *Mortefontaine'in Kayıkçısı* resmine bakarken sesli rehber söylüyor bunu bize) "bakması hoş olan resimleri toplamayı severdi." Yani şiddet, cinsellik, kan, ölüm, dehşet yok. Onların yerine sessizlik, manzaralar, tek başına portreler... Kalabalıklar, sokaklar, şehir hayatı, gürültü de yok bütün bu resimlerde, pislik de yok! Corot bu resimde sükûnet arıyordu. K da eşyalarda tam tersini aradığını başka bir yerde itiraf edecek... Öte yandan K, Frick Müzesi'nde eşyaların yarattığı bir atmosfer olduğunu da kabul edecek...

Frick kapanırken K orta avluda, bir banka oturarak (cumartesi akşam saat altı...) müzede, galeride son kalanlar arasında kalacak... Boşalan büyük müzelerin sessizliği inanılmaz. Dini bir sessizlik... K birkaç kere geceyi orada, eşyalar, resimler arasında gizlenerek geçirmek istiyor. Frick, dünyada sevdiği, en çok sevdiği bazı müzeler gibi, K'da geceyi orada geçirme isteği uyandırıyor... Müzenin kapanma saati yaklaşırken bekçilerin yüzlerindeki o anlamsız, hatta gergin ifade kalkıyor... Bir memnuniyet geliyor yüzlerine... Biraz sonra kapıları kapatacakları için, üst sınıflardan müze gezenleri kovalayacakları için memnunlar. İnsanları büyük bir zevkle dışarı çıkarıyorlar... O zaman K, bazı bekçilerin burada bütün gece müzenin sessizliğinde kaldığını hatırlıyor.

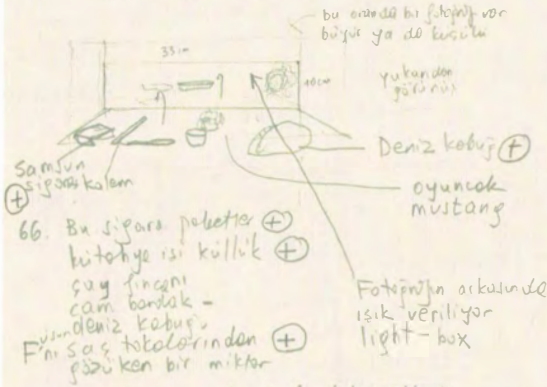
Masumiyet Müzesi İçin Tutulmuş Notlardan

114

Arka planı 33X10 oranına uygun
önü perspektif ve derinlik için
daha geniş

+

14. İSTANBUL'UN SOKAKLARI, KÖPRÜLERİ, YOKUŞLARI,
MEYDANLARI
İstanbul kıtanı eklenmiş tekrar düşünülecek!

- Altlarda ise İstanbul fotoğrafları
Fusun geçtiği yerler (+)
ve dönem ruhu

- spor sevgisi, parklar, sisli ve
erkekli, (kadinsiz) İstanbul görüntüleri (fotoğraflar)

Rakı bardağı olabilir
Kutu: ~~Ön~~ Ayna
ve raf:

Bölüm notu fikir

(49)

Hepimiz var hoc, lakin on larında
kötü müzik iki hatıra da
çalıştırma oluruz. / İkiye ayrılmış
kutu?

49. ONA EVLENME TEKLİF EDECEKTİM

İnci küpeler / Kutu (küpe) / ruj / Çiçek kova, plastik leğen,
(fotograf ya da yerleştirme, sy. 264) / Mavi ışık (belli kısa aralıklarla
çakacak) / U'd, yağmur... (ses / sy268)

- 259: Büyüktü?

- İnci küpeler?

- cıv cıv cıv dedi kanaryası
262

264. Yağmur. Yoktu sen esapi men su/a

265: Yağmur, sesi: çok gürültülü

266. Bir simsiyahın mavi ipe, rüya ile ipeden
kumas gibi aramızda ürperti.

266 (Türk Bay) eliyle kız istemetti.

268. Banyo du. Aynanın önündeki fergah:
Diz fergaları, traş sabunları

268: Yağmurun uğultusu, su borularının gürültüsü
arasında:

268. O an cebine indirdiği firkete

268: SES! Udu baygın (iniltisi), kanunun neşesi
Timburlisi

268. Banyo kapısının sürgülü kilitli

Kararlar verilmeli: FUSUN'UN Kuş resimleri' nerede?
Karga ve diğer kuşlar nerede!

Düsey KUTU: GÖK İNCE UZUN OLABİLİR
Tepede kitsch! Avize

59. SANSÜRDEN SENARYO GEÇİRMEK

Avize / Remington daktilo / Arabistanlı Lawrence filminden detay, mesela
filmin yasaklandığı kısım, onunda ilgili belge-haber / Limon'un
kafesi

Amatör Boksör: Kurtuluş
formalı: 1950 ler... Önemli...

Amatör boksör

370. Daktilo demir'in remington daktilosu
370 in' yarı Daktilo Demir'in Kurtuluş Formalı
Amatör boksör fotoğrafı.

Karga fo

372

• Karga fotoğrafı: Ve FUSUN'UN YAPTIĞI
KARGA resmi.

372. Terzi aletleri, makasları, kumaşlarla
dağınık odadolu' küçük avize.

• Avize

• Resim kâğıtları. Sulu boye takımları.

• Fendun serse Fotoğrafı sekti.

• Eski sinema resimleri...

Banu Güven ile Masumiyet Müzesi Röportajı

Orhan Bey, Masumiyet Müzesi'nin konusu, fikri ne zaman ve nasıl ortaya çıktı?

– On yıl evvel romanı düşünmeye başladım. Bu bir aşk hikâyesi, aşk romanı... On yıl evvel düşünmeye başladım, ama altı-yedi yıl evvel yazmaya başladığım *Kar* romanı yayımlandıktan sonra. Arada *İstanbul* adıyla hatıralarımı yazdım. Sonra, aşağı yukarı yedi yıldır hep bu kitapla meşgulüm.

Peki bu aşk romanını yazma duygusu ne zaman geldi size? Ne uyandırdı bu ihtiyacı sizde, hatırlıyor musunuz?

– Pek çok şey yan yana geldi ama kafamda ta eskiden işittiğim bir hikâye vardı. Ama şu da vardı: Ben mesela *Kar* romanında Türk toplumuna siyasetin içinden baktım. *Benim Adım Kırmızı*'da resim sanatının içinden baktım. *Kara Kitap*'ta *İstanbul*'dan ve birazcık kültürel tarihten baktım. Burada da yaşadığımız toplum, bizler nasıl bir aşk yaşıyoruz... Ya da aşkı yaşayış şekillerimizle ilgili bir roman yazmak istiyordum. Bunun daha yaygın şekilde söylenişi, aşk romanı yazmak istiyordum. Ama değişik bir aşk romanı yazmak istiyordum. Ne yapmak istediğimi biraz biliyordum. Ve altı yıldır bununla uğraşıyordum, evet.

Bu bir aşk romanı. Peki nasıl bir aşk romanı?

– *Masumiyet Müzesi*'nde, 1975 ile 1985 arasında esas hikâyenin çoğu geçiyor ama 1985'ten 2005'e kadar geliyor. Yani aslında otuz yıllık süreyi kapsayan bir aşk hikâyesi, bir aşk ilişkisi anlatılıyor romanda. Kemal'le Füsun'un aşkını bir on yıla yakın izliyoruz. Bir aşk hikâyesi bu. Bir aşkı anlatıyoruz ama bence, ona çok dikkat ettim, bizimki gibi bir toplumda, istiyorsanız Türkiye toplumu diyelim, istiyorsanız Ortadoğu toplumu diyelim, aşk ilişkilerinin kurulabileceği, bunların açıkça dile getirilebilmesinin zor olduğu bir toplumda yaşanan bir aşkın hikâyesi... Bizimki gibi toplumlarda 1970'lerde yaşanan –Batılıların flört dediği– ya da bizim görüşüp tanışma, birlikte gezme –eskiden

“gezme” denirdi– çıkma, ondan sonra, daha ciddileşme, nişanlanma, evlilik öncesi sevişme, evlilik öncesi sevişmenin ciddileşmesi, sonuna kadar gitmek ya da açıkça dillendirelim –çok söylenmez ama– bekâret konusu, cinsel ahlak, arkadaşlık, evlilik ve mutluluk gibi konular kitabın ta kalbinde yer alıyor. Bunları şimdi size ciddi bir dille söyledim, çünkü kaygılarım, anlatmak istediğim şeyler ciddiydi. Ama bir yandan da hani magazin basınının yüksek sosyete diye alay edeceği çevrede geçiyor kitabım. Hem o çevrede geçiyor hem de Cihangir’in Beyoğlu’nun arka sokaklarında ve daha yoksul mahallelerde geçiyor. Bir yandan da hepimizin bildiği ve Türk filmlerinin konusu olan zengin-yoksul ilişkisi de var kitapta.

Bu ilişki, roman kahramanlarının gittiği filmlerde de var.

– Evet, zengin-yoksul ilişkisi bildiğimiz gibi Türk sinemasının melodramatik bir konusudur. Romanım bu melodramatik konuları son derece adım adım –yıllarımı buna verdim– çözümleyerek, anlamaya çalışarak, kaba-acele yargı vermeden anlatıyor. Kitapta hiç kimseyi kötü göstermek istemedim, ama elbette ki aşk konusunda kapalı bir toplumda yaşadığımızı, bunun aslında siyasi düşünce özgürlüğü olduğunu söyledim. O zamanlar Türk sinemasında sansür vardı; sinemadaki, filmdeki sansürle –ki hepimiz onu içselleştirmiştik– ilgili bir ilişki olduğunu da ima ediyorum. Bütün toplumun kapalılığıyla, aşk ilişkisinin kapalı olması arasında bir ilişki var.

Aşk ilişkisinin serbestçe dile gelememesi... Bunlar tabii Batı’ya göre; Habermas “kamusal alan” diyor. İnsanlar birbirleri ile konuşuyor, bir demokrasinin olması için hepimizin her şeyi söyleyebileceği özel bir alan gerekiyor ki tam bir demokrasi olsun. Dediğim gibi gerçek bir aşk ilişkisinin olabilmesi için de herkesin aşk ile ilgili her şeyi birbirinin gözünün içine bakarak konuşabilmesi lazım. Ama öte yandan bekâret, yasak, kızla erkeğin katiyen yana gelmemesi, gelse bile ancak geliyormuş gibi yapması ya da bunların ancak yüzeysel bir Batı taklitçiliği düzeyinde kalması da bana kalırsa –kitabımda da biraz bunları göstermeye kalktım– bizim yaşadığımız aşk ilişkilerine bazı özellikler veriyor. Bu kitapta bunları anlatmaya çalıştım. Ta 70’lerde böyleydi, bugün de çok

fazla değiştiğini düşünmüyorum. Taraflar birbirleri ile açık açık konuşmazlar ama bakışlarla, ifadelerle, sessizliklerle, inatlarla, aşktaki iletişim ve gerekli diplomasiyi kurarlar. Bu da özellikle sabır, testten geçirme, deneyden geçirme; niyetinin sağlamlığını, ciddiyetini; sabırla eziyet ederek ve inat ederek anlamak demektir. Bunlar kapalı bir toplumda, bizimki gibi toplumlarda tarafların birbirlerine olan ciddiyetini, aşkın derinliğini sınamak için yapılan şeyler gibi anlatılır. Doğru, katılıyorum ama yalnızca böyle değil. Aslında aşk dediğimiz şeyi yapan da bu diplomasidir. Kitap bunları anlatıyor uzun uzun; bakışmak falan gibi şeyleri.

Bir de sınıflar arası farklılık gidiyor hikâye boyunca. Her ne kadar bir sınıf kendini daha modern olarak tanımlasa da, onların da aşamadıkları tabuları olduğunu görüyoruz. Bekâret orada da göze çarpıyor.

– Bildiğimiz gibi basınımda da töre cinayetleri falan diye adlandırılan, sanki sadece bu iş Anadolu'ya ilişkin bir konuymuş, zenginlerin, orta yukarı sınıfların ilgilenmediği bir konuymuş gibi anlatılan, ama benim çok iyi hatırladığım gibi 70'lerde ve hâlâ –konuşulmasa da– önemini koruyan bir konu bu. Bunun satır aralarında önemli olması da kitabın bir konusu. Ben bütün bu konuları bilirdim; 70'lerde de bilirdim. Ama öğrendiğim bütün bu şeyleri otuz yaşındayken yazamazdım. Çünkü aradan geçen yıllar, biraz da Türkiye'nin açılması... Ve birazcık daha her şeyi konuşmayı, sorunların içine birazcık daha bakabilme-yi öğrendik. Bu konularda şimdi daha rahat yazabiliyorum ve düşünebiliyorum. Eskiden bu konular imalarla geçiştirilirdi.

Bu kitapta; bekâret, cinsel ahlak, evlenmeden önce yaklaşma, sevişme ve bu konulardaki özentiler, gelenekten gelen ağırlık, tabular, insanın kendini ne kadar Batılı hissederse hissetsin, toplum değişmedikçe nasıl toplumun kurbanı olacağı, olabileceği gibi şeyler de ele alınıyor. Bütün bunlar bence aşk denen şeyin yaşanış şekli. Aşk romanı deyince, benden önceki ya da başka aşk romanları hakkında söyleyebileceğim temel şey, "Ah aşk ne yüce, onu koyalım yüksek bir yere ve bakalım ağlayalım" gibi bir görüş olduğu... Genel görüş budur. Şarkılar, her şey, aşkın yüceliğini anlatır ama benim kitabım bunu yapmıyor.

Adının “Masumiyet Müzesi” olmasına ne zaman karar verdiniz?
 – Masumiyet kısmı, bekâretle ilgili, insanın niyeti ile ilgili, suç ve ceza ile ilgili, yaptığımız bir şeyin sonuçlarını taşımakla ilgili, hayat hakkında önyargılı olmamakla ilgili ve hayat hakkında rahat olmakla ilgili, içinde insanın sanki şeytanın olmamasıyla ilgili bir şey.

Roman bugüne kadarki aşk romanlarından daha farklı özellikler taşıyor. Aşk duygusunu bu kadar yoğun, ayrıntılı, o duyguyu yaşadığı her ânı bu kadar canlı tutabilmeyi başaran, bunları böyle yaşayan bir karakter var. Ve anlatımı da öyle...
 – Büyük aşk hikâyelerine kıyasla benimkinde değişik olan ne, önce onun biraz altını çizmeye çalışayım. Evet benim kahramanım da çok çile çekiyor, ama aşk dediğimiz şeyi şarkılarda olduğu gibi alıp çok yüce bir şeymiş gibi davranmıyorum. Benim ilğim, kitabımın merakı, anlama iştahımız... Kitapta okur da benimle birlikte geldiği zaman asıl derdimiz “Âşık olunca biz, ne oluyor?” Yani biraz aşka bir araba kazası gibi bakmak istiyorum. Bakıyorum da bu kitapta... Başımıza gelen bir şey. Ama o sırada yaşadığımız, içimizde dönen mekanizmalar nedir, ruhumuzda neler oluyor... Ve o zaman kitap uzun uzun, birisine takılma, reddedilirse onun hayaletlerini sokakta görme, sokakta ona rastlamışsam eğer, sabahtan akşama kadar durmadan onu düşünme, göremediğimiz kişiyle kafamızda sürekli kavgalar etme, “Ona şunu söyleyecektim, bunu söyleyecektim” gibi kavgalar veya birlikte olma hayalleri kurma... Kitabımın küskünlük ve aşk diplomasisi dediği takıntının, aşk dediğimiz bu yüce duygunun veya bazısına göre kötü duygunun, bize yaşattığı şeyleri kitabım acımasız bir soğukkanlılıkla sayfalar dolusu bir erkek kahramanda, –kitabın zengin çocuğu– âşık olunca bayağı sarılan kahramanı Kemal’de, sayfa sayfa yıllarca izliyor.

Ve bunu yaparken de, âşık olduğu kadını gördüğünde, o resme dair ne varsa hepsini çok canlı tutuyor, çok ayrıntıcı bir gözlemci...

– *Romeo ile Juliet*’i okuruz, *Leyla ile Mecnun*’u okuruz. Ama Mecnun’un Leyla’da ne gördüğü ya da Romeo’nun, Juliet’in elma

yiyeşini, sigara içişini görmeyiz. Benim kahramanım, olayların gelişi yüzünden de sekiz yıl sevdiği kadının, başkasıyla evlendiği için, evine gidip geldiği için, onun sigara içişini, hep birlikte akşam yemeklerinde TV seyredişlerini, konuşmasını, öfkelerini, duygusallıklarını adım adım, sürekli kayıt yapan canlı bir kamera gibi çekiyor. Ve bunları da okurlarla paylaşıyor. En sonunda, kitabı yazarken şunu düşündüm: Kitaptaki kahraman Füsün, Kemal'in çok derin bir şekilde âşık olduğunu sabrından anlayacak. Ama kitabımızın okuru Kemal'in Füsün'a âşık olduğunu sayfalar boyu Füsün hakkında yaptığı gözlemlerden anlayacak. Kitabım âşık adamın kafasının nasıl çalıştığı, algılarının nasıl açıldığı, sahip olmak, elde etmek istediği kadının her jestine, kafasını her çevirişinde ağzındaki sigaranın dumanını nasıl üflediğine kadar takip etmesinin hikâyesi de. Bunları yazarken çok zevk aldım.

Karakterlerinizde hep biraz Orhan Pamuk vardır. Yani kendini anlatma durumu söz konusudur. Kemal karakteri ne kadar sizsiniz?

– Kemal benden sekiz yaş büyük. Zengin bir ailenin çocuğu. Onun çocukluğunda ve orta yaşlarında gördüğü şeyleri ben de biraz gördüm. Ben de Kemal gibi, özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda, 70'lerin ortalarına kadar, ailem parasını çok fazla kaybetmeden evvel, zenginler arasında öyle gezindim. Oraya kadar diyebilirim ki Kemal'e benziyorum. Ama herkesin, kitabı okuyan gazetecilerin dediği gibi “Orhan Bey, siz de Kemal gibi âşık oldunuz, birisinin eşyalarını biriktirdiniz, yıllarca birisinin peşinden gittiniz mi?” sorusunu geçelim. Ama şu bakımdan Kemal'e benziyorum ve asıl oranın altının çizilmesini isterim: Kemal en sonunda, bir noktadan sonra yalnız Füsün'un kahve fincanını tutmasını, yoksul evindeki sobaya maşayı tutup kömür atmasını, kapıyı açmasını, annesine yemek yaparken ve dikiş dikerken yardım etmesini, öfkeli öfkeli sigara içmesini, hep birlikte televizyon seyrederken duygulanıp acayip bir jest yapmasını sekiz yıl boyunca izlemiyor, aslında onunla birlikte önce Füsün'un yaşadığı ve Keskin ailesinin Çukurcuma'daki evinde olup bitenleri izliyor. Sonra sokakta olup bitenleri izliyor. Aslında Kemal, bütün hayatı Füsün'u izler gibi izliyor. O bakımdan kitabım,

Kemal'in Füsun'a gösterdiği dikkat, neredeyse bir romancının hayata gösterdiği edebi dikkat olduğu için, Kemal ile ben aslında gözlemcilikte, gözlemleyip hayatı kelimelere geçirmekte benzeşiyoruz. Sekiz yıl... Kitabı yazmam aslında altı yıl sürdü; altı yıl birlikteydik. Yalnız en sonunda Kemal'in Füsun'a hissettiği aşk, yalnızca Keskin ailesinin evinde kalmıyor, sokağa çıkıyor. Birlikte kitabın sonuna doğru Füsun'un ehliyet alması için İstanbul sokaklarında geziyorlar, araba kullanıyorlar, Boğaz'da denize giriyorlar. Oralarda Kemal'in Füsun'a gösterdiği olgun aşk, yani âşık olduğumuz kişinin, her türlü insani durumuna, jestlerine yönelik bir ilgi. Ve hatta bir noktadan sonra kendilerini de bir çift olarak görüyor. Bazan susuyorlar, artık yoruluyorlar, söyleyecek bir şeyleri yok, hayat da onları çok mutlu etmemiş. Bütün bunlara gösterdiği dikkat, aslında bir noktadan sonra birlikte yürüdükleri sokaklara, İstanbul'un insanlarına, şehirde olup bitenlere, bir noktada İstanbul üzerinden bütün âleme duyulan sevgiye dönüşüyor. Bu biraz Divan edebiyatında "canan"ın yalnız aşk duyduğumuz kişi değil, Allah olması ya da başka derin bir anlam olması gibi bir şey.

Kemal'in Füsun'a duyduğu aşk en sonunda, Füsun'u aşılıyor ve Kemal'in, Füsun'la ilgili her şeye, daha sonra da bütün âleme duyduğu bir aşka dönüşüyor. Ve bu da birazcık kitabımda da anlatmaya çalıştığım gibi ancak biraz da kapalı toplumda olabilecek bir şey diye düşünüyorum. Çünkü aşkın dile gelebileceği açık bir iletişim alanı olmayınca hepimiz aşkı bastırıyoruz ve hayal kuruyoruz, daha gözlemci oluyoruz.

Kitabımı okuyanlar sekiz yıl büyük bir aşk yaşayan Kemal'in, aslında bu aşkı trafik kazasına uğramış biri gibi yaşadığını, "Şu geçse de normal hayatıma dönsem" diye çırpındığını, "Üç ay sonra bu iş biter de normal hayatıma dönerim" diye umduğunu, ama üç ay sonra bir şey değişmediğini, sekiz yıl çırpındığını da göreceklerdir.

Kazalar önemli metaforlar mı sizin için?

– Evet. Bu kitapta trafik kazalarının da bir yeri var. Aşkın rastlantısallığı mı diyelim, bu bir melodramatik tema gösterdiği için de hikâyeyi çok da fazla anlatmayalım. Çocukluğumda bir

trafik kazası geçirdiğim için böyle. Pek çok şey kitaplarımda çocukluğumdan, yaşadıklarımın, içime attıklarımın gelir.

Her romanınızda bir sonraki romanın ya da iki sonrakinin belki konusunun da kafanızda canlandığını söylemişsiniz bir kere. Böyle bir şey burada da söz konusu mu?

– Bundan sonra ne yazmak istediğimi biliyorum. Aslında bundan sonra yazmak istediğim şey *Benim Adım Kırmızı*'nın içinden çıkan ve yıllardır kafamda hazırladığım bir kitap. Bundan sonra herhalde onu yazacağım. Belli değil, bir başka kitaba da başladım, o da Cihangir, Çukurcuma gibi yerlerde geçiyor.

Bu kitap içinde de bizi geçmişe götüren şeyler var. Şimdi sınırları büyüdü, daha da büyüyeceğine dair burada ipucu var mı yok mu, onu sormak istedim... Ve Tanpınar'ın başta da koyduğunuz bir alıntısı var...

– Tam kitabı bitirirken Tanpınar'ın hatıra ve not defterleri yayımlandı. Orada da benim tüm kitabımda anlattığım, yıllardır da meşgul olduğum şeyleri tesadüfen ama çok da bana yakın bir şekilde ele aldığını görünce... E, Tanpınar da benim yazarım. Ondan bir alıntı yaptım. Ama fikir şu: Kahramanım Kemal, sevdiği kızı göremediği zamanlarda, hepimizin bildiği korkunç aşk acıları çekiyor. Yani birisini görmek istiyorum ama yok. Sokaklarda yürürken onun hayalini görüyor. Ama bir ara şunu keşfediyor: Füsün'la mutlu olduğu zamanları, yoğun bir şekilde mutlu olduğu anları hatırlatan ve o sırada etrafta olan bir eşyayı, diyelim ki Füsün'un tuttuğu bir çay fincanını eline alırsa, onunla biraz oynarsa, o zaman birazcık sakinleşiyor. Sanki eşya ona bir teselli veriyor. Bu aslında bilinen bir fikirdir. Pek çok yazarın bildiği bir şeydir. Çocukluğumuzda yediğimiz bir şeyi yeriz ve bir sürü hatıra gelir. Sevgilimizle dinlediğimiz bir müziği işitiriz, onunla mutlu olduğumuz zamanları hatırlarız. Kahramanım Kemal de sekiz yıl böyle bir teselli arıyor ve yavaş yavaş sevdiği kızın eşyalarını biriktirerek koleksiyoncuya dönüşüyor.

Kara Kitap'ta da bende benzer bir duygu oluşturan bir paragraf gördüm. Galip, Rüya'nın eşyaları elinde durur, tokası elinde...

Sonra onları hiç bozmadan eski yerlerine koymak ister. Envanterini çıkarmak fikri geçer aklından...

– Bu fikir bende var. *Yeni Hayat*’ta da vardır. Kendi hayatının müzesini yapma fikri. Yaşadığımız hayatın eşyalarını koruma fikri var. Kahramanım Kemal de Füsun’un eşyalarını önce acısına teselli olsun diye koruyor. Çünkü bir ara sevgilisi yok oluyor, onu göremiyor bile, o zaman birlikte gülüşüp eğlendikleri zamanın eşyaları ile kendini teselli ediyor. Aşk acısını dindirdikleri için onları güzel saklıyor. Sonra ne olur ne olmaz diye daha başka eşyalar biriktiriyor. Bir süre sonra bir koleksiyon oluyor. Sonra da kahramanımız, bu koleksiyonu bir müzede sergilemek gibi derin, tuhaf, beklenmedik bir şey yapıyor.

Zamanı bir mekânda kaydetmek de diyebilir miyiz bu müzede sergileme işine?

– Müzeler, zamanın mekâna dönüştüğü yerlerdir. Ve müzelerin bence çekici gücü de o; zamanın geçtiği duygusunu bir anlık da olsa bize hissettirirler. Müzeler, dışarıdaki hayattan, sesiyle, havasıyla, atmosferiyle değişik yerlerdir. Kitabımın özellikle son kısımlarında Kemal, Füsun’un biriktirdiği eşyalarından bir müze kurmak istediği için Batı’nın pek çok müzesini geziyor. Özellikle küçük müzelerin havası üzerinden Füsun’u hatırlıyor. Ama bir yandan da kitabım, Kemal’in biriktirici yanını, koleksiyoncu yanını, yani romanda da anlattığım gibi Batı dışındaki toplumlarda acı çeken insanların; acı ile, acıya teselli olarak eşyalara sarılmasını, eşyalara bağlanmasını, özel bazı eşyalarla takıntılı olmasını da irdeliyor, seviyor, bu konu üzerinde düşünüyor.

Bir yandan da Kemal’in Füsun için kurduğu müzeyi, ben Çukurcuma’da kuruyorum. Bu karara vardıktan sonra, bundan dokuz yıl evvel Çukurcuma’da bir bina satın aldım. Sonra o binayı bir müze mekânı haline getirdim. Sonra da kendimi Kemal gibi hissederek eşyalar toplamaya başladım ve romanımı da zaman zaman bu eşyalar üzerinden anlattım. Bu gördüğünüz romanda bir bölüm yazılmasına neden olan bir ayva rendesi (rendeyi gösterir). Ben bunun paslı, kaba halini sevdim. Füsunların evinde, bu ayva rendesi ile ayva reçeli yapılıyor. Kemal bir gün bundan hoşlanarak bunu yapıyor. Benim elimde bir eşya

var, sonra kitaba bu eşyayı sokuyorum ve kitapta ondan bahsediyorum. Kitapta anlatılan, aslında roman sanatında tasvir edilen pek çok eşyayı, ben kitabı yazarken ya da yazmadan evvel buldum. Önce elimde bir sarı ayakkabı oluyor, sonra Füsün'a sarı ayakkabı giydiriyorum. Terside oldu; Füsün'un bazan şöyle bir elbisesinin olması ya da şöyle bir sigara içmesi gerekiyor, benim de onu bulmam gerekiyor gibi.

Rendenin konu olduğu bölümde başka bir şey daha var. Bütün bu roman boyunca sadece bir kahramanın aşkı nasıl yaşadığı, o takıntılı yaşayış halinin dışında bir toplumun da romanı var. Aynı zamanda o dönemde o toplumun yaşadığı birtakım değişikliklerin de romanı var.

– Füsün'la Kemal'in aşkı 1975-85 arası sürdüğü için, 1980 sonrası olaylar da var. 70'lerin olayları da var. Darbe demek, benim çocukluğumda normal vatandaşın akşam sokağa çıkma yaşağı demektir. Kemal de haftada üç-dört kere Füsünlara gidiyor. Oradan bazan bir eşya çalarak dönüyor. Ama akşam on birden sonra sokağa çıkma yaşağı var. Askerler onu çeviriyor ve “Bu nedir?” diye soruyor. Ben de onun üzerine aslında aşk ilişkisinin diplomatik bir şekilde dile gelmediği bir toplumun, aslında açık bir toplum olmadığını, baskıcı bir toplum olduğunu, siyasi baskıların, siyasetle kalmadığını, aynı zamanda ilişkilerimize ve başka pek çok şeye yayıldığını anlatmak için, sezdirecek şekilde yazdım. Bazı şeyleri niçin yazdığınızı da bilmiyorsunuz. Roman yazmanın güzelliği de o. İçinizden geldiği için de yazıyorsunuz. Ben bu ayva rendesini sevdiğim için, çok da uyduğunu, güzel durduğunu düşünüyorum.

Bu bisiklet de belki dolaylı bir şekilde omurgasına oturan eşyalardan biriydi romanın. Öyle değil mi?

– Bu bisikletin (aralarında duran bisikleti işaret ediyor) kitapta önemli bir yeri var ve kitapta altı-yedi kere geçiyor. Çünkü uzak akrabalar oldukları için tam bir Türk usulü... Zengin akraba, çocuklarına verdiği eşyaları, sonra fakir akrabalarına verir. Kemal'in çocukluk bisikleti de Füsün'un annesine “Biz kullandık, alın şimdi siz kullanın,” diye verilmiş. İkisi de ço-

cukluklarında aynı bisiklete binmişler. Yazarken bir yerde böyle bir bisiklet gördüm. Ve hemen aldım. Kitapta bu bisikleti uzun süre tasvir etmedim, ama kitabı yazarken kitapta geçen bu bisiklet benim hep yanımdaydı.

Bu müzeyi oluşturma fikri de kitap yazma fikriyle beraber sizde bundan yıllar önce oluştu. Siz müzelere ilgi duyan biriydiniz ama ne zamandan beri bu düşünceyle beraber daha çok müze dolaşmaya başladınız?

– Romanı yazmaya başladığım zaman özellikle önce Avrupa’dan başlayarak dünya müzelerinde gezmeye başladım. Notlar tuttum. Romanın düşüncesi, romanın ayrıntıları, müze gezintilerim sırasında tuttuğum notlarla birlikte gelişti. Müzede neyi sergileyebilirim, Füsun’un nesini gösterebilirim, Kemal Füsun’un nesini almış olabilir... Aslında dünya müzelerini gezerken bunları geliştirdim.

Aynı zamanda o müzeleri yaratan kişilerin de hayatta oldukları sürece o müze ile ilişkilerinin sürebilmesi düşüncesi sizi çok heyecanlandırmış gibi görünüyor.

– Louvre gibi büyük, herkesin gittiği müzelerle ilgili değildim. Çünkü ilgimi kişisel müzeler, takıntılı insanların hayatlarındaki bir acı yüzünden yaptıkları koleksiyonları ile birlikte yaşamalarını ve –birazcık da hani bizdeki çöp evlerde yaşayan insanlar gibi– sonra bunları bir müzeye çevirip aslında kendi hayatlarını ve acılarını, eşyalar üzerinden başkalarına anlatmaları benim ilgimi çekiyor. Bu yüzden buna benzeyen müzelere gittim. Küçük müzelere... Ve burada kendi koleksiyonlarını sergileyen insanların hikâyelerini anlamaya çalıştım. Müzemi de öyle yapmaya niyetliyim. Masumiyet Müzesi Çukurcuma’da sanırım bir-iki yıl içerisinde açılacak.

Roman, okurken bir film gibi de akıyor. O dönemin İstanbul’una dair kahramanımızın arada bir gidip baktığı, manzaraya dair görsel malzeme de bulunacak mı müzede?

– Bu müzede aslında Kemal’in yaşadığı 1975 ile 85 arasındaki İstanbul’un aşağı yukarı temel bütün eşyaları olacak. Çünkü Kemal zengin bir aileden, Füsun da orta sınıf bir aileden ama

artık zaten ortak o kadar çok şey var ki. Mesela Kemal'in zengin ailesi de, Füsün'un orta sınıf ailesi de; yılbaşında hepsi tombala oynuyor. Ve yılbaşı tombalasından sonra da herkes mendil, sabun, kolonya, Milli Piyango bileti gibi hediyeler dağıtıyor. Mesela tüm o Milli Piyango biletleri, sabunlar, kolonyalar bu müzede sergilenecek. Ama yalnız onlar değil. Füsün'la Kemal İstanbul sokaklarında çok yürüyorlar ve bazı yerler, mesela Dolmabahçe gibi ya da Tarabya gibi yerler, onlar için –o zamanın klasik aşk dili ile söyleyeyim– hatıralarla dolu. Burada alaycı bir şey yaptım. Çünkü kitabımın klasik aşk hikâyesi gibi olmamasına çok dikkat ettim. “Ahh, ne büyük âşıklardı onlar!” Bir kere bile bu ünlemi kullanmadım. Öyle de görmek istemedim. Bütün bunlar müzede sergilenecek. Müze bir yanıyla bir İstanbul müzesi olacak, bir yanıyla da 1975, hatta 50'lerden alarak günümüze gelen İstanbul'da kullanılan eşyalar müzesi olacak.

Ama gemiler de var bunun içinde?..

– Gemiler de var. Ama bazıları da benim kendi takıntılarım. Bütün bu aşk hikâyesi yaşanır iken –hepimizin fark etmeden hissettiği gibi– vapur düdükları duyuluyor. Onların sesleri de olacak. Yalnız eşyalar değil, sesler, resimler müzemde sergilenecek ama tüm bunlar en sonunda bir hava oluşturmak için. Füsün'un Kemal'e duyduğu... Hikâyemin biraz acıklı olduğunu da düşünüyorum. Hüzünlü hikâyenin atmosferini müzede yaratmak benim için söz konusu. Ama şunları söylemek isterim: Müzem, benim hikâyemin resimlenmesi olmadığı gibi, romanım da müzenin anlaşılması değil. Diyelim ki, bu kitabı Arjantin'de ya da ne bileyim Kore'de okuyan okurlar belki de böyle bir müze olduğunu bilmeyecekler, bilmeleri de gerekmiyor. Ama bazıları da bilecek ve gelecekler. Müzeden zevk almak için romanı okumak gerekiyor. Ama romanı okumak için müzeye gitmek gerekmiyor.

Orada yazar Orhan Pamuk ile bir araya gelip ona ne hayal ettiğini anlatıyor tüm bu hikâyeden başka. Özellikle “Nasıl bir müze olmalı bu?” dediği bir bölüm de var. Aslında o bölüm, kitapta sizin anlatmaya çalıştığınız; kapalı bir toplumda

İlişkilerin nasıl yaşandığına dair de çok çarpıcı bir saptama. Öyle değil mi?

– Gene de Kemal hiç neşesini bozmuyor. Ve müzesinin İstanbul'da –müzelerde benim gençliğimde öyleydi; çiklet çiğneyenlere bile müze bekçisi parmak sallardı– çiklet çiğneyenlere ve öpüşenlere sonsuza kadar açık kalacağını söylüyor, evet.

O müzeye kitapla ilk kez gelen ziyaretçiler ilgili sayfayı açacaklar değil mi?

– Sayfasını unuttum, ama orada bir bilet olduğunu görecekler. O biletin olduğu sayfayı açarsanız müzenin kapısında bekleyen bekçi, sizin biletinizin içine bir damga vuracak, içeri gireceksiniz. Ve kitabınızdaki bu eksik de tamamlanmış olacak. Yani kitapla müzeye gelerseniz bedava girebilirsiniz. Kitabın sonunda bir de müzenin kurulduğu yerin nerede olduğuna dair bir harita var.

Kitabın kapağından da söz edelim. Ve arkadaki resimden de...

– Kitabın kapağı, benim bu romanı yazarken, müzeyi yaparken yaptığım fotoğraf koleksiyonundan, eski fotoğraflardan yapılmış bir kolaj. Kapağın ön kısmında 50'lerde, 60'ların başında, benim kahramanlarıma benzeyen, her yerinden de Türk oldukları anlaşılan neşeli bir grup, havalı bir üstü açık Amerikan arabayla geziyorlar. Arka planda da İstanbul var.

Bu romanda Kemal'in Füsün'la ilişkisini sürdürebilmesi için bir araç da onun kocasının elinde bulunan bir senaryo, aynı zamanda da sinemalar...

– Birlikte yaz sinemalarına gidiyorlar. Sonra da sinema çevrelerine gidiyorlar, sinemacı barlarına gidiyorlar. Füsün bir filmde rol almak istiyorsa yalnızca kocası değil, kendisinin de sinema mekânlarında görünmesi lazım.

Ama burada bir Yeşilçam çevresinin o dönemde nasıl olduğuna dair önemli tespitler görüyoruz. Orhan Pamuk bunu nasıl bu kadar iyi biliyor?

– Sinema bilgilerim kitabı değil, hayattan. Ben 1983'te bir senaryo yazdım Ali Özgentürk'e. Çekilmedi. Sonra da 1990'da Ömer

Kavur'a bir senaryo yazdım. Çekildi. Özellikle Ali Özgentürk'e senaryo yazdığım zaman, o beni birazcık da abi havasıyla, göstermek için, işte o zamanın Beyoğlu'nda sinemacıların gittiği Papirüs, daha sonra da Çiçek Bar –hâlâ Arif'in yeri– gibi yerlere de götürdü. Ve oradaki havayı da gördüm. Bir film nasıl çevriliyor.. Sansürden nasıl geçiriliyor... Nasıl yıldız olunuyor... Nasıl yalan magazin havası yapılıyor? Bunların bir kısmını işte o zaman, otuz yaşında gördüm. Sinema dedikodusu, sinema magazini gibi şeyleri de o zamanki bilgilerimle eklemlediğim için, her zaman gülümseyerek okudum. Ve kitabımın eğlenceli bölümleri... Bir film nasıl yapılır? Senaryosu nasıl öne çıkar? O barlarda oturanlar arasında nasıl palavradan konuşmalar gerçek filmlere dönüşür...

Sansür Kurulu'ndan geçirilecek senaryoyu yazan özel adresler var.

– Ben de onları kafadan atmadım. Bir senaryo yazıyorsunuz, sonra biri onu Sansür Kurulu'ndan geçirilecek hale getiriyor. Çünkü bir filme pek çok yatırım yapıyor. Filmin çekilmesini istiyor. Sinemada çok yoğun bir sansür vardı. Aslında çok utanç verici bir şey. Ama o zaman normal karşılanırdı.

Kadınların uğradığı haksızlıklar konusunda bu Yeşilçam çevrelerinden verdiğiniz örnekler de var kitabın içinde.

– Füsun'un uğradığı ya da o dönemlerde, hâlâ da tabii, Türk kadınının uğradığı acımasız tacizler de sergileniyor. Yeşilçam çevrelerinde ise kadına aşağılayıcı ve kötü davranma, bütün kızlarla yatma isteği ya da tüm zampara baş erkek oyuncuların birlikte film çevirdikleri tüm kızlarla yatmış gibi havalara bürünmeleri... Bütün bunlarla da tatlı tatlı dalgamı geçtim. Ama hiçbir zaman kitabımın değeri bu dalgalarda olsun istemedim. Bu küçük mizahlarda. Daha arkada, toplumla ilgili, var olmakla ilgili ya da Füsun'la Kemal'in aşkı ile ilgili daha derin şeyler anlattığımı da söyledim.

Kız çocuklarının karşılaştığı tacizlerle ilgili bir bölüm var.

– Kitabı yazarken pek çok tanıdığıma “Lütfen bana böyle şeyleri

biraz anlatır mısınız?” diye sordum. Kadınlar tacize uğruyor ama kimse bunu anlatmıyor. Belki en fazla annesine gidip biraz ağlıyor. Herkes bunu saklıyor. Bu da saklanan bir konu. Kitabımı yazarken bunlar hakiki olsun diye tanıdığım insanlara tüm bu tacizleri sordum. Onlar içerisinden en tipik olanlarını eleyerek yazdım. Bence Türkiye’de bir kadının hayat hakkında, özellikle cinsellik ve bekâret hakkında, kendi vücuduna sahip çıkma özgürlüğü hakkında, başından geçen o tacizlerden bahsetmedikçe, o konuya sahiden girilmiş sayılmaz. Bizde bir genç kızın manevi dünyasının oluşumu, erkekler hakkındaki düşünceleri, tacizlerle başlıyor. Ve bu tacizleri herkes herkese, tüm kızlara yapıyor. Eğer kitabımın bir kısmı da Türkiye’de kızların-kadınların baskı altında tutulması, ezilmesi, özgür olamaması ile ilgili ise, bundan da bahsetmeden bu kitabı bitirmek olmazdı.

Moderni taklit etmeye çalışmak, bizim toplumumuzda birçok alana yansımıyor mu? Sadece ilişkiler arasında değil de...

– Moderni taklit etmeye çalışmak kötü bir şey değil. Modernliğe özenelim ama “Biz modern olduk,” deyip toplumun geri kalan kısmı ile kendimiz arasında çizgi çizmenin yanlış olduğunu düşünüyorum. Modernliği taklit etmek; Kemal Atatürk’ün yapmak istediği buydu. Ben doğru bir şey olduğunu düşünüyorum. Ama “Biz bunu yapıyoruz, siz geri kalan hepiniz haksızsınız, bilmezsiniz,” demenin yanlış olduğunu düşünüyorum.

Kitabın bir bölümünde müzeden söz ederken, gururdan da söz ediyorsunuz. Böyle bir cümle var. Bunu anlatır mısınız?

– Kitabın bir yerinde Kemal, bütün dünya müzelerini benim gibi gezdikten sonra müzelerin esas gizli konusunun gurur olduğunu söylüyor. Aynı fikirdeyim. Orada belki Kemal benim düşüncelerimi seslendiriyor, evet. Müze dediğimiz şeyi Batı medeniyeti keşfetmiştir. Batı dışındakiler yalnızca Batı’dan almışlardır. Bir zengin, bir prensin, güçlü bir insanın, kendi gücünü, zenginliğini, ne kadar kültürlü ve ince biri olduğunu gösterme azmi vardır. Birinci müze dalgası böyle olmuştur. Onun arkasından devletler; Louvre’u Fransız devleti ele almıştır. Bu sefer bir prensin değil, bir devletin, bir milletin, bir halkın ne kadar

kültürlü, gelişmiş sanat sahibi, ne kadar çok tarihi ve kültürü olduğunu, efsaneleri olduğunu göstermek için kurulmuştur müzeler. Müzeler genel olarak—ister Kemal’in gezdiği ve benim ilgi duyduğum kişisel müzeler olsun, ister büyük milli müzeler olsun— milli gurur ya da kişisel gurur hakkındadır. Ve Kemal’in fikri; “Biz Türk milleti resim konusunda zayıfız, merakımız yok. Müzelerimizde Batı taklidi resimler sergileyip modern müzeler yapacağımıza kendi hayatımızı gösterelim. Asıl gururlu olmak budur.” Kitabın sonunda Kemal yaşadığı aşkı gururla sahiplenmeye, o aşkın eşyalarını sergilemeye çalışıyor ve Masumiyet Müzesi’ni kuruyor. Ona karar veriyor ve hayatının geri kalan kısmını yalnız Füsün’la olan hatıraların değil, aynı şey olan Masumiyet Müzesi’ni de nasıl kuracağını düşünerek geçiriyor.

Başkalarının gözünde utanılacak şeylerinin de buna dahil olması gerektiğini söylüyor. Utanılacak şeyler sergilendiğinde de gurur kaynağı haline gelebilir. Bunun sergilenişi gurur verebilir.

– En azından utançtan kurtulursunuz. En sonunda Kemal’in yaşadığı aşkı ona zehir ediyorlar. Onu utanılacak bir şey olarak yaşıyor.

Bu cümleyi başka alanlara da uygulamak mümkün mü acaba?

– Mümkün ama onu başkalarına bırakırım. Kemal’in yaşadıklarından pek çok başka siyasi, kültürel konular çıkabilir. Ama burada Kemal’in kendi aşkı konusundaki düşüncesi şu: Toplum ona o aşkı utanç içinde yaşaması gerektiğini söylüyor. Ama o en sonunda –Kemal’de sevdiğim yan bu– gururla karşı çıkıyor. Yaşadığı her şeyi gidip Orhan Pamuk’a anlatıyor. O da altı yüz sayfalık, adamın aşk acılarını anlatan bir roman yazıyor. Yaşadıklarını sahipleniyor ve utanmıyor. Geçmişte kalmış şeylerden utanıp onları sessizliğe, karanlığa gömmüyor, koleksiyonunda sergiliyor.

Orhan Pamuk da bunu çok iyi yapıyor herhalde.

– Kahramanım Kemal benden bahsetmek durumundaydı. Ve kendim hakkında da o şeyi söyledim.

(*Manzaradan Parçalar’dan*)

KAFAMDA BİR TUHAFLIK

Boza satıcısı Mevlut Karataş'ın hayatı, maceraları, hayalleri ve arkadaşlarının hikâyesi
ve
1969 ile 2012 yılları arasında İstanbul hayatının pek çok kişinin gözünden anlatılmış bir resmidir.

2015 Aydın Doğan Vakfı Ödülü

2015 Erdal Öz Ödülü

2016 Tolstoy Vakfı - Yasnaya Polnaya “Yabancı Edebiyat” Ödülü

1. baskı Yapı Kredi Yayınları, 2014

Kafamda bir tuhaflık vardı,
İçimde de ne o zamana
Ne de o mekâna aitmişim duygusu.

William Wordsworth, *Prelüd*

Bir parça araziye ilk çeviren ve “Burası benim” deyip kendisine
inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk kişi, sivil toplumun
gerçek kurucusudur.

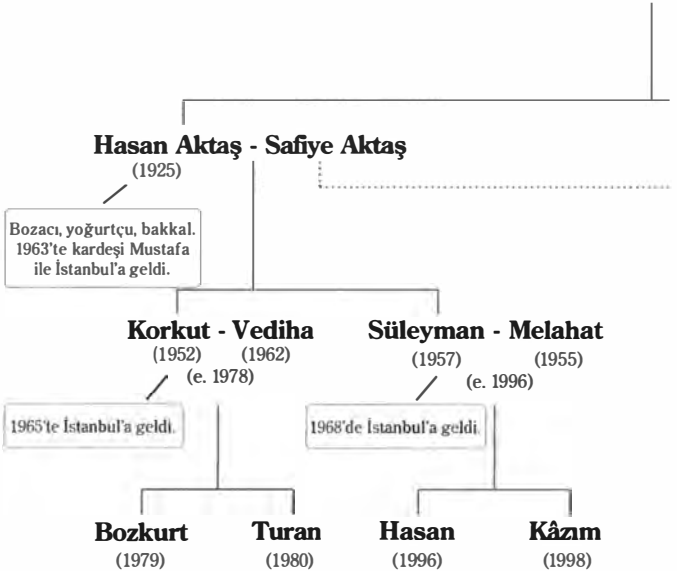
**Jean-Jacques Rousseau,
*İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni ve
Temelleri Üzerine Düşünceler***

Vatandaşlarımızın şahsi görüşleriyle resmi görüşleri arasındaki
farkın derinliği devletimizin gücünün kanıtıdır.

Celâl Salik, *Yazılar*

Yoğurtçu ve Bozacı Hasan Aktaş ve

(Safiye ve

Boynueğri Abdurrahman Efendi - Karısı Fevziye

(1933)

(1946-1969)

1955'te İstanbul'a geldi,
1966'da köyüne geri döndü.

Vediha

(1962)

Rayiha

(1965-1995)

Samiha

(1966)

Murat

(1969-1969)

Mustafa Karataş Kardeşlerin Aileleri

Atiye Kız Kardeşler ile Evlendiler)

Atiye Karataş - Mustafa Karataş

(1927-1981)

Bozacı ve yoğurtçu.
1963'te ağabeyi Hasan
ile İstanbul'a geldi.

Birinci abla

İkinci abla

Mevlut - Rayiha

(1957) (1965-1995)

(e. 1982)

Kahramanımız Mevlut Karataş
1969 yılında köyden İstanbul'a
geldi ve hem okumaya hem
de sokaklarda yoğurt ve boza
satmaya başladı.

Fatma - Burhan

(1983)

(e. 2001)

Fevziye - Erhan

(1984)

(e. 2001)

I. KISIM

(17 Haziran 1982 Perşembe)

Büyük dururken k     kocaya vermek pek âdet
değildir.

Şinasi,  air Evlenmesi

Söylenecek yalan ağızda, akacak kan damarda,
kaçacak kız konakta durmaz.

Beyşehir Halk Deyi i
( mrenler Yöresi)

MEVLUT İLE RAYİHA

KIZ KAÇIRMAK ZOR İŞ

Bu, boza ve yoğurt satıcısı Mevlut Karataş'ın hayatının ve hayallerinin hikâyesi. Mevlut, Asya'nın en batısında bir yerde, puslu bir göle uzaktan bakan yoksul bir Orta Anadolu köyünde 1957'de doğdu. On iki yaşındayken İstanbul'a geldi ve ondan sonra hep orada, dünyanın başkentinde yaşadı. Yirmi beş yaşındayken köyünden bir kız kaçırdı; tuhaf bir şey oldu bu, bütün hayatını belirledi. İstanbul'a döndü, evlendi, iki kızı oldu. Yoğurtçuluk, dondurmacılık, pilavcılık, garsonluk gibi çeşit çeşit işte hiç durmamacasına çalıştı. Ama akşamları İstanbul sokaklarında boza satınayı ve tuhaf hayaller kurmayı hiçbir zaman bırakmadı.

Kahramanımız Mevlut uzun boylu, sağlam ama zarif yapılı, iyi görünüslüydü. Kadınlarda şefkat uyandıran çocuksu bir yüzü, kumral saçları, dikkatli ve zeki bakışları vardı. Yalnız gençliğinde değil, kırkından sonra bile yüzünün çocuksu olmasını ve kadınların onu güzel bulmasını, Mevlut'un bu iki temel özelliğini hikâyemizin anlaşılması için arada bir okurlarıma hatırlatacağım. Mevlut'un her zaman iyimser ve iyi niyetli olmasını –bazılarına göre saflığını– ise ayrıca hatırlatmama gerek kalmayacak, siz de göreceksiniz. Okurlarım benim gibi Mevlut'la tanışsalar, onu yakışıklı ve çocuksu bulan kadınlara hak verirler, hikâyemi renklendirmek için abartmadığımı teslim ederlerdi. Bu vesileyle, bütünüyle gerçek olaylara dayanan bu kitap boyunca hiç abartmayacağımı, zaten olup bitmiş bazı tuhaf olayları, okurlarımın daha iyi takip edip anlamasına yardım edecek bir şekilde sıralamakla yetineceğimi belirteyim.

Kahramanımızın hayatını ve hayallerini daha iyi anlatabilmek için hikâyesinin ortasından bir yerden başlayacak, önce Mevlut'un 1982 Haziran'ında (Konya'nın Beyşehir kazasına bağlı) komşu Gümüşdere köyünden kız kaçırmasını anlatacağım. Mevlut kendisiyle kaçmaya razı olan kızı ilk defa dört yıl önce İstanbul'da bir düğünde görmüştü. Bu, amcasının büyük oğlu Korkut'un 1978'de Mecidiyeköy'deki düğünüydü. Mevlut,

İstanbul'da düğünde gördüğü çok güzel ve çocuk yaştaki (on üç yaşındaydı) kızın da kendisini beğenmesine inanamadı hiç. Kız, amcasının oğlu Korkut'un karısının kız kardeşiydi ve ablasının düğünü için geldiği İstanbul'u hayatında ilk defa görüyordu. Mevlut ona üç yıl aşk mektupları yazdı. Kız cevap vermedi, ama mektupları ona ulaştıran, Korkut'un kardeşi Süleyman Mevlut'a hep umut verdi ve devam etmesini söyledi.

Şimdi kız kaçırırken, Süleyman gene amcaoğlu Mevlut'a yardım ediyor: İstanbul'dan çocukluğunu geçirdiği köye, Mevlut ile geri geldi Süleyman, kendisine ait Ford kamyonetin şoför yerine geçti. İki arkadaş kimselere görünmeden kaçırma planı yaptılar. Buna göre Süleyman, Mevlut ile kaçıracağı kızı Gümüşdere köyünden bir saat uzaklıkta bir yerde kamyonette bekleyecek, herkes iki âşşğın Beyşehir yönüne gittiğini zannederken onları kuzeye götürecektir, dağları aşır Akşehir tren istasyonuna bırakacaktı.

Mevlut dört beş kere planın üzerinden geçmiş, soğuk çeşme, dar dere, ağaçlı tepe, kızın evinin arka bahçesi gibi önemli mekânları daha önce ikişer kere gizlice ziyaret etmişti. Süleyman'ın kullandığı kamyonetten yarım saat önce inmiş, yol üstündeki köy mezarlığına girmiş, mezar taşlarına bakıp dua etmiş, her şeyin yolunda gitmesi için Allah'a yalvarmıştı. Kendine bile itiraf edemiyordu ama Süleyman'a karşı bir güvensizlik duyuyordu. Ya Süleyman arabayla dediği yere, çeşme başına gelmezse, diye düşündü. Kafasını karıştıracığı için bu korkuyu kendine yasakladı.

Mevlut'un üzerinde ta babasıyla yoğurt sattıkları ortaokul yıllarından kalma Beyoğlu'ndaki bir dükkândan aldığı yeni bir kumaş pantolon ve mavi bir gömlek, ayağında askere gitmeden önce Sümerbank'tan aldığı ayakkabılar vardı.

Hava karardıktan az sonra Mevlut yıkık duvara yaklaştı. Kızların babası Boynueğri Abdurrahman'ın beyaz evinin arka penceresi karanlıktı. On dakika erken gelmişti. İçi içine sığmıyor, sürekli karanlık pencereye bakıyordu. Eski zamanlarda kız kaçırırken kan davası tuzağına düşürölüp vurulanlar ve gece karanlıkta koşarken yolunu şaşıırıp yakalananlar geliyordu aklına. Kız son anda vazgeçip kaçmayınca rezil olanları da hatırlayıp sabırsızlıkla ayağa kalktı. Allah'ın kendisini koruyacağını söyledi kendine.

Köpekler havladı. Pencere bir an aydınlandı ve karardı.

Mevlut'un kalbi hızla atmaya başladı. Eve doğru yürüdü. Ağaçların arasında bir kıpırtı işitti, kız fısıldar gibi adını seslendi:

"Mev-lut!"

Askerden yazdığı mektupları okumuş ve ona güvenen birinin şefkatli sesiydi bu. Mevlut yüzlerce mektubu tek tek aşkla, istekle yazışını, bütün varlığını o güzel kızı ikna etmeye adayışını, mutluluk hayallerini hatırladı. En sonunda kızı etkilemeyi başarmıştı işte. Hiçbir şey göremiyordu, ama sihirli gecede sese doğru uykuda gezer gibi yürüyordu.

Karanlıkta birbirlerini buldular. Kendiliğinden el ele tutuşup koşmaya başladılar. Ama on adım sonra köpekler havlamaya başlayınca Mevlut şaşırıp yolunu kaybetti. İçgüdüleriyle ilerlemeye çalıştı, ama kafası karışmıştı. Gecenin içinde ağaçlar bir belirip bir kaybolan beton duvarlar gibiydiler, yanlarından tıpkı rüyalandaki gibi hiç çarpmadan geçiyorlardı.

Keçiyolu bitince Mevlut daha önce planladığı gibi karşısına çıkan yokuşa vurdu. Kayalar arasından kıvrıla kıvrıla yamaçlara çıkan dar yol, bulutlu kapkaranlık göğe çıkıyormuş gibi dikleşti. Yarım saate yakın tırmanıp yamacın tepesinde hiç durmadan el ele yürüdüler. Gümüşdere'nin ışıkları, daha arkada kendi doğup büyüdüğü Cennetpınar gözüküyordu buradan. Peşlerine düşen olursa, onları kendi köyüne götürmemek için, hatta Süleyman'ın gizli bir planına karşı bir içgüdüyle Mevlut ters yöne yürümüştü.

Köpekler hâlâ deli gibi havlıyorlardı. Mevlut köye artık yabancı olduğunu, hiçbir köpeğin onu tanımadığını anladı. Az sonra Gümüşdere köyü yönünden patlayan bir silahın sesi geldi. Kendilerini tuttular ve yürüyüş hızlarını değiştirmediler, ama bir an susan köpekler gene havlamaya başlayınca yamaçtan aşağıya koşmaya başladılar. Yüzlerine yapraklar, dallar sürünüyor, paçalarına dikenler takılıyordu. Mevlut karanlıkta göremiyor, her an bir kayaya takılıp düşeceklerini sanıyordu, ama olmuyordu bu. Köpeklerden korkuyordu, ama Allah'ın kendisini ve Rayiha'yı koruduğunu ve İstanbul'da çok mutlu bir hayatları olacağını anlamıştı.

Akşehir yoluna nefes nefese ulaştıklarında, Mevlut geç kalmadıklarından emindi. Süleyman da kamyonetiyle gelirse artık kimse Rayiha'yı elinden alamazdı. Mevlut her mektuba başlar-

ken kızın güzel yüzünü, unutulmaz gözlerini düşünür, güzel adını, Rayiha, diye sayfanın başına coşkuyla, özenle yazardı. Bunları hatırlayınca sevinçten yerinde duramadığı için adımları hızlanıyordu.

Şimdi karanlıkta, kaçırdığı kızı hiç göremiyordu. Hiç olmazsa ona dokunmak, öpmek istedi ama Rayiha taşıdığı bohçayla hafifçe karşı koydu. Mevlut bundan hoşlandı. Bütün hayatını geçireceği kişiye evlenmeden önce dokunmamaya kararlıydı.

El ele yürüyerek Sarp Deresi'ni aşan küçük köprüyü geçtiler. Rayiha'nın eli kuş gibi hafif ve narindi. Uğultulu dereden kekik ve defne kokan serin bir hava geliyordu.

Gece mor bir ışıqla aydınlandı; sonra gök gürüldedi. Mevlut uzun tren yolculuğundan önce yağmura yakalanmaktan korktu, ama adımlarını hızlandırmadı.

On dakika sonra, öksürüklü çeşmenin yanında Süleyman'ın kullandığı kamyonetin arka ışıklarını uzaktan gördüler. Mevlut mutluluktan boğulacak gibi oldu. Süleyman'dan kuşkulandığı için kendini suçladı. Yağmur da başlamıştı. Sevinçle koştular, ama ikisi de yorgundu ve Ford kamyonetin ışıkları sandıklarından da uzaktaydı. Kamyonete varıncaya kadar sağanak yağmurda iyice ıslandılar.

Rayiha bohçasıyla kamyonun karanlık arka kısmına geçti. Mevlut ile Süleyman bunu daha önceden planlamışlardı: Hem Rayiha'nın kaçtığı anlaşılır da jandarma yollarda arama yapar diye, hem de Rayiha Süleyman'ı görüp tanımasın diye.

Öne otururlarken, "Süleyman, bu dostluğunu, bu kardeşliğini hayatım boyunca unutmayacağım!" dedi Mevlut. Kendini tutamayıp amcaoğluna bütün gücüyle sarıldı.

Süleyman'ın aynı coşkuyu gösterememesini, güvensizliğiyle onun kalbini kırmış olmasına bağladı.

"Bu yardımımı kimseye söylemeyeceğine yemin et," dedi Süleyman.

Mevlut yemin etti.

"Kız arka kapıyı kapayamadı," dedi Süleyman. Mevlut çıkıp karanlıkta kamyonetin arkasına yürüdü. Aracın kasasını genç kızın üzerine kaparken bir şimşek çaktı, bütün gökyüzü, dağlar, kayalıklar, ağaçlar, her yer bir an uzak hatıralar gibi aydınlandı.

Mevlut birlikte bütün bir ömür geçireceği karısının yüzünü ilk defa yakından gördü.

Hayatı boyunca bu ânı, bu tuhaflik duygusunu çok sık hatırlayacaktı.

Kamyonet hareket ettikten sonra Süleyman “Al şunu kurulan,” diyerek torpido gözünden çıkardığı bir bez parçasını Mevlut’a uzattı. Mevlut bezi kokladı, pis olmadığına karar verince kamyonetin kasasına açılan delikten uzanıp arkadaki kıza verdi.

Çok sonra “Sen kurulanmadın,” dedi Süleyman. “Başka bez de yok.”

Yağmur aracın tavanında bir tıptırtı çıkarıyor, silecekler tuhaf bir inleme sesiyle çalışıyordu, ama Mevlut derin bir sessizliğin içine doğru ilerlediklerini biliyordu. Arabanın soluk turuncumuşu ışıklarının aydınlatığı ormanda yoğun bir karanlık vardı. Kurtların, çakalların, ayıların gece yarısından sonra yeraltı ruhlarıyla buluştuklarını çok işitmiş, efsanevi yaratıkların, şeytanların gölgeleriyle geceleri İstanbul sokaklarında Mevlut çok karşılaşmıştı. Sivri kuyruklu cinlerin, iri ayaklı devlerin, boynuzlu tepegözlerin yolunu şaşıran şaşkınları ve çaresiz günahkârları kapıp indirdikleri yeraltı âleminin karanlığıydı bu.

“Ağzını bıçak açmıyor,” diye takıldı Süleyman Mevlut’a.

Mevlut, içine girmekte olduğu tuhaf sessizliğin yıllarca süreceğini anlamıştı.

Hayatın kendisine kurduğu tuzağa nasıl girdiğini çıkarmaya çalıştıkça “Köpekler havladığı, karanlıkta yolumu şaşırdığım için böyle oldu” gibi bir mantık kuruyor, bu mantığın yanlış olduğunu çok iyi bilmesine rağmen bir teselli olduğu için istemeden inanıyordu.

“Yaramaz bir durum mu var?” dedi Süleyman.

“Yok.”

Çamurlu, dar yolun kıvrımlarında yavaşlayan kamyonun lambaları kayaları, ağaç hayaletlerini, belirsiz gölgeleri ve esrarlı şeyleri gösterdikçe, Mevlut bütün bu harikalara onları hayatının sonuna kadar unutmayacağını iyi bilen birinin yoğun dikkatiyle bakıyordu. Daracık yolla birlikte bazan kıvrıla kıvrıla yükseliyor, derken iniyor, çamurlar içinde kaybolmuş bir köyün karanlığı içerisinden hırsız gibi sessizce geçiyorlardı. Köylerde köpekler

havlıyor, sonra gene öyle derin bir sessizlik başlıyordu ki Mevlut tuhaflık kendi kafasında mı, dünyada mı, çıkaramıyordu. Karanlıkta, efsanevi kuşların gölgelerini gördü. Acayip çizgilerden yapılmış anlaşılmaz harfleri, yüzyıllar önce bu ücra yerlerden geçmiş şeytan ordularının kalıntılarını gördü. Günah işledikleri için taş kesilenlerin gölgelerini gördü.

“Sakın pişman olma,” dedi Süleyman. “Korkulacak hiçbir şey yok. Peşinizde de kimse yoktur. Boynueğri baba hariç büyük ihtimal zaten biliyorlardır kızın kaçtığını. Kimseye sakın beni söyleme. O zaman Boynueğri Abdurrahman’ı ikna etmek kolay olur. Bir iki ay içinde ikinizi de affederler. Yaz bitmeden yengeyle ellerini öpmeye gelirsiniz artık.”

Dik bir yokuşta sert bir kıvrımı dönerken kamyonetin arka tekerlekleri çamurda boştaki dönmeye başladı. Mevlut bir an, her şeyin sona erdiğini ve Rayiha’nın köyüne, kendisinin de İstanbul’a evine olaysızca döndüğünü hayal etti.

Ama kamyonet yoluna devam etti.

Bir saat sonra kamyonetin lambaları tek tük bir iki evi, Akşehir kasabasının dar sokaklarını aydınlattı. İstasyon şehrin öbür tarafında, dışındaydı.

“Sakın kopmayın birbirinizden,” dedi Süleyman onları Akşehir Tren İstasyonu’na bırakırken. Karanlıkta elinde bohça bekleyen kıza bir bakış attı. “Beni görmesin, inmeyeyim ben arabadan. Ben de artık bu işin sorumlusuyum. Rayiha’yı mutlaka mutlu edeceksin, tamam mı Mevlut? Artık o senin karın, ok yaydan çıktı. İstanbul’da biraz gizlenin.”

Mevlut ile Rayiha, Süleyman’ın kullandığı kamyonetin kırmızı arka lambaları karanlıkta kaybolana kadar arkasından baktılar. El ele tutuşmadan Akşehir tren istasyonunun eski binasına girdiler.

İçerisi floresan ışıklarıyla pırlı pırlıydı. Mevlut kaçırdığı kızın yüzüne ikinci kere, bu sefer bütün dikkatiyle ve yakından bir an baktı ve kamyonetin arka kapısı kapanırken gördüğü ve bir türlü inanmadığı şeyden emin olup gözlerini kaçırdı.

Amcasının büyük oğlu Korkut’un düğününde gördüğü kız değildi bu. Onun yanındaki ablasıydı. Mevlut’a düğünde güzel kızı göstermişler, yerine ablayı yollamışlardı. Aldatıldığını an-

layan Mevlut utanç duyuyor, adının Rayiha olduğuna bile emin olamadığı kızın yüzüne bakamıyordu.

Kim, nasıl oynamıştı bu oyunu ona? İstasyon binasının bilet gişesine yürürken kendi ayak seslerinin yankılanışını başkasının ayak sesleriymiş gibi uzaktan işitiyordu. Eski tren istasyonları, Mevlut'a hayatının sonuna kadar o birkaç dakikayı hatırlatacaktı.

İki tane İstanbul bileti aldı, rüyasında bilet alan biri gibi.

"Şimdi gelir," demişti memur. Ama tren gelmedi. Sepetler, denkler, bavullar ve yorgun bir kalabalıkla tıktış tıktış dolu küçük bir bekleme odasında bir bankın ucunda oturlurken ağızlarını açıp birbirlerine tek kelime söylemediler.

Rayiha'nın bir ablası olduğunu hatırlıyordu Mevlut ya da "Rayiha" dediği güzel kızın. Çünkü bu kızın adı Rayiha idi. Süleyman az önce ondan böyle söz etmişti. Mevlut da Rayiha diye seslenerek ona aşk mektupları yazmıştı ama aklında başka biri, en azından başka bir yüz vardı. Mevlut aklındaki güzel kız kardeşin adını bilmediğini de düşündü. Nasıl kandırıldığını açık bir şekilde anlayamıyor, hatta hatırlayamıyor, bu da kendi kafasındaki tuhaflığı içine düştüğü tuzağın bir parçası yapıyordu.

Bankta oturlurken Rayiha'nın yalnızca eline baktı. Az önce aşkla tutmuştu bu eli; bu eli tutmayı düşündüğünü ifade ettiği aşk mektupları yazmıştı; biçimli, güzel, düzgün bir eldi. Kucığında uslu uslu duruyor, arada bir dikkatle denginin ya da eteğinin kenarını düzeltiyordu.

Mevlut yerinden kalktı, istasyon meydanındaki büfeden iki tane bayat açma aldı. Yerine dönerken Rayiha'nın örtülü başına, yüzüne bir kere daha uzaktan dikkatle baktı. Rahmetli babasını dinlemeyip gittiği Korkut'un düğününde gördüğü güzel yüz değildi bu. Rayiha'yı hayatta ilk defa gördüğünden ya da fark ettiğinden bir kere daha emin oldu Mevlut. Ama nasıl olmuştu böyle bir şey? Rayiha Mevlut'un mektupları kız kardeşini düşünerek yazdığının farkında mıydı?

"Açma ister misin?"

Rayiha'nın biçimli eli uzanıp açmayı aldı. Mevlut kızın yüzünde kaçak âşıkların heyecanını değil, bir şükran ifadesi gördü.

Rayiha bir suç işler gibi ağır ağır ve ihtiyatla açmasını yerken Mevlut yanına oturdu. Gözünün kenarıyla hareketlerini seyretti.

İçinden gelmiyordu, ama tam ne yapacağını bilemediği için Mevlut da kendi elindeki bayat açmayı yedi.

Hiçbir şey konuşmadan oturdular. Mevlut vaktin geçmediğini, okulun hiç bitmeyeceğini düşünen bir çocuk gibi hissetti. Aklı kendiliğinden, sürekli olarak, bu kötü duruma yol açan geçmişteki hatasını araştırıyordu.

Mektup yazdığı güzel kız kardeşi gördüğü düğün geliyordu hep aklına. Babası rahmetli Mustafa Efendi o düğüne gitmesini hiç istememişti ama Mevlut köyden kaçıp gitmişti İstanbul'a. Hatasının sonucu bu mu olmalıydı? Mevlut'un içe dönük bakışları, tıpkı Süleyman'ın kamyonetinin lambaları gibi, yirmi beş yıllık hayatının yarı karanlık hatıraları ve gölgeleri içerisinde şimdiki durumu aydınlatacak bir şey arıyordu.

Tren gelmiyordu. Mevlut kalkıp yeniden büfeye gitti, ama kapanmıştı. Trenden inecek yolcuları şehre götürecek iki at arabası kenarda bekliyor, arabacıardan biri sigara içiyordu. Sınırsız bir sessizlik vardı alanda. Eski istasyon binasının hemen yanında dev bir çınar ağacı görüp yaklaştı.

Ağacın altına bir levha dikilmişti, üzerine istasyon binasından soluk bir ışık vuruyordu.

Cumhuriyetimizin kurucusu
Mustafa Kemal Atatürk
1922 yılında Akşehir'e geldiğinde
yüz yıllık bu çınar ağacının
altında kahve içmiştir.

Okulda tarih derslerinde Akşehir'in adı birkaç kere geçmiş, Mevlut bu komşu kasabanın Türk tarihindeki önemini kavramıştı, ama şimdi bu kitabı bilgileri de hiç hatırlayamıyordu. Kendini yetersizlikleri için suçladı. Okulda da öğretmenlerin istediği gibi bir öğrenci olmak için yeterince çabalamamıştı. Belki de buydu kusuru. Yirmi beş yaşındaydı, eksiklerini kapatabileceğini iyimserlikle düşündü.

Geri dönüp Rayiha'nın yanına otururken ona bir kere daha baktı. Hayır, onu dört yıl önce düğünde uzaktan bile gördüğünü hatırlamıyordu.

Dört saat geç gelen paslı, iniltili trende boş bir vagon buldular. Kompartımda kimse yoktu ama Mevlut Rayiha'nın karşısına değil, yanına oturdu. İstanbul treni makaslarda, demiryolunun yıpranmış yerlerinde sallandıkça Mevlut'un kolu, omzu arada bir onun koluna, omzuna değiyordu. Mevlut bunu bile tuhaf buluyordu.

Mevlut vagonun helasına gitti ve madeni kenef deliğinden gelen tak-tak seslerini çocukluğundaki gibi dinledi. Geri döndüğünde kız uyuyakalmıştı. Evden kaçtığı gece nasıl huzurla uyuyabiliyordu? "Rayiha, Rayiha!" diye seslendi Mevlut onun kulağına. Kız da adı gerçekten Rayiha olan birinin yapabileceği bir doğallıkla uyandı, tatlılıkla gülümsedi. Mevlut sessizce onun yanına oturdu.

Yıllar süren bir evlilikten sonra aralarında konuşacak hiçbir şey kalmamış karı kocalar gibi hiç konuşmadan vagonun penceresinden baktılar. Arada bir küçük bir kasabanın sokak lambalarını, ücra bir yolda ilerleyen bir aracın ışıklarını, yeşil, kırmızı renkli demiryolu lambalarını görüyorlardı, ama çoğunluk dışarıyı kapkaranlıktı ve camda kendi yansımalarından başka hiçbir şey belirmiyordu.

İki saat sonra gün ağarırken Mevlut Rayiha'nın gözlerinden yaşlar aktığını gördü. Kompartımda kimse yoktu ve tren uçu- rumlarla kaplı mor bir manzaranın içinde gürültüyle ilerliyordu.

"Evine mi dönmek istiyorsun?" diye sordu Mevlut. "Pişman mısın?"

Rayiha daha da şiddetle ağlamaya başladı. Mevlut kolunu onun omzuna koydu beceriksizce. Rahat edemedi, kolunu geri çekti. Rayiha acıyla uzun uzun ağladı. Mevlut bir suçluluk ve pişmanlık duyuyordu.

"Sen beni sevmiyorsun," dedi Rayiha çok sonra.

"Niye?"

"Mektupların aşk doluydu, kandırdın beni. O mektupları gerçekten sen mi yazdın?"

"Mektupların hepsini ben yazdım," dedi Mevlut.

Ama Rayiha ağlamaya devam etti.

Bir saat sonra, Afyonkarahisar istasyonunda Mevlut vagon- dan koşarak indi ve büfeden bir ekmek, iki üçgen kutu peyniri,

bir paket bisküvi aldı. Tren Aksu Deresi boyunca ilerlerken, bir çocuğun tepside sattığı çayı içerek kahvaltılarını ettiler. Vagonun penceresinden Rayiha'nın şehirlere, kavak ağaçlarına, traktörlere, at arabalarına, futbol oynayan çocuklara, demir köprülerin altından akan nehirlerle bakışını izlemekten memnundu Mevlut. Bütün dünya, her şey ilginçti.

Tren Alayurt ile Uluköy istasyonları arasındayken Rayiha uyuyakalınca başı Mevlut'un omzuna yaslandı. Mevlut bundan hem bir sorumluluk hem de bir mutluluk duyduğunu kendinden saklayamadı. İki jandarma ile bir ihtiyar kompartımana girip oturdular. Mevlut elektrik direklerini, asfalt yollardaki kamyonları, yeni beton köprüleri ülkenin zenginleşmesinin ve kalkınmasının işaretleri olarak görüyor; fabrikaların, yoksul mahallelerin duvarlarına yazılmış siyasi sloganlardan hoşlanmıyordu.

Uyuyakalmakta olmasına şaşarak Mevlut uyuyakaldı.

Eskişehir'de tren durunca birlikte uyandılar ve jandarmaya yakalanmak üzereymiş gibi bir an telaşlandılar, sonra rahatlayıp birbirlerine gülümsediler.

Rayiha'nın içten bir gülümseyişi vardı. Bir şey sakladığını, saman altından su yürüttüğünü düşünemezdi insan. Yüzü açık, düzgün, aydınlıktı. Mevlut onun kendisini aldatanlarla işbirliği yaptığını mantığıyla kavırıyor, ama yüzüne baktığı zaman kızın masum olduğunu düşünmeden edemiyordu.

Tren İstanbul'a yaklaşırken yol boyunca dizilmiş büyük fabrikalardan, İzmit'teki petrol rafinerisinin yüksek bacasından püsküren alevlerden, yüklü gemilerin ne kadar büyük olduklarından ve kim bilir dünyanın hangi ucuna gideceklerinden söz ettiler. Rayiha, ablası ve kız kardeşi gibi ilkokulu bitirmişti. Çok fazla zorlanmadan deniz kıyısındaki uzak ülkelerin adlarını sayabiliyordu. Mevlut onunla gurur duydu.

Rayiha İstanbul'a ablasının düğünü için dört yıl önce bir kere gelmişti. Ama alçakgönüllülükle genesordu: "Burası İstanbul mu?"

"Kartal artık İstanbul sayılır," dedi Mevlut konuyu bilmenin güveniyle. "Ama daha var." Rayiha'ya karşıdaki adaları gösterdi. Bir gün mutlaka Adalar'a gezmeye gideceklerdi.

Ama bunu Rayiha'nın kısa hayatı boyunca bir kere olsun yapamadılar.

II. KISIM

(30 Mart 1994 arşamba)

Asyalılar... düğünlerinde önce yemek yer, boza
içer... sonra kavga ederler.

Lermontov, *Zamanımızın Bir Kahramanı*

YİRMİ BEŞ YILDIR MEVLUT HER KİŞİ AKŞAMI

RAHAT BIRAKIN BOZACIYI

Rayiha ile kaçıp İstanbul'a gelmelerinden on iki yıl sonra, 1994'ün Mart ayında iyice karanlık bir gece boza satarken Mevlut yukarıdan hızla ama sessizce sarkıtılan bir sepetle yüz yüze geldi.

"Bozacı, bozacı, iki kişilik," diye seslendi bir çocuk sesi.

Sepet karanlıkta gökten önüne bir melek gibi inmişti. İstanbulluların sokaktan geçen satıcıdan, pencereden iple sepet sarkıtıp alışveriş etmeleri artık unutulmuş bir alışkanlık olduğu için bu kadar şaşırmıştı belki de Mevlut. Ta yirmi beş yıl önce ortaokul öğrencisiyken babasıyla yoğurt ve boza sattığı günleri hatırladı. Hasır sepetin içindeki emaye kaba, yukarıdan seslenen çocukların istediklerinden daha fazla, iki bardak değil neredeyse tam bir kilo boza boşalttı. Ve bir melek ile temas etmiş gibi iyi hissetti kendini. Son yıllarda bazan Mevlut'un kafası, hayalleri dini konularla meşgul oluyordu.

Bu noktada, hikâyemizin tam anlaşılması için, önce bozanın ne olduğunu bilmeyen dünya okurlarına ve onu önümüzdeki yirmi otuz yılda ne yazık ki unutacağını tahmin ettiğim gelecek kuşak Türk okurlarına, bu içeceğin darının mayalanmasıyla yapılan, ağır kıvamlı, hoş kokulu, koyu sarımsı, hafifçe alkollü geleneksel bir Asya içeceği olduğunu hemen söyleyeyim ki, zaten tuhaf olaylarla dolu hikâyemiz büsbütün tuhaf sanılmasın.

Sıcakta hızla ekşiyip bozulduğu için eski İstanbul'da, Osmanlı zamanında boza kışın dükkânlarda satılırdı. Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılında İstanbul'daki bozacı dükkânları Alman birahanelerinin etkisiyle çoktan kapanmıştı. Ama bu geleneksel içkiyi Mevlut gibi satan satıcılar sokaklardan hiç eksik olmadı. Boza 1950'lerden sonra kış akşamları, parke taşı kaplı yoksul ve bakımsız sokaklarda "Bozaa" diye bağıra bağıra ilerleyen ve bizlere geçmiş yüzyılları, kayıp güzel günleri hatırlatan satıcıların işiydi yalnızca.

Mevlut beşinci kat penceresindeki çocukların sabırsızlığını hissetti, sepetin içindeki kâğıt parayı cebine koydu ve üstünü

bozuk para olarak emaye kabın yanına bıraktı. Çocukluğunda babasıyla sokaklarda satıcılık yaptığı zamanlardaki gibi, sepeti hafifçe aşağı çekip bırakarak yukarıya işaret verdi.

Hasır sepet bir anda yükseldi. Soğuk rüzgârda sağa sola savruluyor, alt katların pencere denizliklerine, su oluklarına hafifçe çarpıyor, yukarıdan ipi çeken çocukları zorluyordu. Beşinci kata ulaşınca, uygun rüzgârı bulmuş mutlu bir martı gibi sepet bir an havada durdu sanki. Sonra esrarlı ve yasak bir şey gibi sepet karanlıkta birden kaybolunca Mevlut yoluna devam etti.

“Booo-zaaaaa” diye seslendi önündeki yarı karanlık sokağa...
“İyiii boo-zaaaaa...”

Sepetle alışveriş, apartman binalarında asansörlerin ve kapı zilleriyle otomatiklerin olmadığı ve İstanbul’da beş altı kattan yüksek binaların nadiren yapıldığı eski zamanların usulüydü. Mevlut’un babasıyla satıcılığa başladığı ilk günlerde, 1969’da yalnız boza için değil, gün boyunca yoğurt almak, hatta bakkalın çırağından alışveriş etmek isteyen ve sokağa inmekten hoşlanmayan ev hanımları kaldırıma sarkıttıkları sepetlerinin altına bir de küçük çan takarlardı ki telefonsuz evlerinden bakkala ya da sokaktaki satıcıya yukarıda bir müşteri olduğunu duyurabilsinler. Satıcı sepete yoğurdu ya da bozayı uygun şekilde yerleştirdiğini duyurmak için çanı sepetle sallardı. Mevlut bu sepetlerin yukarı çekilirken yükselişini seyretmekten her zaman zevk alırdı: Bazı sepetler rüzgârda sağa sola, pencerelere, ağaçların dallarına, elektrik ve telefon tellerine, binalar arasına gerilmiş çamaşır iplelerine çarpar, altlarındaki zil hoş bir ahenkle çınlardı. Bazı düzenli müşteriler sepetlerinin içerisine borç defterini koyar, Mevlut o gün kaç kilo yoğurt verdiğini ipi çekmeden önce deftere işlerdi. Okuma yazma bilmeyen ve oğlu köyden yanına gelmeden önce borç defterine alacaklarını çizgilerle (tek çubuk bir kilo, yarım çubuk yarım kilo) işaretleyen babası oğlunun deftere rakamlar yazmasını, bazı müşteriler için notlar tutmasını (kaymaklı; pazartesi-cuma) gururla izlerdi.

Ama bunlar çok eski zamanların hatıralarıydı. Bu yirmi beş yılda İstanbul o kadar değişmişti ki bu ilk hatıralar Mevlut’a masal gibi geliyordu şimdi. Şehre ilk geldiğinde neredeyse hepsi parke taşı kaplı olan sokaklar şimdi asfaltla kaplanmıştı. Şehrin

büyük bir kısmını oluşturan, bahçeler içindeki üç katlı evlerin çoğu yıkılmış, yerlerine üst katlarında yaşayanların sokaktan geçen bir satıcının sesini işitmeyeceği yüksek apartmanlar dikilmişti. Radyoların yerini geceleri sürekli açık olan ve gürültüsüyle bozacinın sesini işitilmez kılan televizyonlar almıştı. Sokaklardaki boz ve solgun kıyafetli sessiz ve ezik insanlar gitmiş, yerlerine gürültücü, hareketli ve iddialı kalabalıklar gelmişti. Mevlut bu büyük değişimin boyutunu her gün birazcık yaşadığı için anında fark etmemiş ve kimileri gibi İstanbul değişiyor diye hiç kederlenmemişti. Ama bu muazzam değişikliğe hep ayak uydurmak istemiş, hep iyi karşılanacağı, sevilleceği mahallelere gitmişti.

Mesela, evine en yakın ve kalabalık mahalle olan Beyoğlu! On beş yıl önce, 1970'lerin sonunda Beyoğlu'nun arka sokaklarında müzikli salaş gazinolar, pavyonlar ve yarı gizli randevuevleri hâlâ açıkken oralarda gece yarısına kadar satış yapabiliyordu Mevlut. Sobayla ısıtılan bodrumlarda, pavyonlarda hem şarkıcılık hem konsomatrislik yapan kadınlar, onların hayranları, Anadolu'dan gelip alışveriş yaptıktan sonra pavyonlarda konsomatrislere içki ısmarlayan orta yaşlı bıyıklı yorgun erkekler, bir pavyon masasında kadınlara yakın oturmayı büyük bir eğlence olarak gören İstanbul'un en son garibanları ya da Arap ve Pakistanlı erkek turistler, garsonlar, korumalar, kapıcılar Mevlut'tan gece yarısı bile boza alırdı. Ama son on yılda, bu şehirde hep olduğu gibi değişiklik cininin sihirli dokunuşuyla bütün bu doku kaybolmuş, o insanlar gitmiş, Osmanlı ve Avrupa tarzı alaturka-alaf-ranga şarkılar söyleyen o eğlence yerleri kapatılmış, yerlerine mangalda çöp şiş-Adana kebab yenen, rakı içilen, gürültülü yerler açılmıştı. Göbek atarak eğlenen genç kalabalıklar bozayla ilgilenmedikleri için artık Mevlut akşamları İstiklal Caddesi civarına uğramıyordu bile.

Yirmi beş yıldır her kış akşamı saat sekiz buçuk civarında, televizyondaki akşam haberleri biterken Tarlabası'ndaki kira evinden çıkmak için hazırlıklara başlıyor, karısının ördüğü kahverengi kazağı giyiyor, yün takkeyi başına geçiriyor, müşterilerini etkileyen mavi önlüğünü takıyor, karısı ya da kızlarının şekerlendirip özel baharatlarla tatlandırırdıkları bozayla dolu güğümü eline alıp şöyle bir tartıyor ("Az koymuşsunuz, bu akşam

hava soğuk,” derdi bazan), kara paltosunu giyiyor ve evdekilerle vedalaşıyordu. “Beni beklemeyin, uyuyun siz,” derdi eskiden iki küçük kızına dönerek. Şimdilerde ise, onlar televizyona bakarken bazan yalnızca “Geç kalmam,” diyordu Mevlut.

Dışarıda, soğuk havada ilk iş yirmi beş yıldır taşıdığı, meşe ağacından satıcı sırtığını omuzlarına ve boynunun arkasına yerleştirir, iki ucuna bozayla dolu plastik güğümleri askılarıyla birlikte bağlar, savaş alanına gitmeden önce kurşunları yerinde mi diye son kere bakan bir asker gibi kuşağının içine ve ceketinin iç ceplerine yerleştirdiği küçük leblebi ve tarçın torbalarını kontrol eder (parmak büyüklüğündeki plastik torbalara evde bazan karısı, bazan sabırsız kızları, bazan da Mevlut kendi koyardı leblebiyle tarçını) ve bitmez tükenmez yürüyüşüne başlardı.

“İiiyii booozaaaa...”

Hemen yukarı mahallelere varıyor, Taksim’den kıvrılıp o gün nereye gidiyorsa o yöne adımlarını hızlandırıyor, bir kahvede sigara içtiği yarım saatlik bir ara hariç durmadan satış yapıyordu.

Alışveriş sepeti gökten bir melek gibi önüne indiğinde saat dokuz buçuktu ve Mevlut Pangaltı’daydı. Saat on buçukta Gümüşsuyu’nun arka sokaklarındayken küçük camiye çıkan karanlık bir sokakta, birkaç hafta önce de dikkatini çeken bir köpek çetesini fark etti. Sokak köpekleri sokak satıcılarına ilişmedikleri için yakın zamana kadar onlardan korkmazdı Mevlut. Ama yüreği tuhaf bir dürtüyle hızlanınca telaşlandı. Birisi korktu mu sokak köpeklerinin hemen kokusunu alıp o kişiye saldırdıklarını da biliyordu. Başka bir şey düşünmek istedi.

Kızlarıyla televizyona bakıp şakalaşmalarını, mezarlıklardaki servi ağaçlarını, az sonra eve dönüp karısıyla sohbet edeceğini, Efendi Hazretleri’nin “Yüreğinizi temiz tutun” demesini, geçen de rüyasında gördüğü meleği düşünmeye çalıştı. Ama köpek korkusunu içinden söküp atamadı.

“Hav huv hav huv” diye bağırarak yaklaştı bir köpek.

Arkasındaki bir ikinci köpek de ağır ağır yürüyerek sokuluyordu. Karanlıkta seçmek zordu onları; çamur rengindeydiler. Uzakta kara bir köpek daha gördü Mevlut.

Bütün köpekler, bir de göremediği dördüncüsü aynı anda havlamaya başladılar. Satıcılık hayatı boyunca yalnızca çocuklu-

ğunda bir iki kere kapıldığı cinsten bir korkuya kapıldı Mevlut. Köpeklere karşı okunması gereken ayetler ve dualar da aklına gelmiyor, yerinden hiç kıpırdamıyordu. Ama köpekler havlamaya devam ediyordu.

Mevlut şimdi kaçacağı açık bir kapı, sığınacağı bir eşik arıyordu gözleriyle. Sırtındaki sırtığı indirip sopa niyetine kullanabilir miydi?

Bir pencere açıldı. “Hoşt!” diye bağırdı biri. “Rahat bırakın ulan bozacıyı... Hoşt... Hoşt...”

Köpekler bir an irkildiler ve sonra susup sessizce uzaklaştılar.

Mevlut üçüncü kat penceresindeki adama şükran duydu.

“Korkmayacaksın bozacı,” dedi penceredeki adam. “Bu itler alçaktır, hemen anlarlar kimin korktuğunu. Tamam mı?”

“Sağ ol,” dedi Mevlut. Yoluna devam edecekti.

“Gel buraya da senden biraz boza alalım bakalım.” Adamın yukarıdan bakan halinden hoşlanmamıştı Mevlut, ama kapıya doğru yürüdü.

Apartmanın kapısı czzzzt yukarıdan otomatikle açıldı. İçerisi Aygaz, kızarmış yağ ve yağlıboya kokuyordu. Mevlut acele etmeden üç kat merdiveni çıktı. Yukarıda kapıda tutmadılar onu, eski zamanların iyi insanları gibi davrandılar:

“Gel içeri bozacı, üşümüştündür.”

Kapının önünde sıra sıra ayakkabılar vardı. Eğilip ayakkabılarını çözerken aklına geldi: Eski dostu Ferhat, “İstanbul’un apartmanları üçe ayrılır,” demişti bir kere: 1. Kapısında ayakkabıların çıkarıldığı, namaz kılınan, dindarların evleri. 2. Ayakkabılarıyla girebileceğin Avrupai zenginlerin evleri. 3. Her iki türden ailelerin birlikte yaşadığı yeni yüksek apartmanlar.

Bu apartman binası zengin mahallesindeydi, ayakkabılarını çıkarıp daire kapısına koyan kimse yoktu buralarda. Ama Mevlut nedense kendini, dindar veya Avrupai, her türlü ailenin yaşadığı yeni, büyük apartmanlardan birindeymiş gibi hissetti. İster orta hallinin, ister zenginin evi olsun, daire kapısında saygıyla ayakkabılarını çıkarırdı Mevlut hep. Evdekilerin, “Bozacı, ayakkaplarını çıkarmana gerek yok!” demelerini dinlemezdi.

Mevlut’un girdiği daire yoğun rakı kokuyordu. Daha gecenin sonuna gelmeden kafayı iyice bulmuş keyifli insanların neşeli

civıltısını işitti. Küçük bir salonu neredeyse baştan aşağı kaplayan bir yemek masasına kadınlı erkekli altı yedi kişi oturmuş, bir yandan sesi bütün evlerdeki gibi çok açılmış bir televizyona bakarken diğer yandan içip gülüşüp konuşuyorlardı.

Mevlut'un mutfığa girdiği fark edilince içerideki masada bir sessizlik oldu.

Mutfakta, "Bozacı, bize biraz boza ver işte," dedi rakıdan iyice sarhoş bir adam. Pencereden gördüğü adam değildi bu. "Leblebin, tarçının da var mı?"

"Var!"

Böylesine kaç kilo diye sorulmayacağını Mevlut bilirdi.

"Kaç kişisiniz?"

"Kaç kişisiniz?" diye sordu adam mutfaktan şimdi gözükmeyen salona alaycılıkla. Masadakilerin gülüşerek, tartışarak şakalar yapmaları, kendilerini saymaları çok vakit aldı.

"Bozacı, çok ekşiyse ben istemem," diye içeriden seslendi görmediği bir kadın.

"Tatlıdır bozam," diye ona seslendi Mevlut.

"O zaman bana koyma," dedi bir erkeğin sesi. "Bozanın iyisi ekşi olur."

Aralarında tartışmaya başladılar.

"Gel buraya bozacı," dedi sarhoş başka bir ses.

Mevlut mutfaktan salona geçti ve farklı ve yoksul olduğunu hissetti. Bir an bir sessizlik, durgunluk oldu. Yemek masasındaki herkes ona gülümseyerek ve merakla bakıyordu. Aynı zamanda da, eski zamanlardan kalma, modası geçmiş bir şey görmenin merakıydı bu; Mevlut son yıllarda çok görmüştü bu bakışı.

"Bozacı, bozanın ekşisi mi makbuldür, tatlısı mı?" dedi bıyıklı bir erkek.

Kadınların üçünün saçları da sarıya boyalıydı. Mevlut az önce pencereyi açıp kendisini köpeklerden kurtaran adamın masanın ucunda, iki sarı saçlı kadının karşısında oturduğunu gördü. "Bozanın hem ekşisi hem tatlısı makbuldür," dedi. Bu, yirmi beş yıldır ezberden verdiği bir cevaptı.

"Bozacı, sen bundan para kazanabiliyor musun?"

"Kazanıyoruz, hamdolsun."

"Demek bu işte para var... Kaç yıldır yapıyorsun sen bu işi?"

“Yirmi beş yıldır bozacılık yaparım ben. Eskiden sabahları yoğurt da satardım.”

“Yirmi beş yıldır yapıyorsan, para da kazanıyorsan zengin olmalısın. Öyle mi?”

“Biz ne yazık ki zengin olamadık,” dedi Mevlut.

“Niye?”

“Köyden birlikte geldiğimiz akrabalarımızın hepsi zenginler şimdi, ama bize kısmet değilmiş.”

“Sana niye kısmet olmadı?”

“Çünkü ben dürüstüm,” dedi Mevlut. “Ben bir evim olsun, kızıma iyi bir düğün yapayım diye yalan söylemem, çürük mal satmam, haram yemem...”

“Sen dindar mısın?”

Bu sorunun zengin evlerinde artık siyasi bir anlamı olduğunun farkındaydı Mevlut. Üç gün önce yapılan belediye seçimlerini daha çok yoksulların oy verdiği dinci parti kazanmıştı. Beklenmedik bir şekilde İstanbul belediye başkanı seçilen adaya, hem dindar olduğu hem de kızlarının gittiği Kasımpaşa'daki Piyalepaşa okulunda okuduğu için Mevlut da oy vermişti.

“Ben bir satıcıyım,” dedi kurnazca Mevlut. “Bir satıcı hiç dindar olabilir mi?”

“Niye olamaz?”

“Ben hep çalışıyorum. Sabahtan akşama kadar sokaklardaysan beş vakit namazı nasıl kılacaksın ki...”

“Sabahları ne yapıyorsun?”

“Her şeyi yaptım ben... Nohutlu pilav sattım, garsonluk, dondurmacılık, müdürlük... Her şey gelir elimden.”

“Ne müdürlüğü?”

“Binbom Büfe. Beyoğlu'ndaydı, ama kapandı. Biliyor musunuz?”

“Sabahları şimdi ne yapıyorsun?” dedi penceredeki adam.

“Şu ara boştayım.”

“Karın, ailen yok mu?” dedi tatlı yüzlü sarışın bir kadın.

“Var. Hamdolsun melek gibi iki güzel kızımız da var.”

“Onları okula yollayacaksın değil mi?.. Büyüyünce başlarını örttüreceksin misin?”

“Bizler kırılık yerden gelen yoksul köylüleriz,” dedi Mevlut. “Âdetlerimize bağlıyızdır.”

“Bozayı da bunun için mi satıyorsun?”

“Bizim oraların insanının çoğu köyden İstanbul’a yoğurt ve boza satmaya geldi, ama işin aslına bakarsan bizim köyde ne boza bilirdik ne de yoğurt.”

“Yani bozayı önce şehirde mi gördün?”

“Evet.”

“Bozacı gibi bağırmayı nasıl öğrendin?”

“Maşallah çok güzel, iyi bir müezzin gibi sesin var.”

“Bozayı sattıran satıcının yanık sesidir,” dedi Mevlut.

“Bozacı, geceleri karanlık sokaklarda korkmaz mısın?.. Sıkılmaz mısın?..”

“Cenab-ı Allah gariban bozacıya yardım eder. Aklımdan hep güzel şeyler geçer.”

“Geceleri karanlık ücra sokaklarda, mezarlıklar, köpekler, cinler, periler görünce de mi?”

Mevlut sustu.

“Adın ne senin?”

“Mevlut Karataş.”

“Mevlut Efendi, haydi bize nasıl bozaa diyorsun bir göster.”

Mevlut bunun gibi çok sarhoş masası görmüştü. Sokak satıcılığına ilk başladığı yıllarda, “Köyünüzde elektrik var mı?” (İstanbul’a ilk geldiği zaman yoktu, ama şimdi, 1994’tte vardı), “Hiç okula gittin mi?” gibi sorulardan sonra, “İlk defa asansöre binince ne hissettin, sinemaya ilk ne zaman gittin?” gibi şeyler soran sarhoşları da çok dinlemişti. Mevlut o yıllarda kendisini oturma odalarına alan müşterilerinin hoşuna gitmek için bu sorulara gülecekleri cevaplar verir, kendini olduğundan daha saf, şehir tecrübesi daha az ve daha akılsız göstermekten çekinmez, düzenli ve dost müşterilerine çok fazla ısrara gerek kalmadan sokakta boozaaa diye bağırışının taklidini de yapardı.

Ama onlar eski zamanlardı. Şimdi nedenini bilmediği bir öfke duyuyordu Mevlut. Kendisini köpeklerden kurtaran adama duyduğu şükran olmasaydı sohbeti keser, bozasını verip giderdi.

“Kaç kişi boza istiyor?” diye sordu.

“Aaa sen daha bozayı vermedin mi mutfağa? Biz de mutfaktan geliyor sandık.”

“Bu bozayı sen nereden alıyorsun?”

“Kendim yapıyorum.”

“Hadi ya... Bütün bozacılar Vefa Bozacısı’ndan alıyor.”

“Beş yıldır bir de Eskişehir’de imalathane var,” dedi Mevlut. “Ama ben eskisi, en iyisi Vefa Bozacısı’ndan ham boza alıyor, sonra onu işliyor, kendi malzememi katıp içilir hale getiriyorum.”

“Yani evde şeker mi katıyorsun içine?”

“Bozanın tatlısı da ekşisi de tabiidir.”

“Hadi yahu, olur mu öyle şey! Boza ekşi olur. Ona ekşiliğini veren tıpkı şarap gibi mayalanması, alkolüdür.”

“Bozada alkol mü var?” dedi kadınlardan biri kaşlarını kaldırarak.

“Kızım senin de hiçbir şeyden haberin yok!” dedi erkeklerden biri. “Boza, alkolün, şarabın yasak olduğu Osmanlı’nın içkisidir. Dördüncü Murat geceleri kıyafet değiştirip yalnız şaraphaneleri, kahvehaneleri değil, bozacıları da kapattırmış.”

“Kahvehaneyi niye kapattırıyor?”

Eski akşamcılarının masalarında, meyhanelerde Mevlut’un çok gördüğü bir sarhoş tartışmasıdır başladı. Bir an onu unuttular.

“Bozacı, boza alkollü müdür, sen söyle.”

“Bozada alkol yoktur,” dedi Mevlut, bunun doğru olmadığını bile bile. Babası da bu konuda bile bile böyle derdi.

“Olmaz mı bozacı... Bozanın alkolü vardır, ama çok azdır. Osmanlı zamanında alkol alıp kafayı bulmak isteyen dindarlar, bu yüzden ‘Bozada alkol yok canım!’ der, gönül rahatlığıyla on bardak içip kafayı bulurlardı. Ama Cumhuriyet zamanı Atatürk rakıyı, şarabı serbest bırakınca bir anlamı kalmayan bozacılık yetmiş yıl önce bitti.”

“Belki İslami yasaklar ve boza geri gelir...” dedi Mevlut’a kıskırtıcı bir bakış atan sarhoş, ince burunlu adam. “Ne diyorsun seçim sonuçlarına?”

“Hayır,” dedi Mevlut istifini hiç bozmadan. “Bozada alkol yoktur. Olsaydı ben satmazdım zaten.”

“Bak gördün mü, adam senin gibi değil, dinine bağlı,” dedi erkeklerden biri ötekine.

“Sen kendi hesabına konuş. Ben hem dinime bağılıyım hem de rakımı içerim,” dedi ince burunlu olanı. “Bozacı, sen korktuğun için mi bozada alkol yok diyorsun?”

“Ben Allah’tan başka kimseden korkmam,” dedi Mevlut.

“Vaay! Aldın mı cevabı.”

“Geceleri sokaklardaki köpeklerden, haydutlardan korkmaz mısın?”

“Fakir bir bozacıya kimse ilişmez,” dedi Mevlut gülümseyerek. Bu da çok sık verdiği bir cevaptı. “Haydutlar, gaspçılar, hırsızlar da ilişmez bozacıya. Yirmi beş yıldır bu işteyim. Bir kere soyulmadım. Herkes saygı duyar bir bozacıya.”

“Niye?”

“Çünkü boza ta eskiden, ecdadımızdan kalan bir şeydir. Bu gece İstanbul sokaklarında kırk tane bozacı bile yoktur. Çok az kişi sizin gibi boza alır. Çoğunluk, bozacının sesini iştirir, eski zamanları hayal eder de iyi hisseder kendini. Bozacıyı da ayakta tutan, mutlu eden budur.”

“Sen dindar mısın?..”

“Evet, ben Allah’tan korkarım,” dedi Mevlut, bu sözünün onları korkutacağını bilerek.

“Atatürk’ü de seviyor musun?”

“Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri 1922 tarihinde bizim oraya, Akşehir’e gelmiştir,” diye bir bilgi verdi Mevlut. “Sonra Ankara’da Cumhuriyet’i kurup en sonunda bir gün İstanbul’a geliyor ve Taksim’de Park Otel’de kalıyor... Bir gün odasının penceresine çıkıyor ki, İstanbul’un neşesi, sesi, bir şeyi eksik. Soruyor yaverine. ‘Gazi Hazretleri, Avrupa’da yok, siz kıvarsınız diye sokak satıcılarının şehre girmesini yasakladık’ diyorlar. Asıl buna çok kızıyor Atatürk. ‘Sokak satıcıları sokakların bülbülleri, İstanbul’un neşesi ve hayatıdır’ diyor. ‘Sakin ha onları yasaklamayacaksınız.’ O günden beri sokak satıcılığı İstanbul’da serbesttir.”

“Yaşasın Atatürk,” dedi kadınlardan biri.

Masadakilerin bazıları “Yaşasın Atatürk,” diye tekrarladılar. Mevlut da katıldı onlara.

“İyi de iktidara dinciler gelirse Türkiye de İran gibi olmaz mı?”

“Boş versene sen, ordu izin vermez bu dincilere. Darbe yapıp partilerini kapatır, atarlar hepsini içeri. Öyle değil mi bozacı?”

“Ben bir bozacıyım,” dedi Mevlut. “Yüksek siyasete karışmam. Siyaset siz büyüklerin işi.”

Sarhoştular, ama Mevlut’un laf dokundurduğunu anladılar.

“Bozacı, ben de aynen senin gibiyim. Bir tek Allah’tan ve bizim kayınvalideden korkuyorum.”

“Bozacı, senin kayınvaliden var mı?”

“Maalesef tanıyamadım,” dedi Mevlut.

“Nasıl evlendin?”

“Birbirimize âşık olup kaçtık biz. Herkes yapamaz.”

“Nasıl tanıştınız?”

“Akraba düğününde uzaktan bir bakiştık âşık olduk birbirimize. Üç yıl mektup yazdım ona.”

“Âşk olsun sana bozacı. Az değilmişsin sen.”

“Şimdi ne yapıyor hanımın?”

“Evde elışı yapıyor. Onun yaptığı işi de herkes yapamaz.”

“Bozacı, bozandan içersek daha da sarhoş olur muyuz?”

“Bozam sarhoş etmez,” dedi Mevlut. “Sekiz kişisiniz, iki kilo veriyorum.”

Mutfığa döndü, ama bozayı, leblebileri, tarçını verip parasını alması uzun sürdü. Mevlut müşterilerin sırada beklediği, sürekli acele etmek zorunda kaldığı eski zamanlardan kalma bir kararlılıkla ayakkabılarını giydi.

“Bozacı, dışarıya yağmur çamur, dikkat et,” diye seslendiler içeriden. “Hırsızlar çarpmasın, köpekler parçalamasın seni!”

“Bozacı, gene gel!” dedi kadınlardan biri.

Aslında bir daha boza istemeyeceklerini, boza için değil, sesini işittikleri için, bir sarhoş eğlencesi olarak kendisini çağırıldıklarını çok iyi biliyordu Mevlut. Dışarısının soğuğu şimdi iyi gelmişti.

“Booo-zaaa.”

Yirmi beş yılda bunun gibi çok ev, çok insan, çok aile görmüş, bu soruları binlerce kere işitmiş, artık alışmıştı. 1970’lerin sonunda Beyoğlu’nun, Dolapdere’nin karanlık arka sokaklarında pavyoncular, kumarbazlar, kabadayılar, pezevenkler, orospular arasında bu tür sarhoş masalarıyla da çok karşılaşmıştı. Sar-

hoşlara takılmadan, askerdeki uyanıkların deyişiyle “kimsenin dikkatini çekmeden” onları idare edip, vakit kaybetmeden tekrar sokağa çıkmayı da iyi bilirdi Mevlut.

Ev içlerine, aileler arasına yıllardır az çağrılıyordu. Yirmi beş yıl önce neredeyse herkes onu daireye alır, pek çok kişi mutfakta “Üşüyor musun, sabahları okula mı gidiyorsun, bir çay ister misin?” diye sorar, bazısı salona buyur eder, hatta masalarına oturturdu. O güzel zamanlarda çok işi olduğu, düzenli müşterilerine siparişler yetiştirdiği için bu ikramın ve şefkatin tadını çıkaramadan acele eder, giderdi. Uzun zamandır ilk defa birileri kendisine bu kadar ilgi gösterdiği için zayıf davrandığını anladı Mevlut. Üstelik tuhaf bir kalabalıktı; eskiden mutfaklı, aileli evlerde, kadınlı erkekli, rakılı, böyle sarhoş sohbetleri çok olmazdı. “Millet Tekel’in 45 derecelik rakısını hep birlikte ailecek içerken, senin 3 derecelik bozanı niye içsin, bu iş bitmiş Mevlut, bırak Allah aşkına!” diye takılırdı ona arkadaşı Ferhat yarı şaka yarı ciddi. “Bu milletin sarhoş olmak için artık senin bozana ihtiyacı yok.”

Fındıklı’ya inen yan sokaklara girdi, düzenli bir müşteriye hızla yarım kilo bıraktı ve binadan çıkarken bir apartmanın kapısında şüpheli iki gölge gördü. “Şüpheli” sandığı kişilerle ilgilenirse, (tıpkı bir rüyadaki gibi) onlar hakkında düşündüğünü anlayan şüpheliler Mevlut’a kötülük yapabilirlerdi. Ama iki gölge aklına takılmıştı.

Bir içgüdüyle, peşinde köpek var mı diye dönüp bakınca gölgelerin kendisini takip ettiğine bir an emin oldu. Ama buna tam inanmadı da. Elindeki zili iki kere kuvvetle, iki kere de ruhsuzca, ama telaşla salladı. “Bo-zaa,” diye bağırdı. Taksim’e çıkmadan, merdivenlerden hızla vadiye inip, Cihangir’e tekrar merdivenlerden çıkıp eve kestirmeden gitmeye karar verdi.

Merdivenleri inerken arkasındaki gölgelerden biri seslendi: “Bozacı, bozacı, beklesene.”

Mevlut hiç işitmemiş gibi yaptı. Omzunda sırık koşar adım merdivenlerden dikkatle birkaç basamak indi. Ama sokak lambalarının aydınlatamadığı bir köşede hızını kesmek zorunda kaldı.

“Bozacı, dur dedik yahu, düşman mıyız biz, boza alacağız.”

Mevlut korkaklığından utanarak durdu. Bir incir ağacı sokak lambalarının ışığını kestiği için merdivenlerin açıldığı bu sahan-

lık iyice karanlıktı. Rayiha'yı kaçırdığı yaz dondurma satarken geceleri üç tekerlekli satıcı arabasını park ettiği yerdı burası.

“Kaç para bozan?” dedi merdivenleri inenlerden biri, kabadayı bir havayla.

Şimdi üçü de incir ağacının altında, karanlıktaydılar. Canı boza çeken fiyatını sorardı, ama bunu yutkunarak ve alçak sesle, kibarca yapardı, saldırganca değil. Mevlut pırelenmişti. Normal fiyatın yarısını söyledi.

“Pahalıymış yahu,” dedi adamlardan iriyarı olanı. “Ver bakalım bize iki bardak. Ne para kazanıyorsundur sen.”

Mevlut güğümlerini bıraktı, önlüğünün cebinden bir büyük plastik bardak çıkardı. Bozayla doldurdu. Daha küçük ve genç olan adama uzattı.

“Buyurun.”

“Sağ ol.”

İkinci bardağı doldururken havadaki tuhaf sessizlik yüzünden neredeyse suçluluk duyacaktı. İriyarı adam da hissetti bunu.

“Koşup duruyorsun bozacı, çok mu iş var?”

“Yook,” dedi Mevlut. “İşler kesat. Bozacılık bitti, eski işler yok artık. Kimse boza almıyor. Bugün çıkmayacaktım aslında, ama evde hasta var, bir çorba parası bekliyorlar.”

“Günde kaç para kazanıyorsun?”

“Kadının yaşı, erkeğin maaşı sorulmaz derler,” dedi Mevlut. “Ama sordunuz, söyleyeyim.” İriyarı gölgeye de bardakla bozasını verdi. “Satış olunca o gün karnımız doyuyor. Olmayınca bugünkü gibi eve aç dönüyoruz.”

“Pek de aç birine benzemiyorsun. Nerelisin sen?”

“Beyşehirliyim.”

“Beyşehir mi? Neresi orası?”

Mevlut cevap vermedi.

“Kaç yıldır İstanbullusun?”

“Yirmi beş yıl olmuştur.”

“Yirmi beş yıldır buradasın, hâlâ Beyşehirliyim mi diyorsun?”

“Yok... Siz sordunuz da.”

“O kadar zamanda çok kazanmışsındır sen burada.”

“Ne gezer... Hâlâ bak gece yarısı çalışıyoruz. Sizler nerelisiniz?”

Adamlar cevap vermeyince Mevlut korktu. “Tarçın ister misiniz?” diye sordu.

“Ver bakalım. Tarçın kaç?”

Mevlut önlüğünden pirinç tarçınlığı çıkardı. Bardakların üzerine serperken, “Yook, tarçın, leblebi bizim müşteriye ikramımız,” dedi. Cebinden iki tane leblebi torbası çıkardı. Her zaman yaptığı gibi, leblebi torbalarını müşterinin eline vereceğine onları açıp, dikkatli bir garson gibi, karanlıktaki adamların bardaklarının üzerine serpiştirdi.

“Boza en iyi leblebiyle gider,” dedi.

Adamlar birbirlerine bakıp, bozalarını sonuna kadar içtiler.

“Bu kötü günde sen de bari bizim için çalışmış ol,” dedi iri yarı ve daha yaşlı olan adam bozasını bitirince.

Mevlut lafın ucunun nereye varacağını anlayarak onun sözünü kesti.

“Paranız yoksa başka zaman alırım hemşerim, şu koskoca şehirde biz garibanlar zor zamanda birbirimize destek olmayacağız da ne yapacağız. İkramım olsun, canın nasıl isterse.” Yoluna devam etmek için sırtığını omuzlarına alıyordu.

“Dur bakalım bozacı,” dedi iri yapılı adam. “Bugün de bizim için çalışmış ol dedik ya... Ver bakalım üzerindeki paraları.”

“Bir para yok ki üzerimde hemşerim,” dedi Mevlut. “Bir iki müşteriden aldığım iki boza parası. O da evdeki hastanın ilacının parası, başka da...”

Ufak tefek adam cebinden bir anda bir sustalı bıçak çıkardı. Düğmesine dokundu, bıçak sessizlikte tak diye açıldı. Bıçağın sivri ucunu Mevlut’un göbeğine dayadı. İriyarı adam aynı anda Mevlut’un arkasına geçmiş, onu kollarından sıkıca tutmuştu. Mevlut sustu.

Ufak tefek adam bir yandan sustalıyı Mevlut’un göbeğine dayalı tutarken, bir eliyle de önlüğünün küçük ceplerini, ceketinin her köşesini aceleyle ve dikkatle aradı. Bulduklarını, küçük kâğıt paraları ve bozuklukları hızla kendi cebine indiriyordu. Mevlut onun çok genç ve çirkin olduğunu gördü.

Çocuğun yüzüne doğru bakınca “Önüne bak bozacı,” dedi arkasındaki iri güçlü adam. “Bak, maşallah çok paran da varmış. Boşuna kaçmıyormuşsun bizden.”

“Yeter artık,” dedi Mevlut silkinerek.

“Yeter mi,” dedi arkasındaki. “Yok ya! Yetmez, daha. Sen yirmi beş yıl önce geleceken, şehri yağmalayacan, bize sıra gelince de yeter, yarabbi şükür mü diyecen? Biz geç kaldık diye suçumuz ne?”

“Yok kimsenin bir kabahati,” dedi Mevlut. “Estağfurullah.”

“Senin evin, apartmanın, nen var İstanbul’da?”

“Vallahi bir dikili ağacımız bile yok,” diye yalan söyledi Mevlut. “Hiçbir şeyim yok.”

“Niye? Aptal mısın sen?”

“Kismet değilmiş.”

“Ulan yirmi beş yıl önce İstanbul’a gelen herkes kendine bir gecekondyu yaptı. Bugün arsalarında apartmanlar yükseliyor.”

Mevlut sinirlenerek kıpırdandı, ama bu, bıçağın göbeğine sertçe dürtülmesinden (“Oy aman,” dedi Mevlut) ve üstünün başının dikkatle bir daha aranmasından başka bir sonuç vermedi.

“Söylesene, sen aptal mısın, yoksa saf pozu yapan numaracı mı?”

Mevlut susuyordu. Arkasındaki adam hüner ve tecrübeyle sol kolunu büküp elini arkaya getirdi: “Ooo maşallah şuna bak. Sen paranı eve, hana, hamama değil, kol saatine yatırıyormuşsun Beyşehirli kardeşim. Şimdi anlaşıldı.”

On iki yıl önce Mevlut’a evlilik hediyesi olarak takılan İsviçre markalı saat bir anda bileğinden çıktı.

“Bozacı da hiç soyulur mu?” dedi Mevlut.

“Her şeyin bir ilki vardır,” dedi kollarını tutan adam. “Sesini çıkarma, arkana da bakma.”

Biri yaşlı öbürü genç iki soyguncu uzaklaşırken Mevlut hiç sesini çıkarmadan arkalarından baktı. Aynı anda onların baba oğul olduğunu anladı. Arkadan kollarını tutan baba, sustalıyı karnına dayayan oğul olmalıydı. Kendisi babasıyla asla bu türden bir suç arkadaşlığı kuramamıştı. Rahmetli babasının suç arkadaşı değil, suçladığı biri olmuştu her zaman. Merdivenlerden sessizce indi. Kazancı Yokuşu’na çıkan yan sokaklardan birine geldi. Etraf sessizdi, kimsecikler yoktu. Evde Rayiha’ya ne diyecekti? Başından geçeni kimseyle paylaşmadan durabilir miydi?

Soygunun bir rüya olduğunu, her şeyin eskisi gibi olduğunu geçirdi aklından. Soyulduğunu Rayiha’ya anlatmayacaktı. Çünkü

soyulmamıştı. Bu yanılsamaya birkaç saniye inanabilmek acısını azalttı. Zilini salladı.

“Booozaaa,” diye bağırды alışkanlıkla ve aynı anda bir rüya-daki gibi sesinin boğazından hiç çıkmadığını hissetti.

Eski güzel zamanlarda, sokakta bir şeye üzüldüğünde, aşağılandığı, kalbi kırıldığında evde Rayiha çok güzel teselli ederdi Mevlut’u.

Yirmi beş yıllık bozacılık hayatında Mevlut ilk defa, güğümleri boş olmamasına rağmen “Boo-zaa,” diye bağırmadan, hızla evine döndü.

Tek odalık evine girer girmez, içerideki sessizlikten, ilkokula giden iki kızının da uyuduğunu anladı.

Rayiha yatağın kenarına oturmuş, her gece olduğu gibi sesini kısıtğı televizyona arada göz atarak elışı yapıyor ve Mevlut’u bekliyordu.

“Artık bozacılığı bıraktım,” dedi Mevlut.

“Nereden çıktı bu?” dedi Rayiha. “Sen bozacılığı bırakamazsın. Ama haklısın; başka bir iş yapman da şart. Benim çeyizlikler yetmiyor.”

“Bozayı bıraktım diyorum.”

“Ferhat elektrik idaresinde çok para kazanıyormuş,” dedi Rayiha. “Onu ara da sana iş bulsun.”

“Ölsem Ferhat’ı aramam,” dedi Mevlut.

III. KISIM

(Eylül 1968 - Haziran 1982)

Babam ta beşikten beri bana kin besler.

Stendhal, Kırmızı ve Siyah

MEVLUT KÖYDEYKEN

BU DÜNYA KONUŞSAYDI ACABA NE DİRDİ?

Şimdi Mevlut'un kararını, Rayiha'ya bağlılığını ve köpek korkusunu anlamak için çocukluğuna dönelim. Mevlut Konya'nın Beyşehir kazasının Cennetpınar köyünde 1957 yılında doğdu ve on iki yaşına kadar köyden dışarı hiç çıkmadı. İlkokulu başarıyla bitirdikten sonra, kendi durumundaki diğer çocuklar gibi İstanbul'a babasının yanına okumaya ve çalışmaya gideceğini sanıyordu ama babası onu yanına istemeyince 1968 sonbaharında köyde kaldı ve çobanlık yaptı. Mevlut hayatının sonuna kadar babasının niye o yıl kendisini inatla köyde tuttuğunu düşünecek ve buna doyurucu bir cevap bulamayacaktı. Arkadaşları, amcasının oğulları Korkut ile Süleyman İstanbul'a gittikleri için o kış Mevlut yalnız ve hüzünlüydü. Çobanlık yapar, sekiz on hayvanı dere boyunca gezdirirdi. Günü, uzaktaki renksiz göle, yoldan geçen otobüslere, kamyonlara ve kuşlara, kavak ağaçlarına bakarak geçerci.

Bazan bir kavak ağacının yapraklarının rüzgârda titreyişine dikkat kesilir, ağacın kendisine bir işaret yolladığını hissederci. Bazı yapraklar koyu yanlarını, bazı yapraklar da sararmış yanlarını gösteriyorlardı Mevlut'a. Derken belli belirsiz bir rüzgâr esiveriyor ve koyu yaprakların sararmış yanı ve sararmış yaprakların da koyu yeşil yanı çıkıyordu ortaya.

En büyük eğlencesi kurumuş dalları tek tek toplamak, üzerlerindeki nemi alıp onlardan bir yığın yapıp yakmaktı. Odunlar tutuşup iyice alevlenince köpeği Kâmil ateşin çevresinde keyifle iki dolandır, Mevlut oturup ellerini ısıtmaya başlayınca köpek de az öteye oturur ve tıpkı Mevlut gibi, hiç kıpırdamadan uzun uzun ateşe öyle bakardı.

Köyünün bütün köpekleri Mevlut'u tanır, en sessiz ve en karanlık gecenin ortasında köyün dışına çıksa bile hiçbirisi ona havlamazdı, Mevlut da bu yüzden köye ait olduğunu hissederci. Köyün köpekleri, köyün dışından gelenlere, tehlikeli ve yabancı olanlara havlardı yalnızca. Bir köpek köyden birine, mesela Mevlut'un en iyi arkadaşı amcaoğlu Süleyman'a hav-

larsa diğerleri ona “Ulan Süleyman, içinden bir kötülük, bir şeytanlık geçirdin!” diye takılırlardı.

Süleyman. Köpekler aslında köyde bana hiç havlamazlardı. Biz şimdi İstanbul’a göç ettik, Mevlut’un geride köyde kalmasına üzüldüyüm, onu özlüyorum... Ama köyde köpeklerin bana tavrı, Mevlut’a takındıkları tavırdan hiç değişik değildi. Bunu söylemek istedim.

Mevlut ile köpeği Kâmil otlayan hayvanları bazan aşağıda bırakır, tepelere çıkarlardı. Mevlut yüksekçe bir noktadan aşağıdaki geniş manzaraya bakarken içinde yaşama, mutlu olma, âlemde önemli bir yere sahip olma istekleri uyanırdı. Bazan babasının bir otobüsle İstanbul’dan gelip kendisini alıp götüreceğini hayal ederdi. Aşağıda bıraktığı hayvanların otladığı düzlük derenin kıvrım yaptığı yerde yükselen kayalarla kesiliyordu. Düzlüğün öbür ucunda, yakılan bir ateşin dumanlarını da görürdü bazan. Ateşi yakanların komşu Gümüşdere köyünden, kendi gibi, okumaya İstanbul’a gidemeyen çocuk çobanlar olduğunu bilirdi. Hava rüzgârlı ve açık olduğu zamanlar, özellikle sabahları Gümüşdere köyünün küçük evleri, beyaza boyalı şirin camisi ve ipincecik minaresi Mevlut’un ve Kâmil’in çıktığı tepeden gözükürdü.

Abdurrahman Efendi. Ben o köyde, Gümüşdere’de ikamet ettiğim için hemen söze girme cesareti buluyorum kendimde: 1950’lerde Gümüşdere, Cennetpınar ve civardaki diğer üç köyde yaşayan bizlerin ekseriyesi, çok fakirdik. Kışları bakkala borçlanır, baharı zor getirirdik. Baharda bazı erkekler inşaatlarda çalışmaya İstanbul’a giderdik. Kimimizin parası olmadığı için Kör Bakkal İstanbul’a otobüs biletimizi de alır, borç defterinin en tepesine yazardı. 1954’te, bizim Gümüşdere köyünden İstanbul’a giden uzun boylu, geniş omuzlu Dev Yusuf İstanbul’da inşaat işçiliği yapmış önce. Sonra *tesadüfen* yoğurtçu olmuş ve sokak sokak yoğurt satıp çok para kazanmış. Önce kardeşlerini, amcaoğullarını, İstanbul’a yanına, bekâr evlerinde yatıp çalışmaya çağırdı. Biz Gümüşdereliler o günlere kadar yoğurttan anlamaz-

dık. Ama çoğumuz İstanbul'a gidip yoğurt sattık. Ben İstanbul'a ilk askerden sonra yirmi iki yaşındayken gittim. (Arada disiplin-sizlik ettiğim, kaçıp kaçıp yakalandığım ve bol bol dayak yiyip hapis yattığım için benim askerliğim dört yıl sürmüştür, ama yanlış anlaşılmasın, ordumuzu, şerefli komutanlarımızı herkes-ten çok ben severim.) Bizim askerler Başbakan Menderes'i daha o zamanlar asmamıştı; o da sabah akşam İstanbul'da Kadillak arabasıyla geziyor ve yolunu kesen bütün eski evleri ve konakları yıktırıp geniş caddeler açtırıyordu. İstanbul'da yıkıntılar arasında sokak sokak gezen satıcılara çok iş vardı, ama yoğurtçuluğu beceremedim ben. Bizim buraların insanı güçlü kuvvetli, sağlam kemikli, geniş omuzlu olur. Bendeniz, bir gün inşallah karşı-laşırsak kendi gözünüzle de göreceksiniz, ince narinceyimdir. Her iki ucunda yirmi otuz kiloluk yoğurt tepsileri sarkan satıcı sırtığının altında sabah akşam eziliyordum. Üstelik yoğurtçuların çoğu gibi, biraz daha kazanayım diye akşamları da boza satma-ya çıkardım. Sırık, altına ne koyarsan koy, acemi yoğurtçunun omzunda, ensesinde nasır yapar. Bende nasır olmuyor çünkü benim kadife gibi diye başta sevindimse de, daha sonra lanet sırtığın bana daha beterini yaptığını, omurgamı eğdiğini fark edip hastaneye gittim. Hastane kuyruklarında bir ay bekledikten sonra doktor sırık taşımayı hemen bırakmamı söyledi. Tabii para kazanmak için sırtığı değil doktoru bıraktım. Böylece boynum eğilmeye başladı, adım da arkadaşlar arasında "Kız Abduş"tan "Boynueğri Abdurrahman"a çevrildi ki bu da kalbimi kırıyordu. İstanbul'da bizim köylülerden uzak durdum, ama Mevlut'un asabi babası Mustafa ile amcası Hasan'ı da sokaklarda yoğurt satarken görürdüm. Boynumun acısını unuttursun diye içtiğim rakıya da o günlerde alıştım. Bir süre sonra ben İstanbul'da bir ev, bir gecekondu, mal, mülk, para biriktirme hayalini tamamen bıraktım ve biraz eğlendim. İstanbul'dan getirdiğim parayla köy-de biraz arazi aldım ve Gümüşdere'nin en yoksul, en kimsesiz kızıyla evlendim. İstanbul'dan çıkardığım ders, orada tutunabil-mek için insanın köyden yanında asker gibi getireceği, işçi gibi çalıştıracağı en azından üç erkek çocuğu olması gerektiğidir. Üç tane aslan gibi erkek çocuğum olsun, ben onlarla İstanbul'a gidip, şehir dışındaki ilk tepede kendi evimi yapıp bu sefer şehri

fethederim diye düşündüm. Ama köyde üç oğlum değil, üç kızım doğdu. Ben de iki yıl önce köye kesin dönüş yaptım ve kızlarımı çok sevdim. Hemen onları size tanıtayım:

Vediha. İlk aslan oğlum ciddi, çalışkan olsun, adı da Vedii olsun istemiştim. Ne yazık ki kız oldu. Ben de Vedii yerine Vediha dedim ona.

Rayiha. Babasının kucağına çıkmayı çok sever ve çok da güzel kokar.

Samiha. Cin gibi, sürekli şikâyet edip ağlıyor, daha üç yaşında bile değil ama evin içinde patır kütür yürüyor.

Cennetpınar köyünde Mevlut akşamları evde bazan annesi Atiye ve onu çok seven iki ablasıyla oturur, İstanbul'a, baba Mustafa Efendi'ye mektup yazar, İstanbul'dan ayakkabı, pil, plastik mandal, sabun gibi şeyler getirmesini isterdi. Babası, okuma yazma bilmediği için, Mevlut'un yazdığı mektupları çok seyrek cevaplar, sipariş ettikleri şeylerin çoğunu da "Köyde Kör Bakkal'da daha ucuzu var," diye zaten getirmezdi. "Biz o şeyleri bizim Kör Bakkal'da yok diye değil, bizim evde yok diye sipariş ediyoruz Mustafa!" diye bazan Mevlut'un annesi evde söylenirdi. Babasına yazdığı mektuplar Mevlut'un ruhuna, birinden yazıyla bir şey istemek fikrini derinlemesine işledi. UZAKTAKİ BİRİNDEN MEKTUPLA BİR ŞEY İSTEMEK konusu üçe ayrılıyordu:

1. İnsanın kendi gerçek istediği, ki bunun ne olduğunu insanın kendisi bilemezdi.
2. İnsanın resmen dile getirdiği şey, ki dile gelirken insan aslında ne istediğini biraz anlardı.
3. Mektup, ki bu da (1) ve (2)'nin ruhuyla beslenen ama bambaşka manası olan sihirli bir metindi.

Mustafa Efendi. Mayıs sonunda İstanbul'dan dönünce kızlara elbiselik morlu, yeşilli çiçekli kumaşlarını; annelerine Mevlut'un mektupta yazdığı kapalı terliği ve Pe-Re-Ja kolonyayı; Mevlut'a da istediği oyuncakı getirdim. Mevlut'un hediyeyi görünce yarım

ağız teşekkür etmesine içerledim. “Su tabancasını istiyordu, ama muhtarın oğlunda olandan...” dedi annesi, ablaları da sırtırken. Ertesi gün Mevlut ile Kör Bakkal’a gittik ve borç hesabının üzerinden kalem kalem geçtik. “Ulan bu Çamlıca sakız ne?” diye arada kafam atıp söyleniyordum, ama Mevlut alıp deftere yazdırdığı için önüne bakıyordu. “Sakız vermeyeceksin buna gelecek sefer!” dedim Kör Bakkal’a. “Gelecek kış Mevlut zaten İstanbul’a gidip okusun!” dedi ukala Kör. “Maşallah, kafası hesaba, matematiğe çok yatıyor. Bizim köyden de bir kere de üniversiteye gidecek biri çıksın.”

Mevlut’un babasının son kış İstanbul’da Hasan Amca ile anlaşmazlığa düştüğü haberi köye çabuk yayılmıştı... Hasan Amca ve iki oğlu, Korkut ile Süleyman, İstanbul’da, geçen aralık ayının en soğuk günlerinde, Mevlut’un babası ile birlikte yaşadıkları Kültepe’deki evden çıkmışlar, onu yalnız bırakıp karşıdaki Duttepe’de hep birlikte yapıp bitirdikleri başka bir eve taşınmışlardı. Hemen arkasından Hasan Amca’nın karısı, Mevlut’un hem teyzesi hem de yengesi Safiye köyden şehre onlara bakmaya, bu yeni eve gelmişti. Bu gelişmeler Mustafa Efendi’nin İstanbul’da yalnız kalmamak için sonbaharda Mevlut’u yanına alabileceği anlamına geliyordu.

Süleyman. Babamla Mustafa Amca kardeşler ama soyadlarımız ayrı. Atatürk’ün emriyle bütün milletin soyadı aldığı günlerde, Beyşehir’den eşek sırtında koca defterlerle köye gelen nüfus memuru, herkesin tek tek seçtiği soyadlarını son gün kayda geçiriyormuş. Sıra çok dindar ve mübarek bir insan olan ve hayatında Beyşehir’den ileriye gitmemiş olan dedemize gelmiş. O da düşünmüş düşünmüş ve “Aktaş” demiş. İki oğlu, her zamanki gibi, dedemizin yanında kavga ediyorlarmış. “Beni de Karataş diye yazın,” demiş inatla, o zaman küçük bir çocuk olan Mustafa Amca’m ama ne dedem ne de memur dinlemiş onu. İnatçı ve aksi Mustafa Amca’m, yıllar sonra Mevlut İstanbul’da ortaokula yazılmadan önce Beyşehir’e inip hâkime değiştirtti soyadını ve böylece bizler Aktaş kaldık, Mevlutlar da Karataş oldu. Amcamın oğlu

Mevlut Karataş bu sonbahar İstanbul'a gelip okumaya çok hevesli. Ama bizim köyden, civar köylerden okuma bahanesiyle İstanbul'a getirilen çocuklardan hiçbiri şimdiye kadar liseyi bitirememiştir. Bizim oradaki yüze yakın köyden ve ilçelerden üniversiteye girebilmiş tek köylü çocuğu vardır. Daha sonra gözlük takan bu fare Amerika'ya gitmiş, bir daha da kendisinden haber alınamamıştır. Yıllar sonra bir gazetede resmini görmüşler ama adını değiştirdiği için tam anlayamamışlar o bizim gözlüklü fare midir, değil midir. Bana kalırsa bu soysuz çoktan Hristiyan olmuştur.

Yazın sonunda bir akşamüstü babası Mevlut'un çocukluğundan beri bildiği paslı testereyi çıkardı. Oğlunu yaşlı meşe ağacının altına çekti. Bilek kalınlığındaki bir dalı sabırla, ağır ağır kestiler. Hafifçe eğimli, upuzun bir daldı bu. Babası önce ekmek bıçağının, sonra bir çakının yardımıyla sıırıgın dallarını tek tek kesip ayıkladı.

"Bu senin satıcı sıırıgın olacak!" dedi. Mutfaktan kibrit alıp Mevlut'a ateş yaktırdı. Ateşin üzerinde budaklarını yavaş yavaş tütsüleyip yakarken sıırıgı bükerek kuruttu. "Bir seferde olmaz. Yaz sonuna kadar güneşte de bırakarak, ateş üzerinde çevire çevire eğip kurutursun. Hem taş gibi, hem de kadife gibi olur. Bak bakalım omzuna oturuyor mu?"

Mevlut sıırıgı omzuna aldı. Ensesinde, omuzlarında sertliğini, sıcaklığını ürpererek hissetti.

Yaz sonunda, İstanbul'a giderlerken yanlarına küçük bir çuval dolusu tarhana, kurutulmuş kırmızı biber, bulgur ve yufka dolu torbalar ve sepetler dolusu ceviz aldılar. Babası bulgur ve cevizleri önemli apartmanların kapıcılarına hediye ederdi ki kendisine iyi davransınlar, asansöre binmesine izin versinler. İstanbul'da tamir edilecek el feneri, babasının sevdiği ve köye dönerken yanında getirdiği çaydanlık, evin toprak zeminine serilecek hasır ve başka pek çok ıvır zıvır vardı yanlarında. Tıkış tıkış dolu plastik torbalar, sepetler, bir buçuk gün süren tren yolculuğu boyunca sıkıştırıldıkları köşelerden ortaya çıkıveriyorlardı. Tren penceresinden seyrettiği dünyaya dalmış olan Mevlut şimdiden özlediği annesini ve ablalarını düşünürken

torbalardan vagonun ortasına yuvarlanan hazırlop yumurtaların peşinden koşardı.

Trenin penceresinden görülen dünyada Mevlut'un on iki yıllık hayatı boyunca gördüğünden kat kat çok insan, buğday tarlası, kavak ağacı, öküz, köprü, eşek, ev, dağ, cami, traktör, yazı, harf, yıldız ve elektrik direği vardı. Üzerine üzerine gelen elektrik direkleri bazan Mevlut'un başını döndürür, kafası babasının omzuna yaslanıp uyuyakalır, uyanınca dışarıdaki sarı tarlaların, güneşli buğday yığınlarının yok olduğunu, her yerin mor kayalarla çevrildiğini fark eder, daha sonra rüyasında İstanbul'u bu mor kayalardan yapılmış bir şehir olarak görürdü.

Derken yeşil bir dere ve yeşil ağaçlar görür, ruhunun renk değiştirdiğini hissedirdi. Bu dünya konuşsaydı acaba ne derdi? Tren bazan hiç gitmiyormuş da, pencereden bütün bir âlem sıraya dizilmiş geçiyormuş gibi gelirdi Mevlut'a. Tek tek tren istasyonlarının adlarını babasına her birinde heyecanla bağırarak "Hamam... İhsaniye... Döğer..." diye okur, kompartımanında içilen sigaraların yoğun mavi dumanından gözleri sulanınca dışarı çıkar, sarhoş gibi sallanarak helaya yürür, kilidini zorlukla açar ve kenefin madeni deliğinden gözükten rayları ve çakıtaşlarını seyredirdi. Helanın deliğinden tekerleklerin tak tak tak tak'ları güçlükle işitiliyordu. Dönüşte son vagona kadar yürüyüp kompartımanlarda uyuyan kadınları, ağlayan çocukları, kâğıt oynayanları, bütün vagonu sarımsak kokutan sucukları yiyenleri, namaz kılanları, yoğun kalabalığı seyretmeyi severdi Mevlut.

"Amma çok gidiyorsun, ne yapıyorsun helada?" diye sormuştu babası. "Su akıyor mu?"

"Akmıyor."

Bazı şehirlerde, trene çocuk satıcılar biner, bir şehirden öteki istasyona kadar sattıkları kuru üzüm, leblebi, bisküvi, ekmek, peynir, badem ve çikletlere Mevlut dikkatle bakar, sonra annesinin çantaya özenle yerleştirdiği gözlemesini yerdi. Bazan çok uzaktan treni gören çobanlarla köpeklerinin yokuştan aşağı koştuklarını görür, çoban çocukların kaçak tütünle sigara sarmak için "gaztee" diye bağırımlarını işitir ve trenin onların yanından hızla geçişi Mevlut'a tuhaf bir gurur verirdi. Derken İstanbul treni bozkırın ortasında durur, Mevlut dünyanın aslında ne kadar

sessiz bir yer olduğunu hatırlardı. Sessizlikte hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bekleyiş sırasında, vagonun penceresinden gözüken bir köy evinin küçük bahçesinde domates toplayan kadınları, raylar boyunca yürüyen tavukları, elektrikli su motorunun yanında birbirlerini kaşıyan iki eşiği, az ötede de otların üzerinde sakallı bir adamın uyuduğunu görürdü.

“Ne zaman gideceğiz?” demişti trenin bu bitmez bekleyişlerinin birinde.

“Sabret oğlum, İstanbul kaçmıyor.”

“Aaa gidiyoruz.”

“Biz değil yandaki tren gidiyor,” diye gülmüştü babası.

Mevlut köydeki okulda beş yıl boyunca öğretmenin hemen arkasında asılı duran bayraklı, Atatürk’lü Türkiye haritasının neresinde olduklarını bütün yolculuk boyunca hayalinde canlandırmaya çalıştı. Tren İzmit’e girmeden uyuyakaldı, Haydarpaşa’ya girene kadar da gözlerini hiç açmadı.

Üzerlerindeki bütün yükler, torbalar ve sepetlerin ağırlığı yüzünden, Haydarpaşa tren istasyonunun merdivenlerinden inip Karaköy vapuruna binmeleri bir saatlerini aldı. Mevlut hayatta ilk defa denizi orada, akşam karanlığında gördü. Deniz rüyalar gibi karanlık ve uyku gibi derindi. Tatlı bir yosun kokusu vardı serin rüzgârda. Avrupa tarafı ısıllı ısıldı. Mevlut denizi değil, bu ışıkları ilk görüşünü hayatı boyunca hiç unutmadı. Karşıya varınca, üzerlerindeki torbalar ve yüklerle baba oğlu belediye otobüsüne almadıkları için Zincirlikuyu’nun arkalarındaki eve dört saatte yürüdüler.

2

EV

ŞEHRİN BİTTİĞİ YERDEKİ TEPELER

Ev bir gecekonduydü. Babası bu kelimeyi bu yerin ilkelliğine, sefaletine öfkelendiği zaman kullanıyor, öfkeli değilse –ki bu çok seyrekti– buraya Mevlut’un da hissettiği bir şefkatle daha

çok “ev” diyordu. Bu şefkat Mevlut’a burada bir gün bu dünyada sahip olacakları ölümsüz evden bir şeyler olduğu yanılsamasını veriyordu, ama buna inanmak zordu. Gecekondu büyükçe bir odaydı. Bir de bitişikte, ortasında bir çukur olan hela vardı. Helanın camsız küçük penceresinden geceleri uzak mahallelerin köpeklerinin kavgaları ve ulumaları işitilirdi.

İlk gece, karanlıkta eve girdiklerinde içeride bir kadın ile bir erkek olduğu için Mevlut burasını başkasının evi sanmıştı. Daha sonra o çiftin, babasının yaz boyunca eve yerleştirdiği kiracılar olduğunu anladı. Babası önce onlarla tartışmış, sonra karanlıkta bir köşeye bir başka yatak sermiş, baba oğul orada birlikte uyumuşlardı.

Mevlut ertesi gün öğleye doğru uyandığında evde kimse yoktu. Babası, amcası ve geçen yıllarda onlara katılan amcaoğulları hep birlikte bu evde yaşamışlardı. Mevlut yazın Korkut ve Süleyman’ın anlattıklarını hatırlayarak, onları bu odada yaşarken gözlerinin önüne getirmeye çalıştı, ama terk edilmiş bir hayalet ev gibiydi burası. Eski bir masa, dört sandalye, biri somyalı diğeri somyasız iki yatak, iki dolap, iki pencere, bir de soba vardı. Babasının altı yıldır kışları gidip çalıştığı şehirde sahip olduğu şeyler bu kadardı. Geçen yıl amcası ve oğulları babasıyla tartışıp ayrı bir eve geçince yataklarını, eşyalarını, her şeylerini almışlardı. Mevlut onların tek bir eşyasını bulamadı evde. Babasının köyden getirdiği birkaç eşyayı, annesinin babasına ördüğü yün çorapları ve uzun donları ve köyde ablalarının elinde gördüğü bir makası –şimdi paslanmış bile olsa–dolapta görmek hoşuna gitti.

Evin zemini topraktı. Mevlut, sabah çıkmadan önce babasının köyden getirdiği hasırı yere sermiş olduğunu gördü. Geçen yıl amcası ve oğulları evden çıkarken eski hasırı almış olmalıydılar.

Babasının sabah üzerine taze bir ekmek bıraktığı masa tahtadan ve kontrplaktan yapılmıştı, boyasız ve eskiydi. Sallanmasın diye, kısa tek bacağının altına boş kibrit kutuları ya da kesilmiş tahta parçaları koyardı Mevlut, ama arada bir masa yeniden sallanmaya başlar ve çorba ve çay üzerlerine dökülür, babası sinirlenirdi. Babası çok şeye sinirlenirdi. Bu evde 1969’dan sonra birlikte geçirdikleri yıllar boyunca babası pek çok kereler “Masayı tamir edeyim,” dediyse de bunu yapmadı.

Mevlut babasıyla akşam masada oturup aceleyle de olsa yemek yemekten, özellikle İstanbul'daki ilk yıllarında mutluluk duyardı. Ama ya babası tek başına ya da ikisi birlikte, akşamları boza satmaya çıkacakları için bu yemekler köyde ablaları ve annesiyle yer sofrasında güle oynaya yedikleri yemekler gibi eğlenceli olmazdı. Mevlut babasının hareketlerinde bir an önce satışa çıkma telaşı görürdü hep. Mustafa Efendi son lokmasını ağzına koyar koymaz bir sigara yakar, onun da yarısına gelmeden önce "Hadi," derdi.

Akşam okuldan döndükten sonra, birlikte boza satmaya çıkmadan önce sobanın üstünde, soba daha yanmıyorsa küçük Aygaz ocağında Mevlut çorba pişirmeyi severdi. Tencerede kaynayan suyun içine bir kaşık Sana yağı ve dolapta ne kaldıysa, havuç, kereviz, patates doğrayıp atar, köyden getirdikleri biber ve bulgurdan üzerine iki avuç serper ve fokurtuyu dinleyerek çorbanın içindeki cehennemi hareketi seyrederdi. Patates ve havuç parçacıkları, cehennem ateşinde yanan yaratıklar misali çorbanın içinde deli gibi dönerler, tencerenin içinden sanki onların çılgınlıkları, can çekişmeleri duyulur, bazan tıpkı bir yanardağın ağzında olacağı gibi beklenmedik kabarmalar olur, havuçlar ve kerevizler yükselerek Mevlut'un burnuna yaklaşırdı. Mevlut patateslerin piştikçe sararmasını, havucun rengini çorbaya vermesini, fokurtunun çıkardığı sesin değişmesini izlemeyi sever, tencerenin içindeki fokur fokur hareketin, gitmeye başladığı Atatürk Erkek Lisesi'ndeki coğrafya dersinde anlatılan gezegenlerin dönüşünün tıpatıp aynısı olduğunu gözlemler, sonra kendisinin de âlemde bu küçük parçacıklar gibi dönüp durduğunu düşünürdü. Tenceden gelen sıcak ve hoş kokulu buharla ısınmak güzeldi.

"Maşallah çorba çok güzel olmuş, eline sağlık!" derdi babası her seferinde. "Acaba seni bir aşçıya çırac mı versek?" Akşam babasıyla boza satmaya çıkmıyor ve ders çalışmak için evde kalıyorsa, Mevlut babası gittikten hemen sonra masayı toplar, coğrafya kitabındaki şehir ve ülke adlarının hepsini kararlılıkla ezberlemeye başlar ve Eyfel Kulesi'nin ve Çin'deki Budist tapınaklarının resimlerine bakarak uykulu hayaller kurardı. Okula gidip öğleden sonra da babasıyla birlikte ağır yoğurt tepsilerini

taşıyarak yoğurt satmışlarsa, eve girip bir şeyler yedikten sonra yatağın üzerine devrilip uyuyakalırdı. Babası evden çıkarken onu uyandırırdu.

“Pijamalarını giyip yorganın içine gir de öyle uyu oğlum. Sonra soba sönünce buz kesersin.”

“Ben de geleceğim, dur gitme baba,” derdi Mevlut, ama bunu rüyasında söylüyormuş gibi uyumaya devam ederdi.

Geceleri evde tek başına kalınca, kendisini ne kadar zorlarsa zorlasın pencereden giren rüzgârın uğultusunu, farelerin ya da cinlerin bitip tükenmez tıkırtısını, dışarıdan geçen ayak seslerini ve köpeklerin çığlıklarını unutup kafasını coğrafya kitabına bir türlü veremiyordu. Şehrin köpekleri köyün köpeklerinden daha telaşlı, daha canhıraş idiler. Sık sık elektrik kesilir, Mevlut ders de çalışamaz, karanlıkta sobanın içindeki alevler ve tıkırtılar daha da büyür, o zaman köşedeki gölgeler içerisinden bir gözün kendisini dikkatle seyrettiğinden emin olurdu. Bakışlarını coğrafya kitabından uzaklaştırırsa bu gözün sahibi Mevlut’un kendisini fark ettiğini görüp hemen üzerine üzerine atılacağı için bazan yatmak için masadan da kalkamaz, başını sayfanın üzerine koyup uyuyakalırdı.

“Niye sobayı söndürüp yatağına girip uyumuyorsun evladım?” derdi babası gece yarısı yorgun ve sinirli eve döndüğünde.

Sokaklarda çok üşüdüğü için evin iyi ısıtılmış olmasından babası memnun olurdu, ama o saate kadar odun yakılmasını da istemezdi. Bunu da söyleyemediği için, en fazla “Uyuyacaksan sobayı söndür,” derdi.

Sobaya atıkları odunları babası bazan Hasan Amca’nın küçük bakkalından kesilmiş olarak satın alır, bazan da komşudan aldığı baltayla kaba bir kütüğü kendi keserdi. Odun sobasının küçük kuru dallarla, gazete parçalarıyla nasıl yakılacağını, civar tepelerde nerelerde kuru dallar, eski gazete ve kâğıt parçaları bulacağını daha kış gelmeden babası Mevlut’a gösterdi. Şehre geldiğinin ilk aylarında, babası yoğurt satışından döndükten sonra, Mevlut’u oturdukları Kültepe’nin yukarılarına çıkarırdı.

Ev, şehrin bittiği yerde, üzerinde dut ağaçları ve tek tük incirler olan yarı kel, çamurlu bir tepenin aşağı kısmındaydı. Tepenin alt kısmını, başka tepeler arasından kıvrım kıvrım

kıvrılarak Ortaköy'den Boğaz'a dökülen dar ve cılız bir dere çiziyordu. 1950'lerin ortasında Ordu, Gümüşhane, Kastamonu ve Erzincan'ın yoksul köylerinden bu tepelere ilk göç eden ailelerin kadınları dere boyunca tıpkı geldikleri köyde yapıldığı gibi mısır yetiştirir, çamaşır yıkardı. Çocuklar yazları derenin sığ sularında yüzerdi. Derenin Osmanlı zamanından kalan adı Buzludere o günlerde kullanılırdı, ama on beş yılda Anadolu'dan gelip civar tepelere yerleşen seksen binin üzerinde nüfus ile irili ufaklı çeşit çeşit sanayinin kiri yüzünden bu ad kısa sürede Bokludere'ye dönüşmüştü. Mevlut'un İstanbul'a geldiği yıllarda ise ne Buzludere ne de Bokludere adı hatırlanıyordu, çünkü şehrin içinde yer alan ve kaynağından döküldüğü yere kadar üzeri betonla kaplanan dereyi artık herkes unutmuştu.

Babasının Mevlut'u çıkardığı Kültepe'nin en yüksek noktasında eski bir çöp yakma fırınının kalıntıları ve tepeye adını veren külleri vardı. Buradan, gecekonduyla hızla kaplanmakta olan diğer tepeler (Duttepe, Kuştepe, Esentepe, Gültepe, Harman-tepe, Seyrantepe, Oktepe vs.), şehrin en büyük mezarlığı (Zincirlikuyu), irili ufaklı pek çok fabrika, araba tamirhaneleri, atölyeler, depolar, ilaç ve ampul fabrikaları ve uzaklarda şehrin hayaletimsi gölgesi, yüksek binaları ve minareleri gözüküyordu. Şehrin kendisi, babasıyla sabahları yoğurt ve akşamları boza sattığı ve okula gittiği mahalleler uzaklarda, esrarengiz birer leke gibiydiler.

Daha da uzaklarda Anadolu yakasının mavi tepeleri vardı. Boğaz bu tepelerin arasındaydı, ne yazık ki gözüküyordu, ama Mevlut şehre ilk geldiği aylarda Kültepe'nin doruklarına her çıkışında mavi dağların arasından bir an mavi denizi gördüğünü sanırdı. Denize doğru giden tepelerin her birinin üzerinde, şehre elektrik veren ana hatlardan birini taşıyan koskocaman elektrik direkleri vardı. Bu dev demir direklerde rüzgâr tuhaf sesler çıkarır, nemli günlerde de elektrik telleri Mevlut ile arkadaşlarını korkutan cızırtılar yapardı. Direkleri saran dikenli tellerde, üzerinde ÖLÜM TEHLİKESİ yazan ve bir de kurukafa resmi bulunan ve kurşunlarla delik deşik edilmiş bir levha vardı. İlk yıllarda kuru dal ve kâğıt parçası toplarken buradan manzaraya her bakışında Mevlut ölüm tehlikesinin

elektrikten değil, şehrin kendisinden geldiğini zannederdi. Dev direklere sokulmanın yasak ve uğursuz olduğu çok söylenirdi, ama mahallenin çoğu bu ana hatta ustaca bağlanmış kaçak bağlantılardan elektrik alıyordu.

Mustafa Efendi. Bizim buradaki hayatımızın ne çetin geçtiğini anlasın diye Kültepe ve karşıdaki Duttepe hariç diğer tepelerin hiçbirinde hâlâ resmen elektrik olmadığını anlattım oğluma. Amcasıyla altı yıl önce biz buralara ilk geldiğimizde hiçbir yerde elektrik, su, lağım tesisatı olmadığını söyledim. Parmagımla diğer tepeleri işaret ederek Osmanlı padişahlarının avlandığı ve askerlerin atış talimi yaptığı düzlüğü; Arnavutların çilek ve çiçek yetiştirdiği seraları; Kâğıthane’de yaşayanların işlettiği mandırayı; 1912’de Balkan Harbi sırasında çıkan tifüs salgınında ölen askerlerin kireçlenip gömülen cesetlerinin yer aldığı beyaz mezarlığı gösterdim ki oğluma, İstanbul’un cıvı cıvı renkli hayatına kanıp hayatın kolay olduğunu sanmasın. Maneviyatı bozulup şevki kaçmasın diye, Mevlut’u kaydedeceğimiz Atatürk Erkek Lisesi’ni, Duttepe futbol takımı için açılan toprak sahayı, dut ağaçlarının arasında bu yaz çalışmaya başlayan solgun projektörlü Derya Sineması’nı, hepsinin koca çeneleri birbirlerine benzeyen Rizeli fırıncı ve inşaatçı Hacı Hamit Vural ve adamlarının desteğiyle dört yıldır yapımına devam edilen Duttepe Camii inşaatını da gösterdim. Caminin sağındaki yamacın aşağılarında, dört yıl önce Hasan Amca’sıyla kireç boyalı taşlarla çevirdiğimiz arsanın üzerinde onların geçen sene bitirdikleri evi de gösterdim. “Altı yıl önce biz amcanla buralara geldiğimizde bütün bu tepeler bomboştu!” dedim. Buralara uzaklardan göç edip yerleşen gariibanların derdinin şehirde iş bulmak ve orada yaşamak olduğunu, bu yüzden sabahları herkesten önce şehre koşmak için herkesin evini yola en yakın yerlere, yani tepelerin alt kısmına yaptığını ve böylece tepelerin neredeyse gözle görülebilir bir hızla ve aşağıdan yukarıya doğru nasıl büyüdüğünü de izah ettim.

3

BOŞ BİR ARAZIYE EV YAPAN GİRİŞKEN KİŞİ

AH OĞLUM, KORKMUŞSUN SEN İSTANBUL'DAN

Mevlut, İstanbul'da ilk aylarında geceleri yatağında yatarken şehrin uzaktan gelen gürültüsüne dikkat ederdi. Bazan korkuyla uykusundan uyanınca sessizlikte çok uzaktan gelen köpek havlamalarını duyar, babasının eve dönmediğini anlar, kafasını yorganın içine gömüp uyumaya çalışırdı. Mevlut o günlerde geceleri köpek korkusuna fazla kapılınca babası onu Kasımpaşa'da ahşap bir evdeki bir şeyhe götürüp okuyup üfletti. Mevlut bunu yıllar sonra hatırlayacaktı.

Bir gece rüyasında Atatürk Erkek Lisesi'nin müdür yardımcısı "İskelet" in yüzünün elektrik direğinin üstündeki, "ölüm" diyen kurukafaya benzediğini keşfetti. İskelet'le, köyden getirdiği ilkokul diplomasını babası kayıt için verirken tanışmışlardı. Mevlut matematikten başını hiç kaldırmazdı çünkü karanlık pencereden kendisini gözetlediğini sandığı cin ile göz göze gelmeyi hiç istemezdi. Bu yüzden uyumak için yatağa bile gidemezdi bazan.

Kültepe, Duttepe ve diğer tepelerdeki mahalleleri Mevlut, oraları bir yılda çok iyi öğrenen Süleyman'ın yardımıyla tanıdı. Kimisinin temelleri daha yeni atılmış, kimisinin duvarları yarıya kadar yükselmiş, hatta bitirilmekte olan pek çok gecekondu gördü. Bunların çoğunda yalnız erkekler yaşıyordu. Son beş yılda Kültepe'ye, Duttepe'ye Konya'dan, Kastamonu'dan, Gümüşhane'den gelenlerin çoğu ya Mevlut'un babası gibi karılarını ve çocuklarını köyde bırakmışlardı ya da köyde evlenemeyecek, işsiz güçsüz, malsız mülksüz bekâr erkeklerdi. Tek odalık bazı evlerde altı yedi bekâr erkeğin yataklarda ölü gibi yatıp dinlendiğini açık kapılardan görünce de Mevlut etraftaki hırçın köpeklerin varlığını hissederdi. Bu evlerden dışarıya gelen yoğun nefes, ter ve uyku kokusunu köpekler fark ediyor olmalıydı. Kavgacı, suratsız ve şefkatsiz oldukları için Mevlut bekâr erkeklerin çoğundan korkardı.

Aşağıda Duttepe çarşısında, ileride otobüslerin son durağı olacak anacaddede, babasının "kazıkçı" dediği bir bakkal ve

çimento çuvaları, hurda kapılar, eski kiremitler, soba boruları, teneke parçaları ve plastik örtüler satan bir dükkân ve sabah şehirde iş bulamamış erkeklerin akşama kadar pineklediği salaş bir kahve vardı. Tepeye çıkan yolun ortasında Hasan Amca da küçük bir bakkal dükkânı açmıştı. Mevlut boş vakitlerinde oraya çıkar, amcaoğulları Korkut ve Süleyman ile eski gazeteleri katlayarak kesekâğıdı yapardı.

Süleyman. Mustafa Amca'mın huysuzluğu yüzünden Mevlut bir senesini köyde boşu boşuna kaybettiği için Atatürk Erkek Lisesi'nde benden bir sınıf geriye düştü. Okulda teneffüslerde Mevlut'u tek başına bahçede görünce yanına gider, acemi İstanbullu amcaoğluyla arkadaşlık ederdim. Biz Mevlut'u çok severiz ve onu babasından ayırırız. Okullar açılmadan önce bir gece Mustafa Amca ile bizim Duttepe'deki eve geldiler. Mevlut annemi görür görmez kendi annesine, ablalarına duyduğu özlemle sarıldı ona.

"Ah oğlum, korkmuşsun sen İstanbul'dan," dedi annem ona sarılarak. "Korkma, bak biz hep buradayız." Mevlut'u annesinin yaptığı gibi saçlarından öptü. "Söyle bakalım, şimdi İstanbul'da ben senin Safiye Yenge'n mi olacağım, Safiye Teyze'n mi?"

Annem, Mevlut'un hem amcasının karısı, yani yengesi; hem de annesinin ablası, yani teyzesidir. Mevlut yazları babasıyla benim babamın bitip tükenmez kavgalarının etkisi altına girerse ona "yenge" der, ama Mustafa Amca'm İstanbul'dayken kışları annesi ve ablalarının tatlı havasıyla ona "teyze" derdi.

"Her zaman teyzemsin," dedi Mevlut anneme içtenlikle.

"Baban kızmasın sonra!" dedi annem.

"Aman Safiye, sen ona annelik et," dedi Mustafa Amca. "Burada öksüz kaldı, geceleri ağlıyor."

Mevlut utandı.

"Okula yazdırıyoruz," diye devam etti Mustafa Amca. "Ama kitaptı, defterdi çok tutuyor. Bir de ceket lazımmış."

"Okul numaran kaç?" diye sordu Korkut ağabeyim.

"1019".

Ağabeyim yan odaya gitti ve sandığın dibinden arayıp ikimizin eski okul ceketini çıkardı. Dövüp tozunu aldı, buruşukluklarını açtı ve ceketini Mevlut'a bir terzi gibi özenle giydirdi.

“Çok yakıştı sana bu 1019,” dedi Korkut.

“Evet, maşallah, yeni cekete de hiç gerek yok,” dedi Mustafa Amca.

“Biraz bol, ama daha iyi,” dedi Korkut ağabeyim. “Dar ceket kavgada zorluk çıkarır.”

“Yok, Mevlut okula kavga etmek için gitmiyor,” dedi Mustafa Amca.

“Tabii kavga etmeden durabiliyorsa,” dedi Korkut. “Bazan eşek suratlı manyak hocalar insana öyle bir takıyorlar ki, insanın kendini tutması mümkün olmuyor.”

Korkut. Mustafa Amca’nın “Mevlut kimseyle dövüşmez,” demesinden pirelendim; beni küçümsediğini hissettim. Üç yıl önce ben, Mustafa Amca’m ve babam onların Kültepe’de birlikte çevirip yaptıkları evde (bugün Mevlutların kaldığı yer) otururken ben okulu bıraktım. Okula dönmeyi hiç aklımdan geçirmeyeyim diye okuldaki son günlerimde eşek suratlı, fiyakalı kimyacı Fevzi’ye sınıfın önünde iki tokat, üç yumruk atıp hak ettiği dersi de verdim. Önceki yıl Pb_2SO_4 neymiş deyince verdiğim “pabuç” cevabıyla alay edip bütün sınıfın önünde aklınca beni aşağıladığı ve beni boş yere çaktırdığı için bu dayağı çoktan hak ediyordu. Öğretmenini derste evire çevire dövebildiğin liseye de –adı istediği kadar Atatürk’lü olsun– zaten benim saygım kalmaz.

Süleyman. “Ceketin sol cebinin astarında delik var, ama sakın diktirme,” dedim şaşkın Mevlut’a. “Sınavlarda kopyayı oraya saklarsın. Zaten biz bu ceketin faydasını okulda değil, akşamları boza satarken gördük. Gece yarısı, soğuk sokaklarda okul ceketiyle satıcılık yapan bir çocuğa kimse dayanamaz. ‘Evladım, okuyor musun sen?’ deyip ceketin cebine çikolatalar, yün çoraplar, paralar sıkıştırırlar. Eve gelince de ceketini tersyüz eder, içindekileri alırsın. Okulu bıraktım da sakın demeyeceksin. İleride doktor olacağım dersin.”

“Mevlut okulu bırakmayacak ki!” dedi babası. “Gerçekten doktor olacak Mevlut. Değil mi?”

Mevlut kendisine gösterilen şefkatin acımayla karışık olduğunu da anlıyor, neşelenemiyordu. Amcalarının, Mevlut'un babasının yardımıyla Kültepe'nin karşısındaki Duttepe'de yapıp, geçen sene hep birlikte taşındıkları bu ev, babasıyla yaşadığı gecekondularından çok daha temiz ve aydınlıktı. Köyde yere sofraya kurarak yemek yiyen amcası ve yengesi şimdi üzerine çiçekli bir naylon örtü serdikleri bir masaya oturmuşlardı. Zemin toprak değil, taşı. Ev kolonya kokuyor, ütülü temiz perdeler Mevlut'a buraya ait olma isteği veriyordu. Amcalarının evinin şimdiden üç odası vardı ve sığırlar, küçük bahçe, ev dahil her şeyi satıp köyden bütün aile göç eden Aktaşların burada mutlu bir hayat yaşayacaklarını Mevlut çok iyi görüyor, bunu henüz başaramamış olan ve başarmaya niyetliymiş gibi davranmayan babasına karşı bir kızgınlık duyuyor ve utanıyordu.

Mustafa Efendi. Biliyorum, benden gizli amcanlara gidiyorsun, Hasan Amca'nın bakkal dükkânına gidip gazete katlıyorsun, sofralarına oturup yemek yiyorsun, Süleyman ile oynuyorsun, ama unutma, onlar bizim hakkımızı yediler, diye uyarırdım Mevlut'u. İnsanın oğlunun babasının yanında değil, onu kandırıp önünden lokmasını almak isteyen düzenbazlarla olması ne acı bir duygudur! Sana o ceketi verdikleri için de öyle ezilip büzülme. O senin hakkın! Babanın elinden birlikte çevirdikleri arsayı göstere göstere alanlarla bu kadar yakın olursan sana saygı duymayacaklarını çıkarma aklından, anladın mı Mevlut?

Altı yıl önce, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden üç yıl sonra, Mevlut köyde okuma yazma öğrenirken babası ve Hasan Amca'sı iş bulmak, para kazanmak için İstanbul'a geldiklerinde önce Duttepe'de bir kiralık eve girmişlerdi. O evde iki yıl birlikte kalmışlar, kirası artınca oradan çıkıp henüz yeni yeni dolmakta olan karşıdaki Kültepe'de Mevlut ile babasının şimdi kaldığı evi kendi elleriyle briket, çimento, teneke taşıyarak yapmışlardı. Babası ile Hasan Amca'sının araları İstanbul'daki ilk günlerinde çok iyiydi. Yoğurt satıcılığı-

nın inceliklerini birlikte öğrenmişler ve ilk başta iki kocaman adam –sonradan gülüşerek anlattıkları gibi– yoğurt satmaya sokaklara birlikte çıkmışlardı. Daha sonra satış yapmak için ayrı mahallelere gitmişler, ama kim daha çok kazandı diye aralarında kıskançlık olmasın diye günlük kazançlarını birleştirmişlerdi. Bu doğal yakınlığın bir nedeni, köyde iki kız kardeşle evlenmiş olmalarıydı. Köyde annesiyle teyzesinin postadan havale kâğıdını alınca nasıl sevindiklerini Mevlut hep gülümseyerek hatırlardı. O yıllarda babasıyla Hasan Amca'sı pazar günleri İstanbul parklarında, deniz kıyısında, çayhanelerde oturup pinekleyerek birlikte vakit öldürür, haftada iki kere sabahları aynı makine ve jiletle tıraş olur, yaz başı köye dönerken çocuklara, karılarına aynı hediyeleri getirirlerdi.

Kültepe'de diktikleri gecekonduya taşındıkları 1965 yılında iki kardeş, Hasan Amca'nın köyden gelip onlara katılan büyük oğlu Korkut'un da desteğiyle biri Kültepe'de diğeri karşıdaki Duttepe'de iki de arsa çevirmişlerdi. 1965 seçimlerinden önceki hoşgörü havasının ve "Seçimden sonra Adalet Partisi imar affı çıkaracak" söylentilerinin etkisiyle Duttepe'deki arsaya bir de ev yapmaya girişmişlerdi.

O zamanlar tıpkı Kültepe'de olduğu gibi, Duttepe'de de kimse'nin arsasının tapusu yoktu. Boş bir araziye ev yapan girişken kişi, evinin çevresine bir iki kavak ve söğüt ağacı diktikten, sınırları belirleyecek bir duvarın ilk taşlarını yerleştirdikten sonra, muhtara gidip para verip bu arazideki evi, ağaçları kendi diktiğine ilişkin bir kâğıt alırdı. Kâğıtlarda, tıpkı Tapu Kadastro Müdürlüğü'nden verilmiş gerçek tapularda olduğu gibi, muhtarın kendi eliyle, cetvel kullanarak çizdiği bir de ilkel kroki olurdu. Muhtar krokiye çocuksu el yazısıyla, bitişikte filancanın arsası, altında falancanın evi, çeşme, duvar (çoğu zaman duvar yerine bir iki taş olurdu), kavak ağacı gibi notlar düşer, eline fazla para verirsen arsanın hayali sınırlarını daha da büyük gösteren kelimeler de ekler, dibine de mührünü basardı.

Ama arazi Hazine'nin ya da Orman İdaresi'nin malı olduğu için, muhtardan alınan bu kâğıtların garantisi yoktu. Tapusuz araziye yapılan ev, her an devlet tarafından yıkılabilirdi. Elle-riyle yaptıkları evlerinde ilk gecelerini geçirenler bu felaketin

geldiğini rüyalarında görürlerdi. Muhtarın kâğıtlarının önemi bir gün devlet, on yılda bir yaptığı gibi, seçimler sırasında gecekondulara tapu verirse çıkacaktı ortaya. Çünkü tapular muhtar kâğıtlarına bakarak dağıtılacaktı. Ayrıca muhtardan bir arazinin kendi arazisi olduğuna ilişkin bir kâğıt alan kişi, arsasını başkasına satabilirdi. Anadolu'dan her gün işsiz-güçsüz, evsizlerin şehre yoğun bir şekilde geldiği dönemlerde bu muhtar kâğıtlarının fiyatı hemen yükselir, pahalılaşıp arsalar bölünüp hızla parsellenir ve göçün hızına göre muhtarların siyasi gücü de artardı.

Bütün bu yoğun faaliyete rağmen devlet güçleri keyiflerine eser ve günün siyasetine uygun bulurlarsa jandarmalarla gelip bir gecekondulu sahibini mahkemeye verebilir, evini yıkabilirlerdi. Önemli olan bir an önce evi bitirmek, içine girmek, orada yaşamaktı. Çünkü içinde yaşanan evin yıkılması için bir mahkeme kararı gerekiyor, bu da çok vakit alıyordu. Herhangi bir tepede bir arsayı “benim” diye çeviren kişi, akıllıysa ilk fırsatta bir gecede ailesinin, eş dostun yardımıyla oraya dört duvar çekip, hemen içine girip yaşamaya başlamalıydı ki ertesi gün yıkıcılar evine dokunamasın. Çatısı kapatılmamış, hatta duvarları, pencereleri bitirilmemiş evlere girip yıldızları yorgan, göğü de çatı belleyip İstanbul'daki evlerinde ilk uykularını uyuyan annelerin ve çocukların hikâyelerini dinlemeyi severdi Mevlut. Rivayete göre “gecekondulu” kelimesini tarihte ilk kullanan, bir gecede on iki evin duvarını yükseltip içine girilecek hale koyan Erzincanlı bir duvar ustasıydı ve yaşlılıktan ölünce Duttepe mezarlığına ona dua etmeye binlerce kişi gitmişti.

Mevlut'un babası ile amcasının seçim öncesinin hoşgörü havasından ilham alan ev inşaatı, aynı havanın sonucunda inşaat malzemesi ve hurda fiyatları birdenbire fırladığı için yarıda kaldı. Seçimden sonra bir imar affı çıkacağı söylentisi üzerine Hazine ve orman arazilerinin üzerinde yoğun bir kaçak inşaat faaliyeti başlamıştı. Gecekondulu dikmeyi hiç aklından geçirmeyenler bile şehrin kenarlarındaki tepelere gidip, bu yerleri denetleyen muhtarlardan, onlarla ortak, kimi eli sopalı, kimi silahlı ve kimi siyasi örgütlerden bir arsa alıp en ulaşılmaz, en ücra, en olmadık yerlere evler yapıyorlardı. Şehrin merkezindeki

apartmanların pek çoğuna da kaçak bir yeni kat çıkılıyordu. İstanbul'un yayıldığı boş araziler ise bir büyük inşaat yerine dönmüştü. Ev sahibi burjuvalara seslenen gazeteler plansız şehirleşmeden şikâyet ediyordu, ama kaçak inşaat mutluluğu şehirde de coşkuyla yaşanıyordu. Gecekondularda kullanılan düşük nitelikli briketleri kalıplayıp üreten küçük fabrikalar ve çimento, inşaat malzemesi satan dükkânlar karanlığa kadar çalışıyor, tuğla, çimento, kum, ahşap, demir, cam yüklü at arabaları, kamyonetler, minibüsler zillerini, kornalarını neşeyle çalarak mahalle mahalle tozlu yollarda, yolsuz tepelerde dolaşıyordu. "Ben Hasan Amca'nın evi için elde çekiç günlerce çalıştım," derdi babası bayram günleri baba oğul Kültepe'den Duttepe'ye ziyarete giderlerken. "Bunu bilesin diye söylüyorum. Tabii amcana, oğullarına düşman olman gerekmez "

Süleyman. Doğru değil: Mevlut bu inşaatın, Mustafa Amca İstanbul'da kazandığı parayı İstanbul'da bırakmayıp geriye köye götürdüğü için yarım kaldığını biliyor. Geçen sene ise, bu sefer ben ve ağabeyim evi yaparken Mustafa Amca bizimle olsun çok istedik biz, ama amcamın huysuzluğundan, ikide bir kavga çıkıp bize küsmesinden, biz yeğenlerine bile kötü davranmasından babam haklı olarak bıkmıştı.

Mevlut en çok, amcası ve amcaoğulları Korkut ve Süleyman hakkında, babası, "Onlar bir gün seni satacaklar!" dediği zaman huzursuz oluyordu. Bayramlarda, özel günlerde, mesela Duttepe futbol takımı ilk maçını yaparken, cami inşaatı için Vurallar herkesi toplarken, Kültepe'den babasıyla Aktaşlara gittiği için tam sevinemezdi. Safiye Teyze'sinin eline tutuşturacağı çörekler için, Süleyman'ı, uzaktan da Korkut'u göreceği için, temiz, bakımlı bir evin rahatlık ve zevklerinin keyfini çıkaracağı için gitmeyi çok isterdi. Ama babası ile Hasan Amca'sı arasında iğneli konuşmalar kendisine bir yalnızlık ve felaket duygusu verdiği için de gitmek istemezdi.

Aktaşlara ilk gidişlerinde babası, Mevlut geçmişten kalan haklarının ne olduğunu hiç unutmasın diye, Duttepe'deki üç

odalı evin pencerelerine ya da kapısına bir süre dikkatle bakar, herkesin işiteceği bir şekilde “Şurayı yeşile boyatmak lazım, yan duvara sıva vurmak gerek” gibi bir laf ederdi ki herkes Mustafa Efendi ile oğlu Mevlut’un da bu evde bir hakkı olduğunu anlasın.

Daha sonra Mevlut, babasının Hasan Amca’sına “Eline para geçerse onu bataak bir arsaya yatırırısın hemen!” dediğini işitirdi. “Bu mu bataak,” derdi Hasan Amca. “Şimdiden bir buçuk katını veriyorlar, ama satmıyorum.” Çoğu zaman tartışma tatlı bir sona varacağına daha da alevlenirdi. Mevlut yemeğin sonundaki hoşafı bile daha içmeden ve portakalını bile yiyemeden babası ayağa kalkar, oğlunu elinden tutar, “Kalk oğlum, biz gidelim!” derdi. Gecenin karanlığına çıkınca da “Ben baştan demedim mi sana, gelmeyelim diye,” derdi. “Bir daha gelmeyiz artık.”

Hasan Amcaların Duttepe’deki evinden karşıya, Kültepe’deki kendi evlerine gitmek için yola çıktıklarında Mevlut uzaktan şehrin pırıltılı ışıklarını, kadifemsi geceyi, İstanbul’un neon lambalarını fark ederdi. Bazan yıldızlı lacivert gökte tek bir yıldız dikkatini çeker, eli sürekli söylenen babasının iri elinin içindeyken o yıldıza doğru yürüdüklerini hayal ederdi. Bazan şehir hiç gözükmez, ama civardaki tepelerdeki on binlerce küçük evin soluk ve turuncumsu ışıkları Mevlut’a artık tanıdığı bu âlemi olduğundan daha pırıltılı gösterirdi. Bazan da yakındaki tepenin ışıkları puslu havada kaybolur, Mevlut gittikçe yoğunlaşan bir sisin içinde köpek havlamalarını işitirdi.

4

MEVLUT’UN SATICILIĞA BAŞLAMASI

BÜYÜKLÜK TASLAMAK SENİN İŞİN DEĞİL

“Senin işe başlamanın şerefine tıraş oluyorum evladım,” dedi babası bir sabah uykudan uyanan Mevlut’a. “Birinci ders: Yoğurt satıyorsan, hele boza satıyorsan temiz olacaksın. Bazı müşteriler eline, tırnağına bakar. Bazısı gömleğine, pantolonuna, ayakkabına bakar. Bir eve giriyorsan, ayakkabını hemen çıkaracaksın,

çorabın da delik olmayacak, kokmayacak. Ama benim aslan oğlum, melek ruhlu oğlum zaten mis gibi kokar, öyle değil mi?”

Mevlut babasını acemice taklit ederek yoğurt tepsilerini sırtığının bir sağ bir sol ucuna takıp dengelemeyi, tepsilerin arasına babası gibi tahta çıtalar koymayı, hepsinin üstüne de bir tahta kapak kapatmayı çabuk öğrendi.

Babasının hafiflettiği yoğurt yükünün ağırlığını ilk başta fark etmedi, ama Kültepe'yi şehre bağlayan toprak yolda ilerlerken yoğurt satmanın bir çeşit hamallık olduğunu anladı. Kamyonlar, at arabaları, otobüslerle dolu tozlu yolda yarım saat yürürlerdi. Yol asfalt olunca reklamları, bakkal vitrinlerine asılmış gazeteleri, elektrik direklerine yapıştırılmış sünnetçi ve derslane ilanlarını dikkatle okur, oyalanırdı. Şehre girdikçe, hâlâ yanmamış büyük ahşap konakları, Osmanlı'dan kalma askeri kışlaları, sağı solu eğrilmiş damalı dolmuşları, neşeli bir makamla korna çalarak tozu dumana katarak geçen yolcu minibüslerini, sıra sıra geçen askerleri, parke taşı kaplı sokaklarda futbol oynayan çocukları, bebek arabasını iterek geçen anneleri, renk renk ayakkabı ve çizmelerle dolu vitrinleri ve düdüğünü öfkeyle öttürürken iri beyaz eldivenleriyle arabaları yönlendiren trafik polislerini görürlerdi.

Bazı arabalar, koskoca ve yusuvarlak lambaları sayesinde (Dodge, 1956) gözlerini kocaman açmış ihtiyar adamlara; bazıları önlerindeki ızgara yüzünden (Plymouth, 1957) kalın üst dudaklı, fırça bıyıklı adamlara; bazıları kötü kötü gülerken ağızları taş kestiği için sayısız küçük dişi gözüken aksi kadınlara (Opel Record, 1961) benziyordu. Mevlut uzun burunlu kamyonları iri kurt köpeklerine; homurdana homurdana ilerleyen Skoda marka belediye otobüslerini dört ayağı üzerinde yürüyen aйлara benzetti.

Altı yedi katlı büyük apartman binalarının bütün cephelelerini kaplayan dev reklamlardan (Tamek domates ketçap, Lux sabunları) okul kitaplarındaki gibi başörtüsüz ve güzel kadınlar Mevlut'a gülümserken babası meydandan sağa sapıp, gölgeli bir sokağa girer, “Yoğurtçu” diye bağırırdı. Mevlut dar sokakta herkesin onlara baktığını hissedirdi. Babası yürüyüş hızını hiç kesmeden bir daha seslenir, zilini sallayarak çalar (oğluna dönüp

bakmıyordu, ama Mevlut yüzündeki kararlı ifadeden babasının kendisini düşündüğünü hissedirdi), az sonra üst katlardan bir pencere açılırdı. “Yoğurtçu, gel bakayım yukarıya,” diye seslenirdi bir adam ya da başörtülü bir teyze. Baba oğul binaya girer, kızarmış yağ kokan merdivenleri çıkıp bir kapıda dururlardı.

Mevlut satıcılık hayatında on binlerce kere gireceği İstanbul mutfaklarının, ev kadınlarının, teyzelerin, çocukların, ninelerin, dedelerin, emeklilerin, hizmetçilerin, evlatlıkların, yetimlerin gürültüsüne böyle kulak kesildi:

“Hoş geldin Mustafa Efendi, şu tabağa yarım kilo tartsana.” “Oo Mustafa Efendi, gözümüz yollarda kaldı, dönemedin sen bu yaz köyden.” “Yoğurtçu, bana bak, ekşi değil, değil mi yoğurdun? Koy bakayım şu tabağa biraz. Terazin hileli değil, değil mi?” “Mustafa Efendi, bu güzel çocuk kim böyle, yoksa senin oğlun mu, maşallah.” “Aaa yoğurtçu, seni hoşuna çağırmışlar yukarı, bakkaldan almışlar, buzdolabında koca bir kâse dolusu var.” “Evde kimse yok, borcumuzu deftere yaz.” “Mustafa Efendi, bizim çocuklar sevmiyor, kaymağından hiç koyma.” “Mustafa Ağbi, benim küçük kız da büyüsün, senin bu oğlunla evlendiririm.” “Yoğurtçu nerede kaldın yahu, iki kat merdiveni yarım saatte çıkamadın.” “Yoğurtçu, bu kaba mı koyacaksın, yoksa bu tabağı mı vereyim?” “Yoğurtçu, geçen sefer kilosuna daha ucuzdu...” “Yoğurtçu, asansörü satıcılara apartman yöneticisi yasakladı. Anladın mı?” “Senin yoğurdun nereden?” “Mustafa Efendi, çıkarken sokak kapısını iyice çek de öyle çık, kapıcımız kaçtı.” “Mustafa Efendi, bak bu çocuğu yanında sokak sokak, hamal gibi gezdirmeyeceksin, kaydını yapıp ortaokula yollayacaksın. Yoksa almam senden yoğurt.” “Yoğurtçu, iki günde bir, yarım kilo bırakırsın. Yukarı çocuk gelsin yeter.” “Evladım, korkma, korkma, köpek ısırılmaz. Yalnızca kokluyor, bak sevdi seni.” “Oturun Mustafa Ağbi biraz, hanım, çocuklar, kimse yok, domatesli pilav var, ısıtayım yer misiniz?” “Yoğurtçu, radyo çalışıyordu, sesini ancak duyduk, gelecek sefer geçerken daha çok bağır e mi?” “Bu ayakkabılar artık benim oğlana küçük geliyor. Giy bakayım sen şunları çocuğum.” “Mustafa Efendi, çocuğu öksüz bırakma, annesi de gelsin de köyden baksın size.”

Mustafa Efendi. “Allah razı olsun hanımefendi,” derdim evden çıkarken, yerlere eğilerek. “Allah senin tuttuğunu altın etsin yenge,” derdim ki Mevlut ekmeği aslanın ağzından almak için alttan almayı babasından görsün, zengin olmak için boyun eğmek gerektiğini öğrensin. “Sağ ol beyim,” derdim, mübalağa ile eğilip selam vererek, “Mevlut bu eldivenleri bütün kış giyecek, Allah sizden razı olsun. Öp bakayım beyefendinin elini...” Ama Mevlut öpmez, önüne bakardı. Sokağa çıktığımızda, “Oğlum,” derdim, “mağrur olmayacak, bir tas çorbaya, bir çift çoraba burun kıvrımayacaksın. Bu bizim onlara verdiğimiz hizmetin karşılığıdır. Dünyanın en iyi yoğurdunu ayaklarına getiriyoruz. Onlar da karşılığını veriyor. O kadar.” Aradan bir ay geçer, bu sefer bir gece kendisine yün takke veren hanımefendiye önce surat asar, sonra benden korkup elini öpeyim der ama yapamazdı. “Bana bak, büyüklük taslamak senin işin değil,” derdim. “Ben elini öp deyince öpeceksin müşterinin elini. Hem o müşteri değil, ıy bir teyze nihayetinde. Herkes onun gibi mi? Taşınacağını bile bile yoğurdu hesaba yazdırıp, sonra kaçıp kaybolan ne soysuzlar var bu şehirde. Sana şefkat gösteren iyi insana mağrurca davranırsan asla zengin olamazsın. Bak amcanlar Hacı Hamit Vural’a nasıl yaltaklanıyor. Onlar zenginler diye utanıyorsan asla öyle düşünme. Zengin dediklerin bizden önce İstanbul’a gelip bizden önce kazanmışlar. Aradaki fark bu kadardır.”

Mevlut hafta içi her sabah saat sekizi beş geçe ile bir buçuk arasında Atatürk Erkek Lisesi’nde idi. Son zilden sonra bahçe kapısına yığılan satıcı kalabalığının içinden ve kozlarını sınıfta paylaşamadıkları için okul dışında ceketlerini çıkarıp dövüşenlerin arasından koşarak çıkıp, yoğurt satan babasıyla buluşmaya gidiyordu. Buluşma yerleri bir lokantaydı. Mevlut, içi kitap, defter dolu okul çantasını Fidan Lokantası’nda bıraktıktan sonra hava kararana kadar babasıyla yoğurt satıyordu.

Babasının, şehrin çeşitli mahallelerinde Fidan Lokantası gibi, haftada iki üç kere yoğurt tepsileri taşıdığı düzenli müşterisi lokantalar vardı. Pazarlık ettikleri için babası bu lokantaların sahip-

leriyle çok sık kavga eder, bazan onları bırakır, yeni lokantalarla anlaşırdı. Çok emek karşılığında küçük bir kâr bırakmalarına rağmen bu düzenli müşterilerinden vazgeçemezdi babası, çünkü onların mutfaklarını, büyük buzdolaplarını, balkonlarını ya da arka bahçelerini, yoğurt tepsilerini ve boza güğümelerini emanet bıraktığı bir depo olarak kullanırdı. Esnafa ev yemekleri, döner, hoşaf gibi şeyler veren bu içkisiz lokantaların sahipleri, başgarsonları babasının arkadaşlarıydılar. Bazan baba oğlu lokantanın arkasındaki bir masaya oturturlar, önlerine bir tabak içinde bir kepçe etli türlü ya da nohutlu pilav ve çeyrek ekmek ve yoğurt koyar, sohbet ederlerdi. Mevlut o yemeklerdeki sohbetleri severdi: Sofraya Marlboro satan bir tombalacı, Beyoğlu sokaklarında neler döndüğünü çok iyi bilen emekli bir polis ya da komşu fotoğrafçının çırağı oturur, fiyatların sürekli yükselmesi, Spor Toto, kaçak sigara ve yabancı içki satanlara yapılan baskınlar, Ankara'daki en son siyasi gelişmeler, İstanbul sokaklarındaki polis ve belediye denetimleri gibi şeyler konuşulurdu. Mevlut hepsi sigara içen bu bıyıklı adamların hikâyelerini dinlerken İstanbul'un sokak hayatının sırlarına nüfuz ettiğini hissederdi: Tarlabası'nın arkalarındaki marangozlar mahallesine Ağırlı bir Kürt aşiretinin bir kolu yavaş yavaş yerleşiyordu. Belediye, Taksim Meydanı'nı saran seyyar kitapçıları sol örgütlerle ilişkililer diye kovalamak istiyordu. Aşağı sokaklarda park eden arabalardan para kesen değnekçi çetesi Tarlabası'ndaki Karadenizli değnekçi çetesiyle sokak hâkimiyeti için sopalı-zincirli bir meydan savaşına girmişti.

Sokak kavgalarında, trafik kazalarında, yan kesicilik ya da kadınların taciz edilmesi gibi durumlarla karşılaştıklarında, çığlıklar atılırken, tehditler savrulur, küfürler edilir, bıçaklar çekilirken babası hemen olay yerinden uzaklaşırdı.

Mustafa Efendi. Hemen şahit yazarlar, aman dikkat, derdim Mevlut'a. Devlet bir kere seni kayda alınca bitersin. Adresini verirsen daha da beter olur. Hemen mahkemeden celp gelir. Gitmezsen kapına polis gelir. Kapına gelen polis yalnız mahkemeye neden gelmediğini sormaz, hayatta ne yaptığını, vergini, nereye kayıtlı olduğunu, ne kazandığını da sorar, solcu musun sağcı mısın diye de.

Mevlut babasının birdenbire bir yan sokağa neden saptığını; bütün gücüyle “Yoğurtçu!” diye bağırırken birden neden uzun bir sessizliğe büründüğünü; pencereyi açıp “Yoğurtçu, yoğurtçu, sana diyorum!” diye seslenen bir müşteriyi neden duymazlıktan geldiğini; öpüşüp sarıldığı Erzurumlulardan daha sonra neden “berbat adamlar” diye söz ettiğini; bir müşteriye iki kilo yoğurdu yarı fiyatına neden verdiğini anlamazdı. Bazan da, daha uğranılacak çok müşteri, onları bekleyen çok ev varken babası, tam önünden geçtikleri bir kahvenin kapısına sığığını, yoğurt yükünü bırakır, içeri girip, bir masaya ölü gibi oturup çay ister ve hiç kıpırdamadan dururdu. Mevlut bunu anlardı.

Mustafa Efendi. Yoğurtçunun günü yürümekle geçer. Ne belediye otobüsüne ne de özel otobüse yoğurt tepsileriyle alırlar, taksiye ise yoğurtçunun parası yetmez. Her gün kırk elli kiloluk yükünle otuz kilometre yürürsün. İşimizin çoğu hamallıktır.

Mevlut’un babası haftada iki üç kere Duttepe’den Eminönü’ne kadar yürürdü. Bu, iki saat sürerdi. Sirkeci tren istasyonu yakınında boş bir alana Trakya’dan bir mandıradan bir kamyonet dolusu yoğurt geliyordu. Kamyonetin yükünü boşaltması, beklemekte olan yoğurt satıcıları ve lokantacılar arasında itiş kakış, paraların ödenmesi, az ötedeki depoda zeytin, peynir tenekeleri (Mevlut kokusunu çok severdi) arasında boş alüminyum tepsilerin iadesi, hesaplama, her şey tıpkı Galata Köprüsü’nün bitmez tükenmez kargaşası, vapur ve tren düdükları ve otobüs homurtuları gibi bir anda, bir telaş içerisinde olur biterdi. Babası bu kargaşada Mevlut’tan alışveriş defteri tutmasını istemişti. Bu o kadar basit bir iş ki, Mevlut okuma yazma bilmez babasının aslında kendisini işe sokmak, insanlara göstermek için oraya getirdiğini düşünmüştü.

Babası alışveriş biter bitmez altmış kiloya yaklaşan yoğurt yükünü özel bir kararlılıkla sırtlar, kırk dakika hiç durmadan ter içinde yürür, yükünün bir kısmını Beyoğlu’nun arkalarındaki bir lokantaya, diğer bir kısmını Pangaltı’daki başka bir

lokantaya bırakır, sonra tekrar Sirkeci'ye dönüp, aynı miktarda yoğurdu sırtlayıp tekrar aynı lokantalara ya da bir üçüncü noktaya boşalır, sonra bu noktalardan çıkarak çeşitli mahallelere, girdisini çıktısını iyi bildiği sokaklara, evlere bu yoğurdu “dağıttı”. Mustafa Efendi, ekim başında havalar birden soğuyunca aynı şeyi haftanın iki günü boza için de yapmaya başladı. Vefa Bozacısı'ndan doldurduğu ham boza güğümlerini sırıgına bağlayıp, dostluğu olan lokantalara uygun bir zamanında bırakıyor, sonra bu yerlerden bozayı alıp eve getiriyor, tozşekerle tatlandırıyor ve başka baharatlarla işliyor ve her gece yedide boza satmak için tekrar sokaklara çıkıyordu. Babası bazan ham bozaya şekeri, diğer baharat tozlarını dost lokantaların mutfaklarında, arka bahçelerinde Mevlut'un yardımıyla ekler, vakit kazanırdı. Mevlut babasının bu çeşitli yerlere boş, yarı boş, dolu olarak bıraktığı yoğurt tepsilerinin ve boza güğümlerinin yerlerini, trafiğini aklında tutabilmesine, en az yürümeyle en çok satış yapacak dağıtım mantığını sezip bulmasına hayranlık duyardı.

Mustafa Efendi pek çok müşterisine tek tek adlarıyla seslenirdi, her birinin yoğurt zevkini (kaymaklı, kaymaksız) ve boza merakını (ekşi, taze) hatırlardı. Yağmur bastırınca gelişigüzel girdikleri küf kokulu çayhanenin hem sahibini hem oğlunu babasının tanımasına; sokakta dalgın dalgın yürürken at arabasıyla geçen eskiciyle öpüşüp kucaklaşmasına ve daha sonra “rezilin teki” diyeceği belediye zabıtasıyla bu kadar haşır neşir olabilmesine Mevlut şaşardı. Girdikleri sokakların, apartman binalarının, evlerin her birinin kapılarının, kapı zillerinin, bahçe kapılarının, tuhaf bir şekilde dönen merdivenlerinin, asansörlerinin kullanma, açıp kapama, düğmeye basma, sürgüyü çekme ayrıntılarını babası nasıl aklında tutuyordu? Mustafa Efendi oğlunu sürekli bilgilendirirdi. “Burası Yahudi mezarlığı, sesini çıkarmadan geçersin.” “Bu bankada Gümüşdere köyünden biri hademelik yapıyor, iyi adamdır, bilesin.” “Karşıya buradan değil, demirlerin kesildiği o noktadan geçersen hem trafik daha az tehlikelidir hem de daha az beklersin!”

“Bak şimdi burada ne var,” derdi babası karanlık ve küf kokulu bir apartman merdiven sahanlığında, neredeyse el yordamıyla yollarını bulmaya çalışırlarken. “Hah. Aç bakalım şimdi bu

kapağı.” Mevlut yarı karanlıkta bir daire kapısının bitişiğinde gördüğü telli dolabın kapısını Alaaddin’in sihirli lambasının kapağını kaldırır gibi dikkatle açar, içindeki gölgeli karanlıkta bir kâse, kenarda da bir kâğıt görürdü. “Oku bakalım ne yazıyor kâğıtta!” Mevlut okul defterinden kopartılmış kâğıdı, bir hazinenin gömüldüğü yeri gösterir planmış gibi dikkatle soluk merdiven lambasının ışığına tutar ve “Yarım kilo, kaymaklı olsun!” diye fısıldayarak okurdu.

Oğlunun kendisine şehirle özel bir dille konuşan bir bilge gibi baktığını, şehrin sırlarını öğrenmek için sabırsızlandığını görünce babası gururlanır, adımlarını hızlandırır. “Yavaş yavaş sen de öğrenirsin her şeyi... Hem her şeyi göreceksin hem de görünmez adam olacaksın. Hem her şeyi işiteceksin hem de hiçbir şeyi işitememiş gibi yapacaksın... Günde on saat yürüyeceksin, ama hiç yürümemiş gibi hissedeceksin kendini. Yoruldun mu oğlum, oturalım mı?”

“Oturalım.”

Şehre gelmelerinin ikinci ayı dolmadan havalar soğuyup akşamları da boza satmaya çıktıkları için Mevlut zorlanmaya başladı. Sabah okula gittikten, öğleden sonra dört saat babasıyla yoğurt satıp on beş kilometre yürüdükten sonra Mevlut eve döner dönmez uyuyordu. Bazan lokantalarda, çayhanelerde oturup dinlenirken de başını masaya koyup biraz kestirir, ama patron sabahçı kahvehanelerine yakışan bu nahoş görüntüden hoşlanmayacak diye babası Mevlut’u uyandırır.

Akşamları boza satmaya çıkmadan önce babası Mevlut’u kaldırır. (“Baba, yarın tarih sınavı var, ders çalışmam lazım,” derdi Mevlut.) Bir iki sabah uykusundan bir türlü uyanamayan Mevlut “Baba bugün okul yok,” demiş, babası da o gün birlikte yoğurt satmaktan, daha çok kazanmaktan mutlu olmuştu. Bazan da babası oğlunun uykusuna kıyamaz, boza güğümlerini yüklenir, kapıyı sessizce çekip giderdi. Daha sonra evde tek başına uyanan Mevlut, karanlık pencereden gene aynı tıktırının geldiğini işitir, yalnızca korktuğu için değil, babasının arkadaşlığını, elini onun elinin içine koyup hissettiği şeyleri özlediği için de pişmanlık duyardı. O zaman uyuduğu için kendini suçlar ve kafası bütün bunlarla meşgulken dersini iyi çalışamaz ve daha da suçluluk duyardı.

5

ATATÜRK ERKEK LİSESİ

İYİ BİR EĞİTİM ZENGİN İLE FAKİRİN FARKINI ORTADAN KALDIRIR

Duttepe Atatürk Erkek Lisesi, Duttepe'yi ve arkasındaki diğer tepeleri İstanbul'a bağlayan yolun başındaki alçak bir düzlüğün üzerine öyle bir şekilde yerleşmişti ki, Bokludere boyunca dizilmiş sonraki mahallelerde, hızla gecekondularla kaplanan diğer tepelerde, bahçelerinde çamaşır asan anneler, oklavayla hamur açan teyzeler, çayhanelerde okey ve kâğıt oynayan işsiz erkekler, okulun turuncu rengi binasını, Atatürk büstünü ve büyük bahçede hem jimnastik hem de din hocası olan Kör Kerim'in denetiminde sürekli jimnastik yapan (ayaklarında lastik ayakkabı, üzerlerinde pantolon ve gömlekle) öğrencileri çok uzaktan renkli ve hareketli küçük noktalar halinde görebilirlerdi. Kırk beş dakikada bir, uzak tepelerden işitilmeyen bir zil çalar ve yüzlerce öğrenci bir anda bahçeye dağılır, sonra işitilmeyen başka bir zil çalar, hepsi bir anda kaybolurdu. Ama her pazartesi sabahı Atatürk büstünün çevresinde toplanan bin iki yüz öğrencinin hep birlikte söylediği İstiklal Marşı tepeler arasında güçle yankılanır, civardaki binlerce evden işitilirdi.

İstiklal Marşı söylenmeden önce, binanın giriş merdivenlerine çıkan Lise Müdürü Fazıl Bey, Atatürk'ten, vatan sevgisinden, milletten, unutulmaz eski askeri zaferlerden (Mohaç gibi kanlı ve fetihli olanları severdi) bahseden bir nutuk atar, öğrencilerden Atatürk gibi olmalarını isterdi. Lisenin yaşlı ve bozguncu öğrencileri kalabalıkta Mevlut'un ilk yıllarda anlayamadığı alaycı sözler söyledikleri, kimi terbiyesizler tuhaf, hatta çirkin sesler çıkardıkları için müdürün yanında dikilen muavini İskelet tek tek bütün öğrencileri polis gibi dikkatle gözlerdi. Bu aşırı denetim yüzünden Mevlut hem sağcı ve dindar, hem de solcu ve milliyetçi öğrencilerin (sağcı öğrencilerin hepsi dindar, solcuların hepsi milliyetçiydi) saygı ve hayranlık duyduğu ve kalabalık toplantılarda istediği zaman osurabilen muhalif ruhlu öğrenciyle ancak bir buçuk yıl sonra, on dört yaşında okulun

kurulu düzeninden şüpheye düştüğü günlerde tanışabilecekti.

Okulun ve Türkiye'nin geleceği konusunda müdürün kalbini en çok kıran şey, bin iki yüz öğrencinin İstiklal Marşı'nı aynı anda söyleyememesiydi. Herkesin kendi köşesinde tek başına İstiklal Marşı'nı kendi bildiği gibi söylemesi, hatta bazı "dejene-re yozların" hiç söylememesi müdürü çileden çıkarırdı. Bazan okul bahçesinin bir köşesindeki öğrenciler marşı bitirdiklerinde öteki köşedekiler yarısına gelmemiş olur, marşın hep birlikte, "tek bir yumruk" gibi söylenmesini isteyen müdür yağmur kar aldırılmaz, marşı bin iki yüz öğrenciye yeniden yeniden söyletir, bazı öğrenciler de bozgunculuktan ve inattan ahengi bozar, bu da gülüşmelere ve üşüyen vatansever öğrencilerle alaycı ve umutsuz bozguncular arasında kavgalara yol açardı.

Mevlut bu kavgaları uzaktan izler, arsızların şakalarına gülerken İskelet'e yakalanmamak için de yanaklarının içini ısırdı. Ama az sonra ay yıldızlı bayrak göndere ağır ağır yükselirken suçluluk duygusuyla gözleri sulanır ve marşı içtenlikle söylerdi. Hayatının sonuna kadar nerede –hatta filmlerde bile– yükselen bir Türk bayrağı görse Mevlut'un gözleri sulanmaya devam etti.

Mevlut müdürün istediği gibi, "her şeyi vatanı için yapan Atatürk" gibi olmayı da çok isterdi. Bunun için üç yıllık ortaokulu ve üç yıllık liseyi bitirmesi gerekiyordu. Bunu ne aileden ne de köyden kimse şimdiye kadar başaramadığı için, bu hedef, daha okulun ilk günlerinden Mevlut'un kafasında bayrak gibi, vatan gibi, Atatürk gibi hayali güzel, ulaşılması zor kutsal bir şey olarak kaldı. Gecekondu mahallelerinden okula gelen öğrencilerin çoğu ya sokak satıcılığı yapan babalarının veya bir esnafın yanında çalışıyorlardı. Bunlar biraz daha büyüyünce okulu bırakacaklarını bilirlerdi. Çoğu bir fırıncının, bir kaportacının, bir kaynak ustasının yanına çırak girebilmek için sıra bekliyordu.

Müdür Fazıl Bey'in en büyük derdi ön sırada oturan iyi aile çocuklarıyla yoksul öğrenci kalabalığı arasında uyum ve düzen sağlayıp okulda disiplini tesis etmektir. Bunun için, bayrak töreninde veciz bir şekilde ifade ettiği bir felsefe geliştirmişti: "İyi bir eğitim, zenginle fakirin farkını ortadan kaldırır!" Fazıl Bey bu sözü ile fakir çocuklarına "İyi okuyup okulu bitirirse-

niz siz de zengin olursunuz” mu demek istiyordu? Yoksa “İyi okursanız ne kadar fakir olduğunuz belli olmaz” mı demek istiyordu? Mevlut anlayamamıştı.

Müdür, Atatürk Erkek Lisesi’nde eğitimin iyi olduğunu bütün Türkiye’ye kanıtlamak için lise takımını İstanbul Radyosu Liselerarası Bilgi Yarışması’nda dereceye sokmak istiyor, bu hedefe ulaşmak için vaktinin çoğunu yukarı mahallenin iyi aile çocuklarından kurduğu bir takıma (kıskanç ve tembeller arasında okul takımı “hafızlar” diye bilinirdi) Osmanlı padişahlarının doğum ve ölüm tarihlerini ezberlettirmekle geçiriyordu. Bayrak törenlerinde tamirci, kaynakçı çırağı olmak için okulu bırakan eski öğrencilerin arkalarından, aydınlanmaya ve bilime ihanet etmiş zayıf kişilere lanet eder gibi konuşur; hem okula gidip hem de Mevlut gibi öğleden sonraları yoğurt satanları azarlar; para kazanma derdine düşmüş öğrencileri doğru yola çekmek için, “Türkiye’yi pilavcılar, satıcılar, döner kebabçılar değil, bilim kurtaracak!” diye bağırırdı. Einstein da yoksuldu; hatta fizik dersinden sınıfta kalmıştı, ama üç beş kuruş kazanmak için okulunu asla bırakmamış, kazanan da o ve milleti olmuştu.

İskelet. Duttepe Atatürk Erkek Lisemiz aslında Mecidiyeköy ve civarındaki yukarı mahallelerin modern ve Avrupalı kooperatif evlerinde yaşayan memur, avukat ve doktor çocukları iyi bir milli eğitim alsınlar diye kurulmuştur. Ama ne yazık ki son on yılda arkalardaki boş tepelere kanundışı yöntemlerle yayılan gecekondu mahallelerinden gelen Anadolu yoksul çocuk sürülerinin işgaline uğrayınca bu güzel liseyi yönetmek neredeyse imkânsızlaşmıştır. Satıcılık yapıp okula gelmeyen, bir işe girip okula kaydını silen, hırsızlık, darp, öğretmeni tehdit ve taciz gibi suçlar işleyip okuldan atılan öğrencilerin çok olmasına rağmen sınıflarımız tıkiş tıkiştir. Otuz öğrenci için yapılmış modern sınıflarda maatteessüf elli beş kişi ders yapar, iki kişilik sıralarda üç öğrenci dirsekleşerek oturur, teneffüslerde koşanlar, yürüyenler, oynayanlar birbirleriyle durmadan çarpışan arabalar gibi çarpışır. Zil çalınca, bir kavga çıkınca ve telaş olunca koridor ve merdivenlerdeki izdihamın neticesinde sıkışanlara, ezilip bayılan zayıf öğrencilere öğretmenler odasında üzüler

kolonya veririz. Bu kadar kalabalık bir ortamda öğrenciye dersleri anlatarak değil ezberleterek öğretmek haliyle daha etkili bir yöntemdir. Çünkü ezber hem çocuğun hafızasını geliştirir, hem de ona büyüklerine saygı duymayı öğretir.

Orta bir ile orta ikinin ilk yarısında, bir buçuk okul yılı, sınıfta nerede oturacağı konusunda Mevlut derin kararsızlıklar geçirdi. Bu sorunu çözmek için çaba harcadığı zamanlarda, hayatta ne yapmalı sorusuna cevap arayan eski filozoflar gibi bunalımlara kapılıyordu. Okula başlamasının birinci ayında, müdürün dediği gibi “Atatürk’ün gurur duyacağı bir bilim adamı” olacaksa, defterleri, kravatları ve ev ödevleri düzgün ve tamam olan yukarı mahallenin iyi aile çocuklarıyla arkadaşlık etmesi gerektiğini anlamıştı. Hem kendi gibi gecekonduda oturan (öğrencilerin üçte ikisi) hem de derslerde çok başarılı olan bir öğrenciyle Mevlut henüz karşılaşmamıştı. Kendi gibi, hakkında “Aman bu çok akıllı çocuk, okusun,” dendiği için gecekonduda mahallesinde yaşamasına rağmen okulu ciddiye alan birkaç şaşkın öğrenciyle bahçede rastlaşmıştı, ama başka sınıflarda okuyan ve “inek” diye aşağılanan bu yalnız ruhlarla lisenin mahşeri kalabalığında iletişim kuramamıştı. Bunun bir nedeni, “inek”lerin sırf onlar gibi gecekonduda yaşadığı için Mevlut’a şüpheyle bakmasıydı.

Ön sıralarda oturan ve ödevlerini düzenli yapan bazı iyi aile çocuklarıyla arkadaşlık etmek, onların yanına oturmak Mevlut’un kendini daha iyi hissetmesini sağlıyordu. Ön sıraya geçebilmek için sürekli öğretmenlerin gözünün içine bakması, onların başladığı ama eğitici bir mantıkla sonunu getirmediği cümleleri ağızlarından kapıp yüksek sesle bitirmesi gerekiyordu. Öğretmen bir soru sorunca cevabını bilmesine de Mevlut bir cevabı varmış gibi iyimser bir edayla parmağını sürekli kaldırıyordu.

Ama aralarına girmeye çalıştığı yukarı mahallenin apartman çocukları da tuhaftı, insanın kalbini her an kırabilirlerdi. Orta birde, Mevlut’un ön sırada yanına oturma ayrıcalığı elde ettiği Damat karlı bir gün kalabalık teneffüşhanede futbol oynayan

(eski gazetelerden ipe sıkıştırılmış bir top ile, çünkü okula futbol topu sokmak yasaktı), çılgınca koşuşturan, bağırان, kavga eden, toz içinde itişerek birbirlerini pataklayan ve kumar oynayan (futbolcu resimleri, küçücük kalemler ve üçe bölünmüş sigara parçalarıyla) kalabalığın içinde bir an ezilme tehlikesi atlatmıştı. Bir an öfkeye kapılan Damat, Mevlut'a dönmüş, "Köylüler doldurdu bu okulu," demişti, "babam kaydımı aldırarak, başka bir okula gideceğim ben."

Damat. Kravatımın ve ceketimin şıklığına aşırı özendiğim ve kadın doktoru olan babamın tıraş sonrası losyonunu bazı sahahlar holca sürerek sınıfa geldiğim için okulun ilk ayında taktılar bana Damat adını. Kir, nefes ve ter kokan sınıfta koku herkesin içini açar, losyonu sürmediğim günler bana "Damat, bugün düğün yok mu?" diye sorarlardı. Bazılarının sandığı gibi çıtkırdım değilimdir. Bir keresinde tıraş losyonunun kokusunu daha iyi koklamak bahanesiyle burnunu boynuma doğru sanki ben ibneymişim gibi alaycılıkla yaklaştıran bir maskarayı çenesine çaktığım sert bir yumrukla devirerek, arka sıralarda oturan kabadayılardan saygısını kazanmıştım. Pinti babam özel okul parasını vermediği için buradayım.

Bir gün derste bu konularda dertleşiyorduk ki: "1019, Mevlut Karataş, çok konuşuyorsun, arkaya geç!" demişti biyoloji hocası İri Melahat.

"Hocam hiç konuşmuyorduk!" demiştim ben, Mevlut'un sandığı gibi şövalye ruhlu olduğum için değil, Melahat'ın benim gibi bir iyi aile çocuğunu asla arka sıraya sürgün etmeyeceğini bildiğim için.

Ama Mevlut arka sıraya atıldığı için fazla dertlenmedi. Daha önceleri de arkaya atılmıştı, ama usululuğu, saf ve çocuksu yüzü ve sürekli parmak kaldırması sayesinde bir yolunu bulup ön sıralara sızabiliyordu. Bazan bir öğretmen, sınıftaki yoğun gürültüye karşı önlem olarak bütün sınıfın yerini değiştirirdi. Tatlı yüzlü Mevlut böyle zamanlarda öğretmenin gözlerinin içine aşırı istek ve itaatle bakarak en öne

oturmaya başlar, ama daha sonra kör talih onun yeniden arka sıraya atılmasına neden olurdu.

Bir başka sefer iri memeli biyoloji hocası Melahat'ın Mevlut'u yeniden arkaya yollama kararına Damat cesaretle itiraz etmişti. "Hocam, otursun işte önde; ne var, çok seviyor sizin dersinizi."

"Görmüyor musun, sırık gibi boyu var," demişti zalim Melahat. "Arkasındakiler onun yüzünden tahtayı göremiyor."

İlkokulu bitirdikten sonra, babası onu boşu boşuna bir yıl köyde tuttuğu için, Mevlut sınıf ortalamasından yaşlıydı. Ön sıradan arkaya dönerken utanır, yeni yeni alıştığı otuzbir çekme huyu ile iri gövdesi arasında kafası tuhaf bir ilişki kurardı. Mevlut'un aralarına dönüşünü arka sıradakiler alkışlarla ve "Mevlut yuvaya!" sloganlarıyla karşılardı.

Arka sıralar haydutların, tembellerin, kafasızların, çaka çaka başı dönen umutsuzların, iriyarı kabadayıların, yaşlıların ve yakında okuldan atılacakların yeri idi. Bir iş bulup okulu bırakanlar da arka sıralara sürülenler arasından çok çıkar, ama bazı öğrenciler de okul dışında hiç iş bulamadan arka sırada yaşlanırdı. Bazıları zaten suçlu, aptal, yaşlı ya da fazla iriyarı olduklarını bildikleri için, okulun ilk gününden arka sıraya kendiliğinden gider otururdu. Mevlut gibi başka bazıları ise, arka sıraların kendileri için kötü bir kader olduğunu bir türlü kabul edemez, asla zengin olamayacağını ancak hayatının sonunda anlayabilen bazı yoksullar gibi, uzun çabalardan ve hayal kırıklıklarından sonra acı gerçeği kavrarlardı. Başta tarih hocası Ramses (gerçekten de mummyya benzerdi) olmak üzere pek çok öğretmen arka sıralarda oturan öğrencilere bir şey öğretmeye çalışmanın beyhudeliğini tecrübeyle biliyorlardı. Başkaları ise (mesela Mevlut'un ön sıradan göz göze bakışarak çok mutlu olduğu ve farkına varmadan âşık olduğu genç ve ürkek İngilizce hocası Nazlı Hanım) arka sıralarla çatışmaya girmekten, herhangi bir öğrenciyle tartışmaktan korktukları için o yöne neredeyse hiç bakmazlardı bile.

Hiçbir öğretmen, bazan bin iki yüz erkeği aynı anda korkutabilmeyi başaran müdür bile, arka sıralarla doğrudan çatışmaya girmek istemezdi. Çünkü bu gerginlikler süratle bir kan davasına dönüşebilir, yalnız arka sıralar değil, bütün sınıf o

öğretmene karşı saldırıya geçebilirdi. Bütün sınıfı öfkeliendiren hassas konu, gecekondlu mahallelerinden gelen öğrencilerin şivelerinin, tiplerinin, bilgisizliklerinin ve yüzlerinde her gün ortanca çiçekleri gibi kıpkırmızı açan sivilcelerin öğretmenler tarafından alay konusu yapılmasıydı. Bazı öğrenciler derslerde öğretmenlerin anlattıklarından çok daha eğlenceli hikâyeler anlattıkları, sürekli şakalar yaptıkları için öğretmenler onları cetvelle döverek, aşağılayarak itibarsızlaştırmak, susturmak isterlerdi. Bir dönem herkesin nefret ettiği genç kimya öğretmeni Fiyaka Fevzi kurşun oksitlerin formülünü yazmak için tahtaya her dönüşünde tükenmez kalem içleri boşaltılarak yapılan üfleme borularından kurşun gibi yağın pirinç tanelerine hedef olmuştu. Çünkü sindirmek istediği Doğulu bir öğrencinin (o zamanlar kimse Kürt kelimesini kullanmazdı) şivesi ve kıyafeti ile alay etmişti.

Arka sıraların kabadayıları bazan sırf zayıf buldukları ürkek öğretmeni korkutmanın keyfi için, bazan da yalnızca içlerinden öyle geldiği için hocanın sözünü de keserlerdi:

“Yeter hocam, bu ders çok tıraşladın, sıkıldık artık, biraz da Avrupa seyahatinizden bahsetsenize bize!”

“Hocam, sen gerçekten ta İspanya’ya kadar tek başına trenle mi gittin?”

Arkalardakiler, yazları bahçe sinemalarında perdedeki film hakkında sürekli konuşanlar gibi, derste olup bitenler hakkında hiç durmadan yüksek sesle konuşur, hikâyeler anlatır ve hep birlikte öyle gürültüyle kahkahalar atarlardı ki, tahtada soru soran öğretmen ile ona birinci sıradan cevap veren öğrenci bazan birbirini işitemezdi. Mevlut arka sıralara her sürgün edilişinde, tahtada öğretmenin ne anlattığını zorlukla takip ederdi. Ama yanlış anlaşılmasın, Mevlut için en mükemmel okul mutluluğu, hem arkadaşilerin yaptığı şakalara gülebilmek hem de Nazlı Öğretmen’i dinleyebilmektir.

6

ORTAOKUL VE SİYASET

YARIN OKUL YOK

Mustafa Efendi. Ertesi sonbahar orta ikide Mevlut hâlâ sokaklarda “Yoğurtçu!” diye bağırmaktan utanıyordu ama sırtına sırtığı alıp yoğurt tepsilerini ve boza güğümlerini taşımaya artık alışmıştı. Öğleden sonraları tembihlediğim gibi tek başına bir yerden başka bir yere, mesela Beyoğlu’nun arka sokaklarındaki bir lokantadan Sirkeci’deki depoya boş tepsileri taşır, sonra depodan aldığı dolu yoğurt tepsilerini ya da Vela’dan aldığı işlenmemiş boza güğümünü Beyoğlu’na, Rasim’in kızarmış yağ ve soğan kokan yerine bırakır ve Kültepe’ye dönerdi. Akşamları eve geldiğimde Mevlut’u hâlâ masanın başında tek başına çalışırken bulursam, “Maşallah bizim köyden çıkan ilk profesör sen olacaksın bu gidişle,” derdim. İyi çalışmışsa, “Baba beni dinler misin şimdi,” der, gözlerini tavana diker, dersini ezberden okumaya başlardı. Bir yere takılınca, gözünü tavandan bana çevirirdi. “Okuma yazma bilmez babandan medet umma evladım, ezberin benim yüzümde yazmıyor,” derdim. Ortaokulun ikinci yılında okuldan da, satıcılıktan da hiç soğumamıştı. Kimi akşamlar, “Ben seninle bozaya geleceğim, yarın okul yok!” derdi. Sesimi çıkarmazdım. Bazı günler de, “Yarına dersim var, ben okuldan doğrudan eve gideceğim,” derdi.

Mevlut, Atatürk Erkek Lisesi öğrencilerinin çoğu gibi, okul dışı hayatını sır gibi saklıyor, son dersten çıktıktan sonra yaptıklarını kendisi gibi satıcılık yapanlarla bile paylaşıyordu. Bazan bir öğrenciyi babasıyla yoğurt satarken sokaklarda görür, ama görmezlikten gelir, ertesi gün sınıfta karşılaştıklarında da hiçbir şey olmamış gibi davranırdı. Ama çocuğun nasıl ders çalıştığını, satıcı olduğunun derslerde belli olup olmadığını dikkatle gözler, onun ileride ne olacağını, hayatta ne yapacağını sorardı kendine. At arabasını atın koşumundan tutarak süren babasıyla sokak sokak gezip eski gazeteler, boş şişeler, teneke yığınları toplayan Höyüklye de yıl

sonunda Tarlabası'nda karşılaştıklarında dikkat etmişti Mevlut. Yüzünde hülyalı bir ifade, derslerde sürekli pencereden dışarıya bakan çocuğun orta ikiye başlamasından dört ay sonra yok olduğunu, artık hiç okula uğramadığını ve kimsenin ondan ve yokluğundan bir kere bile bahsetmediğini bir gün fark etti. Aynı anda, bir iş bulup, çıraklığa başlayıp ortaokuldan ayrılan bütün arkadaşlarına yaptığı gibi, hafızasının onu da kısa bir süre sonra sonsuza kadar unutacağını anladı.

Genç İngilizce hocası Nazlı Hanım'ın beyaz teni, iri yeşil gözleri ve yeşil yapraklı bir önlüğü vardı. Mevlut onun başka bir âlemden geldiğini anlıyor, ona yakın olmak için sınıf başkanı olmak istiyordu. Sınıf başkanları, ders sırasında öğretmenin söz geçiremediği, elle veya cetvelle vurursa karşılık almaktan korktuğu haydutları tekmeyle, tokatla, tehditle sindirebilirdi. Nazlı Öğretmen gibi disiplinsizlik ve gürültü karşısında aciz kalan kadın öğretmenlerin çok ihtiyaç duyduğu bu hizmeti vermeye arka sıralardan pek çok aday çıkar, bazıları kadın öğretmenlere yardım olsun diye derslerde kendiliğinden yerlerinden kalkıp sınıfın huzurunu bozan ufaklıkları, enselerine tokat atarak, kulaklarını çekerek yola getirirlerdi. Bu gönüllüler verdikleri hizmeti Nazlı Öğretmen fark etsin diye, yaramaz öğrencinin sırtına sıkı bir yumruk indirmeden önce yüksek sesle "Dersi dinlesene ulan!" ya da "Öğretmene saygısızlık etme bakayım!" diye bağırırlardı. Nazlı Öğretmen'in, arka sıralara hiç bakmasa bile bu hizmetlerden memnun olduğunu fark ederse Mevlut öfkeye ve kıskançlığa kapılırdı. Kendisi Nazlı Öğretmen tarafından sınıf başkanı seçilirse, azgınları susturmak için kaba kuvvet kullanmayacak, sırf gecekondü mahallesinden gelen bir yoksul olduğu için tembeller ve haydutlar Mevlut'u dinleyeceklerdi. Ne yazık ki okul dışındaki siyasi gelişmeler, Mevlut'un bu okul içi siyasi düşlerini suya düşürdü.

1971'in Mart ayında bir askeri darbe oldu, yılların başbakanı Demirel can derdiyle çekildi. Devrimci örgütler bankaları soyuyor, diplomatları kaçırpı rehin alıyor, devlet de ikide bir sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan ediyor, askerler polisler sürekli evleri arıyordu. Şehrin duvarlarını arananların, şüphelilerin resimleri kaplamış, kaldırımlardaki kitapçı tezgâhları yasaklanmıştı. Bunlar sokak satıcıları için iyi haber değildi. Babası

bu “anarşiye sebep olanlara” lanet okuyordu. Ama on binlerce kişi hapse atılıp işkenceden geçirildikten sonra da durum sokak satıcıları ve kayıtsız kuyutsuz iş yapanlar için düzelmedi.

Askerler İstanbul’un bütün kaldırımlarını, kirli ve düzensiz gördükleri her yeri (aslında bütün şehir öyleydi), iri çınar ağaçlarının gövdelerini ve Osmanlı’dan kalan duvarları kireç boyasıyla beyaza boyayıp şehri kışlaya çevirdiler. Dolmuşların her istedikleri yerde durup yolcu indirip bindirmeleri, satıcıların büyük meydanlara ve caddelere, havuzlarında su olan şık parklara, gemilere, trenlere girmeleri de yasaklandı. Ünlü kabadayılardan yönettiği yarı gizli kumarhanelere, randevuevlerine ve Avrupa sigarası ve içkisi satan kaçakçı depolarına polis gazetecilerle birlikte baskınlar düzenledi.

Askeri darbeden sonra İskelet okuldaki solcu öğretmenleri idari görevlerden uzaklaştırdı. Nazlı Öğretmen’in Mevlut’u sınıf başkanı seçme ihtimali de kalmadı. Bazan derslere de gelmiyor, kocasının arandığı söyleniyordu. Radyo ve televizyondaki düzen, disiplin, temizlik sözlerinden herkes etkilenmişti. Bahçe duvarlarına, hela kapılarına, kuytu yerlere yazılmış siyasi sloganlar, müstehcen deyişler, öğretmenler hakkında yazılmış çeşit çeşit edepsiz hikâye ve temsili çizimlerin (İskelet ile İri Melahat bir resimde çiftleşiyordu) hepsi boyayla kapatıldı. Öğretmenlere başkaldırıncılar, bozguncular, ikide bir siyasi slogan atan ya da her dersi siyasi tartışma ve propagandaya sürükleyen azgınlardan sindirildi. Müdür ve İskelet bayrak törenlerinde İstiklal Marşı’nı herkes aynı anda okuyabilsin diye Atatürk heykelinin yanına, minarelere konan hoparlörlerden birer tane yerleştirdiler ama bu da, uyumsuzlar korosuna yeni ve madeni bir sesin katılmasından başka bir sonuç vermedi. Üstelik hoparlörün sesi bütün sesleri bastıracağı için İstiklal Marşı’nı okuyanlar da azalmıştı. Tarihçi Ramses tarih derslerinde kanlı zaferlerden, bayrağın renginin kandan geldiğinden ve Türklerin kanının diğer milletlerin kanından bir başka olduğundan daha çok bahsediyordu artık.

Mohini. Asıl adım Ali Yalnız’dır. Mohini, Hindistan Başkanı Pandit Nehru’nun 1950 yılında Türk çocuklarına hediye ettiği güzel filin adıdır. İstanbul liselerinde Mohini takma adını hak

etmek için fil gibi iriyarı, doğuştan ihtiyar ve benim gibi sallanarak ağır ağır yürümek yetmez. Ayrıca yoksul ve duyarlı da olmak gerekir. Hazreti İbrahim'in de buyurduğu gibi, filler çok hassas hayvanlardır. 1971 Askeri Darbesi'nin okulumuzdaki en vahim siyasi sonucu pek çoğumuzun İskelet ve diğer öğretmenlere karşı kahramanca mücadeleler vererek koruduğumuz uzun saçlarımızın kesilmesidir. Bu yalnızca pop müziğe meraklı doktor, memur çocukları arasında değil, gecekondu mahallelerinden gelen güzel saçlı liseliler arasında da pek çok gözyaşı dökülmesine yol açan bir faciadır. Müdür ve İskelet Avrupalı yoz şarkıcıların etkisiyle erkeklerin kadın gibi uzun saç bırakmalarının hiç yakışmadığını pazartesileri bayrak töreninde söyleyip öğrencileri sık sık tehdit etmişlerdi ama saçların kesilmesi ancak darbeden sonra okula askerlerin gelmesiyle başarıldı. Bazılarına göre, askeri jipten çıkan yüzbaşı okula doğudaki deprem felaketzedelerine yardımı örgütlemek için gelmişti. Ama fırsatçı İskelet hemen Duttepe'nin en becerikli berberini okula getirdi. Ne yazık ki ben de askerleri görünce korkuya kapılarak saçlarımı kestirdim. Saçlarım kesilince daha da çirkin gözükmeye başladım ve asker korkusuyla hemen otoriteye boyun eğip kendi ayaklarımla tıpış tıpış gidip berberin sandalyesine oturduğum için kendimden daha da nefret ettim.

Mevlut'un sınıf başkanı olma düşlerini sezen İskelet, askeri darbeden sonra, bu örnek uslu öğrenciye uzun teneffüste Mohini'ye yardım görevi verdi. Bu, derslerde koridora çıkabilmek ve herkesten değişik olmak için bir fırsattı, Mevlut sevindi. Her gün 11:10'daki uzun teneffüsten önce Mevlut ile Mohini sınıftan çıkar, karanlık ve nemli koridorlardan ve merdivenlerden geçip bodrum katına inerlerdi. Aşağıda Mohini önce kömürlüğün bitişiğinde Mevlut'un kapısına bile korkuyla baktığı liseliler helasına uğrar, sigara dumanından kesif bir mavi sisle kaplanmış pis kokulu yerde dilenerek bir çeyrek sigara arar, acıyan olur da bulursa yakıp içer ve kapıda sabırla kendisini beklemekte olan Mevlut'a pişkinlikle "Sinir ilacımı aldım," derdi. Mutfakta uzun bir sırada bekledikten sonra Mohini neredeyse kendi büyüklüğündeki bir güğümü

sırtlayıp merdivenlerden yukarı çıkarıp sınıf sobasının üzerine dikkatle yerleştirdi.

İri kaba güğümün içinde UNICEF'in yoksul ülke okullarına bedava dağıttığı süttozundan leş kokulu mutfakta yapılmış pis kokulu kaynar süt olurdu. Teneffüste Mohini bir ev kadını dikkatiyle sütü öğrencilerin evden getirdiği renk renk, çeşit çeşit plastik bardaklara doldururken nöbetçi öğretmen gene UNICEF tarafından bedava verilen ve herkesin nefret ettiği mavi bir kutudan çıkan balıkyacağı haplarını öğrencilere mücevher verir gibi özenle tek tek dağıtır ve bu pis kokulu şeyleri öğrencilerin yuttuğuna emin olmak için sıraların arasında polis gibi dolanırdı. Öğrencilerin çoğu hapları ya pencereden aşağıya, bahçenin kumar oynanan çöplü köşesine fırlatır ya da sınıfı pis kokutma zevki için yere atıp üstüne basarlardı. Bazıları içi boşaltılmış tükenmez kalem borularıyla balıkyacağı toplarını karatahtaya üflerlerdi. Duttepe Atatürk Erkek Lisesi'nin kara tahtalarının sayısız balıkyacağı bombardımanından kalma bir kayganlığı ve yabancıları huzursuz eden pis bir kokusu vardı. Bir keresinde üst kattaki 9-C sınıfındaki Atatürk portresi isabet alınca İskelet telaşa kapılmış, İstanbul Emniyet ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden müfettiş yollanmasını, soruşturma açılmasını istemiş, ama tecrübeli ve babacan milli eğitim müdürü kimsenin ne Cumhuriyet'in kurucusuna ne de herhangi bir devlet büyüğüne hakaret etmek gibi bir niyeti olmadığını sıkıyönetim yetkilisi komutanlara anlatıp olayı kapatmıştı. Süttozu ve balıkyacağı törenlerini siyasallaştırma gayretleri o yıllarda başarısızlığa uğramıştı ama yıllar sonra hem İslamcılar, hem milliyetçiler, hem de solcular Batılı güçlerin baskısıyla çocukluklarında devlet zoruyla kendilerine zehirli ve pis kokulu haplar yutturulduğundan çok şikâyet edecekler, hatta bu konuda kitaplar, hatıralar yazacaklardı.

Mevlut edebiyat derslerinde Yahya Kemal'in Osmanlı akıncılarının ellerinde kılıçlar Balkanlar'ı fethederken hissettikleri şenlik duygusunu anlatan mısralarını okurken mutlu olurdu. Boş derslerde vakit öldürmek için hep birlikte şarkı söylenirken, bazan en arka sıranın en bozguncu öğrencileri bile meleksi bir saflığa bürünür ve Mevlut dışarıda yağmur yağarken (yoğurt satan babasını bir an düşünürdü) sıcacık sınıfta şarkı söyleyerek

sonsuz kadar oturabileceğini, annesinden, kız kardeşlerinden uzak olmasına rağmen şehir hayatının köydeki hayattan çok daha güzel olduğunu düşünürdü.

Askeri darbeden birkaç hafta sonra, sıkıyönetim, sokağa çıkma yasakları ve ev aramalarının sonucu on binlerce kişi hapse atıldı ve kısa süre sonra da yasaklar her zamanki gibi gevşemeye, satıcılar İstanbul sokaklarına daha rahat çıkmaya ve leblebi çekirdekçiler, simitçiler, macuncular, pamuk helvacılar Atatürk Erkek Lisesi'nin duvarı boyunca dizilmeye başladılar. Yasaklara saygılı Mevlut sıcak bahar günlerinde alışveriş yasağını delenler içinde kendi yaşında bir çocuğa bir an özendi. Tanıdık yüzlü çocuğun elinde üzerinde kocaman harflerle KISMET yazan bir karton kutu vardı. Kutuda cazip hediyelerle –plastik askerler, cikletler, taraklar, futbolcu resimleri, el aynaları, bilyeler– büyük bir plastik futbol topu görmüştü Mevlut.

“Satıcılardan alışveriş etmek yasak, bilmiyor musun?” dedi kararlı gözükmeye çalışarak. “Nedir o sattığın?”

“Bazı insanları Allah diğerlerinden daha çok sever. Sonunda onlar zengin olur. Bazılarını daha az sever. Onlar da fakir kalır. Bu renkli deliklerden birini iğnenin ucuyla kazıyorsun, altından senin hediyenin ne olduğu, talihli olup olmadığını çıkıyor.”

“Bu oyunu sen mi yaptın?” diye sordu Mevlut. “Nereden alıyorsun hediyeleri?”

“Hediyeleriyle birlikte bütün oyunu takım olarak hazır satıyorlar. Hepsi senin için otuz iki lira. Sokaklarda gezip yüz deliği de tanesi altmış kuruştan satıp kazıtırsan eline altmış lira geçer. Hafta sonu parklarda iyi para var. Denemek, zengin biri mi olacaksın, yoksa fakir ve hakir görülmüş biri mi olacaksın, hemen görmek ister misin? Bir tane kazı, cevabı oku. Sana bedava.”

“Ben fakir olmayacağım, görürsün.” Mevlut kararsızlık geçirmeden uzandı ve satıcı çocuğun hünere verdiği toplu iğneyi eline aldı. Kartonda kazınmamış pek çok yuvarlak vardı. Özenle bir delik seçti, kazıdı.

“Kör talih! Boş çıktı,” dedi satıcı çocuk.

“Ver bakayım şunu,” dedi Mevlut, sinirlenerek. Kazınmış renkli alüminyumun altında ne bir kelime vardı ne de bir hediye. “Ne olacak şimdi?”

“Boş çıkana bunu veriyoruz,” dedi satıcı çocuk. Kibrit kutusu büyüklüğündeki bir gofret parçasını Mevlut’a verdi. “Evet, talihin yerinde değil, ama kumarda kaybeden aşkta kazanır. Mesele kaybederken kazanmaktır. Anladın mı?”

“Anladım,” dedi Mevlut. “Adın ne senin, numaran kaç?”

“375 Ferhat Yılmaz. Beni İskelet’e ihbar mı edeceksin?”

Mevlut “hiç olur mu” anlamında öyle bir el hareketi yaptı, Ferhat da öyle bir “hiç olur mu” ifadesi takındı ki çok iyi arkadaş olacaklarını anladılar hemen.

Mevlut, kendi yaşında olmasına rağmen Ferhat’ın sokakların dilini, şehirdeki dükkânların yerini ve insanların sırlarını bilmesinden etkilendi ilk. Okul kooperatifinin bir üçkâğıtçılar yuvası, tarihçi Ramses’in budalanın teki ya da öğretmenlerin çoğunun kazasız belasız dersten çıkıp maaşını almaktan başka hiçbir şey düşünmeyen berbat insanlar olduğunu söylediler Ferhat.

Soğuk bir gün İskelet uzun zamandır hademeler, temizlikçiler, mutfakta süttozu kaynatanlar ve kömürlük bekçisinden dikkatle örgütlediği küçük bir orduyla, duvar boyunca dizilen satıcılara bir saldırı düzenledi. Mevlut duvar dibinden diğer öğrencilerle savaşı seyretti. Herkes satıcılardan yanaydı, ama devlet ve okul daha güçlüydü. Bir leblebi-çekirdekçi ile kömürlüğe bakan Abdülvahap yumruklaştılar. İskelet polis çağırma, sıkıyönetim komutanlığına telefon etme tehditleri savurdu. Bütün bunlar da, devletin ve okul yönetiminin satıcı milletine genel tavrının unutulmaz resimleri olarak Mevlut’un hafızasının derinliklerine yerleşti.

Nazlı Öğretmen’in okuldan ayrıldığını öğrenmek ise Mevlut için yıkıcı oldu. Kendini boşlukta hissetti; aslında onu ne kadar çok düşündüğünü anladı. Üç gün okula gitmedi, soranlara da babasının hastalandığını söyledi. Ferhat’ın şakalarından, hazırcevaplığından, iyimserliğinden hoşlanıyordu Mevlut. Onunla birlikte sokaklara Kısmet satmaya çıktı, birlikte okulu kırdılar, Beşiktaş ve Maçka Parkı’na gittiler. Mevlut kendisini seven yoğurt ve boza müşterilerinin kapılarında kullanacağı, “niyet”li “kısmet”li pek çok hazırcevap laf, şaka, özlü söz öğrendi Ferhat’tan. “Niyetinin ne olduğunu göstermeden KISMET”inin ne olduğunu bilemezsin,” gibi sözleri akşamları boza müşterilerine de söylemeye başladı.

Ferhat'ın hayran olduğu bir başka başarısı Avrupalı genç kızlarla mektuplaşabilmesiydi. Kızlar gerçektir. Fotoğrafları bile vardı Ferhat'ın cebinde. Ferhat onların adreslerini, Damat'ın sınıfa getirdiği *Milliyet Hey* gençlik dergisinin "mektuplaşmak isteyen gençler" kısmından alıyordu. İlk Türk gençlik dergisi olmakla övünen *Hey* muhafazakâr aileleri kızdırmamak için Türk kızlarının değil, yalnızca Avrupalı kızların adreslerini yayımlıyordu. Ferhat mektupları bir başkasına yazdırıyor, bu kişinin kim olduğunu söylemiyor, kızlardan da sokak satıcısı olduğunu saklıyordu. Mevlut Avrupalı kızlara kendi mektup yollasaydı ne yazardı, çok düşündü, çıkaramadı. Avrupalı kızlardan gelen fotoğraflara derste hakan bazıları onlara âşık olmuş, bazıları da onların gerçek olmadığını kanıtlamaya çalışmış, başka bazı kıskançlar da üzerine eklemeler yaparak, mürekkep sürerek fotoğrafları tahrip etmişlerdi.

O günlerde okul kütüphanesinde okuduğu bir dergi Mevlut'un satıcılık hayatını derinden etkiledi. Atatürk Erkek Lisesi'nde öğrenciler kütüphaneye, öğretmenlerin gelmediği boş derslerde azgınlık yapmasınlar diye götürülürdü. Kütüphane müdiresi Aysel boş derslerde getirilen öğrencilere, yukarı mahallenin emekli doktor ve avukatlarının okula bağışladığı eski dergileri verirdi.

Mevlut'un kütüphaneye son ziyaretinde Aysel Güzel *Atatürk, Arkeoloji ve Sanat, Ruh ve Madde, Bizim Türkiyemiz, Tıp Dünyası, Bilgi Hazinesi* gibi dergilerin yirmi otuz yıllık eski ve sararmış sayılarını, iki öğrenciye bir tane düşecek şekilde dikkatle dağıttı. Her iki kişiye bir dergi düştüğünden emin olunca, Mevlut'un ciddiyetle dinlediği, okuma üzerine kısa ve ünlü konuşmasını yaptı.

KİTAP OKURKEN ASLA KONUŞULMAZ'dı bu konuşmanın, alaycılarının sık sık taklidini yapacağı ünlü ilk cümlesi. "Okuduğunuz şeyi hiç ses çıkarmadan, içinizden okuyacaksınız. Yoksa bilgilerden yararlanamazsınız. Okuduğunuz sayfanın dibine gelince, hemen sayfayı çevirmeyin, arkadaşınızın da o sayfayı tamamen okuduğuna emin oluncaya kadar bekleyin. Sonra parmağınızı tükürükmeden ve kâğıdı buruşturmadan sayfayı çevirin. Sayfalara yazmayın. Karalama yapmayın, resimlerin üze-

rine bıyık, gözlük, sakal gibi şeyler eklemeyin. Bir derginin yalnız resimlerine bakılmaz, yazıları da okunmalıdır. Her sayfada önce yazıları okuyun, sonra resimlere bakarsınız. Dergiyi baştan sona okuyup bitirirseniz elinizi sessizce kaldırın, ben görür, gelir, derginizi değiştiririm. Ama derginin hepsini okumaya zaten vaktiniz yok.” Müdire Aysel bir an sustu, sözlerinin etkisini Mevlut’un sınıf arkadaşlarının yüzlerinde görmeye çalıştı. Ellerini kendi diktiği önlüğünün ceplerine koydu ve sabırsız askerlerine hücum ve yağma emrini veren bir Osmanlı paşası gibi son sözünü söyledi: “Şimdi okuyabilirsiniz.”

Bir uğultu ve gürültü oldu, telaş ve merakla çevrilen sarı sayfaların hışırtısı işitildi. Mevlut ve yanında oturan Mohini’ye ilk Türk parapsikoloji dergisi *Ruh ve Madde*’nin yirmi yıllık (1952 Haziran) sayısı düşmüştü. Derginin sayfalarını parmaklarını tükürükmeden özenle çevirirlerken karşılına bir köpek resmi çıkınca durdular.

KOPEKLER INSANLARIN DÜŞÜNCELERİNİ OKUYABİLİR Mİ? idi yazının başlığı. Mevlut yazıyı ilk sefer çok fazla bir şey anlamadan, ama kalbi tuhaf bir şekilde hızlanarak okudu. Sonra Mohini’den sayfayı çevirmeden yazıyı bir daha okumak için izin istedi. Yıllar sonra Mevlut yazıdaki fikirler ve kavramlardan çok bu yazıyı okurken hissettiği duyguları hatırlayacaktı. Âlemde her şeyin birbiriyle ilgili olduğunu hissetmişti. Geceleri sokak köpeklerinin mezarlıklardan, boş arsalardan kendisini sandığından daha da çok seyrettiklerini de yazıyı okurken anlamıştı. Sayfadaki köpek resmi de, böyle dergilerde olduğu gibi, kibar bir Avrupalı fino değil, İstanbul sokaklarındaki çamur rengi köpeklerden biri olduğu için belki de o kadar etkilenmişti.

Haziranın ilk haftasında karneler dağıtılınca Mevlut İngilizceden bütünlemeye kaldığını gördü.

“Babana söyleme, seni öldürür,” dedi Ferhat.

Mevlut da öyle düşünüyordu, ama babasının ortaokul diplomasını kendi gözleriyle görmek isteyeceğini de biliyordu.

İstanbul’da başka bir okulda olan Nazlı Öğretmen’in bütünleme sınavına “denetmen” olarak gelebileceğini işitmişti. Ortaokulu bitirebilmek için Mevlut bütün yaz köyde İngilizce çalıştı. Cennetpınar köyü ilkokulunda *İngilizce-Türkçe Sözlük* de

yoktu, köyde ona yardım edebilecek herhangi biri de. Temmuz ayında yandaki Gümüşdere köyüne Ford Taunus arabası ve televizyonuyla gelen bir Almancının oğlundan ders almaya başladı. Alman ortaokuluna giden ve Türkçesi ve İngilizcesi Alman aksanlı çocukla bir ağacın altında ellerinde kitap bir saat oturabilmesi için Mevlut'un her seferinde üç saat gidiş-geliş yol yürümesi gerekiyordu.

Abdurrahman Efendi. Almancının oğlundan İngilizce dersi alan talihli Mevlut evladımızın hikâyesi gene bizim mütevazı Gümüşdere köyüne uğradığı için izninizle ben de biz kara bahtlıların başımıza gelenleri vaktinizi hiç almadan anlatıvereyim. Sizlerle ilk müşerref olduğum 1968 yılında üç güzel kızım ve melek ruhlu, sessiz anneleriyle ne mutluymuşuz Allah'ım! Üçüncü kızım güzel Samiha'dan sonra şeytana uydum. Gene bir erkek evlat hayaline kapıldım ve dördüncü bir çocuğa hayır diyemedik. Nitekim doğar doğmaz Murat adını verdiğim bir erkek çocuğum oldu. Ama yüce Allah, hem onu hem de kanlar içindeki anasını doğumdan bir saat sonra yanına çağırınca, Murat'ım ve refikam bir anda melekler katına çıktılar ve ben dul, üç küçük kızım da öksüz kaldı. İlk zamanlar akşamları üç kızım rahmetli analarının yatağına, benim yanıma uzanırlar, hem rahmetlinin kokusunu koklar, hem de sabaha kadar ağarlardı. Böylece ben de kızlarıma daha bebek yaşındalarken bile Çin padişahının kızlarıymış gibi iyi davrandım. Beyşehir'den, İstanbul'dan elbiseler aldım onlara. Parayı sarhoşça israf ettiğimi söyleyen pintilere, benim gibi sokaklarda yoğurt sata sata eğri boyunlu kalan birinin geleceği için en büyük güvencenin her biri bir hazineden kıymetli üç güzel kız olduğunu söylemek istiyorum. Artık benim yavru meleklerim kendilerini benden daha iyi anlatırlar. En büyükleri Vediha on, en küçükleri Samiha altı yaşındadır.

Vediha. Öğretmen dersi anlatırken niye herkesten çok bana bakıyor? İstanbul'a gidip denize, gemilere bakmak istediğimi niye kimseye söyleyemiyorum? Sofrayı toplamaya, yatakları yapmaya, babama hizmet etmeye niye önce benim başlamam

gerekiyor? Kız kardeşlerimin aralarında konuşup gülüşüklerini görünce niye sinirleniyorum?

Rayiha. Hayatta hiç deniz görmedim. Bazı bulutlar başka şeylere benziyor. Bir an önce annemin yaşına gelmek ve evlenmek istiyorum. Yerelmasını sevmiyorum. Merhum küçük kardeşim Murat ile annemin bizi gözlediğini hayal ediyorum. Ağlaya ağlaya uyuyakalmaktan hoşlanıyorum. Herkes beni niye “akıllı kızım” diyerek seviyor? İki ağabey çınar ağacının altında kitaba bakarken ben ve Samiha onlara uzaktan bakıyoruz.

Samiha. Çam ağacının altında iki adam var. Elim Rayiha’nın elinin içinde. Hiç bırakmadım. Sonra eve döndük.

Mevlut ile babası ağustos sonunda bütünleme sınavına yetişebilmek için İstanbul’a her zamankinden önce döndüler. Kültepe’deki ev, yaz sonunda, Mevlut’un buraya üç yıl önce ilk adım attığı zaman olduğu gibi nem ve toprak kokuyordu.

Üç gün sonra Atatürk Erkek Lisesi’nin en büyük sınıfında girdiği sınava Nazlı Öğretmen denetmen olarak gelmedi. Mevlut’un kalbi kırıldı. Ama gene de uğraşıp soruları başarıyla cevapladı. İki hafta sonra liseye başladığı günlerde, İskelet’in odasına ortaokul diplomasını almak için gitti.

“Aferin 1019, işte orta diploman!” dedi İskelet.

Mevlut bütün gün çantasından çıkarıp çıkarıp seyrettiği diplomayı akşam babasına gösterdi.

“Artık polis ya da bekçi olabilirsin,” dedi babası.

Mevlut, hayatının sonuna kadar ortaokul yıllarını özlemle hatırladı. Ortaokulda, Türk olmanın dünyanın en iyi şeyi olduğunu ve şehir hayatının köy hayatından çok daha güzel olduğunu öğrenmişti. Bazan bütün kavga ve tehditlerden sonra sınıf hep birlikte şarkı söylerken, en azgın, en haydut öğrencilerin bile yüzlerinde beliren meleksi ifadeyi hatırlar, gülümserdi.

7

ELYAZAR SİNEMASI

BİR HAYAT MEMAT MESELESİ

1972'nin Kasım ayında bir pazar sabahı o hafta izleyecekleri yoğurt dağıtım trafiğinin üzerinden geçerlerken Mevlut artık babasıyla birlikte sokaklarda hiç satış yapmayacaklarını anladı. Gittikçe büyüyen yoğurt üreticisi şirketler artık yoğurt tepsilerini kamyonetlerle Taksim'e, Şişli'ye satıcıların ta ayağına kadar bırakabiliyorlardı. Artık yoğurt satıcılığında hüner, elli altmış kiloluk yükü Eminönü'nde alıp omuzda Beyoğlu'na, Şişli'ye hamal gibi taşımak değil, kamyonetlerin bıraktığı yerden alıp hemen hızla sokaklara evlere dağıtabilmektir. Baba oğul kendilerine ayrı güzergâhlar seçerlerse toplam gelirlerinin artacağını görmüşlerdi. Haftada iki kere ikisinden birinin eve getirdiği bozayı da evde şekerle tatlandırıyor, ama geceleri başka sokaklarda satıyorlardı artık.

Bu yeni durum Mevlut'a bir özgürlük duygusu vermişti, ama kısa sürede bunun yanılsama olduğunu anladı. Lokantaların sahipleriyle, gittikçe daha talepkâr olan ev hanımlarıyla, kapıcılarla, yoğurt tepsilerini ve boza güğümlerini emanet ettiği yerlerle iyi geçinmek sandığından çok daha fazla zamanını alıyor, okula da bu yüzden daha az gidiyordu.

Babasının yanında defter tutar, teraziye gram koyarken tanıdığı Torullu Tahir Amca ile şimdi gene amca diye konuşurken yoğurdun kilosu için pazarlık etmek aslında hoşuna gidiyor, kimya dersinde pek bir şey anlamadan tahtaya bakarken olduğundan çok daha önemli biri gibi hissediyordu kendini. Yandaki İmrenler köyünden becerikli ve güçlü kuvvetli Beton kardeşler, Beyoğlu-Taksim civarındaki bütün lokanta ve büfeleri tek pazar olarak ele geçirmeye başlamıştı. Mevlut babasından devraldığı sokaklarda, Feriköy ve Harbiye'de eski müşterilerini kaybetmek için fiyat indiriyor, yeni dostluklar kuruyordu. Duttepe'den ve ortaokuldan tanıdığı Erzincanlı bir çocuk Pangaltı'da çok ayran tüketen bir köftecide çalışmaya başlamıştı; Ferhat da bitişikteki bakkalın Maraşlı Kürt-Alevi sahiplerini tanıyordu. Mevlut artık şehirde büyüdüğünü hissediyordu.

Okulda da sigara içenlerin gittiği bodrum kat helasına terfi etmiş, orada kısa yoldan kabul görmek için Bafra paketi taşımaya başlamıştı. Para kazandığı bilindiği ve sigarada yeni olduğu için paket alıp otlakçılara tutması bekleniyordu ondan. Mevlut lisenin ilk yılında, okula gidip gelmekten başka bir işleri olmadığı halde sınıfta kalan, dışarıda para kazanmayan ve durmadan dedikodu yapan palavracı hela kalabalığını ortaokuldayken gözünde fazla büyüttüğüne karar verdi. Sokaklardaki dünya okuldakinden çok daha büyük ve hakikiydi.

Satıcılıktan topladığı parayı hâlâ “olduğu gibi” cebinden çıkarıp babasına veriyordu. Ama sigara, sinema, Spor Toto, Milli Piyango benzeri şeylere de para harcıyordu. Bu masraflarını babasından sakladığı için utanmıyor ama Elyazar Sineması’na gittiği için suçluluk duyuyordu.

Galatasaray ile Tünel arasındaki ana sokaklardan birindeki Elyazar Sineması’nın binası 1909’da Abdülhamit’in tahttan indirilmesinden sonraki özgürlük ortamında Ermeni bir tiyatro topluluğu için yapılmış (ilk adı Odeon idi), Cumhuriyet’ten sonra daha çok Rumların ve yukarı sınıf Türk ailelerin gittiği bir sinema olarak (Majestik) devam etmiş, Elyazar adını aldıktan sonra son iki yılda, bütün Beyoğlu sinemaları gibi seks filmleri göstermeye başlamıştı. Mevlut, karanlıkta aşağı mahallelerden gelen işsizlere, yaşlı, kederli erkeklere ve çaresiz yalnızlara görünmeden herkesten uzak bir kenar koltuğa kendisinden bile saklanarak oturur (tuhaf bir nefes ve okalıptüs kokusu olurdu salonda), filmin hiç de önemli olmayan konusunu anlamaya çalışırken yerinde büzülerek küçülürdü.

Yerli filmlere “parça” koymak, çevrede yaşayan yarı ünlü oyuncularını zor duruma soktuğu için Elyazar’da Türk erkek oyuncuların (bazılarını herkes tanırdı) donla oynadığı ilk Türk seks filmleri gösterilmezdi. Filmlerin çoğu ithaldi. İtalyan filmlerinde Türkçe dublajlı seks düşkünü kadının saf ve akılsız gösterilmesinden hoşlanmazdı Mevlut. Alman filmlerinde o kadar ciddiye alarak beklediği “seks sahneleri” sanki gülünç şeylermiş gibi kahramanların sürekli şaka yapmalarından huzursuz olurdu. Fransız filmlerinde ise hiçbir bahane icat etmeden hemen yatağa giren kadınlara şaşar, hatta sinirlenirdi. Hem bütün bu

kadınlar, hem de onları kovalayan erkekler aynı seslendirmecilerin Türkçesiyle konuştukları için bazan Mevlut'a hep aynı filmi seyrediyormuş gibi gelirdi. Seyircileri sinemaya getiren o sahneler de her zaman gecikirdi. Mevlut cinselliğin ancak beklemekle, beklemekle gerçekleşecek bir mucize olduğunu on beş yaşında böyle anladı.

Seks sahnesi başlamadan önce girişte sigara içerek bekleyen erkek kalabalığı da salona gürültüyle girerdi. Yer göstericiler filmin önemli sahnesi yaklaşırken "Başlıyor!" diyerek, dışarıda sabırsızlıkla bekleyenleri uyarırlardı. Bu erkeklerin birbirleriyle göz göze gelmekten utanmamalarına şaşardı Mevlut. Bileti kesildikten sonra bu kalabalığın içinden geçerken sürekli ayak-kabalarına bakar (pabucum bağlı mı?), başını hiç kaldırmazdı.

Edepsiz görüntüleri perdede belirince bütün sinema bir sessizliğe bürünürdü. Mevlut kalbinin hızlandığını, hafifçe başının döndüğünü, hızla terlediğini fark eder, kendini tutmaya çalışırdı. Gösterilen edepsiz sahneler başka filmlerden kesilip filme gelişigüzel yapıştırıldığı için, gördüğü sarsıcı şeyler ile az önce konusunu anlamaya çalıştığı film arasında bir ilişki olmadığını bilirdi. Ama kafası gene de seks sahneleri ile konulu film arasında bir ilişki kurardı. Ağzını açık bırakan edepsiz şeyleri yapan, göğsü, kıcı açık kadınların konulu filmdeki aynı kadınlar olduğunu bir an düşünmek Mevlut'u daha da kışkırtır, pantolonunun önündeki kabarıklıktan daha da utanarak kamburunu çıkarırdı. Mevlut lise yıllarında onlarca kere tek başına gittiği Elyazar Sineması'nda başkaları gibi bir kere bile elini cebine sokup çüküyle oynamadı. Film sırasında pantolonunun düğmelerini çözüp otuzbir çekenlerin aletlerine, bu sinemalara sırf bu amaçla gelen yaşlı ibnelerin karanlıkta saldırdığı söylenirdi. "Oğlum kaç yaşındasın bakayım?", "Sen daha çocuksun," gibi sözlerle yanaşmak isteyen amcalar da olmuştu kendisine, ama Mevlut sağır gibi davranmış, onları hiç işitmemiş gibi yapmıştı. Elyazar Sineması'nda bir biletle bütün gün oturmak ve tekrarlanan iki filmi de defalarca seyretmek mümkün olduğu için Mevlut sinemadan kolay çıkamazdı.

Ferhat. Baharda lunaparklar, bahçe gazonları açılıp Boğaz'daki çayhaneler, çocuk parkları, köprüler, kaldırımlar kalabalıklaşınca

hafta sonları Mevlut da benimle birlikte Kısmet satmaya başladı. Bu işi iki yıl büyük ciddiyetle yaptık ve çok para kazandık. Hazır kutuları almak için birlikte Mahmutpaşa'ya gidiyor, daha yokuştan aşağı inerken anneleri babalarıyla alışverişe çıkan çocuklara satışa başlıyor, Mısır Çarşısı, Eminönü Meydanı ve köprüden geçip Karaköy'e geldiğimizde bazan kutularımızdaki yuvarlakların yarıya yakınını satıp kazıttığımızı sevinçle görüyorduk.

Meraklı müşteriye daha uzaktan çayhane masasında otururken bakışından Mevlut tanır, büyük küçük aldırmadan iyimserlikle yaklaşır, her seferinde şaşırtan yeni bir açılış cümlesi söyleyebilirdi. "Talihini niye denemelisin biliyor musun, çorabınla bizim hediye tıraşımız aynı renk olduğu için," derdi ayağındaki çorabın ne renk olduğunu bilmeyen şaşkın çocuğa. "Bak Ferhat'ın kartonunda yirmi yediye AYNA çıkmış, benim yirmi yedi ise hâlâ kazanmamış," diye laf açardı oyunu tanıyıp kararsızlık geçiren gözlüklü kurnaz bir erkek çocuğuna. Bazı bahar günleri, iskelelerde, vapurlarda, parklarda o kadar çok iş yapardık ki kutularımız bittiği için Kültepe'ye dönerdik. 1973'te açıldıktan sonra, atlayıp intihar edenlerin kalabalığı yüzünden henüz yayalara kapanmamış olan Boğaz Köprüsü'ne, üç güneşli öğleden sonra orada çok iyi iş yaptıktan sonra "satıcıya yasak" diye bir daha alınmadık. "Bu talih oyunu değil, kumar!" diyen sakallılar tarafından cami avlularından, "Yaşınız küçük" diye aslında içeri girip rahat rahat edepsiz filmler seyrettiğimiz sinemaların kapısından, "Satıcı giremez" diye meyhanelerden, gazinolardan pek çok kereler uzaklaştırıldık.

Haziranın ilk haftasında karneler dağıtılınca Mevlut lise birde doğrudan çıktığını gördü. Sarı kartondan karnenin "değerlendirme" kısmında el yazısıyla "Doğrudan sınıfta kalmıştır," diye yazılmıştı. Mevlut bu cümleyi on kere okudu. Derslere yeterince gitmemiş, pek çok sınava girmemiş, "zavallı yoksul" yoğurtçu diye kendisine acıyıp geçer not verecek olan hocaların gönüllerini almayı bile ihmal etmişti. Üç dersten geçmez not aldığı için artık yazın ders çalışmasına da gerek kalmamıştı. Ferhat bütünlemeye bile

kalmadan geçtiği için Mevlut kederlendi, ama yazın İstanbul'da kalıp o kadar çok şey yapmayı hayal ediyordu ki fazla mutsuz olmadı. Akşam babası haberi öğrenince "Sigara da içiyorsun, öyle değil mi?" dedi.

"Hayır baba, sigara içmiyorum," dedi Mevlut cebinde Bafra paketi taşıırken.

"Ulan hem durmadan sigara içiyorsun, hem durmadan askerler gibi otuzbir çekiyorsun, hem de babana yalan söylüyorsun."

"Yalan söylemiyorum."

"Allah belanı versin," dedi babası ve bir tokat attı Mevlut'a. Sonra da kapıyı vurup gitti.

Mevlut kendini yatağa attı.

Kederden uzun bir süre yataktan kalkamadı. Ama ağlamadı da. Ağır gelen ne sınıfta kalmaktı ne de babasından tokat yemek... Otuzbir çektiğinden, bu büyük sırrından babasının bu kadar rahatlıkla söz edebilmesi ve Mevlut'a inanmayıp ona bir yalancı gibi davranması kırmıştı asıl kalbini. Mevlut böyle bir şey yaptığını kimse bilmiyor sanıyordu. Bu kalp kırıklığı içinde öyle bir öfkeye yol açtı ki yazın köye hiç gitmeyebileceğini anladı hemen. Kendi hayatına yalnızca kendisinin şekil vereceğini de anlamıştı. Bir gün önemli büyük şeyler yapacak, babası, herkes Mevlut'un sandıklarından daha özel biri olduğunu anlayacaklardı.

Temmuz başında babası köye dönerken Mevlut, Pangaltı ve Feriköy'deki devamlı müşterilerini kaybetmek istemediğini bir kere daha anlattı ona. Kazandığını babasına vermeye devam ediyordu. Mustafa Efendi bu parayı köyde yapacakları ev için biriktirdiğini söylerdi. Mevlut eskiden, babasına teslim ettiği paranın hangi günün kazancı olduğunu kısaca belirtirdi. Artık babasına böyle bir hesap da vermiyor, yalnızca belirli aralıklarla vergi verir gibi ona bir para teslim ediyordu. Babası da aldığı paranın köyde yapacakları ev için olduğunu söylemiyordu artık. Köye geri dönmeyeceğini, Korkut ve Süleyman gibi hayatının geri kalanını İstanbul'da geçireceğini babasının kabul ettiğini görüyordu Mevlut. Hayatta kendini en yalnız hissettiği zamanlarda, şehirde bir türlü zengin olamayan ve köye geri dönme fikrini içinden atamayan babasına içerlerdi. Babası bu duygularını seziyor muydu acaba?

1973 yazı Mevlut'un o güne kadarki hayatının en mutlu yazlarından biri oldu. Ferhat ile öğleden sonra ve akşamları şehir sokaklarında Kısmet satarak iyi para kazandılar. Mevlut parasının bir kısmıyla Harbiye'de Ferhat'ın götürdüğü bir kuyumcudan yirmilik Alman markları aldı ve bunu şiltesinin ayak ucuna sakladı. Bu, kazandığı parayı babasından gizlemesinin ilk adımı oldu.

Çoğu zaman sabahları Kültepe'den ayrılmıyor, artık başka kimseyle paylaşmadığı evden çıkmıyor, pek çok kere bu son olsun diyerek otuzbir çekiyordu. Evde tek başına kendisiyle oynadığı için suçluluk duyardı, ama bir kız arkadaşı, sevişebileceği bir karısı olmadığı için sonraki yıllarda olacağı gibi bu bir acıya ve yetersizlik duygusuna dönüşmezdi. Kimse on altı yaşındaki bir lise öğrencisini sevişebileceği bir sevgilisi olmadığı için küçümseyemezdi. Üstelik şu an evlendirilse bile kız ile tam ne yapacağını da Mevlut bilmiyordu.

Süleyman. Temmuz başında çok sıcak bir gün Mevlut'a uğrayayım dedim. Kapıyı vurdum vurdum, açılmadı. Sabahın onunda yoğurt satmaya gitmiş olamaz! Pencereleere vurarak evin çevresinde döndüm. Yerden aldığım bir taş parçasıyla cama vurdum. Tozlu bahçe bakımsızdı, ev harap gibiydi.

Kapı açılınca koştum. "Ne oldu? Neredesin?"

"Uyuyakalmışım!" dedi Mevlut. Ama hiç uyumamış gibi yorgun gözüküyordu.

Bir an içeride birisi var sandım, tuhaf bir kıskançlığa kapıldım. İçeri girdim. Tek oda havasızdı ve ter kokuyordu. Ne kadar küçükmüş burası. Aynı masa, aynı yatak, üç beş eşya...

"Mevlut, babam bizi dükkânın oraya çağırıyor," dedim. "Bir iş varmış, Mevlut'u da al getir, dedi."

"Neymiş iş?"

"Kolay bir şeydir, merak etme. Haydi gidelim işte."

Ama Mevlut yerinden kıpırdamıyordu. Sınıfta doğrudan çakınca içine döndü belki. Gelmeyeceğini anlayınca bozuldum ona. "Çok fazla otuzbir çekme, gözlerin bozulur, hafızan zayıflar, tamam mı?" dedim.

Mevlut sırtını döndü, kapıyı vurdu ve evine girdi ve Duttepe'ye uzun bir süre uğramadı. Annem ısrar edince en sonunda benim

onu bulup getirmem gerekti. Duttepe Atatürk Erkek Lisesi'nde arka sırada oturan itler, "Bak gene gözlerinin altı mosmor olmuş, bak ellerin titriyor, sivilcelerin maşallah azmış, otuzbir mi çektin ulan Allahsız," diyerek ufaklıkları aşağılar, korkutur, hatta bir iki tokat da atarlar. Hacı Hamit Vural'ın işçilerini ve adamlarını yatırdığı Duttepe'deki bekâr gecekonduarında kalan bazı işçilerin otuzbircilikten işe devam edemeyip, eli ayağı tutmaz olup köylerine geri gönderildiğini, bu konunun bir hayat memat meselesi olduğunu Mevlut biliyor mu acaba? Arkadaşı Ferhat Alevilikte bile istimnanın yasak olduğunu ona söylemiyor mu? Maliki mezhebindekiler için hiçbir koşulda otuzbir caiz değildir. Biz Hanefilere ancak daha büyük bir günah işlenmesi, yani zina tehlikesine karşı otuzbire izin vardır. İslamiyet cezanın değil, hoşgörü ve mantığın dinidir. Açlıktan ölecekse domuz yemeye bile izin vardır dinimizde. İstimna zevk almak için yapılırsa mekruhtur ama bunu Mevlut'a söylemedim hiç, çünkü "Bu iş zevk almadan nasıl yapılır be Süleyman?" diye benimle aklınca dalga geçip bir daha günaha gireceğine eminim. Sizce Mevlut gibi kolayca yoldan çıkan biri İstanbul'da başarılı olabilir mi?

8

DUTTEPE CAMİİ'NİN YÜKSEKLİĞİ ORADA İNSANLAR MI YAŞIYOR?

Mevlut sokaklarda Ferhat ile Kısmet satarken Aktaşların evinde Süleyman'ın yanındayken hissettiğinden çok daha iyi hissediyordu kendini. Ferhat'a aklına gelen her şeyi hiç düşünmeden söyleyebilir, Ferhat da benzeri bir şey söyler, gülüşürlerdi. Yaz akşamları yalnızlıktan korktuğu için gittiği Aktaşlarda ise yemek yerken ağzından çıkan her sözün Süleyman ya da Korkut tarafından küçümsenip iğneleneceğini bildiği için ağzını açmak istemezdi. "Uğraşmayın benim Mevlutçuğum ile sizi çakallar, rahat bırakın onu," derdi Safiye Teyze sık sık. Mevlut şehirde tutunacaksa Hasan Amca'sı ve Süleyman ve Korkut ile iyi geçin-

mesi gerektiğini aklının bir köşesinden çıkarmazdı. İstanbul'da geçirdiği dört yıldan sonra artık Mevlut'un hayallerinde ne akra-baya ne kimseye yamanmadan kendi işini kurmak vardı. Bunu da Ferhat ile yapacaklardı. "Sen olmasaydın buralara kadar gelmek benim aklıma asla gelmezdi," demişti bir öğleden sonra Ferhat ceplerindeki paraları sayarken. Sirkeci'den trenle (vagonlarda da kontrolörden kaçıp satış yaparak) Veliefendi Hipodromu'na gitmişler, at yarışına meraklı kumarbaz erkeklerin aşırı ilgisiyle ellerindeki kutuları iki saatte kazıtıp tüketmişlerdi. Futbol stadyumlarına, futbol takımlarının sezon açılış törenlerine, yaz turnuvalarına, Spor ve Sergi Sarayı'ndaki basketbol maçlarına gitmek böyle geldi akıllarına. Yeni bir fikirden para kazanınca gelecekte birlikte kuracakları işi hayal ederlerdi. En sevdikleri hayal bir gün Beyoğlu'nda bir lokanta, hiç olmazsa bir büfe sahibi olmaktı. Mevlut para kazanmak için ortaya yeni fikirler attığında Ferhat "Sende de çok sıkı bir kapitalist aklı var!" der, Mevlut bunun olumlu bir söz olduğunu düşünmez ama gururlanırdı.

1973 yazında Duttepe'de ikinci bir bahçe sineması açıldı. Film iki katlı eski bir gecekondunun yan duvarında oynuyordu. Bazı akşamlar Kısmet kutusuyla giden Mevlut, Süleyman'ı veya Ferhat'ı da görürdü orada. Hepsi bilet almadan içeri sızmanın bir yolunu ararlardı. Mevlut ilk başlarda bilet alıp Kısmet kutusuyla içeri girdi, hem Türkân Şoray'lı filmleri seyretti, hem de iyi iş yaptı. Ama sonra oradan soğumaya başladı. Mahallede herkes onu tanıyordu. Kimse Mevlut kısmetten, talihten söz ederken çok önemli bir şeyler işitiyormuş gibi yapamıyordu.

Kasımda Duttepe Camii'nin kapısının açılmasından, makine halılarının serilmesinden sonra ihtiyarlar "kumar" diye laf attıkları için Mevlut oralarda kutusuyla gezinmiyordu artık. Duttepe'nin, Kültepe'nin namaza düşkün emeklileri ve ihtiyarları evlerinden ve gecekondudan bozma tek odalı küçük mescitten çıkmışlar, günde beş vakit, hevesle yeni camiye gidiyorlardı. Cuma namazları yoğun ve istekli bir kalabalıkla kılınıyordu.

1974 başında Kurban Bayramı sabahı Duttepe Camii'nin bir çeşit resmi açılışı yapıldı. Akşamdan yıkanan, temiz kıyafet hazırlayan, beyaz okul gömleğini ütöleyen Mevlut babasıyla erkenden kalktı. Cami ve son cemaat yeri civar tepelerden gelen

binlerce erkeğin kalabalığıyla yarım saat önceden dolmuştu, içeri girmekte zorlandılar. Ama bu tarihi güne tanık olup önde yer almak isteyen babasının dirsekleye itekleye, “Kusura bakma hemşerim, bir tebliğ var,” diye diye yol açmasıyla ön saflarda yer almayı başardılar.

Mustafa Efendi. Biz ön safta namazımızı kılarken caminin kurucusu Hacı Hamit Vural da iki sıra önümüzdeydi. Köyden getirdiği adamları ile her türlü haydutluğu yapan bu adama o sabah şükrettim, hay Allah senden razı olsun dedim. Camiyi dolduran kalabalığın uğultusu, fısıltıyla konuşanların coşkusu bir anda mutlu etti beni. Hep birlikte aynı coşkuyla namaz kılışımız, karanlığın içinden çıkıp gelen o sessiz ama vakur müminler ordusunun varlığı o kadar iyi geldi ki bana, sanki haftalardır *Kuran-ı Kerim* okuyormuşum gibi hissettim kendimi. Huşu ile ve ayrı makamlarla “Allah-ü Ekbeeer” dedim ve “Allaah-ü Ekber” dedim. Hoca Efendi hutbe verirken, “Allah’ım bu milleti, bu cemaati, şu anda kar kış, sabah akşam demeden işinin başında çalışanları koru,” derken çok içlendim. “Ekmek parası için Anadolu’muzun uzak köylerinden buralara gelip satıcılık yapanları koru Allah’ım,” dedi, “onların işlerini rast getir, günahlarını bağışla,” dedi. Gözlerim sulanıyordu. Böylece vaiz, “Allah’ım devletimize güç, ordumuza kuvvet, polisimize sabır ver,” dedikçe ben de heyecanlanarak herkesle birlikte “Amin!” dedim. Hutbe bitip cemaat birbiriyle gülüşüp şakalaşarak öpüşüp bayramlaşmaya başlayınca cami yapım derneğinin kutusuna on lira attım. Mevlut’u kolundan tuttum, Hacı Hamit Vural’ın elini öpsün diye o yana götürdüm. Hasan Amca’sıyla Korkut ve Süleyman da el öpme kuyruğundaydılar. Mevlut önce amcaoğullarıyla öpüştü, sonra Hasan Amca’sının elini öpüp elli lira bahşış aldı. Hacı Hamit Vural’ın çevresi adamları ve el öpenleriyle öyle bir sarılmıştı ki bize sıra ancak yarım saat sonra gelebildi. Duttepe’de evde börek yapan Safiye Yenge’mi de beklettik böylece. Güzel bir bayram yemeği oldu. Kendimi tutamayıp bir kere “Bu evde yalnız benim değil, Mevlut’un da hakkı var,” dedim ama Hasan duymazlıktan geldi. Böreklerini bitiren çocuklar da babalarıyla amcaları gene mal-mülk kavgası

yapacaklar sanıp bahçeye çıkıp kaçtılar ama biz kavga etmedik o bayram.

Hacı Hamit Vural. Cami en sonunda herkesi mutlu etti. Duttepe’de, Kültepe’de ne kadar sahipsiz, gariban varsa (Aleviler de gelseydi daha iyiydi) bu mübarek günde sıra olup elimi öptüler. Her birine bankadan bayram için aldığımız destelerdeki gıcır gıcır kâğıt yüz liralıklardan verdim bir tane. Bugünü de bana gösterdiği için Cenab-ı Allah’a gözyaşlarıyla şükrettim. 1930’larda rahmetli babam Rize’nin dağlarında eşeği ile köyden köye gider, çerçilik yapar, şehirden aldığı ıvır zıvırı satardı. Ben de tam baba işini devralıyordum ki İkinci Cihan Harbi patlak verdi, askere aldılar. Çanakkale’ye götürdüler. Savaşa girmedik ama Çanakkale’de dört yıl Boğaz’ı, mevzileri bekledik. Samsunlu olan levazımcı komutanım, “Hamit, sen çok akıllısın, köyüne dönme, yazık sana. İstanbul’a gel, sana iş bulayım,” dedi. Nur içinde yatsın rahmetli. Savaştan sonra sayesinde Feriköy’de bir bakkala çırak girdim, o zaman ne bakkal çırağı vardı ne de evlere servis, fırından ekmek alıp eşekle küfede dağıtırdım; baktım biz de bu işi yapabiliriz, Kasımpaşa’da Piyalepaşa İlkokulu’na yakın bir bakkal açtım, derken boş ucuz arsalar yap-sat inşaat yaptık. Kâğıthane’de küçük bir fırın da açtım. Şehirde o zaman çalışacak adam çok idi ama hepsi ham insanlar. İnsan elin köylüsüne güvenemiyor zaten.

Bizim köyden adam getirmeye ilk önce akrabalarından başladım. Duttepe’de barakalar vardı o zaman, gelen gençleri –hepsi elimi öper, saygılıydı– orada yatırdık, yeni arsalar çevirdik, hamdolsun işler iyi gidiyordu. Bunca bekâr erkek, bunlar nasıl namaz kılacak, Allahlarına nasıl şükredek ki kendini iyi hissedip iyi çalışacak. Hacca ilk gidişimde hem Allah’ıma, Hazreti Peygamber’e dua ettim hem de bunu düşündüm. Ben yapayım dedim, fırından, inşaatlardan gelen paranın bir kısmını bir kenara koydum, demir, çimento aldım. Valiye çıktık arsa istedik, zenginlerimize gittik para istedik. Bazısı Allah razı olsun verdi, bazısı da, Duttepe mi, orada insanlar mı yaşıyor dedi, o zaman ben de dedim ki kendi kendime, ben öyle bir cami dikeceğim ki Duttepe’nin üstüne, Nişantaşı’ndaki vali konağından, Tak-

sim'deki apartmanın tepesinden bakınca görüp anlayacaksınız Duttepe'de, Kültepe'de, Gültepe'de, Harman-tepe'de yaşayan var mı.

Caminin temelini atıp, üstünü şöyle bir örttükten sonra, her cuma namazında elimde kutum kapısına dikilip para topladım. Garibanı, "Zenginler versin!" dedi. Zengini, "Kendi dükkânından çimento alıyor," der, vermezdi. Ben de cebimden verdim. Bir inşaatta boşa kalmış üç işçi mi var, bir yerde demirimiz fazla mı gelmiş, hepsini camiye yolladım. Kıskaçlar dediler ki "Ey Hacı Hamit senin kubben çok büyük, çok iddialı oldu, ahşap kalıplar sökölünce Allah bunu başına yıkar da ne kadar mağrur olduğunu anlarsın." Kalıplar sökölürken ben de kubbenin altında durdum. Yıkılmadı. Allah'ıma şükrettim. Kubbenin tepesine çıktım, ağladım. Sonra başım döndü. Futbol topunun üstündeki karınca misali; kubbenin tepesinde önce bir çember görürsün, sonra da aşağıdaki bütün âlemi fark edersin. En tepesinden bakarken, kubbenin alt kısmını göremezsen sanki ölüm ile âlem arasındaki çizgi silinir de korkarsın. Şehirden geçen münafıklar gene de dediler ki, "Nerede, göremiyoruz senin kubbeni?" O zaman minareye kuvvet verdim. Üç yıl geçti, dediler ki "Sen padişah mısın ki üç şerefeli minare yapıyorsun?" Minarenin dar merdivenlerinden ustamızla her seferinde daha yükseğe çıkar, en yukarıda başım döner, gözüm kararır. Dediler ki "Duttepe köydür, üçer şerefeli iki minare köy camiinde hiç olur mu?"

"Duttepe köy ise Duttepe Hacı Hamit Vural'ın camii de Türkiye'nin en büyük köy camii olsun," dedim. Cevap bile vermediler. Bir sene geçti, bu sefer de dediler ki, "Duttepe köy değil İstanbul'dur, sizi de belediye yaptık, şimdi oyunu bize ver bakalım." Seçimden önce hepsi gelip, benim kahvemi içip "Cami maşallah ne güzel olmuş," deyip oy dilenmeye, "Hacı Hamit, adamlarına söyle de bize oy versinler," demeye başladılar. "Evet, bunlar benim adamlarımdır, doğrudur. Bu yüzden size hiç güvenmezler, benim istediğim adama oy verirler," dedim ben de onlara...

9

NERİMAN

ŞEHİRİ ŞEHİR YAPAN ŞEY

1974 Mart'ında bir akşamüstü yoğurt takımlarını bir dostun merdiven altına bıraktıktan sonra Pangaltı'dan Şişli'ye doğru yürüyordu ki, Mevlut Site Sineması'nın önünde hoş bir kadının yarı tanıdık yüzüyle karşılaştı ve tam ne yaptığını bile düşünmeden geri dönüp onu takip etmeye başladı. Bazı sınıf arkadaşlarının, Dutteveli yaşlılarının bir çeşit gençlik eğlencesi olarak, sokakta karşılaştıkları ve hiç tanımadıkları kadınları uzaktan takip ettiklerini biliyordu Mevlut. Bu takipçilerin sonra anlattığı hikâyeleri, bazısını çirkin bulduğu için onaylamaz, bazısını ("Karı takip et der gibi arkasına, bana bakıyor") aşırı palavra bulduğu için ciddiye almazdı. Ama kadını takip ederken hissettiklerini ciddiye aldı. Çünkü yaptığı şeyden hoşlanıyor, bir daha yapabileceğini korkarak hissediyordu.

Kadın Osmanbey'in arkalarında bir apartmana girdi. Mevlut bu binaya birkaç kere girdiğini, yoğurt verdiğini hatırlıyordu, herhalde yüzünü o zaman görmüştü, ama devamlı bir müşterisi de yoktu orada. Kadının hangi katta, kaç numarada olduğunu öğrenmeye çalışmadı. Ama fırsat buldukça, ona ilk rastladığı yere gitti. Yoğurt yükünün hafif olduğu bir başka sefer, bir öğle vakti kadını uzaktan görünce bu sefer sırtında sıırıyla onu izleyip Elmadağ'da İngiliz Hava Yolları'nın yazıhanesine girdiğini gördü.

Kadın orada çalışıyordu. Mevlut ona Neriman adını verdi. Televizyonda gördüğü bir filmdeki Neriman, namusu için hayatını veren mert bir kadındı.

Neriman tabii İngiliz değildi. Ama İngiliz Hava Yolları'na Türkiye'den müşteri buluyordu. Bazan yazıhanenin alt katında bir masada oturuyor, içeri girenlere bilet satıyordu. Mevlut onun işini ciddiye almasını seviyordu. Bazan da orada gözükmüyordu hiç. Mevlut onu yazıhanede göremeyince üzüldü, beklemeyi de hiç sevmiyordu. Bazan Neriman ile arasında özel bir günah, bir sır varmış gibi hissediyordu. Suçluluk duygusunun kendisini ona bağladığını çabuk keşfetmişti.

Neriman'ın boyu uzuncaydı. Mevlut onun kestane rengi saçlarını çok uzaktan, başka pek çok baş arasından bir leke olarak bile hemen seçebiliyordu. Fazla hızlı yürümezdi Neriman, ama liseli bir genç gibi hareketli, kararlıydı. Mevlut onun kendisinden on yaş büyük olduğunu tahmin ediyordu. Kendisinden çok uzakta yürürken bile Mevlut Neriman'ın kafasının içinden neler geçirdiğini tahmin ediyordu. Sağa sapacak şimdi, diyordu kendi kendine ve Neriman gerçekten sağa sapıyor ve Osmanbey'in bir arka sokağındaki evine gidiyordu. Evinin nerede olduğunu, ne iş yaptığını, bir büfeden çıkmak aldığını (demek ki sigara içiyordu), ayağındaki siyah ayakkabıları aslında her gün giymediğini, As Sineması'nın önünden her geçişinde film afişlerine ve fotoğraflarına bakmak için adımlarını yavaşlattığını bilmek Mevlut'a tuhaf bir güç veriyordu.

Onu takip ettiğini, hakkında ne kadar çok şey bildiğini Neriman'ın öğrenmesini, ilk karşılaşmalarından üç ay sonra istemeye başladı. Bu üç ayda Mevlut Neriman'ı sokakta yalnızca yedi kere takip etmişti. Sayı büyük değildi ama Neriman öğrenirse elbette hoş karşılamazdı, hatta onun sapık olduğunu düşünebilirdi. Mevlut bu tepkinin ilk bakışta haksız olmayacağını kabul ediyordu. Birisi köydeki ablalarını kendisinin Neriman'ı takip ettiği gibi takip etse Mevlut o iti dövmek isterdi.

Ama İstanbul bir köy değildi. Şehirde tanımadığı bir kadını takip ettiğini sandığın kişi, aslında Mevlut gibi kafasında önemli düşünceler taşıyan ve ileride büyük işler başaracak biri de çıkabilirdi. İnsan şehirde kalabalık içinde yalnız olabilirdi ve şehri şehir yapan şey de zaten kalabalık içinde insanın kafasındaki tuhaflığı saklayabilme imkânıydı.

Neriman kalabalık içerisinde yürürken Mevlut bazan hızını yavaşlatır ve mesafenin iyice açılmasından iki nedenle hoşlanırdı:

1. Şehrin kalabalığı içerisinde ne kadar uzakta olursa olsun bu küçük kestane rengi lekenin Neriman olduğunu, onun nasıl hareket edeceğini bilmek Mevlut'ta sanki aralarında çok özel bir ruhsal yakınlık olduğu izlenimini uyandırıyor.

2. Aralarına giren bütün binalar, dükkânlar, vitrinler, insanlar, reklamlar, sinema afişleri Neriman ile paylaştığı bir hayatın parçalarıymış gibi gelirdi Mevlut'a. Aralarındaki adımların sayısı arttıkça sanki ortak hatıraları da artıyordu.

Bazan birisinin ona sataştığını, yankesicilerin lacivert el çantasını kapmaya çalıştığını ya da elindeki mendili düşürdüğünü hayal ederdi: Hemen olay yerine yetişecek, Neriman'ı kurtaracak ya da düşürdüğü mendilini ona dikkatle verecekti. Neriman ona teşekkür ederken çevredekiler bu delikanlının ne kadar efendice davrandığını söyleyecekler ve Neriman da Mevlut'un ona duyduğu ilgiyi fark edecekti.

Bir keresinde, sokaktan geçenlere Amerikan sigarası satmaya çalışan gençlerden biri (çoğu Adanalıydı bunların) Neriman'a fazla ısrar etti. Neriman da ona dönüp bir şey söyledi. ("Peşimi bırak!" dediğini hayal etti Mevlut.) Ama sırnaşık genç peşinden gelmeye devam etti. Mevlut aynı anda adımlarını hızlandırdı. Birden Neriman geri döndü, elindeki bir kâğıt parayı bir anda gence verirken aynı hızla bir kırmızı Marlboro alıp cebine attı.

Mevlut kaçak sigara satan gencin yanına gelince "Bir daha dikkat et, tamam mı?" gibi bir laf etmeyi, Neriman'ın koruyucusuymuş gibi davranmayı hayal etti. Ama böyle arsız insanlar için değmezdi bu. Üstelik Neriman'ın sokaktan kaçak sigara almasından hoşlanmamıştı.

Yaz başında, lise biri en sonunda bitirdiği günlerde, Neriman'ı takip ederken yaşadığı bir başka tecrübeyi Mevlut aylarca unuttu. Osmanbey'de kaldırımında iki adam Neriman'a önce laf attılar. Neriman onları iştmezlikten gelerek yoluna devam edince de arkasından geldiler. Mevlut koşarak yaklaşıyordu ki... Neriman durdu, adamlara döndü, tanıyıp gülümsedi ve eski arkadaşlarını görmüş birinin heyecanı ile elini kolunu oynatarak heyecanla onlarla sohbet etti. Neriman'dan ayrılan iki adam aralarında konuşup gülüşerek yanından geçerlerken Mevlut konuşmalarına kulak kesildi, ama Neriman ile ilgili kötü bir şey dediklerini iştmedi. "İkinci döneminde daha zor," gibi bir şey dediklerini iştitti Mevlut yalnızca, ama ne doğru iştittiğinden emin olabildi ne de Neriman'dan söz ettiklerinden. Kimdi bu iki adam? Yanlarından geçerlerken onlara "Beyler, ben o hanımı sizlerden daha iyi tanıyorum," demek geldi içinden.

Bazan da uzun bir süre hiç karşılaşmadıkları için Neriman'a küser, yoldan geçen kadınlar arasında başka Neriman'lar arardı.

Sırtında yoğurtçu sırığı yokken birkaç kere böyle adaylar buldu, arkalarından evlerine kadar yürüdü. Bir keresinde Ömer Hayyam durağından otobüse atlayıp ta Laleli'ye kadar gitti. Bu yeni kadınların kendisini başka mahallelere sürüklemelerinden, onlar hakkında bir şeyler öğrenip hayaller kurmaktan hoşlanıyordu, ama onlara bağlanamıyordu. Kurduğu hayaller, kadın takip eden diğer okul arkadaşlarının ve serserilerin anlattığı türden şeylerdi aslında. Mevlut bir kere bile Neriman'ı düşünerek otuzbir çekmemişti. Neriman'a duyduğu şeylerin saflığı, hissettiği bağlılığın ve saygının da temeliydi.

O yıl okula az gitti. Hocalara kabadayılık edip düşman kazanacak kadar saldırgan değilse, aynı sınıfta ikinci yılını okuyan bir öğrenciye hiçbir hoca bir daha kırık not vermek istemezdi. Çünkü öğrenci o zaman okuldan atılırdı. Mevlut buna güvendiği için yoklama kâğıdına adının yazılmamasını ayarlıyor, okulla hiç ilgilenmiyordu. Sene sonunda sınıfı geçince Ferhat ile birlikte yazın Kısmet satmaya karar verdiler. Babası köye döndükten sonra evde tek başına yaşamak Mevlut'u daha da mutlu etti. Üstelik Ferhat ile iyi para kazanıyordu.

Bir sabah Süleyman kapıyı vurdu, bu sefer Mevlut hemen açtı. "Savaş çıktı oğlum," dedi amcasının oğlu, "Kıbrıs'ı fethediyoruz." Mevlut onunla Duttepe'ye, amcasının evine gitti. Herkes televizyonun başındaydı. Askeri marşlar çalıyor, tank ve uçak görüntüleri veriliyor ve Korkut atılıp hemen "C-160, M47" diye tiplerini söylüyordu. Sonra Ecevit'in aynı görüntüsü, "Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin," deyişi tekrarlanıyordu. Ecevit'e komünist diyen Korkut onu affetmişti. Ekranda Makaryos ya da Yunan generalleri belirince bir küfür savuruyor, hep birlikte gülüşüyorlardı. Duttepe durağına indiler, kahvelere uğradılar. Mutlu ve heyecanlı bir kalabalıkla doluydu her yer ve herkes aynı görüntülere, jetlerin uçuşuna, tanklarla bayraklara, Atatürk ve paşalara bakıyordu. Asker kaçaklarının derhal şubelerine gitmeleri de düzenli aralıklarla televizyonda duyuruluyor, Korkut da her seferinde "Ben zaten kendim gidecektim," diyordu.

Sıkıyönetim ülkede her zaman olduğu gibi zaten vardı. Bir de İstanbul'da gece karartma ilan edilmişti şimdi. Mevlut

dükkânının lambalarını bekçi ve ceza korkusuyla karartan Hasan Amca'sına Süleyman ile yardım etti. Ucuz ve kaba bir mavi kâğıttan bardak büyüklüğünde parçalar keserek çıplak ampullerin çevresine şapka gibi özenle geçirdiler. "Dışarıdan gözüküyor mu?", "Perdeyi çek", "Yunan uçağı bunu göremez ama bekçi görür," diye konuşup gülüşüyorlardı. Mevlut ders kitaplarında anlatılan, Orta Asya'dan gelen o Türklerden olduğunu hissetti o gece.

Ama Kültepe'ye, kendi evine döner dönmez başka bir ruh haline girdi. "Türkiye'den çok daha küçük olan Yunanistan bize saldırmaz, saldırısa Kültepe'yi bombalamaz," diye mantık yürüttü ve âlemdeki yerini düşündü. Evde lambaları yakmamıştı. Tıpkı İstanbul'a ilk geldiği günlerde olduğu gibi diğer tepelerde yaşayan insanların kalabalığını göremiyor, ama karanlıkta hissediyordu. Beş yıl önce yarısı boş olan tepeler şimdi evlerle dolmuş, daha uzaklardaki boş tepelerde bile elektrik direkleri ve minareler yükselmişti. Şimdi bütün bu yerler İstanbul'la birlikte karanlık olduğu için Mevlut temmuz göğündeki yıldızları görebiliyordu. Toprağa uzandı, uzun uzun yıldızları seyretti ve Neriman'ı düşündü. O da Mevlut gibi evinde karartma yapmış mıydı? Mevlut bacaklarının kendisini Neriman'ın yürüdüğü sokaklara daha sık götüreceğini seziyordu.

10

CAMİ DUVARINA KOMÜNİST AFİŞİ

ASMANIN SONUÇLARI

TANRI TÜRK'Ü KONUSUN

Mevlut, Duttepe ile Kültepe arasındaki gerginliklerin artışını görüyor, kan davasına dönüşmekte olan kavgalara tanık oluyordu ama iki tepe arasında filmlerden çıkma kanlı bir savaşın yaklaşmakta olduğunu sezemiyordu. Çünkü karşılıklı bu iki tepede yaşayanlar arasında, ilk bakışta derin, kanlı bir çatışmaya yol açabilecek farklılıklar yoktu:

- Her iki tepeye de ilk gecekondular 1950'lerin ortasında briket, çamur, teneke karışımıyla yapılmıştı. Bu evlere yoksul Anadolu köylerinden göç edenler yerleşmişti.
- Her iki tepede erkeklerin yarısı gece uyurken mavi çubuklu (çubukların kalınlığı arasında farklılıklar olsa da) pijama giyer, diğer yarısı da hiç pijama giymez, mevsime göre kollu kolsuz eski bir atlet üzerine gömlek, yelek ya da kazak ile idare ederdi.
- Her iki tepede yaşayan kadınların yüzde doksan yedisi, tıpkı analarının köyde yaptığı gibi, sokağa çıkarken başlarını örterlerdi. Hepsi de köyde doğmuşlardı, ama şimdi şehirde "sokak" dedikleri şeyin bambaşka bir şey olduğunu keşfediyorlar ve yazları bile sokağa çıkınca, üzerlerine bol gelen, solmuş koyu lacivert ya da solmuş koyu kahverengi renkte bir pardösü giyiyorlardı.
- Her iki tepede de çoğunluk evlerini hayatlarının sonuna kadar yaşayacakları bir yer olarak değil de, ya zengin olup köye dönmeden önce başlarını sokacakları bir sığınak ya da şehirdeki apartman dairelerinden birine taşınmak için gerekli fırsatı beklerken kaldıkları yer olarak görüyorlardı.
- Hem Kültepe hem de Duttepe'de yaşayanlar rüyalarında düzenli aralıklarla ve şaşırtıcı benzerliklerle aynı kişileri görüyorlardı:

Erkek çocukları: İlkokuldaki kadın öğretmen

Kız çocukları: Atatürk

Yetişkin erkekler: Hazreti Muhammed

Yetişkin kadınlar: Adı belirsiz, uzun boylu, Batılı bir film yıldızı

Yaşlı erkekler: Süt içen bir melek

Yaşlı kadınlar: İyi haber getiren genç postacı

Bu rüyaları gördükten sonra bir tebliğ aldıkları için gurur duyuyor ve özel bir insan olduklarını anlıyorlar ama rüyalarını nadiren bir başkasıyla paylaşıyorlardı.

- Kültepe'ye ve Duttepe'ye elektrik 1966 yılında, musluk suyu 1970 yılında ve ilk asfalt yol 1973'te tam aynı günlerde gel-

mişti ve bu yüzden zaman farkından dolayı iki tepe arasında kıskançlık olmamıştı.

- Hem Kültepe’de hem de Duttepe’de, 1970’lerin ortasında her iki evin birinde siyah beyaz görüntüyü net göstermeyen bir televizyon vardı (babalar ve oğullar her iki günde bir kendi yapımları antenleri ayarlamak için uğraşırlardı) ve futbol maçı, Eurovision yarışması, Türk filmi gibi önemli yayınlar sırasında televizyonu olmayanlar olanlara misafirlğe gider, her iki tepede de evlerde kalabalığa çayı kadınlar sunardı.
- Her iki tepenin ekmek ihtiyacı Hacı Hamit Vural’ın fırınından sağlanıyordu.
- Her iki tepede de en çok tüketilen beş gıda maddesi, sırasıyla, 1. gramajı düşük ekmek, 2. domates (yazları ve sonbaharda), 3. patates, 4. soğan ve 5. portakaldı.

Ama bazılarına göre bu istatistikler tıpkı Hacı Hamit’in ekmeğinin gramajı gibi yanıltıcıydı. Çünkü toplumların hayatını belirleyen önemli şeyler insanların birbirlerine benzeyen yanlarından değil benzemeyen yanlarından çıkıyordu. Yirmi yılda Duttepe ve Kültepe arasında bazı temel farklılıklar da oluşmuştu:

- Duttepe’nin en gösterişli yerine Hacı Hamit Vural’ın yaptırdığı cami hâkimdi. Sıcak yaz günlerinde yukarıdaki zarif pencerelerden ışık süzülürken içi hoş ve serin olur, insan bu âlemi yarattığı için Allah’a şükretmek ister, içindeki isyancı duygulara böylece hâkim olurdu. Kültepe’nin en manzaralı yerine ise Mevlut’un İstanbul’a ilk geldiği günde gördüğü pash dev elektrik direği ve üzerindeki kurukafa hâkimdi.
- Duttepelilerin ve Kültepelilerin yüzde doksan dokuzu ramazanda resmen oruç tutuyordu. Ama Kültepe’de ramazanda gerçekten oruç tutanların oranı yüzde yetmişten fazla değildi. Çünkü Kültepe’de Bingöl, Dersim, Sivas, Erzincan civarından 1960’ların sonunda gelmiş Aleviler de yaşıyordu. Kültepe’nin Alevileri Duttepe’ye camiye namaza da gitmiyorlardı.
- Kültepe’de, Duttepe’de olduğundan çok daha fazla Kürt vardı, ama Kürtler dahil kimse bu kelimeyi uluorta kullanmak-

tan hoşlanmadığı için bu bilgi her iki tepede de insanların şahsi görüşü olarak şimdilik kafalarının bir köşesinde, tıpkı yalnızca evde konuşulan bir dil gibi uyuklamaktaydı.

- Duttepe'nin girişindeki Memleket Kahvehanesi'ndeki arka masaların birinde kendilerine milliyetçi-ülkücü diyen gençler oturmaya başlamıştı. Ülküleri, komünist Rus ve Çin devletlerinin esareti altındaki Orta Asya Türklerini (Semerkant, Taşkent, Buhara, Sincan) özgürleştirmekti. Bunun için her şeyi göze almaya, hatta öldürmeye bile hazırdılar.

Kültepe'nin girişindeki Yurt Kahvehanesi'ndeki arka masaların birinde kendilerine solcu-sosyalist diyen gençler oturmaya başlamıştı. İdealleri Rusya'daki ya da Çin'deki gibi özgür bir toplum yaratmaktı. Bunun için her şeyi göze almaya, hatta ölmeye bile hazırdılar.

Lisenin ikinci sınıfını da, bir yıl çaktıktan sonra zorlukla bitirince, Mevlut dersleri izlemeyi artık bütünüyle bırakmıştı. Sınav günleri bile gitmiyordu okula. Babası da durumun farkındaydı. Mevlut da "Yarın sınav var!" deyip çalışıyormuş gibi bile yapıyordu artık.

Bir akşam canı sigara istiyordu. Bir anda evden çıkıp Ferhat'a gitti. Arka bahçede yanında bir başka genç bir kovaya bir şeyler döküyor, karıştırıyordu. "Bu sudkostik," dedi Ferhat, "içine biraz un atınca yapışkan olur. Afişe çıkıyoruz. Sen de gel istersen." Öteki gence döndü. "Mevlut iyi çocuktur, bizdendir. Ali-Mevlut."

Mevlut uzun boylu Ali ile el sıkıştı. Ali bir sigara tuttu, Bafra'ydı. Mevlut onlara katıldı. Bu tehlikeli işi mert olduğu için yaptığına inanıyordu.

Karanlık ara sokaklardan, hiç kimseye görünmeden ağır ağır ilerlediler. Ferhat uygun bir yer görünce hemen duruyor, elindeki kovayı yere koyup fırçayla asitli yapışkan suyu düzgünce bir zemine, bir duvara sürüyordu. Aynı anda Ali kolunun altında taşıdığı afişlerden bir tanesini çekip ıslak zemin üzerine hünerle ve hızla açarak yapıştırıyordu. Ali'nin eli afişi duvara yayarak yapıştırırken Ferhat'ın elindeki fırça afişin bir de öteki yüzü üzerinde, özellikle kenarlarda hızla geziniyordu.

Mevlut gözcüydü. Duttepe'nin aşağı mahallelerinde televizyon misafirliğinden gülüşe konuşa dönen bir anne baba ve "Ben uyumayacağım!" diyen bir erkek çocuk (afişçilere neredeyse çarpıyorlardı, ama görmediler onları) geçerken hepsi nefeslerini tuttular.

Afişe çıkmak, gece satıcılık yapmaya benziyordu. Evde bazı sıvıları, tozları büyücü gibi birbirine karıştırıp karanlık sokaklara çıkıyordun. Ama satıcı gürültü eder, bağırıp zilini çalarken afişçi gece gibi sessiz olmalıydı.

Aşağıdaki kahvelerin, çarşının, Hacı Hamit'in fırınının önünden geçmemek için yolu uzattılar. Duttepe'ye varınca Ferhat fısıldayarak konuşmaya başladı ve Mevlut düşman arazisine sızan bir gerilla gibi hissetti kendini. Gözcülük görevini Ferhat aldı, Mevlut da kovayı taşıyıp fırçayla duvara yapıştırıcı sürüyordu. Yağmur başladı, sokaklar tenhalaştı, tuhaf bir ölüm kokusu aldı Mevlut.

Uzaklardan bir yerden silah sesleri, tepeler arasında yankılandı. Üçü de durup birbirlerine baktılar. Mevlut duvarlara yapıştırdıkları afişin üzerinde yazılanları ilk defa, konuyu ciddiyetle düşünerek okudu: HÜSEYİN ALKAN'IN KATİLLE-RİNDEN HESAP SORULACAK TMLKHP-MLC. Altında da orak çekiçler ve kızıl bayraklardan yapılmış bir çeşit alt kenar süslemesi vardı. Hüseyin Alkan'ın kim olduğunu bilmiyordu Mevlut, ama onun da Ferhat ve Ali gibi Alevi olduğunu, onların kendilerine solcu denmesini istediklerini anlıyor ve kendi de Alevi olmadığı için hem suçluluk hem de bir üstünlük duyuyordu.

Yağmur hızlanınca sokaklar daha sessizleşti, köpekler havlamayı kesti. Bir saçağın altına sığındıklarında Ferhat fısıldayarak anlattı: Hüseyin Alkan, Dutteveli ülkücüler tarafından, kahveden dönerken iki hafta önce vurulmuştu.

Amcasının sokağına girdiler. Mevlut İstanbul'a geldiğinden beri yüzlerce kere girdiği, Süleyman, Korkut ve teyzesiyle mutlu saatler geçirdiği eve bir an, afiş asan öfkeli solcu gözüyle bakınca babasının öfkesine hak verdi. Birlikte yaptıkları bu evi, amcası ve oğulları, Aktaşlar hep birlikte ellerinden göstere göstere almışlardı.

Kimse yoktu ortalıklarda. Mevlut evin arka duvarının en görünür yerine, fırçayla bolca yapışkan sürdürdü. Ali iki tane afiş yapıştırdı. Bahçedeki köpek Mevlut'un kokusunu alıp tanıdığı için kuyruk sallıyor, hiç ses çıkarmıyordu. Arka ve yan duvarlara da afiş yapıştırdılar.

“Yeter, görecekler,” diye fısıldadı Ferhat. Mevlut'un öfkesinden korkmuştu. Yasak bir şey yapmanın verdiği özgürlük duygusu Mevlut'un başını döndürmüştü. Sudkostiğin yoğun asiti parmaklarının ucunu, elinin üstünü yakıyor, yağmurda ıslanıyor ama aldırmıyordu. Boş sokaklarda afiş asa asa tepenin yukarlarına çıktılar.

Hacı Hamit Vural Camii'nin meydana bakan duvarında çok iri harflerle “Afiş asmak yasaktır” yazıyordu. Yazının üzerine sabun deterjan reklamları, milliyetçi, ülkücü derneklerin “Tanrı Türk'ü Korusun” diyen afişleri ve *Kuran* kursu duyuruları yapıştırılmıştı. Mevlut bütün bu kâğıtların üzerine zevkle yapışkan sürdürdü ve kısa sürede bütün duvarı kendi afişleriyle donattılar. Avluda da kimsecikler yoktu, avlu duvarını da içeriden afişlediler.

Bir gürültü işittiler. Rüzgârda vuran bir kapıydı ama ilk anda silah sesi sanıp koştular. Mevlut elindeki kovadan üstüne başına sıvı sürüldüğünü hissediyor ama gene de koşuyordu. Duttepe'den uzaklaştılar ama korkularından utandıkları için diğer tepelerde, ellerindeki afişler bitene kadar çalıştılar. Gece-nin sonunda yer yer kanayan elleri asitten ateş gibi yanıyordu.

Süleyman. Ağabeyimin dediği gibi: Eceli gelen Alevi cami duvarına komünist afişi yapıştırmış. Aslında Aleviler kimseye zararı olmayan sessiz, çalışkan insanlardır ama Kültepe'deki bazı maceraperestler komünist parasıyla aramıza fitne sokmak istiyorlar. Bu Marksist-Leninistlerin aklında ilk Vuralların Rize'den getirdiği bekâr hemşehrilerini komünistlik ve sendika davasına kazandırmak vardı. Tabii Rizeli bekâr işçiler İstanbul'a onlar gibi akılsızlık etmeye değil para kazanmaya geliyorlar; Sibirya ve Mançurya'daki çalışma kamplarında esir olmaya niyetleri yok. Böylece uyanık Rizeliler bu Alevi komünistlerini püskürttüler. Vurallar da Kültepelili komünist-Alevileri polise bildirdi. Kahvelere sivil polisler ve MİT elemanları gelip sigara tütürmeye

(bütün memurlar gibi Yeni Harman içiyorlardı) ve televizyona bakmaya başladılar. İşin arkasında, Alevi Kürtlerin Duttepe'de yıllar önce çevirdikleri eski arsalara Vuralların sahip çıkıp inşaat yapması var. Duttepe'deki o eski arsalar, Kültepe'de üzerine ev diktikleri arsalar onlarınmı? Öyle mi? Tapun yoksa kardeşim, muhtarın dediği olur, tamam mı? Muhtar Rizeli Rıza da bizden yana. Zaten sen haklı olsan için ferah olur, için ferah olsa gece yarısı bizim sokaklarımıza girip komünist propaganda afişleri, cami duvarına da Allahsızlık ilanı asmazdın herhalde.

Korkut. On iki yıl önce ben köyden babamın yanına geldiğimde, Duttepe'nin yarısı, diğer tepelerin neredeyse tamamı boştu. O zaman yalnız bizler gibi evsiz barksızlar, İstanbul'da yatacak bir yeri bile olmayanlar değil, şehrin merkezinde iş gücü sahibi olanlar da bizim bu tepelerdeki arsaları yağmaladılar. Anayoldaki ilaç ve ampul fabrikalarında, her gün yenisi açılan imalathanelerde ucuza çalışacak işçilere yatıp kalacakları evlerini yapacak bedava arsa gerektiği için, devletin boş arsalarını her önüne gelenin sahiplenmesine kimse ses çıkarmadı. Böylece çevirdiğin arsanın senin olduğu haberi hemen yayıldı ve şehrin merkezinde memurluk, öğretmenlik yapan, hatta dükkân sahibi olan pek çok uyanık bizim tepelerde, bir gün para eder diye gidip arsa çevirdi. Resmi kâğıdın tapun yoksa şahsi arsana nasıl sahip olacaksın? Ya devletin görmezlikten geldiği gecelerin birinde üstüne bir ev yapıp içine girip orada yaşayacaksın, ya da elinde silah başında bekleyeceksin. Ya da arsanı beklesin diye eli silahlı bazı adamlara para vereceksin. O da yetmez, eli silahlı adamla dost olacak, yediğini içtiğini paylaşıp arkadaşlık edeceksin ki senin yerini canıgönülden korusun, bir gün tapu verilirken kimse "Memur bey, aslında burası benimdir, şahitlerim var," demesin. Bu işi en iyi Rizeli Hacı Hamit Vural büyüğümüz yaptı. Köyden getirdiği bekârları hem inşaatlarında, fırınlarında çalıştırıp onlara ekmek verdi (aslında ekmekleri de onlar pişiriyordu), hem de onları asker gibi kullanıp arsalarını, inşaatlarını korudu. Aslında, Rize'nin köyünden gelmiş Rıza'ları şehirde hemen öyle asker gibi kullanmak kolay değildir. Köyden gelen arkadaşları eğitmek için derneğe ve Altaylı Karate ve Tekvando Salonu'na hemen

bedava üye yaptık ki Türklük tarifi nedir, Orta Asya neresidir, Bruce Lee kimdir, lacivert kuşağın anlamı nedir öğrensinler. Fırında, inşaatlarda çalışıp helak olan bu çocuklar Beyoğlu pavyonlarında orospulara, solcu derneklerinde de Moskovacılara yem olmasın diye uygun aile filmlerini Mecidiyeköy'deki bizim derneğe getirip gösterdik. Davaya inanıp duvardaki Orta Asyalı esir Türklerin haritasına bakıp gözleri sulanan, kumaşı sağlam çocukları derneğe ben üye yazıyordum. Bu gayretlerimiz sonucu Mecidiyeköy'deki ülkücü yapılanmamız, milliyetçi ordumuz hem askeri olarak hem de entelektüel olarak büyüyüp güçlendi ve haliyle önceki tepclerc de yayılmaya başladı. Komünistler bizim tepede hâkimiyeti kaybettiklerini çok geç anladılar. İlk anlayan, Mevlut'un arkadaşlık etmekten hoşlandığı o kurnaz Ferhat'ın babasıdır. Bu hırslı ve paragöz adam çevirdiği arsaları sahiplenebilmek için kendine burada hemen bir ev yaptı ve Karaköy'den ailecek buraya taşındılar. Sonra Bingöllü diğer Kürt-Alevi yoldaşlarını köyden yanına çağırdı ki Kültepe'deki arsalarını tutabilsinler. Öldürülen Hüseyin Alkan bunların köyündendir, ama kim öldürdü haberim yok. Sorun çıkaran bir komünist öldürülünce önce arkadaşları yürüyüş yapar, slogan atar, afişe çıkar ve cenazeden sonra sağa sola saldırıp biraz cam çerçeve indirirler. (Kırıp dökme ihtiyaçlarını tatmin ettiği için bunlar cenazeleri aslında çok severler.) Ama sonra sıranın kendilerine yaklaştığını anlayıp akıllarını başlarına toplar, ya sıvışır ya da komünistlikten istifa ederler. Böyle böyle özgürce düşüncelerini yayarsın.

Ferhat. Şehidimiz Hüseyin ağbi çok iyi bir insandı. Onu köyden getirip Kültepe'ye, bizim yaptığımız evlerden birine babam yerleştirdi. Gece yarısı onu ensesinden vuran da tabii Vuralların beslediği adamlardan biridir. Üstelik polis soruşturma sonunda bizleri suçladı. Vuralların desteğindeki faşoların yakında Kültepe'ye saldıracaklarını, bizleri de tek tek temizleyeceklerini biliyorum da, ne Mevlut'a (gider Vurallara saflıkla anlatır diye) ne de bizimkilere anlatabiliyorum. Solcu Alevi gençlerin yarısı Moskova taraftarı, diğer yarısı da Maocu olduğu ve bu görüş ayrılıkları yüzünden birbirlerine tekme, tokat, yumruk sık sık

giriştikleri için onlara Kültepe'yi kaybedeceklerini söylememin bir faydası da olmaz. Aslında ben inanmam gereken davaya da ne yazık ki inanmıyorum. İleride ticaret hayatına atılıp bir iş kurmak var aklımda. Bir de üniversiteyi kazanmayı çok istiyorum. Ama Alevilerin çoğu gibi solcuyum, laik biriyim ve bizleri öldüren ülkücülerden ve kontrgerillacılardan da hoşlanmıyorum hiç. Birimiz öldürülünce de, sonunda kaybedeceğimizi bile bile, ben de cenazelere gidiyorum, slogan atıp yumruğumu sallıyorum. Babam bu tehlikelerin farkında olduğu için "Acaba evi satıp Kültepe'den gitsek mi?" diyor, ama buraya herkesi o getirdiği için onu da yapamıyor.

Korkut. Bizim evin duvarına bu kadar çok afiş yapıştırılmasından, bunu yapanın örgüt değil, bizi tanıyan biri olduğunu anladım. İki gün sonra Mustafa Amca bize gelip Mevlut'un hiç evde durmadığını, hele geceleri kaybolduğunu, okula da doğru dürüst gitmediğini söyleyince iyice pirelendim. Mustafa Amca birlikte serserilik mi ediyorlar diye Süleyman'ın ağzını arıyordu. Ama ben Ferhat denen itin Mevlut'u kötü yola çektiğini seziyordum. Süleyman'a Mevlut'u iki akşam sonra kandırıp bize akşam yemeğine tavuk yemeye çağırmasını söyledim.

Safiye Teyze. Benim oğlanlar, özellikle Süleyman, Mevlut'la hem arkadaşlık etmek ister, hem de ona eziyet etmeden duramazlar. Mevlut'un babası, ne doğru dürüst para biriktirip köydeki evini adam edebildi, ne de Kültepe'deki tek odalık evi büyütebildi. Bazan Kültepe'ye bir gideyim, baba oğulun yıllardır bekâr hayatı yaşadıkları o ahır gibi eve bir kadın eli değsin diyorum ama içim parçalanır diye korkuyorum da. Babası inat edip ailesini köyde bırakınca yavrum Mevlut'um ilkokuldan sonra bütün hayatını İstanbul'da öksüz gibi tek başına geçirdi. İstanbul'a ilk geldiği yıllarda, ana özlemine kapılınca bana gelirdi. Onu kucağıma alır, sevip okşar, öper, aman ne akıllısın sen derdim. Korkut ile Süleyman kıskanırlardı, ama aldırmazdım. Şimdi yüzünde gene aynı masum ifade, alıp kucağıma öpeceğim, biliyorum o da istiyor ama artık boyu katır gibi oldu, yüzü sivilcelerle doldu, Korkut ile Süleyman'dan utanıyor. Derslerini de artık sormuyorum çünkü

halinden kafasında her şeyin birbirine karıştığını görüyorum. Eve gelir gelmez çekip mutfağa götürdüm, Korkut ile Süleyman görmeden yanağından öptüm, “Maşallah sırık gibi olmuşsun, ama utanma boyundan, dik dur bakayım,” dedim. “Teyze, boyumdan değil, yoğurtçu sırıgından bu yaşta kambur oldum, zaten ben bırakacağım,” diyordu... Yemekte de tavuğu öyle bir yiyordu ki kalbim parçalandı. Korkut komünistlerin iyi niyetli safları tatlı dille kendi yanlarına çekmek isteyeceklerini anlatırken Mevlut susuyordu. “Bana bakın çakallar, ne diye korkutuyorsunuz zavallı öksüzü,” dedim Korkut ile Süleyman’a mutfakta.

“Anne, biz ondan şüpheleniyoruz, sen karışma!” dedi Korkut.

“Hadi oradan, bulmuşsunuz masumu... Nesinden şüphelenir insan Mevlutçuğumun. Bu kötü düşmanlarla hiç ilgisi yoktur onun.”

“Maocularla işbirliği yapmadığını bize kanıtlamak için, Mevlut bizimle bu akşam yazı yazmaya çıkacak,” dedi Korkut masaya dönünce. “Öyle mi Mevlut?”

Gene üç kişiydiler, gene birinin elinde kocaman bir kova vardı, ama yapıştırıcıyla değil, siyah boyayla doluydu içi. Uygun bir noktaya geldiklerinde, Korkut gözünü kestirdiği yere elindeki fırçayla bir slogan yazmaya başlıyordu. Mevlut ona elindeki kovayla boya tutarken bir yandan da duvara yazılan sloganın ne olduğunu tahmin etmeye çalışırdı. TANRI TÜRK'Ü KORUSUN Mevlut'un da en çok hoşuna giden ve hemen öğrendiği bir dilekti. Şehrin pek çok yerinde de görmüştü. Tarih derslerinde okuduklarını, âlemdaki Türkler ailesinin bir üyesi olduğunu Mevlut'a hatırlattığı ve iyi niyetli bir temenni olduğu için hoşuna gidiyordu. Oysa başka bazı sloganların tehditkâr bir havası vardı. Korkut DUTTEPE KOMÜNİSTE MEZAR OLACAK diye yazarken, Mevlut burada kastedilenin Ferhat ve arkadaşları olduğunu seziyor, bu ifadelerin kabadayılıktan öteye geçmeyeceğini umuyordu.

Gözcülük yapan Süleyman'ın bir sözünden (“Makina ağbimde”) yanlarında silah olduğunu da anladı Mevlut. Duvardaki yer büyükse Korkut, komünist kelimesinden önce bazan ALLAHSIZ

da yazıyordu. Çoğu zaman kelime ve harf sayısını iyi ayarlayamadığı için bazı harfleri küçük ve çarpık çurpuk yazıyor, Mevlut da kafayı her şeyden çok bu düzensizliğe takıyordu. (Arabasının vitrinine veya simit kutusuna sattığı malın adını çarpık çurpuk harflerle yazan satıcının hiçbir geleceği olmadığına inanırdı Mevlut.) Bir keresinde kendini tutamadı, Korkut'u bir K'yı çok büyük yazdığı için uyardı. "Al sen yaz da görelim!" diyerek Korkut fırçayı Mevlut'un eline tutuşturdu. Mevlut gecenin içine doğru ilerledikçe sünnetçi ilanlarının, "Çöp döken eşek" diyen duvarların ve dört gün önce yapıştırdığı Maocu afişlerin üzerine "Tanrı Türk'ü Korusun!" diye yazdı.

Karanlık ve yoğun bir ormanın içine girer gibi gecekondu- lar, duvarlar, bahçeler, dükkânlar ve şüpheli köpekler arasına girdiler. Mevlut her "Tanrı Türk'ü Korusun" diye yazışında hem gecenin derinliğini hissediyor hem de yazının aslında sınırsız gecenin içine konmuş bir işaret, bir imza olduğunu ve bu imzanın bütün mahalleyi değiştirdiğini hissediyordu. Yalnız Duttepe'de değil, Kültepe ve diğer tepelerde, geceleri Ferhat ve Süleyman ile aylaklık ederken gözünden kaçan pek çok şeyi o gece fark etti: Mahalle çeşmelerinin her köşesi sloganlar ve afişlerle kaplıydı; kahvelerin önünde sigara içerek bekleyen kişiler aslında tabancalı nöbetçilerdi; aileler, insanlar geceleri sokaklardan kaçıyor ve sanki kendi iç âlemlerine sığınıyorlardı; eski masallar gibi saf ve sınırsız bu gecede Türk olmak yoksul olmaktan çok daha iyi bir duyguydu.

11

DUTTEPE-KÜLTEPE SAVAŞI BİZ TARAFSIZIZ

Nisan sonunda bir gece Kültepe'nin girişindeki Yurt Kahvehane- si'ne yaklaşan bir taksiden içeride kâğıt oynayıp televizyon seyredenlere makineli tüfekle ateş açıldı. Beş yüz metre ötede, tepenin diğer yanındaki evlerinde Mevlut ile babası, seyrek yaşadıkları

bir arkadaşlık havası içinde mercimek çorbası kaşıklıyorlardı. Göz göze bakıştılar ve makineli tüfeğin kararlı gürültüsünün dinmesini beklediler. Mevlut pencereye yaklaşıncı “Çekil!” diye seslendi babası. Az sonra makineli tüfeğin madeni sesini daha uzaktan işittiler ve çorbalarını içmeye devam ettiler.

“Gördün mü?” dedi babası bilgiç bir edayla, sanki söylediği bir sözün kanıtıymış gibi.

Kültepe ve Oktepe’deki solcuların ve Alevilerin gittiği iki kahve taranmıştı. Kültepe’de iki, Oktepe’deki kahvede bir ölü ve yirmiye yakın yaralı vardı. Ertesi gün, kendilerine silahlı öncü diyen Marksist takımlar ile ölenlerin Alevi akrabaları ayaklandılar. Mevlut da Ferhat ile kalabalığın içindeydi, arada bir slogan atıyor, en ön sırada olmasa bile mahalle içindeki yürüyüşlere katılıyordu. Kalabalıktakiler gibi hevesle yumruklarını sıkamıyor, kelimelerini tam bilmediği marşları söyleyemiyordu ama öfkeliydi... Ne sivil polisler vardı etrafta, ne de Hacı Hamit Vural’ın adamları. Bu yüzden yalnız Kültepe’nin değil Duttepe’nin sokakları, bütün duvarları da iki günde Marksist, Maoist sloganlarla kaplandı. İsyanın heyecanı ile şehirde hemen basılan yeni afişler, direnişe uygun yeni sloganlar da çıkmıştı.

Üçüncü gün mavi otobüslerden, kara coplu ve bıyıklı bir polis ordusu indi. Çocukların “Beni de çek!” diye seslenerek tuhaf hareketler yaptığı fotoğrafçı gazeteci kalabalığı da gittikçe artıyordu. Cenaze Duttepe’ye geldikten sonra kalabalığın bir kısmı, gençlerle öfkeli –beklendiği gibi– yürüyüşe geçtiler.

Mevlut bu sefer onlara katılmadı. Cami meydanına bakan evin pencerelerinden Hasan Amca’sı, Korkut, Süleyman, Vural’ların genç adamlarıyla birlikte sigara içerek aşağıdaki kalabalığı seyrediyorlardı. Mevlut onlardan çekinmiyor, cezalandırmalarından, dışlamalarından korkmuyordu. Ama onlar bakarken de yumruk sıkıp slogan atmayı tuhaf ve yapmacıklı buluyordu. Siyasetin aşırısında yapmacıklı bir şey vardı.

Yürüyüşe geçen cenaze kalabalığı caminin karşısında polis tarafından engellenince itiş kakış oldu. Kalabalık içindeki bazı gençler ülkücü afişleri asılı bir dükkâna taş atıp vitrinini indirdiler. Kısa sürede Hacı Hamit’in ailesinin yönettiği Fatih Emlak ve yanındaki küçük müteahhitlik bürosu tahrip edildi. Duttepe’ye

hâkim olan ülkücü gençlerin televizyon seyredip sigara içip vakit öldürdüğü bu mekânlarda masalardan, daktilo ve televizyondan başka kıymetli bir eşya yoktu. Ama saldırılar yüzünden ülkücü-Marksist ya da sağ-sol ya da Konyalı-Bingöllü çatışması, bütün mahallenin gözleri önünde şiddetle çıkmış oldu.

Üç günden fazla süren ilk sert ve kanlı çatışmaları Mevlut meraklılarla birlikte uzaktan seyretti. Miğferli polislerin coplarını çekip yeniçeriler gibi “Allah Allah!” diyerek kalabalığa saldırışını gördü. Tank benzeri panzerlerin kalabalığa su fışkırtmasını da ıslanmadan izledi. Arada Şişli’deki, Feriköy’deki iyi ve düzenli müşterilerine yoğurt vermek için şehre gidiyor, akşamları da boza satmaya çıkıyordu. Bir akşam polisin Duttepe ile Kültepe arasında bir güvenlik duvarı oluşturduğunu gördü ama lise kimliğini gizledi. Kılığından kıyafetinden gariban bir satıcı olduğunu gören polis ona bir şey sormadı bile.

Bir öfke ve dayanışma duygusuyla derslere girdi. Üç günde okulun havası aşırı siyasallaşmıştı. Solcu öğrenciler parmak kaldırıyor, dersi kabadayıcı kesip siyasi nutuk atıyorlardı. Mevlut bu özgürlük duygusundan hoşlanıyor, ama kendisi sesini hiç çıkarmıyordu.

İskelet, derslerde parmak kaldırıp, Osmanlı fetihleri ve Atatürk inkılaplarını anlatmak yerine “Dün bir arkadaşımız vuruldu,” diye söze başlayıp kapitalizm ve Amerikan emperyalizmi aleyhine nutuk atan öğrencilerin susturulmasını, numaralarının alınmasını bütün öğretmenlere emretmişti ama onlar da başlarını belaya sokmak istemiyor, fazla karışmıyorlardı. En eli maşalı olan biyolojici İri Melahat bile, sözünü kesip “sömürü düzeninden” şikâyet eden ve kendisini kurbağanın yavrularını anlatarak aslında sınıfsal gerçekleri saklamaya hizmet etmekle suçlayan öğrencilere alttan alıyordu. Mevlut, Melahat Öğretmen’in hayatın çok zor olduğunu, kendisinin de otuz iki yıldır çalıştığını, aslında emekliliğini beklediğini anlatmasını kederlenerek dinlemiş, isyancıların onu rahat bırakmalarını dilemişti içinden. Arka sıraların yaşlı ve iri gövdeli öğrencilerinin bazıları siyasi buhranı kabadayılık etme fırsatı olarak görmüş; ukalalar, kibarlar, ön sıraların yağcı inekleri sindirilmiş, sağcı, milliyetçi öğrenciler sessizleşmiş, bazıları okula daha seyrek

gelmeye başlamıştı. Bazan öğrencilerin mahallelerinden yeni bir çatışma, polis baskını ve işkence haberleri gelir, militanlar hemen sloganlar atarak (“Kahrolsun faşizm”, “Bağımsız Türkiye”, “Özgür eğitim”) koridor koridor kat kat Atatürk Erkek Lisesi’ni baştan aşağı dolaşır, sonra da yoklama kâğıdını sınıf başkanının elinden alıp sigaralarıyla yakıp ya Duttepe’deki, Kültepe’deki kavgaya katılır ya da ceplerinde para ya da kapıda bir tanıdık varsa sinemaya giderlerdi.

Ama bütün bu özgürlük ve isyan havası yalnızca bir hafta sürdü. Sevmeyen bir hoca olan fizikçi Fehmi iki ay önce Mevlut’un da kederli ve öfkeli bakışları arasında Diyarbakırlı bir öğrenciyi Türkçesinin tuhaflığını taklit ederek aşağılamıştı. Öğrencilerden özür dilemesi talebiyle sınıfının basılmasından ve üniversitelerde olduğu gibi bazı öğrencilerin derslere boykot ilan etmesinden sonra İskelet ile müdür okula polis çağırdı. Aşağı ve yukarı kapılarda bekleyen mavi üniformalı polisler ve yeni gelen sivil polisler, tıpkı üniversitelerde olduğu gibi kapıda kimlik kontrolü yapmaya başladılar. Bir yangın ya da deprem sonrasındaki felaket günlerinin havasını hissediyordu Mevlut ve bundan hoşlandığını kendinden saklayamıyordu. Sınıflardaki toplantılara giriyor, ama kavgalı, itiş kakışlı anlarda bir kenarda bekliyor, boykot ilan edilince okula uğramayıp yoğurt satmaya çıkıyordu.

Polisin okula girmesinden bir hafta sonra, Aktaşların sokağında oturan bir lise üç öğrencisi Mevlut’un yolunu kesip Korkut’un bu gece onu beklediğini söyledi. Mevlut karanlıkta çeşitli sağ-sol siyasi takımların gözcülerine ve polislere kimlik göstererek, üzerini aratarak gittiği amcasının evinde iki ay önce fırında tavuk yediği masada okuldaki yeni “sivil” öğrencilerden birinin etli kuru fasulye yediğini gördü. Tarık’tı adı. Safiye Teyze’nin ondan hoşlanmadığını, ama Korkut’un ona güvendiğini, onu önemseydiğini hemen anladı Mevlut. Korkut Mevlut’a, Ferhat’tan ve “diğer komünistlerden” uzak durmasını söyledi. Her zaman olduğu gibi sıcak denizlere inmek isteyen Ruslar, emperyalist emellerine engel olan Türkiye’yi zayıflatmak için Sünni-Alevi, Türk-Kürt, zengin-fakir çatışması çıkarmak istiyorlar, bunun için bir evi bile olmayan Kürt ve Alevi va-

tandaşlarımızı kışkırtıyorlardı. Bingöllü, Tuncelili Kürtlerin ve Alevilerin Kültepe'den ve bütün bu tepelerden uzaklaştırılması bu açıdan stratejik bir önemdeydi.

"Mustafa Amca'ya selam söyle," dedi Korkut son taaruzdan önce haritaları inceleyen Atatürk havasıyla. "Perşembe günü evden sakın çıkmayın. Ne yazık ki kurunun yanında yaş da yanacak." Mevlut'un soran bakışlarını gören Süleyman "Operasyon olacak," dedi, olayların içyüzünü daha gerçekleşmeden bilmenin gururuyla.

O gece Mevlut silah sesleri arasında zor uyudu.

Ertesi gün dedikodunun yayıldığını, ortaokulların hatta Mohini'nin bile perşembe günü berbat şeyler olacağını bildiğini anladı. Önceki akşam Kültepe'deki ve Alevilerin kalabalık olduğu tepelerdeki kahvelere yeniden saldırı olmuş, iki kişi vurulup ölmüştü. Kahvelerin, dükkânların çoğu kepenkleri indirmiş, bazıları hiç açılmamıştı. Harekât sırasında basılacak Alevi evlerinin üzerine gece X işareti konacağı söylentisini de işitti Mevlut. Bir yandan uzaklaşmak, sinemaya gitmek, yalnız kalıp otuzbir çekmek istiyor, bir yandan da olaylara tanık olmak istiyordu.

Çarşamba günü sol örgütler sloganlarla cenazeleri kaldırırken kalabalık Vuralların ekmek fırınına saldırdı. Polis hiç karışmadığı için fırının Rizeli işçileri odunlar ve fırıncı kürekleriyle kendilerini biraz savunup, mis gibi kokan taze ekmekleri bırakıp arka kapıdan kaçtılar. Mevlut akşam Alevilerin camilere saldırdığı, Mecidiyeköy Ülkü Ocakları'nın bombalandığı, camilerde içki içildiği gibi söylentileri de işitti ama abartılı bulup inanmadı.

"Çıkıp gidelim bu akşam biz, şehirde bozamızı satalım," dedi babası. "Bir garip bozacıyla oğluna zaten kimse ilişmez. Biz tarafsızız." Sırıkları, güğümleri aldılar. Evden çıktılar, ama mahalle polis tarafından sarılmıştı, kimseyi bırakmıyorlardı. Uzakta mavi ışıkları yanan polis arabaları, ambulanslar ve itfaiye araçlarını görünce Mevlut'un yüreği hızlandı. Mahalledeki herkes gibi, kendini önemli hissedip gururlanıyordu da. Beş yıl önce mahallede kıyamet kopsa ne gazeteci gelirdi, ne polis, ne de itfaiye. Eve döndüklerinde siyah-beyaz televizyona boş yere baktılar. Elbette kendileriyle ilgili bir haber yoktu. Paraya kıyıp en sonunda alabildikleri televizyonda İstanbul'un fethi üzeri-

ne bir açıkoturum vardı. Babası olay çıkarıp “fukara satıcının ekmeğini elinden alan anarşistlere” her seferinde yaptığı gibi sağ-sol ayırmadan küfür etti.

Gece yarısı, sokaklarda koşuşanların çığlıkları, sloganlarıyla baba oğul uyandılar. Koşanların kimler olduğunu bilmiyorlardı. Babası kapının sürgüsünü kontrol etti, arkasına Mevlut’un akşamları üzerinde ders çalıştığı topal masayı itti. Kültepe’nin öteki yamacındaki bir yangının alevlerini gördüler. Alevlerin ışığı alçak ve karanlık bulutlara vurunca gökte tuhaf bir aydınlık oluşmuştu; buradan sokaklara yansıyan ışık rüzgârla kıpırdayan alevler gibi arada bir titriyor, aynı anda gölgelerle birlikte sanki dünya da titriyordu. Silah sesleri duydular. Bir ikinci yangın daha fark etti Mevlut. “Sokulma pencereye öyle,” dedi babası.

“Temizlenecek evlerin üzerine işaret konuyormuş baba, bakalım mı?” dedi Mevlut.

“Biz Alevi değiliz ki!”

“Yanlışlıkla koymuş olabilirler,” dedi Mevlut, Ferhat ve diğer solcularla mahallede fazla gözüküğünü düşünerek. Ama bu endişesini babasından sakladı.

Sokağın sakinleştiği, çığlıkların azaldığı bir ara kapıyı açıp üzerine baktılar; bir işaret yoktu. Mevlut evin duvarına da bakıp emin olmak istedi. “Gir içeri!” diye bağırdı babası. Birlikte yıllar geçirdikleri beyaz gecekondu gecenin ortasında turuncu renkli bir hayalet ev gibi gözüküyordu. Baba oğul kapıyı çektiler ve sabaha doğru silah sesleri kesilene kadar uyumadılar.

Korkut. Alevilerin camiye bomba koyduğuna ben de açıkçası inanmadım ama yalan hemen yayılıyor. Ama Duttepe’nin sabırlı, sessiz ve dindar kalabalığı cami duvarlarına, ta en ücra mahallelere asılmış komünist afişlerini “kendi gözleriyle” gördükleri için öfkeleri güçlüydü. Sen hem Karaköy’de oturacaksın, hatta İstanbul’da bile değil, Sivas’ta, Bingöl’de oturacaksın, hem de Duttepe’de yaşayanların arazilerine sahip çıkacaksın! Dün akşam kim evinin asıl sahibi, kim evinde gerçekten yaşıyor belli oldu. Dinine küfür edilmiş genç milliyetçiyi durdurmak çok zordur. Pek çok ev tahrip oldu. Yukarı mahallede bir ev yangını zaten olayları büyötmek için kendileri çıkardılar ki gazeteler “Milliyet-

çiler Alevileri kesiyor” diye yazsın ve POL-DER’li solcu polisler müdahale etsin. Türk polisini de tıpkı öğretmenlere yaptıkları gibi ikiye böldüler. Bunlar kendi evlerini, hatta geçenlerde hapishanede olduğu gibi kendilerini bile yakarlar ki devletimizi suçlamak için bahane çıksın.

Ferhat. Polis hiçbir şeye karışmadı, karıştıysa baskınlara yardım etmiştir. Suratlarını atkıyla gizleyip, takımlar halinde gelip evleri basmaya, vurup kırmaya, Alevilerin dükkânlarını yağmalamaya başladılar. Üç ev, dört dükkân, Dersimlilerin bakkalı hep yanmış. Bizimkiler de damlara çıkıp ateş etmeye başlayınca gece geri çekildiler. Ama ortalık aydınlanınca gene geleceklerini sanıyoruz.

“Hadi gidelim biz şehre,” dedi sabah babası Mevlut’a.

“Ben kalacağım,” dedi Mevlut.

“Evladım, bunların kavgası hiç bitmez, birbirlerine kıymaya, kana doyamaz bunlar, siyaset bahane... Biz yoğurdumuzu, bozamızı satalım. Sen hiç karışma. Alevilerden, solculardan, Kürtlerden, o Ferhat’tan da uzak dur. Buradan onları söküp atarlarken biz de evimizden olmayalım.”

Mevlut kapıdan dışarı adım atmayacağına şeref sözü verdi. Burada kalıp evi bekleyecekti, ama babası gittikten sonra da evde hiç duramadı. Ceplerini kabak çekirdekleri ile doldurdu; yanına küçük bir mutfak bıçağı aldı ve sinemaya koşan bir çocuk gibi merakla yukarı mahallelere koştu.

Sokaklar kalabalıktı, ellerinde sopalarla yürüyen birilerini gördü. Hiçbir şey olmamış gibi kucağında ekmekler bakkaldan dönerken çiklet çiğneyen genç kızlar, bahçelerinde çamaşır çitileyen kadınlar da gördü. Konya, Giresun ve Tokat’tan gelen dindar kalabalık Alevilerle saf tutmuyor ama onlarla çatışmıyordu da.

“Ağbi geçme bu aradan,” dedi bir çocuk dalgın Mevlut’a.

“Duttepe’den burayı vurabilirler,” dedi çocuğun arkadaşı.

Mevlut, hayali bir yağmurdan sakınır gibi, kurşun yağacak açıklığı hesaplayarak, bir hamlede sokağın öte yanına geçti. Çocuklar hareketlerini hem ciddiyetle izledi, hem de güldüler.

“Okula gitmediniz mi?” dedi Mevlut.

“Okul tatil!” diye bağırdı çocuklar mutlulukla.

Yanmış bir evin kapısında ağlayan bir kadın gördü; tıpkı kendi evlerindeki benzer hasır bir sepeti, ıslak bir şilteyi çıkarıyordu dışarı. Dik yokuşu çıkarken biri ince uzun, diğeri tostoparlık iki genç Mevlut’u durdurdular, ama bir başkası Mevlut’un Kültepe’li olduğunu söyleyince geçebildi.

Kültepe’nin Duttepe’ye bakan cephesinin üst kısımları mevziye dönüştürülmüştü. Beton parçaları, demir kapılar, içi toprak dolu teneke saksılar, taşlar, tuğlalar ve briketlerden örülen mazgalı mevzi duvarları bazan bir eve saplanıyor, öbür taraftan çıkıp çatallanarak uzuyordu. Kültepe’ye ilk yapılan eski evlerin duvarları kurşun geçiriyordu. Ama Mevlut o evlerden bile karşı tepeye doğru ateş edildiğini gördü.

Kurşun pahalıydı, çok ateş edilmiyordu. Sık sık uzun sessizlikler oluyor, bu karşılıklı ateşkeslerde Mevlut da başkaları gibi tepenin bir yerinden diğerine geçiyordu. Ferhat’ı öğleye doğru yukarılarda, şehre elektrik veren hattı taşıyan direğin hemen yakınında yeni yapılmış bir beton binanın çatısında buldu.

“Yakında polislerle gelirler,” dedi Ferhat. “Kazanmamıza imkân yok. Faşistlerle polis hem daha silahlılar, hem bizden daha kalabalıklar. Basın da onların yanında.”

Bu Ferhat’ın “şahsi” görüşüydü. Başkalarının yanında ise “Asla sokmayacağız bu orospu çocuklarını buraya!” diyor, silahı olmamasına rağmen hemen ateş edecekmiş gibi davranıyordu.

“Yarın gazeteler Kültepe’de Alevi katliamı diye yazmaz,” dedi Ferhat. “Örgüt isyanı bastırıldı, komünistler kötülük olsun diye kendilerini yakıp intihar etti diye yazarlar.”

“Madem sonu kötü olacak, niye savaşıyoruz ki?” dedi Mevlut.

“Hiçbir şey yapmadan boyun eğip teslim mi olalım?”

Mevlut’un kafası karıştı. Duttepe sırtlarıyla Kültepe’nin evlerle, sokaklarla, duvarlarla tikiş tikiş dolduğunu, İstanbul’da geçirdiği bu sekiz yılda pek çok gecekonduya kat çıkıldığını, çamurla yapılmış bazılarının yıkılıp briket hatta betonla yeniden yapıldığını, evlerin dükkânların boyandığını, bahçelerin yeşerip ağaçların büyüdüğünü ve her iki sırtı da sigara, Coca-Cola ve sabun ilanlarının kapladığını gördü. Bu ilanların bazıları gece aydınlatılırdı.

“Solcuların başıyla sağcıların başı aşağı meydana, Vuralların fırınının oraya insinler, mertçe dövüşünler,” dedi Mevlut yarı şaka yarı ciddi. “Galip gelenin tarafı savaşı da kazanmış olsun.”

Karşılıklı iki tepenin kale burcu benzeri savunma duvarlarında ve savaşçıların beklemesinde eski masallardan çıkma bir yan vardı.

“Öyle bir kavga olsa, Mevlut, sen kim kazansın istersin?”

“Sosyalistleri tutarım,” dedi Mevlut. “Ben kapitalizme karşıyım.”

“Ama ileride biz de dükkân açıp kapitalist olmayacak mıyız?” dedi Ferhat gülümseyerek.

“Aslında komünistlerin fakirleri korumasını seviyorum,” dedi Mevlut. “Ama Allah’a niye inanmıyorlar?”

Sabah saat ondan beri Kültepe ve Duttepe’nin üzerinde gezinen sarı helikopter yeniden gelince, her iki tepede birbirine cephe almış kalabalık sessizleşti. Helikopterin saydam kabininin içindeki askerin kulaklık taktığını tepelerde mevzilenmiş herkes görüyor, seyrediyordu. Bir helikopter yollanması, iki tepedeki herkes gibi Ferhat ile Mevlut’a da gurur veriyordu. Kültepe’nin uzaktan görünüşü, sarılı kırmızılı oraklı çekiçli bayrakları, evler arasına gerilmiş bez pankartları, yüzlerini atkılarıyla saklayan ve uçan helikoptere slogan atan genç kalabalıklarıyla tıpkı gazetelerde çıkan terör ve isyan fotoğraflarındaki gibiydi.

Karşılıklı ateş bütün gün sürdü, kimse ölmedi, birkaç kişi yaralandı, o kadar. Hava kararmadan az önce polis megafonların madeni sesiyle gece her iki tepede sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini duyurdu. Daha sonra da Kültepe’de evlerde silah araması yapılacağı ilan edildi. Eli silahlı bazı kahramanlar polisle çatışmak üzere mevzilerde kaldılar, ama silahsız Mevlut ile Ferhat evlerine döndüler.

Babası bütün gün yoğurt sattıktan sonra akşam kazasız belâsız eve dönünce Mevlut şaşıtı. Baba oğul masaya oturup konuşa konuşa mercimek çorbası içtiler.

Gece geç saat Kültepe’de elektrikler kesildi ve güçlü ışıklarını yakmış panzerler kötü niyetli hantal yengeçler gibi karanlık mahallelere girdiler. Arkalarında savaş arabalarını izleyen yeniçeriler misali coplu silahlı polisler koşa koşa yokuşları çıktılar,

mahallelere daldılar. Bir süre yoğun silah sesleri geldi, sonra her şey sinir bozucu bir sessizliğe büründü. Geç vakit kör karanlıkta Mevlut pencereden dışarı baktığında yüzü maskeli ihbarcılarının sivil polislerle ve askerlere basılacak evleri gösterdiğini gördü.

Sabah kapı çaldı. Patates burunlu iki er silah arıyordu. Babası burasının bir yoğurt satıcısının evi olduğunu, siyasetle ilgileri olmadığını söyledi, saygıyla eğilerek onları içeri buyur etti, masaya oturtup çay sundu. Askerler patates burunluydu ama akraba değildiler: Biri Kayserili, öbürü Tokatlıydı. Yarım saat oturup bu üzücü olaylarda yaşla birlikte kurunun da yanacağından, Kayserispor'un bu yıl birinci lige çıkabileceğinden söz ettiler. Tezkere almaya kaç ayları vardı, komutanları iyi miydi, yoksa lüzumlu lüzumsuz dövüyor muydu onları diye sordu Mustafa Efendi.

Onlar çay içerken Kültepe'deki bütün silahlar, sol kitaplar, posterler, pankartlar toplandı. Üniversite öğrencilerinin ve olaylara karışan öfkeliilerin büyük çoğunluğu gözaltına alındı. Çoğu uykusuz olan bu kalabalık, otobüslerde başlayan bir sıra dayığından sonra daha dikkatli uygulanan falakalı, manyetolu ve elektrikli işkenceden geçirildi. Yaraları kapanınca saçları kesilip silahlar, posterler ve kitaplarla fotoğrafları çekildi ve gazetelere verildi. Haklarında kimi için idam, kimisi için müebbet talebiyle açılan davalar yıllar sürdü. Kimisi on yıl yattı, kimisi beş yıl, bir ikisi hapisten kaçtı, kimisi beraat etti. Bazıları da hapishanelerde karıştıkları isyanlar ve açlık grevleri sonucu kör oldu, sakat kaldı.

Atatürk Erkek Lisesi de kapatılmıştı. 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda otuz beş solcu ölünce gelişen gergin siyasi hava ve İstanbul'un her yerinde işlenen siyasi cinayetler okulun açılmasını geciktirdi. Mevlut derslerden daha da uzaklaştı. Siyasi sloganlarla kaplı sokaklarda geç saatlere kadar yoğurt satıyor, akşamları kazancının çoğunu babasına teslim ediyordu. Okul açılınca içinden gitmek gelmedi hiç. Yalnız sınıfın değil, arka sıralarda oturanların da en yaşlısıydı artık.

1977 Haziran'ında karneler dağıtılınca Mevlut liseyi bitiremediğini gördü. Yazı kararsızlık ve yalnızlık korkularıyla geçirdi. Çünkü Ferhat ve ailesi diğer Alevi ailelerin bazılarıyla birlikte

Kültepe'den gidiyordu. Ferhat ile temmuzdan itibaren ortak bir iş –bir satıcılık işi– yapmayı, kışın, siyasi olaylardan önce birlikte hayal etmişlerdi. Ama göç hazırlıklarıyla uğraşan Ferhat Alevi akrabalarının içine dönmüştü, hevesli değildi. Mevlut temmuz ortasında köye döndü. Annesiyle uzun zaman geçirdi ama onun “Seni evlendireyim,” demelerine kulak asmadı. Askerliğini yapmamıştı, parası yoktu; evlenmek köye dönmek olacaktı.

Yaz sonunda okullar açılmadan liseye gitti. Sıcak eylül sabahı eski okul binası loş ve serindi. İskelet'e kaydını bir yıllığına dondurmak istediğini söyledi.

İskelet'in sekiz yıldır tanıdığı öğrencisine artık saygısı vardı. “Niye erteliyorsun, bir yıl dışını sık, bitir şu okulu,” dedi şaşırtıcı bir şefkatle. “Herkes yardım eder sana, lisemizin en yaşlı öğrencisisin...”

“Gelecek sene üniversiteye giriş dershanesine gideceğim,” dedi Mevlut. “Bu sene çalışıp derslane parasını denkleştireceğim. Liseyi de gelecek sene bitireceğim.” Bütün bu senaryoyu İstanbul treninde kelime kelime düşünmüştü. “Bu mümkün.”

“Mümkün de o zaman yirmi iki yaşında olacaksın,” dedi kalpsiz bürokrat İskelet. “Bu lisenin tarihinde yirmi iki yaşında mezun olan kimse yok.” Mevlut'un yüzündeki ifadeyi gördü. “Hayırlısı... Kaydını bir yıllığına donduruyorum. Yalnız İl Sağlık Müdürlüğü'nden bir kâğıt getirmen lazım.”

Mevlut bunun ne kâğıdı olduğunu sormadı bile. Daha okulun bahçesindeyken, sekiz yıl önce ilk defa girdiği lise binasına bunun son gelişi olduğunu kalbiyle anlamıştı. Akli ise, mutfaktan hâlâ gelen UNICEF sütünün, artık kullanılmayan kömürlüğün ve ortaokuldayken kapısından korkuyla baktığı, lisedeyken kalabalık içinde sigara otlayıp içtiği bodrum kat helasının kokusuna hiç kapılmamasını öğütlüyordu. Öğretmenler odasının ve kütüphanenin kapısına hiç dönüp bakmadan merdivenlerden indi. Son gelişlerinde her seferinde “Zaten bitiremeyeceğim, niye geliyorum ki!” diye düşünürdü. Atatürk heykelinin yanından son kere geçerken “Çok isteseydim mezun olurdum,” dedi kendi kendine.

Okula gitmediğini babasından sakladı. Kendinden de saklıyordu bunu. Okula devam edeceği ihtimaline inanabilmesi

için gerekli Sağlık Müdürlüğü raporunu da gidip almadığı için, okul konusundaki şahsi görüşü bile kendi kendine söylediği bir resmi görüşe dönüşüyordu. Zaten gelecek sene üniversiteye giriş kursu için para biriktirdiğine bazan içtenlikle inanabiliyordu da.

Bazan da gittikçe azalan düzenli müşterilerine yoğurt verdikten sonra, sırtığını, terazisini, yoğurt tepsilerini bir tanıdığın yerine bırakır, şehir sokaklarında bacaklarının onu götüreceği yerlere doğru koşardı.

Seyretmesi birbirinden zevkli pek çok şeyin aynı anda hareket ettiği bir yer olarak seviyordu şehri. En çok şey de Şişli, Harbiye, Taksim, Beyoğlu civarında oluyordu. Sabah bir otobüse atlar, bu semtlere bilet almadan ve yakalanmadan gidebildiği kadar gider, sonra yoğurt yüküyle giremediği sokaklara hiçbir yükü olmadan özgürce girer, şehrin karmaşası, gürültüsü içinde kaybolmayı, vitrinlere bakmayı çok severdi. Mankenlere bakmaktan, uzun etekli annelerle mutlu çocukların takım elbiselerinin sergilediği düzenlemeleri seyretmekten hoşlanır, çorapçı vitrinlerindeki kopuk manken ayaklarına dikkatle bakardı. Derken kafasının içinde o anda uydurduğu bir kurguya kapılır, karşı kaldırımda yürüyen kumral bir kadını on dakika izler, sonra önüne çıkan bir lokantaya ani bir kararla girer, aklına gelişigüzel gelen bir lise arkadaşının adını verip “Burada mı?” diye sorardı. Bazan Mevlut daha bir şey soramadan, “Bulaşıkçı aramıyoruz!” diye aksi bir sesle durdururlardı onu. Sokağa dönünce bir an aklından Neriman geçer, ama aklına esen yeni bir hayale uyarak gelişinin tam aksi istikametine, mesela Tünel’in arkalarına doğru yürür ya da Ferhat’ın uzak akrabası kapıda bilet kesiyor olabilir diye Rüya Sineması’nın dar lobisinde afiş ve fotoğraflara bakarak oyalanırdı.

Hayatın vereceği huzur ve güzellik ancak hayatından uzakta başka âlemleri düşlerken ortaya çıkıyordu. Bilet alıp film seyredirken, hayal kurarken olduğu gibi ruhunun bir yerinde suçluluk duygusunu ince bir acı gibi hissedirdi. Boşuna vakit kaybettiği, altyazıları kaçırdığı, dikkati filmin talep etmediği tuhaf ayrıntılara ve çekici kadınlara takıldığı için suçluluk duyardı. Film seyredirken bazan anlaşılır nedenlerden, bazan da hiçbir neden yokken çükü kalkınca sinema koltuğunda

kamburunu çıkarıp içine döner, eve akşam babasından iki saat önce dönerse yakalanma telaşına kapılmadan rahat rahat otuzbir çekeceğini hesaplardı.

Bazan da sinemaya gitmez, Tarlabası'nda bir dükkânda berber çıraklığı yapan Mohini'yi görmeye gider ya da Alevilerin, solcu şoförlerin gittiği bir kahvehaneye uğrar, burada Ferhat'ın kendisine tanıttığı bir tezgâhtar çocuk ile biraz sohbet eder, derken bir masada okey oynayanları seyrederek, bir yandan da gözünün ucuyla televizyona bakardı. Vakit öldürdüğünü, aslında hiçbir şey yapmadığını, liseye de devam etmediği için hayatının da doğru bir yolda olmadığını anlar, ama bu gerçek o kadar acı verirdi ki başka hayallerle teselli ederdi kendini: Ferhat ile ortak yeni bir işe girişebilirlerdi, önce değişik tarz bir sokak satıcılığı (yoğurt tepsilerinin yerleştirileceği, iterek giden ve çanı hareketle çalan tekerlekli bir araba) hayal ediyordu; ya da az önce gördüğü boş dükkân gibi bir yerde küçük bir tütüncü dükkânı, hatta şu hiç iş yapmayan gömlekçi-kolacının olduğu yerde bir bakkal dükkânı açabilirlerdi... İleride herkesi şaşırtacak kadar çok para kazanacaktı.

Oysa sokak yoğurtçuluğu ile para kazanmanın gittikçe güçleştiğini, ailelerin yoğurdu cam kaplarda bakkallardan alıp masalarının üzerine koymaya hızla alıştığını da kendi gözleriyle görüyordu.

"Vallahi artık seni görmek için alıyoruz köy yoğurdunu Mevlut oğlum," demişti iyi niyetli yaşlı teyzelerden biri. Artık hiç kimse Mevlut'a liseyi ne zaman bitireceğini sormuyordu.

Mustafa Efendi. İş 1960'larda çıkan cam kâselerde kalsaydı kolaydı. Toprak kaplar benzeri o ilk yoğurt kâseleri kalın ve ağırdı, depozito fiyatı yüksekti, sağından solundan kenarı kırılır, çatlar, bakkal boşları iade parayı vermezdi. Ev hanımları da boşalan cam kabı her işte kullanırdı: Kedinin mama tası, küllük, kullanılmış yağın saklanacağı kavanoz, hamam tası veya sabunluk. Her türlü pis mutfak ve ev işi için kullanıp bir gün akıllarına eserse depozito parası için bakkala iade eder, böylece elâlemin çöp tenekesi, köpeğin salyalı kabı, Kâğıthane'deki bir atölyede hortum suyuyla şöyle bir yıkanıp, bir başka İstanbullu ailenin güzel ve mutlu sofrasına en temiz ve sağlıklı yeni yoğurt kabı

diye konurdu. Bazan, müşteri tartacağım yoğurdu koyayım diye terazinin bir kefesine her zamanki gibi boş bir temiz tabak yerine bu kâselerden birini koyarsa tutamazdım kendimi. “Abla kendim için söylüyorsam namerdim,” diye söze girerdim. “Ama bu kâseleri Çapa kliniklerinde idrar kutusu olarak, Heybeliada sanatoryumunda veremliler için balgam hokkası olarak kullananlar var...”

Daha sonra cam kapların hafif ve ucuzunu piyasaya çıkardılar. Bakkala iadesi, depozito parası yok, cam kap bir yıkarsın bardaktır, ev kadınlarına hediyedir dediler. Fiyatını da yoğurdun fiyatı içine gizlediler tabii. Ha gayret omuzlarıma, hakiki Silivri yoğurduna, onunla da rekabet ediyorduk ki, bu sefer şirketler, üzerinde bir inek olan süslü bir etiket yapıştırdılar cam kaba, iri harflerle yoğurdun markasını yazıp televizyona reklamını verdiler. Sonra üzerinde aynı inek, Ford marka yoğurt kamyonları, çarpuk çarpuk dar sokaklara girip bakkal bakkal gezip ekmeğimizi elimizden almaya başladılar. Allah’tan geceleri boza satıyoruz da geçimimiz hâlâ yerindedir. Mevlut serserilik etmeyip biraz daha çalışsa, kazandığı paranın hepsini babasına verse, köye kış için biraz para götüreceğiz.

12

KÖYDEN KIZ ALMAK KIZIM SATILIK DEĞİLDİR

Korkut. Geçen seneki savaştan ve yangınlardan sonra Alevilerin çoğu mahalleyi altı ayda terk etti. Bazıları uzaktaki diğer tepele-re, Oktepe’ye, başka bazıları da şehir dışına, Gazi Mahallesi’ne gitmişler. Yolları açık olsun. İnşallah oralarda da devletimizin polisini, jandarmasını uğraştırmazlar. Altı şeritli, uluslararası modern bir otoyol senin tavuk kümesi ve tapusuz gecekondu saatte seksen kilometre hızla yaklaşıyorsa, “Tek yol devrim!” demekle sen yalnızca kendini kandırabilirsin.

Başıbozuk solcu takımı buradan çekip gidince muhtarların verdiği kâğıtların fiyatları hemen arttı. Yeni arsa çevirmek is-

teyen uyanıklar, silahlı çeteler çıktı. Yaşlı Hamit Vural camiye halı alalım deyince elini cebine atmayanlar; “Bingöllü, Elazığlı Alevileri kaçırdı, arsalara el koydu, o versin,” diye arkadan dedikodu edenler, hemen yeni imar planına göre arsaları ve arsa kâğıtlarını topladılar. Hamit Bey de böylece Kültepe’de yeni inşaatlara girişti. Harmantepe’de bir yeni ekmek fırını daha açtı ve köyden getirdiği bekâr işçiler için hiçbir masraftan kaçınmadan televizyonlu, mescitli ve karate salonlu bir yatakhane yaptırdı. Askerden döndükten sonra, bu yatakhane inşaatının kâhyası ve inşaat malzemeleri dükkânının levazım şefi oldum. Cumartesileri Hacı Hamit Bey milliyetçi bekâr gençlerle yatakhanein yemekhanesinde ayrınlı etli pilavlı ve salatalı bir yemek yerdı. Benim evlenmeme cömertçe yardım ettiği için de kendisine burada teşekkür ediyorum.

Abdurrahman Efendi. On altı yaşına gelmiş büyük kızım Vediha’ya uygun birini bulmak için çok uğraşıyorum. Bu iş kadınların çamaşırdı, hamamda, pazarda, misafirlikte yapivermeleri tabii en uygunudur, ama benim öksüzlerimin anneleri, teyzeleri, halaları olmadığı için iş kulunuza kaldı. Sırf bu amaçla otobüse binip İstanbul’a gittiğimi bilenler hemen güzel Vediha-cığım için zengin bir koca peşinde olduğumu, başlık parasını cebe atacağımı, rakı parası edeceğimi söylemeye başladılar, işitiyorum. Benim gibi bir sakatı kısıkanp dedikodu etmelerinin nedeni, eğri boyunlu biri olmama rağmen kızlarıyla mutlu olabilen, hayattan zevk alan, kafa çekmeyi bilen bahtiyar bir adam olmamdır. Rahmetli karımı içip içip dövdüğümü, paraları eğri boynuma bakmayıp Beyoğlu’nda kadınlarla yemek için İstanbul’a geldiğimi söyleyenler yalancıdır. İstanbul’da sabahları yoğurtçuların uğradığı kahvelere gittim, sabah yoğurt, akşam boza, hâlâ çalışan eski dostları gördüm. Haliyle insan hemen “Kızıma koca arıyorum!” diyemiyor. Önce hal hatır soruyor, biraz dostluktan sonra akşam bir meyhaneye gidilirse laf lafı, şişe şişeyi, rakı da sohbeti açıyor. Bu sohbetler sırasında Vedihacığımın Akşehir’de Billur Fotoğrafçısı’nda çektiirdiğimiz bir resmini sarhoşlukla övünerek cebimden çıkarıp göstermiş olabilirim.

Hasan Amca. Gümüşdereli kızın fotoğrafını cebimden çıkarıp arada bakıyordum. Güzel kız. Bir gün Safiye'ye mutfakta gösterdim. "Ne diyorsun Safiye?" dedim. "Bu kız Korkut'a uygun mu? Bizim Eğriboyunlu Abdurrahman'ın kızıymış. Babası İstanbul'a ta benim bakkala kadar geldi. Biraz oturdu. Eskiden çalışkan adamdı, ama güçsüzmüş; yoğurtçu sırıgının altında ezildi de köye döndü. Belli ki şimdi de parasız kaldı. Hinoğlunun tekidir Abdurrahman Efendi."

Safiye Teyze. Korkut evladım inşaattır, yatakhanedir, arabadır, şoförlüktür, karatedir çok hırpalandı, çok istiyoruz evlendirmek ama maşallah hem çok sert, hem de çok gururlu. Yirmi altı yaşına geldin, köye gidip sana kız bakayım desem, hayır ben şehirde kendim bulurum diyecek. Peki sen İstanbul'da kendin bul evleneceğin kızı desem, ben temiz ve itaatkâr kız isterim, o da şehirde olmaz diyecek. Böylece ben de Eğriboyunlu Abdurrahman'ın güzel kızının resmini radyonun köşesine sıkıştırıverdim. Korkut eve gelince yorgunluktan gözünü televizyondan hiç ayırmaz evladım, radyodan yalnızca at yarışlarını dinler.

Korkut. At yarışı da oynadığımı annem dahil kimse bilmez. Ben kumarı için değil, zevki için oynuyorum. Dört sene önce bir gecede eve bir oda eklemiştik. Orada tek başıma oturur, at yarışını radyodan naklen dinlerim. Bu sefer tavana bakarken radyonun kenarına sanki bir ışık indi ve fotoğraftan o kızın bana baktığını, o bakışın bana hayatta hep teselli vereceğini hissettim. İçim iyilik duygularıyla dolmuştu.

Daha sonra "Anne, radyonun üzerindeki kız kim?" diye laf arasında sordum. "Bizim oradan, Gümüşdere'den!" dedi. "Melek gibi, değil mi? Sana alayım mı onu?" "Ben köyden kız istemem," dedim. "Hele sağa sola fotoğrafını dağıtan cinsinden kız yaramaz bana." "Hiç de öyle değil," dedi annem. "Eğri boyunlu babası fotoğrafı kimseye göstermiyormuş, kızını kısıkanıyor, taliplileri kapıdan kovalıyormuş. Baban bu mahcup kızın güzelliğini bildiği için fotoğrafı zorla elinden almış."

Bu yalana inandım. Belki de yalan olduğunu kesinlikle biliyor, benim bu kadar kolay kandırılmama gülüyorsunuzdur. O

zaman size şunu söyleyeyim: Her şeyle alay edenler ne gerçekten âşık olabilir ne de gerçekten Allah'a inanabilirler. Çünkü onlar mağrurdur. Oysa âşık olmak Allah'ı sevmek gibi öyle ilahi bir duygudur ki insanın tek bir takıntısı kalmıyor, kızın kendisi hariç.

Vediha imiş adı. Bir hafta sonra, "Ben bu kızı unutamıyorum," dedim anneme. "Köye gidip gizlice onu görmeden evvel babasıyla konuşayım."

Abdurrahman Efendi. Damat adayı asabi bir çocuk. Beni meyhaneye götürdü. O benim kızım, mahremim, demedim, anlamaz bunlar, elleri biraz para görmüş İstanbul'da, şıarmışlar. Rizeli Hacı Hamit Bey'e yaltaklandığı ve Ford araba kullandığı için eli para tutmuş karateci bir sonradan görmenin kızını parasıyla elde edeceğini sanması izzetinefsime dokunuyor. KIZIM SATILIK DEĞİLDİR dedim birkaç kere. Yan masadan işittiler, kaşlarını çatıp baktılar, sonra şakaymış gibi gülümsediler.

Vediha. Yaşım on altı, artık çocuk değilim ve herkes gibi ben de babamın beni evlendirmek istediğini biliyorum, ama bilmezlikten geliyorum. Rüyalarımda bazan kötü bir erkek kötü niyetle beni takip ediyor... Gümüşdere ilkokulunu üç yıl önce bitirdim. İstanbul'a gitseydim bu yıl liseyi bitirecektim ama bizim köyde ortaokul da, ortayı bitiren kız da daha yoktur.

Samiha. On iki yaşımda ilkokul sondayım. Bazan Vediha ablam okula gelip beni alıyor. Bir gün eve dönerken bir adam peşimize takıldı. Hiçbir şey konuşmadan birlikte yürürken, ben de ablam gibi dönüp arkama bakmadım. Doğrudan eve gideceğimize bak-kala doğru ilerledik ama içeri girmedik. O karanlık sokaktan, bu kör gözlü evin önünden ve üşüyen çınarın altından geçip arka mahalleden eve geç geldik. Adam da hep arkamızdan geldi. Ablam hiç gülmedi. "Salağın teki!" dedim ben içeri girerken öfkelenerek. "Erkekler salak."

Rayiha. On üç yaşındayım. Geçen sene bitirdim ilkokulu. Vediha'nın çok taliplisi var. Bu seferki İstanbul'danmış. Öyle

diyorlar ama aslında Cennetpınar'dan yoğurtçu çocuğu. Vediha bayılır İstanbul'a gitmeye, ama adamı beğensin evlenip gitsin hiç istemiyorum. Vediha evlenince sıra bana gelecek. Daha üç yılım var, ama Vediha'nın yaşına gelince onun gibi peşimden koşmayacaklar benim, koşsalar ne olur ya, istemiyorum hiçbirini. "Sen ne akıllısın Rayiha," diyorlar bana. Pencereden eğri boyunlu babamla birlikte Vediha ile Samiha'nın okuldan dönüşlerini seyrettik.

Korkut. Cananımın kız kardeşiyle okuldan eve dönüşünü huşu içinde seyrettim. Onu bu ilk görüşüm fotoğrafıyla karşılaşmaktan çok daha derin bir aşk ile doldurdu kalbimi. Endamı, boyu posu, uzun kolları da yerindeydi, Cenab-ı Allah'a şükrettim. Onunla evlenmezsem mutsuz olacağımı anladım. Kurnaz eğri boyunlunun pazarlık edip aşkımı fitil fitil burnumdan getireceğini düşünüp sinirleniyordum.

Abdurrahman Efendi. Damat adayı ısrar etti, Beyşehir'de bir daha buluştuk. Âşıksan para pazarlığı etmezsın demedim. Veditacığımın ve diğer kızlarımın kaderleri ve kısmetleri benim elimde olduğu için titreyerek gitmişim lokantaya, oturdum ve daha birinci kadehi içmeden bir daha söyledim: "Affedersin delikanlı, seni çok iyi anlıyorum ama güzel KIZIM ASLA SATILIK DEĞİLDİR."

Korkut. İnatçı Abdurrahman Efendi birinci kadehi bitirmeden istediklerini saydı. Hepsini değil ben, babam, Süleyman, hepimiz gayret etsek, borç alsak, Duttepe'deki evimizi ve Kültepe'de çevirdiğimiz arsayı satsak gene veremeyiz.

Süleyman. İstanbul'da ağabeyim, aşk derdine yalnızca Hacı Hamit Bey'in parasının ve gücünün çare olabileceğine karar verdi ve yata Khaneye ilk ziyaretinde ona bir karate gösterisi düzenledik. Birörnek elbise giyen, tıraşlı ve tertemiz işçiler de iyi dövüştüler. Hamit Bey yemekte benimle ağabeyimi her iki yanına oturttu. İki kere hacca gitmiş, bu kadar arazisi, mülkü ve adamı olan ve camimizin kurucusu bu nurlu adamın beyaz

sakalına baktıkça, ona bu kadar yakın olduğum için talihli hissediyordum kendimi. O ise bize çocukları gibi davrandı. Babamızı sordu (“Hasan niye yok?” dedi adıyla anarak). Bizim evin durumunu, en son yaptığımız odayı, çıktığımız yarım katı ve dışarıdan merdivenini, hatta babamla Mustafa Amca’mın birlikte çevirip, birlikte muhtardan kâğıdını aldıkları boş arsanın yerini de sordu. Aslında bu arsaların yerini, her birinin yanında, çaprazında kimlerin arsası olduğunu, oralara yapılan, yarıda kalan evleri, hangilerinin ortaklarının aralarında kavgalı olduğunu, kimlerin bir yılda hangi binaları, dükkânları diktiklerini, duvarına, bacasına kadar takip ediyor, elektrik hattı nereye kadar, su hangi tepenin hangi sokağına kadar geldi ve çevreyolu nereden geçecek, hepsini biliyordu.

Hacı Hamit Vural. “Delikanlı, karasevdaya yakalanmışsın, çok acı çekiyormuşsun, doğru mu?” diye sordum da gözlerini utançla kaçırdı benden: Sırılsıklam âşık olduğu için değil, arkadaşları karasevdasını öğrendiği, işini tek başına halledemediği için utanıyordu. Şişman kardeşine döndüm: “Hayırlısıyla ağabeyinin gönül derdine inşallah bir çare bulacağız,” dedim. “Ama o bir hata yapmış, sen yapmayacaksın. Adın ne senin bakayım? Süleyman evladım, bir kızı ağabeyin gibi, bütün ruhunla seveceksen... evlendikten sonra seveceksin. Hadi acelelen var, nişanlandıktan sonra, olmadı söz kesildikten sonra... En azından başlık parası kararlaştırıldıktan sonra. Ama ondan önce ağabeyin gibi âşık olup, sonra kızın babasıyla başlık parası pazarlığına otursan, hinoğluhin babalar bütün dünyayı isterler senden. Bizim âlemimizde iki türlü aşk vardır. Birincisi, birisini hiç tanımadığın için âşık olursun. Çoğu çift zaten evlenmeden önce biraz tanışalardı asla âşık olmazlardı birbirlerine. Hazreti Peygamber bunun için evlenmeden önce yakınlaşmayı uygun bulmamışlardır. Bir de evlendikten sonra, birlikte bir hayat geçirdikleri için âşık olanlar vardır ki, bu da tanımadan evlenmenin bir sonucudur.”

Süleyman. “Ben zaten tanımadığım bir kıza âşık olmam efendim,” dedim. “Tanıdığım kız mı dedin, tanımadığım kız mı?”

diye sordu nur yüzlü Hacı Hamit Bey. “Aslında en iyi aşk, değil tanımak, hiç görmediğin kişiye duyulan aşktır. Körler iyi âşık olur mesela.” Bir kahkaha attı Hamit Bey. İşçileri de anlamadan kahkahaya katıldılar. Ağabeyimle ben giderken Hacı Hamit Bey’in mübarek elini saygıyla öptük. Yalnız kalınca ağabeyim sert bir yumruk indirdi omzuma, “Ulan göreceğiz bakalım senin şehirde nasıl bir kızla tanışıp evleneceğini,” dedi...

13

MEVLUT’UN BİYİĞİ TAPUSUZ ARSANIN SAHİBİ

Mevlut, Korkut’un komşu Gümüşdere köyünden bir kızla evlenmek üzere olduğunu çok geç, 1978 Mayıs’ında büyük ablasının İstanbul’a, babasına yazdığı bir mektubu okurken öğrendi. Büyük ablası neredeyse on beş yıldır İstanbul’a babasına bazan düzenli aralıklarla, bazan da aklına estikçe mektup yazardı. Mevlut mektubu babasına, gazeteyi ona okurken takındığı dikkatli ve ciddi ses ile okudu. Korkut’un ziyaret nedeninin Gümüşdereli bir kız olduğunu öğrenince de ikisi de tuhaf bir kıskançlık, hatta öfke duydular. Korkut niye kendilerine hiç haber vermemişti? İki gün sonra baba oğul Duttepe’ye gidip Aktaşlardan hikâyenin başka yanlarını öğrenince, Mevlut, kendisinin de Hacı Hamit Vural gibi güçlü bir patronu, bir hamisi olsaydı İstanbul’daki hayatının çok daha kolay olacağını geçirdi içinden.

Mustafa Efendi. Aktaşlara gidip Korkut’un Hacı Hamit’in desteğiyle evleneceğini öğrenmemizden iki hafta geçti ki ağabeyim Hasan, bakkal dükkânında şundan bundan gevezelik ederken, birden ciddileşti ve yeni çevreyolunun Kültepe’den geçeceğini, tepenin o yanına kadastronun uğramadığını, artık uğrasa bile kadastro memurlarının ne kadar rüşvet versen, çaresiz o arazileri yola yazacağını, yani o sırtlarda kimsenin tapusu olmadığını, olmayacağını, bu yüzden devletin üç şerit gidiş üç şerit geliş asfalt yolu geçirirken kimsenin arazisine tek kuruş istimlak bedeli ödemeyeceğini bana hızlı hızlı anlattı.

“Baktım ki bizim Kültepe’deki arsa bedavaya gidecek,” dedi, “ben de o sırtlardaki arsaların kâğıtlarını toplayan Hacı Hamit Vural’a sattım. Allah razı olsun, eli açık adam, iyi de para verdi!”

“Ne! Benim arsayı bana sormadan sattın mı?”

“O senin arsan değil Mustafa. İkimizin arsası. Ben çeviriyordum, sen de yardım ettin. Muhtar da doğrusunu yaptı, verdiği kâğıdın üzerine tarih ve imza atarken öteki kâğıtlarda yaptığı gibi ikimizin de adını yazdı. Ve kâğıdı bana verdi. Sen de ses etmedin bana vermesine. Ama bir yıla kadar hiçbir değeri kalmayacaktı o kâğıdın. Bildiğin gibi, yıkarlar diye artık kimse o yamaca değil yeni bir gecekondur, tek bir taş koymuyor. Tek bir çivi çakmıyor.”

“Kaça sattın?”

“Sen biraz sakın olsana. Ağabeyinle bağırarak konuşmasana...” diyordu ki dükkâna bir kadın girdi, pirinç istedi. Hasan da plastik küreği pirinç çuvalına sokup sokup kesekâğıdını dolduruyordu ki, öfkeyle kendimi dışarı attım. Eve döndüm. İnsan katil olabilir. Benim o arsanın yarısından ve bu gecekondudan başka bu âlemde hiçbir şeyim yok! Demedim kimseye. Mevlut’a bile. Ertesi gün gene gittim bakkala. Hasan eski gazeteleri katlayıp kesekâğıdı yapıyordu. “Kaça sattın?” Gene söyleyemedi. Geceleri uyuyamıyordum. Bir hafta sonra bir sabah bakkal boştu, birden arsayı kaça sattığını söyleyiverdi. Ne? Yarısını bana verecekmiş. O kadar düşüktü ki yalnızca şöyle diyebildim: BEN BU MİKTARI KABUL EDEMEM. “Zaten bende yok o kadar,” dedi Hasan ağabeyim, “Korkut’u evlendiriyoruz hayırlısıyla ya!” “Nasıl? Yani sen benim arsanın parasıyla oğlunu mu evlendiriyorsun!” “Zavallı Korkut çok âşık oldu, anlattık ya!” dedi. “Öfkelenme, sıra senin oğlana da gelir, Eğriboyunlu’nun kızının iki de kız kardeşi var. Birini de Mevlut ile evlendirelim. Mevlut’un hali ne olacak?” “Sen hiç karışma Mevlut’a,” dedim. “O daha liseyi bitirecek, sonra askerliğini yapacak. Zaten uygun bir kız olsaydı hemen senin Süleyman’a alırdın sen.”

Babasının amcasıyla Kültepe’de on üç yıl önce çevirdiği tapusuz arsanın satıldığını Mevlut Süleyman’dan

öğrendi. Süleyman'a göre zaten "tapusuz arsanın sahibi" diye bir şey olamazdı. Kimsenin o arsada bir evi, hatta dikili ağacı olmadığı için muhtardan o kadar yıl önce alınmış bir kâğıtla, devletin altı şeritli yolunu durdurmak imkânsızdı. Mevlut iki hafta sonra konuyu babasından işittiğinde ilk defa öğreniyor-muş gibi yaptı. Babasının öfkesine katılıyor, Aktaşların ortak arsanın kâğıdını sormadan satmalarına kızıyordu. Buna onların İstanbul'da daha başarılı ve zengin olmaları da eklenince kişisel bir haksızlığa uğradığını hissedip öfkeleniyordu. Ama amcası ve oğullarını silip atamayacağını, onlar olmadan şehirde yapayalnız kalacağını anlıyordu.

"Bana bak, benden izin almadan bir daha amcanlara gidersen, Korkut ile Süleyman'ı görürsen ölümü öp," dedi babası, "tamam mı?"

"Tamam," dedi Mevlut. "Yemin ediyorum."

Amcasının evinden, Süleyman'ın arkadaşlığından uzakta yalnız kaldığı için, ettiği yeminden kısa bir sürede pişman oldu. Geçen sene liseyi bitirip Kültepe'yi ailesiyle terk eden Ferhat da artık yoktu ortada. Babası köye döndükten sonra hazıranda bir süre Kısmet kutusuyla çayhanelerde, çocuklu ailelerin gittiği parklarda tek başına gezindi, ama kazandığı para her gün harcadığını ancak geçiyor, Ferhat ile aynı işi yaparken kazandığının dörtte birini bile toplayamıyordu.

1978'in Temmuz başında Mevlut otobüsle köye döndü. İlk günlerde annesi, ablaları, babasıyla mutlu oldu. Ama bütün köy Korkut'un düğününe hazırlanıyor, bu da onu huzursuz ediyordu. Yaşlanan eski dostu köpek Kâmil ile tepelerde yürüdü. Güneşte kuruyan otların, palamut ağaçlarının, kayalar arasından akan soğuk suların kokusunu hatırladı. Ama İstanbul'da bir şeyler oluyor da kendisi bu olup bitenleri ve para kazanıp zengin olma fırsatını kaçırıyor duygusunu bir türlü içinden atamıyordu.

Bir öğleden sonra, bahçedeki çınar ağacının bir köşesine sakladığı iki kâğıt parayı aldı. Annesine İstanbul'a gittiğini söyledi. "Baban kızmasın!" lafına aldırış etmedi. "Çok iş var!" dedi. Öğleden sonra Beyşehir'den gelen minibüse babasıyla karşılaşmadan binmeyi başardı. Kasabada İstanbul otobüsünü beklerken Eşrefoğlu Camii'nin karşısındaki aşevinde kıymalı

patlıcan yedi. Gece İstanbul otobüsünde artık kendi hayatının ve kaderinin tek sahibi olduğunu, tek başına bir erkek olduğunu hissediyor, önündeki hayatın sınırsız imkânlarını coşkuyla düşünüyordu.

İstanbul'a dönünce bazı müşterilerini bir ayda kaybettiğini gördü. Eskiden olmazdı bu. Evet, bazı aileler perdeleri çekip kaybolur, bazıları yazlığa giderdi. (Müşterilerinin peşinden yazlık mahallelerine, Adalar'a, Erenköy'e, Suadiye'ye giden yoğurtçular vardı.) Ama büfeler ayrınlık yoğurt aldığı için aslında yazları satışlar bu kadar düşmezdi. Mevlut 1978 yazında sokak yoğurtçuluğunun birkaç yıldan fazla bir geleceği olmadığını kavradı. Babasının kuşağından, önlüklü çalışkan satıcıları ya da ondan sonraki kuşağın kendi gibi hırslı ve başka işler arayan genç yoğurtçuları sokaklarda gittikçe daha az görüyordu.

Ama yoğurt satıcılığının zorlaşması Mevlut'u babası gibi öfkeli, kavgacı biri yapmadı. Kötümser ve yalnız günlerinde bile müşterilerinin içini açan, gülümseyen yüz ifadesini hiç kaybetmedi. Kapısında "Satıcı giremez" yazan yeni yüksek apartmanların girişindeki teyzeler, kapıcı karıları, "Asansör satıcılara yasak" demeyi seven ihtiyar cadalozlar Mevlut'un yüzünü görür görmez asansörün kapılarını nasıl açacağını, hangi düğmelere nasıl basacağını ayrıntılarıyla ona anlatmaktan hoşlanırlardı. Mutfak kapılarında, merdiven sahanlıklarında, apartman girişlerinde, kendisine hayranlıkla bakan pek çok hizmetçi kız, kapıcı kızı görüyordu. Ama onlarla nasıl konuşacağını bile bilmiyordu. Bu bilgisizliğini "edepli olma" isteğiyle kendinden de saklıyordu. Yaşıtı kızlarla rahat rahat konuşabilen genç erkekleri yabancı filmlerde görmüştü, onlar gibi olmak isterdi. Ama kimin iyi kimin kötü olduğu belirsiz yabancı filmleri de çok sevmiyordu. Otuzbir çekerken yabancı filmlerde, yerli dergilerde gördüğü yabancı kadınları hayal ediyordu daha çok. Sabah güneşi yatağını, yarı çıplak gövdesini ısıtırken bir yandan bu hayalleri aklından geçirip diğer yandan aşırı bir tutkuya kapılmadan otuzbir çekmeyi severdi.

Evde yalnız olmak hoşuna gidiyordu. Babası gelene kadar da olsa kendi kendinin efendisiydi. Bir bacağı kısa, sallanan masanın yerini değiştirdi, köşesi sarkmış perdeyi sandalyeye

çıkıp kornişinden düzeltti, kullanmadığı mutfak eşyalarını, kap kacağı dolaba dizdi. Evi babasıyla birlikte yaşadığı zamanlarda yaptığından çok daha sık silip süpürdü. Ama bu tek odalı yerin her zamankinden daha pis kokulu ve dağınık olduğu duygusunu da içinden atamadı. Kendi yalnızlığını, kendi kokusunu –pis kokusunu– seviyor, babasını hayatta yalnızlığa, huysuzluğa iten şeyi kendi kanında da hissediyordu. Artık yirmi bir yaşındaydı.

Kültepe ve Duttepe'nin kahvelerine uğradı. Mahalleden aşına olduğu yaşlılarına, kahvede televizyona bakarak pinekleyen gençlere takılmak istediği için birkaç sabah yakındaki işçi pazarına gitti. Her sabah saat sekizde Mecidiyeköy'ün girişindeki boş bir arsada işçi pazarı kuruluyordu. Köyden geldikten hemen sonra hir atölyede bir süre çalıştırılıp, sigortalanmak istenmediği için işlerinden atılmış vasıfsız işçiler, ne iş olursa yaparım deyip tepelerin birinde yaşayan akrabalarının evine sığınanlar gelirdi buraya. Bir işleri olmadığı için utançla yaşayan gençler, bir işte düzenli çalışmayı başaramayan huysuz ve beceriksizler sabahları bu arsaya gider, şehrin her yerinden kamyonetleriyle gelen iş sahiplerini sigara içerek beklerlerdi. Kahvelerde vakit öldüren gençler arasında da günübirlik işler için şehrin uzak köşelerine gidip para kazanan ve kazandıklarıyla övünenler vardı, ama Mevlut yoğurt satarak onların bir günde kazandığına yakın bir parayı yarım günde toparlıyordu.

Kendini yalnız ve çaresiz hissettiği günlerin birinin sonunda tepsilerini, sıırığını, malzemelerini bir lokantaya bıraktıktan sonra Ferhat'ı bulmaya gitti. Balık istifi dolu, ter kokulu kırmızı bir İETT otobüsüyle şehrin sınırına, Gaziosmanpaşa'ya iki saatte gitti. Meraktan bakkalların vitrin niyetine kullandığı buzdolabına bakıp yoğurt şirketlerinin buraları da ele geçirdiğini gördü. Arka sokaklarda ise, bir buzdolabının vitrininde, kiloyla tartılıp satılan tepsi yoğurdu vardı.

Minibüsle şehrin dışındaki Gazi Mahallesi'ne vardığında hava kararıyordu. Dimdik bir yokuştan ibaret mahallenin ta öbür ucuna, camiye kadar yürüdü. Tepenin arkasındaki orman İstanbul'un sonunun bir çeşit doğal ve yeşil sınırıydı, ama belli ki dikenli tellere rağmen orman arazisi, şehre göç edenler tarafından kenarından köşesinden tırtıklanıyordu. Mevlut du-

varları devrimci sloganlarla, orak çekiçli, kızıl yıldızlı resimlerle kaplı mahalleyi Kültepe ve Duttepe'den çok daha yoksul buldu. Kültepe'den kovalanmış Aleviler arasında tanıdık bir yüzle karşılaşırım diye sokaklarda sarhoş gibi, ama belirsiz bir şeyden korkarak gezindi, en kalabalık kahvelere girip çıktı. Ama adını sorarak aramasına rağmen ne Ferhat'tan bir haber alabildi ne de bir tanıdığa rastladı. Ortalık iyice karardıktan sonra, sokak lambaları bile olmayan Gazi Mahallesi ücra bir Anadolu kasa-basından da çok kasvetle doldurdu içini.

Evde sabaha kadar otuzbir çekti. Bir kere yapıyor, boşalıp rahatladıktan sonra bir daha yapmayacağını utanç ve suçlulukla düşünüyordu. Bunun için kendi kendine yemin ediyordu. Bir süre sonra yeminini tutamayıp günaha girmekten korkuyordu. Bundan emin olmanın en iyi yolu hemen bir kere daha otuzbir çekmek ve bu kötü alışkanlığı hayatının sonuna kadar unutmaktı. Böylece iki saat sonra son bir kere daha otuzbir çekiyordu.

Bazan kafası ona aslında hiç düşünmek istemediği şeyleri düşündürüyordu. Allah'ın varlığını sorguluyor; ya da en edepsiz kelimeleri aklından geçiriyor; ya da bütün dünyanın filmlerdeki gibi bir patlamayla parçalara ayrıldığı gözlerinin önünde canlanıyordu. Bunları kendi mi düşünüyordu?

Okula gitmediği için haftada bir tıraş oluyordu. İçindeki karanlığın dışarı çıkmak için her fırsatı kullandığını hissediyordu. İki hafta hiç tıraş olmadı. Tıraşsız hali kaymaklı yoğurda, temizliğe meraklı iyi müşterilerini ürkütmeye başlayınca tıraş olmaya karar verdi. Artık ev eskiden olduğu gibi karanlık değildi. (Eskiden evin neden karanlık olduğunu hatırlamıyordu.) Gene de tıraş aynasını babasının yaptığı gibi dışarı çıkardı. Sakallarını kestikten sonra aklının bir köşesinde ta baştan beri duran şeyi kabul etti. Yüzündeki, boynundaki köpükleri sildi. Ve aynaya baktı: Şimdi bir bıyığı vardı.

Bıyıklı halini beğenmedi Mevlut. Kendini "güzel" bulmadı. Herkesin sevimli bulduğu o bebek yüzlü çocuk gitmiş, sokakta milyonlarcasını gördüğü erkeklerden biri gelmişti. Onu cana-yakın bulan müşteriler, okuyup okumadığını soran teyzeler, gözlerinin içine manalı manalı bakan başörtülü hizmetçi kızlar onu bu haliyle beğenir miydi? Jiletle hiç dokunmamasına rağmen

men bıyığının biçimi herkesinki gibi olmuştu. Artık teyzesinin, kucağına oturtup öpeceği biri değildi; bu kalbini kırıyor, geri dönüşsüz bir şeyin başında olduğunu anlıyordu, ama bu yeni halinin kendisine güç verdiğini de hissediyordu.

Otuzbir çekerken dolaylı olarak düşündüğü ve aslında düşünmeyi kendisine hep yasakladığı şeyi artık ne yazık ki açıkça ve sık sık düşünüyordu: Yirmi bir yaşındaydı ve hayatında hiçbir kadınla yatmamıştı. Evlenmek isteyeceği güzel, başörtülü ve temiz ahlaklı bir kız evlenmeden önce kendisiyle yatmazdı. Zaten kendisi de, evlenmeden önce yatan bir kızla evlenmek istemezdi.

Ama ilk konu evlilik değil, iyi bir kadına sarılmak, onu öpmek, onunla sevişebilmektir. Mevlut bu istek ve evliliği ayrı şeyler olarak görüyor ama evlilik olmadan cinselliği elde edemiyordu. Kendisine ilgiyle bakan kızlardan biriyle ciddi bir şekilde arkadaşlık edip (parka, sinemaya gidebilir, bir yerde gazoz içebilirlerdi), onda evleneceği izlenimini uyandırıp (en zor kısım bu olmalıydı) sonra onunla yatabilirdi. Ama böyle bir sorumsuzluğu ancak kötü ruhlu bencil erkekler yapardı, Mevlut değil. Üstelik gözü yaşlı kızın ağabeyleri, babası sonra Mevlut'u vurabilirlerdi. Durumu mesele etmeden ve ailesine belli etmeden, erkeklerle ancak başörtüsü takmayan kızlar yatabilirdi ve Mevlut şehirde doğup büyümüş herhangi bir kızın, (bıyığı Mevlut'a ne kadar yakışır ya yakışsın) kendisiyle asla ilgilenmeyeceğini biliyordu. Son yol Karaköy'deki kerhanelere gitmekti. Mevlut oraya hiç gitmedi.

Yaz sonuna doğru, Hasan Amca'nın bakkalının kapısının önünden geçmesinin hemen ertesi gece yarısı kapısı vuruldu. Süleyman'ı görünce Mevlut'un içi mutlulukla doldu, amcasının oğluna içtenlikle sarılırken Süleyman'ın da bıyık bıraktığını gördü.

Süleyman. "Sen benim kardeşimsin," dedi Mevlut bana, öyle bir sarıldı ki benim de gözlerim nemlendi. Birbirimizden habersiz bıyık bırakmak güldürdü bizi.

"Ama solcu tarzı bırakmışsın!" dedim.

"Nasıl?"

"Bırak numarayı, kenarları üçgen şeklinde kesilmiş bıyığı solcular bırakıyor. Ferhat'ı mı örnek aldın?"

“Kimseyi örnek almadım. Ben şekil vermeden içimden geldiği gibi kestim... Sen de ülkücüler gibi kestirmişsin o zaman.”

Aynayı raftan alarak birbirimizin bıyığına baktık.

“Köydeki düğüne gelme,” dedim, “ama Korkut’un iki hafta sonra Mecidiyeköy’de Şahika Düğün Salonu’nda yapılacak düğününe geleceksin. Mustafa Amca’ya uyup, huysuzluk edip bizlerle kavga etme, aileyi bölme. Bak Kürtler, Aleviler birbirleriyle nasıl dayanışıyorlar. Önce hep birlikte biri için ev yapıyorlar, sonra diğeri için, sonra diğeri için. Biri bir köşede bir iş bulursa, hemen köyün, aşiretin geri kalanını yanına çağırıyor.”

“Biz de buraya köyden öyle geldik, ne var!” dedi Mevlut. “Siz Aktaşlar maşallah kârdasınız da babamla biz o kadar çalışmamıza rağmen İstanbul’un nimetlerinden istifade edemedik bir türlü. Arsamız da uçup gitti.”

“Arsada hakkın olduğunu unutmadık Mevlut. Hacı Hamit Vural çok adil, çok yardımsever bir insandır. Olmasaydı Korkut ağabeyim evlenecek parayı da bulamazdı. Boynueğri Abdurrahman Efendi’nin iki tane daha güzel kızı var. Seni büyüğüyle evlendirelim, çok güzelmış. Kim evlendirecek, kim barındıracak, kim koruyacak seni. Şehirde yalnızlığa dayanamaz insan.”

“Ben kendim bir kız bulup evleneceğim, kimsenin yardımına ihtiyacım yok,” dedi Mevlut inatla.

14

MEVLUT ÂŞIK OLUYOR

BÖYLE BİR RASTLAŞMA ANCAK ALLAH İSTERSE OLUR

Mevlut, Korkut ile Vediha’nın ağustos sonundaki düğününe gitti. Kararını nasıl değiştirdiğini kendi kendine açıklamakta zorlanıyordu. Düğün sabahı, babasının tanıdığı bir terziden indirimle aldığı ceketini giydi. Babasının bayramlarda ve devlet dairelerine gidişlerinde giydiği soluk lacivert kravatını da taktı. Bir kenara ayırdığı parayla Şişli’de bir kuyumcudan yirmi mark aldı.

Şahika Düğün Salonu, Duttepe ile Mecidiyeköy arasındaki

yokuş yolun üzerindeydi. Ferhat ile satıcılık yaptığı yazlarda, belediyenin ve işçi sendikalarının düzenlediği sünnetlerin ve patronların da desteklediği ustabaşı ve işçi düğünlerinin sonunda Mevlut arkadaşıyla bu salona iki üç kere sızmış, bedava limonata içmiş, bisküvi yemişti, ama önünden çok geçtiği bu mekân hafızasında iz bırakmamıştı. Merdivenlerden inip salona girince, tıksık tıksık kalabalığın ve küçük orkestranın gürültüsünden ve yeraltındaki salonun sıcaklığı ve havasızlığından bir an nefes alamadı.

Süleyman. Ben, ağabeyim, hepimiz, Mevlut'u düğünde görünce çok sevindik. Ağabeyim beyaz-krem rengi takım elbise ve mor gömlek giymişti. Mevlut'a çok iyi davrandı, onu herkesle tanıştırdı, genç erkeklerin oturduğu bizim masaya getirdi. "Bebek yüzlü olmasına bakmayın beyler bu çocuğun," dedi. "Bizim ailedeki en sağlam adam budur."

"Mevlutçuğum, bıyık bıraktığına göre artık limonatayı sade içmek sana yakışmaz," dedim. Masanın altındaki şişeyi gösterdim ona ve bardağını alıp votka koydum. "Sen hiç hakiki Rus-komünist votkası içtin mi?" "Ben daha Türk votkası bile içmedim hayatta," dedi Mevlut. "Bu rakıdan da sertse vurmasın kafama." "Vurmaz, bilakis rahatlar, başını kaldırıp belki biraz etrafa bakacak cesareti bile bulursun." "Bakıyorum etrafa!" dedi Mevlut. Ama bakmıyordu. Votkalı limonatasını diline değdirir değdirmes biber yemiş gibi irkildi ama toparladı kendini. "Süleyman ben yirmi mark takacağım Korkut'a, ama az bulur diye çekiniyorum?" "Nereden alıyorsun lan bu markları, polis yakalayıp tıkmasın seni içeriye," diye korkuttum Mevlut'u. "Yok, herkes alıyor. Paranı Türk parasında tutarsan enayisin, her gün enflasyonda yarısı uçuyor," dedi. Masadakilere döndüm. "Mevlut'un böyle saf yüzlü olmasına bakmayın ha," dedim. "Dünyanın en uyanık ve pinti satıcısıdır bu adam. Senin gibi bir pintinin yirmi mark takması... büyük iş... Bırak bu yoğurtçuluğu artık Mevlut. Hepimizin babası yoğurtçuydu, ama bizim şimdiden kendi işlerimiz var." "Merak etmeyin, ben de bir gün kendi işimi kuracağım. O zaman biz bunu niye akıl edemedik diye çok şaşacaksınız." "Ne olacak senin işin, söyle bakayım Mevlut." "Mevlut, sen gel benle ortak ol!" dedi Boksör Hidayet. (Boksör

gibi burnu olduğu ve okuldan kaydı zaten silinmek üzereyken kimyacı Fiyaka Fevzi'yi tıpkı ağabeyim gibi bir yumrukta devirdiği için bu takma adı almıştı.) “Ben bunlar gibi bakkal dükkânı, dönerci dükkânı açmadım. Benim ciddi inşaat malzemeleri dükkânım var” dedi Hidayet. “Senin değil ulan, eniştenin o dükkân,” dedim, “o kadarı bizim de var.” “Beyler kızlar bakıyor.” “Nerede?” “Gelinin oturduğu masadakiler.” “Hoop, hep birlikte bakmayın,” dedim. “Onlar artık benim ailem.” “Bakmıyoruz biz de zaten,” dedi Boksör Hidayet, bakmaya devam ederek. “Yahu bu kızlar zaten çok küçük. Biz sübyancı değiliz.” “Dikkat Hacı Hamit geldi beyler.” “Eee ne yapalım?” “Ayağa kalkıp İstiklal Marşı mı okuyalım?” “Şişeyi saklayın, limonata bardağından bile içmeyin, çok uyanıktır, hemen fark eder. Çok kızar böyle şeylere, keser hemen cezayı.”

Hacı Hamit Vural adamlarıyla içeri girdiğinde Mevlut uzakta, gelin masasında oturan kızlara bakıyordu. Herkesin başı, kapıdan girer girmez çevresi elini öpen adamlarıyla çevrilen Hacı Hamit'e dönmüştü.

Mevlut da, Korkut gibi yirmi beşine geldiğinde VEDIHA gibi güzel bir kızla evlenebilmek isterdi. Bu da tabii para kazanmakla, Hacı Hamit gibilerinin koruması altına girmekle olurdu ancak. Bunun için askere gidip gelmesi, hiç durmadan çalışması ve yoğurtçuluğu bırakıp bir iş, dükkân sahibi olması gerektiğini de anlıyordu.

Gelinin oturduğu masaya en sonunda doğrudan bakmaya başladı. İçki kadar kalabalığın gürültüsünün ve salondaki hareketin artmasının da payı vardı cesaretlenmesinde. Ama Allah'ın kendisini koruyacağını, kısmetinin açık olduğunu da hissediyordu.

Mevlut, yıllar sonra bile, o dakikaları ve araya girenler yüzünden bazan zorlukla görebildiği güzel kızların masasındaki hareketi film seyrederek gibi hatırlayacaktı. Ama kelimeleri ve görüntüleri her zaman açık olmayan bir filmi bu:

“Aslında kızlar o kadar küçük değil,” dedi masadaki bir ses. “Evlenme yaşına gelmişler hepsi.”

“Mavi başörtülü olanı da mı?” “Beyler lütfen o kadar doğrudan bakmayın,” dedi Süleyman. “Bu kızların yarısı köye dönecek, yarısı da şehirde kalacaklar.” “Şehirde nerede oturuyor ağbi bunlar? ..” “Gültepe’de oturan da var, Kuştepe’de oturan da var.” “Bizi götürürsün sen artık oraya...” “Bu kızlardan hangisine mektup yazmak isterdin?” “Hiçbirine,” dedi Mevlut’un hiç tanımadığı dürüst bir genç. “Çünkü o kadar uzaktalar ki ben seçemiyorum bile onları.” “Uzaktaysalar mektup yaz işte.”

“Gelinimiz Vediha’nın nüfus kâğıdı on altı diyor ama aslında on yedidir,” dedi Süleyman. “Kardeşleri de aslında on beş ve on altıdır. Boynueğri Abdurrahman Efendi kızlarını daha küçük yazdırmıştır ki evde babalarıyla oturup onun keyfini yerine getirsinler.”

“Şu en küçüklerinin adı ne?”

“En güzeli o, evet.”

“Abilasında iş yok.”

“Biri Samiha, öteki Rayiha,” dedi Süleyman.

Mevlut kalbinin hızla atmasına şaşıtı, heyecanlandı.

“Diğer üç kız da onların köyden...” “Mavi başörtülü olan da iyi...” “Bu kızların hiçbiri on dördünden küçük değildir.” “Bunlar çocuk,” dedi Boksör. “Ben babaları olsam bunlara daha başörtüsü taktırmazdım.”

“Başörtüsünü bizim köyde ilkokulu bitirince takarsın,” dedi Mevlut heyecanını yenemeyerek.

“En küçükleri de bu yıl bitirdi ilkokulu.”

“Hangisi o, beyaz başörtülü olanı mı?” diye sordu Mevlut.

“Güzel olanı, küçük olanı.”

“Açıkçası ben köyden kızla evlenmem,” dedi Boksör Hidayet.

“Şehirli kız da senle evlenmez.”

“Niye?” dedi Hidayet alınarak. “Şehirli çok mu kız tanıyor-sun yani sen?”

“Çook.”

“Dükkâna gelen müşteri tanıdığın kızdı sayılmaz oğlum, boşuna kandırma kendini.”

Mevlut şekerli bisküvilerle birlikte, naftalin gibi kokan votkalı limonatalardan bir tane daha içti. Gelin ile damada hediye verme, takı takma sırasına girince Korkut’un evlendiği Vediha

Yenge'nin şaşırtıcı güzelliğini uzun uzun seyredebildi. Kızlar masasında oturan küçük kız kardeşi Rayiha da büyük ablası gibi güzeldi; Mevlut kalabalık genç kızlar masasına doğru baktıkça, Rayiha'yı gördükçe içinde hem yaşama isteği kadar güçlü bir istek keşfediyor hem de utanıyor, hayatta başarısız olmaktan korkuyordu.

Korkut'un ceketinin yakasına yirmi markı, Süleyman'ın verdiği çengelli iğneyle iğnelerken yengesinin güzel yüzüne bakamadı ve utancından utandı.

Masasına dönerken, hiç planlamadığı bir şey yaptı: Gümüş-reli köylüleriyle birlikte oturan Abdurrahman Efendi'yi tebrik etmek için yaklaştı. Kızların masasına çok yakındı, ama oraya bakmıyordu hiç. Abdurrahman Efendi çok şıktı; eğri boynunu saklayan yüksek yakalı beyaz bir gömlek, zarif bir ceket giymişti. Kızlarından başı dönen satıcı ve yoğurtçu genç erkeklerin tuhaf davranışlarına alışkındı. Bir ağa gibi Mevlut'a elini uzattı, Mevlut da öptü. Güzel kızı bunu görmüş müydü?

Mevlut bir an kendini tutamadı ve kızların masasına bir bakış attı. Kalbi deli gibi hızlandı; hem bir korku, hem bir sevinç duydu. Ama aynı anda da bir hayal kırıklığı hissetti. Masada bir iki sandalye boşalmıştı. Aslında Mevlut masadaki kızlardan hiçbirini uzaktan iyi görememişti. Bu yüzden eksiğin tam ne olduğunu anlamak için masaya bakarak yürüyordu ki...

Az daha çarpışacaklardı. Kızların en güzeliydi bu. En küçüğüydü galiba; çocuk gibi bir hali vardı.

Mevlut ile bir an birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Çok dürüst, içten bakışları, çocuksu kara gözleri vardı. Babasının masasına doğru yürüdü gitti.

Aklı karışmıştı ama Mevlut bunun hayatının kısmeti olduğunu anladı hemen. Böyle bir rastlaşma ancak Allah isterse olur, diye düşündü. Kafasını toparlamakta zorlanıyor, kızı yeniden görmek için eğri boyunlu babasının masasına doğru bakıyordu ama kalabalıktan göremiyordu. Çok da uzaktaydı şimdi. Öte yandan yüzünü görmese bile uzaktaki kızın hareketlerini, mavi başörtüsünün bir leke gibi kıpırdanışını ruhunda hissediyordu. O güzel kızdan, o inanılmaz karşılaşmadan, kara gözlerle bakışmalarından herkese söz etmek geliyordu içinden.

Düğün dağılmadan önce bir ara “Abdurrahman Efendi ile kızları Samiha ve Rayiha köye dönmeden daha bir hafta bizde-ler,” dedi Süleyman.

Mevlut ertesi günlerde kara gözlü çocuk yüzlü kızı ve bu sözü sürekli düşündü. Süleyman bunu kendisine niye söylemişti? Eskiden sık sık yaptığı gibi, bir bahane olmadan çatkapı Aktaşlara gitse ne olurdu? O kızı bir kere daha görebilir miydi? O Mevlut’u fark etmiş miydi? Ama şimdi gitmek için iyi bir bahane bulmalıydı, çünkü Süleyman güzel kızı görmeye geldiğini hemen anlar, belki de onu Mevlut’tan kaçırırdı. Belki de alay eder, hatta “Bu daha çocuk,” diyerek işi bozabilirdi. Mevlut kızı takıldığını söylerse, büyük ihtimal Süleyman da ona âşık olduğunu, hatta ilk kendisinin âşık olduğunu söyler, Mevlut’u kızı yaklaştırmazdı. Mevlut bir hafta boyunca sürekli yoğurt sattı ve Aktaşlara gitmek için inandırıcı bir bahane aradı ama bulamadı.

Leylekler döndü, ağustos bitti, eylülün ilk iki haftası geçti ve Mevlut ne liseye uğradı ne de bir yıl önce hayal ettiği gibi şiltesinin içinde sakladığı marklarını bozdurup üniversiteye giriş dershanelerinden birine yazıldı. Geçen sene kaydını dondurmak için İskelet’in istediği raporu da İl Sağlık Müdürlüğü’nden almamıştı. Bütün bunlar zaten iki yıldır fiilen sona ermiş olan eğitim hayatının bir hayal olarak bile devam edemeyeceği anlamına geliyordu. Yakında askerlik şubesinden jandarmalar köye gelebilirdi.

Mevlut askerlik ertelemeleri için babasının jandarmalara yalan söylemeyeceğini, “Askere gitsin de sonra evlensin!” diyeceğini düşünüyordu. Üstelik bunu diycek olan babasında kendisini evlendirecek para da yoktu. Oysa Mevlut o kızla bir an önce evlenmek istiyordu. Vediha ile kafiyeli idi kız kardeşleri. Hata etmiş, zayıf davranmış, bir bahane uydurup Aktaşlara gidememişti bile. Bu konuda pişmanlığa kapıldığı zamanlarda, bir mantık ile yatıştırıyordu kendini: Aktaşlara gidip Rayiha’yı görseydi, belki de kız ona hiç yüz vermez, Mevlut da büyük bir hayal kırıklığına uğrayabilirdi. Oysa sokaklarda sırtında yoğurtçu sırtığı yürürken Rayiha’yı düşünmek bile yükünü hafifletmeye yetiyordu.

Süleyman. Ağabeyim, Hacı Hamit Vural'ın inşaat malzemeleri şirketine üç ay önce beni de aldırdı. Artık şirketin Ford kamyonetini ben kullanıyorum. Geçen sabah, saat on civarı Mecidiyeköy'deki Malatyalı bakkalın dükkânından sigara (babam içmemi istemediği için bizim bakkaldan almıyorum) almış gidiyordum ki biri sağ camı tıklatıyor: Mevlut! Yazık, sırtığını sırtlamış, şehre yoğurt satmaya gidiyor garibanım. "Atla!" dedim. Sırtığını, tepsileri arkaya koyup bindi hemen. Bir sigara uzattım, otomatik çıkmak ile yaktım; Mevlut ilk defa gördü beni direksiyonda, inanamıyor. Onun saatte dört kilometre hızla otuz kilo yoğurt taşıdığı sokakta biz saatte altmış kilometre hızla –Mevlut da bakıyordu ibrelere– çukur çukur yollarda kayar gibi gidiyoruz. Şundan bundan konuştuk, ama tutuktu, aklında başka bir şey vardı, sonunda Abdurrahman Efendi'yi, kızlarını sordu.

"Onlar köye döndüler tabii," dedim.

"Vediha'nın kız kardeşlerinin adları neydi?"

"Niye soruyorsun?"

"Hiç, öyle..."

"Kızma bana Mevlut, Vediha artık benim yengem. Kızlar da ağbimin baldızları... Onlar artık aileden..."

"Ben aileden değil miyim?"

"Tabii ki... Onun için bana her şeyi söyleyeceksin."

"Söylerim tabii... Ama sen de kimseye söylemeyeceğine yemin et."

"Sırrını saklayacağıma, Allah'ım, milletim, bayrağım üzerine yemin ederim."

"Ben Rayiha'ya âşık oldum," dedi Mevlut. "Kara gözlü, en küçük olanı Rayiha değil mi? Babasının masasına giderken biz onla karşılaştık. Sen de gördün mü, az daha çarpışıyorduk. Gözlerinin içine baktım yakından. Önce unuturum sanıyordum. Sonra unutamadım."

"Neyi unutamadın?"

"Gözlerini... Bana bakışını... Sen düğünde bizim onunla yollarımızın kesişmesini gördün mü?"

"Gördüm."

"Sence bu bir tesadüf müydü, değil miydi?"

“Sen Rayiha’ya âşık olmuşsun oğlum. Ben bunu bilmemiş olayım.”

“Çok güzel kız, değil mi?.. Ona mektup yazsam verir misin?”

“Duttepe’de değil ki artık onlar. Köye döndüler dedim ya...”
Mevlut öyle kederlendi ki, “Senin için bir şey yaparım,” dedim,
“yalnız yakalanırsak ne olacak?” Yalvaran bakışları içime işledi.
“Tamam oğlum, bakarız,” dedim.

Harbiye’de kışlanın karşısında sırığını, tepsilerini aldı, mutlulukla indi kamyonetten. Ailemizde hâlâ sokak sokak yoğurt satan birinin olması inanın içimi acıttı.

15

MEVLUT EVDEN AYRILIYOR

YARIN SOKAKTA GÖRSEN ONU TANIYABİLİR MİSİN?

Mustafa Efendi. Mevlut’un İstanbul’da Korkut’un düğününe gittiğini öğrenince inanmadım. Başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Şimdi İstanbul yolundayım, otobüs sallandıkça kafam soğuk cama ikide bir vuruyor: Keşke İstanbul’a hiç gitmeseydim diye düşünüyorum, köyden dışarı adımımı hiç atmasaydım.

1978 Ekim’i başında havalar soğumadan ve boza mevsimi açılmadan az önce bir akşam Mevlut eve girdiğinde babasını karanlıkta içeride oturur buldu. Pek çok evde lambalar yandığı için evi boş sanmıştı. Bu yüzden ilk anda evde hırsız olduğu için korktuğunu sandı. Ama hızla atan kalbi, babası düğüne gittiğini bildiği için korktuğunu hatırlattı ona. Düğüne gelen herkes –aslında bütün köy– birbiriyle ak-raba olduğu için böyle bir şeyin babasından gizli kalmasına da imkân yoktu. Büyük ihtimal, babası şimdi bu ikinci durumu Mevlut’un bildiğini bildiği –yani babasının haberi işiteceğini bile bile düğüne gittiği– için daha da kızgındı.

İki aydır birbirlerini görmemişlerdi. Dokuz yıl önce Mevlut İstanbul’a geldiğinden beri baba oğul arasında bu kadar uzun

bir ayrılık olmamıştı. Babasının bütün huysuzluklarına, aralarındaki bitmez tükenmez çekişmelere rağmen –ya da tam bu yüzden– arkadaş ve yoldaş olduklarını biliyordu Mevlut. Ama babasının cezalandırıcı sessizliklerinden, öfke buhranlarından bıktığını da görüyordu.

“Gel buraya!”

Mevlut gitti. Ama babası, Mevlut’un beklediği gibi tokat atmadı ona. Masanın üzerini gösterdi. Mevlut yirmilik Alman markı destelerini yarı karanlıkta ancak gördü. Şiltenin içinde nasıl bulmuştu babası bunları?

“Kim verdi sana bunları?”

“Ben kazandım.”

“Nasıl kazandın bu kadar parayı?” Babası, birikmiş parasını bankaya yatırır, enflasyon yüzde seksen iken banka yüzde otuz üç faiz verdiği için parası erir, ama inatla, eridiğini kabul etmezdi. Döviz nasıl alınır öğrenmek de istemezdi.

“Çok para değil,” dedi Mevlut. “Bin altı yüz seksen mark. Geçen seneden de var. Yoğurt satarak biriktirdim.”

“Parayı da benden sakladın. Bana yalan mı söylüyorsun? Hiç haram yedin mi?”

“Ölünü öpeyim ki...”

“Düğüne de gitmeyeceğim, ölünü öpeyim, diye yemin etmiştin.”

Mevlut önüne baktı, babasından bir tokat gelmekte olduğunu hissetti. “Bana artık vurma, yirmi bir yaşındayım.”

“Niyeymiş o?” dedi babası. Mevlut’a bir tokat attı.

Dirseklerini kaldırıp yüzünü koruduğu için tokat yüzüne değil, koluna ve dirseğine geldi. Canı yanan babası öfkelendi, Mevlut’un omzuna kararlılıkla arka arkaya iki sert yumruk indirdi. “Defol git evimden, hayırsız!” diye bağırды.

Mevlut ikinci yumruğun şiddetiyle ve hayretle geri geri iki adım attı. Sırtüstü yatağa devrildi. Çocukluğunda yaptığı gibi yatakta iki büküm kıvrıldı. Sırtını babasına döndü, hafifçe titriyordu. Babası bunu ağlamak sandı, Mevlut onu bozmadı.

Mevlut bir yandan eşyalarını hemen alıp gitmek istiyor (bunu hayal ederken, babasının pişmanlıkla onu tutacağını da hesaplıyordu), bir yandan da geri dönüşsüz bir yola gir-

mekten korkuyordu. Bu evden gidecekse şimdi öfkeyle değil, sabah soğukkanlılıkla gitmeliydi. Şimdi ona umut veren tek şey Rayiha'ydı. Bir yerde yalnız kalmalı ve ona yazacağı mektubu hayal etmeliydi.

Mevlut yattığı yerden kıpırdamadı. Kalkarsa babasıyla yeniden çatışabileceğini hesaplıyordu. Böyle bir çatışma olur da yeni bir tokat ve yumruk yerse evde kalması imkânsızlaşırdı.

Babasının evin tek odasının içinde bir aşağı bir yukarı yürüdüğünü, kendine bir bardak su, bir kadeh rakı koyduğunu, bir sigara yaktığını yattığı yerden işitiyordu. Bu evde geçirdiği dokuz yıl boyunca –hele ortaokula giderken– uykuyla uyanıklık arasında babasının evin içinde çıkardığı bu tıkırtıları, kendi kendine söylenişini, soluk alıp verişini, boza sattığı kış günlerinde hiç bitmeyen öksürüğünü, hatta gece horultusunu dinlemek Mevlut'a güven ve huzur vermişti. Şimdi babasına karşı aynı duyguları duyamıyordu.

Elbiseleriyle uyuyakaldı. Çocukluğunda babası kendisini dövüp ağlattığı ya da sokaklarda satıcılık yapıp çok yorulduğu, bir de üstüne ders çalıştığı zamanlarda elbiseleriyle yatakta uyuyakalmayı severdi.

Sabah uyandığında babası evde yoktu. Köye götürüp getirdiği küçük bavula çoraplarını, gömleklerini, tıraş takımını, pijamasını, yeleğini, terliklerini koydu. Alacağı her şeyi aldıktan sonra bavulun hâlâ yarı boş olmasına şaşıtı. Masanın üzerindeki mark destelerini de eski bir gazeteye sardı, üzerinde HAYAT yazan bir plastik torbaya yerleştirip bavula koydu. Evden çıkarken yüreğinde korku ve suçluluk değil, özgürlük duygusu vardı yalnızca.

Doğru Ferhat'a, Gazi Mahallesi'ne gitti. Bir yıl önce, bir akşam vakti ilk gelişinin aksine, Ferhatların evini iki kişiye sorup çok kolay buldu. Ferhat, annesi ve babası ile Alevi katliamından birkaç ay sonra, evlerini Hacı Hamit Vural'ın adamlarından birine, çok fazla kazıklanmadan satmayı başarmış, şehrin ve ülkenin her yerinden Alevi ve Kürtlerin göç ettiği Gazi Mahallesi'ne yerleşmişlerdi.

Ferhat. Mevlut bitiremedi ama şükür ben liseyi bitirdim en sonunda. Üniversite giriş sınavında iyi puan tutturdum. Buraya

geldikten sonra da bizimkilerin muhasebesinde çalıştığı çikolata şeker fabrikasının otoparkında durdum bir süre, ama orada Ordulu bir haydut kötü davrandı bana. Mahalledeki arkadaşlarla bir ara bir örgüte takıldım. Reklam olmasın diye parti adı yazmayan gazeteler gibi niye “örgüt” diyorum ki: TMLKHP–MLC idi adı. Bana göre değildi. Bana göre olmadıklarını anlamama rağmen onlara saygımdan ve korkumdan hâlâ yanlarında durduğum için suçluluk duyuyordum. Mevlut’un bir sermaye ile gelmesi iyi oldu. İkimiz de tıpkı Kültepe gibi Gazi Mahallesi’nin de bize yaramayacağını anlıyorduk. 1978 Aralık’ında Kahramanmaraş’ta Alevi mahallelerinin yakılması, yağmalanması ve Alevi katliamı hem Gazi Mahallesi’ni hareketlendirdi, hem de yeni güçler ve siyasallaşma getirdi. Askere gitmeden önce şehrin merkezine, Karaköy, Taksim civarlarındaki bir yere yerleşirsek daha çok çalışıp daha çok para kazanabileceğimizi, vaktimizi yollarda, otobüslerde değil, kaldırımlarda kalabalığın içinde para kazanarak geçireceğimizi düşündük.

Karlıova Lokantası, Beyoğlu’nun Tarlabası tarafında, Nevzade Sokağı’nın arkalarında küçük bir eski Rum meyhanesiydi. 1964’te bir gecede Başbakan İsmet Paşa tarafından İstanbul’dan kovulan Rumlarla birlikte şehri terk eden sahibinden lokantayı devralan Bingöllü bir garson, Kadri Karlıovalı, on beş yıl lokantayı öğleleri civar terzilere, kuyumculara, Beyoğlu’ndaki küçük esnafa tencere yemeği vererek, akşamları da içmeye ve sinemaya giden orta halli akşamcılara rakı meze sunarak işlettikten sonra iflasın eşiğine gelmişti. Kapanma tehlikesinin nedeni, Beyoğlu’ndan orta sınıf kalabalıkları uzaklaştıran sinemalardaki seks filmleri ve sokaklardaki siyasal terör değildi yalnızca. Huysuz ve pinti patron, mutfaktan bir şeyler çaldığına inandığı çocuk yaşta bir bulaşıkçıyı ve onu korumak için sesini yükselten orta yaşlı bir garsonu işten atmak istemiş, bunun üzerine işlerinden memnun olmayan dört çalışanı bir dayanışma havasıyla hesaplarını kesip gitmişlerdi. Mevlut’un babasından yoğurt alan lokantanın Alevi Kürt sahibi, Ferhat’ın ailesinin de tanıdığı olduğu için iki arkadaş askere

gidene kadar yaşlı ve yorgun patronun lokantasını toparlamaya karar verdiler. Bu onlar için de iyi bir fırsat olabilirdi.

Lokanta sahibinin çocuk yaştaki bulaşıkçıları, çocuk yaşta komileri, genç garsonları yatırdığı ve işten ayrılanlar yüzünden neredeyse tamamen boşalmış eski bir daireye taşındılar. Tarla başındaki bu Rum yapısı üç katlı bina, aslında seksen yıl önce tek bir aile için tasarlanmıştı. Ama 1955'teki 6-7 Eylül olaylarında civardaki Ortodoks kiliselerinin yakılması, Yahudi, Rum ve Ermeni dükkânlarının yağmalanmasından sonra mahalleye birlikte sınıf düşmüş ve alçı duvarlarla küçük dairelere ayrılmıştı. Artık Atina'da yaşayan ve İstanbul'a kolay gelemeyen tapulu asıl sahibi yerine dairelerin kirasını Mevlut'un bir kere bile görmediği Sürmeneli biri alıyordu.

Dairenin ranzalı bir odasında, lokantada bulaşıkçılık yapan, biri on dört diğeri on altı yaşında, ilkokul mezunu Mardinli iki çocuk kalıyordu. Mevlut ile Ferhat diğer odalardaki ranzaları çıkardılar, kendi keyiflerine göre sağdan soldan bulduklarıyla birer oda döşediler kendilerine. Bu, Mevlut'un hem ailesinden ayrı olarak, hem de içinde tek başına yaşayacağı ilk odası olacaktı hayatında: Çukurcuma'daki bir eskiciden döküntü bir sehpa aldı, patronun izniyle lokantadan bir sandalye taşıdı. Lokanta gece on iki civarında kapandıktan sonra bulaşıkçılarla bazan bir rakı masası kurar (peynir, Coca-Cola, leblebi, buz, bol sigara), iki üç saat gülüşerek içerlerdi. Lokantadaki eski kavganın bir bulaşıkçının hırsızlığından değil, patron ile bulaşıkçı çocuk arasındaki ilişkinin ortaya çıkması ve dairedeki ranzalarda kalan garsonların öfkelenip karşı çıkmasıyla başladığını onlardan öğrendiler. Bu hikâyeyi bir iki kere daha anlattırdılar onlara. Bu, Bingöllü yaşlı patronlarına gizli bir kin duymaları için iyi bir başlangıç oldu.

Mardinli iki çocuğun düşü ise midye dolması satıcılığı yapmaktı. İstanbul'daki, Türkiye'deki bütün midye dolmacılar Mardinliydi. Mardin'de deniz olmamasına rağmen midye dolması işini herkesten kapmış olmalarını sürekli tekrarlar, bunu Mardinlilerin uyanık ve zeki olmalarıyla açıklarlardı.

"Ne var oğlum, İstanbul'daki simitçilerin hepsi Tokatlıdır ama ben bunu Tokatlıların uyanıklığının kanıtı olarak anlatanı hiç görmedim daha!" derdi Ferhat, genç çocukların cıvı cıvı Mardin

milliyetçiliğinden sıkıldığı vakit. “Midye dolmayla simit aynı şey değil,” diye karşılık verirlerdi çocuklar. “Bütün fırıncılar Rizeli ve onlar da övünüyorlar,” diye bir başka örnek verirdi Mevlut. İlkokulu bitirip, İstanbul’a gelip çalışmaya başlayan, kendinden yedi sekiz yaş küçük bu gençlerin gürültücü, hareketli halleri, patron ve diğer garsonlar hakkında sürekli anlattıkları güvenilmez hikâye ve dedikodular Mevlut’u etkiler, onlardan sokaklar, İstanbul, Türkiye hakkında dinlediklerine çoğu zaman içtenlikle inanırdı:

Gazeteci Celâl Salik’in devleti bu kadar sert eleştirmesinin arkasında Amerika-Rusya Savaşı ve *Milliyet*’in patronunun Yahudi olması vardı. Ağa Camii’nin köşesinde çocuklar için sabun köpüğü satan ve “uçan balon” deyişini bütün İstanbulluların tanıdığı şişman adam tabii ki sivil polisti ama onun asıl görevi caddenin karşı köşesindeki, biri ayakkabı boyacısı, diğeri arnavutciğercisi iki sivil polisi gizlemektir. Saray Sineması’nın hemen yanındaki Hünkâr Muhallebicisi’ndeki tavuklu pilav, tavuklu çorba artıkları garsonlar tarafından mutfağa geri getirilince çöpe atılmaz, alüminyum leğenlerde sıcak sudan geçirilerek temizlenir ve yeniden çorba, pilavüstü ya da tavukgöğsü yapılarak müşteriye sunulurdu. Atina’ya kaçan eski Rumların tapulu evlerine hâkim olan Sürmeneliler çetesinin bu evlerin çoğunu randevuevi işletenlere kiralamasının arkasında, randevucuların zaten Beyoğlu Karakolu ile aralarının çok iyi olması vardı. Ayetullah Humeyni’yi bugünlerde başlayan halk isyanını bastırmak için CIA özel uçakla yakında Tahran’a yollayacaktı. Yakında askeri darbe olacak ve Birinci Ordu Komutanı Tayyar Paşa cumhurbaşkanı ilan edilecekti.

“Amma atıyorsunuz ha,” demişti bir keresinde Ferhat.

“Yok ağbi, Sıraselviler’deki 66 no’lu randevuevine birinci ordu komutanı geldiğinde Mardinli bir hemşerimiz de oradaymış da öyle biliyorum.”

“Koskoca Tayyar Paşa’mız İstanbul Ordusu komutanı olmuş, artık niye randevuevine gitsin? Pezevenkler onun istediği cins kadının en harikasını ta kapısına kadar getirir.”

“Ağbi, paşa karısından korkuyor olmalı, bizim Mardinli arkadaş paşayı 66’da kendi gözüyle görmüş... Sen inanmıyor,

Mardinlilere burun kıvırıyorsun ama bir kere Mardin'e gelsen, havasını solusan, suyunu içsen, misafirimiz olsan bir daha ayrılmak bile istemezsin Mardin'den."

Bazan kafası atan Ferhat "Madem Mardin bu kadar harika bir yer, siz niye bırakıp geldiniz ta İstanbul'a?" diye sorar, bulaşıkçı çocuklar da bu bir şakaymış gibi gülerlerdi.

"Aslında biz köyündünüz. Mardin'e hiç uğramadan geldik İstanbul'a," demişti biri o akşam ciddiyetle. "İstanbul'da Mardinlilerden başka yardım eden yok bize... Biz de böyle teşekkür ediyoruz işte."

Bazan Ferhat bu sevimli çocuk bulaşıkçılara çıkışır, "Hem Kürt'sünüz, hem de toplumsal bilinciniz sıfır," diyerek onları azarlar, "Hadi gidin odanıza yatın," der, onlar da giderlerdi.

Ferhat. Bu hikâyeyi dikkatle takip ediyorsanız, insanın Mevlut'a kolayca kızamayacağını anlamışsınızdır, ama ben kızdım ona. Bir gün babası geldi lokantaya, Mevlut da yoktu; ben sorunca Mustafa Efendi Mevlut'un Korkut'un düğününe gittiğini anlattı. Eli onca gencin kanıyla kirli Vurallara Mevlut'un gene sokulduğunu işitince ben artık kolay hazmedemem sandım. Lokantada garsonların, müşterilerin önünde kavga etmek istemediğim için o gelmeden eve koştum. Evde Mevlut'un yüzündeki saf ifadeyi görünce de öfkemin yarısı geçti. "Düğününde Korkut'a para takmışsın," dedim.

"Babam gelmiş lokantaya, anladım," dedi Mevlut başını akşam için hazırladığı boza karışımından kaldırarak. "Dertli miydi bizim peder? Sence benim düğüne gittiğimi sana niye yetiştirdi?"

"Yalnız kalmış. Seni eve geri istiyor."

"Seninle kavga edeyim de onun gibi İstanbul'da arkadaşsız, yalnız kalayım istiyor. Gideyim mi?"

"Gitme."

"Siyaset olunca sonunda hep ben suçlu oluyorum," dedi Mevlut. "Aklım ermiyor şimdi bunlara. Ben birine vuruldum. Sürekli onu düşünüyorum."

"Kim?"

Mevlut önce sustu, sonra "Akşam anlatırım," dedi.

Ama Ferhat ile garsonlar-bulaşıkçılar yatakhanesinde geç vakit buluşup rakı sohbetine oturmadan önce Mevlut'un bütün gün çalışması gerekiyordu. 1979 kışında sıradan bir günde, Mevlut önce Tepebaşı'na gidip Vefa Bozacısı'nın iki yıldır bozayı satıcıların mahallelerine bırakan kamyonetinden ham boza alıyor, eve dönüp akşam satacağı bozayı şeker katarak ve sürekli Rayiha'ya yazacağı mektubu düşünerek hazırlıyor, saat on ikiden saat üçe kadar Karlıova Lokantası'na gidip garsonluk yapıyordu. Saat üç ile altı arası eski müşterilerine ve Karlıova benzeri üç lokantaya kaymaklı yoğurt bırakıyor ve sonra eve gidip Rayiha'ya yazacağı mektubu düşünerek biraz uyuyor, saat yedide Karlıova Lokantası'na yeniden gidiyordu.

Karlıova Lokantası'nda akşam üç saat çalıştıktan sonra, yani sarhoşlar, öfkeli, sabırsızlar ve huysuzlar arasında kavgalar tam başlarken Mevlut önlüğünü çıkarıyor, soğuk ve karanlık sokaklarda boza satmaya çıkıyordu. Bozasever müşterileri onu beklediği, gece sokaklarda tek başına yürümeyi sevdiği ve bozacılıktan, garsonluk ve yoğurtçuluktan toplam kazandığından daha çok kazandığı için günün sonundaki bu çalışmadan şikâyetçi değildi.

Üstelik yoğurt satıcılığının gerilemesine karşılık sokak satıcısından gece boza alma hevesi yaygınlaşıyordu. Sokaklardaki milliyetçi-komünist silahlı çatışmalarının etkisi vardı bunda. Artık cumartesi ve pazar günleri de sokağa çıkmaktan korkan aileler kaldırımdaki bozacıya pencereden bakmaktan, onu beklerken, yanık sesini dinlerken ve bozalarını içerken eski güzel zamanları hayal etmekten daha çok hoşlanıyorlardı. Yoğurt satıcılığının zorlaşmasına rağmen Beyşehirli eski satıcılar boza sayesinde hâlâ iyi para kazanıyorlardı. Mevlut Balat, Kasımpaşa, Gaziosmanpaşa gibi eskiden bozacıların az uğradığı mahallelerde de pek çok satıcı olduğunu Vefa Bozacısı'nın kendinden işitmişti. Geceleri şehir afişli silahlı çetelere, köpeklere, çöp tenekelerini karıştırmayı iş edinmiş toplayıcılara ve bozacılara kalıyor, Mevlut lokantanın uğultusundan, Beyoğlu'nun kalabalığından sonra, Feriköy'ün arkalarında karanlık ve sessiz bir yokuştan aşağı inerken kendini evinde, kendi âleminde hissediyordu. Bazan

hiçbir rüzgâr olmadığı halde, yapraksız bir ağacın dalları kendiliğinden kıpırdar, mermeri, musluğu, her şeyi kırık kör bir çeşmenin üzerine yazılmış siyasi slogan Mevlut'a hem tanıdık gelir hem de caminin arkasındaki küçük mezarlıktan seslenen baykuş gibi onu ürpertirdi. "Bozaaa" diye seslenirdi o zaman Mevlut sonsuz eski zamanlara doğru. Bazan da küçük bir evin açık perdelerinden içeri şöyle bir bakarken, böyle bir evde ileride Rayiha ile kendisinin yaşayacaklarını hayal eder, gelecek güzel zamanların düşlerini kurardı.

Ferhat. "Kız, -Rayiha idi adı değil mi?- dediğin gibi gerçekten on dördüneyse çok küçük daha," dedim.

"Ama hemen evlenmeyeceğiz," dedi Mevlut. "Önce ben askere gideceğim... Askerden dönüşümde evlenecek yaşa gelir."

"Hiç tanımadığın, hem de çok güzel bir kız niye senin askerden dönüşünü beklesin?"

"Bu konuyu düşündüm, iki cevabım var," dedi Mevlut. "Birincisi: Dügünde göz göze gelmemizin yalnızca kısmet olduğunu düşünmüyorum. Onun da niyeti olmalı. Kendi masasından babasının yanına niye tam ben oradayken yürüdü? Bu bir rastlantıysa bile Rayiha da o karşılaşmamızın, göz göze gelmemizin özel bir anlamı olduğunu bence benim gibi düşünmüştür."

"Nasıl geldiniz göz göze?"

"Birisiyle göz göze gelirsin ve bütün hayatını onunla geçireceğini hissedersin ya..."

"İşte bu duyguyu yaz," dedim. "Nasıl baktı sana?"

"Bütün kızlar gibi erkek görünce suçlu suçlu önüne bakmadı... Benim gözlerimin içine dimdik, gururla baktı."

"Sen ona nasıl baktın? Taklit et nasıl baktığını."

Mevlut karşısında ben değil de Rayiha varmış gibi duygulu, içten bir ifadeyle öyle bir baktı ki bana, içime işledi.

"Ferhat, benim mektubumu sen daha iyi yazarsın. Avrupalı kızlar bile etkilenirdi mektuplarından."

"Peki ama önce senin bana bu kızda ne bulduğunu söylemen lazım. Nesini seviyorsun onun?"

"Bu kız deme Rayiha'ya. Her şeyini seviyorum."

"Tamam, bu şeylerin birini söyle..."

“Kara gözleri... Çok yakından baktık birbirimize.”

“Onu yazarım... Başka... Başka bir şeyini biliyor musun?”

“Başka bir şeyini bilmiyorum çünkü henüz evlenmedik...” dedi Mevlut gülümseyerek.

“Yarın sokakta görsen onu tanıyabilir misin?”

“Uzaktan tanıyamam. Ama gözlerinden hemen tanırım. Zaten herkes biliyor onun ne kadar güzel olduğunu.”

“Bu kızın bu kadar güzel olduğunu herkes biliyorsa (sana bırakmazlar diyecektim, ama yalnızca) işin zor,” dedim.

“Her şeyi yaparım onun için.”

“Ama mektubu ben yazıyorum.”

“Bu mektubu beni kırmadan yazacak mısınız?”

“Yazacağım. Ama bir mektupla olmaz, biliyorsun.”

“Kâğıt kalem getireyim mi?”

“Dur, önce konuşalım, ne yazacağımızı düşünelim.”

Kapıdan Mardinli bulaşıkçı çocuklar girdiği için konuşmamız az sonra yarıda kaldı.

16

AŞK MEKTUBU NASIL YAZILIR?

GÖZLERİNDEN ÇIKAN EFSUNLU OKLAR

Rayiha'ya ilk mektubu yazmaları çok vakitlerini aldı. Mektuba başladıklarında 1979'un Şubat ayında *Milliyet* gazetesinin ünlü köşe yazarı Celâl Salik Nişantaşı'nda sokakta vurulup öldürülmüş, İran şahı ülkesini terk ederken Ayetullah Humeyni uçakla Tahran'a gelmişti. Bu olayları daha gerçekleşmeden tahmin ettiklerini ileri süren Mardinli bulaşıkçı çocukları da öngörülerinden aldıkları cesaretle Mevlut ile Ferhat'ın gece sohbetlerine katılıyor, aşk mektubu konusunda fikir veriyorlardı.

Fikir alışverişini herkese açık yapan şey, Mevlut'un bitip tükenmez iyimserliğiydi. Aşkıyla alay ettikleri zaman aldırıyor, gülümsüyordu. “Ona hediye olarak elmaşekeri al,” ya da “Garsonum diye değil, yemek sanayiinde çalışıyorum diye yaz,” ya da “Amcanın arsanıza el koyduğunu da yaz,” diye laf sokuş-

turmalarında Mevlut asla kararsızlık geçirmez, içtenlikle gü-lümsedikten sonra konuyu ciddiyle tartışmaya devam ederdi.

Aylar süren uzun tartışmalardan sonra mektupların Mevlut'un kadınlar hakkındaki hayallerine değil, Rayiha hakkında bildik-lerine dayanması gerektiğine karar verdiler. Mevlut'un Rayiha hakkında bildiği tek şey gözleri olduğu için mektuplarda bu konuyu işlemek en mantıklısıydı.

"Geceleri karanlık sokaklarda yürürken o gözleri birden kar-şımda görüyorum," dedi bir gece Mevlut. "Senin gözlerini" diye yazmıştı bu cümleyi çok beğenen Ferhat mektup müsveddesine. Aslında gece sokaklarda yürümeyi boza satıcılığını hatırlatacağı için yazmamak gerektiğini de söylemişti Ferhat ama Mevlut dinlememişti. Çünkü bir gün elbette Rayiha Mevlut'un bozacı olduğunu öğrenecekti.

"Gözlerinden çıkan efsunlu oklar yüreğime saplanıyor ve beni esir ediyor," diye yazdı Ferhat bitip tükenmez kararsız-lıklardan sonra ikinci cümle olarak. Efsunlu fazla kitabi bir kelimeydi, ama Mardinli çocuklardan biri "Bizim orada bu kelimeyi söylerler," diyerek ona meşruiyet kazandırmıştı. Bu iki cümleye karar vermeleri iki haftalarını almıştı. Mevlut geceleri boza satarken bu iki cümleyi kendi kendine ezberden tekrarlar, üçüncü cümlelerin ne olması gerektiğini düşünüp sabırsızlanırdı.

"Esirin oldum, bakışların kalbime işledikten sonra senden başka bir şey düşünemez oldum." Hem Mevlut'un hem Ferhat'ın üzerinde hemen anlaştıkları bir cümleydi bu, çünkü göz göze gelmelerinin Mevlut'u neden esir ettiğini Rayiha anlamalıydı.

Bu üçüncü cümleyi yazdıkları gecelerin birinde, Mardinli bulaşıkçıların daha rahat ve iyimser olanı "Ağbi gerçekten sen bu kızı bütün gün düşünüyor musun?" diye sordu ve Mevlut'un bir an sessiz kaldığını görünce de özür diler gibi, sorusunu açıkladı: "En sonunda, bir an gördüğün kızın nesini düşüneceksin ki?"

"İşte onu yazıyoruz ya salak herif!.." dedi Ferhat, Mevlut'u koruyan lüzumsuz bir öfkeyle. "Gözlerini düşünüyor işte..."

"Yok ağbi, yanlış anlama, ben Mevlut ağbimin aşkına hak veriyorum, saygı duyuyorum. Ama bir ihtimal, kusura bakma ortaya bu fikri attığım için, ama kızı tanırsa insan daha da çok âşık olurmuş gibi geliyor bana."

“Nasıl yani?” dedi Ferhat.

“Bizim Mardinli bir arkadaş var, yukarıda Eczacıbaşı’nın ilaç fabrikasında çalışıyor. Her gün kendi yaşındaki bir kıızı paketlemede görüyor. Kız paketlemedeki diğer kızlar gibi mavi önlük giyiyor. Bizim Mardinli ile kız her gün sekiz saat hem karşı karşıya çalışıyorlar hem de iş gereği konuşuyorlar. Bizim arkadaş önce tuhaf duygular duyuyor, kimyası bozuluyor, revire çıkıyor. Yani önce anlamıyor bile bu kıza âşık olduğunu. Kabul edemiyor hatta. Çünkü aslında kızın ne gözü ne de herhangi bir yeri güzel de değilmiş. Ama sırf her gün onu görüp arkadaşlık ettiği için çok kötü âşık oldu. Bu mümkün mü?”

“Sonra ne oldu?” diye sordu Mevlut.

“Kızı başkasına verdiler. Arkadaş Mardin’e dönünce intihar etti.”

Mevlut bir an aynı akıbete uğramaktan korktu. Kendisiyle göz göze gelmeye Rayiha ne kadar niyet etmişti? Mevlut rakı içmediği gecelerde karşılaşmanın rastlantısal yanını gerçekçilikle itiraf ederdi. Ama aşkı derinden hissedince böyle yüce bir duygunun ancak Cenab-ı Allah’ın istemesiyle mümkün olabileceğini söylerdi. Ferhat ise, bir anlık bakışmada Rayiha’nın niyet ettiği bir şey olduğunu Mevlut söylesin çok istedi. Böylece “Düşündüm ki, sen zalimane niyet etmeseydin, manalı bakışınla yol kesip bir harami gibi gönlümü çalamazdın,” cümlesini yazdılar.

Cümle içinde Rayiha’ya sen demek kolaydı da mektubun başında ona Mevlut’un nasıl hitap edeceği konusunda hiç karar veremediler. Bir gece Ferhat *En Güzel Aşk Mektupları ve Mektup Örnekleri* adlı bir kitapla geldi. Kitabın sayfalarından seçtiği hitap biçimlerini ciddiye almak için yüksek sesle okudu, ama her seferinde Mevlut karşı çıkıyordu ona. Rayiha’ya “Bayan” diye hitap edemezdi. “Sayın Bayan” da, “Küçükhanım” da aynı şekilde tuhaftı. (Gene de “küçük” kelimesi yerindeydi.) “Sevgilim,” “Güzelim,” “Dostum”, “Meleşim,” “Birtanem,” gibi şeyleri de Mevlut laubali buluyordu. (Kitap ilk mektupların laubali olmaması için uyarılarla doluydu.) Mevlut o akşam Ferhat’tan kitabı almış ve dikkatle okumaya başlamıştı. “Baygın bakışlı,” “Cin bakışlı,” “Sır bakışlı,” gibi girişleri de Mevlut beğendiyse de bunların yanlış anlaşılabilceğinden korkuyordu. Ancak haftalar

sonra on dokuz cümle yazıp mektubu bitirirlerken “Süzgün bakışım”ın iyi bir hitap olduğuna karar verdiler.

Ferhat getirdiği kitabın Mevlut’a ilham verdiğini görünce yenilerini aradı. Halk şiirleri, pehlivan hikâyeleri, İslam ve seks, gerdek gecesi ne yapmalıyız, Leyla ile Mecnun, İslami rüya tabirleri gibi sevilen konularda taşraya kitap yollayan Babıâli’nin eski kitapçılarının tozlu depolarında dolaştıktan sonra altı tane aşk mektubu yazma rehberi daha bulup arkadaşına getirdi. Mevlut eski kitapların kâğıttan kapaklarındaki resimlere, mavi gözlü, kumral saçlı, tırnakları ve dudakları kırmızıya boyalı bembeyaz tenli kadınların ve kravatlı erkeklerin, Amerikan filmlerindekilere benzer pozlarına uzun uzun bakar, hoş kokulu sararmış sayfalarını yemek bıçağıyla özenle keser ve vakti olduğunda, yani ya sabah yoğurt satmaya çıkmadan önce ya da gece boza satışından döndükten sonra tek başına kalabiliyorsa, mektup örneklerini, yazarların âşıklara öğütlerini dikkatle okurdu.

Birbirine çok benzeyen kitapların ortak bir yapısı vardı: Mektuplar âşıkların yaşayabileceği ilk rastlaşma, bakışma, karşılaşma, buluşma, mutluluk, özlem, tartışma gibi durumlara göre sıralanmıştı. Mevlut, mektuplarda kullanabileceği ifadeler, kalıplar aramak için bu kitapların son sayfalarını okurken her aşk hikâyesinin zorunlu olarak çeşitli aşamalardan geçeceğini öğrendi. Kendisiyle Rayiha daha işin başındaydılar. Bazı kitaplarda âşik erkeğin yazacağı mektuplarla birlikte kızın ona vereceği cevaplar da vardı. Aşk acısı, naz yapma zevki ve hayal kırıklığı yaşayan çeşit çeşit insan Mevlut’un hayalinde canlanıyor, bir roman okur gibi başkalarının hayatlarını keşfederken kendi durumunu bu kişilerin insanlığı ile kıyaslıyordu.

İlgisini çeken bir başka konu başarısızlıkla, ayrılmayla biten aşklardı. “Evlilikle sonuçlanmayan aşk maceralarının” sonunda tarafların birbirlerine yazdıkları aşk mektuplarını geri isteyebileceğini de bu kitaplardan öğrendi Mevlut.

“Allah korusun, işler kötü gider de Rayiha bana yazacağı mektuplarını geri isterse veririm,” dedi bir akşam ikinci kadeh rakıdan sonra. “Ama benim ona yazacaklarımı asla istemem geriye, kıyamete kadar Rayiha’da kalabilir.”

Rehber kitaplardan birinin kapağında filmlerden çıkma Avrupa bir çift hem duygulu hem de şiddetli bir aşk tartışması yürütürken hemen önlerindeki masada pembe bir kurdele ile bağlanmış bir mektup destesiyle birlikte resmedilmişlerdi. Mevlut Rayiha'ya o kalın destedekiler kadar, en azından yüz elli iki yüz mektup yazmaya azmetti. Mektupların kâğıdı, kokusu, zarfı ve tabii yanında yollayacakları hediye ile de Rayiha'yı tavlaması gerektiğini anladı. Sabaha kadar tartışıyorlardı. Mesela mektuba nereden alacakları hangi kokuyu sürerlerse daha iyi olacağını bütün hüzünlü sonbahar boyunca sabaha kadar araştırmışlar, kimi ucuz kokuları denemişlerdi.

Mektupla birlikte bir de tam bir göz şeklinde nazar boncuğu yollamalarının en manidar hediye olacağına karar verdikleri günlerde bir başka mektup Mevlut'u telaşlandırdı. Kaba saman kâğıttan yapılma bir devlet zarfına konmuş olan mektup elden ele geçip Süleyman tarafından bir akşam Mevlut'a verildiğinde pek çok kişi içeriğini biliyordu. Atatürk Lisesi'yle ilişkisi kesilen Mevlut'u askerlik yapması için devlet köyde aramaya başlamıştı.

Mevlut'un Rayiha'ya yollayacağı nazar boncuğu ve mendili seçmek için Sultanhamam'a, Kapalıçarşı'ya Ferhat ile gittiği günlerde Beyoğlu Karakolu'ndan ilk sivil polis lokantaya gelip Mevlut'u sormuş, hazırlıksız olmalarına rağmen lokanta çalışanları böyle durumlarda İstanbul'da herkesin yaptığı gibi, "Ha, o mu? O köye döndü!" demişlerdi.

"Şimdi köye jandarma yollayıp orada da olmadığını anlamaları iki ayı alır," dedi Kürt Kadri. "Senin yaşıta askerden kaçanlar ya zora gelemeyen kibar zengin çocuklarıdır ya da yirmi yaşında bir dümen çevirip para kazanmaya başlayıp kovaları doldururken dümeni bırakamayanlardır. Kaç yaşındasın sen Mevlut?"

"Yirmi iki."

"Katır kadar olmuşsun. Git askere. Bu lokanta batıyor. Sizin de kazandığınız para para değil. Askerden, dayaktan mı korkuyorsun? Korkma, yersin dayağını biraz ama ordu adildir. İtaat edersen senin gibi temiz yüzlü bir çocuğu çok dövmezler."

Mevlut hemen askere gitmeye karar verdi. Dolmabahçe'deki Beyoğlu Askerlik Şubesi'ne inip mektubu oradaki komutana gösterirken, rütbesini çıkaramadığı bir başka komutan yanlıs

yerde dikildiği için hafifçe azarladı onu. Mevlut korktu, ama dehşete de kapılmadı. Caddeye çıktığında askerden sonra da normal hayata döneceğini hissetti.

Babasının, kararını sevinçle karşılayacağını düşündü. Kültepe'ye gidip onu gördü. Öpüştüler, barıştılar. Evi bu boş haliyle daha da kasvetli ve hüzünlü gözüktü gözüne. Mevlut hayatının on yılını geçirdiği bu odayı şimdi ne çok sevdiğini anladı. Mutfak dolabını açtı, raftaki eğri eski tencere, paslı şamdan ile kör çatal bıçak içlendirdi onu. Duttepe'ye bakan pencerenin kurumuş macunu, ıslak gecede eski bir hatıra gibi kokuyordu. Ama geceyi orada babasıyla geçirmekten korktu.

“Amcanlara gidiyor musun?” dedi babası.

“Hayır, hiç görmüyorum onları,” dedi Mevlut, babasının bunun doğru olmadığını bildiğini bilerek. Eskiden olsa bu kadar hassas bir konuda böyle pervasız bir yalanı hemen söyleyemez, babasını az üzecek ama yalan olmayan bir cevap bulurdu. Kapıda, bayramdan bayrama yaptığı şeyi yaptı: Babasının elini saygıyla öptü.

“Askerde adam olursun artık!” dedi Mustafa Efendi oğlunu uğurlarken.

Son anda babası niye kalbini kıracak bu küçümseyici sözü söylemişti? Kültepe'den aşağı otobüs durağına yürürken Mevlut'un gözleri hem bu yüzden hem de linyit kömürü dumanlarından nemliydi.

Üç hafta sonra Beşiktaş'taki askerlik dairesine gittiğinde acemi eğitimini Burdur'da yapacağını öğrendi. Bir an Burdur'un nerede olduğunu unuttu da telaşa kapıldı.

“Ağbi hiç merak etme, Harem'den Burdur'a her akşam dört otobüs kalkıyor,” dedi akşam Mardinli çocuklardan daha silik olanı, şirketlerin adlarını saydı. “En iyisi Gazanfer Bilge'dir,” dedikten sonra “Ne güzel işte,” diye devam etti. “Askere gidiyorsun ama gönlünde bir sevgilinin adı, aklında da onun gözleri var. Mektup yazdığın bir sevgilin varsa askerlik çok kolay geçer ağbi... Nerden mi biliyorum? Bizim Mardinli bir arkadaş...”

17

MEVLUT'UN ASKERLİK GÜNLERİ

EVİN Mİ BURASI SENİN?

İki yıla yakın askerlik süresi boyunca Mevlut taşra kentleri, ordu, diğer erkekler ve kalabalık içerisinde dikkat çekmeden var olmak konusunda o kadar çok şey öğrendi ki askere gitmeden “adam” olunmayacağı sözüne hak verdi; hatta kendisi de bu sözün bir başka çeşidini, “Askere gitmeden erkek olunmaz”ı söylemeye başladı. Çünkü aslında askerde en çok kendi gövdesinin ve erkekliğinin varlığı ve kırılğanlığını keşfetti.

Mevlut eskiden, yani adam olmadan önce, gövdesiyle ruhu ve düşünceleri arasında bir ayırım yapmaz, hepsine birlikte “ben” derdi. Askerdeyse gövdesine tam sahip olamayacağını, hatta onu komutanlarına teslim ederse hiç olmazsa ruhunu kurtarabileceğini ve bu sayede düşünce ve hayallerine sahip olabileceğini daha ilk muayenede anladı. Hasta olup farkında olmayan garibanların (veremli satıcılar, miyop işçiler, sağır yorgancılar) ve aslında hasta olmayıp doktorlara rüşvet vererek askerlikten kaçan zengin uyanıkların askerlikten muaf tutulacağı meşhur ilk muayenede, “Çıkar çocuğum üstündekileri, burası asker ocağı, hepimiz erkeğiz,” demişti yaşlı bir hekim Mevlut'un utandığını görünce.

Mevlut bu tatlı dilli doktora güvenip soyunmuş ve hemen muayene edileceğini sanmıştı, ama üzerinde kendi gibi bir tek don olan başka işsiz güçsüz yoksul erkeklerle bir sıraya sokmuşlardı onu. Kimsenin atletini, pantolonunu bir kenara bırakmasına çalınır diye izin verilmiyordu. Sıradakiler, camiye giren müminler gibi ayakkabılarını tabanlarını birbirine değdirerek eline almış, üstlerine tek tek katladıkları elbiselerini yerleştirmiş, en üste de muayene yapan doktorların damgalayıp imzalayacağı muayene evrağını koymuş bekliyorlardı.

Soğuk bir koridorda hiç ilerlemeyen bir kuyrukta iki saat bekledikten sonra Mevlut odada daha doktor olmadığını öğrendi. Bunun ne muayenesi olduğu da belli değildi; bazısı göz muayenesi diyor, ustalıkla miyop taklidi yapanların askerlikten yırtacağını söylüyor, bazıları da tehditkâr bir edayla, “Doktor

gelince gözümüze değil, götümüze bakacak ve ibneler askerlik yapmadan ayıklanacak,” diyordu. Mevlut en mahrem yerine başkalarının göz hatta parmak atması ya da ibne diye bir kenara ayrılma ihtimallerinden öylesine korktu ki (bu ikinci korku bütün askerliği boyunca zaman zaman nüksedecekti) çıplaklığının utancını unutup sıradaki diğer çıplak erkeklerle sohbete başladı. Çoğunun kendi gibi köyden geldiğini, gecekondlu mahallesinde yaşadığını ve herkesin, en garibanla en salağın bile, gururla övündüğü bir “torpili” olduğunu öğrendi. Kendisi de askere gittiğinden bile haberi olmayan Hacı Hamit Bey’i hatırladı ve övünerek, askerde çok rahat etmesini sağlayacak çok sağlam bir torpili olduğunu söyledi.

Bir torpili olduğunu sürekli söylemenin diğer erlerin saldırganlık ve alaycılıklarına karşı kendini koruyacağını da böylece ilk günden kavradı. Sıradaki kendi gibi bıyıklı (iyi ki bıyık bırakmışım diye düşünüyordu Mevlut) birine Hacı Hamit Vural’ı herkesin tanıdığını, onun çok adil ve yardımsever bir hayırsever olduğunu anlatıyordu ki “Susun!” diye bağırdı sıradakilere bir komutan. Hepsi titreyerek sustular. “Hamamda karılar gibi konuşmayın. Gülmeyin. Vakur olun. Burası askeriye. Kız gibi kıkırdemeyin.”

Mevlut Burdur otobüsünde uykuyla uyanıklık arasında hep hastanedeki bu ânı hatırladı. Bazıları komutan gelince elbise-leri, ayakkabılarıyla çıplaklıklarını örtmüşler, başka bazıları da komutandan gerçekten çok korkmuş gibi yapıp o gider gitmez daha da gülüşmüşlerdi. Mevlut bu iki değişik tarz adamla da geçinebileceğini biliyor, ama herkes böyleyse askerde kendimi çok yabancı ve yalnız hissedeceğim diye korkuyordu.

Ama acemi eğitimini bitirip yemin edene kadar kendini ne yalnız ne de yabancı hissetmeye vakit bulabildi. Her gün bölükle birlikte türküler söyleyerek iki üç saat koşuyor, engellerden atlıyor, Kör Kerim’in lisede yaptırdığına benzer jimnastik hareketleri yapıyor ve gerçek ya da hayali askerlere yüzlerce kere selam vererek bu işi öğreniyordu.

Askere gitmeden önce hayalinde defalarca canlandığı, komutandan dayak yeme, garnizondan içeri girmesinden üç gün sonra Mevlut’un gözünün önünde çok sık tekrarlanan sıra-

dan bir şeye dönüştü. Başçavuşun o kadar uyarmasına rağmen salağın teki şapkasını yanlış tutuyor, tokadı yiyordu; başka bir kafasız selam verirken parmaklarını büküyor, şaplağı yiyordu; bir diğeri talim sırasında bininci kere sağını solunu karıştırıyor, hem komutanın aşağılayıcı küfrünü işitiyor, hem de yere yatıp yüz kere mekik çekerken bütün manga ona gülüyordu.

Akşam çay içerlerken, “Ağbi anlatsalar inanmazdım, bu memlekette ne kadar aptal ve cahil adam varmış,” demişti Antalyalı Emre Şaşmaz. Araba yedek parçası satan bir dükkânı vardı ve ciddi biri olduğu için Mevlut ona saygı duyuyordu. “Bazılarının nasıl bu kadar salak olduğunu hâlâ anlayamıyorum. Bunlar dayakla da akıllanmaz.”

“Ağbi bunlar bu kadar aptal olduğu için mi bu kadar dayak yiyor, yoksa bu kadar dayak yedikleri için mi bu kadar aptal oluyor, asıl tartışmamız gereken konu budur,” diye kestirip attı Ankaralı Ahmet. Onun da bir tuhafiyeci dükkânı vardı. Mevlut, aptallar hakkında toptan yargı verebilmek için en azından bir dükkân sahibi olmak gerektiğini anladı. Tesadüfen aynı mangada olduğu bu seçkinlerin ukalalıklarından hoşlanmıyordu aslında. Dördüncü bölüğün çatlak komutanı, gıcık kaptığı Diyarbakırlı (asker ocağında Kürt ve Alevi kelimeleri yasaktı) bir ere o kadar eziyet etmişti ki, gariban er, hücre cezasındayken kemeriyle kendini asıp intihar etmişti. Mevlut küçük dükkân sahipleri bu intihara kendisi kadar üzülmedikleri, hatta komutanını ciddiye alıp intihar eden ere “akılsız” dedikleri için öfkelenmişti onlara. Çoğu er gibi kendi de arada bir intiharı düşünüyor, sonra herkes gibi bir şaka yapıp her şeyi unutabiliyordu. Aynı günlerde bir öğle vakti iki dükkân sahibi, Emre ile Ahmet güle oynaya yemekhaneden çıkarlarken sinirli bir ânında olan binbaşıya çarpıldılar. Mevlut onların şapkalarını yanlış tuttukları için iyi tıraşlı yanaklarına komutandan ikişer tokat yemelerini uzaktan zevkle ve sessizce seyretti.

“Askerlik bittikten sonra ben o ibne binbaşmayı bulup anasından doğduğu yere kadar kovalayacağım,” dedi Ankaralı Ahmet, akşam çay içerlerken.

“Ben hiç takmadım be ağbi, askerlikte mantık mı var zaten,” dedi Antalyalı Emre.

Mevlut yediği tokadı unutuveren Antalyalının siyasi kıvraklığına ve pişkinliğine saygı duydu. Ama “Askerde mantık yoktur,” görüşü onun değil komutanların sloganıydı. Verdikleri bir emrin mantığının sorgulandığı durumlarda komutanlar öfkelenir, “İcabında hiçbir neden ve mantık olmadan sizleri iki hafta sonu cezaya çeker, hepinizi çamurlarda süründürür, hayatınızı kaydırırım,” diye bağırır, dediklerini de yaparlardı.

Birkaç gün sonra Mevlut ilk tokadını yedi ve dayanın aslında hayalinde büyüttüğü kadar da vahim bir şey olmadığına hemen hükmetti. Yapacak bir şey olmadığı için mıntıka temizliğine yollanan manga etrafta ne kadar kibrit çöpü, sigara izmariti ve kuru yaprak varsa toplamıştı. Herkes dağılıp bir köşede sigara içiyordu ki “Ne ulan bu!” diye bağırın dev gibi bir komutan belirdi karşılarında (Mevlut hâlâ yakadaki çizgilerden rütbeyi okuyamıyordu). Mangayı sıraya dizdi ve on erin her birine kocaman eliyle birer tokat attı. Mevlut’un canı çok yandı ama o kadar korktuğu şeyi –ilk dayasını– mesele etmeden atlattığı için memnundu. Manganın önündeki uzun boylu Nazillili Nazmi tokadın gücüyle savrulmuş, öfkeden adam öldürecek gibiydi. Mevlut onu teselli etmek istedi. “Boş ver be ağbi,” dedi, “bak ben takıyor muyum, geçti gitti işte.”

“Çünkü sana benim gibi sert çıkmadı,” dedi Nazillili öfkeyle. “Karı gibi güzel yüzün var da ondan.”

Mevlut bunun doğru olabileceğini düşündü.

“Güzeldi, çirkindi, yakışıklıydı, tipsizdi, ordu ayrımcılık yapmaz. Herkesi kodu mu oturtur,” dedi bir başkası.

“Doğulular, esmerler, karanlık bakışlılar daha çok yer dayacı beyler, kandırmayın kendinizi.”

Mevlut dayak tartışmasına katılmadı. Kendi hatasından kaynaklanmadığı için, yediği tokatın gurur kırıcı bir şey olmadığına kendini inandırmıştı.

Ama iki gün sonra, yakası bağı açık, “disiplinsiz” bir durumda, düşüncelere dalmış (Süleyman mektubu Rayiha’ya ulaştırılmalı ne kadar zaman olmuştu acaba?) yürürken, bir teğmen durdurdu onu. Avcunun içi ve elinin tersiyle iki hızlı tokat attı Mevlut’a. Bir de “salak” dedi. “Evin mi burası senin, kaçınıcı bölüktensin sen?” Mevlut’un cevabını bile dinlemeden yoluna devam etti.

Yirmi aylık askerliği boyunca daha çok dayak, tokat yemesine rağmen Mevlut'un kalbini en çok bu kırdı. Çünkü teğmenin haklı olduğunu düşünüyordu. Evet, o sırada Rayiha'yı düşündüğü için ne şapkasına, ne selamına, ne de yürüyüşüne dikkat etmişti.

O gece Mevlut herkesten önce yatağına girdi, yorganı ta başına kadar çekti ve hüznle hayatını düşündü. Şimdi Tarlabası'ndaki evde Ferhat ve Mardinli çocuklarla birlikte olmak isterdi elbette, ama orası da aslında kendi evi değildi. Teğmen "Evin mi senin burası" derken sanki bunu kastetmişti. Ev olarak aklına gelen tek yer, şimdi babasının tek başına televizyona bakarak uyukladığını hayal ettiği Kültepe'deki gecekonduydu, oranın da hâlâ bir tapusu bile yoktu.

Sabahları dolabının dibindeki kazakların altına sakladığı mektup rehberlerinden birini gelişi güzel açıyor, dolabın kapısının arkasına gizlenirken, gün boyunca hayalini meşgul edecek bir sayfayı bir iki dakika okuyor ve aklında kalanlarla, bıktırıcı talimler ve bitip tükenmez koşular sırasında Rayiha'ya yazacağı mektupların sözlerini kuruyordu. Hayal ettiği güzel sözleri hapiste kâğıtsız-kalemsiz şiirler yazan siyasal mahkûmlar gibi ezberler, hafta sonları çarşı iznine çıktığında özenle kaleme alıp Duttepe'ye postalardı. Bütün erlerin gittiği kahvelere ve sinemalara hiç uğramadan, şehirlerarası otobüs garajının bir köşesindeki masaya oturup Rayiha'ya mektup yazmak büyük bir mutluluktan ve Mevlut bazan kendini bir şair gibi hissedirdi.

Mevlut dört aylık acemi eğitimi biterken G3 piyade tüfeği kullanmayı, (herkesten biraz iyi) tekmil vermeyi, selam vermeyi, dikkat çekmemeyi, emirlere uymayı (herkes kadar) ve durumu idare etmeyi ve gerekli yerde yalan söyleyip ikiyüzlülük etmeyi (herkesten biraz daha az) öğrenmişti.

Bazı şeyleri beceriksizlikten mi yoksa kendi ahlaki dertleri yüzünden mi iyi yapamadığına karar veremiyordu. "Bana bakın, ben şimdi gidiyorum ya, yarım saat sonra döneceğim ve bölük hiç ara vermeden talim yapmaya devam edecek," diyordu komutan. "Tamam mı?"

"Emret komutanım!" diye bağıyordu bütün bölük.

Ama komutan sarı karargâh binasının köşesinden kaybolur kaybolmaz bölüğün yarısı hemen yere uzanıp sigara tütürmeye

ve gevezelik etmeye başlıyordu. Geri kalan yarının yarısı, komutanın aniden geri dönmeyeceğine emin olana kadar talime devam ediyor, öbür yarı da devam ediyormuş gibi yapıyordu (Mevlut bu sonunculardandı). Talime inanarak ve içtenlikle devam edenlerle alay edildiği, hatta “Manyak mısın?” diye itip kakılarak onlar durdurulduğu için sonunda komutanın emrini kimse yerine getirmiyordu. Bütün bunlara ne gerek vardı?

Askerliğinin üçüncü ayında bir akşam çay içerlerken Mevlut cesaretini toplayıp bu felsefi-ahlaki soruyu dükkân sahiplerine sordu.

“Sen gerçekten çok saflımsın be Mevlut,” dedi Antalyalı.

“Ya da aşırı saf taklidi yapan bir numaracı,” dedi Ankaralı.

“Benim onlar gibi küçük de olsa bir dükkânım olsaydı, mutlaka liseyi, üniversiteyi bitirir, askerliğimi subay olarak yapardım,” diye düşünüyordu Mevlut. Artık saygı duymadığı bu dükkân sahiplerinden koparsa, bulacağı diğer arkadaşlar arasında da kendisine gene yalnızca “çay almaya yollanan iyi yüzlü aptal çocuk” rolü düşeceğini görüyordu. Gene sapı kırık demlikleri herkes gibi şapkasıyla tutacaktı.

Kurada Kars’taki tank tugayını çekti. Batı’yı, hatta İstanbul’u bile çeken talihliler de vardı. Bu kuranın da hileli olduğu söyleniyordu. Ama Mevlut ne kıskançlık ve öfke duydu, ne de Doğu’da Rus sınırında Türkiye’nin en soğuk ve en yoksul şehrinde on altı ay geçireceği için dertlendi.

İstanbul’a bile uğramadan Ankara’da otobüs değiştirerek bir günde Kars’a gitti. 1980 Temmuz’unda Kars elli bin nüfuslu, aşırı yoksul bir şehirdi. Mevlut elinde bavulu, garajlardan şehrin tam merkezindeki garnizona yürürken sokakların sol siyasi sloganlarla kaplı olduğunu gördü, bazılarının altındaki imzaları Kültepe duvarlarında gördüğünü hatırladı.

Mevlut askeri garnizonu sakin ve huzurlu buldu. Milli İstihbarat Teşkilatı’ndakiler hariç şehirdeki askerler siyasi kavganın dışındaydılar. Hayvancılık yapılan köylere, peynircilik yapan mandıralara bazan jandarmalar sol militan yakalamak için baskın yapıyorlardı, ama o jandarma bölükleri uzaktaydı.

Şehre gelişinin birinci ayında sabah içtimasında komutanın bir sorusu üzerine, sivil hayatta garsonluk yaptığını söyledi. Böylece orduevinin lokantasında çalışmaya başladı. Bu onu,

soğukta tutulan nöbetlerden, bölükteki gıcık komutanların gelişigüzel ve saçma emirlerinden uzak tuttu. Artık yatakhane-deki küçük masada, orduevi lokantasının mutfak masalarında kimse bakmazken Rayiha'ya mektup yazmaya vakti oluyor, açık radyodan Anadolu türkülerini ve Emel Sayın'dan Erol Sayan'ın nihavent şarkısı "Kalbe dolan o ilk bakış unutulmaz"ı dinliyor ve sayfalar dolduruyordu. "Yazıcılık", "boyacılık", "tamircilik" gibi işlerle karargâhta, yatakhanelerde kalıp bir iş yapıyormuş gibi görünen erlerin çoğunun gizli bir cebinde küçük taşınabilir transistörlü radyoları vardı. Mevlut o yıl gelişen müzik zevkiyle birlikte Anadolu türkülerinden esinlenmiş, "nazlı bakışlı," "ceylan gözlüm," "süzgün bakan," "kara gözlü," "mahmûr gözlü," "fettan bakışlı," "hançer gözlü," "efsun nazarlı," pek çok mektup yazdı sevgilisine.

Yazdıkça Rayiha'yı ta çocukluğundan beri tanıyormuş, onunla ortak bir ruhsal geçmişleri varmış gibi geliyordu ona. Sanki her mektupta kelime kelime, cümle cümle Rayiha ile aralarındaki yakınlığı kuruyor, ileride bu hayal ettiklerini yaşayacaklarını da hissediyordu.

Yaz sonunda, soğuk olduğu için bir yüzbaşıyı kızdıran bir tabak patlıcanlı türlü yüzünden mutfakta bir aşçıyla tartışırken, biri kolundan tutup çekti. Dev gibi biriydi bu, bir an korktu Mevlut.

"Anam, sen Mohini'sin," dedi sonra.

İki arkadaş kucaklaşıp öpüştüler.

"Millet askerde zayıflar, iğne ipliğe döner, sen şişmanla-mışsın."

"Orduevinde garsonum," dedi Mevlut. "Kasabın kedisi gibi mutfakta semirdim."

"Ben de orduevinde kuafördeyim."

Mohini Kars'a iki hafta önce gelmişti. Liseyi bitirememiş, babası da onu bir kadın berberine çırak vermiş, böylece berber olacağı belli olmuştu. Elbette orduevinde subay karılarının saç-larını sarıya boyamak kolay bir işti. Ama Mevlut'la çarşı iznine çıktıklarında, Asya Otel'i'nin karşısındaki çayhanede futbol maçı seyredelerken Mohini şikâyetlere başladı.

Mohini. Orduevindeki kuaförde işim zor değildi aslında. Tek derdim, her kadına kocasının rütbesi kadar ilgi göstermenin incelikleriydi: En güzel saçı yapmak, en tatlı sözleri garnizon komutanı Turgut Paşa'mızın götten bacaklı karısına, biraz daha azını onun altındaki paşanın biraz sıska karısına söylemek, daha az vakti ve emeği de binbaşılardan karılarına –binbaşılardan kıdem sırasına dikkat ederek– harcamak ve bütün bunlar sinir hastası ediyordu beni. Bir gün genç bir subayın güzel karısının esmer saçlarını şöyle bir övecek oldum da Turgut Paşa'nın karısından başlayarak her biri nasıl burun kıvrıp ezip aşağıladılar beni, anlattım Mevlut'a.

"Turgut Paşa'nın karısının saçını ne renk yaptın, benimki daha açık olmasın," derdi binbaşımızın dikkatli eşi. Kim nerede konken oynuyor, hangisinin misafir günü, nerede birlikte hangi dizi seyrediliyor ve hangi fırından ne kurabiye alınacak, bilirdim. Bazılarının çocuklarının doğum gününde şarkılar söyledim, hokkabazlık yaptım, garnizon duvarlarından dışarı çıkmaktan hoşlanmayan hanımefendiler için dükkânlardan alışveriş yaptım, bir diğerrinin kızının matematik ödevine yardım ettim.

"Sen ne anlarsın matematikten ulan Mohini!" dedi sözümü kesen Mevlut kabaca. "Yoksa paşanın kızını mı sikiyorsun?"

"Yazıklar olsun Mevlut sana... Askerde hem ağzın bozulmuş, hem de ruhun. Karargâhtan çıkıp askerevinde rahat bir iş bulan, paşa evlerinde hizmetçilik, uşaklık ederken azarlanıp aşağılanan bütün erler gururlarını kurtarmak için akşam bölükte 'Paşanın kızını beceriyorum,' derler. İnaniyor musun sen bu palavralara?.. Ayrıca Turgut Paşa da bu çirkin sözleri hiç hak etmeyen, adil bir askerdir. Karısının şerrinden ve şımarıklıklarından da beni hep o korur. Tamam mı?"

Askerliği boyunca bir erden işittiği en dürüst sözlerden bunlar; Mevlut utandı. "Paşa da iyi adam aslında," dedi. "Kusura bakma. Gel seni bir öpeyim de kızına."

Bunu söyler söylemez de kendinden bile sakladığı şeyi anladı hemen: Onu lisede en son gördüğünden bu yana Mohini kadınsılaşmış, içinde gizli bir eşcinsel olduğu ortaya çıkmıştı. Mohini bunun farkında mıydı? Mevlut fark etmiş gibi

yapmalı mıydı? Bir an hiç kıpırdamadan birbirlerinin gözlerinin içine sessizce baktılar.

Turgut Paşa, karısının kuaförü er ile lokantadaki garson erin İstanbul'dan okul arkadaşı olduğunu çabuk öğrendi. Böylece Mevlut da paşanın evine özel işler için gitmeye başladı. Bazan mutfak dolabını boyar, bazan çocuklarla at arabası ve sürücüsünü oynarlardı (Kars'ta taksi yerine at arabaları vardı). Bölük komutanına ve orduevi yöneticisine, paşanın evde vereceği davet hazırlıkları için Mevlut'un bazı günlerde evine gideceği bildirilmiş, bu da Mevlut'u kısa sürede herkesin gözünde en yüksek aşama olan "Paşadan torpilli" mertebesine yükseltmişti. Mevlut bu yeni ve itibarlı konumunun dedikoduyla önce bölükte, sonra bütün garnizonda hızla yayıldığını görmekten zevk alıyordu. Onu görünce "N'aber lan bebek yüzlü," diyenler, durup dururken pandik atıp onu ibne durumuna düşürenler önce şakalarını kestiler. Teğmenler Mevlut'a Kars'a yanlışlıkla düşmüş bir zengin çocuğu gibi özenle davranmaya başladılar. Bazıları da Rusya sınırında yapılacak tatbikatın gizli tarihini paşanın karısının ağzından alması için ricalar ettiler. Bir daha fiske bile atmadılar Mevlut'a.

18

ASKERİ DARBE

SANAYİ MAHALLESİ MEZARLIĞI

Gizli tarihi merak edilen tatbikat, 12 Eylül gecesi bir askeri darbe daha olduğu için yapılamadı. Mevlut, olağanüstü bir şey olduğunu duvarların arkasındaki şehir sokaklarının bomboş olmasından anladı. Ordu, bütün Türkiye'de sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan etmişti. Mevlut gün boyunca, Evren Paşa'nın millete duyurularını televizyondan izledi. Köylüler, esnaf, işsizler, ürkek vatandaşlar ve sivil polislerle dolu sokakların şimdi bomboş olması sanki kendi kafasının bir tuhaflığıymış gibi geliyordu ona. Akşam Turgut Paşa bütün garnizonu topladı, çıkar ve oy

düşkünü gafil siyasetçilerin ülkeyi uçurumun eşiğine getirdiğini ama kötü günlerin sona erdiğini, ülkenin tek ve gerçek sahibi Silahlı Kuvvetler'in Türkiye'nin batmasına izin vermeyeceğini, bütün teröristlerin ve bölücü siyasetçilerin cezalandırılacağını söyledi. Bayraktan, ona rengini veren şehitlerin kanından ve Atatürk'ten uzun uzun söz etti.

Bir hafta sonra televizyondan da duyurulan bir bildiriyle Turgut Paşa Kars belediye başkanı da ilan edilince, Mevlut ile Mohini garnizondan on dakika uzaklıktaki belediye binasına da gitmeye başladılar. Paşa sabahları garnizonda kalıyor, muhbirler ve MİT'ten gelen istihbaratın ışığında komünistlere yapılan harekâtları yönetiyor, öğle yemeğinden evvel cipiyle eski bir Rus binasına yerleşmiş belediyeye geçiyordu. Bazan bu yolu korumalarıyla birlikte yürür, karşısına çıkan dükkân sahiplerinin askeri darbenin ne iyi olduğu yolundaki şükran sözlerini mutlulukla dinler, isteyenlere elini öptürür, verilen mektupları da karargâha gider gitmez kendi okurdu. Belediye başkanı ve bölgenin sıkıyönetim ve garnizon komutanı olarak paşanın önemli bir işi yolsuzluklar ve rüşvet ihbar mektuplarını biraz soruşturduktan sonra şüphelileri askeri savcıya devretmekti. Savcı da paşa gibi "Suçsuzlarsa beraat ederler!" mantığıyla hareket ettiği için kolaylıkla dava açar, dava açtıklarının hepsini de hemen içeri alarak gözdağı verirdi.

Askerler yolsuzluk yapan zenginleri çok fazla hırpalamazlardı. Siyasi suçluları, çoğu zaman "terörist" denen komünistleri ise cezalandırmak için falakaya yatırırlardı. Polisin baskın yaptığı gecекondu evlerinden aldığı gençlerin sorguda işkenceden geçerken çıkardığı çığlıklar, rüzgâr o yandan esiyorsa garnizondan işitilir, orduvine doğru sessizce yürüyen Mevlut suçlulukla yere bakardı.

Yılbaşından sonra bir sabah içtimasında yeni teğmen Mevlut'un adını söyledi.

"Mevlut Karataş, Konya, emret komutanım," diye ayağa kalkıp bağırdı Mevlut. Selam verip esas duruşa geçti.

"Konyalı, gel bakayım yanıma," dedi teğmen.

"Bu, benim paşanın torpillisi olduğumu işitmemiş," diye düşündü Mevlut. Hayatında hiç Konya'ya gitmemiş olmasına rağmen, Beyşehir idari olarak Konya'ya bağlı olduğu için her

gün Konyalı aşağı, Konyalı yukarı deniyor ve Mevlut buna gıcık oluyordu, ama hiç renk vermedi.

“Konyalı, başın sağ olsun, İstanbul’da baban ölmüş,” dedi yeni teğmen. “Bölüğe git, yüzbaşı sana izin versin.”

Mevlut’a bir hafta izin verdiler. Garajlarda İstanbul otobüsünün kalkmasını beklerken bir kadeh rakı içti. Titreyerek sarsılan otobüste tuhaf bir ağırlıkla gözkapakları kendiliğinden düşüyor, uyuyakalıyor, rüyasında cenazeye yetişemediği için ve hayattaki diğer kusurları yüzünden babasından azar işitiyordu.

Babası gece uykusunda kendiliğinden ölüvermişti. Komşular iki gün sonra keşfetmişlerdi bunu. Boş yatak, babası aceleyle evden çıkmış gibi aşırı dağınıktı. Mevlut’un asker gözlerine ev tertipsiz ve zavallı gözüktü. Ama başka hiçbir yerde koklamadığı o benzersiz kokuyu aldı: Babasının, Mevlut’un kendi gövdesinin, nefeslerinin, tozun, ocağın, içeride yirmi yıl boyunca pişen çorbaların, kirli çamaşırların, eski şeylerin, kendi hayatlarının kokusuydu bu. Mevlut odada saatlerce kalacağını, babasını anıp ağlayacağını sanıyordu ama hüzün öyle ağır bastı ki dışarı attı kendini.

Mustafa Efendi’nin cenazesi, Mevlut’un Kültepe’ye gelmesinden iki saat sonra ikindi namazında Duttepe’de Hacı Hamit Vural’ın camiinde kılındı. Mevlut yanında sivil kıyafetler getirmiş ama onları giymemişti. Teselli etmek için kederli bakışlarla bakanlar, Mevlut’u çarşıya çıkmış er kıyafeti içinde görünce gülümseyiveriyorlardı.

Mevlut tabutu mezarlıktaki yerine kadar sırtladı. Babasının cesedi üzerine kürek kürek toprak attı. Bir an ağlayacağını sandı, ayağı kaydı, mezara düşüyordu. Otuz beş kırk kişi vardı cenazede. Süleyman Mevlut’a sarıldı, bir başka mezarın üzerine oturdular. Mevlut mezar taşlarından Sanayi Mahallesi Mezarlığı’nın bir gurbetçiler mezarlığı olduğunu gördü. Civar-daki bütün tepelerin ölülerinin gömüldüğü, bu yüzden hızla büyüyen mezarlıkta İstanbul doğumlu tek kişi olmadığını kitabeleri dalgın dalgın okurken anladı. Sivas, Erzincan, Erzurum ve Gümüşhane doğumluydu buraya gömülenlerin çoğunluğu.

Çıkıştaki mezar taşı ustasıyla pazarlık etmeden, orta boy bir mezar taşı için anlaştı. Az önce okuduğu kitabelerden ilhamla

bir kâğıda şöyle yazıp mermer ustasına verdi: Mustafa Karataş (1927 - 1981). Cennetpınar, Beyşehir. Yoğurtçu-Bozacı. Ruhuna El-Fatiha.

Asker kıyafetinin kendisini hem sevimli hem saygıdeğer gösterdiğinin farkındaydı. Mahalleye dönünce Duttepe çarşısına çıkıp kahvelere, dükkânlara gittiler. Mevlut Kültepe'ye, Duttepe'ye, sarılıp kendisini kucaklayan bütün bu insanlara ne kadar bağlı olduğunu hissetti. Ama yüreğinde onlara karşı, hatta amcası ve oğullarına karşı nefrete yaklaşan bir öfke de olduğunu hayretle gördü. Askerdeki herkes gibi, durup dururken onlara ana avrat küfretmemek için kendini zor tutuyordu.

Akşam yemeğinde teyzesi sofradakilere asker kıyafetinin Mevlut'a ne kadar yakıştığını anlattı. Annesi ne yazık ki köyden gelip oğlunu bu halde görememişti. Mevlut, Süleyman ile mutfakta yalnız kaldığı üç beş dakikada o kadar merak etmesine rağmen Rayiha'yı sormadı. Patatesli tavuğunu sessizce yiyerek herkesle birlikte televizyona baktı.

Akşam evdeki topal masada Rayiha'ya bir mektup yazmayı hayal ediyordu. Ama Kültepe'ye dönüp eve girince, artık babasının bir daha adım atamayacağı bu kırık dökük yer o kadar kasvetli geldi ki, yatağa yatıp ağlamaya başladı. Babasına mı, hayattaki yalnızlığına mı ağladığını çıkaramadan uzun uzun ağladı. Asker elbiseleriyle uyuyakaldı.

Sabah er elbiselerini çıkardı, neredeyse bir yıl önce bavuluna koyduğu sivil elbiselerini giydi. Beyoğlu'na, Karlıova Lokantası'na gitti. Ama oradaki hava dostane değildi. Ferhat da kendisinden sonra askere gitmişti, garsonların çoğu değişmişti; eskiler de öğle müşterisiyle meşguldüler. Böylece Mevlut, askerde nöbet tutarken, vakit öldürürken kurduğu "Karlıova'ya dönüş" hayalini hiç yaşayamadan çıktı.

On dakika uzaktaki Elyazar Sineması'na gitti. İçeri girerken, lobideki erkeklerden bu sefer hiç utanmadı. Başını dimdik tutarak, pek çoğunun gözlerinin içine bakarak geçti erkekler kalabalığının içinden.

Bir koltuğa oturunca, başkalarının bakışlarından kurtulduğu, karanlıkta perdedeki edepsiz kadınlarla yalnız kalacağı, yalnızca dikizleyen bir göz olacağı için memnundu. Askerdeki erkek-

lerin küfürlü konuşmaları ve ruhlarının sefaletinin perdedeki kadınlara bakışını değiştirdiğini hissetti hemen. Şimdi kendini daha kaba ama daha normal hissediyordu. Birisi film hakkında yüksek sesle edepsiz bir şaka yapınca, bir oyuncunun sözlerine çift anlamlı bir cevap verince kalabalıkla birlikte artık gülüveriyordu. İki film arasında ışıklar yanınca Mevlut çevresinde oturan erkeklere baktı ve eskiden de çok gördüğü kısa saçlıların kendi gibi izinli erler olduğunu anladı. Sinemadaki üç filmi de baştan sona seyretti. Ortasında girdiği Alman filmindeki üzüm yerken sevişme sahnesi yeniden başlayınca çıktı. Eve dönüp akşama kadar otuzbir çekti.

Akşam suçluluk ve yalnızlık duygularından iyice yorulmuş, Duttepe'ye, amcasının evine gitti.

“Merak etme, her şey yolunda,” dedi Süleyman yalnız kaldıklarında. “Rayiha mektuplarını heyecanla okuyor. Nasıl öğrendin sen böyle güzel mektup yazmayı? Bir gün benim için de yazar mısın?”

“Rayiha bana cevap verecek mi?”

“Yazmak ister, ama yazmaz... Babası çok kızar böyle bir şeye. En son geldiklerinde –askeri darbeden önceydi– kızların babalarını ne kadar sevdiğini yakından gördüm. Bu bizim yeni odada kaldılar.”

Süleyman, Boynueğri Abdurrahman ile iki kızının köyden gelip bir hafta kaldığı odanın kapısını açtı, elektriği yaktı ve bir müze rehberi gibi içerisini gösterdi. Mevlut iki yatak gördü odada.

Süleyman, Mevlut'un neyi merak ettiğini anladı. “Babaları bu yatakta, kızlar da ilk gece birlikte bu yatakta yattılar, ama sığışamadılar. Rayiha için akşamları yere yatak seriyorduk.”

Mevlut, Rayiha'nın yatağının serildiği yere bir an mahcup bir bakış attı. Süleymanların evinin zemininde döşeme taşları ve halı vardı.

Mektup işinden Vediha'nın da haberdar olduğunu öğrendi, buna sevindi. Vediha mektupları bildiğini, postacılık yaptığını Mevlut ile paylaşıp yüzgöz olmuyor, ama onu her görüşünde tatlılıkla gülümsüyordu. Mevlut bundan Vediha'nın kendisinin yanında olduğu sonucunu çıkarıp çok seviniyordu.

Bir de, gerçekten çok güzeldi Vediha Yenge. Mevlut, Karlıova Lokantası'nda çalıştığı günlerde doğan, yengesinin birinci oğlu Bozkurt ve kendisi askerdeyken doğan ikinci oğlu Turan ile oynadı biraz. Vediha ikinci oğlundan sonra daha da güzelleşmiş, olgun ve alımlı olmuştu. Mevlut onun oğullarına gösterdiği sevgiden de etkileniyor, benzeri bir şefkati, en azından ablaca bir ilgiyi kendisine de gösterdiğini hissediyor, bundan hoşlanıyordu. Üstelik Rayiha'nın en azından Vediha kadar güzel, hatta ondan daha da güzel olduğunu da geçiriyordu aklından.

İstanbul'daki vaktinin çoğunu da Rayiha'ya yeni mektuplar yazarak geçirdi. Bir yılda şehre yabancılaşmıştı. Askeri darbeden sonra İstanbul değişmişti. Gene duvarlardaki bütün siyasi yazılar silinip temizlenmiş, seyyar satıcılar anacaddelerden ve meydanlardan uzaklaştırılmış, Beyoğlu'ndaki randevuevleri kapatılmış, kaçak viski, Amerikan sigarası satan üçkâğıtçılar sokaklardan temizlenmişti. Trafik de daha iyiydi. Herkes istediği yerde duramıyordu artık. Mevlut bu gelişmelerden bazılarını olumlu buluyordu, ama tuhaf bir şekilde, şehirde kendini yabancı hissediyordu. Belki de bir işim olmadığı için, diye düşündü.

"Senden bir şey isteyeceğim, ama yanlış anlama," dedi ertesi akşam Süleyman'a. Babası yoktu etrafta artık, her akşam amcasının evine rahat rahat gidiyordu.

"Ben seni hiç yanlış anlamadım Mevlut," dedi Süleyman. "Ama sen benim seni doğru anlamamı yanlış anladın hep."

"Bana onun bir resmini bulabilir misin?"

"Rayiha'nın mı? Olmaz."

"Niye?"

"O benim yengemin kız kardeşi."

"Resmi olsaydı daha güzel mektuplar yazardım ona."

"İnan Mevlut, bundan iyisini yazamaz insan."

Süleyman'ın yardımıyla Kültepe'deki evi, Vuralların yakını birine kiraya verdi. Süleyman, "Adam tanıdık, vergi mi vereceksin, gerek yok!" dediği için kontrat yapmaktan vazgeçti. Zaten tapusu bile olmayan evin mirasçısı yalnız kendisi değil, köydeki annesi ve ablalarıydı. Bu konuları kurcalamak istemedi.

Evi kiralamadan önce babasının elbiselerini, gömleklerini toplayıp bir bavula yerleştirirken onun kokusu geldi burnuna,

yatağa kıvrılıp yattı, ama ağlamadı. Dünyaya karşı bir kırılganlık, bir öfke duyuyordu. Askerliğini bitirince Kültepe'ye, bu eve dönmeyeceğini de anladı. Ama Kars'a gitme vakti gelince çok derinden gelen bir irkilemeyle isyan etti. Ne asker elbiselerini giymek istiyordu ne de askerliğinin geri kalanını yapmak. Hem komutanlarından hem de bütün o kabadayılardan nefret ediyordu. Bazılarının nasıl firari olduğunu korkuyla anladı. Er kıyafetini giyip yola çıktı.

Kars'taki son aylarında Rayiha'ya kırk yedi mektup yazdı. Vakti boldu: Komutanın belediyeye yanına aldığı asker takımının içine girmişti. Hem belediye başkanlığındaki kantini, küçük çay ocağını denetliyor, hem de Turgut Paşa'nın belediyede kişisel garsonluğunu yapıyordu. Paşa, güvensizlikten ve titizlikten belediyede yemek yemediği için kolay bir işti bu: Mevlut, paşanın çayını kendi eliyle demliyor, tek şekerli kahvesini de iki kere köpürterek kendi pişiriyor, suyunu, gazozunu kendi eliyle veriyordu. Paşa bir kere fırından aldığı bir çöreği, bir kere de belediyeden gelen bir kurabiyeyi önce Mevlut'un önüne koymuş, ona neye dikkat etmesi gerektiğini öğretmişti.

"Tat bakalım önce sen şunu biraz... Zehirlemesinler bunlar bizi belediyede."

Rayiha'ya askerde yaşadıklarını yazmak istiyordu, ama her seferinde korkuyor ve ona daha şiirsel, daha hançerli bakışlı, daha efsunlu gözlü cümleler kuruyordu. Mevlut askerliğin bir türlü gelmeyen, gelince de bir türlü geçmeyen son gününe kadar yazdı bu mektupları.

19

MEVLUT İLE RAYİHA

KIZ KAÇIRMAK ZOR İŞ

17 Mart 1982 günü askerliği biten Mevlut ilk otobüsle Kars'tan İstanbul'a geldi. Tarlabası'nda, Karlıova Lokantası'nın yatakhaneşinden iki sokak aşağıda eski bir Rum evinin ikinci katını kiraladı. Özellişsiz bir lokantada garsonluğa başladı. Çukur-

cuma'daki bitpazarından bir masa (sallanmıyordu), kapı kapı dolaşan eskicilerden ikisi aynı dört sandalye ve özenerek ahşap başlı bir büyük yatak satın aldı. Eski, yıpranmış yatağın ahşap başlığına kuşlar ve yapraklar işlenmişti. Yerleri muşamba odası, bir gün Rayiha ile yaşayacakları mutlu yuvanın hayallerini kurarak döşemeye başladı.

Nisan başında bir akşam Mevlut, amcasının evinde Abdurrahman Efendi'yi gördü. Boynuna önlüğü takmış, yemek masasının bir ucuna yerleşmiş, bir yandan rakı demleniyor, bir yandan torunları Bozkurt ve Turan ile mutlulukla oynuyordu. Kızları olmadanköyden tek başına geldiğini anladı Mevlut. Son yıllarda her akşam namaz bahanesiyle evden çıkan ve oradan bakkal dükkânına gidip kendi kendine televizyon seyrederek müşteri bekleyen Hasan Amca gene evde yoktu. Müstakbel kayınpederine saygıyla bir selam verdi, Abdurrahman Efendi de ona; ama Mevlut'u fark etmiş bile değildi.

Korkut ile Abdurrahman Efendi hararetli bir şekilde bankerlerden söz etmeye başladılar. Banker Hacı, Banker İbo gibi pek çok ad işitti Mevlut. Paran yüzde yüz enflasyonda pul olsun istemiyorsan çok düşük faiz veren bankadan çekip köyden yeni gelmiş bakkala benzeyen bu bankerlere yatırmalıydın. Hepsi çok yüksek faiz veriyorlardı ama ne kadar güvenilirli onlara?

Abdurrahman Efendi şimdiden üçüncü kadehi bitirmiş, kızlarının her birinin dünya güzeli olduğunu ve onları köyde çok iyi okuttuğunu anlatıyordu. "Aman baba, yeter," diye Vediha oğullarını yatırmaya götürünce, Abdurrahman Efendi de onların peşinden gitti.

"Sen git, beni kahvede bekle," dedi Süleyman sofrada yalnız kaldıklarında.

"Gene neler çeviriyorsunuz?" dedi Safiye Teyze. "Siyasete bulaşmayın da ne halt ederseniz edin. Evlendirmek lazım sizleri."

Mevlut kahvedeki televizyondan Arjantin ile İngiltere'nin savaşa tutuştuklarını öğrendi. İngiliz uçak gemisine, savaş gemilerine hayranlıkla bakıyordu ki Süleyman buldu onu.

"Abdurrahman Efendi, İstanbul'a parasını bir bankerden alıp, daha da berbat bir bankere yatırmaya gelmiş... Parası var mı, doğru mu, anlayamıyoruz. Bir de 'Hayırlı bir iş de var!' diyor.

“Nasıl hayırlı bir iş?”

“Rayiha’ya talip bir adam varmış,” dedi Süleyman. “O köylü bankerlerden biri. Adam eskiden çaycıymış. İş ciddi. Çünkü paragöz Boynueğri veriverir kızını bankere. Laf da dinlemez. Senin Rayiha’yı kaçırman lazım Mevlut.”

“Sahi mi? Aman Süleyman, yardım et bana da kaçırayım ben Rayiha’yı.”

“Kız kaçırmak kolay iş mi sanıyorsun?” dedi Süleyman. “Yanlış bir iş yaparsın, biri vurulur, kan davası olur, millet yıllarca karşılıklı aptal aptal öldürür birbirini, bir de şeref diye övünürler. Bunun sorumluluğunu alabiliyor musun?”

“Ben mecburum,” dedi Mevlut.

“Evet mecbursun,” dedi Süleyman “Ama kimse de pintilik ettiğini düşünmesin. Nice zenginin servet vereceği bir kız için mendilden başka ne veriyorsun?”

Beş gün sonra aynı yerde buluştuklarında, Süleyman televizyonda Falkland Adaları’nı ele geçiren İngilizleri seyrederken Mevlut cebindeki kâğıdı çıkardı, masaya koydu.

“Al bak bakalım buna,” dedi gururla. “Senin olsun.”

“Nedir bu?” dedi Süleyman. “Aa, sizin evin muhtardan kâğıdı. Ver bakayım. Aslında benim babamın adı da var üzerinde. Arsayı birlikte çevirmişlerdi. Ne diye getirdin? Hava atmak için oynama bu kâğıtla oğlum. Bir gün Kültepe’nin o yamacına tapu verirlerse bununla alacaksın.”

“Boynueğri Abdurrahman’a ver bunu...” dedi Mevlut. “Söyle babasına, kimse kızını benim kadar sevemez.”

“Söylerim, ama koy onu cebine,” dedi Süleyman.

“Hava atmak için değil, gerçekten getirdim,” dedi Mevlut.

Ertesi sabah Mevlut rakı sarhoşluğundan uyanınca ilk iş cebinin cebine baktı. Babasıyla Hasan Amca’sının muhtardan on beş yıl önce aldığı kâğıdın kendisinde kalmasından memnun mu olsun, kederlensin mi, karar veremedi.

“Vediha Yenge’ne, bize şükret tamam mı?” dedi on gün sonra Süleyman. “Senin için ta köye gitti. Bakalım her şey istediğin gibi de olacak mı? Şuradan bana bir rakı iste.”

Vediha köye iki oğlunu, üç yaşındaki Bozkurt ile iki yaşındaki Turan’ı da götürmüştü. Mevlut, çocukların ilk defa gittikleri,

elektriği ikide bir kesilen, suyu akmayan çamurlu köy evinde çabuksıkılıp hemen döneceklerini sanıyordu, ama tam tersi oldu. Mevlut haftada iki kere sabırsızlıkla Duttepe'ye Vediha Yenge artık köyden dönmüştür diye gidiyor, ama orada yarı karanlık sessiz bir ev ve Safiye Teyze'den başka kimseyi bulamıyordu.

"Meğer bu evin neşesi gelin hanımmış da farkında değilmişiz," dedi Safiye Teyze bir keresinde gece geç vakit uğrayan Mevlut'a. "Vediha gitti gideli Korkut da bazı akşamlar gelmiyor. Süleyman da yok evde. Mercimek çorbası var, ısıtayım mı sana? Televizyona bakarız. Görüyor musun, Kastelli kaçtı, bütün bankerler de battı. Senin paran var mıydı bir bankerde?"

"Bende para ne geçer Safiye Teyze?"

"Üzülme... Hayatta parayı hiç dert etme, bir gün nasıl olsa istediğin kadar kazanırsın. Mutluluk para ile olmuyor. Bak Korkut ne çok kazanıyor ama Vediha ile her gün kedi köpek gibiler... Kavgadan başka bir şey görmeyen Bozkurt ile Turan'a acıyorum valla. Neyse... Hayırlısıyla bu senin iş olur inşallah."

"Hangi iş?" dedi Mevlut, başını televizyondan çevirdi, kalbi hızlandı ama Safiye Teyze hiç ses çıkarmadı.

Üç gün sonra, "Güzel haberlerim var," dedi Süleyman. "Vediha Yenge döndü köyden. Rayiha da sana çok âşık Mevlutçuğum. Mektupların sayesinde. Babasının onu evlendirmek istediği banker de hiç istemiyor. Banker ise kâğıt üzerinde batık ama müşterilerin parasıyla dolar ve altın almış, gömmüş bir yere. Bu fırtına dinip gazeteler konuyu unutup parasını gömdüğü bahçesinden çıkaracak, ona para yatıran açgözlü alıklar mahkemelerde uğraşırken o Rayiha ile krallar gibi yaşayacakmış. Eğriboyunlu'ya çuvalla para teklif etmiş. Babasının izni olursa hemen resmi nikâh yapıp, Rayiha ile fırtına dinene kadar Almanya'da duracaklarmış. Batık rezil banker, eski çaycı, şimdi saklandığı yerde Almanca öğreniyormuş, Rayiha'dan Almanya'da domuz eti satmayan kasaptan alışveriş edecek kadar Almanca öğrenmesini istiyormuş."

"Rezil, alçak herif," dedi Mevlut. "Eğer Rayiha'yı kaçırılmazsam geberteceğim onu."

"Kimseyi gebertmene gerek yok. Benim kamyoneti alacağım, köye gidip Rayiha'yı kaçıracağız," dedi Süleyman. "Ben her şeyi ayarlayacağım senin için."

Mevlut amcaoğlunu sarılıp öptü. Gece heyecandan uyuyamadı.

Yeniden buluştuklarında Süleyman her şeyi ayarlamıştı: Perşembe günü akşam ezanından sonra Rayiha bohçasıyla köydeki evin arka bahçesine gelecekti.

“Hemen çıkalım yola,” dedi Mevlut.

“Otur oğlum sandalyene. Yol bizim kamyonetle yalnızca bir gün sürer.”

“Yağmur yağabilir, sel zamanı... Ayrıca Beyşehir’de de hazırlık yapmamız lazım.”

“Hazırlığa gerek yok. Hava kararırken boynu eğri babasının arka bahçesinde, elinle koymuş gibi bulacaksın kızı. Sizi Akşehir’e kamyonetle ben götürüp tren istasyonuna bırakacağım. Siz ikiniz Rayiha ile trenle geleceksiniz, ben kendi başıma döneceğim ki babası benden şüphelenmesin.”

Süleyman’ın “Rayiha ile sen” demesi bile Mevlut’u mutluluktan mest etmeye yetiyordu. Çalıştığı yerden daha önce de izin almış, iznini “bir aile meselesi yüzünden” bir hafta daha uzatmıştı. Üçüncü bir hafta ücretsiz izin isteyince, patron homurdandı. Mevlut da “Kes o zaman benim hesabımı!” dedi.

Bunun gibi sıradan bir lokantada istediği zaman iş bulabilirdi. Bir de dondurma işine girmek vardı aklında. Ramazandan başlayarak üç tekerlekli satıcı arabasını ve dondurma takımını kiralamak isteyen bir satıcıyı tanımıştı.

Eve çekidüzen verdi, kapıdan girince Rayiha’nın nasıl bir ev göreceğini, nelere dikkat edeceğini kendini onun yerine koymaya çalışarak hayal etti. Acaba bir yatak örtüsü alsa mıydı, yoksa buna Rayiha mı karar vermeliydi? Rayiha’yı evin içinde her düşünüşünde don gömlek, atlet ile ona gözükeceğini aklından geçiriyor, bu yakınlığı hem istiyor hem de utanıyordu.

Süleyman. Ağabeyimi, Vedita’yı, annemi, herkesi ayarladım, kamyoneti alıp bir iki gün yok olacağımı da söyledim. Son günün akşamı mutluluktan uçan damat beyimizi çektim bir kenara.

“Mevlutcuğum, şimdi senin en iyi arkadaşın, amcaoğlun olarak değil, kız tarafı olarak konuşuyorum, beni iyi dinle. Rayiha

daha on sekizinde değil. Babası çok kızar da 'Kızımı kaçıranı affetmem' der de peşine jandarma salarsa ta on sekiz yaşına kadar hem saklanacaksın hem de nikâh kıyamayacaksın. Ama sonunda, er ya da geç, Rayiha ile devlet nikâhıyla evleneceğine şimdi şeref sözü ver bakalım."

"Şeref sözü veriyorum," dedi Mevlut. "İmam nikâhıyla da evleneceğim onunla."

Sabah kamyonetle giderken Mevlut çok keyifliydi, şakalar yapıyor, her gördüğü fabrikaya, köprüye merakla bakıyor, "Gaza bas, daha hızlı," diyor, konuşuyor da konuşuyordu. Bir süre sonra sesi soluğu kesildi.

"Ne oldu oğlum, kız kaçıracaksın diye korkuyor musun? Afyon'a giriyorum. Gece kamyonette uyursak polis şüphelenir, alır merkeze bizi, iyisi mi, şurada ucuz bir otel gördüm, bendensin, tamam mı?" dedim.

Nezahat Oteli'nin altında bir içkili lokanta varmış. Gece oturduk, ikinci kadehi bitiriyordum, baktım Mevlut gene askeriye-deki işkenceyi anlatıyor, tutamadım artık kendimi.

"Oğlum ben Türk'üm, orduma laf ettirmem tamam mı," dedim. "Evet, işkence, dayak, yüz bin kişiyi hapse atmak fazla kaçmış olabilir ama ben askeri darbeden memnunum. Bak yalnız İstanbul değil bütün memleket sülman oldu, duvarlar tertemiz, sağ-sol davası, cinayetler bitti, asker düzen verdiği için İstanbul'da trafik artık vızır vızır akıyor, randevuevleri kapatıldı, orospular, komünistler, Marlborocular, karaborsacılar, mafya tipleri, kaçakçılar, pezevenkler, satıcılar sokaklardan temizlendi. Şimdi alınganlık etme, kabul et, sokak satıcılığının da bu ülkede bir geleceği yok Mevlutçuğum. Adam şehrin en güzel en pahalı yerinde kira vermiş, özenmiş güzel manav açmış, sen de onun kapısının önüne kaldırıma yerleşip köyden getirdiğin patates ile domatesi satacaksın... Adil mi bu? Asker buna bir düzen disiplin verdi. Atatürk'ün ömrü yetseydi, festen takkeden sonra İstanbul'dan başlayarak bütün Türkiye'de sokak satıcılığını yasaklayacaktı. Avrupa'da yokmuş bu."

"Tam tersi," dedi Mevlut. "Ankara'dan bir kere gelince Atatürk İstanbul sokaklarını çok sessiz bulmuş ve..."

"Ayrıca ordumuz sırtından sopasını indirirse bu millet ya ko-

müniste kanar ya da dinciye kaçır. Haritayı bölmek isteyen Kürtler de var. Senin Ferhat ne yapıyor bakayım, görüyor musun?”

“Bilmiyorum.”

“Alçağın tekidir o Ferhat.”

“Arkadaşımdır.”

“İyi o zaman, ben de seni Beyşehir’e götürmüyorum Mevlut-çuğum, bakalım nasıl kız kaçıracaksın.”

“Yapma Süleyman,” diyerek çark etti Mevlut.

“Oğlum, bak dünyalar güzeli gül gibi bir kızı sana armut piş ağızma düş ayarlıyoruz. Elinde bohçası, istediğin gibi bahçede seni bekliyor. Bu yetmiyor, uşağın gibi seni kamyonetle özel servis yedi yüz kilometre ta kızın köyüne götürüyoruz ki kızı kaçır. Benzin parası da bizden. Akşam kaldığın otel de içtiğin rakı da bizden. Sen ise, bir kerecik bile, numaradan bile, ‘Haklısın Süleyman, Ferhat kötüdür’ bile demiyorsun, ‘Sen doğrusun Süleyman’ hiç diyemiyorsun. Madem bu kadar akıllısın, çocukluğumuzdaki gibi benden üstünsün, niye gelip bize yardım et diye dileniyorsun?”

“Süleyman affet,” dedi Mevlut.

“Bir daha söyle bakayım.”

“Süleyman affet.”

“Affedeceğim, ama mazeretini işitmem lazım.”

“Mazeretim şu ki ben korkuyorum Süleyman.”

“Oğlum korkacak bir şey yok. Rayiha’nın kaçtığı anlaşılınca... onlar tabii bizim köyün tarafına koşarlar. Siz de dağa çıkacaksınız. Belki laf olsun diye silah atılır. Korkma, dağın öte tarafında ben sizi bu kamyonette bekleyeceğim. Rayiha arkaya oturacak ki beni görmesin, tanımasın. İstanbul’da bir kere bindi bu kamyonete ama kızdır, arabaların birini diğerini ayıramaz bunlar. Benden bahsetmek tabii hiç yok. Sen asıl kaçtıktan, İstanbul’a döndükten sonra kızla bir odada yalnız kalınca ne yapacağını düşün de ondan kork. Hayatta hiçbir kadınla yatmadın değil mi daha Mevlut, ha?”

“Yok Süleyman, ben bunlardan değil, kız vazgeçer de kaçıp gelmez diye korkuyorum.”

Ertesi sabah önce Akşehir tren istasyonuna baktık. Oradan üç saatte çamurlu dağ yollarından bizim köye sokulduk, ama

Mevlut anasını görmek istemesine rağmen dikkat çekmek istemiyor, iş bozulur diye çok korkuyordu, uğramadık bile. Gümüşdere köyüne uzaktan yaklaştık, Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin evine, yıkık duvarlı bahçesine sokulduk. Geri döndük. Kamyoneti biraz sürdüm, yolun kenarına çektim.

“Akşam namazına, havanın kararmasına az kaldı,” dedim. “Korkacak bir şey yok. Yolun açık olsun Mevlut.”

“Allah senden razı olsun Süleyman,” dedi. “Benim için dua et.”

Kamyonetten onunla indim. Sarıldık birbirimize... Az daha gözüm sulanacaktı. Mevlut toprak yoldan köye doğru yürürken arkasından sevgiyle baktım, hayatının sonuna kadar mutlu olmasını istedim onun. Az sonra kısmetinin bir başka olduğunu öğrenecek elbette, bakalım ne yapacak diye düşünerek kamyoneti buluşma yerimize sürdüm. Eğer Mevlut'un kötülüğünü isteseydim, bazılarınızın sandığı gibi ona kazık atıyor olsaydım, İstanbul'da gece rakı sarhoşuyken Rayiha'yı ayarlayayım diye bana verdiği Kültepe'deki evin kâğıdını ona geri vermezdim, değil mi? Kiracısını benim bulduğum o ev Mevlut'un bütün servetidir. Köydeki annesi ve ablalarını saymıyorum. Onlar da rahmetli Mustafa Amca'mın mirasçısıdır aslında, ama ben karışmıyorum.

Mevlut ortaokuldayken, önemli bir sınava girmeden önce yüreğinin altında, yüzünde ateş gibi attığını hissedirdi. Şimdi Gümüşdere köyüne yürürken bu duygunun çok daha kuvvetlisi bütün gövdesini sarmıştı.

Köyün hemen dışındaki tepede mezarlığa rastgeldi, mezar taşları arasına girdi, bir mezarın kenarına oturdu, eski, yosun tutmuş ama süslü ve esrarlı bir mezar taşına bakarak kendi hayatını düşündü. “Allah'ım, Rayiha gelsin, ne olur gelsin,” diye tekrarlardı. Dua okuyarak yalvarmak istedi ama bildiği duaların hiçbirisi doğru dürüst aklına gelmedi. “Rayiha gelirse *Kuran-ı Kerim*'i ezberleyip hafız olacağım. Bütün duaları su gibi okuyacağım,” dedi kendi kendine. Kendini Allah'ın bir küçük zavallı kulu gibi hissederek ısrarla, kuvvetle dua etti. Yalvararak duada ısrar etmenin bir faydası olduğunu işitmişti.

Hava karardıktan az sonra Mevlut yıkık duvara yaklaştı. Abdurrahman Efendi'nin beyaz evinin arka penceresi karanlıktı. On dakika erken gelmişti. İşaret olacak lambanın yanmasını beklerken, tıpkı on üç yıl önce köyden İstanbul'a babasıyla ilk geldiği gündeki gibi, hayatının başındaymış gibi hissetti kendini.

Sonra köpekler havladı ve evin penceresi bir aydınlandı bir karardı.

IV. KISIM

(Haziran 1982 - Mart 1994)

O zamana kadar kendi kafasının kaba ve bireysel hastalığı sandığı şeylerin izlerini dış dünyada bulmak onu sarsıyordu.

James Joyce, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*

MEVLUT İLE RAYİHA'NIN EVLENMESİ

BİZİ ANCAK ÖLÜM AYIRABİLİR

Süleyman. Mevlut kaçırdığı kızın, ağabeyimin nikâhında bir kere göz göze geldiği güzel Samiha değil, güzel olmayan ablası Rayiha olduğunu sizce ne zaman anladı? Köyde karanlıkta bahçede Rayiha ile karşılaşır karşılaşmaz mı? Yoksa birlikte dere tepe kaçarlarken yüzünü görünce mi? Kamyonete, yanıma oturduğunda anlamış mıydı? Kamyonette ona “Yaramaz bir durum mu var?” diye, “Ağzını bıçak açmıyor?” diye bunu anlamak için sordum. Ama Mevlut hiç renk vermedi.

Trenden inip kalabalıkla birlikte Haydarpaşa'dan gemiyle Karaköy'e geçerlerken Mevlut'un aklında evlilik ve nikâh değil, en sonunda Rayiha ile bir odada yalnız kalacakları vardı. Rayiha'nın Galata Köprüsü'nün üzerindeki harekete, beyaz vapur dumanlarına dikkat etmesini çocuksu buluyor, biraz sonra bir eve gireceklerini, orada yalnız kalacaklarını aklından hiç çıkaramıyordu.

Cebinde mücevher gibi sakladığı anahtarla Tarlabası'ndaki apartman dairesinin kapısını açınca köye gidip geldiği üç günde evin başka bir yere dönüştüğünü hissetti Mevlut: Haziran başında sabahları neredeyse serin olan daire, şimdi yaz sıcağında aşırı ısınmış, yerdeki eski muşamba güneşte ucuz plastik, balmumu ve sicim ipi karışımı bir koku salıvermişti. Dışarıdan, Mevlut'un her zaman sevdiği Beyoğlu ve Tarlabası kalabalığının ve trafiğin uğultusu geliyordu.

Rayiha. “Çok güzel bir evimiz var,” dedim. “Ama biraz havalandırmak lazım.” Mandalı çevirip pencereyi açamayınca Mevlut koşup ispanyoletin nasıl çalışacağını bana gösterdi. Sabunlu sularla iyice yıkanırca, örümcek ağları temizlenirse evin düş kırıklıklarından, korkulardan, Mevlut'un hayalindeki şeytanlardan temizleneceğini hemen anladım. Arapsabunu, plastik

kova ve paspas bezi almak için sokağa çıkar çıkmaz Mevlut ile evde yalnız kalma gerginliğinden kurtulup rahatladık. Öğleüstü Tarla başı'nın arka sokaklarından Balıkpazarı'na kadar vitrinleri seyrederek, dükkânlara girip raflara bakarak, alışveriş ederek yürüdük. Mutfak için süngerler, teller, fırçalar ve deterjanlar aldık ve eve döner dönmez büyük bir temizliğe giriştik. İşe kendimizi o kadar kaptırdık ki, evde birlikte yalnız kalmaktan duyduğumuz utancı unuttuk.

Akşamüstü ter içindeydim. Mevlut kibritle şofbeni nasıl yakacağını, Aygaz tüpünün nasıl açılacağını, sıcak suyun akması için hangi musluğun çevrileceğini gösterdi. Şofbenin karanlık deliğinden içeri yanan bir kibriti sokmak için sandalyenin üstüne çıktık. Mevlut, yıkanırken apartman karanlığına bakan buzlu camlı küçük pencereyi de hafifçe açmamı öğütledi.

“Bu kadar açarsan hem zehirli hava dışarı çıkar hem de kimse görmez seni...” dedi fısıldayarak. “Ben bir saat sokağa çıkıyorum.”

Mevlut, hâlâ köyden kaçtığı kıyafetleriyle olan Rayiha'nın kendisi evdeyken soyunup yıkanamayacağını anlamıştı. İstiklal Caddesi'ne çıkan kahvehanelerden birine girdi. Kış akşamları kapıcılar, tombalacılar, şoförler ve yorgun satıcılarla dolu olurdu burası, şimdi boştu. Mevlut önüne konan çaya bakarak, yıkanmakta olan Rayiha'yı düşündü. Teninin renginin beyaz olduğunu nereden çıkarmıştı? Rayiha'nın boynuna bakarken! Niye çıkarken “bir saat” demişti? Vakit çok yavaş geçiyordu. Çay bardağının dibinde yapayalnız bir çay yaprağı parçası gördü Mevlut.

Eve bir saatten önce dönmek istemediği için bir bira içti, Tarla başı'nın arka sokaklarında yolunu uzattı: Çocukların küfürleşerek top oynadığı, annelerin üç katlı küçük evlerin girişlerinde kucaklarında tepsilerle oturup pirincin taşını ayıkladığı, herkesin herkesi tanıdığı bu sokakların bir parçası olmaktan memnundu Mevlut.

Bir arsada bir çardağın ve kara kumaştan bir örtünün altında karpuz satan satıcıyla pazarlık etti, pek çok karpuzu tek tek tıklatıp ne kadar kırmızı, anlamaya çalıştı. Bir karpuzun üzerinde

bir karınca yürüyordu. Mevlut karpuzu elinde çevirdikçe karınca altta kalıyor, ama düşmüyor, hızla koşuyor ve gene karpuzun üst kısmına çıkıyordu. Sabırlı karıncayı düşürmeden karpuzu tarttırdı Mevlut ve eve sessizce girip karpuzu mutfığa bıraktı.

Rayiha. Banyodan çıkmış, yeni, temiz elbiseler giymiş, kapıya arkamı dönmüş, başımı örtmeden yatağa uzanmış, uyuyakalmıştım.

Mevlut sessizce yaklaştı. Rayiha'nın yatakta uzanışına, bu ânı hiçbir zaman unutamayacağını bilerek uzun uzun baktı. Elbiseler içinde gövdesi ve ayakları zarif ve güzeldi. Omuzları ve kolu, nefes aldıkça hafifçe kıpırdanıyordu. Mevlut bir an onun uyku taklidi yaptığını hissetti. İki kişilik yatağın diğer yanına sokak elbiseleriyle, sessizce ve dikkatle uzandı.

Kalbi hızlı hızlı attı. Şimdi sevişmeye başlarsa –ki bunu da nasıl yapacağından emin değildi– Rayiha'nın güvenini kötüye kullanmış olacaktı.

Rayiha Mevlut'a güvenmiş, bütün hayatını ona teslim etmiş, henüz evlenmedikleri, hatta sevişmedikleri halde başörtüsünü çözüp güzel uzun saçlarını ona göstermişti. Mevlut onun uzun kıvrım kıvrım saçlarına bakarken sırf bu güven ve teslimiyet yüzünden Rayiha'ya bağlanacağını, onu çok seveceğini hissetti. Dünyada yalnız değildi. Rayiha'nın soluk alıp verişlerini izlerken mutluluktan içi içine sığmıyordu. Üstelik Rayiha, Mevlut'un mektuplarını okumuş, beğenmişti.

Elbiseleriyle uyuyakaldılar. Gece yarısı karanlıkta birbirlerine sarıldılar, ama sevişmediler. Mevlut cinselliğin gece karanlığında daha kolay gelişebileceğini anlıyordu. Ama Rayiha ile ilk defa gün ışığında, gözlerinin içine bakarak sevişmek isterdi. Sabahları ise birbirlerinin gözünün içine yakından bakınca utanıyor, başka işler çıkarıyorlardı kendilerine.

Rayiha. Ertesi sabah Mevlut'u gene sokaklara alışveriş etmeye çıkardım. Masa için muşamba benzeri plastik örtüyü, mavi çi-

çekli yorgan kılıfını, hasır taklidi plastikten ekmek sepetini, bir de plastikten limon sıkacağına ben seçtim. Benim terliklere, fincanlara, kavanozlara, tuzluklara merakla bakmam, hiçbir şey almadan zevki için bakabilmem Mevlut'u yordu. Eve döndük. Yatağın kenarına oturduk.

"Burada olduğumuzu kimse bilmiyor, değil mi?" dedim.

Bu söz üzerine Mevlut çocuk yüzüyle bana öyle bir baktı ki "Ocakta yemek var," deyip mutfığa kaçtı. Öğleden sonra güneş küçük daireyi ısıtınca yoruldu ve yatağa uzandım.

Mevlut da yanına uzanınca ilk defa birbirlerine sarılıp öpüştüler. Mevlut akıllı Rayiha'nın yüzündeki suçlu küçük çocuk ifadesini görünce onu daha da çok arzuladı. Ama istekleri ne zaman büyüyerek ortaya çıksa ikisi de utanıp telaşlanıyorlardı. Mevlut elini elbisesinden içeri sokup bir an Rayiha'nın sol göğsünü tuttu ve başı döndü.

Rayiha onu itti. Mevlut alınıp yataktan kalktı.

"Merak etme, kızmadım!" dedi kararlılıkla sokak kapısından çıkarken. "Şimdi geleceğim."

Ağa Camii'nin arkasındaki sokaklardan birinde Ankara İmam Hatip Okulu'ndan mezun bir Kürt hurdacı vardı. Resmi nikâhla evlenen ama ne olur ne olmaz bir de dini nikâh olsun diyenleri, köyde bir başka karısı olmasına rağmen İstanbul'da âşık olan çaresizleri, annelerinden babalarından, ağabeylerinden gizli buluşup arkadaşlık ederken kendilerini tutamayıp işi fazla ileri götüren ve suçluluk duygularıyla bunalan muhafazakâr gençleri üç beş kuruşa şıpınışı evlendirirdi. Velilerinden izin alamayan gençleri ancak Hanefi mezhebinden biri evlendirebileceği için Hanefi olduğunu da söylerdi.

Mevlut adamı eski kalorifer petekleri, soba kapakları, paslı motor parçalarıyla dolu karanlık dükkânının arka kısmında, elindeki *Akşam* gazetesine başı gömülmüş uyuklarken buldu.

"Hoca efendi, dinimizin kurallarıyla evlenmek istiyorum."

"Anladım ama bu telaş ne?" dedi hoca. "İkinci karıyı almak için hem yoksul hem de çok gençsin."

"Kız kaçırdım!" dedi Mevlut.

“Tabii kızın rızasıyla? ..”

“Birbirimize âşığız.”

“Aşk deyip zorla kız kaçırın ırz düşmanı çok şerefsiz vardır. Kızla zorla birlikte olan bu alçaklar, kızın biçare ailesini ikna edip sonunda evlenirler de...”

“Ne münasebet,” dedi Mevlut. “Biz kendi rızamızla ve inşallah aşkla evleneceğiz.”

“Aşk bir hastalıktır,” dedi hoca. “Acil ilacı da, haklısın, evlilik tir. Ama tifonun ateşi düştükten sonra, bütün hayatı boyunca kinin alır gibi yavan bir ilaç alacağı için hemen pişman olur insan.”

“Ben pişman olmayacağım,” dedi Mevlut.

“Acelen ne o zaman? Kızla gerdeğe girmedin mi hâlâ?”

“Usulüyle evlendikten sonra,” dedi Mevlut.

“Ya kız güzel değil ya da sen çok saf bir adammışsın. Adın ne senin? Güzel çocuksun, bir çay iç.”

Mevlut solgun yüzlü, iri yeşil gözlü bir çırağın getirdiği çayını içti, lafı kısa kesmek istedi, ama hoca ücret pazarlığının bir parçası olarak her şeyin ne kadar kötü gittiğini anlatmaya başladı. Öpüştükleri, elleştikleri için dini nikâhla evlenen ve sabah evlendiklerini akşam ayrı ayrı döndükleri evlerinde sofrada annelerinden, babalarından saklayan gençler ne yazık ki azalıyordu.

“Benim çok param yok!” dedi Mevlut.

“Bu yüzden mi kaçırdın kız? Senin gibi güzel adamların sütü bozuk olanları hevesini aldıktan sonra ‘Boşsun’ deyip kız başlarından atarlar. Kaç tane gül gibi ama akılsız kız biliyorum ki seningibiler yüzünden ya intihar etti ya da kârhaneye düştü.”

“Yaşı on sekize gelince resmi nikâh da yapacağız,” dedi Mevlut suçluluk duygusuyla.

“Peki. Yarın sevabına kıyacağım nikâhınızı. Nereye geliyorum?”

“Kızı getirmeden burada kıysak nikâhı olmaz mı?” dedi Mevlut tozlu hurda dükkânına göz gezdirerek.

“İmam ücreti almam ama salon ücreti alırım,” dedi hurdacı.

Rayiha. Mevlut gittikten sonra evden çıktım, rastlantıyla bulduğum bir sokak satıcısından biraz yumuşamış ama ucuz iki kilo

çilekle bakkaldan tozşeker aldım, Mevlut eve dönmeden çilekleri ayıkladım, reçel kaynattım. Mevlut eve gelince şekerli çilek buharını mutlulukla kokladı ama bana yaklaştırmaya da çalışmadı.

Akşamüstü Mevlut beni iki yerli film gösteren Lale Sineması'na götürdü. Nemden neredeyse sıırıslıklam olmuş salonda Hülya Koçyiğit'li film ile Türkân Şoray'lı film arasında yarın evleneceğimizi söyleyince biraz ağladım. Ama ikinci filmi de dikkatle seyrettim. Çok mutluydum.

"Babandan izin alana ya da sen on sekizine girene kadar hiç olmazsa imam nikâhını hemen yapalım ki kimse bizi ayırmaya kalkışmasın..." dedi Mevlut film bitince. "Bir hurdacı tanıdık var. Nikâhı dükkânında kıyacağız. Sordum, senin gelmene hiç gerek yok... Birisine vekalet verdiğini söyleyeceksin, o kadar."

"Hayır, gelmek istiyorum nikâha," dedim ben kaşlarımı çatarak. Mevlut korkmasın diye gülümsedim sonra.

Mevlut ile Rayiha eve dönünce, bir taşra kentinde aynı otel odasını paylaşmak zorunda kalan iki yabancı gibi birbirlerine gözükmeden elbiselerini çıkarıp geceliklerini, pijamalarını giydiler. Göz göze gelmeden lambayı söndürdüler, yatağa yan yana, Rayiha gene sırtı dönük, dikkatle ve aralarında bir boşluk bırakarak uzandılar. Sevinçle korku arası bir duygu vardı Mevlut'un içinde. Heyecandan sabaha kadar uyuyamayacağını düşündükten az sonra uyuyakaldı.

Gecenin ortasında uyandığında Rayiha'nın teninden gelen yoğun çilek buharı ve boynundan gelen çocuk bisküvisi kokusuna gömülmüştü. Sıcakta terlemişler, açgözlü sivrisineklere yem olmuşlardı. Vücutları kendiliğinden birbirine sarıldı. Dışarıdaki lacivert göğü, neon lambalarını gören Mevlut bir an dünyanın dışında bir yerde uçtuklarını, yerçekimsiz bir boşlukta çocukluklarına döndüklerini sanmıştı ki,

"Daha evlenmedik," dedi Rayiha ve itti onu.

Mevlut, Ferhat'ın askerden döndüğünü, Karlıova Lokantası'ndan tanıdığı eski bir garsondan işitmişti. Sabah Mardinli bulaşıkçılardan birinin yardımıyla onu Tarlabası'nda fakir bir bekâr yatakhaneinde buldu. Burada kendinden on yaş küçük

garsonlarla, ortaokula gidip bulaşıkçılık yapan, çoğu Kürt ve Alevi, Tuncelili, Bingöllü çocuklarla kalıyordu. Mevlut pis kokulu bu havasız evi Ferhat'a yakıştıramadı, üzüldü onun için, ama Ferhat'ın babasının anasının evine de gidip geldiğini öğrenince rahatladı. Burada bir çeşit yatakhane ağbiliği yaptığını, işin arkasında askeri darbeden sonra çok zorlaşan kaçak sigara işi, "ot" dedikleri esrar ticareti ve biraz da siyasi öfke ve dayanışma olduğunu da sezdi Mevlut ama fazla sormadı. Ferhat askerde gördüklerinden ve yaşadıklarından, Diyarbakır Cezaevi'ne düşüp işkence gören tanıdıklarının hikâyelerinden fazla etkilenip siyasallaşmıştı.

"Senin evlenmen lazım," dedi Mevlut.

"Şehirde bir kızla tanışmalı, tavlmalıyım," dedi Ferhat, "ya da köyden kız kaçırmalıyım. Evlenecek para yok bende."

"Ben kaçırdım," dedi Mevlut. "Sen de kaçır. Sonra birlikte iş yapalım, dükkân sahibi olalım, zengin olalım."

Mevlut, Rayiha ile nasıl kaçtıklarını ballandırarak ve değiştirerek anlattı. Hikâyesinde ne Süleyman ne de kamyonu vardı. Mevlut sevgilisiyle, kızın babası onları kovalarken dağlarda bir gün boyunca el ele ta Akşehir tren istasyonuna kadar çamurda yürüdüklerini söyledi.

"Rayiha mektuplarda yazdığımız gibi güzel miymiş?" dedi Ferhat heyecanla.

"Daha da güzel ve akıllı," dedi Mevlut. "Ama kız tarafı, Vuralar, Korkut, Süleyman, İstanbul'da bile peşimizeder."

"Alçak faşistler," dedi Ferhat ve hemen nikâh şahidi olmayı kabul etti.

Rayiha. Uzun etekli, çiçekli basma elbisemi ve temiz kot pantolonumu giydim. Beyoğlu'nun arka sokaklarından aldığım mor başörtüsünü taktım. İstiklal Caddesi'ndeki Karadeniz Büfe'de Ferhat ile buluştuk. Geniş alınlı, uzun boylu, kibar bir adamdı. Bize birer bardak vişne şurubu verdi. "Tebrik ederim yenge, kocanı doğru seçmişsin," dedi. "Cins adamdır ama altın kalplidir."

Dükkânında toplandığımızda hurdacı, komşu bakkaldan bir şahit daha buldu. Çekmecesinden, üzeri eski yazıyla kaplı, yıpranmış bir defter çıkardı. Açıp herkesin adını, babasının adını

sorup tek tek, ağır ağır yazdı. Hiçbir resmi değeri olmadığını hepimiz biliyorduk ama adamın Arap harfleriyle ciddiyetle yazmasından etkilendik.

“Başlık parası ne verdin? Ayrılırsan ne vereceksin?” diye sordu hurdacı.

“Ne başlığı?..” dedi Ferhat. “Kızı kaçırmış ya işte.”

“Boşarsan ne vereceksin?”

“Bizi ancak ölüm ayırabilir,” dedi Mevlut.

“Birine on Reşat altını, ötekine de yedi Cumhuriyet yazarsın,” dedi diğer şahit.

“Bu çok fazla,” dedi Ferhat.

“Nikâhı şeriata uygun kıyamayacağım galiba,” deyip dükkânın giriş kısmına, terazinin başına geçti hurdacı. “Dine uygun nikâh olmadan her tür yakınlaşma zinadır. Kızın yaşı da çok küçük.”

“Benim yaşıım küçük değil, on yedi!” dedim ve babamın dolabından çaldığım nüfus kâğıdımı gösterdim.

Ferhat hurdacıyı bir köşeye çekti, cebine kâğıt para koydu.

“Benden sonra tekrar edin bakayım,” dedi hurdacı.

Mevlut ile ben birbirimizin gözlerinin içine bakarak Arapça kelimeleri uzun uzun tekrarladık.

“Allah’ım! Bu evliliği mübarek eyle!” dedi hurdacı töreni bitirirken. “Şu iki garip kulunun aralarında ülfet, geçim, sevgi ve evliliklerinde sebat nasip eyle, Mevlut ile Rayiha’yı nefretten, geçimsizlikten, ayrılıktan koru ya Rabbi!”

2

MEVLUT’UN DONDURMACILIĞI HAYATININ EN MUTLU GÜNLERİ

Eve gider gitmez yatağa girip seviştiler. Çok istedikleri ve merak ettikleri, ama bir türlü yapamadıkları şey, şimdi, evlendikten sonra başkalarının onlardan beklediği bir görev olduğu için ikisi de rahatlamıştı. Birbirlerini çıplak gördükleri (her yerlerini değil), kollarına, göğüslerine, ateş gibi yanan yerlerine dokun-

dukaları için utanıyorlardı, ama bu kaçınılmazlık duygusu utançlarını da hafifletiyordu. “Evet, çok utanç verici,” diyorlardı sanki bakışlarıyla birbirlerine. “Ama ne yazık ki yapmamız lazım.”

Rayiha. Oda karanlık olsaydı! Göz göze gelince hissettiğim utancı sevmiyordum. Soluk perdeler yaz öğleden sonrasının güçlü güneşini kesmeye yetmiyordu. Mevlut bazı anlarda fazla iştahlı ve kaba davrandığı için bir iki kere ittim onu. Öte yandan, Mevlut’un kararlı davranması hoşuma da gidiyor, kendimi bırakıveriyordum. Mevlut’un şeyini iki kere gördüm, biraz korktum. Güzel ve masum Mevlut’umun boynuna bir bebeğe sarılır gibi sarıldım ki aşağıdaki kocaman şeye gözüm takılmasın.

Hem Mevlut hem Rayiha, arkadaşlarından işittiklerinin tersine karı koca arasında edepsiz hiçbir şey olmayacağını, köyde aldıkları dini eğitimin bir parçası olarak biliyorlar, ama göz göze gelince utanıyorlardı. Bu utancın azalacağını, sevişmeyi insani bir şey olarak kabul edeceklerini, hatta bunu olgunlaşma olarak göreceklarını de çok geçmeden anladılar.

“Çok susadım,” dedi Mevlut bir ara boğulur gibi.

Sanki bütün ev, duvarlar, pencereler, tavanlar da terliyordu.

“Sürahinin yanında bardak var,” dedi Rayiha çarşafın altına iyice gizlenerek.

Rayiha’nın bakışlarından onun dünyaya sanki kendi gövdesi içinden değil dışından baktığını hissetti Mevlut. Kendisi de masadaki bardağı doldururken yalnızca bir ruh olduğunu, kendi gövdesinin dışına çıktığını hissetmişti. Sevişmenin çok edepsiz ve utanmaz bir şey olduğu gibi, çok dini ve ruhsal bir yanı olabileceğini de karısına bir bardak su verirken anladı. Su içme bahanesiyle, hatta bir teslimiyet duygusuyla birbirlerinin çıplak gövdelerine bakıyorlardı. Hem utanarak hem de hayata şaşarak.

Rayiha’nın bembeyaz teninden odaya sanki bir ışık yayıldığını gördü Mevlut. Teninin üzerindeki pembe ve soluk mor lekeleri kendisinin yapmış olabileceğini aklından geçirdi. Tekrar çarşafın içine girdiklerinde her şeyin yolunda gittiğini bilmenin rahatlı-

ğıyla birbirlerine sarıldılar. Mevlut'un ağzından daha önceden hiç hazırlamadığı tatlı sözler sanki kendiliğinden çıkıyordu.

"Canım," dedi Rayiha'ya. "Birtanem, çok tatlısın..."

Annesinin, ablalarının küçükken ona söylediği bu sözleri onlar gibi yüksek sesle değil, bir sır verir gibi fısıldayarak ve inanarak söylüyordu. Bir ormanda yolunu kaybetmekten korkan birinin telaşıyla sesleniyordu sanki Rayiha'ya. Lambaları hiç yakmadan, uyuyarak, uyanarak, karanlıkta kalkıp su içerek sabaha kadar seviştiler. Evli olmanın en müthiş yanı insanın istediği zaman ve istediği kadar sevişebilmesiydi.

Sabah çarşıların üzerinde vişne renginde lekeler görünce Mevlut ile Rayiha hem utandılar hem de bu, Rayiha'nın bakire olduğunun beklenen işareti olduğu için, duygularını birbirlerine göstermeden sevindiler. Bu konuyu hiç konuşmadılar, ama Mevlut yaz boyunca akşamları satacağı vişneli dondurmayı Rayiha ile birlikte hazırlarken sabahları bu renk benzerliğini hep hatırladı.

Rayiha. Mevlut, ilkokulu bitirip köyde kaldığı yıldan beri, ben ise daha da küçükken, on yaşımdan beri her ramazan oruç tutuyoruz. Çocukken bir keresinde Samiha ile ben uyuklayıp iftar vaktini beklerken ablam Vediha'nın gözleri açlıktan öyle karar-mıştı ki, elindeki tepsiyle birlikte, depremde minare gibi yere devrilmişti. Ondan sonra gözümüz oruçtan kararınca hemen çömelip yere oturmayı öğrendik. Bazan gözümüz kararınadığı halde eğlenmek için dünya dönüyormuş gibi biraz sallanır, kendimizi yere atıp gülüşürdük. Oruç tutan herkes, çocuklar bile, gün boyunca çiftlerin birbirlerine yaklaşmamaları gerektiğini de bilir. Ama evlendikten üç gün sonra ramazan başlayınca biz Mevlut'la bildiğimiz şeyden şüphelenmeye başladık.

Hoca efendi, eli öpmek oruç bozar mı? Bozmaz! Omuz öpmek? Bozmaz herhalde. Nikâhlı karının boynunu? Yanağını öpmek? Diyanet, daha ileri gitmeyeceksen saygılı bir öpüşmeyi hoş görür. Tükürük geçmemişse dudaktan öpmek bile oruç bozmaz, demiş bize imam nikâhı kıyan hurdacı. Mevlut en çok ona güvenir, bizi o evlendirdiğine göre başkaları değil, yalnız o yetkilidir, derdi. Çünkü dinimizde her şeyi tevil etmenin de bir yolu vardır. Sıcak ve uzun yaz günlerinde ormanda, dere

yatağında kaybolup tek başlarına kendileriyle edepsizce oynayan oruçlu çocukların, “İmam efendi eşinize yanaşmayın diyor, kendinize yanaşmayın demiyor ki...” diye mantık yürüttüklerini bana Vediha anlatmıştı. Belki de kitapta ramazanda sevişmeye yasak da hiç yoktur.

Artık anlamışsınızdır: Biz Mevlut ile uzun ve sıcak ramazan günlerinde nefsimize hâkim olamadık ve sevişmeye başladık. Günahsa kabul ediyorum, güzel Mevlut’umu da çok seviyorum. Kimseye bir zararımız yok! Bize günahkâr diyenlere şunu sormak isterim: Ramazandan hemen önce alelacele evlendirilen ve hayatlarında ilk defa sevişen on binlerce genç, insanı serseme çeviren oruç saatlerinde evlerinde acaba ne yapıyor sanıyorsunuz?

Mevlut üç tekerlekli dondurmacı arabasını, uzun saplı kaşıkları, tahta fıçıyı ramazanda Sivas’a köyüne dönen Hızır’dan almıştı. Köye gidip gelen ama düzenli müşterilerini kaybetmek istemeyen pek çok sokak satıcısı gibi Hızır da arabasını ve müşterilerini bırakacağı bir başka satıcıyı her yaz ayarlardı.

Mevlut’un dürüstlüğüne ve titizliğine inandığı için Hızır ondan çok az kira istemişti. Mevlut’u Dolapdere’nin arkalarındaki izbe bir sokaktaki evine davet etmiş, Rayiha ile bir anda arkadaş olan küçücük ve tostoparлак Gümüşhaneli karısıyla birlikte dondurmayı nasıl yaptıklarını, tam kıvamı bulmak için kovanın nasıl sürekli ve içten gelen bir ahenkle çevrilmesi gerektiğini, limon suyunun içine nasıl biraz sitrik asit, vişne suyunun içine nasıl biraz boya atılabileceğini anlatmışlardı. Hızır’a göre dondurmayı çocuklar ve kendilerini hâlâ çocuk sanan yetişkinler severdi. İşin püf noktası, dondurmanın tadı kadar satıcının neşesi ve şakalarındaydı. Mevlut’un hangi sokaklara çıkacağını, hangi saatlerde hangi köşelerin kalabalık olduğunu, nerede, ne zaman durup satmasının iyi olacağını masaya oturup dikkatle çizdiği bir haritada işaretleyerek anlatmıştı. Her akşam Tarlabası’nın yukarı kısmından İstiklal Caddesi’ne, Sıraselviler’e doğru dondurma arabasını iterek geçerken Mevlut, ezberlediği bu haritayı gözünün önüne getirirdi.

Beyaza boyalı küçük dondurma arabasının üzerinde aynı kırmızı harflerle,

HIZIR'IN DONDURMASI

Çilek, Vişne, Limon, Çikolata, Kaymak

diye yazıyordu. Bazan bu çeşitlerden biri gecenin sonunda Mevlut Rayiha'yı iyice özlerken biter, bir müşteri "Vişne yok," diyen Mevlut'a "O zaman niye yazıyorsun vişne?" diye ukalalık eder, Mevlut da "Bitti," demez, "Ben yazmadım ki," demek ister, ama Rayiha'yı düşünüp mutlu olduğu için cevap bile vermezdi. Babasından kalma eski zili evde bırakıyor, Hızır'ın verdiği daha neşeli ve gürültülü zili, onun öğrettiği gibi, çamaşır ipine asılıyken fırtınaya yakalanmış mendil gibi titreterek sallıyor ve Hızır'ın öğrettiği makamla "Dondurma kaymak!" diye bağıırıyordu. Ama zilin sesini iştir iştirmez peşine düşen çocuklar, arkasından "Dondurmacı, sen Hızır değilsin," diye bağıırırlardı.

Sokak köşelerinden, evlerin pencerelerinden, ağaçlardan, saklambaç oynadıkları cami avlularından ve karanlığın içinden cin gibi çıkıveren çocuklara "Ben kardeşiyim, Hızır köye düğüne gitti," derdi.

Mevlut arabayı sahipsiz bırakmak istemediği, ev içlerine ve mutfaklara kolay giremediği için, dondurma alan aileler çoğunlukla aşağıya, sokağa birini yolluyorlardı. Mevlut gümüş ya da sedef kakmalı büyük tepsiler üstünde hizmetçiyle ya da ipe sarkıtılan sepetlerle sekiz on ince belli boş çay bardağı yollayan kalabalık ailelerin bir kâğıda tek tek yazılmış çeşit çeşit karışık dondurmasını, ilaç hazırlayan bir eczacının dikkatiyle sokak lambalarının ışığında hazırlamanın ne kadar ince ve zor bir iş olduğunu hemen gördü. Bazan, bir siparişi bitirene kadar sokaktan yeni bir iki müşteri çıkar ve reçel tabağına yapışan sinekler gibi çevresini saran ve sürekli konuşan çocuklar da sabırsızlaşır, huzursuzlanırdı. Bazan da, teravih namazı sırasında olduğu gibi, yalnız dondurma arabasının çevresinde değil, sokakta da kimsecikler kalmaz, aşağıya hizmetçiyle bir tepsi yollayan kalabalık bir ailenin bütün çocukları, televizyonda futbol seyreden amcaları, mutlu misafirleri, geveze teyzeleri, şımarık küçük kızları ve en

son olarak utangaç ve asabi erkek çocukları, Mevlut'u da şaşırtan bir pervasızlıkla, beşinci kattan aşağıya istedikleri dondurmanın ne kadar vişneli, ne kadar kaymaklı olacağını, külahın en altına hangisinin en üste hangi tadın konacağını bağıra bağıra bütün dünyaya ilan ederlerdi. Bazan ısrarla yukarı çağrılır, kalabalık aile sofrasının çevresinde, darmadağın zengin mutfağının kapısında, halıların üzerinde taklalar atan çocukların mutluluğuna tanık olurdu. Bazı evlerde Mevlut'un salladığı zilin çınlayışından aşağıdakinin Hızır olduğuna hemen karar verilir, teyzeler, amcalar, bir kat yukarıdan, Mevlut'un gözlerinin içine bakarak, "Hızır Efendi, nasılsın, maşallah çok iyi gözüküyorsun," diye sohbet açar, Mevlut da hiç bozmaz, "Hamdolsun, köyden düğünden geldik... Bu ramazan çok bereketli," gibi sevillecek cevaplar verir, hemen arkasından bir an suçluluk duyardı.

Ramazan boyunca çektiği asıl suçluluk elbette oruç saatlerinde şeytana uyup Rayiha ile seviştiği içindi. Rayiha gibi o da hayatının en mutlu günlerini yaşadığını anlayacak kadar akıllı olduğu ve mutluluğu da hiçbir vicdan azabının gizleyemeyeceği kadar büyük olduğu için, bu duygunun daha derinden gelen bir kaynağı olduğunu seziyordu: Hak etmediği halde yanlışlıkla cennete kabul edilmiş biri gibi hissediyordu kendini.

Saat on buçuk olmadan ve Hızır'ın haritasında işaretli yolun yarısına gelmeden Rayiha'yı derinden özlerdi. Şu anda evde ne yapıyordu acaba? Ramazanın ikinci haftasından sonra öğleden sonraları dondurma yapmaktan ve sevişmekten kalan vakitlerinde, Beyoğlu'nun arka sokaklarında Kemal Sunal'lı, Fatma Girik'li eğlenceli filmlerin üç tanesini bir büyük dondurma fiyatına gösteren sinemalara iki kere gitmişlerdi. Mevlut elden düşme bir televizyon alırsa Rayiha kendisini beklerken evde sıkılmazdı belki.

Her gece en son, İstanbul'un on binlerce aydınlık penceresine bakan bir merdiven sahanlığına geliyordu. Kitabımızın başında hikâye edildiği gibi on iki yıl sonra baba oğul haydutlarca soyulacağı bu yerden, Boğaz'dan karanlıkta geçen petrol tankerlerine ve minareler arasındaki mahyalara bakarken İstanbul'da bir evi ve o evde kendisini bekleyen Rayiha gibi tatlı bir kız olduğu için ne kadar talihli olduğunu düşünürdü Mevlut. Kovanın dibindeki dondurmayı bitirmek için, peşinden balıkçı teknesini takip eden aç martılar

gibi gelen çocuklardan en uyanığını gözüyle seçer, “Çıkar bakalım cebinde ne var?” diye sorardı. Onun gibi birkaç tane çocuğun bozukluklarını yeterli olmasa da alıp kocaman birer dondurmaya ellerine tutuşturunca dönüş yoluna geçerdi. Hiç parası olmayan, “Hızır Amca, bari boş külah ver!” diyen, yalvaran ve onu taklit edip alay eden çocuklara taviz vermezdi Mevlut. Birine bedava dondurma verirse, ertesi gün hiçbirine satış yapamayacağını biliyordu.

Rayiha. Mevlut’un döndüğünü arabayı arka bahçeye çekerken işitir, hemen aşağıya iner, o ön tekerleği zincirlerle badem ağacına bağlarken ben dondurma kovanını (“Maşallah bomboş!” derdim her seferinde), yıkanacak bezleri ve dondurma kaşıklarını yukarı taşırdım. Mevlut eve girer girmez önlüğünü hızla çıkarıp yere fırlatırdı. Bazı insanlar kendi kazandıkları paraya, tıpkı üzerinde peygamberimizin adı yazan kâğıt parçası gibi saygıyla davrandıkları, yere düşmüş bir ekmek parçası gibi yüksekçe bir yere kaldırdıkları için, Mevlut’un ev mutluluğumuza geri dönmek için sabırsızlanıp cebi parayla dolu şeyi yere fırlatması hoşuma giderdi. Onu öperdim.

Yaz sabahları Mevlut, Arnavut manavdan, olmazsa Balıkpazarı’ndan çilek, vişne, kavun bakmak, dondurma karışımı için malzeme almak için sokaklara çıkarken, ben de ayakkabılarımı giyer, başörtümü bağlardım. “Sen de gel!” derdi Mevlut, beni sokağa çıkarmak yalnızca kendi kararıymış gibi yaparak. Ramazandan sonra Mevlut öğleden sonraları da dondurma satmaya başladı.

Mevlut’un sokaklarda utanıp benden sıkıldığını görürsem, berberlerin, marangoz atölyelerinin kapılarında, kaportacıların önünde arkadaşlarına rastlayıp gevezelik ederken ben biraz arkada kalırdım. Bazan da “Sen şurada biraz sabret dur,” der ve bir dükkâna girip beni bekletirdi. Açık kapıdan gördüğüm plastik leğen imalathanesinde çalışanlara bakar, eğlenirdim. Evden uzaklaştıkça Mevlut rahatlar, bana arka sokaklardaki kötü sinemaları, Ferhat’la çalıştığı bir başka lokantayı gösterir, anlatırdı, ama Taksim’de, Galatasaray’da kalabalığın içinde tanıdık bir yüzle karşılaşınca telaşlanırdı. Kız kaçırın kötü adamlara ona kanan aptal kız olduğumuz için mi? “Dönelim artık,” derdi Mevlut öfkeyle önde yürürken, arkasından ona yetişmeye ve bu

kadarcık şeye niye birden bu kadar çok sinirlendiğini çıkarmaya çalışırdım. (Bütün hayatım Mevlut'un niye birden sinirlendiğini anlamaya çalışmakla geçti.) Birlikte meyveleri ayıklayıp, yıkayıp ezmeye başlayınca Mevlut yumuşayıverir, boynumu, yanağımı öper, en tatlı vişneyle çileklerin başka yerde olduğunu söyleyip beni hem utandırır hem güldürürdü. Perdeleri uğraşa uğraşa çekmemize rağmen hiç de kararmayan oda sanki karanlıkmiş ve birbirimizi hiç göremiyormuşuz gibi yapar, SEVİŞİRDİK.

3

MEVLUT İLE RAYİHA'NIN DÜĞÜNÜ YOĞURTÇUNUN GARİBANI BOZACI OLUR

Abdurrahman Efendi. Kızı kaçan babanın işi zormuş: Hemen bağırıp çağırıp, karanlığa silah sıkacaksın ki, dedikoducular “Aslında babası biliyordu,” demesinler. Dört sene önceydi, Pınarbaşı köyünden güzel bir kızı tarlada çalışırken, eli silahlı üç haydut güpegündüz kaçırdılar. Babası savcıya gitti, jandarma için arama ve takip emri çıkardı, kızına zorla kim bilir ne yapıldığını düşünüp günlerce kan ağladı, gene de “Babası aslında biliyordu,” iftirasından kurtulamadı. Rayiha'yı kaçıran kim diye Samiha'ya çok sordum, bak kafam atarsa döverim de dedim, tabii onlara bir fiske bile vuramam, inanmadılar, bir cevap alamadım.

Köyde dedikodu olmasın diye Beyşehir'e indim, savcıya çıktım. “Kızının nüfus kâğıdına bile sahip olamamışsın be adam,” dedi savcı. “Belli ki kendi rızasıyla kaçmış. Ancak yaşı on sekizden küçük diye açarım istersen dava. Peşine jandarmayı salarım. Ama sonra yumuşarsın, bari evlensinler diye damadını affetmek istersin, bu sefer de dava açılmış olur. Sen şimdi git kahveye, otur düşün biraz, kararın kararsa ben buradayım.”

Kahveye giderken yoldaki Kırık Kepçe Aşevi'ne girdim, bir mercimek çorbası içtim, yan masadakilerin sohbetine kulak kesilince, Hayvanseverler Derneği'nde horoz dövüşünün tam başlamak üzere olduğunu anlayıp peşlerinden gittim. Böylece

o gün karar veremedi köye döndüm. Üzerinden bir ay geçti, ramazandan hemen sonra Vediha'dan haber geldi: Rayiha İstanbul'daymış, iyiymiş, gebeymiş, Vediha'nın kocası Korkut'un amcaoğlu Mevlut'a kaçmış. Tek kuruşu yoktur o salak Mevlut'un, Vediha onu görmüş. "Asla affetmem," dediysem de Vediha hemen anladı affedeceğimi.

Vediha. Şeker Bayramı'ndan sonra Rayiha Mevlut'a haber vermeden bir öğleden sonra Duttepe'ye bize geldi. Mevlut ile çok mutlu olduğunu, gebe kaldığını söyledi. Banasarılıp ağladı. Çok yalnız olduğunu, her şeyden korktuğunu, her yeri dökülen avuç içi gibi bir apartman dairesinde değil, köydeki gibi kız kardeşleriyle, aile kalabalığıyla, ağaçlar ve tavuklar arasında, yani bizim Duttepe'de bahçe içinde bir evde yaşamak istediğini söyledi. Canım Rayihacığımın asıl istediği, babamızın "Kaçan kızın düğünü olmaz," dememesi, onu affetmesi; resmi nikâh kıymasına, düğün yapmasına izin vermesiydi. Karnındaki çocuk daha fazla büyümeden ben bunları hem Korkut ve kayınpederim Hasan'ı yatıştırarak hem de babamı hiç kırmadan tatlılıkla ayarlayabilir miydim? "Bakalım," dedim. "Ama sen de Mevlut'un mektuplarını sana Süleyman ve benim getirdiğimi ne babama ne de başka kimseye hiçbir zaman söylemeyeceğine lütfen gene yemin et." Hemen yemin etti iyimser Rayiha. "Aslında kaçıp evlendim diye herkes memnundur," dedi. "Çünkü şimdi sıra Samiha'ya geldi."

Korkut. Gümüşdere'ye gidip, kısa bir pazarlıktan sonra, ağlamaya başlayan eğri boyunlu kayınpederimi, Rayiha'yı "affetmeye" ikna ettim. Kayınpederin sanki benim Rayiha'nın kaçmasında parmağım varmış gibi davranması önce beni sinirlendirdiyse de (daha sonra eğri boyunlunun bu davranışından karım Vediha'nın ve kardeşim Süleyman'ın da bu işte parmağı olduğu sonucunu çıkardım) aslında benim kayınpeder, Rayiha'nın evlenmesinden memnundu, bedavaya Mevlut'a kız kaptırdığı için biraz sinirlenmişti yalnızca. İş tatlıya bağlamak için ona yıkık bahçe duvarının tamiri için destek vermeye ve tabii af diletmek için Mevlut ile Rayiha'yı el öpmeye köye yollamaya söz verdim ve ona daha sonra Vediha ile iki bin lira yolladım.

Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin Rayiha ile kendisini affetmek için köye gelip ellerini öpmelerini şart koştuğunu öğrenir öğrenmez Mevlut huzursuzluğa kapıldı. O ziyarette, mektupları niyet ettiği güzel Samiha ile mutlaka göz göze gelecek, yüzü kıpkırmızı kesilecek ve utancını hiç saklayamayacaktı. İstanbul-Beyşehir otobüsünde Mevlut yaklaşmakta olan bu utancı o kadar düşündü ki, on dört saat süren yolculuk boyunca Rayiha çocuk gibi mışıl mışıl uyurken o gözünü bile kırpmadı. Daha da zor olan, her şey tatlıya bağlandığı ve babasını ve kız kardeşini göreceği için mutluluktan uçan Rayiha'dan huzursuzluğunu saklayabilmektir. Bu konuyu aklından bile geçirirse Rayiha'nın gerçeği anlayacağından korkuyordu. Konu da tam bu yüzden aklında, tıpkı köpek korkusu gibi daha da büyüyordu. Rayiha, kocasının huzursuzluğunu fark etmişti. Gecenin ortasında, Dağbaşı Benzin ve Dinlenme Tesisleri'nde otobüs mola verince, çay içerlerken "Ne var, Allah için söyle!" diye sordu en sonunda kocasına. "Kafamda bir tuhaflık var," dedi Mevlut. "Ne yapsam bu âlemden yapayalnız hissediyorum kendimi." "Ben yanımdayken bir daha asla öyle hissetmeyeceksin," dedi Rayiha anaç bir tavırla. Mevlut çayhanenin camlarında yansıyan Rayiha'nın hayalinin kendisine şefkatle sokulduğunu görüp bu âni hiç unutamayacağını anladı.

Önce Cennetpınar'a Mevlut'un köyüne gidip iki gün kaldılar. Annesi, Rayiha'ya en güzel yatağı serdi, Mevlut'un en çok sevdiği ceviz sucuğunu çıkardı. İki de bir gelinini öpüp elini, kolunu, hatta bir keresinde de kulağını tutup, Mevlut'a gösterip "Ne güzel, değil mi?" dedi. Mevlut İstanbul'a on iki yaşında gittikten sonra tadını çıkaramadığı bu ana şefkatinden hem hoşlanıyor, hem de nedenini bilmediği bir öfke hatta küçümseme duyuyordu.

Rayiha. Elli günde köyümü, evimi, bahçemizi, hatta eski köy okulunu, ağaçları, tavuklarımı o kadar özlemişim ki bir anda ortalıktan kayboldum. Mevlut, kendisine kaçtığım akşam işaret vermem için lambasını yakıp söndürdüğüm odada babamdan sevimli bir çocuk gibi af diledi. Babacığımın elini öpüşü beni o kadar mutlu etti ki hiç unutamam. Daha sonra ben elimde tepsi

içeri girdim ve görücü gelmiş misafirlere hevesle gülümseyen, evde kalmış kız gibi kahve sundum. Mevlut gerginlikten sıcak kahveyi üfleyip soğutmadan limonata içer gibi içince, gözlerinden yaşlar fışkırdı. Havadan sudan konuşurlarken, düğüne kadar köyde babamın ve Samiha'nın yanında kalacağını mı, İstanbul'a da daha sonra onlarla gerçek bir gelin gibi, düğün için geleceğimi anlayınca Mevlut kederlendi.

Rayiha'nın şimdi köyde kalacağını kendisinden o âna kadar saklamış olmasına içerledi Mevlut. Bir içgüdüyle kısa kestiği ziyaretten sonra kendi köyüne doğru öfkeli öfkeli yürürken Samiha'yı evde hiç görmediği için çok memnundu aslında. Şimdilik utançtan kurtulduğu için hem seviniyor hem de bu konu çözülmediği, yalnızca İstanbul'daki düğüne ertelendiği için üzülyordu. Onu evde hiç görememesi, Samiha'nın da utançtan kaçtığı ve bu konuyu unutmak istediği anlamına mı geliyordu? Rayiha kız kardeşinin adını anmış ama o nedense gözükmemiştii ortalıkta.

Mevlut ertesi gün İstanbul'a dönüş yolunda, eski bir uzay gemisi gibi karanlıkta sarsıla sarsıla ilerleyen otobüste mışıl mışıl uyudu. Otobüs aynı Dağbaşı noktasında durunca uyandı ve gidiş yolunda durup çay içtikleri aynı lokanta masasına oturunca Rayiha'yı ne kadar çok sevdiğini anladı. Bir günlük yalnızlık, Mevlut'un elli günde Rayiha'ya, hiçbir filmde görmediği, hiçbir masalda işitmediği kadar âşık olduğunu anlamasına yetmişti.

Samiha. Ablam Rayiha'nın, kendisine âşık, çocuk gibi güzel, dürüst bir koca bulması hepimizi sevindirdi. Düğün için babam ve Rayiha ile İstanbul'a geldik. Bu ikinci gelişimde de Vediha ablamlarda kalıyoruz. Kınagecesinde diğer kadınlar arasında biz üç kız kardeş öylesine eğlendik ki gülmekten gözlerimizden yaşlar aktı: Rayiha, babamın herkesi azarlamasını; Vediha, Korkut'un araba kullanırken trafikte sinirlenip küfürler etmesini taklit etti. Ben de beni istemek için eve gelen taliplilerin Beyşehir'de Eşrefoğlu Camii'nin karşısındaki manifaturacı Affan'dan getirdikleri bir paket şekerle bir şişe kolonyayı nereye koyacaklarını

bilememelerini taklit ettim. Rayiha'dan sonra, evlilik sırasının şimdi bana gelmesi hayatımı zorlaştırdı: Babamın başımda bekçi gibi dikilmesinden ve kınagecesi yaptığımız odanın kapısının her açılışında aralıktan yirmi tane meraklı gözün bizleri seyretmesinden şikâyetçiyim. Damat adaylarının bana ölümüne âşıkmiş gibi uzaktan manalı manalı bakmaları (bazıları bunu yaparken parmak uçlarıyla bıyıklarına dokunuyor), sonra hiç bakmıyormuş gibi yapmaları hoşuma gidiyor, ama daha kestirme yolun beni değil babamı etkilemekten geçtiğini düşünenlere de sinir oluyorum.

Rayiha. Gürültülü kadın kalabalığının ortasında sandalyede oturuyordum. Üzerimde Mevlut'la Aksaray'dan aldığımız ve ablalarının çiçekler, danteller işlediği pembe elbise, başımda Vediha'nın yerleştirdiği duvak, gözlerimin önünde duvağın yarı saydam örtüsü vardı, ama şarkılar türküler söyleyip oyunlar oynayan neşeli kızları tülbentin aralığından görebiliyordum. Kına yakılır, içinde bozuk paralar yanan mumlarla başımın üzerinde tabakla gezdirilirken, bütün kızlar ve kadınlar "Vah zavallı Rayiha, ana evinden yabancı yere gidiyorsun, çocukluktan çıkıp kocaman kadın oluyorsun, vah zavallı," diyerek beni kederlendirmeye çalıştılsa da hiç ağlayamadım. Vediha ile Samiha gelip gelip duvağımı açıp gözlerimde yaş var mı diye bakarlarken gülüvereceğimi sanıyordum. Onlar "Ağlamıyor" diye ilan ettikçe çevremde halka olan diğer kadınlar "Maşallah, gözü arkada değil, çok hevesli," diye laf sokuşturdukları için daha da kıskanç olanlar lafı şişkin karnıma getirecek diye endişelendim ve ağlamak için çok gayret ettim; annemin ölümünü, mezarlığa gidişimizi hatırladım, ama ağlayamadım.

Ferhat. Mevlut beni düğününe çağırdığında, "Boş ver!" diye ke-sip attım. Mevlut kederlendi buna. Ama Şahika Düğün Salonu'nu da bir daha görmek geldi içimden. Bodrum kattaki bu geniş mekânda çok sol toplantıya katıldım. Sosyalist partilerin ve derneklerin türküler ve enternasyonal marşıyla başlayıp sonu yumruklaşma ve sandalye savaşıyla biten kongre ve genel kurullarında kavgaları, toplantıları basan eli sopalı milliyetçiler

değil, sol derneklerin içinde birbirleriyle kıyasıya dövüşmeye doyamayan Sovyet ya da Çin yanlısı çeşitli takımlar çıkarırdı. 1977'deki meydan savaşından sonra Kültepeli solcular yenilgiye uğrayıp bütün bu yerler devlet destekli sağcıların eline geçince, bizlerin ayağı buralardan kesilmişti.

Mevlut, Şahika Düğün Salonu'nu Vuralların bir yakınının işlettiğini, gecenin onlar sayesinde düzenlenebildiğini Ferhat'tan sakladı.

“Hem solcuları hem sağcılarını iyi idare ediyorsun,” diye gene de bir laf dokundurdu ona Ferhat. “Artık bu hünerlerinle iyi bir esnaf olursun.”

“İyi bir dükkân sahibi olmak isterim” dedi Mevlut. Ferhat'ın yanına oturdu bir süre. Masa altından ona önce limonatalı, sonra limonatasız votka ikram etti. “Biz senle bir gün,” dedi arkadaşına sarılıp öperek, “Türkiye'nin en güzel dükkânını açacağız.”

Mevlut resmi nikâhı kıyan belediye memuruna “Evet” derken bütün hayatını Rayiha'nın ellerine ve zekâsına güvenle bırakabileceğini hissetti. Düğün boyunca hiçbir şeyi dert etmeyerek karısının peşinden sürüklenmesinin de –bütün evlilikleri boyunca olacağı gibi– hem hayatını kolaylaştıracağını hem de içindeki çocuğu (Rayiha'nın karnındaki değil, Mevlut'un ruhundakini) mutlu kılacağını anlıyordu. Nitekim, yarım saat sonra, herkesle öpüştükten sonra korumalarıyla oturan bir siyasetçi gibi adamlarıyla bir masaya yerleşmiş olan Hacı Hamit Vural ve aynı masadaki bütün erkeklerin (tam sekiz taneydiler) ellerini öptü.

Rayiha ile düğün salonunun ortasında gelin ile damat için yerleştirilen kırmızı kadife kaplı, yaldızlı koltukta otururken salonun yarısından çoğunu kaplayan erkekler kısmında pek çok aşına yüz gördü Mevlut: Çoğu babasının kuşağından, sırık taşımaktan omuzları çökmüş, kamburu çıkmış, eski yoğurtçuydu bunların. Yoğurtçuluk işi bittiği için en yoksul ve başarısızları sabahları başka işlerde çalışıyor, Mevlut gibi geceleri bozacılık yapıyordu. Kimisi şehrin uzak mahallelerinde gecekondu yapılmış (bazan bunlar yıkılır, yeniden yaparlardı), şimdi o yerler değerlendirildiği için rahatlamış, kendilerini emekliye ayırmış ya da

köye dönmüştü. Bazılarının hem köyde çok uzaktan Beyşehir Gölü'ne bakan evleri, hem de eski gecekondu mahallelerinde evleri vardı. Onlar Marlboro tütürüyordu. Gazete reklamlarına, İş Bankası kumbaralarına, ilkokulda öğretilenlere kanıp her gün biriktirdiklerini yıllarca kuruş kuruş bankaya yatıranların paraları son enflasyonda bir anda uçup gitmişti. Bu olmasın diye paralarını bankerlere yatıranların da paraları kaynamıştı. Bazılarının oğlu tıpkı Mevlut gibi hâlâ satıcılık yapıyordu, ama Mevlut erkekler kalabalığı arasında (babası gibi) çeyrek yüzyıl satıcılık yaptıktan sonra hiçbir şey biriktiremeden, köyde bile bir ev, bir bahçe edinemedi tükenecek kadar çok kimse olduğunun farkındaydı. Annesi de, köyde yaşayan bu yaşlı ve yorgun satıcı karlılarıyla aynı masada oturuyor, Mevlut oraya doğru bakamıyordu.

Davul zurna çalmaya başlayınca, Mevlut ortada oynayan erkekler kalabalığına katıldı. Hoplayıp zıplarken, kadın kısmında masalar arasında başörtülü kızlar, yengeler ve teyzelerle tek tek öpüşen Rayiha'nın mor başörtüsünün hareketlerini göz ucuyla izliyordu. Askerden son anda düğüne yetişen Mohini'yi de Rayiha'yı ararken fark etti. Takı töreninin başlamasından az önce iyice ısınan salonda bir hareketlenme oldu, kalabalık sade limonatadan, gürültüden ve nemli salonun havasızlığından sarhoş olmuş gibi düzenini kaybetti. "İkide bir Vuralların masasına doğru bakıp içmezsem bu kadar faşisti kaldıramam," diyen Ferhat'ın masa altından uzattığı votkalı limonatadan Mevlut da kimseye çaktırmadan bir bardak içmişti. Bir an Rayiha'yı kaybettiğini sandı, sonra görüp yanına koştu. Tuvaletlere açılan kapıdan, onunla aynı renkte başörtü takmış iki kızla çıkıyordu:

"Mevlut ağbi, Rayiha'nın ne kadar mutlu olduğunu gördükçe ikiniz için o kadar seviniyorum ki..." dedi kızlardan biri. "Kusura bakma, köyde tebrik edemedim."

"Kız kardeşim Samiha, tanıyamadın mı?" dedi Rayiha, yeniden kırmızı koltuklara oturduklarında. "Onun gözleridir asıl güzel olan. Şimdi çok mutlu İstanbul'da. O kadar çok taliplisi var ki, mektup yazan yazana, Vediha ile babam ne yapacaklarını şaşırdılar."

Süleyman. Önce, Mevlut çok usta bir şekilde sakin olmayı başarıyor sandım. Hayır, o kadar mektup yazdığı güzel Samiha'yı tanımadı Mevlut.

Mohini. Mevlut ile Rayiha takı töreninde beni yanlarına hem kâtip hem sunucu istediler. Ben elimdeki mikrofonla "Rizeli müteahhit ve işadamımız ve büyük hayırsever, Duttepe Camii'nin banisi Hacı Hamit Vural Beyefendi Hazretleri damada İsviçre malı (aslında Çin yapımıdır) bir kol saati takıyor!" diye her ilan edişimde, ağzında sigara elinde limonata sıkıntıdan patlayan düğün kalabalığı alkışlayarak dalgalanıp eğleniyor, dedikoduya ve gülüşmeye başlıyor ve az bir para takıp sıvışabileceğini düşünen pintiler de rezil olacaklarını anlayıp daha büyük bir kâğıt para hazırlıyorlar.

Süleyman. Kalabalık içinde Ferhat'ı görünce gözlerime inanamadım. Beş yıl önce Moskova parasıyla ağabeyimleri bir köşede çete arkadaşlarıyla sıkıştırıp temizlemeyi kuran bu sefili "Arkadaşımdır, artık yumuşadı!" diye yanında getireceğini bilseydik, biz Mevlut'un mektuplarını taşır, ona bu evliliği ayarlar, düğünü yapar mıydık?

Öyle gözüküyor ki yoldaş Ferhat'ın süngüsü çok düşmüş. Eskiden olduğu gibi elindeki tespihi hapisten yeni çıkmış komünist kabadayı pozlarıyla anahtarlık gibi fır fır çevirerek, zart zurt her şeyi en iyi ben bilirim diyerek insanın gözünün içine dik dik bakamıyor. İki yıl önceki askeri darbeden sonra bu komünist yoldaşların çoğu ya hapse tıklandı ya da işkencede sakat bırakıldı. İşkence görmek istemeyen uyanıklar da Avrupa'ya tüydüler. Kürtçeden başka dil bilmez Ferhat yoldaşımız insanhakçılara yaltaklanıp Avrupa'da tutunamayacağı için fikirlerini yumuşattı, burada kaldı. Zaten ağabeyimin dediği gibi: Komünistin zekisi evlenir evlenmez fikirlerini unutup para kazanır; aptalı da bu saçma fikirler yüzünden hiç para kazanamadığı için Mevlut gibi meteliksizleri bulup Ferhat gibi onlara akıl vermeyi iş edinir.

Bir de şunu düşünüyorum. Biz erkekler mesela şöyle bir adamı ayıplarız: Âşık olduğu güzel bir kızı istemek için konağı ziyarete gelen ve kapıdan girince kızın daha da güzel ve daha

da genç bir kız kardeşi olduğunu görüp, hemen oracıkta babasından ilk kızı değil kenarda seksek oynayan bu ikinci kızı isteyen zengin adamın rezilin teki olduğunu söyleriz; ama hiç olmazsa herifi anlayabiliyoruz. Peki, yıllarca gözyaşlarıyla aşk mektupları yazdıktan sonra, gece karanlığında kaçırdığı kızın âşık olduğu güzel kız değil de ablası olduğunu görünce sesini hiç çıkarmayan Mevlut gibilerini nasıl anlayalım?

Mevlut'u mutlu eden bir başka şey de Rayiha'nın katıksız ve çocuksu sevinciydi. Üzerine takılan kâğıt paralara Rayiha, Mevlut'un başka düğünlerde gördüğü gelinler gibi yapmacıklı bir şekilde hayret etmiyor, içtenlikle seviniyordu. Mohini gelin ile damada takılan her parayı, altını ve takıyı, eğlenceli olmaya çalışarak ilan ederken ("Yoğurtçu dedelerin en gencinden elli Amerikan doları!") kalabalığın bir kısmı düğünlerde hep yapıldığı gibi yarı alaycılık ve yarı nezaaketle alkışlıyordu.

Bir ara herkes başka yere bakarken Mevlut yan gözle Rayiha'yı süzdü. Yalnız elini, kolunu, kulağını değil, burnunu, ağzını, yüzünü de çok güzel buldu. Rayiha'nın tek kusuru şimdi çok yorgun olmasıydı, ama iyi niyetli hali ona çok yakışıyordu. Rayiha hediye, zarf ve paketlerle dolu plastik torbayı kimseye emanet edememiş, oturduğu koltuğun kenarına koymuştu. Küçük ve zarif eli şimdi kucağında dinleniyordu. Mevlut bu eli dağda birlikte kaçarlarken tutuşunu ve ona Akşehir tren istasyonunda ilk defa dikkatle bakışını hatırladı. Rayiha'yı kaçırdığı gün ta yıllar öncesinde kalmış gibi geliyordu şimdi Mevlut'a. Üç ayda o kadar çok sevişmişler, o kadar çok yakınlaşmış ve o kadar konuşup gülüşmüşlerdi ki, Mevlut kimseyi Rayiha kadar tanımadığını hayretle anlıyor ve oynarken genç kızlara doğru fiyakalı hareketler yapan erkekleri hayatı tanımayan çocuklar olarak görüyordu. Rayiha'yı yıllardır tanıyormuş gibi hissetmekten başka aslında mektupları onun gibi birine, hatta ona yazdığını da Mevlut artık zaman zaman zaman içtenlikle geçiriyordu aklından.

4

NOHUTLU PİLAV

YEMEĞİN PİSİ DAHA LEZZETLİ OLUR

Mevlut ile Rayiha düğünde hediye torbasına fiyakayla atılan pek çok zarfın boş olduğunu evde gördüler, ama şaşmadılar buna. Ne bankalara ne bankerlere güvenebilen Mevlut paranın çoğuyla Rayiha'ya altın bilezik aldı. Bir de akşamları evde kendisini beklerken Rayiha sıkılmasın diye Dolapdere'den elden düşme siyah beyaz bir televizyona para verdi. Karı koca televizyona birlikte bakarken bazan el ele tutuşuyorlardı. Mevlut cumartesi akşamları *Küçük Ev*, pazarları *Dallas* saatinde zaten sokaklarda dondurma alacak kimse kalmıyor diye eve erken dönmeye başladı.

Ekim başında Hızır'ın köyünden dönüp dondurma arabasını almasından sonra Mevlut bir süre boşa gezdi. Ferhat düğünden sonra ortalıktan çekilmişti. Artık Tarlabası kahvelerinde rastlaştıklarında eskiden yaptığı gibi kimsenin bilmediği ve "Çok iyi para var" dediği yeni bir işin müjdesini Mevlut'a vermiyordu. Mevlut, Beyoğlu'nda eskiden çalıştığı lokantaların kapılarını çaldı, öğleden sonraları elde kâğıt kalem, hesap yapan, bir köşede gazete okuyup Spor Toto formu dolduran şefgarsonlara, lokanta patronlarına uğradı, ama istediği gibi parası iyi yeni bir iş teklifi alamadı.

Şehirde yeni ve pahalı lokantalar açılıyordu açılmasına, ama oralara Mevlut gibi çekirdekten yetişme, köyden ne iş olursa yaparım diye gelenler değil, turizm okullarında biraz okuyup yes ile no arasındaki farkı kavrayacak kadar İngilizce bilenler alınıyordu. Kasım başında bir lokantada bir iki hafta çalıştıktan sonra, kendi isteğiyle ayrıldı Mevlut. Acılı ezme yeterince acı değil diye ukalalık eden kravatlı bir müşteriye ters cevap vermiş, sonra da pişmanlık içinde önlüğü çıkarıp atmıştı. Ama mutsuz ve bıkkın birinin duygusal bir tepkisi değildi bu: Hayatının en mutlu günlerini yaşıyordu, yakında bir oğul sahibi olacaktı ve aklında, düğündeki takılarla yaptığı sermaye ile oğlunun geleceğini sağlama alacak, nohutlu pilavlı yeni bir yatırım vardı.

Yıllarca nohutlu pilavcılık yaptıktan sonra felç olup ayakta duramayan Muşlu bir satıcı ile Mevlut'u bir garson tanıştırmıştı.

Hasta Muşlu hem arabasını hem de artık kendisinin “hakki” olduğunu iddia ettiği Kabataş araba vapuru iskelesinin arkasında arabasıyla durup satış yapma hakkını satmak istiyordu. Mevlut araba devreden bütün satıcıların iddia ettikleri park etme hakkının abartılı olduğunu tecrübeyle biliyordu. Bir köşede belediye zabıtasına yalvararak ve biraz bir şeyler vererek birkaç gün arabasını park edebilen her satıcı, o köşenin milletin ya da devletin değil kendi tapulu malı olduğuna içtenlikle inanmaya başladılar. Buna rağmen Mevlut yıllarca sırtında sırık sokaklarda yürüyerek satıcılık yaptıktan sonra bir dükkânın sahibi gibi, şehirde belirli bir yer sahibi olma hayallerine kapılmıştı ve işin geleceğine de içtenlikle inanıyordu. Biraz kazık yediğini fark etti ama iltiyar Muşlu ile daha fazla pazarlık edemedi. Adamın hamamböcekleri, fareler, düdüklü tencereler ve kekeme oğluyla birlikte kirada oturduğu, Ortaköy’ün arkalarındaki gecekonduya iki kere Rayiha ile gidip işi öğrendiler. Bir gün de Mevlut arabayı iterek eve getirdi. Sirkeci’deki büyük bir toptancıdan bir çuval pirinç ve bir çuval nohut alıp evde mutfakla televizyon arasına yığdı.

Rayiha. Gece yatmadan önce nohudu güzelce ıslatıyor, sabah saat üçte çalar saatle uyanıyor, nohudun yumuşadığını görüp kısık ateşte tencereye koyuyordum. Sonra altını kapatıp Mevlut ile birbirimize sarılarak ve soğuyan tencerenin fısıltısını huzurla dinleyerek gene uyuyorduk. Sabah pirinci Muşlunun öğrettiği gibi önce biraz yağda kavurup sonra ağır ateşte demliyordum. Mevlut sabah alışverişe çıkınca tavukları kaynar suda şöyle bir haşlıyor, sonra yağda çeviriyordum. Sonra bazısının kemiklerini ve derisini tırnaklarım ve parmaklarımın ucuyla özenle biraz ayıklıyor, içimden geldiği gibi kekik ve biber, bazan bir ilham bir iki diş sarımsak ile kızartıyor, bazısını da dörde ayırıp pilavın kenarına koyuyordum.

Mevlut sabah alışverişinden eve meyva ve domates fileleriyle dönünce Rayiha’nın mis gibi kokuttuğu evin havasını içine uzun uzun çeker, karısının kolunu, sırtını ve karnındaki gittikçe büyüyen şişi okşardı. Mevlut’un

müşterileri, Fındıklı'daki banka ve işyerlerinde çalışan kravatlı ya da etekli memurlar, yakındaki okul ve üniversitelerin gürültücü öğrencileri, civardaki inşaatların işçileri ve vapur ve araba vapuru sırasında beklerken vakit öldürmek isteyen şoförler ve yolcuları Rayiha'nın tavuğundan şikâyet etmezlerdi. Mevlut kısa sürede edindiği düzenli müşterileriyle, mesela Akbank'ta kapıda koruma olarak çalışan ve vücudu bir kasayı hatırlatan kara gözlüklü ağabeyle, iskelede vapur bileti satan beyaz üniformalı Nedim Bey ile ya da kendisine hep alay ediyormuş gibi gülümseyerek bakan sigorta memur ve memureleriyle sohbet etmeye çalışır, Fenerbahçe'nin son maçta verilmeyen penaltısı ve televizyonda dünkü bilgi yarışmasında bütün cevapları veren yarışmacı kör kız gibi son gelişmelerden söz açardı. Verdiği bol tavuklu bedava tabaklar ve tatlı diliyle de kendisini belediye zabıtalara kabul ettirmişti.

Müşterilerle sohbetin işinin bir parçası olduğunu bilen tecrübeli bir satıcı olarak Mevlut hiçbir zaman siyasi konulara girmezdi. Yoğurt ve boza sattığı zamanlarda da hep hissettiği gibi, onu mutlu eden şey para kazanmaktan çok, bir müşterinin birkaç gün önce yediği tavuklu pilavı yeniden yemek için tekrar gelmesi (bu pek nadir olurdu) ve bunu iyi niyetle söylemesiydi (bu daha da ender olan bir şeydi).

Müşterilerinin büyük çoğunluğu, ucuz ve yakında olduğu için Mevlut'a geldiklerini hissettirir ya da bazıları bunu açıkça söylerlerdi. Arada bir, bir müşteri sırf iyi kalpli olduğu için, "Pilavcı maşallah tadı damadığımda kaldı," derse Mevlut öylesine mutlu olurdu ki, Rayiha kadar kendinden de saklamaya çalıştığı şeyi, aslında pilavcılıktan hiç para kazanamadığı gerçeğini birkaç gün sorgulamayı unuturdu. Bir kâr etmediğini, Muşlunun sekiz yıl aynı yerde dikilip meteliksiz ve hasta ölmesinin de onun beceriksizliği olmadığını seziyordu.

Rayiha. Çoğu günler sabah pişirdiğim nohudun, tavuk butlarının ve pilavın yarısını Mevlut akşam eve geri getiriyordu. Yağları renk değiştiren, solgunlaşan bu kanatları, küçük yarım piliçleri, deri parçalarını ertesi gün için hazırladığım yemekle birlikte yeniden pişiriyordum. Pilavı da yeniden demlerdim. Hafif ateşte ikinci

kere demlediğim pilav daha lezzetli olurdu. Mevlut yaptığım işe “yeniden pişirmek” demez, hapishane mutfağından gelen kötü yemeği zulasındaki iyi zeytinyağı, baharat ve biberlerle yeniden pişirten koğuş ağaları ve zengin mahkûmlar gibi “terbiye etmek” derdi. Hapse girip çıkmış, şimdi otopark işleten Cizreli zengin bir Kürt’ten öğrenmişti bunu. Mevlut sokak satıcılarından karnını doyuran İstanbul halkı arasında çok bilinen bir gerçeği, yemeğin pisinin daha lezzetli olduğu gerçeğini ben mutfakta yemek pişirirken söylemeyi severdi. Ama ben bu söze kızar, “Bir yemeğin yenmedi diye yeniden pişirilmesi pis olduğu anlamına gelmez,” derdim. Tavuk derisinin iki üç kere gidip gelip yeniden kızartılanını, nohudun yeniden haşlana haşlana yumuşayıp gevşeyenini, hatta tavuğun birkaç kere ateşte çevirilip kızartılmış iç organlarını müşteriler taze ve temiz parçalardan daha çok seviyor, üzerine hardal ve ketçap basıp silip süpürüyorlarmış.

Ekim ayından itibaren her akşam boza satmaya da başladı. Boza satarken geceleri sürekli yürüdüğü için gözünün önünden güzel resimler ve tuhaf düşünceler geçiyordu: Bazı mahallelerde geceleri tek yaprak kımıldamadığı halde ağaç gölgelerinin kıpırdadığını, sokak lambaları kırık ya da sönük olan mahallelerde köpek çetelerinin daha cesur ve kabadayı olduğunu ve elektrik direkleri ve kapılara yapıştırılan sünnetçi ve derslane ilanlarının son heceleri arasında kafiye olduğunu o günlerde keşfetti. Şehrin geceleri kendisine söylediklerini dinlemek, sokakların dilini okumak Mevlut’a gurur veriyordu. Oysa sabahları pilav arabasının arkasında, elleri ceplerinde, soğukta hiç kıpırdamadan beklerken hayal gücü zayıflıyor, dünyanın boş ve anlamsız olduğunu kavıyor, içinde büyüyen derin yalnızlıktan korkarak hemen Rayiha’ya dönmek istiyordu. Belki de Rayiha şimdi evde erken doğum sancıları çekiyordu. Ama “Biraz daha sabredeyim,” derdi Mevlut kendine ve kendini tutamaz, iri tekerlekli, camlı pilav arabasının çevresinde daireler çizerek yürür, sonra durup yükünü bir sağ ayağına bir sol ayağına aktarıp beklerken kolundaki İsviçre malı saate gene bakardı.

Rayiha. “O saati sana takacak ki gemisini yürütsün,” derdim Mevlut’un aklının gene Hacı Hamit’in hediyesiyle meşgul olduğunu görünce. “Yalnız seni değil amcanları ve oğullarını da kendine borçlu hissettirmek için tabii.” Öğleden sonraları eve dönünce Mevlut’a Ermeni kilisesinin avlusundaki ağaçtan topladığım ıhlamurları kaynatırdım. Bozayı her şeyiyle hazır ettiğimi görür, televizyonu hemen açar, tek program olan lise geometri dersine bakarak bol şekerli ıhlamurunu içer, akşam yemeğine kadar öksüre öksüre uyurdu. Pilav sattığı yedi yıl boyunca nohudu ve pirinci ben pişirdim, tavukları ben satın aldım, haşladım, ayıkladım, kızarttım; akşamları satacağı bozayı da şekerle ben kıvamına getirdim ve aletleri, kaşıkları, güğümleri, tahakları, hütün bulaşığı gün boyunca ben yıkadım. Bir yandan da karnımdaki çocuğa kulak kesilir, tavuk kızarınca pis kokudan pilavın içine kusmayayım diye dikkat eder, çocuk için yaptığım beşikli, yastıklı köşeye özenirdim. Mevlut bir eskicide *Evladınız İçin İslami İsimler* adlı eski bir kitap bulmuştu. Akşam yemeğinden önce televizyondaki reklam aralarında sayfalarını çevirip Nurullah, Abdullah, Sadullah, Fazlallah diye yüksek sesle okuyup onay almak için bana bakar, ben de kalbini kırmamak için, çocuğumuzun kız olacağını bir türlü söyleyemezdim.

Vediha, Samiha ve ben, üçümüzün gittiği Şişli Etfal Hastanesi’nde öğrendik bunu. Sokağa çıkınca dertlendiğimi gören Samiha, “Boş ver Allah aşkına,” demişti. “Bu şehrin sokaklarında yeterince erkek var zaten.”

5

MEVLUT BABA OLUYOR SAKIN KAMYONETTEN İNME

Samiha. Köyden babamla İstanbul’a Rayiha’nın düğünü için geldik ama geri dönmedik. Vediha ablamlarda babamla gene aynı odada kalıyoruz. Her sabah uyanınca masanın üzerindeki sürahi ile kolonya şişesinin gölgelerine bakarak düşüncelere dalıyorum: Köyde

o kadar isteyenim vardı ki İstanbul'da kalırsak daha iyi bir kısmet bulacağımı düşündü babam... Ama şimdiye kadar İstanbul'da Süleyman'dan başka kimseyi görmedim... Babam Süleyman ile Korkut'tan ne aldı, ne söz verdiler bilmiyorum. Ama babamın takma dişlerini onlar ödediler. Babam uyumadan takma dişleri bir bardağın içine koyuyor, uyanmasını beklerken pencereyi açıp dişleri atmak istiyorum. Sabahları Vediha'nın ev işlerine yardım ediyorum, kış için örgü yapıyorum ve öğleden sonraları televizyon başlayınca seyrediyoruz. Babam sabahları Bozkurt ve Turan ile oynuyor, ama sakalını, saçını çektikleri için torunlarıyla kavga çıkıyor. Vediha, babam, Süleyman, ben, hep birlikte bir kere Boğaz'a ve bir kere de Beyoğlu'na sinemaya gittik ve muhallebi yedik.

Bu sabah Süleyman, Ford kamyonetin anahtarlığıyla tespih gibi oynayarak karşıma çıktı, öğleyn karşıya Üsküdar'a altı torba çimento ve demir almaya gideceğini, istersem benim de gelebileceğimi, Boğaz Köprüsü'nden geçeceğini söyledi. Ablam Vediha'ya sordum. "Sen bilirsin," dedi. "Aman dikkat et!" Ne demek istedi? Saray Sineması'nda film seyrederken, babamla Vediha Süleyman'ın doğrudan benim yanıma oturmasına ses çıkarmadıkları için filmin ortasında, Süleyman'ın eli bacağımın kenarına ihtiyatlı bir yengeç gibi bilerek mi sokuluyor, bu bir tesadüf mü, dikkat etmiş, bir sonuca varamamıştım. Ama şimdi buz gibi, pırıl pırıl soğuk kış günü öğle güneşinde Boğaz Köprüsü'nden geçerken Süleyman bana çok efendice ve iyi davranıyor, "Samih, istersen sağ şeride geçeyim de aşağıyı daha iyi seyret," diyor ve Ford kamyoneti köprü'nün en sağına öyle bir yaklaşıyor ki bir an aşağıdan geçen kırmızı bacalı bir Rus gemisinin hemen üstüne düşeceğimizi sanıyorum.

Boğaz Köprüsü'nü geçtikten sonra Üsküdar'ın arkalarında çukur çukur berbat bir yolda ilerlerken ne güzellik kaldı ne de turistik şahane yerler: Dikenli tellerle çevrili beton fabrikalar; pencereleri kırık imalathaneler; köydekenden de çirkin döküntü evler ve insana acaba gökten paslı bidon mu yağmış dedirten on binlerce bidon gördüm.

Gecekondularla kaplı sonsuz bir düzlükte durduk. Her yer Duttepe'ye hem çok benziyordu (yani yoksuldu) hem de daha yeni ve çirkindi. "Burası Vurallarla ortak kurduğumuz Aktaşlar

İnşaat Şirketi'nin bir şubesi," dedi Süleyman; arabadan inmiş, çirkin bir binaya giriyordu ki dönüp "Sakin kamyonetten inme!" diye tehdit eder gibi seslendi bana. Bu da tabii içimde arabadan inmek için yoğun bir istek uyandırdı. Ama etrafta tek bir kadın yoktu, kamyonun önündeki yerimde kıpırdamadan bekledim.

Dönüşte trafikten öğle yemeğine vakit kalmadığı gibi Süleyman da beni eve bırakmadı. Duttepe'nin başına gelince arkadaşlarını gördü ve kamyoneti zınk diye durdurdu. "Mahalleye geldik, bizim yokuşu rahat rahat çıkarsın artık," dedi. "Fırından bununla anneme de ekmek al!"

Elimde ekmek, Aktaşların artık beton eve benzeyen gecekon-dusuna ağır ağır çıkarken şöyle düşündüm: Görücü usulü evlilikte zor olan şey, kadının hiç tanımadığı biriyle evlenmesi değil, hiç tanımadığı birini sevmek zorunda olmasıdır, derler... Ama aslında bir kızın hiç tanımadığı biriyle evlenebilmesi daha kolay olmalı, çünkü tanıdıkça inanın erkekleri sevmek daha da zorlaşıyor.

Rayiha. Karnımdaki adsız kız çocuğu kocaman olmuş, oturmamı bile zorlaştırıyordu. Mevlut bir akşamüstü, elindeki kitabın sayfalarını "Hamdullah, hamd edendir; Ubeydullah, Allah'ın kölesidir; Seyfullah, Allah'ın kılıcı, askeridir," diye okurken sözünü kestim: "Mevlutcuğum, canım, o kitabın kızlar kısmı yok mu hiç?" "Aaa sahi varmış," dedi Mevlut, yıllardır gittiği lokantanın yukarı katta kadınlara ait bir de "aile salonu" olduğunu ilk defa fark eden erkek gibi. O erkek kapı aralığından kadınlar kısmına nasıl acele ve utangaç bir bakış atarsa, kitabın arka sayfalarına şöyle bir bakış attı ve ilgilenmeden tekrar erkek sayfalarına döndü. Bunun üzerine Vediha ablam sağ olsun, Şişli'deki şık bir oyuncakçı-kitapçıdan iki tane daha kitap aldı bana: Kurtcebe, Alparslan, Atabek gibi Orta Asya'dan gelen milliyetçi isimler kitabında kızlar ile erkekler gene haremlik-selamlık usulü ayrı sayfalara alınmıştı. *Çağdaş Adlar Rehberi*'nde ise erkekler ve kızlar Avrupai zengin düğünlerinde ve özel liselerde olduğu gibi karışık oturmuşlardı, ama Simge, Suzan, Mine, İrem gibi bu isimleri Mevlut bir okuyup gülüp atıyor; Tolga, Hakan, Kılıç gibi erkek adlarını ciddiye alıyordu yalnızca.

Bütün bunlardan, nisan ayında, Fatma adını verdiğimiz kızımız doğunca Mevlut'un karalar bağladığını, erkek doğurama-

dım diye de bana kötü davrandığını sanmayın sakın. Tam tersi oldu. Bir çocuk sahibi olmak Mevlut'u o kadar mutlu etti ki, zaten baştan beri bir kız istediğini herkese bütün içtenliğiyle ve bağıra bağıra anlatmaya başladı. Beyoğlu meyhanelerinde rakı şarapsarhoşlarının resimlerini çekip, koşa koşa bizim sokaktaki eski usul laboratuvarında banyo edip basan Şakir'i eve çağırıp bebeğin ve bütün dişlerini göstererek gülerken onu bir dev gibi tutan kendisinin fotoğrafını çekti. Pilav arabasının camına yapıştırdığı resmi pek çok müşterisine "Kızım oldu," diye gösterip bedava pilav dağıttı. Her akşam eve gelir gelmez Fatma'yı kucağına alır, sol elini bir saat tamircisi gibi gözlerine yaklaştırır, parmaklarının ne kadar mükemmel olduğuna uzun uzun bakar, "Tırnakları da varmış," der ve kendi parmakları ve benim parmaklarımla bebeğin parmaklarını karşılaştırırken Allah'ın mucizesine bir türlü inanamaz, yaşlı gözlerle ikimizi de öperdi.

Çok mutluydu Mevlut ama ruhunda Rayiha'nın farkında olmadığı bir tuhaflık da hissediyordu. Pilav arabasının camında Fatma'nın buhardan yumuşayan fotoğraflarını görüp "Maşallah ne güzel bebek," diyen müşterilerinin bazılarında çocuğun kız olduğunu saklıyordu. Ama huzursuzluğunun asıl nedeninin bebeğe duyduğu kıskançlık olduğunu itiraf edebilmesi çok zaman aldı. İlk başlarda, Rayiha gece yarıları kalkıp kalkıp Fatma'yı emzirirken uyandırıldığı için haksız bir öfkeye kapıldığını düşünmüştü. Yaz boyunca cibinliğin içine sızıp bebeğin kanını emen sivri-sinekleri bir türlü önleyemedikleri için de Rayiha ile çok ağız dalaşı etmişlerdi. Daha sonra Rayiha kocaman memesini bebeğin ağzına dayayıp onunla tatlı tatlı konuşurken tuhaf bir duyguya kapıldığını kavradı Mevlut. Rayiha'nın çocuğa şefkatle, hatta hayranlıkla bakması huzurunu kaçırıyordu, çünkü Rayiha'nın yalnızca kendisine öyle bakmasını istiyordu. Bunu Rayiha'ya söyleyemediği için de içerliyordu ona. Rayiha bebekle bir olmuş, Mevlut'u önemsizleştirmişti.

Oysa Mevlut'un, ne kadar önemli olduğunu evde karısından sürekli işitmeye ihtiyacı vardı. Fatma doğduğundan beri Rayiha

artık “Mevlut maşallah bugün çok iyi satış yapmışsın”; “Mevlut pekmezin kalanını bozaya şeker gibi koymayı ne iyi akıl ettin”; “Mevlut belediye memurlarını iyi tavlamışsın, aferin!” hiç demi-yordu. Ramazanda Mevlut bütün gün evdeydi. Kıskançlığı Rayiha ile sabahları hiç durmadan sevişerek unutmak istedi, ama Rayiha “her şeyi” çocuğun önünde yapmaktan huzursuz oluyordu. “Geçen yaz Allah görecek diye korkardın, bu yaz çocuk görecek diye korkuyorsun!” diye bağırды Mevlut bir keresinde. “Kalk da dondurmayı karıştır.” Çocuk ve aşk mutluluğuyla sarhoş Rayiha’nın itaatle yataktan çıkıp dondurmanın uzun kaşığına iki elle tutarak karıştırmasını, karısının güzel boynundaki damarın zorlanırken ortaya çıkmasını seyretmekten Mevlut çok hoşlanır, bir yandan da yatağın başucundaki bebeğin beşiğini arada bir sallardı.

Samiha. Çok oldu İstanbul’a geleli. Hâlâ ablamlarda, Duttepe’de kalıyoruz. Babam geceleri çok horluyor ve uyuyamıyorum. Ablam artık nişanı yapmazsak dedikoduların çıkacağını söylüyor. Süleyman bana bir burma altın bilezik aldı. Hediyeği kabul ettim.

Rayiha. Mevlut, Fatma’yı emzirmemi o kadar kıskanıyordu ki önce keyfim kaçtı, sonra sütüm kesildi. Fatma’yı emzirmeyi bıraktığım için kasım başında gebe kaldım. Şimdi ne yapacağım? Karnımdaki bebeğin erkek olduğunu öğrenene kadar Mevlut’a asla söyleyemem. Ama ya erkek değilse? Evde yalnız duramı-yordum, ablam Vediha’ya gideyim, Samiha’yla da konuşuruz diyordum. Taksim Postanesi’nden telefon edince haberi öğrenip korkup eve döndüm.

6

SAMİHA’NIN KAÇMASI

İNSAN HAYATTA NE İÇİN YAŞAR?

Vediha. Öğleden sonra Samiha başında örtü, elinde bavulu birden bizim odanın kapısında belirdi. Tir tir titriyordu. “Hayrola?” dedim.

“Abla ben başkasına âşık oldum, onunla kaçıyorum, taksi geldi.”

“Ne? Deli misin? Sakın ha!”

Ağlamaya başladı, ama çok kararlıydı. “Kim o? Nereden çıktı bu adam? Bak Süleyman sana çok âşık, sakın beni, babamı zor duruma düşürme,” dedim. “Hem taksiyle kaçmak neymiş?”

Gözünü âşk bürümüş olan kardeşim heyecandan konuşamıyordu. Elimden tutup babamla kaldıkları odaya götürdü beni. Süleyman’ın verdiği bileziği, mor çiçekli ve ceylanlı başörtülerini masanın üzerine dikkatle bırakmış. Dilsiz gibi bana eliyle gösterdi.

“Samiha, babam eve dönünce inme iner ona,” dedim. “Süleyman’dan takma dişleri için, başka bir sürü şey için para ve hediye aldı, biliyorsun. Bunu babacığımıza yapacak mısın?” Cevap vermedi, önüne bakıyordu. “Babamla ben ömrümüzün sonuna kadar utançla yaşayacağız,” dedim.

“Rayiha da kaçtı, ama her şey sonunda tatlıya bağlandı.”

“Ama Rayiha’yı isteyen, söz kesmiş başka kimse yoktu,” dedim. “Sense Rayiha gibi değil, çok güzelsin. Babam Rayiha için kimseye söz verip para almamıştı. Burada kan çıkar.”

“Benim söz kesilmesinden haberim yok,” dedi. “Babam bana sormadan niye söz veriyor, niye para alıyor?”

Aşağıdan taksinin kornası geldi. Kapiya yürüyordu. “Samiha, biliyorsun değil mi, sen kaçtın diye Korkut beni haftalarca dövcek. Kollarımı, bacaklarımı mosmor edecek, biliyorsun değil mi Samiha?” dedim.

Samiha. Birbirimize sarılıp ağlamaya başladık... Ablama o kadar acıdım ve o kadar da korkuyordum ki...

Vediha. “Babamla köye dönün!” dedim. “Sonra kaçarsın! Şimdi burada bütün suçu bana atacaklar, ben ayarladım sanacaklar. Bunlar beni öldürür, biliyorsun Sami ha. Kim bu adam?”

Samiha. Ablama hak verdim. “Dur taksiyi yollayayım,” dedim. Ama evin kapısından çıkarken kapıdaki bavulumu gene de almışım elime. Bahçe kapısına doğru yürürken, elimde bavulu

pencereden gören Vediha “Gitme Samiha, canım kardeşim, gitme!” diye ağlayarak yalvardı. Bahçe kapısından çıkıp taksiye sokulduğumda ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilmiyordum. “Vazgeçtim, ablam ağlıyor,” demeyi düşünüyordum ki, taksinin kapısı açıldı, beni içeri çektiler. Dönüp de ablacığıma son bir kere daha bakamadım bile.

Vediha. Samiha’yı zorla arabanın içine aldılar. Pencereden gözlerimle gördüm. İmdat diye bağırdım. Yetişin, suçu bana atacaklar! Kız kardeşimi kaçırıyor haydutlar, imdaat!

Süleyman. Evde öğle uykusundan kalkarken arka kapının orada bir arabanın beklediğini görmüştüm... Bozkurt ile Turan bahçede oynuyorlardı... Vediha’nın bağırdığını, bahçeyi koştüğünü işittim.

Vediha. Ayağımda terliklerle ne kadar koşabilirim ki... Taksiyi durdurun, diye bağırdım. Samiha, in canım, o arabadan in!

Süleyman. Arkalarından koştum. Yetişemedim! Öfkeden öleceğim. Geri döndüm, kamyonete atladım, motoru çalıştırıp gaza bastım. Yokuştan aşağıya, bizim dükkânın önüne geldiğimde siyah araba kıvrımı dönüp Mecidiyeköy’e doğru gitmişti bile. Ama daha bu iş bitmedi. Samiha şerefli kızdır, az sonra taksiden atlar. Daha kaçmadı, kaçırılmadı. Dönecektir. Sakın yanlış anlamayın. Lütfen yazmayın ve YAZARAK OLAYI BÜYÜTMEYİN dedim. Şerefli bir kızı lekelemeyin. Uzaktan siyah arabanın gittiğini gördüm ama yetişemedim. Torpido gözüne uzandım, Kırıkkale tabancayı çıkardım ve havaya iki el ateş ettim. Yazmayın, çünkü kaçtığı doğru değil. Yanlış anlaşılacak!

Samiha. Hayır, doğru anlıyorlar. Kaçtım. Hem de kendi isteğimle. İşittikleriniz doğru. Ben de inanamıyorum. Âşık oldum! Aşk yaptırdı bunu bana ve silahlar atılınca iyi hissettim kendimi. Artık ok yaydan çıktığı için mi? Bizimkiler de havaya iki el ateş ettiler, bizim de tabancamız var anlamında, ama Mecidiyeköy’e gelince silahlar saklandı. Süleyman o saatte evdeymiş, kamyo-

netle peşimize düştü, korkuyorum ama biliyorum, artık trafikte bulamaz bizi. Çok mutluyum şimdi. Gördünüz: Kimse satın alamaz beni... Hepsine çok kızmışım!

Süleyman. Yol açılınca gaza iyice bastım. Allah kahretsin, birden kamyon çıkınca direksiyonu sağa kırdım ve kaçınılmaz: Duvara çarptık! Biraz sersemlemişim. Neredeyiz? Hiç kıpırdamadan dünyayı anlamaya çalışıyorum. Başım vurmuş. Buradayız! Samiha kaçtı. Meraklı çocuklar hemen eğlenerek kamyonete gelyorlardı... Kafam aynaya vurmuş, alnımdan kan akıyor ama geri vites taktım, gaza bastım, peşlerine düştüm.

Vediha. Silah seslerini işitince çocuklar bayram fişekleri atılmış gibi neşeyle bahçeye fırladılar. Bozkurt, Turan diye bağurdım arkalarından, girin eve, kapıyı kapayın. Dinlemiyorlardı, birine tokat attım, ötekini kolundan zorla içeri aldım. Polise telefon edeyim, dedim. Ama silahı Süleyman attı; polis çağırmak doğru mu? “Ne bakıyorsunuz kör olasıcalar, babanıza telefon etsenize!” dedim. Aslında ikide bir telefonla oynamasınlar diye benden izinsiz ahizeye dokunmalarını yasaklamıştım. Bozkurt telefonu çevirdi, “Baba, Samiha Teyze başkasına kaçtı!” diye haberi verdi Korkut’a.

Ben de ağladım, ama Samiha’nın iyi yaptığını da düşünmedim değil – bu aramızda kalsın. Evet, zavallı Süleyman çok âşıktı ona. Ama ne dünyanın en akıllı erkeği Süleyman, ne de en yakışıklısı. Şimdiden biraz fazla şişman. Bazı kızların çok beğeneceği uzun kıvrık kirpiklerini Samiha saçma ve kadınsı buluyordu. Asıl dert Süleyman’ın ona o kadar âşık olmasına rağmen Samiha’yı ifrit edecek her şeyi inadına yapmasıydı. Erkekler âşık oldukları kıza neden kötü davranır? Süleyman’ın o kibirli erkek hallerini, cebinde parası var diye ikide bir hava atıp akıl vermesini kaldıramadı Samiha. Sevemediği adama teslim etmedi kendini, aferin benim kız kardeşime, ama bakalım kaçtığı erkek akı başında biri mi? Şüpheliyim: Taksiyle şehrin ortasında kız kaçırmak akıl işi değil. İstanbul’un içinde köydeki gibi arabayla kapıya dayanmaya ne gerek var!

Samiha. Araba İstanbul'da ilerlerken her şey güzel geliyor bana: Şehrin kalabalığını, otobüsler arasında karşıdan karşıya koşarak geçen insanları, özgürce etek giyen kızları, at arabalarını, parkları ve eski büyük apartmanları; her şeyi seviyorum. Kamyonetiyle İstanbul'da gezmekten çok hoşlandığımı bilmesine rağmen (çünkü çok istedim) Süleyman şehirde çok az gezdirdi beni, biliyor musunuz niye? (Bunu da çok düşündüm.) Çünkü hem benle yakın olmak isterdi hem de bir erkekle evlenmeden önce fazla yakınlaşan bir kıza saygısı azalırdı. Ben âşık olduğum, olacağım adamla evlenirim, tamam mı? Paraya aldırmadım, kalbimin sesini dinledim ve yaptığının sonuçlarına da sonuna kadar katlanacağım.

Süleyman. Benim kamyonet Mecidiyeköy'e gelmeden onlar Şişli'yi geçmişlerdi bile. Eve döndüm, kamyoneti park ettim, sakın olmaya çalışarak. Kimsenin İstanbul'un tam ortasında güpegündüz sözlümü kaçırmaya cesaret edeceğine ihtimal vermediğim için gördüğüm şeye hâlâ inanmıyordum. Bunun sonu ölüm olacağı için kimse böyle delice bir şey yapamaz aslında.

Samiha. Ne Duttepe İstanbul'un "tam ortası" olur ne de bildiğiniz gibi ben kendim Süleyman'a bir söz verdim. Ama evet, doğru, sonu ölüm olabilir, ama herkesin hayatının sonu da öyle olacak ve biz de bunu bildiğimiz için bakın ne kadar uzaklara kaçıyoruz. İstanbul'un sonu yoktur. İzimizi kaybettirince bir büfede duruyor ve karton şişelerden ayran içiyoruz. Sevgilimin bıyıkları ayrandan beyaz oldu. Boşuna uğraşmayın, adını vermem ve hiç bulamazsınız bizi.

Süleyman. Eve dönünce Vediha alnımdaki yaraya pamuk bastı. Sonra arka bahçeye çıkıp dut ağacının gövdesine Kırıkkale ile iki kurşun sıktım. Sonra o tuhaf sessizlik başladı. Samiha'nın hiçbir şey olmamış gibi elinde çantası geri geleceğini sürekli düşünüyordum. Akşam herkes evdeydi. Birisi cenaze varmış gibi televizyonu kapatmıştı ve bana asıl acı veren şeyin sessizlik olduğunu anladım. Ağabeyim sürekli sigara içiyordu. Boynueğri Abdurrahman Efendi sarhoştı, Vediha ağlıyordu. Gece yarısı

bahçeye çıktım ve Duttepe'den aşağıya, İstanbul'un ışıklarına bakarken bunun intikamını alacağıma Allah'ıma yemin ettim. Orada bir yerde, milyonlarca ışığın arasında, pencerenin birinin arkasında Samiha var. Beni sevmediğini anlamak bana o kadar acı veriyor ki, zorla kaçırıldığını düşünüyorum ve o zaman da o alçakları hemen öldürmek istiyorum. Öldürmeden önce atalarımız suçlulara işkence ederlermiş – insan geleneğinin önemini böyle anlarda daha iyi kavriyor.

Abdurrahman Efendi. Kızları sürekli kaçan bir baba olmak nasıl bir şey? Biraz utanıyorum ama gurur da duyuyorum: Çünkü kızlarım başkalarının seçtiği kocalara değil, cesaretle kendi seçtiklerine varıyorlar. Bir anneleri olsaydı, dertlerini açar, kaçmaya gerek kalmadan en uygun olanını seçerlerdi... Herkesin bildiği gibi evlenebilmek için aşk değil güven daha önemli bir duygudur. Ben köye dönünce zavallı Vediha'ya yapacaklarından korkarım. Büyük kızım göstermez ama zekidir, belki de cezayı atlatır.

Süleyman. Samiha kaçtıktan sonra ona daha da âşık oldum. Kaçmadan önce, güzel olduğu, akıllı olduğu ve herkes onu beğendiği için ona âşıktım. Bu normaldi. Şimdi ise, beni bırakıp kaçtığı için âşığım. Bu tabii daha da normal, ama acıya dayanamıyorum. Sabahları dükkâna gidiyorum ve Samiha'nın eve döndüğünü, şimdi koşarak eve gidersem onu bulacağımı ve büyük bir düğünle evleneceğimizi hayal ediyorum.

Korkut. “Evin içinden birisi yardım etmedikçe kız kaçırmak zordur,” diye bir iki kere laf dokundurdum ama Vediha hiç oralı olmadı. “Ben nereden bileyim, burası koca şehir,” diye ağlıyordu yalnızca. Bir kere Abdurrahman Efendi ile yalnız kalmıştık. “Bazı babalar önce birinden para alır, çöplenir, sonra daha zengin bir kısmet çıkınca kızı zengine satar, bir de kız kaçtı numarası yaparlar. Hiç yanlış anlama Abdurrahman Efendi, sen muhterem bir adamsın, ama Samiha kaçarken bunu hiç mi düşünmedi?” diye sordum. “Bunun hesabını ona ilk ben soracağım,” dedi. Sonra bana küstü ve akşam yemeğine eve uğramaz oldu. O zaman Vediha'ya dedim ki: “Hanginiz yardım etti bilmiyorum

ama Samiha'nın kime, nereye kaçtığını öğrenene kadar senin evden çıkmanı yasaklıyorum." "E zaten hiç izin vermiyorsun mahalleden dışarıya çıkmama, evden de çıkmam olur biter," dedi. "Bahçeye çıkabilir miyim?"

Süleyman. Bir akşam Abdurrahman Efendi'yi kamyonete bindirdim ve konuşacağımız şeyler var deyip direksiyonu Boğaz'a kırdım. Sarıyer'e Tarator Balık Lokantası'na gittik, akvaryumdan uzak bir köşeye oturduk. "Abdurrahman Efendi," dedim ona, "benim büyüğümünüz, siz bilirsiniz," birer kadeh rakıyı daha midye tavalar bile gelmeden aç karna içerken. "İnsan hayatta ne için yaşar?" Konuşmanın kötü yerlere gidebileceğini daha yoldayken fark ettiği için Abdurrahman Efendi uzun bir süre en zararsız cevabı aradı. "Sevgi için evladım!" dedi. "Başka?" "Dostluk için," dedi biraz düşünüp. "Başka?" "Mutluluk için evladım. Allah için... Vatan millet için..." Sözüünü kestim: "İnsan şerefi için yaşar babacığım!" dedim.

Abdurrahman Efendi. Ben aslında kızlarım için yaşıyorum, demedim. Alttan aldım bu öfkeli gence, çünkü biraz hak veriyor, daha çok da acıyordum. O kadar çok içtik ki unuttuğum hatıralar uzaktaki akvaryumun içinde denizaltılar gibi gezinmeye başladılar. Gecenin sonunda cesaretlenip dedim ki: "Süleyman oğlum, çok kırgınsın, kızgınsın, anlıyorum. Biz de üzgün ve kızgınız, çünkü Samiha bizi de güç durumda bıraktı. Ama burada şereften, temizlenecek onurdan bahsedecek bir şey yok! Şerefin hiçbir şekilde lekelenmedi. Samiha senin karın da değildi, nişanlın da. Evet, keşke hiç tanışmadan evlenseydiniz. O zaman mutlu olacağınızdan adım gibi eminim. Ama şimdi bir onur meselesi çıkarman doğru değildir. Herkesin bildiği gibi şeref meselesi gibi laflar aslında insanların birbirlerini gönül rahatlığıyla öldürmeleri için icat edilmiş bahanelerdir. Sen kızımı mı öldüreceksin?"

"Affedersiniz babacığım," diye diklendi Süleyman. "Samiha'yı kaçırın o alçağı bir gün yakalayıp hesap sormaya da mı hakkım yok? O herif beni aşağılamış olmadı mı?" "Yanlış anlama oğlum." "Hakkım var mı yok mu?" "Sakin ol çocuğum." "Şu berbat şehirde köyden gelip kanımızla canımızla kurduğumuz

düzenden istifade ederken bize numara çekenlere karşı sakın olmak hakikaten zor.” “Evladım, benim elimde olsa Samiha’yı kulağından tutup eve ben getireceğim. O da biliyordur yanlış bir şey yaptığını. Hatta belki bu akşam biz burada içerken belki de o elinde çantası, tıpış tıpış geri gelmiştir.” “Bakalım ben ve ağbım kabul ediyor muyuz?” “Kızım geri dönerse kabul etmeyecek misin?” “Benim şerefim var.” “Kimse ona dokunmamışsa...”

Gece yarısı meyhane kapanana kadar içtik. Nasıl oldu bilmiyorum, bir ara Süleyman ayağa kalkmış, benden özür diliyor, saygıyla elimi öpüyor, ben de bu konuşmanın aramızda kalacağına söz veriyordum. “Samiha’ya söylemem,” bile dedim. Bir ara da Süleyman ağladı biraz. Benim kaşlarımı çatışım, el kol hareketlerim Samiha’nınkilere çok benziyormuş. “Babalar kızlarına benzer,” dedim gururla.

“Çok hata ettim, ona hava attım, onunla arkadaş olamadım,” dedi Süleyman. “Ama o da çok sivri dilliydi. Kimse, kızlarla nasıl konuşulur, bu zor işin sırrını bize öğretmedi. Bir erkekle konuşur gibi, ama hiç küfür etmeden konuşuyordum. Olmadı.”

Yola çıkmadan önce Süleyman yüzünü yıkamaya gitti, geri geldiğinde gerçekten ayılmıştı. Dönüşte trafik polisleri İstinye’de çevirme yaptılar ve iyi bir bahşiş kopardılar.

7

İKİNCİ KIZ

HAYATI SANKİ BİR BAŞKASININ BAŞINA GELEN BİR ŞEYDİ

Mevlut uzun bir süre bütün bu haberlerin ve hayatın dışında kaldı. İş ile ilgili heyecanını daha kaybetmemişti: “Başarılı İşadamı” gibi kitapların gözde kahramanları olan “fikre inanan yatırımcılar” gibi iyimserdi: Üç tekerlekli arabasının vitrininin içine daha güçlü bir lamba koyarsa, çevresinde bir birikip bir yok olan ayran, çay, kola satıcılarıyla anlaşır ve müşterilerle daha candan, daha içten sohbetler açabilirse daha çok kazanacağına inanıyordu. Kabataş-Fındıklı çevresinde düzenli müşteriler bul-

mak için Mevlut çok uğraştı. Pek çok çalışanının öğle yemeğini gelip ayakta yediği büyük işyerleri kendisine yüz vermeyince haksızlığa çok fazla sinirlenmiyordu, ama küçük işyerleri fatura isteyince öfkeleniyordu. Kapıcılar, hademeler, korumalar ve çaycılar aracılığıyla muhasebeci ve yöneticilerle ahbablıklar kurmaya çalıştı. Rayiha bir akşam Mevlut'a, yeniden gebe kaldığını ve çocuğun gene kız olacağını söyledi.

"Kız olduğunu nereden öğrendin? Gene üçünüz hastaneye mi gittiniz?"

"Üçümüz değil, Samiha yoktu. Çünkü o Süleyman ile evlen memek için başkasına kaçtı."

"Ne?"

Rayiha bildiklerini anlattı.

Mevlut aynı gece bozaaa diyerek Feriköy'de uykuda gezer gibi yürüyordu ki bacakları onu kendiliğinden mezarlığa soktu. Mehtap vardı; servi ağaçları, mezar taşları bazan gümüş gibi parlıyor, bazan da kapkaranlık gözüküyorlardı. Mezarlığın orta yerinde betondan bir yola girdi, rüyasında bir yola girmiş gibi hissederek. Ama mezarlıkta yürüyen kendisi değil de başkasıydı; hayatı da bir başkasının başına gelen bir şeydi sanki.

Yürüdükçe mezarlık yokuş aşağıya doğru bir halı gibi kıvrılıyor, Mevlut gittikçe dikleşen bir yokuştan aşağı yürüyordu. Samiha'nın kaçtığı adam kimdi acaba? Samiha bu adama bir gün, "Mevlut benim gözlerimi düşünerek yıllarca aşk mektubu yazdıktan sonra ablamla evlendi," diyecek miydi? Samiha bunu biliyor muydu?

Rayiha. "Geçen sefer bütün erkek adlarının üzerinden geçtin, sonunda da çocuk kız oldu," dedim Mevlut'a dini isimler kitabını verirken. "Busefer de bütün kız adlarının üzerinden tek tek geçersen belki oğlan olur. Allah'lı kız adı var mı, ona da bakarsın!" "Allah'lı kız adı olmaz!" dedi Mevlut. Kitaba göre kızlar en fazla Hazreti Muhammed'in karılarının adlarını alabilirlermiş. "Her akşam pilav yiye yiye belki bir gün Çinli oluruz," diye bir laf sokuşturdum ben de Mevlut'a. Benimle birlikte güldü, bebeği kapıp kucağına aldı, yanağından yüzünden öptü. Bıyıkları battığı için Fatma'nın ağlamaya başladığını da ancak benim uyarmamla fark etti.

Abdurrahman Efendi. Fevziye, kızlarımın rahmetli anasının adıdır. İkinci kızları için ben önerdim Rayiha'ya. Şimdi üç kızının da İstanbul'da olmasına, ikisinin isyankârlık edip evden kaçmalarına bakıp, nur içinde yatsın, Fevziye'nin kim bilir ne maceralar yaşadığını sanmayın sakın: Kendisini isteyen ilk erkek olan benimle on beş yaşında evlenip bizim Gümüşdere köyünün dışına tek adım atmadan yirmi üçüne kadar huzurla yaşamıştır. Şimdi ben de İstanbul'da barınamadığımı bir kere daha gözyaşlarıyla görüp köye geri dönerken, otobüsün penceresinden kederle bakıyor ve keşke Fevziye gibi yapsaydım, köyden dışarı hiç adım atmasaydım diyorum.

Vediha. Korkut benimle az konuşuyor, eve az uğruyor, her dediğime burun kıvırıyor. Korkut ile Süleyman sessizlikleri ve imalarıyla babamı da öyle yıldırıdılar ki, adamcağız bavulunu yaptı, köye döndü. Gizli gizli çok ağladım. Babamla Samiha'nın kaldığı oda böylece bir ayda boşaldı. Bazan içeriye giriyor ve bir köşede babamın, diğer köşede Samiha'nın yataklarına bakıp hem utanıyor hem de gözyaşı döküyorum. Pencereden şehre her bakışımda Samiha'nın nereye kaçtığını, kimlerle olduğunu hayal ediyorum. Aferin, iyi ki kaçtın Samiha.

Süleyman. Samiha kaçalı elli bir gün oldu; hâlâ hiçbir haber yok. Bu geçen zamanda sürekli rakı içiyorum. Ama ağbim kızmasın diye akşam yemeğinde değil; ya odamda sessizce, ilaç alır gibi ya da Beyoğlu'nda. Bazan kamyonete biniyorum, gaza basıyorum ve her şeyi unutmaya çalışıyorum.

Dükkan için çivi, boya, alçı almaya Perşembe Pazarı'na gidiyorum bazan, kamyonet oralardaki dükkâncı trafiğinin, insan selinin içine girince dışarı çıkmak saatler alıyor. Bazan da Üsküdar'ın arkalarındaki bir tepede, direksiyonu bir caddeye doğru kıvrıveriyorum: Briketlerle yapılmış evler; beton duvarlar; bir cami; bir fabrika; bir meydan; yola devam ediyorum; bir banka, bir lokanta, bir otobüs durağı; ama Samiha yok. Ama onun buralarda bir yerde olabileceği duygusu içimde büyüyor ve kamyoneti kullanırken kendi rüyamın içinde hızla direksiyon sallıyormuşum gibi hissediyorum kendimi.

Mevlut ile Rayiha'nın ikinci kızı Fevziye, 1984 Ağustos'un-da, ek hastane masrafı çıkarmadan, kolayca doğdu. Mevlut o kadar mutluydu ki pilav arabasının üzerine KIZLARIN PİLAVI diye yazdı. Geceleri birlikte ağlayan kızlarının gürültüsünden, uykusuzluktan ve yeni bebek bahanesiyle sık sık eve gelen Vediha'nın her şeye karışmasından başka şikâyeti yoktu.

“Bırak bu pilav işini de, bizimkilere katıl da Rayiha da artık iyi yaşasın damat bey,” demişti bir keresinde Vediha.

“Bizim işlerimiz hamdolsun çok iyi gidiyor,” demişti Mevlut. Aynı anda ablasına “Doğru değil” diyen bir bakış atan Rayiha'ya da öfkelenmiş, Vediha gittikten sonra arkasından “Ne karışıyor bu mahremiyetimize?” diye söylenmiş, Rayiha'nın Duttepe'ye gidip ablasını, Süleyman ve Korkut'u görmesini yasaklamak istemiş, ama bunda da haklı olmadığını bildiği için çok fazla ısrar etmemişti.

8

KAPİTALİZM VE GELENEK

MEVLUT'UN MUTLU AİLE EVİ

1985'in Şubat sonunda, Mevlut işlerin kesat gittiği uzun ve soğuk bir günün sonunda pilav tabaklarını, bardaklarını toplamış, Kabataş'tan eve dönecekti ki kamyonetiyle Süleyman yaklaştı. “Herkes yeni kızının hediyesini verdi, nazar boncuğunu taktı da bir ben ihmal ettim,” dedi Süleyman. “Gel arabaya otur da laflayalım biraz. Nasıl işler? Dışarıda üşümüyor musun?”

Mevlut kamyonetin ön kısmına oturur oturmaz, bir yıl önce kaçıp yok olmadan önce Samiha'nın bu ön koltuğa çok oturduğunu, Süleyman ile güzel gözlü Samiha'nın bu kamyonetle İstanbul'da birlikte çok gezindiklerini hatırladı.

“İki yıldır pilavcıyım, hiç müşteri arabasına binmemişim,” dedi. “Buraları çok yüksekmiş, başım döndü, ben ineyim.”

“Otur, konuşacaklarımız var!” dedi Süleyman. Mevlut'un karpının kulpuna uzanan elini tuttu. Gözlerini çocukluk arkadaşı-nın gözlerinin içine aşk mutsuzluğu ve yenilgi duygusuyla dikti.

Mevlut amcaoğlunun bakışlarıyla kendisine “Sonunda eşit olduk!” dediğini anladı. Ona acıdı ve iki buçuk yıldır kendinden saklamaya çalıştığı gerçeği hemen kavradı: Güzel gözlü kızın adının Samiha değil, Rayiha olduğunu sanmasının ardında elbette Süleyman’ın kendisine bir şekilde oynadığı bir oyun vardı. Süleyman planladığı gibi Samiha ile evlenebilseydi, kimsenin huzuru kaçmasın diye hem Mevlut hem Süleyman böyle bir aldatma olmamış gibi davranacaklardı...

“Maşallah Süleymancığım, ağbinle sizin işleriniz çok iyi gidiyor da bizler bir türlü köşeyi dönemiyoruz. Vuralların yeni apartmanları da daha temel bitmeden yarı yarıya satılmış.”

“Hamdolsun biz para kazanıyoruz,” dedi Süleyman. “Ama senin de kazanmanı istiyoruz. Ağhim de öyle düşünüyor.”

“İş ne? Vuralların yazıhanesinde çay ocağı mı açacağım?”

“Çay ocağı mı işletmek istiyorsun?”

“Müşteri geliyor,” diyerek Mevlut arabadan indi. Dışarıda hiçbir müşteri yoktu. Ama Mevlut, Süleyman’ın kamyonetine sırtını dönüp bir müşteriye tabak hazırlıyormuş gibi uğraştı biraz. Bir tabağa kaşıkla pilav koydu, tepesini kaşığın tersiyle sıvayarak yumuşattı. Üç tekerlekli arabanın içindeki Aygaz ocağını söndürürken Süleyman’ın kamyonetten inip arkasından geldiğini hissedince memnun oldu.

“İstemiyorsan hiç konuşmayalım, ama bebeğe bu hediyeyi kendi elimle vereyim,” dedi Süleyman. “Onu da bir görmüş olurum.”

“Benim evin yolunu bilmiyorsan, takip et bakalım,” dedi Mevlut ve arabasını itti.

“Arabayı kamyonetin arkasına yükleyelim,” dedi Süleyman.

“Sen bu üç tekerlekli lokantayı küçümseme. Bunun mutfağı da, ocağı da hem çok hassastır hem de çok ağırdır.”

Her öğleden sonra saat 4-5 arasında eve dönüş yolunda olduğu gibi Kazancı Yokuşu’nda satıcı arabasını oflayıp puflayarak Taksim’e doğru iterken (her gün bu yirmi dakika tutardı) Süleyman kamyonetiyle arkadan yaklaştı:

“Mevlut, tampona bağlayayım, yavaş yavaş çekeyim seni.”

İçten ve dostaneydi ama Mevlut onu hiç duymuyormuş gibi ilerledi. Birkaç adım sonra kaldırım kenarına tekerlekli lokanta-

sını park etti, frenini çekti. “Sen Taksim’e çık, Tarlabası otobüs durağının orada beni bekle.”

Süleyman kamyonetin gazına bastı, yokuşu çıkıp bir anda kayboldu. Mevlut, Süleyman’ın evin yoksul halini göreceğini düşünüp dertleniyordu. Aslında Süleyman’ın alttan alır havası hoşuna gitmişti. Onun sayesinde Vurallara yaklaşılabileceğini, belki o zaman Rayiha ve çocuklarla daha rahat bir hayat yaşayabileceklerini de aklının bir köşesinden geçiriyordu.

Arka bahçede, arabasını ağaca zincirledi. Yardım için gecen Rayiha’ya merdivenlerde hafifçe “Neredesin!” diye çıkıştı. Yukarıda mutfakta, ellerinde pilav aletleri, buluştular. “Çocuğa hediye almış Süleyman geliyor! Aman etrafı topla da güzel gözüksün!” dedi Mevlut.

“Ne var!” dedi Rayiha. “Görsün işte halimizi olduğu gibi.”

“Halimiz iyidir,” dedi Mevlut. Kızlarını gördüğü için neşelenmiş, gülümsüyordu. “Dedikodu etmesin işte. Havalandırılım şurayı, pis kokuyor.”

“Açma pencereyi. Kızları üşüteceksin,” dedi Rayiha. “Kokumuzdan mı utanacağım? Onların Duttepe’deki evi de aynen böyle kokmuyor mu?”

“Kokmuyor. Duttepe’de, kocaman bahçeli evde, elektrik, su, her şey püfür püfür oturuyor onlar. Ama biz burada çok daha mutluyuz. Bozayı hazırladın mı? Bari şu bezleri kaldır.”

“İki çocukla bozaya, pilava, tavuğa, bulaşığa, çamaşıra, her şeye yetişemiyorum, kusura bakma.”

“Korkut ile Süleyman bana iş teklif etmek istiyorlarmış.”

“Ne işymiş?”

“Ortak olacağız. Vuralların çay büfesini işleteceğiz.”

“Bence öyle bir teklif bile yoktur da Süleyman, Samiha kime kaçtı diye ağzımızı aramak istemiştir. Sana o kadar bayılıyorlarsa bu işi daha önce niye akıl edemediler?”

Süleyman. Aslında Mevlut’un Kabataş’ta rüzgâr altında kös kös müşteri bekleyişine tanık olup onu hiç üzmemek istemezdim. Taksim trafiğinde park edemeyeceğim için kamyoneti ara sokağa çektim ve uzaktan pilav arabasını iterek Mevlut’un ağır ağır yokuşu çıkışını-çıkamayışını kederle seyrettim.

Tarlabaşı'nda mahallede biraz gezindim. 1980'de askeri darbeden sonra belediye başkanı olan paşamızın kafası attı ve marangozhaneleri ve kaportacıları şehir dışına sürdü. Beyoğlu lokantalarında bulaşıkçılık yapanların kaldığı bekâr evlerini de mikrop yuvaları diye kapattı. Bu sokaklar da böylece boşaldı. O zaman Vurallar buralarda ucuza kapatılacak, ileride inşaatlar yapılacak yerler aramışlardı, ama evlerin tapusu 1964'te bir gecede Atina'ya yollanan Rumlarda olduğu için vazgeçmişlerdi. Buranın mafyası Duttepe'nin haydutlarından daha güçlü ve acımasızdır. Beş yılda yersiz yurtsuz gariban takımı doldurmuş buraları, Anadolu'dan İstanbul'a gelen yoksul kalabalık, Kürtler, Çingeneler, göçmenler öyle bir yerleşmiş ki, sokaklar bizim Duttepe'nin on beş yıl önceki halinden daha da beter olmuş. Artık buraları iyice temizlemek için bir askeri darbe daha lazım.

Evde, Rayiha'ya hediye (oyuncak bebek) verdim. Tek oda o kadar karışıktı ki başım döndü: Çocuk bezleri, tabaklar, oturaklar, çamaşırlar, nohut çuvaları, şeker paketleri, Aygaz ocağı, mama kutuları, çamaşır suyu şişeleri, kap kakak, süt şişeleri, plastik bidonlar, yataklar, yorganlar öyle iç içe geçmişlerdi ki hepsi sanki çamaşır makinesinde dönen şeyler gibi tek renk olmuşlardı.

"Mevlutçuğum, Vediha Yenge'm anlatıyordu da inanmıyordum, ama şimdi kendi gözlerimle gördüm; sizin yengeyle, çocuklarla şu güzel aile saadentiniz var ya... beni en mutlu eden şey bugün budur."

"Vediha anlatınca niye inanmıyordun?" diye sordu Mevlut.

"Bu aile mutluluğunuzu görünce ben de bir an önce evleneyim diyorum."

"Niye inanmıyordun Süleyman?"

Rayiha çay verdi: "Süleyman ağbi, sana kız beğendirmek de zormuş yani," diye laf sokuşturdu. "Otursana şöyle."

"Asıl kızlar beni bir türlü beğenmiyor," dedim ve oturmamıştım.

"Vediha ablam, 'Bütün o güzel kızlar Süleyman'a âşık, ama Süleyman hiçbirini beğenmiyor,' diyor."

"Vediha da maşallah bir yardım ediyor, sonra da hep böyle anlatıyor mu? Hangisiymiş bana âşık olan güzel kız?"

"Vediha ablam çok iyi niyetli."

"Biliyorum da, o kız bize göre değildi be; Fenerbahçeliydi o,"

deyiverdim birden. Kendim de hazırcevaplığıma şaşarak onlarla birlikte güldüm.

“Peki bir de uzun boylu varmış.”

“Sen de her şeyi maşallah biliyorsun... Çok moderndi o Rayiha, bize göre değildi.”

“Süleyman ağbi, sen beğendiğin, düzgün, güzel bir kızla, başı açıksa evlenmez misin?”

Mevlut odanın öbür ucundan seslendi: “Rayiha, nereden çıkıyorsun şimdi sen bu konuları?..” Bozanın kıvamına bakıyordu. “Televizyondan mı?”

“Rayiha, şimdi beni burnu havada, kız beğenmez durumuna sokma sakın. Kastamonulu Kasım’ın gündelikçi kızına neredeyse evet diyordum.”

Rayiha kaşlarını çatı: “Ben de yapabilirim gündelikçilik,” dedi gururla. “İnsan namusuyla çalışıyorsa bu günah mıdır?”

“Bakalım ben izin veriyor muyum?” dedi Mevlut.

“Aslında ben evde hem gündelikçi, hem hizmetçi, hem üç tekerlekli lokantanın aşçısı ve hem de bozacının mutfağı olarak çalışıyorum,” dedi Rayiha gülümseyerek. Mevlut’a döndü: “Ver bakalım bana noter huzurunda bir kâğıt, yoksa grev yaparım. Kanunda yeri var.”

“Kanun dese ne yazar, demese ne yazar. Bizim evin içine devlet karışamaz!” diye efelendi Mevlut.

“Maşallah Rayiha, sen bu kadar şeyi biliyorsan benim merak ettiğimi de bilirsin,” dedim dikkatle.

“Süleyman ağbi, Samiha’nın kaçtığı yerden de, kiminle kaçtığından da haberimiz yok bizim. Boşuna ağzımı arama. Ayrıca Korkut ağbi zavallı babacığma da o haberdardır diye kötü davranmış...”

“Hadi Mevlut, senle köşedeki Çardak Meyhanesi’nde biraz oturalım da konuşalım,” dedi Süleyman.

“Ama sakın Mevlut çok içmesin tamam mı?” dedi Rayiha. “Bir kadehten sonra her şeyi söyler o. Benim gibi değildir.”

“Ben ne kadar içeceğimi çok iyi bilirim!” dedi Mevlut. Karısının Süleyman ile fazla senli benli olup alttan almasından ve başını

doğru dürüst örtmemesinden rahatsız olmuştu. Belli ki Rayiha Duttepe'ye kendisine söylediğinden çok daha fazla gidiyor, oradaki mutlu hayatla içli dışlı oluyordu. "Bu akşam nohut ıslatma," dedi kapıdan çıkarken Mevlut otoriter bir havayla.

"Sabah verdiğim pilav zaten olduğu gibi geri gelmiş," dedi Rayiha inatla.

Dışarıda Süleyman kamyonetini park ettiği yeri önce bula-madı. İki adım sonra kamyonetini görünce yüzü ısıdı.

"Buraya park etme, çocuklar aynasını çalarlar," dedi Mevlut. "Ford işaretini sökerler... Yukarıda yedek parçacılara satıyorlar, boyunlarına süs diye asıyorlar. Mercedes olsaydı hiç kaçırmaz, işaretini yürütürlerdi."

"Bu mahalleye tarihinde Mercedes girmemiştir herhalde."

"Sen bu mahalleyi fazla küçümseme. Eskiden en akıllı, en zanaatkâr Rumlar, Süryaniler yaşarmış burada. İstanbul'u ya-şatan esnafıdır."

Eski bir Rum lokantası olan Çardak Meyhanesi, Beyoğlu'na doğru üç sokak yukarıdaydı ama Mevlut ile Rayiha burada bir kere bile oturup yemek yememişlerdi. Vakit erken olduğu için lokanta boştu. Bir masaya oturdular. Süleyman birer duble rakı (Mevlut'a sormamıştı bile) ve meze (beyaz peynir, midye tava) istedi ve konuya doğrudan girdi:

"Babalarımızın mal mülk kavgalarını unutalım artık. Kor-kut ağbimin de selamını getirdim... Seninle ciddi iş konuşmak istiyoruz."

"İş ne?"

Süleyman cevap yerine rakı bardağını "Şerefe" diye kaldırdı. Mevlut da aynı şeyi yaptı, ama bir yudum alıp bardağı masaya geri bıraktı.

"Ne o... İçmiyor musun?"

"Müşterinin karşısına sarhoş çıkılmaz. Benim boza müşteri-lerim birazdan beni beklemeye başlar."

"Bir de bana güvenmiyorsun, içersen ağzından laf alacağımı sanıyorsun, öyle değil mi?" dedi Süleyman. "Bak ben senin bü-yük sırrını hiç kimseye verdim mi?"

Mevlut'un kalbi küt küt attı: "Neymiş benim büyük sırrım?"

"Mevlutçuğum, bana o kadar güveniyorsun ki sen bu konuyu

unutmuşsun bile. İnan, ben de unuttum, kimseye de anlatmadım. Ama bana güven diye başka bazı şeyleri hatırlatayım sana: Korkut'un düğününde sen âşık olunca ben sana akıl verip yardım ettim mi, etmedim mi?"

"Ettin tabii..."

"Kızı kaçırmaman için de ta İstanbul'dan Akşehir'e kamyonetimle geldim, değil mi?"

"Allah razı olsun Süleyman... Sayende çok mutluyum şimdi."

"Mutlu musun gerçekten?.. Bazan insan şuna niyet eder, ama şu değil de bu olur... Gene de mutluyum der insan."

"Mutlu olmayan kişi niye mutluyum desin ki..."

"Utandığı için... Bunu kabul etmek onu daha da mutsuz edeceği için. Ama bunlar senin için geçerli olamaz. Sen hayatından çok memnunsun Rayiha ile... Ama şimdi de sen benim mutluluğum için yardım edeceksin."

"Aynı şekilde yardım edeceğim."

"Samiha nerede?.. Sence döner mi bana?.. Doğru söyle Mevlut."

"Çıkar o kızı aklından," dedi Mevlut bir sessizlikten sonra.

"Çıkar deyince bir şey insanın kafasından çıkıyor mu? Tam tersi daha da yapışıyor. Ağbimle sen ablalarıyla evlendiniz, derdiniz yok. Ben üçüncü kız kardeşi tavlayamadım. Şimdi unutayım dedikçe Samiha'yı daha da çok düşünüyorum. Gözleri, hali tavrı, güzelliği hiç çıkmıyor aklımdan. Ne yapayım? Bir de beni aşağılayan bu insandan başka hiçbir şey yok aslında..."

"Hangi insandan?"

"Benim Samiha'mı benden kaçıran orospu çocuğundan. Kim o?.. Doğruyu söyle bana Mevlut. Ben o heriften intikamımı alacağım." Süleyman barış yapar gibi bir hareketle rakı bardağını kaldırdığı için, Mevlut ister istemez rakı bardağını sonuna kadar dikti.

"Ohh be... dünya varmış," dedi Süleyman. "Öyle değil mi?"

"Bu akşam işe çıkmasam valla içerdim..." dedi Mevlut.

"Mevlut, bana yıllarca milliyetçi, faşo filan dedin, ama bak asıl günah korkusuyla rakıdan korkan sensin. Ne oldu o seni şaraba alıştıran komünist arkadaşın?.. Neydi o Kürt'ün adı?.."

"Süleyman, bırak bu eski hikâyeleri, bizim yeni işi anlat bana."

“Sen nasıl bir işte çalışmak isterdin?”

“İş miş yok değil mi... Buraya Samiha'yı kim kaçırdı diye ağız aramaya geldin.”

“Arçelik'in triportörleri, üç tekerlekli o motosikletleri var ya, sen pilav işini onunla yapmalısın,” dedi Süleyman duygusuzlukla. “Onları aylık taksitlerle satıyorlar. Mevlut, sermayen olsa nerede, ne dükkânı açardın?”

Mevlut bu soruyu ciddiye almaması gerektiğini biliyordu ama kendini tutamadı. “Beyoğlu'nda boza dükkânı açardım.”

“Bozaya o kadar merak var mı bakalım?”

“İyi yapılır, sunulursa bozayı bir içenin bir daha içeceğini biliyorum,” dedi Mevlut hevesle. “Sana bir kapitalist olarak söyleyeyim... Bozanın büyük geleceği var.”

“Bu kapitalist akılları yoldaş Ferhat mı veriyor sana?”

“Bugün bozanın az içilmesi yarın içilmeyeceği anlamına hiç gelmiyor. Hindistan'a giden iki ayakkabıcı kapitalistin tarihi hikâyesini işittin mi? Biri ‘Burada millet yalınayak, bunlar ayakkabı almaz hiç’ demiş ve geri dönmüş.”

“Orada kapitalist yok muymuş?”

“Öteki, ‘Burada yarım milyar çıplak ayaklı adam, yani büyük pazar var’ demiş ve sebat etmiş ve Hindistan'a ayakkabı satıp zengin olmuş. Nitekim ben sabahları nohutlu pilavda kaybettiğimi akşamları bozada fazlasıyla geri alıyorum...”

“Sen iyi bir kapitalist olmuşsun,” dedi Süleyman. “Ama boza Osmanlı zamanında alkolün işini gördüğü için çok içiliyormuş, hatırlatayım. Hintlinin olmayan ayakkabısı değil boza... Bozada alkol yok diye kendimizi kandırmaya gerek de yok artık. Alkol zaten serbest.”

“Yok, boza içmek kesinlikle kendini kandırmak değil. Herkes çok seviyor,” dedi Mevlut heyecanlanarak. “Modern, temiz bir dükkânda satarsan... Ağbin ne işi teklif ediyor?”

“Korkut eski ülkücü arkadaşlarıyla mı çalışsın, ANAP'tan mı aday olsun çıkaramıyor,” dedi Süleyman. “Sen demin bana niye, ‘Samiha'yı çıkar aklından’ dedin, onu söyle.”

“Kaçmış işte birine...” diye mırıldandı Mevlut. “Aşk acısı büyük acı,” diye ekledi içtenlikle.

“Sen yardım etmiyorsun ama bana yardım eden var. Sen şuna

bak asıl.” Süleyman ceketinin cebinden hamurlaşmış eski bir siyah-beyaz fotoğraf çıkarıp Mevlut’a verdi.

Fotoğrafta bir mikrofonun önünde şarkı söyleyen, gözlerinin çevresi karanlık, aşırı boyalı ve hayat yorgunu bir kadın vardı. Kapalı giyinmişti. Güzel değildi.

“Süleyman, bu hanım bizden en az on yaş büyük!”

“Hayır, bizden yalnızca üç dört yaş büyük. Tanısan, aslında yirmi beşlikten fazla göstermez. Çok iyi, anlayışlı bir insandır. Haftada iki üç kere görüyorum. Rayiha’ya, Vediha’ya söylemezsin tabii, Korkut’un kulağına da tabii hiç gitmesin. Sırdaşız biz senle pek çok konuda, değil mi?”

“Sen uygun bir kızla evlenmek istemiyor muydun? Vediha ile, evlenecek düzgün bir kız aramıyor musunuz? Bu şarkıcı ne şimdi?”

“Daha bekâрім, evlenemedik. Sen de kıskanma ama.”

“Ne kıskanacağım?” dedi Mevlut. Ayağa kalktı. “Benim boza vaktim geldi.” Korkut ile iş kurmayacaklarını, Süleyman’ın, Rayiha’nın tahmin ettiği gibi Samiha konusunda ağzını aramak için geldiğini anlamıştı artık.

“Hadi otur, hiç olmazsa bir iki dakika daha. Sence bu akşam kaç bardak satacaksın?”

“Yarıya kadar dolu iki güğümle çıkacağım bu akşam. Hepsini satacağımdan eminim.”

“O zaman bütün bir güğüm bozayı parasını verip satın alıyorum. Kaç bardak ediyor? Tabii biraz indirim yapacaksın.”

“Ne diye alıyorsun?”

“Benimle otur, arkadaşlık et, sokaklarda üşüme diye parasını veriyorum.”

“Benim senin sadakana ihtiyacım yok.”

“Ama benim senin arkadaşlığına ihtiyacım çok var.”

“O zaman bir güğümün parasının üçte birini verirsin,” de-yip oturdu Mevlut. “Kâr almam senden. Maliyeti de budur. Rayiha’ya da seninle oturup içtiğimi söylemezsin. Bozayı ne yapacaksın?”

“Ne mi yapacağım?” dedi Süleyman düşünerek. “Ne bile-yim... Veririm birine... ya da dökeceğim işte.”

“Nereye?”

“Nereye mi? Benim değil mi kardeşim? Kenefin deliğine.”

“Yazıklar olsun Süleyman...”

“Ne var? Sen kapitalist değil misin? Ben de parayı veriyorum.”

“Şu İstanbul’da kazandığın bütün para haram olsun sana be Süleyman.”

“Sanki boza kutsal bir şey.”

“Evet, boza *kutsal* bir şey.”

“Siktir ulan, boza Müslümanın alkol içmesi için bulunmuş, kılıfına uydurulmuş, alkollü bir içecek – herkesin bildiği gibi.”

“Hayır,” dedi Mevlut, kalbi hızlanırken. “Bozada alkol yoktur.” Yüzünde çok özel bir soğukkanlı ifade belirlediğini hissedip rahatladı.

“Dalga mı geçiyorsun?”

Boza sattığı on altı yılda bu yalanı iki tür insana söylemişti Mevlut:

1) Hem boza içmek hem de günah işlemediğine inanmak isteyen muhafazakârlara. Bunların zeki olanları, aslında bozanın alkollü olduğunu bilir, ama Mevlut’un sattığı şey tıpkı şekersiz Coca-Cola gibi özel bir icatmış ve alkollüyse günahı yalancı Mevlut’a yazılacakmış gibi davranırlardı.

2) Hem boza içmek hem de aptal köylü satıcıyı aydınlatmak isteyen laik ve Batılılaşmışlara. Bunların zeki olanları aslında Mevlut’un bozanın alkollü olduğunu bildiğini bilir, ama para kazanmak için yalan söyleyen dindar ve kurnaz köylüyü mahcup etmek isterlerdi.

“Yoo, dalga filan geçmiyorum. Boza kutsaldır,” dedi Mevlut.

“Ben Müslümanım,” dedi Süleyman. “Kutsal benim dinime uygun olmalı.”

“Yalnızca İslami olan değil, ecdadımızdan kalma eski şeyler de kutsaldır,” dedi Mevlut. “Bazı geceler yarı karanlıkta boş bir sokakta taşları yosun tutmuş eski bir duvarla karşılaşıyorum. İçimi bir iyilik, mutluluk kaplıyor. Mezarlığa giriyorum, mezar taşları üzerindeki eski Arap harflerini okuyamıyorum ama dua etmiş gibi iyi hissediyorum kendimi.”

“Hadi ya Mevlut, mezarlıktaki köpeklerden korkuyorsundur sen.”

“Ben köpek çetelerinden korkmam. Onlar benim kim olduğumu bilir. Boza alkollü diyenlere rahmetli babam ne derdi?”

“Ne derdi?”

Mevlut özenle babasını taklit etti: “Alkollü olsaydı satmazdım beyefendi,’ derdi babam.”

“Onlar alkollü olduğunu bilmezlerdi,” dedi Süleyman. “Hem boza zezem suyu gibi mübarekse millet bardak bardak içer, sen de bugün zengin olurdun.”

“Kutsal olması için herkesin içmesi gerekmez. Pek az kişi aslında *Kuran-ı Kerim*’i okuyor. Ama koca İstanbul’da gene de her zaman okuyan bir kişi vardır ve milyonlarca kişi de onun okuduğunu hayal ederek iyi hisseder kendini. İnsanların bozanın ecdadın içkisi olduğunu anlamaları yeter. Bozacının sesi onlara bunu hatırlatır ve kendilerini iyi hissederler.”

“Niye iyi hissederler?”

“Bilmiyorum,” dedi Mevlut. “Ama şükürler olsun ki bozayı bu sayede içiyorlar.”

“Maşallah sen de demek bir bayrak gibisin Mevlut.”

“Evet, öyle,” dedi Mevlut gururla.

“Ama en sonunda bozanı maliyetine bana satmaya razısın. Kenefe dökülmesine itiraz ediyorsun yalnızca. Haklısın, israf dinimizde günahdır, fakir fukaraya dağıtırız ama millet alkollü haram şeyi içer mi bilmem.”

“Yıllarca bana milliyetçilik öğretilip faşoluk tasladıktan sonra bozaya hakaret edeceksen yanlış yoldasın Süleyman...”

“Evet, zengin oldun mu, yanlış yoldasın derler hemen kiskançlar.”

“Yok, seni kiskanmıyorum. Sen düpedüz yanlış kadınlasın Süleyman...”

“Sen kadının hangisi doğru hangisi yanlış olur ya da ne olsa fark etmez, çok iyi bilirsin.”

“Ben evlendim. Hamdolsun çok mutluyum,” dedi Mevlut kalkarken. “Sen de düzgün bir kız bul, evlen bir an önce. Haydi iyi akşamlar.”

“Samiha’yı kaçırın alçağı gebertmeden ben evlenmem,” diye arkasından seslendi Süleyman. “Sen söyle bunu o Kürt’e.”

Mevlut eve uykuda gezer gibi yürüdü. Rayiha boza güğümle-

rini aşağıya indirmişti. Sırıgını alıp güğümleri bağlayıp sokaklara çıkabilirdi. Ama yukarı, eve çıktı.

Rayiha Fevziye'yi emziriyordu. "Seni içirdi mi?" dedi, çocuğu ürkütmemek için fısıldayarak.

Mevlut rakının gücünü kafasında hissediyordu.

"Hiç içmedim. Samiha'nın kime, nereye kaçtığını sordu durdu. Kürt dediği kim?"

"Sen ne dedin?"

"Ne diyeyim, hiçbir şey bilmiyorum."

"Samiha Ferhat'a kaçtı!" dedi Rayiha.

"Ne? .. Niye benden sakladın?"

"Süleyman delirmiş," dedi Rayiha. "Duttepe'de evde söylediklerini işitsen... Samiha'yı kaçırın kim, bulursa öldürecek."

"Yok yahu... Konuşur o yalnızca," dedi Mevlut. "Kimseyi öldüremez palavracı Süleyman."

"Senin telaşın, öfken neye?"

"Ne telaşım var ne de öfkem," diye bağırdı Mevlut. Kapıyı vurup çıktı. Arkasından bebeğin ağladığını işitti.

Mevlut az önce öğrendiğini hazinedebilmek için karanlık sokaklarda gecelerce yürümesi gerektiğinin çok iyi farkındaydı. O gece oralarda bir müşterisi olmamasına rağmen Feriköy'ün arka sokaklarından Kasımpaşa'ya kadar yürüdü. Bir ara yolunu kaybetti, yokuşlardan indi, iki ahşap ev arasında küçük bir mezarlık çıktı karşısına, taşlar arasına oturup sigara içti. Ta Osmanlı zamanından kalma, kocaman sarıklı bir mezar taşı içini huşu ile doldurdu. Samiha ile Ferhat'ı unutmalıydı. Haberi dert etmeyeceğine o akşam uzun uzun yürürken kendini inandırdı. Zaten eve dönüp Rayiha'ya sarılıp uyursa hayattaki bütün dertlerini unutuyordu. Dünyada dert ettiği şeyler de kendi kafasının bir tuhaflığından ibaretti. Mezarlıktaki köpekler de Mevlut'a dostça davranmışlardı işte.

9

GAZİ MAHALLESİ
BURADA SAKLANACAĞIZ

Samihâ. Evet, Ferhat'a kaçtığım doğru. Yerimizi belli etmemek için iki yıl oldu susuyorum. Aslında anlatacak çok şeyim var.

Süleyman çok âşıktı bana. Pek çok erkek için aşk aptallaşma demek, doğru. Özellikle kaçmamdan önceki günlerde Süleyman öyle tuhaflaşmıştı ki benimle konuşurken heyecandan ağzı kururdu. Ama o kadar istemesine rağmen beni mutlu edecek tatlı sözleri de söyleyemezdi bir türlü. Bir haydutun küçük erkek kardeşine yapacağı eşek şakalarını yapar, benimle gezmeyi sevmesine rağmen her kamyonete binişimizde "Aman bizi görmesinler", "Çok benzin gitti," gibi laflar ederdi.

Ondan aldığım hediyeleri evde bıraktım. Ama babam yaptırdığı dişlerini elbette geri verecek değil. Başka hediyeler, yardımlar da aldı... Bu yüzden de kaçtığım için babam kızmıştır bana. Ama ben de, bir kere bile bana sormadan hepsinin beni Süleyman'a layık görmesine öfkeliyim açıkçası.

Ferhat beni ilk Rayiha ile Mevlut'un düğününde uzaktan görmüş; ben onu hiç fark etmemiştim bile. Unutamamış. Böyle dedi bir gün, Duttepe'ye gelip yolumu kesti ve bana âşık olduğunu, benimle evleneceğini yüzüme söyledi.

Benimle evlenmek isteyen ama yaklaşmaya bile cesaret edemeyen onca erkek varken onun böyle cesur davranması hoşuma gitti: Üniversiteye gidiyorum ama lokantacıyım dedi, garsonum demedi. Numarayı nereden bulmuşsa Duttepe'ye eve telefon ederdi. Süleyman ile Korkut yakalasalar dayaktan ağzını burnunu kanatır, kemiklerini kırarlardı, ama Ferhat aldırılmazdı, gene telefon eder, benimle buluşmak isterdi. Vediha evdeyse telefonu ben açmazdım. "Alo... Alo?... Alo, alo!" derdi Vediha ablam, bir gözü bende. "Cevap vermiyor... Aynı herif olmalı. Dikkat et Samihâ, şehir maceraperest serseri dolu." Cevap vermezdim. Maceracı serseriye hımbıl ve şişko zengine tercih ettiğimi Vediha da bilir, anlardı.

Vediha ve babam evde değilse, Bozkurt ile Turan'ın dokun-

ması yasak olduğu için telefonu ben açardım. Ferhat telefonda az konuşurdu. Ali Sami Yen Stadı'nın arkalarında bir yer vardı, orada bir dut ağacının altında beni beklerdi. Eski at ahırları vardı orada, yersiz yurtsuzlar kalıyordu içinde. Bir bakkal vardı, Ferhat bana bir şişe portakallı Fruko alırdı, kapağının içindeki mantarın altında hediye var mı diye bakardık. Lokantacılıktan ne kazanıyor, birikmiş parası var mı, nerede oturacağız, sormazdım hiç. Ben böyle âşık olurum.

Ferhat ve arkadaşının taksisine binince hemen Gazi Mahallesi'ne gitmedik. Süleyman kamyonetiyle hâlâ peşimizdeyse şaşırtmaca vermek için önce cıvıl cıvıl İksim Meydanı'nı döndük, Kabataş'a indik, denizin mavisini sevdim. Karaköy Köprüsü'nden geçerken gemilere, yolculara, arabalara heyecanla baktım. Hem babamdan, ahlamlardan kopup bilinmez bir yere gittiğim için korkuyor, ağlamak istiyordum, hem de bütün şehrin benim olduğunu, çok mutlu bir hayat yaşayacağımı yüreğimde çok açık bir şekilde hissediyordum.

"Beni sokağa çıkaracak mısın Ferhat, birlikte gezecek miyiz?" diye ona sordum.

"Sen istediğin kadar güzelim," dedi Ferhat. "Ama şimdi evimize gidiyoruz."

"Abla, inan çok iyi bir şey yaptın," dedi taksiyi kullanan arkadaşı. "Ateş edilince korkmadın değil mi?"

"O korkmaz!" dedi Ferhat.

Eskiden Taşlıtarla denen Gaziosmanpaşa'yı geçtik. Tozlu, toprak bir yoldan yukarılara çıkarken dünya ev ev, baca baca, ağaç ağaç sanki eskiyormuş gibi hissettim. Yapılırken bile eski gözükten tek katlı evler, boş ve kederli arsalar, briketten, tenekeden, tahta parçalarından yapılmış duvarlar ve gelip geçenlere havlayan köpekler gördüm. Yollar toprak, bahçeler geniş, evler seyrek; burası hem köy gibiydi hem de köyün aksine kapılar, pencereler, her şey, İstanbul'da eski evlerden atılıp sökülüp getirilmişti. İnsanlar da buraya, sanki bir gün İstanbul'da alacakları asıl evlerine gitmeden önce geçici bir süreliğine gelmiş gibi telaşlıydılar. Benim gibi hem solmuş lacivert pantolon hem etek giyen kadınlar gördüm; başörtüsünü sıkı sıkıya bağlamış, şalvarlı yaşlı teyzeler gördüm; boru gibi bol pantolonlar, uzun etekler, pardösüler gördüm.

Ferhat'ın kiraladığı dört duvar iki pencere ev yokuşun ortasında idi. Arka pencereden Ferhat'ın taşlarla çevirdiği uzaktaki arsa gözüktü. Ferhat taşları kireçle boyadığı için yaz geceleri ay kocaman çıkarsa, yattığımız yerden arsanın fosforlu bir hayalet gibi ışıldadığını fark ederdik. Ferhat "Arsa bizi çağırıyor," diye fısıldar, paramız iyice birikince orada yapacağımız evi anlatırdı bana. Evin kaç odalı olması lazım, mutfak aşağıya mı bakmalı yoksa yokuş yukarı mı, bana bunları sorar, ben düşünür cevap verirdim.

Ona kaçtığım ilk akşam Ferhat ile elbiselerimizi çıkarmadan yattık ve sevişmedik. Bu mahrem şeyleri siz roman okurlarıyla dürüstçe paylaşıyorum çünkü okurun hikâyemden insani ibret almasını diliyorum. Gece ben ağlarken Ferhat'ın saçımı okşamaması hoşuma gitti. Bir hafta hiç sevişmeden elbiselerimizle yattık. Bir gece, pencerede bir martı helirdi, deniz çok uzak olduğu için bundan Allah'ın bizi affedeceği sonucunu çıkardım. Ferhat'ın bakışlarından ona kendimi vereceğimi anladığını hissettim.

Beni hiç zorlamadığı için ona saygım sevgim artmıştı. Ama gene de: "On sekiz yaşına gelince benimle belediye nikâhıyla evlenmezsen, seni öldürürüm," dedim.

"Tabancayla mı, zehirle mi?"

"Orasını ben bilirim," dedim.

Beni filmlerdeki gibi öptü. Hayatımda ilk defa bir erkekle dudaktan öpüştüğüm için kafam karıştı ve söze devam edemedim.

"Daha ne kadar var on sekizine?"

Bavulundan nüfus kâğıdını gururla çıkardım ve yedi ay on iki gün kaldığını söyledim.

"On yedi yaşında hâlâ kocaya varmadıysan evde kalmışsın demektir," dedi Ferhat. "Sevişirsek senin gibisine acır da Allah günah yazmaz."

"Bilmiyorum yazar mı yazmaz mı... Ama Allah bizi affederse burada saklandığımız için, birbirimizden başka kimsemiz olmadığı için affedecek."

"Yoo," dedi Ferhat. "Bu tepede çok akrabam, hısmım, tanıdığım var benim. Yalnız değiliz." O "yalnız" der demez ben ağlamaya başladım.

Ferhat tıpkı babamın çocukluğumda yaptığı gibi, saçımı okşayarak beni teselli etti. Neden bilmem, bu beni daha da ağlattı.

Hiç de öyle olmasını istemezdim ama utana utana seviştik. Biraz sersemledim ama yeni hayatıma çabuk alıştım. Ablamları, babamın ne dediğini merak ederdim. Ferhat öğleye doğru evden çıkar, bizim köydekine benzeyen eski tozlu minibüslerle Gaziosmanpaşa'da içkili Mürüvvet Modern Lokantası'nda garsonluk yapmaya giderdi. Sabahları evde, televizyondaki üniversiteden dersleri izliyordu; Ferhat televizyonda dersi seyrederken ben de bakardım ekrandaki hocaya.

"Ders dinlerken yanıma oturma, kendimi veremiyorum," derdi Ferhat. Ama yanına oturmasam da bu sefer tek odanın hangi köşesindeyim, sağa mı gittim, sola mı gittim, dışarıda kümesteki tavuklara ekmek içi mi veriyorum, merak eder ve derse kafasını bir türlü veremezdi.

Nasıl sevişirdik, evlenmeden önce gebe kalmamak için neler yapardım, bunları size anlatmayacağım, ama şehre indiğim zaman Rayiha ile Mevlut'un Tarlabası'ndaki evlerine Ferhat'a haber vermeden gider, Rayiha'ya anlatırdım. Arabasıyla pilav satmaya çıktığı için Mevlut evde olmazdı. Birkaç sefer Vediha ablam da geldi oraya. Rayiha bozayı hazırlar, tavuk kızartırken biz çocuklarla oynar, televizyona bakar, Vediha ablamın biz kız kardeşlerine verdiği öğütleri dinlerdik.

"Erkeklerle hiç güvenmeyin," diye söze girerdi Vediha ablam her seferinde. Sigara içiyordu artık. "Samiha, sakın devlet nikâhıyla evlenmeden önce Ferhat'tan gebe kalma. On sekizine gelince belediye nikâhı kıymıyorsa bir dakika da durma Ferhat itinin yanında. Duttepe'de odan hazır. Rayiha sakın sen de ne Mevlut'a ne de Süleyman'a burada üç kız kardeş buluşup gülüşüp eğlendiğimizi söyleme. Sigara ister misin, sinirini, öfkeni alır. Süleyman'ın hâlâ öfkesi burnunda. Uygun bir kız bulamıyoruz ona, hiçbirini beğenmiyor, seni hâlâ unutamıyor, Ferhat'ı da –Allah korusun– öldüreceğim diyerek burnundan soluyor."

"Vediha, Samiha hadi siz şu bebeklere bakın da ben yarım saat sokağa çıkayım," derdi Rayiha. "Üç gün oldu evden çıkmadım."

İlk zamanlarda bizim Gazi Mahallesi her geri dönüşümde bir başka yermiş gibi gelirdi. Benim gibi kot pantolon giyen genç bir kadın tanımıştım mesela; benim gibi, istemediği adamla evlenmemek için bir başkasıyla kaçınıştı ve benim gibi, ba-

şörtüsünü gevşek takıyordu. Malatyalı olduğunu ve polis ve jandarmanın peşlerinde olduğunu söylemekten hoşlanan bir Kürt kadın vardı, ellerimizde su dolu bidonlar çeşmeden eve yürürken bana böbreklerindeki ağrıyı, odunluktaki akrepleri ve rüyasında bile yokuş çıktığını anlatırdı.

Gazi Mahallesi dimdik bir yokuştı, her şehirden, her diyardan, her meslekten (çoğu işsiz), her kavimden, aşiretten, her dilden insan vardı. Tepenin arkasında bir orman vardı, ormanın aşağılarında bir baraj ve şehre su veren yeşil renkli bir göl vardı. Alevilerle, Kürtlerle ve sonradan gelen mutaassıp Tariki cemaatiyle iyi geçinirsen kimsenin evinin kolay yıkılmayacağı haberi çabuk yayıldığı için her türden adam ve kadın yaşardı yokuşta. Ama kimse nereli olduğunu kolayca söylemezdi. Ben de Ferhat'ın öğüdünü dinler, soranlara bazan oralı, bazan buralıyım derdim.

Ferhat Gaziosmanpaşa'ya gidiyor, Süleyman'ın korkusundan İstanbul'a hiç inmiyor (benim indiğimi de bilmiyordu hiç – aramızda kalsın), kazandığı parayı biriktirdiğini söylüyordu ama bir banka hesabı bile yoktu. O gidince ben tabanı toprak evi süpürüyor (yeri süpürdükçe evin tavanının yükseldiğini ilk ayın sonunda keşfettim), yağmur yağmadığı zamanlarda bile akan damdaki kiremitlerin ve tenekelerin yerlerini değiştiriyor, tek yaprağın oynamadığı bulutsuz sakin günlerde bile duvarlardaki kırık briketler, taşlar ve korkak kertenkeleler arasındaki deliklerden esen rüzgârı durdurmaya çalışarak akşamı ediyordum. Bazı geceler deliklerden rüzgâr yerine kurt ulumaları gelir, damdan da su yerine paslı çivilerle dolu çamurlu bir su akardı. Kış akşamları, pencereden çıkan soba borusuna tüneyip turuncu renkli ayaklarını ve kıçlarını ısıtan martıların haykırıışları, siyah beyaz televizyondaki Amerikalı haydutların ve polislerin seslerini bastırınca evde tek başıma korkar, köye dönen babamı düşünerek kederlenirdim.

Abdurrahman Efendi. Canım evladım, güzel Samiha'm benim. Kulağımı çınlattığını ta köy kahvesindeki masamdan uyuklayarak televizyona bakarken hissettim de sağ salım olduğunu, seni kaçırın o itten şikâyetçi olmadığını anladım, mutlu oldum evla-

dım. Paranın gözü kör olsun. İstedğinle evlen yavrum, isterse Alevi olsun, yeter ki kocanla köye gelip elimi öpün. Kim bilir neredesin... Bilmem hissiyatım ve sözlerim sana ulaşıyor mu?

Ferhat. Ben Mürüvvet Modern Lokantası'nda geç saatlere kadar garsonluk yaparken Samiha'nın evde tek başına korkulara kapıldığını görünce akşamları Sivaslı komşumuz Haydar ile Zeliha'ya gidip onlarla televizyon seyretmesine izin verdim. Haydar Ale-viydi, Gaziosmanpaşa'da yeni yapılmış bir apartmanda kapıcılık yapıyor, karısı da haftada beş gün apartmanın merdivenlerini siliyor, yukarıda bir katta bir fırıncının karısına mutfak ve bulaşıkta yardım ediyordu. Haydar ile Zeliha'nın sabah evden çıkıp birlikte işe gidip akşam aynı otobüsle eve dönmeleri ve bütün gün birbirleriyle konuşup arkadaşlık etmeleri Samiha'yı etkilerdi. Bir akşam bizim yokuşu çıkarken ve Karadeniz tarafından esen kurşun gibi soğuk bir rüzgâr kemiklerimizi titretirken Samiha, Haydar'ın karısının çalıştığı apartmanda başka gündelikçi kadınlar da arandığını söyledi bana.

Evde ben konuyu kestirip attım. "Sen hizmetçilik yapacağına biz aç kalalım daha iyi!" dedim.

Elimde eski ve paslı bir tekerlek demiri vardı. Fosforlu taşlarla çevrili arsaya, bir gün yapacağım evin malzemesini biriktirdiğim köşeye, eski kapı parçaları, demirler, teller, teneke bidonlar, tuğlalar ve düzgün taşlar arasına elimdekini bıraktım.

Herkesin kendi evinin kapısını, bacasını, briketini tek tek biriktirip mahallelinin yardımıyla yapması Gazi Mahallesi'nde altı yıl önce buraya solcuların, Alevilerin ve Kürtlerin egemen olmasıyla başlamıştı. Onlardan önce Gazi Mahallesi Laz Nazmi'nin egemenliği altındaydı. Laz Nazmi, 1972'de dikenler ve fundalıkla kaplı bu boş tepenin başında kendi gibi Rizeli iki adamıyla bir dükkân açmıştı. Anadolu'dan gelip hazine arazisine gecekondur dikmek isteyen evsiz barksızlara yüksek fiyatla tuğla, briket, çimento ve başka inşaat malzemeleri satardı. İlk başlarda, misafirlerine arkadaşlık edip akıl verdiği için, çay sunduğu (daha sonra yanda bir çayevi

açacaktı) dükkânı Anadolu'nun her yerinden, özellikle Sivas, Kars ve Tokat'tan İstanbul'a göç edip kendilerine dört duvar bir dam bir sığınak olarak gecekondu dikmek isteyenlerin bir buluşma yeri olmuştu.

Dükkânların ve çayhanesinin çevresinde Laz Nazmi'nin İstanbul'un yıkıcılarından lastik tekerlekli ünlü at arabasıyla dolaşıp toparladığı ahşap kapılar, tırabzan babaları, pencereler, kırık mermer ve döşeme parçaları, demir balkon parmaklıkları, eski kiremitler sergilenirdi. Yüz-yüz elli yıllık, kimi paslı kimi çürük bu eski eşyalara da tıpkı dükkânındaki çimento ve tuğlalar gibi Laz Nazmi çok yüksek fiyatlar talep ederdi. Ama bu paraları verenlerin, at arabasını kiralayıp malzeme taşıyanların çevirdiği araziye, diktiği gecekonduya Nazmi ve adamları göz kulak olurdu.

İsteddiği arsa çevirme parasını vermeyen, "İnşaat malzemesini de ben kendim daha ucuza bulurum," diyen pinti ve uyanıkların gecekonduları ya bir gece etrafta kimsecikler yokken tahrip edilir ya da Gaziosmanpaşa Karakolu'ndan gelen polislerin de desteğiyle yıkılırdı. Yıkıcılar ve polisler gittikten birkaç gün sonra Laz Nazmi evinin döküntüleri içinde ağlayan akılsız vatandaşı ziyaret edip ne kadar üzüldüğünü anlatırdı: Gaziosmanpaşa Karakolu başkomiseri ile arkadaşlardı, akşamları kahvede pişpiirik oynarlardı, önceden bilseydi evin yıkılmasına engel olurdu.

Laz Nazmi'nin, ucu polise ve iktidardaki milliyetçi partiye açıldığı için önemli olan ilişkileri, çayhanesine gelenlerin sayısını artırmıştı. Ondan inşaat malzemesi alıp Hazine arazi-sine konut dikenlerin arasında "senin arsan neresi - benimki nerede başlıyor" kavgalarının artması üzerine 1978'den sonra Laz Nazmi artık "ofis" diye söz ettiği yazıhanesinde tıpkı tapu müdürleri gibi bir defter tutmaya başladı. Arsa çevirmek için kendinden izin satın alanlara devlet tapularına benzeyen birer kâğıt da veriyordu. Kâğıtların etkisini artırmak için üzerlerine devlet tapularında olduğu gibi sahiplerinin fotoğrafını (bir de küçük şipşak fotoğrafçı açmıştı), eski sahibinin adını (buraya kendi adını gururla koyardı), arazinin metrekaresini ve yerini dikkatle yazıyor, Gaziosmanpaşa'daki bir kırtasiyecide yaptırdığı bir damgayı kırmızı mürekkebe basıp vuruyordu.

“Devlet bir gün burada tapu dağıtırken benim kayıtlara ve tapulara bakacak,” derdi bazan Nazmi gururla. Sivas’ın en yoksul köyünden kopup İstanbul’a gelen ve dikili bir ağacı olmayan vatandaşa hizmet götürüp onu bir anda bir arsa ve tapu sahibi yapmanın kendisini ne kadar mutlu ettiğini, çayhanesinde okey oynayan işsizlere bir nutuk atarak anlatır, “Elektrik ne zaman gelecek Nazmi ağbi?” diye soranlara çalışmaların sürdüğünü söyler, Gazi Mahallesi belediye olursa seçimlerde iktidar partisinden aday olacağını hissettirirdi.

Bir gün mahallenin arkalarında, Nazmi’nin henüz parsellemeyeceği boş tepelerde uzun boylu, hülyalı bakışlı solgun bir adam peydahlandı. Adı Ali’ydi. Laz Nazmi’nin dükkân ve kahvesine uğramıyor, etliye sütlüye ve mahalle dedikodusuna karışmıyor, ama şehrin bittiği yerde briketler, tencereler, gaz lambaları ve yataklarla yavaş yavaş yayıldığı ücra arazide tek başına yaşıyordu. Laz Nazmi’nin sinirli ve bıyıklı iki adamı buraların bir sahibi olduğunu ona hatırlatmak istediler.

“Toprağın sahibi ne Laz Nazmi, ne Türk Hamdi, ne Kürt Kadir, ne de devlettir,” dedi Ali onlara. “Her şeyin ve bütün âlemin ve bu memleketin sahibi Allah’tır. Bizlerse bu geçici âlemde onun ölümlü kullarıyız yalnızca!”

Laz Nazmi’nin adamları akılsız Ali’nin son cümlesinin doğru olduğunu bir gece kafasına kurşun sıkıp ona hatırlattılar. Cesedini de baraj gölünden az uzakta titizlikle gömdüler ki, İstanbul’un su ihtiyacını karşılayan yeşil renkli güzel gölü gecekondularda yaşayanların pislettiği konusunu işlemeyi çok seven şehir gazetelerine malzeme çıkmasın. Ama kış günleri açlıktan mahalleye sokulan kurtlarla savaşılan mahallenin kangal köpekleri cesedi buldular. Polis olaya böyle el koydu ve Laz Nazmi’nin bıyıklı adamlarını değil, göle en yakın evde oturan Sivaslıları gözaltına alıp işkenceden geçirdi. Mahallelinin bu işin arkasında Laz Nazmi’nin olabileceği yolundaki imzasız ihbar mektuplarına polis kulak asmadı ve yeşil göle yakın evlerde oturanları tecrübe ve alışkanlıkla karakola çekip önce falakadan, sonra basit elektrikli aletlerle işkenceden geçirmeye devam etti.

Bingöllü bir Kürt işkencede kalpten ölünce mahalleli ayaklanıp Laz Nazmi’nin çayhanesini bastı. Nazmi Rize’de köyünde

bir düğünde eğleniyordu. Silahlı adamları telaşlanıp kararsızlık geçirdiler ve havaya kurşun sıkmaktan başka bir şey yapamayıp kaçtılar. İstanbul'un çeşitli mahallelerinden ve üniversitelerden solcu, Marksist, Maoist gençler de Gazi Mahallesi'ndeki olayları işitip "halkın kendiliğinden hareketi"ne öncülük etmeye geldiler.

Ferhat. İki gün içinde Laz Nazmi'nin yazıhanesi işgal edildi, tapu sicillerine üniversiteliler el koydu ve artık Gazi Mahallesi'ne gidip "Ben fakirim ve solcuyum" diyen herkesin (milliyetçi gazeteler "Allahsızım" diyen herkesin, diye yazıyordu) toprak sahibi olabileceği, bütün Türkiye'de, özellikle Kürtler ve Aleviler arasında hızla yayıldı. Benim arsayı ben işte o zaman, altı yıl önce fosforlu taşlarla çevirdim. Ama herkes gibi Laz Nazmi'nin bir gün devlet desteğiyle gelip intikamını ve arsalarını geri alacağına inandığım için o zaman oraya yerleşmedim. Zaten Mevlut ile garsonluk yaptığımız Beyoğlu, Gazi Mahallesi'ne o kadar uzaktı ki, otobüslerle gidip gelmek yarım gün sürüyordu.

Süleyman'ın öfkesinden hâlâ korkuyorduk. Kimse de Aktaşlarla barışalım diye yardım etmiyordu (bu konuda Mevlut'a, Rayiha ve Vediha'ya kızıyordum). Böylece Samiha ile Gazi Mahallesi'nde bir yoksul düğünüyle sessizce evlendik. Tabii düğünde Mevlut'la Rayiha'nın aksine üzerimize altınlar, yüz dolarlar takılmadı. Hem Mevlut'u çağırmadım, en iyi arkadaşım düğünümüne gelmedi diye üzülüyordum, hem de Aktaşlara iyice yanaştı, çıkar için faşistlerle düşüp kalkıyor diye kızıyordum ona.

10

ŞEHRİN TOZUNU ALMAK

NEREDEN GELİYOR YA RABBİM BU PİSLİK?

Samiha. Başkaları ne der diye düşündüğünden, Ferhat bizim hikâyemizin en güzel yerlerini mahrem diye geçiştiriyor. Düğünümüz fakirdi, ama güzel geçti. Bana Gaziosmanpaşa'daki mavi apartmanın ikinci katındaki Beyaz Sultan Gelinlik Kıyafetevi'nden

beyaz bir gelinlik kiraladık. Bütün düğün boyunca hiç hata yapmadığım gibi, doğrudan “Vah yavrum, ne kadar güzel kızsın, yazık olmuş sana!” diyen ya da böyle bir laf sokuşturamadığı için bakışlarıyla “Bu kadar güzelsin de niye fakir bir garsonla evleniyorsun, hiç anlamadık!” diye soran yorgun, çirkin ve kıskanç kadınların tacizine boyun eğmedim. Bakın bana: Ben kimsenin kölesi, harem, esiri değilim... Bakın bana: Özgür olmak nedir anlayın. Masa altından rakı içe içe zilzurna sarhoş olunca Ferhat’ı sonunda ben toparladım. Başımı dimdik tutup kıskanç karılara, hayran erkekler kalabalığına (aralarında bedava limonata, kuru pasta için gelmiş işsiz ve serseriler de vardı) gururlu bir bakış attım.

İki ay sonra komşu Haydar ile karısı Zeliha bize gelip ısrar edince, Gaziosmanpaşa’daki apartmanda hizmetçiliğe başladım. Ferhat arada Haydar ile içerdi, karı koca düğünümüze de gelmişlerdi. Yani benim çalışmamı iyiliğimiz için istiyorlardı. Ferhat, kaçırdığı kıza evlendikten iki ay sonra hizmetçilik ettiren koca olmaktan utandığı için önce direndi. Ama yağmurlu bir sabah Gaziosmanpaşa’ya minibüsle hep birlikte indik. Ferhat da bizimle birlikte, Zeliha’nın ve ailesi ve akrabalarının çalıştığı Civan Apartmanı’nın kapıcı dairesine geldi. Bizim tek oda gecekondudan da küçük ve tek penceresi bile olmayan bodrumdaki kapıcı dairesinde üç kadın üç erkek çay ve sigara içtik. Sonra Zeliha beni 5 numaraya çalışmaya götürdü. Merdivenleri çıkarken yabancı bir eve gireceğim için utanıyor, Ferhat’tan ayrıldığım için korkuyordum. Ona kaçalı beri, birbirimize yapışık gibiydik. Çalışmaya başladığımın ilk günlerinde Ferhat her sabah benimle gelir, akşamüstü aşağıda kapıcı dairesinde sigara içerek beni bekler, ben saat dörtte 5 numaradan çıkıp havasız bodruma inince oradan beni ya minibüse kadar götürür ya da Zelihalara emanet eder, minibüse bindiğime emin olur, ondan sonra Mürüvvet Lokantası’na koşardı. Ama üç hafta sonra, önce sabahları, kışa doğru da akşamları tek başıma gidip gelmeye başladım.

Ferhat. Benim hakkımda yanlış bir fikir edinmeyesiniz diye bir dakikalığına araya giriyorum: Ben sorumluluklarını bilen, çalışkan ve şerefli bir erkeğim ve aslında karımın ev dışında çalışmasına asla göz yummam. Ama Samiha evde sıkıldığını,

çalışmak istediğini çok söyledi; sizden saklıyor ya, çok ağladı. Ayrıca Haydar ve Zeliha ile aile gibi olduk, onlar da Civan Apartmanı'ndakilerle akraba, hatta kardeş gibiler. Samiha "Artık ben giderim, sen televizyondaki üniversite dersini çalış!" dediği için onun işe yalnız gitmesine izin verdim. Tabii bu da, televizyondaki muhasebe dersi kafama bir türlü girmediği ve ev ödevlerimi postayla Ankara'ya yetiştiremediğim zamanlarda duyduğum suçluluk duygusunu artırdı. Şimdi de matematik dersinde koca burnundan ve kulaklarından televizyonda bile gözüken beyaz kıllar fışkıran profesörün tahtaya yazdığı bütün rakamları kafamda tutmakta zorlanırım diye endişeleniyorum. Bütün bu çileye, bir gün üniversite diploması alır, bir devlet dairesinde memuriyet bulursam her şeyin başka türlü olacağına Samiha benden de çok inandığı için katlanıyorum.

Samiha. Zeliha'nın beni tanıştırdığı 5 numaradaki ilk "işverenim" kederli ve sinirli bir kadındı. "Hiç benzeşmiyorsunuz," dedi benle Zeliha'ya şüpheyile bir bakıp. Ben daha önce kararlaştırdığımız gibi, Zeliha'nın baba tarafından akrabası olduğumu söyledim ki bana güvensin. Nalan Hanım iyi niyetime hemen inandı ama etrafın tozunu kuvvetle alabileceğime ilk başlarda güvenemedi bir türlü. Dört sene önceye kadar kendi tozunu kendi alırdı, zaten çok paraları da yoktu. Dört sene önce, ortaokul öğrencisi olan büyük oğlu kanserden ölünce Nalan Hanım tozlara ve mikroplara amansız bir savaş açmıştı.

"Buzdolabının altını, beyaz lambanın içini aldın mı?" diye sorardı, az önce oraların da tozunu aldığımı görmesine rağmen. İkinci oğlunun da tozdan kanser olmasından korktuğumuz için, çocuğun okuldan eve dönüş saati yaklaşırken telaşa kapılır, daha da hararetle çalışır, arada bir pencereye koşup, şeytan taşıyanların öfkesiyle toz bezlerini sokağa silkelerdim. "Aferin, aferin Samiha!" derdi beni teşvik etmek için Nalan Hanım. Bir yandan telefonda konuşur, diğer yandan parmağının ucuyla benim gözümünden kaçan bir toz parçacığını işaret ederdi. "Nereden geliyor ya Rabbim bu toz, bu pislik!" derdi çaresizlikle. O sırada parmağını bana doğru salladığı için sanki toz benden ya da gecekondlu mahallesinden geliyor gibi suçluluk duyar ama gene de severdim onu.

İkinci aydan sonra Nalan Hanım bana güvendiği için beni haftada üç gün çağırmaya başladı. Artık beni arapsabunları, kovalar, bezlerle evde bırakıp alışverişe ya da telefonda sürekli konuştuğu arkadaşlarıyla konken oynamaya gidiyordu. Bazan bir şey unuttuğu bahanesiyle eve sessizce geri döner, benim hamaratlıkla toz almaya devam ettiğimi görünce sevinir, “Aferin, Allah razı olsun!” derdi. Bazan da ölmüş oğlunun televizyonun üzerindeki köpek biblosunun hemen yanında duran fotoğrafının gümüş çerçevesini uzun uzun toz beziyle ovalarken ağlamaya başlar, ben de elimdeki toz bezini bırakıp onu teselli ederdim.

Bir gün Nalan Hanım’ın sokağa çıkmasından az sonra Zeliha beni ziyarete geldi. Hiç durmadan çalıştığımı görünce, “Manyak mısın sen?” dedi ve televizyonu açıp karşısına oturdu, ama ben çalışmaya devam ettim. Ondan sonra Zeliha kendi hanımı ne zaman sokağa çıksa (bazan onun hanımı benim Nalan Hanım’la birlikte giderdi) bana gelmeye başladı. Televizyonda gördüğünü, etrafın tozunu alan bana anlatır, buzdolabını karıştırıp biraz atıştırır ve zeytinyağlı ıspanağın iyi pişirildiğini ama yoğurdun ekşidiğini (bakkaldan camda geliyordu) söylerdi. Zeliha, Nalan Hanım’ın dolaplarını karıştırmaya, donları, sütyenleri, mendilleri, tam ne olduğunu anlayamadığımız eşyaları hakkında konuşmaya başlayınca kendimi tutamayıp yanına gider, onu dinler, çok da eğlenirdim. Nalan Hanım’ın çekmecelerinin birinin en arkasında, ipek başörtüleri ve eşarplar arasında karınca dualı, okunmuş üflenmiş bir muska vardı. Bir başka gizli köşede, eski nüfus kâğıtları, vergi beyannameleri ve fotoğraflar arasında, içi çok hoş kokan oyma ağaç bir kutu bulduk da ne kutusu anlayamadık. Yatağının başucundaki küçük dolapta, Nalan Hanım’ın kocasının ilaç kutuları ve öksürük şurubu şişeleri arasında Zeliha tütün rengi tuhaf bir sıvı buldu. İkimiz de üzerinde iri dudaklı bir Arap kadını resmi olan o pembe şişeden çıkan kokuyu (belki bir ilaç, belki de Zeliha’nın dediği gibi bir zehirdi) severdik en çok, ama korkar, elimize sürmezdik. Bir ay sonra ben tek başıma evin köşelerini karıştırırken (Nalan Hanım’ın ölmüş oğlunun resimlerine ve eski okul ödevlerine bakmayı severdim) şişenin yerinde olmadığını gördüm.

İki hafta sonra bir gün Nalan Hanım beni bir köşeye çekti. Kocasının (kimin kocası anlayamamıştım aslında) isteği üzerine Zeliha'nın işine son verildiğini, benim suçsuz olduğumu kesinlikle bilmesine rağmen ne yazık ki bu durumda benim işe devam edemeyeceğimi söyledi. Ben durumu tam kavrayamamıştım ama o ağlamaya başladığı için ben de ağlamaya başladım.

"Yavrum, ağlama, senin için güzel bir şey düşündük!" dedi fal bakan Çingene kadınların "Çok parlak bir gelecek görüyorum!" dediği iyimser edayla. Şişli'de çok kibar, çok zengin bir ev, benim gibi çalışkan, dürüst ve güvenilir bir kadın arıyordu. Beni yollayacaktı Nalan Hanım, ben de hiç sesimi çıkarmadan hemen gitmeliydim.

Yeni işyerine ben değil, çok uzakta diye Ferhat itiraz etti. Artık sabahları daha da erken kalkıp gün ışımadan Gaziosmanpaşa'ya giden ilk minibüse yetişiyordum. Orada yarım saat bekledikten sonra Taksim otobüsüne binerdim. Bir saatten fazla süren bu yolculuk sırasında çoğu zaman ağzına kadar dolu olan otobüste oturulacak yer bulabilmek için kapısında dövüşür, dirsekleşirdik. Otobüsün penceresinden, işe giden insanlara, el arabalarını iterek mahallelerine giden satıcılara, Haliç'in üzerindeki sandallara, en çok da okula giden çocuklara bakmayı severdim. Bakkal vitrinlerine asılmış gazetelerin üzerindeki büyük harfleri, duvar ilanlarını, kocaman reklam levhalarını dikkatle okurdum. Arabaların, kamyonların üzerine yazılmış manalı sözleri kafamın içinde dalgın dalgın tekrarlar, şehrin benimle konuştuğunu hissederdim. Ferhat'ın çocukluğunu Karaköy'de, şehrin tam ortasında geçirdiğini düşünmek hoşuma gider, evde ona o zamanları anlattırırdım. Akşamları geç geldiği için birbirimizi gittikçe daha az görüyorduk.

Taksim'de, yeni bir otobüse binmeden önce postanenin önündeki satıcılardan simit alır, ya otobüste pencereden bakarken yer ya da gittiğim evdeki demlenmiş çayın yanında yemek için plastik çantamda saklardım. "Etmedinse kahvaltını et," derdi bazan ev sahibesi hanım. Buzdolabından biraz peynir zeytin çıkarırdım. Bazan da hiçbir şey demezdi. Öğleyin Hanımefendi'ye köfte ızgara yaparken, "Üç tane de kendine koy Samiha," derdi. Kendisine beş tane ayırır, dördünü yer, tabakta kalan bir taneyi de ben mutfakta yiyince ikimiz de dört tane yemiş olurduk.

Ama Hanımefendi (adını söylemeden öyle seslenirdim ona) benimle aynı yemek masasına oturmaz, o yemek yerken ben yi-yemezdim. “Tuz, biber nerede; al bunu götür,” deyince işiteceğim uzaklıkta olmamı istediği için yemek odasının kapısından onun yemek yiyişini seyrederdim, ama benimle konuşmazdı. Arada bir hep aynı soruyu sorar, cevabını da unuturdu: “Nerelisin sen?” “Beyşehir,” deyince, “Nerede o, hiç gitmedim,” dediği için “Konyalıyım,” demeye başladım. “Aaa evet, ben de gideceğim bir gün Konya’ya, Mevlânâ’yı ziyaret edeceğim,” derdi. Daha sonra Şişli’de, Nişantaşı’ta başka iki evde de Konya deyince Mevlânâ’yı sordular, ama namaz kılmamı hiç istemezlerdi. “Namaz kılıyor musun?” diye sorarlarsa hayır dememi Zeliha öğütlemişti.

Hanımefendi tavsiye ettiği için gittiğim bu evlerde de benimle aynı helayı kullanmak istemezlerdi. Bu eski evlerin hepsinde bazan bir kedi, bazan bir köpek ile paylaştığım küçük bir hizmetçi helası olurdu, plastik el çantamı ve paltomu oraya bırakırdım. Hanımefendi’nin kucağından inmeyen, mutfaktan yemek çalan kediye evde yalnız kaldığımızda bazan döver, akşam evde Ferhat’a anlatırdım bunu.

Bir ara Hanımefendi hastalandığı, başında sürekli durmazsam bir başkasını bulacağı için akşamları onda, Şişli’de kaldım. İki bina arasına bakan, güneş görmez, küçük ve temiz bir odam, mis kokulu çarşaf larım vardı, severdim. Sonra buna alıştım. Şişli’ye gidip gelmek dört beş saat aldığı için bazı akşamlar Hanımefendi’de kalır, ona sabah kahvaltısını verir, sonra başka eve giderdim. Ama aslında bir an önce Gazi’ye, Ferhat’ın yanına dönmek ister, bir günde evimizi, eşyalarımızı özlerdim. Öğleden sonra erken paydos etmeyi ve hemen otobüse binmeden ya da Taksim’de otobüs değiştirmeden şehirde gezinmeyi severdim, ama Duttepe’den birileri sokaklarda görecekti, Süleyman’a haber verecekti diye korkardım da.

Beni evde yalnız bıraktıklarında, “Samiha, işin bitince dön evine, namazla televizyonla vakit öldürme,” derlerdi bazan. Bazan şehrin bütün tozunu almak ister gibi çalışırdım, ama sonra aklım bir şeye takılır, hızım azalırdı. Beyefendi’nin gömlek ve atletlerinin durduğu dolabın en alt çekmecesinin arkasında yabancı dilde bir dergide erkekli kadınlı çok edepsiz resimler

gördüm, öyle ki bunları gördüğüm için bile utandım kendimden. Hanımefendi'nin ilaç dolabının badem kokan sol köşesindeki tuhaf kutunun içindeki tarağın altında bir yabancı para vardı. Aile albümlerine, bir çekmeceye sıkıştırılmış eski düğün, okul ve yaz tatili fotoğraflarına bakıp çalıştığım evdekilerin gençlik hallerini keşfetmeyi severdim.

Evlerin hepsinde, bir köşede, atılmış, unutulmuş, toz içinde eski gazete yığınları, boş şişeler, hiç açılmamış kutular olurdu, dokunma derlerdi, dini, kutsal bir şey gibi. Her evde böyle dokunulmayacak, yaklaşılmayacak köşeler vardı, kımse yokken meraktan bakardım, ama beni denemek için koydukları gıcır gıcır kâğıt paralara, Cumhuriyet altınlarına, tuhaf kokulu sabunlara, böcekli kutulara dokunmazdım. Hanımefendi'nin oğlu küçük plastik oyuncak askerler biriktiriyor, onları yatağının, halının üzerine sıra sıra mevzilendirip hevesle savaştırıyordu. Oyuna kendini kaptırıp çocuğun her şeyi unutmasını sever, yalnız kaldığımda askerlerle ben de oynardım. Pek çok aile, gazeteleri kuponu için alıyor, haftada bir bana kestiriyordu. Bazıları kesilen kuponlarla ayda bir beni köşedeki gazeteciye yollar, emaye çaydanlık, resimli yemek kitabı, çiçekli yastık kılıfı, limon sıkma aleti, şarkı söyleyen tükenmez kalem gibi hediyeleri almak için yarım gün beni kuyrukta bekletirlerdi. Bütün gününü telefonda dedikodu ederek geçiren Hanımefendi'nin yünlüleri sakladığı naftalin kokulu dolabında elektrikli bir mutfak aleti vardı ama herhangi bir misafir için bile olsa, tıpkı bu bedava hediyeler gibi çıkarılıp kullanılmaz, Avrupa malı olduğu için özenle saklanırdı. Dolapların dibinde bulduğum zarflardan çıkan makbuzlara, gazetelerden kesilmiş haberlere, ilanlara, kızların elbiselerine, iç çamaşırlarına, defterlerine yazılmış yazılara sanki bir şey arıyor da bulmak üzereymişim gibi bakardım bazan. Bazan bu mektuplar, yazılar bana yazılmış, fotoğraflarda ben de varmışım gibi gelirdi bana. Ya da Hanımefendi'nin oğlunun, annesinin kırmızı rujunu çalıp çekmecesine koymasından ben sorumluyum gibi hisseder, bana mahremiyetlerini açan bu insanlara hem bir bağlılık hem de bir öfke duyardım.

Bazan da Ferhat'ı, evimizi, birlikte yattığımız yataktan fosforlu arsanın görünüşünü günün ortasında özlerdim. Günde-

likçiliğe başlamamdan iki yıl sonra, gittikçe daha çok gece yatısına kaldığım günlerde, aralarına gittikçe daha çok karıştığım ailelerin hayatından, zalim oğlan çocuklarıyla şımarık kızlarından, güzelim diye hemen asılan bakkal çıraklarıyla kapıcı çocuklarından, kalorifer yanınca ter içinde uyandığım küçük hizmetçi odalarından beni bir türlü çekip çıkaramayan Ferhat'a içermeye başladım.

Ferhat. Birinci yıldan itibaren Gaziosmanpaşa'daki Mürüvvet Lokantası'nda yazıcı masasına oturmaya başladım. Samiha'nın da çok önem verdiği şey, televizyon ve mektupla da olsa üniversitede okumam etkili oldu bunda. Ama akşamları, lokanta hoş bir rakı ve çorba kokusuyla gürültülü ve yoğunken, patronun kardeşi masaya oturur, yazarkasayı ve kendi cebini de işe katarak her şeyi kendi yönetirdi. .. Aksaray'da bir başka lokantası da olan (biz şubeydik) patronun hem mutfaktaki ustalara ve bulaşıkçılara, hem de biz komi ve garsonlara ayda bir tekrarlanan emrine göre mutfaktan çıkan her tabak patates kızartma, çoban salata, ızgara köfte, pilav üstü tavuk, her rakı tek, küçük bira, mercimek çorba, her tabak kuru fasulye, etli pırasa, yazıcı tarafından hemen kaydedilmeden müşterinin masasına konmamalıydı.

Mürüvvet Lokantası, Atatürk Caddesi'ne bakan dört büyük penceresi (her birinin tül perdeleri çekik olurdu) ve hevesli bir müşteri kalabalığı (öğleleri içki içmeden tencere yemeği yiyen esnaf, akşamları ölçüyle rakı içen erkek kalabalığı) olan oturmuş bir müessese olduğu için patronun bu anayasal kuralına uymak kolay değildi... Ben yazıcı masasına oturduğum zamanlar, yani öğlenleri bile öyle bir hareket olurdu ki, garsonların ellerindeki sebzeli tavuk, zeytinyağlı kereviz, bakla fava, fırında palamut tabaklarının kaç numaralı masaya gittiğini yazmaya bazan yetişemezdim. O zaman ya patronun emrettiği gibi garsonlar benim masanın önünde kuyruk olup tabakları yazdırmayı beklerdi (sabırsız müşteriler, "Yemek soğuyor," diye bağırırdı) ya da patronun kuralı bir dakikalığına ertelenir, garson tabakları masaya bırakır, benim rahatladığımı görünce "Ferhat ağbi, on yediye biber dolma, bir sigaraböreği, on altıya iki tavukgöğsü," diye geçerken hatırlatırdı. Bu yolla kuyruk sorunu çözülmez,

yalnızca ertelenir, yani garsonlar masalara bıraktıkları şeyleri bu sefer sırayla ve aslında aynı anda hep bir ağızdan “Altıya bir salata, sekize iki cacık,” diye yazdırmaya başlardı. Bunu bazıları elleri tabaklarla dolu koşarlarken yaptıkları için yazıcı söylenen her şeye yetişemez, bazan yanlış hatırlar, bazan benim yaptığım gibi uydu-rur, bazan da televizyondaki anlayamadığım derslere yaptığım gibi boş verirdi. Hesap düşük olursa daha yüksek bahşiş aldıklarını bildikleri için garsonlar bazı porsiyonların unutulmasından hiç şikâyetçi olmazlardı. Patron ise para kaybettiği için değil, daha sonra “Biz iki değil bir midye tava aldık,” diyen sarhoş müşterilerle uğraşmamak için, koyduğu kuralın uygulanmasını isterdi.

Akşam yemeğinde yazıcılık değil garsonluk yaptığım için, kötü niyetli garsonun yapabileceği bütün hileleri bilir, öğleleri yazıcıyken bunlara dikkat ederdim. Akşamları benim de zaman zaman başvurduğum en kolay uyanıklık yolu müşteriye bir buçuk porsiyon, yani altı köfte verip, hesaba bir porsiyon yazdırıp, bunu güvenilir müşteriye dostluk içinde söyleyip fazla bahşiş kapmaktı. Mürüvvet Lokantası’nda bütün bahşişler bir kutuda biriktirilip sö-zümona eşitçe bölüşürülüyordu (önce patron bir pay alırdı) ama garsonların hiçbirisi aldıkları bahşişin hepsini o kutuya atmazdı, pantolonlarının, beyaz önlüklerinin başka bir cebinde aldıkları bahşişin bir kısmını saklardı. Ama suçlamalara, kavgalara yol açmazdı bu konu: Yakalanan işten atılacağı için ve herkes yaptığı için hiçbir garson diğerinin cebine burnunu sokmazdı.

Ben akşamları girişteki masalara bakardım, bir başka isim yazıcı masasında oturan patronun yardımcılığını üstlenmekti. Başgarsonluk değil de patron adına bir çeşit başmüfettişlikti bu: “Bak bakalım, dört numaralı masanın güveçleri olmuş mu, çok söyleniyorlar,” derdi patron ve dört numaralı masanın garsonu Gümüşhaneli Hadi olmasına rağmen ben mutfağa girer, ızgaradaki yağlı et dumanları içindeki ustanın işi ağırdan aldığını öğrenince dört numaralı masaya döner, güveçlerin çıkmak üzere olduğunu sevimli ifadelerle gülerek anlatır, az mı pişsin yoksa daha beklesin mi, sarmısaklı mı sade mi diye bir soru sorabilirsem sorar, olmazsa hangi takımı sevdiklerini öğrenip ben de masadaki futbol sohbeti-ne katılır, bizim takımın aleyhine dolaplar çevrildiğini, hakemlerin satıldığını, pazar günü penaltımızın verilmediğini söylerdim.

Yanlış ve geç gelen yemeklerle salak Hadi her zamanki gibi bir masayı isyan ettirince oraya yetişir, siparişin asıl sahibine hiç aldırmandan mutfaktan kapıldığı bir tabak dolusu kızarmış patatesi ya da yağın içinde fokur fokur cızırdayan koca bir güveçte karidesi müessesenin hediyesi diye önlerine koyardım. Bazan sahipsiz kalmış koca bir porsiyon karışık ızgara eti sipariş edilmediği halde bir sarhoşlar masasına dikkatle, törenle (özellikle “Izgara etler sonunda geldi,” diyerek) bırakır, hesaba yazardım. Futbol, siyaset ve pahalılık sohbetine dalmış sarhoşlar hiç itiraz etmezlerdi buna. Geç saatlerde kavga edenleri ayırır, hep bir ağızdan şarkı söyleyerek lokantayı gürültüye boğanları yatıştırır, “Pencereyi, hayır, televizyonu aç, kapa,” kavgalarını çözüme ulaştırır, masalardaki dolu küllükleri boşaltmamış komileri azarlar (“Oğlum on iki numaraya bak, hadi, hadi...”), mutfakta, koridorlarda, kapıda, arka depoda saklanıp sigara içen garsonları ve bulaşıkçıları görüp bakışlarımla onları yerlerine yollardım.

Bazan civardaki avukatlık, mimarlık yazıhanelerinin patronları çalışanlarına kadınlarla birlikte öğle yemeği çeker ya da başörtülü bir anne haydut oğullarına köfte yedirip ayran içirmek ister, biz de onları kapının hemen yanındaki, aileye ayırdığımız masalara oturturduk. Duvarlara Atatürk’ün biri gülümser, ikisi sert bakışlı ve sivil kıyafetli üç resmini asmış olan patronumuzun büyük hırsı, Mürüvvet’e kadın müşterilerin gelmesiydi. Özellikle rakılı akşam yemeği boyunca bir kadının erkeklerle huzurla oturabilmesi, laf atmasız, kavgasız bir geceden memnun kalıp bir daha gelmesi patronun gözünde çok büyük bir olaydı, ama ne yazık ki bu ikincisi Mürüvvet’in tartışmalı tarihinde hiç olmamıştı. Bir kadın müşteri geldikten sonra, ertesi gün patron mutsuzluk ve kızgınlıkla lokantadaki diğer erkeklerin ona “trene bakan öküz gibi” nasıl baktıklarını taklit eder, biz garsonlardan da böyle bir kadın yeniden geldiğinde telaşa kapılıp kadının başına üşüşmememizi, bu çok normal bir şeymiş gibi davranmamızı, diğer masalarda küfürleşerek ve bağırarak konuşan erkekleri kibarca uyarınmamızı ve kadını öküzlerin rahatsız edici bakışlarından korumamızı isterdi. Uygulaması en zor olanı da bu sonuncu emirdi.

Gecenin geç saatlerinde son sarhoş müşteriler kalkıp gitmeyi bir türlü bilmezken, patron “Hadi git sen, yolun uzun,” derdi

bana. Dönüş yolunda suçluluk ve özlemle Samiha'yı düşünür, hizmetçilik yapmasının yanlış olduğuna karar verirdim. Bazı sabahlar ben kalktığımda onun çoktan çalışmaya gittiğini görünce, çalışmasına izin verdiğim için pişman olur, acı çeker, parasızlığıma küfredirdim. Öğleden sonraları, üçü bir bekâr evini paylaşan bulaşıkçı ve komiler gülüşüp gevezelik ederek fasulye ayıklar, patates soyarken ben köşedeki masaya oturur, karşımdaki televizyonu açar, TRT'nin UZAKTAN MUHASEBE programını anlamaya çalışarak pürdikkat dinlerdim. Bazan dersi anlar, ama mektuptan çıkan ödevin boşluklarını nasıl dolduracağıma bir türlü karar veremez, masadan kalkar, uykudagezer gibi Mürüvvet'ten çıkar, Taşlıtarla sokaklarında çaresizlik ve öfkeyle yürürken, tıpkı filmlerdeki gibi bir taksiyi silah zoruyla kaçırıp çalıştığı ev Şişli'nin neresindeyse Samiha'yı bulup şehrin bir başka ücra mahallesindeki yeni evimize kaçıracağımı hayal ederdim. Bu yeni ev, arka pencereden gördüğümüz benim fosforlu arsanın üzerine, biriktirdiğim parayla yapacağım dört kapılı, on iki odalı evin hayalleriyle karışırdı aklımda. Ya da akşam saat beşte, şık garson kıyafetlerini giyip servise başlamadan önce tabakçısından başgarsonuna Mürüvvet'in bütün çalışanları en arkadaki uzun masanın ortasına konan tencerenin çevresinde toplanıp etli patatesli sebze çorbasını kaşıklayıp taze ekmek yerken, şehrin merkezinde kendi işini kurmak varken bu uzak yerde tükenmenin acısını pişmanlıkla hissederdim.

Samiha'nın eve döndüğü akşamlarda Mürüvvet'ten erken çıkmak için sabırsızlandığımı gören patron, "Haydi, çıkar önlüğünü de eve git sen damat bey," derdi. İyiliği için ona şükran duyardım. Lokantaya birkaç kere gelen Samiha'nın güzelliğini diğer garsonlar, komiler, bulaşıkçılar, hepsi görmüşlerdi ve bana damat deyip gülerlerken talihimi kiskandıklarını anlar, akşam bir türlü gelmeyen Gazi otobüsünü (mahallemize ilk otobüs seferleri başlamıştı) beklerken bu talihin hakkını veremediğim için kahrolur, daha da sabırsızlanır, bir yanlış yaptığımı düşünüp korkuya kapılırdım.

Gazi Mahallesi'ne giden otobüs o kadar yavaş gider, duraklarda o kadar ağırardan alırdı ki, koltuğumda bacaklarımı sallardım. Son durakların birinde otobüsü kaçırmak istemeyen biri karan-

lıgın içinden “Şoför, şoför, dur,” diye bağırınca şoför bir sigara yakar, otobüs bekler, ben yerimde duramaz, ayağa kalkardım. Son duraktan eve kadarki yokuşu, yorgunluğumu unutup koşar adım çıkardım. Karanlık gecenin sessizliği, uzaklardaki gece-konduların soluk lambaları, birkaç bacadan tüten pis kokulu linyit dumanları, her şey, bana Samiha’nın beni evde beklediğini hatırlatan işaretlere dönüşmüştü. Bugün çarşamba olduğuna göre evdeydi kesin. Belki çoğu zaman olduğu gibi yorgunluktan yatıp uyumuştur. O uykulu güzel halini düşünürdüm. Belki de, bazan yaptığı gibi bana bir ıhlamur kaynatmış, televizyonu açmış, beni bekliyordu. O zeki ve arkadaşça halini gözümün önüne getirir, koşmaya başlardım. Koşarsam Samiha kesinlikle evde olacaktı gibi bir inanç olurdu içimde.

Evde yoksa, duyduğum öfke ve acıyı yatıştırmak için hemen rakı içer, kendimi suçlardım. Ertesi akşam daha da erken çıkmayı başardığım lokantadan eve dönerken aynı sabırsızlığı bir daha yaşırdım.

“Kusura bakma,” derdi Samiha, onu görünce. “Dün Hanımefendi’nin misafiri vardı... Akşam yatisına kal diye çok ısrar etti ve bunu verdi!” Uzattığı kâğıt paraları bir kenara koyar, “Artık işe gitmeyeceksin, artık hiç çıkmayacaksın bu evden,” derdim heyecanla. “İkimiz de kıyamete kadar hiç çıkmayalım bu evden.”

İlk aylarda, “Ne yiyeceğiz o zaman?” derdi Samiha. Daha sonra gülererek “Tamam, gitmem artık işe,” demeye başladı. Tabii sabahları işe gitmeye de devam etti.

11

GÖRÜCÜYE ÇIKMAYAN KIZLAR

GEÇERKEN UĞRADIK

Süleyman. Dün akşam Ümraniye’de Asım Amcalardaydım. Babamların arkadaşı, eski yoğurtçudur Asım Amca. Akıllıdır. Zamanında işi bırakıp bir bakkal dükkânı açmayı bilmiştir. Şimdi emekli olmuş; Ümraniye’deki evinin bahçesine diktiği kavak

ağaçlarını, yirmi yıl önce bu arsayı çevirdiğinde küçük fidanken şimdi koskocaman olan ceviz ağacını bana gece gösterdi. Yandaki boru fabrikasının gürültüsü ve ışıkları da bahçeye vuruyor, her şeyi tuhaf ve hoş gösteriyordu. İkimiz de gece yarısı rakıdan iyice kafayı bulmuştuk. Yenge içeride uyuyakalmıştı.

Asım Amca bahçeyi gösterip “Araziye çok veriyorlar ama daha da çok verecekler, bir köşesini ucuza sattım, şimdi pişmanım,” dedi. On beş yıl önce bakkal dükkânı Tophane’de, kiraladığı dairesi Kazancı Yokuşu’ndaydı. Bu arsayı bir gün tapu verirler ve para eder diye akıllılık edip, şehirden kalkıp gelip çevirdiğini üç kere anlattı. Üç kere de, kızlarının “hamdolsun” evlendiklerini, benim kadar olmasalar bile damatlarının iyi adamlar olduğunu söyledi. Bu sözler tabii, “Seninle evlendirecek kızım da yok, oğlum ta Duttepe’den bu akşam çat kapı niye geldin?” anlamına geliyordu.

Bu da tabii her şey gibi bana Samiha’yı hatırlattı. İki yıl oldu benden kaçalı. Sonunda onu kaçıran herifi, o Ferhat şerefsizini bir gün bulup, beni aşağılamasının, herkese rezil etmesinin elbette hesabını soracağım, o başka. Şimdi bile, arada bir, Samiha’nın elinde bavulu bana geri dönmekte olduğunu hayal ediyorum, ama içimden başka bir ses bunun doğru olmadığını söylüyor ve kendimi tutuyorum. Bu deritten bir Melahat bir de Vediha kurtardı beni. Vediha sağ olsun beni evlendirmek için harekete geçti.

Vediha. Süleyman’a Samiha’nın acısını unutturmanın en iyi yolunun onu evlendirmek olduğuna bütün aile karar verdik. Bir akşam evdeydi ve sarhoştı. “Süleyman,” dedim, “bak, Samiha ile evlenmeden önce birlikte gezdiniz, arkadaşlık ettiniz biraz, ama sonunda olmadı. Belki de senin hiç tanımadığın biriyle, bir kere şöyle bir göreceğin kızla evlenmen daha doğru... Aşk evlilikten sonra gelir.” “Doğru valla, yeni bir kız mı var, kim?” dedi önce sevinçle. Hemen de itiraz etti sonra. “Artık ben bizim köyden başka bir yoğurtçu kızıyla evlenmem yenge.” “Ağabeyin Korkut, amcaoglun Mevlut hep yoğurtçu kızlarıyla evlendiler. Ne kusurumuz varmış biz yoğurtçu kızlarının?” “Yok yenge, ben siz üç kız kardeşi hiç öyle görmüyorum.” “Nasıl görüyorsun?” “Yanlışı anlama...” “Anlamıyorum Süleyman. Ama sana köyden

kız alacağımızı nereden çıkarıyorsun?” dedim azarlayan sesimle. Süleyman kuvvetli bir kadın tarafından biraz azarlanmayı sever ve ister.

“On sekiz yaşına gelmiş, İstanbul’da liseyi bitirmiş kız da olmaz artık benim için. Öylesi benim hiçbir sözümü beğenmiyor, her şeye öyle değil böyle diye cevap veriyor... Sonra aynı kız bizi çöpçatanlar tanıştırmamış da üniversitede kendimiz tanışmışız gibi hem önce birlikte gezelim, sinemaya gidelim diyor, hem de aman annem babam görmesin, öyle olmaz, böyle olmaz diyor... Benim işim zor.”

Süleyman’a hiç merak etmemesini, İstanbul’un onun gibi yakışıklı, başarılı, zeki bekârlarla evlenmek isteyen kızlarla kaynadığını anlattım.

“Nerede?” diye sordu içtenlikle.

“Evlerindeler onlar Süleyman, annelerinin yanındalar, sokağa az çıkıyorlar. Sen beni dinlersen ben sana onların en tatlısını, en güzelini gider, bulur, sana gösteririm ve paşa gönlünün en beğendiği, en güzelini alırsın sana.”

“Vediha çok iyisin, ama aslını ararsan, annesinin yanında kuzu gibi oturan, söz dinler kızlara benim kanım bir türlü kaynamıyor.”

“Madem öylesini seviyordun, Samiha’ya niye iki tatlı söz söylemedin, niye gönlünü almadın?”

“Yapamadım işte!” dedi dürüstçe. “Ben yapmaya çalıştıkça Samiha sivri diliyle alay ederdi benimle.”

“Süleyman, İstanbul kazan ben kepçe istediğin kızı sana bulacağım. Beğenirsen bu sefer ona çok iyi davranacaksın, tamam mı?”

“Tamam ama ya kız şımarırsa ne olacak?”

Süleyman. Kız bakmaya Vediha ile ikimiz benim kullandığım kamyonetle giderdik. Bu işi bilenler annemin de gelmesinin bizim heyete daha ağırlık vereceğini söylediler, ama ben istemedim. Annem havası, kıyafeti ile çok fazla köyü hatırlatacağı için. Vediha her zaman giydiği etek altına mavi kot pantolonu, başka zaman giydiğini hiç görmediğim koyu lacivert upuzun bir pardösü giyer, başına da tam aynı renkte bir başörtüsü takınca

insan bir an onu başörtüsü takmış bir kadın doktor ya da bir kadın hâkim sanabilirdi. Evden çıkıp gezmeyi o kadar severdi ki Vediha, yola çıktığımızda ben gaza basıp kamyoneti İstanbul caddelerinde şöyle biraz uçurduğumda neden, nereye gittiğimizi unuttur, şehrin her köşesine iştahlı gözlerini doyurmak isteyerek bakar, durmadan konuşur, beni de güldürürdü.

“Vediha abla, bu belediye otobüsü değil, özel otobüs, onun için kapısı sürekli açık,” derdim yavaş yavaş giderken yolcuların içine atladığı önümüzdeki otobüsü sollamaya çalışırken. “Aman dikkat et, çarpmayalım birine, deli bunlar,” derdi gülerek. Gideceğimiz mahalleye yaklaşırken benim sessizleştiğimi görünce “Merak etme Süleyman,” derdi. “Düzgün bir kız, ben beğendim. Ama sen beğenmezsen hemen çıkarız, olur biter. Dönüşte de biraz gezdirirsin ablanı.”

Sıcakkanlı, iyi yürekli haliyle kurduğu dostluklarla kızları ilk Vediha bulur, sonra mahalleye birlikte giderdik. Kızların çoğu, benim gibi, ilkokulu köyde okuyup İstanbul’a gelmiş ya da köyden de beter bir gecekondü mahallesinde bir yerde okumuştü. Gayretkeşlikle liseye devam edeni de vardı, okuma yazması küt olanı da. Ama zaten çoğu liseyi bitirecek yaşta değildi ve o yaşa gelince de hiçbir hâlâ anne ve babasıyla o küçük, sobalı, soğuk, yoksul evlerinde oturuyor olmak istemiyordu. Vediha’nın, kızların annelerinden babalarından aslında şikâyetçi olduklarını, evden kaçmak istediklerini söylemesi hoşuma giderdi, ama bazan bunun bütün kızlar için doğru olmadığını sezerdim.

Vediha. Süleymancığım, düzgün kızlar dikbaşılmaz, dikbaşılmız kızlar da düzgün olmaz, demezdim. Samiha gibi kişilikli bir kız arıyorsan, onu annesinin yanında evde koca beklerken bulamazsın, demezdim. Hem kendine göre bir âlemi, bir kişiliğı olsun, hem de senin her dediğıine itaat etsin – bu da olmaz Süleyman, demezdim. Hem gözü açılmamış, çok edepli olacak, hem de senin azgın isteklerine (ben bu Süleyman’ın ağabeyiyle evlendim, unutmayın) boyun eğecek, bu da hiç olmaz Süleyman, da demezdim. Farkında değilsin, ama aslında başı açık bir kız lazım sana Süleyman, ama tabii sen onu da istemezsin, de demez, bu hassas konuyu da hiç açmazdım. Korkut da benim sokağına çıkma-

ma en kolay izni Süleyman'a kız bulmak için veriyordu. Bir süre sonra Süleyman da talepleri ile hakikat arasındaki uzaklığa alıştı.

Aileler kızlarını, oğullarını evlendirmek istediği zaman önce kendi köylerine, kendi akrabalarına, kendi sokak ve mahallelerine bakarlar. Ancak mahallede herkesin bildiği bir kusuru olduğu için kendi sokağında koca bulamayan kız, ben şehirde hiç tanımadığım biriyle evleneyim, der. Bazıları bunu süslü laflarla özgürlükten dem vurarak gizlerler. Bu yüzden biraz da acaba ne kusuru var diye bakardım, özgürlükten dem vuran kızlara. Tabii kızla ailesi de aynı şüpheler ve nedenlerle (çünkü biz de başka sokaklara gidiyorduk) bizi süzüyor, bizim sakladığımız kusurlarımızın ne olduğunu çıkarmaya çalışıyorlardı. Kendi tanıdıkları arasından bir koca bulamayanların eğer bir kusuru yoksa da aşırı hırsı vardır, diye uyarıyordum Süleyman'ı.

Süleyman. Aksaray'da, bir arka sokakta, yeni yapılmış bir apartmanın ikinci katında liseye giden bir kız vardı. Bizi yalnızca okul kıyafetiyle (ve başını örtmüş olarak) karşılamakla kalmadı, ziyaretimiz sırasında yemek masasında sayfaları açık olarak tuttuğu matematik kitabıyla defterinin başına geçip bir de matematik işlemi yaptı. O sırada bizler, geçerken uğrayan bir uzak akraba, o da çok dersi olmasına rağmen misafirlerle ilgilenen nazik bir kız pozundaydı.

Bakırköy'ün arkalarında oturan Behice bizim kısa süren ziyaretimiz sırasında oturduğu sandalyeden beş kere kalkıp tül perdeleri aralayıp uzun uzun pencereden dışarıya, sokakta futbol oynayan çocuklara baktı. "Behice pencereden bakmayı sever," dedi annesi hem açıklayıcı bir sesle hem de pek çok annenin yaptığı gibi kızının bu huyu onun ne kadar harika bir gelin olacağının kesin bir kanıtıymış gibi konuşarak.

Kasımpaşa'da, Piyale Paşa Camii'ne bakan bir evde kısa süren ziyaretimiz sırasında hiç durmadan kıkır kıkır gülen, daha çok da gülmemek için dudaklarını ısırın ve bize bakıp fısıldaşan iki kız kardeşin ikisi de gelin adayı değildi. Görmeye geldiğimiz asıl kız, Vediha'nın evden çıktıktan sonra bana söylediği gibi, kızların çatık kaşlı ablası, biz çaylarımızı içip bademli kurabiyelerimizi yerken bir kapıdan girip önümüzden bir ruh gibi sessizce

öyle geçmişti ki, ben evleneceğim gelin adayının güzelliği ya da çirkinliğini değil fark etmek, onun bir adım ötemden geçtiğini bile anlayamamıştım. “İnsan fark etmediği kızla evlenmemeli,” demişti daha sonra Vediha arabayla geze geze eve geri dönerken, “zaten ben yanılmışım, bu sana uygun değil.”

Vediha. Çöpçatanlık yapıp başkalarını mutlu etmek, Cenab-ı Allah’ın hediyesi olarak bazı kadınların kanlarında doğuştan vardır. Ben hiç öyle değildim. Ama babam Korkut ile Süleyman’dan para aldıktan sonra Samiha kaçınca, hem beni cezalandırmalarından korktuğum için hem de akılsız Süleyman’a acıdığım için bu işi öğrendim. Üstelik evden çıkıp Süleyman’ın kamyonetiyle gezmeyi çok severdim.

Kocamın bir kardeşi olduğunu, askerliğini bitirdiğini söyleyerek açardım konuyu. En ciddi havamla Süleyman’ın çok zeki, şöyle yakışıklı, böyle efendi ve ne kadar da çalışkan olduğunu ballandırarak anlatırdım.

Süleyman “Öyle de,” dediği için “Dindar insanlar,” da derdim. Bu, babaların hoşuna giderdi ama kızlar için bir reklam mı oluyordu, emin değilim. “Şehirde zengin oldular, köyden birisiyle evlenmek istemiyorlar,” diye açıklardım. Bazan, “Köyde düşmanları var,” derdim ama bu da korkuturdu bazı aileleri. Önüme çıkan herkese, “Bir kız arıyorum, bir bildiğin var mı?” diye sorardım. Çünkü Korkut beni evden çok az çıkardığı için önüme de pek kimse çıkmıyordu. Herkes en sonunda karısını kocasını böyle buluyordu ama bunların yarısı görücü usulüyle evlenmek çok ayıp bir şeymiş gibi davranıyordu.

En çok duyduğum söz, aslında tam aradığım gibi bir kız olduğu, ama ne yazık ki onun da çöpçatanla evlenmeye, görücüye çıkmaya asla razı olmayacağıydı. Kısa sürede, en iyi yöntemin hiç ilan etmeden, geçerken bir uğradık mantığıyla kız görmeye gitmek olduğunu anladık. Süleyman’ın müdürlük yaptığı inşaat şirketinin bir işi vardı da... Ya da, ortak dostumuz filanca, Aksaray’a gitmişken uğramamak asla olmaz dedi, diye bir laf söylememiz gerekirdi...

Gittiğimiz evde bir üçüncü kişinin misafiriymişiz de, o uğrayınca biz geçerken uğradık gibi davranmak da kolay bir çözüm

olabilirdi. Bu son dediğim yöntem, yani bir çöpçatanın diğer çöpçatana yardım etmesi, ev kiralamak için bir tellahın bir diğerine yardım etmesine benzerdi. Her zaman hevesli ve heyecanlı olan ikinci çöpçatan bizim hangi bahaneyle onunla birlikte olduğumuzu o anki zevkine göre uydurup söylemeden önce, kız bakmaya gittiğimiz evin kalabalığına kim olduğumuzu abartarak anlatırdı. Bütün bu küçük, eskimiş evlerde annelerden, teyzelerden, akrabalarından, kız kardeşlerden, dostlardan ve ninelerden oluşan meraklı bir kadın kalabalığı olurdu her zaman. Bizlerin Konya'nın önde gelen ailelerinden Aktaşlardan olduğumuzu, inşaat işinde çok başarılı olduğumuzu, geçerken uğradığımızı, Süleyman'ın pek çok işin başında olduğunu söylerdi çöpçatan. Yalnızca kamyonetin direksiyonu başında olan Süleyman ise biraz inanırdı bu yalanlara.

Herkes yalanın yalan olduğunu bilir ama kimse "Madem geçerken uğradınız, Süleyman niye tıraş olup şekerli ağır erkek kokusu sürüp bayramlık ceketiyle kravatını taktı?" diye sormazdı bize. Biz de onlara, "Madem geleceğimizi bilmiyordunuz, evi neden bu kadar güzel toplayıp en kıymetli misafir takımlarını ve yeni koltuk kılıflarını çıkardınız?" diye sormazdık. Törenler için söylenmiş yalanlardı onlar: Yalan söylememiz, samimi olmadığımız anlamına gelmezdi. Şahsi olana anlayışlı, resmi olana saygılıydık. Zaten bütün bu boş laflar az sonra gerçekleşecek esas tören içindi. Biraz sonra kız ile oğlan karşılaşacaklardı. Bakalım birbirlerini beğenecekler miydi? Daha da önemlisi, bu kalabalık onların birbirine uygun olduğu yargısını verecek miydi? Tabii herkes de hayatta buna benzer bir şey yaşadığını hatırlardı.

Çok geçmeden kız iyi kıyafetlerini giymiş, bazıları en güzel başörtüsünü takmış olarak gelir, dikkat çekmemeye çalışarak utana sıkıla kalabalığın içinde bir kenara otururdu. Bazan etrafta aynı yaşlarda o kadar meraklı kız çocuğu olurdu ki, tecrübeli anneler, teyzeler, gözümüz yanlış kızda kalmasın diye ziyaretimizin nedeni olan mahcup kızın girişini uygun bir biçimde bize duyururlardı.

"Canım, dersine mi çalışıyordun, nerede kaldın, bak misafirlerimiz var."

Kararsızlıklar ve hayal kırıklıklarıyla dört beş yıl süren bu ev ziyaretlerimiz sırasında Süleyman'ın ilgi duyduğu liseli beş

kızın ikisi okul bahanesiyle bizi reddettikleri için (“Ne yazık ki kızımız liseyi bitirmek istiyor”), Süleyman “ders çalışan kız” sözünden hiç hoşlanmazdı.

Bazan “Bak misafir gelmiş!” diyen annelerini “Biliyoruz anne, sabahtan beri hazırlık yapıyorsun ya!” diyerek mahcup eden kızlar da çıkardı. Onların öfkeli ve dürüst halleri Süleyman gibi benim de hoşuma giderdi ama Süleyman’ın onların sivri dillerinden korktuğunu da bir süresonra onları unutmamıştım.

Görücüye çıkmayı kesinlikle reddettikleri için, ziyaret nedenimizi bazı kızlardan sakladık. Bir seferinde çok kaba ve sevimsiz bir kız bizi babasına (garsondu) gerçekten hediye paketi bırakan birileri sandı, ilgilenmedi bile. Bir başkası için annesinin doktorunun arkadaşı olduk. Bir bahar günü, Edirnekapı’da, surlara yakın ahşap ve eski bir eve gittik. Annesinin görücü ve damat adayı ağırladığından habersiz kız, sokakta arkadaşlarıyla yakartop oynuyordu. Kızın pencereye çıkan teyzesi ona seslenip “Gel canım, susamlı çörek getirdim sana!” diyerek yukarıya yanımıza çağırırdı onu. O da hemen geldi, sihirli bir güzelliği vardı. Ama bizimle hiç ilgilenmedi. Açık televizyona bakarak iki tane çöreği hızla mideye indirdikten sonra sokakta yarıda bıraktığı oyuna devam etmek için tam odadan çıkıyordu ki, annesi: “Dur, misafir var bak, otur biraz,” dedi.

Kız hiç düşünmeden bir an oturdu. Sonra bana ve kravatlı Süleyman’a bir bakış attı ve öfkeyle bağırdı. “Görücü gelmiş bunlar gene. Anne ben görücü istemiyorum demedim mi?”

“Annene bağırarak konuşma öyle...”

“Bunlar görücü değil mi?... Bu adam kim?”

“Saygılı ol... Seni görmüşler, beğenmişler, konuşmak için ta şehrin öbür ucundan gelmişler. Biliyorsun ne kadar trafik var. Dur otur.”

“Ne konuşacağım ben bunlarla?... Ben bu şişko ile mi evleneceğim?”

Kapıyı vurup çıktı.

Gittikçe seyrekleşen ziyaretlerimizin sonuncusu da 1989 baharındaki bu ziyaret oldu. Aslında Süleyman arada bir gene bana gelip “Yenge beni evlendir,” demeye devam etti ama Mahinur Meryem’den hepimiz haberdardık artık, samimiyetine inanma-

dım. Ayrıca hâlâ Samiha ve Ferhat'tan intikam almaktan söz ettiği için kızılıordum da ona.

Mahinur Meryem. Gazinolara, müzik çalınan eğlence yerlerine gidenler benim adımlı hiç hatırlamasalar da bir kere duymuş olabilirler. Mütevazı bir memurun, dürüst, çalışkan ama öfkeli bir babanın kızılıym. Taksim Kız Lisesi'nde iyi bir öğrenciyken 1973 Milliyet Gazetesi Liselerarası Pop Müzik Yarışması'nda bizim takım finalist olunca gazetelerde adım geçti. Milliyet gazetesinde Celâl Salık "Onda bir yıldızın kadife sesi var," diye yazmıştır benim için. Müzik hayatımda hakkımda söylenmiş en büyük sözdür. Rahmetli Celâl Bey'e ve bu kitapta şarkıcı adımla yer almamı sağlayanlara teşekkür ederim.

Asıl adıml Melahat'tır. Ne yazık ki o kadar istememe rağmen liseden sonra müzik hayatıml aynı şekilde gitmedi. Babam bu özelemlerimi anlamadığı, üniversiteye giremediğimi görüp beni evlendirmek istediği, sık sık dövdüğü için on dokuz yaşımda evden kaçıp kendi istediğimle evlendim. İlk kocam da benim gibiydi: Babası Şişli Belediyesi'nde hademeydi; ama o da müziğe meraklıydı. Ne yazık ki ne bu ilk evlilik ne ikincisi, ne de sonraki ilişkilerim, müzik hevesleri, parasızlık ve sürekli vaatle bulunup hiçbir sözünü tutamayan erkekler yüzünden başarısız geçti. Tanıdığım erkeklerin hepsini anlatsam roman olur ve beni de Türklüğe hakaretten hemen yargırlarlar. Süleyman'a da çok az anlattım. Sizin de vaktinizi almayacağım.

İki yıl önce Beyoğlu'nda arka sokakta kötü bir yerde Türk pop müziği söylemekte ısrar ediyordum, ama kimse gelmiyordu ve listenin sonundaydım. Türk sanat müziğine ya da halk müziğine geçersen çok başarılı olacağımı söyleyen başka bir küçük gazinonun patronuna kanarak mekân değiştirdim, ama açıkçası gene sondaydım. Süleyman'ı orada, Paris Pavyon'da, şarkı aralarında tanışmak isteyen ısrarcı erkeklerden biri olarak tanıdım. Paris'e aşkta hayal kırıklığına uğramış, başına gelen mutsuzluğu kabul edemeyen ve adına rağmen alaturka müzik seven erkekler gelir. Tabii ki önce yüz vermedim. Ama tek başına olması, her akşam gelmesi, yolladığı buket buket çiçekler, ısrarı ve saf hali beni etkiledi.

Bugün Cihangir Sormagir Sokak'ta dördüncü kattaki apartman dairemin kirasını Süleyman veriyor. Akşamları iki kadeh içtikten sonra Süleyman "Hadi gel seni kamyonetle gezdireyim," der bana. Kamyonetin romantik olmadığını anlamaz, ben de aldırmam. Bir yıl önce sanat müziği söylemeyi ve küçük pavyon şarkıcılığını bıraktım. Süleyman desteklerse yeniden hafif Türk müziğine dönmek istiyorum. Çok da önemli değil.

Geceleri Süleyman'ın kamyonetiyle şehirde gezmeyi çok seviyorum. Ben de onun gibi iki kadehi yuvarlarım ve çakırkeyf olunca ikimiz iyi arkadaş oluruz ve aklımıza ne gelirse konuşuruz. Ağabey korkusundan ve ailesinden uzaklaşınca Süleyman sevimli, eğlenceli biri olur.

Beni Boğaz'a inen dik yokuşlardan çıkarır, dar sokaklardan geçirir, kamyoneti sağa sola kıvrır.

"Yapma Süleyman, polis çevirecek bir gün!" derim.

"Sen merak etme, onların hepsi bizim adamımız," der.

Bazan da onun istediği gibi, "Ayy yapma Süleyman, düşüp öleceğiz," derim. Bir dönem her akşam tekrarlardık bu konuşmayı.

"Niye korkuyorsun Melahat, gerçekten yoldan aşağıya düşeriz mi sanıyorsun?"

"Süleyman, yeni bir Boğaz köprüsü daha yapıyorlarmış. İnanabiliyor musun?"

"İnanılmayacak ne var? Biz de köyden geldiğimizde, bunlar bir şey yapamaz, gariban yoğurtçu diyorlardı," diyerek heyecanlanır Süleyman. "Şimdiyse aynı adamlar, ağbi o arsayı bize sat diye yalvarıyorlar, iş var mı diye araya hatırlı aracı sokuyorlar. Ben sana bu ikinci köprü'nün de, bu birincisi gibi en sonunda yapıpıl açılacağından nasıl adım gibi emin oldum, söyleyeyim mi?"

"Söyle Süleyman."

"Vurallar Kültepe ve Duttepe'deki bütün arsaları aldıktan sonra şimdi de köprü'nün çevre yolunda arsalar alıyorlar da ondan... Daha çevreyolları için istimlaklar bile başlamadı. Ama Vuralların Ümraniye'nin arkalarındaki, Saray ve Çakmak Mahallelerindeki arsaları şimdiden ona katlandı. Şimdi yokuşta seni uçuracağım. Korkma Melahat, tamam mı?"

Süleyman'ın âşık olduğu yoğurtçu kızını unutmasına ben yardım ettim. Tanıştığımızda ondan başka bir şey düşünemiyor-

du. Yengesi Vediha ile şehirde mahalle mahalle gezip evlenecek kız aradıklarını da bana hiç utanmadan anlatır, ben de gülerek dinlerdim: İlk başlarda, arkadaşlarım onunla alay ettikleri ve evlensin de kurtulayım şundan diye düşündüğüm için. Şimdi ise açıkçası, Süleyman evlenirse üzülürüm tabii. Buna rağmen kız görmeye gitmesine aldırmiyorum hiç. Süleyman çok sarhoş olduğu bir gece başörtülü kızlara azgın istekler duyamadığını bana kendi itiraf etti.

“Üzülme, özellikle evli erkeklerde çok görülen bir durum bu,” diye teselli ettim onu. “Televizyonun ve gazete ve dergilerdeki yabancı kadın fotoğraflarının etkisiyle gittikçe yaygınlaşan bir hastalık bu Süleyman, kişisel bir takıntı gibi büyütme.”

Benim takıntımı ise o anlamazdı. “Süleyman, bana emir verir gibi konuşmandan hoşlanmıyorum,” derdim bazan.

“Ben de hoşlanıyorsun zannediyordum...” derdi Süleyman.

“Silahınla oynamaktan hoşlanıyorum, ama benimle öyle kaba ve duygusuz konuşmandan hoşlanmıyorum.”

“Kaba mıyım ben? Duygusuz muyum Melahat?”

“Duyguların var, ama Türk erkekleri gibi, onları ifade edemiyorsun Süleyman. Mesela benim işitmeyi en çok istediğim şeyi söyleyemiyorsun.”

“Evlenmek mi? Başörtüsüne evet diyor musun?”

“Hayır, o konu değil şimdi. Söyleyemediğin öteki şeyi söyle.”

“Ha anladım!”

“Anladınsa söyle o zaman Süleyman... Bu kimsenin bilmediği bir sır da değil... Bak herkes de duymuş artık... Süleyman, ben de biliyorum aslında senin beni çok sevdiğini.”

“Biliyorsan niye soruyorsun?”

“Bir şey sormuyorum. Bir kere daha söylemeni *istiyorum* o kadar... Niye, Melahat seni çok seviyorum, diyemiyorsun?.. Dilin mi eskir?.. Borca mı girersin?”

“Melahat, sen böyle yaptıkça ben daha da çok söyleyemiyorum işte.”

12

TARLABAŞI'NDA

DÜNYANIN EN MUTLU ADAMI

Geceleri Mevlut, Rayiha, iki kızları Fatma ile Fevziye hep birlikte aynı yatakta uyuyorlardı. Ev soğuktu ve yorganın içi sıcacıktı. Bazan küçük kızlar daha Mevlut akşam bozaya çıkarken uyumuş oluyorlardı. Mevlut geç vakit eve döndüğünde, iki küçük kızını hâlâ aynı konumda uyuyor bulurdu. Rayiha da sobanın altını kısıtıği için yatağın yarı içinde, yarı kenarında televizyon seyrediyor olurdu.

Pencerenin yanında çocuklar için ayrı küçük bir yatak vardı, ama oraya konar konmaz iki kız yalnızlık korkusuyla ağlamaya başlıyorlardı. Mevlut onların itirazlarına çok saygı duyuyordu, “Bu yaşta yalnızlıktan korkuyorlar, görüyor musun?” diyordu Rayiha’ya. Çocuklar alışmışlardı; büyük yatakta bir uyudular mı top atsan uyanmıyorlardı. Ama kendi yataklarında en küçük tıptırtıdan huzursuz olarak uyanır, ağlamaya başlar, Mevlut ile Rayiha’yı da uyandırır, asıl büyük yatağa konmazlarsa susmazlardı. Mevlut da Rayiha da bir süre sonra hep birlikte yatmanın herkese daha iyi geldiğini görmüşlerdi.

Mevlut eski bir Arçelik gaz sobası almıştı. Aslında odayı hamam gibi ısıtabilirdi, ama çok yanarsa da çok gaz masrafı oluyordu. (Rayiha sobanın üzerine, ısıtacağı yemek tenceresini koyardı.) Rayiha gazı üç sokak aşağıda, Dolapdere’de bir Kürt’ün dükkânından alıyordu. Doğudaki savaşın kızışıp büyüdüğü yıllarda Mevlut Tarlabası’nın aile aile, sokak sokak Kürt göçmenlerle doluşunu gördü. Bunlar Ferhat gibi ılımlı değil, sert insanlardı. Savaşta köyleri boşaltılmış, yakılmıştı. Mevlut o mahallelere bu yeni ve yoksul insanlar hiç boza almadığı için az gidiyordu artık. Daha sonra esrar, hap ve uyuşturucu satanlar, tiner koklayan yersiz, evsiz çocuklar da bu sokaklara dadandığı için de oralardan uzaklaştı.

1984 başında Ferhat’ın Samiha’yı taksiyle kaçırmamasından sonra Mevlut onu yıllarca hiç görmedi. Çocukluk ve gençliklerinde yakın arkadaşlık ettikten sonra bu tuhaf bir şeydi: Mevlut arada

bir Rayiha'ya bu durumu açıklayan bir şeyler mırıldanıyor, "Çok uzaklara gitti onlar," diyordu. Uzaklığın asıl nedeninin Ferhat'ın karısı Samiha'yı düşünerek yazdığı mektuplar olduğunu Mevlut açık bir şekilde çok az düşünüyordu.

Ayrıca İstanbul'un dur durak bilmeden büyümesinin aralarına girdiği de doğrudur. Otobüse binip birbirlerini görmek ve geri dönmek yarım gün sürecekti. Mevlut, Ferhat'ı hem öz-lüyordu hem de ona küskünlüğünün ana nedeni sürekli de-ği-şiyordu. Ferhat niye beni aramıyor, diye soruyordu kendine. Bu da pekâlâ onun suçlu olduğunun kanıtıydı. Mevlut, yeni evlilerin Gazi Mahallesi'nde mutlu olduğunu, hatta Ferhat'ın Gaziosmanpaşa'da bir lokantada garsonluk yaptığını öğrenince de bir kıskançlığa kapıldı.

Mevlut bazı geceler iki saat boza sattıktan sonra boş sokaklar-da biraz daha çalışabilmek için evde kendisini bekleyen mutluluğu hayal ederdi. Yatağın ve odanın kokusunu, kızları Fatma ile Fevziye'nin yorganın içinde çıkardıkları sesleri, uyurken Rayiha ile birbirlerine dokunuşlarını, tenlerinin birbirlerine ateş gibi de-ğişini aklından geçirdiği zaman bile mutluluktan gözlerinin sulanmak üzere olduğunu hissedirdi. Eve dönünce, bir an önce pijamalarını giyip büyük sıcak yatağın içine girmek isterdi. Ne kadar iş yaptığından, sokakların havasından, boza verdiği evlerde karşılaştığı şeylerden birlikte televizyona bakarlarken söz eder, günün hesabını Rayiha'ya verip kendini onun şefkatli ve dikkatli bakışlarına teslim etmeden gecenin sonunu hiç getirmezd.

Televizyona bakarlarken, "Şekeri fazla diyorlar," derdi Mevlut alçak sesle, o günkü bozanın kıvamını kastederek. "Ee ne yapayım, dünden kalan boza çok ekşiydi," derdi Rayiha her zamanki gibi, kendi hazırladığı karışımı savunurdu. Ya da Mevlut ta mutfağına çağrıldığı bir apartman dairesinde kendisine sorulan tuhaf bir şeye aklının takıldığını söylerdi. "Bunu sen mi aldın?" demişti bir gece yaşlı bir hanımefendi önlüğünü işaret ederek. Neyi kastetmişti? Önlüğün rengini mi? Ya da kadın giyeceği olmasını mı?

Tıpkı gece sokaklarda gördüğü şehir gölgeleri gibi, vahşi kayalıklar benzeri ücra sokaklar gibi, gecenin bir saatinden sonra bütün dünyanın gölgelerden yapılmış esrarlı bir yere dönüştüğünü Mevlut görüyordu: Televizyonda birbirlerini kovalayan

bu arabalar karanlık arka sokaklar kadar tuhaftı; ekranın sol köşesindeki şu uzak ve kara dağlar acaba dünyanın hangi köşesindeydi; bu köpek niye koşuyor, koşan köpek niye televizyona çıkıyor, şuradaki yalnız kadın niye tek başına ağlıyordu?

Rayiha. Bazan gecenin tam ortasında Mevlut yataktan çıkar, odanın ucundaki masanın üzerinden sigarasını alır, yakar, perdeyi aralar, sokağı seyrederek sigara içerdi. Yattığım yerden sokak lambasının ışığında onu görür, ne düşündüğünü merak eder, yatağa dönmesini isterdim. Düşüncelere dalıp Mevlut yatağa dönmezse, yerimden kalkar, bir bardak su içer, kızların üzerini örterdim. O zaman Mevlut düşüncelerinden utanmış gibi yatağa geri dönerdi. “Bir şey yok,” derdi bazan. “Düşünüyorum işte.”

Yazları Mevlut akşamları *bizimle* birlikte olduğu için memnundu hayatından. Ama o söylemez, ben söyleyeyim: Yazları kışlardan da az kazanıyorduk. Mevlut evde sineklere, gürültüye (“Dışarısı daha sessiz,” derdi) ve yukarıda açılan cadde için yapılan yıkımlardan gelen toza aldırmadan pencereleri bütün gün açık tutar, bir yandan televizyona, bir yandan arka bahçede, sokakta, ağacın tepesinde oynayan kızların civıltısına kulak kesilir, onlar aralarında kavgaya tutuşunca yukarıdan müdahale ederdi. Bazı akşamlar durup dururken kafası bir şeye atar, sinirlenirse kapıyı çat vurup çıkar (kızlar artık alışmışlardı buna, ama gene de her seferinde biraz korkarlardı), ya kahveye kâğıt oynamaya gider ya da sokak kapısından kaldırıma inen üç basamaklı dar merdivenlere oturup sigara içerdi. Bazan arkasından ben de iner, yanına oturdum. Bazan çocuklarla hep birlikte sokağa inerdik. Onlar sokakta, bahçede, her yerden ânında çıkıp gelen arkadaşlarıyla oynarken ben merdivenlere oturur, tam üstümüzdeki sokak lambasının ışığında Mevlut’un Kabataş’ta satacağı pilav için pirincin taşını ayıklardım.

Sokağın iki ev karşısında aşağıda yaşayan komşu kadın Reyhan abla ile ahbablığı böyle merdivenlerde otururken ilerlettik. Reyhan abla bir gece cumba penceresinden başını uzatıp, “A senin oradaki sokak lambası bizim evdeki lambadan kuvvetli!” deyip, elişini alıp sokağa indi, basamaklarda yanıma oturdu. Reyhan abla, “Doğuluyum ama Kürt değilim,” derdi, ama tam nereli

olduğunu yaşı gibi saklardı. Benden on on beş yaş büyüktü en azından. Bazan pirincin taşını ayıklayan elime hayranlıkla bakar, “Rayiha, çocuk gibi ellerin var, tek bir kırışığı yok maşallah. Hem de ne hızlı hareket ediyorlar, güvercin kanatları gibi...” derdi. “Sen eliş yap-san, inan bugün benden de, melek kocandan da daha çok kazanırsın. Bizimki zaten, bu elışinden onun polislik maaşından daha çok kazandığım için bana o kadar içerliyor...”

On beş yaşındayken babası kimseye sormadan bir günde onu bir keçe tüccarına vermiş, elinde bohça onunla Malatya’ya yerleşmiş, annesiyle babasını, ailesini bir daha görmemiş. Kendisini öyle satıverdikleri için kızardı onlara, yedi çocuklu çok yoksul bir aile olmalarını mazeret olarak kabul etmez, hâlâ sanki karşılarındaymışlar gibi onlarla tartışırdı. “Kızlarını istemediği adama değil vermek, uzaktan bir kere olsun onu göstermeyen ne iyi analar babalar var Rayiha,” derdi başını sallayarak ama gözünü elindeki ince işten hiç ayırmadan. İlk kocasına onu satarken resmi nikâh şartı koymadığı için de kızardı babasına. Kaçarak evlendiği ikinci kocasına resmi nikâh şartını kendi koymuş ve başarmıştı. “Keşke dayak şartını da akıl etseydim,” derdi bazan gülererek. “Mevlut’un kıymetini bil.”

Hiç dayak atmayan Mevlut gibi bir erkeğin var olabileceğine Reyhan abla bazan inanamaz gibi yapar, bunda benim de payım olması gerektiğini söylerdi. “Melek kocamı” nasıl bulduğumu –birbirimizi bir düğünde uzaktan bir kere görüp nasıl beğendiğimizi, Mevlut’un bana askerden araçlarla nasıl mektup yolladığını– yeniden anlattırırdı. İkinci kocası dayığı rakı içtikten sonra attığı için, rakı sofrasını kurduğu geceler kocasının birinci kadehini bitirmesini beklerdi. Dayağın ilk habercileri olan polislikte sorgu hatıraları, anlayışsızlık suçlamaları ve kötü sözler başlayınca masadan kalkar, elişini alıp yanıma gelirdi. Bazan ben yukarıda olurdum, Reyhan ablanın aşağıda merdivenlerde oturduğunu, kocasının (Necati ağabey) nazik bir dille “Reyhan gülüm, ne olur eve gel, içmeyeceğim söz,” demesinden anlardım. Bazan ben de kızları alıp merdivenlere onun yanına inerdim. “Aman iyi ki geldin, birlikte oturalım, birazdan sızıp uyur bizimki,” derdi Reyhan abla. Mevlut’un boza sattığı kış akşamlarında ise benimle, kızlarla televizyonun karşısına oturur, geç saatlere

kadar çekirdek yiyip hikâyeler anlatarak kızları eğlendirir, güldürürdü. Geç saat Mevlut gelince her seferinde, “Maşallah, aile saadetinize nazar değmesin!” diyerek gülümserdi ona.

Mevlut, hayatının en mutlu yıllarını yaşadığını bazan seziyor, ama bu bilgiyi aklının yalnızca bir köşesinde tutuyordu. Mutlu olduğunu düşünürse onu kaybedebilirdi. Zaten hayatta öfkelenip söylenecek ve o anki mutluluğunu insana unutturacak o kadar çok şey oluyordu ki: Reyhan ablanın geç saatlere kadar oturup her şeye burnunu sokmasına sinir oluyordu. Televizyon seyredirken Fatma ile Fevziye'nin aralarında kavgaya tutuşup önce bağırışmaya, sonra ağlamaya başlamalarına sinirleniyordu. “Yarın akşam misafir var, sekiz on bardak boza bekliyoruz,” dedikten sonra, ertesi akşam kapı duvar sessizliğe bürünüp, soğukta zili çalan Mevlut’a kapı bile açmayan alçaklara öfkeleniyordu. Kürt militanların Hakkari’de askeri kamyonetlere saldırısında ölen Kütahyalı çocuğun hıçkırıklarla ağlayan annesini televizyonda görünce öfkeleniyordu. Rusya’da Çernobil patladı, rüzgâr da kanserli bulutları şehrin tepesine getirdi diye İstanbul sokaklarında pilav almaktan, boza içmekten çekinen korkaklara sinir oluyordu. Elektrik telinin bakırını plastiğinin içinden çekip çıkarıp yaptığı ince tel ile tamir ettiği plastik bebeğin kolunu kızlarının gene kopardığını görünce sinirleniyordu. Televizyon anteni rüzgârda kıpırdıyor diye ekranda benek benek karlar belirince sabrediyor, ama bütün görüntüler gölgeli ve bulamaç gibi olunca sinirleniyordu. Tam türkü söylenirken mahallede birden elektrikler kesilince öfkeleniyordu. Başbakan Özal’a suikast haberinin tam ortasında, polislerin kurşun yağdırdığı suikastçı yerlerde titreye sıçraya kıvranırken (bu sahneyi ekranda en azından yirmi kere görmüştü Mevlut) Hayat yağurdunun reklamı başlayınca sinirleniyor, yanında oturan Rayiha’ya “Sokaktaki satıcıları ilaçlı yağurtlarıyla bu alçaklar bitirdi,” diyordu.

Rayiha, “Yarın sabah kızları al, sokağa çıkar, ben de rahat bir temizlik yapayım,” derse Mevlut bütün bu kötülükleri unutturdu. Çünkü Fevziye kucağında, Fatma’nın küçük eli kendi nasırlı avcunun içinde sokaklarda yürürken dünyanın en mutlu ada-

mı gibi hissederdi kendini. Pilav satışından döndükten sonra, çocukların konuşmalarını dinleyerek şöyle bir uyuyakalmak, uyanıp kızlarla oyun oynamak (el kimin eli, elim sende, vs.) ya da bu hazları düşünürken yepyeni bir müşteri tarafından gece sokakta “Bozacı, ver bakayım bir bardak!” diye durdurulmak mutlu ederdi Mevlut’u.

Hayatın kendiliğinden verdiği nimetleri hiç sorgulamadan şükranla kabul ettiği bu yıllarda Mevlut zamanın ağır ağır akışını, bazı ağaçların kuruyuşunu, bazı ahşap binaların birden yok oluşunu, çocukların futbol oynadığı, satıcıların ve işsizlerin ögle uykusuna yattığı boş arsalarla altı yedi katlı binalar dikildiğini, sokaklara daha büyük reklam panoları ve afişler asıldığını tıpkı mevsimlerin geçişi, yaprakların sararıp dökülüşü gibi ancak belli belirsiz fark ederdi. Tıpkı boza mevsiminin ya da futbol liginin gene bitmekte olduğunu ancak son anda fark etmesi, Antalyaspor’un 1987 yılında küme düşeceğini son hafta, pazar akşamı anlaması gibi. Ya da şehrin caddelerinde 1980’deki askeri darbeden sonra yavaş yavaş pek çok üstgeçit yapılmasını ve bu geçitlere vatandaşı yönlendirmek için kaldırımların kenarlarına demir parmaklıklar dikilmesini, bir gün Halaskârgazi Caddesi’nin bir yanından öteki yanına bir türlü geçemeyince fark etmesi gibi. Belediye başkanının Taksim’den Tepebaşı’na geniş bir cadde açacağını, caddenin Tarlabası boyunca kendi sokaklarından beş sokak yukarıdan geçerek Taksim ile Şişhane’yi birleştireceğini kahvedeki konuşmalardan ve televizyondaki tartışmalardan işitmişti Mevlut, ama hakiki bir şey gibi düşünmemişti. Rayiha’nın mahallenin eskilerinden ve geveze kadınlardan getirdiği bilginin çoğunu da zaten Mevlut sokaklardan, kahvede konuşulanlardan ve Çiçek Pasajı, Balıkpazarı, İngiliz Konsololuğu arasındaki yüz yıllık eski, küflü, karanlık apartmanlarda yaşayan ihtiyar Rum kadınlarından biliyordu.

Kimse hatırlamak, söylemek istemiyordu, ama eskiden Tarlabası bir Rum-Ermeni-Yahudi ve Süryani mahallesiydi. Taksim’in arkasından Haliç’e inen ve ortasından, her mahallede başka bir adalan (Dolapdere, Bilecikdere, Papazköprü, Kasımpaşa Deresi), ama üstü betonla kapatıldığı için adlarıyla birlikte unutulmuş bir dere akan vadinin diğer yanı olan Kurtuluş, Feriköy yanında

altmış yıl önce, 1920'lerin başında sadece Rum ve Ermeniler yaşırdı. Cumhuriyet'ten sonra Beyoğlu'nun gayrimüslimlerine ilk darbe 1942 yılındaki Varlık Vergisi'yle indirilmiş, II. Dünya Savaşı'nda Alman etkisine iyice açık olan hükümet Tarlabası'nın Hristiyan ahalisinin çoğuna ödeyemeyecekleri kadar yüksek vergiler salmış, ödeyemeyen Ermeni, Rum, Süryani ve Yahudi erkeklerini de tutuklayıp Aşkale'deki çalışma kamplarına yollamıştı. Mevlut, vergisini ödeyemediği için dükkânını Türk çırağına devredip çalışma kampına giden ya da sokaklardaki aramalara yakalanmamak için aylarca evinden çıkmayan eczacıların, mobilya ustalarının, ailesi yüzlerce yıldır buralarda yaşayan Rumların hikâyelerini çok dinlemişti. 1955'in 6-7 Eylül'ünde Yunanistan ile Kıbrıs kavgası sırasında eli sopalı ve bayraklı kalabalıklar tarafından kiliselerin, dükkânların yağmalanıp tahrip edilmesinden, papazların kovalanıp kadınların ırzına geçilmesinden sonra Rumların çoğu Yunanistan'a gitmiş, gitmeyenler de 1964'te hükümetin bir kararnamesi ile evlerini, ülkeyi yirmi dört saatte terk etmek zorunda kalmışlardı.

Bu hikâyeleri, mahallenin eski sakinleri, meyhanede geç vakit iyice içtikten sonra ya da boş evlere yerleşenlerden şikâyetçi olanlar fısıldayarak anlatırdı. "Eski Rumlar, Kürtlerden daha iyiydi," sözünü işitmişti Mevlut; hükümet seyirci kaldığı için işte şimdi Afrikalılar, yoksullar geliyordu Tarlabası'na; bakalım daha neler olacaktı.

Ama Yunanistan'a yollanmış Rumlardan bazıları hâlâ tapu sahibi oldukları kendi evlerini görmeye İstanbul'a, Tarlabası sokaklarına geldiklerinde çok da iyi karşılanmazlardı. Kimse onlara "Evinize, Anadolu'dan göç eden yoksul Bitlisli, Adanalılar yerleşti!" demek istemez, böylece en iyi niyetliler bile eski tanıdıklarından utançla kaçardı. Evinin kirasını almaya çalışacak diye öfkelenenler, düşmanca tavır takınanlar da olurdu, kahvehanede birbirlerine sarılıp birlikte yaşadıkları eski güzel zamanları gözyaşları ile hatırlayanlar da. Ama bu duygusal anlar kısa sürerdi. Rumların boş evlerine sızıp yerleşme, oraları Anadolu'dan gelen yoksullara kiralama işini devlet ve polis ile örgütleyen çeşit çeşit haydut çetesinin, sokaklardaki çocukları ayarlayıp onlara eski evlerini ziyaret eden Rumları yuhalatıp taş

attırdıklarını da görmüştü Mevlut. Böyle durumlarda Mevlut'un içinden önce herkes gibi "Durun çocuklar, yapmayın, yazık," demek gelirdi. Ama hem çocuklara söz geçiremeyeceğini, hem de onları kışkırtanların arkasında kendi ev sahibi olduğunu da hatırlayınca kafası karışır, "Rumlar da zaten Kıbrıs'a el koydular," gibi tam ne olduğunu bilmediği bir haksızlığı düşünerek olay yerinden yarı utanç yarı öfkeyle uzaklaşırdı.

Yıkımlar, herkese hoş gözüken temizlik, modernlik sözleriyle ilan edildi. Sahipsiz evlere yerleşen haydutlar, Kürtler, Çingene-ler, hırsızlar temizlenecek, esrar ve uyuşturucu yuvaları, kaçakçı depoları, randevuevleri, bekâr odaları, kanunsuz işlere yataklık eden viraneler yıkılacak, yerine Tepebaşı'ndan Taksim'e beş dakikada gideceğin alu şeritli bir yol yapılacaktı.

İstimlak kararlarına davalarla direnen Rumların avukatları ve yüz yıllık binaları korumak için mücadele eden birkaç üniversite öğrencisiyle mimarlık örgütünün sesi fazla duyulmadı. Basını da yanına alan belediye başkanı, bir yıkım aracının direksiyonuna kuruldu, mahkemeden yıkım kararı geciken eski evlerden birini, üzerine Türk bayrağı asılmış dozerin kepçesiyle yıkmaya alkışlar arasında başladı. Yıkımlar sırasında Mevlutların beş sokak aşağıdaki evinin kapalı pencereleri arasından bile içeri sızan bir toz çıkıyordu. Buldozerlerin çevresinde işsizler, tezgâhtarlar, geçerken bakanlar ve çocuklardan oluşan bir meraklı kalabalığı ve onlara ayran, simit, mısır sunan satıcılar hiç eksik olmadılar.

Mevlut pilav arabasını tozdan uzak tutmak isterdi. Yıkım yılları sırasında gürültülü, kalabalık yerlere hiç uğramadı. Açılmakta olan altı şeritli bulvarın Taksim tarafındaki altmış yetmiş yıllık büyük apartman binalarının yıkılışı etkiledi en çok onu. İstanbul'a ilk geldiğinde, bu binaların Taksim'e bakan yüzündeki dev reklam panosunda, altı yedi kat yüksekliğinde, beyaz tenli, kumral saçlı, iyi yürekli bir kadın Mevlut'a Tamek domates ketçap ve Lux sabunları ikram ederdi. Mevlut dev kadının sessiz fakat ısrarcı bir şefkatle kendisine gülümsemesini sever, Taksim Meydanı'na her çıkışında onunla göz göze gelmekten hoşlanırdı.

Kumral kadını taşıyan binayla birlikte altındaki ünlü sandviççi Kristal Büfe yıkıldığı için de bir hüznü duydu Mevlut. Kristal Büfe İstanbul'un en çok ayran satılan büfesiydi. Kendi buluş-

ları acılı köfteli ve salçalı hamburgerden iki kere (biri ikramdı) yemişti Mevlut, yanında ayranlarından da içmişti. Ayran için yoğurdu Cennetpınar'a komşu İmrenler köyünden Beton lakaplı ve iriyarı iki kardeş verirdi. Beton Abdullah ve Nurullah kardeşler yalnızca Kristal Büfe'yi değil, Taksim, Osmanbey ve Beyoğlu'nda çok yoğurt satın alan bir dizi büyük lokanta ve büfeyi kendilerine bağlamışlar, yoğurt şirketleri cam kaplar ve tahta kasalar taşıyan kamyonlarla dağıtımına başlamadan önce, 1970'lerin ortasına kadar çok para kazanıp Kültepe, Duttepe ve Anadolu yakasında arsalar çevirmişler, sonra sokak yoğurtçularıyla birlikte iki yılda piyasadan ve sokaklardan silinip gitmişlerdi. Mevlut kendisinden çok daha becerikli olan, geceleri boza satmaya ihtiyacı bile olmayan becerikli ve zengin Beton kardeşleri kışkandığını, Kristal Büfe'nin yıkılmasını onlara verilmiş bir ceza olarak görmesinden anladı.

Yirmi yıldır İstanbul'daydı Mevlut. Yeni yollar, yıkımlar, binalar, büyük reklamlar, dükkânlar, yeraltı, yerüstü geçitleri ile şehrin bu yirmi yılda tanıdığı, alıştığı eski yüzünün yok olduğunu gördükçe buna üzülüyor, ama daha çok şehirde kendisi için bir şey yapıldığı duygusuyla bir sevinç duyuyordu. Şehri, kendinden önce yapılmış ve kendisinin dışarıdan gelip içine girdiği bir yer olarak görmüyordu. İstanbul'u kendisi içinde yaşarken yapılan ve gelecekte çok daha güzel, temiz ve modern bir yer olarak hayal etmekten hoşlanıyordu. Kendisi köydeyken, daha doğmadan önce yapılmış, yarım yüzyıllık, asansörlü, kaloriferli, yüksek tavanlı eski binalarda oturanları sever, o insanların kendisine daha iyi davrandıklarını hiç unutmazdı. Ama o eski İstanbul yapılarında hâlâ şehrin yabancısı olduğunu hatırlıyordu. Eski apartmanların kapıcıları kendisine bilerek olmasa da herkesten daha küçümseyici davrandığı için oralarda yanlış bir şey yapmaktan korkuyordu. Öte yandan, eski şeyleri seviyordu: Kenar mahallelerde boza satarken keşfettiği mezarlıkların havası, yosun tutmuş cami duvarları, pirinç muslukları tıkanıp kurumuş kırık çeşmelerin üzerindeki anlaşılmaz Osmanlıca yazılar hoşuna gidiyordu.

Bazan, şehre gelen herkes zenginleşir, mal mülk, ev arsa edinirken, o kadar çalışmasına rağmen kendisinin ancak geçinebildiği, pilavcılıktan aslında para kazanamadığı aklına geliyor ve o

zaman Allah'ın kendisine verdiği mutlulukla yetinmemenin nankörlük olacağını düşünüyordu. Bazan, ki seyrek oluyordu bu, mevsimlerin değiştiğini, kışın bittiğini leyleklerin geçmesinden anlıyor ve yavaş yavaş yaşlandığını hissediyordu.

13

SÜLEYMAN ORTALIĞI KARIŞTIRIYOR

BÖYLE BİR ŞEY OLDU MU OLMADI MI?

Rayiha. Artık kızlarımı, Fatma ile Fevziye'yi Vediha Teyzelerini görsünler, sokaklarda bahçelerde dut yiyip koşup oynasınlar diye otobüse bindirip (ikisine bir bilet) Duttepe'ye götürüyorum. En son gidişimde, iki ay önceydi, Süleyman bir ara beni bir köşede sıkıştırdı, önce Mevlut'u sordu, iyi dedim. Sonra her zamanki gibi şakaya vurarak Ferhat ile Samiha'ya getirdi sözü.

“Kaçtıklarından beri görmüyoruz biz de onları, inan Süleyman ağbi,” diye her zamanki yalanı söyledim ona.

“Aslında inanıyorum onları görmediğine,” dedi Süleyman. “Mevlut da istemez artık Ferhat ile Samiha'yı görmeyi. Biliyor musun niye?”

“Niye?”

“Sen de biliyorsundur Rayiha. Mevlut askerden o mektupları aslında Samiha'ya yazıyordu.”

“Nasıl?”

“Sana versin diye onları Vediha'ya verirken birkaç tane mektuba gözüm takıldı da okudum. Orada Mevlut'un anlattığı gözler senin gözlerin değil Rayiha.”

Bunları söylerken, sanki her zamanki şakacı tavırlarımızla hep birlikte eğleniyormuşuz gibi sırıtıyordu. Ben de gülüverdim, sanki şakaymış gibi. Hatta Allah yardım etti de lafın altında kalmadım ve şöyle dedim: “Mevlut mektupları Samiha'ya yazmışsa sen niye onları bana getirdin?”

Süleyman. Aslında zavallı Rayiha'yı mutsuz etmek istemezdim. Ama en sonunda gerçeği bilmek her şeyden önemli değil midir? Rayiha o gün benimle bir daha konuşmadı, Vediha ile vedalaştı, kızlarını alıp gitti. Bize geldiklerinde, geç kalmasın, Mevlut akşam evde niye kimse yok diye kavga çıkarmasın diye bazan onları kamyonete bindirip Mecidiyeköy otobüs durağına alelacele ben yetiştiririm. Mevlut'un kızları bayılır kamyonetle gezmeye. Ama Rayiha o gün bana bir allahaismarladık bile demedi. Eve varınca Mevlut'a, "Sen o mektupları aslında Samiha'ya mı yazdın?" diyeceğini hiç sanmam. Önce biraz ağlar. Ama sonra biraz düşünürse, benden öğrendiği şeyin doğru olduğu sonucuna varır.

Rayiha. Eve dönerken Mecidiyeköy-Taksim otobüsünde Fevziye kucağıma, Fatma yanıma oturdu. Ben hiçbir şey söylemesem de kızlar anneleri mutsuz, huzursuz olunca hemen anlarlar. Kaşlarımı çattım, "Vediha Teyze'nize gittiğimizi söylemeyin babanıza, olmaz mı?" dedim eve yürürken. Belki de beni Süleyman'ın yalanlarından uzak tutmak için Mevlut Duttepe'ye gitmemi istemiyor diye düşündüm. Ama evde, Mevlut'un çocuksu iyi yüzünü görür görmez anladım Süleyman'ın yalan söylediğini. Ertesi sabah kızlar bahçede oynamaya çıkınca, Mevlut'un beni kaçırdığı gece Akşehir tren istasyonunda bana bakışı aklıma geldi ve huzursuz oldum... Kamyoneti o gün kullanan da Süleyman'dı.

Ama mektupları sakladığım köşeden çıkarıp okumaya başlayınca içim rahat etti: Çünkü Mevlutçuğum evimizde yalnız kaldığımızda benimle tam bu mektuplarda yazdığı gibi konuşur. Böylece Süleyman'ın yalanına kandığım için suçluluk duydum. Ama sonra mektupları Süleyman'ın bana getirdiği, kaçmaya Vediha üzerinden beni onun ikna ettiği aklıma gelince kafam gene karıştı. "Ben de bir daha da hiç gitmem Duttepe'ye" dedim kendi kendime.

Vediha. Bir gün, Mevlut'un pilav satmaya çıkış saatinden az sonra, bir öğle, kimseye söylemeden evden çıkıp, otobüse binip Tarlabası'na koşa koşa Rayiha'ya gittim. Beni görünce kız kardeşim öyle sevindi ki gözlerinden yaşlar geldi. Başını açığı gibi

sarmış, bir elinde iri bir çatal, dumanlar ve kokular içinde tavuk kızartıyor, bir yandan da etrafı dağıtan kızlarına bağırıyordu. Kızları ben öpüp sevdikten sonra bahçeye yolladı. “Çocuklar sırayla hasta oldu da o yüzden geledim,” dedi. “Mevlut’un ziyaretlerimden haberi yok.”

“E Rayiha, Korkut da beni hiç bırakmıyor sokağa, hele Beyoğlu’na hiç bırakmıyor. Nasıl göreceğiz birbirimizi?”

“Senin oğlanlar, Bozkurt’la Turan benim kızlara çok işkence ettiler ya bir sefer,” dedi Rayiha. “Fatma’yı ağaca bağlayıp ok atıp kaşını yardıkları zaman... Bizimkiler artık korkuyorlar senin oğlanlardan.”

“Artık merak etme Rayiha; ben çok dövdüm onları, senin kızlara dokunmayacaklarına yeminler ettirdim. Zaten Bozkurt ile Turan öğleden sonra dörde kadar okuldalar artık. Doğru söyle Rayiha, bu yüzden mi gelmiyorsun bize, yoksa Mevlut mu bırakmıyor?”

“Mevlut’un bir günahı yok. Sen o Süleyman’ın fitne fesatına bak asıl. Sözümona Mevlut askerden mektupları bana değil, Samiha’ya yazmış.”

“Canım Rayiha, bırak sen Süleyman’ın bu aptallıklarını...”

Rayiha hasır dikiş sepetinin dibinden bir hamlede mektup tomarını çıkardı, eskimiş zarflardan birini gelişi güzel açtı: “Canım ciğerim, bir tanem, güzel gözlü Rayiha Hanım,” diye okudu ve ağlamaya başladı.

Süleyman. Mahinur’a en çok aileme laf sokuşturduğu, bizlerin daha dün köyde yaşadığımızı söylediği zaman hasta oluyorum. Sanki kendisi memur kızı, konsomatris değil de paşa kızı, bir doktor hanımı. İki kadehten sonra benim bir lafıma takıyor, “Sen köyde çoban mıydın?” diyor, çok ciddi bir tavırla merak eder gibi kaşlarını kaldırıyor. “Gene rakıyı fazla kaçırdın,” diyorum.

“Ben mi? Sen benden daha çok içiyorsun, içince eline koluna da hâkim olamıyorsun. Bir daha vurursan ben de maşayla vuracağım.”

Eve döndüm. Annem ile Vediha televizyonda Gorbaçov ve Bush’un öpüşmesini seyrediyorlardı. Korkut yoktu, son bir kadeh daha içeyim diyordum ki Vediha beni mutfakta kıstırdı.

“Bana bak Süleyman,” dedi, “Rayiha’nın ayağını kesersen bu evden, affetmem seni. Zavallı Rayiha bu senin yalanlarına, saçma şakalarına inanıyor, ağlıyor.”

“Peki Vediha. Bir daha konuşmam Rayiha ile. Ama her şeyin önce bir doğrusunu hatırlayalım, sonra da kimsenin kalbi kırılmasın diye yalan söyleyelim.”

“Süleyman, farz edelim ki Mevlut *hakikaten* Samiha’yı gördü, âşık oldu ona, ama adını yanlışlıkla Rayiha sandığı için de mektubun başına Rayiha yazdı.”

“Evet, aynen öyle...”

“Hayır, büyük ihtimal sen de bile bile yanılttın onu...”

“Ben Mevlut’un evlenmesine yardım ettim sadece.”

“Şimdi bunları hatırlamanın kime ne faydası var?.. Zavallı Rayiha’yı üzmekten başka?”

“Vediha, bana uygun bir kız bulmak için bu kadar uğraştın. Şimdi de doğruyu kabul et.”

“O senin dediklerinin hiçbiri olmadı,” dedi Vediha sert bir ifadeyle. “Ağabeyine de söyleyeceğim. Bu konu burada biter. Tamam mı?”

Fark ettiğiniz gibi, Vediha beni korkutmak istediği zaman “Korkut” diye değil, “ağabeyin” diye söz eder kocasından.

Rayiha. Günün ortasında bir yerde, mesela kulağı ağrıyan Fatma’ya iyi gelir diye sıcak bez hazırlarken, yaptığım şeyi birden unutuyorum ve dikiş kutusuna koşup dibindeki mektup tomarından birini çekip Mevlut’un benim gözlerim için “Kars’taki dağlar kadar hüzünlü” dediğini okuyorum. Bazı geceler Mevlut’un eve dönmesini bekler, bir kulağım Reyhan ablanın sohbetinde, bir kulağım yataktaki kızların hırıltılı, öksürüklü soluk alıp verişlerindeyken birden sanki rüyadaymışım gibi yerimden kalkıyorum ve Mevlut’un benim için “Artık başka göz, artık başka bir güneş istemem” dediğini okuyorum. Sabah Balıkpazarı’nda Tavukçu Hamdi’nin tavukları kesip, tüylerini yolup derisini pis kokular içinde tütsüleyişini Fatma ve Fevziye ile seyrederken Mevlut’un benim için “gül kokulu, mis kokulu, adı gibi kokulu” dediğini hatırlayarak rahatlıyorum. Lodosun bütün şehri lağım ve yosun kokusuyla kokuttuğu ve gökyüzünün

çürük yumurta rengine büründüğü günlerde ise içim kararır, Mevlut'un benim gözlerim için "esrarlı geceler kadar karanlık ve pınarlar kadar berrak" dediğini okuyorum.

Abdurrahman Efendi. Kızlarımı evlendirdikten sonra köyde hayatın tadı kalmadığı için uygun zamanlarda İstanbul'a gidiyorum. Teneke misali zangır zangır titreyen otobüslerde uykuyla uyanıklık arasında, acaba istenmediğim yere mi gidiyorum diye acıyla düşünüyorum. İstanbul'da Vediha'da kalıyorum ve asık suratlı Korkut'tan ve yaşlandıkça ruha benzeyen Bakkal Hasan babalarından mümkün olduğunca uzak durmaya çalışıyorum. Parasız pulsuz, yorgun bir ihtiyarım, hayatımda otelde hiç kalmadım. İnsanın bir gece bir kenarda kıvrılıp uyumak için üstüne para vermesini yakışıksız bulurum.

Süleyman ve Korkut'un, kızım Samiha'nın Süleyman ile evlenmesi karşılığında bana hediyeler ve para verdikleri ve Samiha kaçınca onları dolandırmış olduğum doğru değildir. Evet, dişlerimin parasını Korkut verdi, ama ben bu cömertliği kızım Vediha'nın kocasının bir hediyesi olarak gördüm, küçük güzel kızımın başlık parası olarak değil. Samiha gibi bir güzelin başlık parasının takma diş olacağını sanmak da küstahlıktır.

Aktaşların evine girer çıkarken, bu konulara hâlâ doyamamış olan zavallı Süleyman'dan kaçınmak için çok dikkat ediyordum ki, bir gece beni mutfakta bir şeyler atıştırırken yakaladı. Nedense birbirimize baba oğul gibi sarılıp öpüştük. Babası da çoktan uyuyakaldığı için, sakladığı köşede, patates tenekesinin arkasındaki yarım şişe rakıyı sevinçle bulduk. Bir ara, nasıl oldu hatırlamıyorum, ama sabah ezanına az kalmıştı ki Süleyman'ın sürekli aynı nakaratı tekrarladığını fark ettim. "Beybabacığım, sen harbi adamsın, dürüstçe söyle, böyle bir şey oldu mu olmadı mı?" diyordu. "Aslında Mevlut aşk mektuplarını Samiha'ya yazmıştı."

"Süleymancığım, evladım, önemli olan ilk başta kimin kime âşık olduğu değildir. Evlilikte önemli olan, evlendikten sonra mutlu olmaktır. Bunun için peygamberimiz, evlenmeden önce kızla erkeğin tanışıp, boş yere sevişip heyecanlarını tüketmelerini ve *Kuran-ı Kerim* de yetişkin kızların başı açık gezmelerini yasaklamıştır ya işte..."

“Çok doğru,” dedi Süleyman. Bana kalırsa bana hak verdiği için değil, Hazreti Peygamber’li, *Kuran-ı Kerim*’li bir lafa asla karşı çıkamadığı için.

“Hem bizim âlemimizde,” diye devam ettim, “evlenmeden önce kızla erkek birbirlerini hiç tanımadıkları için aşk mektubunun başta kime yazıldığının da önemi yoktur. Mektup bir şekildir, aslında önemli olan gönüldür.”

“Yani Mevlut ha Samiha’ya niyet ederek mektup yazmış, ha kısmetine Rayiha çıkmış, fark etmez mi?”

“Etmez.”

“Allah’ın nezdinde kulunun niyeti çok önemlidir,” dedi Süleyman kaşlarını çatarak. “Ekmek bulamadığı için değil, oruç tutmaya NİYET ettiği için aç kalan kişinin orucunu kabul eder Cenab-ı Allah. Çünkü birisi NİYET etmiştir, diğeri etmemiştir.”

“Allah’ın gözünde Mevlut ile Rayiha iyi kullardır. Sen merak etme,” dedim. “Razıdır onlardan. Allah mutlu olan, azla yetinmeyi bilen kanaatkâr kulunu sever. Zaten onları sevdiği için mutlular, öyle değil mi? Mutluysalar da bize laf söylemek hiç düşmez artık, değil mi Süleyman oğlum?”

Süleyman. Eğer Rayiha o mektupların gerçekten kendisine yazıldığına inanıyorsa, Mevlut’tan niye kendisini babasından istemesini talep etmedi? Kaçırılmaya gerek bile kalmadan hemen evlenirlerdi. Çünkü başka isteyeniyi hiç yoktu. Buna karşı, Boynueğri Abdurrahman’ın çok para isteyeceği söyleniyor... O zaman da Rayiha evde kalır, asıl güzel küçük kızı Samiha’yı satamazdı. Bu kadar basit. (O en küçük kızın da para etmeyeceği zaten sonra anlaşıldı ama o ayrı konu.)

Abdurrahman Efendi. Bir süre sonra en küçük kızımın yanına, ta şehrin öbür ucuna, Gazi Mahallesi’ne gittim. Süleyman hâlâ takıntı yaptığı için Samiha ile Ferhat’a gittiğimi sakladım ve gerçekten köye dönüyormuşum gibi yaptım. Vediha ile, belki de köyde ölüp öteki dünyaya göçecekmişim gibi kucaklaşıp ağlaştık. Mecidiyeköy’den, elimde çantam Taksim otobüsüne bindim. Trafikte hiç hareket etmediğimiz için tıkkış tıkkış dolu otobüste sıkışıp bunalan yolcular, araç trafikte durdukça inmek

için “Şoför bey kapıyı aç,” diye bağıyor, şoför de “Durakta değiliz,” diye açmıyordu. Sık sık çıkan bu kavgaları hiç karışmadan seyrettim. Sonra bindiğim otobüste balık istifi konserve gibi gene öyle ezildik ki Gaziosmanpaşa’da indiğimde kâğıt gibi incelmıştim. Oradan mavi bir minibüsle Gazi Mahallesi’ne hava kararırken vardım.

Şehrin bu ucu sanki daha soğuk ve karanlıktı, bulutlar burada daha alçak ve korkutucuydu. Koşar gibi çıktım yokuşu, bütün mahalle bir yokuştur zaten. Kimsecikler yoktu etrafta, şehrin bittiği yerdeki ormanın ve gölün kokusu geliyordu. Hayalet gibi evlerin arasında çıplak dağların sessizliği vardı.

Kapıyı açan güzel kızımın sarıldık birbirimize ve neden bilmem, ağlamaya başladık. Kızım Samiha’nın mutsuz ve yalnız olduğu için ağladığını hemen anladım. O akşam bile kocası Ferhat eve ancak gece yarısı gelebildi ve ölü gibi yıkılıp yatıp uyudu. Karı koca o kadar çok çalışıyorlar ki, günün sonunda otobüslere binip dağ başındaki bu evde buluşmaya ne halleri kalıyor ne de gönülleri. Ferhat dışarıdan mektupla üniversiteyi en sonunda bitirmiş, Anadolu Üniversitesi diplomasını çıkarıp gösterdi. İnşallah bundan sonra mutlu olurlar. Ama daha ilk akşamdan kaçtı uykum. Zavallı Samihacığımı, güzel akıllı kızımı mutlu edemez bu Ferhat. Yanlış anlamayın, kızımı kaçırdığı için değil, hizmetçilik ettirdiği için ayıplıyordum bu adamı.

Ama Samiha mutsuzluğunun nedeninin gündelikçilik etmek olduğunu da kabul etmiyordu. Sabah kocası işe (ne işi varsa ona) gittikten sonra Samiha hayatından çok memnun gibi davranıyordu. İzin almış benim için. Bana sahanda yumurta kırdı. Arka pencereden kocasının çevirdiği fosforlu araziye gösterdi. Dağın tepesindeki gecekondu evin küçük bahçesine çıktık; çevremiz beyaz kutulara benzeyen gecekonduyla dolu tepelerle çevriliydi. Ta uzaklarda, sisin, fabrika dumanlarının içinde şehrin hatları, çamur içinde yattığı için belli belirsiz görülen bir yaratık gibi, ancak seçiliyordu. “Şu karşı tepeler var ya baba,” dedi Samiha, gecekonduyla tikiş tikiş çevreyi gösterdi. Üşür gibi titredi. “Beş yıl önce biz buraya ilk geldiğimizde babacığım, bütün bu tepeler bomboştur.” Samiha ağlamaya başladı.

Rayiha. “Abdurrahman dedenizin ve Vediha Teyze’nizin sizi görmeye buraya geldiğini söylersiniz akşam babanıza, ama Samiha Teyze’nin geldiğini söylemezsiniz, tamam mı?” dedim kızlarıma. “Niye?” diye sordu Fatma her zamanki bilgiç edasıyla. Sabrım taşıp onlara tokat attığım zamanlarda yaptığım gibi kaşımı çatıp başımı sağa sola hafifçe sallayınca Fatma da Fevziye de sustular.

Babamla Samiha gelince de biri dedesinin göğsüne tırmandı, öbürü de teyzesinin kucağına oturdu. Babam hemen oturup kucağındaki Fatma ile “kız kaçtı”, “domuz kim, papaz kim?” gibi el parmak oyunları oynamaya, cebinden aynasını, zincirli cep saatini, hiç yanmayan çakmağını çıkarıp bilmeceleştirmeye başladı. Samiha ise Fevziye’ye öyle bir güçle sarıldı, onu o kadar çok öptü ki kız kardeşimin içindeki yalnızlık acısını dindirebilmek için kalabalık bir evde yaşaması ve üç dört çocuk doğurması gerektiğini hemen anladım. Hem kızlarımı öpüyor, hem de arada bir “Aman ne biçim eli varmış, bu ne beniymiş!” diyor, ben de her seferinde merak edip Fevziye’nin eline ve Fatma’nın boynundaki bene bakıyordum.

Vediha. “Hadi Samiha Teyze’niz alsın sizi arkadaki konuşan ağaca, perili Süryani kilisesinin avlusuna götürsün,” dedim, gittiler. Rayiha’ya artık Süleyman’dan korkmamasını, Bozkurt ile Turan’ın uslandığını, kızlarla bizim eve gelmesini söyleyecektim, babam bambaşka bir konu açtı ve çok kızdık ona.

Abdurrahman Efendi. Bana niye kızıyorlar anlamıyorum. Bir babanın kızlarının mutluluğundan başka bir şeyi düşünmemesinden daha tabii ne olabilir? Samiha kızlarla bahçeye çıkınca, Rayiha ile Vediha’ya, kız kardeşlerinin şehrin ta öbür ucundaki yapayalnız mutsuzluğunu, tek odalık gecekondularına soğuktan, hüzünden ve hayaletlerden başka bir şey girmediğini, orada beş gün kaldıktan sonra daha fazla dayanamayıp köye dönmeye karar verdiğimi söyledim.

“Benden duymuş olmayın ama kız kardeşinize onu mutlu edecek gerçek bir koca lazım.”

Rayiha. Bilmiyorum nasıl oldu da o kadar kızdım da birden ağızımdan babacığımın kalbini kıracak sözler çıktı, ben de şaşırdım. “Baba bozma kızın evliliğini,” dedim. **HİÇBİRİMİZ SATILIK DEĞİLİZ** dedim. Bir yandan da babamın aslında haklı olduğunu, zavallı Samiha’nın mutsuzluğunu gizleyecek gücünün bile kalmadığını görüyordum. Bir başka şeyi de ben istemeden kafam kendi kendine düşünüyordu: Bütün çocukluğumuz, gençliğimizde herkesin “en güzeliniz, en gönül yakanınız, dünyanın en güzel kızı” dediği Samiha’nın şimdi parasız, çocuksuz, mutsuz olması, onun aksine Mevlut’la bizim şimdi mutlu olmamız Cenab-ı Hakk’ın bizlerin inancını denemek için kurduğu bir sınav mıdır, yoksa bu onun bu dünyadaki adaleti midir?

Abdurrahman Efendi. SEN NE BİÇİM BABASIN bile dedi Vediha. “Yuva yıkar mıymış hiç bir baba, kızını satıp başlık parası almak için?” Öyle ağır geldi ki sözleri, belki işitmemiş gibi yapmak en iyisidir dedim, ama yapamadım. “Yazıklar olsun,” dedim, “yıllarca çektiğim çile, gördüğüm aşağılama, sizleri satıp para kazanayım diye değil, sizleri iyi yaşatacak iyi bir koca bulmak içindi. Kızıyla evlenmek isteyen adamdan para isteyen baba, o kızı yetiştirmek, okula yollamak, giyindirmek ve iyi bir anne olmasını sağlamak için yaptığı masrafları geri almak ister yalnızca. Bu miktar, damat adayının geline ne değer biçtiğini de gösterdiği gibi, toplumda kız çocuklarının eğitimi için ayrılan tek paradır aslında. Anladınız mı şimdi bunu? Bu memlekette babaların hepsi, en modern bile evladı kız değil erkek olsun diye adaklar adar, şeyhlere gidip büyüler yaptırır, cami cami gezip Allah’a yalvarır. Ama ben her kızımın doğumunda, o kötü ruhlu erkeklerin aksine zil takıp oynamadım mı? Ben herhangi birinize bir kerecik bile bir fiske vurdum mu? Hatta sizlere bir kere bağırdım, bir kere kalbinizi kıracak kötü söz söyledim, gül tenlerinizde bir leke bırakacak kadar hiç sesimi yükselttim mi? Şimdi siz babanızı sevmiyor musunuz? Öyleyse öleyim ben!”

Rayiha. Bahçede kızlarım Samiha Teyzelerine efsunlu çöp tenekesini, içinden solucanlı tren geçen kırık saksıyı, bir vurursan iki kere titreyip ağlayarak cevap veren gözü yaşlı teneke prensesin

teneke sarayını gösteriyorlardı. “Ben kızlarımı kafese kapatıp gizleyen kötü bir adamsam, onlar benim ruhum bile duymadan nasıl burnumun dibinde it kopukla mektuplaşıp haberleşebiliyorlar?” dedi babam.

Abdurrahman Efendi. Bütün bu çirkin sözler benim gibi onurlu bir babaya elbette ağır geliyordu. Daha ikinci ezanı okunmadan rakı istedim. Kalkıp buzdolabının kapısını açınca Rayiha “Mevlut rakı içmez babacığım,” dedi, buzdolabının kapısını tuttu. “Gidip sana bir Yeni Rakı alayım istersen.” Buzdolabını kapadı. “Utanacak bir şey yok kızım dolabında... Samiha’nın buzdolabı daha da boş.”

“Bizim dolaptakilerin çoğu da Mevlut’un satamadığı nohutlu tavuklu pilavın fazlalıkları,” dedi Rayiha. “Bozayı da çabuk bozulduğu için geceleri artık buzdolabına koyuyoruz.”

Sanki aklım tuhaf bir hatıraya takıldığı için, gözüm kör olmuş gibi kenardaki koltuğa sersemce attım kendimi. Bir süre uyuyakalmışım, rüyamda bir koyun sürüsünün içinden beyaz atımla geçerken koyunların aslında bulut olduğunu anlıyordum ki, bir an burnum, bindiğim atın burun deliği gibi acıyla büyümeye başladı, uyandım. Fatma burnuma yapışmış çekiyordu.

“Ne yapıyorsunuz!” diye bağırды Rayiha.

“Babacığım gel seninle bakkala gidelim de bir şişe rakı alalım,” dedi canım kızım Vediha’m.

“Fatma ile Fevziye de gelsinler bizle, gösterversinler dedelerine bakkalın yolunu.”

Samiha. Kamburu çıkmış, iyice küçülmüş babam iki elini tutmuş kızlarla bakkala giderken, Rayiha ile ben arkalarından baktık. Daracık sokağın köşesinde tam yokuşa kıvrılıyorlardı ki bir an penceredeki bizi hissedip dönüp el salladılar. Onlar gidince Rayiha ile çocukluğumuzda yaptığımız gibi karşılıklı, hiç konuşmadan, ama konuşup anlaşıyormuşuz gibi hissederek oturduk. Çocukluğumuzda bazan alay edip Vediha’yı kızdırır, azar işitince susup kaş göz işaretiyle anlaşırdık ama bunu şimdi yapamayacağımızı, o zamanların geride kaldığını anladım.

Rayiha. Hayatında ilk defa Samiha benim yanımda bir sigara yaktı. Bu alışkanlığı Ferhat'tan değil, çalıştığı zengin evlerinden kapıldığını söyledi. "Merak etmeyin Ferhat'ı," dedi. "Üniversite diploması var, belediyede elektrik tahsilatında tanıdığı yakınları var, işe girdi, yakında da rahat ederiz biz, hiç merak etmeyin bizi. Babam da dönmesin sakın o Süleyman'ın yanına. Ben iyiyim. O kadar."

"Biliyor musun ne dedi geçende o Süleyman manyağı bana?" dedim. Dikiş kutusunun içinden kurdelaye sarılı zarf tomarını çıkardım. "Bu mektuplar var ya, Mevlut'un bana askerken yolladığı... Mevlut sözümona onları bana değil, sana yazmış Samiha."

O bir şey diyemeden, desteden çektiğim zarfları açıp açıp içinden çıkardığım kâğıtları gelişi güzel okumaya başladım. Köydeyken, babam evde yokken, bazan bu mektuplardan bir iki cümleyi Samiha'ya okurdum. Karşılıklı gülümserdik birbirimize. Ama biraz okuduktan sonra gördüm ki, ne ben ne de Samiha gülümseyebilecek gibiydik. Tam tersi, "Kara gözlerimin her birinin bir hüzün güneşi" olduğunu okurken bir an ağlayacağım sandım, yutkunamadım ve Süleyman'ın yaydığı yalanı Samiha'ya söyleyerek yanlış yaptığımı hemen anladım.

Samiha bir yandan "Saçmalama Rayiha, hiç olur mu?" diyor, bir yandan da bu söylediğim doğru olabilir miş gibi bakıyordu bana. Ben mektupları okurken Samiha sanki Mevlut kendisinden bahsediyormuş gibi gururlanıyordu, hissettim ben bunu. Ben de kestim okumayı. Mevlut'umu özledim. Samiha'nın o uzak mahalleden hepimize, hatta bana kızdığını anladım. Mevlut eve döner birazdan diye bambaşka bir konu açtım.

Samiha. Rayiha'nın sözü kocasına getirip biraz sonra geleceğini söylemesi... Vediha'nın bana bir bakıp "Biz de zaten şimdi gidiyoruz babamla," demesi... Bunlar önce kalbimi kırdı, sonra mutsuz etti beni... Gaziosmanpaşa otobüsünde pencerenin kenarında oturuyorum şimdi, kederliyim. Başörtümün kenarıyla, sulanan gözlerimi sildim. Açıkçası, Mevlut gelmeden gitmemin istendiğini hissettim. Mevlut o mektupları aslında bana yazdığı için! Ben niye kabahatli oluyorum? Bütün bunları söylesem "Aşk

olsun!” diyeceklerdi hep bir ağızdan ve içten bir üzüntüyle “Nasıl böyle şeyler düşünüyorsun Samiha, biz seni çok seviyoruz!” diyeceklerdi. Bu alınganlıklarımı da tabii Ferhat’ın bir türlü para kazanamamasına, hizmetçilik yapmama ve çocuksuzluğumuza bağlayacaklardı. Aldırmıyorum aslında, seviyorum hepsini. Gene de Mevlut’un mektupları gerçekten bana yazmış olabileceğini düşündüm birkaç kere. Hatta “Yapma Samiha, düşünme, ayıp,” dedim kendime. Ama birkaç kereden de çok düşündüm. Bir kadının tıpkı rüyaları gibi düşünceleri de hâkim olabileceği şeyler hiç değiller; eve karanlıkta girip telaşa kapılmış hırsız gibi bir o yana bir bu yana seyirtiyor düşüncelerim.

Şişli’deki zengin evinin küçük hizmetçi odasında geceleri, apartman karanlığında hiç kıpırdamadan oturan güvercinler iç çekerken, acaba Ferhat öğrenirse ne der diye düşündüm. Belki de canım Rayiha bunu bana kendimi iyi hissedeyim diye söylemiştir diye geçirdim aklımdan. Bir gece geç vakit yorgun argın otobüslerle yorgun argın eve dönüp, Ferhat’ı televizyonun karşısında ceset gibi otururken bulunca, sızmadan önce bir an onu sarsarak uyandırmak istedim.

“Biliyor musun geçende Rayiha ne dedi?” dedim. “Hani Mevlut’un Rayiha’ya yolladığı mektuplar var ya... Aslında Mevlut o mektupları beni düşünerek yazmış.”

“Ta baştan beri mi?” dedi Ferhat, gözünü televizyondan bana çevirdi.

“Evet, ta baştan beri.”

“Rayiha’ya ilk mektupları Mevlut değil, ben yazdım.”

“Ne?”

“Mevlut aşk mektubu yazmayı ne bilsin... Askere gitmeden önce bana geldi, âşık oldum dedi, ben de yazdım o mektupları.”

“Bana mı yazdın onları?..”

“Hayır. Mevlut mektupları tabii ki Rayiha’ya yazmamı istedi,” dedi Ferhat. “Bana ona âşık olduğunu uzun uzun anlattı.”

14

MEVLUT BİR BAŞKA KÖŞEDE

YARIN SABAH ERKENDEN ALIRIM GERİ

Mevlut 1989 kışında, pilavcılığının yedinci yılında, genç kuşağın kendisini yadırgadığını daha çok görmeye başladı. Mevlut bazan bu insanlara “Pilavımı beğenmediyseniz paranızı iade edeyim,” derdi. Ama bu genç çalışanlar arasında parasını geri isteyen olmamıştı. Daha yoksul ve kabadayı tipli, öfkeli müşteriler, kimseden utanmayan yalnızlar, yarım bıraktıkları tabağa karşılık olarak yarım fiyat almasını ister, Mevlut da buna uyardı. Yenmemiş pilavın dokunulmamış yanını, temiz tavuk parçalarını kimseye, hatta kendine bile çaktırmadan bir hamlede camekânın içindeki yerlerine geri koyar, kirli, dokunulmuş parçaları bir kutuda biriktirip kedilere verir ya da eve dönmeden bir çöp tenekesine atardı. Bazı tabakların bitirilmeden iade edildiğini akşam evde karısına söylemezdi. Rayiha altı yıldır pilavı da tavuğu da aynı dikkatle ve özenle pişirdiği için Mevlut kabahatin onda olmadığını düşünüyordu. Bu yeni insanların, pilavlarını eskiler gibi niye heyecanla yemediklerini anlamaya çalışıyor, pek çok neden geliyordu aklına:

Sokak satıcısının “pis” olduğuna ilişkin yanlış bir kanaat ne yazık ki televizyon ve gazetelerden yeni kuşaklara hızla yayılıyordu. Süt, yoğurt, salça, sucuk, konserve şirketleri mallarının makinelerde “el değmeden” yapıldığını ve “tertemiz” olduğunu reklamlarda o kadar çok tekrarlıyorlardı ki Mevlut bazı akşamlar evde televizyona cevaben “Hadi ulan!” diye bağırır, bu da televizyon canlı izlenimi verdiği için Fatma ile Fevziye’yi korkuturdu. Bazı müşteriler tabak, bardak, çatal, bıçak temiz mi diye, pilav almadan gözleriyle kontrol ederlerdi. Mevlut bu şüphesi, aşağılayıcı, temizlik düşkünü müşterilerin tanıdık ve akrabalar arasındayken, ortadaki tek büyük tabaktan gayet rahat yiyebildiklerini de biliyordu. Samimi ve yakın oldukları insanlarda temizlik aramıyorlardı aslında. Bu da Mevlut’u kendilerinden biri gibi görmedikleri, ona güvenmedikleri anlamına geliyordu.

Ayaküstü pilav tıkınıp öğle yemeğini geçiştirmenin bir de

“fakir gözükmek” gibi sakıncalı bir yanı olduğunu Mevlut son iki yılda anlamıştı. Üstelik nohutlu pilav eğer simit, çörek gibi arada bir atıştırılacak bir şey değil de ana yemek ise, doyurucu bir yemek değildi. Nohutlu pilav, mesela kuru üzümlü, tarçınlı midye dolması gibi tuhaf, egzotik bir tat da değildi. İki üç yıl önceye kadar midye dolması, yalnızca bazı özel meyhaneler ve mezcilerde bulunan ve Mevlut’un merak edip bir kere bile tatmadığı pahalı bir yiyecekken, Mardinliler sayesinde herkesin yediği ucuz bir sokak yemeğine dönüşmüştü. İşyerlerinin sokak satıcısına sipariş verdiği yıllar da geçmişti. Sokak satıcılarının; Osmanlı’dan kalma, arnavutciğeri, kelle kebab, cızbız köfte gibi şeyler satanların altın yılları, kullanılıp atılan plastik çatal bıçakları seven bu yeni memurlar yüzünden geride kalmıştı. Eskiden insan büyük bir işyerinin kapısında seyyar köftecilik yaparken, aynı köşede, yıllanmış müşterilerinin öğle yemeğine geldiği bir köfteci dükkânı sahibi olabilirdi sonunda.

Her sene, boza mevsiminin başlamasından önce, havalar soğurken, Mevlut Sirkeci’deki toptancılardan bütün bir seneye yetecek büyüklükte bir çuval kuru nohut alırdı. Bu sene bu büyük çuvalı satın almaya sermayesi yetmemişti. Pilavcılıktan geliri azalmıyordu belki, ama küçük kızların yiyecek, giyecek masraflarına yetişemiyordu. Televizyonda Avrupalı tuhaf adını iştirir iştirmez Mevlut’un sinir olduğu Tipitip çıkletler, Golden çikolatalar, kutu içinde Süper dondurmalar, çiçek şeklinde şekerler, gazete kuponu keserek alınan pilli oyuncak ayılar, renk renk saç tokaları, oyuncak saatler ve aynalar için Mevlut’un bazan içten bir coşkuyla bazan da suçluluk ve yetersizlik duygularıyla yaptığı harcamalar gittikçe artıyordu. Boza mevsiminde akşamları Mevlut’un kazandıkları, Kültepe’de rahmetli babasının evinden gelen kira geliri ve Rayiha’nın Reyhan ablanın bulduğu çeyizci dükkânlarına elışı yaparak biriktirdikleri olmasaydı kendi evlerinin kirasını vermekte ve soğuk kış günlerinde, bidon ve huniyle doldurduğu sobaya gaz almakta zorlanacaklardı.

Öğle yemeğinden sonra Kabataş kalabalığı seyrekleşiyordu. Mevlut saat ikiden beşe kadar satış yapacağı başka bir yer aramaya başladı kendine. Tarlabası Bulvarı’nın açılmasından sonra oturdukları ev İstiklal Caddesi ve Beyoğlu’na yaklaşacağına

sanki uzaklaşmış, sınıf düşmüştü. Tarlabası mahallelerinin yeni yolun yukarı kısmında kalan sokakları bir anda gece kulüpleri, barlar, türkü söylenen, içki içilen yerlerle dolmuş, aileler, yoksullar buradan uzaklaşmış, emlak fiyatları artan bu sokaklar İstanbul'un en büyük eğlence merkezinin bir parçası olmuştu. Daha aşağıdaki sokaklar ise zenginleşmeden pay alamamıştı. Tam tersi, altı şeritli yoldan yayalar geçmesin diye kaldırım kenarlarına ve yolun ortasına dikilen demir parmaklıklar ve beton duvarlar Mevlutların oturduğu mahalleleri daha da aşağıya, Kasımpaşa'ya, eski tersanenin son kalıntılarının arasındaki yoksul işçi mahallelerine doğru itmişti.

Mevlut akşamüstleri Kabataş'tan eve dönerken, altı şeritli yolun üzerindeki beton duvarlar ve demir parmaklıkları arabasıyla aşamadığı, üstgeçitlere de çıkıp inemediği için artık İstiklal Caddesi'nin kalabalığı içinden geçip kestirme yapamıyor, yolunu Talimhane tarafına kadar uzatıyordu. Gazetelerin "nostaljik" dediği (Mevlut bu kelimeyi sevmiyordu) bir tramvay hariç İstiklal Caddesi'nin araçlara kapanacak olması (hazırlıklar hiç bitmiyordu, cadde çukur çukur olmuştu), büyük yabancı mağazaların şubeler açması da buralara satıcıların çıkmasını zorlaştırmıştı. Beyoğlu Belediyesi'nin mavi elbiseli, kara gözlüklü zabıtalı yalnız anacaddede değil yan sokaklarda bile simitçilere, kasetçilere, midyecilere, köftecilere, bademcilere, çakmak tamircilerine, sucuk ekmekçilere ve sandviççilere göz açtırmıyordu. Beyoğlu Karakolu ile ilişkilerini saklamayan bir arnavutciğercisi İstiklal Caddesi civarında tutunabilen sokak satıcılarının hepsinin ya kadrolu sivil polis ya da her gün düzenli bilgi veren polis muhbiri olduğunu söylemişti bir kere Mevlut'a.

Bitip tükenmez bir nehrin kolları gibi sokaklarda kararlılıkla akan durdurulmaz Beyoğlu kalabalıkları yollarını, yönlerini, hızını çok sık olduğu gibi gene değiştirmiş, insanlar tıpkı yatağını değiştiren nehrin kollarında olduğu gibi başka köşelerde, kavşaklarda birikmeye başlamıştı. Yeni birikme yerlerine önce seyyar satıcılar gelir, onları zabıta kovalarken sandviç ve kebab büfeleri, arkasından da dönerci dükkânları, sigara ve gazete bayiipleri açılır, ara sokaklardaki bakkallar kapı önünde döner, dondurma satmaya, manavlar geceleri de satış yapmaya ve bir

yerlerde sürekli bir yerli pop müzik çalmaya başlardı. İrili ufaklı bütün bu değişimlerin sokaklarda daha önceden hiç dikkat etmediği çok elverişli köşeleri ortaya çıkardığını Mevlut fark ediyordu.

Talimhane'deki bir sokakta, bir inşaatın kalaslarının yığıldığı köşeyle terk edilmiş eski bir Rum evinin arasında, arabasını park edeceği bir kuytuluk buldu. Bir dönem öğleden sonraları pilav arabasını bu kuytuluga çekip beklemeye başladı. Karşıdaki elektrik idaresi binasının kapısında fatura ödemek, kapatılmış elektriği açtırmak, sayaç taktırmak için kuyruk olan vatandaşlar pilavcıyı kısa sürede keşfettiler. Mevlut öğle vakitlerinde artık Kabataş'ta değil burada durursa daha çok satış yapabileceğini düşünüyordu ki, ilk günlerde sus payı olarak bedava yiyen inşaat bekçisi, "patronlarının istemediğini" söyleyerek Mevlut'u uzaklaştırdı.

İki yüz metre öteye, iki yıl önce yanan Şan Tiyatrosu'nun kalıntılarına bitişik bir aralığa geçti. Bir Ermeni vakfına ait olan yüz yıllık ahşap Şan Sineması'nın tiyatro binası 1987'de soğuk bir kış gecesi yanarken, boza satan Mevlut da Taksim'den alevleri görüp bütün şehir gibi seyre gelmişti. Eskiden Batı müziği konserlerinin yapıldığı gösterişli binanın dincilerle dalga geçen bir oyun sahnelendiği için yakıldığı çok söylenmiş ama kanıtlanamamıştı. Mevlut "dinci" kelimesini de ilk o zaman işitmişti. İslam'a saygısızlık eden bir oyun hoş görülmemeliydi elbette, ama koskoca eski bir binanın yakılması o zaman aşırı gelmişti Mevlut'a. İçeride cayır cayır yanan bekçinin ruhu, bu eski tiyatroda mutlu olan herkesin erkenden öleceği yolundaki uğursuzluk hikâyeleri, aslında bütün Taksim Meydanı ve buraların eskiden Ermeni mezarlığı olması, soğukta üşüyerek müşteri beklerken Mevlut'un aklına bazan geliyor, göze çarpmayan bu gizli köşeye kimsenin tavuklu pilav yemek için gelmemesini makul karşılıyordu. Beş gün sabretti. Sonra beyaz arabasını park edeceği bir başka köşe aramaya karar verdi.

Talimhane'de, Elmadağ'ın arkalarında, Dolapdere'ye inen sokaklarda, Harbiye civarında tekerlekli lokantası için kuytu bir köşe baktı uzun bir süre. Geceleri düzenli boza müşterilerinin hâlâ olduğu sokaklardı bunlar, ama gündüzleri Mevlut'a bambaşka yerlermiş gibi geliyordu. Araba yedek parçacıları, bak-kallar, küçük aşevleri, emlakçılar, koltuk tamircileri, elektrikçi

dükkanları arasında daha rahat yürümek için bazan arabasını yanmış tiyatronun yanındaki berbere emanet ederek bırakıyordu. Kabataş'ta da, helaya gitmek, iki adım yürümek istediği zamanlarda arabasını midyeci dostuna, bir tanıdığa bırakır, ama müşteri kaçırmamak için çabucak dönerdi. Oysa burada Mevlut arabasından kaçır gibi uzaklaşıyordu. Bu duygu da rüyalarından çıkma bir şeydi. Sanki arabayı unutmak ister gibi hissediyordu kendini, bir suçluluk duyuyordu.

Bir gün Harbiye'de kaldırımında ileride Neriman'ı gördü, gene kalbi hızlandı, hayret etti buna. İnsanın sokakta kendi gençliğine rastlaması gibi şaşırtıcı bir duyguydu bu. Üstelik kadın bir an bir vitrine dönüp bakınca Mevlut onun Neriman değil bir başkası olduğunu hemen anladı. Aynı anda da, son günlerde Harbiye'de, seyalıat acentalarının karşısında yürürken aklının bir köşesinde Neriman olduğunu kavradı ve bir süre hatıraların sisi içerisinde, on beş yıl önce lise diploması alma hayallerini hâlâ kaybetmediği günlerin resimleri gözünün önünde canlandı: O zamanlar çok daha boş olan İstanbul sokakları; evde tek başına otuzbir çekerken duyduğu mutluluk; yüreğinin yalnızlık ile dopdolu olması sayesinde hissettiği derinlik duygusu; sonbaharda kestane ve çınar ağaçlarının dökülen yapraklarıyla dolan caddeler; iyi niyetli yoğurtçu çocuk Mevlut'a şefkatle davranan o eski müşteriler... Bütün bu şeyleri yaşarken kalbinde ve midesinde hissettiği yalnızlık ve kederi şimdi hiç hatırlamadığı için on beş yıl önce ne kadar da mutlu olduğunu içtenlikle düşündü. Tuhaf bir pişmanlık duydu, sanki hayatını boşa yaşamış gibi. Oysa çok mutluydu Rayiha ile.

Yanmış tiyatronun oraya döndüğünde pilav arabası yerinde yoktu. Mevlut gözlerine inanamadı. Bulutlu kış günü hava her zamankinden erken kararıyordu. Lambaları şimdiden yanan berber dükkanına girdi.

"Senin arabayı zabıtalara götürdü," dedi berber. "Şimdi gelir dedimse de dinlemediler."

Satıcılık hayatında Mevlut'un başına ilk defa geliyordu bu.

Ferhat. Mevlut'un bizim oralarda pilav arabasını belediyecilere kaptırdığı günlerde, ben de Taksim'de elektrik idaresinin Hilton

Oteli misali binasına tahsildar olarak gidip gelmeye başlamıştım. Ama Mevlut ile hiç karşılaşmadık. Bizim oradaki sokaklarda arabasını park ettiğini bilseydim onu arar mıydım? Bilmiyorum. Mevlut'un aşk mektuplarını aslında *kendi* karısına değil, *benim* karıma yazmış olduğunun bir iddia olarak bile olsa ortaya atılması bu konuda şahsi ve resmi düşüncemi berraklaştırmam gerektiğini bana hemen hissettirdi.

Korkut'un düğününde Mevlut'un Abdurrahman Efendi'nin diğer kızlarını uzaktan şöyle ancak bir gördüğünü bildiğim için Mevlut'un aşk mektuplarında aslında kime niyet ettiğinin benim için hiçbir önemi yoktur. Rayiha'yı kaçıırken Mevlut'un aslında Samiha'yı hayal ettiğini bilmiyordum. Çünkü Mevlut utanıp bunu benden sakladı. Yani şahsi görüşüm olarak, benim dertlendiğim bir şeyim yok. Ama resmi görüşlerimiz bakımından ikimiz de arkadaşlık etmek için zor durumdayız: Mevlut, daha sonra benim karım olacak kıza aşk mektupları yazdığı için... Ben, Mevlut'un âşık olup elde edemediği kızı ayartıp kaçırdığım için. Şahsi görüşleri ne olursa olsun bu "resmi" durumdaki iki erkeğin birbirleriyle değil el sıkışıp arkadaşlık etmeleri, kaldırımda karşılaşınca hemen kavgaya tutuşmamaları bile çok zordur ülkemizde.

Mevlut, pilav arabasını belediye zabıtalарının alıp götürdükleri gün, akşam eve vaktinde döndü. Rayiha onun arabayı getirip arka bahçedeki badem ağacına bağlamadığını fark etmemişti önce. Ama kocasının yüzünü görünce başlarına bir felaket geldiğini anladı.

"Bir şey değil," dedi Mevlut, "yarın sabah erkenden alırım geri."

Söylenen hiçbir şeyi anlamayan ama her şeyi söylenmeden fark eden kızlarına, arabayı tekerleğinin vidası çıktığı için aşağı mahallede bir tamirci arkadaşına bıraktığını anlattı. Birer resimli çiklet verdi onlara. Böylece, Rayiha'nın ertesi gün için kızarttığı tavukları ve taze pilavı sofraya koyup akşam yemeğinde istedikleri kadar doya doya yediler.

"Bunları da öbür gün için müşterilerine saklayalım bari," dedi Rayiha. Yenmemiş tavukları dikkatle tencereye koyup buzdolabına geri götürdü.

O akşam mutfak kapısından boza verdiği eski ve düzenli bir müşteri, "Valla rakı içildi bu akşam, boza hiç almayacaktık Mevlut Efendi," dedi, "ama sesin öyle yanık, öyle hüzünlü çıkıyordu ki dayanamadık."

"Bozayı sattıran satıcının sesidir," dedi Mevlut, müşterilerine binlerce kere söylediği bir cümleyi tekrarlayarak.

"İyi misin sen? Kızların hangisi okula başlayacaktı?"

"Hamdolsun, çok iyiyiz. Büyük kız bu sonbahar başlayacak ilkokula hayırlısı."

"Aferin. Onları liseyi bitirmeden evlendirmeyeceksin değil mi?" dedi yaşlı kadın müşteri kapıyı hafifçe örterken.

"İki kızımı da üniversiteye yollayacağım," dedi Mevlut yavaş yavaş kapanan kapıya doğru.

Ama ne bu tatlı konuşmalar, ne de rastlantıyla o akşam ona iyi davranan diğer eski müşteriler Mevlut'a arabasını kaptırmanın acısını bir an olsun unutturabilirdi. Arabanın nerede olduğunu merak ediyor, dikkatsiz kaba ellere düşerse hırpalanacağını, yağmur altında kalabileceğini, Aygaz ocağının çalınabileceğini düşünüyordu. Yanı başında kendisi olmadan düşünemiyordu arabasını.

Ertesi gün Beyoğlu Belediyesi'nin zabıta müdürlüğüne gitti. Osmanlı zamanından kalma gösterişli ama yıpranmış eski ahşap binada, kendi gibi, arabasına, sehпасına el konmuş birkaç satıcı vardı: Bir iki kere Tarlabası sokaklarında rastladığı bir eskici Mevlut'un arabasının alınmasına şaşıtı. Pilavcı, köfteci, mısırcı, kestaneci gibi Aygaz ya da kömür ocağı kullanan, gelişmiş bir camekânı olan satıcıların arabalarına, ocaklarına kolay el konmazdı, çünkü onlar zaten sürekli durdukları yerde tıpkı Mevlut gibi, zabıtalara verdikleri hediyeler, bedava yiyecekler sayesinde durabilirlerdi.

O gün ne Mevlut ne de diğer satıcılar el konmuş arabalarını, sehпalarını geri alabildiler. "Parçalamışlardır zaten," dedi yıllanmış bir lahmacun satıcısı, Mevlut'un düşünmek bile istemediği ihtimali dile getirerek.

Sağlık nedenlerine dayanan belediye mevzuatı ve enflasyonda önemi hiç kalmamış para cezaları sokak satıcılarını caydırmaya hiç yeterli olmadığı için, belediyeler söz dinlemeyen satıcıların

el koydukları tezgâhlarını ibret olsun diye parçalar, sattıkları malları da sağlıksız diye imha ederlerdi. Bu yüzden bazan kavgalar çıkar, yumruklamalar hatta bıçaklamalar olur, bazı satıcılar belediyenin önünde kendini yakmaya, açlık grevi yapmaya girişirdi, ama seyrek olurdu bunlar. Satıcıların el konmuş tezgâhları ancak seçimlerden önce oy kaybetmemek için ya da kişisel ilişkiler sayesinde geri verilirdi. İlk gün belediyeden ayrılırken tecrübeli lahmacuncu ertesi gün yeni bir kutu alacağını söyledi.

Bir tanıdık aramayan ve kutusunu, malını geri alamayacağını gerçekçilikle hemen kabul eden o satıcıya içerledi Mevlut. Kendisinin yeni bir üç tekerlekli araba alıp içine ocak yerleştirecek parası yoktu. Parayı çıkışırsa bile, artık işin kârlı olacağına da inanmıyordu. Ama arabasını geri alabilirse eski hayatına devam edebileceğini nedense düşünüyor, savaştan dönmeyen kocasının aslında çoktan öldüğüne bir türlü inanmayan bahtsız kadınlar gibi, beyaz arabanın parçalanmış olabileceğini bir türlü kabul edemiyordu. Tam tersi, arabanın bir belediye deposunda, tellerle çevrili beton bir alanda kendisini beklediğinin hayali bir fotoğraf gibi gözünün önünde canlanıyordu.

Ertesi gün de gitti Beyoğlu Belediyesi'ne. "Nereden almışlar senin arabanı?" diye soran bir memur, yanmış tiyatronun Beyoğlu değil Şişli Belediyesi'ne bağlı olduğunu söyleyince Mevlut'un yüreği umut doldu. Şişli Belediyesi'nde Vuralların, Korkut'un yardımıyla bir tanıdık bulabilirdi. Gece rüyasında arabayı gördü.

15

EFENDİ HAZRETLERİ

BÜYÜK HAKSIZLIK YAPILDI BANA

Rayiha. Üzerinden iki hafta geçti, pilav arabasından hiçbir haber alamadık. Mevlut gece yarısından sonraya kadar boza satıyor, sabahları geç uyanıp yatakta yatıyor, ta öğleye kadar evde üzerinde pijamalar Fatma ve Fevziye ile saklambaç, elim sende oynuyordu. Evde artık ne nohutlu pilav ne de tavuk piştiği, her akşam

badem ağacına zincirlenen ve çocukların da sevdiği üç tekerlekli beyaz araba da etrafta olmadığı için altı yaşındaki Fatma ile beş yaşındaki Fevziye kötü bir şey olduğunun farkındaydılar. Onlar da sanki babalarının işsizliğini kendilerinden gizlemek için oyna iyice veriyorlardı kendini; evin içinde çığlıklar, bağrışmalar artınca Mevlut'a bağıırıyordum:

“Al şunları bari Kasımpaşa'ya parka götür de biraz hava alsınlar.”

“Vediha'ya bir telefon etsene,” diyordu Mevlut sessizce. “Belki yeni bir haber vardır.”

“Mevlut Şişli Belediyesi'ne gitsin,” dedi bir akşam Korkut. “Orada ikinci katta Vuralların adamı bir Rizeli var, ona yardım edecek.”

Mevlut o gece sevinçten uyuyamadı. Sabah erkenden kalktı, tıraş oldu, bayramlık temiz elbiselerini giydi ve yürüye yürüye Şişli'ye gitti. Beyaz arabasına kavuşunca onu boyayacak, süsleyecek ve bir daha asla başından ayrılıp onu sahipsiz bırakmayacaktı.

Belediye binasının ikinci katındaki Rizeli, kuyruktaki vatandaşları azarlayan önemli ve meşgul bir adamdı. Yarım saat bir köşede beklettikten sonra bir parmak işaretiyle Mevlut'u çağırdı. Rizeli önde, Mevlut arkada, karanlık merdivenlerden indiler. arapsabunu kokan dar koridorlardan, gazete okuyan memurlarla dolu havasız salonlardan ve bütün bodrum katını kötü yağ ve bulaşık kokutan bir yemekhaneden geçip bir avluya çıktılar.

Mevlut karanlık binalar arasındaki karanlık avlunun bir köşesinde satıcı arabaları görerek heyecanlandı. O yana yürürken iki belediye memurunun diğer köşede bir arabayı balta ile parçaladıklarını, bir başkasının tekerlekleri, ahşap parçalarını, ocağı ya da camekânı istiflediğini gördü.

“Ne oldu, seçtin mi?” dedi yanına gelen Rizeli.

“Benim araba burada yok,” dedi Mevlut.

“Senin arabayı bir ay önce almadılar mı? Burada arabaları ertesi gün parçalıyoruz. Seninki de, kusura bakma, parçalanmıştır. Bunlar zabitanın dün sokaklardan kamyonla topladığı arabalar. Her gün toplasan şehirde isyan çıkar. Hiç toplamasan bütün

Anadolu patates satmaya Taksim'e gelir. Ne Beyoğlu kalır ne temiz bir cadde. Herkese arabasını geri versek, ertesi gün gene çıkar Taksim'in ortasına... Sen buradan beğendiğin bir arabayı al bakalım parçalanmadan..."

Mevlut arabalara alıcı gözle baktı. Bir tanesi kendi arabası gibi camekânlı, iyi ahşaptan ve kalın sağlam tekerlekliydi. Aygaz ocağı yoktu, çalınmıştı herhalde. Ama kendi arabasından daha bakımlı ve yeniydi bu araba. Bir an suçluluk duydu.

"Ben benim arabayı istiyorum."

"Hemşerim, yasak yerde izinsiz satıcılık yapmışsın. Araban alınmış, ne yazık ki parçalanmış. Şimdi torpillisin diye sana bedava başka bir araba veriyoruz. Al da ekmek teknesi yap, çocuğun çocuğun aç kalmasın."

"İstemiyorum," dedi Mevlut.

Bakımlı arabanın sahibi camekânın köşesine Türk bayraklı ve Atatürk'lü kartpostallardan başka bir de ünlü dansöz Seher Şeniz'in bir resmini sıkıştırmıştı. Mevlut hoşlanmadı bu sonuncusundan.

"Emin misin istemediğinden?" dedi Rizeli.

"Eminim," dedi Mevlut, gerisin geriye yürürken.

"Antika adammışsın... Sen nereden tanıyorsun Hacı Hamit Vuralı?"

"Tanırız biz," dedi Mevlut esrarengiz bir havaya bürünmeye çalışarak.

"Madem Hacı Hamit'in yakınısın, ondan torpillisin, sokak satıcılığını bırak da git ondan iş iste. Adamın bir inşaatına kısım şefi olsan, satıcılıktan bir yılda kazanamadığını bir ayda alırsın."

Dışarıda, meydanda hayat bütün sıradanlığı ile sürüyordu. Gürültülü otobüsler, alışveriş yapan kadınlar, çıkmak dolduranlar, Milli Piyango satıcıları, itişip gülüşen birörnek ceketli öğrenciler, üç tekerlekli arabasında çay ve sandviç satan bir satıcı, polisler, kravatlı beyler gördü Mevlut. Tıpkı sevdiği kızın ölümünden sonra hayatın başkaları için bütün sıradanlığı ile sürüp gitmesini bir türlü kaldıramayan kişi gibi bir öfke duydu bu insanlara. Rizeli memur da saygısızlık etmişti kendisine, çok yukarıdan konuşmuştu.

Lise yıllarındaki gibi, sokaklarda küskünlükle, amaçsızca dolaştı, Kurtuluş'ta hiç tanımadığı bir mahallede üşüyünce bir kahveye girip televizyona bakarak üç saat oturdu. Bir paket Maltepe almıştı, sürekli içiyor, para hesabı yapıyordu. Rayiha eliş yapmaya kuvvet vermeliydi.

Eve her zamankinden geç gitti. Hem Rayiha hem de kızlar Mevlut'un suratından arabanın geri verilmediğini, hatta yok olduğunu –öldüğünü– anladılar. Mevlut hiçbir şey demedi onlara. Ev bir yas havasına büründü. Rayiha, Mevlut yarın satışa çıkar diye pilav tavuk yapmıştı, sessizce yediler. “Keşke bedava verilen o bakımlı arabayı alsaydım!” diye düşündü Mevlut. O arabanın sahibi de şimdi şehrin bir yerinde kara kara düşünüyor olmalıydı.

Ruhunda bir daralma vardı. Kaçınılmaz bir büyük karanlık dalganın yaklaştığını, kendisini yutacağını hissediyordu. Boza sırığını, güğümlerini hava tam kararmadan, o karanlık dalgaya yakalanmadan erkenden alıp sokaklara çıktı: Hem yürümek içini açtığı için; hem de hızlı hızlı yürüyüp karanlığın içine “Boo-zaa” diye bağırırken kendini daha iyi hissettiği için.

Arabasına el konmasından beri zaten akşamları sokaklara haberlerin başlamasından çok daha erken çıkıyordu. Doğru yeni açılan caddeden Atatürk Köprüsü'ne iniyor, hasılatı artırmak için Haliç'in öte yakasında yeni mahalleler arıyor, bazan telaşla, bazan ilhamla, bazan öfkeyle hızlı hızlı yürüyordu.

Buraları İstanbul'a ilk geldiği yıllarda sabahları bozayı Vefa Bozacısı'ndan babasıyla alırken yürüdükleri sokaklardı. O zamanlar ara sokaklara girmez, geceleri ise hiç uğramazlardı bu mahallelere. İki katlı, cumbalı, boyasız ahşap evlerde perdeler sıkı sıkıya kapatılır, lambalar erkenden söner, kimse boza içmez, saat ondan sonra sokaklar eski zamanlardan, ta Osmanlı'dan beri bu mahallelerde hüküm süren köpek çetelerinin eline geçerdi.

Atatürk Köprüsü'nü geçtikten sonra Zeyrek'e çıkıyor, arka sokaklardan Fatih, Çarşamba, Karagümrük civarına hızlı hızlı yürüyordu. “Boo-zaaa” diye bağırırken iyi hissediyordu kendini. Yirmi beş yıl öncenin eski ahşap evlerinin çoğu yok olmuş, yerlerine Feriköy, Kasımpaşa, Dolapdere'dekiler gibi dört beş katlı, beton apartmanlar yapılmıştı. Bu apartmanlarda çok sık

olmasa da perdeler, pencereler açılıyor, Mevlut geçmişten gelen tuhaf bir haberci gibi ilgiyle karşılanıyordu.

“Vefa Bozacısı bize bu kadar yakın ama uğrayıp almak gelmiyor hiç aklımıza. Ama senin yanık sesini işitince dayanamadık bozacı. Bardağını kaç veriyorsun? Nerelisin sen?”

Boş arsaların beton apartmanlarla dolmasına, mezarlıkların tuhaf bir şekilde ortadan kaybolmasına, sokak köşelerine atılan ve yığılarak yükselen küçük çöp tepelerinin yerini en ücra mahallelerde bile büyük varillerin almasına rağmen köpek çetelerinin bu sokaklara geceleri hâlâ hâkim olduğunu gördü Mevlut.

Ama bazı karanlık sokaklarda köpek çetelerinin kendisine hasmane hatta düşmanca bir tutum almasını anlayamadı. Bir köşede pinekliyor ya da çöp karıştırıyorlarsa, Mevlut’un boza diye bağırışını ve ayak seslerini duyunca köpekler doğruluyor, savaş nizamına geçen bir ordunun askerleri gibi birbirlerine sokuluyor, Mevlut’u gözlüyor, bazan hırslayarak diş gösteriyorlardı. Mevlut bu sinirli tutumu bu sokaklardan hiç bozacı geçmemesine bağladı.

Bir akşam, çocukluğunda gece birlikte boza satarlarken köpek korkusuna kapılınca babasının kendisini getirip okuttuğu şeyhin yerleri muşamba kaplı evinin bu mahallelerde bir yerde olduğunu hatırladı. Babası doktora gösterir gibi yaşlı şeyhe götürmüştü Mevlut’u. Mevlut çoktan ölmüş olması gereken yaşlı şeyhin öğütlerini dinlemiş, kendisini okuyup üflerken ürpermiş, şimdi evini ve mahallesini hatırlamadığı bu koca sakallı adam sayesinde yüreğindeki köpek korkusundan kurtulmuştu.

Bu eski mahallelerde, boza pahalı diye pazarlık eden, alkollü mü diye lüzumsuz sorular soran, Mevlut’a şüpheli bir yaratık gibi bakan bu aileleri daha çok boza almaya ikna edebilmesi için haftada bir iki geceyi yalnızca Haliç’in öte yakasına ayırması gerektiğini anlıyordu.

Beyaz arabasının hayali sık sık Mevlut’un gözünün önüne geliyordu. Arabası sokaklarda gördüğü diğer satıcı arabalarından daha biçimli, daha kişilik sahibiydi. Baltalarla duygusuzca parçalanmış olmasına inanamıyordu. Belki de arabasını kendisi gibi acıdıkları, torpilli bir başka pilav satıcısına verivermişlerdi. Bir Rizeli olabilirdi bu beleşçi; Rizeliler birbirlerini korurdu.

Kimse boza almamış, kimse onu çağırmamıştı o akşam. Şehir buralarda hatıra gibiydi: ahşap evler, soba dumanıyla puslu sokaklar, yıkık duvarlar. Buraya nasıl geldiğini, tam nerede olduğunu çıkaramıyordu Mevlut.

Üç katlı bir apartmanın penceresi açıldı ve genç bir erkek belirdi. "Bozacı, bozacı... Yukarı gelsene."

Yukarıda daireye buyur ettiler onu. Ayakkabılarını çıkarırken içeride bir kalabalık olduğunu hissetti. Sarı bir ışık vardı, bu güzeldi. Ama devlet dairesi gibiydi: İki masada oturan altı yedi kişi gördü Mevlut.

Önlerindeki yazıyla çok meşguldüler ama iyi niyetliydi. Dönüp Mevlut'a baktılar ve uzun zamandır bozacı görmemiş çoğu insan gibi gülümsediler.

"Bozacı kardeşimizi görünce çok sevindik," dedi yaşlı, gümüş saçlı ve iyi yüzlü bir adam Mevlut'a gülümseyerek.

Ötekiler onun öğrencileri gibiydiler. Saygılı, ciddi, ama neşeli. Gümüş saçlı adam da öğrencileriyle aynı masada oturuyordu. "Yedi kişiyiz," dedi. "Herkes birer bardak."

Birisi Mevlut'u küçük bir mutfağa götürdü. Mevlut yedi bardağı özenle doldurdu. "Tarçın leblebi istemeyen var mı?" diye sordu içeriye.

Öğrencinin açıp kapadığı buzdolabında alkollü içki yoktu. Mevlut evde kadın, aile olmadığını da anladı. Gümüş saçlı adam mutfağa geldi. "Ne kadar borcumuz?" dedi ve Mevlut'un cevabını beklemeden gözlerinin içine yakından baktı. "Çok kederliydi sesin bozacı, içimize işledi bizim burada."

"Büyük haksızlık yapıldı bana," dedi Mevlut içten bir konuşma arzusuyla. "Pilav arabamı aldılar, belki parçaladılar, belki de bir başkasına verdiler. Şişli Belediyesi'nde Rizeli bir memur saygısızlık etti, ama dertlerimle sizi rahatsız etmeyeyim akşam akşam."

"Anlat, anlat," dedi gümüş saçlı adam. Samimi bakışları, "Senin için üzülüyor ve ilgiyle dinliyorum," diyordu ona. Mevlut zavallı arabasının şehirde başka ellerde mahzun olduğunu söyledi. Parasızlık derdini söylemese de, adamın bunu da anladığını anladı. Oysa ondan önemli derdi Rizeli belediye memurunun, önemli adamların ("makbul adamlar" dedi gümüş saçlı adam

alaycılıkla) kendisini küçümsemesi, adam yerine koymamasıydı. Mutfaktaki iki küçük sandalyeye karşılıklı oturmuşlardı.

“İnsan kâinat ağacının en yüksek meyvesidir,” dedi gümüş saçlı ihtiyar adam Mevlut’u dikkatle dinlerken. İhtiyar dindarlar gibi kendi kendine dua eder gibi konuşmuyordu. Hem eski bir arkadaş gibi gözlerinin içine bakarak, hem de bir âlim gibi çok bilgili bir şekilde konuşması Mevlut’un hoşuna gitti.

“İnsan eşref-i mahlukattır. Kimse senin kalbindeki cevheri yok edemez. Arabanı da bulursun Cenab-ı Hakk’ın izniyle... Bulacaksın inşallah.”

Mevlut bir yandan böyle akıllı ve önemli bir adamın kendisine vakit vermesinden ve içerideki öğrencilerin bekliyor olmasından gururlanıyor, bir yandan da ilginin belki de acımdan kaynaklandığını hissedip huzursuz oluyordu.

“Talebeleriniz bekliyor sizi hocam,” dedi. “Ben almayayım daha fazla vaktinizi.”

“Beklesinler,” dedi gümüş saçlı ihtiyar. Mevlut’un ruhuna işleyen birkaç laf daha söyledi: Açılmaz düğümler Cenab-ı Hakk’ın iradesiyle çözüldü. Her müşkülât onun kudretiyle halledilirdi. Daha da güzel sözler söyleyecekti belki, ama Mevlut’un kıpır kıpır huzursuz olduğunu (Mevlut bu sinirli hareketleri yaptığı için hemen pişman olmuştu) görünce ayağa kalkıp elini cebine attı.

“Hocam sizden para alamam.”

“Yok, Allah razı olmaz, ben de bunu kabul etmem.”

Kapıda “Sen önden, hayır sen önden,” diyen beyefendiler gibi ısrar ettiler birbirlerine. “Bozacı, bu sefer kabul et lütfen şu parayı,” dedi adam. “Gelecek gelişinde, söz veriyorum, bu sefer ben sana para teklif etmeyeceğim. Biz her perşembe akşamı sohbet ediyoruz.”

“Allah razı olsun,” dedi Mevlut bunun tam doğru cevap olmadığını düşünerek. Mevlut bir ilhamla nur yüzlü adamın kırış kırış kocaman elini öptü. Üzerinde kocaman benler vardı.

Geç saat eve dönünce bu karşılaşmayı Rayiha’ya anlatamayacağına anladı. Sonraki günlerde Mevlut nur yüzlü adamın sözlerinin aklından hiç çıkmadığını, araba acısına onun sayesinde dayanabildiğini de söylemek istedi Rayiha’ya, ama tuttu kendini. Rayiha alaycı bir şey söyleyerek kalbini kırabilirdi.

Gümüş saçlı adamın Çarşamba'daki evinin içinde gördüğü sarı ışık Mevlut'un aklına takılmıştı. Başka ne görmüştü evde? Eski güzel yazılar vardı duvarlarda. Bir masanın etrafında ciddiyetle oturan öğrencilerin saygılı havasını da sevmişti Mevlut.

Ertesi hafta beyaz arabasının hayaletini İstanbul sokaklarında, geceleri boza satarken daha çok gördü. Bir kere, Tepebaşı'ndaki kıvrım kıvrım yokuşlu bir sokakta bir Rizelinin beyaz arabasını sürüklediğini fark edince koştu arkasından, ama daha yanına varmadan anladı yanlış olduğunu: Kendi beyaz arabası bu araba gibi kaba ve küt değildi, çok daha zarıftı.

Perşembe akşamı Fatih'in arkalarında, Çarşamba'daki evin önünden "Boo-zaa" diye bağırıp geçerken çağrılınca hemen yukarı çıktı. Kısa süren ziyaretinde şunları öğrendi: Gümüş saçlı ihtiyar adama öğrencileri "Hocam," eve gelip giden başkaları "Efendi Hazretleri" diyorlardı; öğrenciler kamyon kalem, hokka ve mürekkeple resim yapar gibi masada kocaman harflerle yazı yazıyorlardı; bunlar *Kuran-ı Kerim*'in dile geldiği Arap harfleriydi. Evde Mevlut'un hoşuna giden başka eski ve kutsal şeyler de vardı: eski tarz bir kahvedanlık; duvarlarda, masada resmedilen harfler ve kelimeler benzeri hat levhaları; sedef kakmalı bir kavukluk; tıktırmasıyla bütün fısıltıları bastıran kocaman dolaplı bir hamam saati; Atatürk'ün ve onun gibi çok ciddi, çatık kaşlı ama sakallı bazı önemli kişilerin çerçeveli fotoğrafları.

Mutfaktaki aynı masada, kısa süren sohbetlerinde Mevlut, Efendi Hazretleri'nin sorması üzerine arabasını bulamadığını, hâlâ ciddiyetle aradığını, şu ara sabahları henüz bir işi olmadığını söyledi. (Orada iş aradığını, yardım istediğini sanmasınlar diye kısa kesmişti bu konuyu.) On beş gündür ona açmayı ve sormayı düşündüğü pek çok konudan yalnızca birini açmaya vakit bulabildi: Her gece sokaklarda uzun uzun yürümek artık mesleki bir alışkanlıktan çok bir ihtiyaç olmuştu. Gece sokaklara çıkıp uzun uzun yürümezse kafası, hayal gücü, düşünceleri zayıflıyordu.

Efendi Hazretleri çalışmanın bir ibadet olduğunu hatırlattı. Mevlut'un içindeki, kıyamete kadar yürüme arzusu âlemde yalnızca Allah'tan yardım geleceğinin, yalnızca O'ndan yardım istenebileceğinin işareti ve sonucuydu. Mevlut bunu, yürürken

kafasından geçen tuhaf düşüncelerin O'ndan geldiği şeklinde yorumlayacak ve bundan huzursuz olacaktı.

Efendi Hazretleri elini cebine atıp boza parası (bu perşembe de dokuz talebesi vardı) vermeye kalkınca Mevlut önceden kararlaştırdıkları gibi bozanın kendi ikramı olduğunu hatırlattı.

“Adın ne senin?” diye sordu Efendi Hazretleri takdir eden bir edayla.

“Mevlut.”

“Ne mübarek bir ad!” Mutfaktan daire kapısına doğru yürüyorlardı. “Mevlithan mısınız?” diye sordu Efendi Hazretleri, talebelerinin de duyabileceği bir şekilde.

Mevlut kelimenin anlamını bilmediği için soruya ne yazık ki cevap veremeyeceğini gösterir bir ifade takındı. Masadaki öğrenciler Mevlut'un alçakgönüllü dürüstlüğüne gülümsediler.

Efendi Hazretleri, Mevli'tin, Hazreti Peygamber'in doğum gününü kutlayan uzun şiirlere verilen ad olduğunu herkesin bildiğini söyledi. Mevlithan ise bu mesnevilerin musikisini icra edenlere verilen çok az bilinir çok güzel bir addı. Bir gün erkek çocuğu doğduğunda Mevlut ona Mevlithan derse o çocuğun kısmeti açık olacaktı. Ayrıca Mevlut'u her perşembe akşamı kesinlikle bekliyorlardı, sokaktan boza diye bağırmasına bile gerek yoktu artık.

Süleyman. Arabasını kaybeden, Vuralların torpilinden yararlanamayan Mevlut Kültepe'deki tek odalık evine benim yerleştirdiğim kiracıdan daha fazla kira, hiç olmazsa biraz peşin para istiyormuş, Vediha anlattı. Sonra Mevlut telefon etti.

“Oğlum,” dedim, “kiracın, Vuralların adamı Rizeli bir gariban, bizim adamımız da sayılır, çık dediğimiz an, gık bile demeden, sen de biliyorsun, çıkar. Hamit Bey'den korkar çok. Kirası da düşük değil, her ay vaktinde elden veriyor, Vediha ile yolluyoruz, vergisi yok, çamura yatması yok. Daha iyisini bulacağını mı sanıyorsun?”

“Rizelilere güvenmiyorum şu sıralar Süleyman, kusura bakma, çıksın.”

“Ulan ne acımasız mal sahibisin, adam evlendi, çocuğu oldu, sokağa mı atacağız şimdi?”

“Kimse bana İstanbul’da acıdı mı?” dedi Mevlut. “Yanlış anlama. Tamam, peki, sokağa atma şimdi kimseyi.”

“Tabii, biz sana hep acıdık, sevdik,” dedim ben de dikkatle.

Vediha’nın Süleyman’dan alıp getirdiği aylık ev kirası Mevlut’un ailesinin ev masraflarının en fazla bir haftalık kısmına yetiyordu. Mevlut ile Süleyman arasındaki telefon konuşmasından sonra Vediha’nın getirdiği mart ve erken gelen nisan, mayıs kiralari, olması gereken miktardan yüksekti. Mevlut, kiracısına kolayca zam yapışının –yani Aktaşların, Süleyman ve Korkut’un yardımının– üzerinde fazla durmadı. Parayla kendine elden düşme bir dondurma arabası, buz fıçısı, demir kovası ve dondurma çevirme makinesi aldı ve 1989 yazını dondurma satarak geçirmeye karar verdi.

Dondurma arabasını almaya aşağı mahalleye Mevlut’la birlikte Fatma ve Fevziye de gittiler; yeni arabayı güle oynaya iterek eve getirdiler. Onların neşesine kanan komşu Reyhan abla da pencereye çıkıp pilav arabası bulunmuş gibi aşırı bir sevinç gösterisinde bulununca kimse onu bozmadı. Mevlut arka bahçede kızlarıyla arabayı boyayıp onarıırken, akşamları televizyon Pekin’deki Tiananmen Meydanı’nı dolduran isyancıları gösteriyordu. Mevlut, haziran başında meydana tek başına yol kesip tankları durduran satıcının cesaretine hayranlık duydu. Her elinde birer torba varken tankları durduran o satıcı ne satıyordu acaba? Büyük ihtimal benim gibi pilav, diye düşündü Mevlut. Ama Çinliler pirinci Rayiha gibi değil, Mevlut’un televizyonda gördüğü gibi içine nohut ve tavuk koymadan, bambaşka bir usulle, uzun uzun haşlayarak pişiriyorlardı. Mevlut isyancılara “Helal olsun!” demiş, ama devlete fazla karşı çıkmamak gerektiğini de eklemişti; hele fakir ülkelerde devlet de olmasa kimse fakiri de satıcıyı da korumazdı. Çin’de yoksulların ve satıcıların hayatı iyiydi, tek sorunları Allah’ı tanımayan komünistlerdi.

Mevlut’un Rayiha ile kaçıp evlendiği yazdan bugüne geçen yedi yılda süt, çikolata ve şeker üreticisi büyük şirketler birbirleriyle rekabet ederek önce İstanbul’un bütün bakkallarına, pastaneleri ne, sandviç ve sigara büfelerine bedava derin dondurucu

vermişlerdi. Mayıstan başlayarak bu soğutucu dolapların sahipleri onları dükkânlarının önüne çıkarıyor, kimse de sokak dondurmacısından alışveriş etmiyordu. Mevlut beş dakika aynı köşede durursa kaldırımı işgal etti diye arabasını alıp parçalayan belediye memurları, büyük şirketlerin kaldırınımlarda yürümeyi zorlaştıran buzdolaplarına hiç ses etmiyordu. Televizyonda hiç durmamacasına bu şirketlerin tuhaf adlı dondurma ürünleri duyuruluyordu. Mevlut arabasını iterek arka sokaklardan geçerken çocuklar “Flinta var mı dondurmacı? Roket var mı?” diye soruyorlardı.

Keyifli olduğu zamanlarda, “Bu dondurma sizin roketlerinizin hepsinden daha iyi uçar,” diye cevap verirdi Mevlut. Bu cevabı sayesinde biraz satış da yapabiliirdi. Ama çoğu akşam eve erkenden ve keyifsiz döner, yedi yıl önce olduğu gibi kendisine yardım etmek için aşağıya inen Rayiha’ya “Bu saatte hâlâ kızlar sokaklarda niye başıboş oynuyorlar?” diye çıkışır, Rayiha onları ararken dondurma arabasını öylece bırakır, yukarı çıkar, uyumadan önce kederle televizyona bakardı. Bu mutsuzluk anlarının birinde, kendi karanlık hayallerinden yapılmış bir denizin dev dalgalarının televizyonda ağır ağır kıpırdandığını görmüştü. Sonbaharda iyi bir iş bulamazsa artık çocuklara kitap, defter, elbise, eve yiyecek, sobaya gaz alacak para bulamayacağını düşünerek telaşlanıyordu.

16

BİNBOM BÜFE

SAKIN HAKKINI YEDİRME

Ağustos sonunda Rayiha kocasına Vuralların yakını Trabzonlu bir eski lokantacının Mevlut gibi birini iş vermek için aradığını söyledi. Mevlut para sıkıntılarının gene Aktaşların sofrasına konu olduğunu utançla anladı.

Rayiha. “Senin gibi hem lokantadan, yemekten anlayan hem de dürüst birini arıyorlar, bu zamanda İstanbul’da böyle birini

bulmaları kolay değil,” dedim Mevlut’a. “Sakın maaş pazarlığı yaparken hakkını yedirme. Bak bu kızların da hakkı kalır,” diye bir laf da söyledim, çünkü Mevlut’un müdürlüğe başladığı günlerde Fatma da ilkokula başladı. Açılış törenine Mevlut ile gittik. Kasımpaşa’daki Piyalepaşa İlkokulu’nun bahçe duvarının kenarına bizi dizdiler. Müdür bu okul binasının ta dört yüz elli yıl önce Akdeniz’de Fransızlardan, İtalyanlardan adalar fethe-den paşanın konağı olduğunu, paşanın bir düşman gemisine tek başına saldırıp gözden kaybolduğunu, herkes esir düştü zannederken gemiyi tek başına nasıl ele geçirdiğinin hikâyesini anlattı. Ama öğrenciler onu dinlemiyor, aralarında konuşuyor, ya da başlarına geleceklerden korkarak analarına babalarına sokuluyorlardı. Fatma diğer öğrencilerle el ele tutuşup okula girerken korktu, ağlamaya başladı. Binanın içinde kaybolana kadar arkasından el salladık. Bulutlu, serin bir gündü. Geri dönerken yokuşta Mevlut’un gözlerindeki yaşları ve kurşuni bulutları gördüm. Eve uğramadan doğru “müdürlük” yapmaya büfeye gitti. Bir tek o gün öğleüstü tekrar Kasımpaşa’ya indim, okulun kapısından Fatma’yı alıp eve getirdim. Öğretmeninin bıyığına ve sınıfın penceresine takılmıştı aklı. Sonraki günler mahalledeki başka kızlarla birlikte okula kendi gidip geldi.

Rayiha’nın yarı şefkat yarı alaycılıkla söylediği “müdür” kelimesini Mevlut değil, ilk olarak işyerinin sahibi Trabzonlu Tahsin Patron kullanmıştı. Aslında kendisi küçük büfesinde çalışan üç işçisine (işçi güzel bir kelime olmadığı için) “eleman” dediği gibi, elemanlarının da kendisine “patron” değil, bir Karadenizliye yakışacağı gibi “kaptan” demelerini isterdi. Ama bu istek büfede çalışanların ona daha çok “patron” demelerinden başka bir sonuç vermemişti.

Mevlut kendisine yapılan iş teklifinin, patronun elemanlarına duyduğu güvensizlikten kaynaklandığını kısa sürede anladı. Tahsin Patron her akşam evde ailesiyle yemeğini yedikten sonra dükkâna gelip “müdürüm” dediği kişiden kasayı devralmak istiyordu. Son iki saat kasaya kendi bakar, dükkânı kendi kapardı. İstiklal Caddesi’nin üstündeki, günde yirmi dört saat açık duran

kalabalık ve hareketli büfelerin aksine, yan sokağın içlerindeki Binbom Büfe'nin önünden akşam saatlerinden sonra yalnızca yolunu şaşıranlar, sarhoşlar ve sigara ve alkol arayanlar geçiyordu.

Mevlut'un işi her sabah onda dükkâna gelip kasaya oturmak, akşam yedi buçuk sekize kadar paralara ve hesaba sahip çıkmak ve dükkânda işlerin yolunda gittiğini gözlemekti. Anacaddeden uzak, dar, küçük bir dükkân olmasına rağmen Binbom Büfe kötü çalışmıyordu. Müşterileri, ara sokaklardaki işyerlerinde, foto-film laboratuvarlarında ve reklam şirketlerinde, şarkılı türkülü pavyonlarda ve ucuz lokantalarda çalışanlar ve gelip geçerken uğrayıverenlerdi. Ama evhamlı patron elemanlarının bir şekilde kendisini aldattığından pireleniyordu.

Patronun huzursuzluğunda, zenginlerin hizmetlerini gören yoksulların sürekli hile yaptıklarını düşünmelerinden daha gerçek bir yan olduğunu Mevlut kısa zamanda hissetti. Patronun Mevlut'u dikkat etmesi için uyardığı en yaygın hile biçimi, elemanların aynı miktarda ekmek, kaşar peyniri, kıyma, turşu, sucuk, domates salçasıyla belediyenin izin verdiğiinden ve patronun öngördüğünden daha çok sayıda sandviç yapmaları ve aradaki farkı cebe atmalarıydı. Tahsin Kaptan bu hileye karşı Mevlut'a gururla açıkladığı bir önlem geliştirmişti: Binbom'a sandviç ve hamburger ekmeği veren Tayfun Fırını'nın Rizeli sahibi Kaptan'a her gün telefon edip o günkü sayıları tek tek bildiriyor, böylece çalışanların kaşardan çalarak daha çok tost, kıymadan çalarak daha çok hamburger yapmalarının önü alınmış oluyordu. Elemanlar aynı şeyi portakal suyu, nar suyu, elma suyu gibi şeylerle de yapabilirlerdi ve burada bardak sayısını sabitleyen dost bir fırıncı da olmadığı için Müdür Mevlut'un gözlerini dört açması gerekiyordu.

Mevlut'un asıl dikkat etmesi gereken şey, beş yıl önce büyük bir yenilik olarak bütün şehirde kullanılmaya başlanan yazarkasaya fiş yazdırmadan tek bir alışverişin yapılmamasıydı. Kaşardan ne kadar çalarlarsa çalsınlar, portakal suyuna tezgâh altından ne kadar şekerli su koyarlarsa koysunlar, en sonunda kasadan fiş alındıkça Kaptan asla aldatılamayacağını düşünüyordu. Fişsiz alışverişe karşı önlem olarak Kaptan, arada bir, kimsenin tanımadığı bir dostunu dükkâna yolluyordu. Gizli büfe müfettişi bir şeyler yedikten sonra herkesin İstanbul'da sürekli yaptığı gibi

“Fiş istemez” deyip kasadan indirim istiyordu. Kasadaki müdür fiş kesmezse parayı cebe attığı ortaya çıkıyor ve bundan önceki müdüre olduğu gibi derhal işten atılıyordu.

Mevlut “elemanlarına”, bir yol bulsalar Trabzonlu patronlarını aldatacak fırsatçılar gibi bakmadı: Onları hep birlikte yüzdürdükleri ekmek teknesinin iyi niyetli çalışanları olarak gördü. Her zaman gülümser, arkadaşlarının başarılarını takdir etmekten zevk alır, “Nar gibi kızarttın tost u yahu, aferin” ya da “Maşallah ktır ktır oldu döner” derdi içtenlikle. Dükkân o gün iyi işlemiş ve ciro yapmışsa akşam patrona, yüzbaşıya tekmil veren bir er gibi hesap verirken içtenlikle gururlanırdı Mevlut.

Her akşam dükkânı patrona teslim ettikten sonra koşa koşa eve gidiyor, Rayiha’nın önüne koyduğu bir kâse mercimek ya da tarhana çorbasını büfede de bütün gün göz ucuyla seyrettiği televizyona gene göz ucuyla bakarak kaşıklıyordu. Büfede herkes istediği gibi tost, dönerli sandviç yiyebildiği için Mevlut eve aç dönmez, evdeki yemeği gözünde büyütmez, çorbasını içerken Fatma’nın ders kitaplarını ve beyaz kâğıtlı defterlere (Mevlut okula giderken defterler sarı saman kâğıdıındandı) küçük ama çok güzel el yazısıyla yazdığı harfleri, rakamları ve cümleleri okumaktan büyük zevk alırdı. Gene her zamanki gibi, her akşam haberler biterken evinden çıkıyor, on bir, on bir buçuğa kadar sokaklarda boza satıyordu.

Müdürlük geliri olduğu için ne “Bozayı daha çok satayım” diye kendini zorluyor ne de Haliç’in öte yakasındaki eski mahallelerde yeni müşteriler bulmak için, köpeklerin kendisine diş gösterip hırladığı ücra sokaklara giriyordu. Yazın bir akşam dondurma arabasıyla Efendi Hazretleri ve öğrencilerini ziyaret etmiş, onlardan aldığı bir tepsi üstündeki ince belli çay bardaklarına aşağıdaki dondurma arabasından dondurma koyduktan sonra, sohbet ihtiyacı duydukça kapılarını çalmış, kış soğukları başlayınca da ziyaretlerini boza bahanesiyle sürdürmüştü. Bura-ya ticareti için değil sohbeti için geldiğini vurgulamak için de üç ziyaretinin birinde dondurma ya da bozadan para almayacağını onlara kabul ettirmiş, bir başka ziyaretçi de bunu “Dergâha hediye” diye nitelendirmişti. Efendi Hazretleri’nin konuşmalarına “sohbet” deniyordu.

Mevlut ilk ziyaretinden neredeyse bir yıl sonra, Efendi Hazretleri'nin öğrencilere eski yazıyı ve hat sanatını öğretmek için özel dersler verdiği evinin aynı zamanda ona hayran küçük bir müminler kalabalığının toplandığı bir dergâh olduğunu anladı. Bunu bu kadar geç öğrenmesinin nedeni, dergâha –apartman dairesine– gidip gelenlerin sırseverliği ve sessizliği kadar, kendisinin de bu konuları öğrenmek istemeyişiydi. Orada olmaktan, Efendi Hazretleri'nin her perşembe beş altı dakika da olsa kendisine vakit ayırıp, dertlerini dinleyip onunla sohbet etmesinden o kadar memnundu ki, bu mutluluğu bozacak her şeyden sakınıyordu: Efendi Hazretleri'nin, kapısını çalan herkesle konuştuğu, yirmi beş otuz kişinin muntazaman devam ettiği Salı Sohbetleri'ne bir ziyaretçiden davet almış ama gitmemişti Mevlut.

Yasalara aykırı bir şeye bulaşma korkusuna kapıldığında, “Bunlar kötü şeyler yapan kötü insanlar olsaydı, duvara koca-man Atatürk resmi mi koyarlardı!” diye düşünerek bazan kendini yatıştırıyordu. Ama kısa sürede, duvardaki Atatürk resminin, tıpkı Kültepe’de lise yıllarında bir ara Ferhat ile girip çıktıkları komünist dergâhının girişindeki kalpaklı Atatürk fotoğrafı gibi, bir gün polis basarsa “Bir yanlışlık var, biz Atatürk’ü çok severiz!” diyebilmek için asıldığını anladı. Tek fark, komünistlerin Atatürk’e sonuna kadar inanmalarına rağmen onun aleyhine sürekli atıp tutmaları (Mevlut hiç hoşlanmazdı bu çirkin sözlerden), dindarların ise Atatürk’e hiç inanmamalarına rağmen onun aleyhinde hiç konuşmamalarıydı. Mevlut bu ikincisini tercih ediyor ve bazı hamhalat, sivri üniversite öğrencilerinin, “beş yüz yıllık güzel hat sanatımızın Atatürk’ün Batı taklitçisi Harf Devrimi’yle bitirildiği” yolundaki sözlerine kanmıyordu.

Mevlut, Efendi Hazretleri'nin dikkatini çekip gözüne girebilmek için her türlü yağcılığı yapan, ama o odadan çıkar çıkmaz dedikodu etmeye ve televizyon programından bahsetmeye başlayan üniversitelileri yeterince ciddi bulmuyordu. Dergâhta görebildiği odaların hiçbirinde televizyon olmamasını, burada devletin hoşlanmadığı tehlikeli şeylerin yapıldığının kanıtı olarak da görüyor, bazan korkuyordu. Bir gün gene bir askeri darbe olduğunda, komünistler, Kürtler ve dinciler derdest edilirken, dergâha gidip gelenlerin başları derde girebilirdi. Öte yandan

Efendi Hazretleri bir kere bile ona siyasi propaganda veya telkin olarak görülebilecek herhangi bir şey söylememiştir.

Rayiha. Mevlut'un müdürlüğe, Fatma'nın ilkokula başlaması eliğine ayırdığım zamanı arttırdı. Artık ay sonunu nasıl getireceğim telaşıyla değil, içimden geldiği ve üç beş kuruş kazanmak da hoşuma gittiği için elişi yapıyordum. Bazan perdenin hangi köşesine ne işleyeceğimizi bize gösteren bir dergi sayfası, bir resim veriyorlardı... Bazan da "Siz bilirsiniz," diyorlardı yalnızca. Biz bilince, bazan "Ne yapayım, ne işleyeyim" diye diye aklıma hiçbir şey gelmiyor ve perdenin köşesine boş boş bakıyordum. Bazan da nakışlar, işaretler, çiçekler, altı köşeli bulutlarla tarlalardan kaçan ceylanlar geliveriyordu aklıma: Perde, yastık yüzü, yorgan kılıfı, masa örtüsü, peçete, ne bulursam üstüne işliyordum.

"Dur Rayiha, bir nefes al, gene kaptırdın kendini," derdi bazan Reyhan abla.

Haftada iki üç kere Rayiha ögleüstü, saat iki üç civarında Fatma ile Fevziye'yi ellerinden tutup babalarının müdürlük yaptığı büfeye götürüyordu. Kızları Mevlut'u, akşam yemeği niyetine çorba içmeye eve uğradığı sıradaki bir saatin dışında gün boyunca neredeyse hiç göremiyorlardı. Sabah Fatma okula gittiğinde Mevlut daha uyanmamış olur, akşam on bir buçuk, on ikide eve döndüğünde ise kızlar uyumuş olurlardı. Aslında Fatma da Fevziye de büfeye daha çok gitmek isterlerdi, ama babaları kızlarının tek başlarına büfeye gelmelerini kesinlikle yasaklamış, anneleriyle gelirlerken de onun elini bir an bile bırakmamaları şartını koymuştu. Beyoğlu'na, özellikle İstiklal Caddesi'ne çıkmak Rayiha'ya da yasaktı: İstiklal Caddesi'nin bir yanından öteki yanına koşarak geçerlerken, Rayiha da kızlar da trafik kadar Beyoğlu'nun erkek kalabalığından kaçtıklarını hissederlerdi.

Rayiha. Sırası gelmişken söyleyeyim: Mevlut'un beş yıl süren büfe müdürlüğü sırasında akşamları ona yalnızca çorba vermedim. Ona sık sık bol maydanozlu, biberli menemen, pata-

tes kızartması, sigaraböreği, bol biberli, havuçlu kuru fasulye yapardım. Mevlut'un fırında tavuklu patatesi sevdiğini siz de biliyorsunuz. Artık pilav da satmadığı için ayda bir Mevlut ve kızlar için bize indirimli fiyattan veren tavukçu Hamdi'nin yerinden bir tavuk alırdım.

Rayiha ve kızların haftada iki üç kere öğleden sonraları Binbom Büfe'ye gelmelerinin aile içinde pek seyrek konuşulan asıl nedeni ise kızların orada yedikleri kaşarlı, sucuklu tostlar, dönerli sandviçler, içtikleri ayranlar ve portakal sularıydı.

Mevlut'un müdürlüğünün ilk aylarında bu ziyaretlerin başında Rayiha "Geçerken bir uğradık!" deme gereği duyardı. "İyi ettiniz," derdi bazan büfe çalışanlarından biri. Kızların sevdiği şeyler ilk ziyaretlerinden sonra onlara sorulmadan ısıtılır, hazırlanır, önlerine konurdu. Rayiha hiçbir zaman bir şey yememiş, çalışanlar ona sormadan hazırlayıp tatlılıkla gülümseyerek dönerli sandviç, kaşarlı tost gibi şeyleri ikram ettiklerinde evde daha yeni yediğini söyleyerek hep geri çevirmişti. Mevlut karısının bu ilkeli tutumundan gurur duyar, elemanlarının ondan beklediği gibi "Ye işte canım bir tane," demezdi.

Daha sonraki aylarda Binbom Büfe elemanlarının, patronları Trabzonlu Tahsin Kaptan'ı aldatıp üçkâğıtlar yaptıklarını keşfetmeye başladığı günlerde, kızların bedava yediği dönerli sandviçler Mevlut'un vicdanını rahatsız etmeye başladı.

17

ELEMANLARIN KUMPASI

SEN HİÇBİR ŞEYE KARIŞMA

Mevlut, Trabzonlu patronun bütün sıkı önlemlerine karşın, 1990 yılbaşından sonra Binbom çalışanlarının çok basit bir mantığa dayanan ayrıntılı bir hile geliştirdiklerini keşfetmeye başladı:

Her gün elemanlar kendi aralarında oluşturdıkları bir bütçeden –yani kendi paralarıyla– bir başka fırından ekmek alıyor, içine başka dükkânlardan aldıkları malzemeyi özenle dolduruyor, böylece patrona çaktırmadan kendi ürünlerini yapıp kendileri satıyorlardı. Bu hamburgerler ve dönerli sandviçler her öğle çevredeki işyerlerine paketler halinde, sanki esrar yolları gibi gizlice yollanıyordu. Para Mevlut'un baktığı kasaya verilmiyor, daha sonra elindeki defterle bu işyerlerini tek tek ziyaret eden ve yiyecek konusunda önerileri kaydeden Vahit tarafından toplanıyordu. Tıkır tıkır işleyen bu gizli düzeni Mevlut'un fark etmesi çok dikkat gerektirmiş, elemanların da Mevlut'un bütün bu hileleri fark ettiğini ama Patron'a ihbar etmeden oturmaya devam ettiğini anlamaları için de koca bir kış geçmesi gerekmişti.

Mevlut ilk aylarda, bir dolap dönüyorsa hınnı en kolay Kaptan'ın en genç elemanı Mikrop'un (bu, takma adıydı, asıl adını kimse kullanmazdı) yapabileceğini düşündü. Askerlikten yeni dönmüş olan Mikrop büfenin yeraltındaki mutfak-deposunu yönetiyor, iki buçuk metreye iki metrelik bu korkutucu, pis mağarada hem hamburger köftesi, salça, ayran vs. hazırlıyor, hem patates kızartıyor, hem pek dikkatle olmasa da alüminyum tabakları ve cam bardakları yıkıyor –sudan geçiriyor demek daha doğrudu– hem de yukarıda kalabalık biriktiği zamanlarda cepheye takviyeye yetiştiriyor, makineye tost koymaktan aceleci müşteriye ayran vermeye her işi yapıyordu. Mevlut ikinci fırından gelen fazla ekmekleri ilk defa Mikrop'un fareli ve hamamböcekli mutfağında fark etmişti.

Mevlut, Vahit'i sevmez, eli yüzü düzgün her kadına uzun uzun bakmasından hoşlanmazdı. Ama ikisini birbirine bağlayan ve zaman geçtikçe derinleşerek Mevlut'u huzursuz eden bir bağ aralarında oluşuyordu. Müşteri olmadığı zamanlarda ikisinin de vakit öldürmek için televizyona bakması, görüntülerin duygulu yerlerinde (bir günde beş altı kere olurdu) bir an göz göze gelmeleri onları birbirine yaklaştırmıştı. Mevlut kısa zamanda, Vahit'i yıllardır tanıyormuş gibi hissetmeye başlamıştı kendini. Vahit hileli düzenin muhasebecisi olduğu için Mevlut, televizyondan gelen aynı duyguları paylaşmaktan kaynaklanan bu yakınlıktan huzursuz oluyordu. Bazan üçkâğıtçı Vahit'in bu ince duyguları

anlayamayacağını düşünüyordu. Bazan müdür gibi düşünerek, suçlu elemanın kendisine belki de bu televizyon duygudaşlığından yararlanarak yaltaklandığını aklından geçiriyordu.

Hile konusunda ilk ipuçlarını fark ettiği günlerde Mevlut, Vahit'i ve diğer çalışanları süzen kendi gözünün (tuhaf bir şekilde iki gözünün değil) sanki kendisinden ayrılıp bağımsız bir şekilde, kendi iradesiyle, kendisini (Mevlut'u) gözlediğini sezmeye başladı. Bazan bu büfenin insanları arasında fazla sıkışmış biri gibi hissederci kendini. Göz o zaman Mevlut'u izlerdi. Bazan yapmacıklı bulurdu kendini. Bazı Binbom müşterileri dönerli sandviçlerini kendilerini aynada seyrederek yiyorlardı.

Pilav satarken soğuktan ve bütün gün ayakta dikilmekten, dondurma satarken yeterince iş yapamamaktan şikâyetçiydi belki, ama özgürdü de. İstedliğini hayal edebilir, istediği zaman dünyaya küsebilir, duyguları sanki gövdesine hükmederdi. Şimdiyse bir dükkâna zincirlenmiş gibiydi. Gün boyunca, televizyondan gözlerini alıp hayal kurmaya çalıştığı mutsuzluk anlarında, akşam kızlarını göreceğini ve boza satacağını hayal ederek kendini teselli ederdi. Bir de boza satarken her akşam görmekten hoşlandığı o müşteriler, şehrin bütün insanları vardı. Mevlut yürürken kendi kafasında canlanan resimlerin, "Boo-zaaa" diye bağırınca şehrin insanlarının kafasında da canlandığını ve onu bu yüzden yukarı çağırıp boza aldıklarını anlıyordu artık.

Müdürlük yıllarında geceleri Mevlut daha tutkulu, daha istekli bir boza satıcısına dönüştü. Yarı karanlık sokaklara doğru "Boo-zaa" diye bağırırken yalnız perdeleri çekili pencerelere, sıvasız boyasız duvarlara, köşelere gizlendiğini sezdiği şeytani köpeklere ve pencerelerinin arkasındaki ailelere değil, kafasının içindeki âleme de seslendiğini hissederci. Çünkü "Boo-zaa" diye bağırırken, kafasındaki renkli resimlerin, resimli romanlardaki konuşma balonları gibi sanki ağzından çıkıp yorgun sokaklara bulut gibi karıştığını hissediyordu. Çünkü kelimeler şeylerdi, şeylerin her biri de bir resim. Geceleri boza satarken yürüdüğü sokakla kafasının içindeki âlemin artık tek bir bütün olduğunu seziyordu. Bu sarsıcı bilgi bazan Mevlut'a kendi keşfiymiş ya da Allah'ın yalnızca Mevlut'a bahsettiği özel bir ışık, bir nur imiş gibi gelirdi. Mevlut, büfeden kafası karışık olarak çıktığı akşam-

larda boza satarak yürürken içindeki dünyayı şehrin gölgeleri içinde keşfederdi.

Binbom'da dönen dolaplara karşı ne yapması gerektiğine karar veremediği sıradan günlerden birinin ardından bir gece "Boozaa" diye bağırıyordu ki karanlığın içinde bir pencere açıldı, dışarı hoş bir turuncu ışık yayıldı. Kara iri bir gölge, ona yukarı gelmesini söyledi.

Feriköy'ün arkalarında eski bir Rum apartmanıydı burası. Mevlut İstanbul'a ilk geldiği günlerde bir öğleden sonra babasıyla yoğurt satarken bu apartmana girdiğini (pek çok satıcı gibi apartmanlar ve üzerlerindeki ad levhaları hafızasında yer etmişti), yukarı kata yoğurt götürdüğünü hatırladı. SAVANORA idi apartmanın adı. Aynı toz, nem ve kızarmış yağ kokusu da vardı binanın içinde. İkinci katta açılan bir kapıdan içeri, geniş, apaydınlık bir odaya girdi: Eski ev şimdi bir dikiş atölyesine çevrilmişti. Makinelerinin başında oturan on, on iki kız gördü. Daha çocuk yaşında olanlar da vardı, ama çoğu Rayiha yaşlarındaydılar ve başlarındaki örtüyü gevşek bağlayışlarından iş yaparlarken yüzlerinde beliren dalgın ve ciddi ifadeye kadar hepsi Mevlut'a korkutucu derecede tanıdık gözüküyorlardı. Pencerede beliren iyi yüzlü adam patronlarıydı: "Bozacı, bu çalışkan kızlar benim evlatlarım; İngiltere'ye sipariş yetiştirmek için sabah minibüs onları evlerine götürene kadar kahramanca çalışacaklar," dedi. "Onlara bozanın en iyisini, leblebinin en tazesini vereceksin, değil mi? Nerelisin bakayım sen?" Mevlut bir zamanlar burada yaşayan Rum ailelerden kalma alçı kabartmalara, yaldızlı çerçeveli büyük bir aynaya ve sahte bir kristal avizeye dikkatle bakmasına rağmen, daha sonra –yıllarca– bu odayı her hatırlayışında, avize ve aynayı aslında görmediğini, hafızasının kendisini aldattığını düşünecekti. Çünkü dikiş makinelerinde çalışan kızları da daha sonraki yıllarda kendi kızlarının, Fatma ile Fevziye'nin yüzleriyle hatırlayacaktı.

Artık her sabah Fatma ile Fevziye, abla kardeş siyah öğrenci önlüklerini birlikte giyiyor, sürekli yeni kolalanmış gibi duran yarı sentetik yarı pamuklu beyaz yakalarını birbirlerinin arkasına geçerek önlüğün sırtındaki düğmeye ilikliyor, Mevlut'un Sultanhamam'dan (Ferhat ile lisede Kısmet işiyle meşgul ol-

dukları zamandan tanıdığı) bir dükkândan indirimle aldığı okul çantalarını alıyor, saçlarına tokalarını takıyor, saat yedi kırk beşte Mevlut yataktan pijamalarıyla kalkarken evden çıkıyorlardı.

Kızlar okula gittikten sonra, Mevlut ile Rayiha uzun uzun, doya doya sevişiyorlardı. İkinci kızları Fevziye biraz büyüdükten sonra, evliliklerinin ilk yılında olduğu gibi kendilerine ait bir odada baş başa kalıp seviştikleri neredeyse hiç olmamıştı. Evde yalnız kalabilmeleri için kızların Reyhan abla gibi bir komşuya gitmeleri ya da Vediha veya Samiha'nın bir sabah erkenden kızları alıp gezmeye götürmesi gerekiyordu. Yaz günleri kızların komşu bahçelerin birinde arkadaşlarıyla oynayarak saatlerce kaybolduğu zamanlar da olabiliyordu. Baharlarda ve yazın böyle bir fırsat önlerinde belirlediği ve evde yalnız kaldıkları vakit birbirlerine şöyle bir bakarlar, Mevlut "Neredeler?" diye sorar, Rayiha "Komşu bahçede oyuna daldılar," der, Mevlut "Bakarsın biri geliverir şimdi," der ve evliliklerinin ilk mutlu günlerine gene geri dönemezlerdi.

Altı yedi yıldır bir odalık evlerinde Mevlut ile Rayiha'nın düzenli olarak sevişebildikleri tek uygun zaman, kızların odanın diğer köşesindeki yataklarında uykunun en derin yerinde oldukları gece yarısı saatleriydi. Mevlut akşam boza satmaktan geç döndüğünde Rayiha hâlâ kendisini bekliyorsa ve televizyona bakmak yerine Mevlut'a tatlı sözler söylüyorsa Mevlut bunu sevişmeye davet olarak görür, kızların gerçekten uyuduklarına emin olduktan sonra bütün lambaları dikkatle söndürürdü. Yorganın içinde karı koca sessizce, dikkatle, çok da fazla uzatmadan –çünkü Mevlut gerçekten yorgun olurdu– sevişirlerdi. Bazan da birkaç saat uyuduktan sonra birbirlerinin gecelikli ve pijamalı gövdelerine kendiliğinden sarılırlar ve yarım yamalak, sessizce ama içten bir derinlikle sevişirlerdi. Bu zorluklar yüzünden gittikçe daha az sevişiyor, bunu da evliliğin doğal bir sonucu olarak görüyorlardı.

Şimdi vakitleri olduğu ve müdürlük işi sayesinde Mevlut daha az yorulduğu için, ilk evlendikleri günlerdeki coşkuyla sevişiyorlardı. Birbirlerini tanıyıp güvendikleri ve birbirlerinden daha az utandıkları için de daha rahattılar. Evdeki yalnızlıkları onları birbirine yaklaştırmış, o benzersiz güveni, hayatta birbir-

lerini bulmalarının ne büyük talih olduğu duygusunu yeniden hissetmeye başlamışlardı.

Bu mutluluk Süleyman'ın yaydığı dedikoduyu Rayiha'nın gözünde büsbütün yok edemese de iyice küçültmüştü. Hâlâ arada bir şüpheyi kapılıyor, o zaman mektup tomarını çıkarıp bir ikisini okuyor ve Mevlut'un güzel sözlerinin gücüne inanarak rahatlıyordu.

Karı kocanın kızlar okula gittikten sonra yaşadıkları bu mutluluk, odadaki tek masada çay kahve içtikleri bir süreyle (Mevlut kahvaltılık olarak Binbom'da kaşarlı domatesli tost yedi) birlikte bir buçuk saati aşamazdı, çünkü Mevlut'un sabah onda Binbom'da olması gerekirdi. Mevlut büfede dönen dolapları Rayiha'ya işte bu mutluluk ve arkadaşlık saatlerinde anlatmaya başladı.

Rayiha. “Sen hiçbir şeye karışma,” dedim önce. “Her şeyi gör, ama hiç görmüyormuş gibi yap, neme lazım.” “Ama patron beni oraya, görevim de ona bunları söyleyeyim diye koydu,” derdi Mevlut haklı olarak. “Patron da Vuralların adamı... Benim için burnunun dibindeki hırsızlığı görememiş demesinler sonra?” “Görüyorsun Mevlut, hepsi ortak. Birini patrona ihbar edersen, asıl hilebaz olan Mevlut derler hep bir ağızdan da patron hemen inanır. Bu sefer seni atar işten. Vurallara rezil de olursun.” Bunu her söyleyişimde Mevlut'un korktuğunu görür, üzülürdüm.

18

BİNBOM'DA SON GÜNLER

YİRMİ BİN KOYUN

14 Kasım 1991 gecesi Boğaz'ın en dar yerinde, Anadoluhisarı önünde, güneye inen bir Lübnan gemisi, mısır yüküyle Karadeniz'e çıkan bir Filipin gemisiyle çarpışıp battı, beş gemici boğuldu. Batan Lübnan gemisinde, Mevlut'un ertesi cuma sabahı Binbom Büfe elemanlarıyla birlikte seyrettiği televizyondan öğrendiğine göre yirmi bin koyun vardı.

İstanbulullar kazadan sabah Boğaz iskelelerine, Rumelihi-sarı, Kandilli, Kuleli Askeri Lisesi, Bebek, Vaniköy, Arnavut-köy kıyılarına vuran koyunlar sayesinde haberdar oldular. Bazı koyuncuklar sahile canlı varmış, hâlâ yanmamış eski yalıların kayıkhanelerine, balıkçı kahvelerinin yerine açılmış modern lokantaların iskelelerine ve kış için sandalların çekildiği yalı bahçelerine girip oralardan şehir sokaklarına geçmişlerdi. Yorgun ve öfkeliydiler. Bazılarının çamurlaşmış krem rengi postları üzerinde nefti petrol lekeleri, zorlukla kıpırdayan yorgun ve ince bacaklarında pas rengi, boza kıvamında bir sıvı ve gözlerinde derin bir pişmanlık vardı. Mevlut Binbom Büfe'nin televizyon ekranını neredeyse bütünüyle kaplayan koyun gözlerine bir an büyülenerek bakmış ve pişmanlığı kendi ruhunda da hissetmişti.

Bazı koyunlar, gece yarısından sonra kazadan haberdar olup sandallara binerek yardıma koşan İstanbulullar tarafından kurtarılmış, birkaçı bu yeni evlerinde sahiplenilirken çoğu sabahı göremeden ölmüştü. Boğaz kıyısındaki yollar, yalı rıhtımları, bahçeler, çayhaneler, Mevlut gibi pek çok İstanbulluda koşup yardım etme isteği uyandıran boğulmuş koyun leşleriyle doluydu.

Şehir sokaklarına varabilen koyunlardan bazılarının saçma bir şekilde halka saldırdığı, ayakta öldüğü, cami avlularına, yatırlara, mezarlıklara girdiği, 2000 yılında gelecek kıyameti haber verdiği, yazıları yüzünden kurşunlanan köşe yazarı rahmetli Celâl Salik'in kehanetlerinin doğru çıktığı yolunda haberler, dedikodular işitti Mevlut ve Binbom'da geçirdiği yıllar boyunca televizyona bakarken sık sık koyunların kaderini hatırladı. Her gün ağlarına takılmış yeni bir koyun leşi bulan, zaman geçtikçe suda balon gibi şişip büyüyerek dev boyutuna ulaşan bu yaratıklarda uğursuzluk işareti keşfeden balıkçılar gibi Mevlut da koyunları daha derin bir şeyin işareti olarak gördü.

Konuyu büyüten, bütün şehrin rüyalarına sokan şey, yirmi bin koyunun çoğunun batan geminin ambarlarında kapalı kaldığı, hâlâ canlı olduğu, yardım beklediği iddiasıydı. Mevlut gemiye dalan dalgıçlarla yapılan röportajları dikkatle izledi ama koyunların geminin karnında, o karanlık yerde nasıl durduklarını gözünün önünde canlandıramadı bir türlü. Orası karanlık mıydı,

pis mi kokuyordu; yoksa uyku gibi bir âlem miydi orası? Koyunların durumu aklına balığın karnındaki Yunus Peygamber'i getiriyordu. O karanlık yere giden koyunlar suçlu muydu? Orası cennete mi cehenneme mi daha yakındı? Cenab-ı Allah, Hazreti İbrahim'e oğluna kıymasın diye bir koyun yollamıştı. Peki İstanbul'a yirmi bin koyunu niye yollamıştı?

Mevlutların evine sığır eti de koyun eti de nadiren giriyordu. Mevlut bir süre dönerli sandviç yemedi. Ama bu et düşmanlığı da ahlaki bir düzeye çıkmadan kendi içinde bir sır olarak kaldı ve Binbom'un kıtır kıtır dönerinin tükenmediği ve elemanlarca paylaşıldığı bir gün unutuldu gitti.

Zamanın hızla aktığını, Binbom Büfe'de dönen dolapları izlemeye çalışırken yaşlandığını, ağır ağır bir başka insana doğru evrildiğini hissediyordu. Müdürlüğe başlamasının üçüncü yılında, 1993'ün kışında Mevlut çalışanları hilelerinden dolayı patrona ihbar edemeyeceğini anlamıştı artık. Bu konudaki ahlaki sorumluluğunu bir iki kere Efendi Hazretleri'ne anlatmayı denemiş, ama ondan huzursuzluğunu yatıştıran bir cevap alamamıştı.

Bazı elemanların askerlik, daha iyi maaş veren başka bir büfe, geçimsizlik gibi nedenlerle ayrılmaları da Mevlut'un kafasını karıştırmıştı. Aslında bu değişmelere rağmen hileli düzen aynı kararlılık ve pervasızlıkla Mevlut'un vicdanında yaralar açarak sürüyordu.

Mevlut'un Patron'a ihbar etmesi gereken kişi, üçkâğıdın örgütleyicisi ve uygulayıcısı, elemanlar arasında "Şişman" diye de bilinen Muharrem'di. Şişman aslında Taksim İstiklal Caddesi üzerindeki döner ve sandviç büfelerinin ortaklaşa yaratıp geliştirdikleri bir kahramanın zavallılaştırılarak yan sokağa uygulanmış hali, Binbom Büfe'nin vitrini ve yüzü, simgesiydi. Vitrindeki küçük döner kebapı yönetir (yani pişince döndürür ve yanmamasına dikkat eder ve keser), elindeki uzun dönerci bıçağıyla, tıpkı Maraş dondurmacılarının yaptığı gibi, sokaktan geçenlerin ve özellikle turistlerin ilgisini çekebilecek abartılmış hareketler yapardı. Mevlut hiç hoşlanmazdı bunlardan. Üstelik bu yan sokağa hiçbir turist uğramıyordu.

Şişman Muharrem'in bu kadar küçük bir hasılat için çabalamasını Mevlut, çete reisi olduğunu kendinden ve herkesten

saklama ihtiyacına bağlardı bazan. Ama satıcılık hayatında hile yaptıktan sonra ahlaki huzursuzluk çekecek çok az kişiyle karşılaştığı için, bazan bunun tam tersini de düşünürdü. Yani Şişman Muharrem ustalıkla kimseye çaktırmadan Patron'u aldatıyordu ama bunun ahlaki bir suç, hatta ayıp bir şey olduğunu düşünmüyordu. Gazeteci Uğur Mumcu'nun bombayla öldürüldüğü yoğun siyasi günlerde, Mevlut'un durumun farkında olduğunu öğrenince Şişman bu düzenlemeyi, yeterince maaş almayan ve gaddarca sigortasız çalıştırılan büfe işçilerinin Patron'u hiç huzursuz etmeden kendi haklarına sahip çıkması olarak gördüğünü söyledi. Mevlut bu kuvvetli sol siyasi tebliğden etkilendi ve Şişman'a saygı duydu. Üçkâğıtçı bile olsa Mevlut onu Patron'a, polise, devlete ihbar edemezdi.

Temmuz ayında Sivas'ta dinciler Alevilere saldırıp Madımak Otel'i'nde aralarında yazarlar, şairler olan otuz beş kişiyi yakınca Mevlut gençlik arkadaşını gene özledi, lise yıllarında yaptıkları gibi onunla siyaset konuşmak, kötü adamlara küfretmek istedi. Ferhat'ın belediyeye girdiğini, elektrik tahsildarlığı yaptığını, elektrik işi özelleştirilince belediyedeki kadrosundan çıkıp özel şirketin elemanı olmayı başardığını ve birden çok para kazanmaya başladığını Rayiha'dan işitmişti. Bir yandan Ferhat'ın çok para kazandığına inanmak istemiyor, kıskançlıkla inandığı zamanlarda da, bir anda çok paranın ancak namussuzlukla, (tıpkı Binbom'daki gibi) hile yapılarak kazanılacağını bildiği için Ferhat'ı küçümsüyordu. Gençliğinde komünistlik taslayıp evlenince kapitalist olan çok adam görmüştü Mevlut. Bunların çoğu komünistlerden de ukala olurdu.

Sonbaharda Vahit Mevlut'a yaklaşmaya, yarı şikâyet yarı tehdit eder bir havayla pek çok şey anlatmaya başladı: Kendisi suçsuzdu. Mevlut onu Patron'a ihbar etmemeliydi. Ederse Vahit de onu ihbar ederdi. Bu sonuncusunu açıklıkla ifade ettikten sonra, o günlerde televizyonun sürekli gösterdiği Bosna'da Mostar Köprüsü'nün yıkılışı görüntülerinin en duygulu anında yaptığı gibi Vahit "Hayat işte böyle!" diyen bir bakışla baktı Mevlut'a. Vahit evlenmek istiyordu; bunun için de paraya ihtiyacı vardı. Üstelik onu yalnız Trabzonlu Patron değil, Şişman ve ötekiler de sömürüyordu. Çünkü hileli düzenden az kâr payı alıyordu.

Hatta asıl patron olan Şişman, Trabzonlu Kaptan'dan daha kötü bir adamdı. Eğer Vahit'in hakkını vermezlerse o da Patron'a gidecek, Şişman'ın çevirdiği dolapları anlatacaktı.

Mevlut bu yeni bilgilere şaşıtı. Vahit aslında Mevlut'u en zayıf yerinden, Vurallar üzerinden tehdit ediyordu. Patron'un yeni müdürü Mevlut'un satın alınamaz bir kişi olduğunu elemanlarına hissettirmek ve onları korkutmak için yaptığı abartma şimdi ters tepmiş, Mevlut'a karşı kullanılıyordu. Patron bazı akşamlar, kasayı teslim alırken, diğer elemanlarına Mevlut'u överdi: Konyalı Mevlut dürüst, ahlaklı, çok şerefli bir insandı. Anadolu insanının saflığı ve hakikiliği vardı onda. Patron Anadolu insanını İstanbul'da ilk kendisi keşfetmiş gibi bahsederdi onlardan. Bu Anadolu insanı seni bir kere sevdi, sana inandı mı, hayatını verirdi senin için.

Vurallar da çok şerefli insanlardı. Mevlut'un da işte tam bu yüzden, yani Vuralların adamı olduğu için asla yamuk yapmayacağı, yapanı da Vurallarla birlikte çok sert cezalandıracağı fikrini de elemanlara böyle anlatırdı. Bahsediş şeklinden, Vahit'in, Binbom Büfe'nin asıl sahibinin Karadenizli Vurallar olduğuna ve yalnız Mevlut'un değil, Trabzonlu Patron'un da onların maşası olduğuna inandığı anlaşıyordu. Mevlut satıcılık hayatı boyunca İstanbul'da karşılaştığı on binlerce kişinin pek çoğunun, her işin ve her kavganın arkasında bir başka sahip olduğuna inandığını gördüğü için bu görüşü de garipsemedi.

Şubat ayında soğuk bir sabah kızlar okula gittikten sonra uzun uzun uyuyan Mevlut işe her zamankinden yirmi dakika geç gitti. Binbom'un kapısının kapalı olduğunu gördü. Kapı kilidi de değiştirilmişti, içeri bile giremedi. İki dükkân aşağıdaki kuruyemişçi önceki gece dükkânda kavga çıktığını, Beyoğlu Karakolu'ndan polislerin geldiğini söyledi. Trabzonlu Patron'un yanında getirdiği adamlarla dükkân çalışanları dövüşmüş, karakolluk olmuşlardı. Dövüşenler gecenin geç saatinde karakolda biraz da polis zoruyla barıştırılmış, Trabzonlu da nereden bulduysa bir çilingirle gelmiş, kilidi değiştirmiş, bir de vitrine TADİLAT DOLAYISIYLA KAPALIDIR diyen bir kâğıt asmıştı.

"Bu, resmi düşüncesi," diye düşündü Mevlut. Kafasının bir yanı, o sabah işe geç gittiği için müdürlükten atıldığı gibi bir

düşünceyle meşguldü. Patron büyük ihtimal çalışanların gizli düzenini fark etmişti, ama bu da yanlış bir düşünce olabilirdi. Hemen eve gidip Rayiha ile her şeyi konuşmak, gene işsiz kaldıysa acısını paylaşmak istiyordu, ama bunu yapmadı.

Sabahları boş boş gezindi, hiç bilmediği kahvelere girip oturdu, para hesabı yaptı. İçinde hem bir felaket ve suçluluk duygusu, hem de bir süre sonra kendinden gizleyemediği bir sevinç vardı. Lise yıllarında okuldan kaçtığı zaman hissettiği özgürlük ve öfkeyi duyuyordu. Uzun zamandır öğle vakti şehirde boş boş yürümemişti: Hareket etmenin rahatlığıyla Kabataş'a indi. Yıllarca pilav sattığı yerde şimdi bir başkasının nohutlu pilav arabası vardı. Satıcıyı büyük eski çeşmenin orada gördü, ama daha fazla yaklaşmak istemedi. Kendi hayatını uzaktan seyreder gibi hissetti bir an. Acaba adam para kazanıyor muydu? Kendi gibi ince bir adamdı.

Arkadaki park en sonunda bitmiş, açılmıştı. Mevlut bir banka oturdu ve durumunun ağırlığını hissetti. Uzakta, puslu havada Topkapı'nın gölgesi, camilerin devasa kurşuni hayaletleri, sessizce kayıp giden teneke-demir rengi büyük gemiler, sürekli bir şeyleri tartışarak bağrıışan martılar gözlerini meşgul ediyordu. Hüznün, televizyonda gördüğü okyanustaki o dev dalgalar gibi durdurulmaz bir kararlılıkla ağır ağır yaklaştığını hissediyordu. Bir tek Rayiha teselli edebilirdi onu. Mevlut Rayiha'sız yaşayamazdı.

Yirmi dakika sonra Tarlabası'nda, evdeydi. Rayiha "Bu saatte evde ne işin var?" diye sormadı bile. Mevlut büfeden bir bahaneyle kaçıp eve sevişmeye gelmiş gibi davrandı. (Birkaç kere yapmışlardı bunu.) Kırk dakika bütün dünyayı, çocukları bile unuttular.

Mevlut konuyu açamadan Rayiha'nın, sabah eve uğrayan Vediha'dan haberleri aldığını gördü: "Hâlâ telefonunuz yok," diye laf dokundurduktan sonra Vediha dükkânda çalışanlardan birinin, patrona karşı büyük namussuzluk yapıldığını ona ihbar ettiğini anlatmıştı. Tahsin Kaptan da Trabzonlu dostlarını, adamlarını toplayıp dükkânı basıp malına sahip çıkmıştı. Kavga baskın sırasında bir laf dalaşı yüzünden Şişman ile Patron Tahsin arasında başlamış, bu yüzden karakolluk olmuşlardı, ama ba-

rişmişlardı sonunda. Muhbir, Mevlut'un da patronu aldatan bu namussuzların hilelerinin farkında olduğunu, sus payı aldığını ileri sürmüş, Trabzonlu Tahsin de ona inanıp Mevlut'u Hacı Hamit Vural'a şikâyet etmişti.

Korkut ile Süleyman tabii ki Mevlut'un asla böyle bir şeye tenezzül etmeyecek dürüst biri olduğunu Hacı Hamit'in oğullarına anlatmışlar ve aileye leke sürecek bu pis iddiayı reddetmişlerdi. Ama Aktaşlar Hacı Hamit ile aralarını bozabilecek bu işten dolayı Mevlut'a kızmışlardı. Mevlut da, bu kötü haberleri hiç yumuşatmadan, hatta onlara hak verir bir edayla, azarlar gibi anlatan Rayiha'ya kızıyordu şimdi.

Rayiha bunu hemen fark etti. "Merak etme, idare ederiz," dedi. "Perdecilerden, çeyizlik eşyacıardan nakış isteyen çok."

Mevlut en çok Fatma ile Fevziye öğleden sonraları büfede sucuklu kaşarlı tostlar, dönerli sandviçler yiyemeyecekleri için kederlendi. Elemanlar da onları çok sever, tatlı sözler söylerlerdi. Şişman her seferinde döner kılıcıyla onları güldürerek taklitler yapardı. Ertesi hafta Mevlut dedikoduculardan, Şişman ve Vahit'in kendisine çok öfkeli olduklarını, Mevlut'tan hem avantadan pay alan hem de çalışanları patrona ihbar eden bir fırsatçı olarak söz ettiklerini de işitti, ama bu iftiralara karşı sessiz kaldı.

Birkaç kere Ferhat ile arkadaşlık hayalleri kurarken yakaladı kendini. Mevlut bir şey soruyor, Ferhat da Mevlut'u üzse de aydınlatıcı bilgi veriyordu. Büfedeki hilebazların oyunlarına karşı kendisini nasıl koruyacağını ona en iyi Ferhat öğütlerdi. Ama bu, arkadaşlık konusunda aşırı iyimser bir hayıflanmaydı. Mevlut otuzundan sonra erkeğin hayatta kurt gibi yalnız olduğunu sokaklardan öğrenmişti. Talihliyse bir de Rayiha adlı dişi kurt olurdu. Sokakların verdiği yalnızlığın asıl ilacı tabii ki gene sokaklardı. Mevlut Binbom Büfe'de geçirdiği beş yılda şehrin sokaklarından uzak kaldığı için hüzünlü biri olmuştu.

Sabahları kızlarını okula yolladıktan sonra Rayiha ile seviyor, sonra iş arayarak çayhanelere uğruyor, akşamları boza satmaya erkenden çıkıyordu. İki kere Çarşamba'daki dergâha uğradı. Efendi Hazretleri bu geçen beş yılda yaşlanmış, masadaki yerinde daha az, pencerenin kenarındaki koltukta daha çok oturmaya başlamıştı. Koltuğun kenarında, sokak kapısının

otomatigini açan bir düğme vardı. Efendi Hazretleri oturduğu koltuktan kalkmadan sokak kapısında kim var görebilsin diye üç katlı binanın duvarına bir kamyonun kocaman yan dikiz aynası vidalanmıştı. Efendi Hazretleri her iki ziyaretinde de Mevlut daha “Boo-zaa” demeden aynada onu görüp sokak kapısını açmıştı. Yeni talebeler, ziyaretçiler vardı. Çok fazla bir şey konuşamamışlardı. Mevlut iki seferde de boza için para almamış, Efendi Hazretleri dahil kimse bunu fark etmemiş, kimseye de müdürlükten ayrıldığını söylememişti.

Niye bazı geceler kenar mahallelerdeki ücra mezarlıklara girip ayışığında servi ağaçları arasında oturmak istiyordu? Bir benzerini televizyonda gördüğü büyük kara dalga niye onu bazan kovalıyor ve Mevlut çoğu zaman kaçamayıp dev dalga misali kederin altında niye boğuluyordu? Yalnız Haliç’in öte yakasındaki mahallelerde değil, Kurtuluş, Şişli, Cihangir’de de artık küçük köpek çeteleri kendisine dış gösteriyor, hırlıyor, havlıyorlardı. Mevlut niye köpeklerden korkmaya başlamış, onlar da bunu sezip ona niye hırlamaya başlamışlardı? Ya da niye köpekler Mevlut’a önce hırlamaya başlamış, Mevlut da hırıltının gittikçe yükseldiğini fark edip korkmaya başlamıştı?

Gene seçim vardı; şehir baştan aşağı parti bayraklarıyla donanıyor, gürültüleriyle herkesi bezdiren hoparlörlü, türkölü, marşlı araba sürüleri trafiği tıkıyordu. Kültepe’deyken, hangi parti mahalleye yol, elektrik, su, otobüs getirecekse herkes ona oy verirdi. Bu partinin hangisi olduğu kararını da mahalleliler için bu işlerin pazarlığını yapan Hacı Hamit Vural verirdi.

Mevlut, “Oy vereyim diye devletin kaydına kendini yazdıranların evlerine maliye geliyor,” yolundaki dedikodulardan etkilendiği için seçimlerden uzak durmuştu. Zaten herhangi bir partiden nefret etmediği gibi hiçbir partiden de “Sokak satıcılarına iyi davranılmalı” dışında bir talebi yoktu. Ama iki seçim önce iktidardaki askerler sokağa çıkma yasağı ilan edip, ev ev oda oda bütün ülkeyi kayda geçirip, oy vermeyenlerin hapse atılacağı tehdidini savurdıkları için Rayiha nüfus kâğıtlarını alıp ikisini de kaydetmişti.

Mart 1994 belediye seçimlerinde mahallenin sandıkları kızların gittiği Piyalepaşa İlkokulu’nda olduğu için, Rayiha,

Fatma ve Fevziye'yi alıp Mevlut oy vermeye güle oynaya gitti. Fatma'nın sınıfında bir seçim sandığı ve ciddi bir kalabalık vardı. Fevziye'nin sınıfı ise boştu. Dördü içeri girip sıralara oturdular. Fevziye'nin öğretmenini taklit edişine güldüler ve derste yapıp öğretmen beğendiği için EVİMİZ köşesine asılan resmine hayranlıkla baktılar: Fevziye resimdeki evin kırmızı damına iki baca bir de Türk bayrağı koymuş, bahçeye de badem ağacını ve kayıp pilav arabasını çizmişti. Arabayı ağaca bağlayan zincirler resimde yoktu.

Ertesi gün gazeteler İstanbul'da seçimi dincilerin kazandığını yazınca Mevlut, "Dinciyseler Beyoğlu kaldırımlarına yayılan sarhoş masalarını kaldırırlar da satıcılar rahat geçer, millet boza alır," diye düşündü bir iki kere. İki gün sonra bir gece boza satarken, hem köpekler saldırdığı hem de soyulup parası ve İsviçre malı saati gasp edildiği için Mevlut bozacılığı bırakmaya karar verdi.

V. KISIM

(Mart 1994 - Eylül 2002)

Cennette kalbin niyetiyle dilin niyeti birdir.

İbni Zerhani, *Kayıp Esrarın Hikmetleri*

BACANAKLARIN BOZASI**ŞEREFLİ VE MİLLİ BİR İŞ**

Şimdi hikâye aynı noktaya geldiği için romanımızın II. kısmını yeniden okumayı tavsiye ediyorum okurlarıma. 30 Mart 1994 Çarşamba gecesi hem köpeklerin saldırısına uğramak, hem de soyularak on iki yıl önce Hacı Hamit Vural'ın düğün hediyesi olarak verdiği saati kaybetmek Mevlut'u sarsmıştı. Ertesi sabah, Fatma ile Fevziye okula gittikten sonra, Rayiha ile konuşurken Mevlut bozacılığı bırakma kararının yerinde olduğunu bir kere daha düşündü. Yüreğinde köpek korkusu varken karanlık sokaklarda yürüyemezdi.

Öte yandan, aynı gece hem soyulması hem de köpeklerin saldırısına uğramasının tesadüf mü olduğunu kendine soruyordu. Önce soyulup sonra köpek saldırısına uğrasaydı, "Soygunda korktum ve sonra köpekler korkumu kokladılar ve saldırdılar" mantığını kurabilirdi. Oysa, önce köpekler saldırmış, ondan iki saat sonra soyulmuştu. Mevlut bu iki olay arasında bir ilişki kurmaya çalıştıkça ortaokul yıllarında, okul kütüphanesinde okuduğu bir makaleyi hatırlıyordu. Eski bir *Ruh ve Madde* dergisindeki yazı köpeklerin insanların düşüncelerini okuması ile ilgiliydi. Ama Mevlut yazıyı hatırlayıp konunun içinden çıkmasının çok zor olacağını çabuk anladı.

Rayiha. Mevlut köpek korkusuyla boza satmayı bırakınca ilk fırsatta Duttepe'ye Vediha'ya gittim.

"Bizimkiler büfeden sonra Mevlut'a kırgınlar, iş bulmazlar artık ona, iyi davranmazlar," dedi Vediha.

"Mevlut da onlara kırgın," dedim. "Zaten aklımda sizinkiler değil de Ferhat var. Elektrik idaresinde çok para kazanıyormuş Ferhat. O iş bulur Mevlut'a. Ama o alttan alıp Mevlut'u çağırmadıkça Mevlut asla onun ayağına gitmez."

"Nedenmiş o?"

"Biliyorsun neden..."

Vediha, anlıyorum der gibi baktı.

“Aman Vediha, Samiha’yı da Ferhat’ı da en iyi sen hazırlarsın,” dedim. “Çok iyi arkadaştlar Ferhat ile Mevlut. Madem Ferhat ne kadar çok kazandığını o kadar göstermek istiyor, yardım etsin eski arkadaşına.”

“Eskiden Samiha ile sen, ikiniz bir olurdunuz bana karşı,” dedi Vediha. “Ama şimdi aranızı bulmak bana düşüyor.”

“Bizim Samiha ile aramızda bir şey yok,” dedim. “Mesele erkeklerin kibri.”

“Onlar kibir demez, onur der,” dedi Vediha. “Ve hemen de kötüleşirler.”

Bir hafta sonra Rayiha kocasına, davetli olduklarını, kızları alıp pazar günü hep birlikte Samiha ile Ferhat’a gideceklerini, Samiha’nın Beyşehir kebabı yapacağını söyledi.

“Beyşehir kebabı dediğin etli pidenin cevizlisidir” dedi Mevlut. “En son yirmi sene önce yemişimdir. Şimdi nereden çıktı?”

“Ferhat’ı da en son on yıl önce gördün!” dedi Rayiha.

Mevlut boşa geziyordu: Soyulmasından sonra bir küskünlük içine girmiş, daha hassas olmuştu. Akşamları bozaya çıkmıyordu. Sabahları Tarlabası’nda ve Beyoğlu’nda lokantalarda ve büfelerde kendine uygun bir iş arıyordu ama bunu aylakça ve öfkeyle yapıyordu.

Güneşli bir pazar sabahı, Taksim’den bindikleri boş belediye otobüsünde kendileri gibi şehrin diğer ucundaki hemşerilerini görmeye giden üç beş kişiden başka kimse yoktu. Mevlut’un Fatma ile Fevziye’ye, çocukluk arkadaşı Ferhat Amcalarının ne kadar komik bir adam olduğunu anlattığını işitince Rayiha rahatladı.

Mevlut’un on yıldır kaçındığı, Samiha ve Ferhat ile buluşma ânı, Fatma ile Fevziye’nin sayesinde hiçbir utanç yaşanmadan atlatıldı. İki arkadaşın sarılıp kucaklaşmasından sonra Ferhat, Fevziye’yi kucağına aldı ve hep birlikte evden çıkıp, Ferhat’ın on beş yıl önce beyaz taşlarla çevirdiği arsaya sanki bu, üzerine ev yapılacak bir arsayı görme ziyaretiymiş gibi bakmaya gittiler.

Şehrin bittiği yerdeki orman, ta uzaklardaki İstanbul’un

puslar içindeki hayali, tavukların gıdıkladığı, civcivlerin, köpeklerin gezindiği bahçeler küçük kızları mutlu etmişti; sağa sola koşturup duruyorlardı. Mevlut Tarlabası'nda doğup büyüyen Fatma ile Fevziye'nin hayatlarında hiç gübre kokan tarla, köy evi, hatta meyva bahçesi görmediklerini düşündü. Kızlarının her şeye, ağaçlara, kuyunun çıkığına, sulama hortumuna, hatta yorgun ve yaşlı bir eşeğe ya da İstanbul'un eski evlerinden sökülüp bahçe duvarlarında kullanılmış tenekelere, süslü demir parmaklıklara bile hayranlıkla bakmalarından mutluydu.

Mutluluğunun asıl nedeninin ise hiçbir gurur kırıklığı yaşamadan Ferhat ile arkadaşlığa devam edebilmek ve Rayiha'yı hiç üzmeden buraya gelebilmek olduğunu da anlıyordu. Bu mektubu kime yazdığı işini abartıp yıllarca boşu boşuna üzüldüğü için de kızdı kendine. Bir yandan da Samiha ile yalnız kalmamaya dikkat ediyordu.

Beyşehir kebabını Samiha sofraya getirirken Mevlut masanın ona en uzak köşesine oturdu. İşsizlik ve parasızlık sıkıntısını hafifleten bir sevinç vardı içinde. Ferhat'ın gülerek, şakalar yaparak bardağına koyduğu rakıyı içtikçe rahatlıyordu, ama gene de ihtiyatlıydı. Yanlış bir şey söylemekten korktuğu için az konuşuyordu.

Rakıdan başı dönmeye başlayınca telaşlandı ve hiç konuşmamaya karar verdi. Sofradakilerin sohbetini (kızların açtığı televizyondaki yarışma programından söz ediyorlardı) yalnızca dinliyor, gevezelik etme ihtiyacını kendi kendine içinden konuşarak karşılıyordu.

Bir ara, "Evet, mektuplarımı hep Samiha'ya yazdım, tabii onun gözlerinden etkilendim!" diye düşündü. O tarafa bakmıyordu ama evet, çok güzeldi Samiha; gözleri de, Mevlut'un yazdığı bütün mektupları haklı çıkaracak kadar güzeldi.

Ama iyi ki Süleyman kendisini kandırmış ve böylece Samiha'yı düşünmesine rağmen Mevlut mektupların başına Rayiha diye yazmıştı. Çünkü Mevlut ancak Rayiha ile mutlu olabilirdi. Allah onları birbirleri için yaratmıştı. Onu çok seviyordu; Rayiha olmasa ölürdü Mevlut. Samiha gibi güzel kızlar zor ve talepkâr olur, anlaşılmaz nedenlerle insanı mutsuz edebilirlerdi. Güzel kızlar ancak zengin bir erkek ile evlenirlerse rahat ederlerdi.

Oysa Rayiha gibi iyi bir kız, kocası zengin olmasa da severdi onu. Samiha yıllarca gündelikçilik yaptıktan sonra Ferhat elektrik tahsilatı işine girip eli para görünce şimdi rahatlamıştı.

“Mektupların başına Rayiha değil de Samiha diye yazsaydım ne olurdu acaba?” diye düşündü Mevlut. Samiha onunla kaçarmıydı?

Samiha’nın kendisine kaçmayacağını Mevlut gerçekçilik, kıskançlık ve sarhoşlukla kendine itiraf etti.

“Yeter, içme artık,” dedi Rayiha usulca Mevlut’un kulağına.

“İçmiyorum,” diye fısıldadı Mevlut sinirlenerek.

Rayiha böyle lüzumsuz laflar ettiği için Samiha ve Ferhat yanlış anlayabilirdi.

“Bırak Rayiha, istediği gibi içsin işte,” dedi Ferhat. “Bozacılığı en sonunda bırakmış, kutluyor işte...”

“Sokakta bozacı soyan adamlar var artık,” dedi Mevlut. “Aslında bıraktığım için memnun değilim.” Rayiha’nın kendi durumu hakkında onlara bir şeyler anlattığını, buraya kendisine iş bulmak için geldiklerini tahmin ediyor, utanıyordu. “Hayatımın sonuna kadar boza satabilmek isterdim.”

“Tamam Mevlut, hayatımızın sonuna kadar boza satalım!” dedi Ferhat. “İmam Adnan Sokak’ta küçük bir dükkân var. Dönerci yapalım diyordum. Bozacı dükkânı açmak daha iyi fikir. Sahibi borcunu ödeyemeyince dükkân ortada kaldı.”

“Mevlut çok iyi büfe müdürlüğü yapar,” dedi Rayiha. “Tecrübesi var artık.”

Rayiha’nın kocasına iş ayarlayan girgin halini sevmedi Mevlut. Ama başkalarında hata bulup huysuzluk edecek gücü yoktu o anda. Sesini çıkarmadı. Rayiha, Samiha ve Ferhat’ın önceden aralarında bir şey kararlaştırdıklarını hissediyordu. Aslında memnundu bu durumdan. Yeniden müdür olacaktı. Ferhat’ın nasıl olup Beyoğlu’nda bir dükkân açacak kadar para kazandığını da, şimdi sarhoş kafayla sormaması gerektiğini anlıyordu.

Ferhat. Diplomayı alır almaz, Bingöllü Alevi bir akrabanın yanına elektrik idaresinde kadroya girdim. 1991’de çıkan kanunla elektrik dağıtımı ve şirketleri özelleştirilince çalışan, girgin olanların talihi döndü. Bazılarımız emeklilik şartlarını

hemen kabul etti. Paralarını alıp ayrıldılar. Başka bazıları eski tarz memur gibi kaldılar ve hemen işten atıldılar. Benim gibi hevesliler ise dikkatli davrandılar.

Devlet yıllarca İstanbul'un her yerine, en yoksulların yaşadığı en ücra gecekondu mahallesine, en rezil haydutların denetimindeki batakhanelere bile elektrik hattını çekmiş. Vatandaş da yıllarca elektriği kullanıp, parasını vermemek için her türlü hileyi yapmış. Devlet hileci vatandaştan elektrik parasını alamadığı için elektrik satışını özelleştirmiş ve tahsil edemediği borçları memuru olduğum özel şirkete devretmiş. Bir de ödenmeyen elektrik borçları için her ay yüksek bir faiz cezası getiren kanun çıkarmışlar ki benim gibi tahsildarlardan korkmayanlar, hatta dalga geçen arsızlar ayaklarını denk alsınlar ve borçlarını ödesinler.

İmam Adnan Sokak'taki dükkânında gazete, sigara ve sandviç satan Samsunlu uyanıktı ama hünerbaz bir hilebaz değildi. Dükkân Atina'ya yollanmış yaşlı bir Rum'undur aslında. Terk edilmiş yere giren Samsunlunun ne tapusu ne de kira kontratı vardı, ama belediyede birini ayarlayıp sayaç taktırmış. Sonra da sayaç dışı bir kaçak hat çekip tost makinesine, dükkânını hamam gibi ısıtan iki iri elektrikli sobaya bağlamış. Ben onu yakaladığımda, eğer kaçak cezalarını ve birikmiş borçlarını yeni kanunun emrettiği gibi enflasyon faiziyle ödeyecek olsaydı Kasımpaşa'daki apartman dairesini satması gerekecekti. Onun yerine Samsunlu büfeci her şeyi bırakıp çekip gitti.

Boş dükkân, Binbom'un yarısından bile küçüktü ve içeride bir masaya oturup boza içecek iki müşteriye yer vardı. Rayiha kızları okula yolladıktan sonra eskiden olduğu gibi gene evde bozayı şekerliyor, güğümleri temizliyor ve özendiği dükkân için alışveriş yapıyordu. Mevlut her sabah saat on birde gidip dükkânı açıyor, sabahın o vaktinde kimse boza içmediği için özene bezene etrafa çekidüzen veriyor, satın aldığı bardakları, cam sürahileri, tarçınlıkları Vefa Bozacısı'nı örnek alarak, sokağa bakan sehpaye zevkle diziyordu.

Dükkânı bozacıya çevirmeye karar verdiklerinde boza mevsimi sona eriyordu, ama havalar uzun bir süre daha soğuk gitmiş, beş gün sonra dükkânı alelacele açtıklarında ilgi büyük olmuştu. Bu ilk ticari başarısının sonucunda Ferhat dükkâna yatırım yapmış, vitrin niyetine kullandıkları buzdolabını yenilemiş, dış cepheyi ve kapıyı boyatmış (Mevlut'un ısrarı üzerine boza sarısına), kapının tam üstüne geceleri müşterinin dikkatini çekecek bir lamba koymuş ve evden bir ayna getirmişti.

Dükkânın bir de adı olması gerektiğini hatırladılar. Mevlut'a kalsa, dükkânın üzerine kocaman harflerle BOZACI diye yazmak yeterliydi. Ama Beyoğlu'nun modern dükkânlarına hizmet veren akıllı bir tabelacı böyle bir adın ticari olarak başarısız olacağını anlattı onlara. İki arkadaşın geçmişlerini sordu, sohbet açtı ve kardeş kızlarla evlendiklerini öğrenince de dükkânın adını koydu hemen:

BACANAKLARIN BOZASI

Zamanla bu ad Bacanaklar'a çevrildi. Gazi Mahallesi'ndeki rakılı ve uzun öğle yemeğinde anlaştıkları gibi, Ferhat sermayeyi (Beyoğlu'nda, elektrik ve kira masraflı olmayan boş bir dükkân), Mevlut da işletme sermayesini (haftada iki kere aldığı boza, şeker, leblebi, tarçın) ve kendisinin ve Rayiha'nın emeğini koyuyordu. Kâr, iki eski arkadaş arasında eşit olarak bölüşülecekti.

Samiha. Ferhat, onca yıl hizmetçilik yaptıktan sonra benim şimdi de Mevlut'un dükkânında çalışmamı istemiyordu. "Boş ver yahu, boza dükkânda olmaz," derdi bazan, bu da benim kalbimi kırardı. Ama ilk aylarda pek çok akşam dükkânı merak edip Mevlut'un yanına yardıma gider, eve çok geç dönerdi. Ben de merak eder, dükkâna Ferhat'tan gizli giderdim. Ama kimse başörtülü iki kadından alışveriş etmek istemezdi. Böylece kısa bir sürede biz de öndeki tezgâhta erkeklerin müşteriye baktığı, para alıp verdiği, arkada da başörtülü kadınların ocak ve bulaşık ile meşgul olduğu İstanbul'un binlerce büfesinden biri gibi olduk. Ama biz boza satıyorduk.

Bacanaklar açıldıktan on gün sonra en sonunda Gazi Mahallesi'nden ayrıldık ve Ferhat'ın Çukurcuma'da kiraladığı

kaloriferli bir daireye taşındık. Etrafta eskiciler, koltuk tamircileri, hastane ve eczaneler vardı. Pencereden bakınca Sıraselviler Caddesi'nin bir kısmını, Taksim'e çıkan, Taksim'den gelen kalabalığı görürdüm. Öğleden sonra evde sıkılır, Bacanaklar'a giderdim. Saat beş oldu mu Rayiha hem akşam karanlığından sonra kızları evde yalnız kalmasın diye, hem de yemek hazırlamak için eve gider, ben de Mevlut ile yalnız kalmamak için çıkardım. Birkaç kere de Rayiha'dan sonra dükkânda kaldım ama Mevlut bana sırtını döndü. Arada bir aynaya bakıyordu yalnızca. Ben de bizim aynaya bakar, Mevlut ile hiç konuşmazdım. Daha sonra benim dükkânda olduğumu bilen Ferhat gelirdi; bir süre sonra alışmıştı dükkâna gitmeme. Ferhat ile dükkânda ikimizin yalnız kalmamızdan, müşterilere birlikte yetişmeye çalışmamızdan çok hoşlanırdım. İlk defa karı koca birlikte bir iş yapıyorduk. Ferhat, gelip bir bardak boza içen her müşteri hakkında konuşurdu: Şu salak bozayı salep gibi sıcak içilen bir şey sandığı için bardağı üflemişti. Beriki caddedeki bir ayakkabıcıda baştezgâhtardı; onların elektriğini Ferhat bağlamıştı. Bir üçüncüye, sırf bozasını iştahla içti diye bedava bir bardak daha verdikten sonra laf atar, askerlik hatıralarını anlattırırdı.

Bacanaklar'ın açılmasından iki ay sonra işin kârlı olmadığını hepsi anladı, ama bunu aralarında konuşmadılar. Bacanaklar'da bir günde, Mevlut'un eski iyi zamanlarda, soğuk kış gecelerinde sattığının en fazla üç misli boza satılıyordu. Bunun kârı çocuksuz bir ailenin aylık giderinin yarısı olabilirdi ancak. Üstelik bu, hem kira ödemedikleri, hem de belediye, maliye gibi rüşvet kapılarını Ferhat'ın çevrede kurduğu ilişkilerle kapattığı bir işti. İstiklal Caddesi'nden bir sokak aşağıda, bu kadar işlek bir yerde insan tezgâha ne koysa satabilirdi.

Mevlut umudunu hiç kaybetmedi. Sokaktan geçerken tabelayı gören pek çok kişi durup bir bardak içiyor, çoğu da böyle bir dükkân açmakla ne iyi ettiğini Mevlut'un yüzüne söylüyordu. Mevlut çocuklarına bozayı ilk defa tattıran annelerden sarhoş-

lara, ders veren ukalalardan her şeyden şüphelenen manyaklara, her türlü müşteriyle sohbet etmekten çok hoşlanıyordu:

“Boza akşam içilir bozacı, sabahları ne yapıyorsunuz burada?” “Evde mi yapıyorsunuz siz bunu?” “Fiyatınız yüksek, bardaklarınız küçük, leblebiyi de daha çok vermeniz gerekir.” (Mevlut, gariban sokak bozacısından esirgenen eleştirinin, dükkân sahibinden sakınılmadığını çabuk öğrendi.) “Helal olsun, şerefli ve hatta milli bir iş yapıyorsunuz.” “Şimdi ben bir küçük Kulüp Rakı’yı indirmişim mideye, bunu içsem ne olur, içmesem ne olur bozacı?” “Affedersiniz, bozayı yemekten önce mi içmeliyim yoksa yemekten sonra tatlı niyetine mi?” “Bozacı kardeşim, boza kelimesinin İngilizce booze’den geldiğini biliyor musun?” “Evlere servisiniz var mı?” “Sen yoğurtçu Mustafa Efendi’nin oğlu değil misin? Babana çıraklık ederdin. Aferin!” “Bizim mahallede bir sokak bozacısı vardı ama ayağı kesildi.” “Yahu boza dükkânda satılırsa sokak bozacısı ne yapacak?” “Bozacı, şöyle bir boo-zaa diye bağır da çocuklar iştirip öğrensin.”

Keyfi yerindeyse Mevlut meraklı müşterinin, hele çocuklu ailelerin kalbini kırmaz, “Boo-zaa” diye, gülererek bağırırdı. “Çok büyük bir iş yapıyorsunuz” diyen, gelenek ve Osmanlı üzerine hamasi nutuklar atan müşterilerin çoğu geri gelmiyordu. Bardağın iyi yıkanıp yıkanmadığını kendi gözleriyle görmek isteyen şüpheli müşterilerin ve malzeme sağlıklı mı diye soran saldırganların sayısı Mevlut’u şaşırtıyordu. Hayatında ilk defa boza içtiğini söyleyip ilk yudumdan sonra “ööög” diyene de şaşmıyordu Mevlut, “çok ekşi” ya da “fazla tatlı” diye bardağını yarıda bırakanlara da. Bazısı, “Benim akşam sokak satıcısından aldığım çok daha hakiki boza,” diyerek burun kıvırıyordu. Kimi de “Ben bunu sıcak içilir sanıyordum,” diyerek bitirmeden bardağını bırakıyordu.

Açılıştan bir ay sonra, Ferhat iki günde bir akşamüstleri dükkâna uğrayıp biraz işlere bakıyordu. Doğudaki asker-Kürt gerillaları savaşı sırasında babasının köyü de boşaltılmış, Türkçe bilmeyen babaannesi İstanbul’a gelmişti. Ferhat onunla nasıl çat pat Kürtçe konuştuğunu Mevlut’a anlatıyordu. Köyleri yakıldıktan sonra İstanbul’a göç eden Kürtler, yavaş yavaş kimi sokaklara yerleşiyor, çeteler kuruyorlardı. Dinci yeni belediye

başkanının, kaldırımlara masa yerleştiren meyhaneleri ve içkili yerleri kapatacağı söyleniyordu. Yaz yaklaşırken dondurma da satmaya başladılar.

Rayiha. Dükkâna Ferhat ile Samiha gibi biz de evden bir ayna getirmiştik. Bazı öğleden sonraları Mevlut'un dükkândan so-kağa değil, pencerenin yanındaki bizim aynaya baktığını fark ettim. İçime kuşku düştü. O sokaktayken Mevlut'un hep oturduğu yere gittim ve onun gibi aynaya bakınca, tam arkamdaki Samiha'nın yüzünü, gözlerini gördüm. Ve ikisinin, aynaların yardımıyla, bana fark ettirmeden göz göze geldiklerini hayal edip kıskançlığa kapıldım.

Belki de yanılıyorum ama bu kalama takıldı. Ayrıca Samiha'nın öğleden sonraları biz Mevlut'la çalışırken dükkâna gelmesine hiç de gerek yok. Zaten Ferhat cebinde elektrik kaçağı yapanlardan aldığı tomar tomar parayla gezerken artık paraya mı ihtiyaçları var ki Samiha dükkânla bu kadar ilgileniyor? Akşamüstleri, ben eve, kızlara yetişmek için çıkarken, hemen Samiha da geliyor peşimden, ama bazan da işe o kadar dalıyor ki unutuyor: Dört kere ben çıktıktan sonra Mevlut ile yalnız kaldılar dükkânda.

Aslında Samiha'nın akli Cihangir'deki yeni kiraladıkları evde, dükkânda değil. Bir akşamüstü kızları aldım, şöyle bir uğrayayım dedim. Samiha yoktu evde, kendimi tutamadım, kızlarla dükkâna gittim. Mevlut oradaydı ama Samiha yoktu. Mevlut da "Bu saatte buraya ne geldin?" dedi. "Sana çocukları buraya getirme demiyor muyum?" Benim eski melek Mevlut'um gibi değil, kötü bir adam gibi söyledi bunu. Ben de çok kırıldım ve üç gün dükkâna gitmedim. Tabii ben yokum diye bu sefer Samiha da gidemedi dükkâna ve hemen eve bana ziyarete geldi. "Ne oldu abla, merak ettim," dedi; çok içtendi. Kıskançlığımdan utandım, "Hastayım," dedim. "Yok bir şeyin, biliyorum. Ferhat da bana kötü davranıyor," dedi, ağzımı aradığından değil, bizim gibilere belanın hep kocalardan geldiğini akıllı kız kardeşim çoktan kavradığı için. Keşke bu dükkân hiç olmasaydı da eskisi gibi Mevlut ile ben yalnız kalsaydık.

Ekim ortasında yeniden boza satmaya başladılar. Mevlut sandviç, çörek, çikolata gibi diğer ıvır zıvırı tezgâhtan kaldırıp yalnızca boza, tarçın ve leblebi vermelerinin daha iyi olacağını söyledi ama her zamanki gibi aralarında en iyimser olandı o; dinlemediler. Mevlut haftada bir iki gün akşamları dükkânı Ferhat'a bırakıp eski düzenli müşterilerine boza yetiştiriyordu. Doğudaki savaşın sonucunda, İstanbul'un orasında burasında patlamalar oluyor, yürüyüşler yapılıyor, geceleri gazeteler bombalanıyordu, ama Beyoğlu gene kalabalıktı.

Kasım sonunda *İrşad* gazetesinde dükkân ile ilgili bir yazının çıktığını karşıdaki dindar anahtarcı söyledi ilk. Mevlut İstiklal Caddesi'ndeki gazete bayiine koştu. Dükkânda Rayiha ile gazeteyi baştan sona incelediler.

"Üç Yeni Dükkân" başlıklı bir köşe yazısında önce Bacanakların Bozası övülüyor, sonra Nişantaşı'nda açılan bir dürümcü ve Karaköy'deki, yalnızca güllaç ve aşure satacak bir dükkân tanıtılıyordu. Batı taklitçiliği ile unuttuğumuz geçmiş alışkanlıklarımızı hatırlamak, ecdadımızı anmak gibi kutsal bir görevdi. Bir medeniyet olarak milli şahsiyetimize, ülkülerimize ve imanımıza bağlı kalmak istiyorsak, önce kendi yiyecek içeceğimize sadık kalmayı öğrenmeliydik.

Akşamüstü, Ferhat dükkâna girer girmez Mevlut sevinçle gazeteyi onun önüne koydu. Yazıdan sonra pek çok yeni müşterinin geldiğini ileri sürdü.

"Boş versene sen," dedi Ferhat, "*İrşad* okuyup da kimse gelmez dükkâna. Adresimiz de yok. Berbat dinci gazetenin propagandasına alet olduk."

Mevlut ne *İrşad*'ın dinci olduğunu fark etmişti, ne de yazıda propaganda yapıldığını.

Ferhat, arkadaşının kendisini anlamadığını fark edip sinirlendi. Gazeteyi aldı eline. "Baksana oğlum şu başlıklara: Hazreti Hamza ve Uhud Savaşı... İslam'da Niyet, Kısmet ve İrade... Hac Neden Farzdır..."

Bunlar zararlı konular mıydı? Efendi Hazretleri çok güzel söz ediyordu bu mevzulardan ve Mevlut seviyordu onun sözlerini. Mevlut iyi ki, Efendi Hazretleri'ni gördüğünü Ferhat'tan saklamıştı. Belki Ferhat, Mevlut'a da "berbat dinci" derdi.

“Fahrettin Paşa, cinsel sapık casus Lawrence’a ne yaptı?.. Masonlar, CIA ve Kızılar.. İngiliz insan hakçısı Yahudi çıktı!..” diye *İrşad*’ın sayfalarını okumaya devam etti Ferhat öfkeyle.

Mevlut iyi ki iş ortağının Alevi olduğunu Efendi Hazretleri’ne söylememişti. Efendi Hazretleri, Mevlut’un ortağını Sünni bir Türk sanıyordu, sohbetleri Aleviler, İran’daki Şiiler, Hazreti Ali gibi konulara biraz olsun yaklaşırsa, Mevlut, Efendi Hazretleri onlar hakkında kötü bir şey demesin diye sözü hemen değiştirirdi.

“Beş renkli, şömiz kapaklı *Kuran-ı Kerim* tefsiri, *İrşad*’la yalnızca otuz kupona,” diye okudu Ferhat. “Oğlum bunlar iktidara gelse ilk iş İran’daki gibi sokak satıcılarını yasaklarlar. Senin gibi bir ikisini de asarlar.”

“Yoo,” dedi Mevlut inatla. “Bozada alkol var, ama bak hiç itiraz ediyorlar mı?”

“Bozanın alkolünün önemi yok da ondan,” dedi Ferhat.

“Evet, senin Kulüp Rakı’nın yanında bozanın kıymeti harbiyesi yoktur,” dedi Mevlut.

“Ne o, alkol batıyor mu artık sana? Alkol günahsa, derecesi fark etmez. Bizim de bu dükkânı kapatmamız gerekir.”

Mevlut bir tehdit hissetti. Bu dükkân Ferhat’ın parası sayesinde açılmıştı.

“Sen bu dincilere vermişsindir belki de oyunu?”

“Yok, vermedim,” diye yalan söyledi Mevlut.

“Kime verirsen ver oğlum,” dedi Ferhat küçümseyici ve patronca bir havayla.

Karşılıklı keyifleri kaçtı. Ferhat bir süre akşamları dükkâna uğramadı. Mevlut akşamları eski düzenli müşterilerine gidip boza bırakamadı bu yüzden.

Geceleri kimsenin uğramadığı zamanlarda dükkânda sıkılıyordu. Oysa boza sattığı geceler, hiçbir pencerenin açılmadığı, hiç kimsenin boza almadığı en boş sokakta bile Mevlut’un canı sıkılmazdı. Yürürken hayal gücü çalışır, cami duvarları, yıkılmakta olan ahşap evler, mezarlıklar bu dünyanın içinde gizli bir başka âlem olduğunu hatırlatırdı Mevlut’a.

İrşad gazetesinde Mevlut’un kafasındaki bu âlemin bir resmi yayımlanmıştı. Tabii bu resim başka bir maksatla, “Öteki Âlem”

adlı bir yazı dizisini süslemek için gazeteye basılmıştı. Mevlut geceleri dükkânda tek başına kaldığı zamanlar, Bacanaklar'ı haber yapan gazeteyi açıyor, bir başka sayfadaki bu resme bakıyordu.

Mezar taşları niye eğik duruyordu? Her bir mezar taşının bir başka olmasının, kimisinin hüznle eğrilmesinin anlamı neydi? Yukarıdan nur gibi inen o beyaz şey neydi? Servi ağaçları, eski şeyler Mevlut'ta niye güzel duygular uyandırıyor?

2

İKİ KADINLA KÜÇÜK DÜKKÂDA BAŞKA SAYAÇLAR BAŞKA AİLELER

Rayiha. Samiha hâlâ çok güzeldir. Sabahları bazı arsız erkekler paranın üstünü alırken parmaklarına dokunmak istiyorlar. Onun için parayı ellerine değil, yayvan camın üzerine koyuyoruz. Çoğu zaman ayrıntı da boza gibi ben hazırlıyorum ve tezgâha ben bakıyorum. Bana sataşmıyorlar. Bazı sabahlar içeri kimse gelip oturmaz. Bazan yaşlı bir kadın gelir, elektrikli sobaya iyice sokularak oturur, çay ister. Biz de böylece çay vermeye de başladık. Bir ara da Beyoğlu'na her gün alışverişe çıkan hoş bir kadın gelirdi, "Siz kardeşsiniz değil mi?" derdi gülümseyerek. "Benzeşıyorsunuz, hanginizin kocası iyi, hanginizinki kötü?"

Bir kere de haydut tipli bir it geldi, elinde sigara sabah sabah boza istedi, üç bardak içtikten sonra da sürekli Samiha'ya bakarak "Bozada alkol mü var, yoksa benim başım başka bir sebepten mi dönüyor?" demeye başladı. Erkek olmadan dükkânı çevirmek zormuş, evet. Ama ne Ferhat'a söyledi bunu Samiha, ne de ben Mevlut'a.

Bazan günün tam ortasında, "Ben gidiyorum Rayiha," derdi Samiha, "sen artık masadaki kadına bakar, boş bardakları kaldırırın." Sanki kendisi iş sahibesi, ben de garsonuymuşum gibi... Eskiden çalıştığı evlerdeki zengin hanımların taklidini yaptığının farkında mıydı? Bazan Firuzağa'daki evlerine giderdim, Ferhat hep erkenden çıkmış olurdu, "Hadi sinemaya gidelim Rayiha,"

derdi Samiha. Bazan televizyona bakardık. Bazan da Samiha yeni aldığı aynalı tuvalet masasına oturur, makyaj yapar, ben de seyrederdim. “Gel sen de sür Rayiha,” derdi bana aynadan gülerek bakarken. “Merak etme, Mevlut’a söylemem.” Bu sözülle ne demek istiyordu? Mevlut ile dükkânda ben yokken sohbet ettiklerini, hatta benden bahsettiklerini mi? Her şeyden nem kapıyor, kiskanıyor, ağlıyordum.

Süleyman. Akşamüstü İmam Adnan Sokak’tan aşağı doğru yürüyordum ki bakışlarım soldaki bir dükkâna takıldı ve gözlerime inanamadım.

Ferhat bazı akşamlar içip dükkâna bir uğruyor, “Neydik be ağbi biz eskiden, öyle değil mi?” diyordu Mevlut’a. “Ne afişler astık seninle be Mevlut, ne kavgalar ettik!”

Mevlut bu sözleri abartılı buluyordu; siyasi kavgaları değil, Kısmet satmayı hatırlamayı seviyordu. Ama arkadaşının şimdiden efsaneleştirdiği gençlik hatıralarında önemli bir yer almak “Sen dincilere oy mu verdin Mevlut?” diye suçlanmaktan daha gurur verici olduğu için Ferhat’ı düzeltmiyordu.

Bosna’ya savaşa giden dincilerden, kadın başbakan Tansu’dan, Marmara Otel’inin pastanesindeki Noel ağacının yanında patlayan bombadan (polis bir gün dincileri, ertesi gün de Kürtleri suçluyordu) saatlerce boş geyik yaptıkları da çok oluyordu. Bazan gecenin en işlek vaktinde yarım saat-kırk dakika tek bir müşteri uğramazken, hiç bilmedikleri saçma sapan bir konuyla (televizyondaki spikerler her şeyi ezberden mi okuyor, yoksa arkada plak çalarken ağızlarını oynatan şarkıcılar gibi onlar da sahtekârlık mı yapıyordu?) ya da bir iddia ile (Taksim Meydanı’nda gösteri yapanlara saldıran polislerin belindeki tabancalarda kurşun var mıydı, yoksa tabancalar süs müydü?) saatlerce tartışarak oyalanıyorlardı.

Mevlut, diğer Beyoğlu büfelerinin yaptığı gibi gazetede dükkân hakkında çıkan yazıyı (bir de aynı gazetede “Öteki Âlem” resmini) çerçeveletmiş, asmıştı. (Anacaddedeki döner büfeleri gibi, turistlerden aldığı yabancı kâğıt paraları çerçeveletip

duvarlarını süslemeyi de hayal ediyordu, ama ne yazık ki tek bir turist gelmemişti henüz.) *İrşad* gazetesindeki yazının duvara asıldığını Ferhat görmüştü. Ferhat acaba yazının asılmasına bozulduğu için dükkâna az geliyor olabilir miydi? Ferhat'ı patron gibi gördüğünü anlıyor, ona ve kendi zayıflığına içerliyordu.

Ferhat'ın dükkânı kendisini hoş tutmak için açtığını bazan aklından geçiriyordu. Zayıflık anlarında, "Ferhat benim evlenmek istediğim kızı kaçırdığı için, suçluluk duygularıyla açtı bu dükkânı," diyordu kendi kendine. Ama Ferhat'a kızınca "Ne iyiliği!" diyordu. "Kapitalist olmuş o, sermayesi var. Bozanın ilginç bir yatırım olduğunu da benden öğrendi."

1995 Ocak sonunda, karlı, rüzgârlı iki hafta Ferhat hiç gelmedi dükkâna. Bir akşam geçerken şöyle bir uğradı. Mevlut'un "Satışlar şu ara iyi," demesini dinlemedi bile. "Mevlutçuğum, bazı akşamlar hiç uğrayamıyorum, biliyorsun. Benim az geldiğini yengeye söyleme. Anlıyorsun ya..."

"Nasıl? Şöyle bir otursana yahu."

"Vaktim yok. En iyisi sen Rayiha'ya da hiçbir şey söyleme... Kız kardeşler sır saklamazlar birbirlerinden..." Ferhat, elektrik tahsilatında kullandığı çantayı alıp dükkândan çıktı.

"Emredersiniz," diye bağırdı Mevlut arkasından. Ferhat'ın eski arkadaşıyla oturup yarenlik etmeye bile vakti yoktu. Mevlut'un ağzından çıkıveren "Emredersiniz" sözündeki alaycılığı dahi fark etmemişti. Bu sözü Mevlut'un babası ancak en itibarlı, en zengin müşterilerine söylerdi. Ama Mevlut hayatı boyunca hiçbir müşterisine "Emredersiniz" dememişti. Üçkâğıtçılarla ve mafya tipleriyle düşüp kalkmaktan ve zamparalıktan Ferhat'ın bu incelikleri düşünmeye vakti olduğunu sanmıyordu Mevlut.

Eve dönüp, sesi kısık televizyona bakan Rayiha'yı, mışıl mışıl uyuyan kızlarını görünce Mevlut, Ferhat'a en çok neden kızdığını anladı: Evinde ahlaklı, güzel karısı varken geceleri kim bilir nerelere gittiği için. Efendi Hazretleri'nin de dediği gibi, rakının, şarabın da etkisi olmalıydı bunda. Bavul ticareti yapan Ukraynalı kadınlar, Afrika'dan gelen göçmenler, insanın kanını emen çeşit çeşit tuhaf insan, ahlaksızlık ve rüşvet sarmıştı İstanbul'u ve hükümet de yalnızca seyrediyordu.

Mevlut, kocası birden bu kadar para kazanmasına rağmen

Samiha'nın neden bu kadar kederli olduğunu da böylece bir anda anladı. Samiha'yı ona fark ettirmeden aynalardan gözlemiş, ne kadar hüznünlü olduğunu görmüştü.

Ferhat. Evimde Samiha gibi güzeller güzeli ve cin zekâlı karım varken zamparalık yaptığımı, demek ahlaksız ve kafasız olduğumu *İrşad* gazetesi okuru Mevlut düşünüyordur belki. Ama bu doğru değil. Çünkü zamparalık yapmıyorum.

Yalnızca âşık oldum. Âşık olduğum kadın ise kayboldu. Onu elbet bir gün İstanbul'da bulacağım. Ama önce elektrik özelleştirildikten sonra tahsildarlara çıkan işleri ve fırsatları anlatayım ki seçimlerim ve aşk hikâyem daha iyi anlaşılsın.

Süleyman. Beyoğlu'na hâlâ sık sık çıkıyorum, ama içip efkâr dağıtmak için değil, iş için. Aşk derdim çoktan bitti. İyiyim, hizmetçi kızı çoktan unuttum; sanatçı, şarkıcı, olgun bir kadına âşık olmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Ferhat. Elektrik tahsilatı özel şirketlere ve tahsildarlara verilince ben kaçak elektrik kullanan garibanların peşine düşmedim. Tam tersi, arsız zenginleri hedef aldım. Gecekondu mahallelerinden mümkün olduğunca uzak durdum. Kaçak elektrik olmasa kış geceleri donup ölecek yoksulların yaşadığı ara sokaklardan, ücra ve yıkıntı yerlerden kaçındım; ekmek ve su ile yaşayan üç çocuklu, işsiz gariban ile karısının hayatını ve evini ısıtan tek şeyin kaçak elektrikli soba olduğunu görünce başımı öte yana çevirmeyi öğrendim.

Ama Boğaz'a nazır sekiz odalı evde, hizmetçiler, aşçılar, şoförler ile yaşarken faturasını ödemeyenin kestim elektriğini. Bir zamanlar zenginlerin yaşadığı seksen yıllık eski apartmanın dairesine altmış yoksul genç kızı balık istifi sıkıştırıp sabahlara kadar fermuar diktiren adamın kaçığını hiç affetmedim. Bütün İstanbul'a bakan lüks lokantanın fırınının; ihracat rekortmeni perdelik kumaş fabrikatörünün tekstil makinesinin ve köyden gelip şimdi on dört katlı bina dikmekle övünen Laz müteahhitin vincinin elektriğinin kaçak olduğunu görünce de titremedi elim. Kestim elektriklerini, aldım paralarını. Yeditepe Elektrik T.A.Ş.'de benim gibi zenginden alıp fakirin kaçığını görmezlikten

gelmeye hazır pek çok genç idealist tahsildar vardı. Onlardan çok şey öğrendim.

Süleyman. Mahinur'un yeteneğini ortaya çıkarmak için müziği ciddiye alan gece kulüpleriyle görüşüyorum. Güneş Pavyon en iyisi. Bazan kendimi tutamayıp bizim bozacı kafadarların dükkânının önünden geçiyorum. Yanlış anlamayın, aşk acısıyla ağlamak için değil, gülmek için tabii ki...

Ferhat. Şımarık zengin faturasını ödemeyi ya ilgisizlikten ihmal eder, ya da bazan postadan çıkmaz fatura, ya da düpedüz kaybolur. Enflasyonla artırılmış cezayla borç büyür de büyür. Bunların aklını başına getirmenin en kestirme yolu, kapıyı çalıp uyarmadan, elektriğini şak diye kesmektir. Elektrik ve tahsilat işi devletteyken zenginler ve güçlüler "Elektriğiniz kesilecek" tehdidine "Aa, unutmuşum" der, aldırılmazlardı bile. Binde bir kere de olsa dürüst bir tahsildar uğraşa uğraşa en sonunda elektriklerini kestirebilmeyi başardığında, bu alçakların ilk işleri Taksim'deki binaya gelip borçlarını ödemek değil, hemen tanıdıkları siyasetçilere telefon edip tahsildarı işten attırmak olurdu. Özelleştirmeden sonra borçlarını devletin değil, kocaları gibi acımasız bir kapitalistin tahsil edeceğini anlayıp bizlerden korkmaya başladılar. Çünkü bizim Kayserili patronlar İstanbullu şımarık zenginin kibarlığına ve gözyaşına bakmazlar. Bu yeni özelleştirme kanunundan önce tahsildarların elektrik kesme yetkisi bile yoktu. Benim şimdi var. Faturasını ödemeyene haddini bildirmenin en kolay yolu elektriğini cuma akşamüstü, tatilden önce kesmektir. İki gün elektriksiz kalınca, kanun nizam nedir, dinlemeyi öğrenirler. Geçen sene, yılbaşı ile Kurban Bayramı birleşip on günlük uzun bir tatil olunca bunlardan biriyle hesaplaşmaya karar verdim.

Gümüşsuyu'ndaki zengin apartmanının bodrum katına saat dörtte gittim. Daracık ve tozlu bir koridorun en karanlık köşesinde, on iki dairenin paslı elektrik sayacı eski çamaşır makineleri gibi tıkr tıkr işliyordu. "On bir numara evde mi?" diye sordum kapıcıya.

"Hanımefendi evde..." dedi kapıcı. "Ağbi ne yapıyorsun, kesme be elektriklerini!"

Dinlemedim. Alet torbamdan tornavida, kerpeten ve özel anahtarı çekip elektriğinizi kesmem yüz saniyeden daha az sürer. On bir numaranın sayacı durdu.

“On dakika sonra yukarı çıkarsın,” dedim kapıcıya. “Benim hâlâ mahallede olduğumu, isterse bulup beni getirebileceğini söylersin. Ben yokuşun başındaki kahvedeyim.”

On beş dakika sonra kapıcı kahveye geldi, hanımefendinin çok üzülüğünü, beni evde beklediğini söyledi. “Başka sayaçlar, başka ailelerle meşgul olduğumu, vakit bulursam gelmeye çalışacağımı söyle,” dedim. Karanlık basana kadar bekleyeyim mi diye sordum kendime. Kış günü hava erkenden kararınca, on gün elektriksiz karanlıkta kalmak nedir, hayal edebilirler. Bazıları otele gider. İnatla torpil ararken aylarca Hilton Oteli’nde kalan dört çocuklu pinti adamla şapkalı karısının gülünç hikâyesini anlatsam dinler miydiniz?

“Ağbi, hanımefendi çok telaşlandı. Bu akşam daveti varmış.”

Elektriği kesilen herkes telaşlanır, kadınlar kocalarını arar; kimi saldırganlaşır, kimi alttan alır, bazısı uzatmadan rüşvet teklif eder, bazısı rüşvet vermeyi bile bilmez. “Memur bey,” der çoğu, özelleştirmeden sonra memurluktan istifaya zorlandığınızı bilmeden, “acaba bu cezayı ben size nakit olarak elden şimdi versem, siz açtırsanız elektriğimizi?” Ülkemizde en aptal vatandaş bile rüşvet vermeyi en sonunda öğrenir. Rüşvet kabul etmezsen bazısı miktarı yükseltir; başkaları “Sen benim kim olduğumu biliyor musun!” diye tehdide başlar; çoğunun kafası karışır, ne yapacağını bilemez. On bir numaradaki hanımın enflasyonla yırınıye katlanmış cezası yüksekti. Bu kadar para evde hazır değildir. Şu bir saat içerisinde beni ikna edemezse kışın en soğuk on günü kocası ve çocuklarıyla elektriksiz kalacaktı.

Anlatılan hikâyeler doğruysa bazı vahşi kenar mahallelerde kimi kadınlar en sonunda kapısına dayanıp elektriğini kesecek olan tahsildarla yatarlarmış. Ama bana hiç olmadı, inanmayın bu palavralara.

Yoksul mahallelerinde tozlu sokakta tahsildarı çantasından, yürüyüşünden tanırırlar hemen. Önce yabancıların, hırsızların peşine düşen çocukları yollarlar üzerine, “Git lan!” diye bağırarak, taş atan çocuklar tahsildarı şöyle bir korkuturlar. Derken

mahallenin meczubu onu ölümle tehdit eder. Bir başkası, bir sarhoş, “Burada ne işin var ulan!” diyerek tahsildarı sindirir. Yüksek elektrik hatlarına çekilmiş kaçak tellere doğru yürüyorsa tahsildar, kabadayılar ve mahalle köpekleri önünü kesip doğru yola getirir onu. Siyasi çeteler nutuk atıp sersemletir; mahalleli de tahsildarı adım adım takip ederek ehlileştirir. En sonunda, borcunu ödeyemeyen yoksul kadınla yalnız kalabiliyorsa tahsildar, ne bahçe ne de ev kapısı asla kapalı değildir. Zaten her şeyi anında mahalle kahvesine yetiştiren çocuklar da bahçededir. Ev kapısını kapatıp kadınla yalnız kalan tahsildarın mahalleden sağ çıkabilmesi mucizedir.

Bunları anlattım ki, bir aşk hikâyesi dinlemeye hazırlanan sizler yanlış bir beklentiye girmeyin. Bizim buralarda aşk çoğu zaman tek taraflı olur. Gümüşsuyu’nda, Boğaz manzaralı bir dairede yaşayan bir hanımefendi elektrik tahsildarını eskiden fark etmezdi. Şimdi ise elektriğini kesiyorsa fark eder.

Kahveden çıkıp geldim. Ahşap kapılı asansöre bindim. Altın kafes misali köhne asansör inleyerek on bir numaraya doğru çıkarken heyecanlıydım.

Süleyman. Şubat sonunda, buz gibi bir öğleden sonra nihayet sıradan bir müşteri gibi Bacanaklar’a uğradım.

“Bozacı, bozan ekşi mi, tatlı mı?”

Mevlut hemen tanıdı beni, “Vay, Süleyman!” diye bağırdı. “Gel içeri.”

“Kolay gelsin kızlar,” dedim, geçerken uğrayan bir eski dostun rahathlığıyla. Samiha pembe yapraklı bir başörtüsü takmış.

“Hoş geldin Süleyman,” dedi Rayiha, bir olay çıkarır mıyım diye telaşlanarak.

“Samiha, tebrik ederim, evlenmişsin, hayırlı olsun.”

“Teşekkür ederim Süleyman ağbi.”

“On yıl oldu oğlum,” dedi Mevlut, Samiha’yı da sahiplenerek. “Şimdi mi geldi aklına tebrik etmek?”

İki kadınla küçük dükkânda mutluydu Mevlut Efendi. “Aman dikkat et, sahip ol bu sefer dükkâna, bu da Binbom gibi batmasın, kapanmasın,” diyecektim az daha, tuttum kendimi, alttan aldım.

“On yıl önce delikanlıydık hepimiz,” dedim. “İnsan delikanlıyken kafayı bir şeye takıyor da on yıl sonra neden, nasıl takıldığını bile hatırlayamıyor. Aslında tebrik etmeye hediyem ile gelmek isterdim de Vediha vermedi adresinizi, onlar çok uzakta, Gazi Mahallesi’nde oturuyor dedi.”

“Artık Cihangir’e taşındılar,” dedi akılsız Mevlut. Cihangir değil oğlum; orası fakir semti Çukurcuma, demedim. Bizim çocuklara Ferhat’ı takip ettirdiğim çıkar ortaya. “Elinize sağlık, çok nefis hakikaten bozanız,” dedim, önüme koydukları bardaktan tadarak. “Biraz da arkadaşlara götüreyim.” Büyük bir şişeye bir kilo koydurdum. Bu ziyaretimle eski aşk takıntımı artık arkada bıraktığımı bu arkadaşlara, hatta solgun aşkımın kendisine göstermiş oldum. Asıl amacım ise Mevlut’u ıyarmaktı. Beni geçirmeye dışarı çıkınca sarılıp öptüm onu. “Söyle ona, ayağını denk alsın,” diye haber yolladım sevgili arkadaşına.

“Ne gibi?” dedi Mevlut.

“O bilir ne olduğunu.”

3

FERHAT’IN ELEKTRİK AŞKI

KAÇALIM GİDELİM BURADAN

Korkut. Ta 1965’te Kültepe’de babamla birlikte çevirdikleri arsaya rahmetli Mustafa Amca’m yalnızca tek odalık bir ev yapabildi. Mevlut köyden babasına yardıma geldiyse de daha fazla ileri gidemediler, nefesleri tükendi. Duttepe’deki arsanın üzerine biz ise önce iki odalı bir ev yaptık. Babam köydeki gibi bahçesine kavak ağaçları dikti, şimdi Şişli’den baksan göreceksin neredeyse. Annem de köyden Duttepe’ye göç edince, 1969 yılında bir gecede güzel bir oda, daha sonra radyodan at yarışlarını dinlediğim bir başka oda daha ekledik evimize. Ben Vediha ile evlenirken, 1978’de banyolu bir büyük oda, bir de misafir odası ekledik ve ev yayıla yayıla saray gibi oldu. Saray bahçemizde kendiliğinden iki dut, bir de incir ağacı çıkmıştı. Bahçe duvarını da yükselttik. Kapıyı demirden yaptık.

Altı yıl önce baktık ki işlerimiz hamdolsun yolunda gidiyor ve bu tepelerde herkes yapıyor, biz de tapumuza (artık tapumuz da vardı) güvenerek evin hepsinin üzerine bir kat daha çıktık. Bu ikinci katın merdivenini dışarıdan yaptık ki annem, Vediha nereye gidiyor, çocuklar eve döndü mü, sabah akşam dertlenmesin. Annem, babam ve Süleyman önce, yenidir, manzaralıdır diye hevesle yukarı kata taşındılar. Ama annemler, merdiven çok geliyor, zaten burası çok büyük, çok boş, çok soğuk, çok yalnızız diyerek aşağı taşındılar. Ben de yukarıya, Vediha'nın istediği gibi en yeni, en pahalı banyoyu koydum, mavi renkli fayanslar taktırdım ama Vediha'nın "Şehre taşınalım," lakırdısından kurtulamadım. Ne kadar "Artık burası da şehir, burası da İstanbul," desem de Vediha laf dinlemedi. Şişli'deki lisede bazı zengin piçleri Bozkurt ve Turan ile gecekondu da oturuyor diye dalga geçmişler. "Annem ile babam Şişli'ye gelmezler. Püfür püfür bahçelerini, bakkal dükkânını, tavuklarını, ağaçlarını bırakamazlar," dedim. "Onları burada yalnız mı bırakacağız?"

Vediha arada benim eve hep geç geldiğimi, bazan da hiç gelmediğimi, iş için on gün gidip dönmediğimi de söylüyor, Şişli'deki yazıhanedeki saç sarıya boyalı şaşı kadın gibi lakırdıları büyütüyor.

Evet, bazan on gün, iki hafta yok oluyorum, ama inşaat işlerinin peşinde değilim: Azerbaycan'daydık. Eski harekettten Tarık ve diğer milliyetçi, Türkçü arkadaşlar, "Devlet bize bu kutsal vazifeyi verdi ama para mara yok," dediler. Özel sektörden destek alın demiş Ankara. Türkçüler benden yardım isteyince hayır mı diyecektim. Rusya'da komünizm bitti, ama Devlet Başkanı Aliyev'in kendisi KGB'dendir ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi Politbüro üyesidir. Sözde Türk ama Türkleri hâlâ Rusların kuyruğuna takmaya çalışıyor. Bakü'de savaş ağalarıyla gizli toplantılar yaptık. Soylu Azeri halkının (hepsi Türk'tür aslında ama araya Ruslar ve Acemler girmiştir) oylarının çoğunu alıp Azerbaycan'ın ilk demokratik devlet başkanı seçilmiş olan Elçibey KGB usulü bir darbeye devrilmiş, küsüp köyüne geri dönmüştü. Ermenistan ile savaşı düşmana satan hainler ve beceriksizlerden ve darbe yapıp kendisini deviren Rus ajanlarından yılmıştı. Bizimle Rus ajanı sandığı için görüşmek istemiyor,

biz de Tarık'la Bakü otellerinde, barlarda vakit öldürüyorduk. Elçibey'in köyüne gidip, mübarek adamın elini öpüp "Amerika da bize destek veriyor, Azerbaycan'ın geleceği Batı'dadır," bile diyemeden, bizim alaturka darbenin yattığı haberi geldi. Ankara'dan bazıları korkup, Aliyev'e bizlerin darbe yapmaya geldiğimizi haber vermişler. Elçibey'in de değil bizim darbeye katılmak, evinin bahçesine bile çıkamadığını öğrendik. Doğru havaalanına koşup İstanbul'a döndük.

Bu macera bana şunları öğretti: Evet, bütün dünya Türk'ün düşmanıdır, ama Türk'ün en büyük düşmanı Türk'ün kendisidir. Bakülü kızlar nefret ettikleri Ruslardan her türlü serbest davranışı öğrenmişlerdi aslında. Ama sonunda Azeri erkeklerini tercih ederler. Öyleyse hanımefendi, zaten benim kendimi senin için tehlikeye atmamın anlamı yok. Bir söz ile bu işe hemen gönüllü girmem zaten hükumette, partide işlerini kolaylaştırdı. Süleyman da bundan fırsat şımarıklık ediyor.

Safiye Teyze. Ne ben ne Vediha uygun bir kız bulamayınca Süleyman kendince birini buldu. Artık eve uğramıyor. Hem çok utanıyoruz, hem de yanlış bir şey olacak diye korkuyoruz.

Rayiha. Soğuk kış akşamüstleri dükkân iş yaparken Ferhat da geliyordu. Biz de Samiha ile kızları alıp onlara gidiyorduk. Kızlar teyzelerinin deli dolu konuşmasına, televizyondaki bütün yıldızları tanıyıp kimin kiminle kaçtığını anlatmasına, kıyafetlerden ve filmlerden söz etmesine, bazan birine saçını şöyle yap, öbürüne tokanı böyle tak deyişine ve bazan da "A ben bu adamın evinde çalıştım, karısı hep ağladı," deyişine bayılıyorlardı. Evde ona özenip teyzelerinin dilini taklit ederek konuşuyorlardı ki sinirlendim bir kere, az daha "Teyzeniz gibi olmayın," diyecektim ama kıskançlığa kapılmamak için tuttum kendimi. "Acaba Samiha ile Mevlut dükkânda yalnız kaldıklarında birbirlerinin gözlerinin içine mi bakıyorlar, yoksa aynada yanlışlıkla göz göze gelmiş gibi mi yapıyorlar?" diye sormak istiyordum ben ama bir türlü soramıyordum. Böylece ne zaman kıskançlık ruhumu zehirlemeye başlasa ben Mevlut'un askerden bana yazdığı mektupları açıp okumaya başladım.

Dün bozacı dükkânından çıkarken Mevlut öyle tatlı tatlı bana mı gülümsedi, kız kardeşime mi, diye sinsi bir şüphe ruhumu kemirmeye başlayınca evde, hemen açıp Mevlut'un bir mektubunu okuyorum: "Seninkilerden başka bakacağım göz, gülümseyeceğim çehre, yalvaracağım kapı yoktur!" diye yazmış. Mevlut bana, "Bakışların mıknaş gibi bağladı beni sana, esirin oldum Rayiha, senden başka bir şey görmez gözüm," diye de yazmıştı. "Bir bakışınla, azat kabul etmez kölen oldum," diye de...

Mevlut bazan büfede çıraklarına seslenen patron gibi, "Şu kirli bardakları alın," der ikimizden birine. Bana derse, niye bana diyor da zahmetli işi Samiha'ya vermiyor diye kızarım; Samiha'ya derse, aklına ilk o geliyor diye sinirlenirim.

Mevlut kıskançlığımın farkındaydı. Bu yüzden o da Samiha ile dükkânda yalnız kalmamaya, ona herhangi bir ilgi göstermemeye dikkat ediyordu. Bu da "Demek ki dikkat edip saklayacak bir şey var!" diye gene kıskandıırıyordu beni! Bir gün Samiha oyuncakçıya girdi, kızlara oğlan çocuklarıymışlar gibi su tabancası aldı. Mevlut da akşam eve gelince başladı onlarla oynamaya. Ertesi sabah kızlar okula, Mevlut dükkâna gittikten sonra su tabancasını (bana da çok sıktılar) çöpe atacaktım, bulamadım, belli ki çantasına koyup okula götürmüş Fatma. Gece uyurken oradan aldım, bir köşeye sakladım. Ertesi sefer Samiha şarkı söyleyen, gözünü açıp kapayan bir bebekle eve geldi. Fatma on üç yaşına geliyor, bebekle oynar mı artık? Demedim. Çocuklar ilgilenmedi, bebek de zaten kayboldu gitti.

Ama bana en acı vereni, doğru olmadığını bile bile, "Acaba Samiha şimdi dükkânda Mevlut ile yalnız mıdır?" diye düşünmektir. Bu yanlış düşünceyi kafamdan bir türlü çıkaramıyorum, çünkü Ferhat'ın akşamları eve geç geldiğini, filmlerde aşk acısı çeken erkeklerin yaptığı gibi içip içip dağıttığını, Beyoğlu dedi-kodularını bilen Süleyman Vediha'ya anlatmış.

Ferhat. Altın kafes misali aynalı eski asansör durdu. Çok eski bir zamanda oluyordu bu, rüyalar kadar eski, ama aşk hep daha dün olmuş gibi gelir insana. Elektriğini kestiğim evlerde kapı zilini çalmak yerine, tarihi filmlerde can almak için gelen silahşörler gibi tak-tak-tak kapıyı vurmak da bana iyi gelir.

Kapıyı hizmetçi açtı hanımefendinin kızı ateşli hastaymış (en yaygın yalan budur), hanımefendi birazdan geliyormuş. Hizmetçinin buyurun dediği sandalyeye oturdum ve Boğaz manzarasına baktım. Ruhumda birden hissettiğim derinlik ve mutluluğun nedeni bu hareketli ve kederli manzaradır sanıyordum ki asıl neden odaya bir ışık gibi girdi: Siyah bir kot pantolonu, beyaz bir gömleği vardı.

“Buyurun memur bey, Kapıcı Ercan görüşmek istediğinizi söyledi,” dedi.

“Bizler artık memur değiliz,” dedim.

“Siz elektrik şirketinden gelmiyor musunuz?”

“Elektrik işi artık özelleştirildi hanımefendi...”

“Anlıyorum...”

“Biz de istemezdik böyle olmasını...” dedim zorlukla konuşarak. “Ama elektriğinizi kestim. Ödenmemiş faturanız vardı.”

“Elinize sağlık. Üzülmeğin lütfen. Bu sizin kabahatiniz değil. Patron ister devlet, ister özel şirket olsun, sizler emir kulusunuz yalnızca.”

Cevap veremedim bu zehirli ve doğru söze. Çünkü çok fena âşık oluyordum, aynı anda çok fena âşık olduğumu düşünerek. Bütün gücümü topladım, “Ne yazık ki aşağıdaki sayacı mühürledim...” diye yalan söyledim. “Kızınızın hasta olduğunu bilseydim asla kesmezdim elektriğinizi.”

“Ne yapalım, olmuş artık memur bey...” dedi. Türk filmlerindeki yargıç kadınlar gibi taviz vermez ve ciddi bir ifade takındı. “Dert etmeyin, siz işinizin gereğini yapın.”

Bir an sustuk. Asansörde yukarı çıkarken dairede işiteceğimi sandığım sözlerin hiçbirini söylemediği için, ezberden vereceğim cevapların hiçbirisi aklıma gelmiyordu. Saatime baktım. “On günlük uzun tatil yirmi dakika sonra resmen başlayacak.”

“Memur bey,” dedi inatla, “ne yazık ki ben hayatta kimseye ne rüşvet verebildim, ne de vereni hoş görebildim. Kızıma örnek olmak için yaşıyorum.”

“Gene de hanımefendi,” dedim, “memur diye dudak büküğünüz kişilerin ne kadar onurlu olduğunu sizlerin idrak etmesi önemlidir.”

Kapıya doğru yürürken, âşık olduğum kadının asla “Durun,” demeyeceğini bildiğim için öfkeleniyordum.

Bana doğru iki adım attı. Aramızda her şeyin mümkün olduğunu hissettirdi. Oysa, daha o anda bile, bunun imkânsız bir aşk olduğunu biliyordum.

Ama aşkı diri tutan şey imkânsız olmasıdır.

“Memur bey, bakın şu insanlara,” dedi, eliyle pencereden şehri gösterdi. “Bu on milyon insanı İstanbul’a toplayan şey ekmek parasıdır, çıkardır, faturadır, faizdir, benden daha iyi bilirsiniz. Ama bu mahşeri kalabalığın içinde kişiyi ayakta tutan tek bir şey vardır, o da sevgidir.”

Cevap vermeme fırsat tanımadan sırtını dönüp gitti. Eski apartmanlarda antika asansörle aşağıya inmek satıcıya ve tahsil-dara yasaktır. Merdivenlerden aşağıya inene kadar düşündüm.

Havasız bodrum katına kadar indim, koridorun sonuna yürüdüm. Ellerim elektriği kesilmiş sayacı bir de mühürlemek için uzandı. Ama tam tersini yaptı hünerli parmaklarım, bir anda kesik kabloları sıkıca bağladı ve on bir numaranın sayacı tır tır dönmeye başladı.

“Ağbi iyi ettin de verdin elektriklerini,” dedi Kapıcı Ercan.

“Niye?”

“Hanımefendinin beyi Sürmeneli Sami çok nüfuzludur Beyoğlu’nda. Bütün her yerde tanıdığı vardır... Zorlarlardı seni. Bu Karadenizliler hep mafyadır.”

“Hasta kız tabii yok, öyle değil mi?”

“Ne kızı be ağbi... Daha evlenmediler bile... Sürmenelinin bir de köyde karısı, ondan yetişkin oğulları var. Oğullar da biliyorlar hanımefendiyi ama ses etmiyorlar.”

Rayiha. Bir akşam kızlar, ben, Samiha Teyzeleri yemekten sonra televizyona bakarken Ferhat girdi içeri, bizi hep birlikte görünce çok sevindi. “Maşallah senin kızlar her ay gözle görülür hızla büyüyorlar, Fatma sen genç kız olmuştun artık,” dedi. Ben, “Aman biz geç kaldık kızlar, eve dönelim,” deyince, “Dur Rayiha, otur işte daha,” dedi. “Mevlut dükkânda çok geçe kadar duruyor, belki bir iki sarhoş uğrar da boza alır diye.”

Kızlarımın yanında Mevlut ile dalga geçmesini sevmedim.

“Haklısın Ferhat,” dedim. “Bizim ekmek paramız başkalarının eğlencesi oldu vallaha. Hadi kızlar, biz gidelim evimize.”

Biz eve gecikince Mevlut öfkelen-di. “İstiklal’e hiç çıkılmayacak, kızlara yasak,” dedi. “Akşam hava karardıktan sonra sen de sokağa hiç çıkmayacaksın.”

“Kızlar teyzelerinde köfteler, pirzolar, fırında tavuklar yiyor, biliyor musun?” deyiverdim. Ben Mevlut’un öfkesinden korkar, söylemezdim aslında böyle bir şey, ama Allah söyletiverdi işte.

Mevlut küstü, üç gün konuşmadı benimle. Biz de akşamüstleri kızlarla Samiha Teyzelerine gitmedik, evde oturduk. Kıskançlık zamanlarımda çeyizlik kumaşlara dergi sayfalarından kesilmiş kuşları değil, Mevlut’un mektuplarında okuya okuya ezberlediğim, bir bakışta esir eden acımasız nazarları, harami gibi yol kesen gözleri koymaya başladım. Gözler ağaçlardan kocaman meyvalar gibi sarkıyor, aralarında kıskanç kuşlar uçuyordu. Dallara nergis çiçeği gibi kendi içine dönmüş kara gözler yerleştirdim. Her yaprağının arkasında nazar boncukları gibi yüzlerce gözün çiçek açtığı efsane bir ağacı işledim bir büyük yorgan yüzüne. Gönlümün yaprakları arasında yollar açtım. Güneş gibi gözler nakşettim: Her bir kirpiğinden ok gibi fırlayan kara ışıkların izini; top top kumaşın içinde, incir ağaçlarının kıvrım kıvrım dalları arasında salınarak gidişini elimle işledim. Ama hiçbirini dindiremedi öfkemi!

“Mevlut bırakmıyor bizleri sizin eve gelelim Samiha... Mevlut dükkândayken sen gelsene bize,” dedim bir akşam.

Kız kardeşim böylece akşamları elinde köfte ve lahmacun paketleri, bize gelmeye başladı. Bir süre sonra da bu sefer Samiha’nın yalnız kızlarımı değil, Mevlut’u da görmeye geldiğini düşünmeye başladım.

Ferhat. Sokağa çıktığımda kendime güvenim sarsılmıştı. Yirmi dakika içinde hem âşık olmuş hem de kandırılmıştım. Hanımefendinin elektriğini kesmediğim için pişmandım. Kapıcı böyle diyordu ona; faturanın üzerindeki Selvihan adını kullanmıyordu.

Selvihan’ın mafya tarzı bir kabadayı haydutun elinde olduğunu hayal ediyordum sık sık. Onu koruyacaktım. Süleyman gibi birinin âşık olabilmesi için önce kadının resmini *Pazar Dergisi*’nin abazanlar köşesinde görmesi, sonra parasının gücüyle onunla

birkaç kere yatıp bağlanması gerekir. Mevlut'un ise kızı hiç tanımaması ama hayal kuracak kadar şöyle bir görmesi gerekir. Benim gibilerin ise bir kadına âşık olması için onunla hayat satrancına oturduğunu hissetmesi gerekir. Açılış hamlelerinde acemilik etmişim. Ama Selvihan'a bir oyun yapacak, onu avlayacaktım. Muhasebe ve kayıtlar bölümündeki, rakı ve sohbet sever tecrübeli bir ağabeyin yardımıyla en son fişlere, banka ödemelerine ve arşivdeki kayıtlara bakmaya başladım.

Pek çok akşam evde güzeller güzeli gül gibi Samiha'ya bakıp, "Böyle bir karısı olan biri niye manzaralı apartmanın kapatmasına aklını takar?" diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bazı geceler evde birlikte rakı içerken Samiha'ya ikimizin de çok sıkıntı çektiğini, ama en sonunda istediğimiz gibi şehrin merkezine döndüğümüzü hatırlatırdım.

"Şimdi paramız da var," derdim. "Ne istersek yapabiliriz. Ne yapalım?"

"Kaçalım gidelim buradan," derdi Samiha. "Bizi kimsenin bulamayacağı, kimsenin tanımadığı bir yere gidelim."

Samiha'nın, Gazi Mahallesi'ndeki ilk aylarımızda, orada yapayalnız olmamızdan mutlu olduğunu bu sözünden anlardım. Bizim gibi şehirde yorgun düşmüş, kimisi Maocu, kimisi Moskovacı eski solcu arkadaşlarım vardı. Onlar da uzun çilelerden sonra bir yolunu bulup üç beş kuruş kazanmışlarsa, "Biraz daha biriktirip İstanbul'dan güneye kaçacağız," derlerdi. Benim gibi, hayatları boyunca hiç gitmedikleri bir Akdeniz ilinde zeytinlikler, bağlar, bahçeler içerisinde çiftlik hayalleri kurarlardı. Biz de, güneyde bir çiftliğimiz olursa, Samiha'nın en sonunda gebe kalacağını ve çocuğumuz olacağını hayal ederdik.

"Sabrettik, sabrettik, para kazanıyoruz, biraz daha dişimizi sıkalım da kovaları dolduralım. Güneyde büyük bir çiftlik arazisi alırız," derdim ben sabahları.

"Evde akşamları sıkılıyorum," derdi Samiha. "Bir akşam beni sinemaya götür."

Bir akşam dükkânda Mevlut ile sohbetten sıkıldım, kafayı rakıyla dumanladım ve Gümüşsuyu'ndaki apartmana gittim. Baskın yapan polis gibi önce kapıcı dairesinin zilini çaldım.

"Ne oldu ağbi, bozacı sandım, yaramaz bir durum mu var?"

dedi sayaçlara baktığımı gören Kapıcı Ercan. “Aa, ağbi on bir numaradakiler çıkıp gittiler.”

On bir numaranın sayacı kıpırdamıyordu. Bir an dünya durmuş gibi hissettim kendimi.

Taksim'deki binadaki rakı sever ve tecrübeli muhasibe gittim: İstanbul'a seksen yıl elektrik dağıtmış şirketin arşivlerine, elle doldurulmuş eski kayıtlarına bakan iki ihtiyar kâtiple tanıştırdı beni. İkramiyelerini alıp emekli olmuş –biri yetmiş iki, diğeri altmış beş yaşında– bu iki bilge memur özel kontratla kırk yıllık odalarına dönmüşler ve son seksen yılda elektrik şirketini ve tahsildarları aldatmak için İstanbulluların büyük bir yaratıcılıkla geliştirdikleri hileleri yeni kuşak tahsildarlara anlatma fikrini benimsemişlerdi. Çalışkan bir genç tahsildar olduğum için bildiklerini bana zevkle uzun uzun anlattılar. Her hilenin arkasındaki çeşit çeşit hikâyeyi, mahalleleri, kadınları ve hatta aşk dedikodularını da hatırlıyorlardı. Tabii yalnızca arşivde değil, en son kayıtlarla da çalışmalıydım. Bir gün İstanbul'da bir evde, bir kapının ardında Selvihan'ı bulacağımı biliyordum. Çünkü bu şehirde herkesin bir kalbi, bir de sayacı vardır.

Rayiha. Gene gebe kaldım, ne yapacağımı bilmiyorum. Bu yaşta çok utanıyorum kızların yanında.

4

ÇOCUK KUTSAL BİR ŞEYDİR BEN ÖLEYİM DE SEN SAMİHA İLE EVLEN

Bacanakların Bozası'nı işlettikleri günlerde, Ferhat'ın bir gece anlattığı bir hikâyeyi Mevlut bir daha hiç unutmadı:

“Askeri darbenin en kötü günlerinde Diyarbakırlılar hapishaneden gelen işkence çığlıklarıyla sindirilmişken, Ankara'dan şehre müfettiş kılıklı bir adam gelmiş. Esrarengiz ziyaretçi kendisini havaalanından otele götürülen taksinin Kürt şoförüne Diyarbakır'da hayatın nasıl olduğunu sormuş. Şoför de bütün

Kürtlerin yeni askeri yönetimden çok memnun olduğunu, Türk bayrağından başkasına inanmadıklarını, ayrılıkçı teröristlerin hapse atılmasından sonra şehir halkının çok mutlu olduğunu söylemiş. ‘Ben avukatım,’ demiş Ankara’dan gelen ziyaretçi. ‘Hapiste işkence görenleri, Kürtçe konuştu diye köpeklerle yedirilenleri savunmaya geldim.’ Bunun üzerine şoför ilk sözlerinin tam tersi bir havaya girmiş. Hapishanede Kürtlere yapılan işkenceleri, canlı canlı lağımlara atılanları, dövüle dövüle öldürülenleri sayıp dökmüş. Ankara’dan gelen avukat dayanamayıp şoförün sözünü kesmiş. ‘Ama az önce tam tersini söylüyordun,’ demiş. Diyarbakırlı şoför de ‘Avukat bey, haklısınız,’ demiş. ‘İlk söylediğim resmi görüşümdü. İkinci söylediğim de şahsi görüşümdür.’

Her hatırlayışında ilk defa dinliyormuş gibi güldüğü bu hikâyeyi Mevlut müşterilere birlikte baktıkları bir akşam Ferhat’la tartışmak isterdi, ama o hep meşguldü ve akli başka yerdeydi. Belki de Ferhat, Mevlut’un ahlakçı sözlerine gıcık kapıldığı için dükkâna daha az uğruyordu. Mevlut arada bir rakı ve şarap üzerine, zamparalık etmek hakkında, evli adamın sorumlulukları konusunda Ferhat’ın hoşuna gitmeyen sözleri ağzından kaçırıyor, Ferhat da “Ne o, bunları *İrşad* mı yazıyor?” diye laf sokuşturuyordu ona. Mevlut o gazeteyi hiç okumadığını, yalnızca dükkân hakkında güzel bir yazı çıktığı için aldığını birkaç kere söylemişti de Ferhat onu dinlememişti, yalnızca küçümseyici bir şekilde başını sallamıştı. Bir kere de Ferhat, Mevlut’un duvara astığı servili, mezar taşlı, nurlu “Öteki Âlem” resmiyle alay etmişti. Mevlut ihtiyarların sevdiği konuları, mezarlıkları, eski şeyleri niye o kadar çok seviyordu?

Dinci siyaset güden partilerin oyları ve taraftarları arttıkça pek çok solcu ve Alevi gibi Ferhat’ın da huzursuz olduğunu, hatta korkuya kapıldığını görüyordu Mevlut. “En sonunda önce alkolü yasaklarlar, o da bozanın önemini çıkarır ortaya,” diye yarı şaka yarı ciddi bir mantık kurmuştu. Çayhanelerde bu konuyu açanlarla tartışmaya girmiyor, çok fazla zorlanırsa telaşlı Atatürkçüleri kızdıran bu sözü söylüyordu.

Ferhat’ın dükkâna uğramamasının bir nedeninin de askerden yazdığı mektuplar olduğunu düşünmeye başlamıştı Mevlut. “Üç yıl birisi askerden karıma aşk mektubu yazsa ben de bu

adamı her gün görmek istemezdim,” diyordu kendi kendine. Ferhat’ın en sonunda dükkâna gelmeyeceğini anladığı akşamlar onun kendi evine bile uğramadığını hatırlatıyordu kendine. Bu yüzden evde yalnız kalan Samiha, Rayiha ve kızlarla arkadaşlık etmeye Mevlutlara geliyordu.

Mevlut bir akşam Ferhat’ın geç de olsa gene gelmeyeceğini anlayınca sinirlendi, sabırsızlığa kapıldı ve dükkânı erkenden kapayıp eve döndü. Samiha, Mevlut gelmeden az önce evine dönmüştü. Artık bir koku sürüyordu galiba Samiha, ya da Mevlut’un burnuna gelen, Samiha’nın çocuklara getirdiği hediye kokusu.

Rayiha akşam erkenden Mevlut’u karşısında görünce, Mevlut’un hayal ettiği gibi sevinmedi. Tam tersi, kıskançlığa kapıldı. Eve niye erken geldiğini kocasına iki kere sordu. Mevlut durup dururken niye eve erken döndüğünü kendi de çıkaramıyor, Rayiha’nın kıskançlığa kapılmasının mantıksız olduğunu düşünüyordu. Bacanaklar’da üçünün (yani Samiha’nın da) keyfini bozmamak için Mevlut çok dikkatli davranmıştı: Dükkânda Samiha ile yalnız kalmamaya dikkat etmiş, iş gereği Rayiha ile konuşurken yumuşak ve yakın, Samiha ile de bir Binbom elemanı ile konuşur gibi mesafeli ve resmi bir hava ile konuşmuştu hep. Ama anlaşılan bu önlemler yeterli olmamıştı. Mevlut içinden çıkamadığı bir kısır döngüye sürüklendiklerini görüyordu şimdi: Kıskanılacak bir şey yok gibi davranırsa, bir şey saklıyor, saman altından su yürütüyor durumuna düşüyor, bu da karısını daha da kıskandırıyor. Rayiha kıskanmakta haklıymış gibi yaparsa da Mevlut var olmayan suçunu kabul etmiş oluyordu. Evde kızlar uyumadığı için Rayiha kendini tuttu da Mevlut’un eve erken döndüğü o akşam kavga daha da büyümeden durumu idare edebildi.

Rayiha. Bir öğle, biz komşu Reyhan abla ile çeyizlik eşya siparişleri için çalışırken, ona kıskançlığımı utanarak da olsa biraz açtım. Hak verdi bana. Kocasının yanında Samiha gibi güzel bir kadın varsa her kadının kıskançlığa kapılacağını, bunun benim kabahatim olmadığını söyledi. Tabii bu sözler beni daha da kıskandırdı. Reyhan abla, benim yapmam gereken şeyin kıskançlığımı içime atıp kıvrım kıvrım kıvrınmak değil, kıskançlığımı Mevlut’a açıp

ona da dikkat etmesi gerektiğini hatırlatmak olduğunu söyledi. Ben de kızlar okula gittikten sonra bu konuyu Mevlut'a açayım dedim. Ama kavga ettik. "Ne var?" dedi Mevlut. "Kendi evime istediğim vakit gelemem miyim?"

Ben, Reyhan abladan işittiğim her lafa aslında inanmam, güzel ama çocuksuz kadınların bütün âlem için tehlike olduğunu tabii ki canım kardeşim Samiha için düşünmem. Fatma ve Fevziye ile oynarken, onlara hikâyeler anlatırken, Samiha'nın aslında hem çocuk sahibi olamadığı için çektiği acıyı yatıştırdığını hem de KISKANÇLIK acısı ve zevki aldığını söylemişti Reyhan abla. "Kısır kadından kork Rayiha, çünkü onların sessizliğinin arkasında büyük bir öfke vardır," demişti. "Senin kızlara köfteciden köfte alırken o kadar saf değil," demişti. Reyhan'ın bana öğrettiği şeylerin bir ıkısını öfkeden Mevlut'a bağırarak soyledim. Mevlut da "Kız kardeşin hakkında böyle konuşman doğru değil," dedi.

Yani Samiha hemen tavlamaş benim salak Mevlut'u, o da hemen onun tarafını tutuyor, öyle mi? Ben de daha çok bağırdım ve "O KISIR!" dedim. "Sen onun tarafını tutuyorsan bu da buyur benim kötü sözüm." Mevlut da eliyle "Amma berbatmışsın, tuh!" gibi bir işaret yaptı, yüzünü ekşitti ben böcekmişim gibi.

Mektupları ona yazıp sonra benimle evlenen manyak herif! Hayır, bunu söylemedim. Nasıl oldu bilmiyorum, bağırırken kenarda duran bir paket Filiz Çay'ı taş gibi kafasına attım. Ve BEN ÖLEYİM DE SEN SAMİHA İLE EVLEN TAMAM MI diye bağırdım. Ama kızlarımı üvey annelere bırakmam ben. O Samiha'nın şimdiden kızlarımı hediyelerle, hikâyelerle, güzelliği ve parası ile tavladığını sizin gibi ben de görüyorum, ama söylesem hemen herkes, en başta da sizler, "Aa, nereden çıkarıyorsun Rayiha? Kızlar teyzeleriyle biraz gülüşüp oynayamazlar mı?" dersiniz hep bir ağızdan.

Derken Mevlut baskın çıkmaya çalıştı: "YETER YAHU, SEN BİRAZ KENDİNİ BİLSENE!"

"Ben kendimi bildiğim için zaten bundan sonra dükkâna gelmiyorum," dedim. "Pis kokuyor orası."

"Neresi?"

"Bacanakların Bozası... PİS KOKUYOR. Midem bulanıyor orada."

“Boza mideni mi bulandırıyor?”

“Bıktım artık senin bozandan...”

Mevlut’un yüzünde öyle kötü bir ifade belirdi ki korktum ve birden BEN GEBEYİM dedim. Aslında bunu ona asla söylemeyecek, Vediha gibi içimdeki şeyi kendim kazıtıp kurtulacaktım ama laf ağzımdan çıkıvermişti, devam ettim.

“Çocuğun karnımda Mevlut, bu yaşta Fatma ile Fevziye’den utanıyorum. Sen de hiç dikkat etmedin,” diyerek onu suçladım. Daha söylerken pişman olmuştum ama Mevlut’un yumuşadığını görmek hoşuma gitti.

Yaa Mevlut Efendi, dükkânda baldızının hayallerini kuruyorsun, pişmiş kelle gibi sırtarak hava atıyorsun ama bak, evde sabahları çocuklar okula gittikten sonra karınla neler yaptığın şimdi çıkacak ortaya. Herkes, “Mevlut hiç boş durmuyor maşallah!” diyecek, bir türlü gebe kalamayan Samiha da kıskanacak benim karnımdaki üçüncü bebeği.

Mevlut yatağın kenarına, yanıma oturdu, elini omzuma koydu, çekti beni yanına. “Acaba erkek mi, kız mı?” dedi. “Sen bu gebe halinle hiç gelme dükkâna,” dedi tatlı, müşfik bir havayla. “Ben de gitmeyeceğim o dükkâna. Bak dükkân yüzünden kavga ediyoruz. Akşamları sokaklarda boza satmak daha güzel, daha kârlı Rayiha.”

Bir süre “Hayır sen git, valla sen git, ben gitmem, sen gitme, gidersin,” diye konuştuk, “Zaten sen beni yanlış anladın, kim-senin kabahati yok,” gibi şeyler dedik.

“Aslında Samiha yanlış davranıyor,” dedi Mevlut, “hiç gelmesin artık o dükkâna. Ferhat ve o bizim gibi değıller artık, zaten baksana Samiha’nın sürdüğü kokuya...”

“Ne kokusu?”

“Dün akşam eve geldiğimde bütün evi kokutmuştu ya, ne sürdüyse artık,” diye bir de güldü.

“Demek dün erkenden eve onun kokusunu koklamak için geldin!” dedim ve gene ağlamaya başladım.

Vediha. Zavallı Rayiha gebe kalmış. Duttepe’ye geldi bir sabah; “Aman abla, çocuklardan utanıyoruz, hemen yardım et, götür beni hastaneye,” dedi.

“Kızlarımız evlendirilecek yaşta Rayiha. Sen otuzuna geliyorsun, Mevlut kırkına yaklaşıyor. Ne oluyor size kuzum? Hâlâ öğrenemediniz mi ne yapılacağını ve ne yapılmayacağını?”

Rayiha şimdiye kadar sözünü bile etmeye değer bulmadığı bir sürü mahrem şey anlattı, lafı Samiha'ya getirip bir bahaneyle ondan şikâyet de etti. O zaman, aslında bu bebeğin Mevlut'un dikkatsizliği yüzünden değil, Rayiha'nın hilesiyle peydahlandığı sonucunu çıkardım, ama tabii bunu ona hiç söylemedim.

“Canım Rayiha, çocuk ailenin neşesi, kadının tesellisi, hayatın en büyük mutluluğudur, ne olacak, doğuruver bunu da,” dedim. “Bazan Bozkurt ile Turan'ın edepsizliklerine çok kızıyorum. Bak senin kızlara da neler yaptılar. İnan biraz adam olsunlar diye oğullarıma yıllarca tokat atmaktan ben yorulдум, ama onlar benim tek hayat nedenim, cansuyumdur. Allah korusun başlarına bir şey gelirse ben ölürüm. Şimdi tıraş oluyor, sivilceleriyle oynuyor, artık adam olduk diye bir kerelik bile annelerine dokundurtmuyorlar kendilerini, öptürmüyorlar bile... İki tane daha doğuraydım bugün küçükleri kucağıma alır, sever okşar da daha mutlu olur, Korkut'un kötülüklerine aldırılmazdım. Pişmanım şimdi ben yıllarca o kürtaajları yaptırdığım için... Kürtaajdan pişman olup deliren kadın çoktur da dünya tarihinde daha çocuk sahibi olmaktan pişman olan kadın yoktur. Rayiha, Fatma'yı doğurduğun için pişman mısın? Fevziye'yi doğurduğun için pişman mısın?”

Rayiha ağlamaya başladı. Mevlut'un para kazanamadığını, müdürlükte başarılı olamadığını, şimdi bozacı dükkânı da başarısız olacak diye ödlerinin koptuğunu, Beyoğlu'nda çeyizlik eşya satan dükkânlara yaptığı elişleri olmasa ay sonunu getiremeyeceklerini, Allah rızkını verir diye çocuk doğurmayacağını, kararlı olduğunu söyledi. Zaten dördünün sabah akşam burun buruna tikiş tikiş yaşadığı tek odalı dairede yeni bir kişiye kesinlikle yer yoktu.

“Canım Rayihacığım,” dedim, “zor zamanda Vediha ablan sana istediğin her yardımı eder elbette. Ama çocuk kutsal bir şey, bunun sorumluluğu var. Sen git de evde yeniden düşün. Gelecek haftaya Samiha'yı da çağırayım da konuşalım.”

“Samiha'yı çağırma abla, sinir oluyorum zaten ona. Karnım-

da çocuk olduğunu anlamasın. O kısırdır, kıskanır. Benim de kararım karar. Yeniden düşüneneğim bir şey yok.”

Rayiha'ya, Kenan Evren Paşa'mızın 1980'deki askeri darbeden üç yıl sonra hayırlı bir iş yapıp hastanelerde bekâr kadınlara on haftayı geçmeden kürtaj yapma hakkı tanıdığını anlattım. En çok, evlenmeden önce sevişebilen cesur şehirli bekârlara yaramıştı bu hak. Evli kadınların ise bu haktan yararlanabilmek için kocalarını ikna edip çocuğun alınmasına rıza gösterdiklerini kanıtlayan bir imza almaları gerekiyordu. Duttepe'de pek çok kadının kocası, ne gerek var, günahtır, ileride bize bakar deyip imza vermemiş, böylece kadınlar kocalarıyla uzun kavgalardan sonra dördüncü beşinci çocuklarını doğurmuşlardı. Başka bazı kadınlar da birbirlerinden öğrendikleri ilkel yollarla çocuklarını düşürmüşlerdi. “Mevlut kâğıdı imzalamazsa sakın mahalle karılarına kanıp öyle şeyler yapma, e mi Rayiha, sonra pişman olursun,” dedim kız kardeşime.

Bir de Korkut gibi, bu izin kâğıtlarını imzalamayı hiç dert etmeyen erkekler vardır, onları da anlattım Rayiha'ya. Pek çok adam, korunmak yerine imza atmak daha rahat olduğundan “Nasıl da kürtaj var!” diye karılarını gebe bırakıverirler. Korkut yeni yasadan sonra üç kere boş yere gebe bıraktı beni. Üç kere Etfal Hastanesi'nde kürtaj oldum ve elimiz biraz para tutunca tabii pişman oldum. Hastanedeki doktora ne deneceğini ve sonra kimden hangi kâğıdın alınacağını öyle öğrendim.

“Rayiha, önce muhtara gidip Mevlut ile evli olduğunuzu gösterir kâğıt alacağız sana, sonra hastaneye gidip gebe olduğunu gösterir, iki doktor imzalı kâğıdı ve bir de boş formu alacağız ki götürüp Mevlut'a imzalatacaksın, tamam mı?”

Mevlut ile Rayiha arasındaki kavga, böylece, aynı duygusallık ve öfkeyle, ama kıskançlıktan daha da belirsiz bir yol çizerek, Rayiha'nın bebeği doğurup doğurması üzerinden devam etti. Ne dükkânda ne de kızların yanında konuşabildikleri için bir tek sabahları, çocuklar okula gittikten sonra bu konuyu tartışabiliyordu. Tartışmadan çok, işaretlerle anlaşılamama denebilirdi buna: Surat asmalar, yüz

ekşitmeler, burun kıvrımlar, nefretle bakmalar ve kaş çatmalar kelimelerden çok daha yüklüydü ve bu yüzden ikisi de birbirlerinin sözlerinden çok yüzlerine dikkat ediyorlardı. Kısa bir süre sonra Mevlut, iki kutup arasındaki kararsızlığının, gittikçe sabırsızlaşan, huysuzlaşan Rayiha tarafından “oyalama” olarak algılandığını kederle anladı.

Öte yandan Mevlut, çocuk erkek olabilir diye heyecanlanıyor, hayaller kuruyordu. Adı Mevlidhan olacaktı. Babür Han'ın Hindistan'ı aslan ruhlu üç oğlu olduğu için fethettiğini ve Cengiz Han'ın dört sadık oğlu sayesinde dünyanın en korkulan padişahı olduğunu hatırlamıştı. Babasının İstanbul'daki ilk yıllarında bir erkek çocuğu olmadığı için başarısız olduğunu, Mevlut ona köyden yardımına yetiştiğinde ise çok geç kalındığını Rayiha'ya yüzlerce kere tekrarladı. Ama “çok geç” sözü Rayiha'ya kürtajin yasal olduğu ilk on haftayı hatırlatıyordu yalnızca.

Eskiden, kızları okula gittikten sonra, sabahın o saatlerinde sevişirler, çok da mutlu olurlardı. Şimdi ise sürekli tartışıyor, kavgı ediyorlardı. Ancak Rayiha ağlarsa Mevlut suçluluk duygusuna kapılıyor, karısına sarılıp onu teselli ediyor, “Her şeyin bir çaresi bulunur,” diyor, kafası karışan Rayiha da belki bebeği doğurmasının en iyisi olacağını söyleyip, sonra bunu dediğine hemen pişman oluyordu.

Mevlut, Rayiha'nın bebeği aldirmakta bu kadar kararlı olmasının ardında, kendi parasızlığına, hayattaki başarısızlığına bir tepki, hatta bir cezalandırma olduğunu düşünüyor, alınıyordu bundan. Sanki Rayiha'yı çocuğu doğurmaya ikna ederse hayatlarında bir eksiklik, yetersizlik olmadığı çıkacaktı ortaya. Hatta Aktaşlardan daha mutlu oldukları anlaşılacaktı. Çünkü Korkut ile Vediha'nın bile yalnızca iki çocuğu vardı. Zavallı Samiha'nın çocuğu hiç olmuyordu. Mutlu olanın çok çocuğu olurdu. Mutsuz zenginler, tıpkı Türkiye nüfus kontrolü yapsın diyen Avrupalılar gibi, yoksulların çocuklarını kıskanırlardı.

Ama bir sabah Mevlut, Rayiha'nın ısrarına ve gözyaşlarına dayanamadı ve evli olduklarını gösterir kâğıdı almaya mahalle muhtarına gitti. Asıl işi emlak komisyonculuğu olan muhtar yazıhanesinde yoktu. Mevlut hemen eve Rayiha'ya eli boş dönmek istemediği için amaçsızca Tarlabası sokaklarında dolaştı:

Gözleri, işsizlik zamanlarında edindiği bir alışkanlıkla, satılık bir satıcı arabası, yanında çalışacağı bir dükkâncı dost ya da ucuza düşüreceği bir eşya arıyordu. Tarlabası sokakları son on yılda, yarısı gündüzleri de zincirle bağlanmış ve bomboş duran satıcı arabaları ile dolmuştu. Geceleri boza satmaya çıkmadığı için Mevlut'un ruhunda bir daralma olmuş, sokakların kimyasını hissetme dürtüsünü kaybetmişti biraz.

On üç yıl önce Rayiha ile kendisini imam nikâhıyla evlendiren, ramazanda sevişme üzerine akıl veren Kürt hurdacının ikram ettiği çayı içerken onunla dini konulardan, yeni belediye başkanından biraz konuştu. Beyoğlu'nda sokaklara masa koyan meyhane sayısı artmıştı. Kürtaj konusunu da açtı hurdacıya. "Kuran'da yeri var, kürtaj büyük günah," diye uzun uzun anlattı hurdacı, ama Mevlut onu fazla ciddiye almadı. Bu kadar büyük günah olsaydı bu kadar çok insan kürtaj yapar mıydı?

Gene de, hurdacının anlattığı bir şey aklına takıldı: Doğmadan önce ana karnından alınan çocukların ruhlarının cennette öksüz kuşlar gibi ağaçlarda sabırsızlıkla bir daldan diğerine atlamaları, beyaz minik serçeler gibi telaşla zıp zıp zıplayıp yer değiştirmeleri huzursuz ediciydi. Ama bunu Rayiha'ya hiç açmadı, çünkü karısı muhtarın gerçekten yerinde olmadığına inanmayabilirdi.

Dört gün sonraki ikinci gidişinde ise muhtar, karısının nüfus kâğıdının artık geçersiz olduğunu; Rayiha'nın, devletten bir hizmet bekliorsa (Mevlut bu hizmetin kürtaj olduğunu söylememişti), herkes gibi yeni nüfus kâğıtlarından alması gerektiğini anlattı. Bu konular Mevlut'u korkutuyordu. Devletin kaydından uzak durmak rahmetli babasının en büyük öğüdüydü. Mevlut devlete hiç vergi vermemişti. Onlar da Mevlut'un beyaz arabasına el koymuş, parçalamışlardı.

Mevlut'un en sonunda kürtaj için gerekli imzayı vereceğine ikna olan Rayiha kocasının dükkândaki yalnızlığını dert edip nisan başında Bacanaklar'a gidip gelmeye başladı. Bir öğleden sonra dükkânda kustu ve bunu Mevlut'tan saklamaya çalıştı, ama başaramadı. Mevlut karısının kusmuğunu hiçbir müşteri fark etmeden silip temizledi. Rayiha da hayatının bu son günlerinde dükkâna bir daha gelmedi.

Bardakları yıkamak, etrafa çekidüzen vermek için, öğleden sonraları okuldan dönen Fatma ile Fevziye'nin Bacanaklar'a biraz uğramalarının iyi olacağını karı koca aralarında kararlaştırdılar. Rayiha'nın derdi, dükkâna gidip babalarına yardım edememesini kızlarına nasıl açıklayacağı idi. Gebeliğini, başta kızları, ne kadar az kimse bilirse, Rayiha ondan o kadar kolay kurtulacağını hissediyordu.

Mevlut kızlarını dükkânda cepheye geriden destek olan aşçılar, hemşireler gibi görevlendirdi. Dükkâna bir gün Fatma, bir gün Fevziye geliyordu. Mevlut onlara bardakları yıkatıyor, etrafa çekidüzen verdiriyor, ama müşteriye servis, para almak, hatta müşterilerle konuşmak gibi görevlerden baba kıskançlığı ile uzak tutuyordu. Onlarla arkadaşlık ediyor, okulda neler yaptıklarını, televizyondaki taklitçi komedyenlerden ve şaklabanlardan hangilerini sevdiklerini, hangi dizileri, filmleri izlediklerini, hangi sahneleri sevdiklerini sorarak uzun uzun konuşuyordu.

Fatma daha akıllı, vakur ve sessizdi. Yiyeceklerin, giyeceklerin, şeylerin fiyatlarını, dükkânlarda ne satıldığını, Bacanaklar'a girip çıkını, sokağın halini, köşedeki dilenciyle kaçak bir şeyler satan kapıcıyı, hatta dükkânın geleceğini, evdeki annesini düşünebiliyor, babasına da Mevlut'un derinden hissettiği koruyucu bir şefkat duyuyordu. Bir gün başarılı bir dükkânı olursa (tabii Fatma da erkek olsaydı) Mevlut evde de Rayiha'ya gururla söylediği gibi, dükkânı güvenle bırakabilirdi on iki yaşındaki kızına.

On bir yaşındaki Fevziye ise çocuktan daha: Herhangi bir zahmet gerektiren, temizlik, silmek, kurulamak gibi işlerin hiçbirinden hoşlanmıyor, kaytarmayı seviyor, her şeyi kolayından ve yarım yamalak yapmanın bir yolunu buluyordu. Mevlut hep onu azarlamak ister, ama sinirleneceğine gülüverdiği için sözünün dinlenmeyeceğini bilirdi. Fevziye ile dükkâna uğrayan müşteriler hakkında konuşmaktan zevk alıyordu Mevlut.

Bazan bir müşteri gelir, bozayı sevmez, iki yudum içtikten sonra bırakır, kaba şeyler söyler, parayı az vermeye kalkışır, Mevlut bu küçük olayı kızlarıyla iki üç gün konuşurdu. Bazan, karşılıksız bir çek yollayan alçağa ne yapacaklarını konuşan iki erkeği; bazan, iki sokak ötedeki at yarışları bayiiinde kumar oynayan iki arkadaşı; bazan da, dışarıda yağmur yağdığı için

dükkâna girip gördükleri filmde söz eden üç arkadaşı dikkatle dinlerlerdi. Mevlut'un en sevdiği şey, müşterilerden birinin unuttuğu, bıraktığı bir gazeteyi dükkânda hangi kızı varsa ona vermek ve babaları (hiç görmedikleri dedeleri Mustafa gibi) okuma yazma bilmiyormuş gibi ona gelişigüzel bir yerinden okutmak ve pencereden dışarı bakarak dinlemektir. Mevlut bazan kızlarının okumasını keser, "Bak görüyor musun," diye bir noktaya dikkat çeker ve gazete üzerinden kızlarına hayat, ahlak, sorumluluk üzerine küçük dersler verir.

Bazan da kızlardan biri bir derdini (coğrafya hocasının kendisine taktığını, kenarı açılan ayakkabısının yerine bir yenisini almak istediğini, alay ediyorlar diye artık o eski pardösüyü giymek istemediğini) babasına utana sıkıla açar, Mevlut sorunu çözemeyeceğini anlayınca "Hiç dert etme, bir gün o da olur," der ve "Kalhini temiz tutarsan zaten her istediğin sonunda olur," vecizesiyle sözlerini bitirirdi. Bir akşam kızlarının bir ağzından bu sözle alay ettiklerini de görmüş, ama alay edilen baba durumuna düştüğü için öfkeleneneceğine, kızlarının zeki ve şakacı olduklarına bir kere daha tanık olmanın mutluluğuyla gülümsemişti yalnızca.

Her akşam hava kararmadan önce Mevlut beş altı dakika dükkânı boş bırakmayı göze alıyor, o gün gelen kızını elinden tutup İstiklal Caddesi'nin bir yanından Tarlabası yanına bir koşuda geçiriyor, "Artık sen oyalanmadan gidersin," dedikten sonra, gözden kayboluncaya kadar kızının arkasından bakıyor, sonra koşa koşa Bacanaklar'a dönüyordu.

Fatma'yı bıraktığı bir akşam dükkâna geri döndüğünde Ferhat'ı içeride sigara içerken buldu. "Bize bu Rum dükkânını verenler karşı tarafa geçti," dedi Ferhat. "Buraların fiyatı, kirası artıyor Mevlutçuğum. Şu dükkânda çorap, döner, don, elma, ayakkabı, ne satsan bizim kazandığımızın on mislini kazanır."

"Biz zaten bir şey kazanmıyoruz ki..."

"Öyle. Ben dükkânı bırakıyorum."

"Nasıl yani?"

"Dükkânı kapamamız lazım."

"Ben kalırsam ne olur?" diye sordu Mevlut utanarak.

"Rum mallarını kiralayan çete bir gün gelir. Artık gönülleri ne dilerse yazar sana bir kira... Vermezsen oyarlar..."

“Sana niye yazmıyorlardı?”

“Çünkü ben onların elektrik işlerini görüyor, terk edilmiş evlere elektrik bağlatıp bu boş ve eski yerleri değerlendiriyordum. Dükkânı hemen boşaltırsanız mallar kurtulur. Hepsini çıkarın önce oradan, satın, ne yaparsanız yapın.”

Mevlut hemen dükkânı kapadı, bakkaldan bir küçük şişe rakı aldı ve Rayiha ve kızlarla akşam yemeği yedi. Yıllardır dördü birlikte evde masaya oturup akşam yemeği yememişlerdi: Televizyona bakıp gülerek şakalar yaptı Mevlut ve iyi bir haber verir gibi, neşeyle, akşamları sokak bozacılığına geri dönmeye karar verdiğini, Ferhat ile dükkânı kapattıklarını, bu akşam tatil yaptığını, bu yüzden rakı içtiğini bildirdi. Rayiha, “Allah sonumuzu hayretsin,” demeseydi, kimse kötü bir haber işitmiş duygusuna kapılmayacaktı. Mevlut bu yüzden içerledi karısına.

“Ben rakı içerken Allah’ı karıştıрма işe...” dedi. “Her şeyimiz yolunda işte.”

Ertesi sabah Fatma ve Fevziye’nin yardımıyla dükkândaki mutfak eşyaları eve taşındı. Tezgâha, masa ve sandalyelere Çukurcuma’daki bir eskici çok az para verince Mevlut öfkeleni, tanıdık bir marangoz buldu, ama bu döküntü hurda eşyanın ahşap fiyatı daha da düşüktü. Aynaların küçük olanını eve götürdü. Ferhat’ın satın aldığı, çerçevesi gümüş rengi ağır aynayı ise, iki ucundan tutan Fatma ve Fevziye ile teyzelerinin evine yolladı. *İrşad* gazetesinden kesilip çerçevelenmiş haberi ve mezar taşlı, servili, nurlu mezarlık manzarasını evin duvarına, televizyonun hemen arkasına yan yana astı. “Öteki Âlem” resmine bakmak mutlu ediyordu Mevlut’u.

5

MEVLUT OTOPARK BEKÇİSİ

YARI SUÇLU YARI ŞAŞKIN

Mevlut Binbom’daki başarısızlıktan sonra Aktaşlardan yeni bir iş isteyemeyeceğini biliyordu. Ferhat’a kırgındı. Aslında bu duygusunu çabuk unutabilir, dükkânı kapattığı için Ferhat’ın

duyduğu suçluluktan yararlanarak ondan yeni bir iş isteyebilirdi, ama Rayiha yüzünden bunu da yapamıyordu. Rayiha, dükkânı kapattığı için Ferhat'ı suçluyor, onun kötü bir insan olduğunu evde tekrarlayıp duruyordu.

Akşamları boza satıyor, sabahları sokak sokak gezip, tanıdıklara uğrayıp iş arıyordu Mevlut. Yıllardır tanıdığı şefgarsonların, lokanta sahiplerinin başgarsonluk, yazıcılık gibi tekliflerini ciddiye alıp değerlendiriyor gibi yapıyordu, ama daha az uğraşıp (Ferhat gibi) daha kolay para kazanacağı ve akşamları boza satmak için kendisine zaman ve güç bırakacak bir iş olmalıydı bu. Bacanaklar'ın kapanmasından sonra Mevlut'a içtenlikle iş arayan Mohini, nisan ortasında, ortaokul arkadaşları Damat'ın, sahibi olduğu reklam şirketinin Pangaltı'daki yazıhanesinde Mevlut'u beklediğini söyledi.

Mevlut'un bayramlık ceketini giyerek gittiği yazıhanede iki eski okul arkadaşı öpüşüp kucaklaşmadılar, çünkü el sıkarken Damat resmi ve mesafeliydi. Ama gülümseyerek bakan güzel sekretere ("Herhalde sevgilisidir," diye düşünmüştü Mevlut) bu adamın "çok akıllı, çok iyi ve çok özel bir insan" olmaktan başka, çok iyi arkadaşı olduğunu da söyledi. Sekreter de, zengin burjuva patronla, her şeyiyle başarısız bir yoksul gibi gözükken bu iki kişinin "iyi arkadaş" olmaları bir şakaymış gibi güldü. Damat'tan içgüdüyle uzak durmak istediği ve yazıhanede çalışan kravatlı insanlara hizmet etmek istemediği için Mevlut dördüncü katın merdiven altındaki çay ocağını işletmeyi anında reddetti. Aynı hızla, yazıhanenin penceresinden Damat'ın kendisine gösterdiği arka bahçedeki otoparkı idare etmeyi kabul etti.

İşi, arka sokağa açılan ve binaya ait olan bahçedeki otoparkı, izinsiz park edenlerden ve özel araba sahiplerinin "otopark mafyası" dediği çetelerden korumaktı.

Özellikle son on beş yılda şehri pıtrak gibi saran otopark çeteleri, polisle ilişkili, beş altı kişilik yarı mafya-yarı kabadayı hemşeri-arkadaş takımlarından oluşuyordu. Takım, İstanbul'un merkezinde, araba park etmenin yasak olmadığı bir sokağı, bir köşeyi, boş bir arsayı kendi tapulu yeriymiş gibi bilek, bıçak ve tabanca gücüyle sahipleniyor, buraya park eden özel arabalardan park parası talep ediyor, parayı vermeyenlerin arabasının ya

kelebek camı kırılıyor, ya lastikleri patlatılıyor, ya da Avrupa'dan ithal yeni ve pahalı aracının yan kapısı çiziliyordu. Bazı özel araba sahipleri park ücreti çok yüksek diye, başkaları "Kırk yıldır yaşadığım evimin önüne park etmek için sana niye para vereyim, sen kimsin, nereden geldin?" diyerek, başka bazıları da, "Hani fatura, hani fiş?" bahanesiyle para vermeyi reddettikleri için Mevlut otopark bekçiliği yaptığı altı haftada pek çok tartışmaya, küfürleşmeye, yumruklu kavgaya tanık oldu. Ama ta baştan olgun bir diplomasi ve alttan almayla, reklam şirketinin arka bahçesiyle otoparkçı çetenin haraç kestiği sokak arasında bir sınır çizgisi çizmeyi başardığı için hiçbir kavgaya bulaşmadı.

Şiddet kullanmalarına, kabadayılık ve arsızlıklarına, göstere göstere araç tahrip etmelerine rağmen İstanbul'un sayısız otopark çetesi şehrin kural tanımaz zenginlerine önemli bir hizmet de veriyordu. Trafiğin tıkanıp hiç ilerlemediği, araba park edilecek bir yer bulmanın çok zor olduğu yerlerde, "kâhya" denen çete elemanları ister kaldırıma, hatta ister yolun ortasına bırakılsın, özel arabaları sahiplenir, korur, üç beş kuruş fazla verirsən park süresince camlarını siler, aracı yıkayıp pırıl pırıl bile yaparlardı. Çetenin bazı genç ve arsız üyeleri, park parası aldıkları arabaları Mevlut'un denetimindeki şirket bahçesine bile bile bırakırlardı, ama Damat "Kavga istemem," dediği için Mevlut onlarla tartışmaya girmezdi. Bu bakımdan işi zor değildi. Damat ya da şirketin araba sahibi diğer reklamcılar sabah işe gelir, akşam işten çıkarlarken Mevlut, bir trafik polisinin güveniyle arka sokaktaki trafiği durdurur, parktan çıkar ya da içeri giren araca "Gel gel gel, sol sol sol" diyerek titizlikle rehberlik eder, araçlarından inerken önemli kişilerin kapılarını tutar (Damat ile bu hep bir arkadaşlık havasıyla olurdu), bazılarının filanca bey geldi mi gitti mi gibi sorularını cevaplardı. Damat'ın torpiliyle, kaldırım ile bahçe-otoparkın kesiştiği noktaya –bazıları bahçe kapısı da derdi oraya ama kapı yoktu– bir sandalye konmuştu. Mevlut vak-tinin çoğunu bu tahta sandalyede oturup arka sokaktaki seyrek araba trafiğini izleyerek, kapılarının önünde sokağı seyreden iki kapıcıyı, arada bir anacaddeye çıkıp sakat ayağını teşhir eden bir dilenciye, Samsunlu bir bakkalın sürekli gidip gelen çırağını, kaldırımdan geçenleri, binaların pencerelerini, kedileri, köpek-

leri seyrederek ve park çetesinin en genç elemanı (aşağılayıcı bir şekilde “değnekçi” derlerdi ona) ile sohbet ederek geçirirdi.

Değnekçi Zonguldaklı Kemal’de büyüleyici olan şey, çok zeki olmamasına ve sürekli konuşmasına rağmen anlattığı her şeyi Mevlut’un ilginç bulmasıydı: Bunun sırrı, delikanlının, cinsel alışkanlıklarından dün akşam yediği sucuklu yumurtaya, annesinin köyde çamaşır yıkayışından ya da babasıyla dövüşmesinden dün akşam televizyondaki aşk sahnesini seyrederken hissettiklerine, hayatındaki en mahrem şeyleri önüne gelen herkese rahatça anlatıvermesiydi. Bu kişisel ve duygusal hikâyelere, şirket, devlet ve siyaset hakkında büyük hayaller eşlik ederdi: Reklam şirketinde çalışan erkeklerin yarısı ibne, kadınların da yarısı seviciydi; eskiden bütün Pangaltı Ermeni mülküydü, bir gün Amerika üzerinden bizden geri isteyeceklerdi; İstanbul belediye başkanı, Macaristan’dan alınanyeni körüklü otobüsleri (halk “tırtıl” diyordu onlara) yapan şirketin gizli ortağıydı.

Mevlut genç değnekçinin “biz” diye sözünü ettiği otopark çetesinin hünelerlerini anlattığı zamanlarda bir tehdit havası da hissederdi: Pahalı Mercedes’ini onların koruduğu kaldırıma park edip, başında bekleyen garibana bir çorba parası bile vermeyen zengin ibnenin arabasını isterlerse yok ederlerdi de hiç kimse bir şey diyemezdi. Bir paket Marlboro’dan fazla olmayan park ücretini ödememek için “Burası sizin mi? Polis çağıracağım!” diyen pintiler, verdikleri paranın yarısının polise gittiğini biliyorlar mıydı? Bazı gıcık tipler ukalalık edip değnekçiye fırça çekmeyi biliyorlardı ama anahtarıyla teslim ettikleri yepyeni BMW’nin yeni aküsünün, pahalı vites kutusunun ve klimasının üç saat içinde değiştiğinden ruhları bile haberdar olmuyordu. Dolapdere’deki yarı gizli bir araba tamircisiyle iş gören Ünyeli bir otopark çetesi anahtarı teslim edilmiş bir Mercedes 1995’in motorunu yarım günde eski bir Mercedes’in yıpranmış motoruyla o kadar hızla ve kusursuz bir şekilde değiştirmişti ki araba sahibi akşam “Arabamı çok iyi yıkadınız,” diye kâhyaya fazladan bir de bahşiş vermişti. Ama Mevlut merak etmemeliydi, çetenin ona ve buraya park etmiş arabalara bir kötülük yapma niyeti yoktu. Mevlut reklam şirketinin park yeri boşsa, genç Kemal’in dışarıdan birkaç

araba getirip park etmesine ses çıkarmaz, ama bu ayrıntıları yukarıya Damat'a arada rapor ederdi.

Bazan bahçe, park yeri, kaldırımlar, تنها sokak derin bir hareketsizlik ve sessizliğe (İstanbul'da olabileceği kadar) bürünür, Mevlut Rayiha ve kızlarının yakınlığından sonra hayatta en çok sevdiği şeyin sokaktan gelip geçenlere bakmak, (tıpkı televizyona bakarken olduğu gibi) gördükleri hakkında hayal kurmak ve onlar hakkında birisiyle sohbet etmek olduğunu anlardı. Damat ona çok para vermiyordu ama işi bir yazıhanede değil sokağa yakın olduğu için şikâyet etmemeliydi. Üstelik saat altıda büro kapandıktan ve arabalar çekip gittikten sonra eve dönebiliyor (park yeri akşam çeteye kalırdı), akşam boza satmak için vakit bulabiliyordu.

Otopark bekçiliğine başladıktan bir ay sonra bir öğle, boş sokakta kapı kapı dolaşıp yukarı katlardan yollanan ayakkabıları boyayan bir boyacıyı seyrederken, Mevlut birden Rayiha'nın kürtaj yaptırabilmesi için gerekli resmi on haftanın geçtiğini hatırladı. Mevlut bu konuda ilerleyememelerinin nedeninin, kendi isteksizliği kadar karısının da kafasının karışıklığı olduğunu içtenlikle düşünüyordu. Hem devlet hastanesinde yapılsa da kürtaj tehlikeli bir şeydi. Oysa doğacak bir çocuk hem evin neşesi olur, hem de aileyi birbirine daha da bağlardı. Rayiha gebe olduğunu Fatma ile Fevziye'ye hâlâ söylememişti. Söylerse yetişkin kızlarının da bebeği sahipleneceğini sevinçle görecekti.

Mevlut böylece, evdeki karısını uzun uzun düşündü. Rayiha'ya ne kadar bağlı olduğunu, onu ne kadar çok sevdiğini, neredeyse gözyaşlarıyla hatırladı. Daha saat ikiydi, kızlar okuldan eve dönmemişlerdi. Mevlut lise yıllarındaki gibi özgür hissetti kendini; park yerini Zonguldaklı genç Kemal'e bırakıp koşar gibi hızla Tarlabaş'na eve döndü. Rayiha ile evde yalnız kalmak, evliliklerinin ilk yıllarındaki o hiç kavga etmedikleri güzel zamanlara geri dönmek istiyordu. Sanki çok önemli bir şeyi unutmuş gibi bir suçluluk vardı yüreğinde. Belki de bu yüzden acele ediyordu.

Kapıdan içeri girince kendisini aceleyle eve Allah'ın koşturduğunu anladı. Rayiha ilkel bir yolla kendi kendine bebeği düşürmeye kalkışmış, kötü şeyler olmuş, kan kaybı ve acıdan yarı baygın haldeydi.

Mevlut karısını kaldırdı, kucağına aldı, koşar adım bir taksiye koydu. Bunları yaparken bu anların her birini hayatının sonuna kadar unutmayacağını biliyordu. Her zamanki mutlu hayatları yok olmasın, Rayiha'nın canı yanmasın diye çok dua etti. Karısının terli saçlarını okşadı; yüzünün kâğıt gibi beyaz olmasından korktu. Beş dakika uzaklıktaki İlk Yardım Hastanesi'ne giderlerken Rayiha'nın yüzünde, onu kaçırdığı akşam gördüğü yarı suçlu yarı şaşkın bakış vardı.

Hastanenin kapısından içeri girerlerken Rayiha kan kaybından ölmüştü. Otuz yaşındaydı.

6

RAYİHA'DAN SONRA

AĞLARSAN HİÇ KİMSE KIZAMAZ SANA

Abdurrahman Efendi. Köyümüzde misafir evinde telefon var artık. "Koş, kızın arıyor İstanbul'dan!" dediler. Ancak yetiştim: Vediha imiş, Rayihacığım canım düşük yapıp hastanelik olmuş. Beyşehir'de otobüse binmeden önce aç karna iki kadeh içince uğursuzluğu yüreğimde hissettim ve kederden boğulacağım sandım: Öksüz kızlarımın analarına da böyle olmuştu. Ağlayınca insanın acısı diniyor.

Vediha. Canım melek kardeşim Rayiha, mekânı cennet olsun, bana ve Mevlut'a iki yalan söylemiş, şimdi anladım. Bana, Mevlut'un bebeği aldırarak istediğini söylemişti, doğru değilmiş. Mevlut'a bebeğin kız olacağını söylemiş, bu da tabii daha belli değildi. Ama acımız o kadar büyük ki, kimsenin konuşup bir şey anlatabileceğini sanmam.

Süleyman. Mevlut beni görünce, yeterince üzülmediğimi sanacak diye korkuyordum. Tam tersi oldu, Mevlut'un şaşkın, perişan halini görünce ağlamaya başladım. Ben ağlamaya başlayınca Mevlut da ağladı, annem de ağladı. Sonra sanki Rayiha öldüğü için değil, herkes ağlıyor diye ağlıyordum. Çocukluğumuzda

her ağlayana “Karı gibi ağlama,” diyen Korkut bu sefer kimseye bir şey diyemiyordu. Misafir odasında tek başıma televizyona bakıyordum ki Korkut içeri girdi: “Oğlum o kadar ağlıyorsun,” dedi, “ama bak görürsün, sonunda Mevlut gene mutlu olmanın yolunu bulur.”

Korkut. Rayiha’nın naaşını İlkyardım Hastanesi’nden Süleyman ile birlikte aldık. Dediler ki: “Süngeriyile, sabunlu suyu, kefen bezinin ve havlunun en iyisi ve gülsuyuyla, İstanbul’un en iyi kadın ölüykayıcıları Beşiktaş’taki Barbaros Camii’nin gusülhanesinde-dir. Bahşişi baştan verirsen iyi edersin.” Biz de Süleyman ile öyle yaptık ve avluda karşılıklı sigara içerek Rayiha’nın yıkanmasını bekledik. Sanayi Mezarlığı idarehanesine Mevlut da geldi. Nüfus kâğıdını unutmuş, üçümüz Tarlabası’na geri döndük. Mevlut evde nüfus kâğıdını bulamadı, sonra yatağa devrilip ağladı, sonra kalktı, arayıp kâğıdı buldu. Geri döndük. Çok trafik vardı.

Safiye Teyze. Helva yaparken gözyaşlarım tencerenin içine damlıyordu. Her bir gözyaşının helva taneleri arasında kayboluşuna bakıyordum: Sanki gözyaşı kaybolunca ben de bir şey unutuyordum. Acaba Aygaz biter mi? Acaba sebzeli yemeğe biraz daha et mi koysaydım? Çünkü ağlamaktan yorulanlar mutfağa gelip, tencerelerin kapağını kaldırıp içine uzun uzun sessizce bakıyorlardı. Sanki uzun bir süre ağlarsan, mutfağa gelip ocağın üzerinde, tencerede ne var diye bakmaya izin çıkıyormuş gibi.

Samiha. Zavallı Fatma ile Fevziye gece bende kaldılar. Vedita da gelmişti, “Sen onları bize getir,” dedi. Böylece, on bir yıl önce Süleyman ile evlenmemek için kaçıp bıraktığım Aktaşların Duttepe’deki evine ilk defa geri döndüm. Ferhat, “Süleyman’a dikkat et!” demişti ama yoktu o etrafta. On bir yıl önce herkes Süleyman ile evleneceğimi sanıyordu, ben bile! Meraktan baktım: O zamanlar babamla kaldığımız oda sanki küçülmüştü ama aynı balmumu kokusuyla kokuyordu. Eve iki kat çıkmışlar: Zor durum bu benimkisi, ama hepimizin akli Rayiha’da. Gene ağlamaya başladım. Ağlarsan hiç kimse kızamaz sana, soru da soramaz.

Safiye Teyze. Önce Mevlut'un kızları, Fatma ile Fevziye, sonra Vediha, ağlamaktan yorulup, mutfağa gelip, tencerelere ve buzdolabına televizyona bakar gibi uzun uzun baktılar. Sonra Samiha da geldi. Kanım hep kaynar benim ona. Süleyman'ı önce heveslendirdi, güzelliği ile mest edip bırakıp gitti diye kırıgın değilimdir ben bu kıza.

Vediha. Allah'tan kadınların cenazeye gitmesi yasak. Dayanamazdım ben. Erkekler camiye gidince biz evde kalan kadınlar, Mevlut'un kızları, hep birlikte ağladık. Bazan odanın bu köşesi ağlıyor, derken o taraf susuyor öbür köşe ağlıyor. Cenazeden dönenleri, hatta akşamı beklemedim, mutfağa gittim, herkese helva verdim. Helva gelince ağlamalar durdu. Fatma ile Fevziye helva yiyerek pencereden aşağıya bakarken arka bahçede Turan ile Bozkurt'un siyah beyaz futbol topunu gördük. Helva bittikten sonra gene ağlamalar başladı ama sonunda ağlaya ağlaya yoruluyor insan.

Hacı Hamit Vural. Aktaşların yeğeninin gelinine genç yaşta vade gelmiş. Caminin avlusu silme Konyalı yaşlı yoğurtçularla doluydu. Bunların çoğu 1960-70'lerde çevirdikleri arsaları bana satmışlardır. Sonra da hepsi pişman olup, keşke daha geç satıp daha çok para alsaydım derler. Hacı Hamit arazimi elimden ucuza aldı derler. Hiçbiri, Hacı Hamit sağ olsun, Allah'ın dağında çevirdiğimiz milletin arazisine, tapusu da yoktu ama gene de çuvalla para verdi demezler. O paranın yüzde birini camiye koruma derneğine verselerdi bugün akan olukların yenilenmesi için, kurşunların değiştirilmesi ve *Kuran* kursunun kapısı için benim para vermem gerekmezdi, ama alıştım artık ben bu insanlara, hepsine şefkatle gülümserim, isteyene elimi veririm, öperler. Müteveffanın kocası perişan idi; bu Mevlut ne yaptı yoğurtçu hayatından sonra diye sordum; anlattılar, kederlendim. Beş parmak bir değildir. Kimi zengin olur; kimi bilge olur; kimi cehen-nemlik; kimi cennetlik olur. Yıllar önce ben bunların düğününe gelip saat takmışım damada, hatırlattılar da hatırladım. Cami avlusuna çıkan merdivenlerin kenarına boş kolileri, kutuları yığmışlar; "Cami senin depon mu?" dedim; kaldıracaklar. İmam

geldi, kalabalık toplandı. Peygamberimiz Efendimiz, “Cenaze namazında en arka safta durmak en güzeldir,” buyurmuşlardır. Hakikaten cemaat bir sağa selam verirken, bir de sola verirken seyretmeyi severim, bu yüzden de cenaze namazı kaçırmam. Cenab-ı Allah’a, iyi insan ise bu hatunu cennete yolla, günahkâr ise affet diye yalvardım, neydi adı, imam efendi şimdi söyledi ya. Merhume Rayiha Hatun da pek küçük, pek hafifmiş, tabutunu ben de bir an sırtladım da, tüy gibi idi.

Süleyman. Korkut göz kulak ol dediği için zavallı Mevlut’un hep yanında idim. Mezara kürek kürek toprak atarken gene az daha düşüyordu içine, ben tuttum arkadan. Derken gücü kalmadı, ayakta duramıyordu. Bir başka mezarın kenarına oturttum onu. Rayiha’nın tabutu gomulene, kalabalık dagılana kadar Mevlut yerinden kalkmadı.

Aslında Mevlut, Süleyman’ın onu oturttuğu yerde, mezarlıkta kalmak istemişti. Rayiha’nın kendinden bir yardım beklediğini hissediyordu. Kalabalık yüzünden aklına bir türlü gelmeyen duaları yalnız kalırsa su gibi okuyabilecek ve Rayiha’ya yardım edebilecekti. Ölünün üzeri toprakla örtülüp ruh mezardan yükselirken dua okumanın ölüyü rahatlatacağını biliyordu Mevlut. Üstelik mezarlıkta otururken çeşit çeşit mezar taşlarının, arkadaki servilerin, diğer ağaçların ve otların, ışığın görüntüsü *İrşad* gazetesinde görüp Rayiha ile birlikte kesip Bacanaklar’ın duvarına astığı resme tıpatıp benziyordu. Bu, Mevlut’ta yaşamakta olduğu ânı daha önce yaşamış olduğu duygusunu uyandırdı. Mevlut geceleri boza satarken bazan bu yanılsamaya kapılır, onu kafasının kendisine oynadığı bir oyun olarak kabul eder, hoşlanırdı.

Mevlut’un kafası Rayiha’nın ölümüne, kendisinin bazan yanılsama, bazan da hakikat olarak yaşadığı üç temel tepki gösteriyordu:

İlk ve en uzun süren tepkisi, Rayiha’nın öldüğünü kabul etmemekti. Karısı kollarında ölmüş olmasına rağmen kafası sık sık böyle bir şey olmamış gibi hayaller kuruyordu: Rayiha içeri

odadaydı, şimdi bir şey söylemişti de Mevlut işitmemişti; az sonra içeri girecekti; hayat her zamanki gibi sürüyordu.

İkincisi, herkese, her şeye kızgındı Mevlut. Rayiha'yı hastaneye geç götüren taksinin şoförüne, yeni nüfus kâğıdını bir türlü çıkarmayan memurlara, muhtara, doktorlara, onu tek başına bırakanlara, pahalılığı çıkaranlara, teröristlere ve siyasetçilere kızıyordu. En çok da Rayiha'ya kızıyordu: Kendisini yalnız bıraktığı için. Erkek çocuğu Mevlidhan'ı doğurmadığı, anne olmaktan kaçtığı için.

Kafasının üçüncü tepkisi ise, ölümden sonraki yolculuğunda Rayiha'ya yardım etmektir. Ona hiç olmazsa öteki dünyada bir iyiliği dokunsun istiyordu. Şimdi Rayiha mezarın içinde çok yalnızdı. Mevlut, kızlarını alıp mezarlığa gidip Fatiha okurlarsa Rayiha'nın acıları azalacaktı. Mevlut mezarın başında Fatiha okumaya başladıktan bir süre sonra anlamını zaten tam bilmediği kelimeleri birbirine karıştırır, bazısını atlar, önemli olanın dua etme niyeti olduğunu düşünerek yatıştırırdı kendini.

İlk aylarda Mevlut ile iki kızı Sanayi Mezarlığı'nda Rayiha'yı ziyaret ettikten sonra Duttepe'ye Aktaşlara giderlerdi. Safiye Teyze ve Vediha, öksüz kalmış kızlara yemek çıkarır, o günlerde evden eksik etmedikleri çikolata ve bisküvilerden verir ve televizyonu açıp dördü birlikte film seyredерlerdi.

Mezarlıktan sonraki bu ev ziyaretlerinde iki kere de Samiha ile karşılaştılar. Artık Süleyman'dan korkmadığı için, Samiha'nın yıllar önce Ferhat'a kaçıp terk ettiği eve geri gelmesinin anlamını görüyordu Mevlut: Samiha bu zorluğa yeğenlerini görmek, onları teselli etmek ve onlarla teselli olmak için katlanıyordu.

Duttepe'ye ziyaretlerin birinde Vediha, yazın Mevlut kızlarla Beyşehir'e köye giderse, kendisinin de onlara katılacağını söyledi. Cennetpınar'daki eski okulun bir misafirhaneye çevrildiğini, Korkut'un köy derneğine yardım yaptığını anlattı. İleride büyüyecek dernek konusunu Mevlut'un ilk işitişiydi bu. Köyde fazla para harcamayacağını da düşündü.

Mevlut, Fatma ve Fevziye ile Beyşehir otobüsüne binerken, belki de artık hayatının sonuna kadar İstanbul'a hiç dönmeyebileceğini geçirdi içinden. Ama ilk üç gününden sonra, köyde kalmanın Rayiha'nın acısıyla kurulmuş boş bir hayal olduğunu

anladı. Burada ekmek yoktu, olsa olsa geçici misafir olabilirlerdi. İstanbul'a dönmek istiyordu. Hayatının çekim merkezi, öfkesi, mutluluğu, Rayiha, her şey İstanbul'daydı.

Kızları babaannelerinin, halalarının ilk baştaki ilgisiyle annelerinin acısını biraz olsun unuttular ama köy hayatını, eğlencelerini çabuk tükettiler. Köy hâlâ fakirdi. Fatma ile Fevziye kendi yaşlarındaki erkek çocukların ilgisinden ve şakalarından da hoşlanmadılar. Akşamları babaanneleri ile aynı odada uyuyor; onunla konuşup köy efsanelerini, eski kavgaları, kimin kimle davalı, kimin kime düşman olduğunu dinliyor; biraz eğleniyor, biraz da korkup annesizliklerini hatırlıyorlardı. Mevlut annesine, İstanbul'a gelmediği, böylece babasıyla kendisini İstanbul'da yalnız bıraktığı için derinden derine kırıldığını köyde açıkça anladı. Annesi, ablaları İstanbul'a göç etmiş olsalardı, belki de Rayiha kendi kendine çocuk düşürmek gibi çaresiz durumlara düşmezdi.

Annesinin "Ah Mevlut'um," deyip kendisini çocuk gibi öpüp okşamaları Mevlut'un biraz hoşuna gidiyordu. Bu duygusal anlardan sonra bir köşeye saklanmak, kaçıp uzaklaşmak istiyor, gene de son bir bahaneyle annesinin yanına dönüyordu. Sanki annesinin şefkatinde yalnız Rayiha'nın ölümü değil, Mevlut'un İstanbul'da başarılı olamaması ve hâlâ amcaoğullarının desteğine ihtiyaç duymasıyla ilgili bir keder de vardı. Mevlut babasının aksine, yirmi beş yılda köye, annesine hiç para yollayamamıştı ve bundan utanıyordu.

Mevlut köy günlerinde annesi ve ablalarından çok, kızlarıyla haftada üç kere yürüyerek gittikleri Gümüşdere'de Boynueğri kayınpederiyle ahablıktan zevk aldı. Abdurrahman Efendi her gidişinde öğle yemeğinde Fatma ile Fevziye'ye göstermeden Mevlut'a kırılmaz cam bardaklarda rakı verir, torunlar köy bahçelerinde oyalanırlarken çift anlamlı, kinayeli hikâyeler anlatırdı: İkisinin de karısı genç yaşta, yeni bir çocuk (erkek çocuk) doğurmadan ölmüştü. İkisi de hayatlarının geri kalanını kızlarına vereceklerdi. İkisi de, hangisi olursa olsun kızlarına baktıkça annelerini kederle hatırlıyorlardı.

Mevlut köydeki son günlerinde kızlarını annelerinin köyüne daha da çok götürdü. Üçü de ağaçlı yoldan kel tepeler arasından yürürken durup durup aşağıdaki manzaraya, uzaklardaki kü-

çük köylerin gölgelerine, camilerin ince minarelerine bakmayı seviyorlardı. Kayalık topraklardaki küçük yeşilliklere, bulutlar arasından güneşin aydınlattığı sapsarı tarlalara, uzaktan bir çizgi gibi gözüken göle, servili mezarlıklara bakarlarken aralarında uzun sessizlikler olurdu. Uzaklardan köpekler havlardı. Mevlut dönüş otobüsünde, köy manzaralarının kendisine hep Rayiha'yı hatırlatacağını anladı.

7

ELEKTRİK TÜKETİMİNİN HAFIZASI

SÜLEYMAN'IN BAŞI DERTTE

Ferhat. 1995 yazını sokaklarda ve Yeditepe Elektrik'in arşivlerinde elektrik aşkım Selvihan'ın izini arayarak geçirdim. Raflara dizili, kartondan kapaklı, madeni telli, demirden kilitli dosyalar ve içinden yetmiş seksen yıllık tozlu kâğıt tomarları çıkan sarı zarflar ve defterler arasında şirketin iki emekli arşiv kâtibiyle sayısız sigara ve çay içtim. Birkaç kere adı değişmiş olsa da Yeditepe Elektrik'in tozlu arşivi İstanbul'un 1914'te Silahtar fabrikasıyla başlayan elektrik üretim ve satışının bütün hafızasıydı. Bu hafızayı edinip İstanbulluların devleti aldatmak için son seksen yılda geliştirdikleri hileleri öğrenmeden, vatandaşın elektrik tüketim ve ödeme ruhunu anlamadan şehirde elektrik parası toplamaya çalışmak yaşlı kâtiplere göre beyhude bir çabaydı.

Yeditepe Elektrik'in Anadolu'dan gelen yeni patronlarının aynı fikirde olmayabileceğini yaz ortasında öğrendik. Arşivi kiloyla kâğıt fiyatına eskicilere satmak, hatta yakmak istiyorlardı. İki kâtipten yaşlı olanı bu söylentilere "Bizi de yaksınlar o zaman!" diyerek tepki vermişti; diğeri ise en korkunç şeyin kapitalizm değil, Anadolu'dan ipini koparıp İstanbul'a gelen sonradan görme taşralılar olduğunu bir öfke anında söyledi. Daha sonra üsluplarını değiştirdiler: Arşivin elektrik tahsilatı için ne kadar gerekli ve vazgeçilmez olduğunu Kayserili patronlara belki ben anlatırdım da bu büyük insani ve teknik hazine kurtulurdu.

Böylece Cumhuriyet'ten ve alfabe inkılabından önce kimisi Osmanlıca, kimisi Fransızca, el yazısıyla tutulmuş hoş kokulu, kalın beyaz kâğıtlı en eski defterlerden başladık işe. 1930'lar-da İstanbul'da elektriğin hangi mahallelere yayıldığını ve en çok nerelerde tüketildiğini ve o zamanlar İstanbul'un hâlâ gayrimüslimlerle dolu olduğunu bir tarihçi gibi göstererek işe devam ettiler. 1950'lerde yerleşen bir sistem ile her tahsildarın tıpkı Osmanlı mütesellimleri gibi belirli bir bölgeye, bir dizi mahalleye yollandığını, böylece oralarda bütün vatandaşları polis gibi tanıyıp bütün ayrıntı ve hileleri not ettiğini yüz fişlik, beş yüz ve dokuz yüz fişlik defterlerin sararmış sayfalarını göstererek açıkladılar.

Yıpranmış, leke leke fişlerin beyazları konutlara, mor renk-liler dükkânlara, kırmızılar da sanayi kuruluşlarına aitti. Asıl büyük hileleri mor ve kırmızı aboneler yapıyordu ama "genç tahsildar Ferhat Bey" "mülâhazalar" kısımlarını dikkatle okur, memurların kahramanca çabalarını takip ederse 1970'lerden sonra gecekondü mahallelerinin, Zeytinburnu'nun, Taşlıtarla'nın, Duttepe ve civarının da bir kaçak elektrik cenneti olduğunu görecekti. Daha sonra basılan fişlerde "yorum" adını alan "mülâhazalar" kısmında elektrik şirketinin memurları, ancak tükürüp ıslatırsan yazan mor kalemle, tükenmezlerle irili ufaklı, kargacık burgacık el yazılarıyla aboneler, sayaçlar ve kaçak elektrik hileleri konusunda düşüncelerini yazmışlardı. Bütün bu bilgilerin beni Selvihan'a yaklaştırdığını hissedirdim.

"Buzdolabı aldılar", "İkinci elektrik sobası var" gibi notlar, sayaç okuyan memurun konuttaki tahmini elektrik tüketimini hatırlaması, hesaplaması için yazılmıştı. Kâtiplere göre arşiv bize, İstanbul'da hangi eve hangi tarihte buzdolabı, ütü, çamaşır makinesi, elektrik sobası ve başka pek çok aletin girdiğinin çok net bir kaydını veriyordu. "Köye döndüler...", "Düğün için iki ay yoklar...", "Yazlığa gittiler...", "Memleketten iki misafir var..." gibi notlar da şehirdeki hareketleri elektrik tüketimi açısından saptamıştı. Bazan Sürmeneli Sami'nin işlettiği pav-yonun, kebağcının, türkü barın sayaç fişleriyle karşılaşır, oraya yoğunlaşır, mülâhazaları unutturdum. O zaman yaşlı kâtipler daha eğlenceli, öğretici notları önüme koyarlardı: "Fiş kapı

kulpunun üzerindeki çiviye takılacak”, “Mahalle çeşmesinin yanındaki duvar boyunca yürünüp incir ağacının arkasındaki sayaç bulunacak”, “Uzun boylu, gözlüklü adam delidir. Konuşma”, “Bahçede köpek var. Adı Kont. Söylenirse saldırmaz”, “Gece kulübünün üst katındaki lambaların bağlantı hatları hem içeriden hem dışarıdandır.”

Yaşlı kâtiplere göre sonuncu notu yazan memur cesur ve vazifeşinas bir kahramandı. Çünkü gece kulübü, gizli kumarhane (Sürmeneli Sami'nin kumarhaneleri olduğunu da işitmişim) gibi yerlerde sanatla yapılmış büyük bir hileyi keşfettiklerinde tahsildarların çoğu bilgiyi not etmez, böylece kaçağı örtbas etmek için aldıkları rüşveti de kimseyle bölüşmek zorunda kalmazlardı. Böyle bir bilgiyle karşılaştığımda Selvihan'ı esir eden Sürmeneli Sami'ye bir darbe vurmak ve sevgilimi yeniden bulmak üzere olduğumu hayal ederek, numarasını aldığım sayaçlara, büfelere, lokantalara, pavyonlara baskına giderdim.

Mahinur Meryem. Kırk yaşına yaklaşırken Süleyman'dan gebe kaldım. Benim yaşımda yalnız bir kadın hayatını, geleceğini kendi başına düşünmek zorunda. On yıldır birlikteyiz. Ben Süleyman'ın palavralarına ve oyalamalarına saflıkla kansam bile, vücudum yapılması gerekeni benden daha iyi biliyormuş.

Süleyman'ın haberi kötü karşılayacağından hiç şüphem yoktu. Önce, onunla evlenebilmek için palavralarla gene tehdit ettiğimi sandı. Sonra Cihangir'deki evde içtikçe, seslerimiz karşılıklı yükseldikçe, karnımda onun bebeğini gerçekten taşıdığımı yavaş yavaş anlayıp korktu. Çok içti, dağıttı, kalbimi kırdı. Ama sevindiğini de gördüm. Her gelişinde aramızda kavga çıkıyor, alttan alıyordum. O da tehditlerini ve rakıyı artırırdı. Benim Türk pop müziği söylemem için verdiği destekten de vazgeçeceğini söyledi.

“Süleyman, değil müziği bırakmak, ben bebeğim için ölürüm,” derdim bazan.

O zaman duygulanır, yumuşardı. Ama yumuşamasa bile her kavgadan sonra sevişirdik.

“Bir kadınla böyle sevişip sonra onu ortada bırakmak bu kadar kolay mı?” derdim.

Önüne bakardı mahcup Süleyman. Bazan da evden çıkarken bu yolda devam edersem bunun onu son görüşüm olduğunu söylerdi.

“O zaman elveda Süleyman,” derdim ve gözlerimden yaşlar akarken kapıyı kapatırdım. Artık haftanın her günü geliyor, karnımdaki bebek de yavaş yavaş büyüyordu. Birkaç kere de bana vurmaya kalktı.

“Vur Süleyman, vur,” dedim. “Belki Rayiha gibi benden de kolayca kurtulursunuz.”

Bazan da öyle bir çaresizliğe kapılırdı ki acırdım Süleyman’a. Karadeniz’de gemileri batmış tüccar gibi kıvrım kıvrım kıvranaarak ama SESSİZCE, EFENDİCE oturup rakısını su gibi içerken ona birlikte çok mutlu olacağımızı, onun içindeki cevheri gördüğümü, aramızdaki şu yakınlığı ve arkadaşlığı hayatta bulmanın kolay olmadığını anlatırdım.

“Ağbin ezmiş seni, ondan uzak dursan, inan bana bambaşka biri olacaksın Süleyman. Kimseden korkmamıza gerek yok.”

Başörtüsü takmam konusu yavaş yavaş böyle açılmaya başladı. “Elimden geleni yaparım bu konuda,” derdim. “Ama benim yapabileceğim şey var, yapamayacağım şey var.”

“Benim de,” derdi biçare Süleyman. “Sen yapabileceğin şeyi söyle.”

“Bazı kadınlar, sırf evlendikleri iyi niyetli adam sıkıntı çekmesin diye belediye nikâhından başka imam nikâhı da kıydırıyorlar... Ben de yapabilirim. Ama önce sizinkilerin de Üsküdar’daki eve gidip babamla annemden beni resmen istemeleri gerekiyor.”

Mevlut kızlarıyla İstanbul’a döndükten sonra, 1995 sonbaharında Damat’ın reklam şirketinin otoparkında bekçiliğe devam etti. Damat eski sınıf arkadaşının karısı öldüğü için köye gitmesini doğal karşılamış,

Mevlut’un yokluğunda kapıcıya verdiği görevleri tekrar ona devretmişti. Geçen zamanda Zonguldaklı Kemal’in çetenin park alanını genişlettiğini, iki saksı ve birkaç kaldırım taşıyla sınır çizgisini değiştirdiğini ve daha kötüsü kendisine karşı üç ayda daha kabadayıca bir konuşma üslubu (“Şu BMW’yi çekin

dedik yahu!") benimsediğini Mevlut gördü ama mesele etmedi. Rayiha'nın ölümünden sonra herkese, her şeye her bahaneyle öfkeliydi, ama şimdi üzerinde yeni bir lacivert ceket olan Zonguldaklıya kızamıyordu nedense.

Geceleri gene boza satıyor, geri kalan vaktini kızlarına veriyordu. Ama ilgisi "Dersini yaptın mı?", "Doydun mu?", "İyi misin?" gibi derine gidemeyen sorulardan öteye geçmiyordu. Kızlarının, annelerinden sonra Samiha Teyzelerine daha da sık gittiklerinin, ama bu ziyaretlerden kendisine söz etmek istemediklerinin fazlasıyla farkındaydı. Bu yüzden Fatma ile Fevziye bir sabah okula gittikten sonra kapı çalıp da karşısında Ferhat'ı görünce konunun kızları olduğunu sandı.

"Artık bu mahalleye silahsız girilmez," dedi Ferhat. "Uyuşturucular, orospular, dönmeler, her türlü çete... Sana ve kızlara başka bir yerde ev bakalım..."

"Biz memnunuz, burası Rayiha'nın evi."

Ferhat açacağı çok ciddi bir konu olduğunu söyledi ve Mevlut'u Taksim Meydanı'na bakan yeni kafeteryalardan birine götürdü. Beyoğlu'na akan kalabalığa bakarak uzun uzun konuştular. Mevlut arkadaşının kendisine bir çeşit tahsildar çıraklığı teklif ettiğini çok iyi anladı.

"Peki bütün bu iş hakkında senin şahsi görüşün ne?"

"Bu konuda hem resmi hem şahsi görüşüm aynıdır," dedi Ferhat. "Bu iş hem seni, hem kızları, hem de öte tarafta sizler için dertlenen Rayiha'yı mutlu edecek. İyi para kazanacaksın."

Aslında Mevlut'un Yeditepe Elektrik'ten resmen alacağı para o kadar da yüksek değildi. Ferhat'ın yardımcısı sıfatıyla elektrik borcu kovalamaya başlarsa, Damat'ın otoparkına bekçilik ederken kazandığından daha çok kazanacaktı. Ama Ferhat'ın sözünü ettiği "çok para"nın ancak abonelerin ödemelerinin bir kısmını bahşiş diye cebe atmakla mümkün olacağını seziyordu.

"Bal tutanın parmağını yalayacağını Kayserili patronlar da biliyorlar," dedi Ferhat. "Ortaokul diplomanı, ikametgâh ve nüfus kâğıdını ve altı vesikalık fotoğrafını getirdikten üç gün sonra işe başlarsın. İlk başta işe birlikte çıkarız, ben sana her şeyi öğreteceğim. Mevlut, seni bu işe dürüst olduğun, kimsenin hakkını yemeyeceğin için çok istiyoruz."

“Allah senden razı olsun,” dedi Mevlut ve otoparka yürürken, bu sözünde bir alaycılık olduğunu Ferhat’ın fark bile etmediğini düşündü. Üç gün sonra Ferhat’ın verdiği numaraya telefon etti.

“İlk defa çok doğru bir karar verdin,” dedi Ferhat.

İki gün sonra Kurtuluş otobüs durağında buluştular. Mevlut’un üzerinde iyi ceket, lekesiz pantolonu vardı. Ferhat eline ihtiyar kâtiplerin gençlik yıllarında taşıdığı çantalardan birini almıştı. “Sana da ayarlarım bir eski tahsildar çantası,” dedi. “Aboneleri korkutur.”

Kurtuluş’un arkalarında bir sokağa girdiler. Bazan geceleri Mevlut boza satmaya bu mahalleye hâlâ geliyordu. Geceleri neon lambaları ve televizyon ışıkları sayesinde sokak daha modern gözüküyordu ama bu sabah alçakgönüllü haliyle yirmi beş yıl öncesinde, Mevlut’un ortaokul yıllarındaymış gibiydi. Öğleye kadar o mahallede, aynı defterde yer alan iki yüz elliye yakın sayacı gözden geçirdiler.

Apartmanlara giriyor, önce aşağıya, kapıcı dairesinin orada elektrik sayaçlarına bakıyorlardı. “Yedi numaranın birikmiş çok borcu var, son beş ayda iki ihtar çekilmiş, hâlâ ödememiş, ama bak sayacı vızır vızır çalışıyor,” derdi Ferhat bir öğretmen havasıyla. Çantasından çıkardığı fiş defterinin beyaz sayfalarını çevirir, gözlerini kısarak bazı rakamları okurdu. “Altı numara da geçen sene bu vakitten kalma iki büyük faturaya itiraz etmiş. Biz de elektriğini kesmemişiz. Ama bak sayacı yerinden kıpırdamıyor bile. Bakalım.”

Küf, soğan ve kızarmış yağ kokan merdivenlerden önce üçüncü kata, yedi numaraya çıkar, kapının zilini çalarlardı. Hemen arkasından, daha kapı açılmadan “Elektrik!” diye açıklayıcı bir sesle, ama kendinden emin bir savcı gibi suçlayıcı bir edayla Ferhat içeriye seslenirdi.

Kapıda elektrik tahsildarının olması evdekileri telaşlandırdı. Ayrıca “Elektrik!” derken Ferhat’ın takındığı modern ve otoriter havada aile mahremiyetini hem aşan hem de uyaran bir yan vardı. Kapı kapı dolaşıp yoğurt sattığı günlerde Mevlut da bu incelikleri çok yaşamış, öğrenmişti. Şimdi dürüst bulunmak kadar, kendisindeki bu ev ve mahremiyet tecrübesi, yani tacizci olmadan kadınlarla uygun bir şekilde konuşabilme tecrübesi

sayesinde de Ferhat'ın kendisinden yardım beklediğini düşünüyordu.

Borçlu dairenin kapısı bazan açılır, bazan açılmazdı. Açılmazsa Mevlut da tıpkı Ferhat gibi yaparak daireden gelen tıkrıtlara kulak kesilirdi. Kapı çaldıktan sonra yaklaşan ayak sesleri “Elektrik!” sözü üzerine hemen kesilirse bu, içeride biri var ama elektrik şirketine borçlu olduğunu bildiği için kapıyı açmıyor anlamına gelirdi elbette. Ama çoğu zaman kapı açılır ve eşikte bir ev kadını, bir anne ya da başını bağlayan bir teyze; ya da kucağında bir çocukla bir kadın; yaşlı ve hayaletimsi bir dede; öfkeli ve aylak bir adam; ellerinde pembe bulaşık eldivenleri bir kadın; ya da gözleri iyi görmeyen bir nine belirirdi.

Yeniden “Elektrik!” derdi Ferhat açık kapıdan içeriye bir devlet memuru havasıyla. “Ödenmemiş faturanız var!”

Bazısı hemen “Elektrikçi, yarın gel, bozuk param yok,” ya da “Bugün yanımızda para yok!” gibi bir şey söylerdi. “Evladım ne faturası, biz her ay borcumuzu gidip bankaya yatırıyoruz,” derdi bazıları. “E daha dün yatırdık,” ya da “Kapıcıya her ayın başında faturayla birlikte parayı veriyoruz,” diyenler de çoktu.

“Valla bu defterde ödenmemiş faturanız olduğu yazıyor,” derdi Ferhat. “Artık her şey otomatik, bilgisayardan çıkıyor. Bizim işimiz borcunuzu ödemediğiniz için elektriğinizi kesmek.”

Ferhat konuyu öğretmenin ve işin sınırsız imkânlarını hissettirmenin zevki kadar iktidarını göstermenin gururuyla Mevlut’a bir bakış atardı. Hiçbir şey söylemeden esrarengiz bir havayla giderse kapıda bıraktıkları arkadaki Mevlut’a dönerlerdi. “Ne olacak şimdi, elektriğimizi kesecek mi yani?” diyen telaşlı bakışları Mevlut daha ilk saatlerden tanımaya başladı.

Çoğu zaman da Ferhat, olumlu kararı kapıda dikilen elektrik tüketicisine kendi bildirirdi: “Gelecek sefere kadar kesmiyorum, ama bak elektrik özelleştirildi, bir üçüncüsü olmayacak ha!” derdi. “Kesersem sonra bir de açtırma parası ödeyeceksin, iyi düşün.” Ya da “Madem evde gebe kadın var, bu seferlik dokunmuyorum, ama bu son!” gibi cevaplar da verirdi. Ya da “Parasını ödeyemiyorsan elektriğini de dikkatli kullanacaksın!” diye bir söz söyler, bunun elektriğin kesilmeyeceği anlamına geldiğini gören kapıdaki kişi, “Allah razı olsun!” diye cevap verirdi. Bazan

da kapıda duransümüklü çocuğu işaret edip “Bunun hatırı için kesmiyorum,” derdi. “Ama gelecek sefer çocuğun da gözünün yaşına bakmam ha.”

Birkaç kere de kapıyı açan erkek çocuğu, evde kimsenin olmadığını söyledi. Bazı çocuklar bunu söylerken aşırı heyecanlanır, bazıları da yalan söylemenin bir çeşit akıllılık olduğuna karar vermiş bir büyüğün edasıyla konuşurdu. Kapıyı çalmadan önce içerisini dinledikleri için Ferhat çocuğun yalan söylediğini bilir, ama onu bozup kalbini kırmazdı.

“Peki evlat,” derdi şefkatli bir amca havasıyla. “Akşam annene babana söyle; ödenmemiş elektrik borcunuz var, tamam mı? Adın ne senin bakayım?”

“Talat!”

“Aferin Talat! Kapa bakalım kapıyı da kurtlar gelip seni yemesin.”

Ama bu, Ferhat'ın ilk günde Mevlut'a işi kolay ve rahat göstermek için takındığı bir havaydı. “Elektrikçi, bizim Allah'tan başka kimseye borcumuz yok!” diyen sarhoşlara, “Ulan devlet tefeci olmuş, size para yetiştiremiyoruz reziller!” diye bağırان öfkeliilere, “Rüşvetten cehennemde cayır cayır yanacaksınız,” deyip yüzlerine kapıyı kapatan takma dişli dedelere, “Elektrik memuru olduğun ne malum?” diyen işsiz güçsüz ukalalara hiç sert cevap vermedi Ferhat. İlk başlarda, yüzüne baka baka yalan söyleyenleri, “Annem içeride ölüm döşeginde”, “Babamız askerde!”, “Biz yeni kiracıyız, o eski kiracının borcu,” diyenleri de bozmadı. Binadan çıkarlarken bu bilgilerin doğrusunun ne olduğunu Mevlut'a dikkatle anlatıyordu: “Size para yetiştiremiyoruz!” diyen adam, her seferinde başka bir elektrik tahsil takımına rüşvet verdiği yalanını atardı. Takma dişli dede aslında dindar değildi, Ferhat onu Kurtuluş Meydanı'ndaki meyhanede çok görürdü, vs.

“Maksat bu insanlara zulmetmek değil, kullandıkları elektriğin parasını almak,” dedi Ferhat, daha sonra bir kahvede otururlarken. “Parayı ödeyemiyorsa elektriğini kesip yoksul adamı, kadını, çocukları cezalandırmanın mantığı yok. Hangisi gerçekten ödeyemiyor, hangisi biraz ödeyemiyor, hangisi aslında ödeyebilir de yalan atıyor, hangisi madrabaz, hangisi samimi, bunu anlamak da bu işte sana düşüyor. Patronlar bu değerlendirmeleri bir

hâkim gibi yapayım diye yetki vermiş, takdir benim işim. Yani senin de işin... Anlıyor musun?"

"Anlıyorum," dedi Mevlut.

"Mevlutçuğum, bu işte iki büyük yasak vardır: Gidip görmediğin sayacın rakamını kafadan atıp, görmüş gibi asla yazmayacaksın. Anlarsa bittin. Bir de, sana söylemeye gerek yok ama, kadın kısmına sataşma, bakma, en ufak bir şikâyet bile istemiyorum. Şirketin namusudur, gözünün yaşına bakmazlar... Bu akşam işe başlamamızın şerefine seni Bahar Pavyon'a götürüyüm mi?"

"Bu akşam bozaya çıkacağım."

"Bu akşam da mı? Artık çok kazanacaksın."

"Bozaya her akşam çıkacağım," dedi Mevlut.

Ferhat, anlıyorum anlamında bir hareketle gövdesini öne eğerek gülümsedi.

8

MEVLUT EN UZAK MAHALLELERDE

KÖPEKLER BİZDEN OLMAYANA HAVLAR

Hasan Amca. Süleyman'ın kendinden büyük bir şarkıcı kadını gebe bıraktığını, onunla evleneceğini işitince hiçbir şey demedim. Mevlut'a da çok üzüldük. Bu felaketleri gördükçe Safiye'ye diyorum ki, bakkal dükkânından daha fazlasını zorlamadığım için iyi ettim. Her gün dükkânımda gazete katlayıp kesekâğıdı yapmayı bile seviyorum.

Vediha. Belki bu Süleyman için iyi bile oldu, diye düşündüm. Çünkü bu gidişle evlenemeyecekti. Melahat Hanım'ı babasından istemek için Üsküdar'daki eve Süleyman'la birlikte yalnızca Korkut ile ben gittik. Süleyman takım elbise giydi, kravat taktı. Görmeye gittiğimiz hiçbir kız için bu kadar özenmemişti, bu etkiledi beni. Emekli memur kayınpederinin elini de pek saygıyla öptü. Belli ki Süleyman seviyor bu Melahat'i. Nedenini anlayamıyor,

merak ediyorum. Sonunda o da çıktı geldi odaya. Vakur, şık ve bakımlıydı. Kırk yaşındaki kadın görücüye çıkan on beş yaşında kız gibi bize kahve verdi. İş şakaya vurmamasını, çok ölçülü ve saygılı olmasını sevdim. Sonra o da kendine bir kahve aldı. Bir paket Samsun çıkardı. Yeni barıştığı babasına da bir tane verdi ve sonra kendi de bir tane yakıp dumanını puf diye küçük odanın ortasına üfledi. O zaman hepimiz sustuk. O zaman Süleyman'ın değil gebe bırakıp evlenmek zorunda kaldığı için utanmak, bu kadınla evleniyorum diye bir gurur da duyduğunu hissettim. Melahat Hanım'ın sigara dumanı mavi bir sis gibi odada salınırken Süleyman'ın sigarasının dumanını Korkut'un suratına kendi üfleyebilmiş gibi mağrur olduğunu hissettim ve aklım karıştı.

Korkut. Özel bir talepleri, şunu isteriz, bunu isteriz diyecek halleri yoktu tabıı. Mütevazı, iyi niyetli, yoksul insanlar. Belli ki hiç dini eğitim almamışlar. Duttepe ahalisi dedikoduya meraklıdır. Düğünü Mecidiyeköy'de değil, herkesten uzak bir yerde yapalım dedik ve Süleyman ile Aksaray'da küçük ama kaliteli bir düğün salonu ayarladık. Sonra, "Hadi senle ağbi kardeş erkek erkeğe bir kadeh öğle rakısı içelim," dedim Süleyman'a, Kumkapı'da bir meyhaneye oturduk. "Süleyman," dedim ikinci kadehten sonra: "Ağbin olarak çok ciddi bir soru soruyorum sana: Biz bu hanımı çok sevdik. Ama bir erkeğin şerefi her şeyden önemlidir. Şimdi Melahat Hanım bizim hayat tarzımıza uyum sağlayacak mı, emin misin sen bundan?"

"Sen merak etme ağbi," dedi önce. "Şeref derken ne demek istiyorsun?" diye sordu sonra.

Ferhat. Onlar Süleyman'ı evlendirirken ben Güneş Pavyon'a sıradan bir müşteri gibi gidip bir saha araştırması yaptım. Tahsildarlık işinin bir hoş yanı da: Hem iki kadeh rakını içersin, hem de çevreyi dikizleyip elektrik kaçağını, mümkün hile yollarını ve yakında canını yakacağın kendini beğenmiş patronları şöyle biraz tanırsın. Hatunlar da köşelerde yerlerini alıyordu, orada çok oturduk o akşam. Masamızda, Dersimli Demir ağbi, iki müteahhit, bir eski solcu ve benim gibi çalışkan ve genç bir elektrik tahsildarı daha vardı.

Böyle gece kulüplerinin her birinin kızarmış et, rakı, küf, parfüm ve nefesten oluşan ve yıllardır tek pencere açılmadığı için şarap gibi tatlanan kendine özgü birer kokusu vardır, halılara, perdelere siner. Bir süre sonra bu kokuya alışırsın, eksikliğini çekersin ve uzun bir aradan sonra, o akşamki programı okurken koklarsan, âşık olmuştun gibi kalbin hızlanır. O akşam Türk sanat müziğinin kadife sesi Muhterem Mavi'yi saygıyla dinledik. Eğlenceli ikili Ali ile Veli'nin son reklamları ve siyasetçileri taklitlerini ve Avrupa'da da ünlü oryantal dansöz Mesrure'yi izledik. Pek çok Türk sanat müziği şarkısı, pek çok hüznü vardı Güneş Pavyon'da ve kelimelerin ve müziğin arkasında hep Selvihan vardı.

İki gün sonra öğle vakti Mevlut ile eğitim için bu sefer Beşiktaş'ın arkalarında buluştuk. "Bugün ilk dersimiz kuramsal olacak," dedim. "Bu lokantaya bir kere girmiştim, gel oturalım. Merak etme, rakı içmeyiz, isteyiz. Böylece *İrşad* gazetesindeki arkadaşların da kızmazlar sana."

Yarı boş lokantaya oturduğumuzda "*İrşad* okumuyorum," dedi Mevlut. "Yalnızca Bacanaklar'ın haberini, bir de o resmi kesmiştim."

"Şimdi dinle beni Mevlut," dedim, nedense arkadaşımın saflığına sinirlenerek. "Bu meslekte insan sarrafı olmak birinci vasıftır... Her zaman uyanık, her zaman külyutmaz olacaksın. Kapıda beni görünce 'Aman, elektrikçi' diye yalvaran o insanlar var ya... Hepsi artistlik yapıp beni deniyorlar... Bunu anlayacaksın. Gerekirse kendini tutup yumuşak adamı oynayacaksın. Gerekirse de kafan atacak, yoksul dul kadının elektriğini çatır çatır keseceksin... İcabında Türkiye devletinin rüşvet kabul etmez şerefli memuru gibi davranacaksın. Bakma böyle dediğime... Ben memur değilim, sen de olmayacaksın. Aldığın para da rüşvet değil, senin ve Yeditepe Elektrik'in hakkıdır. Ben sana işin püf noktalarını daha çok anlatacağım. Adamın bankaya faize verdiği milyonları, yastığının altında dolarları vardır, ama karşısında gariban tahsildarı görünce ağlamaya başlar. Bir süre sonra kendi de inanır da parasızlığına ve öyle içtenlikle ağlar ki, inan sen Rayiha'nın arkasından o kadar ağlamamışsındır. Sonunda inandırırılar adamı, bezdirirler. Sen onların kaşlarını, gözlerini okumaya, çocuklarının

suratından gerçeği anlamaya çalışırken, onlar da halinden tavrından senin ruhunu okuyup, parayı hemen versinler mi, verirlerse ne kadarını versinler, vermeyeceklerse hangi yalanı kıvırsınlar, onu hesaplarlar. Bu arka sokaklarda küçük memurların, seyyar satıcıların, garsonların, tezgâhtarların ve üniversite öğrencilerinin yaşadığı iki üç katlı apartmanlarda büyük apartmanlar gibi devamlı kapıcı yoktur artık. Ev sahipleri ve kiracılar mazot ya da kömür masrafı ve kaloriferlerin ne kadar yakılacağı konusunda çoğunlukla birbirleriyle kavgalı oldukları için bu apartmanlarda merkezi ısıtma sistemi çoğu zaman iptal edilmiş olur. Herkes ısınmak için kendi başının çaresine bakar, çoğunluk elektrikli soba ya da benzeri bir şey kullanmak için kaçak elektriğe ulaşmaya çalışır. Önce bu bilgileri edinecek, meselenin özünü kavrayacaksın. Sonra karşındakine açık vermeyeceksin. Senin çocuksu yüzünden merhametli, yumuşak kalpli biri olduğunu, elektriklerini asla kesmeyeceğini anlarılarsa hiçbir şey vermezler. Ya da, bu enflasyonda parayı faize yatırıyım, borcumu ne kadar geç versem o kadar kâr diye düşünür. Senin, yaşlı ninenin eline sıkıştırdığı beş kuruşa para demeyen mağrur ve zengin biri olduğunu düşünürlerse de iyi değil, senin üç kuruşa tamah eden, her rüşveti alan, fırsatçı biri olduğunu düşünürlerse de. Anlıyor musun? Söyle bakalım, bu lokanta nasıl ısınıyor?”

“İyi ısınıyor,” dedi Mevlut.

“Anladık. Ama neyle ısınıyor? Sobayla mı, kaloriferle mi?”

“Kaloriferle!”

“Bakalım öyle mi?” dedim.

Mevlut hemen yanındaki kaloriferin peteklerine elini dokundurup yeterince sıcak olmadığını anladı. “Demek ki bir soba var...” dedi.

“Nerede soba? Görebiliyor musun? Göremiyorsun. Çünkü elektrik sobaları var. Elektriğe kaçak bağlantı yaptıkları için ortalık bir yere koymuyorlar. Kaloriferi de azıcık yakıyorlar ki durum hemen fark edilmesin. Girerken göz attım, elektrik sayaçları yavaş dönüyor. Eminim içeride başka odalar, ocaklar, buzdolapları da bu kaçak elektrikle çalışıyordur.”

“Ne yapacağız?” diye sordu Mevlut, bir soyguna tanık olan çocuk gibi telaşlı.

Lokantanın sayacının numarasını mor sayfalarda bulup Mevlut'a gösterdim. "Yorumu oku bakalım."

"Sayaç kapının yanındadır..." diye okudu Mevlut. "Dondurma makinesinin bağlantısı..."

"Demek ki burası yazları dondurma satıyor. İstanbul'da yazları dondurma yapan makinelerin yarısından fazlası kaçak elektrikle çalışır. Bak, dürüst memur da şüphelenmiş, ama teknik ekipler kaçağı bulamamışlar. Ya da bulmuşlardır da, kasada oturan toraman onların ceplerine birer on binlik koymuştur. Bazı yerlerde kaçak elektriği öyle akıl almaz, öyle gizli bir yerden bağlarlar ki, hiç yakalanmayacaklarını sanır, kimseye zırnık koklatmaz, bir hoş geldin bahşisi bile vermezler. Garson, oğlum bir bakar mısın? Bak kalorifer iyi yanmıyor, üşüyoruz."

"Patrona sorayım," dedi garson.

"Garson hileyi biliyor ya da bilmiyor olabilir," diye anlattım Mevlut'a. "Kendini patronun yerine koy. Garson kaçağı biliyorsa ihbar edebilir. Onu kolay işten atamazsın, tembelliğini, arkadaşlarının bahşisini cebe attığını yüzüne vuramazsın. En iyisi lokantadaki, fabrikadaki bütün sistemi, kimse yokken bir gece uzman bir kaçak elektrik tesisatçısına teslim etmektir. Onlar kaçağı bazan öyle bir sanatla gizlerler ki saygı duyarsın adamlara. Bizim işimiz onlarla bir çeşit satranç oynamaktır. Onlar gizler, sen bulursun."

"Merak etmeyin, ısıtıcıları açtırdım," dedi içeriden gelen şişman patron.

"Gördün mü," dedi Mevlut fısıldayarak, "kalorifer bile demedi. Ne yapacağız? Kесеcek miyiz elektriğini?"

"Yok oğlum. Ders iki: Kaçağı belirlersin, aklının bir köşesine yazarsın. Ama parasını almak için en uygun zamanı beklersin. Bugün burada acelemiz yok."

"Ferhat, sen kurt olmuşsun."

"Ama senin gibi bir kuzuya, senin ölçüne, dürüstlüğüne ihtiyacım var," diyerek Mevlut'u heveslendirdim. "Senin içtenliğın, saflığın şirket için, dünya için en büyük hazine."

"Evet ama ben bu büyük patronlarla, hilekârlarla baş edemem," dedi Mevlut. "Ben daha çok gecekondulara, yoksul mahallelere gideyim."

Mevlut 1996 kışı ve ilkbaharında hem defter defter, mahalle mahalle Ferhat'tan tahsildarlık dersleri aldı, hem de haftada iki üç gün eski gecekondlu mahallelerinin ya da şehrin merkezindeki yoksul sokakların sayaç

defterlerini alıp tek başına elektrik kaçaklarının peşine düştü. Şehir merkezleri çürüyordu: Yirmi yıl önce Beyoğlu'nda garsonluk yaparken barındığı eski, sahipsiz viraneler kaçak elektrik cennetleri olmuştu. Hem onu korumak için, hem de bu yerlerden kopartılacak parayı Mevlut'un alamayacağını bildiği için Ferhat bu yerlerden uzak durmasını Mevlut'a öğütledi. Böylece Mevlut, Kurtuluş, Feriköy, Beşiktaş, Şişli, Mccidiyeköy'c, bazan da Haliç'in öte yakasına, Efendi Hazretleri'nin mahallelerine, Çarşamba, Karagümrük, Edirnekapi sokaklarına gidip ailelerden, ev kadınlarından eski tarz kibar memurlar gibi para tahsil etti.

Boza satarken fazladan bir hediye, bir çift yün çorap ya da bahşiş, hatta "Üstü kalsın!" diye verilen bir parayı vicdan ve gurur sorunu çıkarmadan alma alışkanlığı zaten vardı. Elektrikleri kesmediği için verilen bir bahşişi verdiği hizmetin bir karşılığı gibi görüyor, cebe indirirken zorlanmıyordu. Bu mahalleleri, bu insanları da tanıyordu. (Ama onlar Mevlut'u tanımıyor, haftada bir, on beş günde bir, kış gecesi sokaklarından geçen bozacıyla borcunu vermezsen kapıyı çalan elektrik tahsildarlarından birinin aynı kişi olduğunu çıkaramıyorlardı. Belki de geceleri boza satın alan iyi insanlarla elektrik çalan kötü insanlar birbirlerinden tamamen farklı olduğu için.) Mevlut şehir merkezine yakın bu mahallelerde köpeklerin kendisine hırladıklarını da hissetti. Artık geceleri boza satmayı daha kısa tutuyordu.

Oralarda tanındığı için Kültepe ve Duttepe'ye tahsildar olarak gidemezdi elbette, ama diğer tepelere, Kuştepe, Harmantepe, Gültepe, Oktepe'ye ve benzeri gelişme gösteren eski gecekondlu mahallelerine sayaç defterlerini alıp gitti. Artık buralara gecekondlu mahallesi denemezdi. Yirmi beş yılda ilk binaların, tek katlı briket yapıların hepsi yıkılmış, bu yerler tıpkı Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa, Ümraniye gibi şehrin bir parçası olmuştu. Yirmi beş yıl önce şehre giden ilk düzenli otobüslerin kalktığı durak da, civarda yapılan bir cami, dikilen bir Atatürk heykeli ve çamurlu bir parkın yardımıyla mahallenin merkezi olmuştu.

Burada âlemin sonsuzluğuna giden anacadde başlıyordu. Cad-denin her iki tarafı beş altı katlı karanlık beton apartmanlarla kaplıydı. Girişlerinde kebabçılar, bakkallar, bankalar vardı. Buralarda kaçak elektriğe tamah eden ailelerin (çok fazla bulamı-yordu Mevlut), annelerin, çocukların, dedelerin ve bakkalların davranışı merkezdeki orta karar yerlerden farklı değildi. Ben-zer hileler, benzer yalanlar, benzer saflıklar... Belki buralarda Mevlut'tan daha çok korkuyorlardı ama onunla daha çok ve içtenlikle ilgileniyorlardı da.

Bu yerlerde, eski mahallelerdeki gibi çeşit çeşit başlıklı, sarıklı, tuhaf görünüşlü, esrarlı yıkını mezar taşlarıyla dolu mezarlık-lar yoktu. Tıpkı büyük fabrikalar, askeri kışlalar, hastaneler gibi yüksek beton duvarlarla çevrili, servisiz, ağaçsız yeni ve modern mezarlıklar bütün bu mahallelerin dışındaydı. Tahsildar Mevlut'u sabahları sokaklarda sinsice takip eden köpekler, mezarlıksız bu mahallelerde geceleri Atatürk heykelinin karşısındaki çamurlu parkta uyuyorlardı.

Köpekler en çok, Mevlut'un iyi niyetlerle gittiği, şehrin yeni gecekondü mahallelerinde saldırganlaştılar. Sayaçları yeni bağ-lanmış, defterleri yeni dosyalanmış sokaklarda Mevlut mutsuz saatler geçirdi. Şehrin merkezinden, çevreyollarının altından geçen otobüslerle iki saatte gidilen bu yerlerin çoğunun adını bile yeni duyuyordu. Otobüsten inince Mevlut şehirlerarası yük-sek elektrik tellerinden göz göre göre çekilen kaçak hatları ya da otobüs durağının karşısındaki dönercinin çektiği acemi ka-çakları "iyi niyetlerle" görmezlikten geliyordu. Bu mahallelerin bir ağabeyleri, bir reisleri olduğunu, gözlendiğini hissediyordu. Kararlı, düzgün, ilkeli haliyle Mevlut onlara, "Ben yalnızca resmi sayaçlarla meşgulüm," demek istiyordu. "Benden korkacak bir şeyiniz yok." Ama köpekler saldırdı ve Mevlut korktu.

Şehrin kenarlarındaki bu yeni, bahçeli evler Mevlut'un ço-cukluğundaki gecekondulardan daha iyi, yeni malzemeye ya-pılmıştı. Briket yerine iyi tuğla, teneke yerine plastik, oluklarda, borularda yeni malzeme kullanılmıştı. Bu evler, eski gecekon-dular gibi, yeni yapılan odalarla sürekli büyüdüğü için sayaçlar sürekli içeride bir odada kalıyor, bakmak ya da elektriği kesmek için kapıyı çalmak gerekiyordu. Öfkeli köpekler tahsildarı bu

noktada sindiriyorlardı. Bazı yeni mahallelerde elektrik küçük meydandaki bir direğe, bir beton kutuya, bir duvara, hatta ulu bir çınar ağacına getiriliyor, sayaçlar evlere değil bu noktaya bağlanıyordu. Mahalleye su dağıtan Osmanlı çeşmelerini andıran bu elektrik merkezleri de ikili üçlü köpek çetelerinin denetimi altındaydı.

Bir keresinde bahçeli bir evin taşlığında kara bir köpek Mevlut'a saldırdı. Mevlut önceki tahsildarın fişe yazdığı nota bakıp bir köpeğin adını söyledi ama Karabaş dinlemedi. Havlayarak geriletti onu. Bir ay sonra, kudurmuş bir bahçe köpeğinden uzun zincirinin boyu yetmediği için son anda kurtuldu. Bu saldırılarda Rayiha geliyordu aklına. O yok diye oluyordu bunlar.

Aynı mahallede, otobüse binmeden önce parkta kucağında çantası oturacak yer ararken "Hav hav hav" diye bir köpek yaklaştı Mevlut'a. Arkasından ikinci, üçüncü köpekler de sokuluyordu. Çamur rengindeydiler. Uzakta, bir hatıra gibi belirsiz kara bir köpek daha gördü Mevlut. Hepsi aynı anda havlamaya başladılar. Tahsildar çantasıyla onları geriletebilir miydi? Hiçbir köpek çetesinden bu kadar korkmamıştı.

Mevlut bir salı akşamı Çarşamba'ya dergâha gitti. Mutfağa boza bıraktı. Efendi Hazretleri her zamankinin tersine canlıydı ve başında o yapışkan kalabalık yoktu. Mevlut dinlendiğini görünce ilk yirmi yedi yıl önce nasıl köpek korkusuna kapıldığını kısaca anlattı. 1969'da, satıcılığa ilk başladığı günlerde, babası Mevlut'u köpek korkusu yüzünden Kasımpaşa'nın arkalarında bir ahşap eve, bir şeyhe götürmüştü. Beyaz sakallı, koca göbekli o ilk şeyh, Efendi Hazretleri'nden çok daha eski tarzda, köylüydü. Mevlut'a bir akide şekeri vermiş ve köpeklerin sağır, dilsiz, kör yaratıklar olduğunu söylemişti. Sonra ellerini dua eder gibi açmış, Mevlut'a da açtırmış ve söylediği sözleri Mevlut'a sobalı küçük odasında dokuz kere tekrarlatmıştı: SUMMUN, BUKMUN, UMYUN FE HUM LÂ YERCIUN.

Köpek saldırısına uğrarsa Mevlut'un yapması gereken şey hemen korkuyu unutup bu ayeti üç kere tekrarlamaktı. Köpekten korkan, tıpkı şeytandan, cinden korkan gibi önce onu aklından çıkarmalıydı. Birlikte boza sattıkları günlerde babası oğlunun karanlık sokakta köpek gölgelerini görüp korktuğunu

fark edince, “Korkma, korkma, görmemiş gibi yap, korkma,” derdi önce. Sonra, “Ayeti oku, çabuk!” diye fısıldardı. Mevlut aşırı bir dikkatle babasının dediklerini yapmaya çalışır, ama ayeti hatırlayamazdı. Babası sinirlenir, Mevlut’u azarlardı.

Mevlut bu hatıraları anlattıktan sonra Efendi Hazretleri’ne dikkatle sordu: İnsanın kafasından bir korkuyu, bir düşünceyi iradesini kullanarak çıkarması mümkün müydü? Mevlut bir şeyi ne kadar çok unutmaya çalışırsa o şeyin aklına o kadar çok geldiğini artık tecrübeyle biliyordu. (Sözgelimi, gençliğinde Neriman’ı ne kadar çok unutmak isterse, o kadar çok onu takip etmek isterdi; tabii ondan Efendi Hazretleri’ne bahsetmedi bile.) O halde bir şeyi unutmak istemek, UNUTMAYA NİYET ETMEK, unutmanın iyi bir yolu değildi. Hatta insanın unutmaya niyet ettiği şey aklına daha çok takılıyordu. Kasımpaşa’daki şeyhe sormadığı bu soruları, yirmi yedi yıl sonra, daha modern bir şeyh olan Çarşamba’daki tekkenin Efendi Hazretleri’ne cesaretle sorabildiği için mutluydu.

“Unutmak, müminin KALBİNİN TEMİZLİĞİNE, NİYETİNİN HALİSANE OLMASINA VE İRADESİNE bağlıdır,” dedi Efendi Hazretleri. Mevlut’un sorusundan hoşlanmış, “sohbetler”e layık önemli bir cevap vermişti.

Mevlut cesaretlendi ve çocukluğunda karlı, mehtaplı bir gece, sokaklar tıpkı bir sinema perdesi gibi ıslıl ıslıl beyazken, bir köpek çetesinin bir kediye bir anda bir arabanın altına nasıl sıkıştırdığını suçluluk duygularıyla anlattı. Mevlut ile rahmetli babası görmemiş gibi yaparak sessizce yürüyüp geçmişler, kedinin son ölümcül haykırışını da duymazlıktan gelmişlerdi. Aradan geçen yıllarda şehir belki de on kere büyümüştü. Gerekli dua ve ayetleri unutmamasına rağmen yirmi beş yıl köpekler Mevlut’u hiç korkutmamışlardı. Ama şu son iki yılda Mevlut onlardan yeniden korkmaya başlamıştı. Onlar da bunu fark ediyor, Mevlut’a havlıyor, onu sıkıştırıyorlardı. Acaba ne yapmalıydı?

“MESELE DUA, AYET DEĞİL, NİYETTİR” dedi Efendi Hazretleri. “Bozacı, sen son zamanlarda milletin rahatını kaçırarak bir şey yaptın mı?”

“Yapmadım,” dedi Mevlut. Elektrik tahsil işine bulaştığını söylemedi.

“Belki yapmışsındır da farkında değilsindir,” dedi Efendi Hazretleri. “Köpekler bizden olmayanı sezer, anlar. Onlarda bu haslet Allah vergisidir. Bu yüzden Avrupalıları taklit etmek isteyenler köpeklerden korkar. Osmanlı’nın belkemiği yeniçerileri katlederek Batılılara bizi ezdiren II. Mahmut İstanbul’un köpeklerini de katletmiş, öldüremediklerini Hayırsızada’ya sürgün etmişti. İstanbullular aralarında dilekçe imzalayıp köpeklerini sokaklara geri istediler. Mütareke yıllarında İstanbul işgal altındayken, İngilizler Fransızlar rahat etsin diye köpekler gene katledildi. İstanbul’un güzel halkı köpeklerini gene geri istedi. Bütün bu tecrübeyle artık köpekler kim kendilerine dost, kim düşman, derinden sezerler.”

9

PAVYON ÇÖKERTMEK

DOĞRU MU?

Ferhat. Altı ay sonra, 1997 kışında Mevlut tahsildarlığa almıştı, dertlenmeyin onun için. Para da kazanıyordu. Ne kadar? Onu kendi bile bilmiyordur. Ama çocukluğunda sattığı yoğurdun hesabını her akşam babasına verdiği gibi bana da düzenli olarak hesap veriyordu. Akşamları bozasını satıyor, yüz kızartıcı hiçbir şey yapmıyordu.

Yüz kızartıcı şeylere yakın olan bendim. Sağdan soldan işit-tiklerim Selvihan’ın hâlâ gerçekten Sürmeneli Sami ile olduğunu doğruluyordu. Buna inanamıyordum. Bu inançsızlığım Selvihan’ın hayalini daha da uzak ve erişilmez kılıyordu. Hem arşivde hem de şehirde onu arıyor ve geceleri eve çok geç dö-nüyordum, ama gün ağarırken de olsa her gecenin sonunda gene de evimdeydim.

Bir akşam Mehtap Kulüp’te arkadaşlarla oturduğumuz masaya yerin sahiplerinden biri geldi. Müzikli gece kulüpleri ve pav-yonlarda büyük elektrik tüketildiği için patronlar tahsildarlarla ahabplık etmeye meraklıdır. Pavyonlarda bizlerin masalarına özel indirim uygularlar, mutfaktan tabak tabak hediye meze,

meyva, karides yollarır. Her şatafatlı pavyonda zaman zaman görülen bu tür avantacı-bürokrat-çete masasından beklenen, “misafirlerin” dikkatleri çekmeden, sağa sola çiçek yollayıp şarkı istemeden oturmalarıdır, ama bizim masa o akşam çok dikkat çekti. Çünkü patronun sağ kolu olduğu söylenen Bay Bıyık (geniş üstdudağında incecik bir bıyığı vardı) şarkıcıları masamıza davet ediyor, bizlerden şarkı talep etmemizi istiyordu.

Bir sabah Bay Bıyık ile Taksim’de bir kahvede buluştuk: Mehtap Kulüp’teki kaçak elektrik bağlantılarını ve ruhsatsız birkaç şeyi örtbas etmek gibi sıradan bir şey isteyecek sanıyordum. Oysa çok daha derin ve büyük bir konuyu açtı bana: Güneş Pavyon’u “çökertmek” istiyordu.

Pavyon, gece kulübü, hatta lüks lokantaları “çökertmek” yeni bir haydut çetesi usulüydü. İstanbul’un seksen yıllık kaçak elektrik alışkanlığından sonra elektriğin özelleştirilmesiyle ortaya çıkan durumu ve yüksek enflasyonu ikiye katlayan cezaları kötüye kullanmaya dayanıyordu. Mesela, rekabet halindeki iki gece kulübünden birinin sahibi özel elektrik şirketinin tahsildarlarıyla anlaşıyor ve aynı anda rakibinin hem elektriğini kestiriyor, hem de büyük borçlar ve kaçak cezaları çıkarttırıyordu ona. İki hafta kapanan ve büyük borçları ve cezalarını ödeyemeyen kulüp iflas ediyor, piyasadan siliniyordu. Son altı ayda Beyoğlu’ndaki bazı bar ve pavyonlar, Aksaray ve Taksim’deki iki otel (küçük oteller kaçak elektrik cennetidir) ve İstiklal Caddesi’ndeki büyük bir döner büfesinin çökertildiğini işitmiştim.

Büyük işyerlerinin polisle, savcılarla ve koruyucu mafya çeteleriyle yakın ilişkileri olduğu için onları yalnızca elektrik cezalarıyla çökertmenin imkânsız olduğunu biliyordum. Tahsildarlar bireysel olarak bütün kaçakları ve ödenmemiş borçları tek tek dürüstçe gösterip, elektriği kesip sayacını mühürleseler bile mafya destekli patronlar aldırılmaz, elektriği kendi elleriyle bağlayıp işlerine devam ederlerdi. Tabii daha sonra bir gece yarısı cesur tahsildarların yolunu kesip onları dövdürtebilirlerdi de. Bu yüzden çökertme operasyonlarını düzenleyenler savcılık, polis (en azından bir kısmı) ve bir mafya çetesi ile eşgüdümle çalışırlardı ki baskından sonra gece kulübü belini doğrultmasın. Bay Bıyık, Mehtap Kulüp’ü denetleyen Cizreli Kürtlerin Güneş

Pavyon'u çökertmek isterken Sürmeneli Sami'ye de savaş ilan ettiklerini bana açıkça söyledi.

Bu tehlikeli iş için niye beni uygun bulduklarını sordum.

"Sürmeneli Sami'ye gıcık kaptığını arkadaşlar masa sohbetlerinden anlamışlar," dedi Bay Bıyık. "Ayrıca Güneş Pavyon'a gidip tesisatın püf noktalarını çözmeye çalıştığını da görmüşler..."

"Cizreli Cezmi'nin maşallah her yerde gözü var," dedim. "Ama bu tehlikeli konu. Biraz tetkik edeyim, düşüneyim."

"Son on senede yalnız siyasiler değil, Beyoğlu çeteleri de uygarlaştı. Aynı fikirde değiliz diye kimse kimseyi eskiden olduğu gibi sokakta vurup öldürmüyor artık, merak etme."

Samihâ. "Artık bu böyle sürmez," dedim geçenlerde Ferhat'a. "Her gece sabaha doğru geliyor, şurada sızıyorsun. Bu gidişle ben seni terk edeceğim."

"Sakın ha! Ölürüm ben sensiz! Yalnızca senin için yaşıyorum," dedi. "Seninle yüzdük yüzdük sonuna geldik. Şimdi en son büyük işin üzerindeyim. Onun da hakkını vereyim, güneyde bir değil iki çiftlik alacağız."

Ona gene biraz inandım, biraz inanır gibi yaptım. Rayiha'nın ölümünün üzerinden iki yıl ne çabuk geçti. Şimdi ondan bir yaş büyüğüm. Ne bir çocuğum var, ne de doğru dürüst bir kocam. Bir gün dayanamadım, Vediha'ya anlattım.

"Ferhat iyi bir koca Samihâ, önce onu söyleyeyim sana!" dedi. "Erkeklerin çoğu aksi, huysuz ve dediğim dedikçidir. Ferhat öyle değil. Erkeklerin çoğu, hele söz konusu karılarıysa, pinti olur. Ben senin bu güzel dairenin her yerinde tomar tomar para görüyorum. Erkeklerin çoğu dayakçıdır. Ferhat'ın öyle bir şey yaptığını da söylemiyorsun. O seni seviyor, biliyorum. Sakın yanlış bir şey yapma. Ferhat aslında iyi insan. Ev, koca öyle kolay bırakılmaz. Gel birlikte sinemaya gidelim. Hem Ferhat'ı bırakıp nereye gideceksin?"

Ablam her şeyi anlıyor da insanın neden dikbaşı olduğunu anlayamıyor.

Bir akşam gene tehdit ettim Ferhat'ı. Bu sefer gerçekten gideceğimi söyledim. "Sürmeneli Sami'nin imparatorluğuna son veriyoruz, sen ne diyorsun!" diye burun kıvırdı bana.

Ama kalbimi kıran ve beni Çukurcuma'daki evden asıl soğutan şey, Mevlut'un Fatma ile Fevziye'yi "Teyzenize niye o kadar çok gidiyorsunuz?" diye sıkıştırması oldu. Kızlardan hangisi babasını bana ihbar etti, onu söylemem. Ama kızlarının, teyzelerinin evinde makyaj yapmayı, ruj sürmeyi, doğru dürüst giyinmeyi öğrenmesinden Mevlut'un huzursuz olduğunu biliyorum.

"Tuh, yazıklar olsun o Mevlut'a!" dedi Vediha ablam. "Hâlâ akli mektubu kim kime yazdı gibi şeylerde. Sen de git Ferhat'a şikâyet et onu. Artık Ferhat Mevlut'un patronu değil mi?"

Ferhat'a bir şey söylemedim. Kararımı verdikten sonra her şeyi ince ince kırk kere düşündüm, en uygun günü beklemeye başladım.

Ferhat. Bir büyük gece kulübünü, bir lüks lokantayı, küçük bir oteli çökertmenin iki yolu vardır: 1. Müesseseyle dostluk kurar, kaçaklarının nerede olduğunu öğrenir, yeni ve daha zekice kaçak hat çekmeleri için akıl verirsin. Sonra karşı tarafla anlaşır, baskın düzenlersin. 2. Müessesenin işbirliği yaptığı eski kaçak elektrik ustalarını bulur, onları tavlarsın. Onlar da sana, hangi duvarın içinden ne hattı geçiyor, hangi hat hakiki, hangisi devleti aldatmak için çekilmiş, hangisi resmi hat, hepsini anlatır. Tabii bu tehlikeli bir yoldur: Çünkü bütün bu kaçak yollarını müesseseye öğretmiş olan adam (çoğu aslında devlet memurudur) sana sırlarını kolay vermez. Tam tersi, bir fare filanca fabrikanın, filanca pavyonun kaçaklarına pek meraklı, diye haberi patronlara uçarur. Porselenin, çimentonun hammaddesinin elektrik olduğunu biliyor muydunuz? Çok para olan yerde çok kan akar.

Yeditepe Elektrik'in arşivindeki yaşlı kâtipler de böylece tehlikelere karşı beni uyardılar. Onlara özelleştirmeden sonra da Güneş Pavyon'un eski kaçak alışkanlıklarına devam ettiğini söyledim. Pavyonun ve o civardaki bazı evlerin, büfelerin ve işyerlerinin fiş defteri, eski kuşaktan, sertliği yüzünden Asker denen bir memurdaydı. Yeni cezalardan sonra daha da çalışkanlaşan Asker yaşlı kâtiplerin hemen dikkatini çekti. Bir hafta sonu arşivde yaşlı kâtiplerle buluştuk. Güneş Pavyon'un Asker'in tuttuğu şimdiki fişini tahsildarlar odasından elde ettik. İhtiyar kâtipler arşivdeki eski dosyalardan da yararlanarak kırk yıllık Güneş Pavyon'daki

kaçak yollarını tahmin etmeye çalıştılar. Hangi kısımda gizli hat olabilir; ana hatta yapılan by-pass'ların adedi; notlarını okuduğumuz eski tahsildarların güvenilirliği gibi şeylerden onlar konuşurlarken ben kulaklarımı dört açmış dinliyordum.

“Burası, Allah korusun, çok fena çökertilir,” dedi biri. Ağzı aramıyorlardı. Beni unutmışlardı. Pavyon rekabeti en sert işti: Eskiden gazino sahipleri ve çeteler birbirlerine savaş ilan etti mi birbirlerinin şarkıcılarını, göbek dansözlerini kaçıırır, alıkoyar, bir bahaneyle cezalandırıp bacağından vururlardı. Bazan bir çete karşı çetenin pavyonunu basar, kavga çıkarır, fedaileri etrafı kırıp dökerdi. Normal vatandaş gibi gidip, bir şarkı isteyip, niye söylenmedi diye hır çıkarmak da yaygın bir yoldu. Kavga, cina-yet haberleri bir dostun yardımıyla gazetelere geçerse o yerlerin müşterisi hemen kaçır, bu sefer intikam almak için o pavyonun adamları öteki pavyonu basarlar, tabancalar konuşur, gene kan akardı. Yaşlı kâtipleri dinlemeyi seviyordum.

Bir hafta daha çalıştıktan sonra Mehtap Kulüp'ün sahipleriyle yeniden görüştüm. Onlara gerekli teknik haritayı, tahmini bölgeleri ve bağlantıları sunabileceğimi söyledim.

“Bunları bizimle konuştuğun gibi kimseyle konuşma,” dedi Bay Bıyık. “Bizim de bir planımız var. Sen nerede oturuyorsun? Bizim çocuklar senin eve bir gelsinler, anlatsınlar. Sonunda bir şey olmaz ama evlerde görüşmek daha iyi.”

Evlerde deyince Selvihan'ı değil Samiha'yı düşündüm. Uzun yolculuğumuzun sonuna geliyoruz diye, o akşam koşa koşa eve gidip ona anlatmak istedim. Eve koşacak, “Güneş Pavyon'u çökertiyoruz,” diyecektim. Samiha da buna hem en sonunda zengin olacağımız için, hem de bu boktan büyükbaşlara sıkı bir ders vereceğimiz için sevinecekti. Eve geç de olsa vardım, ama salondaki divanda sızıp uyudum yalnızca. Sabah kalktığımda Samiha'nın evi terk ettiğini gördüm.

Efendi Hazretleri Mevlut'a, söylendiğinde köpekleri sinek ilacı sıkılmış gibi kovalayacak sihirli bir dua öğretmemişti... Köpeklerin sevmeyip havladığı insanların buraya, bu memlekete ait olmadıkları doğru bir izah

myıdı? Köpeklerin havlama nedeni buysa Mevlut'a havlamazlardı, çünkü en uzak yeni mahallelerde bile Mevlut beton apartmanlar, bakkallar, asılı çamaşırlar, derthane ve banka ilanları, otobüs durakları, borcunu erteletmek isteyen dedelerle sümüklü yaramaz çocuklar arasında kendini hiç yabancı hissetmiyordu. Üstelik Efendi Hazretleri'ni son ziyaretinden, 1997 Şubat'ından sonra köpeklerin hırlamaları seyrekleşmeye başlamıştı. Mevlut bu güzel gelişmenin iki nedeni olduğunu hissediyordu.

Birincisi; bu uzak mahallelerde köpek çetelerinin gücünün zayıflamasıydı. Buralarda Mevlut'un *İrşad*'dan resmini kestiği cinsten eski tarz mezarlıklar olmadığı için köpekler özellikle gündüzleri huzurla sığınıp geceyi bekleyecekleri bir yer bulamıyor, çeteleşemiyorlardı. Ayrıca belediyeler bu mahallelere kale gibi sağlam, madenci vagonu misali, tekerlekli, büyük ve ağır çöp vagonları yerleştirmişlerdi. Köpekler bu madeni ve büyük arabaları devirip karınlarını doyuramıyorlardı.

Köpeklerden Mevlut'un artık daha az ürkmesinin diğer nedeni, yoksul mahallelerinde borcunu ödeyemeyen garibanlara gösterdiği hoşgörüydü. Kenar mahallelerde hırslı ve dişli bir tahsildar gibi bütün kaçakların peşinden koşmuyordu Mevlut. Şehir dışındaki bir evde, yakından geçen yüksek gerilim hattından doğrudan çekilmiş bir kaçak tel varsa evdeki emekli dedeye, savaştan kaçmış Kürt teyzeye, işsiz ve asabi babaya, öfkeli anneye, Mevlut bu kaçağı gördüğünü bakışlarıyla (hatta bazan sorular sorarak) açıkça gösteriyordu. Ama sonra evdekilerin hattı inkâr eden resmi sözleri de çok doğruymuş gibi davranıyordu. Bunun üzerine evdekiler kendilerini çok akıllı zannederek Mevlut'un gördüğü diğer kaçakları da inkâra başlıyorlardı. Elektrik sayacı ile ev arasında kısa hat yoktur; sayaca film sokularak kaçak yapılmamıştır; sayacı sıfırlamaya, rakamlarıyla oynayarak az göstermeye çalışanlar evde yaşayanlar değildir, gibi ifadelere ise Mevlut inanmadığını açıkça gösteriyordu. Bu yöntemle hem mahalledekilerin ve düşman yabancıyı sezen köpeklerin öfkesini çekmeden en ücra, en berbat sokaklara sokulup en pervasız kaçakları belirliyor ve kayda geçiriyor, hem de hesap vermek için buluştuklarında Ferhat'a daha çok para ödeyebiliyordu.

“Şahsi görüşle resmi görüş arasındaki farkı aştın sen Mevlut,” dedi Ferhat bir keresinde Mevlut köpeklerle arasının düzeldiğini söylerken. “Bu milletin sırrını çözdün. Benim şimdi senden ricam ise resmi değil, şahsi hayatım konusunda olacak.”

Ferhat, karısının evi bırakıp Duttepe’ye Aktaşların evine, Vediha’nın yanına gittiğini, eve dönmediğini söyledi. Mevlut başka şeyler de biliyordu: İkisinin de kayınpederi Boynueğri Abdurrahman Efendi, Samiha’nın kocasını terk ettiği haberini alır almaz, saklayamadığı bir sevinçle hemen otobüse binip köyden kızının yanına gelip Duttepe’ye yerleşmiş, ona destek oluyordu. Mevlut bunu Ferhat’a söylemedi.

“Benim de hatalarım var,” dedi Ferhat. “Bir daha yapmayacağım, onu sinemaya götüreceğim. Eve dönsün. Samiha ile gidip doğrudan senin konuşman olmaz. Vediha konuşsun onunla.”

Mevlut, Samiha ile kendisinin konuşmasının neden doğru olmayacağını ondan sonraki günlerde çok düşünecekti. Ama hiçbir şüphe belirtmedi.

“Vediha akıllı kadındır,” dedi Ferhat. “Aktaşlar, Karataşlar içinde en akıllısı Vediha’dır. Samiha’yı o ikna edebilir. Sen git ona de ki...”

Ferhat büyük bir iş üzerinde olduğunu Mevlut’a uzun uzun anlattı. Yer, çete ve kişi adlarını ihtiyatla vermiyor, ama bu söylediklerini Mevlut’un Vediha’ya, Vediha’nın da Samiha’ya söylemesini istiyordu. Karısını iş yüzünden ihmal ettiği doğrudu.

“Bir de Samiha şundan şikâyet etti, doğru mu bu?” dedi Ferhat. “Sen öğleden sonraları Fatma ile Fevziye’nin bizim eve gelip Samiha Teyzeleriyle arkadaşlık etmesini de istemiyormuşsun.”

“Tamamen yalan,” diye yalan söyledi Mevlut.

“Her neyse, söyleyin ona, ben Samiha’sız yaşayamam,” dedi Ferhat, yukarıdan bir havayla.

Mevlut arkadaşının bu sözünü de inandırıcı bulmadı ve o günkü sohbetleri boyunca birbirlerine yalnızca resmi görüşlerini söylediklerini kederle düşündü. Oysa yirmi altı yıl önce Kısmet satarken arkadaşlıklarını başlatan şey, şahsi görüşlerini birbirlerine söyleyebileceklerine duydukları iyimser inançtı.

İki arkadaş, sıradan bir iş görüşmesi yapmış iki tahsildar gibi birbirlerinden ayrıldılar. Bu, son görüşmeleri olacaktı.

Vediha. Yirmi yıl önce gelin olarak girdiğim şu ailedeki kavgaları yatıştırmak, kusurları gizlemek, çatlakları onarmak için onca çabama karşın, bütün eksikliklerden ve mutsuzluklardan yalnızca benim suçlanmam doğru mu? Samiha ile Ferhat'ın aralarını bulmak için bu kadar uğraştıktan, "Sakın evini, kocanı bırakma Samiha" diye ona bu kadar öğüt verdikten sonra kız kardeşimin bavuluyla gelip bizle Duttepe'de yaşamasından benim suçlanmam doğru mu? Dört yıl, İstanbul kazan ben kepçe, Süleyman'a iyi ve düzgün bir kız bulmak için çabaladıktan sonra onun yaşlı bir şarkıcı ile evlenmesinden benim sorumlu tutulmam doğru mu? Kızlarını görmek için İstanbul'a gelen zavallı babacığım Samiha ile üçüncü katta bir aydan fazla kaldı diye kayınpederim ile Korkut'un bana sürekli surat asmaları doğru mu? Süleyman'ın Duttepe'ye hiç gelmemesinin ve annesi ve babasını bile görmemesinin bahanesi olarak "Orada Samiha var," diyerek beni ve zavallı kız kardeşimi zor durumda bırakması doğru mu? Yıllarca "Paramız var, Şişli'ye taşınalım," dememe Korkut'un hiç kulak asmamasından sonra, bana inat eder gibi Süleyman'ın yeni gelinle Şişli'ye yerleşmesi doğru mu? Süleyman ile karısının bir kerecik benimle Korkut'u evlerine davet etmemeleri doğru mu? Melahat'in, Duttepe'nin yolları asfalt değil tozdanmış, mahallemizde kuaför yokmuş gibi küçümseyici bir edayla konuşması doğru mu? Fal bakarken Melahat'in bana, "Tabii bu erkekler seni yormuşlar, ezmişler..." diye ukalaca laf sokuşturması doğru mu? Hizmetçi var diye bir yeni annenin üç saat misafirlerle gevezelik etmesi, sarhoş olup şarkı söylemeye çalışması ve içerideki yavruyu tamamen unutması doğru mu? Zavallı kız kardeşim Samiha ile Şişli'ye sinemaya bile gitmemize izin verilmemesi doğru mu? Korkut'un benim sokağa çıkmamı, hadi çıktım, Duttepe sınırlarını geçmemi şiddetle yasaklaması doğru mu? Yirmi yıldır her öğle evden bakkala kayınpederimin yemeğini yalnızca benim götürmem doğru mu? İster sevdiği etli fasulyeyi getireyim, ister bir yenilik olsun diye özenle yaptığım bamyalı türlüyü sıcak sıcak bakkal dükkânına yetiştireyim, kayınpederimin her seferinde yalnızca ya "Gene mi bu?" ya da "Bu ne yahu?" demesi doğru mu? Korkut'un, sırf bizimle birlikte yaşıyor diye Samiha'ya da karısıymış gibi yasaklar koyması, emirler vermesi doğru mu?

Korkut'un, annesinin babasının yanında beni azarlaması doğru mu? Çocukların yanında beni küçümser edayla konuşması doğru mu? İkide bir hem her şeyi bana sorup hem de "Gene anlamadın!" demeleri doğru mu? Akşamları hep birlikte televizyon seyredirken kumanda aletinin bana hiç verilmemesi doğru mu? Bozkurt ile Turan'ın babalarını taklitle bana saygısız davranmaları doğru mu? Annelerinin yanında en edepsiz küfürleri etmeleri doğru mu? Babalarının onları o kadar şımartması doğru mu? Hep birlikte televizyon seyredirken ikide bir, yüzüme bile bakmadan "Anne, çay!" demeleri doğru mu? Her türlü hizmetlerini gören annelerine bir teşekkür etmemeleri doğru mu? Her şeye "Yaa anne tamam!" ya da "Manyak mısın?" diye cevap vermeleri doğru mu? Odalarında o edepsiz dergileri bulundurmaları doğru mu? Babalarının iki akşamda bir eve o kadar geç gelmesi doğru mu? Babalarının "Satışta önemli!" diye boyalı, sıska ve kaknem bir sarışını işe alıp bu kadar kıymet vermesi doğru mu? Çocukların her yaptığım yemeğe burun kıvrması doğru mu? O kadar çok sivilceleri olmasına rağmen her gün patates kızartması istemeleri doğru mu? Hem televizyona bakıp hem ders çalışmaları doğru mu? Onları o kadar sevdiğim için özenle yaptığım mantıyı hem bitirip hem de "Eti az olmuş" demeleri doğru mu? Televizyon seyredirken uyuyakalan dedelerinin kulağından içeri Coca-Cola dökmeleri doğru mu? Hoşlanmadıkları herkese babaları gibi ya "ibne" ya da "Yahudi" demeleri doğru mu? "Dedenizin bakkalından bir ekmek alın" dediğimde Turan alsın, Bozkurt alsın diye aralarında her seferinde kavgaya tutuşmaları doğru mu? Hiç ders çalışmadıkları halde bir iş istediğimde "Dersim var" demeleri doğru mu? Her uyarıma "Ne var, burası benim odam!" demeleri doğru mu? Kırk yılın tekinde arabayla ailecek bir yere gideceğimiz tuttuğunda, "Mahallede maç var" demeleri doğru mu? Mevlut Eniştelерinden bahsederken "bozacı" diye küçümsemeleri doğru mu? Mevlut'un kızlarına o kadar hayran olmalarına rağmen onlara sürekli kötü sözler söylemeleri doğru mu? "Hem sabah akşam perhiz yapıyorsun hem de bütün gün bu börekleri yiyorsun" diyerek benimle babalarının ağzıyla konuşmaları doğru mu? Babaları gibi, öğleden sonraları seyrettiğim kadın dizilerini küçümsemeleri doğru mu? "Üniversite giriş dershanesine gidiyo-

ruz” deyip sinemaya gitmeleri doğru mu? Sınıfta kalınca kusuru kendilerinde bulacaklarına hocaya “manyak” demeleri doğru mu? Ehliyetleri olmamasına rağmen arabayı almaları doğru mu? Samiha Teyzelerini Şişli’de tek başına görürlerse akşam haberi hemen babalarına yetiştirmeleri doğru mu? Korkut’un onların yanında bana “Sıkıysa yapma!” demesi doğru mu? Korkut’un bileğimi acıtacak ve morartacak kadar sıkması doğru mu? Havalı tüfekte güvercin, martı vurmaları doğru mu? Bir kere bile sofrayı toplamama yardım etmemeleri doğru mu? Ben ders çalışsınlar diye o kadar dil dökerken, babalarının okulda bütün sınıfın önünde eşek suratlı kimyacıyı nasıl dövdüğünü bir kere daha anlatması doğru mu? Sınavlarda çalışacaklarına kopya hazırlamaları doğru mu? Bütün bunlardan biraz şikâyetle kalktığımda kayıinvalidem Safiye’nin her seferinde “Senin de kabahatin var Vediha!” demesi doğru mu? O kadar Allah, vatan, ahlak sözünden sonra yalnızca para kazanmayı düşünmeleri doğru mu?

10

MEVLUT POLİSTE

BÜTÜN HAYATIM BU SOKAKLARDA GEÇTİ

Ferhat. Elektrik çalan pek çok lokanta, büfe, otel gibi Güneş Pavyon’un da “resmi kaçakları” vardı. Bunlar, baskınlarda (çoğu danışıklı baskındı) tahsildarlar yakalasın diye konan küçük ve masrafsız kaçaklardı. Ama onlar sayesinde asıl büyük kaçak hat gizlenmiş oluyordu. Çalışmalarımız sırasında “hakiki” kaçakları bulmak için şarkıcıların, hatunların barındığı kulise, alt kat koridorlarına inme hayallerim olduğunu gören Bay Bıyık uyardı beni: Savcılar, polis ayarlanır da çökertme harekâtı başarılı olsa bile, Sürmeneli Sami’nin şerefini kurtarmak için çok sert bir karşı harekâta girişeceğini tahmin etmek zor değildi. O sırada birkaç kişi vurulabilir, kan akabilirdi. Ortada bu kadar görünmem, yüzümün tanınması doğru değildi. Tecrübeli tahsildar Asker’e de dikkat etmeliydim. Güneş Pavyon’un defteri ondaydı ve tabii ikili oynuyordu.

Böylece Güneş Pavyon'dan ayağımı kestim. Ama beni artık evde bekleyen Samiha olmadığı ve pavyon kokusundan vazgeçemediğim için diğer pavyonlara gittim. Asker ile bir akşam Tan Pavyon'da böyle karşılaştık. Bize özel masalardan birini verdiler. Hayaletimsi dekorları, tuhaf sesler çıkaran tuvaletleri ve kötücül bakışlı fedaileri ile bu yer gerçekten korkutucudur, ama yıllanmış tahsildar Asker ben genç meslektaşına çok tatlı, arkadaşça davranırdı. Konuyu da, hiç beklemediğim bir şekilde Sürmeneli Sami'den, onun aslında ne kadar iyi ve mert bir adam olduğundan açtı.

"Sürmeneliyi tanısan, onun aile hayatını, Beyoğlu ve ülke için düşündüklerini hilsen aleyhine edilen dedikodulara kanmaz, onun için kötü hiçbir şey düşünmezsin," dedi Asker.

"Ben ne Sami Bey ne de kimse için kötü bir şey düşünüyorum," dedim.

Bu söylediğimin bir şekilde Selvihan'a ulaşacağını hissettim. Çok içiyordum çünkü "Sürmenelinin aile hayatı" lafı aklımı karıştırmıştı. Samiha niye bizim aile hayatımıza inancını kaybetmişti? Mevlut ile yolladığım "eve dön" mesajını Samiha almış mıydı? "Hayatta insanın neye niyet ettiğini hissettirmesi YANLIŞTIR" dedi Asker. SAKIN PAVYON VE ÇETE SAVAŞLARINA VE ÇÖKERTMELERE BULAŞMA. Nedense, Mevlut da hiçbir şeye bulaşmaz diye düşündüm. Mevlut çok iyi arkadaşım, niye Samiha eve gelmiyor filan diyordum kendi kendime... Bir baktım, Tahsildar Asker, Tan Pavyon'un garsonlarını maşallah çok iyi tanıyor. Aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı. Benden bir şey saklamayın lütfen, o zaman ben de sizden bir şey saklamam. ŞEHİR HAYATININ DERİNLİĞİ SAKLADIKLARIMIZIN DERİNLİĞİNDEN GELİR. Bu şehirde doğdum, bütün hayatım bu sokaklarda geçti.

Bir ara baktım, tahsildar Asker de gitmiş. Bu sene Fener niye şampiyon olamaz diye biz onunla kavgaya mı etmiştik? Bir saat gelir, pavyon boşalır, arkadan bir yerden kasetten müzik çalarlar. On milyonluk şehirde uyumayan ve yalnızlığıyla gurur duyan birkaç kişiden biri olduğunu hissedersin. Çıkarken kapıda bir benzerine yapışır, biraz daha sohbet edelim dersin, anlatacağım çok şey var. Ateşin var mı kardeş? Buyur, bir tane de sen yak bakalım. Sen niye Samsun içmiyorsun? Ben Amerikan sigarası içmem, öksürtüyor, kanserli. Şimdi şu adamı sabah tanı desen tanıyamam diye düşün-

rek onunla boş sokaklarda yürüyordum. Sabahları bu dükkânların, büfelerin, lokantaların önü bizlerin kıldığı şişeler, çöpler ve diğer pisliklerle dolar da kaldırımları süpüren tezgâhtarlar küfrederler bize. Kardeşim, tek istediğimiz biraz içten bir sohbet, tamam mı, dürüstçe konuşacağım, her şeyi söyleyebileceğim bir arkadaşı: Anlatabilir miyim? Ben aslında hayatta çok uğraştım, çok çalıştım da ne yazık ki eve dikkat edemedik. Ne dedin? EV diyorum. Önemlidir. Önce ben anlatayım... Haklısın kardeşim de bu saatte buralarda bile içki veren yer kalmamıştır. Kapanmıştır orası, ama senin kalbini mi kıracağız, tamam bakarız. Geceleri şehir daha güzel oluyor, biliyor musun: Gece adamları doğruyu söyler. Ha? Korkma, köpekler bir şey yapmaz. Sen İstanbullu değil misin? Selvihan mı dedin? Yok, o yerin adını hiç işitmedim; orası da sabah ezanından önceki son türkölü bardır herhalde: Girelim istersen, memleket türkölü söyleriz. Sen nerelisin? Bak gördün mü, burası da kapalı. Ben bu sokaklarda ömür tüketmişimdir. Artık bu saatten sonra içki alacağın bir yer Cihangir'de de yoktur. Bütün kerhaneleri, travestileri filan daha da atacaklar buralardan. Yok, orası da kapalı. Bazan çok kötü bakıyor bu herif: Arkadaşlar görse, Ferhat nereden buluyorsun oğlum bu tipleri derler. Affedersiniz, evli misiniz? Yanlış anlama kardeşim... Herkesin özel hayatı kendine... Karadenizliyim diyorsun da gemilerin var mı bari? Bir saatten sonra her söze, affedersiniz, yanlış anlamayın diye başlarlar. O zaman niye sürekli yanlış şey söylüyorsun ki? Niye bizim güzel Samsun'umuz yerine Amerikan sigarası içiyorsun ki? Bizim fakirhaneye geldik, ikinci kat. Benim hanım beni terk etti. Ben de o eve dönene kadar divanda uyuyorum. Buzdolabındaki son rakıdan birer tane daha içelim de sonra geceyi bitirelim: Yarın sabah erkenden, biliyor musun, ben gene yaşlı kâtiplerle oturup hepimizin cemaziyülevveline bakacağım. Yanlış anlama, mutluyum nihayetinde. Ömrüm geçti bu şehirde, hâlâ bırakamadım.

Artık geliriyle ay sonunu getirebildiği için Mevlut akşamları haberlerin bitmesinden çok sonra evden çıkıyor, saat on biri bulmadan da eve dönüyordu. Tahsil olarak cebine kalan para sayesinde yirmi beş yıldır

hissettiği geçim telaşından ilk defa biraz olsun kurtulmuştu. Haftanın iki üç günü düzenli olarak boza bıraktığı eski müşterileri de azalmıştı. Mevlut kızlarının pişirdiği akşam yemeğini onlarla şakalaşp televizyona bakarak yiyor, bazı akşamlar kızları uyumadan eve yetişiyor ve onlarla televizyon seyretmeye devam ediyordu.

Topladığı paraların son lirasına kadar satır satır hesabını Ferhat'a veriyordu Mevlut. Son zamanlarda kendisine karşı alaycı bir tutum takınan Ferhat bir keresinde şu soruyu sormuştu ona:

“Mevlut, piyangodan en büyük ikramiye çıksa ne yapardın?”

“Evde kızlarla oturur, televizyona bakar, başka da bir şey yapmazdım!” demişti Mevlut gülümseyerek.

Ferhat kendisine, yarı hayret eden ve yarı küçümseyici, “Sen de ne safmışsın be Mevlut!” diyen bir ifadeyle bakmıştı. Bütün hayatı boyunca uyanıklar, üçkâğıtçılar, kendini akıllı zannedenler bu ifadeyle bakmışlardı Mevlut’a. Ama Ferhat onlardan değildi; Mevlut’u anlardı. Yıllarca dürüstlüğüne içten saygı duyan Ferhat’ın şimdi bu bakışı atması Mevlut’un kalbini kırmıştı.

Bazı akşamlar ücra sokaklarda boza satarken Ferhat’ı düşünüyor, hâlâ boza satmasını pek çokları gibi onun da “kafadan çatlaklık” olarak gördüğünü seziyordu. Samiha da belki öyle düşünüyordu. Ama sonunda Ferhat’ı terk etmişti. Hiçbir kadın Mevlut’u terk etmemişti.

Kasım başında bir akşam eve yaklaşırken sokakta bir polis arabası görünce Ferhat’ı düşündü Mevlut. Polislerin sokağa kendisi için geldiklerini aklının ucundan bile geçirmede. Eve girip merdivenlerdeki polisi, açık kapıyı ve kızlarının korkulu yüzlerini görünce konunun kendisi olmadığını, Ferhat’ın tahsildarlık hileleriyle ilgili bir şey olduğunu hemen sezdi. Fatma ile Fevziye telaşlıydılar.

“Babanızın bu akşam ifadesini alacağız, o kadar,” dedi memur kapıda gözyaşlarıyla babalarını uğurlayan kızları yatıştırmak için.

Mevlut, konu ister uyuşturucu, ister siyaset, ister sıradan cinayet olsun, memurun sözünün yanıltıcı olduğunu biliyordu. Bazan ifade için alınan biri yıllarca dönemezdi evine. Zaten bir ifade için beş dakika uzaklıktaki karakoldan araba yollamazlardı.

Polis arabası gece karanlığında ilerlerken Mevlut bir suçlu olmadığını defalarca kendine tekrarlardı. Ama tabii Ferhat'ın bir suçlu olabilirdi. Kendisi de onunla işbirliği yapmıştı. Bu da onu suçlu konumuna düşürebilirdi. En azından niyet olarak. Bir suçluluk duygusu, bir karın ağrısı gibi içinde yükselmeye başladı.

Emniyet'te ifadesinin hemen alınmayacağını anladı. Böyle olacağını kendi de tahmin etmişti; ama gene de hayal kırıklığına uğradı. Genişçe bir hücreye tıktılar Mevlut'u. Dışarıdaki soluk lambanın ışığı içeri geliyordu, ama hücrenin arkası karanlıktı. Mevlut orada iki kişi olduğunu tahmin etti. Birincisi uyuyordu. İkincisi de sarhoştı ve hafif hafif birilerine söyleniyordu. Mevlut birinci adam gibi, hücrenin bir köşesine, soğuk zemine yatıp kıvrıldı ve ikinci adamın sesini duymamak için kulağını omzuna dayadı.

Evden ayrılırken Fatma ve Fevziye'nin kendisine korkulu bakışlarını, ağlayışlarını gözünün önüne getirince kederlendi. En iyisi çocukluğundaki gibi için için kederlenerek uyuyakalmaktı. Şimdi Rayiha kocasının bu halde olduğunu görseydi ne derdi? "Sana Ferhat'tan uzak dur demedim mi?" derdi. Rayiha'nın bir küçük kız gibi saçını düzeltişini, öfkeli hallerini ve mutfakta becerikli bir şekilde küçük kolaylıklar icat ettikçe muzip bir bakışla gülüşünü gözünün önüne getirdi. Bazan ne güzel şakalaşır, gülüşürlerdi. Rayiha sağ olsaydı Mevlut şimdi başına geleceklerden daha az korkardı. Sabah sorguda mutlaka dayak atar, belki falakaya yatırır, elektrik de verirlerdi. Ferhat polisin kötülüklerini çok anlatmıştı Mevlut'a. İşte şimdi o polisin elindeydi. "Bir şey olmaz!" diye yatıştırdı kendini. Askere gitmeden önce de dayaktan çok korkmuştu, ama sonunda idare etmişti işi. Bütün gece uyuyamadı. Sabah ezanını işitince, sokaklara çıkabilmenin, şehir hayatına karışabilmenin ne büyük nimet olduğunu anladı.

Sorgu odasına alındığında uykusuzluk ve endişeden karnı ağrıyordu. Dayak atarlarsa, ağzından bir laf almak için falakaya yatırılırlarsa ne yapmalıydı? Mevlut solcu arkadaşlarından işkencede kahramanca direnerek ölen pek çok şerefli adamın hikâyesini dinlemişti; onlar gibi olmak isterdi, ama saklayacağı şey neydi? Ferhat'ın kendi adını kullanarak bilmediği haltlar

karıştırdığına emindi. Tahsildarlık işine girmekle büyük hata yapmıştı.

Sivil kıyafetli bir adam, “Burası evin mi ulan senin!” dedi. “Otur demeden oturma hemen.”

“Kusura bakma... Yanlış anlamayın.”

“Biz burada her şeyi doğru anlarız da, bakalım sen her şeyin doğrusunu söyleyecek misin?”

“Söyleyeceğim,” dedi Mevlut cesaretle ve içtenlikle. Bu sözünden etkilendiklerini gördü.

İki gece önce ne yaptığını sordular. Mevlut o akşam, her akşamki gibi boza satmaya çıktığını söyledi ve hangi mahalleye, hangi sokaklara girdiğini, hangi apartmanlara saat kaç civarında uğradığını anlattı.

Sorgu bir ara yavaşlamıştı. Mevlut açık kalan kapıdan, kordondan kolunda bir polisle Süleyman’ın geçtiğini gördü. Onun ne işi vardı burada? Mevlut kafasını toparlayamadan polislerden Ferhat’ın iki gece önce evinde öldürüldüğünü öğrendi. Mevlut’un yüzünde beliren ifadeye polisler dikkatle baktılar. Ferhat’ın tahsildarlık işlerini sordular. Mevlut bildiği her şeyi sarhoş gibi anlattı. Ne Ferhat’ı ne de Süleyman’ı suçlayacak bir şey söyledi. Arkadaşı ölmüştü.

“Süleyman ile Ferhat’ın arasında husumet varmış?” diye ısrarla sordular. Mevlut bunların eski hikâyeler olduğunu, Süleyman’ın yeni evli, çocuklu, mutlu olduğunu, böyle bir şeyi asla yapmayacağını söyledi. Ferhat’ın karısının, onu bırakıp Süleyman’ın evine sığındığını hatırlattılar. Mevlut, bu işte Süleyman’ın kabahati olmadığını, zaten artık o eve hiç uğramadığını söyledi. Vediha’dan işitmişti bunları. Arkadaşlarının suçsuzluğunu savunmaktan vazgeçmedi Mevlut. Ferhat’ı kim öldürmüş olabilirdi? Şüphelendiği biri var mıydı? Yoktu. Mevlut’un, Ferhat’a herhangi bir husumeti var mıydı? Aralarında para, kadın, kız meselesi var mıydı? Yoktu. Onun öldürülmesini bekler miydi? Beklemezdi.

Bazan polisler onu unutuyor, başka şeyler konuşuyor, kapıyı açan birisine laf yetiştiriyor, aralarında futbol şakaları yapıyorlardı. Mevlut bunlardan, durumunun o kadar da kötü olmadığını çıkarıyordu.

Bir ara şöyle bir söz işittiğini sandı: “Üçü de aynı kıza vurulmuşlar.” Sonra konu kendisi değilmiş gibi aralarında gülüştiler. Süleyman mektup hikâyesini polise anlatmış olabilir miydi? Mevlut umutsuzluğa kapıldı.

Sorgudan sonra gene nezarethaneye yollanınca içindeki suçluluk duygusu telaşa dönüştü: Şimdi mektup hikâyesini, Süleyman'ın kendisini nasıl aldattığını dayakla anlattıracaklardı. Bu Mevlut'a bir an o kadar utanç verici geldi ki, ölmek istedi. Ama sonra bu korkularını abartılı buldu. Evet, üçü de Samiha'ya âşık olmuştu, doğruydı bu. Mevlut, polisin “Ben aslında mektupları Rayiha'ya yazdım,” demesine de gülüp geçeceğini anladı.

Bu hesapları vermeye hazırlanırken, öğleden sonra Mevlut'u salıverdiler. Sokakta Ferhat için kederlendi. Sanki kendi hayat ve hatıralarının önemli bir kısmı silinip atılmıştı. Ama eve koşup kızlarına sarılma isteği o kadar güçlüydü ki Taksim otobüsüne heyecanla bindi.

Evde kızları yoktu, evin boş hali aşırı keder vericiydi. Fatma ile Fevziye bulaşıkları yıkamadan çıkmışlardı: Otuz yıllık boza aletleri, Rayiha'nın pencere önündeki fesleğen saksısı, iki günde cesaretlenip etrafta pervasızca gezinmeye başlayan iri hamamböcekleri hüznün, hatta tuhaf bir korku verdi Mevlut'a. Sanki bir günde oda başka bir yere dönüşmüş, eşyalar hafifçe şekil değiştirmişti.

Koşarak sokaklara çıktı: Kızlarının teyzeleriyle Duttepe'de olduklarından hiç şüphesi yoktu. Şimdi Duttepe'de herkes Ferhat ile yakın olduğu için Mevlut'u suçlayacaktı. Ferhat'ın ölümü için Samiha'ya başsağlığı dilerken ne demeliydi? Mecidiyeköy otobüsünün pencerelerinden bakarken bunları düşündü.

Duttepe'de Aktaşlarda bayram namazından sonraki kalabalık vardı: Süleyman da kendisiyle aynı saatlerde bırakılmıştı. Karısı Melahat ile bir ara karşılıklı otururken buldu kendini Mevlut. Hiçbir şey konuşmadan televizyona baktılar. Mevlut bu kendi halinde kadına herkesin haksızlık ettiğini düşündü. Şimdi kendi de suçlanmadan, azarlanmadan kızları alıp bir an önce Tarla başı'na eve dönmek istiyordu. Süleyman'ın serbest bırakılmasının sevincini bile kendisine yönelik bir suçlama olarak algıliyordu. Allah'tan artık evin dört katı, sürekli açık üç tane

de televizyon vardı. Mevlut giriş katından ayrılmadı; böylece, ağlayan Samiha'yı görüp ona başsağlığı dileyemedi. Şimdi Samiha da dul kalmıştı işte. Belki de Ferhat'ın başına bunların gelebileceğini görüp akıllıca ondan kaçmıştı.

Ferhat'ın Alevi akrabaları, tahsildar meslektaşları ve Beyoğlu'ndan birkaç eski dostunun katıldığı cenazesine Samiha gelmedi. Mezarlıktan çıkışta Mevlut ile Mohini ne yapacaklarını bilemediler. İstanbul'un üzerinde külrengi bir gök vardı. İkisi de aslında içmekten hoşlanmıyordu. Mevlut, Mohini ile sinemaya gitti; sonra eve koşup kızlarını bekledi.

Mevlut kızlarına teyzelerinin kocasının cenazesinden hiç söz etmedi bile. Fatma ile Fevziye eğlenceli Ferhat Enişterinin kötü bir şey yaptığına, bu yüzden öldürüldüğüne inanmış gibi hareket ediyor, bu konuda soru sormuyorlardı. Samiha acaba kızlarına neler anlatıyor, neler telkin ediyordu? Mevlut kızlarını gördükçe gelecekleri konusunda telaşlanıyor, Aktaşlar Ferhat hakkında ne düşünüyorsa kızları da öyle düşünsünler istiyordu. Bu isteğinin rahmetlinin hoşuna gitmeyeceğini biliyor, utanıyordu. Ama bu konudaki şahsi düşünceleri, kızlarının geleceği düşünülürken, hiç önemli değildi. Ferhat'ın ölümünden sonra şehirde var olma savaşında Korkut ile Süleyman'dan başka bir desteği kalmadığını anlıyordu.

Mevlut daha ilk günden Korkut'a, polise söylediği şeyi söylemişti: Ferhat'ın elektrik dümenlerinden gerçekten haberi yoktu. Üstelik iş kendisine göre değildi; hemen bırakacaktı. Birikmiş bir parası da vardı. Bu kararını bildirmek için Yeditepe Elektrik'in Taksim'deki büyük binasına gittiğinde hesabının kesildiğini gördü. Özelleştirmeden sonraki yağma yüzünden şirketin yeni sahipleri eleştirilerden, yolsuzluk söylentilerinden çekiniyordu. Mevlut tanıdığı tahsildarların şimdiden Ferhat'tan mesleği lekeleyen bir adam gibi söz ettiklerini acıyla işitti. Aynı adamlar bazan da, elektrik kaçağı peşinde koşarken benzeri nedenlerle öldürülen, dövülen bir tahsildardan mesleğin yüz akı bir kahraman gibi söz ederlerdi.

Ferhat'ın neden, nasıl öldürüldüğü aylarca kesinlik kazanmadı. İlk başta polis bir eşcinsel cinayetinden şüphelenmişti. Bu iddiaya Korkut ile Süleyman bile öfkeleniler. Bu şüphenin nedeni

katilin kapıyı zorlamadan eve girmesi, besbelli Ferhat'ın tanıdığı biri olması, hatta evde onunla rakı içmiş olmasıydı. Samiha'nın da ifadesini almışlar, kocasıyla kavgalı olduğunu, ablasıyla eniştesinde yaşadığını kabul edip hiç şüphelenmemişler, eve götürüp çalınan malları belirlemişlerdi. Polis Çukurcuma'nın, Cihangir'in düzenli hırsızlarının ikisini gözaltına aldı, onları dayaktan geçirdi. Mevlut her gün değişen bu ayrıntıları, siyasi ilişkileri sayesinde bilgi edinen Korkut'tan alıyordu.

İstanbul'un nüfusu dokuz milyon olduğu için, eğer yarı çıplak veya ünlü bir kadının fotoğrafı yoksa, sıradan kıskançlık, sarhoşluk ve öfke cinayetlerini gazeteler haber yapmıyorlardı artık. Ferhat'ın öldürülmesi gazetelere haber bile olmadı. Elektrik özelleştirmesindeki kârlardan çöplenen büyük gazete sahipleri de bu konulardaki olumsuz yazıları yayımlatmıyorlardı. Altı ay sonra Ferhat'ın eski dostlarının yazdığı sol muhalif bir aylık gazete, elektrik yolsuzlukları üzerine kimsenin okumadığı bir yazıda pek çok ad arasında Ferhat Yılmaz'ı da saymıştı. Yazara göre Ferhat Yılmaz, mafya çeteleri arasındaki kâr paylaşım savaşının kurbanı olmuş iyi niyetli bir tahsildardı.

Mevlut'un adını işitmediği gazeteyi, yayımlanmasından iki ay sonra ona Süleyman getirdi, Mevlut'un haberi okuyuşunu gördü, ama sözü ona hiç getirmede. Süleyman'ın ikinci bir oğlu olmuştu; inşaat işleri iyi gidiyordu, hayatından memnundu.

“Biz seni ne kadar seviyoruz, biliyorsun değil mi?” dedi Süleyman. “Fatma ile Fevziye'den, hak ettiğin iyi bir işi bulamadığını öğreniyoruz.”

“Biz memnunuz hamdolsun,” dedi Mevlut. “Benim kızlar niye şikâyet ediyorlar, anlamadım.”

Ölümünden sonra geçen sekiz ayda Ferhat'ın mirası bölüştürülmüştü. Samiha, Aktaşların bulduğu avukatın yardımıyla, kocasının tahsildarlık yıllarında kazandığı paralarla Çukurcuma ve Tophane civarında alelacele ama ucuza satın aldığı küçük apartman dairelerinden ikisinin sahibiydi artık. Küçük, çarpık çurpuk eski daireler Vuralların inşaat şirketince boyanıp yenilenmiş ve sonra kiraya verilmişti. Mevlut her hafta sonu teyzelerine giden, cumartesi akşamı orada kalan Fatma ile Fevziye'den Duttepe'deki hayatın bütün ayrıntılarını, yedikleri yemeklerden git-

tikleri sinemalara, teyzeleriyle oynadıkları oyunlardan Korkut ile Vediha arasındaki kavgalara kadar her şeyi öğreniyordu. Fatma ile Fevziye, Tarlabası'ndaki eve yeni kazaklar, kot pantolonlar, çantalar ve başka hediyelerle döner, babalarına bu yeni eşyalarını heyecanla gösterirlerdi. Fatma'yı üniversite giriş sınavlarına şimdiden hazırlayan dershanenin parasını da Samiha Teyzeleri veriyor, ceplerine fazladan para da koyuyordu. Turizm okumak istiyordu Fatma. Kızının bu kararlılığını gördükçe Mevlut'un gözleri sulanıyordu.

"Korkut'un siyaset merakını biliyorsun," dedi Süleyman. "Ben de gerçekten bir gün ağbimin memleket için yaptıklarının karşılığını alacağına inanıyorum. Biz köyden koştuk ama İstanbul'da yaşayan Beyşehirlilerin, bizim oraların insanının desteğini almak için yeni bir hemşeri derneği kuruyoruz. Duttepe'den, Kültepe'den, Nohut ve Yören'den başka zenginler de var."

"Ben siyasetten hiç anlamam," dedi Mevlut.

"Kırkımıza geldik artık Mevlut, her şeyden anlarız biz," dedi Süleyman. "İşin siyasi yanı hiç yok. Geceler düzenleyeceğiz; geziler, yemekler zaten yapılıyor. Şimdi bir de lokal olacak. Bütün gün büfe işletir gibi çay yapıp memleketliyle arkadaşlık edecek sin işte. Para topladık, Mecidiyeköy'de bir daire kiraladık. Orayı sen açıp kapayacaksın. Alacağın para gariban sokak satıcısının kazanacağını üç misli olacak – en azından. Korkut kefil. Akşam altıda bırakır, geceleri de bozanı satarsın. Onu da ayarladık."

"İki gün düşüneyim."

"Yok, şimdi hemen ver kararını," dedi Süleyman, ama Mevlut'un düşünceli halini görünce ısrar etmedi.

Aslında sokaklara, kalabalıklara, Beyoğlu'na daha yakın bir iş isterdi Mevlut. Müşterilerle şakalaşmak, kapıları çalmak, inişli çıkışlı sonsuz kaldırımlarda yürümek: Onun bildiği, sevdiği şeyler bunlardı; bir yazıhane işi değil. Ama bütün hayatının Süleyman ile Korkut'un desteğine bağlı olduğunun da fazlasıyla farkındaydı artık. Tahsildarlıktan aldığı bahşişlerin bittiğini de görüyordu. Tahsildarlık yaptığı zamanlarda geceleri az çalıştığı için kaybettiği boza müşterileri de vardı. Bazı geceler hiçbir perde açılmayacak, hiçbir müşteri ona seslenmeyecekmiş gibi geliyordu. Geceleri şehrin betonunu, sertliğini, dehşetini his-

sediyordu. Köpekler tehditkâr değildi artık. Dış mahallelerde tekerlekli madeni çöp vagonları ta şehrin merkezine, Mevlut'un sevdiği yere, Beyoğlu'na, Şişli'ye, Cihangir'e, her yere gelmişti. Onları karıştıran yeni bir yoksullar sınıfı türemişti. Mevlut'un yirmi dokuz yıl arşınlayarak ruhunun bir parçası haline getirdiği sokaklar şimdi hızla değişiyordu. Çok fazla yazı, çok fazla insan, çok fazla gürültü vardı. Mevlut geçmişe merakın arttığını görüyor, ama bozanın bundan nasibini almayacağını hissediyordu. Sokaklarda daha sert, daha öfkeli yeni bir satıcı kuşağı belirmişti. Hemen kazıklamak isteyen, bağırıp çağıran, sürekli fiyat kıran insanlar... Bu yeni insanlar yırtıcı ama sakardı. Eski satıcı sınıfı şehrin karmaşası içerisinde kaybolup gidiyordu...

Mevlut hemşerileriyle arkadaşlık etme fikrine böyle ısındı. Akşamları istediği kadar boza da satabilecekti. İşi kabul etti. Küçük daire giriş katındaydı. Önünde de bir kestaneci duruyordu. Mevlut ilk aylarda pencereden bakıp kestanecinin işinin inceliklerini öğrendi ve kendi kendine adamın kusurlarını keşfetti. Bazan çıkıp bir bahaneyle ("Kapıcı burada mı?", "En yakın camcı nerede?") sohbet ediyordu onunla. Birkaç kere de adamın kestane sehpasını binanın içine almasına izin verdi (bunu yasaklayacaklardı) ve birlikte cuma namazına gittiler.

11

KALBİN NİYETİ VE DİLİN NİYETİ

FATMA DAHA OKUYOR

Mevlut, hiç de yorucu olmayan dernek yöneticiliği ile boza satıcılığı arasında hoşuna giden bir denge buldu. Çoğu zaman akşam altıdan önce "lokal"i o geceki faaliyeti yapacak olanlara bırakıyordu. Başka yedi sekiz kişide de derneğin anahtarı vardı. Bazan Göçük, Nohut gibi bir köyün bütün ahalisi bir geceliğine derneği kapatıyor, Mevlut da evine koşuyordu (ertesi sabah daireyi ve mutfakı darmadağınık ve pislik içinde bulurdu). Evde kızlarıyla erkenden akşam yemeği yedikten, lise ikideki

Fatma'nın üniversiteye girebilmek için gerçekten çok çalıştığını (evet, kesinlikle rol yapmıyordu) gördükten sonra boza satmak için sokaklara çıktığında kendini iyi hissederdi.

1998 sonbaharında Mevlut, Efendi Hazretleri'ne pek çok ke-reler uğradı. Dergâhta istekli ve ısrarcı yeni bir kalabalık vardı. Onlardan hoşlanmıyor, onların da kendisinden hoşlanmadığını, fazlalık olarak görüldüğünü hissediyordu. Gittikçe artan sakallı dindarlar, kravatsız kenar mahalleliler, hayranlar ve müritlerden Mevlut'a sıra gelmiyordu. Zaten Efendi Hazretleri'nin hiç geçmeyen hastalıklarından ve yorgun halinden ötürü artık hat dersi de yapılmıyor, dedikoducu ama hiç olmazsa canlı neşeli öğrenciler de gelmiyordu. Efendi Hazretleri pencerenin kenarındaki koltuğunda otururken bekleyen kalabalıktakilerin çoğu bir şeye (hastalığına? en son siyasi gelişmelere? Mevlut'un bilmediği bir şeye?) çok üzülmüş gibi dertli dertli başlarını sallıyorlardı. Mevlut da dergâha her girişinde aynı hüzünlü ifadeyi takınıyor, herkes gibi o da fısıldayarak konuşuyordu. Oysa buraya ilk gelişlerinde herkes "Ooo, çocuk suratlı bozacı geldi" der, "Müdür Mevlut!" diyerek ona tatlılıkla takılır, sokaktan geçerken sesinin ne kadar yanık olduğunu hiç olmazsa birisi söylerdi. Şimdiyse, hediye verdiği bozayı içip Mevlut'un bozacı olduğunu fark etmeyenler bile vardı.

Ama en sonunda bir akşam Mevlut, Efendi Hazretleri'nin dikkatini çekmeyi başardı ve onunla on dakika konuşabilme mutluluğuna erdi. Aslında bunun mutlu bir sohbet olmadığını dergâhtan çıkar çıkmaz anladı Mevlut. Ama onunla konuşurken herkesin kendisine gıpta ve kıskançlık ile baktığını o kadar kuvvetle hissetmişti ki, mutluluk kapladı içini. O geceki konuşma Mevlut'un Efendi Hazretleri'yle kurduğu hem en derin "sohbet" oldu, hem de kalbini en çok kıranı.

Dergâha o geceki ziyaretinden de bir sonuç çıkmayacağına karar vermişti ki o sırada çevresiyle alçak sesle sürekli bir sohbet halinde olan Efendi Hazretleri birden geniş odadaki kalabalığa dönmüş ve sınıfa soru soran öğretmen gibi, "Kimin bileğindeki saatin kayışı deri, kimin plastik?" diye bir soru atmıştı ortaya. Efendi Hazretleri ortaya sorular, dini meseller, bilmeceler atmayı severdi. Gene herkes sırayla ve disiplinle cevap verirken en sonunda Mevlut'u fark etmişti:

“Ooo, mübarek adlı bozacımız gelmiş!”

Mevlut’a iltifat ederek hemen yanına çağırmış, Mevlut onun her görüşünde daha çok sayıda ve daha büyük benlerle kaplı elini öperken yanında oturan bey kalkıp yer vermişti. Efendi Hazretleri de yanına oturan Mevlut’un gözlerinin içine onun hiç beklemediği kadar yakından bakarak eski kelimelerle hal hatır sormuştu. Sözleri de duvarlardaki hat levhaları gibi güzeldi.

Samiha gelmişti hemen Mevlut’un dilinin ucuna ve herkes bakarken aklını karıştıran şeytana kızmıştı. Aslında Samiha’yı düşünüp Rayiha’ya mektup yazmasını Efendi Hazretleri’ne münasip bir dille açmayı çok düşünmüştü Mevlut. Bunu ne kadar çok düşündüğünü de, yıllarca ince ince geliştirdiği mantığı hemen bütün ayrıntılarıyla o anda hatırlamasından anladı. Mevlut önce, Efendi Hazretleri’ne dinimizdeki niyet mefhumundan söz açacaktı. Sonra da insanın şahsi niyetiyle resmi niyeti arasındaki farkın inceliklerini soracaktı. Böylece hayatının temel tuhaflığını bir de bu nur yüzlü insanın gözünden görecekti; kim bilir, belki de işittikleri sayesinde içindeki sıkıntılardan kurtulacaktı.

Ama sohbet bambaşka bir şekle giriverdi. Mevlut daha bir şey söyleyemeden Efendi Hazretleri bir ikinci soru daha sordu ona.

“İbadetinizi yapıyor musunuz?”

Efendi Hazretleri bu soruyu kendini göstermeye meraklı çığ kişilere, durmadan konuşanlara, acemilere sorardı. Mevlut’a hiç sormamıştı. Belki de onun yoksul bir bozacı olduğunu bildiği için.

Mevlut sorunun doğru bir şekilde cevaplanmasına çok tanık olmuştu: Dergâhtaki misafir, o günlerde ne kadar namaz kıldığını, zekât verdiğini samimiyetle açıklamalı, ibadetinde de ne yazık ki yetersiz kaldığını suçlulukla kabul etmeliydi. Efendi Hazretleri kusuru mesele etmez, karşısındakini “Niyetiniz halisane” diye rahatlatırdı. Ama şeytan dürttüğü ya da tamamen samimi bir cevap kötü karşılanacağı için Mevlut kekeledi. Sonra da, Allah’ın gözünde önemli olanın kalpteki niyet olduğunu söyledi. Efendi Hazretleri çok kullanırdı bu sözü. Şimdi kendisinin söylemesinin çığ kaçtığını Mevlut anında fark etti.

“Önemli olan, ibadet etmeyi kalbinden geçirmek değil, ibadetin kendisidir,” dedi Efendi Hazretleri. Yumuşak bir sesle söy-

lemişti bunu, ama onu tanıyanlar bunun bir haddini bildirme olduğunu anladılar hemen.

Mevlut'un güzel yüzü kıpkırmızı kesildi.

"Elbette bir işte maksat ne ise hüküm de ona göre verilir," diye devam etti Efendi Hazretleri. UKUDDA İTİBAR MAKASID VE MEANİYEDİR.

Mevlut hiç kıpırdamadan önüne bakıyordu. KALIP DEĞİL KALP ESASTIR dedi Efendi Hazretleri. Mevlut'un hiç kıpırdamadan durmasıyla *alay* mı ediyordu? Bir iki kişi gülmüştü.

Mevlut bu hafta her gün öğle namazına gittiğini söyledi. Doğru değildi bu. Doğru olmadığını da herkesin anladığını hissetti.

Efendi Hazretleri, belki de Mevlut'un utandığını gördüğü için konuyu değiştirdi; daha yüksek yerlere çekti. "İki türlü niyet vardır," dedi. Mevlut bunu çok açık işitmiş, anında hafızasına kaydetmişti: KALBİN NİYETİ ve DİLİN NİYETİ. Kalbin niyeti esas idi. Bütün İslamiyet'in temeli bu idi. Efendi Hazretleri bunu zaten hep söylerdi. (Yani kalbin niyeti esas ise, Mevlut'un mektupları Samiha'ya yazmış olması esas mı oluyordu?) Ama dilin niyet etmesi de sünnet idi. Yani Peygamber Efendimiz Hazretleri dili ile söyleyerek de niyet etmişlerdi. Hanefi mezhebinde, kalbin niyet etmesi yeterliyken, şehir hayatında, İbni Zerhane Hazretleri'nin de (Mevlut bu ismi yanlış hatırlamış olabilirdi) belirttikleri gibi, DİLİN NİYETİ KALBİN NİYETİ İLE BİRDİR.

Ya da "Bir olmalıdır" mı demişti İbni Zerhane Hazretleri? Mevlut burasını anlayamamıştı. Çünkü aynı anda sokakta bir arabanın kornası ısrarla çalmaya başladı. Efendi Hazretleri de sohbetini kesti. Sonra Mevlut'a bir an baktı ve ruhunun içindeki her şeyi gördü: Mevlut'un utandığını, kendisine çok saygı duyduğunu ve bir an önce gitmek istediğini anladı. NAMAZDA GÖZÜ OLMAYANIN EZANDA KULAĞI OLMAZ dedi. Bunu ortaya doğru, kaşlarını çatmadan söylemiş ve gene birkaç kişi gülmüştü.

Mevlut sonraki günlerde kalp kırıklığıyla bu sözü çok düşünecekti: Namazda gözü olmayan ile kastedilen kimdi? Yeterince namaz kılmayan ve yalan söyleyen Mevlut mu? Gecenin ortasında korna çalan gürültücü zengin mi? Yoksa genel olarak

hayatta niyet ettiklerinin tersini yapan kötü ve zayıf kişiler mi? Odadakiler kime gülmüşlerdi?

Kalbin niyetiyle dilin niyeti Mevlut'un aklını meşgul etti. Bu ayrım Ferhat'ın şahsi görüş ile resmi görüş ayrımına denk düşüyordu ama "niyet" kelimesi daha insaniydi. Mevlut kalp ile dil ikilisini şahsi ile resmi ikilisinden daha anlamlı buluyordu. Belki de daha ciddi olduğu için.

"Kismet," demişti derneğe gelen yaşlı ve mülk sahibi eski yoğurtçulardan biri, bir öğle vakti Mevlut'la birlikte dışarıdaki kestaneciye bakıp şundan bundan sohbet ederlerken. Böylece, kelime duvarlardaki kimi reklam sözleri gibi bir süre Mevlut'un aklına takıldı.

Ferhat'ın anılarıyla birlikte hafızasının uzak köşelerine ittiği KISMET, gece yürüyüşlerinde Mevlut'a eşlik etti. Ağaçların yaprakları, kelimeleri söyleyerek kıpırdandılar. Kalbin niyetiyle dilin niyeti arasındaki köprü KISMET idi elbette: İnsan bir şeye niyet edebilir, başka bir şeyi dile getirebilir, kismet bu ikisini birleştirebilirdi. Şimdi çöplere konmaya çalışan şu martı bile önce bir şeye niyet ediyor, gak gak diyerek bunu kendi kendine dillendiriyor, ama kalbinin niyetiyle dilinin niyeti ancak rüzgâr, rastlantı, zaman gibi, KISMET'e bağlı şeyler sayesinde gerçekleşiyordu. Rayiha ile mutluluğu Mevlut'un hayattaki büyük KISMET'iydi ve ona saygılı olmalıydı. Efendi Hazretleri'ne biraz kırgındı; ama dergâha gitmesi iyi olmuştu.

Sonraki iki yıl Mevlut büyük kızının liseyi bitirmesi, üniversiteye girebilmesi konusuyla dertlendi. Fatma'ya ne derslerinde yardım edebiliyor, ne de onun iyi çalışıp çalışmadığını denetleyebiliyordu. Ama kızını gönlüyle takip ediyor, Fatma'nın sessizliklerinde, keyifsizce defterlerini açıp surat asarak çalışmasında, öfkeli hallerinde ve hiç konuşmadan pencereden dışarı bakmasında kendi liseli halini ve telaşını görüyordu. Ama kızının ayakları şehre daha çok basıyordu. Mevlut kızını hem aklı başında, hem de güzel buluyordu.

Kız kardeşi etrafta olmadığı zamanlarda Fatma'ya kitap defter almayı, onunla Şişli'deki ünlü Konak Muhallebicisi'nde birlikte oturup tavukgöğsü yemeyi, kalabalık içinde onunla sohbet etmeyi seviyordu. Fatma başka kızlar gibi babasına saygısız,

hırçın ya da sorumsuz değildi. Mevlut onu kolay azarlamazdı ya, azarlanacak hiçbir şey de yapmıyordu. Bazan Fatma'nın kararlı halinde, kendine güveninde bir öfke görüyordu. Onunla şaka-laşır, okurken gözlerini kısmasına, lüzumlu lüzumsuz ellerini yıkamasına ve her şeyi çantasının içine düzensizce atmasına takılır, ama fazla ileri gitmezdi Mevlut. Ona samimi bir saygı duyuyordu.

Kızının o karışık çantasına göz atınca şehirle, insanlarla, kurumlarla kendisinin başardığından daha derin ve düzgün bir ilişki kurduğunu, kendisinin yalnızca satıcı olarak tanıdığı pek çok insanla pek çok şeyler konuştuğunu anlardı. Çantada ne çok kimlik kartı, ne çok kâğıt, firketeler, küçük çantalar, kitap, defter, giriş kartı, paketler, çikletler ve çikolatalar vardı. Bazan çantadan Mevlut'un daha önceden hiç koklamadığı bir koku çıkardı. Mevlut'un, kızının önünde yarı şaka yarı ciddi kokladığı kitaplardan gelmiyordu bu koku; ama kitabiydi. Bisküvilerin, kızın babası etrafta yokken çiğnediği çikletlerin ve kaynağını bulamadığı yapay bir vanilya kokusuna benzeyen bu koku Mevlut'ta kızının bir başka hayata kolaylıkla geçebileceği duygusu uyandırırdı. Mevlut, Fatma'nın liseyi bitirip üniversiteye gitmesini çok istiyor ama bazan onun kiminle evleneceğini düşünürken yakalıyordu kendini. Sevmiyordu bu konuyu; kızının evden uçup gideceğini, burada yaşadığı hayatı unutmak isteyeceğini seziyordu.

1999'un başında birkaç kere "Seni dershanenin kapısından alayım," dedi kızına. Bazan Fatma'nın Şişli'deki üniversite giriş dershanesinden çıkış saati ile Mevlut'un Mecidiyeköy'deki dernekten eve dönüş saati birbirine yakın oluyordu; ama Fatma istemedi bunu. Hayır, eve geç gelmiyordu; Mevlut hangi dersten kaçta çıktığını biliyordu. Her akşam Fatma ile Fevziye, annele-rinin yıllarca kullandığı çanaklar, tencerelerle Mevlut'a akşam yemekleri yapıyorlardı.

O yıl Fatma ve Fevziye babalarından eve telefon almasını ısrarla istediler. Fiyatlar ucuzlamıştı; artık herkes evine bir hat çektiriyor, müracaatından üç ay sonra telefonun bağlanıyordu. Masraftan, kızlarının sabah akşam sağa sola telefon etmelerinden korkan Mevlut konuyu yokuşa sürdü. En çok da Samiha'dan,

sabah akşam eve telefon edip kızlarını yönetmesinden çekiniyordu. Mevlut, Fatma ile Fevziye'nin "Duttepe'ye gidiyoruz" deyip bazı günler yalnızca Şişli'ye gittiklerini, Samiha Teyzele-riyle sinemalarda, pastanelerde, alışveriş merkezlerinde vakit geçirdiklerini biliyordu. Bazan Vediha Teyzeleri de Korkut'a söylemeden onlara katılıyordu.

Mevlut 1999 yazında dondurma satmadı. Üç tekerlekli arabalı eski tarz bir dondurmacı şehir merkezinde, Şişli'de değil iş yapmak, artık gezinmiyordu bile. O tür dondurmacılar ancak yaz öğleden sonraları eski mahallelerde, sokaklarda futbol oynayan çocuklara biraz satış yapabilirlerdi, ama Mevlut'un yavaş yavaş artan dernek işleri bu saatlere uygun değildi.

Haziran ayında Fatma lise ikiiyi de başarıyla bitirdikten sonra bir akşam Süleyman derneğe tek başına geldi. Mevlut'u Osmanbey'de yeni açılmış bir yere götürdü ve kahramanımızı çok huzursuz eden bir şey istedi ondan.

Süleyman. Bozkurt liseyi zorlukla, ancak on dokuz yaşında bitirebildi. O da Korkut'un parayı bastırıp oğlunu, ver parayı al diplomayı özel bir liseye yazdırmasıyla oldu. Geçen yıl da, bu yıl da üniversiteye giriş sınavında bir yere giremeyince işi daha da serseriliğe döktü. İki kere arabayı çarpmış, bir kere de sarhoş kavgasına karışıp karakolluk olmuş. Babası da onu yirmi yaşında askere yollamaya karar verdi. Çocuk hem isyankârlığa başlamış, hem de bunalıma girip yemeden içmeden kesilmiş. Bozkurt annesine kendi gidip Fatma'ya âşık olduğunu söylemiş. Benim için onu isteyin filan dememiş. Baharda Fatma ile Fevziye Duttepe'ye geldiklerinde, Bozkurt ve Turan ile aralarında gene kavga çıkmış. Kızlar da küsmüşler, bir daha Duttepe'ye gelmemişler. (Mevlut'un haberi yoktu bundan.) Fatma'yı görememek Bozkurt'ta karasevda olmuş. Korkut, "Askere nişanlayıp yollayalım, yoksa İstanbul'da kaybolacak," dedi. Yalnızca Vediha'yı ikna etti Korkut; Samiha'dan sakladık bunu. Bozkurt ile hem babası hem ben konuştuk. "Ben onunla evlenirim," dedi gözlerini kaçırarak. Bana da arabuluculuk düştü.

"Fatma daha okuyor," dedi Mevlut. "Zaten benim kızın gönlü var mı bakalım? Benim sözümü dinler mi?"

“Ben polisten hayatta bir kere dayak yedim Mevlut,” dedim. “O da senin sayende.” Başka da bir şey demedim.

Mevlut, Süleyman'ın sözü Aktaşların yıllardır kendisine yaptığı yardımlara getirmemesinden etkilendi. Onun yerine Ferhat'ın öldürülmesinden sonra sorguda yediği dayığa getirmişti sözü Süleyman. Polis o sorguda nendense Süleyman'ı dövmüş, Mevlut'a dokunmamıştı. Mevlut bunu her hatırlayışında gülümserdi. Korkut'un torpili Süleyman'ın dayığına mani olmamıştı.

Ne kadar borçluydu Aktaşlara? Eski arsa-tapu işlerini de hatırlattı kendine. Konuyu uzun bir süre Fatma'ya açmadı. Ama uzun uzun düşündü: Kızının evlilik yaşına gelmiş olmasına, Korkut ile Süleyman'ın bu teklifi yapabilmiş olmalarına şaşıyordu. Babası ve amcası iki kız kardeşle evlenmiş, amcaoğulları sonraki kuşakta da aynı şeyi yapmış, onlar da iki kız kardeşle evlenmişlerdi. Şimdi üçüncü kuşak birbiriyle evlenmeye başlarsa çocuklar ya şaşı olurdu, ya kekeme, ya da budala.

Daha büyük konu, yaklaşmakta olan yalnızlıktı. Mevlut yaz akşamları saatlerce kızlarıyla televizyon seyrettikten ve onlar uyuduktan sonra bazan sokaklara çıkıyor, uzun uzun yürüyordu. Sokak lambalarının ışığında yaprakların gölgeleri, sonsuz duvarlar, neon lambalı vitrinler ve reklamlardaki kelimeler Mevlut'la konuşurdu.

Bir akşam Fevziye bakkala gittiğinde, Fatma ile televizyona bakarlar, konu kendiliğinden Duttepe'deki eve geldi. “Niye artık teyzelerinize gitmiyorsunuz?” diye sordu Mevlut.

“İki teyzemi de görüyoruz,” dedi Fatma, “ama Duttepe'ye çok az gidiyoruz. Bozkurt ile Turan yokken. Çekemiyorum onları.”

“Ne dediler sana?”

“Çocukça şeyler... Akılsız Bozkurt.”

“Kavgı ettiğiniz için çok üzölmüş Bozkurt. Yemeden içmeden kesilmiş, diyormuş ki...”

“Baba, manyak o,” dedi Fatma, babası konuyu uzatmasın diye dikkatle sözünü keserek.

Mevlut kızının yüzündeki öfkeyi gördü. “Siz de o zaman hiç gitmeyin Duttepe'ye,” dedi kızına arka çıkmanın mutluluğu ile.

Konu bir daha hiç konuşulmadı. Mevlut resmi ret cevabını kimsenin kalbini kırmadan nasıl vereceğini bilemediği için Süleyman'ı aramadı. Ama ağustos ortasında çok sıcak bir akşamüstü dernekte bir Boğaz gezisi düzenlenmesi konusunda tartışan İmrenler köyünden üç kişiye, bakkaldan aldığı fabrika dondurmasını verirken Süleyman geldi.

“Fatma'nın hiç gönlü yok, istemiyor,” dedi Mevlut yalnız kaldıklarında. Mevlut bir an Süleyman'ın ve Korkut'un burnunu da sürtmek istedi. “Hem kız okumak istiyor, ben onu okuldan mı alayım? Bozkurt'tan daha iyi okuyor.”

“Dedik ya, zaten Bozkurt askere gidiyor diye...” dedi Süleyman. “Her neyse... Bari bir cevap verseydin. Ben gelip sormasam, senin bir şey diyeceğin yoktu.”

“Belki Fatma fikrini değiştirir diye sabırla bekledim.”

Mevlut, Süleyman'ın hayır cevabına kızmadığını, hatta hak verdiğini gördü. Korkut ne diyecek diye dertleniyordu Süleyman. Kendi de bir süre dert etti bunu, ama Fatma'nın üniversiteyi bitirmeden evlenmesini istemiyordu. Baba kızın önlerinde evde arkadaşlık edecekleri en azından beş altı güzel yıl daha vardı. Mevlut, Fatma ile konuşurken, Rayiha ile arkadaşlık ederken hissettiği gibi, akıllı biriyle sohbet etmenin güvenini duyuyordu.

Beş gün sonra Mevlut gece yarısından sonra uykusunda yatağın, odanın, her şeyin sallanmasıyla uyandı. Yerin altından korkunç sesler geliyor, düşüp kırılan bardaklar, küllükler, komşunun kırılan penceresinin şangırtısı ve çığlıklar işitiliyordu. İki kızı da bir anda yatağına gelip babalarına sokuldular. Deprem Mevlut'un tahmin ettiğinden çok uzun sürdü. Durduğunda elektrikler kesilmişti ve Fevziye ağlıyordu.

“Alın üstünüze bir şey, çıkalım dışarı,” dedi Mevlut.

Herkes uyanmış, karanlık sokaklara çıkmıştı. Bütün Tarlabası karanlıkta hep bir ağızdan konuşuyordu. Sarhoşlar söyleniyor, bazıları ağlıyor, öfkeli bağırp çağırıyordu. Mevlut ve kızları giyimliydi; ama deprem sürerken don gömlek, çıplak ayak, terlikle koşup sokağa çıkan pek çok aile vardı. Bunlardan bazıları elbiselerini giymek, yanlarına para almak, kapıyı kilitlemek için binalara girince artçı depremlerden biri daha başlıyor, çığlıklarla yeniden dışarı fırlıyorlardı.

Mevlut ve kızları, iki üç katlı Tarlabası evlerinin bazılarında ne kadar çok insan barındığını, kaldırımlarda, sokaklarda biriken, gürültücü, tıklım tıklım kalabalıktan anladılar. Pijamalı dedeler, uzun etekli teyzeler, donlu, mayolu, terlikli çocuklar arasında mahallede bir saat gezinip deprem heyecanını yaşadılar. Sabaha doğru gücü tükenen ve seyrekleşen artçı sarsıntıların evlerini yıkamayacağını anlayıp, içeri girip uyudular. Bir hafta sonra, bütün televizyon kanalları ve fısıltı gazetesi yeni bir depremle bütün şehrin yıkılacağını şehir halkına yayınca pek çok kişi gene Taksim’de, sokaklarda, parklarda sabahladı. Mevlut ve kızları bu korku dolu ve maceraperest kişileri seyretmek için sokaklara çıktılar ama geç saatte evlerine dönüp mışıl mışıl uyudular.

Süleyman. Deprem olduğunda Şişli’de, bizim yeni apartman binasında, yedinci kattaki dairedeydik. Çok sallandık. Mutfak dolabı olduğu gibi duvardan düştü. Ben de Melahat’i, çocukları aldım, karanlıkta elimde kibrit merdivenlerden indik ve ana baba kalabalığında kucağımızda çocuklar bir saatte Duttepe’ye, bizim eve kadar yürüdük.

Korkut. Ev sağa sola lastik gibi kıvrıldı. Depremden sonra karanlıkta Bozkurt içeri girdi, herkesin yatağını, şiltesini dışarı çıkardı. Bahçede isteyen yatağını istediği yere serip uyuyordu ki... Süleyman karısı, çocuklarıyla geldi. “Şişli’deki yeni beton apartman, temeli gecekondulu olan bizim otuz yıllık evden çok daha sağlamdır. Niye buraya geldiniz?” diye sordum. “Bilmiyorum,” dedi Süleyman. Sabah bir baktık ki bizim ev yamulmuş, üçüncü ve dördüncü kat sokağa doğru cumbalı eski ahşap evler gibi eğilmiş.

Vediha. Depremden iki gün sonraydı; tam akşam yemeğini veriyordum ki gene masa sallanmaya, çocuklar “Deprem!” diye çığlıklar atmaya başladı. Merdivenlerden düşer gibi inip zor attım kendimi bahçeye. Sonra bir baktım, deprem filan değilmiş; Bozkurt ile Turan şaka yapmışlar, masayı kendileri alttan sallamışlar. Pencereden bana gülüyorlar. Ben de güldüm. Yukarı

çıktım. “Bana bakın, bu şakayı bir daha yaparsanız, yaşıınıza bakmadan babanız gibi vururum size,” dedim. Üç gün sonra Bozkurt bir daha yaptı şakayı. Ben gene kandım; ama sonra tokadı attım yanağına. Şimdi annesiyle konuşmuyor. Evladım karasevdaya yakalandı, askere de gidecek, dertleniyorum onun için.

Samiha. Deprem gecesi sabaha doğru Süleyman, karısı ve çocuklarıyla eve gelince ondan ölümüne nefret ettiğimi anladım. Çarpılan üçüncü kata, kendi odama çıktım, Süleyman ile gürültücü ailesi Şişli’deki evlerine dönene kadar oradan aşağı inmedim bile. Süleymanlar iki gece kalıp çok gürültü çıkarıp bahçede yattıktan sonra Şişli’ye döndüler. Sonraki günlerde, “Bu akşam gene deprem olacak!” diye bütün aile gelip bahçede yattıkları Eylül gecelerinde ben üçüncü kattan hiç inmedim bile.

Süleyman’a en son, Korkut’a kanıp Fatma’yı Bozkurt için istediğini öğrendiğim zaman kızdım. Engel olurum diye bunu benden saklamışlar. Aptallık kötülüğün özü olamaz. Böyle bir akılsızlık yaptıklarını, Fatma ile Fevziye’nin Duttepe’ye yalnızca Bozkurt yokken gelmelerinden anladım. Vediha da bir süre sonra, olanları saklayamadı. Fatma’nın hayır demesi tabii bana gurur verdi. Her cumartesi pazar kızları önce dershaneye bırakıyor, akşamüstü de Vediha ile sinemaya götürüyorduk.

O kış Fatma üniversite giriş sınavını kazansın diye çok çırpındım. Askere giden oğluna hayır dediği için Vediha ister istemez Fatma’ya bozulmuştu; bunu fark ettirmemeye çalıştıkça daha çok fark ettiriyordu. Ben de kızlarla muhallebicilerde, pastanelerde, McDonald’s’ta buluştum. Onları alışveriş merkezlerine götürürdüm: Bir süre hiçbir şey almadan dükkân dükkân vitrinlere sessizce bakar, ışıkların altında yürürken sanki hayatımızda yeni bir şey olacakmış gibi bir duyguya kapılır, yorulunca, “Bir kat daha gezelim, sonra aşağı iner dönerli yeriz,” derdik.

2000 yılının başladığı yılbaşı gecesi Fatma ile Fevziye evde oturup, televizyona bakıp, boza satan babalarını beklemişler. Mevlut saat on birde eve dönmüş; onlarla televizyon seyretmiş; tavukla patates yemişler. Bana babalarından hiç bahsetmezlerdi; ama o geceyi Fatma anlattı.

Haziran başında Fatma Taşkıışla'da üniversite giriş sınavına girdi. Ben de kapıda bekledim. Eski binanın sütunlu girişinin karşısında, üzerine bütün anaların, babaların, ağabeylerin oturduğu alçak bir duvar iki yana doğru uzanıyordu. Dolmabahçe'ye doğru bakarken bir de sigara içtim. Fatma herkesle birlikte yorgun çıktı sınavdan; ama herkesten iyimserdi.

Mevlut hem kızının liseyi hiç ikmale kalmadan bitirişiy-le, hem de üniversite sınavında turizm okulunu kazanı-şıyla gurur duydu. Bazı babalar çocuklarının mezuniyet fotoğraflarını derneğin ilan tahtasına asıyorlardı. Mevlut bu hayali de kurdu. Ama tabii hiçbir baba kız lisesi mezuniyet fotoğrafını ilan tahtasına koymuyordu. Gene de Mevlut'un kızının başarısı derneğe gidip gelen eski yoğurtçular ve hemşeriler arasında duyuldu. Süleyman özellikle gelip Mevlut'u tebrik etti; şehirde en büyük servetin eğitimli bir evlat olduğunu söyledi.

Eylül sonunda okulun ilk günü Mevlut kızını ta üniversitenin kapısına kadar götürdü. Burası devletin İstanbul'daki ilk turizm yüksekokuluydu: Turizmin garsonluk kısmı kadar işletme ve ekonomisini de okutuyorlardı. Laleli'de eski bir han binası, İstanbul Üniversitesi'ne bağlı bir okula çevrilmişti. Mevlut bu eski hoş mahallelerde boza satmayı hayal etti. Bir gece Efendi Hazretleri'nden dönerken, bir saatte Çarşamba'dan kızının okuluna kadar yürüdü. Buraları hâlâ sessizdi.

Fatma, okula başlamasından dört ay sonra, 2001'in Ocak ayında, babasına görmekte olduğu bir çocuktan bahsetti. Aynı okulda, Fatma'dan iki yıl öndeydi. Çok ciddiye. İzmirliydi. (Mevlut'un kalbi burada hop etti.) İkisinin de hayatta amaçları üniversiteyi bitirip turizmcilik olmağı.

Mevlut kızının bu kadar hızla bu aşamaya gelmiş olmasına şaşı. Öte yandan Fatma ailede en geç evlenen kız olacaktı. "Annenler, teyzenler senin yaşındayken iki çocuk sahibi olmuşlardı bile, sen çok geç kaldın!" diye takıldı Mevlut kızına, acıyla.

"Ben de onun için hemen evleneceğim," dedi Fatma. Mevlut onun hazırcevaplığında bu evden bir an önce uzaklaşabilmek için bir kararlılık gördü.

Şubatta Fatma'yı istemeye İzmir'den İstanbul'a geldiler. Mevlut dernek binasında nişan için boş bir gece ayarladı, karşıdaki kahveden sandalye ödünç aldı. Nişana Korkut ve oğulları hariç Duttepe'deki tanıdıklar geldiler. Samiha dahil hiçbirinin yaz başında İzmir'de yapılacak düğüne gelmeyeceğini biliyordu Mevlut. Bu, Samiha'yı dernekte ilk görüşü oldu: Başörtüsü, pardösüsü öteki kadınlarınkı gibi solgun ya da boz renkli değil, yeni, lacivert ve gevşekti. Belki de başörtüsü takmak istemiyor artık, diye düşündü Mevlut. Fatma bazan takıp bazan takmadığı başörtüsünü üniversiteye girerken çıkarmak zorunda kalmıştı. Mevlut, kızı bundan mutlu muydu, mutlu değil miydi, anlayamıyordu. Bu, Fatma'nın Mevlut'tan çok üniversite arkadaşları ile yaşadığı bir konuydu.

İzmirli ailede kimse başörtüsü takmıyordu. Nişan günlerinde Mevlut kızının bu ailenin içine girmeye ne kadar hevesli olduğunu gördü. Fatma bazan evde babasına sarılıyor, onu öpüp, yuvadan ayrılacağı için gözyaşı döküyordu, ama beş dakika sonra Mevlut onu yakında kocasıyla yaşayacağı hayatın ayrıntılarını heyecanla hayal ederken yakalıyordu. Mevlut, kızı ve damadının İzmir'deki üniversitenin turizm kısmına yatay geçiş için başvuruda bulunduklarını böyle öğrendi. İki ay sonra İzmir'den kabul edildikleri haberi geldi. Böylece Fatma ile Burhan'ın (buydu işte, baston yutmuş gibi uzun boylu ve manasız surat ifadeli damadının güzel olmayan adı) yaz başındaki düğünden sonra İzmir'de kalmaları, orada damadın ailesinin sahip olduğu bir daireye yerleşip İzmirli olmaları üç ayda kesinleşti.

Fatma'nın düğününe İzmir'e aileden, İstanbul'dan bir tek Mevlut ile Fevziye gittiler. Mevlut İzmir'i İstanbul'un bir küçüğü ve daha sıcak ve palmiyeli bir çeşidi olarak sevdi. Gecekondu da iki yaka arasında, tam ortadaydı. Fatma düğünde kocasına sarılarak filmlerdeki gibi dans ederken Mevlut hem utandı, hem de gözleri sulandı. İstanbul'a dönüş yolunda Mevlut ile Fevziye otobüste hiç konuşmadılar. Gece otobüs koltuğunda uyuyakalan küçük kızının başının omzuna yaslanması, dökülen saçlarının hoş kokusu Mevlut'u mutlu etti. Yıllardır üzerine titrediği, ölene kadar yakınında olmayı kurduğu büyük kızı altı ay içerisinde babasından tamamen uzaklaşmıştı.

12

FEVZİYE KAÇIYOR
İKİSİ DE ELİMİ ÖPSÜNLER

Mevlut 11 Eylül günü Amerika'daki gökdelenlere uçakların çarpmasını ve binaların alevler ve dumanlar arasında filmlerdeki gibi çökmesini Fevziye ile televizyonda defalarca izledi. Mevlut'un sesini yükseltmeden söylediği "Şimdi Amerika bunun intikamını alır!" gibi bir söz dışında olay hakkında hiç konuşmadılar.

Oysa Fatma'nın evlenip gitmesinden sonra iyi arkadaş olmuşlardı. Fevziye konuşmayı, şakalar, taklitler yapmayı, saçma hikâyeler uydurup babasını güldürmeyi seviyordu. Annesinden aldığı, her şeyin tuhaf, eğlenceli, ilgisiz bir yanını keşfetme yeteneği vardı. Fevziye mahalledeki bir komşunun konuşurken ön dişleri arasından tıslamasını, gıcırdayarak açılan bir kapının sesini, babasının merdivenleri çıkarken ah, uh, puf diyerek sallanışını çok iyi taklit eder, uyurken de tıpkı annesi gibi S harfine benzer bir şekilde yatakta kıvrılırdı.

Mevlut, İkiz Kuleler'in yıkılmasından beş gün sonra bir akşam dernekten eve dönünce, televizyonun açık olmadığını, sofranın kurulmadığını ve Fevziye'nin evde olmadığını gördü. Kızının kaçtığına ilk başta hiç ihtimal vermediği için, on yedi yaşındaki Fevziye'nin hava karardıktan sonra sokaklarda aylaklık etmesine sinirlendi. Fevziye lise sona geçerken matematik ve İngilizceden bütünlemeye kalmış, ama Mevlut yaz boyunca onun bir kere bile masaya oturup çalıştığını görmemişti. Pencereden karanlık sokağa bakarak kızını beklerken Mevlut'un öfkesi yavaş yavaş telaşa dönüştü.

Fevziye'nin çantasının ve pek çok eşya ve elbisesinin de yerinde olmadığını acıyla görmüştü. Duttepe'ye, Aktaşlara gitmeyi kuruyordu ki, kapısı çalınca Fevziye diye umutlandı.

Ama Süleyman'dı. Fevziye'nin bir çocuğa kaçtığını, çocuğun "uygun" olduğunu, ailenin iyi bir aile olduğunu, çocuğun babasının işlettiği üç tane taksisi olduğunu hemen söyledi Süleyman. Öğleden sonra çocuğun babası telefon etmiş, Süleyman da gitmişti. Mevlut'un telefonu olsaydı belki de ilk onu ararlardı. Fevziye de iyiydi.

“İyiye niye kaçmış acaba?” dedi Mevlut. “Babasını mahcup, kendini rezil etmek için mi?”

“Sen Rayiha’yı niye kaçırdın ki?” dedi Süleyman. “İsteseydin Boynueğri Abdurrahman verirdi sana kızını.”

Mevlut bu sözden, Fevziye’nin kaçmasının bir taklit olduğunu hissetti. Kızı da işte babasıyla annesi gibi davranmıştı. “Vermezdi bana kızını Boynueğri Abdurrahman,” dedi, Rayiha’yı kaçırmış gururla hatırlayarak. “Ben de kızımı kaçırın bu taksiciden razı değilim. Fevziye de liseyi bitireceğine, üniversiteye gideceğine söz vermişti bana.”

“Bütünlemelerin ikisini de verememiş,” dedi Süleyman. “Sınıfta kalmış Fevziye. Sana, korkudan herhalde, söyleyememiş. Ama kıza, liseyi bitirmezsen hakkımı helal etmem, ablan gibi üniversiteye de gideceksin mutlaka diye tutturduğunu Vediha da biliyor.”

Mevlut, baba kız arasındaki mahremiyetin, yalnız Aktaşların sofrasına değil, hiç tanımadığı bir taksi şoförü ve ailesinin sohbetlerine de meze olduğunu ve asabi ve sert bir baba olarak nam yaptığını hissederek öfkелendi.

“Benim Fevziye diye bir kızım yok zaten,” diye kestirip attı. Hemen sonra da bu dediğinden pişman oldu. Çünkü daha Süleyman gitmeden, kızı kaçan her babanın yaşadığı çaresizliği hissetmeye başlamıştı: Eğer kızını hemen affetmez, damadını (Bir şoför? Hiç düşünmemişti bunu!) seviyor ve benimsiyor gibi yapmazsa, kızının kaçtığı ve evlenmeden bir başkasıyla yaşadığı haberi hemen yayılır, Mevlut’un şerefi lekelenirdi. Yok, güzel kızını kaçırın sorumsuz iti hemen affederse, bu sefer de herkes ya Mevlut’un bu işte payı olduğunu ya da kızının evlenmesine razı olmak için yüklü bir para aldığını düşünecekti. Mevlut hayatta babası gibi yalnız ve huysuz bir adam olmak istemiyorsa, bir an önce ikinci yolu tutması gerektiğini anladı.

“Süleyman, ben kızlarım olmadan yaşayamam. Affedeceğim Fevziye’yi. Ama kocası olacak adamı alsın bana gelsin. İkisi de elimi öpsünler. Ben Rayiha’yı kaçırdıktan sonra hiç olmazsa köye Boynueğri Abdurrahman’ın evine kadar saygıyla gidip elini öpmüştüm.”

“Eminim sen Boynueğri’ye ne kadar saygılıysan şoför damadın da sana o kadar saygılı olacaktır,” dedi Süleyman sırtarak.

Mevlut, Süleyman'ın bunu alaycılıkla söylediğini anlayamadı. Kafası karışmıştı, yalnızlıktan korkuyordu, teselliye ihtiyacı vardı. "Eskiden saygı vardı!" diye bir laf çıktı ağzından, Süleyman buna da güldü.

İkinci damadının adı Erhan'dı. Üzerine yıllarca titrediği, geleceği hakkında hayaller kurduğu çiçek gibi kızının bu sıradan görünüşlü (kısa boylu, dar alınlı) adamda ne bulduğunu ertesi gün onu görünce hiç anlayamadı Mevlut. Herhalde çok kurnaz, çok uyanık biri diye düşündü, akılsız kızına kızdı.

Ama Erhan'ın yerlere kadar eğilerek özür dileyen bir tavırla elini öpmesi hoşuna gitti.

"Fevziye liseyi bitirsin, okulu sakın bırakmasın," dedi Mevlut. "Sonra hakkımı helal etmem."

"Biz de öyle düşünüyoruz," dedi Erhan. Ama biraz konuştuktan sonra, Fevziye'nin evlendiğini gizleyerek okuluna devam etmesinin imkânsız olduğu hemen çıktı ortaya.

Ama Mevlut kızı liseyi bitiremeyecek ya da üniversiteye gidemeyecek diye değil, kendisi evde, hayatta yalnız kalacağı için telaşlandığının farkındaydı. Ruhundaki asıl acı, kızını iyi yetiştirememe acısı değil, terk edilme acısıydı.

Bir ara yalnız kaldıklarında, "Niye kaçtın?" diye sitem etti kızına. "Sanki medenice gelip isteselerdi ben hayır mı diyecektim?"

Fevziye gözlerini babasının gözlerinden öyle bir kaçırdı ki, Mevlut onun "Evet, tabii ki izin vermeyecektin!" diye düşündüğünü anladı.

"Ne güzel oturuyorduk baba kız," dedi Mevlut. "Şimdi hayatta yalnız kaldım."

Fevziye sarıldı ona; Mevlut ağlamamak için kendini zor tuttu. Akşamları boza satmaktan eve döndüğünde artık evde onu bekleyen kimse olmayacaktı. Rüyasındaki karanlık servi ormanında köpekler tarafından kovalanırken kan ter içinde uyandığında, odada uyuyan kızının soluk alıp verişlerini dinleyip teselli bulamayacaktı.

Mevlut yalnızlık korkusuyla iyi pazarlık etti. Damadı olacak adama bir coşku anında, Fevziye'nin yalnız liseyi değil üniversiteyi de bitireceğine şerefi üzerine yemin ettirdi. Fevziye

de o akşam Mevlut'la evde kaldı. Mevlut kızının aklını başına toplayıp olayı büyütmemesine sevinmişti, ama gene de, kaçtığı için kalbini kırdığını o akşam birkaç kere söyledi ona.

“Sen de annemi kaçıracak evlendin!” dedi Fevziye.

“Annen senin bugün yaptığını asla yapmazdı,” dedi Mevlut.

“Hayır, yapardı,” dedi Fevziye.

Mevlut kızının bu dikbaşı, kişilikli cevabından hem gurur duydu, hem de cevaptan kızının annesini taklit etmek için kaçtığı sonucunu bir kere daha çıkardı. Bayramlarda Fevziye ile ya da İzmir'den geldiğinde Fatma ve sarsak kocasıyla mezarlığa, Rayiha'yı görmeye giderlerdi. Bu ziyaretler çok kederli geçerse, eve dönerlerken, Rayiha'yı nasıl kaçırdığını, bütün bu kaçma işini ince ayrıntılarıyla nasıl planladıklarını, nasıl ilk defa bir düğünde karşılaşip göz göze geldiklerini ve annelerinin kendisine bakışını hiç unutamadığını uzun uzun, ballandırarak anlatırdı.

Ertesi gün Fevziye'nin bavulunu şoför Erhan, emekli şoför babasıyla birlikte geri getirdi. Mevlut, damadı yerine babası Sadullah Bey'i seveceğini, kendinden on yaş büyük adamı görür görmez anladı. O da duldu, karısı üç yıl önce bir kalp krizi geçirip ölüvermişti. (Sadullah Bey o ânı Mevlut'a iyi anlatabilmek için evdeki tek masaya oturmuş, karısının çorba içerken birden elinden kaşığı bırakıp nasıl kafasını masaya koyduğunu taklit ederek ölüm ânını gerçekçilikle canlandırmıştı.)

Düzceliydi Sadullah Bey; babası İstanbul'a İkinci Dünya Savaşı sırasında gelip Gedikpaşa Yokuşu'ndaki bir Ermeni ayakkabı yapımcısına önce çırak ve daha sonra ortak olmuştu. 1955'teki 6-7 Eylül olaylarında yağmalanan dükkânı Ermeni patron ortağına devredip İstanbul'u terk edince, babası ayakkabı dükkânını işletmeye tek başına devam etmişti. Ama “serseri ruhlu, haylaz” oğlu babasının ısrarlarına, dayaklarına direnmiş ve ayakkabıcı ustası değil, “İstanbul'un en iyi şoförü” olmuştu. O zamanlar, yani İstanbul'da taksiler, dolmuşlar Amerikan arabasıyken şoförlüğün çok fiyakalı, acayip havalı bir iş olduğunu söylerken, Sadullah Bey Mevlut'a oyunculukla bir göz kırpar, Mevlut da kızını kaçıran, tas kafalı, kısa boylu kurnaz oğlun keyfetme zevkini babasından aldığını anlardı.

Mevlut düğün ayrıntılarını görüşmek için Kadırga'daki üç katlı kârgir eve gitti; kısa zamanda Sadullah Bey ile düğünden sonra yoğunlaşarak sürececek bir ahbablık kurdu ve kırkıdan sonra, kendi çok içmese de rakı sofrası sohbetinden zevk almayı öğrendi.

Sadullah Bey'in üç taksisi vardı; her gün on ikişer saat çalışan altı şoföre teslim ediyordu onları. Arabaların yaşı ve markasından çok (biri 96 diğeri 98 model iki Murat ve Sadullah Bey'in arada kendi keyfi için kullandığı ve bakımını özenle yaptığı bir 58 Dodge), İstanbul'da sınırlı sayıda araca verilen taksi plakalarının sürekli artan fiyatından söz etmeyi severdi. Oğlu Erhan da taksilerden birini işletiyor, ayrıca babası adına diğer şoförlerin kilometre sayaçlarına ve taksimetrelerine bakarak hesabını tutuyordu. Sadullah Bey, taksilerini emanet ettiği oğlunun yeterince sıkı denetlemediği bu şoförlerin kimisinin hırsız (hasılatın bir kısmını saklar), kimisinin uğursuz (sürekli kaza yapar), kimisinin arsız (geç kalır, kötü cevap verir), kimisinin de düpedüz akılsız olduğunu söylerdi gülümseyerek. Ama daha çok para kazanmak için onlarla kavga edip keyfini bozmaz, oğluna bırakırdı bu işleri. Mevlut, Erhan'la Fevziye'nin evlenince yaşayacakları çatı arası daireyi, içindeki yeni dolaplara, çeyizlik eşyaya, büyük yatağa ("Kızın bizde misafir kaldığı akşam Erhan buraya çıkmadı," diyerek Mevlut'a güven de vermişti Sadullah Bey) varıncaya kadar gördü ve memnuniyetini ifade etti.

Sadullah Bey'in kendisine bütün hayatını geçirdiği köşeleri gösterip, sözü hiç kesilmezse gittikçe şekerlenen tatlı diliyle hatıralar ve hikâyeler anlatmasına bayılıyordu Mevlut. Kabadayı yatılıların kendi gibi gündüzcüleri dövdüğü Cankurtaran'daki Çukur Mektep'in (Duttepe Atatürk Erkek Lisesi'nden çok daha eski bir Osmanlı yapısı), babasının on yılda batırdığı ayakka-bıcı dükkânının (şimdi Binbom benzeri bir büfe olmuştu) ve parkın karşısındaki sevimli çayhanenin yerini hemen öğrendi Mevlut. Parkın yerinde üç yüzyıl önce deniz olduğuna ve burada yüzlerce Osmanlı kadırgasının savaş gününü beklediğine inanamadı. (Çayhane duvarlarında bu kadırgaların resimleri asılıydı.) Ama Mevlut, Osmanlı paşalarının, sakallı, kavuklu adamların yaptırdığı eski kırık çeşmeler, kullanılmayan hamamlar, toz,

pislik, hayalet ve örümceklerle dolu tekke binalarının arasında çocukluk ve gençliğini geçirseydi, yani babası Cennetpınar'dan Kültepe'ye değil, Anadolu'dan şehre göçen başka pek çok talihlinin yaptığı gibi doğru bu semtlere, Haliç'in karşı yakasına, eski İstanbul'a gelseydi, hem kendisinin hem de kızlarının bambaşka insanlar olacaklarını hissetti. Hatta Kültepe'ye yerleşmek kendi kararıymış gibi bir pişmanlık bile duydu. Ama Cennetpınar köyünden buralara 1960'larda, 70'lerde gelip yerleşip yaşayan, tanıdığı tek bir kimse yoktu. Mevlut İstanbul'un zenginleştiğini, bu eski semtlerin ara sokaklarında daha çok boza satabileceğini ilk defa o zaman düşündü.

Aynı günlerde Sadullah Bey, Mevlut'u bir kere daha akşam yemeğine davet etti. Mevlut'un hemşeriler derneği ile akşam boza satıcılığı arasında sıkışan zamanında ahbablığa yer açabilmek için Dodge'uyla onu dernekten almayı, sıırığını ve güğümlerini bagaja koyup, akşam yemeğinden sonra boza satacağı sokaklara bırakmayı teklif etti. Böylece gelin ile damadın babaları iyice ahbab oldular ve düğün hazırlıkları üzerine uzun uzun konuştular.

Düğün masraflarını elbette erkek tarafı karşılıyordu. Bu yüzden, düğünün bir düğün salonunda değil, Aksaray'da bir otelin bodrum katındaki salonda yapılacağını öğrenince Mevlut itiraz etmedi. Ama davetlilere içki verileceğini öğrenince huzursuz oldu. Bunun, Duttepe ahalisinin ve özellikle Aktaşların kendilerini yabancı hissedecekleri bir düğün olmasını istemiyordu.

Sadullah Bey yatıştırdı onu: Evden getirecekleri rakı şişeleri mutfakta duracak; garsonlar, çağırıp bireysel olarak rakı isteyene buzlu rakılarını yukarı katta hazırlayıp usulca getireceklerdi. Oğlunun şoför arkadaşları, mahalleliler, Kadırga Futbol Takımı ve yöneticileri, bütün bu insanlar yemekte rakı yok diye isyan etmezlerdi elbette; ama olursa içer ve daha mutlu olurlardı. Çoğu Halk Partiliydi zaten.

"Ben de öyleyim," dedi Mevlut bir dayanışma havasıyla, ama dediğine çok inanmadan.

Aksaray'daki otel yeni bir binaydı. Temeli kazılırken küçük bir Bizans kilisesinin kalıntıları çıktığı, bu da her şeyi durduracağı için müteahhit kimse kalıntıları fark etmeden belediyeye bolca rüşvet dağıtmış, bunun acısını da yerin altına bir kat fazla ine-

rek çıkarmıştı. Düğün gecesi kısa zamanda ağzına kadar dolan ve herkes sigara içtiği için kesif ve masmavi bir dumanla kaplı salonda yirmi iki masa saydı Mevlut. Altı masada yalnızca erkekler oturuyordu. Salonun o yanı damadın mahalle arkadaşları ve şoförlerle doluydu. Çoğu bekârdı bu genç şoförlerin. Ama evli olanlar da, yalnızca erkeklerin oturduğu bekâr masaları daha eğlenceli olduğu için daha düğünün başında karılarını, çocuklarını “aile” masaları tarafında bırakıp bekâr erkek masalarına geçmişlerdi. Mevlut bu masalarda şimdiden çok içildiğini, ellerinde tepsileriyle o masalara hızla gidip gelen, rakı kadehi ve buz yetiştiremeyen garsonların çokluğundan anlıyordu. Ama kadınlarla erkeklerin karışık oturduğu aile masalarında da alenen içenler, hatta yaşlı ve öfkeli bir misafirin yaptığı gibi, bir türlü rakısını getirmeyen garsona kızıp, sabırsızlıkla bir kat yukarıya, mutfığa çıkıp kendi kadehini kendi dolduranlar da vardı.

Mevlut, Fevziye ile Aktaşların düğüne nasıl gelebileceklerini ince ince hesaplamıştı. Bozkurt askerdeydi: Bu yüzden kimse düğünde sarhoş olup olay çıkarmazdı. Ama oğlu reddedildiği için Korkut bir bahane ile gelmeyebilir ya da “Çok içki içiliyordu, rahatsız oldum,” gibi bir şey söyleyip düğünün keyfini kaçırabilirdi. Ama Aktaşlardan Samiha Teyzesi üzerinden haber alan Fevziye’ye göre Duttepe’de o kadar olumsuz bir hava yoktu. Hatta asıl tehlike Bozkurt ya da Korkut değil, Korkut ile Süleyman’a kızan Samiha’nın kendisiydi.

Allah’tan düğün için Boynueğri Abdurrahman Efendi köyden, Fatma ile baston yutmuş kocası da İzmir’den gelmişlerdi. Fevziye onların, Samiha ile birlikte düğüne aynı taksiyle gelmelerini ayarladı. Mevlut düğünün başında ne o taksi, ne de Aktaşlar bir türlü geliyorlar diye çok endişelendi. Duttepe’deki diğer tanıdıkların hepsi hediyelerini alıp gelmişlerdi. Kız tarafı için ayrılmış beş büyük masadan (Reyhan abla ile kocası çok şıktılar) biri hariç hepsi dolmuştu. Mevlut yukarı mutfığa çıktı, kimselere göstermeden bir kadeh rakı içti, otelin girişinde oyalandı; nerede kaldılar diye çok meraklandı.

Düğün salonuna döndüğünde beşinci masanın da tamamen dolduğunu gördü. Ne zaman girmişlerdi içeri? Mevlut, damadın masasında Sadullah Bey’in yanındaki yerine oturduktan sonra

da Aktaşların masasına uzun uzun baktı. Süleyman biri beş diğeri üç yaşındaki iki oğlunu da getirmişti; Melahat çok şıktı; Boynueğri Abdurrahman Efendi de kravatıyla uzaktan emekli, kibar ve tertipli bir memur gibi gözüküyordu. Mevlut'un gözü masanın ortasındaki mor lekeye takılınca içinden bir ürperime geçiyor ve bakışlarını kaçıyordu.

Samiha. Canım Fevziyeciğim güzel gelinliği içinde kocasıyla salonun ortasında otururken onun heyecanını ve mutluluğunu ben kalbimde hissediyor ve yalnızca o yöne doğru bakıyordum. Ne kadar güzel şey insanın hem genç, hem de mutlu olması. Ayrıca yanımda oturan Fatmacığım ile kocasının İzmir'de mutlu olduklarını, damadın ailesinin onlara destek olduğunu, ikisinin de turizm okulunda derslerinin çok iyi olduğunu, yaz tatilinde Kuşadası'nda bir otelde birlikte staj yaptıklarını, İngilizcelerinin ilerlediğini işitmek ve sürekli gülümsediklerini görmek mutlu etti beni. Rayihacığim vefat ettiğinde ben yalnız canım ablamı kaybettiğim için değil, çocuk yaştaki bu iki tatlı kız öksüz kaldığı için de günlerce ağladım. Sonra kendi öz kızlarım gibi yiyeceklerinden derslerine, giyeceklerinden mahalle arkadaşlarına her şeyleriyle ilgilendim; uzaktan ana oldum bu bahtsızlara. Korkak Mevlut, dedikodu olur, Ferhat yanlış anlar korkusuyla beni evinde görmek istemediği için kırıldım, hevesim kaçtı, ama yılmadım. Sonra ben gene Fevziye'den yana dönünce, Fatma "Teyzeciğim mor elbisen çok güzel!" deyince ağlayacağım sandım. Yerimden kalktım ve tabii Mevlut'un oturduğu masaya doğru değil tam tersi yöne, yukarıya çıktım, mutfak kapısında garsonlardan birine "Babamın rakısını beklettiniz," deyince hemen elime bir kadeh buzlu rakı tutuşturdular. Pencerenin önüne çekilip kadehi dikip bitirdim ve hızla aşağı inip masadaki yerime, babamın yanına oturdum.

Abdurrahman Efendi. Bir ara Vediha masaya geldi ve ağzını açıp tek laf etmeyen kayınpederi bakkal Hasan'a "Babacığim, siz sıkıldınız," deyip koluna girdi ve oğullarının masasına götürdü. Yanlış anlamayın, kalbimi kıran tek şey, sırf kötü ruhlu oğlu ile evlendi diye Vedihacığımın bu renksiz, sessiz adama kendi öz babasının yanında ikide bir "Babacığim" demesidir. Sonra düğün

sahibinin masasına oturdum. “Sadullah Bey’in, Mevlut Bey’in, bir de bendenizin ortak noktası nedir?” diye bir bilmece sorusu tevcih ettim masadakilere. Yok yoğurtçuluk, gençlik, rakıseverlik gibi cevaplar veriyorlardı ki... “Üçümüzün de refikaları genç yaşta vefat edip yalnız bırakmıştır bizleri,” dedim ve kendimi tutamayıp ağlamaya başladım.

Samiha. Vediha ile Süleyman babamın iki yanından koluna girip gerisin geriye bizim masaya getirirlerken Mevlut yalnızca bakıyordu. Rahmetli karısının babasının koluna niye giremedi, niye iki tatlı söz söylemedi? Benim masama kadar gelirse, dedikodu edebilirler, aslında o mektupları bana yazdığını hatırlayıp söyleyebilirler... gibi korkuları vardır onun. Ah korkak Mevlut, ah. Hem bana bakıyor, hem de bakmamış gibi yapıyor. O zaman ben de ona ta yirmi üç yıl önce Korkut’un düğününde karşılaştığımız zaman baktığım gibi ve mektuplarında yazdığı gibi, efsunlu gözlerimle onu “esir etmek ister gibi” baktım. “Haramiler gibi yolunu kesip gönlünü çalmak” için, “nazar yoluyla feyz alsın” diye baktım. Sonra da gönlümün aynasında kendini görsün diye baktım.

“Canım Samiha’m, sen boşuna bakıyorsun o yana,” dedi iyice sarhoş olan babam. “Kızın birine mektup yazıp öbürüyle evlenen erkeğin kimseye hayrı olmaz.”

“Zaten o yana bakmıyorum,” dedim, ama inattan bakmaya devam ettim ve Mevlut’un da düğünün sonuna kadar zaman zaman bana baktığını gördüm.

13

MEVLUT YALNIZ

İKİ KİŞİ BİRBİRİNE BU KADAR UYGUN OLUR

Mevlut yıllarca karısı ve kızlarıyla burun buruna yaşadığı evde tek başına kalınca hastalar gibi keyifsizleşti, sabahları yataktan çıkmak bile ona zor gelir oldu. En kötü gününde bile hayattaki

en büyük gücünün, bazılarının “saflik” olarak gördüğü iyimserliği ve her şeyi kolay ve hafif yanından alabilme yeteneği olduğunu bazan düşünürdü Mevlut. Bu yüzden keyifsizliğini daha kötü bir şeyin işareti olarak alıyor, daha kırk beş yaşında olmasına rağmen ölümden korkuyordu.

Yalnızlık korkularına sabahları dernekteyken ya da mahalle kahvehanesinde tanıdık bir iki kişiyle sohbet ederken kapılmıyordu. (Evde yalnız kaldığından beri, karşılaştığı herkesle daha da alttan alarak ve tatlı sözler söyleyerek konuşuyordu.) Ama geceleri sokaklarda ilerlerken korkuyordu.

Rayiha'nın ölümünden ve kızlarının evlenmesinden sonra sanki İstanbul'un sokakları daha uzamış, sonu gelmeyen karanlık kuyulara dönüşmüştü. Bazan uzak bir mahallede, çok geç saatte zilini çalıp “Boza” diye bağırarak ilerlerken, bu sokağa, bu mahalleye daha önce hiç gelmediğini aklına getiriyor, bu duygu da tuhaf, korkutucu bir hatıraya, çocukluğunda, gençliğinde yasak bir yere girdiği zaman (köpekler havlarken) hissettiği az sonra yakalanacağı, cezalandırılacağı, demek kendisinin kötü bir insan olduğu duygusuna açılıyordu. Bazı geceler şehir daha esrarenigiz, daha tehditkâr bir yere dönüşüyor, Mevlut bu duyguyu o sırada evde kendisini bekleyen kimse olmamasına mı bağlasın, yoksa bu yeni sokakların gerçekten hiç tanımadığı işaretlerle kaynaşmasıyla mı açıklasın, çıkaramıyordu: Yeni ve beton duvarların sessizliği, durmadan değişen sayısız tuhaf afişin ısrarı, bitti sandığı bir sokağın hafifçe kıvrılarak ve kendisiyle alay eder gibi hiç bitmeyecekmiş gibi uzaması duyduğu korkuları artırıyordu. Bazan hiçbir perdenin kıpırdamadığı, hiçbir pencerenin açılmadığı sessiz bir sokakta yürürken bunun buralardan ilk geçişi olduğunu mantığıyla bilmesine rağmen, bu sokaktan masallar kadar eski bir zamanda geçmiş olduğunu hissediyor, şu ânı bir hatırayı yaşar gibi yaşamaktan zevk alıyor, “Boo-zaa” diye bağırırken aslında kendi hatıralarına sesleniyormuş gibi hissediyordu kendini. Bazan içindeki köpek korkusu hayal gücünün dürtmesiyle ya da cami duvarının kenarındaki gerçek bir köpeğin havlamasıyla canlanıyor ve âlemde artık yapayalnız olduğunu kavrayıveriyordu. (Samiha'yı ve mor elbisesini hayal etmek böyle zamanlarda iyi geliyordu.) Bazan da boş sokaktan

kendisiyle hiç ilgilenmeden geçen iki uzun boylu ince adamın kelimelerinin (kilit, anahtar, sorumlu) kendisine yollanmış bir tebliğin işaretlerini taşıdığını sezdikten iki gece sonra, bu sefer bambaşka bir mahalledeki dar bir sokaktan geçen iki kişinin (kara elbiseli, şişman iki kısa adam) aynı kelimeleri söylediğini irkilerek fark ediyordu.

Sanki şehrin yosunlarla kaplı eski duvarları, güzel harflerle kaplı eski çeşmeleri, çürüyüp eğrilerek birbirine yaslanan ahşap evleri yanıp yıkılıp bitip tükenmiş ve yerlerine yapılan yeni sokaklar, beton evler, neon lambalı dükkânlar, apartmanlar daha eski, daha korkutucu ve daha anlaşılmaz yerler olarak inşa edilmişlerdi. Sanki şehir tanıdığı bir yer, geniş bir ev olmaktan çıkmış, her önüne gelenin sınırsız beton, sokak, avlu, duvar, kaldırım ve dükkân eklediği tanrısız bir yere dönüşmüştü.

Mevlut şehrin büyüyerek kendisinden uzaklaşması ve karanlık sokakların sonunda evde kendisini bekleyen birisi olmaması sonucunda Allah'a daha çok ihtiyaç duydu. Yalnız cumaları değil, içinden geldiği diğer günlerde de, derneğe gitmeden önce Şişli Camii'nde, yolunu uzatıp Duttepe Camii'nde ya da gelişigüzel başka camilerde öğle namazı kıldı. Camilerin sessizliğinden, şehrin uğultusunun tıpkı kubbenin kenarlarından dökülen dantel misali ışık gibi ancak süzülerek içeri girmesinden ve hayattan elini eteğini çekmiş ihtiyarlar ve kendi gibi yalnız kalmış erkeklerle yarım saat aynı sakin mekânı paylaşmaktan haz alıyor ve yalnızlığına bir çare bulduğunu hissediyordu. Geceleri, eski, mutlu zamanlarında adımını atmak istemeyeceği boş cami avlularına, mahalle içlerindeki mezarlıklara da aynı duyguyla girdi, mezar taşlarının kenarına oturup sigara içti. Ölüp gitmiş insanların mezar taşlarını okudu ve Arap harfli, kavuklu eski mezar taşlarına bakıp huşu duydu. Allah kelimesini kendi kendine daha çok mırıldanıyor, ondan kendisini yalnız bir hayattan kurtarmasını da bazan diliyordu.

Kendi gibi kırk beş yaşında dul ve yalnız kalmış başka bazı erkeklerin, ailelerinin ve dostlarının yardımıyla yeniden evlendirildikleri geliyordu bazan aklına: Dernekte tanıdığı, İmrenler köyünden, Şişli'de bir tesisatçı dükkânı olan Vahap, karısı ve tek oğlu köye düğüne giderlerken otobüs kazasında ölünce, hemen

akrabaları aynı köyden bir başkasıyla evlendirmişlerdi onu. Gümüşdereli Hamdi, karısı ilk çocuğunu doğururken ölüverince, kendi de ölecek kadar üzülmüş, ama amcası ve akrabaları onu hayata bağlayan iyimser, geveze bir kadınla evlendirmişlerdi.

Ama Mevlut'a böyle bir yardım imasıyla yaklaşan, kendi gibi genç yaşta dul kalmış (çocuksuz da olmalıydı) uygun bir kadından laf arasında bile bahseden yoktu. Çünkü bütün ailesi, Mevlut için uygun eşin Samiha olduğunu düşünüyordu. "O da senin gibi yalnız," demişti bir kere Korkut. Ya da bazan fark ettiği gibi Mevlut'un kendisi herkesin böyle düşündüğünü zannedi-yordu. Samiha'nın en uygun seçim olduğunu kendi de kabul ediyor, Fevziye'nin düğününde mor elbiseli Samiha'nın uzaktan kasıtlı olarak kendi gözlerinin içine baktığını hatırlayarak sık sık hayallere de kapılıyordu, ama yeniden evlenmek konusun-da düşünmeyi bile bir ara kendine yasaklamıştı: Değil Samiha ile evlenmek, onunla yakınlaşmaya, hatta kızının düğününde olduğu gibi göz göze gelmeye çalışması bile Rayiha'ya büyük bir saygısızlıkmiş gibi geliyordu Mevlut'a. Bazan herkesin de bunu bir saygısızlık olarak gördüğü için insanların kendisine Samiha'dan söz ederken sıkıldıklarını, zorlandıklarını seziyordu.

Bir dönem Samiha'yı aklından çıkarıp ("Zaten çok gelmiyor aklıma," diyordu kendi kendine) başka bir kadını hayal etmesinin en iyisi olacağını düşündü. Derneğin kurucu ve yöneticileri ve Korkut, sonunda derneğin diğer pek çok hemşeri derneği gibi kadınların kocalarıyla bile uğrayamadığı sıradan bir kahveye dönüşmemesi için okeyi ve kâğıt oyunlarını yasaklamışlardı. Kadınları ve aileleri derneğe çekmenin bir yolu mantı geceleri düzenlemektir. Evde takımlar halinde mantı hazırlayan kadınlar bu gecelere kocaları, ağabeyleri, çocuklarıyla geliyorlardı. Yemeklerin bazılarında Mevlut çay ocağıyla her zamankinden çok meşgul oldu: Erenler köyünden dul bir kadın vardı; mantı gece-sine ablası ve eniştesiyle gelmişti; uzun boylu, dimdik, sağlıklıydı. Mevlut çay ocağındaki yerinden birkaç kere dikkatle bakmıştı ona. İmrenler köyünden bir ailenin, Almanya'daki kocasından ayrılıp İstanbul'a dönen otuz yaşlarındaki kızı da Mevlut'un ilgisini çekmişti: Başörtüsünün altından gür simsiyah saçları fıskırıyordu. Çay alırken kapkara gözleriyle Mevlut'un gözünün

içine dimdik bakmıştı. Böyle bakmayı Almanya'da mı öğrenmişti? Kadınlar Mevlut'un çocuksu güzel yüzüne, Samiha'nın yıllar önce Korkut'un düğününde ya da geçenlerde Fevziye'nin düğününde baktığından çok daha rahat bir şekilde, dimdik bakıyorlardı: Gümüşdere köyünden tombul, neşeli bir şen dul hem mantı gecesinde, hem de piknikte çay alırken fıkır fıkır konuşmuştu Mevlut'la. Onun kendi başına buyruk halinden, derneğin düzenlediği pikniğin sonunda pek çokları göbek atarken bir kenarda gülümseyerek durmasından Mevlut hoşlanmıştı.

Masa altından bile rakı içen olmamasına rağmen mantı gecesinin sonunda, pikniklerde kalabalık bir çeşit sarhoşluğa kapılıyor, herkesin sevdiği Beyşehir türküleri çalıyor, her seferinde kadınlı-erkekli göbek atanlar oluyordu. Süleyman'a göre Korkut, Vediha'nın bu davetlere gelmesini bu yüzden istemiyordu. Vediha gelmediği için onunla Duttepe'de yoldaşlık yapan Samiha da gelemiyordu tabii.

Derneğe kadınların, ailelerin daha çok gelmesi, hangi şarkıcı türkücünün çağrılacağı, işsiz erkeklerin kâğıt oynaması, *Kuran* okuma geceleri düzenlenmesi ve civar köylerden üniversitelere girmeyi başarmış parlak öğrencilere burs vermek gibi konular yavaş yavaş derneği Halk Partililer ile muhafazakârlar arasında bölüyordu. Siyasi sürtüşmeler, şakalaşmalar, bazan toplantılardan, futbol maçlarından, gezilerden sonra da sürüyor, tartışmaya meraklı bazı erkekler dernek yakınlarındaki bir meyhaneye içmeye gidiyorlardı. Bir akşam dağılan dernek kalabalığı içinde beliren Süleyman elini Mevlut'un omzuna attı. "Hadi biz de gidelim," dedi.

Mevlut Mecidiyeköy'deki meyhanenin yıllar önce Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin aşk acısıyla yanan Süleyman ile oturup içtiği yer olduğunu anladı. Beyaz peynir, kavun, ciğer tava yer, rakı içerken önce hep birlikte dernekten, köyden tanıdıklardan söz ettiler. (Filanca hiç evden çıkmıyordu; falanca kumara vermişti kendini; bir üçüncüsünün de sakat oğlu yüzünden hastanelerde perişan olduğunu anlattılar.)

Sonra siyasetten konuşuldu. Bu rakıcılar Mevlut'u gizli dinci olmakla suçlayabilirlerdi, ya da hiç belli olmaz, tam tersi, "Cuma namazlarında seni gören yok," diye laf sokuşturabilirlerdi. Mevlut siyasi konulara hiç girmede. Süleyman'ın "Derneğe milletvekilleri

ve adaylar gelecek,” müjdesini heyecanla karşıladı, ama ötekiler gibi hangi partiden, kim diye sormadı. Nasıl olduysa tartışma, oyları gittikçe artan dincilerin ülkeyi ele geçireceğine ya da merak edilecek bir şey olmadığına geldi. Askerler bir darbe yapıp bu hükümeti devirir diyen de çıktı. Televizyonda sürekli konuşulan konulardı bunlar.

Yemek biterken Mevlut’un kafası başka yerlere gitmişti. Karşısında oturan Süleyman, Mevlut’un yanında boşalan yere geçti, ötekilerin duymayacağı bir şekilde fısıldayarak oğullarını anlatmaya başladı. Altı yaşındaki büyük oğlu Hasan bu yıl ilkokula başlamıştı. Diğeri, Kâzım, dört yaşında, ağabeyinin yardımıyla evde okumayı öğrenmiş, *Red Kit* okuyordu. Ama Süleyman’ın diğerlerini dışlayarak, sır verir gibi konuşması huzursuz ediciydi. Evet, aile mutluluğunun mahremiyetini korumak için fısıldıyordu Süleyman; ama pek çoklarının kafasında Ferhat’ın ölümünün arkasında aslında kimler olduğu hâlâ çözülememişti. Üzerinden beş yıl geçmesine rağmen bu konunun küllenmediğini kendinden de biliyordu Mevlut. Herkes bakarken iki akraba fısır fısır konuşurlarsa Mevlut da Süleyman’ın suç ortağı sanılabilirdi.

“Sana önemli bir konuyu açacağım. Ama sözümü kesmeyeceksin,” dedi Süleyman.

“Tamam.”

“Kocası genç yaşta kavgada, trafik kazasında öldükten sonra yalnız kalıp evlenen pek çok kadın gördüm. Eğer bu kadınların çocuğu yoksa, hâlâ genç ve güzellerse talipleri de çok olur. İşte ben böyle güzel ve akıllı ve genç bir kadın tanıyorum, adı lazım değil. Üstelik dikbaşı ve kişilik sahibi bir kadın. Aklında zaten biri olduğu için taliplilerinden hiçbirini görmüyor.”

Mevlut, Samiha’nın kendisini bekliyor olmasından –en azından Süleyman’ın hikâyesinden– hoşlandı. Masada ikisi yalnızdılar artık, Mevlut bir kadeh rakı daha istedi.

“Kadının aklındaki adam da aynı şekilde bir talihsizlik sonucu karısı öldükten sonra genç yaşta dul kalmış,” diye devam etti Süleyman. “Dürüst, güvenilir, temiz yüzlü ve iyi huylu biriymiş bu adam. (Mevlut övgülerden hoşlandı.) İlk evliliğinden iki kızı olmuş ama onlar da evlenip yuvadan uçtukları için adam yalnız kalmış.”

Mevlut, “Anladım, sen benden ve Samiha’dan söz ediyorsun!” deyip Süleyman’ın sözünü ne zaman kesmesi gerektiğini çıkarıyor, Süleyman da bundan yararlanıyordu. “Üstelik adam da kadına âşıkmiş. Aslında yıllarca mektup yazmış ona...”

“Ee, niye evlenmemişler o zaman?” diye sordu Mevlut.

“Orası önemli değil... Bir yanlış anlama olmuş. Ama şimdi yirmi yıl sonra birbirlerine uygunlar.”

“Ee, şimdi niye evlenmiyorlar o zaman?” dedi Mevlut inatla.

“Evet, herkes de öyle düşünüyor... Madem birbirlerini yıllardır tanıyorlar, madem adam kıza aşkla o kadar mektup yazmış...”

“Ben sana işin doğrusunu söyleyeyim de sen anla niye evlenmediklerini...” dedi Mevlut. “Adam o senin dediğin kadına değil, onun ablasına yazmış aşk mektuplarını. Sonra da ablayı güzelce kaçırmış, evlenmiş ve mutlu olmuşlar.”

“Niye böyle yapıyorsun be Mevlut?”

“Ne yapıyorum?”

“Artık ailede, Duttepe’de herkes o mektupları senin Rayiha’ya değil Samiha’ya yazdığını biliyor.”

“Tuuh,” dedi Mevlut gerçekten tükürür gibi. “Yıllarca Ferhat ile aramı bozmak için bu yalanı yaydın, Rayiha’yı da mutsuz etti bu yalan. İnandı zavallı Rayiha...”

“Doğrusu ne?..”

“Doğrusu...” Bir an Mevlut, 1978 yılına, Korkut’un düğününe gitti. “Doğrusu şu: Düğünde ben bu kızı gördüm. Gözlerine vuruldum. Üç yıl mektup yazdım ona. Her seferinde mektubun başına da adını yazdım.”

“Evet, güzel gözlü kızı gördün... Ama daha adını bile bilmiyordun...” dedi Süleyman sinirlenerek. “Ben de kızın adını yanlış söyledim sana.”

“Sen benim amcaoğlumsun, canım arkadaşımsın... Niye böyle bir kötülük yapacaktıydın ki bana?”

“Kötülük diye düşünmedim hiç. Zaten gençliğimizde de birbirimize eşek şakaları yapardık ya...”

“Yalnızca bir eşek şakası yaptın yani...”

“Hayır,” dedi Süleyman. “Dürüst olayım: Ayrıca Rayiha’nın sana daha uygun eş olacağına, onun seni daha mutlu edeceğine inanıyordum.”

“Zaten ikinci evlenmemişse üçüncü kızı kimseye vermezler,” dedi Mevlut. “Samiha’da gözün vardı.”

“Evet, seni kandırdım,” dedi Süleyman. “Özür dilerim. Ama bak Mevlutçuğum, aradan yirmi yıl geçmiş, şimdi hatamı düzeltiyorum.”

“Artık niye inanayım ki sana?”

“Yok,” dedi Süleyman haksızlığa uğramış gibi. “Bu sefer eşek şakası, yalan filan hiç yok.”

“Niye güveneyim ki sana?”

“Niye mi? Çünkü sen bana o kızı ayarlayayım diye Kültepe’deki evin tapu değerindeki muhtar kâğıdını bedava veriyordun da ben almamıştım. Hatırladın mı?”

“Hatırladım,” dedi Mevlut.

“Belki de Ferhat’ın başına gelenler için beni suçluyorsun. (‘Ölümü’ diyememişti.) Ama yanılıyorsun... Ben Ferhat’a kızıyordum, çok kızıyordum... Ama o kadar. Bir insanın ölümünü istemek, bunu kalbinden geçirmek bir şey; onu gerçekten öldürmek, öldürtmek başka şey.”

“Hangisi daha ağır suç sence?” diye sordu Mevlut. “Kıyamet gününde Cenab-ı Allah bizi niyet ettiklerimizden dolayı mı yargılayacak, yoksa yaptıklarımızdan dolayı mı?”

“Her ikisi...” diye önce geçiştirdi Süleyman. Ama Mevlut’un yüzündeki ciddi ifadeyi görünce, “Ben kötü bir şey düşünmüş olabilirim, ama netice olarak hayatta kötü hiçbir şey yapmadım,” dedi. “Pek çok insan da iyi niyetlerle kötülük yapar başkalarına. Ama benim şu akşamki iyi niyetimi fark ediyorsun diye umuyorum. Ben Melahat ile mutluyum. Senin de Samiha ile mutlu olmanı istiyorum. Mutluysan başkalarının da mutlu olmasını istersin. Bir de bir başka yanı var konunun. İki kişi birbirine bu kadar uygun olur. Seninle Samiha’nın durumunu bir başkası uzaktan görse o kişi ‘Yazık yahu, biri bunları birleştirsın!’ der... Düşünsene, iki kişi tanıyorsun, birleştırırsen sonsuza kadar mutlu olacaklar. Birleştirmemek günahdır. Şu benim yaptığım sevaptır.”

“Ben o mektupları Rayiha’ya yazdım,” dedi Mevlut kararlılıkla.

“Sen bilirsin,” dedi Süleyman.

14

YENİ MAHALLELER, ESKİ TANIDIKLAR

BU AYNI ŞEY Mİ?

Fevziye'nin evlendiği günlerden bu yana Sadullah Bey haftada bir Mevlut'u Dodge taksisiyle İstanbul'un ikisinin de ilgisini çeken ve gelişmekte olan yeni uzak semtlerinden birine götürüyordu. Burada Mevlut sırtığını ve güğümlerini bagajdan alıp, hayatında hiç satıcılık yapmadığı sokaklarda boza satarken Sadullah Bey mahallede biraz gezinir, bir kahvede sigara içerek vakit öldürür, Mevlut'u beklerdi. Bazan da Mevlut'u Tarlabası'ndaki evden ya da Mecidiyeköy'deki dernek binasından alır, Kadırga'daki evde oğlu ve geliniyle hep birlikte akşam Fevziye'nin pişirdiği yemeği yerlerdi. (Mevlut da artık arada bir kadeh rakı içiyordu.) Haberlerin bitmesine doğru Kadırga, Sultanahmet, Kumkapı, Aksaray civarında –eski İstanbul'da– Mevlut boza satışına çıkardı. Sadullah Bey sadece surdışına değil, birkaç kere de Edirnekapı, Balat, Fatih, Karagümrük gibi eski İstanbul semtlerine götürmüştü onu ve Mevlut bu gecelerin üçünde Çarşamba'daki dergâha gitmiş, bedava boza bırakmış, Efendi Hazretleri ile yakınlaşamayacağını anlayınca aceleyle çıkıp Sadullah Bey'i kahvede bulmuş, ama Efendi Hazretleri ve dergâhtan hiç söz etmemişti ona.

Sadullah Bey haftada en az iki üç kere meze sofrası kurduran bir rakıcıydı; eski ve kutsal şeylere, dine düşmanlığı hiç yoktu; ama Mevlut bir tekkeye gidip düzenli olarak bir dergâh şeyhini gördüğünü söylerse “dinci” diye ondan çekinebilir, daha kötüsü korkabilirdi. Ayrıca, hızla ilerleyen dostluklarına, yavaş yavaş her şeyi konuşuyor olmalarına rağmen, Mevlut'un şahsi âlemini açmak, manevi dertlerini konuşmak için bir başka kişiye ihtiyaç duyduğunu görmesi, tıpkı Ferhat gibi Sadullah Bey'in de kalbini kırabilirdi.

Sadullah Bey ile dostluklarının, gençliğinde Ferhat ile dostluklarına benzediğini görüyordu Mevlut. Gün boyunca dernekte tanık olduğu şeyleri, haberleri, televizyonda gördüklerini onunla konuşmaktan hoşlanıyordu. Ona yemeğe gittiği akşamlarda, daha sonra Dodge ile Mevlut'u uzak mahallelere götürmesinde,

Sadullah Bey'in arkadaşlık, merak ve yardımdan başka hiçbir amacı olmadığını da farkındaydı.

Mevlut İstanbul'a ilk geldiğinde "şehir dışı" denen surdışındaki bütün bu mahalleler şimdi otuz üç yıl sonra artık birbirine benziyordu: Birbirlerine çok yakın yapılmış, kocaman pencereli, sekiz on katlı kötü yüksek apartmanlar, eğri büğrü sokaklar, inşaat yerleri, şehirdekinden de büyük kocaman reklam levhaları, televizyon seyreden erkeklerle dolu kahvehaneler, şehrin her köşesini birbirine benzeten ve köpeklerin erişemediği, tren vagonu misali demirden çöp arabaları, demir parmaklıklı üstgeçitler, ağaçsız meydanlar ve mezarlıklar ve her mahallede aynı olan ve kimsenin boza almadığı anacaddeler. Her mahallede meydana bakan bir Atatürk heykeli, bir cami, anacaddede her zaman bir Akbank, İş Bankası, bir iki hazır elbiseci, bir Arçelik bayii, bir kuruyemişiçi, bir Migros, bir mobilyacı, bir pastane, bir eczane, bir gazeteci, bir lokanta ve bir de içinde kuyumcular, camcı, kırtasiyeci, çorapçı, sütyenci, döviz bayii, fotokopici vs. olan bir pasaj olurdu. Mevlut bu yeni mahallelerin şahsiyetini Sadullah Bey'in gözüyle keşfetmeyi severdi. "Burası silme Sivash ile Elazığlı dolu," derdi Sadullah Bey dönüş yolunda arabada. "Çevreyolu bu zavallı yeri ezip bitirmiş, bir daha gelmeyelim," derdi. "Arka sokaktaki ulu çınarı ve karşısındaki çayhaneyi gördün mü, çok güzel," derdi. "Gençler yolumu kesip, kimsin diye sordular, bir daha gelmeyelim," derdi. "Eski çiftlik evini kebabçı yapmışlar," derdi. "Burada arabadan insana yer kalmamış," derdi. "Burası dini bir cemaatin eline geçmiş, ama hangisi bilmiyorum, boza aldılar mı?" derdi.

Boza çok almazlardı. Alsalar bile, şehrin dışındaki bu yeni mahallelerin insanları, hiç duymadıkları ya da yalnızca uzaktan işittikleri bu şeyin satıcısı olmasına şaşıktıkları, çocuklar merak ettiği, bir tadalım dedikleri için çağırırlardı onu. Bir hafta sonra aynı sokaktan geçerken bir daha çağırırmazlardı. Ama şehir o kadar hızla büyüyor, o kadar kararlılıkla genişleyip zenginleşiyordu ki, bu kadarı bile artık tek kişilik bir aile olan Mevlut'a yetiyordu.

Bir akşam Mevlut'un önerisiyle, Sadullah Bey arabayı Gazi Mahallesi'ne sürdü. Mevlut, Ferhat ile Samiha'nın evliliklerinin ilk on yılında kaldıkları ve Rayiha ve kızlarla sekiz yıl önce bir kere ziyaret ettiği eve gitti. Ferhat'ın fosforlu taşlarla çevirdiği

arkadaki arsa hâlâ boştu. Ferhat'ın ölümünden sonra şimdi bu yerler Samiha'nın mülkü olmuştu. Etraf sessizdi. "Bo-zaa" diye bağırmadı Mevlut. Kimse boza almazdı buralarda.

Başka bir uzak mahalleye gittikleri bir akşam, çok yüksek bir apartmanın (on dört kat!) alt katlarından seslendiler, yukarı çağırdılar. Karı koca ve gözlüklü iki erkek çocuk, Mevlut mutfakta onlara dört bardak boza verirken dikkatle incelediler onu. Leblebi ve tarçının bardaklara dökülüşünü seyrettiler. Çocuklar hemen bozayı tattılar.

Mevlut tam çıkıyordu ki, evin hanımı buzdolabını açıp plastik bir şişe çıkardı. "Bu aynı şey mi?" diye sordu.

Böylece Mevlut hayatında ilk defa bozanın bir şirket tarafından plastik bir şişeye konup satıldığını gördü. Altı ay önce, kendini emekli etmiş yaşlı bir satıcı batmak üzere olan eski boza imalathanelerinden birinin bir bisküvi fabrikası tarafından satın alındığını ve niyetin bozayı şişeleyip bakkallara dağıtmak olduğunu söylemişti, ama Mevlut ihtimal vermemişti buna. "Kimse bakkaldan boza almaz," demişti, otuz yıl önce "Kimse bakkaldan yoğurt almaz," deyip gülen ve kısa sürede işini kaybeden babası gibi. Meraktan kendini tutamadı: "Bir tadabilir miyim?"

Bir bardağa iki parmak beyazımsı boza koydu anneleri. Bütün aile yüzüne bakarken Mevlut şişe bozasını tattı ve yüzünü ekşitti. "Hiç olmamış," dedi sonra gülümseyerek. "Şimdiden ekşimiş, bozulmuş bu. Sakın almayın."

"Ama bu makinayla, el değmeden yapılmış," dedi gözlüklü çocukların büyük olanı. "Sen senin bozanı evde kendi elinle mi yapıyorsun?"

Mevlut cevap vermedi. Ama kederlenmişti ve konuyu dönüş yolunda Sadullah Bey'e hiç açmadı bile.

"Ne oldu üstat?" dedi Sadullah Bey. Üstat adını Mevlut'a bazan alaycılıkla (Mevlut fark ederdi), bazan da bozacılıktaki ısrar ve hünerine duyduğu saygıdan (Mevlut fark etmemiş gibi yapardı) söylerdi.

"Boş ver, bunlar çiğ insanlar, zaten yarın da yağmur yağacakmış," diyerek konuyu değiştirdi Mevlut. Sadullah Bey meteorolojik konulardan bile tatlı tatlı ve öğretici bir şekilde konuşmayı bilirdi. Mevlut Dodge'un ön koltuğunda otururken,

gece yüzlerce, binlerce arabanın, pencerenin ışığına; karanlık, kadifemsi İstanbul gecesinin derinliğine; neon rengi minarelere bakarak onu dinlemeyi, hayaller kurmayı severdi. Bir zamanlar yağmurda, çamurda zorlanarak yürüdüğü sokaklardan şimdi akıp gidiyorlardı işte. İnsanın hayatı da zamanın yolunda hızlanarak böyle akıp gidiyordu.

Sadullah Bey'in evinde geçirdiği saatlerin haftanın en mutlu saatleri olduğunu biliyordu Mevlut. Öteki hayatının eksiklik ve kusurlarını Kadırga'daki eve bulaştırmayı istemiyordu. Düğünden sonra Fevziye'nin karnındaki çocuğun büyümesine, Rayiha'nın karnındaki bebeklerin büyümesine tanık olduğu gibi, hafta hafta tanık oldu. Bebek erkek doğunca çok şaşırıldı; ultrason sayesinde bu önceden bilinmesine rağmen, torunun kız olacağından emindi ve acaba adının Rayiha konması uygun olur mu diye düşünüyordu. Çocuk doğduktan sonra, 2002'nin Mayıs'ı ve yazında İbrahim (ayakkabı ustası dedenin adını vermişlerdi) ile çok oynadı; altını değiştiren (Mevlut gururla bakardı torununun küçük çüküne), mamasını hazırlayan Fevziye'ye yardım etti.

Bazan Rayiha'ya benzettiği kızının mutlu olduğunu daha çok görmek istiyordu. Yeni bir erkek çocuk doğurmuş kızına bir de rakı masası hazırlatmaları, onun da hiç itiraz etmeden, memnuniyetle ve bir kulağı da içerideki bebekte hizmet etmesi huzurunu kaçıyordu Mevlut'un. Ama Rayiha da evde böyle çalışır, her şeyi çekip çevirirdi. Sonuç olarak, Fevziye, Mevlut'un evini bırakmış, Sadullah Beylerin evine yerleşmiş, orada aynı şeyi yapıyordu. Ama burası Mevlut'un da eviydi. Sadullah Bey bunu hep söylüyordu zaten.

Bir gün yalnız kaldıklarında, Fevziye yandaki evin arka bahçesindeki erik ağacına dalgın dalgın bakarken, "Bunlar iyi insanlar... Mutlu musun kızım?" diye sordu Mevlut.

Eski duvar saati tıkırdıyordu. Bu bir soru değil, bir onaylamamış gibi Fevziye yalnızca gülümsedi.

Kadırga'daki eve ondan sonraki gidişinde Mevlut bir ara gene aynı içten yakınlığı hissetti. Tam Fevziye'ye mutluluk üzerine bir şey daha soracaktı ki bambaşka kelimeler çıktı ağzından.

"Ben çok yalnızım, çok," dedi Mevlut.

“Samiha Teyze’m de yalnız valla,” dedi Fevziye.

Mevlut kızına Süleyman’ın ziyaretini ve aralarında geçen uzun konuşmayı anlattı. Mektuplar (anneye mi, teyzeye mi yazıldı?) konusunu Fevziye ile açıkça hiç konuşmamıştı Mevlut, ama Samiha’nın her iki kıza bu hikâyeyi anlatmış olduğundan şüphesi yoktu. (Kızları babalarının aslında teyzelerine niyet ettiğini öğrendiklerinde ne düşünmüşlerdi acaba?) Fevziye’nin, Süleyman’ın yıllar önce babasını nasıl aldattığının ayrıntılarının üzerinde çok durmaması Mevlut’u rahatlatmıştı. Fevziye arada yan odaya gidip bebekle meşgul olduğu için Mevlut’un anlatması çok vakit aldı.

“Sen ne dedin Süleyman’a sonunda?” diye sordu Fevziye.

“Ben o mektupları Rayiha’ya yazdım, dedim,” dedi Mevlut. “Ama sonra düşündüm, bu sözümünden dolayı acaba Samiha Teyze’nin kalbini kırmış mıyımdır?”

“Yok baba, doğruyu söylüyorsun diye teyzem asla kızmaz sana. O seni anlıyor.”

“Sen görürsen gene de ona bunu söyle,” dedi Mevlut. “Babam özür diliyor de.”

“Derim...” dedi Fevziye, konunun yalnızca bir özür olmadığını anlatan bir bakışla.

Samiha, Fevziye’nin kendisine danışmadan birisiyle kaçıp gitmesini affetmişti. Mevlut onun bebeği görmek için arada bir Kadırga’ya geldiğini biliyordu. Bu konu bir daha ne o gün ne de Mevlut’un üç gün sonraki ziyaretinde konuşuldu. Mevlut, Fevziye’nin arabuluculuğa yatkın yumuşak havasından umutlanmıştı, ısrar edip yanlış bir şey yapmak istemiyordu.

Dernekteki hayatından da memnundu. Lokali kınageceleri, küçük nişanlar (apartman dairesi düğün için çok küçüktü), mantı geceleri, *Kuran* okuma geceleri, iftar gibi faaliyetlerde kullanmak için gün, saat isteyenler artmıştı. Göçük köyünün zenginlerinin öne çıkmasıyla ilçenin bütün köyleri derneğe daha çok gidip gelmeye, aidatlarını ödemeye başlamışlardı. Cennetpınar’a sekiz on kilometre uzaklıkta, adını az işittiği daha da yoksul köylerin (Nohut, Yören, Çiftekevâklar) insanları da artık derneğe gidip geliyor, hevesle köylerine ait bir duyuru tahtası yaptırıp Mevlut’un onayıyla uygun bir yere asıyorlardı. Mevlut bu tahtalardaki otobüs şirketi ilanları, sün-

net, evlilik düğünü duyuruları ve köy fotoğraflarına çekidüzen veriyor, dernekte kendi kuşağından yoğurtçular, satıcılar, okul arkadaşlarıyla karşılaşmak hoşuna gidiyordu.

En zenginleri, İmrenler köyünden efsanevi Beton Abdullah ve Nurullah kardeşlerdi: Derneğe az geliyor, ama iyi para veriyorlardı. Korkut, oğullarını Amerika'da okuttuklarını söylemişti. Beyoğlu'nun büyük lokanta ve büfelerinin tek yoğurt satıcısı olarak kazandıklarının çoğunu arsa almaya ayırdıkları için şimdi çuvalla paraları olduğu söyleniyordu.

Yoğurtçuluktan kazandığını arsaya yatırımlardan Çiftekavaklı iki aile evlerini kendileri inşa ede ede, bu evlere kat çıka çıka inşaatçılığı öğrenmiş, Duttepe'de, Kültepe'de ve diğer tepelerde çevirdikleri arsalarla köyden gelen tanıdıklar için inşaatlar yaparak zenginleşmişlerdi. Civar köylerden İstanbul'a gelip, bu inşaatlarda işçilik ile işe başlayıp, duvarcı ustası, kalfa, kapıcı, bekçi olan pek çok kişi vardı. Mevlut'un çocukluğunda çıraklığa başladıkları için sınıftan birden yok olanlardan bazıları tamirci, kaportacı, demirci ustası olmuşlardı. Zengin değildiler ama halleri Mevlut'tan iyiydi. Dertleri çocuklarını iyi okutmaktı.

Çocukluk yılları kalabalığının yarısından fazlası Duttepe'den uzak başka mahallelere taşındıkları için derneğe hiç uğramıyor, ama futbol maçlarına veya pikniklere arabalı bir tanıdık bulup bazan geliyorlardı: Mevlut'un çocukluğunda eskici babasıyla birlikte at arabasıyla sokaklarda gördüğü kendi yaşındaki çocuk Höyük köyündendi, hâlâ hayli yoksuldu ve Mevlut hâlâ adını bilmiyordu onun. Geçen otuz beş yılda bazıları erkenden yıpranarak, irileşerek, genişleyerek, kamburlaşarak, saçları dökülüp yüzleri başka anlamlara bürünerek (armutlaşarak, gözleri küçülerek, burunları kulakları büyüyerek) o kadar değişmişlerdi ki Mevlut onları tanıyamıyordu da onlar alçakgönüllülükle kendilerini tanıtıyorlardı. Mevlut bu kalabalığın çoğunun kendinden daha zengin olmadığını görüyordu, ama karıları sağ olduğu için hepsinin kendisinden daha mutlu olduğunu hissediyordu. Yeniden evlenirse Mevlut onlardan daha mutlu bile olabilirdi.

Mevlut Kadırğa'ya sonraki gidişinde kızının yeni haberleri olduğunu hemen yüzünden anladı. Fevziye teyzesini görmüştü. Süleyman'ın Mevlut'a üç hafta önce yaptığı ziyaretten Samiha'nın

hiç haberi yoktu. Bu yüzden Fevziye ona babasının özür dilediğini söyleyince, teyzesi konunun ne olduğunu bile anlayamamıştı. Anlayınca da hem Mevlut'a hem de Fevziye'ye kızmıştı. Samiha, Süleyman'dan hiç yardım istemeyeceği gibi, böyle bir konuyu da aklından bir kere bile geçirmemişti.

Mevlut aracılık eden kızının dikkatli, dertli bakışlarını görüyordu. "Yanlış yaptık," dedi kederle.

"Evet," dedi kızı.

Konu baba kız arasında uzun bir süre açılmadı. Mevlut bundan sonra ne yapması gerektiğini anlamaya çalışırken artık bir de "ev" sorunu olduğunu itiraf etti kendine. Tarlabası'ndaki evde yalnız olduğu kadar mahallede de yabancı gibi hissediyordu kendini. Yirmi dört yıldır yaşadığı bu sokakların yakında haşka bir ülkeye dönüşmesinin kaçınılmaz olduğunu görüyor ve geleceğin Tarlabası'sında yeri olmadığını biliyordu.

Çarpık çurpuk daracık sokaklardan, yıkılmakta olan yüz yıllık tuğla evlerden oluşan Tarlabası'nın tarihi ve kıymetli bir yer olabileceğini Mevlut ilk 1980'lerde Tarlabası Bulvarı açılırken işitmiş, inanmamıştı. O zamanlar bu sözü altı şeritli bulvarın açılmasına karşı çıkan birkaç solcu mimar ve öğrenci söylerdi yalnızca. Daha sonra ise siyasetçiler, inşaatçılar da söylemeye başladılar: Tarlabası çok kıymetli bir mücevherdi, korunmalıydı. Oteller, alışveriş merkezleri, eğlence yerleri yapılacak, gökdelenler dikilecek gibi pek çok söylenti vardı.

Mevlut aslında hiçbir zaman buraların kendi yeri olduğunu tam hissetmemişti, ama son yıllarda hem sokaklar çok değişmişti hem de bu duygu artmıştı. Kızlarının evlenmesinden sonra Mevlut mahallenin kadın dünyasının haberlerinden uzaklaşmıştı. Ermenilerin, Rumların yetiştirdiği eski marangoz, demirci, tamirci ustaları, dükkân sahipleri, şehirde tutunmak için her işi yapan çalışkan aileler, en son Süryaniler uzaklaşmış, yerlerini uyuşturucu satıcıları, metruk evlere yerleşen göçmenler, evsizler, haydutlar, pezevenkler almıştı. "Onlar yukarı mahallelerde, Beyoğlu tarafında," derdi Mevlut şehrin bir başka yerinde o sokaklarda hâlâ nasıl yaşayabildiğini soranlara. Bir gece temiz giyimli genç bir çocuk telaşla Mevlut'un yolunu kesmiş, "Amca şeker var mı?" diye ısrarla sormuştu. Şeker, esrarın herkesin

bildiği diğer adıydı. Mevlut, polis baskınları sırasında ta aşağıya, kendi sokağına gelen “torbacılar”ı, park etmiş arabaların jant kapaklarının içlerine paketlerini saklayan satıcıları, tıpkı Beyoğlu’na yakın genelevlerde çalışan peruklu ve iri gövdeli travestiler gibi, gece karanlığında bile bir bakışta tanırdı.

Tarlabaşı’nda ve Beyoğlu’nda bu tür karanlık ve parası bol işleri koruyan çeteler her zaman olmuştu, ama şimdi Mardinliler ile Diyarbakırlıların çeteleri pazar payı için sokaklarda silahlarla dövüşüyorlardı. Ferhat’ın da bir çete savaşına kurban gittiğini düşünüyordu Mevlut. Bütün bu haydutların ve kabadayılardan en namıslısı Cizreli Cezmi’nin mahalleden fedaileri ve gürültülü ve hayran çocuk kalabalığıyla bir şenlik alayı gibi geçişini Mevlut bir kere görmüştü.

Donlarını, gömleklerini evden eve asıp mahalle sokaklarını büyük bir çamaşırhaneye çeviren bu yeni insanlar da Mevlut’a artık buralara ait olmadığı duygusunu veriyordu. Eskiden bu kadar çok satıcı arabası yoktu Tarlabaşı’nda. Mevlut bu yeni satıcıları sevmiyordu. “Ev sahibi” dediği yarı haydut kişilerin (bunlar her beş altı yılda bir değişmişti) şu son iki yılda olduğu gibi birden aradan çekilip evi emlak tacirlerine, spekülâtorlere, otel yapmak isteyen girişimcilere, başka çetelere bırakıp gidebileceğini de hissediyordu. Ya da gittikçe artan kiraya artık yetişemeyeceğini anlıyordu. Yıllarca kimsenin dikkat etmediği mahalle birden şehirdeki huzursuzluğun ve derin bir tahribat arzusunun odaklandığı bir yer olmuştu. İki bina aşağıda bir evin ikinci katına yerleşmiş İranlı bir aile vardı; bu evi Amerika’ya göç etmeden önce konsolosluktan vize alana kadar İstanbul’da kalacakları geçici bir yer olarak kiralamışlardı. Üç yıl önce deprem gecesi herkes dairesinden korkuyla sokaklara fırlayınca Mevlut İranlıların küçük dairesinde yirmiye yakın kişinin kaldığını hayretle görmüştü. Tarlabaşı’nın, bir yerden diğerine giderken kalınan geçici bir konak olması fikrine de alışıyordu artık.

Bundan sonra nereye gidecekti? Bazan açıkça ve mantıkla, bazan da resimler ve hayaller halinde çok düşünüyordu bunu. Kadırğa’ya Sadullah Bey’in mahallesinde bir kira evine girse Fevziye’ye yakın olur, yalnız hissetmezdi kendini. Ama Samiha böyle bir yerde oturmak ister miydi? Üstelik orada bile kiralar

yüksekti; kendisini davet eden de yoktu ve iş diye baktığı Mecidiyeköy'deki derneğe çok uzaktı.

Derneğe yakın olmak için Mecidiyeköy civarında bir yer bulmalıydı. Tabii ki en iyi yer Kültepe'de babasıyla çocukluğunu geçirdiği evdi. Mevlut, Süleyman'ın yardımıyla oradaki kiracıyı çıkarıp kendi evine yerleşebileceğini ilk böyle düşündü. Birkaç kere, kendini ve Samiha'yı Kültepe'deki evde birlikte hayal etti.

O günlerde, derneğin düzenlediği ve gittiği bir köylerarası futbol maçında yaşadığı bir şey Mevlut'u çok mutlu etti ve Samiha'yı yeniden araması için onu cesaretlendirdi.

Mevlut köyde çocukluğunda zevk alamadığı ve yeteneği olmadığı için futbol oynamamıştı. Zaten vurduğu top nadiren istediği yere gidiyor, onu da takıma almıyorlardı. İstanbul'da ise ilk yıllarda vakti ve hevesi ve ikinci bir ayakkabısı olmadığı için sokak aralarında boş arsalarda oynayanlara katılmamış, futbolu televizyonda herkes seyrediyor diye seyretmişti. Köylüleri birleştiriyor diye Korkut'un çok önemseydiği dernek turnuvasının son maçlarına herkes orada diye gitti Mevlut.

Etrafı tellerle çevrili spor sahasının iki yanında tribünler olduğunu kalabalığı görünce fark etti. Tanıdığı herkesin katıldığı bir düğüne sonunda yetişebilmiş gibi coşku duydu, ama sessizce bir köşeye oturup seyretti.

Gümüşdere ile Çiftekavaklar oynuyordu. Çiftekavaklar'ın gençleri maçı ciddiye almış, bazıları pantolonlu olmasına rağmen üstlerine aynı renkte formalar giymişlerdi. Gümüşderelilerin çoğu ise ev kıyafetleri ile gelmiş yetişkinlerdi. Mevlut'un babasının kuşağından, kamburu, göbeği çıkmış emekli yoğurtçu bir babayla (topa her vuruşunda tribünlerin yarısı gülüşerek alkışlıyordu onu) şimdi kendini göstermeye çok meraklı oğlunu hem yoğurt sattıkları sokaklardan, hem Duttepe'den, hem de düğünlerden (Korkut'un kendisinin, Süleyman'ın ve pek çok başkasının ve torunların düğünleri) hatırlıyordu Mevlut. İstanbul'a kendi gibi yoğurtçuluk yapmaya ve okumaya otuz beş yıl önce gelmiş oğlun (liseyi bitirmişti) şimdi bakkallara zeytin, peynir dağıttığı iki küçük kamyoneti, babalarını alkışlayan iki oğlu, iki kızı ve maçın ortasında yerinden kalkıp kocasına terini silsin diye kâğıt mendil veren başörtülü ve saçları sarıya boyalı bir karısı

(ve daha sonra Mevlut'un dışarıda göreceği gibi, altısının da sığabildiği son model bir Murat arabaları) vardı.

Mevlut şehirde kısas süre içerisinde çim taklidi plastik halı kaplı ve geceleri aydınlatılan sahaların neden bütün boş arsaları, araba park yerlerini, sahipsiz arazileri yutarak her yere hızla yayıldığını anladı: Herkes biraz kendini zorlayarak gülüyordu ama yetişkinlerin mahalle futbolu çok eğlenceliydi. Seyirciler en çok televizyondaki futbol maçlarını taklit ederken mutlu oluyordu. Kalabalık sürekli hakeme "At, at," diye bağırarak oyuncuları televizyondaki gibi cezalandırmasını ya da penaltı vermesini istiyordu. Gol olunca herkes televizyondaki gibi çığlıklar atarak bağırıyor, öpüşüyor, gol atan oyuncular uzun uzun kucaklaşıyor, seyirciler sürekli slogan atıyor ve arada bir kalabalığın bir kısmı "Buraya, buraya..." diye bağırarak sevdikleri bir oyuncuyu tribünlere doğru çağırıyordu.

Bir ara maçı seyre iyice dalmıştı ki Mevlut kendi adını işitti, inanmadı: Bütün kalabalık derneğin çaycısı ve yöneticisini fark etmiş, hep bir ağızdan "Mevlut buraya... Mevlut... Mevlut..." diye hem el çırpıyor, hem bağırıyordu. Mevlut ayağa kalktı, beceriksiz bir iki selam hareketi yaptıktan sonra birden televizyondaki gerçek futbolcular gibi hafifçe eğilerek onları selamladı. "Yaşaa," diye bağıldılar. "Mevlut," diye biraz daha devam etti tezahürat. Çok büyük alkış olmuştu. Mevlut şaşkın, yerine oturdu. Az daha gözleri sulanıyordu.

15

MEVLUT İLE SAMİHA

MEKTUPLARI SANA YAZDIM

Dernek turnuvasında herkes tarafından sevildiğini görmek Mevlut'u mutlu ve iyimser kılmıştı. Fevziye'yi görmeye sonraki gidişinde kızını zorladı, kararlılığını gösterdi ona.

"Duttepe'ye gideyim, teyzenle ben bir konuşayım. Süleyman'ın saçmalığı yüzünden kalbini kırdığım için özür dileyeyim. Ama amcamların evinde olmaz. Evden hiç çıkmıyor mu bu senin Samiha Teyze'n?"

Fevziye, Samiha Teyze'sinin bazı günler öğle vakti Duttepe çarşısına indiğini söyledi.

“Doğru bir şey mi bu yaptığımız?” dedi Mevlut. “Gideyim konuşayım mı teyzenle, istiyor musun?”

“Git, iyi olur.”

“Rahmetli annene saygısızlık etmiyoruz, değil mi?”

“Baba, sen yalnız yapamazsın,” dedi Fevziye.

Mevlut Duttepe'ye gitmeye, öğle namazlarını Hacı Hamit Vural Camii'nde kılmaya başladı. Cumalar dışında camide çok az genç oluyordu. Babasının kuşağından emekli satıcılar, inşaat ustaları, tamirciler kalabalığı camiye namaz vaktinden çok önce geliyor, namazdan sonra ağır ağır, aralarında konuşarak hep birlikte caminin altındaki pasajdaki kahveye gidiyorlardı. Bazılarının sakalı, kafasında yeşil takkesi, bastonu vardı. Mevlut aslında çarşıda Samiha ile karşılaşmak için namaza geldiğini kendinden saklayamadığı için kafasını bu ihtiyaçların fısıltılarına, caminin sessizliğine, halıların şimdiden eskimiş olmasına takıyor, namaz kılarken sanki samimi olamıyordu. Bir müminin, Allah'ın gücüne ve şefkatine o kadar inanmasına, O'na sığınma ihtiyacına rağmen camide namaz kılarken samimi olamaması ne demekti? İnsan, kalbinin temizliğine, niyetinin halisaneliğine rağmen Allah'ın huzurundayken kendisi olamıyorsa ne yapmalıydı? Bu soruları Efendi Hazretleri'ne sormayı kurdu; hatta onun ne cevap vereceğini bile hayal etti.

“Allah sizin içinizdekini biliyor,” diyecekti Efendi Hazretleri herkes onu dinlerken. “Siz de O'nun bunu bildiğini bildiğiniz için içinizle dışınızın bir olmasını arzu ediyorsunuz.”

Camiden çıktıktan sonra otuz yıl önce Duttepe'de ilk kahvelerin, eskici dükkânının, ilk bakkal ile otobüs durağının açıldığı meydanda vakit öldürüyordu. Burasının artık İstanbul'un diğer yerlerinden farkı kalmamıştı. Her yer beton, reklam, banka ve kebabçıydı. Üç kere Duttepe'ye gitmesine rağmen Samiha ile karşılaşamamıştı Mevlut. Bunu Fevziye'ye söyleyemeyeceğini düşünüyordu ki bir gün Vuralların ekmek fırının önünde Samiha'yı gördü.

Durdu ve yön değiştirip caminin altındaki pasaja girdi. Hayır, yanılmıştı. O kadın kendine göre değildi.

Mevlut pasajın dibindeki kahveye girdi, herkes televizyona bakıyordu; aynı hızla dışarı attı kendini. Yukarı kata çıkar, arka kapıdan ve cami avlusundan geçerek giderse Samiha'ya görünmeden derneğe varabilirdi.

Yoğun bir pişmanlığın hızla ruhuna yayıldığını hissetti. Geri kalan bütün hayatını yalnız mı geçirecekti? Ama geri dönmek istemiyordu. Dönüş yolu için merdivenlerden ikinci kata çıktı.

Hacı Hamit Vural Camii'nin avlusuna girince, Samiha ile burun buruna geldi. Bir an tıpkı Korkut'un düğününde olduğu gibi iki adım öteden karşılıklı bakiştılar. Elbette o zaman Mevlut'un gördüğü gözler bu gözlerdi. Mektupları bu kara gözler için yazmış, bu gözler için el kitaplarından, sözlüklerden yararlanmıştı. Bu yüzden Samiha'ya fikren yakınlık duyuyor, ama insan olarak yabancı buluyordu onu.

"Mevlut ağbi, buralara geliyorsun da ne yukarı bize uğruyorsun, ne de bir haber veriyorsun," dedi Samiha cesaretle.

"Olur, gelirim," dedi Mevlut. "Ama başka bir şey var. Sen yarın öğleyin saat on ikide Konak Muhallebicisi'ne bir gelsene."

"Niye?"

"Şimdi buralarda herkesin önünde konuşsak... Dedikodu olur. Anlıyor musun?"

"Anlıyorum."

Beceriksizce, uzaktan selamlaşıp ayrıldılar, ama ikisinin yüzünde de bu buluşmayı ayarlayabilmiş olmanın memnuniyeti vardı. Mevlut istemediği bir şeyi söylemez, mahcup olacağı hiçbir şeyi de yapmazsa muhallebicideki buluşma kolay geçerdi. Konak'ta karın doyururken gevezelik eden pek çok karı koca görmüştü Mevlut. Onları da karı koca sanırlardı. Yani merak edilecek bir şey yoktu.

Ama Mevlut bütün gece uyuyamadı. Evet, otuz altı yaşında olmasına rağmen Samiha hâlâ çok güzeldi, ama Mevlut onu tanımadığını hissediyordu. Birkaç misafirlik, Bacanaklar'daki günlerde aynadan göz göze gelmeleri (Mevlut'un sırtı hep ona dönük olurdu), düğünler ve bayram günleri dışında Mevlut Samiha'yı hayatta çok az görmüştü ve hayatının sonuna kadar başkasıyla Rayiha kadar yakınlaşamayacağını biliyordu. Rayiha ile on beş yıl burun buruna yaşamışlardı. Gün boyunca birlikte

olmadıkları zamanlarda bile birlikteydiler. Böylesine bir yakınlık ancak gençlik ve aşkla mümkündü. O zaman yarınki buluşmaya niye gidiyordu ki?

Sabah dikkatle tıraş oldu. En yeni beyaz gömleğini ve en iyi ceketini giydi. On ikiye çeyrek kala muhallebiciden içeri girdi. Konak Muhallebicisi, Şişli Meydanı'nda, otobüs, minibüs duraklarının az ötesinde, caminin, Şişli Belediyesi ve adliyenin sırasında büyük bir muhallebici idi. Tavukgöğsü, tatlı, kahvaltı, sahandanda yumurta gibi şeylerden başka mercimek çorbası, peynirli börek, domatesli pilav ve en önemlisi döner de yapardı. Kültepe, Duttepe ve diğer tepelerin ahalisi otobüs, minibüs değiştirirken, Şişli'de işlerini görürken erkekli, kadınlı, çocuklu oraya uğramayı, duvardaki Atatürk resmine ve aynalara bakarken sohbet etmeyi severdi. Öğle kalabalığı gelmeye başlamadığı için, Mevlut umduğu gibi hem gözlerden hem gürültüden uzak bir köşe buldu. Oturduğu yerden muhallebicideki telaşı, garsonların gidiş gelişlerini, yazıcının hızlı hareketlerini zevkle izliyor, az sonra kapıdan girecek olan Samiha'nın yaklaşmasını seyredeceğini düşünerek heyecanlanıyordu.

Birden Samiha'yı karşısında gördü. Kıpırmızı oldu ve biraz sakarlık etti, plastik bir su şişesini devirdi, ama azıcık su döktükten sonra durumu düzeltti. Gülüştüler. Kendilerine birer dönerli pilav istediler.

Hiçbir zaman böyle karşılıklı, ciddiyetle oturmamışlardı. Mevlut, Samiha'nın kara gözlerine ilk defa yakından ve uzun uzun baktı. Samiha çantasından bir sigara çıkardı, çakmağıyla yaktı, dumanını Mevlut'un sağ tarafına doğru üfledi. Mevlut, onun odasında kendi başına sigara hatta içki içtiğini tahmin edebilirdi, ama kalabalık bir lokantada bir erkekle otururken bunu yapmak başka bir şeydi. Mevlut'un hem biraz başı döndü, hem de ilişkiyi zehirleyebilecek bir şey geçiverdi aklından: Rayiha asla böyle yapmazdı.

Mevlut, Süleyman'ın ziyaretinden, Fevziye'nin aktardığı sözlerden bahsedip yanlış anlama için özür diledi. Süleyman, üzerine vazife edindiği bir saçmalıkla gene etrafı karıştırmıştı...

"Hayır, tam öyle değil," dedi Samiha. Süleyman'ın kötü niyeti ve salaklığı konusunda bir şeyler söyledi; konuyu uzattı,

Ferhat'ın öldürülmesinden bile söz etti. Mevlut, Samiha'da, artık arkada kalması gereken bir Süleyman nefreti gördüğünü söyledi.

Samiha, Mevlut'un bu düşüncesine iyice sinirlendi. Dönerli pilavını yerken arada bir çatalını kenara bırakıyor, bir sigara daha yakıyordu. Mevlut onun bu kadar asabi ve huzursuz olduğunu hiç hayal etmemişti. Birlikte olma planlarını Süleyman'a karşı yapılmış bir şey gibi yaşarlarsa, Samiha'nın daha mutlu olacağını anladı.

"Rayiha ile düğününün sonunda beni gerçekten tanımadın mı, yoksa numara mı yaptın?" diye sordu Samiha.

"Rayiha üzülmesin diye tanımazlıktan geldim," dedi Mevlut yirmi yıl önceki düğünü hatırlayarak. Samiha'nın yalanına inanıp inanmadığını anlayamadı. Bir süre sustular ve kalabalıklaşan muhallebicinin uğultusunu dinleyerek yemeklerini yediler. Daha sonra "Mektupları bana mı yazdın, ablama mı?" diye sordu Samiha.

"Mektupları sana yazdım," dedi Mevlut.

Bir an Samiha'nın yüzünde bir memnuniyet ifadesi görür gibi oldu. Uzun bir süre konuşmadılar. Samiha hâlâ gergindi, ama Mevlut bu ilk buluşma için bu kadarının yeterli olduğunu, her şeyi konuştuklarını hissediyordu: Yaşlanmaktan, yalnızlıktan, hayat arkadaşının öneminden muğlak bir dille söz açtı.

Samiha dikkatle dinlerken birden Mevlut'un sözünü kesti. "Mektupları bana yazdın, ama yıllarca herkese 'Rayiha'ya yazdım' dedin. Bana yazdığını bilmelerine rağmen hepsi de inanıyormuş gibi yaptılar. Şimdi de, bana yazdığını söylemene inanıyormuş gibi yapacaklar."

"Sana yazdığım doğru," dedi Mevlut. "Seninle Korkut'un düğününde göz göze geldik. Üç yıl gözlerin hakkında sana mektup yazdım. Süleyman aldattı beni, mektuplara senin değil Rayiha'nın adını yazdım. Sonra da Rayiha ile mutlu olduk, biliyorsun. Şimdi seninle de mutlu olabiliriz."

"Başkalarının ne dediği umurumda değil... Ama mektupları bana yazdığını son bir kere daha içtenlikle söylemeni isterim," dedi Samiha. "Yoksa evlenmem seninle."

"Mektupları sana aşkla yazdım," dedi Mevlut. Ve daha bunu söylerken insanın hem doğruyu söylemesinin hem de samimi olmasının ne zor olduğunu anladı.

16

EV

ÇOK DİKKATLİ DAVRANIYORDUK

Samiha. Ev eski bir gecekonduydü. Mevlut'un burada babasıyla yaşadığı yıllardan bu yana gecekonduya yeni hiçbir şey eklenmemişti. Bunları Mevlut Konak'taki ikinci buluşmamızda uzun uzun anlattı. Benim henüz görmediğim bu evden söz ederken "ev" kelimesini babası gibi şefkatle kullanıyordu.

Evlenmeye ve Kültepe'deki evde yaşamaya Konak'taki bu ikinci buluşmamızda karar verdik. Benim Çukurcuma'daki evin kiracılarını çıkarmak hem zor olacaktı, hem de o kiralara ihtiyacımız vardı. Sanki her şey bir ev meselesi gibi gözüküyordu. Mevlut bana arada bir tatlı sözler söylüyordu, ama bunları sizin bilmeniz gerekmiyor. Biz de çok seviyoruz Rayiha'yı. Çok dikkatli davranıyorduk ve her şey yavaş yavaş ilerliyordu.

Herhangi bir yere kira vermezsek Çukurcuma'da Ferhat'tan banakalan iki dairemin kirası ile gayet iyi yaşayabilirdik. Mevlut'un gelirleri de vardı. Bunları da ikinci buluşmada bu sefer tavuklu pilav yerken konuştuk. Mevlut rahat, doğrudan, ara sıra da ürkekti. Ürkek olmasını küçümsemiyor, tam tersi beğeniyordum.

Buluşmamızdan önce Fevziye haberdar oldu. Kocası ve Sadullah Bey buluştuğumuzu Aktaşlardan önce öğrendiler. Mevlut, ben, Fevziye ve kucağındaki İbrahim, Sadullah Bey'in arabasıyla Boğaz gezintisine çıktık. Dönüşte bizi iş peşinde taksi sanıp kaldırımdan işaret yapanlara ve üzerimize atlar gibi gelenlere önde oturan Mevlut gülüp "Görmüyor musun, taksi dolu!" diye mutlulukla bağırdı.

Mevlut, Kültepe'deki evdeki kiracıyı çıkarması için hemen Süleyman'ı aramak istiyordu, ama Duttepe'dekilere haberi ilk ben vermek istediğim için onu beklettim. Vediha haberi çok iyi karşıladı; canım kardeşim sarılıp öptü beni. Ama hemen sonra, herkesin bunu istediğini söyleyerek beni sinirlendirdi. Mevlut ile herkes istedi diye değil, herkes istemedi diye evlenmek isterdim ben.

Mevlut aslında Aktaşlara gidip Süleyman'a ve Korkut'a haberi kendi vermek istiyordu. Ama onu uyardım: Büyütür de bu ziyareti

bir törene dönüştürürse Süleyman ile Korkut evlenmek için onların iznini alıyoruz sanabilirler, bu da beni üzerdi.

“Ne olacak,” dedi Mevlut bu endişelerimi işittiği zaman. “Ne sanırlarsa sansınlar. Biz kendi işimize bakalım.”

Mevlut haberi Süleyman’a telefonla verdi ama o zaten Vediha’dan her şeyi işitmişti. Mevlut’un evindeki yıllanmış Rizeli kiracı hemen çıkmayı reddetti. Süleyman’ın konuştuğu avukat tapusuz bir evin kontratsız kiracısının mahkemeye çıkartılmasının yıllar alabileceğini hatırlattı. Vuralların büyük oğlunun yolladığı ve sertliği, acımasızlığı ile ünlü bir kabadayı Rizeli kiracı ile görüştü ve ondan üç ay sonra evden çıkacağına ilişkin bir noter kâğıdı almayı başardı. Mevlut evlenme üç ay ertelenince hem sabırsızlandı, hem de rahatladı. Her şey çok hızlı geliyordu. Mevlut işin sonunda utanç verici bir şey olacağını hissediyor, bazan Samiha ile evleneceğini duyan herkesin, “Vah zavallı Rayiha,” dediğini ve kendisini ayıpladıklarını hayal ediyordu. Tabii dedikoducular yalnız ayıplamakla kalmayacak, Rayiha’nın ölmesiyle birlikte artık unutulmaya yüz tutan “Adam aslında küçük kız kardeşe yazmış, sonra büyük ile evlenmiş,” hikâyesini allayıp pullayıp yeniden piyasaya süreceklerdi.

Samiha’nın evlilik konusunu hemen açmasından, mantıklı, kararlı havasından, Mevlut evlenmeden önce onunla kahvelere, sinemalara, hatta öğle yemeğine uygun lokantalara gidemeyeceklerini hemen anlamıştı. Bu yüzden hayal kırıklığına uğrayınca, kafasının bir yanıyla böyle hayaller kurduğunu fark etti. Öte yandan evlilik pazarlıkları, dedikodudan kaçınarak görüşme gayretleri, yapılacak kibarlığın, harcanacak paranın miktarının ve söylenecek uygun yalanın ne olduğunu tam bilememek Mevlut’u o kadar yoruyordu ki, görücü usulüyle evlenmenin ne kadar rahat olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Samiha ile yalnızca iki haftada bir Sadullah Bey’e öğleden sonra geldiği zaman görüşebiliyorlardı. Fazla bir şey konuşmazlardı. Fevziye’nin, babası ile teyzesini yakınlaştırmak için bütün çabalarına rağmen Mevlut, evlenmeden önce Samiha ile arkadaş olamayacağını görüyordu.

2002 Eylül'ünde Kültepe'deki evin kiracısı çıkınca Mevlut Samiha ile arkadaşlığı ilerletmesine ortam hazırlayacak bir iş bulduğu için sevindi. Samiha dar yollardan kıvrıla kıvrıla yukarı yürüyerek Duttepe'den Kültepe'ye geldi ve Mevlut'un çocukluk evini birlikte ziyaret ettiler.

Mevlut'un çocukluk evi, Konak Muhallebici'si'ndeki buluşmalarında Samiha'ya hevesle uzun uzun anlattığı tek odalık gecekonduydu, neredeyse bir viraneydi. Zemin otuz üç yıl önce olduğu gibi topraktı. Tek odaya bitişik, ortasında bir çukur olan bir hela vardı. Helanın küçük penceresinden gece çevreyolundan geçen kamyonların uğultusu gelirdi. Aynı odun sobasının yanına bir de elektrikli soba konmuştu. Mevlut kaçak elektrik hattını keşfedemedi, ama Kültepe gibi bir mahallede kaçak hat olmadan kimsenin elektrik sobası almayacağını tecrübeyle biliyordu. Geceleri cinden korkarak oturup ders çalıştığı, bir ayağı kısa, sallanan masa da yerindeydi, somyalı yatak da. Mevlut otuz üç yıl önce çorba kaynatmış tencereleri, kahve pişirdikleri cezveyi bile gördü. Tıpkı babası ve kendisi gibi kiracılar da yıllar boyunca eve yeni hiçbir şey almamışlardı.

Oysa çevre baştan aşağı değişmişti. Yarı kel çamurlu tepe üç dört katlı beton evlerle kaplanmıştı. 1969 yılında bazıları yeni açılan toprak yolların hepsi şimdi asfalttı. Çevredeki bazı eski gecekondular, üç dört katlı avukatlık, mimarlık ve muhasebe bürolarına dönüşmüştü. Bütün damların üzerlerine yerleştirilmiş çanak antenler ve reklamlar, Mevlut'un ortaokul yıllarında evde ders çalışırken başını kaldırıncaya pencereden gördüğü manzarayı tamamen değiştirmişti, ama Hacı Hamit'in camisinin minareleri ve kavak ağaçları hep aynıydı.

Mevlut birikmiş son parasıyla gecekondunun (kendi de bu kelimeyi kullanıyordu artık) zeminini kaplattı, damını onarttı, helasını yeniledi ve duvarlarını boyattı. Bir iki kere de Süleyman'ın inşaat şirketinin kamyonu geldi, ama Mevlut bu destekten Samiha'ya hiç söz etmedi. Herkesle iyi geçinmek için çırpınıyor, evliliğine kimse burun kıvrımasın istiyordu.

İzmir'deki kızının yaz boyunca sessiz kalmasından, bir kere bile İstanbul'a gelmemesinden pırlanıyor Mevlut; konuyu kafasından uzaklaştırıyor. Ama düğün ayrıntıları konu-

lurken Fevziye gerçeği artık babasından saklayamadı: Fatma, annesinin ölümünden sonra, babasının teyzesiyle evlenmesine karşıydı. Düğüne İstanbul'a gelmeyecekti. Babasıyla ve Samiha Teyze'siyle telefonla görüşmeyi bile reddediyordu.

Yazın sıcak günlerinde Boynueğri Abdurrahman Efendi İstanbul'a gelmiş, Mevlut Duttepe'ye gidip, depremde eğrilmiş üçüncü katta Samiha'yı ondan resmen istemiş, Rayiha'yı yirmi yıl önce köy evinde isterken yaptığı gibi elini de öpmüştü. Acaba Boynueğri Abdurrahman Efendi ile Samiha, baba kız İzmir'e gidip Fatma'yı düğüne gelmeye ikna edebilirler miydi? Bu ziyarete bile kapı açmadığı için Mevlut Fatma'ya küsmek, onu unutmak istedi. Aileye sırtını dönmüştü Fatma.

Ama Mevlut kızına küsemedi. Çünkü aklının bir yanıyla Fatma'ya hak veriyordu. Aynı suçluluk duygusunu Samiha'nın da hissettiğini görüyordu. Fatma üniversiteye girsin diye çok çırpınan, annesinin ölümünden sonra onunla özel olarak ilgilenen Samiha, yeğeninin tutumunu kabullenmekte Mevlut kadar zorlandı. Ama Mevlut "Düğünü gözlerden uzak yapalım," derken Samiha tam tersini önerdi.

"Düğünü Duttepe'ye yakın yapalım, herkes gelsin, görsün... dedikodusunu da yapsın..." dedi Samiha. "Konu da böyle daha çabuk biter."

Mevlut, Samiha'nın bu kararına ve otuz altı yaşında beyaz gelinlik giyip gelin olduğunu cesaretle vurgulamasına hayran oldu. Duttepe'ye yakın ve masrafsız olduğu için düğün yeri olarak derneği seçtiler. Dernek dairesi çok büyük olmadığı için düğüne gelenler limonatalarını (ve Mevlut'un masa altından servisini ayarladığı rakılarını) içiyor, hediyelerini veriyor ve sıcak, kalabalık ve nemli dernekte çok oturmadan gidiyorlardı.

Samiha gelinliğini Vediha ile Şişli'deki bir dükkândan kendi parasıyla kiralamıştı. Mevlut düğün boyunca Samiha'yı aşırı güzel buldu: Böyle bir güzelle bir an göz göze gelen her erkek tabii ki ona üç yıl aşk mektubu yazardı.

Süleyman varlığının Samiha'yı huzursuz ettiğinin farkındaydı artık: Ne o ne de diğer Aktaşlar düğünde varlıklarını fazla hissettirdiler. Süleyman düğünden çıkarken sarhoştı. Mevlut'u bir kenara çekti.

“Unutma oğlum, her iki evliliğini de ben ayarladım,” dedi. “Ama iyi mi ettim, çıkaramıyorum.”

“Çok iyi ettin,” dedi Mevlut.

Gelinle damat, Fevziye ile kocası ve Boynueğri Abdurrahman Efendi, düğünden sonra Sadullah Bey’in Dodge’uyla Büyükdere’ye içkili bir lokantaya gittiler. Mevlut da, gelinliğini giymekten hoşlanan Samiha da hiç içmediler. Eve dönünce yatağa girip bütün ışıkları söndürüp seviştiler. Mevlut, Samiha ile sevişmenin sorunlu, dertli bir şey olmayacağını ta baştan hissetmişti. İkisi de hayal ettiklerinden daha çok mutlu oldular.

Ertesi aylarda karısı içeride uyurken Mevlut, gecekondunun penceresinden Duttepe’ye, Hacı Hamit’in camisine, apartmanlarla kaplı diğer tepelere dalgın dalgın bakarken aklına gelen Rayiha’yı düşünmemek için kendini çok zorladı. Evliliğinin ilk aylarında birkaç kere de, yaşadığı bu ânı daha önceden yaşamış olduğu duygusuna kapıldı. Bu, yıllar sonra yeniden evlendiği için mi, yoksa çocukluk evine geri döndüğü için mi kapıldığı bir yanılsamaydı, çıkaramadı.

VI. KISIM

(15 Nisan 2009 arşamba)

Aile içi pazarlık yağmurlu günde müsbet netice vermez.

Biron Paşa, Mazeret ve İstihza

ON İKİ KATLI APARTMAN

ŞEHRİN RANTI SENİN HAKKIN

“Yemin ettin, yüzde altmış ikiden aşağı asla inmeyeceksin,” dedi Samiha kapıda kocasını uğurlarken. “Onlardan korkup boyun eğme.”

“Ne korkacağım,” dedi Mevlut.

“Süleyman’ın saçmalıklarına inanma, sinirlenme. Tapunu aldın mı?”

“Muhtar kâğıdı yanımda,” dedi Mevlut yokuştan aşağı yürürken. Gökte kurşuni yağmur bulutları vardı. Duttepe’de, Iıasan Amca’nın bakkalında hepsi buluşacak, durumu görüşecek, son bir kere pazarlık edeceklerdi. Vuralların büyük inşaat şirketi Vural Yapı, Duttepe ve Kültepe’de kentsel dönüşüm yasasından yararlanan on altı tane yüksek apartman yapıyordu. Mevlut’un Samiha ile yedi yıldır yaşadığı, babadan kalma tek odalı evin arsasına da planlara göre on iki katlı bir bina yapılacaktı. Bunun için, pek çokları gibi Mevlut’un da Vurallarla anlaşması gerekiyordu. Ama pazarlığı uzattığı ve ayak sürüdüğü için Korkut ve Süleyman Mevlut’a öfkeliydiler.

Mevlut anlaşmayı hâlâ imzalamamıştı; çocukluk evinde Samiha ile yaşamaya devam ediyordu, ama oraya bir gün yapılacak olan on iki katlı binanın bazı daireleri şimdiden satılmıştı. Mevlut bazan evinin bahçesine çıkıyor, tam üstündeki göğü gösterip orada bir yerde bir gün sahibi olacakları daireler için Vurallara şimdiden para veren zenginlere şaşıyor, alay ediyordu onlarla. Ama Samiha hiç gülmüyordu bu şakalara. Mevlut ikinci karısının gerçekçiliğine saygı duyuyordu.

Henüz inşaatına başlanmamış apartman binasının maketi Vural Yapı’nın Duttepe ile Kültepe arasındaki Çarşı Caddesi’nde açtığı tanıtım ofisinde sergileniyordu. Topuklu ayakkabılar giyen sarı saçlı bir memure ziyaretçilere daire çeşitlerini, banyo ve mutfaklarda kullanılacak malzeme örneklerini gösterirken bir an duruyor, altıncı kattan başlayarak güney cepheden Boğaz’ın gözükeceğini söylüyordu. Kırk yıllık evinin bahçesinden altı kat yukarı çıkılırsa Boğaz’ın gözükeceği fikri bile Mevlut’un başını

döndürüyordu. Aktaşlarla son pazarlıktan önce makete bir kere daha göz atmak için yolunu uzattı.

Devletin İstanbul'un başka pek çok mahallesiyle birlikte Duttepe ve Kültepe'yi özel kentsel dönüşüm bölgesi ilan etmesi, yüksek apartmanlar yapılmasını teşvik ettiği haberi 2006 yılında ilk duyulduğunda mahalleliler çok memnun olmuştu. Eskiden bu tepelerde en çok üç dört katlı binaya izin vardı. Şimdi Duttepe ve Kültepe'de on iki kata izin veriliyordu. Bu, herkesin cebine konmuş para gibiydi. Ankara'nın onayıyla çıkan kararın arkasında, iktidar partisi AKP'ye çok yakın olan ve Duttepe ve Kültepe'de pek çok arsası olan Hacı Hamit Vural ailesinin olduğunu herkes biliyordu. Bu yüzden, geçen ay yapılan belediye seçimlerinde, iktidar partisi AKP'nin zaten yüksek olan oyları, Duttepe ve Kültepe civarında çok yükselmişti. Her şeyden şikâyet eden bozguncuların sesleri ilk başlarda hiç işitilmemişti bile.

Daha sonra, ilk şikâyetler kiracılardan geldi. On iki kat izninden sonra arsa fiyatları ve kiralara bir anda yükselince, Mevlut'un Rizeli eski kiracısı gibi ay sonunu zar zor getirenler tepeleri yavaş yavaş terk etmeye başladılar. Mevlut'un Tarlabası'ndan ayrılırken hissettiği duygu vardı bu eski kiracılarda: Artık burada kendilerine bir gelecek olmadığı, burada yükselecek gösterişli binalarda daha zengin başka insanların yaşayacağı duygusu...

Yeni yasaya göre, on iki katlı bir bina yapılabilmesi için altmışa yakın gecekondulu sahibinin arsasının bir "adada" toplanması gerekiyordu. Duttepe'yi, Kültepe'yi bölgelere bölen bu adaları belediye bir yılda belirleyip ilan etmişti. Böylece, bir gün aynı yüksek apartman binasında yaşayacaklarını öğrenen gecekondulu komşuları geceleri birbirlerinin evlerinde toplanmaya, çay sigara içip tartışmaya, kendilerine devletle ve müteahhit şirketle işlerini hünerle görüşecek temsilciler seçmeye (çok hevesli vardı) ve aralarında ufak tefek kavgalar etmeye başladılar. Mevlut, Samiha'nın zorlamasıyla bu toplantılara üç kere gitti. Bütün erkeklerle birlikte hemen rant kelimesinin anlamını öğrendi ve kullanmaya başladı. Bir kere de elini kaldırıp rahmetli babasının bu evi yapmak için ne emekler verdiğini, ne çileler çektiğini anlattı. Ama geceleri تنها sokaklarda boza satmak, pek takip edemediği yüzde ve pay tartışmalarından çok daha fazla mutlu ediyordu onu.

Yeni yasaya göre, küçük arsa sahipleri yüksek apartmanda daire sahibi olabilmek için hisselerini önce binaları yapacak müteahhite satmalıydılar. Türkiye'nin başka ünlü inşaat şirketleri de bu işleri almak istemişlerdi ama hem Ankara'yla hem de mahalleyle ilişkileri çok iyi olan Hacı Hamit Vural'ın şirketi en güçlü olanıydı. Böylece Duttepe ve Kültepe'nin eski gecekonduların sahipleri Vural Yapı yazıhanesinin vitrinindeki maketi görüp nasıl apartman sahibi olabileceklerini anlamak ve Hacı Hamit Vural'ın küçük oğluyla pazarlık etmek için Çarşı Caddesi'ndeki ofise gitmeye başladılar.

İstanbul'da çok yerde yapılan diğer yüksek binalarda da müteahhit ile eski gecekonduların sahibi arasındaki bölüşüm genellikle yarı yarıyaydı. Kendilerine iyi bir temsilci bulan ve birlikte hareket eden birtakım tapu sahipleri bazan bu oranı pazarlıkla yüzde elli beş, hatta yüzde altmışa çıkarabilirlerdi. Ama çoğu zaman bu başarılamiyor, gecekonduların komşusuyken apartman komşusu olacaklar arasında, istenen yüzde, teslim tarihi gibi konularda anlaşmazlıklar, kavgalar çıkıyordu. Mevlut bazı mahalle temsilcilerinin müteahhitlerden rüşvet aldığını, bu hikâyeleri gülümseyerek anlatan Süleyman'dan işitmişti. Korkut ile Süleyman hem Duttepe'nin eski arsa sahibi olarak, hem de Hacı Hamit'in inşaat şirketinin ortağı olarak bütün dedikoduların, kavgaların ve pazarlıkların içindeydiler.

Çoğu üç dört katlı eve dönüşmüş olan eski gecekonduların sahipleri, eğer resmi bir tapuları varsa, devlet ve inşaat şirketiyle sıkı pazarlık edebiliyorlardı. Ama Mevlut gibi yalnızca kırk yıllık muhtar kâğıdı ve tek odalık evi olanlar (Kültepe'de daha çoktu bunlar) müteahhitin "Devlet bir yolunu bulup arsana el koymasın," tehdidi karşısında korkup geriliyorlardı.

Bir başka tartışma konusu, geçici ev kirasıydı: Özel kanunlarla yapılan yüksek apartman inşaatlarında müteahhitler evlerini, gecekondularını yıktıkları arsa sahiplerinin inşaat süresince kalacakları evlerin kiralarını ödüyorlardı. Bazı yerlerde bu süre iki yıl olarak sözleşmede belirtilmiş, ama müteahhitler inşaatları vaktinde bitiremediği için ev sahipleri sokakta kalmıştı. Bu dedikodular İstanbul'a hızla yayıldığı için, yüksek binaya girecek arsa sahiplerinden çoğu müteahhit ile herkesten sonra

anlaşmalarının daha güvenli olduğuna karar vermişlerdi. Bazı arsa sahipleri de müteahhit şirket herkesle anlaştıktan sonra onunla pazarlık etmenin daha kârlı olduğunu bildikleri için de ayak sürüyor, inşaatları geciktiriyorlardı.

“Tıkaç” dediği bu ev sahiplerine Korkut çok kızılıyordu. Onların, başkalarının işini bozarak hak ettiklerinden daha büyük pay ve daha çok daire almak isteyen namussuz pazarlıkçılar olduğunu söylüyordu. Bazı tıkaçların, herkesin iki küçük daire alabildiği on altı on yedi katlı binalardan altı hatta yedi daire aldığına ilişkin hikâyeleri Mevlut da işitmişti. Bu başarılı pazarlıkçılar genellikle yeni ve pahalı apartman dairelerini satın başka şehre, başka mahallelere taşınmayı tasarlayanlar arasından çıkılıyordu. Çünkü yüksek binaların yapılmasını geciktirenlere yalnız devlet ve müteahhitler değil, yeni evlerine bir türlü kavuşamayan eski komşuları, arkadaşları da çok öfkelenir, zorlardı onları. Mevlut Oktepe’de, Zeytinburnu’nda ve Fikirtepe’deki bazı yüksek binalarda tıkaçlar ile eski mahalle komşuları arasında ucu yumruklaşmaya, bıçaklamaya varan ve gazetelere geçen kavgalar çıktığını işitmişti. Aslında arsa sahiplerini bölmek isteyen müteahhitlerin bu kavgaları el altından kışkırttıkları da söyleniyordu. Mevlut bütün bu tıkaç hikâyelerini iyi biliyordu, çünkü aralarındaki son pazarlıkta Korkut ona “Senin de tıkaçlardan farkın kalmadı be Mevlut!” demişti.

Vural Yapı’nın Çarşı Caddesi’ndeki yazıhanesi boştu. Mevlut burada ev sahiplerinin ve müteahhitlerin ayrı ayrı düzenlediği pek çok tanıtma toplantısına katılmış, Samiha ile gösterişli, tuhaf balkonlu beyaz maketleri seyretmiş, kendi hakkına düşen, kuzeye bakan küçük dairenin nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışmıştı. Yazıhanenin içinde Vuralların İstanbul’da yaptığı diğer yüksek binaların ve genç bakkal Hacı Hamit’in elinde kürek ilk inşaatlarını yaptırırken çekilmiş fotoğrafları vardı. Hafta sonları şehrin iyi mahallelerinden gelen alıcıların arabalarını park ettiği kaldırımlarda da şimdi öğle vakti kimse yoktu. Mevlut çarşıda biraz oyalandıktan, Hacı Hamit Vural Camii’nin altındaki dükkânların vitrinlerine baktıktan sonra bakkaldaki toplantıya yetişmek için Duttepe’nin kıvrımlı dar sokaklarını çıkmaya başladı.

Çocukluğunda bu yokuşun başındaki ilk evlerden sonraki düzlükte Hacı Hamit'in adamlarını yatırdığı pis kokulu, ahşap barakalar vardı. Mevlut karanlık ve nemli odalardaki tahta ranzalarda ölü gibi uyuyan genç ve yorgun işçileri açık kapıdan görürdü bazan. Son üç yılda kiracılar çekip gittikten sonra boş kalan evlerin sayısı artıyordu. Nasıl olsa bütün mahalle yıkılacak diye artık buralarda kimse ev kiralamak istemiyor, bu viraneler Duttepe'yi eskimiş ve kötü gösteriyordu. Karanlık bir gök vardı karşısında; Mevlut dertliydi. Yokuşu çıkarken göğe yürüyormuş gibi hissediyordu kendini.

Samiha'nın yüzde altmış ikide ısrarına niye hayır diyememişti! Bu yüzde ile Aktaşlarla uzlaşmak zordu. Korkut ile en son pazarlıklarında Mevlut yüzde elli beş istemiş, Korkut bunu bile yüksek bulmuş, ama bir kere daha konuşmaya karar vermişlerdi. O toplantı için Korkut ile Süleyman lokale gelmişler, sonra uzun bir süre geri aramamışlardı. Mevlut hem endişeleniyor, hem de Korkut'un kendisini tıkaç olarak görmesinden hoşlanıyor, bu sayede en yüksek hisseyi alacağını seziyordu.

Ama bir ay önce Duttepe ve Kültepe hassas deprem bölgesi ilan edilince Kültepelilerin çoğu gibi Mevlut da bunu Vuralların yeni bir hamlesi olarak gördü. 1999'daki depremden sonra, eski ve dayanıksız bir apartmanda mal sahiplerinin üçte ikisinin çoğunluğuyla yıkım kararı alınabilsin diye çıkarılmıştı bu yasa. Ama hükümet ve müteahhitler kanunu büyük ve yüksek apartmanların yapılmasını engelleyen küçük ev sahiplerini dışlayabilmek için kullanıyordu. Bu karardan sonra tıkaç olmak daha da zorlaştığı için, Samiha'nın kapıdan çıkarken ısrar ettiği yüzde altmış ikiyi Korkut'a nasıl söyleyebileceğini düşünüyordu Mevlut.

Yedi yıldır evliyediler ve Samiha ile mutluydu Mevlut. İyi arkadaş olmuşlardı. Ama bu, hayatın eğlenceli, renkli yanlarına odaklanan yaratıcı bir arkadaşlık değil, iş yapmaya, zorlukları aşmaya ve yaşamın günlük sıradanlığını kabule yönelik bir arkadaşlıktı. Biraz tanıyınca Samiha'nın içinde inatçı, kararlı ve iyi yaşamaya istekli bir kadın görmüş, onun bu yanını sevmişti Mevlut. Ama Samiha bu güçlü yanıyla ne yapacağını bilemiyor, belki de bu yüzden Mevlut'a onun istediğinden çok daha fazla karışıyor, karışmaktan öte onu yönetiyordu da.

Mevlut şimdi Vurallar ile yüzde elli beş ile anlaşılmaya çoktan razıydı: Bu pay ile on iki katlı apartmanın aşağı katlardaki manzarasız dairelerinden üç tanesinin sahibi olunuyordu. Köydeki annesi ve ablaları da babasının resmi mirasçısı oldukları için Mevlut'un hakkına bir daireden az bir şey düşünüyordu. Bir daire sahibi olabilmek için aradaki farkı Samiha, Ferhat'tan kalan Çukurcuma'daki dairelerinden aldığı kirayla beş yılda ödeyecekti (yüzde altmış ikiyi kabul ettirebilirlerse bu üç yıla iniyordu). İki dairenin ortak sahibi olacaktı. Bütün bu hesabı evde Samiha ile aylarca konuşup tartışarak yapmışlardı. Mevlut İstanbul'a geldikten kırk yıl sonra bir apartman dairesi sahibi (aslında yarısı) olma umudunu kaybetmeyi hiç istemediği için, Hasan Amca'sının vitrini kutular, gazeteler, şişelerle rengârenk bakkalına neredeyse korka korka girdi.

Dükkân yarı karanlıktı; Mevlut bir an gözlerini alıştıramadı.

"Mevlut ya, bir de sen konuş babamla," dedi Süleyman. "Bizi deli ediyor; belki seni dinler."

Hasan Amca son otuz beş yıldır yaptığı gibi tezgâhta oturuyordu. İyice yaşlanmıştı ama dimdikti. Mevlut, amcasının aslında babasına ne kadar benzediğini hatırladı; bunu çocukluğunda fark edemezdi. Ona sarılıp benlerle kaplı, seyrek sakallı yanağını öptü.

Süleyman'ın takıldığı ve Korkut'un gülümsediği şey, babasının bakkal müşterisine malı hâlâ gazete kâğıdından yapılmış torbayla ("kesekâğıdı" diyordu Hasan Amca) vermesiydi. Hasan Amca 1950'lerde, 60'larda bütün İstanbul bakkallarının yaptığı gibi kesekâğıdı torbalarını evden getirdiği veya sağdan soldan topladığı eski gazeteleri katlayarak boş vakitlerinde kendi yapıyor ve bu alışkanlığını oğluna "Kimseye zararım yok," diye savunuyordu. Mevlut dükkâna her girişinde yaptığı gibi Hasan Amca'nın karşısındaki sandalyeye oturup gazete katlamaya başladı.

Süleyman mahallenin hızla değiştiğini, artık müşterilerin kullanılmış, pis gazetelerden yapılmış torbalar veren bir markete gelmeyeceğini söyledi babasına.

"Gelmesinler," dedi Hasan Amca. "Zaten burası market değil, bakkal." Mevlut'a dönüp göz kırptı.

Süleyman aslında babasının faydasız, hatta zararlı bir iş yaptığını söyledi: Hazır plastik torbanın kilosu eski gazetelerin kilosundan çok daha ucuzdu. Mevlut tartışmanın uzamasından memnun oldu. Hem apartman hissesi tartışmasından korktuğu için, hem de Aktaşlar cephesinde kendiliğinden bir çatlak açıldığı için. Bu yüzden Hasan Amca, “Oğlum, hayatta her şey para değil!” deyince Mevlut onu destekledi ve para kazanan her işin faydalı iş olmadığını söyledi.

“Mevlut hâlâ boza satmaya çalışıyor be baba,” dedi Süleyman. “Biz Mevlut’a çok saygı duyuyoruz, ama onun akıyla ticaret yapmıyoruz.”

“Mevlut, amcasına sizden daha saygılı,” dedi Hasan Amca. “Hem de bak, sizin gibi boş durmuyor, kesekâğıdı yapıyor.”

“Mevlut’un bizlere saygısını şimdi bize son kararını söyleyince göreceğiz,” dedi Korkut. “Ne düşündün Mevlut?”

Mevlut telaşlandı, ama “Hasan Amca, ekmek,” diyen bir erkek çocuğu dükkâna girdiği için hepsi sustular. Seksen küsur yaşındaki Hasan Amca ahşap ekmek dolabından bir somun ekmek çıkarıp tezgâha koydu. On yaşındaki çocuk kıtır değil diye burun kıvırdı bu ekmeğe. “Elinle değil, gözünle seç evladım,” dedi Hasan Amca ve gitti, daha pişkin bir ekmek çıkardı.

Mevlut sokağa çıktı; aklına bir çare gelmişti. Cebinde Samiha’nın altı ay önce ona hediye ettiği bir cep telefonu vardı. Telefonla Samiha kocasını arardı yalnızca; Mevlut telefonu kullanmazdı hiç. Şimdi, yüzde altmış ikinin çok yüksek olduğunu, daha aşağıya inmeleri gerektiğini, yoksa kavga çıkacağını söylemek için karısını arıyordu.

Ama Samiha telefonu açmadı. Yağmur başlarken, çocuğun en sonunda bir ekmekle bakkaldan çıktığını gören Mevlut içeri girdi ve Hasan Amca’nın yanına oturup gazete katlamaya ciddiyetle devam etti. Süleyman ile Korkut anlaşma yapılmışken son anda zorluk çıkaran tıkaçlardan, yeniden pazarlık etmek isteyen uyanıklardan, komşusunu ikna edip sözleşmeyi imzalattığı için müteahhitten gizlice para isteyen alçaklardan aşağılayıcı bir dille şikâyet ediyor, her şeyi babalarına bütün ayrıntılarıyla anlatıyorlardı. Mevlut arkasından kendisinden de aynı dille söz edeceklerini seziyordu. Oğullarına sorduğu

sorulardan Hasan Amca'nın da bütün bu pazarlıkları ve inşaat işlerini takip ettiğini ve bakkaldan oğullarını hâlâ yönetmeye çalıştığını hayretle gördü. Oysa Mevlut, Hasan Amca'nın artık bir eğlence olarak işlettiği bakkal dükkânından başka hiçbir şeyden haberdar olmadığını zannediyordu.

Mevlut'un bakışları katladığı eski gazetedeki aşına bir yüze takıldı. ÜSTAT HATTATIN ÖLÜMÜ diyordu yandaki başlık. Efendi Hazretleri'nin öldüğünü anlayarak kederlendi Mevlut: İçti cız etti; hüznüldü. Gençlik fotoğrafının altında "Son büyük üstat hattatımızın bazı eserleri Avrupa müzelerindedir," diye yazmışlardı. Mevlut en son altı ay önce dergâha uğramıştı. Efendi Hazretleri erişilemeyecek bir mesafede, hayran kalabalığının arasında çok uzaklardaydı artık ve söylediklerini işitmek, anlamak mümkün değildi. Son on yılda evinin çevresi, Çarşamba sokakları da çeşit çeşit tarikatın renk renk kıyafet giyen adamıyla dolmuştu. Bunlar İran'daki, Arabistan'daki gibi eski dini kıyafetleri giyiyordu. Mevlut onların siyasi dindarlıklarından ürkmüş, bir daha gitmemişti o mahallelere. Şimdi, Efendi Hazretleri'ni son bir kere daha görmediği için pişmandı. Onu düşünmek için Mevlut elindeki eski gazetenin arkasına saklandı.

"Mevlut, sen babamla sonra gazete katlarsın," dedi Korkut. "Ama kararlaştırdığımız gibi şu anlaşmayı yapalım artık. Bizim başka işlerimiz de var. Herkes, 'Sizin amcaoğlu niye hâlâ imzalamadı?' diyor. Biz seninle Samiha'ya her istediğinizi verdik."

"Evimiz yıkıldıktan sonra Hacı Hamit'in yatakhaneinde kalmak istemiyoruz."

"Tamam. Ay başına bin iki yüz elli lira kira yazalım anlaşmaya, üç yıl için. Siz istediğiniz yerde kalırsınız."

Çok iyi bir miktardı bu. Mevlut cesaretlendi: "Ayrıca yüzde altmış iki pay istiyoruz," deyiverdi.

"Yüzde altmış iki nereden çıktı?" ("Samiha tutturdu işte!" demeyi o an ne çok istedi Mevlut.) "En son biz yüzde elli beşe fazla demiştik!"

"Böyle uygun bulduk," dedi Mevlut kendisinin bile şaşıtığı bir güvenle.

"Olmaz o zaman," dedi Korkut. "Bizim de onurumuz var. Göz göre göre bize kazık atamazsın. Yazıklar olsun! Mevlut,

ne yaptığını biliyorsun değil mi? Baba, görüyor musun nasıl bir adammış bu bizim Mevlut?”

“Sakin ol oğlum,” dedi Hasan Amca. “Mevlut makuldür.”

“O zaman yüzde elli beşten aşağı iner ve bu iş burada hemen sonuçlanır. Tabii Mevlut anlaşmayı imzalamazsa, Aktaşlar daha kendi amcaoğullarını bile ikna edemediler diye etrafta laf olur. Her akşam nasıl pazarlık edelim diye evlerde toplanıp dedikodu yapıyorlar. Şimdi bu korkuları kullanarak bize şantaj yapıyor uyanık Mevlut Bey. Son sözün bu mu Mevlut?”

“Son sözüm bu!” dedi Mevlut.

“Tamam. Gel gidelim biz Süleyman.”

“Dur ağbi,” dedi Süleyman. “Mevlutçuğum, bir de şunu düşün: Bu deprem bölgesi kararından sonra müteahhit üçte iki hisseyi topladı mı kimsenin gözünün yaşına bakmıyor artık. Atıyorlar seni evinden. Arsana da tapuda ve vergi dairesinde devlete ne göstermişsen o kadar veriyorlar. Sende tapu da yok aslında. Muhtar kâğıdı var. Rayiha’ya aşk mektupları yazarken bir akşam içip bana vermek istediğin o muhtar kâğıdının altında da Mustafa Amca’nın adıyla birlikte babamın da adı var, biliyorsun herhalde. Bu iş mahkemelik olursa on yıl sonra şimdi bizim önerdiğimiz yarısı kadar bile para geçmez eline. Hâlâ ısrar ediyor musun?”

“Böyle konuşulmaz kimseyle oğlum,” dedi Hasan Amca.

“İsrar ediyorum,” dedi Mevlut.

“Yürü gidelim Süleyman,” dedi Korkut. Ağabey önde kardeş arkada bir hışımla bakkal dükkânından çıkıp dışarıdaki yağmurda koşarak uzaklaştılar.

“Ellisini geçtiler ama hâlâ hırslı öfkeli bizim oğlanlar,” dedi Hasan Amca. “Ama böyle kavga bizlere yakışmaz. Birazdan gelirler geri. Sen de in biraz aşağı...”

Mevlut “İnerim,” diyemedi. Aslında Korkut ile Süleyman biraz alttan alsalar onlarla yüzde elli beş ile hemen uzlaşmaya hazırdı. Samiha inat olsun diye yüzde altmış iki diye tutturmuştu. Şimdi, on yıl sürecekt davalardan sonra hiçbir şey sahibi olamamak ihtimalini düşünmek bile Mevlut’u telaşlandırıyordu. Elindeki eski gazeteye döndü.

Efendi Hazretleri’nin ölüm haberi dört ay önce yayımlanmıştı. Mevlut kısa haberi bir daha okudu. Üstadın hayatında

hattatlığı kadar önemli dergâhtan ve şeyh olmasından bahis bile yoktu gazetede.

Ne yapmalıydı şimdi Mevlut? Çıkıp giderse iş bozulur, ondan sonra dönüp uzlaşması daha zorlaşırdı artık. Belki de Korkut'un istediği buydu: Mahkemede, "Babamızın da muhtar kâğıdında adı ve arsada hakkı var," derler (yıllar önce Duttepe'deki arsaya el koyduklarını, Kültepe'dekini sattıklarını da tabii saklarlar), böylece Mevlut'un elinden her şeyi sonunda almış olurlardı. Eve gidip bunları Samiha'ya nasıl anlatacağını bilmiyordu Mevlut; sessizce gazete katlıyordu. Dükkâna, pirinç, sabun, bisküvi alan kadınlar, çiklet, çikolata seçen çocuklar girdiler, çıktılar.

Hasan Amca hâlâ bazı müşterileri için borç defteri tutuyordu. Gözleri görmediği için deftere müşterilerin aldıklarını kendi elleriyle yazmalarını istiyordu. Bir müşterinin arkasından Mevlut'a döndü, deftere doğru yazılmış mı, bakmasını istedi. Oğullarının pazarlığı tatlıya bağlamak için geri gelmeyeceğini anlayınca, Mevlut ile teselli edici bir havayla konuştu: "Rahmetli babanla ne iyi iki kardeş, iki arkadaşık," dedi. "Kültepe'deki, Duttepe'deki arsaları birlikte çevirdik, evleri ellerimizle birlikte yaptık. Muhtara da kâğıtların altına ikimizin de adını yazdırdık ki birbirimizden hiç kopmayalım. O zamanlar babanla birlikte yoğurt satar, birlikte yemek yer, birlikte cumaya gider, birlikte parka oturup birlikte sigara içerdik... Muhtar kâğıdı yanında mı?"

Mevlut kırk yıllık, nemli, buruş buruş kâğıdı tezgâha koydu.

"Ama sonunda gene ayrı düştük. Neden? Çünkü o anneni, ablanları İstanbul'a getirmedi. Rahmetli babanla sen kanınızla canınızla çalıştınız. O katlar herkesten çok senin hakkın. Ablanlar İstanbul'a gelip senin gibi çalışmadılar. İşin doğrusu, müteahhitin vereceği bu üç katın hepsinin senin olmasıdır. Bu eski muhtar kâğıtlarının boşları var bende. Muhtar arkadaşımı, mührü de var. Otuz beş yıl önce koymuşum bir kenara. Gel senle bu eski kâğıdı yırtalım. Benzer kâğıda yenisini yapalım. Senin adını yazalım, mührü de güzelce vuralım. Vurallara daha fazla para vermenize bile gerek kalmadan kat sahibi olursunuz Samiha ile."

Mevlut bunun köydeki annesinin ve ablalarının payını küçültüp kendi payını büyütme olduğunu anladı ve "Hayır," dedi.

“Hemen hayır deme. İstanbul’da ter dökmüş olan sensin. Şehrin rantı senin hakkın.”

Cebindeki telefon çalınca Mevlut bir an dışarı yağmura çıktı. “Aramışsın, ne oluyor?” dedi Samiha. “İyi gitmiyor,” dedi Mevlut. “Sakin onlara boyun eğme...” dedi Samiha.

Mevlut öfkelenerek telefonu kapadı, bakkala girdi. “Ben gidiyorum Hasan Amca!” dedi.

“Sen bilirsin evladım,” dedi Hasan Amca gazete katlarken. “Her şey en sonunda Cenab-ı Hakk’ın buyurduğu yere varır.”

Oysa Mevlut, amcasının “Otur biraz daha, çocuklar yumuşar şimdi,” demesini isterdi. Hem ona, hem kendisini bu noktaya iten Samiha’ya içerledi. Korkut ile Süleyman’a ve Vurallara da öfkeleniyor, ama en çok da kendine kızıyordu. Az önce Hasan Amca’ya “Evet” deseydi hak ettiği daireyi en sonunda alabilecekti. Şimdi hiçbir şeyden emin değildi.

Kıvrıla kıvrıla inen asfalt (eskiden çamurlu topraktı) yoldan, Gıda Market’in (eskiden eskiciydi) önünden, merdivenlerden (eskiden yoktu) inip Kültepe’ye çıkan geniş sokakta yağmur altında yürürken, her gün defalarca yaptığı gibi Rayiha’yı hatırladı. Rayiha’yı şu aralar rüyalarında da daha sık görüyordu. Bunlar acı verici, zor rüyalar. Rayiha ile Mevlut’un arasında taşan dereler, yangınlar, karanlıklar oluyordu hep. Sonra bu karanlık şeyler aynen sağında yükselen çirkin apartmanlar gibi bir çeşit vahşi ormana dönüşüyordu. Mevlut bu ormanın ağaçları arasında köpekler olduğunu, orada Rayiha’nın mezarı olduğunu anlıyor, köpeklerden korkmasına rağmen Rayiha’ya doğru yürürken sevgilisinin tam tersi yönde, arkasında kendisini seyrettiğini, sağ olduğunu sevinçle fark ediyor ve mutlulukla ama tuhaf bir acıyla uyanıyordu.

Rayiha evde olsaydı, ne yapar ne eder, tatlı bir söz söyler, telaşlı Mevlut’u yatıştırırdı. Oysa Samiha kafasına bir şey takıyor, hayatta yalnızca istediği o şeyi görüyor, bu da Mevlut’un telaşını artırıyordu. Artık yalnızca geceleri boza satarken kendisi olabiliyordu Mevlut.

Bazı boş evlerin bahçelerine, “Bu arazi Vural Yapı’nındır” diyen ilanlar konmuştu. Kültepe’ye çıkan ana yokuşun geçtiği bu yamaçlar Mevlut buraya ilk geldiğinde boş araziydi. Babası

bu yerlere Mevlut'u sobada yakacak kâğıt, odun, kuru çalı toplamaya yollardı. Şimdi yolun her iki yanında altı yedi katlı berbat gecekondlu apartmanlar yükseliyordu. Bunlar ilk başta iki üç katlı yapılmış binalardı. Daha sonra bu zayıf temelli yapılara o kadar kaçak kat çıkmışlardı ki, hepsini yıkıp yerine yeni yüksek bina dikmek kârlı değildi artık. Bu yüzden, bu binalarda daire sahibi olanlar on iki kat izninden yararlanmak istemediği gibi inşaat şirketleri de binaların sahipleriyle anlaşmaya çalışmıyorlardı. Korkut her katı bir başka üslupla yapılmış bu korkunç binaların Duttepe'yi, Kültepe'yi güzel göstermediğini, yeni binaların fiyatlarını düşürdüğünü ve mahallenin imajını bozduğunu anlatmıştı bir kere ve tek çözümün de bu yerlerin bundan sonraki büyük depremde yıkılıp gitmesi olduğunu söylemişti.

1999 depreminden sonra bilim adamlarının, yaklaşmakta olduğunu ve şehri yıkacağını söyledikleri asıl büyük depremi Mevlut da bütün İstanbullular gibi düşünürken bazan kendini yakalıyordu. O zaman kırk yıldır yaşadığı, binlerce, on binlerce kapısından içeri girip ev içlerini tanıdığı şehrin ve orada yaşadığı hayatının ve hatıralarının ne kadar geçici olduğunu hissediyordu. Kendi kuşağının yaptığı gecekonduların yerine yapılan yüksek binalar kuşağının da oralarda yaşayan insanlarla birlikte bir gün yok olacağını anlıyordu. Bütün insanların ve binaların çekip gittiği o gün bazan bir rüya gibi Mevlut'un gözünün önünde canlanıyor, o zaman hiçbir şey yapmak istemiyor, hayattan da bir beklentisi kalmıyordu.

Oysa Rayiha ile evlendiği, mutlu olduğu yıllarda şehrin hiç değişmeyeceğini, kendisinin sokaklarda çalışma uğraşa orada bir yer edineceğini, ona uyum sağlayacağını sanırdı. Bu aslında olmuştu. Ama kendisiyle birlikte son kırk yılda şehre on milyon insan daha gelip, kendi gibi şehre bir ucundan saldırınca şehir de bambaşka bir yer olmuştu. Mevlut İstanbul'a geldiğinde nüfusu üç milyon olan şehrin şimdi on üç milyon olduğu söyleniyordu.

Ensesinden içeri yağmur damlaları giriyordu. Elli ikisindeki Mevlut kalp atışlarını daha fazla hızlandırmak istemediği için sığınacak yer aradı. Kalbinden bir derdi yoktu, ama şu ara fazla sigara içiyordu. Sağda ileride, bir zamanlar Derya Sineması'nın birkaç yaz film gösterdiği, düğünlerin, sünnetlerin yapıldığı

boş bir alan vardı; tellerle çevrili plastik yeşil çimli mini futbol sahasına dönüştürmüştüler. Mevlut orada dernek maçları düzenlemişti. İdare binasının sundurmasının altına sığındı. Yeşil çim sahaya düşen yağmur tanelerine bakarak bir sigara yaktı.

Hayatı gitgide büyüyen bir telaşla geçiyordu. Oysa Mevlut bu yaşta artık ayağını şöyle biraz uzatabilmek isterdi, ama içinde böyle bir rahatlık yoktu. Şehre ilk geldiğinde kalbinde hissettiği eksiklik ve yetersizlik duygusu Rayiha'nın ölümünden sonra, özellikle son beş yılda artmıştı. Şimdi Samiha'ya ne diyecekti? Hayatının sonuna kadar rahat edeceği, içinden atılmayacağına emin olduğu bir evi olsun istiyordu artık. Buna sahip olamayacağı için Samiha onu teselli etmeliydi aslında, ama Mevlut evde asıl teselliye karısını iltiyaç duyacağını biliyordu. Samiha'ya pazarlığın yalnızca olumlu yanını söylemeye karar verdi. En azından konuya böyle girmeliydi.

Kültepe'nin yetersiz lağım boruları dik yokuşlardan akan suları ememiyordu. Mevlut aşağıda Çarşı Caddesi'nde suların biriktiğini, tıkanan trafikte çalan araba kornalarından anladı.

Eve vardığında sıırıslıklamdı. Samiha'nın bakışlarından huzursuz olduğu için "Her şey yolunda," diye abarttı. "İstedğimiz yerde kalalım diye bize her ay bin iki yüz elli lira kira veriyorlar."

"Mevlut niye yalan söylüyorsun, iş yatmış," dedi Samiha.

Vediha cep telefonundan aramış, Korkut'un hem çok kırdığını hem de çok kızgın olduğunu, artık bu işin bittiğini, Mevlut'u sildiklerini söylemişti.

"Sen ne dedin? Evden çıkarken yüzde altmış ikiden aşağı inme diye bana yeminler ettirdiğini söyledin mi?"

"Pişman mısın?" dedi Samiha tek kaşını alaycı bir şekilde havaya kaldırarak. "Altan alsaydım Korkut ile Süleyman bana daha iyi davranırdı diye mi düşünüyorsun?"

"Bütün hayatım boyunca altan aldım onlara," dedi Mevlut. Samiha susunca cesaretlendi. "Şimdi dikbaşlılık edersem bu daire de gidebilir. Bunun sorumluluğunu alıyor musun? Ablanı geri ara, işi tatlıya bağla, ben korktum onlardan, pişmanım."

"Ben bunu yapmam."

"O zaman ben ararım Vediha'yı," dedi Mevlut, ama elini cebine atıp aramadı. Kendini yalnız hissediyordu. Samiha'nın

desteği olmadan o gün herhangi güçlü bir karar alamayacağını da biliyordu. Ortaokuldayken ders çalışırken baktığı manzaraya bakarak ıslak çamaşırlarını değiştirdi. Atatürk Erkek Lisesi'nin eski turuncu binasının yanına, Mevlut'un içinde koşturmaktan hoşlandığı ve jimnastik dersi yaptığı büyük bahçesine öylesine büyük bir yeni bina yapmışlardı ki Mevlut her bakışında eski okulunu hastane zannediyordu artık.

Telefonu çalan Samiha açıp "Buradayız," deyip kapadı. Mevlut'a döndü. "Vediha geliyor," dedi. "Sen de bir yere gitmeyecek, bekleyecekmisin."

Samiha, Vediha'nın "Mevlut yanlış yapmış, biraz aşağı insan," demek için geldiğine inanıyor, Mevlut'a boyun eğmemesini öğütüyordu.

"Vediha çok iyi insandır. Bizim için kötü olabilecek bir teklifle gelmez," dedi Mevlut.

"Ablama o kadar da güvenme," dedi Samiha. "O senden önce Süleyman'ı korur. Hep öyle yapmadı mı?"

Bu, mektuplar konusunda bir iğneleme miydi? Öyleyse, yedi yıllık evlilikleri boyunca Samiha'nın mektuplar konusunu kırılganlıkla hatırlatmasına ilk defa tanık oluyordu Mevlut. Yağmuru dinleyerek sustular.

Kapı yumruklanır gibi vuruldu. Vediha "Çok ıslandım, çok," diye söylenerek içeri girdi, ama mor renkli koskocaman bir semsiyesi vardı ve yalnızca ayakları ıslanmıştı. Samiha, ablasına kendi temiz çoraplarını ve terliklerini çıkarırken Vediha masanın üzerine bir kâğıt koydu.

"Mevlut, artık imzala da şunu, bitsin. Hakkından çok istedin, çok uğraştım işi tatlıya bağlamak için..."

Mevlut başkalarında da aynı kalıp sözleşmeyi görmüştü, nereye bakacağını biliyordu: Yüzde altmış ikiyi görünce çok sevindi ama tuttu kendini. "Hakkım değilse imzalamam," dedi.

"Şehirde hak değil kazanç vardır, hâlâ öğrenemedin mi a Mevlut," dedi Vediha gülümseyerek. "Kazandığın şey de on yıl sonra hakkın olur. İmzala şunu. Her istediğini aldın, naz yapma."

"Okumadan imzalanmaz," dedi Samiha, ama Mevlut'un işaret ettiği yüzde altmış ikiyi görünce o da rahatladı. "Ne oldu?" diye sordu ablasına.

Mevlut kalemi alıp anlaşmayı imzaladı. Vediha haberi cep telefonuyla Korkut'a verdi. Sonra yanında getirdiği b6rek paketini Samiha'ya uzattı ve onun getirdiği ayı içip yağmurun dinmesini beklerken keyfini çıkara çıkara anlattı: Aslında Korkut ile Süleyman Mevlut'a çok kızgındılar. Vediha'nın bütün yalvarmalarına rağmen iş mahkemelik olmaya, Mevlut'un en sonunda her şeyi kaybetmesine doğru gidiyordu ki durumdan haberdar olan ihtiya Hacı Hamit Vural'ın kendisi Korkut'a telefon etmişti.

"Duttepe'ye, bizim evin tarafına çok daha büyük bir bina, büyük bir kule hayali var Hacı Hamit'in," dedi Vediha. "Onun için, 'Amcanızın oğlu ne istiyorsa verin' demiş. O kulenin anlaşmalarına bu on iki katlılar tamamlanmadan girmeyecek."

"Bir bityeniği olmasın," dedi Samiha.

Daha sonra Samiha, s6zleşmeyi bir de avukata g6sterdi ve bir kurnazlık olmadığını 6đrendi. Mecidiyek6y'de, Mevlut'un derneğine yakın bir apartmanda bir daireye yerleştiler. Ama Mevlut'un aklı Kültepe'de, boşalttığı evinde kaldı. Birkaç kere, evsizler, hırsızlar yerleşti mi diye boş evine bakmaya gitti, ama alınacak bir şey yoktu. Kapı kulplarından musluğa kadar, para eden her şeyi satmıştı.

Yaz sonunda Vural Yapı'nın buldozerli yıkıcıları Kültepe'deki evleri yıkmaya başlayınca Mevlut her gün seyretmeye gitti. İlk gün gazetecilerin çağrıldığı, belediye başkanının nutuk attığı, hükümet yanlısı bir t6ren düzenlendi. Sonraki sıcak yaz günlerinde kimse (Vural Yapı ile en kârlı anlaşmaları yapanlar bile) evi toz içinde yıkılırken t6rende olduğu gibi alkışlamadı. Evleri yıkılırken ağlayanlar, gülenler, bakamayanlar, bir bahaneyle kavga çıkaranlar g6rd Mevlut. Sıra kendi bir odalı evine gelince Mevlut'un kalbi kırıldı. Buldozerin tek bir kepçe vuruşuyla çocukluğu, yediği yemekler, çalıştığı dersler, kokladığı kokular, horuldayarak uyuyan babasının sesi, yüz binlerce hatıra, her şey bir anda parçalanıp yok olunca g6zleri nemlendi.

VII. KISIM

(25 Ekim 2012 Perşembe)

Ne yazık ki, bir şehrin şekli şemaili
Bir insanın kalbinden çok daha hızlı değişir.

Baudelaire, “Kuşu”

Ben yalnızca yürürken düşünebilirim. Durduğumda
düşüncelerim de durur; benim kafam bacaklarımla
hareket eder.

Jean-Jacques Rousseau, *İtiraf*

BİR ŞEHRİN ŞEKLİ ŞEMAILİ

BEN YALNIZCA YÜRÜRKEN DÜŞÜNEBİLİRİM

Şimdi hepsi Kültepe'nin üstündeki aynı on iki katlı, altmış sekiz daireli apartmanda yaşıyorlardı. Kuzeye bakan manzarasız cep- hede bir tek Mevlut ile Samiha'nın dairesi vardı. Onlar birinci kattaydılar. Hasan Amca ile Safiye Teyze giriş katında; Korkut ile Vediha dokuzuncu; Süleyman ile Melahat ise en üst kattay- dılar. Bazan, sürekli sigara içen kapıcının top oynayan çocukları azarladığı girişte, bazan asansörde karşılaşıyor, gülüşüp şaka- laşıyor, hep birlikte on iki katlı bir apartmanda yaşamak çok doğal bir şeymiş gibi davranıyorlardı, ama aslında dırımlarını yadırgıyorlardı.

Mutlu olmasına rağmen durumunu en çok yadırgayan Süleyman'dı. Çünkü bu on iki katlı D Blok'ta değil, karşıda, Duttepe'de, Hacı Hamit Vural'ın hayatının son yıllarında özenle yaptırdığı otuz katlı kulenin en üst katlarından birinde, İstan- bul manzaralı bir daire sahibi olmak istemişti Süleyman. Bunu makul karşılayan "Ağabeyinle baban da gelsinler benim kuleye!" diyen doksanlık Hacı Hamit'in iki yıl önceki ani ölümünden (cenazeye bayındırlık ve iskân bakanı da gelmişti) sonra ise Vural Yapı yöneticileri tavır değiştirmişler, bu binadan Korkut ve Süleyman'ı dışlamışlardı. Süleyman buna çok kırılmış, Korkut'la konuyu bütün 2010 yılı boyunca tartıştıktan sonra iki neden bulabilmişlerdi: Birincisi, bir yıl sonu toplantısında Korkut'un, imar izni için verilen rüşvetlerin fazlalığından şikâyet ederken "Hakikaten bu kadar çok mu alıyorlar?" demiş olmasıydı. Hacı Hamit'in oğulları bundan kişisel olarak alınmışlardı; çünkü "Aslında bakanlara rüşvet vermiyor, parayı cebe atıyorsunuz" iması hissetmişlerdi. Oysa Korkut bu imayı yapmamıştı. İkinci neden ise –ki bu daha sonra hatırlanıp ısıtılmıştı– Korkut'un Bakü'deki başarısız girişimi yüzünden "askeri darbeci" sıfatı ye- miş olmasıydı. Milliyetçi muhafazakâr iktidarlar tarafından hep hoşgörüle karşılanan bu sıfat, son iktidarı sinirlendiriyordu.

Ama daha sonra öğrenecekleri asıl neden ise babalarının Vural Yapı'ya "Hepimiz bir binada oturmayacaksak ben imza

vermem,” demiş olmasıydı. Hasan Amca ile Safiye Teyze’yi kırk yıllık dört katlı evlerinden çıkıp bir apartman dairesinde yaşamaya ikna etmek Korkut ile Süleyman’ı çok zorlamıştı; depremde son katların eğilmiş olması burada etkili olmuştu.

Mevlut 2012’nin Kurban Bayramı sabahı Hacı Hamit Vural Camii’nde namaz kalabalığı içerisinde ne Süleyman’ı, ne Korkut’u, ne de oğullarını görebildi. Oysa ayrı tepelerde, mahallelerde oturdukları eski zamanlarda bayram namazlarından önce birbirlerini mutlaka bulur, birlikte namaz kılar, sonra kalabalığın içinden dirsekleşerek halıların üzerinde birlikte ilerleyip Hacı Hamit’in elini birlikte öperlerdi.

Şimdi hepsinin birer cep telefonu vardı ama Mevlut’u kimse aramamış, Mevlut da son birkaç yılda olduğu gibi caminin avlusundan meydana, sokaklara taşan mahşeri erkekler kalabalığı içerisinde namazını kılarken kendini iyice yalnız hissetmişti. Ortaokul-lise yıllarında tanıdığı Duttepelili Kültepelili birkaç aşına yüzle, D Blok’ta komşuluk ettiği dükkân ve araba sahibi birkaç erkekle göz göze gelip selamlaşmıştı ama kalabalığın aceleci, kaba ve sabırsız hali onda ait olmadığı bir mahallede namaz kıldığı duygularını uyandırmıştı. Vaizin “hizmetleriyle bize bu güzel memleketi ve hayatı verenler”i sayarken Atatürk’ten dört beş isim sonra adını andığı rahmetli Hacı Hamit Vural’ın yıllar önce Rayiha ile Mevlut’un düğününe gelip ona kol saati hediye ettiğini buradaki genç kalabalık içerisinde kaç kişi biliyordu acaba?

Mevlut camiden döndüğünde Samiha evde yoktu. Dokuz numaraya, Vedihalara çıktığını anladı Mevlut. Boynueğri Abdurrahman bayram için Kültepe’ye gelmiş, bir haftadır dokuz numarada kalıyordu. O dairenin manzarasız tarafa bakan pek çok odası vardı; Korkut ile kayınpederi birbirlerini görmeden idare ediyor, Vediha ile Samiha günlerinin çoğunu babaları ile televizyon seyrederek geçiriyorlardı. Süleyman ise sabah erkenden ailesini arabaya koyup Üsküdar’a kayınpederine bayram ziyaretine gitmiş olmalıydı. Mevlut bu sonucu Süleyman’ın Ford Mondeo arabasının otoparkta olmayışından çıkarıyordu.

Mevlut’un birinci kattaki dairesi on iki katlı binanın otoparkına bakıyordu ve Mevlut buradan apartmandaki emekli çiftlerin,

bağıra bağıra konuşan genç burjuvaların, ne iş yaptığını bilmediği karı kocaların, eski yoğurtçuların üniversite mezunu torunlarının ve otoparkta sürekli futbol oynayan her yaştan çocuğun hayatı hakkında pek çok sonuç çıkarıyordu. Süleyman'ın on altı (Hasan) ve on dört (Kâzım) yaşındaki oğulları bu futbolcuların en gürültücülerindendi. Top otoparktan dışarı kaçıp yokuştan aşağı gidince bu genç ve tembel futbolcular topun peşinden koşmaz, aşağıdan gelen biri topu yukarı getirsin diye hep birlikte "Top. Top. Top," diye bağırmaya başlarlar, bu da bütün hayatını yürüyerek kazanmış Mevlut'u sinirlendirirdi.

Ama Mevlut bir kere olsun, sekiz aydır yaşadığı bu dairede pencereyi açıp futbol oynayan çocukları azarlayıp susturmaya çalışmamıştı. Haftada altı gün sabahları saat on buçukta evden çıkıp Mecidiyeköy'deki hemşeri derneğine gidiyor, ekim ortasından nisan ortasına kadar geceleri düzenli olarak boza satıyordu. Bunun için Şişli, Nişantaşı ve Gümüşsuyu gibi şehrin dört beş katlı eski ve zengin apartmanlarının olduğu semtlere gidiyordu. Tarlabası'ndan, küçük şık oteller, büyük alışveriş merkezleri ve turistik binalar yapılsın diye kentsel dönüşüm kapsamına alınan ve yüz yıllık Rum evlerinin çoğu boşaltılmış olan eski mahallesinden tamamen kopmuştu.

Mevlut kendine sabah çayı hazırlarken önce otoparkta kurban kesenleri seyretti (Süleyman'ın koçlarını da göremedi), sonra Efendi Hazretleri'nin *Sohbetler* adlı kitabını karıştırdı. Böyle bir cildin çıktığını altı ay önce bir bakkal dükkânının vitrinine asılı *İrşad* gazetesinde görmüş, dikkatle yirmi kupon biriktirip arka kapağında Efendi Hazretleri'nin hoş bir gençlik fotoğrafı olan kitabı almıştı. "Kalbin ve Dilin Niyeti" adlı bölümün yazılmasında kendi payı da olduğunu düşünüyordu Mevlut. Bazan bu sayfaları açıp dikkatle okuyordu.

Eskiden, bayram namazından sonra babası ve amcası ve amcaoğullarıyla birlikte güle konuşa Duttepe'ye çıkarlar, sabah kahvaltısı olarak Safiye Teyze'nin aile kalabalığı için yaptığı börekleri çay içerek yerlerdi. Artık herkes ayrı yaşadığı için herkesin herkesi gördüğü, uğramayı alışkanlık edindiği bir mekân yoktu. Safiye Teyze bu eski ruhu canlı tutmak için öğle yemeğine bütün aileyi çağırmıştı ama Süleymanlar Melahat'ın ailesine gittikleri

için, çocuklar da bayram bahşisi aldıktan sonra babaanneyle dededen sıkıldıkları için yoktular.

Bu bayram Korkut da sabah hemen gelmeyince Safiye Teyze bütün bu kötülüklerin anası olarak gördüğü ve oğlucuklarını kandıran paragöz müteahhit ve siyasetçilere verdi veriştirdi. “Kaç kere dedim, oğlum bizim evi öldükten sonra yıkın, yerine istediğiniz kadar yüksek apartman kulesi yaparsınız dedim, dinletemedim. Anne bu ev depremde yıkılacak zaten, apartmanda çok rahat edersiniz diye diye bezdirdiler beni. Hiç kanmadım. Ama insan oğullarının heveslerinin önüne geçmek istemiyor. Yeminler ettiler, önünüzde bahçe, ağaçlar olacak, pencereden elini uzatınca dallardan erikler, dutlar toplayacaksınız anne, dediler. Ne erik ne dut; ne civciv ne tavuk; ne toprak ne bahçe. Biz otsuz, böceksiz yaşayamayız evladım. Hasan Amca’n böyle hastalandı. İnşaatlardan sonra buralara kedi köpek de artık uğramıyor. Bayram günü bahşiş almak için gelen çocuklar dışında kapıyı çalan, yemeğe gelen de yok. Kırk yıl oturduğum canım evim karşı tepede yıkılmış, yerine o koca kuleyi yapmışlar, ben de buradan ağlayarak bakıyorum işte Mevlutçuğum. Senin için yaptım bu tavuğu, al bir tane daha patates, seversin sen.”

Samiha da eski mahallede, gecekondulu tepelerinde yapılan yüksek ve çirkin binaların oralarda yaşayanları ne kadar mutsuz ettiğine ilişkin hikâyeleri anlatma fırsatını kaçırmadı. Bunda Vurallarla birlikte yüksek apartmanlı TOKİ işlerine hevesle giren Korkut ile Süleyman’ı annelerinin yüzüne baka baka kötölemenin zevki de vardı elbette. Aktaşlar gibi otuz kırk yıl bahçe içinde kendi eliyle yaptığı evde yaşadıkten sonra kimisi parası için, kimisi tapuları eksik ve deprem bölgesi diye zorlanarak yeni yüksek apartmanlarına taşınan ailelerin çektiği sıkıntıları; bunalmaya girip doktorluk olan ev kadınlarını; apartmanları bitmediği için sokakta kalanları; borcunu müteahhite ödeyemeyenleri; kurada kötü daire çekip pişman olanları; ağacını, bahçesini özleyenleri anlattı. Yokuşun hemen öte tarafındaki eski likör fabrikasının, futbol stadyumunun, bir zamanlar at ahırları olan belediye binalarının yıkılmasından, bütün dut ağaçlarının kesilmesinden şikâyet etti. (Ama otuz yıl önce Ferhat ile herkesten gizli bu dut ağaçlarının altında buluştuklarını anlatmadı kimseye.)

Vediha, “Ama Samihacığım, fakir fukara da çamurlu, sobalı buz gibi gecekondularda değil, artık temiz, modern, rahat bir yerde oturmak istiyor!” diyerek kocasını ve Süleyman’ı korudu. Mevlut şaşmadı buna: Abla kardeş dairelerden birinde her gün en az iki kere buluşup gevezelik ediyorlardı ve Vediha D Blok’a taşınmaktan ne kadar memnun olduğunu kız kardeşine sık sık söylüyordu. Kocasıyla ayrı bir daireye taşındıktan sonra Vediha, bütün aile kalabalığına yemek pişirmekten, çay yetiştirmekten, herkesin söküğünden, dikişinden, eksiklerinden, ilacından sorumlu olmaktan, bazan öfkeyle söylediği gibi “herkesin hizmetçisi” olmaktan kurtulmuştu. (Mevlut’a göre Vediha bu yüzden son yıllarda hızla şişmanlamıştı.) Oğullarının ikisini de evlendirdiği, Korkut da akşamları eve geç döndüğü için Vediha bazan yalnızlık çekiyordu ama apartman hayatından şikâyetçi değildi. Eğer Samiha ile gevezelik etmiyorsa Şişli’ye torunlarını görmeye gidiyordu. Uzun çabalardan, araştırmalardan ve başarısız girişimlerden sonra Bozkurt’u Gümüşdere’den gelip İstanbul’da tesisatçılık yapan bir ustanın ortaokul mezunu kızıyla evlendirmişti. Gelin arkadaşlık edip tatlı dil dökmeyi seviyor, arka arkaya hemen doğurduğu iki kızını sokağa çıktığı zaman babaannelerine bırakıyordu. Bazan da, ilk çocuğu bir yıl önce doğmuş olan Turan’ın Şişli’deki evinde toplanırlardı. Torunlarını görmeye Şişli’ye giden Vediha’ya Samiha da bazan katılırdı.

Mevlut, boynu eğri kayınpederi ile iki kızının arkadaşlığına içerliyordu. Dostluklarını, yakınlıklarını kışkırttığı için mi? Boynueğri Abdurrahman Efendi’nin sarhoşken hakkında söyleyiverdiği iğneleyici lafları Samiha kocasına gülerek anlattığı için mi? (“Benim kızlar İstanbul’da neden Mevlut’tan başkasını beğenemediler, benim için muammadır,” demişti bir seferinde.) Yoksa rakıya artık öğle yemeğinde başlayan seksenlik ebedi kayınpederi, Samiha’dan sonra yavaş yavaş Vediha’yı da rakıya alıştırdığı için mi?

Safiye Teyze bayram yemeği olarak her zamanki böreğinden başka torunları için patates kızartması yapmıştı ama onlar gelmemişti ve Vediha hepsini kendi yiyordu. Mevlut, Abdurrahman Efendi’nin aşağı yemeğe inmeden önce yukarıda dokuz numarada öğle rakısını çoktan içtiğinden, Samiha’nın

da bir kadehle babasına katıldığından neredeyse emindi de, Vediha'nın da içmiş olabileceğini düşünüyordu şimdi. Öğleden sonra bayramlaşmak için derneğe gittiğinde Mevlut, Samiha'nın dokuz numarada babasıyla rakıya devam ettiğini de hayal etti. Dernekte hemşerilerle bayramlaşırken, kapıyı çalıp bahşiş isteyen çocukları "Burası dernek!" deyip savarken Mevlut, Samiha'nın evde rakısını yudumlayarak kendisini beklediğini hayal ediyordu.

Evliliklerinin ikinci yılından başlayarak Mevlut ile Samiha aralarında bir oyun geliştirmişlerdi. Bu, aynı zamanda, bütün hayatlarını belirleyen "Mektuplar kime yazıldı?" sorusuyla karı kocanın yüzleşme yoluydu. Bu konuda evliliklerinin başında konuşa konuşa bir anlaşmaya zaten çabuk varmışlardı: Mevlut Konak Muhallebicisi'ndeki ilk buluşmadan beri mektupları aslında Samiha'ya yazdığını kabul ediyordu. Bu konudaki resmi ve şahsi tutumu basitti. Korkut'un düğününde Samiha ile karşılaşmış ve onun gözlerine kapılmıştı. Ama sonra birileri Mevlut'u aldatmış, o da Rayiha ile evlenmişti. Bundan hiç pişman değildi Mevlut, çünkü Rayiha ile çok mutlu olmuştu. Rayiha ile yaşadığı mutlu yıllara, Rayiha'nın hatırasına saygısızlık edemezdi Mevlut. Samiha da bunları kabul ediyordu.

Anlaşamadıkları şey, Samiha'nın bir kadeh rakı içip, mektuplardan birini açıp, gözlerini "yol kesen harami"ye benzetirken neyi amaçladığını Mevlut'a sorduğu zaman çıkıyordu ortaya. Samiha'ya göre bu tür sorular aralarındaki anlaşmanın ruhuna aykırı değildi, çünkü Mevlut o sözleri kendisine yazmıştı ve açıklayabilirdi. Mevlut bunu kabul ediyor, ama mektupları yazdığı o eski ruh haline bugün girmeyi reddediyordu.

"O ruh haline girme, ama bana bunları yazarken ne hissettiğini anlat bana," diyordu Samiha.

Rakısını içerken Mevlut yirmi üç yaşında o mektubu yazarken neler hissettiğini karısına dürüstçe anlatmaya çalışıyor, ama bir süre sonra buna devam edemiyordu. "Bana bir zaman hissettiğin şeyi bugün tekrar edemiyorsun," demişti bir keresinde Samiha, Mevlut'un tutukluğuna iyice öfkelenince.

"Çünkü o mektupları yazan kişi değilim artık ben," demişti Mevlut.

Bir sessizlik olmuş ve o zaman Mevlut'u başka bir kişi yapan şeyin yalnızca aradan geçen yıllar, saçlarının beyazlaşması değil, Rayiha'ya duyduğu aşk olduğu açıkça çıkmıştı ortaya. Böylece Samiha da Mevlut'u zorlayarak ondan duygusal sözler işite-meyeceğini anlamıştı. Mevlut karısının bu anladığı şeyi kabul ettiğini de görmüş, bundan suçluluk duymuştu. Ondandır da aralarında bir çeşit arkadaşça törene dönüşen bu oyun, bu şakalaşma başlamıştı. Yalnız Samiha değil, ikisinden biri, bir eşref saatinde otuz küsur yıllık sararmış mektupları çıkarıyor, birkaç cümle okuyor, sonra da Mevlut o satırları neden ve nasıl yazdığını açıklıyordu.

Işın püf noktası, Mevlut'un bu açıklamaları yaparken fazla duygusallığa kapılmaması, o mektupları yazan delikanlıdan san-ki bir başkasıymış gibi söz edebilmesiydi. Böylece hem Rayiha'ya saygısızlık edilmiyor, hem de Samiha'nın gururunu okşayan ko-nudan, Mevlut'un ona gençliğinde nasıl âşık olduğundan biraz söz edilmiş olunuyordu. Mevlut ortak geçmişleri konusunda yeni şeyler öğrendiği, hayatının en yoğun, en renkli günlerinde yeri olduğu için şakacı, tartışmacı bir ruhla eski mektuplarından cümleler okumaktan huzursuz olmuyordu.

Hava kararırken eve döndüğünde Mevlut Samiha'yı yemek masasına oturmuş çay içerken gördü. Önünde Mevlut'un asker-den yazdığı mektuplardan biri vardı. Samiha'nın rakıyı fazla iç-tiği için çaya döndüğünü Mevlut anladı, memnun oldu bundan.

Mevlut Kars garnizonundan yolladığı mektupların birinde Samiha'nın gözlerini nergis çiçeğine neden benzetmişti? Mevlut, Turgut Paşa'nın kanatları altındayken, askerliğini yapan bir lise edebiyat öğretmeninden gözler konusunda bilgi ve yardım aldı-ğını Samiha'ya itiraf etti. Nergis eski edebiyatta gözü anlatırdı: O zamanlar kadınlar daha da kapalıydı ve erkekler kadınların yalnızca gözünü görebildiği için bütün Divan ve halk edebiyatı göz üzerine kurulmuştu. Mevlut öğretmenden öğrendiklerini, o sırada aklına geliveren başka ince düşünceleri bir anda heye-canlanarak karısına uzun uzun anlattı. İnsan böyle bir gözün, güzel bir yüzün çekimine kapılınca kendi olmaktan çıkıyor, hatta ne yaptığını da bilmiyordu. "O zamanlar ben, ben değil-dim," dedi Mevlut.

“Ama bu söylediklerin mektupta yok,” dedi Samiha.

Mevlut gençlik hatıralarının coşkusuna kapılmış, askerden yazdığı o mektubun ne kadar önemli olduğunu hatırlamıştı. Şimdi yalnız kendini mektup yazan tutkulu bir genç olarak hatırlamıyor, anlattıkça mektupları yazdığı güzel kız da geliyordu gözlerinin önüne. Askerden mektupları yazarken, gözünün önünde Samiha’nın yüzü ancak belli belirsiz canlanırdı. Şimdiyse geçmiş hatırladıkça Mevlut’un gözünün önünde çocuk yaşta ama tatlı yüzü belirgin bir genç kız canlanıyordu. Ama görüntüsü bile Mevlut’un kalbini hızlandıran bu kız Samiha değil, Rayiha idi.

Mevlut Rayiha’yı hatırladığını karısının fark edeceğini düşünerek telaşlanınca kalbin dilinden, hayatta NİYET’ten ve KİSMET’ten gelişigüzel söz etti. Bazan da Samiha bu mektuplardaki “esrarlı bakışlar”ı, “esir alan gözler”i okurken Mevlut’un aklına, Rayiha’nın onlardan ilhamla çeyizlik perdelere işlediği nakışlar gelirdi. Mevlut’un rahmetli Efendi Hazretleri’yle sohbetlerinden haberdar olan Samiha bazan da Mevlut ile karşılaşmasının yalnızca kismet değil, niyet edilmiş bir şey olduğunu anlatmaya girişirdi. Bu, mektup oyununda Samiha’nın sık sık anlattığı bir hikâyeydi. Bu bayram akşamüstü hava kararırken ona inandırıcı ve yeni bir son ekledi Samiha.

Samiha’ya göre onunla Mevlut hayatta ilk defa Korkut’un 1978 yazındaki düğününde değil, ondan tam altı yıl önce, 1972 yazında Mevlut orta son da İngilizceden (Mevlut Nazlı Öğretmen’den hiç söz etmemişti) bütünlemeye kalınca karşılaşmışlardı. Mevlut o yaz bir Almancının oğlundan İngilizce dersleri almak için her gün Cennetpınar’dan Gümüşdere’ye yürüyerek gidip gelmişti. Mevlut ile Almancının oğlu, iki erkek çocuğu, yaz günleri çınar ağacının altına oturup İngilizce ders kitabına bakarlarken Rayiha ile Samiha onları uzaktan seyrederdiler, çünkü köyde kitap okuyan biri tuhaftı. Daha o zamandan Samiha, ablasının çınar ağacının altında kitap okuyan Mevlut’a ilgi duyduğunu keşfetmişti. Yıllar sonra Mevlut’un, ablasına hitapla aşk mektupları yazdığını Vediha’dan öğrenince aslında mektupların kendi gözlerine yazıldığını Rayiha’ya söylememişti.

“Niye gerçeği Rayiha’ya söylemedin?” diye sordu Mevlut dikkatle.

Samiha'nın Mevlut'un mektupları aslında kendisine yazdığını ta baştan beri biliyor olması her işitişinde Mevlut'u rahatsız eden bir hikâyeydi. Mevlut bunun doğru olabileceğine inandığı için bu hikâyeden o kadar rahatsız oluyordu. Çünkü bu hikâye, Mevlut mektupları ona yazmış olsaydı (daha doğrusu Mevlut mektupların başına onun adını koyuyor olsaydı) Samiha'nın Mevlut'a cevap bile vermeyeceği, çünkü onda hiç gönlü olmadığı anlamına geliyordu. Mevlut'un kalbini kıran bu hikâyeyi Samiha, kocasının kendisini Rayiha'dan daha az sevdiğini hissettiği zaman hatırlatırdı ona. Bu hatırlatma ile Samiha, Mevlut'a "Sen beni şimdi daha az seviyorsan, ben de seni o zaman daha az seviyordum," demiş oluyordu. Karı koca arasındaki sessizlik uzun sürdü.

"Niye mi söylemedim?" dedi Samiha en sonunda. "Çünkü ablamın seninle evlenip mutlu olmasını herkes gibi ben de içtenlikle istiyordum."

"İyi ettin o zaman," dedi Mevlut. "Rayiha da hakikaten benimle mutlu bir evlilik yaptı."

Konu rahatsız edici bir noktaya geldiği için karı koca sustular ama masadan kalkmadılar. Hava kararırken otoparka girip çıkan araçları, demir çöp vagonlarının yanındaki boş köşede futbol oynayan çocukları oldukları yerden görebiliyor, işitiyorlardı.

"Çukurcuma'da daha iyi olacak," dedi Samiha.

"İnşallah," dedi Mevlut.

Karı koca D Blok'tan, Kültepe'den ayrılıp Samiha'ya Ferhat'tan kalan dairelerden birine, Çukurcuma'ya taşınmaya karar vermişlerdi ama henüz kimseye söylememişlerdi bunu. O dairelerden aldıkları kira yıllardır şimdi oturdukları dairenin taksitlerine gitmişti. Bu borçlar ödendikten, ikisi oranın sahibi olduktan sonra, Samiha D Blok'tan çıkmak istemişti. Samiha'nın bunu, dairenin havasından ve neşesizliğinden çok, Aktaşlardan uzak olmak için istediğini Mevlut biliyordu.

Mevlut, Çukurcuma'da oturmanın zor olmayacağını hesaplıyordu. Taksim'den Mecidiyeköy'e yeni metroyla gitmek çok kolaydı artık. Üstelik akşamları Cihangir sokaklarında hâlâ iyi boza satabiliyordu. Oralarda eski apartmanlarda oturanlar sokaktan geçen bozacıyı işitebiliyor, yukarıya çağırıyorlardı.

Hava iyice kararınca Mevlut, Süleyman'ın otoparka giren arabasını lambasından tanıdı. Karı koca aralarında hiç konuşmadan, Melahat, iki oğlu ve Süleyman'ın aralarında konuşup tartışarak arabadan inişlerini, ellerindeki paketlerle binaya girişlerini seyrettiler.

"Mevlutlar yok," dedi Süleyman binaya girerken karanlık pencerelerine bakıp.

"Gelirler, merak etme," dedi Melahat.

Süleyman akşam aileyi yukarıya yemeğe çağırmıştı. Samiha başta gitmek istememişti ama Mevlut "Ayrılıyorz zaten buradan, kırmayalım kimseyi," diyerek karısını gelmeye ikna etmişti. Mevlut karısının Aktaşlarla, Fevziye ve Sadullah Beylerle arasını bozmamasına her geçen gün daha çok dikkat ediyordu. Yaşlandıkça şehirde yalnız kalmaktan daha çok korkuyordu çünkü.

Kırk üç yıldır İstanbul'daydı Mevlut. Bunun ilk otuz beş yılında, şehirde geçirdiği her yılın kendisini buraya daha çok bağladığını hissetmişti. Son yıllardaysa zaman geçtikçe İstanbul'a yabancılaştığını hissediyordu. Şehre durdurulmaz sel dalgaları gibi büyüyerek gelen milyonlarca yeni insan ve onların yeni evleri, yüksek binaları, alışveriş merkezleri yüzünden mi? Mevlut, 1969'da şehre geldiği sıralarda yapılan binaların, yalnız gecekonduların değil Taksim'deki Şişli'deki kırk küsur yıllık apartmanların da yıkıldığını görüyordu. Eski binalarda yaşayan insanlar sanki şehirde onlara verilen sürelerini doldurmuşlardı. Yaptıkları binalarla birlikte o eski insanlar gözden kaybolurken, yerlerine yapılan daha yüksek, daha korkutucu, daha beton binalara yeni insanlar yerleşiyordu. Mevlut otuz kırk katlı bu yeni binalara baktıkça bu yeni insanlardan biri olmadığını hissediyordu.

Öte yandan, yalnız uzak tepelerden değil İstanbul'un her yerinden mantar gibi hızla fışkıran bu yüksek binalara bakmayı seviyordu Mevlut. Yeni olan her şeyden şikâyet eden zengin müşterileri gibi yeni bir kuleyi ilk gördüğünde meyvanın çürüğünü görmüş gibi burun kıvrırmıyor, tam tersi hayranlıkla meraklanıyordu. O yüksek binanın tepesinden âlem nasıl görünüyor acaba? Mevlut, Süleyman'ın davetine, onun şahane manzarasına biraz daha bakabilmek için de bir an önce gitmek istiyordu.

Ama Samiha ayak sürüdüğü için en üst kata herkesten geç gittiler. Mevlut'un masadaki yeri de manzaraya değil, Melahat'ın üç ay önce otoparka giren bir kamyonetten çıkan aynalı büfesine bakıyordu. Çocuklar çoktan yemeklerini yiyip gitmişlerdi. Korkut ile Vediha ve Süleyman ile Melahat'ten başka, masada bir de sessizce oturan Abdurrahman Efendi vardı. Safiye Teyze, Hasan Amca'nın halsizliğini bahane edip gelmemişti. Korkut ile Süleyman hastalığı tam nedir anlaşılamayan babalarını doktor doktor gezdiriyor, sürekli ona yeni testler yaptırıyorlardı. Hasan Amca bezmişti doktorlardan, onlara görünmek, yatağından, odasından çıkmak istemiyordu. Hiç sevmediği ve yapılmasını istemediği on iki katlı binadan çıkınca da hastanelere değil, sürekli düşünüp dert ettiği bakkal dükkânına gitmek istiyordu. Mevlut kırk yıl önceki lıalini koruyan bakkal dükkânının arkasındaki büyük arsaya, üzerine her katı beşer daireli sekiz katlı bir apartman yapılabileceğini şimdiden hesaplamıştı (Hasan Amca kırk beş yıl önce kendi başına çevirmişti o arsayı).

Televizyondaki haberlere bakarak (cumhurbaşkanı bayram namazını İstanbul'da, Süleymaniye'de kılmıştı) hiç konuşmadan yemeklerini yiyorlardı. Hasan Amca aşağıdaydı ama gene de rakı şişesi masanın üzerine konmamıştı. Korkut ile Süleyman rakılarını tazelemek için arada kalkıp mutfağa gidiyorlardı.

Mevlut da rakı istedi. Yaşlandıkça hem camiye daha çok giden, hem de daha çok rakı içenler gibi olmamıştı Mevlut, az içiyordu. Ama biraz önce aşağıda, karanlıkta otururlarken Samiha'nın söyledikleri kalbini kırmıştı ve rakı içerse rahatlayacağını biliyordu.

Mevlut'un arkasından, her zaman düşünceli olan Melahat geldi mutfağa. "Rakı buzdolabında," dedi. Arkasından Samiha da hafifçe mahcup mutfağa girdi. "Bana da..." dedi gülerek.

"Yok, o bardak olmaz, bunu alın, bir parça daha buz ister misiniz?" diyen Melahat'ın nezaket ve inceliğine Mevlut her zamanki gibi hayran oldu. Kapısı açık buzdolabının ortasında, yeşil bir plastik çamaşır leğeninin içinde kıpkırmızı et parçaları gördü Mevlut.

"Süleyman sağ olsun bugün iki tane koç kestirdi," dedi Melahat. "Fakir fukaraya dağıttık ama bitmiyor. Bizim buzdolabına

da sığmıyor. Vedihalara, kayınvalidemlerin buzdolabına birer leğen bıraktık ama et gene bitmedi. Bir büyük leğen dolusu da balkonda var, sizin buzdolabında durabilir mi biraz?”

İki koçu Süleyman üç hafta önce getirmiş, otoparkın Mevlut'un dairesine yakın bir köşesine bağlamış, ilk günlerde ilgilenip önlerine saman koymuş, ama son günlerde Mevlut gibi onları unutmuştu. Bazan futbol oynayan çocukların vurduğu top hayvanlardan birine çarpar, iple bağlı akılsız koçlar telaşlanıp sağa sola tos vurur, etraf toz duman olur, futbol oynayan çocuklar da gülüşürdü. Mevlut bir kere otoparka inip, şimdi plastik leğenler içinde dört buzdolabına ve fakirlere dağıtılan koçlardan birinin gözlerinin içine bakmış, hüzünlenererek Boğaz'ın derinlerindeki yirmi bin koyunu hatırlamıştı.

“Tabii, bizim buzdolabına bırakabilirsin,” dedi Samiha. Rakısını aldığı için yumuşamıştı ama Mevlut onun bu fikirden hiç hoşlanmadığını yüzünden anlıyordu.

“Taze et çok pis kokuyor,” dedi Melahat. “Süleyman onları şirkette dağıttıracak ama... tanıdığınız başka fakir fukara var mı?”

Mevlut içtenlikle düşündü: Kültepe'nin diğer yamacında, öteki tepelerde, yüksek apartman heyecanıyla, hissedarları muhtar kâğıtları yüzünden aralarında ya da devletle davalıştığı için boş kalan eski gecekondulara yeni tuhaf insanlar girmişti. Ama yeni yoksullar kalabalığı şimdi daha çok şehrin en dışındaki, ikinci çevreyolunun da dışındaki en uzak mahallelerde yaşıyordu. Arkalarındaki bezden el arabalarını çeke çeke şehirde dolaşıp çöp tenekelerini karıştıranlar Mevlut'un da hiç adım atmadığı bu mahallelerdendi. Şehir o kadar büyümüş, o kadar genişlemişti ki bu uzak mahallelere değil yürüyerek gidebilmek, insan arabayla bir günde gidip gelemiyordu bile. Mevlut'un daha da şaşıtığı, oralarda yükselmeye başlayan ve İstanbul'un diğer yakasından bile görülebilen hayalet misali tuhaf yüksek binalardı. Mevlut onlara da uzaktan bakmayı çok seviyordu.

Ama Mevlut uzun süre yemek odasında manzaraya doya doya bakamadı çünkü Süleyman'ın anlattığı hikâyeyeyle ilgilenmek zorunda kaldı: İki ay önce Mevlut'un ablalarının ve annesinin hakkına düşen apartman daireleri satılınca Mevlut'un ablalarının

köy dışına çok az çıkmış altmışlık iki kocası İstanbul'a gelmişler, karılarının hem teyzesi hem yengesi olan Safiye Teyzelerinin giriş katında beş gün kalmışlardı. Süleyman onları Ford'uyla şehirde gezdirmiş ve arkalarından onların İstanbul'un gökdelenlerine, köprülerine, eski camilerine ve alışveriş merkezlerine hayran olmalarıyla inceden inceye dalga geçen pek çok hikâye anlatmıştı. Bu hikâyelerin doruk noktası, yaşlı enişterin herkesin yaptığı gibi vergi kaçırmak için paraları banka üzerinden değil çantalar içinde dolar olarak aldıktan sonra, çantalarından bir kere bile ayırlamamalarıydı. Süleyman yemek masasından kalkıp, yaşlı enişterindönüş otobüsüne doğru ellerinde para dolu ağır çantalarla kamburlarını çıkarıp nasıl yürüdüklerini taklit etti. Sonra "Ah be Mevlut, ne adamsın sen!" deyince herkes ona dönüp gülümsedi ve Mevlut'un keyfi kaçtı.

Gülümsemelerinde Mevlut'u ihtiyar enişterler gibi saf ve çocuksu bulan bir yan vardı. Ama bunun nedeni onu hâlâ köylü olarak görmeleri değil, aslında bir kâğıt hilesiyle o dairelere sahip olabilecekken Mevlut'un bunu dürüstçe reddetmiş olmasıydı. Enişterleri dikkatliydi (Mevlut'a babasından kalan, köydeki küçük arazi hissesinin tapusunu getirmişlerdi); haklarını kolay yedirmezlerdi. Ama üç yıl önce Mevlut, Hasan Amca'nın uygun gördüğü gibi muhtar kâğıdını değiştirseydi daha fazla hisseye sahip olacağını, ellisinden sonra artık çalışmasına bile gerek kalmayacağını şimdi düşünüyor ve huzursuzluk duyuyordu.

Bir süre içine çekildi Mevlut. Kalbini kıran Samiha'ya aldırması gerektiğine kendini ikna etmeye çalıştı: Ötekilerin yaşlı, şişman ve bıkkın karıları yanında hâlâ güzel, hareketli ve çok akıllıydı kendi karısı. Üstelik yarın hep birlikte Kadırga'ya gidecekler, torunlarını göreceklerdi. Fatma ile de barışmıştı Mevlut. Herkesinkinden iyi bir hayatı vardı. Mutlu olmalıydı. Öyleydi zaten, öyle değil miydi? Melahat fıstıklı baklavayı getirince Mevlut birden ayağa kalktı. "Biraz da ben bakayım şu manzaraya yahu," diyerek sandalyesini çevirdi.

"Tabii kuleden başka bir şey görebilirsen," dedi Korkut.

"Hay Allah, seni yanlış yere oturttuk," dedi Süleyman.

Mevlut sandalyesini alıp balkona çıkıp oturdu. Bir an yükseklikten de, manzaranın genişliğinden de başı döndü. Korkut'un

bahsettiği kule, Hacı Hamit Vural'ın hayatının son beş yılında, tıpkı Duttepe Camii gibi sabah akşam ilgilendiği, daha da yüksek olsun diye masraflara girdiği otuz katlı binaydı. Ne yazık ki istediği gibi İstanbul'un en yüksek gökdelenlerinden biri olamamıştı. Ama İstanbul'un çoğu gökdelenleri gibi (içinde yaşayan İngilizler, Amerikalılar hiç yoktu ama) üzerine kocaman harflerle "Tower" diye yazılmıştı.

Bu, Mevlut'un Süleyman'ın dairesine çıkıp manzaraya üçüncü bakışıydı. Daha önceki iki seferde HACI HAMİT VURAL TOWER'in Süleyman'ın manzarasını bu kadar kestiğini fark etmemişti Mevlut. Vural Yapı önce Kültepe'deki on iki katlı apartmanların dairelerini satmış, sonra onların manzarasını kesen Duttepe'deki Hacı Hamit'in kulesini yapmıştı.

Şimdi şehre baktığı açının, Kültepe'ye geldiği günlerde babasının kendisini çıkardığı zirvenin bakış açısı olduğunu Mevlut hatırladı. Buradan, kırk yıl önce, aşağıdan yukarı doğru hızla gecekondularla kaplanan diğer tepeler, fabrikalar gözükürdü. Şimdi yalnızca çeşitli yüksekliklerde bir apartmanlar denizi görüyordu Mevlut. Eskiden her biri üzerlerindeki büyük elektrik direkleri sayesinde belirgin olan tepeler, tıpkı şehrin üzerleri beton ve yollarla kaplanınca adlarıyla birlikte unutulan eski dereleri gibi, şimdi binlerce apartman ve kulenin altında kalıp kaybolmuşlardı. Mevlut onları ancak "Şurası Oktepe olmalı, bunlar Harmantepe'deki caminin minareleri," diye düşünce araştıra hissedebiliyordu.

Mevlut'un şimdi karşısında pencerelerden yapılmış bir çeşit duvar dokusu vardı. Şehrin gücü, korkutucu gerçekliği, vahşiliği Mevlut'a bile hâlâ sert bir duvar etkisi veriyordu. Bu duvarın üzerinde on binlerce, yüz binlerce pencere Mevlut'u birer göz gibi seyrediyordu. Sabahları karanlık olan gözler gün boyunca renk değiştiriyor; akşamları, Mevlut'un şimdi tanık olduğu gibi, şehrin üzerindeki geceyi bir çeşit gündüze çeviren bir ışıkla aydınlanıyordu. Mevlut şehrin ışıklarına çocukluğunda uzaktan bakmayı severdi. Büyülü bir yan vardı bunda. Ama hiçbir zaman İstanbul'a bu kadar yüksekte bakmamıştı. Bu hem korkutucu, hem de güzeldi. Mevlut şehirden hem ürküyor, hem de şimdi elli beş yaşında olmasına rağmen, gözlerle kaynaşan binalar ormanının içine atlayıp girmek istiyordu.

Ama uzaktan şehrin manzarasına bakan kişi biraz sonra binaların altındaki hareketi, tepelerdeki bir çeşit kıpırdanmayı fark ediyordu. Kırk yıl öncesinin ilaç ve ampul fabrikaları, diğer atölyeler yıkılmış, yerlerine altlarında alışveriş merkezleri olan çeşit çeşit korkutucu kuleler yapılmıştı. Bütün bu yeni ve yüksek binaların oluşturduğu bir çeşit beton perdeden sonra, Mevlut'un buraya ilk gelişinde de var olan eski İstanbul'un gölgesi hissediliyordu. Bu gölgenin de orasından burasından beyaz kuleler fışkırmıştı. Ama Mevlut'u en çok etkileyen, bu binaların da arkasında hızla yükselen gökdelenler, kuleler, yüksek yapılar deniziydi. Bunların bazıları o kadar uzaktaydı ki Mevlut onların Asya yakasında mı bu tarafta mı olduklarını çıkaramıyordu.

Her biri Süleymaniye Camii gibi ışıklarla aydınlatılan bu yüksek binaların çevrelerine yaydığı ışık geceleri şehrin üzerinde bazan balrengi, bazan küf sarısı bir hale oluşturuyordu. Alçak bulutların şehrin üzerinde toplandığı bazı gecelerde, aşağıdan gelen limon rengi bir ışık altlarına vurunca, bulutlar şehri yukarıdan aydınlatan tuhaf lambalar gibi gözükürdü. Bütün bu ışık yumağının arasında Boğaz ancak çok uzaklardaki bir geminin projektörleri (uzaktan çok sık geçen uçakların ışıkları gibi) bir an belirip kaybolunca fark edilebiliyordu. Mevlut kafasının içerisindeki ışık ile karanlığın şehrin gece manzarasına benzediğini hissetti. Belki de bu yüzden, getirdiği para ne olursa olsun, kırk yıldır geceleri şehrin sokaklarına boza satmak için çıkıyordu.

Mevlut kırk yıldır bildiği, ama açıkça farkında olmadığı gerçeği şimdi açıkça anladı: Şehrin sokaklarında geceleri gezmek Mevlut'a kendi kafasının içinde geziniyormuş duygusu veriyordu. Bu yüzden duvarlarla, reklamlarla, gölgelerle, karanlıkta seçemediği tuhaf ve esrarlı şeylerle konuşmak kendi kendine konuşmak gibi geliyordu ona.

"Ne oldu, neye bakıyorsun öyle?" diye sordu balkona gelen Süleyman. "Bir şey mi arıyorsun?"

"Hiç, öyle bakıyorum."

"Güzel, değil mi? Ama sen bizi bırakıp Çukurcuma'ya gidiyormuşsun."

Mevlut içeri girince Samiha'nın babasının koluna girip onu kapiya yürüttüğünü gördü. Son yıllarda iyice bunayan kayın-

pederi fazla konuşmuyor, iki kadeh rakıdan sonra uslu bir çocuk gibi kızlarının yanında sessizce oturuyordu. Mevlut onun köyden otobüse binip İstanbul'a nasıl gelebildiğine şaşıyordu.

"Babam rahatsızlandı, biz gidiyoruz," dedi Samiha.

"Ben de geliyorum," dedi Mevlut.

Karısı ile boynu eğri kayınpederi kapıdan çıkmışlardı bile.

"Ne o Mevlut, bizi terk ediyormuşsun," dedi Korkut.

"Soğuk bayram akşamı herkes boza almak ister," dedi Mevlut.

"Yok, bu akşamı demiyorum. Buraları bırakıp Çukurcuma'ya taşınacakmışsınız." Mevlut cevap vermeyince, "Bizi bırakıp bir yere gidemezsin sen," dedi Korkut.

"Giderim işte," dedi Mevlut.

İçinde sürekli müzik çalan asansörde kayınpederinin bitkin, yorgun ve sessiz hali Mevlut'u üzdü. Ama Samiha'ya kırılmıştı; aşağıda, kendi dairelerinde boza takımlarını aldı ve karısına hiçbir şey demeden hevesle, mutlulukla sokaklara çıktı.

Yarım saat sonra Feriköy'ün arkalarındaydı ve sokakların kendisiyle bu akşam çok iyi konuşacağını iyimserlikle hissediyordu. Kalbi kırılmıştı çünkü Samiha ona bir zamanlar onu sevmediğini hatırlatmıştı. Bu kırgınlık anlarında ve hayatındaki eksikliklerin, yetersizliklerin, bir suçluluk duygusu gibi içinde yükseldiği zamanlarda Mevlut'un kafası kendiliğinden Rayiha'yı hatırlatıyordu ona.

"Boo-zaa," diye bağırdı Mevlut boş sokaklara doğru.

Son zamanlarda Rayiha'yı rüyasında gördüğünde hep aynı sorunla karşılaşılıyordu: Rayiha saray misali eski bir ahşap konakta Mevlut'u bekliyordu, ama Mevlut pek çok sokaktan geçmesine, pek çok kapıyı açmasına rağmen bir türlü Rayiha'nın yaşadığı konağın kapısından giremiyor, aynı sokaklarda dolanıp duruyordu. Derken az önce geçtiği sokakların da değiştiğini, kapıdan geçmek için bu yeni sokaklarda da yürümesi gerektiğini anlayıp bitip tükenmez yürüyüşüne devam ediyordu. Bazı geceler ücra sokaklarda boza satarken Mevlut bu rüyanın bir parçasını mı yaşıyor, yoksa gerçekten o sokakta mı yürüyor, tam çıkaramıyordu.

"Boo-zaa."

Sokaklarda yürürken dikkat edip gördüğü esrarlı şeylerin kendi kafasından çıktığına çocukluk ve ilköğretiminde de ina-

nırdı Mevlut. Ama o zamanlar bunları bile bile kendi hayal ederdi. Daha sonraki yıllarda, bu düşünceleri ve hayalleri başka bir gücün kafasına koyduğunu hissetmişti. Son yıllarda ise kafasındaki hayallerle gece sokakta gördüğü şeyler arasında bir fark görmüyordu Mevlut: Hepsi aynı malzemedendi sanki. Süleymanlardayken içtiği bir kadeh rakı da şimdi yardımcı oluyordu bu tatlı duyguya.

Yani, bu sokaklarda bir ahşap konakta Rayiha'nın Mevlut'u beklediği kendi kafasının bir kurgusu da olabilirdi, gerçek de olabilirdi. Ya da kırk yıldır geceleri ücra sokaklarda yürürken kendisini yukarıdan izleyen göz gerçekten var da olabilirdi, Mevlut'un bir an kurup yıllarca inandığı bir hayal de. Süleyman'ın balkonundan seyrettiği uzaktaki gökdelenlerin *İrşad* gazetesindeki resimdeki mezar taşlarına benzemesi de kendi hayali olabilirdi. Tıpkı on sekiz yıl önce saatini baba oğul iki gaspçıya kaptırdıktan sonra zamanın daha hızlı aktığını sanması gibi...

"Boo-zaa" diye seslenirken, içinden geçen duyguların evlerde oturanlara geçtiğinin hem gerçek olduğunu, hem de tatlı bir hayal olduğunu da biliyordu Mevlut. Bu âlemin içine gizlenmiş bir başka âlem olduğu ve ancak kendi içine gizlenmiş ikinci kişiyi dışarı çıkarabilirse hayalindeki âleme yürüye yürüye ve düşünce düşünce ulaşacağı da doğru olabilirdi. Mevlut şimdi bu âlemler arasında seçim yapmayı reddediyordu. Resmi görüş de doğrudu, şahsi görüş de; kalbin niyeti de haklıydı, dilin niyeti de... Bu da reklamlardan, afişlerden, bakkal vitrinlerine asılmış gazetelerden ve duvarlara yazılmış yazılardan çıkan kelimelerin Mevlut'a yıllardır söylediği şeylerin gerçek olabileceği anlamına geliyordu. Şehir ona kırk yıldır bu işaretleri ve kelimeleri yolluyordu. Mevlut da çocukluğunda yaptığı gibi, şehrin kendisine söylediği şeylere bir cevap verme dürtüsü duyuyordu içinde. Şimdi konuşma sırası kendisine gelmişti sanki. Mevlut şehre ne söylemek isterdi?

Mevlut siyasi slogan yazar gibi şehre bildireceği görüşünün ne olması gerektiğini çıkaramadı. Belki de bu, gençliğinde yaptığı gibi duvarlara yazacağı resmi görüşü değil, şahsi görüşü olmalıydı. Ya da her ikisini de doğrulayan en derin şey olmalıydı bu söz.

"Boo-zaa..."

“Bozacı, bozacı dursana...”

Bir pencere açıldı, Mevlut şaşırarak gülümsedi: Eski zamanlardan kalma bir alışveriş sepeti karanlıkta hızla önüne iniyordu.

“Bozacı, sepete koymayı biliyor musun?”

“Tabii.”

Mevlut kısa sürede bozayı sepetteki cam kâseye koydu, parasını aldı ve memnuniyetle yoluna devam ederken şehre söyleyeceği görüşünün ne olması gerektiğini çıkarmaya çalıştı.

Şu son yıllarda yaşlılıktan, ölmekten, unutulup yok olmaktan korkuyordu Mevlut. Kimseye kötülük etmemiş, hep iyi insan olmaya çalışmıştı; hayatının sonuna kadar bir zayıflık göstermezse cennete gideceğine inanıyordu. Ama gençliğinde hiç aklına gelmeyen, boşa bir hayat yaşayıp unutulmak korkusu –önünde Samiha ile yaşayacağı pek çok yıl olmasına rağmen– son zamanlarda ruhunu kemirmeye başlamıştı. Mevlut bu konuda şehre ne diyeceğini çıkaramıyordu.

Feriköy mezarlığının duvarı boyunca yürüdü. Eskiden ölümlerden, mezarlardan o kadar korkmasına rağmen, kafasındaki tuhaflığın dürtmesiyle girerdi bu mezarlığa. Şimdi mezarlardan, kurukafalardan daha az korkuyordu, ama bu sefer kendi ölümünü aklına getirdikleri için eski güzel mezarlıklara bile girmekten çekiniyordu. Gene de çocuksu bir dürtüyle, duvarın alçak bir köşesinden karanlık mezarlığın içlerine baktı ve bir şeyin hışırtıyla kıpırdadığını görerek korktu.

Kara bir köpekti, bir anda ikincisi de onunla hareketlendi ve mezarlığın içlerine doğru kayboldular. Mevlut da geri döndü ve tam tersi yönde hızla yürümeye başladı. Korkacak bir şey yoktu. Bayram akşamı sokaklarda kendisine gülümseyen, iyi giyimli, iyi niyetli insanlar vardı. Mevlut, pencereyi açıp yukarıdan seslenen kendi yaşında bir adamın aşağı inip uzattığı sürahiye iki kilo boza doldurdu ve keyiflenip köpekleri unuttu.

Ama on dakika sonra köpekler Mevlut’u iki sokak aşağıda kıstırdılar. Mevlut onları fark ettiğinde çeteden iki köpeğin şimdiden arkasına geçtiğini, geriye dönüp sınışılamayacağını anladı. Kalbi hızlanınca ne babasının götürdüğü şeyhin öğrettiği duaları, ne de Efendi Hazretleri’nin verdiği akılları hatırladı.

Ama Mevlut korka korka önlerinden geçerken köpekler ne dış

göstererek hırladılar, ne de tehditkâr bir hava takındılar. Hiçbiri Mevlut'u koklamadı. Çoğunluk onunla ilgilenmedi bile. Mevlut derinden rahatladı; bunun çok iyi bir şeyin işareti olduğunu biliyordu. Birileriyle konuşma, arkadaşlık etme isteği duydu. Köpekler onu seviyordu.

Üç sokak, bir mahalle ve pek çok istekli, iyimser ve iyi kalpli müşteriden sonra güğümündeki bozanın erkenden bitmek üzere olduğunu hayretle görüyordu ki bir apartmanın üçüncü kat penceresi açıldı, "Bozacı, gel yukarı," dedi bir erkeğin sesi.

Mevlut iki dakika sonra bu asansörsüz eski binanın üçüncü katında güğümüyle kapıdaydı. İçeri aldılar. İnsanların pencereleri az açtığı ve sobaların ve kaloriferlerin az yandığı zamanlardan kalma yoğun bir nemin içinde koyu bir rakı kokusu aldı Mevlut. Ama içeride tartışmacılarla dolu bir sarhoş masası değil, arkadaşlar ve aile arası bir bayram neşesi vardı. Şefkatli teyzeler, makul babalar, geveze anneler, dedeler, nineler ve sayısız çocuk gördü. Anneleri babaları masada sohbet ederken çocuklar etrafta koşturup duruyor, masanın altına saklanıyor, bağırıp çağırıyordu. Mevlut onların mutluluğundan sevinç duydu. İnsanlar mutlu, dürüst, açık olmak için yaratılmışlardı. Mevlut salondan gelen turuncu ışığın içinde bu sıcaklığı görüyordu. Pek çok çocuk kendisine merakla bakarken Mevlut bardaklara en güzelinden beş kilo boza koydu. Derken salondaki kalabalığın içinden mutfağa kendi yaşlarında kibar bir hanım geldi. Dudakları boyalı, başı açık, kara gözleri kocamandı.

"Bozacı, iyi ki geldin yukarı," dedi. "Sokaktan sesini işitmek iyi geldi bana. İçime işledi. İyi ki boza satıyorsun. İyi ki 'Kim alacak?' demiyorsun."

Mevlut kapıdaydı. Çıkıyordu ama biraz yavaşlamıştı. "Hiç öyle denir mi," dedi. "İçimden geldiği için boza satıyorum ben."

"Hiç vazgeçme bozacı. Bu kuleler, betonlar arasında kim alır deme. Sen hep geç sokaklardan."

"Ben kıyamete kadar boza satacağım," dedi Mevlut.

Kadın beş kilodan çok daha fazla para verdi. Üstünü almayacağını, bunun bayram bahşışı olduğunu gösterir bir hareket yaptı. Mevlut kapıdan sessizce çıktı, merdivenleri indi, sokak kapısının önünde sırtığını omzuna yerleştirdi, güğümünü taktı.

“Boo-zaa,” dedi sokağa çıkınca. Haliç’e doğru, sonsuzluğa gider gibi inen bir sokaktan aşağı yürürken, gözünün önünde Süleyman’ın balkonundan gördüğü manzara canlandı. Şehre söylemek, duvarlara yazmak istediği şey şimdi aklına gelmişti işte. Bu hem resmi, hem şahsi görüşüydü; hem kalbinin hem de dilinin niyetiydi:

“Ben bu âlemde en çok Rayiha’yı sevdim,” dedi Mevlut kendi kendine.

2008-2014

KRONOLOJİ

- 1954 Beyşehir yöresindeki köylerden çalışmak ve yoğurtçuluk yapmak için İstanbul'a ilk önemli göçler.
- 6-7 Eylül 1955 İstanbul'da gayrimüslimlere saldırılar, işyerlerinin yağmalanması, kiliselerin tahribi.
- 1957 Mevlut Karataş, Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Cennetpınar köyünde Mevlut Aktaş adıyla doğdu.
- 27 Mayıs 1960 Askeri darbe.
- 17 Eylül 1961 Eski Başbakan Adnan Menderes idam edildi.
- 1963 Hasan ve Mustafa Aktaş kardeşler köylerinden çalışmaya İstanbul'a gittiler.
- 1964 Kıbrıs olayları yüzünden İstanbul'da yaşayan binlerce Rum sınır dışı edildi. Tarlabası evleri boşaldı.
- 1965 Hasan ve Mustafa kardeşler Kültepe'de yaptıkları tek odalı gecekonduya yerleştiler. Hasan'ın büyük oğlu Korkut İstanbul'a babasının ve amcasının yanına geldi. Hasan ile Mustafa, Korkut'un da yardımıyla Duttepe ve Kültepe'de birer arsa çevirdiler.
- 1965 Duttepe Camii'nin yapımına başlandı.
- 1965 İmar affı söylentileri ve kaçak inşaat ve gecekonduların furyası. Genel seçimleri Süleyman Demirel başkanlığındaki Adalet Partisi kazandı.

- 1966 Boynueğri Abdurrahman yoğurtçuluğu bırakıp köyü Gümüşdere'ye kesin dönüş yaptı.
- 1968 Hasan Aktaş'ın küçük oğlu Süleyman İstanbul'a, babasının, ağabeyinin ve amcasının yanına geldi.
- Aralık 1968 Hasan, Korkut ve Süleyman, Mustafa'yla birlikte yaşadıkları evden çıkıp 1965'te Duttepe'de çevirdikleri arsanın üzerinde tamamladıkları gecekonduya yaşamaya başladı. Hasan Aktaş'ın karısı Safiye İstanbul'a gelip ailenin geri kalanına katıldı.
- 1969 yazı Mustafa Aktaş, Beyşehir'de kendisinin ve ailesinin soyadını Karataş olarak değiştirdi.
- 1969 yazı Duttepe'nin ilk bahçe sineması Derya açıldı.
- 1969 yaz sonu Mevlut Karataş babasıyla beraber, çalışmaya ve okumaya İstanbul'a gitti.
- 12 Mart 1971 Ordunun, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a verdiği muhtırayla hükümet istifaya zorlandı.
- Nisan 1971 Mevlut, Ferhat ile tanıştı.
- 1972 Mevlut Beyoğlu'ndaki Elyazar Sineması'nda ilk defa erotik film izledi.
- 30 Ekim 1973 Birinci Köprü olarak da bilinen Boğaziçi Köprüsü açıldı.
- Ocak 1974 Kurban Bayramı'nda Duttepe Camii'nin resmi açılışı yapıldı.
- Mart 1974 Mevlut, Neriman adını verdiği kadını ilk defa takip etti.

20 Temmuz 1974	Türk ordusunun Kıbrıs çıkarması ve adayı işgali.
Mart 1977	Mevlut duvarlara siyasi afişler astı.
Nisan 1977	Duttepe-Kültepe arasında sağ-sol savaşı
1 Mayıs 1977	Taksim'de 34 kişinin ölümüne yol açan 1 Mayıs olayları.
Mayıs 1978	Hasan Aktaş, 1965'te kardeşi Mustafa'yla beraber çevirdiği Kültepe'deki arsayı Hacı Hamit Vural'a sattı.
1978 yazı	Mevlut bıyık bıraktı.
Ağustos 1978	Korkut ile Vediha'nın düğünü.
Ekim 1978	Mevlut babasıyla yaşadığı evden ayrıldı. Tarlabası'nda Ferhat'la aynı evde yaşamaya ve Karlıova Lokantası'nda garsonluk yapmaya başladı.
19-26 Aralık 1978	150 Alevinin öldürüldüğü Maraş katliamı.
1970'lerin ortaları	Yoğurt şirketlerinin çıkardığı cam ve plastik kapların yaygınlaşması.
1979	Milliyet gazetesi yazarı Celâl Salik öldürüldü. Ayetullah Humeyni önderliğinde İran İslam Devrimi gerçekleşti.
1979 sonu	Korkut ile Vediha'nın ilk oğlu Bozkurt doğdu.
1980 baharı	Mevlut askere gitti.
12 Eylül 1980	Mevlut, Kars'ta tankçı tugayındayken ordu askeri darbe yaptı.
1980 sonu	Korkut ile Vediha'nın ikinci oğlu Turan doğdu.

Ocak 1981	Mevlut'un babası Mustafa Karataş öldü. Cenaze için İstanbul'a giden Mevlut, babasının Kültepe'deki evini kiraya verdi.
17 Mart 1982	Mevlut askerliğini bitirip İstanbul'a döndü, Tarlabası'nda kiraladığı bir eve yerleşti.
2 Nisan-14 Haziran 1982	İngiltere ve Arjantin arasındaki Falkland Savaşı.
17 Haziran 1982	Mevlut, Gümüşdere köyünden Boy-nueğri Abdurrahman Efendi'nin kızı Rayiha'yı kaçırdı.
1982 yazı	Mevlut ilk defa dondurmacılık yaptı.
Eylül 1982	Mevlut ile Rayiha'nın düğünü.
Ekim 1982	Mevlut pilav satıcılığına başladı.
Kasım 1982	Referandum sonucunda 1982 Anayasası kabul edildi ve askeri darbeci Kenan Evren cumhurbaşkanı seçildi.
Nisan 1983	Mevlut ile Rayiha'nın ilk kızı Fatma doğdu.
Nisan 1983	Türkiye'de, 10. haftaya kadar olan gebeliklerde kürtaj yasağı kaldırıldı. Evli kadınlar için kocadan izin alma şartı getirildi.
1984 başı	Samih, Ferhat ile kaçtı.
Ağustos 1984	Mevlut ile Rayiha'nın ikinci kızı Fevziye doğdu.
26 Nisan 1986	Çernobil nükleer reaktör kazası meydana geldi.
1986-88	Tarlabası Bulvarı'nın açılması.
Şubat 1987	Şan Tiyatrosu yangını.

18 Haziran 1988	Başbakan Turgut Özal'a suikast girişimi.
3 Temmuz 1988	Fatih Sultan Mehmet Köprüsü hizmete açıldı.
1989 başı	Mevlut pilav arabasını belediye zabıtalılarına kaptırdı. Aynı günlerde Efendi Hazretleri'yle tanıştı. Ferhat elektrik tahsildarlığı yapmaya başladı.
4 Haziran 1989	Pekin'deki Tiananmen Meydanı olayları.
Eylül 1989	Mevlut, Taksim'de Binbom Büfe'de müdür olarak çalışmaya başladı.
9 Kasım 1989	Berlin Duvarı yıkıldı.
1990-95	Yugoslavya'nın dağılmasıyla sonuçlanan iç savaş dönemi.
1991	Devletin elektrik üretim ve dağıtım kuruluşları özelleştirildi.
17 Ocak-28 Şubat 1991	Birinci Körfez Savaşı.
14 Kasım 1991	Boğaz'da bir Filipin gemisiyle çarpışan bir Lübnan gemisi, taşıdığı yirmi bin koyunla battı.
25 Aralık 1991	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağıldı.
24 Ocak 1993	Uğur Mumcu, otomobiline yerleştirilen bombanın patlaması sonucu öldürüldü.
2 Temmuz 1993	Sivas'ta Madımak Oteli siyasal İslamcılar tarafından yakıldı, 35 kişi öldü.
1994-95	PKK-Türk Ordusu savaşı. Köy yakmalar ve Kürtlerin İstanbul'a göçü.
1994 başı	Ferhat, Selvihan'la tanıştı.

Şubat 1994	Mevlut, Binbom Büfe'deki işini kaybetti.
27 Mart 1994	Yerel seçimlerde, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı Recep Tayyip Erdoğan kazandı.
30 Mart 1994	Mevlut, gece boza satarken baba oğul iki kişi tarafından soyuldu.
Nisan 1994	Mevlut ile Ferhat "Bacanakların Bozası"nı açtılar.
Şubat 1995	Rayiha üçüncü çocuğuna hamile kaldı.
Mart 1995	Korkut, Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'i devirmek için darbe girişimine katıldı.
12-16 Mart 1995	İstanbul'da Gazi Mahallesi'nde çıkan olaylarda on iki kişi, Ümraniye'deki olaylarda ise beş kişi öldürüldü.
1995 Nisan başı	"Bacanakların Bozası" kapandı.
1995 Nisan ortası	Mevlut, otopark bekçiliği yapmaya başladı.
Mayıs 1995	Rayiha, bebeğini düşürmeye çalışırken öldü.
1995 sonu	Mevlut, Ferhat'ın teklifi üzerine elektrik tahsildarlığı yapmaya başladı.
1996 başları	Süleyman, Mahinur Meryem ile evlendi. İlk çocukları Hasan doğdu.
Kasım 1997	Ferhat öldürüldü.
1998	Süleyman'ın ikinci oğlu Kâzım doğdu.
Haziran 1998	Mevlut, Beyşehirli hemşeri derneğinde çalışmaya başladı.

Şubat 1999	On beş yıldır Türk devletiyle savaşıyor ve yıllarca Suriye’de saklanan Kürt lideri Öcalan’ın yakalanması.
1999 yazı	Süleyman, Fatma’yı Bozkurt için Mevlut’tan istedi.
17 Ağustos 1999	17 bin 480 insanın ölümüyle sonuçlanan Marmara Depremi.
2000 Eylül sonu	Mevlut’un büyük kızı Fatma üniversiteye başladı.
Haziran 2001	Fatma ile üniversitede tanıştığı sevgili Burhan evlenip İzmir’e yerleştiler.
11 Eylül 2001	New York’taki İkiz Kuleler, El Kaide’nin saldırıları sonucunda yıkıldı.
Eylül 2001	Mevlut’un küçük kızı Fevziye, Kadirgalı bir taksi şoförü olan Erhan’a kaçtı.
2001 sonu	Fevziye ile Erhan’ın düğünü Aksaray’daki bir otelde yapıldı.
2002	Mevlut ilk defa şişe bozasıyla karşılaştı.
Mayıs 2002	Fevziye’nin oğlu, Mevlut’un torunu İbrahim doğdu.
2002 sonbaharı	Mevlut ile Samiha evlendi.
3 Kasım 2002	AKP, genel seçimde tek başına iktidara geldi.
Mart 2003	Siyaset yasağı kalkan Recep Tayyip Erdoğan başbakan oldu.
20 Mart 2003	Irak’ın işgali.
28 Mart 2004	Türkiye’de yerel seçimler AKP’nin zaferiyle sonuçlandı.

7 Temmuz 2005	Londra'da El Kaide'nin metro istasyonları ve otobüslere düzenlediği saldırılar sonucunda 56 kişi yaşamını yitirdi.
19 Ocak 2007	Ermeni gazeteci Hrant Dink uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü.
22 Temmuz 2007	Genel seçimlerde AKP tek başına iktidar oldu.
29 Mart 2009	AKP yerel seçimleri (Duttepe ve Kültepe civarındaki oylarını da artırarak) yeniden kazandı.
Nisan 2009	Mevlut, baba evini apartman dairesi karşılığında sattı.
17 Aralık 2010	Tunus'ta bir sokak satıcısının kendisini yakması üzerine, "Arap Baharı" denen isyanlar ve devrimler başladı.
Mart ve sonrası, 2011	Yüz binlerce Suriyeli mülteci Türkiye'ye sığındı.
12 Haziran 2011	Genel seçimlerde AKP tek başına iktidar oldu.
Mart 2012	Karataşlar ve Aktaşlar yeni dairelerine yerleştiler.

**BİR İSTANBUL ROMANCISIYIM;
SOKAKLARDA YÜRÜMEK, EVLERE GİRMEK,
ŞEHRİN HAYATINI SOLUMAK VE YAZMAK...
BENİM İYİMSERLİĞİM, MUTLULUĞUM BU...¹**

Siz aslında 1974-78 yılları arasında yazdığınız ilk romanınız *Cevdet Bey ve Oğulları*’ndan beri bir İstanbul romancısısınız... İstanbul’da 1952’de doğdum, doğduğumdan beri burada yaşıyorum. New York’ta geçirdiğim yılların ve kısa süreli siyasi ve kişisel sürgünler yüzünden gittiğim yerlerin dışında başka hiçbir yerde yaşamadım. Benim için insanın diğer şehirleri, başka ülkeleri, evleri, hayatları, dünyaları kıyaslayacağı, İstanbul’dan başka bir şehir, ülke, vatan, ev yoktur. Bazen yalnızca İstanbullu olduğum için, oranın yazarı olduğum için, kendimi talihli hissederim: Şehir binlerce yazara yüzlerce yıl yetecek kadar hikâyeye kaynaşır.

Bu sözleri on beş yıl önce yazmışım, bugün 2021’de de söylerim. İstanbul ve romanlarım ya da yaşadığım şehrin yazdığım hikâyeleri belirlemesi konusuna girmeden önce, eskiden söylediğim bazı lafları tekrarlamak istiyorum.

Şehir hayatı demek, tanımadığımız binlerce, milyonlarca insanın arasında yaşamak demektir. Her gün otobüslerde, gemilerde, sokaklarda pek çok insan görürüz. Kılık kıyafetlerinden, yüzlerinden onların nasıl bir hayat yaşadıklarını çıkarmaya çalışırız. Aklımız onlara birer hikâyeye yakıştırır. Benim için büyük şehir hayatı demek, milyonlarca hikâyenin içinde yaşamak demektir.

Bir şehirde benim gibi, ona bağlı kalarak, onu bir kader gibi benimseyerek yetmiş yıl yaşamak, şehri insanın kendi ru-

1 Bu metin, Orhan Pamuk’un çeşitli röportajlara verdiği cevapların ve kimi yazılarının yazar tarafından yeniden elden geçirilmesiyle düzenlenmiştir.

hunun ve vücudunun bir parçası yapıyor. Yıllar sonra şehrin sokaklarındaki, dükkânları ve meydanlarındaki değişimleri insan kendi gövdesindeki yaralar, çıbanlar, yıpranmalar gibi, önce çocuksu bir telaş ve kederle (çocukluğumun en önemli sinemaları kapandı, kitapçı, oyuncakçı dükkânları, mağazaları, büyük apartmanları yok oldu), daha sonra kendi gövdesinin şekil değiştirmesi gibi bir çeşit tevekkülle karşılıyor. Tıpkı bir arkadaş gibi benimsediğim, çoğu zaman bana kendi zenginliği ve derinliğinden çok benim kendi hüznümü ve neşemi hatırlatan İstanbul'un ruhu anlatmam gereken asıl şeydir.

Bana kalırsa İstanbul'un sırrı, sınıflanmamış, düzenlenmemiş, bilgisi ortaya konmamış, içinde yaşayanlarca anlaşılmamış olmasıdır. Bu düşünceyle yazdım *Kara Kitap*'ı.

Şehrin bütünü, yani eski İstanbul, Haliç, Boğaz, Üsküdar'ı, İstanbul'un denizin üzerine yerleşmesini şehirde pek az yer bütünüyle görür. Son yirmi yılda yapılan gökdelenler dışında. Bu da bana eskiden İstanbul'u bir bütün olarak görmenin imkânsızlığını hatırlatıyor. Sait Faik'ten ve Ara Güler'in fotoğraflarından hissettiğim şey de budur. Onlar şehrin panoramik bütünü, değil, insana yakın ayrıntılarını gösterir bize. İstanbul şimdiye kadar hep hikâyelerde, küçük ayrıntılarla, fotoğraflarda, imgelerde daha iyi dile geldi. Zaten Tanpınar'ın ve Abdülhak Şinasi Hisar'ın dışında bilinçli bir şekilde şehri merkeze alan başarılı çok romancı yoktur. 1970'lerde ben romancılığa başladığımda İstanbul daha çok hikâyelerde anlatılan bir yerdi. Şehrin büyük panoramik romanı ve tarihi hikâyesi henüz anlatılmamıştı. 1970'lerde Tanpınar, ölümünden on yıl sonra ünleniyordu. Ben, İstanbul kadar "şehir romancısı" kimliğini önemsiyordum. Romanlarımda pek çok lirik an, şiirsel, hissedilmiş, yürekten gelen ya da ilhamla yazılmış sayfalar var. Ama bütün bir panorama, epik hikâye de benim için eşdeğerde önemlidir. Ben bütünü görmekten hoşlanırım. Bir İstanbul romancısıyım ve şimdiye kadar, hiç kimse benim kadar, İstanbul'un bütünü, yataylamasına ve dikeylemesine, yani derinlemesine, tarihine ve ruhuna işleyen konumunu, denizin üzerine yerleşimini, uzanışını kapsayıcı bir şekilde görmedi. Benim yazıhanemin gördüğü manzaranın, bir romancıya yakışan böyle bir ayrıcalığı da vardır.

Benimle röportaj yapan yabancı gazetecilerle konuşurken bazen alaycı bir şekilde şunu söylüyorum: “Ben dünyada yazdığı konuyu parmağı ile işaret ederek gösterebilen tek tarihi romancıyım.” Sonra “işte” diye, parmağımla Topkapı Sarayını ya da Hazine’yi gösteriyorum. Bu hem topografik bir kuruluş gösteriyor hem de aslında Pera’dan eski kente, Osmanlı’ya bakış ya da Batılılaşmış Cumhuriyet çocuğunun Osmanlı’ya bakışı... Bu ciltte bir araya getirdiğim bu üç romanda bu ikisi vardır.

Bu kitabı elimize aldığımızda, ya da bir romancı yazdığı romanları onların anlatıldığı şehre, yöreye göre sınıfladığında haklı olarak şu soru gelir aklımıza: Şehir, anlattığımız hikâyeleri ve insanlığımızı ne kadar belirler? Tabii ki şehrin iklimi, nüfusu, coğrafyası ve tarihinden etkilenmemek imkânsızdır. Yani İstanbul romancısının sayfalarında şehir hattı vapurları, Boğaz gezintileri, balıkçılar, kahveler, iskeleler, meydanlar, kalabalıklar, sokak satıcıları, Beyoğlu, yokuşlar, trafik, camiler hep olacaktır. Bunlar bu üç romanda da var.

Ama asıl soru şudur: Şehir insanlığımızı ne kadar belirler? Bununla psikolojimizi, duyduğumuz sevgi, şefkat, nefret ve öfkeyi, mutsuzluğumuzu ve başkalarına karşı tutumunuzu kastediyorum. Manevi dünyamızı, düşlerimizi, rüyalarımızı ne kadar belirler şehir? Bana kalırsa şehir tıpkı Delta dizisinin ilk cildi *Babalar, Analar ve Oğullar*’da öne çıkan “aile” gibi belki de ondan daha çok – ruh halimizi belirler. Şehrin ruh halimizi bu belirleyici özelliğini *İstanbul, Hatıralar ve Şehir* adlı kitabımda ele aldım. (O kitabın 34. bölüm başlığı: “Mutsuzluk Kendinden ve Şehirden Nefret Etmektir”) Ama şehrin ruh halimiz ve manevi dünyasını belirlemesini gözlemek, irdelemek zordur, çünkü yaşadığımız duyguların şehirden değil, hayattan geldiğine inanırız.

Aslında ilk yola çıktığımda “Ben İstanbul yazarı olayım!” diye aşırı bir vurgu yapmıyordum. “İyi bir yazar olayım” di-yordum. İyi bir yazar olmanın yolu da hikâyeler aracılığıyla insanları iyi tanımadır. İnsanların insanlığını keşfetmektir. Ben insanları anlatacağım edebi eserler yazıyordum ama insanlarla İstanbul’da karşılaşmıştım ve başka bir yerde de hiç karşılaşmamıştım. Onun için, İstanbul’da, bildiğim insanları yazarken İstanbul yazarı olduğumu da daha sonra, kitaplarım

çevrilince özellikle fark ettim. 1990'ların sonundan itibaren bilinçli bir İstanbul yazarı oldum. Ondan evvel, bilinçsiz bir İstanbul yazarıydım. Durmadan İstanbul'dan bahsediyordum ama İstanbul'dan bahsettiğimi düşünmüyordum. Borges, *Kur'an*'da develerin olmadığını söyler. Bir defa, bu doğru değildir ama Borges'in anlatmak istediği şudur: Bir özelliğimizin fazla bilincinde olursanız, o bilinç size hakikilik duygusunu kaybettirebilir.

Bu ciltte bir araya getirdiğiniz üç romanı yazarken İstanbul insanlığını ve hikâyenizi, hatta ifadenizi nasıl belirledi biraz anlatır mısınız?

İnsan bölük pörçük hatırlamaktan başka ne yapabilir? Ben kızım doğana kadar, yirmi yıl gece yarısı saat dörde kadar çalışır, romanlarımı yazardım. Sonra, saat dörtte uyuyup, öğleyin on ikide uyanırdım. Gece dörtte yazıhanemden eve yürürdüm eskiden. Şehir bomboş olur, yalnızca köpek çeteleri... Şehrin sahibi, kimse yok gibidir. Ayrıca o yıllarda, 1970'lerde, 80'lerde şehir tekinsiz bir yerdi de. 70'lerde siyasi sağ sol kavgaları, duvarlara afişler yapıştıranlar, yazılar yazanlar, 80'lerde askeri darbeden sonra sokağa çıkma yasakları, bütün bunlar gece şehirde tek başına yürüyen insanın esrarlı hali ile kafamda birleşirdi. Bir duvara, bir köpek gölgesine bakıp, bir yerde, bir köşede çöp tenekesi karıştıran yoksullar, kediler, köpekler, gece işe gidenler, işten dönenleri görüp, daha sonra 1970'lerde Nişantaşı'nın arka sokaklarında açılan bütün o overlokçular, atölyelere tanıklık etmek...

Şehirde, İstanbul'da yirmi dört saat hayat vardır. Hayat hiçbir zaman bitmez. En sessiz saat, gece dört buçuk diyelim, uzaktan, Boğaz'dan geçen küçük bir geminin pıtıptıptıptıptıları, bir vapurun düdüğü, bir makinenin açılışı, sokakta yürüyen son sarhoş adam ya da sabahın ilk işine çıkan insanlar... Bütün bunların seslerine, hareketlerine, rüzgârına, değişimine, köpeklerin ayak sesine, kedilerin yürüyüşüne, her şeye açıktır kulaklarım, bilincim. Bunları gözlemeyi, şehrin karanlığı, yarı karanlıkları içerisinde avlulara, bilinmeyen sokaklara yürüyen böyle bir adam

hakkında düşünmeyi (belki biraz içmiştir, biraz yorgundur, biraz kızgındır, hüznölüdür), romanımın merkezine böyle bir adamın duyarlılığını koymayı isterim. Belki de o adam benimdir. Bana benzeyen biridir, dünyayı o kişinin gözünden görmek isterim. Gece yarısı saat dörtte evine, benim gibi dönen bu adam nereden geliyor acaba? Nereye gidiyor? Bu edebi soruları kendime sormayı severim. O adamı yavaş yavaş bir hikâyenin, belki bir gün yazacağım bir romanın, bir hayalin parçası yapmaya başlamışımdır. Sokakta gece yarısı tek başına, tekinsiz, korkutucu bir sokakta yürüyen bir adamın hikâyesini düşlemeye başlayınca, yeni bir roman düşlemeye de başlamışım demektir.

Büyük şehirlerde uzun yıllar yaşamış insanların kafalarında bir harita vardır; o şehrin merkezinde ya da kenarında bir yerde kendilerinin yer aldığı ve bu yüzden kendilerinin de içinde konumlandıkları bir harita. Özellikle o şehirde doğmuş, büyümüş, uzun yıllar yaşamış insanlarda belirgindir bu harita.

Şehrin bize göre merkezi büyük ihtimalle bizim çocukluğumuzun geçtiği yerler, öyle olmasa da bizim için önemli olan, değerli olan, bizi biz, yapan ya da yapacak ve bu yüzden arzulanan malzemenin durduğu bir yerdir. Ama oradan kaçmak da isteriz. Hatta unutmak da. Şehrin diğer yerlerine bu noktadan başlayarak sokuluruz. Şehrin diğer köşelerini bu noktayla ilişkilendirerek anlarız, tanırız. Uzaklık olarak, farklılık olarak, renk olarak, koku, doku, kültür olarak. Benim merkezim bu bağlamda Nişantaşı'tır. Şehre oradan yaklaştım. Yalnız Nişantaş değil, Taksim, Beyoğlu, Pera...

Ben bir Peralı olarak İstanbul'u biraz "dışarıda" yaşamışımıdır, ama dışarıda yaşadığım için, İstanbul'u bütünüyle, en iyi biçimde gördüğümü hissetmişimdir. Romanlarımda, *Kara Kitap'ta*, *Cevdet Bey ve Oğulları'nda* kahramanlarım, anlatıcılar, İstanbul'a hep dışarıdan başlayarak yaklaştılar. Şehrin tarihinde de en sonunda Pera'yı ve Pera'dan sonrasını önce şehir dışı, sonra şehre bakış noktası, sonra geri dönüp şehri teslim alan yer olarak görüp düşünüyorum. *Kafamda Bir Tuhaflık* yalnız Pera'yı değil, muhafazakârların, yoksulların ve gecekonducuların İstanbul'u anlatma isteğine, bu ahlaki istek ve meraka dayanır.

***Kara Kitap*'ın ilk düşüncesi sizde ne zaman doğdu?**

İstanbul'da geçen ve şehrin bütün tarih ve anarşisini ve çocukluğumun sokaklarının şiirselliğini kucaklayacak bir kitap yazma fikri, ta 1970'lerin sonunda aklımda vardı. 1979'da tutmaya başladığım bir defterde, otuz beş yaşlarında evden kaçan bir aydından, onun geçirdiği uzun bir hafta sonundan, aynı anda İstanbul'da oynanan ve milli bir felakete dönüşen bir milli futbol maçından, elektrik kesilmelerinden ve İstanbul sokaklarından, hem Bruegel'in (kar) hem de Bosch'un (şeytanlar) resimlerinin havasından, *Mesnevi*, *Şehname* ve *Bınbır Gece Masalları*'ndan söz ettiğimi *Kara Kitap*'a yazdığım sonsözde anlatmıştım.

Bu sıralarda kitabın yapısını, fikrini etkileyen bir gün yaşadım: Kenan Evren'in 1980'deki askeri darbesinden iki yıl sonra yapılan yeni ve baskıcı anayasa, 1982 yılında özgürlükleri iyice kısıtlayan ağır siyasi yasaklar altında halkoyuna sunulmadan kısa bir süre önce, teyzemin oğlu beni aradı ve İsviçre'den gelen bir televizyon kanalının önerilen anayasayı televizyon kameraları önünde eleştirecek aydınlar aradığını, bu işe cesaret edebilecek kimseyi tanımadığını söyledi. Ben ona yardım edebilir miydim?

Böylece iki gün boyunca, İstanbul kazan ben kepçe, üniversite odalarından ansiklopedi bürolarına, reklam ofislerinden gazete yazıhanelerine, evlere, pek çok yere bu işi yapmayı kabul edebilecek aydınlarla konuşmaya gittim. O sırada telefonlar – bugün de olduğu gibi– devlet tarafından pervasızca dinlendiği için konuyu açabilmek için daha sonra hepsi tek tek beni reddedecek olan adaylarıma kendim gitmem gerekiyordu. O dönem aydınlar üzerinde asker ve devlet baskısı Sovyetler Birliği'ni aratmayacak düzeyde olduğu için beni reddeden gazetecilere, yazarlara, o iyi insanlara hak verir, onları zor bir ahlaki seçim karşısında bıraktığım için de suçluluk duyardım. Pera Palas'ta bir odada beklemekte olan yabancı televizyon kanalı çekim sırasında demeç verecek kişinin arkadan aydınlatılarak yüzünün karartılabileceğini de söylemişti bana. Tıpkı *Kara Kitap*'ın sonunda, otel odasında kameraya konuşan Galip gibi (o da Celâl'i bulamamıştı) hiçbir aydını ikna edemeyen benim de istersem

demeç verebileceğim de sonunda bana söylendi, ama kendime güvenim ve cesaretim yoktu benim.

Bunun gibi hayattan ve hatıralarımdan birazcık değişerek *Kara Kitap*'a giren o kadar çok şey var ki, bunların hepsini saymaya kalkmak çılgınlık olur. Gene de o yılların Nişantaşı'nın benim Nişantaşım olduğu, dükkânların adlarına, caddenin, sokakların havasına bire bir dikkat ettiğim bilinsin isterim. Alâaddin'in gerçek bir kişi, dükkânının da karakolun karşısında gerçek bir dükkân olduğunu pek çok kişi, daha sonra onunla röportaj yapan gazetelerden öğrendi. Alâaddin'in gazete ve dergilerden kesip vitrinine ve dükkânının köşelerine astığı bu yazı ve fotoğraflara bakmaktan, onu arada bir kitabı yeni bir dile daha çeviren çevirmenlerle tek tek tanıştırmaktan ("Alâaddin, bu Vera, seni Rusya'da meşhur edecek!"), ellerinde kitap, dünyanın her bir köşesinden gelip Alâaddin'i bulan meraklı okurların varlığından sevinç duydum hep. Kitaptaki akrostişi okuyup Şehrikalp Apartmanı'nın yerinde bir Pamuk Apartmanı olduğunu keşfedenler, asansörün inlemesinden merdivenlerin kokusuna, o "aydınlık"tan aile içi kavgalara pek çok şeyi buradaki hayattan çekip çıkardığımı tahmin etmişlerdir.

***Kara Kitap*'ı yazdığınız İstanbul mekânlarını hatırlıyor musunuz?**

Amerika'da 1985'te başladığım kitaba İstanbul'da, Celâl'in gizli yazıhanesi olarak canlandırdığım Teşvikiye Caddesi'ndeki Pamuk Apartmanı'nın çatı katı dairesinde (kaloriferler ve parkeler aynı şekilde inler ve gıcırdardı) ve Heybeliada'da daha sonra satılan yazlık aile evinde (penceremden ormanın ve ilerideki denizin karanlığı görünürdü) devam ettim.

Üç yıllık bir çalışmadan sonra, 1988 Kasımı'nda kitabı kısa bir süre içerisinde bitirmek üzere Erenköy'de yeni yapılan on yedi katlı bir apartmanın tepesinde boş bir daireye kapanmış, hiç durmadan yazıyordum. Karım Amerika'da doktora yapıyordu; telefonumu bilen, arayan yoktu. İyice yalnızdım ve bundan çoğu zaman şikâyetçi değildim. Zaten az olan arkadaşlarım, dergi, gazete yazısı ya da benzeri şeyler isteyecek editörler, yani

kitabımdan ve Galip'in maceralarından beni alıkoyacak her şey uzaklardaydı. Erenköy'deki boş ve ücra bir binanın bir köşesinde romanı yazdıkça kitabın sonunun hiç gelmemesi, yazma ve yalnızlık zevkinin yanında tuhaf bir mutsuzluk ve korku duygusu vererek beni yavaş yavaş kahramanım Galip'e benzetmeye başladı. Galip gibi, kendimi yapayalnız hissediyordum (belki de bu yıkım duygusunu kitaba taşıyabilmek için). Ama onun hissettiği keder yerine daha çok öfke vardı içimde: Gittikçe tuhaflaşan kitabımı anlamayacakları, onu eski tarz romanlarla karıştıracakları, kolay anlaşılmaz ya da karanlık köşelerini kitabın başarısızlığının bir kanıtı olarak görecekları için; belki de onu hiçbir zaman bitiremeyeceğim için; yanlış bir kitap yazdığım için...

Oysa sonuç öyle olmadı... *Kara Kitap*, özellikle edebiyatsever okurlarınız tarafından en çok sevilen romanlarınızdan biri...

Kara Kitap bana bir romanın başarı kıstasının kendi koyduğu edebi, biçimsel sorunları çözebilmesi değil, bu sorunların büyüklüğü, iddiası ve onları çözebilmek için yazarın harcadığı umutsuz çabanın ölçüsü olduğunu göstermiştir. İyi kitaplar yazmak kadar zor bir şey de yazardan sürekli her şeyi, bütün gücünü, yaratıcılığını, bütün hayatını talep eden konular bulmaktır.

1985 yılında *Kara Kitap*'ı yazarken tuttuğum not defterlerine "Hayatının kitabını yazacaksın!" diye bir cümle yazmışım bir keresinde. Bir başka endişem, bütün Türkiye'yi, Türk olma sorunlarını irdelemek, bir çeşit modern –milli– günlük hayat destanı yazmaktı.

Yoğun bir çabadan sonra, ruhsal bir bunalımın eşiğine gelerek bitirdiğim romanın popüler olmasını ya da çok satmasını hiç beklemiyordum. Üstelik ilk yayıncısı Can Yayınları da özel hiçbir tanıtım yapmamıştı. Ama kitap bana kalırsa hem değişikliği ve yeniliği hem de çok tanıdık bir hayattan söz açmasıyla okurların hoşuna gitti. İlan kampanyalarının ve medyanın desteğini almadan *Kara Kitap* kendi yolunu kendi çizdi ve benim Türkiye'deki okur sayımı kendiliğinden üçe katladı. Romanın dilinin, konusunun tuhaflığını, anlaşılmazlığını tartışma konusu

yapan polemikler açıldı. Bunları, roman hakkında uluslararası edebi çevrelerden gelen ilginç yazıları arkadaşım Prof. Nüket Esen bir kitapta topladı. Bunlardan birinde sivri dilli bir İngiliz eleştirmen böyle sıkıcı bir kitabı yalnızca Fransızların sevip okuyabileceğini ve İsveçlilerin de ünlü ödülleri vereceklerini yazmıştı, alaycılıkla. Bu kehanet de on iki yıl sonra kitabın ruhuna uygun bir şekilde doğru çıktı. Kırka yakın dile çevrilen *Kara Kitap* en çok Fransa'da sevildi ve Nobel jürisi başkanı da en çok bu romanımdan etkilendiklerini 2006 yılında ödülü duyurduktan hemen sonra açıkladı.

Masumiyet Müzesi'nin fikri nasıl oluştu?

Masumiyet Müzesi romanımı ve müzenin kendisini 1990'ların ortalarından itibaren birlikte düşündüm. Yani, hem bir aşk romanı yazmayı planlıyordum hem de o romanda sözü edilen eşyaları sergilediğim bir müze açmayı kuruyordum. Müze fikrinin nasıl geliştiğini, eşyaların ve müzedeki vitrin kutularının üzerinden tek tek geçerek *Şeylerin Masumiyeti* adlı resimli kitabımda anlattım. Şimdi romanın gelişimi, eşyalar ve romandaki aşk üzerine bir iki şey söylemeye çalışacağım.

Önce müze binasının, Füsün'un evinin yerinden başlayayım. 1996-2000 yılları arasında, sabahları kızım Rüya'yı okuluna götürürdüm. Kızımı Tophane'nin arkalarındaki (Keskinler'in evinden üç yüz metre uzakta) okulun kapısına bıraktıktan sonra, Beyoğlu, Çukurcuma, Firuzağa ve Cihangir'in arka sokaklarında, o gün yazacağım şeyleri (*Benim Adım Kırmızı*, *Kar*) düşünme düşünme yürüyerek yazıhaneme giderdim. Sabahın serinliğinde dükkânlar daha yeni yeni açılır, fırınlardan ekmek ve simit kokuları gelir, hızlı hızlı yürüyen öğrenciler okullarına yetişirken sokaklarda yürümekten çok zevk alırdım. Önümde güzel bir gün, yazılacak bir iki roman sayfası olduğu için belki... O sokaklarda çocukluğumdan, ilkgençlik yıllarımdan kalma pek çok şeyin tam eskiyip çürümeden ve tam da cilalanıp yapay bir parlaklığa kavuşmadan yaşadığını gördüğüm için de... Sokakların ve insanların bu zamandışı havasını hiç kaybetmeyeceğini düşünürdüm bazan. O sokaklarda gördüğüm şeyler, fırın vitri-

nindeki taze ekmek ve simitler, eczanenin vitrininde gördüğüm, insanın iç organlarını gösteren yıllanmış bir ağrıkesici posteriy ya da turşucu dükkânının vitrinine özenle dizilmiş iri kavanozların renkleri, bende yoğun bir görme, seyretme zevki uyandırır; bu görüntülere sahip olmak, onları bir çerçeve içerisine koyup seyretmek, onları hiç kaybetmeyeceğimden emin olmak isterdim.

Fusun'un aile evi için neden Çukurcuma'yı seçtiniz?

Müzeye çevrilecek eski ve satılık bir ev bulmak için İstanbul sokaklarında bir dönem uzun uzun gezindim. 1999 yılında müzeye dönüştürebileceğim bir evi (bugünkü müze binası) satın alınca, içimdeki küçük koleksiyoncu cesaretlendi. Ama bende koleksiyoncu ruhu olmadığını biliyordum. Bir vitrinde gördüğüm eski bir tuzluğu, bir sigara ağızlığını, eski bir taksiden çıkmış bir taksimetreyi ya da bir kolonya şişesini bu eşyalardan bir koleksiyon yapmak için değil, bu eşyaları okuduğunuz romanın bir parçası yapacağım için satın alırdım. Romana koyacağım, romanda tasvir edeceğim bir şeyayı almak, masamın üzerine koymak beni mutlu ederdi. Bazan hiç aklımda olmayan bir şeyayı, sırf onu bir vitrinde görüp heyecanlandığım için satın alıp eve götürürdüm.

Dünya, romanıma ve müzeme konacak eşyayla kaynıyordu. Ama heyecanım bir koleksiyoncunun, bir biriktiricinin heyecanı değil, bu şeyayı bir romanın ve bir müzenin parçası yapmayı tasarlayan, bu hayalle başı dönen bir romancı-sanatçının heyecanıydı. Bu eşyaları, hayatımdaki pek çok şey gibi, bir hikâyenin, bir kitabın parçası olabilecekleri için severdim. Bazan bunu başarır, yani şeyayı önüme koyar, tıpkı "gerçekçi" bir romancı gibi baka baka hikâyemin bir parçası olarak anlatırdım. Çoğu zaman bu eşyalardan şöyle bir söz açar, romanımı gerçekliğin yanıltıcı çekiminden, aşırı tasvirden korumak için kendimi tutardım. Bazan da tanıdık eski eşyaları sokardım hikâyeye: Babamın eski kravatlarını Kemal'in babasına ve annemin örgü şişlerini Fusun'un annesine vermek gibi işleri böyle gerçekleştirdim, çünkü kahramanlarımla benim hayatımdan ve ailemden gelen eşyaları kullanmaları hoşuma gidiyordu. Tıpkı romanda, ailenin zengin kanadının kullanılmış eşyalarını, eski elbisele-

rini ailenin yoksul kanadındaki uzak akrabalara vermesi gibi, ben de kendi hayatımdan bilip tanıdığım, bende iz bırakmış eski eşyaları bulup romanımın kahramanlarına veriyordum. Bazan da çocukluğumda bende iz bırakmış bir eşyayı, mesela teyzemin yemek sofrasında yıllarca kullanılmış sarı bir sūrahiyi hatırlıyor, onu alıp müzemin koleksiyonuna katmadan romanda kahramanlarının sofrasına koyuyordum. Romanı yazıp 2008’de yayımladıktan sonra, yazıhanemi toplarken bir kutu buldum; içinden romana koymak için zamanında eskici dükkânlarından aldığım ama sonra unuttuğum pek çok eşya çıktı: Güngörmüş bir zengin evinin kapı çanına, Adalar’da hâlâ çalışan eski bir at arabasının paslı gece lambasına bakarken, içinde bu eşyalardan da söz edilen bambaşka bir roman yazmak geldi içimden.

Ama eşyaların bizi bir romanın tutarlı, zengin ve insani âlemine götürebilmesi için alıp biriktirdiğimiz şeylerle duygusal ilişkiler kurabilmemiz gerekir. Bizde duygusal, şiirsel bir etki uyandıran eşyaları ancak bir sıraya dizerek bir romanı düşleyebiliriz. Eşyaların bizde duygusal bir etki yaratması, hatıralarımızı canlandırma gücü taşıması için en uygun durum tabii ki aşktır. Ben romanımı yalnızca bir müze kurmak için değil, aşk dediğimiz duyguyu kendimce çözümleyebilmek için de kuruyordum. Romandaki ilk hedefim müze değil, aşk dediğimiz karmaşık, psikolojik, kültürel, antropolojik şeyi soğukkanlılıkla anlatmaktır.

Başka aşk romanlarından farklı bir şey düşündüğünüzü biliyoruz.

Aşkı yüksek bir yere koyup, sevilen şarkılarda yapıldığı gibi, “Aman ne güzel bir duygu!” demek istemiyordum. Bu duyguyu –tıpkı bir trafik kazası gibi– hayatta başımıza gelen ve çoğu zaman bize istemediğimiz kadar acı veren bir şey olarak anlatmak istiyordum. *Masumiyet Müzesi* her şeyden önce aşk hakkında bir düşünmedir.

Aşkı hepimiz kendi sınıfımız, cinsiyetimiz, kültürümüz, ülkemiz, şehrimiz ve tabii dinimize göre yaşarız. Romandaki aşk, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, İstanbullu yukarı sınıf bir beyefendinin aşkıdır. Okurun aşk hakkındaki düşüncesinin de Kemal’inkinden daha zengin ve derin olacağını da roma-

nı yazarken tahmin ediyordum. Roman yayımlandıktan sonra bazı okurlar Kemal'in bencilliğinden şikâyet ettiler, onun hiç de "romantik" ya da "duygusal" olmadığını dile getirdiler. Başka okurlar ise hikâye ilerledikçe çektiği acılar sayesinde Kemal'i affettiler, hatta onu "romantik" buldular. Ben bu iki duyguyu da yerinde buluyorum.

Bu da bizi romanı yayımladıktan sonra en çok karşılaştığım soruya getiriyor:

"Orhan Bey siz Kemal misiniz?"

"Hayır, ben Kemal değilim! O benim uydurduğum bir kahraman," demek kolay. Ama Kemal'in mahrem duygularının ayrıntılarına giren, inanan okuru bu duyguları benim hayatta hiç yaşamadığıma inandırmak daha zor. Zaten romancı olmak kendi duygularınızdan bir başkasının duyguları gibi ve başkalarının duygularından da kendi duygularınız gibi söz edebilme hünleridir. Ben Kemal'in hayali bir kahraman olduğunu ne kadar söylersem söyleyeyim, okurlarımın yazdığım aşk hikâyesini benim yaşadığıma inanmalarını da isterim, her romancı gibi.

Kara Kitap'ın ana mekânı olan Nişantaşı'ndan zamanla uzaklaştınız.

İstanbul'u şimdiye kadar iki türlü anlattım. İlk kitaplarımda anlattığım "Benim İstanbulum". Yani Nişantaşı, Taksim, Cihangir... Daha sonraki romanlarımda çocukluğumu, gençliğimi geçirmedığım İstanbul'u da anlatmaya başladım. Bu da doğal. Önce insan gençliğinde bildiği, daha iyi bildiği, kendine güvendiği, anlatabileceğine inandığı konuları açar. Ben yirmi üç yaşımıdayken bir boza satıcısını ya da tavuk-pilav-nohut satan bir satıcıyı yazmaya cesaret edemezdim. Ancak otuz yıl roman yazdıktan, kendime güvenim geldikten sonra ve o dönemin insanlarıyla röportajlar yaptıktan sonra yazabildim. Bir de İstanbul hakkında yazdıklarım daha bitmeden öteki konulara da geçmek istemedim.

Ama 1990'ların ikinci yarısında kitaplarım çevrilmeye başlayınca, yurtdışında gazeteler bana Türkiye'de kimsenin demediği kadar "Aa! İstanbul yazarı! Aa! İstanbul'u anlatıyor! İstanbul,

İstanbul!..” dediler. Türkiye’de demiyordu kimse bana bunu. Olsa olsa köy romancısı olmadığım söyleniyordu. Ama İstanbul yazarı diyen yoktu! Çünkü köy romanı o kadar hâkimdi ki 1970’lerin sonunda. Ben İstanbul yazarı olduğum konusunda Batılıların etkisiyle kendimin bilincine fazla varınca bu sefer buna gerçekten inanmaya başladım

İstanbul’un nüfusu ben doğduğumda bir milyondur, şimdi 2021’de on altı milyon diyorlar. İstanbul’a benim doğumumdan sonra eklenen on beş milyon insanın hayatını yazmak istedim. Bu bana haklı, ahlaklı bir gayret olarak gözüktü.

Kafamda Bir Tuhaflık’ı yazdığım için çok memnunum. Hem kendim değiştim hem de yaşadığım şehrin tamamı değişti ve bu değişimi hikâye ettim. Ama önüme bir program olarak, bir proje olarak *Kafamda Bir Tuhaflık* ya da yoğurtçu Mevlut’un maceralarını koyduğumda korkuyordum. Nihayet ben herkesin gözünde Nişantaşlı Orhan’dım. Aslında kitap hakkındaki gizli gururum şudur: Kitap çıkmadan önce herkesin “Aa! O ne bilir oraları. Anlatamamış, bilememiş işte!” demesinden korkuyordum ve hiç kimse demediği için çok mutluyum. İşimi iyi yaptığımı düşünüyorum.

Arayış temasıyla beraber yürümek, İstanbul’u adımlamak, dolaşmak kahramanlarınız için de, sizin için de önemli. *Kara Kitap*’ta Galip, evden kaçan karısı Rüya ve yakın akrabası kayıp köşe yazarı Celâl’in peşinde İstanbul’u arşınlıyor. *Masumiyet Müzesi*’nde Kemal’in aşk acısıyla haritada işaretlediği giremeyeceği sokaklar vardır. Mevlut ise mesleğinin ötesinde sanki tuhaf bir iç güdüyle İstanbul’u kat etmektedir.

Hayatını anlat deselerdi yetmiş yıl önce İstanbul’da doğdum demezdim. İstanbul’da yaşıyorum ve yazıyorum derdim. Daha ayrıntılı olarak: Masamda oturup yazıyorum ve İstanbul sokaklarında yürüyorum. Sanki bunun hiçbir başlangıcı yok, sanki yüzyıllardır aynı şeyi yapıyorum ve hep yapmaya devam edeceğim. Sokaklarda yürümek, şehrin hayatını solumak ve yazmak... Benim iyimserliğim ve mutluluğum bu...

İstanbul’da yürümekle ilgili aklıma gelen ilk şey çocukluğumda çok uzun zaman yürüdüğümde bacaklarımda çektiğim

ağrılar. Sonra aynısını kızım da çekti. Yani çocuk yorulması. Uzun yürüyüşler, uzak mesafeler, uzak yerler kafamda nedense bununla birleşmiş. Tünel ya da Maçka kafamda bacak ağrısı ile birleşmiş; Beşiktaş da öyle. Çünkü eğer Taksim'e kadar tramvayla gidip sonra Tünel'e yürümüşsek ya da evden ta Maçka durağına, Dolmabahçe'ye kadar yürümüşsek bacaklarım ağrırdı. Bizlerin, hepimizin, büyük şehirde yaşayan insanların, tıpkı taşlara, köşelere, kendi fethettiği yerlere işyarak işaret koyan hayvanlar gibi kendi duyumlarımızla ilgili anılarımız var.

Otuz kırk yıl önce 1980'lerde İstanbul sokaklarında daha çok yürürdüm ama sanki daha az şey görürdüm. Şehir o zamanlar geceleri daha karanlıktı. O zamanlar kimse geceleri reklam olsun diye işyerinin lambasını açık bırakmaz ve evlerde bir odadan çıkarken lambalar mutlaka kapatılırdı. Etrafta daha az dükkân, daha az vitrin ve çok daha az ışıklı reklam vardı. O zamanlar sabahın üçüne dördüne kadar roman yazdıktan sonra yazıhanemden eve dönerken yolumu uzatır, turuncu ışıklar altındaki cumbalı, harap ve boyasız evlerin, demir parmaklıklı pencerelerin içimde uyandırdığı esrarengiz şiirin tadını çıkararak, bacaklarımın beni kendiliğinden götürdüğü yere doğru hiç durmadan yürürdüm. Uzun yürüyüşlerde gelip geçene hırlayarak sokakları kesen, çöp tenekelerini vahşice karıştıran köpek çeteleri mutlaka yoluma çıkarlardı. Bazan bir bekçinin bir binanın kapısının içinden beni seyrettiğini görür; kepengini indirip evine dönen dükkân sahipleriyle, sarhoşlarla ve bozacılarla karşılaşırdım.

Benim çocukluğumda araba, o zamanki adıyla "otomobil" bir fetişti, herkesin "otomobili" yoktu. Şehirde yürüyerek gezdi herkes, her yere yürüyerek ya da otobüsle giderdi. Şehirde yürümeyi severim, benim kahramanlarım da sever. İşte, modern şehir hakkında söyleyebileceğimiz en güzel şey: Yürürüz ve resimler, imgeler, hayaller, eşyalar, reklamlar bombardımına tutuluruz. Bunu severim. Kemal şehirde yürüdükçe hem Füsun'u arar, hem aşkının yapısı hakkında düşünür, hem de çaresizliğini, tıpkı Füsun'un eşyalarıyla, sigara izmaritleriyle yaptığı gibi, yatıştırmaya çalışır.

Galip ve Mevlut da şehirde yürüdükçe hayaller kurarlar. Bu hayaller de şehirle tecrübemizin önemli parçası olurlar. Yıllar sonra bu hayalleri hatıra gibi, yaşanmış bir şey gibi hatırlarız.

Ben bugün de bir şeyler keşfetmek, yeni bir şeyler istemek için kendimi güçlü hissediyorsam, İstanbul'un yeni mahallelerine, köşelerine giderim. "Şu istikamete şu sokaktan gideyim" derim. Bazan mesela arkadaşlarla deriz ki: "Taksim'de ya da iskelede buluşalım." Ben yüz kere geçtiğim sokaktan değil, başka bir sokaktan geçmek isterim.

Korumanızdan sonra yürüyüşleriniz nasıl farklılaştı ve bu farklılaşma sanatınızı nasıl etkiledi?

2007 yılında gazeteci arkadaşım Hrant Dink öldürüldükten sonra devlet tarafından bana korumalar verildi. Dink, Ermeni katliamı konusunda cesaret ve açıksözlülükle konuştuğu için gazetesinin önünde, arkasından başına üç kere ateş edilerek milliyetçiler tarafından öldürülmüştü. Olay bütün gazeteleri ve Türkiye'yi meşgul etmiş, cinayeti düzenleyenler birkaç gün sonra yakalanınca televizyon kameraları karşısında sıranın bende olduğunu ima edip beni açıkça tehdit etmişlerdi. Aynı konularda ben de konuşuyor, düşünce özgürlüğü olmayışını eleştiriyordum. Cinayet, besbelli yasak konularda konuşanları sindirmek için işlenmişti. Hakkımda açılmış davalar da vardı. O günlerde aleyhimize sürekli davalar açılırken İçişleri Bakanlığı bana korumalar verdi.

2007 yılında ilk başta üç tane dev gibi korumam vardı. Çok dikkat çekiyorlardı. Onlarla birlikte sokaklarda yürümek hem zordu hem de nedense utanıyordum bu durumdan. O günlerde Türkiye'ye az geliyor, gelince de sokaklara az çıkıyordum. Ama birkaç yıl sonra tehditler biraz azaldı ve üç koruma bire indi. Bütün arkadaşlarım hâlâ "Vah vah, tek başına hiç sokağa çıkamıyor musun?" diye sorar, benim için çok üzüldüklerini belli ederlerken aslında ben koruma ile sokaklarda yürümeye alışmaya başlamıştım. Bazı geceler benim yürüdüğüm turuncu renkli sokaklar hakkında arkamdaki koruma arkadaşımın ne düşündüğünü merak ederdim. Bazan da beni görece uzaktan izleyen korumamın ayak seslerinden bana sokulduğunu anlardım: Demek ki tehlikeli sokaklara yaklaşıyorduk.

O durumlarda gölgeler içinde arkamda bekleyerek beni izleyen korumam hızla bana yaklaşır, polis kimliğini çıkarıp gösterir, mahallenin sakinleri şaşırır, biz de oradan sessizce ve biraz da suçluluk duygularıyla uzaklaşırdık.

Bir korumam olması İstanbul ile ilişkiimi tamamen değiştirmişti. Artık her yere gidebiliyordum. Evet, siyasal öfke ve tehditler hiç dinmeden sürerken ve üç korumam varken sokaklara çıkmak beni mutsuz ediyordu. Ama üç dört yıl sonra koruma sayısı bire indiğinde kafama uzun siperlikli bir boyacı kasketi geçiriyor, İstanbul'un en ücra, en uzak sokaklarına, en tehlikeli mahallelere gidiyordum. Hiç kimse beni tanımıyor ve durduramıyordu. Kısa süre sonra bu ücra mahallelerde dijital Leica makinemle fotoğraf çekmeye başladım. Bütün şehri görüntüleyebileceğim, çünkü korumam varken kimsenin bana karışamayacağı bu yeni durum bana çok çekici geliyordu.

2008 ile 2014 arasında yoksul mahallelerde, sokak satıcıları arasında geçen *Kafamda Bir Tuhaflık*'ı yazdığım için, Tarlabası, Kasımpaşa, Feriköy gibi yerlerde geceleri fotoğraf çekerek çok yürüdüm.

Şimdilerde de İstanbul'da çok yürüyorum. Bir korumam olmasının da bir yararı da bu: Şehirde tek başıma olsam, korumam olmasa gidemeyeceğim, karanlık, ücra mahallelere gidebiliyorum. Bir romancıyım ben, uzun uzun yürümeyi çok severim. Gitmeye cesaret edemeyeceğim uzak mahallelere, yeni yerlere korumam sayesinde gidebiliyorum. Ücra ve bilmediğim mahallelere, bilmediğim yerlere, geceleri karanlıkta korumayla gidebildiğim için de daha çok yürümeye, daha çok bakmaya başladım. Şehrin gizli köşelerini, tuhaf kimyasını, iç sessizliklerini, büyüsunu arkamda bir korumayla keşfetmeyi severim aslında diyebilirim. Yani aklımın bir yanı bir edebi endişe ve kaynak olarak şehre sürekli açıktır ve İstanbul ile meşguldür. İstanbul beni bir anlamda “yaptı” ya da “belirledi” aslında. Durum budur da, nasıl belirlediğini görmek için bu romanları okumak gerekir. Aslında, *Masumiyet Müzesi* de, diğer kitaplarım da – *Masumiyet Müzesi* ile *İstanbul* kitabı birbirine yakındır– şehrin mahallelerini bir keder ve hüznle birleştirme çabasıdır. Şehri kahramanların duygularıyla birleştirme çabası yazdığım bu üç

İstanbul merkezli romanda var. Olaylar da aynı yerlerde, Taksim, Nişantaşı'nda geçiyor.

Ama bu üç İstanbul romanının tek kaynağı şehirdeki yürüyüşlerinizde gördükleriniz değil. Bir de araştırmalar ve insanlarla röportajlar yapıyorsunuz.

Daha ilk romanım *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı yazarken o dönemi yaşamış insanlarla görüşmeler yaptım. 1974-75 yıllarıydı. 2008'den itibaren yazdığım *Kafamda Bir Tuhaflık* büyük miktarda röportaja dayanır. 1950'lerin sonu 1960'lar, 1970'lerde İstanbul'a göç edenler gecekondularını, kendi evlerini elleriyle nasıl yaptılar? Nasıl geldiler? Hangi ilişkilerle geldiler? Amasya, Erzincan, Erzurum, Kastamonu gibi şehirlerden gelenler Gültepe, Kuştepe gibi yerlere yerleşmişler. O insanlarla konuşuyordum. Adam gelmiş, kamyon şoförlüğü yapmış; adamcağız ölmüş, doksan yaşına yakın karısı bana anlatıyor: "Evde su yoktu, çeşmeye giderdim, gecekondu yapardık..." hepsini anlatıyor. Her şeyi öğreniyorsun. Bin tane kitap okuman lazım o yaşlı kadının anlattıklarını bilmen için. O röportajların hepsini sakladım. Hepsini de yaptığım için memnunum. Bu sayede, *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta anlattığım sosyolojik malzeme çıktı. Bu tür "çalışma, araştırma" yapmayı severim, sizi hayat bilgisine götürür.

Daha zoru o insanları konuşturabilmektir. O röportajların bir de öyle değeri vardır gözümde. Yani romanın dünyasında yaşamış insanlar size kendi hayatlarını bizzat anlatıyorlar. Onların diliyle romanı yazıyorsunuz. Röportajda örneğin "Kocanız nerede yatıyor? Nerede mezarı?" diye sorardım. Başka bir gün o mezarlıkları ziyaret ederdim ve orada mezar taşlarının üzerindeki yazıları okur, not alırdım. Doğumu Erzurum, Sivas, Erzincan, Gümüşhane, Kastamonu; ölümü İstanbul. Mezarlıklarda iç göçü çok açık bir şekilde bir mezar taşları destanı olarak görüyordum. *Kafamda Bir Tuhaflık* bu yönüyle bir iç göç destanıdır bence. *Kara Kitap*'ın "modern bir epik" ve *Masumiyet Müzesi*'nin de "aşk destanı" olduğunu da söyleyebilirim.

DİZİNLER

KARA KİTAP DİZİN

19 Mayıs 1919 148
23 Ekim 1244 (Şems ile Mevlânâ karşılaşır) 249
27 Mayıs Askeri Darbesi 61
34 C G 19 (plaka) 148
7 *Gün* (dergi) 373
2:45 matinesi 115

Abaka (Hülagü'nün oğlu) 243
Abbasi kuşatması 190
Abdi Paşa 276, 282, 283
Abdurrahman Şeref 116
Abdülhamit II 71, 231, 267, 399
Adli 21, 95
Afrika 25, 52, 130, 157, 235, 237
 Kuzey Afrika 28, 258, 270
"Ah Minel aşk" 284
Ahi Çelebi Camii 213
Ahmet I 243
Ahmet III 191
Ahmet Mithat Efendi 93
Ahmet Rasim 183, 395
Akdeniz 32, 71
"Akıllı Hırsız" (*Binbir Gece Masallar*'ndan) 256
Akıntı Burnu 35
Aksaray 27, 28, 126
Akşam Sanat Okulu 55
Aksoy, Behiye 361
Alâaddin (Mevlânâ'nın oğlu)
Alâaddin 41, 47, 54-60, 62, 77, 250, 283, 321, 322, 387-389, 415, 418, 421, 422
 dükkanı 21-23, 25, 41-43, 48, 53-55, 62, 65, 77, 204, 215, 222, 223, 237, 270, 285, 332, 376, 381, 384, 387-389, 395, 416, 418, 419, 422, 423, 433
albatros 291

Albertine (M. Proust'un roman kahramanı) 98, 174-176
Alevi 88
alfabe 22, 23, 29, 218, 284, 289, 307, 321, 322, 325, 436
Alfabe Devrimi 289
Ali Harikaülke 87
Ali, Hz. 249
Allah 48, 50, 54, 71, 96, 108, 147, 152, 179, 195, 221, 276, 285, 287-290, 298, 322, 325, 333, 347, 360, 371, 375, 391
Alman/lar 93, 96, 155, 266, 403, 414
Almanya 26, 358, 373
Alpler 81, 294, 352
Alsancak 272
Altın Böcek (E. A. Poe) 266
Amalfililer 190
Amerika/lı 26, 51, 109, 129, 130, 191, 359
Amerikan
 çiftliği 115
 filmi 27, 29, 58, 137, 270, 288, 317
 Konsolosluğu 183
 romanı 267
 transatlantığı 33
 yıldızı/artisti 144, 257, 265, 305, 347
Amerikancılık 92
Anadolu 80, 148, 151, 160, 188, 250, 270, 285, 288, 290, 305, 313, 316, 339, 344, 345, 346, 356, 377, 429
 Doğu Anadolu 80, 84, 90, 261
 kasabası 90, 151, 151, 170, 293
 Orta Anadolu 170
 yakası (İstanbul) 217
anarşi 148, 167
anarşist 50, 167
anka 291
Ankara 96

- Ankara Pazarı 330
 Ankara Savaşı 268
Anka-yı Mugrib (İbni Arabi) 153
 Anne 23, 29, 30, 41, 51, 235
 Annibal 294
Anti-İbni Zerhâni 85
 antik Yunan 294
 apartman (Şehrikalp Apartmanı)
 23-29, 37, 42, 43, 46, 63, 65,
 180, 199, 203-205, 207, 218,
 222-225, 227, 233, 240, 241,
 264, 269, 308, 311, 331, 364
 apartman aralığı/karanlığı/aydınlığı
 23, 29, 43, 203-206, 241, 251,
 269, 311, 336, 436
 Ar, Müjde 144
 Arabistan 352
 Arap/lar 28, 41, 42, 85, 94, 295,
 341, 412
 -ça 154, 305
 -lık 92
 harfleri/alfabesi 266, 284, 285,
 289, 295, 325, 348, 415
 arabesk 326
 Arjantinli 102
 arkası aynalı saç fırçası 63, 424
 Arkın, Cüneyt 326
 Arnavut/lar 87
 arnavutkaldırımı 42, 373
 Arnavutluk 87, 88, 90
 Emek Partisi 88
 komünizmi 88
 Asım 80
 askeri darbe 50, 53, 61, 181, 234, 259,
 264, 268, 270, 271, 313, 316,
 317, 318, 331, 339, 362, 364,
 367, 372, 375, 391, 394, 425
 Aslanhane Sokağı 327
 Asya 352, 412
 Orta Asya 237, 321
 Aşk (*Hüsn ü Aşk*'ın başkarakteri)
 79, 356
 aşk 55, 57, 92, 95, 97, 98, 161-163,
 165-167, 169-172, 175-177,
 181, 206, 247, 250, 254, 269,
 284, 321, 342, 351, 358, 359,
 361, 363, 364, 372, 389, 408-
 410
 hikâyeleri 54, 136, 160, 167-
 169, 173, 254, 352, 436
 mektubu 35
 sahnesi 351
 yazıları 348
 Ataköy 211
 Atatürk, Mustafa Kemal 80, 89, 149,
 222, 266, 270, 273, 296, 340, 394
 -çü 84
 Bulvarı 326
 büstü 127
 fotoğrafları 377
 heykeli/heykelleri 114, 220, 340
 Köprüsü 140, 215
 müzeleri 238
 atkestanesi 260
 Atlas Sineması 143, 193
 attar (dükkânı) 261, 331-335, 345,
 362, 373
 Attilâ 189
 Avarlar 190
 Avrupa 25, 26, 41, 51, 73, 97, 155,
 236, 258, 273, 345
 -lı/lar 59, 80, 105, 318, 332
 dergileri 117, 435
 Doğu Avrupa 129
 edebiyatı 175
 gazeteleri 117
 ilacı 343
 yakası 139
 Aya İrini 190
 Ayasofya 190
 ayna 28, 30, 57, 63, 64, 81, 97, 98,
 103, 123, 139, 145-147, 149,
 150, 167, 171, 182, 191, 205,
 250, 268, 282, 295, 300, 304,
 307-311, 313, 320-322, 330,
 331, 339, 348-350, 353, 374,
 377-382, 384, 399, 408, 424, 430
 Aytılalılar 412
 Azak gemisi 190
 Azerbaycan 286
 Baba 23, 29, 30, 37, 41, 52, 235
 Babanne 22, 24-31, 43, 45, 51, 61,
 65, 66, 227, 235, 240, 321, 322,
 361, 384, 420
 Babıâli 37, 173, 404

- Babil 411
 bademezmesi 194
 Bafra sigarası 22, 43, 57
 Bağdat 296, 352
 Bağdatlı Ruhi 295
 Bahriye Müzesi 71
 Bahti 21, 95
 Bakırköy 92, 114, 126
 tren istasyonu 141
 Bakü 287
 Balbec 176
 Balkanlar 81, 105, 185, 376
 Balzac, Honore de 139, 252
 Banu 112
 Barbaros 58
 Başkan Paşa 298, 299, 301, 302
Başlangıç ve Tarih (İbni Tahir) 152
 Batı 55, 74, 80, 88, 92, 95, 97, 130,
 154, 157, 158, 175, 186, 187,
 261, 293, 294, 307, 401
 -cılık 72, 92
 -lı/lar 38, 66, 72, 86, 136, 141,
 195, 294, 300, 303, 318,
 340, 341, 377, 404, 407
 -lılaşma 71, 121, 261, 406
 dünyası 48
 düşüncesi 294
 romanı 176
 uygarlığı 105
 Baudelaire, Charles 156
 Bayburtlu gazeteci 342
 baykuş 62, 111, 212
 Baykuş Mizah Romanları Serisi 111
 BBC 40, 52, 161, 391
 Beatrice (Dante'nin aşkı/karakteri)
 117, 154
 Bebek 22
 Bedesten 324
 Bedii Usta 70-72, 75, 76
 Behiye 79
 Bekozim Fort 51
 Bektaşiler/Bektaşilik 88-90, 284, 289,
 305, 431
 Belkis (Galip'in ortaokul arkadaşı)
 193-197, 199, 200, 202, 207-
 210, 224
 "Ben görmedim" (Galip'le Rüya'nın
 çocukluk oyunlarından) 65, 361
 Bennett, Joan (aktris) 92, 139
 Bergson, Henri 93
 Berlin 186
 Beşiktaş 272, 357, 427
 Çarşısı 343
 Beşiktaşlı makineci çırağı 246
 Beyaz Eczane 26
 Beyaz Kale (Doppio) 294
Beyaz Perde (dergi) 435
 Beyaz Ruslar 50, 214, 316
 Beyaz Tüy (Pekos Bill'in arkadaşı)
 322
 Beyazıt II 289
 Beyazıt Kulesi 325
 Beyazıt Meydanı 325
 Beyoğlu 72, 73, 81, 92, 102, 130,
 134, 140, 153, 161, 166, 173,
 187, 198, 218, 237, 264, 317,
 337, 343, 356, 376, 398, 404,
 434
 Caddesi 72
 cinayetleri 265
 haydudu/kabadayısı/gangsteri
 34, 74, 75, 136, 260, 305,
 316, 373, 377, 421, 431
 hikâyeleri 133
 kalabalığı 76
 Karakolu 144, 160, 272
 komiseri 379, 381
 Komiserliği 428
 meyhaneleri 428
 muhabiri 136, 255, 270
 pavyonları 168, 392
 sinemaları 121, 171, 337
 sokakları 29, 130, 339, 434
 "Beyoğlu Haydutları" (Celâl'in
 hikâyelerinden) 27
 Beylerbeyi Sarayı 297
 Bezmiâlem Valide Sultan
 (Şehzade'nin babaannesi) 341,
 398
Bilgi Hazinesi (ansiklopedi) 132
 "Bilmece Bulmaca" (Celâl'in gazeteye
 yazdığı köşe adlarından) 238
Binbir Gece Masalları 55, 117, 246,
 252, 256, 296, 403
 Binbirsurat 321
 Bingazi 27

- Birinci Dünya Savaşı 23
 Bizans 165, 190, 191, 243, 258,
 289, 294
 -lı/lar 190, 326, 412
 haçı 167
 hazineleri 33
 imparatoriçesi 415
 kemerleri 213, 328
 mangırları/paraları 34, 37, 161,
 336, 374, 415
 papazları 326
 sokakları 328
 Bizantion (İstanbul'un eski
 adlarından) 189
 "bizler" 73, 75
 Bo (Sümer sağlık tanrıçası) 322
 Boğaz/Boğaziçi 22, 32-35, 37, 81,
 90, 99, 110, 130, 150, 151, 236,
 263, 297, 298, 357, 377, 381,
 383, 401, 408, 429, 430
 akıntısı 34, 379
 Köprüsü 149, 324
 vaporu 142, 347, 396
 Bolşevik İhtilali 50
Bomba Gibi Kız (film) 147
 Bonibon 435
 "bonmarşe" 72
 Boston 321
 Boswell , James 86
 boş anahtarlık 63, 424
 Botfolio 103, 315, 317, 335, 403
 Bozdoğan Kemerleri 326
 Brichot 403
Britannica 333
 "Bugünkü Falınız" (Celâl'in gazetede
 yazdığı köşelerden) 293
 Buhari 117, 153
 Bulgar gemileri 191
 Bursa 429
 Bursa'yı Güzelleştirme Derneği 272
 Buzos (İstanbul'un eski adlarından)
 189
 Bülent 80
Büyük Doğu (dergi) 154
 Büyük Engizitör 154, 268, 335
 "Büyük Mucitler" (*Çocuk Haftası*
 dergisinden) 350
 Büyükdere 150, 151
 Cadillac 315
 Beyaz Cadillac 134, 264, 360
 Kara Cadillac 34-37
 Çağaloğlu Meydanı 111
 cam yeşili 324
 camgöbeği 292
 can sıkıntısı 209
 Carroll, Lewis 76, 207, 263
 Cavid 352
Cavidanname (Fazlallah) 287, 295
 Cebbar Bey (mankenci) 185
 Cebelitarık Boğazı 32
 cehennem 34, 154, 194, 254, 342,
 344, 364, 419
 Celâl Salık 23, 24, 26-29, 31, 32,
 37-41, 44, 46, 48-53, 61, 65,
 69, 70, 77-79, 81, 99-112, 114,
 126, 172, 182-184, 188-191,
 193, 208-210, 213, 215-218,
 220, 222-227, 231-240, 245-
 253, 255-259, 263-268, 270-
 275, 284-286, 288, 293, 296,
 305, 307, 308, 310-316, 318,
 319, 328, 330-332, 337, 355-
 371, 375, 376, 381-384, 386,
 389-392, 394, 395, 414-421,
 423-436
 annesi 26, 27, 222, 233, 236,
 257
 babası 27, 222
 ceketi 104, 126, 188, 189
 daktilosu 236, 312, 313
 defterleri 251, 349
 dolabı 61, 238, 239, 272, 305,
 308, 310, 383, 429
 dolmakalemi 61, 188
 köşe yazıları 21, 22, 24, 31, 32,
 39, 41, 43, 44, 46, 48, 53,
 69, 70, 99-102, 105-108,
 110, 112, 114, 126, 134,
 184, 189-192, 207, 208,
 210, 213, 214, 216-218,
 221, 223, 225, 233, 235,
 236, 238, 246-248, 251,
 253, 255-258, 263-267,
 273, 274, 285, 286, 288,
 313-315, 319, 328, 355-
 357, 382, 383, 386, 416,

- 421, 427, 429-431, 433, 436
 mankeni 188, 189
 masası 100, 101, 245, 274, 293, 304, 312, 314, 386, 414, 427
 odası 101, 241, 314, 421, 424
 paltosu 259
 pijaması 241, 245, 382
 yatağı 349, 357, 418
 yazıhanesi 38, 435
 Celâli isyanları 290
Cellatlar Tarihi (Edirneli Kadri) 276
 Cemali 95
 Ceneviz hazinesi 35
 Cenevizliler 190
Cennet (Dante) 117
 cennet 33, 75, 137, 154, 158, 225, 243, 254, 290, 317, 329, 343, 373, 379, 419
 Cevdet Bey 75, 238, 252
 Champollion, François 244
 Cibali tütün depoları 328
 Cihangir 151, 232, 265
 Caddesi 197
 Parkı 343
 sokakları 81, 99, 193
 Chandler, Raymond 79
 Charlmagne (Şarlman) 294
 Chateaubriand 319
 Chevrolet 24, 141, 299, 302
 56 model 22, 147-150
 zırhlı 297, 301
 Chicago 337
 "Civa Ali" (*Binbir Gece Masalları*'ndan) 256
 Clift, Montgomery 48
 Coca-Cola 46, 220
 Coleridge 135, 260
 Cospoli (İstanbul'un eski adlarından) 190
Cumhuriyet (gazete) 421
 Cumhuriyet 72, 89, 296, 372
 -çi/lik 92, 250, 255
 Bayramı 231
 heykeli (Taksim) 220
 savcısı 170
 cüce 75, 96, 243
 Cüce Çeşmesi Sokak 326
 cüceler evi (Üsküdar'daki) 96, 243
 Çadırcılar Caddesi 325
 Çaldıran Seferi 304
 çam (ağacı) 57, 81, 279, 281, 282
 Çanakkale 35
 Boğazı 32
 Çelebi Hüsametdin 247
 Çernişevski 79
 çınar ağacı 84, 260, 281, 328, 336, 383, 396, 401
 Çifte Kumrular Sokak 327
 Çin/li 374
 imparatorları 251
 padişahı 351
 porseleni 35
 Çingene/ler 143, 166
Çocuk Haftası (dergi) 350-352
 Dağdelen (demiryolu zengini) 34
 Dante 70, 98, 109, 117, 154, 187
 Darbû'l-Müstakim 260
 Davis, Bette 305
 De Gaulle, Charles 384
 de Kock, Paul 175
 De Passet 403
 De Quincey, Thomas 156, 381
 De Tennielle 156
 Deccal 97, 98, 117, 153, 159, 374, 432
 Dede 22-25, 27-31, 37, 42, 43, 45, 51, 65, 66, 206, 227, 313, 353, 361, 436
Dede Korkut 117
 Defoe, Daniel 155
 Delhi 153
 Delikanlı Sokak 326
 Deltour 403
 demokrasi 296, 367, 372, 418
 Demokrat Parti 319
 Dereboyu 272
 DeSoto 24, 78
 Devlet Demiryolları 140, 148
 Devlet Malzeme Ofisi 430
 Diana 214
 Dicle 352
 dinsizlik 44, 92
 Divan şiiri/şairi 106, 336, 374, 431

- Divan-ı Şems-i Tebrizi* 255
Divina Commedia (Dante) 154
 Dodge 24
 54 model 388
 Doğu 55, 95, 154, 157, 158, 186,
 187, 261, 294, 305, 307, 316,
 318, 335, 431
 -cu 154
 -lu 66, 294, 404
 Doğu-Batı konusu 95
 Doktor Ferit Kemal 153, 155
 Dolınabahçe 126, 300
 Sarayı 297, 314, 398
 domates çorbası 126
 Doppio (Beyaz Kale) 294
 Dostoyevski 109, 151, 154, 155, 239
 Douglas bıyık 22
 dönemlik 92
 dönerli pilav 113
 Dr. Cole Ridge 424
 Duma (baba) 92
 Duryea, Dan (sinema oyuncusu) 139
 duvar kâğıdı 48, 99, 420
Dünya (gazete) 23

 Ebu Horasani 103, 110
 Ebu Novvaz (Nuvaz) 94
Ecinniler (Dostoyevski) 239
 Eckermann, Johann Peter 86
 Edirne 278
 Edirneli Kadri (*Cellatlar Tarihi*
 yazarı) 276
 eflatun 130, 242, 343
 egzistansiyalist/lik 92, 136
 ekmek kadayıfı 260
 El İsrâ suresi 152, 154
 El Kindi 153
 Elhamra (sinema) 92, 272
 Elif Kitabevi 325
Emeğin Saati (dergi) 114
Emeğin Şafağı (dergi) 64
 Emine 357, 362, 375
 Eminönü 77, 115, 138, 223, 298, 299
 Emirgân 150, 383
 Camii 383
 Emlak Caddesi 415, 422
Enbiya (Buhari) 153
 Endülüs 294

 Enver Hoca 88, 427
Erciyes Postası (gazete) 342
 erguvan 34
 erguvani (renk) 242
 Ermeni/ler 26, 155, 335, 359, 421
 -lik 92
 kitapçılar 407
 mahallesi (Tatavla) 339
 Erol Bey'in dükkânı 356
 Erzincan 84
 Erzurum 276, 279, 283, 289, 292,
 331, 332, 334
 İstasyonu 332
 Kalesi 276
 eskici/ler 22, 186, 214, 215, 373
Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı (F.
 M. Üçüncü'nün kitabı) 292,
 293, 304
 Esterabad 286
 Esterabadlı Fazlallah (Hurufiliğin
 kurucusu) 109
 eşek/ler 35, 94
Eve Dönüş (film) 256, 421
 Esmâ Hanım (hizmetçi) 29, 42-44,
 46, 48, 51, 53, 383, 384
 "ev kadını" 66, 67, 135, 321
 Evliya Çelebi 213
 Ez-Zümer suresi 152
 Ezop 95

 F.M. Üçüncü/kabak adam/kabak
 kafalı adam/fötr şapkalı adam/
 telefondaki Mehmet 111, 170,
 172, 173, 183-185, 193, 234,
 264, 292-296, 305-307, 313,
 315, 316, 325, 331, 358, 362,
 363, 372, 373, 380, 381, 387,
 389, 420, 428
 Fahrettin Dalkıran (Celâl'in okuru) 357
 fare/ler 29, 81, 156, 203, 205, 292
 orduları 33
 yuvası 50, 341
 zehri 80
 Farsça 248, 287, 305, 331, 342
 Fas 23, 27, 154
 Fatih Camii 327
 Fatih Sultan Mehmet 98, 289, 294,
 317, 328, 331, 374, 375, 423

- Fatih Türbesi 327
 Fatih-Harbiye tramvayı 274
 Fenerbahçe (semt) 138, 140, 141
 Feridüddin Attar 103, 252, 254,
 283, 295
 Feriköy 274
 Fevzi Paşa Caddesi 327
 Fındıklı 300
 Fındıkzade 138
 Fırat Nehri 321
Fıstık Gibi Maşallah (film) 147
 fıstıkı yeşil 36, 37, 233, 419, 420
 Figani 247
 Figen 79
 Fikret Bey (Süleymaniye'deki
 mimarlık hocası) 195
 Firuz Şah 153
Fleurs du Mal (Baudelaire) 93
 Ford (kamyonet) 116
 T model 246
 fotoğrafçı/lar 99, 121, 167-170, 173,
 194, 285, 371, 415, 427
 France, Anatole 252
 Françoise (Proust'un hizmetçisi) 174
 Frankeştayn 387
 Franklin, Benjamin 266
 Fransa 26, 102, 317
 Fransız/lar 26, 44, 157, 397, 398, 403
 -ca 50, 93, 111, 153, 154, 173,
 317, 321, 397
 dergisi 28, 32, 59
 gazetesini 117
 ressam 156
 romanı 409
 Fransuva Efendi 397
 Frenk/ler 153
 -lik 92
 casusu 260
 gravürleri 273
 yakası 72
 Frigya 374
 Galata 72, 299
 kerhaneleri 345
 Köprüsü 73, 81, 99, 151, 210,
 246, 324, 327
 Kulesi 184, 246
 Mevlevihanesi 443
 sokakları 273
 Galatasaray (semt) 138, 142, 160
 Galatasaray (spor kulübü) 55
 Galatasaray Lisesi 217
 Galip 21-32, 37-43, 46-53, 60-70,
 77-87, 89, 90, 99-102, 104-116,
 125-135, 141-151, 160-162,
 165, 170-173, 177, 183-185,
 187-202, 204, 207-227, 231-
 235, 237-241, 245-247, 249-
 253, 255-259, 263-267, 269,
 270, 272-274, 283-293, 295,
 296, 304, 305, 307-310, 313-
 315, 318-320, 323-325, 327-
 331, 333-337, 339, 341, 349,
 355-365, 368-370, 372, 373,
 375, 376, 381-395, 403, 414-
 425, 428, 431, 432, 436
 Galland, Antoine 55
 Garbo, Greta 305
 Gardner, Ava 207
 Gece Kulübü (15. Bölümdeki adsız
 pavyon) 161
Geçen Yaz Birdenbire (film) 48
 Gelincik (sigara) 237
 "Geride Bıraktıklarımız" (tv
 programı) 81
 Gide, André 93
 "Gizli Yazıların Esrarı" (köşe yazısı)
 335
 "Gizli Yazılar Üzerine Bir İki Söz" (E.
 A. Poe) 307
 Goethe 86
 Gordium 294
 Gördes 293
 halısı 377
 göztaşı rengi 292
 gözünden yaşayan çocuk resmi 59
 Grand Pacha 157, 158
 Grekler 244
 Guateli Paşa (Şehzadenin İtalyan
 piyano hocası) 399
 Gül 79
 gül 21, 35, 37, 136, 222, 254, 290,
 342, 398
 -suyu 26, 58, 384
 ağacı 174
 Gül Baba 295
 Gülbahçe Hastanesi 79

- Gülcemal vapuru 35
 gümüş mavisi 415
 Gümüşsuyu 126
 Günay, İzzet 145
 Güntepe Mahallesi (*Emeğin Saati* dergisinin adresi) 114, 127
 Gürcü 191
 güvercin/ler 84, 196, 205, 207, 212, 311, 340
- Habeş kralı 195
Hacc (Buhari) 153
 Hacı Bekir (şekerci) 26
 Hacı Bektaş Veli 88
 Hacı Veliyüddin Efendi 155
 Haçlı/lar 36
 istilası 190
 Seferleri 294, 335, 342
Hafta (dergi) 373
 Hâkimü'l-Vakt Türbesi 152
 Hâle Hala 26, 40-43, 45, 46, 48-51, 53, 66, 113, 199, 238, 239, 383, 418-420, 433, 435
 Halep/li 55, 289
 çıbanı 41, 271
 Halıcılar Caddesi 327
 Haliç 99, 123, 126, 151, 189, 195, 216, 298, 325, 393
 kıyısı 117, 243, 328
 sırtları 118
 tepeleri 142
 Halili Hanı (Mısır) 260
Halkın Emeği (dergi) 88
 Hallac-ı Mansur 254, 307
 hamamböceği 62, 64
 Hammer, Joseph von 304
 Handan Sultan (I. Ahmet'in annesi) 243
 Hanna (Yohanna Diyah) 55
 Harbiye (semt) 115, 220, 274
 Harbiye 270, 301, 302, 346
 Harp Okulu Yıllığı 270
 Harun Reşit 294, 296, 303, 323
 Hasan ile Hüseyin (Hz. Muhammed'in torunları) 134
 Hasis İsmail 111
 Hasnun Galip Sokağı 218
 Hattat İzzet Sokağı 328
- Havancı Sokak 325
 havuç salatası 113
Hayat (dergi) 218, 373
 Haydarpaşa İstasyonu 414
 Hayvan Dostları Kulübü (*Çocuk Haftası* dergisi bölümü) 350
Hayy Bin Yakzan (İbni Tufeyl) 155
 Hazar/lar 129
 devleti 129, 294
 Hazer Denizi 286
 Hegel, G. W. Friedrich 85
 Herkül 347
 Hınzır Tavşan (çocuk dergisi karakteri) 132
 Hınstiyan/lar 55, 153, 276, 288, 295
 romanları 255
 turistler 99
 Hilal ve Haç 27
 Hindistan 157
 Hint 295
 Hitit Güneşi (Galip'in Rüya'ya son doğum gününde aldığı kolye) 384
 Hoca Nizamettin Efendi 153
 Hollanda değirmeni 57
 Hollywood 28, 109, 322, 342
 yıldızları 59
 Homeros 117
 homoseksüel/ler 51, 93
 homoseksüellik 92
 Horasan/lı 286, 292, 352
 Horasani siva 251
 Humeyni 429
 Hurufi/ler 89, 109, 111, 288-292, 294, 295, 309, 325, 328, 374, 375, 431
 -lik 88, 101, 108, 109, 111, 239, 251, 284-286, 288, 289, 292, 293, 295, 365, 431
 edebiyatı 309
 köyleri 290, 305
 resmi 309
 risaleleri 305, 328
 sırları 267, 292
 şairleri 295
 şeyhleri 305
 yorumu 289
 Hülâgu (Moğol Hakanı) 243

- Hürrem Şah 352
Hürriyet (Avrupa'da çıkan gazete) 156
Hürriyet (gazete) 56
 Hüsn 351, 356
Hüsn ü Aşk (Şeyh Galip) 61, 204, 431
 hühüt kuşu 287
 hüzn 26, 28, 84, 124, 142, 152, 158, 159, 168, 174, 177, 199, 225, 231, 241, 262, 272, 273, 283, 299, 321, 328, 334, 336, 344, 346, 347, 352, 353, 355, 378, 385, 391, 403, 407, 408, 410, 417, 420, 425, 428, 429, 433, 435, 436
- İhlamur (semt) 387, 388
 ihlamur 412
 ağacı 104, 186, 222, 332, 359, 396,
Illustration (dergi) 23, 117
 Irak 53
 ızgara köfte 126
- İbni Arabi 17, 92, 103, 153, 154
 İbni Batuta 153
 İbni Haldun 110, 130, 153
 İbni Rüşd 135, 154
 İbni Tahir (Kudüslü Muhattar) 152
 İbni Tufeyl 155
 İbni Zerhâni 32, 85, 252, 315, 317, 335, 404
 İkinci Dünya Savaşı 96
 ikiz 52, 79, 129, 192, 294, 324, 342, 357, 375, 385, 392
 İlliryahılar 411
 İlyas (*İnce Memed* kişisi) 80
 imam hatip lisesi 110, 187, 341, 432
 "İmzanızı Okuyoruz" (Celâl'in gazetedeki yazdığı köşelerden) 238
 "İnanılmaz Vakalar" (Celâl'in gazetedeki yazdığı köşelerden) 238
İnatçı Kahraman (Jules Verne) 94
 İnci Sineması 388
 İngiliz/ler 51, 62, 95, 114, 157, 183, 184, 395, 398, 424
 -ce 172, 392
 akademisyenler 87
 ceketi 23
 centilmeni 95
 çimeni yeşili 373
 denizaltısı 35
 filmleri 233
 gazeteciler 161, 172, 193, 392, 395
 iskeletleri 35
 kadın 161
 Konsolosluğu 96, 160, 377
 Kraliçesi 166
 kumaşı 95
 polisiye romanları 188
 sefiri 398
 seyahatnamesi 89
 seyirciler 391
 tavşanı 119
 televizyoncular 110, 114, 232, 318, 370, 382, 383, 386
 uşaklar 215
- İngiltere 79, 373
 intihal ya da edebi hırsızlık 335
 İon sütunları 33
 İpana Dış Macunu On Bir Soru Bilgi Yarışması 332
 İpana tüpü 237
 İran 243, 286, 288
 Konsolosluğu 101
 Şahı 166
- İsfahan 288
 İskender (Galip'in arkadaşı) 39, 40, 114, 160-162, 172, 183, 184, 193, 382, 383, 386, 390-395
 İskenderunlu erkekler 342
İslam Ansiklopedisi 17
 İslam 90, 93, 157, 266, 294, 377
 -cı hareket 394
 -cılar 421
 -da resim yasağı 193
- İsmail (Şehrikalp Apartmanı'nın kapıcısı) 225-227, 259, 330, 384, 419
- İstanbul 22, 25, 28, 29, 33, 34, 40, 41, 51, 52, 55, 57-59, 72, 85, 88, 89, 96, 99, 102, 114, 118, 126, 130, 131, 133, 136, 137, 142, 153, 156, 161, 166, 167, 172, 175, 186-188, 191, 196, 217, 219, 232, 243, 244, 246, 247,

- 251, 253, 256, 267-269, 273,
274, 277, 281, 282, 291, 292,
294, 296, 297, 299, 301-303,
314, 320, 323, 324, 327, 328,
332-334, 337, 338, 341, 353,
356, 359, 369-372, 376, 377,
379, 382, 386, 390, 392, 393,
398, 413, 422, 426, 427, 431,
433, 435, 436
-lu/lar 34, 176, 204, 237, 241,
261, 265, 292
batakhaneleri 166
Boğazi 32
fethi 144, 289
gazetesi 151
gravürleri 273
haritaları 256, 260, 266, 273
kalabalıkları 139
kartpostalları 324
Radyosu 332
resmi 34, 377, 380
sokakları 118, 137, 156, 177,
186, 187, 218, 291, 302,
317, 341, 407, 410, 412,
432, 434, 436
tarihi 88
telefon rehberi 234
yangınları 267
İstanbul Belediyesi 1934 Şehir
Rehberi 256
İstanbul-Erzurum yolu 276
"İstanbul'un Gizli Kalmış Köşeleri"
(yazı dizisi) 274
"İster İnan İster İnanma" (Celâl'in
gazetede yazdığı köşelerden) 29,
103, 117, 120, 238, , 247, 251,
270, 286, 293
İsteropiraminin (antibiyotik) 51
İstiklal Caddesi 124, 187
İstiklal Marşı 148, 340
İstin-Polin (İstanbul'un eski
adlarından) 190
İtalya 322
İtalyan 190, 399
gemileri 71
İzmir 25, 27, 28, 38, 113, 233, 237,
272, 383, 420
-li 80
Japon balıkları 26, 41, 45, 68, 239,
332, 333, 420, 433
Japonya 58
jestler 73-76, 104, 145, 187
Johnson 86
Jöntürk/ler 156
-lük 92
kabak tatlısı 48
kabakulak 22, 37, 38
kabala 294
Kabataş 298, 299
Kadıköy 38, 138, 337
Kadın, Aşk ve Viski (polisye roman)
111
Kafdağı 17, 76, 81, 90, 92, 149, 254,
321, 432, 435
Kafkaslar 129
Kahire 296
haritaları 256, 260, 266
"Kahve Manzaraları" (manken dizisi)
186
kahverengi 27, 56, 111, 216
Kalmuklar 412
Kalpakçılar Caddesi 324
Kalpler Ülkesi (Hüsn ü Aşk) 351
Kamer (Kapıcı İsmail'in karısı) 226,
259, 330, 384, 418, 419
Kant, Immanuel 155, 295
Kanuni Sultan Süleyman 289
Kapalıçarşı 58, 79, 260, 264, 323,
324, 370
Kaplan, Hamit (güreşçi) 55, 305, 313
kara gözlük 58, 79, 102, 314, 315,
316, 319, 323, 330
kara kitap 380, 432, 436
Karadeniz 26, 32, 39, 80, 264
karafatma 39
Karagöz (gazete) 153
Karagümrük 169
Karaköy 26, 38, 81, 99, 260, 297,
298
iskelesi 149
Köprüsü 142
Meydanı 81
Karaköy-Kadıköy (vapur) iskelesi
38, 337
Kara Ömer 276, 277

- kara sarmaşık 336
 kara telefon 38, 214, 337, 401
Karamazov Kardeşler (Dostoyevski) 154
 Karaoğlu 321
 karga/kara karga 80, 81, 86, 98, 205, 246, 327, 354, 355, 401
 karınca 266
 Kars 333
 -*lı* attar 345, 373
 Kalesi 332, 356
 tren istasyonu 331
 Kartal (ançüvez markası) 354
 Kasım (Irak lideri) 53
 Kasım Bey 266
 Kasımpaşa 213, 299
 iskelesi 300
 Kâtip (Şehzade'nin yazdırdığı) 396-400, 402-406, 408-414
 Kavaflar Sokağı 324
Kayıp Esrarın Hikmetleri (İbni Zerhani) 85
Kayseri 1962 342
 Kayseri 85, 272, 335
 Kayzer Wilhelm 35
 kedi 12, 41, 53, 96, 173, 174, 176, 177, 193, 211, 268, 327, 353, 383, 420, 435
Kelile ve Dimne 252
 Kelt/ler 33, 412
 Kemah 84
 Kalesi 277
 Kemal 80
 Kemalistlik 92
 Kenya 27
 Keserciler Sokağı 327
 kestane ağacı 23, 55, 57, 77, 225, 293, 300, 332, 336, 388, 396, 401, 412, 422, 426
 kestane rengi 149
 kestaneşekeri 26, 27, 238, 434, 435
Keşfü'l-Esrar 429
 "Keşfü'l-Esrar" (F. M. Üçüncü'nün kitabının 3. Bölümü) 296, 304, 307, 313
 Kırıkkale tabancası 422
 Kırım Harbi 398
Kırmızı Saçlı Çocuk (çocuk kitabı) 54
Kıyas-ı Enbiya 252
 Kısıklı durağı 92
 "Kış Manzarası" (resim) 59
 kış mavis 313
 kıymalı patates 330
 Kız Kulesi 22, 324
 kız lisesi 23, 204, 222, 340, 347, 384, 388
 kızıl (renk) 153, 276, 326, 377, 389, 412, 413
Kızıl Fener (film) 137
 Kilyos Plajı 384
King and Pawn (dergi) 304
 Kinova (çizgi roman karakteri) 54
 kiremit kırmızısı 140, 246, 264
 kirli kar rengi 246
Kişilikler (La Bruyère) 375, 383
Kitabu'l-İsra 154
 Klasik Türk Sanatlarını Yaşatma Kulübü 377
 Koçyiğit, Hülya 143
 komünist/ler 50, 88, 382, 421
 -lik 92
 Konak Sineması 31, 39, 69, 115, 197, 198, 224, 232, 330, 385, 421, 434
 Konstantin 328
 Konstantinopolis 153, 189, 243
 Konya 248-250, 429
 -*lı* köylüler 186
Konya 1951 342
 Konyakçı (çizgi roman kahramanı) 321
 Kore Savaşı 272
 korkuluk 71, 99
 koyu lacivert 48, 207, 224, 236, 259
 Kömür (Hâle Hala'nın kara kedisi) 41, 53, 383, 420
 köpek/ler 24, 96, 101, 109, 128, 161, 186, 194, 242, 281, 328, 348, 378, 417
 bibloları 24, 268
 çeteleri/sürüleri 118, 156, 300, 303, 322, 432
 leşleri 372
 Kral Nemrut 411
 Krem Pertev 384
 Kudüs 154
 -lü 152

- Kuledibi 72, 73, 166, 167
 Kumkapı 103
Kuran 59, 93, 110, 152, 154, 157,
 158, 277, 287-289, 325, 392
 kurşuni 21, 23, 76, 151, 167, 216,
 237, 262, 328, 387
 Kurtuba 154
 Camii 294
 Kurtuluş (semt) 265, 339, 358, 359
 sokakları 232, 343
 Kurtuluş Savaşı 96, 114
 Kuruçeşme 410
 küfççekleri 292
 külrengi 114, 433
 Kürt/ler 264
 isyancılar 348

 lacivert (renk) 21, 25, 48, 65, 122,
 123, 160, 194, 206, 207, 224,
 236, 242, 259, 299, 333, 387,
 389, 422
 Lady Macbeth 191
 Laleli 265
 Lamartine 94
 Lapitya kavmi 412
 Lastik (Mehmet) Sait Bey (Ahmet
 Mithat'ın rakibi gazeteci) 93
 Latin Amerika 130
 Latin harfleri 265, 266, 271, 285,
 289, 296, 305, 325, 415
 Latin istilacılar 189
Le Grand Pacha 153, 154, 156
 leblebi-fındık 62, 74, 146, 215, 376,
 384, 435
 Lee, Bruce 326
 Leibniz 252
 Leica 285
 Lenin 85
 -ist 91
 -izm 89
 Levanten 105
 Lewis, Jerry 55
 Leyla Hanım (Şehzade'nin aşkı)
 409-411
Leylâ ve Mecnun 252
 leylak 334, 411
 leylek 211, 291

 Likya 374
 -lı 33
 liste/ler 38, 41, 50, 68, 69, 80, 108,
 252, 256, 266, 347, 373, 435
 Londra 383
 Lopez, Trini (ABD'li şarkıcı) 199
 Lux sabun 382

 Maarif Kütüphanesi 266
Macbeth (Shakespeare) 403
 Macide (Rüya'nın lise arkadaşı) 79
 Maçka Parkı 360
 Magrip 38, 63
 Mahir İkinci 234, 239, 264
 Mahmut I 318
 Çeşmesi 94
 Mahmut II 88, 341
 Mahmutpaşa (semt) 73
 Majino Hattı 266
Makamü'l-Asra 154
 Malatya 427
 -lı 130
 Maltepe (sigara) 269
 Mangano, Silvana (sinema oyuncusu)
 382
 mankencilik 71, 185
Mantıku't-Tayr (Attar) 252, 254
 Mao 88
 Marakeş 27
 Mareşal Fevzi Çakmak 186
 Mariya Palaeologina (prens) 243
 Marksist/ler 33, 88, 91, 319
 Marlove, Mary (sinema oyuncusu)
 265
 Marmara 211, 298
 Marsilya 26
 martılar 163, 205
 Maruf (tütün kralı) 34
 masonluk 92
 materyalist 85, 93
 Medesliler 412
 Mehdi 110, 157, 234, 247, 264, 268,
 269, 288, 294, 305-307, 317,
 365, 371, 373, 374, 429, 432
 Mehmet IV (Avcı) 264
 Mehmet Halife (*Tarihi Gilmani*) 276
 Mehmet V (Reşat) 414

- Mehmet Yılmaz vd. takma adlar 83,
85-87, 113, 153, 432
- Mekke 273
- Melih Amca 23, 25-29, 37, 38, 41-45,
49, 50-53, 63, 79, 233, 235,
237, 240, 258, 274, 326, 383,
420, 423, 424, 425, 435
- Melling 94
- Menakıb-ı Evliya* 252
- Menderes, Adnan 53
- Meri Tavaşi (Galip ve Rüya'nın okul
arkadaşı) 199
- Merih Manken Atölyesi 185
- Mesnevi* (Mevlânâ) 94, 117, 204, 252,
253, 266, 376, 403
- Metin (Galatasaraylı futbolcu) 55
- Mevlânâ 94, 95, 109, 117, 160, 201,
245, 247-252, 254-256, 258,
264, 266, 269, 295, 307, 329,
331, 335, 336, 343, 359, 403,
427-429
anahtar hikâyesi 329
evi 250
portresi 305
pulları dizisi 249, 252
"Ressamlar Yarışması" hikâyesi
98, 303
- Mevlevî/ler 248-250, 255
-hane 258
-lik 258
ayini 248
- Mezar Ötesinden Anılar*
(Chateaubriand) 319
- Mısır 246
geometrisi 341
Seferi 341
- Mısırlı Abdülvahap (müzisyen ve
sinema oyuncusu) 272
- Miklagard (İstanbul'un eski
adlarından) 189
- Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) 86,
103, 420, 427, 429, 431, 432
- Millî Piyango 24, 56, 57, 77, 152,
268, 273, 345, 372, 423
- Milliyet* (gazete) 22, 32, 40, 41, 63,
69, 77, 100, 126, 190, 236, 239,
245, 314, 323, 347, 370, 382,
389, 416, 418, 421, 424, 426
- milliyetçilik 92
- Mimar Sinan 335
- Misali 295
- Misyalılar 412
- Mnemonics 135, 424
- Moğol 57, 243
- Monte Cristo* (A. Dumas) 407
- Morelli (Morelly, 18. yüzyıl Fransız
düşünürü) 403
- Mösyö Trellidis (Kartal ançüezleri
üreticisi) 354
- Muhammed, Hz. 27, 96, 98, 134,
149, 152, 154, 157, 213, 249,
252, 264, 287, 288
- Muharrem 32
- Muhbir* (gazete) 156
- Mukaddime* (İbni Haldun) 153
- Murat IV 190, 244
- Museviler 288
- Mussolini 284
- Mustafa III 155
- Münire Sultan (Şehzade'nin ablası)
298
- Müslüman 72, 102, 191, 276, 391,
407
- Naima 276
- Nakşibendi/ler 89, 372, 421, 431
-lik 89
tekkesi 103
- Napoléon 341
- Nargileci Sokak 325
- Nazilik 92
- nazire 253, 268, 335
- "Ne İçin Varız?" (Galip'in çocukken
kendini kendine oynadığı oyun)
209
- Ne Yapmalı* (Çernişevski) 79
- nefti 62, 205, 207
- Neo Platonculuk 19, 341
- Nesimi 288, 289, 295
- Neşati (takma adlı köşe yazarı) 102,
105, 314, 315, 335, 421
- Nevada 321
- New York 322, 341
- Nihat (Belkıs'ın kocası) 199, 200,
202
- Nişantaşı 26, 31, 37, 42, 54, 69, 76,

- 103, 112, 113, 124, 141, 183,
193, 208, 220, 221, 232, 236,
259, 330, 332, 334, 359, 376,
388, 417, 421, 423, 432
dolmuşu 42
Meydanı 56, 65, 77, 126, 224,
283, 349, 385-387, 389,
417, 421
sokakları 199, 423, 436
Nirvana 295
Nizam 154
Noel Baba 80
Nova Roma (İstanbul'un eski
adlarından) 189
Nurcihan Kadın Efendi (Şehzade
Osman Celâlettin'in annesi) 398
oğlancılık 96, 246
Okumuş Adam Sokağı 327
olimpiyat madalyalı güreşçi 81, 218,
305
Olimpos Gazozu 37
on ikinci imam 264
ONKA klasör 368
Opera binası (AKM) 220
Operadaki Hayalet (Gaston Leroux)
45
Ortadoğu 105, 170, 185, 376
Ortodoks papazlar 35
Oryantalistler 294
Osman Celâlettin Efendi
(Abdûlmecit'in kurmaca
şehzadesi) 71, 111, 397, 401,
404-406, 409, 410, 413, 414
Osmanlı Tarihi (Hammer) 304
Osmanlı/lar 81, 190, 294
altınları 374
Bankası 221
denizcileri 185
devleti 88, 90, 401, 406, 414
gemisi 341
Hanedanı 397
hanımefendisi 102
İmparatorluğu 401
kafatasları 336
padişahı/imparatoru 94, 341,
373, 394
paşası 391
şehzadeleri 317, 400
tahtı 402, 403, 405, 412
Osmanoğlu ülkesi 289
otuzbir (çekmek) 386
öfke 24, 28, 29, 38, 43, 44, 48, 56,
57, 71, 75, 90, 102, 140, 142,
145, 167, 169, 174, 177, 180,
182, 183, 185, 189, 190, 198,
209, 212, 236, 237, 240, 249,
253-255, 258, 274, 283, 336,
345, 348, 353, 371, 374, 375,
382, 386, 387, 390, 394-397,
399, 402, 404, 410, 411, 426,
432
Ömer Hayyam 342
Ömür Pastanesi 376
örümcek 28, 63, 189, 190, 192, 253,
254, 268, 288, 346
"ötekiler" 72
"Özürler ve Alaylar" (Celâl'in
romanda olmayan köşe yazısı)
263
Packard 24
padişahçılık 92
Pafkiyonyalılar 412
Pakistanlı 175
pamuk helva 300
Pan American 81
Panama 72
Pangaltı 388
panteizm/panteist 86, 254, 294
Pantokrator (Kilisesi) 190
papağan 246
Paradis Artificiels (Yapay Cennetler,
Baudelaire) 156
Paris 23, 27, 37, 154-156, 186, 322,
341
sefiri 50
sokakları 26
pastiche 103
Pazar (dergi) 373
Pe-Re-Ja (kolonya markası) 237
Pekinde 55 Gün (film) 207
Pekos Bill (çizgi roman kahramanı)
322
pembe 56, 59, 84, 137, 146, 149,
205, 249, 298-300, 382, 416

Penceredeki Kadın (film) 92, 256
 Pera 117
 Pera Palas 114, 161, 166, 167, 172, 193, 232, 270, 386, 390
Peri (dergi) 373
 Petersburg 186
Peygamberler Tarihi (Buhari) 117
 pezevenkler kahvesi 73, 74, 80
 Pisalılar 190
 Pitagoras 294
 Pitigrilli 175
 pitoresk 54
 Plotinusçuluk 294
 Plymouth ('59 model) 126
 Po Ovası 322
 Poe, Edgar Allan 107, 256, 307, 335, 414
 polisiye roman 30, 45, 55, 62, 64, 68, 111-114, 116, 144, 188, 197, 210, 212, 213, 215, 222, 224, 266, 284, 325, 327, 416, 424, 435
 portakal renkli 291
 Portekiz 317
Posta (gazete) 373
 Poulet-Malassis (Parisli yayıncı) 156
 Proust, Marcel 60, 98, 173-176
 Prusya mavisî 242, 373
 pufböreği 41, 43
 Puro sabunları 237
 ramazan 52
 Rastignac (Balzac kahramanı) 139
 Refet Bey Sokağı 114, 127
 Remington daktilo 236, 312
 Remziye (arşivci Saim'in karısı) 81
Revû (dergi) 373
 Rilke, Rainer Maria 37
Robinson Crusoe 155
 Robinson Crusoe (Daniel Defoe karakteri) 252
 Robinson, Edward, G. (sinema oyuncusu) 92, 305, 341, 433
 Rodi 321
 Roma 347, 374
 tanrıçası 214
 Romani (İstanbul'un eski adlarından) 189

Romen petrol tankeri 33
 Rosetta taşı 244, 320
 Rousseau, Jan-Jacques 403
 Rum/lar 421
 apartmanı 151
 kızı 137, 430
 madam 388
 Rus/lar 186, 421
 banknotları 214
 romancı/yazar 154, 240
 Rusya 239
 rüya 23, 25, 29, 39, 53, 60, 63, 68, 69, 80, 90, 119, 122, 123, 125, 134, 137, 139, 150, 153-156, 163, 164, 171, 179, 193, 202, 210, 213, 238, 241, 242, 257, 264, 267, 278-280, 287, 288, 291, 297, 300, 303, 304, 312, 313, 320, 322, 324, 329, 334, 342, 345, 348, 349, 356, 360, 364, 366, 413, 415, 418, 420, 423, 425, 428
 âlemi 154
 defteri 80
 esrarı 80
 kitabı 90
 modası 58
 ülkesi 303
 yorumu 58, 109, 137, 213, 251, 287
 Rüya 21-23, 25, 27, 28, 30-32, 37-42, 45-53, 60-70, 77-79, 81, 85, 89, 100, 101, 111-116, 126-129, 131, 132, 134, 135, 142-145, 149, 160, 193, 194, 197-201, 208-210, 212, 213, 215, 217, 222-226, 233, 235-237, 239, 240, 253, 256, 257, 259, 263, 265-267, 274, 284, 286, 290, 292, 293, 308, 310-312, 314, 327, 330, 357, 361, 376, 381-386, 390, 393, 415-421, 423-425, 427, 430, 432-436
 annesi 42, 69, 70, 383
 eski kocası 70, 77, 78, 80, 83, 87, 112, 114, 129, 131, 132, 134, 135, 141
 fotoğrafları 28, 385

- hafızası 21, 38, 66
mektubu 37, 53, 60, 63, 68, 78
Rüya Apartmanı 80
Rüya ile Galip (Galip'in yazmakta
olduğu eser için düşündüğü
ad) 419
Rüya Sineması 80, 171, 337
rüyadagezer 155
"Rüyalarınızı Yorumluyoruz"
(Celâl'in gazetede yazdığı
köşelerden) 29, 238
- saatçi/saat tamircisi 169, 170, 193, 274
Saatli Maarif Takvimi 266, 354
Sahaflar Çarşısı (Beyazıt) 325
sahanda yumurta 81, 314
Sahil Yolu 35
Saim (Galip'in arşivci arkadaşı) 78,
81-91, 99, 113, 114, 432
saka 224, 427
Sakallı Arif 95
Samarra 152
Samiye Samim 110
Samson (film kahramanı) 347
Samsun 148
Sana 87
sandık cinayeti 231, 239, 240, 264
Sardes (Lidyalıların başkenti) 412
Sarmatyalılar 412
Sasaniler 412
satranç 95, 289, 296, 304, 385
dergisi 304
kuralları 87
oyuncusu 95, 106, 306
tahtası 29, 104
taşları 374
Sayın, Emel 57
Schopenhauer, Arthur 403
Seberler 412
Selâhaddin (kuyumcu) 247
Selahattin Bey (Sessiz Ev'in
kahramanlarından) 75
Semaver Sokak 325
Semih 79
serçe 327
Serencebey 357
servi ağacı 86, 139, 152, 260, 280,
303, 326
- Ses (dergi) 373
Seyahatname (İbni Batuta) 153
seyyide (Hz. Muhammed'in
soyundan gelen kadınlar) 27, 28
Sherlock Holmes 102, 322
Siklop (Tepegöz) 117
Silahatâr Tarihi 264
Silivrikapı 244
Simurg 295, 435
Sinanpaşa 114, 126
Singer dikiş makineleri 80, 221, 415
Sirkeci 26, 92, 142, 160, 188, 301
tren istasyonu 92
Sirkeci-Eyüp otobüsü 328
Site Sineması 417
Sivas 427, 429
Sivas-Kayseri tren hattı 272
Skintiyalılar 412
Skoda 388
Soğukoluk 285
solak hattat 374
Spor Toto 152
Steinway piyano 413
su muhallebisi 141
Sultan Abdülaziz (Şehzade'nin
amcası) 399
Sultan İbrahim 247
Sulukule 166
Supertechirama kırmızısı 207, 209
Surdibi 151
Suriye 285
Susa (antik İran kenti) 412
Suzan Yenge (Rüya'nın annesi) 22,
28, 41, 42, 44, 46, 47, 49-52,
69, 70, 235, 383, 384, 420,
433, 435
Sühan 351
Süleyman 79
Süleyman Çelebi 355
Süleyman Peygamber 287
Süleymaniye Camii 194, 212, 326
Sümerbank 95, 233
Sümerler 322
Süryani 341
Sütiş Muhallebicisi (Nişantaşı) 200,
314, 332
Sütlüce 142

Swift (İngiltere'den alınan ilk buharlı
gemi) 373

Şadırvan (dergi) 154

şafak turuncusu 264

Şah İsmail 304

Şam 250, 254-256, 260, 266, 295,
296, 352, 356, 374

Şamanizm 88, 101

Şehir Hatları (vapurları) 298, 324,
366, 380

Şehrazat 55, 96, 98

Şehrikalp Apartmanı 25, 42, 48, 124,
199, 221-225, 260, 313, 330,
384, 394, 395, 414, 417, 419,
420, 423, 425, 427, 434

şehriyeli tavuk çorbası 81

Şehzade Camii 326

Şehzadebaşı 123

Caddesi 326

sinemaları 121, 130, 258

Şehzade'nin Hikâyesi 101, 202, 211,
326, 334, 341, 394-396, 407,
408, 414

Şeker Bayramı 384

Şems-i Tebrizi 245, 247-249, 295, 374

şeriatçılık 92

Şeyh Eflaki 247

Şeyh Galip 99, 109, 203, 251, 269,
349, 356, 376, 403, 431

Şeyh Hasan (Fazlallah'ın şeyhi) 286

Şeyh Mahmut 260

Şeyh Muammer Efendi 325

şeytan 23, 97, 153, 225, 237, 294,
348

"şifre" (cellat usturlarının adı) 277,
294, 374

Şii/ler 152, 153

Şirket-i Hayriye 33

Şişhane 124

Şişli 168, 170, 183, 218, 334, 417
-li 236

Tapu Dairesi 423

Şişli Meydanı Cinayeti 53, 379, 381

Şişli Terakki Lisesi 77, 224

Şirvan 287

Şoray, Türkân 141, 143-145, 147-150,
160, 171

Taberi 412

Taksim 80, 124, 138, 141, 193, 197,
218, 219, 265, 329

dolmuşu 198

Meydanı 143, 148, 197, 219,
220

otobüsü 329

Talimhane 194

Tarabya 22, 146, 150

Tarık 80

Tarih (Naima) 276

Tarih (Taberi) 412

Tarih-i Gilmani (Mehmet Halife) 276

"Tarihte Bugün" (Celâl'in gazetedeki
köşelerinden) 238

tarikatchılık 92

Tarlabası 390

Tarzan 58

tasavvuf felsefesi (pantheism) 86

Tatavla (Kurtuluş) 339

tavukgöğsü 141

Taylor, Elizabeth 48

Tebriz 248, 287, 304

Teknik Üniversite 82

Teksas 57, 321, 347, 424

Tepebaşı 183

Tepegöz 117, 316, 336, 429

Tercüman (gazete) 416

Terlikçiler Sokağı 323

Teşvikiye 414

Caddesi 218, 221, 222, 258,
384, 415, 422

Camii 332, 421

Karakolu 56, 57, 395, 415

Meydanı 389, 417

Postanesi 347

Teşvikiye-Eminönü dolmuş durağı
223

Tevhid (Hoca Nizamettin Efendi'nin
kitabı) 153

Tezgâhçılar Sokağı 327

Thonet sandalye 424

Timur 268

Tokatlıyan Otel 160

Tolstoy, Lev 353

Tommiks 57, 321, 347, 424

Topal Ali (İnce Memed'in romandaki
düşmanı) 322

- Tophane 99, 274
Meydanı 94
rıhtımı 35
- Topkapı Sarayı 294, 327
- Trakya 142, 171, 172
- Tristana* (Romen vapuru) 26
- Tsargrad (İstanbul'un eski adlarından) 189
- turuncu 49, 207, 232, 264, 326
- Tünel 81, 138, 184, 216
kazası 81
- Türk/ler 62, 72, 86, 129, 137, 139, 175, 333, 335, 373, 390, 391, 393
-çe 47, 139, 148, 157, 161, 162, 305, 331, 337, 339, 342, 373, 392, 395
afyonkeşi 2/0
ailesi 374
artistleri/oyuncuları/yıldızları 186, 257, 295
cengâveri 153
çocukları 130
edebiyatı 154
fermuarı 79
gazeteci 391
gençleri 91
halk müziği 361
hikâyesi 55
illeti 341
kargaları 86
köpekleri 24
köşe yazarları 93
kızı 27
mafyası 421
milleti 50, 317
mimarı 335
mühendisler 414, 415
okuru 335, 338
paraları 239
polisi 255
polisiye romanı 416
savaşçısı 90
savcısı 255
sinemacılar 356
topluiğnesi 140
toprağı 305
usulü 87
yazar çizerleri 188
- Türkiye 27, 28, 40, 71, 111, 166, 167, 185, 266, 376, 391, 393, 394
güzeli 373
haritası 85, 211
Komünist Partisi 394
- Türkiye: 3 - Macaristan: 1 255
- Uludağ 354
- Unkapanı 123, 329
Köprüsü 123
uyuyan köpek biblosu 43, 268
- Üç Silahşörler* (A. Dumas) 407
ülküçü/ler 421
kahvesi 427
- Ümraniye 83, 85
- Valentino, Rudolph 284
- Valikonağı Caddesi 422
- Vasıf 23, 24, 26, 30, 37, 38, 41-43, 45, 49, 52, 53, 68, 235, 239, 383, 420, 433
- Vatan Caddesi 327
- Vathek* 117
- Vefa Bozacısı 326
- Venedik 174, 294
- Venüs berberi 313
- Verne, Jules 94
- Verona 352
- Vesikalı Yarım* (film) 145, 148, 171
- Vilayet köftçesi 343
- Vog (kadın çorabı markası) 199
- Volga 129
- Voltaire 258, 402, 403
- Voyage en Orient* (Doğu'ya Yolculuk, Lamartine) 94
- wakin (Japon balıkları) 239, 333
- watonai (süs balıkları) 239
- Yahudi/ler 129, 190, 191, 199, 412
-lik 129
Hazar devleti 129
- Yahya Kemal 91
- Yalova (vapur) 346
- Yarasa 321
- Yavuz Sultan (semt) 258

Yavuz Sultan Selim 304
 Camii 393
 Yazdigird (Yazdigirt) 412
 yedi renkli mazot lekeleri 22, 416
Yedinci Harf (dergi) 266
Yelpaze (dergi) 373
 Yeniçeri/ler 50, 88
 isyanları 244, 292
 ordusu 88
 Yeni Harman (sigara) 43, 237
 Yeni Melek Sineması 143
Yeni Osmanlılar ve Hürriyet
 (Abdurrahman Şeref) 155
Yeşil Konya (yerel gazete) 342
 yeşil tükenmez kalem 37, 53, 55, 60,
 69, 101, 129, 236, 245, 256,
 266, 269, 274, 421
Yeşilçam (filmleri) 78, 103
 figüranları 428
 Sokağı 317
 Yıldız Sarayı 297
 Yohanna Diyab 55
 Yorgi Tomatis kolonya 237
 Yugoslavlar 81
 Yunan/lılar 81, 182
 felsefesi 294
 merdivenleri 220
 “Yüzünüz, Kişiliğiniz” (Celâl’in
 gazetede yazdığı köşelerden) 29,
 238, 286
 Zati Sungur 161
 Zeriban aşireti 90
 Zeyrek 328
 Zindan Kapı Mahallesi 212
 zift rengi 38, 337, 396

MASUMİYET MÜZESİ DİZİN

12 Nisan 2007 (Kemal Basmacı’nın
 62 yaşında ölümü) 965
 14 Haziran 1975 (nişan) 552
 15 Haziran 1975 (üniversite sınavı)
 593
 15 Kasım 1979 (Boğaz’da tanker
 faciası) 813

1593 gece/ziyaret (4213 izmarit) 725,
 732, 737
 19 Mayıs 1976, Çarşamba 679
 1958 Ocak’ında karlı bir gün
 (Kemal’in babası Mümtaz Bey’in
 sevgiliyle tanıştığı gün) 540
 1966 model Buick 942
 1971 Askeri Darbesi 634, 822
 1980 Eylül’ü/12 Eylül 1980 Askeri
 Darbesi 738, 760, 821
 26 Mayıs 1975, Pazartesi, saat
 üç çeyrek kala civarında
 bir an (“Hayatımın en mutlu
 anıymış...”) 457
 27 Nisan 1975 458
 27 Şubat 1969, Kurban Bayramı’nın
 ilk günü 487
 56 model Chevrolet (vişneçürüğü)
 516, 537, 870, 926, 929, 942
 62 model kuyruklu Plymouth 579
 9 Mart 1984 (Füsün’un babası Tarık
 Bey’in ölümü) 886

Abdullah Efendi Lokantası (Enirgân,
 Beyoğlu) 537, 538, 665, 678
 Abdülhamit 467, 593, 869, 870, 876
 Abdülkerim (Kemal’in askerlik
 arkadaşı, SatSat’ın Kayseri
 bayii) 473, 474, 692, 693, 960

Acem 601
 Adalar 629, 631, 703, 705, 708, 950
 Afganistan 803
 Afrika 631, 710
 Agrigento 953
 Ağa Camii 538, 549, 614
 Ahmet (Mehmet’in kardeşi) 513
 Ahmet Efendi (hayali kapıcı) 664
 Aix-en-Provence 940
 Akademi 537
Akasyalar Altında (film, *İhlamurlar*
 Altında çağrışımlı) 711
 Akdeniz/Batı Akdeniz/Güney Akdeniz
 481, 512, 939, 949
 Akkavak Sokak 510
 Aksaray 910
Akşam (gazete) 569, 807, 809, 810
 Akşam Çayevi 732

- Akşehir 737
 Alâaddin'in dükkânı 487, 489, 490,
 517, 609, 617, 624, 768, 771,
 802, 835, 966
 Aleko'nun Yeri (lokanta) 701
 Alevi/ler 733, 801
 Ali (yılbaşı gecesi Füsûnlara gelen,
 ona hayran komşu çocuğu) 774
 Alkazar (sinema) 901
 Allah 463, 469, 489-493, 533, 537,
 548, 553, 556, 566, 567, 594,
 600, 601, 606, 607, 615, 618,
 624, 629-631, 684, 699, 761,
 772, 778, 798, 806, 811, 832,
 868, 886, 904, 911, 951, 963
 Alman manken Inge 479, 484, 485,
 518, 529, 574, 581, 600, 607,
 654, 796, 855, 913, 945
 Alman/lar 479, 484, 485, 529, 574,
 578, 581, 583, 665, 726, 749,
 883, 908, 945
 -ca 530
 -ya 477, 484, 574, 677, 819,
 912, 962
 Konsoloslugu 908
 Alptekin (Cüneyt Bey'in büyük oğlu)
 555
 Altat Domates 926
 Alte Pinakhotek (Müni) 939
 Altın Damla (kolonya) 837
 Altmış Altı (randevuevi) 825
 Amasya 564
 Ambassador (lokanta) 466
 Amerika 464, 471, 529, 531, 538,
 540, 543, 578, 622, 623, 662,
 759, 786, 792, 838, 942
 Amerika-Rusya kavgası 844
 Amerikalı/lar 759, 800, 809, 838,
 864, 897
 Amerikan 803, 933
 arabası 539
 dedektifi 800
 denizaltıları 844
 filmleri 655, 710, 757, 759,
 812, 908
 Hastanesi 601
 müzeleri 944
 sigarası 520, 545, 734, 766, 840
 yıldızı 552
 Amerikan Tarihinde Trajedi Müzesi
 942
 Anadolu 561, 773, 853
 Anadoluhisarı 515, 527, 552, 640,
 882, 967
 İskelesi 641
 Andon Lokantası (Büyükdere) 698
 Anıtkabir 753
 Ankara 640, 668, 730, 770, 885
 gazozu 858
 viskisi 545
 Ankara Ekspresi Treni (oyuncak) 604
 Antep 576
 antisemitik 556
 Antwerp 940
 "apartman topuk" 520
 aptal/aptallık/akılsızlık 499, 513,
 554, 601, 608, 685, 692, 730,
 801, 826, 857
 Ar, Müjde 706
 Arabistanlı Lawrence (film) 775
 Arap Melike 672
 Arap/Araplar 559, 732, 883
 şeyhleri 529
 Aristo 730-732, 799, 842, 952
 Arjantin 848
 Arka Pencere (Hitchcock) 864
 Arnavutköy 546
 Arnavutköy Çampark Sineması 711
 Arzu Sineması 711
 Asena (Cüneyt Bey'in küçük kızı)
 555
 aşağıla(n)ma 527, 533, 607, 690,
 694, 695, 715, 902, 907, 948
 Aşkım ve Gururum (film) 709
 Aşkın Çilesi Ölünce Biter (kurmaca
 film) 708, 944
 Aştan da Acı (film) 720
 Atatürk 461, 473, 537, 730, 744,
 766, 775, 778, 791, 799, 822,
 899, 913
 -cü 487, 854
 devrimleri 615
 heykeli 814
 Köprüsü 492, 669

- müzeleri 953
 resmi 877, 918
 sevgisi 489
 Atina 917, 949
 Atlantik (büfe) 549
 Atlas Sineması 691, 749, 901
 Audubon 817
 Aurélia (Nerval) 616
 Ava Gardner Müzesi 942
 Avrupa 464, 468, 469, 485, 487, 494,
 502, 514, 527, 552, 568, 569,
 572, 574, 622, 631, 640, 665,
 697, 699, 749, 786, 808, 899,
 905-908, 910-912, 948
 -i/lık 653, 658, 778, 784, 812,
 814, 855, 861
 -lı/lar 502, 529, 536, 547, 600,
 647, 667, 775, 784, 800, 908,
 937, 963, 968
 dergileri 634
 filmleri 874
 güzeli 577
 içkileri 545
 malı 467, 592, 779
 markaları 883
 romanı 756
 sosyetesı 845
 şehri 466
 tarzı 466
 Avunduklar 859
 Avundukların büyük oğlu 702
 Avusturya 906, 909
 Başkonsolosluğu 907
 Ayaspaşa 478
 Ayı Sabih (Belkıs'ın ikinci sevgilisi)
 527, 530, 884
 Ayla (Füsünların Çukurcuma'daki altı
 kat kiracısı) 735, 803, 961
 Aynalı Pasaj 896
 Ayşe (yaz sonu partisindeki
 üniversite sınavı çok iyi geçmiş
 olan kız) 634, 636, 762-764
 Ayşegül 673
 Ayvalıklı 554, 883
 Babaeski 911
 Belediyesi 912
 Babıâli 907
 Yokuşu 907
 Bagatti Valsechi/Bagatti Valsechi
 Müzesi (Milano) 965, 968
 Bağdat Caddesi 719
 Bahçelievler 616
 Bahri Efendi (bakkal, Çukurcuma)
 803
 Bakırköy 617, 710, 716, 910
 bakire 480, 502, 513, 528, 562, 667,
 744, 749, 792, 853, 898
 Bakü 939
 Balat 658
 Balıkpazarı 526
 Balkan Güreş Şampiyonası 737
 Balkan Harbi 462
 Balkan/Balkanlar 512, 710, 820,
 924, 949
 Baltimore 953
 Bankalar Caddesi 733
 Banker Deniz 859
 Barbaros Parkı 539
 Barcelona 942, 949
 Basmacı Holding 968
 Başak Sigorta 858
 başgarson (Abdullah Efendi
 Lokantası) 538, 645, 665, 857
 Batanay (ayçiçeğiyağı) 843, 914, 929
 Batı'nın kenarı 466
 Batı 732, 774, 802, 913, 948, 963,
 964
 -lı/lar 466, 514, 529, 537, 552,
 562, 624, 648, 700, 745, 749,
 809, 855, 947, 958, 964
 -lılaşıma 512, 726
 -lılaştırmış 459, 464, 512-514,
 554, 726, 829
 dışı ülkeler 623
 filmleri 676
 medeniyeti 523, 944
 resmi 964
 sinemaları 808
 taklidi 533
 toplumu 755
 ülkesi 842
 "Batsın Bu Dünya" (şarkı, O.
 Gencebay) 706

- Bayramoğlu 858
 Beauborg Müzesi 935
 Bebek 459, 511, 514, 515, 546, 562,
 656, 764, 770, 881, 966
 İskelesi 881
 Bebek Gazinosu 763
 Bebek Maksim Gazinosu 882
 Bekri (ahçı) 463, 488, 526., 531,
 541, 555, 671, 673, 752, 821
Belalı Beste (film) 897
 Belgrad Ormanları 600
 Belkis ("Teselli Meleği" lakaplı
 orospu) 524, 527, 528, 530,
 531, 533
 Bentler 600-602
 "Benzemez Kimse Sana" (şarkı) 883
 Berber Basri 526, 549, 884, 885,
 941, 961
 Bereket Apartmanı (Beyoğlu) 691
 Berggruen Müzesi 951
 Berlin 941, 951
 Berrin (Kemal'in abisi Osman'ın eşi)
 498, 560-563, 567, 571-574,
 580, 585, 589, 671, 675, 703,
 765, 930, 968
 Besançon 941
 Beşiktaş 505, 539, 540, 614, 658,
 672, 710, 719, 874, 876, 879,
 961, 962
 Beşir (bisikletçi) 841
 Beykoz 643
 Beymen 895
 Beyoğlu 465, 473, 474, 514, 526,
 538, 546, 549, 559, 613, 645,
 665, 680, 689, 691, 693, 697,
 699, 722-724, 733-735, 745-
 747, 749-751, 757, 758, 764,
 790, 791, 813, 814, 823, 835,
 850, 851, 856, 885, 894-896,
 899-901, 906, 933, 946, 961
 Karakolu 777
 Beyrut 949
 Bıyıklı Bok Komşu 507
 "Biriktirilebilir Eşyaları Sevenler
 Derneği" 948
 Birinci Dünya Savaşı 473, 571
 Bizanslı 758, 851
 Bodrum 884
 Boğaz 478, 495, 510, 537, 538, 546,
 556, 566, 567, 575, 579, 600,
 606, 623, 628, 631, 633, 637,
 640-644, 650, 652, 698, 700,
 701, 704, 708, 713, 764, 782-
 787, 797, 800, 808, 813-815,
 842, 844, 846, 848, 860, 871,
 876, 879, 880, 889, 932, 940,
 947, 963, 966
 Köprüsü 527, 530, 913
 Boğazkesen Caddesi 734, 803, 848,
 890
 Boluspor 671
 Bora (Meltemcilerin yeni içeceği) 962
 Boşnak 462
 Bozdoğan Kemeru 492
 Brevik Şehir Müzesi 940
 Bulgar/lar 666
 Bulgaristan/Bulgaristan Sosyalist
 Cumhuriyeti 838, 927
 "Burcunuz, Gününüz" (*Son*
Posta'daki köşe) 628
Burda (dergi) 750
 Buren (ince kol saati) 732
 burjuva/lar 459, 489, 514, 606, 618,
 623, 634, 829, 957
 burjuvazi 533, 573
 Buz Serap (buzlu çikolata) 614
 Büyük Kulüp 556, 578, 702
 Büyük Otel (Uludağ) 662
 Büyük Semiramis Oteli 910, 923
 Büyükkada 578, 702
 Büyükçekmece Köprüsü 911
 Büyükdere 600, 698, 880
 Çağaloğlu Hamamı 761
 Caravaggio 941
 Carlo Alberto 958
 Castelvechio Müzesi 941
 Cazelles 939
 Celâl Salik 455, 577, 586, 587, 793,
 802, 966
 Celâl Salik Sokak (karakolun sokağı)
 612
 "Cemiyet" (*Akşam* gazetesinin
 dedikodu sütunu) 635, 807, 810

Cemile Hanım 720, 721, 884
 Cerrahpaşa/Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi 874
 Cevdet Bey 577, 885, 966
 Ceyda (Fusun'un yarışma arkadaşı) 534, 627, 628, 653, 655, 678, 722, 893, 896, 897, 934, 969, 970
 "ciddi" 513, 534, 540
 Cihangir 562, 801, 805 sokakları 801
 Coca-Cola 855
 Colet, Louise (Flaubert'in *Madam Bovary*'de ilham aldığı sevgilisi) 953, 987
 Cömert Eliaçık (SatSat borçlusunu) 525
 Cumhuriyet 161, 187, 489, 615, 726, 744, 870, 876, 907
 Cumhuriyet Caddesi 498
 cumhuriyetçilik 489
 Cüneyt/Cüneyt Bey (Varlık Vergisi döneminde azınlık mallarını ucuza kapatan Kemal'in babasının arkadaşı) 555, 670, 885
 Çakıl Gazinosu 830
 Çankaya (şarap) 621
 Çapa/Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi 872, 930
 Çatalca 911
 Çeki, Gültekin (güfteci) 786
 Çerkez 579, 857
 Çetin/Çetin Efendi (Basmacıların şoförü) 476, 488, 490-493, 516, 531, 537-539, 541, 544, 546, 552, 669, 671, 676, 679-681, 688, 689, 698, 700, 702, 705, 709, 713, 714, 716, 717, 719, 732-734, 738, 753, 755, 760, 761, 765, 782, 783, 786, 801, 803, 824-828, 850, 851, 867, 886, 891, 895, 903, 906, 907, 909-912, 914, 915, 942, 943, 962, 963, 977, 983
 Çiçek Sineması 709
 Çiçek, Yaprak, Defne, Gül 578
 çift anlamlı 519, 573, 729, 758, 767, 770

Çin 940
 -li/ler 824
 kuş resimleri 817
 Çin Tıbbi Müzesi 940
 Çingene/ler 520, 733, 785, 872
 "çöp ev" 576, 945, 946, 949, 965
 Çukurcuma 679, 684, 686, 691, 692, 693, 705, 722, 725, 728, 731, 732, 735, 739, 742, 753, 758, 778, 784, 785, 787, 791, 797, 801, 805, 818, 822, 834, 837, 841, 850, 857, 868, 886-888, 893, 900, 903, 910, 926, 933, 937, 938, 949, 951, 954, 969
 Caddesi 734
 İlamamı 546, 680
 Mahallesi 733, 961
 Yokuşu 696, 722, 724, 735, 801, 803, 817, 851, 900
 Dağcılık Kulübü 614
 Dağdelenler 690, 696, 702
 Dağdelenlerin küçük kızı Billur 690, 696, 702
 Daktilo Demir ("senaryo doktoru") 777, 778, 780
 Dalgıç Çıkmazı, no: 24/Dalgıç Sokak (Fusunların Çukurcuma'daki evi) 679, 734, 735, 847, 950
 Dame de Sion Lisesi 458, 859
 De Montepin, Xavier 709
 Demirbağlar 527, 531
 Deniz Müzesi (Trieste) 940
 "Dertler benim, çile benim..." (O. Gencebay) 707
 Di Capri, Peppino 607
 Divan/Divan Otel 496, 579, 868, 903
 Divan şiiri 784, 806
 Diyarbakır 781
 Doğu 820
 Doğu-Batı saati 732
 Doğu Hindistan Şirketi 940
 Doktor Barbut (nişan davetlisi, bademcik alan doktor) 555
 Dolmabahçe 491, 505, 734, 760, 879, 897, 969
 Camii 628
 Saat Kulesi 510

- Sarayı 495, 614, 760
 Stadyumu/İnönü Stadyumu
 491, 494
 Doppio Kalesi 773
 Dormen Tiyatrosu 961
 Dostoyevski, Fyodor 952
 Dostoyevski Müzesi 952
 Dr. Richard Kimble 577, 602
 Dragos 708
 Duisburg 677
 Dumas 711
Duyun Annemin Feryadını (film) 945
Duyun Kalbimin Feryadını (film) 708
- Ebru (Sibel'le Zaim'in küçük kızı)
 966
 Edirne 462, 769, 781, 906, 926
 Edirne-İstanbul yolu 918, 920, 926
 Edirnekapı 493
 Edith Piaf Müzesi 936
Ekmekçi Kadın (Xavier de Montepin,
 roman) 709
 Eldiven Müzesi 942
 elektrikçi Efe 803, 845 886
Elle (dergi) 459
 Elvan (gazoz) 858
 Emek (sinema) 901
 Eminönü 619
 Emirgân 537, 538, 577, 701, 764,
 871, 877
 Emlak Caddesi/Abdi İpekçi Caddesi
 520, 527, 612
 empresyonist 876
 Erçetin Paşa (nişan davetlisi) 564
 Erenköy 720, 883
 Erler Filmciler 757
 Ermeni/ler 775
 komitacılar 851
 Esat Bey 703, 704, 883
 "Eski Dostlar" (Gültekin Çeki, güfte)
 786
 Etiler 546, 933
- Fare Faruk/Faruk (Mehmet'in
 arkadaşı) 556, 764, 882, 883,
 932
 Faris (Kaptanoğulların oğlu) 528
 Fasih Fahir (nişan davetlisi) 556, 884
- Fatih (semt) 492, 493, 655, 657-659,
 664, 666, 669, 733, 900
 Fatih Otel 654, 657, 658, 665, 669,
 671, 872
 Fatih Sultan Mehmet 848
 Fatma Hanım (Basmacıların
 hizmetçisi) 479, 487, 526, 531,
 541, 555, 605, 673, 676-678,
 690, 821, 884, 891, 892
 Fazıla Hanım (nişan davetlisi) 553
 "Fazilet" (apartman adı) 473
 Fenerbahçe (spor kulübü) 494-496,
 671, 701
 Ferah (naneşekeri) 846
 Feridun (Fusun'un sinemacı eşi)
 681-683, 685, 689, 694, 697,
 699, 700, 705, 708-711, 714,
 716, 723, 724, 728, 732, 735,
 737, 744-746, 748-751, 755-
 760, 765, 769, 774, 777-783,
 787-790, 797, 798, 804, 805,
 810, 811, 817, 828-834, 836,
 849, 850, 852-856, 864, 866,
 883, 884, 886, 887, 889, 893-
 895, 898, 900-903, 927, 961,
 962
 Feriköy 711, 720
 Feyzan (Cüneyt Bey'in karısı) 555,
 885
 Figen (Tayfun'un karısı) 668, 815,
 932
 Filistin 804
 Firuzağa 734
 Camii 868, 879, 893
 Fitaş (sinema) 813, 901
 Fizik (Aristo) 730
 Flaubert, Gustave 953
 Flaubert ve Tıp Tarihi Müzesi 953
 Floransa 941
 Florence Nightingale Müzesi 941
 Florida 942
 Ford (araba) 877
 Fort St. George Müzesi 941
Fotoroman (dergi) 578
 Fransa 467, 501, 560, 561, 575, 646,
 939, 941
 Fransız/lar 527, 575, 600, 616, 663,
 699, 711, 745, 749, 753, 803,

830, 914-917
 -ca 509, 586
 erkekleri 561, 575, 806
 taklidi 466
 Frederic Marès Müzesi (Barselona) 942
 Freud, Sigmund 690
 Freud Müzesi (Viyana) 940
 Fuar/İzmir Fuarı 541, 543
 Fuaye (lokanta) 458, 465, 466, 501, 621, 637, 645, 648-650, 660, 662-666, 668, 762, 799, 855, 857, 859, 860, 863, 931, 954, 967
 Fuzuli 806
 Füsün'un küpesi 457, 458, 481, 520, 523-525, 534, 536, 543-545, 591, 597, 608, 678, 680, 685, 686, 688, 690, 693-695, 722, 724, 846, 896, 928, 934, 935, 959, 963, 969
 Füsünlar/Keskinler 498, 517, 583, 590, 612, 630, 631, 679, 690, 692, 697, 719, 725-727, 729, 730, 732-734, 737-740, 742, 744, 746, 751-753, 755, 758, 762, 764-769, 771, 773, 774, 783, 790, 791, 793-795, 797-805, 807, 811-815, 818-826, 834, 835, 838, 839, 843, 845, 850, 851, 854, 863-866, 884, 891, 903, 929, 936, 939, 940, 946, 948-951, 953
 Gabin, Jean 574, 803
 Galata 733
 Köprüsü 614, 910
 Kulesi 814
 Galatasaray 851, 901
 Meydanı 813
 Postanesi 679
 Garaj (lokanta) 692, 762, 931
 Gazel (şarap) 606
 Gazo (sargı bezi) 576
 Gemi Batıran Güven (Kemal'in babasının sigortacı arkadaşı) 576, 663, 858
 Gencebay, Orhan 705-707, 713

George Sand 940
 Geveze Cevat/Cevat (Kemal'in çocukluk berberi) 549, 885, 941
 "gibi yapmak" 755
 Giresunspor 494
 Girik, Fatma 709
 Giulia Sokağı 953
 Gori 958
 Göteborg 940
 Grand Hotel de Milan 965
 Grasse 939
 Gustave Moreau Müzesi 937
 Güçlü, Ekrem/Ekrem (Hz. İbrahim rolü de oynayan sinema oyuncusu) 492, 497, 841, 851, 852, 863, 864, 867, 886, 945
 Gül (Sibel'le Zaim'in büyük kızı) 966
 Gülhane Parkı 814, 815
 "Güller ve Dudaklar" (şarkı) 622
 Gümüş Yapraklar (orquestra) 558, 566, 568, 571, 580, 584, 586, 764, 860
 Gümüşsuyu 614, 871
 Güney Fransa 939
 Gürcistan 958
 Haarlem 941
 Hacı Arif (lokanta) 473
 Hacı Salih (lokanta) 722
Hafla Sonu (magazin gazetesi) 530, 833
 Hakan Serinkan (güzellik yarışması sunucusu, şarkıcı) 509, 604, 744, 969
 Halaskârgazi Caddesi 465
 Haliç 485, 492, 493, 655, 657, 669, 848
 Halis Ailesi (nişan davetlisi, zeytinyağı ve sabun zengini) 554, 883
 Halit Ziya 829
 Hamburg 819, 939
 Hanedan (lokanta) 466
 Hangzhou 940
 Hanife Hanım (Merhamet Apartmanı'nın kapıcısının karısı) 604
 Harbiye 464, 529, 734, 760, 796

- Hareket Ordusu 593
 Harrods 576
 Harun Bey (nişan davetlisi, Siemens Türkiye temsilcisi) 555
 Hasta Halit Bey (koleksiyoncu) 552, 947
 Hayal Hayatı/Hayati (Bey) (Pelür Bar ortağı) 775-777, 781, 788, 790, 829, 852, 961
 Hayat (dergi) 628, 635
 "Hayat-Temiz Su" (tanker) 520
 Haydar (Fuaye garsonu) 645
 Haydar Efendi (Kemallerin karşı apartmanın kapıcısı) 771
 Haydarpaşa 813, 872
 Lisesi 655
 Tren İstasyonu 815
 Hayrettin Paşa'nın yıkıntı konağı 482
 Hazreti İbrahim (film) 492
 Hazreti İbrahim'in Kurbanı (Rembrandt) 939
 Helsinki Şehir Müzesi 939
 Hergün (gazete) 770
 Heybeliada 564
 Heybeliada (Şehir Hatları gemisi) 878
 Hıfzı Bey (koleksiyoncu) 497, 944-946, 948, 949
 Hristiyan/lar 749, 770
 Hırsız Yakalamak (Hitchcock, G. Kelly, kontrol) 867, 928
 Hicabi Bey (nişan davetlisi) 553
 Hicri Bey (nişan davetlisi bütün tüccarı) 693
 Hicri Bey'in kızı Neslişah 693
 Hilal Otel-Restoran 578
 Hilton Oteli 515, 530, 545, 552, 567, 569, 576, 668, 673, 680, 764, 808, 860, 861, 863, 876, 884, 899, 947, 954, 966
 Hindistan 807, 819, 941
 Hint minyatürleri 817
 Hitchcock, Alfred 498, 864, 867
 Hollywood 617, 807, 897
 Honduras 940
 Hôtel du Nord (Paris) 909, 935, 937
 Huzur (Boğaz'daki görece gösterişsiz lokanta) 782, 783, 787, 790, 797, 805, 829, 880
 Hülya (nişan davetlisi ailenin kızı) 559
 Hünkâr (lokanta) 466, 954
 "Hürriyet" (apartman adı) 473
 İhlamur Kasrı 708, 831
 Illiers-Combray 952
Independenta (Romen tanker) 815
 Işık, Ayhan 717
 Işıkcılar 702
 "İts Now or Never"/(uyarlaması) "Boğaz'da Bir Akşam" (şarkı) 566
 İçecek Kutuları ve Reklamlar Müzesi 942, 944
İki Ateş Arasında (film) 710, 944
 ikilem 742, 743
 İkinci Dünya Savaşı 555, 842
 "ilk Avrupa güzeli" (Türkiye'nin) 577
 İlkyardım Hastanesi (Taksim) 871
 "İnayet" (apartman adı) 473
 İnci Pastanesi 893, 895, 897, 899, 900, 902
 İncirli Sineması 710
 İngiliz/ler 770, 941
 -ce 484, 897
 resmi 817
 İpek İsmet (terzi) 458, 530
 İran 845
 minyatürleri 792
 İskele Kahvesi (Anadoluhisarı) 641
 İslam âlemi/ülkeleri 556, 623
 İslamcı/İslamcılar 771, 803, 969
 İslamiyet 775
 İsmail (Hz. İbrahim'in oğlu) 489, 493
İsmail'in Kurban Edilişi (Caravaggio resmi) 941
 İstanbul 457, 458, 462, 466, 467, 473, 478, 484, 491, 497, 509, 512, 514, 515, 517, 527, 531, 539, 542, 552, 554, 556, 561, 569, 573, 577, 578, 596, 600, 617, 618, 623, 633, 639, 648, 653, 655, 660, 665, 672, 676, 683, 692, 700, 704, 705, 710, 722, 726, 733, 739, 746, 752, 766, 779, 786, 793, 813, 814,

817, 819, 828, 830, 837, 848,
 851, 858, 867, 870, 871, 873,
 877, 879, 882, 894, 905, 907,
 909, 910, 913, 920, 925, 930,
 933, 935-939, 941-949, 951,
 954, 958-961, 963-965
 -lu/lu 457, 459, 508, 529, 561,
 692, 783, 813, 851, 855, 947,
 948, 965
 Boğazi 947
 burjuvaları 459, 606
 burjuvazisi 533, 573
 fethi 799
 haritası 615
 kuşları 798, 817, 866
 sokakları 502, 506, 507, 515,
 614, 622, 648, 655, 658, 673,
 688, 710, 752, 791, 798, 946,
 959
 sosyetesı 552, 623, 649, 806-
 808, 810
 şoförü 717
 İstiklal Caddesi 734, 813, 895
 İstiklal Marşı 730, 738
 İstinye 700, 701
 İsviçre 690, 883, 913
 Konsoloslugu 907
 İtalya 524, 802, 856, 908
 İtalyan 733, 753, 766, 883
 İzak Bey (SatSat'ın ilk muhasebecisi,
 nişan davetlisi) 585
 İzmir 541, 543, 584, 585

Jacquemart André Müzesi 936
 Japon 817, 964
 Japon Pazarı 823
 Jenny Colon marka çanta 458, 460,
 467, 469, 519, 592, 637, 883,
 968
 Jöntürkler 870
 Jura Çağı Teknolojisi Müzesi 942

Ka 966
 "kaba oyalanmalar" 616, 625, 683
 Kabataş 613
 Kaçak (TV dizisi) 577, 602
 Kadıköy 614, 815, 872, 889
 Kadirga 723

Kahire 819, 949
 Kalender (vapur) 641, 940, 945
 Kalküta 819, 953
 Kambur'un Yeri 710
 Kâmil Efendi (seyyar dondurmacı)
 841
 Kapalıçarşı 734, 834, 914
 Kaptanoğulları 527, 528
 Kar (Orhan Pamuk) 970
 Karadeniz 643, 785, 878
 Karadeniz Bakkaliyesi 872
 Karadeniz Kahvehanesi 732
 Karagömrük 657, 658, 709
 Karahanlar 526, 752, 857, 883
 Karaköy 540, 801, 804, 860, 889
 Köprüsü 814
 Karayip 940
 Kardüz, Aytaç (TV spikeri) 802
 Karmal, Babrak (Afganistan Devlet
 Başkanı) 803
 Kars 732
 Lisesi 731, 891
 Kartal 705
 Kasımpaşa 485, 650
 Askeri Hastanesi 871
 Kasımpaşalı Üçler (film) 711
 Kastelli/Banker Kastelli 859, 886
 Kayseri 473, 692, 960, 964
 -li 692
 Kazanova 575
 Kâzım (kasap) 488, 752
 kefareti 637, 935
 Kelebek-Böcek Müzesi 940
 Kelly, Grace 499, 863-865, 867, 928
 Kemal (Basmacı)/Kemal Bey/
 Kazmatırnak 460, 463, 467,
 478, 487, 491, 492, 496, 516,
 519, 525, 538, 553, 557, 558,
 563, 564, 566, 568-570, 573,
 576, 585, 587, 598, 601, 602,
 609, 610, 618, 619, 624, 659,
 660, 661, 664, 665, 667, 675,
 678, 679, 681, 682, 694, 696,
 699, 714, 716, 722, 724, 736,
 739, 744, 746, 747, 752, 754,
 756, 761, 765, 767, 768, 770,
 774, 780, 784, 788, 789, 798,
 816, 822, 823, 827, 837, 849,

855, 857, 861, 862, 865-867,
 875, 878, 886, 887, 895, 896,
 904, 908, 913-915, 925, 927,
 934, 938, 943, 945, 951, 954-
 963, 965-970
 ağabeyi/Osman (Bey) 464, 487,
 494-496, 498, 499, 510, 517,
 518, 526, 531, 538, 546, 547,
 552, 560, 562, 563, 572, 573,
 580, 585, 586, 589, 590, 599,
 600, 616, 618, 619, 634, 645,
 662, 668, 669, 672, 675, 676,
 703, 752, 765, 766, 770, 796,
 797, 858, 884, 885, 904, 930,
 935, 936, 960, 966, 968
 annesi/Vecihe (Abla/Hanım/
 Teyze) 458, 461-464, 466, 471-
 474, 476, 477, 479, 483, 486,
 487, 489, 496, 498, 505, 515,
 516-518, 520, 526, 530-532,
 537, 548, 550, 552-556, 558,
 560, 563, 570, 571, 575, 576,
 577, 583-586, 589, 604, 605,
 609, 611, 613, 616, 620, 624,
 626, 629, 631, 634-636, 638,
 639, 655, 657, 659, 662, 663,
 669-673, 675-677, 690, 691,
 696, 701-704, 708, 718, 720,
 751, 752, 759, 765-770, 786,
 791, 792, 794, 796, 797, 805,
 809, 810, 813, 815, 822, 835,
 836, 856, 857, 876, 883-886,
 889, 891-893, 895, 898, 899,
 903-906, 909, 910, 930, 931,
 935, 939, 950, 962, 965, 966,
 970
 babası/Mümtaz (Bey) 458, 459,
 461, 463, 464, 467, 470, 472,
 473, 479, 486, 487, 489, 490,
 494-496, 498, 510, 516, 517,
 526, 527, 530, 531, 537-547,
 549, 552-558, 560, 565, 566,
 576, 577, 582-585, 611, 629-
 631, 634-636, 638, 655, 657-
 660, 662, 663, 665, 666, 668-
 678, 680, 685, 688, 690, 702,
 703, 712, 722, 724, 732, 751,
 767, 778, 781, 786, 791, 796,

797, 857, 858, 872, 884, 885,
 887, 891, 896, 904, 929, 931,
 939, 943, 952, 961, 968
 dedesi/Ethem Kemal 461, 462,
 550, 768
 Kenan (SatSat'ın genç, iddialı
 memuru) 525, 565, 572, 580-
 586, 589, 590, 593, 597, 598,
 601, 607, 608, 616, 619, 645,
 646, 675, 676, 703, 796, 961
 Kent (sinema) 812
 Kıbrıs 853
 Kıbrıs Türk tepsi 943
 Kırık Hayatlar (Füsün'un oynadığı
 film) 831, 837, 841, 850-854,
 864
 Kırık Hayatlar (Halit Ziya) 829
 Kırık Hayatlar (Papatya'nın film
 sonrası ilk 45'liği) 854
 Kırık Kalp (film) 711
 Kırım Savaşı 941
 kıskançlık 481, 508, 510, 512, 515,
 518, 522, 525, 528, 555, 569,
 580-583, 597, 598, 606, 608,
 617, 620, 710, 711, 719, 902,
 910, 927
 Kız Kulesi 495, 556, 814
 Kızıl Tugaylar 802
 Kilyos 635
 Plajı 615, 636
 Kocamustafapaşa 655, 733
 Koçu, Reşat Ekrem 891
 Koçyiğit, Hülya 711
 Kolay Şoför Kitabı 875
 Konak Film 699
 Konak Sineması 613, 812
 Kova Kadri (Bey) (Kemal'in
 babasının aile tanışı) 496, 555,
 885
 Kulis (lokanta) 466
 Kulüp Rakısı 858
 Kulüp Sineması 720
 Kuran-ı Kerim 493
 Kurban Bayramı 475, 477, 486, 487,
 489, 671, 681
 Kurtuluş (semt) 778
 Kurtuluş (spor kulübü) 777
 Kurtuluş Savaşı 467

Kuyulu Bostan sokak (Füsunların Nişantaşı'ndaki evi) 506, 516, 517, 609, 612, 631, 819, 938
Küçük Hanımefendi (film) 712
 Küçük Kayıp Eşyalar Müzesi 936
 Kütahya işi küllük 506, 839
 Kütahya vazo (kırmızı çiçekli) 472, 474
 Kyoto 939
 La Ceiba 940
 La Scala 709
 Lahore 820
 laik/ler 487, 489
 Lale (sinema) 901
 Lalezar (gece kulübü) 764
 Latif (su börekçi, Nişantaşı) 736
 Latin harfli 732
 Laz marangoz 888
 Leclercq (Sibel'in Fransa'da okurken hayranı olduğu ekonomi profesörü) 667
 Lerzan (Papatya'nın *Kırık Hayatlar*'da canlandığı karakter) 854
 Lerzanlar 526, 885
 Levanten 733, 766, 936
 Levent (semt) 518
 Leyla ile Mecnun 562, 563, 965
 Limon (Füsun'un kanaryası) 509, 519, 610, 695, 722, 741, 751, 778, 821, 845, 846, 848, 866, 867, 889, 904, 933, 936, 964
 Limon Film/Limon Filmcilik T.A.Ş. 743, 751, 757, 758, 774, 777, 781, 787, 790, 804, 834, 850, 851, 853, 855, 894, 895, 903
 liseli "çocuk" 507
 Lizbon 939
 Londra 576, 796, 941
 Londra Şehir Müzesi 940
Longman's (dil kitabı) 897
 Loren, Sophia 574
 Los Angeles 942
 Louvre 935
 Lüks Şermin (İstanbul'un tek kadın pezevengi) 556, 579
 Lyon 939

Macide (kapıcı Saim Efendi'nin eşi) 555
 Maçka 491, 518, 627, 678, 763, 969, 970
 Parkı 554
Madam Bovary (Flaubert) 953
 Madam Mualla (terzi) 530
 Madras 941
 Majestik (lokanta) 466
 Majestik Bahçe Sineması 720, 884
 Maksim Gazinosu 763, 830, 882
 Malatyalı 546
 Malazgirt Meydan Muharebesi 773
 Maltepe (sigara) 547
 Manhattan 942
 Manisa Mesir Macunu Şenliği 737
 Mansfield, Jayne (film yıldızı) 942
 Maradona 855
 Marcel Proust Müzesi 952
 Mario Praz Müzesi 953
 Marlboro/Marlboro Lights 618, 838
 Marmara Denizi 666, 705, 844
 Marmara (yerli puro) 495
 Marmara Oteli 771
 Mars 848
 Martin Gropius binası 941
 Maruf (nişan davetlisi) 556, 883
 Maslak 942
 mason/masonlar/Türk masonları 556
Masonların İç Yüzü/Ben Bir Masondum 556
Masumiyet (müzenin dergisi) 964
 masumiyet 577, 767, 768, 831
 Masumiyet Müzesi 552, 627, 735, 800, 818, 864, 865, 935, 943, 944, 959, 963, 964
 Maurice Ravel Müzesi 936
Mavi Yağmur (Feridun'un Füsun için yazdığı sanat filmi senaryosu) 745, 777, 903
 Mavi Yağmur (reklam şirketi) 962
 Mehmet (Kemal'in Robert'ten arkadaşı) 485, 513, 518, 560-563, 567, 568, 571-575, 577-580, 583, 586, 600, 601, 606, 621, 633, 635, 636, 648-650, 654, 656, 661, 662, 676, 692, 753, 763, 764, 786, 806, 815, 825,

- 860, 862, 863, 881, 882, 930, 932, 933
- Mehmet Ali (garson) 584
- Mehmetçikler 753
- Mehtap (gece kulübü) 606
- "Melankoli" (Peppino di Capri şarkısı) 607
- Melikhan (nişanda yüzükleri takacak olan eski dışişleri bakanı) 556, 884
- Melling 600
- Meltem (ilk Türk meyveli gazozu) 464, 478, 479, 484, 485, 518, 546, 574, 600, 607, 614, 628, 643, 654, 659, 716, 796, 814, 855, 857-860, 872, 882, 913, 962, 966, 968
- Memphis 802
- Mengerliler 702, 859
- Mengerlilerin ortanca kızı 702
- Meral Teyze (nişan davetlisi) 576
- Mercedes 514, 515, 526, 577
- Merdiven (lokanta) 466
- Merhamet Apartmanı (Kemal'in annesinin eski eşyaları koyduğu daire) 466, 471-474, 484, 486, 496, 519-521, 524, 533, 544, 548, 550, 566, 588, 590, 592, 594, 597, 602, 604, 608, 611, 612, 625, 626, 632, 635, 642, 644, 648, 653, 655, 658, 668, 669, 673, 675, 680, 702, 716, 764, 798, 799, 807, 818, 835, 840, 842, 843, 869, 871, 892, 925, 936, 940, 943, 949, 950, 970
- Merkez İstasyon (film) 945
- Meserret Kahvehanesi 907
- Mısır 735, 803, 819
- Mısır Çarşısı 778, 821
- Mısırlı Apartmanı 896
- Mihriver Hala (Nesibe Hala'nın annesi, Füsün'un anneannesi) 461, 462
- Milano 459, 965, 966, 968
- Milli Gazete 770
- Milli Piyango 636, 769-771, 859
- Milliyet 463, 793, 853
- Milliyet Türkiye Güzellik Yarışması 778, 969
- mimar İhsan 948, 950
- Misslyn (ruj) 469
- Moda (semt) 889
- modern 465, 483, 502, 514, 555, 561, 568-570, 617, 667, 691, 729, 755, 793, 809, 852, 854, 861, 964
- ist 552
- leşme 512
- leşmiş 513, 744
- lik 464, 501, 501, 568, 634, 855, 861, 944
- Montaigne 931
- Moore, Terry (Hilton'un açılışındaki Amerikalı yıldız) 552
- Moreau, Gustave 943
- Moro, Aldo (eski İtalya başbakanı) 802
- Moskova Radyosu 786
- Mozart 531
- Muhteşem Gatsby (film) 668
- Mustang 510, 511, 617, 796, 934
- mutluluk 457, 463, 469, 471, 483-485, 497-500, 504, 505, 510, 512, 520, 523, 529, 530, 535, 546, 547, 554, 557, 559, 560, 565-568, 571, 572, 577-579, 581, 582, 584, 586-588, 590, 594, 597, 598, 604-606, 608, 609, 613, 620, 623, 635, 638, 655, 656, 658, 661, 662, 665, 672, 678, 681, 683, 686, 687, 693, 696-698, 700, 701, 703, 707, 710-712, 714, 717, 719, 724, 731, 732, 735, 736, 762, 765-767, 769, 770, 783-786, 792, 798, 799, 804, 805, 816, 818, 825, 834, 837, 850, 857, 862, 867-870, 880, 881, 883, 886, 889, 895, 898, 902, 910, 912, 913, 916, 918-920, 923, 926, 929, 933, 936, 940, 941, 957, 968
- "Mutluluk" (Gümüş Yapraklar bestesi) 568

- “Mutluluk” (romanın son bölümünün adı) 951
- mitsuzluk 472, 529, 533, 547, 549, 564, 634, 648, 651, 652, 657, 667, 702, 727, 734, 816, 837
- Muzaffer Bey (prodüktör) 749, 780, 781, 788, 830, 885, 962
- Mücehver Gazinosu 784, 786, 789
- Mükerrem Hanım (Kemal’in annesinin arkadaşı) 720, 884
- Münih 939
- Müren, Zeki 830
- Müslüman 513, 577, 733, 749, 770, 806, 949
- Nabokov Müzesi 952
- Nacar (çalar saat) 519
- Napoli 766
- Nashville 942
- Nazif Efendi (yorgancı, Çukurcuma) 803
- Necdet Adsız/Necdet (kimsesiz biriktirici) 591, 946, 947
- Nedim (Divan şairi) 806
- “Nereden Sevdim O Zalim Kadını” (beste, S. Pınar) 789
- Nerval, Gérard de 616
- Nesibe/Nesibe Hala (Fusun’un annesi, terzi) 461-463, 565, 584, 591, 593, 609, 610, 630, 655, 679, 681, 683-685, 687, 694, 696, 704, 722, 725, 727-729, 733, 735-741, 744, 746, 752, 754, 757-759, 765-769, 771-773, 779, 783, 785-788, 790, 794, 795, 799, 800, 802-804, 811, 816-818, 820-825, 837, 839, 840, 843-851, 866, 882, 886-895, 903-907, 909-915, 933-935, 937-939, 948, 951, 968
- Nesim de Camondo Müzesi 936
- Nesime 673
- Neslihan (Piç Hilmi’nin eşi) 663, 856, 863, 961
- Nevzat (Kemal’in berberi) 553
- New York 619
- Nice 477
- Nişantaşı 458, 459, 465, 471, 474, 477, 483, 487, 490, 493, 496, 501, 504, 514, 515, 518, 520, 524, 525, 546, 549, 550, 562, 581, 602, 604, 640, 645, 648, 650, 656, 659, 668, 669, 693, 703, 718, 721, 734-736, 751, 756, 770, 802, 805, 813, 819, 835, 843, 851, 884, 891, 905, 909, 932, 937, 938, 948, 961, 966, 970
- lı/lar 463, 489, 612, 655, 662, 900, 904, 952, 957, 966
- haritası 612
- Kız Lisesi 462, 488
- Meydanı 468, 482, 490, 531
- sokakları 510, 578, 648, 700, 708
- Noel 653, 663, 766, 770
- Noel Baba 514, 636, 771
- North Carolina 942
- Norveçli 677
- Numan Efendi (Abdülhamit’in deli şehzadesi) 876
- Nurcihan (Sibel’in Fransa’dan arkadaşı) 458, 560, 561, 563, 567, 568, 571-575, 579, 580, 583, 586, 587, 600-602, 606, 621, 633, 635, 636, 646, 648-650, 653, 654, 656, 661-663, 676, 753, 763, 764, 806, 860, 862, 885, 931-933, 967
- Nurettin’in Yeri (gazeteci, tütüncü dükkânı) 490
- Nurten (Yalan Mutluluk filminde Ekrem Güçlü’nün fakir sevgilisi) 841
- “O Yazdan Bir Hatıra” (Gümüş Yapraklar şarkısı) 586
- Oporta 958
- Orta Asya 824
- Ortadoğu 512
- Ortaköy 511, 878, 879
- Oslo 940
- Osmanbey 498, 499
- Osmanlı (İmparatorluğu) 581, 684, 806, 870, 886, 907
- askerleri 593

- dönemi 473
konakları 829
kültürü 651
ordusu 773
paşaları 543
seçkinleri 829
- Otomobile Avrupa* (kitap) 906
- öfke/öfkeli 463, 494, 508, 513, 521,
525, 537, 542, 555, 566, 579,
594, 597, 598, 606-608, 616,
620, 630, 633-635, 643, 646,
663, 667, 689, 691, 692, 706,
707, 710, 715, 721, 737, 741,
754, 746, 748, 754, 770, 771,
776-778, 781, 784, 790, 792,
793, 796, 797, 810, 826, 831,
832, 840, 851, 854, 860, 861,
863, 869-871, 891, 892, 902,
903, 905, 907, 925-927, 946,
949, 957
- Ömer (Ceyda'nın bebeği/oğlu) 678
- Ömür (pastane) 851
- "öteki erkekler" 506, 508, 511, 512,
575
- Pamuk ailesi/Pamuklar (arkaya
oturtulan nişan davetlisi aile)
553, 565, 572, 885
- Pamuk Apartmanı 970
- Pamuk kardeşler (Orhan ve Şevket)
565
- Pamuk, Aydın 565
- Pamuk, Gündüz 565
- Pamuk, Orhan (nişandaki, 23
yaşında) 565, 572
- Pamuk, Orhan/Orhan Bey 952-956,
958-960, 962-971
- Panayot'un kahvesi 757
- Pangaltı 498, 690, 720
- Papatya (önce çocuk yıldız, sonra
şarkıcı ve film oyuncusu) 708,
805, 829-833, 850-855, 857,
860-862, 882, 885, 894, 897,
898, 927, 945, 962
- Paradison (ağrı kesici/afışı) 596, 670
- Parfüm Müzesi (Grasse) 939
- Paris 458, 459, 467, 469, 501, 524,
527, 555, 561, 599, 653, 654,
656, 657, 659, 660, 663, 664,
666, 667, 746, 780, 796, 798,
806, 817, 848, 866, 899, 900,
904, 905, 908, 909, 912, 935-
938, 940, 949
- Paris'te Son Tango* (film) 775
- Parizyen (gece kulübü) 764
- Park Oteli 579
- Paşa (lokanta) 466
- Patagonya 746
- Paul Cézanne'nin Atölyesi Müzesi 940
- Pe-Re-Ja 835, 836
- Pelür Bar 746, 748-751, 757, 759,
775, 776, 780-782, 787, 788,
790, 804, 805, 811, 822, 828,
832, 841, 846, 851, 852, 854,
886, 927, 932, 960, 961
- Pendik 705, 713
- Pepsi 858
- Pera Palas 484
- Perde (bar) 757
- Peri Sineması 830, 831, 834, 837, 841
- Perran (Mümtaz Bey'in ölüm
ilanındaki adlardan) 672
- Peru 819
- Pınar, Selahattin 789
- Piç Hilmi/Hilmi/Hilmiler 509, 514,
515, 518, 663, 666, 676, 764,
856, 863, 871, 881, 931, 961
- Pirandello'nun Evi 953
- pişmanlık 457, 471, 502, 513, 514,
517, 597, 603, 616, 625, 635,
637, 638, 718-721, 832, 876, 909
- Piyalepaşa Camii 871
- Playboy* (dergi) 468
- Plymouth 520, 579, 760
- Poe Evi Müzesi 953
- Poe, Edgar Allan 953
- Polis Müzesi (Paris) 936
- Portekiz 958
- Posta Müzesi (Paris) 936
- Praz, Mario 953
- Presley, Elvis 802
- Proust, Marcel 931, 937, 964
- psikanalizci ünlü Türk ruh doktoru
623
- PTT 648

- Rafî Portakal 768
 Rahmî Efendi (SatSat'ın ölen takma
 elli eski işçisi) 545, 547, 803
 karısı 548, 742
 oğlu 547, 888
 ramazan (ay) 562
 Ramiz (Kemal'in babasının eski
 koruması) 655
 Reagan, Ronald 803
 Rejans Lokantası 828
 Rembrandt 939
 Remington (daktilo) 778
 Rezil Amcalar 507
 Rezzan 553
 Rıfkı (Belkıs'ın sevgililerinden) 527,
 532
 Rijnsburg 952
 Rio de Janerio 939
 Robert Kolej 509, 561, 577
 "Robert Kolejlî bir çocuk"
 (liselerarası müzik yarışmasında
 tanışıp Füsun'a âşık olan) 509
 Rockox Ev Müzesi 940
 Roma (imparatorluk) 727
 Roma (şehir) 949, 953
 -lı 494
 Romantik Çağ Müzesi (Portekiz) 958
 Romantik Hayat Müzesi (Paris) 940
 romantizm 953, 958
 Rouen 953
 Royal (lokanta) 466
 Rönesans 965
 Rum/lar 555, 657, 733, 734, 776, 777
 ahçı 700
 apartmanı 578, 834
 fotoğrafçı 946
 garsonlar 665, 669
 meyhaneleri 665
 Rumelihisarı 877
 Rumen/Romen 668, 813, 815
 Rus/lar 666, 878, 891
 lokantası 871
 Rusya 844
 Rüya (sinema) 901
 Rûzgârlı Yokuşlar (kurmaca TV
 dizisi) 913
 Saadet Hanım (Kemal'in ailesinin
 tanıdığı) 786
 Saatli Maarif Takvimi 771, 772, 844
 Sadi (Fuaye'nin başgarsonu) 645,
 665, 666, 857, 858
 Saffet (Mümtaz Bey'in ölüm
 ilanındaki kişilerden) 672
 sahaflar 763
 "sahip olmak" 511, 512, 523, 818
 Saim Efendi (Kemallerin kapıcısı)
 488, 555
 Sakil Bey 507
 Salacak 814
 Salih Sarılı (oyuncu) 748, 750, 961
 Samim 532
 Samsun (gemi) 878
 Samsun (sigara) 838-841, 849, 867,
 870
 sanat filmi 697, 698, 700, 744, 745,
 747, 749, 758, 759, 778, 780,
 781, 790, 797, 808, 809, 867,
 903
 "Sanat Filmi" (TV programı) 863
 Sansaryan Hanı 907
 Sansür Kurulu 757, 758, 774-778,
 790, 829
 Saray Sineması 614, 689, 698, 722,
 813, 850, 851, 897, 901, 909,
 924
 Sardunya 958
 Sarıyer 783
 Plajı 882, 932
 Satsat/Satsatçılar (Kemallerin şirketi)
 464, 465, 473, 498, 525, 530,
 538, 540, 543, 560, 565, 572,
 580, 582-585, 589, 590, 593,
 597, 606, 607, 611, 612, 619,
 629, 654, 655, 658, 659, 675,
 678, 691, 692, 700, 719, 758,
 796, 809, 813, 834, 858, 863,
 864, 884, 893-895, 903, 906,
 907, 931, 935, 960, 968
 Savaş, Perihan 707
 Sayın, Emel 830
 Scarpa, Carlo 941
 Sedat, Enver 803
 Sedirciler 534, 627, 969

- Sefil Amca (Kuyulu Bostan Sokak'taki oyuncakçı, tütüncü) 506, 507, 938
- Selami Bey (emlak komisyoncusu) 655, 906
- Selimiye Kışlası 815
- Senar, Müzeyyen 763, 882, 883, 932
- Sergeant Pepper (müzik grubu) 633
- Sertap (ünlü dansöz) 771
- Ses (dergi) 833
- Sevda (Ahmet'in karısı) 513
- Sıdika (ölüm ilanındaki kişilerden) 672
- Sıraselviler 562, 734
- Caddesi 578, 680, 824-826
- Sibel/Sibel Hanım 458, 459, 461, 463-467, 469, 471, 472, 477-479, 484, 485, 495, 500-503, 513, 515-519, 525-530, 535, 539, 543, 546, 553-561, 563, 564, 566-577, 579-581, 583-587, 589-593, 597, 599-607, 611, 612, 615, 620-623, 625-628, 631-654, 656, 657, 659-669, 673, 676, 690-692, 701-703, 710, 724, 762, 764, 794, 797, 806, 811, 812, 821, 840, 847, 860, 861, 863, 876, 882, 884, 885, 909, 931-933, 950, 966-968
- Sicilya 953
- Simitçi Teyze (Feridun'un gişe yapan senaryolarından) 683, 709
- Simon and Garfunkel 633
- Sinan Paşa Camii 672
- Sindirella 699
- "Sinema ve Sosyete: Naçizane Bir Nasihat" 807
- Singer dikiş makinesi 463
- Sir John Soane'nin Evi Müzesi 942
- Sirkeci 779, 907
- Site (sinema) 574, 812
- Siyah Saray (film) 945
- Siyami Bey 947
- Smithfield 942
- Snob Selim 563, 909
- Soğuk Savaş 752, 844
- Soğuk Suphi (bütün kibrit kutularını biriktiren) 485, 948
- Solak Şermin (terzi) 530
- Somtaş Yontunç (heykeltıraş) 537
- Son Posta 628
- Sonbahar Kelebekleri (film) 714
- Sonbahar Rüzgârları (Yalan Rüzgârı çağrışimli kurmaca TV dizisi) 799
- "sonuna kadar gitmek" 479-481, 511, 512, 518, 527, 667
- Sorbonne 458, 459, 665, 808, 909
- sosyete 466, 527-530, 532, 533, 545, 552, 555, 556, 569, 573, 578, 623, 649, 653, 656, 659, 662, 675, 692, 693, 702, 753, 762, 806-812, 815, 845, 856, 858, 862
- Sovyet/Sovyetler 677, 803
- gemisi 495, 701, 844
- petrol tanker 643, 668
- Spinoza'nın Evi 952
- Spleen (koku) 501
- Spor Sergi Salonu/Sarayı 509, 510
- Spor Toto bayileri 648, 734
- St. Augustine Şehir Müzesi 942
- St. Petersburg 952
- Stalin, Joseph 952, 958
- Stalin Müzesi 958
- Stockholm 953
- Strindberg Müzesi 953
- Stuttgart 939
- Suadiye 462, 501, 503, 528, 613, 629, 631, 670, 702, 703, 718, 883, 889, 909, 920, 950
- Suç ve Ceza (Dostoyevski) 986
- suçluluk 483, 489, 494, 495, 499, 536, 547, 625, 656, 665, 671, 672, 720, 826, 827, 834, 873, 902, 968
- Sultan (lokanta) 466
- Sühendan Yıldız (oyuncu) 748-750, 805, 960
- Süreyya (eski İran kraliçesi) 845
- Süreyya Dayı 477, 486, 487
- oğlu 484-486
- Süreyya Sabir/Süreyya Bey/Beyaz

- Karanfil (*Akşam*'ın aynı adlı dedikodu köşesi) 569, 570, 810, 861, 909, 961
 Sylvie (Sibel'in kokusu) 620
- Şah 845
 Şair Nigâr Sokak 850
 Şaman 952
 Şamdan 932
 Şanzelize Butik 458, 459, 468, 477, 509, 510, 519-521, 550, 592, 598, 610, 612, 618, 624, 883, 893, 910, 954
 Şaziment 526, 883
 Şaziye (terzi) 530
 Şehir Hatları 516, 537, 540, 623, 641, 643, 840, 878
 Şehzadebaşı 709
 Şektaş (Zaim'in Meltem gazozunu da üreten şirketi) 574
 Şemsi Efendi Mektebi 461
 Şenay Hanım (Şanzelize Butik'in sahibi) 459-461, 467, 469-471, 475, 478, 509, 511, 519, 524, 525, 532, 592, 598, 617, 893
 Şevket Usta (Chevrolet tamircisi) 942, 943
 Şeyler Müzesi 941
 Şile 643
 Plajı 615
 Şişhane Yokuşu 493
 Şişli 459, 465, 511, 514, 607, 770 -li 655
 Şoför Ehliyet İmtihanında Sorulan Sorular ve Cevapları (kitap) 875
 Şoray, Türkan 709
 Şükrü Paşa 672
 kızları 672
- Tagore Müzesi 953
 Tahir Tan (oyuncu) 788-790, 805, 810, 829, 833, 852, 853, 945
 Tahran 820
 Taksim 490, 493, 500, 514, 520, 549, 617, 693, 734, 761, 771, 815, 851, 871, 895
 Meydanı 579, 614, 760, 827, 895
- tanker/ler 520, 643, 666, 668, 813, 814, 815, 846, 878
 Tarabya 783, 787, 788, 790, 805
 koyu 880
 Otel 880
 Plajı 879
 Tarık Bey (Fusun'un emekli tarih öğretmeni babası) 461, 681, 683-685, 687, 696, 723, 727-731, 733, 735, 737, 739-741, 743-745, 753-755, 757-759, 767-769, 771-773, 783, 784, 786-790, 794, 795, 799, 800, 802, 803, 811, 816, 823, 824, 826, 834-839, 843-851, 882, 883, 886, 888-891, 893, 903, 904, 924, 936, 939, 940
 Tarih Müzesi (Göteborg) 940
 Tarihten Sayfalar (TV programı) 754
 Tarlabası 946
 Taş, Erol 711
 Taşkılla 593, 876
 Taşlık Parkı 628, 678, 897, 969
 Tayfun (Kemal'in Robert Kolej'den arkadaşı) 577-579, 647, 663, 667, 668, 676, 753, 764, 815, 831, 871, 881, 930, 932
 Tayyar (Pelür Bar'ın yaşlı garsonu) 782, 932
 Tebriz 829
 Tekel 491
 Teknik Üniversite 593
 Tekyay (Osman'la Kenan'ın Satsat'a rakip olan şirketi) 796, 960
 Temiz İş (sinek ilacı/pompası) 845
 Tercüman (gazete) 416, 770
 Teşvikiye 462, 504, 632, 636, 850, 851, 970
 Caddesi 471, 499, 519, 532, 533, 598, 612, 631, 672, 813, 821
 Camii 489, 526, 531, 605, 612, 633, 636, 673, 891, 965
 Teşvikiye-Taksim dolmuşu 520
 Teyler Müzesi (Hollanda) 941
 Tom 944
 Tophane 546, 733, 734, 801, 804, 837, 841, 844, 851, 910, 946

- Topkapı Sarayı 814
 Trabzonlu 826
 Trieste 940
 TRT 729, 737, 771, 854, 863
 Tuncelili 733
 Turgay Bey (eskiden Füsün'la
 yakınlaşmaya çalışan evli
 tekstilci) 510, 511, 515, 516,
 519, 598, 606, 616-619, 645,
 703, 796, 858, 910, 934, 960
 Tuzla 858
 Tünel 518, 814, 896
 "Türk Denizciliğini Geliştirme Fonu"
 858
 Türk/ler 464, 469, 478, 484, 485,
 529, 534, 615, 623, 666, 747-
 749, 773, 776, 788, 824, 831,
 855, 864, 906, 908, 937, 940,
 943, 945, 962, 968
 -çe 484, 753, 767
 -lük 775, 799
 basını 570
 bayrağı 493
 erkekleri 504, 638, 698, 789,
 805, 842, 849
 filmleri/filmcileri/yapımcıları
 514, 527, 664, 665, 689, 699,
 700, 707, 710, 719, 727, 747,
 777, 778, 795, 800, 816, 830,
 831, 857, 867
 kadınları/kızları 464, 513, 614,
 646, 791, 793, 854
 kahvesi 894
 masonları 556
 milleti/halkı 473, 688, 705, 749,
 958, 964
 okuru 738
 ordusu 775
 seyircisi 700, 776, 830
 sineması/sinemacıları 688, 775,
 788, 807, 808
 tarihi 744
 üniversiteleri 529
 Türk Basın Kanunu 569
 Türk Petrol 911
 Türk-Alman filmi 945
 Türkiye 462, 464, 478, 484, 485,
 513, 527, 536, 539, 552, 555,
 558, 559, 568, 572-574, 577,
 579, 609, 622, 677, 689, 697,
 706, 716, 737, 739, 745, 774,
 776, 777, 781, 798, 807, 838,
 854, 897, 906-908, 913, 930,
 948, 968
 Tütün Müzesi (Paris) 940
 Uffizi Müzesi 941
 Uludağ 531, 660-663, 665, 796,
 883, 932
 Urcan (Iokanta) 783
 Uşak halısı 799
 utanç 462, 463, 469-471, 474, 476,
 482, 499, 503, 528, 546, 563,
 598, 601, 602, 614, 627, 653,
 667, 690, 695, 707, 712, 720,
 721, 735, 737, 748, 751, 753,
 754, 756, 794, 807, 820, 835,
 869, 882, 892, 944, 948, 958
 Üç Korkusuz Fedai (film) 711
 Üç Silahşörler (Dumas) 711
 Ürgüp 848
 Üsküdar 556, 613, 636, 650, 813,
 814, 946
 Üsküdar Halk Bahçesi Sineması 711
 Üsküdar Musiki Cemiyeti Kadınlar
 Korosu 846
 Üstün Başarı Dershanesi 474, 477,
 508
 Vakko 895, 961
 Valikonağı Caddesi 458, 520, 612
 Vatan Meşrubat ve Sandviç Sarayı
 908
 Vefa 655, 733
 Lisesi 655
 Vefa Bozacısı 847
 Verona 941
 Vezir (Iokanta) 466
 Via Manzoni 965
 Vilayet, Emniyet Pasaport Şubesi 907
 Vim 946
 Virginia (Poe'nun kuzeni/eşi) 953
 Viyana 906, 940
 Vogue (dergi) 459

Waldheim, Kurt (dönemin BM Genel Sekreteri) 804
 Württemberg Eyalet Müzesi 939
 Yahudi/ler 555, 775
 tüccar 709
 Yakut (şarap) 663
 Yalan *Mutluluk* (film) 841
 yalnızlık 455, 499, 504, 631, 654, 669, 675, 701, 703, 731, 823, 946
 Yani (Feridun'un kameraman arkadaşı) 787, 828
 Yani'nin Yeri (lokanta) 701
 Yaz Çiçek Sinema Bahçesi 709
 Yeni Cami 619
 "Yeni Dalga" 745
 Yeni Delhi 949
 Yeni Hayat (Orhan Pamuk) 962
 Yeni İpek Sineması 708
 Yeni Melek Sineması 698, 751
 Yeni Rakı 651, 672, 680, 912
 Yeni Zelanda 937
 Yenikapı 830
 Yeniköy 701
 Yeşilçam/Yeşilçamcılar 683, 688, 699, 700, 704, 708, 720, 804, 808, 830, 852, 926
 Yeşilköy 846
 Yeşim/Yeşimler (Sibel'in arkadaşı) 484-486, 663
 Yıldız Bahçesi Sineması 709
 Yıldız Parkı 869, 875, 877, 881, 882, 901, 928
 "yönetici" (Üstün Başarı Derşhanesi'ndeki Füsün'a asılan) 509
 Yugoslavya 906
 Yumurcak Sineması 710
 Yunan/Yunanlılar 853
 gemisi 813
 Yunanistan 734
 Yunus Çimento Fabrikası (Kartal) 705
 Yüksekaldırım 814

Zaim (Kemal'in arkadaşı, Meltem'in üreticisi) 464, 478, 479, 485,

518, 527, 529, 530, 546, 563, 574, 575, 579-583, 585-587, 592, 593, 598, 600-602, 606, 614, 615, 633, 634, 636, 649, 655, 658-662, 665, 668, 676, 692, 702, 716, 753, 762-765, 796, 806, 847, 855-863, 871, 885, 886, 930-932, 950, 966-968

Zaman Müzesi (Besançon) 941
 Zambo (çiklet) 496, 497
 Zarife (Fasih Fahir'in eşi) 556, 884
 Zekeriya Enişte (ölüm ilanındaki kişilerden) 672
 Zeynel (tatlıcı) 701
 Zeynep Hanım (Kemal'in sekreteri) 465, 627, 630, 809, 850, 893, 894
 Zeyrek 655
 Ziraat Bankası 751
 Zümrüt Hanım (nişan davetlisi) 553, 586

KAFAMDA BİR TUHAFLIK DİZİN

1958 Dodge 1450, 1451, 1462, 1464, 1480
 1996 ve 1998 Murat 1450
 11 Eylül (2001) 1446
 12 Eylül (1980) 1188
 1680 mark 1166, 1167
 17 Haziran 1982, Perşembe (Mevlut Rayiha'yı kaçıırır) 1029
 1956 Dodge 1082
 1965 seçimleri 1078
 1973 Milliyet Liselerarası Müzik Yarışması 1285
 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi 1077
 30 Mart 1994, Çarşamba (Mevlut soyulur) 1041, 1349
 6-7 Eylül olayları 1169, 1294, 1449
 66 no'lu randevuevi (Sıraselviler) 1170

Abdülhamit II 1108
 Abdülvahap 1102

- Acem/ler 1368
acıma/acımak/acımasızlık 1077,
1249, 1322, 1324, 1364, 1373,
1477
Adalar 1040, 1154
Adalet Partisi 1078
Adana 1045
-lı/lar 1120
“afişe çıkmak” 1125, 1126, 1129
Afrika 1362
-lı/lar 1294
Afyon 1199
Afyonkarahisar istasyonu 1039
Ağa Camii 1170, 1208
Ağrılı 1085
Ahmet/Ankaralı Ahmet (Mevlut’un
askerlik arkadaşı) 1182
Akbank 1230, 1463
-lı koruma 1230
AKP 1484
Aksaray (semt) 1223, 1273, 1281,
1282, 1406, 1415, 1451, 1462
Aksu Deresi 1040
Akşehir 1033, 1038, 1052, 1146,
1198, 1252
tren istasyonu 1032, 1036, 1200,
1211, 1227, 1298
Aktaşlar 1077, 1080, 1113, 1126,
1135, 1151, 1153, 1158, 1163,
1233, 1234, 1266, 1283, 1301,
1326, 1343, 1382, 1386, 1392,
1393, 1395, 1420, 1429-1431,
1440, 1446, 1451-1453, 1476,
1479, 1484, 1487, 1489, 1491,
1504, 1509, 1510
Aktaşlar İnşaat Şirketi 1234
Alevi/ler 1107, 1116, 1124, 1126-
1130, 1133, 1135-1139, 1141,
1142, 1144-1146, 1156, 1158,
1167, 1168, 1182, 1262, 1263,
1266, 1340, 1352, 1359, 1376,
1430
-lik 1113
Ali, Hz. 1359
Ali (Ferhat’la Mevlut’un afişe
çıktıkları) 1125-1127, 1265
Ali ile Veli (eğlenceli ikili, Güneş
Pavyon) 1407
Ali Sami Yen stadı 1259
Aliyev, Haydar 1368, 1369
Allah/Cenab-ı Allah 1032, 1033,
1050, 1052, 1053, 1084, 1101,
1105, 1111, 1115-1117, 1121,
1124, 1140, 1145, 1148, 1149,
1152, 1156, 1158, 1160, 1162,
1164, 1176, 1177, 1201, 1212,
1221, 1232, 1234-1236, 1239,
1241, 1242, 1244, 1252, 1260,
1261, 1265, 1269, 1282, 1297,
1302, 1305, 1322, 1323, 1325,
1334, 1339, 1373, 1380, 1386,
1390, 1393, 1394, 1402-1404,
1414, 1418, 1423, 1429, 1435,
1452, 1456, 1461, 1472
Allahsız 1113, 1132, 1266
-lık 1128
Alman 1105, 1294
-ca 1197
-cı 1105, 1508
birahaneleri 1043
filmleri 1108, 1192
markı 1112, 1166
Almanya 1197, 1457
Altaylı Karate ve Tekvando Salonu
1128
Amerika 1066, 1389, 1446, 1467,
1469
-lı/lar 1262, 1514
Amerika-Rusya Savaşı 1170
Amerikan
arabası 1449
doları 1227
(seks) filmleri 1177
emperyalizmi 1134
sigarası 1120, 1193, 1424, 1425
Anadolu 1045, 1072, 1079, 1115,
1249, 1263, 1264, 1294, 1318,
1397, 1451
-lu/lar 1091, 1341
kasabası 1156
köyleri 1123
Orta Anadolu 1031
türkûleri 1186
Anadolu Üniversitesi 1303
Anadolu yakası (İstanbul) 1296
Anadoluhisarı 1337

Ankara 1052, 1085, 1185, 1199,
1268, 1368, 1369, 1375, 1376,
1484, 1485
-lı/lar 1182, 1185

Ankara İmam Hatip Okulu mezunu
hurdacı/hurdacı 1208

Antalyalı/Antalyalı Emre Şaşmaz
(Mevlut'un askerlik arkadaşı)
1182, 1183, 1185

Antalyaspor 1293

aptal/aptallar/aptallık/aptallaşma
1057, 1094, 1182, 1185, 1196,
1218, 1226, 1255, 1258, 1299,
1365, 1443

Arabistan 1490

Arabistanlı Lawrence 1359

Arap 1045

-ça 1212

harfleri 1212, 1255, 1323, 1456
kadını 1269

arapsabunu 1205, 1269, 1317

Arçelik/Arçelik bayii 1253, 1288,
1463

Arjantin 1017, 1195

Arkeoloji ve Sanat (dergi) 1103

Arnavut/lar 1073

manav 1218

Arnavutköy 1338

As Sineması 1119

Asker (lakaplı, sert elektrik
tahsildarı) 1417, 1423, 1424

Asya 1031

-lı/lar 1041

içeceği 1043

Orta Asya 1122, 1125, 1129,
1234

Asya Otel (Kars) 1186

Asya yakası (İstanbul) 1515

Aşka 1294

Atatürk/Gazi Hazretleri/(Mareşal)

Gazi Mustafa Kemal Paşa 1038,
1051, 1052, 1065, 1068, 1076,
1089, 1090, 1092, 1121, 1123,
1136, 1189, 1199, 1330, 1502

-çü/ler 1376

büstü 1089

Caddesi 1273

fotoğrafı 1323, 1330

heykeli 1098, 1142, 1410, 1411,
1463

inkılapları 1134

kartpostalı 1318

portresi 1100

resmi 1275, 1330, 1474

Atatürk Erkek Lisesi (Duttepe) 1070,
1073, 1074, 1075, 1084, 1089,
1091, 1096, 1100, 1101, 1103,
1106, 1113, 1135, 1141, 1178,
1450, 1496

Atatürk Köprüsü 1319

Atiye (Mevlut'un annesi) 1064

Avrupa 1052, 1095, 1199, 1226,
1388, 1407

-i 1047, 1091, 1234, 1310

-lı/lar 1099, 1103, 1104, 1173,

1382, 1414

malı 1272

müzeleri 1490

sigarası 1098

tarzı 1045

Avrupa tarafı (İstanbul) 1068

Ayetullah Humeyni 1170, 1174

Aygaz 1047, 1070, 1206, 1247, 1249,
1315, 1318, 1392

Aysel (kütüphane müdiresi)/Aysel'in
konuşması 1103, 1104

Azerbaycan 1368, 1369

Azeri (halkı) 1368, 1369

Babıâli'nin eski kitapçıları 1177

Babür Han 1382

Bacanaklar/Bacanakların Bozası

(bozacı) 1349, 1354, 1355, 1360,
1366, 1375, 1377, 1378, 1383-
1385, 1387, 1394, 1407, 1473

Bafra (sigara) 1108, 1111, 1125

Bahar Pavyon 1405

Bakırköy 1281

Bakü 1368, 1369, 1501

-lü 1369

Balat 1172, 1462

Balıkpazarı 1206, 1218, 1293, 1300

Balkan Harbi 1073

Balkanlar 1100

Banker Hacı 1195

Banker İbo 1195

- Barbaros Camii 1392
 Batı 1185, 1369
 -ı/lar 1100, 1123, 1414
 -lılaşmış/lar 1255
 müziği 1312
 taklitçisi/taklitçiliği 1330, 1358
 Baudelaire, Charles 1499
 Bay Bıyık (Mehtap Pavyon) 1415,
 1416, 1418, 1423
 bayındırlık ve iskân bakanı 1501
 Bebek 1338
 Beşiktaş 1102, 1179, 1392, 1407,
 1410
 Beton kardeşler/Abdullah ve
 Nurullah Beton 1107, 1296,
 1467
 Beyaz Sultan Gelinlik Kıyafetevi 1266
 Beyoğlu 1032, 1045, 1049, 1086,
 1096, 1143, 1146, 1168, 1172,
 1191, 1193, 1205, 1228, 1233,
 1245, 1251, 1253, 1266, 1285,
 1294, 1296, 1299, 1310, 1311,
 1318, 1331, 1345, 1350, 1352,
 1354, 1358, 1360, 1363, 1370,
 1372, 1380, 1383, 1401, 1410,
 1415, 1416, 1424, 1430, 1432,
 1433, 1468, 1469
 Askerlik Şubesi 1178
 Belediyesi 1311, 1315, 1316
 büfeleri 1361, 1467
 Karakolu 1170, 1178, 1311,
 1341
 lokantaları 1114, 1249, 1467
 meyhaneleri 1235
 pavyonları 1129
 sinemaları 1108
 sokakları 1045, 1053, 1085,
 1096, 1107, 1211, 1217
 Beyşehir 1029, 1031, 1032, 1055,
 1061, 1065, 1105, 1149, 1153,
 1189, 1191, 1198, 1200, 1219,
 1221, 1222, 1271, 1391, 1395
 -li/ler 1055, 1057, 1172, 1432
 Gölü 1225
 kebabı 1350, 1351
 türkûleri 1458
 Bilgi Hazinesi (dergi) 1103
 Billur Fotoğrafçısı (Akşehir) 1146
 Binbom Büfe 1328, 1332, 1334,
 1335, 1337-1341, 1343, 1353,
 1366, 1377, 1386, 1450
 Bingöl 1124, 1137
 -lü 1129, 1134, 1136, 1146,
 1168, 1169, 1211, 1265, 1352
 Biron Paşa 1481
 Bitlisliler 1294
 Bizans kilisesi 1451
 Bizim Türkiyemiz (dergi) 1103
 BMW 1389, 1400
 Boğaz 1072, 1109, 1116, 1217, 1233,
 1242, 1286, 1337, 1338, 1363,
 1366, 1371, 1441, 1476, 1483,
 1512, 1515
 Köprüsü 1110, 1233
 Bokludere/Buzludere 1072, 1089
 Boksör Hidayet 1159-1161
 Bosna 1340, 1361
 Boynueğri Abdurrahman Efendi/Kız
 Abduş (Mevlut'un kayınpederi)
 1032, 1036, 1062, 1063, 1105,
 1146-1149, 1161-1164, 1192,
 1195, 1196, 1201, 1219, 1221,
 1240-1242, 1245, 1262, 1301,
 1302, 1304-1306, 1314, 1391,
 1396, 1447, 1452, 1453, 1458,
 1479, 1505, 1511
 boza 1031, 1041, 1043-1048, 1050-
 1056, 1058, 1063, 1070, 1072,
 1076, 1081, 1085, 1087, 1088,
 1096, 1102, 1107, 1134, 1136,
 1138, 1145, 1146, 1165, 1167,
 1171-1173, 1175, 1177, 1230-
 1232, 1236, 1244, 1248, 1250,
 1251, 1253-1256, 1261, 1288,
 1289, 1291-1293, 1296, 1306,
 1310, 1312, 1315, 1316, 1319-
 1321, 1323, 1324, 1329, 1334-
 1336, 1338, 1343-1345, 1349,
 1350, 1352-1356, 1358-1360,
 1362, 1366, 1367, 1372, 1376,
 1379, 1383, 1384, 1387, 1390,
 1394, 1401, 1402, 1405, 1410,
 1412, 1414, 1426, 1428, 1429,
 1432-1434, 1443, 1444, 1448,

- 1451, 1455, 1462-1464, 1484,
1489, 1493, 1503, 1509, 1515,
1516, 1518, 1519
-cı 1043, 1045, 1047, 1048,
1050-1057, 1136, 1172, 1175,
1191, 1219, 1250, 1256, 1293,
1320-1322, 1335, 1352, 1354,
1356, 1364, 1366, 1374, 1410,
1413, 1422, 1434, 1435, 1509,
1518, 1519
-cı dükkânları 1043, 1253,
1352, 1354, 1356, 1370, 1380
-cılık 1049, 1051, 1055, 1058,
1172, 1224, 1345, 1349, 1352,
1386, 1464
Bozkurt (Vediha'nın büyük oğlu)
1193, 1195-1197, 1233, 1238,
1239, 1258, 1299, 1304, 1368,
1380, 1393, 1422, 1439-1443,
1452, 1505
Budist tapınakları 1070
Buhara 1125
Burdur 1179, 1181
Burhan (Fatma'nın İzmirli eşi) 1445
burjuva/lar 1080, 1387, 1503
Bush, George 129
Büyükdere 1480

Cankurtaran (semt) 1450
Celâl Salik/Celâl Bey (ö. Şubat 1979)
1025, 1170, 1174, 1285, 1338
Cengiz Han 1382
Cennetpınar (Mevlut'un köyü) 1033,
1061, 1062, 1064, 1149, 1191,
1221, 1296, 1395, 1451, 1466,
1508
Cennetpınar köyü ilkokulu 1104
CIA 1170, 1359
Cihangir 1054, 1344, 1357, 1367,
1399, 1425, 1431, 1433
sokakları 1509
Cihangir Sormagır Sokak 1286
Civan Apartmanı (Gaziosmanpaşa)
1267, 1268
Cizreli Cezmi 1416, 1469
Cizreli Kürt/ler 1231, 1415
Coca-Cola 1139, 1169, 1255, 1422
Cumhuriyet (rejim) 1043, 1051,
1052, 1100, 1108, 1212, 1272,
1294, 1398
Çağdaş Adlar Rehberi (kitap) 1234
Çanakkale 1116
Çapa klinikleri 1145
Çardak Meyhanesi 1250, 1251
Çarşamba (semt) 1319, 1323, 1343,
1410, 1412, 1413, 1444, 1462
sokakları 1490
Çarşı Caddesi 1483, 1485, 1486,
1495
Çernobil 1292
Çiçek Pasajı 1293
Çiftehavaklar (köy) 1466, 1467, 1470
Çiller, Tansu 1361
Çin 1070, 1125, 1325
-li/ler 1244, 1325
Padişahı 1105
Çingene/ler 1249, 1270, 1295
Çukur Mektep 1450
Çukurcuma 1169, 1354, 1367, 1417,
1431, 1476, 1509, 1515, 1516

D Blok (Kültepe'deki 12 katlı yeni
apartman) 1501, 1502, 1505,
1509
Dağbaşı 1222
Dağbaşı Benzin ve Dinlenme Tesisleri
1221
Dallas (dizi) 1228
Damat (apartman çocuğu öğrenci)
1092-1094, 1103, 1387, 1388,
1390, 1400, 1401
Değnekçi/Değnekçi Zonguldaklı
Kemal 1389, 1390, 1400
Demirel, Süleyman 1097
Dersim 1124
-li/ler 1138
Dersimli Demir 1406
Derya Sineması (Duttepe) 1073, 1494
Dev Yusuf (Gümüşdereli) 1062
dinci/ler 1052, 1053, 1200, 1312,
1330, 1340, 1345, 1356, 1358,
1359, 1361, 1458, 1459, 1462
gazete 1358
parti 1049
siyaset 1376
dindar/lar 1047, 1049, 1051, 1052,

- 1065, 1089, 1137, 1138, 1255,
1282, 1322, 1330, 1358, 1404,
1434
-lık 1490
Divan edebiyatı 1507
Diyarbakır 1375
-lı/lar 1135, 1182, 1375, 1469
Cezaevi 1211
Doğu 1185
-lu/lar 1095, 1183, 1290
Dolapdere (semt) 1053, 1215, 1228,
1288, 1312, 1319, 1389
Dolapdere/Bilecikdere/Kasımpaşa
Deresi/Papazköprü 1293
Dolmabahçe 1178, 1444
Duttepe 1065, 1072-1075, 1077,
1078, 1080, 1081, 1086, 1089,
1091, 1099, 1100, 1107, 1112-
1117, 1121-1128, 1131-1135,
1137-1140, 1149, 1151, 1155,
1156, 1158, 1165, 1179, 1184,
1190-1192, 1197, 1220, 1233,
1234, 1236, 1240, 1241, 1246,
1248, 1249, 1251, 1257, 1258,
1261, 1271, 1278, 1286, 1296-
1298, 1349, 1367, 1379, 1381,
1392, 1395, 1398, 1406, 1410,
1420, 1421, 1429, 1432, 1439,
1440, 1442, 1443, 1445, 1446,
1450-1452, 1458, 1460, 1467,
1470-1472, 1474, 1476, 1478-
1480, 1483-1487, 1492, 1494,
1497, 1501, 1503, 1514
-li/ler 1118, 1124, 1126, 1485,
1502
Camii/Hacı Hamit Vural Camii
1073, 1113, 1114, 1117, 1127,
1190, 1226, 1456, 1472, 1473,
1486, 1502, 1514
çarşısı 1074, 1191
futbol takımı 1073, 1080
mezarlığı 1079
Düzceli 1449
Ecevit, Bülent 1121
Eczacıbaşı'nın ilaç fabrikası 1176
Edirnekapı 1284, 1462
sokakları 1410
Efendi Hazretleri/Gümüş saçlı adam
1046, 1316, 1321-1324, 1329-
1331, 1339, 1343, 1344, 1358,
1359, 1362, 1410, 1412-1414,
1418, 1419, 1434-1437, 1444,
1462, 1472, 1490, 1491, 1503,
1508, 1518
Einstein, Albert 1091
Elazığlı 1146, 1463
Elçibey, Ebulfez (Azerbaycan'ın ilk
devlet başkanı) 1368, 1369
Elmadağ 1118, 1312
Elyazar Sineması (Alkazar
çağırışımı)/Majestik/Odeon
1107-1109, 1191
Eminönü 1086, 1107
Meydanı 1110
Emniyet 1427
emperyalizm/emperyalist 1134, 1135
*En Güzel Aşk Mektupları ve Mektup
Örnekleri* (kitap) 1176
Erenköy 1154
Erenler köyünden dul bir kadın 1457
Erhan (Fevziye'nin şoför eşi) 1448-
1450
Ermeni/ler 1108, 1169, 1293, 1294,
1312, 1389, 1449
kilisesi 1232
mezarlığı 1312
Ermenistan 1368
Erzincan 1072, 1124, 1190
-lı 1079, 1107
Erzurum 1190
-lu/lar 1086
Esentepe 1072
Eskişehir 1040, 1051
Eşrefoğlu Camii (Beyşehir) 1153,
1222
Etfal Hastanesi 1232, 1381
etkilemek 1033, 1223
Eurovision 1124
Evladınız İçin İslami İsimler (kitap)
1232
Evren Paşa/Kenan Evren 1188, 1381
Eyfel Kulesi 1070
Fahrettin Paşa 1359
Falkland Adaları 1196

faşizm 1135

faşistler/faşolar 1129, 1139, 1211,
1225, 1252, 1256, 1266

Fatih (semt) 1319, 1323, 1462

Fatih Emlak (Hacı Hamit Vural'ın)
1133

Fatma (Mevlut'un ilk kızı) 1234-
1236, 1244, 1288, 1289, 1292,
1297-1300, 1304, 1306, 1309,
1316, 1317, 1325, 1327, 1329,
1331, 1335, 1343, 1345, 1349-
1351, 1370, 1372, 1378-1380,
1384-1386, 1390, 1392, 1393,
1395, 1396, 1401, 1417, 1420,
1426, 1427, 1430-1433, 1437-
1441, 1443-1446, 1449, 1452,
1453, 1479, 1513

Fatma Girik'li filmler 1217

Fazıl Bey/Müdür (Atatürk Erkek
Lisesi Müdürü) 1089-1092,
1094, 1098, 1099, 1135

Fenerbahçe (futbol takım) 1230,
1249

Ferhat/Ferhat Yılmaz (Mevlut'un
liseden arkadaşı, Samiha'nın ilk
eşi) 1047, 1054, 1058, 1102-
1104, 1107, 1109, 1110, 1112-
1114, 1121, 1125-1127, 1129-
1133, 1135, 1137-1144, 1153,
1155-1158, 1167-1178, 1184,
1191, 1200, 1210-1212, 1218,
1223-1226, 1228, 1253, 1257-
1263, 1266, 1267, 1270-1273,
1278, 1285, 1288, 1289, 1297,
1302, 1303, 1307, 1308, 1313,
1330, 1335, 1340, 1343, 1349-
1352, 1354-1364, 1367, 1369,
1370, 1372, 1373, 1375-1377,
1379, 1385-1387, 1392, 1395,
1397, 1398, 1401-1406, 1409,
1410, 1414, 1416, 1417, 1419-
1421, 1423, 1425-1431, 1437,
1440, 1453, 1459-1463, 1469,
1475, 1476, 1488, 1504, 1509

Feriköy 1107, 1111, 1116, 1134,
1172, 1244, 1257, 1293, 1319,
1335, 1410, 1516
mezarlığı 1518

Fevzi/Fiyaka Fevzi 1076, 1095, 1160
Fevziye (Mevlut'un küçük kızı)

1245, 1246, 1257, 1288, 1289,
1292, 1297, 1298, 1300, 1306,
1309, 1316, 1317, 1325, 1331,
1335, 1336, 1343, 1345, 1349-
1351, 1378-1380, 1384, 1386,
1390, 1392, 1393, 1395, 1396,
1401, 1417, 1420, 1426, 1427,
1429-1432, 1438-1441, 1443,
1445-1450, 1452, 1453, 1457,
1458, 1462, 1465-1469, 1471,
1472, 1474, 1476, 1477, 1479,
1480, 1510

Fındıklı 1054, 1230, 1243

Fidan Lokantası 1084

Fikirtepe 1486

Flinta, Roket (dondurma) 1326

Filipinler 1337

Filiz Çay 1378

Firuzaga 1360

Fizikçi Fehmi 1135

Ford 1145

Ford kamyonet (Süleyman'ın) 1032,
1034, 1148, 1164, 1233, 1251

Ford Mondeo (Süleyman'ın sonraki
arabası) 1502, 1513

Ford Taunus 1105

Fransız (seks) filmleri 1108

Fransız/Fransızlar 1327, 1414
-ca 1398

Galata Köprüsü 1086, 1205

Galatasaray (semt) 1108, 1218

Gazanfer Bilge (otobüs şirketi) 1179

Gazi Mahallesi 1145, 1155, 1156,
1167, 1168, 1258, 1259, 1261-
1263, 1265, 1266, 1271, 1276,
1289, 1302, 1303, 1354, 1367,
1374, 1463
otobüsü 1276

Gaziosmanpaşa/Taşlıtarla 1155, 1172,
1259, 1261-1264, 1266, 1267,
1270, 1273, 1276, 1289, 1303,
1398, 1410

Karakolu 1264

otobüsü 1307

- gecekondu kelimesini ilk kullanan
Erzincanlı 1079
- gecekondu 1057, 1063, 1068, 1069,
1072, 1077-1080, 1089-1092,
1095, 1097, 1099, 1113, 1114,
1123, 1132, 1137, 1139, 1145,
1152, 1181, 1184, 1189, 1224,
1225, 1229, 1233, 1263-1265,
1267, 1268, 1280, 1303, 1304,
1353, 1363, 1368, 1398, 1409-
1411, 1442, 1445, 1476, 1478,
1480, 1484, 1485, 1494, 1504,
1505, 1512
- Gedikpaşa Yokuşu 1449
- Gıda Market (Duttepe) 1493
- Giresun 1138
- Golden Çikolata 1310
- Göçük (Beyşehir/Konya'nın köyü)
1433, 1466
- gözlüklü fare (Beyşehir'in
köylerinden üniversite okuyup
Amerika'ya giden ilk öğrenci)
1066
- Gümüşdere köyü 1031-1033, 1062,
1063, 1087, 1105, 1147, 1151,
1201, 1220, 1245, 1396, 1458,
1470, 1505, 1508
-li/ler 1062, 1147, 1151, 1470
ilkokulu 1148
- Gümüşdereli Hamdi 1457
- Gümüşhane 1072, 1074, 1190
-li 1215
- Gümüşhaneli Hadi 1274
- Gümüşsuyu 1046, 1364, 1366, 1374,
1503
- Güneş Pavyon 1364, 1406, 1407,
1415-1418, 1423, 1424
- güney 1374, 1416
- Güzel Atatürk (dergi) 1103
- Hacı Hamit Vural Tower I (Duttepe,
30 katlı) 1514
- Hacı Hamit/Hacı Hamit Vural 1073,
1084, 1113, 1115-1117, 1124,
1126, 1128, 1133, 1146, 1148-
1152, 1158, 1160, 1164, 1167,
1181, 1224, 1226, 1232, 1318,
1324, 1343, 1344, 1349, 1393,
1484-1487, 1490, 1497, 1501,
1502, 1514
Camii 1127, 1190, 1472, 1473,
1478, 1480, 1486, 1502
"hafızlar" 1091
Hakkari 1292
Halaskârgazi Caddesi 1293
Haliç 1270, 1293, 1319, 1320, 1329,
1344, 1410, 1451, 1520
halk edebiyatı 1507
halk müziği 1285
Halk Partili/ler 1451, 1458
Hamam-İhsaniye-Döğer... (Konya-
İstanbul arası tren istasyonları)
1067
Hamza, Hz. 1358
Hanefi/ler 1113, 1208, 1436
Hanımefendi (Samiha'nın temizliği
gittiği evin hanımı)/Beyefendi
1270-1272, 1277
kedisi 1271
Harbiye (semt) 1107, 1112, 1143,
1165, 1312, 1313
Harem (semt) 1179
Harf Devrimi 1330
Harmantepe 1117, 1146, 1410, 1514
Hasan (Süleyman'ın büyük oğlu)
1459, 1503
Hasan Aktaş (Mevlut'un amcası)
1063, 1065, 1071, 1073, 1075,
1077, 1078, 1080, 1081, 1113,
1115, 1122, 1133, 1147, 1150-
1152, 1157, 1195, 1196, 1220,
1301, 1405, 1453, 1483, 1488-
1493, 1501, 1502, 1504, 1511,
1513
Hayat plastik torba (Mevlut'un 1680
markı içinde) 1167
Hayat yogurt 1291
Haydar 1263, 1267, 1268
Haydarpaşa 1068, 1205
tren istasyonu 1068
Hayırsızada 1414
Hayvanseverler Derneği 1219
Heybeliada 1145
Hıristiyan 1066, 1294
Hızır (yazın köye gidince Mevlut'un
dondurma arabasını devraldığı

Sivaslı 1215-1218, 1228
 karısı 1215
 Hilton Oteli 1313, 1365
 Hindistan 1098, 1253, 1382
 Hintli 1253
 Höyük köyü/Höyükli 1096, 1467
 Hülya Koçyiğit'li film 1210
 Hünkâr Muhallebicisi 1170
 Hüseyin ağbi/Hüseyin Alkan (afişteki
 öldürülen sol sempatizan) 1126,
 1129

İbni Zerhane 1347, 1436
 İbrahim, Hz. 1099, 1339
 İbrahim (Fevziye ile Erhan'ın oğlu)
 1465, 1476
 İFTT 1155
 İkinci Cihan Harbi/İkinci Dünya
 Savaşı 1116, 1449
 İkiz Kuleler 1446
 İl Sağlık Müdürlüğü 1142, 1143,
 1163
 İmam Adnan Sokak (Beyoğlu) 1352,
 1361
 İmam Adnan Sokak'taki Samsunlu
 büfeci 1353
 İmrenler köyü 1029, 1107, 1296,
 1441, 1456, 1457, 1467
 "inek" 1092, 1134
 İngilizler 1118, 1195, 1196, 1359,
 1414, 1514
 -ce 1097, 1104, 1105, 1228,
 1356, 1446, 1453, 1508
 İngiliz Hava Yolları 1118
 İngilizce-Türkçe Sözlük 1104
 İngiltere 1195, 1335
 Konsoloslugu 1293
 İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni
 ve Temelleri Üzerine Düşünceler
 (Rousseau) 1025
 İran 1052, 1359, 1490
 -lılar 1469
 şahı 1174
 İri Melahat (biyoloji hocası) 1093,
 1094, 1098, 1134
 İrşad (gazete) 1358, 1359, 1362,
 1363, 1376, 1386, 1394, 1407,
 1419, 1503, 1517

"İskelet" (Atatürk Erkek Lisesi
 Müdür Yardımcısı) 1074, 1090,
 1091, 1098-1100, 1102, 1106,
 1134, 1135, 1142, 1163
 İslam/İslamiyet 1113, 1177, 1312,
 1358, 1436
 -cılar 1100
 -i 1051, 1177, 1255
 İsmet Paşa/İsmet İnönü (başbakan)
 1168
 İspanya 1095
 İstanbul 1031-1033, 1036-1040,
 1043-1045, 1050, 1052, 1057,
 1061-1068, 1070, 1072-1075,
 1077, 1079-1081, 1084, 1085,
 1089, 1098, 1104-1106, 1111,
 1113, 1114, 1116, 1117, 1119,
 1121, 1122, 1124, 1126-1128,
 1130, 1137, 1139, 1141, 1142,
 1146-1149, 1151, 1153-1155,
 1158, 1165, 1168-1171, 1178,
 1185, 1188, 1190, 1193-1195,
 1199-1202, 1208, 1211, 1217,
 1221, 1222, 1225, 1232, 1233,
 1236, 1239-1241, 1245, 1246,
 1249, 1251, 1251, 1255, 1256,
 1259, 1262, 1264-1266, 1279,
 1280, 1289, 1294-1296, 1301,
 1311, 1319, 1325, 1326, 1328,
 1335, 1339, 1341, 1345, 1350,
 1351, 1353, 1354, 1356, 1358,
 1362, 1363, 1368, 1369, 1372,
 1374, 1375, 1382, 1387, 1388,
 1390-1392, 1395-1398, 1400,
 1409, 1414, 1415, 1421, 1430-
 1432, 1439, 1444, 1445, 1449-
 1451, 1457, 1462, 1463, 1465,
 1467, 1469, 1470, 1472, 1478,
 1479, 1484-1486, 1488, 1492-
 1494, 1505, 1510-1516
 -lu/lar 1055, 1144, 1170, 1338,
 1364, 1375, 1397, 1414, 1425,
 1494
 apartmanları 1047
 caddeleri 1280
 fethi 1136
 halkı 1231, 1414
 köpekleri 1414

- mutfakları 1083
 parkları 1078
 sokakları 1031, 1035, 1052,
 1085, 1101, 1104, 1199, 1292,
 1313, 1323, 1455
 İstanbul belediye başkanı 1049, 1389
 İstanbul Emniyet ve Milli Eğitim
 Müdürlüğü 1100
 İstanbul Ordusu 1170
 İstanbul Radyosu Liselerarası Bilgi
 Yarışması 1091
 İstanbul Üniversitesi 1444
 İstiklal Caddesi 1045, 1206, 1211,
 1215, 1310, 1311, 1327, 1331,
 1339, 1355, 1358, 1373, 1385,
 1415
 İstiklal Marsı 1089, 1090, 1098, 1160
 İstinye 1243
 İsviçre malı saat (Hacı Hamit Vural'ın
 Mevlut'a evlilik hediyesi) 1057,
 1226, 1231, 1345
 İş Bankası 1463
 kumbaraları 1225
 İtalyan (seks) filmleri 1108
 İtalyan/lar 1327
*İtiraf*lar (Rousseau) 1499
 İzmir 1445, 1449, 1452, 1453, 1478,
 1479
 -li 1444, 1445
 İzmit 1040, 1068

 Joyce, James 1203

 Kabataş 1243, 1246, 1248, 1259,
 1290, 1310-1313, 1342
 araba vapuru iskelesi 1229
 Kadirga (semt) 1450, 1462, 1465,
 1466, 1467, 1469, 1513
 Futbol Takımı 1451
 Kadillak 1063
 Kadri Karlıovalı 1168
 Kâğıthane 1073, 1116, 1144
 Kahramanmaraş 1168
 -lı/Maraşlı 1107
 "Kalbe dolan o ilk bakış unutulmaz"
 (beste, Erol Sayan) 1186
 Kandilli 1338
 Kapıcı Ercan 1371, 1372, 1375
 kapitalizm/kapitalist 1114, 1134,
 1140, 1253, 1255, 1340, 1362,
 1364, 1397
 Karabaş/kara köpek 1412
 Karadeniz 1263, 1337, 1400
 -li/ler 1327, 1341, 1372, 1425
 Karadeniz Büfe 1211
 Karadenizli değnekçi çetesi 1085
 Karagümrük 1319, 1410, 1462
 Karaköy 1110, 1129, 1137, 1157,
 1168, 1205, 1270, 1358
 Köprüsü 1259
 vapuru 1068
 Karlıova 1191
 Karlıova Lokantası 1168, 1172, 1191,
 1193, 1194, 1210
 Kars 1185, 1186, 1188, 1194, 1264,
 1300
 belediye başkanı 1189
 garnizonu 1507
 tank tugayı 1185
 Kasımpaşa 1049, 1074, 1116, 1172,
 1257, 1281, 1311, 1317, 1319,
 1327, 1353, 1412, 1413
 Deresi 1293
 Kastamonu 1072, 1074
 Kastamonulu Kasım 1250
 Kastelli 1197
Kayıp Esrarın Hikmetleri (İbni
 Zerhani) 1347
 Kayserili 1141, 1364, 1397, 1401
 Kayserispor 1141
 Kazancı Yokuşu 1057, 1247, 1278
 Kâzım (Süleyman'ın küçük oğlu)
 1459, 1503
 Kemal Sunal'lı film 1217
 "kendi içine gizlenmiş ikinci kişi"
 1517
 KGB 1368
 Kıbrıs 1121, 1294, 1295
 -lı/lar 1121
 Kırık Kepçe Aşevi 1219
 Kırıkkale tabanca 1238, 1240
Kırınızı ve Siyah (Stendhal) 1059
 kıskançlık 1078, 1097, 1112, 1124,
 1151, 1185, 1236, 1289, 1340,
 1352, 1357, 1369, 1370, 1373,
 1377, 1381, 1384, 1431, 1434

- Kısmet (Ferhat'la Mevlut'un hediyeli kazı-kazan oyunu) 1102, 1110, 1112-1114, 1121, 1153, 1335, 1361, 1420
- komünizm/komünist 1121, 1122, 1125, 1127-1129, 1131, 1132, 1135, 1137, 1139, 1140, 1159, 1172, 1189, 1199, 1226, 1252, 1325, 1330, 1340, 1368
- Konak Muhallebicisi/Konak 1437, 1473, 1474, 1476, 1478, 1506
- Kont (köpek) 1399
- kontrgerillacılar 1130
- Konya 1031, 1061, 1074, 1138, 1189, 1271, 1283
-lı 1189, 1190, 1271, 1341, 1393
- Konyalı-Bingöllü çatışması 1134
- Korkut (Mevlut'un amcasının büyük oğlu) 1031, 1032, 1036, 1037, 1061, 1065, 1069, 1075, 1076, 1078, 1080, 1111, 1113, 1115, 1121, 1126, 1128, 1130-1133, 1135-1137, 1145, 1147, 1149, 1151-1153, 1158-1162, 1165, 1171, 1195, 1197, 1211, 1220, 1222, 1233, 1237, 1239, 1241, 1245, 1246, 1248, 1250, 1252-1254, 1258, 1278, 1280, 1282, 1299-1301, 1314, 1316, 1317, 1325, 1343, 1367, 1380-1382, 1393-1395, 1405, 1406, 1421-1423, 1430-1432, 1439-1443, 1445, 1452, 1454, 1457, 1458, 1460, 1467, 1470, 1473, 1475-1477, 1483, 1485-1495, 1497, 1501, 1502, 1504-1506, 1508, 1511, 1513, 1516
- Kör Bakkal (Gümüşdereli) 1062, 1064, 1065
- Kör Kerim (Atatürk Erkek Lisesi beden ve din öğretmeni) 1181
- Kristal Büfe 1295, 1296
- "Kuğu" (Baudelaire) 1499
- Kuleli Askeri Lisesi 1338
- Kulüp Rakı 1356, 1359
- Kumkapı 1406, 1462
- Kuran/Kuran-ı Kerim 1115, 1201, 1256, 1301, 1302, 1323, 1359, 1383, 1458, 1466
kursu 1127, 1393
- Kurban Bayramı 1114, 1364, 1502
- Kurtuluş (semt) 1293, 1319, 1344, 1402, 1410
Meydanı 1404
- Kuşadası 1453
- Kuştepe 1072, 1161, 1410
- Küçük Ev (TV dizisi) 1228
- Kültepe 1065, 1071-1074, 1076-1078, 1080-1082, 1096, 1106, 1110, 1112, 1114, 1116, 1117, 1122-1125, 1127-1130, 1132-1137, 1139-1142, 1146, 1149, 1151-1153, 1155, 1156, 1168, 1179, 1184, 1185, 1190, 1191, 1193, 1194, 1196, 1201, 1224, 1286, 1296, 1310, 1324, 1330, 1344, 1367, 1410, 1432, 1451, 1467, 1470, 1474, 1476, 1478, 1483-1485, 1487, 1492-1495, 1497, 1501, 1502, 1509, 1512, 1514
- Kürt/ler 1095, 1124, 1128, 1135, 1136, 1138, 1158, 1167, 1168, 1171, 1182, 1200, 1208, 1211, 1231, 1249, 1252, 1256, 1257, 1262, 1263, 1265, 1266, 1288, 1290, 1294, 1295, 1330, 1356, 1361, 1375, 1376, 1383, 1415, 1419
-çe 1226, 1356, 1376
aşireti 1085
militanlar 1292
- Kürt Kadir 1265
- Kürt Kadri/Kadri 1178
- Kürt-Alevi/Alevi-Kürt 1107, 1129
- Kütahyalı çocuk 1292
- İlaik 1130, 1255
- Lale Sineması 1210
- Laleli 1121, 1444
- Laz Nazmi 1263-1266
- Lee, Bruce 1129
- Lermontov 1041
- Lux sabunları 1082, 1295
- Lübnan 1337

- Macaristan 1389
Maçka Parkı 1102
Madımak Otelı 1340
Mahinur Meryem/Melahat
(Süleyman'ın eşi) 1278, 1285-
1287, 1405, 1406, 1421, 1429,
1442, 1453, 1461, 1501, 1503,
1510-1513
Mahmut II 1414
Mahmutpaşa 1110
Makaryos 1121
Malatya 1291
-lı 1262
Malatyalı bakkal 1164
Maliki mezhebi 1113
Maltepe (sigara) 1319
Mançurya 1127
Manifaturacı Affan 1222
Maocu/Maoist 1129, 1131-1133,
1266, 1374
Maraşlı 1107
Mardin 1169, 1171, 1176
li/ler 1169-1171, 1174-1176,
1179, 1184, 1210, 1310, 1469
Marksist 1133, 1134, 1266
Marksist-Leninistler 1127
Marlboro 1085, 1120, 1225, 1389
-cular 1199
Marmara Otelı 1361
Mart 1971 askeri darbesi 1097, 1099
masonlar 1359
masum 1040, 1130, 1131, 1213
Mazeret ve İstihza (Biron Paşa) 1481
McDonald's 1443
Mecidiyeköy 1031, 1091, 1129, 1155,
1158, 1238, 1240, 1298, 1302,
1406, 1410, 1429, 1432, 1438,
1458, 1462, 1470, 1497, 1503,
1509
Mecidiyeköy Ülkü Ocakları 1136
Mecidiyeköy-Taksim otobüsü 1298
Mehtap Kulüp 1414, 1415, 1418
Memleket Kahvehanesi (Duttepe
girişi) 1125
Menderes, Adnan 1063
Mercedes 1251, 1389
Mesrure (oryantal, Güneş Pavyon)
1407
Mevlana 1271
Mevlî/Mevlithan 1324
Mevlut
kira evi 1045, 1194, 1325, 1469,
1477-1479
köpeklerden seslenerek kurtaran
adam 1048, 1050
büyük ablası/iki ablası 1064,
1065, 1067, 1069, 1070, 1075,
1119, 1151, 1153, 1193, 1201,
1214, 1223, 1396, 1488, 1492,
1512
köpeği Kâmil 1061, 1062, 1153
köpek korkusu 1033, 1046,
1074, 1221, 1320, 1349, 1412,
1448, 1455, 1518
soyuluşu 1052, 1057, 1058,
1217, 1345, 1349, 1350
Mısır Çarşısı 1110
Migros 1463
Mikrop (Binbom Büfe'nin en genç
elemanı) 1333
Milli Piyango 1017, 1108, 1318
Milliyet (gazete) 1170, 1174, 1285
Milliyet Hey/Hey (dergi) 1103
milliyetçi/ler 1089, 1100, 1125, 1127,
1129, 1137, 1146, 1172, 1223,
1234, 1252, 1264, 1368, 1501
-lik 1170, 1256
gazeteler 1266
öğrenciler 1089, 1134
MİT/Milli İstihbarat Teşkilatı 1127,
1185, 1189
modern 1091, 1145, 1250, 1253,
1296, 1305, 1338, 1354, 1402,
1411, 1413, 1505
-lik 1295
Mohaç 1089
Mohini/Ali Yalnız (Mevlut'un okul
ve askerlik arkadaşı) 1098-1100,
1104, 1136, 1144, 1186, 1187,
1189, 1225-1227, 1387, 1430
Moskova 1226
-cı/lar 1129
taftarı 1129
Mostar Köprüsü 1340
muhafazakâr/lar 1103, 1208, 1255,
1458, 1501

muhalif ruhlu öğrenci 1089
 Muhammed, Hz./Hazreti Peygamber
 1116, 1123, 1150, 1218, 1244,
 1301, 1302, 1324, 1394, 1436
 Muharrem/"Şişman" (Binbom Büfe)
 1339-1343
 Muhterem Mavi (Güneş Pavyon)
 1407
 Mumcu, Uğur 1340
 Murat IV 1051
 Murat (Abdurrahman efendinin
 doğumda annesi ile birlikte ölen
 oğlu) 1105, 1106
 Mustafa Efendi/Mustafa Karataş
 (Mevlut'un babası) 1038, 1063-
 1065, 1070, 1073, 1075-1077,
 1080, 1081, 1083-1087, 1096,
 1111, 1115, 1130, 1136, 1141,
 1144, 1150-1152, 1158, 1165,
 1171, 1179, 1190, 1191, 1210,
 1356, 1367, 1385, 1491
 Muşlu nohut pilavcı 1228-1230
 kekeme oğlu 1229
 mutluluk 1033, 1034, 1040, 1070,
 1080, 1095, 1139, 1157, 1177,
 1184, 1189, 1195, 1197, 1198,
 1207, 1210, 1217, 1218, 1221,
 1236, 1242, 1249, 1255, 1289,
 1292, 1297, 1304, 1313, 1330,
 1337, 1351, 1363, 1371, 1380,
 1385, 1396, 1434, 1437, 1440,
 1453, 1459, 1465, 1476, 1493,
 1516, 1519
 Mürüvvet Modern Lokantası
 (Ferhat'ın garsonluk yaptığı)
 1261, 1263, 1267, 1273-1276
 Nalan Hanım (Saliha'nın temizliğe
 gittiği ilk evin hanımı) 1268-
 1270
 Nazillili Nazmi (Mevlut'un askerlik
 arkadaşı) 1183
 Nazlı Hanım/Nazlı Öğretmen
 (Atatürk Erkek Lisesi'nin
 İngilizce öğretmeni) 1094, 1095,
 1097, 1098, 1102, 1104, 1106,
 1508

Necati ağabey (Reyhan ablanın
 kocası) 1291
 Nedim Bey (Kabataş İskeleyi biletçisi)
 1230
 Nehru, Pandit 1098
 Neriman 1118-1122, 1143, 1313,
 1413
 Nevzade Sokağı 1168
 Nezahat Oteli (Afyon) 1199
 Nişantaşı 1174, 1358, 1503
 vali konağı 1116
 Nohut (Beyşehir/Konya'nın köyü)
 1432, 1433, 1466
 Oktepe 1072, 1133, 1145, 1410,
 1486, 1514
 Orlu bin numaradaki Hanımefendi/
 Selvihan (Gümüşsuyu) 1364,
 1366, 1372-1375, 1397-1399,
 1407, 1414, 1418, 1424, 1425
 Opel Record 1082
 Ordu 1072
 -lu 1168
 Orta Asya Türkleri 1122, 1125, 1129
 Ortaköy 1072, 1229
 Ortodoks kiliseleri 1169
 Osmanbey 1118-1120, 1296, 1439
 Osmanlı 1051, 1072, 1082, 1098,
 1253, 1257, 1310, 1315, 1319,
 1356, 1398, 1412, 1414, 1450
 -ca yazılar 1296, 1398
 akıncıları 1100
 fetihleri 1134
 padişahları 1073, 1091
 paşası 1104, 1450
 tarzı 1045
 otuzbir çekmek 1109, 1111-1113,
 1136, 1154, 1156, 1157, 1192,
 1313
 Ömer Hayyam durağı 1121
 "Öteki Âlem" resmi 1359, 1361,
 1376, 1386
 Özal, Turgut 1292
 Pakistanlı 1045
 Pangaltı 1046, 1086, 1107, 1111,
 1118, 1387, 1389

- Paris Pavyon 1285
 Park Otel 1052
Pazar Dergisi 1373
 Pe-Re-Ja kolonyası 1064
 Pekin 1325
 Perşembe Pazarı 1245
 Pınarbaşı köyü 1219
 pişmanlık 1039, 1088, 1163, 1166,
 1228, 1276, 1313, 1338, 1451,
 1473
 Piyale Paşa Camii 1281
 Piyalepaşa (İlk)okulu 1049, 1116,
 1327, 1344
 Plymouth (1957) 1082
 POL-DER'li 1138
Prelüd (Wordsworth) 1025
 ramazan (ay) 1124, 1198, 1214,
 1215, 1217, 1218, 1220, 1236,
 1383
 Ramses (Atatürk Erkek Lisesi tarih
 hocası) 1094, 1098, 1102
 Rasim (lokantacı) 1096
 Rayiha (Abdurrahman Efendi'nin
 ortanca kızı, Mevlut'un ilk eşi)
 1031, 1033, 1034, 1036-1040,
 1043, 1055, 1057, 1058, 1061,
 1064, 1106, 1148, 1149, 1161-
 1165, 1167, 1172-1178, 1183,
 1184, 1186, 1191-1201, 1205-
 1232, 1234-1237, 1244-1252,
 1254, 1256-1258, 1266, 1288-
 1293, 1297-1300, 1302, 1304-
 1310, 1313, 1314, 1316, 1319,
 1322, 1325-1327, 1329, 1331,
 1332, 1335-1337, 1340, 1342-
 1344, 1349-1355, 1357, 1358,
 1360-1362, 1366, 1369, 1370,
 1372, 1375, 1377-1384, 1386,
 1387, 1390-1392, 1394-1397,
 1400, 1401, 1407, 1412, 1416,
 1427, 1429, 1435, 1437, 1441,
 1447, 1449, 1453, 1455, 1457,
 1460, 1461, 1463, 1465, 1466,
 1473-1477, 1479, 1480, 1491,
 1493-1495, 1502, 1506-1509,
 1516, 1517, 1520
Red Kit 1453
 Reyhan abla (Mevlut'la Rayiha'nın
 Tarlabası'ndaki komşusu) 1290-
 1292, 1300, 1310, 1325, 1331,
 1336, 1377, 1378, 1452
 Rize 1116, 1127, 1128, 1265
 -li/ler 1073, 1127, 1128, 1136,
 1148, 1170, 1226, 1263, 1317,
 1318, 1320, 1321, 1323, 1324,
 1328, 1477, 1484
 Rizeli Rıza 1128
 Rousseau, Jean-Jacques 1025, 1499
Ruh ve Madde (dergi) 1103, 1104,
 1349
 Rum/lar 1108, 1168-1170, 1194,
 1249, 1251, 1293-1295, 1312,
 1335, 1353, 1385, 1468, 1503
 lokantası 1251
 meyhanesi 1168
 Rumelihisarı 1338
 Rus/lar 1135, 1189, 1368, 1369
 ajanı 1368
 gemisi 1233
 sınırı 1185, 1188
 Rusya/Rus devleti 1125, 1170, 1292,
 1368
 Rüya Sineması 1143
 Sadullah Bey (Erhan'ın babası,
 Mevlut'un dünürü) 1232, 1449-
 1452, 1454, 1462-1465, 1469,
 1476, 1477, 1480, 1510
 Safiye/Safiye Teyze (Hasan Aktaş'ın
 eşi) 1065, 1075, 1080, 1113,
 1115, 1130, 1135, 1147, 1195,
 1197, 1369, 1392, 1393, 1395,
 1405, 1423, 1501-1505, 1511,
 1513
 sağ-sol çatışması 1134, 1135, 1137,
 1199
 Samiha (Abdullah Efendi'nin küçük
 kızı, Mevlut'un ikinci eşi) 1064,
 1105, 1106, 1148, 1149, 1161,
 1163, 1205, 1214, 1219, 1220,
 1222, 1223, 1225, 1226, 1232,
 1233, 1236-1248, 1250, 1252-
 1254, 1256-1258, 1261-1263,
 1266-1271, 1273, 1276-1280,
 1282, 1285, 1288, 1289, 1297-

1308, 1314, 1336, 1349-1352,
 1354, 1357, 1360, 1362, 1363,
 1366, 1369, 1370, 1372-1375,
 1377-1380, 1382, 1392, 1393,
 1395, 1401, 1416, 1418, 1420,
 1421, 1423, 1424, 1426, 1429-
 1432, 1435, 1436, 1438, 1439,
 1443, 1445, 1452-1455, 1457-
 1461, 1463-1480, 1483, 1484,
 1486-1493, 1495-1497, 1501,
 1502, 1504-1513, 1515, 1516,
 1518
 Samsun (sigara) 1406, 1424, 1425
 Samsunlu 1353, 1388
 Samsunlu komutan 1116
 Sana yağı 1070
Sanatçının Bir Genç Adam Olarak
Portresi (James Joyce) 1203
 Sanayi (Mahallesi) Mezarlığı 1188,
 1190, 1392, 1395
 Saray Sineması 1170, 1233
 Saray ve Çakmak Mahalleleri 1286
 Sarıyer 1242
 Sarp Deresi 1034
 Savanora (Feriköy arkalarındaki
 apartman) 1335
 Sayan, Erol (besteci) 1186
 Sayın, Emel 1186
 Seher Şeniz (dansöz) 1318
 Semerkant 1125
 Seyrantepe 1072
 Siraselviler 1170, 1215
 Caddesi 1355
 Sibiryâ 1127
 Silahlı Kuvvetler 1189
 Silahtar fabrikası (İstanbul'a 1914'te
 ilk elektrik veren) 1397
 Silivri yoğurdu 1145
 Sincan 1125
 Sirkeci 1087, 1096, 1114, 1229, 1310
 tren istasyonu 1086
 Site Sineması 1118
 Sivas 1124, 1137, 1190, 1215, 1264,
 1265, 1340
 -lı 1263, 1265, 1463
 Skoda marka belediye otobüsü 1082
Sohbetler (Efendi Hazretleri'nin
kitabı) 1503

solcular 1089, 1100, 1133, 1137,
 1138, 1140, 1157, 1224, 1263
 sosyalistler 1140
 Sovyetler Birliği Komünist Partisi
 1368
 Spor Toto 1085, 1108, 1228
 Spor ve Sergi Sarayı 1114
 Stendhal 1059
 Suadiye 1154
 suçlamak/suçluluk (duygusu)
 1039, 1055, 1088, 1090, 1108,
 1112, 1118, 1126, 1138, 1143,
 1156, 1167, 1168, 1189, 1192,
 1208, 1209, 1217, 1268, 1274,
 1276, 1291, 1298, 1310, 1313,
 1342, 1362, 1382, 1387, 1390,
 1413, 1429, 1435, 1479, 1507,
 1516
 sudkostik 1125, 1127
 Sultanahmet 1462
 Sultanhamam 1178, 1335
 Süleyman (Mevlut'un amcasının
 küçük oğlu) 1032-1038, 1061,
 1062, 1065, 1069, 1074-1077,
 1080, 1111-1115, 1121, 1122,
 1126, 1127, 1130-1133, 1136,
 1149, 1150, 1152, 1153, 1157,
 1159, 1161-1164, 1178, 1183,
 1190-1193, 1195-1198, 1200,
 1201, 1205, 1211, 1220, 1226,
 1233, 1234, 1236-1259, 1261,
 1262, 1266, 1271, 1277-1287,
 1297-1302, 1304, 1307, 1324,
 1325, 1337, 1343, 1351, 1361,
 1363, 1364, 1366, 1368-1370,
 1373, 1391-1395, 1397, 1399,
 1400, 1405, 1406, 1421, 1428-
 1432, 1439-1444, 1446-1448,
 1452-1454, 1458-1461, 1466-
 1468, 1470, 1471, 1474-1479,
 1483, 1485, 1487-1489, 1491,
 1493, 1495-1497, 1501-1505,
 1510-1515, 1517, 1520
 Süleymaniye 1511
 Camii 1515
 Sümerbank 1032
 Sünni 1359
 Sünni-Alevi çatışması 1135

Sürmeneli Sami 1372, 1398, 1399,
1414, 1416, 1423, 1424
Sürmeneli/ler 1169, 1170, 1372
Süryani/ler 1251, 1294, 1468
kilisesi 1304
mahallesi 1293

Şahika Dügün Salonu 1158, 1223,
1224
Şair Evlenmesi (Şinasi) 1029
Şakir (fotoğrafçı) 1235
Şan Tiyatrosu/Sineması 1312
şefkat 1031, 1033, 1054, 1068, 1069,
1074, 1077, 1084, 1142, 1193,
1221, 1235, 1289, 1295, 1313,
1327, 1384, 1393, 1396, 1404,
1472, 1476, 1519
Şeker Bayramı 1220
Şii/ler 1359
Şinasi 1029
Şişhane 1293
Şişli 1107, 1118, 1134, 1143, 1158,
1234, 1240, 1270, 1271, 1276,
1308, 1317, 1344, 1367, 1368,
1410, 1421, 1423, 1433, 1437-
1439, 1442, 1443, 1456, 1474,
1479, 1503, 1505, 1510
Belediyesi 1285, 1316, 1317,
1321, 1474
Camii 1456
Etfal Hastanesi 1232
Meydanı 1474

Tahir Amca 1107
Tahran 1170, 1174
Tahsin Kaptan/Tahsin Patron/
Trabzonlu Patron (Binbom Büfe)
1327-1329, 1332, 1333, 1337,
1339-1343
taklit 1082, 1135, 1173, 1218, 1222,
1223, 1256, 1275, 1343, 1345,
1369, 1407, 1414, 1422, 1446,
1447, 1449, 1471, 1513
Taksim 1046, 1052, 1054, 1107,
1143, 1168, 1218, 1247, 1248,
1270, 1271, 1293, 1295, 1296,
1312, 1313, 1318, 1339, 1350,
1355, 1364, 1375, 1415, 1430,

1442, 1509, 1510
Kız Lisesi 1285
Meydanı 1085, 1141, 1259,
1295, 1312, 1361, 1401
otobüsü 1270, 1298, 1302, 1429
Postanesi 1236
Talat 1404
Talihane 1311, 1312
Tamek domates ketçap 1082, 1295
Tan Pavyon 1424
"Tanrı Türk'ü Korusun" (afiş) 1127,
1132
Tapu Kadastro Müdürlüğü 1078
Tarator Balık Lokantası 1242
Tarık 1135, 1368, 1369
Tariki cemaati 1262
Tarlabaşı 1045, 1085, 1097, 1144,
1168, 1169, 1194, 1205, 1210,
1215, 1249, 1261, 1288, 1293,
1294, 1298, 1342, 1350, 1351,
1385, 1390, 1392, 1429, 1432,
1441, 1442, 1462, 1468, 1469,
1484, 1503
Bulvarı 1310, 1468
kahveleri 1228
mahalleleri 1310
otobüs durağı 1248
sokakları 1206, 1294, 1315,
1382, 1383
Taşkent 1125
Taşkılla 1444
Taşıtlarla 1259, 1276, 1398
Tavukçu Hamdi 1300, 1332
Tayfun Fırını 1328
Tayyar Paşa (12 Eylül öncesi 1. Ordu
komutanı) 1170
Tepebaşı 1172, 1293, 1295
"tıkaç" 1486, 1487, 1489
Tıp Dünyası (dergi) 1103
"tırıl" (körüklü otobüslere halkın
taktığı ad) 1389
Tiananmen Meydanı 1325
Tipitip çiklet 1310
TMLKHP-MLC 1126, 1168
Tokat 1138, 1264
-lı 1141, 1169
TOKİ 1504
Tophane 1278, 1431

Topkapı Sarayı 1342
 "torpil" 1181, 1188, 1189, 1318,
 1320, 1324, 1365, 1388, 1440
 Trakya 1086
 TRT 1276
 Tuncelili 1136, 1211
 Turan (Vediha'nın küçük oğlu) 1193,
 1195-1197, 1233, 1238, 1239,
 1258, 1299, 1304, 1368, 1380,
 1393, 1422, 1439, 1440, 1442,
 1505
 Turgut Paşa (Kars garnizon
 komutanı) 1187-1189, 1194,
 1507
 karısı 1187, 1188
 Tünel 1108, 1143
 Türk/ler 1098, 1103, 1104, 1106,
 1108, 1122, 1125, 1127, 1129,
 1131, 1132, 1135, 1199, 1265,
 1294, 1359, 1368, 1369
 -çe 1105, 1108, 1109, 1135,
 1356
 -cü/lük 1368
 -lük 1129, 1285
 bayrağı 1090, 1295, 1318, 1345,
 1375
 erkekleri 1287
 filmi 1124, 1371
 kızları 1103
 müziği 1286
 okuru 1043
 parası 1159
 polisi 1138
 pop müziği 1285, 1399
 sanat müziği 1285, 1407
 seks filmleri 1108
 tarihi 1038
 votkası 1159
 Türk-Kürt çatışması 1135
 Türkân Şoray'lı filmler 1114, 1210
 Türkiye 1052, 1090, 1091, 1117,
 1118, 1122, 1135, 1169, 1170,
 1185, 1188, 1189, 1199, 1224,
 1266, 1382, 1407, 1485
 haritası 1068

Uhud Savaşı 1358

Ukraynalı 1362

Uluköy 1040
 UNICEF 1100, 1142
 utanmak/utanç 1037, 1131, 1150,
 1155, 1156, 1191, 1213, 1222,
 1237, 1287, 1294, 1295, 1309,
 1326, 1350, 1406, 1429, 1477

ülkü-cü-Marksist çatışması 1134
 ülkü-cü/ler 1125-1127, 1129, 1130,
 1133, 1134, 1158, 1253
 Ümraniye 1277, 1286, 1410
 Ünyeli 1389
 Üsküdar 1233, 1245, 1400, 1405,
 1502

Vahap 1456
 Vahit (Binbom Büfe) 1333, 1334,
 1340, 1341, 1343
 Vaniköy 1338
 Varlık Vergisi 1294
 Vediha/Vediha Yenge/Vedii
 (Abdurrahman Efendi'nin büyük
 kızı) 1064, 1105, 1146, 1148,
 1149, 1158, 1160, 1161, 1163,
 1164, 1192, 1193, 1195-1198,
 1214, 1215, 1220, 1222, 1223,
 1225, 1232-1234, 1236-1241,
 1245, 1246, 1249, 1254, 1258,
 1261, 1266, 1278-1282, 1287,
 1297-1302, 1304, 1306, 1307,
 1317, 1324, 1325, 1336, 1342,
 1349, 1350, 1367-1370, 1379,
 1380, 1382, 1391, 1393, 1395,
 1405, 1416, 1417, 1420, 1421,
 1423, 1428, 1432, 1439, 1442,
 1443, 1447, 1453, 1454, 1458,
 1476, 1477, 1479, 1495-1497,
 1501, 1502, 1505, 1506, 1508,
 1511, 1512

Vefa (semt) 1096
 Vefa Bozacısı 1051, 1087, 1172,
 1319, 1320, 1353
 Veliefendi Hipodromu 1114
 Vurallar/Vural Yapı 1080, 1127-1129,
 1136, 1140, 1171, 1193, 1224,
 1225, 1233, 1247-1249, 1286,
 1316, 1317, 1324, 1326, 1337,
 1341, 1431, 1472, 1477, 1483,

- 1485-1488, 1492, 1493, 1497,
1501, 1504, 1514
- Wordsworth, William 1025
- X işareti 1136
- Yahudi 1169, 1170, 1293, 1359, 1422
mezarlığı 1087
- Yahya Kemal 1100
- Yazılar (Celâl Salik) 1025
- Yeditepe Elektrik T.A.Ş. (Mevlut'un
lise arkadaşı Damat'ın şirketi)
1363, 1397, 1401, 1407, 1417,
1430
- Yeni Harman (memur sigarası) 1128
- Yeni Rakı 1306
- yeniçeriler 1134, 1414
- Yören (Konya'nın köylerinden) 1432,
1466
- Yunan generalleri 1121
- Yunan uçağı 1122
- Yunanistan 1122, 1294
- Yunus, Hz. 1339
- Yurt Kahvehanesi (Kültepe) 1125,
1132
- yürümek 1086-1088, 1099, 1105,
1119, 1172, 1175, 1257, 1313,
1319, 1323, 1326, 1342, 1432,
1516, 1518
- Zamanımızın Bir Kahramanı*
(Lermontov) 1041
- Zeliha (Ferhatların Gazi
Mahallesi'ndeki komşusu) 1263,
1267-1271
- zengin-fakir çatışması 1135
- Zeyrek 1319
- Zeytinburnu 1398, 1486
- Zincirlikuyu 1068
mezarlığı 1072

